„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story 10

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **399** ■ 6-12 octombrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

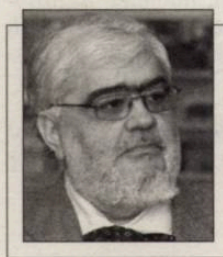

ANDREI PLEŞU

„Un film antipatic“

pagina 3

RADU COSAŞU

„După 5772 ani“

pagina 9

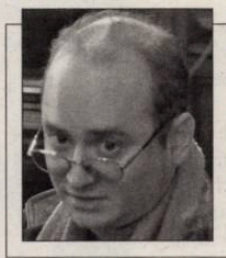

DAN DEDIU

„Festival Enescu – 20“

pagina 13

Festival Dilema veche

Alba Iulia 2011

„Fericită Cetatea care pune pe ziduri caricaturi, nu afişe electorale.“

ION BARBU

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

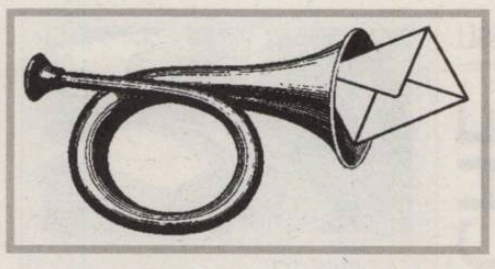

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 397

„Ce e bine cînd e rău?“

O amintire din 1991

Grupajul din *Dilema veche* „Ce e bine cînd e rău?“ m-a îndemnat să relatez o întîmplare de la începuturile existenţei postdecembriste.

Am reuşit cu mari eforturi să plec la o conferinţă internaţională la Strasbourg al sfîrşitul toamnei, pe la începutul lui noiembrie 1991. Era cea de-a doua ieşire în Vest, fusesem în anul precedent la o altă conferinţă în Germania Occidentală, chiar în preajma unificării, şi trecusem şi viitoarea fostă frontieră în drum spre Berlin – unde se mai vedeau steagurile celor două puteri, american şi sovietic – fără a mai fi controlaţi. Eram deja în aceeaşi ţară! Lucrarea fusese acceptată, organizatorii chiar îmi corectaseră şi revizuiseră rezumatul. Eram simpatizaţi încă noi, cei din Est.

După un drum extenuant prin Cehoslovacia – era încă Cehoslovacia! – şi o noapte pierdută în Gara Centrală din Praga, din cauza întîrzierii la frontiere, am ajuns la Strasbourg pe seară, după ce am schimbat prin Germania de patru ori trenul. Cel mai şocant pentru mine era inexistenţa oricărui control de frontieră pe Rin, între Germania şi Franţa.

Conferinţa se ţinea la Consiliul Europei, şi eu priveam cu jind la steagurile din faţa intrării, în care nu era arborat încă drapelul românesc. Conferinţa de mare ţinută avea foarte multe secţiuni, a noastră nimerindu-se într-o sală mai lăturalnică, dar cu avantajul că eram serviţi la prînz de chelneri, la mese foarte elegante, unde îmi imaginam că probabil o fi prînzit şi Ion Raţiu, delegat la Consiliul Europei din partea României, încă cu statut de observator. Am făcut cunoştinţă atunci cu vinurile alsaciene de aleasă calitate. De ce spun aceste lucruri – pentru că în ultima zi am luat masa la cantina funcţionarilor, unde te autoserveai şi aveai dreptul doar la un sfert de *rouge*.

Lucrarea mea, bogată în date experimentale, a stîrnit interesul şi am avut parte şi de destule întrebări. Am luat cuvîntul la sfîrşitul dezbaterilor, făcînd un apel de solidaritate la experţii occidentali să sprijine cercetările din fostul Est, să nu mai fim obligaţi să redescoperim roata! Asta pentru că nişte japonezi ironizaseră stilul anacronic al unui specialist cehoslovac, fapt care mi-a adus o foarte efuzivă recunoştinţă din partea acestuia. De fapt, toată cercetarea postcomunistă scîrţîia, vest-germanii fiind tentaţi să închidă şi să arunce la gunoi tot ce se făcuse în Germania de Est. Şi la ruşi se cam murea de foame!

La conferinţă m-am intersectat la xerox cu un tînăr olandez, care se nimerise să fie chiar în aceeaşi secţiune de lucrări. Richard, aşa îl chema, era un om de o aleasă comportare şi am devenit instantaneu prieteni. Richard ştia că Gică Popescu era deja un fotbalist apreciat la PSV Eindhoven, plus era la curent cu realităţile postcomuniste şi am devenit invitatul lui permanent la cină, pe durata conferinţei.

Spre plăcuta mea surpriză, am văzut că în secţiune mai era un nume românesc. Am făcut cunoştinţă cu A.B. şi m-a cam surprins faptul că vorbea româneşte cu un puternic accent american, ca după aceea să observ că engleza lui avea un indelebil accent românesc. Am petrecut la berăria Gutenberg în jurul unor *bière à pression* cu Richard şi A.B. Acesta a început să-şi descrie disidenţa în România şi să aibă o dispută cu Richard asupra unei expresii englezeşti în care, evident, Richard avea dreptate! Ulterior, acasă, am aflat că A.B. rămăsese dubios în Canada după o bursă, cu vreo trei-patru ani înainte de 1989, şi că fusese mare activist UTC şi un mare lingău. Tonul lui faţă de mine era superior şi uşor dispreţuitor. Richard, extrem de elegant, a pretextat că nu se simte bine şi mi-a cedat invitaţia lui la cina festivă a Conferinţei. Aşa că m-am dus la cina unde erau strînşi toţi participanţii la secţiunea noastră. Cina se desfăşura la ultimul etaj, etajul 14 dintr-un bloc situat în centrul Strasbourg-ului, lîngă Place Kléber. A.B. era în mare vervă şi a debutat cu cîteva remarci rasiste la adresa unui chelner african cu alură de baschetbalist şi m-am temut că A.B. s-ar putea să aterizeze fără paraşută pe caldarîm. Apoi a devenit foarte sonor, folosind mai tot timpul expresia „Noi, americanii“ sau „Noi, canadienii“. Invitaţii majoritari nord-americani – cam deranjaţi de vivacităţile lui A.B. – i-au dat replici extrem de caustice. Aceşti experţi erau crema domeniului, însă extrem de modeşti, chiar unul dintre ei ne-a spus că pe el îl deranjează apelarea cu Dr., pentru că nu avea decît masteratul. Acesta a fost autorul uneia dintre replicile de bun-simţ la adresa lui A.B. Niciodată nu mi-a fost ruşine că sînt român, dar în acea seară mi-a venit să intru în pămînt pentru că toţi vedeau în A.B. un compatriot de-al meu cam deplasat. Ce să mai zic cînd am primit întrebarea retorică a lui Richard a doua zi, cînd s-a interesat dacă A.B. a băut tot vinul, că organizatorul, o somitate în domeniu, nu a mai avut ce bea.

Observ la unii dintre conaţionalii noştri umblaţi prin Occident, o vreme mai îndelungată, unii chiar cu educaţia desăvîrşită acolo, că au tendinţa să devină extrem de aroganţi şi paternalişti, în schimb sînt străini extrem de politicoşi şi îndatoritori care sînt real interesaţi de realităţile româneşti.

Cu multă consideraţie,
Al dumneavoastră,

Joe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

album dilematic Camelia Tudor

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „Nostalgici vechi şi noi“

Tinereţe pierdută

Nu mă mai miră tupeul, nonşalanţa sau chiar schizofrenia gîndirii unor vechi comunişti, activişti de partid sau chiar foşti securişti. Nu mă mai miră nici laxitatea cu care mulţi dintre semenii mei înghit fără să mestece toate aberaţiile servite de vechii comunişti. Nu mă miră corupţia perpetuată de secole pe aceste plaiuri mioritice, ba chiar întărită şi „reprogramată“ sub comunişti. Şi dacă nu mă mai miră nimic înseamnă că sînt departe de a mai filozofa, din moment ce „mirarea“ este începutul tuturor filozofiilor, după Aristotel – ce mai contează? – faceţi-mă să mă mir! În fond, toţi cei care regretă comunismul, îl regretă în momentul în care au ajuns la vîrsta a treia, pe banca din faţa blocului şi stau cu vecinii şi deapănă amintiri din tinereţe şi parcă îi şi aud spunînd: ce tineri şi tari eram, ce bine a fost!... Şi comunismul?

Şi eu mi-am pierdut tinereţea în România şi eu m-am îndrăgostit pentru prima oară, într-o primăvară, în Grădina Icoanei, restul a fost un chin de nedescris în lupta de zi cu zi cu autorităţile, cu acele convenţii care ne-au răpit orice formă de libertate, mai ales că eu nu am crezut nici un cuvînt tipărit în presa timpului sau ce vedeam şi auzeam la TVR cu Sanda Ţăranu.

Şi, totuşi, ceva-ceva mă mai miră: neputinţa maselor de oameni, micimea numitorului lor comun, orb, sclerozat (sau o formă perfidă de Alzheimer). Căci, cum altfel, îşi aduc aminte „de ce tineri şi tari eram“?

adăugat de Adrian R. Apostol
la data de 29 septembrie 2011

Articolul lui Andrei Pleşu, „Psihologia imnului naţional“

Ba da!

Ar fi tare bine dacă ne-am începe zilele cu o odă a bucuriei, nu a victimizării. Ce-ar fi dacă demnitarii noştri ar lansa un concurs către cei mai talentaţi compozitori şi poeţi români, prin care să premieze viitorul imn al României? E clar că nu ne mai regăsim în el. E clar că face apel la o epocă trecută care adula războiul şi-l ridica la rang de „luptă dreaptă“. La limită, e un fel de propagandă pro-război, care înalţă sufletele „brave“ care riscă să moară, dar să rămînă în eternitate... Acum, un nou imn s-ar putea să aibă o istorie similară cu noul brand al României. Cu excepţia situaţiei în care s-ar organiza un concurs deschis celor mai talentaţi în versuri şi muzică şi s-ar vota cel mai reuşit produs. Cît de imposibil ar fi?

adăugat de iuda
la data de 24 septembrie 2011

Barbarii de tirani
sau tiranii de barbari

În forma actuală, imnul este o rugăciune care nu funcţionează. Scînteia (nu ziarul), la români, scînteiază, dar se pare că amestecul necesar exploziei se formează altundeva decît în cap, şi scapă prin altă parte. Lăsînd gluma la o parte, eu zic că barbarii de tirani nu au venit de afară, şi nu au ieşit vreodată (că doar n-or fi fraieri) din ţară, decît prin vacanţe.

Una peste alta, mie imnul „Deşteaptă-te, române!“ îmi place. Mai ales muzica. Dar, cu versuri cu tot, este o icoană veche, la care s-au închinat alţii ca noi, în alte vremi, cînd nu aveau nici televizor, nici alte mijloace media, decît cuvîntul scris şi transmiterea orală. Eu cred că ne racordează cel mai bine cu lumea din care ne tragem şi că n-are rost, unei icoane, să-i faci multe analize literare.

Sînt multe lucrurile care ne vin de la bunici, sau de la părinţi, care nu plac altora, dar pe care nu le-am da pentru nimic în lume. Nu pentru valoarea artistică, nu pentru valoarea financiară, cît pentru valoarea sufletească. Respect părerea maestrului Pleşu şi, cine ştie, dacă zicea el ca mine, poate ziceam eu ca dumnealui, nu din drag de contrazicere, ci din nevoia de a acoperi toate faţetele aceleiaşi probleme, alegînd la urmă, cu majoritate de voturi, faţeta pe care vrem să o vedem.

Adevărul, mai înainte de a fi unul singur, este ca o culegere de mate. Fiecare problemă are adevărul ei incontestabil. Iar acel adevăr, în cazul fiecăreia dintre probleme, este unul singur. Rezultă ca adevărurile unice sînt mai multe.

adăugat de vida clara
la data de 23 septembrie 2011

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 16.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

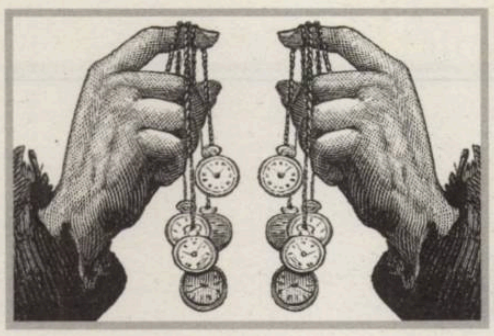

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un film antipatic...

Acum o săptămînă, Televiziunea Română a oferit publicului un film din 2008 al politologului, scenaristului și regizorului lituanian Edvins Snore. E vorba de un documentar despre istoria sovietică din perioada anterioară anului 1941, mai precis despre stalinismul anilor '20 -'30 și despre strînsa colaborare sovieto-germană de la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial. Filmul e cutremurător pentru că pune în circuitul public informații trecute îndeobște sub tăcere, pentru a nu leza onoarea marelui „aliat“ de la Răsărit și efigia, de un roz triumfal, a comunismului.

Mă așteptam la reacții prompte în presa centrală. Filmul s-a bucurat de o bună audiență (2,5), în condițiile în care pe alte posturi se difuza un important meci de fotbal. Și totuși, pînă la ora cînd scriu acest text (duminică, 2 octombrie, la amiază), ziarele – atît de sensibile cînd e vorba de mici hîrjoneli mondene, de șutul de la Cluj al prim-ministrului, de hlizeala grotescă a liderului PP.DD și de atîtea alte mofturi și porcările – tac masiv. Subiectul nu e destul de interesant și, de altfel, filmul e antipatic: ne pune rău cu rușii, cu Marx și Lenin, cu nostalgiile noastre ceaușiste, cu stînga universală, cu încăpățînatele idei fixe de care am ajuns să ne atașăm. În mod ironic, singura publicație care a semnalat episodul a fost... *Libertatea*.

Acest tip de boicot a însoțit, de altfel, și destinul planetar al filmului. Singura publicație de prestigiu care l-a aplaudat a fost *The Economist*. *The New York Times* l-a socotit cam părtinitor, cam pătimaș, cam prea colorat politic. Un istoric rus, Alexander Dyukov, a declarat că singura lui dorință după ce a văzut primele două treimi din film a fost să-l ucidă pe regizor și să dea foc ambasadei lituaniene de la Moscova. Doar țările baltice au înțeles să trateze documentarul lui Snore cu o solidară sobrietate. Ministrul Justiției lituanian a propus ca el să fie proiectat în școli, iar președintele lituanian l-a decorat pe autor. În rest, o precaută, tenace, tăcere. Eu însumi am văzut filmul oarecum întîmplător, pe Internet, prin amabilitatea dlui profesor Radu Ispirescu din Buzău, care mi l-a semnalat. Curînd după ce l-am văzut, am avut ocazia, la Berlin, să cer părerea cîtorva notorii istorici și sociologi germani și americani. Nici unul nu auzise de *The Soviet Story!* Pe scurt, filmul e aproape îngropat. În cadrul unei demonstrații furios-nostalgice a unor tineri moscoviți, regizorul Snore a fost ars în efigie! Cam la asta se reduce, în Est și, mai ales în restul lumii, celebra *Vergangenheitsbewältigung* („confruntarea cu trecutul“).

The Soviet Story poate deschide un infinit front de dezbatere. Mă voi opri doar la o scurtă reflecție despre istorie: 1) *Nu știm istorie*. Trăim, de regulă, toată viața, din ce-am învățat în liceu, ceea ce, în multe cazuri, e insuficient și manipulatoriu. Dar să zicem că e o „vină“ scuzabilă. În definitiv, nu toată lumea trebuie să se investească în cercetarea trecutului. Mai grav e că 2) *Nu știm istoria recentă,* istoria de alaltăieri și de ieri, cea care a marcat soarta bunicilor și a părinților noștri. Și pe a noastră. Cu alte cuvinte, 3) *Nu știm istoria care ne privește*. Nu vrem să pricepem „cauzele“, sursele, limitele existenței proprii, alcătuirea ambianței în care ne-am format. Încă și mai grav e că 4) *Nu vrem să știm* cum s-au petrecut, de fapt, lucrurile. Trecutul e incomod. Ne poate contrazice opțiunile conjuncturale, poate infirma idiosincrasii, teze, „principii“ care ni se par mai importante decît adevărul gol-goluț. În sfîrșit, 5) Preferăm să ne purtăm, să gîndim și să ne exprimăm *ca și cum am ști*. Pentru a ne obloji competența nu avem nevoie de fapte reale, de verificare, de bună-credință. Dimpotrivă. Le vom evita pentru a avea, în mod apodictic, dreptate. E motivul pentru care un film ca *The Soviet Story* e un produs antipatic, despre care e mai bine să tăcem.

P.S. Televiziunea Română merită mulțumirile noastre pentru curajul de a difuza filmul. E cu atît mai regretabil că, dintr-o neglijență tehnică, numele celor care vorbesc pe parcursul documentarului au fost evacuate. Din această cauză, spectatorul neavizat nu află că, printre comentatori și analiști, se află personalități prodigioase, de la istoricul oxonian Norman Davies la Vladimir Bukovski, de la Françoise Thom și Nicolas Werth la Viktor Suvorov și la o sumedenie de oameni politici și parlamentari europeni, ca să nu mai vorbim de vechi cadre ale NKVD-ului. Greșeala s-ar putea repara, poate, la o difuzare ulterioară.

The Soviet Story *poate deschide un infinit front de dezbatere.*

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

România fără români

În Adevărul *de ieri, am făcut cîteva comentarii despre un sondaj care măsoară „starea națiunii“ în acest moment. Spațiul nu mi-a fost suficient pentru tot ce voiam să spun, așa că reiau textul aici, cu cîteva adăugiri.*

Pe unde am umblat prin țară, am întîlnit destui oameni cumsecade, care își fac treaba, își cresc copiii, nu-și doresc foarte multe („sănătate să fie, că restul le-om descurca noi!“), n-au uitat – în ciuda necazurilor – să fie veseli. Cînd stai de vorbă, la o bere, în cercuri de prieteni și cunoscuți, între amici și vecini, te simți ca între oameni cumsecade, nici mai buni, nici mai răi decît alții. Sondajele însă măsoară percepțiile de ansamblu ale oamenilor la un moment dat și, tocmai de aceea, nu prea se potrivesc cu ceea ce simțim pe pielea noastră și cu ceea ce vedem „cu ochii noștri“.

De curînd, IRES a realizat un asemenea sondaj despre „starea națiunii“. E treaba sociologilor să interpreteze datele și să dea explicații. Eu constat doar că felul nostru de a ne vedea pe noi înșine e, pe alocuri, confuz și contradictoriu. 93% dintre concetățenii noștri sînt mîndri că sînt români, 95% cred în Dumnezeu, 70% cred că românii sînt mai inteligenți decît restul europenilor. După mintea mea, aceste procente ar trebui să ne dea o foarte mare încredere în noi înșine. Dacă sîntem așa deștepți și credincioși, dacă sîntem atît de mîndri că ne-am născut în această țară înseamnă că nimeni nu ne poate sta în cale: ar trebui să construim o Românie pe măsura marilor noastre calități. Ei bine, nu ne iese! 70% dintre români cred că „oamenii obișnuiți sînt neputincioși în fața conducătorilor“. Foarte mulți sînt – desigur – îngrijorați de clasa politică, de starea proastă a economiei, a învățămîntului, a spitalelor (cauzată, evident, tot de clasa politică), de corupție. 73% i-ar sfătui pe tineri să plece din țară.

Care va să zică – simplu spus –, așa o mîndrețe de popor deștept ar vrea să-și golească țara de locuitori pentru că politicienii sînt proști. După 20 de ani de democrație, nu ne-a ieșit ce-am vrut, ne-am pierdut răbdarea și nu sîntem aproape deloc îngrijorați că noi i-am ales pe conducătorii noștri. Și tot noi trebuie să-i schimbăm. Ce păcat că Dumnezeu nu votează în locul nostru: ar cîștiga alegerile, cu 95% din voturi, niște conducători mîndri și deștepți, după chipul și asemănarea noastră...

De unde însă această amestecătură de „valori“? Cu totul nesociologic și neanalitic, încerc să pun niște întrebări de bun-simț. Dacă 93% dintre ai noștri sînt atît de mîndri de românismul lor, de ce vreo 73% le-ar recomanda tinerilor să plece din țară? N-ar fi mai adecvat cu condiția lor de români să le spună tinerilor ceva de genul (improvizez simplist, desigur) „dragi copii, avem o țărișoară, momentan sîntem nemulțumiți de ea, dar și voi sînteți tot români, hai să ne apucăm de treabă și o dregem noi cumva...“. Și apoi, care „românism“? Știu cîțiva intelectuali care spun și scriu că „românismul“ e în suferință, că fibra neamului s-a stricat, că degringolada ne afectează ființa națională. Așa este. Dar în „românismul“ de azi intră – tocmai! – și degringolada, și neîncrederea, și convingerea a peste 90% dintre concetățeni că oamenii care au făcut bani (români și ei!) au reușit asta prin mijloace necinstite. Ba poate că și aceia care au furat și au făcut averi prin șmecherii – pînă nu se pronunță Justiția, n-avem de unde ști cîți și care sînt – se simt tot români mîndri cu frică de Dumnezeu! Poate că și ei, dacă îi întreabă cineva – pentru sondaje sau în vreo conversație la bere –, declară sincer că sînt dezamăgiți de clasa politică! Chestia cu „românismul“ devine, astfel, fără să acordăm cifrelor din sondaj mai multă importanță și relevanță decît au, un fel de umbrelă protectoare, în numele a ceea ce știm noi din cărți sau din gloria trecută, pentru un prezent care ne displace.

Mi se pare însă – și aici chiar că am dileme, nu fac decît să arunc o piatră în apă – că în „românism“ se include și această permanentă bombăneală, această veșnică nemulțumire față de o „patrie“ abstractă și aproximativă, în timp ce, mișcîndu-ne cu toții printre oameni reali și concreți, sîntem tentați mai degrabă să nu avem încredere în ei și să ne simțim cu toții „neputincioși în fața conducătorilor“. Stăm bine – în sondaje și în discursuri – cu „românismul“, dar stăm prost cu „atitudinea/mentalitatea“. Numai 3% dintre noi sînt îngrijorați de atitudinea și mentalitatea cetățenilor. Mult mai puțini decît cei care își manifestă îngrijorarea față de clasa politică. Cu alte cuvinte, ne dăm învinși și neputincioși în fața conducătorilor pe care tot noi i-am ales. Asta e tot „românism“?

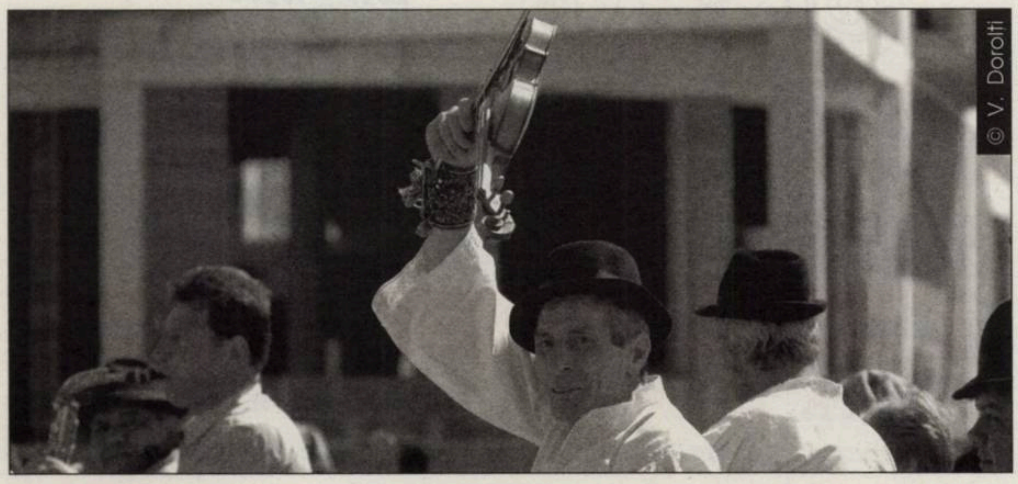

ținerea de minte

„Dacă tandrețea este inepuizabilă, dragostea deloc: de aceea, pentru o femeie cinstită, este o adevărată încercare să o distribuie cu înțelepciune, pe toată viața. Cu riscul de a-ți părea execrabilă, îți voi spune că persist în principiile mele, socotindu-mă foarte mare și foarte generoasă. Virtutea, micuțo, este un principiu ale cărui manifestări diferă după mediu: virtutea din Provence, cea de la Constantinopol, cea de la Londra și cea de la Paris au efecte întru totul deosebite, fără să înceteze de a fi virtute. Fiecare viață omenească prezintă în țesătura ei combinațiile cele mai neașteptate; însă văzute de la o anumită înălțime, toate par asemănătoare.“

H. de Balzac,
Memoriile a două tinere căsătorite,
traducere de Ana-Maria Năvodaru,
Editura Cartea Românească, 1977

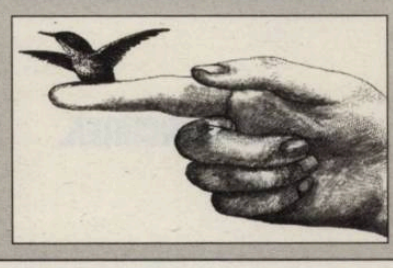

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Scandal **în urbe**

Avem de toate aici, la noi în oraş. Avem meşteri în brînzeturi şi vinuri fine. Avem cîntăreţi talentaţi. Avem tot felul de specialişti: mecanici, instalatori, zugravi. Salariile sînt bunicele, preţurile sînt cam mari, concediile sînt lungi şi bine plătite.

Părea că vom trăi fericiţi. Pînă într-o zi... cînd tanti Sofia a dat-o în bară. Ea e mai în vîrstă, e mătuşa noastră, a tuturor, e de familie veche şi bună. La ea ţinem argintăria familiei. Strămoşii ei au inventat democraţia, au construit nişte temple frumoase şi au pornit interminabilele dezbateri despre sensul vietii, cunoscute de atunci încoace drept filozofie. Tanti Sofia a încăput pe mîna unor băieţi energici şi întreprinzători veniţi de departe (cei mai cunoscuţi sînt fraţii Lehman). I-au sucit minţile bietei femei şi au băgat-o în datorii. Au îndemnat-o la cîte un Uzo şi un Metaxa şi aşa s-au dus economiile mătuşii. De muncit, nu prea muncea tanti Sofia. Trăia mai degrabă din turism. Toată urbea venea în vizită pe la ea, să-i admire colecţia de vechituri valoroase. Cînd a ajuns la ananghie, tanti Sofia nu ne-a zis nimic, de ruşine. Atunci, nepoţii mai tineri şi mai bogaţi s-au enervat, că pe ei ar fi trebuit să cadă plata datoriilor. Mai ales lui Franz i-a sărit ţandăra. Că nu e treaba lui, că tanti e risipitoare şi cam leneşă, că să îşi vîndă din argintărie dacă a ajuns în faliment. Fratele Jacques a dat din umeri, a rostit serios ceva despre unitatea familiei, apoi şi-a adus aminte că are o supărare pe un tip dintr-o comună învecinată care l-a sedus şi apoi l-a abandonat şi a trecut Mediterana, să se păruiască un pic cu el. Giovanni a susţinut că datoriile mătuşii trebuie plătite de restul familiei. Nu de alta, dar nici finanţele lui nu stăteau prea bine. Carlos avea deja greutăţi financiare, astfel încît a susţinut şi el, cu jumătate de gură, preluarea datoriilor.

Părea că vom trăi fericiţi. Pînă într-o zi...

Noi, ceilalţi, mai noi în comunitate, privim prostiţi, de la balcoanele mici ale blocurilor noastre din prefabricate. Nu ne vine să credem cît de harpagoni sînt aştia care stau în vilele vechi din centru. Am crezut în toate alea cu unitate în diversitate, cu ţelurile măreţe şi progresiste ale comunităţii noastre şi acum îi vedem ciorovăindu-se zi de vară pînă-n seară. Noi ziceam că avem un ţel comun, atît de frumos povestit în discursurile lui Franz şi Jacques. Singurul care bombănea non-stop pe la discursurile oficiale despre unitate era unchiul John, proaspăt întors din coloniile pierdute. Pragmatic, cinic, prea puţin încrezător în entuziasmele ipocrite ale federaliştilor urbei, el stătea mereu cu un pahar de sherry în mînă, într-un colţ al clubului, uşor izolat, afişînd ostentativ un zîmbet ironic.

Faptul că a scăpătat tanti Sofia şi că vecinii nu se înţeleg dacă să o scape de necaz l-a enervat rău de tot pe primarul nostru portughez. El este ales de noi toţi, dar nu îi plătim impozite. Asta îl face uşor umil, retras, relativ eficient, dar cu atribuţii limitate. I se dau nişte bani să pună flori în zonele defavorizate, adică să mai facă un parc printre blocurile de prefabricate. În restul timpului, împreună cu echipa lui de funcţionari relativ eficienţi, este foarte ocupat cu inventarea unui limbaj tehnic pe care să nu îl priceapă nimeni, în care explică rostul sutelor de mii de pagini de reglementări care privesc tot soiul de amănunte ale traiului nostru cotidian. Măcar în felul ăsta, impresia de unitate a comunităţii noastre era, de bine, de rău, asigurată. La pozele de grup, primarul este plasat, în general, în rîndul doi. Cînd apare cîte un conflict delicat cu vreun vecin din alt oraş mare, de prin Asia sau America, de cele mai multe ori el nici nu e invitat să îşi dea cu părerea. Asta e treaba exclusivă a vecinilor noştri de la vilă. De curînd, s-a enervat. A ţinut un discurs în care nu a folosit obişnuitu-i limbaj uşor lemnos. A amintit ferm, tuturor, că el este primarul, că urbea are obiective comune şi că el se va ocupa de ele, că d-aia e plătit. Cred că ne-a luat pe toţi prin surprindere. Deocamdată, nici o reacţie. Om vedea ce-o mai fi. În urbea noastră nu există plictiseală decît pentru cei care nu sînt atenţi.

© L. Muntean

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

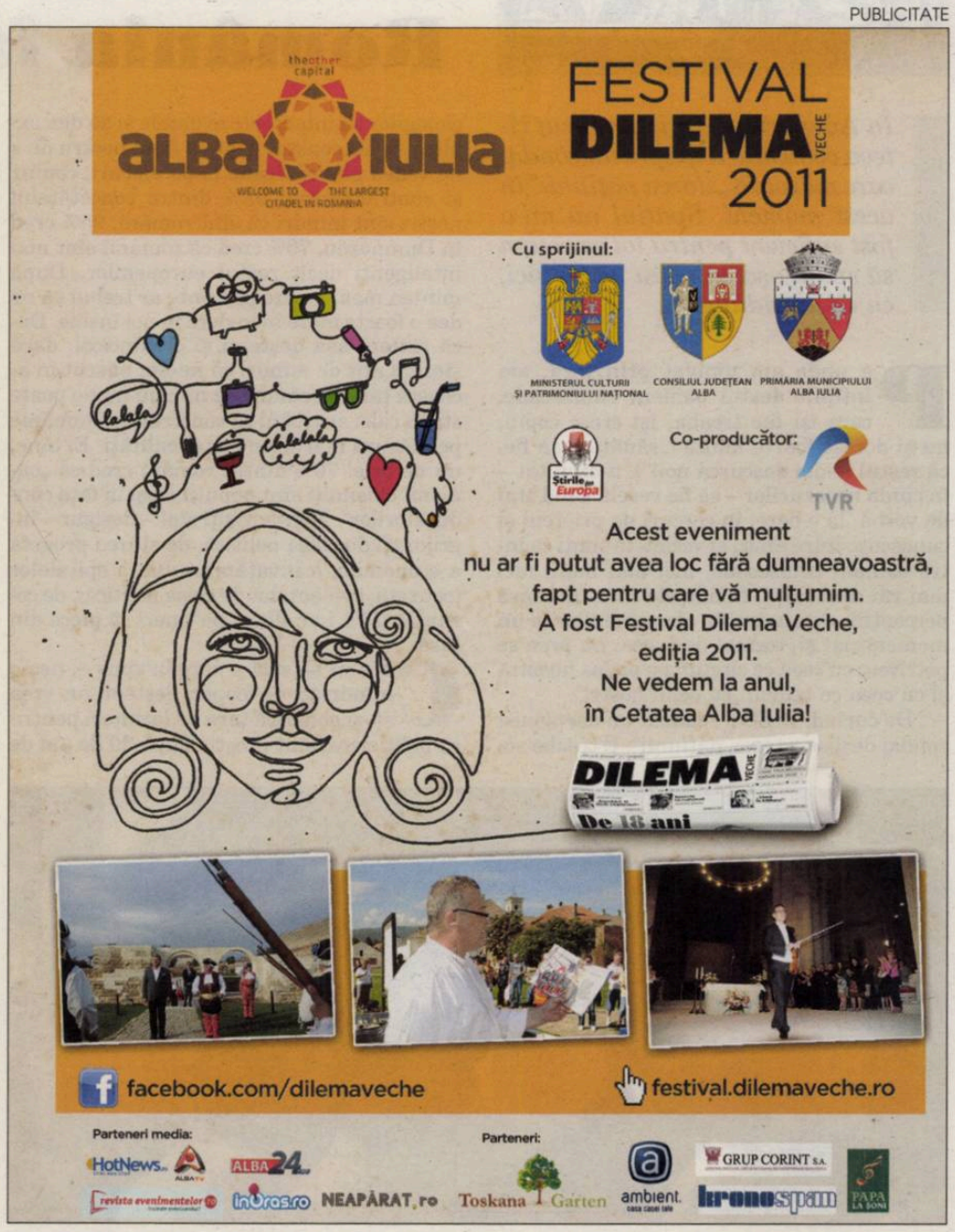

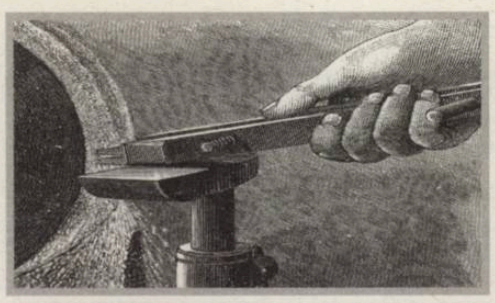

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Cine mai este şi acest Bruxelles?

Ştire „de senzaţie" făcea ocolul presei româneşti la sfîrşitul săptămînii trecute: „Comisia Europeană se gîndeşte să interzică sistemul *all-inclusive* din hoteluri, din cauza faptului că acesta implică aruncarea unei cantităţi prea mari de mîncare, ceea ce contravine intenţiei Uniunii Europene de a limita cît mai mult irosirea alimentelor. Informaţia apare în ziarul bulgar *Monitor*, care citează surse din guvernul de la Sofia", nota presa de la Bucureşti. Sub informaţia publicată de mediile electronice urma, evident, un şir de sudălmi şi blesteme la adresa funcţionarilor de la Bruxelles.

Să privim mai întîi la credibilitatea sursei. Nu că presa bulgărească ar avea o problemă – nimic nu arată că ar fi mai prejos decît a noastră sau a ţărilor de prin regiune. Totuşi, cînd ştirea apare într-o singură publicaţie dintr-o singură ţară, ar cam trebui să-ţi pui întrebări. De ce oare presa din Spania, unde industria *all-inclusive* e de sute de ori mai dezvoltată decît cea a Bulgariei, şi interesele pe măsură, nu pomeneşte nimic despre asta? Oare Sofia o fi avînd „surse" mai bune la Bruxelles decît Madridul?

Lăsînd la o parte chestiunea „sursei", trebuis spus că, în realitate, Comisia Europeană nu poate interzice nimănui nimic, în afară de a încălca Tratatele. Comisia poate sancţiona statele dacă încalcă regulile pieţei unice sau libertăţile de circulaţie pentru persoane, capitaluri, bunuri şi servicii. Despre toate acestea se vorbeşte în Tratate, desigur, nu şi despre felul cum se consumă mîncarea în restaurantele hotelurilor. Şi, oricum, Comisia nu poate decide singură.

De fapt, Comisia aplică hotărîrile celor 27 de state membre, reunite în Consiliu. Desigur, în activitatea sa, Comisia poate emite propuneri de acte normative obligatorii sau de simple recomandări. Propunerile Comisiei trebuie însă aprobate de Parlament şi de Consiliu – în caz că sînt validate în forme diferite, urmează complicate procese de mediere. Imaginaţi-vă Comisia ca pe un Executiv, dar cu atribuţii mult mai restrînse decît unul naţional. Şi nu ca pe Guvernul de la Bucureşti, care dă ordonanţe de urgenţă cînd îi trece lui prin cap, după care se întreabă de ce oare au căzut la Curtea Constituţională!

Or fi cei din Comisie cum or fi, dar nu într-atît de proşti încît să vină cu propuneri moarte din start!

Mai trebuie spus că propunerile Comisiei nu cad din senin. Comisia nu dă ucazuri. Înainte de toate, Comisia comandă studii independente – de aceea există o sumedenie de *think-thank*-uri în Bruxelles. Apoi, lansează dezbateri publice – şi aici intervine, pentru prima dată, celebrul *lobby*. Există, într-adevăr, un studiu preliminar pe tema risipei de alimente, finalizat în octombrie 2010: *„Preparatory study on food waste across EU 27"*, realizat de „Bio Intelligence Service", un *think-thank* cu sediul la Paris, fondat în 1989.

Dar rezultatele cercetării nu vin deloc în sprijinul ideii de interzicere a sistemului *all-inclusive*. În realitate, cea mai mare risipă de alimente are loc chiar în casele noastre (în proporţie de 42%) – cumpărăm mai mult decît ne trebuie şi, la urmă, aruncăm. Pe locul al doilea se situează industria de prelucrare a alimentelor, cu 39%. Sectorul de restaurante şi catering vine de-abia pe locul al treilea, dar la mare distanţă, cu 14%, şi doar 5% din alimente se pierd în sectorul de retail. A interzice sistemul *all-inclusive* pe motiv de risipă de alimente este ca şi cum ai trage cu tunul după muşte.

Să ne imaginăm totuşi Comisia venind cu propunerea de „interzicere a sistemului *all-inclusive*. Ce vor spune, oare, în Consiliu, ţări precum Spania, Portugalia, Italia, Franţa, Cipru, Grecia, Malta, Bulgaria, plus aliaţii pe care îi vor putea mobiliza? E uşor de anticipat. Or fi cei din Comisie cum or fi, dar nu într-atît de proşti încît să vină cu propuneri moarte din start!

Toată această poveste vine dintr-o idee greşită, potrivit căreia „Bruxelles-ul" decide peste capetele statelor. „Bruxelles-ul limitează suveranitatea statelor" – este o idee adînc înrădăcinată în multe minţi de pe la noi. Dar cine este, de fapt, acest „Bruxelles"? Renunţarea la părţi din suveranitatea naţională reprezintă un fenomen real, dar decizia nu aparţine nici Comisiei, nici Parlamentului European, nici lui Barroso, nici lui Van Rompuy. Doar statele membre, în Consiliu, pot lua asemenea decizii.

De exemplu, atunci cînd s-a imaginat sistemul guvernanţei economice, cînd statele s-au obligat să prezinte Comisiei Europene cifrele bugetelor şi situaţia lor financiară, pentru a se preveni derapaje de tip Grecia, a fost pentru că, în Consiliu, liderii guvernelor statelor membre au căzut de acord. Parlamentul doar a aprobat ideea, iar Comisia este chemată să o aplice. Că unii dintre acei lideri politici una spun în clădirea Justus Lipsius (Justus Lipsius, 1547-1606, filozof şi savant umanist, profesor la universităţile din Leuven, Leiden şi Jena, născut în provincia Brabant, aproape de Bruxelles) de la Bruxelles, unde îşi ţin şedinţele, şi alta în capitalele ţărilor lor, pentru a face frumos în faţa partidelor populiste, e o altă discuţie. Dar nu „Bruxelles-ul" le impune renunţarea la părţi din suveranitate, aşa cum încearcă ei să se victimizeze în faţa unei părţi ingorante a electoratului. Ci ei înşişi sînt de acord cu asta, cînd se întîlnesc în Bruxelles!

La fel şi cu interzicerea sistemului *all-inclusive*. Va fi posibilă în eventualitatea în care şefii de guverne ai celor 27 vor accepta o asemenea năzdrăvănie. „Bruxelles-ul" nu o va putea impune.

Dincolo de caracterul anecdotic al poveştii, rămîne, însă, nivelul la care abordăm, în România, chestiunile europene. Şi atunci, de ce să ne supărăm pentru prestaţia politicienilor noştri, acolo, la Bruxelles?

adevărul EUROPA

***Ovidiu Nahoi** este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre alţii

Discuţiile despre străini sînt, de cele mai multe ori, fascinante. Motive de toate felurile ne cenzurează cînd e vorba să ne spunem părerea despre o rudă sau despre un prieten – cînd cunoaştem bine pe cineva, un fel de respect pentru complexitatea naturii umane ne face să fim circumspecţi, să nu ne angajăm categoric, să lăsăm loc de întors. Despre străini însă, oricine e gata să se exprime liber, oricine are păreri bine articulate, convingerile sînt solide, nuanţa nu mai are rost. Cu cît mai depărtat este subiectul, cu atît mai dezinhibată este descrierea.

Puţine plăceri mai mari cunosc în Bucureştii mei decît să-mi ascult compatrioţii cum îşi dau cu părerea despre alte locuri, despre alte seminţii, despre obiceiurile şi legile lor, despre străzile lor şi limba lor, despre hainele şi despre mîncarea lor. În mintea bucureşteanului, fie că circulă cu tramvaiul, fie că circulă cu „jeep-anul", lumea e bine ierarhizată, categoriile sînt clare, popoarele sînt fidele unor trăsături distinctive, ceea ce explică perfect dinamica istoriei.

În general, ce credem noi despre străini e un subiect mai puţin important decît ce cred străinii despre noi. Înteleg de ce e aşa: ţară mică, frustrări multe. Dar nu îmi convine deloc, fie şi pentru că o mai largă cultivare a dezbaterilor despre alţii poate să ne mai relaxeze şi să ne mai dea oleacă de încredere, dacă asta e ceea ce ne lipseşte. Oricum, nimic nu e mai savuros decît să asculţi oamenii de pe-aici vorbind despre oamenii de pe-acolo. Se amestecă prejudecăţi, imagini deformate de fantasme sau de coşmaruri ascunse, provincialisme şi aere de superioritate, judecăţi sigure şi fabulaţii de genul rinocerului cu al doilea cap în loc de coadă. Sursele de informaţii sînt, bineînţeles, variate. O rudă care are un vecin care are un nepot care a stat şase luni la nemţi – să vezi ce zice ăla! Sau o revistă sau ceva pe la televizor sau cîte o discuţie surprinsă între doi care au fost acolo sau fotografii comentate de turişti trecuţi în viteză prin acele locuri.

Cu o reverenţă către maestrul Flaubert, încerc şi eu, mai jos, un mic dicţionar al ideilor primite de-a gata pe care le ronţăie între ei românii de azi, prin pieţe, pe la cîrciumi de toată mîna, prin gări, pe la stadioane sau pe la talk-show-uri, cînd vine vorba despre alţii.

Americanii – sînt cam proşti, nici n-au auzit de Eminescu. Norocul lor e că au dolari. Sînt aroganţi şi enervează pe toată lumea. Cauboi, pac-pac... Criza vine de la ei.

Arabii (nediferenţiat) – misterioşi; să fii atent că bagă cuţitu' fără să stea multă vreme la discuţii; fanatici. Au petrol. Foarte bogaţi. Au harem şi îl admiră în taină pe Osama bin Laden. Kebab (vezi şi *Turcii)*. Aur. Aşa sînt ei...

Australienii – prea departe.

Basarabenii – săracii de ei! Au uşi care se deschid şi se închid metafizic: „înspre sine" şi „dinspre sine". Sînt în gheara ruşilor. Fraţii noştri de peste Prut.

Bulgarii – cărăuşii Europei, ceafa groasă, *narusenia*, castraveciori divini, de vreo patru ani sînt înaintea noastră – ceea ce e scandalos! Litoralul lor e mult mai agreabil şi mai ieftin decît al nostru.

Cehii – Naţionala de fotbal foarte bună, Primăvara de la Praga, cînd Ceauşescu a refuzat să participe la invazie, bere excelentă. Ţară mică, dar băţoasă. Praga – ce minunăţie de oraş!!! Havel. Noi n-am avut un Havel.

Chinezii – peste un miliard, tu îţi dai seama? În curînd o să-i întreacă pe americani. Ba chiar i-au întrecut deja. Vor să investească miliarde, să ne facă şosele, şi noi nu, şi nu. Marea putere de mîine (sau de azi, în funcţie de cît de febril e vorbitorul).

Englezii – umor sec, la care rîd doar ei şi alţi cîţiva sofisticaţi. Ceaţă. Conduc pe partea cealaltă. Perfidul Albion.

Elveţienii – curăţenie ca-n farmacie. Ceasuri. Ciocolată. Referendumuri. Plictis.

Evreii – conduc lumea... Cum nu vedeţi? E atît de clar...

Francezii – zgîrciţi din cale-afară. Avem o relaţie specială cu ei pentru că sîntem francofoni. Bucureştiul a fost Micul Paris. Îşi vorbesc limba destul de bine, deşi ai senzaţia că nu şi-o merită întotdeauna – oricum, cel mai mare stilist în literatura lor a fost tot unul de-al nostru.

Grecii – pătimaşi şi bruneţi. Ce insule! Faliment naţional. *Default*. Eurozona în pericol. Să fii atent cu ei, chiar dacă îţi fac daruri.

Indienii – nici ei nu-s puţini. Cultură veche. Yoga. Mănîncă cu mîna. Raj Kapoor. Eliade a fost în India.

Italienii – palavragii şi zgomotoşi. Au cel mai tare Campionat de Fotbal din lume. Pizza şi paste. Mafia. Sînt bruneţi şi îşi dau cu gel pe păr. Se îmbracă excelent.

Japonezii – muncesc toată ziua ca nişte nebuni. Mici de înălţime, dar tenace. Deştepţi ce n-a văzut Pămîntul! Rîd şi se-apleacă tot timpul.

Machedonii – Becali. Toţi Becalii, şi Gigi, şi Giovani. Dar şi Hagi.

Nemţii – reci, exacţi, fără imaginaţie. Ordine şi disciplină. Un rege neamţ ne-a făcut oameni. Nici acum nu ne-au iertat că i-am trădat în două războaie mondiale. Nu ştiu să trăiască viaţa...

Polonezii – Solidaritatea. Beau de sting. Cîrnaţi. Papa e polonez. Cum, nu mai e?

Ruşii – vodcă, Cehov, Putin. Departe de ei e mai bine. Oamenii cu oarece educaţie deosebesc marea cultură rusă de comunism. Kremlin. Ierni cumplite, Siberia. Gaze. Abramovici. Oligarhi putred de bogaţi. KGB.

Sîrbii – oameni dintr-o bucată. Pe vremea lui Tito lucrau în Germania şi aduceau banii în ţara lor. Cei mai buni vecini: ei şi Marea Neagră.

Spaniolii – cei mai latino dintre latino, fac petreceri toată ziua şi dansează izbind frenetic cu tocurile în podele. Coridă. Real *vs* Barca. Cîntă de *corazón*. Acolo merg căpşunarii.

Suedezii – mai ales suedezele, care fac un fel de turism vinovat în sudul Europei, pentru că bărbaţii lor suferă de unele limitări (aici, întotdeauna, românul clipeşte cu aer de cunoscător, căci şi el se simte „în sudul Europei" cînd vine vorba de suedeze).

Turcii – ce ciudat, ne-am bătut patru secole cu ei şi, acum, uite ce prieteni buni sîntem. Kebab şi la ei. Prima noastră Mecca postrevoluţionară a fost, totuşi, Istanbulul.

Ungurii – enervanţi. Şi astăzi vor Ardealul!

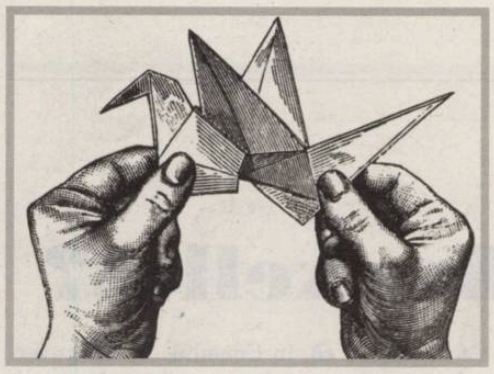

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Adevăratul rost al lucrurilor

Regimurile comuniste au pus la punct nişte sisteme prin care au schimbat natura şi logica multor instituţii şi relaţii. La noi, moştenirea asta, bine combinată cu regăsita gîndire bizantină întortocheată, guvernează în prezent nu doar instituţii ale statului, ci şi afaceri private şi chiar gîndirea oamenilor. Iar în foarte multe cazuri, ceea ce ne-au învăţat părinţii sau profesorii noştri e complet pe dos faţă de realitate şi ne creează handicapuri în viaţa de zi cu zi. Cred, aşadar, că ar fi util de precizat cum merg cu adevărat unele lucruri în ţara asta, aşa, ca pentru copii.

Legat de o problemă mai recentă, aş aminti că instalarea gazonului pe un stadion de fotbal nu are nici o legătură cu jocul de fotbal, iarba nu se pune pentru ca pe teren să se joace fotbal, aşa cum multă lume crede în mod greşit. Scopurile acestei operaţiuni sînt cu mult mai complicate. În acelaşi registru, ar fi de spus şi că echipele de fotbal sau din orice alt sport de la noi nu au fost inventate pentru a cîştiga meciuri şi competiţii, ci bani şi notorietate pentru patroni.

Tot aşa, menirea unei universităţi private nu e nicidecum pregătirea unor specialişti, ci aceea de a obţine bani din acordarea de diplome, cu un benefic efect secundar în ce priveşte scurtarea dificilului proces de învăţămînt superior, de pe urma căruia s-a dovedit că nimeni nu are vreun avantaj.

Trecînd la instituţii de bază într-un stat, pare că rolul principal al Justiţiei este să amîne cauzele cetăţenilor, fie ele cît de neînsemnate, şi să-i deosebească pe infractorii bogaţi de cei săraci. De asemenea, poliţia a fost creată pentru intimidarea cetăţenilor şi calmarea cu vorbe a păgubaşilor periculoşi.

Scopul informatizării unui sistem de colectare a taxelor este de a crea mai multă birocraţie, prin înmulţirea numărului de taxe şi de documente notariale.

Rolul fundamental al unei administraţii centrale sau locale e acela de a crea locuri de muncă pentru funcţionari, tot aşa cum rolul unui funcţionar (fie el cît de mic) e acela de a-şi dovedi superioritatea şi puterea de a se comporta cum doreşte în faţa cetăţenilor.

Un concurs de angajare se organizează întotdeauna pentru ca o instituţie sau o firmă să poată angaja rudele şi cunoştinţele celor din conducere, fără ca oamenii competenţi să aibă ce obiecta. De asemenea, rolul unei şedinţe e acela de a le arăta angajaţilor cum ştiu să vorbească şefii.

Spitalul este conceput pentru a consuma banii oamenilor bolnavi pe care-i ţine internaţi în mizerie. Rolul multor medici şi asistente se dovedeşte a fi acela de a-i face pe bolnavi să realizeze ce bine e să fii sănătos. La fel, tot mai mulţi preoţi par a-şi descoperi adevărata menire, aceea de a-i speria pe enoriaşi cu chinurile iadului, de a-i face să se simtă mereu vinovaţi şi de a le colecta banii.

Rostul pentru care au fost inventate ziarele (se ştie de pe vremea lui Pamfil Şeicaru) este acela de a face bani din informaţiile şi eventualele comentarii pe care nu le publică.

Serviciile de urbanism au fost create pentru maximizarea veseliei urbane.

Construirea unui pasaj sau a unui pod e de obicei destinată nu atît unei mai bune circulaţii, ci cîştigării mai multor voturi.

Inaugurarea unei lucrări publice e concepută ca un cadru unde politicienii care au aprobat lucrarea să poată fi lăudaţi chiar înainte ca aceasta să fi fost terminată.

În general, scopul precizării unui termen final pentru orice e acela de a stabili un moment care să poată fi depăşit. Pornind de la acest principiu, *Mersul Trenurilor* a fost conceput pentru a le crea călătorilor plăcuta iluzie că ar putea ajunge la destinaţie mai repede decît în realitate.

Asfaltul a fost inventat ca material care face gropi, în scopul unei munci de astupare şi a unor profituri permanente ale firmelor din domeniu.

Bordurile nu au fost concepute aşa cum pare, pentru a delimita trotuarul de partea carosabilă a unei străzi, ci pentru a fi cît mai des înlocuite în folosul Primăriei.

Tot aşa, construcţia şoselelor şi autostrăzilor e absolut necesară profitului cîştigătorilor unei licitaţii. La rîndul ei, licitaţia e o metodă prin care se atribuie ceva unei firme sau persoane dinainte ştiute.

Menirea unui lider sindical este aceea de a disipa, în manifestaţii de protest, energiile angajaţilor nemulţumiţi şi apoi de a ajunge ministru.

Motivul pentru care au fost inventate Internetul şi comunicaţiile prin cablu este acela de a întinde cabluri peste tot.

Apa caldă a fost inventată pentru a putea fi oprită, iar ţevile nu au fost create pentru a separa apa de pămînt, ci dimpotrivă.

Casele se construiesc cît mai mari, nu pentru ca oamenii să poată locui cît mai bine, ci pentru a-şi putea investi cît mai mulţi banii în pereţi nefolositori.

Becul electric se fabrică nu pentru a lumina, ci dimpotrivă, în scopul economisirii curentului electric.

Meserii ca acelea de instalator, zugrav, zidar, tîmplar, mecanic sau electrician au fost create pentru a demonstra clienţilor că ceea ce vor ei nu se poate.

Lista poate continua.

ready made

„Costache Aristia, în analogia zicerii *coadă* şi *bate* care a dat *coadăbătăra*, s-a decis să întocmească termenul sau expresia: *coiflucerante* din substantivul *coif* şi din verbul *a luci-lucire*.

Pe acest *compus*, Costache Aristia l-a încorporat într-un vers din prima rapsodie a *Iliadei*, pe care o retraducea în 1854-1856 (întîia versiune a tălmăcirii sale romîneşti din Homer apăruse în 1835 în tipografia lui Eliad).

Stihul pomenit suna, în noua traducere a lui Aristia: «Răspunde lui şi zice coiflucerantele Ector».“

Barbu Lăzăreanu, *Cu privire la...*,
Editura Minerva, 1971

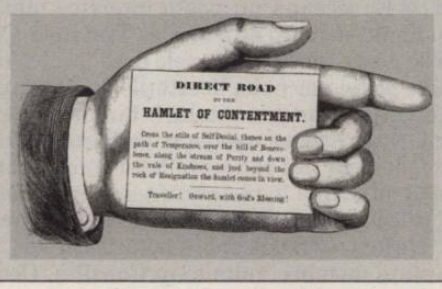

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cărţi poştale şi parastase

Zilele trecute am fost la Sulina, după aproape jumătate de secol. Aveam amintirea, învăluită în mister, a cimitirului cu nume străine de aventurieri şi funcţionari ai Comisiei Dunării şi vagi imagini de case vechi ale unei lumi apuse, înşirate de-a lungul Dunării. Am găsit cheiul Dunării mult mai animat, cu o promenadă plăcută şi destul de plină de străini, dar fără casele vechi din amintirile mele. În afară de clădirea impunătoare a vechii Comisii a Dunării, celelalte fuseseră dărîmate sau aşteptau în tăcere să-şi dea obştescul sfîrşit. Doar două case vechi, îmbrăcate în scîndurile cenuşii de lemn, fuseseră refăcute, cu un perfect gust, într-o pensiune modernă, ce păstra însă aerul atît de particular al acestui orăşel la capăt de lume. Nici localnicii, nici edilii – dar mai ales „antreprenorii" – nu par a-şi dori să păstreze acest colţ pitoresc.

Pe de altă parte însă, şi localnicii, şi edilii – dar mai ales „antreprenorii" – promovează acest trecut de care sînt mîndri şi care le aduce profit prin încîntarea turiştilor în căutare de „autentic". O colegă din Cluj adună de cîţiva ani fascinante povestiri despre „Sulina de altădată", cu mare succes la public. Fotograful local propune spre vînzare o gamă diversă de cărţi poştale şi imagini îngălbenite ale caselor şi oamenilor din trecutul zonei şi povesteşte, oricui vrea să-l asculte, cum se trăia aici „pe vremuri". Autorităţile promovează cu patriotism local istoria acestui *porto franco*, vremurile de glorie ale Comisiei Dunării şi parfumul romantic al poveştilor lui Jean Bart. În fine, patronii de restaurante îşi fac reclamă cu imagini sepia ale adevăratei bucătării din zonă, menite să-i convingă pe turiştii că doar acolo se mănîncă precum „altădată". Între timp, ultimele mărturii „materiale" ale acestor locuri şi ale acelor vremuri dispar în indiferenţa generală.

M-a impresionat şi m-a pus pe gînduri acest contrast deoarece l-am regăsit, în varii forme, în multe alte locuri din ţară. În primul rînd în Bucureşti care, pe măsură ce sucombă sub tăvălugul imobiliar, se redescoperă ca mic Paris. Parcă niciodată numărul de cărţi, albume şi fotografii ilustrînd „Bucureştiul de altădată" nu a fost atît de mare şi nu a stîrnit atît entuziasm şi nostalgii ca acum. Cazul „Centrului Istoric" este paradigmatic din acest punct de vedere. Printre ruinele vechilor străzi, prosperă trimiterile la trecut şi istorie, de la *Old City* la *Gara Lipscani* şi de la cărţi poştale la *Foto Cabinetul* meticulos desuet al lui Eugen Ciocan. Trec, de asemenea, zilnic prin faţa ASE-ului, unde au început să apară mici expoziţii stradale cu imagini de arhitectură rurală şi fermecătoare bisericuţe de lemn pe care le privesc (şi nu sînt singurul) de fiecare dată cu încîntare. În satele noastre, acestea sînt înlocuite însă de casele făloase, iar bisericile de lemn se dărîmă sub povara timpului şi în indiferenţa totală a preoţilor şi enoriaşilor. Pretutindeni, trecutul pare să fie tot mai evocat, pe măsură ce este revocat...

Dar această atitudine poate fi regăsită şi în cu totul alt gen de contexte, precum recent inauguratul Drum al Regelui, care traversează Parîngul mai impresionant decît Transfăgărăşanul şi care atrage mii de turişti cu spectacolul unei naturi neatinse. Neatinse pînă la Rînca, unde pe vremuri erau doar o bază militară a vînătorilor de munte şi o cabană, iar acum sînt sute şi sute de vile, care mai de care mai mari şi mai urîte, înghesuite una într-alta, de o lăcomie imobiliară devastatoare. Într-una dintre aceste clădiri cu multe etaje, vopsită ţipător şi cu piscină, am găsit la recepţie cărţi poştale cu Rînca „de odinioară", pe care turiştii le cumpărau ca suveniruri.

Şi lista o puteţi continua şi dumneavoastră...

Toate acestea mi-au adus aminte de acel banc „cultural" faimos despre nevestele ideale: o italiancă focoasă la tinereţe, o franţuzoaică rafinată la maturitate şi o româncă gospodină mai spre asfinţit. Motivul? *Fac astea nişte parastase!...*

Cam aşa şi noi toţi cu istoria şi trecutul nostru: întîi îl îngropăm, apoi îi tragem însă nişte parastase de pomină. Şi să-l ferească Dumnezeu pe cel care ar spune ceva de rău despre morţii noştri! Vorba unui amic psihanalist – românii au o problemă cu însăşi ideea de *moştenire*...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

O societate devine mai puternică atunci când fiecare individ al său beneficiază de o educație corespunzătoare și de servicii publice de calitate.
Petrom este cel mai mare contribuabil la bugetul de stat,
peste 9,7 miliarde de euro în ultimii 6 ani, susținând astfel dezvoltarea societății și asigurând românilor energia de a merge mai departe.

Investim în energie. Investim în viitor.

PETROM
Membru OMV Grup

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ · GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU · Fondul Social European POSDRU 2007-2013 · Instrumente Structurale 2007-2013 · CNDIPT OIPOSDRU · UNIVERSITATEA DIN ORADEA, FACULTATEA DE ŞTIINŢE ECONOMICE

Desfăşurarea activităţii de internship a studenţilor PRACTeam

Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică, derulează proiectul „Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (PRACTeam), proiect cofinanţat din Fondul Social European - „Investeşte în oameni!", Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii"; Domeniul major de intervenţie 2.1 „Tranziţia de la şcoală la viaţa activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU

În luna septembrie 2011, **37 de studenţi economişti realizează stagii de internship în organizaţii gazdă din Oradea, Timişoara, Suceava**, pe baza rezultatelor foarte bune obţinute la evaluarea în urma desfăşurării activităţii de practică (iunie - iulie 2011). Aceşti studenţi au fost selectaţi de către organizaţiile care au oferit stagii de internship, pe baza evaluării realizate de tutorele de practică - angajat al unităţii economice, care a îndrumat şi monitorizat studenţii în perioada de practică. Studenţii beneficiari ai stagiilor de internship îşi desfăşoară activitatea pe baza unui program de internship particularizat, pe posturi din domeniul economic, cum ar fi: Asistent director vânzări, Analist credite, Revizor contabil, Junior Recruiter, Agent de vânzări, Trainer resurse umane, Referent de specialitate marketing, Contabil, Agent de turism, Recepţioner, Auditor, Consilier clientelă credite. Activitatea de internship se desfăşoară în baza celor 37 de Acorduri de internship încheiate de partenerii proiectului PRACTeam, astfel: Universitatea din Oradea - 15 acorduri de internship semnate; Universitatea de Vest din Timişoara - 10 acorduri de internship semnate; Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava - 12 acorduri de internship semnate.

Pentru informaţii suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

PRACTeam

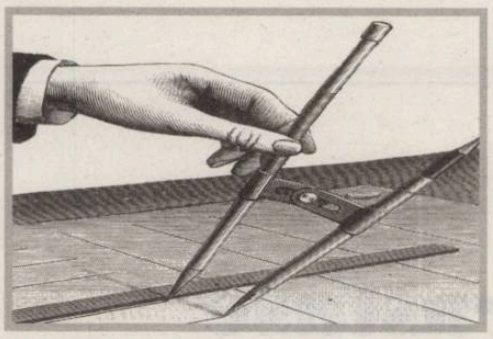

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Tramvaiul cu cai

Scotocind prin vechi hîrtii de familie, ceea ce, de la o vreme, mi se întîmplă tot mai des, am dat peste amintiri, de copilărie şi nu numai, ale unchiului meu, dr. Ştefan N. Iorga (1906-1976). Numele acesta se găseşte pe coperta a două volume de versuri – *Orizonturi* (1933) şi *Bufniţa albă* (1974). Între ele, o viaţă întreagă, din care, chiar în perioada în care îl vedeam o dată pe săptămînă, n-am cunoscut decît partea exterioară, el fiind foarte retras în recluziunea lui solitară. O siluetă înaltă şi subţiratică, strînsă în hainele de culoarea cafelei cu lapte, închise pînă sus, la ultimul bumb, şi o figură fin sculptată de reflexivitate.

În arhiva lui, pe care am păstrat-o după moartea sa, dar pe care n-o frunzăream decît rar, descurajat fiind de scrisul – de medic! – greu de descifrat, sînt multe pagini interesante, pe lîngă nenumăratele variante de poezii, cîteodată ingenue ori preţioase, dar destăinuind o mare sensibilitate. Unele fragmente în proză cuprind observaţiile sale ca martor al existenţei zilnice a tatălui său, unde afecţiunea n-a împiedicat privirea critică. În altele, o memorie extrem de precisă a adunat impresii şi chiar senzaţii ale copilului de odinioară. Există şi un capitol, care ar merita cunoscut, despre Spitalele Colţea şi Pantelimon, aşa cum erau pe la 1930, precum şi despre profesori de atunci ai Facultăţii de Medicină. Lipseşte, din păcate, experienţa de pe frontul estic, pe care n-aş fi bănuit-o dacă n-aş avea în faţă o fotografie a unchiului meu în uniformă militară. În schimb, sînt însemnări despre Bacăul anilor '50, deoarece a stat acolo cîtva timp ca meteorolog. Textul pe care-l desprind acum dintr-un ansamblu inegal coagulat datează din 1973, iar peisajul bucureştean dispărut la care se referă a fost înregistrat – aş putea spune, absorbit – prin 1919-1922. Atunci, întoarsă din refugiu, de la Iaşi şi Odessa, familia Iorga locuia aproape de Gara de Nord, în str. Al. Depărăţeanu 2, „atît de tristă, de neîncăpătoare, încît echivala cu o claustrare într-o celulă" (neîncăpătoare, desigur, pentru şase copii care locuiau la etaj cu părinţii şi bunica, plus biblioteca tatălui!).

„Tramvaiul cu cai era o hodoroabă cu roate."

Băiatul de atunci, „de pe podul de fier de deasupra căii ferate", privea trenurile cum pornesc „cu aceeaşi făgăduială de depărtări noi, de plecări curajoase în necunoscut, spre cucerirea lumii" şi ele îi trezeau „pasiunea de exotic şi de libertate. Mirosul fumului de locomotivă era de o putere răscolitoare de suflet". O călătorie mai scurtă, cu tramvaiul 17 de la gară, îl ducea la Liceul „Cantemir" pentru examene, „trecute cu multă uşurinţă după autopregătirea mea în podul de deasupra apartamentului strîmt", în „vagonul cu bănci descoperite, albe şi mai albe în soarele aprins al lui iunie".

„Tramvaiul cu cai era o hodoroabă cu roate pe şinele de fier pe care era tras de o singură pereche de cai care se opinteau la plecare şi îşi ritmau acceleraţia în pocnetele biciului unui vizitiu în picioare pe platforma

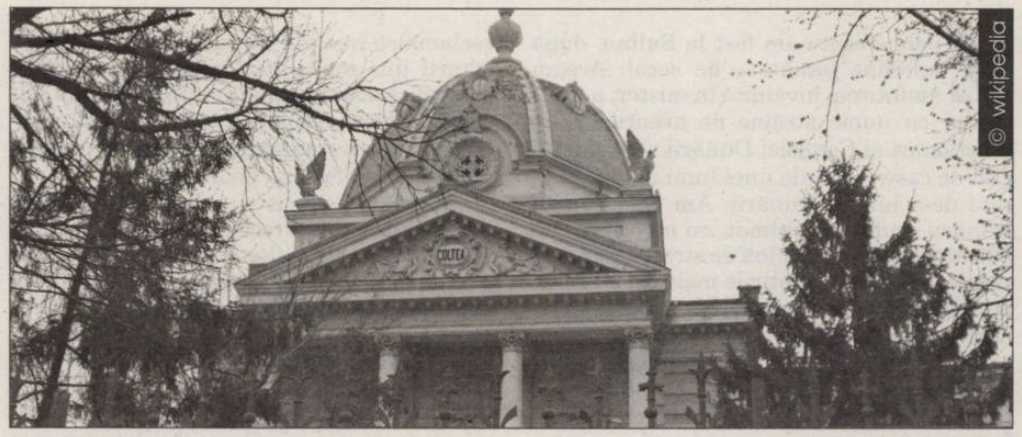

din faţă. Cu o mînă, el ţinea hamurile, cu alta strîngea sau libera frîul, întorcînd o manivelă de fier, la opriri sau în pante. La urcuşuri ca cel înspre catedrala Sf. Iosif, se ataşau caii de supliment, totdeauna prezenţi; după ce ajungeau sus, erau readuşi, tîrîndu-şi hamurile după ei, în piaţa Walter Mărăcineanu. Tot aşa şi la Dealul Spirei, şi atunci se pornea cu chiote şi plesnituri de bici în goană nebună şi cu scîrţîieturi lungi metalice la curbe, spre bucuria celor cărora le vibra în dinţi ţipătul şinelor torturate. Pentru copii era o plăcere, în special cînd vagoanele erau deschise pe laturi, unde o treaptă lungă mărginea vagonul pentru suirea la băncile puse în front. Pe acolo trecea de la un rînd la altul încasatorul, ţinîndu-se de stîlpii subţiri laterali pe care se sprijineau acoperişul şi perdelele groase de in ce protejau de vînt şi de ploaie. Accesul la imposibil de strîmta platformă era prin nişte uşi pretins glisante care, ori îţi stîlceau degetele, ori, cînd se înţepeneau, dansau ca o capră nărăvaşă pe loc. După ce-şi umplea chiţimia pe roate, taxatorul sta la căldura dată de o lampă chioară care afuma. Suporturile pentru braţe se legănau şi te izbeau la tîmplă. Tropotul copitelor înştiinţa oamenii de trecerea vagonului pe care-l luau din fugă. Cîţi căluşei n-am văzut cu ciolanele rupte din năvala la care alunecau pe poleiul pantelor de la Cişmigiu sau de la Arhive!

Numai pe traseul tramvaiului Gara de Nord-Antrepozite trecea aristocraticul vagon spaţios, fabricat, la Milano, cred, cu echipament electric Thomson-Houston. Aflasem de el din cartea de cetire, aşa că, realizîndu-l în imaginaţie, l-am văzut fără mirare în anul primei veniri în Bucureşti de la Văleni, în 1912 sau 1913."

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Iaşi: Casa unde şi-au dat întîlnire boierii, Regele, Guvernul, Securitatea şi DJ-ii

O casă care ascunde un sac de poveşti rupe din frumosul peisaj de la începutul Copoului, în vecinătatea-i aflîndu-se Biblioteca Centrală, Universitatea, Palatul Copiilor şi Şcoala fiilor de militari, toate monumente istorice renovate în anii din urmă. Este vorba de clădirea care a fost numită, ani la rînd, „Casa Conachi" – în mod eronat, după cum a demonstrat cercetătorul Ion Mitican *(Urcînd Copoul cu gîndul la Podul Verde,* Tehnopress, 2006, 154-160). Directorul Direcţiei Judeţene pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional Iaşi, Vasile Munteanu, explică această confuzie prin „haosul urbanistic" care a existat în trecut în urbea Moldovei.

Ridicat la începutul secolului al XIX-lea, imobilul a fost vîndut, pe la 1830, de vorniceasa Elena Hrisoverghi, vistiernicului Alecu Sturza, care a reconstruit-o din temelii. În impunătorul palat, soţia lui Alecu, Elena, împreună cu cumnata sa, Marghioliţa, organizau petreceri de soi, despre ambele femei gura lumii povestind că nu erau dintre cele mai credincioase soţilor lor. Cum roata se întoarce, Elena a ajuns văduvă şi săracă şi a vîndut casa, în 1852, ministrului de Finanţe al Moldovei, Scarlat Rosetti. Şi noul proprietar avea un viciu, jocul de cărţi, şi, pentru că pierdea destul de des, nu ezita să-şi achite datoriile punînd drept rămăşag onoarea nevestei. „Atunci cînd după asemenea decontări dînsa se întorcea acasă, încărcată şi cu daruri, el o întîmpina bucuros că putea s-o mizeze din nou", scrie, cu umor, Mitican. Implacabil, stăpînul palatului s-a schimbat, intrînd pe mîinile unui moşier din Neamţ, Grigore Balş, care, la rîndu-i, l-a vîndut în 1866 lui Frederich Carl Müller, un negustor de instrumente muzicale, al cărui magazin de piane amenajat în clădire era vizitat uneori şi de Veronica Micle.

Aici a stat regele Carol I, în timpul vizitelor făcute la Iaşi, în 1885 şi 1887. La începutul secolului trecut, cum una dintre urmaşele lui Müller a făcut un împrumut pe care nu l-a mai putut returna, casa a fost luată de negustorul Anton Rohr. În timpul Primului Război Mondial, închiriat de conservatorul Dimitrie Grecianu (care avea să-şi piardă viaţa într-un antentat cu bombă în Senat, în 1920), palatul a fost gazda unor şedinţe ale Guvernului refugiat la Iaşi. După următorul război, casa şi-a căpătat renumele pentru care este acum cunoscută în tot Iaşiul: a devenit sediul Securităţii, aici fiind închişi, torturaţi şi condamnaţi opozanţii regimului comunist, în special studenţi. De aceea, şi acum folclorul studenţesc zice că nu e bine să treci pe sub bolta care porneşte din clădire pentru că, dacă o vei face, vei rămîne repetent.

„...aerul de birouri funcţionăreşti terne"

După 1989, soarta venerabilei case s-a

banalizat din punct de vedere istoric şi s-a „manelizat" din cel al existenţei. Sediu efemer pentru diferite societăţi, pentru o universitate privată cu acreditări la limită, pentru un bar, o editură sau o revistă culturală, imobilul a fost retrocedat apoi mai multor proprietari care nu au investit deloc în amenajări. Coloanele maiestuoase din interior, holul larg, plin de nobleţe, intrarea semeaţă de-abia se mai întrezăresc printre varul murdar, uşile mici ale fostelor celule şi aerul de birouri funcţionăreşti terne. În urmă cu cîţiva ani, la etaj a fost deschisă o discotecă specializată pe muzică de ultimă oră: Ravers, „rebrenduită" apoi Groove Club. O parte dintre coloane au fost vopsite în culori fistichii pentru a înviora atmosfera. Clubul a dat faliment.

O iniţiativă recentă a Clubului Rotaract Curtea Domnească Iaşi, de a instala o plachetă care să înfăţişeze istoricul clădirii, în cîteva rînduri scrise în română şi în engleză, a avut succes pînă în urmă cu cîteva zile. Placheta a dispărut.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi.*

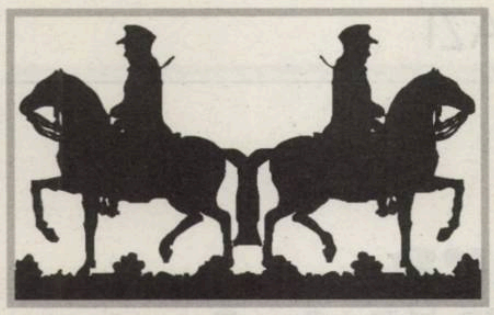

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

După 5772 de ani

Sînt convins, într-o bună măsură, că nu voi indispune multă lume (trebuie să ai mereu grijă în a nu tînji la unanimităţi) dacă, în aceste zile ale Anului Nou evreiesc, voi alege cîteva mostre de humor iudaic, de mult definit ca o politeţe a disperării.

Alarmă mondială: gheţurile celor doi poli ai pămîntului se topesc irezistibil, se anunţă că, în 48 de ore, întreaga planetă se va scufunda sub ape. Creştinii se adună în toate bisericile şi preoţii le dau ultimele sfaturi: „Căiţi-vă, căiţi-vă, căci în 48 de ore vă veţi înfăţişa Domnului!“. Budiştii se înghesuie în templele lor şi bonzii îi asigură: „Fiţi fericiţi, căci peste 48 de ore veţi cunoaşte Nirvana!“. Evreii se strîng în toate sinagogile şi rabinii le dau cele din urmă indicaţii: „Oameni buni, vă mai rămîn 48 de ore ca să învăţaţi să trăiţi sub apă!“.

Un agnostic şi un rabin discută despre existenţa lui Dumnezeu, despre suflet şi relaţia spirituală dintre om şi lume: „Ţin să te informez, rabi – spune agnosticul, cu oarecare agresivitate –, că marele filozof Spinoza a scris că omul e din aceeaşi esenţă cu orice animal şi că amîndoi sînt produsul aceleiaşi Naturi“. Rabinul îi replică: „Îmi amintesc foarte bine aceste rînduri... dar, spune-mi, care specie de animal a produs vreodată un Spinoza?“.

Un strălucit student dintr-o *ieşiva* (şcoală religioasă) se duce la bătrînul rabin cu care studiază şi îi spune tranşant:

– Rabi, trebuie să-ţi mărturisesc că am devenit sceptic. Nu mai cred în Dumnezeu.

– Şi de cît timp studiezi Talmudul? se interesează rabinul.

– De cinci ani...

– Doar de cinci ani? exclamă rabinul. Şi ai deja îndrăzneala de a te socoti un sceptic?

În ziua de Iom Kipur, atunci cînd cei care s-au certat tot anul trebuie să se împace, Moşe se apropie de Samuel şi îi şopteşte: „Îţi doresc tot ceea ce-mi doreşti tu mie!“. La care, Samuel îi răspunde: „Iar începi?“.

Cineva l-a întrebat pe Woody Allen de ce a renunţat la saxofon pentru clarinet. Woody i-a răspuns sincer: „E mai comod în cazul unui pogrom“.

În filmul *Supă de raţă*, un dialog între Groucho Marx şi doamna Teasdale:

Eva îi strînge drăgăstos mîna lui Adam şi-l întreabă: „Mă iubeşti?“. Adam (privind-o surprins): „Am de ales?“.

– Şi soţul dumitale?

– A murit... (Groucho se arată sceptic, ea insistă): Am stat lîngă el pînă la sfîrşit...

– Nu e de mirare că a murit...

– L-am ţinut în braţele mele, l-am îmbrăţişat...

– Aha! strigă Groucho. E clar că l-ai omorît.

În rai, Eva îi strînge drăgăstos mîna lui Adam şi-l întreabă: „Mă iubeşti?“. Adam (privind-o surprins): „Am de ales?“.

Mila Domnului faţă de creaturile sale s-a epuizat şi i-a chemat pe toţi mai mari lumii să-i anunţe că va distruge omenirea.

Obama s-a dus la Casa Albă şi a comunicat americanilor vestea bună şi cea rea. Vestea bună este că Dumnezeu, adevărul nostru suprem, există şi i-a vorbit. Vestea rea e aceea că El s-a decis să ne termine pe toţi.

Putin, la Kremlin, a fost fără alternativă şi a transmis două veşti rele: Dumnezeu, cîndva „opiu al popoarelor“, există şi intenţionează să lichideze lumea.

Netaniahu a comunicat în parlamentul de la Ierusalim două veşti excelente: „Adonai, în mîinile căruia ne-am încredinţat dintotdeauna soarta, trăieşte şi mi-a vorbit; nu ne va părăsi – şi nu va mai exista niciodată problema palestiniană“.

Scurt scenariu al sărbătorilor evreieşti:
1) Toţi au încercat să ne omoare.
2) Pînă la urmă, i-am biruit.
3) Şi acum, cu toţii la masă!

Raluca NAGY

Bucureşti, mon amurg

Miercuri seara pe la ora zece, mai exact la 24 de ore de la aterizarea pe Aeroportul Băneasa, urlam la fratele meu într-o parcare a unui Metro din suburbii... O zi în Bucureşti a fost îndeajuns să-mi spulbere tot zenul adunat cu sîrguinţă în două luni şi jumătate petrecute într-un sătuc oarecare, liniştit şi însorit, de pe minunatul nostru continent. De ce? Întrebare pe care mi-o pun de fiecare dată cînd ajung, în ultima vreme, la Bucureşti. N-am să mă apuc să fac un elogiu al străinătăţii, aş fi şi ridicolă, am stat destul şi prin Bucureşti, şi prin tot felul de alte locuri, ca să nu-mi dea prin cap aşa ceva. Dar sminteala asta care vine instantaneu la pachet cu Bucureştiul (cel puţin pentru mine în ultimii ani) m-a pus de data asta şi mai tare pe gînduri. Mă umplu de draci invariabil şi spontan în prima zi, pe urmă mă mai liniştesc, îmi mai trece. Şi tot invariabil, după orice sejur la Bucureşti, mă întorc acasă, oriunde s-ar mai găsi acest „acasă“, epuizată.

Pentru că aş putea fi atacată la ardelenismul proverbial şi tradiţional, am să fac mai întîi nişte clarificări. Mutatul din Transilvania (de fapt, cred că din provincie în general) la Bucureşti poate fi un şoc din multe puncte de vedere. Pentru mine lovitura cea mai mare a fost iuţeala de mînă şi nebăgarea de seamă. Eram cam ca în versurile lui Morrissey: *„Sixteen, clumsy and shy...“*. Eram înceată; la vorbă, la faptă, la împrietenit, la urcat în autobuz, la ghicit nesemnalizata reţea de metrou din Bucureşti. Dar încetişor mi-am învăţat lecţia şi, în următorii ani, lucrurile s-au mai aşezat. Sau, mai bine zis, accelerat. Astfel că, într-o vacanţă de Paşte la Cluj, cu prietena mea Simona, cînd a ajuns autobuzul în staţie, într-o secundă eram cu biletele taxate şi instalate pe scaune... Io taxez, tu ocupi loc, ţuşti! Ceilalţi călători nici măcar nu începuseră să urce scările autobuzului şi se uitau la noi siderați. Deci nu, nu de-asta mă isterizez cînd ajung în Bucureşti şi nu în acest sens timpul devine o problemă. Ci, mai degrabă, în sensul unei iritaţii continue şi negocieri la fel de neîntrerupte a fiecărei jumătăţi de oră.

Am lucrat vreo trei ani într-un institut de cercetare suedez şi am fost absolut uimită de punctualitatea obsedantă a acelor oameni pentru care sfertul academic este un fel de nesimţire incredibilă inventată de francezi. Am asistat şi la un joc de putere în care ministrul Culturii ţării gazdă a întîrziat vreo trei ore ca să fie sigur că ajunge ultimul, în caz contrar riscînd să fie ridiculizat.

Acum foarte mulţi ani, cînd am început să cunosc mai bine o familie de „vestici“, mă miram de obiceiul lor ciudat de a-şi planifica deplasările, viaţa în general, cu mult timp înainte. Pe vremea aceea mi se părea lipsa supremă de spontaneitate – cum să-ţi rezervi bilete de avion cu şase luni înainte!? La extrema cealaltă, cînd am ajuns în gara din Dakar să iau trenul în direcţia Mali, am căutat vreo oră tabla cu plecări-sosiri, desăvîrşit absentă. Cînd l-am întrebat pe un domn în uniformă unde m-aş putea informa, acesta s-a uitat la mine lung şi mi-a răspuns: „Ce orar? Trenul pleacă cînd e suficient de plin“.

Ieşiţi din uşă, oameni buni, sau vă e prea frică de cutremur?

Nici una dintre aceste experienţe nu m-a scos însă din minţi, ca şi cum lucrurile aşa trebuiau să se întîmple, ceea ce le făcea acceptabile. Ce mă frustrează la Bucureşti sînt micile şi spontanele „hoţii“ de timp, practicate alandala, dar legitim de toată lumea şi, deşi intrate într-un circuit al acceptabilului, rămase pentru oricine din afara lui doar nişte forme mascate de abuz. Un abuz sistematic, sindrom pe care, cu ani în urmă, împreună cu colegul meu Bogdan Iancu, l-am botezat „rechinizare“: omul de Bucureşti e ca un rechin, vine valvîrtej cam cînd are el chef, îşi muşcă bucata şi fuge; pînă te-ai dezmeticit, ai rămas în drum şi nici nu ştii ce ţi s-a întîmplat. Şi nu e vorba nici de ritmul accelerat specific unui mare oraş; pot să spun foarte sigur că nu m-am isterizat în aşa hal în nici o altă capitală.

Şi iată cum în acea miercuri seara mă găseam într-o parcare, lihnită de foame, extenuată şi scoasă din minţi. Cînd mă trezisem de dimineaţă avusesem puţine planuri şi destul de clare. Inutil să explic socoteala din tîrg care s-a schimbat pe parcurs; mi-am atins toate „obiectivele“, dar într-un fel foarte smucit şi deplasînd totul cu cîte o jumătate de oră pe ici, o oră pe colo, combinînd şi trăind totul la un nivel adrenalinic de criză de timp. Ştiu că zeloşii iuţelii bucureştene ar sării cu gura pe mine: „Păi, aşa te descurci, te învîrţi şi pînă la urmă le rezolvi pe toate“. Ei bine, strecuratul ăsta este incredibil de stresant pentru cine nu mai are (prostul, zic eu acum) obicei să-l practice. Sau, vorba unui celebru anonim: *„Lack of planning on your part does not constitute an emergency on my part“*.

Cu aceste mirări în minte am fugit la ce zic unii şi alţii despre timp. „Pasul vieţii de-a lungul culturilor“, cum îl numeşte Jones, reprezintă elemente culturale, subculturale şi individuale importante în orientările şi percepiile temporale, în experimentarea timpului, în tempo-ul sau ritmul vieţii, în alocarea şi utilizarea timpului pentru activităţi potenţiale multiple. Hall sau Levine pomenesc şi ei diferenţele de perspectivă temporală ca factori esenţiali ai diferenţelor individuale şi culturale. Morello ne explică o temporalitate comparativă a copilăriei: „Cînd eram copii, surorile mele şi cu mine urmam două reţete de timp: a mamei şi a tatălui. Mama (care acum are 104 ani şi este într-o formă mentală perfectă), născută într-o familie de nemţi, se aştepta de la noi să fim punctuale, precise şi exacte. Obligaţiile erau mereu înaintea plăcerii, răsplata trebuia cîştigată, mesele şi ora de culcare erau fixe şi trebuiau respectate. Tata, un sicilian foarte creativ, era mult mai flexibil, aproximativ şi adaptabil. Cu el nu era nevoie de rigurozitate a timpului. Scuzele erau uşor acceptate. Uneori uita chiar el ce ne spusese să facem.“

Hall spune că fiecare cultură îşi are propriile cadre temporale, care sînt unice. Popoarele din Europa de Nord au tendinţa de a face lucrurile pe rînd. Culturile mediteraneene se bazează pe implicarea oamenilor şi completarea tranzacţiilor, mai degrabă decît pe respectarea şi aderenţa la orarele prestabilite. În „Vest“, timpul este considerat o forţă exterioară care ne ajută să ne organizăm vieţile. În „Est“, timpul izvorăşte din sine şi nu este impus.

O primă posibilă explicaţie. Gell, în *Antropologia timpului*, spune despre acesta din urmă că este printre singurele elemente asupra cărora oamenii nu au nici un fel de control. El analizează în detaliu teorii ale diferiţilor autori care s-au confruntat cu subiectul – Durkheim, Lévi-Strauss, Geertz sau Bourdieu. După ce analizează critic toate aceste teorii şi prezintă şi modelul său socio-cognitiv, Gell ajunge, undeva pe la pagina 315, la o concluzie opusă cam tuturor celorlalţi şi destul de demoralizatoare pentru mine, şi anume că „nu există un tărîm de basm unde oamenii experimentează timpul într-un fel remarcabil diferit de felul în care îl experimentam noi înşine“. Aş putea de fapt să-i dau dreptate, mai puţin însă cînd vine vorba de „formula temporală bucureşteană“, pe care o experimentez radical diferit.

Răspunsul liniştitor a venit tot de la un antropolog, Vintilă Mihăilescu: „Păi, nu ştii că ne aflăm la Porţile Orientului, adică în uşă, acolo unde e un permanent du-te, vino?“. Da, exact asta e senzaţia pe care o am la Bucureşti, senzaţia aceea iritantă a omului care stă în uşă. Ieşiţi din uşă, oameni buni, sau vă e prea frică de cutremur?

***Raluca Nagy** este antropolog, doctor în ştiinţe sociale al Universităţii Libere din Bruxelles şi al SNSPA Bucureşti.*

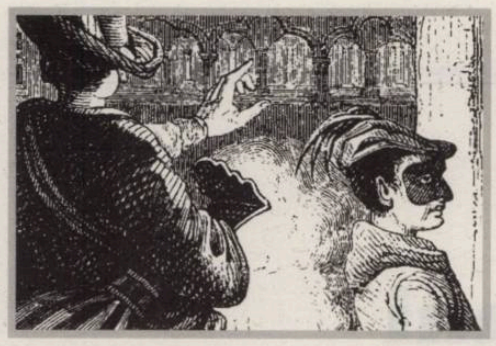

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cenaclul Flacăra și/sau Școala de la Pălținiș

Am citit și cărțile, am fost și la spectacole. Și?

Întrunirile de la Pălținiș alcătuiau – cele două volume ale lui Liiceanu o mărturisesc – o poveste relativ omogenă, în care un grup de intelectuali stabileau o formă de comuniune bazată pe idei. *„Școala" pălținișană* e cu totul în *logica de tip Clio:* inițierea intelectuală este parte a unei deveniri, devenirea însăși are mulți pași preparatori, și peste toate tronează imperativul cunoașterii, în sens clasic. Limba greacă veche, limba germană, Platon sau presocraticii sînt capitole dintr-un demers omogen și coerent.

La antipod, *Cenaclul Flacăra* reprezintă mai curînd o succesiune de evenimente, unice și irepetabile. Importanța lui a constat tocmai în surprizele pe care Cenaclul le-a adus, nu de la un an la altul, ci de la un spectacol la altul. Același Cenaclu era capabil să-l aniverseze pe Avram Iancu la Țebea, pentru ca apoi, la cîteva zile, același Cenaclu să celebreze la Craiova victoria Universității într-o etapă de fotbal. Rațiunea și mizele spectacolelor Cenaclului erau aidoma costumațiilor lui Lady Gaga: știi foarte bine că vor fi acolo, dar nu știi niciodată ce vei vedea. În fața discipolilor săi, Constantin Noica este egal cu sine și atent cu fiecare. În fața spectatorilor săi, Cenaclul trecea cu vederea individul și celebra comunitatea, dîndu-i atenție și făcînd-o să se simtă, de fiecare dată, sudată într-un orgasm colectiv al refrenelor. Un fan al Cenaclului din Huși avea toate motivele să regrete un spectacol petrecut la Timișoara – tocmai pentru că acesta era diferit de tot ce văzuse el, sau urma să vadă, în același Cenaclu ajuns la el acasă. În schimb – așa cum transpare din *Epistolar* –, Sorin Vieru (să spunem) nu avea o rațiune pentru a regreta schimbul de idei dintre Noica și alt discipol. Aceasta nu pentru că Noica ar fi fost repetitiv (în realitate, Păunescu era cu mult mai repetitiv), ci pentru că tot acest excurs inițiatic descris în *Jurnalul...* și *Epistolarul* vorbește despre ascensiunea calmă a *devenirii* și despre cronologia lungă a *șlefuirii* – în timp ce, pe stadioane, Cenaclul Flacăra oferea *explozii* de nerv, de talent descoperit aleatoriu și de *improvizație* tumultuoasă. „Școala" de la Pălținiș pregătea cîțiva intelectuali pentru o campanie cu bătaie lungă; Cenaclul Flacăra a dat, finalmente, o serie de artiști veritabili (care au putut rezista dincolo de cocon), dar mai cu seamă o serie de *one hit wonders* – adică ceea ce *show-biz*-ul denumește performerii unei singure piese de succes.

Impactul celor două fenomene culturale – „Școala" pălținișană și Cenaclul Flacăra –, atît de diferite între ele (dar grăitoare, deopotrivă, despre aceeași Românie), e cu totul în măsură să ne ofere surprize. Ecourile lor bat pînă astăzi, doar că între timp s-au suprapus de mult. Unora, *„Școala"* li se poate părea o formă de pasivitate socială camuflată într-un activism ideatic; o formă de sustragere din concret, o evadare (a cîta, oare, în istoria culturii române?) în *turnul de fildeș* al unui limbaj criptat și fără ecou la masa largă a românilor. Altora, *Cenaclul* li se pare a fi exclusiv o formă de manipulare, un fel de pregătire paramilitaro-culturalo-propagandistică.

Ca adolescent în prima parte a anilor '80, nu voi propune o variantă de a tăia nodul gordian al judecăților & prejudecăților privind cele două fenomene – ci doar voi spune că ele s-au și suprapus plenar și concret în formarea unor indivizi. A merge la Cenaclul Flacăra nu presupunea repudierea cărților cu și despre Noica. Pe de o parte, *Jurnalul de la Pălținiș* a fost o carte definitorie pentru liceanul care eram (și, cred, pentru generația căreia-i aparțin); pe de altă parte, am fost la *Cenaclul Flacăra* de (aproape) cîte ori a ajuns în orașul meu natal și, totuși, nu mi-a spălat creierul. Cei care insistă pe naționalismul de fond al Cenaclului Flacăra surprind, cred, doar o față a monedei. Văd cel puțin o nuanță: discursul ambiental (școală, activități obștești, practică în producție, spectacole, Radio-TV etc.) în care se dezvolta un tînăr în primii ani '80 era într-atît de politizat și de viciat printr-un naționalism devenit calp (prin suprarepetiție), încît discursul lirico-muzical al Cenaclului părea (și chiar era) cu mult mai liber, mai credibil și mai valoros decît zgomotul de fond al propagandei omniprezente.

În fine, partea cea mai interesantă – din perspectiva mea – a acestei povești intelectuale este că disjuncția dintre *intelectualul de tip Clio* și *intelectualul de tip Lady Gaga* persistă la noi pînă azi – după dispariția lui Noica & Păunescu, după ce atît *„Școala" de la Pălținiș* cît și *Cenaclul Flacăra* au intrat în Istorie, fiecare la capitolul său – sau poate în același capitol?

(Fragment din volumul Epoca de aur a incertitudinii, *în curs de apariție la Curtea Veche Publishing)*

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Dulcea sastiseală și goana după banalități

Puțini sînt cei care nu se lasă molipsiți de această nebunie.

Divanul, narghileaua, siesta, cafeaua, sastiseala fac parte dintr-un ritual „dulce" și sfînt al unei elite ce se așază languros în sofaua timpului pierdut. „Șăz într-un unghi de casă, uitîndu-mă și privind vîrful nasului mieu cu ochii amîndoi, și întocmai ca gîngăniile la vremea iernii, așa sînt; nici din deget nu pociu mișca", scria Nicolae Văcărescu din refugiul de la conacul Băneasa la 5 noiembrie 1814. Timpul curge altfel, timpul aparține trupului și plăcerilor infime ale vieții, timpul aparține sastiselii, ospețelor pantagruelice, cafelelor nesfîrșite, șerbeturilor parfumate, vutcilor frumos împodobite cu zahăr, fumului aromat al unei narghilele ușor „prefăcută" cu ceva avion, gîndurilor pierdute în lene și filotimie, suspinelor cîntate de alții, nefericirilor abandonate prin ungherele iubitelor și, cînd nu se mai poate, pribegiilor amare de prin altfel de lumi. Conacul coagulează această dulce sastiseală, tovărășia prietenilor și mai ales a familiei consumă orice forță, istovește energiile și îndeamnă prea adesea la siesta după-amiezilor generoase din orice anotimp: „Cum s-a terminat prînzul, cam la ora 1 se consumă mai întîi cîte un păhărel de rachiu, lichior sau arac, apoi se aprinde pipa și se caută sofaua... Bărbații, femeile, copiii, servitorii, pînă și păzitorii caselor stau la locurile lor ca într-un fel de letargie, trîntiți pînă la ora 4, cînd apoi preoții cheamă din toate clopotnițele cu toaca la biserică, la chindii, deșteptîndu-i astfel", scrie Andreas Wolff, medicul multor moldoveni în deceniul opt al secolului al XVIII-lea.

Curînd, dulcea sastiseală fanariotă rămîne un obicei doar pentru boierii conservatori și un vis pentru toți ceilalți, căci veacul cel nou aduce odată cu noutățile cotidiene și risipa timpului oricum și oriunde: baluri, soarele, jocuri de cărți, teatru, operă, băi și cure, spectacole de orice fel. Timpul se schimbă, iar trupul încearcă să se adapteze informațiilor ce vin grăbite și par unice și de neocolit. Fiecare zi, fiecare seară propun altceva, iar goana după futilități și ciudățenii nu-i mai dă răgazul trupului să se piardă într-o după-amiază de sastiseală în tovărășia unei narghilele și a unei cafeluțe. Această goană furibundă după orice formă de „manifestare" este specifică cu precădere aristocrației și mediului urban, acolo unde multe lucruri se propun ca noi și stranii și demne de a fi văzute. Iată, de pildă, un anunț: „Se vorbește mult în oraș despre o briliantă petrecanie muzicală de seară ce se va da joi în 30 ale aceștia, în casa domnului marelui logofăt Emanuil de Florescu (Podul Calității) de către domnul Castilia, vechiul director al teatrului italian de București". Or, bucureștenii nu pot rata un astfel de eveniment, căci „petrecania" nedefinită trebuie văzută și comentată cu toți ceilalți. De altminteri, bileturile deja vîndute anunță afluența și frumusețea a ceva ce n-ar putea fi un banal concert (26 decembrie 1843).

Dintr-o societate care își petrecea cea mai mare parte a timpului liber în interior, se transformă într-o societate al cărei timp e măsurat și planificat din exterior și de către alții. Multe sînt de făcut afară, puține au mai rămas de făcut acasă. De pildă, sub pretextul citirii gazetelor, bărbații pot merge la Cazinoul Comercial, ținut în septembrie 1843 de Martin Cordan, care „l-a înfrumusețat după modelul celor din Europa cu gazete sosite cu cea mai mare exactitate". Se puteau citi: *„Curierul Rumânesc, Buletinul Oficial, Vestitorul Rumânesc, Amaltea de Smirna, Imparțial, tot de Smirna, Atina, Minerva de Grecia, Journal de Francfort, Journal de Débats, Magasin Pittoresque, Allgemeine Zeitung, Revue Britanique, Musée Litteraire"* (septembrie 1843).

Și mai sînt apoi „spectacole" și „spectacole" în care muzica se lasă descoperită, inventată, versurile se pierd în limbi care mai de care mai ușor de adaptat și învățat, în piese de teatru inventive și inventate, în serate numeroase, insipide, inutile, dar „desfătătoare", în danțuri furtunoase în care doar picioarele bine „educate" reușesc să țină ritmul, în cafenele „politice" în care se dezvăluie „proiecte aristo-dimocraticești" și se consumă energii nebănuite, în parcuri cu tombole care încearcă să risipească aburii nesiguranței săracilor, și în multe, multe altele.

Și puțini sînt cei care nu se lasă molipsiți de această nebunie a banalității, și mai puțini sînt cei capabili să exclame: „Oamenii toți aleargă, dar eu sunt fericit căci pociu să vorbesc cu dumneata, fie și puțin", ca Iancu Văcărescu înainte de a se lăsa prins de risipa timpului (1815), abandonînd „limanul odihnei".

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Implantarea comunismului (V)

„Moscova, 2. 6. 1947
Strict secret

22. Trebuie ținut sub observație fiecare institut de cercetare și laborator.

23. Trebuie acordată o mare atenție inventatorilor, inovatorilor, respectiv dezvoltată și sprijinită activitatea lor, dar fiecare invenție trebuie înregistrată cu consecvență în centru. Este permisă doar realizarea acelor investiții care au aplicabilitate în industria minelor sau cele care au indicațiile noastre speciale. Nu se pot realiza acele invenții care ar asigura creșterea producției de produse finite și, paralel cu aceasta, scăderea producției și a extragerii de materii prime sau ar împiedica îndeplinirea deciziilor. Dacă o invenție a devenit cunoscută, trebuie organizată vînzarea acesteia în străinătate. Documentele cuprinzînd datele cu privire la valoarea și descrierea invenției nu se publică.

24. Punctualitatea transporturilor trebuie perturbată (mai puțin cele cuprinse în îndrumările din NK 552 – 46).

25. În uzine trebuie inițiate diferite ședințe și conferințe profesionale, trebuie notate propunerile, observațiile ce au fost expuse, respectiv autorii acestora.

26. Trebuie popularizate discuțiile cu muncitorii care se ocupă de probleme actuale legate de producție, respectiv cele care critică trecutul și problemele locale. Nu se vor înlătura cauzele fenomenelor în discuție.

27. Luările de poziție ale conducerilor băștinașe pot avea coloratură națională sau istorică, dar acestea nu pot duce la unitate națională.

28. Trebuie acordată o mare atenție ca nu cumva să existe rețele de apă nelegate la rețeaua principală în cartierele în curs de reconstrucție sau nou construite. Canalele vechi neracordate și fîntînile trebuie lichidate sistematic pe parcurs."

„Directivă specială pentru implantarea comunismului în Imperiul KGB",
în *Agresiunea comunismului în România,*
vol. I, ed. Gh. Buzatu și Mircea Chirițoiu,
Paideia, 1998 (v. și nr. 395-398)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Evaluarea națională

„Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului vizează prin aplicarea testelor de evaluare inițială la clasele a II-a – a XII-a/aXIII-a, să asigure un instrument de diagnoză pentru orientarea acțiunilor ulterioare ale cadrului didactic, prin adecvarea la nevoile reale ale celui care învață.“ Citatul este preluat de pe site-ul oficial al ministerului și naște reflecții triste despre cum un lucru simplu de comunicat – rolul evaluării în educație – poate fi transformat în ceva complicat, exasperant, alambicat, inexact. (De pildă, nevoile reale ale celui care învață pot fi acelea de a avea ce să mănînce la prînz sau necesarul de antibiotice, lucru pe care nu-l poți măsura prin teste inițiale. Apoi, este inutil să precizezi că rezultatele evaluărilor sînt făcute să orienteze acțiuni ulterioare și nu pe cele anterioare, care nu mai pot fi orientate deloc, de vreme ce s-au încheiat.)

Dar, mă rog, să ne ocupăm de intenții, și nu de forma prin care sînt ele exprimate. Ministerul Educației propune, deci, modele de testare a elevilor la nivel național, cu un barem unitar de evaluare și notare, iar rezultatele vor fi utilizate, de profesori și învățători, pentru remedierea deficiențelor sau, după caz, pentru stimularea performanțelor în învățare. La prima vedere, o inițiativă originală și cu efecte benefice: elevii patriei vor fi toți cîntăriți după aceleași standarde de performanță și vor beneficia, la fel, toți, de programe individualizate de educație.

La o a doua vedere, ar fi totuși cîteva obiecții: 1) Orice evaluare în învățămînt are ca scop tocmai acest lucru – reglarea, adaptarea, ameliorarea procesului didactic la nevoile de învățare ale elevului. Or, astfel de evaluări se fac pe parcursul întregului an școlar, după criterii puse la îndemîna cadrelor didactice de programele Ministerului Educației. Nota din catalog sau calificativul de pe foaia de testare este o modalitate de evaluare, și nu o sentință definitivă pe viață. Teoretic, așa stă scris în orice manual de pedagogie și în orice program educațional – pentru orice profesor o notă mică sau, dimpotrivă, una mare la materia lui presupune din partea lui un efort de adaptare a discursului didactic. Nu se înțelege deci unde este noutatea acestui „nou“ demers național și care este progresul. 2) Se presupune că rezultatele evaluării vor fi folosite de cadrele didactice în alcătuirea programelor individualizate de predare. Dar atîta timp cît predarea se va face după același curriculum educațional stufos, greoi, obosit, de aceleași cadre didactice nemulțumite de salarii, de statut și de examenele prea grele de titularizare, „ajutate“ de aceleași manuale greu de utilizat, schimbările benefice vor fi greu de observat. 3) În textul oficial se mai spune: „Prin administrarea evaluării inițiale la clasele a II-a – a XII-a/a XIII-a, se stabilește un punct de referință în vederea comparării cu rezultatele Evaluării Naționale la clasa a VIII-a și a examenului de bacalaureat din anul 2012 (...)“. Simpla comparație între rezultatele evaluărilor naționale și cele ale examenului de clasa a VIII-a și a XII-a este inutilă. Rezultatele evaluărilor naționale ar trebui, mai curînd, să nască reflecții asupra felului în care trebuie să fie formulate subiectele de la examenele de la clasele a VIII-a și a XII-a. S-a vorbit deja despre diferența inumană dintre ceea ce se face în școală și ceea ce stă scris pe foile de examen.

Elevii vor fi toți cîntăriți după aceleași standarde.

Dar despre evaluarea națională și modalitățile prin care ea ar putea aduce beneficii învățămîntului românesc voi mai scrie.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

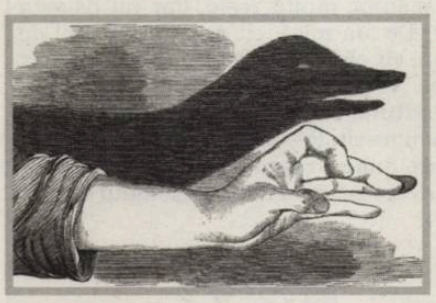

Iaromira POPOVICI

bazar

Mai mult decît servicii

Serviciile, de toate felurile, știu, nu pot fi considerate o parte esențială din viața cuiva. Nu intră în acel prim cerc dintr-o serie de altele asemenea, concentrice și tot mai largi, în care ne învîrtim (asta în cazul în care împărtășim viziunea rotundă și concentrică). Ci într-unul din cele mai dinspre coadă...

Și totuși, există o serie de servicii de care ai nevoie toată viața, de care nu te poți dispensa. Dacă ești femeie (și nu numai), trebuie să mergi la cosmeticiană, la coafor, la manichiuristo-pedichiuristă. Dacă te vrei superfemeie, e cazul să te duci și la fitness, aerobic, masaj, bronzat, electrostimulare, ca să nu mai spun, de la o vîrstă încolo, dacă resursele îți permit, la... intervenții estetice. Pe lîngă toată gama de punere și păstrare în formă, se adaugă partea medicală propriu-zisă: e necesar să ai o gamă de doctori, de diverse specialități, care să te consulte din cînd în cînd.

Toate acestea numai în ce privește propriul trup și menținerea lui pe o (aparentă) linie de plutire – pe linia pe care societatea i-o și ți-o cere, ca să fie și să fii acceptat. Trupul, însă, hălăduiește într-o casă. Aceasta, la rîndul ei, are nevoie de servicii: eventual de o femeie care să o întrețină; de diverși meșteri care să se ocupe de grădină, în caz că ai una; de reparatori de tot ce trece și curge prin ea, precum curentul electric, instalațiile sanitare, aerul condiționat...

Capitolul „servicii“, de care ai nevoie într-o viață se poate întinde nelimitat, nu are rost să le-nșir pe toate. Ideea e că, deși – așa cum am spus la început – nu constituie o parte esențială din existența ta, relațiile cu „prestatorii“ lor (de la cei prezenți la domiciliu la cei de care te ciocnești în oraș – chelneri, vînzători, șoferi de taxi etc.) îți ocupă o însemnată și repetată felie din timpul tău.

Pe scurt, ajungi, de multe ori, vrînd-nevrînd, să ai de-a face cu mai mulți „prestatori“ decît prieteni sau colaboratori pe teme profesionale.

Ce te faci dacă ești o persoană conservatoare, căreia nu-i place să-și schimbe nici măcar „prestatorii“ de servicii? Încerci să găsești constanță într-o lume nebună, imprevizibilă, plină de escrocherii și nesiguranță: încerci să te împrietenești cu cei de ale căror servicii ai nevoie în mod regulat.

Știu că nu pare a fi, pentru mulți, o soluție. De ce să încurci treaba cu afectele, de ce să investești sentimental acolo unde te duci pentru eficiență?

Fiindcă, pentru unii, doar așa se poate. Doar așa pot apela și beneficia de servicii. Și așa, pentru o persoană ca mine, să pierd o oră și jumătate la cosmetică e un calvar (deloc feminin, veți zice, și știu asta...). Dacă și cosmeticiana e o „duduie“ frivolă, atunci timpul respectiv poate fi și mai apăsător.

Dar dacă e o doamnă deșteaptă, simpatică, citită, interesată de experiențe noi, cum ar fi meditația, de călătorii exotice (în Brazilia, de exemplu), mai la curent, uneori, cu diverse apariții editoriale decît mine și fin psiholog, atunci lucrurile se schimbă. La fel, dacă al meu coafor e un fel de prieten și unchi care mă sfătuiește în toate, de la probleme de sănătate la unele alimentare și de creștere a copiilor, de ce să nu mă duc cu plăcere? Dacă șoferul de taxi cu care merg cel mai des mă ține la curent nu numai cu toate reducerile, ci și cu toate greșelile politice, așa cum numai bunicul meu știa să o facă, de ce să nu merg doar cu el?

Nici nu mai are rost să vorbesc și de doamna care mă mai ajută, uneori, cu menajul: m-a scos deja din destule încurcături casnice, care pot fi dezastruoase pentru cineva nu prea îndemînatic.

În concluzie, deși poate suna ineficent și nepriceput, pentru că nu ne putem lipsi de servicii, pledez pentru un hibrid: servicii cu persoane cu care putem avea ceva în comun. Mai mult decît servicii...

Evident, cu limite. E clar că nu poți vorbi – și nu e cazul să o faci – de lucruri cu un anumit grad de intimitate cu oamenii care îți oferă diverse servicii. Dacă ți-ai asumat, instinctiv, limitele, există un soi de intimitate... pragmatică, dacă pot să-i spun așa, care face multe din insuportabilele treburi de zi cu zi suportabile.

Selma IUSUF

legende urbane

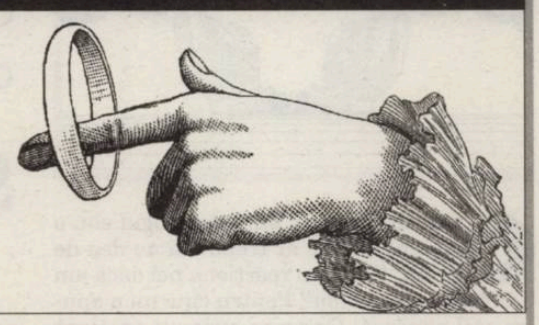

Un strop de compasiune

Femeia avea cancer. S-a aruncat în fața metroului și, cu cîteva secunde înainte de impact, a învins-o frica și s-a ghemuit. A rămas șocată, dar în viață, sub vagoane. A fost scoasă și dusă la spital.

E o miercuri dimineața, pe la șapte și jumătate. La Romană metroul circulă doar pe un fir, alternativ, pentru ambele direcții. Alveolele extrem de înghesuite ale peronului strîmt gem de lume. Nimeni nu știe exact ce s-a întîmplat. Ba că a fost un accident, ba că nu știu ce defecțiune, ba că cineva s-ar fi aruncat în fața metroului. Sosește un tren pentru direcția Unirii. Din el se revarsă și mai multă lume și se adaugă celor care așteaptă migrația spre Pipera. Lumea e nervoasă și nedumerită. Un conductor trece prin toate vagoanele – acum aproape goale – și anunță încă o dată că se circulă pe o singură linie. „A fost o sinucidere la Victoriei“, mai zice.

„S-o sinucizi pă mă-ta!“ După această introducere (de altfel singura pe care mi-o permit a o reproduce), individul din mulțime, care a început a urla, se montează din ce în ce mai tare. Intră și iese din vagonul de metrou și-l amenință pe bietul conductor cu pumnii și cu înjurături scabroase. Violentul personaj e unul dintre mulții pasageri a căror rutină zilnică a fost compromisă. Dar el nu stă, el reacționează! Își cunoaște drepturile. Toți sînt niște nenorociți care conspiră împotriva lui. Conductorul și-a făcut țel în viață ca să întîrzie el la serviciu. Dacă ar fi numai atît. Discursul ăsta urlat (repet, e esența, e mesajul distilat, pentru că din gura omului curgeau otrăviciuni roșitoare și de obraze încercate) vine la pachet cu ochi holbați, gură schimonosită și salivă țîșnind printre dinți. Furia dementă și disproporționată a personajului și isteria-i necontrolată trag în siaj pe un al doilea nemulțumit. Care a stat ce a stat pe același peron, aprobînd și urlînd cîte un „Așa e, nenorociților!“, pînă ce a fost supt de-a binelea în turbionul urii celuilalt.

Victima a fost de data asta biata femeie care a vrut să-și curme viața. „Să se omoare la ei acasă, nu aici, să nu mai ajungă lumea la serviciu! Fir-ar ai dracu', toți nebunii pă străzi! Să-și bage capu' în veceu și să tragă apa!“ Și că el ce face că nu mai ajunge la muncă! Domnilor, vă jur, erau atît de înnebuniți cei doi că întîrzie, încît ai fi putut lesne crede că-s pe puțin niște neurochirurgi pe care-i așteaptă pacienții cu țestele deschise pe masa de operație. Că se declanșează butonul nuclear și piere planeta în lipsa lor. Ai fi putut de asemenea crede că-s două monumente de conștiinciozitate și de punctualitate, niște persoane care n-au întîrziat o secundă în viața lor de nicăieri. Mă îndoiesc. Tare mă îndoiesc. De unde atîta ură? De unde atîta înverșunare? Să se fi învîrtoșat ticăloșia în oamenii ăștia pînă la paroxism și pentru că noi, ceilalți, îi priveam cu ochi goi sau nu-i priveam deloc? Or fi luat mirarea mută drept aprobare? Tăcerea drept admirație a bărbăției manifeste? Dar cîți dintre cei care tăceau chiar erau de acord cu înspăimîntătorii cetățeni? Or fi fost și unii care și-au zis în sinea lor: „Bine, se omoară, se omoară, da' chiar așa, la oră de vîrf?“. Nici un fir de compasiune nu părea să fi tulburat pe cineva. Era cald, era aglomerat și noi întîrziam. Era tot ce conta. Nici o tresărire pentru un biet suflet făr' de tihnă în viață, făr' de tihnă în moarte și fără alinare după. Asemenea întîmplări încă mă miră și mă afectează. Lasă că, recent, chiar un consilier de fost ministru recomanda, printre altele, luarea pe fără, arestarea, snopirea în bătaie a sinucigașilor. După, înainte de teribilul act? Asta nu mi-e clar, dar nici personajul n-a precizat.

Ferească Dumnezeu ca vreun sinucigaș, căruia nu-i reușește gestul, să vadă sau să audă apoi comentariile semenilor lui. S-ar sinucide la loc, scurt, curat, eficient. Dar la metrou, la șapte dimineața, de-al dracu'!

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

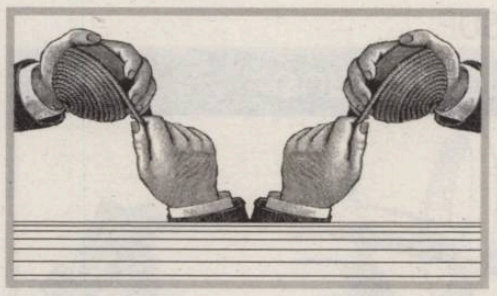

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Şi cine să mai tranşeze porcul la abator?

Cristian Orgonaş pune pe blogul său o întrebare care ar trebui să ne dea de gîndit: Cum am reacţiona noi dacă am fi în locul spaniolilor? Pentru cine nu a apucat să-l citească, Orgonaş scrie un excelent blog de economie la www.businessday.ro şi a pus această întrebare într-un post care se numeşte „De ce au introdus spaniolii restricţii pe piaţa muncii?". Cifrele citate de el arată cam aşa: 5,7 milioane de străini trăiesc în Spania, adică 12,2% din populaţie. În acelaşi timp, cifrele privind şomajul sînt ameţitoare. Nu e normal atunci să-ţi închizi piaţa muncii pentru străinii care mai vor să vină? – pare că întreabă retoric Orgonaş.

Ei bine, nu am un răspuns la asta, dar am o întrebare care duce problema la un moment anterior: Cum e posibil să ai atît de mulţi străini care găsesc de lucru în ţara respectivă şi atît de mulţi localnici care nu găsesc de lucru – tot în ţara respectivă?

Şomajul devine una dintre cele două fantome care bîntuie acum economia mondială în criză. În urmă cu doi ani, discutam intens despre criza sistemului bancar. S-a terminat frustrant pentru noi, ăştia care nu am înţeles de ce au salvat statele băncile, aşa, în masă, în loc să lase să cadă mai multe şi să aplice limitele garantărilor bancare pentru oamenii care aveau bani acolo. Dar, de bine, de rău, criza aceea s-a terminat. Acum avem altele: datoriile statelor şi imobilismul economiei, vizibil cel mai dureros în şomaj. *The Economist* a avut acum două săptămîni un dosar gros despre joburi. În Spania, şomerii fac cît populaţia Madridului şi a Barcelonei la un loc. În America, dacă aduni şomerii cu cei care sînt subfolosiţi, îţi dă cam cît populaţia Texasului.

În Spania, şomajul tinerilor sub 25 de ani este de 46%. Asta se datorează în primul rînd unui sistem stupid de angajare, cu două categorii: statul spaniol a vrut şi să supraprotejeze joburile, şi să flexibilizeze piaţa muncii. Drept urmare, joburile temporare au devenit regula pentru noii angajaţi, adică tinerii. Cu alte cuvinte, spaniolii mai în vîrstă au locurile de muncă prea protejate, copiii lor au locuri de muncă prea flexibile sau deloc. Concluzia celor de la *The Economist:* dacă te apuci de reforme, fă-le serios, nu pe jumătate, pentru că asta duce la efecte perverse. Cazul spaniol este unul extrem, însă şomajul disproporţionat de mare în rîndul tinerilor este un fapt aproape peste tot.

Mişcarea „indignaţilor" din Spania este tare simpatică pentru că e non-violentă şi încearcă să lucreze în interiorul sistemului, dar nu este clar ce anume cer. Ce poate face statul pentru şomeri? Aici, raportul *The Economist* devine mai neclar. Şi alte articole pe temă – cam la fel. Soluţia clasică cu care Roosevelt a strîns de pe drumuri şomerii Americii în marea criză – lucrări mamut de construcţii publice – nu e la îndemînă pentru că intervine tema geamănă: datoriile, deficitele. Statele deja cheltuie prea mult – de unde ar putea scoate acum bani pentru noi baraje Hoover? Dar, oricum, ar găsi muncitori localnici să dea cu tîrnăcopul? Staţi puţin, lumea s-a schimbat, barajele nu se mai construiesc cu tîrnăcopul. Lucrările publice ar necesita azi mai puţine braţe de muncă decît în trecut.

Soluţia la modă acum este educaţia: pregătim mai bine tinerii, şi chiar şi pe cei mai puţini tineri, pentru piaţa muncii. Doar că asta este uşor de zis şi extrem de greu de făcut. Ce vrea piaţa muncii? 34% dintre angajatorii chestionaţi la nivel mondial spun că nu găsesc oameni pregătiţi să muncească pe post de ingineri, tehnicieni sau în vînzări. Despre antropologi, politologi, psihologi nu se aude nimic în sondaj. Asta nu o zice *The Economist*, era o răutate a mea. Cel mai de succes exemplu dat de revistă este Germania, unde şomajul în rîndul tinerilor nu e chiar atît de mare, comparat cu restul populaţiei. Asta se datorează sistemului de ucenicie: firmele nemţeşti iau ucenici, le plătesc un salariu modest la care statul contribuie şi el cu ceva, iar cei mai mulţi rămîn angajaţi acolo. E replicabil modelul german? Nu prea, altfel l-ar fi luat şi alţii. Economia germană este încă foarte industrializată, deci permite sistemul de ucenicii; în economiile bazate pe servicii e mai puţin pretabil. La noi, preşedintele Traian Băsescu spune că ar trebui să deschidem nişte mine ca să creăm locuri de muncă. Ţin minte, prin anii '90, cînd ministrul Radu Berceanu desena scheme în care arăta că, la cîte subvenţii plăteam pentru minerit, fiecare miner încasa 10 lei, se ducea în subteran, îngropa acolo 4 lei şi ieşea cu cărbune în valoare de 6 lei. La aur şi la argint nu ştiu care e rata de îngropare, dar întrebarea e dacă mai găsim destui mineri acum. S-ar putea ca potenţialii doritori să fie deja măcelari, chelneri sau zidari. În Spania. Deocamdată, a făcut vîlvă ca niciodată o ştire despre statistică: telefoanele mobile au ajuns pe primul loc la categoriile de produse în exporturile româneşti. E un mare succes, şi nu sînt ironic, chiar aşa este. Doar că avantajul nostru competitiv au fost salariile mici. E bine că îl exploatăm, dar joburile cu salarii mici sînt uşor de cîştigat şi uşor de pierdut. Nu prea poţi să faci politici de creştere a angajării bazate pe aşa ceva.

În iunie, *Newsweek* l-a pus pe Bill Clinton pe copertă, cu nişte propuneri de creat joburi în America („14 ways to save America's job"). Unele sînt de bun-simţ, în altele se vede joaca lui Clinton de-a copilul teribil al politicii (să vopsim toate acoperişurile din America în alb). Prin altele îi enervează chiar pe ai lui, care cer măriri de taxe, Clinton cere scăderea taxelor pentru firme.

Una peste alta, nu există soluţii uşoare, state avansate, cu politici sofisticate, îşi rup dinţii în problema asta. Şi totuşi, mie îmi dă cu virgulă. În America asta, unde există 14 milioane de şomeri, există tot cam atîţia imigranţi ilegali. Iar ăştia vin de obicei să muncească, pentru că acolo găsesc locuri de muncă mai bine plătite decît la ei acasă. La fel cu Spania – 800.000 de români sînt deja acolo şi cei mai mulţi muncesc. În acelaşi timp, tinerii spanioli stau cu milioanele la părinţi pentru că nu au unde să muncească. Unde e problema? Cum de au reuşit românii să fure atît de multe locuri de muncă de la spaniolii care, oricum o iei, sînt mai bine adaptaţi la ţara lor decît nişte est-europeni, cei mai mulţi de prin satele României unde e lucru rar să faci liceul? Cred că aici e cheia: joburi sînt, dar de genul pe care numai românii în Spania şi mexicanii în America îl vor. Motiv pentru care închiderea pieţei muncii pentru români în Spania nu va rezolva mare lucru pentru şomerii tineri spanioli, pur şi simplu sînt culoare diferite. Deci, unde e problema de fond? Nu mă simt bine dînd lecţii unor oameni deja necăjiţi. Îmi închipui că experienţa şomajului trebuie să fie una *debilitantă*, îngrozitoare. Deci nu dau cu piatra, doar meditez: poate că problema e la aşteptări. Pur şi simplu, societăţile astea sofisticate s-au ridicat promiţînd prea mult tinerilor lor: educaţi-vă, educaţi-vă, educaţi-vă, liceul e acum ce era gimnaziul acum 40 de ani, masterul e acum ce era licenţa în urmă cu 20 de ani, doctoratul este noul master. Munca fizică a fost stigmatizată, e pentru alţii. Noi şi noi aptitudini educaţionale adăugate în masă. Cohortele de masteranzi trebuie totuşi să mănînce. Dar cine să mai tranşeze porcul la abator? Românii. Mexicanii. Un cititor al *The Economist* are la comentarii cîteva sfaturi pentru tineri: 1) Găseşte ceva ce-ţi place în viaţă; 2) La care eşti bun; 3) Pentru care cineva te va plăti. Uşor de zis, greu de făcut. Astea trei condiţii vin de obicei în perechi de cîte două, aproape niciodată toate trei.

P.S. Şi nici nu a plecat revista spre tipografie că Nokia a anunţat oficial închiderea fabricii de lîngă Cluj. Cum ziceam: se fac uşor, se pierd uşor.

Eugen ISTODOR

negustori şi mușterii

Pepenele trecut, roșia făloasă

Acum pepenele se duse. Îmi şi pare rău de el. Îl văd aruncat ici-colo, borcănat şi spart. Ignorat. Cum de i-am ratat pe ăştia mulţi? Cum de nu i-am mîncat? Mă văd stînd şi mîncînd din ei, cît de mult, ca să piară cît de puţini. În pieţe stau încă stive. Încă mai strălucesc, trecuţi şi supăraţi. Rătăciţi, vreunii oameni în anotimpuri poate-poate mai cumpără vreunul. În ţărînă e pepenele. Pe tarabă stă roşia făloasă. Cît juma de pepene. Nu, roşia ieşită din tipar îmi dă fiori, n-o pricep, nu-i pot da de leac. Ce sens are? Mă sperie, n-o iau, n-o vreau în faţa ochilor, îmi dau seama cîtă materie umflă roşia. Cui îi trebuie? Roşiile astea megalomane, nesfîrşite, greu de împieliţat. Pentru o roşie de-asta n-am sentimente de cuprindere. Nu vreau s-o văd. Nu-mi vine s-o mănînc. Pepenele merge sub leu şi roşia mare merge spre 3 lei. E vedetă roşia, nu vezi alta ca ea. Va pieri şi roşia, n-o s-o mai vezi. Pepenele nu mi s-a părut anul ăsta snob şi trufaş. Roşia, da. Anul ăsta am mîncat puţin pepene, dar l-am nimerit. Zeama m-a bucurat. Anul ăsta mănînc multă roşie, dar nu de-asta mare. De aia mică, cît ceapa, cît boţul de brînză, cît chifla. Şi pe alea le-am nimerit aiurea. Verzi la coadă. Pierdut în cruzime. În verzitură. Mică şi verde. Anul ăsta. Baban şi nimerit. Pepenele, anul ăsta. Respingătoare lume a roşiei ratate, aleasă de mine. Savuroasă nimerire a pepenului ales de mine.

PUBLICITATE

FESTIVAL DILEMA VECHE 2011

argument

Prima ediție

A fost o aventură frumoasă. Şi am avut noroc. În primul rînd norocul de a întîlni oamenii potriviţi în locul potrivit. Timpul de organizare a fost scurt (ne cerem scuze pentru schimbările din program), dar – în schimb – vremea a fost superbă. Am încercat să adunăm la un loc energii creative diferite, care să le poată împărtăşi albaiulienilor ceva din plăcerile vieţii. Unii se aşteptau probabil să fie un „biznis“ profitabil pe termen scurt: hotelurile să se umple de turişti, banii să se „întoarcă“ rapid în bugetul local. Ne pare rău, dar nu ne-am propus decît să facem o *primă ediţie* a unui festival gîndit pe termen lung: Festivalul *Dilema veche* în Cetatea Alba Iulia. Rezultatele „cele mari“ vor veni şi ele – dar trebuie să avem răbdare.

În ce mă priveşte, am avut marea plăcere de a zăbovi la nişte vorbe înţelepte (după multe sîcîieli organizatorice) cu trei oameni diferiţi, care au „căzut“ pe acelaşi sens şi pe alte valori. Am moderat discuţiile cu Sever Voinescu, Vintilă Mihăilescu şi Dan C. Mihăilescu. Cel dintîi a vorbit fin, subţire, cu har şi cu haz despre „micile şi marile plăceri“: tema generală a Festivalului a fost astfel acoperită printr-o conversaţie care a stimulat auditoriul. Antropologul Vintilă Mihăilescu a expus, succint, dilema fundamentală a oamenilor care vor să pună în valoare Cetatea Alba Iulia: „muzeu“ sau spaţiu public? Cei care au în grijă Cetatea au fost pe aceeaşi lungime de undă: Cetatea va deveni un loc viu, făcut pentru oameni. Dan C. Mihăilescu a brodat cu expresivitatea-i inegalabilă pe tema tradiţiei, a românismului, a „recuperării micilor plăceri“ ca garanţie a re-umanizării noastre. A încheiat în aplauzele publicului.

Aceste trei convorbiri au ocupat doar o mică parte din programul Festivalului (despre restul citiţi în paginile următoare), dar au sintetizat esenţa lui: o întîlnire aşezată, relaxată, între oameni care cred în aceleaşi valori şi idei. Nimic mai mult, dar nici mai puţin. Şi – la urma urmei – nimic mai firesc. A fost prima ediţie a Festivalului *Dilema veche* în Cetatea Alba Iulia. (**Mircea Vasilescu**)

BARBURISME

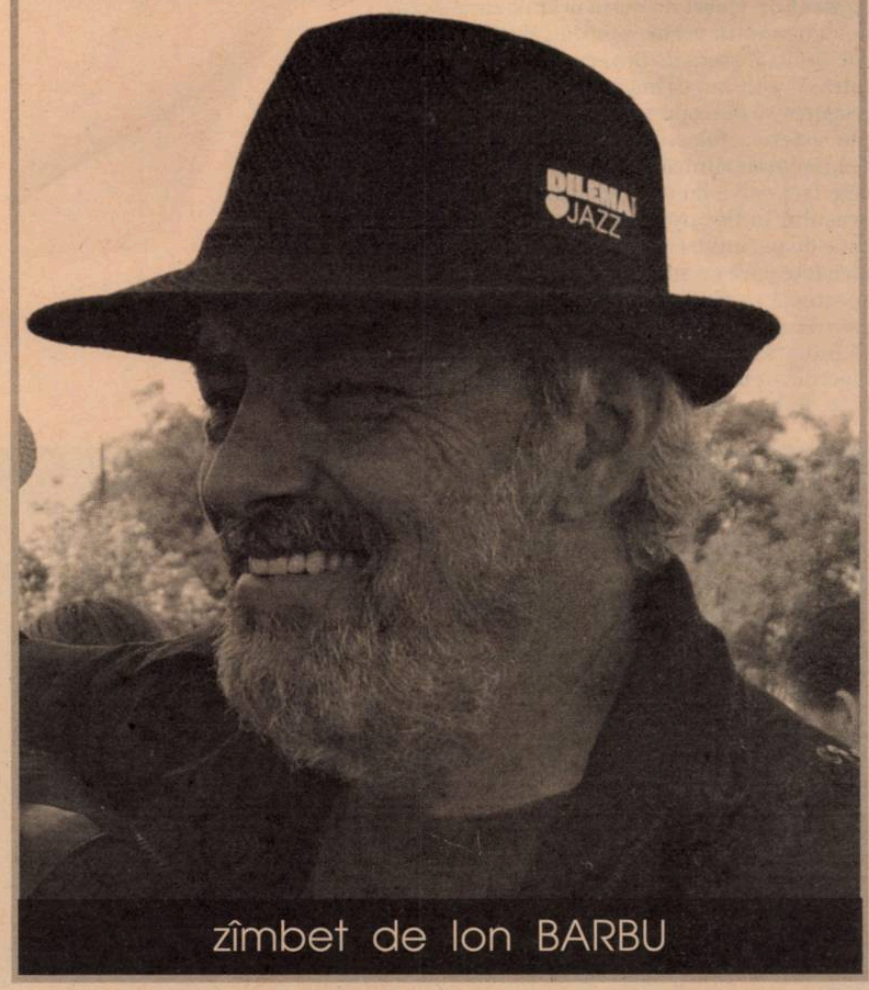

zîmbet de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 6 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Adina POPESCU

Albaiulienii și orașul lor

Cînd am descoperit cum se numesc locuitorii din Alba Iulia, am tresărit uşor suprinsă, deşi numele derivă în mod firesc din cel al oraşului lor. Albaiulieni. O denumire care parcă are ceva nepămîntean, ca a unei populaţii de pe o planetă îndepărtată. Sau mai degrabă ceva de poveste. O poveste în sine este şi cetatea lor în curs de restaurare – Alba Carolina. O cetate care reuneşte de fapt trei cetăţi, din trei timpuri diferite: Castrul roman, de pe la anii 100, Cetatea medievală a cărei înfăţişare s-a tot schimbat din cauza asediilor şi a distrugerilor, pînă cînd a ajuns la o formă finală în anul 1625, şi Alba Carolina propriu-zisă, cetatea hasburgică în formă de stea, construită începînd cu anul 1714, la iniţiativa împăratului Carol VI de Habsburg, despre care Nicolae Iorga se pare că ar fi spus la un moment dat, dintr-un puseu naţionalist, că ar trebui „rasă de pe faţa pămîntului".

Din fericire, Cetatea nu a „dispărut" (deşi nu mai lipsea mult, căci în urmă cu doar cîţiva ani, fortificaţiile aparţineau armatei, era aici o garnizoană militară, zidurile erau lăsate în părăsire, iar „în şanţuri" se cultivau cartofi pentru masa soldaţilor), iar acum îşi recapătă identitatea, devenind o parte integrantă a oraşului şi un blazon al său. Arareori am văzut în altă parte, un ataşament atît de profund şi de sincer faţă de un loc, de un spaţiu, aşa cum îl au albaiulienii faţă de Cetatea lor. Şi nu este vorba doar de mîndrie „locală" (aşa cum se mîndresc braşovenii cu Biserica Neagră, sibienii cu Piaţa Mare şi cu Bruckenthal-ul lor, sau cum nu se mîndresc bucureştenii cu Casa Poporului) sau de valoare simbolică, este mai mult decît atît, pornind de la diferenţierea clară pe care o fac – „sus, în Cetate" şi „jos, în oraş" – sau de la modul în care îşi „povestesc" Cetatea: un amestec de respect şi duioşie, un soi de evlavie. Atitudinea lor de acum este cea a unor oameni care şi-au recuperat un obiect de mare preţ pe care îl credeau de multă vreme pierdut: îi repară stricăciunile, îl şterg de praf cu timiditate, îl admiră, îl pun în vitrină ca să-l vadă şi alţii şi încearcă să descopere dacă, pe lîngă rolul său pur estetic, „foloseşte" cu adevărat la ceva. Schimbarea zilnică a gărzii „imperiale" – cu cele trei salve de tun în cinstea locuitorilor oraşului în fiecare sîmbătă şi cu mica mulţime de părinţi cu copii, pensionari, tineri pe biciclete care se adună ca să urmărească un spectacol ce deja face parte din viaţa lor – este doar una dintre primele cheiţe care, odată întoarsă, pune în mişcare rotiţele, iar „obiectul" Cetate începe să prindă viaţă. Slujbele de la cele două catedrale, cea catolică

© L. Muntean

din secolul al XI-lea şi cea ortodoxă, a Reîntregirii, construită în anii 1921-1922 (se spune în glumă că există o „întrecere" între cele două – ale cărei turle sînt mai înalte) dau şi ele un ritm Cetăţii. Există un hotel medieval, fosta tabără militară este acum o zonă de agrement unde hangii şi hangiţe în haine de epocă servesc băuturi în căni de lut cu sigiliu. Dincolo de valoarea sa de patrimoniu, Cetatea are un potenţial cultural fantastic, fiecare colţ te inspiră şi poate deveni decorul unui spectacol, al unui festival. Doar aşa, Alba Carolina se va renconstrui de la sine şi, pe lîngă povestea sa „de manual" de istorie, va căpăta altele noi.

Atitudinea lor de acum este cea a unor oameni care şi-au recuperat un obiect de mare preţ.

Oraşul de jos şi cel de sus

Primele două zile la Alba Iulia – cele „de pregătire" dinaintea festivalului – le-am petrecut încercînd să-mi găsesc repere (unele banale, cum ar fi o farmacie, un butic non-stop etc.) în „oraşul de jos" şi bucurîndu-mă de tihna unui oraş din Ardeal unde maşinile opresc şi te lasă să traversezi strada chiar dacă nu eşti pe trecerea de pietoni, iar vecinii se întîlnesc în intersecţie şi-şi povestesc viaţa, aşa cum au făcut-o şi cu o zi în urmă, aşa că auzi cîte un „servus" sau „ciao", la fiecare pas. Pentru cineva venit din Bucureşti, toate acestea nu înseamnă monotonie, ci doar o lentoare reconfortantă. La cafenelele din centru, poţi bea cu 3,50 lei o cafea „ca la Viena" sau un fresh de grapefruit cu 6 lei, la celelalte mese sînt adolescente, care îşi citesc una alteia ştiri mondene, şi micii întreprinzători locali, la „întîlniri de afaceri" – de fapt, mai mult nişte şuete. Nimeni nu se grăbeşte că ai poftă". „La Lulu" a fost Clubul Festivalului, printre merii bătrînului grădinar s-au desfăşurat after-party-urile noastre, iar ceaunele lui Şoni s-au potrivit bine în decor. Alături era fosta Casă a Pionierilor – Clubul copiilor de acum – unde cîţiva puştani se dădeau cu carturile.

În „oraşul de sus" am ajuns pentru prima oară singură, în prima după-amiază. Cetatea era pustie şi mi s-a părut cumva straniu, ca şi cum aş fi pătruns într-o poveste fără personaje. Apoi am văzut-o pe fata care era cocoţată pe treptele obeliscului lui Horea, Cloşca şi Crişan şi citea o carte. Am devenit atentă la cei cîţiva oameni care „populau" Cetatea: o femeie cu un copil în cărucior, trei bărbaţi „cu treabă" şi cu părul aproape alb care urcau gîfîind spre cea de-a doua poartă, pe lîngă biciclete („Greu e de urcat dealul ăsta, Nelule!", „Zici tu? Cre' că mai grea e bătrîneţea!"), un alt nene care căra în sacoşe ardeii şi ceapa pentru stufatul lui Dinescu, doi turişti între două vîrste, rătăciţi pe la poarta

„Pe acolo numai Amza Pellea are voie!".

nicăieri. Ospătăriţele stau în uşa birtului căscînd, privind strada şi salutîndu-i pe trecători – muşterii şi, în acelaşi timp, prieteni sau cunoştinţe. Cele cîteva blocuri socialiste parcă sînt mai puţin urîte ca-n alte părţi, avînd drept fundal dealurile din jur. La primul etaj al unuia dintre ele este un magazin chinezesc cu de toate, unde o chinezoaică te întîmpină zîmbind din spatele mormanului de şlapi şi-ţi spune „mulţumesc" la plecare. Nu-mi dau seama dacă au înfiripat aici o comunitate, în vreme ce cea evreiască, de pildă, care avea o însemnătate odinioară, s-a destrămat aproape de tot. Porţile sinagogii sînt închise, nu se mai întrunesc nici măcar unsprezece bărbaţi pentru serviciul religios.

La ora prînzului se formează mici cozi în faţa plăcintăriilor. Plăcinta „pe lespede" cu varză sau cu cartofi e o specialitate locală. N-am văzut fast-food-uri şi shaormerii, n-am simţit vreun iz de McDonald's. În schimb, am descoperit autoserviri cu gulaş şi varză *à la* Cluj. Şi am aflat că la cantina Universităţii „de sus, în Cetate" se mănîncă ieftin şi bine.

În afară de centru, „oraşul de jos" mai înseamnă străduţele cu un aer de tîrg „aşezat", cu case vechi, burgheze, muşcate în ghivece, bolţi de viţă şi oameni care tocmai îşi culegeau strugurii sau şedeau pe scăunelele din curte, citindu-şi ziarele (mi s-a spus că în Alba Iulia încă se citesc ziare „pe hîrtie", nu pe Internet, iar poştaşul încă mai are un rol în viaţa comunităţii, împărţind în fiecare dimineaţă gazete abonaţilor). Pe una dintre străzi e Art Café, cunoscută drept „cîrciuma lui Lulu", preferată de tinerii boemi pentru aerul ei „de Vama Veche" din vremurile bune. Pe Lulu, îl poţi găsi la o masă „cu prietenii" (senzaţia că, în Alba Iulia, toată lumea e prietenă cu toată lumea e din ce în ce mai pregnantă, deşi poţi auzi şi bîrfele locale despre micile duşmănii şi rîci, despre certuri şi împăcări sau „cutare care nu mai vorbeşte cu cutare", însă fiind un *outsider,* toate acestea ţi se par amuzante). Ne spune pe scurt istoria lui de „cîrciumar vechi" – este deja la al patrulea stabiliment şi încă nu ştie dacă acesta va rămîne ultimul, apoi povesteşte despre fostul proprietar al locului şi grija lui faţă de grădină. De la el a „moştenit" merii decorativi cu tulpini rotate sau în cruciş, iar merele sînt foarte bune, „poţi gusta unul, da-

a treia, cea care apare în filmul *Mihai Viteazu* – Ea: „De ce n-avem voie să trecem pe mijloc, pe podul mobil?", El *(rîzînd):* „Pe acolo numai Amza Pellea are voie!". I-am observat cu greu şi pe ostaşii gărzii, pentru că la început crezi că fac parte din decor, atît de în serios îşi iau rolul, chiar l-am confundat pe unul cu „fratele" său din bronz lîngă care stătea neclintit şi păzea. Nu clipesc nici măcar atunci cînd li se fac poze. Însă era prea cald pentru sfîrşitul lui septembrie, iar un ostaş mai în vîrstă năduşea pe sub peruca lui albă, aşa că i-a strigat unui muncitor: „Dacă te duci încolo, adă şi mie nişte apă!". Muncitorii ocupau partea centrală pe unde încă „nu se trece" şi e şantier. În tandem cu soldaţii, stau de strajă pentru a te redirecţiona spre rutele ocolitoare. Spaţiul este mult mai mare decît m-am aşteptat – grupuri de clădiri, porţi, ziduri, piaţete, pasarele, la fiecare pas ai cîte o surpriză, cele trei cetăţi ies una dintr-alta ca dintr-o Matrioşcă. Localnicii traversează Cetatea, reobişnuindu-se cu ea, redescoperind-o. La întoarcere, m-am întîlnit cu un grup de turişti unguri de vîrsta a treia, care intrau pe Traseul celor Trei Fortificaţii. Se aşteptau probabil să vadă ceva din gloria apusă a unui imperiu. Deşi e un subiect delicat, controversele şi perspectivele istorice diferite legate de Alba Carolina îi dau un plus de importanţă şi de mister care poate deveni un factor „comercial". Însă dacă eşti un „extremist de centru", cum am fost noi vreme de trei zile în Cetate, vezi partea pozitivă – recuperare, iniţiativă, punere în valoare şi alte lucruri asemănătoare care se întîmplă atît de rar în România.

„Tropăitul pe scenă nu e totul...“

interviu cu Mircea HAVA, primarul municipiului Alba Iulia

Cum vă prezentaţi?

Primar din '96, înainte primar şi viceprimar, dar numai după '90. Inginer chimist. De loc nu sînt de aici, sînt orădean. M-am căsătorit în zonă şi aici am rămas.

Ce ne puteţi spune despre zonă?

Din fericire pentru noi, de doi ani zona a început să fie mult mai cunoscută, şi asta datorită Cetăţii. Totul este rodul unei strategii de-ale noastre, a unui program care are o vechime de cel puţin opt ani.

Vă referiţi la Cetate?

La Cetate, dar şi la oraş, pentru că Cetatea am considerat-o integratorul a tot ceea ce înseamnă Alba Iulia. Crescînd importanţa Cetăţii, şi Alba Iulia în general poate să crească. Ar fi fost mult mai greu să creştem oraşul doar prin industrie. Industria, aţi văzut, se globalizează extraordinar de uşor. Niciodată ceea ce înseamnă Alba Iulia – Cetatea, turismul, valorile istorice şi cele de arhitectură veche – nu se va putea globaliza.

Totuşi, în ce priveşte industria locală, sînt lucruri care merg?

Merg foarte bine industria uşoară, confecţiile, industria alimentară. Există şi o parte a industriei grele care merge bine... Avem şi o firmă nouă care a crescut într-un parteneriat cu Consiliul Local, noi punîndu-i terenul la dispoziţie gratuit. O firmă de *spice*-uri, de mirodenii, cu capital românesc, dar care lucrează pentru toată Europa. Din cîte ştim, este numărul 2 în Europa. Este nevoie de aşa ceva, de condimente naturale.

Un „El Dorado“ neaoş

Ştiu că în judeţ există zăcăminte importante – de sare, de aur...

Judeţul este foarte bogat, şi ar putea să fie şi oamenii foarte bogaţi, dacă s-ar înţelege, şi s-ar deschide o parte din exploatările de sare, de aur, de nisipuri silicioase, de tot ce are judeţul. Însă trebuie să fie voinţa Guvernului. Să vă spun ceva legat de aur: castrul roman a fost construit aici pentru că aici se găseau aurul şi sarea. Castrul era unul dintre cele mai mari de atunci, cu o latură de 400 m, construit din piatră – o imensitate. Putem face acest lucru din nou. Să vină cei care au bani şi cei care ştiu ce trebuie să facă. Şi noi aici, într-o zonă de parteneriat public-privat, lucrăm cu cei care ştiu ce să facă, care au putere s-o facă. Că, aşa – vorbe, poveşti, soluţii... cam avem toţi românii. Însă ca să le punem în practică e un pic mai greu.

Cum sînt moţii din regiune?

Oameni deosebiţi. I-am cunoscut pe foarte mulţi înainte de '90, cînd umblam în zonă. Sînt hotărîţi, muncitori, se ţin de cuvînt. Trăiesc în Ţara de piatră, foarte greu. Dacă nu ar fi pădurile din care să mai cîştige nişte bani, cred că acolo ar fi o mare problemă. Dar problema lor se poate rezolva prin minerit. Pentru că în zona de la Alba Iulia în sus asta s-a făcut: minerit de 2000 de ani, deşi pare o zonă rurală. Abrudul era un fel de „El Dorado“: existau bănci acolo înainte, exista cazinou. Cu pistolul nu ştiu dacă se trăgea, ca în Vestul sălbatic.

Mineritul e oprit complet în momentul de faţă?

E oprit aproape complet: mai puţin exploatarea la suprafaţă a cuprului. Mă bucur că am putut să fac lobby pentru asta. Sînt în jur de 500 de oameni angajaţi. Firma, chiar cu tehnologie veche, are un profit de cîteva milioane de euro. Cu retehnologizare şi chiar o privatizare se poate ajunge la bunăstare reală. Mai ales că nu este un minerit cu subvenţie.

Cum rămîne cu problemele de mediu, în cazul în care mineritul se va dezvolta?

Problemele de mediu sînt astăzi teribile. Dar nu vor rămîne aşa. Nu trebuie să mergem pe sindromul drobului de sare. Măsurile care se iau nu pot duce la catastrofe. E drept, se lucrează cu cianură, dar cu cantităţi mai mici decît în Suedia sau în ţările în care se mai exploatează.

Primarul Mircea Hava şi maestrul de ceremonii al Cetăţii, Vali Şerban

Cetatea vie

Celălalt atu al zonei este turismul...

Înainte de dezvoltarea Cetăţii eram cunoscuţi doar pentru că, de 1 Decembrie, aici se serba Unirea. De doi ani am început să fim cunoscuţi şi altfel. E adevărat, însă, că nu am pus încă în practică un program de promovare. Avem un program, dar nu am început să-l promovăm pentru că încă mai construim, încă mai avem şantier... Cam într-un an, un an şi jumătate, terminăm cu tot ce înseamnă reconstrucţia Cetăţii. Urmează să lucrăm pe sistemul „Cetate vie“ – Cetate care trăieşte. Şi regiunea din jur este deosebită: spre Munţii Sebeşului se fac pîrtii de schi, natura, Dumnezeu ne-au ajutat să fie zăpadă pînă după 1 mai. Se poate face un turism special. Nu vă ascund că lucrăm să conturăm noi o firmă de turism. Că tot să stai să aştepţi pînă vine cineva cu o reţetă... Eu am învăţat că, în România, dacă vrei să te serveşti, te serveşti singur.

Ne puteţi povesti, pe scurt, istoria renovării Cetăţii?

Avem norocul să fie păstrate trei fortificaţii: poarta castrului şi o parte din zidul castrului roman; fortificaţia medievală, din secolele XIV-XV; şi fortificaţia Vauban care vine peste şi a reconstruit totul pe 118 ha. Pe toate trei le punem în valoare: Traseul celor trei Fortificaţii, Traseul părţilor, Traseul eroilor neamului – acestea sînt lucruri care, deocamdată, merg, chiar dacă nu atît de bine cît vrem noi. Dar sînt sigur că vor merge şi mai bine.

Care a fost principiul restaurării?

Principiul nostru a fost ca, dacă avem o bucăţică de zid, să-l refacem lăsîndu-l şi pe cel vechi. Aici a fost zidul roman, peste el au fost puse pietre ca să se facă cel medieval. Însă baza rămîne zidul roman. Vrem să le arătăm oamenilor cum stăteau lucrurile acum 2000 de ani, acum 300 de ani – ăsta era ceremonialul de schimbare a gărzii atunci....

Ceremonialul pe care îl putem vedea acum e asemănător celui din secolul al XVIII-lea?

Da. Şi ei schimbau garda, făceau aceleaşi lucruri. Exact pe principiul „Cetăţii vii“: oamenii vin să se uite. În general – pentru gardă, acum au venit pentru Festivalul *Dilemei vechi,* şi sperăm că şi la anul se va întîmpla acelaşi lucru.

Urmează să aveţi şi alte evenimente?

Da. Avem o zonă chiar în şanţurile Cetăţii, unde construim un fel de amfiteatru. Pentru că trebuie să existe un spaţiu pentru concerte, pentru spectacole în aer liber. Organizăm săptămîna viitoare un festival de teatru – „Poveşti pentru oameni mari“. Însă vrem ca acest lucru să ia amploare.

„Gardă, drepţi! În onoarea drapelului României şi a steagului festivalului: Trei salve de tun!“
„Tunul unu?“
„Încărcat.“
„Tunul doi?“
„Încărcat.“
„Tunul trei?“
„Încărcat.“
Bum... bum... bum...

(din ceremonia de deschidere a Festivalului)

În aprilie sau mai iniţiem un festival prin care deschidem Cetatea, deschidem sezonul turistic. Apoi sînt Zilele oraşului, care nu seamănă cu ceea ce deja se pare că s-a împămîntenit prin ţară, cu mici şi bere. Noi organizăm spectacole, intrăm în altă zonă. Ţigănie nu o să vedeţi la noi – să vindem baloane şi mai ştiu eu ce...

Care este componenţa gărzii?

Garda e alcătuită din mulţi ofiţeri în rezervă. Mă bucur pentru ei, fiindcă trăiesc o nouă viaţă. Comandantul gărzii a fost comandantul regimentului de vizavi. Au fost artilerişti. Sînt şi oameni care nu au avut această meserie, dar se pregătesc în fiecare zi, învaţă. E un lucru interesant, ai cu cine să faci un instantaneu, are cine să-ţi dea informaţii...

Ce se mai găseşte în Cetate?

Există aici un hotel, Hotel Medieval, dar încă nu e introdus în circuit. E folosit doar la evenimente sau cînd sînt cereri. Clădirea Ierihon se renovează toată, la parter va avea un restaurant vienez. În zona şanţurilor sînt deja restaurante şi pub-uri, care sînt OK. Urmează să apară şi altele. În toamna asta se va face licitaţia pentru toate aceste obiective. Avem deja un regulament privind mobilierul, terasele.

Cum merge turismul în momentul de faţă?

Mi-aş dori să fie în fiecare zi totul plin, sînt hoteluri mici în oraş, în jur, şi multe pensiuni de altfel. Încă nu sînt toate pline.

Cultură şi evenimente

Există o viaţă culturală în oraş? Din cîte ştiu, aveţi o universitate...

Da, din 1990. Au reuşit să-şi facă şi cămine, şi o sală de sport. Avem şi o echipă de baschet care e în prima ligă, susţinem masterate şi o şcoală doctorală. La nivel logistic avem tot, dar mai aşteptăm ca universitatea să se dezvolte. Ea aduce mai mulţi bani decît orice fabrică. Există şi un mall, dar nu are sală de cinema. Îi spunem „Oraşul din oraşul nostru“, pentru că în interior sînt străzile din oraşul de jos. E construit tot în parteneriat cu noi. Avem un singur cinematograf, care acum se renovează pentru proiecţii 3D. Împreună cu Consiliul Judeţean vom începe construcţia unei săli de teatru care va lucra pe proiecte. Ce să vă spun? Nu sînt reţetele mele, ci ale celor cu care am lucrat, ale specialiştilor. Aşa s-a întîmplat şi în Cetate, şi toate proiectele de aici au trecut prin extraordinar de multe mîini, au avut avizul Ministerului Culturii. Nici măcar nu putem să ne gîndim că vom face altfel.

În Alba sînt mai multe etnii, mai multe religii?

Majoritatea sînt români, puţini maghiari. Puţini romi. O comunitate mică de italieni care au venit aici cu afaceri. În ce priveşte religia, toţi sîntem creştini. Ortodocşi, catolici, greco-catolici, protestanţi, baptişti. Eu am consilieri de fiecare religie şi avem o relaţie deosebită. Mai naţionalişti şi mai nervoşi sînt cei de dincolo de Carpaţi care văd o problemă aici; noi trăim împreună.

Ce părere aveţi despre asocierea cu Dilema veche *şi despre revistă în general?*

Am ales-o în cunoştinţă de cauză. În ea poţi să citeşti şi despre România reală, care nu înseamnă numai „bube, mucegaiuri şi noroi“... Înseamnă oameni care văd lucrurile aşa cum sînt ele, şi cu bune, şi cu rele. Pentru că nu e în regulă nici să te cantonezi în cele bune, nici să le vezi numai pe cele rele. Din păcate, Alba Iulia (ca şi întreaga ţară, de altfel...) are încă o problemă cu ce înseamnă evenimentele culturale serioase, nu cele de masă. Le facem şi pe cele pentru lume multă, dar şi pentru cei care vor altceva. Tropăitul pe scenă nu e totul...

a consemnat Iaromira POPOVICI

Bucuria lecturii

Una dintre micile bucurii ale vieţii este lectura. O bucurie mică pentru un grup (tot mai) mic de oameni. Şi atunci, ce bucurie mai au scriitorii dacă nu apucă să bucure decît atît de puţini cititori? Pentru cine scriu? Dezbaterea din Sala Unirii cu Florin Iaru, Robert Şerban, Ana Maria Sandu şi Radu Pavel Gheo n-a lămurit chestiunea, dar măcar a oferit cîteva motivaţii personale despre plăcerea scrisului şi a cititului. Totul a pornit de la întrebarea unui spectator care i-a provocat pe autori să răspundă dacă mai cred în generaţii literare: mai este de actualitate termenul? Cît de important e grupul? Şi cît de relevantă e această clasificare pentru cititori?

Florin Iaru: Grupurile de scriitori apar şi spontan, şi previzibil. Există perioade în care gustul publicului se schimbă şi atunci se schimbă şi paradigma. Primul gest pe care îl face un tînăr autor e să se raporteze la generaţia imediat anterioară. Noi, cei din generaţia '80, ne războiam cu scriitorii şaptezecişti, nu cu scriitorii din anii '60. Noi combăteam estetica oficială a timpului prezent. La fel, cei care au ajuns la putere după noi au avut şi-au făcut din noi nişte duşmani. Cu noi era lupta. Douămiiştii s-au ciondănit şi cu nouăzeciştii, şi cu optzeciştii. Este un fenomen normal să te delimitezi stilistic de cei de dinainte, ca să nu fii absorbit de ei. După care, în momentul în care avansezi ca scriitor, e un fenomen la fel de normal să te reconsideri şi să te repoziţionezi nu în funcţie de generaţia anterioară, ci în funcţie de literatură. Literatura e subiectul în discuţie, iar autorul e chemat să definească acest termen. Nu ştim dacă va mai fi o generaţie care o să semene cu noi. Poate că vom fi aruncaţi la groapa de gunoi şi peste treizeci de ani o să vină cineva să ne scoată de acolo. Nu avem de unde să ştim cum va evolua gustul public. În orice caz, scriitorii trebuie să scrie, pur şi simplu, literatură bună. Ciondăneala asta între generaţii e firească în cazul scriitorilor tineri, dar devine absurdă după practicarea îndelungată a acestei meserii care se presupune că ar trebui să-ţi formeze o conştiinţă a valorii şi a unei solidarităţi de breaslă. Dacă nu ai acest sentiment al solidarităţii, rămîi singur.

Robert Şerban: Fiecare generaţie are anumiţi determinanţi comuni care îi dau un numitor. Există o generaţie '90, există o generaţie 2000... Apartenenţa la o generaţie e absolut necesară pentru că e greu să reuşeşti de unul singur şi instinctul de conservare îţi spune că trebuie să fii împreună cu alţii, să împingi înainte cărţile, literatura pe care o scrii şi pe care o scriu cei ca tine. În momentul în care începi să te conturezi ca autor şi începi să ai stilul propriu începe fuga de generaţie. Fiecare scriitor încearcă să demisioneze din grupul generaţional. Demisiile lui Cărtărescu şi Muşina din generaţia '80 sînt celebre. A sta mereu sub acelaşi glob de sticlă poate fi periculos. Cum e, de pildă, ca, la 50 sau 60 de ani, să se spună că eşti optzecist? E o ştampilă greu de şters şi nu e neapărat o ştampilă bună. La debut este normal să vrei să fii inclus într-o generaţie – numai aşa o să rupi norii literaturii. Însă maturitatea ar trebui să însemne şi delimitarea de aceste constrîngătoare încadrări în generaţii. Am fost întrebat, recent, în interviul din *Dilemateca,* de ce mai scriu literatură, de vreme ce oricum, ca jurnalist, comunic foarte mult cu publicul. Sînt jurnalist mai mult de nevoie. Asta e o problemă generală în România, că fiecare dintre noi trebuie să facem cîte ceva pentru a ne cîştiga existenţa. În Elveţia, scriitorul mediu e doar scriitor. Acolo, scriitorii primesc drepturi de autor pentru cărţile publicate şi pentru fiecare lectură publică susţinută în şcoli, cluburi etc. În România e aproape de la sine înţeles că scriitorul face muncă benevolă.

Radu Pavel Gheo: Deplasarea discursului pe care a făcut-o Robert Şerban e simptomatică şi spune multe despre noi. Poate că, dacă am fi avut discuţia asta acum 15 ani, am fi discutat mai aprins. Atunci eram chiar la începutul carierei noastre literare şi aveam nevoie de nişte grupuri. Cu grupul e mai uşor, căci îţi dă o anumită identitate. Dar la un moment dat e firesc să scriem singuri, să ne despărţim de grup. Ca să continui în linia lui Robert Şerban, cred că noi ne-am resemnat deja cu situaţia precară din punct de vedere financiar. Sînt multe mituri legate de condiţia scriitorilor. De fapt, nu prea se trăieşte bine pe nicăieri. De ce scriem? Scriu mereu aşa cum vreau. Dar am în minte un cititor ideal. Nu scriu pentru sertar. Cartea mea e un mesaj pentru cineva. Dacă ar fi să scriu onest, scriu pentru oricine. Am o viziune democratică asupra scrisului. Pentru mine, o carte foarte bună poate fi citită cu plăcere şi de un absolvent de liceu, şi de un intelectual format. Literatura bună ajunge la oameni – cam ăsta ar trebui să fie idealul unui scriitor, să ajungă la oameni cu cărţile lui.

Ana Maria Sandu: Odată cu generaţia '80, conceptul de generaţie s-a tocit. Ce a urmat sînt afinităţi, prietenii literare, grupuri, scriitori mai norocoşi sau mai puţin norocoşi. Cea mai mare suferinţă a autorilor români, a majorităţii, e că publicul de literatură românească este unul fidel, foarte preţios, dar restrîns. De foarte mulţi ani, publicul potenţial – tinerii care ies acum din şcoală – nu mai are plăcerea lecturii. Şcoala nu le provoacă această curiozitate şi plăcere de a citi. Pînă una-alta, ne scriem cărţile pentru noi, cu gîndul la un public pe care l-am dori mai numeros. E o formă de autism aici – dar asta e situaţia.

Radu Pavel Gheo: Tot la o pledoarie *pro domo* am ajuns. Adică: încercăm să vă îndemnăm să citiţi pentru că, citind, ne-aţi citi şi pe noi. Să vă uitaţi totuşi, cînd intraţi într-o librărie, la cel care tocmai a găsit o carte. În privire i se va putea citit anticipaţia plăcerii lecturii. Îmi place să urmăresc acest fenomen, îmi stîrneşte de fiecare dată bucurie. Am apucat şi alte vremuri, în care descoperirea unei cărţi era considerată o izbîndă. Îmi amintesc de pildă că, într-o vreme, cărţile lui Florin Iaru apăreau, dar nu se prea găseau în librării. Ele circulau, cine ştie cum, şi pînă la urmă tot ajungeau unde trebuie.

Florin Iaru: E paradoxal. Dar s-a întîmplat cu adevărat. Cărţile lui Heidegger s-au vîndut în România în 42.000 de exemplare. Cred că în tot restul lumii tirajul nu a ajuns la această cifră. Heidegger se vindea pe sub mînă, la suprapreţ – iar cărţile sale sînt de necitit pentru publicul larg. Eu, ca scriitor, n-am însă de ce să mă plîng că n-am cititor. De fapt, eu ar trebui să-mi pîndesc „clientul", să-l prind, să-l bag în sac şi să fug cu el.

Florin Iaru: În tinereţe am scris din plăcere şi din bucurie. N-aş putea să spun că a dispărut bucuria. Dar plăcerea de a scrie a dispărut. În momentul de faţă, cei mai mulţi dintre noi scriem cu revolverul la tîmplă şi cu degetul arătător îndreptat spre ceas. Avem termene de predare infernale. Poţi rata o frază din cauza timpului pe care (nu) îl ai la dispoziţie – şi asta e extrem de frustrant pentru un autor. În acelaşi timp, resimt o mare bucurie în clipa cînd am pus punct. Cînd eşti cu spatele la perete şi cînd plutonul de execuţie se pregăteşte să dea drumul la glonţ pe ţeavă, creierul întinde timpul, ca o perdea, şi pot lua naştere opere remarcabile. De fiecare dată cînd autorul a stat în pacea lui să scrie în linişte, netulburat de bîzîitul muştelor şi nici de creditori, lucrurile n-au stat la fel de bine ca atunci cînd a stat cu portăreii la uşă. În mod cu totul paradoxal, lipsa de linişte provoacă, dacă nu plăcere, în orice caz o bucurie la final.

Robert Şerban: E mai degrabă o chestiune care ţine de profesie. Am o meserie: scriu texte. Nu mă întreb, în timp ce scriu, dacă îmi face plăcere sau nu, nu îmi evaluez de fiecare dată intensitatea bucuriei de după... Cînd scriu, rup legătura cu restul lumii. Cînd scriu, sînt ca un arici. Am scris ultimele două cărţi de poezie în rezidenţe, în străinătate. Două luni am stat singur, izolat, în nişte locuri minunate şi am scris. Atunci am putut să scriu pentru că aveam timp mult la dispoziţie – aşa că mi-a făcut şi plăcere. De fapt, literatura asta înseamnă, o întoarcere spre sine. E o mare plăcere.

Radu Pavel Gheo: Eu unul n-am simţit absolut nici o plăcere în timp ce scriam la ultimul roman. Scriitorii scriu pentru că trebuie să scrie. Aşa cum albina face miere. Diferenţa dintre grafoman şi scriitor nu este foarte mare dacă luăm în calcul doar această nevoie. Eu unul aş fi scris oricum, chiar şi dacă nu aş fi avut un public, chiar şi dacă nu aş fi ajuns relativ cunoscut.

Cea mai grăitoare pledoarie pentru plăcerea lecturii a constituit-o chiar publicul numeros: la dezbatere au participat peste două sute de spectatori. Un remediu eficient la pesimismul autorilor invitaţi.

a consemnat Matei MARTIN

Cetatea care prinde viaţă

„Sperăm ca la anul pe vremea asta totul să fie gata!", îmi spune Dan Popescu, directorul executiv de la Consiliul Judeţean şi ghidul meu la cel de-al doilea tur al Cetăţii. El este unul dintre oamenii care iau de pe raftul vitrinei obiectul numit Cetate şi ştiu să-l „folosească", îi dau un rost, un sens. „Spaţiul permite, de exemplu, organizarea a două festivaluri în paralel, fără ca unul să-l încurce pe celălalt." Povestim, avem viziuni comune, e nevoie doar de puţină imaginaţie şi de dorinţa de a face, de a te implica. Acum organizează Festivalul *Dilemei vechi,* peste o săptămînă se va ocupa de cel de teatru, iar în noiembrie de Festivalul de folk. Entuziasmul lui e molipsitor. În plus, ştie şi cele mai bune aforisme legate de numele „Popescu", pe care le-am auzit pînă acum. „Popescu nu e un nume, e o calitate." Corect. „Iar cînd doi Popescu se întîlnesc, merg împreună." Mergem împreună ca să-l cunosc pe Vali Şerban, renumit folkist, acum maestrul de ceremonii al Cetăţii. Vorbeşte despre ea cu acelaşi amestec de respect şi duioşie care m-a impresionat atît de mult la oamenii din Alba Iulia. Acum pare un om obişnuit, a doua zi, la deschiderea festivalului, îl voi vedea în ţinuta sa „oficială" de cetăţean al nelocuitei Alba Carolina, dînd replica ostaşilor din gardă. Nu e doar un spectacol, e o tradiţie pe care albaiulienii au început s-o ia în serios. La ea participă peste 50 de soldaţi îmbrăcaţi în uniforme ale armatei austriece, compusă dintr-un corp de artilerie, unul de infanterie şi altul de cavalerie. Cînd am dat un search pe Google în limba română, legat de „schimbarea gărzii", primul rezultat a fost cel legat de Alba Iulia, al doilea – de Palatul Buckingham.

„E astăzi ceva activitate sus, în Cetate?", mă întreabă a doua zi, vineri, un tînăr destul de timid, cu plete şi cu un tricou cu Metallica. Îi spun că e un festival al revistei *Dilema veche* şi cîteva concerte rock. „Unde, în şanţuri?" Nu, chiar în centrul Cetăţii. Se uită la mine neîncrezător. „Păi, acolo nu-i închis pentru public?" Ceva mai tîrziu, un grup de rockeraşi, în stilul anilor '90, se îndreaptă hotărîţi spre Cargo. În aşteptarea concertului şi a altor evenimente, albaiulienii iau reviste de pe băncile de la corturile cu bere şi citesc. Sîmbătă, o ţigancă trece pe lîngă recitalul stradal al trupei medievale Ad hoc din Cluj (din păcate puţin pus în valoare la această primă ediţie, din cauza faptului că s-a suprapus cu schimbarea gărzii), care se potriveşte perfect „în decor": „Asta e muzică adevărată!", zice pe un ton admirativ. Cîţiva paşi mai încolo, ia o *Dilema veche* de pe o masă: „Să vedem ce scrie în foaia asta!". Nu face parte chiar din „publicul nostru ţintă", spre deosebire de domnul profesor revoltat care şi-a făcut apariţia în Sala Armelor ca să facă „reclamaţie" că s-a modificat programul şi că a venit special pentru dezbaterea cu Dan C. Mihăilescu pe care o aşteaptă de zece ani. Două cochete doamne de vîrsta a treia au plecat scandalizate de „reprezentaţia" poetico-culinară a lui Mircea Dinescu, cînd au auzit cuvîntul „craci". Altele au zîmbit şi au rămas. Iar un domn tot cu părul alb şi în costum i-a mărturisit plin de emoţie soţiei sale, după concertul lui Alexandru Tomescu din catedrala Sfîntul Mihail: „Dragă, ăsta a fost pentru mine evenimentul anului. De suflet".

La Alba Iulia, lucruri care ni se păreau înainte neesenţiale au devenit brusc esenţiale. (**A. P.**)

Ana Maria SANDU

Amintiri din Alba pentru zile negre

Înainte de a pleca spre Alba Iulia văzusem cîteva fotografii, auzisem poveşti cum că Cetatea ar arăta senzaţional după renovare. Dar pînă nu te convingi singur, te fereşti ca dracul de tămîie de exagerări. Cînd am ajuns, însă, la locul faptei, am trecut de Poarta I, am urcat panta şi tot ce-am mai putut să zic a fost un oau!. Ni s-au luminat feţele, ne-au sclipit ochii, şi toate spaimele legate de prima ediţie a festivalului au pălit ca prin farmec.

Ştiam că tot ce ne mai trebuia pentru un Festival *Dilema veche* reuşit, pe lîngă locaţia spectaculoasă, era ca între invitaţi să existe chimia necesară, căci ea e sarea şi piperul unui astfel de eveniment, şi să avem şansa unui public curios, care să vină să-i asculte şi să-i vadă. Le-am avut pe toate, asta ca să nu mai punem la socoteală cele mai frumoase zile de toamnă, cu lumina lor mieroasă.

A fost un weekend lung. Cu somn puţin, cu rîs pe săturate, cu discuţii serioase, dar cu invitaţi destinşi şi simpatici, printre care Florin Iaru, Vintilă Mihăilescu, Robert Şerban, Radu Pavel Gheo, Dan C. Mihăilescu, cu aplauze, muzici, filme, cu reprezentaţii culinare *live,* cu descoperiri de oameni ai locului, partenerii noştri din administraţia locală. În ceea ce-i priveşte pe aceştia, nu pot să spun decît că m-am simţit precum Candide, personajul lui Voltaire. Ştiam de mult că nu trăim în cea mai bună dintre lumile posibile. Mai ales cînd vine vorba despre România. Dar după cele cîteva zile petrecute în Alba Iulia, pesimismul meu a primit o grea lovitură. Am văzut că funcţionarii statului pot să vorbească normal, că au reuşit să atragă fonduri europene şi să pună în valoare Cetatea, iar în urma lucrărilor de restaurare spaţiul medieval arată ca oriunde în lumea asta: civilizat, fără nici o stridenţă, cu atenţie maximă la detalii şi cu o viziune pe termen lung în ceea ce priveşte punerea în valoare. Şi pentru mine ar fi fost greu de crezut că toate lucrurile astea sînt posibile şi că ele se întîmplă dincolo de un discurs găunos şi triumfalist.

© L. Muntean

© L. Muntean

Am mai luat cu mine acasă zîmbetele chelnerilor de la cîrciuma lui Lulu, mirosul mîncării din cazanele lui Şoni, calmul locuitorilor care au venit seară de seară în Cetate, bucuria celor care se opreau în dreptul caricaturilor lui Ion Barbu, expuse pe zidul de la intrare. Aş vrea să fac o menţiune specială pentru cetăţeanul turmentat pe care l-am văzut în ultima seară cum urca în zigzag dealul şi se sprijinea cu amîndouă mîinile de zid ca să poată să desluşească mai bine ce desenase Barbu. Oricît de greu i-ar fi fost, nu s-a dat bătut. Sînt sigură că autorului i-ar fi plăcut determinarea privitorului său singuratic.

Imaginea bucolică a oamenilor care stăteau pe iarbă în zilele de octombrie, spectacolul schimbării gărzii, cei mai frumoşi cai pe care i-am văzut vreodată de aproape, concertul lui Alexandru Andrieş, discret şi impecabil, bucuria fanilor săi de toate vîrstele, care îi ştiau toate versurile pe dinafară, publicul de la proiecţia în aer liber a lui Cristi Puiu, care nu s-a mişcat de pe băncuţele de lemn din faţa ecranului mobil.

Cristi Puiu a venit la Festival cu unul dintre cele trei filme pe care el le-a numit „exerciţii“ şi le-a făcut la Toulouse, în cadrul unui workshop, cu actori francezi, pornind de la textul lui Vladimir Soloviov – *Povestire despre Antichrist*. Am asistat la premiera absolută, iar pentru actorii francezi cu care a lucrat regizorul, şi care l-au însoţit la Alba Iulia, a fost o bucurie să-l vadă pe un ecran mare. E vorba despre o poveste spusă în maniera lui Rohmer, despre ipocrizie, lipsa de comunicare, adevăr, credinţă, care sună extrem de actual şi în care jocul actoricesc e esenţial. Nu de puţine ori s-a rîs de absurdul replicilor.

Deşi se făcuse tîrziu şi destul de frig şi am crezut că n-o să mai rămînă lumea la discuţiile de după proiecţie, ne-am înşelat. Oamenii erau curioşi să afle de la regizor cum lucrează cu actorii, care e diferenţa dintre teatru şi acest gen de cinema şi, mai ales, de ce se termină filmul exact cînd lucrurile devin şi mai serioase. Cristi Puiu a mai spus că intenţionează să lucreze în continuare pe acest text al lui Soloviov. Dacă o spectatoare de la Alba Iulia ar fi vrut ca povestea să nu se termine după cele 75 de minute, şi eu sper s-o descoperim reluată în următorul film al lui Cristi Puiu.

A fost un weekend lung. Cu somn puţin, cu rîs pe săturate, cu discuţii serioase, dar cu invitaţi destinşi şi simpatici...

Patricia MIHAIL

Plăcerea muzicii

„Nu puteam lipsi de la acest festival“ – ne-a spus violonistul Alexandru Tomescu zîmbind, după concertul de sîmbătă, 1 octombrie. La prima ediţie a Festivalului *Dilema veche,* am avut norocul de a avea invitaţi numai unul şi unul. Cetatea Alba Iulia a fost cadrul perfect de desfăşurare pentru „plăcerile vieţii“, iar plăcerea muzicii ne-a însoţit la tot pasul. Tomescu ne-a (în)cîntat (cu) o selecţie din „Capriciile“ lui Niccolò Paganini, lansîndu-şi la final şi DVD-ul *24/24* – integrala „Capriciilor“, alături de o interpretare vizuală a acestora.

Cu jumătate de oră înainte de începerea evenimentului, oamenii se strîng treptat în Catedrala romano-catolică, aşteptînd răbdători. Uşor-uşor, Catedrala devine neîncăpătoare pentru cele aproximativ 500 de persoane prezente la eveniment. La cîteva minute după ora stabilită, Tomescu îşi face apariţia pe scenă, ţinînd în mîini preţioasa şi atent meşteşugita vioară Stradivari, cu care a făcut înconjurul ţării în cei aproape cinci ani de cînd şi-a cîştigat dreptul de a cînta la ea. La prima vedere, e o vioară ca oricare alta – nici prea mică, nici prea mare. Curînd însă, chiar şi nespecialiştii îşi dau seama că nu este deloc aşa. (Şi nu datorită celor două gărzi de corp care nu o slăbesc din ochi nici o clipă, mişcîndu-se discret odată cu violonistul.)

Încă de la primele sunete, muzica pune stăpînire pe interpret, pe oamenii care îl privesc, ţesînd o energie imposibil de descris în cuvinte, care ne cuprinde pe toţi în plasa ei. De la distanţă, mişcările lui Tomescu par firești, fiind executate cu uşurinţă şi naturaleţe. De aproape însă, se vede efortul nebănuit depus pentru atingerea fiecărei note. Corpul artistului este încordat, toată forţa sa este concentrată asupra viorii, dîndu-ţi de multe ori impresia că acolo se dă o luptă pe viaţă şi pe moarte. O luptă căreia nici măcar pana de curent de pe la mijlocul concertului nu i-a putut pune punct. În catedrala întunecată, păşind mai aproape de cei din public, Tomescu le spune: „Din fericire, vioara Stradivari nu are nevoie de curent electric pentru a funcţiona, astfel că ne putem continua concertul“. Şi l-a continuat. Amplificat de acustica Catedralei, sunetul era *altfel,* împlinind totodată un vis mai vechi al artistului, care a mărturisit la final că avea uneori impresia că ar fi cîntat la orgă.

La încheierea concertului, după bis, după aplauzele care – după spusele unei cititoare – „păreau să nu se mai oprească“, dar înainte de forfota obişnuită de după fiecare concert a existat un moment, cît o respiraţie, în care totul a amuţit. Era momentul acela rar întîlnit în timpul unei vieţi, în care ai tot ce îţi trebuie şi nu mai ai nevoie de nimic. O clipă de linişte, într-o învolburare de zgomote. Ajunsă abia a doua zi la Alba Iulia, o altă cititoare ne scria pe Facebook: „Catedrala mai păstra, încă, sunetele viorii lui Alexandru Tomescu!“.

„Brațul" festivalului

Dan Popescu este director executiv al Direcţiei Tehnice a Consiliului Judeţean Alba. Un om neobosit în organizarea logistică a Festivalului Dilema veche. *Veşnic în mişcare, alergînd dintr-un loc în altul sau învîrtindu-se pe loc cu telefonul mobil la ureche, încercînd întruna să explice, să convingă de ceva pe cîte cineva sau să împartă tot felul de sarcini, gesticulînd cu mîna liberă, îndoit uşor de spate din cauza concentrării, rezolvînd problemă după problemă. M-am apropiat de el într-unul din rarele momente de răgaz, cînd stătea pe iarbă între oamenii cu ecusoane de organizatori. I-am spus că vreau să realizăm un interviu.*
„Dar în ce calitate să vorbesc eu?", m-a întrebat „În cea de suflet al organizării", i-am răspuns. „Ei, nu, sufletul sînteţi voi, cei de la Dilema veche. *Dacă vreţi, eu sînt braţul." Şi ne-am aşezat pe o bancă din restaurantul de alături, construit în vechea pulberărie a Cetăţii.*

V-am tot urmărit cu privirea, v-am auzit comandînd diverse lucruri, certînd diverse persoane, găsind soluţii de moment. De cîte zile sînteţi în priză cu organizarea acestui festival?

Din nefericire, a început nu de prea mult timp, aşa cum ar fi trebuit, dar fiind prima ediţie, lucrurile au mers OK, zic eu. Practic, organizarea ediţiei următoare ar trebui să înceapă imediat ce s-a terminat ediţia aceasta. Acum a fost o săptămînă de muncă plină cu tot ceea ce înseamnă aranjatul. Aranjat şi pe teren o aşa-numită soluţie de festival.

O săptămînă în care aţi avut în faţă ceva ce, de fapt, nu mai existase. Probabil că erau însă nişte lucruri care semănau cu ce aţi mai făcut.

Da, am mai avut ingrediente asemănătoare la alte evenimente pe care le-am organizat, dar la o asemenea idee de festival n-am mai lucrat. E o noutate pentru Alba, fiind primul eveniment de o asemenea amploare care se desfăşoară în interiorul Cetăţii.

Îmi imaginez că dificultatea a venit şi din faptul că evenimentele vizau mai multe domenii – de la muzică, dans şi proiecţii de filme pînă la expoziţii de caricaturi în aer liber, dezbateri şi gătit.

Da, combinaţia asta a presupus multe amplasamente, fiecare cu problema lui şi, în plus, mai aveam şi un şantier (de reconstrucţie) chiar în mijlocul Cetăţii, care crea disfuncţionalităţi în comunicare, în deplasare... Au fost trei zile în care nu s-a întîmplat nimic pe şantier, lucrările au fost oprite, dar s-au întîmplat o mulţime de lucruri pe lîngă şantier, la festival. Şi ca să ajungi dintr-o parte într-alta trebuia să ocoleşti, să sari garduri, aproape că trebuia să şi înoţi... Multe s-au desfăşurat rapid, aproape suprapuse în timp, într-o parte şi în alta, şi uneori au apărut situaţii imprevizibile.

Dincolo de toate, se pare că zilele acestea aţi parcurs distanţe considerabile pe jos.

Probabil că am mers zeci de kilometri, dar asta e bine şi pentru mine, cred. Puţin sport nu strică niciodată.

Ce probleme imprevizibile şi complicate au apărut pe parcurs?

Pot să spun că fiecare eveniment al festivalului a avut momentele lui şi eu am avut momentele mele. A fost, de exemplu, nevoie de mai multă logistică la partea de proiecţie de film şi la cea cu dansul contemporan, dar în final cred că totul s-a petrecut cam cum ar fi trebuit. Bineînţeles însă, feedback-ul evenimentelor nu trebuie luat de la mine, ci de la spectatori. Pentru dans, noi aveam o suprafaţă pavată şi am avut nevoie rapid să facem peste ea o podină. Am vrut să folosim nişte practicabile, dar acestea erau şi prea puţine, şi nici nu asigurau o suprafaţă bună de dans. Ne-am descurcat în cele din urmă cu nişte pal peste care am pus covorul de dans.

De unde aţi făcut rost aşa, imediat, de toate cele? De unde aţi luat pal, pocnind din degete?

Am cerut 16 coli de pal de la o firmă locală, dar asta se întîmpla chiar sîmbătă, în ziua spectacolului. Pentru aşa ceva mobilizezi oameni, mai aduci pe unii de acasă, din weekend, vă imaginaţi cum e.

V-aţi certat cu cineva, aţi avut ceea ce se cheamă* meciuri *din pricina acestui festivalul?

Nu, nu. E adevărat că devenim mai vocali, aşa, în timpul unui eveniment. Dar certurile nu sînt decît de natură constructivă, nici vorbă de a le pune la suflet. De altfel, ele trebuie să se stingă chiar imediat ce încep, altfel nu mai poţi continua.

Am văzut că în anumite momente eraţi asaltat de mai multe persoane, fiecare cu altă solicitare.

Probabil că am mers zeci de kilometri, dar asta e bine şi pentru mine, cred.

Ce să zic, m-am obişnuit. Sînt un tip popular în zona asta şi mi se întîmplă cîte trei lucruri deodată. Dar trebuie să le rezolv. Trebuie să iei decizii, şi foarte important este să aşezi lucrurile unul după altul, să le prioritizezi. Un asemenea festival implică şi decizii foarte rapide.

Aţi avut şi vreo dilemă mai importantă în luarea vreuneia dintre aceste decizii?

Oi avea eu nişte dileme, dar într-un astfel de festival nu prea ai voie să te opreşti în aşa ceva. Dacă te blochezi la o problemă, nu le mai poţi rezolva nici pe celelalte, poţi să ratezi. Trebuie să mergi înainte aşa cum este programat, chiar dacă mai apar şi pierderi colaterale.

Ce aţi mai avut de organizat înaintea acestui festival?

A mai fost Festivalul Cetăţilor Dacice în luna iunie, relativ altfel decît acesta, şi a mai fost Tîrgul de turism rural din Alba, care e însă cu totul altceva. E un tîrg.

Iar de mîine chiar vă gîndiţi să începeţi organizarea Festivalului* Dilema veche *de anul viitor?

Săptămîna viitoare e Festivalul de teatru, dar acolo nu se întîmplă nimic afară. Nu va fi în Cetate, ci în cîteva săli din oraş. Vin teatre din toată ţara şi din străinătate. Noi tot organizăm de prin 2004 diferite evenimente de mai mică sau mai mare anvergură şi bineînţeles că de nevoie am învăţat să-mi fac relaţii, să ştiu cum şi la cine să apelez cînd am nevoie de ceva.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Tunurile de pe Traseul celor Trei Fortificaţii

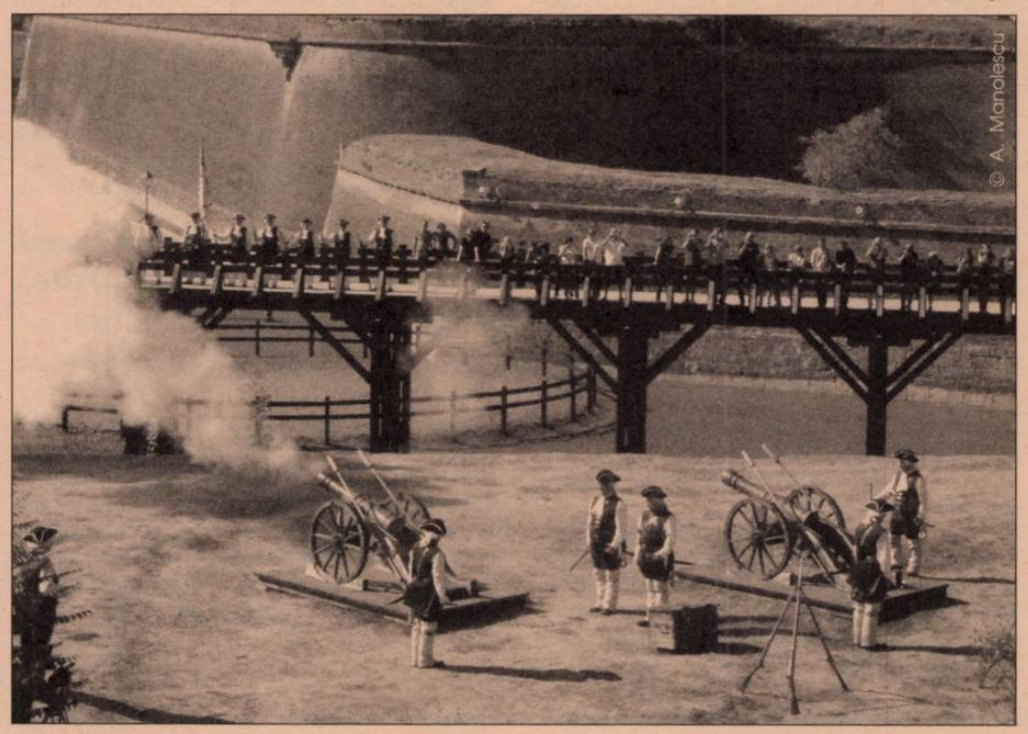

Patricia MIHAIL

Oamenii Cetății

Vreme de trei zile, *Dilema veche* s-a mutat la Alba Iulia. Cu surle şi trîmbiţe, cu ceremonialul de schimbare a gărzii, cu tot dichisul, a avut loc prima ediţie a Festivalului *Dilema veche*. Albaiulienii ne-au primit cu bucurie şi generozitate în oraşul lor, sprijindu-ne la tot pasul.

După fiecare eveniment, am tras cu urechea în stînga şi-n dreapta – oamenii discutau aprins despre ce văzuseră, auziseră, mîncaseră. În locurile strategice din Cetate, există tineri îmbrăcaţi în costume de epocă. De la unul dintre ei, care a acceptat să stea de vorbă cu mine numai după ce l-am asigurat că reportofonul este închis, am aflat că aceşti „soldaţi", care stau de pază, nu sînt apariţii întîmplătoare, ci sînt angajaţi cu acte în regulă, petrecînd acolo între 8 şi 12 ore pe zi. Mai mult, în cîteva locuri – precum Poarta I şi Poarta a III-a a Cetăţii Alba Carolina, sau la intrarea „Traseului celor Trei Fortificaţii" – există cineva atît ziua, cît şi noaptea.

Dar pînă să ajungi „să aperi" Cetatea e cale lungă: mai întîi completezi un formular, apoi eşti chemat la interviu şi, dacă eşti acceptat, urmează o perioadă de training de o săptămînă, timp în care înveţi totul, de la cum să îţi porţi costumul şi arma (care – nu vă speriaţi! – nu este adevărată), la comportamentul pe care trebuie să-l ai cu turiştii. Şi deşi ei nu sînt ghizi turistici, tînărul mi-a spus că, inevitabil, înveţi despre istoria şi geografia locului.

Tot de la interlocutorul meu am aflat şi că, în mod normal, nu este permis statul pe iarbă, dar, cu ocazia festivalului, s-a făcut o excepţie, astfel încît să poată avea loc o mulţime de evenimente în aer liber.

Depărtîndu-mă de locul unde stătea acesta de pază, am dat peste un mic tîrg de obiecte handmade, unde am întîlnit-o pe Ioana Morar – artizan handmade care creează caiete, agende şi albume din pluş de legătorie sau piele artificială, cu elemente cusute manual pe pluş, cu foi care cuprind citate, aforisme sau diverse personalizări, în funcţie de dorinţa fiecăruia. Aveam să aflu, ulterior, că ea a fost cea care a realizat şi Cartea de oaspeţi pentru festivalul nostru. Întrebînd-o cum a ajuns să realizeze acel caiet, mi-a răspuns plină de vioiciune: „Îmi plac evenimentele şi sînt atentă la orice mă înconjoară. Ideea a fost să particip activ la eveniment, în oraşul nostru, care se vrea a fi «cealaltă capitală». Aşa că m-am dus la Consiliu şi i-am întrebat, au fost de acord şi ne-au primit şi cu standul cu produse, şi au acceptat să realizez şi Cartea de oaspeţi".

Este foarte mîndră de oraşul în care locuieşte, deşi a venit aici din Bacău, în urmă cu şase ani. Accentuează des importanţa promovării culturii în Alba Iulia şi se bucură că Festivalul *Dilema veche* a avut loc aici. În lunile care urmează, alte două festivaluri – cel de teatru şi cel de folk – vor avea loc, de asemenea, în oraş. „Trebuie să valorizăm artizanii, poeţii, cîntăreţii" – adaugă ea.

Luiza VASILIU

„Pisici aveți?"

un jurnal de festival

De-abia dacă au trecut două săptămîni de cînd scriam, tot într-un dosar al *Dilemei vechi,* despre lunga mea poveste de amor cu festivalurile, despre agitaţia veselă pe care ţi-o provoacă evenimente de tipul ăsta şi despre optimismul care se lipeşte de tine după ce vezi că sălile şi stadioanele sînt din ce în ce mai pline. Ei bine, vineri, 30 septembrie, am trecut de partea cealaltă şi am devenit, din participant, organizator de festival, ceea ce a triplat şi bucuria, şi agitaţia. Veţi citi în continuare nişte cît se poate de personale note de jurnal ale celor trei zile de festival *Dilema veche,* cu precizarea că numele proprii din text sînt numele colegilor mei de redacţie, cei care au putut veni la Alba Iulia şi care semnează în acest dosar.

Vineri, 30 septembrie. Am ajuns la Alba Iulia pe la prînz, după un drum cu maşina şi cu mult Tom Waits, Jacques Brel, Metallica, Frank Sinatra, rockuri şi franţuzisme (Andrei are un CD făcut special cît să-l ţină pînă la Viena). În Alba, o vară indiană incredibilă, cu cer însorit şi multă linişte. Ni se spusese cît de frumoasă e Cetatea, cît de profesionişti şi de amabili sînt partenerii noştri din Alba, cît de bine se potriveşte ideea unui Festival *Dilema veche* cu ideea unei comunităţi care îşi recuperează centrul simbolic – Cetatea – şi vrea să-l pună în valoare. Oricît de convingători ar fi fost colegii noştri care fuseseră deja la Alba ca să pregătească terenul, tot nu ne-a venit să credem că lucrurile stăteau exact aşa: reconstituirea Cetăţii e un proiect făcut la mare artă, căruia nu-i poţi găsi absolut nici un cusur, iar responsabilii de isprava asta par coborîţi din manualele funcţionarului ideal, cult, pregătit, muncitor şi care gîndeşte pe termen lung. Nu cred că puteam găsi un loc mai potrivit pentru festival – nici aici, nici aiurea.

Deschiderea oficială a avut loc vineri după-masă, odată cu schimbarea gărzii Cetăţii şi cu trei salve de tun cît se poate de festive. Gardiştii (i-am botezat aşa, deşi Dan C. Mihăilescu a spus că s-ar putea să am nişte probleme din cauza conotaţiilor istorice ale termenului) sînt nişte domni şi domnişori în costume de epocă, cu peruci albe buclate şi cu baionete, sper, de paradă. Mărşăluiesc solemn, respectă ritualul, străjuiesc porţile Cetăţii şi-ţi spun „Sărut mîna, bine aţi venit!" ca să te dea gata de tot. Unii dintre ei sînt călare, pe cai frizieni („cu sînge cald, aduşi din Olanda"), negri şi eleganţi – dacă treceţi prin Alba Iulia, să ştiţi că în Cetate există un centru de echitaţie şi că o şedinţă de călărie pe unul dintre caii frizieni costă 35 de lei, iar grajdurile de-acolo sînt mai curate decît multe baruri din Bucureşti. Văzîndu-i pe gardişti, mi-am amintit de cluburile de *reenactment* istoric, la modă prin Germania şi Franţa, în care te înscrii ca să reînvii istoria, să porţi sandale romane şi să organizezi sărbătoarea Vinaliilor sau să simulezi bătălia de la Waterloo. Cumva, toată Cetatea aminteşte de lucruri de care ai auzit doar în Occident, de un bun-gust şi-o temeinicie pe care nu credeai că ai să le vezi prea curînd pe-aici. După salvele de tun, am mers cu toţii ca să ne întîlnim cu cititorii şi autorităţile şi să argumentăm, încă o dată, de ce am ales să organizăm festivalul la Alba. Mi-am amintit că am mai fost în oraş cu vreo zece ani în urmă, la Olimpiada de franceză (dar atunci Cetatea era o ruină, *une cité interdite),* iar după momentul inaugural a venit la mine chiar doamna inspectoare care organizase olimpiada şi care se bucura să mă cunoască. N-ai cum să nu te emoţionezi cînd ţi se întîmplă asemenea reîntîlniri.

Concertele din prima seară au fost ale prietenilor noştri vechi de la Sarmalele Reci şi ale veteranilor de la Cargo. Puţin mai departe, lîngă Poarta a II-a, cei de la TIFF proiectau *Another Year* al lui Mike Leigh pe un ecran mare, în timp ce spectatorii stăteau pe bănci şi pe pături, ca şi cum ar fi fost august.

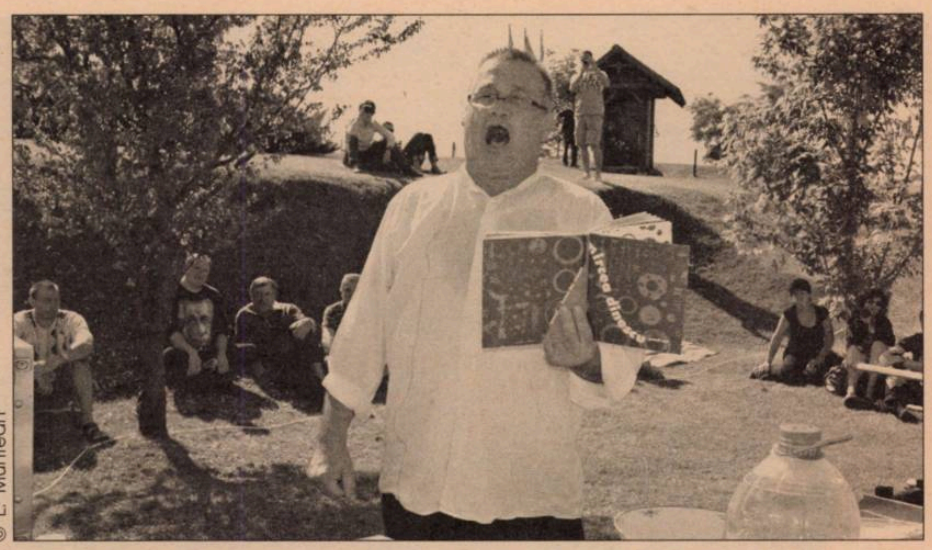
© L. Muntean

„Să nu vă feriţi de celuloză. Nici sub formă de hîrtie, nici sub formă de coajă de usturoi."

MIRCEA DINESCU

A doua zi, sîmbătă, era deja octombrie, dar vremea era luată cu *copy&paste* dintr-o zi de vară. Băut cafele la Pub 13, admirat a nu ştia cîta oară Cetatea în soare, făcut planuri pentru următoarele ore. Din nou schimbarea gărzii, la care se-adună mereu multă lume, concert de muzică medievală şi miros de stufat de berbecuţ din ditamai oala în care amesteca Mircea Dinescu. Ne împărţim pe echipe, unii rămîn la stufat, alţii pleacă la Art Café (sau „La Lulu", cum i-am spus toţi), locul unde ne-a gătit Şoni tot timpul festivalului, în nişte cazane numai bune de ascuns în ele tot felul de plăceri ale vieţii, printre care şi o ciorbă de tarhon care va rămîne în istorie. Chelneriţa ne întreabă dacă vrem şi felul doi, Ana întreabă şi ea: „Pisici aveţi?", pentru că, în vreme de festival, creierul merge mai repede decît de obicei, asocierile par fireşti, iar potrivirile sînt hilare. „Pisici aveţi?" e o replică pe care-o vom consemna în antologia festivalului, alături de: „Şi ce-a zis bunica?" şi „Să creşteţi un crocodil mic pe lîngă casă, dacă vreţi să aveţi mereu un spermicid la îndemînă". N-are rost să vi le explic acum, dar trebuie să mă credeţi cînd vă spun că ele au provocat hohote de rîs care s-au auzit dincolo de Bosfor şi Dardanele.

Cetatea Alba Iuliei e Central Park-ul New-York-ului.

Aflu de la un albaiulian că vine mereu cu familia ca să se plimbe prin Cetate (există şi piste de biciclete!) şi că asta e, de fapt, cea mai frumoasă plăcere pe care le-o oferă oraşul, ca şi cum Cetatea Alba Iuliei ar fi Central Park-ul New York-ului, centrul unei comunităţi al cărei suflet e chiar acolo, în miezul universului lor.

Restul zilei a fost un maraton de plăceri (a cititului, a scrisului, a intelectului, a călătoritului) şi de concerte. Cînd ne întorceam de la Catedrala unde Alexandru Tomescu tocmai stradivarisise nişte „Capricii" de Paganini, fermecînd o sală arhiplină, o doamnă m-a salutat cu „Bună ziua, doamna doctor!", ceea ce m-a amuzat teribil, pentru că săptămîna trecută, pe Magheru, altă doamnă mă oprise ca să-mi spună că n-am focalizarea bună. Şi deşi nu am focalizarea bună, am nimerit totuşi în primul rînd la concertul The Mono Jacks, una dintre cele mai convingătoare trupe tinere de la noi (cine i-a văzut în deschidere la Suede ştie despre ce vorbesc). În timp ce ei cîntau *„I could buy an umbrella / Walk you home if you want / Come back girl, come back",* Ion Barbu vernisa expoziţia de caricaturi de pe zidul Cetăţii (din care au şi dispărut două desene, semn că ele au plăcut cuiva foarte mult), iar Cristi Puiu proiecta în premieră mondială un film-experiment. N-are cum să nu te-apuce mîndria cînd ştii că toate astea se întîmplă la festivalul revistei cu care ai crescut şi la care, în cele din urmă, ai şi ajuns să lucrezi.

Seara s-a prelungit pînă-n noapte cu multe carafe de vin, împrieteniri neaşteptate şi hohote de rîs şi mai şi. Duminică deja ne-am trezit mai greu, am băut mai multe cafele şi am urcat dealul Cetăţii mai încet, oprindu-ne în faţa cîte unei caricaturi a lui Ion Barbu şi căzînd de acord, pentru a mia oară, că e „pur şi simplu genială". Dezbateri, dans contemporan, concerte, bătut Cetatea la pas, dintr-un capăt în altul, cu dorinţa secretă de-a amîna întoarcerea la Bucureşti. Seara a fost deschisă de Toulouse Lautrec şi căciulile lor de blană, apoi s-au auzit „Mother", „Money" şi alte Pink Floyd-uri (aduse-n Cetate de Speak Floyd), iar Adi Bărar Band şi-au terminat concertul cu un „Sweet Home Alabama" care s-a transformat rapid în „Sweet Home Alba Iulia". La 21,00 a început cel mai diafan concert la care-am fost vreodată: Alexandru Andrieş, alături de Maria-Ioana Mîntulescu, George Baicea, Dan Byron, Ionuţ Georgescu şi 6fingers. S-a cîntat pe bază de zîmbet şi tandreţe, cu publicul fredonînd „Un om fericit", „Ochii tăi", „Miliţienii", „Cea mai frumoasă zi". A fost cea mai fericită încheiere dintre toate încheierile posibile pentru Festivalul *Dilema veche.* Cineva din spatele nostru a spus: „Dacă avem noroc, poate vin şi la anul". Nu numai că venim, dar norocul – ca să nu mai spun de plăcere – va fi de partea noastră.

P.S. Dacă întreabă cineva, în Alba Iulia am văzut o singură pisică. Şi era albă.

© M. Martin

Robert Şerban, Florin Iaru, Ana Maria Sandu, Radu Pavel Gheo în Sala Unirii

DILEMA VECHE
Festival Dilema veche
Alba Iulia 2011

Cele mai multe fonduri europene

Alba Iulia deţine recordul pe ţară în ce priveşte fondurile europene absorbite. Suma totală este de aproximativ 200 de milioane de euro. Din această sumă, peste un sfert au fost bani destinaţi restaurării şi reconstruirii Cetăţii din mijlocul oraşului, despre care se spune că e cea mai mare din Transilvania (are o suprafaţă de 110 hectare).

În spatele obţinerii acestor fonduri se află o echipă de „scriitori de proiecte“ condusă de Nicolae Moldovan, şeful serviciului de proiecte comunitare din Primărie. La Festivalul *Dilema veche,* el a amintit faptul că, pînă în anul 2000, cea mai mare parte a Cetăţii era practic închisă publicului. Spaţiul ei aparţinea armatei (ca într-un fel de ocupaţie internă), iar cei mai mulţi locuitori nici nu ştiau cum arată Cetatea din mijlocul propriului oraş. Primarul Mircea Hava (ales neîntrerupt din 1996) s-a luptat cu Ministerul Apărării pentru redarea Cetăţii către comunitatea din Alba Iulia. După ce a reuşit s-o recîştige, a început să caute proiecte şi fonduri pentru a o reconstrui şi a o transforma într-un spaţiu public prietenos. Bugetul anual de doar 29 de milioane de euro n-ar fi permis aproape nici un fel de dezvoltare a oraşului şi nici reconstruirea Cetăţii, aşa că edilii s-au gîndit la fondurile europene şi la alte fonduri disponibile.

Primăria a avut la început un parteneriat cu o fundaţie care se ocupa de întocmirea proiectelor cu finanţare europeană, după care echipa de specialişti în proiecte europene s-a integrat chiar în subordinea Consiliului Local. Astfel, s-au obţinut finanţări din cele mai diverse surse, din Norvegia şi chiar Japonia.

Nicolae Moldovan spune că în domeniul acestor proiecte care apelează la finanţare europeană e nevoie şi de creativitate, de o bună colaborare cu arhitecţi, ingineri, experţi financiari şi de marketing, cunoscători ai legislaţiei şi comunicatori buni. Această creativitate a programelor, precizează Nicolae Moldovan, se poate măsura chiar şi cantitativ – adică în „grosimea“ proiectelor. Unele au fost atît de stufoase, încît au fost cărate în cutii de televizor. Printre secretele obţinerii de fonduri stă şi cunoaşterea unor norme birocratice şi evaluarea nevoilor ce trebuie armonizate cu tipul de fonduri care pot fi oferite. E nevoie să rezulte un proiect coerent cu care să te poţi prezenta în faţa finanţatorului potrivit la momentul potrivit (asta ar fi o altă taină: să ştii momentul şi finanţatorul potrivit, să fii acolo). Nicolae Moldovan spune că dacă, de exemplu, pe 31 martie 2009, reprezentanţii oraşului nu s-ar fi prezentat la o licitaţie organizată de Ministerul Dezvoltării Regionale şi Turismului, cu opt cutii de televizoare pline cu proiecte în valoare totală de 57 de milioane de euro, astăzi în Alba Iulia nu s-ar fi lucrat nimic în Cetate, nu s-ar mai fi reconstruit nimic. Un alt secret a fost buna colaborare dintre autorităţile judeţului.

Reprezentanţii oraşului au avut şi proiecte respinse, mai ales în condiţiile în care strategia lor e să facă pentru acelaşi program cereri de finanţare pentru cîte trei-patru proiecte. După respingerea unui proiect, afirmă Nicolae Moldovan, primul lucru e să scrie contestaţia. Aşa se face că un prim mare proiect respins a fost în cele din urmă recîştigat. Era legat de revalorizarea fostelor şanţuri de apărare ale Cetăţii, care erau pline de gunoaie şi de buruieni, un proiect estimat la început la o valoare de 12 milioane de euro. În cele din urmă, nu s-au cheltuit însă toţi aceşti bani, iar o parte s-a reîntors la bugetul comunităţii europene. Povestea acestei finanţări a fost foarte complicată, fiind respinsă iniţial tocmai de evaluatorii Ministerului Integrării din România, care cheltuise 350 de mii de euro pentru proiecte premergătoare care să ajute Primăria din Alba Iulia să obţină finanţarea. Reprezentaţii oraşului au constatat că, pe motive tehnice, evaluatorii unui minister respingeau o cerere de finanţare pentru care acelaşi minister cheltuise deja sume mari, în condiţiile în care documentele aveau şi avizele altor instituţii ale statului, precum Ministerul Culturii şi Inspectoratul de Stat în Construcţii. Şanţurile de sub zidurile Cetăţii, în lungime de cinci kilometri şi jumătate, sînt astăzi un plăcut loc de plimbare, cu gazon şi alei. Iar acesta e doar începutul. (**A. M.**)

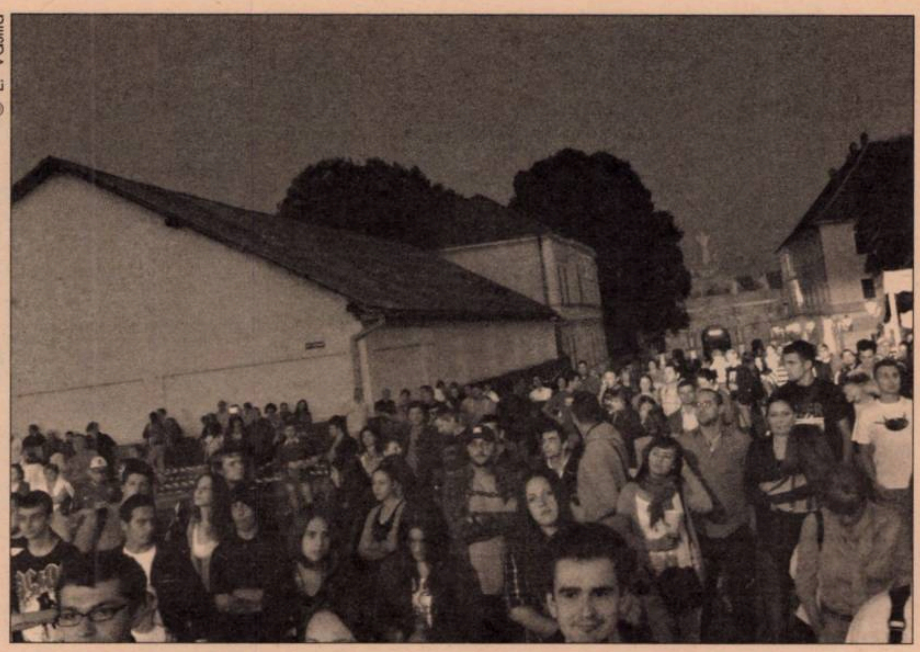
© L. Vasiliu

„Noi am pregătit paharele pentru vinul care este finanţarea. Pentru că dacă vine finanţarea (vinul) şi nu găseşte paharele pregătite, se va duce la altă masă.“

MIRCEA HAVA

Să ştii momentul şi finanţatorul potrivit, să fii acolo.

Adina DRAGOMIR

Stufat şi poezie

Pentru unii, marea plăcere a vieţii este uitatul la televizor. Pentru alţii – politica şi fotbalul, iar pentru cei mai mulţi – văicăreala despre cît de greu o ducem. *Dilema veche* încearcă, de 18 ani, să cultive gustul şi pentru alte plăceri... cum ar fi cea a cititului... sau... a scrisului... sau, de ce nu, a gustului. Şi pentru că tot vorbim despre gust, poetul Mircea Dinescu a deschis evenimentele de sîmbătă, 1 octombrie, din festival, cu un stufat pe care l-a gătit chiar acolo, în faţa spectatorilor, în timp ce a recitat poezii şi a cîntat „în duet cu el însuşi“. Pe scurt, a făcut un fel de spectacol multimedia. Asta e plăcerea lui: să facă spectacol.

„Domnu' care e la butoane, să dea drumu'!“ Aşa a început Dinescu show-ul despre stufat şi poezie, după ce şi-a pus o cască cu microfon ataşat şi s-a aşezat în spatele unei bucătării încropite special pe pajiştea din zona Traseului celor Trei fortificaţii. În timp ce învîrtea în cratiţă (pusese deja carnea de miel, uleiul, ceapa şi tot soiul de mirodenii), i-a anunţat pe spectatorii care stăteau pe scaune, pe iarbă sau sprijiniţi de zidurile Cetăţii, că va cînta. A adus cu el un CD care-i împlineşte un vis mai vechi, acela de a-şi cînta versurile, şi şi-a adus şi *Femeile din secolul trecut* – o carte de poezii de amor „scrise la bătrîneţe“. A cîntat, a spus poveşti, a recitat, a rîs. Din cînd în cînd mai arunca cîte un ochi la stufat, mai învîrtea prin el, mai răspundea întrebărilor curioşilor. Vreo 200 de oameni l-au asistat. După două ore, cămaşa albă pe care o purta era udă, picături de transpiraţie îi curgeau pe la tîmple, de la soarele care bătea, dar mai ales de la atîta agitaţie.

Cum stufatul nu se face cu apă, ci cu vin, poetul bucătar le avea lîngă el pe Lili Marlene şi pe Elodia, sticlele de Tămîioasă Românească de la via lui, care au poeme în loc de etichete. A pus vin în cratiţă, a învîrtit cu lingura de lemn de cîteva ori, printre note muzicale, versuri, poveşti, rîsete. După trei ore, stufatul era gata. Oamenii s-au îmbulzit în jurul cratiţei cu mîncare. Am înţeles că era foarte bună, eu nu am mai apucat. Pe feţele celor care au gustat se putea citi: plăcere.

De la Alba Iulia, următoarea haltă pentru Dinescu este Istanbul, unde va amesteca din nou în cratiţă şi va vrăji audienţe cu versurile sale, la un Festival de poezie şi gastronomie.

În Cetatea de la Alba Iulia, pe seară încă se simţeau mirosurile de carne de miel şi vin, iar vorbele unei tinere au rămas şi ele printre ziduri: „Acest festival a fost pentru mine cea mai mare dintre micile plăceri ale vieţii.“

Adina Dragomir *este jurnalistă la Radio România Cultural.*

Mircea Dinescu (în timp ce gătea faimosul stufat): „Am nevoie de o lingură!“.

Florin Iaru (săritor): „Gata, imediat aduc!“.

Mircea Dinescu: „Uitaţi cum sar poeţii precum lăcustele în iarbă“.

Cu cine s-a împrietenit *Dilema veche* la Alba Iulia

Dacă nu ar fi fost munca şi pasiunea lor, grija pentru fiecare detaliu şi zîmbetele cu care au „suportat“ organizarea Festivalului într-un timp atît de scurt, n-ar fi ieşit nimic bun. Aşa încît le mulţumim noilor noştri prieteni:

- de la Consiliul Judeţean Alba: Ion Dumitrel (preşedinte), Dan Popescu (director, Direcţia Tehnică), Gheorghe Hogman, Rareş Tileagă, Ioana Mirca, Petronela Luca, Alina Frăţila, Pompilia Cataros, Diana Cutinici, Anca Pojar, Ionuţ Baic, Paul Haţegan (Serviciul Turism), Lucian Forda (şef serviciu Salvamont Alba), Andrei Susa, Dumitru Ciocan, Gabriel Treistaru, Tiberiu Krizbai;
- de la Primăria Alba Iulia: Mircea Hava (primar), Nicolae Moldovan (şef serviciu proiecte comunitare), Robert Roman (PR proiect european), Diana Smarandache (PR proiect european), Mihai Coşer (consilier cabinet primar), Daniela Micu (consilier cabinet primar), Ionuţ Cantimir (poliţia locală), Marin Calotă (poliţia locală).

Le mulţumim membrilor Consiliului Local Alba Iulia care au fost de acord cu organizarea Festivalului *Dilema veche*. Mulţumim şi Ministerului Culturii pentru că s-a alăturat, cu entuziasm, acestui proiect.

Dan DEDIU

Festival Enescu – 20

Lifestyle și Gesamtkunstwerk

Scriu de cîțiva ani despre Festivalul Enescu. L-am observat în diferite ipostaze, l-am analizat și comentat. Însă niciodată nu mi s-a mai întîmplat să fiu atît de sigur că asistăm la o „năpîrlire" benefică a sa, la o schimbare pozitivă de paradigmă. Acest lucru m-a făcut să vreau să înțeleg cum anume s-a realizat această modulație de la *hard power* la *soft power*, de la propagandă la *lifestyle*, de la eclectism la unitate. Fragmentele de mai jos constituie o primă încercare de a surprinde și explica cîteva dintre schimbările majore ale fenomenului sociocultural care poartă numele de Festivalul „George Enescu".

Clarificarea formatului

Festivalul a fost creat cu intenția vădită de a face cunoscută lumii muzica și personalitatea lui Enescu. Această linie de forță s-a menținut în permanență, dar, cu timpul, ea a suferit o transformare: a pornit de la geniul lui Enescu, de la o propagandă de tip eroic și a ajuns la simbolul Enescu, emblematic pentru un anumit stil de viață al contemporaneității, stil care evidențiază valorile seriozității atitudinii, perenității culturii, elaborării profesioniste, continuității istorice și plenitudinii individuale.

Cred că un ingredient important al acestui simbol l-a constituit noua imagine vizuală a festivalului. Nu e din familia figurilor cu ștaif, încrezute, dar nici nu atinge tărîmul *sexy* ori *star*. Nu mai avem poza meditativă în sepia a geniului Enescu, ci mai mult o hieroglifă a unui om care pare adîncit, cu modestie, în înțelegere. Mai mult, pare că Enescu ascultă cu atenție ceva sau pe cineva. Cred că această postură a capului ușor înclinat spre dreapta e foarte importantă și aduce cu sine o deschidere interioară a publicului: publicul se simte ascultat. Astfel, Enescu redevine în imagine omul care a fost în viață: modest, generos și mereu aproape de semeni, săritor. Imaginea eroică a lui Enescu iese din zodia naționalismului romantic și intră în cea a universalismului postmodern: el devine prietenul nostru. O primă lovitură.

Imaginea eroică a lui Enescu iese din zodia naționalismului romantic și intră în cea a universalismului postmodern.

Axele tematice

Evoluția conținutului programului de festival e normală și se dezvăluie cu claritate în cele șapte „pachete de trăire" puse la punct de către organizatori. Aceste șapte pachete sînt repartizate pe trei axe: 1) axa tradiției muzicale clasico-romantice *(Mari orchestre ale lumii*, *Recitaluri și concerte camerale*, *Operă și balet)*, 2) axa diversității contemporane *(Muzica secolului XXI, World Music)*, 3) axa recuperării *(Enescu și contemporanii săi, Concertele de la miezul nopții)*. Dacă privim structura programului prin aceste axe tematice vom constata faptul că ea satisface toate preferințele de pe meridianul *gravitate/lejeritate*, cuprinzînd o ofertă foarte diversă și de bună calitate. Bunăoară, pe axa tradiției coexistă mamutul *Simfoniei a VI-a* de Mahler (temperamentalul Horia Andreescu și London Symphony Orchestra) sau raptorul *Simfonia a X-a* de Șostakovici (un Christian Badea flamboiant în compania Residentie Orkest Den Haag) cu blockbuster-ul *Concert pentru vioară* de Ceaikovski (Israel Philharmonic Orchestra cu Zubin Mehta, solist Vadim Repin), pe axa contemporaneității se întîlnesc minimalismul *Simfoniei a IV-a* de Arvo Pärt (Ensemble Orchestral de Paris) cu incantațiile lui Dhafer Youssef și Yasmin Levy, iar pe cea a recuperărilor se intersectează un Vivaldi perfect (Venice Baroque Orchestra cu Giuliano Carmignola) cu un Händel seducător (opera *Ariodante* cu Il Complesso Barocco și Alan Curtis), un Schumann rafinat (Christian Zacharias și Orchestre de Chambre de Lausanne) cu un Mendelssohn cristalin (Cristian Mandeal și Camerata Salzburg), precum și un Enescu apolinic *(Suita a II-a* cu Vasili Petrenko și Royal Liverpool Philharmonic Orchestra) cu unul dionisiac *(Simfonia a II-a* cu Zoltán Kocsis și Hungarian National Philharmonic). A doua lovitură.

Mutații în interpretarea muzicală

Ar fi cîteva idei-forță privind domeniul interpretării muzicale care s-au desprins pe parcursul festivalului și aș dori să le consemnez aici, pe scurt:

a) *reapariția pianistului-dirijor*. Emanație a nevoii de comunicare extinsă a concepției muzicale proprii, fără interpunerea unui terț, fenomenul posedă o mecanică simplă, cu potențial replicativ: interpretul solist – mai cu seamă pianistul – preia și funcția dirijorului. Acest lucru se remarcă în lucrări clasice (un Mozart hipnotic-fascinant cu Daniel Barenboim și Staatskapelle Berlin, precum și un alt Mozart, divin, cu Murray Perahia și Saint Martin in the Fields) și romantice (cu delicatețea și claritatea lui Christian Zacharias și Orchestre de Chambre de Lausanne).

b) *se cîntă foarte bine, dar cam repede*. Din diferite motive, vertijul rapidității devine mentalitatea dominantă în interpretare. Tempo-urile se accelerează, standardul pentru un *allegro* devine *presto*, pentru un *adagio* devine *allegretto, grave* sau *largo* nu mai există ca atare, ele ajungînd la numitorul comun *moderato*. Lumea de azi pare să sufere de *horror vacui*, se teme de răgaz, i se pare că e pierdere de timp. Fiecare secundă trebuie folosită la maximum pentru sporirea utilității și justificarea contabilității acustice, cît mai multe sunete pe secundă trebuie produse, auzite și procesate. Mentalitatea de *fast-food* muzical se transferă aproape peste tot. Există totuși cîteva excepții notabile, printre care trebuie menționată versiunea superbă, cataleptică spre final a *Simfoniei a IX-a* de Mahler cu Daniele Gatti și Orchestre National de France.

c) *lucrările lui Enescu se interpretează cu un nou aplomb*. Am putut admira interpreți de mare profunzime oferind noi variante de înțelegere ale lucrărilor lui Enescu: *Simfonia a III-a* cu Valeri Gherghiev și Mariinski Teatr, *Oedipe* la Opera Națională cu Ștefan Ignat în rolul titular, spectacol excelent condus de Tiberiu Soare și regizat de Anda Tăbăcaru-Hogea, *Uvertura de concert* cu Zubin Mehta și Israel Philharmonic Orchestra.

d) *structura programelor concertelor se diversifică*, completînd standardul de filarmonică (uvertură-concert cu solist-simfonie) cu alte idei și propuneri provocatoare. Un exemplu îl constituie programul Kremerata Baltica, cu florilegiul de compoziții ruseți dedicate lui Glenn Gould și *Octuorul* lui Enescu.

e) *prezența masivă a creației contemporane*. Ansambluri camerale, orchestre, coruri – toate au promovat muzică a secolului XXI. Muzica românească este astfel integrată într-un mod normal în contextul festivalului. Nemaifiind tratată separat, ea se circumscrie ca o componentă a actualității creatoare internaționale, permițîndu-ne să îi avem în același plan pe Vieru cu Dutilleux, Balint cu Adams, Țăranu cu Connesson, Dănceanu cu Jarrell, Iorgulescu cu Copland. Această strategie este cea optimă și pune cu adevărat în valoare muzica românească, raportînd-o la standardele mondiale. De aceea, această strategie de programare ar trebui menținută pe viitor. A treia lovitură.

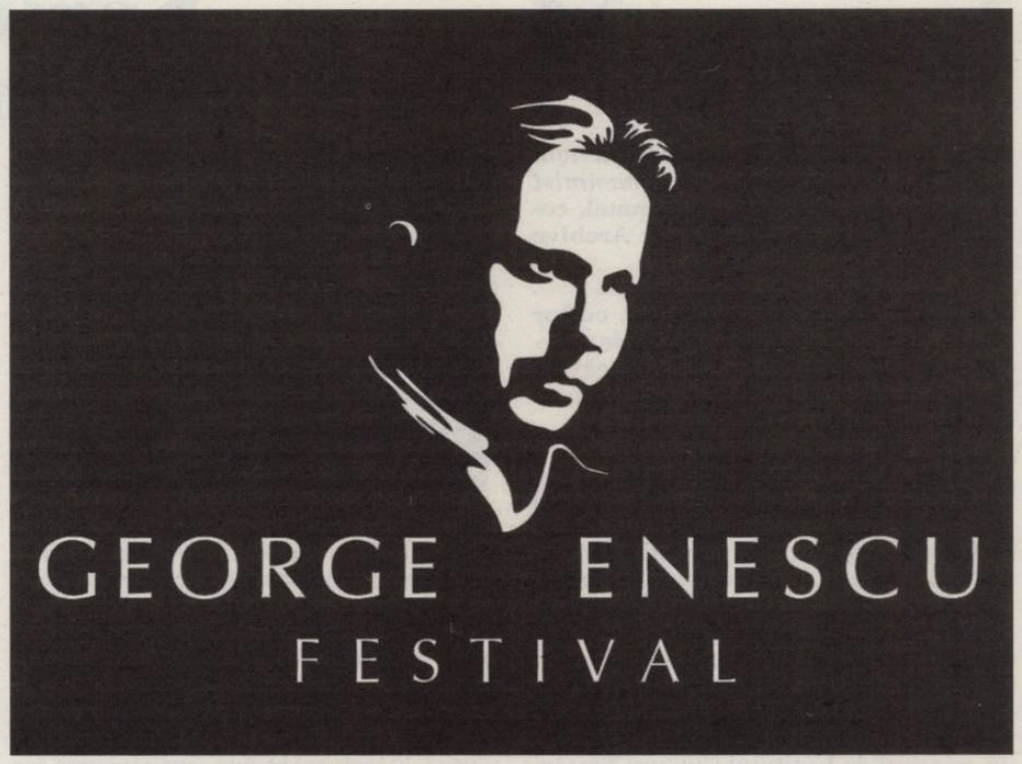

Lifestyle: Gesamtkunstwerk Enescu Festival

Un festival contemporan de o asemenea amploare devine cu siguranță un fenomen social și cultural demn de analizat nu numai din punct de vedere concertistic. Fenomenele conectate cu el sînt numeroase și apar ca oportunități de comunicare din ce în ce mai mari și mai diversificate: concursul de interpretare (cu un premiu III la secțiunea pian cîștigat de promițătorul Mihai Ritivoiu și cu strivitoarea victorie a celor trei sud-coreeni la secția de compoziție), simpozionul de muzicologie organizat de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, implicarea editurilor importante (de exemplu editura Humanitas, care a tradus din limba engleză monografia *George Enescu*, scrisă în anii '90 de către Noel Malcolm, dar care a lansat și alte volume și CD-uri în perioada festivalului, apoi Editura Casa Radio, de asemenea), a aranjamentelor florale de bun-gust și rafinament, a tehnologiei digitale de vîrf (aplicații pentru iPhone dedicate Festivalului „Enescu"), publicitatea de mare efect pe televiziune (spotul de la Mezzo și transmisiunile de la TVR Cultural), prezența pe Internet, inclusiv pe rețelele de socializare cele mai *trendy*, toate acestea înseamnă un aflux mai mare de public, țintit mai bine și informat mai calitativ.

Desigur, încă mai există oameni care aplaudă frenetic între părțile unei simfonii, care-și lasă în mod intenționat telefonul mobil deschis, care tușesc cavernos în mijlocul unor pauze serafice sau care se plimbă prin sală cu nonșalanță, cu scopul de a prinde fotografic vreun instantaneu picant. Din păcate, cantitatea de ignoranță de orice fel rămîne nemodificată de la un Festival „Enescu" la altul.

Cel mai important lucru este însă formarea unui stil al Festivalului „Enescu", un stil care se regăsește, în parte, și în publicul spilcuit și pestriț al concertelor, dar și în oportunitățile care există în proximitatea fizică și spirituală a festivalului. De pildă, să luăm oportunitățile gastronomice: numeroasele restaurante sau cafenele de bună calitate din centru oferă posibilitatea unor contacte umane și apropieri elective informale, dar foarte eficiente pentru dezvoltarea relațiilor de comunicare pre- și post-concertistice.

Apoi, oportunitățile culturale: apropierea instituțiilor muzicale una de alta face posibilă convergența multor intenții și ajută la consolidarea impresiei de sărbătoare muzicală și culturală. Organizatorii au reușit să creeze un spațiu urban central foarte eficient și foarte înnodat: Ateneul, Sala Palatului, Sala Auditorium, Piața George Enescu, Universitatea Națională de Muzică, Radiodifuziunea Română, Opera Națională București, Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, Muzeul Enescu, dar și apropierea Centrului Istoric al Bucureștilor, cu atracțiile sale culinare, localurile îmbietoare și trepidanta atmosferă de noapte bucureșteană – toate acestea contribuie la construirea unei imagini complexe despre Festivalul „Enescu" ca *stil de viață*. Un stil de viață manifestat printr-o *operă de artă totală* (Gesamtkunstwerk) constituită de strategia și distribuția concertelor asemenea unei compoziții.

De fapt, așa și-a gîndit Wagner propriul festival la începuturi: ca pe o compoziție care să cuprindă totalitatea artelor. Toate marile festivaluri de astăzi au vocația totalității și au nevoie de un public din ce în ce mai numeros și mai solid. Festivalul Enescu nu poate scăpa acestei tendințe. De aceea, el începe să se configureze ca mare eveniment planetar, în care banii investiți se reîntorc sub o formă sau alta a capitalului: prestigiu, imagine, educație, satisfacție. Reușită.

Sub conducerea fermă și avizată a lui Ioan Holender și Mihai Constantinescu, credem că Festivalul Enescu se apropie treptat de ceea ce trebuie să devină: *o operă de artă totală, dar și un mecanism de cîștig, deopotrivă imagistic și pecuniar* pentru România.

Sincronizare vs *inițiativă*

Ce ar mai fi de făcut? Nu îmi permit să dau sfaturi, dar pot observa că direcția ascendentă pe care a mers Festivalul „Enescu" trebuie să fie reflectată și analizată cu competență, apoi comparată cu mersul altor festivaluri de același calibru. Cred că e nevoie în continuare de curaj și viziune culturală globală. Consider că Festivalul „Enescu" își poate desăvîrși destinul de *Gesamtkunstwerk* românesc prin definirea și promovarea unui *lifestyle* generos și divers, bazat pe un dublet de valori centrale: *excelența* și *reușita*.

Căci, în fond, Festivalul „Enescu" nu asta face? Nu pune cap la cap, vreme de trei săptămîni, minune de minune, geniu de geniu și neam de neam?

Să faci o orchestră să funcționeze e un miracol. Dar să faci să funcționeze o orchestră de orchestre, cum e? Asta, după mine, e a patra lovitură.

***Dan Dediu** este compozitor și rector al Universității Naționale de Muzică București.*

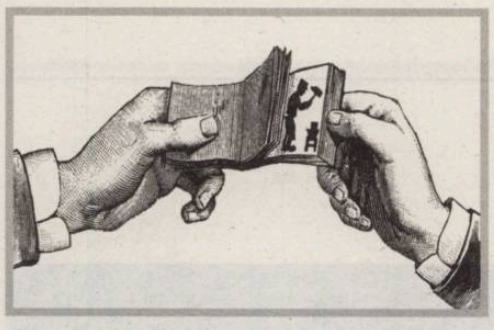

Marius CHIVU

feedbook

Scriitorii români în America

● ***The Review of Contemporary Fiction, vol. XXX, Writing from Postcommunist Romania*, editor Ehren Schimmel, co-editor Sanda Cordoş, Dalkey Archive Press, 2010.**

● ***Romanian writers on writing*, editor Norman Manea, co-editor Sanda Cordoş, editori asistenţi şi traducători Raluca Manea şi Carla Baricz, Trinity University Press, 2011.**

În sfîrşit, se întîmplă: literatura română intră şi pe piaţa americană, poate cea mai pretenţioasă şi mai greu de cucerit din lume. În Europa s-a tradus enorm din literatura română, un număr de titluri inimaginabil de mare în urmă cu doar un deceniu. Practic, niciodată literatura română n-a cunoscut o mai bună expunere occidentală decît în aceşti ultimi ani. Motivele sînt mai multe şi ar merita o discuţie aparte, dar în principal este vorba de eforturile instituţionale susţinute (în principal de Institutul Cultural Român, Centrul Naţional al Cărţii şi Editura Polirom, vezi proiectul www.romanianwriters.ro), de o conjunctură cultural-politică favorabilă creată de intrarea României în UE, de traducerile masive, premiile şi succesele internaţionale individuale ale unor Norman Manea, Andrei Codrescu, Mircea Cărtărescu, Gabriela Melinescu şi Herta Müller (pentru a numi doar cîţiva dintre scriitorii care au tras & atras atenţia asupra literaturii noastre), de dinamica bună a ceea ce încă numim tinerii scriitori, care publică constant şi se implică în procesul de promovare a propriilor

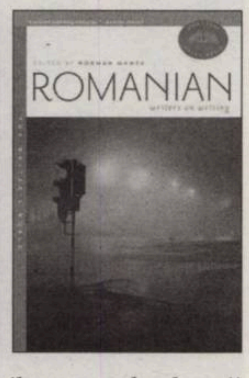

cărţi, dar şi de eforturile personale ale noii generaţii de traducători care fac, de fapt, treaba agenţilor literari pe care nu-i avem. (Personal, cred că şi succesele noului val de regizori au fost un serios imbold pentru creşterea interesului faţă de literatura română.) Cert este că începe să existe un număr consistent de traduceri în limba engleză şi tot mai multe pe piaţa americană unde, pînă de curînd, literatura română contemporană era aproape, dacă nu chiar complet inexistentă. În ultimii cîţiva ani s-au tradus cărţile lui Mircea Cărtărescu, *Dimineaţă pierdută* de Gabriela Adameşteanu, *Degete mici* şi *Zilele Regelui* de Filip Florian, *Caravana cinematografică* de Ioan Groşan, *Venea din timpul diez* de Bogdan Suceavă sau *Circul nostru vă prezintă:* de Lucian Dan Teodorovici, alte traduceri au intrat pe piaţa americană prin intermediul editurilor britanice, plus că vor mai fi fiind şi altele de care, foarte posibil, n-am eu cunoştinţă sau îmi scapă momentan.

Dacă ediţia de anul trecut a celebrei antologii *Best European Fiction* (editată de Aleksandar Hemon şi prefaţată de Zadie Smith) îl avea, printre cei 35 de scriitori din toată Europa, pe Cosmin Manolache, ediţia de anul acesta (îngrijită de acelaşi Aleksandar Hemon şi prefaţată de Colum McCann) i-a antologat pe Lucian Dan Teodorovici şi pe „moldoveanul" Iulian Ciocan. Recenziile dedicate antologiei în *The New York Times, The Guardian, Times Literary Supplement* sau *Time Magazine* (şi pe care le puteţi găsi uşor pe Internet) au remarcat de fiecare dată contribuţia „românească", atrăgînd atenţia asupra potenţialului literar de aici încă nedescoperit. Un alt mare pas a fost făcut anul trecut de prestigioasa publicaţie trimestrială americană *The Review of Contemporary Fiction*, care a dedicat un număr întreg ficţiunii din România postcomunistă, ediţie îngrijită de Ehren Schimmel, el însuşi scriitor şi traducător. Şaptesprezece scriitori români au fost prezenţi cu cîte o povestire în acel număr special (Ana Blandiana, Norman Manea, Bogdan Suceavă, Răzvan Petrescu, Gabriela Adameşteanu, Florin Lăzărescu, Caius Dobrescu, Mircea Cărtărescu, Marius Oprea, Dumitru Ţepeneag, Adriana Bittel, Adrian Sângeorzan, Alexandru Vlad, Andrei Codrescu, Dan Lungu, Adrian Oţoiu şi Ioana Morpurgo), număr care a deschis apoi calea unor traduceri individuale, unele deja realizate şi menţionate mai sus, altele în curs de pregătire (mai multe detalii găsiţi la www.dalkeyarchive.com).

Cel mai recent proiect american de literatură românească este însă eleganta antologie *Romanian writers on writing*, editată de Norman Manea şi de Sanda Cordoş, într-o colecţie universitară texană renumită, iniţiată în 2007 şi unde, pînă acum, au mai apărut asemenea titluri dedicate scriitorilor mexicani, evrei, chinezi, polonezi, irlandezi şi americani de secol XIX. Antologia dedicată scriitorilor români reţine nu mai puţin de 80 de autori, (În ordinea cuprinsului: Eminescu, Caragiale, H. Papadat-Bengescu, Arghezi, Bacovia, Istrati, Mateiu I. Caragiale, Rebreanu, Camil Petrescu, Blaga, Ion Barbu, Tzara, Fundoianu, Eliade, Sebastian, Blecher, Şuluţiu, Eugen Ionescu, Cioran, Gherasim Luca, Naum, Vintilă Horia, Ion D. Sîrbu, Celan, Alexandru Sever, Marin Preda, Ion Caraion, Constantin Ţoiu, Nina Cassian, Petru Dumitriu, Dimov, Paler, Radu Petrescu, M.H. Simionescu, Radu Cosaşu, M. Ivănescu, Nichita, Nora Iuga, Breban, Matei Călinescu, Florin Mugur, Goma, George Bălăiţă, Sorescu, Ţepeneag, Cezar Baltag, Brumaru, Virgil Duda, Ana Blandiana, Gabriela Adameşteanu, Virgil Mazilescu, Gabriela Melinescu, Codrescu, Agopian, Nedelciu, Culianu, Alexandru Vlad, Crăciun, Floarea Ţuţuianu, Muşina, Marta Petreu, Ion Mureşan, Magda Cârneci, Mariana Marin, Cărtărescu, Răzvan Petrescu, Vişniec, Carmen Firan, Ghiu, Cristian Popescu, Ruxandra Cesereanu, Simona Popescu, Filip Florian, Florina Ilis, Doina Ioanid, Dan Lungu, Bogdan Suceavă, Florin Lăzărescu, Ana Maria Sandu şi L.D. Teodorovici.) de la Eminescu la Ana Maria Sandu, prozatori şi poeţi care au scris şi scriu în limba română, şi ar fi meschin să cauţi nume care lipsesc şi care ar fi putut foarte bine să se regăsească aici. Imaginea de ansamblu este oricum spectaculoasă şi copleşitoare, nu doar prin cantitate, cît mai ales prin varietatea textelor (unele chiar inedite): fragmente de proză, de jurnal şi de corespondenţă, poeme şi eseuri care se întind, aşadar, din secolul al XIX-lea pînă în prezent. Selecţia foarte reuşită a autorilor şi a textelor este contextualizată de o concisă, dar onestă, exactă şi lămuritoare introducere semnată de Sanda Cordoş, care reuşeşte performanţa de a scana şi comprima aproape trei secole de literatură română întoarsă asupra propriei identităţi şi a propriei existenţe: de la începuturile conştiinţei naţional-artistice paşoptiste (*„artistic pursuits had to be abandoned in favor of national projects and those involved in journalism had to become involved in the shaping of governments, parliaments, universities, civic organisations"*), prin efervescenţa estetic-ideologică din interbelic (*„which did not lack, otherwise, in political problems – in particular the emergence in the 1930s of a right-wing, pro-fascist movement that was supported by some writers"*), apoi prin vicioasa propagandă şi cenzură a realismului comunist (*„literature speaks of unhappiness, despair and anguish in a world condemned to happiness in the name of official optimism"*), pînă la momentul post-decembrist (*„a new cycle of desperate reconstruction"*) şi deceniile care au urmat.

Romanian writers on writing este un proiect exemplar care, cred eu, aşază România cît se poate de vizibil pe harta americană imaginară a literaturii lumii. Cei doi editori şi cele două traducătoare merită toată consideraţia şi cred că n-ar fi deloc redundant dacă o editură ar scoate versiunea românească a acestui demers de care şi noi am avea nevoie.

PUBLICITATE

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Eric-Emmanuel Schmitt, *Cea mai frumoasă carte din lume*, traducere din limba franceză de Ileana Cantuniari, Editura Humanitas Fiction, 2011.**

Cred că Eric-Emmanuel Schmitt e un caz perfect de „autor îndrăgit". Unu la mînă, că ştie să zîmbească, orice s-ar zice şi orice s-ar petrece în prozele lui; doi la mînă, că te trage la empatie, făcîndu-te să te uiţi la oameni cu ochi mai blînzi şi mai înţelegători; şi trei, că surprinde omenescul în situaţii oarecum extreme, stimulîndu-ţi mica meditaţie aplicată, numai bună să-ţi înspumeze berea, să-ţi pună un praf de sare pe buza halbei şi să te împingă la bruder-şafturi edificate.

Cele opt povestiri din *Cea mai frumoasă carte din lume* montează ipostaze ale feminităţii în situaţii-limită şi dau o inflexiune nespus de tandră consternării de tip „Ce ţi-e şi cu femeile astea!". Poveştile se petrec în Franţa, Italia, Belgia sau Rusia, protagonistele au identităţi dintre cele mai diverse, iar surprizele apar negreşit din întorsăturile epicului, însoţite de neaşteptate fandări sentimentale. În varianta originală (apărută la Albin Michel, în 2006), povestirea aleasă să dea titlul volumului era „Odette Toulemonde", text ce transcria ca proză scenariul filmului omonim realizat de acelaşi autor, în acelaşi an 2006. Mi s-a părut o alegere îndreptăţită – şi nu doar din rezonuri de marketing, ci şi pentru abisurile prozei respective, care o impun în faţa colegelor de volum. Pe de altă parte, titlul ediţiei româneşti m-a bucurat şi mai tare, întrucît povestirea „Cea mai frumoasă carte din lume" mi s-a părut chiar cea mai spectaculoasă proză din carte. Veţi vedea aici ce vor hotărî să scrie – ca mesaj esenţial şi ultim, pe cîte trei foiţe de ţigară – nişte deţinute dintr-un lagăr de reeducare stalinist. Ceva mai mărunt şi mai copleşitor nu poate exista!

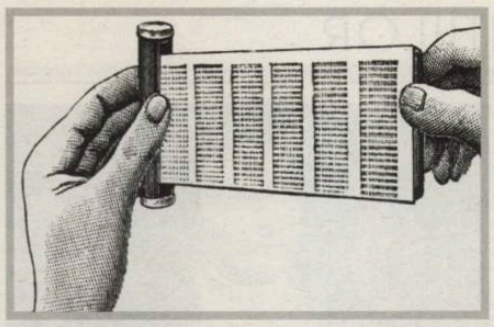

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Liber printre idei

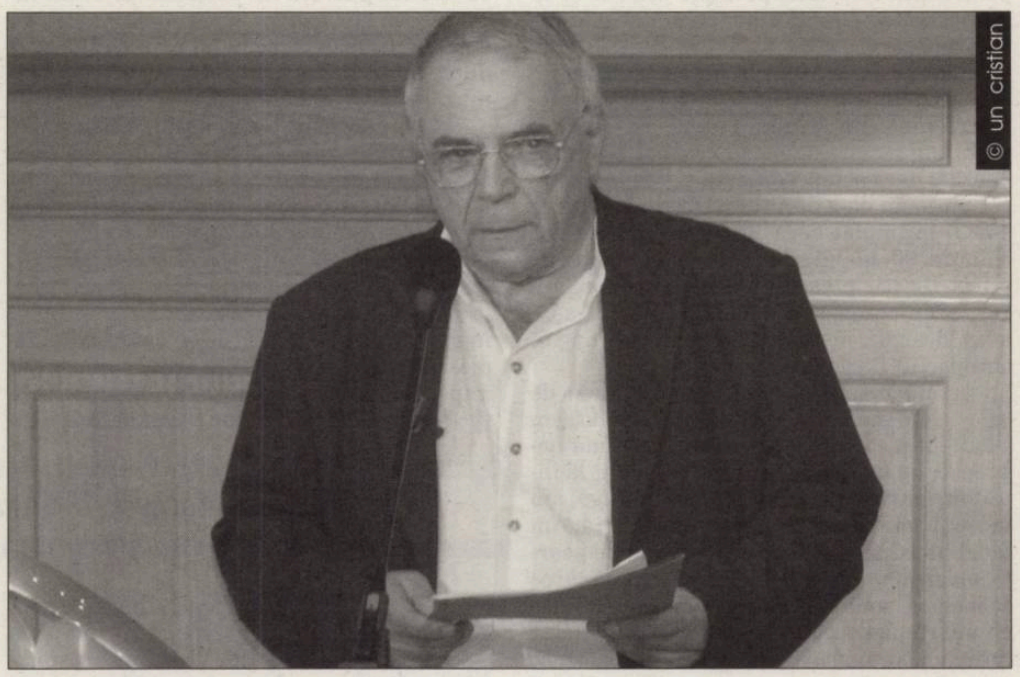

Cînd faci zeci de ani cronică literară săptămînal, ai foarte rar gustul libertăţii, oricît de Săgetător nonşalant ai fi. Eseistica făcută de plăcere, dar şi ritmul lunar (infinit mai îngăduitor) al recenziilor, chiar şi cercetările de istorie literară prin biblioteci şi arhive, întinse adeseori cu anii, oferă, fiecare în felul şi măsura ei, o relaxare. Antrenorul poate să ceară *time out*-uri ori de cîte ori simte că „echipa“ e speriată, sleită, ori dă semne de orbire tactică. Dimpotrivă, pasul cazon, cu tălpile-n gît, al cronicii săptămînale, obligă, restrînge, dictează, castrează. Iată de ce jurnalul de idei este supapa ideală a presiunii critice. Aici, orice constrîngere de retorică, spaţiu, opţiuni, diplomaţie şi personalitate dispare. Poţi să scrii oricît şi oricum despre orice şi oricine. Sigur, dacă te hotărăşti să-ţi publici jurnalul, fie şi parţial, în timpul vieţii, atunci te (mai) supui cerinţelor elementare ale conduitei profesionale: cosmetizezi, surfilezi, amendezi, adnotezi, potrivit circumstanţelor apariţiei. Sau te laşi pradă nudismului masochist, precum Romul Munteanu, cel mai inexplicabil (şi nobil!) caz de autoumilire din diaristica românească.

Pînă la un punct, nu altceva decît astfel de supape spectaculare erau *Teme*-le lui Nicolae Manolescu în anii '70-'80. Exerciţii de libertate asociativ-disociativă, complice amestec de seriozitate şi frivolitate. Strălucitoare stilistic, *Temele* funcţionau precum copcile decupate în gheaţa dogmatismului copleşitor. Acum, însă, citind notaţiile cuprinse în a doua jumătate a *Poveştilor pentru oameni mari*, începi să înţelegi ce comoară va să zică jurnalul de idei (abia decopertat aici) al criticului care prefaţa *Pivniţele Vaticanului* în România lui 1968 şi *Aer cu diamante* în 1981, scriind despre Bulgakov, Aitmatov, Şukşin & Co în *România liberă*, în plin ceauşism antiperestroikist, glosînd în *Steaua* basmele lui Andersen taman cînd începea un congres al PCR, aducîndu-i în arenă pe Luminiţa Marcu şi C. Rogozanu după '90, premiindu-i apoi pe Llosa şi Kundera şi alternînd – nu o dată aiuritor pentru prejudecăţile breslei – conservatismul cu liberalismul, clasicitatea cu iconoclastia, academismul cu gustul pentru provocare ş.a.m.d.

De ce noi, românii, stăm aşa de rău la *Bildungsroman?* se întreabă (oare sincer mirat?) cititorul de Goethe şi Thomas Mann, după care ne dă, la p. 251, o listă de abateri în linia... liniilor lui Huntington, precum că una e protestantismul, alta catolicismul şi ortodoxia. Manolescu adastă la un whisky autumnal (nu ni se specifică anul, dar e după 1990) cu Eugen Simion şi se întreabă „de ce nu e sincer pînă la capăt scriitorul român în jurnal“. Nostalgic (în fapt, deplorabil) exemplu: conjubilaţia Sartre – Simone de Beauvoir la nivelul *„liaisons“*, deochiat cît încape. Adică Negoiţescu nu e „sincer pînă la capăt“? Poate Sebastian nu, însă Ion D. Sîrbu ce ascunde? Tot aşa, la p. 201 este amendată abundenţa socialului în jurnalul scriitorului român: „Camil Petrescu este tot atît de puţin dispus să fie un Amiel ca şi Maiorescu, Galaction, Rebreanu, Călinescu“. Cum să nu sari, electrocutat, întru nuanţare şi apărare, cu circumstanţe atenuante de ordin istoric, social etc.?!? N-are-a face: vorba e că o astfel de întrebare poate genera în serie lucrări de doctorat. La fel cu ce va să zică gazeta şi scrisoarea, ca motive obsedante în opera lui I.L. Caragiale (pp. 217, 275 ş.u.).

Dacă te hotărăşti să-ţi publici jurnalul, fie şi parţial, în timpul vieţii, atunci te (mai) supui cerinţelor elementare ale conduitei profesionale.

Dar cele mai intens provocatoare sînt paginile 193-195, dedicate scriitorului român, cel care „păcătuieşte mai des din talent, decît din lipsa lui“, „descrie mai mult decît observă şi preferă desenului culoarea, pasta. E realist, nu crede în fantasmagorii, dar îi lipseşte simţul psihologic. E uneori poet pînă şi în proză. Teatrul îl iubeşte mai mult în viaţă decît pe scenă. Nu-şi citeşte confraţii, iar de străini nu vrea să mai audă după ce-şi termină studiile. Patriotismul lingvistic îl opreşte să înveţe alte limbi şi, cînd le învaţă, le pronunţă detestabil. E natural, spontan, scrie mult şi inegal. Nu-i place să admită că este ceea ce este, ar dori să fie ceea ce nu este“.

Verdicte devastatoare şi – zic eu – inatacabile. „Neexcelînd prin discernămînt, nu ştie niciodată prin ce e genial şi prin ce e mediocru“. Îl mănîncă gazetăria şi politica, iar boema e mai mult „o impresie a micului burghez despre scriitori“... Şi încă altele. Citiţi ca să vă veseliţi & plîngeţi. Observaţii capitale şi pentru *(Istoria* lui) Manolescu, dar şi pentru scriitorimea română.

În fine, pp. 195 şi 240, cu plăcerile, respectiv neplăcerile criticului rămîn inconturnabile pentru oricine se va încumeta să cutreiere fiinţa celei mai determinante voinţe critico-literare din România intervalului 1970-2010.

De acord: *Creanga de aur*, G. Călinescu, Sibielul, femeile inteligente, cvartetele lui Schubert, curajul intelectual, scoruşul, ploaia de august, crizantemele şi pisicile. Dar cine s-ar fi gîndit că Manolescu adoră cutare vers din Rilke, matematica, filozofia, rugby-ul, fotbalul şi vagoanele de dormit, în vreme ce-i displac televizorul, crinii, calele, vocile dulcege, mefienţii, exotismul, melodrama? Vezi bine că detestă protocronismul, gîndacii, prostia, femeile şleampete, compotul, berea caldă, isteria, frigul şi cafeaua dulce. Dar de ce şi copiii mici, filmele din anii '30, arta realistă şi tórturile?

N-are-a face. Pe mine m-a răpus de plăcere cînd zice că adoră „lemnul, scoarţa copacilor, miezul lor lucios, cu noduri şi cercuri concentrice“, şindrila, bîrnele, obloanele din lemn, buturugile şi vreascurile, „albul pătat al mestecenilor, aceşti dalmaţieni ai pădurii“ (v. superba pagină 266) şi raftul de lemn curat al bibliotecii. Zău că, de-acum încolo, voi fi tentat să-i iert orice. Admirabilă virilitate haiducească, pentru care, desigur, fierul, metalul e semn diabolic, iar piatra – „groaznica marmură“ – o răceală tombală. „Mă fascinează fierăstraiele şi joagărele – zice preşedintele USR –, rumeguşul scurgîndu-se printre dinţii lor plini de voracitate, aşadar călăii lemnului şi uciderea lui. Din copilărie, păstrez în memorie numeroase mirosuri legate de lemnul verde sau de cel ud, de lemnul putred sau de cel uscat, ador să tai lemne, să le stivuiesc, să fac focul. O civilizaţie a lemnului mi s-a părut mai încîntătoare decît oricare alta: cred că m-aş fi simţit delicios pe străzi pardosite cu lemn, ori trecînd peste punţi legănătoare de lemn, cum se mai văd şi astăzi peste Prahova, la Cîmpina sau la Breaza, ori trăind în case de lemn acoperite cu şindrilă...“

Şi ca să nu rămînă vreo umbră de îndoială că vorbeşte-n doi peri, Manolescu adaugă, întru (cel puţin) extazul subsemnatului: „Lemnul *meu* trebuie să fie adult spre uscat (dar nu putred, înecăcios) sau bătrîn şi friabil şi trosnitor sub călcătura piciorului...“

Nu rîdeţi, vă rog! Ba chiar vă rog apăsat acest lucru: un critic literar care-şi dezvăluie *astăzi* „cultul lemnului“, are fobie la mineral şi oroare de metal, apoi de bună seamă va şti să cîntărească aşa cum se cuvine pădurea de simboluri complicate, trunchiuri falnice, frunzişuri fabuloase şi vreascuri de prisos... a vieţii literare.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

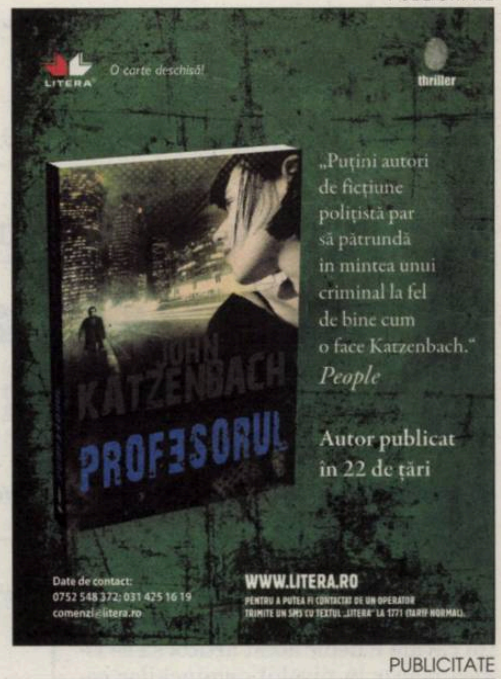

PUBLICITATE

PUBLICITATE

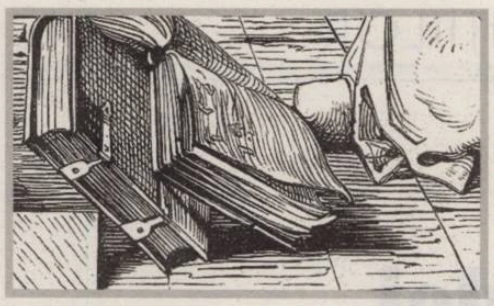

Simona SORA

biographiti

Remedios

Cînd am ajuns ultima dată la Madrid aveam douăzeci şi ceva de ani şi toată viaţa înainte. Încercam, de ceva vreme, să ajung în Spania, din motivele clasice: citisem literatură spaniolă, aveam ceva impresii asupra, adoram, tot din cărţi, sudul maur, eram studentă la spaniolă etc. După '89, am mers anual la ambasada de pe strada Tirana, cu invitaţia şi paşaportul. De tot atîtea ori mi s-a refuzat viza, iar ultima dată mi-am primit paşaportul pe deasupra ghişeului, aruncat, ca un disc de *frisbee,* de eterna şi fascinanta doamnă care stăpînea, în acel loc, relaţia spaniolilor cu românii. Atunci am căpătat, cam brusc şi cam ardelenește, o răceală intratabilă faţă de tot ce e spaniolesc, pe care n-am revizuit-o, deşi, în scurt timp, prin '94, am cîştigat o bursă de cîteva luni şi am plecat la Madrid.

Nimic nu mai era însă ca la început. Reuşisem să trec dincolo, dar tot dragoste cu sila se chema, aşa că lucrurile s-au legat oarecum straniu, niciodată din prima. Cum ieşeam pentru prima dată din ţară (dacă nu punem la socoteală un weekend în Serbia antebelică), mi-am luat bagaje cît pentru tot restul vieţii şi-am fost astfel obligată să le las în aeroport, ca să-mi caut casă. Aveam mai multe adrese, dar nici o direcţie. Am schimbat în *pesetas* mărcile pe care mi le dăduse taică-meu şi am luat un taxi spre Plaza de España – acolo aveam o primă escală, pe Calle del Pez. Atunci am cam regretat că n-am căutat un metrou sau un autobuz periferic, acum însă îmi amintesc cu bucurie turul larg pe care mi l-a făcut şoferul madrilen, amuzat de spaniola mea de secol XIX. Cu două coca-cola în primul bar pe dreapta cum intri pe Calle del Pez şi cu un pachet de *Ducados* am terminat mărcile de acasă...

Eram însă la Madrid, într-o exaltare rece care nu mai avea nimic de-a face cu amorul respins din strada Tirana, ba chiar îi eram vag recunoscătoare cucoanei de la ambasadă: dacă acum, edificată şi lipsită de iluzii, pluteam de-a dreptul pe Calle Mayor, ce s-ar fi întîmplat dacă „îmi dădeau drumul" chiar în '90, înainte de mineriade, înainte de a ieşi Iliescu preşedinte, înainte de expulzarea din aeroport a Regelui Mihai? N-aş fi avut, desigur, nevoie de avion ca să ajung în aeroportul Barajas.

Cînd am sunat la hostalul din Plaza de España nu mai zburam, deşi pluteam încă, pe un covor rulant care mă depusese, nu întîmplător, aici. Am sunat la interfon, iar cînd am auzit un metalic *diga,* am început să-mi recit autobiografia scurtă. Am făcut bine, pentru că în cîteva secunde poarta masivă s-a deschis, iar în prag a apărut Remedios, doña Remedios, cum urma să-i zic cît am rămas acolo. M-a poftit înăuntru, s-a mirat că mi-am lăsat bagajele la aeroport, ce să mai caut dacă am ajuns la ea?, apoi mi-a făcut, fără să ne aşezăm, un interogatoriu profesionist: a cui eram, cine mă susţine şi pentru cît timp, mă rog, cam ce contează în orice loc ajungi. Eram pe la mijlocul unui coridor întunecos, în dreapta vedeam bucătăria şi cîteva marmite aburinde, din spate se auzea un televizor şi cineva vorbind singur, poate la telefon, iar eu înţelegeam doar că singura cameră disponibilă costă, deşi nu avea fereastră, mai mult de jumătate din bursa pe care n-o încasasem încă, cu mese cu tot, desigur. Nu-mi plăcea locul, *celda* întunecoasă era pentru ermiţi nefumători, eu descoperisem deja pachetul roşu de *Ducados* după ce-mi terminasem, în avion – ce vremuri! –, ţigările de-acasă.

Dacă aţi văzut-o vreodată pe Santa Tereza de Ávila a lui Rubens, atunci o să înţelegeţi de ce am acceptat să stau pe Calle del Pez. Mai uscată şi mai măslinie decît Santa Tereza pe la 60 de ani, însă cu aceeaşi privire edificată, cu acelaşi ton sigur-imperativ, dar mai ales cu o căldură ce se transmitea, la propriu, în jur şi încălzea, ca o sobă, holul îngheţat din ploioasa zi de octombrie, Remedios mă luase de mînă, îmi arăta chilia, totul impecabil, ca la carmelite, un mic pat tare şi o masă cu un scaun; am bătut palma, e un fel de-a zice, căci mă ţinea acum de amîndouă mîinile. La întoarcere însă, lucrurile s-au schimbat: *celda* albă şi scumpă costa la fel, dar fără mese, deşi puteam folosi oricînd marmitele şi aragazul, unde, cum ştiam din lectura misticilor spanioli, se pot întîmpla lucruri rare. Am acceptat fără nici o discuţie, oricum încă pluteam, dar, după o vreme, Remedios – văzînd că slăbisem atît de tare încît îmi strîmtasem, la maşina de cusut ce duduia în fundul holului, întîi blugii, apoi toate fustele – a încercat să revină la înţelegerea iniţială. Mă chema, ca din întîmplare, la masa de seară. Mîncasem, îi spuneam, poate mîine, dar a doua zi rămîneam la cafetería de la bibliotecă. Îmi lăsa fructe pe masa din cameră, le puneam în frigider, îmi plac reci, îi ziceam şi Remedios se făcea mică şi mă privea plină de remuşcări. După trei luni, am acceptat invitaţia la masa de Crăciun, era o rară ocazie să vezi, pe aceeaşi masă, *txangurro, cocido madrileño* şi *cochinillo asado,* sau *turrón* luat de la Mira, din Puerta del Sol. Remedios s-a ocupat numai de mine, s-a asigurat că am gustat din toate, că-mi place vinul Valdepeñas, poate prefer Cava, ea numai asta bea. Apoi mi-a spus, încet, să n-o audă nimeni: să ştii că am o casă în Castilla la Vieja, e cam secetă acolo, dar are în pivniţă o instalaţie de vin de cîteva sute de ani, dacă vrei să te muţi vreodată în Spania, e a ta. Am rîs, împreună cu cele două fete ale ei care mă flancaseră, şi i-am promis că mă voi întoarce. Acum – desigur, prea tîrziu – tocmai îmi fac bagajele, şi nu mă pot opri să-mi amintesc că în Castilla la Vieja există un loc...

Prin '94, am cîştigat o bursă şi am plecat la Madrid.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Un yankeu la curtea Reginei

● **Richard Cheese, *Live at the Royal Wedding*, Loungemart, 2011.**

Nu există nici un gust sau teorie muzicală după care materialul şi artistul căruia îi dedic acest articol să se ridice măcar la nivelul genunchilor celorlalţi muzicieni recenzaţi în această rubrică (incluzîndu-i şi pe cei cărora le-am scris cronici aparent negative). Totuşi, în viaţa omului, simplu sau complicat, sărac sau bogat, la buzunar sau la spirit, „mai trebe şi de-astea". Uneori sînt esenţiale pentru sănătatea minţii. Mai ales acum, cînd economiile stau să se întoarcă cu burţile în sus, preşedinţi şi parlamentari din toate zările (dar mai ales ale noastre) citează involuntar din *Ferma Animalelor*, lui Kissinger îi vine să-şi mănînce cartea, iar cartoforii fac pariuri pe falimente naţionale. Mai deunăzi, am fost în satul bunicilor şi am aflat de la un vecin octogenar că ne ducem naibii dacă nu iese la alegeri Partidul Poporului. M-am întors plîngînd; doar albumul comediantului Richard Cheese m-a putut scoate din cumplita depresie, aşa că am decis să-i dedic un articol.

Titlul *Live at the Royal Wedding* sugerează că albumul (de cover-uri) a fost înregistrat live la evenimentul monden al anului, nunta regală britanică de astă-primăvară. E improbabil să fi fost aşa, măcar pentru că Richard Cheese îi dedică Prinţului William piesa „Creep" (Radiohead), iar printre piese mai scoate exclamaţii precum *„Pippa, come over and undo my zippa!"*. Dacă aş mai pune pe hîrtie cîteva exemple din astea, probabil ar suna drept mîrlănii mai degrabă decît mostre de umor, dar totul devine mult mai hazliu pe muzică, datorită contrastului dintre versurile/temele pieselor prelucrate şi stilul în care sînt cîntate, un tuxedo swing tributar lui Sinatra şi amicilor săi. Trupa de acompaniament a lui Cheese poartă numele Lounge Against the Machine şi e alcătuită din muzicieni cu nume de brînzeturi – Frank Feta (percuţie), Bobby Ricotta (clape), Billy Bleu (bas). Pentru a fi în ton cu cadrul regal, din lista de cîntece nu puteau lipsi preluări după Queen („Under Pressure") şi Prince („Pussy Control"). Pentru că vorbim de simboluri iconice britanice, erau obligatorii o bucată de la Sex Pistols („Anarchy in the UK", oare de ce nu „God Save the Queen"?) sau Beatles („Helter Skelter"). Din sfera pop mai sînt răstălmăciţi Amy Winehouse („Rehab") ori Prodigy („Smack My Bitch Up"), iar piesele alese din metal sînt strigătoare la cer: ale lui Disturbed („Down with the Sickness") şi Dead Kennedys („Too Drunk To Fuck") mai sînt cum sînt, dar cînd Cheese declară „Closer" (Nine Inch Nails) drept soundtrack-ul lunii de miere a mirilor regali, cred că se aprind becuri roşii prin sediul MI6. Grupul brînzarilor se înscrie într-o nişă aparte de umorişti muzicali care şi-au făcut un nume pe spatele industriei pop-rock moderne, producînd cover-uri care mai de care mai năstruşnice: Beatallica amestecă piese Beatles cu piese Metallica, Dread Zeppelin prelucrează LedZep în cheie reggae, Boney Nem cîntă versiuni death metal ale hiturilor pop celebre, iar la The Ukulele Orchestra of Great Britain numele vorbeşte de la sine. Obiceiul e practicat şi de trupe mai serioase (Apocalyptica), dar, la cele sus enumerate, experimentul e în primul rînd umoristic şi abia în al doilea rînd muzical.

E puţin probabil ca Richard Cheese să fie uns vreodată *Sir,* dar joacă bine rolul de yankeu la curtea Reginei Elisabeta. Sugeram mai sus cîteva motive pentru care pretenţia că albumul ar fi înregistrat la Palatul Buckingham e o farsă. N-ar trebui să fie aşa, să nu uităm totuşi că prezenţa arlechinului nebun, căruia îi este permisă orice grosolănie, ţine de brand, de definiţia şi tradiţia curţilor regale. Contrar cu ceea ce ar dicta bunul-simţ, Richard Cheese ar trebui invitat de-adevăratelea la următoarea petrecere de la Buckingham. N-ar fi nimic deplasat în asta, e mult mai grav cînd bufonii adună voturi pentru poziţii prin parlamente şi posturi de înaltă răspundere decizională. Mă întreb cîţi dintre ei se regăsesc în versurile Radiohead: *„I'm a creep / I'm a weirdo / What the heck am I doing here / I don't belong here / I don't care if it hurts / I wanna have control..."*.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

ce mai spune

Elena VASILE

Warning! Electric Fence!

Cînd sînt întrebată de unde vine, scutur uşor încurcată din cap – e greu să defineşti în cuvinte puţine o stare de spirit atît de complexă. Apoi sînt prizonieră, preţ de cîteva zeci de secunde, a unui *slide show* tăios de sunet şi lumină. Văd fulgere pornind din degetul acuzator al mamei mele, nemulţumită că nu poate să-mi definească ocupaţia în urechile iscoditoare ale vecinilor de la Rîmnicu Sărat. Apoi, ca o continuare firească, curg priviri dezaprobatoare, aud un tumult de voci (cum să stai într-o garsonieră cu doi cîini şi o pisică?, cum să te dedici unor cîntări în beciuri insalubre pe doi trei crăiţari, în loc să culegi relaxată euroii de pe mesele nuntaşilor?, cum să cauţi tu, cînd poţi folosi ce au găsit alţii?), cu vocile am rezolvat-o de mult, le-am făcut să tacă, sau Gardul a reuşit asta...

În unele seri îmi aşez sufletul în cuvinte, apoi aşez cuvintele pe note. Eu chiar scriu poveşti uneori. Poveştile mele plac atunci cînd ajung să fie ascultate, dar de cele mai multe ori nu ajung. Pentru că, zice producătorul, trăim într-o societate de consum. De parcă sufletul meu nu poate fi consumat. Gardul îmi şterge lacrimile de indignare de pe obraji, şi tot el, Gardul, mă ţine la adăpost de Societatea de Consum Care Nu Consumă Sufletul Meu.

Trupa e totul. Trupa e, cel mai des, de aceeaşi parte a Gardului în care mă aflu. Trupa e uitucă uneori, Trupa fumează tutun răsucit în foiţă de orez, Trupa a luat la Conservator, Trupa are uneori 16 ani, alteori 35. Trupa va scoate un album în noiembrie şi va pleca prin lume să-l arate Societăţii De Consum. Trupa cîntă. Trupa compune. Trupa se numeşte Electric Fence pentru că, uite, ce mare nevoie este de un Gard Electric!

***Elena Vasile** este vocea trupei Electric Fence. Mai multe la www.myspace.com/electricfenceculture.*

„Oamenii trebuie să aibă memoria bunurilor spirituale“

– interviu cu Susana BACA –

Ministrul Culturii din Peru şi artist care a contribuit la renaşterea muzicii tradiţionale afro-peruviene, Susana Baca a fost capul de afiş al Festivalului Plai, desfăşurat recent la Timişoara. Cîntăreaţa a cîştigat un Premiu Grammy în anul 2002. În România, Susana şi-a lansat cel mai nou album – Afrodiaspora.

Aţi fost numită ministru al Culturii în Peru în luna iulie. Sînteţi prima persoană de culoare care este membră a cabinetului, de asemenea primul artist, primul muzician. Sînteţi şi prima femeie aflată în această poziţie?

Nu, femei au mai fost.

Într-un interviu pe care l-aţi acordat pentru The New York Times, *imediat după ce aţi fost numită, aţi declarat că, cel mai probabil, noua funcţie va interfera cu timpul destinat muzicii. Cum se împacă cele două domenii?*

E ceva inedit. Sigur, uneori trebuie făcute compromisuri. Spre exemplu, am venit aici la festival pentru că promisesem asta înainte să fiu ministru. Cînd am acceptat funcţia, am spus, de la început, că am obligaţii pe care trebuie să le îndeplinesc. Am avut o carieră impecabilă, niciodată nu am lipsit, nu am lăsat baltă un concert, nu am întrerupt contracte, nu este felul meu de a fi. Şi acesta este un mod de viaţă, pentru că eu vin dintr-un mediu social sărac, dintre oameni care nu au posibilităţi şi, prin urmare, ne îndeplinim obligaţiile pentru că altfel nu avem credibilitate într-o lume în care totul este material. Dacă nu ai bunuri, măcar să ai cuvînt.

Nu aţi făcut politică înainte de a fi numită ministru.

Vă contrazic, am făcut! Pentru că din momentul din care ieşi în lume şi eşti conştient de ce se întîmplă, mai ales în ţări ca Peru, tu deja faci politică.

Dar nu aţi făcut parte dintr-un partid.

Asta, da. Dar eu fac politică în permanenţă, sînt conştientă de ceea ce se întîmplă în ţara mea, am traversat Peru aproape pe jos, îl cunosc, cunosc problemele oamenilor. Ştiu cît de rea este sărăcia! În unele locuri nu ajunge democraţia, nu există mecanisme de sănătate, de educaţie, nimeni nu controlează acele domenii, nici profesorii nu ajung acolo. Este un loc, cum se spune, în afara mîinii lui Dumnezeu, acesta este Peru pe care l-am cunoscut şi în faţa căruia eu m-am deschis... Apoi am fost dezamăgită mult de partidele politice şi am preferat să lucrez pe cont propriu, să fac în mod conştient ceea ce trebuie să fac. Spre exemplu, cu soţul meu am organizat un centru cultural. Este necesar să continuăm să ducem mai departe beneficiile culturii, în locurile unde nu există.

În anii '60 aţi locuit într-un cartier sărac, fără curent electric. Cum au fost acei ani ai copilăriei dvs.?

Şi lipsa curentului electric are avantajele lui incredibile *(rîde)*. Pentru că nu exista televizor, stăteam mai mult cu ceilalţi copii, citeam poezii, interpretam personaje, inventam scenete în care ne exprimam, făceam muzică, era un contact direct cu arta, pentru că trebuia să reuşim să ne simţim bine şi aceasta era formula. Dar înţeleg e nevoie şi de electricitate, nu spun că trebuie să ne întoarcem în acea lume fără curent electric, pentru că toţi copiii au dreptul să deschidă un calculator. Asta vor oamenii – progresul –, dar nu vor ca dezvoltarea să le contamineze apa care e atît de importantă pentru ei, nu vor să vină alţii, fără să ceară voie, să extragă minerale de pe pămîntul lor şi să otrăvească mediul. Pot să extragă minerale şi să investească fără să contamineze, îi va costa mai mult, dar aşa trebuie să facă. De exemplu, acum există o lege care spune că cei care se ocupă de asta trebuie să ceară permisiunea oamenilor pentru a exploata mineralele din comunitatea lor. Au nevoie de permisiunea oamenilor şi trebuie să îi asigure că nu vor contamina apa. Este foarte bună legea, tocmai a fost aprobată.

Care sînt planurile de viitor din poziţia unui artist care a trecut baricada şi a devenit ministru?

Ideal este să se termine cu sărăcia. În termeni generali, trebuie păstrat respectul faţă de sat, de viaţa lor, de tradiţii, care sînt curajoase. Deşi globalizarea te trage după ea, oamenii trebuie să îşi aducă aminte, să aibă memoria bunurilor lor spirituale, cum ar fi poezia, poveştile, cunoştinţele, utilizarea ierburilor, a medicinei naturiste, toate acestea nu trebuie să se piardă. Trebuie să facem orice ca să nu se uite acest patrimoniu. Avem exemplul unui om al cărui tată a murit şi unicul lucru lăsat moştenire a fost o cantitate de seminţe de cartofi, care l-au făcut să devină milionar, după ce le-a folosit. Era vorba de o specie de cartofi dispărută, care a fost recuperată, pentru că omul respectiv ştia din moşi-strămoşi cum să-i cultive. Este un exemplu de cît de valoroase sînt cunoştinţele ancestrale. Practic, Ministerul Culturii abia acum se naşte, nu contează că, poate, eu nu îl voi mai conduce cînd lucrurile acestea se vor realiza. Important este că instituţia va fi acolo.

> *Sînt conştientă de ceea ce se întîmplă în ţara mea, am traversat Peru aproape pe jos, îl cunosc, cunosc problemele oamenilor.*

Instrumente din perioada sclaviei

Veniţi din Peru, o ţară cu o populaţie multietnică – amerindieni, africani, asiatici. Care este efectul acestui fenomen asupra muzicii pe care o promovaţi?

Cultura se alimentează tocmai din aceste ingrediente, din oamenii care se amestecă unii cu alţii.

Cum aţi descrie, în cîteva cuvinte, muzica afro-peruviană?

Este o muzică cu moştenire africană, care se simte în ritm, care rezidă mult în percuţie, în modul de a cînta şi în felul în care chitara face contrapunct ritmic cu restul instrumentelor. Cînd asculţi o melodie afro-peruviană, simţi ritmul, dar simţi şi ceva care este partea moştenirii andine, a muzicii indienilor, care se amestecă şi dă acest rezultat.

Care sînt instrumentele mai vechi folosite în muzica afro-peruviană?

Multe dintre instrumentele vechi îşi au originea în perioada sclaviei. Noi folosim, de exemplu, un instrument principal care se numeşte *el cajon,* o cutie de lemn pe care cîntăreţul se aşază şi în care bate. Instrumentul are o gaură în spate care influenţează rezonanţa sunetului, datorită spaţiului dinăuntru. Este special pentru muzica afro-peruviană. Sclavii nu aveau nimic, aşa că au început să cînte la ce găseau. În acest caz, instrumentul provine din cutiile în care se duceau fructe şi care erau folosite pentru cîntat. Mai avem *butija,* provenită din sticlele în care, pe vremuri, spaniolii aduceau uleiul de măsline. Ar mai fi şi *la calabaza* (dovleac), folosit uscat. Tot dintre instrumentele tradiţionale mai face parte şi *el hierro* (fierul) sau *la campana* (clopotul). La toate acestea se adaugă şi chitara, evident, cu stilul special de a se cînta la ea.

Împreună cu soţul dvs. aţi fondat Instituto Negro Continuo, o instituţie care se ocupă de păstrarea folclorului. Am înţeles că, în acea zonă, în trecut, erau plantaţii de bumbac pe care munceau sclavi.

Da, institutul e pe un teren unde se cultiva trestie de zahăr şi bumbac. Încercăm să menţinem moştenirea culturală, dar în acelaşi timp să îi ajutăm pe oameni să înveţe lucruri noi, pentru că au tot dreptul să folosească şi ei un calculator, Internetul, să aibă acces la toate lucrurile normale, să nu le considere privilegii. Am mers în acea zonă ca să convieţuim acolo, să ne lovim de aceleaşi dificultăţi. Spre exemplu, a fost un cutremur şi soţul meu a fost preşedintele echipei de reconstrucţie din acel sat. Ne-am zbătut foarte mult pentru ca lumea să aibă dreptul la acte de proprietate. Acest lucru nu exista înainte şi, în unele locuri, nu există nici acum. De aceea apar multe probleme, conflicte între comunităţi, pentru că oamenii nu au o restricţie clară a teritoriului. Aducem copii la institut, îi învăţăm muzică, să cînte la diverse instrumente, să danseze, să îşi asume trecutul şi să se simtă mîndri de patrimoniul lor. Aceasta este modalitatea de a-i aprecia, de a-i face să le crească stima de sine. Sînt oameni care toată viaţa s-au simţit ca făcînd parte din lumea a treia. Televiziunea le arată că dacă nu au pielea albă şi nu apar la televizor nu sînt oameni. Există persoane care zic: „De ce să deschid gura, de ce să fac o reclamaţie, dacă nu mă bagi în seamă? Eu sînt nimic“. Putem reuşi să-i ajutăm pe oameni, să-i facem să depăşească acest stadiu, dar este foarte greu, trebuie să începem de la zero.

Versurile melodiilor pe care le cîntaţi sînt din folclor sau compuse de dvs.?

Există versuri populare, versuri revitalizate, amestecuri între vechi şi nou, există autori favoriţi. De exemplu, Javier Lazo este un tînăr muzician care este pe aceeaşi lungime de undă cu mine. E foarte plăcut să lucrez cu el. De fapt, sînt legată de tineri. Ministerul are şi un comitet consultativ format din oameni importanţi, cum ar fi Mario Vargas Llosa. Din comitet face parte şi Rafo Ráez, un muzician rock care vine cu adidaşi şi pantaloni scurţi, dar este un om foarte apreciat pentru capacitatea lui, pentru ideile lui despre viaţă. E un muzician care nu are nevoie de interviuri, de publicitate, el doar anunţă concertele şi sala este plină.

Din cine e format publicul dvs.?

Discurile mele sînt ascultate de părinţii tinerilor de acum, dar mai este şi generaţia celor care au crescut cu muzica mea.

Încercaţi să-i atrageţi pe tineri, totuşi, făcînd cover-uri după cîntăreţi cum ar fi Björk.

Da, de fapt, tinerii mă atrag în aceste lucruri, pentru că atunci cînd sînt cu ei îmi arată proiectele lor, mă invită să cînt cu ei, asta mi s-a întîmplat cu Rafo. El mi-a spus: „Susana, ascultă Björk!“. Mi-a plăcut, m-a încîntat şi aşa am ajuns să fac ceva legat de Björk.

Într-o lume paralelă, diferită de a noastră, ce aţi face?

(Rîde.) Aş trăi făcînd muzică, dar mi-ar plăcea să schimb ce se întîmplă în Peru. Cred că politicii îi lipseşte luciditatea, mă întristează să văd că oamenilor li s-au furat iluziile. Dacă aş reconstrui lumea, nu ar dispărea politica, dar ar fi alta.

interviu realizat
de Lavinia BĂLULESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Stelian Ţurlea, *Te voi răpi la noapte!* (Editura Cartea Românească, 2011). Eroina din „Arunc-o pe mama din tren!“ trăieşte o nouă aventură sub un titlu la fel de impulsiv. Ea pleacă în Spania s-o caute pe sora unui om de afaceri bucureştean, rătăcită pe acolo de cîţiva ani; va nimeri într-o lume descrisă fără înfloriturI, cu un cult al epicului obsedat de violenţa *gang*-urilor locale şi a grangurilor specializaţi în crimă, drog şi sex, fără mult subtext. Un Ţurlea – marcă de încredere – la zi. (Radu Cosaşu)

■ Foarte consistentul număr 6 din *Poesis internaţional*. Pe lîngă poeme de Gary Snyder, Julio Cortázar, Ion Mureşan sau Czeslaw Milosz, puteţi citi o anchetă despre formele fixe în poezia de azi, cu invitaţi de la Şerban Foarţă pînă la Raku şi Norzeatic. Online, aici: http://www.scribd.com/doc/67332496/Poesis-International-nr-6. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Ologul şi oaza cu legume (I)

Plecasem în căutarea pieţei de miercuri din Selçuk (odată, Efes), alta decît cea turistică, de zi cu zi, din centru, spre care eram îndrumat de îndată ce spuneam *pazar,* adică „piaţă“. Gata să renunţ, mai întreb totuşi doi bătrîni aşezaţi la intrarea vechii moschei. Nu prea ne înţelegem. Auzind sporovăiala, un olog de un picior ni se alătură grăbit, săltînd în cîrje. Nu se avîntă în explicaţii inutile, ci îmi face semn să-l urmez. Ochii îmi cad pe reazemul de subsuoară vătuit al cîrjelor, învelit în satin roşu, ponosit, împodobit cu arabescuri bogate din firet auriu. Ajungem în faţa unei prăvălii; un tînăr în blugi, cu ochelari de soare, mă întîmpină cordial, în engleză. După ce se asigură că ne putem înţelege, ologul ne salută şi dispare satisfăcut. Aflu, în sfîrşit, unde e piaţa.

De o parte şi de alta a unei străzi în pantă din mahalaua Zaher, se desfăşurau şiruri lungi de tarabe. Lăsînd la o parte palmierii şi umbra cîtorva smochini, piaţa aducea pe undeva cu ceea ce ştiam de acasă. În PET-urile bine-cunoscute, uleiul de măsline, melasa brună de struguri sau siropul astringent de rodii luau locul borşului şi-al vinului de ţară. Alături de pătrunjel, mărar şi alte ierburi familiare se înşirau legături de salvie, levănţică, rozmarin şi *börülcesi* („sparanghel de mare“, sau salicorn, cum i s-ar spune în română, dacă ar exista, o plantă cu frunze tubulare, verzi şi cărnoase, care creşte pe cîmpiile inundate de mare). Dealuri de mirodenii şi pulberi colorate, măcinătură de ardei roşii *(kîrmîzî biber)* şi boia vînătă de ciuşcă afumată *(siyah biber)* alternau cu mormane colţuroase de legume, într-un peisaj mioritic răstălmăcit, al abundenţei vioaie. „Deal-vale“ *(dere-tepe)* e, de altfel, o formulă întîlnită şi în turcă. *(va urma)*

Amicul Dejun

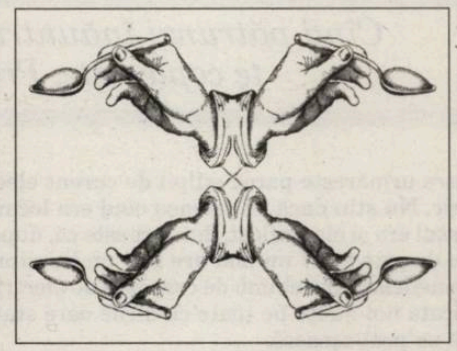

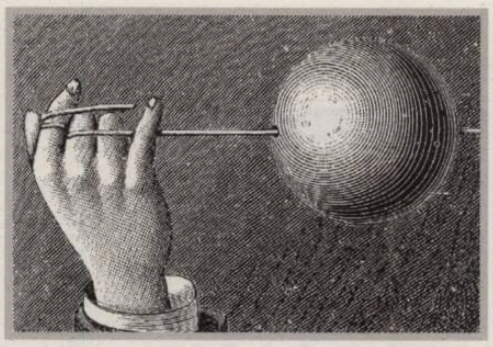

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Parcursuri literare

„Literature in Flux via Danube“ e cel mai interesant eveniment cultural-literar al momentului. Lansată la apă (expresia trebuie luată în cel mai exact mod cu putinţă) la scurt timp după încheierea, la Berlin, a deja celebrului Literaturfestival, acestă manifestare a început pe 23 septembrie, la Ruse, şi va dura şase săptămîni, timp în care scriitorii invitaţi vor naviga 1200 de km pe Dunăre pe un traseu care cuprinde esenţialul referinţelor privitoare la această zonă de graniţă dintre Orient şi Occident. Belgrad, Novi Sad, Vukowar, Budapesta, Bratislava, Viena – fiecare oprire a vaporului înseamnă cîte o serie de lecturi şi dezbateri despre asemănările şi diferenţele dintre literaturile spaţiului balcanic. Povestea acestui festivalul ambulant este probabil la fel de interesantă ca poveştile autorilor invitaţi. Organizatorul principal, HALMA (o reţea de instituţii literare europene), intenţiona să recupereze pentru acest voiaj cultural nava Radetzky, un vas de luptă al Imperiului Austro-Ungar pe care Hristo Botev şi revoluţionarii săi au rechiziţionat-o în timpul războiului ruso-turc. Vaporul se află acum ancorat într-o dană de la Kozlodui; nu mai funcţionează şi a fost transformat într-un fel de muzeu-restaurant-hotel. Aşa că obiectivul iniţial precum şi etapele de parcurs au trebuit modificate. Însă, cam ca în Zorba grecul, nu orice eşec înseamnă înfrîngere. „Literature in Flux via Danube“ şi-a urmat cursul. La sfîrşitul săptămînii trecute, caravana literară s-a oprit în Portul Cultural Cetate. La doar cîţiva kilometri în amonte de insula Ada Kaleh, acoperită de ape după construcţia barajului de la Porţile de Fier. Era şi firesc ca acest loc, devenit, între timp, şi motiv literar (aţi citit formidabila poveste despre Ada Kaleh a lui Mircea Cărtărescu din *Lettre internationale?)* să devină temă de discuţie pentru scriitorii invitaţi. Tot aşa, şi mitul din jurul satului Maglavit şi al lui Petrache Poenaru au devenit repere într-o investigaţie despre acest mic ecosistem cultural din jurul portului Cetate. Invitaţi au fost Dan Sociu şi Filip Florian din România, Ivaia Alexandrova (Bulgaria), Nataşa Kramberger (Slovenia), Vladan Matijevici (Serbia) şi Linda Stift (Austria). Ce mai călătorie îi aşteaptă! Şi sînt de abia la început de drum. Probabil că dacă ar începe cu un asemenea parcurs, şi integrarea europeană (cu tot ceea ce presupune ea) ar fi mai uşoară...

Apropo de integrare şi de complicaţii interculturale: a trecut un an de la apariţia, în Germania, a cărţii lui Thilo Sarrazin *Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen* („Germania se dezintegrează. Cum ne punem ţara la bătaie“). Admirat şi detestat în acelaşi timp, fostul înalt funcţionar a devenit unul dintre cei mai citaţi autori. Este dat ca exemplu negativ de fiecare dată cînd stîngiştii vorbesc despre multiculturalism, este preluat ca argument de fiecare dată cînd dreapta comentează criza economică şi problemele Germaniei. Sarrazin atacă, în acest volum, un subiect sensibil, o zonă tabu a opiniei publice: imigraţia şi integrarea străinilor. Autorul e de părere că identitatea Germaniei e condiţionată genetic. De pildă, inteligenţa ar fi moştenită în proporţie de 50-80% – argumentează autorul, care citează un studiu din care reiese că imigranţii din China, Vietnam sau India ar fi mai dotaţi, mai inteligenţi decît cei din Pakistan, Maroc sau Turcia. Emigranţii musulmani ar fi „în mod evident mai puţin interesaţi de schimbul cultural“. Pentru că imigranţii (musulmani) fac mai mulţi copii decît germanii get-beget, scade şi nivelul mediu al inteligenţei în Germania. Ţara devine astfel „mai mică şi mai proastă“. Capitolul „Mai mulţi copii de la cei deştepţi, pînă nu e prea tîrziu“ constituie punctul cel mai sensibil al cărţii. Autorul este acuzat că foloseşte noţiuni (precum „disgenie“) şi argumente din acele teorii ale purităţii rasiale pe care s-a fundamentat şi ideologia nazistă. Chiar dacă acuzaţia este poate exagerată – de altfel, autorul însuşi s-a distanţat cît a putut de orice asociere de acest tip –, demersul este viciat prin însăşi natura lui. Una peste alta, cartea lui Sarrazin e la modă. Paradoxul e că, în ultimii ani, şi literatura turcă e la modă în Germania. Autorii de origine turcă şi de expresie germană sînt curtaţi de editori, premiaţi la concursuri literare, lăudaţi de critică, recomandaţi de librari. Semn că integrarea e pe drumul cel bun.

trecerea prin reviste

● ECHINOX (Septembrie 2011)

Enciclopedia zmeilor a lui Mircea Cărtărescu devine spectacol de teatru. Se întîmplă la Cluj-Napoca, în L'Atelier Café. Protagonistele *Zmeiadei spaţiale* sînt Diana Buluga, Raluca Lupan şi Ingrid Robu.

„Susţinute de umorul specific *commediei dell'arte*, cele trei actriţe jonglează cu elemente ce ţin, în cazul fiecăreia dintre ele, de două roluri: o abordare aparent clinică, enciclopedică a zmeilor, tratată însă cu toată seriozitatea şubredă a măştii lui Dottore în diversele sale nuanţe, dublată de o poftă de a-i întruchipa, mai mult prin mici ticuri sau pantomime, pe zmeii înşişi. Spun poftă pentru că acest aspect al jocului lor rămîne poate prea mult ţinut în frîu, apărînd mai mult ca un contratimp actoricesc şi rămînînd mereu ca un accent secundar. Se simte totuşi o plăcere de a juca această parte a rolului, care devine contagioasă foarte repede, molipsind fără probleme publicul. Tensiunea dintre rama clinică a materialului şi savoarea sa fantastică este omniprezentă şi în cartea-sursă, astfel încît nu e de mirare ca cele trei zmeoaice/actriţe să fi încercat să o păstreze în spectacol. Dacă însă *Enciclopedia zmeilor* are prin însăşi construcţia sa ceva din monotonia specifică textelor ştiinţifice, încarnarea sa scenică este dinamizată de transformarea pe alocuri într-o formă de dialog. Cele trei personaje îşi revendică o serie de gesturi şi atitudini care le diferenţiază suficient încît livrarea textului să capete nuanţe de conflict, rivalitate, subiectivism, să fie infuzată cu acel spirit polemic specific unui grup de cercetători, mult mai colorat decît coerenţa austeră a textelor pe care aceştia ajung să le redacteze.“, scrie Mircea Laslo. (**M. M.**)

Daniel I. IANCU

Biserica de lemn din Buneşti

Printre bisericile de lemn ale judeţului Hunedoara este o necunoscută. E drept, izolarea şi-a spus cuvîntul, căci biserica din Buneşti riscă să se prăbuşească uitată printre casele părăsite ale satului năpădit de lăstărişuri. Nici drumul pînă la ea nu prea mai seamănă a drum. Din Valea Mureşului, după ce pătrunzi pe firul apei Geoagiului şi treci de Balşa, faci stînga pe un pod spre Voia, apoi brusc coteşti la dreapta, spre Vălişoara. Asfaltul se termină, dar drumul, cît de cît acceptabil, mai continuă cîţiva kilometri, pînă la un loc de popas dintr-o poiană stricată rău de exploatările forestiere. De aici încolo maşina îţi e de prisos.

Primul lucru mai greu pe care trebuie să-l faci e să traversezi Pîrîul Porcului, dar acest gest simplu poate deveni o adevărată aventură dacă prin zonă a plouat timp mai îndelungat, căci nu există nici urmă de puntiţă, doar o salcie prăvălită peste apă, din care au început însă să se înalţe sumedenie de crenguţe tinere. Drumul pătrunde apoi, abrupt, pe îngusta Vale a Buneştilor, iar pînă în capătul satului mai sînt vreo trei kilometri. Primele case sînt jos, înghesuite lîngă pîrîu, dar laşi totul pe stînga şi urci cărăruia care urmăreşte parcă stîlpii de curent electric. Nu ştiu dacă pe vremea cînd era locuit satul era şi electrificat, dar cert este că, după ce de prin 2007 nu mai are nici un locuitor, beneficiază în schimb de contoare de electricitate noi-nouţe pe toate clădirile care stau să se prăbuşească.

Treci de încă vreo trei gospodării ruinate şi ajungi în locul în care cîndva era o livadă mare, într-unul din luminişurile de pe culmea dealului. Dacă nu eşti atent rişti să ratezi biserica, căci doar acoperişul de tablă, sub care se arcuiesc cîte trei ocniţe pe fiecare latură, se înalţă puţin mai sus de crengile uscate ale foştilor pomi fructiferi. Biserica, pe lîngă minusculul cimitir uman, mai e înconjurată de un altul, mai mare, vegetal, format din zeci de copaci morţi şi năpădiţi de muşchi pînă în vîrful crenguţelor. Numai fostul gard din jurul lăcaşului s-a transformat într-un lăstăriş verde care împiedică orice încercare de fotografiere a edificiului. Crucile prăbuşite, pe care abia se mai pot desluşi nişte nume, sînt majoritatea din lemn, ca şi biserica...

Ctitorită pe dealul numit Pietrari, vechimea ei reală nu se cunoaşte, căci vechile documente n-o pomenesc. Hramul e Schimbarea la faţă, iar dimensiunile sînt atît de mici că zici că-i făcută pentru o lume de joacă a copiilor. Ce se ştie e doar faptul că a fost adusă cîndva, prin 1872, de prin părţile Hărţăganiului, localitate situată nu prea departe, undeva peste dealuri. Ghinionul sau norocul ei, căci nu mai ştii cum să-i zici, a fost renovarea din 1967, fapt amintit şi de o tablă pe ei, cel mai vechi, donat la 1877 de Ioan Giurgiu, se pare că s-ar găsi azi la Schitul Cucuiş, nu departe de Orăştie!

Ca să intri în biserică nu trebuie decît să deznozi un „drot“ încolăcit pe lîngă marginile uşii de gratii cu formă de cruce pe ea. Cîndva, sistemul era mult mai complex, cu zăvor şi lacăte puse acolo pentru oameni, nu pentru animale. Şi unele ferestre, minuscule, au gratii. Nu toate, dar poate că între timp şi fierul ruginit s-a mai furat. De cine, habar n-am!

Cînd pătrunzi înăuntru, spaţiul mic te înghesuie, te copleşeşte. Pronaosul e liliputan, pătrat, cu o sobă minusculă de tuci care bănuiesc că încălzea toată biserica, plasată sub scara care urcă în clopotniţa din turnul scund. În faţa scării, de o bancă de biserică cu trei locuri stă proptită o mătură pe cale de descompunere. În dreapta intrării – altă bancă. E locul femeilor, care nici măcar în naosul dreptunghiular, boltit în sistem semicilindric, n-aveau voie. Legătura dintre pronaos şi naos e făcută de o uşă scundă şi două ferestre, deasupra cărora stau atîrnate ştergare decorate cu flori şi porumbei, una dintre ele avînd inscripţionat şi numele gospodinei care l-a realizat: Bunea Maria, că doar tot sîntem în Buneşti.

În navă şi altar totul pare să fie la fel ca acum multe decenii în urmă, cînd ar fi avut loc ultima slujbă, dacă e să ne luăm după calendarul din 1984 bătut în cuişoare pe perete. Şapte rînduri de odăjdii zac putrezite şi mîncate de molii pe unul din pereţii altarului, agăţate-ntr-un cuier. Prins între perdea şi geamul de sticlă, un fluture mai colorat ca veşmintele preoţeşti se zbate să moară înaintea bisericii. Scaunele bărbaţilor sînt împodobite cu etichete şcolăreşti din vremea lui Ceauşescu, din acelea cu chenar compus din romburi albastre. La nr. 2 – Bunea Nicolae, la nr. 7 – Bunea Viorel, la nr. 11 – Bunea Sabău, la nr. 14 – Bunea Roman... Şi alţii! Pe farfurioara de tablă pe care se adunau odată daniile mai zac şi acum monede de 25 de bani cu tractorul comunist arînd ogoare socialiste, alături de cele de 1 leu şi de 3 lei din „pleu“ masiv, ori din cele de 5 lei, de aluminiu.

Cînd pătrunzi înăuntru, spaţiul mic te înghesuie, te copleşeşte. Pronaosul e liliputan.

Iar cînd ieşi din nou afară, printre buruienile din fosta curte a bisericii zăreşti, acoperite de muşchi verde, urmele a ceea ce a mai rămas din fostele bîrne ale scaunelor de judecată ale bătrînilor. În cîţiva ani totul se va contopi cu ţărîna!

***Daniel I. Iancu** este muzeograf la Muzeul de Etnografie şi Artă Populară din Orăştie şi doctorand la Universitatea „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia.*

Andrei GORZO

dilematograf

Disaster-movie tehnocratic

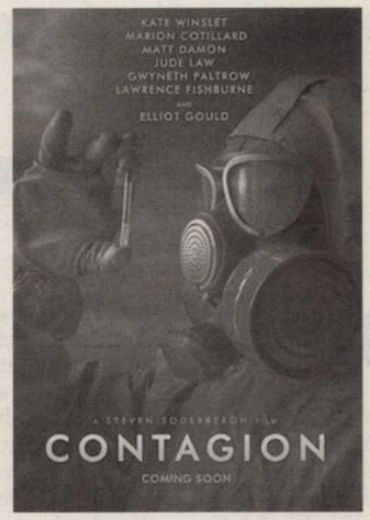

● ***Pericol nevăzut / Contagion* (SUA, 2011), de Steven Soderbergh.**

Contagion, filmul lui Steven Soderbergh despre o epidemie care ia zeci de milioane de vieți de pe toată planeta, în numai cîteva luni, e incomparabil mai evoluat estetic și moral, precum și mai complex ideologic, decît așa-numitele „filme-catastrofă" din anii '70, dar asta nu-l împiedică să adopte două dintre tacticile lor de bază: 1) o narațiune care se împarte între mai multe personaje sau grupuri de personaje ce fac față cataclismului, fiecare în felul său; 2) o distribuție de nume mari (Matt Damon, Gwyneth Paltrow, Kate Winslet, Marion Cotillard, Jude Law). Cea mai evidentă diferență dintre *Contagion* și alte filme-catastrofă e, probabil, lipsa efectelor speciale – după cum ne spune și titlul românesc, pericolul, aici, e unul „nevăzut". Reprezentarea acțiunii devastatoare a virusului cade inițial în sarcina decupajului (care conferă cîte o secundă, două de proeminență unui bol de alune, unui card bancar înmînat de cineva altcuiva, unei mîini încleștate pe bara de susținere dintr-un autobuz, pe clanța unei uși de toaletă dintr-un avion ș.a.m.d.), iar apoi în sarcina mai multor secvențe de montaj (ce reactualizează periodic bilanțul epidemiei și al eforturilor de a o combate). O diferență și mai importantă e dată de reținerea aproape totală a lui Soderbergh de la emfaza emoțională caracteristică genului. În pofida acompaniamentului muzical insistent, montajele-bilanț sînt în mult mai mare măsură informative decît grandilocvente. Staruri îndrăgite mor cu minimum de fanfară. În cel mai pur spirit soderberghian – analitic, elegant, distant –, descrierea curată și precisă, sprințară, dar econoamă, a proceselor privite ca procese – cum ajunge virusul dintr-un capăt al lumii în celălalt, cum se erodează ordinea socială, cum se lucrează la controlarea și eradicarea epidemiei –, ține locul tratării lor senzaționaliste. Raportat la tradiția filmului-catastrofă, *Contagion* e voit-subțire pe partea de *human interest:* aceasta îi e anexată aproape în totalitate personajului jucat de Damon – un civil căruia epidemia îi răpește încă din primele zile soția și unul dintre copii –, lăsîndu-le pe celelalte personaje, adică pe soldații profesioniști ai războiului pentru sănătate, pe medici și pe cercetători, să exerseze altruismul cu o practicalitate și o impersonalitate ce purifică demersul central al filmului – acela de elogiere a tehnocrației.

Contagion *e voit-subțire pe partea de* human interest.

Oamenii de știință – în tradiția filmului-catastrofă, niște figuri cel puțin ambigue, predispuse la *hybris,* la păcatul uzurpării lui Dumnezeu – primesc aici un vot de încredere fără rezerve. Dimpotrivă, nu sînt invocați dumnezeii nici unei culturi; epidemia nu ne e prezentată ca o ocazie de a ne reîntoarce la temeliile spirituale neglijate ale civilizațiilor noastre. (Inițial, filmul pare să împrumute, din tradiția genului, sugestia că sîntem-loviți-și-pentru-că-am-devenit-prea-păcătoși, cea dintîi victimă fiind o soție adulteră, dar ecoul ăsta nu e preluat și dus mai departe – e doar o tachinare la adresa unei scheme morale care nu se aplică.) Partea de critică vizează în principal inechitatea dintre lumea întîi și lumea a treia – prima în ordinea riscurilor de îmbolnăvire, dar ultima pe listă la vaccin. (Unul dintre *subplot*-uri implică o tentativă disperată de a forța revizuirea acestei liste, prin răpirea unei doctorițe de la Organizația Mondială a Sănătății.) Alte poziții critice sînt avansate prin intermediul personajului lui Law – un *blogger* care susține că autoritățile ar avea de la bun început leacul, dar l-ar ține secret ca să-i crească prețul – și compromise odată cu personajul respectiv, care nu e deloc un critic dezinteresat al puterii. Discreditarea acestui discurs alternativ (singurul prezentat în film) e cea mai controversată dintre manevrele retorice ale lui Soderbergh și ale scenaristului Scott Z. Burns, deși validarea discursului științei oficiale, susținută de puterea economică și de cea politică, nu e complet lipsită de nuanțe: în cîteva cazuri, îndeplinirea datoriei de medic sau de om de știință cere încălcarea ordinelor și, atunci cînd *blogger*-ul denunță privilegiile (ținînd de accesul la informație) de care se bucură rudele și apropiații oamenilor de știință, în raport cu restul cetățenilor, există un caz care-l confirmă. Într-un eseu din 1965, intitulat „Imaginația dezastrului", Susan Sontag scria că, din punct de vedere psihologic, acest imaginar nu diferă esențial de la o epocă la alta, dar diferă din alte puncte de vedere – politic, moral. Un film-catastrofă șaptezecist adaptat la viteza și/sau impersonalitatea SMS-ului (fiica personajului lui Damon își informează prietenul printr-un emoticon în legătură cu starea sufletească a tatălui ei), a viralului și a turbo-*globe-trotting*-ului practicat de noua specie de *mondo-thriller* reprezentată de *Syriana* sau de *Bourne,* filmul își exprimă inteligent epoca. Mai circumscris, dar tot instructiv, el exprimă *Weltanschauung*-ul celei mai luminate la minte facțiuni din interiorul Hollywood-ului de azi: secularismul și raționalismul ei, conștiința vinovată față de „lumea a treia", repulsia față de dezordinea Internetului.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Piotr Maciej KACZYŃSKI

Polonia în UE: Partea mai luminoasă a Europei

– ce fel de politică externă europeană –

Dintre politicile Uniunii Europene, cea externă se negociază probabil cel mai dificil, în condiţiile în care atinge chiar esenţa suveranităţii naţionale, adică dreptul fiecărui stat membru de a stabili şi dezvolta relaţii bilaterale şi independente cu celelalte state membre. Politica externă a UE presupune o limitare semnificativă asupra politicilor externe naţionale ale statelor membre ale Uniunii Europene, chiar dacă uneori poate fi ceva mai mult decît o simplă reflectare a „celui mai mic numitor comun" dintre cele 27 de politici externe naţionale. Aceasta, cu condiţia să existe o politică. Este important să reamintim faptul că, atunci cînd statele membre ale UE nu cad de acord într-o problemă, nu există o poziţie de politică externă a UE în problema respectivă. Poziţiile divergente ale statelor membre în privinţa Războiului din Irak sau recunoaşterea independenţei Kosovo, de exemplu, sînt două dintre numeroasele situaţii care demonstrează clar acest fapt.

Pe scurt, realizarea unei politici externe europene reprezintă o luptă constantă, dar este o politică dorită de majoritatea cetăţenilor UE şi un instrument necesar statelor membre ale UE pentru a-şi intensifica forţa în relaţiile internaţionale. Se presupune că ar consta în atingerea unui echilibru între priorităţile naţionale şi promovarea intereselor şi valorilor Uniunii. Politica externă a UE recurge în primă instanţă la instrumente „soft", cum ar fi legislaţia comercială şi liberalizarea accesului pe piaţă, în condiţiile în care nu există o armată europeană, iar cooperarea europeană în materie de apărare este limitată. Uniunea este, totodată, şi cel mai important furnizor de ajutor extern din lume şi este un creator de norme globale în multe domenii, de la aviaţie şi standardizare chimică, pînă la protecţia mediului înconjurător şi supervizare financiară. Cei mai importanţi parteneri ai Uniunii sînt Statele Unite, China şi Rusia, în acelaşi timp Uniunea continuînd dialogul strategic la nivel înalt cu numeroşi alţi parteneri precum India, Pakistan, Coreea de Sud sau Brazilia.

UE aspiră să fie un actor global în politica mondială, cu toate acestea a eşuat adeseori în soluţionarea cu succes a unor conflicte existente în interiorul ei. Politica europeană de vecinătate este considerată în general ca fiind o politică ineficientă, dacă nu chiar ratată. A fost concepută ca o strategie de natură să încurajeze vecinii UE să se adapteze la normele democratice europene şi drepturile omului, să liberalizeze accesul pe piaţă şi să contribuie la progresul economic reciproc prin stimulente politice şi economice, care să conducă în final la stabilitate şi prosperitate în curtea UE. Pînă acum, nu a reuşit să atingă aceste obiective.

Politica de vecinătate singură nu a furnizat suficiente stimulente pentru vecinii UE ca aceştia să se schimbe de bunăvoie, în timp ce atît statele membre UE, cît şi ţările vecine nu au reuşit să se ridice la nivelul angajamentelor reciproc asumate. Mai mult, eforturile UE sînt adeseori subminate de către terţi.

Provocarea majoră o constituie probabil faptul că – aşa cum afirma ministrul polonez de Externe Radoslaw Sikorski – „politica de vecinătate include vecinii Europei şi vecini europeni", referindu-se la separarea dintre alte state non-UE din Europa de Est şi ţări din Africa de Nord şi Orientul Mijlociu. Deoarece Belarus, Ucraina, Moldova şi cele trei ţări caucaziene sînt toate state europene, ele au dreptul teoretic de a deveni într-o zi membri cu drepturi depline ai Uniunii Europene. Partenerii sud-mediteraneeni nu împărtăşesc această opinie.

Realizarea unei politici externe europene reprezintă o luptă constantă, dar este o politică dorită de majoritatea cetăţenilor UE.

Crearea politicii externe europene ar trebui să fie o încercare de a asigura conducere globală în zone în care UE poate oferi stimulente politice puternice, cum ar fi sprijinirea dezvoltării sau schimbarea climatului. Dar în timp ce încearcă să asigure o conducere ambiţioasă, politica externă a UE ar trebui să respecte totodată fragilul echilibru dintre diferite interese naţionale din cadrul Uniunii şi valorile comune europene, precum respectul pentru demnitatea umană, libertate, democraţie, egalitate, statul de drept şi respectarea drepturilor omului, „inclusiv ale drepturilor persoanelor aparţinînd unor minorităţi", ca să citäm tratatele de constituire a Uniunii.

Ideea unei politici externe europene ambiţioase nu este contestată la Varşovia – dimpotrivă. Dar guvernul polonez consideră că, dacă nu există conducere pe o anumită problemă, Polonia va căuta probabil canale alternative prin care să influenţeze probleme globale. Pentru Catherine Ashton, şefa politicii externe a UE, 2011 este un an al încercărilor şi tribulaţiilor. Rămîne de văzut dacă ea va avea succes în a crea o asemenea politică ambiţioasă, de aici şi opţiunea teoretică a Poloniei de a căuta căi alternative pentru o abordare comună a UE. Deocamdată însă, punctul central continuă să rămînă, în mod decisiv, fixat pe faptul dacă înaltul reprezentant al UE va repurta succes.

Polonia insistă asupra unui număr de componente pe care le consideră esenţiale în formularea politicii externe europene. Primul (şi cel mai important, probabil) include o relaţie strînsă între Uniune şi toţi vecinii săi din Est, inclusiv Rusia. Împreună cu Suedia, Polonia a reuşit să readucă Europa de Est pe agenda politicii externe a UE în 2008, prin crearea „Parteneriatului Estic", care vizează Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova şi Ucraina. Obiectivul acestuia constă în aprofundarea relaţiilor politice, societale şi economice cu aceste ţări. Atacul Rusiei asupra Georgiei, din acelaşi an, a sporit interesul european pentru această zonă. În prezent, principalele aspecte de rezolvat includ definitivarea negocierilor cu numeroase ţări din Europa de Est pe teme de acorduri de asociere ambiţioase, cum ar fi comerţul liber şi posibilitatea de ridicare de către UE a cerinţelor de viză pentru cetăţenii statelor respective.

O relaţie mai strînsă între Uniunea Europeană şi Rusia este de importanţă vitală pentru ambii parteneri. Un parteneriat strategic strîns va consolida stabilitatea în Europa şi va aduce un plus de prosperitate Rusiei, dar acesta implică reformare din partea uriaşului vecin al Europei faţă de Est. Ideile lansate cel mai recent, cum ar fi cea a „Parteneriatului pentru Modernizare", sînt binevenite, dar este nevoie ca ele să fie materializate prin reforme semnificative în Rusia, inclusiv o ameliorare în materia statului de drept.

O a doua prioritate pentru Uniunea Europeană din perspectiva Poloniei o reprezintă politica externă a Uniunii în materie de energie. Deocamdată, aceasta nu există *per se,* este însă o necesitate absolută. Fără o asemenea poziţie comună a UE, companii din afara UE pot crea distorsiuni importante pe pieţele energetice naţionale, în situaţii în care asemenea pieţe rămîn adesea izolate de alte state membre.

Cea de-a treia prioritate pentru politica externă a Uniunii – şi o specialitate a Poloniei – este promovarea democraţiei. Ca ţară care a cunoscut una dintre cele mai de succes tranziţii paşnice spre democraţie în 1989, Polonia doreşte să împărtăşească din experienţa proprie. UE a jucat un rol major în sprijinirea mişcării democratice a Poloniei, şi Polonia simte că tocmai acesta este rolul pe care Uniunea ar trebui să-l joace pentru aceste naţiuni care luptă astăzi pentru libertate politică şi economică, în special pentru cele aflate în imediata noastră vecinătate.

Ultima prioritate poloneză vizează cooperarea în probleme de apărare, Uniunea nu este şi nu trebuie să fie o uniune militară, şi nici nu trebuie să încerce să rivalizeze cu Organizaţia Pactului Nord-Atlantic. UE are însă nevoie să dezvolte o mai strînsă cooperare militară, pentru a-şi îmbunătăţi propria capacitate de a desfăşura misiuni de menţinere a păcii sau pur şi simplu pentru a cîştiga credibilitate în ochii partenerilor străini, care nu consideră semnificativ exerciţiul european postmodern. Europenii ar trebui să cheltuiască mai mult cu armatele lor, dar în vremuri de austeritate foarte puţine state ale UE sînt înclinate să-şi mărească bugetele militare. Practic, în ultimii ani, Polonia a fost unul dintre foarte puţinele state europene care şi-au mărit cheltuielile pentru apărare.

În dezbaterea modalităţilor de intensificare a cooperării europene privind apărarea, de regulă Polonia urmează o cale separată de cea a altor state membre UE. Unele dintre acestea pledează pentru o mai strînsă cooperare militară a UE pe seama NATO, în timp ce alte state membre UE rămîn puternic ataşate de NATO şi, prin urmare, se opun unei mai strînse cooperări militare a UE. Polonezii susţin că o mai intensă cooperare europeană este absolut necesară, dar nu în opoziţie faţă de NATO, ci ca o iniţiativă independentă, care să fie derulată în cooperare cu NATO.

Într-o perioadă în care raporturile globale de forţă se schimbă, cînd, aproape de la o săptămînă la alta, puterile din Asia cîştigă noi graniţe competitive în faţa partenerilor europeni sau americani, statele occidentale, slăbite de recenta criză economică, ar trebui să rămînă cît se poate de unite. Totodată, în condiţiile în care este necesar ca relaţiile transatlantice să rămînă o bază pentru securitatea europeană, este timpul ca europenii să îşi asume un grad sporit de responsabilitate pentru propria securitate colectivă.

Construcţia politicii externe europene este în principal în mîinile lui Catherine Ashton şi a nou înfiinţatului Serviciu European de Acţiune Externă, pe care ea îl controlează. Polonezii vor ţine pumnii pentru succesul lor şi sînt gata să sprijine înaltul Funcţionar cu idei specifice privind dezvoltarea relaţiilor cu naţiunile Est-Europene, inclusiv cu Rusia, consolidarea securităţii energetice europene, promovarea valorilor UE în lume – cu precădere printre democraţiile emergente – şi căile de ameliorare a capacităţii de apărare a Europei.

Polonia continuă să sprijine toate celelalte acţiuni şi dimensiuni ale politicii externe europene, inclusiv prevenirea sau căutarea unei soluţionări sustenabile şi realizabile a conflictelor din Orientul Mijlociu şi transformarea paşnică în ţările arabe, rezolvarea unor probleme globale, cum ar fi poluarea mediului înconjurător şi pandemiile, operaţiunile de menţinere a păcii în numeroase colţuri ale lumii, consolidarea multilateralismului şi a guvernării globale, precum şi acordarea de asistenţă naţiunilor în curs de dezvoltare. În ultimă instanţă, dacă UE vrea să fie un actor global respectat, are nevoie să îşi amelioreze şi poziţia sa internaţională în toate zonele lumii.

Piotr Maciej Kaczyński *este cercetător, din 2007, în cadrul The Centre for European Policy Studies (CEPS) din Bruxelles, specializat în probleme de integrare politică a UE şi dezvoltare inter-instituţională. De asemenea, conduce European Policy Institutes Network (EPIN). A lucrat anterior în cadrul Institutului de Afaceri Publice (ISP) din Varşovia.*

traducere din limba engleză de Luiza SĂVESCU

PUBLICITATE

HERITAGE

Tastefully Yours

Cina la Heritage

Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului purtând marca Juan Amador în fiecare seară, de marți până sâmbătă, începând cu ora 19:00.

Meniu Evolution

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Meniu de prânz

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

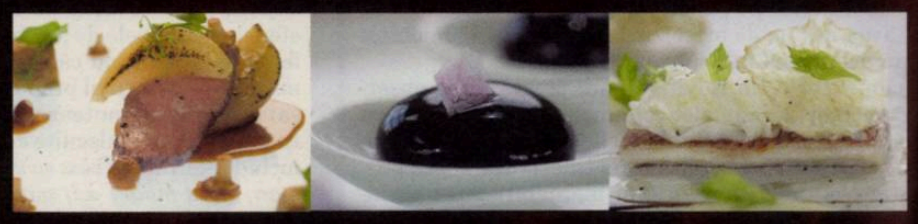

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

Descoperă gustul perfect la restaurantul Heritage cu Juan Amador, Chef 3 stele Michelin

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.hertiage-restaurant.eu
Restaurantul va fi deschis pentru cină, de marți până sâmbătă, între 19.00 - 24.00

Adresa Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

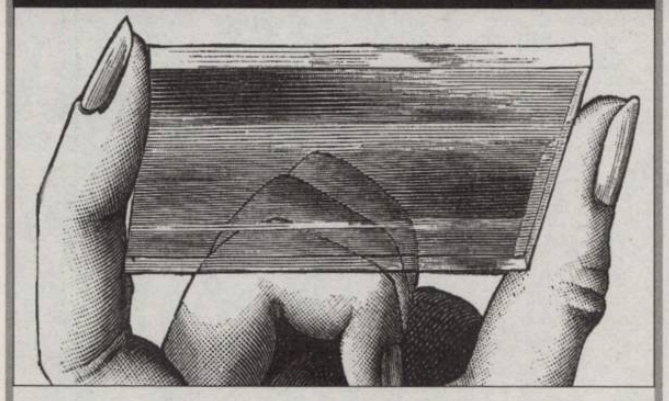

Ridicarea vălului de fier

Ei bine, da! Aşa ceva trebuie să vedem la televiziunea publică! Prin difuzarea documentarului *The Soviet Story* de Edvins Snore, TVR a dovedit că poate şi ştie să-şi ia rolul în serios. Adică să servească interesul public, să iniţieze dezbateri care să lumineze unghere întunecate ale istoriei şi implicit ale noastre, să educe.

E adevărat, documentare despre crimele comunismului au mai fost difuzate la TVR. De exemplu, *Memorialul durerii*. Dar ce diferenţă între seria realizată de Lucia Hossu-Longin şi filmul lui Edvins Snore! *The Soviet Story* e un documentar inteligent, care prezintă fapte şi voci (ale analiştilor şi ale celor implicaţi) fără să pluseze „poetic" şi cu simbolistici de doi bani şi astfel să strice totul. Aşa stînd lucrurile, totul este foarte clar. Şi, mai cu seamă, convingător. Te conving documentele prezentate, cifrele, analizele unor istorici cu greutate sau mărturiile celor care au trăit pe pielea lor faptele povestite. De ce ai mai avea nevoie de brizbizuri şi stucaturi îndoielnice lîngă un asemenea tablou?

Documentarul lui Edvins Snore pleacă de la observaţia că memoria victimelor comunismului sovietic a fost ştearsă din istorie şi că simbolurile comuniste sînt considerate şi astăzi *cool* de către unii tineri (în timp ce purtarea svasticii naziste e un fapt blamabil). Apoi aminteşte că inclusiv în textele fondatoare ale comunismului, cele ale lui Marx şi Engels, era vorba nu numai despre „lupta de clasă", ci existau şi aserţiuni rasiste sau îndemnuri ca unele „popoare inferioare" să fie rase de pe faţa pămîntului. În Uniunea Sovietică, aceste îndemnuri au fost puse în practică, iar documentarul vorbeşte, printre altele, despre exterminarea prin înfometare a şapte milioane de oameni, în Ucraina din 1932-1933. Sau despre masacrul din pădurea Katyn. Sau despre cotele de ucideri care trebuiau depăşite, ca-n orice plan de muncă din statele comuniste.

Filmul aduce în discuţie şi colaborarea strînsă dintre sovietici şi naziştii, dovedită cu documente secrete, dar evidenţiată şi din manifestările similare ale celor două tabere. Şi aici ar fi nu numai latura *soft* a afişelor sovietice şi naziste care semănau izbitor, dar şi lucruri *hardcore*, cum erau de exemplu experimentele pe oameni pe care le făcea KGB-ul în Gulag (intervenţii pe creier, în timp ce oamenii erau vii!).

Desigur, documentarul *The Soviet Story* nu trece cu vederea ipocrizia Occidentului în privinţa URSS sau felul cum Puterea din Rusia de acum înţelege să continue moştenirea sovietică (călăi din pădurea Katyn decoraţi de Putin; torţionarul Dzintars, considerat astăzi „veteran onorabil"; discursuri antisemite în Duma de Stat; însuşi Putin, vorbind despre „prăbuşirea URSS, care a fost cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului" etc.).

Pe scurt, am putut vedea un documentar dens şi care-ţi taie răsuflarea. Pe mine, cel mai tare m-au lovit cele cîteva mărturii ale supravieţuitorilor. Cifrele de milioane de morţi dau seamă de proporţiile grozăviei, dar sînt pentru mintea mea pure abstracţiuni. Nu poţi să concepi ce reprezintă ele de fapt. Ce înseamnă şapte milioane de morţi? Un număr la fel de mare ca 500.000 de morţi sau 10.000 de morţi.

În schimb, nu are cum să nu te cutremure zicerea unei supravieţuitoare a foametei din Ucraina: „Îngropau oameni care mai trăiau. Se mişca pămîntul sub ei". Sau povestirea unei alte femei, care îşi aminteşte cum „a avut şansa" să-şi îngroape copilul în cimitir (şi nu în groapa comună) şi cum, cînd a mai murit un alt puşti, a fost bucuroasă că poate să mai vadă o dată mormîntul copilului ei. Sau vorbele unei alte victime: „Am ieşit din casă, iar în faţa uşii era o baltă de sînge. Am strîns sîngele într-un borcan. Era sîngele tatălui meu". Nu mai e nimic de adăugat după aşa ceva.

Tudor Călin ZAROJANU

Noul comunism vine din Occident

În urmă cu cîţiva ani publicam în *Dilema veche* un articol cu acest titlu, care a stîrnit şi discuţii aplicate, şi reacţii de tipul „I-auzi brîul cum trece rîul!", dar şi altele în nota „Slavă Domnului, nu sînt singurul nebun care observase lucrurile astea".

Între timp, lucrurile au luat-o razna mult mai rău decît scriam atunci. Statele Unite ale Americii sînt la un pas de a interzice oficial expresia „Christmas Tree", pe motiv că lezează sensibilităţile non-creştinilor (inclusiv ale celor fără Dumnezeu, presupun), propunîndu-se formula „Holiday tree". Avem noi, din acest colţ de lume, o propunere în completare. Sigur „Santa Claus" nu cade bine unora, să-l înlocuiască şi ei cu Moş Gerilă, nimeni nu poate contesta că iarna e ger, iar soluţia s-a verificat deja vreme de vreo 50 de ani.

Doamnă, domnişoară, madame, mademoiselle

În martie 2009, în Parlamentul European s-a distribuit o broşură prin care se cerea interzicerea utilizării termenilor *doamnă, domnişoară, madame, mademoiselle, frau, fräulein, señora, señorita* etc., pe motiv că pot ofensa persoanele de sex feminin. În ce fel? Păi, subliniind că sînt gagici. Mie mi se pare că tocmai propunerea e ofensatoare, dar ce contează părerea mea? În plus, trebuie înlocuite cuvintele care includ referinţa la sex: *sportsman, stateman, man-made, self-made-man, fireman, policeman* etc., dar şi *air hostess*. Asta cu înlocuirea termenilor *domn-doamnă* sper că mai sună un clopoţel prin România. Din nou, Consiliul Europei are de învăţat de la noi: să folosească termenul „tovarăş", complet asexuat şi lipsit de aluzii religioase. După cum ne sînt binecunoscute atît uniformizarea, cît şi asigurarea procentelor echilibrate de femei şi „alte naţionalităţi" în orice organism.

All-inclusive

În aceeaşi lună, conform unui ziar bulgăresc, în Comisia Europeană a început să se discute ideea de a interzice sistemul *all-inclusive*, pe motiv că se aruncă enorm de multă mîncare (50%, spun statisticile), care ar putea hrăni talistă! După cum au explicat oficialii trustului, nu e vorba de o obligaţie, ci mai mult, aşa, o sugestie... Iar motivaţia e aceeaşi ca la bradul de Crăciun: menajarea sensibilităţilor celor care nu cred că a existat Iisus Hristos (sau, adaug eu cu maliţiozitate asumată, nu cred nimic). Aşa cum s-a observat imediat – dar degeaba – măsura e absolut inutilă, din moment ce 2011 e numărat oricum (greşit cu patru ani, în treacăt fie spus) de la naşterea lui Iisus, de-ar fi să-i zicem şi „înainte/după nu ştiu ce".

Statele Unite ale Americii sînt la un pas de a interzice oficial expresia „Christmas Tree".

În septembrie 2011, BBC – modelul absolut în materie de jurnalism TV şi nu numai – a început să înlocuiască formulele „înainte/după Hristos" cu „înainte de era noastră/în era noastră". Şi aici am fost pionieri, devansînd cu mult lumea liberă, democrată şi capimilioane de oameni din ţările sărace. Sper că e o ştire falsă sau o glumă. Dacă e adevărat, nici iniţiatorii, dar nici comentatorii ştirii nu par să fi sesizat un mic detaliu: mîncarea aruncată e *plătită*. Produsă de entităţi private, cumpărată de hoteluri private, plătită de persoane private. Care, după ce o plătesc – cu toate taxele, impozitele, accizele, comisioanele şi adaosurile comerciale aferente –, pot să facă absolut ce vor cu ea, de pildă s-o ducă acasă la pisică. Felul în care s-a pus problema este exact în logica mustrării păunesciene „Voi, ce-n Lună zburaţi cu-ale voastre izbînzi, / Nu uitaţi c-aveţi fraţi, pe planetă, flămînzi". Adică, tu, NASA, fă bine şi nu mai da bani pe rachete, ia de cumpără nişte pîine. Ideea ca un organism suprastatal să stabilească oferta unui agent privat este pur comunistă, mai exact internaţionalist-comunistă. Mai lipseşte doar ca UE (sau ONU) să ceară hotelierilor să interzică prezenţa pe plajă a turiştilor în costume de baie, pentru că asta în mod evident lezează sensibilitatea unor culte religioase!

The Soviet Story

Imediat după ce am aflat şi această ultimă (deocamdată) gogomănie, am revăzut zguduitorul film *The Soviet Story*. E vreo legătură cu cele de mai sus? Categoric! Tragedia poporului ucrainean, unde au fost ucişi prin înfometare şapte milioane de oameni într-o iarnă, s-a aflat pe prima pagină a ziarelor occidentale, dar... atît. Exterminarea stalinistă a unui total de 20 de milioane de oameni era, evident, cunoscută în Vest, ca şi înfrăţirea comunismului cu nazismul, ca şi colaborarea NKVD cu SS, ca şi veselia cu care Armata Roşie şi cea brună au atacat Polonia din două părţi, împărţind-o amical, ca şi ororile naziste (bombardarea ori sabotarea liniilor de tren care duceau spre lagăre ar fi stopat sau măcar redus semnificativ Holocaustul), dar... atît. După care, vreme de o jumătate de secol, Occidentul a plîns pe umărul nostru că nu putem călători în străinătate (s-au mai răzgîndit după ce ne-am luat acest drept...) şi că nu găsim parizer, dar n-a vorbit aproape deloc despre pogromurile şi comportamentele animalice din *The Soviet Story*. Un prieten mi-a pus o întrebare tulburătoare: Unde sînt filmele artistice occidentale despre ororile comunismului? Că despre cele ale nazismului am văzut destule! Hai, nu acum, cînd Vestul depinde de gazul rusesc (deşi filmele nu sînt făcute, orişicît, de către stat), dar o jumătate de veac s-au aflat în Război Rece! Americanii au făcut, autocritic, filme despre orori (de ordinul zecilor sau sutelor de civili) comise chiar de americani, în schimb n-au considerat că ar merita vorbit despre un genocid de 20 de milioane, cu „cote" de copii omorîţi şi femei torturate zile la rînd!

În schimb, firească, în mai toată Europa de Vest, ba şi în America, continuă să înflorească ideile comuniste şi credinţa că, „în intenţie", comunismul a fost generos, doar că a fost „greşit aplicat". Peste tot! Ei, poate găsim acum oameni luminaţi care să-l aplice bine. Speranţe sînt! Şi semne sînt.

P.S. Occidentul care le spune azi grecilor cum trebuie să trăiască este acelaşi Occident care nu le-a spus ucrainenilor cum să supravieţuiască.

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi scriitor.*

Andrei MANOLESCU

În Munţii Măcinului

Am pornit pe autostradă avînd în faţă un soare mare şi roşu ce tocmai răsărise. Spre ruşinea mea, văzusem pentru prima oară Munţii Măcinului cu doar cîteva săptămîni înainte şi doar din maşină. Voiam acum să repar o asemenea întîrziere în cunoştinţele mele geologico-turistice. Pe Internet se găsesc ori nişte hărţi scanate, vechi de zeci de ani, ori imagini din satelit de tipul Google maps. Cele din urmă nu sînt de prea mare folos pe un drum montan iar cele dintîi sînt depăşite în multe privinţe şi, pe deasupra, trebuie supuse unei mulţimi de operaţiuni pentru a fi tipărite la dimensiuni acceptabile. Pe scurt, am pierdut ceva vreme ca să mă informez. După ce am citit mai multe păreri şi am studiat hărţile, am decis că la primul drum trebuie să „încercăm“ Culmea Pricopanului, o creastă secundară cu înălţimi ceva mai mici decît creasta principală, dar mai spectaculoasă şi cu mai multă vizibilitate, fiindcă e neîmpădurită. Ideea unui drum în nişte munţi complet necunoscuţi, fără nici o legătură cu Carpaţii, aflaţi la doar trei ore de mers cu maşina din Bucureşti, mă entuziasma, dar mă şi neliniştea puţin. Nu ştiam dacă vom avea unde să lăsăm maşina, dacă drumurile sînt bine marcate, dacă vom nimeri intrarea în traseu, dacă nu cumva e prea mult soare şi prea puţină apă pentru un copil de 11 ani. Într-un cuvînt, mă temeam de România cea veşnic plină de surprize.

La Drajna am ieşit de pe autostradă, luînd drumul Brăilei. Aveam de gînd să traversăm Dunărea cu bacul pe la Smîrdan. Înainte de Slobozia, bariera era lăsată. Au trecut patru trenuri şi, deşi ar fi fost suficient timp între ele, ceferistul de la canton nu catadicsea să ridice bariera, aşa că am aşteptat vreo 20 de minute. Pe la Iazu ne-am trezit cu o nouă barieră şi am început să ne întrebăm dacă nu cumva ar fi fost mai bine să ţinem autostrada pînă la Cernavodă şi de acolo să ne aventurăm pe şoselele de lîngă Dunăre.

În sfîrşit, am ajuns la Brăila şi am găsit şi locul de trecere cu bacul. Traversarea s-a desfăşurat mai repede decît ne aşteptam şi nici n-am apucat bine să-l refuzăm pe vînzătorul de covrigi şi pe băiatul care voia să ne spele parbrizul, că am şi ajuns pe malul celălalt. În zare se vedeau crestele albastre ale munţilor. Spre deosebire de culmea principală cu vîrful cel mai înalt, Ţuţuiatu (467 m), culmea Pricopanului ajunge la doar 370 m altitudine. Între oraşul Măcin şi vîrful cel mai înalt al acestei culmi, Sulucu Mare, e o diferenţă de nivel de vreo 350 m. Pentru cei obişnuiţi cu muntele, cifrele astea pot să pară ridicole. Ca şi cînd ai vorbi despre macheta unui munte, despre o jucărie. Urcuşul e însă abrupt, printre stînci enorme de granit. Cineva observa că, deşi înălţimea e mică, întinderea acestor munţi e considerabilă. Creasta principală are 45 km lungime iar culmea Pricopanului se întinde, la rîndul ei, pe vreo 10 km. Suprafaţa de peste 11 mii de hectare a Parcului Naţional Munţii Măcinului e apropiată ca mărime de cea a Parcului Naţional Piatra Craiului (14 mii de hectare).

Oarecare bîjbîieli

Din fuga maşinii, oraşul Măcin se arată ca un tîrg pitoresc şi curat, prin care mai vezi chiar şi căruţe cu roţi fără cauciucuri, trase de măgari. La ieşirea către Constanţa, am dibuit un drum la stînga, care părea să se îndrepte către mănăstirea de la poalele crestei, acolo de unde văzusem pe hartă că ar fi începutul traseului. Un drum de pămînt pe care am stîrnit praful. Pe mijloc erau ciulini tot mai înalţi. În cele din urmă, ne-am înfundat într-un lan de floarea-soarelui care nu mai părea să ne scoată undeva. Peste lan vedeam mănăstirea albă, cu geamuri lungi, desenată parcă de o mînă de copil. Ne despărţeau nu doar plantaţia de floarea-soarelui, ci şi un canal de irigaţii. În mijlocul lanului am zărit însă o casă izolată cu un gard de piatră văruit. Un om, purtînd doar nişte pantaloni de in, îşi făcea de lucru cu o coasă. Ne-a arătat pe unde ar fi trebuit s-o luăm ca să ajungem la mănăstire şi la Fîntîna de leac, punctul de unde începea traseul nostru. Am dat cu spatele şi ne-am întors în şosea. Am luat drumul balastierei şi apoi, la stînga, pe un drum plin de praf, pe sub stîncăria unor vîrfuri şi văi destul de impresionante, am ajuns la mănăstire. E o construcţie albă şi nouă în care n-am intrat. Ulterior am aflat că înăuntru sînt nişte moaşte aduse de la Muntele Athos. Ceva mai sus de mănăstire, am ajuns într-o pădurice cu bănci şi mese făcute din trunchiuri de copac. Lîngă ele, două coşuri mari de nuiele, destinate gunoiului de la turişti, erau sparte, iar mizeria fusese împrăştiată de jur împrejur, probabil de animale. Am şi văzut unul dintre suspecţi, un cîine care de îndată ce ne-am aşezat la masă, a început să ne dea tîrcoale în aşteptarea vreunei bucăţele de mîncare. Mai la vale erau două containere alăturate, vopsite în verde, pe care scria mare „WC“. Am parcat maşina la umbră, uitîndu-ne prin jur cu oarecare îngrijorare, am mîncat ceva din rucsac şi apoi am pornit către creastă.

Toţi aceşti munţi sînt erodaţi, bătrîni şi obosiţi, numai buni de vizitat într-o perioadă mai tîrzie a vieţii.

Trecuta glorie

La o sută de metri mai sus, am dat peste nişte muncitori care lucrau la o construcţie. Făceau un fel de troiţă în care voiau să capteze apele izvorului căruia localnicii îi zic „de leac“. Apă însă n-am văzut, deşi ei ne-au spus că se găseşte undeva mai sus. Ne-au liniştit în privinţa parcării: „Nu vă temeţi, aici nu se întîmplă nimic“.

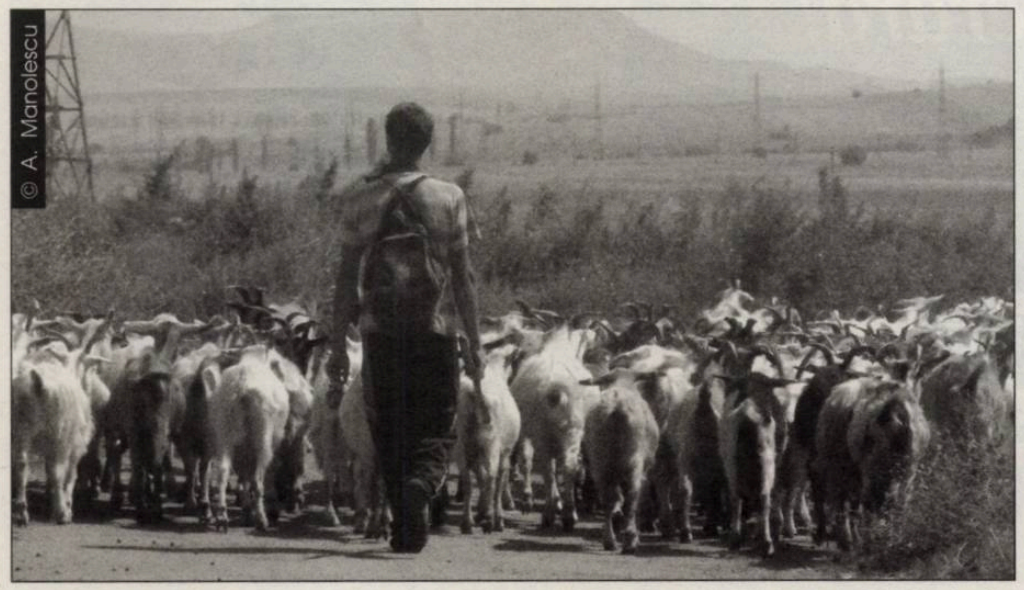

Pe un soare deja arzător, am pornit la drum spre crestele aride, printre blocuri de granit încremenite în tot felul de poziţii curioase. Cu imaginaţie, poţi vedea multe lucruri în acele blocuri. Cineva vorbea chiar de un sfinx dobrogean.

În vremurile de măreţie a acestor munţi, nu existau Carpaţii şi nici Alpii (care aveau să se înalţe cu vreo 200 de milioane de ani mai tîrziu), nici vorbă de Dunăre sau de Marea Neagră, şi nici chiar dinozaurii nu apăruseră. Potrivit teoriei tectonicii plăcilor, uscatul era pe atunci împărţit în două mari continente – Godwana, la sud (formată din Africa, America de Sud, Australia, Antarctica, India şi Arabia) şi Euramerica, la nord (din care făcea parte şi aşa-numita platformă Est-Europeană). Din coliziunea celor două continente în perioadele Silurian, Devonian şi Carbonifer ar fi rezultat lanţul muntos hercinic din care fac parte Meseta Spaniolă, Masivul Central France, Munţii Vosgi, podişul Ardeni, Uralii şi chiar munţii Apalaşi din America de Nord (Atlanticul nu exista nici el). Munţii Măcinului aparţineau şi ei acestui lanţ muntos, avînd înălţimi comparabile cu ale Carpaţilor de astăzi. În prezent, toţi aceşti munţi sînt erodaţi, bătrîni şi obosiţi, numai buni de vizitat într-o perioadă mai tîrzie a vieţii, după ce la tinereţe ai escaladat vîrfurile ascuţite ale munţilor mai noi.

Guşteri, ţestoase şi şosete

Fără să fie foarte lung, urcuşul pînă în creastă îţi taie răsuflarea. Poteca se pierde uneori prin iarba galbenă, dar semnele de marcaj ale traseului, bandă albastră, sînt surprinzător de dese şi de vizibile. Am ajuns destul de repede sub vîrful Caramalău. Pe o piatră am văzut un guşter vărgat, o specie despre care se spune că se întîlneşte doar în această regiune. Imobil, dar parcă foarte atent, aştepta să ne apropiem ca să fugă repede spre prima gaură dintre pietre. Ne-am mirat şi de o altă apariţie, un fel de bondar bîzîitor care culegea polenul unei flori, cu un ac lung aflat în dreptul gurii, asemeni unei păsări colibri. N-am mai văzut niciodată aşa ceva. Am trecut de vîrful Vraju Mare, zărind din cînd în cînd, departe în vale, acoperişurile caselor din Măcin, ascunse printre pomi. Braţul Dunării, numit al Măcinului, de un albastru curat, strălucea între fîşiile verzi ale vegetaţiei de luncă. Era ca o promisiune îndepărtată de răcoare şi belşug, mai ales pentru noi care terminaserăm deja apa şi ne simţeam tot mai epuizaţi printre pietrele uscate. Mai departe, dincolo de o moară de vînt modernă (Dobrogea s-a umplut de ele în ultimii ani) se zăreau fronturile compacte ale blocurilor din Brăila şi Galaţi. La nord se bănuia linia Dunării dincolo de care e Ucraina, iar spre est şi sud-est, peste dealul Îmbulzita, se întindea creasta principală şi împădurită a Munţilor Măcin. Bănuiam că vîrful dominant, ce apărea unde se cam termina pădurea, ar fi fost Ţuţuiatu. Încă o zi de mers pînă acolo.

Ajunşi pe porţiunea de potecă dintre Vraju Mare şi spectaculoasa Piatră Rîioasă, am fost brusc surprinşi de un zgomot ciudat, un fel de clămpănit care se tot repeta. Ne-am uitat în jur nedumeriţi. Nu întîlnisem pînă atunci nici ţipenie de om şi nu înţelegeam cine şi de ce ar putea scoate asemenea sunete. După alţi cîţiva paşi în direcţia de unde venea zgomotul, ne-am lămurit. Erau două broaşte ţestoase care-şi loveau carapacele una de alta. Dobrogea e plină de ele, şi Munţii Măcinului, cu atît mai mult. Noi ne temeam însă şi de alte posibile apariţii, mai puţin vesele. Vipera cu corn se pare că are ceva reprezentanţi prin acele locuri, dar mai e şi înspăimîntătorul *balaur dobrogean*, cum îi zic localnicii, un şarpe constrictor care scoate un şuierat teribil şi despre care se spune că poate atinge şi şase metri. E pe cale de dispariţie. Ei bine, n-am avut ocazia să vedem aşa ceva.

După ce am trecut de prăpăstiile Pietrei Rîioase, am urcat pe Sulucu Mic şi apoi pe ultimul şi cel mai înalt vîrf al traseului nostru – Sulucu Mare (370 m). Am început coborîrea, avînd drept reper mănăstirea de unde plecasem şi care se vedea din cînd în cînd printre crestele stîncoase. Am intrat într-o pădurice în care pe faţă ni se lipeau pînze de păianjen. Am găsit nişte tufe cu mure cu care am reuşit să ne mai păcălim setea. Aproape de cariera de granit am găsit un firicel de apă care traversa poteca, ivit dintr-un lan de levănţică. Pîrîiaşul era aşa de firav că nu-i puteai colecta apa. Fiul meu şi-a adus aminte atunci de metodele lui Bear Grylls. Trebuia să facem o groapă în care să se adune apa şi apoi s-o strecurăm printr-o şosetă în care eventual să punem şi nisip, ca să se filtreze şi suspensiile mai fine. Cu gîndul la scîrboşenia propriilor şosete, am preferat soluţia mult mai simplă de a ne îndrepta cît mai repede spre maşină şi apoi către primul magazin din Măcin. Care a fost să fie chiar înainte de şoseaua naţională... punctul de vînzare al staţiei de vinificare. Aveau şi apă.

LA CÎTE CONDIMENTE NE INTERSECTEAZĂ ZILELE, TREBUIE SĂ MAI ADĂUGĂM PROSTIA GINGAŞĂ, CARE NU AMESTECĂ VIAŢA NOCTURNĂ CU FERICIREA

■ La cîte inegalităţi – economice, sociale, ecologice etc. – ne mănîncă zilele, trebuie să mai adăugăm una. Conform unei scrisori a preşedintelui Alianţei Antidiscriminatoare a Tuturor Tăticilor (T.A.T.A.), în abecedarele acreditate de Ministerul Educaţiei, cuvîntul „mamă“ apare de 108 ori, pe cînd „tata“ are doar 40 de apariţii. S-ar putea, într-adevăr, să fie cel mai grav în consecinţe dintre dezechilibrele pe care le trăim ca nişte oameni analfabeţi. (**R. C.**)

■ În Vechiul Testament se mîncau lăcuste şi greieri, pentru romani anumite larve de gîndaci erau delicatese, împăratul japonez Hirohito se dădea în vînt după viespi rumenite în sos de soia, thailandezii gătesc aproape orice insectă cu o mare varietate de condimente, sosuri şi verdeţuri, la Londra (într-un restaurant care se chemă Archipelago) poţi comanda albine *brûlées,* la New York poţi încerca (la restaurantul cu specific mexican Toloache) *tacos* cu lăcuste uscate, iar în Wageningen (Olanda) există deja un festival al artei culinare pe bază de insecte, unde se adună anual peste 20.000 de oameni. Ce insectă aţi prefera la micul dejun? (**M. C.**)

■ În Bucureşti există o stradă numită Laminorului. Dacă se intersectează cumva, pe undeva, cu strada Remajorului, atunci avem deja începutul unei frumoase melodii. (**M. M.**)

■ Am auzit la radio că într-un oraş – nu contează care – s-a introdus iluminatul public inteligent. Constat pe această cale că sîntem tot mai înconjuraţi de „inteligenţă“: telefoane inteligente, maşini inteligente, semafoare inteligente etc. Temă pentru acasă: dacă „inteligenţa“ maşinăriilor creşte neîncetat, să se demonstreze că prostia omenească rămîne constantă, deci suportabilă. (**M. V.**)

Cu ochii-n 3,14

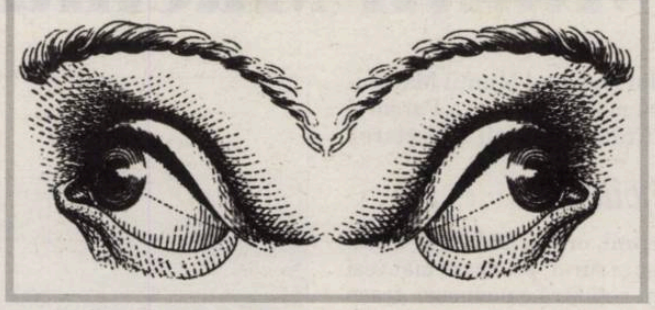

■ După trecerea prin noile formule de salut (printre ultimele sosite – „Sărut mîna, stimată doamnă“, „Doamne ajută!“ şi „O zi gingaşă!“) la începutul şi sfîrşitul mesajelor de toate felurile (formale şi informale…), salut revenirea la una, de încheiere, consacrată, dar firească: „Cu drag…“. Indiferent de situaţie. (**I. P.**)

■ Cîteva lanţuri comerciale din Spania au anunţat recent că preţul cărţilor este cu 20% mai mic în supermarket-uri faţă de librării. Cum comparaţia n-a fost însă verificată în toate locurile supuse comparaţiei (şi nici nu va fi prea curînd), cele cîteva librării care mai rezistă mizează, în continuare, pe cititorii care nu amestecă cititul cu cîrnaţii. Vorba lui Seinfeld, nu că ar fi ceva în neregulă cu asta… (**S. S.**)

■ Un spam: „Cum să abordezi orice femeie, oricînd, ştiind exact ce să-i spui pentru a obţine numărul de telefon şi o întîlnire. Descoperă tehnici care vor face viaţa ta sexuală să explodeze şi femei la care doar visezi acum să te implore să aveţi o relaţie!“. Sugestia mea: lăsaţi prostiile, nu mai staţi cu orele pe net şi cu ochii-n reclame şi e-mail-uri de-astea tembele şi ieşiţi în lumea reală! (**P. M.**)

■ Titlu pe OTV: „Trebuie să fie acasă pînă la ora 21,30 pentru că a comis două crime la ora 16,00“. Nu înţeleg, dacă s-a dovedit că individul respectiv este un criminal de zi, atunci de ce nu e *încurajat* să aibă o viaţă nocturnă? Poate se-ndreaptă. (**M. C.**)

■ La film, la AFI Palace Cotroceni. Suspans maxim, Ryan Gosling era pe urmele nenorocitului care-i distrusese fericirea. Un angajat al cinema-ului urcă în sală şi ne împarte, mie şi celorlalţi şapte spectatori, ciocolată, spunîndu-ne politicos „Vă mai aşteptăm pe la noi“. Mulţumesc, desfac batonul (la fel şi ceilalţi şapte), Ryan Gosling îl îneacă pe nenorocit în ocean, în timp ce-n sală miroase puternic a ciocolată cu lapte. Cred că tocmai mi-am găsit cinema-ul preferat. (**L. V.**)

O FI VREO COMOARĂ GOALĂ SAU A VENIT CEL MAI INSISTENT ÎMPĂRŢITOR DE CIOCNIRI?

■ În Texas, stat în care condamnarea la moarte este încă în vigoare, s-a votat ca în bugetul închisorilor să nu mai fie incluse cheltuieli pentru ultima masă oferită condamnaţilor. O fi vreo măsură luată pentru a scoate Statele Unite din criză? (**S. G.**)

■ „Cea mai mare comoară din istorie a fost descoperită în Atlantic! În total, 200 de tone de argint“ – strigă un titlu de ştire. Aşa. Şi cum facem să ajungă în rezerva BNR? (**M. V.**)

■ Într-o miercuri seară, în acelaşi timp, pe Kanal D era filmul *Mamă din întîmplare,* iar pe Acasă TV ştirea „Goală din întîmplare“. Să mai spună cineva că sîntem stăpîni pe vieţile noastre. (**L. V.**)

■ Am primit un spam cu următorul *subject:* „Fericit zi!“. L-am deschis şi am citit, din ce în ce mai nedumerită: „Vreau să spun vestea bună a fazei comerciale de pînă la data de. Ai simţit vreodată îngrijorat de faptul că nu au nici o idee cum să fie la modă? Sau ţi-e frică de ceea ce este în lucru din lume? Bingo! Rezolvat! Modă telefoane mobile, calculatoare etc. Visit site-ul nostru pentru mai multe informaţii“. Desigur, n-am înţeles nimic. Bingo! Spam-urile învaţă limba română, cu ajutorul lui Google Translate. Vă urez un zi bun! (**A. P.**)

■ A venit frigul. (**C. G.**)

■ Am dat peste cel mai insistent împărţitor de flyere din oraş. Eram pe lîngă magazinul Unirea şi l-am refuzat politicos cînd mi-a întins prima dată hîrtia. A venit după mine şi mi-a zis să mă uit, totuşi. I-am mulţumit, i-am zis că nu mă interesează, că mă grăbesc şi am mărit pasul. A continuat zicînd: „Auzi? Din bun-simţ şi tot trebuia să iei una“. Bun-simţ, auziţi ce vorbă mare… M-am tot gîndit apoi pe drum: oare ce-o mai însemna în zilele noastre nesimţirea? (**A. M. S.**)

■ Duminică, 25 septembrie 2011, la Barcelona s-a desfăşurat ultima coridă. Guvernul catalan a interzis pentru totdeauna coridele. Au avut loc ciocniri violente între poliţie şi protestatari – căci există indignaţi şi la asemenea decizii rezonabile. S-au ciomăgit cît s-au ciomăgit, dar nu a murit nici un om şi, mai ales, nici un taur. (**R. C.**)

REZULTATUL ZILEI (LEGAL SAU NU) E ORICUM ACELAŞI: NU MAI CONTEAZĂ CE REŢINEŢI

■ Am văzut o ştire la Zoom TV, de la metrou, care zicea că „Lady Gaga l-a întîlnit pe Obama“. Mi se pare că putea să fie şi invers, adică „Mister Obama a întîlnit-o pe Gaga“. Rezultatul textului e oricum acelaşi: te pufneşte rîsul. (**A. M.**)

■ Anunţ în *Evenimentul zilei* de vineri, 23 septembrie 2011: „Angajăm urgent pentru Industria Ciocolatei în Dubai“. E atît de haios locul unde va lucra angajatul, încît nici nu mai contează ce angajează angajatorul. (**D. S.**)

■ Văd prin oraş afişe pentru film şi un mare citat: „Dansaţi, dansaţi… altfel sîntem pierduţi!“. Cum adică? Cine „sîntem“? Şi de ce să dansăm? Şi de ce să fim pierduţi? Serios, e uşor cretinoidă panica asta cu pretenţii de artă. Un citat se foloseşte cînd spune ceva, nu cînd pare că spune ceva. Deci, în caz că vă agitaţi şi doriţi să începeţi să vă bîţîiţi, nu e cazul! Vă dau eu voie, staţi liniştiţi la locurile dumneavoastră, beţi un ceai, o bere, o vodcă, fumaţi ceva (legal sau nu), nu sînteţi obligaţi să dansaţi! Puteţi să mă citaţi cu asta. (**C. G.**)

■ Filmul *Creature* (regia Fred Andrews) a reuşit performanţa de a încasa în săptămîna premierei, în toate cele 1500 de cinematografe din SUA, nu mai puţin de 220 de dolari. Este cea mai proastă premieră din istoria industriei cinematografice. Reţineţi titlul acestui film, pirataţi-l dacă-l găsiţi pe torenţi, peste cîţiva ani va fi un film cult! (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 400 ■ 13-19 octombrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

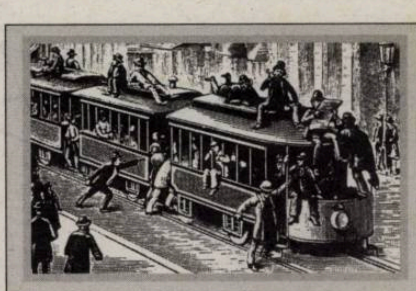

Sever VOINESCU

axa dus-întors 5

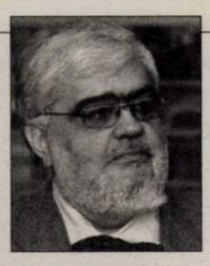

ANDREI PLEŞU

„Cei ce cred şi cei ce nu cred“

pagina 3

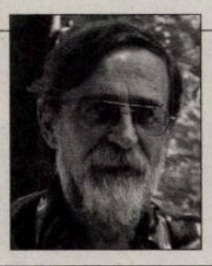

VINTILĂ MIHĂILESCU

„Avem o cetate, cum procedăm?“

pagina 9

STELA GIURGEANU

„De la Lefkosia la Lefkoşa“

pagina 23

Aproapele

Ce (şi cum) facem pentru el

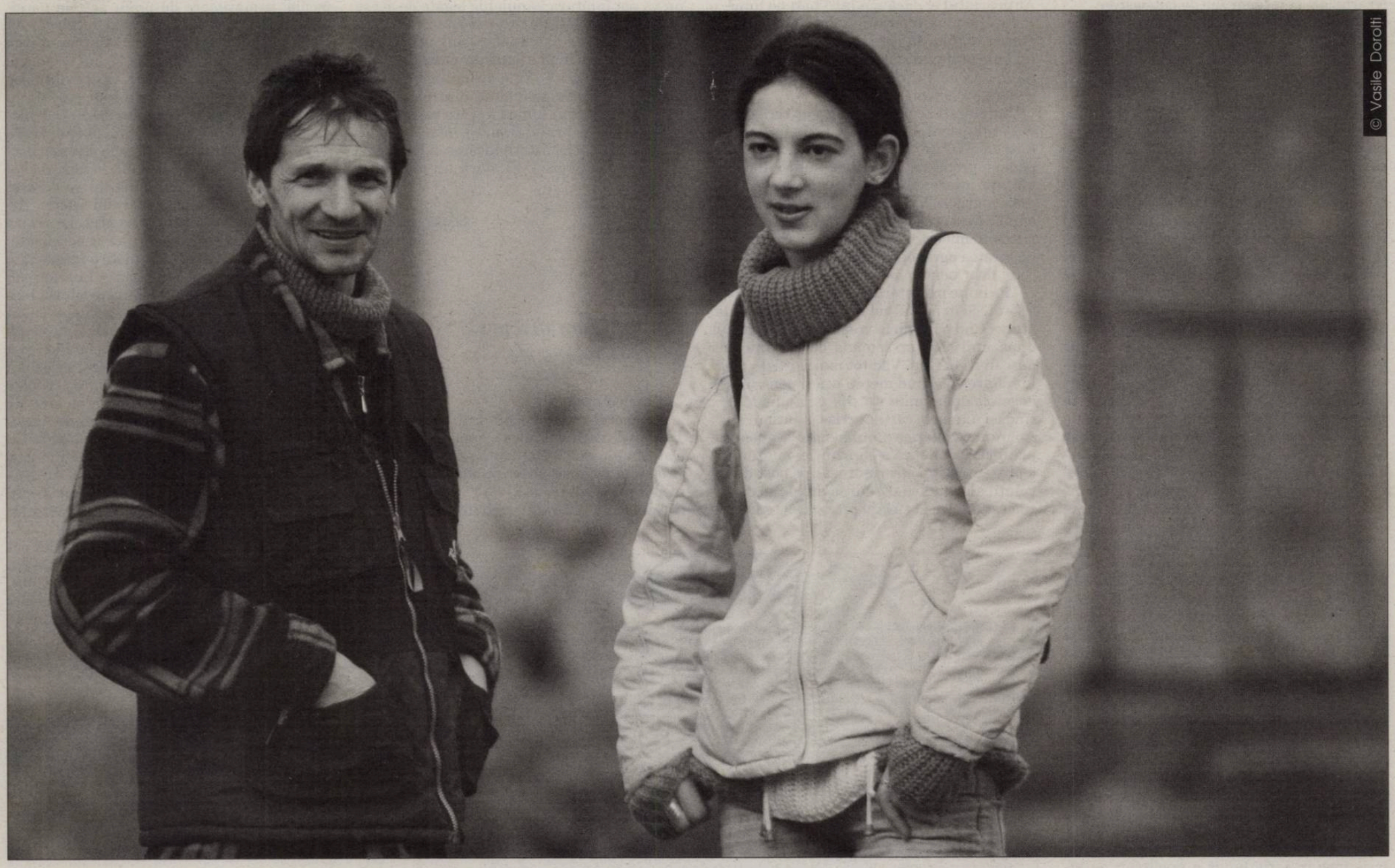

© Vasile Dorolti

„Dragostea să vă fie fără prefăcătorie. Fie-vă groază de rău, şi lipiţi-vă tare de bine. Iubiţi-vă unii pe alţii cu o dragoste frăţească. În cinste, fiecare să dea întîietate altuia.“

ROMANI 11, 12

5 948489 140600 41

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

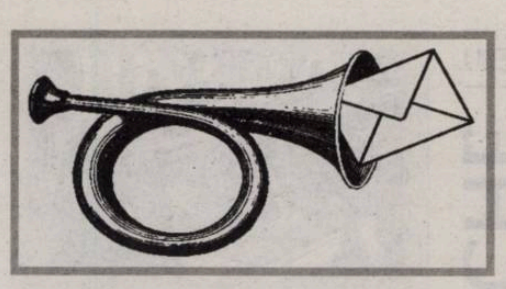

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ACTUALITĂŢI

Despre contabili, Universităţi şi victimele lor

Nu pot să spun că am fost surprins ori contrariat de modul viril-demonstrativ în care intelectualul român face (fără rest) proba solidarităţii cu valoarea. Habar n-am cîte scrisori deschise primeşte într-o lună un ministru al Educaţiei descumpănit de „inexactitudini“ şi excedat de bune intenţii. Totuşi, faptul că, dintr-un motiv sau altul, învăţămîntul superior din România are reale probleme de recrutare a cadrelor rămîne şi merită un examen mai atent. Cît de atent poate fi cineva la Idei într-o vreme în care „vizibilitatea internaţională“ a luat locul vechiului obicei de a gîndi în liniştea bibliotecii?

Universităţile noastre au devenit (nu ştiu să vă spun de ce) locul erudiţiei clorotice unde recursul metodic la opinia autorizată a literaturii de specialitate din Occident e premisa majoră a rigorii. Valorile frecventabile sînt încartiruite în spaţiul decent unde totul a fost clasificat, etichetat şi avizat ştiinţific. Familiar cu limbile străine, performerul din spaţiul academic stăruie doar în pasiunea lui pentru vizibilitate. După cum ştiţi, sînt standarde de performanţă (cărţi, articole ISI etc.) în virtutea cărora ştim clar cine binemerită de la buget şi cine nu. În orizontul acestei contabilităţi falsificate, universităţile româneşti se preocupă tot mai insistent de ierarhizări şi tot mai rar de cunoaştere.

Presupun că, pentru a evita orice suspiciuni, trebuie să admit, de la bun început, că am publicat cărţi la edituri acreditate şi am semnat articole în reviste indexate în baze de date internaţionale. Nu fac deci parte dintre crispaţii care se tem că lumea în care trăim a ajuns pradă simulacrelor şi nu deplîng acest lucru ca fiind o dramă ireparabilă. Universitatea e (în ce mă priveşte) un loc plin de farmece, unde pînă şi răul ori nedreptatea se îmbracă decent. Nu sînt nici de părere că ea trebuie dărîmată de dragul speranţei că, în locul ei, înţelepciunea recoltată la Sorbona ar aşeza o nouă istorie. Harold A. Innis observa maliţios (dar nu mai puţin relevant) că „întreaga istorie exterioară a ştiinţei este o istorie a rezistenţei academiilor şi universităţilor împotriva progresului ştiinţei“. Cînd vine vorba de spaime personale şi diverse specii de complexe, Universitatea e mai eficientă decît orice organ poliţienesc: protejează viril şi solicită în schimb doar o taxă decentă de conformism.

Nu aş vrea să înţelegeţi aici că îmi pasă de orice individ care, sub presiunea sistemului, a publicat exact atîtea pagini cît prevedea norma minimă pentru avansare. Oricine va fi dispus să admită faptul că o intimitate prelungită cu un set consistent de banalităţi academice nu poate fi suficientă pentru a confirma calitatea intelectuală a unei opere. *A citi şi a scrie nu constituie, în sine, activităţi ştiinţifice.* Dacă lucrurile ar sta altfel, orice agent de la poliţia rutieră ar fi mai important pentru omenire decît laureaţii Premiului Nobel. În consecinţă, a avea la activ lecturi din clasici nu e un merit şi contactul insistent cu cărţile nu te face în mod necesar om de ştiinţă. Unii ar putea adăuga maliţios că nu e nici măcar o condiţie a succesului la femei şi, în general, nu pare să fie o ocupaţie foarte profitabilă.

Am dezvoltat în ultima vreme o formă specială de ostilitate faţă de producţia de carte din Universitate şi cred că am toate şansele să fac un club. Opinia manifestă a unui număr semnificativ de profesori se înscrie însă în seria lungă a revoltelor de salon cu care ne-a obişnuit epoca: cînd aud pe unii vorbind despre „rentabilitatea morală a culturii“ ori despre „rolul bibliotecii în educaţia tinerei generaţii“ înţeleg foarte bine de ce, printre adolescenţi, *„Counter strike“* e infinit mai popular decît Goethe, şi nici nu-i pot condamna pe simpaticii gameri pentru asta.

Din fericire, destinul cărţilor nu se scrie în amfiteatre. Mica mea teorie despre cărţi mă scuteşte de orice îngrijorări culturale: cărţile fac parte din categoria rară a obiectelor care şi-au asigurat *„a priori“* un destin decent. Ele sînt inevitabil în drum spre cei care, într-un fel sau altul, au nevoie de ele. Anticariatul e, dacă mă întrebaţi pe mine, o instituţie mai importantă decît Guvernul şi starea cărţilor la care un popor are acces e un indicator mai semnificativ al stării de sănătate a unei naţiuni decît vor să admită în genere sociologii.

Înţelegeţi acum de ce nu i-aş scrie niciodată ministrului educaţiei: e şi el o victimă a ierarhiilor de tot soiul. Un CV complex şi pedant probează totdeauna suficientă vizibilitate internaţională pentru a te scuti de orice îngrijorări personale. Isteţ şi dezinvolt, omul care a orchestrat o bătălie personală cu sistemul îmi este chiar simpatic: are ceva din naivitatea agreabilă a copiilor care dau foc la coteţ doar pentru a-şi satisface curiozitatea.

Pe mine mă interesează cu adevărat *profesorul*. Şi în modul cel mai lipsit de metodă, atunci cînd particip la vreo dezbatere, mă uit după unii care ar semăna cu bătrînii mei dascăli de la Cluj. Văd tot mai rar fizionomii familiare, deşi aud mereu tineri pentru care degetele de la mîini nu sînt de ajuns atunci cînd îşi numără „cărţile scrise în ultimii ani“. Aparenţa ezoterică a produsului academic e justificarea publică a obrăzniciei multora de a prezenta nimicuri riguroase pe post de revoluţii ale gîndirii. Erudiţia arogantă şi sterilă este cauza şi efectul producţiei tenace de cărţi „ştiinţifice“ menite să gireze cariere universitare. Efectul evident al acestei tendinţe este *transformarea consensului în condiţie de relevanţă a gîndirii*.

Orice individ de bun-simţ are destule motive să se socotească stînjenit atunci cînd devine conştient că, oricît de bine ar fi scrisă o carte, ea nu va împiedica tîrfele să se vîndă şi hoţii să-şi facă meseria. Ma tem că nici eu nu vă pot înlătura bănuielile legate de acest neajuns esenţial. Dar vă pot spune altceva: *Cărţile* (majuscula rămîne) sînt obiecte de care te poţi lepăda pe bună dreptate doar dacă viaţa ţi-a scos în cale vreun înger ori pe însuşi Dracul. Cei mai mulţi dintre noi n-au păţit asta, fiindcă lumea în care ne-am născut ne ţine în braţe, undeva între zidurile dincolo de care îşi aştern tăcerea şi Diavolul, şi Bunul Dumnezeu. Şi, dacă nu mă înşel, asta e bine...

Sorin BORZA
Oradea

Cel mai bun discurs... scurt şi concis!!!...

De necrezut:
„Bugetul trebuie echilibrat,
Tezaurul trebuie reaprovizionat,
Datoria publică trebuie micşorată,
Aroganţa funcţionarilor publici trebuie moderată şi controlată,
Ajutorul dat altor ţări trebuie eliminat,
pentru ca Roma să nu dea faliment.
Oamenii trebuie să înveţe din nou să muncească în loc să trăiască pe spinarea statului.“
(Cicero, anul 55 înainte de Hristos)

În concluzie, nu s-a modificat nimic de 2066 de ani!!!

R. MARINCAŞ
rodicamarincas@yahoo.com

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „Un film antipatic“

Sîntem destui cei care cunoaştem istoria. Cu ce folos?

Dle Pleşu,

1) Am 60 de ani şi nimic aproape din filmul amintit nu mi-era necunoscut. Ştiu chiar mai multe. Faptele anilor '20-'50 ne-au fost relevate de părinţi, rude, vecini (evrei), profesori chiar în anii '60-'75. Am şi citit în bibliotecile universitare, unde puternicii terorii nu prea intraseră. În perioada '66-'72, chiar multe dintre adevăruri au fost spuse, mai rar scrise. Se deschisese puţin Cutia Pandorei. Atunci, mai toată generaţia mea a devenit anticomunistă şi antisovietică. Documentat, nu instinctiv. Atmosfera anilor '80 era, prin fabrici şi instituţii universitare, total anticomunistă. Pe faţă. Nu s-a întîmplat nimic fiindcă nu erau „coapte“ condiţiile istorice, mai ales în raporturile dintre Marile Puteri. După '90, ne-am opus *glasnost*-ului de prost-gust al lui Iliescu. Cu ce folos? Massmedia, urmăritoare de profit sau de folositoare relaţii, nu este interesată de adevărată istorie. Chiar şi acum, la Universitatea Bucureşti se scriu referate, se iau doctorate studiind istoria secolului al XX-lea din false izvoare, cum ar fi documentele de partid sau extrase din presa vremii, ajungîndu-se la ilogisme crase şi inepţii frecvente la emisiunile de pe TVR Cultural, debitate de diverse „doctoriţe“ sau doctoranzi. Penibil. În fapt, nici în Franţa, Italia sau Germania nu se doreşte dezvăluirea totală a adevărului istoric, deoarece deranjează grav prezentul. La noi se adaugă şi impostura ştiinţifică generalizată.

2) Filmul ocoleşte din motive întemeiate aspectele referitoare la România. În principal, fiindcă nici acest film nu doreşte istoria reală, ci cea convenabilă. Politică ocupaţionistă a Sovietelor după 1918, alierea cu guvernul comunist maghiar, ocuparea Basarabiei şi a Bucovinei, deportările, rusificarea, sărăcirea sau, la vest, ocuparea Ardealului, crimele hortiste nu sînt pomenite fiindcă nu erau de interes pentru marile naţiuni letone, lituaniene şi estoniene. Şi ar mai fi multe altele.

3) Filmul nu tratează scopul politic extern al confiscării alimentelor ucrainene. Acestea au constituit un puternic mijloc de amplificare pînă la paroxism a Marii Crize, prin dezechilibrarea pieţei agricole internaţionale.

4) Mai sînt, cum scriam, şi altele, dar cui i-ar folosi să le ştie? Lui Băsescu, Antonescu, Ponta, Iliescu, Putin, Medvedev, Sarkozy, Merkel sau lui Berlusconi? Sau lui Schröder? Îşi mai aminteşte cineva de Willy Brant?

adăugat de dudu51
la data de 10 octombrie 2011

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 17.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Unde plecăm de-acasă?**
- **Căminul Cultural**

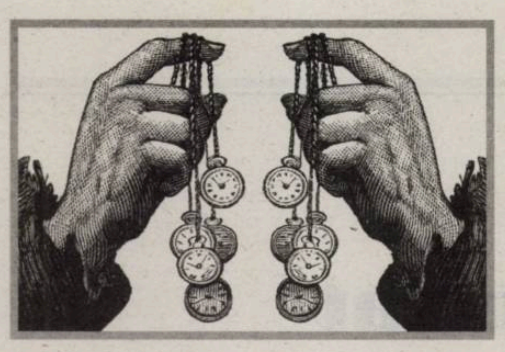

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Cei ce cred și cei ce nu cred

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Zilele trecute, cardinalul Gianfranco Ravasi a propus reflecției publice bucureștene (la Ateneul Român și la Colegiul Noua Europă) tema dialogului necesar dintre credință și necredință. Inițiativa înaltului prelat se înscrie într-un program (*„Il Cortile dei Gentili“*, „Curtea Neamurilor“), organizat de Sfîntul Scaun pentru stimularea comunicării dintre cei ce cred (cu toate deosebirile implicate de diversitatea religiilor) și cei ce nu cred (dar sînt dispuși să participe laolaltă cu ceilalți la o interogație comună).

Mi-am amintit, cu acest prilej, de o vorbă de duh – una dintr-o mie – a lui Henri Wald: „Sînt un om credincios. *Cred* că Dumnezeu nu există“. Dincolo de poantă, afirmația aceasta deschide o suită de subteme, care ar merita să fie dezvoltate. Ea semnalează, de pildă, faptul că ateismul nu e mai puțin o „credință“ decît credința însăși. La fel de greu de argumentat rațional, la fel de radical și în aceeași măsură pasibil de „fundamentalism“. Pe de altă parte, sîntem îndemnați să observăm că nu există doar categoria credincioșilor și cea a necredincioșilor. Există și categoria celor care *cred că cred* (dar, în realitate, aderă la o formă de ritualism cutumiar) și categoria celor care *nu cred că cred,* pentru că își fac o idee falsă despre ce înseamnă „a crede“. E un tip de amplasament spiritual pe care Dostoievski i-l atribuie lui Stavroghin.

Cei care cred că cred ilustrează tipul de derapaj pe care părintele Andrei Scrima îl numea „ortopraxie“. Sînt sîrguincioșii „gesticulației“ religioase, cei care se simt „în ordine“ pentru că pontează birocratic la oficierea liturghiei, mănîncă de post și se roagă doar „cu buzele“ (Matei, 15, 8). Cei care spun toată ziua „Doamne, Doamne!“ (Matei, 7, 21) și se socotesc îndreptățiți, pe baza zelului lor exterior, să capete un fotoliu de orchestră în rai. Cei care sînt siguri de mîntuirea lor și privesc condescendent spre semenii lor mai puțin norocoși. Evident, credința care nu devine *și* un mod de *a fi,* care nu-și *practică* premisele, care nu *participă* la viața comunitară nu depășește nivelul speculației intelectuale și al „gratuității“ estetizante. Dar credința care se epuizează în ritualism bigot și superstiție coregrafică nu e mai puțin lovită de vacuitate. Credinciosul „instalat“ confortabil în credința sa, credinciosul care nu mai are întrebări, drame, griji sufletești, stupori și incertitudini e un simplu funcționar bisericesc, a cărui suficiență, al cărui „sedentarism“ spiritual pot fi exasperante pentru Dumnezeu însuși (cf. Isaia, 1, 11-15).

Cel ce crede e, fără încetare, într-un riscant dialog.

La celălalt pol se situează *cei care nu cred că cred,* pentru că au despre credință o imagine în același timp schematică și sofisticată. Schematică, atunci cînd o confundă cu obediența formală, cu stricta „execuție“ a canoanelor. Sofisticată, atunci cînd o plasează pe un cer intangibil și solemn, cînd nu concep faptul de a crede decît ca pe o stare de „răpire“ perpetuă, de beatitudine fără breșă. Dacă *idolatrizezi* credința, dacă îți faci „chip cioplit“ din „sublimitatea“ ei, vei trăi necontenit cu senzația că experiența credinței îți este, din principiu, refuzată, că nu ești și nu vei fi niciodată demn de înălțimile ei. E un mod de a nu percepe componenta de „așteptare“ și de încredere pe care actul credinței o presupune. Or, există cîteva parabole nou-testamentare, construite tocmai pe metafora așteptării unui stăpîn *absent* („Slujitorul credincios și înțelept“, „Slugile veghetoare“, „Portarul“, „Cele zece fecioare“). Credința, spune undeva Nicolae Steinhardt, n-are nimic de-a face cu „înalta spiritualitate“. Ea poate fi degustare extatică a fulgurantei *Prezențe* divine, dar poate fi și înțelepciunea de a *aștepta* răbdător, disponibil, pregătit, momentul manifestării ei. În parabolele amintite „stăpînul“ e întotdeauna *plecat*. Și își somează supușii să-l aștepte, *să vegheze* pînă în clipa întoarcerii sale. Iar așteptarea cuviincioasă, orientată, plină de speranță, e una din fețele credinței. Așteptarea ca *anticipare* a Prezenței, relația vie cu Cel temporar *absent*, capacitatea de a-ți administra viața prin raportare la un reper *inevident* – iată tot atîtea chipuri ale credinței, așa cum poate fi ea trăită în limitele condiției umane. Cel ce crede e, fără încetare, într-un riscant dialog cu necredința, tot astfel cum cel ce nu crede e mereu cuplat la orizontul credinței. Ca în versetul 24 din capitolul 9 al *Evangheliei după Marcu:* „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Stînga-dreapta, dreapta-stînga

Îmi amintesc că, prin anii '90, cînd predam limba română la Universitatea din Roma, colegii de acolo m-au „inițiat“ în diferențele dintre „cultura de dreapta“ și „cultura de stînga“ și în micile simboluri aferente. Mi s-a explicat, de pildă, că nu e recomandabil, cînd intru în facultate, să mi se vadă din buzunarul pardesiului ziarul *Corriere della Sera,* pentru că e considerat „ziarul burgheziei“. Într-adevăr, uitîndu-mă ce „afișau“ alții, am constatat că *Il Manifesto, l'Unità* și *La Repubblica* erau ziarele preferate în mediul universitar și, mai mult decît atît, ele constituiau un fel de indicii ale identității purtătorilor. Era, oarecum, de *bonton* să arăți, printr-un colț de ziar ieșit din buzunar sau din geantă, că ai anumite convingeri politice. După cum ținuta vestimentară reprezenta, de asemenea, un cod pe care era bine să-l accepți: niciodată să nu apari în fața studenților cu cămașă bleu-ciel „ca în Parioli“ (cartierul select al Romei)! Era prea *business oriented,* era „de dreapta“, o purtau bancherii și managerii! La vremea aceea, priveam mai degrabă cu amuzament asemenea sofisticării care încercau să transpună, pînă la nivelul celor mai banale detalii de viață cotidiană, cele două „culturi“: de stînga și de dreapta. Am înțeles însă mai apoi că aveau o logică a lor, provenită din experiențele istorice și politice ale Italiei în secolul al XX-lea, asumate într-un fel propriu și exprimate într-o permanentă polemică. Oricum, într-o țară care cunoscuse un regim fascist, dar care avusese și cel mai puternic partid comunist din Europa Occidentală, a-ți declara/afișa opțiunile de stînga sau de dreapta era/este esențial.

Constat, de la o vreme, că a devenit și la noi *trendy* să-ți declari/afișezi identitatea politico-ideologică. Observ – în viața reală, pe site-uri, pe bloguri, pe Facebook – tot mai mulți oameni care spun pe față că au convingeri de dreapta sau de stînga. Mi se pare un pas spre normalitate, după ce ani la rînd am întîlnit oameni cu convingeri sincere de stînga care se fereau să le declare, pentru a nu fi asociați cu neocomuniștii, feseniștii, Iliescu etc. Și am întîlnit oameni care credeau sincer în valorile dreptei, dar se temeau să pronunțe direct cuvîntul „dreapta“, ca să nu fie plasați la extrema dreaptă ori ca să nu fie bănuiți că, într-o țară săracă, sînt un fel de „dușmani ai poporului“ oropsit și „țin“ cu noii îmbogățiți. Dacă acum – și văd asta mai ales printre tineri intelectuali și publiciști – cele două cuvinte pot fi pronunțate de-a dreptul înseamnă că am mai scăpat de un fals tabu pe care singur ni-l construiserăm. Mă tem însă că e cam tîrziu și cam ineficient.

Niciodată să nu apari în fața studenților cu cămașă bleu-ciel.

La dreapta, se reconstituie un discurs intelectual axat mai degrabă pe afirmarea valorilor tradiționale și stabile (de la credință la familie, de la proprietate la libertate). Tentativa este întrucîtva naturală și se întemeiază pe o realitate: în general, elitele intelectuale au susținut, după 1990, economia de piață, restituirea proprietăților, privatizarea rapidă, recuperarea tradiției interbelice și altele. (Să ne amintim cu cîtă enervare constata fostul președinte Ion Iliescu că „intelectualii sînt de dreapta“...). În plus, efortul de a recompune în mod coerent o „cultură de dreapta“ beneficiază de prezența pe scena publică a cîtorva intelectuali notorii, ale căror idei exprimate consecvent au devenit repere și au generat – cum ar zice specialiștii în marketing – *awareness* pentru întreaga „mișcare“.

La stînga, ca întotdeauna, găsim mai degrabă „reacții critice“: tinerii intelectuali de stînga se afirmă mai curînd hărțuindu-i pe mai vîrstnicii (și consacrații) intelectuali de dreapta, criticînd „sistemul“, înfierînd „gruo agendă potrivită societăților postindustriale și încearcă să o aplice într-o țară în care modernitatea nu s-a încheiat, în care se folosește foarte puțină pastă de dinți pe măsea de locuitor și în care „poporul“ votează în bună parte cu partidul care „dă mai mult“, nu cu partidul care propune valori/măsuri de stînga sau de dreapta. Din această inadecvare la realitate rezultă un fel de „snobism“ care compromite, într-o oarecare măsură, încercările noii stîngi de a construi – așa cum pretinde – o „alternativă“ la discursul dominant: e mișto, bineînțeles, să aduci în biata Românie idei de ultimă oră, să fii „conectat“ la dezbaterile intelectuale din alte părți. Doar că pe agenda celei mai mari părți a publicului aceste idei încă nu există.

Problema esențială mi se pare însă în altă parte. E foarte bine să avem dezbateri intelectuale consistente, dispute interesante de idei în numele „stîngii“ și „dreptei“. Numai că, pentru a avea efecte în societate, ele ar trebui să aibă susținere în politică. Să genereze efecte politice și electorale. Or, din acest punct de vedere, mi se pare că problema rămîne aceeași: discursul intelectual și civic – fie el de dreapta sau de stînga – rămîne în continuare neconectat la discursul și agenda partidelor politice. S-a făcut primul pas – acela de a afișa/declara deschis ideile de stînga sau de dreapta –, dar, în continuare, oamenii care își exprimă aceste convingeri nici nu vor să audă de partide și de liderii lor (băgați laolaltă în sintagma cu conotații negative „clasa politică“). În plus, dacă ne uităm prin Europa, observăm că vechea schemă stînga-dreapta cedează în fața unui populism transpartinic care cîștigă tot mai mult teren în fața alegătorilor. Și atunci?... Om mai vedea. Important, deocamdată, e că înțelegem să ne definim mai clar. Măcar dear ieși din asta niște dezbateri consistente și argumentate...

ținerea de minte

„CÎNTECUL A X

Argumentu

Țiganii sfaturile deșarte
Văzînd a de obștelui popor,
Aleg pe cei învățați la carte,
Care între sine fac sobor
Să hotărască ce stăpînie
Ar fi bună pentru țigănie.

1
Cîndu-s pîntece bine sătule,
Atunci e și gura vorbitoare.
Sfaturi cîte vrei și predestule
Îți dă și te-nvață fieșcare;
Popa-întorcînd de la botăjune,
Toată, de rost, cazania spune.

2
Dară cînd e lipsă de bucate
Nu știu cum și mintea să tîmpește
Și n-are sfaturi așa curate,
Iară limba tace ca ș-un pește;
Deci în pîntece pline stă toată
Filosofia cea lămurată.“

Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada,*
Curtea Veche Publishing, 2011

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Repede-am mai uitat

Era prin '92 şi mă aflam în cursa Tarom de la Bangkok, în drum spre casă. Avionul – plin. Nu era nici un loc liber. Pînă şi culoarele erau ocupate. Cu multe cutii de carton pline de orhidee. În marea lor majoritate, pasagerii erau componenţii delegaţiei româneşti de la Reuniunea anuală a FMI şi Băncii Mondiale. În anul acela, conferinţa se ţinuse în Thailanda. Sutele de cutii de orhidee nu aparţineau bancherilor, ci unor mici angrosişti români care cumpărau firul cu 1 dolar şi îl vindeau în Bucureşti cu 10-12. Avionul avea deja întîrziere la decolare. Cîţiva investitori-florari începuseră să bombăne. La un moment dat, se iveşte şi motivul întîrzierii: un amărît de chinez, care se strecurase (el ştie cum) printre filtrele de pe aeroport, ajunsese în Tarom (încerca să ajungă clandestin în România), fusese descoperit şi doi-trei poliţişti încercau să-l dea jos. Omul urla ca din gură de şarpe, se agăţa de uşi, ştia că îl aşteaptă o extrem de neplăcută repatriere în China, cu arestarea de rigoare. Legea e lege, pentru trecerea ilegală de frontieră există pedepse oriunde în lume. Cu toate astea, îmi era milă de amărîtul ăla care încerca să fugă dinspre comunism înspre o Europă liberă.

Cu atît mai tare m-a iritat reacţia cîtorva compatrioţi. „Uite, dom'le, ce ţine avionul în loc, uite de ce întîrziem. Să-l dea naibii jos mai repede, mama lui de prăpădit, i s-a făcut de plimbare pe gratis." M-am întors spre ei şi, cît am putut de calm, le-am reamintit că, în urmă cu mai puţin de doi ani, erau o mulţime de români care întîrziau trenuri sau camioane sau avioane pentru că încercau să treacă o frontieră spre o ţară mai liberă. Sau mai bogată. „Da, domnu', da' noi ce vină avem, de ne ţine ăsta-n loc?" Am tăcut, nu mai aveam argumente. Se uscau orhideele.

Acelaşi gen de uitare rapidă îl simt acum din tonul relatărilor despre evadarea (spectaculoasă, e drept) a unor refugiaţi, pe undeva, prin Ardeal. Din ce am înţeles, urmau să fie repatriaţi. „Periculoşii infractori" au fost prinşi în timp ce se ascundeau în cimitirul din localitate. Poliţia română a dovedit că merităm să intrăm în Spaţiul Schengen, presa română a fost atrasă de spectaculosul unei evadări pe cearceafuri înnodate, ca în filme. La „şi altele" am aflat că oamenii ăia erau din ţări ale Orientului Mijlociu. Atît şi nimic mai mult. Unde doreau să ajungă? Ce îi alunga din ţara natală – sărăcia sau lipsa libertăţii, sau amîndouă? Cum au reuşit să ajungă pînă în România? Care le este povestea? Nu am aflat nimic, în afara unor palide jelanii despre cît am fi de puţin pregătiţi pentru Faimosul-Spaţiu-Schengen, pe un ton care amintea de vulgata bunului român, aia cu „am apărat Occidentul sute de ani de invazia păgînilor, noi cu pieptul la hotarele Creştinătăţii, de neclintit". Contemplarea voioasă a propriului buric.

Nu prea înţeleg. Nu înţeleg lipsa totală de interes pentru ceea ce se întîmplă în ţări ca Libia, Siria sau Iran. Acolo trăiesc oameni care suferă pentru că o dictatură îşi face de cap. Trăiesc (ca în Iran, de exemplu) într-o societate schizoidă, mimînd supunerea la un regim de viaţă impus-primitiv în cursul zilei şi trăind seara, viu şi sofisticat, în spatele uşilor închise, cînd sînt feriţi de ochii autorităţilor. Oameni foarte educaţi care ştiu tot ce este nou în lumea literară, cinematografică sau teatrală mondială. Comentează, citesc, creează. Nu dau două parale pe propaganda oficială. Cît de bine îi înţeleg! Am trăit şi eu într-o asemenea ţară. Pînă în '89. De aceea, nu îmi permit să îi ignor. Ar fi ca şi cum aş fi trăit degeaba toţi anii ăia cenuşii, pe timpul lui Ceauşescu. Nu aş putea urmări un film ca *The Soviet Story* fără să mă gîndesc la nord-coreeni, cubanezi sau iranieni. La libieni sau cambodgieni. La ce aş putea face pentru ei, dacă mi s-ar ivi ocazia. Mda, ştiu, România e ţară mică, nu contează în marile ecuaţii mondiale, nu poate influenţa decisiv agenda etc. La fel ar fi şi Cehia. Numai că ei investesc solid şi continuu în a susţine, pe cît pot, schimbări democratice în regimuri autoritare. De ce noi am uitat atît de repede? Să fi fost coşmarul nostru mai urît decît al cehilor? Probabil.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

FESTIVALUL DEMUZICĂVECHE

Medieval Praxis events and more

Parteneri institutionali · Sponsori · Co-producator · Parteneri media

AQUA CARPATICA · STELLA ARTOIS · SĂMBUREŞTI · GDF SUEZ · TVR CULTURAL · SAPTE SERI · 121.ro · rfi · PORT.ro · RI · Marketer · Cultural · WALL-STREET · Business Woman · domus · Căminul · DILEMA · metroyotam.ro · Restoria · BUDIKA

PUBLICITATE

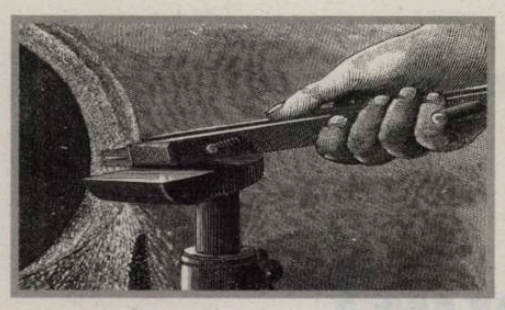

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

De ce nu sîntem şi noi polonezi?

În mod normal, România şi Polonia ar trebui să fie ţări cît se poate de asemănătoare. Şi nu numai pentru că le leagă o prietenie întreţinută prin gesturi frumoase, mai vechi sau mai noi. România şi Polonia sînt cele mai mari ţări din flancul estic al NATO şi al Uniunii Europene. Interesul lor comun este legat de o Uniune Europeană puternică, în care instituţiile comunitare să predomine în faţa interguvernamentalului şi a deciziilor unilaterale ale statelor „mari". Împreună, România şi Polonia pot juca un rol important în cadrul mecanismului de decizie european. În acelaşi timp, un eventual eşec al proiectului Europei integrate va face ca şi pentru România, şi pentru Polonia terenul să se încline ameninţător spre Răsărit. Ceea ce Polonia este în Nord, România este în Sud – o mare ţară de graniţă a NATO şi a Uniunii Europene, practic ultima frontieră a „Occidentului", în faţa unui spaţiu „rus" încă enigmatic şi vag ameninţător. România este la Marea Neagră ceea ce Polonia este la Marea Baltică.

Dar între România şi Polonia există un munte de deosebiri. În primul rînd, felul în care au reacţionat în faţa crizei. România se află printre statele membre lovite cel mai rău – Produsul Intern Brut a dat înapoi cu mai bine de 9 procente, în 2009 şi 2010, iar refacerea din 2011 este timidă şi ameninţată de revenirea crizei globale, profilată din ce în ce mai clar. Nicăieri în Europa, poate cu excepţia Greciei, măsurile de austeritate nu au fost atît de dure şi cu rezultate atît de puţin concludente. De partea cealaltă, Polonia afişează siguranţă de sine. Acum o lună, la Bruxelles, în cadrul unei conferinţe de presă susţinute împreună cu preşedintele Comisiei Europene, premierul polonez Donald Tusk le-a arătat tuturor o foaie de hîrtie pe care stătea scris: 4,3% J. Era creşterea economică a Poloniei din ultimul an. Şi un mesaj clar pentru Europa: Polonia ştie ce are de făcut şi vrea ca Europa să acţioneze concertat împotriva crizei.

Printr-o preşedinţie europeană pusă în slujba salvării euro şi, de fapt, a întregului proiect integraţionist, Polonia a cîştigat influenţă şi prestigiu. Liderii români continuă să vină în capitala Uniunii Europene complexaţi de propriile nereuşite şi să se comporte stîngaci, ca nişte rude din provincie.

Adevărat este că şi calitatea elitelor e alta. Să nu se supere liderii noştri politici, dar premierul Donald Tusk, ministrul de Externe Radek Sikorski, preşedintele Parlamentului European Jerzy Buzek, ba chiar şi încă tînărul fost preşedinte de stînga Aleksander Kwasniewski, aflat deocamdată în „rezerva de cadre", nu prea au corespondenţi pe măsură la Bucureşti.

„Secretul" reuşitei economice poloneze îl constituie succesul în atragerea fondurilor europene. Ceea ce arată o administraţie profesionistă şi un nivel al corupţiei ţinut măcar sub control, la cote „decente". România este codaşa Europei la capitolul absorbţie, ceea ce spune totul despre calitatea administraţiei şi nivelul corupţiei.

Iată că, după alegerile de duminică, partidul Platforma Civică, al premierului Donald Tusk, de orientare liberală, a cîştigat alegerile şi şi-a reînnoit mandatul. Explicabil. Pînă acum, Polonia a traversat criza mai bine decît oricare alt membru al Uniunii Europene. Tusk a gestionat situaţia cu calm şi mai ales fără stridenţe ideologice. În timp ce principalul său contracandidat, Jaroslaw Kaczyński s-a cantonat într-un discurs conservator, conflictual, plin de locuri comune şi de exclusivisme. Polonezii au optat, aşadar, pentru varianta moderată şi pragmatică.

România este la Marea Neagră ceea ce Polonia este la Marea Baltică.

În România, spre deosebire de Polonia, discursul politic se radicalizează, pe măsura apropierii alegerilor, dar şi a acumulării nereuşitelor de partea guvernării.

Partidul de guvernămînt îşi îngroaşă latura conservatoare, aducînd tot mai mult cu formaţiunea lui Kaczyński. În timp ce opoziţia, incapabilă de un discurs pragmatic, se raportează, orbeşte, la abordarea conservatoare a partidului de guvernămînt, fiind mai mult reactivă şi prea puţin activă. Opoziţia nu face decît să respingă conservatorismul „oficial", dar fără a veni cu nimic la schimb. În afara acestor două forţe, care, atacîndu-se reciproc, se susţin, de fapt, una pe cealaltă, nu mai există decît discursul antisistem al unor personaje caricaturale precum Dan Diaconescu sau Gigi Becali. Un deşert al ofertei, care va descumpăni o bună parte a electoratului.

Nu că Polonia ar fi raiul pe Pămînt. „Miracolul polonez" îşi are criticii săi, care sînt gata să parieze că nu va mai dura mult. Zlotul începe să dea semne de oboseală, datoria publică se apropie de nivelul maxim stabilit în Constituţie, de 55% din PIB. Cultivarea relaţiilor cu Rusia şi Germania de către actuala guvernare îşi are criticii săi în societatea poloneză. Şi lucrurile s-ar putea schimba dramatic în defavoarea partidului de guvernămînt, dacă al doilea val al crizei va impune măsuri de austeritate, care vor face uitat entuziasmul consumist, încă nealterat în Polonia.

Orice se va întîmpla însă în viitor, Polonia rămîne cu acumulările din ultimii ani, datorate unei politici europene consistente şi unei administraţii capabile să profite de politica de coeziune a Uniunii. Cum-necum, Polonia a făcut pasul spre „liga mare" a jocurilor europene, în timp ce România încă se chinuie pe terenurile noroioase de provincie. Aceasta este, de fapt, marea deosebire între două ţări care, altfel, ar trebui să se asemene.

adevărul EUROPA

Ovidiu Nahoi *este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Maestrului Radu Cosaşu, cu drag. Întîi muzica, apoi politica...

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Capriciile după Tomescu

La Alba Iulia, printre dilematici şi nu numai, l-am ascultat pe Alexandru Tomescu cîntînd în Catedrala Catolică, vreme de o oră, cîteva capricii de Paganini. Nu ştiu dacă talentul său formidabil, vioara lui faimoasă sau atmosfera de acolo m-au făcut să pot primi aceste capricii cu totul altfel decît mă aşteptam. Surpriza a fost, oricum, foarte mare şi foarte frumoasă pentru că am făcut pace în mine însumi cu acest opus paganinian.

Cînd am ascultat pentru prima dată toate *Capriciile* lui Paganini, de la primul la al douăzeci şi patrulea – mulţi ani de-atunci, prea mulţi! –, o senzaţie de mister jucăuş de sorginte diavolească a pus stăpînire pe mine şi am simţit magnetismul irezistibil al acestor mici cîntecele pentru vioară, ca pe o tentaţie pe cît de dulce pe atît de suspectă. Mi s-a părut că aud o muzică extraordinară compusă de un înger îndrăcit, genial şi orgolios. Sunete reci şi spectaculoase, stopuri neaşteptate, armonii care încep splendid şi se rup neaşteptat, imitaţii ale altor instrumente (flaut, chitară, corn, cimpoi etc.), saltul – cînd ameţitor, cînd lent al arcuşului, atacul – cînd rapid şi devastatator, cînd moale şi aproape liric, amestecul năucitor dintre „repede" şi „încet" fac din *Capricii* muzica totală pentru vioară. Aceste capricii par un fel de studii, dar am avut mereu convingerea că sînt mult mai mult. Instrumentul, aproape, se epuizează. Vioara singură, pură, nudă se etalează în toată puterea şi anvergura ei, într-un fel de extaz savaotic. Dar, la fel se întîmplă şi cu mine, ascultătorul. După un şir consistent de capricii paganiniene, mă simt stors de vlagă, învins. De fiecare dată, aceste capricii mă atrag într-un fel de zbucium din care ies zdrobit. N-am ştiut niciodată dacă e vorba despre o empatie anume cu violonistul sau e vorba despre mine, pur şi simplu.

Senzaţia aceasta nu m-a părăsit niciodată şi am crezut mereu că, pentru a executa bine *Capriciile,* violonistul trebuie să încheie pactul faustic, plasîndu-se astfel de aceeaşi parte a baricadei cu muzica pe care o cîntă. Acum vreo zece ani, am aflat povestea celui despre care se spune că a fost cel mai bun interpret al *Capriciilor,* Michael Rabin. În 1950, nu împlinise 14 ani cînd piaţa muzicală a primit un disc în care Rabin cînta 11 capricii, iar opt ani mai tîrziu le va înregistra pe toate 24. Lumea întreagă era uimită de geniul lui – da, geniu, nimic mai puţin! Oricine poate şi astăzi să-i asculte înregistrările, şi nu cred că se poate ridica vreo obiecţie la folosirea acestui cuvînt suprem în limba română: geniu. Înainte de toţi, îl uluise pe legendarul Ivan Galamian, profesorul lui Perlman şi al lui Zuckerman, care i-a dat lecţii din admiraţie (se poate şi aşa ceva!). Avea, însă, o natură bizară, era bîntuit de anxietate şi de nevroze. Cea mai grea spaimă cu care se lupta era aceea de a nu cădea de pe scenă. Doborît de această spaimă, pînă la urmă, într-un concert de la Carnegie Hall şi-a pierdut echilibrul şi nu a mai putut cînta. S-a spus că aşa a început o grea suferinţă neurologică, dar numai Dumnezeu poate şti ce s-a întîmplat, de fapt, cu el. Din 1959 nu a mai intrat într-un studio de înregistrări, deşi a continuat să dea concerte în care calitatea interpretării sale nu era cu nimic diminuată. A murit la 35 de ani, în 1972, dintr-o căzătură în propria casă. Unii zic că s-ar fi sinucis. Alţii că, în cădere, s-a lovit cu capul de un scaun. Dar unul ca mine, convins că muzica aceasta a *Capriciilor* e o lucrătură de o splendoare necurată, aflînd că cel mai bun executant al ei a avut un asemenea destin, ce ar putea să creadă? Cînd însuşi Itzhak Perlman a înregistrat *Capriciile,* i le-a dedicat lui Michael Rabin. Cineva mi-a vorbit imprecis despre o descendenţă românească a lui Michael Rabin, Wikipedia zice şi ea ceva despre asta – nu ştiu dacă e aşa, dar aş vrea să ştiu mai multe. Oricum, această poveste, asociată altora pe care le ştiu despre Paganini însuşi, a întărit în mintea mea convingerea că diavolul are ceva de-a face cu muzica asta. Oare degeaba îşi arată el, în al 13-lea capriciu (tocmai al 13-lea!), rînjetul?

Capricii – muzica totală pentru vioară.

Ei bine, la sfîrşit de sabat, într-o catedrală, Alexandru Tomescu mi-a arătat că mă înşel. Sigur pe sine, stăpînind tehnic perfect un talent de unică intensitate apolinică, charismatic şi simpatic, modern şi relaxat în abordare, ludic şi deloc luciferic, Alexandru Tomescu mi-a arătat că în *Capricii* se găseşte cu totul altceva decît crezusem. Mi s-a părut, la un moment dat, că dintre sutele de oameni strînşi să-l asculte, Tomescu îmi cîntă doar mie şi-mi spune „nu-ţi fie frică, nu e nimic din ceea ce credeai, e doar muzică". Acest „doar" a catapultat ceva magic în mintea mea. Deodată, am putut mulţumi lui Dumnezeu pentru această muzică, lui Alexandru Tomescu pentru splendidul său concert, lui Mircea Vasilescu pentru că a inventat acest festival la care l-a invitat pe Tomescu, domnului Andrei Pleşu care a inventat această revistă şi m-a primit, doamnei Tita Chiper pentru că mi-a deschis, cea dintîi, uşa redacţiei, doamnei Magdalena Boiangiu pentru că mi-a dat telefon într-o seară, prin 1995, şi m-a invitat să ţin o rubrică la *Dilema...*

P.S. Cînd am încheiat acest articol, năstruşnicul Internet îmi pune sub ochi notaţiile unui blog (http://www.georgeplesu.com/08-05-11-demonul-paganini-si-ingerul-tomescu.html). Aşadar, nu sînt singurul care simte astfel. Deci, e ceva!

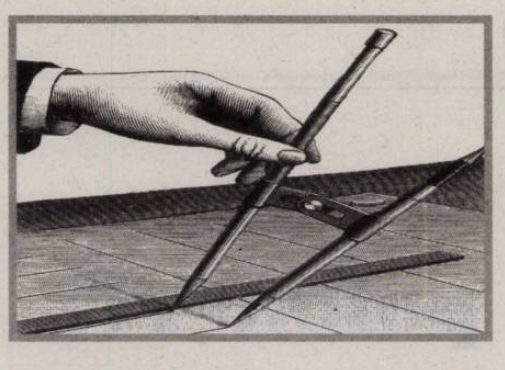

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

O veste bună, totuşi

Oricît de rare, cazurile de vechi clădiri bucureştene care, printr-o restaurare îngrijită, îşi recapătă frumuseţea trebuie semnalate aici – unde, de obicei, intră numai necroloage de case. De data asta, am plăcerea să anunţ că, pe strada Batiştei, la nr. 31, am văzut o asemenea excepţie. Încă de la începutul lui septembrie, un prieten mi-a atras atenţia asupra lucrărilor de la colţul cu str. I.L. Caragiale. E un adevărat palat. În realitate, două, care au rezultat din continuarea corpului 1, stil vilă elveţiană, cu un corp 2, masiv, eclectic. Am fost înăuntru numai o dată, cînd era acolo Institutul Cultural Maghiar, dar nu mai ţin minte nimic, decît sala de conferinţe şi o mulţime de scări care suiau şi coborau.

Prima dintre aceste case a fost construită, înainte de 1900, pentru un prinţ: Alexandru Callimachi (1866-1918). De neam domnesc, ce politică era să facă el? Desigur, conservatoare. A fost chiar vicepreşedinte al Senatului în 1912. Căsătoria sa, în 1890, cu Maria, fiica lui Gh. Vernescu, şeful Partidului liberal-conservator, întărea o alianţă politică efemeră contra lui I.C. Brătianu. Mărturia unui contemporan îl descrie: „temperament energic şi combativ... un adevărat cavaler". „Un bun stăpîn al ţăranilor de pe moşiile sale", adaugă şi N. Iorga, care a intrat în casa aceea, „plină de cărţi rare şi de tablouri", şi, ştiindu-l „priceput în mînuirea armelor", a îndrăznit să-i ceară sfatul cînd era ameninţat cu un duel de către grobianul Mihail Dragomirescu. Al. Callimachi, care-l preţuia ca pe „cel mai mare erudit al ţării mele", i-a oferit să tipărească pe cheltuiala sa *Istoria literaturii româneşti în secolul al XVIII-lea*, căreia Academia îi refuzase un premiu (!), iar istoricul recunoscător avea să adune din arhive două volume de *Documente privitoare la istoria familiei Callimachi*. Această casă, menită să fie expresia publică a rangului şi a caracterului seniorului feudal de la Stănceşti (pe malul Prutului), are parter, etaj şi mansardă, cu o friză, sub streaşină, de medalioane smălţuite sugerînd blazoane.

Prelungirea de alături, mai greoaie în căutarea măreţiei, i se datorează probabil fratelui mai tînăr al lui Alexandru, Jean (1880-1940). Prin căsătoria sa cu Anne Marie Văcărescu, în 1911, el a devenit şi proprietarul moşiei Măneşti (Prahova). Soţia sa a primit oaspeţi englezi din specia literară, cînd, după război, s-a construit şi corpul 2 la Bucureşti. Sacheverell Sitwell, în relatarea călătoriei sale din 1937 care s-a tradus de curînd în româneşte (de Maria Berza, Humanitas, 2011), îşi arată datoria faţă de gazdele lui, prinţul şi prinţesa Callimachi. Alt vizitator, pe care aceeaşi ospitalitate l-a îndemnat să scrie *Invitation to Roumania,* a fost Derek Patmore, fiul poetului catolic Coventry Patmore.

Paginile despre pătrunderea sovietică în Moldova au un accent personal memorabil.

Ultimul membru al familiei Callimachi pe care istoria literară îl mai înregistrează a fost Scarlat (1896-1975), fiul lui Alexandru. I se zicea „prinţul roşu" fiindcă de tînăr, în ziarul *Clopotul* din Botoşani, şi-a manifestat convingeri politice apropiate de comunism. Spirit neconvenţional, cum se vede din căsătoria sa cu actriţa (evreică!) Dida Solomon, a sfîrşit ca prizonier al regimului pe care-l chemase, în sinecura de director al Muzeului Româno-Sovietic (în casa care e astăzi Muzeul Literaturii Române). Dezamăgit de comunism, a scris un roman „de sertar", autobiografic, care, publicat postum, n-a avut nici un ecou, deşi l-am găsit interesant. Paginile despre pătrunderea sovietică în Moldova au un accent personal memorabil.

Cei care au întreprins reabilitarea casei, fie că ştiau sau nu cîtă tradiţie reprezintă ea, îndeplinesc o faptă exemplară.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Horia MOLDOVAN

SOS Provincia

Mănăstirea Zamca

Dintre cele şase aşezăminte de cult armeneşti ridicate în Suceava sau în imediata apropiere, astăzi se mai păstrează doar patru, unul dintre acestea fiind mănăstirea Zamca, a cărei restaurare este pe cale să se încheie. La importanţa aşezămîntului pentru istoria comunităţii armeneşti din Moldova a contribuit mutarea aici, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, la începutul secolului al XV-lea, a scaunului episcopal care pînă atunci fusese la Lemberg (Lviv, Ucraina de astăzi). Crearea unei episcopii în Moldova a fost pusă pe seama numărului mare de armeni cărora Alexandru cel Bun le-a permis stabilirea în ţară, confirmîndu-le vechile privilegii sau acordîndu-le altele noi.

Crearea unei episcopii în Moldova a fost pusă pe seama numărului mare de armeni cărora Alexandru cel Bun le-a permis stabilirea în ţară.

Numele sub care ne este cunoscută astăzi mănăstirea se datorează polonezilor lui Jan Sobieski: *zamek* sau *zamki* desemnînd o cetate sau o fortificaţie. În timpul campaniei antiotomane din 1690-'91, aceştia au ocupat Suceava, stabilindu-şi cartierul general în mănăstirea pe care au întărit-o suplimentar, adăugînd şanţul şi valul de pămînt care încă se mai păstrează pe trei laturi ale ansamblului. De altfel, incinta, aşa cum fusese concepută în secolul al XVII-lea, era destul de greu de apărat în lipsa turnurilor de colţ, care ar fi făcut posibilă supravegherea bazei zidului pe întreaga sa desfăşurare. De asemenea, zidurile, refăcute în bună măsură în timpul actualei campanii de restaurare, erau lipsite pe trei laturi de elementele uzuale ale arhitecturii medievale de apărare (drum de strajă, guri de tragere etc.).

Întemeierea mănăstirii şi ridicarea construcţiilor principale sînt atribuite de tradiţie fraţilor Auxent, Grigore şi Iacob, în fapt cei trei sfinţi cărora le sînt închinate biserica şi cele două paraclise din incintă. Deşi ansamblul a adăpostit, pe lîngă sediul episcopal, şi o comunitate de călugări, în interiorul zidurilor nu se mai păstrează urme ale locuirii acestora. Cele trei construcţii care se mai conservă sînt biserica principală plasată central, turnul de est şi corpul de clădire ridicat deasupra accesului vestic.

Purtînd hramul Sfîntului Auxentie, biserica principală a fost ctitorită la începutul secolului al XVII-lea de un armean înstărit – Agopşa Vartan (Vartanian), a cărui piatră de mormînt din pronaos a fost şi principalul reper pentru datarea construcţiei. Biserica nu se remarcă printr-o arhitectură aparte, caracteristicile sale fiind comune construcţiilor religioase moldoveneşti, cu excepţia cîtorva detalii de rezolvare funcţională interioară care ţine de specificul ritualului armean. Turnul de est, ridicat în 1606, adăposteşte, pe lîngă accesul în mănăstire, un paraclis dedicat Sf. Grigore şi, la ultimul nivel, camera clopotelor.

Clădirea care atrage însă atenţia, atît prin pitoresc cît şi prin forma neobişnuită, este cea de pe latura vestică a ansamblului – probabil spaţiu destinat anexelor episcopatului armenesc amintit. Arhitectura clădirii este rezultatul alăturării şi suprapunerii mai multor etape de construcţie, uşor de observat din felul în care este tratat decorativ exteriorul. Elementul care domină volumetria este paraclisul închinat Sfintei Fecioare şi, după unii, şi Sfîntului Iacob. Acesta a fost realizat ca o biserică moldovenească în miniatură, plasată deasupra unei construcţii care îndeplinea funcţii diverse. Format dintr-un naos pătrat cu turlă pe arce piezişe şi un altar semicircular în interior şi drept spre în exterior, în care se mai păstrează încă pictură în frescă, paraclisul are ca element decorativ specific începutului de secol XVII brîul răsucit care marchează zona mediană a faţadelor, similar celui al bisericii contemporane de la Dragomirna, dovadă posibilă a circulaţiei modelelor şi, posibil, a meşterilor, între cele două şantiere.

Horia Moldovan *este asistent la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

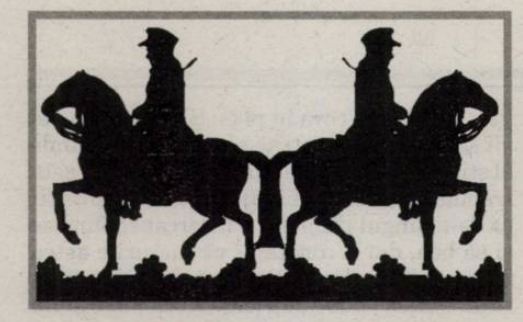

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Cum doare candoarea

Mai penibilă decît dispariţia cuvîntului (şi a ideii de) duioşie

– pe care nu de mult propuneam, fără consecinţe, să fie scrisă cu puncte puncte

d...e, precum se evitau pe vremuri cuvinte pornografice,

şi, mă rog, de ce să aibă consecinţe?

de unde această neobrăzare ca urma unui pix să aibă consecinţe

într-o ţară unde chiar înainte de a ne fi născut

se stabilise, la Capşa, că nimic nu are consecinţe? –

dar să mergem mai departe:

mai violentă şi mai dură decît dispariţia duioşiei

a fost lichidarea candorii.

Nu investighez (verb la zi) pe nimeni, dar cu siguranţă nu sînt singurul care nu a mai auzit/văzut

un gest de candoare, un gînd candid, o interogaţie candidă.

Intraţi în orice bar, bodegă, discotecă sau talk-show,

– nu vă propun totuşi un consiliu de miniştri –

şi întrebaţi: „ce e candoarea?, cu ce se prepară?"

şi veţi fi privit ca un deplasat mintal.

Deschideţi dicţionarul şi veţi găsi două rînduri la „candoare":

1) curăţenie morală. 2) nevinovăţie, naivitate.

Te zguduie un rîs aproape cît un sens cu nonsensul lui.

Într-un act de cultură, te duci la un anticariat, cauţi şi găseşti romanul care a avut pentru prima oară titlul acesta, *Candide* (1759), şi după un îndelung efort îl duci pînă la capăt, ca să afli ce?

Că a fi candid înseamnă să-ţi cultivi grădina casei.

„De ce vinzi prostii?", a fost întrebat acel anticar de către un nepot al său, după ce i-a rezumat subiectul.

Căutător – precum alţii, de adevăr sau de aur – al celor care au lichidat candoarea,

am altă reacţie:

cum îmi apare umbra fantomatică a acestui cuvînt,

îl văd pe James Finlayson – urîtul ăla mustăcios din filmele cu Stan şi Bran – aruncîndu-mi ocheada lui teribilă:

de ce mai caută ăsta cine-a lichidat candoarea?, ce politică face?

Îi sînt suspect, foarte suspect.

Căci, domnilor (şi eventual doamnelor), nu trebuie să fii Maigret-ul lui Simenon ca să ştii că

politica, adică totul, a lichidat candoarea, asimilînd-o cu cel mai detestabil păcat:

prostia. (Cînd un om civilizat nu vrea să-i spună unui prost că e prost, îi zice că e candid.)

În faţa cui şi în faţa a ce mai putem emite candori? În faţa telejurnalelor? În ciclonul informaţional? În jocul (aşa-i zice nu o dată) democratic? În faţa situaţiei din Orientul pe cît de Mijlociu pe atît de Extrem violent? În faţa primului *rock'n'roll* dansat la Kabul după 30 de ani?

Candoarea ne-ar prosti pînă la apolitism.

Nu mai putem fi candizi – nici eu, nici pixul meu – aşa cum nu mai putem să fim apolitici, conform maximei emise de o căpetenie a opoziţiei anticomuniste, imediat după '90: „azi, pînă şi stîlpii de telegraf fac politică".

E tragic pînă la amuzament în ce măsură nu ne putem debarasa de politică, oricît ar fi ea de cadaverică.

Şi, stanbranist nemîntuit, după Finlayson, îmi apare sergentul inconturnabil:

„Hai, circulaţi – nu e rost de nici o tragedie!"

Are dreptate: ce, în austeritatea prezentă şi mai ales viitoare, nu se poate trăi, în vecii vecilor, fără candoare?

Numai limba română, în ironiile ei involuntare, ne dă un răspuns:

Candoare? Cam doare.

Dar fiindcă nu-i cult şi matur să închei c-un calambur,

ţin să anunţ că anul acesta nici premiul literar franco-german *Candide* (15.000 euro), decernat de patru ani pentru a face cunoscut un scriitor contemporan de pe malurile Rinului, nu s-a putut acorda din cauză că laureatul Peter Handke nu a fost agreat de sponsorul principal. Handke e prea bine cunoscut ca un susţinător al Serbiei în conflictul cu Kosovo.

...Vi se pare prea clară demonstraţia? Aşa sîntem noi, stîlpii de telegraf: prompţi şi brutali.

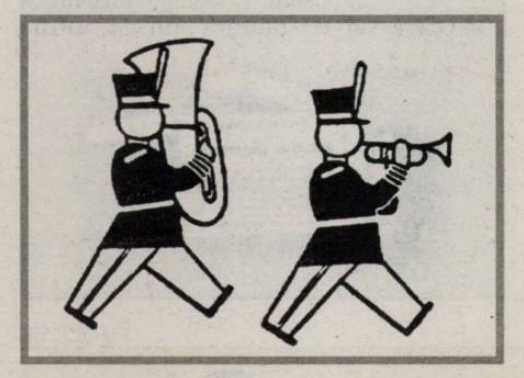

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Mall-urile Dunării

Sînt sigur că, în urma unei vacanţe în România, poţi să te întorci acasă odihnit, mulţumit, plin de speranţă că se mai poate face cîte ceva şi pe aici. Există locuri minunate, cu oameni minunaţi, poţi să ai norocul de a da peste spaţii în care obişnuinţa înjurării şi condamnării necondiţionate a naţiei e forţată să ia o pauză. E evident faptul că orice judecată generală prăvălită peste un popor întreg nu poate fi decît nedreaptă şi descalificantă pentru cel care o emite. Şi habar n-am cît de multe sau de puţine sînt locurile din ţara asta unde, oricît ai fi de cusurgiu, n-ai ce să comentezi, ci, pur şi simplu, îţi scoţi pălăria şi te bucuri sincer. Cert e faptul că locurile astea există, că ai şanse să dai peste ele, dacă te hotărăşti să pleci la întîmplare, renunţînd la destinaţiile sigure pe care le-ai descoperit în timp. Însă anul ăsta am avut ghinion.

Coborînd din Banat, spre Clisura Dunării, descoperi locuri uluitoare. Vederea fluviului taie într-o clipă orice chef de cîrcoteală. Privirea se umple de măreţie, iar spectacolul Cazanelor ocupă, o vreme, toată atenţia. E ca o beţie rapidă, în preajma unei poveşti fabuloase. Pe cît de scurtă şi de intensă, pe atît de aducătoare de cruntă mahmureală. Ca să se confirme, a mia oară, că orice secundă în proximitatea sublimului găzduieşte, la umbra sa, ani buni de foială în braţele derizoriului. Prezenţa umană de pe malul românesc al Dunării e un amestec de chermeză suprarealistă cu un tablou clinic de isterie a automutilării. Poate că lucrurile n-ar fi atît de evidente dacă Pămîntul ar fi plat, iar locurile astea s-ar afla la marginea lumii, dincolo de care s-ar căsca neantul. E foarte clar că lucrurile nu stau aşa. Dincolo de noi urmează ceva care se vede foarte bine, cu ochiul liber. E Serbia. Iar malul populat de fraţii noştri ortodocşi arată ca o lume locuită de oameni normali. Aşezări bine conturate, cuminţenie cromatică, discernămînt al formelor, linişte a imaginii. E evident că de partea cealaltă a Dunării s-au aşezat oameni care au o idee despre felul în care se locuieşte un spaţiu.

De la Moldova Nouă pînă la Orşova, compatrioţii noştri au pornit o ofensivă de proporţii colosale. Totul arată ca o declaraţie de război adresată naturii. O chemare la luptă dreaptă, un spectacol al competiţiei pentru cîştigarea unei poziţii suverane în primplanul atenţiei. Dacă natura a ştiut să plămădească imagini copleşitoare, pline de măreţie, oamenii acestor locuri sînt gata să prindă de cingătoare orice formă de suprematie a peisajului, s-o trîntească voinicește la pămînt şi s-o înlocuiască rapid cu ceva „frumos, deosebit", făcut de mîna omului. Natura arată aici ca un vrăjmaş care trebuie învins cu orice preţ, supus şi exterminat, încetul cu încetul. Ei bine, dacă poetul nepereche a definitivat în formă conţinutul milenar al frăţietăţii omului acestor meleaguri cu rîul şi cu ramul, pe malul românesc al Dunării se naşte, în contemporaneitate, un sentiment liric al fratricidului cu orice preţ. Locuirea acestui spaţiu geografic atît de limpede delimitat arată mai degrabă ca o patologie, decît ca o luare în stăpînire a unor locuri. Pare că ne răzbunăm pe ceva, că avem de plătit o poliţă istoriei, că „a venit, în sfîrşit, şi vremea noastră".

O salbă prelungă de locuinţe de vacanţă şi pensiuni se-ntinde vesel pe malul nostru. Veselia asta arată ca o sărbătoare a victoriei oamenilor asupra locurilor. Bucuria succesului inundă pereţii clădirilor cu un entuziasm cromatic mai divers decît cel al tuturor bazarurilor şi pieţelor reunite, din întregul Orient. Turcoazul, fisticul, siclamul şi fuchsia, rozul şi oranjul, balustradele de inox, jaluzelele de birou, albul imaculat al termopanelor, toate se adună într-o tornadă de senzaţii vizuale ameţitoare. Gura ţi se usucă de emoţie la vederea acestei învolburări, bei apă minerală şi ai senzaţia că ai turnat în tine un litru de vodcă. Însă free-jazzul formelor arhitecturale pune capac definitiv acestei sinestezii cuceritoare. Fiecare clădire cîntă în peisaj propria melodie, desprinsă din talentul de compozitor al fiecărui proprietar. Unghiuri extreme, lame de cuţit tăind privirea, contorsionări şi strangulări, obezităţi şi strecurări, chinuri cumplite ale imaginaţiei, eforturi disperate de a ocupa cu orice preţ tot spaţiul avut la dispoziţie. Geamul casei se abureşte de la respiraţia vecinului. Clădirile sînt înfipte unele în altele ca o grămadă de rugby. Fereastra dormitorului e la linia albă a şoselei, stropii de grăsime din ceafa prăjită la disc îţi sar pe parbriz, asfaltul drumului e prelungirea aspiraţională a curţii care nu există pentru că nenorocita asta de natură a fost rea cu noi şi ne-a dat un mal atît de îngust.

Şoseaua e într-o eternă reparaţie care nu poate avea loc decît ziua, în plin sezon, cînd lumea se vîjîie prin vacanţe de descoperire a frumuseţilor patriei. Se lucrează pe bucăţi, după un plan care seamănă cu capriciile zeilor din Războiul troian. Imaginea generală e una de insatisfacţie obeză, colorată nebuneşte. O nemulţumire profundă că n-am putut face mai mult. Că apa şi stîncăria defileului sînt două limite cumplite pentru elanul nostru creator şi pentru dorinţa noastră nereprimată de a ne declara în fel şi chip libertatea şi talentul. Dintr-un golf, peste tot peisajul, un Decebal cu aspiraţii de Mount Rushmore veghează continuitatea noastră pe aceste meleaguri. Te-ntrebi în fiecare clipă cum dorm compatrioţii noştri care dau aprobări pentru aşa ceva. Unde se vor fi ascuns ultimele urme de demnitate, unde se vor fi topit cele din urmă boabe de brumă ale respectului pentru micilicul ăsta pe care îl numim *spaţiu public?* Cel mai probabil în entuziasmul de a corecta erorile naturii, în bucuria de a arăta lumii că aici se poate găsi oricînd „ceva frumos, deosebit".

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

10.000 de ore de muncă

Cum se face că, în ultimele decenii, în paralel cu o Românie ce a trecut prin tot felul de peripeţii (schimbare majoră de regim, tranziţie complicată, paşi înainte şi înapoi), echipa feminină de gimnastică şi-a menţinut în general performanţele la un nivel ridicat şi destul de constant? Din paralela asta inegală rezultă că gimnastica noastră e sol ferm sau e un fel de bîrnă cu echilibristică?

Regula celor 10.000 de ore există în orice profesie. Ea presupune că, pentru a atinge un nivel performant în meseria ta, ai nevoie de aproximativ 10.000 de ore de muncă, atenţie şi implicare susţinută. Jurnalistul Malcolm Gladwell, cel care a vorbit primul despre regulă, mărturiseşte că, pentru el, cele 10.000 de ore s-au scurs în 10 ani de viaţă. Puteţi face calculul, e o estimare corectă. Chiar, faceţi calculul, vă rog, e interesant!

Dar nu toate meseriile au acest timp la dispoziţie. În majoritatea sporturilor, ciclul de viaţă al performanţei este mai mic. Gimnastica este exemplul clasic al arderii etapelor naturale. Fetele şi băieţii se apucă serios de gimnastică la 10-12 ani şi deja la 16-17 ar trebui să fie în vîrf, pentru că se adună un stres al organismului care, inevitabil, le coboară capacitatea. Şi atunci totul se accelerează cu o intensitate a muncii care, fiind vorba de copii, nu face parte din cultura multor ţări. Acesta este şi motivul pentru care gimnastica mondială arată ca un dominion al aceloraşi steaguri. România, China, Rusia, mai nou Ucraina, şi, cînd şi cînd, Statele Unite.

Dar mai dospeşte ceva pitit în întrebarea *Dilemei vechi*. În sport e ca în educaţie. Ca să-ţi explici o tendinţă, uită-te înapoi cu 10-15 sau chiar cu 20 de ani! Atunci s-au construit performanţele de azi. La începutul anilor '90 existau încă antrenori respectaţi în societate, nu doar cîteva vîrfuri, medici sportivi, şefi de şcoală sportivă şi copii care începeau timid, dar pasionat sportul, la 6-7 ani, în primele clase de şcoală. Ca să măsurăm ce facem cu adevărat acum, reveniţi, vă rog, cu întrebarea peste 10 ani! Atunci vom vedea cine a atins cele 10.000 de ore de efort.

Cătălin TOLONTAN

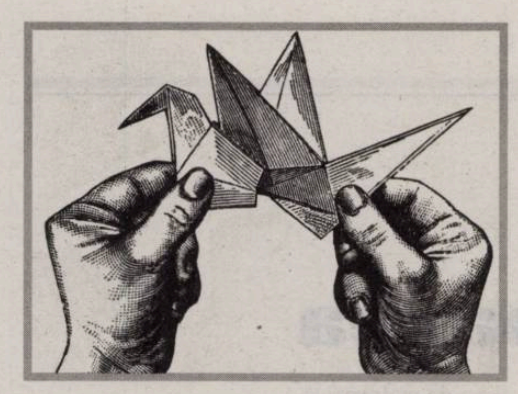

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Palme şi alergări

■ Voleiul e un sport în care coechipierii au ocazia să te privească atent în timp ce loveşti mingea. Tocmai de aceea poate, cînd unul greşeşte, ceilalţi sînt obişnuiţi să zică aproape în cor: „Nu-i nimic“. În scurta mea experienţă serioasă cu acest joc, îmi aduc aminte totuşi că, de multe ori, atunci cînd „stricai“ cîte o minge, această formulă încurajatoare a colegilor, menită să-ţi menţină un psihic bun, era însoţită de priviri nu tocmai prietenoase. După meci, oricum te lua în primire antrenorul, cu ironii, sfaturi sau reproşuri. Era o perioadă cînd sala noastră de la Olimpia era ocupată şi mergeam undeva pe

„Asta-i miiingea“, a zis el din nou, şi plici...

Calea Plevnei, pe un teren acoperit al clubului Steaua. Cei doi antrenori ai noştri, bonomi, rotunjori şi plini de umor, ne lăsaseră pe mîna unui tip nou, blond, într-un trening albastru cu roşu. Un fascist. Ne punea să dăm la nesfîrşit ture pe hipodromul dezafectat de vizavi. Alergam ca nişte cai, cu transpiraţia şiroindu-ne pe tot corpul, în ciuda frigului pătrunzător. Aerul rece ne făcea să ne înecăm. Scuipam şi-l înjuram între noi. Cam pe atunci descoperean şi bucuria de a înjura. Aveam vreo 12 ani.

Într-o zi, la antrenament, cînd mingea mi-a sărit prost din mîini, antrenorul cel nou s-a apropiat de mine, sfredelindu-mă cu privirea lui albastră. Vorbind printre dinţi, mi-a arătat cum să pun căuşul palmelor unul peste altul şi să fac din antebraţe o suprafaţă de lovire aproape dreaptă, ca o scîndură. Am imitat întocmai poziţia lui. „Vezi că poţi, aşa trebuie să ţii mîinile. Să ne închipuim acum că asta e miiingea...“ Şi mingea era palma lui de voleibalist, cît o lopată. Iar „miiingea“ asta s-a ridicat uşor, apoi a coborît brusc într-o plesnitură cruntă peste antebraţele mele întinse, deasupra locului unde se văd venele. N-am îndrăznit să mă feresc. Ustura groaznic. „Asta-i miiingea“, a zis el din nou, şi plici... Locul era deja roşu şi avea să se facă vînăt. „Şi încă o dată – a continuat – ca să-ţi intre bine în cap. Asta-i miiingea...“ Şi mi-a intrat în cap definitiv, iar de atunci, cînd văd pe plajă sau în altă parte oameni care joacă volei şi lovesc mingea de jos aiurea, cu oasele antebraţului sau cu mîinile ţinute strîmb, îmi vine să le spun că am o soluţie la problema lor.

■ Cele două profesoare ale noastre, doamnele Damaschin şi Decuseară (chiar aşa o chema), ne-au părăsit prin clasa a V-a. Ne ţineau mai mult în sala de sport, care era de fapt o sală de clasă adaptată, cu spaliere pe toţi pereţii şi mereu plină de praf. Cînd nu le plăcea ceva, doamnele profesoare pedepseau de comun acord pe cîte un coleg de al nostru, aşa, ca nişte mame, la cîte 50, 100 sau chiar 200 de genuflexiuni. Dacă împricinatul era băiat, condamnarea putea să fie convertită şi în flotări. De obicei, pedepsiţii abia dacă mai reuşeau să vină a doua zi la şcoală, din cauza febrei musculare. În sfîrşit, am scăpat de cele două drăguţe doamne şi în locul lor a venit un profesor, Dragomir, fost atlet de performanţă, care ulterior a făcut şi IEFS-ul, cum se numea pe atunci. Ne-a explicat că el preferă exerciţiile în aer liber şi că nu-i place fotbalul defel. Pentru noi, băieţii, asta era o nouă lovitură. Alergările erau marea lui specialitate şi bucurie. Şi ne punea să alergăm întruna. Proba standard de rezistenţă, cea de 600 de metri, fusese transformată de el în 800 de metri şi apoi într-o tură de şcoală prin exteriorul curţii, despre care nimeni nu mai ştia cîţi metri înseamnă. Nici nu conta. Prima oară ne-am oprit cu toţii să ne mai odihnim pe după nişte case, unde speram că n-o să ne vadă. Profesorul s-a prins însă şi data următoare a alergat cot la cot cu noi, ca să ne supravegheze. Efortul ni se părea groaznic, dar prezenţa lui printre noi nu ne mai lăsa nici o portiţă de scăpare. Îl consideram rău. Unii l-au reclamat dirigintei, alţii au venit la şcoală cu părinţii montaţi împotriva lui.

Nu ştiu ce a ajuns la el, dar mi-aduc aminte cum, într-o zi cu ploaie, la ora de sport, Dragomir ne-a ţinut în clasă şi ne-a spus că nu vom face nici un exerciţiu fizic. Doar vom vorbi. Ne-a explicat că în viaţă reuşesc luptătorii, cei care încearcă să se depăşească întruna pe ei înşişi, cei care nu se dau niciodată bătuţi. Spunea că lupta asta se învaţă cel mai bine din sport. În plus, mişcarea e sănătoasă, ne-a explicat, şi trebuie s-o deprinzi de copil. Unora nu le place, pentru că nu reuşesc să treacă de un anumit prag şi sportul li se pare o corvoadă. Dar dacă reuşeşti să treci însă dincolo, nu vei avea decît de cîştigat, vei căpăta ceva în plus. Şi el nu voia decît să ne ajute pe toţi să ajungem acolo unde el ştia că ne va fi bine, chiar dacă pentru asta trebuia să ne devină antipatic. Ne-a povestit că de-a lungul timpului a încercat să fumeze şi să bea, dar a constatat că lucrurile astea nu erau de el. „Eu sînt mîncat de cariile sportului – ne-a spus –, e viciul vieţii mele şi nu se potriveşte cu altele.“ A fost o oră de motivare. Lucrurile acelea, spuse cu multă pasiune de către un om pe care-l credeam dur, ne-au marcat mai mult decît toate lecţiile pe care ni le ţineau pe atunci profesorii. Şi, de curînd, am devenit foarte atent, auzind că mai mulţi părinţi vor să-l reclame pe profesorul de sport de la clasa fiului meu, fiindcă ar fi prea dur cu elevii.

■ ■ ■

ready made

„Eu, domnule filosof, iată cum cuget despre simţire şi cum o definesc: «Simţirea este un fluid individual care, redus la cea mai simplă expresie, printr-o impulsie comunicativă şi făcînd prin ipotenuză o tangentă prin fibrele simţitive, străbate prin toate liniile paralele ce se unesc din natura lor într-un punt şi prin simţibilitate produce toate sensaţiunile, toate simtimentele simtimentalismului celor cinci simţuri ce simţualmente fonţionă prin cele cinci simţioruri».“

I. Heliade Rădulescu,
„Filosoful şi teologul absolut“,
în *Opere,* vol. III, Editura Minerva, 1975

PUBLICITATE

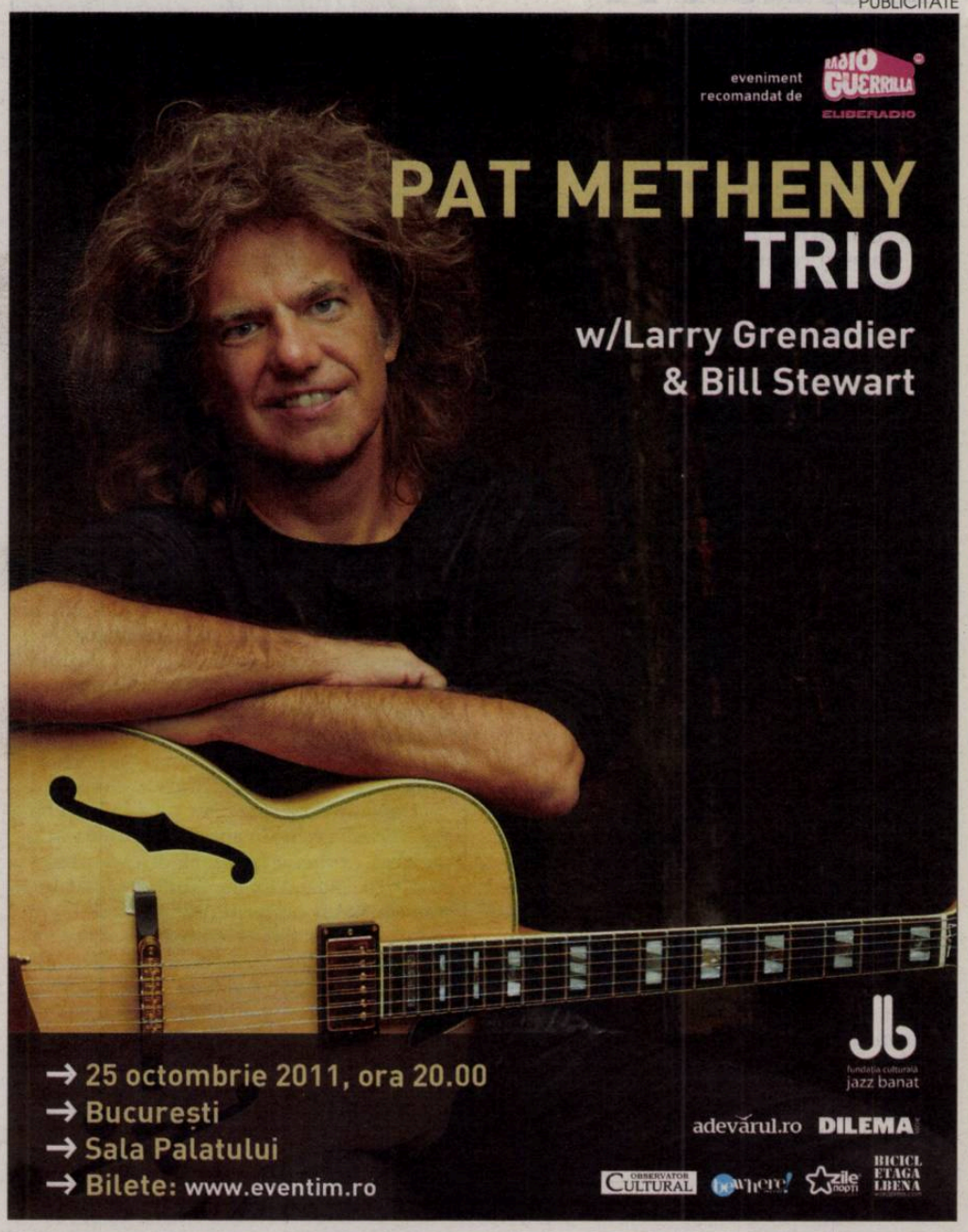

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Avem o cetate, cum procedăm?

Nu mai fusesem în Alba Iulia de mult. Nu prea aveam de ce să trec. Tocmai de aceea, plăcerea a fost dublată de surpriza unei cetăţi din care nu ţineam minte decît Catedrala Unirii şi şanţurile pline de gunoaie şi care acum mă întîmpina cu impunătoarele sale clădiri radiind în soarele de toamnă, ruine romane şi gardă imperială, cu vechea manutanţă transformată într-un hotel de un lux rafinat impecabil şi caricaturile lui Ion Barbu zîmbind de pe zidul de la una dintre intrări. Din loc de pios pelerinaj naţional anual devenise, în cei cîţiva ani de reabilitări, un spaţiu deschis şi viu. După o zi de plimbare, mi-a fost clar că Cetatea din Alba Iulia este pe cale de a deveni unul dintre cele mai bogate – şi plăcute – centre de atracţie ale României. Are tot ce îi trebuie, de la o incredibilă stratigrafie istorică, întinsă fără „pauze“ pe două milenii, pînă la peisaj şi spaţiu generos de plimbare; dar are şi oameni care ştiu să acceseze fondurile europene mai bine decît orice alt oraş de talia sa din ţară şi parteneriate public-privat care par să funcţioneze impecabil. Pe scurt, un potenţial uriaş şi promisiunea unui succes pe măsură.

Într-un fel însă, de-abia de acum începe adevărata provocare. Este extraordinar că Cetatea arată deja aşa cum arată şi va fi finalizată în curînd, dar ce facem cu ea, ca să spun aşa? *Este o problemă de viziune* – îmi declara unul dintre actorii principali ai acestei aventuri. Chiar aşa şi este, dar fără a mă alătura şi eu corului spontan al Casandrelor, trebuie recunoscut totuşi faptul că exact „viziunea“ este ceea ce lipseşte majorităţii edililor din România. Care este deci această viziune şi, mai ales, ce s-ar putea învăţa din ea pentru cazul altor oraşe din ţară?

Fiind vorba despre un spaţiu suprasaturat de istorie, dar şi vast şi în aer liber, principala provocare în astfel de situaţii este opţiunea între *muzeu* şi *spaţiu public* – nu în termeni de excludere reciprocă, ci de prioritate strategică. Altfel spus, *ce* se doreşte a fi acest spaţiu? Opţiunea „muzeu“ ar privilegia obiectivele şi vizitarea lor, din perspectiva unei patrimonializări riguroase şi vizînd în principal un public dacă nu specializat, în orice caz preocupat de domeniu. Spaţiile conexe ar rămîne, în mare parte, legături funcţionale, context secundar al unor „texte“ de referinţă. La o adică, tot ceea ce prisoseşte acestei reţele de monumente ar putea fi astfel sacrificat. Opţiunea „spaţiu public“ ar inversa oarecum viziunea, înlocuind *vizita* cu *plimbarea* şi valorificînd contextul în sine, ca spaţiu de mobilitate şi socializare, doar potenţat de punctele tari ale „obiectivelor“.

Pare simplu (şi, comparativ, mai „popular“), dar spaţiul public nu este un spaţiu plin cu public, nu este un dat, ci o construcţie socială complexă. *Agora*, la care continuăm să ne raportăm cu veneraţie, nu a existat acolo, în centrul cetăţilor greceşti, ci a fost o extraordinară invenţie culturală ce a cerut secole de pregătire şi a avut implicaţii pentru milenii. De asemenea, francezii nu au inventat mersul pe jos, dar sînt părinţii acelei forme spiritualizate pe care nu o poate exprima adecvat decît cuvîntul francez corespunzător: *flâner*. Aşa că „plimbarea“ nu este nici ea un simplu mers pe jos.

Toate acestea necesită cu adevărat viziune. Şi cîteva inevitabile opţiuni strategice

Plimbarea *să fie cel mai scurt drum spre* vizită...

preliminare: eliminarea maşinilor, trasee pietonale şi de biciclete, valorificarea şi amenajarea de spaţii verzi şi ofertă diversificată şi de calitate – de la expoziţii şi spectacole, la tîrguri şi terase. Un spaţiu public astfel animat face apoi ca *plimbarea* să fie cel mai scurt drum spre *vizită*...

O a doua provocare, oarecum complementară, se referă la *cine* este destinatarul strategic al acestui spaţiu. Alternativa principală (prezentă într-un fel şi în strategia de dezvoltare a municipiului Alba Iulia) este următoarea: *turistul* sau *localnicul?* Mîndria locală – şi naţională – ar tinde să-l privilegieze (aproape exclusiv) pe turist: să vadă şi străinii ce minunăţii avem noi aici! Pe bună dreptate, în acest caz. Doar că turiştii vin şi pleacă, şi perioade lungi de timp nu vin deloc. Nici măcar Parisul nu este vizitat la fel în toate lunile din an. Localnicii sînt însă la faţa locului şi, dacă se vor simţi „la ei acasă“, vor veni tot timpul. Pe de altă parte, turiştii nu sînt atraşi doar de locuri, ci şi de spiritul locului, adică de oamenii săi, şi vin cu atît mai mulţi cu cît găsesc mai mulţi localnici animînd spaţiile publice ale urbei. Altfel spus, permanenţa dezinvoltă a localnicilor în spaţiile reprezentative ale oraşului îi atrage – şi convinge – pe turişti, cel puţin la fel de mult ca locurile faimoase în care locuiesc aceştia. Mai presus de toate însă, orice oraş trebuie să fie dedicat în primul rînd locuitorilor săi, şi doar apoi străinilor care îl vizitează! Pentru aceasta, nu este suficientă *istoria* publică a „obiectivului“, ci trebuie respectată şi promovată cu tact şi *memoria* intimă a locului, acele mici elemente ce trezesc amintiri personale sau legende urbane, animate de tabieturile unor preumblări sentimentale ale localnicilor mulţumiţi.

Dacă Alba Iulia va deveni sau nu „cealaltă capitală“, aşa cum ambiţios se prezintă aceasta în proiectul său de viitor, depinde şi de acest gen de opţiuni. Dacă va reuşi însă – şi are toate premisele să o facă –, Cetatea sa ar deveni nu doar un „obiectiv“ cultural de prim rang, ci şi o pildă de care avem poate mai multă nevoie decît de orice altceva: o *„success story“* care să ne aducă şi o doză de optimism în această ţară dezvrăjită.

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

A fi ţigan, a fi ţăran

Dilemele – cel puţin cele lingvistice – în ceea ce priveşte *a fi ţigan* par a se fi rezolvat. După cum probabil ştiţi, noile ediţii ale dicţionarelor limbii române vor fi mai selective în raport cu unele definiţii ale cuvîntului *ţigan* considerate (pe drept) ca fiind denigratoare. Va rezolva acest lucru integrarea tuturor ţiganilor în normele civilizaţiei? Nu, evident. De regulă, propăşirea unei comunităţi *(oricărei* comunităţi – fac precizarea, pentru suspicioşi, că tot ce spun e valabil pentru orice etnie) aşadar vine din educaţie, şi nu din piruete de dicţionar. Indiferent de ce va scrie DEX-ul, vor exista în continuare ţigani care vor pune mîna pe carte (sînt gata să vă prezint studenţi din această etnie de care veţi fi mîndri), după cum vor fi unii care vor pune mîna mai curînd pe altceva, nu neapărat al lor. Vor fi unii care-şi vor da copiii la şcoală la 6 ani şi vor fi alţii mai înclinaţi în a-şi da fetele spre măritiş, cam pe la aceeaşi vîrstă.

Nu voi relansa aici dezbaterea despre ce înseamnă *a fi ţigan* în România (sau în Bulgaria, în Cehia, în Franţa ş.a.m.d.). Ci doar vă propun să ne reamintim despre ce înseamnă, în limba română, *a fi ţăran*. Mai direct spus: cuvîntul *ţăran* a strîns, pe firul secolului al XX-lea românesc, o formidabilă încărcătură peiorativă. Potrivit unui clişeu ipocrit şi netrebnic, *ţăranul* este, în mintea unora, partea mai bleagă a românităţii. *A fi ţăran* însemna a nu şti ce-i acela automobil (în anii '20), a nu şti cum funcţionează un fermoar (în anii '40), a nu şti ce face frigiderul (în anii '60) şi a nu avea *jeans*-i, postere cu Kim Wilde şi casete video cu Chuck Norris (în anii '80); şi multe altele, pînă-n ziua de azi – multe dintre ele de rău.

Deşi regimul comunist începuse, declarativ, ca fiind unul al „muncitorilor şi ţăranilor", realitatea lingvistică a României a mers în sens opus: *muncitori* erau numai fraierii, iar *ţăranii* erau cei prea leneşi sau prea bătrîni pentru a mai merge la oraş (spre a deveni muncitori!). Această pervertire a limbii (şi minţii) româneşti în privinţa cuvîntului *ţăran* cred că-i una dintre marile noastre culpe comune. Şi spun aceasta nu pentru că *ţăran* vine de la un superb cuvînt al limbii latine, *terra;* ci pentru că, începînd cu vremile lui Burebista şi pînă în anul 1985 al erei ceauşiste, cei mai mulţi dintre autohtoni asta au fost: nişte ţărani. De-abia în '85 s-a produs inversarea balanţei, şi populaţia urbană (mai tînără, mai fertilă şi teoretic mai educată) a depăşit în termeni demografici populaţia din rural – una tot mai îmbătrînită şi într-ale cărei şcoli, de la an la an, păienjenii au devenit mai numeroşi decît copiii.

Azi, situaţia s-a mai schimbat ceva – în sensul că s-a agravat. În limba română contemporană, *a fi ţăran* (tot) nu e de bine. Deşi cu toţii bănuim, fără a fi Nouriel Roubini, că prosperitatea României, cînd va fi să vină, tot dinspre pămînt va veni, şi nu dinspre birourile aseptice din reclamele TV. Deşi cu toţii ştim că marea literatură română e mult mai credibilă atunci cînd vorbeşte prin Ion

Cum 18 milioane de români se autodenigrează terminologic.

al lui Rebreanu sau prin Moromete al lui Preda decît atunci cînd o face prin personajele urbane ale lui Camil Petrescu (personal, fără a fi specialist în domeniu, am impresia că singurii orăşeni ai literelor române se află în dramaturgie, nu în romane). Revenind la prezent, personal am admirat gestul solistului pop care a ieşit într-un concert cu un tricou pe care scria „Sînt mîndru că sînt ţigan". Dar nu am văzut pe nimeni (şi nici nu-mi pot imagina) pe cineva care să-şi scrie pe textila de pe el „Sînt mîndru că sînt ţăran" – deşi în situaţia asta sînt vreo 18 milioane de români (măcar cu una sau două sau trei generaţii în urmă).

În fine, cred că se cuvine precizarea că nici nu vom putea da vina la infinit pe comunism pentru această depreciere a cuvîntului *ţăran*. Viermele intrase în măr ceva mai devreme – şi nu l-am scos de acolo nici acum. „Ce ştie ţăranul ce-i acela şofranul" nu-i o formulă venită pe tancurile sovietice. În mod evident regimul trecut a favorizat oraşele (pe care le vedea sinonime cu progresul, conform marxism-leninism-stalinismului clasic). Dar oare noi ce facem, de 20 de ani? Exact la fel. Copiii ţăranilor de azi au mai puţine şanse la educaţie înaltă decît copiii ţăranilor de acum 40 de ani! Disparitatea economică (nivel de viaţă, cîştig mediu lunar, facilităţi tehnologice etc.) se adînceşte în loc să se astupe! Care-i imaginea stereotipală a ţăranilor din emisiunile TV? V-o reamintesc: femei fără dinţi în gură, bărbaţi cu figuri de tuberculoşi şi uşor chercheliţi, copilaşi cu figuri de lumea a treia albă. Plus foarte mulţi papuci de plastic.

Şi, apropo: pînă ce această ipocrizie a denigrării „ţăranului" nu va fi lecuită, nici că vom avea orăşeni autentici.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Popa Lică de la Olt

Cînd mamă-sa cu tată-su hotărîseră să se ducă la Teologie, nu-i trecu prin minte că o să se facă popă. Crezu că pînă va fi să termine primul an le va trece: banii cheltuiţi cu haine, cărţi, drumuri, absenţa prelungită de acasă vor mai potoli îndîrjirea fanatică a maică-sii de a-l vedea cu orice preţ în sutană, slujind liturghia la biserica din sat. Dar nu fu să fie, că prin ultimul an de seminar îi găsi o fată, una Lenuţa de pe la Balş, şi-l însură, pregătindu-l astfel pentru ce va să fie. Cu Lenuţa nu se plăcu cine ştie ce: mamă-sa voia o nevastă, Lenuţa visa la ziua cînd toată lumea o să-i spună „coana preoteasă", el ascultă de mamă-sa din mare comoditate, crezînd că va face el într-un fel cînd se va putea. Aşa că primi tînăra nevastă şi zestrea bunicică, plătită generos de nişte socri mîndri că fata lor va mînca o colivă, mai în toate zilele.

Şi iată că, într-o zi, Lică se trezi popă... cu parohie, cu nevastă, cu sutană şi c-un cîrd de babe „sfioase"... Pînă în ziua primei liturghii, Alexandru, ştiut de toţi ca Lică, nu se prea gîndi la ce ar trebui să fie; împins de ai lui de la spate, intră în cursa preoţiei şi se pomeni preot „de-adevăratelea". Nici n-ar fi avut altă alegere... toţi verii şi toate verişoarele trecuseră prin Seminar... acolo avură pe „cineva", acolo se grăbiră să-şi ducă odraslele. „Şi, apoi nu-i chiar de colo să fii preot", îi zise mumă-sa, vînturîndu-i pe sub nas casa, coliva, pomenile, banii, respectul... zecile de fete ce vor veni să se spovedească... cuminţi şi rumene, parfumate şi pline de nuri... Şi el cu patrafirul... Cît despre vocaţie... şi har... la asta nu se gîndi nimeni.

Prima zi fu mai grea decît toate: el în hainele alea prea lungi, prea largi, prea... nici nu ştia cum să facă şi ce să facă... sugrumat de emoţie, nu îndrăznea să facă primul pas, noroc că îl împinse Lenuţa... direct în faţa altarului... Şi, cînd deschise ochii... un cîrd de babe, trei-patru moşi şi cîteva gospodine îl priveau cu nesaţ, aşteptînd să „cuvînteze"... „Asta îi toată parohia mea?" se întreba năucit, căutînd cu disperare fetele frumoase şi parfumate... nurii... găsind doar basmale obstinent înfăşurate în jurul capului...

A fost o vreme cînd Teologia constituia speranţa de îmbogăţire a multor familii. Ca şi Lică, mulţi copii au fost sacrificaţi de dragul unei colive, cu speranţa că vor face ceva bani din vînzarea serviciilor divine. Au apărut astfel familii, nemuri, clanuri de preoţi bine ancoraţi în traficarea diverselor oficii, împărţind şi împînzind parohiile... Unii s-au adaptat şi chiar şi-au găsit vocaţia şi „bogăţia", alţii... Lică printre ei... Din prima zi s-a luat la harţă cu enoriaşii şi i-a tot ameninţat că pleacă... şi-i lasă cu morţii pe masă... s-a înscris chiar la Drept să le arate că nu-i pasă... Trecură anii şi nu fu să plece, ci se ancoră din ce în ce mai mult în parohia asta de peste Olt, făcu copii, „coana preoteasă" se îngrăşă... îşi ridică casă, îşi luă maşină... şi, din plictiseală, intră în jocul babelor şi al bîrfelor... Şi duminică de duminică, cu ajutorul liturghiei îşi spunea ofurile: „Doamne, miluieşte, Doamne, miluieşte, ce zici tu, Lisaveto, că io nu ştiu cum zici tu de mine pe la margineee... păi, tu vorbeşti, fă Lisaveto, că de cîte ori îţi trec pragul casa-i nemăturată... Doamne, miluieşte... şi patu' nestrîns... Doamne, miluieşte... şi vasele nespălate... Doamne, miluieşte... Şi tu Marghioală, că te credeam femeie de treabă, da' te puseşi cu dracu', Doamne, iartă-mă... şi zici că nu fac eu slujbă frumoasă la groapă... Doamne, miluieşte... păi cum, fă Marghioală, nu fac slujbă, fă... că fi-ta îi cea mai mare curvă... fă... Doamne, iartă-mă, că o văzui io la oraş, fă, în piaţă, fă, cu unu de să tot pupa... aşa în văzu' lumii... Doamne, miluieşte, da' pă la biserică nu trece neam...". Şi uite aşa îşi pierdea zilele şi nopţile ciorovăindu-se cu babele satului, îngropînd, însurînd, botezînd şi făcînd vremea să treacă, cu gîndul că trebuie să plece de acolo... Prins în vîrtejul satului şi-n speranţele lui de fugă, nici nu prea avea timp să se gîndească la Lenuţa. O vedea prin bătătură, mîndră nevoie mare, o vedea prin sat la taclale cu alte gospodine, o vedea pe la nunţi cîntînd, dansînd, glumind, cot la cot cu ceilalţi, şi se întreba dacă asta îi nevasta lui sau îi doar aşa o părere... Şi nu ştiu să spună dacă o iubea sau nu pe străina de lîngă el, bine înfiptă în hainele preoţeşti.

După ani buni, păru că-i surîse şi lui norocul. Tot mumă-sa săraca trase toate sforile şi-l numi direct protopop la Craiova... Plecarea îi fu mai mult decît triumfală, lăsînd în urmă puţine regrete şi multă zîzanie...

Pe popa Lică nu-l veţi mai găsi la Protopopiatul din Craiova, nu-i plăcu prea mult şi alte sfori îl vor fi ajutat să urce către alte culmi ale unei profesii care nu-i va fi fost niciodată sortită... Ca el, mulţi alţii ajunşi pe „tîrîmul divin" de dragul colivei, fără prea mare har şi dragoste de Dumnezeu...

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Implantarea comunismului (VI)

„Moscova, 2. 6. 1947
Strict secret

29. Reconstrucţia obiectivelor industriale şi construcţia celor noi se va face avînd în vedere ca materialele reziduale să fie dirijate în depozitele de apă ce ar putea folosi drept rezerve de apă potabilă.

30. În oraşele reconstruite sau nou construite nu se admit în locuinţe spaţii excedentare, care ar putea folosi la adăpostirea pe o perioadă mai lungă a animalelor sau depozitarea rezervelor de alimente.

31. Întreprinderile proprietate personală şi industriaşii să primească doar astfel de materii prime şi utilaje care să împiedice producţia de calitate. Preţul acestor mărfuri să fie mai mare decît preţul produselor similare ale întreprinderilor de stat.

32. Trebuie facilitată extinderea de stat la cel mai înalt grad în toate domeniile. Este admisă critica activităţii organelor administrative, însă nu se admite nicidecum scăderea numerică a personalului şi nici funcţionarea lor normală.

33. Trebuie avut o mare grijă de toate proiectele de fabricaţie în industria minieră, respectiv în întreprinderile indicate în mod special. A se împiedica aprovizionarea bună a pieţei interne.

34. Trebuie acordată o atenţie deosebită bisericilor. Activitatea cultural-educativă trebuie astfel dirijată ca să rezulte o antipatie generală împotriva acestora. E necesar să fie puse sub observaţie tipografiile bisericeşti, arhivele, conţinutul predicilor, cîntecelor, al educaţiei religioase, dar şi cel al ceremoniilor de înmormîntare."

„Directivă specială pentru implantarea comunismului în Imperiul KGB", în *Agresiunea comunismului in România*, vol. I, ed. Gh. Buzatu şi Mircea Chiriţoiu, Paideia, 1998 (v. şi nr. 395-399)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Despre rostul evaluărilor

Am scris în articolul de săptămîna trecută de ce nu cred că inițiativa Ministerului Educației de a introduce o nouă evaluare națională va aduce schimbări calitative importante. Spuneam atunci că ideea cu care a pornit la drum ministerul a fost: „Credem că depinde doar de voi, profesorii, să rezolvați deficiențele sistemului". (Evaluarea națională, trebuie spus, a fost de altfel primită cu destule rezerve, ca să nu spun indiferență, de profesori și elevi: profesorii – plictisiți de noile hîrtii care trebuie completate, iar elevii – nepăsători în fața unui test a cărui notă nu va fi trecută în catalog.)

S-a pus în mișcare artileria grea: s-au compus teste orientative pentru fiecare clasă și pentru fiecare materie. S-au creat modele de evaluare. Se vor face centralizări ale rezultatelor pe țară. Au fost implicați toți, de la vlădică la opincă: educatori, directori, inspectorate, oameni din minister. La atîtea resurse implicate, rezultatele evaluării naționale ar trebui să vizeze schimbări mai profunde decît simpla ajustare a unor proiecte didactice individuale.

Ce vreau să spun: 1) Cred că o evaluare națională ar trebui să propună subiecte unice, care să verifice cunoștințe, deprinderi și aptitudini de bază, și ale căror rezultate să dea cu adevărat seamă de ceea ce se întîmplă în școlile românești. Spre exemplu: ar fi interesant de știut cîți dintre elevii de clasa a II-a, din toată țara, știu să scrie „într-o", „s-au", „ia" și „i-au". Sau cîți dintre cei de clasa a VIII-a știu să compună un text de opt fraze despre *Amintiri din copilărie*. Ar fi bine de știut cîți dintre cei de clasa a X-a știu să spună cîteva cuvinte despre România sfîrșitului de secol XIX, adunînd pe hîrtie informații primite în orele de literatură, istorie, geografie. 2) Cred că rezultatele unor evaluări astfel formulate ar putea contribui la formarea unei imagini corecte, mai realiste a învățămîntului românesc. Astfel de rezultate ar putea fi folosite în schimbarea manualelor, a programelor și a subiectelor de examen la diferite niveluri: sînt doar 13% elevi de clasa a IV-a care știu să facă acordul predicatului cu subiectul? Atunci n-are rost să introducem la cunoștințe de bază în clasa a VII-a prefixoidele, dubletele etimologice și eul liric. Doar 10% dintre elevii de clasa a IX-a știu să scrie cinci fraze corecte, coerente despre Eminescu? Atunci, la examenul de clasa a VIII-a n-are rost să verificăm dacă elevii știu să identifice corect aliterația, alegoria, piciorul metric și ritmul (sau măcar ele să nu intre în categoria cunoștințelor de bază). Doar 20% dintre elevii de clasa a XI-a știu să spună cîteva cuvinte despre Carol I? Atunci ar fi bine ca manualele de istorie să insiste mai mult pe capitolele mari ale trecutului și mai puțin pe „romanitatea orientală în mileniul marilor migrații". 3) Rezultatele evaluărilor naționale ar putea fi completate cu o solicitare adresată de minister dascălilor: li s-ar putea cere să propună modificări de manual, de curriculum sau de bibliografie pentru examene. Interesul cadrelor didactice și, implicit al elevilor, ar fi, în felul acesta, mult mai intens, în ideea că rezultatele evaluărilor vor produce programe mai realiste și mai eficiente.

S-a pus în mișcare artileria grea.

Nu vreau să spun că schimbările din învățămînt ar trebui să se concentreze doar pe cei cu restanțe, uitînd de cei care fac performanță. Dar, așa cum arată bacalaureatele din ultimii ani, doar primii par a depinde în mod vital de felul în care se face treabă în școala românească. Ceilalți, cei performanți, par a nu datora multe nici ministerului, nici inițiativelor lui.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

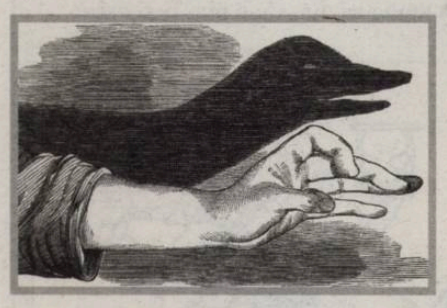

Iaromira POPOVICI

bazar

Gruffalo-ul și Lumea exterioară

Aproape de deschiderea Anim'Estului am văzut două filmulețe care m-au dat peste cap: *The Gruffalo* (Marea Britanie, 2009, regia Jacob Schuh, Max Lang) și *The External World (Lumea exterioară,* Irlanda-Germania 2010, regia David O'Reilly). Ambele au fost prezentate în cadrul secțiunii „Cartoon d'Or", care cuprindea nominalizații 2011 la premiul paneuropean pentru cel mai bun scurtmetraj de animație oferit de Cartoon, Asociația europeană a filmului de animație.

Foarte diferite între ele, cele două m-au impresionat aproximativ la fel de mult. Cel dintîi, *The Gruffalo,* un desen animat aparent idilic, cu personaje gen Disney, după o carte pentru copii, de succes, a Juliei Donaldson, ilustrată de Axel Scheffler. Cel de-al doilea – un soi de *Mondo cane* al desenului animat, cu personaje îngrozitoare (deși uneori părînd să arate agreabil...), fiziologie, sînge, sex și, mai ales, lipsă de speranță.

O posibilă explicație a celui din urmă este sintetizată în cîteva propoziții care apar scrise într-unul dintre cele mai înfiorătoare momente ale filmului (cînd, în timpul unui show cu public, un spectator care rîde anapoda este luat de cei din *soap* și... tranșat de-a dreptul): *„This is not happening in this universe or in any other. Neither are these words. Neither are you. There is only a silent emptiness spreading infinitely in all directions."* („Aceasta nu se întîmplă nici în universul acesta, nici în altul. Nici aceste cuvinte. Nici chiar tu. Nu e decît un gol tăcut care se întinde, la infinit, în toate direcțiile.")

Senzația de gol, de anti-lume, de gaură neagră care aduce la suprafață doar răul din fiecare e cea pe care *Lumea exterioară* ne-o dă. Toate personajele de acolo, de la copilul care cîntă la pian și e agresat pînă la animăluțele-copii care fac sex și-și mănîncă propriile excremente pe post de înghețată sînt mai mult decît amorale, de-a dreptul criminale. Cele cîteva excepții care nu sînt criminale, sînt pur și simplu victime (precum tatăl și fiul care se joacă cu farfuria zburătoare ce reușește să-i omoare pe amîndoi...). Strada însăși e un loc îngrozitor de murdar, plin de gunoaie și seringi, în care nimeni nu ajută pe nimeni și fiecare își vede, pînă la nebunie și moarte, de propriile-i obsesii. De altfel, tot iepuroaica din show-ul de familie televizat, care ar fi trebuit să fie idilic, pronunță, ce-i drept în gînd, cîteva dintre ideile *Lumii exterioare:* în timp ce servește, politicos, friptura, spune *„I hate myself and everyone around me"* („Mă urăsc pe mine și pe toți din jurul meu") și *„We'll all die alone and unloved."* („Vom muri cu toții singuri și neiubiți").

Pe scurt, e lumea celor mai negre angoase ale noastre, puse în practică. Angoase pe care le trăiește și băiatul cu care începe desenul animat: cel căruia i se dă mereu în cap pentru că a greșit melodia. Frici care par să nu aibă nici o soluție...

Soluția pare să o găsească prea fericitul și prea abilul șoarece din *Gruffalo:* agresat și urmărit de cîteva dintre prădătoarele pădurii, nu întîmplător alese (vulpea, bufnița și șarpele), acesta se descurcă folosindu-și imaginația. El inventează un personaj mai înspăimîntător decît toți cei trei agresori la un loc, monstrul numit Gruffalo (ideea numelui îi vine de la un mîrîit pe care-l scoate cînd se ferește de vulpe), despre care spune că se hrănește cu cîte un fel de mîncare din fiecare dintre cei trei.

După ce scapă de cei trei, șoricelul are o surpriză: Gruffalo-ul, inventat de el, există și în realitate! Tot cu istețime și imaginație, acesta reușește să-l facă și pe Gruffalo să-l lase în pace.

Micul personaj iese învingător într-o lume în care scapă cine poate (în ciuda prezentării ei idilice...). Soluția de supraviețuire e... minciuna isteață, scorneala-găselniță care te scoate din impas cu mintea, în timp ce ceilalți vor să se impună cu trupul.

Și, chiar în cazul înfricoșătoarei *Lumi exterioare,* se prefigurează, neașteptat, în final, o soluție: muzica, liberă și necenzurată, pe care copilul o poate cînta la sfîrșit; și care le aduce laolaltă și le face să plîngă (le umanizează) pe toate personajele monstruoase de pînă atunci.

Selma IUSUF

legende urbane

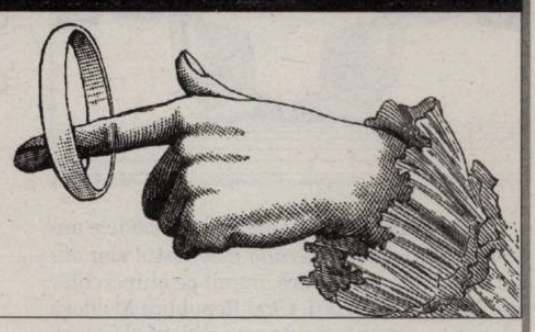

Singur acasă

Cei doi puști erau în culmea agitației. Și a fericirii. Plănuiau ca mîine, după ore, să „bage un joc în rețea" acasă, la unul dintre ei, pentru că părinții erau plecați pînă seara tîrziu. Puștiul cu părinții plecați era blonziu, slăbuț, c-o alură de Pinocchio neprins încă. Prietenul lui era genul ăla de pufos cu obrajii încă plini de grăsimuța copilăriei mici, îmbujorat peste măsură la gîndul nebuniilor pe care o să le comită cu amicul Pinocchio, mîine. La ieșirea de la metrou s-au despărțit în fugă cu rucsacii de școală săltîndu-le zornăitor în spate.

Le-am înțeles teribil de bine agitația și fericirea. Cîteva ore de lipsă parentală erau și pentru mine prilej de mare bucurie și anticipație. Se putea explora, de pildă, marele șifonier care ascundea o grămadă de minuni – altminteri bine știute din explorări anterioare, dar nu mai puțin plăcute privirii, pipăitului și purtatului. Puteai să mai chemi cîteva fetițe din bloc și să te faci prințesă cu rochia de mireasă a mamei și ducesă sau contesă cu alte cîteva pe care aceeași mama le purtase odinioară la diverse nunți. Îți puneai în picioare pantofii cu toc cu multe numere mai mari și, cu un călcîi rozaliu pe undeva pe la curbura normală a tălpii de adult, ploncăneai țanțoș prin casă. Erai oricum o mare doamnă: mănușile albe din piele de căprioară ale bunicii, aproape noi, dar îngălbenite pe la margini de vreme, o pălărie de plajă cu boruri mari pe care erau prinse cîteva margarete pleoștite de pînză, multe mărgele răsucite pe mînă alături de brățări ieftine, clinchetitoare. Ruj – o gură de copil purpurie, clovnescă. Pudră – întinsă pînă la rădăcina părului, o suspensie de abur fin pe mîțișorii străvezii ai pufului de pe obraji. Ojă – năclăită tremurat și imprecis pînă peste pielițele mici ale unghiilor tăiate din carne. Așa, îmbrăcate în doamne, ne apucam, de pildă, să scriem rețete. Pe o coală tăiată lunguieț așterneam niște mîzgăliturii care se doreau a fi un scris de doctor. Sau ne făceam în casă o casă din pături așternute peste masa din sufragerie. Se aduceau în culcușul ferit perne, păpuși care trebuiau să doarmă neapărat la prînz și mîncare din frigider. Nevoia de adrenalină era împlinită prin aruncarea în capul diverșilor trecători cu felurite obiecte mici. Înainte de venirea părinților, te agitai să pui lucrurile în ordine. Mama se prindea. Vecinii te pîrau cu consecvență.

Mai tîrziu, la liceu fiind, tot chemai cîțiva băieței și fetițe pe acasă. Umblai la licorile ascunse ale tatei. Și la țigările lui. Niște muzică urla în surdină. Se făceau imense castroane de cartofi prăjiți. Uleiul sărea peste tot și era cărat în toată casa pe tălpile tenișilor. Nu mai erai o doamnă. Erai o rebelă semneînțeleasă. Aveai tricoul cel mai negru și blugii cei mai rupți. Șopocăiai cu cea mai bună prietenă și scriai poezii mizerabil de triste. Scriai și un soi de nuvele pastișate după autori sud-americani. Realism magic împletit cu tușe proletare steinbeckiene. Între personaje, notari, grăjdari și femei părăsite. Din acelea la care roșești profund sau rîzi clocotitor citindu-le la maturitate. Dacă părinții lipseau cîteva zile, se făceau tot atîtea petreceri. În casă nu mai rămînea nimic de mîncare. Șnițelașele lăsate de mama se terminaseră din prima zi, hăpăite cu apetit adolescentin de cîțiva băieți cu coșuri despre care gîndeai că-s îndeajuns de *cool.* Ciorba se arunca. După plecarea lăcustelor, în casă mai era doar sare. Curățai mizeria, aeriseai casa, aspirai covoarele. Mama se prindea. Vecinii te pîrau cu consecvență.

Mie una mi-e tare dor să mai fiu singură acasă ca în copilărie și-n adolescență. Căci acum nimic nu-i mai este interzis unui trist adult. Vecinii nu mai au ce pîrî. Pantofii cu toc sînt ai mei. Eu îmi controlez părinții dacă și-au luat medicamentele. Ce mi-a rămas să-i mărturisesc mamei? Că am făcut o ciorbă?

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

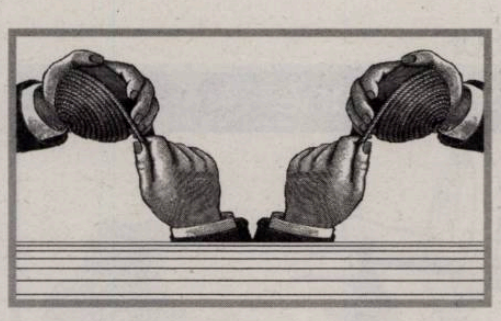

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Senzaţional! Andrei Pleşu în Moldova Suverană

■ Pentru cei care au pierdut episoadele anterioare, *Moldova Suverană* este fostul ziar oficial din Moldova sovietică, numit pe atunci chiar aşa: *Moldova Sovietică*. Cînd Republica Moldova a devenit suverană, printr-un accident al istoriei – căderea URSS – la care nu a contribuit (mulţi spun că nici măcar nu l-a dorit), atunci şi ziarul a devenit, logic, *Moldova Suverană*. De atunci, ziarul este port-drapel pentru Partidul Comuniştilor din Republica Moldova şi în general pentru curentul moldovenismului antiromânesc. De cîte ori merg la Chişinău, citesc în primul rînd *Moldova Suverană*. Are patru pagini, alb-negru, paginare ca pe vremea dinozaurilor şi numai articole de opinie. Deşi chiar şi opinie e mult spus, *Moldova Suverană* e de la un capăt la altul o revărsare de umori şi lături, prost paginate, prost scrise. Dar partea frumoasă cu ziarul ăsta e că nici măcar nu încearcă să pară altceva. De aici şi deliciul: să citeşti *MS* e ca şi cum ai da nas în nas cu o un mamifer subteran pe care îl credeai dispărut şi cînd colo el supravieţuia în grota lui, bine mersi, dînd din lăbuţe.

■ Dar nu e totul roz în grotă, ce-i drept. Prin Chişinău se vorbeşte că ziarul e în mare dificultate pentru că guvernul îşi vrea marca înapoi. Vedeţi dvs., comunistul Voronin a priceput foarte bine că uneori proprietatea privată e un garant mai bun al obedienţei decît proprietatea de stat. Deci, a privatizat ziarul în favoarea directorului care îi era obedient. Că nu se ştie cine vine la putere şi ziarul ar schimba direcţia, nu? Calculul a fost corect, ziarul privatizat a rămas cu Voronin şi după ce el a pierdut puterea. Dar noul guvern a inventat totuşi o şmecherie: privatizarea nu avea dreptul să înstrăineze şi marca „Moldova Suverană", deci guvernul îşi vrea marca înapoi, ziariştii pot să rămînă cu ziarul propriu-zis. Dar ce e un ziar fără marcă? În fine, acum se tot judecă. Mulţi suspectează că ziarul a lăsat-o mai moale pînă scapă de problema asta.

■ Adevărul e că m-am mirat în prima zi la Chişinău: pe prima pagină, sus, unde de obicei era un titlu de bine cu Voronin, ei bine, acum era o poză a lui Vlad Filat. Titlu mare: „Oamenii nu-i vor ierta pe cei care vor împinge ţara spre alegeri anticipate", citat din acelaşi Filat, iar ziarul reproduce integral interviul acordat de şeful guvernului unei agenţii de presă. Poza arată un Filat îngîndurat-hotărît, la modul „preşedintele de colhoz salvează situaţia". Ei drăcie! Ultima dată cînd am citit *MS*, Filat era un bandit traficant de ţigări. Iar ăsta nu era cel mai mare păcat al său, pe lîngă bandit era şi agent al Serviciului Român de Informaţii.

■ Deci, traficantul şi spionul român Filat e acum pe prima pagină şi de bine. Un articol mai mic, dar tot pe prima pagină, are titlul „PLDM şi Vlad Filat – primii în topul încrederii". Este vorba despre sondajul de opinie abia făcut de amicii mei de la IDIS Viitorul. Care este citat pur şi simplu aşa: IDIS Viitorul. Nu tu „vînduţi", nu tu „aşa-zişi", nici o ameninţare la adresa lor că se vor schimba vremurile şi vor vedea ei pe dracu'. Mă panichez, nu ştiu ce se întîmplă, dacă *MS* o dă cotită, îşi va pierde tot farmecul. Ziare care schimbă direcţia în funcţie de vînt tot am văzut, ziare care nu se schimbă niciodată, indiferent de realitate, se găsesc mai rar şi tocmai de asta era simpatică *MS*.

■ Am întîlnire cu un analist politic bine informat, scot ziarul, omul zîmbeşte cu aerul „cine naiba citeşte *Moldova Suverană?!*", întreb ce se întîmplă, mă linişteşte: e drept că se zvoneşte că *MS* s-a îmblînzit, dar e ceva de moment şi pur conjunctural, vor să-l ameţească pe Filat spre o alianţă cu Voronin şi PCRM. Aha, deci, *MS* joacă tactic. Tot ghiolbănesc, dar tactic. Nu discut aici eventuala alianţă Filat – Voronin, citiţi dvs. editorialul meu de săptămîna trecută din *România liberă*, care se numeşte „Între comunizare şi mafiotizare – o săptămînă banală la Chişinău", nu de alta, dar să nu mă repet.

■ Un articol din aceeaşi *MS* se numeşte „Consumul de bere, fustele scurte şi cravatele". Reia ideea lui George Taylor: fustele scurte sînt un semn că economia merge bine. N-aş prea crede. Dacă fustele scurte ar fi un indicator al bogăţiei, atunci Moldova ar trebui să fie cea mai bogată ţară din Europa, în strînsă competiţie cu Ucraina. Un articol despre CSR (Corporate Social Responsibility) în *Moldova Suverană* are un titlu ingenios-tîmpiţel: „Nu te umfla cu averea personală, ci ia aminte ce faci pentru ţară".

■ Bine, nu vă mai ţin în tensiune, vă spun ce era cu Andrei Pleşu. Într-o dimineaţă, cumpăr ca de obicei un pachet de ţigări (de patru ori mai ieftine decît la Bucureşti) şi cele trei ziare obişnuite. Îmi arunc ochii pe *MS*, sus – o ştire mare despre demiterea şefului statului major al armatei şi a preşedintelui Curţii Constituţionale. Nimic neobişnuit. Şi chiar sub acel articol, mare, pe prima pagină, o figură cunoscută: poza lui Andrei Pleşu pe care o publicăm şi în *Dilema veche*, cu acelaşi supratitlu de rubrică: „Nici aşa, nici altminteri". Titlul articolului este: „Psihologia imnului naţional" – bănuiţi deja, este articolul despre imn din nr. 397. Lîngă titlul original, pe prima pagină, cineva a adăugat „Dar noi cu «Limba noastră» ce facem?". Cine nu ştie despre ce e vorba poate crede că Andrei Pleşu s-a apucat să scrie la *MS* şi face apropouri şi spre imnul Republicii Moldova. Prima jumătate a articolului apare pe prima pagină, restul continuă în pagina 3. O paranteză timidă spune că e preluat din *Dilema veche,* dar articolul are şi un P.S. adăugat de redacţie. Deci, oamenii preiau un articol din altă revistă, dar îi dau un supratitlu al lor, fac sublinieri în text şi adaugă P.S. Cu totul original. P.S.-ul începe aşa: „În urmă cu mai multă vreme, cînd «mi-am permis luxul» de a scrie, în alt registru, dar la aceeaşi temă, despre cît de perimat este actualul imn al României, «patrioţii moldoveni de serviciu» mi-au sărit în cap şi nu puţini au fost cei care m-au agresat şi pe stradă din această cauză. Poate că şi opinia filozofului Andrei Pleşu, pe lîngă multe altele, va fi pentru ei o luminiţă călăuzitoare spre normalitate, înspre echilibru şi toleranţă".

■ Mihai Conţiu semnează acest P.S. Conţiu este cel mai cunoscut ziarist român în Republica Moldova. Lucru cu atît mai de mirare cu cît nu este ziarist român deloc, nu a auzit mai nimeni de el aici. Mi se povesteşte că, prin anii '90, Conţiu era un scriitor român care s-a dus la Chişinău, acolo s-a simţit bine şi a decis să rămînă. S-a autodenunţat că era spion al serviciilor secrete româneşti (şi poate chiar a fost, la cît de proşti erau securiştii noştri nu ar fi de mirare să trimită oameni cu evidente probleme psihice). Şi de atunci combate ca editorialist principal la MS, cu genul acela de compuneri lungi – delir verbal în care îi înjură pe toţi şi denunţă comploturi ale României. E o figură tare simpatică, dacă te plimbi prin Chişinău îl vezi des pe la terasele de vară, cu o veşnică pălărie de cowboy pe cap. Salutări, maestre, am remarcat editorialul în care vă autocertaţi că nu v-aţi prins la timp de cît de bun este Filat pentru Moldova, dar vreau să cred că e o chestiune tactică de moment şi că o să reveniţi din nou la „contrabandist" şi „bandit", cum vă şade bine!

■ De ce zic de Conţiu că e cel mai cunoscut ziarist român? Faţă simpatică: vorbesc la o prelegere la Facultatea de Jurnalism de la Chişinău, oameni foarte tineri. Vorbesc despre presa românească. Studenţii nu ştiu cine sînt Ion Cristoiu şi Cristian Tudor Popescu, deşi îmi spun că mai urmăresc presa de aici. Interesant, o lume a presei româneşti fără IC şi CTP.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Castane, gratis!

Îmi cad în cap. E ploaie. Cad pe maşini. Bong-bong. Lovesc la creier. Dau în parbriz. Maronii cu burice decolorate. Cad inutile, dar coapte. Bune doar de un romantism. Nu vorbesc de castanele de mîncat, alea par a avea un rost. M-am oprit acum cîteva zile pe stradă şi le-am privit cum cădeau. Se dezghiocau singure şi picau. Natura din cercul ei de sus lovea trecătorii. Puţini se fereau, puţini ştiau ce-i aşteaptă. Unul a-njurat că i-a zdrelit maşina. Era un castan cuprinzător, bătrîn şi castana a venit de departe. Poate dacă aş fi avut simţ civic, n-am deloc!, aş fi înconjurat castanul cu afişe: „Cad castane! Ocoliţi!". Am preferat să privesc ploaia de cocoloaşe grele, gălăgioase şi am preferat să văd cum îşi sparg capul ultimele urme de vară pe trotuar. Peste două zile au venit ploile şi vijeliile toamnei. Aşa că am căscat gura la acest spectacol fără bani, spectacol pe lîngă care am trecut cîteva zile indiferent. Şi acum nu-mi vine să cred că m-am oprit, nu-mi vine să cred că nu m-am uitat după castana ce mi-a trezit imaginaţia, castana bocănind pe trotuar şi care mi-a vorbit: „opreşte-te, priveşte-ne!". N-am luat suvenir nici o castană, darmite castana aceea. Fiindcă, de la un timp, nu-mi mai vine să pozez ca japonezii tot ce-mi iese în cale. Prefer să-mi las imaginaţia s-o ia razna. Ce-o mai fi şi asta?

PUBLICITATE

Aproapele

Ce (și cum) facem pentru el

Texte şi opinii de:

● Nicuşor DAN (preşedintele Asociaţiei „Salvaţi Bucureştiul")
„Cum poţi fi o persoană onorabilă"

● Ştefan DĂRĂBUŞ (director naţional al Organizaţiei „Hope and Homes for Children" România)
„Altruismul românesc între secţia de reanimare şi sala de naşteri"

● Horia MARINESCU (arhitect)
„De la Naschmarkt la Matache"

● Domnica MACRI (editor la *National Geographic)*
„Mecanism anti-civism"

● Adrian NICULCEA (doctor în teologie, profesor de dogmatică la Facultatea de Teologie a Universităţii „Ovidius" Constanţa)
„Servicii sociale la biserică"

● Florina PRESADA (coordonatoare de proiect la Centrul de Resurse pentru participare publică)
„Iniţiativă cetăţenească"

argument

Altruism şi civism

DILEMA VECHE
Aproapele
Ce (şi cum) facem pentru el

De ce aşa, deodată, un dosar despre asemenea atitudini, umane şi cetăţeneşti? Simplu: deoarece constat, tot mai apăsător pe zi ce trece, că le întîlnesc tot mai rar în viaţa cotidiană. Mi se pare că oamenii din jurul meu sînt tot mai puţin interesaţi de ceilalţi semeni ai lor, în special de cei care nu le sînt apropiaţi la prima mînă, precum familiile sau prietenii. Sînt tot mai indiferenţi la cei care trec pe lîngă ei, pe stradă, la nevoile sau disperările lor... Îşi creează, majoritatea, un zid apărător între ei şi lumea înconjurătoare, un soi de plapumă opacă şi călduţă dincolo de care se poate întîmpla orice, de la *Ştirile de la ora 5* la reduceri salariale.

Altruismul, citesc în DEX, este o „atitudine morală sau dispoziţie sufletească a celui care acţionează dezinteresat în favoarea altora; doctrină morală care preconizează o asemenea atitudine". Îmi sare în ochi cuvîntul „dezinteresat". Să îţi pese de aproapele tău (vorba Bibliei...) dezinteresat, fără să aştepţi ceva în schimb, ca mod de viaţă, ca atitudine „sufletească" şi „morală". Iată ceva ce, în linii mari, şi după mulţii ani de comunism, nu prea ştim – şi nici nu prea vrem... – să facem. Să fim, măcar, drăguţi şi amabili unii cu alţii. Pur şi simplu din plăcerea de a fi aşa...

Interesul faţă de ceilalţi semeni, atîta timp cît aceştia sînt cuprinşi într-o structură socială, şi în loc de „oameni" capătă responsabila titulatură de „cetăţeni" (locuitori ai Cetăţii, cu normele şi noimele ei...), devine „spirit civic". Sau ar trebui să devină ceea ce DEX-ul defineşte după cum urmează: „Atitudine, zel, devotament de care dă dovadă un bun cetăţean"; „Sentiment profund de dragoste şi de devotament civic; patriotism".

Acesta din urmă a existat şi există în multe situaţii concrete, instituţionalizat sau nu: sînt oameni şi ONG-uri care semnalează nereguli, pornind de la cele mai simple, şi militează pentru ele, uneori cu sorţi de izbîndă. În mic, şi în cazuri concrete, spiritul civic există, şi are rezultate.

Dar nu e, încă, un mod de viaţă. Tot aşa cum nici altruismul nu e o atitudine generalizată. Dosarul de faţă îşi propune să vadă ce au de zis, în această privinţă, Biserica, Societatea civilă, oameni care aleg să susţină diverse cauze, chiar aparent pierdute... Şi cum ne fac toate acestea să fim mai puţin indiferenţi, mai toleranţi şi, de ce nu, mai... umani unii cu alţii. **(Iaromira Popovici)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Irina ZAMFIRESCU

Apărați-ne de democrație că de dictatură ne ocupăm singuri

Am fost mai degrabă o elevă supusă. Cu un acut simţ al submisivităţii, pentru mine autoritatea se confirma prin statut: cine intră cu un catalog la subţioară, acela îmi e stăpîn. Au trecut nişte ani şi am ajuns să pun la îndoială orice reprezentant al autorităţii. Cu precădere al autorităţii publice.

Trecerea nu a fost una bruscă sau vreo epifanie cauzată de insomnie. Cînd aveam 18 ani, Bucureştiul îmi părea perfect. Mirajul marelui oraş m-a ţinut „încremenită în proiect" mai bine de trei ani. Însă voluntariatul într-o organizaţie nonguvernamentală m-a dezmeticit. După şase ani de activism, mi-am internalizat teoria lui Hobbes asupra statului – statul este contextul, cetăţenii sînt scopul. Acum sînt arogantă şi pretenţioasă – statul să facă bine să servească cetăţeanul şi să existe în jurul şi pentru el. Drumul a fost lung şi plin de umilinţă şi umilire. Azi, înainte de a fi plătitor de taxe, sînt persoana care se interesează de utilizarea acestor taxe. Nu mai sînt persoana care îşi freamătă metaforic căciula în mîini şi *roagă frumos* pentru respectarea unui drept.

Ceea ce le lipseşte acum indivizilor este conştiinţa faptului că ei sînt mai mult decît entităţi separate ce se întîlnesc pe terase în Centrul Vechi ori în sălile de teatru. Teoretic, indivizii sînt cetăţeni chiar şi în cea mai acută solitudine. Aparţin unei colectivităţi ce nu le permite somnul. Or, statul guvernat în absenţa lor se transformă în totalitarism. În plan local, putem vorbi despre un soi de totalitarism postdecembrist, în care cetăţenii somnoroşi se lasă guvernaţi. Sau aşteaptă să fie hrăniţi de un sistem politic maladiv, care impregnează administraţia publică cu un miros de om bolnav. Astfel, se insinuează aşa-zisa *incapacitate de a schimba ceva*.

Cu tastatura în faţă, dintr-un fotoliu comod al locuinţei, cetăţenii par resemnaţi – ce putem noi face? Totul! Mai mult decît un vis, un scop este acela de a scoate în stradă toţi aceşti oameni anchilozaţi în neputinţa alimentată de talk-show-urile incriminatorii. Clasa politică este prea coruptă, prea concentrată pe propriile beneficii şi prea lipsită de deontologia nescrisă, însă atît de necesară unui administrator de bunuri publice. De-aici decurge un sofism evident – toate acestea îşi fac loc într-o societate în care fişa de post a cetăţeanului este cel puţin la fel de ignorată. Iar relaţia dintre administraţia publică şi cetăţean funcţionează conform principiilor fizicii: acţiune şi reacţiune.

Dacă pentru mine toate aceste lucruri par a fi o ştiinţă, am senzaţia că îmi sînt preluate ca o formă patologică de idealism. Propăvăduirea unui sistem prin care cetăţenii

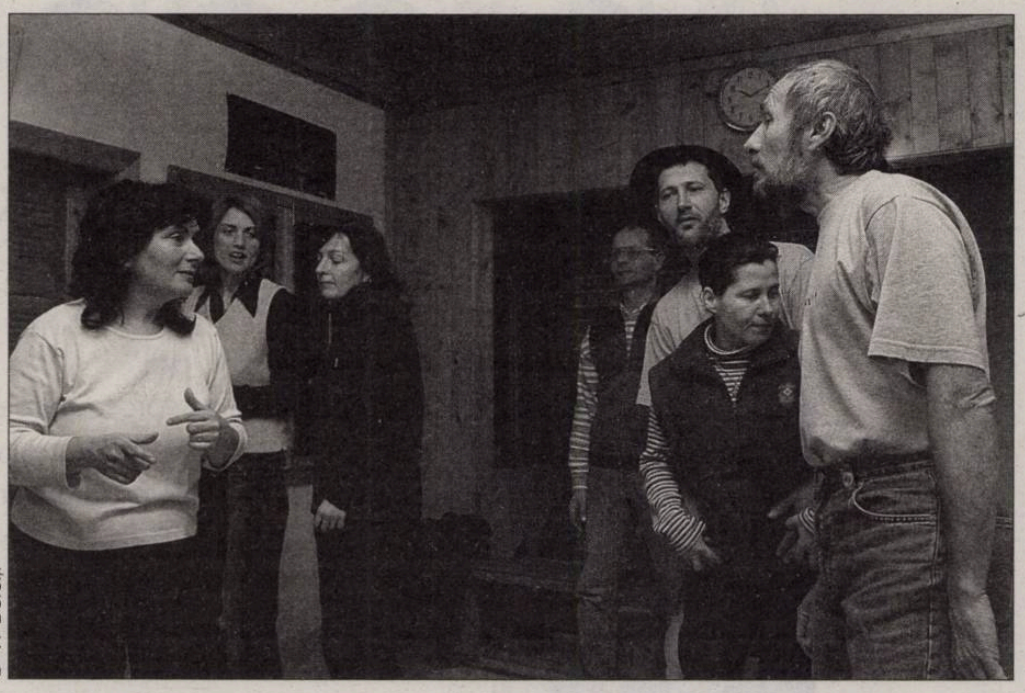

© V. Dorolți

„Celui ce-ţi cere, dă-i; şi nu întoarce spatele celui ce vrea să se împrumute de la tine."

MATEI 5,6

îşi conduc conducătorii pare o glumă proastă pentru o ţară cu un sistem politic atît de găunos. Cercul în care ajungem să ne învîrtim o să ne sugrume cu democraţie cu tot: nu putem schimba nimic. Dar vrem. Cu toţii. Oare nu sîntem cu toţii bolnavi de apatie, pesimism şi comoditate? Eu eram convinsă că avem de-a face cu un silogism – premisa 1: lucrurile trebuie schimbate; premisa 2: sistemul ne oferă pîrghiile de a face acest lucru. Concluzia: Să schimbăm sistemul prin utilizarea acestor pîrghii. Ce părere are statul despre activism? Este îngrijorat. Statul a reuşit, printr-un fenomen inedit şi necunoscut popoarelor democratice, să se disocieze de propriii cetăţeni şi să se simtă ameninţat de ei. Nu mai tîrziu de sfîrşitul lui august, Ministerul Administraţiei şi Internelor propune spre dezbatere publică un proiect de Lege prin care se modifică *Legea organizării şi desfăşurării adunărilor publice*. Dincolo de nişte prevederi aberante pe care nici nu e cazul să le aduc în discuţie aici (jignesc simţul comun), mi-a sărit în ochi o chestiune aparent minoră. Propunerea legislativă aminteşte despre *cetăţenii ce nu participă la adunarea publică care trebuie să fie protejaţi astfel încît să nu se simtă ameninţaţi de adunare*. Am senzaţia unui bocanc puternic apăsat pe creştetul fragil al cetăţeanului. Nu cred să existe un sentiment mai confortabil şi, deci, lipsit de vreo grijă pentru cetăţeni decît atunci cînd te afli în faţa unei mulţimi care te reprezintă pe tine şi interesele tale legitime. Sentimentul de siguranţă este cel mai acut în timpul acestor manifestaţii – ai certitudinea că există oameni care veghează, în ciuda somnului naţiunii. Indivizi care cunosc drepturile cetăţenilor şi recunosc abuzul lor îşi fac timp şi au energia să iasă pe caniculă ori pe ger şi să reclame. Siguranţa cetăţeanului în faţa abuzurilor politico-administrative este chiar scopul pentru care *adunările publice* există.

Indivizii sînt cetăţeni chiar şi în cea mai acută solitudine.

Avem nevoie de o campanie publică de instigare a cetăţenilor la consumarea constructivă a frustrărilor de a trăi în România. Este futil de a aduce în discuţie complementaritatea intimă a obligaţiilor cu drepturile. Însă dreptul la o Românie democratică se cîştigă prin obligaţia de a fi un cetăţean treaz.

Irina Zamfirescu *este absolventă de Filozofie, coordonatoare de proiect la „ActiveWatch" – Agenţia de Monitorizare a Presei.*

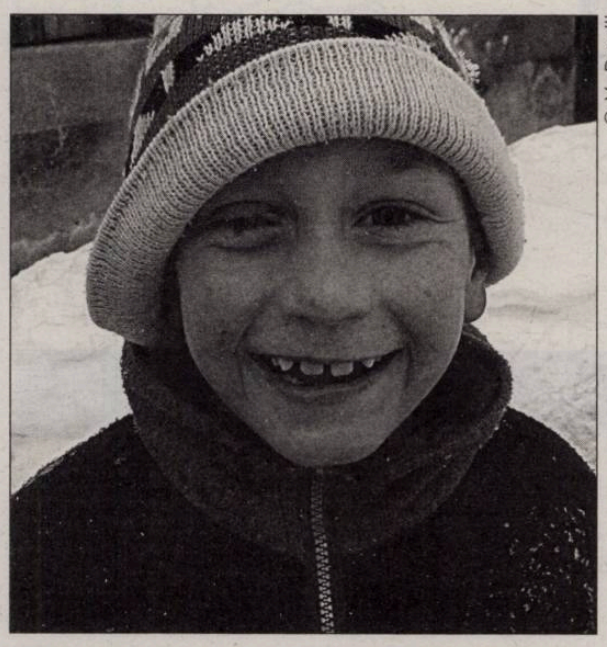

© V. Dorolți

Asocierea și abuzul de putere

„O activitate banală, precum a cînta într-un cor, poate avea şi alte efecte în afară de buna-dispoziţie a cîntăreţului. Analistul Robert Putnam de la Harvard a constatat acest lucru atunci cînd, pornind de la exemplul Italiei, a studiat caracteristicile unei bune guvernări (...). Acolo unde oamenii se asociau de plăcere în vederea unor ţeluri comune, exista de regulă şi un aparat administrativ eficient – deşi cele mai multe organizaţii cetăţeneşti erau apolitice: de exemplu, cluburi de fotbal, cluburi Rotary sau coruri.

Putem aduce argumentul următor: prin implicarea socială benevolă, interesul pe care-l manifestă oamenii unii faţă de alţii creşte. Într-o societate cu o viaţă publică foarte activă e greu să acţionezi din umbră, motiv pentru care politicienii se dovedeau de la bun început mai oneşti: ştiau că abuzul de putere nu putea să rămînă nepedepsit.

Într-o societate caracterizată printr-o slabă coeziune, se dezvoltă, în schimb, nepotismul, deoarece aici oamenii se simt singuri în faţa autorităţii clanurilor şi a ilegalităţilor săvîrşite de ele. Pentru a nu rămîne în urmă, fiecare înşală cît poate mai bine – ceea ce-i încurajează pe guvernanţi să aibă grijă mai întîi de propriile buzunare (Putnam).

Proasta gospodărire şi arbitrariul se instalează acolo unde oamenii nu au posibilitatea să contrabalanseze abuzul de putere. Conştiinţa civică presupune încredere. Contrariul este la fel de valabil: prin sprijin reciproc, arbitrariul poate fi înlăturat. Chiar dacă există o elită integră, legi drastice şi instituţii stabile, ele nu vor fi eficiente în absenţa unei vieţi publice active. Fundamentul pe care se construieşte democraţia este conştiinţa civică.

În zonele unde simţul civic al oamenilor este bine dezvoltat, diferenţele între venituri sînt relativ mici, în vreme ce în regiunile cu solidaritate redusă acestea sînt mai mari. (...) Echitatea, simţul civic şi speranţa de viaţă sînt, aşadar, interdependente: acolo unde există structuri sociale puternice, oamenii sînt mai fericiţi."

Stefan Klein, *Formula fericirii*,
traducere de Lucia Nicolau, Humanitas, 2005

Ștefan DĂRĂBUȘ

Altruismul românesc

între secția de reanimare și sala de nașteri

Agendele ascunse

Din cînd în cînd, în conversaţii, sînt întrebat pe un ton conspirativ: „Ce faceţi voi, de fapt? N-aţi venit aici pur şi simplu să ajutaţi copiii sau ţara asta, aşa, fără nici un scop". Şi ipotezele pe care le aud sînt multe: adunăm informaţii; facem spionaj; sîntem faţada unor grupuri de interese occidentale; sîntem avangarda unor trusturi financiare care-şi plasează finanţele pe termen lung. Şi cîte şi mai cîte. Ca şi cum nimic nu ar putea justifica o acţiune civică sau o faptă bună. Cred că, şi în ziua de azi, cei mai mulţi oameni consideră că organizaţiile civice sînt un paravan pentru alte tipuri de acţiuni, cu caracter mult mai pragmatic decît misiunea organizaţională. De aici, o letargie a societăţii civile şi o lipsă de încredere bine înrădăcinată, care se oglindesc în subfinanţarea dramatică a organizaţiilor civice.

Frica de autoritate. Puterea

Pînă după Al Doilea Război Mondial, România a avut un sistem de servicii sociale bazat pe familie. Copiii orfani erau crescuţi în familii. Monstruoasele instituţii pentru copii au fost create odată cu comunismul, pe model sovietic. Tot în comunism, copilul a fost decretat – conform Codului Familiei – o „proprietate a statului". Comunismul a reuşit să dezrădăcineze în oameni identitatea, stima de sine şi empatia pentru cei din jur. A ucis spiritul civic şi a caricaturizat altruismul, prin „munca patriotică", făcută cu de-a sila. Endemica frică de autoritate şi mentalitatea de „şefi" au stabilit o „ordine socială" bazată pe frică, ameninţare şi izolare. Iar altruismul şi atitudinea civică înseamnă să găseşti în interiorul tău forţa necesară exprimării unui punct de vedere opus celui statal, canonic, al puterii oficiale. Puterea principiului stă greu în picioare în faţa puterii politice şi administrative. Forţa logicii bunului-simţ face cu greu faţă puterii statale. Iar dacă nu te opui, eşti lăsat să subzişti. O poţi duce de pe azi pe mîine. Astfel, la ora actuală, cele mai puternice organizaţii civice din România sînt cele finanţate din exterior, din surse care nu pot fi tăiate pentru că ai spus lucrul nepotrivit, sau ale căror proiecte nu pot fi stopate pentru că nu se mai supun ordinelor venite de sus: „Capul plecat, sabia nu-l taie". De dragul unor bugete, mulţi preferă să facă parte din societatea civilă cu numele, de formă, fără programe consistente, fără să facă vreo diferenţă în comunitate. Atîta vreme cît cordonul ombilical al finanţării e încă legat de acele organisme care decid viaţa sau moartea organizaţiilor civile, această plagă a lipsei de acţiune se va extinde, iar atitudinea civică rămîne să zacă în secţia de reanimare.

Tinerețea societății civile

România e în UE. Deci, nu mai e nevoie de finanţare externă pentru societatea civilă. Prin urmare, cele mai multe organizaţii crapă. E o luptă „care pe care", pe principiul că e mai bine fără „cîini de pază". În fond, organizaţiile civice au rolul să semnaleze nişte abuzuri şi să acţioneze pentru a le corecta. Dar într-un mediu nereglementat, fără legiferarea furnizării de servicii de către ONG-uri, fără surse de finanţare clar definite, cu acceptarea făţişă a unor conflicte de interese prin care autorităţi ale statului fac legile, controlează programele şi furnizează şi serviciile, societatea civilă rămîne în sala de naşteri şi se chinuie să rămînă în viaţă după repetate intervenţii cu forcepsul.

Politicile locale

Să vă spun cum a fost: Am vrut să construim o casă într-un oraş din România. Am primit un teren de la Consiliul Judeţean. Dar autorizaţia de construire trebuia eliberată de Consiliul Local. Era vorba de un proiect social: 12 copii cu nevoi speciale urmau să trăiască în această casă. Dar primarul nu se înţelegea cu preşedintele Consiliului Judeţean. Aşa că a respins autorizaţia de construcţie pentru casa care urma să se ridice pe terenul Consiliului Judeţean. O dată, de două ori, de trei ori. În final, renunţăm, pentru că jupînul „face legea" în oraş. Din rîca primarului cu preşedintele, pierd 12 copii, care ar fi putut avea o casă. În final, am mutat proiectul în alt oraş: nu te poţi lupta cu morile de vînt.

„Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvîntaţi pe cei ce vă blastămă, faceţi bine celor ce vă urăsc, şi rugaţi-vă pentru cei ce vă asupresc şi vă prigonesc. (...) Dacă iubiţi numai pe cei ce vă iubesc, ce răsplată mai aşteptaţi?"

MATEI 5,6

„Fantoma de la operă"

Hai să vă mai spun două întîmplări cu Biserica. Prima, cu o mînăstire, luată ca partener pentru un proiect social. Opt fete urmau să trăiască într-o casă cumpărată de noi la poalele mînăstirii. Am donat casa mînăstirii: cine ar putea să respecte cuvîntul dat, dacă nu o maică stareţă? Cu cine să faci un proiect social, dacă nu cu Biserica? În doi ani, fetele au fost date afară din casă, unele duse, cu valiză cu tot, la uşa instituţiei din care le-am adus. Acum, casa donată e folosită ca hotel, de către mînăstire. Hoţie la drumul mare. Cine crede că Biserica îşi vede doar de cele sfinte, se înşală.

Al doilea exemplu – cu preotul ortodox Ioan Ardelean, din satul maramureşean Hoteni: pe lîngă cei doi copii ai săi, părintele are grijă, împreună cu soţia sa, de încă şase copii. Îi îngrijesc minunat. Nu ai putea să-ţi dai seama care sînt copiii lui şi care nu. În plus, a crescut deja cinci copii, care şi-au făcut un rost în lume. Deşi îşi duce misiunea de zece ani, Episcopia nu are bani să-l sprijine. Aşa că altruismul se desprinde de „atitudinea civică" a Bisericii, care e mult prea preocupată de „cele sfinte" şi uită de „cele lumeşti". Iar lumeşti sînt suferinţele, sărăcia, comesenia şi dragostea de aproapele tău. Noroc cu părintele Ardelean. Cei asemeni lui salvează onoarea bisericii. Păcat că, din potenţialul enorm ca exemplu de atitudine civică, Biserica foloseşte foarte puţin.

În sala de naşteri

Este incontestabil valul de implicare socială a tinerilor. Cei ce n-au fost taraţi de etosul comunist reuşesc să dea viaţă societăţii civile româneşti. De la noi metode de strîngeri de fonduri, la tipuri noi de campanii sociale, cu mesaje puternice. Aşa că maturizarea va veni în cîţiva ani.

Ştefan Dărăbuş, *Ph. D., este director naţional al Organizaţiei „Hope and Homes for Children" România.*

George ISTODOR

Expresii ale iubirii creștine

Atunci cînd auzim sau ne referim la altruism sau la atitudinea civică, gîndul nostru se îndreaptă spre două dintre cele mai respectate şi serioase virtuţi ale societăţii contemporane. Putem vorbi – fără teama de a greşi – de două coordonate fundamentale ale societăţii zilelor noastre. Folosite însă în mod autonom – secular, într-o lume fără Dumnezeu şi fără valorile creştine, există riscul ca aceste două virtuţi să devină doar cuvinte golite de conţinut, utilizate frecvent în dezbateri, simpozioane, mese rotunde, de către diferiţi specialişti sau organizaţii filantropice şi sociale; mai mult, ele pot deveni elemente eficiente de manipulare în cadrul discursurilor politice ce sînt parte a luptei de partid...

Astfel, desacralizate, ele îşi schimbă fundamental atît conţinutul, cît şi semnificaţia sau finalitatea: atitudinea civică devine doar un slogan utopic, iar altruismul – doar o manifestare utilitaristă a omului în plan social.

Nealterate, însă, de materialismul şi ateismul omului contemporan, cele două vizează omul în dimensiunea lui, atît personală, cît şi socială. Astfel, altruismul accentuează dimensiunea interpersonală, iar atitudinea civică accentuează dimensiunea instituţională, parte a vieţii acesteia.

Însă, din perspectivă creştină, altruismul este rodul jertfei de sine, pe cînd atitudinea civică este rodul demnităţii, al curajului duhovnicesc şi al responsabilităţii creştine.

Amîndouă sînt expresii ale iubirii creştine. Iubirea creştină cuprinde şi copleşeşte toată legea lui Dumnezeu: „El i-a răspuns: Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău. Aceasta este marea şi întîia poruncă. Iar a doua la fel ca aceasta: Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi. În aceste două porunci se cuprind toată Legea şi proorocii" (Matei XXII, 36-40). Vedem clar din răspunsul Mîntuitorului dat învăţătorului de lege ce-L ispitea, că iubirea creştină este deopotrivă iubire faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele. Prima este dimensiunea ontologică (existenţială) a iubirii şi uneşte cerul cu pămîntul, iar cea de-a doua este dimensiunea istorică a iubirii şi îi uneşte pe oameni între ei. Dacă atitudinea civică ţine mai mult de fermitate, de hotărîrea de a acţiona, de nevoia de dreptate (din toate perspectivele), ea nu încetează de a se raporta la iubirea creştină, acţionînd în numele lui Dumnezeu şi nutrind iubire, compasiune şi respect pentru aproapele.

Altruismul, în schimb, are legătură indestructibilă cu iubirea aproapelui, cu jertfa de sine, cu mila creştină, cu starea de sănătate duhovnicească şi îi dă omului un dar rar: îl face să aibă „verticalitate fiinţială". Acest dar se manifestă prin generozitate şi este antidot pentru egoism, răutate, oportunism, viclenie şi pentru toate viciile care-l afectează pe om.

„Căci orişicine cere capătă; cine caută găseşte; şi celui ce bate, i se deschide. Cine este omul acela dintre voi, care, dacă-i cere fiul său o pîine, să-i dea o piatră?"

MATEI 7,8

Iubirea creştină, de la care se revendică atît altruismul, cît şi atitudinea civică, rămîne o stare desăvîrşită a omului şi este indispensabilă tuturor virtuţilor şi realizărilor omului, atît în plan duhovnicesc – personal, cît şi în plan social – comunitar.

Ea este o poruncă nouă: „Poruncă nouă dau vouă: să vă iubiţi unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sînteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii faţă de alţii" (Ioan XIII, 34-35). Iubirea creştină ca poruncă nouă nu-l mai are ca model pe omul căzut în păcat, care-şi iubeşte aproapele şi implicit pe Dumnezeu, ci pe Însuşi Dumnezeu Fiul întrupat care-l iubeşte pe om pînă la jertfa Sa supremă pe Cruce.

Revenind la cele două elemente constitutive ale iubirii creştine, putem spune că atitudinea civică însănătoşeşte societatea ca parte a Trupului tainic care este Biserica, pe cînd altruismul îl înnobilează şi îl desăvîrşeşte pe om, se constituie ca o punte peste moartea trupului şi totodată depăşeşte atît limitările omului, cît şi însăşi condiţia acestuia pe pămînt.

În concluzie, reflectînd la imnul dragostei (I Corinteni capitolul XIII), parafrazînd cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, putem afirma cu tărie: Dacă dragoste nu e, nimic nu e – nici altruism sau atitudine civică...

Gheorghe Istodor *este profesor universitar, conducător de doctorat, specialist în misiunea Bisericii, în fenomenul neo-religios şi în dialogul teologie-ştiinţă.*

Nicușor DAN

Cum poți fi o persoană onorabilă

„Nu judecați ca să nu fiți judecați. (...)
De ce vezi tu paiul
din ochiul fratelui tău,
și nu te uiți cu băgare de seamă
la bîrna din ochiul tău?“

MATEI 6,7

În linii mari, devenirea lumii la Hegel este istoria conștiinței care izvorăște din materie. În alți termeni, raportul dintre conștiință și instinctul de conservare. Într-o aproximare matematică, viteza de dezvoltare și deci gradul de dezvoltare al oricărei entități sînt proporționale cu exponențiala nivelului de conștiință al acestuia. Înainte de epoca modernă, viteza de evoluție la nivel global era suficient de mică, și instinctul de conservare ajungea. În definitiv, n-a murit nimeni. Epoca modernă – a supraproducției, a voinței creatoare – a marcat momentul de la care nivelul de conștiință devine decisiv. Pe o scară de cîteva sute de ani, cine are conștiință rămîne și se impune (vezi evoluția poporului evreu și a țărilor nordice), cine nu are suficientă conștiință dispare.

România are azi un uriaș deficit de conștiință. La nivel concret, acesta se transpune în nivelul extrem de precar, la limita imploziei, al statului de drept. Mecanismul e simplu: cît din energia fiecăruia dintre noi se duce către sprijinirea statului de drept? În ansamblu, extrem de puțin. O generație se îmbuibă după o generație care a răbdat de foame. Nu există decît două modalități de sprijinire a statului de drept: presiune la adoptarea legii (a deciziei politice în general – naționale și locale) și respectarea legii. Prima se realizează prin manifestații publice, a doua – prin sesizarea încălcării legii la instituția de control și, în cazul nefuncționării acesteia, prin acționarea în instanță a autorității și a funcționarului responsabil. O spun tranșant. Cine nu face nici una dintre aceste acțiuni este co-responsabil la dezastrul social în care ne găsim. Există numeroase forme de justificare: sînt corect cu toată lumea, și prin modelul personal, influențez lumea, îmi educ copiii cum trebuie, prin munca pe care o fac contribui la PIB și la bugetul statului, ajut oameni necăjiți etc. Fiecare dintre ele este o formă de subzistență colectivă, nu și un răspuns la agresiunea împotriva identității colective. E ca și cum un hoț îți fură din buzunar în autobuz, iar tu ești mîndru că ai bilet.

Există și oameni care o fac, adevărații activiști. Azi și aici, nonconformist nu e cel care sfidează un sistem în disoluție (sînt milioane), ci acela care, dimpotrivă, încearcă să îl reconstruiască (sînt cîteva mii). Aici sfîrșește plăcerea. Mult prea puțini pentru cantitatea de lucruri pe care ar trebui să o facă, adevărații activiști sînt obligați să își asume responsabilități care le depășesc de zeci de ori capacitatea fizică. Fiecare victorie este însoțită de cîteva zeci de bătălii în care n-au putut intra. În societatea fîl-fîl care îl înconjoară, activistul are senzația că este, într-o comunitate de 10.000 de oameni, cel care strînge permanent gunoiul, în vreme ce ceilalți 9999 cîntă continuu „noi sîntem români“.

Sînt activist de 12 ani și am făcut-o fără nici o plăcere, rupînd dureros din timpul dezvoltării mele personale. Opțiunile „a mă lăsa călcat în picioare“ sau „și – și“ fiind excluse, am avut de optat între a-mi apăra identitatea colectivă și a renunța la ea, asta însemnînd cetățenia, copilăria, colegii de liceu, tot. Am ales pînă acum prima opțiune, mă întreb tot mai des pentru cît timp voi continua să strîng gunoiul.

Dintre toate aspectele degringoladei din societatea românească, cele ireversibile sînt cele mai importante. Peste 30-40 de ani, într-o societate cît de cît normală, copiii și nepoții noștri nu ne vor întreba de nici una dintre „marile“ teme de acum: salarii, Lăzăroiu, Schengen etc. Dar ne vor întreba cum am permis unor șmecheri să demoleze casele de patrimoniu și cartierele tradiționale pe care ni le-au lăsat bunicii și străbunicii noștri (patrimoniu = averea familiei; *heritage* = moștenire). Ce le vom răspunde?

Asociația „Salvați Bucureștiul“, pe care am înființat-o în 2008, se luptă pentru clădirile de patrimoniu și pentru spațiile verzi din București, dar mai ales pentru consolidarea statului de drept în sensul la care m-am referit. Am reușit să schimbăm trei legi, am reușit să cîștigăm 15 procese prin care să salvăm case de patrimoniu, bucăți de parcuri și să oprim golănii urbanistice. Povestea completă pe www.salvatibucurestiul.ro. Fără studii de drept, citind cinci legi, o asociație de cinci oameni a reușit să demonstreze de 15 ori în instanță că Primăria încalcă legea. De ce n-au fost alte 100 de asociații care să cîștige procese similare? De ce n-au fost 10.000 de oameni care să finanțeze juriștii din asociații să cîștige procese similare?

Dacă prin acest articol am convins oameni să activeze sau să doneze adevăratelor organizații, mi-am atins scopul, dacă nu, am pierdut timpul.

Nicușor Dan *este doctor în matematică și președintele Asociației „Salvați Bucureștiul“.*

Florina PRESADA

Inițiativă cetățenească

„Să vă iubiți unii pe alții;
cum v-am iubit eu,
așa să vă iubiți și voi
unii pe alții.“

IOAN 13,14

Nu ne-am pus problema niciodată aici, la Centrul de Resurse pentru participare publică (CeRe), dacă cei care se implică în demersuri de schimbare a unor legi – cu scopul de a le face mai bune sau mai juste – sînt oameni altruiști. Fără îndoială, atunci cînd ești mînat într-un astfel de demers de grija pentru bunăstarea unei întregi comunități sau a unui grup marginalizat se poate spune că ești altruist. Dar se poate spune, de asemenea, și că manifești atitudine civică. Atitudinea civică, din punctul nostru de vedere, înseamnă să fii conștient de datoria de a nu închide ochii la inechitățile sau disfuncționalitățile sistemului și de a acționa pentru a le îndrepta, utilizînd drepturile pe care le ai ca cetățean.

Nu știm însă despre cît altruism sau interes propriu e vorba în povestea numeroaselor asociații formate din mame de copii autiști care cer schimbarea legilor ce-i califică pe aceștia drept schizofrenici, odată deveniți adulți, sau în povestea mamei dintr-un sat care, avînd un copil cu dizabilități, începe lupta – și o cîștigă! – pentru înființarea unui centru public de servicii pentru copiii cu dizabilități.

Ceea ce ne place nouă, ca organizație care practicăm și militățm pentru participarea publică – adică implicarea tuturor factorilor interesați în decizia publică și pe tot parcursul elaborării ei –, este că mamele de mai sus au ales să lucreze într-un punct nevralgic al societății și democrației românești: acela al luării deciziei publice. În România, este mult mai ușor să te apuci să construiești singur un pod sau să amenajezi împreună cu cîțiva vecini un parc decît să convingi autoritățile publice să o facă. Oamenii aleg această variantă pentru că știu că astfel obțin rezultatele dorite mult mai repede. Să intri însă în dialog cu autoritățile e un proces anevoios și mai ales imprevizibil ca rezultat. Dar acest proces are avantajul că vine cu ceva în plus – mai multă putere pentru oameni.

În munca noastră de zi cu zi, auzim cetățeni care ne spun că ei nu pot, autorități care ne ignoră cererile, politicieni care ne mint și preoți ortodocși în cartierele unde lucrăm predicînd că „e de datoria noastră să întoarcem și celălalt obraz, că Dumnezeu va coborî pe pămînt și va extirpa răul din rădăcină la momentul potrivit, iar pînă atunci noi trebuie să căutăm mîntuirea“.

Cu toate acestea, CeRe dorește ca românii să devină cetățeni înainte de mîntuire, iar autoritățile să lucreze efectiv cu aceștia – fie ei organizați sau nu – pentru politici și decizii publice în interesul tuturor. Participarea publică are meritul că mediază costuri și beneficii în decizia luată de comun acord.

De aceea, în București, am creat grupuri de inițiativă cetățenească. Cel mai cunoscut dintre toate este poate cel din Drumul Taberei, care a pus pe agenda publică Cinematograful Favorit și transformarea lui în centru cultural comunitar. În urma activității acestui grup, Primăria sectorului 6 a luat în administrare clădirea abandonată și a elaborat deja studii și bugete pentru reconversia clădirii. Acum grupul monitorizează parcursul proiectului.

Grupul de cetățeni din Titulescu a organizat, în premieră pentru România, o sesiune de responsabilizare cu primarul Oprescu cu privire la problemele generate de darea în folosință a Podului Basarab. Primarul Oprescu a venit și a vorbit peste jumătate de oră, fără a răspunde întrebărilor puse de cetățeni în prima parte a întîlnirii. Însă oamenii chemați de vecinii lor la întîlnire nu s-au lăsat: au ascultat răbdători cuvîntarea primarului și apoi au reluat întrebările, politicos și argumentat, pînă au obținut răspunsuri. Are puțină importanță că cei care erau acolo aveau motive egoiste, căci pe ei îi afectau în mod direct poluarea și traficul cauzate de pod. Important e că preocuparea pentru binele propriu i-a făcut cetățeni.

A nu se înțelege că nu lucrăm și de cealaltă parte a participării publice. Am abordat autoritățile publice acolo unde s-a putut și împreună cu ele am inițiat procese de consultare publică, folosind metode prietenoase pentru cetățeni și eficiente prin aportul de informație pentru decidenți. Așa s-a organizat acum doi ani în Mediaș primul Juriu Cetățenesc, la inițiativa Primăriei. Am găsit acolo o doamnă arhitect-șef remarcabilă care ne-a expus problema cu care se confrunta administrația publică locală: „Piața centrală din Mediaș e o piață medievală, odată un spațiu deschis, de unde se puteau admira clădirile din jur. În anii '60, muncitorii din oraș au construit în mijlocul pieței un parc. Între timp, copacii au crescut și nu se mai văd fațadele clădirilor, emblematice pentru Mediaș, și pe care noi le-am restaurat. Am organizat concursuri de arhitectură, am supus atenției oamenilor proiectele, dar locuitorii nu vor să renunțe la parc. Și nu l-am desființat, că nu are sens să faci ceva împotriva voinței oamenilor. Dar ce-am putea face?“. Soluția a venit de la Juriul Cetățenesc: păstrăm parcul, însă toaletăm copacii astfel încît fațadele să devină vizibile atunci cînd te plimbi prin piață sau parc.

La cele de mai sus, am avea de adăugat și altele, reieșite din procesele de consultare publică pe care le-am alimentat: obor pentru vite și tîrg de animale, parcuri, drumuri asfaltate, o linie nouă de autobuz, subvenționarea unui serviciu public pentru bolnavii de Parkinson etc.

Astfel de povești sînt necesare pentru societatea noastră, de aceea le căutăm și acordăm premii în fiecare an în cadrul Galei Premiilor Participării Publice. Pentru că știm că e dificil, și de o parte și de cealaltă, să practici participarea publică. Cetățenii au alte nevoi, care necesită rezolvări mult mai grabnice, iar autoritățile publice nu au resursele necesare pentru participare publică – nici umane, nici de timp, nici expertiză. Așa că atunci cînd participarea publică se înregistrează în România e cu atît mai meritorie. Ea ne face mai buni: și pe noi, ca cetățeni, altruiști sau egoiști cum sîntem, și pe autorități ca instituții în serviciul societății.

Florina Presada *este coordonatoare de proiect la Centrul de Resurse pentru participare publică.*

Horia MARINESCU

De la Naschmarkt la Matache

Chiar dacă Bucureştiul a privit în mod tradiţional către Paris, în realitate Viena i-a fost adesea mai aproape şi uneori i-a servit şi de model. Nu numai grădina-restaurant *(Heuriger)* şi mai ales şpriţul care se bea acolo *(Spritzer, G'spritzter)* par să fie de origine vieneză. Astăzi, Bucureştiul se află, dacă e să calculăm mulţimea investiţiilor austriece (OMV, Raiffeisen, Volksbank etc.), aproape clar în mîini austriece.

Poate de aceea nu strică să privim prin comparaţie către istoria mişcărilor civice din Viena. Formaţia mea de arhitect mi-a trezit interesul pentru acţiunile civice care au avut ca obiect calitatea oraşului şi păstrarea valorilor lui istorice şi sociale. Am putut astfel să constat paralele interesante între Bucureşti şi Viena, şi îmi pare că ceea ce în Viena s-a trăit şi suferit în anii '60-'80, în Bucureşti se întîmplă acum, în anii 2000-'20.

Artiştii şi intelectualii au fost şi în Viena cei care au pus de fiecare dată în mişcare mecanismele civice. Politicianul, omul de afaceri şi în general pragmaticul îşi impun, prin natura lor, o limitare „eficientă" a privirii asupra lumii. Ea include atît conceptele care stau la baza acţiunilor lui, dar şi viitorul. Pragmaticul nu are, cel mai adesea, timp să cerceteze variantele de decizie care ar implica un viitor mai îndepărtat decît cel al amortizării unei afaceri. Nu priveşte nici dincolo de legile existente sau de convenţiile sociale din *mainstream*. Pentru o privire dincolo de evidentul cotidian, e nevoie de clasa artiştilor, a scriitorilor, a arhitecţilor, în general a intelectualilor. Printre ei se găsesc acei rari indivizi care „privesc dincolo de marginea farfuriei" (expresie austriacă) şi care au idealismul necesar ca să-şi „irosească" energiile pentru viziuni noi, viziuni care nu au de obicei o valoare de afacere *(à la* Steve Jobs), ci în primul rînd o valoare pentru comunitate.

Ca şi în Bucureştiul anilor 2000, Viena veche suferea, în anii '60-'70, din cauza unui urbanism radical, aplicat „eficient" şi nediferenţiat asupra oraşului. Cartiere vechi, adesea de valoare, începuseră să fie demolate, spunîndu-se (ca mai ieri despre cîte un cartier bucureştean!) că sînt prea „murdare social" şi „ruinate material" pentru a mai fi întreţinute sau reparate. Era şi în Viena moda blocurilor din prefabricate, şi într-o revistă de arhitectură a acelor ani am găsit chiar un articol amuzant, care lăuda soluţia blocurilor din prefabricate din... Uniunea Sovietică, cerînd implementarea ei şi în Austria!

© V. Dorolti

Spittelberg – Buzeşti-Berzei

Cartierul istoric Spittelberg, loc al săracilor care veneau în secolul al XIX-lea atraşi de mirajul faimosului oraş, dar nu aveau voie să locuiască în el şi se aşezau pe această colină din afara cetăţii (de unde o puteau cel puţin privi), urma să fie demolat complet în anii '70 şi înlocuit cu un cartier dens de blocuri. Tocmai pentru că fusese locuit de săraci, cartierul se păstrase fără modificări, în starea lui din perioada barocă, cu case mici, doar cu parter şi etaj, avea o valoare istorică remarcabilă şi o atmosferă specială, apreciată de artişti şi eventual neînţeleasă de restul orăşenilor care voiau „curăţenie". Vestea demolării lui s-a răspîndit cînd municipalitatea a făcut uz de legea care-i dădea dreptul să evacueze o casă dacă e considerată în pericol de prăbuşire. Desigur că pericolul de prăbuşire era imaginar, ca şi cel pe care l-a invocat Primăria Bucureşti în acest an, cînd a demolat ilegal o sumă de case cu valoare istorică din cartierul Buzeşti-Berzei. Chiriaşii foarte săraci ai caselor din Spittelberg ar fi vrut să rămînă, să investească muncă în repararea lor, dar oraşul a rămas neînduplecat şi i-a evacuat. S-a format foarte repede – sîntem în anii de după mişcarea studenţească a lui 1968 – o iniţiativă de protest formată din locatari, vecini, artişti şi arhitecţi, care cerea păstrarea şi revitalizarea caselor isorice. Publicul oraşului a fost sensibilizat, şi tema a devenit una politică. Partidul socialist (de lungă tradiţie şi influenţă în Viena) a sesizat ocazia şi a hotărît să susţină mişcarea de protest. În 1973, Spittelberg a fost declarat ansamblu protejat. S-a aplicat o lege de curînd concepută, cerută de arhitecţi, care asigura o protecţie a unor întregi ansambluri istorice (case, străzi şi tot ce se afla în zonă), nu doar a unor case, în mod individual, ca pînă atunci. Mişcarea civică a cerut o utilizare social-echilibrată a caselor, care erau acum în proprietatea oraşului.

Astăzi, Spittelberg e unul dintre cartierele vechi cele mai fermecătoare ale Vienei, în care se ţine cel mai frumos tîrg de Crăciun (nu, nu e cel de la Rathaus, din faţa primăriei!), vizitat des de turişti şi de localnici, şi în care există ateliere şi magazine ale micilor artizani şi artişti. Totuşi, aşa-numita gentrificare nu a putut fi evitată nici aici pe deplin, cartierul este astăzi unul mai degrabă de lux (aviz amatorilor de speculă imobiliară din Buzeşti-Berzei!).

Naschmarkt – Piaţa Matache

Cine nu cunoaşte azi piaţa „Naschmarkt", din centrul oraşului? Pînă şi turiştii sînt aduşi cu autocarele ca s-o vadă! Găseşti aici, de Paşti, cea mai bună pulpă de miel, brînzeturi delicioase şi cei mai buni castraveţi muraţi. Gheretele de la 1890 şi 1900 sînt renovate şi păstrate cu grijă, terasele dimprejur sînt pline cu muşteriii veniţi să mănînce de prînz. E unul dintre principalele puncte de atracţie ale oraşului. N-a fost aşa dintotdeauna. A fost o vreme cînd Naschmarkt părea să aibă soarta Halei Matache şi a Pieţei Matache Măcelarul în general. Încă de la 1900 existau planuri de a crea un bulevard larg care să lege Opera de Palatul Schönbrunn. În calea lor se afla vechiul Naschmarkt. Parcă ne amintim brusc de Bucureşti, unde cineva doreşte, 100 de ani mai tîrziu, să lege Palatul Victoria (echivalentul Operei, nu-i aşa?) de Casa Poporului (echivalentul monstruos al Schönbrunn-ului!).

Izbucnirea războiului, apoi dispariţia monarhiei au oprit orice lucrări. Abia în 1970 tema este reluată. De data asta e vorba de un fel de autostradă prin centrul oraşului, pentru noul rege – automobilul, şi din nou Naschmarkt stă în cale. Parcă ştim de undeva povestea asta, noi, ăştia din Bucureşti...

Însă tineretul artistic şi arhitectural de atunci s-a opus vehement. S-au format două mişcări civice, care, ambele, militau pentru păstrarea Naschmarkt-ului şi împotriva autostrăzii din centru. Pe 27 iunie 1976, în faimoasa sală Arena (dintr-un fost areal industrial), după punerea în scenă a unui musical dedicat salvării pieţei, tinerii arhitecţi au împărţit manifeste, cerînd publicului să rămînă şi să ocupe Arena. În alt colţ al fostei fabrici, mai exact în hala măcelăriei (parcă sună a Hala Matache, nu-i aşa?), o altă mişcare civică protesta şi ea, tot pentru Naschmarkt. Cele două mişcări civice au fuzionat şi au ocupat Arena pentru cîteva luni de zile. Sta-

Ca şi în Bucureştiul anilor 2000,
Viena veche suferea din cauza unui urbanism radical.

tul, care voia să elibereze şi să vîndă fosta fabrică unui întreprinzător, s-a văzut nevoit să intre în negocieri cu tinerii care ocupau acum terenul şi clădirea. După un compromis obţinut în consiliul oraşului, Naschmarkt a fost salvată, rămînînd în forma ei veche, de care astăzi edilii şi tot vienezul sînt mîndri.

Păstrînd diferenţele de rigoare (de eleganţă şi de fineţe), se vede că nu sîntem singurii care păţim aşa ceva. E drept că o păţim neaşteptat de tîrziu şi e greu de imaginat că, în timp ce restul Europei merge pe altă cale, admirabilii noştri specialişti din urbanism şi planificarea circulaţiei ţin încă morţiş să treacă neapărat şi oraşul nostru prin torturile unui urbanism simplist, la care Europa a renunţat deja din 1980.

Dar concluzia mea ar fi: e nevoie, aşa cum au făcut-o şi vienezii în anii '70, de angajament civic şi de o luptă perseverenţă, pentru a salva oraşul. Ca şi artiştii vienezi, putem reuşi şi noi. Deşi crimele urbane ale anilor 1990-2010 sînt teribile, nu e prea tîrziu pentru oraş, în întregul lui.

Horia Marinescu *este arhitect, stabilit în Viena, şi „cetăţean îngrijorat" al Bucureştiului. A susţinut în 2011 mişcarea civică pentru salvarea Halei Matache Măcelarul (detalii la www.piatamatache.info), alături de urbaniştii de la „Bucureşti Alternativ".*

Simţul civic şi fericirea

„Pentru cei mai mulţi oameni, retragerea în viaţa privată înseamnă o renunţare voită la fericire: în felul acesta, ei nu se vor mai bucura de sprijin, iar casa, cartierul, oraşul lor devin mai puţin confortabile decît ar putea fi. Pe de altă parte, trebuie spus că oamenii care se implică în viaţa comunităţii descoperă o mare satisfacţie în însăşi această activitate. Aşa reiese dintr-un studiu realizat de sociopsihologul englez Michael Argyle. Majoritatea celor chestionaţi au afirmat că nimic nu se poate compara cu bucuria pe care le-o dă implicarea benevolă în problemele comunităţii. Pe o scală a satisfacţiei, cu ajutorul căreia persoanele chestionate îşi puteau evalua preocupările din timpul liber, doar dansul a primit un punctaj superior. S-a observat că partea cea mai plăcută a implicării constă în cunoaşterea altor persoane cu aceleaşi interese, în bucuria pe care ţi-o aduce rezultatul efortului tău şi în acumularea de experienţă (Argyle). Fie că faci parte dintr-o trupă de teatru, fie că eşti membru într-o organizaţie de protecţia mediului, implicarea e recomandabilă nu doar din considerente morale, ci şi pentru binele propriu."

Stefan Klein, *Formula fericirii,*
traducere de Lucia Nicolau, Humanitas, 2005

Antonio MOMOC

ONGFest – „mica" societate civilă, timidă, dar ambițioasă

„ONGFest – Tîrgul economiei sociale" a avut loc la Bucureşti între 9-11 septembrie 2011, în Parcul „Alexandru Ioan Cuza" (fost IOR). Temele festivalului – care a reunit la standuri 154 de organizaţii neguvernamentale – au fost: economia socială, voluntariatul şi spiritul civic. Evenimentul a continuat şi continuă printr-o caravană în marile oraşe: pe 1-2 octombrie la Cluj în Piaţa Muzeului şi la Oradea în Parcarea Independenţei, pe 8-9 octombrie la Timişoara, în Piaţa Unirii, şi pe 15-16 octombrie la Constanţa, în City Park.

Bănuită de multe ori de interese meschine, acuzată de pasivitate ori de reacţie tardivă la problemele comunităţii, după 20 de ani de la Revoluţie societatea civilă dă semne că prinde viaţă. Nu este „marea societate civilă" aparţinînd liderilor organizaţiilor neguvernamentale celebre care apar la televizor. Este „mica societate civilă" a asociaţiilor al căror nume nu se bucură de publicitate, ai căror membri nu stăpînesc secretele PR-ului, dar care se dezvoltă lent în comunităţi mici, odată cu schimbarea mentalităţii. Numărul din ce în ce mai mare de voluntari implicaţi dezinteresat în proiectele micilor ONG-uri – tineri care cred că doar împreună cu alţii ca ei, revoltaţi de aceleaşi nedreptăţi, mai pot schimba lucrurile, cetăţeni dezgustaţi de abuzurile administraţiei publice şi de incompetenţa politicienilor de la care nu mai aşteaptă nimic, dar oameni care acţionează altruist, colectiv şi colegial – constituie dovezi că societatea civilă nu mai este doar o frumoasă fără corp a democraţiei româneşti.

La corturile ONGFest amplasate în fostul parc IOR, asociaţiile şi fundaţiile şi-au exprimat organizat nemulţumirea prin invitaţii la petiţii cetăţeneşti de tot felul. ONG-urile i-au invitat pe vizitatorii festivalului la flash-mob-uri, la campanii de strîngere de semnături, la acţiuni de protest. Fostul Parc IOR a semănat, între 9 şi 11 septembrie, cu un Hyde Park, un simbol al discursului neîngrădit, al libertăţii de conştiinţă şi de exprimare.

În cele două zile ale festivalului, ong-iştii de la corturi nu au căutat ca prin mese rotunde şi dezbateri interminabile să identifice soluţii la problemele comunitare, ci pur şi simplu au oferit curioşilor răspunsuri, rapoarte sau rezultate ale studiilor lor. În spaţiile amenajate cu măsuţe, panouri sau expoziţii de fotografii, la ONGFest gazdele au fost voluntarii, oamenii obişnuiţi care cred că activismul în viaţa comunităţii şi solidarizarea în jurul aceleiaşi cauze pot sensibiliza autorităţile statului să vină la dialogul cu societatea pentru îndreptarea injustiţiilor sociale sau a derapajelor politice. De exemplu, strîngerea de semnături împotriva noii legi a minelor, pliantele împotriva proiectului de exploatare cu cianuri şi petiţia „Salvaţi Roşia Montana!" se regăseau la cele mai multe standuri, fie că ONG-ul respectiv era membru al campaniei (precum Terra Mileniului Trei, Eco-Civica, Agent Green etc.), fie că nu.

Cum salvăm delfinii

ONGFest şi-a propus de la bun început să stabilească un model de interacţiune directă între ONG-uri şi cetăţeni, să expună în faţa publicului larg proiectele asociaţiilor. Şi a reuşit. Printre obiectivele organizatorilor se numără promovarea ONG-urilor mici şi medii, mai puţin vizibile în media. Institutul Verde este una dintre asociaţiile tinere care au luat fiinţă în decembrie 2010 şi care se confruntă cu problema comună a finanţării. La cortul Institutului Verde i-am întîlnit pe secretarul asociaţiei, Silviu Dumitru, şi pe Georgeta Ionescu – membră.

„Noi existăm de nouă luni şi nimeni nu finanţează ONG-uri care nu au un palmares bogat", a explicat Silviu Dumitru. Vechimea mai mare de doi ani pentru a cîştiga sponsorizări reprezintă o condiţie care nu se poate depăşi altfel decît prin trecerea timpului. „Aplicăm cu răbdare la proiecte europene de finanţare, dar deocamdată munca în asociaţie se face exclusiv prin voluntariat. Banii pentru materialele noastre de promovare sînt din buzunarul membrilor fondatori. Tinerii care participă la cort, ca de altfel la toate evenimentele noastre, o fac gratuit. Sînt studenţi care cred în aceste cauze: înverzirea marilor oraşe, stoparea tăierii copacilor în parcuri şi oprirea defrişării pădurilor, reducerea poluării, drepturile animalelor, salvarea speciilor pe cale de dispariţie."

© V. Doroltî

„Şi chiar dacă mi-aş împărţi toată averea pentru hrana săracilor, chiar dacă mi-aş da trupul să fie ars, şi n-aş avea dragoste, nu-mi foloseşte la nimic."

CORINTENI 12, 13, 14

Membrii Institutului Verde au strîns la standul de la ONGfest semnături pentru petiţia „Salvaţi delfinii din Marea Neagră!", o campanie pe care au început-o vara aceasta la mare, la Vama Veche. Campania „Vama Verde" s-a realizat cu un buget aproape zero, dar cu efortul membrilor care şi-a petrecut concediul sau vacanţa în Vamă. Pe Paul Iurea, voluntarul care a petrecut la cortul din Vama Veche cel mai mult timp strîngînd semnături, l-au numit apoi membru de onoare al Institutului. Silviu Dumitru se mîndreşte cu faptul că prin dăruirea acestor oameni ONG-ul a contorizat peste 4000 de semnături în doar trei săptămîni. Şi-au dat semnătura pentru cauza delfinilor inclusiv turiştii străini.

La cortul de la ONGFest, în două zile s-au înregistrat 500 de susţinători pentru salvarea delfinilor: au semnat şi copii, şi liceeni fără drept de vot. Institutul Verde de la Bucureşti a fost sensibilizat de semnalele de alarmă pe care le trag, de cîţiva ani, organizaţia ecologistă Oceanic Club şi biologii marini din Constanţa despre numărul mare al delfinilor fie morţi prin asfixie din cauza capturării accidentale în plasele pescăreşti, fie eşuaţi din cauza zgomotelor provocate de explozii submarine provenite de la aplicaţiile militare sau din cauza undelor emise de sonarele folosite de navele militare. Prin această campanie de semnături ei speră să pună presiune asupra administraţiei locale pentru a deschide centre pentru tratamentul şi salvarea delfinilor eşuaţi pe plajă (inexistente acum în România) şi pentru interzicerea efectuării de exerciţii militare în anumite perioade de migraţie a delfinilor.

Animale, dependențe și voluntari copii

În apropierea umbrelei Institutului Verde, se afla instalat cortul unui ONG pentru protecţia animalelor: Asociaţia ROBI. În faţa cortului ROBI era improvizat un ţarc pentru cîţiva căţei care aşteptau cuminţi să fie adoptaţi, iar la stand cîteva pisici îşi fermecau potenţialii stăpîni din cutiuţele lor. Mai multe pisici şi căţei au fost luaţi acasă de bucureşteni inimoşi, iubitori de animale. Preşedintele Asociaţiei ROBI, Elena Marilena Cristian, unul dintre voluntarii asociaţiei, se mîndreşte cu campania de adopţii „Un prieten pentru sufletul tău", desfăşurată săptămînal în Parcul Obor, prin care au fost adoptate peste 2000 de animale, dar şi cu campania de sterilizări gratuite „Stop Abandonului" – o colaborare cu cabinete ale medicilor veterinari care sterilizează gratuit animalele fără stăpîn, aduse la veterinar de către binevoitori.

Pe o altă alee a fostului parc IOR, la cortul ALIAT – Alianţa pentru Lupta Împotriva Alcoolismului şi Toxicomaniilor – vizitatorii erau informaţi despre centrul de tratament gratuit pentru persoanele cu un consum problematic de alcool şi pentru familiile acestora. Voluntari cu vocaţie, ca Izabela Nicolae, făceau doritorilor teste de evaluare a severităţii consumului de alcool, şi cine nu depăşea nivelul de consum periculos pentru sănătate primea cadou o lanternă cu şurubelniţă multifuncţională. Cîştigători ai unui proiect din cadrul Programului Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane – POS DRU, voluntarii ALIAT ofereau materiale informative despre alcool, droguri şi efectele lor, cu mărturii scrise de la foşti consumatori. Totuşi, din discuţiile cu ei a reieşit că programul este în pericol: întîrzierea rambursării şi refinanţarea pentru derularea etapei următoare a proiectului îi îngrijora pe membrii ALIAT.

O vizitatoare a tîrgului a povestit că are prieteni dependenţi de alcool care au nevoie urgentă de tratament şi a întrebat dacă ONG-ul şi centrul funcţionează „pe bune", pentru că ea s-a săturat de cîţi ong-işti apar la televizor doar pentru a-şi crea imagine, pentru a face bani şi pentru a participa apoi la concursuri de dans de mare audienţă. Ea a invocat şi zvonul despre fundaţiile care se înregistrau în anii '90 doar pentru a importa maşini scutite de taxe. Izabela Nicolae şi celelalte voluntare ALIAT au asigurat-o că ONGFest este un tîrg al celor care se implică „pe bune" şi i-au oferit adresa Centrului de tratament.

Printre participanţi, prin parc şi-au făcut loc şi copiii-voluntari. Adolescenţi de la Asociaţia Little People Romania – Clubul Temerarilor care susţin copiii bolnavi de cancer în lupta lor cu boala vindeau vizitatorilor, contra unor sume modice, brăţări şi scoici desenate pentru a strînge bani pentru copii bolnavi. Alţi micuţi, în schimbul unui cupon, cereau o donaţie în valoare de 5 lei pentru o masă caldă oferită copiilor străzii. Erau voluntari ai Asociaţiei „Feed the Children" (Asociaţia Hrăniţi Copiii) care adunau fonduri pentru familii aflate în dificultate psihosocială, pentru tineri cu grave probleme de sănătate sau pentru copiii cu risc crescut de abandon şcolar.

Programul ONGFest şi discuţiile cu oamenii la stand, atragerea de noi voluntari şi acţiunile de la cort împiedică transformarea festivalului într-o simplă masă rotundă care să se încheie cu aplauze şi felicitări pentru organizatori şi cu un comunicat de presă. ONGFest nu este un eveniment de Public Relations pentru ONG-uri. Nu arată a conferinţă cu promisiuni şi lozinci politicianiste. Membrii ONG-urilor şi simplii cetăţeni intră spontan în dialog şi pornesc împreună pe drumul voluntariatului. Sînt oameni obişnuiţi care cred în binele comun şi care împărtăşesc convingerea că schimbarea sînt ei.

***Antonio Momoc** este cercetător şi lector univ. dr. la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti, membru al Institutului Verde.*

Servicii sociale la biserică

interviu cu preotul paroh Adrian NICULCEA

Biserica din parcul Titan este una dintre primele contruite în stil maramureşean, din lemn, după 1989 în Bucureşti. Părintele ***Adrian Niculcea*** *slujeşte aici din '96. Biserica el a construit-o. Şi tot el a reuşit să adune credincioşii în incinta acesteia, nu doar la slujbă, ci şi cu ocazia altor activităţi sociale, culturale, medicale... Despre credincioşii săi se poate spune că alcătuiesc o comunitate care se întrajutorează.*

Care este povestea bisericii unde slujiţi?

Biserica eu am construit-o. Sînt om de carte, de aceea mi-a fost foarte greu s-o fac, nu făcusem pînă atunci nici măcar un coteţ de găini. Dar cu planuri, cu ajutor de la Dumnezeu, am reuşit. Planurile au fost făcute de arhitectul Nicolae Goga. Eram foarte agitat la vremea aceea. Ştiam că aveam o perioadă scurtă în care să construiesc biserica, deci nu aveam timp de romantisme. Cred că a fost prima biserică maramureşeană din Bucureşti. Era varianta cea mai ieftină: motivul principal pentru care am ales-o a fost cel financiar. În locul respectiv nu am găsit surse de finanţare. Nu am avut talentul de a mă lipi de sponsori...

Cînd m-am apucat de construcţia bisericii, nu aveam bani nici să plătim muncitorii. Totul a fost posibil datorită unei minuni. Schitul Darvari, unde fusesem preot înainte, avea multe case închiriate, cu poziţii bune în centru. Pe acestea le-am exploatat şi am silit firmele care le voiau să contribuie, cu acordul patriarhului de atunci: să facă rost de lemne, din Bucovina. Cel mai uşor a fost să vină lemnul la Bucureşti. Am convenit cu naşul meu, care era preot în Glina, ca în curtea lui să stea 340 m cubi de lemne, ceea ce reprezenta o stivă uriaşă. Grinzi lungi de 12 m, grele de 6-700 kg. Cel mai greu a fost să aducem lemnele de la Gara Căţelu pînă la poarta naşului. Acolo a intervenit minunea lui Dumnezeu: vreo şase vagoane din nouă le-am adus la Seminarul Teologic. Le-am promis elevilor 10 la dogmatică şi au cărat, săracii, cît s-a putut. A fost minunea lui Dumnezeu că nu şi-au rupt picioarele sau nu s-a întîmplat altceva. Au cărat bieţii copii contra unei Coca-Cola şi a unei prăjituri. A fost ca la piramide... Cînd nu au mai vrut, a apărut ca din senin un profesor de fizică de la Liceul „Decebal", care a venit cu fete şi băieţi dintr-a XII-a. Ultimele trei vagoane de grinzi grele le-am mutat în curtea naşului. O singură dată a scăpat o grindă şi a înnegrit uşor unghia unuia dintre voluntari, noroc că era un adult, nu un copil. Exclusiv minunea lui Dumnezeu că nu a murit nimeni...

Primăvara am găsit înţelegere la un pluton de aviaţie militară, şi au adus cei din Glina tot şi a început construcţia. Am avut o echipă mixtă, alcătuită din ţigani din Bucureşti. Şi un domn inginer, Dan Constantinescu, care venea să vadă dacă s-au aplicat planurile. Sigur, echipa a trebuit plătită. Dar cam un sfert din construcţia bisericii a fost făcută pe bază de voluntariat.

Înţeleg că, în cadrul bisericii, desfăşuraţi şi o serie de proiecte sociale. Acest tip de activitate e ceva mai puţin obişnuit la bisericile ortodoxe?

Fiind profesor de doctrină, ştiu că există o mare discuţie la noi, în cadrul Bisericii ortodoxe, despre relaţia între teologie şi viaţă; se înfruntă două mari teorii: unii spun că teologul trebuie să fie un şoarece de bibliotecă, că trebuie să fie savantul la curent cu literatura internaţională.. Dar pentru că Mîntuitorul a zis: „Duhul Domnului peste mine m-a uns să binevestesc săracilor" înseamnă că Evanghelia, cuvîntul lui Dumnezeu care este răspîndit de cler, trebuie să înceapă din zona săracilor şi apoi să ajungă la cea a bogaţilor. Am aplicat lucrul acesta, teologia peste public.

Înaintea mea, construise o biserică, tot de lemn, un părinte care mi-e şi prieten şi făcuse un cabinet medical acolo. Dăduse, cumva, tonul la proiecte sociale... În ce priveşte biserica noastră, am zis aşa: o zonă în care oamenii stau în blocuri nu e atît de săracă încît să se pună problema că nu au mîncare şi să fie nevoie ca biserica să facă o cantină. Aşa că m-am concentrat pe serviciile educaţionale. Am zis: noi oferim *know-how*, ştiinţă... Şi am înfiinţat o şcoală parohială, numai sîmbăta şi duminica, pentru că atunci sînt şi profesorii, şi şcolarii liberi.

În ce constă şcoala parohială?

Biserica, în fond, nu are mare contribuţie, decît că oferă spaţiul în care se întîlnesc copiii săraci cu profesorii disponibili. Elevii sînt riguros selectaţi, le studiem dosarele de familie. Se fac meditaţii şcolare cu ei. Profesorii vin şi ei, gratuit. Am apelat şi eu la conştiinţa lor... Dl profesor Gabriel Chelaru e iniţiatorul activităţilor de meditaţii sociale de aici. Au fost cîţiva ani cînd am avut şi 75 de profesori care şi-au oferit serviciile... Între 60 şi 120 de elevi veneau aici. 150 în vremurile bune... Profesorii sînt şi activi, şi pensionari. E extraordinar că aceşti copii vin aici în loc să bîntuie maidanele cartierului. Aici chiar au venit copiii interesaţi de ceea ce fac.

Printre criteriile de selecţie nu se înscriu cele religioase: am avut şi musulmani, şi adventişti.... Acum să nu vă imaginaţi că e o şcoală nemţească aici: care mai vine, care nu mai vine... Îi şi monitorizăm, urmărim pe Internet dacă au trecut examenul de capacitate, Bacul, examenul la facultate. Aproape toţi au intrat. Le-am mai oferit şi premii, cînd şi cînd. Anul trecut i-am dat un laptop, ce-i drept mai vechi, unuia dintre fruntaşi. Cel mai frumos lucru este că ne-am trezit cu unii din cei care au intrat la facultate că se întorc să dea meditaţii aici.

Ce alte servicii sociale oferiţi?

Avem şi alte categorii de servicii sociale: prima categorie, pentru tinerii cu dizabilităţi. Aceştia vin aici însoţiţi de mamele lor şi fac terapie ocupaţională. Cu Sindrom Down, cu dizabilităţi motorii, hipoacuzici. Noi le oferim doar spaţiile: mesele, securitatea... Stau în grup şi lucrează. Vin marţea. Au pasiunea şi îndemînarea de a face lucruri de artizanat. Le-am permis să le expună duminica la biserică, să le vîndă. Cu bănuţii aceia îşi iau materiale ca să facă altele...

Şi pentru hipoacuzici facem terapie ocupaţională. Sîmbăta li se explică semnificaţia sărbătorii de duminică. Cîntăreţul bisericii este absolventul unei şcoli de limbaj mimico-gestual, printre altele. Le oferă o cafea şi stă de vorba cu ei. Scot şi o revistă.

Avem şi asistenţă medicală. Un cabinet medical social, cu cinci medici, pe bază de voluntariat. Cardiologi, ecografişti generalişti. Cabinetul medical cu multă aparatură e sponsorizat de Fundaţia Soros – 28.000 dolari. Majoritatea vor ecografii, ca să nu mai stea la coadă în altă parte. Avem şi o asistentă medicală, la pensie, care le ia tensiunea credincioşilor.

Mai sînt doi jurişti care vin la slujbă şi oferă consultanţă juridică gratuită. În primii ani, au fost cazuri grave de bătrîni escrocaţi nu doar de străini, ci de propriii copii care le-au luat casele.

Vorbeaţi şi de servicii culturale...

Am deschis multe discuţii pe teme de cultură, credinţă, politică. Avem un cenaclu literar – acum să nu vă imaginaţi că aici e Uniunea Scriitorilor. Sînt scriitorii şi poeţii din cartier. Marţi de marţi erau aici. A fost o perioadă în care cenaclul a intrat în disoluţie, din cauza faptului că unii erau oameni subţiri, cu literatura, dar le aveau şi cu băutura... Eu sînt de vină că, o vreme, nu am mai fost prezent între ei. Acum sîntem într-o nouă perioadă de lansare a cenaclului. Scoatem şi o revistă: o retrospectivă a ceea ce a fost citit la cenaclu pînă acum. O parte dintre ei sînt artişti plastici, ieri a fost şi o mică expoziţie. Mai avem un cenaclu de pictură pe sticlă pentru copii.

Am înfiinţat un cenaclu teologic, extrem de liber, care se adună în fiecare lună, din '96 încoace. Eu am mai lipsit, dar ei nu au lipsit niciodată... Vin aproximativ 10-20 de oameni.

Mai există o categorie de servicii pe care le-aş numi de misionariat. Avem în curte o librărie misionară care vinde cărţi de sute de milioane pe an, ceea ce înseamnă că e o cerere foarte mare de carte de acest gen: ortodoxă, la nivel de bază... Librăria este fără comision. Persoanele care vînd acolo sînt nişte doamne voluntare. Există şi biblioteca misionară.

Ce ne puteţi spune despre serviciile religioase „propriu-zise", cum le spuneţi dvs.?

Mai puţin obişnuită la biserica noastră este sărbătoarea Paştelui, unde 22.000 de pungi zboară în cinci minute într-o masă de 8 pînă la 5 mii de credincioşi din cartierul Titan. Este o mare de oameni care, dacă nu primesc în cinci minute ce vor ei, începe o tulburare, o agitaţie nemaipomenită. Apelez la tinerii pe care-i găsesc acolo în Noaptea Învierii, le dau sacii în primire. Cînd începe slujba şi am ajuns la un anumit punct, le spun „Acum daţi Paştele!". Ei nu fac altceva decît să răstoarne sacii peste nişte mese dispuse în adîncime. Cînd v-am spus că e organizaţie militară aici, n-am glumit... Majoritatea acestor tineri sînt necunoscuţi pentru mine. Îi întreb, pur şi simplu, dacă vor să ajute, şi vor. Cam cu 20 de tineri reuşesc să ofer mulţimii această... supraofertă. Soluţia calmării unei mulţimi în democraţie este supraoferta. În primii ani, fugeau ţiganii cu sacii... Pînă la urmă i-am rugat să-i ia, ca să nu rămînem cu ei şi să trebuiască să aruncăm Paştele în lac. Au încetat să-i mai ia cînd au văzut că nu mai au cum să-i vîndă: toată lumea din jur avea Paşte... S-a ajuns la performanţa că în jumătate de oră toată lumea primeşte, fără să se îmbulzească. Un an întreg doamnele din Comitet muncesc la pliculeţe, în fiecare marţi, clacă serioasă. Fiecare aduce cîte ceva de mîncare...

Care este... secretul reuşitei dvs. comunitare?

Nu facem lucruri extraordinare, ci extrem de simple. Acesta este secretul unei biserici care şi-a axat serviciile pe voluntariat şi pe gratuitate totală.

A început Biserica ortodoxă să se implice mai mult în viaţa comunităţii?

Deja din '90 încoace lucrurile s-au schimbat. Biserica şi-a reluat vechea ei implicare în societate din perioada interbelică. A reînceput să fie prezentă în spitale, în închisori, în şcoli... În anii următori se va implica mult mai mult.

Biserica face asistenţă socială din vechime. Că o face sporadic, asta-i altă problemă. Cea catolică are cu totul alt spirit: ea a pornit de la început cu o anumită doctrină filozofică care a făcut-o să stăpînească lumea pămîntească. Biserica ortodoxă nu a avut această direcţie, ea a optat pentru platonism. Preocupările ei de bază au fost isihasmul, împărăţia cerurilor, eshatologia. Implicarea ei socială a fost destul de subţire prin comparaţie cu catolicismul sau protestantismul. Ceea ce nu înseamnă că a lipsit. Încă din „Faptele apostolilor" apar colectele pe care le adunau ucenicii Sfîntului Pavel din Grecia, Italia şi le trimiteau spre Ierusalim, unde era sărăcie lucie.

Dvs. de ce aţi ales să faceţi şi muncă socială?

O fac din concepţie, pe baza viziunii teologice pe care o am. Nu am putut suporta ruşinea de a fi profesor de teologie şi de a nu aplica pînă la capăt teologia în adîncul nevoilor societăţii.

a consemnat Iaromira POPOVICI

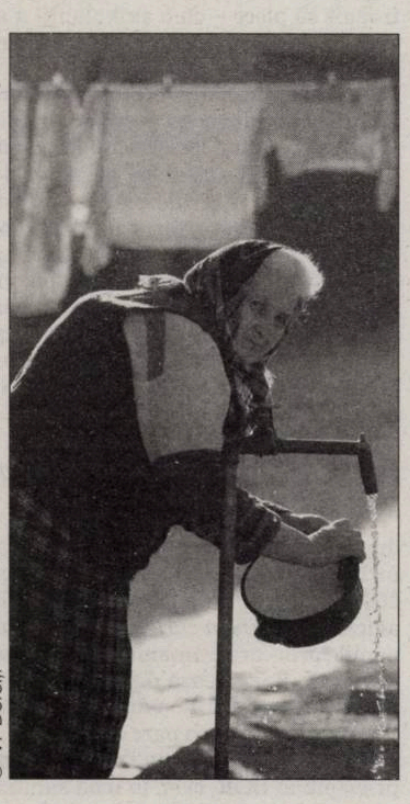
© V. Dorolfi

„Să iubeşti (...) pe aproapele tău ca pe tine însuţi."

LUCA 10

Adrian Niculcea *este doctor în teologie şi profesor de dogmatică la Facultatea de Teologie a Universităţii „Ovidius" Constanţa; preot paroh la biserica „Pogorîrea Sf. Duh" – Titan.*

Domnica MACRI

Mecanism anti-civism

Nick Jukes și Căpitanul Boycott

Prin 1994, am întîlnit un activist ecologist. Era un activist adevărat, full-time, iar noi, românii, avizi de consum după decenii de penurie, nu eram deloc pregătiți pentru așa ceva. Profesiunea lui de credință mi se părea oarecum amuzantă, iar tînărul blond, care nu intra la McDonald's nici pentru un suc, purta pantofi de piele numai de la second hand, mînca ouă și brînză doar de la găini și vaci *fericite* și prefera să ia un tren la o oră neconvenabilă decît autobuzul – un fel de șaman al unui cult ciudat. Curînd însă, am văzut și am înțeles cum asemenea opțiuni – și altele, chiar mai ciudate, precum traiul în copaci marcați pentru tăiere, ocuparea unei străzi centrale cu canapele, fileuri de tenis și piscine gonflabile, ori un marș de sute de bicicliști cu fluiere – fac parte dintr-un mecanism subtil, care poate face viața mai bună. Mecanismul funcționează pe baza a două precepte.

Primul – *opțiunea mea contează, trebuie să-mi sondez conștiința pentru a vedea dacă gestul meu individual nu este nociv la nivel mai larg*. De exemplu, cu fiecare cutiuță de ceai de la o multinațională încurajez un sistem în care muncitorii lucrează ca sclavii pe plantație, iar intermediarii încasează profitul. Cu fiecare litru de benzină de la un producător care poluează cu impunitate regiuni din lumea a treia sînt și eu complice la distrugerea unor zone sălbatice și a populațiilor lor. Cu fiecare mașină nouă pe care o cumpăr pentru a-mi satisface ego-ul și comoditatea, alimentez o industrie care ne sufocă și ne îmbolnăvește.

Nu era ușor pentru Nick să rămînă fidel acestui precept. Iar pentru mine, o româncă aterizată în Marea Britanie în 1996, apa oprită în timp ce te speli pe dinți, evitarea anumitor produse și branduri, refuzul de a avea mașină și, în general, refuzul oricărui consum inutil reprezentau un șoc cultural masiv. Finalitatea campaniilor ecologice la care am asistat – de la blocarea proiectelor de autostrăzi la marșurile de biciclete prin oraș și la *Reclaim the Streets* – mi se părea o fantezie îndepărtată. Cincisprezece ani mai tîrziu, multe dintre țelurile protestatarilor au devenit politică oficială a UE – găsim la supermarket ouă de găini fericite, transporturile de animale vii au fost interzise, se încurajează transportul public și cel electric în defavoarea celui rutier, orașele știu că e mai rentabil să închizi centrul pentru mașini, orice defrișare trebuie, prin lege, urmată de o împădurire, compania Shell a fost nevoită să își ceară scuze oficial pentru politica sa în Nigeria și să-și revizuiască modul de lucru. Lumea s-a schimbat puternic în direcția arătată de cei care, pe atunci, ne apăreau drept o mînă de neadaptați.

Făcînd de multe ori foamea, Nick Jukes a continuat să bată lumea în lung și-n lat încercînd să determine școli și facultăți din România, Bulgaria, Rusia, Ucraina, India sau China să nu mai disece, în numele științei, sute de mii de animale, oferindu-le drept alternativă materiale video interactive. A continuat să nu aibă salariu, să nu mănînce carne și să își ia pantofii de piele de la second hand. Recent, munca lui a fost premiată de Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals. E greu să reziști la un astfel de efort. Dar oare nu cumva e și mai greu să suporți corupția, mizeria, sărăcia și lipsa de civilizație generalizată, așa cum sîntem nevoiți să facem noi? De aceea e bine să cunoști al doilea precept – *binele individual nu poate deriva decît din binele general, iar apărarea interesului public sfîrșește prin a fi benefică pentru interesul privat.*

Societatea britanică, așa cum am descoperit-o eu în 1996, își însușise acest precept de multă vreme. O poveste exemplară este cea a căpitanului Boycott, un administrator de moșie britanic ostracizat de țăranii irlandezi. În 1880, recoltele dezastruoase îi împiedicaseră pe mulți țărani să își plătească arenda. Deși era foamete, proprietarii englezi insistau să îi izgonească pe datornici de pe pămînturile lor. Replica a fost boicotul, care își trage numele de la prima sa victimă, căpitanul Charles Boycott, dar a fost gîndit de un politician, Charles Parnell, militant pentru reforma agrară în Irlanda. El a recomandat ca aceia care preiau fermele de la arendașii izgoniți de proprietari să fie „excomunicați social". Căpitanul s-a trezit că nu mai avea servitori, nu mai era aprovizionat, nu mai primea scrisori și nu mai era servit la prăvălii. Recoltele i-au rămas pe cîmp și a fost nevoie să aducă lucrători protestanți sub pază armată, cu cheltuieli care au înghițit orice profit. În cîteva luni, Boycott a trebuit să plece – cu o ambulanță a armatei, căci nu s-a găsit nici un vizitiu –, lăsînd în urmă un cuvînt nou în dicționar.

Cît trebuie să îi fi costat pe fiecare dintre autorii boicotului acest gest? Era nevoie ca servitorii să renunțe la serviciul lor, cîrciumarul – la banul de pe tejghea, negustorul – la un client, zilierii – la zile plătite. A fost un sacrificiu dur, adesea făcut nu de bună voie, ci la presiunea comunității, căci foarte probabil în casa fiecărui participant un copil plîngea de foame. A renunța la ceva, a face un sacrificiu sau un minim efort de timp și implicare pentru ceva ce nu e al tău, ci al tuturor, e o disciplină care funcționează în societățile pe care de obicei le invidiem.

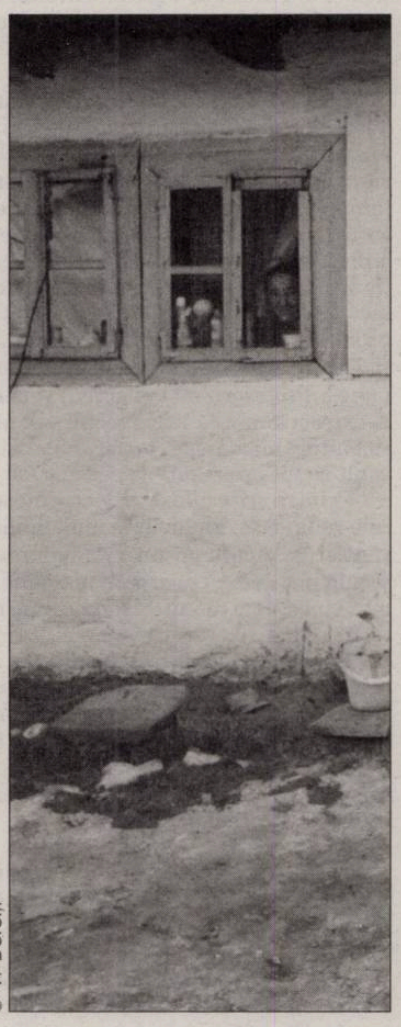
© V. Dorolfi

„Noi care sîntem tari,
sîntem datori să răbdăm
slăbiciunile celor slabi,
și să nu ne plăcem nouă înșine.
Fiecare din noi
să placă aproapelui,
în ce este bine,
în vederea zidirii altora."

ROMANI 15

Parcul Carol și Piața Matache

Dar ce se întîmplă la noi? La un deceniu după experiența mea britanică, am participat în România la prima campanie civică de tip NIMBY, acronim de la Not In My Back Yard, adică *nu la mine-n curte*. Așa se numesc campaniile prin care cetățenii vor să oprească proiecte care îi afectează direct. Cazul în speță? Biserica Ortodoxă Română a dorit să ridice o catedrală fix într-un parc istoric din Capitală, enervîndu-i groaznic nu doar pe oponenții de principiu ai BOR, ci și, în mod salutar, pe vecinii și iubitorii Parcului Carol. O mobilizare și o solidaritate admirabile promiteau o societate civilă solidă, și în România. Locatarii din blocuri au acceptat să deschidă acțiuni în instanță, copiii din cartier au venit să cînte și să deseneze în Parc, artiștii au pictat și au susținut concerte, lumea s-a adunat la mitinguri și la crosuri. A funcționat! Un caz perfect de solidaritate în jurul unei campanii populare.

În 2011 am luat parte la o altă campanie, cu convingerea că semințele de participare civică dăduseră rod între timp. Buzeștiul, un cartier al Bucureștiului fermecător și plin de monumente, neglijat criminal de administrație zeci de ani de-a rîndul, a fost ras de buldozere, în aplauzele publicului larg. O mînă de activiști a oprit dezastrul abia cînd a ajuns la Hala Matache, salvînd monumentul și reușind să impună un principiu mai sănătos de dezvoltare, măcar pentru viitor.

Nu e de vină publicul că nu înțelege adevăratul potențial economic al unui cartier vechi, comparativ cu proiectul de betonare în stil comunist promovat de Primărie. Lipsa de informare și cultură face ca marile șosele și blocurile să le pară încă bucureștenilor niște semne ale modernității, iar prețul pentru mutilarea orașului va fi plătit abia peste o generație, prin scăderea atractivității orașului, plecarea investitorilor, segregarea socială, creșterea criminalității, incidența sporită a astmului la copii etc.

Dar sînt simptomatice explicațiile oferite pentru lipsa de implicare civică în acest caz, admit, mai puțin popular decît cel al frumosului parc. „Ce rost are să te implici, doar nu-ți închipui că poți să schimbi ceva. / Ce mă interesează pe mine, mai bine strîng bani și îmi iau casă cu curte, să am verdeața mea. / Ce tîmpenie să faci mitinguri, mai bine beau o bere. / Nu vin, că cine știe, poate am necazuri cu poliția, probleme la muncă. / Dom'le, eu vreau s-ajung mai repede cu mașina-n Drumu' Taberii, din partea mea să radă tot, nu mă-nteresează. / Nu-mi spune mie că știa care se luptă pentru niște maghernițe n-au ceva interese materiale în zonă." Exasperante pentru un luptător activ dintr-o campanie atît de generoasă, aceste explicații ignoră total ideea că binele personal derivă din binele public, care se obține cu sacrificii.

Ortodocși sau otomani? Obedienți sau oportuniști?

Marea întrebare este de ce gîndim așa pe românește, care e mecanismul care ne anihilează orice șansă de a prospera și ca grup, nu doar ca indivizi (eventual în detrimentul comunității). Primul reflex e să dai vina pe comunism. E clar, totul e din cauză că bunul întregului popor era de fapt al nimănui, din cauză că nu am avut proprietate privată, iar acum o iubim prea mult. Se pare însă că relele obiceiuri erau mai vechi.

În excelenta sa istorie a Imperiului Otoman, *Lords of the Horizons*, istoricul și scriitorul britanic Jason Goodwin nu spune prea multe despre zonele locuite de români, dar cînd o face, aflăm, contrar celor învățate din manualele comuniste, cum s-a format mecanismul anti-civic actual. „Nici un conducător nu era la fel de servil și supus ca voievozii din Valahia și Moldova" – conchide Goodwin în capitolul despre ordine, unde fiecare națiie din imperiu e descrisă după merite. Atitudinea e încă valabilă: primarul nu se pune rău cu investitorii, presa nu se pune rău cu primarul, jurnalistul – cu patronul ziarului, și în general, norma e că nu trebuie să-i superi niciodată pe oamenii influenți, indiferent în numele cărui principiu.

Mai departe, citim în aceeași carte: „Boierii s-au dovedit foarte cooperanți, [...] mulțumiți să folosească cererea continuă de oi și cereale a otomanilor ca să-i înrobească pe țărani, trecîndu-le astfel lor ponoasele. Otomanilor nu le păsa cum se guvernau Principatele, atîta vreme cît plăteau tribut și îi aprovizionau cu alimente la prețurile stabilite. [Otomanii] nu aveau garnizoană în țară, bazîndu-se pe supunerea oamenilor față de biserica ortodoxă și pe supunerea bisericii față de patriarhul numit de ei la Istanbul". Supunerea ierarhică este o normă de bază a ortodoxiei, iar această obedință, transmisă timp de secole, poate explica parțial de ce ideea de a te ridica împotriva autorității, fie ea și cea democratic aleasă a sectorului 2, e încă de neconceput la București.

Frunzărim în continuare: „Conducerea era vîndută cui oferea mai mult la fiecare cîțiva ani, iar cel care o obținea, totdeauna un creștin ortodox, își mulgea bine poporul ca să recupereze prețul plătit". Sistemul electoral pare să nu se fi schimbat cu nimic în ultimii 500 de ani. Deciziile politice sînt orientate nu spre interesul public, ci spre umplerea cuferelor pentru următorul scrutin, iar oamenii sînt prea acaparați de corvezi pentru a avea timp de proteste.

Acum imaginați-vă un boier valah care cheamă la boicotarea unui pașă local, pe motiv că un sat cu țărani prosperi ar fi un loc mai bun de trăit și pentru el și copiii lui decît unul de flămînzi disperați. Sau pe ciobanul moldovean *mai ortoman* făcînd o asociație cu cel ungurean și cu cel vrîncean, pe motiv că împreună pot gestiona mai bine turmele, că, dacă toată lumea prosperă, nu doar el, ci și alte familii vor putea contribui la menținerea drumurilor dintre localități, la repararea morilor de apă etc., astfel încît pînă la urmă și el, și măicuța lui bătrînă o vor duce mai bine, și că, în general, merită să lupți pentru că viața e așa cum ți-o faci singur.

Yeah, right!!!

Domnica Macri *este editor la revista* National Geographic *și o susținătoare a cauzelor civice pierdute care, cu puțin efort, se pot dovedi cîștigătoare.*

Emil BELU

Pow-Wow

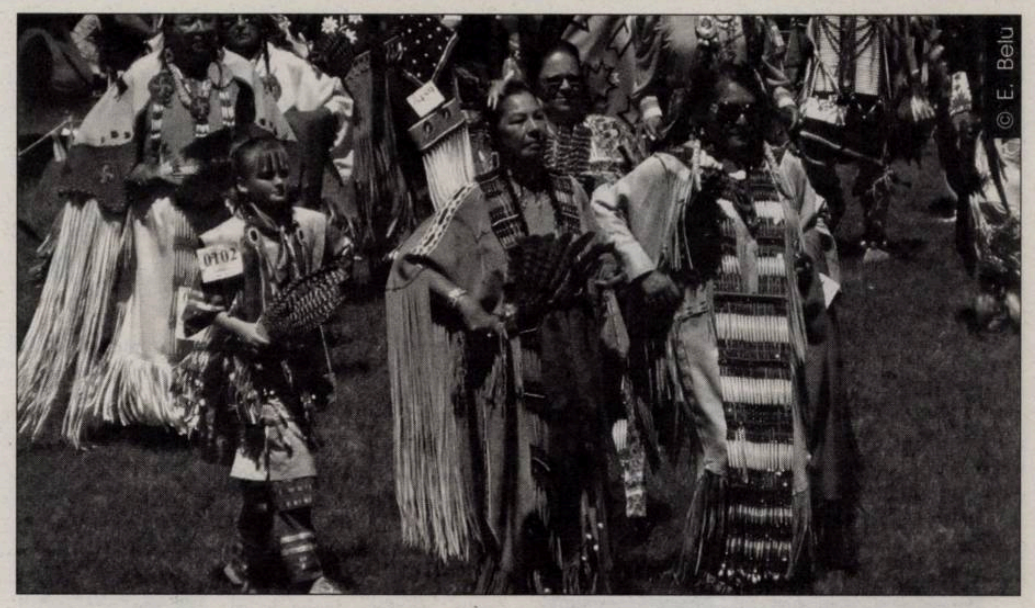

Este o expresie intraductibilă, cu etimologie incertă, presupusă, totuşi, a veni din algonchină, limba unui străvechi trib de amerindieni. Originile şamanice – „vindecare şi spiritualizare" – ale acestei sărbători, pentru că despre o sărbătoare este vorba, sînt vehement contestate de către indienii de pe continentul nord-american. Ipoteza populării continentului, în perioada glaciaţiei, de către triburile de vindecători (şamani), veniţi prin ceţurile istoriei şi ale strîmtorii Bering, din Siberia Orientală, răspîndindu-se treptat pe cele două continente americane, este inacceptabilă pentru amerindieni. Nici alte ipoteze nu le par credibile, cum ar fi cea a venirii europenilor sau a unor locuitori ai Oceaniei, care ar fi înfruntat valurile Pacificului, cum susţin unii cercetători şi istorici. Orgoliul de locuitori „dintotdeauna" ai acestor teritorii este de neclintit. Şi de ce nu ar avea dreptate?

În cazul particular al acestei sărbători, amerindienii acceptă, aproape unanim, că primul Pow-Wow ar fi avut loc în Omaha, cu vreo două secole în urmă. Valenţele şamanice – „amestec de credinţe şi cutume" – ale acestui festin anual sînt fie absente, fie bine camuflate în caracterul profan al manifestării, trecînd în simboluri ce scapă ochiului neiniţiat al trăitorului în afara rezervaţiei. Curiozitatea şi un anume bănuit caracter insolit mi-au îndreptat paşii spre o rezervaţie a indienilor „mohawk", aşezată în sudul lacului Saint-Louis, din conurbaţia oraşului Montréal. Cîteva informaţii îmi sînt furnizate de către un locuitor din Kanesatake, un sat al naţiei (cuvîntul „trib", peiorativ, nu mai este acceptat) mohawk, sat care este gazda sărbătorii. Nu există conotaţii religioase, evenimentul este pur laic, o profană ocazie de a te întruni, de a face noi legături, de a reînnoi relaţiile cu prieteni, cu familii sau alte naţii din acest uriaş conglomerat amerindian, inclusiv de a schimba daruri şi a face comerţ. Extensia culturală a sărbătorii, prin acceptarea participării şi a non-indienilor, ar fi început după tensiunile care au generat conflictul de la Wounded Knee, pe rezervaţia Pine Ridge, din anul 1973, conflict deschis între forţele armate americane şi naţia *Oglala Sioux,* eveniment ce a marcat profund toate naţiile amerindiene. Valurile contestaţiilor din această perioadă – împotriva războiului din Vietnam, *civil rights* etc. – au generat o mişcare şi o conştiinţă pan-amerindiană, în sensul identificării valorilor comune şi, în numele acestora, lupta împotriva „colonizării" culturale, spirituale, materiale. Pow-Wow-ul şi-a adăugat noi valenţe ca reflex al acestei mişcări, prin ieşirea din izolare şi partajarea valorilor proprii cu celelalte naţiuni cu care conviеţuiesc: canadiană, americană, mexicană etc. Sărbătoarea este proprie numai indienilor, numiţi de către canadieni englezi – „First Nation"; de către cei din Québec – „Première Nation" şi, în general, fiind cunoscuţi sub numele generic de „Autochtones". Inuiţii şi metişii, care nu sînt amerindieni, nu serbează Pow-Wow–ul, ei conformîndu-se altor tradiţii.

Traversez fluviul Saint-Laurent pe un pod nu prea aglomerat în această frumoasă dimineaţă de vară şi, dirijat de panourile indicatoare, ajung fără dificultate la locul unde se desfăşoară sărbătoarea. Arena circulară, înconjurată de tribune aşezate în cerc, cortul circular din mijloc unde sînt toboşarii vin să confirme sacralitatea cercului la această naţie. Tot ce face indianul se desfăşoară în cerc – simbol de echilibru şi armonie –, de la dans la aşezarea colibelor în satul ancestral, îmi explică noul meu prieten. Maestrul de ceremonii – cunoscător al cutumelor tradiţionale şi garant al respectării lor – deschide oficial sărbătoarea. Cei şapte bărbaţi aşezaţi în jurul unei tobe imense dau semnalul de începere. În ritmul asurzitor al tobei, îşi face apariţia coloana veteranilor de război, care defilează în uniforme speciale, avînd înscris pe spate arma militară sub care au slujit patria şi drapelul unităţii. Citesc înscrisurile de pe uniforme cu numele misiunilor la care au participat de-a lungul anilor: Vietnam, Irak, Afganistan, cîteva ţări africane ale căror nume nu le-am mai reţinut. Urmează o coloană compactă, în care multitudinea şi policromia penelor fac o impresie deosebită. Steaguri, multe steaguri, cu însemnele diverselor naţii, sînt purtate cu orgoliu şi demnitate. Arena freamătă! În bubuitul tobei şi al unor cîntece ceremoniale începe dansul, momentul cel mai aşteptat de participanţi. Regulamentul de organizare are reguli stricte, respectîndu-se obiceiurile tradiţionale, excepţiile nefiind admise. Interzis a se face fotografii în timpul defilării şi al dansului, lucru mai puţin respectat de către avizii de inedit. Sîntem informaţi că nu avem voie să ridicăm de pe jos penele multicolore căzute din costumele dansatorilor, această atribuţie revenind persoanelor abilitate din rezervaţie. Asta nu înseamnă că nu am văzut cîte o pana „plutind" spre o poşetă „uitată" deschisă! Dansul durează ore în şir, incluzînd şi un concurs individual între indienii diverselor naţii, concurs dotat cu premii. Spre final, sînt invitaţi şi spectatorii să-şi dezmorţească picioarele în ritmul tobei. Acum se pot face şi fotografii. Costumele cu pene, multe pene! într-o policromie de nedescris, vorbesc un limbaj secret. Pana de vultur pare cea mai valoroasă (sacralitate maximă, pace), iar la unele naţii *(Sioux Lakota),* dăruirea unei asemenea pene echivalează cu cea mai mare distincţie onorifică. Numărul penelor de vultur pe care le poartă un indian este egal cu numărul bravurilor. Marii şefi poartă panaş. Culoarea, aşezarea, poziţia (orizontale, verticale, înclinate) sînt semne distincte de putere. Pana de bufniţă semnifică păstrarea secretului, ezoterism; cea de cocoş înseamnă curaj; cea de papagal este uşurinţa comunicării; cea de privighetoare are o semnificaţie mistică – înţelegerea manifestărilor rituale; cea de porumbel însoţeşte o declaraţie de dragoste etc. Am căutat ceva de suflet cătrănit, ba chiar de inimă albastră. Singur, fără sfatul unui iniţiat, nu m-am descurcat! A nu se uita semnificaţia sacră: purificare şi vindecare, alungarea energiilor negative, o ancestrală terapie în care indienii cred. Un element prezent pe costume este broasca ţestoasă – „înţelepciune şi perseverenţă" –, amintind un mit cosmogonic drag amerindienilor. Toba, instrument sacru, dacă se sparge, se va construi o nouă tobă şi, conform tradiţiei, se va lua un element din vechea tobă care va fi înglobat în cea nouă. Este singurul instrument muzical prezent la manifestare. De altfel, sacralitatea tobei e confirmată şi de lemnul din care se construieşte: un copac falnic, simbolizînd „arborele cosmic". Ritmurile variate sugerează scene cotidiene din viaţa rezervaţiei: de la ceremonia „Răsăritului de Soare", la dansuri ce imită lupte crîncene cu un adversar numai de ei ştiut, sau scene cotidiene de vînătoare, omniprezente în lunga lor istorie.

Numărul penelor de vultur pe care le poartă un indian este egal cu numărul bravurilor.

O veche legendă indiană aminteşte de „iarba care murmură", cea care avertizează de pericole iminente. Dansul care imită foşnetul ierbii m-a trimis cu gîndul la „cîmpul acoperit cu iarbă indiană înaltă, care îşi schimbă culoarea odată cu anotimpul", văzîndu-i trecînd, unul după altul, judecătorul Cool, Dolly-Inimioară, Verena, cîteva dintre personajele lui Truman Capote din *Harfa de iarbă,* autorul american în venele căruia curgea sînge de indian al Sudului.

Am dat ocol chioşcurilor care expuneau spre vînzare simboluri indiene, dar şi multe kitsch-uri venite din afară. La toate tarabele poţi cumpăra un captator de vise – „Dreamcatcher" –, cîteva pene agăţate de un cerc metalic pe a cărui suprafaţă este aşezată o plasă ce imită pînza de păianjen. Legenda spune că păianjenul, suferind de lipsa lui de utilitate pe pămînt, i s-a plîns unei bunici de acest neajuns. Iubitoare de copii, cum sînt toate bunicile, aceasta i-a sugerat să folosească pînza pe care o ţese cu atîta măiestrie ca un filtru care lasă să treacă numai visele frumoase, ocrotind astfel somnul copiilor. Tobele de diverse mărimi, rotunde ca Pămîntul, „aducătoare de linişte, pace şi ajutor uman" au preţuri ridicate (unele costă mii de dolari). Se cumpără cosiţe împletite din frunze de salvie, care prin ardere dă un miros plăcut şi fum purificator. De altfel, cam la toate tarabele, din cochilii marine se ridică fumuri „protectoare" cu miros greu identificabil – cedru?, jneapăn?. Coliere lucrate în pietre semipreţioase, în monturi de argint, brăţări din lemn şi metal, la care sînt ataşate minisculpturi în os de „caribou" (ren care trăieşte în nordul Canadei), cu geometrii curioase şi simboluri care îmi scapă, şiraguri de perle şi pene asortate – iată cîteva articole care îţi urcă cota de generozitate, deschizîndu-ţi automat portmoneul. Nu am văzut artizanat, doar cîteva naive pirografii şi cîteva sculpturi în lemn, fără valoare estetică.

Pe o tarabă era expusă o gamă variată de semne de carte: împletite, într-o cromatică vie, cu mărgele înşirate pe aţe (cît or fi de practice?), din fişii de piele şi interstiţii cu pene etc. Dar unde sînt cărţile la care să le foloseşti? Cu greu am descoperit o singură carte. Una singură, dar cu o istorie interesantă.

În anul 1990, are loc un conflict între Guvernul Québec-ului şi comunitatea mohawk – cunoscut aici sub numele de „Conflictul Oka" – cu epicentrul în rezervaţia Kanesatake. Statul canadian, prin reprezentanţii puterii din Québec, a anexat abuziv un teren împădurit aparţinînd indienilor, unde s-a construit un teren de golf care, ulterior, s-a tot extins. Proprietarii de drept, comunitatea mohawk, s-au revoltat, cerînd guvernanţilor oprirea lucrărilor de amenajare şi părăsirea teritoriului. Conflictul a durat cîteva luni, începînd cu intimidări şi terminîndu-se cu violenţe. Sînt deplasaţi vreo două sute de poliţişti, iar scînteia care a aprins vîlvătaia a fost împuşcarea unui caporal de poliţie, Marcel Lemay. Pînă la urmă, se pare că indienii au acceptat o sumă de bani şi conflictul s-a stins. Sora caporalului ucis, scriitoarea Francine Lemay, iniţial şi-a vărsat toată mînia la adresa acestei comunităţi. Apoi, căzîndu-i în mînă cartea *At the Woods' Edge,* o istorie a comunităţii pînă la venirea europenilor, trece printr-o majoră schimbare de atitudine. Din carte a aflat despre injustiţiile suferite de această naţie, despre adevăratele ei tragedii. Merge în rezervaţie, îi cunoaşte pe cîţiva dintre participanţii la răzmeriţă, se împrieteneşte cu ei, „se vindecă interior şi încearcă o reconciliere sufletească". Traduce în franceză această carte sub titlul *À l'orée des bois,* oferind populaţiei francofone „o altă percepţie despre acest popor curajos, ataşat rădăcinilor". Cumpăr cartea, o voi citi!

Vine vremea să „vizităm" şi cîteva chioşcuri cu produse gastronomice. Bucătăria amerindiană nu excelează prin originalitate – cel puţin aici fast-food-ul a invadat rezervaţia. Am reţinut două preparate, mai mult pentru exotismul numelor: „Indian Tacos" şi „Bison Buffalo". Primul – o gogoaşă mai mare, plată, pe care se aşază un fel de iahnie de fasole, cîteva ingrediente şi sos salsa din abundenţă. Celălalt – un banal hamburger, o chiftea mai mare făcută din carne de bizon tocată şi prăjită pe grătar, servită într-o chiflă caldă, secţionată orizontal, pe care o asezonezi cu tot felul de *dress*-uri, după gust.

La capitolul „lichide", lucrurile stau mai prost. Cum alcoolul este interzis pe teritoriul rezervaţiei, ne mulţumim cu tot felul de *juice*-uri din fructe de pădure, ceaiuri cu arome necunoscute şi omniprezentele băuturi gazoase. Ce face indianul cînd îi arde gîtul şi vrea să dea ceva pe „goarnă"? Răspunsul l-am trecut la cele ezoterice.

Soarele e spre Apus, facem ultimele fotografii. Participanţii s-au rărit, umbrele lungi ale înserării se lasă peste poiană. În cortul încăpător din prelungirea tribunelor, amenajat pentru bătrînii naţiei – semn de apreciere şi adînc respect –, au mai rămas cîteva persoane. Aşezaţi pe scaune albe de plastic, în bătaia ultimelor raze de soare, par totemuri vii, martori ai unei cosmice alegorii. Pentru ei, Pow-Wow-ul este bucuria perpetuării unei tradiţii, iar pentru tinerii care continuă neobosiţi să danseze în ritmul îndrăcit al tobei, sărbătoarea constituie prilejul (şi orgoliul!) afirmării unei naţii, în ciuda vicisitudinilor vremurilor.

***Emil Belu** este scriitor.*

PUBLICITATE

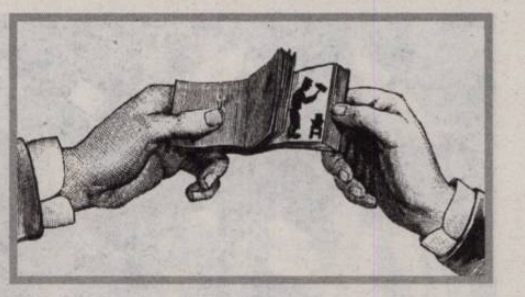

● **Ionuţ Chiva, *instituţia moartă a poştei*, Casa de pariuri literare, 2011.**

Marius CHIVU

feedbook

Tînărului n-are cine să-i scrie

Adolescentul Muiuţ, personajul romanului *69* cu care Ionuţ Chiva debuta în 2004, descoperea că nu e în stare să scrie, aşa cum îşi dorea, un roman „despre dramele şi mîniile şi debusolarea generaţiei“, mulţumindu-se, în cele din urmă, cu a spune „povestea viselor de măreţie şi a drumului însîngerat spre aceasta.“

Cartea nu devenea, aşadar, o meditaţie generaţionistă, ci rămînea doar povestea unei ratări: Muiuţ şi prietenii lui întîlneau un fel de proxenet, care organiza erotic-show-uri pentru „mai marii“ oraşului, şi ajungeau să presteze sex live în cele mai deviate combinaţii, întreaga „afacere“ terminîndu-se tragic pentru tînărul protagonist. Cum am remarcat la vremea respectivă, Ionuţ Chiva nu excela ca ficţionar (personajele, dialogurile, detaliile erau expediate), ci mai degrabă ca scenograf, reuşind să „însceneze“ povestea din cîteva situaţii, nu s-o construiască.

Acelaşi lucru se întîmplă şi cu poezia din această a doua lui carte. Prima impresie este a unei poezii narative, prozaice, biografiste, lipsite de lirism, dar asta se datorează situaţiilor şi scenelor decupate deopotrivă din trecut şi din cotidian care ilustrează, de fapt, viaţa de după adolescenţă, de după dispariţia acelui Muiuţ şi a viselor sale de măreţie, viaţa în perspectiva maturizării (poemul proiectiv al paternităţii „mi-aş dori foarte tare“ este cît se poate de semnificativ). Ionuţ Chiva continuă să scrie despre prietenie, una ocazională, căci prietenii sînt departe, dar, mai ales, despre vîrsta de după tinereţea cu iluziile, excesele şi dramele ei, despre însingurare & înstrăinare („cine cînd sperînd ce ne-a tot futut cu iluzia singularităţii / pentru care se sinucid atîţia adolescenţi lăsîndu-şi creierii / să se scurgă pe scurte de lînă ca-n cronenberg“). Poeziile elegiace cu versuri-refren în maniera unui Bacovia (adjectivizat într-un vers, omagiat într-un altul: „bar de zi, bar de noapte“ fiind, poate, un refren-ecou urban la decorul citadin al „copacilor albi, copacilor negri“) vorbesc despre vîrsta de după ratarea şanselor unor vieţi şi iubiri adevărate, normale, autentice, despre viaţa care curge în decorurile şi cu ritualurile alienante ale unei presupuse gregarităţi socializante: în baruri, pe străzi, în maşini. Un spleen urban, cosmopolit şi civilizat, în limbaj familiar-stradal, degajă tonul *casual* al acestor versuri contemplative care capătă, din mixajul refrenurilor de romanţă cu oralitatea colocvial-explicită, un sound post-beatnic foarte american („să absorb în natura mea / zîmbetul american candoarea nervii rupţi / şi băutura de după-amiază, paharul de seară“), ceva în genul unui Bukowski elegiac ajuns personaj în reproducerea alb-negru a unui tablou de Hopper. Citez prima jumătate a poemului „o, suflet al meu“: „o, suflet al meu, / ce te roade despre ce vrei să cînţi cu sunete dezarticulate? / ce te fute noaptea cînd adorm // mizantropia şi celelalte reflexe culturale care ne caracterizează? / despre ce încerci să spui tu ceva / şi tot ce aud sînt doar scîncete? // vorbeşte frumoaso, amărîto, care-i problema ta / de ce activezi bocancul din piept aiurea? / te preocupă felul în care / suferinţa inteligentă (care-i frumuseţe interioară) / devine orbitoare perfectă strălucitoare / frumuseţe a chipului? de asta îţi vine să urli atunci cînd o vezi? // asta vrei tu, o, suflet al meu? / elegii vrei tu noaptea, vaco? (eşti o zdreanţă)...“

Nostalgia poeziilor refuză modul strident-patetic, pe care îl evită chiar şi atunci cînd optează pentru formule retorice, poeziile lui Ionuţ Chiva „înscenînd“, precum altădată proza, mai degrabă stări şi momente. Un dialog într-un bar, o scenă stradală, o secvenţă de apartament, contemplarea pe fereastră, joaca cu un cîine, toate acestea reuşesc o anume ipostaziere a sinelui obosit şi rănit („inima mea insultată“) sau doar melancolic, trist şi dezolat sau doar indiferent, scîrbit şi nevrotic sau doar plictisit („scîrba se mulează pe faţa mea / pe măsură ce timpul trece. / şi timpul trece“), cinic sau doar astenic. „mă preocupă foarte mult parcă mai mult ca niciodată / persoana mea şi în schimb nu mai pot decît să narez /.../ cred lucruri despre sex, filme, politică, nu mai cred în lucruri despre persoana mea. / la treizeci şi unu de ani mă uit în sfîrşit cu milă la lucruri / cum mi-ar fi milă de un copil supradotat care are toate problemele şi / toate i se pun împotrivă“, spune „naratorul“ acestei poezii al cărei lirism gri este discret pînă, uneori, la ambiguitate.

Deopotrivă biografică, contemplativă şi rememorativă, poezia lui Ionuţ Chiva vorbeşte, în fond, despre greutatea fiinţei triste şi singure, izolate în mijlocul lumii pe o insulă sau într-o peşteră interioară („sufletul meu e o peşteră plictisitoare / în care nu vezi / în care nu vezi nimic“) unde nimeni nu intră, unde nimeni nu-i mai scrie. Căci „instituţia moartă a poştei“ semnifică lipsa comunicării pe fondul ruperii de trecut şi a destrămării contactelor („vara peroni“, poemul tinereţii pierdute, se încheie astfel: „cred foarte tare că n-o să mai fie niciodată la fel / s-a dus dracu de disponibilitate“), blocajul în relaţiile cu ceilalţi şi cu iubita („te caut goală pe google şi nu eşti / te caut pe you tube şi nu eşti“), dispariţia în peisajul care devine o stare interioară. Plouă mult în această poezie în care totul este privit din afară şi de departe, eul poetic este un martor al cotidianului şi al vieţii din jur cu care are minime şi convenţionale contacte. De aici nevroza rememorării („clopoţeii senili ai memoriei“) şi a înregistrării cumva înstrăinate a prezentului în care prietenii şi iubita sînt la rîndul lor „înscenaţi“ într-un decor al absenţei şi al unei vieţi petrecute în altă parte (titlul unui poem sună aşa: „lucruri care ţin de decalajul de vîrstă şi de un autism şi o retardare şi lucruri care nu ţin de asta“). Căci personajul acestei poezii trăieşte într-o altă ţară – ilustrarea perfectă a unui autoexil din propria tinereţe, din propriul trecut –, departe de prieteni, de familie şi de locurile tinereţii, o ţară unde plouă mult şi unde oamenii vorbesc în alte limbi comunicînd în frînturi de limbaj frînturi de probleme.

Dacă Muiuţ vorbea odată despre lucruri atît de comune, încît îşi suspenda voluntar discursul ataşînd în coada propriilor fraze ticuri de limbaj precum „şi tot restu'“, „& stuff“, „whatever“, „ş.a.m.d.“, şi activînd, astfel, automatismele comunicării, de data aceasta lipsa comunicării este ilustrată prin alte mărci ale întreruperii, ale suspensiei şi fragmentării, ca şi cum lucrurile oricum nu pot fi înţelese. Versurile sînt tăiate brusc şi bizar (multe se termină cu substantive articulate hotărît, alteori lipsesc verbele), sînt lăsate parcă neterminate, creînd destule zone de indeterminare în discursul uneori îngreunat şi de transcrierea prescurtată a cuvintelor din pasajele în engleză. Pe lîngă referinţele la Auden şi Whitman, aceste dezarticulări sintactice şi fragmentări semantice vin, poate, dinspre un e.e. cummings. Versuri precum timbrele zimţate sugerează şi limitele limbajului („limbajul ne-a trădat dumnezeu nu există / am fost crescuţi cu teleologie / şi lucrurile nu au teleologie“), o comunicare „neştampilată“ care nu mai ajunge la destinatar (ca să glosez pe metafora sugerată de titlu), o comunicare suspendată mai degrabă voit, efectul dezordinii fiind, probabil, unul căutat (de unde şi referinţa discretă la von Trier: „vulpe mică plouată a dezolării care vorbeşte şi spune chaos reigns“), dar nu neapărat şi foarte reuşit. Cîteva poeme devin cvasi-ilizibile din cauza acestei sintaxe haotice, dar presupun că asta face parte din jocul incomunicării şi un astfel de volum presupune şi îşi asumă inclusiv titlurile obscure.

Dacă acum şapte ani spuneam că debutul în proză al lui Ionuţ Chiva merită toată atenţia, nu-mi rămîne decît să mă repet şi în ceea ce priveşte poezia sa. *instituţia moartă a poştei* este, în ciuda copertei complet nereuşite, printre cele mai bune cărţi de poezie ale anului.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

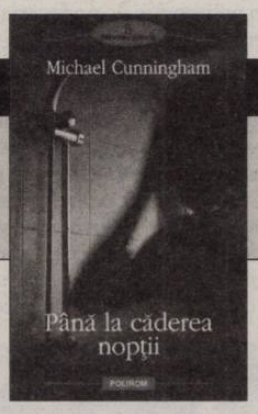

● **Michael Cunningham, *Pînă la căderea nopţii*, traducere din limba engleză de Rareş Moldovan, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2011.**

Primul lucru de care-mi amintesc cînd vine vorba de *Orele* lui Cunningham este un tort trăsnitor de albastru. Un albastru care ar fi trebuit să fie festiv, dar care îţi metaliza pupila şi te încremenea în cele mai rele presimţiri. În *Pînă la căderea nopţii,* noul roman al aceluiaşi Cunningham, apar, în vreo cîteva rînduri, nişte lucruri „azurii“ – nuanţă sensibil îmblînzită, care mi-a mai înseninat presentimentele. Pînă la urmă însă, situaţia povestită aici avea să fie tot albastră, adică înţesată de complicate trăiri crizoide.

Protagonistul e Peter Harris, fost „copil ostil, adolescent oribil, cîştigător a diverse premii doi“, ajuns acum – la 44 de ani (vîrsta nemulţumirilor şi a insurecţiilor) – proprietar al unei respectabile galerii de artă şi consort rutinat al unei frumoase patroane de revistă culturală. Omul pare să aibă tot ce-i trebuie, numai că, de fapt, tot ce are devine motiv de profunde nelinişti. Are cumpărători pentru lucrările pe care le expune, însă aceştia văd în el „un hibrid de prieten şi servitor“; are, de asemenea, artişti interesanţi pe care îi impresariază, dar nici unul care să-i stîrnească extazul; are o fiică care s-a înstrăinat de el, preferînd un anonimat debusolant, şi mai are amintirea chinuitoare a unui frate mort de SIDA; are, în fond, o poziţie bună în New York, dar trăieşte toate „plăcerile amare“ ale acestui oraş deprins cu „vorbitorii fluenţi de ironie“ şi cu savurarea dezastrelor. Iar peste toate astea, soţia lui are un frate mult mai tînăr de care el, „curatorul“, se cam va îndrăgosti.

O poveste rafinată, cu subtile aluzii muzicale, literare sau plastice, şi cu exasperări de un inconfundabil albastru cunninghamian.

Mirella PATUREAU

Ai noştri tineri la Paris...

– sau Nopți teatrale la Palais de Béhague –

Înscris sub un dublu titlu, care conjugă aportul tinerei generații artistice – noul val ce bate țărmurile teatrale românești de vreo zece ani încoace – și farmecul unei tradiții cu gust „bizantin", Festivalul de Teatru organizat de Institutul Cultural Român din Paris, la finele unui septembrie scăldat într-o lumină aurie de vară, s-a găsit în fața unui pariu inedit. Multe alte turnee și succese românești au bătut calea Parisului și au lăsat nume și amintiri ilustre, dar este pentru prima oară cînd teatrul românesc se prezintă în grup, în formație de luptă, aș zice, și, nu întîmplator, alege tineri creatori în prima linie.

Termenii cu care manifestarea a fost lansată, puneau în gardă și promiteau de la bun început un șoc: „Tînăr, proaspăt, incandescent, ce taie răsuflarea, teatrul este domeniul cel mai dinamic al culturii române" (Katia Dănilă, directoarea ICR Paris în revista *La Terasse,* nr. 190, sept. 2011). Și într-adevăr, pentru prima dată vedetele au fost tinerii. Institutul a reușit să fie astfel la unison cu un fenomen ce se precizează de aproape un deceniu în România, în ecou cu alte căutări europene – emergența unei tinere generații care, de la de-acum mi-

Tînărul teatru francez mi se pare, cu cîteva excepții, mai puțin frămîntat de gravele probleme ale zilei.

ticul și mult citatul grup dramAcum, avansează ca un curent generațional, spre diferență de arhipelagul marilor nume, sau constelații de singurătăți, după o expresie a lui George Banu. Și aici aș sublinia un paradox: noul val este departe de a fi un teatru de subsol, sau *underground,* și nici măcar în margine, poate în margine de subvenții; dar în orice caz e un teatru care a făcut dovada deseori că se află în inima însăși a realității, împins din ce în ce de alte valuri care vin din spate, căci în teatru ca și în viață nu rămîi multă vreme cel mai tînăr. Și asta a fost o altă evidență tulburătoare a acestor nopți din elegantul palat al contesei Martine de Béhague: am reîntîlnit ultimul val, dar și cei ce vin din urmă foarte tare, din ce în ce mai tineri, care împărtășesc de altfel aceleași valori și stil de teatru cu „înaintașii" de acum aproape un deceniu. Prin comparație, tînărul teatru francez mi se pare, cu cîteva excepții, mai puțin frămîntat de gravele probleme ale zilei, mai puțin angajat decît înaintașii săi din marea epocă a teatrului politic din anii '60-'70. E drept că nu au ieșit dintr-o dictatură de patru decenii, dintr-un regim ce și-a lăsat pentru multă vreme amprenta pe o societate pradă bolilor unui capitalism sau consumerism sălbatic. Poate criza va mai pune pendulele la aceeași oră. Cît de adevărat, în inima vieții, a fost deja în 2003 strigătul Gianinei Cărbunariu – *Stop the tempo!*

Un fenomen de generație

Cine au fost însă acești tineri și foarte tineri veniți să-și facă dinții la Paris? Mai întîi locul unde au avut loc operațiile, o întîlnire ce-ți poate tăia răsuflarea, cum promitea tînăra directoare a Institutului: Sala de teatru a Ambasadei, care a primit recent numele de Sală Bizantină. Nume ce evocă bolți și fresce aurite, cupole de lumină, arcade brâncovenești, fastul unor splendori trecute. Și, nu vă înșelați, construită la începutul secolului trecut într-o aripă a Palatului, de contesa Martine de Béhague, sala a găzduit nume celebre ale elitei intelectuale și artistice pariziene – Gabriel Fauré, Isadora Duncan sau Adolphe Appia. La moartea contesei, în 1939, palatul a fost cumpărat de statul român, care a instalat aici Ambasada României. Perioada comunistă a trecut ca un tăvălug peste splendorile artistocraticului palat, dar sala a supraviețuit și tinde astăzi să reintre treptat în circuitul artistic parizian, grație mai ales acțiunii pasionate a celor două directoare, Katia Danilă și Simona Rădulescu, directoare adjunctă, organizatoarea și sufletul acestei manifestări. Poate fi jucat un spectacol cu un text contemporan într-o astfel de sală, grea de trecut și pulsînd de o viață ascunsă? Am să parafrazez un răspuns al lui Tadeusz Kantor și am să spun că teatrul contemporan poate fi jucat oriunde, chiar și într-o sală de teatru.

S-a vorbit adesea de un fenomen de generație, deși ruptura nu e atît „biologică", cît estetică. Într-adevăr, spectacolul care ar fi putut fi „pivotul" acestei micro-stagiuni românești în inima Parisului este semnat de Victor Ioan Frunză, format înainte de 1989, și care și-a propus cu patru tineri actori să dinamiteze, să agite „valurile" *Furtunii* lui Shakespeare. În total, șase spectacole cu șase titluri, fiecare jucat de două ori. Încă o dată, o tactică nouă; s-a mers picătură cu picătură, cum se spunea într-unul din textele jucate, oare cîtă apă trebuie să curgă ca să lase o urmă într-o cadă? Era vorba de spectacolul scris și „montat" de Peter Kerek, *9 grade la Paris,* o producție a Teatrului ACT, spectacol pe care l-am descoperit la Festivalul de dramaturgie de la Timișoara și care m-a impresionat prin eleganța și siguranța gestului, un spectacol și o formulă inedite, un dialog permanent scenă/ecran. Și mai ales m-a impresionat Alina Berzunțeanu, protagonista acestui spectacol de teatru-film: este pentru prima dată cînd văd o actriță a cărei prezență în scenă domină imaginea de pe ecran, atrage toate privirile, o actriță, aici și acum, atunci și acolo, dînd în același timp glas și viață altor personaje, torent de vorbe

O poveste simplă, care lovește ca un pumn în burtă.

și de situații diferite, în dialog cu ea însăși, fixată pe imaginea de pe ecran. Mai mult decît un experiment, aș spune o cale pe care Kerek se poate angaja de acum înainte, un teritoriu al său, într-un teatru unde imaginea filmată nu ucide teatrul, ci îl completează și amplifică.

Unda de șoc

Alexandra Badea a venit cu o companie franco-română (actorii săi de-acum fetiș, Mădălina Constantin, Carine Piazzi și Corentin Koskas), a jucat deci în franceză propriul său text *Mode d'emploi* – sau cum să supraviețuiești într-o lume ostilă, a emigrației, de exemplu. Gianina Cărbunariu, deja jucată în Franța cu trei spectacole pînă acum, rezumă poate cel mai bine tendințele acestui „noul val" al teatrului românesc. O altă tînără companie franco-română, animată de Eugen Jebeleanu și Yann Verburgh, a propus un spectacol-lectură cu piesa sa scrisă în 2008, *Poimîine, alaltăieri,* o falsă utopie care vorbește mai puțin despre fantasme futuriste, cît despre imagini, situații contemporane împinse la absurd. Pe această linie, a absurdului ascuns, a mers această nouă versiune de spectacol, și textul

funcționează perfect, deosebit de stimulant în spațiile pe care autoarea le lasă liber imaginației fiecărui nou interpret.

Ultima promoție de la UNATC a adus „unda de șoc" în palatul contesei de Béhague cu *Jocuri în curtea din spate,* de autoarea israeliană Edna Mazya, puse în scenă de Bobi Pricop cu cinci camarazi de facultate: Ioana Manciu, Pavel Ulici, Florin Hrițcu, Vlad Pavel, Cezar Grumăzescu, toți excelenți, jucînd pe nuanțe, pe explozii de ton, de stil, capabili de emoție și violență, de cinism sau de inocență teribilistă. Se vede de altfel „mîna de fier" a tînărului regizor, în decupajul textului, în structura de lumini și ritmuri: jocuri precise, violente și fără nici o iluzie. O poveste simplă, care lovește ca un pumn în burtă: patru adolescenți violează o adolescentă într-o mizerabilă „curte din spate", acțiunea pivotează brusc între sala tribunalului – băieții joacă și avocații apărării, iar fata, procuroarea – și jocurile inocent perverse de pe maidan. Bobi Pricop a ales o variantă de spectacol și o lectură deosebit de clară și eficace. Totul e redus la un schelet minim, un dialog nervos și rapid, pendulînd între proces și jocurile din curtea din spate, perspectiva se schimbă cu repeziciune; un joc între cele două realități, la fel de violent, de concis, condus cu o siguranță uimitoare pentru niște debutanți.

Monologul-mărturie al Alinei Șerban – *Declar pe proprie răspundere,* pus în scenă de David Schwartz (o producție a teatrului LUNI de la Green Hours și tangaProject pe o dramaturgie de Alice Maria Marinescu și cu creația sonoră a lui Cătălin Rulea), pleacă de la copilăria personajului, a cărei biografie se confundă cu cea a interpretei de etnie romă. David Schwartz face și el parte din ultimul val, practică un teatru angajat, extem de lucid și fără ciucuri și alte ornamente, dar cu un umor și o emoție bine controlate, un teatru care merge drept la țintă, extrem de necesar, al cărui cuvînt de ordine ar fi, în afară de talent, generozitatea – după titlul grupului inițiat de profesorul Nicolae Mandea. Textul e relativ scurt, o relatare voit liniară, dar care „crește" odată cu eroina, unde emoția e drămuită cu atenție, și umorul – dureros. E *cool* să fii rom, exclamă actrița în final, îți trebuie într-adevăr mult curaj și optimism să termini pe o astfel de notă, dacă privești în jur cu atenție soarta romilor, tolerați în Franța, hăituiți prin alte locuri. Spectacolul a încheiat seria reprezentațiilor din Sala Bizantină și a emoționat puternic: un spectacol de calitate, *politicaly correct* cum se spune, dar atît de necesar, tocmai în acest context.

***Mirella Patureau** este traducătoare și critic de teatru, cercetătoare la Atelier de recherches sur l'intermédialité et les arts du spectacle, CNRS, Paris.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Presantele actualități ale veșniciei: Lev Nicolaevici Tolstoi, *Război și pace* (Editura Adevărul Holding, 2011), Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada* (cu o prefață de Marius Chivu, colecția „Biblioteca pentru toți", 2011). Restul e literatură. (Radu Cosașu)

■ Pentru al doilea an la rînd, peliculele premiate la Cannes vin la București. Între 14 și 20 octombrie, puteți vedea cele mai noi filme semnate de Aki Kaurismäki, Andrei Zviaghințev, Nanni Moretti, Pedro Almodóvar, Kim Ki-duk, ca să nu mai vorbesc de proiecția-eveniment *Taxi Driver,* într-o versiune restaurată. Programul complet, aici: http://www.filmedefestival.ro/2011/ (Luiza Vasiliu)

■ Un text de un haz luxuriant și atoatedemolator, scris de un duo de arhitecți ai derîderii salubre (Gellu Naum și Jules Perahim, *Florența sînt eu),* un regizor atins de harul aceluiași haz, construind un cristal fără cusur din ruinele vesel-negre ale unei lumi pe dos (Alexandru Dabija), niște cîntece care te extrag din comod pentru a te arunca într-o încîntare de unde n-ai mai pleca (Ada Milea), o trupă de actori tineri („teatraliste" și „teatraliști", cum se spunea, mai frumos, pe vremuri) cu mii de volți în ei, care împart energie și bucurie din toate fibrele: dacă treceți prin Cluj (și-ar merita s-o faceți înadins pentru *Florența sînt eu),* mergeți la Teatrul Național de acolo, să vedeți ce n-ați mai văzut. (Dan Stanciu)

craii de burta veche

Ologul și oaza cu legume (II)

Țăranii turci – spetiți, vîrtoși, pletorici, cu brațe noduroase, asemeni celor de acasă – te îmbiau, strigînd *buyrun!* (poftiți!), să cumperi, pe lîngă mere, cartofi, ardei și roșii de *tarla* (grădină), halvale dulci de casă, rodii cît căpățîna, smochine moi, răscoapte, măsline stafidite, dude uscate, lămîi și mandarine verzi, toate, din propria ogradă.

Soiuri nemaivăzute de ardei – zbîrciți, bonți, ascuțiți, turtiți sau gogonați, roșii, gălbui, verzi, iuți sau dulci – te copleșeau cu un parfum de o intensitate neobișnuită, care te urmărea de pe tarabe, din sacoșă, din portbagajul mașinii, pînă acasă. Abia mirosul peștilor – răsfirați în evantai, pe platforme rotunde din lemn, pe care negustorii îi stropeau, în răstimpuri, ca pe flori – reușea să risipească, în rafale scurte, mireasma de ardei.

Numere mici, de o cifră, *bir, iki, üç* (unu, doi, trei), alături de subdiviziunea cu nume sățios *„buçuk"* (jumătate, 50 de bani) redau, în mare, prețul unui kilogram din orice marfă: cartof sau rodie, ciușcă sau smochină.

Alături de brînzeturi de tot felul, *tulum,* asemenea burdufului de acasă, era cusut, nu în bășică, ci în pielea întreagă, cu smocuri de blană și copite, a unei oi sau capre.

Deși cei doi bătrîni mi-au spus, în turcă, unde-i piața, ceea ce tînărul anglofon mi-a tălmăcit, pe urmă, ologul cu cîrja îndrumătoare mi-a dat impresia călăuzirii adevărate. Apariția providențială a ologului mi-a arătat calea din centrul arid al orașului spre oaza cu rodii, pești și ardei parfumați.

Amicul Dejun

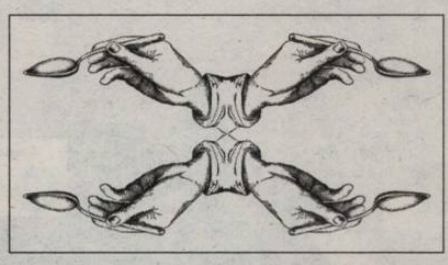

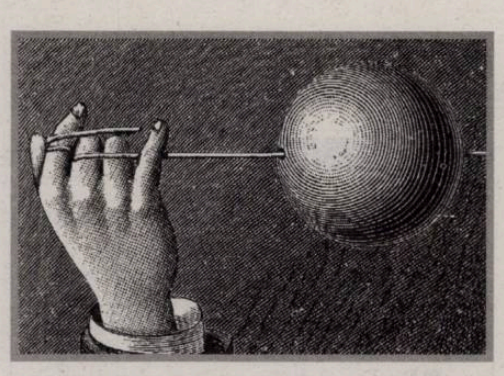

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Geniu fără operă originală?

Colecţionarii de artă vor mereu ceva nou şi vechi. Adică: o nouă descoperire din opera unui artist vechi. „Nou“ şi „vechi“ sînt atributele care dau valoare materială obiectelor de artă. Asta a fost matematica după care s-au luat cîţiva colecţionari care au achiziţionat, între 1995 şi 2006, cîteva zeci de tablouri din colecţia „Werner Jäger“. Printre altele, erau acolo lucrări recent descoperite de Max Pechstein, Heinrich Campendonk, Max Ernst, André Derain, Kees van Dongen. Cel care le-a vîndut, încasînd, în urma mai multor licitaţii, peste 16 milioane de euro, este Wolfgang Beltracchi, un pictor pînă nu de mult aproape necunoscut. Avea tablourile şi o poveste credibilă: soţia sa, nepoată a omului de afaceri şi colecţionarului Werner Jäger, ar fi moştenit fabuloasa sa colecţie de artă. Că era, într-adevăr, fabuloasă, se ştia – însă ce lucrări a strîns Jäger nu era cunoscut. Pînă la urmă s-a dovedit că povestea cu moştenirea era adevărată şi că tablourile erau false.

De fapt, Beltracchi a adăugat colecţiei moştenite noi şi noi opere de artă. Pe care le-a pictat singur, cu răbdare şi chiar cu pricepere, de vreme ce falsul a fost depistat atît de tîrziu. Certificate de autenticitate pentru operele vîndute? Le-a primit pe toate. Experţi, colecţionari, istorici de artă, directori de muzee au văzut lucrările şi s-au minunat de inestimabila lor valoare şi raritate. Îndoielile au început să apară de-abia cînd pe dosul unui tablou a fost descoperită ştampila unei expoziţii în ale cărei registre nu s-a regăsit şi lucrarea respectivă. Încetul cu încetul s-a dus vestea printre colecţionari că ceva nu e în regulă cu tablourile din colecţia „Werner Jäger“. Nenumăratele expertize care au urmat au dovedit înşelăciunea. Procesul e acum în plină desfăşurare şi ziarele nu contenesc cu noi şi noi dezvăluiri despre acest caz. Să fi fost implicaţi în această înşelăciune şi experţii chemaţi să evalueze lucrările? Nu este oare suspectă tăcerea directorilor de muzeu care au achiziţionat falsuri? Să fie criticii de artă complici sau victime, în acest caz?

„Beltracchi nu a copiat tablouri, ci a inventat unele noi, inexistente.“

Deocamdată, Beltracchi este singurul acuzat în acest caz. La proces a povestit cum a cumpărat, de prin tîrguri şi anticariate, rame vechi, pînze şi pensule; cum a învăţat să-şi fabrice singur vopseluri, ca pe vremuri; şi cum a lucrat la fiecare tablou în parte. Pentru negustorii de artă pe care i-a păcălit ani de zile e un derbedeu, un pungaş, un nenorocit. El însuşi se consideră însă un artist înzestrat „cu darul văzului“. „În mine coexistă mai multe suflete de artist“, s-a apărat el. Nu a avut nevoie de o analiză conştientă a tehnicilor picturale ale celor pe care i-a falsificat; în faţa şevaletului, nu se mai simţea Beltracchi, ci Ernst, Pechstein, Campendonk. Şi nu avea nevoie să copieze tablourile lor, ci inventa altele – „unele care nu ar fi trebuit să lipsească din opera acestor maeştri iluştri“. Priceperea i-o datorează în primul rînd tatălui său, restaurator de picturi bisericeşti, de la care a învăţat cît de uşor se poate înlocui zugrăveala veche cu straturi noi de culoare. „Oare nu e şi restaurarea tot un fel de falsificare a lucrării de artă?!“ – a insinuat el. O fi, însă cel puţin în ceea ce priveşte procesul său din sala de tribunal, aceste argumente nu au nici un fel de acoperire. Ele deschid însă nişte căi de atac (şi de apărare) interesante în celălalt proces în care este judecat de breaslă şi de opinia publică.

O pledoarie interesantă a apărut în *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, care lansează o discuţie pînă la un punct pertinentă despre drepturile auctoriale şi despre destinul artiştilor în epoca postmodernă. Beltracchi nu a copiat tablouri, ci a inventat unele noi, inexistente. El nu e un simplu falsificator, ci un creator. Un geniu fără operă originală – notează *FAZ*. Nota ironică nu îi este adresată atît autorului, cît celor care s-au înghesuit să-i cumpere opera.

Foarte adesea, chiar şi adevăraţii cunoscători se lasă păcăliţi cînd apare un tablou pe care l-au căutat multă vreme. Tocmai pe asta se şi bazează falsificatorii: ei ştiu foarte bine ce caută colecţionarii de artă şi de aceea se bazează pe „dragostea care orbeşte“. Un colecţionar pasionat (şi cu posibilităţi financiare) ar da orice, oricît, ca să adauge colecţiei (încă) o raritate. Uneori iese prost. Pentru că raritătile autentice... sînt rare.

trecerea prin reviste

● FIGARO MAGAZINE (10 SEPTEMBRIE)

După treizeci de ani de stat pe gînduri, a reuşit, în sfîrşit, să facă filmul. Steven Spielberg a adaptat pentru ecran (o parte din) seria lui Hergé despre *Aventurile lui Tintin*. Spielberg şi Peter Jackson (specialistul în efecte speciale) au ales să facă un film hibrid, care cuprinde deopotrivă imagini luate în priză directă şi desene. De ce?

Steven Spielberg: „Cînd am început proiectul am vrut ca Milou să fie singurul personaj digital din film printre actorii filmaţi în priză directă. Am făcut un prim test şi ne-am dat seama destul de repede că o să iasă prost. Nu din cauza lui Milou care apare în imagini de sinteză – el chiar a fost perfect –, ci din cauza imaginilor reale. Am înţeles că, dacă vrem să rămînem fideli universului creat de Hergé, atunci ar fi ieşit un film prea stilizat din punct de vedere vizual, cu machiaje hipertrofiate şi cu decoruri şi culori care nu par naturale.“

Peter Jackson: „Cred că asta ţine cumva şi de faptul că universul grafic elaborat de Hergé, vreme de peste cincizeci de ani, a devenit prea iconic. Dacă realizaţi un film în priză directă, puteţi capta o parte din spiritul lui Hergé retranscriind relaţiile dintre personaje. Însă nu veţi reuşi să daţi viaţă acelei trăsături specifice lui Hergé, care a intrat în ADN-ul lui Tintin. E imposibil să găsim actorii care să semene exact cu aceste personaje. (...)

Dacă citiţi cu atenţie Tintin, mai ales la vîrsta adultă, o să vedeţi cît de mult a fost influenţat Hergé de epoca în care a trăit şi a creat: anii '30, '40, '50. Şi, mai ales, de filmele de aventuri hollywoodiene şi de comediile lui Buster Keaton. Cum Steven şi cu mine am fost şi noi fani ai acestui cinema şi ai acestei culturi, nu ne-a fost greu să rămînem conectaţi la spiritul lui Tintin.“ **(M. M.)**

PUBLICITATE

PUBLICITATE

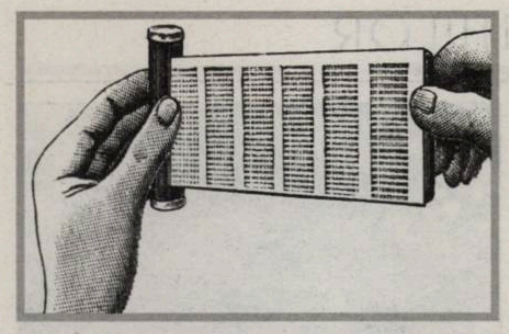

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Interviul: manej, dresură, zăhărel

Niciodată nu am înţeles ce are lumea bună împotriva interviului. Că e frivol, că stimulează nemăsura, colportajul, exhibiţionismul, că vizează scopuri mercantile etc. Dar nu văd de ce să cultivi aşteptări doctorale de la ceva deliberat neacademic, cu accent pe spectaculos, pe cromatică şi mai puţin pe textură. Asta ca să nu mai spun că, atunci cînd e făcut profesionist, mai ales cînd gazetarul are serioase afinităţi cu universul intervievatului, o pagină de ziar poate căpăta anvergură eseistică, substanţă morală, savoare estetică şi chiar importanţă socială de tom savant. La fel ca foiletonul. În plus, interviul oferă o vizibilitate, o percutanţă cît se poate de benefică ideilor. Tot ceea ce, într-un studiu doct, riscă să rămînă amorf sau ambiguu, necitit şi, deci, ignorat capătă dintr-odată – prin jocul de replici al interviului – pregnanţă, culoare, megnetism. Hruba devine scenă în aer liber, hlamida intimidantă cedează în faţa négligé-ului apetisant, locvacitatea spulberă plictisul, nedigerabilul se umple de arome delicioase.

Oare s-o fi scris vreo teză de doctorat despre interviu în literatura română? Antologiile excepţionale, în roman şi teatru, pe care le avem graţie eforturilor a doi cercetători clujeni niciodată lăudaţi îndeajuns – Mariana Vartic şi Aurel Sasu – merită din plin să stimuleze o cercetare cronologică, tipologică şi comparatistă, mă rog: o sinteză pe măsură. De la gazetarul I.L. Caragiale în vizită la Hasdeu, pînă la Arghezi, Ion Biberi, I. Valerian... şi pînă la specia interviului funambulesc gen Eugen Istodor e limpede că materialul e nu doar captivant în sine, ca spectacol şi studiu de epocă, dar plin de surprize chiar din unghiul istoriei ideilor.

La noi, în ultimii ani, în afara celor două masive volume de interviuri în care George Arion aproape că deghiza o istorie a literaturii române contemporane, cred că doar Ana Blandiana şi-a reunit în carte cele mai importante interviuri acordate de-a lungul anilor. (Atenţie, nu vorbesc de volumele dialogal-confesive, gen Preda, Paler, Mălăncioiu, Breban, Petru Dumitriu, Eugen Simion ş.a., unde *stăm* puţin mai bine.) Zilele trecute am auzit că şi Ion Pop lucrează la aşa ceva, iar la Humanitas ştiu că există încă de prin 2010 fericita idee de a însuma interviurile lui Andrei Pleşu, savuroase deopotrivă prin miez, coajă şi condimente.

Un suculent exemplu de ce va să zică *teatrul* interviului – cu simple plăceri colocviale, dar şi cu idei de calibru greu – este cartea Ioanei Revnic, *Dresură de lei*. Titlu cam prezumţios, e-adevărat, cîtă vreme te-ndeamnă să-i vezi rotindu-se cuminţiţi în arenă, pe sub biciul autoarei întrebărilor, cînd pe Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Alex Ştefănescu şi Emil Brumaru, cînd pe Buzura, Breban, Bălăiţă, MHS, dar şi pe Ioana Pârvulescu, Emil Hurezeanu, Petru Popescu ş.a. Majoritatea dialogurilor au apărut iniţial în *Familia*, *România literară* şi *Ziarul de Duminică* – după cum ne informează Vitalie Ciobanu în prefaţă.

Cuceritor, copleşitor este capitolul George Bălăiţă. Literatură de cea mai pură speţă. Cum, în adolescenţă, se visa Peciorin, cît îi datorează, ca vector editorial, lui Mircea Sântimbreanu şi cît îl dezgustă viciile societăţii postdecembriste – asta hai să spunem că interesează numai istoria literară. Însă drumul în Vietnam şi în special paginile budapestane sînt proze de antologie.

Locvacitatea spulberă plictisul, nedigerabilul se umple de arome delicioase.

Dacă aflăm că Ana Blandiana a tipărit 36 de volume în 24 de limbi şi are cinci premii internaţionale, Alex Ştefănescu susţine că „nu întîmplător nu avem scriitori care să zguduie conştiinţa umanităţii. Nu avem un Soljeniţîn, un Kundera, un Cinghiz Aitmatov", fiindcă scriitorul nostru, de la debut pînă la intrarea-n posteritate, nu are sfînta răbdare a Construcţiei. „Avem un epicureism structural, suferim de o lipsă de rezistenţă morală care ne face să cedăm repede în faţa dificultăţilor." Pledoarie consonantă nu doar cu binecunoscutele vituperări egocentrice de tip Breban, dar şi cu relativ recentul lamento douămiist al lui Paul Cernat.

Ca şi cu ataşantele arome conservatoare ce plutesc printre consideraţiile lui Nicolae Manolescu. „Marile mize" – cele nicăieri găsite de Paul Cernat în literatura congenerilor săi – erau provocări extraordinare pentru romancierii anilor '70-'80, în vreme ce acum „scriitorii nu mai au anvergura temelor. Romanul despre perioada de tranziţie are ca singure personaje interesante prostituatele care pleacă în străinătate şi mafioţii sau interlopii care devin peşti. Desigur, acestea sînt realităţi actuale, dar, după părerea mea, sînt doar de suprafaţă, altele sînt problemele care ar merita să fie povestite".

Cartea e plină de observaţii cu tîlc (MHS: „O iubesc pe Virginia Woolf". De ce? „Pentru că s-a sinucis"), crud-adevărate (Bălăiţă: „Scrisul pentru sertar este de cele mai multe ori o întristătoare onanie"), înduioşătoare (Breban: „Eu cred că sînt un bun scriitor, un scriitor inconfundabil"), picante (Emil Hurezeanu către Otto von Habsburg în 1988: „Sînt un fost viitor supus al fostei viitoare maiestăţi imperiale care sînteţi dumneavoastră") ş.a.m.d.

Dar şi revoltătoare. Sigur, în orice dialog, prins în flăcările demonstraţiei, fiecare interlocutor riscă afirmaţii hazardate, generalizări pripite, enormităţi, reducţionisme scandaloase. Ele se atenuează, se nuanţează ori se elimină la corectură. Alteori, chiar ele fac farmecul discuţiei. De pildă, nu văd de ce ar supăra pe cineva o afirmaţie precum: „Mie nu-mi place Caragiale, ci Eminescu, Blaga, Bacovia" (Nicolae Breban). Oricine are dreptul să susţină exact inversul. Dar înţeleg mai puţin de ce Breban consideră că, din cele „trei genii pe care Nordul României le-a trimis spre Sud" – Eminescu, Maiorescu, Blaga – „numai primul a fost reţinut". Dimpotrivă, nu puţini sînt cei care, în furia tradiţionalei noastre maniheite, îl contrapun pe Blaga lui Arghezi. Cît despre Maiorescu, el a fecundat vreo patru generaţii ale criticii literare.

Însă Nicolae Breban devine de-a dreptul revoltător cînd susţine că „toţi hăhăie pe Caragiale, cu schiţele lui penibile, ce amuză doar prin acele automatisme verbale mici..."! După care adaugă *concesiv:* „Nu în dramaturgie e mare Caragiale, ci, aşa cum zicea G. Călinescu, în nuvele". Mă rog, cînd spun „revoltător", mă gîndesc mai mult la un stimul umoral, o bună provocare.

Fapt e că Ioana Revnic face interviuri literare temeinice. Îşi cunoaşte bio (şi mono) grafic interlocutorii, îi plasează corect în context, îi respectă fiecăruia opţiunile, nu le contestă verdictele, dar simte cînd se impune cîte-o surdină. Nu flatează dizgraţios, nu contrazice inabil şi nu urmăreşte niciodată să se autopropună personaj principal, adică să-şi „încalece interlocutorul", aşa cum, de pe la Păunescu încoace, se tot întîmplă în peisajul genului.

Profesor de română, din 2001, în învăţămîntul preuniversitar, Ioana Revnic are 33 de ani, s-a născut în judeţul Sălaj, iar în 2009 a devenit doctor în filologie la Universitatea din Oradea cu o teză despre Ştefan Bănulescu, coordonatorul lucrării fiind Ion Simuţ. Ceea ce, dintr-odată, înseamnă *seriozitate* istorico-literară.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

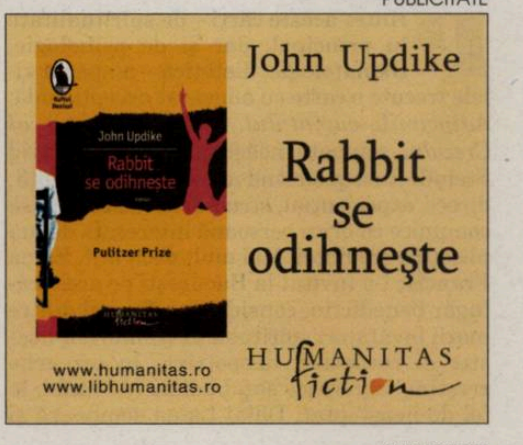

PUBLICITATE

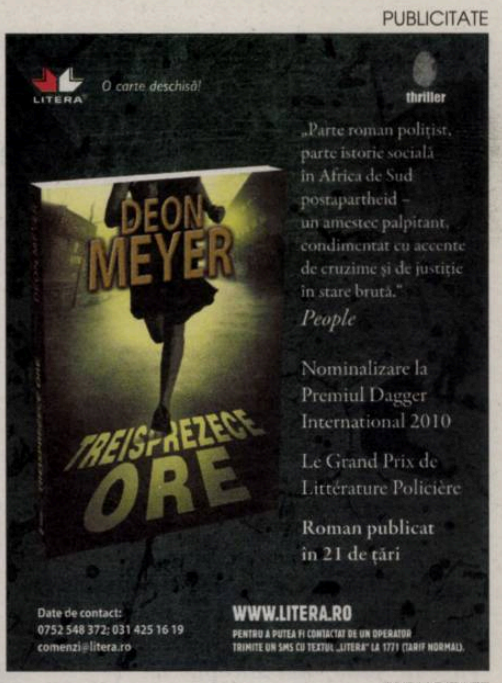

PUBLICITATE

PUBLICITATE

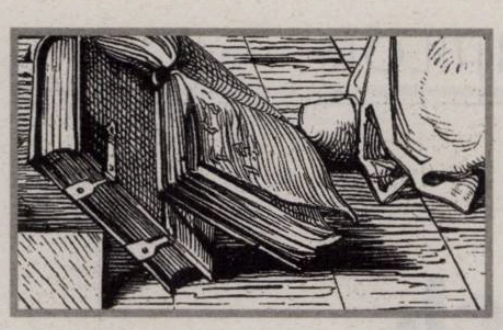

Simona SORA

biograffiti

O minte poetică

Nu ştiu cît de cunoscută este Editura Elena Francisc, o editură mică, de nişă, care de şapte ani încoace, ca-n poveşti, traduce, editează şi lansează în România un gen de cărţi stranii, pentru care trebuie să ai, dacă nu o clară chemare, măcar o ureche bine deschisă. Altfel, cu greu le cauţi şi încă mai greu dai de ele. Cine ştie însă cîte ceva despre psihologia analitică şi cea transpersonală ar putea fi interesat de cărţile unor autori precum Stanislav Grof, Richard Moss, Jean-Yves Leloup, Ervin László, Boris Cyrulnik – scrieri care fără hotărîrea şi dedicaţia Elenei Francisc şi a lui Horia Ţurcanu n-ar fi fost, probabil, nici azi traduse sistematic în româneşte. Lucrurile pe care le fac cei doi sînt mai ample şi mai variate, însă cărţile pe care le editează, în bune condiţii, deşi cu tineri traducători practic necunoscuţi, ocupă o nişă rămasă pînă nu demult virgină sau la discreţia diletantismului subvenţionat.

Printre aceste cărţi – de spiritualitate în principal, dar şi de psihologie, thanatologie, dietetică – a apărut zilele trecute o carte cu adevărat excepţională, *Adîncimile cuvîntului. Înţelesul ascuns al Crezului,* semnată, neaşteptat, *Brother* David Steindl-Rast şi oferind un comentariu subtil, direct, experienţial, structurat astfel încît să comunice cu orice persoană interesată de implicaţiile credinţei. Mai mult decît atît, Elena Francisc l-a invitat la Bucureşti pe acest călugăr benedictin, considerat a fi unul dintre marii învăţători spirituali ai vremurilor noastre şi respectat, deopotrivă, în cercurile creştine, agnostice sau budiste (de altfel, la fel de neaşteptat, Dalai Lama semnează şi prefaţa volumului). Şi astfel, l-am putut vedea, vreme de trei ore, pe „Brother David" povestind, împărtăşind, răspunzînd la întrebări despre frică, poezie, revelaţie, fără vreun semn de oboseală sau nerăbdare. La cei 85 de ani ai săi, avea o energie cu totul neobişnuită, nici nu s-a aşezat vreo secundă la masa pregătită, a stat drept şi alert şi a vorbit cu o limpezime care dădea cărţii sale deja publicate o altă greutate.

Misticii nu sînt neapărat nişte persoane speciale, însă fiecare persoană este, în sinea sa, un mistic special.

Cine şi-a imaginat, pînă să-l vadă, că misticii aparţin altor vremuri, sau că mistica e o afacere clasată din vremuri mai deschise spre alte dimensiuni, ar fi trebuit să-l vadă pe acest călugăr catolic, născut în Austria, doctor în psihologie şi autor al unor cărţi clasice *(Recunoştinţa, Inima rugăciunii, O minte care ascultă),* dar şi coautor al unui dialog despre relaţia între ştiinţă şi teologie cu fizicianul Fritjof Capra sau al unei cărţi despre relaţia între creştinism şi budism. Ar fi trebuit văzut pentru că nimic din ce spunea nu părea suprapus fiinţei sale aflate în armonie cu sine şi cu tot ce-l înconjura, iar totul îl înconjura într-un halou aproape vizibil şi palpabil. A fost, la Bucureşti, o apariţie, iar felul în care îşi împărtăşea experienţa de viaţă – dialogînd plin de graţie cu Sf. Augustin, cu Abraham Maslow sau cu Bernard de Clairvaux – a fost, fără îndoială, o „experienţă de vîrf", cum ar numi-o Maslow. În fond, spunea „Brother David" citîndu-l pe psihologul american (mai cunoscut pentru ierarhizarea nevoilor umane), misticii nu sînt neapărat nişte persoane speciale, însă fiecare persoană este, în sinea sa, un mistic special.

Adevărul e că am ţinut să-l văd pe Brother David Steindl-Rast la Bucureşti mai ales pentru deschiderea sa neobişnuită către poezie şi pentru înţelegerea adevărului din marea poezie într-un fel pe care numai experienţa mistică ţi-l poate da. Pentru acest călugăr benedictin, la fel ca pentru Jung, înţelegerea mitologică este esenţială în cunoaşterea de sine, iar adevărul mitologic face parte din „acea realitate extinsă ce cuprinde dimensiunile elevate ale conştiinţei". Poezia este însă calea de înţelegere instantanee, traducerea simultană, dintr-un limbaj suprauman, a unei alte realităţi. Shakespeare, Yeats, Cummings, T.S. Eliot, Rumi sînt, pentru „Brother David", poeţi ai fiinţei care au putut pune în cuvinte momente privilegiate pe care cu toţii le trăim, acele *„peak experiences",* clipe de har, de inspiraţie, de intuiţie, pe care apoi le uităm fără să ştim măcar ce au fost. Privită astfel, poezia – marea poezie – ar trebui predată, la şcoală, ca o formă importantă de înţelegere a propriei condiţii, iar „cultivarea unei minţi poetice" ar trebui să fie, tot începînd cu şcoala, un obiectiv la fel de important ca rezolvarea ecuaţiilor de gradul doi. Au scris-o, desigur, mulţi alţii, dar este o surpriză de proporţii (iar surpriza este unul dintre numele lui Dumnezeu, spunea „Brother David") să asculţi o veritabilă minte poetică interpretînd, cu escale şi reflecţii personale, *Crezul* creştin. Mă gîndeam, în timp ce-l ascultam, ce păcat de profesorii de literatură care n-au înţeles vreodată ce cale regală poate fi poezia pentru sufletele unor adolescenţi rebeli. Deşi, la urma urmelor, poezia e un dar – adică, tot o surpriză – ce ţinteşte mai degrabă minţile inocente decît pe cele critice.

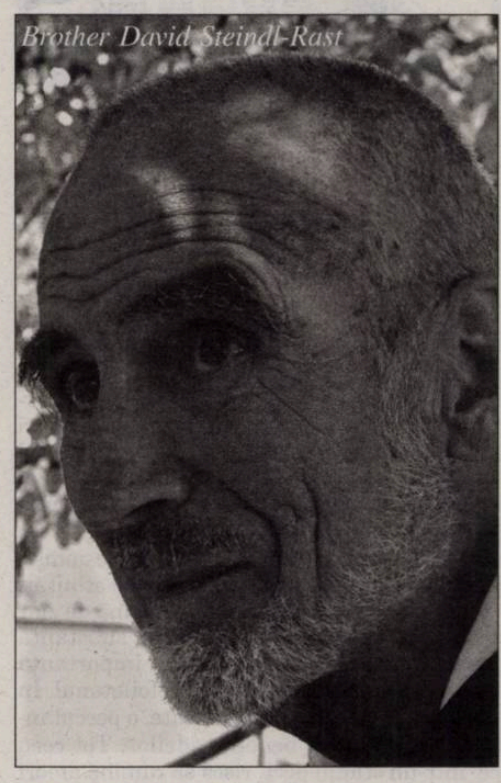
Brother David Steindl-Rast

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Amorf

● Red Hot Chili Peppers, *I'm with You*, 2011, Warner Bros. Records.

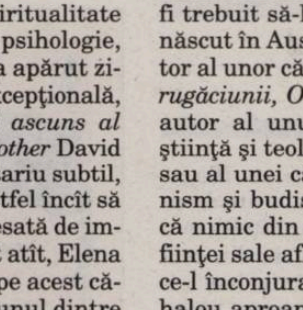

A fost odată o trupă care mi-a plăcut. Avea tupeu, avea imaginaţie, avea energie. Iar muzica îi semăna cu numele. Asta se întîmpla acum destui ani. Apoi, după momentul *Californication,* venit în 1999, am început să rup legătura cu ea, s-o frecventez din ce în ce mai sporadic. I-am apreciat, într-un mod destul de evaziv, propensiunile maratoniste care au dus-o şi au menţinut-o atîta vreme în mult prea eterata ligă condusă de nişte domni care-şi spun U2. Şi cam atît. Poate că uneori reuşea, totuşi, să-mi reamintească de timpurile în care sunetul ei a fost, pentru mine, o lovitură de măciucă în cap.

De *I'm wih You,* acest al zecelea album de studio al ei, m-am apropiat cu o curiozitate de aplaudat. Să presupun că mi-a fost, în mare parte, insuflată de faptul că e produs – la fel ca toate albumele Red Hot Chili Peppers de la *Blood Sugar Sex Magik* încoace – de Eminenţa Sa Rick Rubin şi că voiam să văd ce se întîmplă cu ea după a doua plecare a chitaristului John Frusciante? OK, presupun asta. Dar Rubin nu prea mai e Rubin zilele astea, împărţit între job-ul de corporatist cu funcţie înaltă şi cel de salahor al studioului de înregistrări. Aşa cum nici RHCP nu mai e formaţia care dinamita rock-ul alternativ nouăzecist şi post-nouăzecist, după ce, la jumătatea deceniului anterior, pe vremea lui *Freaky Styley,* îşi permitea minunata extravaganţă de a-şi lăsa muzica pe mîna părintelui p-funk-ului, George Clinton. Discul acela mi-a rămas şi astăzi strîns lipit de creier, deşi nu sînt cel mai bun prieten al funk-ului.

Acum însă, Anthony Kiedis & Co. sînt maturi şi, cu indulgenţă, reflexivi. Şi nu le stă prea bine, cu cîteva excepţii. „Police Station" e o piesă pe jumătate neobişnuită pentru RHCP, în care chitara lui Josh Klinghoffer, înlocuitorul lui John Frusciante, stă, în sfîrşit, unde trebuie, iar vocea lui Kiedis, modulată şi ea atipic, o urmează, pînă la un punct, cu naturaleţe. „Brendan's Death Song" – omagiul adus lui Brendan Mullen, prieten al trupei, figură importantă a scenei muzicale underground din Los Angeles şi promoter al faimosului Club Lingerie, locul din care Red Hot Chili Peppers a decolat către succes – e o baladă care progresează, pe cadenţa tobelor lui Chad Smith, către un climax furios. Aici, pentru prima şi ultima oară, tema albumului, viaţă şi moarte, are sens. În rest, binomul acesta pare a fi doar pretex pentru estetica declaraţiilor de presă.

În mare, direcţia în care evadează trupa din Los Angeles pe acest *I'm wih You* e confuză, împărţită arbitrar între prea muscular, prea cuminte şi prea plictisitor. Sigur, jumătatea ritmică din RHCP îşi face treaba – şi-a făcut-o întotdeauna ca la carte –, dar, fără chitara sfredelitoare a lui Frusciante, sunetul de astăzi al RHCP e plat, complet înghiţit de cavalcadele Flea – Smith. La fel ca şi producţia lui Rick Rubin, una care i-au topit formaţiei americane acele proprietăţi pe care i le puteam recunoaşte chiar şi atunci cînd n-o mai frecventam ca pe vremuri: dinamismul şi o anumită structură a sunetului care o făcea să se exprime coerent în (aproape) orice condiţii.

Poate că nici nu ar trebui să mă aştept la altceva, dacă ar fi să mă iau după ce spunea bateristul Chad Smith într-un interviu recent: „Ce vedeţi acum e o nouă trupă. Cu acelaşi nume, dar o cu totul şi cu totul altă trupă". Tot ce se poate. Doar că, mie, trupa asta nouă nu-mi place.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Constantin GEAMBAŞU

Poezia lui Czeslaw Milosz

Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii Bucureşti a găzduit, la sfîrşitul săptămînii trecute, un colocviu internaţional „Czeslaw Milosz".

Cum se face că poezia lui Czeslaw Milosz e atît de puţin cunoscută în România?

Într-adevăr, Czeslaw Milosz e cunoscut mai degrabă ca eseist decît ca poet. Şi asta e paradoxal, căci Milosz a fost recompensat cu Premiul Nobel pentru poezie, nu pentru eseurile sale. Însă fenomenul e de înţeles. Poezia se traduce mai greu. E nevoie de o colaborare între traducătorul filologic şi poet. Un volum de poezie de Milosz ar fi putut apărea şi mai devreme. Însă el s-a stins în 2004 şi lucrurile au durat foarte mult din cauza problemelor legate de succesiune. La începutul anului viitor probil că o să apară o antologie de poeme. Lucrez deja la traducere împreună cu poeta Passionaria Stoicescu.

Eseistul l-a întrecut pe poet?

La noi aşa s-a întîmplat, din păcate. Au fost traduse mai multe eseuri şi Milosz e cunoscut mai degrabă ca eseist decît ca scriitor. Romanul *Valea Issei* a fost tradus (De Olga Zaicik şi de Stan Velea). În schimb, ca poet, este mai puţin cunoscut.

Ce ar mai fi de tradus în română din opera lui Czeslaw Milosz? Care sînt priorităţile?

În primul rînd, un volum de eseuri, intitulat *Căţelul de lîngă drum,* din care traducătoarea Olga Zaicik a publicat deja fragmente în revista *Secolul 20.* Milosz a mai scris o *Istorie a literaturii polone de la începuturi pînă în 1939.* Ar fi un compendiu minunat pentru studenţi, sper să se găsească un editor serios, dispus să publice această carte. Din cele aproape 15 volume de eseuri s-ar mai putea scoate o antologie în limba română. Cele mai multe sînt foarte interesante şi încă actuale. Şi, bineînţeles, rămîne de tradus şi publicat poezia lui.

***Constantin Geambaşu** este profesor la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Bucureşti. A tradus numeroase cărţi din limba polonă. Pregăteşte publicarea unei antologii de poeme de Czeslaw Milosz.*

a consemnat Matei MARTIN

Andrei GORZO

dilematograf

Plenitudinea luminoasă a revelației nihiliste

● ***Melancholia*** **(Danemarca-Suedia-Franța, 2011), de Lars von Trier.**

O cine-pictură vizionară despre sfîrșitul vieții pe Pămînt (în urma unei coliziuni cu o altă planetă), *Melancholia* lui Lars von Trier dă expresie v-am-zis-eu-vouă-lui lăuntric – lucid-extatic, rece-triumfător, supraman – al cosmo-depresivului confirmat în toate intuițiile sale: da, viața de pe această planetă e rezultatul unui accident; da, ea poate fi eradicată cu aceeași ușurință și aceeași lipsă de temei; nu, nu există altă mîntuire decît împăcarea cu acest fapt și cultivarea unei aprecieri estetice a sfîrșitului. Acesta e parcursul eroinei lui von Trier, Justine (Kirsten Dunst), care la începutul filmului e paralizată de depresie și de premoniții, dar care învață să se abandoneze sfîrșitului – adică Sfîrșitului, extincției totale, fără nici un rost în nici un plan divin – ca unui sublim rapt cosmic. Parcursul lui Justine contrastează cu parcursul surorii ei, Claire (Charlotte Gainsbourg), care începe puternică și echilibrată – soție, mamă, soră mai mare – și sfîrșește în lacrimi, iar parcursurile amîndurora contrastează cu al soțului lui Claire, John (Kiefer Sutherland), al cărui optimism de tip eu-bărbat-puternic-iar-ele-femei-slabe face față evenimentelor mult mai prost decît morbiditatea uneia și vulnerabilitatea celeilalte.

În al doilea din cele două acte în care von Trier își împarte filmul (intitulîndu-le „Justine“ și „Claire“), cele două surori plus John plus copilul acestuia sînt practic singuri într-un castel cu aer european (filmat în Suedia) aparținînd bărbatului. În actul întîi, a cărui acțiune pare să se desfășoare înainte de descoperirea planetei care ne va distruge, castelul găzduiește o nuntă cu mulți invitați, dar, în pofida referirilor la marea firmă de publicitate pentru care ar lucra mireasa Justine, acest *beau monde* este în bună măsură unul indeterminat socio-psihologic și cultural-geografic: castelul pare european, dar pentru uzul poveștii s-ar putea afla și în America; Justine e jucată de o actriță americană, părinții ei – de actori britanici (Charlotte Rampling și John Hurt), sora ei – de o actriță franceză, cumnatul ei – de un alt american, șeful ei – de un suedez; toți vorbesc numai engleza, unii cu accente *posh*-britanice, alții cu accente *posh*-nelocalizate; și aproape toți se comportă excentric (mama eroinei disprețuiește fățiș tot ce vede, tatăl ei e refugiat în senilitate, șeful ei o hărțuiește cu o chestiune de serviciu și-și umilește grotesc un alt subaltern), deși, în momentul acela, din cîte se înțelege, numai eroina are scuza că e tulburată de condiția planetei. Partea asta de marionetărie crispată-smucită (filmată din mînă), cu păpuși monstruoase reprezentînd burghezi, evocă *Festen* al lui Thomas Vinterberg, în timp ce castelul, cu peluza lui geometrică și indeterminarea lui

Melancholia *e o dramă metafizică – o dramă a accederii la lumina revelației totale.*

diegetică, evocă *Anul trecut la Marienbad,* iar deambulările nocturne ale miresei, în amestecul lor de greață existențială și *haute couture,* evocă unele dintre filmele lui Antonioni. Dar, încă din titlu (care e și titlul unei gravuri de Dürer), și imediat apoi din prolog (o serie de tablouri vivante în ralanti, identificate mai tîrziu drept premoniții ale eroinei), iar apoi dintr-o secvență în care Justine răsfoiește niște albume de artă, filmul își revendică o altă filiație – una picturală. Tablourile vivante din prolog au coloritul eclatant și mizanscena *glossy*-suprarealistă ale unora dintre fotografiile – arătînd ca niște tablouri fotorealiste – realizate de artistul american Gregory Crewdson. Atunci cînd silueta neagră a castelului se profilează pe un cer violent sau cînd peste întregul domeniu se coboară ceața, referința este romanticul german Caspar David Friedrich. Atunci cînd, în toiul nunții, mireasa se refugiază într-o baie fierbinte, ea devine Ofelia prerafaelitului John Everett Millais, iar cînd Claire o găsește tolănită în pielea goală pe malul unui lac, privind cu ochii împăienjeniți ca de voluptate spre cerul nopții și parcă absorbind în tot corpul asigurările de anihilare care vin de acolo murmurate numai pentru ea – o nimfă aflată în armonie cu teribile forțe telurice și uranice –, e ca un nud de Paul Delvaux reconstituit de Crewdson într-o mizanscenă *à la* Friedrich. *Melancholia* e o dramă metafizică – o dramă a accederii la lumina revelației totale, care aici e revelație nihilistă – construită în primul rînd plastic (ceea ce în limbaj filmologic e sinonim cu „expresionist“). Dacă, în actul întîi, von Trier se împrumută într-o doară din apanajele tradiționale ale dramaturgiei și epicii realiste

– observarea ritualurilor sociale (nunta), trimiterile la o lume din afara castelului, în care personajele au profesii recognoscibile (publicitatea) ș.a.m.d. –, în actul doi debarasează scena de piesele scîrțîitoare ale acestei aparaturi de împrumut, reducînd totul la *kammerspiel*-ul oarecum bergmanian, dar mult mai puțin verbos, al transferului de putere dintre cele două surori, și, în ultimă instanță, la cum arată ochii lui Kirsten Dunst în lumina terminală (și foarte subtil modulată) a zilei care nu mai e zi și a nopții care nu mai e noapte. *Melancholia* e o posibilă capodoperă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

EDITIA A VII-A A FESTIVALULUI INTERNATIONAL
JAZZ & MORE
UN FESTIVAL CU O ALTFEL DE MUZICA

SIBIU, 13 - 16 OCTOMBRIE, TEATRUL GONG

eveniment produs de
ASOCIATIA CULTURALA INTERZONE
INTERZONE ASSOCIATION

cofinanțat de Consiliul Local Sibiu prin Primăria și Casa de Cultură a Municipiului Sibiu și de Consiliul Judetean Sibiu si cu sprijinul:

forumul cultural austriac
Kulturzentrum
GOETHE-INSTITUT BUKAREST
CONTINENTAL FORUM SIBIU
TEUTSCH

www.jazzandmore.ro

Mihnea ANASTASIU

Ortodoxia rusofobă şi relaţiile cu Moscova

Salutară iniţiativa *Dilemei vechi* de a trata o temă de politică externă, „Rusia de azi", într-o ţară în care ştirile externe ţin numai în cazuri rarisime prima pagină a presei, iar reflectarea acestor subiecte este în general superficială. Regretabilă însă uniformitatea opiniilor exprimate în ceea ce priveşte relaţiile româno-ruse. România are o lungă tradiţie a rusofobiei. În fapt, statul român modern s-a creat sub garanţia Marilor Puteri Occidentale ca o pavăză în calea ajungerii Rusiei la gurile Dunării şi la Strîmtori. În ciuda faptului că pe plan intern aplica o politică socială foarte asemănătoare cu cea din Rusia, exploatînd mediul rural în folosul industrializării şi al modernizării urbane, elita românească a cultivat o rusofobie pură şi dură în politica externă, care s-a materializat mai întîi într-un tratat secret de alianţă cu Puterile Centrale, care nu a ajuns însă să fie pus în practică (de bună seamă, dragostea pentru Ardeal a fost mai mare decît cea pentru Basarabia, iar lucrurile nu par să stea nici acum altfel). După Primul Război Mondial, cînd România s-a regăsit printre marii cîştigători ai conflagraţiei, alianţa vremelnică cu Rusia (care ajutase la menţinerea frontului în 1917, soldaţii ruşi murind alături de cei români pentru apărarea Moldovei) a fost dată uitării şi s-au reluat vechile obiceiuri. România a dat sprijin contrarevoluţionarilor albi, apoi a semnat un tratat de alianţă cu Polonia, îndreptat împotriva Rusiei Sovietice, şi a participat în general la toate sistemele de alianţă care vizau izolarea Rusiei şi împiedicarea exportului revoluţiei comuniste. Între altele, trupele române au eliminat regimul bolşevic instalat la Budapesta după război. Desigur, după ce fuseseră atacate în prealabil de maghiari şi la solicitarea Marilor Puteri. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, România s-a aflat cu arme şi bagaje în tabăra nazistă, iar soldaţii români au participat la eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei, dar, ambiţioşi, au purces şi la eliberarea Odessei, a Crimeei, oprindu-se numai la Stalingrad şi în Caucaz (care au refuzat să se lase eliberate), după care au ajutat fideli la menţinerea aliniamentelor frontului german pînă în vara anului 1944. Adică, tocmai pînă cînd ruşii mai aveau puţin şi ajungeau singuri la Bucureşti. Instalarea regimului comunist în România părea să fi schimbat radical raporturile româno-ruse. Însă tranşarea disputei pentru putere de la vîrful PMR în favoarea taberei „naţionale" a lui Gheorghiu-Dej a permis revenirea politicii externe româneşti încet-încet la ortodoxia antirusească. Această politică a avut şi rolul de a legitima conducerea comunistă în ochii populaţiei şi, mai tîrziu, de a redirecţiona valul de nemulţumire populară, ca urmare a falimentului lamentabil al regimului în politicile economice, către inamicul extern. Nici după Revoluţie raporturile nu s-au schimbat în relaţiile româno-ruse. Ba dimpotrivă. Atît de divergentă în chestiuni de politică internă, clasa politică română este aproape unanimă în a condamna „acţiunile ostile ale Moscovei". Cauza relaţiilor proaste cu Rusia – ni se spune în aproape toate articolele publicate de revista dvs. – aparţine în totalitate Moscovei. Rusia este o ţară nedemocratică, agresivă în politica externă, care „nu are chef de parteneriate cu ţări din astea mai mici, pentru Rusia eşti pionul ei sau îi eşti duşman" cum se exprimă dl Ghinea, care mai trage o concluzie – Rusia este „un imperiu în decădere". Cu un PIB care s-a dublat în ultimii 12 ani, parcă totuşi Rusia nu mai pare chiar aşa în decădere, în ciuda tuturor profeţilor care trîmbiţează moartea inerentă a colosului cu picioare de lut. Şi poate cei de la Goldman Sachs ştiau ei ceva cînd au zis că Rusia este R-ul din ţările BRIC.

Nici după Revoluţie raporturile nu s-au schimbat în relaţiile româno-ruse. Ba dimpotrivă.

Desigur, dl Ghinea are în esenţă dreptate. Rusia nu este neapărat interesată de a dezvolta bune relaţii cu România, iar pentru Kremlin, iritarea politicienilor de la Bucureşti este la fel de preocupantă precum bîzîitul unei muşte. Tocmai de aceea ar fi de datoria diplomaţilor români să caute să cointereseze Rusia pentru a putea relansa relaţiile bilaterale. Iar dacă asta nu pot face politicienii de la Bucureşti, măcar să se abţină în a pune gaz peste foc în relaţia cu Rusia. Desigur, dl Dan Dungaciu poate spune că recenta declaraţie a preşedintelui Băsescu privind alăturarea coaliţiei naziste pentru a recupera Basarabia este una „de bun-simţ", iar reacţia Moscovei – una „isterică". Însă cum ar fi stat lucrurile dacă preşedintele Ungariei ar declara că Tratatul de la Trianon este o mare nedreptate făcută poporului maghiar şi că Dictatul de la Viena repara parţial această nedreptate şi că ar trebui aplicat şi acum? Desigur, ar curge pe Dîmboviţa cu declaraţii care să denunţe iredentismul şi şovinismul maghiar. De asemenea, cum ar fi oare întîmpinată la Bucureşti vestea prinderii în exerciţiul funcţiunii a unui spion rus care acţionează în România? Cînd acelaşi lucru se petrece cu un spion român prins la Moscova (vezi vara anului trecut), se pune batista pe ţambal, iar şefii serviciilor secrete nici măcar nu trebuie să dea explicaţii în faţa parlamentarilor pentru un asemenea incident. Departe însă de intelectualii români dublele standarde...

Dar să vedem ce anume stînjeneşte bunele relaţii dintre România şi Rusia în viziunea opinenţilor invitaţi să-şi expună ideile în revistă. Dl Dan Dungaciu spune clar că relaţii româno-ruse mai bune s-ar putea numai „cu preţul sacrificării agendei publice a României în raport cu Rusia". În primul rînd, este vorba despre abandonarea chestiunii tezaurului. N-are rost să abandonăm acum chestiunea tezaurului. De ce acum, cînd peste şase ani vom sărbători centenarul tezaurului trimis la Moscova? Ar fi păcat să stricăm sărbătoarea. Şi ce am mai lăsa pe urmă moştenire urmaşilor, urmaşilor domnului Baconschi la şefia MAE dacă nu chestiunea tezaurului? Dar diplomaţia română nu este deloc ambiţioasă în privinţa revendicărilor faţă de Rusia. De ce n-ar încerca să obţină şi despăgubiri pentru ocupaţiile ruse din secolul al XIX-lea? Cu siguranţă ar avea cel puţin la fel de mult succes ca şi în chestiunea recuperării tezaurului.

Apoi este vorba de denunţarea tratatului Ribbentrop-Molotov. Cu toate că acest tratat este caduc în mai multe privinţe. Bunăoară, statele baltice sînt independente. Între Rusia şi România şi Polonia au apărut independentele Ucraina, Belarus şi Republica Moldova etc. Miza pentru artizanii politicii externe de la Bucureşti este ca, prin denunţarea pactului Ribbentrop-Molotov, să fie repusă în discuţie chestiunea Republicii Moldova şi eventual unirea sa cu România. Denunţarea unui tratat de acum 70 de ani nu va deschide însă calea unui astfel de proces. Singurii care pot decide acest lucru sînt moldovenii, iar ei nu dau semne că ar arde de nerăbdare să reintre sub oblăduirea Bucureştiului. Şi chiar şi în cazul în care în Republica Moldova s-ar decide o astfel de unire, e greu de crezut că România ar putea obţine acordul aliaţilor săi şi al Moscovei pentru modificarea frontierelor în Europa.

Dar diplomaţia română nu este deloc ambiţioasă în privinţa revendicărilor faţă de Rusia.

În fine, o altă chestiune în relaţiile româno-ruse ar fi existenţa „limbii şi a poporului moldovenesc". Ignorînd pur şi simplu faptul că numai moldovenii pot decide într-o asemenea privinţă, ei putînd să caute să-şi contureze o identitate proprie dacă aşa decid (aşa cum Austria este distinctă bunăoară de Germania, deşi vorbesc aceeaşi limbă), dl Dungaciu consideră că aceasta este o chestiune ce trebuie discutată între cele două metropole ale Basarabiei, Rusia şi România, peste capul celor implicaţi direct. De altfel, atitudinea colonialistă la adresa Republicii Moldova este vizibilă în mai multe acţiuni ale autorităţilor de la Bucureşti. Recent, preşedintele Băsescu se declara dezamăgit de faptul că Ministerul Educaţiei de la Chişinău a decis să comaseze studiul Istoriei Românilor şi cel al Istoriei Universale într-un singur curs. După care adăuga ameninţător că „va ţine minte" acest lucru. În cadrul aceleiaşi Şcoli de vară, preşedintele a salutat şi decizia tinerilor moldoveni de a veni să studieze, să locuiască şi să lucreze în România, marcînd astfel un proces pe care România îl încurajează de ani de zile: confiscarea elitei moldovene. Desigur, nu împotriva voinţei moldovenilor veniţi să lucreze în România în căutarea unor venituri mai mari şi a unor standarde de viaţă mai bune. Dar aceasta este o practică ce va duce la menţinerea pentru foarte multă vreme a Republicii Moldova la statutul de cel mai sărac stat european. Iar această atitudine nu are nimic nou în ea. În cei puţin peste 20 de ani de administrare română a Basarabiei, Chişinăul, al doilea oraş al ţării încă din acea perioadă, nu beneficia de o universitate proprie, ci doar de două facultăţi din cadrul Universităţii de la Iaşi. De asemenea, pentru personalul administrativ, trimiterea în Basarabia în perioada interbelică echivala cu surghiunul. E greu deci de argumentat că administrarea română a Basarabiei ar fi făcut să curgă lapte şi miere în provincie, în vreme ce sub ruşi şi sovietici s-ar fi murit de foame.

Prin urmare, temele de mai sus sînt cît se poate de artificiale. Nu acestea reprezintă cu adevărat obstacolul în conturarea unor relaţii mai bune cu Rusia, ci armata de rusofobi care populează Ministerul de Externe, presa şi toate think tank-urile autohtone care au tangenţă cu politica externă. Atunci cînd vom învăţa să ne dezbărăm de ortodoxia rusofobă, vom putea aspira şi la altfel de relaţii cu Kremlinul.

***Mihnea Anastasiu** este absolvent al Facultăţii de Istorie cu specializarea în relaţii internaţionale.*

PUBLICITATE

HERITAGE

Tastefully Yours

Cina la Heritage

Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului purtând marca Juan Amador în fiecare seară, de marți până sâmbătă, începând cu ora 19:00.

Meniu Evolution

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Meniu de prânz

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

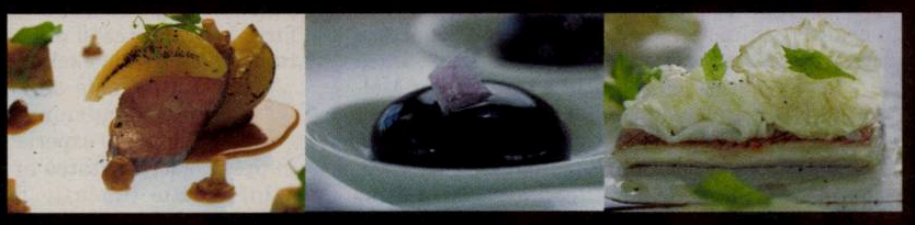

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

Descoperă gustul perfect la restaurantul Heritage cu Juan Amador, Chef 3 stele Michelin

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.hertiage-restaurant.eu
Restaurantul va fi deschis pentru cină, de marți până sâmbată, între 19.00 - 24.00

Adresa Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

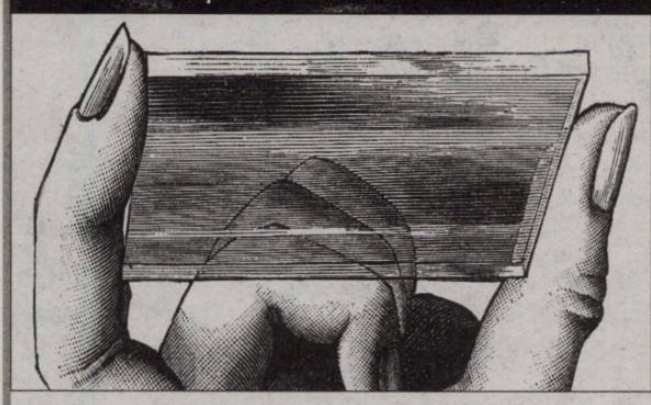

Ce oferă Realitatea TV

E duminică după-amiaza. După cîteva zile de absenţă din ţară, vreau şi eu să ştiu ce se mai întîmplă pe-aici şi deschid televizorul pe Realitatea TV. E televiziune de ştiri şi ar trebui să mă lumineze, nu?

Postul dă un material cu un domn îmbrăcat elegant (costum negru, cămaşă albă, pantofi negri lustruiţi la marele fix), plimbîndu-se printr-un sat de oameni amăriţi. Îl vedem cum stă pe capra unei căruţe şi ţine frîiele în mîini, cum dă boabe la găini, cum ia o furcă şi dă fîn la vaci, cum taie lemne cu toporul – totul la costum. Camera de filmat şi o reporteră îl urmăresc în toate aceste activităţi. Reportera e căzută în admiraţie pentru domnul în negru şi nu poate să articuleze decît constatări de tipul „Dar ce vă iubesc oamenii aici!“ (cînd vede că ţăranii pe lîngă care trece îl salută respectuoşi). Auzind asta, bărbatul în costum de pe capra căruţei se umflă şi mai tare în pene.

Cine să fie omul providenţial, care şi-a coborît eleganţa în praful satului sau în grajdul vitelor? Reportera admirativă îl numeşte „parlamentarul Moldovan“. Dacă dai căutare pe net, găseşti că singurul „parlamentar Moldovan“ e Emil Radu Moldovan, deputat PSD. Dar nu afli că ar fi făcut nu ştiu ce fapte de bravură sau că ar fi un fel de binefăcător al satelor din România.

Pe scurt, televiziunea de ştiri Realitatea TV a ţinut să mă „informeze“ cu un material de pură şi deşănţată propagandă electorală. De obicei, materialele electorale sînt, ca şi cele publicitare, plătite. Aş fi curios cine a plătit în cazul acesta şi dacă banii au trecut prin contabilitatea postului. Oricum, nu exista nici un „P“ în colţul ecranului, care să indice publicitatea.

Cum n-am aflat mare lucru din ce s-a mai întîmplat în ţară, rămîn pe Realitatea TV, în speranţa că pînă la urmă vor da ceva care să mă şi informeze. Începe emisiunea de reportaje *Megastory,* difuzată în reluare. Un reportaj e oricînd binevenit – îmi zic –, şi continui să mă uit. Apar nişte imagini cu funduri în tanga care se unduiesc pe ecran, iar vocea din *off* îmi spune: „Pornografia rămîne o afacere de succes chiar şi pe timp de criză. Iar cei care au ales să lucreze în industria plăcerii sînt satisfăcuţi financiar. Pornografia a ţinut pasul cu timpul şi s-a adaptat în permanenţă noilor tehnologii. În Statele Unite se investesc anual 5 miliarde de dolari în producţii XXX, iar pornografia online aduce venituri de 3000 de dolari pe secundă. Nici în România cei care lucrează în domeniu nu o duc prea rău.“ Şi urmează exemplificările, cu doi „actori“ porno, filmaţi în vila lor luxoasă, sau cu prestatoare de la videochat-urile erotice, despre care ni se spune că ajung să cîştige şi pînă la 4000 de euro pe lună (asta, în timp ce nu fac deloc o meserie solicitantă – după cum sîntem înştiinţaţi). Totul pare un material de promovare a meseriilor care te pot ajuta să depăşeşti cu bine criza. În fond, e şi acesta un serviciu util pe care-l aduci publicului...

Pe trustul Realitatea se bat de mai mult timp cîţiva inşi, care-şi aplică unul altuia inclusiv lovituri sub centură. În urmă cu cîteva luni, asistam la războiul Vîntu-Ghiţă. Acum, Sorin Ovidiu Vîntu i-a predat ştafeta ostilităţilor lui Elan Schwartzenberg, care a preluat afacerea. Desigur, acum avem războiul dintre managerul Sebastian Ghiţă şi patronul Elan Schwartzenberg, iar situaţia din Realitatea TV este – cum se zice la emisiunile de ştiri – „incendiară“. Se aruncă în luptă toate mijloacele, angajaţii sînt ademeniţi să se ralieze într-o tabără sau alta, iar cei doi beligeranţi se duelează în avocaţi şi-n acuzaţii grave.

Mă întreb: Dacă Realitatea TV ar fi o televiziune care ar servi corect interesul public şi s-ar ţine departe de mişmaşuri, oare ar mai fi cineva din România interesat să pună mîna pe ea?

Florin PUŞCAŞ

Exclusiv despre exclusivităţile din presa românească

„Exclusiv. Dezvăluiri senzaţionale despre titlurile din presa românească. Află care e mecanismul din spatele titlurilor bombastice!“ Cam aşa ar fi arătat titlul acestui articol dacă aş fi ţinut neapărat să fiu în ton cu tendinţele presei online. Apoi, probabil, pentru a respecta pînă la capăt tendinţele pomenite, aş fi scris cîteva fraze întortocheate, astfel încît cititorul să simtă cu adevărat ce înseamnă să-ţi iroseşti timpul şi să nu afli nimic din cele promise în titlu. Din fericire, intenţia mea este alta, şi anume aceea de a privi, cu seriozitate, dar şi cu o doză de ironie, ceva mai atent la exclusivităţile din presa românească.

Spre deosebire de presa din alte ţări, mass-media din România abundă în titluri bombastice, musai însoţite de eticheta „exclusiv“. De la televiziunile de ştiri, pînă la ultimele bloguri cu pretenţii de site-uri de ştiri, toată lumea are ceva de spus în exclusivitate. E greu de crezut că s-ar găsi vreun consumator de presă cu adevărat interesat de caracterul exclusiv al unei ştiri. Prin urmare, exceptînd mîndria pieptănată a vreunui redactor-şef, nici beneficiile imediate nu pot fi prea mari. Iar cînd o informaţie e prezentată „în exclusivitate“ pe mai multe site-uri sau posturi de televiziune în acelaşi timp, putem fi siguri că a sucombat şi ultima fărîmă de interes şi dumerire în legătură cu aşa-zisele exclusivităţi.

Ce anume este de fapt o exclusivitate? Combinînd definiţiile din dicţionar cu experienţa activităţii în presă, exclusivitatea ar trebui să fie o informaţie (inclusiv fotografii sau înregistrări video) care nu circulă liberă pe piaţă, ci a fost obţinută prin mijloace specifice, şi care nu se află şi în posesia altor jurnalişti/instituţii de presă. În mod normal, asupra unei astfel de exclusivităţi există dreptul unic de punere pe piaţă, orice preluare necesitînd cel puţin menţionarea sursei primare.

Din cauza maltratării la care a fost supus, ar părea oportună interzicerea folosirii termenului „exclusiv“. Dar, de bună seamă, o lege care să interzică prostia şi fudulia încă nu s-a inventat, aşa că am purces într-un alt demers ştiinţifico-pamfletar: realizarea unei taxonomii a exclusivităţilor din presa românească. Cît de util se poate dovedi un asemenea demers rămîne de văzut. Probabil, chiar dacă unii consumatori de presă vor putea să judece mai pertinent produsul consumat, „presarii“ în cauză îşi vor vedea în continuare de propriile apucături. Însă – aşa cum spunea un confrate ziarist – dacă tot nu îi putem schimba, măcar să „ne rîdem“ de ei.

Observînd evoluţia lucrurilor în ultimii ani, din exterior şi din interior, am identificat cîteva categorii de exclusivităţi prezente în presa românească. Nu cred că demersul este unul exhaustiv. Exclusiv – nici atît. Poate fi însă un mic pas pe calea către vindecarea sindromului exclusivităţilor închipuite, o maladie care ameninţă să-i dea presei de la noi un brînci serios către decredibilizarea totală.

Categoriile de exclusivităţi

Exclusivitatea de a doua zi. Uşor de recunoscut, acest tip de exclusivitate este şi unul dintre cele mai populare. Mecanismul din spatele unei exclusivităţi de a doua zi e simplu: jurnalistul (sau şeful lui) îşi spune: „Toată lumea a scris ieri despre acest subiect. Eu public azi, deci am exclusivitate pe ziua de azi. Scriem mare şi lat înaintea titlului: «exclusiv»“. Inventată tocmai pentru asta, manevra asigură un salt spectaculos, de la titlul de „prostul satului“, la admiraţia celor care nu aflaseră deja informaţia.

Exclusivitatea datorată autismului. Jurnalistul autist nu citeşte alte site-uri de ştiri, nu urmăreşte concurenţa, nu ştie dacă a mai scris şi altcineva înaintea lui, deci, pentru el, tot ce produce este în exclusivitate. Adaptînd o celebră zicală a lui Oscar Wilde, exclusivitatea e în ochii celui care citeşte.

Exclusivitatea din viteza tastaturii. Mediul online a creat cadrul propice pentru acest gen de exclusivităţi. Jurnalistul primeşte o informaţie care poate sta la baza unui articol sau recepţionează un comunicat. Toţi colegii din presă au primit comunicatul sau informaţia, dar jurnalistul nostru, într-un avînt muncitoresc, scrie repede şi publică primul, cu cinci minute înaintea concurenţei. Aşadar, consideră de cuviinţă să-şi atenţioneze cititorii că au dat peste o exclusivitate. Urmînd acest model, există aşa-zise site-uri de ştiri, unele devenite chiar populare, în care aproape toate ştirile sînt prezentate ca fiind în exclusivitate.

Exclusivitatea şmecheră. Jurnalistul (sau şeful lui) ştie că nu manevrează o informaţie în exclusivitate. Totuşi, pentru a păcăli publicul şi pentru a ieşi în evidenţă, se laudă că materialul lui e exclusiv. Practica e des întîlnită în cazul presei sportive şi, deşi seamănă cu exclusivitatea de a doua zi, este de multe ori chiar mai gravă. Nu de puţine ori am aflat despre un jucător care urmează să fie transferat la o oarecare echipă, în exclusivitate atît pe gsp.ro, cît şi pe prosport.ro, pentru a constata că informaţia nu e decît o traducere nu foarte reuşită a unei ştiri apărute în altă ţară.

Exclusivitatea exclusivă. O categorie pe cale de dispariţie, care cere muncă, talent şi surse beton. Apare foarte rar pe la noi, iar cînd apare, după ani de intoxicare cu alte tipuri de exclusivităţi, nu o recunoaşte nimeni. Sau, mai rău, informaţia e preluată de alţii şi prezentată ca o exclusivitate proprie.

Lipsă de onestitate şi de profesionalism

Goana după exclusivităţi, de multe ori dictată de persoanele care conduc, duce adesea la situaţii de-a dreptul penibile. Un exemplu sînt întrebările puse doar după conferinţele de presă, în particular, din dorinţa jurnalistului de a se amăgi că este singurul posesor al unui detaliu oarecare. În acest caz, cel care pierde este tot cititorul, văduvit de informaţiile cu adevărat relevante care ar putea ieşi la suprafaţă în cadrul unei discuţii de grup.

Conţinut online contra cost?

În concluzie, am putea înţelege că epatarea în exclusivităţi este un simptom al lipsei de onestitate (uneori chiar şi de profesionalism) în presă. Singura circumstanţă atenuantă în această privinţă ţine tot de un defect al presei. De vreme ce jurnaliştii uită de multe ori să menţioneze sursele, iar orice ştire se propagă repede pe Internet, unii jurnalişti pot fi încercaţi de nevoia de a-şi revendica meritele.

Pe de altă parte, a avea sau nu exclusivităţi poate deveni un aspect important privind tendinţele presei online. Marile publicaţii din Occident încep să furnizeze conţinut contra cost. În România, deocamdată, ideea e vehiculată ca o variantă fantezistă. Lucrurile se pot schimba însă foarte repede, iar deschizătorii de drumuri, pentru a avea succes, vor avea nevoie de informaţie relevantă, inedită şi... în exclusivitate. Nimeni nu va plăti pentru a citi aceleaşi ştiri şi aceleaşi opinii care se găsesc gratuit în altă parte. Aşadar, o reputaţie de publicaţie cu multe exclusivităţi s-ar putea să fie benefică dezvoltării pe termen mediu şi lung. Asta dacă nu cumva, prin încadrarea la una dintre primele patru categorii menţionate, reputaţia se tranformă în una de publicaţie cu exclusivităţi inventate.

Între timp, exclusivitatea de presă a căzut în derizoriu şi a tras după ea şi o parte a reputaţiei noastre, a jurnaliştilor. Vorba unui stimabil blogger: „La urma urmei, exclusivitatea în presă e ca o curvă: se oferă tuturor şi îi zice fiecăruia că doar pe el îl iubeşte“.

Florin Puşcaş *este jurnalist la cotidianul regional* Ziua de Vest *şi scrie şi pe blogul propriu (florinpuscas.ro) şi pe platforma Voxpublica.*

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

De la Lefkosia la Lefkoşa

În zorii zilei de 11 iulie, cînd depozitul de armament aflat în preajma micuţului sat de coastă al Ciprului de Sud, Ziggy, a explodat, bătrînii satului au crezut, în prima clipă, că a năvălit armata turcă. Şi nu fără temei. În afara faptului că explozia depozitului, cea care a antrenat alte cîteva explozii în serie, cauzînd şi distrugerea principalei centrale electrice a Ciprului, a fost cea mai mare catastrofă petrecută în insulă, de la războiul din 1974, contextul internaţional actual permite şi, mai mult, încurajează aceste temeri, punînd populaţia cipriotă, de o parte şi de alta, într-o expectativă plină de îngrijorare.

Despre ce e vorba? De curînd, în apele Mediteranei de Est, în largul comercial care ţine de Cipru, s-au descoperit bogate zăcăminte de ţiţei şi gaze naturale. Cum apele din jurul coastelor insulei au un statut cu atît mai incert cu cît situaţia Ciprului însuşi este incertă, cine are dreptul să exploateze rămîne o necunoscută la îndemîna speculaţiilor politice şi economice.

Totuşi, în acest context, compania americană Nobel Energy a început exploatarea resurselor, de partea Ciprului de Sud, în pofida avertismentului Turciei că, dacă se va începe exploatarea, va interveni la rîndul său cu propriile companii, iar dacă vor întîmpina rezistenţă, vor trece chiar la protecţia exploatărilor demarate şi la ripostă militară – în cazul în care va fi nevoie.

În aceste condiţii, Ciprul de Sud a semnat un acord cu Israelul, prin care se stabileşte o delimitare oficială a zonelor economice care pot fi exploatate. Republica Turcă a Ciprului de Nord nu este inclusă, pentru că nu este recunoscută internaţional decît de Turcia.

De partea cealaltă, Turcia, prin declaraţia premierului Recep Tayyip Erdogan, a dat o replică, semnînd de asemenea un contract de colaborare cu Republica Turcă a Ciprului de Nord, prin care Turkish Petroleum va avea drept de exploatare a regiunii.

Prospecţiunile au început, şi de o parte şi de alta, supravegheate militar. Uniunea Europeană este, deocamdată, rezervată, îndemnînd la o înţelegere amiabilă asupra disputei. La mijloc rămîn oamenii dintr-o ţară scindată nu doar de graniţă (Nicosia rămînînd ultima capitală divizată din Europa), ci şi de politică şi orgolii naţionaliste.

Ultimul „Berlin“

Am traversat pietonal graniţa dintre cele două regiuni, de la Republica recunoscută internaţional, la zona considerată a fi ocupată abuziv, prin punctul de acces de pe strada Ledra. Strada principală a centrului vechi din capitala Ciprului, Nicosia sau Lefkosia (Lefkoşa în turcă), Ledra este, în partea de sud, comercială, turistică, plină de restaurante şi magazine elegante, în care toate mărcile şi firmele de renume se desfată în voie. În partea greacă, totul este impecabil, de la pavaj la vitrine. Zumzăiala şi forfota permanentă – atmosferă plină de normalitate vestică – se întrerup însă brusc, fiind rupte în două de cîteva rînduri de sîrmă ghimpată şi de soldaţi înarmaţi. Graniţa. Sau – după cum consideră autorităţile cipriote de sud, care nu recunosc statul cipriot turc – control poliţienesc.

Pînă în 2008, aici era baricadă militară. Punct de trecere nu exista, cum nu prea existau nici tentative de reconciliere. Existau doar episoade de naţionalism, cum a fost cel petrecut în data de 11 august 1996, cînd un cipriot grec, Tassos Isaac, a trecut fraudulos în zona turcă, fiind omorît în bătaie de membrii grupării naţionaliste cipriote turce – Lupii Cenuşii.

Abia acum patru ani graniţa între cele două părţi ale Ciprului s-a deschis, rămînînd totuşi restricţii de trecere dintr-o parte în alta, în special pentru turcii veniţi de pe continent, văzuţi ca cetăţeni ilegali, care le-au furat ţara şi cărora accesul le este interzis.

Ca turişti, am trecut fără probleme, primind o viză temporară din partea turcă, o ştampilă pusă pe o foaie simplă, completată de mînă. Viza nu s-a pus în paşaport.

Graniţa trece prin faţa unei clădiri dărăpănate despre care aveam să aflu că a scăpat demolării doar pentru că, pe vremurile coloniei britanice, fusese hotelul luxos, de cinci stele, preferat de Winston Churchill. Un simbol ironic al faptului că, deşi anii s-au scurs şi vremurile s-au schimbat, sechelele zîzaniei naţionaliste pe care britanicii au iscat-o părăsind ţara ce a ales independenţa încă rezistă.

Pe o prelată verde ce traversează dintr-o parte în alta hotelul stă scris: „No Borders“, reminiscenţă a planului Kofi Annan, prin care s-a propus acum cîţiva ani dizolvarea disputei cipriote, prin susţinerea unui referendum. S-a oferit astfel populaţiei puterea de decizie, departe de orgoliile şi luptele politice. „Doriţi sau nu unificarea?“ Rezultatele au fost însă dezastruoase. Dacă majoritatea populaţiei turce s-a declarat în favoarea reunificării, peste 80% dintre ciprioţii greci au refuzat.

Realităţile unei tragedii

Cum am trecut de Linia Verde, peisajul ni s-a schimbat radical în faţa ochilor. Dacă

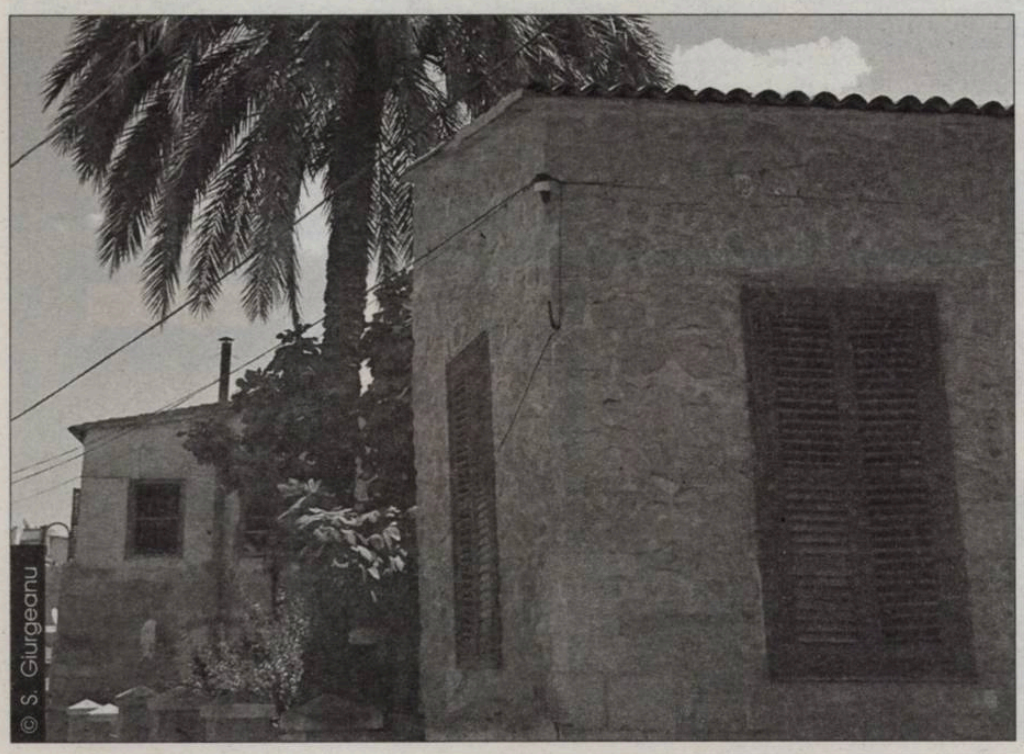
© S. Giurgeanu

© S. Giurgeanu

în partea greacă este „Occident“ opulent, aici începe „Orientul“ sărac. Casele sînt vechi şi dărăpănate, totul este încremenit într-un timp de dinainte de război. Strada comercială din Lefkosia devine în Lefkoşa un bazar aproape pustiu. Te întîmpină doar cîteva tarabe pe care atîrnă pantaloni de trening, chiloţi şi maiouri. Dacă în partea greacă ai gălăgia veselă a traiului bun, aici tăcerea sărăciei este aproape asurzitoare. Străduţele care şerpuiesc prin cartiere dintr-un alt timp nu au nimic din decorul capitalei de cealaltă parte a graniţei. Clădirile moderne din sud nu există, nu există nici firme luminoase sau fast food-uri mcdonaldizate. Există însă vechile clădiri coloniale, dintre care faimosul Tribunal Colonial Britanic (British Colonial Law Courts), construit în 1901, dar şi clădirile şi cartierele turceşti. Aproape de punctul de control se află şi Marele Han (Buyuk Khan), construit între 1567 şi 1577, de Sinan Paşa, guvernator al Ciprului pînă în 1579, construcţie similară Koza Khan-ului din oraşul turcesc Bursa. Astăzi, loc turistic unde poţi gusta din mîncărurile tradiţionale. Dar nu trebuie căutată bucătăria tradiţională turcească. Sînt aceleaşi meniuri, aceleaşi bucate ca dincolo de barieră. Căci, în fond, nu există două, ci doar una, cu aceleaşi obiceiuri şi tradiţii. Cipru.

Ciprioţi greci care vorbeau turcă,
ciprioţi turci care vorbeau greceşte.

Ajunşi în Cartierul Samanbahce, primul proiect social de case construit în Cipru pe terenul Fundaţiei Saban Pasha, între 1918-1925, ni s-a ivit privirilor o frîntură din realitatea firească a oamenilor de aici. Intri într-un labirint de străduţe care, deşi pietruite şi înguste, nu sînt lipsite de verdeaţă. În faţa fiecărei uşi stau îngrămădite zeci de ghivece ca nişte grădini improvizate în care locatarii îşi pun laolată flori, roşii şi ardei iute. Clădirile sînt mici, albe, toate la fel, toate cu ferestre cu obloane verzi, prin care am strecurat, inevitabil, priviri indiscrete. Camerele sînt simple, tapetate cu covoare şi carpete, avînd doar strictul necesar. Un pat, o masă, cîteva scaune şi nelipsitul televizor. Într-o casă, o bătrînă stă întinsă făcîndu-şi vînt alene cu un ziar. În alta, cîteva femei tinere curăţă un maldăr de fasole, sporovăind. Doi bărbaţi joacă table, în alta. Toţi ne observă cu coada ochiului, nimeni nu ne bagă însă în seamă. Sînt obişnuiţi cu turiştii şi, deşi viaţa lor se petrece acolo, între patru pereţi, autentic şi firesc, ştiu că, în timp, au devenit „obiective turistice de vizitat“.

Ne lăsăm purtaţi însă şi către alte realităţi. De data aceasta cele „nefireşti“, cele care ţin de „urzeala“ problemei cipriote. La Muzeul Luptei Naţionale sînt expuse documente ale istoriei ciprioţilor turci de după plecarea britanicilor, dovezi ale abuzurilor interetnice, iar Muzeul Barbarismului este o dovadă vie a tragediei eroului cipriot turc, Nihat Ilhan, trimis al regimentului Armatei Turce, ca observator al păstrării tratatelor de pace stabilite în 1960 în Republica Cipriotă, documente ce confereau drepturi şi siguranţă cetăţenilor de naţionalitate turcă. Trei ani mai tîrziu, în lipsa lui, naţionalişti ciprioţi greci au forţat intrarea în casă, omorîndu-i întreaga familie – soţia şi cei trei copii.

Sînt cîteva frînturi din realităţile care adîncesc ruptura dintre greci şi turci. E un trecut despre care nu se poate vorbi oricum, căci nu e ceva superficial despre care să poţi sporovăi cu chelnerul sau cu frizerul, nu este ceva despre care să poţi glumi. Şi simţi toate acestea din tăcerile lor, din privirea îndreptată în jos şi din surîsul amar sau oftatul celor pe care vrei, mînat de curiozitate jurnalistică, să-i tragi de limbă. „Ştiam greceşte“ – ne spune un singur vînzător, cipriot turc. „Acum nu mai ştiu.“

Spre seară revenim în partea greacă. Luăm cu noi amintirile unui viitor care întîrzie să apară. Reluăm ritualul trecerii unei frontiere artificiale, pusă între două naţii care odinioară trăiau în pace. Ciprioţi greci care vorbeau turcă, ciprioţi turci care vorbeau greceşte. Dar care au tăcut. Oameni care s-au lăsat manipulaţi de strategii politice, uitîndu-se pe sine şi părăsind pe celălalt. O graniţă a urii fără temei. Ne pregătim paşapoartele şi aşteptăm rezolvarea unei dispute minore, de graniţă. Cîţiva turci încearcă să treacă în partea greacă, dar n-au dovada că sînt cetăţeni ciprioţi. Între timp, un turist roşcat, cu căşti în urechi şi mîinile în buzunare, trece, nonşalant, aerian, dintr-o parte în alta, iscînd o clipă de panică de ambele părţi. Nu-şi dăduse seama că pe strada principală a Capitalei poate exista o graniţă.

SĂ MAI SPUNĂ CINEVA CĂ, ÎN ROMÂNIA, OLĂRITUL TELEFONIC ŞI STRATUL DE RĂBDARE SE PROFILEAZĂ CU TOT MAI MULT APLOMB

■ În ultimii 20 de ani, începînd cu epoca divertismentului lui Valeriu Lazarov, am tot importat formate TV din Occident, de la cele cu „surprize, surprize“ pînă la „voci“ şi „talente“ care au devenit contra cost şi ale României. Iată însă că a sosit timpul să exportăm şi noi show-urile noastre. Producţia Media Factory de pe Prima TV *Miss Fata de la ţară* va ajunge în 11 ţări, printre care Suedia, Danemarca, Ungaria, Republica Cehă şi... Ghana. Să mai spună cineva că, în România, agricultura e la pămînt şi că nu ne păstrăm tradiţiile, ca popor de ţărani ce sîntem! Pînă şi cei din Ghana ne invidiază pentru valorile şi frumuseţile patriei. Totuşi, cum o fi arătînd fata lor de la ţară? Propun un schimb de experienţă ca-ntre fete, ca s-o vedem şi noi! (**A. P.**)

■ Urmînd exemplul unor Clint Eastwood, Burt Reynolds, Kevin Costner, John Corbett, Gwyneth Paltrow şi Steven Seagal, Jeff Bridges a înregistrat şi el un album de muzică country. „Mă interesează multe. Îmi place muzica la fel de mult precum olăritul şi pictura“, a declarat actorul care, cînd cu premiile Golden Globe şi Oscar pentru *Crazy Heart,* şi-a exprimat dezamăgirea pentru pierderea statutului de actor subevaluat. (**M. C.**)

■ Într-un ziar local, la „Mica publicitate“, un anunţ (ah, ce marketing bun au feţele bisericeşti!): „Sfânta măicuţă Aglaia slujitoarea casei Domnului deţinătoarea celor mai puternice leacuri sfinte bisericeşti, dezleagă orice tip de farmece şi blesteme prin rugăciuni, masluri şi liturghii. Rezolvă orice problemă în maxim 5 ore. Deschide cartea veche de 300 ani GRATUIT, TELEFONIC“. Trec peste virgula dintre subiect şi predicat (că e sfîntă!) şi exprim o nelămurire sintactică: de 300 de ani, măicuţa deschide cartea? Şi acum 300 de ani o deschidea tot gratuit şi telefonic? (**M. V.**)

■ Auzi? O „gaură“ în stratul de ozon – de 3-4-5 ori mai mare decît Germania – se întinde zi şi noapte la Polul Nord... Şi noi dormim, Bobocule... (**R. C.**)

■ În ziarul gratuit *Ring* de joi, 6 octombrie 2011, acest anunţ simpatic: „Meditez matematică, cu multă răbdare“. (**D. S.**)

■ Noul cuvînt *inexactitudini*, inventat de ministrul Educaţiei, a stîrnit multe ironii şi indignări, deşi poate fi considerat ca fiind ceva destul de nostim. În schimb, nimeni n-a observat că acelaşi om foloseşte la modul serios expresia *spirit de glumă*. Era o vreme cînd cei care scăpau această formulă puteau fi taxaţi

Cu ochii-n 3,14

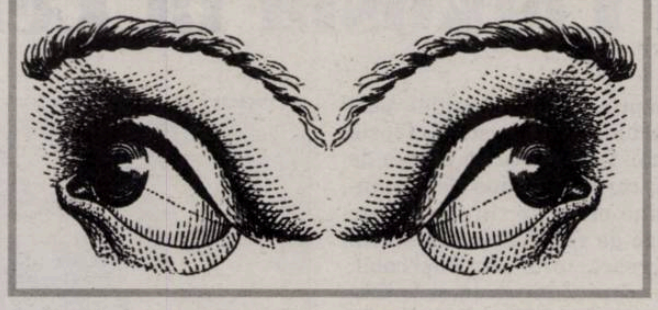

pur şi simplu drept analfabeţi. Astăzi însă, e tot mai folosită şi iată că trece neobservată chiar şi în gura ministrului Educaţiei. Dar am aflat că la orizontul tolerantei noastre limbi se profilează cu tot mai mult aplomb şi expresia *tupeu de obrăznicie,* ceea ce mi-a provocat deodată o *poftă de apetit* să impun şi eu ceva nou în limbă. Sper să am acest *noroc de şansă*. (**A. M.**)

SĂ MAI SPUNĂ CINEVA CĂ, ÎN ROMÂNIA, A ÎNCEPUT SEZONUL SUPERMARKET-ULUI PĂRĂSIT ŞI CĂ TRECUTUL NU ŞI-A SCHIMBAT SFÎRŞITUL

■ De pe la ştiri: a început sezonul urşilor agresivi care atacă oameni. Cică toamna ei mănîncă fructe fermentate, se îmbată, prind curaj şi devin violenţi. În acelaşi timp, a început şi sezonul ţuicii şi vinului la oameni. Aşa că nu ne facem probleme, ne putem pune cu ursul! (**A. P.**)

■ Şeriful din Cook County a trimis (la ultimul domiciliu cunoscut) unui număr de 10.000 de infractori, daţi în urmărire generală, o scrisoare contrafăcută prin care aceştia erau anunţaţi că au fost selecţionaţi pentru a testa noi jocuri video şi televizoare cu plasmă într-un supermarket. Li se promitea că, dacă se vor prezenta, vor primi 75 de dolari pentru deranj şi un televizor cadou. La data anunţată, 102 dintre infractori au venit: au fost întîmpinaţi de poliţişti îmbrăcaţi în uniformele supermarket-ului, care mai întîi le-au făcut o poză „suvenir“ şi apoi le-au pus cătuşe. Ce înseamnă o societate bazată pe încredere! La noi, dacă poliţia ar proceda asemănător, probabil că nu s-ar prezenta nimeni nici ca să testeze un gipan... (**M. V.**)

■ Pe marginea unui drum din Turcia, un hambar părăsit pe care scrie „Eldorado“. Să fie noua viziune politică asupra Uniunii Europene? (**S. G.**)

■ Recent, Jacques Chirac şi-a publicat un volum de memorii. Tot recent, acelaşi Jacques Chirac a primit din partea medicului neurolog un aviz care atestă că are carenţe grave de memorie. Fostul preşedinte francez nu va mai fi astfel obligat să se prezinte la procesul în care este chemat ca martor. Conform expertizei medicale, el „se află într-o stare de vulnerabilitate care nu-i mai permite să răspundă la întrebări despre trecutul său“. Un volum de *Memorii* scris de un om fără memorie... Cumpăraţi? (**M. M.**)

■ O olandeză a fost acuzată de hărţuire după ce şi-a sunat fostul iubit de 65.000 de ori într-un singur an, adică o medie de 178 de telefoane pe zi. Nu înţeleg de ce tipul nu şi-a schimbat pur şi simplu numărul de telefon. Eu cred că îi mai şi răspundea. (**M. C.**)

■ Eram supărată că, deşi îmi propusesem, nu reuşisem să ajung la *Melancholia* lui Lars Von Trier. În drumul meu, parcă pentru a mă consola, am auzit tot felul de replici: un bărbat vorbea la telefon într-o maşină şi spunea că „trei generaţii de acum înainte sînt distruse“, iar un adolescent îi zicea prietenei sale că „s-a supărat şi el puţin, nu e sfîrşitul lumii“. Ratasem apocalipsa *haute couture* de la cinema, puteam să mă mulţumesc cu cea *prêt-à-porter*. (**A. M. S.**)

SĂ MAI SPUNĂ CINEVA CĂ, ÎN ROMÂNIA, CREŞTE VULGARITATEA ÎN FAŢA CLIENTULUI TRIMIS ÎNAPOI ŞI CĂ MULTE SEMNE DE APRECIERE SÎNT FALSURI

■ Dintr-ale crizei în cer şi pe pămînt: astronomii ne anunţă că scade numărul asteroizilor care vin cu grăbire spre Terra; în schimb, creşte vulgaritatea presei care – în pană de subiecte – se excită cu amanţii Elenei Ceauşescu. La noi, trivialitatea nu va cunoaşte crize. (**R. C.**)

■ În *Monitorul de Alba* de miercuri, 28 septembrie, se vindeau: „2 bilete de tratament în Băile Felix, perioada 18 zile“, „bar şi spălătorie auto în Cugir“, „maşină cusut Rodica nouă“, „car de lemn“, „SRL şi chioşc alimentar situat pe peronul gării Teiuş“, „pastă de roşii (bulion) procesare în faţa clientului“, „ambalaj bere-coca-cola“, „maşină de găurit pămînt eba pe benzină“, „cîrlig de tracţiune remorcă pt Dacia şi galerie perdele sculptată“, „tricicletă tip motocicletă“, „rochie roşie cu corset“, „teren arabil Valea Ciorii“, „pian Beatrice, necesită reparaţii“, „lunetă vînătoare USA şi binoclu Rusia“, „farmacie în Cluj fără datorii“. Ei, aşa curăţenie de toamnă mai zic şi eu! (**L. V.**)

■ În Filipine, nişte tipi au capturat un crocodil în greutate de 1075 de kilograme, cel mai mare crocodil prins vreodată viu; o pisică injectată, în scopuri ştiinţifice, cu o proteină din gena unei meduze a devenit fluorescentă, dar la bursa ştirilor cu animale, favorita mea rămîne cea cu pinguinul care, găsit hoinărind prin Noua Zeelandă, a fost trimis înapoi în Antarctica, unde a dispărut cu tot cu dispozitivul de localizare. (**M. C.**)

■ Steve Jobs a murit. Bill Gates, fondatorul companiei Microsoft: „Îl cunosc pe Steve de peste 30 de ani. Am fost colegi, concurenţi şi prieteni mai mult de jumătate de viaţă. Rareori lumea are parte de oameni care să aibă o influenţă atît de mare ca aceea pe care a avut-o Steve. Acest lucru se va resimţi pentru multe generaţii de acum încolo. Pentru cei care au fost destul de norocoşi să lucreze cu el a fost o onoare imensă. Îmi va lipsi enorm!“. Dacă de la concurenţă vin cuvintele astea, noi, fanii Apple, ce să mai zicem? (**A. M. S.**)

■ Printre cele mai înduioşătoare semne de apreciere (ale faimei mele jurnalistice...): la Festivalul *Dilemei vechi* de la Alba Iulia, pe cînd stăteam la coada de la toaleta unisex din Cetate, un domn m-a lăsat în faţă, spunîndu-mi: „Poftiţi, doamnă Iaromira!“. (**I. P.**)

■ Săptămîna trecută, o oarecare Fawn a pus în vînzare pe eBay o fotografie veche de mai mult de o sută de ani a unui tip care semăna leit cu Nicolas Cage. După ce tot Internetul a vorbit despre vampirul, călătorul în timp, nemuritorul N.C., a apărut şi o imagine a lui John Travolta, colportată de un amic al lui Fawn care ţine să rămînă anonim, şi ea veche de peste o sută de ani. Se pare că nu sînt falsuri, deşi pe eBay se poate vinde orice, iar preţurile sînt strident de disproporţionate: 50.000 pentru Cage, un milion pentru Travolta. Poate şi le cumpără ei înşişi... (**S. S.**)

PUBLICITATE

ROMÂNIA 2012. AUSTERITATEA: singurul tratament pentru zona Euro
VS. STIMULAREA CREȘTERII ECONOMICE: cheia relansării economice

Forbes România CEO Forum
18 octombrie 2011 | Athenee Palace Hilton București

Accesul doar pe baza de invitație / detalii pe www.forbes.ro

Dintre invitați:

GHEORGHE IALOMIȚIANU
Ministrul Finanțelor Publice, România

KRZYSZTOF WALENCZAK
Secretar de Stat, Ministerul Trezoreriei, Polonia

SIMEON DJANKOV
Vice-Prim Ministru & Ministru de Finanțe, Bulgaria

Cu sprijinul:
Fairwind
SPUNE ȘI TU!

În colaborare cu:
eventness

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **401** ■ 20-26 octombrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

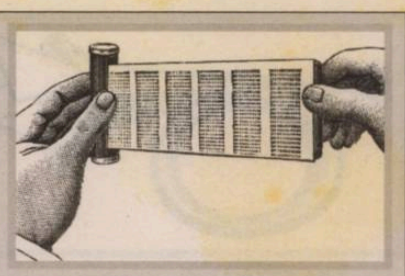

Dan C. MIHĂILESCU
ce mi se-ntîmplă 17

ANDREI PLEŞU
„Despre compasiune“
pagina 3

Interviu cu muzicianul
PAT METHENY
pagina 15

MĂDĂLINA ŞCHIOPU
„Belgia: flamanzii, valonii şi restul“
pagina 20

Unde plecăm de-acasă

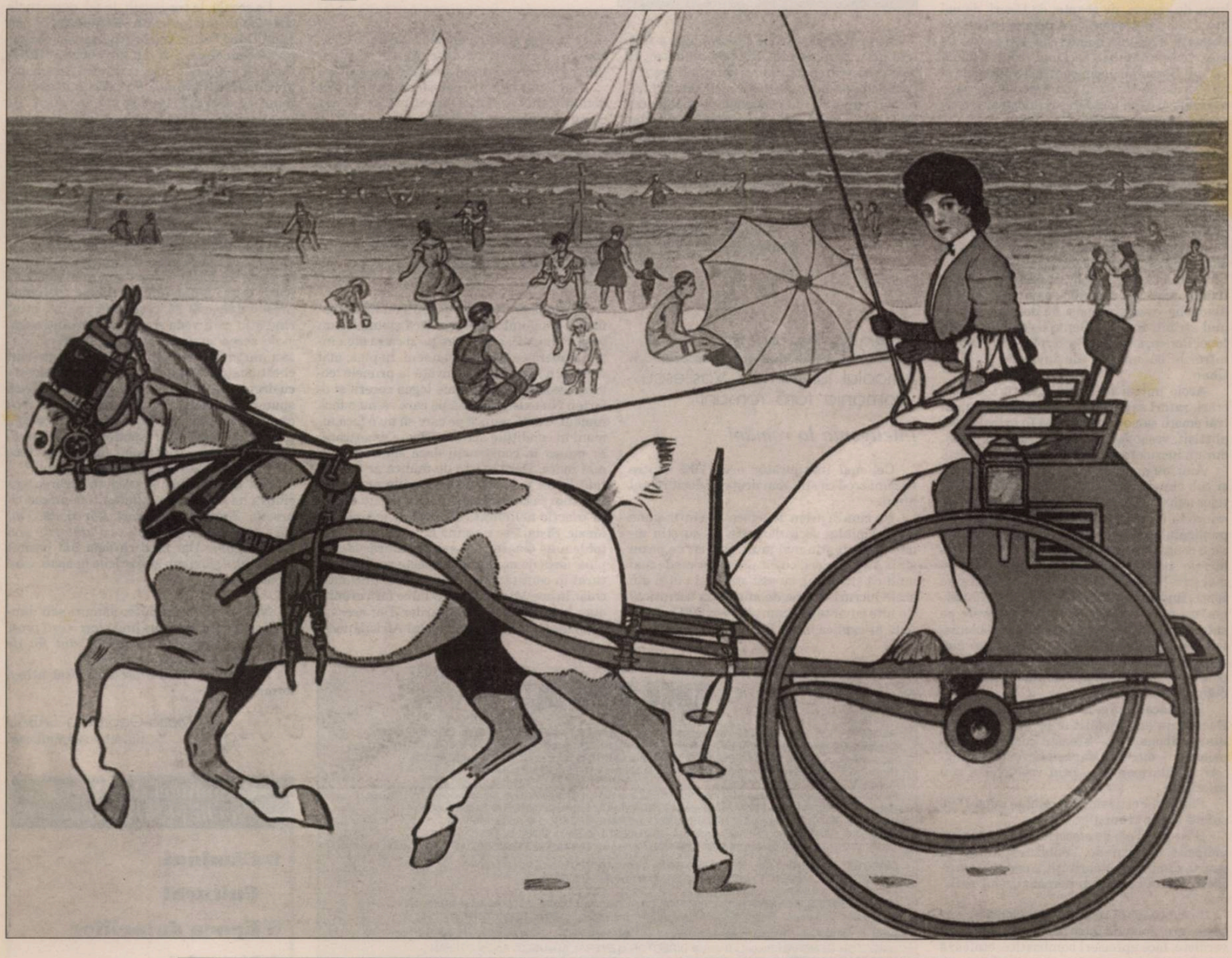

„Turiştii nu ştiu unde au fost, călătorii nu ştiu unde se duc.“

PAUL THEROUX

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

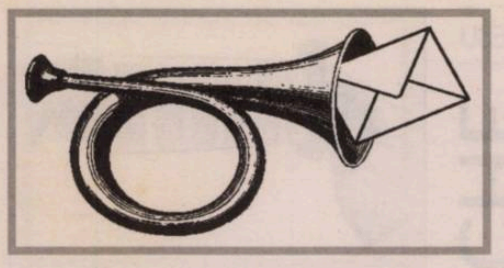

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

(IN)ACTUALITĂŢI

La Ateneu

Prin anii ’50 ai secolului abia trecut, distracţia săptămînală a familiei era *Teatru la microfon*. Voci, celebre atunci, în fonoteca de aur azi, mă lăsau să-mi imaginez chipuri, costume, decoruri nevăzute...

Într-o zi, tata a aşezat cu mîndrie pe masă un cartonaş: abonamentul pentru două locuri la concertele de la Ateneul Român. Abonamentul purta numărul 66. Judecînd după număr, era probabil printre primele emise şi a rămas în familia noastră, ca să zic aşa, din tată-n fiu, pînă cînd şantierul de restaurare, cu măiestrie condus, a început a reda Ateneului frumosul chip ce-l vedem azi.

Erau două concerte pe săptămînă, la început – sîmbătă seară şi duminică dimineaţă. Cel de duminică era o adevărată sărbătoare luminoasă în cenuşiul îngheţat al acelor ani. Sub cupola aurită era o altă lume. O lume de sunete, de şoapte, de tăceri, de politeţe, de reculegere, de recunoaştere, de eleganţă. Eleganţa manierelor mai presus de cea a îmbrăcămintei, deşi mai vedeai o blană sau un Borsalino, prin contrast cu şepcile şi pufoaicele de afară. O comunitate, aproape o familie ai cărei membri se cunoşteau, se recunoşteau, se salutau...

În reminiscenţa obiceiurilor interbelice, după concert urma o plimbare pe Calea Victoriei pînă la Cercul Militar, întreruptă icicolo de saluturi sau conversaţii.

Sub cupola aurită am avut norocul să-i văd şi să-i ascult pe Arthur Rubinstein – care părea să ţină toată sala în palmele sale –, David Oistrach, Yehudi Menuhin – dirijînd din cînd în cînd cu arcuşul, Sviatoslav Richter, Zubin Mehta – cu brîul său roşu, hipnotizînd orchestra, Claudio Arrau, Sergiu Celibidache – schiţînd paşi de dans pe podiumul strîmt, Roberto Benzi – copilul teribil, Ionel Perlea, sir John Barbirolli – care indica intrările cu un gest de invitaţie, Li Min Chan...

Acolo puteai asista la debuturi, consacrări, ratări sau încheieri de carieră, puteai trăi emoţii sau dezamăgiri, să fii extaziat sau plictisit, vesel sau amărît, sărac sau bogat, dar un lucru era constant – bucuria muzicii.

Anii ’80 au adus îngheţul – la propriu – şi sub cupola aurită. Continuitatea concertelor a fost asigurată cu încăpăţînare de admirabila tenacitate a Filarmonicii, dar şi a publicului care, înfofolit în fulare şi căciuli, nu a contenit să umple sala. Iarna, garderobierele şomau. I-am ascultat, între alţii, pe maeştrii Mihaela Martin sau Dan Grigore concertînd sub suflul şi bîzîitul unor aeroterme, membrii orchestrei purtau pulovere pe sub vestonul fracului convenţional, violoniştele aveau mănuşi de lînă cu degetele retezate, partida contrabaşilor era îmbrăcată în paltoane, mîna dreaptă mînuia arcuşul cu mănuşi îmblănite...

Din păcate, organizatorii Festivalurilor Enescu nu au răsplătit la nici o ediţie fidelitatea abonaţilor – această comunitate de melomani, modeşti, dar consecvenţi susţinători ai Filarmonicii – prin vreo ofertă sau prioritate.

Publicul Festivalurilor reluate după 1990 suferă şi el o tranziţie.

„Prosperul om de afaceri“, vedeta politică, nelipsită de oriunde, snobii, aspiranţii la poarta din dos a celebrităţii, *„les nouveau-riches“*, „omul recent“ generează „noul meloman“.

Acela cu două-trei telefoane mobile, vorbeşte tare, aplaudă între părţile simfoniei, dă verdicte, face aprecieri bombastice, etalează ţinute vestimentare extravagante, bijuterii, vrea să fie văzut, remarcat, face caz de orice, pozează şi se pozează, trebuie să aibă ce povesti, *„m-as tu vu?“;* la scară îl aşteaptă maşini mari, parteneri, afaceri...

album dilematic — Marius Chivu

Accesul la concertele Festivalului a fost mai greu anul acesta. Biletele vîndute „în bloc“, rezervarea „online“ şi chiar intrarea în posesia biletului m-au descurajat. Am primit totuşi o invitaţie la concertul de închidere. Pe trepte dau cu ochii, surprins, de o veche cunoştinţă. Surprins, căci nu o mai întîlnisem la vreun concert. Purta semnele „noului meloman“. Mutîndu-şi chewing-guma într-o parte, îmi aruncă: „A! Ai venit şi tu la concert?!“.

Crisan ATANASIU
crisanatanasiu@yahoo.com

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Mircea Vasilescu, „România fără români“

Inteligenţa la români

Cel mai îngrijorător e că 70% dintre români cred că sînt mai deştepţi decît restul lumii.

Nu cumva avem de-a face cu o inversiune a principiului socratic: „ştiu că nu ştiu nimic“? (cu cît ştiu mai mult, ştiu cît de puţin ştiu...) Şi că, deci, cu cît un popor crede mai mult că ştie totul, cu atît ştie mai puţin din acele lucruri demne de afirmaţia socratică? Cu alte cuvinte, nu cumva avem 70% proşti? Asta ar explica totul! Inclusiv catastrofa politică în care ne bălăcim de 20 de ani! Am avea, ca să zic aşa, nu doar prostie, ci şi patalama de proşti, emisă ştiinţific de sociologi.

Dar sigur că nu vreau să dau un verdict definitiv, nu-i aşa? căci încerc, măcar, să ştiu că nu ştiu nimic... :)

adăugat de Horia Marinescu
la data de 07 octombrie 2011

Articolul lui Cristian Ghinea, „Şi cine să mai tranşeze porcul la abator?“

Poate motivul pentru care spaniolul e şomer şi românul munceşte e că spaniolul nu vrea să muncească 10 ore pe zi ca să stea într-o cameră cu alţi şase oameni. În plus, mai există un lucru care se învaţă la primele lecţii de economie, şi anume legea cererii şi ofertei. Nu există muncă pe care să nu o facă nimeni, există muncă pe care să nu o facă nimeni în condiţiile actuale. Poate americanii ar munci în construcţii dacă salariul ar fi mai mare. Dacă oferta de muncă ar fi limitată la un moment dat, salariile ar creşte. Dar cum să crească, atunci cînd există o ofertă practic nelimitată de muncă ieftină din Mexic. Şi dacă se termină Mexicul, există întotdeauna Guatemala sau Honduras etc. În plus, forţa de muncă ieftină este produsă natural în cantităţi mai mult decît suficiente, chiar în aceste momente. O lume fără graniţe duce la o egalizare a veniturilor. Dar această egalizare e în jos, spre nivelul Africii, nu în sus. Orice ai face, există sigur mulţi alţii care ar fi dispuşi să facă acelaşi lucru, pe 10% din cît cîştigi tu. Industria se poate muta, în cazul serviciilor, iar pentru agricultură se pot aduce imigranţi. Dacă ştii multe, e mai greu să fii înlocuit, dar pînă la urmă poţi să înveţi cît vrei, se găsesc destui chinezi inteligenţi care să te înlocuiască.

Poate toate asta sînt inevitabile, dar de ce să le ceri spaniolilor să îşi semneze singuri condamnarea? Nu că ar fi fost vreodată întrebaţi.

adăugat de Y_ddraig_werdd
la data de 09 octombrie 2011

ACTUALITĂŢI

Taci, deci eşti prost

Am realizat cîteva sondaje pînă acum ajutîndu-mi fratele, asistent social, aşa că pot spune următorul lucru ce m-a marcat şi prima dată cînd l-am observat şi a doua oară şi a treia etc: rubrica „nu ştiu“ avea întotdeauna cei mai puţini susţinători. La orice întrebare din chestionar românii nu prea alegeau varianta de răspuns „nu ştiu“, ci „da“ sau „nu“.

La şcoală, la *vox populi,* la fel, persoanele chestionate mult prea rar răspundeau cu „nu ştiu“. După fiecare sondaj, chestionar, *vox populi,* eram depresivă, nu din cauza rezultatelor, să le spunem aşa, ci fiindcă aveam impresia că toată lumea ştie mai multe decît mine, că ei sînt în cunoştinţă de cauză, iar eu ajungeam să mă întreb ce caut la şcoală. Am ajuns la un moment dat să-i număr pe degetele de la stînga pe cei care răspundeau cu un sincer, nevinovat şi aproape cerîndu-şi scuze, „nu ştiu“.

Nu neg faptul că oamenii se schimbă atunci cînd li se pune un microfon/reportofon, creion şi hîrtie în faţă şi li se adresează o întrebare. Nici nu vreau să mă întreb *de ce se schimbă?* Fiindcă prevăd rezultate ce n-or să mă lase să dorm. Varianta care mă lasă să dorm este: unora le este ruşine (o ruşine prost înţeleasă) să răspundă cu „nu ştiu“ cînd ştiu că îi vede şi aude o ţară întreagă, şi de aceea se grăbesc să răspundă cu „da“ sau „nu“, indiferent de domeniul în care sînt chestionaţi. Pe unii media îi împuterniceşte cu dreptul de a spune ceva sau de a crede că spun ceva. Atunci îmi permit şi eu să cred că noi, românii, am înţeles din *democraţie* numai dreptul de a spune ceva, oricînd, oriunde, oricine ne-ntreabă, fără a mai trece prin filtrul gîndirii şi fără repercusiuni.

Îmi mai permit să cred că tăcerea era cîndva de aur; acum a devenit sinonimă cu prostia. *Taci, deci eşti prost. Aşa că, dacă nu ştii – te învăţăm, nu poţi – te ajutăm, nu vrei – te obligăm.* Dar cred că deja îmi permit prea multe şi nu am statisticile în spate care să mă susţină.

N.B. Dacă m-aţi putea lămuri sau dimpotrivă încuia, de ce pe lîngă *taci = eşti prost* şi cuvinte/sintagme ca *ţăran, sînt fiu de ţăran, sînt de la ţară = eşti prost?*

De cînd cuvîntul *prost* a căpătat atîtea forme?

Maria-Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 17.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Căminul Cultural**
- **Epoca datoriilor**
- **Nostalgia**
- **Realitatea**

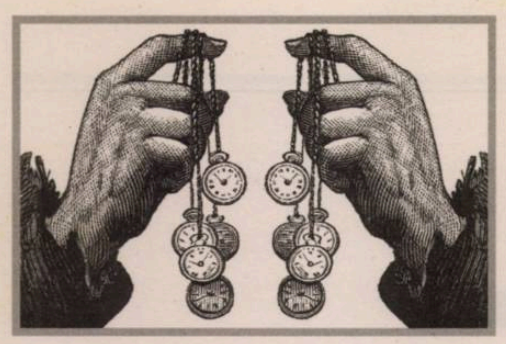

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre compasiune

Nu sînt un „consumator“ al emisiunii *Circotașii*. Am căzut de cîteva ori, întîmplător, asupra unor secvențe ale emisiunii cu pricina și mi-am făcut o oarecare idee despre dnii Huidu și Găinușă. Cel puțin două lucruri pot spune în favoarea lor (cu o mențiune specială pentru dl Huidu). Mai întîi, n-am avut niciodată senzația unei *apartenențe* politice radicale. Nu puteam spune – și nu pot spune nici acum – de care parte mărșăluiesc cei doi combatanți. Erau pro-guvernamentali? Erau pro-opoziție? Nu știu. Iar această suspensie mă încîntă. Pe orice canal deschid televizorul știu, îndeobște, cu cine am de-a face. Gazetarii noștri sînt, aproape fără excepție, oameni politici. Combat mai abitir ca în Parlament. E clar pentru care tabără „activează“, e clar ce angajamente fățișe, secrete sau discrete au, și asta garantează un ridicat coeficient de plictiseală al prestațiilor lor. Or, dl Huidu n-a încercat niciodată să-mi bage pe gît o formă sau alta de partizanat, să mă înregimenteze în hachițele și idiosincrasiile sale. Nu m-a îndemnat la ură, n-a proferat blesteme, nu și-a invitat adversarii să moară, n-a etalat fălos competențe universale. Ai zice că e un minim al cuviinței gazetărești. Dar la noi acest minim a devenit o raritate.

Incapacitatea vicioasă de a te îndura de aproapele tău.

Al doilea lucru pe care îl pot semnala ca pozitiv în fragmentele de emisiune pe care le-am văzut este o anumită preocupare pentru limba română. „Cîrcotașii“ erau între puținii, dacă nu singurii, dispuși să atragă atenția asupra unor licențe de exprimare prezente, pînă la saturație, în alte emisiuni. Un scrupul de asemenea rar, pe care l-am înregistrat cu satisfacție. Una peste alta, am ajuns să-mi reproșez, la un moment dat, că scriu mereu despre liotele de moderatori, moderatoare și redactori care mă indispun, seară de seară (nu, cum cred ei, pentru că înjură puterea, ci pentru că o fac atît de grosolan și ineficient), dar nu scriu nimic despre cei cîțiva inși mai cuviincioși, care își văd de treabă cît de cît omenește.

Între timp, dl Huidu a trecut – și continuă să treacă – prin momente grele. Mi-am spus, în cîteva rînduri, că nu merita. Dar dincolo de unele reflecții, inevitabile, despre ghinion și despre felonia destinului, ceea ce prevala era părerea de rău, compasiunea pe care o datorăm, în mod normal, oricărui om aflat în necaz. Am fost cu atît mai uimit să constat că și după accidentul de schi din Austria, și după tragedia rutieră de zilele trecute, „colegii“ dlui Huidu au reacționat nemilos. S-au găsit voci (aceea, de pildă, a unui deșucheat personaj feminin) care să aplaude accidentul dintîi ca fiind bine-venit, o „pedeapsă“ pentru „prostie“. Victimei i s-a dorit dispariția în anonimat, dacă nu direct moartea. În zilele din urmă, un prompt consens a stabilit, în toate mediile, că dl Huidu e defect, nomenclaturist, iresponsabil, „neica nimeni“ arogant, asasin etc. În tot acest vacarm, n-am auzit nici urmă de compătimire. Pot accepta că Șerban Huidu a fost imprudent pe pista de schi și că a condus periculos pe DN1. Mă gîndesc cu groază la cele trei victime ale nesăbuinței sale. Dar mă grăbesc să zic „Doamne, ferește!“. Nimeni nu e scutit de imprudențe (eventual fatale) și orice conducător auto are pe creier un inventar cuprinzător al propriilor excese, al momentelor cînd și-a pus în primejdie viața și a primejduit-o și pe a altora. Coșmarul oricărui șofer lucid este să se trezească brusc în situația unui criminal: fie din vina sa, fie din vina victimei, fie din vina sorții. Doamne, ferește! Lucruri teribile, neprevăzute, indigerabile se pot întîmpla oricui. Și n-aș vrea să fiu în pielea dlui Huidu, indiferent dacă va face sau nu pușcărie, știind că va trăi tot restul zilelor sale cu trei morți pe conștiință. O condamnare mai severă nu e de închipuit. În aceste condiții, m-aș fi așteptat să mă întîlnesc și cu oarecari manifestări de milă. Reacția firească, omenească, creștinească dinaintea unei asemenea nenorociri nu e aceea a urii dezlănțuite, a spiritului critic sîngeros, a răsucirii pumnalului în rana vinovăției. Trebuie să te poți pune, o clipă, și în locul celui năpăstuit, așa cum te pui și în locul celor care, în urma nefericitului impact, au pierdut ruși prieteni.

În fond, ceea ce mă neliniștește este boala sinistră pe care astfel de întîmplări o scot la iveală într-o societate bolnavă: pe de o parte, disponibilitatea față de ură, resentiment și atac, iar pe de alta, opacitatea cronică la compasiune. Incapacitatea vicioasă de a te îndura de aproapele tău.

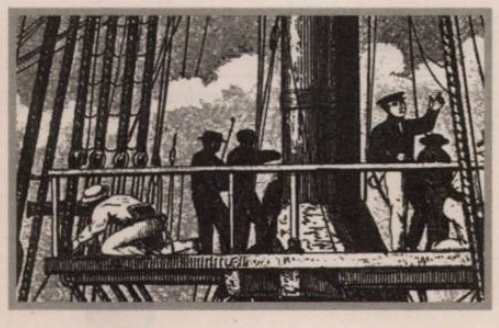

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Știri europene

Presseurop.eu este un proiect foarte deștept, inițiat de *Courrier International* și finanțat în parte din fonduri europene. Ce-mi place cel mai mult este că pot citi și ce se scrie în presa din țări europene ale căror limbi nu le cunosc. În felul acesta, „scap“ din chingile presei scrise în „limbile principale“ din UE. E cît se poate de folositor să dai din cînd în cînd o raită și prin ziare din țările „mici“, amestecînd informațiile și opiniile cu ce ai găsit în ziarele țărilor „mari“: te confrunți direct cu diversitatea europeană. Așa că, fără alte comentarii, montez mai jos un amestec de știri de pe presseurop.eu. Selecția și ordinea, desigur, îmi aparțin.

■ ***Președintele portughez contestă cuplul „Merkozy“.*** După Roma, Lisabona contestă și ea cuplul „Merkozy“ și capacitatea sa de a dirija destinul UE: „Anibal Cavaco Silva s-a ridicat furios împotriva cancelarului Angela Merkel și a președintelui Nicolas Sarkozy“, titrează *Publico*. Potrivit cotidianului din Lisabona, președintele Republicii și-a manifestat, cu ocazia unei deplasări în Italia, în 12 octombrie, neliniștea în fața apariției în sînul Uniunii a unui „comitet director, nici recunoscut și nici mandatat, căruia nu-i pasă de instituțiile comunitare și limitează marja lor de mișcare“. Șeful statului portughez a adăugat că este vorba, în cazul de față, de o cale „greșită“ și „periculoasă“ pentru a răspunde crizei europene. Soluția la criza euro trece, în concepția sa, prin „aprofundarea guvernanței economice europene“, printr-o întărire a metodei comunitare, cu Comisia ca „nucleu instituțional“. A fost „discursul care lipsea în Europa“, se bucură *Publico*.

■ ***În așteptarea prăbușirii.*** *Gazeta Wyborcza* avertizează că UE nu mai are timp pentru a îndepărta criza din zona euro. Cotidianul din Varșovia rezumă principalele puncte ale planului prezentat de José Manuel Barroso în fața Parlamentului European în 12 octombrie. „Susțineți băncile. Salvați Grecia. Sporiți cooperarea în zona euro.“ Problemele pe care planul încearcă să le rezolve sunt legate între ele, notează *GW*, și în timp ce „diagnosticul a fost cunoscut de mult timp, rețeta este foarte costisitoare. Munca la schițarea unui plan de salvare a trenat, cu politicieni din UE temători de reacția alegătorilor, după ce veniseră deja în ajutorul băncilor în 2008 și 2009“. „Va reuși Europa să evite colapsul?“ se întreabă ziarul. Toate speranțele se îndreaptă acum spre „pachetul cuprinzător“ care va fi pus pe masă de Angela Merkel și Nicolas Sarkozy la sfîrșitul lui octombrie. „Dacă acest lucru va eșua, momentul sentinței este aproape“, conchide *Gazeta Wyborcza*.

■ ***O extindere plină de iluzii.*** Săracul! Pe 12 octombrie, Comisarul european pentru Extindere avea sarcina ingrată de a prezenta raportul anual al Bruxelles-ului privind nouă țări – Croația, Turcia, Islanda, Macedonia, Muntenegru, Albania, Serbia, Bosnia și Kosovo – care doresc să devină membre ale Uniunii Europene. Această prezentare a fost oarecum suprarealistă. Organizată ca și cum nimic grav nu s-ar întîmpla în UE, ca și cum totul s-ar petrece în mod normal. Stefan Füle nu este ceea ce s-ar putea numi un tip hazliu, dar asta nu l-a împiedicat să declare că viitorul Europei se prezintă bine. Iată cît de eficace este strategia UE! Europa își impune exigențele și țările care vor să devină membre se democratizează. 2011 este un an bun pentru extindere, a susținut Stefan Füle. Un optimism de fațadă, deoarece nici comisarul nu crede ceea ce zice. Adevărul, mai puțin încîntător, este că mai multe dintre țările care așteaptă la ușa Europei au probleme grave, iar nici UE nu mai pare în măsură să se mai extindă. (Annika Ström Melin, în *Dagens Nyheter*, 12 octombrie)

Un amestec de știri de pe presseurop.eu.

■ ***„Occupy Frankfurt“.*** Deturnînd numele mișcării de protest de pe Wall Street, *Frankfurter Rundschau* se bucură de succesul manifestațiilor din 15 octombrie. „În Europa și în lumea întreagă“ – 951 de orașe, 82 de țări – zeci de mii de persoane au protestat împotriva „băncilor atotputernice și a oamenilor politici care nu reacționează“. 8000 de persoane s-au adunat la Frankfurt, sediu al Băncii Centrale Europene, 10.000 la Berlin, și chiar și orașul foarte burghez Dusseldorf a văzut 800 de persoane mobilizîndu-se. „Este un început, și nu e rău deloc“, consideră cotidianul de stînga, subliniind că tocmai clasele mijlocii sînt cele care riscă să devină „săracii educați“ ai viitorului, care revendică un principiu simplu: economia trebuie să rămînă în serviciul omului și nu invers. „Așteptînd, această rezistență poate fi înțeleasă ca un semn: pagubele cauzate de crizele capitalismului nu pot fi disimulate. Căderea piețelor transformă în cenușă satele Potemkin pe care [elitele politice] cred că încă le administrează“.

■ ***Satele Potemkin.*** Ați auzit vreodată de expresia „sat Potemkin“? La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, elitele din Rusia se străduiau să arate lumii să erau mult mai puternice decît erau cu adevărat. În acest context, țarul de la Sankt Petersburg a decis efectuarea unei vizite a demnitarilor străini de-a lungul fluviului Nipru, pentru a le arăta cît de mulțumiți erau țăranii din Ucraina, care fusese ocupată de curînd, în legătură cu noua conducere rusă. Știind că occidentalii nu se vor aștepta la o manipulare – demnitarii erau britanici, francezi și prusaci –, mareșalul Potemkin a construit sate mobile de-a lungul rîului, exact prin zonele pe unde urmau să treacă ambarcațiunile cu demnitari străini. Iar străinii au văzut țărani care strigau și erau plini de veselie, făcîndu-le cu mîna de pe maluri și elogiind-o pe Ecaterina cea Mare. După ce demnitarii au trecut de primul sat, Potemkin a mutat oamenii mai departe, în timp ce ambarcațiunile staționau pe durata nopții. [...] Cheia spre înțelegerea acestei manipulări și a succesului „satului Potemkin“ este faptul că străinii au vrut să creadă acest lucru, pentru că aveau nevoie de un succes în Rusia. [...] Demnitarii au văzut lumea pe care voiau să o vadă, nu cea care era de fapt. (David McWilliams, în *Irish Independent*, 12 octombrie)

ținerea de minte

Dedicație

„În 1965, ești invitat (împreună cu echipa Teatrului de Comedie care a prezentat la Paris *Rinocerii)* în apartamentul lui Eugen Ionescu de pe Bulevardul Montparnasse. Spre finele recepției (somon, plăcinte, fripturi, brînzeturi, vinuri), dramaturgul vă cheamă rînd pe rînd într-o cameră pe Radu Beligan, Lucian Giurchescu, Dan Nemțeanu și pe tine, dăruind fiecăruia un volum superb ilustrat cu piesa sa *Cîntăreața cheală*. Concentrat, scrie pe pagina de gardă dedicații. Buna cuviință impune s-o citești pe loc și să mulțumești. Intimidat, emoționat, uiți de regula politeții. Ajuns la hotel, deschizi cartea și constați că pe exemplarul tău, obosit, a declarat «Idem» și s-a iscălit în clar.“

B. Elvin, *Datoria de a ezita*,
Editura Hasefer, 2003

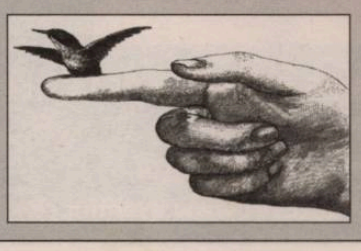

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Oameni speciali

Am cunoscut destui pînă acum. Bancheri, politicieni, taximetrişti, jurnalişti, dansatoare de bar, ingineri, întreprinzători, miliardari (în dolari), gestionari de magazin sătesc, funcţionari de Bruxelles. Le mulţumesc Teodorei şi lui Mihai Stescu pentru că mi-au oferit ocazia să cunosc şi alţii. Ei doi sînt părinţii lui David.

David s-a născut acum cinci ani şi, relativ din întîmplare, a fost văzut de un medic psiholog, pe cînd avea doi ani şi jumătate. Diagnosticul a picat dur, sec, aiuritor, aducător de disperare: sindrom autist înalt funcţional. O perioadă, părinţii nu au vrut să creadă. Apoi, David a intrat în terapie, cu toate costurile aferente: nişte zeci de milioane pe lună (în bani) şi mult, mult consum sufletesc (în sentimente, griji, planuri).

Teodora şi Mihai au intrat şi ei în terapie. O terapie specială pentru ei, pentru părinţi. Astfel au rezistat. Astfel au putut să se informeze, să decidă căi de urmat, terapii de ales, clinici, logopezi. Victoria cea mai mare: au reuşit să rămînă împreună. O mare parte a cuplurilor care au copii cu sindrom autist se destramă. În general, bărbaţii dau bir cu fugiţii. Rămîn mamele care, neîngrijite, fără viaţă personală, dedicate în întregime terapiei şi goanei după banii necesari, încearcă să trăiască. Familia Stescu a evitat capcana asta. Ba, din ce i-am văzut, fac o echipă a naibii de unită.

Le mulţumesc Teodorei şi lui Mihai Stescu.

Există un gen de filme tipic americane, cu zeci, dacă nu sute de creaţii similare: X are o problemă (radiaţiile electromagnetice, homosexualitatea, vreo boală rară). X încearcă să lupte, dar societatea este mai degrabă indiferentă, dacă nu chiar ostilă. Atunci, X găseşte şi alţi oameni cu problema lui şi îi adună la un loc, se asociază, schimbă informaţii, luptă pentru a aduce problema în atenţia lumii, pentru a rezolva ceva. X nu stă cu mîinile încrucişate să îşi plîngă de milă şi/sau să ceară subvenţii, asistenţă, servicii speciale. El acţionează. Pe genericul de final, aflăm că povestea e reală şi că, începînd de la momentul provocat de X, problema respectivă îşi caută o rezolvare în societatea americană.

Am avut senzaţia că trăiesc un astfel de film săptămîna trecută, cînd am moderat (la rugămintea lui Mihai) o conferinţă naţională a părinţilor de copii cu sindrom din gama autistă, a terapeuţilor, educatorilor, psihologilor şi ONG-urilor care lucrează cu copii autişti sau suferind de ADHD sau Asperger (nu intru în amănunte, daţi un Google). Conferinţa a fost o iniţiativă sută la sută privată, a soţilor Stescu. Au adunat aproximativ 400 de oameni într-o sală pusă la dispoziţie de Hotelul Ring. Nu s-a decontat cazarea, nu s-au oferit mese sau cocteiluri de bun-venit, nu au fost festivităţi cu paharul de şampanie în mînă. Toţi participanţii au venit pe banii lor, pentru a discuta, a schimba impresii, informaţii, cărţi de vizită, poveşti triste sau de recuperare, a fi împreună şi a se sprijini reciproc. Nu a fost invitat nici un oficial de la Ministerul Sănătăţii pentru că ar fi fost inutil. Nimeni nu cere nimic de la stat pentru că nu aşteaptă nimic de la stat. Sesiunile de powerpoint-uri în cascadă au fost extrem de dense (poate prea dense), relativ obositoare prin volumul uriaş de informaţii. Utile, pentru că, în România, ca şi în restul Europei (spre deosebire de Statele Unite, cred), cercetarea în domeniu este la ora unor smerite începuturi. Tot e bine. Pînă de curînd, problema era copios ignorată. A fost un succes conferinţa? În opinia mea, da. Le spun acum soţilor Stescu un lucru simplu: am fost la zeci de conferinţe pe bani europeni sau naţionali care au costat de zeci de ori mai mult şi care nu au reuşit să aducă nici o zecime din informaţia şi emoţia pe care le-a adus evenimentul lor.

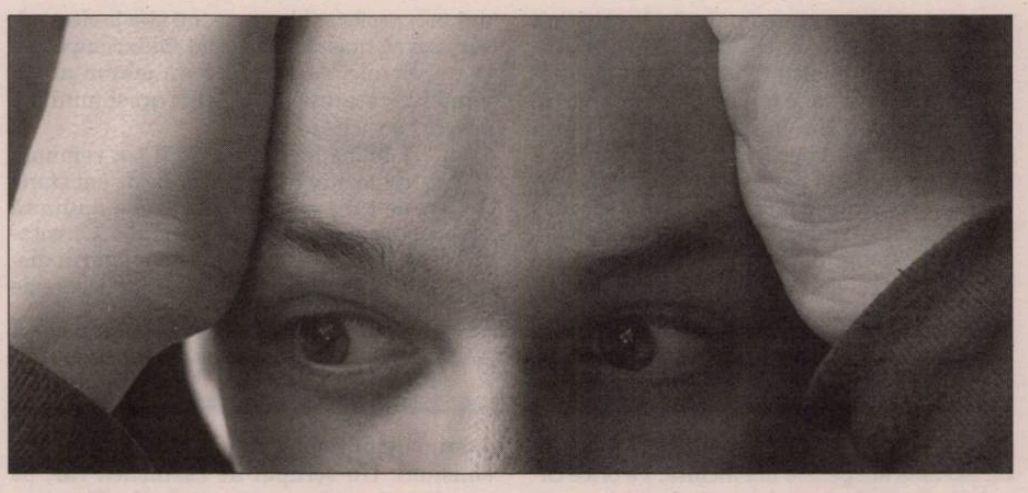

Simt nevoia să adaug un ultim paragraf: am (re)descoperit un coleg special, din TVR. Îl cheamă Horaţiu Rusu. De ani de zile, face o emisiune aruncată spre prînz pe TVR1, dedicată persoanelor cu handicap. Intră mereu în grilă pentru „că trebuie“, nu pentru că ar fi o misiune asumată de TVR, altfel decît prin lege. E un tip special, credeţi-mă. Altfel nu ar fi rezistat unei asemenea teme, ani de zile.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

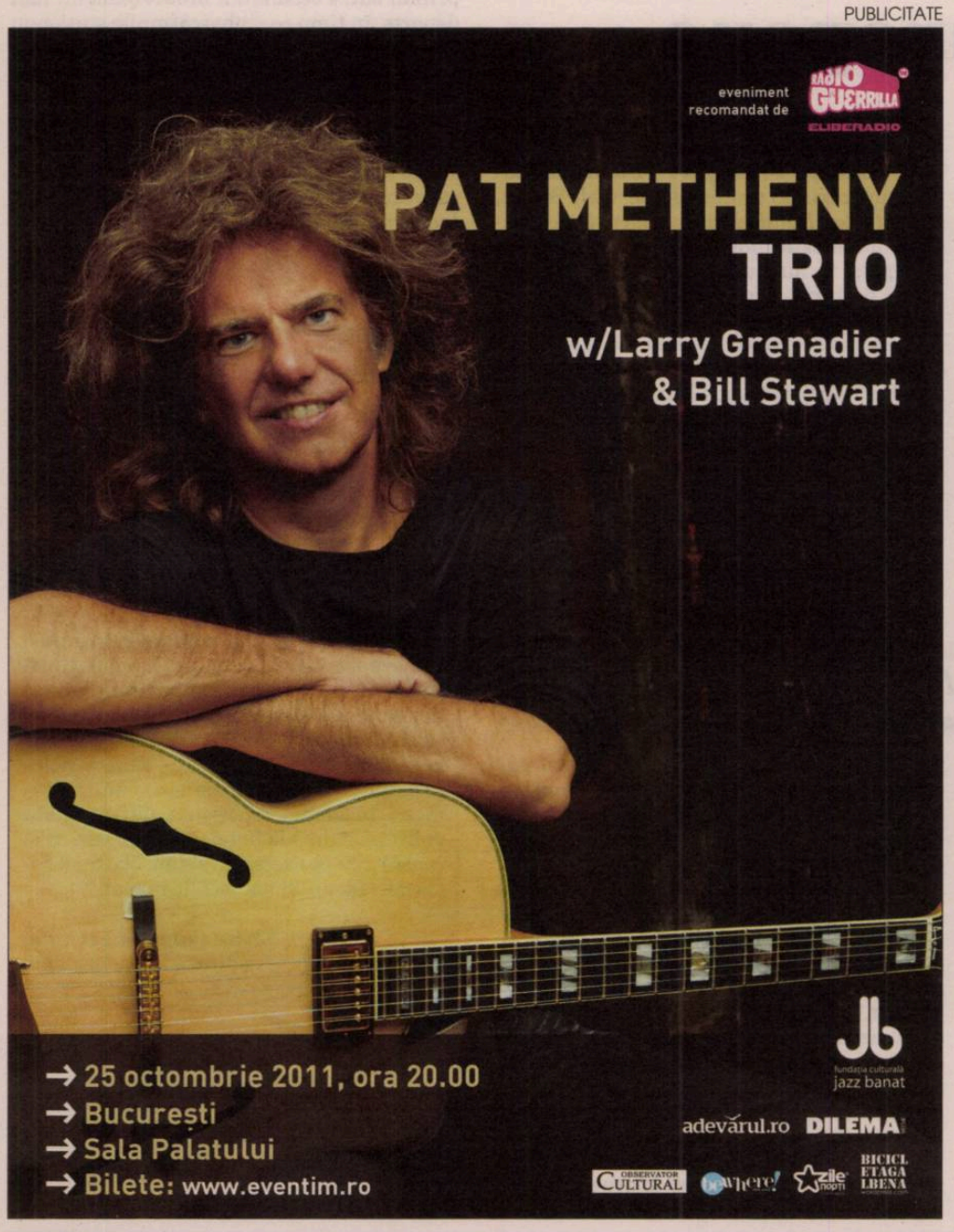

PUBLICITATE

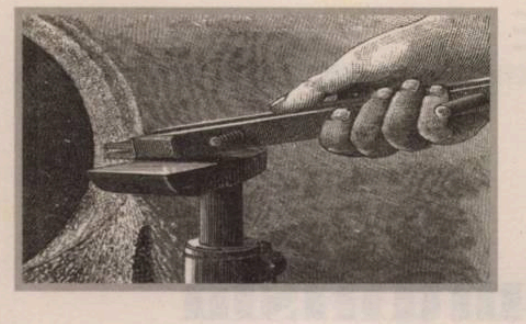

Ana Maria TOLBARU

EU şi UE

Cine mai face furori la Bruxelles?

Un actor oarecum necunoscut, pînă în momentul de faţă, apare din ce în ce mai des în atenţia jurnaliştilor, a politicienilor şi a consultanţilor din Bruxelles. Profesor de finanţe publice şi economie politică la Universitatea Tehnologică din Berlin, fost senior în conducerea unor bănci de investiţii din Paris şi Londra, Markus Kerber a devenit cunoscut atunci cînd a dat guvernul german în judecată pentru că a aprobat împrumutul internaţional al Greciei, fără a consulta înainte parlamentul german. Sentinţa Curţii Constituţionale a Germaniei, anume că Angela Merkel a luat decizia de a împrumuta bani Greciei în mod legal, l-a nemulţumit pe profesorul doctorand Kerber, dar nu l-a descurajat. „Sînt foarte dezamăgit de sentinţa Curţii din Germania“ a spus acesta unei săli de conferinţe prea mică în dimensiuni pentru marea de oameni care venise să-l asculte, într-o seară de septembrie, în Bruxelles.

Eurodeputaţi, printre care şi cunoscutul eurosceptic Nigel Farage, al cărui partid (Partidul de Independenţă al Marii Britanii, UKIP) vrea să retragă Marea Britanie din UE, jurnalişti seniori, consultanţi ai diferitelor companii de lobbying sau de avocatură din capitala belgiană, cameramani care filmau discursul lui Kerber pentru companii asiatice s-au înghesuit pe scaune, în picioare şi, din lipsă de spaţiu – lucru la care nu se aşteptau organizatorii –, o mare parte dintre ei au rămas chiar pe hol, ascultînd doar vocea lui Kerber, fără a-l putea vedea însă vorbind.

„Eu aş fi dat Grecia afară din zona euro de la bun început, fără să risc astfel ca o ţară relativ neimportantă precum ea să contamineze apoi întreaga zonă euro“ – spune Kerber. Farage, atent la cuvintele profesorului german, care le pronunţă cu un accent britanic foarte bine lustruit, dă din cap. Kerber continuă: „Proiectul european s-a sfîrşit, el va fi dezintegrat din cauza abordării sale politice, care ar fi trebuit să rămînă aşa cum a fost concepută, economică. Problemele economice ar fi trebuit analizate cu mai multă expertiză şi economiştii ar fi trebuit să-i avertizeze pe lideri de pericolele ascunse în deciziile lor. Mai devreme sau mai tîrziu, Germania va pierde puterea de decizie asupra mecanismelor financiare din zona euro, ceea ce va duce la o situaţie scăpată de sub control şi poate chiar şi la pierderea rating-ului ţării noastre“.

Markus Kerber a dat guvernul german în judecată pentru că a aprobat împrumutul internaţional al Greciei.

Cuvintele sale ar fi putut fi categorisite, în urmă cu un an-doi, drept pură speculaţie maliţioasă şi exagerare. Acum, însă, întrebarea „Ce se va întîmpla cu moneda euro şi cu Uniunea Europeană?“ se află pe buzele cetăţenilor, ale jurnaliştilor, ale consultanţilor şi experţilor, şi chiar ale politicienilor. Răspunsurile lui Kerber, însă, se apropie mult de cele ale populiştilor şi euroscepticilor. Atitudinea sa este una agresivă: „Avem nevoie de o dezbatere serioasă pe tema monedei euro, fără nici un tabu şi trebuie să arătăm cu degetul şi să numim anumite persoane, cum ar fi Junker (şeful Eurogrupului), care îşi apără doar interesele personale“.

Kerber nu se opreşte însă doar la şeful Eurogrupului. Comisarul pentru afaceri monetare, Olli Rehn, „s-a autodesemnat drept şef al Facilităţii Europene de Stabilitate Financiară – fondul de salvare al UE“. „Trichet (şeful BCE)“ – adaugă acesta – „ia decizii care urmează linia guvernului francez“. Kerber se opreşte şi face cîteva glume maliţioase la adresa lui Sarkozy. „Trichet“ – continuă el – „vinde minciuni mass-mediei, în fiecare săptămînă, spunînd că poate steriliza cumpărarea de obligaţiuni ale guvernelor din zona euro – prin care acesta a salvat temporar economia Italiei şi Spaniei, vara aceasta“.

Nici succesorul lui Trichet, italianul Mario Draghi, care va prelua la sfîrşitul lunii octombrie 2011 mandatul de şef al BCE, nu îl mulţumeşte pe Kerber. La conferinţa intitulată „Viitorul monedei euro“, oamenii care îl ascultă, de toate vîrstele şi din multe domenii, dau din cap şi iau notiţe cu repeziciune. „Politicile lui Trichet au fost complet incompatibile cu fundamentele uniunii monetare, care au stat la baza formării sale. Germania, cînd a aderat, nu ar fi fost de acord să dea bani pentru a salva economiile altor ţări. Greutatea economică a unei ţări nu ar trebui ignorată şi guvernată de cineva precum… Draghi?“ – mai spune Kerber.

Profesorul german nu se opreşte la a-i critica doar pe liderii europeni. El vine cu soluţii „salvatoare“ pentru viitorul zonei euro – dar mai puţin pentru viitorul construcţiei europene. La baza soluţiilor lui stă guvernanţa Germaniei peste toate economiile din UE – dar nu şi a politicienilor germani actuali, pe care acesta chiar i-a dat în judecată pentru că nu au ascultat voinţa poporului atunci cînd au oferit o mînă de ajutor Greciei. „Cînd Germania a semnat că vrea să intre în zona euro, exista o clauză clară împotriva acordării de ajutor internaţional necesar cumpărării de obligaţiuni ale unei ţări în prag de faliment“ – spune Kerber. Discursul îi este urmat de soluţii. „Trebuie să transformăm zona euro într-o uniune flexibilă, cu alte cuvinte, trebuie tăiată, nivelată, dacă vrem ca ea să supravieţuiască“, a mai precizat Kerber, referindu-se la posibilitatea de a da afară membri ai zonei euro cu economii slabe.

Conferinţa lui Kerber nu ar trebui trecută cu vederea. Ea a fost urmată, săptămîna trecută, de un alt discurs despre viitorul monedei euro, de data aceasta organizat de unul dintre cele mai importante thinktank-uri din Bruxelles, European Policy Centre, ai cărui analişti seniori sînt deseori consultaţi de către lideri din instituţiile europene. În aceeaşi zi, euroscepticul britanic Nigel Farage susţinea şi el un discurs tot despre viitorul monedei euro, în cadrul Parlamentului European. Bruxelles rămîne, pentru moment, capitala UE. Dar oamenii din Bruxelles sînt tot mai mult atraşi de conferinţele euroscepticilor.

adevărul EUROPA

Ana-Maria Tolbaru *este redactor la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Întoarceri

Cred că nu va apune niciodată fascinaţia pe care o am, constantă şi caldă de atîţia ani, pentru Jay Gatsby. La fel şi solidaritatea adîncă pe care o simt de cîte ori îmi aduc aminte de iubirea lui cu Daisy, femeia care nu înţelege nimic, refuzînd să înţeleagă ceva cu încăpăţînarea aceea intratabilă de care sînt capabili cei mai vulnerabili dintre noi. Personajul Jay Gatsby mă urmăreşte încă şi mai apăsat de cînd l-am văzut personificat de Robert Redford. Ecranizarea din 1974 a capodoperei lui F. Scott Fitzgerald a fost, pentru mine, o ocazie rarisimă să înţeleg mai bine cartea – spun rarisimă pentru că, de fapt, este singurul caz în care am ajuns să preţuiesc şi mai mult o carte, pe care oricum o preţuiam, după ce i-am văzut transpunerea cinematografică. Aud că la anul va apărea o nouă ecranizare, cu Leonardo DiCaprio în rolul lui Gatsby şi, nu ştiu de ce, mă aştept la ce-i mai rău. Orium, în carte şi în film, momentul cel mai important este discuţia dintre Nick şi Jay (în film, are loc pe marginea piscinei din spatele castelului somptuos al lui Gatsby), cînd, între cei doi prieteni, a venit vremea explicaţiilor. În carte, discuţia are loc spre sfîrşitul capitolului 6 şi este excelent plasată de autor, după ce curiozitatea noastră în privinţa personajului Gatsby a fost, deja, bine stîrnită. Nick, uluit de stranietatea comportamentului extravagant-romantic al lui Jay, află povestea vieţii acestuia şi înţelege că e vorba despre o reîntoarcere. Jay crede că dragostea sa pentru Daisy nu dusese nicăieri cu ani înainte, pentru că, din vina sa, exista un impediment profund, intolerabil pentru o femeie ca Daisy: era sărac. Acum, a revenit bogat pentru a relua iubirea vieţii sale. Între timp, însă, Daisy devenise soţie şi mamă, înţepenise într-o viaţă superficială şi nefericită, dar acceptabilă, iar disponibilitatea ei pentru continuarea unei poveşti pe care, oricum, nu prea şi-o mai aminteşte, este minimă. Înţelegînd ce vrea de fapt Gatsby, Nick îl avertizează: *„But you cannot repeat the past“*. Fanatizat de cel mai pur romantism, Jay îi răspunde: *„Of course you can“*. În film, replica aceasta este spusă de Redford în prim-plan – ochii săi în acel moment spun totul şi nu mai pot cita replica scrisă de Scott Fitzgerald fără să văd imediat *acel* chip blond, *acei* ochi albaştri, privindu-l pe Nick în *acel* fel. Redford spunînd *„Of course you can“*, cam pe la jumătatea filmului *The Great Gatsby*, este una dintre cele mai emoţionante experienţe pe care un spectator le poate avea într-o sală de cinema. Dacă toate lucrurile au un sens ascuns pe lumea asta, atunci cred că cinematograful a fost inventat şi pentru ca Redford să spună *această* replică în *acel* film. Dar nu despre extazul meu privat vreau să vorbesc acum. Vreau să vorbesc despre întoarceri şi despre credinţa pe care cei mai frumoşi dintre noi o au, că trecutul poate fi repetat într-o variantă mai fericită.

Întoarcerea e şi ea un caz de conflict între ceea ce-ţi spune mintea şi ceea ce-ţi spune sufletul. Conflictul acesta, cel mai vechi din istoria omului, atît de obişnuit încît e banal, atît de des întîlnit încît pare o dulcegărie de telenovelă pentru modernii căzuţi în *post*-modernism, este, totuşi, conflictul-sursă din care multe suferinţe, mai mult sau mai puţin goetheene, se nasc. Întoarcerile sînt, întotdeauna, victoria sufletului asupra raţiunii. Într-o întoarcere, nimic nu este raţional. Dimpotrivă, totul este iraţional sau, mai precis, totul este împotriva raţiunii. Dacă ai plecat de undeva după ce ai consumat experienţa aceea, dacă te-ai depărtat de ceva după ce ai văzut ceea ce era de văzut, de ce să te mai întorci? *À quoi bon?* Şi totuşi, tentaţia întoarcerii ne bîntuie precum celebra stafie a comunismului zice-se că bîntuia Europa anilor 1800 şi ceva. Şi totuşi, o forţă oarbă se aprinde în sufletul nostru cînd ne amintim de ceva anume şi ne comandă irezistibil să ne întoarcem. O fi „eterna reîntoarcere“ în variantă plebee, o fi efectul total al nostalgiei, o fi angoasa visului neîmplinit? În orice caz, mai mult decît despre trecut, întoarcerile ne vorbesc despre prezent. Întoarcerile sînt forme ultime de revoltă împotriva prezentului, aşa urlăm noi timpului pe care îl trăim „Nu te suport!“ şi de aceea întoarcerile au în ele, de fiecare dată, o doză de patetism care le pot lesne face să fie ridicole şi le fac, de cele mai multe ori, inoportune.

Întoarcerea este, totuşi, un gest eroic. În martie 1942, zdrobit de ofensiva japoneză, generalul MacArthur şi-a retras trupele învinse din Filipine spre Australia, avertizînd: *„I shall return!“*. Doi ani şi jumătate mai tîrziu, în fruntea unei forţe reorganizate, MacArthur şi-a îndeplinit promisiunea şi i-a alungat pe japonezi din Filipine. A fost o întoarcere eroică nu doar pentru că era o revanşă a „celor buni“ împotriva „celor răi“, ci pentru că simboliza întoarcerea cursului unui război devastator care ameninţa serios destinul lumii. Aceea a fost o întoarcere deplină, măreaţă, care ne încălzeşte inimile şi astăzi. Eroismul, însă, cade în gol dacă nu se consumă în circumstanţe tragice – cine sîntem noi să-l contrazicem pe Nietzsche în privinţa asta? Aşa se face că cele mai multe întoarceri produc încă mai multă nefericire, mai multă frustrare, mai multe umbre, tocmai pentru că folosim un instrument eroic în împrejurări mici, care ţin de inimioară şi de lacrima sud-americană.

Într-un ziar central citesc reflecţia unui alpinist încercat: „Cel mai greu, în alpinism, este să renunţi şi să te întorci“. Adaug… nu doar în alpinism. Orice întoarcere se întemeiază pe o renunţare, orice întoarcere presupune un sacrificiu, orice întoarcere vibrează ca o suferinţă. O întoarcere, deşi e mereu la îndemîna oricui, înseamnă o evadare din logica vieţii, o sfidare a implacabilului.

Sfat: întoarcerea trebuie avută în vedere cam în acelaşi fel în care Cioran ne îndemna să ne gîndim la sinucidere. Ideea sinuciderii este o soluţie cu rol terapeutic, care face viaţa suportabilă, în vreme ce actul sinuciderii nu are nici un sens. La Cioran, ideea că te poţi oricînd sinucide, că îţi stă cu totul în putere să-ţi iei viaţa, îţi dă un sentiment de stăpînire a nestăpînitului, care te ajută să treci mai departe imun la disperări. A duce, însă, la îndeplinire gîndul sinuciderii este o prostie fără margini. La fel cu întoarcerea. A se avea mereu în vedere ca posibilitate, ca soluţie de fugă, dar a nu se practica niciodată!

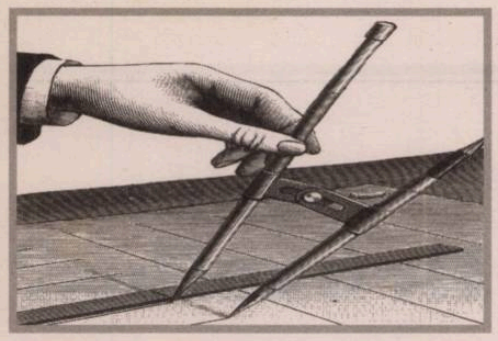

Andrei PIPPIDI

SOS București

Arhitectura sub comunism

Dacă n-aş fi dator în fiecare săptămînă să traversez prezentul şi, de cîte ori pot, trecutul Bucureştilor, n-aş fi simţit nevoia de a-mi spori cunoştinţele despre arhitectura românească din perioada comunistă, cu care, vrînd-nevrînd, am fost contemporan. Dar cartea pe care am deschis-o ieri mi-aduce o mare satisfacţie intelectuală. Fără să fie totuşi o monografie definitivă, fiindcă subiectul nu e încă destul de departe, lucrarea-i dă ocol acestuia şi proiectează asupra reperelor şi fluctuaţiilor lui fişii de lumină, cu ajutorul experienţei proprii a autoarei, care, profesoară de mulţi ani la Universitatea de Arhitectură, îşi datează unele amintiri „pe vremea cînd eram studentă". Cartea pe care ne-a dăruit-o doamna Ana Maria Zahariade se cheamă *Arhitectura în proiectul comunist: România 1944-1989* (publicată la Simetria, într-o foarte îngrijită ediţie bilingvă, unde traducerea în limba engleză e cea mai bună pe care am văzut-o de mult). Pentru cititorii din ţară care sînt acum la vîrsta studenţiei şi pentru specialiştii străini care caută să înţeleagă peripeţiile profesiunii de la Război la Revoluţie, se găseşte aici o informaţie bogată şi exactă. Interpretarea păstrează atent un caracter obiectiv, fără de care ar fi fost expusă criticilor resentimentare. Ceea ce îndreptăţeşte semnalarea cărţii aici este faptul că evoluţia reglementărilor şi a planului director pentru oraşul Bucureşti, în cursul perioadei studiate, este reprezentativă pentru gîndirea urbanistică a trei generaţii care au lucrat în România în acele condiţii politice.

Volumul strînge laolaltă cinci „schiţe de istorie", cum le numeşte foarte bine autoarea. Primul studiu urmăreşte în paralel reflectarea activităţii arhitecţilor români în R.P.R. şi R.S.R., în două lucrări care, apărute simultan, în 1981, nu puteau fi decît concurente: *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor* de Grigore Ionescu şi *Istoria arhitecturii în România* de Gheorghe Curinschi-Vorona. Toţi cei care am scris în acea vreme ştim că o carte conta mai puţin prin ce spunea şi mai mult prin ce nu voia să spună. Despre Grigore Ionescu a mai fost vorba de curînd în această rubrică; textele sale, în neutralitatea lor intenţionată, evită să ridice în slăvi regimul comunist, aşa cum o făcea fără scrupule rivalul său Curinschi. Pe fondul acestei comparaţii, dna prof. Zahariade evocă transformările din 1948 (reforma învăţămîntului) şi 1952 (hotărîrea plenarei C.C. cu privire la reorganizarea în domeniul arhitecturii), introducerea investiţiei planificate, industrializarea şi sistematizarea teritorială. Urbanizării intensive i-a răspuns proiectarea tipizată a locuinţelor după modelul (sovietic) al „cvartalului", precum şi sediile de instituţii noi sau sălile de spectacole-mitinguri menite să ilustreze intervenţia Partidului prin stilul grandilocvent. În ambele direcţii se urmărea crearea unei solidarităţi care ar fi format baza populară a puterii.

Arhitecţii supravieţuitori păstrează tăcerea, cu rare excepţii.

Faţă de această situaţie, cu consecinţe dramatice pe plan uman şi umilitoare (sau dezonorantă) din punct de vedere profesional, arhitecţii supravieţuitori păstrează tăcerea, cu rare excepţii, cînd cineva se justifică ori se disculpă. Numărul arhitecţilor a crescut, de la 400 la sfîrşitul Războiului pînă la peste 2000 în 1989. Privirea retrospectivă pe care autoarea o argumentează recunoaşte că promovarea socială şi asigurarea salariului i-au servit regimului pentru a-i cîştiga pe majoritatea profesioniştilor de partea sa. Observaţie care ne interesează pentru ce s-a întîmplat în Bucureşti: dispariţia proprietăţii private asupra terenului a dat frîu liber proiectanţilor şi, mai ales, celui care îşi asumase decizia supremă în dezvoltarea Capitalei, trasînd bulevarde şi ridicînd palate. Despre rolul personal, aşa de important, al lui Ceauşescu şi al prea puţin vizibililor săi consilieri în această materie, găsim aici pagini care confirmă şi completează ceea ce ştiam noi, cei dinafara profesiunii. Documentele oficiale nu conţineau referiri la activitatea patronată de Gospodăria de Partid şi sistematic secretizată. Culminarea acestei activităţi „oculte" a reprezentat-o, începînd din 1979, proiectarea Centrului Civic şi a Casei Poporului, cu preţul distrugerilor săvîrşite în miezul istoric al oraşului.

Nu ne vom despărţi de cartea dnei Zahariade, însufleţită de veridice confesiuni şi de statistici semnificative, decît după ce vom constata că epoca pe care a cercetat-o este aceea care a schimbat cel mai mult înfăţişarea Bucureştilor. Dar am intrat în altă zodie, în care noi prefaceri nocive sînt stîrnite de neastîmpărul edililor ambiţioşi, împreună cu înlănţuirea de interese dintre investitori şi arhitecţi.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Alexandru GRUIAN

SOS Provincia

Cine se sacrifică pentru Cetatea Devei...?

Deva este oraşul despre care non-devenii ştiu în general două lucruri: că are o cetate şi o şcoală de gimnastică. Modest, deşi potenţialul ar fi mai generos. Cetatea are poveşti spectaculoase cvasinecunoscute pentru români, iar la poalele ei se găseşte o clădire princiară, ale cărei alte două denumiri – Palatul Magna Curia sau Palatul Bethlen – ar fi mult mai potrivite pentru promovare decît pretenţiosul, dar relativ banalul nume de Muzeu al Civilizaţiei Dacice şi Romane. În fine, Centrul vechi (sau ceea ce a rămas din el) este tipic pentru stilul Secession, ruda austriaco-germană a maicelebrului Art Nouveau. Ungurii promovează Deva în ghiduri turistice ale traseului Art Nouveau, ce includ Seghed, Arad şi Oradea.

Cît despre Cetate, misterul ce planează asupra ei de trei ani încoace este mult mai mare decît cel al începuturilor, plasate acum mai bine de 700 de ani, mai precis în 1269, cînd Cetatea Devei, sau *Castrum Deva*, este pomenită într-o scrisoare a regelui Bela al IV-lea. Dealul pe care este construită este un vechi con vulcanic, ce se ridică cu 380 de metri deasupra nivelului mării şi cu 180 deasupra oraşului. Cetatea Devei are o fortificaţie-soră, cetatea Şoimoş de lîngă Lipova, care datează din 1278. Cele două cetăţi aveau menirea de a apăra defileul Mureşului.

Între proprietarii săi, fără îndoială că cel mai cunoscut este Iancu de Hunedoara.

Primul dintre miturile fondatoare ale Cetăţii vorbeşte despre trei zîne, dintre care una sălăşluia în Cetatea Devei. Al doilea este foarte cunoscut şi foarte valorizat în Ungaria (unde apare în cărţile de istorie), fiind un echivalent al „Legendei Meşterului Manole". Astfel, constructorul Cetăţii, meşterul Kelemen, şeful altor doisprezece zidari, nu are altă soluţie pentru a continua ridicarea fortificaţiei (care se surpa peste noapte) decît sacrificarea prin ardere a primei soţii care va veni să le aducă mîncare. Bineînţeles, această primă soţie – istoria nu i-a păstrat numele – a fost chiar a sa. Cenuşa acesteia, amestecată cu var şi nisip, a dat mortarul ce a permis consolidarea zidurilor. Kelemen este un nume ce provine din Clement, iar *clemenţii* erau constructori din spaţiul actualei Albanii, mai precis zidari care-şi ţineau secrete cunoştinţele – adică *masons* –, iar cenuşa bietei femei, ingredientul secret ce transforma construcţia marilor monumente în ocupaţie ezoterică.

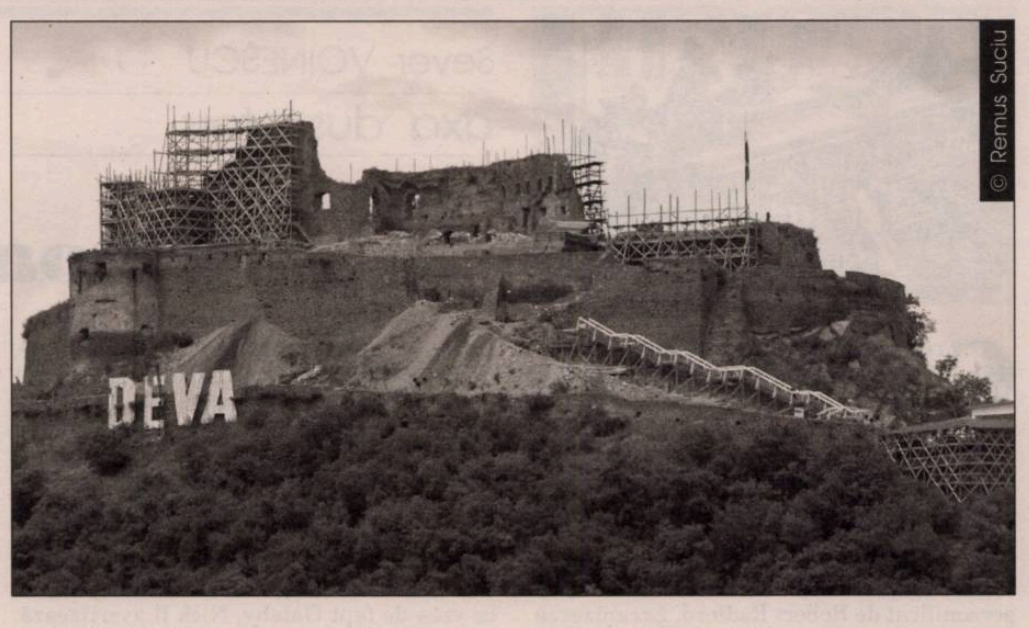

Devenii simt că ceva este în neregulă cu Cetatea lor.

În 1784, nobilii refugiaţi în Cetatea Deva sînt asediaţi de ţăranii răsculaţi, conduşi de Crişan. În 1849, Cetatea, ajunsă depozit de muniţie, sare în aer, ajungînd aproximativ la aspectul de astăzi. După 1849, nu a fost pus în practică nici un proiect de renovare sau măcar de conservare a monumentului, deşi prin poziţia sa este un unicat naţional.

În 2003 s-a construit un teleferic înclinat, pe şine, iniţiativă utilă şi care a mărit considerabil numărul de turişti. În 2007 a apărut destul de brusc un proiect de restaurare majoră a Cetăţii, iar lucrările au început aproape imediat. Zidurile (care aveau nevoie de consolidare) au fost înconjurate de schele, în incintă s-a excavat mult, se vorbea despre un fel de pasarele care ar fi trebuit să permită vizitarea fără ca turiştii să se mai poată căţăra pe ziduri. Nu s-a prea ştiut (şi nu se ştie nici acum) dacă proiectul a respectat normele referitoare la intervenţiile asupra monumentelor istorice, pentru că nu s-a făcut nici o prezentare publică. O parte din deveni s-au temut că modificările vor altera vechea construcţie.

Apoi, în 2008, la fel de brusc cum au început, lucrările au fost oprite. Informaţiile au lipsit din nou, dar zvonistica le-a completat. S-a vorbit despre aranjamente, comisioane, bugete depăşite. Cert este că în următorii doi ani, adică pînă în primăvara lui 2011, vizitarea a fost imposibilă, accesul în incintă fiind oprit din cauza pericolului de accidente. Din primăvară, printre schele şi gropi, Cetatea poate fi din nou vizitată, dar fără ca lucrările să se fi reluat. Devenii simt că ceva este în neregulă cu Cetatea lor, iar vremurile şi egalitatea de şanse nu mai permit sacrificiile vreunei soţii...

***Alexandru Gruian** este doctorand al Universităţii „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.*

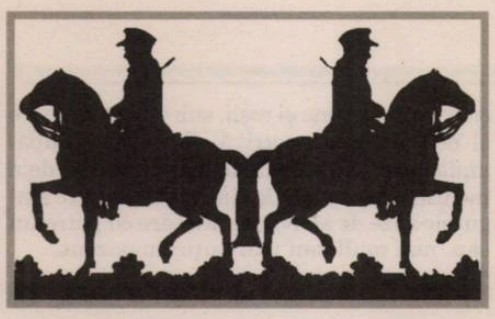

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Ziua mondială a sănătăţii mintale

– compoziţie –

Deşi nu am aflat decît tîrziu, spre seară,
că 10 octombrie este consacrat ca Zi mondială a sănătăţii mintale
(de la un teledeputat care ţinea să sublinieze că Parlamentul, cinstind-o, a lucrat doar pe comisii)
pot să reconstitui cum am trăit-o pentru prima oară în viaţă,
de dimineaţă pînă tîrziu în noapte.
De cînd am început ceea ce numesc lucru (9 h-9,30)
am hotărît să las creionul şi hîrtia albă
ca să termin romanul lui Henri de Montherlant:
Trandafirul de nisip, pe care-l citeam, în franceză, de cîteva zile,
cu o febrilitate proprie lecturilor esenţiale,
cum nu mi se-ntîmplase de mult timp,
nu mai ştiu de cînd, poate din primăvară,
(de la o nouă lectură a *Crimei şi pedepsei)*
tot ce-am citit mai tare despre orgoliul uman (şi vanitatea adiacentă)
o capodoperă de sarcasm sîngeros,
cu un ofiţer francez, la 1932, în plin deşert marocan,
îndrăgostindu-se de o beduină livrată firesc de tatăl ei colonialistului aflat în misiune civilizatoare,
un Lucien (nu chiar Leuwen) mai mult sensibil decît inteligent, *„un grand tendre"*, descoperind, prin amor, toată inumanitatea superiorităţii sale de francez civilizator peste nişte triburi de o omenie enigmatică,
întregul roman fiind luminat de o idee (una dintre multele care gîlgîie la fiecare pas, H.D.M. netemîndu-se de idei) pe care o socotesc supremă pentru o Zi mondială a sănătăţii mintale:
„de cum apare inteligenţa, apare nuanţa şi de cum apare nuanţa, nu mai e loc pentru părtinire".
Spre prînz, m-am dus la poştă să trimit, în fine, ceva de mult promis unor prieteni din Tel Aviv cu care am peste 60 de ani la activul unei exagerări a cărei nuanţă am găsit-o la timp.
Pe drumul de la poştă la un restaurant – unde urma să prînzesc cu alţi trei foarte buni prieteni –
nu m-am gîndit (altă probabilă exagerare) decît la „CUM DE E POSIBIL ca nimeni să nu vadă că Montherlant, cu ghearele lui leonine, nu e nici cu atîtica mai prejos decît granzii secolului al XX-lea?" şi chipul lui – cît o marcă poştală – nu m-a părăsit, aşa cum îl văzusem, după '90, fixat pe colţurile unui tablou, lîngă Malraux, şi Ezra Pound, în casa unui tînăr intelectual anticomunist şi antifascist cu care abia mă cunoscusem.
La prînz (între orele 13,30 – 15,30), într-un bistro mai mult cochet decît consistent, momentul muzical cel mai plin a fost acela cînd prietenul, de care mă leagă alte candori exorbitante, neeliminate, mi-a arătat după felul trei, scoţîndu-l din buzunarul de la pieptul cămăşii sale, micuţul „aparat" – cît un degetar – în care îşi înscrisese întreaga operă ca, în cazul unui cutremur devastator sau al unui atac cerebral, să se găsească asupra cadavrului său ceea ce e necesar.
Întors acasă, toată după-amiaza (16-20 h) am petrecut-o cu noaptea lui Lucien Aubilly pe care chiar Montherlant o recunoaşte incredibilă în derizoriul ei, dar tot el ţinea să precizeze că viaţa e fără de scrupule faţă de ce socotesc romancierii că e de necrezut.
De la 20 h, am răbdat telejurnalele noastre cu moartea baschetbalistului american din Giurgiu, apoi am comutat pe Eurosport pentru a vedea mai atent cum a învins Germania pe Turcia la Istanbul şi încă o dată mi-am spus că Germania va cîştiga şi europenele de anul viitor.
La 21,30 m-am autosesizat că la TV5 începe telejurnalul şi e normal să ştiu cum se comentează alegerile în partidul socialist francez, ce spune noua vedetă a stîngii, Montebourg, care, într-adevăr, a emis o idee crudă, împotriva „stîngii compasionale", conservator-miloase (dar cît de dur era Montherlant faţă de milă, „o rană oribilă!").
În sfîrşit, dintr-un impuls – recunosc: apolitic şi apolinic – la 22,10, m-am fixat pe Mezzo unde Arthur Rubinstein ataca, în celebra sală a Conservatorului din Moscova, „Marea poloneză" a lui Chopin. Nu-mi dau seama dacă eram sănătos mintal, dar minute întregi am simţit – poate că am şi înţeles – că în minutele acelea nu există pe „acest glob calomniat" (tot din H.D.M.) ceva mai frumos decît ceea ce „produceau" mîinile sale enorme, stăpînind împărăteşte claviatura, ţinuta sa fiind indiscutabil a unui împărat; mi-a revenit uzul raţiunii cînd am citit pe ecran că ne aflam la recitalul lui din 1 octombrie 1964, păstrat în „Clasicele arhive" muzicale de la Paris; cît au durat Nocturnele şi Valsurile, am socotit laic că acest rege Arthur avea la ora aceea şi în anul acela 77 de ani, că peste doar cîteva zile – la 9 octombrie 1964 – Hruşciov avea să cadă de la putere şi cel mai bun prieten al meu din cer, odată cu explozia avionului de pe linia Timişoara-Bucureşti; L.G. a fost primul dintre noi care ne murea violent.
La 23 h şi nu mai ştiu cît, cînd Rubinstein părăsea scena păşind liber şi suveran în uralele acelor moscoviţi melomani, mi-am închis „Clasicele mele arhive" al căror motto, întru totul discutabil, îi aparţinea tot lui, de mult, de cînd renunţase să se sinucidă, la 44 de ani: „Viaţa îi iubeşte pe cei care o iubesc." Astfel mi-am petrecut, în 2011, Ziua mondială a sănătăţii mintale.

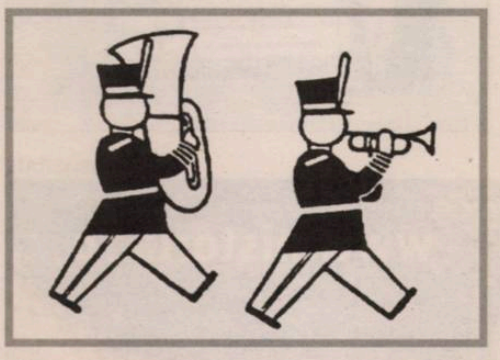

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Structura coşmarului

Prin părţile astea de lume, cînd spui „agendă publică", în gură se formează un gust ciudat, de gutuie altoită cu zarzăre, ph-ul scade brusc, smalţul dinţilor se umple de crevase microscopice, iar buzele intră într-o amorţeală profundă, ca de la o degerătură. E ca şi cînd ai pupa gheaţa unui congelator în care, de un deceniu, ai pus la păstrare o scrumbie afumată. „Agendă publică" e ceva care sună prost, crispează mediul în care pătrunde, prin ieşirea din gura unui nefericit, strică buna dispoziţie a oricărei zile, şi dă senzaţia că orice buletin meteo anunţă, indiferent de realitatea de pe teren, ani lungi de ploi cu broaşte.

Această sintagmă-sperietoare ne urmăreşte, totuşi, ca un coşmar din copilărie, ca obsesia că un profesor, tîmpit de sentimentul datoriei, te caută şi acum să-ţi reproşeze că nu ţi-ai făcut o temă. Pentru că ăsta e morbul pe care îl sădeşte în suflet. O senzaţie de vină profundă, de vinovăţie gravă, pentru ceva ce nu ştii cu precizie ce e şi de unde vine. Ştii că e ceva care ar fi bun, dacă ar exista cu adevărat şi ar şterge cu buretele tot ce-a fost înainte. Dar ştii la fel de bine că aşa ceva nu se poate, pentru că nu ţi-ai făcut niciodată tema pentru care te caută cretinul ăla de profesor din coşmar. Ştii şi că cea de a doua parte a sintagmei, cuvîntul „publică", e ceva care se referă şi la tine. Dar tocmai în chestia asta sălăşluieşte chipul hîd care produce cutremurarea interioară. E ceva la care ar fi trebuit să participi, dar n-ai făcut-o, amînînd la nesfîrşit acest lucru şi fabricîndu-ţi o definiţie care spune că orice regulă şi judecată faţă de ceilalţi e valabilă doar cîtă vreme nu se referă şi la tine.

Prin urmare, ori de cîte ori se vorbeşte despre „agendă publică" sau despre „spaţiu public", un fulger interior loveşte milioane de conştiinţe şubrezite de oboseala unei vechi munci lăuntrice, cu origini şi contururi nedesluşite. Treaba asta ne crispează şi ne pune în situaţia de a fi cumplit de creativi. Se improvizează un gigantic păienjeniş de teorii, de retorici sclipitoare, de şuvoaie discursive învolburate şi spumegătoare. Albia oricărui imperativ cerut de lumea reală se umple cu viitura unor justificări acumulate în ani, îndărătul unor formidabile baraje mentale. Devenim nişte sinistraţi, cînd trişti, cînd veseli, adeseori isterici, înconjuraţi din toate părţile de apele propriilor gînduri puse pe seama altora. Colacii, bărcile şi, în sunet de fanfare, marile corăbii salvatoare vin, pînă la urmă, de fiecare dată, din imensa rezervă strategică de divertisment. Resursele şi preocuparea de a stoca această marfă salvatoare sînt inepuizabile. Dieta unei domnişoare *publice,* contul unui maimuţoi de şuşă, părerile unor atotştiutori de weekend, nunţile sardanapalice ale unor păcălici cu aere aristocratice ne salvează de fiecare dată şi ne feresc ochii de contactul cu realitatea.

Orice subiect din marea vitrină cu lenjerie e prilej de năvală naţională şi de sute de ore de muncă patriotică în folosul bunei dispoziţii care ne însoţeşte istoria. Am dezvoltat dependenţa de acest nutreţ salvator în paralel cu îngroparea la subsol, în fiecare seară, înainte de culcare, a oricărei întrebări adresate propriei demnităţi. În pauzele de publicitate, din cînd în cînd, atunci cînd se mai întîmplă să conştientizăm coşmarul, responsabilitatea e a *altora,* a *celorlalţi,* a *unora*. Odată aruncată povara asta, îndată ce am scăpat de sacii cu lest, urmează contemplarea înălţării balonului spre straturile superioare ale interpretării. Propriul coşmar devine un fascinant obiect al creaţiei. Contemplarea catastrofei şi a vitezei colosale cu care înghite totul se transformă într-un spectacol al analizei stilistice. Aici se mobilizează imense competenţe culturale, talente nemaivăzute, repertorii doldora de pilde şi citate, toate puse în slujba glorificării *stilului* cu care ne însoţim deriva.

În secunda în care spaţiul public nu ne mai aparţine, acesta devine, în cel mai firesc mod cu putinţă, locul nimănui. Aici se poate arunca orice. Ca o uliţă în care se aruncă zoaiele de prin curţi, pentru că uliţa nu e a cuiva anume. Nu e scrisă în actele de proprietate asupra pămîntului. E doar uliţa. Atît. Iar atunci cînd o descoperim murdară şi fetidă, constatăm că „n-ai cu cine", „n-avem oameni", „e prea tîrziu, aici nu se mai poate face nimic". Pînă la momentul ăsta, uliţa a fost tratată cu indiferenţă. De aici încolo, începe *dispreţul*. Încep băşcăliile cu bancuri negre, ferparele sadice, caterincile mai corozive decît cel mai îngrozitor acid. Dispreţul se varsă în răzbunare sălbatică, iar obiectul difuz al răzbunării se transformă în cruntă automutilare. Nimic nu mai poate fi discutat. Totul se urlă. Nimic nu mai poate fi nuanţat. Totul se vede global. Se vorbeşte enorm, cu o profundă insatisfacţie că nu s-a spus nimic. Iar peste fiecare dintre gardurile de la ulită se aruncă, generos, cu vinovăţii. Spre vecini. Spre cine trece. Spre toată lumea. Cel mai frumos e cînd apar fiii nihilişti ai satului. Au bătut lumea în lung şi-n lat, au văzut oameni şi locuri pe care cei din sat nu le-au văzut nici măcar la televizor. Sînt plictisiţi de cîtă Lume au văzut, obosiţi de drum, cocoşaţi de propriile momente de iluminare, stafidiţi de sedimentarea concluziilor definitive. Nici unul nu spune că nu ştie ceva. Nici unul nu are vreun dubiu. Dimpotrivă, suferă de chinul certitudinii. Iar verdictul vine abrupt şi cade nemilos în capetele tuturor. Cică aşa e în toată lumea. Nu e la noi altfel decît în alte părţi. Şi toţi pleacă, liniştiţi, la culcare. „Vezi, bă?! Aşa e peste tot. Se duce dracu', la vale, toată lumea. Ne-am găsit noi să fim mai cu moţ."

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Nu-s de-ale noastre

Se pare că românce le şi-au înfipt bine spadele în Sicilia, la Campionatul Mondial. E ceva nou sau se trage din vreun paloş strămoşesc?

Nu, deloc. Adevăratul paloş tradiţional e sabia ninja cu care poţi ajunge să cîştigi tot aur, dar sub forma unor medalii mai mici şi mai dese, înşirate pe un lanţ de presat cervicala. Cu fetele de la spadă e altă poveste, nici măcar românească. Păi, lor nici măcar nu li s-a cîntat imnul pe podiumul european anul ăsta, li s-a pus „Trei culori". Deci, nu sînt de-ale noastre, ceea ce e cu atît mai bine pentru ele. Noul titlu mondial la spadă pe echipe e o reuşită aproape privată, în afara interesului public şi a susţinerii comunităţii. E un produs al cîtorva fete deştepte şi talentate, ceea ce e aproape de neiertat. Simona, Anca, Loredana şi Ana au o ţară a lor şi o tradiţie care le priveşte doar pe ele, aceea de a-şi apăra titlul mondial cu cel european şi apoi din nou cu cel mondial. Un fel de SRL, dovadă că iniţiativa ambiţiilor personale ajunge să aibă o naţionalitate proprie. Scrima, în totul ei, e ceva aparte. E una dintre micile Românii care plutesc ca nişte insule pe un ocean acid. Şi pentru că nu există poduri între aceste insule, le întrezărim doar din cînd în cînd, printre aburii otrăvitori.

Radu NAUM

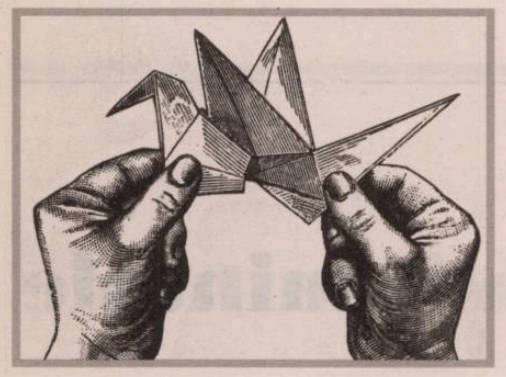

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Febra cauciucului

Legea cauciucurilor de iarnă a transformat pînă şi cel mai prăpădit atelier de vulcanizare într-un loc plin de viaţă. Aud că unele asemenea ateliere din Bucureşti sînt aşa de solicitate că nu mai răzbesc decît cu programare. Cricul şi coarba au devenit instrumente de importanţă naţională. Prezonul se impune drept cea mai prezentă piesă din conştiinţa publică, într-o vreme în care nenumărate mîini murdare rostogolesc înainte şi înapoi nenumărate roţi murdare ce trebuie schimbate. Pe drum, recunoşti imediat vulcanizările, după cozile de maşini formate în preajma lor. Cele ajunse în faţă sînt deja ridicate pe cricuri şi stau strîmb, cu discurile de frînă dezvelite lucind în soare. Pe şosele, unii şoferi aşteaptă cu mîinile în buzunare, ca la barieră. Prin interiorul localităţilor mai mici sau prin sate, oamenii au găsit prilej să se strîngă la vulcanizare şi să stea de vorbă, ca la fierăria lui Iocan. Un meşter „schimbător de cauciucuri" mi-a spus că a ajuns să audă şi-n somn pocnetul pe care-l face anvelopa nouă pusă pe jantă, cînd o umfli. Milioane de cauciucuri de iarnă reşapate, la mîna a doua, sau nou-nouţe sînt umflate şi echilibrate. Fără număr sînt şi plumbii care se bat pe marginea jenţilor. Fiindcă de la tîrgul din Vitan Bîrzeşti pînă la Sighetul Marmaţiei şi de la Vama Veche pînă la Beba Veche, toată ţara e ocupată să-şi schimbe roţile.

Iar în plină febră a cauciucului, eu vreau să-mi schimb uleiul. Mă opresc lîngă Piteşti, la un mare „service de roţi", unde scrie că se fac şi alte operaţii. Un Mercedes negru tocmai vrea să intre în faţă, iar ceilalţi, care stăteau la rînd, încep să claxoneze furioşi. Din burta service-ului se iveşte o femeie mică şi rotunjoară care începe să-i facă şoferului semne categorice să dea cu spatele şi să se aşeze la coadă. Înăuntru, dincolo de uşile de garaj metalice, aveam să descopăr un adevărat furnicar. Unii meseriaşi ridicau maşinile pe cric, alţii desfăceau prezoanele, unii îşi pasau din mînă în mînă furtunurile cu barometru, alţii scoteau şi băgau roţile într-un fel de cuptor din care ieşeau aburi (am aflat că era un spălător de roţi). Fiecare lucrător părea să-şi aibă traseul lui bine stabilit şi nu se ciocneau niciodată între ei. Doar cîte un client îi mai încurca şi, uneori, un muncitor care venea cu vreo roată de-a rostogolul le striga să se dea la o parte, să nu-i murdărească.

Ei bine, auzind că eu vreau schimb de ulei, şi nu de roţi, preţ de o secundă întregul furnicar a părut a se opri în loc. Ca şi cum aş fi cerut şlapi într-un magazin de clăpari. Un puşti îmi spune, codindu-se, că nu crede că e timp pentru aşa ceva. „Păi, timpul e cam tot ăla şi scrie acolo că faceţi şi asta", îi răspund. Vine femeia cea mică şi energică şi îi zice puştiului să-mi facă imediat loc pe rampa de direcţie. Totul se reorganizează instantaneu. Apare şi un meşter mai în vîrstă care îi strigă aceluiaşi puşti să nu mai stea cu degetul în gură. „E fiul meu – ne explică. Lucrez de zece ani aici, la direcţie şi la tot ce ţine de motoare. Prin mîna mea trec în fiecare zi peste 30 de maşini. Încerc să-l învăţ şi pe el cum se cîştigă un ban, da', uite cum se plimbă, parcă ar fi în vizită." În timp ce vorbeşte şi se uită urît după fiu-său de zici că-i gata să-l şi pocnească, mîinile-i merg pe sub maşină. Dă cu spray degresant, desface şuruburi, scoate scutul, aduce rezervorul mobil de colectat ulei uzat... Mă întreabă de ulei şi de filtru. Mă duc la recepţie să le cumpăr. Văzusem acolo o mulţime de feluri. Femeia cea energică îşi pune însă mîinile în şold. „Păi, n-aveţi nimic la dumneavoastră? Nici ulei, nici filtru? Aţi venit aşa, cu mîna în buzunar?" Îmi aminteşte brusc de tot ce-i neplăcut în ţara asta. Pe sub uşile metalice apare însă patronul, soţul ei, călcînd încet şi apăsat cu pantofi imenşi şi scîlciaţi. Oamenii îi fac loc să treacă. E înalt şi voinic, cu o burtă care pare că ar putea cuprinde întreaga forfotă din atelier. Poartă ochelari scumpi şi un sacou de catifea reiată. Trece pe lîngă mine şi o întreabă pe femeie care-i problema. „Cum de n-ai, mă!", îi zice. Ea tace intimidată. El pleacă fără alte cuvinte, părînd că ştie foarte bine ce are de făcut. În două minute se întoarce cu filtrul potrivit. Vine direct la mine. „Ăsta e zeiss, domnule", îmi zice şi i-l dă mecanicului.

Între timp, Mercedes-ul cel negru a tras pe rampa de alături şi se descoperă că are un prezon rupt. Patronul îl ia în mînă şi-l priveşte atent ca pe un gîndac. „Facem rost şi de ăsta", zice şi iese din nou din garaj, aplecîndu-se uşor, să poată trece pe sub porţile metalice.

Uleiul cel nou, de culoarea mierii, e gata turnat, scutul e remontat într-un minut şi pot să cobor cu maşina de pe rampă, îndrumat de gesturile precise şi rutinate ale mecanicului. Scăpat din furnicar, mă aştern la drum printre dealuri şi copaci cu frunze galbene şi roşii, sub un cer cu soare şi nori negri deopotrivă. E sîmbătă după-amiază şi magazinele de prin sate sînt deja închise. Vulcanizările sînt în continuare singurele oaze de activitate. Fiecare cu patronul său, mai mult sau mai puţin impozant...

■■■

ready made

„Dorinţa de a cunoaşte politiile lumii şi alte locuri vrednice de vedere, fără a eşi din a sa patrie, au născut o opticească măestrie ce s-au numit *Cozmorama* sau *Panorama*, adică privirea sau icoana lumii în care, prin zugrăviri ghibace a lucrurilor, cu sticle optice de ochene mărite să înfăţişeze obiecturile la chip chiar asemănat cu adevărul. Spre îndemînarea unei asemenea plăcute vederi, d. Ioan Mancini are cinste a înştiinţa pe respectuosul public cum că şi în capitalia aceasta s-au deschis o *Cozmoramă* [...].

Cozmorama este deschisă în toate zilele, dimineaţa de la 9 pînă la 12 europiene şi după prînz de la 4 pîn la 8 ceasuri şi este aşezată în casile cele nouă a *d. Bacalului Petru* pe uliţa cea mare."

Albina Românească nr. 70,
din 4 septembrie 1832,
apud Vl. Diculescu, *Viaţa cotidiană a Ţării Româneşti în documente (1800-1848)*, Editura Dacia, 1970

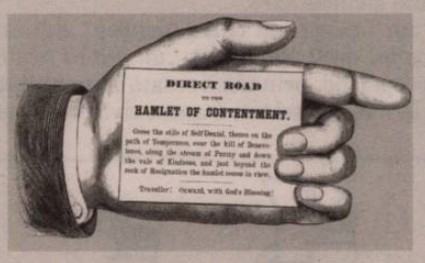

PUBLICITATE

PUBLICITATE

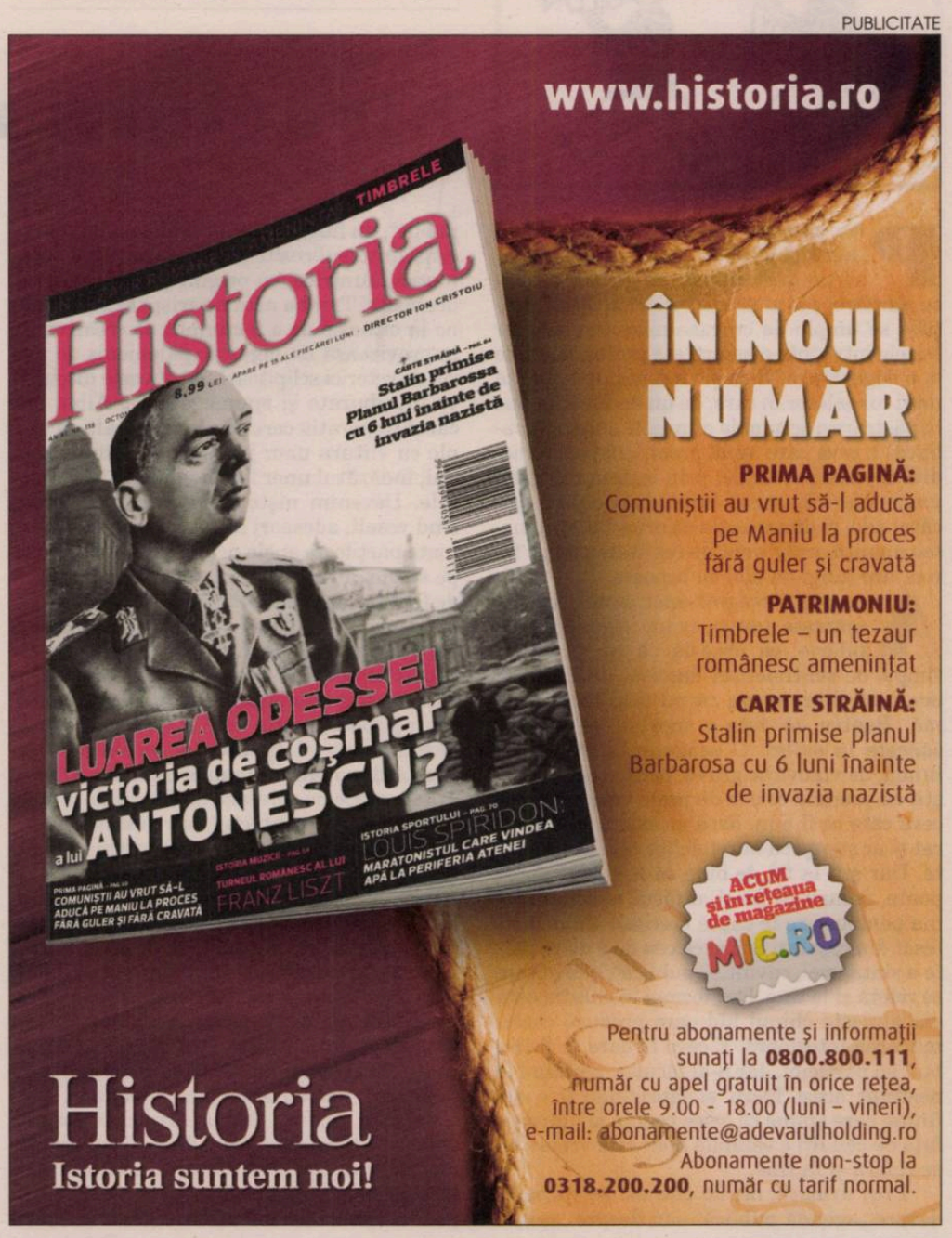

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Un manifest stîngaci

În urmă cu cîteva săptămîni, am fost într-un impecabil hotel de la poalele Parîngului unde, pe seară, a apărut un grup mare de turişti germani. Erau pensionari, în jur de şaptezeci de ani, senini şi zglobii cu toţii. La un moment dat, am intrat în vorbă cu ei, făcînd pe traducătorul. Erau din toate „stările sociale", o fostă avocată, un fost mecanic auto, un funcţionar, o casnică... Era şi o familie de turci, stabilită în Germania acum patruzeci de ani. Îşi petreceau bătrîneţile împreună, călătorind prin lume cu oferte turistice speciale pentru vîrsta a treia, promovate de statul german. Era „Germania untului", statul social capitalist la care am visat cu toţii pe vremea cînd untul dispăruse din vitrina alimentarelor comuniste.

Mi-am adus aminte de această imagine cînd am citit declaraţia domnului Baconschi, ministrul nostru de Externe, afirmînd răspicat că „vremea asistenţialismului a fost gonită de criza mondială. Cu atît mai bine pentru România". Contextul mai larg este cunoscut şi a fost comentat vehement în presa ultimelor zile, dar tot *ad personam,* ca de obicei. Dar nu domnul Baconschi, diplomat de carieră care ştie ce vorbeşte, este problema, ci tocmai faptul că domnia sa ştie ce vorbeşte. Şi iată ce ne spune: „Am spus sîmbătă, la Piteşti, că mi-aş dori pentru PDL voturile României care munceşte, nu pe cele ale României care cerşeşte (şi gravitează în jurul sacului de iluzii vîndute de socialişti). Era o metaforă, dar am convingerea că electoratul de dreapta pricepe foarte bine mesajul meu (...). Sînt, în fine, masele de manevră pauperizate ale stîngii". Să scoatem ideea principală, ca la şcoală: electoratul de dreapta este muncitor şi îl aşteaptă prosperitatea; cine nu este cu noi înseamnă că e de stînga, este leneş şi deci îl paşte sărăcia. Să-i fie de bine, aceasta e Europa de mîine!

Partea ciudată este că autenticul ortodox Baconschi ţine un discurs protestant care l-ar face şi pe Luther să se întrebe dacă nu cumva a exagerat cu vocaţia divină a muncii. Partea gravă este că are dreptate: Europa crizei se îndreaptă spre această ideologie, iar diplomatul Baconschi nu a făcut decît să semnaleze alinierea României – fără cea mai mică rezervă – la această tendinţă încă negociată la nivelul marilor puteri europene. Acest *misticism ideologic al hărniciei* este soluţia ieşirii din criză iar el presupune, pur şi simplu, sacrificarea săracilor, declaraţi ontologic leneşi (chiar dacă nimeni nu a îndrăznit să-i declare pînă acum de-a dreptul „cerşetori") şi astfel vinovaţii principali de toate nenorocirile crizei trecute, prezente şi viitoare. Statul social este „demascat" ca stat asistenţial, iar acesta este radical delegitimizat de către puterile neoliberale care învinuiesc astfel greaua moştenire a unei stîngi fantasmate. Dihotomia salvează omenirea!

Povestea a început mai de mult, pe cînd faimosul Huntington, de pildă, buzduganul zmeului american, a fost aruncat în poarta Pieţei pentru a ne anunţa că omenirea se împarte în două şi că următorul *clash* va fi între *development-prone cultures* şi *development-resistant cultures,* adică societăţi făcute pentru muncă şi dezvoltare şi societăţi care prin spiritul lor mioritic local nu au fost şi nu vor fi niciodată apte de hărnicie productivă şi care, fără efuziuni sentimentale, trebuie lăsate în plata Domnului. În termeni academici, pedanţi dar precişi, aceasta se cheamă *etnicizarea sărăciei:* tot săracu-i vinovat, pentru că nu-şi schimbă mentalitatea congenitală de sărac!

Aceasta se întîmpla în anul de graţie 2000. Şi, ce să vezi, Huntington a avut din nou dreptate, ca şi în cazul pericolului islamic. Această „constatare ştiinţifică" s-a transformat între timp în convingerea profundă a tuturor oamenilor de bine din *establishment* (sau care se visează *established).* Ei îţi vor spune, de pildă, cu un surîs cinic pe buze, că grecii „au huzurit atîtea decenii, acum a venit nota de plată". Mîine, dacă, Doamne fereşte, România o va păţi şi ea, unul dintre aceşti domni cu convingeri puternice îmi va spune şi mie că am huzurit o viaţă întreagă, aşa că n-am decît să-mi vînd casa acum şi să dorm sub podurile Dîmboviţei, căci în viaţă greşelile se plătesc. Mă şi văd întrebînd, umil şi cu bocceluţa în spinare: cu ce-am greşit, săracu' de mine? Tot aceşti domni se uită de sus la săracii îngloda ţi în marasmul creditelor: „Dacă n-au cultură economică, ce să le fac?". Deci, dacă am crezut în oferta băncilor, trebuie să plătesc pentru această greşeală. Şi tot un astfel de Captain Market mi-a spus cîndva că „ţăranii români sînt de vină pentru situaţia în care se află, că sînt leneşi şi nu au profitat de oportunităţile pieţei". Ba tocmai că, cei care au putut, au profitat şi s-au dus să muncească pe piaţa liberă a Europei, lăsînd România cu aproape de două ori mai mulţi pensionari (asistaţi?) decît populaţie activă (harnică?). Dar aceste consecinţe dramatice şi previzibile ale dispreţului oamenilor harnici şi de dreapta nu le zdruncină acestora cîtuşi de puţin convingerile mesianice.

Mă simt tot mai de stînga, pentru că mă simt tot mai stîngaci în această lume care se declară tot mai creştină şi contestă mai vocal evoluţionismul, dar practică tot mai mult cel mai crunt darwinism social imaginabil. Mă simt tot mai solidar cu „săracii", pentru că n-am fost învăţat să dispreţuiesc şi deoarece mă ştiu la fel de vulnerabil ca şi ei. Mă simt tot mai *jidan,* pentru că săracul, actual sau potenţial, a devenit jidanul crizei (sau ţiganul, dacă preferaţi, tot aia...). Mă simt astfel deoarece dorinţa mea legitimă de a muri în demnitate, aşa cum am trăit o viaţă întreagă, este tot mai ameninţată de politica acestei drepte „harnice" şi dispreţuitor inumane.

Pe steagul Modernităţii scria *Liberté, Egalité, Fraternité.* Libertatea a fost luată de Dreapta, egalitatea a fost pusă pe steagul Stîngii, dar cu fraternitatea cum rămîne? Dreptul la demnitate al individului chiar nu mai interesează pe nimeni?

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

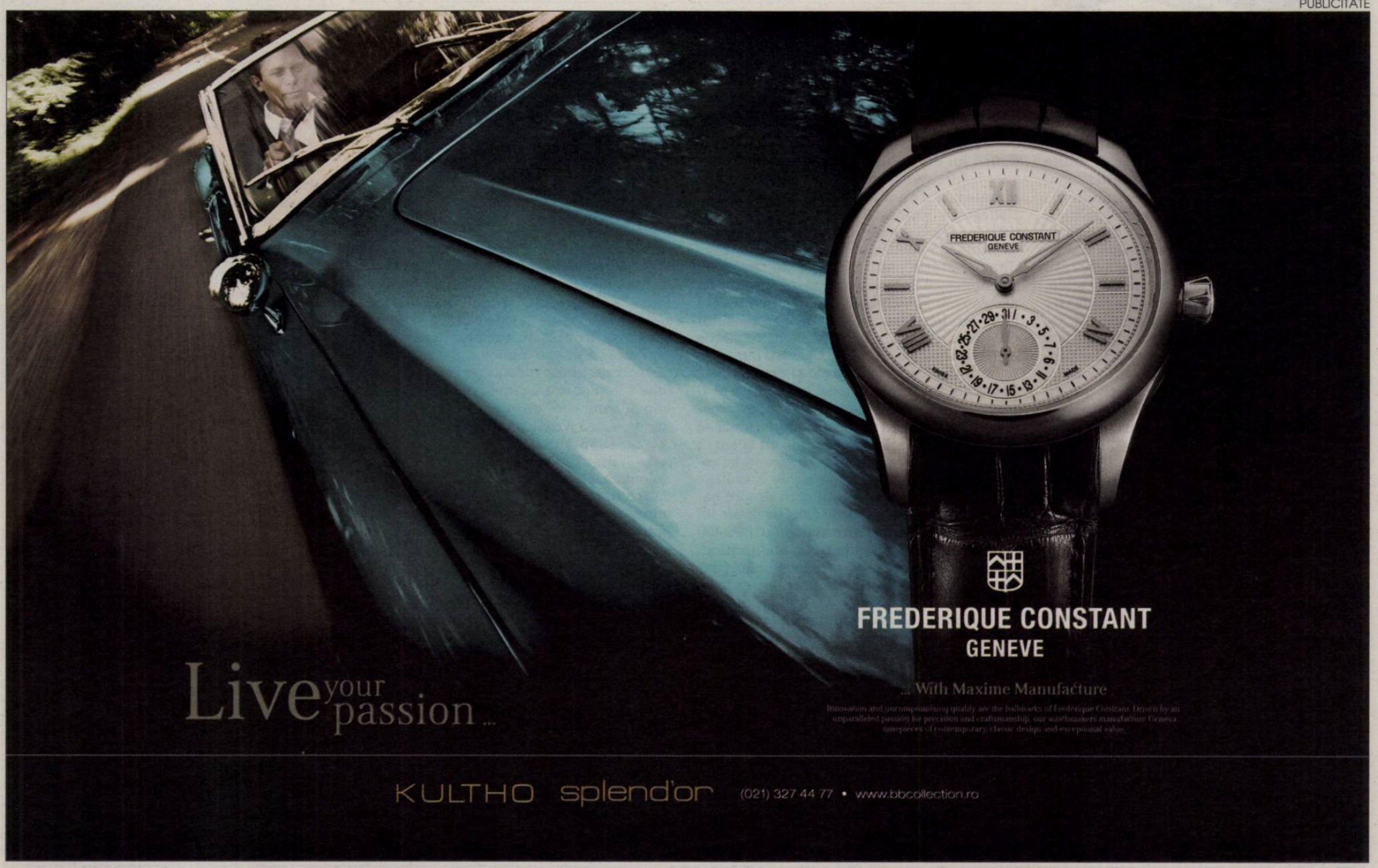

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Provincialilor, sînteți ca și morți!

România, văzută din Capitală, aproape că nu există.

Acum trei săptămîni am fost la Iași, într-o vizită (universitară). Era încă frumos afară, trotuarul din fața Universității „Al. I. Cuza" era curat și însorit, trotuarele Copoului miroseau a gutui iar la *trattoria* cu terasă, unde m-au dus amicii două seri la rînd – n-o pot numi, evident –, nu numai că vinul la carafă era foarte bun, foarte roșu, foarte mult și taman la temperatura potrivită, dar mai imaginați-vă și că duduia unduitoare care ne servea, la un moment dat – pe cînd stăteam noi, așa, și ne desfătam leneși după preaplinul mesei –, numai ce ne-a adus la masă un coșuleț cu nuci (culese fix din nucul maiestuos de deasupra noastră), zicîndu-ne, cu plăcut accent, „ca să vă meargî cu vinul". De-asta-mi place mie Iașiul: tripla alianță dintre viața universitară, calitatea vinului și flerul domnișoarelor din peisaj e mereu cîștigătoare!

Cu toate acestea, ieșenilor – regret! –, sînteți aproape morți. Detalii mai jos.

Sau: mi-e foarte dragă Timișoara. Aici permiteți-mi să fiu subiectiv: acest oraș mi-a dat, la un moment dat, un vot masiv, astfel încît am fost ulterior senator de Timiș. Cînd în țară pălește zi de zi amintirea lui Decembrie '89 (vezi frenezia *ceaușistă* a televiziunilor din ultimele luni), la Timișoara ea mai pîlpîie încă, în virtutea unei încăpățînări de care bănățenii adesea dau dovadă (în sens bun, aici; alteori, spre paguba lor). Cu toate acestea, timișorenilor – regret să vă spun –, sînteți ca și morți! Detalii mai jos.

Și ajungem, mai departe pe hartă, la Constanța. Centrul vechi al acestui oraș – precum zona din jurul statuii tristului Ovidiu – stă să cadă la primul cutremur, plaja de la Mamaia e plină vara de clădiri neautorizate, țigarete cu miros bizar și cîini vagabonzi, orașul are un farmec de balcanism cosmopolit (în sens bun) cum puține colțuri ale țării posedă și, cu toate acestea... constănțenilor, regret să vă spun, sînteți *kaput!* Detalii mai jos.

Iar despre Craiova, ce-aș putea să mai zic? E orașul meu natal. Nu pot fi obiectiv în ceea ce-l privește. Nu-mi cereți să-i comentez periferiile – vă voi vorbi despre ce vreau eu, mai din centru. Nu-mi cereți să vă spun despre ceea ce numiți *Vestul sălbatic* al orașului, cartierul Craiovița etc. – pentru că eu vă voi spune despre cît de frumos este Parcul Romanescu, spre sud-est. Nu-mi cereți să vi-l bîrfesc pe primarul Solomon – pentru că eu vă voi descrie exponatele Brâncuși din palatul lui Jean Mihail. Și, cu toate acestea... bănuiți deja... craiovenilor, regret: sînteți aneantizați și voi. Detalii mai jos.

Aș putea, la fel, continua pe mai departe. Am vaga impresie că Brașovul e dispărut de pe hartă. Mi se pare că Baia Mare a fost înghițită de o gaură neagră. Cluj-Napoca, nu mai știu dacă există sub soare. Ați spus Sibiu? Pare că a sucombat de ani buni deja. Arad? Galați? Bacău? Pitești? Sfîntu Gheorghe? Tîrgu Mureș? Suceava? Alba Iulia? Focșani? Botoșani? Brăila? Ce e cu numele astea, de unde le scoateți? *Who the *** is Alice?* – cum ar spune un cîntec pop. Sau, apropo de pop: Caransebeș – ce nume e ăsta? Al unui oraș sau al unei mazete manelisticomondene?

Regret să vă spun, provincialilor din aceste urbe (și din toate celelalte), dar sînteți ca și cum n-ați fi!

Cum am ajuns la această concluzie? Simplu. Am privit cîteva zile la posturile TV din Capitală. Provincia românească nu există aici – cu excepția unor buboaie de puroi senzaționalist. Ultima știre pe care am aflat-o despre Brașov e de iarna trecută – de cînd ieșeau urșii la păpică prin gunoaie. În ianuarie ce vine, urșii vor ieși din nou la ghene – și vom afla din nou despre Brașov. Despre Timișoara, singurele două știri ale ultimilor șase luni au fost, unu, că trupele de mascați au intrat în palatele țigănești și, doi, cîntărețul amator Busuioc a fost bătut de un mardeiaș tot amator. Despre Craiova, mai știți ceva în afară de isprăvile patronului Mititelu? Despre Constanța, în afară de dansurile de greier văratic ale primarului Mazăre, altceva mai auziți pe semestru? Revenind la Iași: dacă o dată pe an, toamna, Sfînta Paraschiva nu și-ar aduna aici oștile de credincioși, pomanagii și jandarmi, despre ăst oraș nu s-ar mai afla nimic.

Alegerea, noi am făcut-o după Primul Război Mondial: atunci am adoptat modelul francez al unei capitale ce domină – în locul modelului german al unor regiuni cu prerogative egale. Provincia românească, azi, e mai puțin importantă – nu numai în *media* centrală – decît era în anii '30, în anii '50 sau chiar '70 ai secolului trecut. O să-mi spuneți că acum au presă locală și că le ajunge. Iar eu vă voi răspunde că gestul ieșencei de a ne pune coșulețul cu nuci pe masă mă face să deplîng acest capitalocentrism al Bucureștiului, care nu-i semn de putere conștientizată, ci doar de egoism inconștient.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

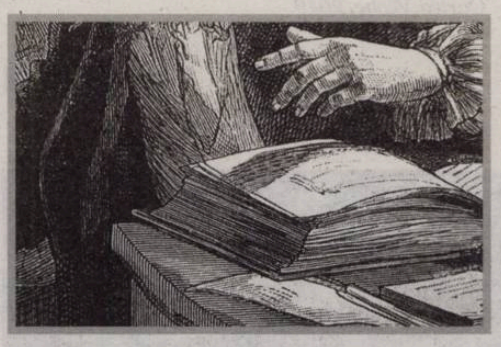

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Un cerc de prieteni: revoluție și exil

Revoluția de la 1848 a produs multe studii: unele mai bune, altele mai puțin bune, și mult prea multe de domeniul maculaturii. Evenimentul politic a atras îndeobște atenția, lăsînd de-o parte multe alte aspecte de istorie socială sau istorie economică, capabile să „lumineze" atitudine, comportamente, reacții. De pildă, soarta revoluționarilor pașoptiști este foarte puțin cunoscută; de cele mai multe ori „istoria" se încheie cu „Revoluția a eșuat etc. etc.". Or, dacă ar fi să citim doar corespondența fraților Golescu cu mama lor Zinca, am afla că Revoluția nu se termină decît pentru unii, iar exilul continuă să solidarizeze o generație în urmărirea unor idealuri. În cartea *A Circle of Friends. Romanian Revolutionaries and Political Exile, 1840-1859* (Brill, Leiden, Boston, 2011), Angela Jianu reface cu tenacitate și migală această lumea cosmopolită a anilor '40, ce se perindă prin diferite medii în căutarea unei „libertăți" revoluționare. Ea se folosește, în principal, de tomurile numeroase produse de corespondența dintre cei „plecați" și cei „rămași" la Iași și București. Corespondența dintre Maria Rosetti și Constantin A. Rosetti este firul roșu care structurează întreaga carte și în jurul destinelor lor se construiește întreaga narațiune. Folosirea unui număr cît mai mare de documente inedite păstrate atît la Arhivele Statului din București, cît și la Biblioteca Națională a României, dar și exploatarea unui fond inedit de documente de la Arhivele Naționale londoneze aduce un plus de informație asupra subiectului.

Prima parte a cărții, „Studenți și revoluționari", se concentrează asupra formării intelectuale a generației pașoptiste. Este deja îndeobște cunoscut rolul major jucat de figura lui Jules Michelet în definirea tinerilor boieri ajunși la Paris și regăsiți cu asiduitate printre auditorii cursurilor sale de la Collège de France. Franța s-a făcut ecoul trăirilor „revoluționare" ale acestei generații exaltate de ideile de „libertate", „fraternitate", „frăție"; unii dintre ei au căutat să sensibilizeze lumea engleză cu privire la problemele Principatelor, dar, după eșecul boierului Ion Câmpineanu pe lîngă consulul Colquhoun și lordul Palmerston, replierea este evidentă. De altminteri, pentru multe alte nații din Europa Centrală și de Est, doar Franța reprezintă un model politic care ar fi putut să ofere „salvarea". Această parte reconstruiește cu multă dibăcie atmosfera acelei epoci: Parisul anilor '40, cosmopolit și sursă de inspirație unde mulți alți emigranți își găsesc refugiul, sălile și culoarele de la Collège de France unde se vorbește mult despre națiune și republică, cursurile magistrale ale lui Jules Michelet pentru care se „luptau" 300-400 de tineri dornici să fie admiși în „auditorium", solidaritățile și prieteniile franco-române, dar și solidaritățile și prieteniile franco-polone, pentru că 1848 se reproduce mai peste tot.

Cu partea a doua, autoarea se apleacă asupra lungii perioade de exil (1849-1855). Nu mai puțin de 150 de persoane sînt obligate să „plece", iar „promițătoarea republică valahă" se prăbușește lăsînd neterminate reformele atît de mult așteptate. De acasă, Maria Rosetti, Zinca Golescu sau Ana Racoviță se luptă și încearcă să-și salveze frații și soții. Scrisorile lor se îndreaptă către toți cei care ar fi putut „să facă ceva", pentru a ușura exilul sau pentru a anula pedeapsa. Speranțele lor se risipesc pe drumurile Europei către Paris, Londra, Nantes și se afundă la Gallipoli și Constantinopol. Interesant de reținut că românii aflați în exil n-au fost sprijiniți doar de cei cu putere și la putere, ci și de oameni simpli: de pildă, Charlemagne Hallegrain, proprietarul unei cizmării de lîngă Luvru și vecinul lui C.A. Rosetti. Acesta îi repară deseori cizmele, pentru ca mai apoi casa sa să-i adăpostească, multă vreme, pe toți exilații conspiraționiști români de la Paris. Exilul, oricît de mult sprijin afectiv sau politic ar fi avut, este o lungă și grea perioadă de lipsuri și privațiuni. Corespondența Zincăi Golescu punctează toate aceste eforturi susținute (uneori nereușite) de a trimite băieților ei, răspîndiți în cele patru zări, haine, bani, ceva de mîncare.

Partea a treia se apleacă asupra anilor 1856-1857, reîntoarcerea și integrarea acestei generații în politica unionistă, pregătită de o neostoită propagandă atît în presa vremii, cît și pe lîngă consuli, miniștri, țari, împărați etc. Angela Jianu punctează acest moment al reîntoarcerii, analizînd, cu precădere, rolul jucat de unii dintre autorii politicii unioniste din exil, la finele Războiului Crimeii: C.A. Rosetti de la Paris, Alexandru Golescu Negru de la Veytaux, Edgar Quinet (căsătorit cu Hermione Asachi) și a sa carte despre *Les Roumains,* Gheorghe Asachi și *Românii Principatelor Dunărene* etc. Cartea, bine scrisă și cu informații numeroase, va fi, fără îndoială, de folos multor generații de istorici.

Constanța Vintilă-Ghițulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Implantarea comunismului (VII)

„Moscova, 2. 6. 1947
Strict secret

35. Din școlile elementare, de specialitate, dar mai ales din licee și facultăți trebuie să fie înlăturați profesorii care se bucură de popularitate. Locurile lor trebuie să fie ocupate de oameni numiți. Să se analizeze diferențele dintre materii, să fie redusă cantitatea de material documentar, iar la licee să se oprească predarea limbilor latină și greacă veche, a filozofiei generale, a logicii și geneticii. Cu ocazia predării istoriei nu trebuie amintit care dintre domnitori a servit sau a vrut să servească binele țării, ci trebuie arătată mișelia regilor și lupta poporului asuprit. În școlile de specialitate trebuie introdusă specialitatea îngustă.

36. Trebuie să fie inițiată organizarea unor acțiuni cu caracter artistic sau sportiv care să sărbătorească lupta băștinașilor împotriva cotropitorilor (exclusiv rușii, îndeosebi nemții) și care să popularizeze lupta pentru socialism.

37. Pe plan local este interzisă apariția unor opere despre acei băștinași care înainte de Revoluție și în perioada celui de-al Doilea Război Mondial au trăit la noi.

38. Dacă se constituie o organizație care ar sprijini alianța cu noi, dar totodată ar stărui asupra controlului activității economice, a conducerii oficiale, imediat trebuie pornită împotriva ei o campanie de acuzare a naționalismului și șovinismului. Aceasta trebuie făcută în felul următor: profanarea monumentelor ce ne aparțin, distrugerea cimitirelor, difuzarea unor manifeste din care să rezulte ponegrirea națiunii și culturii noastre și îndoiala față de înțelesul contractelor încheiate cu noi. În munca de propagandă trebuie implicați și băștinașii, folosindu-ne de ura care există împotriva acestor organizații."

„Directivă specială pentru implantarea comunismului în Imperiul KGB",
în *Agresiunea comunismului în România,*
vol. I, ed. Gh. Buzatu și Mircea Chirițoiu,
Paideia, 1998 (v. și nr. 395-400)

PROBLEME DE SPAȚIU?

Depozitează-ți anvelopele de vară într-un service Renault.

RENAULT SERVICE

15 LEI/ANVELOPĂ
TVA inclus
- stocare pneuri de vară
- montaj și echilibrare pneuri de iarnă

DOAR ÎNTRE 19 ȘI 22 OCTOMBRIE
INTRI ÎN TOMBOLA CU PREMIU
UN AUTOTURISM

www.renault.ro

RENAULT QUALITY MADE

RENAULT SERVICE

RENAULT

De fiecare dată când se apropie iarna te gândești cu groază la momentul schimbării anvelopelor? Nu mai e cazul. Vino într-un service Renault și ai scăpat de-o grijă: depozitarea pe timp de iarnă a anvelopelor de vară, montajul și echilibrarea te costă doar 15 lei TVA inclus/anvelopă/6 luni. Un preț excelent, dacă te gândești că te scapă de grija depozitării și a transportului anvelopelor de acasă la service. Iar stocarea se face în condiții optime - anvelopele fiind protejate de intemperii și disponibile în orice moment.

În plus, achiziționând acest pachet sau făcând orice altă reparație într-un service Renault între 19 și 22 octombrie participi la o tombolă care are ca premiu un autoturism. Succes!

www.renault.ro

RENAULT QUALITY MADE

RENAULT SERVICE

RENAULT

Ofertă valabilă în perioada 19-22 octombrie 2011 în limita capacităților de stocaj disponibile în rețeaua autorizată Renault participantă. Montajul și echilibrarea se referă doar la timpul de manoperă și nu includ piesele de schimb aferente acestor operațiuni. Prețul de 15 lei TVA inclus este valabil pentru o anvelopă și pentru o perioadă de stocare de 6 luni. Tombola se aplică tuturor ordinelor de reparație vehicul deschise în rețeaua Renault în perioada 19-22 octombrie 2011 și facturate până la 31 octombrie 2011. Mașina din imagine este cu titlu de prezentare. Detalii în Regulamentul promoției disponibil gratuit în rețeaua autorizată Renault și **pe www.renault.ro**.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

De ce vrem religie în şcoli

Cred că e benefică, pentru elevi, predarea religiei în şcoli. Mi se pare că e singura „materie", sau printre singurele, care îl poate ajuta pe copil să-şi pună întrebări fundamentale, profunde, despre sine şi existenţa lui pe acest pămînt, întrebări care nu-şi găsesc răspunsul în experimente chimice, legi fizice, măsurători geografice, documente istorice sau legislaţie europeană.

De cîte ori, însă, mi-am imaginat că poziţia mea mă va face să mă întîlnesc pe acelaşi drum cu slujitorii Bisericii, cu alte cuvinte, că argumentele mele sînt şi ale lor, am fost dezamăgită. Ideea de a preda religia în şcoli a devenit pentru preoţi şi conducătorii lor un strigăt de luptă. Instituţiile de educaţie au devenit redute care *trebuie* să fie cucerite de Biserica Ortodoxă Română. Patriarhia română a iniţiat o campanie – împotriva articolului din Legea Educaţiei care stipulează că religia este facultativă în licee –, campanie al cărei slogan este „Nu vrem liceu fără Dumnezeu!". (Deşi, dacă eşti credincios, dacă slujeşti cuvîntul Domnului şi crezi în puterea lui, atunci eşti convins şi că un liceu în care religia este materie facultativă „beneficiază" de prezenţa lui Dumnezeu.) „Predarea religiei în şcoli este un act de dreptate", spune Patriarhul Daniel. Un act de dreptate făcut cui? În ce fel justiţia divină a fost încălcată prin nepredarea religiei în şcoli?

Pe site-ul Patriarhiei sînt postate cîteva articole ale unor profesori care doresc să sprijine campania mai sus menţionată. Citez: „Preotul, ca actant liturgic, e delegatul comunităţii pentru a o reprezenta din punct de vedere spiritual. Că e posibil ca unii elevi să nu se regăsească spiritual în identitatea prelatului e foarte posibil. (sic!) Dar nici în identitatea politică a unui primar, ce ia cuvîntul la deschiderea unui an şcolar, nu se regăsesc toţi părinţii sau profesorii unei şcoli. Nu mai vorbesc de director, inspector etc. ce nu «pică» exact pe expectanţele publicului aflat într-o atare situaţie." Comparaţia dintre misiunea şi tipul de autoritate pe care le are, sau ar trebui să le aibă, un preot în faţa copiilor şi cele avute de un primar în faţa alegătorilor mi se pare neliniştitoare. În acelaşi articol se mai spune că o eventuală opoziţie din partea celor de alte confesiuni ar trebui subminată de legea „unui soi de democraţie evidentă, ce reclamă ca minoritatea (de altă confesiune decît populaţia de bază sau cea atee) să se supună majorităţii confesionale". În ce fel vede Biserica română supunerea „democratică" a unui fiu de catolic sau de musulman în orele de predare a religiei ortodoxe? Prin absenţe motivate sau prin convertire? (Mi se pare firesc ca orele de religie dintr-o comunitate să conţină punctele de vedere ale Bisericii majoritare. Ce mă stupefiază este, însă, soluţia mai puţin creştinească pe care o oferă autorul articolului în privinţa celor care nu aderă la valorile ortodoxiei.)

O cauză bună are nevoie de argumente convingătoare.

O cauză bună are nevoie, pentru a se susţine, de argumente rezonabile şi convingătoare. Argumentele arbitrare compromit legitimitatea cauzei. Pe de altă parte, calitatea orelor de religie depinde enorm de calitatea profesorilor care le predau. Deocamdată, despre asta nu se prea discută, iar pledoaria în favoarea învăţămîntului religios nu sună prea creştineşte.

Dacă acestea sînt premisele de la care va porni învăţătura creştină în şcoli, atunci nu mai sînt sigură de justeţea poziţiei mele iniţiale. La urma urmei, ceea ce mi-aş fi dorit ca fiul meu să „cîştige" din orele de religie este un pic de îndoială cu privire la desăvîrşirea proprie, şi nu certitudinea că „ceilalţi" sînt răi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Toamna

În fiecare an, toamna, tot am sentimentul, benefic, al începutului. Doar în septembrie-octombrie simt că mai pot lua ceva de la zero, că mai pot învăţa ceva nou, că mai pot intra în rîndul... lumii studioase. Şi că mă mai pot bucura de lucruri aparent mărunte, precum culorile frunzelor care cad sau ale fructelor de pe tarabe, castanele bune de colecţionat, vremea nici preaprea, nici foarte-foarte şi lumina aurie...

Şi compunerea, tip, despre toamnă, pe care am avut-o cu toţii de scris cît am fost elevi, e gata. Mai rămîne doar să mă ducă un gînd spre Greierele mic, veşnicul simbol al toamnei din manualele noastre şcolare, precum şi la proviziile furnicii, dar şi ale gospodinelor de toate felurile care încă mai pun murături...

În ce-l priveşte pe Greier, întotdeauna voi rămîne susţinătoarea şi apărătoarea lui (aşa cum am mai scris, de altfel). Ştiu – evident că ştiu – întreaga morală ce se ascunde în spatele Furnicii: dar tot nu pot s-o sufăr, sau, mai politic corect spus, nu o prea agreez. O fi strîns ea toată vara, plină de responsabilitate şi de simţul datoriei, dar, dacă tot nu ştie să împartă ce are, cu unul mai în nevoie şi, într-un fel, mai sărac cu duhul, tot lipsită de noblеţe şi de anvergură rămîne...

Dacă Furnica nu-mi place, şi de Greier mi-e milă, o admir, în general, pe Toamna din *Balada unui greier mic:* mi se pare romantică, pe latura întunecată, pasională şi radicală, aşa cum vine ea, dintr-odată, nu frumoasă şi îmbelşugată, ci „lungă, slabă şi zăludă", precum o fată de pension dezlănţuită.

Tot la Topîrceanu, în poezia *Octombrie,* Toamna e asemănată cu o „marchiză", care e „întîrziată fără vreme", pluteşte-n mers şi are o „alură de domnişoară". Un fel de domnişoară bătrînă şi distinsă, care din cînd în cînd se dezlănţuie.

De altfel, dacă ea însăşi nu e personalizată, Toamna e asociată, în alte poezii, cu imaginea unei fete... „visătoare", care „striveşte foi uscate / Sub pantofii mici de lac." *(Toamna în parc)* La fel şi în poeziile lui Bacovia: „O palidă fată cu gesturi grăbite / Aşteaptă pe noul amor... / Pe cînd, discordant şi înfiorător, / Scîrţîie toamna din crengi ostenite." Fata visătoare poate deveni şi una suferindă, pînă la moarte chiar: „În tîrg o fată tristă a murit, – / Şi-au dus-o pe ploaie, şi-au îngropat-o..." *(Note de toamnă)*

Dar cele de mai sus sînt doar manifestări extreme ale tristeţii autumnale. Tristeţea e, în general, destul de prezentă în poeziile despre toamnă atît ale lui Bacovia, cît şi ale lui Topîrceanu: „Buciumă toamna / Agonic – din fund – / Trec păsările / Şi tainic se-ascund / Tălăngile, trist, sună dogit... / Şi tare-i tîrziu, / Şi n-am mai murit..." (Bacovia, *Pastel);* „Şi mereu delirînd / Pe vreme de toamnă, / M-adoarme un gînd / Ce mă îndeamnă: / – Dispari mai curînd..." (Bacovia, *Spre toamnă)*

Tristeţea lui Topîrceanu poate fi şi ea funerară, dar ironic-funerară: „Plouă placid / A...e...i...o...u...ă... / Dacă continuă / Mă sinucid!"; sau mai... domestică: „Tristeţi de după-amiezi ploioase / Şi de nostalgice obsesii, / Cînd stai cu storurile trase / Şi aştepţi să vie ora mesii." *(Tristeţi provinciale)* Tristeţi mai molcome, de interior, preludii pentru o posibilă (dar incertă...) stare de bine: „În casă tac toate. / Un singur covor / Atacă, pe nas, uvertura. / Şi cărţile toate-l urmează în cor, / Începe să cînte întregul decor – / Ceasornicul bate măsura." *(Fantezie de toamnă)*

Faţă de capriciile fără de sfîrşit ale naturii dezlănţuite, salvări poate aduce doar mutarea accentului pe detalii aparent nesemnificative, dar capabile să schimbe registrul, cotind-o dintr-unul grav într-unul ironic: „Pe-aici cînd plouă îndesat, / Nu ţine ca la noi un ceas sau două. / Că ziua plouă, plouă pe-nserat, / Şi cînd se crapă iar de ziuă – plouă." (Topîrceanu, *Plouă...);* sau pătrunderea într-un interior-liman al vremii potrivnice: „Deschide, dă drumu-adorato, / Cu crengi şi foi uscate-am venit;" (Bacovia, *Note de toamnă)*

Toate cele de mai sus nu distrug sentimentul începutului, pe care-l dă toamna: dimpotrivă, îl fac mai profund. Şi-i dau altă consistenţă. Toamna poate fi şi a belşugului din manualele standard, şi a tristeţilor iremediabile...

Selma IUSUF

legende urbane

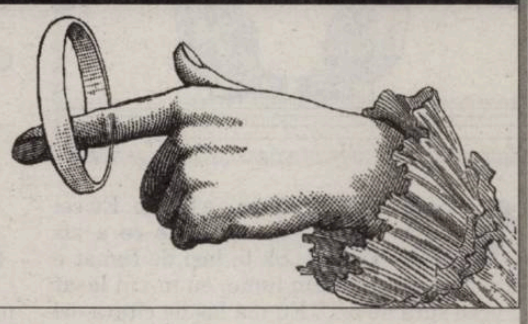

Test de personalitate

„Dacă murătura ta preferată este gogoşarul, eşti o persoană foarte dificilă. Eşti greu de convins, greu de bucurat, greu de surprins. Ai pretenţii de la oameni şi de aceea îţi alegi numai prieteni pe cinste." Dacă vă plac castraveţii sînteţi sociabil, gogonelele – cică vă plac chestiile mărunte şi simple, iar la conopidă aţi nimerit-o: sînteţi sofisticat. Adică special, uneori neînţeles şi independent. Şi reacţii: „Moamă, mi se potriveşte la fix!"

Probabil că destulă lume se amuză să facă diverse teste de genul ăsta. Sînt de găsit cu tonele pe net şi în felurite reviste. Unele însă te lasă uşor perplex. Căutînd eu pentru dumneavoastră între miile de seturi de întrebări care-ţi pun tipul de personalitate între nişte graniţe anume, ori m-am uimit pînă peste poate, ori nu am înţeles nimic, ori am rîs în hohote pur şi simplu. Sigur, nu sînt chiar testele profesioniste ale practicienilor în domeniu, dar am văzut şi nişte tentative moderniste de Rorschach, o categorisire a doamnelor şi domnişoarelor pe tipul a şapte zeiţe greceşti (am ieşit o Artemis, ca să ştiţi, deşi mi-ar fi plăcut o Atenă) plus nişte teste de tipare ayurvedice. Odată aşezat în categoriile astea ayurvedice, veţi putea şti, de pildă, cam ce ar fi indicat să mîncaţi sau ce fel de ceaiuri să beţi. Există în unele magazine ceaiuri făcute cică fix pentru fiecare dintre cele trei tipuri: Vata, Pitta şi Kapha. Pentru cei cu ten gras, uscat, moale, cu musculatură puternică sau cu extremităţile reci. Par a fi chestii de bun-simţ, dar ceaiurile au un gust groaznic.

Dar chestiunile cele mai interesante sînt de găsit pe site-urile cu diverse teste pentru adolescenţi. Acolo am găsit gogoşarii şi gogonelele de mai sus şi nu am priceput neam de ce eşti dificil dacă-ţi plac gogoşarii muraţi. Pentru că se murează mai greu? Adicătelea pentru că sînt mai multe şanse ca un gogoşar pus la murat să se moaie ca o cîrpă? În orice caz, mult mai multe şanse decît în cazul castraveţilor sociabili? Are o formă muult mai vălurită decît netedele şi simplele gogonele? Căci dacă e aşa, înţeleg de ce creaţa conopidă e sofisticată. Dacă e ceva mai complicat în spatele acestui test şi nu am habar, aia e, nu mă duce capul.

Întrebările şi opţiunile de răspuns oferite sînt de asemenea extrem de drăguţe. Avem, de pildă, o situaţie urmată de o întrebare cam aşa: „E vineri seara. Unde eşti?". Vi se oferă patru opţiuni dintre care numai una indică în clar un loc anume unde aţi putea fi. Opţiunea aia sună cam aşa: „Singur în camera mea". *Fair enough* – ar zice englezul. Restul celor trei posibile răspunsuri ocolesc nonşalant întrebarea: „Mă joc pe calculator" / „Probabil mă cert cu prietenul/a" şi, cea mai simpatică, de departe preferata mea – „Îmi tai unghiile". Desigur, aţi putea spune că e un răspuns ghicit aici. Unde să-ţi tai unghiile dacă nu acasă? Cu pardon să-mi fie, am văzut lume care-şi tăia unghiile în cele mai neverosimile locuri publice. În autobuz, de pildă.

Din seria neînţeleselor ar fi un posibil răspuns oferit ca una dintre variante la întrebarea simplă „Cum arată dormitorul tău?". Ei, acest răspuns suna sec: „Am multe plusuri". Am stat mult şi m-am gîndit. Ai semne cu plus zugrăvite pe pereţi? Eşti un om cu multe calităţi şi de aici înţelegem şi cum ţi-ai decorat dormitorul? M-am gîndit, m-am gîndit şi, în final, m-am prins. Într-un text scris, evident, fără diacritice, răspunsul ăla era de fapt: „Am multe pluşuri". Pluşuri, adică maimuţoi, muţunachi, papiţoi de pluş. Oricum m-am făcut de rîs. Ce naiba să cauţi ditamai omul făcînd teste pentru fete de cinşpe ani? Acuma, probabil că o să rîdeţi şi dacă vă zic cam ce dorea să descopere testul pe care l-am făcut. Numele lui stătea scris mare, cu roşu: „Ce cîntec de-al lui Lady Gaga sînteţi?".

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

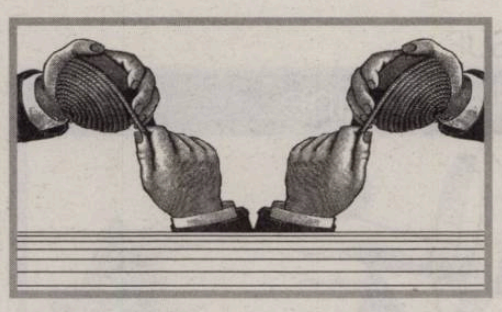

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum ne lăsăm de fumat şi de deficite

Adevărul e că nu prea ne lăsăm. Eu cel puţin respect cu sfinţenie ce a zis Mark Twain: „Să te laşi de fumat e cel mai uşor lucru din lume, eu m-am lăsat de vreo sută de ori". Eu mă las de cîteva ori pe an, mai ales de 1 ianuarie şi înainte de ziua mea. Cam cu aceeaşi frecvenţă mă apuc de sport, încep un regim, nu mai mănînc porcării şi mă decid că de mîine voi spune un „nu" ferm tuturor invitaţiilor care mă distrag de la lucrurile cu adevărat importante. De vreo cîteva luni, o doctoriţă drăguţă şi inimoasă mă aşteaptă să-mi fac nişte analize urgente, fără de care e limpede că nu prind pensia (nici de stat, nici privată, doctoriţa mea nu are scrupule ideologice). Pe scurt, eşuez sistematic în a urmări scopuri pe termen mai lung. Mereu apare o situaţie de urgenţă. Mereu pare că e raţional să începi lucrurile astea bune, dar de luna viitoare.

Aşa îmi explic eu şi problema asta cu deficitele şi datoriile. Nimeni nu spune că deficitele şi datoriile sînt bune în sine. Mă rog, există o dispută aprigă între keynesieni şi ceilalţi, dar nu pe faptul în sine, ci pe moment. Keynesienii spun că nu e momentul să ne ocupăm de deficite, mai importantă este creşterea economică, apoi ne apucăm de regim. Doar aşa a spus Keynes însuşi cînd i s-a atras atenţia că pe termen lung tot trebuie să plăteşti datoriile: pe termen lung o să fim cu toţii morţi, a replicat părintele macroeconomiei. Bun, acum am ajuns la momentul cu „pe termen lung", acum este termenul lung şi Keynes o fi mort, dar noi sîntem vii, deci cît o ţinem cu datoriile? Ca şi cu fumatul, este limpede că deficitele îţi fac rău pe termen lung, dar, vai, ce bine e pe termen scurt!

Psihologii au inventat diverse metode prin care să te ajute cu fumatul. Să le spui cunoştinţelor că te laşi de fumat, ca să te ruşineze dacă te reapuci (nu funcţionează), se pun poze urîte cu cancer pe pachetele de ţigări (se întoarce pachetul invers), se interzice fumatul în multe locuri (răceşti de la stat pe balcon) etc. Ceva similar se întîmplă şi cu politicile publice: cum să facem să ne lăsăm de datorii şi deficite? E greu, foarte greu. Mai ales că, de obicei, politicienii care fac datoria şi deficitul sînt deja fie în opoziţie, fie la lada de gunoi a istoriei – atunci cînd datoria şi deficitul devin nesustenabile. Deci alţi politicieni trebuie să convingă popoarele – care altfel s-au lăsat cu plăcere scufundate în datorii – că e momentul să strîngă cureaua şi să înceapă regimul.

Adevărul e că nu prea merge nici la nivel de societate. Asta cu ruşinarea s-a încercat prin tratatul de la Maastricht, cel care a creat euro. Statele au adoptat o monedă comună şi se angajau să fie cuminţi, să nu aibă deficit mai mare de 3% şi nici datorie mai mare de 60% din PIB. Acum ştim că nu a mers. În acest moment, Finlanda e singurul stat membru în eurozonă care îndeplineşte aceste criterii. Nici Marea Britanie, SUA sau Japonia nu le îndeplinesc. Din ţările dezvoltate numai Suedia şi Australia îndeplinesc criteriile Maastricht. În schimb, e amuzant de văzut că Mexicul, China şi Brazilia o fac (l-am citat aici pe Jim O'Neill, din revista *Prospect* pe septembrie). Deci ruşinarea reciprocă a ajuns de tot rîsul în Europa. Criza datoriilor Greciei face povestea cu totul delicată. Ruşinarea e pe bani, de data asta. Nemţii se tot codesc, acum că iar trebuie să bage mîna în buzunar. Curtea Constituţională germană a dat decizia mult aşteptată privind noul ajutor pentru Atena. Dacă tot m-am autoruşinat că sînt gras, fumător şi dezordonat, e cazul să mă şi laud puţin: decizia Curţii spune exact ceea ce am prevăzut aici, anume că ajutorul este constituţional, dar guvernul grec trebuie să ceară ulterior aprobarea parlamentului german, pentru detalii de implementare. Cu alte cuvinte, parlamentul german supervizează modul în care guvernul grec cheltuie banii primiţi de la nemţi. Asta da ruşinare reciprocă. Şi nu doar parlamentul german, cînd scriu acest articol, premierul slovac anunţă că va merge în parlamentul ţării sale pentru a vota noul împrumut (din care şi Slovacia achită o bucăţică, pentru că e în zona euro). Ca să nu mai zic de plăcerea tabloidelor germane şi engleze să-i caute pe greci prin buzunare şi la pensii, să facă glume pe seama lor – eu număr şi asta tot la capitolul ruşinare. Comisarul european pentru energie a scandalizat presa de la Bruxelles cînd a propus ca drapelele ţărilor cu deficite excesive să fie coborîte în bernă. Aşa ceva este intolerabil, s-a strigat în Parlamentul European. Mie ideea mi s-a părut simpatică, eventual mă gîndeam şi la ceva măscări scrise de comisarii europeni pe gardurile ambasadelor acelor ţări, dacă altfel de ruşinare nu funcţionează cu nici un chip.

Cînd ruşinarea nu este eficientă, se trece la legi. Parlamentul European a aprobat acum trei săptămîni un pachet de acte legislative care detaliază supervizarea reciprocă a bugetelor naţionale. Nişte proceduri complicate şi mai ferme ar trebui să legifereze bunul-simţ care nu a funcţionat prima dată. Un fel de lege care spune că legea anterioară era pe bune şi se aplică drastic de acum înainte. Ştim cu toţii mecanismul ăsta. Ultima dată cînd am avut o criză de gută m-am jurat că trec pe regim şi că mă ţin de el. Cînd e criză, dăm legi ferme despre cum vom face ceea ce trebuie de acum înainte. Din păcate, legile de genul ăsta funcţionează doar pînă cînd avem nevoie de contrarul a ceea ce spun ele. De pildă, limita legală din America privind datoria publică. Din 1917 încoace, Congresul american stabileşte în mod ferm că datoria publică nu poate depăşi suma X. În ultimii 10 ani, Congresul american a stabilit de zece ori în mod ferm că datoria nu poate depăşi o sumă X. Mă rog, adică a stabilit prima dată în mod ferm că X plus ceva e destul. A doua oară, la fel de ferm, că X plus încă ceva e destul. A treia oară că X plus încă încă ceva chiar e destul. Aţi prins ideea. Anul ăsta, Obama şi republicanii s-au privit ochi în ochi pînă era să expire termenul limită şi au căzut de acord să fie stabilită de Congres o limită fermă la nivelul de X plus încă încă încă ceva plus încă ceva. Evident, limita asta a ajuns o glumă, americanii ar trebui să renunţe la ea, eu măcar mi-am propus în mod ferm să nu îmi mai propun să mă las de fumat.

Prin Europa încercăm acum un remediu chiar mai dur: o limită constituţională a deficitului bugetar. Germania a introdus-o în 2009, anul ăsta Spania, Italia şi Elveţia şi-au modificat constituţiile şi au scris acolo că deficitul bugetar mai mare de X este neconstituţional. Preşedintele Băsescu vrea aşa ceva şi în România. Găsesc că e o idee bună. Spre deosebire de datorie, care se acumulează progresiv, bugetul se face anual şi trece prin Parlament. Iar Parlamentul nu poate vota legi neconstituţionale, altfel îl mănîncă de viu Curtea Constituţională (vorbesc de Germania acum). Deci, dacă Parlamentul ar vrea să mai adauge la deficit, ar trebui să schimbe mai întîi constituţia, ceea ce poate provoca deranj politic, deşi nu e imposibil. Deci, găsesc ideea bună. Însă partea haioasă este că statele astea care îşi interzic deficitele prin constituţie au acum deficite mai mari decît regula. Deci, de fapt ele interzic deficitul în viitor, peste cîţiva ani. E ca şi cum eu aş da mîine acatiste la biserică, pe ce am mai scump în viaţă, că mă las de fumat de la 1 ianuarie 2016.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Gogoneaua obraznică

Roşia s-a dus la 3 lei. E gata. De-acu' e iarnă, ne vine din seră şi din Olandă. S-a dus roşia. S-a instalat gogoneaua. Obraznică. Verde pururi, învelită-n oţet, pătrunsă de zămîrcă. Grasa-n trup jivină, de rotundă ce-a fost tăcută, nevedetă. Iubită de ghiul, iubită de inelele *fake*. O cocleală. Doamnă Bovary a toamnei. Namilă ce ne strepezeşte dinţii, ne taie greaţa cefei de porc. Gogoneaua de mahala. O, delectare a palatului! O, acritură a treziri din şpriţuri şi îmbuibări. Muiere cu şolduri tari ce ne primeşti colţii în rărunchi. Pasiunile tale sînt scurte şi acre, femeie uitată pe lume în trîndava cavalcadă a miezului de duminică carmină roz mov bej stacojiu năpîrcă mitică mioară grasă gheată beof neam de sanie servitor al pierderii de sine hingheră a deliciosului gogoşar nici cal nici măgar nici în guşă nici căpuşă OUCRDGBQ şi nu IVSZÎMNYTE 89063 şi nu 12457 îndoială acritură machiaverlîc ciosvîrtă de vară neruşinată goală hohîrc hîrcă hodoroagă tînără căpuşă a paradisului pipişpireac muţunică momîie mimiţă cioricadru bibiloiule mamiţică portjartier putoare mocofano Mamaia Agige Chişbereac hidrocarbură oaie bearcă maimuţă orgasmatică Persană Congoleză ţîţoasă ca tine vor să fie chinezoaicele tărăraie giugiubea optăsară demagoagă.

PUBLICITATE

A APĂRUT NOUA EDIȚIE A REVISTEI FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

Avatarurile federalismului european
Ce pot afla revoluționarii arabi de la Revoluția română
Noi cu cine votăm? Cu palestinienii, cu israelienii sau ne abținem?
Turcia: Capitalismul și spiritul islamic
De la indignați la hoți și asasini: De ce protestează europenii și ce adepți are asasinul norvegian în Europa, Rusia și America
11.09.11, AfPakistan: Un deceniu mai târziu, acaparează talibanii și Pakistanul?
Dosar: Cum redevine Polonia marea putere a Estului

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 9.00 - 18.00 (luni – vineri), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamente non-stop la **0318.200.200**, număr cu tarif normal.

Unde plecăm de-acasă

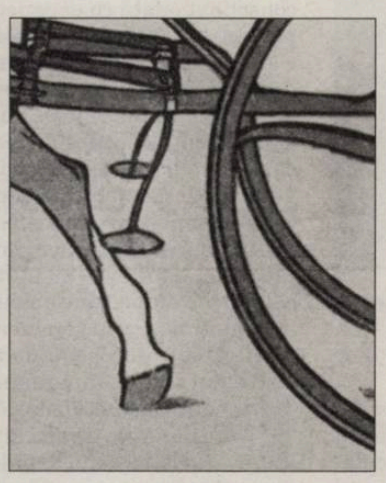

Texte şi opinii de:

● Maria BALABAŞ (muzician)
„Cea mai scurtă cale“

● Laurenţiu BRĂTAN (critic de film)
„Rătăcind prin Orient“

● David NEACŞU (alpinist)
„Am organizat prima expediţie românească pe Everest“ – interviu

● Lucia TERZEA-OFRIM (antropolog)
„Cum am devenit turişti“

● Cătălin TOADER (jurnalist)
„Nomazii festivalurilor“

argument

„Explorează. Visează. Descoperă.“

DILEMA VECHE
Unde plecăm de-acasă

Austria, Bulgaria, Grecia şi Spania ar fi, în ordine alfabetică, destinaţiile de călătorie şi vacanţă predilecte ale românilor. Cu cît mergi însă mai la Est, ai tot mai puţine şanse să descoperi vreun picior de turist român. O schimbare majoră însă în comportamentul nostru de călătorie este faptul că, pe lîngă turismul de masă, organizat prin agenţii, turismul gen all inclusive, românii au început să mai plece de-acasă şi de capul lor, zburînd cîte un weekend la vreun concert sau în destinaţiile oferite de vreo companie aeriană low cost, ba chiar fără nimic rezervat în prealabil, făcînd backpacking în locuri exotice şi îndepărtate. În acest ultim caz, scopul fiind nu atît destinaţia, cît drumul în sine. O formă de turism care nu mai are nimic de-a face cu odihna, dar care presupune o altfel de relaxare, una înrudită cu iniţierea. Dacă o carte citită echivalează cu însuşirea unei noi vieţi (imaginare), iar o călătorie face cît zece cărţi citite, veţi înţelege că iniţierea nu este aici un cuvînt nelalocul lui. Căci a călători înseamnă a primi şi a lua, numai pentru tine, cîte ceva din această lume. O arată nenumăratele locuţiuni şi expresii construite cu verbul „a lua“ care exprimă ideea de plecare: a o lua din loc, a o lua la picior, a lua largul, a lua calea în picioare, a-şi lua lumea/cîmpii/munţii în cap ş.a.

Ca cineva care a citit în copilărie, cu creionul pe hartă, cărţile lui Jules Verne (Phileas Fogg din *Ocolul pămîntului în 80 de zile* este personajul meu favorit, iar miliardarul Charles Simonyi, care a cheltuit o avere pentru a călători de două ori în spaţiu – eroul meu din lumea reală) şi care acum urmăreşte săptămînal zeci de emisiuni şi documentare pe Discovery Travel & Living (m-aş uita ore în şir chiar şi numai pe www.earthtv.com, să văd ce face lumea pe mapamond în diverse momente ale zilei), una dintre profundele mele nedumeriri este de ce nu călătorim şi mai mult, şi mai departe. Căci e cum a zis Mark Twain: „Peste douăzeci de ani vei fi mult mai dezamăgit de lucrurile pe care nu le-ai făcut decît de cele pe care le-ai făcut. Aruncă năvoadele şi navighează departe de port. Prinde vîntul în vele. Explorează. Visează. Descoperă.“ (**Marius Chivu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Lucia TERZEA-OFRIM

Cum am devenit turiști

Pentru a face o călătorie trebuie să ai timp, bani şi un motiv sau măcar o dorinţă. Indiferent de epocă, cu banii e simplu: sînt sau nu sînt. Referitor la timp, lucrurile se complică, reprezentările şi evaluările sînt într-o continuă schimbare, ideea de timp liber, de timp disponibil pentru sine, de *loisir* nu e atît de veche pe cît am crede. În privinţa motivelor de a pleca într-o călătorie, evantaiul posibilităţilor se deschide din ce în ce mai larg, din ce în ce mai surprinzător.

Coordonata fundamentală a modernităţii este capacitatea de a obţine productivitatea maximă, prin efortul de a sincroniza efortul unui număr cît mai mare de oameni. Odată cu mijlocul secolului al XIX-lea, timpul transformat în program începe să asigure noua şi incomparabila eficacitate de tip industrial. Ritmarea efortului la nivel de masă presupune alternarea timpului destinat muncii cu perioade de repaos, destinate refacerii. Această pauză colectivă, numită timp liber, are un caracter ambiguu: pe de-o parte, este un răgaz aşteptat, dorit, visat iar, pe de altă parte, este temut, este un timp ameninţat de vid, de plictis, un timp ce trebuie omorît.

De vreme ce trebuie omorît, timpul liber pare să fie o ameninţare, aşadar devine o problemă socială. Într-o epocă în care starea de sănătate a forţei de muncă devine un factor important în asigurarea productivităţii, acest timp sustras controlului colectiv, acest gol în care îşi pot afla culcuş tot felul de vicii trebuie să fie umplut cu activităţi recreative, care să-i refacă pe cetăţeni în vederea reluării efortului. Alain Corbin, în lucrarea *L'avènement des loisirs,* detaliază felul în care, odată cu revoluţia industrială, se dezvoltă şi industria divertismentului.

Turismul de masă şi voiajul iniţiatic

Între distracţiile agreate, cu potenţial educativ, călătoriile organizate dobîndesc un rol de frunte. Turismul de masă devine posibil în primul rînd datorită apariţiei trenurilor. Englezul Thomas Cook (1820-1890), un baptist preocupat de moravurile contemporanilor, are iniţiativa entuziastă de „a pune noua putere a căilor ferate şi a transportului în comun în slujba luptei împotriva alcoolismului!". În vara anului 1841, în cadrul activităţii sale de militant pentru cauza temperanţei, el organizează primul voiaj în care 570 de persoane se înscriu contra sumei de doar *1 shilling* la o călătorie cu trenul, în vagoane descoperite de clasa a treia, pentru a participa la o gală antialcoolică, urmată de un dejun la iarbă verde. Succesul este imens şi, din aproape în aproape, Thomas Cook devine întemeietorul primei mari companii de turism din lume. Cu ocazia Expoziţiei universale din 1851, ajunge celebritate naţională, el fiind cel care organizează transportul cu trenul a peste 160.000 de vizitatori care vor să vadă minunăţiile din Crystal Palace, construit în Hyde Park. Este doar începutul. Preţul modic al biletelor stimulează mobilitatea, astfel încît, datorită companiei lui Thomas Cook, deplasările îşi pierd caracterul excepţional, călătoriile cu trenul devenind una dintre obişnuinţele vieţii cotidiene din epoca victoriană.

Desigur că oamenii nu au început să călătorească doar odată cu apariţia acestor „trenuri de plăcere", este vorba doar de democratizarea unei practici de consum a spaţiului rezervat pînă atunci doar claselor privilegiate. O paranteză, apropo de plăcere: a fost o vreme în care moda voiajului de nuntă presupunea o lungă călătorie cu trenul, episodul dezvirginării petrecîndu-se în *wagon-lit,* în ritmul roţilor de tren. Martha Bibescu evocă oblic, prin intermediul unui personaj, astfel de momente trăite cu ochi înspăimîntaţi de foarte tinerele mirese neştiutoare ale vremii ei, care se simţeau – spune ea – ca nişte viori Stradivarius date pe mîna unor maimuţe.

© M. Chivu

„Nu există pămînturi străine. Doar călătorul este străin."

ROBERT LOUIS STEVENSON

„Destinaţia nu este niciodată un loc anume, ci un nou mod de a vedea lucrurile."
HENRY MILLER

„Oamenii călătoresc departe să urmărească fascinaţi oameni pe care acasă îi ignoră."

DAGOBERT D. RUNES

„Dacă respingi mîncarea, ignori obiceiurile, te temi de religie şi eviţi localnicii, mai bine rămîi acasă."

JAMES MICHENER

Nu doar iniţierea erotică feminină e legată de ideea de voiaj. Încă din secolul al XVII-lea aristocraţia engleză instituise călătoria cunoscută sub numele de *Le Grand Tour* ca rit obligatoriu de trecere pentru tinerii proveniţi din familiile de seamă. La capătul adolescenţei, în momentul încheierii studiilor, tînărul însoţit de un precéptor urma să facă o lungă călătorie, de cel puţin un an, prin Europa, pentru a-şi desăvîrşi educaţia intelectuală, pentru a-şi cultiva spiritul în contact cu diversitatea climatelor sociale şi pentru a-şi rafina gustul pentru frumos, prin frecventarea operelor de artă şi a monumentelor antice. Departe de a fi pe ultimul loc, escala obligatorie la Veneţia avea drept scop educaţia sa virilă. După ce parcurgea *Le Grand Tour,* tînărul *gentleman* trebuia să se întoarcă bărbat. A, şi nu trebuia să uite să cumpere un tablou de Canaletto. (De aceea astăzi putem admira la National Gallery un număr atît de mare de tablouri semnate de acest pictor veneţian.)

Practica lungului voiaj iniţiatic menit să-l pregătească pe tînăr pentru intrarea în înalta societate s-a răspîndit în mediile aristocratice de pe Continent şi apoi şi din Lumea Nouă. Lui Thomas Cook nu putea să-i scape potenţialul acestei practici bine consolidate şi, beneficiind de evoluţia transporturilor, organizează *Cook's Tour,* în care diversifică traseele, contribuind la răspîndirea acestui obicei în clasa de mijloc. Astăzi, *Cook's Tour* a devenit substantiv comun şi are înţelesul de ghid, de îndreptar. Un avatar recent e folosirea expresiei în cartea lui Anthony Bourdain (pe care îl ştim de pe Travel Channel) cu titlul *A Cook's Tour: Global Adventures in Extreme Cuisines. In Search of the Perfect Meal.*

Tot lui Thomas Cook i se datorează şi sporirea considerabilă a confortului de călătorie, pentru că el e cel care a inventat atît vagonul de dormit, cît şi vagonul-restaurant. În acest fel, distanţe din ce în ce mai mari puteau fi parcurse uşor şi plăcut, spre deosebire de greutăţile şi inconvenientele călătoriilor de odinioară.

Pelerinajul creştin şi nomadismul de vacanţă

Nu întîmplător cuvîntul englezesc pentru călătorie *travel* vine de la *travaille,* care în franceză înseamnă muncă, trudă, chin. Istoricii spun că în Evul Mediu călătoria era percepută mai degrabă negativ, mobilitatea nu devenise încă o valoare, plecările fiind considerate adevărate dezrădăcinări, rupturi, însoţite de primejdii şi obstacole de tot felul, ca să nu mai amintim de lentoarea şi de costul deplasărilor. Cei care călătoreau totuşi: comedianţii ambulanţi, micii negustori, predicatorii, cerşetorii treceau drept marginali ţinuţi la distanţă. Călătoria avea totuşi un versant pozitiv în acea epocă, dacă era vorba de un pelerinaj, dacă cel care se expunea pericolelor drumului şi mefienţei celorlalţi o făcea în numele unui parcurs al sfinţeniei, în numele credinţei şi al sacrificiului de sine.

La reabilitarea ideii de călătorie un rol important a fost jucat de ordinele misionare, dominicanii şi franciscanii, prestigiul ei fiind consolidat odată cu expansiunea comercială, politică şi militară a Creştinătăţii apusene. Călătoriile au rămas însă multă vreme evenimente excepţionale, adevărate provocări, grevate în primul rînd de durata îndelungată. De exemplu, Jacques Le Goff atrage atenţia că pe la mijlocul secolului al XV-lea unui negustor veneţian îi lua doi ani pentru a încheia ciclul complet al unei afaceri. Astăzi, cînd spaţiul a fost domesticit, tranzacţiile sînt aproape instantanee, distanţele sînt abolite şi călătoriile au pierdut haloul greu de risc. Să ne amintim că prin secolul al XVI-lea şansele unui călător european de a se întoarce din Extremul Orient nu erau mai mari de 30%.

Pentru generaţiile postbelice, nu doar călătoriile de afaceri, ci şi cele în scop turistic s-au banalizat. Chiar dacă concediile plătite au apărut încă în anii '30, abia după cel de-Al Doilea Război s-a constituit nomadismul de vacanţă, plaja la mare şi sejurul la munte ca acţiuni de masă, ambele derivate din acelaşi practici igieniste de secol XIX ce recomandau schimbarea de aer, de peisaj, curele balneare, apele minerale, sportul şi vilegiatura, ca momente privilegiate de a reînnoi contactul cu natura, cu viaţa sănătoasă de la ţară, după un an de muncă în oraşul alienant.

Turismul de catastrofă

În ultima vreme, turismul a devenit o industrie imensă cu nenumărate nişe, cu posibilităţi de a satisface ultimele capricii şi cele mai neverosimile aspiraţii. Mai mult decît oricînd, astăzi nu pachetul de servicii oferit contează, ci visul propus. Nu peisajele fabuloase, nici monumentele incomparabile sînt cele care atrag, ci confortul emoţional obţinut de consumul acestor călătorii percepute ca bunuri de prestigiu. Dar şi asta s-a tocit, toată lumea rîde acum de pozele Yola şi Yoşi, care mai ieri atestau triumfal trecerea prin diverse Arcadii, din ce în ce mai infrecventabile din cauza aglomeraţiei. Umblaţii prin lume se ruşinează de instantaneele de tipul „io la Paris", „io şi Monalisa", căutînd alte senzaţii.

Turismul extrem, numit şi de impact, propune vizitarea unor destinaţii precum reactorul de la Cernobîl şi contemplarea urmelor dezastrului nuclear sau deplasarea în fostele teatre de război din Irak pentru a trăi, fie şi decalat, frisonul războiului. În Rusia se caută vestigiile comunismului, în Lituania se doarme în fostele puşcării staliniste. Pe lîngă turismul de catastrofă şi turismul de război, mai interesează şi turismul spaţial ca fiţă cosmică, iată, există dorinţa de a repeta scena deja mitizată a micului pas făcut de Armstrong.

Cu toţii uităm că cel mai ciudat lucru în cea mai ciudată destinaţie posibilă este chiar cel care vizitează.

Lucia Terzea-Ofrim *este lector universitar la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti, unde predă cursuri de antropologie culturală.*

Laurenţiu BRĂTAN

Rătăcind prin Orient

despre plăcerile călătorului independent

Uneori, totul trece prin stomac. Sau cel puţin începe cu el. Pare o aserţiune trivială, dar în cazul de faţă nu e deloc. Asta pentru că în cazul de faţă e vorba de Orient, unde masa e actul de socializare cel mai simplu, firesc şi la-ndemînă. O direcţie de regulă opusă în comparaţie cu ceea ce vedem prin vitrinele viu colorate ale agenţiilor de voiaj. De fapt, vedem Orientul prin vitrinele viu colorate ale agenţiilor de voiaj, dar numai în unele ipostaze ale lui: fie cele de lux din Dubai, fie cîteva din Asia de Est şi Sud-Est (Thailanda, China, Japonia), fie sufoca(n)tul Istanbul. În cazul de faţă e vorba de ţări mai puţin (sau prea puţin) turistice din Orientul Mijlociu – multe din ele considerate riscante, plasate de aliaţii militari ai României de azi pe „axa răului". E vorba de Siria, Liban, Iran, Kurdistanul irakian... Apoi, e vorba de destinaţii ultra-exclusiviste ca Turkmenistanul (în care prea puţini turişti reuşesc să intre din cauza dictaturii şi a greutăţii de a obţine viza); altele cvasi-exclusiviste, ca Uzbekistanul şi Azerbaidjanul (pentru care nu e prea uşor să obţii vizele, dar totuşi la ani-lumină distanţă de Turkmenistan); ori unele deloc exclusiviste din acest punct de vedere, dar în care nimeni nu se gîndeşte să ajungă pentru că pur şi simplu nu sînt la modă, însă care sînt fascinante – un amestec de atemporal, exotic şi mister: Georgia şi Armenia.

Da, totul a-nceput acum vreo zece ani, odată cu mersul la cîteva restaurante orientale (arabe/libaneze) din Bucureşti. Arome cu totul diferite faţă de ceea ce mîncasem timp de douăzeci şi cinci de ani m-au fascinat în asemenea măsură, încît atracţia faţă de lumea arabo-islamică a devenit în cele din urmă irezistibilă. Cum pe vremea aceea agenţiile de voiaj aveau în proporţie de 95% destinaţii europene şi cum sînt oricum mult prea rebel ca să mă supun unor reguli de grup, m-am pus pe studiat ghiduri de călătorie pentru zone *off the beaten track*. Făcînd acest lucru, evident că nu-ţi ia mult să dai peste Biblia (sau Coranul, dacă preferaţi) călătorului independent: *Lonely Planet*. Are ediţii pentru practic orice bucăţică a Globului (de la Sahara la Antarctica şi de la Coreea de Nord la UK) şi-ţi oferă tot ce-ţi trebuie, astfel încît poţi pleca de-acasă fără nici o rezervare (nici de cazare, nici de transport), ci doar cu această carte în bagaj. În mod garantat ajungi la capătul lumii (şi poţi chiar trece de el) dacă urmezi instrucţiunile de-acolo. Aşadar, soluţia (dpdv al comodităţii) perfectă pentru cineva care vrea să simtă libertatea absolută, să plece pînă în Uzbekistan să zicem, fără nimic aranjat în prealabil. Trecînd prin Turcia, Kurdistanul irakian, Iran şi Turkmenistan. Chiar şi vizele – furcile caudine ale unei astfel de călătorii – le poţi obţine urmînd instrucţiunile din *Lonely Planet*, cu o condiţie, ce-i drept: să ai destul timp de aşteptat pe drum.

Călătoria în sine, nu destinaţia

Printre primele destinaţii au fost, aşadar, cele de „aici", „aproape": Siria, Liban, Iordania. *Via* Istanbul, firește – punctul de plecare pentru practic orice călătorie în Orient. Căci, evident, în astfel de călătorii, ceea ce contează e călătoria în sine, nu destinaţia, astfel că mergi cel mai adesea pe pămînt şi foarte rar prin aer. De fapt, nici măcar nu există o destinaţie anume. Ceea ce contează e un fel de rătăcire, de migraţie de la Vest la Est. Adică în sensul opus migraţiilor de-acum 1000 de ani şi din ziua de azi. De ce ai merge, de exemplu, de trei ori într-o ţară ca Iranul? Prima dată poate fi din cauză că n-ai reuşit să obţii o viză turistică (aşa e la-nceput – nu ştii prea multe despre birocraţie, crezi că totul trebuie să funcţioneze „europeneşte", nu ştii că poţi aştepta ani de zile răspunsul pentru o viză turistică, dacă n-o apuci pe calea cea mai sigură – o agenţie de voiaj iraniană, care să obţină autorizaţia de viză de la MAE iranian pentru tine). În cazul ăsta îţi vine ideea să ceri o viză de tranzit (de cinci zile), care se obţine mult mai uşor şi care-ţi dă posibilitatea să tranzitezi Iranul ca să poţi trece din Armenia în Azerbaidjan, care au frontiera închisă de douăzeci de ani din cauza războiului din Nagorno-Karabah. Poţi fi atît de fascinat, încît să vrei să te-ntorci. A doua oară şi chiar a treia.

Prima luare de contact cu Iranul te poate marca definitiv. Mai ales cînd intri din Armenia, la lăsarea unei seri cu lună plină. Sudul Armeniei în sine e oniric: foarte muntos, o succesiune de văi – una foarte aridă, una foarte verde, una foarte aridă, următoarea foarte verde ş.a.m.d. Încercaţi să vă imaginaţi apropierea de frontiera iraniană (despre care ştiţi ce auziţi la TV măcar o dată la două zile!) într-un astfel de peisaj selenar, luminat selenar! Se aude din depărtare Azanul de Maghrib, de dincolo de frontieră. Odată trecută frontiera armeană, femeile din autocar îşi pun *hejabul* – în Iran e obligatoriu pentru toate femeile să-şi acopere capul, braţele, picioarele. Fie că sînt iranience sau străine. Bărbaţii nu pot purta, în principiu, pantaloni scurţi – e considerat indecent şi o lipsă de respect faţă de localnici. Regulile morale stricte ale Iranului sînt binecunoscute întregii lumi, dar ceea ce nu e cunoscut e că sînt alte ţări mult mai conservatoare – Arabia Saudită, de exemplu. Doar că despre ele nu vorbeşte nimeni în România pentru că ei sînt aliaţii SUA, prin urmare şi aliaţii noştri. O diferenţă majoră, de exemplu, între Arabia Saudită şi Iran – în prima, femeile nu au drept de vot (de-abia acum se vorbeşte să se introducă de anul viitor!), în cea de-a doua au din 1963, iar el n-a fost abolit de Revoluţia Islamică (şi exemplele sînt mult mai numeroase şi-şi au locul mai degrabă într-un articol de specialitate, decît în cel de faţă).

Ceea ce contează e un fel de rătăcire, de migraţie de la Vest la Est.

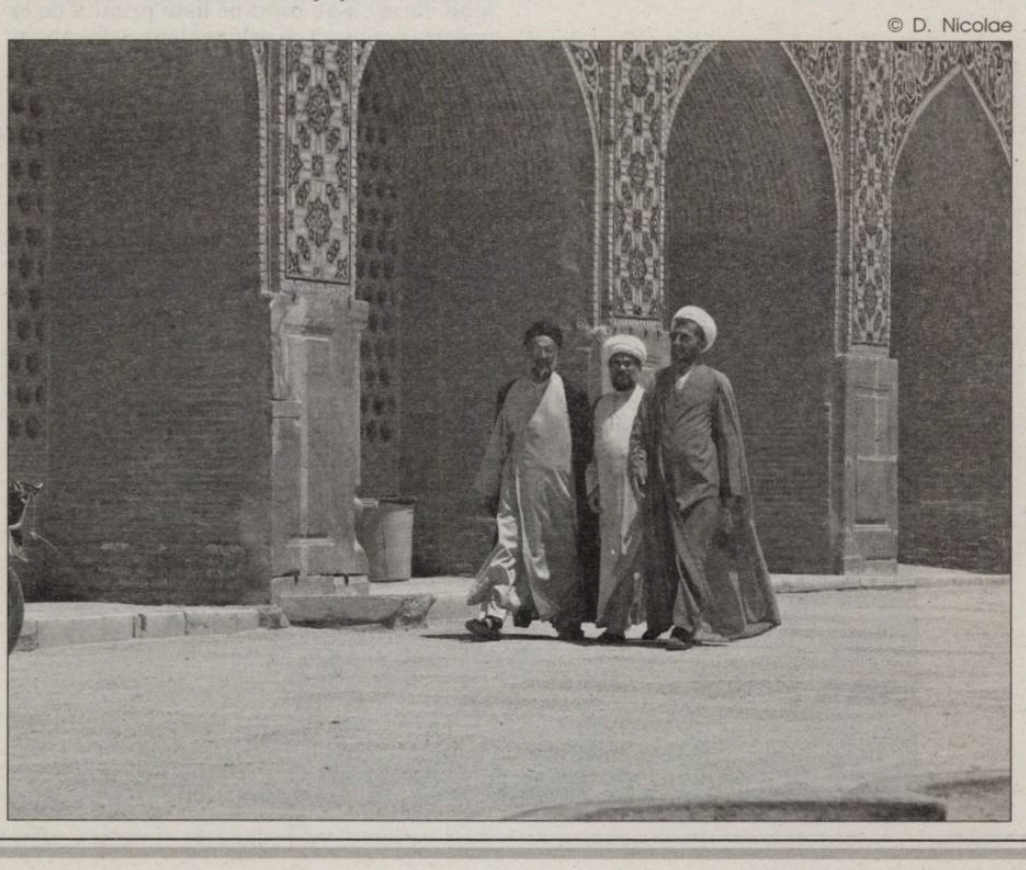

© D. Nicolae

Cărţi româneşti de călătorie:
Prima mea călătorie în străinătate, *coord. Bogdan Iancu, Editura ART, 2011;*
Mihai Barbu, Vînd kilometri, *Editura ART, 2010;*
Veronica Drăgoi, Camino. 800 de kilometri pe jos, *Editura Bucureşti, 2009;*
Ioan T. Morar, Cartea de la capătul lumii. Noua Caledonie: la un pas de Paradis, *Editura Polirom, 2007.*

Autocarul avansează spre punctul de frontieră iranian şi nodul din gîtul „exploratorului" cam inconştient de aventuros (care, în plus, călătoreşte singur) creşte: „Oare ce mă aşteaptă? Cîte ore de interogatorii la frontieră? Cîte percheziţii umilitoare? Ce mai contează, acum nu mai pot da înapoi... fie ce-o fi!". Cu cîteva seri înainte de a pleca în călătorie avusesem un vis foarte straniu – un amestec de surrealism desprins din *Bufniţa oarbă* a lui Saddeh Heddayat, femei înfăşurate în obsedantul *chador* negru şi un Azan agresiv şi hipnotic. Mă tot întrebam dacă a fost premonitoriu. Şi, dacă da, premonitoriu în ce sens? Care era premoniţia? Nu mai conta, exploratorul singuratic era deja faţă în faţă cu ofiţerul de la Imigraţie. Apoi cu cel de la controlul bagajelor. Apoi cu alţii. Nu-i venea să creadă cît de repede merge totul, cum i se urează „Welcome to Iran" şi cît de amabili sînt toţi. Nu-i vine să creadă cum îi e aruncat bagajul de pe banda aparatului de control cu raze X şi i se spune să treacă mai departe, fără ca draconicii gardieni ai Republicii Islamice să-l desfacă, să-l verifice ore în şir în căutare de alcool, carne de porc sau literatură pornografică (toate strict interzise, evident, în Iran).

Ce te poate fascina la Iran?

Asta avea să fie prima luare de contact cu o ţară în care m-am întors de două ori de-atunci şi în care m-aş întoarce de foarte multe ori de-acum încolo. Ce te poate fascina la Iran? Mii de lucruri – de la oamenii incredibil de primitori, amabili şi ospitalieri (n-am fost nicidecum în toate ţările din lume, dar bag mîna-n foc că Iranul e în top 3 la capitolul ospitalitate, iar Siria în top 5!); pînă la Isfahan, perla Orientului, ale cărui bijuterii de arhitectură safavidă sînt de-o frumuseţe ce te lasă perplex. Shiraz – oraşul poeţilor, al grădinilor şi al vinului ce-i poartă numele (acum dispărut din Republica Islamică, evident). Yazd – oraşul zoroastrienilor, încă activi în comunităţi numeroase în această zonă. Mashhad – cel mai sfînt oraş al Iranului, unde Haram-ul în care se află altarul lui Imam Reza e unul din cele mai importante locuri de pelerinaj din Orientul Mijlociu şi care e în sine o experienţă bulversantă. Kashan – oraşul de pe buza deşertului Dasht-e Lut, cel mai fierbinte din lume, cu temperaturi ce ating uneori 70°C şi în care 50°C se ating frecvent, cu nişte formaţiuni geologice care par aterizate de pe altă planetă. Şi chiar urîtul şi imensul Teheran, copleşitor de mare – undeva între 13 şi 15 milioane de locuitori. Iranul e o ţară extrem de diversă geoclimatic şi cultural. Chiar de-ar fi să mergi patru ani la rînd, ai de fiecare dată ceva surprinzător de descoperit. Asta da o destinaţie de vacanţă! Unde mai pui că nu eşti decît extrem de rar copleşit de cohorte de turişti, că (în mod neaşteptat) vara e foarte acceptabil în interior şi iarna poţi face plajă la Golful Persic (în unele locuri special amenajate, ce-i drept), că exotismul e la el acasă la aceeaşi distanţă de Bucureşti ca Parisul... Cred că sînt argumente suficiente pentru a putea înţelege de ce Iranul – destinaţie de vacanţă.

Evident, destinaţiile nonconformiste sînt... era să zic infinite. Nu, prin definiţie ele nu sînt infinite, căci planeta noastră e finită. Dar ele sînt, în orice caz, atît de numeroase, încît poţi trăi o viaţă fără să le epuizezi. M-am oprit aici la una singură, care m-a fascinat cel mai tare, pentru că spaţiul e prea scurt. Dar – serios! – ele sînt cumplit de numeroase. Frustrant de numeroase pentru un workaholic care-şi permite doar două-trei pe an.

***Laurenţiu Brătan** este critic de film.*

Marius CHIVU

Namaste Himalaya!

„Auzi, tu nu ţi-ai dorit niciodată să ajungi pe Himalaya?! Crezi că ai putea urca pînă la vreo 5400 de metri? Te-ar tenta să plecăm în Nepal pentru un trekking de trei săptămîni în care am traversa Thorung La, cea mai înaltă trecătoare din lume?“ La telefon era Cătălin, prietenul meu din copilărie, cu care am făcut: meciuri de fotbal formidabile în curtea grădiniţei din spatele blocului, meditaţii la gramatică pentru admiterea la facultate şi turul pe biciclete al insulei greceşti Zakynthos. Cătălin e un tip inteligent şi foarte informat – ştie cîte ceva despre toate: mitologie scandinavă, marketing online, fizică cuantică, cinematografie japoneză etc. –, dar, mai ales, e un tip prudent. N-aş pleca cu nimeni altcineva atît de departe de casă şi într-o călătorie prin locuri despre care ştiu atît de puţine. Pentru că, trebuie să recunosc, în acel moment nu ştiam mai nimic despre Nepal – ţara care i-a dat pe Buddha şi pe Yeti –, abia dacă îl puteam localiza pe hartă. Iar despre Himalaya, în afară de cîteva filme în care alpiniştii îşi dau duhul (la propriu) urcînd vîrfuri de 8000 m, ce poţi să ştii cu adevărat?! Că este „acoperişul lumii“.

Cînd a venit cu propunerea asta deopotrivă tentantă şi înspăimîntătoare – cîndva imediat după Anul Nou –, i-am răspuns că trebuie să mă mai gîndesc. Însă ideea a crescut în mintea mea ca un bulgăre de zăpadă, pînă cînd m-am trezit că numai asta aveam în cap. În ultima zi a lui ianuarie cumpăram deja biletele de avion spre Kathmandu, şi ca nu cumva să ne răzgîndim, dar şi pentru că trebuia să prindem ultima lună de dinaintea musonului. Apoi am început pregătirile, spre îngrijorarea prietenilor care preferau să nu mă ia, deocamdată, în serios.

Întîmplarea a făcut să aflu că alpinistul Alex Găvan (care urcă vîrfuri de 8000 m mai des decît mergem noi la Zoo) pregătea, în aceeaşi perioadă, o expediţie tot în zona Nepalului, pentru a cuceri un alt „optmiar“. Firește, noi eram dintr-un cu totul alt film, mai exact dintr-unul pentru copii. Nu sînt chiar ceea ce se cheamă un pantofar, din cei care urcă pe munţi doar de 1 mai, încălţaţi în pantofi, purtînd blugi şi ţinînd o doză de bere în mînă, dar nici un munţoman, cu atît mai puţin vreun căţărător. Nu mai urcasem pe munte din facultate şi cînd zic munte, mă refer la vîrful Omu. Aşa că am luat-o uşor. Pentru început am renunţat să mai merg cu liftul şi mi-am dat seama că cinci etaje urcate ceva mai repede sînt suficiente să te ia cu ameţeală şi să ţi se înfunde urechile cu bătăile precipitate ale inimii. Apoi am început să alerg. Mai întîi în jurul blocului, cel mai bine era noaptea, impulsionat şi de cîinii comunitari care se adunau de pe toate străduţele şi alergau după mine, cu destulă determinare zgomotoasă, încît să iau alergatul foarte în serios. Apoi, după ce mi-am dat seama că n-are rost să ştie tot Giuleştiul cum mă antrenez eu pentru Himalaya, am început să alerg dimineaţa pe faleza Lacului Morii. Era iarnă, iar lacul – îngheţat, uneori ascuns după o perdea de gheaţă, alteori strălucind în soare. Cînd urcam în fugă treptele falezei dinspre parcul Crîngaşi, mă simţeam ca Rocky, iar cînd ajungeam pe insulă şi alergam pe zăpadă, mă simţeam tot ca Rocky, dar cel din seria IV, cu Dolph Lundgren, în Rusia. Firește, nu era ca şi cum m-aş fi dus în Nepal pentru a-mi apăra centura de cronicar literar, dar care băiat aflat în preajma unei astfel de încercări bărbăteşti nu e dominat de imaginarul eroului preferat!?

Între timp, Cătălin începuse schimbul de e-mail-uri cu o agenţie de turism din Kathmandu care avea să se ocupe cu stabilirea rutei de trekking, eliberarea permiselor pentru accesul în zona de rezervaţie Annapurna, arvunirea unor şerpaşi/porteri care să ne care echipamentul şi, în general, cu furnizarea tuturor informaţiilor de care aveam nevoie. Întrebărilor sau îngrijorărilor noastre, în general legate de Hight Altitude Sickness (despre care ştiam doar că poate ucide), climă, dificultatea traseului, mîncare, tipul de echipament necesar etc., fata de la agenţia nepaleză răspundea cu o promptitudine şi cu o siguranţă care ne dădeau curaj. Oricum, urma să facem parte dintr-un grup internaţional de cinci persoane, la care se adăugau porterii fiecăruia şi ghidul, plus – cel puţin aşa înţelesesem noi la momentul acela – un bucătar şi un medic.

© C. Găitănaru

Dacă am fi aflat atunci că vom ajunge să urcăm pe Himalaya doar noi doi, nu ştiu ce formă ar fi luat îngrijorarea noastră. Dar toate la timpul lor.

„Cînd călătoreşti în străinătate înveţi mai multe despre propria cultură, decît despre cea pe care o vizitezi.“

CLINT BORGEN

„Climb like a goat, don't smell like one“

Faptul că nu ştiam mai nimic despre Nepal şi Himalaya era însă o ignoranţă prematură. Mi-am dat seama de asta în primele cinci minute cînd am păşit în magazinul de echipament montan situat în Calea Moşilor nr. 27 şi numit, cum altfel, Himalaya. Eram copleşit nu atît de rafturile înalte de patru metri cu sute de produse despre care habar n-aveam la ce folosesc, cît de sentimentul că abia acum părea cu adevărat că urma să fac ceva destul de important. Băieţii de acolo, în frunte cu David (a cărui amabilitate şi simpatie pentru începătorul care eram mi-au dat mult curaj), s-au uitat pe lista primită de la agenţia nepaleză cu echipamentul de care aveam nevoie şi au decis că ştiu ei mai bine. M-am lăsat pe mîna lor.

În următoarele două săptămîni am probat şi m-am familiarizat cu toate hainele alea ciudate, complexe şi colorate pe care urma să le port prin munţii Himalayei pentru aproape o lună de zile. Habar n-aveam ce-nseamnă să te-mbraci în straturi, nu ştiam nici măcar ordinea în care trebuie luate un polar, un wind-stopper şi o bluză power-dry, nu văzusem niciodată cum arată un buff, darămite să-l port în cinci feluri diferite, nici nu auzisem vreodată de textile cu argint, de goretex, vibram, primaloft sau parameta S. Iar ideea şi expresia „ciorapi şi chiloţi tehnici“ m-au făcut să rîd. Deşi îmi dădeam şi eu seama că e vital să *„climb like a goat,* [dar să] *don't smell like one“,* cum citisem pe una dintre etichete. Erau o mie de situaţii pe care nu le luasem în calcul şi atîtea lucruri la care nu mă gîndisem, iar acolo, în acel *wonderland* al echipamentului montan, existau soluţii pentru orice, de la recipientul incasabil pentru apă, pînă la sacul de dormit care rezistă la temperaturi de pînă la -20°C şi ochelarii care te protejează de reflexia zăpezii sub soarele de la 5000 m.

În tot acest timp, am căutat blogurile celor care mai făcuseră circuitul Annapurna şi care trecuseră prin pasul Thorung La (cuvîntul „hell“ apărea destul de frecvent), am făcut rost de ghidul *Lonely Planet,* am primit nişte albume foto de la prieteni, am scris e-mail-uri şi ne-am întîlnit cu cei care mai fuseseră pe Himalaya şi care ne puteau răspunde la tot felul de întrebări (gen „există acoperire pentru telefoanele noastre mobile?“ – nu, nici un operator de la noi nu are roaming în Nepal) sau care ne puteau da sfaturi utile privind barba pe care ar fi indicat s-o las să crească pentru a-mi proteja pielea feţei sau numărul perechilor de ciorapi şi tipurile de creme, vitamine şi medicamente pe care ar fi bine să le avem cu noi.

Shakira & pisica neagră

Ultima zi a lui aprilie, cînd aveam biletele de avion spre Nepal, a venit foarte repede. Atît de repede, încît ghidul *Lonely Planet* a rămas necitit (dar asta cumva şi deliberat, căci am ales să-mi păstrez intacte resursele de uimire, să descopăr singur şi nu să recunosc ce-am citit la alţii), alergările au fost compromise de mesele şi de trîndăveala de Paşti (plus că mă săturasem de atîta febră musculară), iar sfaturile contradictorii primite de la unii şi de la alţii le-am lăsat la latitudinea instinctului propriu şi de ultim moment. Cătălin a venit la mine cu cîteva zile înaintea plecării pentru a confrunta listele cu ce urma să ia fiecare. Părea că sîntem pregătiţi pentru orice.

În ziua plecării, un prieten ne-a dus (chiar de ziua lui de naştere) cu maşina la aeroport. A fost prima dată cînd am simţit cu adevărat emoţia. Şi nu pentru că urma să pierd returul semifinalei Ligii Campionilor dintre Barcelona şi Real Madrid sau concertul Shakirei, nici pentru că urma să mă rup pentru o lună de zile cu totul de viaţa, prietenii, jobul, pasiunile şi tabieturile mele, nici măcar pentru că mi-am luat rămas bun de la părinţii mei la telefon (ca să nu-şi facă griji, le spusesem doar că plec la Kathmandu), ci pentru că, pur şi simplu, abia atunci am realizat cu adevărat că urma să fac poate cea mai spectaculoasă şi importantă călătorie din viaţa mea. Anticipam că mă voi întoarce cu perspectiva schimbată, mai toţi îmi spuseseră asta, chiar mă avertizaseră asupra „aspectului spiritual“, să nu trec cumva la hinduism, şi abia aşteptam să aflu cum şi în ce fel.

Imediat ce-a pornit maşina, o pisică neagră ne-a tăiat calea chiar în faţa blocului. Ce să fi făcut?! Ne-am pus pe rîs. Dar emoţia din noi a crescut cu cîteva grade.

© M. Chivu

(povestea aventurii spre pasul Thorung va face subiectul cărţii Vară nepaleză. Trei săptămîni în Himalaya, *în pregătire la Editura Humanitas)*

Cătălin TOADER

Nomazii festivalurilor

Odată cu deschiderea graniţelor către lumea largă, spectrul social românesc s-a îmbogăţit cu cîteva specii de călători, fiecare cu particularităţile şi bugetul său: *turistul-de-portofoliu* (care bifează orice şi se fotografiază cu toate maşinile sport); *turistul-de-fiţe* (care-şi împarte timpul între shopping şi cîrciumi alese) şi *turistul-de-conferinţe* (genul care foloseşte singurele ore libere pentru a scotoci rafturile cu solduri). Printre miile de astfel de turişti şi-a făcut loc, modestă şi oarecum stingheră, o subspecie care are alte ambiţii. *Turistul-de-concert-sau-festival* este uşor de reperat. Are aer hippie, se cazează în camere cu multe paturi în hosteluri, se îmbracă sport şi mănîncă la plimbă-tava, economisind astfel bani pentru un tricou cu Roger Waters sau un album U2 semnat. Din fericire, în cei peste 15 ani de cînd fac parte din acest trib nomad, numărul celor care-şi împart bugetul de vară între festivalurile locale şi cele internaţionale a crescut vizibil. Mai mult, am ajuns să vedem mereu feţe cunoscute, fie că vorbim despre mari concerte la Zagreb, Budapesta sau Praga ori despre festivaluri în Bulgaria, Anglia sau Germania. Printr-un proces aproape alchimic, tinerii care bîntuie continentul cu rucsacurile în spate au devenit cetăţeni de onoare ai Muzicii Bune.

Primele contacte cu concertele şi festivalurile de afară au venit odată cu călătoriile în interes de serviciu din anii '90. În 1996, la prima mea participare (doar ca jurnalist acreditat, din păcate) la turneul de tenis de la Roland Garros, am descoperit celebrul Virgin Megastore de pe Champs Elysées. În fazele incipiente ale concursului aveam destul timp liber, astfel că petreceam ore întregi în acest adevărat templu audio-video. Acolo am văzut primele afişe cu toate concertele importante din Paris şi tot acolo am asistat la o prestaţie live a Cesariei Evora. Era doar un mini-concert ocazionat de o lansare de disc, dar tot era ceva. Am început să cutreier apoi Cartierul Latin şi zona Montmartre, mai ales seara tîrziu, în căutarea beciurilor în care se produceau trupe de rock şi mai ales jazz. Aşa am ajuns, într-o săptămînă de februarie parizian, la Conservatorul de la Porte de Pantin, unde am asistat la un regal de free jazz – rock experimental cu Marc Ribot, Magma şi Sun Râ Arkestra. Mai tîrziu, Internetul ne-a facilitat căutarea de concerte şi festivaluri. Ajunsesem să scormonesc săptămînal în rubrica „tour dates" de pe paginile web ale cîtorva zeci de artişti şi trupe preferate. Căutarea în sine valora cît un sfert de concert, mai ales dacă era vorba despre artişti destul de bătrîni, încît să ajungi să te întrebi dacă nu era ultima şansă de a-i vedea la lucru. Erau vremuri excelente, un adevărat pionierat într-ale turismului de concert, fiindcă aproape fiecare destinaţie era nouă, astfel că descoperirea unei pieţe interesante, magnetismul unei clădiri frumoase ori senzaţiile culinare trăite în cîte-un birt erau emoţii la fel de puternice. Uneori, cele mai speciale concerte erau cele la care ajungeai din întîmplare. Îmi amintesc de un concediu dedicat festivalului de jazz de la Perugia, prin 2007. În timpul plimbărilor noastre prin satele din Umbria şi Toscana, am nimerit, în acelaşi weekend, la trei concerte ale unor nume de legendă: Lou Reed, Peter Gabriel şi Van Der Graaf Generator. N-am putut intra la toate, deşi biletele nu erau mai mult de 15 euro de persoană, dar am aflat că la ei se poate şi fără să-ţi impui să aduci trei mii de oameni într-o sală cu acustică mizerabilă. Cu cîţiva ani înainte (în Canada, cu bugetul epuizat), am muncit la o fermă la care trebuia să curăţ zilnic grajdurile (literalmente!) a 80 de oi, doar pentru că banii urmau să-mi asigure un loc în primele rînduri la un concert Rush. Şi poveştile cu şi despre concerte pot continua.

© C. Toader

Acum ştim aproape tot ce merită văzut-admirat-gustat-încercat în multe oraşe care găzduiesc, prin tradiţie, şi concerte sau festivaluri. Spre exemplificare, ştim că la Praga berea Pilsner Urquell la halbă şi mîncarea cu mult sos sînt mult mai bune şi hotărît mai ieftine pe inelul 3 (unde inelul 1 e cel din centrul oraşului), la doar 4-5 staţii de tramvai de zona turistică. Mai ştim că la Budapesta mergi degeaba dacă nu ajungi să mănînci măcar o dată la For Sale (unde găseşti pe masă un castron cu alune din partea casei, ale căror coji trebuie aruncate pe jos), sau că la Sofia poţi găsi modele de bascheţi Converse care pe la noi n-au ajuns vreodată. La Belgrad poţi mînca în fiecare seară în oraş, aşa cum fac toţi sîrbii; mîncarea este extrem de bună şi foarte ieftină, iar pe Sava şi pe Dunăre ai sute de cîrciumi plutitoare din care poţi alege. Vorbind despre buget, există şi aici diverse variante. Înainte, mergeam la concertele din străinătate cu maşina sau cu avionul fiindcă ne permiteam. Acum, paradoxal, dar adevărat, mergem cu avionul fiindcă e mult mai ieftin. Dacă ştii ce concerte vrei să bifezi şi-ţi iei biletele din timp, poţi ieşi foarte bine, financiar vorbind. Mai mult, există agenţii de turism care s-au specializat pe oferte dedicate turismului de concert/festival, aşa că, imediat ce ai încercuit data şi locul, poţi începe căutarea. Concertul te va răsplăti, cu vîrf şi îndesat, pentru toate eforturile pe care le depui. Mie, cel puţin, mi s-a întîmplat de fiecare dată.

***Cătălin Toader** este jurnalist.*

Maria BALABAŞ

Cea mai scurtă cale

Cînd eram copil, îşi făcuse loc în imaginaţia mea o idee curioasă. Îmi doream să le cînt indienilor apaşi sonate de Beethoven, gîndindu-mă că o astfel de experienţă ar fi însemnat un fantastic progres spiritual pentru ei. Pînă să ajung la pieile roşii, am călătorit, însă, căutînd propria evoluţie, influenţată mai întîi de lecturile din Mircea Eliade şi de prieteniile mistice dezvoltate în şi după liceu, iar ulterior de meseria pe care o practic; uitîndu-mă înapoi, simt că toate plecările mele păstrează ceva din evadarea suprarealistă care-mi surîsese în copilărie.

În urmă cu patru ani, „cel mai departe" a-nsemnat o tură de vreo două luni şi jumătate în India şi Nepal. Îmi amintesc frica puternică de microbi, de boală, senzaţie pe care nu mi-o explicam, eu ştiindu-mă sănătoasă şi curajoasă, altminteri. Frică am simţit şi la 4500 de metri cînd vedeam că nu mă mai ajută corpul, deşi eu rezistasem cel mai bine la traseu pînă atunci. Frică şi în Varanasi, la gîndul că Gangele, odată aţins, o să mi se infiltreze adînc şi iremediabil pînă în măduvă şi o să mă murdărească pe vecie. Dincolo de toate acestea, peste sufletul meu se instalau liniştea şi pacea. Eram departe de mine cea veche şi mă reinventam; nu avea cum să mi se întîmple nimic rău, iar oamenii întîlniţi erau, fiecare în parte, căi către o societate în care mă simţeam, surprinzător, în largul meu. Fiecare personalitate conta, deciziile mele erau respectate, gusturile mele erau în acord cu lumea. Într-una din zile mi-am tăiat părul, dorindu-mi să nu mai umblu cu jumătăţi de măsură. În alta am renunţat la carne. Deşi am avut parte de multe dintre conforturile specifice marii reţele de backpackeri şi, uneori, simţeam că sînt înconjurată de artificial, ştiam că nu se oprea niciodată căutarea spirituală. În ultima zi, înainte să ne suim în avion, am mîncat cu o poftă nesfîrşită, exact în restaurantul de stradă de care-mi fusese mai frică la început. Am acumulat o energie extraordinară în acest timp. Acasă am început să ne adunăm în apartamentul meu de la etajul X şi să facem muzică pe podea. Prima „piesă" rezultată în urma unei astfel de seri s-a numit „Resistere" şi era o avalanşă de verbe în latină peste un ritm obsesiv bătut în tobe, chitare, viori, parchet, sticle.

© M. Balabaş

Mi-am dorit să mă reîntorc în India, dar viaţa mea a vrut altfel. După cîţiva ani, am plecat cu delegaţia oficială şi cu Orchestra Naţională Radio în China, la Shanghai, pentru trei zile. În avion erau Ilie Năstase, Gheorghe Hagi, Elena Udrea, Emil Hurezeanu, Teodor Baconschi, Gheorghe Zamfir. Mergeam cu toţii la Expoziţia Mondială, ca să participăm la sărbătorirea Zilei României şi lansarea brandului de ţară. Pe o scară borgesiană a statutului social, trecusem în doar cîţiva ani de la nivelul „hippie pierdut în India", la cel foarte îndepărtat de „jurnalist oficial la Shanghai". La început fascinant, Shanghai-ul mi-a rămas în amintire ca o caricatură poluată. Locuiam în „satul" de zgîrie-nori special construit pentru expoziţie. Într-una din nopţi am mers la o petrecere în togi romane, într-unul dintre apartamentele puse la dispoziţie oaspeţilor. Am acceptat invitaţia, gîndindu-mă că o să regăsesc ceva din atmosfera umană a Indiei mele. După nici zece minute am plecat, dezamăgită de inconsistenţa pe care-o simţisem, m-am refugiat pe balconul de la etajul XV şi-am vorbit pînă la ziuă de Milorad Pavić şi de Prokofiev.

Aurmat Africa. Rwanda. Am plecat în Kigali cu un proiect european care, în numele păcii, reunea 12 jurnalişti europeni şi 12 africani. După îndelungi interviuri şi chestionare am fost acceptată printre participanţi. Datorită *african time,* viza de Rwanda am primit-o cu 20 de minute înainte să plece avionul din Bruxelles, ceea ce a însemnat o groază de emoţii şi o goană nebună prin aeroport. Odată ajunşi la faţa locului au început să se ţină lanţ dezamăgirile, pentru că nu învăţam să fim jurnalişti mai buni, ideea de pace se situa undeva între superficialitate şi kitsch, iar noi ne-am petrecut marea parte a celor zece zile pe nişte scaune, în cerc, într-o sală de conferinţe, înnebunind la gîndul că sîntem în Africa şi nu trăim nimic african. Procesele afective mi s-au accelerat puternic în acea perioadă. Nu comunicam cu nimeni din grup, reacţiile mele fireşti erau blocate 10-12 ore pe zi din cauza discuţiilor interminabile, trebuia să scormonesc în memoria mea şi să particip la nişte activităţi care-mi produceau o puternică reacţie adversă scopului lor. Mi s-a făcut un dor nebun de casă şi de oamenii mei, mi-am dat seama că muzica face parte constitutivă din mine şi din rolul meu social şi, pentru prima oară în călătoriile mele, mi-am dorit să mă întorc *la ale mele*. Nu era vina Mamei Africa... Puţinul timp pe care l-am petrecut pe străzi, în oraş, cu oamenii locului, la biserică sau în piaţă, a fost vibrant. Într-una dintre bisericile devenite locuri de pelerinaj în urma genocidului din 1994, am simţit ce-nseamnă un gest tabu. Altarul era sculptat, dar imaginea era acoperită pe jumătate de o faţă de masă stropită de sîngele victimelor. Ar fi însemnat să o ating ca să văd imaginea în întregime.

M-am întors acasă convinsă că, cel puţin în perioada următoare, căutarea de sine se afla în balanţă. Am plecat, însă, în Deltă şi, aici, în România, am avut senzaţia unei călătorii care adăuga o semnificaţie mult mai profundă tuturor plecărilor mele anterioare. De la filozofia simplă a pescarului din Periprava, la slujba de rit vechi, la cimitirul din Sulina şi curcanul Beladin – ultim şi demn reprezentant al rasei lui pur românesti – totul mi-a vorbit pe acea limbă a sufletului pe care o căutam în India, China sau Africa. Odată demult, în Retezat, am auzit un vechi proverb chinezesc care spunea că „cea mai scurtă cale către tine însuţi e ocolul Pămîntului". Pentru mine, pare să fie adevărat.

***Maria Balabaş** este vocea proiectului Avant'n'Gard. Mai multe pe www.myspace.com/avantngard.*

„Am organizat prima expediție românească pe Everest"

interviu cu David NEACȘU

Pînă în 1993 ați fost instructor de ghizi, apoi director de agenție de turism, cum ați ajuns să deschideți primul magazin românesc de echipament montan?

În 1993 făceam parte din ceea ce ar fi trebuit să fie prima expediție românească pe Everest. Niște indivizi s-au apucat de organizat expediția, au deschis un cont bancar în care să se depună fondurile necesare logisticii, apoi au fugit cu banii. Prima inițiativă de expediție românească pe Everest a fost, așadar, o țeapă. Atunci eu aveam puși deoparte 7000 de dolari pentru expediție și cu acei bani am deschis magazinul Himalaya, pe care ulterior l-am mărit, apoi am mai deschis unul, iar în 1998 am închiriat spațiul actual care, între timp, a ajuns să se întindă pe 700 de metri pătrați.

Pe Everest ați mai ajuns?

În 2003 am plecat cu ceea ce chiar a fost prima expediție românească pe Everest. Paisprezece alpiniști români din care patru au ajuns și în vîrf: Teodor Tulpan și Lucian Bogdan din Sibiu, Marius Gane din București și Gică Dijmărescu, român stabilit în State. Chiar eu am organizat și condus acea primă expediție românească pe Everest (cu ocazia aniversării a 50 de ani de la cucerirea Everestului), strîngînd 335.000 de dolari din fonduri de la Guvern și din donații private. A fost a doua expediție din lume pe Everest, ca număr de alpiniști, după cea chineză.

Dvs. n-ați fost printre cei patru care au ajuns în vîrf?

Din păcate, nu. Am suferit un preinfarct atunci...

Și n-ați mai încercat?

Nu, eu în Himalaya nu mai vreau să merg.

Dar pe alți munți ați mai urcat...

Absolut. Am început în 1994, am fost primul român pe Kilimanjaro și pe Mont Kenya, în prima expediție românească în Africa, cînd am și stabilit recordul mondial de viteză în ascensiune. Apoi am urcat pe Mont Blanc, pe McKinley în Alaska, pe Aconcagua (altă premieră românească, eu fiind și conducătorul expediției), pe Illimani, Cotopaxi, Huascaran, Orizaba și pe vulcanul Mismi – toate în America de Sud, pe Vinson în Antarctica, pe Ruwenzori în Africa (tot premieră românească), pe Klucev în Kamchatka, pe Kalla Patthar în Nepal, pe Carstensz Pyramid în Papua Noua Guinee, pe Cook în Noua Zeelandă și pe alte vîrfuri...

De cîte ori urcați pe munți?

Cam de trei ori pe an. Anul acesta, spre exemplu, am urcat pe vîrful Margherita în Uganda, pe Salcantay în Peru și pe Orizaba în Mexic. La anul voi pleca din nou în Uganda, în Kamchatka și în Papua Noua Guinee, pe același Carstensz Pyramid. Nu mai vreau să fac premiere, vreau să merg pe munții care mi-au plăcut mie cel mai mult.

Se pare că există destul de mulți alpiniști români buni.

Eu consider că alpiniștii români de altitudine foarte buni sînt acești opt-nouă băieți: Horia Colibășanu din Timișoara, cel mai bun alpinist al momentului; Marius Gane, care a urcat pe Gasherbrum, este cel mai în vîrstă, dar e în continuare foarte bun; Alex Găvan; ar mai fi trei băieți, care acum se întorc din Cho Oyu: Tibi Pintilie, Bogdan Pintilie și Adrian Faku; Unguraș din Sf. Gheorghe; Tulit Zsombor și Jo Indianul, din Arad și Cluj, care au făcut anul acesta tura marilor pereți din Europa... Mai sînt și alții foarte tineri și foarte buni, o generație care o depășește pe a mea.

Ce-i avantajează?

Gîndesc altfel decît noi. Atunci era o adevărată aventură fie și numai să visezi că te duci în Africa. Eu, înainte de Kilimanjaro, am pierdut șase luni ocupîndu-mă doar cu logistica. Atunci era și război în Somalia, am plecat în avioane militare cu trupele care se schimbau în Mogadiscio. Pînă la Nairobi am zburat tot cu un avion militar – ne-au făcut sergenți la apelul bocancilor, ca să ne poată lua cu ei. Erau probleme mari de bani, de viză, de bilete de avion...

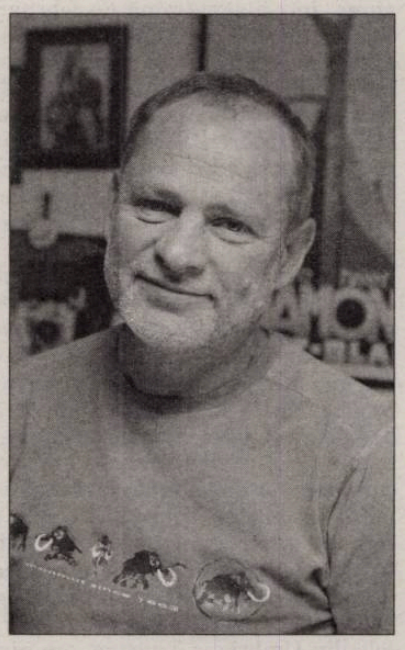

„Nimic nu e mai incitant decît sentimentul copilăresc al mirării cînd te afli într-o țară străină unde ești ignorant în aproape orice."

BILL BRYSON

Acum nu e greu pentru un alpinist român să strîngă două-trei mii de euro pentru o expediție. Biletul de avion costă ceva mai scump, dar în mai toate țările acestea e mai ieftin decît în România. Oricum, succesul fiecărui alpinist român parcă este și succesul meu. De pildă, astă-iarnă, Crina „Coco" Popescu, o fată de doar 16 ani, a ajuns în Antarctica pe vîrful Vinson. Cînd am aflat, m-am bucurat de parcă aș fi ajuns eu acolo. Lumea nu realizează, de obicei, cît de greu este să reușești așa ceva. Citesc tot felul de indivizi care-și dau cu părerea pe forumuri că ce mare lucru este să ajungi azi în Antarctica sau pe Everest. Ei nu știu despre ce vorbesc. Habar nu au cum se pregătește o ascensiune, ce presupune și ce înseamnă cu adevărat. E o mare performanță, dacă n-ar fi așa, toată lumea s-ar duce.

Sînt acești alpiniști clienții magazinului Himalaya?

Da, în mare parte, da. Majoritatea sînt buni amici cu mine, ne cunoaștem, păstrăm legătura, ne ajutăm. Dar sînt și foarte mulți români care pleacă, în fiecare an, în expediții îndepărtate și pe care nu-i cunosc. Mulți lucrează în multinaționale și, probabil, s-au săturat de viața de firmă. Anul acesta 20 de români, care nu sînt alpiniști, au ajuns pe Kilimanjaro. Este mare lucru că românii pleacă de-acasă în acest scop.

Cadavrele de pe Everest

Felul în care s-a dezvoltat turismul ajută pe oricine, zilele astea. Pe Everest acum, în fiecare an, ajung cam o mie de oameni în tabăra de bază...

Da, dar pe munte urcă doar cîteva sute și numai cîțiva ajung în vîrf. E o aventură doar să urci pînă în tabăra de bază, mai ales pe părțile tibetană și nepaleză. Ca să ajungi în vîrf este însă o altă poveste. Cînd am fost, eram 900 de alpiniști în tabăra de bază și au reușit să urce pe vîrf doar 36.

Sînt adevărate poveștile cu cadavrele alpiniștilor care atîrnă pe stînci?

Cum să nu. Am fotografii cu ele.

De ce nu se aduc acasă?

Pentru că asta înseamnă o altă expediție. Trebuie să se plătească taxe pentru șapte-opt oameni, adică 14 mii de dolari de fiecare, trebuie să se plătească buteliile de oxigen... Costurile sînt foarte mari și nimeni nu și le permite. E aproape imposibil. Dar cadavrele alea sînt conservate, nu se descompun din cauza frigului și a lipsei de oxigen. Tocmai s-a găsit cadavrul lui George Mallory, alpinist englez care a murit în 1924. Se află undeva la 300 de metri sub vîrf.

Pe Everest rămîn și buteliile de oxigen...

Da, buteliile de oxigen sînt lăsate special de șerpași pentru că la doi-trei ani ei organizează expediții speciale de aducere a lor. Buteliile sînt apoi reînchiriate cu 150 de dolari și îți trebuie cam patru-cinci pentru o ascensiune. Everestul e singurul „optmiar" care nu poate fi urcat fără oxigen suplimentar. Cele cîteva sute de metri în plus față de vîrfurile următoare, cam de la Bușteni la Babele, reprezintă o diferență de altitudine fantastic de mare. Au existat cîțiva alpiniști care au făcut Everestul fără oxigen, dar asta nu s-a mai întîmplat de ani de zile. Trebuie să ți se alinieze planetele pentru a reuși: trebuie să ai vreme bună, să nu bată vîntul, altfel îți ia și umbra de oxigen care mai e pe-acolo, trebuie să fii extraordinar de bine aclimatizat... 80% dintre cei care urcă fără oxigen mor.

© M. Chivu

Caracter și experiență

Dvs. îi spijiniți pe tinerii care vor să plece în expediții...

Da, îmi place să le povestesc ce trebuie făcut acolo, pe munți, pentru că am trăit toate astea. Oricine poate găsi aici sfaturi și recomandări.

Există o anume solidaritate între cei care urcă pe munți...

Așa e, dar nu numai între urcători, eu l-am sprijinit și pe Andrei Roșu, maratonistul care a alergat la Polul Nord, la Polul Sud, în maratonul Everestului, în deșert... L-am ajutat cu sfaturi și cu echipament, căci la -50 de grade îți trebuie echipament serios.

Mulți nu înțeleg importanța unui echipament bun.

Pentru că sînt „habarniști" și înțeleg prin munte doar Sinaia. În ascensiunile pe munții adevărați, unde riști foarte mult, echipamentul bun face diferența dintre viață și moarte. Echipamentul bun asigură cel puțin 50% din succes, restul – fizicul și antrenamentul.

Ce fel de oameni intră în magazinul dvs.?

Sînt două tipuri de oameni: cei care știu ce vor, alții care vin să învețe. Cer ajutor, sfaturi și le ascultă. Andrei Roșu a venit și mi-a spus: „Vreau să plec în Antarctica, ce mă sfătuiți?". Și l-am ajutat, căci eu am fost acolo și am știut ce-i trebuie. Aici nu poți veni să cumperi pur și simplu un sac de dormit. Ce fel de sac îți trebuie: pentru Vama Veche, pentru Bucegi sau pentru Annapurna? Dar, în general, oamenii știu că aici pot găsi orice echipament, și pentru profesioniști, și pentru amatori.

În România mai urcați pe munți?

Săptămînal, mai mult ca aici nu-mi place nicăieri. Și recomand oricui munții de la noi. De pildă, Piatra Craiului e un munte unde înveți cum să calci, așa cum în Bucegi înveți să te cațeri.

Cum se împacă familia dvs. cu atîtea plecări de acasă?

Nu se împacă, de-asta sînt și divorțat. Cînd cu Everestul, am fost plecat de acasă o jumătate de an, iar cînd m-am întors am intrat într-o lungă depresie.

Încrederea în cei cu care pleci pe munte este esențială, dvs. cum vă alegeți tovarășii de ascensiune?

Acum știu cine ce face în expediții, cine mănîncă ciocolata celuilalt, cine fură pioletul celuilalt, căci, din păcate, se mai întîmplă și asemenea lucruri. Am trei criterii după care îmi aleg colegii de munte: caracterul sau moralitatea, experiența la altitudine, căci poți fi foarte bun cățărător, dar la altitudine corpul tău poate claca, și experiența din ultimii ani, adică antrenamentul la zi.

Care este lecția fundamentală pe care ați învățat-o de la munte?

Muntele m-a învățat un lucru: nu mai judec oamenii decît după ce îi cunosc foarte bine.

a consemnat Marius CHIVU

***David Neacșu** (n. 1960) este alpinist profesionist și proprietarul magazinului de echipament montan Himalaya. Mai multe la www.himalaya.ro.*

Hanna BOTA

Triburile uitate ale Pacificului de Sud

călătorii care ajung cărți

Mai mult decît oricare altă dorinţă m-ar fi mînat pînă în triburile uitate ale Pacificului de Sud, fie de ordin intelectual, fie spiritual sau cultural, cel al scrierii unei cărţi a primat. Intrasem în legătură cu un grup de tineri voluntari dintr-o societate cu sediul în America, iar experienţele lor în locuri izolate ale lumii, printre triburi şi oameni uitaţi de istorie, mi se păreau atît de fascinante, încît am tot cules date, mai ales prin discuţii cu ei. Şi simţeam o anume frustrare: deşi trăiseră experienţe uluitoare, în cele mai multe cazuri nu puteau să le exprime satisfăcător, dincolo de inefabil, era incapacitatea de a transmite prin cuvinte, de a ne împărtăşi profunzimea lucrurilor, diferenţele de percepţie a vieţii, de raportare la realitate etc. Mi-am spus: ce păcat că se pierde acest lucru, că nu merge nimeni care să poată să scrie exact ce-i acolo. Apoi răspunsul a venit neademenit, a crescut natural pe fondul acestor gînduri: am să merg eu, eu pot să scriu cum se trăieşte acolo; am practica scrierii, de-acum îmi trebuie doar dimensiunea trăirii.

Cînd mă luptam cu aceste gînduri, încă nu ştiam că va fi Vanuatu, se creionase o descindere în Deşertul Kalahari, în inima Africii, dar cînd s-a adăugat şi varianta insulelor exotice din Hebride, mi-era clar că voi merge acolo, chiar dacă părea mai departe şi mai scump. Se compensa cu exotismul spaţiului insular tropical, cu pericole naturale mai reduse (nu erau scorpioni şi şerpi, reptile care apăreau des în corturile celor care alegeau voluntariat în Kalahari, abundenţa de hrană era o asigurare că, prin cine ştie ce accident, chiar fără susţinere din propriul bagaj, supravieţuirea este asigurată). Nu ştiam sigur ce va însemna cartea aceea. Deşi eram conştientă că voi completa un jurnal care să asigure suportul pentru studii şi partea practică pentru finalizarea doctoratului, cartea pentru care mergeam putea fi şi ficţiune. Mai practicasem acest mod de a scrie: am mers în India şi am scris apoi un roman cu documentare la faţa locului, ceea ce ajută mult, dă veridicitate trăirilor personajelor, reduce artificialul (dacă se doreşte astfel), am fost în Africa de Nord şi am scris un roman despre realitatea trăirilor berberilor prin prisma unui personaj feminin autohton. Aşa că puteam transmite realitatea vieţii din triburile izolate ale Pacificului de Sud, scriind ficţiune pe baza a ceea ce trăiam eu acolo. Şi ar fi fost un Vanuatu la fel de real, doar personajele îmbrăcau ceva din ficţiune, tocmai pentru a surprinde cît mai mult din realitatea prezentă (realitatea întrece întotdeauna ficţiunea). Dar s-a întîmplat ca evenimentele să se desfăşoare în aşa fel încît nu a mai fost nevoie să scriu ficţiune, personajele, începînd cu mine şi pînă la toţi protagoniştii din carte, puteau rămîne ei înşişi, deoarece ofereau suficiente trăiri inedite şi date interesante pentru „a sta" într-o carte. Poate, cîndva, reluînd notiţele, să îmi doresc să creez un personaj care să fie reprezentativ pentru ce-am trăit acolo şi să scriu şi un roman (personajul Yerutonga din volumul apărut la Editura Brumar, *Poeme pentru Yerutonga, epistole exotice din Vanuatu,* e creat de mine, e unul ficţionalizat, deşi e unul născut din realitate, cuprinzînd în sine caracteristicile majore ale tuturor celor întîlniţi).

Am stat o lună în Vanuatu, la care s-au adăugat zilele lungi de călătorie şi alte cîteva petrecute în Australia – ca să mă refac înainte de a mă întoarce acasă –, dar să fi stat mai puţin însemna să ating insuficiente zone şi să nu am vreme suficientă să mă adaptez, să mă „asimileze", ca să pot fi cît mai aproape de ceea ce trăiesc ei în datul lor cotidian, să încetez să mai fiu o uluire pentru ei, ca să se poată comporta normal şi să interacţioneze cu mine. Nu sînt naivă, ştiu că nu s-a realizat sută la sută această dorinţă, nimeni nu ar fi putut s-o împlinească, în definitiv, oricît se obişnuiau ei cu prezenţa mea, tot o străină şi o „piele albă" eram, chiar dacă dormeam în colibele lor şi mîncam mîncarea lor din ceaunul pus pe foc. Nu am putut sta mai mult, deşi aş fi dorit, pentru că aş fi avut nevoie de prelungirea vizei, de care nu eram sigură, aşa că nu am riscat; însă m-aş întoarce acolo oricînd, pentru cîteva luni. Deocamdată sînt oprită de costuri destul de semnificative. Şi dacă aş dispune de finanţe suficiente, cred că aş alege altă zonă, nu că nu mi-e dor de Vanuatu, dar mai sînt atîtea zone izolate, necunoscute cu adevărat de noi, ar merita şi alţii scoşi la lumină prin a se scrie despre ei.

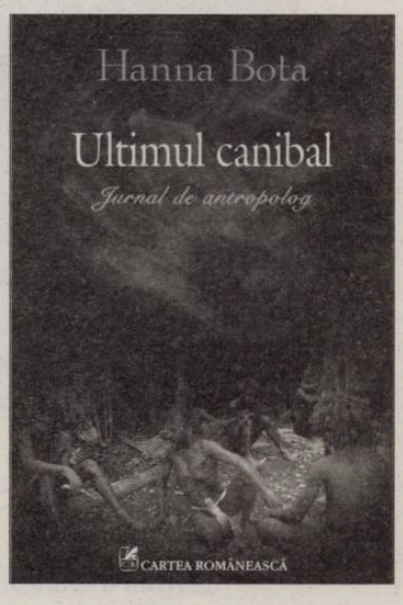

„Lumea este o carte din care cei care nu călătoresc citesc doar o pagină."

SFÎNTUL AUGUSTIN

„Nu-mi spune cît de educat eşti, spune-mi cît de mult ai călătorit."

PROFETUL MOHAMMED

Exotismul pe moarte

Ca revelaţie de ansamblu a fost senzaţia că mă aflu în copilăria umanităţii, cînd oamenii caută o cît mai mare adaptare la ceea ce oferă natura (a se înţelege aici şi divinul, transcendenţa e o altă faţă, nevăzută, dar foarte reală, a naturii), la o simbioză între grupul social şi natură, deoarece supravieţuirea şi sentimentul de siguranţă, de care are nevoie omul, le poate găsi doar printr-o deplină armonizare. O simplitate a vieţii pînă la frust, o necăutare de schimbare a datului, chiar şi cei care erau deja în relaţie cu civilizaţia nu căutau cu tot dinadinsul să schimbe condiţiile aflate la limită – după părerea mea, suficiente – după părerea lor. Percepţia diferită asupra rostului şi instrumentelor vieţii – asta era distincţia majoră. Şi mi-am mai dat seama că, deşi lentoarea vieţii e un dat, pericolul schimbării ireversibile se află în fiecare pas făcut. Vedeam cum exotismul autentic e pe moarte, e în agonie, că oamenii aceia trăiesc astfel pentru că încă n-a intrat „altfel-ul" nostru, dar după ce va intra, nimeni, niciodată nu-i va mai putea întoarce la ceea ce eu eram martoră: ştiam că prind ultimele flash-uri ale unui stil de viaţă despre care peste puţine decenii se va citi doar în cărţi. Că refacerea artificială a exotismului, de dragul turismului, este posibilă, dar acest păcălici funcţionează doar pentru superficialii care sînt gata să plătească scump pentru a vizualiza un dans uitat şi reînviat, nu fiindcă oamenii aceia performează dansul deoarece încă mai cred cu tărie în forţa ritului pentru fertilizarea grădinii – de exemplu.

Pînă la urmă, fiecarte zi a însemnat o revelaţie a felului lor de a gîndi, de a se manifesta, de a relaţiona. Şi subiectul nu este epuizat, aici e doar o mică mostră a ceea ce sînt ei, recuperată în scurtul răstimp, printr-o privire subiectivă – deoarece nimeni nu poate fi decît el însuşi în orice raportare faţă de realitate. Aşa că filtrul prin care am trecut experienţele şi informaţiile este unul uşor de perceput de către vestic, dar, în cazul că unul de-al lor ar citi, cine ştie dacă ar fi de acord cu interpretările, de vreme ce diferenţele de gîndire sînt o realitate; pe cînd noi, conştienţi de superioritatea informaţiilor pe care le deţinem, aplicăm autoritatea noastră asupra tuturor datelor cu care venim în contact. Ceea ce eu scriu în carte poate să fie realitate şi adevăr pentru mine, dar poate să fie neadevăr pentru ei, deşi acest fapt nu invalidează cu nimic percepţia mea.

Hanna Bota *este antropolog cultural şi cercetător ştiinţific la Institutul de Istorie Orală din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca. Cea mai recentă carte publicată este* Ultimul canibal. Jurnal de antropolog, *Editura Cartea Românească, 2011.*

PUBLICITATE

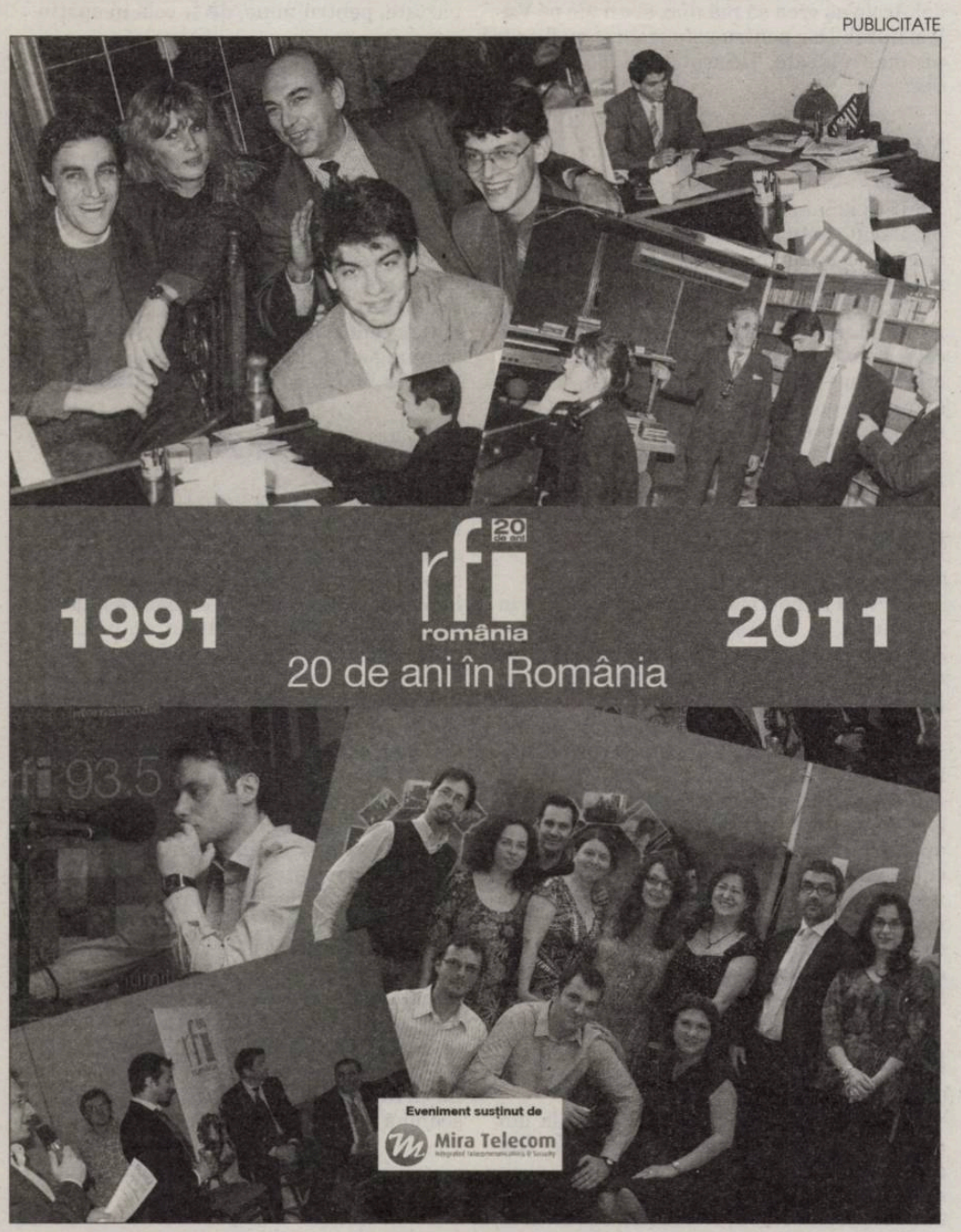

Arta plecatului de-acasă

1) Unde aţi călătorit cel mai departe?
2) Unde v-ar plăcea să ajungeţi?

© M. Chivu

Berti BARBERA

(muzician)

1) Cel mai departe am ajuns în China, în 2008, cu ocazia unui concert pe care l-am susţinut împreună cu Nicu Patoi, Răzvan Suma şi Nicu Tărăcilă în cadrul Olimpiadei de la Beijing, unde am cîntat, printre altele, şi o variantă a *Baladei* lui Ciprian Porumbescu. Am văzut atunci şi Zidul chinezesc şi Lhasa, oraşul interzis.

2) Aş vrea să ajung în Brazilia pentru că vreau să învăţ „de la sursă" muzică braziliană şi poate chiar să înregistrez un album de gen.

Cosmin BUMBUŢ

(fotograf)

1) Cuba.

2) Cuba. Prima dată am ajuns acolo aproape obligat de un prieten. Acum îmi vine mie să-i oblig pe alţii. Merg a patra oară.

Mariana CELAC

(arhitect)

1) Cel mai îndepărtat? Munţii Maloti, în sudul sudului Africii. Un platou de bazalt între vîrfuri de 4000 de metri. Pe valea Semonkongului. Vara, din ianuarie pînă în martie, cînd plouă, Semonkong e un fluviu cît se poate de măreţ, cu cascade grozave. Iarna – seacă pînă la fund. Fără valiză de piele cărămizie şi sahariene Ralph Lauren pentru foto-safari. La coada monomului de geologi care căutau locul potrivit pentru un baraj.

2) Oriunde. Pînă la Filipeştii de Pădure, pe la Ploieşti, sau la Doloşman, lîngă Jurilovca şi îndărăt – pentru o zi – tot *plecat de acasă* se cheamă. Tot miraculos.

Gianina CORONDAN

(jurnalistă)

1) Cel mai departe de casă am ajuns în Senegal, la Dakar, destinaţia expediţiei „Cu papucii în deşert" din 2002, care a traversat Europa, Maroc, Mauritania şi Senegal. Se organiza an de an de către *Academia Caţavencu,* în 2002 fiind o ediţie specială, numai cu fete care au condus Dacii papuc aproximativ 10.000 de kilometri. Am simţit cu adevărat că am plecat hăt departe, mai ales cînd „deznisipam" maşinile luate prin surprindere de zonele prea făinoase din deşert.

2) Mi-ar mai plăceaa... în America de Sud. Aş spune că oriunde, aş cam cerceta tot continentul. M-au instigat prietenii care tot vizitează Chile, Peru, Brazilia, şi asta din ce în ce mai des. N-aş zice nu nici Iordaniei, dar deocamdată n-am prins trenul.

Andreea ESCA

(jurnalistă)

1) Cel mai departe am fost în India, „în interes de serviciu". M-a trimis dnul Adrian Sârbu prin '94. A fost o experienţă traumatizantă, dar cred că voia să-mi testeze capacitatea de suportabilitate. N-am văzut nicăieri atît de multă sărăcie, mizerie şi suferinţă. Am filmat însă mult şi m-am concentrat pe reportajele mele. Nu l-am regăsit pe Eliade şi nici n-am simţit nevoia să mă reîntorc.

2) Unde mi-aş dori să mă duc? Nu am văzut mănăstirile din Moldova, dacă puteţi crede! Acolo aş vrea să mă duc, şi un pic pe Valea Jiului. Dar pentru asta trebuie să fiu un pic mai relaxată. Deocamdată 10, 9, 8, 7... *live!*

„Trenul a alungat poezia vehiculelor primitive şi a umplut de banalitate viaţa noastră. Doar alte mijloace mai zbuciumate de locomoţiune, după ce-l vor alunga, vor proiecta asupra lui o umbră de poezie, pe care astăzi noi nu o găsim."

MIHAIL SADOVEANU, 1921

„În multele mele călătorii, am găsit colţuri superbe, pe care nu le cunoaşte nimeni. Gîndul că ele continuă să risipească frumuseţea, în timp ce eu de la distanţă nu mă mai pot bucura, mi se pare cea mai imensă tragedie... Nu are nimeni impresia că şi-a greşit meseria şi că mai bine se făcea funcţionar la un tren internaţional?".

ANTON HOLBAN, 1935

Marius MANOLE

(actor)

1) Cel mai îndepărtat loc în care am fost pînă acum este New York, şi m-aş întoarce oricînd acolo. Am mai fost în Maroc şi, iarăşi, mi-a plăcut enorm.

2) Aş pleca să văd China, sînt foarte curios. Îmi place mîncarea lor şi mai ştiu cîte ceva şi despre teatrul de acolo. Singurul lucru de care mi-ar fi un pic frică ar fi aerul extrem de poluat. Dar... hai să ajung eu pînă acolo şi mai vedem. Aş mai pleca în multe locuri: India, Australia, n-am văzut Parisul... Aş vrea, cîte n-aş vrea!

Radu MUNTEAN

(regizor de film)

1) Anul trecut, prin noiembrie, am fost în Argentina, la un festival de film la Buenos Aires. Oraşul frumos, dar, după mine, destul de european, în orice caz prea puţin exotic pentru 14 ore de zbor continuu.

2) Nu ştiu, parcă în ultimii ani nu mă mai atrag aşa de mult destinaţiile îndepărtate. Poate-i şi o chestie care ţine de vîrstă sau de comoditatea mic-burgheză, dar trăiesc cu senzaţia că frumuseţea exotică vine aproape întotdeauna la pachet cu ceva periculos. Aşa că prefer vacanţele sportive în familie pe aici prin Europa, sau minivacanţele mai de conţinut. În momentul ăsta, aş da orice loc spectaculos-inaccesibil pe un concert cu Tom Waits sau pe un meci Barça-Real pe Nou Camp.

Radu NAUM

(jurnalist)

1) Pe o rază, Bondi Beach şi Insula din ceaţă, la Sydney, respectiv Fukuoka. Din acele drumuri mai ţin minte doar felul în care se degrada atmosfera din avion pe măsură ce orele treceau, cu oameni din ce în ce mai abulici de la drum şi alcool, haine şi pături zăcînd în dezordine şi toalete de nefrecventat. Trăiască teleportarea!

2) În Franţa oriunde, în Italia aproape oriunde, în Spania în unele locuri, în Portugalia în altele, în Austro-Germania (Salzburg-Tirol-Bavaria), în locuri nedefinite din Scandinavia. Visez în secret să-mi pot pune odată problema plecării de acasă, de la o anume casă din Languedoc. Atunci întrebarea s-ar formula cam aşa: De unde anume v-ar plăcea să vă întoarceţi acasă?

Ioana PÂRVULESCU

(scriitoare)

Geografia nu e punctul meu tare. Asemenea personajelor feminine thomasmanniene, cred şi eu că spre nord urci întotdeauna şi spre sud aluneci la vale. Fără o hartă sînt pierdută, iar la jocurile geografice pe computer iau punctajul cel mai mic, ori de cîte ori le-aş relua. Spre deosebire de concitadinul meu, poetul Ştefan Baciu, care a făcut drumul Braşov-Honolulu, eu n-am părăsit Europa. Aşa că îmi iau *Atlasul geografic* în faţă şi răspund scurt. La Nord n-am fost mai „sus" de Stockholm. La Sud n-am fost mai „jos" de una din insulele Cycladelor în care are şi Tom Hanks o proprietate (dar l-am ratat de fiecare dată: tocmai plecase). La Est am rămas în România, iar punctul cel mai depărtat e undeva în Delta Dunării, dar norul de ţînţari mi-a întunecat amintirile. La Vest am ajuns aproape de marginea continentului meu, la Lisabona, şi am înotat în apele Atlanticului. În timp, cel mai departe am călătorit pînă în anul 1866 şi, de fapt, călătoriile în timp au fost mai lungi şi mai depărtate, pentru mine, decît cele în spaţiu.

Cătălin ŞTEFĂNESCU

(jurnalist)

1) Pentru că pe mine nu se poate conta în transportul aerian, cel mai îndepărtat loc în care am ajuns (cu trenul!) este superba staţiune victoriană Nairn, lîngă Inverness, în nordul Scoţiei.

2) Visez să ajung în Iran, Japonia, nişte insule din Oceanul Indian şi din Pacific, Australia, Santo Domingo, Chile, Peru, Columbia, Argentina. Evident, ca tot omul, aş vrea să ajung şi în State. Desigur, imediat după ce se va inaugura podul peste Atlantic.

Marius VINTILĂ

(jurnalist)

1) Am ajuns pînă la 200 de kilometri distanţă de graniţa dintre Argentina şi Chile, străbătînd cu autocarul Argentina de la Est spre Vest, prin pampas, de la Buenos Aires la Mendoza, spre tabăra de bază a muntelui Aconcagua. Acolo am mîncat cea mai bună carne de vită din lume. În limba „argentiniană" îi spune „carne de vacă". Al doilea cel mai îndepărtat loc în care am fost se numeşte Kothari, un sat situat pe graniţa dintre Nepal şi China. Am încercat să ajung la tabăra de bază a Everestului în Tibet, dar m-au întors la graniţă. Khotari are doar cîteva case, e populat de şerpaşi nepalezi, camionagii, alpinişti şi valutişti chinezi care joacă cărţi pînă tîrziu în noapte. Dar dacă urci nişte scări de piatră pe un deal din apropiere, ajungi la un platou cu o mînăstire budistă de unde te poţi proiecta direct la zei.

2) Aş pleca în o mie de locuri, dar parcă mi-ar plăcea să ajung mai întîi în Iran şi în Noua Zeelandă. Iranul e neoccidentalizat şi cu atît mai interesant, iar Noua Zeelandă e o lume pe două insule. În plus, mai departe nu prea mai ai unde să te duci. „Prea" înseamnă Australia.

a consemnat Marius CHIVU

Alex. Leo ŞERBAN

„N-am zburat niciodată cu balonul. N-am traversat niciodată Atlanticul cu vaporul. N-am călătorit niciodată mai la est de Constanţa. La Paris îmi place să stau în casă pentru că magazinele, parcurile, străzile & «avenue-urile» sînt ticsite de turişti; pentru că, oricum, ştiu Parisul pe dinafară şi e ca şi cum aş locui în el; pentru că e un lux; pentru că. De cîte ori merg la Roma (şi încerc să o fac măcar o dată pe an, îndeobşte de ziua mea, la sfîrşitul lui iunie), sînt într-o euforie continuă. Visez să mai călătoresc în China (şi nu numai). Visez să călătoresc într-un Tibet liber. Visez să vizitez fiecare cultură acolo unde s-a născut, fără importuri. Visez să existe alte galaxii. Visez că nu sîntem singuri pe lume – pentru că, dac-ar fi aşa, atunci, cum spunea cineva, ar fi «o groaznică risipă de spaţiu». Mi-ar plăcea să trăiesc la parterul paradisului, adică în Toscana." (din *Mica dietetică,* Editura ART, 2011)

Horia DINULESCU

Regina, Contele şi castelele

Între atîtea crize politice, economice, sociale, fie acestea invocate, provocate ori pur şi simplu închipuite, o constantă a modului de gîndire românesc actual este comparaţia. De la discuţiile de pe băncuţa din dreptul porţii şi pînă la analiştii ori oamenii politici de tot felul expunînd pertinent, analitic, încrîncenat, răstit, necruţător şi televizat poziţia României în oglindă cu a altora, comparaţia joacă un rol major. Nu ne motivează, nu ne ambiţionează, nu ne angajează în vreun fel. Pur şi simplu, constatarea, subiectivă sau obiectivă, cum că şi altul o duce la fel de greu sau chiar mai greu este suficientă. Apoi ne vedem liniştiţi de ale noastre, împăcaţi cu gîndul că nu sîntem noi cei care ţin lanterna roşie. Mai avem o speranţă...

Imediat după Revoluţie ne-am comparat cu ungurii. Eram, carevasăzică, tovarăşi de suferinţă proaspăt eliberaţi de sub jugul altor „tovarăşi". A venit momentul cînd ne-am trezit singuri. Apoi în tandem cu vecinii de la sud. Şi noi, şi ei – colegi de cursă întru integrările de tot felul. Sigur, au existat momente de rătăcire cînd am privit cu oarecare satisfacţie şi înţelegere „colegială" clipele de năucire ale grecilor. Am revenit, odată cu sezonul estival, în compania bulgarilor iar comparaţiile s-au reluat: economia lor şi a noastră, politica lor şi a noastră, împrumuturile lor şi ale noastre, turismul lor şi al nostru...

Balcicul perioadei interbelice, laolaltă cu castelul Reginei Maria, devenise în doar cîţiva ani destinaţia estivală a inteligheţiei vremii, de la Petraşcu ori Tonitza pînă la Nicolae Iorga şi Nae Ionescu. În orăşelul agăţat de faleza stîncoasă, pînă şi lumina zilei, prinsă între apa mării şi piatra alburie, ca de cretă, părea altfel. Apăruse chiar şi o universitate: Universitatea Liberă din Balcic! Exista chiar şi un aerodrom, biată fişie de pămînt nivelat unde aterizau fie cei norociţi cu posibilitatea de a călători cu aeroplanul, fie împătimiţi ai zborului, precum asul Bîzu Cantacuzino.

În ultimii ani, după evenimentele din decembrie '89, am recucerit Balcicul. Măcar turistic. Se vorbeşte româneşte în magazine, în hoteluri se acceptă leii, iar la restaurante meniul este „ca la mama acasă". Putem compara serviciile, preţurile, oamenii...

Castelul a redevenit, după intervalul comunist, măcar în propria-i titulatură, „al Reginei Maria". Figura regală te întîmpină pe toată expunerea de suveniruri de-a lungul drumului asfaltat ce coboară pînă la poarta muzeului, dar şi în tot ceea ce înseamnă comerţ turistic ori de carte din orăşelul de pe stînci. Prezenţa ilustrei figuri este uimitoare, de la sticluţe cu parfum de trandafiri pînă la cópii ale portretelor oficiale din epocă. Laolaltă cu Regina, întreaga familie regală a României: Carol I, Elisabeta, Ferdinand, Carol al II-lea, pînă şi adolescentul Mihai. Cu o observaţie: niciunde nu se menţionează şi despre a cui Regină ori despre a cui familie regală este vorba. Turistul român, mulţumit de serviciile turistice, devine subit nemulţumit de răutăcioasa omisiune. De la mîndria de a face poze pe terasa din afara castelului ori în compania portretelor cu Regina dinăuntrul Castelului (doar este „de-a noastră...") şi pînă la fireasca revoltă declanşată de informaţia trunchiată nu este decît un pas. Ne simţim exploataţi istoriceşte, nedreptăţiţi memorialistic...

Avem şi motive!

Şi ei au motive: „povestea" este cea care contează. „Povestea" este cea care atrage: povestea locului!

Un turist străin de istoria Balcanilor pleacă liniştit mai departe avînd în minte tabloul unei Regine Maria retrase în castelul său de la Balcic, străjuită de peretele stîncos al falezei şi arborii din grădină, privind în zare marea cum limpezeşte cerul; o Regină aşteptînd pe terasa „Cuibului liniştit", sub verticala minaretului, în veşminte albe aducînd a straie arabe. Iar la sfîrşitul vremurilor, atunci cînd povestea se apropia de sfîrşit, inima i-a fost depusă, după poruncă, între icoanele bisericuţei de piatră din grădină, între arbori. Mormîntul fusese dinainte pregătit mai sus, pe un umăr de stîncă. Acolo dorise să-i fie depus trupul, la umbra crucii, în ramă de piatră. Tot după dorinţă, meşterii pietrari săpaseră poartă şi trepte în patul sarcofagului, pentru ca sufletul său să se poată preumbla noaptea liber, sub clar de lună, prin labirintul grădinilor.

H. Dinulescu

În ultimii ani, după evenimentele din decembrie '89, am recucerit Balcicul.

Istoria are farmec, are parfumul vremurilor. Este povestea unei Regine, a unui castel, a unei grădini de la hotarul dintre pămînt şi apă...

De dragul comparaţiei, avem şi noi „povestea" noastră. Şi tot de un castel legată. Nu a fost construit, precum celălalt, de către Regină, însă tot reşedinţă i-a fost, dar în semn de preţuire din partea supuşilor braşoveni. Dar pentru o Regină care, alături de Regele său, îngrijise Marea Unire.

L-a amenajat şi înzestrat după propria-i vrere şi pricepere. Castelul Bran. Castel în toată puterea cuvîntului, spre deosebire de corespondentul său inocent, mai mult vilă marină, de peste Dunăre. De data aceasta la noi, în România vremurilor de astăzi, chiar dacă retrocedat în contul vremurilor vitrege de ieri. Aceeaşi amintire regală. Şi tot o bisericuţă din piatră în vale, care, precum sugerata sa din grădinile de la Balcic, a păstrat inima Reginei pentru o vreme.

Tărîm de poveste, doar că aici, împrejurul castelului, pe străzi şi alei de parc bîntuie de astă dată *cealaltă* poveste: povestea Contelui Dracula, ficţiunea irlandezului Bram Stoker de la cumpăna secolelor XIX-XX. Suvenirurile îi expun contra cost figura dementă, caricatural hibrid între fizionomia unui Vlad Ţepeş şi un *zombie* din filmele cu buget redus. De la brelocuri şi marionete pînă la măşti din plastic ori veioze (numai bune pentru a deveni cadou inspirat la aniversarea vreunui nefericit copil). Restaurante, baruri cu alură de cîrciumă, pensiuni, toate îngrămădindu-se în marginile unui drum şerpuit, se întrec în a apela, într-o formă sau alta, fie chipul, fie numele, fie vremurile temutului personaj. Toate acestea de dragul turismului.

Înfrîntă, pe teren propriu, în propria-i realitate, de o ficţiune cu alură de breloc.

Turistul se poate fotografia cu zidurile de piatră pe fundal sau pe scările întortocheate şi înguste ale castelului. Pe aici să fi trecut şi Contele? Nimeni nu poate şti cu siguranţă, însă merită făcută o poză, pentru orice eventualitate... Dacă informaţiile istorice de la Balcic ne revoltau, pe drept cuvînt, iată-ne simţindu-ne comod în compania temutei ficţiuni. Dacă informaţiile istorice de la Balcic ne lăsau undeva în umbră, eliminîndu-ne istoriceşte din contextul „poveştii" lor, iată-ne luîndu-ne revanşa cu „povestea noastră". Oarecum. În fapt, e tot a irlandezului...

Mai departe ironia devine chiar crudă. Scurtul episod al Cadrilaterului de sub Coroana României laolaltă cu prezenţa Reginei devin, în cazul vecinilor noştri de la sud, istorie permanentă cu potenţial turistic şi motiv de mîndrie.

Simultan, în cazul nostru, aceeaşi prezenţă regală, covîrşitor legată de cumpăna revenirii armatei române într-o poziţie ofensivă în timpul primei conflagraţii mondiale ori de momentul Marii Uniri este abordată inegal. Avem de-a face cu o personalitate majoră a destinului nostru istoric dintre cele două războaie. Majoră atunci, subtil înfrîntă, pe teren propriu, în propria-i realitate, de o ficţiune cu alură de breloc.

A fost o perioadă cînd Proiectul „Dracula Park" reprezenta o mult aplaudată rampă de lansare a turismului local. Pornind de la poziţionare, în chiar inima Transilvaniei, şi continuînd cu personajul lui Stoker, se construia, la propriu, o întreagă poveste din metal, plastic, lemn, beton şi sticlă. Nu lipsea din schemă nici castelul... Unul nou-nouţ, cu creneluri, turnuri, orologiu şi ferestre sîngerii în ogivă gotică... Proiectul a fost în cele din urmă abandonat... Mai bîntuie din cînd în cînd firile nostalgice.

În lipsa acestuia s-a ajuns în situaţia de a transfera sensul „Dracula Park" într-un castel cu aleasă descendenţă istorică.

Parcurile de distracţie inventează în totalitate poveşti sau sînt edificate pornind de la poveşti în totalitate inventate. Ciudat este însă cînd un reper istoric, avînd propria „poveste" adevărată, ajunge să fie abordat într-un scenariu similar. Ciudat este cînd acest monument ajunge sinonimul mai timid al unui parc de distracţii cu istorii totalmente inventate.

Abilitatea de a crea şi „vinde" aceste poveşti ale locurilor nu are în sine nici o valoare *a priori*. Nu este nici corectă, nici incorectă, nu este nici bună, nici rea. Şi alţii mai răsăriţi decît noi au bătut această cale. Depinde, însă, cum şi cît „povesteşti" şi, mai cu seamă, cît şi cum ajungi chiar tu să crezi. Mai mult, cît şi cum ajungi, prin acest exerciţiu aparent inocent, să-ţi înlocuieşti parte din propria moştenire reală. Cu atît mai greu de înţeles este efortul depus în sensul cultivării acestor „poveşti", în condiţiile în care ai deja o zestre reală, palpabilă istoriceşte, rentabilă turistic. Dovada? Iată cum o pot exploata, culmea, vecinii...

În contextul propriilor valori şi simboluri, alegem repede, alegem comercial şi tot ce sperăm este să vindem rapid, chiar dacă ieftin... Renunţăm de bunăvoie la poveşti adevărate, pentru a ne amăgi cu adevărate poveşti de film.

H. Dinulescu

***Horia Dinulescu** este arhitect.*

PUBLICITATE

INSTITUT FRANÇAIS
BUCAREST

a 15-a ediție
15e édition

Festival du Film Français

21-28 octombrie | octobre |
CINEMA STUDIO, București

29-30 octombrie | octobre |
CINEMA TIMIȘ, Timișoara

3-5 noiembrie | novembre |
CINEMA VICTORIA, Cluj

4-6 noiembrie | novembre |
CINEMA ATRIUM, HABITUS Sibiu

filme subtitrate în limba română
films sous-titrés en roumain

La Guerre est déclarée | Impardonnables | Voir la mer | Quartier Lointain | Un amour de jeunesse | Nous, Princesse de Clèves | Pater | L'exercice de l'Etat | Le Président | La Guerre est déclarée | Le Président | Les Bronzés | Ridicule | Les Grands Ducs Le Mari de la Coiffeuse | Voir la mer | Le Chat du Rabbin | La conquête | L'exercice de l'Etat | Pater | Tomboy | 8 fois debout | Benda Bilili! | La Nouvelle guerre des boutons | My Little Princess | De vrais mensonges | Collection de Courts métrages Largo Winch | La Nouvelle guerre des boutons | Tomboy | Le Chat du Rabbin | Largo Winch

parteneri principali | cu sprijinul | parteneri strategici | parteneri media

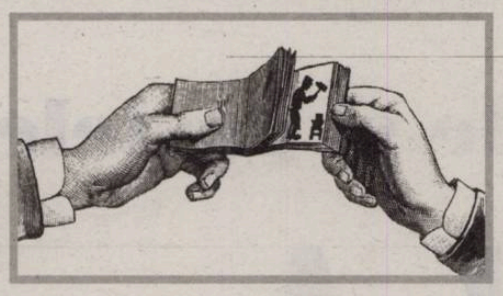

Marius CHIVU

feedbook

Disperat fără simbrie

● **Eugéne Ionesco, *Nu*, Editura Humanitas, 2011.**

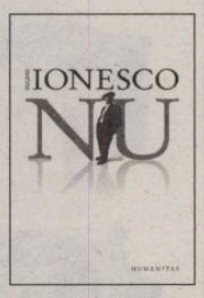

„Doamnelor și Domnilor, sau există Dumnezeu, sau nu există Dumnezeu. Dacă există Dumnezeu, nu are nici un rost să ne ocupăm de literatură. Dacă nu există Dumnezeu, iarăși nu are rost să ne ocupăm de literatură. Nu are nici un rost, pentru că sîntem neimportanți. Pentru că nu pot trage o palmă luceafărului, nici să împing soarele mai încolo, cu cotul, cînd mă jenează. Nu pot merge, nu pot zbura, fiind că mă ține pămîntul cu așazisa lui lege a gravitației... Nu știu nici măcar dacă mă pot sinucide, adică dacă are eficacitate suicidul... Pentru că murim toți. Pentru că prezența cea mai tulburătoare este această prezență a morții, care trăiește în noi, pe care o mirosim, pe care o aspirăm din flori, din văzduh. Pe care o văd pe buzele iubitei mele, al cărei gust îl simt în gură, amar.“ Asta striga tînărul Eugen Ionescu în cea mai iconoclastă carte din cultura română. La acea vreme, în 1934, Eugen Ionescu publicase doar un volum de poezie, dar era deja bine cunoscut datorită publicisticii sale, din care o bună parte alcătuia și sumarul volumului *Nu*. În epocă, șocul a fost provocat de teribilismul charismatic și de impertinența inteligentă cu care tînărul de douăzeci și ceva de ani găsea de cuviință să-și înceapă cariera de critic literar dărîmînd idolii zilei: pe Tudor Arghezi („poet mecanic, lipsit de complexitate interioară, de emoție“, „poet de poantă, anecdotic“, „îl definește o evidentă sărăcie de viață, de motive, de inspirație și chiar de expresie“ etc.), pe Ion Barbu („poezia sa este o poezie veche, didactică, compusă după reguli curente de compoziție, și mai toată spiritualitatea ei se reduce la o simplă filozofare“ etc.), pe Camil Petrescu (ale cărui romane „nu au aproape nici o valoare“ întrucît „repetă inutil, fără mijloace noi, experiența proustiană“), dar și pe criticii literari, în frunte cu Lovinescu („sceptic, prudent și influențabil“, suferind de „impersonalitate, frică, lipsă de acuitate“ ș.a.), pe care tînărul Eugen Ionescu îi acuză, în bloc și pe fiecare în parte, de lipsa spiritului critic, a criteriilor, a gustului și chiar a moralei.

Tînărul scriitor nu se răfuiește atît cu operele și cu scriitorii sau cu criticii, cît cu instituția criticii literare și, mai ales, cu ceea ce reprezintă ea ca posibilă formă de evaluare și cunoaștere. Jocul său de-a critica uzează de toate libertățile discursului critic (vezi celebrul capitol în care scrie două cronici, una entuziastă și una negativă, la aceeași carte – *Maitreyi* de Mircea Eliade), tocmai pentru a compromite critica. Eugen Ionescu se pune în postura unui magician care dezvăluie trucurile pentru a delegitima iluzia. Deși are toate premisele și calitățile, *Nu* este doar o falsă carte de critică literară, iar ceea ce anunța începutul unei cariere critice marca, de fapt, exact sfîrșitul ei. Volumul începe cu o critică a receptării entuziaste, continuă cu un jurnal al actului critic și ca un pamflet al lumii literare (felul în care Lovinescu este portretizat ca un spirit critic influențabil, iar Camil Petrescu drept un tip vulnerabil sînt două momente de pură comedie a vanității artistice), devine un manifest al revizuirii valorilor și al decanonizării („e necesar un neojunimism critic“), pentru ca în partea a doua să continue cu un eseu parțial despre cultura română, despre necesitatea, dar și arbitrarul valorilor, și să sfîrșească precum un strigăt de disperare în fața deșertăciunii vieții și a morții implacabile. Structura volumului și schimbarea registrelor stilistice sînt fascinante și arată disponibilitatea – deopotrivă stilistică și ideatică – lui Eugen Ionescu de a subsuma totul temei morții. În epocă, această dimensiune metafizică a fost surclasată de latura iconoclastă, scandaloasă, a analizelor critice, dar astăzi cartea rezistă tocmai prin tragismul ei, prin dezamăgirea și disperarea tînărului scriitor înspăimîntat de perspectiva morții.

Strigătul din titlu nu este îndreptat atît împotriva scriitorilor, criticilor, literaturii sau culturii române, cît împotriva morții, laitmotivul acestui întreg demers de demascare a inadecvării și arbitrarității exegezei critice pe fondul lipsei de semnificație a literaturii. Paradoxurile, exagerările, contrazicerile, neadevărurile rostite de tînărul scriitor, subliniate de el însuși ca atare, nu fac decît să arate cît de neînsemnat, futil și înșelător este jocul de-a creația în mîinile oamenilor limitați, dar, mai ales, muritori. Nici o judecată de valoare nu poate fi adevărată, toate instrumentele de aproximare a adevărului (criterii, metode, dogme, principii) sînt prejudecăți, nimic nu e suficient de bun pentru a învinge moartea. Pornind de la chestionarea reușitei estetice a operei unor mari creatori, Eugen Ionescu ajunge, de fapt, la vanitatea activităților oamenilor: („Numai Dumnezeu poate să creeze. Orice evocare, orice tentativă de întoarcere a vieții – de eternizare, adică, în vremelnicie –, de țintuire în această alunecare, în această prăvălire, este metafizic imposibilă, absurdă.“) Nici o operă nu consolează și nu rezistă în fața spectrului morții, iar eforturile umane, toate eforturile umane sînt derizorii în perspectiva neantului. Verva, cinismul, sarcasmul, întreaga comedie a relativizării valorilor și a relativității opiniilor, totul crește pînă atinge punctul tragic al lamentației, cînd tonul devine de-a dreptul anxios, de psalmist deznădăjduit că i se refuză cunoașterea și creația, căci niciodată tînărul scriitor nu se sustrage pe sine tabloului angoasei și își afirmă la tot pasul vulnerabilitatea și vanitatea proprii: „Doamne, toate zidurile se clatină aici, toate punțile se prăbușesc; toate glasurile tac, totul se surpă. Sîntem niște copii caraghioși, părăsiți în această lume, în această imensă casă care se dărîmă. Ne jucăm lîngă abisuri cu păpușile. Cu ce vorbe noi să strig să mă audă. Cum să strig, să chem, cînd mă lovesc, cînd alunec, să mă ridice în brațe sigure. Văd așa de clar cum toți ne clătinăm... Totul se surpă! Totul se surpă! Urletul meu e slab ca un suspin. Nu-i nimic de făcut decît să închidem ochii. Să facem critică literară. Să ne prindă moartea cu spatele întors spre ea, făcînd critică literară.“

Două chestiuni sînt foarte importante în ceea ce privește acest volum. Mai întîi, Mircea Vulcănescu (al cărui raport de lectură prezentat în 1934 Comitetului pentru premierea scriitorilor tineri needitați este, în mod fericit, reprodus la final) intuiește și subliniază adevăratul substrat al nihilismului intelectual de aici („*Nu* este singura carte autentic tragică din cele cetite în manuscris“), înrudind poziția scepticismului radical a lui Eugen Ionescu cu cea a lui Cioran din *Pe culmile disperării* și a întregii generații '27. A doua chestiune este legată de felul în care aceste pagini anunță – prin progresia și tranziția de la comic și absurd la tragic, prin temele incomunicării, disperării și morții – liniile de forță ale teatrului său de mai tîrziu. Căci există aici destulă teatralitate, dar nu a unui Ionescu agresiv și sigur pe sine, cum s-a crezut, ci a unui individ care astfel își maschează vulnerabilitatea și frica, panica de a trăi, și încă de foarte devreme, sub spectrul morții, al senzației că nimic din sine nu va face trecerea dincolo: „Din rușine și din orgoliu, din rușinea de a fi efemer, înfricoșat, strivit, din rușinea de a nu fi mai mare decît Dumnezeu – refuz să-mi fac comori pămîntești pe care rugina le roade, hoții le fură... Ce pot deveni eu făcînd literatură? În cazul cel mai fericit, Shakespeare, Cervantes, Euripide sau Dante. Nu e suficient, Domnilor, este evident. Dacă aș ști că memoria mea va dăinui în eternitate, aș accepta mai puțin greu sfîrșitul meu trupesc. Dar oamenii nu se vor gîndi la mine în toate clipele vieții lor și am să fiu uitat odată cu pieirea acestei civilizații și răcirea planetei noastre.“ După cum se vede, Eugen Ionescu s-a înșelat doar într-un singur loc: planeta noastră nu se răcește, se încinge.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Willem Jan Otten, *Specht și fiul*, traducere din limba neerlandeză de Andrei Anastasescu, Colecția „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2011.**

În romanul acestui olandez (scriitor care, din cîte am înțeles, are la inimă și poezia, teologia, filozofia), „lucrurile făcute“ („artefactele“, pentru purtătorii de sacou) au și ele un suflet sau, mă rog, o conștiință a lor. Prin urmare, sînt și ele în măsură să povestească despre lumea din jur, inversînd astfel perspectiva și deschizînd posibilitatea unor minunate revelații ludice.

Povestitor și protagonist în *Specht și fiul* va fi un dreptunghi de 2 x 1,2 m din „pînză extrafină cu urzeală dublă“, pregătit pentru a deveni un tablou monumental. Ingenuu și cuminte, el freamătă de nerăbdare să capete o identitate (adică, să fie pictat), visează („în ciuda modestiei înnăscute“) la „o viață într-un muzeu“, dar, pînă una-alta, înregistrează cu nedumeriri copilărești ceea ce se petrece în preajma sa. În primă instanță, pare sortit să ia chipul unei Pietá, apoi însă, în urma unei comenzi pe bani mulți, destinul său va fi schimbat, hărăzindu-i-se să-l înfățișeze pe fiul (african, adoptat și, pare-se, mort) al unui magnat olandez Specht, aparent copleșit de durere. Din acest punct, romanul avansează pe cîteva piste simultane, între care una a suspansului intelectual („misterele“ creației artistice), alta – a suspansului erotic (relația, nu tocmai candidă, dintre Specht și așa-zisul său fiu), iar alta – a unui amețitor suspans identitar (cu tranzacții subtile între sufletul operei și viața înconjurătoare). Tensiune multiplă, care va să zică, pictorul însuși avînd să picteze „cu atenția sașie a cuiva care dezamorsează o bombă“! Și totuși, povestea întreagă pare depănată în joacă, pe tonul unei blînde inocențe. Citești și rămîi tablou.

„Mă preocupă mai mult concepţia şi ideile“

– interviu cu Pat METHENY –

Este unul dintre cei mai de succes, mai aclamaţi, mai influenţi şi mai premiaţi chitarişti de jazz din istorie. Din 1979 şi pînă în prezent, Pat Metheny (n. 1954) a înregistrat cîteva zeci de albume de progresiv/fusion/latin jazz, pentru care a primit aproape douăzeci de premii Grammy. Împreună cu basistul Larry Grenadier şi cu toboşarul Bill Stewart, Pat Metheny va susţine primul său concert în România pe 25 octombrie la Sala Palatului.

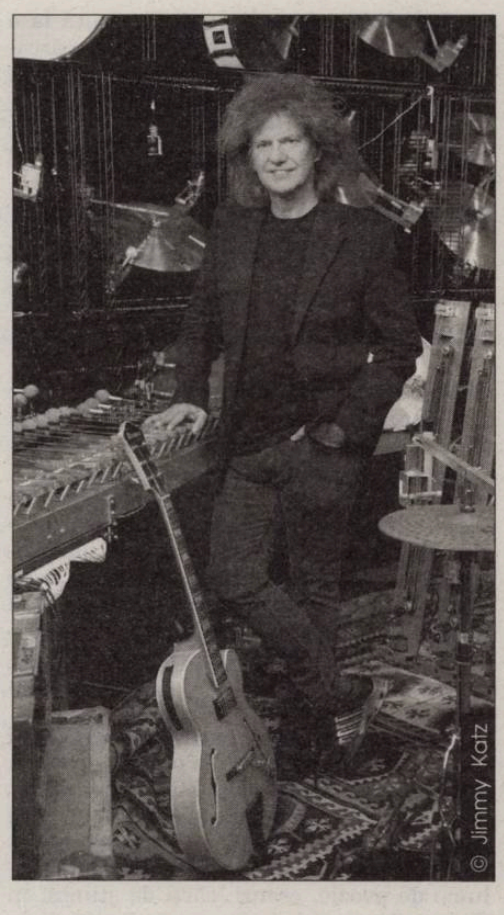

Cînd aţi ascultat prima dată albumul lui Miles Davis Four and More *aţi mărturisit că a fost ca şi cum cineva a aprins lumina în cameră şi tot ce aţi făcut de atunci încoace a fost să exploraţi acea cameră. Nu v-aţi rătăcit niciodată?*

Pentru mine acea cameră a fost un loc fantastic, primitor şi infinit de intrigant. Nu, nu m-am rătăcit, ba mai mult, am trăit în acea cameră toţi aceşti ani.

Aţi spun cîndva că nu vă gîndiţi la dvs. ca la un chitarist, chitara fiind doar un instrument la care cîntaţi pentru a transforma ideile în sunet. Totuşi, de ce aţi ales chitara, şi nu trompeta tatălui sau pianul, la care continuaţi, de fapt, să compuneţi?

Asta s-a întîmplat din motive culturale. Am ales chitara datorită Beatles-ilor şi a felului în care acest instrument a produs prima impresie în creierul băiatului de opt ani care eram, o impresie al cărei efect l-am simţit în tot acest timp. Şi îmi place chitara. Pentru mine este un instrument atractiv fiind atît de nedefinit. Dacă spui cuvîntul „chitară“ în faţa a cincizeci de oameni, vei produce cincizeci de imagini diferite în minţile lor. Însă încă mai gîndesc în maniera trompetei şi, cum ai zis şi tu, continui să scriu la pian, aşa că aceste instrumente fac şi ele parte din conştiinţa mea. Dar ideile sînt la fel, indiferent că sînt exprimate cu ajutorul trompetei, al chitarei sau al pianului. Mă preocupă mai mult concepţia şi ideile decît un instrument anume.

Încă mai credeţi că ne aflăm în mijlocul unei planetare celebrări a prostiilor muzicale şi că lucrurile cu adevărat valoroase sînt ignorate de cultura actuală?

Cred că notele bune se comercializează într-o monedă atemporală care rezistă dincolo de módele culturale.

Ce e însă cu adevărat valoros pentru dvs.?

Să cînt cît pot eu de bine încercînd să ating *acele* note bune.

Cînd tinerii muzicieni vă cer sfaturi, le spuneţi să cînte în trupe unde ei să fie cei mai slabi instrumentişti. De ce?

Pentru că înveţi mai bine dacă eşti înconjurat de muzicieni care ştiu mai multe decît tine, care au mai multă experienţă decît tine, care sînt mai înţelepţi decît tine... Iar asta funcţionează şi dincolo de muzică.

Dvs. sînteţi cel mai slab muzician în grupurile în care cîntaţi?

Pe măsură ce am îmbătrînit, a devenit tot mai greu pentru mine să fiu mereu cel mai slab muzician din grup. Dar eu tot încerc.

Creaţi sau descoperiţi muzica?

Bună întrebare! Tu ai creat ideea acestei întrebări sau ai descoperit-o? E acelaşi lucru.

Nevoia de idei şi concepte noi

Spuneţi că încă exersaţi foarte mult şi că simţiţi că muzica nu poate fi grăbită, trebuie doar să vă trăiţi viaţa, să lăsaţi evenimentele să hrănească şi să inspire muzicianul din dvs. Înseamnă asta, automat, că muzica dvs. devine tot mai bună?

Cînd am început să fac înregistrări, cîntam la chitară doar de cîţiva ani. Dar acum mă apropii de 45 de ani de cînd cînt la acest instrument. „Mai bun“ este un cuvînt greu de cuantificat, dar ştiu cu siguranţă mai multe lucruri, din şi din afara muzicii, decît ştiam cînd m-am apucat de cîntat. Cred că experienţa vieţii şi experienţa cîntatului sînt aproape întotdeauna un beneficiu pentru orice muzician. Cred că aşa a fost şi pentru mine.

„Acum nu mai sînt interesat să descopăr noi teritorii, vreau să explorez ceea ce deja am descoperit“, aţi declarat cîndva. Care ar fi diferenţa dintre a descoperi şi a explora în muzică?

Cred că am zis asta acum cîţiva ani. Acum sînt din nou interesat să descopăr noi teritorii. Aceste fluxuri şi refluxuri sînt cauzate de timp. Simt că există încă multe lucruri pe care nu le-am făcut şi pe care le-aş putea face. Proiectul *Orchestrion,* spre exemplu *(n.red.* – un album pe care Pat Metheny cîntă împreună cu o „orchestră“ de instrumente programate tot de el), se înscrie în această categorie. Cred că avem nevoie cu toţii să încercăm mai multe idei şi concepte noi.

Aţi declarat la un moment dat că inspiraţia dvs. vine din surse disparate, precum sunetele străzii din Miami sau din culorile tablourilor lui Paul Klee, şi că încercaţi să cîntaţi „ideile din cap“. Este acesta motivul pentru care uneori chitara dvs. nu sună deloc ca o chitară? Ascultaţi şi muzică făcută pe computer, cu software şi alte device-uri electronice?

Computerele au făcut parte şi au însemnat mult în viaţa mea de muzician în ultimii treizeci de ani. Totuşi, computerele sînt doar o unealtă dintr-o largă paletă de posibilităţi. Inspiraţia poate ajunge la mine în diferite forme şi trebuie să fiu mereu acordat cu ceea ce se întîmplă în jurul meu, pentru a fi pregătit atunci cînd vine. La final, indiferent că se manifestă prin căile chitarei acustice sau printr-un sintetizator, o idee bună rămîne o idee bună şi va avea o viaţă lungă pe măsura valorii ei.

Inspiraţia poate ajunge la mine în diferite forme.

Recentul dvs. album What's It All About *este o colecţie de cîntece care v-au marcat ca adolescent. Totuşi, de ce un album de cover-uri? Este vorba de acel „cover power“, este un tribut, un fel de a re-crea inspiraţia originală? Este acesta un trend, dat fiind că şi Herbie Hancock, şi Santana, şi Nguyên Lê, şi Bill Frisell au scos anul acesta tot albume de cover-uri?*

După 40 de albume cu compoziţii originale, am realizat că niciodată n-am înregistrat muzica altora. Multe dintre aceste cîntece le-am iubit încă dinainte de a deveni muzician. Mi s-a părut un subiect care merita abordat.

Aţi cîştigat 17 premii Grammy; cît de important este acest tip de recunoaştere pentru dvs.?

Mi-aş fi dorit să fi obţinut mai mult de pe urma acestor premii în sensul satisfacţiei sau al sentimentului succesului. Bineînţeles că este cît se poate de plăcut să fi astfel premiat de către semenii tăi, dar de fiecare dată m-am întors imediat să lucrez la proiectul pe care-l aveam în desfăşurare în momentul respectiv. Însă cred că îmi pasă destul de mult dacă te corectez şi-ţi spun că, de fapt, am primit 18 premii, nu 17.

Susţineţi mai mult de 200 de concerte pe an. Ce vă (mai) motivează să faceţi asta? Nu obosiţi niciodată de atîta muzică?

Acum cînt mai puţin. Am trei copii şi chiar nu-mi place să fiu atîta plecat de acasă. Îmi place să cînt. Întotdeauna mă amuză să cînt, nu mă plictisesc şi nu obosesc niciodată. Îmi doresc doar să cînt la fel de mult fără să fiu departe de familie. Asta e singura parte negativă a chestiunii.

Aţi făcut orchestraţia unei compoziţii de pe primul album solo al lui Magnus Öström; ce credeţi despre valul jazzului scandinav? Poate jazzul american ţine pasul cu creativitatea actuală a jazzului european?

Nu prea-mi pasă cine de unde este, dacă este bărbat sau femeie, alb sau negru, din Scandinavia sau cine ştie de unde. De fiecare dată cînd ascult oameni care cîntă bine acela este pentru mine un moment minunat. Totuşi, centrul jazzului este încă New York-ul. Există grupuri de talente individuale ici şi colo, în America şi în diferite locuri din lume, dar este foarte rar ca cineva, care nu a petrecut un timp semnificativ în New York la un moment dat în cariera lui, să facă mari paşi în această muzică. Nu sînt încă sigur de ce se întîmplă asta, dar mă bazez pe ultimii 80 de ani ale căror rezultate sînt de netăgăduit. Şi, de vreme ce respect şi sînt interesat de mulţi dintre muzicienii din afara Statelor, cu care am şi colaborat într-un fel sau altul, nu mă simt deloc în postura celui care trebuie să prindă ceva din urmă.

a consemnat Marius CHIVU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ *Iulian Tănase prezintă Cucamonga – texte superrealiste* (Herg Benet Publishers, 2011). Super, anti sau strict realiste, ele au o frumuseţe a inteligenţei (căci există şi aşa ceva!) care m-a presat să le văd, într-o foarte bună zi, citite la televiziune în ceea ce aş numi „o pauză de luciditate“. (Radu Cosaşu)

■ Academia Nepaleză de Ştiinţă a instalat, pe versantul Kala Patthar, cea mai „înaltă“ cameră de luat vederi din lume care transmite live imagini în high resolution ale vîrfului Everest, în fiecare zi de la ora şase dimineaţa la ora şase seara. Aruncaţi o privire vîrfului de 8848 de metri aici: www.evk2cnr.org/WebCams/PyramidOne/current.jpg. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Supă-cremă de primăvară *à la* Kiseleff

Curăţaţi şi lăsaţi întregi 20 de morcovi mici, 15 cepşoare, partea albă de la 4 praji frumoşi, o duzină de inimi de lăptucă, 2 căpăţîni mititele de varză de Milano (creaţă), 4-5 napi, 4 tije de pătrunjel, 2 căpăţîni de ţelină şi de gulie – acestea din urmă, tăiate în bucăţele. Opăriţi toate legumele separat, şi sotaţi lăptucii şi verzele într-o oală acoperită. Pasaţi legumele din prima categorie pe rînd, pe măsură ce se fierb, într-o oală smălţuită şi amestecaţi *purée*-ul obţinut cu 3 litri de *consommé*. Puneţi oala pe foc; după ce începe să clocotească, trageţi vasul pe marginea cuptorului şi lăsaţi-l să fiarbă lent 2 ore. Cu o jumătate de ceas înainte să fie gata, adăugaţi în supă 2 pui fragezi şi lăsaţi-o să fiarbă mai departe. Cu douăzeci de minute înainte ca supa să fie servită, spălaţi 4-5 pumni de orez şi puneţi-l în oală. Cînd totul e gata, scoateţi puii, dezosaţi-i şi aranjaţi-i frumos în supieră, împreună cu inimile de lăptucă şi verzele tăiate şi bine scurse de grăsime, şi cu 2 mîini de mazăre verde; vărsaţi supa-cremă deasupra.

Cînd se afla la Bucureşti, generalul conte Pavel D. Kiseleff s-a îndrăgostit de Alexandrina Bagration, fiica prinţesei Zoe Văcărescu şi a căpitanului rus Alexei Kirilovici Bagration-Muhranski. Cei doi erau însă căsătoriţi: Alexandra, cu marele vornic Emanoil Băleanu, iar Kiseleff, cu contesa Zofia Potocka. Ţarul Nicolae I nu i-a aprobat lui Kiseleff divorţul, ceea ce nu i-a împiedicat pe cei doi să-şi petreacă restul vieţii împreună şi să aducă pe lume şase copii.

O supă pestriţă şi complicată, cu mai multe legume şi cu doi pui, precum povestea celor doi îndrăgostiţi.

Amicul Dejun

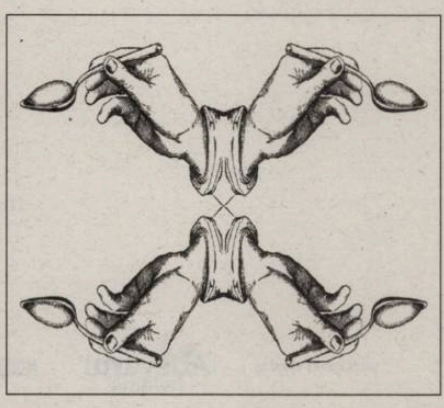

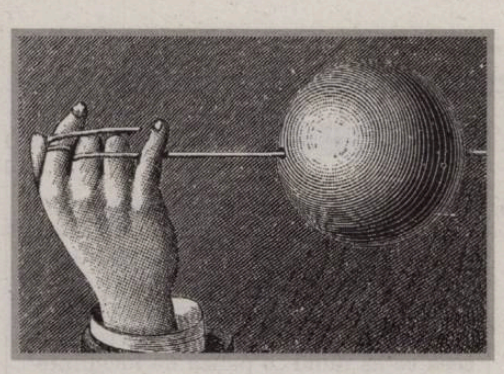

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Vine revoluţia electronică!

De zece ani aud mereu aceleaşi lamentaţii: că era informaţională va distruge cultura scrisului (şi a cititului). Tot de zece ani, constat că piaţa de carte e într-o creştere lentă, dar sigură. De cinci ani aud că noile dispozitive de citire tip e-book cu cerneală electronică vor revoluţiona cititul mai ceva decît tiparul lui Gutenberg. Pînă una-alta, revoluţia se lasă aşteptată: oamenii citesc, bine mersi, cît citeau şi pînă acum, iar cine şi-a luat e-book citeşte, tot bine mersi, de pe un ecran de mărimea unei foi de hîrtie. Anul acesta, la Tîrgul de Carte de la Frankfurt s-a discutat, din nou, despre cartea electronică. Noile medii şi impactul pe care îl au asupra pieţei de carte e temă centrală deja de un deceniu, însă anul acesta – cred editorii – breasla e pregătită de marea schimbare. Într-adevăr, dispozitivele sînt acum mai fiabile, mai ergonomice şi, mai ales, accesibile. O „carte electronică" redă fidel pagina tipărită, răsfoitul virtual seamănă cu răsfoitul paginilor reale, pînă şi foşnetul paginilor generat de computer oferă senzaţia unei lecturi de carte tipărită. Într-un dispozitiv cît o carte încape cît într-o bibliotecă întreagă, şi în bibliotecă se pot adăuga volume noi din librăriile care au deja centre de vînzări electronice. Piaţa e aproape pregătită din punct de vedere tehnic. E pregătit şi publicul?

În SUA, piaţa cărţilor de buzunar a scăzut, în ultimul an, cu aproape 60%, piaţa hardcover – cu 20%; în schimb, cărţile în format electronic reprezintă aproape un sfert din piaţa americană de carte. Distanţele mari dintre oraşe (şi librării) au creat această oportunitate de dezvoltare pentru comerţul electronic: orice carte apărută la o editură newyorkeză poate fi acum descărcată, imediat după apariţie, de un cititor din cine ştie ce orăşel texan. În Europa există încă reţineri din partea cititorilor. Pe de o parte, piaţa de carte e fragmentată (în funcţie de limba în care sînt publicate cărţile); pe de altă parte, publicul e mai conservator. Însă şi aici „revoluţia" e pe cale să izbucnească. Preşedintele Uniunii Editorilor din Germania, Jürgen Boos, estimează că vînzările de carte în format electronic se situează între 3 şi 5% din volumul total al vînzărilor. Potenţialul de creştere pentru următorii ani e imens. Problema principală (în Europa şi în America) rămîne însă pirateria, care nu poate fi deocadată combătută cu mijloace tehnice. Mai mult de jumătate dintre cărţile în format electronic sînt copiii-pirat.

Piaţa e aproape pregătită din punct de vedere tehnic. E pregătit şi publicul?

A devenit desuet, inutil editorul? Da şi nu. Da, pentru că aproape oricine poate să publice orice. Scrisul şi publicarea devin tot mai democratice odată cu adoptarea la scară largă a cărţilor electronice. Or să apară, probabil, în mai mare măsură decît acum, volume de poezie, eseuri, cărţi de ştiinţă, în fine, acele genuri şi nişe pe care editorii de acum nu se prea înghesuie să le publice, din cauza costurilor tiparului şi a publicului restrîns. Asta e bine. Or să apară, fără îndoială, şi nenumărate cărţi care reproduc bloguri, jurnale de călătorii, culegeri de impresii ieftine, filozofări de crîşmă, spre bucuria fomanilor frustraţi şi nepublicaţi. De pildă, în noul context s-au găsit şi oportunităţi noi. Cel mai mare portal de vînzări de carte, Amazon, a anunţat că se transformă şi în editură. Un scurtcircuit previzibil: librăria scoate la vînzare cărţile autorului, fără să mai aibă nevoie de o editură care să le publice. Asta e rău – o să ziceţi – pentru că în masa de publicaţii n-or să se mai poată decanta adevăratele valori. De abia aici (re)apare relevanţa meseriei de editor: pînă la urmă, tot editurile importante, mărcile serioase, numele cu rezonanţă vor fi chemate să garanteze pentru produsul editorial, fie tipărit sau difuzat prin mijloace electronice.

Dacă e să fie vreo revoluţie, aceea va fi în ceea ce priveşte distribuţia de carte. Însă miza pentru piaţa de carte va rămîne neschimbată: conţinutul de calitate.

trecerea prin reviste

● DIE WELT (15 OCTOMBRIE 2011)

De cîţiva ani, primăria oraşului Stuttgart încearcă să înscrie în patrimoniul mondial UNESCO un ansamblu de clădiri proiectat de Le Corbusier (în 1927). Solicitarea a fost refuzată – cele două clădiri nu au fost considerate suficient de valoroase pentru a primi statutul de patrimoniu al umanităţii. Cotidianul *Die Welt* face un portret deloc elogios al celebrului arhitect. Autorul articolului, Theodore Dalrymple, susţine că Europa occidentală a văzut, pe nedrept, în Le Corbusier, un architect vizionar: de fapt, ar fi fost doar paranoic. „Dacă îl citeşti pe Le Corbusier – a scris la fel de mult cît a proiectat şi a construit, iar proza sa e la fel de groaznică precum construcţiile –, ai impresia că pătrunzi în lumea unui Anders Breivik al arhitecturii", notează Theodore Dalrymple. „Le Corbusier a fost un admirator al bolşevicilor pentru că ei gîndeau mare. Atunci cînd a întrebat la Moscova un bolşevic ce e aia bolşevismul, a încremenit de admiraţie; i s-a răspuns că bolşevismul e cînd totul e foarte mare: cea mai mare teorie, cele mai mari proiecte. Maximum. Un mare «Ah!» pentru Le Corbusier. «Parisul începutului de secol XX a încetat să mai gîndească mare, şi celor care erau responsabili de viitorul oraşului le lipsea mărimea spirituală şi erau insensibili la spiritul istoriei», scria el. Planul său pentru Paris se găseşte în *La ville radieuse*. Întregul mal drept al Senei, de la Bulevardul Haussmann pînă la Luvru trebuia reconstruit, înlocuit cu optsprezece silozuri de locuit – cum le spunea el – şi cu străzi gigantice. Explicaţia imaginii sună cam aşa: «În numele frumuseţii oraşului, spuneţi nu. În numele frumuseţii şi al viitorului acestui oraş, eu spun da!». Le Corbusier se lamentează: «Cei care administrează oraşul nu au vrut să ia legătura cu mine. Îmi spun că aş fi un barbar.»" (**M. M.**)

PUBLICITATE

Pentru prima dată în România

Zemlényi

Un eveniment European Art Gallery

10 noiembrie 2011 – 10 februarie 2012
Curator: Radu Boroianu

EA GALLERY
ART'S FINEST

Bdul Regina Maria 18
marți - sâmbătă 14.00 - 19.30

parteneri media Adevărul holding MODERNISM Căminul

parteneri BOȘTINĂ & ASSOCIATES Ciucan & Associates FORUM INVEST Crama Basilescu La Reserve

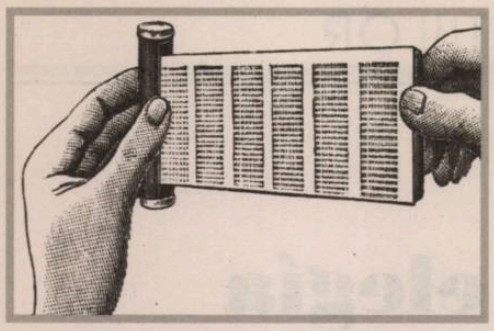

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cu Dilema la Alba Iulia

Cînd Mircea Vasilescu m-a întrebat dacă aş dori să însoţesc echipa *Dilemei vechi* la primul Festival din istoria revistei, organizat la Alba Iulia, sedentarul din mine s-a împosocat pe dată. Drum lung, mi-am zis, pe şosele bortilite, formalism, discursuri, politichie, butaforie medievală gen Sighişoara, lansări la botul calului şi vernisaje pe picior, nopţi sibaritice, năprasnice pentru ficat... Şi lume! Lume, monşer, de te-apucă ameţeala.

Auzind, însă, tema – „plăcerile vieţii" – şi felia ce-mi revine (plăcerea lecturii), ursul şi-a dezdoit încrîncenarea. Într-o vreme care exaltă neplăcerea, urîciunile, disforia, minimalismul alterant şi tot ce înseamnă deviaţie de la (vechea) normalitate, într-o lume care cultivă nevrozele, depresia, catastrofismul, cu guvernări şi mass-media care te vor idiot în adolescenţă, grobian la maturitate şi mort în ziua pensionării, apoi de bună seamă că apelul public la „frumuseţea uitată a vieţii" devine nu doar o bucurie, ci de-a dreptul o datorie civică. Mi-am şi imaginat ca motto superbele pagini 68-70 şi 78-80 din cartea omonimă a lui Andrei Pleşu (Humanitas, 2011), urmate de o pledoarie pentru *natura* înţeleasă în divina ei esenţă numai prin *cultură*. Pe scurt, *„cultivarea* simţurilor". Cum poţi înţelege luminişul din centrul pădurii prin *Lichtung*-ul heideggerian. Cum poţi auzi *departele* prin Eminescu şi cum poţi ajunge în împărăţia olfactivului prin perversiunea *Parfumului* lui Süskind. Ce frumos era gestul lui Gellu Naum, cînd îl ducea pe Dan Stanciu să pipăie coaja copacilor! Cum îţi poţi educa simultan gustul estetic şi jubilaţia papilară, opţiunile artistice prin ceremonialuri pe vălul palatin. Alchimia contrariilor: educaţia senzorială şi carnalitatea ideii.

„Bine, Mircea, vin!" am exclamat voios după mica dezbatere interioară.

Cum era şi firesc, realitatea (turistică, managerială, umană) de pe teren a întrecut cu mult biata mea imaginaţie culturală.

Nu fusesem în Alba Iulia de prin 1994-'95, cînd, după un colocviu sibian al revistei *Transilvania,* Mircea Braga şi Iacob Mîrza m-au dus întru hipnoză bibliotecărească la Bathyaneum. Reţin că, în inconştienţa mea, voi fi călcat pe niscai becuri din relaţia ortodoxie-greco-catolicism, nepricepînd de ce fraţii îşi refuză conlucrarea în favoarea duşmanilor comuni. Ce am descoperit acum a fost de-a dreptul copleşitor. O cetate medievală substanţial restaurată, oricînd rivalizînd cu suratele din Apusul şi Centrul Europei. Am rătăcit de unul singur, într-o dimineaţă rece, sticlos luminoasă, de-a lungul meterezelor şi şanţurilor tip Vauban, prin tuneluri misterioase, cu camere de tortură şi drumuri de acces către tunurile fioroase, pe lîngă sinistrul eşafod al tragerii pe roată a lui Horia, apoi printre uriaşii cai frizieni olandezi pe care defilează garda Cetăţii. O dimineaţă solitară care mi-a alimentat din plin paseismul.

Totul e rezultatul unei munci uriaşe de peste un deceniu. Autori: primarul Mircea Hava (om, cum se zice, uns cu toate alifiile, tipul destins-sportiv, mucalit, flexibil şi efi-cient mai presus de orice altă determinare) şi firma Corint. Dl Cosmin Suciu, directorul firmei şi împătimit al istoriei locului, ne-a purtat iute şi eficient de-a lungul perimetrului hiperistoric, plin de ortodoxie, catolicism, iudaism, Mihai Viteazul şi Voievodul Mihai.

Mirare. Cum de-au ajuns ditamai Primăria şi Consiliul Judeţean Alba (care a lansat cu această ocazie şi un extrem de util *Ghid turistic* al judeţului) să se asocieze cu elitarismul pufos al *Dilemei vechi,* cel atît de străin oborului politic geto-dac şi combinatorismului negustoresc al zilei?!? Simplul

Ursul şi-a dezdoit încrîncenarea.

„Dosarul" *Dilemei vechi* din nr. 399 şi articolul lui Mircea Vasilescu din *Adevărul* de sîmbătă-duminică 8-9 oct. dau seamă despre anvergura, intenţiile, programul şi atmosfera evenimentului. Filme de Cristi Puiu, o după-amiază de gastro-oeno-poezie cu Mircea Dinescu, recitaluri Alexandru Tomescu şi Alexandru Andrieş, expoziţie de caricaturi Ion Barbu, başca tămbălău cu Sarmalele reci şi Cargo, printre care ne-am strecurat şi noi, echipă şi colaboratori: Ion Barbu şi lumea lui caricaturală, de haioasă, înduioşătoare deriziune, exigentul Vintilă Mihăilescu şi nobila-i Doamnă, subtilul Sever Voinescu şi grupul său de cuminţi, dar inteligenţi admiratori pedelişti (unul mai tandru ca altul), Iaromira Popovici şi Eugen Istodor (cu care am venit şi m-am întors în maşină, parazitîndu-i 7 + 11 ore – căci am greşit drumul, başca micii de la Deduleşti – vorbindu-le non-stop de i-am extenuat, cred, pe viaţă de logoreica-mi persoană), Andrei Manolescu şi galeşa-i soţie, Adina Popescu (ai cărei admirabili părinţi m-au covîrşit), Ana Maria Sandu, Luiza Vasiliu, Matei Martin, Adina Dragomir, Patricia Mihail...

Ce am regretat enorm e că excesiva amabilitate a gazdelor ne-a parcat pe seniori (Vintilă Mihăilescu, doamna sa şi netrebnicul de mine) direct în burta (de cinci stele) a Cetăţii, la Hotel „Medieval", în vreme ce junimea voioasă a campat, tot luxos, dar în oraş, spre invidia mea, care visam un *team building* dilematic pe cinste. Nu am voie să mă plîng, de vreme ce am visat singur într-un pat matrimonial de patru (sic) persoane, cu o cadă pe tălpi de leu din bronz, robinete retro, *hot* şi *cold water,* papuci în hol, şase prosoape şi 50 de posturi TV, cu platou matinal de gustări cît pentru patru guri, salutat de gărzile „palatului" ca la Matignon şi dus cu lectica precum un grof cu ifose vieneze.

Şi totuşi, nu asta m-a impresionat cel mai mult, ci fineţea oamenilor locului: familii din Lancrăm, dar şi de basarabeni fixaţi în Alba, universitari, liceeni şi doamne de la bibliotecă, total străini de isteria bucureşteană, palpitînd intens la faptul de cultură. Cum să nu te amuţească întrebarea acelei doamne care avea să-i tulbure încîntător pe Florin Iaru, Robert Şerban, Ana Maria Sandu şi Radu Pavel Gheo (un om, acesta, de a cărui ingenuitate dezarmantă m-am ataşat numaidecît!) la întîlnirea cu publicul din „Sala Unirii": cu ce sentiment, cu ce senzaţie, în ce *stare* scrieţi? Firesc, suava cititoare aştepta mărturisiri la nivelul *enthousiasmos*-ului de altădată: scriem în transă, în delir, cu gîndul la dialogul cu Tradiţia, la nemurirea sufletului etc. Cînd colo, noi scriem sub presiunea editorului, a banilor, a *deadline*-ului blestemat de la gazetă, a generoaselor burse elveţiene, germano-vieneze ş.a.m.d....

Una peste alta, a fost un început promiţător, sper eu, pentru ceva ezitant, mirat şi suspicios etalat de ambele părţi. Urmează, ca-n bancul cu Ceauşescu şi gazonul englezesc, să îngrijim iarba asta cu egală atenţie încă nişte zeci de ani, că doară nici *Sibiul* lui Constantin Chiriac nu s-a născut peste noapte din spuma mării.

Între multe altele, eu unul pledez fioros pentru programe speciale pentru preşcolari. Musai să ne formăm publicul de poimîine. Junimea de azi, ahotnică de socializare pe Facebook, va veni oricum la nebuniile astea. Am văzut o fetiţă de vreo cinci ani rugîndu-şi tatăl să-i explice caricatura lui Ion Barbu, delicioasă de altminteri, cu un bărbos ruginit şoptind în barbă la 4 XII 2046: „Nu vă fie frică, Iliescu pică!". Fireşte că puştoaica a rămas meduzată, iar eu am trecut, umilit şi amuţit, pe lîngă ei. Ei bine, pentru ăştia mici trebuie făcut cel mai mult.

Trag nădejde să revin cu detalii în octombrie 2012.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

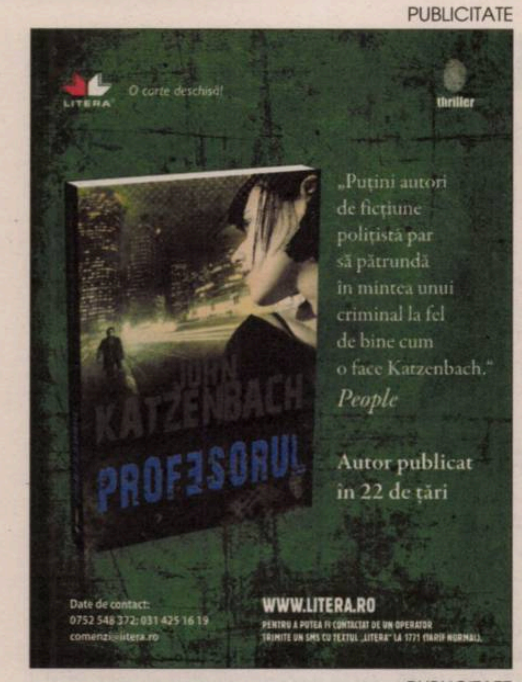

PUBLICITATE

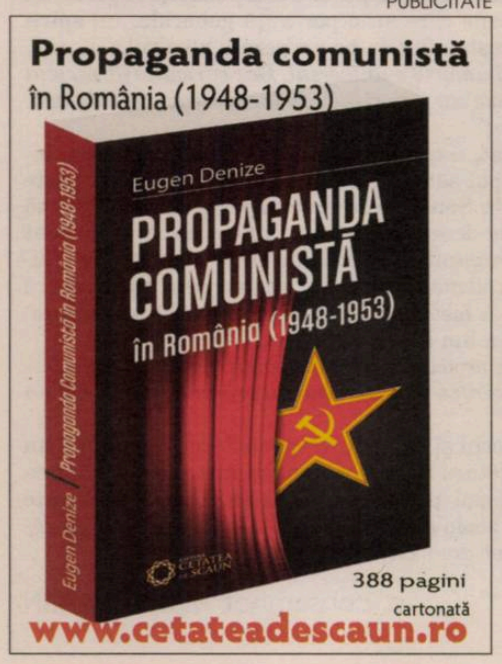

PUBLICITATE

PUBLICITATE

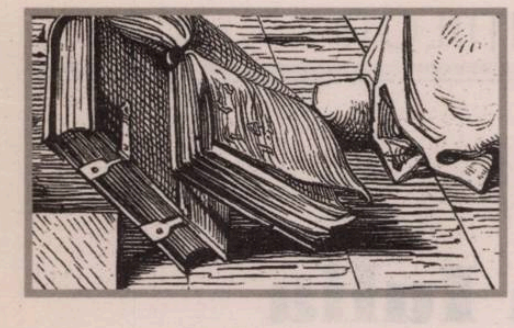

Simona SORA

biograffiti

Ángeles, triunfo y elegía

Fără îndoială, evenimentul extraordinar al recentei prezenţe româneşti ca ţară invitată de onoare la ultimul Tîrg Internaţional de Carte LIBER de la Madrid a fost concertul susţinut de Jordi Savall şi grupul instrumental Hespèrion XXI. Printre excelente conferinţe (cea a profesoarei Eugenia Popeangă Chelaru de la Complutense despre ecourile tradiţiei evreieşti în cultura română modernă sau cea a istoricului Ştefan Lemny despre „saga Cantemireştilor"), expoziţii, proiecţii de film, mese rotunde, librării temporare şi standuri excepţionale – concertul lui Jordi Savall centrat pe muzica lui Dimitrie Cantemir (în dialog cu alte tradiţii) a fost climaxul. Nu întîmplător muzicianul de geniu care este Jordi Savall, redescoperitorul unui repertoriu muzical uitat, îngropat sub zgomotele actualităţii, a propus invitaţior români şi spanioli de la Madrid cîteva adaptări rare inspirate din ceea ce s-a numit *Cartea ştiinţei muzicale (Kitâb-ül ilm-il mûsikî),* dedicată de Cantemir, în perioada sa turcească, sultanului Ahmed al III-lea. „Principele geniilor şi geniul principilor" nu era însă doar compozitor (un „cîntec al dervişului" care îi este atribuit poate fi auzit şi azi pe străzile din Istanbul), ci era şi interpret (cînta la diverse instrumente cu coarde şi la tambur), şi teoretician, şi inventator al unui sistem de notare a muzicii turceşti pe care Savall l-a omagiat săptămîna trecută, la Madrid. Aşa încît, întîlnirea fericită între geniul moldovean de la începutul veacului al XVIII-lea şi geniul catalan de la începutul secolului XXI a fost un moment de o intensitate cu totul aparte. În cosmopolita şi restrictiva sală din Paseo del Prado, pusă cu graţie la dispoziţia ICR Madrid de Caixa Forum, răsunau ecouri otomane, româneşti, armeneşti şi sefarde şi se omagia, în „limba îngerilor", idiomul universal al muzicii, extraordinarul talent al unui umanist din cealaltă parte a lumii: mai degrabă un triumf decît o „elegie a Inorogului", cum ne-ar fi învăţat lectura lui Cantemir.

Triumfală a fost şi inaugurarea standului României la LIBER 2011 (cel mai reuşit pe care l-am văzut vreodată) pentru că, oricît de sceptici am fi, receptarea literaturii române în mediul iberic este o reuşită semnificativă. În Spania s-au publicat, în ultimii ani, peste 50 de volume din limba română, multe cu ajutorul ICR, altele prin graţia şi grija „îngerilor literari", cum i-a numit H.-R. Patapievici, la o întîlnire amicală, pe traducătorii de vocaţie (apostolică) din limba română. Îi ştiam pe mulţi dintre ei – din poveşti, din cărţi, de pe la alte tîrguri sau de la Institutul Cervantes din Bucureşti. Aşa cum au fost însă la Madrid, în cele două săptămîni dedicate României (în „Anul literaturii române în Spania"), nu i-am mai văzut vreodată: un corp comun angelic (căci vedeau – spre deosebire de noi, critici şi scriitori – doar lucrurile bune), de la Joaquín Garrigós, Ioana Zlotescu, Marian Ochoa de Eribe, Joan Linas, Xavier Montoliu Pauli la Cătălina Iliescu, Viorica Pâtea sau Alberto Madrona. Au fost, desigur, evocaţi Rafael Pisot şi Cristina Sava care tocmai au publicat, în spaniolă, *Craii de Curtea veche,* Victor Ivanovici care are în lucru *Amor intellectualis* de Ion Vianu sau Dumitru Radulian, profesorul clujean, traducătorul poeţilor spanioli din Secolul de Aur. Dedicaţia, acribia filologică şi, nu în ultimul rînd, modestia cu care se „esfumau" în spatele cărţilor şi al autorilor traduşi sînt şi ele, pentru casta angelică de la Madrid, mobilizată de noua echipă condusă de Ioana Anghel şi Luminiţa Marcu, premisele unei prietenii de durată cu literele româneşti.

Lecturile publice pe două voci – fiecare scriitor cu traducătorul propriu – au postfaţat, de altfel, cele două mese rotunde de la Círculo de Bellas Artes, în cartierul literar la Madridului, cu scriitori propuşi spre traducere (Adriana Babeţi, Adrian Oţoiu, Cezar Paul-Bădescu) şi scriitori deja cunoscuţi în mediul spaniol (Ana Blandiana, Filip Florian, Dan Lungu). Le-am propus scriitorilor traduşi deocamdată fragmentar să vorbim despre frontiere: frontiere exterioare şi interioare, limite reale şi construite, praguri ficţionale şi ideologice, iar discuţia s-a încins, pentru că doi dintre ei, „specialişti" în limologie sau frontierologie (Adriana Babeţi şi Adrian Oţoiu), au comutat accentul de pe *border studies* pe „sarsaneliada" comunistă sau pe „stîngăciile şi enormităţile" Epocii de Aur, iar cel de-a treilea (Cezar Paul-Bădescu) a făcut o piruetă nostalgică de personaj veritabil şi autoficţionar. Cea de-a doua întîlnire cu scriitori a fost mai animată, fără îndoială, din pricina provocării tematice: spaima de literatură. Poate ar fi fost mai înţelept să vorbim despre spaima de traducere, am fi provocat astfel şi sala într-un mod direct. Mi s-a părut însă extrem de interesant eseul Anei Blandiana din ultimul său volum, o confesiune despre teama de „amenajarea rostirii, de potriveala vorbelor, de meşteşug", pe care poeta a povestit-o deschis şi expresiv. Dan Lungu şi Filip Florian au comutat apoi discuţia pe relaţia proprie cu critica literară – bună, din cîte ştiu – şi pe teama de etichete. La urma urmelor, e o altă formă a spaimei de literatură, însă de literatura criticilor care, spunea Dan Lungu, „nu ştiu decît literatură". Aş adăuga – la spartul tîrgului, asta fiind realmente o discuţie de purtat acasă – că acei critici care-şi merită numele ştiu bine mai multe literaturi, în acel fel (critic) care exclude din start formula unică, autopastişa nesfîrşită, dictatura gustului comun. Ei ştiu atît de bine ce ştiu încît, la o adică, pot gira cu numele propriu primul criteriu al programelor de finanţare (inclusiv TPS – programul ICR) pentru diverse edituri străine: calitatea operei propuse. *Valoarea literară,* cum s-ar zice, ca să închei pe un ton elegiac local evocarea unui triumf instituţional global.

„Anul literaturii române în Spania"

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Contemplarea hindu asupra fiinţei

● **Vijay Iyer, Prasanna, Nitin Mitta, *Tirtha*, ACT, 2011.**

Doctor în arte şi tehnologie, adică muzician de ştiinţă cu background în matematică şi o teză intitulată *Macrostructures of Sounds,* autor de eseuri de popularizare a ştiinţei muzicale sau a muzicii ştiinţifice, americanul de origine indiană Vijay Iyer este un idol al fanilor improvizaţiei şi un militant de opoziţie al celor care consideră că arta se face cu sufletul, mai degrabă decît cu mintea. În general, nici eu nu mă dau în vînt după abordările algoritmice în artele care se promovează drept frumoase. Minimalişti procedurali ca Steve Reich, noise-modelatori ca Merzbow sau math-rockeri ca The Mars Volta sînt important de cunoscut, se ivesc tot felul de ocazii în care, avîndu-i în portofoliul de cultură generală, poţi să te ridici la înălţimea unei dezbateri în care ai nimerit din greşeală, însă nu ţin minte să fi avut vreodată chef de-adevăratelea să-i ascult. Adică să-mi vină să spun „ce bine mi s-ar aşeza mîncarea dacă mi-aş face siesta pe Reich".

Albumul *Tirtha* e ceva mai prietenos din această perspectivă. Un aport însemnat vine de la colaboratori, membri ai aceleiaşi diaspore indiene din New York: chitaristul divin Prasanna şi percuţionistul tabla Nitin Mitta. Cei doi vin dinspre polul de inspiraţie al muzicii devoţioniste empirice, oarecum opusă disciplinei lui Vijay Iyer. Prasanna e promovat drept unul din puţinii translatori de muzică carnatică pe chitară, o idee năstruşnică ce îl poziţionează într-o nişă world music slab populată. Nitin Mitta e cel mai tradiţionalist dintre ei şi asigură partea mai sufletistă a albumului. Pentru el, muzica e un mesaj de la suflet la suflet, iar contribuţia sa e menită să ofere contrapondere pianului reichian al liderului proiectului. Contrastul e temperat de chitaristul Prasanna, pe care îl găsesc de departe elementul cel mai interesant al albumului, un veritabil soundtrack al contemplării hindu asupra fiinţei. Colaborarea dintre cei trei a fost ocazionată de aniversarea a 60 de ani de la independenţa Indiei. Prasanna e mesagerul Indiei sudiste, cu muzica inspirată de natură şi ambient, de tînguit şi ciripit, îngînate de o chitară ce încearcă, în bună tradiţie carnatică, să simuleze armonii ale vocii umane. Nitin Mitta e reprezentantul Indiei nordice, al percuţiei hindustani cu influenţe arabe, la mare căutare pe la petrecerile mogulilor adevăraţi ai istoriei. Amîndoi sînt clasici pînă în măduva oaselor, în timp ce Vijay Iyer e în postura progresistului trimis la şcoli înalte, încercînd să-şi recupereze legăturile cu rădăcinile.

Prea multă vreme muzica indiană s-a promovat drept muzică digestivă ori folk adresat amatorilor de *Teleencicopedia* şi romanţe exotice. Chitarişti britanici de fuziune ca John McLaughlin au încercat să se apropie de artele hindu, dar n-au depăşit niciodată statutul de outsideri încercînd Gangele cu degetul. Lucruri mult mai interesante se întîmplă pe tărîmurile originale, unde hip-hop-ul, heavy metal-ul, muzica electronică indiană şi alte astfel de struţocămile speculează armonizarea spiritualităţii arhaice cu paradigme muzicale moderne. Albumul de faţă propune o serie de divinaţii jazz ce tratează respectuos deopotrivă tradiţia şi inovaţia, aducînd pe aceeaşi scenă Rolls-Royce-ul instrumentelor muzicale, Steinway-ul de lux, cu tobele făcute din piele de capră şi chitara de acompaniament pentru imnuri vedice.

Nu e tocmai un album *catchy,* iar lipsa vocii (cu mici excepţii) face ca audiţia să fie în primul rînd o experienţă intelectuală pentru ascultătorul occidental. O familiarizare cu rădăcinile hindustani şi carnatice ale materialului ar putea produce noi revelaţii ascultătorului explorator; şi idei de eseuri ştiinţifice pentru Vijay Iyer, dacă nu cumva le-a publicat deja, iar acest album e doar validarea experimentală a modelelor sale teoretice. Indienii au o reputaţie de buni programatori şi statisticieni. Probabil Vijay Iyer ar fi făcut o carieră frumoasă răstălmăcind serii de timp bursiere în căutarea unui algoritm aducător de miracole capitaliste. A preferat însă să-şi pună algoritmii pe portativ, îmbogăţind deopotrivă muzica şi matematica.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Dan PERJOVSCHI

„Compoziţia semnelor"

Cum vă pregătiţi intervenţiile din spaţiul public?

Îmi place presa scrisă. Îmi plac ziarele şi îmi extrag din ele materia primă pentru ceea ce fac. Capăt informaţie nu doar din textele propriu-zise, ci şi din contextul în care sînt publicate articolele, din alegerea fotografiei, din felul în care sînt puse titlurile, din compoziţia semnelor. Fiindcă asta fac şi eu pe pereţi – compoziţia semnelor mele are o semnificaţie dincolo de semnificaţia semnelor propriu-zise. Proiectul meu se bazează pe două lucruri. În primul rînd, pe timpul în care este făcut. Mereu există cîte o temă generală. Acum, peste tot în lume e criză. Dar oriunde te duci, mai există un subiect al ţării sau al regiunii. Şi chiar un „ceva" al locului: al oraşului, al muzeului respectiv etc. Eu combin subiectele din presă cu poveştile oamenilor şi îmi extrag de acolo esenţa pentru desene. Doar o parte este astfel concepută. Cealaltă parte e compusă din repertoriul meu. Sînt desene care au o portanţă generală, un spirit universal – acestea fug de pe un perete pe altul.

Se spune că umorul e universal. Dar caricaturile nu sînt universale. Unele stîrnesc rîsul, altele enervează, ultragiază. Vi s-a întîmplat?

De ultragiat, n-am ultragiat încă pe nimeni. Dar, într-adevăr, nu pot să transmit mesajul la fel de bine peste tot. De pildă, la Seul, curatoarea expoziţiei m-a rugat să explic mai bine desenele. Pentru mine era foarte evident ce voiam să transmit, însă grila de citire a coreenilor e diferită. Pînă la urmă, mi-am dat seama că e altă cultură vizuală acolo. A fost o experienţă interesantă să mă produc acolo. Şi eu am avut de învăţat.

Unul dintre proiectele dumneavoastră mai vechi este deschiderea unui centru de artă contemporană la Sibiu. Ce s-a ales de el?

Lia Perjovschi şi cu mine vrem să deschidem acolo un centru de cercetare în artele vizuale. Aceasta e misiunea noastră din dosul proiectelor de artă. Construcţia este gata. Am dus acolo cam toate cărţile noastre. Au mai rămas de rezolvat doar cîteva detalii.

a consemnat Matei MARTIN

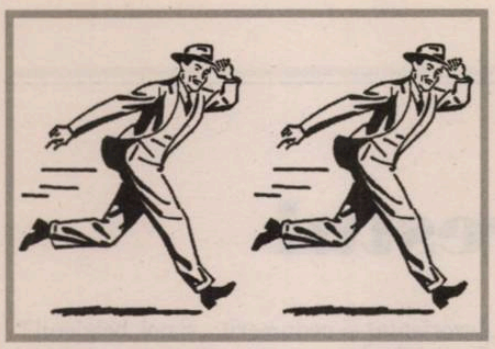

Andrei GORZO

dilematograf

Poezia lui Mitulescu

● ***Loverboy* (România, 2011), de Cătălin Mitulescu.**

Luca, personajul principal al celui de-al doilea film regizat de Cătălin Mitulescu, *Loverboy* (primul a fost *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii,* apărut în 2006), e un băiat care recrutează fete pentru prostituţie (în străinătate), făcîndu-le mai întîi să se îndrăgostească de el. (Terenul lui de operare e judeţul Constanţa.) Jucat de George Pîştereanu (bruta sensibilă din *Eu cînd vreau să fluier, fluier* – un film produs tot de Mitulescu, deşi regizat de Florin Şerban), Luca are un chip cu trăsături mai delicate decît ale tovarăşilor săi şi poate fi destul de tandru cu fetele, menţinîndu-şi totodată o anumită îmbufnare cu accente de cruzime (nu e genul care le vrăjeşte făcîndu-le să rîdă). Îmbufnarea asta îl părăseşte, dar numai pentru o secvenţă, două, imediat după ce face sex pentru prima dată cu Veli (Ada Condeescu, lansată tot în *Eu cînd vreau să fluier, fluier),* cînd, euforic ca un băieţandru (ceea ce şi este), începe să facă acrobaţii cu bicicleta şi să rînjească la soare cu un pisoi în braţe. Deşi nu cu mult mai articulată ca vorbitoare decît e Luca (Mitulescu, în calitate de dialoghist, are o predilecţie pentru poezia taciturnităţii), Veli e trează senzual, misterios-armonizată cu sine şi receptivă la energiile venite dinspre ceilalţi: e „specială", dar oare suficient încît să dea peste cap mersul obişnuit al lucrurilor în lumea lui Luca? Mitulescu avea aici materie primă pentru o melodramă, dar, în locul unei evoluţii/escaladări clasice a conflictului dintre tineresc/curat şi corupt/corupător, el alege înăbuşirea acestuia. Posibilitatea unui viitor alternativ se întrevede scurt – cei doi copii fără căpătîi întemeindu-şi o familie într-o cocioabă de la marginea şoselei, lîngă un magazin-birt condus de un substitut de mamă (Clara Vodă) –, dar actul luării de decizii nu e dramatizat: nu au loc mari confruntări între Luca şi Veli, nu izbucnesc revolte împotriva lumii, luptele lăuntrice nu se dau la vedere sau nu se dau deloc – în conformitate cu normele dramei dedramatizate (la fel de bătute în cuie ca ale dramei clasice în raport cu care s-au definit), adîncurile sufletelor omeneşti sînt postulate ca fiind prea adînci pentru a putea fi sondate, iar la suprafaţă, viеţile se scurg obediente în făgaşele săpate de alţii, fără măcar o hurducăitură – sau măcar o şoaptă – de protest.

Loverboy *poate fi pus şi în categoria elegiilor.*

Mergînd pe firele activităţilor de zi cu zi ale protagonistului, naraţiunea lui Cătălin Mitulescu ameninţă la un moment că va strînge aceste fire ca pe un ştreang în jurul gîtului său (Luca e sub supravegherea poliţiei), însă n-o face. Locurile comune ale melo-ului social, dintre care unele probabil că nu puteau lipsi (părinţii plecaţi la muncă în străinătate sau încovoiaţi de sărăcie), dar altele mai degrabă puteau (bunicul infirm jucat de Ion Besoiu), sînt tratate oblic sau eliptic. Naraţiunea nu e doar dedramatizată, ci şi mozaicată, şi în multe dintre ochiurile mozaicului – surprinzător de multe, dat fiind sordidul activităţilor economice pe care le narează filmul – joacă refracţii lirice: o ploaie de vară conferă pregnanţă lirică înserării în care Luca ia (probabil) virginitatea lui Veli la el în cocioabă (acţiune care altminteri e neromanţios pusă în scenă), după care Luca îşi face cascadoriile cu bicicleta printre bălţile ce scînteiază în noapte; multe secvenţe sînt filmate (de Marius Panduru) la începutul sau la sfîrşitul zilei – la *the magic hour,* cum îi zic directorii de imagine anglo-saxoni –, în acea faimoasă lumină „de regim" care face ca orice colţ al lumii să arate bine pentru cîteva minute; şi nu puţine sînt momentele în care băieţii din banda lui Luca şi fetele racolate de ei sînt văzuţi făcînd aceleaşi lucruri pe care le fac oricare alţi tineri – focuri de tabără, aşteptarea răsăritului pe plajă –, deşi e adevărat că suprafeţele astea calme şi încălzite de soare sînt încreţite periodic de curenţi de brutalitate. Chiar şi aşa, cel puţin în aceeaşi măsură în care poate fi pus lîngă alte expozeuri despre societăţi anomice în care săracii ajung să se exploateze între ei, *Loverboy* poate fi pus şi în categoria elegiilor pentru irepetabilele-veriale-tinereţii-cînd-încă-nu-se-corupsese-chiar-tot-ce-i-pur. (În mod firesc, ultima parte a filmului se desfăşoară pe fundal de toamnă tot mai avansată.) Un liric irepresibil, Mitulescu, al cărui film de debut spunea că adolescenţa şi copilăria sînt stări de graţie chiar şi într-un climat ca acela al ceauşismului terminal, sugerează şi aici prezenţa unor intensităţi indefinit-poetice, a unor fragmente de magie, în spatele opacităţii şi al deznodămîntului riguros-nesentimental pe care li le prescrie personajelor. Nu neapărat bogată sau complexă ideatic sau emoţional, dar în nici un caz lipsită de talent – de altfel, un talent destul de cultivat cinefilic –, poezia lui îl distinge, în orice caz, ca personalitate în cinematograful românesc de azi.

PUBLICITATE

Mădălina ŞCHIOPU

Belgia: flamanzii, valonii şi restul

Oficial, belgienii se mîndresc cu faptul că sînt capitala Europei, centrul Europei sau – un motiv de mîndrie mai vechi decît existenţa Uniunii Europene şi a instituţiilor sale – o punte între latura latină şi cea germanică a continentului. Faptul că flamando-olandezii şi franco-valonii au reuşit să trăiască peste un secol împreună, în relativă armonie, a fost dat deseori ca al doilea exemplu european, după Elveţia, de convieţuire întru civilizaţie şi prosperitate. Zăpezile de altădată s-au topit însă. Tribulaţiile belgiene dau măsura dificultăţii unei construcţii europene funcţionale: Cum putem trăi împreună, păstrîndu-ne identitatea şi cultura proprie, rămîne întrebarea la care atît capitala, cît şi periferia – întregul continent – trebuie să găsească un răspuns în viitor.

Versiunea flamandă

Mechelen (sau Malines, depinde de perspectiva lingvistică), într-o zi însorită de septembrie. Un oraş splendid, cu arhitectură gotică şi barocă, în partea flamando-olandeză a ţării. Nici că se poate imagina un loc mai liniştit, curat, idilic: terasele sînt înţesate de turişti şi localnici deopotrivă, la chioşcurile cu gofre de toate tipurile s-au format cozi (să mergi în Belgia şi să nu mănînci măcar o gofră este, se pare, din punctul de vedere al turiştilor, ca şi cînd te-ai duce la Paris şi n-ai vedea Turnul Eiffel), vaporaşele au început să se plimbe pe canalele din centrul oraşului (un peisaj citadin asemănător cu acela din Amsterdam, un fel de marcă a olandezilor oriunde au pus piciorul, de la Jakarta la Göteborg). În centrul oraşului, între clădirea primăriei veche de şase secole şi Catedrala Sint-Rombout, tronează, la vedere, filiala din Mechelen a Vlaams Belang: semn că partidul secesionist pro-flamand, anti-european şi anti-imigraţie are destui aderenţi prin zonă. În ciuda peisajului senin, de tablou flamand, întîlneşti peste tot semne că te afli într-o zonă de turbulenţă istorică. La intrarea în Catedrala Sint-Rombout, vizitatorii sînt întîmpinaţi nu numai de o pictură uriaşă a lui Van Dyck, ci şi de o expoziţie cu o poveste aparte. În 1798, spune povestea, profitînd de haosul care a urmat Revoluţiei Franceze, flamanzii s-au revoltat împotriva ocupaţiei galice. Evenimentul avea să fie numit *Boerenkrijg* sau „războiul ţăranilor". În urma revoltei, 41 de ţărani vor fi executaţi de trupele franceze chiar lîngă turnul catedralei, iar trupurile lor, înmormîntate în secret, n-au mai fost găsite, în ciuda faptului că locul tragediei s-a transformat într-unul de pelerinaj pentru fermierii flamanzi din împrejurimi. Pînă în 2010, cînd, în urma unor excavaţii în centrul Mechelen-ului, a fost descoperită o groapă comună cu 41 de trupuri. Verdictul arheologilor, după numeroase verificări şi teste: ţăranii-eroi – în ochii flamanzilor – au fost găsiţi. Acum, fragmente de schelete, haine, nasturi sînt expuse în catedrală, spre aducere-aminte. Astfel de episoade istorice dureroase (şi sînt cu duiumul) pun mai mult foc pe paiele deja parţial aprinse ale animozităţii franco-flamande. Ele nu pot fi însă evitate: stă în firea omenească să nu uite cu una-două trecutul, chiar atunci cînd privirile sînt aţintite spre viitor.

Astfel că, în 2010, Nieuw Vlaamse-Alliantie (cunoscut sub prescurtarea N-VA), partid patriotic flamand fondat în 2010, a obţinut 28% la alegerile din Flandra şi 17% la nivel naţional, clasîndu-se astfel pe primul loc în confruntarea electorală: întîiul partid belgian fără continuitate istorică şi tradiţie care cîştigă alegerile. Iar non-revoluţionarul şi pro-europeanul N-VA reprezintă aripa moderată a naţionalismului flamand: la o distanţă apreciabilă, dar cu un număr în creştere de aderenţi, îi suflă în ceafă Vlaams Belang, varianta anti-Bruxelles, anti-străini, pur şi dur naţionalistă a scenei politice din Flandra. Peste toate acestea, haosul din ultimul an al politicii belgiene a făcut ca această ţară să deţină în prezent recordul mondial în privinţa absenţei unui guvern oficial, record deţinut anterior de Irakul sfîşiat de război. Pur şi simplu, în Belgia a devenit aproape imposibil să formezi o coaliţie guvernamentală capabilă să funcţioneze. Mucaliţii sînt însă de părere că ţara merge ceva mai bine fără un executiv stabil şi că acesta e, probabil, unul dintre motivele pentru care nu s-a ajuns încă la secesiune.

> *„Au toată independenţa pe care au cerut-o, dar simplul fapt că trăim în aceeaşi ţară e prea mult pentru ei."*

Versiunea valonă. Şi nu numai

„Se poartă de parcă noi sîntem vinovaţi pentru toate problemele care apar în ţara asta. E criză economică, au găsit vinovaţii: francezii. Rămîn fără servicii: francezii. Le cresc taxele: păi, sigur, plătim pentru leneşii ăia de francezi. Sînt convins că dacă mîine s-ar abate un uragan asupra Belgiei, tot noi am fi responsabili. Mai bine ne despărţim civilizat şi terminăm odată cu tot bîlciul ăsta. Oricum, ei cred că fără noi ar curge lapte şi miere în Flandra. Să-i lăsăm să vadă cum este. Şi cînd te gîndeşti că sîntem împreună doar formal, au toată independenţa pe care au cerut-o, dar simplul fapt că trăim în aceeaşi ţară e prea mult pentru ei. Sînt curios pe cine vor mai da vina după despărţire, cînd laptele şi mierea la care visează n-or să vină în valuri peste ei. Dacă nu mai sînt francezii, cine o să fie ţapul ispăşitor?" Nicholas, student valon, îşi spune păsul într-un restaurant din mult mai cosmopolitul şi vorbitorul de franceză Bruxelles. Vorbeşte cam ca un soţ aflat în pragul divorţului, cerut ultimativ de soţia care vrea libertate: las-o, o să vadă ea.

Flamanzii din Bruxelles, în minoritate, gîndesc destul de diferit faţă de co-etnicii lor din nord. Ca elevii de la un liceu de limbă olandeză care sărbătoresc începerea anului şcolar lîngă Manneken Pis, cîntînd în gura mare cîntece populare franţuzeşti. Sau ca rapperul cu nume flamand care cîntă pe stradă, lîngă gara centrală din capitala belgiană, alternînd versurile în franceză cu cele flamande. Categoric, aici nu rişti să întrebi ceva în franceză şi să ţi se răspundă ritos, deşi ai fost înţeles – *„Vlaams or English, I don't speak French"*. În Bruxelles, măcar de faţadă, şi valonii, şi flamanzii se străduiesc să fie belgieni.

Cînd te îndepărtezi de capitală, începi să auzi eternele clişee existente oriunde se află state cu aceeaşi situaţie etnică, din Catalonia în Québec. Noi sîntem ordonaţi, harnici şi ţinem ţara în spate cu taxele noastre; ei sînt nişte leneşi care, fără noi, ar muri de foame. Sau, de partea cealaltă: noi sîntem sofisticaţi, ei – nişte necioplţi; singurul lucru care dă un lustru acestei ţări este influenţa culturii franceze. „Nu există oameni mai aroganţi decît francezii: se poartă de parcă ei ne-ar fi învăţat să mîncăm cu furculiţa. Aţi întîlnit vreodată pe cineva care să-i suporte pe francezi? Ei bine, noi sîntem siliţi să trăim cu ei zi de zi" (controlor de tren, pe drumul spre Antwerp). „Mda, să le oferim independenţa, să vedem cu ce rămîn fără moştenirea franceză?! Ce vor arăta ei lumii? Doar bocancii de lemn, probabil, fiindcă ăştia de la noi nici lalele nu s-au învrednicit să cultive. Vedeţi, asta se întîmplă cînd vrei să formezi un stat modern cu nişte ţărani" (vînzător valon de suveniruri, în Charleroi).

> *„Generaţia părinţilor noştri face cel mai mare tapaj pe astfel de subiecte."*

Amuzant este şi faptul că, deşi printre flamanzi şi valoni poţi să întîlneşti cele mai înflăcărate exemplare de patrioţi olandezi, respectiv francezi, iubirea lor fierbinte rămîne nerăsplătită, ba chiar e disprefuită. În general, olandezii şi francezii din ţările-centru îi privesc de sus: cam cum ne uităm noi la basarabeni sau maghiarii din Ungaria, la secui.

„Şi noi, belgienii?"

A devenit deja clasic bancul cu regimentul belgian în care sergentul le ordonă soldaţilor „flamanzii la dreapta, valonii la stînga", iar unicul evreu din echipă întreabă, dezorientat şi nedumerit: „şi noi, belgienii?". Probabil cel care a născocit cunoscuta anecdotă nu a bănuit că întrebarea va deveni, în timp, cît se poate de serioasă.

Deşi N-VA a devenit anul trecut prima formaţiune politică a ţării, merită reamintit că acest rezultat a fost posibil prin contribuţia a doar 28% dintre flamanzii care s-au prezentat la vot. Aşadar, există şi o majoritate tăcută: ca întotdeauna, prim-planul scenei este ocupat de cei care-şi vocalizează mai puternic părerile. „Eu cred în continuare că e o nebunie să împărţim ţara în două" – spune Wouter, care are numai 26 de ani şi este fermier în satul flamand Sint-Katelijne-Waver. O localitate care pare construită din piese de Lego sau încarnarea unei cărţi poştale ilustrate, cum sînt mai toate prin partea locului: case cochete, garduri vii tăiate cu o precizie milimetrică, grădini cu flori de toate culorile şi păşuni străbătute de cai şi cirezi de vaci care păşesc cu greu, covîrşite de propria greutate. „Nu ştiu ce-aş putea obţine mai mult într-o posibilă Flandră, faţă de ce am în Belgia. Printre prietenii şi cunoştinţele mele, cei mai mulţi sînt împotriva scindării Belgiei şi cred că şi alţi flamanzi gîndesc astfel, mai ales tineri. Cei din generaţia mea nu sînt atît de pasionaţi de politică, independenţă şi alte lucruri de genul ăsta. Cred că generaţia părinţilor noştri face cel mai mare tapaj pe astfel de subiecte. Dacă ţara nu se scindează în următorul deceniu, problema va dispărea, după părerea mea, din lipsă de susţinători."

În Belgia trăieşte, de asemenea, o importantă comunitate germană (germana este prezentă în multe inscripţii şi documente publice ca a treia limbă oficială a ţării) şi, un fenomen mult mai important, peste 20% dintre belgieni sînt imigranţi sau urmaşi ai imigranţilor care au venit în ţară după Al Doilea Război Mondial. Dintre aceştia, peste 900.000 sînt non-europeni, majoritatea arabo-musulmani sau africani de toate religiile. Prezenţa lor a schimbat componenţa populaţiei, cum se poate vedea în mai toate oraşele vest-europene: femei cu capul acoperit de hijab, şalvari, haine viu colorate în stil african, sariuri indiene, fuste ţigăneşti. Probabil într-un viitor nu foarte îndepărtat ei sînt cei care vor întreba nedumeriţi, la comanda „flamanzii la dreapta, valonii la stînga": „şi cu noi, belgienii, cum rămîne?".

PUBLICITATE

work in progress

Dilemateca
nr. 66, noiembrie 2011

- România – invitată de onoare la Tîrgul Internaţional de Carte LIBER, Madrid 2011.
- Un dosar despre amazoane semnat de Adriana Babeţi, ***Zoe, fii bărbată!* sau Amazoneritul la români.**
- Ion Vianu, în rubrica sa, „Portrete interioare", scrie despre biografia lui C.G. Jung.
- Ruxandra Demetrescu – despre Ana Maria Zahariade, *Arhitectura în proiectul comunist*.
- În interviu, Patrice Bollon ne vorbeşte despre întîlnirea sa cu opera lui Cioran.

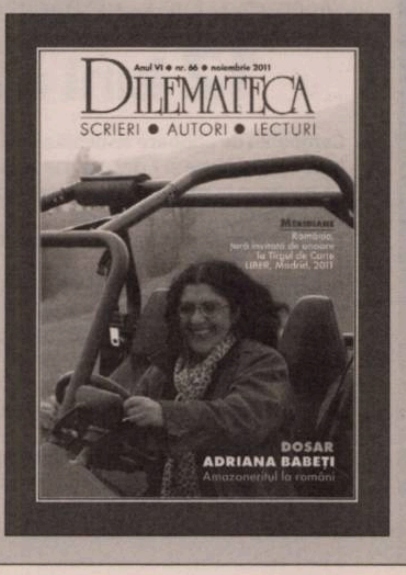

HERITAGE

Tastefully Yours

Cina la Heritage

Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului purtând marca Juan Amador în fiecare seară, de marți până sâmbătă, începând cu ora 19:00.

Meniu Evolution

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Meniu de prânz

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

Descoperă gustul perfect la restaurantul Heritage cu Juan Amador, Chef 3 stele Michelin

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.hertiage-restaurant.eu
Restaurantul va fi deschis pentru cină, de marți până sâmbătă, între 19.00 - 24.00

Adresa Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

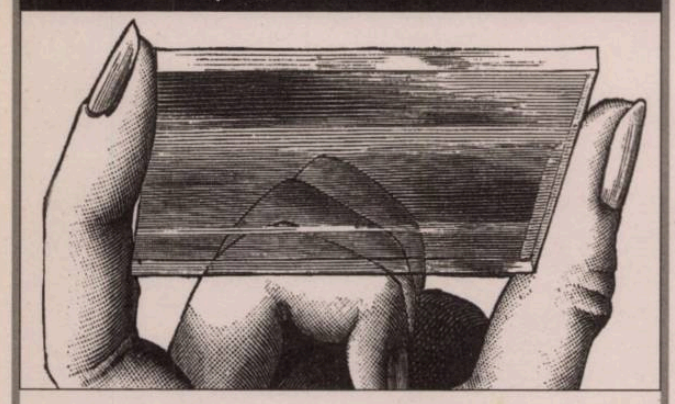

La ce televiziuni mă uit

La unele mă uit din obligaţie, la altele de plăcere. Cele pe care le urmăresc din obligaţie sînt canalele de ştiri. Lucrez în presa cotidiană şi redacţia ziarului meu e dotată cu plasme care merg încontinuu, în principal pe Realitatea TV şi pe Antena 3. Ideea e să fii conectat tot timpul, să prinzi rapid vreun eventual *Breaking News,* să fii la curent cu temele de dezbatere ale „surorilor mai mari", televiziunile.

Presa scrisă are un complex faţă de televiziuni şi crede şi ea că lucrurile care nu sînt la televizor nu există. Şi viceversa: ce se difuzează pe micul ecran, chiar dacă e o prostie, se califică la rangul de subiect demn de luat în seamă. Desigur, Realitatea TV şi Antena 3 nu sînt CNN şi multe subiecte date pe post sînt furtuni în pahare cu apă, inflamări gratuite şi interesate, jurnalisme de tarabă. Cu toate acestea, ziaristul se uită la cele două posturi, cu mentalitatea rudei sărace de la ţară: de la Căminul Cultural, orice moft care se întîmplă în Capitală se vede ca un lucru de maximă importanţă. Televiziunile fac în general agenda şi, dacă nu ţii seama de asta, eşti – se zice – descalificat în presa scrisă. Şi reversul medaliei: chiar dacă scrii la gazetă despre un subiect pe care l-ai descoperit numai tu, dacă acesta nu e preluat de televiziuni, nu contează pentru nimeni. De obicei, cînd preiau subiecte din ziare, televiziunile nu citează sursa şi le dau ca pe nişte descoperiri proprii. Gazetarii se vor considera, totuşi, fericiţi că articolele lor s-au calificat pentru ospăţul celor puternici.

După cum s-a văzut de-a lungul timpului în rubrica de faţă, nu mă uit deloc de jos în sus, cu admiraţie şi respect, la cele două posturi de ştiri, ba dimpotrivă. Cei mai mulţi oameni de acolo şi-au atins de mult nivelul de incompetenţă, astfel încît aceste două televiziuni se pot numi oricum, numai instituţii serioase de presă nu. Aşa stînd lucrurile, tonul pe care-l dau ele pentru restul presei este unul fals.

Dacă vorbim despre ştiri, mi se par mult mai OK cele de la PRO TV. După ce a lansat şi a promovat atîta timp moda ştirilor cu babe violate şi hăcuiri prin satele patriei, PRO TV-ul a lăsat acest inepuizabil domeniu în seama altora. Probabil din cauză că orice *trendsetter* renunţă la moda pe care a lansat-o cînd aceasta se generalizează. Cert e că Ştirile PRO TV sînt din ce în ce mai scuturate de tabloidizare şi de senzaţionalism. M-aş bucura ca acesta să fie un semn al maturizării postului din Pache Protopopescu. M-aş bucura şi pentru PRO TV, dar şi pentru restul presei, pentru că de data asta ar avea ocazia să ia un bun exemplu.

De plăcere, mă uit la Mezzo, la History, la Nat Geo Wild sau la Cinemax. La Mezzo îmi ascult muzica preferată, la History văd documentare istorice şi de cultură excelent făcute, Nat Geo Wild a înlocuit de mult în lista preferinţelor mele Animal Planet (care ajunsese să mă plictisească cu „Poliţia animalelor" şi tot felul de materiale de tipul *pet rescue),* iar Cinemax-ul îmi asigură porţia de filme bune. Din cînd în cînd, mai pic pe cîte un film de calitate la HBO sau la TVR 1. În orice caz, TVR 1 se mişcă, după gustul meu, destul de bine şi sînt şi acolo destule lucruri pe care le urmăresc.

Recunosc că există şi unele canale la care nu funcţionează nici obligaţia, nici plăcerea, ci doar obişnuinţa sau mai degrabă inerţia. De exemplu, nu ştiu de ce caut în continuare filme bune la TVR Cultural, cînd acest post nu mi-a mai oferit de mult aşa ceva. Sau de ce am în primele zece canale de pe telecomandă Prima TV, care pare că nu mai ştie nimic altceva decît să facă emisiuni jenante, de tipul *Cireaşa de pe tort*. Sau – şi mai şi – de ce am pe poziţia a doua a telecomenzii mele TVR 2, un post mort şi îngropat de multă vreme. „Obişnuinţa – adică ceva mai stupid ca lenea – ne face să rămînem nemişcaţi în mlaştină şi să ne împotmolim tot mai mult", spunea undeva Balzac. Eu sper ca măcar în ceea ce priveşte televiziunea să scap de zonele mlăştinoase.

Vlad MIXICH

Obiectivitate însîngerată

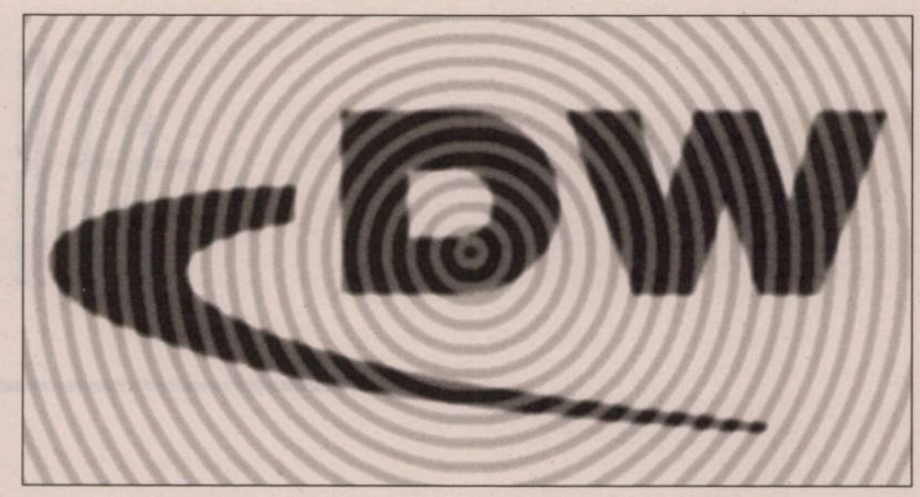

De peste 44.000 de ori au fost citite pe HotNews.ro două articole despre înjurăturile dintre Mircea Badea şi Radu Moraru. Recorduri ale zilei. Badea l-a acuzat pe Moraru de „pupinbăsism", Moraru l-a acuzat pe Badea că este plătit de către un „Turnător" (trimitere directă la verdictul de colaborator al Securităţii dat de CNSAS lui Dan Voiculescu). Nu este limpede dacă cei doi îşi reproşează unul altuia partizanatul politic sau mai degrabă faptul că joacă pentru tabăra adversă. Înclin către ultima variantă, deoarece atît Radu Moraru, cît şi Mircea Badea nu au pozat niciodată în jurnalişti obiectivi şi imparţiali. Şi par a fi mîndri de asta. Inapetenţa lor pentru o deghizare de acest tip oficializează o realitate în faţa căreia, de teamă, mulţi dintre noi am închis ochii.

În manualul jurnalistului de la Deutsche Welle (radio-televiziunea oficială a Germaniei), cuvîntul „obiectivitate" este menţionat de 13 ori în primele 20 de pagini. „Scopul nostru este să fim obiectivi. Nu să dramatizăm sau să polarizam", scriu nemţii. „Un bun intervievator îşi abordează subiectul critic, obiectiv şi rămîne fidel faptelor. Nu este treaba lui să-şi impună opiniile proprii în faţa celui intervievat." După ce citeşti asta, devine evident că majoritatea marilor vedete TV ale României nu fac parte din breasla jurnaliştilor, conform definiţiilor din manualul german. Dar nu Badea şi Moraru sînt cei căzuţi în păcat, ci moraliştii insuficient adaptaţi la un mediu jurnalistic în schimbare.

Nu o cauză, ci un mit

Să ne înţelegem: sînt educat la şcoala Deutsche Welle şi aş susţine cu pasiune cauza imparţialităţii în jurnalism. Doar că, în realitatea anului 2011, această imparţialitate nu mai este o cauză, ci un mit. În iulie, britanicii de la *The Economist* au publicat un articol intitulat „Foxificarea ştirilor". Cea mai de succes televiziune de ştiri americană, din punct de vedere al profitului şi al audienţei, este Fox News, postul lui Rupert Murdoch, în care dogma republicană este recitată la ore fixe precum breviarul în vechile mănăstiri catolice. În timp ce jurnaliştii obiectivi de la CNN au din ce în ce mai puţin succes, vedetele părtinitoare plătite de Murdoch au tot mai mulţi fani. Epoca jurnalismului obiectiv a apus. Dar chiar dacă regele a murit, regatul va continua să existe. „O mulţime de jurnalişti vorbesc despre obiectivitate ca despre o adevărată religie", se scrie în *The Economist,* „dar aceasta nu este altceva decît un artefact al anumitor circumstanţe istorice şi economice."

La sfîrşitul secolului al XIX-lea, jurnalismul practicat în Statele Unite era extrem de partizan. Principiile din manualul Deutsche Welle i-ar fi părut infantile tînărului ziarist Mark Twain (care îşi povesteşte într-un jurnal peripeţiile de ziarist).

Dincoace de Ocean, în România regelui Carol, ziarele bucureştene publicau pe prima pagină texte precum acesta: „Unul este Partidul Conservator, cum una este ţara, una Constituţia liberală dată de acelaşi Partid Conservator, precum tot ce s-a făcut şi se va face vreodată pentru unirea neamului românesc, tot de către Partidul Conservator se va face." Strămoşul cu monoclu al lui Mircea Badea i-ar fi putut îndreptăţit spune lui Mihai Eminescu, autorul rîndurilor de mai sus, că este „pupincatargiu" (Lascăr Catargiu fiind şeful conservatorilor români). Doar că, pe atunci, un Mitică de Bucureşti nu ajungea să publice pe prima pagină a unui ziar. Asta nu-l împiedica pe Eminescu să se jignească în public cu Nicu Xenopol (critic literar şi primul ambasador al României la Tokyo): „Ceea ce spune d. N. Xenopulos în privirea mea sînt creaţiunile unei fantazii nervoase, escitate prin lovirea ce i-am aplicat-o în darea mea de seamă. Dar cine eşti d-ta pentru ca, de la vîrsta care-o ai şi cu cunoştinţele ce nu le ai, să-ţi fie permis a-ţi da aere de superioritate?", răspundea Eminescu unei critici îndreptate împotriva sa.

Cum şi de ce a apărut obiectivitatea

Zîna Obiectivităţii a răsărit pe această scenă doar cînd au apărut marii furnizori de publicitate. Motivele erau cum nu se poate mai pragmatice: pentru ca mesajele publicitare să ajungă la un public cît mai larg (şi consecutiv buzunarele ziarului să se umple), jurnaliştii au fost nevoiţi să-şi îndulcească tonul pentru a se putea adresa deopotrivă liberalilor sau conservatorilor, panglicarilor sau intelectualilor. Obiectivitatea a început să aducă furnizori de publicitate satisfăcuţi, adică venituri din ce în ce mai consistente. Cu trecerea anilor, ca în miturile deconstruite de Margaret Mead, cauza reală a fost uitată, dar rezultatul s-a păstrat şi obiectivitatea a ajuns stîlp în manualele de jurnalism.

Dar influenţa Internetului, efectul crizei asupra bugetelor de publicitate şi evoluţia ştiinţelor comportamentale au schimbat regulile jocului. Astăzi, preţuit este publicul-nişă, monopolul informaţiei nu mai este deţinut de cîţiva editori puternici şi nici publicitarii nu mai au atîţia bani de risipit. „Calea de urmat" – se scrie în articolul din *The Economist* – „este abandonarea ideologiei imparţialităţii şi acceptarea că jurnaliştii au opinii; să le recunoşti deschis păstrînd în acelaşi timp standardul de bază al corectitudinii şi onestităţii intelectuale; şi folosirea transparenţei, mai degrabă decît a obiectivităţii, ca fundaţie nouă pentru construirea unei relaţii de încredere cu publicul."

Pare o blasfemie, nu? Cu siguranţă că ieri era, dar cine mai caută astăzi informaţie obiectivă la televizor e un naiv. Reflexul condiţionat s-a cimentat: apăsăm telecomanda ca să ne relaxăm şi autoconfirmăm. O mică bîrfă ne distrează, priveliştea unui prost care se dă în stambă ne relaxează, iar monologul care cristalizează vagile noastre intuiţii ne calmează. „Uite-l, dom'le, şi pe Badea, ca mine le zice, doar că mai bine!" (e valabil şi la capătul Moraru). Aceştia sîntem noi, publicul de televiziune, şi dacă vrem informaţie, o căutăm online, iar dacă vrem emoţii, descărcăm un film bun. Şi, cum vîntul nu bate cum vrea trestia, nici publicul nu mai reacţionează aşa cum şi-ar dori manualul Deutsche Welle.

O nouă cerinţă: transparenţa

Dispariţia obiectivităţii în jurnalism nu va deschide automat cuşca minciunilor şi a manipulărilor sfruntate. Transparenţa despre care vorbeşte săptămînalul britanic este deja practicată în anumite zone mediatice americane: jurnaliştii acceptă să publice un fel de declaraţii de avere prin care îşi devoalează propriile interese financiare şi politice. Nu sînt mulţi cei care ştiu că Andreea Creţulescu a fost consultant PSD în ultima campanie electorală şi puţini au reţinut isprăvile lui Bogdan Chirieac. În urma unor dezbateri atente, transparenţa ar putea deveni în viitor noul stîlp al manualelor de jurnalism.

Dar pînă atunci, în această nouă lume veche a jurnalismului partizan şi combativ, profesionalismul rămîne hîrtia de turnesol a indivizilor. Pe cînd avea doar 29 de ani şi era un tînăr foarte promiţător, Nicolae Iorga polemiza caustic în paginile jurnalului *L'Independance Roumaine:* „Hotărît nu se mai poate glumi pe socoteala dlui Ionnescu-Gion, care e pe cale de a deveni un om serios, un autor prost de-a binelea, ba chiar un martir al ştiinţei pe care-l urmăreau uri implacabile. (...) O întreagă tragedie a intrigii şi a conspiraţiei s-a desfăşurat, avîndu-l pe el ca victimă. Dar, după jertfa celui nevinovat, dl Hasdeu, o glorie a ţării mele, ia pana şi luptă vitejeşte, la bătrîneţele sale, pentru onoarea ştiinţifică a victimei. O ligă de bunevoinţi şi de inteligenţe niţel veştede se organizează pentru a-l răzbuna pe dl Ionnescu-Gion." Contemplînd distanţa dintre pamfletele româneşti de acum un secol şi mizeriile publice citite astăzi de peste 44.000 de ori, devine limpede că nu prezenţa sau absenţa obiectivităţii este problema. Ci faptul că Mitică, şmecheraşul care scria pe vremuri rubrica „Diverse" în *Timpul* condus de Eminescu, a ajuns astăzi să semneze pe prima pagină.

N.B. *Corect este să facem o diferenţiere profesională riguroasă între Radu Moraru, care are un trecut marcat de cîteva reuşite jurnalistice excepţionale, şi Mircea Badea care este doar un showman.*

Vlad Mixich *este jurnalist la HotNews.ro şi corespondent al* Deutsche Welle *în România.*

Un festival care să dureze o viaţă

– un dialog cu Csilla KATÓ şi Dumitru BUDRALĂ despre Astra Film Festival –

Peste mai puţin de o săptămînă va începe la Sibiu cea de-a 11-a ediţie a Festivalului Astra Film. Este cel mai important festival de film documentar din România şi unul dintre cele mai bine cotate din Europa. În plus, are o atmosferă cu totul specială, ca a unei petreceri reuşite, între prieteni. Nu e un festival comercial, nu are nimic glamour, *însă are o intimitate. Şi o lejeritate. Iar cel mai mare merit le aparţine gazdelor care sînt, de obicei, discrete. De aceea, am stat de vorbă cu* ***Dumitru Budrală,*** *directorul festivalului, şi cu* ***Csilla Kató,*** *coordonatoarea selecţie şi a festivalului.*

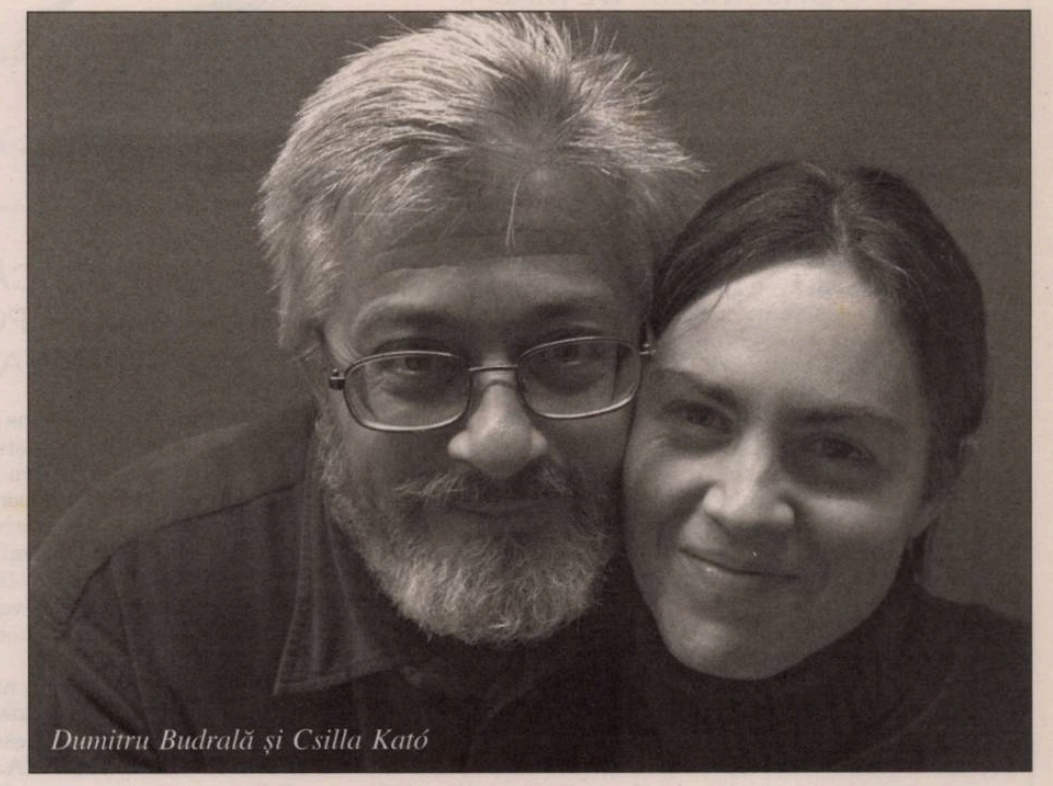

Dumitru Budrală şi Csilla Kató

Se făceau filme documentare la Sibiu înainte de '89? Presupun că trebuie să existe un început.

Dumitru Budrală: Păi, la început am avut o bicicletă. Bicicleta am dat-o unui maistru care mi-a dat la schimb un aparat Smena. Şi am fost uluit de aparat, de posibilitatea de a face poze. Mai tîrziu mi-am cumpărat un Zenit cu care făceam poze la nunţi, la botezuri, la înmormîntări. Aşa am strîns bani şi am cumpărat un Pentax cu care puteam face şi diapozitive. Am trecut foarte repede la film. Era prin anii '80 şi lucram ca profesor într-un sat, cînd acolo a avut loc o crimă. Nimeni nu făcea nimic ca să-i descopere pe făptaşii, mai ales că toată lumea din sat bănuia cine erau, iar eu nu ştiam prin ce metodă să fac dreptate. Nu eram nici avocat, nici procuror sau miliţian, aşa că m-am gîndit că prin film aş putea să restaurez cumva adevărul despre crimă şi să-l fac public. Nu mi-era foarte clar cum, însă îmi imaginam că se poate face justiţie prin film. Aşa am început să experimentez.

Despre ce sat era vorba?

Dumitru Budrală: Despre Jina. Am iniţiat acolo un cineclub foarte bun, la Căminul Cultural. Făceam parte dintr-un grup de profesori care întreţinea cineclubul ăsta. Aveau loc evenimente mari, cu săli arhipline, la Căminul Cultural. Şi făceam proiecţii de film. Cu pelicula era greu. Nu aveam bani să facem cópii şi montam direct, tăiam pelicula cu lama, o lipeam cu acetonă, iar muzica o puneam pe un magnetofon, separat. Tot noi făceam afişele, anunţurile de pe la biserică, băteam toba, făceam PR. Şi venea public, dom'le! Şi totul a plecat de la zero, căci nu ne dădea nimeni nici un ban. Am făcut odată o colecţie de costume populare şi am văzut că le plăceau nemţilor. Am vrut să le dau pe toate pe un aparat de filmat, un Arriflex. Dar a aflat miliţia şi nu am reuşit să facem treaba. Aşa că am adus un Krasnogorsk din Uniunea Sovietică. Făceam filme, mergeam cu ele la Costineşti, la festival, am luat chiar şi premii. Iar apoi am început să filmez nunţi săteşti, împreună cu Vintilă Mihăilescu, cu o cameră VHS pe care o primise el din Elveţia. Eu tocmeam nunţile, filmam amîndoi şi împărţeam cîştigul.

Erau filme antropologice, la vremea respectivă?

Dumitru Budrală: Nici nu exista termenul. Era catalogat drept folclor... etnografie şi folclor. Comuniştii nu încurajau ceea ce numim astăzi film antropologic. Ceea ce făceam noi era tolerat pentru că nu intra în zona lor de interes. Nu ne acordau nici un fel de sprijin. Cu filmul antropologic, totul a început în 1990, cînd lucram deja la Muzeul Astra şi a venit în vizită ambasadorul Franţei de atunci. I-a plăcut foarte mult muzeul şi a zis: bun, e foarte frumos, dar vă lipseşte ceva. Nu aveţi audiovizual... Nouă ni se părea chestia asta ceva de avangardă. Nu avea nici un muzeu aşa ceva, poate doar MŢR-ul, dar şi ei erau tot la început. Ideea era să începem să ne documentăm şi să înregistrăm realitatea. Pentru că era evident că în acea perioadă se petreceau nişte procese care duceau la pierderea unor lucruri foarte valoroase, ceea ce s-a şi întîmplat, din păcate. Şi acum mă gîndesc cu tristeţe că nimeni nu a făcut vreun film despre destructurarea unui CAP, a unui IAS, a unei fabrici, nu au fost înregistrate nicăieri toate aceste drame uriaşe prin care a trecut societatea românească.

Cum s-a ajuns la ideea unui festival de film antropologic?

Dumitru Budrală: Prima ediţie a fost în 1993. Atunci a fost primul şi ultimul an în care festivalul a fost naţional. A durat trei zile şi au participat 40 de filme, în totalitate filme de televiziune. Încă de la prima ediţie a venit Michael Stewart, un cunoscut antropolog englez care a rămas un prieten fidel al festivalului. El a făcut teren în Ungaria şi şi-a dat doctoratul cu o lucrare despre ţiganii lovari de acolo. A trăit doi ani între ţigani, cu tot cu familie, cu copil mic, a învăţat limba, tot... Apoi a venit în România şi era interesat să facă un studiu despre ciobanii români. În 1993, cînd s-a proiectat la festival documentarul lui filmat în Transilvania, au ieşit toţi spectatorii din sală. A fost şocant pentru ei. Nu puteau să accepte un film realist, în care se vorbeşte liber. Situaţia asta s-a menţinut pînă în '98, cînd am păţit o altă chestie...

Csilla Kató: Da, în 1998 a fost proiectat un film al unui regizor maghiar despre Ip, un sat din nordul Transilvaniei unde în anul 1940 a avut loc un masacru. Era un film onest despre cum trăiesc oamenii din Ip acum, fiecare vorbind pe limba lui, română sau maghiară, ce îşi amintesc, despre cum viaţa merge mai departe, deşi ceea ce s-a întîmplat a fost marcant pentru ei. Cînd s-a proiectat filmul, festivalul avea loc la Casa Armatei şi un colonel care era responsabil acolo ne-a oprit curentul electric şi a vrut să ne dea afară din incintă.

Dumitru Budrală: A făcut scandal, că ce-i cu filmele astea, cu unguri, cu ţigani şi că facem România de ruşine...

Cum vă descurcaţi din punct de vedere logistic în urmă cu 15-20 de ani?

Dumitru Budrală: Ar fi greu să descriem logistica de atunci, căci sînt multe detalii legate de context. Nu existau fonduri publice pentru evenimente culturale. În anul 2000, am luat prima dată bani de la CNC. Cred că au fost vreo 60 de euro. Dacă voiai să faci un eveniment cultural, trebuia să inventezi modalitatea de a-l face. Multe lucruri le obţineam prin schimburi, prin muncă de voluntariat, dar erau şi costuri pentru care trebuia să obţinem bani. Termenul de sponsorizare era echivalent cu pomana, un fel de cerşit. La un moment dat, fratele meu, care avea o fermă înfloritoare pe vremea aceea, m-a sponsorizat: două remorci de cartofi. Au venit cu tractoarele la muzeu şi am dat sfoară în ţară că vindem cartofi la jumătate din preţul pieţei de atunci. Am vîndut cartofii, şi cu banii pe care i-am luat pe ei am plătit mesele pentru invitaţii de la festival. Însă problema cea mai mare era că nu aveai contacte, informaţii. Mai luam filme de la ambasade şi le proiectam, cu ocazia festivalului, în diferite locaţii. În primul an, am proiectat filmele pe un singur televizor. În anul următor, am avansat şi proiectam filmele pe patru televizoare, legate în reţea. În 1994 aveam o singură secţiune de competiţie, dar premiile erau destul de mari, de la Comisia Europeană, de la Fundaţia Soros – care a dat un premiu de 10.000 de dolari. Tot în 1994 am făcut un lucru fantastic şi inconştient: am difuzat filmele la posturi de televiziune locale. Pentru prima oară, oamenii vedeau alte lumi, alte realităţi. Filmele documentare nu se difuzau atunci nici măcar la TVR, nu exista Internet...

Vă gîndeaţi deja la o continuitate pe termen lung?

Dumitru Budrală: Eu mă gîndeam clar că vreau să devină cel mai important festival din Europa şi din lume *(rîde)*. Intenţiile mele erau foarte clare: voiam să fac un festival care pentru mine, cel puţin, să dureze toată viaţa! Iar Festivalul Astra este un loc unde se poate aduna acest trib tot mai mare al iubitorilor de film documentar.

Ce se întîmplă cu filmele după ce au fost proiectate la festival?

Csilla Kató: Filmele documentare bune cresc valoric în timp. Cînd am făcut programul românesc pentru 2006, am revăzut nişte filme din arhivă şi am rămas şocată. De exemplu, este un film românesc, *Mudava,* realizat de Liviu Tipuriţă. Ceea ce m-a şocat nu era personajul sau filmul în sine, ci cum arătau trotuarul, strada din anii '90, atmosfera de atunci. Toate aceste detalii capătă o valoare de document vizual. Am adunat treptat o colecţie de filme documentare care nu există în altă parte. De pildă, filmele româneşti care s-au făcut în ultimii 20 de ani nu le poţi găsi altundeva decît în arhiva noastră. Şi vin la Sibiu cercetători şi doctoranzi din străinătate ca să le studieze. Arhiva o ţinem activă şi prin caravane, cinematecă, programe educative.

Astra Film Festival e un festival de film cu o atmosferă aparte, unică la noi. Cum reuşiţi să creaţi această atmosferă?

Csilla Kató: În concepţia noastră, un festival de film nu înseamnă doar cît mai multe proiecţii de filme, trebuie să se nască o atmosferă care să ajute schimbul de idei, de emoţii, de reacţii care se nasc în jurul receptării filmelor. Există festivaluri, la care focus-ul principal a fost în jurul sesiunilor de *pitching,* iar profesioniştii sînt atraşi ca să obţină bani pentru viitoarele lor proiecte. Aproape numai asta conta, iar sălile de proiecţie erau goale. Noi am vrut să facem un eveniment care să sărbătorească filmul, la care oamenii să consume filme şi să discute despre ele, nu o piaţă care să faciliteze oferte de vînzare şi cumpărare. Pe de altă parte, profilul unui festival se dezvoltă în timp şi prin selecţia de filme, este ca o semnătură. Festivalurile se recunosc ca valoare în acest fel şi se urmăresc reciproc. De exemplu, avem schimburi de publicitate cu Cinéma du Réel din Paris, FID-Marseille sau Visions du Réel, care ne-au cerut să facem schimb de bannere, ceea ce înseamnă că le-a plăcut ceea ce au văzut la noi. În plus, e important să aduci personalităţi. Oameni importanţi din lumea filmului internaţional. De-a lungul timpului, acest fapt a dat o dimensiune de testare a calităţii.

Ce fel de public aţi avut la început? Şi cum vi l-aţi format?

Dumitru Budrală: La început, au fost sibieni în mare parte. Abia după 1994 au început să vină şi din străinătate, în special regizorii filmelor din festival. Şi mai veneau şi din centrele universitare: Bucureşti, Cluj, Iaşi. În mod sigur s-a educat un public la Astra. Noi am muncit mult şi la partea asta: cea de a aduce public. Una dintre strategiile noastre a fost să-i aducem pe studenţi, să le oferim condiţii şi facilităţi. La o ediţie, am obţinut gratuit de la o unitate militară vreo 350 de locuri pentru ei. Atunci au venit studenţi din toată ţara.

Csilla Kató: Odată, ne-am suprapus peste o campanie electorală. Venise Ion Iliescu pe un stadion şi au avut nişte probleme cu furnizarea de curent electric acolo. Le-au căzut generatoarele şi a fost o pană de curent în tot oraşul. Era vineri seara şi noi aveam proiecţii. Erau sălile pline. Ne-am confruntat cu o situaţie de organizare neprevăzută. Nu ştiam ce să facem. Şi am avut o surpriză pe care nu o voi uita niciodată. Au stat oamenii timp de două ore într-o beznă absolută şi au cîntat. Două ore de poveste. Şi atunci ne-am dat seama ce public fain avem!

Acum sînt documentarişti – atît români, cît şi străini – care vor ca premierele filmelor lor să aibă loc la noi, la Sibiu. Asta înseamnă ceva pentru festival! Iar în iunie anul acesta, Michael Stewart a organizat la Londra prima ediţie Open City, un festival de film documentar, inspirat în totalitate de Astra Film Festival. E ca şi cum festivalul nostru ar fi ajuns la maturitate şi ar fi adus pe lume un copil. Puţine proiecte culturale româneşti ajung să fie luate drept model din România şi „exportate" într-un oraş precum Londra.

Puţine proiecte culturale româneşti ajung să fie luate drept model din România.

a consemnat Adina POPESCU

Cu ochii-n 3,14

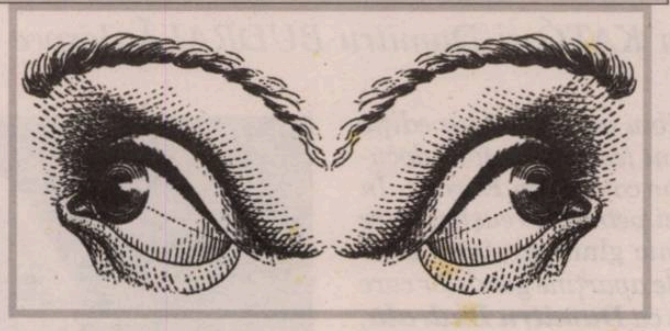

PREOCUPATĂ DE ELOCVENŢĂ, O COLEGĂ DE CARTE PUBLICĂ O STATISTICĂ A CONSUMULUI DE MASĂ (INCLUSIV MĂSURILE ADÎNCI)

■ N-am înţeles multă vreme de ce, de cîte ori trec prin poarta de control la aeroport, sînt descălţată. Uneori primesc cipicii ăia de plastic, alteori sînt forţată să lipăi pe ciment. Recent, pe aeroportul Barajas din Madrid mi s-a explicat că botinele, platformele, pantofii mai înalţi sînt suspecţi în general, la urma urmei de ce-ai vrea să pari mai înaltă decît eşti? Desigur, *chica* de la poarta stelară, care-mi făcea instructajul, avea 1,80 m şi pantofi bărbăteşti, însă, preocupată de elocvenţă, mi-a lăsat nu doar sticla de apă plină, dar şi pila de unghii pe care o uitasem în poşetă. Atenţie, aşadar, la provocări! (**S. S.**)

■ Cînd o colegă mi-a spus că a început să primească invitaţii la petreceri de Crăciun, am crezut că rîde de mine. Asta pînă cînd am primit şi noi, la redacţie, propuneri şi invitaţii ale unor firme care vor să ne organizeze petrecerea de... Crăciun! Cică asta ar ajuta la „fidelizarea angajaţilor“ şi reprezintă „un prilej de distracţie şi voie bună“. Eu înţeleg că au apărut deja afişele cu Bănică, da' mai e pîn' la Crăciun! Şi, oricum, noi ne organizăm singuri. (**P. M.**)

■ Ca niciodată, văd peste tot la Paris, şi nu numai, oameni care citesc doar ziare şi reviste. Sînt puţini cei care au cărţi. Un amic care lucrează în zona editorială îmi spune că lucrurile stau aşa din cauza alegerilor. Şi că în această perioadă electorală vînzările de carte vor scădea dramatic. Partea bună e că dramaticul lor nu seamănă nicidecum cu al nostru în materie de cititori. Şi că o primă victorie a socialiştilor îi face suficient de optimişti pe francezi, încît să treacă uşor peste acest neajuns. (**A. M. S.**)

■ Revista *Newsweek* de săptămîna trecută publică o statistică a consumului de bere din State şi din lume. Una dintre casete este dedicată României, al cărei consum de bere a crescut cu 13 procente din 2007 încoace (cel mai mare salt). Alte cifre interesante: Cehia consumă, în continuare, cel mai mult: 161,5 litri de bere pe cap de locuitor, urmată de Irlanda, cu 120,5 litri. Depăşită doar de Austria şi de Germania, România se află pe locul 5, cu 97 de litri. China este cel mai mare producător de bere din lume, asigurînd 23% din cantitatea totală de bere. (**M. C.**)

■ Într-o sîmbătă după-masă, pe holul Spitalului Universitar, în faţa secţiei de „Urgenţe majore“, cuiva i-a sunat telefonul (ce neagră coincidenţă!) cu „Ne me quitte pas“ a lui Brel. (**L. V.**)

■ Că tot veni vorba de cifre, războiul împotriva terorismului, inclusiv măsurile de precauţie şi de siguranţă au costat Statele Unite în ultimul deceniu 3.228.000.000.000 dolari. Nici nu ştiu să pronunţ cifra asta. (**M. C.**)

■ Am descoperit în *România liberă* următorul anunţ la mica publicitate: „ATEE, 38 ani, profesor, cu valori eco-civice, caut cunoştinţă ateu, în vederea căsătoriei“. Păi, să dea Dumnezeu ca ateea să-şi găsească ateul potrivit cu care să trăiască pînă la adînci bătrîneţi, într-o deplină armonie eco-civică, asta pentru că, aşa cum se spune, Dumnezeu nu strică două case. (**A. M.**)

AUZI? ŞTII CĂ URMEAZĂ MAI MULTĂ POEZIE VERDE, ÎN AŞTEPTAREA VISCOLULUI?

■ Auzi? Ştii cum a răspuns soţia unui diplomat grec cînd a fost întrebată de un oaspete din străinătate dacă nu se simte cumva vinovată pentru miliardele pe care europenii le împrumută Greciei? „Vinovată? La cîte i-au dat grecii (democraţia, filozofia, artele, arhitectura...), Europa le datorează mai mult decît nişte miliarde de euro.“ (**R. C.**)

■ Regele saudit s-a milostivit şi a acordat femeilor din Arabia Saudită dreptul de a vota. Se pare că urmează dreptul de a conduce. De a conduce, probabil, doar spre secţiile de vot. (**M. C.**)

■ O sticlă de ulei are un nume poetic: „Raza soarelui“. Pentru că mi-ar plăcea să existe chiar mai multă poezie în viaţa mea, mi-aş dori să gătesc cu un ulei care să se cheme – de ce nu? – „Raza lunii“. (**A. P.**)

■ După castravete, a venit rîndul pepenelui să ucidă. În SUA cîteva persoane au decedat din cauza bacteriei Listeria, provenită din pepenele verde. Să fie o revoltă a legumelor contra umanităţii? (**S. G.**)

■ A început o isterie absurdă legată de cauciucurile de iarnă. Nu înţeleg însă ce sens ar avea, de pildă, o asemenea lege într-o iarnă fără zăpadă. De ce ai plăti amenzi atunci cînd drumurile sînt uscate? De ce trebuie să fii echipat „de iarnă“ între 1 noiembrie şi 1 martie, o perioadă mai lungă decît iarna calendaristică, doar pentru că „e posibil să ningă“? De ce să cheltuieşti atîţia bani, în aşteptarea viscolului? Anul trecut, în Bucureşti, a nins mai serios doar de vreo două ori. Propun aplicarea legii pe şoselele de la vîrful Omu, pe tot parcursul anului. (**A. P.**)

BINE CĂ NU AVEM PRIVIREA DEASUPRA

■ Am văzut la ştiri că, la inaugurarea noului stadion din Kiev (construit pentru Euro 2012), a luat foc acoperişul. Bine că nu ne-am combinat cu ucrainenii pentru organizarea Campionatului European! Cu gazonul nostru şi cu acoperişul lor, ar fi rămas onoarea europenelor nereperată! (**M. V.**)

■ Firească, e revoltător că pentru prima oară în secolul XXI nici un post românesc de televiziune nu s-a învrednicit să plătească transmisia, de la Tirana, a meciului de fotbal România-Albania; da, e revoltător, li s-a părut prea scump, dar trebuie spus că bine au făcut! Avem suficiente nenorociri pe cap. (**R. C.**)

■ În metrou, un tip alb îmbrăcat în uniforma hip-hopului West Coast (şapcă NBA purtată cu faţa la spate, tricou, hanorac şi blugi extra-largi, adidaşi ca nişte tancuri, lanţ la gît) citea absorbit, silabisind încetişor, ridicînd uneori privirea şi gîndindu-se îndelung. Înainte să coboare la Grozăveşti, am putut să văd ce citea: biografia lui Steve Jobs. (**L. V.**)

■ În Turda, trei litere deasupra unei uşi: JDN. Ce să fie, vreo injurie? Nicidecum, e doar acronimul unor nevinovate Jocuri De Noroc. Ceva mai încolo, un magazin care vrea să-i treci pragul te îmbie cu numele lui cam ciudat: *HAOTIC*. (**D. S.**)

PUBLICITATE

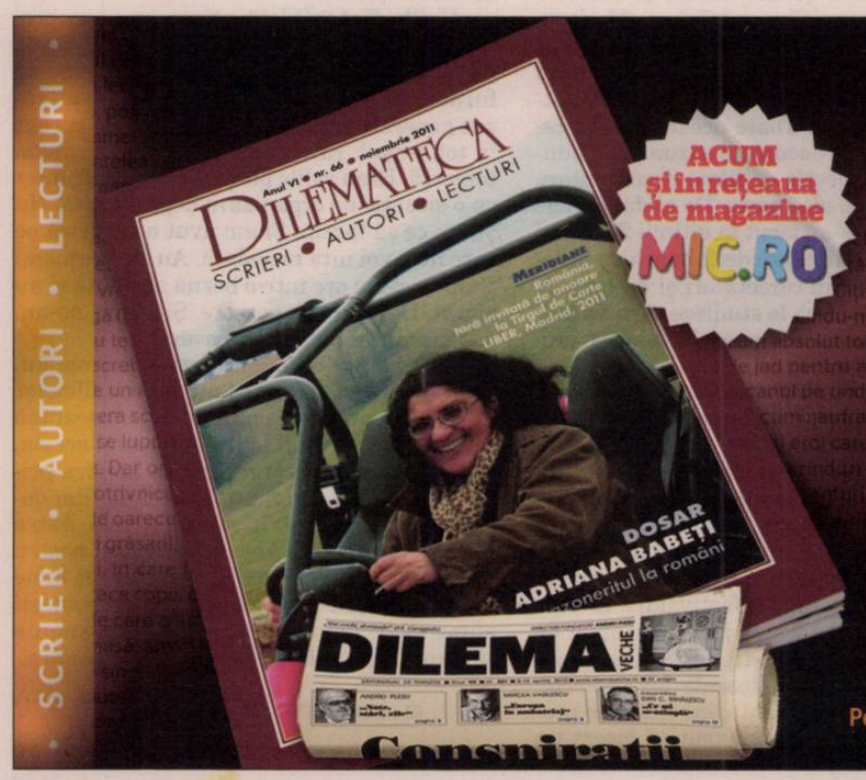

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

DILEMATECA
îți dă de citit!
Citești **Dilemateca** numai cu **Dilema veche**

În numărul din noiembrie:
DOSAR *Amazoneritul la români de Adriana Babeți*
MERIDIANE România, țară invitată la Tîrgul de Carte LIBER, Madrid
ANCHETĂ *Filmele preferate ale scriitorilor*

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 9.00 - 18.00 (luni - vineri), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamente non-stop la **0318.200.200**, număr cu tarif normal.

SCRIERI • AUTORI • LECTURI

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

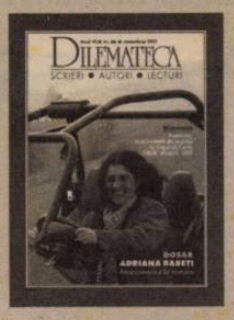

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 402 ■ 27 octombrie – 2 noiembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 6,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Note, stări, zile“

pagina 3

Interviu cu regizorul

CĂTĂLIN MITULESCU

pagina 15

CARMEN GAVRILĂ

„Turcia ţine în şah UE şi Rusia“

pagina 20

Locuri unde cultura e la ea acasă

© Vasile Dorolti

„Înlăuntrul nostru sîntem la fel, cultura e singura care face diferenţa.“

CONFUCIUS

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

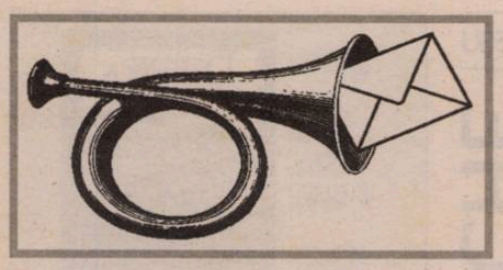

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

(IN)ACTUALITĂŢI

Elita intelectuală românească – varianta reloaded

În ultimii 20 de ani, în România, intelectualul a ajuns să fie privit ca un personaj doct, însă cam rigid doctrinar, cu o apariţie apăsată şi obosită, neîmbrăcat elegant sau cel mult de o eleganţă vetustă, oricum niciodată „la modă“, greu abordabil, cu un aer superior, inutil de manierist, uneori abuziv cu alcoolul şi ţigările, uşor apăsat de greutatea intelectului propriu (şi arătînd astfel), suspicios, fatalist şi defetist, bălţind într-o demnă subzistenţă.

Cum de s-a ajuns astfel? Cine a început această modă? În anii de dinainte de Primul Război Mondial şi pînă la sfîrşitul celui de-Al Doilea, intelectualul era perceput ca un personaj *dandy*, la zi în ce priveşte moda, cu o apariţie îngrijită, cuceritor (sau cuceritoare), de regulă avînd o avere moştenită din familie, deseori practicînd o meserie care îi aducea venituri frumuşele (medic, avocat, antreprenor etc.), sociabil şi plăcut, care însufleţea petrecerile şi evenimentele mondene, prezenţa fiindu-i dorită în toate cercurile de putere ale societăţii (oricare ar fi fost acestea).

În anii '50, comunismul însă a demonizat intelectualitatea, lipindu-i imaginea de cea a clasei burghezo-moşiereşti. Pentru a crea „omul nou“, totul a fost întors cu susul în jos, persoane din păturile needucate ajungînd să fie „ajutate“ să conducă întreaga societate, asigurînd eficient transformarea acesteia după chipul şi asemănarea noilor conducători şi doctrine.

Fosta elită (politică, intelectuală, bisericească etc.) a fost azvîrlită în afara societăţii, a fost expropriată, averile confiscate, cu interdicţii severe pe piaţa muncii, lipsită de orice oportunităţi. Intelectualitatea a fost aruncată, practic, în tranşee, ajungînd să practice o luptă de rezistenţă surdă, încrîncenată, acumulînd resentimente şi cultivînd un istoricism care a ajutat-o să supravieţuiască, deşi masiv desfigurată, întregii perioade comuniste.

Să nu uităm importanţa legăturii dintre fosta intelectualitate şi Biserică. Închisoarea a unit fostele elite, un misionarism cultural-religios născîndu-se dintre pereţii celulelor împreună cu o mitologizare care a hrănit ulterior sufletul acestei cvasi-mişcări de rezistenţă.

După 1990, noile generaţii de intelectuali s-au format, pe de o parte, din urmaşii „fostei elite“, hrăniţi cu un cocteil de sărăcie, resentimente şi lipsă de perspective şi, pe de altă parte, din urmaşii „noii elite“ comuniste, mai orientaţi, mai oportunişti, mai gălăgioşi şi mai lăudăroşi, însă mai de suprafaţă, gata să se acomodeze rapid cu orice sistem atîta timp cît pot privi mai de sus lucrurile, din confortul stătut al unei funcţii în cadrul aparatului de stat.

„Adevăratul“ intelectual român încă se mai simte în mocirla tranşeelor. Aparent lipsit de resurse şi nebăgat în seamă din ce în ce mai mult, uşor nevrotic, semiparanoic, simţindu-se călcat în picioare din toate părţile, încă poate fi găsit în tranşee aşteptînd cu radioul lipit de calorifer în speranţa depistării unei noi frecvenţe a Radio „Europa Liberă“ care să îi redea un sentiment al misiunii. *Ego*-ul gonflat, obida, sentimentul ascuns al eşecului personal îi macină forţa şi îl fac să devină nesemnificativ.

Cu toate acestea, fără să fie băgată în seamă, apare o nouă tipologie a omului de cultură. Deşi născuţi în perioada comunistă, deşi avînd descendenţa în mişcarea intelectuală a anilor '90, deşi purtînd un ascuns sentiment al dezamăgirii în vine, unii s-au distanţat de comportamentul generaţiilor precedente datorită meseriilor pe care le practică, oarecum aducătoare de venituri care îi plasează în pătura mijlocie şi de mijloc-sus a României. Nu au un lider sau o comunitate, nici identitate de grup închegată, sînt răspîndiţi care încotro şi se strîng mai mult în jurul unor prietenii sau comunităţi de interese. După 1996 şi mai ales 2004, nu mai sînt implicaţi în politică aproape deloc şi nici nu dau semne că vor mai fi în viitorul previzibil. Este o generaţie cu mai puţine cărţi parcurse, dar care alege cu mai mare atenţie ce citeşte şi ascultă pentru că timpul liber la dispoziţie este extrem de scurt, utilizează frecvent Internetul, dar ştie să se şi întîlnească „offline“ pentru a petrece, a ieşi la restaurant, teatru sau concerte, pentru a călători împreună sau a construi proiecte personale, care consideră cultura ca fiind o stare naturală de a fi, şi nu o misiune aducătoare de recunoaştere sau statut. Multora le poţi citi din cînd în cînd articolele în diverse ziare sau reviste, alţii au bloguri, deseori sînt implicaţi în proiecte din domenii diferite de profesia practicată, participă la tabere diverse, pe mulţi îi poţi vedea dîndu-se cu bicicleta sau cu rotilele prin parc în timpul liber, ori făcînd jogging, fitness, mergînd iarna la schi ori stînd la soare cu o carte în mînă pe vreo plajă din ţară sau străinătate.

Deşi nimeni nu a definit-o, această nouă generaţie de intelectuali contribuie deja la reformarea culturii româneşti într-o formă absolut nouă, total diferită de cultura de dinainte de războaie sau de tranşeele comuniste şi postcomuniste, formînd de la firul ierbii un nou profil al omului de cultură. Este o mişcare naturală, firească, declanşată mai ales de accesul nestingherit la oportunităţi şi resurse oferit de aderarea la Uniunea Europeană, este dornică să descopere lumea şi nu are cum să obosească pentru că motoarele ei sînt hrănite nu de o misiune colectivă, ci de la nivelul fiecărei persoane sau mic grup în parte. Nefiind necesară vreo îndoctrinare, fiind suficientă dezvoltarea pasiunilor şi a propriei personalităţi, este o mişcare seducătoare care, treptat, modelează şi organizează grupuri tot mai mari şi, prin aceasta comportamentul instituţiilor şi firmelor, precum şi al comunităţilor locale.

Se pare că eliberarea de trecut este cel mai bun remediu pentru a combate oboseala societăţii româneşti acumulată în lupta cu proprii demoni. Culmea, aceşti demoni dispar ca prin farmec în faţa acestei noi mişcări, deoarece nu mai sînt băgaţi în seamă. Deşi nu este suficient pentru a influenţa în bine evoluţia unei societăţi în ansamblu, această mişcare nenumită (şi care va refuza orice nume) reînvie pe zi ce trece cultura românească în forme noi, diverse, diferite de cele precedente şi uneori chiar surprinzător de strălucitoare.

Viorel ANDRIEVICI
Sibiu, 14 octombrie 2011

album dilematic — Marius Rădoi

Cele 300 de exemplare

Odată, am primit o carte de la o clientă cu care aveam o colaborare îndelungată; săptămîni mă pregătise dna să mi-o paseze. Auzisem de la colegele dînsei că dna avea înclinaţii literare. Scria regulat cîte o poezie, pe care o punea pe avizierele din birouri (văzusem şi eu cîteva :)), ca să îşi însenineze colegii şi colegele! Fiind într-o poziţie ierarhică importantă, nimeni nu îndrăznea să nu-i admire efuziunile literare. Publicase chiar o cărticică, iar eu, intuind ce suflet de gospodină avea dînsa, încercam cu prudenţă să mă salvez de la o lectură spre care nu rîvneam de nici o culoare. Dna a început cu cîte o remarcă timidă despre literatura de azi... În următoarele meeting-uri, ca din întîmplare, subiectul dezbătut se apropia inocent ba de proză, ba de poezie, deşi obiectul şedinţelor noastre nu avea nimic de-a face nici cu una, nici cu alta. Mai întîi, cartea a fost uitată pe cel mai apropiat raft de birou, apoi pe televizorul care era mai aproape şi apoi chiar pe birou! „Ah, reciteam deunăzi din întîmplare ceva, care m-a făcut să-mi spun că şi dvs. aţi fi gîndit la fel!...“ a exclamat dînsa de-ndată ce mi-am împiedicat privirea de obiectul pe care mă străduisem să-l evit îndelung. Doh, cînd am văzut ce languros a apucat cartea cvintagenara respectabilă, am ştiut că nu mai am scăpare. „V-o ofer cu dedicaţie...“ Şi a mîzgălit pe ea o tîmpenie care, trebuie să recunosc, era măcar haioasă şi includea o doză de autoironie, ceea ce mai salva puţin din penibilul situaţiei care apăsa greu asupra inimii mele chircite de remuşcări. Am îngăimat cu ochii în jos un „Vă mulţumesc şi vă promit că o s-o citesc“. Imediat mi-am dat seama cît de idioată eram! Adică mă gîndeam că o jignesc, trebuia să fie de la sine înţeles că o citeam. Spre surprinderea mea, dna era încîntată oricum. Nu ştiu dacă de inepţia pe care o debitasem ori fiindcă mai reuşise să scape de unul dintre cele 300 de exemplare pe care le tipărise şi publicase (cu ISBN!!!), la cost redus, la tipografia-editură a unei rude. „A, nu, nu m-am gîndit niciodată să le vînd, le-am dăruit rudelor, colegilor, cunoscuţilor şi *cunoscătorilor*...“ a şarjat doamna. Şi eu am simţit că trebuie să sleiesc un zîmbet de măgulire pe buze. A trebuit s-o citesc, nu aveam încotro... Un mare *bullshit* plin de sentimentalisme, printre care, din cînd în cînd, mai găseai, ici-colo, la trei poezii nişte chestii frumos spuse, mişcător, fără să fie patetic. Dacă le-ai fi putut aduna pe toate, ar fi ieşit una sau două poezii frumoase, din 60! Pînă la sfîrşitul colaborării a trebuit să inventez tot felul de scuze că nu am avut timp, că nu depinde de mine, spre final i-am mărturisit doamnei că i-am citit cartea şi că era plină de sensibilitate! De atîta emoţie nu mai reuşeam nici s-o privesc în ochi!

M-am jurat – m-am jurat atunci ca niciodată!!! – că nu o să bag pe gît cuiva care aş vrea să citească ori să critice vreun text al meu sau vreo carte a mea de care acestuia să nu-i pese şi că, dacă vreau să public, o să fiu gata să plătesc peşin să fiu înjurată cinstit acolo unde trebuie şi peste tot, dacă trebuie! Să ofer 10 euro pentru semnalarea inadvertenţelor (de caracter/de personalitate, de situaţie, cronologice), 20 pentru fiecare teză de căcat semnalată, 30 pentru... În fine, să fac o întreagă listă de oripilante erori literare – pe care cel mai adesea scriitorul le vede ca cititor la altul, dar rarisim în propria scriere –, o listă lungă, lungă de păcate literare, pe care s-o încununez cu 200 de euro pentru o argumentaţie solid făcută că mai bine aş pune toată cartea pe foc! Of! Tot ce am, şi haina de pe mine, numa' să nu ajung vreodată în postura să se tipărească un mare *bullshit* sub semnătura mea!

Simona VLAD
simonavlad.writing@yahoo.com

N. red.: *Totuşi, totuşi, nu vă jucaţi cu focul...*

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 16.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Epoca datoriilor**
- **Nostalgia**
- **Realitatea**

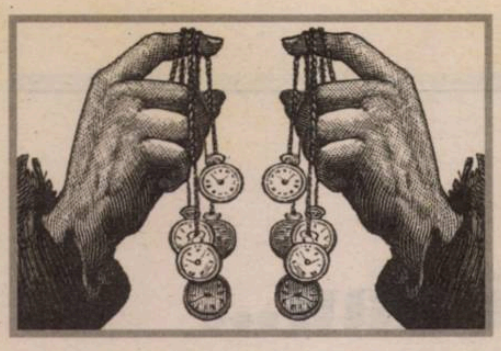

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

■ *Luni, 23 februarie 1971, București*

De cîte ori mă flatez, cu inima plesnind de satisfacție, pentru vreo ispravă reușită, de cîte ori mă gudur în jurul „calităților“ mele, îmi duc, cu un gest reflex, mîna la gușă. Instantaneu, egolatria mea intră în colaps, răpusă de dizgrațioasa rotunjime de sub bărbie. Glasul burghezului meu lăuntric îmi șoptește, cu un dezolant bun-simț: „Potolește-te! Nu te potrivi!“

■ *Luni, 1 martie 1971, București*

Sufocat de împestrițarea (haosul) naturii mele. Astăzi am făcut conversație galantă cu C., apoi exerciții pedagogice cu F., apoi am mers la slujbă la Mitropolie, m-am întîlnit cu părintele Ghiuș, iar seara, la T., am băut țuică fiartă și vin, am mîncat sarmale și, bine etilizat, m-am dedat la tot soiul de manevre grațioase (și inutile) în jurul unei domnișoare, Mita, al cărei nume mi se părea, în chip inexplicabil, de o enormă senzualitate... (În drum spre casă – metafizică: faptul că pot digera atîtea *membra disjecta* demonstrează capacitatea de absorbție extremă a unui organism puternic, sau e expresia unei nevindecabile fărîmițări interioare?)

■ *Sîmbătă 13 martie 1971, București*

D.R. Popescu, într-un interviu la radio: „Pentru un creator, viața privată este provincia, iar opera – metropola“.

■ *Vineri, 26 martie 1971, București*

Braque (lui J.P. Hodin, 1952): „Nu există soluție de viață, ci un perpetuu proces de acomodare. Eu am înlocuit noțiunea *eternului*, cu aceea a *neîncetatului*“.

■ *Luni, 26 iulie 1971, pe litoralul bulgar*

Marea voluptate a singurătății. Libertate la apogeu. Privilegiul rar de a fi intim cu tine însuți și sincer cu intimitatea ta. Singurătatea te situează, dintr-odată, *de cealaltă parte a universului,* într-un perfect echilibru cu el, într-o cumpănă desăvîrșită, ca aceea dintre mare și cer la Messembria... Singurătatea nu încurajează nici un compromis. Și totuși, nimic nu e mai monstruos decît singurătatea trăită fără vocația singurătății. Tot astfel cum nimic nu e mai ridicol decît să te obligi la viață publică atunci cînd ești născut pentru singurătate.

(...) Terasa de vizavi de hotel: uverturi ușoare, Johann Strauss, serenada lui Toselli etc. Sunetul îndepărtat, melodios și irresponsabil al lumii.

■ *Vineri-Duminică, 21-23 octombrie 2011, București*

De cîteva zile, o serie de canale de televiziune îl au ca invitat pe Miron Cosma. I se furnizează interlocutori de tot soiul (care acceptă, cuminți, să intre în dialog cu el), iar moderatorii îl lasă să se desfășoare torențial (și, de altfel, nici nu pot altfel, căci personajul nu poate fi ținut în frîu). Omul e grosolan, sferto-doct, delirant, obraznic. Se declară urmașul lui Titel Petrescu, se consideră victimă a mineriadelor, se laudă că i-a salvat viața lui Marian Munteanu și că a cîștigat un proces la Strasbourg. Vorbește incontinent, acoperind, cu mari rezerve de decibeli, glasul tuturor celorlalți. Dintr-una din emisiuni pleacă ofensat, după ce se rățoise birjărește la toată lumea. Din cînd în cînd, își amintește că e „băiat fin“ și recită scurte formule de politeță ipocrită. E de neînțeles de ce i se oferă ocazia să-și dea în petic ore întregi în beneficiul nimănui. Ceea ce putea fi o știre laconică între altele (Miron Cosma a înscris la tribunal un nou partid) devine eveniment. Televiziunile se pregătesc să ne facă un nou cadou. Să ne pună în brațe o nouă „personalitate“, cum au făcut cu Vadim, cu Becali și cu alții din aceeași făină. Li se pare, desigur, util, să-și refacă rezerva de bufoni. O să ne distrăm copios, sinucigaș, iresponsabil, pînă n-o să mai rămînă nimic în picioare pe scena noastră publică.

■ ■ ■

Televiziunile se pregătesc să ne facă un nou cadou. Să ne pună în brațe o nouă „personalitate“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ce se mai întîmplă cu presa culturală europeană

Am fost din nou, așa cum fac de cîteva ori pe an, la întîlnirea *board*-ului editorial Eurozine – rețeaua revistelor culturale europene (www.eurozine.com). De data aceasta la Tallin – care în acest an este capitală culturală europeană. N-am, din păcate, impresii despre oraș – pentru că în cele două zile am avut ședințe de dimineața pînă seara. Am putut reține, fugitiv, pe lîngă frumusețea nobilă a centrului istoric (văzut la repezeală), doar două dezamăgiri ale localnicilor: că Estonia a aderat la euro în 2011 – adică tocmai cînd euro nu se simte prea bine – și că (din motive financiare, dar nu numai) „capitala culturală europeană“ are o agendă cam săracă.

În schimb, m-am putut pune la curent – ca și acum cîteva luni, la reuniunea organizată de Eurozine la Linz – cu situațiunea presei culturale europene și cu preocupările colegilor din alte țări. Am senzația că noi, în România, nu stăm nici mai bine, nici mai rău decît alții, din cel puțin două puncte de vedere: problemele financiare și adaptarea la noile tehnologii. Peste tot, criza afectează cultura – uneori dramatic! Cîteva reviste din rețea au dispărut anul acesta, pentru că nu au mai avut fonduri; și e vorba de reviste din țări la care sîntem obișnuiți să privim cu invidie și convingerea că „la ei“ cultura stă bine (de exemplu, Marea Britanie). Altele anunță că s-ar putea să nu mai aibă bani să apară începînd cu 2012. O problemă dezbătută acut în cercurile intelectuale și printre editorii presei culturale este diminuarea cheltuielilor publice pentru cultură în mai toate țările europene și în proiectul de buget al UE pentru exercițiul financiar viitor. Există și o campanie la nivel european pentru a atrage atenția autorităților că reducerea finanțării pentru proiectele culturale afectează, printre altele, tocmai calitatea proiectului european (http://www.wearemore.eu/campaign/). Dar am observat la colegii mei din alte țări că – pe lîngă implicarea civică într-o campanie – primul gînd la aflarea veștii că s-ar putea să scadă fondurile este să găsească soluții alternative. Există reviste foarte bune și foarte interesante (inclusiv unele cu „branduri“ solide și o lungă tradiție) care supraviețuiesc cu dificultate. Dar cei care lucrează la/pentru ele consideră că e normal să fie preocupați nu doar de cît de bune sînt articolele pe care le publică, dar și de găsirea fondurilor. La noi, ideea că nu sînt bani pentru cultură se transformă cel mai adesea în lungi lamentații despre „analfabetizarea nației“ și cam atît. Că autoritățile noastre cred – prostește! – despre cultură că e un fel de farafastîc inutil pe care nu merită să cheltuiești prea mult

De unde bani pentru cultură în viitorul apropiat?

a doua mare grijă e reprezentată de adaptarea la noile tehnologii. Colegii de *board* mi-au spus că invidiază *Dilema veche* pentru site și pentru cei peste 26.000 de fani de pe Facebook. Și pentru că revista noastră are o strategie de dezvoltare online. Mi-a făcut, desigur, plăcere, dar dincolo de asta am constatat că toată lumea se întreabă care vor fi consecințele concrete, pe termen mediu, ale noilor tehnologii? Au apărut deja proiecte bazate pe posibilitățile oferite de noile tehnologii – de la vînzarea articolelor publicate online pînă la *print on demand,* de la aplicații pentru iPad și *smartphones* la *paywall*. Unele dintre aceste soluții au început să fie aplicate de revistele culturale: trecerea la conținutul plătit al unei publicații destinate intelectualilor n-a făcut, desigur, vîlvă precum *paywall*-ul de la *The New York Times* sau de la *Times*-ul britanic. Dar tot mai multe reviste așezate în „nișa culturală“ adoptă ideea de a trece la o formă sau alta de plată pentru ceea ce apare în ediția online. Mai toată lumea pare să fie de acord asupra unei idei simple: nu poți oferi gratis, pe termen nelimitat, un conținut valoros precum articolele scrise de nume importante din lumea culturală.

Așa încît m-am întors de la Tallin cu senzația amară că sînt vremuri grele (și) pentru presa culturală în mai toată Europa, dar și cu sentimentul tonic că oamenii nu își pierd încrederea în capacitatea de a găsi soluții și de a supraviețui onorabil.

■ ■ ■

ținerea de minte

Cîntec de nucă verde

„Și foaie verde trei lămîi,
«rămîi, o, nu pleca, rămîi»... –
cîntam, cu zarea căpătîi,
nepăsătoarelor statui –
eram școlar, erau dudui,
eram un cal cu șaua-n spate,
cu semne de celebritate,
iubeam iubite adecvate
pe doi-trei poli și jumătate...

Și diridam și alelei,
negustorite oase,
fiți binecuvîntate-n trei
și răsplătite-n șase
voi, neuitatele femei,
o, prea frumoasele femei
din ultimele clase!...

Și iarăși verde trei lămîi,
iubire fragedă dintîi –
era de Sfînta Filofteea
cînd mă-nvățarăți fapta-aceea
ce-o face omul cu femeea,
căci vouă vă eram frumos,
și de-a călare și pe jos,
o, fete vechi, cu pulpe groase,
nemijlocite și frumoase!...

Și foaie verde și-un pistil,
mirări de tînăr imbecil“

Geo DUMITRESCU

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Oscaruri de-ar fi să dau...

La fiecare ceremonie anuală, momentul decernării Oscarului special „pentru întreaga activitate“ mă intrigă, mă emoţionează sau mă întristează. De cele mai multe ori, trofeul se decernează unei personalităţi arhicunoscute. Respectivul este emoţionat sau mimează perfect emoţia, aşa că mă emoţionez şi eu, din fotoliu, de acasă. De multe ori mă enervez, pentru că premiul cu pricina seamănă a „rămas bun, îţi mulţumim, ştim că, de acum încolo, mare lucru nu o să mai creezi, pa“. Aşa m-am enervat acum zece ani (Poitier şi Redford) sau anul ăsta, cînd cu James Earl Jones. Mi s-a părut că prea s-a grăbit breasla să îi onoreze şi să îşi ia rămas bun.

Ce instituţie reprezintă un comisar european, azi?

Oricum, dacă ar fi să dau un Oscar pentru întreaga activitate europeană (ca un rămas bun pentru un creator expirat), nu aş sta prea mult pe gînduri. José Manuel Durão Barroso ar merita o sală în picioare, cu aplauze multe şi de protocol, apoi un rămas-bun demn de o retragere onorabilă. Cuvîntul-cheie ar fi „retragere“. Dacă tot sîntem în sala arhiplină, dacă tot ne-am îmbrăcat de gală şi dacă tot sîntem dispuşi să premiem performanţele actoriceşti (pentru electorat şi atît) ale europenilor suspuşi, propun o listă aproape completă, la cîte categorii îmi vin în minte.

La actor/actriţă în rol principal, nu se poate evita cuplul Merkel-Sarkozy, pentru remarcabila prestaţie din horror-ul „2011, Odiseea bugetară“. Cei doi îşi expun lipsa de viziune pe termen mediu cu o energie demnă de un milion de cauze mai bune. Undeva, în fundal, David Cameron, premierul britanic, ar merita o menţiune pentru figuraţie. Este atît de absent, încît ai zice că nici nu joacă în piesa asta. De remarcat totuşi că, săptămîna trecută, s-a opus unui grup destul de numeros de parlamentari conservatori (aproximativ un sfert din numărul total) care doresc un referendum pentru scoaterea Marii Britanii din Uniunea Europeană. În Consiliul European, cei trei se întîlnesc cu Silvio Berlusconi, cunoscut din numeroasele sale roluri de rebel la vîrsta a treia, un soi de Radu Mazăre ceva mai bătrîior, cu mai mulţi bani şi cu televiziuni mai mari. Pe lîngă ei, a apărut o daneză nouă, social-democrată, despre care, deocamdată, nu ştiu decît că este nora laburistului englez Neil Kinnock (cunoscut doar ca predecesor al lui Tony Blair). Ar trebui să dau căutări pe Google pentru a-mi aminti numele celorlalţi şefi de stat şi de guvern. De aceea, ei nu au ce să caute la Oscaruri.

Dacă ar fi să caut categorii „oscariene“ potrivite pentru comisarii europeni actuali, aş scotoci în zona machiaj-costume-sunet (adică zona secundară, care ne plictiseşte pe noi, profanii, la fiecare ceremonie). Doamna Neelie Kroes a fost un

foarte competent comisar pentru Concurenţă. De cînd se ocupă de Agenda Digitală, nu am decît o singură rugăminte: să lase planurile de ajungere din urmă a Americii şi să încerce să monteze măcar în sediul Comisiei Europene o instalaţie de Internet wireless. De aceea, aş nominaliza-o la categoria „Cele mai bune costume“ şi atît. Pentru machiaj am o singură idee: doamna Ashton. Recunosc, am ezitat un pic. Merita un Oscar şi pentru „Cel mai bun scenariu de ficţiune“: inexistentul şi inutilul Serviciu de Acţiune Externă, condus de domnia sa. Pentru „Cea mai bună bandă sonoră“, nu îmi rămîne decît să nominalizez un grup de comisari pentru splendidul zgomot de fond pe care îl produc, acesta fiind, în această perioadă, singurul rezultat al muncii lor bine plătite. Puteţi alege pe responsabilul cu extinderea sau pe cea cu ajutorul umanitar, pe doamna cu schimbările climatice sau pe omul de la cercetare, inovare şi ştiinţă. Nu vă încurc cu numele lor. Nu aţi auzit de ei pentru că nu aţi avut de ce.

Am şi o zmeură de aur, pentru cel mai prost rol. Comisarul Almunia este cel care recomandă ferm României privatizarea de urgenţă a combinatului Oltchim, ca parte a soluţiei de ieşire din criză. Ce autoritate poate avea omul ăsta, pentru a indica vînzarea unui activ în vremi de criză, la un preţ de nimic? Ce ascendent politic sau intelectual are Comisia, pentru a face recomandări? De fapt, ce instituţie reprezintă un comisar european, azi?

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

În curând, la
HUMANITAS
multimedia

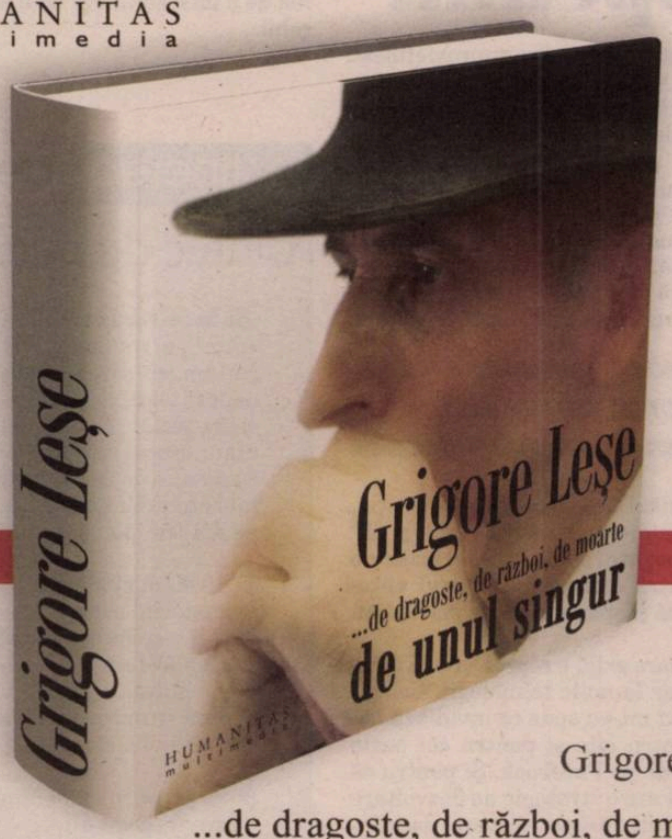

Grigore Leşe
...de dragoste, de război, de moarte,
de unul singur

„Am avut norocul să mă nasc în Ţara Lăpuşului, acolo unde doina se cântă de când lumea, acolo unde doina se poate încă auzi când te aştepţi mai puţin, săvârşită în grumaz, cu înturnături tulburătoare şi pauze nefireşti, horită *de stâmpărare* în cel mai străvechi stil cunoscut la noi. Am avut norocul să cresc cu muzica lor, să îi ascult, iar mai târziu să pot cânta, să mă identific cu horea, să n-o abandonez niciodată atunci când oamenii râdeau auzind-o, aşa stranie, aspră şi de demult, apoi să fac din promovarea ei scopul principal al vieţii mele.“

PUBLICITATE

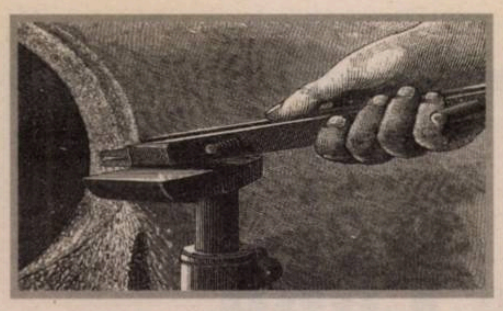

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

România ceartă Europa? Să fim serioşi...

Două declaraţii ale preşedintelui Traian Băsescu, lansate în preajma summit-ului european de duminică, au generat numeroase dezbateri la acest început de săptămînă.

Prima, înainte de urcarea în avionul de Bruxelles:

„România nu poate plăti la nesfîrşit indeciziile liderilor europeni din zona euro (...). România nu are probleme cu sistemul bancar. Din păcate însă, plăteşte deja consolidarea sistemului bancar european, prin dobînzi foarte ridicate, ajunse la un nivel deja inacceptabil. (...) Liderii din zona euro, care întîrzie la nesfîrşit o decizie pentru Grecia, fac foarte mult rău nu numai Greciei (...)"

A doua, după runda de duminică a discuţiilor dintre liderii europeni:

Cine împinge România spre piaţa liberă?

„Am ridicat problema nerespectării unui angajament politic de către Olanda şi Finlanda. Sînt două obligaţii majore pe care statele care intră în UE le au: în primul rînd, să îndeplinească toate criteriile tehnice de acces în zona Schengen şi, în al doilea rînd, să le îndeplinească pe cele din zona euro (...) Olanda şi Finlanda au refuzat aplicarea tratatului, cu atît mai mult cu cît, şi îmi permit să spun pentru că este o realitate, am avut un angajament politic cu Olanda în septembrie. Nu vreau să spun că premierul olandez nu a avut cuvînt. A nu se înţelege în aceşti termeni. Dar am deblocat propunerea Olandei de a consolida reglementările pe Spaţiul Schengen în ideea că va găsi formula realizării unui compromis în privinţa accesului României şi Bulgariei. Pe urmă, premierul olandez a uitat acest lucru cînd s-a dus la el acasă".

Pentru cei obişnuiţi cu declaraţii mai degrabă călduţe ale liderilor români, cînd vine vorba despre chestiunile europene, fără îndoială că aceste cuvinte au sunat strident.

Să privim la prima declaraţie. Tehnic vorbind, ea este acoperită de realitate. Indecizia liderilor europeni duce la creşterea dobînzilor cu care statul român este nevoit să se împrumute de pe piaţa financiară, pentru a supravieţui. Există însă şi o altă faţă a lucrurilor. Aceiaşi lideri europeni au fost de acord să implice Uniunea, prin Comisia Europeană, în acordul de împrumut pentru România. Astfel, România a împrumutat de la Comisie şi FMI, mai întîi sub formă de „centură de siguranţă" şi apoi pentru finanţare directă, 20 de miliarde de euro, la o dobîndă anuală de 3,3% – cea mai bună din ce poate găsi pe piaţă, în acest moment, un stat cu ratingul României. De bună seamă, preşedintele se referă la dobînzile de pe piaţa liberă, care cresc, într-adevăr, şi ca urmare a indeciziei liderilor din zona euro.

Dar cine împinge România spre piaţa liberă? Indecişii lideri europeni? Nu. România este împinsă într-acolo de neajunsurile interne. 20 de miliarde este, de fapt, un adevărat număr magic. Înseamnă nu doar valoarea în euro a împrumutului luat de România, ci şi suma pusă la dispoziţia noastră prin programele europene. Şi este vorba de bani nerambursabili, din care am tras cca trei procente! Polonia reuşeşte o creştere anuală de 4% folosind tocmai „motorul" fondurilor europene şi putîndu-se lăuda cu o absorbţie completă a sumelor puse la dispoziţie. Iar diferenţa dintre „cota" Poloniei, în marele joc al deciziei europene, şi cea a României este dată şi de aceste realităţi.

Şi acum, să privim la cea de-a doua declaraţie. La fel ca şi prima, acoperită tehnic. Într-adevăr, Olanda a încălcat o înţelegere nescrisă între cei 27 şi a dat principiul solidarităţii europene pe interesele politicii interne – acolo unde un mic partid populist şi antieuropean ţine guvernul în şah. Ceea ce însă românii sînt lăsaţi să înţeleagă mai puţin ţine de valoarea politică a declaraţiei preşedintelui.

De fapt, în Consiliul European de duminică, dosarul extinderii Spaţiului Schengen nici măcar nu s-a aflat pe ordinea de zi. Preşedintele a putut ridica problema Olandei doar – cum se spune – „la rubrica Diverse". Cu ce valoare politică, se poate deduce. Drept este că premierul bulgar Bojko Borissov a dat una şi mai gogonată, anunţînd aderarea în trepte a celor două ţări, în 2012! Dar trebuie să-l înţelegem: duminică, în Bulgaria, aveau loc alegeri municipale şi prezidenţiale.

Şi iată cum, două declaraţii ale preşedintelui României, altfel acoperite din punct de vedere tehnic, suferă din cauza poziţiei precare a ţării în Uniunea Europeană. Codaşa Europei la capitolul absorbţie, sufocată de corupţie şi blocată de o administraţie incompetentă, România suferă enorm la capitolul credibilitate. Şi cu greu putem crede că poziţia europeană a României se poate întări fără un efort de recredibilizare naţională, ce trebuie să înceapă cu politica internă.

adevărul EUROPA

Ovidiu Nahoi *este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

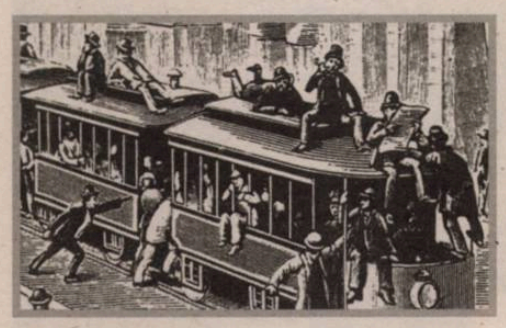

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Reagan – ceva din moştenire

În 2011, în plină şi atotcuprinzătoare criză, merită să ne amintim de Ronald Reagan. Fie şi pentru că în acest an se împlinesc 100 de ani de la naşterea marelui preşedinte republican, dar mai ales pentru că sistemul capitalist în care Reagan a crezut fără rest pare a se afla într-un moment dificil. Sigur, vor fi mulţi care vor spune că nu putem trage mare folos din moştenirea sa, căci lumea în 2012 e cu totul alta decît era în 1988. Cei mai de stînga cred chiar că actualul cutremur financiar internaţional se datorează politicilor sale – prin urmare, ar trebui să ne ferim de reaganism, mai mult decît de orice altceva. Cei mai rezonabili spun că actualul context economic este atît de complex şi de nou în trăsăturile sale determinante, încît nu seamănă absolut deloc cu economia lumii la vremea marii crize din anii '70, din care Reagan a ştiut să-şi scoată ţara – prin urmare, mai nimic din ceea ce se cheamă „Reagonomics" nu mai e relevant. Totuşi, ca un spectator angajat, constat că liderii politici de azi au cam aceleaşi motive de îngrijorare ca şi Reagan: inflaţia şi şomajul. Sigur, nimeni nu-şi mai permite acum relativa relaxare cu care Reagan privea deficitul bugetar, şi chiar printre cei care cred în continuare că viitorul e al capitalismului există consensul că dereglementarea – temă centrală în arsenalul ideologic al reaganismului – pare a nu fi parte din soluţie, ci parte din problemă. Mai mult, credinţa profundă a lui Reagan, conform căreia statul generează probleme şi e incapabil de soluţii – de aceea trebuie restrîns – este şi ea nuanţată. Criza de azi se datorează statelor, e foarte adevărat. Numai că nimeni nu vede altfel ieşirea din criză decît tot prin intermediul statelor. Capacitatea politicienilor de a atrage mediul privat într-un efort comun de relansare rămîne incertă. Chiar în aceste zile, efortul triadei Barroso – Merkel – Sarkozy de a atrage sprijinul marilor bănci private din Europa pentru salvarea Greciei şi a eurozonei pare a fi sortit eşecului.

Revenind la ce am putea învăţa, totuşi, de la Reagan în aceste timpuri, nu pot să trec peste factorul psihologic. N-o fi fost Ronald Reagan cel mai sofisticat lider politic american, dar a fost unic în puterea sa de a reînsufleţi o naţiune cu moralul la pămînt, căci aşa erau americanii la finalul mandatului Carter. Trăiau din plin trauma războiului din Vietnam şi ruşinea poveştii ostaticilor din Iran, ascensiunea propagandistică şi militară a URSS era de neoprit, sistemul democraţiei americane părea vulnerabil după Nixon şi, mai ales, economia mergea prost. Reagan a reuşit, prin charisma sa formidabilă şi printr-un neobosit efort de comunicare directă, să redea americanilor încrederea în America. Şi la noi, printre atîţia ciocli fericiţi care propovăduiesc ţopăind apocalipsa, se mai aude ici-colo cîte o voce care vorbeşte despre faptul că ieşim din criză numai cu un impuls de încredere în noi înşine. Dar, vai!, aceste voci nu aparţin unor oameni cu mare priză la public, iar mesajul care ar putea trezi spiritul de învingător în aceste vremuri este neputincios.

În al doilea rînd, am putea învăţa de la Reagan că ieşirea din criză nu înseamnă să reinventezi lumea, ci să o redescoperi. Asta este, cred, cea mai importantă învăţătură conservatoare cu putinţă. În fond, intri în criză cînd te îndepărtezi de la reperele esenţiale ale realităţii pe trasee iluzorii şi ieşi din criză cînd le regăseşti. Redescoperirea capitalismului şi a obligaţiei de a lupta necontenit pentru libertate sînt căile ieşirii din criza actuală, în care am ajuns apucînd-o pe drumurile statului asistenţial şi ale relativismului moral.

Dar probabil că cea mai importantă lecţie de la Reagan este regăsirea modului simplu al liderului politic de a comunica cu poporul său. Aici e vorba despre reinventarea unui anume populism – chestiune ce se cere a fi enunţată cu mare prudenţă, dar care nu mai poate fi evitată. Aşa cum am descoperit după mulţi ani de luptă împotriva colesterolului că acesta are şi o componentă bună, pe care nu trebuie să o atacăm cu medicaţie, pe lîngă cea rea, dăunătoare, pe care nu trebuie să ne oprim să o combatem, vom descoperi în curînd că populismul este şi bun, şi rău. Este, fără îndoială, rău în dezvoltarea sa dictatorială, în expresiile sale sud-americane sau în manifestarea sa mai subtilă care a dus la statul social european de azi. În primul caz, populismul înfrînge libertatea; în al doilea caz, destabilizează societăţi întregi; în al treilea caz, produce falimentul economic. Şi totuşi, există un populism care redă încrederea oamenilor în ei înşişi şi care restabileşte legătura fundamentală şi onestă dintre cetăţeni şi conducătorii lor politici. Ruperea punţilor de încredere între politicieni şi naţiunile lor este dramatică. Poţi spune în chip populist adevărul – acesta a fost, cred, geniul politic al lui Reagan. Dacă populismul dictaturilor de orice fel e un extaz al minciunii, există un populism al democraţiilor care spune adevărul, onest şi deschis. Sigur că, om politic fiind, cel mai uşor e să cheltui bani din buget pentru voturi şi cel mai greu este să cîştigi încrederea oamenilor vorbindu-le despre ei şi despre tine, despre ce faci şi ceea ce vrei să faci. Şi nu există profesor mai convingător de populism bun decît Ronald Reagan. Dar despre acest aspect mai subtil al moştenirii sale, săptămîna viitoare.

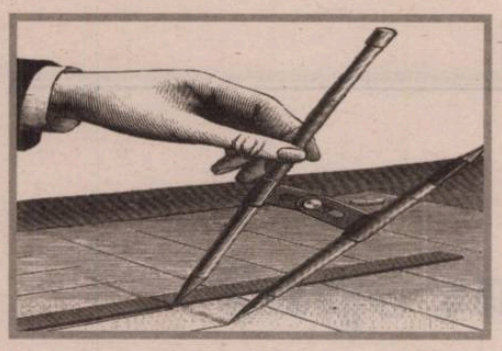

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Alarmă pe Dionisie Lupu

Dacă ar urmări cineva seria acestor articole, ar putea să creadă că-mi petrec timpul patrulînd pe străzi în căutarea unui subiect. Nu e aşa, pentru că oameni devotaţi mă ţin la curent. Din păcate, nu pot ieşi din casă fără să dau de alte case cunoscute care se dărîmă sau sînt în primejdie.

Astăzi, de la primii paşi pe strada Dionisie Lupu, am găsit două. Despre una dintre ele, nr. 72, am mai avut ocazia să scriu, semnalînd că se pregăteşte demolarea ei: fostul cămin de fete care fusese din 1905 donaţia doamnei Clotilda Averescu. Arătam atunci că este opera unuia dintre primii noştri arhitecţi, Ioan Roznoveanu, şi că fusese construit din 1884. Văzînd vînzoleala muncitorilor în jurul clădirii, am înţeles că e condamnată. Fie că s-a ţinut sau nu seama de acel protest, acum a apărut un panou al firmei „Apolodor demolări" care anunţă că este aprobată desfiinţarea corpului C, plasat undeva în curtea interioară, în orice caz dincolo de poarta care închide gangul de la intrare. Dacă-i aşa, clădirea principală (corpul A) cu faţada la stradă e lăsată să se prăbuşească singură. Pe geamul unei ferestre este lipit un anunţ: „Vă rugăm, ocoliţi. CAD BUCĂŢI DE ZID". Aşa e, paragina roade lacom din casa care, anul trecut, era încă întreagă. La poartă erau două frumoase cariatide. Cea din stînga nu mai are cap, umeri şi piept, iar pe trotuar, în faţa ei, zac bucăţi de piatră care s-au desprins de sus. Un domn bătrîn se oprise acolo şi se uita cu jale. „Nu-i pasă nimănui", mi-a spus. Nu mai există nici bannerul care invita la cumpărare, semn că a reuşit şi această conspiraţie, ca atîtea alte uneltiri contra vechilor case.

„Vă rugăm, ocoliţi.
CAD BUCĂŢI DE ZID."

Pe aceeaşi parte a străzii, pe stînga venind dinspre Piaţa Lahovary, la nr. 80, o placă informează că a locuit acolo marele matematician Gheorghe Ţiţeica (1875-1939). Casa este, prin urmare, înregistrată ca monument istoric. Pe geamurile de la parter, la stradă, stă scris anunţul că e de vînzare! Sub streşini, zidăria e distrusă. E una din acele case-vagon cu un singur etaj şi cu intrarea prin curtea strîmtă care se întinde de-a lungul clădirii. A aparţinut, de la un capăt la altul, aceleiaşi familii, pe trei generaţii. Biroul ilustrului bunic l-am văzut acum vreo treizeci de ani încă neatins, aşa cum rămăsese dinainte de război. În penumbră, pe rafturile bibliotecilor se aliniau revistele de matematică şi *Natura,* publicaţie înfiinţată de Gh. Ţiţeica în 1905. Impresionantă era prezenţa unor cărţi de politică în limba franceză, din anii '30, arătînd că savantul român urmărea cu atenţie deteriorarea democraţiilor. În acelaşi timp însă, atmosfera era ca în *Marile Speranţe,* sepulcrală. Casa a fost o formidabilă citadelă intelectuală. O tradiţie care venea şi din partea soţiei lui Ţiţeica, Florence Thierrin, din familia elveţiană care înfiinţase la Bucureşti gimnaziul privat „Schewitz-Thierrin". Continuîndu-l pe tatăl lui, care fusese multă vreme secretar general al Academiei, Şerban Ţiţeica (1908-1985), cu cercetări în domeniul fizicii nucleare, a fost, la rîndul său, vicepreşedinte al Academiei. Prin soţia sa, Marita, medic hematolog, el se înrudea cu familiile Mişu şi Beldiman. Fiicele lor, Ştefana şi Maria, au avut o aleasă educaţie muzicală, aşa că, împreună cu părinţii, alcătuiau un quartet.

În apartamentul de la etaj am vizitat-o odată pe „tanti Babela", dra Gabriela Ţiţeica, sora lui Şerban. Profesoară la Politehnică, ea întrunea o inteligenţă virilă cu un umor rece, fiind o figură originală, chiar excentrică. Memoria ei era depozitara unor istorii care, în urmărirea ursitelor unor familii, desfăşurau larg o arie panoramică: lumea care părea atunci pierdută şi din care abia mai culegem astăzi cîte un ciob arheologic.

Dintre aceşti oameni extraordinari n-a mai rămas nimeni în viaţă sau în ţară; probabil că descendenţii din cealaltă ramură, a lui Radu (1905-1987), fizician şi el, sînt cei care se pregătesc să plece şi ei din casă. După oamenii care dispar, se pierde o anumită calitate de viaţă sufletească pe care ei o creaseră în jurul lor, se duc şi zidurile, fiind înlocuite de clădiri fără nici o identitate, ceea ce nu poate decît să scadă interesul pentru oraşul aşa de greu încercat.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Biserica fostei mînăstiri Bordeşti, Vrancea

Da, se poate şi la noi, o să spuneţi după ce veţi vedea fotografia interiorului bisericii din Bordeşti. Fiindcă imaginea publicată de Răzvan Chirac – profesor de geografie la Rîmnicu Sărat, un împătimit al fotografiei şi a tot ce înseamnă patrimoniu – pe blogul său (http://slamramnic.wordpress.com) ne aşază nu numai în faţa unui monument de arhitectură de excepţie, ci ne dă ocazia să vedem rezultatele unei restaurări remarcabile. Nu degeaba proiectul condus de arhitectul Aurel Ioan Botez a luat, în 2003, premiul Ministerului Culturii (şi Cultelor, la acea vreme). O excelentă echipă de arhitecţi, ingineri, restauratori de pictură, restauratori de piatră şi un executant de excepţie au preluat în 1995 biserica ruinată şi au adus-o în stare funcţională; mai mult, recuperînd tot ce s-a păstrat din biserica originală, au recreat o imagine cît mai aproape de cea de început de secol XVIII.

Mînăstirea Bordeşti a fost ridicată la porunca şi cu cheltuiala lui Mănăilă „faimosul căpitan de lefegii" al lui Brâncoveanu – cum îl numesc primii cercetători ai mînăstirii, în 1915. Ansamblul pare să fi fost alcătuit după tiparul obişnuit al construcţiilor similare din Valahia epocii: o poartă cu turn asigura accesul într-o incintă de zid în mijlocul căreia se ridica biserica; alipite spre interior zidului se aflau chilii, o stăreţie şi anexe gospodăreşti. Data zidirii acestor construcţii nu este cunoscută cu certitudine, ea trebuie plasată în jurul anului 1700.

Cît priveşte data zidirii bisericii – căreia îi lipseşte obişnuita pisanie lămuritoare –, aceasta pare a fi fost terminată la 1699, an marcat pe uşa pronaosului de către meşterul lemnar. Pictura interioară, realizată de Pîrvu Mutu şi ajutorul său Gheorghe, nu este nici ea datată, biserica de la Bordeşti lipsind din „catastihul" unde celebrul zugrav al Cantacuzinilor îşi înscria lucrările al căror autor era. Cercetătorii care s-au ocupat de opera lui Pîrvu Mutu plasează pictura de aici pe la 1700, cînd se poate socoti că se încheie lucrările la biserică.

Locul ales pentru mînăstire este însă unul neprielnic. Cutremure şi alunecări de teren au afectat în cîteva rînduri şi în mod drastic construcţiile ansamblului de la Bordeşti. Astfel încît, în 1915, cînd biserica este declarată monument istoric, ea nu mai are în jur decît urme ale clădirilor ce o înconjurau odinioară; ea însăşi este grav deteriorată, lipsită de partea superioară, din care au mai rămas doar fragmente de boltă. De aceea, literatura de specialitate de la începutul secolului al XX-lea se referă în mod consecvent şi aproape exclusiv la elementele de decor şi mult prea puţin la conformarea arhitecturală. Punînd în discuţie numai remarcabila pictură a lui Pîrvu Mutu, precum şi sculptura în piatră şi lemn amintitoare a ctitoriilor religioase ale Cantacuzinilor, cercetătorii au atribuit construcţiei de la Bordeşti şi caracterele arhitecturale ale sus-amintitelor biserici, incluzînd-o în seria lăcaşurilor religioase de la Fundenii Doamnei, Rîmnicu Sărat, Colţea. Este chiar de bănuit că acordarea statutului de monument istoric s-a datorat în cea mai mare măsură acestei bogate şi rafinate decoraţii care a lăsat în umbră arhitectura edificiului, deşi nici aceasta nu era lipsită de valoare.

Sîntem în faţa unei duble opere de înaltă calitate.

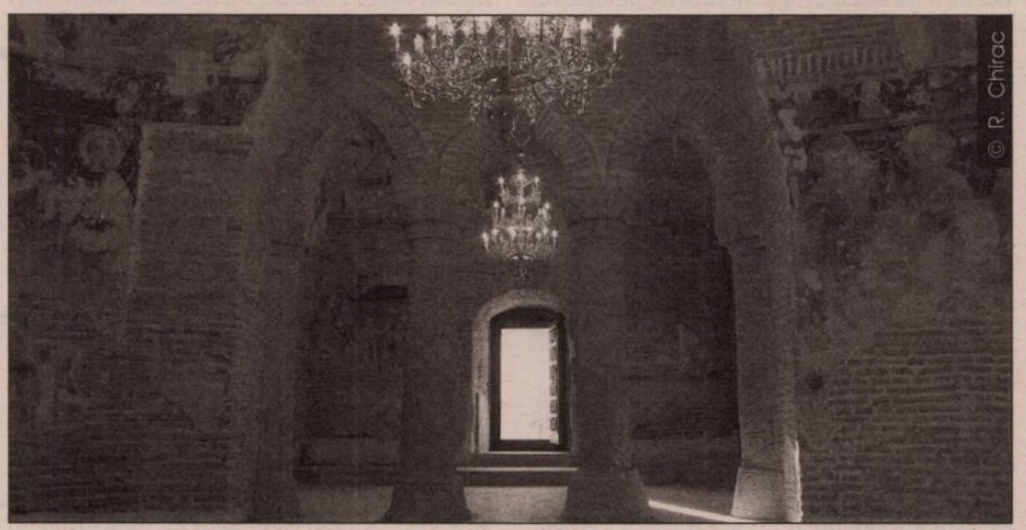

Aşa se face că, atunci cînd restauratorii au luat în primire biserica, tema lor a fost una de investigare, de analiză atentă a tuturor elementelor păstrate sau găsite printre ruine, de adunare la un loc şi de sintetizare a tuturor informaţiilor, în scopul realizării unei arhitecturi care să ne conducă cît mai aproape de ceea ce trebuie să fi fost, acum mai bine de trei sute de ani, biserica lui Mănăilă de la Bordeşti.

Astăzi, cînd lucrările de restaurare s-au încheiat, biserica urmează să reintre în cult. Ar trebui să intre şi în traseele de vizitare ale turismului românesc, fiindcă – aşa cum afirmam la început – sîntem în faţa unei duble opere de înaltă calitate: cea executată de cei mai buni meşteri ai epocii de construcţie şi valoarea adăugată de o restaurare de excepţie a începutului de secol XXI.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

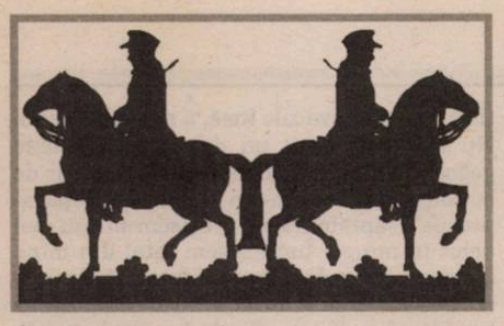

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Trei momente muzicale

La sărbătorirea dlui Mihail Şora

De ani şi ani de zile – din tinereţea mea sebastianistă, decisă şi confuză, şi pînă azi – domnul Mihail Şora este pentru mine una din cele cîteva personalităţi cu care, neîndrăznind mai mult decît lapidare relaţii de bărbie, am stabilit permanente melodii interioare, îngînate doar de pianistul din mine, rar avuabile.

Domnul Şora m-a intimidat de cînd, proaspăt şomer ideologic pentru ce-am cutezat să cer, în '56, schillerianul: „Sire, daţi libertate de gîndire!", l-am observat – în sandale, într-o cămaşă de stradă cu mînecile răsfrînte, cu chipul lui de occidental venit din Asia, de Gisors malrauxian din Bucureşti – într-o coadă la Difuzarea Presei de lîngă Patria (fost Aro), unde ne aşezam să prindem un *Le Monde* sau un *Nouvel Observateur,* în regim permisiv; „ne aşezam" – persoana întîi plural – e un abuz; puştan în ale literaturii, simplu şi fost reporter „harnic şi talentat", alungat din tagmă, mă ţineam mut, dar deloc lebădă, lîngă somităţi intelectuale precum Steinhardt, Crohmălniceanu, Schileru, intrate şi ele în rînd, pînă ce madam Hugo, difuzoarea, ne permitea accesul în paradisul informaţional. Domnul Şora vorbea în şoaptă cu „Croh", cu „Nicu", dar nimeni nu-mi transmitea misterul fizionomiei sale severe şi – repet – intimidante.

Tot ce-am aflat despre Domnia sa – de la prieteni mai vîrstnici, dar mai accesibili, ca Milo Petroveanu, ca Elvin – m-a silit la o şi mai puternică pudoare, consolidîndu-mi-l ca un Gisors al lui Kio din *Condiţia umană,* cu care, în nici un caz, nu-mi puteam permite să fiu intim. Cu Mihail Şora nu aş fi putut să merg la meciurile de pe „23 August", cum o făceam cu Milo – alt malrauxian, „foarte bun prieten cu Mihai", dar pe care nu mi-l închipuiam discutînd cu el despre fotbal... Îmi era de ajuns să ştiu că amîndoi fuseseră blamaţi de Partid; eram suficient de matur ideologic ca să văd într-un blam o garanţie pentru o solidaritate intelectuală antidogmatică. Cu domnul Mihail Şora, această solidaritate – instinctiv malrauxiană – a rămas mai mult taciturnă pe faţă, dar intens melodioasă în interior.

O solidaritate intelectuală antidogmatică.

Am cu Domnia sa trei momente muzicale pe care, pentru prima oară, le pun pe hîrtie:

1) Într-o zi de belotă, din anii aceia foarte schematici în dîrzenia adevărului lor – schematici, dar săptămînal luminaţi de acest joc suprarealist numit belotă – un partener cu care nu mă certam niciodată, cel care mi-a pus în mînă poeziile lui Prévert, mi-a comunicat, fără emfază, fără vreun accent voit tulburător, strict ca pe o veste bună, că, din cîte ştie, domnul Şora îmi citeşte cu oarecare regularitate rubrica mea de Telecinema din *România literară*. Nici pînă azi nu mi-am îngăduit să verific – cum? ar fi fost impudic! – această informaţie; dar tot pînă azi – cînd, conform cruzimilor lui Montherlant, nu ne mai rămîne decît vanitatea – ştirea asta, că domnul Şora mă citea, o pun printre clipele binecuvîntate ale vieţii mele, în acel regim (cum se zice azi) ilegitim şi criminal.

2) La cîţiva ani după Revoluţie – nu ştiu exact cînd, dar încă o mai numesc aşa – într-o noapte, la nu ştiu ce emisiune, a nu mai ştiu cărui post TV, l-am auzit cu ochii mei pe domnul Mihail Şora declarînd că e cazul să-l omagiem pe Ion Ianoşi pentru consecvenţa lui marxistă, pentru rezistenţa lui antioportunistă. De ce, în acea noapte şi în zilele următoare, mi-am reprimat dorinţa de a căuta telefonul domnului Şora, ca să-l felicit, îmi este greu, chiar şi acum, să divulg; prefer să-i las Revoluţiei cîteva tăceri, inaccesibile permanenţilor anchetatori.

3) După 2000, la o masă rotundă a *Dilemei vechi* – noi îi mai spuneam şi „divan" – consacrată domnului Mihail Şora, Domnia sa, la un braţ lîngă mine, mi-a încredinţat în şoaptă, foarte concis, că îmi împărtăşeşte extremismul de centru.

Daţi-mi voie ca, în cinstea domnului Mihail Şora, să-mi părăsesc pixul şi să mă duc să pun trei momente muzicale, din acelea prin care Sviatoslav Richter l-a beethovenizat pe Schubert şi, după o pauză cuviincioasă faţă de rigoarea genurilor, să-i transmit *Trois petites notes de musique,* cu Juliette Greco în rolul principal.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Doamna Gina

La naiba! Doamna Gina e esenţa care scapă oricărui studiu de antropologie, cercetărilor sociologice, recensămîntului, chiar şi genialei intuiţii a versificatorilor marieliști. Formele ei, rotunde, bogate, ca un pom sănătos plin de rod, sau dimpotrivă, uscate, colţuroase, aspre, ca o noptieră de ratan, ascund îndărătul lor o unduire de talazuri spirituale mai cuprinzătoare decît oceanul planetar. Roşcată sau blondă, brună sau şatenă, Doamna Gina nu e o persoană anume, ci o generoasă categorie.

Dacă o găseşti la un ghişeu de administraţie financiară, privirea ta de păcătos irecuperabil are toate şansele să se oprească mai întîi pe pieptul luxuriant, mai bogat decît peştera lui Ali Baba, pe care se odihnesc galeş cîteva lanţuri de aur. Unul dintre ele trebuie să treacă, obligatoriu, printr-un ineluş, ca un fragment de scoică Saint Jacques, de care atîrnă un medalion. Medalionul e în chipul unei litere care spune ceva misterios despre cea care îl poartă. „G." În imediata apropiere a enigmaticei litere, e foarte probabil să găseşti şi un semn zodiacal, întregind oculta ecuaţie a podoabelor care dorm cuminţi, în liniştea lînii pufoase sau a mohairului din vestuţă. Am zis „lînă" şi „vestuţă", pentru că Doamna Gina a primit de la Demiurg, de la Divinitate, de la Dumnezeu, de la Marele Arhitect (fiecare îşi alege ce-i tihneşte din lista asta), dreptul absolut asupra utilizării diminutivelor. Treaba asta se constată mai rapid decît un diagnostic de colică intestinală la sugar, încă din prima secundă în care ajungi la ghişeu. Pentru că Doamna vorbeşte la telefon. Iar tu asişti la treaba asta, fie că ai chef, fie că n-ai. „Mă, mămică, fii atent cînd îţi spun... Ai ciorbiţă în crăticioara verde. Cînd încălzeşti, să laşi şi pentru Tati, cînd vine de la servici. În aia albastră ai tocăniţă de văcuţă. Laşi mămăliguţa rece pentru Tati, că ţie nu-ţi place, da' ai pîinică proaspătă în coşuleţ. Vezi că te sună imediat Corneluş pentru magnetuţu' ăla de la uşiţa de la dulăpior. Cînd vine, îi dai bănuţii din sertăraş. Bine, Puiuţ?! Hai, te pupic! Te sună Mami după ce te speli pe dinţişori. Te pupiceşte Mami! Da, Puiuţ?! Hai, te pupic dulce, Mami!" În cel mai asortat mod cu putinţă, degetul mare de la mîna dreaptă, protejat de o unghie impecabil formată sub oja roşie, apasă tasta de aceeaşi culoare a telefonului, punînd capăt convorbirii. Însă norişorii roz din privirea Doamnei Gina se risipesc instantaneu la vederea ta. Halviţa glasului de pînă acum se transformă într-o untură de peşte: „Mda... Spuneţi!".

Doamna Gina umple cu formele ei calde, coborîte din fanteziile ascunse ale tuturor pictorilor lumii, cele mai diverse spaţii ale realităţii. Poţi s-o găseşti prin ce-a mai rămas din agenţiile de bilete CFR, după venirea nemiloasă a aluviunilor civilizaţiei. De cînd există posibilitatea de a cumpăra bilete online, şansele fiecăruia dintre noi de a o întîlni pe Doamna Gina au scăzut cumplit. Cînd se deplasează, lasă în urma ei un siaj de arome, în care parfumul dulce, nu neapărat inspirat ales, se pierde în note fine de tutun şi cafea. Secretariatele facultăţilor şi bibliotecile universitare sînt spaţii unde mai poţi avea ocazia, rară, e drept, de a găsi acest personaj fabulos, într-unul dintre cele mai spectaculoase contexte istorice în care a făcut carieră. Aromele şi foşnetul hainelor moi îi anunţă sosirea de la distanţă. Covoarele vechi, gigantice, rafturile cu cărţi, sertarele şi fişetele cu documente, parchetul bătrîn, scîrţîitor, mobilele venerabile, masive şi lucioase, geamurile duble, cu cercevele încărcate de trecerea timpului, sînt decorul în care prezenţa Doamnei Gina asigură echilibrul planetei şi liniştea faptului că istoria, totuşi, nu se termină. Poate să fie mămoasă, săritoare, veselă şi mereu gata să asculte o confesiune condimentată, la o cafeluţă, sau dimpotrivă, acră, rece, ranchiunoasă, pornită pe pus beţe-n roate, o adevărată scorpie. Cert e că, dacă ai norocul să-i pici bine, poţi întrezări cam cum s-ar traduce expresia „în sînul lui Avram". Dar dacă i-ai căzut pe invers, să te ferească Sfîntu'. Odată intrat în gura ei, înţelegi de ce Blestemul Faraonilor e doar o temă comercială pentru documentarele cu bugete mari, o biată legendă stoarsă ca o lămîie.

Doamna Gina e casiera de la alimentara din colţ, secretara de la primărie sau de la cabinetul ministerial, mama nurlie şi tulburătoare a celui mai bun prieten, cea mai priceputăghicitoare în cafea, amintirea roşcată şi nemărturisită din vremea serviciului militar, profesoara de franceză cu care ai făcut română, desen şi educaţie fizică, bibliotecara protectoare care-ţi făcea cu ochiul şi-ţi tolera întîrzierile, punîndu-ţi de-o parte cărţi după care alţii alergau disperaţi, asistenta-şefă de la o secţie de spital, deţinătoarea puterii supreme „pe etaj", învăţătoarea absolută dintr-un oraş mic, contabila care ţine socoteala pentru cinşpe firme şi-şi aminteşte fiecare leuţ de acum zece ani, de parc-ar fi fost ieri, muzeografa care arată ca stăpîna de drept a casei memoriale, psiholoaga de întreprindere care a prins facultatea înainte ca Ceauşescu să interzică genul ăsta de studii, cerberul definitiv al oricărei arhive, artista universală a dulceţurilor din boabe de struguri despieliţaţi, umpluţi cu sîmbure de nucă, a adevăratelor ciulamale de pui cu ciuperci şi a celor mai izbăvitoare ciorbe de salată verde cu afumătură.

Doamna Gina e o zonă profundă, pe care n-o pot descoperi turiştii. Nici măcar călătorii. E una dintre cele mai intime definiţii ale acestor locuri, e puful mămos în care se păstrează, de multă vreme, un sîmbure ascuns al adevărului despre felul de a fi al unei lumi.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo **sport**

Ierarhia fotbalului și a fericirii

Conform clasamentului FIFA, naţionala de fotbal a României se află acum pe locul 55 în lume, sub cea a Burkinei Faso (dar cu 20 de locuri peste naţionala Bulgariei). E chiar aşa de bună Burkina Faso?

Clasamentul fericirii pe glob, pe al cărui podium se rotesc ţările scandinave, are aceeaşi natură ironică precum clasamentul FIFA. Cînd stai bine cu punctele şi cu fericirea, clasamentul nu contează. Cînd scîrţîi ca performanţe, atunci ierarhiile se pun! Constaţi cît de jos ai ajuns şi-ţi faci sînge rău.

Aşadar, clasamentul fericirii, alcătuit de un think tank britanic, este relevant pentru cei nefericiţi, iar clasamentul fotbalistic al FIFA este urmărit cu sufletul la gură de către cei care se îndoiesc că ceea ce joacă ei se numeşte fotbal. De aici şi alerta românească.

În fond, clasamentul FIFA este pur simbolic, fără vreo contribuţie la stabilirea urnelor valorice ale vreunei competiţii. Formula după care se calculează merită o altă discuţie, în *Gazeta Matematică.* Iar Burkina Faso este deasupra unor ţări europene cu fotbal rezonabil, din motivul că, oricît s-ar pondera regional performanţele, e mult mai uşor să baţi Mali decît Suedia.

La fotbal, România este pe 55, după ce generaţia lui Hagi şi Popescu ne urcase pe un implauzibil loc 3, în septembrie 1997! În clasamentul fericirii stăm şi mai rău, pe poziţia 73. Mai interesant mi se pare faptul că, în timp ce Happy Planet Index cuprinde doar 155 de state, clasamentul FIFA adună 207 ţări.

Ceea ce poate înseamna că există un număr de peste 50 de ţări unde fericirea de a da cu piciorul în minge, chiar dacă aduni zero puncte, precum Samoa, este mai importantă decît rigla fericirii.

Cătălin TOLONTAN

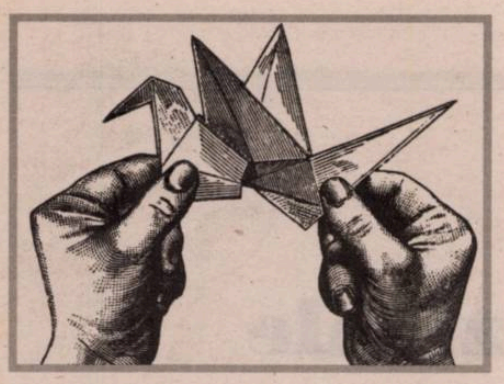

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Gogoşi

Aflasem de la colegi că se fac înscrieri la un club de speologie şi că, odată ajuns acolo, după plata unei cotizaţii, poţi face excursii, cu oameni avizaţi, prin peşteri care sînt imposibil de vizitat în alte condiţii. Eram cît se poate de curios. Am mers la clubul cu pricina, care cred că mai există şi astăzi. Erau acolo figuri interesante: o fată care, pînă să apuci să te lămureşti dacă era drăguţă sau urîtă, reuşea să te ameţească vorbind despre multele ei călătorii prin peşteri, pe care le făcea după ce-şi lăsa pe la prietene copilul, făcut în anii adolescenţei; un băiat înalt, cu nas ascuţit şi nume de pasăre, care vorbea mult şi lemnos precum un agent de asigurări; o fostă colegă rotunjoară, cu ochelari, mereu foarte veselă, ba chiar uşor apucată. Vorbeau despre rapeluri şi bivuacuri, despre corzi, pitoane, carabiniere şi costume de neopren pentru scufundări. Uneori descriau peşteri cu lacuri subterane, pe malul cărora cică, după o zi de mers prin peşteră, puteai campa. A doua zi te suiai într-o barcă, la fel ca în *Călătorie spre centrul pămîntului* a lui Jules Verne.

Şedinţele se ţineau săptămînal într-un fel de cămăruţă, pe undeva prin centrul Bucureştiului. La început nu scăpam nici una. Am plătit conştiincios cotizaţia (care nu era chiar simbolică). Mereu se punea la cale o ieşire, se discutau detalii de organizare. Dar lucrurile trenau. În afară de discuţii şi poveşti, nimic concret nu se întîmpla. După cîteva luni, am dedus că unii membri mai vechi ai clubului merseseră într-o explorare la Polovragi, chiar în timp ce noi făceam şedinţe. Pe „începători" nu-i anunţase nimeni. Era ceva dubios. După vreo cinci luni, am renunţat să mă mai duc la întîlnirile „speologice". N-am ajuns niciodată în vreo peşteră cu acel club. Erau vremuri tulburi, cu speranţe lungi şi împliniri rare.

■ O amică mi-a povestit că, în liceu, un profesor de sport a convins-o să participe, împreună cu alţi cîţiva colegi de-ai ei, la nişte ore suplimentare de scrimă, în sala de sport. Băieţi şi fete se visau dintr-odată mari spadasini. Brusc, au simţit cu toţii o mare dorinţă să pună mîna pe o spadă, o sabie sau o floretă. Au fost asiguraţi că, la un moment dat, vor primi cîte una, ceea ce i-a încîntat nespus. Dar înainte de asta, li s-a spus, trebuia să facă exerciţii. Şi au făcut milioane de fandări, în treningurile lor obişnuite, de acasă. Abia după cîteva luni de zile, amica mea a primit un costum din acela alb, cu mască cu tot. Şi-a speriat şi şi-a încîntat cu el părinţii şi fraţii. Dar costumul era murdar şi trebuia spălat. Mama ei a pus în funcţiune maşina de spălat, iar a doua zi costumul strălucea. Trebuia dus însă înapoi la şcoală. Profesorul avea să-l ia, zicînd mersi, fără să i-l mai înapoieze vreodată. I-l dăduse doar ca să-l spele. Iar în cele şase luni de cursuri de scrimă, amica mea n-a pus vreodată mîna pe vreo spadă, sabie sau floretă. În cele din urmă, a renunţat dezamăgită.

Erau vremuri tulburi, cu speranţe lungi şi împliniri rare.

■ Eram copil încă şi avusesem un antrenor de tenis, moş Pompei, pe care-l percepeam ca pe un fel de bunic. Pe vremuri, tot el îi învăţase tenis şi pe ai mei. Jucam cu el aproape zilnic în vacanţa de vară, plătindu-i fiecare oră cu 10 lei. Într-un an însă, nu l-am mai găsit la baza unde avea de obicei contract. În locul lui apăruse un tip mult mai tînăr care, cu tricoul lui în dunguliţe *à la* Björn Borg, făcuse furori atît printre administratorii bazei (unde era şi un ştrand), cît şi printre mai marii întreprinderii (Neptun) care-l angajase. Îl susţineau cu toţii, încîntaţi pînă peste poate de intenţia lui declarată de a face o echipă a oraşului Cîmpina, cu care să poată cîştiga nu ştiu ce campionat. Pentru început, ne-a cerut tuturor copiilor care doream să ne înscriem în echipa lui o taxă de 50 de lei. Şi am început antrenamentele. Cea mai mare parte a lecţiei, noi, copiii, stăteam pe bancă uitîndu-ne la el cum schimba mingi cu alţii mai mari. Ţinea racheta ca pe tigaia cu care vrei să întorci clătite. După ceva mai mult de o oră de spectacol, ne invita şi pe noi pe teren, punîndu-ne să jucăm unii cu alţii (vreo opt-zece copii) în acelaşi timp, pe un singur teren. Ieşea un adevărat haos. Mingile zburau în toate părţile, noi ne loveam rachetele unele de altele iar, între timp, Fredi – că aşa-l chema pe noul antrenor – făcea o listă cu toţi cei care voiau să mănînce crenvurşti. De obicei, voiau doar el şi secundul (avea şi un secund). Trimitea cîte un copil să-i cumpere de la o cantină. După cîteva zile însă, a schimbat felul. Nu mai voia decît un desert, adică nişte gogoşi. M-a trimis pe mine să le cumpăr de la colţ. Pe drum, m-am gîndit că, după aproape o săptămînă, nu reuşisem să dau mai deloc în minge. Îmi ieşisem total din mînă şi mă simţeam de-a dreptul frustrat (deşi nu cred că ştiam pe atunci cuvîntul ăsta). Ajuns la ghişeul vopsit în alb de la colţul străzii, am cerut două gogoşi. Erau calde şi pufoase, cu zahăr farin pe deasupra, incredibil de bune. Le-am mîncat tacticos pe amîndouă, în timp ce mă îndreptam încet spre casă, avînd în buzunar şi ceva rest din banii lui Fredi. Realizasem că nu mai avea nici un rost să mă întorc la antrenament şi la echipa lui Fredi. Speram că a doua zi aveam să-l găsesc pe moş Pompei la cealaltă bază.

■ ■ ■

ready made

„În scopul obţinerii unor vaci de mare productivitate, capabile să consume şi să digere cantităţi mari de nutreţuri voluminoase, pe care să le transforme în mod economic în lapte, Staţiunea I.C.Z. Dulbanu, regiunea Ploieşti şi gospodăriile agricole de stat Olteniţa, regiunea Bucureşti şi Peştera, regiunea Dobrogea au introdus şi aplicat curent în creşterea tineretului taurin femel gimnastica funcţională digestivă."

Ing. Gh. Bănică, *Creşterea tineretului taurin,* Ministerul Agriculturii, Editura Agro-Silvică, 1961

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Statul interlop

– Am ajuns să fim conduşi de clanuri!? – exclamă retoric, în plin Senat, un venerabil profesor, uns însă cu toate alifiile politicului.

Aluzia este, evident, la evenimentele tragice de la Giurgiu care au inflamat în ultimul timp întreaga opinie publică. Dar oare chiar aşa să fie? Oare despre asta să fie cu adevărat vorba?

Să luăm puţină distanţă, să privim puţin mai de departe pentru a înţelege mai bine ce se întîmplă sub nasul nostru.

Cam pe cînd izbucnea tot scandalul de la Giurgiu, într-un sat din Bulgaria populaţia majoritară furioasă incendia casele „Ţarului Kiro", după ce nişte asociaţi ai acestuia loviseră cu maşina şi omorîseră un tînăr de 19 ani, se presupune că la ordinul „ţarului". Antropologul bulgar Stefan Krastev comentează acest incident care s-a răspîndit ca un foc de paie în întreaga ţară vecină – aşa cum se întîmplase cu cîteva luni înainte şi în cealaltă vecină a noastră, Ungaria:

***„Tímea Bakk-Dávid:** Cine este de vină pentru declanşarea acestui conflict?*

Stefan Krastev: Fără îndoială, dacă e să căutăm vinovaţii pentru declanşarea acestui conflict, aceştia sînt statul bulgar şi instituţiile acestuia, cum sînt, de exemplu, sistemul judecătoresc şi poliţia care, de zeci de ani, nu au fost capabile să facă dreptate în cazul aşanumitului Ţar Kiro/Kiril Raşkov. Este cunoscut faptul că acesta a fost atît un sponsor generos al tuturor partidelor politice fără excepţie, cît şi furnizor important de voturi din partea romilor în alegerile generale şi municipale. În schimbul favorurilor sale, i s-a permis să se eschiveze din faţa legii, în nenumărate situaţii. A domnit ca un baron local în satul Katunitsa, fiii săi atacînd, bătînd şi ameninţînd oamenii. De ani de zile, sătenii din Katunitsa, şi romi, şi bulgari, depun plîngeri la poliţie şi la procuratură, fără să fi primit vreodată un răspuns. Cu mai multe zile înaintea incidentului, un localnic a depus plîngere împotriva fiului lui Kiril Raşkov, care îl ameninţa cu moartea, cerînd din partea poliţiei protecţia pe care nu a primit-o. Indiferenţa constantă a instituţiilor statului şi eşecul acestora de a face dreptate sînt motivele pentru izbucnirea unui conflict atît de grav şi de violent. (...) Nici un politician nu a arătat că el sau ea înţelege gravitatea situaţiei şi că este dispus să depună eforturi susţinute pentru a rezolva aceste probleme. Este posibil să asistăm, şi asistăm deja, la un val populist, la răspunsuri superficiale, cum ar fi arestarea lui Kiril Raşkov, crearea unor liste cu «oligarhi locali» şi «averi suspecte» etc. Nici un politician – de stînga sau de dreapta – nu s-a arătat pînă în momentul de faţă dispus să trateze adevăratele probleme structurale cu care se confruntă romii şi bulgarii în această ţară."

Nu aveţi o vagă impresie de *déjà-vu,* nu vi se pare că scenariul s-a mai repetat întocmai – şi are toate şansele să se repete în continuare?

Să le luăm pe rînd.

„Clanurile ţigăneşti" – sau „clanuri" pur şi simplu pentru Poliţie – sînt grupări de indivizi organizate în vederea comiterii de infracţiuni. Definiţia oficială este deci una juridică, şi nu una etnică. „Ţigăneşti" sau nu, ele sînt cunoscute de către organele de ordine şi intră în sfera de competenţă a acestora. „Ţigăneşti" sau nu, ele ar trebui să plătească pentru faptele lor şi nu pentru culoarea pielii. Şi atunci?

Singurul răspuns corect este ceva de genul *afară-i vopsit gardul, înăuntru-i leopardul...* Pe nimeni nu a interesat, „pe timp de pace", existenţa şi funcţionarea acestor „clanuri" iar politicile privitoare la romi au fost adesea doar de ochii lumii – cînd nu au fost de-a dreptul simple afaceri profitabile, după cum constată şi Krastev. Problemele sînt, de fapt, *structurale,* doar expresia lor este conjunctural *rasială.*

„Clanurile" nu există de capul lor.

Ce se ascunde deci „după gard", ce se află dincolo de acest vîrf de iceberg mai mult sau mai puţin mediatizat? Cîteva elemente sînt atît de recurente încît putem să ne hazardăm în a face o mică generalizare:

1. „Clanurile" nu există niciodată ca atare, singure, de capul lor. Ele sînt totdeauna parte integrantă a unor reţele politico-economico-administrative, de la senat la primării, trecînd prin judecătorii şi procuraturi, pe care le ung permanent, financiar şi electoral;

2. Toată lumea ştie de existenţa lor, mulţi se plîng, dar nimeni nu reacţionează;

3. Criminalitatea nu este apanajul „clanurilor", ci al acestor reţele mult mai largi. Impunitivitatea, de asemenea. Dacă veţi face o listă a oamenilor călcaţi mortal pe trecerea de pietoni, de pildă, veţi vedea că şoferii nepedepsiţi aparţin în număr mult mai mare clasei politice decît „clanurilor ţigăneşti";

4. Majoritatea infracţiunilor sînt făcute de „beizadele", progeniturile impunitive ale primarilor, senatorilor, oamenilor de afaceri bine conectaţi şi alţi „baştani" ai reţelelor de corupţie organizată. Adică de generaţia de mîine a mai-marilor ţării, care va pune mîna pe conducere în cîţiva ani;

5. Cînd, întîmplător, „se sparge buba", cade, populist, capul vreunui Moţoc şi statul închide dosarul. Iar cînd „Moţoc" este ţigan, organele statului dau liber la linşaj. După acest circ fără pîine, dosarul se închide, în aşteptarea următorului „eveniment".

În concluzie: problema nu este deci că sîntem conduşi de clanuri (ţigăneşti), ci că sîntem apăraţi de instituţii (româneşti) care sînt parte integrantă a reţelelor de „corupţie organizată" şi care ele conduc, de fapt, ţara!

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Pentru prima dată în România

Zemlényi

Un eveniment European Art Gallery

10 noiembrie 2011 – 10 februarie 2012
Curator: Radu Boroianu

EA GALLERY
ART'S FINEST

Bdul Regina Maria 18
marţi - sîmbătă 14.00 - 19.30

parteneri media Adevărul holding MODERNISM Căminul

parteneri Boştină & Associates Ciucan & Associates FORUM INVEST Crama Basilescu La Reserve

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Şi dacă Regele Mihai nu abdica în 1947?

Sau: putea Regele Mihai să oprească armata română la Nistru, în 1941? Putea România obţine condiţii mai bune de la Aliaţii anglo-americano-ruşi înainte de 23 august 1944? Ce s-ar fi întîmplat dacă Regele Mihai l-ar fi graţiat pe mareşalul Antonescu în 1946? Dacă acest gen de întrebări vă interesează cît de cît, cu siguranţă aţi auzit vorbindu-se, în ultimele zile, despre o aniversare. A fost ziua Regelui. A 90-a.

Ceea ce m-a interesat cu acest prilej n-a fost evenimentul în sine – care ar trebui să fie ocazie de bucurie pentru români (în măsura în care românii mai sînt în stare de bucurii, acesta putea fi un mic prilej) –, ci discursul de fond ce a însoţit aniversarea. În dezbaterile ce au premers ziua de 25 octombrie mi-au atras atenţia nu răspunsurile date, ci mai cu seamă întrebările puse. Nu cunoştinţele respondenţilor mi s-au părut grăitoare, cît mai ales nelămuririle şi curiozităţile jurnaliştilor. Aceasta, pentru că starea societăţii noastre de azi e mai bine descrisă prin întrebările puse decît prin răspunsurile date – şi aceasta se aplică şi aniversării regale. Am primit şi eu cîteva chestionare de la ziare, în măsură a reaprinde, aici, unele *dileme* monarhice. În privinţa răspunsurilor mele, unele vă vor convinge, altele nu – dar, în genere, numai muza Clio şi Dumnezeu pot să ştie unde e aici adevărul absolut.

Care a fost relaţia tînărului Mihai I-ul cu legionarii în 1940? N-a fost nici o relaţie – cu excepţia faptului că legionarii s-au comportat relativ civilizat cu Regele, din două motive: unu, pentru că ştiau cît de popular era Regele (şi ideea de Rege) în ţară, şi doi, pentru că legionarii erau orice şi oricum, numai republicani nu erau.

Ce puteri avea Regele Mihai în raport cu Ion Antonescu în perioada 1940-1944? Foarte puţine. Antonescu venise la putere într-un moment de criză naţională, apoi ţara a intrat în război etc. – astfel încît pentru mareşal (care era *Conducătorul* statului, al guvernului şi al armatei) niciodată n-a fost o prioritate să se gîndească la prerogativele tradiţional-constituţionale ale Regelui (mai ales că şi Constituţia ţării trecuse ea însăşi prin convulsii în ultimii ani).

Putea Regele să prevină crimele împotriva evreilor români? A făcut-o (alături de Regina mamă Elena) chiar mai mult decît se ştie. Din păcate, guvernul condus de mareşal şi-a asumat explicit rezolvarea „problemei evreieşti" din ţară, într-o manieră care iniţial era consonantă cu politicile rasiale ale lui Hitler.

Putea Regele să oprească la Nistru înaintarea spre Est a armatei române? Nu. Şi nici măcar lui Antonescu nu cred că i se poate imputa că n-a făcut acest lucru.

De ce Regele, după 23 august '44, l-a dat sovieticilor pe mareşal? Nu Mihai I-ul l-a dat pe Antonescu pe mîna ruşilor – ci acea mînă, în condiţiile de atunci, era suficient de lungă încît să trateze România ca pe un *self service* de ocazie. Oricît de mult ne-ar durea, un lucru e real: România era atunci în zona directă de interes a URSS, şi nu a SUA.

Nouă întrebări pentru cei 90 de ani ai Regelui

De ce nu l-a graţiat Regele pe mareşal? În opinia mea, Antonescu ar fi fost executat chiar şi dacă ar fi fost judecat de americani. Ideea că Mihai I-ul l-ar fi putut graţia ţine mai curînd de fantezia istoriei contrafactuale decît de realităţile Europei de după 1945.

Nu cumva 23 august*-ul românesc a grăbit înaintarea sovieticilor în Europa în dauna anglo-americanilor?* Nu. Zarurile fuseseră aruncate deja şi ruşii erau *gestionarii* zonei în care ne aflam. România ar fi fost comunizată cu sau fără 23 august – dar măcar acea zi a mai salvat pentru cîţiva ani o relativă (şi în cele din urmă înlăturată) normalitate a vieţii în ţară. Fără 23 august, personal cred că sacrificiul României ar fi fost încă şi mai mare.

Putea Regele să se opună sovieticilor într-o măsură mai mare decît a făcut-o? Nu. Din păcate, în acel moment nici măcar Anglia sau SUA nu se puteau opune sovieticilor mai mult decît au făcut-o. Mihai I-ul măcar a încercat: în august 1945, cînd i-a cerut premierului Petru Goza să abdice. Fără succes, pentru că în spatele lui Groza era armata sovietică, pe cînd în spatele Regelui nu era decît un popor român timorat.

Ce s-ar fi întîmplat dacă Regele nu abdica în decembrie 1947? Foarte probabil că ar fi fost expulzat cu forţa (Stalin avea mijloacele pentru aceasta) sau i s-ar fi înscenat orice, inclusiv sinuciderea (Stalin era maestru în aşa ceva) – caz în care nu mai aveam aniversarea de alaltăieri, ci doar o comemorare.

Aşadar, e de reţinut că Regele Mihai l-a avut adversar pe Stalin, şi nu pe Gheorghiu-Dej & Comp. Faptul că Stalin e azi în oprobriul popoarelor libere, iar Regele Mihai e contemporanul nostru aniversat arată că, totuşi, în Istorie binele mai şi învinge. În consecinţă, există oameni cărora chiar merită să li se spună *La mulţi ani!* Regele Mihai e unul.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Vremea Toamnei şi „turburelul"...

„Înalţă şi întăreşte puterile trupului."

„... lucrarea acestei vremi este, după căldura verii, deosebită la răcoreala şi la iuţeala bătăi vînturilor, cum şi la îngroşarea aerului şi a apii. Începe a se închide frumuseţea verdeţii feţii pămîntului şi a să usca şi a să scutura, după roade, şi frunzele lor, şi a să hrăni, şi a creşte rădăcinile lor. Păsările încetează din glasul cîntărilor şi se îngrijesc de călătoria sau de adăpostirea lor." Toamna doctorului Ştefan Piscupescu (1846) este una a schimbărilor majore care antrenează trupuri, vremuri, alimentaţii, haine şi toate cele din jur. „Starea sănătăţii" parcurge o altă etapă, iar „întoarcerea sîngelui şi a zemurilor trupurilor" se grăbesc către „lăuntru" şi se „îngroaşă" cu „oareşicare supărări de boli", predominînd „frigurile de a patra zi" şi „boala trînjilor (hemoroizi)". Schimbările bruşte de temperatură, iuţeala vînturilor, hrana mai „vîrtoasă" îndeamnă la „strîngerea trupurilor" şi adăstarea lor pe cuptorul vetrei. Or, lipsa mişcării şi mîncarea de zacuşte, fasole şi curechi îngreunează „mistuirea"; iar vîntul rece şi umed poartă şi seamănă guturai şi pneumonii. Tot omului îi este dat să-şi apere sănătatea şi frumuseţea „ferindu-se de vînt" şi cu obişnuinţa băuturilor calde din „flori de soc, înjumătăţite cu lapte dulce şi îndulcite cu zahar". Cît despre „trînji"... mişcare, mişcare şi... „glisterul de matcă"...

Dar pînă la ploi şi vînt, toamna aduce bucuria recoltei şi mai ales dulcea ameţeală a tulburelului... Tinerii ies la Filaret să sărbătorească frumuseţea gălbuie a anotimpului, cu must şi cîrnaţi fragezi şi proaspeţi de oaie: „la 1814, într-o zi de toamnă, eram sfătuiţi, am cumpărat o jemnă (jimblă) de la Babicu şi fripturi de la furnu, şi usturoi de toamnă. Am mers la Filaretu, acolo, să mîncăm şi să bem must", povesteşte Foti, un tînăr de 17 ani, prins de gustul „înăsprit" al mustului ce-i va aduce „chef". Mustul, cîrnaţii de oaie, fripturile, usturoiul, murăturile însoţesc şi condimentează, fără doar şi poate, gustul toamnei. Beneficiile pentru sănătate sînt importante, dacă mustul este consumat cu prudenţă. Pînă e dulce şi nefiert este „hrănitor" şi „îndulceşte amărăciunea", dar... „turbură sîngele şi slăbeşte stomahul", aşadar, cumpătare, cumpătare, cumpătare...; „după ce fierbe turbură şi aprinde sîngele şi patima... înveseleşte cu măsura cea cuviincioasă", dar şi acest „elixir" consumat „peste priinţă slăbeşte şi daună trupului cu cutremur şi cu uimeală de simţire şi de minte"; vinul cel nou, adică „după ce să limpezeşte şi se aşează din fierturile lui" „înalţă şi întăreşte puterile trupului cu dăzmierdare şi cu veselie deşartă, şi îndrăzneşte inima", dar „cu cît va trece peste orînduiala măsurii cu atît mai vîrtos slăbeşte, coboară şi scade puterea şi îngreuiază trupul şi uimeşte şi îmbată mintea de nebunie". Iată tot atîtea stări euforice oferite de mustul ce se preschimbă cu „iuţeală" în vin: de la dezmierdare la sminteală, de la veselie la uimire, de la beţie la îndrăzneală, de la dulceaţă la amărăciune.

Vinul are iarăşi o serie de proprietăţi terapeutice, mai ales pentru bătrînii şi persoanele active, adică cei „umblaţi în truda şi osteneala trupului". Pentru ei vinul este chiar recomandat pe vreme de toamnă şi de iarnă, fără a fi îndoit cu apă, şi mai vîrtos după „bucate apoase şi zemoase". Tinerii, în schimb, ar trebui să stea cît mai departe de băutura vinului aşa... pînă la căsătorie; însă şi atunci ar trebui băut cu prudenţă şi niciodată asociat cu „lăpturi, brînzeturi, mezelicuri, prăjituri, sărături, murături". Fiecare creştine ar fi bine să se învrednicească cu facerea vinului în propria ogradă, recomandă doctorul Piscupescu şi avertizează că pe la cîrciumi mai tot vinul este „dres" cu „plumb"; lucru care este „de cea mai mare zminteală a sănătăţii". Speranţe ca Stăpînirea să „cerce" vinul şi să „poprească cîrciumarii" măsluitori pare o iluzie.

Pentru a evita beţia, medicina populară a inventat reţete fel de fel, căci starea euforică o fi ea „dezmierdătoare", dar nu face cinste. Şi atunci, ca să se poată consuma must, şi vin, şi „turburel", ar fi de încercat aceste reţete": „Să nu te îmbeţi. Să faci scrum din piatră acră şi să-l bei cu apă, un pahar. Sau să soarbă oţet că se va trezi. Şi într-alt chip: să roază cocean de varză sau migdale amare, că nu te vei îmbăta".

Uliţele patriei noastre în astă toamnă îmi arată că puţin sînt cei care cunosc reţetele şi mulţi se avîntă, pe urmele lui Anton Pann, veseli de veselia tulburelului: „Popa toacă şi îi chiamă / La biserică să meargă, / Ei la cîrciumă aleargă. Cu oala de dimineaţă / Să tămîie în toată viaţa".

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Implantarea comunismului (VIII)

„Moscova, 2. 6. 1947
Strict secret

39. Se va avea grijă de construcţia şi reconstrucţia drumurilor, podurilor, a drumurilor şi reţelelor de legătură, ca în cazul în care este nevoie de o intervenţie armată, locul rezistenţei sau al concentrării forţelor reacţionare să fie accesibil din toate părţile.

40. Atenţie ca reprezentanţii opoziţiei politice să fie închişi. Să se prelucreze acei opozanţi care se bucură de stima populaţiei băştinaşe. Înainte ca ei să se întipărească în conştiinţa maselor, trebuie lichidaţi prin aşa-numite «întîmplări neprevăzute» sau închişi sub acuzaţie de crimă de drept comun.

41. Trebuie împiedicată reabilitarea celor condamnaţi în procese politice. Dacă această reabilitare devine inevitabilă, se admite doar cu condiţia ca acel caz să fie considerat o greşeală judecătorească; nu va avea loc reluarea procesului, respectiv pricinuitorii judecăţii greşite nu vor fi convocaţi.

42. Acei conducători numiţi de către partid, care prin activitatea lor au produs pierderi sau au trezit nemulţumirea angajaţilor, să nu fie chemaţi în judecată. În cazuri drastice se recheamă din funcţie, fiind numiţi în posturi similare sau superioare. La sfîrşit trebuie puşi în funcţii de conducere şi ţinuţi în evidenţă cu rol de cadre de rezervă pentru perioada schimbărilor ulterioare."

„Directivă specială pentru implantarea comunismului în Imperiul KGB", în *Agresiunea comunismului în România,* vol. I, ed. Gh. Buzatu şi Mircea Chiriţoiu, Paideia, 1998 (v. şi nr. 395-401)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

România de la un metru şi jumătate înălţime

Stăteam zilele trecute de vorbă cu o adolescentă, abia trecută de clasele primare. Cineva îi furase telefonul mobil, în curtea şcolii. „Şi, l-ai reclamat la poliţie?“, am întrebat-o firesc. „Da, dar n-o să mi-l găsească. În România se fură zilnic, iar poliţiştii numai de telefonul meu nu dorm noaptea.“ Nici vîrsta, nici experienţa de viaţă nu o îndreptăţeau să tragă astfel de concluzii pesimiste. Şi totuşi, departe de adevăr nu era...

La drept vorbind, sînt gata să fac parte oricînd din corul celor care înjură nimicniciile, ilegalităţile, impostura, corupţia, falsurile, minciunile şi agresivităţile din România. Am la dispoziţie nenumărate experienţe trăite în subteranele României.

Astfel de exemple sînt descrise cu duiumul şi în ziare, şi la televizor. În parcuri şi în cafenele. În cancelarii, pe holurile spitalelor sau în familie. Adică acolo unde sînt şi copii care ascultă cu gura căscată detaliile negre ale României în care trăiesc. Şi mă gîndesc dacă ne dăm seama ce efect pot avea asupra lor astfel de mesaje pe care le transmitem conştient sau nu: „Justiţia din România e coruptă! Şi poliţiştii, profesorii, administraţia financiară, medicii, direcţia pentru protecţia copilului etc! Zilnic eşti furat!“

Zilnic, copiii noştri aud, de la cei mai mari de lîngă ei sau de la televizor, că „românii nu sînt în stare de nimic“, „românul e hoţ“, „în România n-o să se schimbe nimic nici într-o sută de ani“; „românul nu munceşte!“, „românul e un rinocer“, „românul nu vrea decît pomană“.

Zilnic, ştirile de la TV sau comentariile de pe stradă conţin obligatoriu fraze de tipul: „În România totul e posibil...“, „Numai în România se poate întîmpla aşa ceva....“, „România e pe locul X în topul ţărilor cu cei mai murdari locuitori...“

Tot zilnic le spunem să creadă în autorităţi în care noi nu mai credem, să respecte legi pe care noi nu le mai socotim respectabile, să înveţe reguli pe care noi înşine le credem neverosimile.

Şi, ca şi cum toate aceste descrieri ale profilului-standard de român postrevoluţionar n-ar fi de ajuns, mai adîncim un pic cuţitul în rana demnităţii naţionale inventînd ticăloşii, descriind cu risipă de amănunte gesturi inumane, acuzînd fără dovezi. Sau falsificînd istoria în documentare, căutînd detalii subversive sau scabroase din biografia unei personalităţi culturale sau istorice, sub pretextul demitizării, prezentînd fragmente biografice zglobii ale unor personaje odioase din trecut, sub pretextul „să ne cunoaştem mai bine conducătorii“.

Aceasta e România pe care o văd copiii noştri de la nici un metru şi jumătate înălţime. Privesc în sus, spre noi, adulţii, care le spunem mereu, zi de zi, sub o formă sau alta, iresponsabil, că în România nu au nici o şansă, iar ochii le sînt adumbriţi de ceea ce pare o viaţă trăită sub semnul fatalităţii. Al nenorocului. Al lui „nu mai e nimic de făcut“.

Ştiu că România este şi aşa. Dar de dragul lor, al copiilor noştri, ar trebui să găsim o cale de mijloc între România rozurilor false şi cea înecată în smoală. Cum? Nu ştiu. Dar ştiu sigur că e provocare pe care ar trebui să ne-o asumăm în fiecare zi. Fiindcă nu-i poţi spune unui copil că trăieşte în iad şi să-i ceri un comportament de înger.

N-am găsit puterea să-i spun adolescentei din faţa mea că trebuie să creadă că-şi va redobîndi obiectul furat. Şi mi-e teamă că în acest fel am încurajat-o să facă parte din corul celor pentru care România este o povară.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Purificare, la teatru

Nu am mai văzut de mult o piesă despre care să pot spune, cu mîna pe inimă, dar şi cu mintea trează, că m-a interesat într-adevăr. *Purificare*, de Petr Zelenka, în regia lui Alexandru Mâzgăreanu, la Teatrul Naţional, a fost, din fericire, un asemenea exemplu.

În primul rînd, ceea ce m-a cucerit a fost textul piesei. În introducerea Programului de teatru, Petr Zelenka spune, de altfel, esenţialul despre ea: „Este povestea unui om singuratic care îşi caută pedeapsa în mijlocul unei societăţi devastate moral. Oricît de îngrozitor ar putea să sune, există umor în adîncurile acestui text. (...) Convingerea noastră este că umorul poate să vindece, poate să purifice chiar şi pornirile negative“.

Autorul piesei (născut la Praga în 1967, regizor de film şi abia apoi dramaturg) a prins, evident, în citatul de mai sus, cele două elemente esenţiale ale piesei, a căror împletire echilibrată duce la succesul acesteia: morala, sau mai bine zis lipsa ei, în cazul societăţii actuale, şi umorul, singurul capabil să ne facă suportabile fapte altfel abominabile şi de netrecut cu vederea...

Eroul piesei este, la prima vedere, Jacek Gorski, un scriitor care se luptă să fie celebru, dar care, la un moment dat, pur şi simplu violează un copil de 11 ani. De fapt, personajul principal este, dacă putem spune aşa, societatea în care acesta trăieşte: o societate pentru care fapta, evident odioasă, a lui Jacek nu contează, nici moral, nici social, nici din perspectiva justiţiei: pur şi simplu pentru că priorităţile acestui tip de societate sînt cu totul altele, precum, desigur, banii, puterea, succesul şi... plăcerea.

Plăcerea confundată cu fericirea, mai bine zis cu obligaţia de a fi fericit fiecare dintre cetăţenii ei. O societate consumistă şi postconsumistă, în cea mai rea variantă a acesteia, în sens Baudrillard-ian şi Lipovetsky-ian: una care impune fericirea cu orice preţ, în detrimentul moralei şi al compasiunii. În care suprema formatoare de opinii şi supremul for moral este cea mai facilă formă de mass-media, şi anume Televiziunea.

Ce-i propune lui Jacek Gorski impresarul său, agentul său literar, atunci cînd aude că a violat un băieţel? Nu să se predea la Poliţie şi să se supună Justiţiei, şi nici măcar să se ducă la un preot ca să se spovedească. Nu. Ci să-şi pună cenuşă în cap într-o emisiune de televiziune.

Culmea e că exista o emisiune specială pentru aşa ceva: emisiunea se numea *Purificare* şi era un talk-show cu public în care invitaţii îşi mărturiseau... păcatele. Jacek Gorski se duce în acea emisiune, povesteşte, cu amănunte, despre fapta sa abominabilă. Le dă telefon tuturor apropiaţilor să se uite. Problemele lui de conştiinţă – şi nu numai – par rezolvate, chiar în acest context... consumist.

Numai că lucrurile nu ies cum au fost planificate. Emisiunea nefiind în direct, în ziua în care îi îndeamnă pe toţi cei implicaţi în poveste să se uite la ea, este difuzată emisiunea înregistrată săptămîna trecută...

Jacek scapă, astfel, basma curată, cu atît mai mult cu cît emisiunea respectivă este complet scoasă din grilă ea însăşi, din lipsă de audienţă... Carevasăzică, ideea de Purificare, în societatea lui Jacek, nu e posibilă nici măcar într-un simulacru...

Am putea spune despre Jacek Gorski că e o victimă a societăţii în care trăieşte: dar ar fi o minciună. Nu e deloc: e fix un om al lumii lui, perfect adecvat acesteia, un laş care se lasă, mai cu fiţe şi alinturi, în seama curentului. Al curentului principal.

Schimbarea emisiunii cu o alta, mai comercială, îl propulsează, de altfel, pe oportunistul Jacek, care ajunge scenaristul ei. Se îmbogăţeşte şi rămîne în cele mai bune relaţii cu soţia sa, Monika (simbolul perfect al „cetăţeanului“ opac, stupid, fericit degeaba în orice situaţie, care nu înţelege nimic din ce i se întîmplă, dar nici nu-i pasă dacă nu înţelege), precum şi cu părinţii copilului violat, care nu bănuiesc nimic şi nu sînt preocupaţi decît de ei înşişi şi relaţia dintre ei.

Adrian Titieni e un Jacek perfect. Costumele Andradei Chiriac aduc o binevenită notă de umor Disney. Iar regia tînărului Alexandru Mâzgăreanu e... lucidă. În contextul unei lumi asemănătoare celei din piesă.

Selma IUSUF

legende urbane

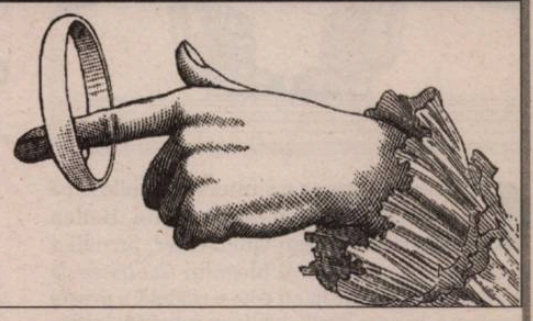

În spatele ferestrei

În ciuda titlului, nimic hitchcockian în notele ce vor urma. Doar puţin voyeurism (banal, neclinic!) mai mult sau mai puţin manifest de găsit în fiecare dintre noi.

Pe Bulevardul Ştirbey, un portar de instituţie se uită cu religiozitate la *Ştirile PRO TV*, în fiecare seară. Pe Bulevardul Dacia, tot pe seară, cîte o fereastră luminată într-unul din vechile bloculeţe cu două etaje dezvăluie o cameră cochetă cu iz interbelic, tăiată de pătratele nedesluşite ale unor tablouri afumate. Pe Pache Protopopescu, un parter de vilă etalează ochilor curioşi o frumoasă arcadă interioară drapată teatral cu o catifea roşu de burgundia. Pe Moşilor, o bucătărie luminată puternic are pereţii acoperiţi pînă sus la tavan de o faianţă ciudată, cum n-am mai văzut. În zona Icoanei, un domn sumar îmbrăcat fumează o ţigară pe balconul zgîrcit al unui bloc cubist.

Am prostul obicei de a mă zgîi în casele oamenilor. Din autobuz, din troleibuz, mergînd pe stradă. Vă puteţi imagina, în aste condiţii, ce motiv de bucurie am avut prima oară Olanda cutreierînd. Căci aici pare că nimeni nu are nimic de ascuns. Parterul jos al caselor, expus tuturor trecătorilor. Lume citind, mîncînd, uitîndu-se la televizor în spatele unor ferestre generoase, neascunse de draperii şi perdele. Muzeu viu.

Acasă fiind seara, îmi salut în gînd cunoştinţele din clădirea de vizavi. În ordine, de jos în sus, doamna cu porumbeii, cuplul de tineri cu un copil şi doamna cu patru (sau cinci?) pisici. Doar bucătăriile lor sînt vizibile ochiului meu curios. Limitarea asta de vizibilitate e însă cu atît mai incitantă; precum imaginile prinse de o cameră imobilă la care se gîndise odinioară Dalí. Poate vă amintiţi că flamboaiantul mustăcios a vrut să facă un film – „Roaba de carne“ urma să se cheme – cu Anna Magnani în rolul principal. Ei, totul ar fi trebuit să fie filmat cu o cameră absolut imobilă (turnată în ciment dacă se poate), iar personajele şi acţiunile lor să intre şi să iasă în voie în şi din cadru. Restul lucrurilor nevăzute urma să fie imaginat, privitorul urma să rămînă maxim curios şi angoasat aşteptînd să se întîmple ceva, urzind el continuarea poveştii, pîndind el un cot, o mînă, o bucată de chip care să mai intre în faţa obiectivului. Aşa şi eu, măruntă observatoare de ocazie, îmi spionez cu simpatie personajele, dintr-un punct fix.

Doamna cu porumbeii e singură. Hrăneşte păsările de dimineaţă şi-şi clatină mustrător cocul alb cînd vreun guguştiuc mai nervos alungă o vrabie grăsuţă care se îndeasă şi ea la firimituri. Are un aragaz pe stil vechi şi oale de mîncare emailate, cu buline. Lumina la ea se stinge devreme seara, se aprinde devreme dimineaţa. Face cafea la ibric. Cîteodată lasă brusc ce face în bucătărie şi fuge în altă cameră, ascunsă ochilor mei. Bănuiesc că de cele mai multe ori e telefonul. Alteori, după dispariţia bruscă reapare cu un plic în mînă. Bănuiesc că e pensia.

Cuplul de tineri cu un copil găteşte mult. Ea găteşte. Găteşte şi fumează. El apare meteoric şi deschide frigiderul. Îşi ia o bere. Un fruct. Bea apă din sticlă şi o pune la loc. Sau pur şi simplu stă şi contemplă lung conţinutul frigiderului. Ea îi spune ceva. El se întoarce. Apoi închide frigiderul. Bănuiesc că ea i-a spus a mia oară să nu mai stea aşa cu uşa deschisă „că se strică“. Copilul apare şi dispare şi el. Pleacă voios cu o prăjitură în mînă. Reapare imediat fără prăjitură, plîngînd. Mama îl şterge de lacrimi şi-i pune în mînă o farfurie cu mai multe dulciuri. Bănuiesc că băieţelul avea ceva musafiri de vîrsta lui în vizită.

Doamna cu cele patru-cinci pisici e mai mult o formă ascunsă după perdea. Pisicile sînt mai îndrăzneţe. Pîndesc neostoit porumbeii doamnei la două etaje mai jos. Doamna cu pisicile are soţ. Soţul strănută bubuitor, în rafale, în fiecare seară pe la şapte şi jumătate. Sînt amicii mei. Ei nu mă cunosc. Îmi vine să-i salut cînd îi văd pe stradă. N-am curaj. Numai doamnei cu porumbeii i-am zîmbit azi, dar nu m-a văzut. E mai bine aşa.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

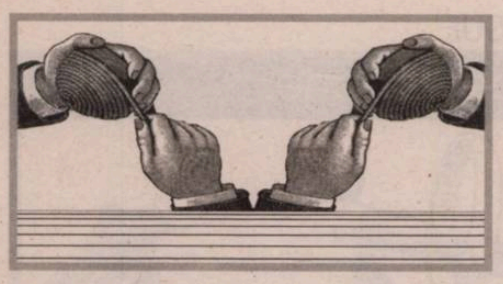

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum îmbină un federalist de stînga diversitatea cu tribalismul

Citesc cu interes un interviu publicat pe www.presseurop.eu de Iulia Badea Guéritée cu Jean Quatremer, jurnalist la *Libération* şi autor al blogului *Coulisses de Bruxelles*. Presseurop.eu este o revistă a presei europene, în zece limbi, inclusiv română, iar interviul se numeşte „Rezultatul crizei va fi o micşorare a Europei“. Dl Quatremer este un federalist european de stînga, aşa se prezintă. Onestitatea asumării unor valori este de apreciat. Să vedem ce înseamnă această lentilă a sa de citire a realităţii. Dl Quatremer este convins că soluţia la problemele UE este mai mult federalism. Nu e o poziţie excentrică, multă lume spune acest lucru în aceste zile, iar argumentele sale sînt plauzibile pînă la un punct.

Pe de altă parte, jurnalistul francez pledează pasionat pentru ideea post-naţională. Şi spune aşa: „Ideea de naţionalitate se bazează pe ideea de excludere a celuilalt: străinul este cel care nu aparţine naţiunii, este Celălalt, diferitul care nu se bucură de toate drepturile. Naţiunea s-a definit mereu prin raport a ceea ce nu este, în loc să o facă în raport cu ceea ce este. Naţiunea este un concept exclusiv şi discriminant. Europa intenţionează să construiască cu totul altceva decît naţiunea. Nu ne definim în raport cu exteriorul, ne definim în raport cu ceea ce împărtăşim“. Quatremer susţine depăşirea graniţei stricte, tribală i-aş spune, definită de ideea naţională: noi *vs* ei, noi *vs* străini. Ce idee frumoasă! Ce idee generoasă!

Să vedem cum o aplică dl Quatremer în practică. Este întrebat dacă Turcia ar trebui să intre în UE. Tonul se schimbă brusc: „Cred că este urgent să oprim extinderile, dată fiind criza pe care o traversează Uniunea. Politica extinderii nu a fost deloc un succes, contrar celor afirmate la Bruxelles, şi în nici un caz pentru toată lumea. Astfel, Grecia nu ar fi trebuit să adere niciodată la UE şi chiar mai puţin la euro, fără a fi efectuat în prealabil profunde reforme structurale. Grecia este o ţară ortodoxă, unde separaţia sferei publice de cea privată nu a fost încă efectuată şi unde ocolirea adevărului face parte din modul normal de funcţionare a statului. Este adevărat şi pentru România şi Bulgaria, unde problemele sînt absolut identice. Există o linie de ruptură în Europa, cu lumea ortodoxă, pe care o putem trece, dar în timp. Imaginaţi-vă atunci fractura care ar exista cu o ţară musulmană“.

Ups! Ce s-a întîmplat cu depăşirea barierelor „noi“ *vs* „ei“? Brusc apare nu o barieră, ci o prăpastie pe graniţa de vest a României sau între insulele greceşti şi cele italiene din Mediterana. Ce s-a întîmplat cu generozitatea de mai sus? Înţelegem de aici că dl Quatremer este pentru depăşirea excluziunilor – dar nu pentru greci, români, bulgari şi cu atît mai puţin pentru turci. Ăştia sînt altfel, sînt ortodocşi şi musulmani, nu sînt pregătiţi pentru frumosul club european, trebuie să-i ţinem afară măcar pînă se spală de praful ortodox şi islamic. Ce frumos exemplu de ipocrizie stîngist-tribală: proclamăm principii frumoase, apoi le facem praf la o primă întîlnire cu clişeele etniciste pe care le digerăm sub aparenţa de europenitate non-exclusivistă. Şi cît de cuprinzător este bigotismul dlui Quatremer! De obicei, europenii occidentali strîmbă din nas cînd vine vorba despre extinderea din 2004, către Europa de Est. Dl Quatremer reuşeşte să se întoarcă în timp pînă la Grecia, care a intrat în UE în 1981. De ce Grecia, şi nu Spania, care a intrat ulterior? Pentru că grecii sînt ortodocşi, nu au despărţit sfera publică şi privată. Sînt sigur că acesta nu este un clişeu retoric ieftin de cafenea şi dl Quatremer are studii comparative serioase care arată că ortodocşii sînt mai primitivi şi mai incapabili de europenizare decît, de pildă, catolicii din Italia, Polonia sau Malta.

Domnia sa doreşte să facă o Europă federală, asta e clar. Însă cu cine? Ortodocşii pe afară. Înţeleg că ar fi un club al virtuoşilor protestanţi şi catolici. Sau nici catolicii nu se califică?

În plus, înţelegem că extinderile au împiedicat federalizarea, au fost o idee proastă, de asta are UE probleme, pentru că s-a extins. Înainte de 2004 se vorbea despre faptul că procesul decizional în UE se va bloca după primirea atîtor ţări. Este fals. Dimpotrivă, merge chiar mai bine, alianţele la vot sînt mai mobile, Europa nu mai este mereu captiva binomului Franţa – Germania. Criza datoriilor nu a plecat din est, ci din sud (apropo, Italia se califică? Ştiţi, ţara aceea catolică care înconjoară Vaticanul şi care este membră fondatoare a Comunităţilor Europene!). Estul Europei are în medie bugete mai mici, datorii mai puţine şi ajustarea a fost mai uşoară decît în „vechea Europă“. Bulgaria şi Estonia erau campioane la macrostabilitate anul trecut. Estonienii au dat un semnal de încredere monedei euro făcînd sacrificii să o adopte la începutul acestui an, cînd lumea se îndoieşte de această monedă, ar merita să primească o medalie de la federaliştii europeni. Polonia e o oază de creştere economică într-o Europă în cădere. România a luat la începutul crizei un împrumut de la FMI şi Comisia Europeană şi pare că a depăşit hopul, ceea ce nu e clar pentru ţări din celălalt capăt al UE. Acestea sînt realităţi măsurabile. Habar nu am la ce se referă dl Quatremer cînd vorbeşte despre separaţia spaţiului public de cel privat în ţările ortodoxe şi cu atît mai mult nu ştiu la ce se referă cînd leagă asta de extinderea UE.

Nu vreau să fiu greşit înţeles. Acest articol nu este un strigăt de enervare naţionalistă pentru că un francez a spus ceva urît despre români. Conduc un Centru de Politici Europene care e critic faţă de autorităţile române în ce priveşte corupţia, militäm la nivelul UE pentru politici comune împotriva corupţiei (deci, pe această temă sînt şi eu federalist european – îl invit pe dl Quatremer pe 9 noiembrie în Parlamentul European, la o audiere publică unde vom prezenta un nou raport pe acest subiect). Am scris în presa română critic faţă de autismul social al Bisericii Ortodoxe Române. Ce critic eu aici este poziţia schizoidă a stîngii europene, perfect ilustrată de Quatremer: pe de o parte, libertate civic-europeană, egalitate post-naţională şi fraternitate federală, pe de altă parte, clişee facile legate de ortodocşi şi de estetici, în general. De altfel, nu e prima dată cînd am senzaţia că est-europenii sînt ultimele grupuri pe care discursul public occidental le poate abuza public fără nici o jenă. Corectitudinea politică nu ni se aplică şi nouă. Noi nu am fost colonii, pentru noi occidentalii nu simt vreo vinovăţie istorică. Dacă ar vehicula clişee de acest gen faţă de africani, dl Quatremer ar simţi oarecare frisoane, genul de întrerupător automat bine şi frumos educat în Occident care spune că nu e frumos să generalizezi brutal faţă de categorii de oameni. Ei bine, faţă de ortodocşi şi faţă de est-europeni pare OK să arunci cu clişee, să trasezi hărţi cu „ăştia buni“/„ăştia pe afară“. Şi asta imediat după ce ai vorbit despre logica defectă a naţionalismului care se defineşte prin excluderea altora. Dl Quatremer spune că „naţiunea este un concept exclusiv şi discriminant“ şi apoi ne exclude din Europa sa federală şi fericită, făcînd-o exclusivă şi discriminantă.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Din puterea tigrului

Adia vînticel de făcea riduri la femei şi tramvaiul greu venea. Şi am luat ieri tramvaiul şi, cum spuneam, am luat tramvaiul. „Mparfumata trei la un leu!“, şi nu trec cîteva secunde, „Puterea Tigrului, plasture tratează genunchi, cot, şale, trei la un leu!“ În tramvaiul 23, duminica. Şi cum linişte nu poate fi, „Clickkk, bă, cumperi?“. Ace de cusut, ace de siguranţă, bureţei de spălat vase, şerveţele de hîrtie“. Lume îngălată, unghioşi lungi şi nespălate de juma de an vindeau te miri ce. Mărturisesc că la Puterea Tigrului pansament am ezitat. Mă dor şalele de nu mai pot şi de dau un leu pe pansamentele cît buricul degetului, ce mă costă? Ce pot păţi?! Putereeeeea tigruuului! Uite aşa dă omul în dambla, în urît, cu ieftinătăţurile astea. Uite aşa. Chibrite, alifii, ielastice, şoşeţele de plastic. Totul în tramvai. Şi-ţi aminteşti ce-ţi lipseşte. Ce-ţi lipseşte? De toate! Şi aifoane şi aipoduri se vor vinde în 23 peste doi-trei ani. Cînd mi-era lumea mai pansament, doi ţigănuşi vin cu nişte butoni: „iei, nenea, nişte butoane?“. Da, butoni de cămaşă, hai că botezi şi mata ceva. „Fugi, cioară!“ Coborîrea din tramvai a fost de pomină. La Piaţă la Rîmnicu Sărat. Popor, tone de oameni împiedicaţi în staţia cît un struţ. Ne-mbrînceam, ne dădeam coate. „Puterea Tigrului“ ţipă: „ho, gîştelor, staţi dracului pe loc“. Urlă, lumea încremeneşte, n-ascultă, o ia de la capăt. Şi mă trezeam în tramvai din nou, că în staţie nu mai puteam. Încet-încet mitocanii s-au risipit. Tramvaiul a urlat. Înăuntru se urcaseră scoci, scoici şi macrameuri.

PUBLICITATE

Forbes CEO Forum
18 octombrie 2011 | Athenee Palace Hilton Bucureşti

Forbes România le mulţumeşte sponsorilor, partenerilor, speaker-ilor şi invitaţilor pentru participarea la prima ediţia a **Forbes România CEO Forum!**

Până la următoarea ediţie, vă aşteptăm la evenimentele lunare **Forbes Power Breakfast** şi **Club Forbes Women.**

Aflaţi mai multe detalii pe **www.forbes.ro**

CASA DE INSOLVENŢĂ TRANSILVANIA · EximBank România · e·on · BANCA TRANSILVANIA · FAIR VALUE · Fairwind · SPUNE ŞI TU! · eventness

Coordonatoare: Adina POPESCU

Locuri unde cultura e la ea acasă

Texte şi opinii de:

● Anda BECUŢ (director de cercetare la Centrul de Cercetare şi Consultanţă în Domeniul Culturii)

„De la Casa de cultură la Centrul cultural“

● Mircea KIVU (sociolog)

„Spectacolul «de acasă» pe marile scene şi înapoi“

● Liliana NICOLAE (jurnalistă)

„Ne îmbrăcăm în costume populare, da' ne daţi la televizor?“

● Manuel PELMUŞ

„Arta contemporană, privită ca un «corp străin»“

● Călin TORSAN (scriitor şi muzician)

„sBROT“

argument

Cultura din vecinătate

Înainte, cultura era şi ea „la normă“ şi cu toţii trebuia să ne implicăm în diferite activităţi culturale, fie că eram muncitori sau intelectuali, copii sau adulţi. Pentru noi, copiii, existau Casele pionierilor şi ale şoimilor patriei unde, cu cît participai la mai multe „acţiuni“ şi cursuri, cu atît erai mai bine văzut. Nu conta dacă aveai sau nu talent la o disciplină sau alta, puteai să devii peste noapte un as la aeromodelism, şah, pian sau balet. În societatea multilateral dezvoltată, dacă erai „culturalizat“, te încadrai mai bine în sistem şi erai mai uşor de controlat. Căminul cultural a rămas în mentalul colectiv o instituţie tipic comunistă, deşi puţină lume ştie că aceasta s-a înfiinţat de fapt în 1934, sub auspiciile Fundaţiei culturale regale „Principele Carol“. Casele de cultură ale sindicatelor sau Şcoala Populară de Arte ne duc cu gîndul tot la acele vremuri în care cultura era „obligatorie“ şi de cele mai multe ori similară cu propaganda de partid.

Ce s-a întîmplat după 1989? În primul rînd, cultura a devenit neesenţială, un moft pe lîngă „problemele grave“ ale societăţii cu care ne confruntam şi luptele politice. Apoi, treptat s-a creat o prăpastie între cultura „adevărată“, practicată doar „la nivel înalt“, şi oamenii de rînd. Situaţia este asemănătoare cu cea a societăţii noastre în general, împărţită între bogaţi sau săraci. Nu avem o clasă „de mijloc“ a consumatorilor de cultură. Avem elite culturale şi ignoranţi. În cele mai multe dintre cazuri, inginerii şi economiştii nu se duc la teatru, IT-iştii nu citesc decît cărţi de specialitate sau, pentru muncitori, Vacanţa Mare reprezintă un act cultural. Femeile casnice nu se apucă dintr-odată să picteze sau să scrie cărţi pentru copii, aşa acum se întîmplă în orice ţară mai „aşezată“ şi din punct de vedere cultural. Iar pensionarii nu cîntă în timpul liber nici măcar în corul bisericii.

Cum s-ar putea construi o punte peste prăpastia despre care vorbeam? Pas cu pas, prin nuclee şi centre culturale independente şi prin „inventarea“ unor evenimente, mai mult sau puţin convenţionale, care să se petreacă în imediata noastră vecinătate, în cartier sau la colţul străzii. Şi care, în timp, să atragă un public „local“. Chiar şi Căminele culturale ar putea să fie „resuscitate“ şi să joace un rol real în viaţa comunităţilor rurale, dacă ar exista un interes în acest sens. Proiecte şi iniţiative au început să apară, însă viaţa lor nu este una prea lungă, din cauza lipsei de fonduri, acestea fiind canalizate tot spre cultura elitelor, cea „de la nivel înalt“ sau pe promovarea unor valori tradiţionale, „de manual“. **(Adina Popescu)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 27 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Anda BECUŢ

De la Casa de Cultură la Centrul cultural

Dacă locuieşti într-un oraş mic, accesul la cultură este limitat, îndeosebi în spaţiul public. Dacă mergi la cinematograf, s-ar putea să găseşti o sală de jocuri de noroc, dacă vrei să vezi un spectacol de teatru, îl asculţi la radio, iar la un spectacol de operă sau un concert simfonic nu poţi decît să visezi. Trebuie să te mulţumeşti eventual doar cu spectacolele folclorice organizate de Zilele Oraşului.

În oraşele mici, consumul cultural se retrage în spaţiul domestic, în lipsa unei oferte culturale variate în spaţiul public. Nevoile de infrastructură culturală ale locuitorilor din oraşele mici se îndreaptă spre Casele de cultură (76%), săli de spectacole (71%), obiective de patrimoniu (67%) şi biblioteci (66%), potrivit Barometrului de Consum Cultural 2008, realizat de Centrul de Cercetare şi Consultanţă în Domeniul Culturii. Există aşadar un decalaj între oraşele mari (peste 100.000 de locuitori) şi cele mici (sub 100.000 de locuitori), din punct de vedere al infrastructurii culturale, pe de o parte, şi între oferta şi cererea de evenimente culturale în spaţiul public, pe de altă parte.

În oraşul meu natal, înainte de anii '90, existau trei instituţii în care se întîmplau activităţi mai mult sau mai puţin culturale: Casa de Cultură, Casa de Cultură a Sindicatelor (sau Clubul ARO) şi Casa de Cultură a Armatei. Nu cunosc foarte bine istoria acestor instituţii, ştiu doar că ultimele două erau legate de mediul profesional şi, pe lîngă şedinţele de partid şi adunările muncitoreşti, se mai strecurau şi piese de teatru sau concerte de muzică uşoară, care umpleau sălile pînă la refuz. Astăzi, în aceste locuri nu se mai întîmplă aproape nimic, cultural sau necultural.

Şi totuşi, potenţial există. În fiecare oraş mic există un nucleu de oameni cu apetit cultural dezvoltat şi spirit civic, care aşteaptă doar oportunitatea de a se implica în organizarea evenimentelor culturale. Există cîteva exemple notabile cum ar fi Caravana filmelor TIFF sau Caravana filmelor 3D, care încearcă să dezmorţească viaţa culturală locală din oraşele mici, în lipsa unei infrastructuri adecvate, dar acestea au fost mai degrabă iniţiative izolate şi exterioare comunităţilor respective.

Există însă şi excepţii. Rezultatele studiului „Vitalitatea culturală a oraşelor din România 2010", realizat de CCCDC, marchează poziţionarea unor oraşe mici precum Sfîntu Gheorghe, Tîrgovişte sau Miercurea Ciuc (toate cu o populaţie sub 100.000 de locuitori) în topul primelor 15 oraşe din ţară, din punct de vedere al indicelui vitalităţii culturale locale. Studiul a luat în considerare infrastructura culturală, resursele umane specializate, cheltuielile bugetare pentru cultură, participarea la activităţi culturale, economia creativă şi sectorul nonprofit. De asemenea, studiul evidenţiază relaţia directă între atenţia pe care o acordă culturii autorităţile locale şi performanţele culturale ale oraşului respectiv. Exemple grăitoare sînt Sfîntu Gheorghe, care deţine cea mai mare pondere a bugetului acordat culturii din bugetul local, şi Tîrgovişte, depăşind cu mult indicele cheltuielilor locale pentru cultură din oraşe mari precum Cluj-Napoca, Iaşi sau Constanţa. De asemenea, foarte importante sînt nucleele culturale sau creative. Nu întîmplător, Sfîntu Gheorghe se poate lăuda cu o Casă de Cultură ce seamănă mai mult cu un Centru cultural. Aceasta găzduieşte coruri şi formaţii de muzică populară, o echipă teatrală, un ansamblu de dans popular, Uniunea artiştilor plastici amatori, cluburi culturale, şi organizează festivaluri de dans, muzică şi film. Din păcate, nu acelaşi lucru se poate spune şi despre Casa de Cultură din Tîrgovişte, care a fost comasată, în anul 2010, cu Teatrul Municipal, după 70 de ani de funcţionare.

© V. Dorolţi

„Nu vreau să mă mut într-un oraş în care singurul avantaj din punct de vedere cultural este să pot trece pe roşu la semafor."

(replică din filmul Annie Hall, *cu un scenariu de Woody Allen)*

În fiecare oraş mic există un nucleu de oameni cu apetit cultural dezvoltat şi spirit civic.

Dar ce este un Centru cultural? Este orice instituţie care găzduieşte, facilitează sau prezintă activităţi culturale şi artistice: Casă de Cultură, Centru comunitar, Centru cetăţenesc, sală de concerte, galerie, bibliotecă, muzeu sau Centru de conferinţe. Condiţia de bază este ca instituţia respectivă să ofere sediu, organizare, reţea de parteneri şi facilităţi de întîlnire pentru deţinătorii de interese.

Deşi diferite, oraşele Cēsis din Letonia, Veszprém din Ungaria şi Firminy Franţa au în comun experienţe culturale similare. În aceste oraşe, comunitatea locală se reuneşte în jurul unor nuclee reprezentate de Centrele culturale. Centrul cultural Cēsis din Letonia a fost construit în anul 1915 şi a funcţionat chiar şi în perioada comunistă. În prezent, găzduieşte 13 grupuri de amatori (teatru, dans, cor, muzică folk), o orchestră de cameră, spectacole de teatru, muzică, expoziţii, ateliere, întîlniri ale artiştilor locali, spectacole organizate cu ocazia sărbătorilor tradiţionale. Centrul cultural din Veszprém organizează anual evenimente care reunesc artişti din artele spectacolului, artele vizuale, profesionişti din industriile creative, iar Maison de la Culture din Firminy este un exemplu de arhitectură modernă în stilul Le Corbusier, ce găzduieşte un auditorium, un Centru comunitar şi un spaţiu de expoziţii.

În România, poate doar parteneriatul public-privat sau o strategie activă de atragere a finanţatorilor publici şi privaţi vor dinamiza Casele de Cultură din oraşele mici şi le vor ajuta să semene mai mult cu Centrele culturale şi mai puţin cu locurile unde nu se întîmplă nimic. Doar atunci vom putea spera ca un Centru cultural dintr-un oraş mic să facă parte şi să-şi promoveze interesele în Reţeaua Europeană a Centrelor culturale.

***Anda Becuţ** este director de cercetare la Centrul de Cercetare şi Consultanţă în Domeniul Culturii.*

© C.V. Ciurilă

Veteranii din satul Grid: Aurel Ciurilă, Ion Modorcea, Gheorghe Modorcea

Viorica CIURILĂ

„Sala", aici şi dincolo

Sînt născută într-un sat făgărăşean, Grid. Am copilărit aici, am petrecut toate vacanţele şi toate verile în acest minunat colţ de lume. Copiii mei au fost crescuţi de bunici în legile, tradiţiile, obiceiurile, portul, moralitatea, curăţenia, simplitatea moşilor noştri. De douăzeci de ani m-am stabilit cu familia în Suedia. Trăim între două culturi, cu rădăcinile adînc înfipte în lutul satului care m-a format.

Am cu mine costumele mele populare pe care le port cu drag la concertele mele, am cuverturile ţesute la „lampă" de bunica şi de mama mea.

Satul avea pe vremea mea trei „instituţii" care marcau, confirmau, autenticizau viaţa gridanului: Şcoala, Biserica şi Căminul cultural – „Sala" cum o numeau sătenii. „Frumosul" era cuvîntul care le lega. Să înveţi frumos, să te porţi frumos, să asculţi frumos, să dai bună ziua frumos, să te cureţi frumos pe papuci cînd intri, să te îmbraci frumos, să mulţumeşti frumos.

„Sala" – Căminul cultural avea o funcţie socială/publică/culturală. Aici se ţineau toate întrunirile sătenilor. Aici se dezbăteau problemele satului. Aici se făceau serbările şcolare.

Aici era localul pentru sărbătorirea marilor evenimente: nunţi, botezuri, parastase, balul de Sfînta Marie, Jocul la Crăciun, la Bobotează, la Paşti...

Sala – Căminul cultural era şi este un mecanism de transmitere a culturii începînd cu tradiţiile/obiceiurile, portul, de către bătrîni, spre generaţiile mai mult sau mai puţin înstrăinate.

Trăind aici într-o altă cultură, automat trăieşti evenimentele într-un permanent paralelism.

Satul suedez îşi are şi el un Cămin cultural, dar rolul lui este mai degrabă al unui local de închiriat pentru anumite activităţi. Modernismul a schimbat viaţa ţăranului suedez, apropiindu-l de confortul şi traiul orăşeanului.

Funcţia socială/publică este preluată de Casele parohiale de pe lîngă biserici, care organizează întruniri pentru copii, tineret, bătrîni cu diverse activităţi. Tradiţiile, ca de exemplu Sărbătorirea mijlocului verii, cînd lumea vine îmbrăcată în costum popular, sînt foarte bine reglementate (şi se desfăşoară în locuri special amenajate). Şi planificate cu mult timp înainte de către instituţiile statului.

***Viorica Ciurilă** a făcut parte din Filarmonica „George Enescu". În prezent locuieşte în Suedia, unde desfăşoară proiecte culturale.*

Ruxandra MIHĂILĂ

Satul și instituțiile lui

Articolul 10 din Legea pentru înfiinţarea Serviciului Social, din 1938, stipula:

„Căminul Cultural este o unitate de lucru, alcătuită şi condusă de localnici, săteni, intelectuali şi fii ai satului plecaţi din sat. El este organul de execuţie al Serviciului Social. Scopul Căminului Cultural este de a ajuta, întări şi adînci acţiunea Bisericei, a Şcoalei şi a autorităţilor de stat.

El va coordona şi unifica toate activităţile desfăşurate în sat de organele de Stat şi sociale, prin dezvoltarea armonică:

1. A culturii sănătăţii, prin preîntîmpinarea şi combaterea bolilor, precum şi prin educaţia fizică a poporului.

2. A culturii muncii, prin îndrumarea ei către o mai bună producţie.

3. A culturii minţii, sufletului şi de educaţie naţională, pe toate tărîmurile vieţii obşteşti.

Căminul Cultural este persoană juridică, el este condus de un sfat cultural, cu un preşedinte ales şi un director numit."

Revista *Căminul Cultural,* cu subtitlul „revistă de cultura poporului" (Nr. 1, Noemvrie 1934), în care sînt dezbătute diverse aspecte şi probleme la zi privind viaţa socială şi cercetarea satelor, premerge şi anunţă practic Legea.

În contextul efervescenţei şi al entuziasmului debordant după momentul Marii Uniri, s-a impus ca deziderat major necesitatea introducerii de reforme sociale, economice, culturale importante. Administraţia trebuia revizuită, infrastructura – adusă la zi în noua terminologie, instituţiile statului făceau faţă cu greu ritmului susţinut de a se adapta noii configuraţii sociale şi politice. Pe acest fundal de „criză" explozivă, a fost elaborat şi pus în practică amplul program de reforme iniţiat de Dimitrie Gusti pentru emanciparea, prin proiecte susţinute, a locuitorilor din mediul rural, în mod special.

Legea Serviciului Social începuse să prindă contur încă de prin 1920, odată cu înfiinţarea Fundaţiei „Principele Carol", cu importante merite pe plan cultural, sprijinind, financiar, proiecte de anvergură. Deşi a figurat în scripte doar un an, între 13 octombrie 1938 şi 13 octombrie 1939, textul legiferat consfinţea, practic, o realitate socială deja existentă şi activă („Această lege este punctul final dintr-o mişcare socială preexistentă."), pentru că amplul program cultural iniţiat şi structurat de Gusti – şi anume: cercetări monografice, echipe studenţeşti pe teren, Cămine culturale, Şcoli ţărăneşti şi publicaţii cu profil sociologic – îşi arătase deja roadele.

Gusti făcea apel la toţi „fiii satului", la cărturari, intelectuli, la „elita" satului, solicitîndu-i în mod expres pe cei care pot susţine prin donaţii un asemenea amplu program de reformă. Instituţia Căminului cultural, aşa cum a fost concepută de Gusti, a fost recunoscută ca o soluţie originală de restructurare a vieţii satului interbelic, cu larg ecou internaţional (aprecieri elogioase din partea preşedintelui SUA, F.D. Roosevelt, sau a ministrului de Justiţie al Franţei, Barthélemy; v. D. Gusti, „Ştiinţa şi pedagogia naţiunii", în *Sociologie românească,* Anul IV/1942, Nr. 7-12).

Activitatea Căminelor culturale a continuat însă şi după abrogarea legii, Fundaţia Culturală Regală „Regele Mihai I", ulterior Fundaţia „Regele Mihai I" susţinînd, în noua formulă, iniţiative sociale şi culturale la nivelul întregii ţări.

În satul Grid (jud. Braşov), prin străduania unui grup de intelectuali de primă generaţie, luase fiinţă, în 1920, Societatea culturală „Tinerimea", care a demarat şi planul de construire a unui Cămin cultural, care a însemnat o acţiune bine gîndită şi coordonată de strîngere de fonduri, pentru a ridica o clădire „cu scenă şi cortină", ce urma să găzduiască cu precădere reprezentaţii teatrale (aceasta a fost semnificaţia pe care sătenii şi-au însuşit-o cu precădere). Dincolo de farmecul poveştii în sine, momentul spune destul de mult despre aceşti ţărani sau orăşeni cu părinţi ţărani, nişte oameni perfect integraţi social, care stăpîneau mecanismele de abordare şi finalizare a unui asemenea „proiect", cum l-am numi noi azi... În anul 1933 înfiinţează o filială a Societăţii „Tinerimea" la Bucureşti, în restaurantul consăteanului Nicolae I. Urdea, în care se înscriu toţi gridanii aflaţi în slujbă în Capitală (nu puţini la număr), în acest fel punînd ban pe ban pentru susţinerea şantierului deja deschis. „S-au băgat în fundament 245 care cu piatră, scoase din Faţa Ascunsă, ca pînă la terminare să se ajungă la 300 care cu piatră şi 300 cu nisip. Cărămida s-a procurat din Părău şi ţigla din Veneţia de Jos." (Pr. Vasile Modorcea, *Monografia satului Grid,* Editura Tibo, Bucureşti, 2002)

Căminul cultural din Grid şi-a desfăşurat activitatea de sine stătător (timp de doi ani) sau înglobat în Societatea „Tinerimea", pînă la desfiinţarea acesteia, în 1941. Arhiva s-a distrus în timpul războiului, dar o simplă inventariere cuprinde peste 100 de piese montate pe scena din Grid, 140 de spectacole corale şi 250 de conferinţe pe teme sociale. O dare de seamă a Şcolii ţărăneşti, pe anul 1940-1941, menţionează lecţii cu sătenii pe teme de educaţie sanitară („s-a vorbit despre higiena muncii şi urmările boalelor sociale, combătîndu-se fumatul şi băuturile alcoolice"), silvicultură („s-au plantat peste 20.000 pueţi de stejar şi frasin"), „educaţia cetitului" („s-au organizat bibliotecile tuturor elevilor cu un număr de 243 cărţi; s-au făcut 12 abonamente la reviste şi foi săptămînale), educaţie cetăţenească („s-a explicat ce este actul de moştenire, actul inventar în caz de moarte, ce este o persoană juridică, actele de stare civilă, scrisoarea, contractul, chitanţa, obligaţia"); în vol. *Şcoli şi cursuri ţărăneşti, organizate de Fundaţie în anul 1939-40 şi 1940-41,* Fundaţia Culturală Regală „Regele Mihai I", 1942. La acea dată gridanii au iniţiat şi un curs de ski, iar o fotografie ni-i înfăţişează la o lecţie deschisă „Zinger".

Pe scena din Grid s-a jucat *Năpasta* lui Caragiale, *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, Molière, *Domnişoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu etc.etc... pentru a nu intra în repertoriul creat şi jucat exclusiv de ţărani. După '44 Căminul cultural şi-a pierdut funcţia de instituţie în regim autonom faţă de stat, dar a rămas cadrul desfăşurării reprezentaţiilor teatrale. Şi astăzi, cînd te întîlnesc pe uliţă, ţăranii de demult întreabă zîmbind: „Aţi venit să faceţi teatru?".

Ca nespecialist, încerc totuşi să formulez o întrebare care mă bîntuie: Dacă gridanii au ridicat clădirea Căminului cultural prin contribuţie bănească şi muncă voluntară, cui ar trebui să aparţină de drept localul care azi poartă pe frontispiciu emblema „Casa culturală Tinerimea"?! (Şi aici îmi vine în minte un dialog de familie, cînd o doamnă franţuzoaică, proprietară a unui castel pe Valea Loarei, încerca să ne argumenteze binefacerile comunismului. La care, exasperat, interlocutorul, un român din epocă, i-a replicat că de a doua zi castelul nu-i va mai aparţine. *„Mais c'est mon château. Pas possible!" „Mais si!"*

Pe uliță...

„În timpul ăla m-am îmbolnăvit. Ne-or luat pămîntul. Pămîntul ne era înstrăinat. Pînă o venit colectivizarea, o fost bine." – **Gheorghe Ciurilă** (n. 1925); „Odată cu colectivu' s-o stricat tot. Cînd s-o făcut colectivu' o trebuit să dăm boii şi toate uneltele agricole." – **Maria Ciurilă** (1932-2011); „În '62 s-o încheiat colectivizarea, cînd o venit o prigoană foarte mare peste noi, fratele meu era în liceu la Făgăraş, l-or trimis acasă că dacă eu nu mă înscriu, el nu va mai fi ţinut în liceu..." – **Gheorghe Boeriu** (n. 1939).

© C.I. Mihăilă

Inaugurarea Casei culturale „Tinerimea" din Grid, 15 august 1937

„Căminul trebuie să fie centrul de strălucire a vieţei locale; este celula organică a cunoaşterei vieţei noastre rurale." – scria Regele Carol al II-lea în primul număr al revistei Căminul Cultural-Revistă de cultura poporului, *din noiembrie 1934.*

În Dicţionarul enciclopedic român, *apărut sub egida Academiei Republicii Populare Române, Editura politică, Bucureşti, 1962, citim:* „Cămin cultural, *instituţie de răspîndire a culturii în mase. Înainte de 23 August 1944, activitatea* c. culturale *din ţara noastră a fost subordonată în întregime scopurilor propagandistice reacţionare ale regimului burghezo-moşieresc. În anii puterii populare,* c. culturale *au fost reorganizate şi înzestrate cu biblioteci, săli de spectacole, cluburi, terenuri sportive etc. În acelaşi timp, reţeaua lor a fost considerabil extinsă.* C. culturale *constituie un factor însemnat în educarea maselor în spiritul socialismului."*

În zori, la mijit, dobaşu' trîmbiţa gîjîit, bubuind în pielea de viţel rufoasă, de pe toba-i sprijinită între pămînt şi cer: „După ciurdă tăt omu'... la Sală. Cine e lipsă nu capătă boane şi bucate..." Aşa era strigată una din obişnuitele, de-acum, şedinţe ale CAP-ului, în care se numărau, bob cu bob, zilele-muncă nemuncite, care se extrăgeau din totalul calendaristic, pentru a se stabili „cota" aferentă pe cap de sătean, la „preţul" de 1 leu zi-lumină + raţia de bucate (din roadele muncite de tine, pe „locul" tău, devenit proprietate CAP-istă).

La „N'roana" se dădea rachiu pe datorie, crîşma îi era ticsită, ţăranii cumpărau Carpaţi, cîte patru ţigări în fişic de ziar, iar simpatizanţi legionari sau comunişti, din aceeaşi familie, se urau cu spatele unii la alţii, pe scaunele şubrede din colţ, doar nepoţii din poală îşi făceau semne şugubeţe cum că s-ar cunoaşte din colbul de pe hudiţă. Farmecul şi atmosfera rarefiată de aburul licorii din crîşma N'roanei au fost luate de zgomotul paharului gol trîntit cu năduf, pe sub uitătura în abis a chipului împietrit de grija alor săi. Băutul cu patimă, nu cheful se citea în ochii aburiţi. Ţăranul cu bărbia în sapa de lemn îşi privea uluit hăul din existenţa lui şi a familiei sale.

Astăzi gridanii se duc „la bar" sau, în variantă inedită, „la Privatu"* – denumire generică, fără acoperire antroponimică, căci imaginea Miroanei-crîşmăriţe a rămas doar motiv literar, „necanonic". Butoaiele de dud mirosind greu a boască adastă prin aburii memoriei. Peturile şi sticlele cu etichete poliglote şi policrome, boxurile cu ţigări „care ucid", sticksuri în limba engleză şi tot felul de gume de folosit pe nemestecate au adus, şi în Grid, „inefabilul" mall-ului globalizant. În răstimpuri părăseşte locanta cîte un individ cu pieptul străluc ind de colanul cumpărat, la metru (liniar, dar şi cub), de la greci sau de la turci, unde a lucrat pînă de curînd, învîrtind Marlboro-ul în colţul gurii. Bătrînii satului (căci numai trei patriarhi au mai rămas – *v. p. II),* aliniaţi pe banca din faţă, mijesc ochii încercînd să identifice personajul pe care par că nu-l văzuseră pînă atunci. Căci uliţa s-a schimbat şi ea şi şi-a schimbat şi funcţiile de socializare... Acum, pe uliţă, nu te mai întreabă nimeni „Tu, fetică, a cui eşti?". *Atunci,* răspundeam cu teamă, cu privirea în pămînt şi cu vorba pierită, şi mă miram că totuşi simţeam încă mîna scorburoasă zăbovindu-mi pe creştet, căci ai mei, cînd schimbam trenul la Braşov, nu conteneau să ne spună de fiecare dată: „Ăştia ne-au luat şi oraşul, aşa să ştiţi... Înainte se numea Braşov, nu Oraşul Stalin". Ulterior, cuvintele s-au lepădat de rezonanţa comună... „a li Ionu Lascu Stanii..." Aşa trebuia să răspund. Cu fruntea sus...

Liliana NICOLAE

„Ne îmbrăcăm în costume populare, da' ne dați la televizor?"

Căminul are la intrare o firmă ruginită, pe care de-abia ghiceşti ce scrie. Cîteva trepte tocite, tavanul periculos de şubred, duşumeaua crăpată.

Căminul stă să pice. O parte din tavan a picat deja, astă-vară.

Clădirea care adăposteşte Căminul cultural din Năsturelu, judeţul Teleorman, a fost construită în 1954. Florea Simion este directorul Căminului cultural din Năsturelu şi lăutarul satului. Îşi aminteşte că, pe vremea cînd era elev, împreună cu alţi copii de vîrsta lui, au cărat cărămidă cu cărămidă şi au ajutat la construirea clădirii. Căminul are un hol şi două încăperi mari şi late. Într-una dintre încăperi e şi o scenă, încadrată de o cortină roşie, grea şi plină de praf. În faţa scenei – sala de discotecă. Din tavan atîrnă un minuscul glob cu oglinzi, iar pereţii sînt acoperiţi cu graffiti primitive. Pe unul scrie mare, în trei culori: *„Welcome to the Danceland"*, în timp ce pe altul este desenat un... balaur.

Sala de discotecă e şi sală de repetiţii. Cum spuneam, duşumeaua e crăpată şi scîrţîie cînd băieţii joacă Căluşul sau se încinge cîte o horă. Lucruri care se întîmplă destul de des. E greu de închipuit cum într-o localitate oarecare, într-o clădire ruină, fără – cum se spune – „nici o bază materială", copiii de şcoală vin la Cămin şi repetă. Există la Năsturelu un taraf („Dunărica") şi un ansamblu de dansuri care ştie toate obiceiurile şi dansurile locului.

Florea Simion are o vioară românească, făcută la Reghin, veche de peste 40 de ani. A primit-o de la tatăl său care a fost şi el lăutar. Ar vrea să facă la Cămin un cerc de vioară – îmi spune –, dar nu are alte viori. Nu are nici ţambal, nici chitară. N-am văzut, însă, un om aşa de inimos ca Florea Simion. Cu vioara lui îi însufleţeşte şi pe copiii de la dansuri, şi pe cei din taraf. Altfel nu se explică cum cealaltă cameră din Căminul cultural are pereţii tapetaţi cu diplome şi articole decupate din ziare. N-o avea el Cămin cultural, dar se zbate şi găseşte cîte un sponsor care îi dă un microbuz, şi ajunge cu taraful şi cu dansurile la festivaluri şi concursuri, pe care le şi cîştigă de multe ori. În ultimii doi ani, de exemplu, au cîştigat marele premiu la un festival internaţional de folclor din Bulgaria. Iarna, repetă în Căminul cultural, aşa cum e el, iar vara – în parcul de vizavi de Cămin.

Peste tot au mare succes cu Căluşul de Teleorman sau cu obiceiurile din zonă. Florea Simion îi pune pe copii să cînte şi să joace nu numai la festivaluri, ci şi prin sat, cu Drăgaica, Căluşul sau cu Arezanul Viilor (un obicei existent şi la bulgari, care constă într-un fel de ritual, undeva prin februarie, cînd „ceata" merge la capătul viilor, cu o sanie trasă de cai, se joacă, se cîntă, se dezgroapă o sticlă de vin, îngropată din toamnă, şi se încinge o adevărată petrecere). Am văzut cu ochii mei un astfel de „pelerinaj" prin curţile oamenilor, acum doi ani, de Sînziene.

© L. Nicolae

La fel, am văzut „reprezentaţii" date de trupa de teatrul de la Căminul cultural din satul Malu, judeţul Giurgiu. În ultima vreme însă, trupa „Cronos" (căci aşa se cheamă) a luat o pauză. Şeful trupei, care e şi directorul Căminului cultural din Malu, Lucian Gongu, spune că a meritat pauza: în tot acest timp, Căminul a fost reparat, are pînă şi acoperiş nou, ceea ce e aproape o minune pentru satul cu cîteva mii de locuitori. Mai ales că totul a fost făcut cu bani de la Primărie.

La Năsturelu, în Teleorman, există un proiect pentru repararea Căminului cultural cu fonduri europene. Proiectul este aprobat, dar banii întîrzie să vină. Au venit, în schimb, la Comana, tot în judeţul Giurgiu, unde Căminul din centrul comunei a fost renovat anul trecut. La inaugurare, în aprilie anul acesta, a participat şi premierul Emil Boc. Întrebat de un reporter cîrcotaş dacă nu cumva altele erau priorităţile comunei, premierul a răspuns: „De exemplu, dacă v-aţi căsători şi nu aţi avea un loc unde să vă faceţi nunta, cred că v-ar afecta şi pe dumneavoastră. De aceea, eu pornesc de la ceea ce au oamenii nevoie, de la un Cămin cultural care trebuie să fie pentru comunitate, pentru că la o nuntă, un botez, Doamne, fereşte, o înmormîntare, trebuie să-i pui la dispoziţie omului o asemenea locaţie".

Pînă să fie reparată, „locaţia" a stat cu lacătul pe uşă aproape zece ani. Nu era într-o stare prea bună şi nici lumea nu prea se mai dădea în vînt după activităţi culturale. Din cînd în cînd, se mai organiza o seară de discotecă sau o întîlnire electorală. De cînd s-a reparat Căminul – spune directoarea acestuia, Gabriela Sandu – nici vorbă să se organizeze nunţi în clădirea respectivă. „Domnul premier a glumit!" În schimb, mă asigură că au reînceput să se organizeze spectacole şi festivaluri pe teme tradiţionale. Chiar acum, în noiembrie, ar trebui să fie un festival – „Datini vlăscene". „Avem o formaţie de căluşari şi una de mandoline, la Şcoala din Vlad Ţepeş, şi o formaţie de fluieraşi la Comana, care sînt susţinute de un profesor şi un învăţător" – îmi spune Gabriela Sandu. „Mai greu e să atragem bătrînii satului la tot felul de activităţi, pentru că ei au şi costume vechi şi încă mai ştiu obiceiurile de aici." Aflu că directoarea Căminului de-abia a convins într-o zi de sărbătoare cîteva vecine mai în vîrstă să se îmbrace în costume populare şi să-i înveţe pe copii să toarcă. Chiar şi atunci au zis: „Noi ne îmbrăcăm, da' ne daţi la televizor?".

Căminul cultural în România nu a fost o invenţie a lui Ceauşescu. Primele cămine au apărut încă de pe vremea Regelui Carol I, dar multe au fost construite în perioada comunistă. La început, rulau acolo filme şi se organizau baluri la care cîntau lăutarii satului. Tîrziu, după 1970, Căminele erau folosite pentru repetiţiile la „Cîntarea României" şi pentru „propăşirea culturii la sate". Multă vreme, alături de Biserică şi Şcoală, Căminul cultural a fost una dintre instituţiile importante din fiecare sat, chiar dacă, în multe cazuri, rolul lui era unul propagandistic. După 1989, au avut aceeaşi soartă ca multe dintre CAP-uri: au fost devastate sau retrocedate şi lăsate în voia nimănui. Unele sînt cîrciumi sau loc de întîlniri electorale. Altele – transformate în „palate" pe bani europeni, altele – ruină. Important e, însă, să se mai găsească oameni inimoşi. Ca Gongu sau Florea Simion sau ca unii învăţătorii din sate.

„Cultura este totul. Cultura este felul în care ne îmbrăcăm, cum ne ţinem capul, cum mergem, cum ne legăm cravata, nu numai ce cărţi scriem şi ce fel de case clădim."

AIMÉ CÉSAIRE

Căminul cultural în România nu a fost o invenţie a lui Ceauşescu.

***Liliana Nicolae** este jurnalistă la Radio România Actualităţi.*

© L. Nicolae

Căminele culturale, azi

- În mai multe judeţe (dacă nu cumva în toate) nimeni nu cunoaşte numărul exact şi starea locaţiilor Căminelor culturale. Atît la nivel local, cît şi la nivel judeţean, nu există politici cultural coerente. Prin urmare, dacă nu lipseşte cu desăvîrşire, instituţia Căminului cultural are o existenţă episodică şi marginală în viaţa comunităţilor rurale din România.

- În aproximativ 15% dintre comunele României, locaţiile Căminelor culturale găzduiesc şi alte insituţii, cum ar fi: farmacie, cabinet medical, cabinet veterinar, firmă de cablu TV, poştă, şcoală, primărie, consiliu local, magazine, bar, grădiniţă etc. Infrastructura Căminelor culturale, cele mai multe construite între anii 1950-1980 şi, de atunci încoace, renovate superficial este, în general, modestă.

- În cca 35% dintre comunele României, discoteca organizată în incinta Căminului cultural este activitatea cea mai frecventă, profitabilă şi în acelaşi timp controversată. Aşa cum arată acum, majoritatea discotecilor organizate în Căminele culturale n-au nimic de-a face cu ideea de cultură.

- În aproximativ 55% dintre comunele României, incinta principală a Căminului cultural este închiriată periodic pentru organizarea ceremoniilor locale (nunţi, mese de pomenire, botezuri). Alături de discoteci, ceremoniile locale sînt cele mai vizibile, frecvente şi profitabile activităţi organizate la Căminele culturale.

(fragmente din studiul „Instituţia Căminului cultural – o vedere de ansamblu", realizat de Centrul de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii, www.culturadata.ro)

Stela GIURGEANU

Vise europene de cultură

În comuna gălăţeană Costache Negri, ideea reînfiinţării Căminului cultural a pornit iniţial în urma unui imbold francez, ca mai apoi să devină o dorinţă românească.

Imediat după Revoluţie, comuna s-a înfrăţit cu localitatea La Roche sur Yon, din Franţa. Au urmat vizitele de curtoazie, iar francezii, de la prima lor venire, au şi avut cîteva „cerinţe" pentru ca această înfrăţire să meargă bine. Pentru că la sosirea lor aici au fost nevoiţi, după spusele localnicilor, să se spele „la lighean", au insistat, în primul rînd, să fie rezolvată problema alimentării cu apă. Apoi au pledat pentru înfiinţarea unui dispensar. La urmă a venit şi ideea Căminului cultural. Pentru că, deşi aici existase pe vremuri unul, nemaifiind întreţinut, clădirea stînd să cadă, a fost lăsat în plata Domnului şi la mila oamenilor.

Mai apoi, vizitînd, la rîndul lor, localitatea franceză, românii au fost duşi, printre altele, la „Casa de cartier" – varianta franceză a Căminului cultural de la noi, un soi de sală multifuncţională, în care se puteau desfăşura (şi chiar se desfăşurau) de la proiecţii de filme la spectacole de muzică, teatru sau lecturi publice – iar inima le-a rămas acolo. S-au gîndit ce frumos ar fi să aibă şi ei în sat aşa ceva. Iar francezii n-au pregetat, i-au ajutat în toate felurile, în special financiar, punînd de la ei jumătate din suma necesară construcţiei şi dotării unui Cămin similar celui pe care îl aveau la ei acasă.

Pentru ce şi l-au dorit românii şi care e, pe scurt, ideea de Cămin cultural la sat?

Dacă existau cîteva şi pe vremea regalităţii, acestea adăposteau biblioteci. Simplu

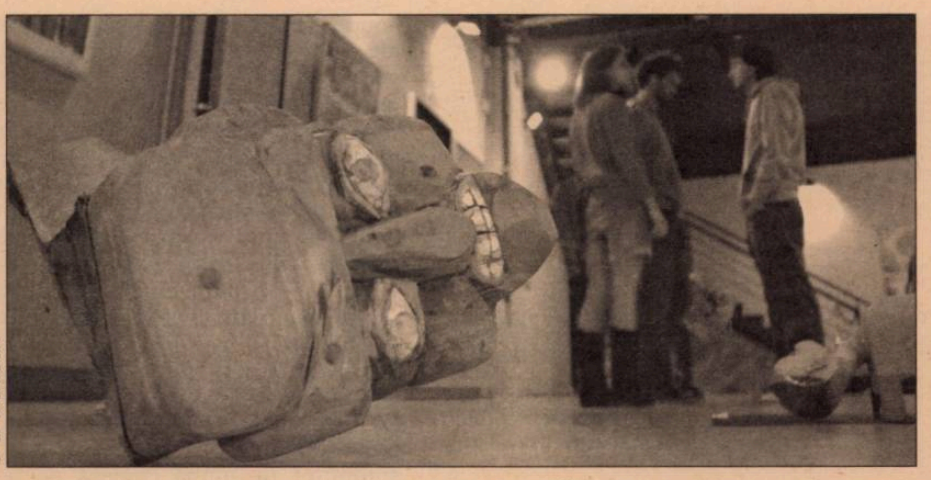

© L. Muntean

„Un popor fără cultură
e un popor uşor de manipulat."

IMMANUEL KANT

şi la obiect. În timpul regimului comunist însă, Căminele culturale (al căror număr a explodat) erau destinate, oficial, atît descoperirii şi susţinerii tinerelor talente din oraşele de provincie, sate şi comune, cît şi pentru lansarea artiştilor necunoscuţi la Festivalul „Cîntarea României", fazele preliminare avînd loc chiar în aceste instituţii locale. Erau folosite de asemenea şi ca un loc de întîlnire pentru activişti sau serbări şcolare, şi erau, pe scurt, punctele de socializare disciplinată şi controlată a comunităţii.

După Revoluţie, cînd activităţile comuniste au încetat, cînd nu se mai primeau fonduri nici pentru susţinerea unui personal care să aibă grijă de ele, nici pentru activităţi care să le susţină financiar, majoritatea au fost părăsite, clădirile fiind abandonate, rămînînd doar fantome ale trecutului.

Astăzi, trecînd prin satele româneşti, noţiunea de „Cămin cultural" mai păstrează o pală melancolie în sepia, şi – deşi mulţi locuitori şi-ar dori reînfiinţarea lor, nemaifăcînd legătura cu fostele lor funcţii de partid, motivînd pe bună dreptate lipsa unui spaţiu de socializare culturală, mai ales pentru tineri – destul de puţine se pot lăuda că au în sînul comunităţii Cămine culturale în care cultura reală, şi nu imitaţii naive, să primeze.

Există şi dintre cele care par a funcţiona. De altfel, foarte multe proiecte europene au fost cîştigate de comunităţile rurale, tocmai pentru reînfiinţarea sau restaurarea acestor Cămine. Dar cum au fost ele valorificate – este altă poveste.

Unele au fost construite de la zero. S-au făcut proiecte, s-au cîştigat finanţări, iar clădirile au fost ridicate după ultimele standarde europene. S-a adus aparatură de ultimă generaţie – boxe, difuzoare şi staţii de sunet –, s-au pus termopane şi au fost, pe scurt, dotate cu toate cele trebuincioase pentru proiecţii de filme sau spectacole de muzică sau teatru. Dar, deşi multe au parte de susţinere financiară pentru personal şi pentru întreţinere, de multe ori stau tot goale sau ajung destinaţiile evenimentelor vieţii comunităţii. Sînt închiriate, adică, pentru nunţi, botezuri şi parastase. Altele au devenit discoteci de weekend.

La mijloc nu este doar dezinteres, ci o problemă majoră de management cultural. Şi cînd majoritatea satelor din România au probleme de infrastructură, foarte puţini oficiali mai ajung să se gîndească la montarea unor spectacole culturale cu patalama. Deşi visele lor europene continuă să existe.

Mirea KIVU

Spectacolul „de acasă" pe marile scene şi înapoi

Vremea megaspectacolelor pare să fi apus. După Woodstock (1969), nu ştiu să se mai fi adunat jumătate de milion de oameni la un festival. Cît despre recordul din 1979 al lui Jean-Michel Jarre, care strîngea în Place de la Concorde un milion de spectatori, ideea pare azi mai degrabă desuetă.

Odinioară, asemenea aglomerări constituiau în bună parte o demonstraţie de forţă: tinerii hippy adunaţi la ferma Woodstock simţeau, în afara plăcerilor estetice, nevoia de a afirma o unitate de atitudine. Idolii lor de atunci – Joplin, Hendrix, Creedence Clearwater Revival, Baez – erau purtători de mesaj, nu pur şi simplu vedete ale showbiz-ului.

Astăzi, consumul de masă este tot mai mult înlocuit prin cel de nişă. Standardizarea producţiei a cedat locul personalizării produselor. Consumatorul vrea mai degrabă să se distingă (uneori, asta însemnînd *distincţie)* decît să se conformeze. Nu altfel s-a întîmplat în lumea divertismentului. În anii '60, Sala Palatului, cu cele 3000 de locuri ale sale, ni se părea o culme a progresului în materie de confort cinematografic. Astăzi, sălile mall-urilor au una-două sute de scaune, dar culmea rafinamentului pare să fie atins de sălile VIP, de dimensiuni aproape familiale.

Fenomenul se datorează, în bună parte, şi faptului că un segment important al divertismentului s-a mutat în spaţiul domestic, odată cu răspîndirea a tot felul de obiecte care te ajută să ai acasă aproape toate facilităţile tehnice ale sălii de spectacol, fiind, ca bonus, scutit de zgomotul floricelelor ronţăite de către vecinul de scaun. Aşa cum a apărut maşina care-ţi aduce „coffee-shop la tine acasă", sau brutăria în propria bucătărie, era inevitabil să apară aparatul casnic de proiectat filme în trei dimensiuni.

„Cultura nu este urmare
a şcolii, ci a dorinţei de o viaţă
de a o dobîndi."

ALBERT EINSTEIN

Arta „live" s-a adaptat şi ea noilor condiţii. E acum de bonton ca la ziua de naştere a copilului să aduci unul-doi circari profesionişti, iar mulţi absolvenţi ai facultăţilor de teatru îşi plătesc facturile cu banii căpătaţi pe la botezuri, unde interpretează o scenetă cu nişte ursitoare. Aşa ca să nu mai vorbim de petrecerile tele-miliardarilor, la care sînt invitate să cînte vedete din străinătate.

Dar nu la fel stăteau lucrurile cu cîtva timp în urmă? Tablourile marilor pictori împodobeau palatele puternicilor zilei, înainte de a ajunge în muzee (invenţie relativ tîrzie, datînd din epoca Iluminismului). Cărţile au fiinţat sute de ani în cîteva exemplare copiate de mînă, apoi au fost tipărite în cîteva zeci de exemplare, înainte de a ajunge la tirajele de masă; astăzi, actul lecturii are drept referent cu pondere tot mai mare blogul, un fel de artizanat al literaturii. Horele erau jucate în bătătura din faţa crîşmei, înainte de a fi instituţionalizate la Căminul cultural şi apoi desfigurate la „Cîntarea României".

Masificarea actului de cultură a fost, iniţial, rezultatul punerii în practică a ideii de democratizare. Fie că a fost expresia Iluminismului (în Occident), fie că s-a numit semănătorism (la noi, în perioada interbelică, cînd s-a răspîndit, între altele, instituţia Căminului cultural), ideologia era cam aceeaşi: cultura aduce bunăstare. Căminul cultural a intrat rapid în viaţa cotidiană a satului românesc – aici şi-au făcut oamenii nunţile, aici au fost „lămuriţi" să intre în colectivă, aici au văzut primele filme, au împrumutat (dacă au făcut-o) cîte o carte. Ca orice instituţie, a fost deturnată în anii comunismului, transformată într-un instrument de impunere a culturii oficiale. Asta nu înseamnă că el nu pătrunsese adînc în viaţa ţăranului.

În anii '70, am asistat la un fenomen spectaculos de transportare a Căminului cultural în spaţiul urban. Era epoca marilor migraţii de la sat la oraş produse de industrializarea socialistă. Sute de mii de ţărani veniseră în Bucureşti (mai ales din Moldova), ca muncitori în marile combinate industriale. Deşi muncitori în cartea de muncă, ei rămăseseră ţărani în obiceiuri, fără a deveni vreodată orăşeni adevăraţi. La Casa de cultură „Înfrăţirea între popoare" (undeva în Bucureştii Noi), ei reuşiseră să organizeze, în fiecare sîmbătă seara, o horă moldovenească în toată regula, cu taraf format din aceiaşi ţărani-muncitori, la care „socializa" toată suflarea moldoveanului cu reşedinţa în Bucureşti. Nu era doar horă, căci apăreau sarmalele, plăcintele „poale-n brîu" şi vinul de casă. Practic, se reconstituia acolo, preţ de cîteva ore, în acea mahala bucureşteană, un sat moldovenesc, iar oamenii îşi reîncropeau, pentru scurt timp, identitatea pe care erau pe cale de a o pierde. De prisos să spun că acolo s-au pus bazele multor familii ai căror fii au devenit orăşeni autentici.

Tot nişte „marginali" sînt cei care încropesc astăzi spectacole de teatru sau concerte în tot felul de locuri insolite (subsoluri, hale abandonate sau pur şi simplu – cum mi s-a relatat – apartamente de bloc), punînd în fapt o cultură diferită de cea dominantă, de pe „marile scene". Evident, în condiţiile „nişării" despre care vorbeam, diferenţa dintre „mainstream" şi culturile alternative e din ce în ce mai estompată.

***Mircea Kivu** este sociolog.*

Bogdan GEORGESCU

Turneu la Țară

un proiect de Artă Activă pentru educație împreună

Arta Activă este forma de artă generată de întîlnirea dintre membrii unei comunităţi şi artişti, propunînd împreună posibilitatea de reprezentare prin produse artistice şi acţiuni comunitare. Arta Activă este forma de artă care are ca resursă dorinţa de a fi împreună cu alţi oameni, de a schimba poveşti şi experienţe, curiozitatea şi nevoia de a descoperi mereu noi mijloace, noi tehnici şi perspective. Arta Activă porneşte din observaţie şi intuiţie. Oricine poate crea şi are dreptul de a se reprezenta prin artă. Un principiu esenţial este sprijinul, încurajarea şi punerea la dispoziţie a instrumentelor deţinute de către cei implicaţi în comunitate. Importante în acest tip de proces creativ pentru Artă Activă sînt grija unuia faţă de celălalt, dorinţa de a fi împreună cu ceilalţi şi estomparea diferenţelor de orice fel, a pornirilor generate de orgoliu, anihilarea nevoii de a crea ierarhii şi a nevoii de putere, toate cu scopul de a dezvălui opera de artă din fiecare om implicat şi armonizarea lui în relaţie cu ceilalţi şi cu elementele ce dau identitate comunităţii de care aparţine, pentru a transforma viaţa de zi cu zi a comunităţii într-o operă de artă colectivă.

Proiectul naţional „Turneu la Ţară“, iniţiat în 2009, are ca scop revitalizarea Căminelor culturale, (re)activarea lor şi transformarea lor în centre comunitare pentru educaţie creativă şi artă activă. Cele două direcţii principale, culturală şi educaţională, acţionează împreună pentru dezvoltarea membrilor comunităţilor implicate, reprezentarea lor şi implicarea într-o viaţă socială activă. Efectele pe termen lung ale acestui tip de demers pot fi esenţiale în dezvoltarea unei societăţi deschise, responsabilă şi implicată. Accesul la cultură, atît ca participant cît şi ca spectator, formează şi educă gustul pentru cultură şi pregăteşte un public real pentru evenimente de interes naţional.

„Turneu la Ţară“– proiect de artă comunitară şi retrocedare activă – îşi propune, în primul rînd, facilitarea accesului la cultură pentru toată lumea, deschiderea de noi perspective şi posibilităţi pentru tinerii din comunităţi rurale fără un număr ridicat de evenimente cultural-educaţionale, pe de o parte, pe de altă parte – retrocedarea poveştilor comunităţilor care le-au generat. Prin acest proiect este prezentată, prin spectacolul de teatru *I AM SPECIAL* (titlul caietului de lucru al elevului de clasa a II-a – limba engleză, după care lucra Rodica Sandu), povestea femeii de serviciu care a devenit legal, cu jumătate de normă, profesor de engleză, păstrîndu-şi însă şi postul de femeie de serviciu. Celelalte comune implicate în proiect sînt alese în funcţie de locul din care provin artiştii implicaţi, o retrocedare simbolică pentru comunitatea originară.

În momentul scandalului media în jurul acestui caz, utilizat intenţionat pentru a ataca politic Ministerul Educaţiei, membrii comunităţii Telec considerau că au fost făcuţi de ruşine în toată ţara prin mediatizarea excesivă şi fără o poziţie clară a situaţiei femeii de serviciu – profesoară de engleză. Proiectul îşi propune să puncteze acest eveniment care trebuie să devină un precedent model pozitiv legat de tipul de implicare şi promovare a celor ce lucrează şi utilizează un sistem de învăţare, independent de ierarhii, presiuni şi calificative.

Am ales această poveste ca punct central al proiectului tocmai pentru a aduce în discuţie egalitatea de şanse şi pentru a deschide noi perspective elevilor din comunele în care se desfăşoară proiectul, prin spectacolul de teatru şi prin interacţiunea directă cu artiştii, în cadrul evenimentelor conexe spectacolului. Stimularea creativă prin modele a tinerilor din comunele implicate şi experimentarea reprezentării în public, în cadrul dezbaterilor axate pe ceea ce îşi doresc pentru Căminele lor culturale şi viaţa culturală a comunei sînt puncte esenţiale ale „Turneului la Ţară“. Principalul instrument de lucru a fost încurajarea lor de a se organiza şi a coordona evenimente comunitare, culturale sau educaţionale, independent de atitudinea autorităţilor locale sau naţionale, în sensul în care să nu aştepte să facă altcineva pentru ei sau copiii lor aceste activităţi, ci să le iniţieze şi să le dezvolte, indiferent de nivelul de pregătire sau şcoală.

„Ştiinţa şi cultura nu sînt dincolo de noi.“

Constantin Noica în Mathesis sau bucuriile simple

„Nu poţi să fii om fără să fii o fiinţă culturală.“

Mircea Eliade în Încercarea labirintului

„Mă întreb dacă în fond orice tip de cultură nu e bazat pe erori fundamentale.“

Eugen Ionesco în A rupe tăcerea

Am început prin a documenta povestea reală din Bicazu Ardeleân, am scris textul pentru spectacolul *I AM SPECIAL* (text publicat integral pe verso-ul afişului, distribuit tuturor participanţilor). Dacă în prima fază a proiectului, doamna Rodica Sandu (femeia de serviciu şi profesor suplinitor de limba engleză de la Şcoala generală din Telec, comuna Bicazu Ardelean) a fost alături de noi şi ne-a sprijinit, dîndu-şi acordul pentru realizarea acestui spectacol pornind de la povestea ei reală, ulterior, în urma presiunilor din partea directorilor şcolii, care au perceput greşit acest proiect ca o continuare a scandalului media care a avut loc în urmă cu doi ani, doamna Sandu a venit cu rugămintea să nu jucăm la ea în sat, fiind ameninţată cu pierderea slujbei de femeie de serviciu, deoarece suplinitor nu mai era din vara anului 2008 deja, ceea ce ne-a determinat să schimbăm una din cele patru destinaţii, în ultimul moment, şi am decis să jucăm în comuna Limanu, comună care include şi Vama Veche, şi 2 Mai, staţiuni populare prin evenimente culturale de amploare, însă fără nici o legătură cu localnicii acestor locuri.

În cadrul proiectului au avut loc şase intervenţii – Rahova-Uranus, Limanu Constanţa, Săsarm Bistriţa Năsăud, I.L. Caragiale şi Ghirdoveni Dîmboviţa, Păuşeşti Măglaşi –, întîlniri cu comunităţile vizitate, spectacole de teatru, urmate fiecare dintre ele de dezbateri publice. Astfel, am petrecut două zile de lucru în mijlocul comunităţii şi de mediatizare a proiectului în fiecare dintre comunităţile implicate (respectiv, vinerea şi sîmbăta), ca apoi duminica să prezentăm spectacolul, urmat de dezbaterea publică informală şi apoi de masa comunitară unde continuau discuţiile despre posibilitatea reconversiei Căminelor culturale.

În urma Proiectului „Turneu la Ţară“ am realizat un program-pilot de reconversie a Căminelor culturale, program prezentat Ministerului Culturii, în speranţa implementării lui simultane în toate cele cinci comunităţi. Chiar dacă s-a bucurat de succes, ministrul a fost schimbat la scurt timp după, şi dialogul s-a încheiat. În 2010, am aplicat din nou la AFCN – Administraţia Fondului Cultural Naţional, însă plafonul maxim de finanţare permitea realizarea pilotului într-o singură comunitate. Astfel, a avut loc Proiectul „Kickstart Limanu“, în cadrul căruia Căminul cultural din Limanu a devenit realmente un centru comunitar pentru o lună şi jumătate, beneficiarii acestui program fiind copiii din comuna Limanu. Şi acest proiect a fost prezentat Ministerului Culturii şi am fost acuzaţi că prin utilizarea sintagmei „centru comunitar“ (sintagmă recuperată din metoda monografică a lui Dimitrie Gusti, de fapt „sala luminoasă – centru al comunităţii“) încercăm să furăm Căminele culturale din patrimoniul Ministerului Culturii şi să le transferăm Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale. În urma acestui întreg periplu, am ajus la concluzia că singura soluţie e prin intervenţii directe şi imediate în comunitate, şi stimularea lor pentru generarea de programe cultural-educaţionale, indiferent de sprijinul autorităţilor locale sau naţionale. Este frapant însă să descoperi că Trupa de Teatru Nescris din Şanţ, o trupă cu o tradiţie de peste o sută de ani, o valoare reală a patrimoniului imaterial al culturii române, nu are acces la Căminul cultural din localitate.

Singura soluţie e prin intervenţii directe şi imediate.

În toate intervenţiile, majoritatea celor cu care am discutat regretă dispariţia acestor spaţii de socializare, de culturalizare, relaxare – explicînd că dispariţia lor este şi motivul pentru care barurile din sat şi slujba de duminică la biserică sînt atît de populare.

Înfiinţarea unui Centru pentru Artă Activă şi Teatru Comunitar este esenţială, în acest moment, pentru diseminarea metodei, se bazează în primul rînd pe susţinerea continuităţii şi dezvoltarea proiectelor „Teatru Comunitar şi Artă Activă, atît a celor iniţiate de Ofensiva Generozităţii – metodă aplicată în proiecte precum „RahovaNonstop“, „Construieşte-ţi comunitatea!“, „Evacuarea Casei Studenţilor din Timişoara“, „Turneu la Ţară“ – proiect de artă activă pentru educaţie împreună, „Kickstart Limanu“, „Casa Poporului“, „ROGVAIV“ – un spectacol. 3 piese scurte, „Teatru Nescris din Şanţ“ – prima formă de teatru comunitar din România, cît şi a altor iniţiative prin proiecte comunitare – locale, naţionale sau internaţionale.

***Bogdan Georgescu** este artist şi activist social, unul dintre iniţiatorii Proiectului „Turneu la Ţară“.*

PUBLICITATE

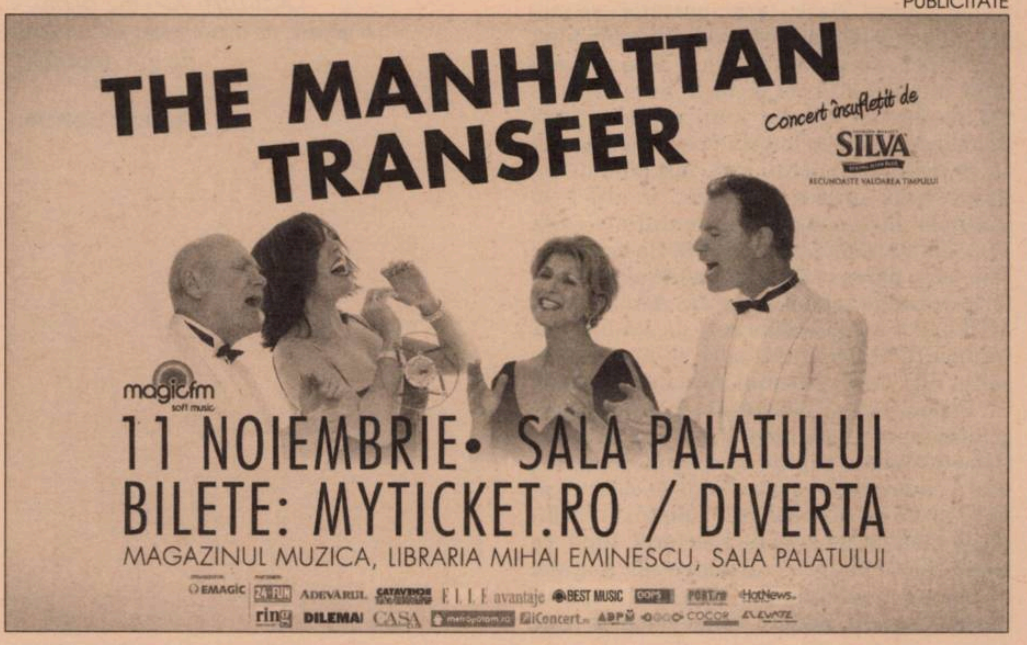

Arta contemporană, privită ca un „corp străin"

un dialog cu Manuel PELMUŞ, coregraf

„Căminul cultural" nu e un spaţiu fizic, ci este „un cadru de gîndire şi acţiune, un cadru performativ şi discursiv pentru practica artistică şi politică; o platformă pentru realizarea de radiografii subiective din sfera dansului contemporan; un cadru pentru discursurile şi acţiunile contemporane care lipsesc dintr-o cultură dominată încă de instituţiile publice şi de politicile artistice tradiţionale şi conservatoare". Am stat de vorbă cu Manuel Pelmuş care, împreună cu Brynjar Bandlien şi Farid Fairuz, este unul dintre iniţiatorii acestui proiect. ***(A. P.)***

Intenţiile voastre legate de proiect sînt cele pe care tocmai le-am enunţat. Totuşi... de ce Căminul cultural?

Ideea proiectului a pornit de la cîteva discuţii cu colegul nostru, Ştefan Tiron, în care ne întrebam ce tip de spaţiu/cadru am imagina ca fiind important în momentul acesta şi în contextul de astăzi, în zona artelor contemporane. Termenul de „cămin", adică ceva intim şi călduros, în jurul căruia te aşezi şi poţi discuta anumite probleme ale comunităţii, ni s-a părut potrivit. Dar ne-a interesat şi să readucem în discuţie „figura" Căminului cultural, ca spaţiu aparţinînd comunităţii.

Căminul cultural poate să-i ducă pe mulţi cu gîndul la o instituţie comunistă prăfuită. Credeţi că acest concept se poate „reactiva" şi transforma într-un brand original şi modern?

Avem în vedere o parte din conceptul iniţial, cea care presupune accesul tuturor la cultură. Chiar dacă este vorba despre o „revitalizare" a vechiului concept la nivel declarativ, cred că potenţialul propunerii originale este încă valid şi important astăzi, cînd majoritatea spaţiilor de cultură (şi nu numai) au fost privatizate şi acaparate de un discurs agresiv capitalist şi cînd ideea de „serviciu public" este atacată din toate direcţiile, dintr-o perspectivă aproape exclusiv neo-liberală. Totul pare supus logicii cantitative a „managerului cultural" performant, eficient, cu ochii aţintiţi în permanenţă către numărul de spectatori şi către construirea de branduri durabile. Textul-manifest care a apărut la lansarea Căminului nostru „10 Ani de înfrumuseţare a mizeriei" prezintă în mod direct şi coerent o realitate din ce în ce mai vizibilă, în ultima vreme: colapsul unor spaţii de practică artistică şi culturală, în faţa unei logici implacabile a rentabilizării culturii.

Credem că este nevoie de locuri care să producă un discurs critic şi care să caute reprezentări şi forme ce îşi găsesc mai greu locul în societatea românească. Şi credem că este nevoie de spaţii în care să existe timp pentru cercetare artistică şi abordări riscante.

Căminul vostru este mai mult decît un „cămin al dansului", deşi iniţiatorii proiectului sînt coregrafi. Ce v-aţi propus în plus faţă de dans?

Da, sîntem coregrafi şi dansatori. Am fost cu toţii implicaţi (împreună cu mulţi alţii) în definirea Centrului Naţional al Dansului (CNDB), care a însemnat de la bun început „mai mult decît dans", în sensul că, pe lîngă dezvoltarea unei discipline, am încercat mereu să fim atenţi la extensiile acesteia dincolo de cadre fixe şi definiţii prestabilite. Privim coregrafia nu doar ca pe o disciplină, ci şi ca pe o paradigmă socială, de aici şi interesul de a pune în discuţie reprezentarea corpului în societate. Aşa au apărut mai multe proiecte care aduceau împreună performativitate şi discurs emancipator. Apoi, am dorit să ţinem cont şi de locul în care ne desfăşuram activitatea. De aici şi nevoia de a concepe cadre pentru activităţi care sînt slab reprezentate în România, din diferite motive. Ceea ce ar fi particular în abordarea noastră este că vrem ca aceste „cadre" să fie cît mai orientate spre a găsi forme subversive, dar relaxate în a comunica ce ni se pare important.

Ar trebui să avem acoperit în mod oficial şi postul de ideolog al Căminului.

Pe vremuri, Căminul cultural juca un rol social în viaţa comunităţii. Vă interesează să jucaţi şi acest rol?

Da. Din cîte ştiu, în spaţiul independent în care evoluăm, *subRahova,* există deja cîteva proiecte care se adresează comunităţii aflate în vecinătate sau, în general, unor comunităţi pe care le numim, generic, ca fiind subreprezentate. Şi „Căminul cultural" urmează să găzduiască o serie de iniţiative ce sînt adresate unor comunităţi: un ziar al cartierului şi un proiect pentru vîrsta a treia. Dar mai mult decît aceste proiecte punctuale, „Căminul..." doreşte să gîndească în termenii unei comunităţi sau a ceea ce ar (mai) putea aceasta să reprezinte astăzi.

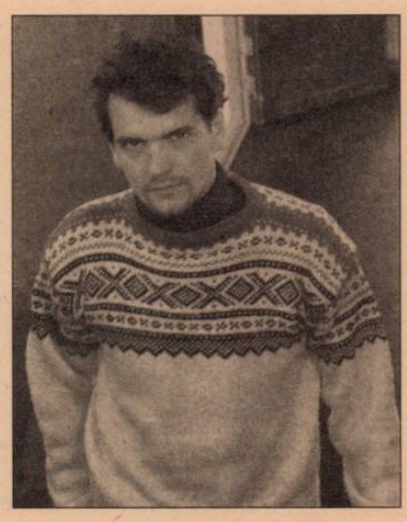

„Cultura: lamentarea omului în faţa propriului său destin."

ALBERT CAMUS

„Cultura e o formă de viaţă prin care o colectivitate umană îşi exprimă forţa creatoare."

Marin Preda în Cel mai iubit dintre pămînteni

Tot pe vremuri, cei de la Căminul cultural erau responsabili cu propaganda. Care este „propaganda" voastră?

Bună întrebare! Chiar ne amuzam recent spunînd că ar trebui să avem acoperit în mod oficial şi postul de ideolog al Căminului. Există astăzi percepţia că ideologul a dispărut şi că este ceva ce ţine în exclusivitate de trecutul comunist. Că el nu mai există, pentru că sîntem în „libertate". În realitate sîntem înconjuraţi de ideologie şi propagandă în toate strategiile de PR şi în modul în care ni se adresează mass-media, precum şi toate discursurile de promovare care încearcă să ne formeze şi cucerească subiectivitatea. Un bun început ar fi să facem vizibilă ideologia dominantă, ca apoi să putem eventual să fim subversivi faţă de ea. O subversivitate relaxată şi jucăuşă.

Arta contemporană se adresează doar elitelor sau poate ajunge şi la oamenii de rînd?

Arta contemporană problematizează şi împinge limitele unor noţiuni deja existente. Cîteodată produce disconfort tocmai pentru că ea contrazice percepţii deja împămînteni te şi afirmă perspective diferite faţă de noţiunile deja acceptate. Dar asta nu înseamnă că arta contemporană este elitistă. Sau că poate fi expediată plecînd de la aceste premise.

De ce în România avem de-a face cu o cultură practicată doar „la nivel înalt" (şi aici se duc toate fondurile şi finanţările, cele care există...), în vreme ce proiectele mici care reprezintă cultura „la firul ierbii" sînt ignorate?

În România, dar nu numai la noi, se practică o cultură a „faţadei", reprezentată, de pildă, prin cîteva festivaluri gigant „pentru imagine", în urma cărora rămîne foarte puţin pentru cei care încearcă zilnic să imagineze soluţii pentru acum şi aici. Ne place să avem un colosal festival de muzică clasică, chiar dacă nu există nici o sală de concert adecvată lui, iar interpreţii invitaţi ne spun că mai bine am folosi banii ca să ne construim una. Dar o dată la doi ani sîntem fericiţi. Aţi remarcat corect: resursele se duc aproape în exclusivitate către aceste forme de cultură la „nivel înalt". Pe lîngă faptul că nu este echitabil şi democratic, cred că este şi foarte păgubos. Centrele independente se tîrîie de pe o zi pe alta şi subzistă într-un climat total ostil. Cred că pierdem enorm. Asta ţine şi de anumite reflexe conservatoare ale societăţii noastre, în care arta contemporană şi cercetarea artistică sînt privite cu suspiciune şi considerate un „corp străin". Nivelul „înalt" este destul de mimetic şi convenţional, iar ignorarea constantă a acestor nuclee independente ne condamnă la un soi de provincialism mereu complexat şi frustrat. Vorbim mult despre patrimoniu şi despre Brâncuşi, dar nu dăm doi bani pentru susţinerea a ceea ce se produce astăzi. Ne proiectăm mereu mental într-un trecut „de aur" (e aproape ironic cum după „Epoca de aur" elitele culturale visează sălbatic tot la o epocă de aur, plasată undeva în interbelic) şi credem că soluţiile pentru prezent pot veni exclusiv de la aceste reverii naive care invocă un timp glorios. Cred că este vorba şi despre lipsa de atitudine, în sens mai larg. Ce pot spune ca să evit locurile comune în care ne plîngem permanent de lipsa de resurse? La trecutu-ţi mare, măcar un viitor!

a consemnat Adina POPESCU

PUBLICITATE

Călin TORSAN

sBROT

Deşi gratuită, fără prea mare însemnătate, mult redusă ca importanţă din cauza dimensiunilor infime cu care jonglează umanul, plasarea unui eveniment în timp poate fi totuşi un bun început pentru încercarea de a-l descrie.

Era debutul anilor '90...

Pe vremea aceea eram student al facultăţii de electrotehnică. Sigur, pot scrie asta şi cu majuscule, lucru care, pînă la urmă, nu va schimba cu nimic atitudinea mea faţă de acei ani, înneguraţi, perioadă în care pămîntul părea că îmi fuge de sub picioare. Nu ştiu, cumva toată viaţa mea fusese parcă destinată, împinsă şi diriguită înspre acest liman, al unei facultăţi tehnice, deşi niciodată nu demonstrasem abilităţi potrivite unei asemenea zone. Dar, mă mulţumesc să spun şi acum, aşa era pe atunci viaţa unui elev eminent, avînd tată specializat în matematici şi mulţumit fiind să trăiască în perimetrul modest, dar suficient, al unui cartier de periferie.

Şi, totuşi, nu ştiu cum, mereu simţeam în mine nevoia de altceva. În felul ăsta am ajuns să scriu. Am început să frecventez şi să fiu frecventat de amici cu preocupări. Faptul că scriam deja de ceva timp m-a sensibilizat în a-i depista cu uşurinţă, chiar ascunşi fiind sub crusta timidităţilor şi neîncrederilor de tot felul, pe aceia care făceau acelaşi lucru ca şi mine. Iar faptul că nici unul nu publicase vreodată ceva, ba, mai mult, că nici măcar nu se gîndise să acţioneze pîrghiile unui atare gest, m-a făcut să visez la a pune pe picioare o revistă, un loc de întîlnire de fapt, unul în care să adunăm laolaltă, cu bune, cu rele, toate aceste gînduri aşternute în forme ademenitoare sau mai puţin şlefuite. Pînă la urmă, într-o astfel de publicaţie, fără pic de pretenţii, una care şi-ar fi permis orice tocmai pentru faptul că nu îşi propunea nimic, putea să apară oricine.

Revista

Aşa s-a născut *sBROT,* iar pe frontispiciul celor şase pagini – publicaţia era printată în biroul Credite Neperformante, al centralei B.R.D., la imprimanta la care lucra Otilia, iubita mea –, un A3 făcut în două şi cuprinzînd un A4, stătea scris: *Acest ziar reprezintă o revistă: o revistă de întîmpinare.* Am fixat un tiraj de zece exemplare, iar metoda de distribuire mi-a fost clară de la bun început: un exemplar urma să fie păstrat în arhivă, alături de felurite manuscrise pe care din varii motive aveam să nu le mai pot înapoia autorilor, un altul urma să fie tras la sorţi între cei prezenţi la manifestarea care avea să puncteze lansarea fiecărui număr în parte, iar restul de opt numere aveau să fie distribuite, aleatoriu, în cutiile poştale ale blocurilor bucureştene, cu gîndul generos că, astfel, am mai fi putut descoperi voci vătuite de insensibilitatea generală, unele cărora să le punem la dispoziţie mica noastră platformă literară.

Ultima pagină urma să fie destinată, în mod exclusiv, artelor plastice. În speţă, desenului. Tot acolo aveau să fie reproduse şi cîteva date prin care să putem fi contactaţi la nevoie. În cei aproape cinci ani de existenţă – publicaţia a apărut între anii 1997 şi 2001, de-a lungul a 47 de numere – nu am primit decît trei scrisori la această adresă. Două pot fi scoase din calcul pentru că aparţin unor prietene care plecaseră din ţară, la studii, şi care acum erau bîntuite de nostalgia grupului care se formase. Cealaltă, în schimb, este foarte interesantă şi a reprezentat încă de atunci o victorie a încăpăţînării noastre de a exista în acest fel, deşi una ştirbită de agramatismul dezvoltat de expeditorul Cristian Grigoraşi, din judeţul Tulcea. Chiar dacă am făcut cîteva lansări ale revistei şi în afara Bucureştiului – acum nu îmi aduc aminte decît de cea realizată la Sinaia –, însă niciodată în Tulcea ori prin împrejmuiri, şi cu toate că *sBROT* nu a fost pomenită decît o singură dată în presă, într-o însemnare mică, de nebăgat în seamă, nu am reuşit nici pînă astăzi să aflu – ar fi foarte interesant – cum de ne-am făcut cunoscuţi acolo, în apropierea Deltei Dunării.

Denumirea fanzinului o alesesem din germanul *das Brot,* adică „pîinea", pentru că la acea vreme eram absorbit de literatura expresioniştilor germani, cei din generaţia soarelui negru, mai ales de versurile lui George Trakl. Îmi alesesem un pseudonim nemţesc – îmi spuneam Kranke – şi aveam o trupă care nu întîmplător se numea Grodek, cu care cîntam „Băiatului Elis", unul dintre poemele sale emblematice (http://www.trilulilu.ro/Misanthropiae/c384376dae6449).

Nu mai ştiu cînd a apărut primul număr, constat acuma că îmi lipseşte din arhivă. Probabil voi da de el într-un tîrziu, iar atunci voi completa cele ce trebuie completate. Judecînd însă după data apariţiei celui de-al doilea, octombrie 1997, şi amintindu-mi de rîvna de la început, atunci cînd ne dădeam peste cap să scoatem publicaţia o dată la două săptămîni, pot aproxima debutul undeva prin luna septembrie a aceluiaşi an.

Lăsăm loc de reverenţă primului venit, adică tocmai acestui număr, al doilea. În lipsa celui care ar fi meritat, poate, să fie prezentat în cele ce urmează. Aşadar, pe prima pagină – aveam să publicăm foarte des astfel de intervenţii –, stau reproducerea unui anunţ scris de mînă şi ştampilat, pe care l-am dezlipit de pe uşa de la intrarea într-un restaurant aflat pe Valea Prahovei şi o poezie, „Păcătoşii cuvintelor", scrisă de Caliopi Dicu şi publicată în volumul *Pe marginea eului meu,* proaspăt apărut atunci la editura Casa Omnia Cartexim. Nu procedam în a decanta textele pe care voiam să le publicăm de celelalte întocmai cum anunţa bileţelul cu ştampilă, smuls de la intrarea restaurantului pomenit, – *Conducerea unităţii îşi rezervă dreptul de a selecţiona clientela.* –, însă, în mod clar aveam şi noi criterii de alegere. De altfel, am realizat, la un moment dat, după ce revista îşi formase deja un ritm constant de apariţie, şi un dicţionar cu artiştii care se învîrteau în jurul ei. O lucrare foarte plăcută, realizată grafic de Bogdan Pasat, arhitectul care picta şi care realizase, de asemenea, coperta casetei pe care o înregistrasem cu Grodek. Prezentările conţineau fotografii şi texte. Reproduc aici trei dintre ele, cele pe care le am acum la îndemînă, şi care se referă la partea finală a acestui lexicon:

„Pasat Bogdan – pictor şi arhitect român. Unul dintre premianţii primei gale «sBROT». Niciodată nu s-au cunoscut prea multe lucruri despre el, chiar între sBrotişti menţinîndu-se foarte tăcut şi retras. Talent categoric, a reuşit să creeze un limbaj original în exprimare. Nepăsarea epocii i-a aşternut peste creştet gluga anonimatului. Inedit, a fost inginer de sunet pentru cîteva dintre puţinele înregistrări de muzică sBrotistă ce s-au mai păstrat pînă astăzi.

Pit – pictor român. Foarte simpatizat de către sBrotişti pentru firea lui boemă. Afişa un optimism exterior debordant şi un neastîmpăr fizic evident. Arta lui s-a născut în rarele momente de răgaz. A călătorit foarte mult.

Solomon – pictor român. Face parte din Noua Pleiadă a artei plastice autohtone. Alături de Şoarecu a promovat artă naivă de mare autenticitate."

Mă pufneşte rîsul citind acum toate aceste nerozii, mai ales cînd mă gîndesc că Solomon, pe vremea aceea un copil de trei ani, publicat pe ultima pagină, cea destinată desenelor, alături de congenarul său, Şoarecu, nepotul meu, dar şi de ale progenituri, apărea alături de Bogdan, cel care expunea în Spania, şi de Pit, asistent al facultăţii de pictură.

> *„Le-am promis elevilor mei că o să-i iau cu mine la expoziţia Caravaggio de la Muzeul Metropolitan. Încerc să îi mai culturalizez aşa, din cînd în cînd, să nu se mai omoare în bătaie cu lanţurile de la bicicletă."*
>
> *Replică din filmul* Sfaturi în dragoste, *cu un scenariu de Woody Allen*

Premiile sBROT

Galele de sfîrşit de an, cînd se decernau premiile *sBROT*, se petreceau în diverse apartamente şi, pe lîngă faptul că declanşau veritabile maratoane culinare, au meritul de a realiza pasul către ceea ce se va întîmpla începînd cu momentul în care, după un ciclu de cinci ani, publicaţia îşi va consuma sensurile: festivalurile *sBROT*.

Iată care erau secţiunile pentru care s-au acordat premii în anul 1999: *Premiul pentru cea mai bună revistă din IOROPA, Premiul pentru coregrafia revistei, Premiul pentru sinceritate, Premiul pentru entuziasm, Premiul pentru debut, Premiul pentru desen şi grafică, Premiul pentru cel mai bun film despre revista sBROT, Premiul pentru activitate discografică şi componistică.*

Vorbind despre premii, îmi aduc aminte şi de cele oferite cu ocazia concursului de poezie ce a fost anunţat în numărul 4: două cutii cu şerbet.

În octombrie 1997 avea să apară şi primul – în acelaşi timp ultimul – supliment *sBROT*, o tipăritură de numai patru pagini, adică un A3 făcut pe din două. El era destinat în mod exclusiv anunţurilor pe care le colecţionam în drumurile noastre: luate de pe stîlpi, uşi, din lifturi, de la ghene – atunci cînd colindam şi observasem o exagerat de mare grijă pe care locatarii o aveau faţă de toboganele destinate gunoiului. S-a numit *Anunziatta* şi a apărut în numai cinci exemplare.

Festivalul

Festivalul sBROT s-a încropit după un an de la încetarea activităţii redacţionale. Pe parcursul unei săptămîni se desfăşurau, schimbînd mereu apartamentul-gazdă, seri cu temă precisă. Era o seară dedicată filmului, în general celor de scurtmetraj, multe dintre ele realizate de noi *(Ţiroret,* celebrul policier, unul care ne cuprindea pe mulţi dintre noi ca actori, film realizat în locaţia Muzeului Ţăranului Român; cele făcute de Gabi Achim: http://www.youtube.com/watch?v=ASgvH1SIZ24; comicăriile pe care le-am făcut ca replică la o reclamă TV idioată, una care era destinată a ne învăţa pe noi, românii, să ne comportăm conform valorilor europene), una a muzicii (de pomină rămîne cea pe care am realizat-o în Sala Atelier a Teatrului Nottara, una pe care mi-a pus-o la dispoziţie Mircea Diaconu în perioada în care cîntam într-un spectacol al stabilimentului şi care a adunat, de-a lungul a cinci ore, vreo zece trupe diferite), o alta închinată artelor plastice (ţin minte vernisajul unei expoziţii de grup, una care a schimbat faţa unui subsol sordid din zona statuii lui Lascăr Catargiu, la care, – cum o fi ajuns acolo? – alături de bunica care probabil o luase de la şcoală a apărut şi Abramburica, vedeta copiilor). O seară era rezervată sportului (un cros extenuant ne-a scos din pepeni în zona Bulevardului Kiseleff, acolo unde s-au desfăşurat şi atractivele concursuri de săritură în lungime şi şotron), o alta – literaturii (aici am lansat, împreună cu Cosmin, cartea manufacturată de el într-un singur exemplar şi care refăcea, în cheie textuală, parcursul unei convorbiri de tip messenger, pe care o avusesem cu un dornic de dragoste căruia i ne prezentasem ca fiind femei) şi una teatrului (Beatrice a făcut un frumos spectacol de umbre, în casa lui Gais, unul care ne-a ţinut pe toţi cu gurile închise). Fiecare festival – au fost vreo trei la număr – presupunea un program tipărit, care se distribuia în fel şi chip, astfel încît la unele dintre manifestări ajungeam să nu mai avem loc în apartamentele răvăşite de petrecăreţi, şi o seară de închidere, una în care miza era pusă pe bucătăreală. Peştele umplut şi cusut cu aţă albă de Marian, aşa cum multe dintre cele pe care le făceam erau cusute cu acelaşi fel de iţă, rămîne un etalon în această privinţă.

După trei ani de festivaluri, unele care căpătaseră atîta amploare încît organizarea lor devenise din ce în ce mai dificilă, iar substanţa lor artistică – tot mai diluată, mai luată peste picior, tocmai datorită acestor poveri de rînduială, dar şi priorităţilor de viaţă care ne acaparaseră, an după an, libertatea căreia îi dădusem, în felul nostru, o expresie fericită – locuri de muncă, mariaje, copii –, totul s-a lăsat uşor, peste griurile Bucureştiului, ca o maioneză tăiată, ca o poveste de spus nepoţilor sau, iată, unei reviste ca *Dilema veche* pe care, probabil, în acea epocă *sBROT* o luam, ca pe multe alte lucruri de altfel, în tărbacă.

***Călin Torsan** este scriitor şi muzician. Romanul său* O zi. Ultima *a apărut la Editura Casa de Pariuri Literare în 2011.*

„Este o şansă pentru România faptul că are o familie regală“

– interviu cu Philippe DELORME –

Absolvent al Universităţii Sorbona şi coordonatorul revistei trimestriale Point de Vue Histoire, *istoricul Philippe Delorme a dedicat cîte un volum lui Ludovic al XVII-lea, Mariei de Medici, Anei a Austriei şi multor altor membri ai dinastiilor regale europene. Volumul său* Împărătese, regine, prinţese şi poveştile lor scandaloase *a fost recent lansat de Editura Humanitas.*

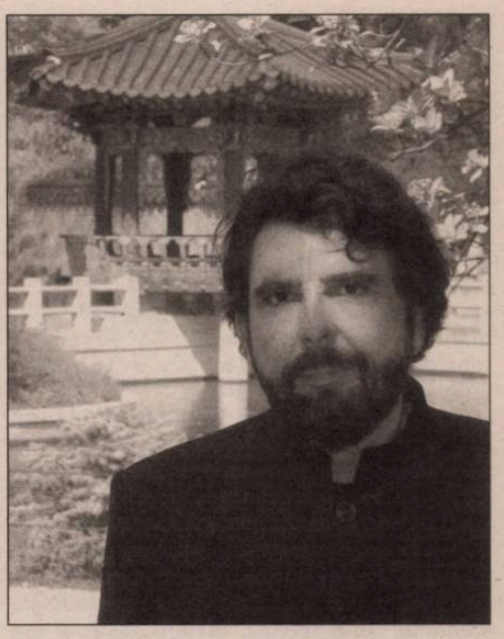

Unde a început povestea de dragoste dintre dumneavoastră şi istorie? Şi cum s-a petrecut trecerea de la cercetătorul în istorie – cu toată rigoarea academică implicită – la jurnalistul profesionist?

Am descoperit această pasiune pentru istorie încă din copilărie. Am fost mereu curios să cunosc viaţa şi acţiunile trecute ale oamenilor. Împreună cu părinţii mei, vizitam adesea castelele, muzeele şi bisericile, în timpul vacanţei, şi îmi imaginam poveştile acelor locuri şi cum s-au desfăşurat evenimentele. Am avut de asemenea la şcoală un profesor de istorie foarte bun care mi-a deschis apetitul pentru această disciplină. Ca să nu vorbesc de romanele lui Alexandre Dumas, emisiunile de televiziune ale lui Alain Decaux sau de *Regii blestemaţi* de Maurice Druon, care m-au influenţat foarte mult. Am decis, în consecinţă, să urmez studiile universitare la Sorbona, pînă la masterat, şi intenţionez să termin programul, în curînd, cu o teză de doctorat. După aceste studii – deoarece nu eram interesat să predau – m-am îndreptat spre jurnalism. În acest domeniu am scris tot despre istorie şi cultură. De altfel, metodologia este aceeaşi: întretăieri de surse, neutralitate, respectul mărturiilor etc. Într-un fel, jurnalistul este istoricul actualităţii.

Dincolo de nenumăratele articole istorice, aţi scris peste treizeci de volume. Este grea munca pe care aţi depus-o pentru a reuni toate informaţiile şi a redacta cărţile care se presupune că trebuie să fie înţelese de un public larg?

Scrisul cărţilor de istorie cere foarte mult timp de cercetare în biblioteci şi în arhive, dacă dorim să realizăm o muncă serioasă, şi nu o compilaţie banală! Plecînd de la acest material brut, trebuie să-l „digerăm“ pentru a-l putea transmite publicului larg. Adică materialul finit trebuie să fie cît mai didactic cu putinţă. Nu trebuie să ne fie teamă să explicăm ceea ce ar putea părea evident pentru unii cititori mai „savanţi“. Trebuie să evităm să-l supunem pe cititor unui efort inutil, deoarece altminteri el va închide imediat cartea şi va adormi cu ea în braţe! Este important să-i dăm impresia că lectura este uşoară, şi acest lucru este posibil numai printr-o muncă asiduă asupra stilului.

Cartea Împărătese, regine, prinţese şi poveştile lor scandaloase *a fost tradusă în mai multe limbi...*

Această carte a avut un succes enorm în Franţa. De aceea editura Pygmalion a propus-o şi unor edituri străine. A fost publicată în Croaţia, Cehia şi în Polonia. Urmează să apară şi în Albania, în Portugalia şi Muntenegru. De altfel, am mai avut şi alte volume traduse, iar *Les Dynasties du Mond,* urmează să apară în sîrbă şi în greacă.

De ce aţi ales acest subiect?

Sînt interesat în general de „marile destine“, de personalităţile flamboaiante, ieşite din comun. Este adesea vorba de regi, regine şi prinţese, însă mă interesează şi destinul exploratorilor sau al părinţilor spirituali. În ceea ce priveşte *Împărătese, regine, prinţese şi poveştile lor scandaloase,* m-am aplecat asupra poveştilor femeilor care au îndrăznit să dea peste cap convenienţele morale şi sexuale, în societăţi în care acest gen de comportamente deviante erau în general rezervate bărbaţilor.

Aţi scris foarte mult despre regalitate, ce anume vă inspiră în acest subiect atît de vast?

Ceea ce mă fascinează la regalitate este noţiunea de tradiţie şi de continuitate. Regele sau regina constituie o za de legătură într-un lanţ dinastic foarte lung. Destinul lor se înscrie în această perioadă lungă de timp. Sînt suverani, dar în acelaşi timp viaţa lor nu le aparţine cu adevărat. Găsesc acest lucru fascinant. De exemplu, cînd l-am întîlnit pe Otto de Habsburg (recent decedat), am fost fascinat de acest om care, cînd era copil, se juca pe genunchii împăratului Franz-Joseph, care îl cunoscuse pe Puiul de Vultur (Aiglon), fiul lui Napoleon I. Atunci cînd îl vedeam pe acest arhiduce – sau cînd îl întîlneam pe contele Parisului, pretendentul la tronul Franţei –, priveam cum mai mult de un mileniu de Istorie, întruchipată într-o persoană vie, se desfăşura în faţa mea. Este fantastic!

Poveşti pitoreşti fără morală

În cercetările dvs., aţi avut ocazia să-i descoperiţi şi pe regii şi reginele din România? Consideraţi că povestea lor este diferită de cea a celorlalte dinastii?

Am avut privilegiul să-l întîlnesc pe Regele Mihai în Elveţia, acum douăzeci de ani, după dispariţia lui Ceauşescu. Tocmai se întorsese în România şi mai mult de un milion de români îl aclamaseră pe străzile Bucureştiului. În acel moment, mi-am zis că era nevoie doar de un gest pentru a reinstaura monarhia... Dinastia românească, provenită din Hohenzollern-Sigmaringen, este, bineînţeles diferită de Capetienii francezi. Este mult mai recentă – are de-abia un pic mai mult de un secol – şi este de origine germană, ca şi cea din Bulgaria sau din Grecia, care sînt vecine. Acestea fiind spuse, Regele Mihai, Regina Ana, fiica lor mai mare, principesa Margareta, şi nepotul lor, prinţul moştenitor Nicolae, sînt de-acum implicaţi în viaţa contemporană a României, unde au decis să locuiască după exil. Sînt convins că, într-un fel sau altul, îşi vor găsi un loc în această ţară în plină reconstrucţie. Aş mai adăuga că este o şansă pentru România faptul că are o familie regală care întreţine legături familiale apropiate cu ceilalţi suverani europeni din Marea Britanie şi Spania.

Au fost mulţi autori care au arătat şi comentat defectele şi păcatele acestor ilustre prinţese, probabil că este unul dintre motivele pentru care ele sînt cunoscute încă pînă în zilele noastre. De ce s-a evitat o posibilă reabilitare a acestora din perspectiva unui istoric şi scriitor modern?

Rolul unui istoric nu este de a judeca sau de a condamna moravurile „desfrînate“ ale acestor personaje din trecut! Trebuie să se mulţumească cu rolul de observator şi să se păzească de pericolul anacronismului, abţinîndu-se în a judeca comportamentele de ieri cu criteriile noastre de astăzi. Cu *Împărătese, regine, prinţese şi poveştile lor scandaloase,* demersul meu a fost mai umil: am încercat să dau publicului să citească poveşti pitoreşti, colorate, fără să încerc să caut să pun în evidenţă posibilele „lecţii“ de morală. Cum spune Evanghelia: „Cel care niciodată n-a păcătuit să arunce prima piatra!“.

Aceste personaje se află la frontiera dintre istorie, mit şi legendă. Unde se află munca istoricului în raport cu aceste personaje, a căror istorie a fost perpetuată prin scrieri sau prin oralitate şi care a fost mai mult sau mai puţin modificată în funcţie de perioadă şi surse? Cum putem face diferenţa dintre mit şi realitate?

În unele cazuri, istoricul trebuie să mărturisească că nu ştie nimic sau că sursele sînt contestabile, chiar legendare. Numai prin compararea mărturiilor, poate totuşi să obţină, dacă nu certitudini, măcar probabilităţi destul de mari.

În ce măsură contează pentru cititorul de astăzi dacă este vorba despre un mit sau despre un adevăr istoric incontestabil?

Ceea ce contează este mai ales să fii clar cu cititorul. Să îi spui „Ceea ce vă povestesc aici este o legendă“ sau „Nu sîntem siguri de istoricitatea acestei anecdote“. Apoi, nimic nu ne împiedică să o evocăm, chit că mai tîrziu există şanse să reabilităm adevărul dînd o versiune mai viabilă.

Ca să aprofundăm subiectul, să luăm drept exemplu cîteva personaje din carte: care sînt punctele comune ale acestor prinţese? Eu văd deja cîteva „tipare“, cîteva elemente comune unora şi altora, însă vă rog să îmi spuneţi ce au în comun şi motivul pentru care au fost reunite sub emblema scandalului?

Sînt foarte diferite, atît în ceea ce priveşte epocile în care au trăit, cît şi din punct de vedere al caracterului fiecăreia dintre ele. Unele sînt criminale şi necruţătoare, altele sînt mai mult victime ale circumstanţelor. Ceea ce le uneşte ar fi poate voinţa comună de a nu se conforma convenienţelor şi de a merge pînă la capătul ţelului lor împotriva tuturor.

Este vorba despre istorie, dar şi despre politică. Este vorba de jocuri politice, însă există şi un element uman. Femeile au trebuit să lupte mereu pentru a arăta că sînt la fel de capabile ca bărbaţii, în anumite circumstanţe. Am putea imagina istoria fără aceste personaje?

Efectiv. De-a lungul istoriei, femeile au fost plasate într-o poziţie de dependenţă vizavi de bărbaţi. *Împărătesele, reginele, prinţesele mele* au încercat în felul lor – „scandalos“! – să modifice acest raport de forţă.

Le ce lucraţi acum?

În momentul de faţă închei un volum despre *Dinastiile pierdute*, adică familiile suverane care au fost alungate de la tron, începînd cu perioada Revoluţiei Franceze. Printre ele se află, bineînţeles, şi un capitol despre dinastia românească. De aceea mi-aş dori foarte mult ca această carte să fie tradusă şi în România. Însă mai am şi alte lucrări care ar putea fi interesante pentru publicul românesc: recenta mea biografie a „iconoclastului“ rege Henri IV, sau cartea consacrată destinului tragic al celor patru fii ai lui Louis XIV şi ai Mariei Antoineta: *Les Princes du malheur*.

a consemnat Ilinca SANDU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

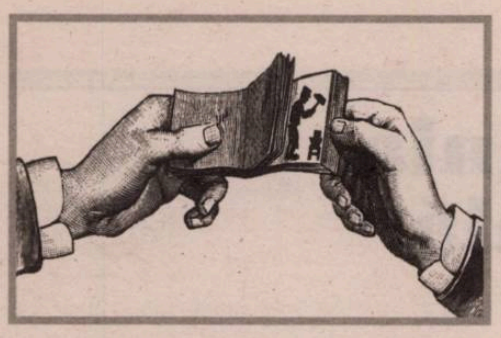

Marius CHIVU

feedbook

Basarabeni în tranziţie

● **Iulian Ciocan, *Tărîmul lui Saşa Kozak*, Editura Tracus Arte, 2011.**

Pînă acum, cea mai importantă contribuţie basarabeană la cultura română rămîne pop-ul (de la Doina şi Ion Aldea Teodorovici, la Zdob şi Zdub, O-Zone, Pavel Stratan sau Alexandrina), afirmam în deschiderea recenziei de acum doi ani a antologiei *Noua poezie basarabeană,* realizată de Dumitru Crudu, un volum colectiv care încerca să facă cunoscută aici şi poezia de dincolo de Prut, în condiţiile în care prozatorii basarabeni, harnici şi ambiţioşi, erau şi sînt destul de vizibili. Alexandru Vakulovski a publicat deja patru romane (primul, *Pizdeţ,* încă din 2002; ultimul, *157 de trepte spre iad sau Salvaţi-mă la Roşia Montană,* anul trecut), Ştefan Baştovoi are două ediţii la *Iepurii nu mor* şi pregăteşte ceva nou, Mitoş Micleuşan a debutat cu proză scurtă *(Organismecanisme),* apoi a scris şi romane *(Tuba Mirum* şi *Kasa Poporului);* după romanul *Măcel în Georgia,* Dumitru Crudu a publicat anul acesta volumul de povestiri *Oameni din Chişinău,* Mihai Vakulovski a publicat şi el, tot anul acesta, *Student la Chişinău* („primul rockman din trilogia *Tovarăşi de cameră",* cum a fost prezentat), iar Iulian Ciocan revine, iată, tot cu un roman, după ce cartea sa din 2007, *Înainte să moară Brejnev,* a fost tradusă deja în cehă... Cu toate astea, tinerii prozatori basarabeni n-au dat, încă, lovitura în proză, şi marele roman al generaţiei lor încă este aşteptat.

Acum cîteva săptămîni, scriind despre traducerile în engleză ale prozatorilor români, vorbeam despre celebra antologie americană *Best European Fiction 2010* (îngrijită de Aleksandar Hemon, Dalkey Archive Press) care îl includea şi pe Iulian Ciocan cu un capitol chiar din acest roman; un alt fragment fiind publicat, anul acesta, şi în antologia românească *Ochelarii de fum* (Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti şi Editura Cartex). De altfel, structura acestui roman (sau, mai bine zis, lipsa unei structuri clare şi ferme, în sensul clasic) permite „dezmembrarea" a numeroase fragmente care se pot citi separat, fără să se piardă prea multe din imaginea de ansamblu, *Tărîmul lui Saşa Kozak* fiind un roman modular, alcătuit din juxtapunerea mai multor povestiri ale căror personaje au prea puţine legături unele cu altele. Dacă romanul *Înainte să moară Brejnev* era plasat, după cum o sugerează şi titlul, în Moldova Sovietică, de data aceasta Iulian Ciocan se ocupă de tranziţia basarabeană, de haoticii ani '90 de după dezmembrarea URSS, cînd în politica, economia şi vieţile basarabenilor există multă îngrijorare, confuzie şi sărăcie. Fiecare grup de personaje care alcătuiesc povestirile-capitole ale cărţii ilustrează, într-un fel sau altul, starea de nesiguranţă şi de singurătate ce se-ntinde de pe străzi pînă în sufletele oamenilor. Criza dintre cele două lumi, una trecută şi alta incertă, se manifestă prin nostalgia oamenilor faţă de „stabilitatea" economică din comunism şi prin îngrijorarea şi încrîncenarea cu care privesc noua ordine, cea care aduce, printre altele, problema „românizatorilor" şi a confruntării dintre cele două limbi, cea rusă şi cea „moldovenească". Iulian Ciocan nu este însă interesat prea mult de aceste aspecte politice ale tranziţiei, nu creează propriu-zis un conflict pornind de la această temă, mulţumindu-se să redea fugitiv cîteva secvenţe stradale şi să consemneze părerile unor personaje. Prozatorul este preocupat mai degrabă de viaţa domestică a protagoniştilor, de traseul lor existenţial minor, de travaliul cotidian banal, de dramele şi tragediile vieţii lor comune.

Un pensionar rusofon proaspăt văduv o invită să se mute cu el pe vecina moldoveancă, văduvă şi ea, care l-a ajutat să se descurce cu înmormîntarea soţiei, comuniune conjuncturală (nepotrivită politic şi locativ) care nu-i încîntă pe fiul şi pe nora lui. Un ziarist şi scriitor nouăzecist ratat (absolvise filologia în România, fusese premiat pentru debut, dar nu era în stare să-şi scrie romanul vieţii) locuieşte într-o garsonieră, primită de la părinţi, împreună cu soţia şi cu fiul său, iar în ziua în care-şi întîlneşte, după mai bine de douăzeci de ani, prima iubire, sub forma unei femei sexy păşind dintr-un BMW, se simte umilit şi are revelaţia vieţii mizere pe care o duce, a „halului" în care a ajuns, a „sărbezelii" vieţii sale. Emoţiile vieţii tuşei Frosea, al cărei soţ disponibilizat se mută la cîrciumă, sînt livrate exclusiv de telenovela *Sclava Isaura;* un bărbat răpeşte un copil; o moldoveancă îl stoarce de bani pe un italian bătrîn şi bogat... Dar povestea centrală aparţine personajului Saşa Kozak, un adolescent rănit în dragoste care devine un „serial fucker" în căutare permanentă de distracţie şi sex, orice fel de sex şi cu oricine. Scrise alert şi explicit, capitolele dedicate aventurilor sexuale ale lui Saşa Kozak justifică nu doar cantitativ titlul romanului, dar şi prin drama rusofonului care (îşi) descoperă dintr-odată o nouă identitate naţională: „Lăsînd la o parte diferenţele dintre grafia latină şi cea chirilică, dintre accentul moldovenesc şi cel muntenesc, puteai constata că moldovenii şi românii vorbeau cam aceeaşi limbă. Reieşea că era şi el un fel de... român! Încerca sentimente amestecate. Pe de o parte, descoperirea uluitoare că era «un fel de român» înclina balanţa în favoarea bîcilor nesuferiţi, care urlau pe străzile oraşului «Unire, fraţi români!», îl îndepărta de identitatea ruso-sovietică spre care aspirase mereu, dar, pe de altă parte, la rigoare, era mai bine să fii un român cu maniere stilate, decît un moldovean necioplit. Altfel spus, bîcii, de care Saşa încercase cu toată fiinţa să se detaşeze, erau acum nu doar nişte submoldoveni, ci şi nişte români inferiori. Acest talmeş-balmeş, care se instaură pe neaşteptate în capul tînărului, avu ulterior drept consecinţă un fapt de-a dreptul insolit: Saşa îşi însoţi părinţii radioşi la serviciul de evidenţă a populaţiei, pentru a-şi schimba odată cu ei numele de familie. Din ziua aceea, Saşa Kozak devenise Alexandru Cazacu." Povestea continuă cu bişniţa pe care începe s-o facă în România (episod care se termină cu un act ratat: încurcînd trenul de Braşov cu trenul de Moscova, are un atac cerebral care îl lasă invalid) şi se sfîrşeşte cu evitarea, în ultima clipă, a căsătoriei cu o bîkovkă. Alexandru Cazacu a rămas, de fapt, tot Saşa Kozak.

Romanul lui Iulian Ciocan are două mari probleme. Prima dintre acestea este limba. Care nu este, peste tot, română. Personajele vorbesc cu accent moldovenesc (replicile sînt transcrise fonetic) şi tot lor ar fi trebuit să le aparţină şi cuvintele ruseşti sau slangul basa, doar că acestea se regăsesc inclusiv în discursul naratorului, care abuzează de cuvinte pe care românii n-au cum să le-nţeleagă („bîci", „nacealnic", „cinovnic"), de expresii vechi care, fie se repetă de prea multe ori („colac peste pupăză", „prin ciur şi dîrmon"), fie au efect de umor involuntar („în dricul nopţii", „a bolovănit ochii", „au legat cunoştinţă"). Mă tem că Iulian Ciocan nu urmăreşte efectul comic atunci cînd scrie o frază ca aceasta, în care un afacerist, după ce loveşte mortal cu maşina un pieton neatent şi plăteşte bani grei pentru a scăpa nepedepsit, „se aruncă în bulboanele somnului cu o dezinvoltură prunceas-că". Alteori autorul nu are proprietatea termenilor („nu mai serviseră masa la restaurant de un car de ani"), dar nu prea poţi avea pretenţii de redactare cînd titlul cărţii este scris fără toate diacriticele, încă de pe copertă. A doua problemă a romanului, şi cea mai importantă, este faptul că rămîne, după toate criteriile, neterminat. Cu una-două excepţii în care personajele mor cam suspect dpdv narativ, finalul cărţii întrerupe brusc destinele multor personaje şi lasă poveştile suspendate, ca şi cum multe dintre ele ar fi fost doar nişte pretexte pentru a furniza diverse scene ale tranziţiei basarabene. Scris neglijent şi nedus pînă la capăt, *Tărîmul lui Saşa Kozak* are în continuare potenţial, dar nicidecum în această formă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andrea Bajani, *De vei lua aminte la greşeli,* traducere din limba italiană de Ileana Bunget şi Smaranda Bratu Elian, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2011.**

Andrea Bajani are 36 de ani şi e considerat deja un scriitor matur. Ceea ce îl interesează pare să fie, în general, viaţa emoţiilor, emoţii care – ca mai toate cele omeneşti – sînt şi ele sub vremi. Într-un interviu acordat astă-vară *Adevărului literar şi artistic,* scriitorul vorbea despre o „demnitate a emoţiilor" (opusă exhibiţionismului) şi despre cel mai mare sacrificiu pe care îl poate face un om – acela de a-şi sugruma emoţiile „de dragul stereotipurilor sociale". Vorbe de sociolog sentimental, ai zice.

Şi, într-adevăr, *De vei lua aminte la greşeli* (romanul său din 2007, multiplu premiat în 2008) chiar face o mică sociologie a sentimentelor, povestind despre singurătate ca despre boala cronică a timpurilor pe care le trăim. Pe scurt: un copil (italian) e abandonat treptat de mama sa, în favoarea unei afaceri pe care aceasta ţinea să o dezvolte cît mai „mondialist" cu putinţă. Tristeţea e aici plenipotenţiară. Femeia moare în România contemporană, fiul (acum adult) vine la înmormîntare, refuzînd să-i vadă cadavrul, în schimb înregistrînd tot ce se petrece în jur şi rememorînd toate scenele din trecut pe care le crezuse uitate. Ochiul sociologic al cititorului va urmări optica acestui italian asupra lumii româneşti şi a italienilor veniţi aici după '89 (căci există, iată, şi o migraţie contrară celei a românilor în Italia). Ochiul sentimental va fi brumat de melancoliile îndepărtării şi înstrăinării, ale unei copilării ţinute parcă în stradă şi interogate de „vocea nisipoasă a interfoanelor".

Iar arhitectura nervoasă şi îndrăzneaţă a prozei lui Bajani va da acestei sociologii sentimentale farmecul literaturii bune.

PUBLICITATE

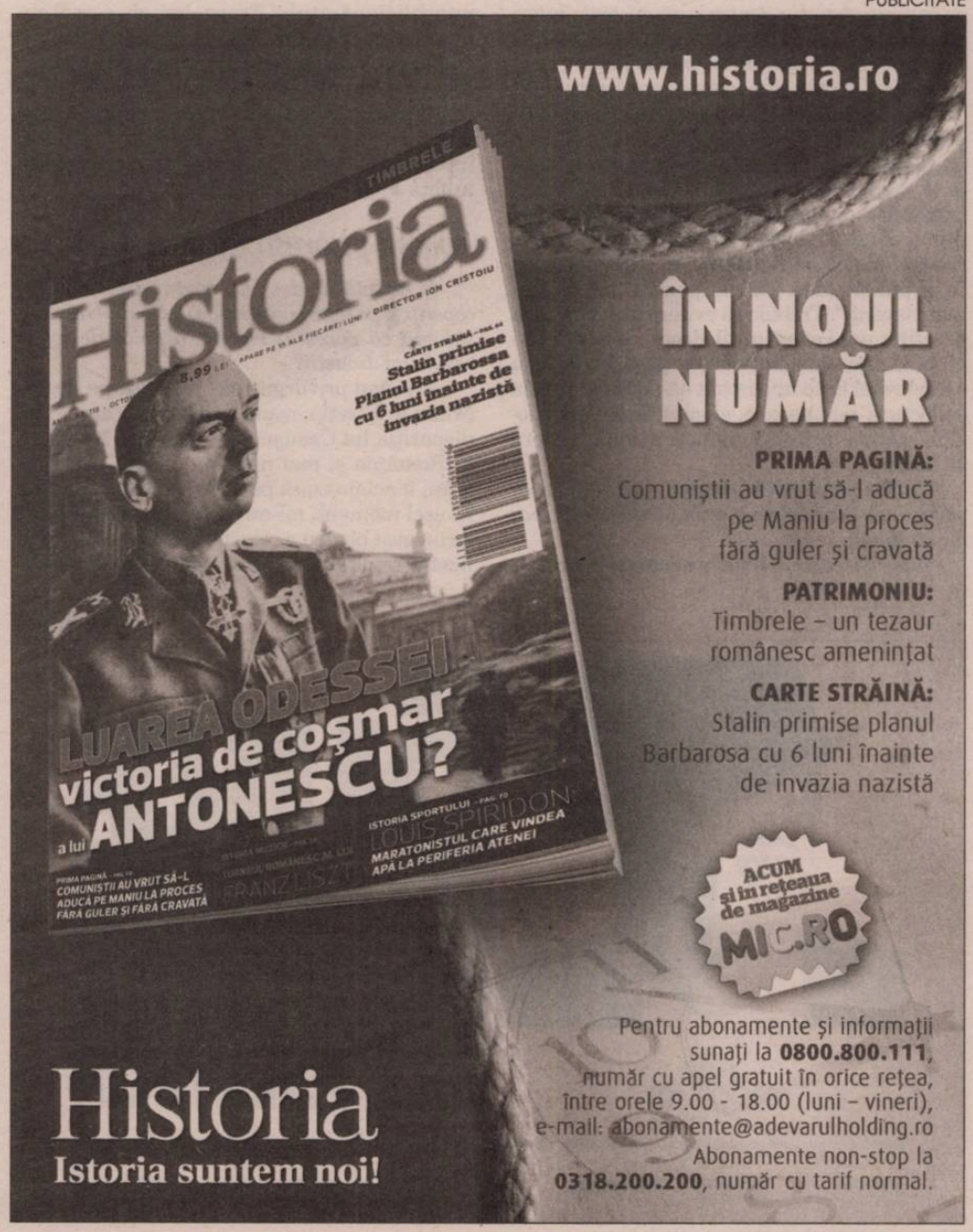

„Dorinţa de fi autentic e mai mult o limită“

– interviu cu regizorul Cătălin MITULESCU –

A fost remarcat la Cannes, în 2004, cînd a obţinut Palme d'Or cu scurtmetrajul Trafic. *Următorul succes cannez Cătălin Mitulescu l-a obţinut cu primul lungmetraj,* Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii. Loverboy – *povestea unui tînăr care seduce femei pentru a le pasa unei reţele de prostituţie – a avut premiera mondială la Festivalul de Film de la Cannes din acest an, la categoria „Un Certain Regard“, şi este singurul film românesc inclus în competiţia European Film Awards. La Sarajevo, Ada Condeescu, interpreta principală, a primit Premiul pentru cea mai bună actriţă. George Piştereanu a fost recompensat recent la Pristina cu Premiul pentru cel mai bun actor.*

Iniţial a fost vorba despre scenariul Un balon în formă de inimă. *Cum a devenit el* Loverboy?

Plecînd de la *Un balon în formă de inimă* am scris mai multe variante de scenariu. Cred că asta se întîmplă dacă te gîndeşti prea mult la o poveste. Încerci să o faci cît mai bună şi rişti să o epuizezi. Atunci trebuie să te îndepărtezi, pentru ca, după un timp, să te poţi întoarce din nou la poveste, mai aproape de esenţă. Am filmat *Loverboy* anul trecut, fiind a patra sau a cincea variantă de scenariu, dar în fiecare dintre ele am avut un personaj principal, un adolescent care îşi face propriile reguli şi care devine interesat de intensitatea cu care trăieşte, de tăria senzaţiilor pe care le are.

Ce te-a atras la acest subiect, explorat de Strada Film în proiecte recente?

Mă gîndeam la acest personaj, aveam ideea filmului şi nu reuşeam să-i găsesc povestea. Am făcut cîteva călătorii în sud, pe lîngă Hîrşova, în zona Cernavodă. Simţeam că povestea trebuie să se întîmple acolo. Îl ştiam deja pe George (Piştereanu) care a jucat în *Fluier...*, m-am gîndit pe urmă la Ada (Condeescu) şi undeva, într-o după-amiază, la o terasă din Hîrşova, mi s-a conturat povestea. La început era vorba de un „peşte“ care începe să ţină mai mult la una dintre fetele lui, dar am văzut apoi materialul din *Lumea în pătrăţele,* documentarul Ivanei Mladenovic, produs tot de noi, m-am documentat la poliţie, unde s-a conturat o cu totul altă idee de relaţie între cei doi.

Care e psihologia personajelor din film?

Există determinări sociale şi, desigur, familia contează, dar cred că a fi adolescent înseamnă să fii înconjurat de tot felul de informaţii, posibilităţi, experienţe, unele false, altele reale. Toate îţi produc emoţii şi, dacă nu ai repere, eşti tentat să cauţi emoţiile cele mai puternice, ca şi cum ai fi într-un parc de distracţii şi alegi să te dai în „maşinăria cea mai tare“.

Ai ales un titlu uşor ironic. Cum vor înţelege cinefilii opţiunea ta?

Eu am aflat că există „loverboy“, dintr-un centru de recuperare a fetelor de lîngă Piteşti. Acolo nu era nici o ironie. Mi s-a arătat fotografia unei fete care fugise din centru şi mi s-a spus că a fugit cu „loverboy“-ul ei care are 19 ani. O mare parte dintre ele erau fete care au trecut sau treceau atunci printr-o astfel de poveste de dragoste, de obicei prima lor dragoste. Pentru poliţie, „loverboy“, este o metodă de recrutare care se foloseşte peste tot în Europa. La noi a devenit un fenomen mai ales pentru că cei care fac asta sînt foarte tineri. Pentru mine, e un fel de a fi, o reacţie a unui băiat de 20 de ani la lumea în care trăim. Se descurcă singur, are un sistem propriu de valori. Poliţia îi spune „loverboy“. Aici poate fi ironie... Mie mi-a plăcut nuanţa asta şi mi s-a părut un titlu bun pentru film.

Personajul tău Luca e ezitant....

Luca trăieşte în fiecare zi sentimentul că poate decide dacă o dă pe fată sau rămîne cu ea. Uneori se gîndeşte că ea poate chiar va fi a lui şi asta îi va schimba viaţa. Se întîmplă de cîteva ori în viaţă să ai momente în care decizi. Luca trăieşte asta în fiecare zi, el crede că se poate decide oricînd şi asta îl face să se simtă puternic. Sentimentele pe care începe să le aibă pentru Veli îl fac vulnerabil şi, pe măsură ce se apropie de momentul în care trebuie să se decidă, ezită. Nu e un samurai. E un „loverboy“.

Ai declarat că filmele puternice au succes prin vocea unui autor puternic. Unde ai concentrat forţa în filmul tău?

În imagine, în personaje, în poveste. Nu ştiu cît de puternic am fost, dar cred că atunci cînd ies din sală, spectatorii se vor gîndi la cei doi şi la povestea lor.

Cum au decurs filmările şi ce te leagă de Hîrşova şi de satele de lîngă Dunăre?

Fără acest loc, filmul nu ar fi existat. Oamenii pe care i-am cunoscut au un anumit fel de a trăi, de a sta la soare fără scop, fără bani. Deja de la 15 sau 16 ani, stilul acesta devine un mod de viaţă. Dar, în primul rînd, acolo e Dunărea pe care trec vapoare care nu se opresc niciodată în Hîrşova, unele din Austria, vase de croazieră sau barje încărcate cu cherestea. Se simte doar mirosul de lemn proaspăt sau vezi oamenii pe punte, turişti care îţi fac uneori cu mîna. La mal, în port, sînt doar două, trei bărci de pescari care se clatină cînd ajung valurile de la vapoare. În aceste locuri, oamenii îşi doresc tot timpul ceva care nu este acolo. Ceva care este departe. Aşa cum visează Veli.

Nu vreau să promitem un „entertainment“ hollywoodian.

Ce te-a atras acolo?

În afară de Dunăre? Mai e ceva. O anumită frumuseţe sălbatică. Există o poezie specială în zona aceea aridă, în drumurile pustii dintre sate. E o zonă a contrastelor şi cred că povestea filmului meu trăieşte cel mai bine în locul acela. De exemplu, dacă vezi acolo o fată care merge prin praf, pe stradă şi care are ştrasuri aurii pe tricou şi dacă ele prind o rază de soare, ei bine, în sărăcia aia şi în pămîntul ăla ars, ai sentimentul că tot ce străluceşte „e chiar aur“. E o senzaţie la Hîrşova, cu maşinile alea care au fost scumpe şi acum sînt vechi şi obosite. Locul acela face parte din poveste, pentru că e greu de înţeles cum poţi fi atît de cald şi de melancolic cumva şi, în acelaşi timp, să faci ce face Luca.

Am citit despre „casele de producţie care au nevoie de sînge tînăr“. E o afirmaţie cinică...

Şi pentru mine e trist să constat asta. Sînt actori cu care am lucrat şi cu care mi-aş dori foarte tare să mai lucrez, dar nu am povestea potrivită. Avem actori extraordinari care nu fac nici măcar un film pe an. Ei se dezvoltă şi se conturează de la un film la altul. Mie mi se pare însă că prin filmele scurte sau lungi care au fost la Cannes, începînd chiar din 2001, ne situăm în zona vizibilă, dar de aici şi pînă la a avea o industrie nu sînt suficienţi doar autorii şi casele de producţie care se descurcă mai bine sau mai rău. Pentru a avea industrie e nevoie de un mecanism instituţional modern care să funcţioneze bine, iar noi să facem filme pentru un public mai larg.

Implicarea Televiziunii ar putea fi benefică?

Da, în momentul în care industria de cinema s-ar contura, ar creşte, iar filmele ar aduce public cu adevărat şi cred că Televiziunea ar fi interesată să investească. Vor cumpăra filmul sau vor produce pentru cinema în momentul în care filmele vor avea succese importante în săli.

Cannes, actori premiaţi la Sarajevo, nominalizare la Premiile Academiei Europene de Film. E un start excelent. Cum faci promovarea?

Este criză şi avem mult mai puţini bani în comparaţie cu suma primită la *Fluier...* Ne străduim să promovăm o poveste cu două personaje pe care publicul să-şi dorească să le „întîlnească“ în cinema. Încercăm să trezim curiozitatea faţă de Luca şi Veli, aşa cum apar ei în film. Nu vreau să promitem un „entertainment“ hollywoodian. Dacă prin ce am făcut pînă acum, *Loverboy* stîrneşte curiozitatea spectatorilor, promovarea îşi va atinge scopul.

Care sînt primele tale amintiri legate de cinema?

Una dintre primele mele experienţe la cinema a fost cu filmul indian *Prietenii mei elefanţii,* un film care a avut un succes imens. Eram la băi undeva, într-o sală arhiplină care trăia toată emoţia sub toate formele, ţin minte şi acum o imagine: un elefant avea lacrimi în ochi. Am plîns mult după film, dar eram fericit, aveam 4 sau 5 ani. Cred că dorinţa de fi autentic e mai mult o limită cu care mă lupt de fapt şi ceea ce îmi doresc este ca filmul să devină spectacol.

Ai deja un scenariu la care scrii?

Da, sper să nu mai scriu cinci variante ca la *Loverboy,* şi pe urmă să fac una cu totul nouă. În următorul film aş spune că e vorba de un tip de vreo 40 de ani care încearcă să redescopere viaţa şi ajunge să se poarte ca şi cum ar avea 15.

Ziarul Le Monde *menţionează* că Loverboy *se apropie de* Accatone, *filmul de debut al lui Pasolini. Te regăseşti în această comparaţie?*

Accatone e un film care m-a inspirat, de care mă simt foarte ataşat şi sînt sigur că asta se simte, într-un fel sau altul, în *Loverboy.* Îmi place mult Pasolini ca regizor, iar modul lui de a lucra cu actori neprofesionişti mă inspiră.

Ce ţi-ai dori să te întrebe tinerii care văd filmul?

Care e finalul adevărat al poveştii de dragoste dintre Luca şi Veli?

a consemnat Roxana CĂLINESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ La un an după cutremurul devastator din Haiti, Dorothee Hasnaş revizitează insula şi ne arată partea frumoasă. Arhitecta a lucrat acolo vreme de şapte luni în cadrul unui proiect umanitar şi s-a întors cu o serie de fotografii. Expoziţia intitulată „Haïti-Chèrie. Partea frumoasă“ poate fi vizitată de luni pînă vineri, cu programare prealabilă la dhasnas@yahoo.com. Adresa: Strada Batiştei nr. 24. (Matei Martin)

■ După ce a călătorit la multe festivaluri prin lume, filmul lui Adrian Sitaru, *Din dragoste cu cele mai bune intenţii,* va avea în curînd premiera românească. Mergeţi să vedeţi această poveste dulce-amăruie despre frică, proasta manageriere a sentimentelor cînd vine vorba despre oamenii dragi şi derapajele făcute din prea mare grijă. Sensibil, credibil, neliniştitor. (Ana Maria Sandu)

■ De cîteva bune săptămîni sînt fan al *Premierei* lui Carmen Avram, duminica, pe Antena 3, orele 21. Sigur că nu e ora cea mai potrivită pentru o emisiune de reportaje, densă în informaţii, inteligentă în privire, montaj şi comentarii, incomparabilă cu ce vedem zilnic şi silnic de-a lungul unei săptămîni. Totuşi, încercaţi... (Radu Cosaşu)

■ Dacă vă e dor de oracole sau doar vreţi să vedeţi un film bun şi nu ştiţi ce, aruncaţi o privire peste seria de oracole completate, la invitaţia Film Menu, de Andrei Gorzo, Mihai Chirilov, Gabriel Spahiu, Laurenţiu Brătan, Şerban Pavlu, Alex Tocilescu ş.a.: http://filmmenu.wordpress.com/category/oracol-film-menu/ (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Pui pentru Branko Ćopić

Pe 14 mai 1966, Tito îl invită pe Branko Ćopić – fost camarad de arme şi autor de literatură de front şi de aventuri – la un prînz, la Hotelul Park din Bihać. Oraşul din Bosnia-Herţegovina de astăzi a fost un important centru al rezistenţei antifasciste, în anii '40, şi teatrul de luptă al Războiului Bosniac, cincizeci de ani mai tîrziu. Masa a fost relaxată şi nesofisticată, ca între prieteni vechi, cu supă de bame, plăcintă de spanac, şiş-kebab cu pilaf, pui *à la* Kiev, salată şi baclava de casă.

Pentru puiul *à la* Kiev, se curăţă de piele şi se dezosează trei piepturi mari de pui, fără a îndepărta şi osul aripii (care va sluji, mai tîrziu, ca „mîner“). Tăiaţi piepturile în formă de cotlete şi bateţi-le uşor, pînă ajung la o grosime de cca 1 cm, avînd grijă să nu străpungeţi carnea. Modelaţi trei bucăţi de unt, a cîte 120 de grame fiecare, în formă de cilindri şi daţi-le apoi prin făină. Săraţi şi piperaţi cotletele de pui şi rulaţi-le în jurul celor trei cilindri de unt. Treceţi rulourile astfel obţinute prin făină, ou bătut şi pesmet. Frigeţi-le 25 de minute în ulei încins. Cînd sînt gata, fixaţi o papiotă pe osul fiecărui rulou şi garnisiţi-le cu cartofi fierţi şi mazăre sotată în unt.

În acelaşi an, romanul lui Ćopić *Osma ofanziva (A opta ofensivă)* apărea în traducere românească la Editura pentru Literatură Universală.

Amicul Dejun

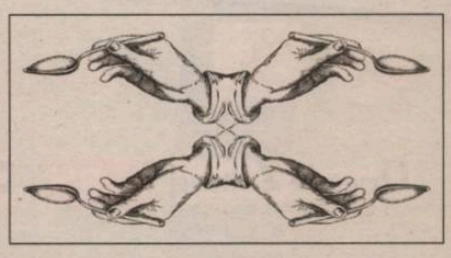

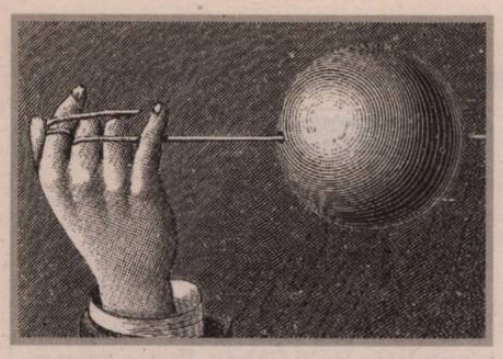

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Infernul de la teatru

Vă mai amintiţi de caricatura cu profetul Mohamed care purta pe cap o bombă în chip de turban? Acum cîţiva ani, apariţia acestui desen într-un ziar danez a stîrnit reacţii vehemente în lumea islamică. Protestele s-au transformat apoi în atacuri directe: grupări de integrişti au incendiat ambasade occidentale. Desenatorului, redacţiei şi celor care le-au luat apărarea, în numele libertăţii de exprimare, li s-a promis, în numele credinţei, iadul pe pămînt. Dincolo de isteriile colective, a existat şi o dezbatere publică destul de consistentă, la care au participat intelectuali (moderaţi) din Occident şi din Orient. Nu s-a ajuns la o concluzie, dar măcar s-a aplanat conflictul de fond. Libertatea de exprimare e un drept aproape de la sine înţeles în lumea democratică occidentală; pentru islam, această libertate poate părea uneori excesivă – ea nu numai că lezează sensibilităţi, ci poate încălca norme de la sine înţelese, aşa cum ar fi, de pildă, faptul că Mohamed e sfînt şi, prin urmare, inviolabil. „Avocaţii" caricaturilor au replicat că violenţa islamică e o temă actuală şi de interes public, cei care au condamnat apariţia lor au spus că desenele satirice cu Mohamed sînt o mostră de islamofobie şi de imperialism occidental.

Circul se repetă acum, cu alte mize şi alţi jucători. În rolul principal este Romeo Castellucci, unul dintre cei mai prolifici oameni de teatru ai momentului. Împotriva lui şi a actorilor săi protestează Institutul Civitas, o organizaţie a catolicilor. De unde vine supărarea? Castellucci a montat recent la Théâtre de la Ville din Paris spectacolul *Sur le concept du visage du fils de Dieu (Despre conceptul chipului fiului lui Dumnezeu)*, un spectacol polemic despre sensurile şi nonsensurile credinţei în epoca de azi. Spectacolul tratează tema milei şi a speranţei. E vorba de relaţia dintre un fiu nevoit să-şi îngrijească, răbdător şi obedient, tatăl bătrîn şi bolnav. În scena finală, nişte copii aruncă grenade spre chipul lui Christ (o reproducere după *Salvator Mundi* de Antonello da Messina, 1465); chipul se descompune încet lăsînd să se vadă replica *„You are my shepherd"*, („Eşti păstorul meu"); apoi apare imediat şi negaţia: *„You are* not *my shepherd"*. „Nu e genul de spectacol de la care ieşi cu zîmbetul pe buze" – notează *Libération*. În 2008, Romeo Castellucci a fost artist-invitat la Festivalul de la Avignon. El a prezentat atunci, în trei spectacole diferite, *Infernul, Purgatoriul* şi *Paradisul* (după *Divina Commedia* a lui Dante Alighieri) şi a stîrnit, chiar şi acolo, în acel (să-i spun Paradis? sau Infern?) Purgatoriu al teatrului, reacţii extrem de tranşante din partea spectatorilor. Primul spectacol a fost întrerupt de cîteva ori de spectatori furioşi (s-a speculat, mai tîrziu, că protestele erau de fapt jucate, însă au existat şi nenumăraţi spectatori vexaţi de-adevăratelea).

Dacă nişte actori aruncă pe scenă cu grenade (false) în chipul lui Christos, atunci creştinii lezaţi de pretutindeni ar trebui să arunce cu grenade adevărate în teatru.

De data asta însă, agresivitatea protestatarilor de la Paris depăşeşte cu mult aşteptările. Angajaţii teatrului sînt hărţuiţi cu telefoane şi mesaje de ameninţare, casierele sînt înjurate, spectatorii sînt busculaţi la intrarea în teatru. Liderul organizaţiei creştinilor nu a văzut spectacolul, dar spune că a citit suficient de multe cronici încît să-şi dea seama cît de periculos este pentru public să se expună imaginii finale. Boicotarea spectacolului ar fi, pentru el, o formă de participare civică. În ţara căreia Europa îi datorează modernizarea politică, democraţia, laicitatea, un spectacol despre conceptul chipului fiului lui Dumnezeu e considerat periculos. În logica asta, dacă nişte actori aruncă pe scenă cu grenade (false) în chipul lui Christos, atunci creştinii lezaţi de pretutindeni ar trebui să arunce cu grenade adevărate în teatru. Cum vi se pare?

În toată această poveste cel mai trist e că, pînă la urmă, din spectacol nu mai rămîne decît vacarmul de dinainte şi de după reprezentaţie. Romeo Castellucci nu mai e, în conştiinţa publică, artistul vizionar, ci tipul ăla, cu scandalul... Dar ăsta e destinul tuturor artiştilor (prea) angajaţi. Din păcate, politica bate mai mereu estetica.

trecerea prin reviste

● LES INROCKUPTIBLES (15 octombrie, 2011)

Jean-Max Colard scrie un impresionant material despre artistul Mircea Cantor, stabilit la Paris şi reprezentat din 2002 de prestigioasa galerie Yvon Lambert. Cea mai recentă expoziţie a sa – *„More Cheeks than Slaps"* – poate fi văzută pînă pe 18 decembrie la Centrul de artă contemporană d'Ivry-Cedrac.

„Doar ce începusem interviul, cînd Mircea Cantor a zis această frază prietenoasă: «Se împlinesc 10 ani de la prima mea apariţie în *Les Inrockuptibles*... E ca o aniversare! Era în septembrie 2001, doi ani după venirea mea în Franţa şi intrarea la Arte frumoase la Nantes.

După ce am făcut Liceul de Artă, de la 13 ani am mers la Academia de Arte frumoase de la Cluj, dar nu m-am simţit bine. De exemplu, mi s-a cerut o lucrare plecînd de la o capodoperă şi am fotografiat-o pe prietena mea de atunci, inspirîndu-mă din *Originea lumii* a lui Courbet. Profesorii au considerat asta ca fiind pornografie şi mi-au luat bursa.»

Mircea Cantor, în vîrstă de 34 de ani, are propriul drum în arta contemporană. El trasează cu o siguranţă discretă un drum fragil, aflat la graniţa dintre poetic şi politic. Pentru el, care şi-a descoperit fascinaţia pentru pictura chineză, iluminările orientale, haiku-urile japoneze şi filozofia Zen, această aventură artistică e, fără doar şi poate, o *cale regală*. Să-l auzi vorbind despre timp şi lume, să vezi cum opera sa e construită din simboluri, o să ţi se pară că Mircea Cantor e un fel de înţelept contemporan, un călugăr al timpurilor actuale." **(A. M. S.)**

PUBLICITATE

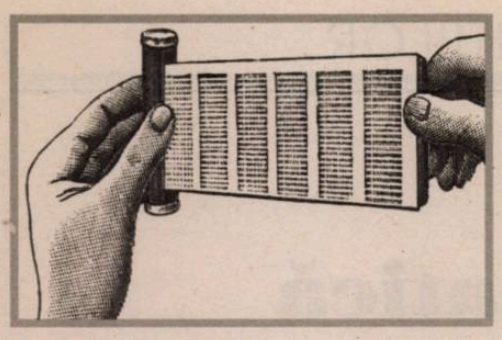

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Nenoroc la statui

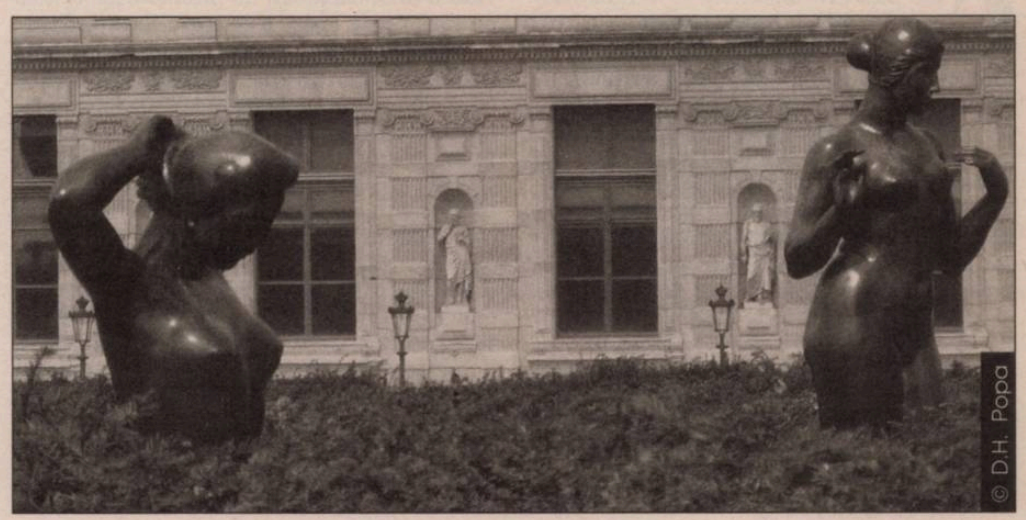

Multe formule apetisante li s-au lipit Bucureştilor de-a lungul vremii – oraşul grădină, oraşul turlelor (de biserici), micul Paris, oraşul plăcerilor, al contrastelor, al femeilor frumoase etc. –, dar şi dezastrele s-au ţinut scai de fiinţa locului: incendii uriaşe, inundaţii şi cutremure devastatoare de cartiere întregi, invazii felurite – turci, ruşi, bulgari, nemţi – băşca răscoalele seimenilor, arnăuţilor, panduri-lor...

Între atîtea, chit că mai puţin copleşitor, nenorocul la statui rămîne una dintre năpastele cele mai frapante. Şi mai întristătoare. Corelată cu pasiunea distrugerii, frenezia fărădelegii, sictirul misofil, indiferenţa faţă de continuitate şi omogenitate arhitecturală, drăceasca fervoare cu care ne-am făcut pulbere, ori ne-am topit, puţinele înfăptuiri de piatră şi bronz, cale de aproape două veacuri, adaugă încă o jalnică dovadă la dosarul netrebniciei valahe. Cea care-i isteriza pe Eminescu şi pe Cioran, îl amuza sarcastic pe Caragiale, îi agasa pe Eliade şi Mircea Vulcănescu şi-l făcea pînă şi pe Noica să înjure.

Am rătăcit năuc o după-amiază întreagă prin albumul *Materie şi istorie. Monumentul public şi distopiile lui,* editat în română şi engleză (cu un CD excelent pentru amatorii de fantazare istoric-bucureşteană) de Anca Benera şi Alina Şerban la Institutul Cultural Român. Numai că, din păcate, ceea ce a fost pînă la un punct o pură plăcere paseistă, dată fiind construcţia meseriaşă a albumului, avea să se transforme în cele din urmă într-un amestec de uluială, furie neputincioasă şi resemnare. Ei da: avem tradiţie în războiul cu statuile!

Încă în iunie 1848, *România deliverată,* un C.D. Rosenthal, cu Justiţia şi Dreptatea, adusă de pe Cîmpia Filaretului şi amplasată cam pe locul CEC-ului de azi, era dărîmată din ordinul caimacamului Emanoil Băleanu. Atunci avea să apară şi la noi noţiunea de *vandalism,* de bună seamă că la înfierbîntatul C.A. Rosetti, în *Pruncul român*. După o sută de ani, odată cu 1948 şi apariţia fiorosului Constantin Doncea ca primar în locul „legendarilor" Delavrancea, Dobrescu, Donescu, dar mai ales Pache Protopopescu (a cărui statuie tot Doncea a demolat-o), aveau să se spulbere statuile lui Carol I (Ivan Mestrovici, 1939), Ferdinand (1940, tot Mestrovici), Regina Maria, şi dispărea I.C. Brătianu din Piaţa Universităţii (1903, Ernest-Henri Dubois, Petre Antonescu). În anii '50-'60 se volatilizau statuile lui Eugeniu Carada (Henri Dubois, 1924), Take Ionescu (tot Dubois, 1931), Lascăr Catargiu (1907, Antonin Mercié, autorul statuii lui Al. Lahovary din piaţa omonimă). Cît despre monumentul Eroilor Corpului Didactic (Ion Jalea, Arthur Verona, Cornel Medrea), inaugurat în 1930, te-apucă rîsu' plînsu' auzind c-a fost ras în 1940 fiindcă lumea-i zicea „Monumentul legionarilor", trimiterea fiind la „legionarii romani ce-şi purtau pe scut camarazii ucişi în luptă", necum la „nicadori". Vrednic palimpsest pietros, în locul lui s-a înălţat statuia lui Ferdinand, spulberată şi ea cinci ani mai tîrziu, în favoarea „Monumentului Ostaşului Sovietic".

Dejismul se debarasează în 1956, la doar cinci ani de la inaugurare, de statuia lui Stalin (Dumitru Demu, la fîntîna Mudura din Herăstrău, pe Aleea Cariatidelor gîndite de Baraschi, o sută de metri de impozantul Charles de Gaulle de acum), pentru ca postceauşismul să-i exileze pe Lenin din Piaţa Scînteii (Boris Caragea, 1960, soclul de granit roşu provenind de la statuia lui Ferdinand) şi Petru Groza (Romulus Ladea, 1971) cu nasul în iarbă la Mogoşoaia. Te şi miri cum de-a rămas în picioare impresionantul monument din Parcul Carol, fost Libertăţii, Mausoleul comuniştilor (inaugurat în 1963), vecin cu Mormîntul Ostaşului Necunoscut (1923, demontat în 1958, reamplasat la Mărăşeşti, însă readus în 1991). Cinstit să fiu, dincolo de lugubrul iniţial, de faptul că Dej, Groza, Parhon locuiau în criptele de acolo (au fost mutaţi între timp), ca şi de persistenta ambiguitate a simbolicii ahitecturale, pe mine, ca unul care a copilărit în zonă, mausoleul m-a tulburat dintotdeauna. Nu am reuşit niciodată, nici la zece, nici la cincizeci de ani, să-l asociez uneia sau alteia dintre semnificaţiile atroce ale comunismului, drept pentru care am fost scandalizat la începutul anilor '90, cînd i se propunea, cu străvechea noastră inconştienţă, dinamitarea. Tare ne place să se-aleagă praful!

De bună seamă, războiul statuilor – iconoclasmul în general – nu e invenţia noastră şi nici a vremurilor moderne. E vechi de cînd lumea. Numai că, la noi, fragilitatea istorică, puţinătatea isprăvilor sculpturale şi deficitul teribil de monumentalitate agravează înmiit orice puseu de litofobie, dacă mi se permite termenul. În plus, văd în textul lui Reuben Fowkes că la Budapesta există un Parc al Statuilor, unde-şi dorm somnul de veci, în mută solidaritate, făpturi de piatră şi marmură altminteri antagonice. De ce nu ne-o fi dat şi nouă Dumnezeu aşa un gînd?

Puţinătatea isprăvilor sculpturale

Aşa se face că am scos apoi din raft o carte pe care mult regret că nu am comentat-o la vremea ei: *Poveşti cu statui şi fîntîni din Bucureşti,* de Victoria Dragu Dimitriu, apărută în 2010 la Editura Vremea, pereche perfectă a celei de mai sus. După vreo cinci volume admirabile (şi de succes) cu poveştile unor doamne şi domni din vechii Bucureşti, Victoria Dragu Dimitriu însumează cîteva zeci de cazuri de statui, busturi, monumente şi fîntîni din parcuri, curţi de biserici, muzee şi spitale, mari pieţe ale oraşului, de la Cişmigiu şi Grădina Botanică la Universitate, Romană, Kogălniceanu, Kiseleff, Herăstrău, Grădina Icoanei etc. Aici, autoarea face şi o propunere demnă de atenţie: ca statuia Domniţei Bălaşa să devină pentru Bucureşti, printr-o intensă campanie mediatică, „ceea ce este *Mica sirenă* pentru Copenhaga". Ni se spune că Hasdeu l-a sfătuit pe Karl Stork cum s-o înveşmînteze, iar descrierea de la p. 26 e refăcută cu vădită empatie. „Buclele ei se revarsă de sub un acoperămînt grăţios peste un işlic de sobol împodobit cu surguciul din diamante şi panaş de pene fine, cum numai femeile de neam domnesc aveau dreptul să poarte. E îmbrăcată cu o haină croită din belşug, garnisită cu guler lat, de blană, larg deschisă, lăsînd să se vadă rochia cu decolteul şi poalele marcate de volane dantelate, cu mîneci lungi, încheiate şi ele cu manşete din dantele. Principesa poartă în jurul gîtului trei şiruri de mărgăritare şi o cruce mare. Două paftale rotunde îi închid brîul, o fundă înnodată din panglici încrucişate, cu alte două paftale mai mici, îi împodobeşte fusta..."

Slavă Domnului că Domniţa (de care nu ştiu cîtă lume tînără are cunoştinţă) a *vieţuit* aşa de retrasă în curtea bisericii, la doar cîţiva paşi de Spitalul Brâncovenesc, de n-au apucat Ceauşeştii s-o vadă prea bine...

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

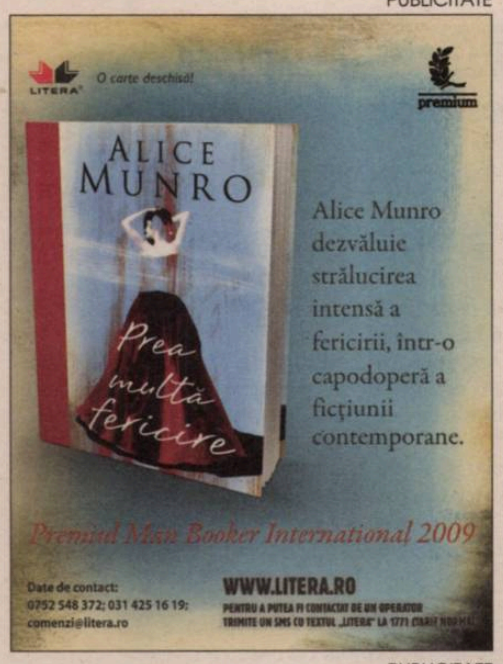

PUBLICITATE

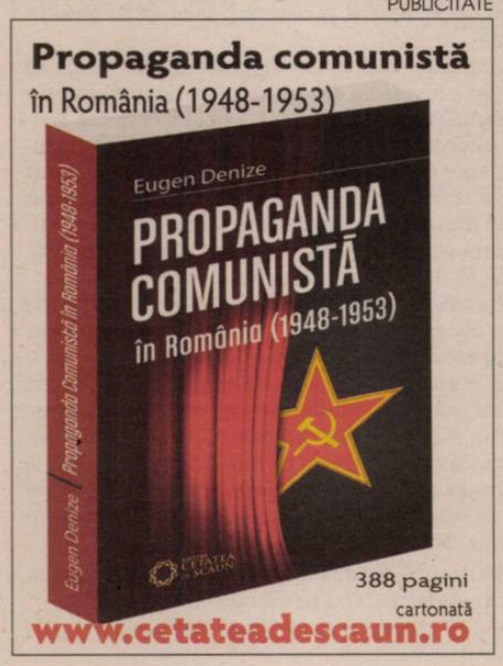

PUBLICITATE

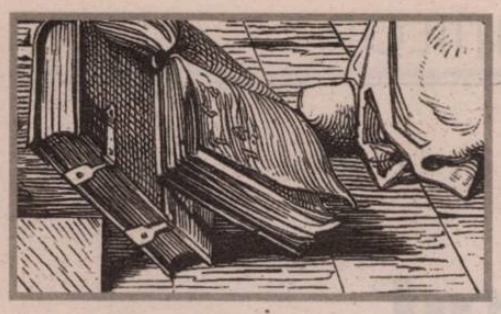

Simona SORA

biographiti

O redută nedilematică

Cine mai are încredere în critica literară? – iată o întrebare care nu trebuie pusă nici editorilor, nici cititorilor. Şi, în ultimă instanţă, nici criticilor literari care, n-au încotro, trebuie să aibă încredere în literatură şi în critica literară dacă vor să rămînă ce sînt şi să nu se apuce de treburi mai lucrative. Încrederea în literatură (şi, implicit, în plămînul ei artificial, critica literară) nu seamănă cu încrederea într-un „sistem abstract", cum ar zice un sociolog al modernităţii, ci ţine de încrederea în propria înţelegere, în propria raportare (cu opacităţi şi euforii) la ce ai trăit, în propria posibilitate de a reface – cu alt limbaj – sensul, adesea obscur şi pentru autor, al unei opere. Sună prezumţios, dar acestea rămîn singurele rezonuri îndreptăţite ale cuiva de a face critică literară şi nu orice altceva. De la o vreme, criticului care vrea să rămînă

E şi o chestiune de economie libidinală.

critic nu-i mai rămîne decît această utopică (şi adesea nejustificată) încredere în rostul rolului său, în afara oricărui troc, a oricărei tranzacţii sau presiuni (interioare-exterioare). În mod curios, aceasta e prima şi ultima redută a cuiva care nu preferă, cu timpul, schimbul în natură, mercenariatul, mimarea înţelegerii şi funcţionariatul cultural. O redută nedilematică, aş zice, dacă nu ar fi dilemele strivitoare ce ţin de înţelegerea adecvată a unei cărţi sau de intensitatea critică pe care unele opere o cer prin fiecare frază.

Cum ar putea, de pildă, editorul să aibă încredere în critica literară? În rare cazuri, editorul are un soi de încredere (solidaritate, susţinere exterioară) în literatura pe care-o promovează. Cel mai adesea însă, el deleagă chiar şi această încredere unor consilieri, familiarizaţi cu imponderabilele literare ce cer răbdare, timp şi o atenţie constante. Chiar şi aşa, nu de încrederea critică (necondiţionată, consubstanţială, vie) e vorba, ci de o încredere aşa-zicînd proiectivă, de respectarea unor criterii care să se regăsească la o cantitate de cititori măcar de talia tirajului – aşadar, de o încredere tranzacţională. Editorul, în cele mai multe cazuri, rămîne editor tocmai pentru că acceptă tranzacţia, traducerea în monedă curentă a cărţii, presiunea gustului public. Să mai spun că o combinaţie între cele două tipuri de relaţie cu cartea este practic imposibilă? Nu poţi să fii şi critic (liber, receptiv, atent, disponibil la suişurile şi coborîşurile cărţii), şi editor (investitor în destinul pecuniar al cărţii, promotor al ei şi al multor altora). La limită, aş zice că e şi o chestiune de economie libidinală: un critic, cînd nu e posomorît din naştere, se poate îndrăgosti în fiecare săptămînă de o carte, o poate trăi, cum spunea Oskar Walzel, odată cu propria-i viaţă. Editorul, hărţuit de un întreg harem (în care nu intră doar frumoasele literaturii), se blazează mai repede, se satură, se sastiseşte.

Cît despre cititori, au avut ei vreodată încredere în critica literară? Au folosit-o, desigur, la tot felul de nevoi, dar atît. Cititorul mediu, cel pe care-l ţintesc sondajele editoriale, nu e interesat mai deloc de critica literară curentă sau de sinteză. Dacă ar fi altfel, am asista la avalanşe de ediţii de critică literară (cel puţin la fel de fascinante, vă asigur, ca *Lecţiile...* lui Nabokov), de la Ibrăileanu şi Pompiliu Constantinescu la Zarifopol şi Eugen Ionescu, de la Sebastian şi Steinhardt la Lovinescu şi Lucian Raicu, de la Livius Ciocârlie şi Eugen Negrici la Mircea Martin, Dan C. Mihăilescu sau Nicolae Manolescu. Nu e cazul; cînd va fi, editorii o vor şti primii. În ce priveşte cronica de întîmpinare, cititorii normali sînt mai degrabă excedaţi. Mai bine, mult mai bine primesc recomandările de 500 de semne (cu spaţii), blitz-urile din reviste *glossy*. O fi firesc să fie aşa?

Şi totuşi, cine trebuie cu adevărat întrebat de încrederea în critică literară? Cred că mai ales scriitorii *adevăraţi* (nu diletanţii, reţetofonii şi modangiii) ştiu cel mai bine cum stă treaba cu nevoia vitală de încredere în critica literară, chiar şi atunci cînd criticii par să se fi evaporat cu totul. Lucian Raicu cita adesea o vorbă a lui Cehov care spunea, aproape de sfîrşitul vieţii, că n-a citit niciodată un rînd critic substanţial despre cărţile lui, poate în afară de remarca lui Scabicevski, care-i prezisese că va muri beat, sub un gard. Curios e că, aceluiaşi Cehov, situaţia nu-i

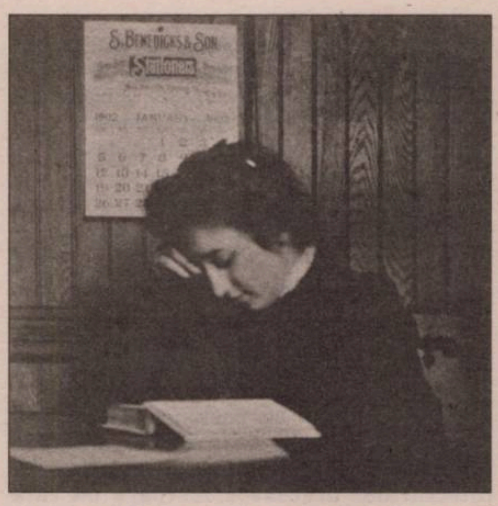

distrusese încrederea în critică, după cum nici Virginiei Woolf repetatele cronici negativ-ingrate nu-i clintiseră încrederea în posibilitatea înţelegerii (atît de rară, încît pare lipsit de delicateţe să fie cerută).

În rest, relaţia privilegiată a criticii posibile e aceea cu cartea. Nu cu editorul, nu cu cititorul, nici măcar cu autorul care e prea *ensimismado* în propria formulă ca să înţeleagă rezerva critică faţă de ea. Ce îl face pe un critic critic este tocmai această relaţie cu cartea pe care s-ar putea să n-o înţeleagă pînă la capăt şi pe care, în plus, va încerca să o explice şi altora. Să recunoaştem, e o relaţie corp la corp, în care nu mai e loc nici de umbra vreunei dileme.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Post-pop

● **Björk, *Biophilia*, One Little Indian, 2011**

Să tot fi trecut vreo patru ani şi ceva de la ultima întîlnire. Astăzi, corzile unei chitări ciupite dezabuzat se străduiesc să deschidă porţile unui nou univers: *„Best way to start-a-new / Is to fail miserably / Fail at loving / And fail at giving / Fail at creating a flow / Then realign the whole and kick into the starthole"*. Cîntecul se cheamă „Moon", deşi, dacă ar fi să mă întrebaţi pe mine, numele lui e „Björk", la fel ca acela al artistei islandeze al cărei singur scop, de la *Debut* încoace, a fost să se reseteze în permanenţă. Să se restarteze, aspirînd firimituri din genuri muzicale neieşite încă la suprafaţă, colaborînd cu muzicieni bine ascunşi în nişe neatinse de virusul *mainstreamul*-ului, acţionînd disfuncţional şi în răspăr cu contextul, situîndu-se, discursiv şi estetic, în avangarda celui mai populist curent muzical, evident pop-ul.

Acei patru ani de la începutul textului meu înseamnă distanţa dintre astăzi şi *Volta*, penultimul ei album, iar „Moon" e prima piesă de pe cea mai nouă şi cea mai deviantă operă din cariera islandezei. Cu *Biophilia* – construit ca un album-aplicaţie multimedia, care propune un tip de interacţiune mediată tehnologic între muzică şi destinatarul ei –, Björk ne transformă din consumatori în creatori, livrîndu-ne, în acest pachet, şi posibilitatea intervenţiei în structura cîntecelor prin intermediul pieselor-aplicaţie. Dar, dincolo de originalitatea relativă a acestui demers, noul album înseamnă, pentru mine, ceva mai mult decît un subiect foarte gras pentru revista *Wired*.

Biophilia pare a fi bîntuit de la cap la coadă de „sindromul Radiohead", acela al tranziţiei către un alt *sound*, către o altă identitate, al căutării de sens într-un mediu, cel al muzicii momentului actual, care respiră alt aer şi care funcţionează după noi reguli. E un album frumos şi confuz – poate că frumuseţea îi determină confuzia; dar reciproca e la fel de valabilă –, care curge fără sinusoide majore, cînd improvizat şi accidentat, ca în cazul lui „Hollow", cînd perfecţionist şi fragil, ca în cazul lui „Cosmogony", cînd la jumătatea distanţei dintre aceste două momente, ca în cazul lui „Crystaline", „Sacrifice" sau „Mutual Core". În fapt, ca şi în cazul ultimului disc al trupei geamănului artistic al islandezei, pe numele lui Thom Yorke, între aceste puncte baleiază noul album al lui Björk. *Biophilia* arată şi simte precum o colecţie de sunete cu surse neortodoxe ordonate în jurul vocii cîntăreţei – una care, uneori, cere prea mult de la ea însăşi, devenind iritantă. Producţia, împănată cu instrumente construite special pentru acest album, flirtează cu un minimalism care suferă din cînd în cînd minuscule explozii maximaliste, nevrînd, însă, să iasă aproape niciodată din coconul în care s-a retras pentru a afla încotro va zbura. Muzica lui Björk s-a refugiat astăzi într-un spaţiu intermediar. Dar aşa cum unul dintre oamenii cu care Björk a lucrat în trecut, Lars Von Trier, şi-a încheiat misiunea aruncînd, cu cinism, pămîntul şi viaţa de pe el în aer, islandeza pare a fi tras obloanele acelui pop foarte personal pe care îl performa în trecut, pregătindu-se, cu intenţie sau fără, să-l ciocnească de o planetă pe care vechile reguli nu se mai aplică. Acum, mai mult ca niciodată. De asta, aştept continuarea.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Alexandru SOLOMON

„Exerciţiul de a umbla prin sertare"

Ce înseamnă pentru dvs., ca autor, să vă vedeţi proiectele adunate într-un singur loc?

În glumă, am spus că a ajunge la Muzeu poate fi un semn fatidic, dar, de fapt, mi s-a părut un bun examen. Sînt proiectate şi filmele cu care am început, cele experimentale (nu-mi place termenul, dar n-am altul), realizate împreună cu Geta Brătescu şi Radu Igazsag, cît şi cele mai recente, să le zicem politice (de la *Marele jaf comunist* pînă la *Kapitalism – reţeta noastră secretă*). Apoi, am făcut exerciţiul – deopotrivă penibil şi plăcut – de a umbla prin sertare, pentru a expune tot felul de materiale din pregătirea filmelor, nu numai scenarii, dar şi schiţe sau fotografii şi informaţii documentare. A fost o bună ocazie de analiză a procedeelor, de a compara ce mi-am propus cu ceea ce a ieşit.

Ce simţiţi că s-a schimbat şi ce a rămas la fel în felul în care faceţi filme?

Privind schematic, cred că am cîştigat mult în a şti să spun o poveste, în a investiga şi a pune în scenă investigaţia realităţii. Pe de altă parte, am pierdut probabil ceva din sensibilitate, din interesul pentru investigarea realităţii sufleteşti. În rest, sper că am pus la lucru ceea ce am moştenit din familie, din formaţie ca invenţie vizuală. Nu destul, poate. Mi se pare că filmele mele au devenit foarte legate de cuvînt, de un discurs verbalizat. Am să încerc să corectez asta.

Instalaţia de la MNAC mi se pare un fel de (auto)documentare a unui parcurs artistic. Şi, dacă e să facem un grafic al parcursului dvs., pare că drumul duce de la subiecte mai îndepărtate la unele actuale. Ce urmează?

Propunerea Ruxandrei Balaci de a arăta filmele la MNAC a venit într-un moment în care am vrut să mă opresc puţin, să îmi trag sufletul şi să văd în ce direcţie aş vrea să continui. Pentru că mi-e limpede că am epuizat un anume fel de a face filme şi am poftă de altceva. Încerc să regăsesc anumite teme şi stări care mă motivau atunci cînd am început să fac filme. Nu-i simplu.

Regizorul Alexandru Solomon este invitat la MNAC cu Filme. Arhivă. Instalaţie *(pînă pe 20 noiembrie 2011).*

a consemnat Ana Maria SANDU

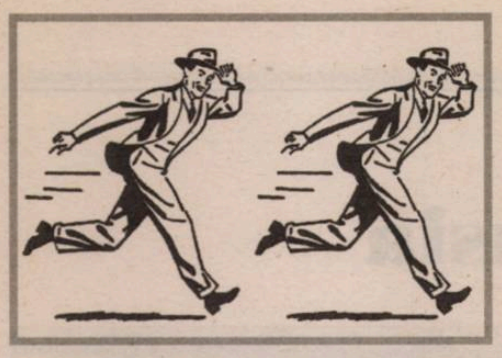

Andrei GORZO

dilematograf

Totul e grație

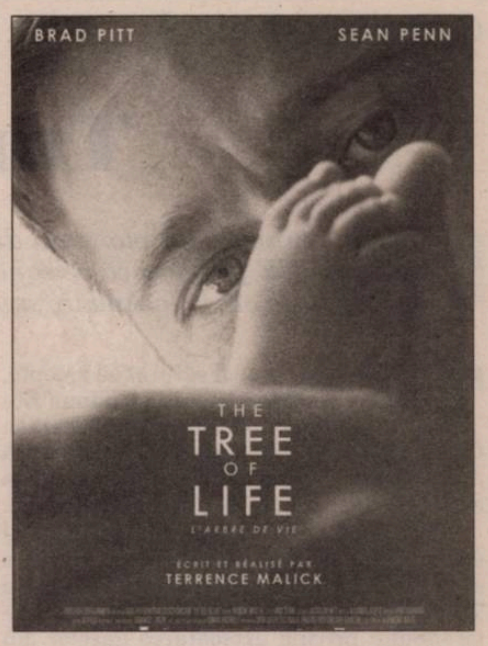

● ***Pomul vieții / The Tree of Life* (SUA, 2011), de Terrence Malick.**

The Tree of Life (Palme d'Or 2011) se deschide cu un citat din *Cartea lui Iov*. Urmează 20 de minute de impresionism: umbre de copii se aleargă pe pămînt, raze de soare se răsfrîng printre frunze de copaci sau printre creste de munți, zgomote de ambianță (păsările, foșnet de frunze) fie devin foarte intense, fie sînt înecate de alte zgomote (valuri) și mai ales de voci angelice care murmură, invocă sau cîntă în cor. Din această cine-muzică ambientală se încheagă și un eveniment narativ – cîndva, într-un trecut american nu foarte precis, un cuplu (Brad Pitt și Jessica Chastain) primește vestea morții unui fiu –, iar una dintre vocile susurînde pe soundtrack dezvoltă o distincție între cele ce aparțin naturii (care e egoistă și așa mai departe) și cele ce aparțin grației divine. Urmează un fel de diorama despre originile acestor două energii care ar impregna în mod egal lumea noastră: o cosmogonie (cu o *lacrimosa* ca fond sonor) și o ecogeneză (cu un monstrozaur care pune, la un moment dat, o labă pe capul altuia, rămîne așa pentru cîteva secunde – soarele asfințind, rîul clipocind în albie, grația circulînd invizibilă – și apoi îl cruță).

Filmul lui Terrence Malick se așază într-un format de pastorală americană.

Apoi, filmul lui Terrence Malick se așază într-un format de pastorală americană – suburbia înflorind sub Pax Eisenhoweriana, copiii copilărind, mama Chastain, frumoasă ca un portret prerafaelit, scăldîndu-le copilăria în grație, tata Pitt tulburîndu-le-o cu duritățile, invidiile și frustrările lui, cu vuietul violent al naturii pe care a lăsat-o să-l îndepărteze de grație. Totul e arhetipal la maxim – tatăl nu e doar Natura *(as opposed to* Grația), ci și Tatăl (Nostru), împotriva căruia unul dintre copii se revoltă („Dacă tu poți să fii rău, atunci de ce să nu pot și eu?" – murmură el pe soundtrack), iar atunci cînd îi moare copilul devine Iov. În același timp, *The Tree of Life* continuă în linia estetică a primelor 20 de minute: pentru fiecare moment din viața familiei, despre care se poate spune că e dramatizat (în general, scene cu Pitt – fie făcînd militărie cu copiii la masă, fie încercînd să pară important în ochii lor, la întoarcerea dintr-o călătorie de afaceri), există cîte o lungă secvență de montaj constînd din reconstituiri de impresii fugitive, de amintiri senzoriale, în tradiția autobiografiei-capoem. Umbre continuă să se alerge pe ziduri și pe pămîntul încălzit de soare. Vîntul tot înfoaie perdelele de la ferestre și cearșafurile puse la uscat. Mama întinde mîna pentru ca un fluture să se așeze pe ea, sau arată spre cer și, în acordurile *Vltavei* lui Smetana, le spune copiilor că acolo locuiește Dumnezeu, sau se spală pe picioare cu furtunul din grădină, sau – într-unul dintre puseurile de realism magic ale filmului – începe să leviteze. Pe soundtrack, vocile murmurătoare revin periodic cu invocațiile lor, iar clasicii fac cu schimbul. În efortul lui de a recupera privirea copilului care a fost, Malick se folosește intensiv de contraplonjeu și de obiectivul ochi-de-pește. O mașină dă cu insecticid pe stradă și copiii se pierd fericiți în norul rămas în urma ei. Ei umblă pe catalige improvizate din cutii de conserve, trimit în spațiu rachete cu broscuțe legate de ele și, atunci cînd tatăl lor pleacă pentru mai multă vreme cu afaceri, își manifestă ușurarea alergîndu-și mama prin casă cu o șopîrlă. Există între ei și hîrjoneli mai crude, există și gînduri explicit-ucigașe îndreptate împotriva tatălui. Există locuri ce inspiră frică (un pod) și locuri ce exercită o atracție tulbure (dormitorul unei vecine).

Malick a fost lăudat pentru curajul de a se sprijini pe simplitate în efortul lui de a ajunge la universalitate, dar rămîne faptul că, pentru un demers al cărui succes depinde într-o asemenea măsură de *visuals,* nu puțin din ceea ce ni se arată e destul de generic – și nu la nivel tematic, ci la nivelul soluțiilor formale – în sensul în care reprezentarea vieții de familie din reclamele la Kodak este generică. În zona tematică în care operează acest film, transcenderea fără echivoc a nivelului estetic momente-Kodak-întrerupte-de-momente-Discovery-Channel – adică a unui stoc imagistic devalorizat: cosmetice vizuale produse în masă – și accederea la, să zicem, nivelul *Oglinzii* lui Tarkovski, ar fi cerut, mă tem, mai mulți mușchi de imagist decît a putut încorda Malick. Dacă simfonia lui audiovizuală are o libertate comparabilă cu a unora dintre filmele de avangardă din anii '20, unele dintre momentele ei se pot compara (păstrînd proporțiile de buget) și cu acele nenumărate filme studențești în care un actor pus să personifice nefericirea nedramatizată a omului-modern-care-a-căzut-din-rai (e cazul lui Sean Penn în secvențele care copertează aici *la recherche du temps perdu)* rătăcește printre zgîrie-nori la fel de reci ca lumea lui interioară, înainte de a ieși la lumina soarelui, eventual pe o plajă a bucuriei (este, iarăși, cazul lui Penn), unde umbrele vieții lui îl așteaptă pentru o mare reconciliere. Ceea ce, raportat la ambițiile de bard transcendentalist ale lui Malick, nu e nici pe departe suficient de imaginativ.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

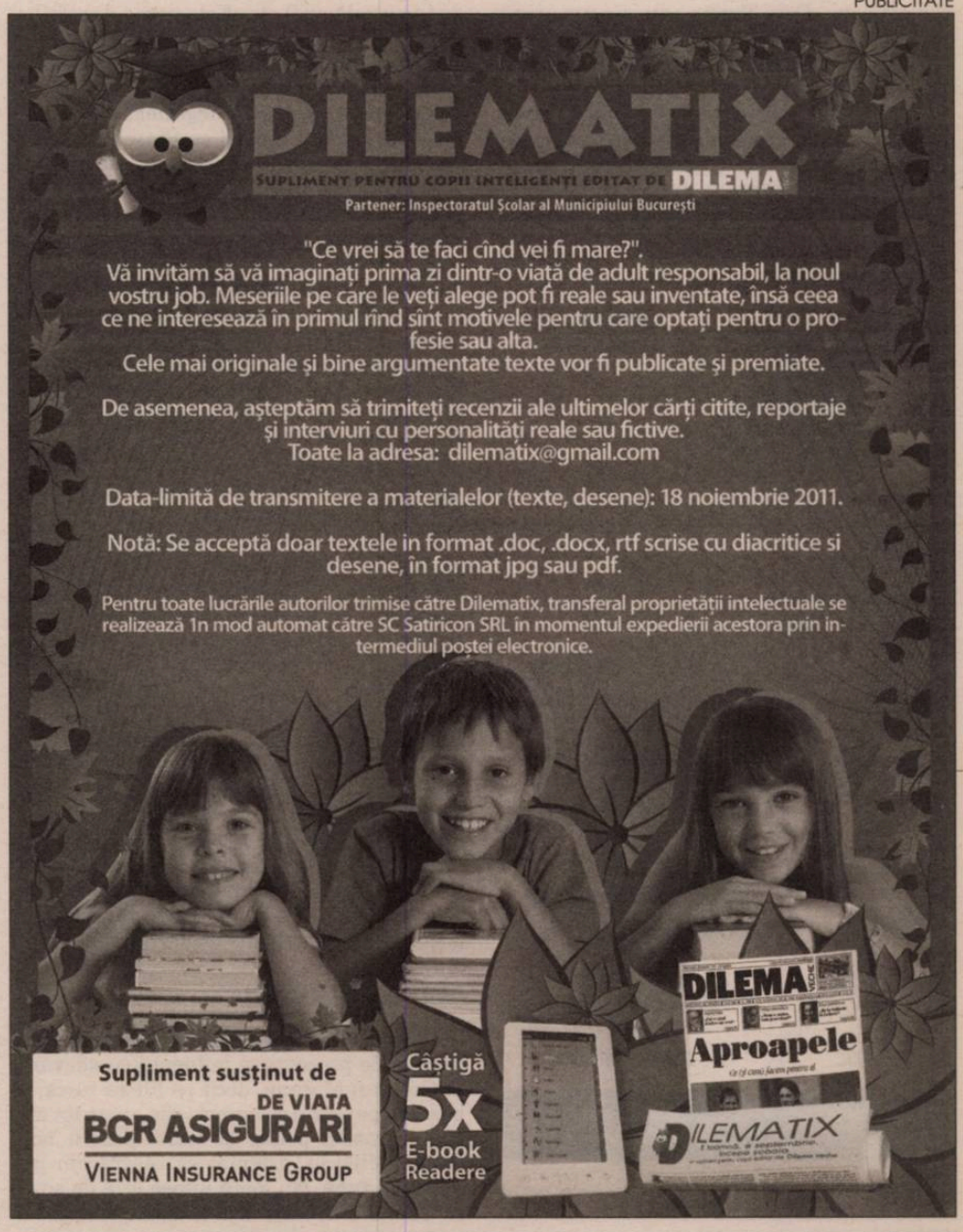

Carmen GAVRILĂ

Turcia ţine în şah UE şi Rusia

Turcia renunţă la diplomaţia discretă de pînă acum un an şi spune cu voce tare UE şi Rusiei că peisajul internaţional s-a schimbat iar regulile se fac, mai nou, şi la Ankara, nu numai în capitalele europene.

© M. Chivu

Turcia pare să se fi săturat să aştepte, etern candidat, la porţile Uniunii Europene, şi, cu o influenţă crescîndă în Orientul Mijlociu, cu o poziţie geostrategică avantajoasă şi aflată în postura de a negocia cu Rusia, simte că poate condiţiona Europa.

Ultimele luni au înregistrat un război al declaraţiilor în spaţiul european. Ciprul a anunţat că va bloca negocierile de aderare a Turciei la Uniunea Europeană, din cauza diferendului privind exploatarea gazelor din Bazinul Levant, al căror control este încă în dispută. Este vorba despre apele aflate între Ciprul grecesc, Turcia, Siria, Liban, Israel, Egipt şi Gaza. Gokhan Bacik, profesor de relaţii internaţionale şi editorialist la ziarul *Zaman*, spune fără ezitare că realitatea politică demonstrează că Ciprul nu are puterea de negociere politică pe care o are Turcia. „Ciprul grecesc nu poate reprezenta o provocare pentru noi, mai ales în zona noastră de influenţă. Dacă sprijinul turc este pierdut, americanii şi europenii nu mai au nimic în Orientul Mijlociu. Ce alternativă există la Turcia, este cumva ONU? Sau forţe seculariste în Orient? Sau poate fi acceptabil ca musulmanilor să li se explice, de către creştini, cum să fie buni musulmani? Nu, n-are nici un sens. Deci Turcia este singura ţară care poate îndeplini şi standardele de occidentalizare şi secularism, şi interesele occidentale."

Nu e prima dată cînd Turcia provoacă Uniunea.

De aceea – consideră Bacik – felia turcă din jocul politic internaţional este mult mai mare decît cea cipriotă greacă. Gokhan Bacik nu crede că, pe termen lung, Ciprul poate contrabalansa greutatea Turciei, iar ţări europene puternice ca Marea Britanie sau Germania vor reacţiona în consecinţă: „De exemplu, valoarea schimburilor comerciale dintre Germania şi Turcia este mai mare decît toată economia cipriotă şi chiar dacă poate urma o oarecare perioadă de îngheţ între Turcia şi UE, după o vreme lucrurile vor fi reluate de unde s-au oprit".

Gokhan Bacik spune că nu sînt şanse ca, în faţa rezistenţei europene, Turcia să îşi schimbe poziţia, decît dacă UE vine cu o agendă alternativă, adică un fel de proces de aderare rapidă sau oricum o schimbare majoră faţă de Turcia. „Cu schimbările din Orientul Mijlociu şi problemele economice ale Europei, Ankara consideră că UE are mai multă nevoie de Turcia decît invers", arată Bacik.

Jocul presiunilor

Reacţia în Europa a căpătat, cel puţin în rîndul comentatorilor, accente furioase de genul „Turcia nu poate să dea ordine, să impună ceva Uniunii, în condiţiile în care Ciprul este stat membru, iar Turcia – stat candidat" –, reacţii pe care Gokhan Bacik le consideră irelevante şi contrare realităţii, oricît de incomodă ar fi ea: „Este vorba despre balanţa de putere, este un joc, o competiţie, e drept că Turcia este stat candidat, dar, după cum vede Turcia lucrurile, ea deţine acum o poziţie avantajoasă în negocierile cu Uniunea. Turcia face asta şi cu Statele Unite, şi chiar dacă are probleme serioase cu Israelul, spre deosebire de trecut, Statele Unite nu reproşează nimic Turciei în legătură cu asta, iar în cazul problemei cu UE şi cu Cipru, mă tem că trebuie să le spun prietenilor europeni că, în clipa de faţă, guvernului turc nu îi pasă prea mult de reacţiile opiniei publice europene", spune profesorul Bacik. Şi dacă totuşi nici una dintre părţi nu cedează, dacă Bruxelles-ul şi statele membre nu vor accepta să amîne preşedinţia cipriotă, ce va însemna pentru Turcia să aplice avertizarea că va îngheţa relaţiile cu Uniunea?

Profesorul şi editorialistul Gokhan Bacik este convins că nu va fi vorba despre o îngheţare a relaţiilor economice, ci de dificultăţi politice pe care Turcia le poate provoca Uniunii. „Cel mai probabil, de exemplu, Turcia nu va permite statelor europene să activeze ca un corp comun în cadrul NATO, nu va permite ca UE să aibă un rol în Libia, nu va accepta nici o acţiune a Uniunii care să presupună participarea Ciprului. Turcia este acum în avantaj şi cred că unele state membre nu vor fi deloc încîntate de piedicile puse de Turcia, care va îngheţa relaţiile UE cu NATO, aşa că ar trebui luat în considerare dacă toate acestea sînt sau nu în favoarea Uniunii." Şi nici nu e prima dată cînd Turcia provoacă Uniunea; de exemplu, de ani de zile Turcia nu deschide porturile sale pentru vasele cipriote.

Neo-otomanism?

Cînd Turcia spune că Europa nu mai are cum să fie prezentă şi influentă cu adevărat în Orientul Mijlociu, decît pe filiera turcă, se bazează pe faptul că numele său apare tot mai des ca model politic şi social pentru noul Orient Mijlociu, aşteptat să răsară din primăvara arabă. Nu toată lumea este de acord că Turcia a devenit deja actorul principal în Orient, dar cert este că în Egipt, care trece prin tranziţia spre ceea ce se speră a fi democraţie, modelul invocat cel mai des este Turcia.

Însă Ankara nu oferă tocmai o formulă politică seculară – afirmă corespondentul diplomatic al MENA (Middle East and North Africa), Mohamed Mostafa, care vede o paralelă între fraţii musulmani egipteni mai moderaţi şi AKP: „Partidul domnului Erdogan, echivalentul Frăţiei Musulmane din Egipt, deţine cam 20% din preferinţele turcilor, dar Constituţia le poate permite să aibă controlul, aşa că şi la noi în Egipt depinde de Constituţie cine va deţine controlul".

Suprapuse pe tensiunile cu UE în chestiunea cipriotă şi în problema mereu amînată a aderării la Uniune, tot mai multe voci în Turcia reclamă presiuni crescute asupra formatorilor de opinie, a presei, a vocilor care exprimă critici ori păreri diferite de linia oficială. Uniunea Europeană a tot insistat, în timp, pe limitarea puterilor armatei şi a sugerat că Turcia, pentru a ajunge membră, are nevoie de schimbări fundamentale de legislaţie, însă laicii, kemaliştii şi neo-kemaliştii turci susţin acum că noua lege fundamentală, modelată de AKP aflat la putere, riscă să cuprindă articole care o vor îndepărta de spiritul secularist european.

Reversul medaliei

Odată micşorată drastic puterea armatei, proces început acum cîţiva ani cu arestări de neconceput înainte, în rîndul generalilor turci, o armată văzută ca gardian al secularismului impus de Atatürk, laicii turci prevăd, cu ton uneori apocaliptic, sfărîmarea revoluţiei seculare începute şi consolidate de părintele Turciei moderne şi lăsate spre păstrare, pe coordonate strict seculare, armatei. Ei reclamă exact opusul a ceea ce susţine premierul Recep Tayyp Erdogan, care repetă, cu fiecare ocazie, că promovează respectarea drepturilor fundamentale şi a pluralismului politic, şi că noua Constituţie va fi construită tocmai pe aceste principii şi va aduce Turcia în rîndul Europei, asta incluzînd limitarea influenţei armatei în politică şi administrarea ţării. Insistenţa pe aderarea la UE, care domina discursul, dar şi acţiunile lui Erdogan şi AKP la începutul anilor 2000, a început să semene mai degrabă a discurs gol, în ultima vreme, spun chiar voci europene, iar premierul-minune al Turciei, personaj charismatic şi fascinant care a salvat economia turcă şi a echilibrat-o, cel mai probabil viitor şef de stat al unei eventuale Turcii republică prezidenţială, îşi atrage tot mai des critici, potrivit cărora, de fapt, ar fi renunţat la ideea de aderare la UE şi ar adopta mai degrabă o filozofie neo-otomană, în baza căreia imensa Turcie se poate descurca foarte bine singură, doar membră NATO, ca sursă de *soft-power*, imperiu mediator şi centru magnetic pentru Orientul Mijlociu şi Asia Centrală.

Ankara pune condiţii şi prietenilor ruşi

Cînd ameninţă, Turcia se şi ţine de cuvînt, chiar cînd este vorba despre Rusia, cea obişnuită cu menajamentele diplomatice europene. Turcia a refuzat să prelungească acordul privind gazele naturale cu Rusia, semnat în 1986 şi care expiră în decembrie anul acesta. Ankara a spus clar că nu îi convine preţul cerut în prezent de ruşi, aşa că Turkish Pipeline Corporation (BOTAŞ), a decis să întrerupă, de anul viitor, achiziţionarea de gaze naturale din Rusia, prin „coridorul vestic", care traversează teritoriile Ucrainei, Republicii Moldova, României şi Bulgariei. Restul combustibilului va fi livrat la timp, la fel ca înainte.

Gazprom, însă, nu a rămas fără replică şi a anunţat că este dispusă, în lipsa unui contract cu BOTAŞ, să le livreze gaze distribuitorilor independenţi din Turcia. „Gazele pentru coridorul de vest sînt cerute de consumatorii industriali şi comerciali turci, sîntem dispuşi să livrăm aceste cantităţi actualilor şi noilor noştri parteneri – companiile particulare, pentru a fi distribuite în continuare consumatorilor finali de pe piaţa din Turcia", a declarat vicepreşedintele Gazprom, Aleksandr Medvedev. Nu este exclus ca varianta aceasta să indispună Ankara, însă nu înseamnă că Turcia ar arde toate punţile cu Rusia, în condiţiile în care apropierea Ankara – Moscova este mai mare decît oricînd în istoria comună.

Rusia a întrecut Germania şi a devenit cel mai mare partener comercial al Turciei, în condiţiile în care schimburile comerciale bilaterale vor depăşi, conform prognozelor, 40 de miliarde de dolari, la sfîrşitul acestui an. În plus, Turcia îşi ia din Rusia 20% din petrol şi 60% din gaze, iar după ce anul acesta au fost eliminate vizele, numărul de turişti ruşi e aşteptat să crească, în condiţiile în care deja aproape 3 milioane de ruşi vizitau Turcia anual. Mai mult, Turcia a eliminat Rusia de pe lista ameninţărilor externe. Balanţa comună este ţinută în echilibru şi de cele 1200 de proiecte finalizate deja în Rusia de constructori turci, proiecte în valoare de 32 de miliarde de dolari. Lucrurile merg şi mai departe în condiţiile în care Rusia şi Turcia au încheiat un acord pentru construirea şi operarea primei centrale nucleare din Turcia, în oraşul Akkuyu. Un consorţiu condus de constructorul de stat rus AtomStroyExport va construi centrala, acoperind toate costurile, adică aproximativ 20 de miliarde de dolari.

***Carmen Gavrilă** este jurnalist la Radio România Actualităţi.*

PUBLICITATE

Pentru doar **212 lei**, abonamentul pe **12 luni** îți oferă:

Descoperă
plăcerile minții
și deliciile simțurilor
cu abonamentul
DILEMA VECHE *

*(fără neplăceri la buzunar)

SĂPTĂMÂNAL
LA TINE ACASĂ

UN PACHET DE CEAI,
CARTE ȘI
MUZICĂ
livrat de
VELLANT
cărturești.ro

ABONAMENT
pe **12 luni = 212 lei**

Campania de abonare se desfășoară
între 1 octombrie și 7 decembrie 2011.
La tragerea la sorți a premiilor participă
doar abonamentele pe 12 luni.
Valoarea totală a premiilor este 99.400 lei

Pentru informații cu privire la modalitățile
de contractare a abonamentelor,
ne puteți contacta la: 0800 800 111 apel netaxabil,
de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau la 0318 200 200
număr cu tarif normal, non stop,
sau pe adresa abonamente@adevarulholding.ro

Pentru abonamentele contractate prin intermediul partenerilor
Adevărul Holding vă rugăm să trimiteți datele de contact
și o copie a documentului de plată.

Șansa
de a asista la un
spectacol autentic chiar la
Scala di Milano*

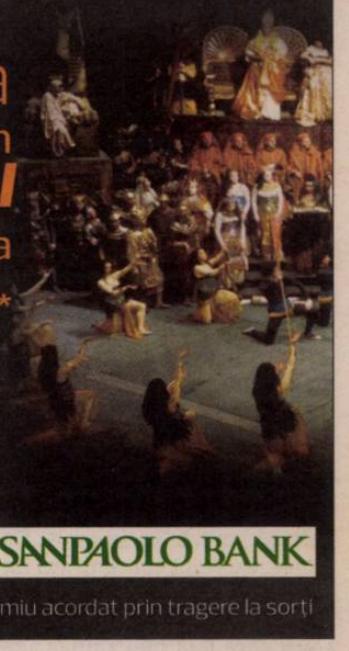

prin INTESA SANPAOLO BANK

*premiu acordat prin tragere la sorți

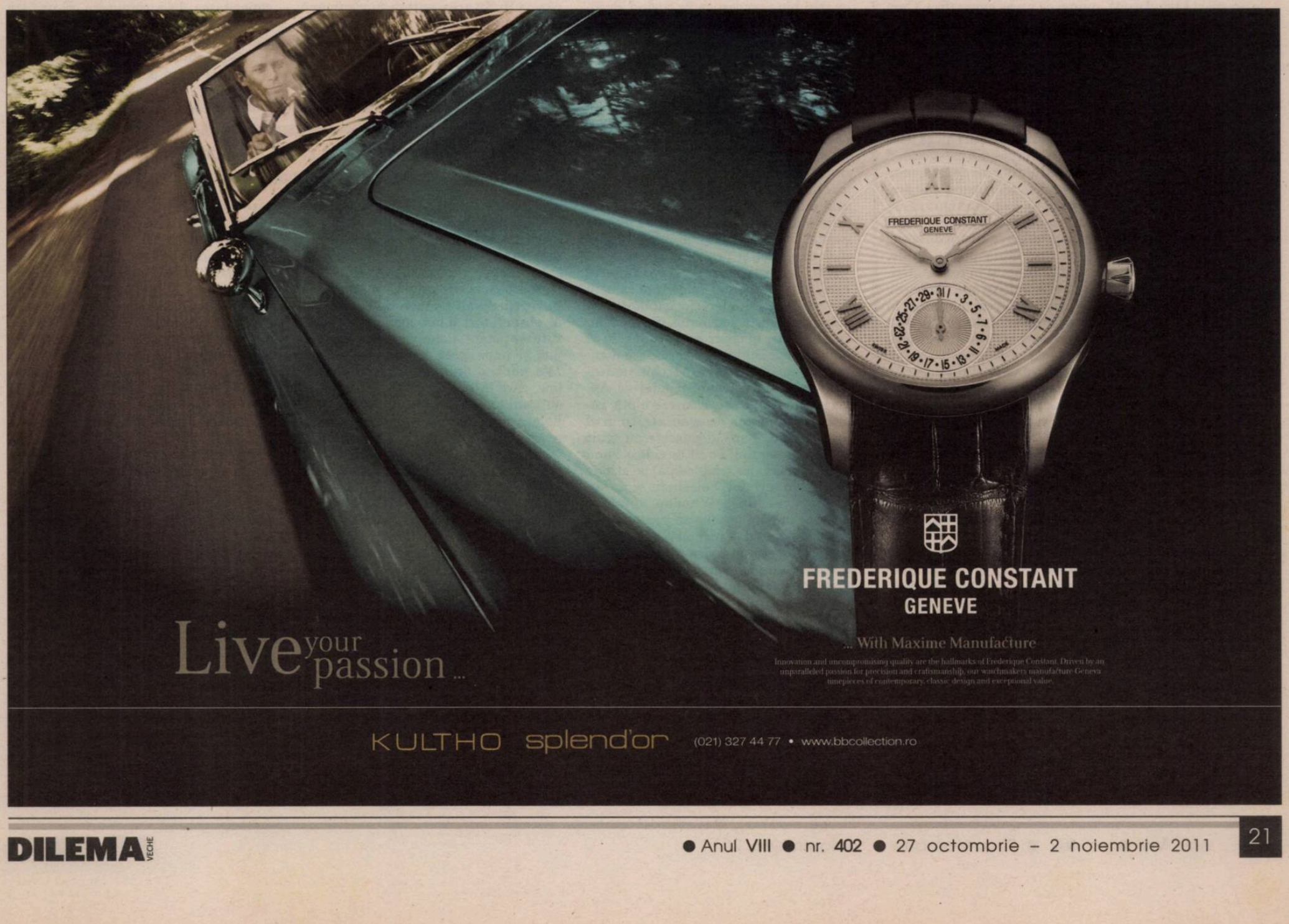

FREDERIQUE CONSTANT
GENEVE

... With Maxime Manufacture

Innovation and uncompromising quality are the hallmarks of Frederique Constant. Driven by an unparalleled passion for precision and craftsmanship, our watchmakers manufacture Geneva timepieces of contemporary, classic design and exceptional value.

Live your passion ...

KULTHO splend'or (021) 327 44 77 • www.bbcollection.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

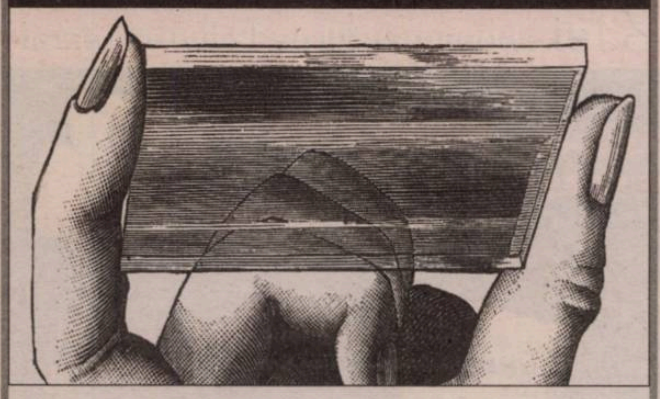

Comentarii

Am nişte prieteni de Facebook foarte faini. În afară de oamenii pe care-i cunosc personal, am acceptat numai cererile de prietenie ale celor la care am văzut niscaiva preocupări culturale sau cu care am gusturi comune în ceea ce priveşte cărţi, muzici sau filme. Prin urmare, comentariile la ceea ce postez pe Facebook sînt de obicei interesante.

Linkul cu articolul meu de data trecută, de la această rubrică, nu a beneficiat de prea multe comentarii, dar fiecare dintre ele e demn de luat în seamă.

De exemplu, rîndurile Ioanei Both, care sintetizează excelent atitudinea telespectatorului de bun-simţ faţă de oferta posturilor noastre: „Cezar, cînd ai vreme să te uiţi atîta? Că eu nu izbutesc decît: 1) să mă uit, mă enervez, mă ridic în primele 5 minute sau 2) să mă uit, plictisesc, adorm în următoarele 10 minute; deci: 3) renunţ *avant d'en goûter...*“ Poate că aşa aş proceda şi eu, dar mă cheamă datoria. Aşa stînd lucrurile, m-am învăţat să caut, să nu renunţ după primele cinci minute, şi uneori căutările îmi sînt răsplătite. Mai găsesc şi lucruri bune.

Liviu Drugă este neiertător cu jurnaliştii de la noi (pe drept cuvînt, aş spune): „Eu zic să reiei cîndva această idee, excelent concentrată în: «Gazetarii se vor considera, totuşi, fericiţi că articolele lor s-au calificat pentru ospăţul celor puternici». Orgoliul incompetenţei e singurul lucru care le-a mai rămas «gazetarilor» mioritici. :)“ Sînt de acord cu Liviu Drugă, numai că nu aş generaliza. Cum spuneam şi mai-nainte, se mai găsesc şi lucruri bune în presa noastră. Rar, dar se mai găsesc.

Adelina Popa se referă la pasajul în care scriam, săptămîna trecută, „nu ştiu de ce caut în continuare filme bune la TVR Cultural, cînd acest post nu mi-a mai oferit de mult aşa ceva“. Comentează Adelina Popa: „De acord cu materialul, mai puţin cu opinia *vis-à-vis* de TVR Cultural. Nu ştiu ce filme sînt, însă partea de ştiri mi se pare de departe cea mai pozitivă şi mai curată din categorie...“ După cum se poate intui şi din titlul rubricii de faţă, ceea ce mă interesează în primul rînd la televizor e cultura. Sub diferite forme. TVR Cultural a fost conceput să-mi ofere cultură – şi o şi face de multe ori. Dar, din cauza bugetului foarte mic sau din nepriceperea unora de acolo, uneori acest post nu este aşa cum mi-ar plăcea să fie. Ştirile de la TVR Cultural sînt în general în regulă. Oricum, nu se compară cu cele de acum cîţiva ani, cînd erau de-a dreptul catastrofale, dar încă mai vezi materiale în care ţi se prezintă ca mare eveniment cultural nu ştiu ce lansare a vreunui grafoman sau nu ştiu ce vernisaj al te miri cui. Cînd ai o asemenea responsabilitate, nu strică un anumit respect pentru valoare şi o punere în paranteză a eventualelor obligaţii şi nepotisme.

Tot legat de TVR Cultural, Cristian Duma îmi atrage atenţia: „Diseară e *Nunta lui Tuya* pe TVR Cultural, mai urmează un Kaurismäki şi *Hotel Rwanda*. Ceva filme ar fi“. E adevărat, duminică seara a fost excelentul film chinezesc cîştigător al Ursului de Aur în 2007, *Nunta lui Tuya*, dar programat destul de tîrziu (la ora 22,10) şi deloc promovat. La fel, nici un autopromo de la TVR Cultural nu mă anunţă că va fi vreun film al lui Aki Kaurismäki. Lucrurile bune trebuie ţinute sub obroc, nu?

La fel se întîmplă şi la Prima TV – un alt post de care mă arătam nemulţumit data trecută. Sîmbătă dimineaţă, am dat peste un interviu de excepţie, făcut de Cristina Ţopescu cu Regele Mihai. Era o reprogramare, e adevărat, dar avînd în vedere apropiata aniversare, ar fi fost cazul să fie difuzat la o oră de maximă audienţă, nu sîmbătă dimineaţă la ora 8, cînd nu se uită mai nimeni. Am căutat pe site-ul Prima TV, să aflu mai multe despre acest interviu. Nu am găsit nimic. Eram anunţat, în schimb, că interviul săptămînii e cu Horia Vîrlan, un domn care îmi zîmbea din poză cu o ridicolă bonetă roşie pe cap.

Anamaria DOBINCIUC

De ce Buffy contează

Oi însorită de toamnă. O apariţie stranie pe ecranul televizorului meu. Un promo pentru *Buffy, spaima vampirilor* pe Diva Universal. Urmat imediat de aplauze şi obligatoriul *tweet* entuziast. Ştiu că nu v-aţi uitat la serial, aşa cum v-am recomandat – din cauza audienţei scăzute, Diva a mutat *Buffy* într-un interval orar imposibil (ora 13,00, cu reluarea de la ora 12,00) –, astfel că insist: *Buffy* merită văzut şi mai ales revăzut. Nu. *Buffy trebuie* (re)văzut. E o vizionare obligatorie pentru oricine are pretenţia că ştie două-trei lucruri despre impactul culturii pop.

Am crescut urmărind *Sailor Moon, Xena, Nikita,* iar *Buffy* era doar o continuare firească a şirului de eroine de pe micul ecran, şir care curînd după aceea s-a împotmolit la *Alias,* o perioadă mult prea îndelungată. Trebuie să recunosc că prima dată cînd am văzut *Buffy,* atît cît mi-a permis PRO TV să văd, nu am înţeles toate implicaţiile şi profunzimea serialului. Vampirii şi monştrii de tot felul erau metafore pentru „monştrii“ adolescenţei şi viaţa grea de liceu, şi... cam atît. La aproximativ zece ani distanţă, am pornit maratonul *Buffy* cu o oarecare doză de scepticism: cum mi-ar putea plăcea acum un serial cu vampiri realizat la sfîrşitul anilor '90?

Nu doar un serial cu vampiri

După un prim sezon scurt şi cu o producţie destul de modestă, serialul se conturează din ce în ce mai bine pentru ca în curînd să întreacă orice aşteptări. Ce trebuie înţeles încă de la început e că *Buffy* nu e doar un serial cu vampiri. În primul rînd, vampirii aceştia nu au prea multe în comun cu cei din ecranizările după romanele lui Anne Rice sau cu cei din *True Blood, Twilight* sau *The Vampire Diaries*. Vampirii din universul *Buffy* nu sînt aristocraţi, nu se îndrăgostesc, nu au principii etice şi în nici un caz nu strălucesc. Aici, vampirii nu sînt nimic mai mult decît nişte monştri care trebuie eliminaţi. Excepţii de la regulă există, fireşte. Angel, vampirul blestemat cu suflet şi prima dragoste a lui Buffy. Iar mai tîrziu Spike, vampirul care, după ce nu mai poate răni oameni din cauza unui microcip implantat de o divizie secretă a armatei, devine aliatul lui Buffy şi chiar amantul ei. În al doilea rînd, Buffy nu e niciodată domnişoara neajutorată care trebuie salvată de vampirul cel mare şi puternic. Angel şi Spike nu o salvează, ci o ajută, poziţia lor fiind una de egalitate. Şi în al treilea rînd, *Buffy* depăşeşte cu mult graniţele genului. Pe cît de ridicol sună titlul (şi mai ales traducerea) pe atît de profund e serialul. Folosindu-se de supranatural, Joss Whedon spune o poveste în care oricine se poate regăsi la un moment dat, tocmai pentru că povestea nu este una despre vampiri, ci una care are în centru trăiri umane, prietenie, familie, alegeri, valori morale, moarte, putere, mai ales putere – cine o are şi cine nu o are.

De ce trebuie văzut

Dar chiar dacă e mai mult decît un serial cu vampiri, de ce ar trebui (re)văzut, întrebaţi? Ei bine:

E iubit de academicieni. S-au scris sute de articole academice despre *Buffy,* iar domeniile sînt diverse: media, studii de gen, filozofie, sociologie, teologie. Cîte alte seriale se pot lăuda cu o asemenea aprobare din partea mediului academic?

E feminist. Înţeleg că pe unii i-ar putea pune pe fugă, dar acesta a fost argumentul care m-a convins pe mine să-l revăd, şi poate îi convinge şi pe alţii. (Speranţa moare ultima, nu?) E bine cunoscut conceptul simplu de la care a pornit Joss Whedon cînd a creat universul Buffy: blonda care e fugărită pe o alee întunecată în fiecare *slasher* nu moare pentru că e capabilă să se apere. Însă o fată care poate elimina monştri datorită unei puteri pe care nu a acumulat-o în timp, ci i s-a oferit, nu înseamnă feminism, iar Joss Whedon ştie asta prea bine. În sezonul şapte, prin Anya avem formulată critica la adresa sistemului patriarhal datorită căruia Buffy are o putere supraumană: „Chiar crezi că eşti mai bună decît noi. Dar noi nu ştim asta. Nu ştim dacă într-adevăr eşti mai bună. Ai venit pe lume cu anumite avantaje, sigur. Asta e moştenirea. Dar nu ai cîştigat puterea. Nu ai muncit pentru asta. Nu ţi-a spus nimeni că meriţi aceste lucruri mai mult decît oricine. Pur şi simplu ţi s-au oferit pe tavă. Aşa că asta nu te face mai bună decît noi, ci doar mai *norocoasă*“. Buffy a reuşit însă să rupă orice legătură cu acel sistem patriarhal. Mai întîi prin revolta împotriva Consiliului de observatori şi mai apoi prin găsirea tuturor potenţialelor vînătoare de vampiri şi împărţirea puterii cu acestea. Mai mult, o avem pe inteligenta Willow, care iniţial nu avea nici o putere supranaturală şi care a devenit o vrăjitoare puternică prin studiu şi prin forţe proprii. Iar personajele masculine se încadrează şi ele într-o viziune feministă – sînt capabile de empatie, nu le e frică de emoţii şi prezintă o masculinitate variată, departe de stereotipuri care se învîrt în jurul forţei şi a violenţei.

Academicienii îi iubesc pe vampiri.

Tematica LGBTQ. După ce vîrcolacul şi iubitul lui Willow, Oz, părăseşte oraşul, Willow se îndrăgosteşte de Tara, şi ea interesată de magie. Spre deosebire de multe alte seriale, Willow rămîne cu fata; nu se întoarce la fostul iubit cînd acesta revine. În contextul în care majoritatea reprezentărilor LGBTQ de pe micul ecran oferă o falsă vizibilitate, de multe ori nefiind nimic altceva decît încercări insultătoare de a atinge o cotă, relaţia dintre Willow şi Tara, mai ales pentru cca 2000, e una exemplară – nu e ceva în background, se vorbeşte despre ea şi îi observăm evoluţia. Iar sfîrşitul tragic al relaţiei nu e folosit de scenarişti ca pretext pentru a o face pe Willow să se întoarcă la relaţiile cu bărbaţi. Willow e gay şi rămîne gay pînă la sfîrşitul serialului.

Episoadele cult. Bineînţeles, fiecare are episoadele sale preferate, însă sînt cîteva care sînt mai relevante decît altele şi care au rămas mai bine imprimate în memoria colectivă. Să le luăm în ordine cronologică. În *Earshot* (sezonul trei, episodul 18), Buffy poate auzi gîndurile tuturor şi astfel află că cineva plănuieşte o ucidere în masă a colegilor săi de liceu. Episodul e relevant în contextul violenţelor din şcolile americane, difuzarea sa fiind împinsă la cîteva luni după atacul de la Columbine. *Hush* (sezonul patru, episodul 10) are în centru comunicarea, sau mai bine zis incapacitatea de a comunica. E printre cele mai înfricoşătoare episoade şi e dovada că lui Joss Whedon nu-i este teamă să-şi asume riscuri de ordin creativ – cea mai mare parte a episodului nu are dialog. *The Body* (sezonul cinci, episodul 16) e cel mai puţin supranatural episod. Pînă acum, Buffy şi prietenii ei s-au confruntat zi de zi cu moartea, însă niciodată în formă naturală. De notat e că muzica lipseşte, ceea ce accentuează şi mai mult greutatea momentului. *Once More, With Feeling* (sezonul şase, episodul 7) e un musical executat impecabil, cu melodii vesele, dar care nu reuşesc să ascundă tensiunea crescîndă dintre personaje, ca urmare a sacrificiului lui Buffy la sfîrşitul sezonului cinci şi a readucerii ei la viaţă prin puterile lui Willow. De asemenea, acest episod vine să anunţe proiectul online al lui Whedon, *Dr. Horrible's Sing-Along Blog*. *Normal Again* (sezonul şase, episodul 17) merită reţinut pentru că introduce o ipoteză curioasă: dacă întregul univers populat de forţe supranaturale e doar creaţia schizofrenică a unei Buffy închise într-un spital de psihiatrie?

Buffy a fost şi încă e un serial curajos şi inovator. *Buffy* e una dintre cele mai bune dovezi ale faptului că televiziunea îşi poate îndeplini cu succes funcţia de povestitor. *Buffy* e serialul care mă face să exclam: *de asta* îmi place televiziunea!

***Anamaria Dobinciuc** este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

La Nana: aproape ca la mama (acasă...)

– interviu cu Anca Miralena NEDELCIU –

În ultimul timp, plimbîndu-mă prin Bucureşti, descopăr tot mai multe bistrouri – mici, cochete, intime. O singură încăpere, unu-doi angajaţi, mîncare mai simplă, dar mai naturală, preţuri ceva mai mici. Să fie acesta noul trend (unul dintre noile trenduri) culinare din oraş? Nana e unul dintre ele, dar nu la fel ca celelalte...

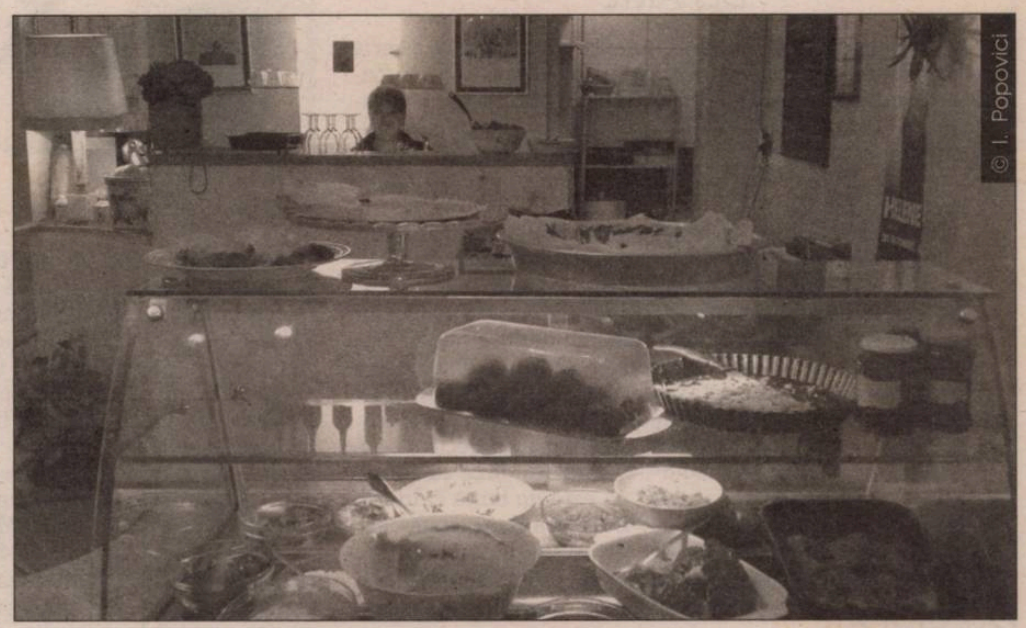
© I. Popovici

Povestea Miralenei

Să vă prezentaţi...

Numele meu este ***Anca Miralena Nedelciu.*** Sînt soţia lui Mircea Nedelciu. Numele îmi vine din *Cocoşul negru* de Victor Eftimiu. Sora mai mare a mamei era foarte pasionată de citit. A zis că dacă va avea o fată, o să-i spună aşa, şi, dacă nu, o să boteze pe altcineva Miralena. Prietenii îmi spun Mira.

Cum v-aţi cunoscut cu scriitorul Mircea Nedelciu?

Am fost colegi la ONT Carpaţi, acolo ne-am cunoscut. Eu am lucrat la Prestări servicii, el era ghid de limbă franceză. Asta se întîmpla pe 10 august 1980. Pe 10 octombrie, în acelaşi an, ne-am căsătorit. Din păcate, el s-a stins acum 12 ani de o boală care nu l-a iertat, deşi s-a făcut tot posibilul să fie salvat, de către prieteni, colegi de breaslă... Avem doi copii, un băiat şi o fată. Băiatul e deja căsătorit, are 30 de ani, fata are 23 de ani. Amîndoi au terminat facultatea, băiatul ASE-ul, şi fata Literele. Partea de turism.

De unde ideea să deschideţi un bistro?

În momentul în care m-am căsătorit, eu aveam rude în străinătate, mama mea fiind macedoneancă: toţi fraţii şi rudele ei s-au reîntors, şi-au făcut repatriere în Grecia, şi de acolo în SUA. Şeful meu de la ONT mi-a recomandat să-mi dau demisia. În '83.

Mircea a stat şi el o perioadă pe tuşă, şi de abia în '84-'85 a intrat, ca librar, la Cartea Românească. Apoi a administrat casele Uniunii, a fost secretarul Uniunii Scriitorilor. El a creat Euromedia, societatea de import şi distribuţie de presă franţuzească. Şi apoi de carte. Am lucrat acolo cît a fost bolnav. Din mers am învăţat cum să fac tot managementul acestei societăţi. După moartea lui, a trebuit să înfiinţez o societate românească, tot cu import şi distribuţie de carte. Prin 2009, cînd această aşa-zisă criză ne-a lovit pe toţi, am fost nevoită să renunţ la ea.

Şi atunci m-am tot gîndit ce să mai fac, mai ales că nici vîrsta nu-mi prea permitea să mă mai angajez undeva. Aşa că am început s-o pisez pe verişoara mea ***Nana Dumitrescu,*** fata pictorului Ion Pacea, să facem ceva cu mîncare. La început, am vrut să producem şi să vindem, pur şi simplu, covrigi, apoi gogoşi, după care am zis să facem un mic bistro. O jumătate de an ne-am tot gîndit cum e mai bine: dacă nu reuşim... vedeam că alţii închideau... Pînă la urmă, ne-am decis să facem un bistro cu mîncare gătită.

Mitul Nana

Sînteţi o bună bucătăreasă?

Bunica Nanei a fost o foarte bună bucătăreasă. Noi, cînd eram copii, eram foarte miraţi cum bunica ei, care era bolnavă de diabet, făcea nişte mîncăruri de te lingeai pe degete. Cum de le făcea fără să le guste, fără să pună gura pe ele? Cum de putea să le nimerească?

Nana a moştenit acest talent. Ne-am sfătuit cu băiatul meu, care şi-a dat masteratul în management. El ne-a zis: „De ce nu începeţi voi cu nişte sendvişuri, cum am văzut la Timişoara, cu lapte, plăcinte macedonene, prăjituri de casă şi salată?“... Şi aşa am pornit, dar, după un timp, oamenii care veneau să mănînce aici au început să ne întrebe: „Da' o supă caldă nu faceţi?“.

Şi atunci am zis: Hai să facem mîncare gătită. Am început cu puţin. Şi de la puţin am ajuns departe: deja avem contracte de catering, avem clienţii nostri formaţi, sîntem cunoscuţi fără să ne fi făcut reclamă.

Ce tip de mîncare gătiţi?

Nana, care îşi ţine silueta de cînd o ştiu eu, deşi a adus pe lume patru fete, este cu mîncarea mai dietetică, cu multe legume. Plus, călătorind foarte mult, a fost foarte curioasă la bucătăriile din ţările prin care a trecut: dacă i-a plăcut o mîncare, a luat reţeta, s-a documentat foarte mult... A zis: „Hai să începem cu astea: lucruri mai speciale, dar cu gust“.

Am impus reţetele noastre. Am zis că nu trebuie nici un moment să greşim reţeta. Să spunem lasă, că merge şi aşa. De asemenea, ne-am propus să nu folosim nimic conservat sau cu conservant.

Creme, plăcinte şi cheesecake

Cîteva exemple concrete, de mîncăruri...

Creme de conopidă, broccoli, dovleac, ciuperci... În creme nu punem nimic, decît legume, pe care le mixăm, şi un pic de ulei de măsline. Facem şi borşurile, şi supele clasice. Borş de perişoare... Ciorbă *à la* grec. Supă cu găluşte. Cu legume. De fasole, de linte... Mîncarea pe care o mîncam şi noi cînd eram copii. Sigur, cele de broccoli sau conopidă nu erau, dar, de pildă, ştiu că mama făcea cremă de cartofi...

Plăcintele sînt de bază: plăcintă cu spanac şi dobrogeană. Cu trei feluri de brînză: sărată, dulce şi caşcaval. Plăcinta cu spanac e şi ea cu brînză înăuntru. E cu spanac adevărat. Brînza e de capră sau de oaie şi o luăm de la macedonenii din jurul Constanţei. Nana are foarte multe rude acolo. Şi tatăl, şi mama ei erau macedoneni. Plăcintele astea sînt macedonene.

La felul doi, facem sărmăluţe. Legume la cuptor cu ulei de măsline. Legume pe grătar. Facem aici un sos roşu cu puţin ulei de măsline şi cu usturoi şi, evident, roşii. Mîncare de fasole, terină de fasole cu brînză. Terina conţine brînză, fasole verde, ulei de măsline, puse la cuptor. Ea se întăreşte, devine ca un fel de plăcintă.

Tocăniţă de pui, piept de pui, şniţel, cartofi la cuptor cu rozmarin, piure cu ulei de măsline şi cu mentă, praz cu măsline, musaca de legume şi cu o carne specială luată de la arabi, de oaie, condimentată. Mai gătim viţel înăbuşit, piept de curcan cu ierburi aromate, la cuptor...

Folosiţi în mod special anumite condimente?

© I. Popovici

> *„Niciodată să nu te sperii de concurenţă!“.*

Nana e cea care alege condimentele. Merge foarte mult pe ardei iute, pe usturoi şi pe ierburi aromate. Merge pe picant, dar pe un picant uşor.

Am uitat de deserturi şi băuturi...

Cheesecake-ul e piesa noastră de rezistenţă, se fac cîte două-trei pe zi şi nu mai rămîne nimic. Prăjitură cu vişine, ştrudel cu mere şi prune, chec negru, de ciocolată. Deliciu de brînză, făcut de una dintre bucătărese, nu-i ştiu secretul. Prăjitură cu mere, cu pere, tort de mere, caramelizat pe deasupra, tort de bezea, cu nucă şi ciocolată. Parfé-uri făcute de noi, pe timpul verii.

Facem socată. Nu ştiam nici eu, nici Nana. Am învăţat, şi acum se caută. *Fresh* de portocale, de mere, limonadă. Bere. Avem şi vin, dar nu ne-am axat pe băuturi în mod special.

Dvs. personal ce gătiţi?

Eu fac clătite, budincă de clătite. Nu sînt o bucătăreasă extraordinară. Mai gătesc gulaş de carne de pui şi de vită. Le spun bucătăreselor cum să facă găluştele, să fie cît mai pufoase. Fac carnea tocată, compoziţia pentru ardei, şi se pare că are succes. Nu o fac foarte piperată.

Utilitare...

Ce preţuri au produsele dv?

Preţuri avem de la 3 lei – mămăliga şi pîinea, pînă la somon – 18 lei. În rest, sînt între. Mergem pe preţuri moderate. Am căutat să procurăm legumele, fructele, ouăle direct de la producători. Nana îi avea: unii sînt prin Constanţa, alţii prin Radu Vodă, înspre Călăraşi. Plus că ea chiar are o livadă a ei, cu mere, pere.

Nu folosim produse Bio. M-a pus una dintre fetele Nanei să folosesc făina Bio pentru clătite, şi nu a fost ce trebuie, s-a umflat...

Cine vă sînt clienţii?

Clienţii sînt de la firmele din jur, Romtelecom-ul, băncile, studenţii, chiar şi elevi de şcoală. De la firme de asigurări. Facem şi catering. Avem un contract cu Castel Film.

Spaţiul pe care îl aveţi nu e foarte mare...

Avem o singură încăpere. Jos sînt bucătăria şi grupul sanitar. Am cumpărat aparatură profesionistă şi am angajat două bucătărese cu patalama la mînă.

Sala e mică. Cateringul e baza, dar e destul de obositor, trebuie să faci cantităţi mult mai mari, trebuie angajat personal. Aşa că, de vreo trei zile, am separat bucătăriile.

Cînd am venit aici, era o mizerie îngrozitoare. Jos erau jocuri electronice, parcă „păcănele“ le spunea. Fata Nanei, care a făcut Scenografia, a decorat locul cum îl vedeţi acum. L-a vopsit în verde şi a pus ramele pe pereţi. Candelabrul ni l-a adus o prietenă din Belgia.

De cînd sînteţi aici?

De un an şi ceva. Chiria e OK. Mai scumpă e mîncarea. Ingredientele sînt mai scumpe. Acum, vara, că a fost şi un an mai bun pentru recolte, a fost mai convenabil. Cu toate astea, noi menţinem preţurile mici.

Vă e frică de concurenţă?

Ştiu că mai sînt şi alte bistrouri de acelaşi fel. Nu contează. Am învăţat ceva de la Mircea. Mi-a spus: „Niciodată să nu te sperii de concurenţă!“. Şi asta mi-a intrat mie în cap.

Plănuiţi să vă extindeţi?

Ni s-a propus să ne extindem. Nouă, pentru un an şi ceva, ne-a mers bine, e suficient. Restaurantele mari am înţeles că nu mai sînt aşa de căutate, lumea deja se restrînge... Mîncarea e peste tot aceeaşi, doar preţurile mai mari...

Vă propuneţi să schimbaţi ceva?

Pe viitor vrem să facem carduri de fidelitate. Unii ne-au cerut şi abonamente... E mai greu să faci un meniu fix, majoritatea vor din toate... În general rămînem axaţi pe cei din jur, nu ne extindem...

Cum aude lumea de dvs.?

Vorba s-a dus din gură-n gură. Atunci cînd vin, vin toţi deodată, parcă apasă cineva pe buton.

a consemnat Iaromira POPOVICI

A FOST O ZI DE BUNĂ CALITATE PENTRU SINGURUL OM DIN LUME CARE SE ÎNVECINEAZĂ DEPARTE

■ Din ciclul „Anticamera gîndirii“. Victor Ponta a scris pe blogul propriu, după o întîlnire cu Jose Luis Rodrigo Zapatero, premierul spaniol (în limba spaniolă, *zapatero* = cizmar): „A fost o zi remarcabilă pentru mine. Cu spiritul autocritic de care nu mă pot debarasa, m-am gîndit: ce marinar avem noi şi ce Cizmar extraordinar au avut ei! Mare diferenţă!“. (**M. V.**)

■ *Evenimentul zilei* scrie despre arestarea unui student din Timişoara pentru vînzare de marijuana. Să citim acest fragment *(Evz,* 14 octombrie): „L-au urmărit insistent şi chiar i-au trimis, drept clienţi, investigatori sub acoperire care au cumpărat droguri de la el în mai multe rînduri. Potrivit acestora, studentul nu se sfia să vîndă marijuana chiar pe holurile Universităţii de Vest. Cerea 50-60 de lei pentru o doză. După ce marijuana a fost analizată şi s-a stabilit că este de bună calitate, poliţiştii au decis să acţioneze şi să îl salte pe dealer“. Nu înţeleg faza cu „după ce a fost analizată şi s-a stabilit că este de bună calitate, au decis să îl salte“. Cum adică? Dacă era de proastă calitate era permis? Marijuana este pe invers decît produsele legale? La alea te arestează dacă le faci prost, la marijuana te arestează doar dacă iese bine? *Evz,* rog clarificaţi chestiunea! (**C. G.**)

■ Duminică, prînz, vînzoleală mare în piaţă. În agitaţia aceea, un bărbat cu o sticlă de lichid roşu în mînă perora: „Eu sînt singurul om din lume care în viaţa lui splendidă s-a ghidat doar după Neckermann şi după cărţi“. (**A. M. S.**)

■ Ce nume poate fi mai potrivit pentru un second-hand decît „Optimist“? Mai ales cînd se învecinează, în mod absurd, cu strada Plutaşilor? (**I. P.**)

■ În 50 de ani, Marea Moartă va seca complet. Pentru a o păstra în viaţă, oamenii de ştiinţă din Israel, Palestina şi Iordania dezvoltă acum proiectul unui canal care să aducă din Marea Roşie 1,1 miliarde de metri cubi de apă. Păcat că Marea Neagră e aşa departe. Ar fi putut dona şi ea nişte apă pentru ceea ce ar fi putut primi numele de Marea Moartă cu Roşu şi Negru. (**M. C.**)

SĂ ÎNŢELEGEM CĂ TOAMNA DEVINE SUAVĂ? ÎN CENTRUL EI (SUB UN SPIRIT TÎRZIU) SE GĂSESC ÎNTREBĂRILE PE CARE LE MÎNCĂM?

■ O reclamă într-un pliant al unui hipermarket: „Cu Adria Cola şi Adria Portocale toamna este mai bogată!“. Să înţelegem că toamna se coc portocalele şi e belşug de cola? (**A. P.**)

■ Din ştirile care aleargă – fără semn de exclamaţie sau întrebare – pe burtierele televiziunii: „FMI : China poate salva Europa şi Statele Unite“. Lumea devine din ce în ce mai concisă. (**R. C.**)

■ Lucrurile nu sînt total pierdute. Urcînd în taxi într-o seară ploioasă, am fost învăluită de o muzică suavă de chitară – taximetristul meu asculta Radio România Muzical. Şi, la finalul cursei, mi-a urat un gingaş „Somn uşor!“. (**P. M.**)

■ „Federico Fellini era un geniu absolut, dar *La Dolce Vita* nu e un film mare. Nebunia scenei de la Fontana di Trevi, ea l-a făcut celebru, şi acolo, în centrul ei, eram eu...“. La 80 de ani, Anita Ekberg rămîne, cum se zice, grandioasă. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

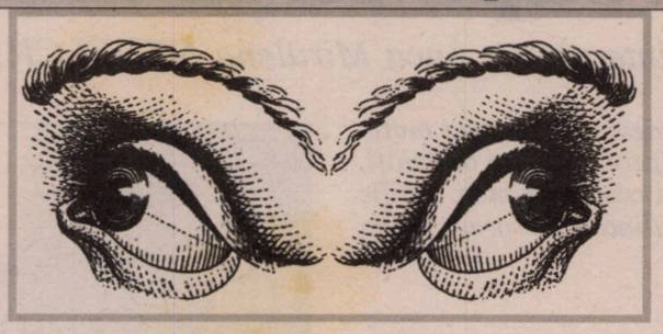

■ Sub un articol de pe HotNews în care se spunea că, în zilele cînd au prezentat şi dezbătut ore în şir accidentul în care a fost implicat Şerban Huidu, posturile Realitatea TV şi Antena 3 au avut audienţe modice, apărea următoarea reclamă: „Audi ieftine“. (**A. M.**)

■ Cînd am vrut să cumpăr şi un cap de peşte de la o pescărie din Piaţa Drumul Taberei, arătînd spre grămada proaspăt adusă şi rugînd-o pe „doamna“ din spatele tejghelei să-mi dea, alături de şalăul deja comandat, şi „un cap“, vînzătoarea mi-a răspuns: „În gură?!“. Era, evident, „un spirit de glumă“... (**P. M.**)

■ Stau şi mă întreb dacă îl ascultă cineva pe Radu Banciu, noaptea tîrziu şi dimineaţa în reluare, înşirînd mizerii şi demenţe pure, făcîndu-i pe unele şi pe alţii babe sau ţigani, împroşcînd „gospodine deghizate în antrenori de baschet“, în fine, avertizîndu-ne că vom muri cu toţii de mîna lui Şerban Huidu şi făcînd expertize auto, deşi nu are nici măcar permis de conducere. Chiar dacă nu e nimeni de partea cealaltă a ecranului, cum pare, dacă nu-l ascultă decît propriul producător şi cei doi operatori de serviciu, poate ar fi cazul ca postul B1 TV să-i asigure dlui Banciu accesul la un psiholog sau un psihiatru. Mai ales de cînd controlul psihologic anual, pentru meseriile de risc, este obligatoriu. (**S. S.**)

■ „Pericolul din frigider: locul în care se găsesc 8000 de bacterii pe centimetru pătrat“ – titrează mediafax.ro. Vă mai este foame? (**M. M.**)

■ Dintre întrebările recensămîntului: „Cine este capul familiei?“. Adică cine aduce bani în casă, cine plăteşte ratele la bancă etc. În urma răspunsurilor s-ar putea trage concluzia că familia modernă a devenit, spre deosebire de cea tradiţională, un soi de monstru cu două capete. Mai bine era stabilit capul familiei nu după criteriul financiar, ci după cine deţine puterea asupra telecomenzii de televizor. (**S. G.**)

■ O scurtă trecere în revistă a numelor mezelurilor pe care le mîncăm: Cris-Tim, Marex, Aldis, Diavist, Caroli, Sergiana, Pinochio (ăsta nu era cu prelucrarea lemnului?!) etc. Nici unul dintre aceste nume nu te îmbie, nu-ţi inspiră lebăr şi şorici. E adevărat, nimeni nu susţine că, pe lîngă polifosfaţi şi antioxidanţi, mezelurile ar mai conţine şi carne, aşa că din punctul meu de vedere se pot numi oricum, în orice prezentare. Ce-aţi zice de parizerul de băut Activia? E prea ca la ţară? (**A. P.**)

HMMM, NIMIC NOU SAU CU SERTARE PARTICIPANTE

■ Citesc, într-un cotidian, că „Un bărbat a tras cu arma în scopuri personale“. Hmmm. Personal, sînt pacifist. Tot personal am o întrebare: poţi să tragi cu arma şi-n scopuri nepersonale? (**M. M.**)

■ Anti-tratament pentru astenia de toamnă: „Asta e singura mea temere: că totul s-a întîmplat deja; nimic extraordinar sau nou sau interesant nu se va mai întîmpla vreodată de-acum încolo“. E a lui J.G. Ballard. Mai am şi altele, dacă vreţi. (**L. V.**)

■ Actorul Larry Hagman a fost diagnosticat cu cancer. Vi l-aţi fi imaginat pe J.R. bolnav?! (**M. C.**)

■ Două genţi pe un raft, rufărie în sertare, nişte rochii pe umeraşe, într-un dulap: astea-s vise? După mintea mea, parcă n-ar fi, însă reclama dintr-o staţie de metrou (la dulapul de haine PAX MALM) zice altfel: „Aşa nu renunţi la visele tale, doar le organizezi mai bine“. (**D. S.**)

■ Programme for International Student Assessment (www.pisa.oecd.org) a publicat recent un top al ţărilor în funcţie de nivelul de cunoştinţe de matematică al studenţilor. România se află pe locul 48 dintr-un total de 65 de ţări participante la program, doar deasupra unor ţări precum Kazahstan, Muntenegru, Albania, Columbia, Panama sau Kîrgîzstan. Pînă şi studenţii din Trinidad & Tobago sînt mai buni la matematici decît cei români. Cum, nu eram noi ăia care produceam olimpici la matematică pe bandă rulantă!? (**M. C.**)

PUBLICITATE

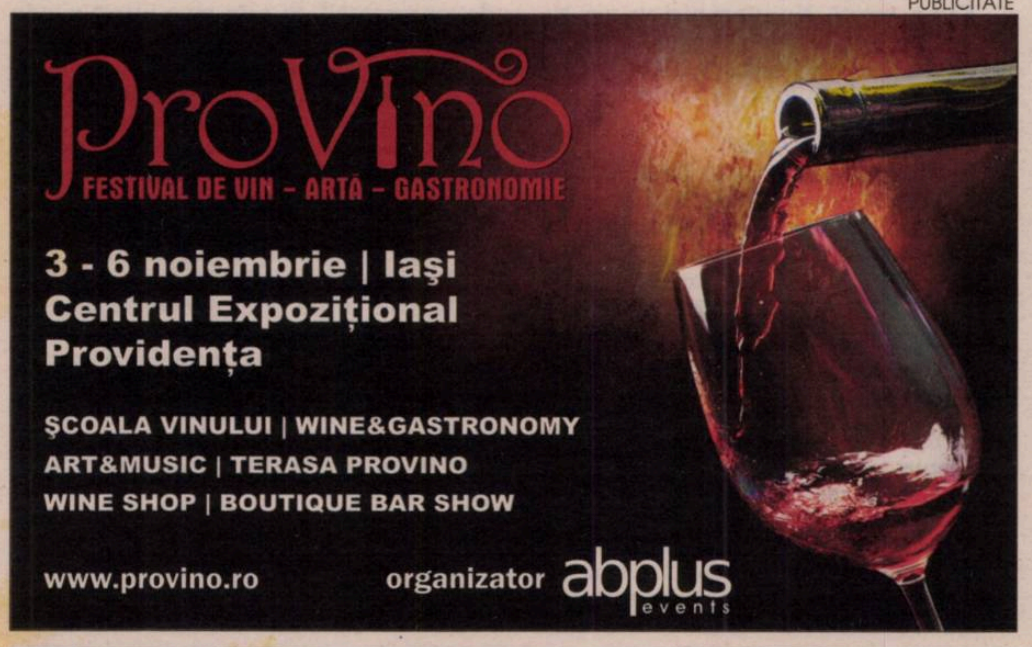

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 403 ■ 3-9 noiembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

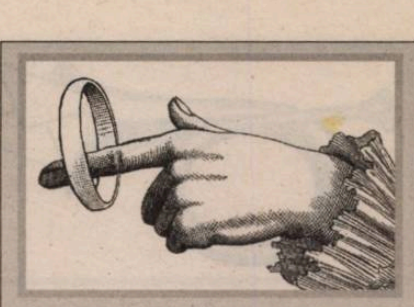

Selma IUSUF

legende **urbane** 11

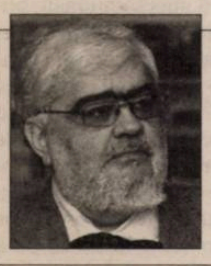

ANDREI PLEŞU

„O veste bună“

pagina 3

OVIDIU NAHOI

„Se rupe Europa?“

pagina 5

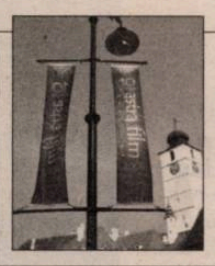

Astra Film Festival 2011

pagina 23

Pot statele să falimenteze?

Deficitul şi datoria

„Nu-mi fac griji pentru deficit, e destul de mare să aibă singur grijă de el.“

RONALD REAGAN

5 948489 140600 44

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

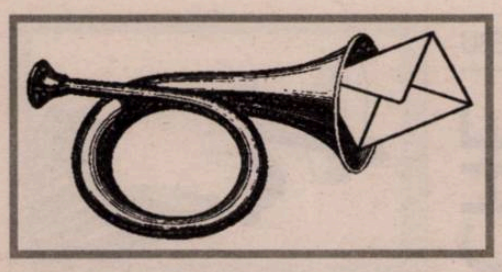

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Marius Chivu

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Provincialilor, sînteţi ca şi morţi!“

Provincia nu doarme

Nu are importanţă cum şi cît se vede Provincia la televizor, fiindcă, din această perspectivă, nici Capitala nu se simte prea bine. Imaginea Bucureştiului, aşa cum ne-o livrează televiziunile, este una formată din multă zarvă şi prea puţină substanţă, din multă ţigăneală şi prea puţină civilitate exemplară, din multe întîmplări şi prea puţine evenimente. Cetăţeanului de provincie sau de Bucureşti nu-i rămîne decît să-şi ducă viaţa într-un plan neinteresant pentru televiziuni şi să se roage să nu i se întîmple nimic demn de asemenea interes.

Pe de altă parte, există televiziuni locale a căror capacitate de a absorbi realitatea cu miez a comunităţilor lor poate da lecţii, deseori, televiziunilor centrale.

adăugat de Ileana Donisa
la data de 24 octombrie 2011

NR. 400

Articolul lui Adrian Cioroianu, „A fi ţigan, a fi ţăran“

Decît nişte ţărani

Utilizarea chiar şi acum a cuvîntului „ţăran“ în sens peiorativ demonstrează (dacă mai era nevoie) incapacitatea unor semeni de-ai noştri de a accepta axioma: „Un om = Un om“, indiferent de locul unde s-a născut, vieţuieşte sau îşi desfăşoară activitatea. Acum (prea) mulţi ani, în timpul copilăriei mele petrecute în Banat, se vorbea – mai în glumă, mai în serios – despre o clasificare *sui generis* a oamenilor, şi anume în:

■ *pauri* (din germ. *Bauer* = ţăran) – reprezentînd talpa ţării, coloana ei vertebrală, ultimii din partea de la subsol a lanţului trofic, neciopliţi, bădărani şi mojici, închistaţi şi carapacizaţi – într-un cuvînt, gloata (de manevră), trăitori la sat, necunoscînd altceva mai bun şi (relativ) mulţumiţi de propria lor condiţie;

■ *peyzanii* (din fr. *paysan)* erau paurii ajunşi la oraş, care şi-au curăţat bălegarul dintre degetele de la picioare şi mămăliga dintre dinţi. Ciudat, dar prima lor reacţie era adeseori să se desolidarizeze de mediul de proveniență (recte – paurii!) şi să-şi trateze rubedeniile mai puţin norocoase cu superioritate şi condescendenţă;

■ *jme* (de la jmecher – din germ. *Schmecker)* sînt cei ce şi-au depăşit condiţia de ţărani, reprezintă prima generaţie încălţată, care se simt în oraş ca păduchele în blana mioarei – aşa că nu pot privi decît cu dispreţ pigmeii de pauri şi peyzani, mai puţin adaptaţi, care mişună şi ei pe acolo şi-şi caută un loc sub soare;

■ *trriplu-jme* – care reprezintă crema, *nec plus ultra* în materie de adaptabilitate, fiind descurcăreţi prin definiţie. Sînt de obicei orăşeni din tată-n fiu, care le fac şi le desfac pe toate şi pentru care celelalte categorii cu care coexistă nici nu (prea) există.

Atenţie însă, *triplu-jme* nu erau intelectuali, apropiindu-se mai mult de definiţia actualilor moguli sau caizi ai interlopilor din recenta noastră istorie.

Zecile de ani care au trecut însă de la apariţia acestei împărţeli *ad-hoc* a concetăţenilor nu par să fi produs modificări substanţiale în modul oamenilor (noi???) de a-i percepe în mod diferit pe semenii de la ţară. Tot mai tindem, din păcate, să uităm că *toţi,* vrem-nu vrem, tot de la ţară ne tragem – indiferent cu cîte generaţii în urmă ni s-au mutat moşii şi strămoşii la oraş. Şi tot la ţară mai găseşti şi acum oameni de o deosebită curăţenie sufletească şi de un rar bun-simţ, dotaţi cu o inteligenţă nativă, care îi fac de ruşine pe aşa-zişii orăşeni, care-i privesc de sus.

Este însă adevărat că în emisiunile TV face mai mult rating badea X – cherchelit atît cît îi şade bărbatului bine şi filmat în preajma bufetului – decît badea Y, filmat cînd se culca (în patul propriu) , după o istovitoare zi de muncă la cîmp.

Aşa că n-ar fi totuşi rău să ne amintim, măcar din cînd în cînd, că „a fi domn e-o întîmplare, dar a fi *om* e lucru mare!“.

Peter SZUEGYI
peter.szuegyi@yahoo.com

NR. 401

Articolul lui Andrei Pleşu, „Despre compasiune“

Inamic vopsit?

Omenesc şi creştinesc este apelul la compasiune al domnului Andrei Pleşu în cazul Huidu. Onorabilă şi elegantă atitudinea domniei sale de a se delimita de haita hienelor de presă. E desigur greu să arunci piatra, întotdeauna, şi în special cînd e vorba de unul aflat cam în aceeaşi tabără cu tine în războiul rece social în care trăim. Cum să acuzi pe unul care a căzut într-o capcană pe care puţini dintre noi am reuşit s-o identificăm şi să o evităm – tentaţia de a conduce imprudent, mînat de macismul balcano-răsăritean, abil exploatat de o industrie nesătulă şi nemiloasă, cea auto (nu întîmplător societăţile avansate se îndreaptă încet spre transportul în comun şi bicicletă). Sigur că închisoarea nu repară nimic, distrugerea unei vieţi nu le aduce înapoi pe cele pierdute, şi pedeapsa conştiinţei încărcate a fost deja dată.

Sînt totuşi două motive care, pe de-o parte, justifică interesul faţă de situaţie şi, pe de alta, dăunează grav simpatiei pentru cel implicat.

Întîi, e circumstanţa tehnică. De cîte ori conducem în afara oraşului întîlnim, venind din sens opus, şoferul care depăşeşte „la limită“. Eventual bazîndu-se pe o maşină robustă. Frînăm ca să-l evităm, în timp ce ne năpădesc frica de moarte, furia faţă de agresor, sentimentul că frîiele propriului destin ne-au scăpat din mîini. Nu cunosc statistici, dar mi se pare că acest tip de comportament e la originea mai multor accidente decît incriminatele gropi sau condiţii meteo. De altfel, în ţările la care ne place să ne raportăm, există conceptul legal de „conducere agresivă“, a cărui importanţă a fost constatată, şi şoferii chiar sînt sancţionaţi pentru asta (nu m-ar mira să existe şi la noi, dar numai formal, fiindcă aşa a zis Europa). Poate că aşa cum oamenii sînt sfătuiţi, în repetate rînduri, să bea doi litri de apă sau să evite sarea şi zahărul, li s-ar putea aminti şi faptul că obiceiul depăşirii iresponsabile dăunează grav sănătăţii celui implicat şi a celor din jur.

În al doilea rînd, e vorba de o decepţie în amor. Sînt destule persoane (personaje?) publice de la care ne-am aştepta la aşa ceva. Îmi amintesc la repezeală de un politician de succes, provenind din zona mic-interlopă, dispărut astăzi, care, somat să părăsească vila dobîndită incorect, a rostit vorbele memorabile: „De casa, puşca şi femeia *mea,* nu se atinge nimeni!“. Un altul, abonat al televiziunilor, surprins în mod cochet de reporteri în curtea vilei din Pipera, de Ignat, cu un cuţit lung, şiroind de sînge în mînă şi întrebat despre legalitatea sacrificării de animale în gospodărie, replica: „N-o să-mi spună *mie* UE ce să fac în curtea *mea*“. Din acelaşi tip de mentalitate provine condusul agresiv. Maşina devine o altă „casa *mea*“, întîmplător mobilă, în care satrapul, în perfecţiunea sa, e imperfectibil.

Da, acest lucru e de aşteptat din partea „lor“, dar nu şi din partea unuia „de-al nostru“. E posibil ca o carieră spectaculoasă, bazată pe ironia fină, satira muşcătoare, demascarea terapeutică a moravurilor contemporane să fie la fel de „de formă“ ca atîtea alte lucruri de pe la noi? Doar un mod de a cîştiga o pîine albă exploatînd sensibilităţile unor oameni la ale căror valori te prefaci a adera? Poţi fi vînător de cocalari la serviciu şi *„nouveau riche“* pe stradă? În războiul rece civil în care ne aflăm, e posibil să avem de-a face cu unul care ne-a sedus ani buni, ca să aflăm că e, de fapt, un inamic vopsit?

Pe blogul personal, Şerban Huidu spune că emisiunea *Cronica Cîrcotaşilor* nu este o emisiune de umor, ci una de opinie.

Opinia cui?

Andrei URSACHE
atursache@yahoo.com

NR. 402

Articolul Anamariei Dobinciuc, „De ce Buffy contează“

Frigideru'

Cele şapte motive pentru care am dubii dacă îmi place sau nu televiziunea:

1) Primul lucru pe care îmi amintesc să-l fi văzut la televizor este Revoluţia din decembrie 1989. Eram jos pe covor şi încercam să reţin versurile unui cîntec care tot apărea cînd pe ecranul alb-negru era scris TELEVIZIUNEA ROMÂNĂ LIBERĂ. Aveam 7 ani şi-o lună şi ştiam citi datorită lui Lev Tolstoi cu „Furnica şi porumbiţa“ şi celor şapte ani în plus ai fratelui mai mare, ani ce îi dădeau încă răbdarea să îmi răspundă la întrebarea „Asta ce literă-i... şi asta... da' asta?“.

2) Ţestoasele ninja, desene animate. Ultimul episod, stăteam ghemuită cu genunchii la piept în fotoliu şi mă străduiam să îmi ţin lacrimile în frîu, ca să nu mi le vadă fratele meu. După ce s-a terminat, am mers la baie, unde am stat un timp...

3) *Memorialul durerii,* clasele V-VIII. Pe acelaşi fotoliu care a văzut cu mine multe la viaţa lui, mi se făcea frică şi cu inima mică aprindeam toate luminile din casă şi doar cu ele aprinse îndrăzneam să mă uit la memorial. Şi aşa le lăsam pe toate aprinse pînă venea mama de la serviciu sau fratele de la antrenament, volei. La culcare, îi ziceam: „Dă, Doamne, să nu mai vină niciodată comuniştii... Şi mai dă, Doamne, să nu ajung niciodată la închisoare“.

4) Turnurile gemene din New York au căzut. Din fotoliu I-am spus: „Dă, Doamne, să fie un film!“.

5. Primul seminar de TV de la şcoală – a intrat domnul profesor şi, după „Bună ziua, mă numesc şi sînt...“, a urmat „Cu televizorul noi prostim poporul“.

6) Într-un aprilie, reluarea emisiunii *Garantat 100%* cu John Marshall. O revăd fericită cînd din colţul dreapta sus văd că scrie IN MEMORIAM.

79 Moşu' (bunicul meu) îi spune la televizor „frigider“. Dacă pînă nu demult credeam sincer că le confundă, doar acum încoace m-am prins că moşu' ştie el ceva. La 84 de ani îşi permite să grăiască numai adevăruri. Eu, la nici 30, nu îmi permit să am dubii cînd îmi spune seara, după ştiri, „închide frigideru' ăla că intră frigu-n casă“.

Cred că *de asta* nu îmi place televiziunea. Prea mare factura la gaz şi la curent.

Maria-Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 16.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

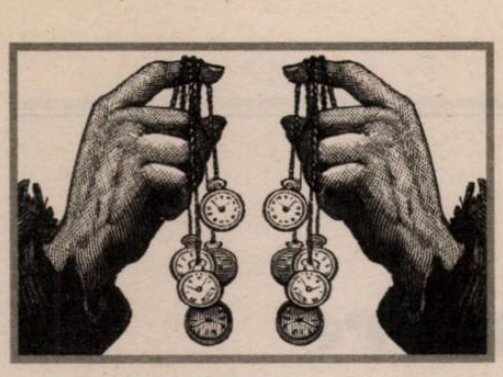

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

O veste bună

Cînd inviți la masă oaspeți străini veniți cu treburi în împestrițata noastră Capitală, e inevitabil să ți se ceară „ceva specific românesc“. Politețe? Curiozitate autentică? Cercetare etnografică? Puțin importă. Fapt e că trebuie să ai la îndemînă soluții cu care să nu te faci de rîs. Soluții ar exista. Dar multe dintre ele sînt riscante. Capeți, de regulă, „românescul“ în varianta sa de almanah, cu „tradiționalele sarmale“ (turcești la bază, cum o arată și numele), cu mititei (balcanici, chiar dacă rețeta noastră e mai provocatoare), cu tochituri grase, pre-hepatice, „mămăliguță“ („polenta“ pentru cunoscătorul european), telemea (foarte) sărată, cîrnați oltenești, fasole bătută sau iahnie, varză călită, saramură de crap. Toate scăldate în țuică. Multă țuică. Mai putem „servi“ (căci la noi nu servește doar chelnerul, ci și clientul, dacă e băiat fin), mai putem „servi“, deci, și vreo chifteluță („pifteluță“ pentru cei care, în loc de „pulover“, spun, jenați, „plover“), vreun pilaf (tot turcesc, de fapt), sau vreo „ciorbică“, urmate de clătite sau papanași. Dacă ai noroc, „preparatele“ sînt corecte, acceptabile ca preț și fără efecte digestive răscolitoare. Dacă nu, te trezești cu note de plată în care țuica e mai scumpă ca whiskey-ul, pulpa de pui – mai scumpă ca somonul, iar mămăliga cu brînză – la fel de prețioasă ca icrele negre. În plus, totul e grăsuț, prăjit bine și înecat în mulți decibeli lăutărești.

Pe acest fundal, o vizită la restaurantul „Zexe“ din apropierea Pieței Gemeni (la intersecția străzilor Icoanei, Leonida și Domnița Ruxandra) e salvatoare. „Mîntuitoare“, aș putea pentru ca să spun... Cum veștile bune sînt rare și prost văzute, cer cititorului permisiunea să insist nițel asupra *acestei* vești bune: mai există încă restauratori pricepuți, care cred în onoarea meseriei lor, care se străduiesc să-și fericească musafirii, să gătească imaginativ, dar riguros, să nu trișeze, să se bucure de bucuria ta și să nu te jupoaie. În cazul de față, le pot da și numele și o fac cu plăcere: Alexandru Consulea, un profesionist de prim rang și un amfitrion îndatoritor, și Bogdan Dimitriu, muzician, vechi jazzist (mai țineți minte formația „Basorelief“ de prin anii '70?), revenit în țară după un stagiu prelung în Suedia. Așadar, savoare locală și experiență cosmopolită.

Restaurantul e de tip „zahana“ (ceea ce a reînviat, în mintea mea, efigia celebrului „Bumbești“ din zona Rahovei). Dar „românescul“ e livrat într-o variantă nobilă, plină, în același timp, de fantezie și de precizie recuperatoare. Mănînci, ca să zic așa, comemorativ. Omagiezi o tradiție, un mod de viață, un stil. De la grația „îndesată“ a țoiului, la chifla caldă din făină neagră, de la terina de rață, măruntaie, tuslama și grătare pe jar, la brînzeturile fermentate de oaie și capră, la dulceața de dovleac, la pelinurile cordiale sau la albul de Panciu, totul emană delicatețe și vigoare, nostalgie și promisiune. Ambianța e a unei „case de oameni“ primitoare, serviciul e prompt, fără să fie invaziv, dl Consulea e mereu prin preajmă, cu o eficiență discretă și cu atrăgătoare propuneri de „experiment“ gastronomic. Meniul e construit cu umor și oferă clientului, sub fiecare fel, detalii despre modul de „fabricație“. Mîncarea pare cunoscută, dar reușește să fie imprevizibilă, rețetele par mici sinteze de certare istorică, materia primă e garantat autentică. Nu te îndopi birjărește, nu te plictisești ca la o cantină de propagandă (cum sînt, uneori, restaurantele „cu specific“), nu ești constrîns la o unică serie de opțiuni: poți naviga, voluptuos, și printre „mizilicuri“ fragede, dar și printre rafale de artilerie grea. Cu alte cuvinte, poți să alegi între exces și cumpătare, fără să te chinui. Pleci oricum acasă cu un sentiment de gratitudine și de ștaif patriotic. Străinul pe care tocmai l-ai invitat la masă e perplex. A trăit exoticul ca pe o experiență familiară, a cunoscut „criza“ în versiune paradoxală și s-a dus spre aeroport visător, neînțelegînd mare lucru din sărăcia descurcăreață a autohtonilor. „Imaginea“ țării e de un roz pal, cu striuri de berbecuț marinat. Mai avem încă șanse de redresare...

„Imaginea“ țării e de un roz pal, cu striuri de berbecuț marinat.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cine pentru cine decide în UE

Deciziile luate la ultimul *summit* european au fost considerate de unii „istorice“. Termenul e însă interpretabil și nu neapărat conotat pozitiv. Și rugămințile insistente către China (și către alte puteri emergente) de a ajuta la salvarea euro sînt tot istorice: cu cîțiva ani în urmă era imposibil de conceput așa ceva, comentează *La Libre Belgique,* iar asta arată „schimbările intervenite în raporturile de forță între marile puteri ale planetei, dar, de asemenea, și mai ales, profunzimea crizei actuale de pe Vechiul Continent, criză de încredere în capacitatea proiectului european“.

Neîncrederea se manifestă în diverse moduri și generează dezbateri în care euroscepticismul e tot mai prezent. În Parlamentul britanic s-a format un grup eurosceptic transpartinic, care tot crește. Dacă Margaret Thatcher a rostit, cîndva, *„I want my money back“,* astăzi Marea Britanie ar dori să-și recapete de la UE mai mult decît banii: guvernul lui David Cameron reevaluează acele prerogative care au fost cedate Uniunii. Și există și propunerea de a face un referendum prin care poporul să opteze pentru una dintre următoarele variante ale relației dintre Regatul Unit și UE: *in, out or renegociate.* Dezbateri aprinse au fost și în Parlamentul german, mulți parlamentari criticînd-o pe Angela Merkel pentru că a „ocolit“ Bundestag-ul în luarea unor decizii privind salvarea Greciei. Iar parlamentarii slovaci au respins, inițial, acordul european, punînd în pericol întreaga zonă euro.

Timothy Garton Ash crede că „nu trebuie să ne speriem de dezbaterile deschise“, dar că nu e timp pentru așa ceva: „Acum zece ani, încă am mai fi avut timp. Dacă ar fi vorba doar despre parlamente naționale și plebiscite, încă am mai avea acel timp. Dar nu despre asta e vorba și nu avem timp“ *(The Guardian,* 26 octombrie). Piețele nu mai au răbdare pentru asta și oricînd pot „trage covorul de sub picioarele“ zonei euro. Iar dacă fac asta, observă Timothy Garton Ash, e (și) pentru „a proteja interesele financiare ale fondurilor europene de pensii“. Cu alte cuvinte, pentru a proteja beneficiile pe termen lung ale unor cetățeni care astăzi, în calitate de votanți naționali, „fac atît de complicată luarea unei decizii care să fie pe placul piețelor financiare“ și să rezolve criza datoriilor. Iar Timothy Garton Ash își încheie articolul cu o interogație retorică: *„Answers, anyone?“.*

Tocmai aceasta mi se pare a fi una dintre marile probleme ale Uniunii Europene – mai importantă decît chestiunea datoriilor publice și decît orice socoteli financiare. Uniunea Europeană și liderii săi nu mai știu să dea răspunsuri la întrebările simple și vitale. Acum zece ani și mai bine, se vorbea peste tot despre „Europa cetățenilor“. Comisia Europeană a cheltuit sume uriașe pe programe de comunicare și informare a cetățenilor despre avantajele proiectului european, despre instituții și toate celelalte. Acum, cetățenii europeni – și reprezentanții lor, membrii parlamentelor naționale – par mai departe decît oricînd de proiectul european și de ideile (ori idealurile?) sale. Asta în timp ce Parlamentul European decide asupra unor chestiuni punctuale (precum tarifele de roaming) care, ce-i drept, se reflectă în viața de toate zilele a cetățenilor Uniunii, dar nu arată că *forța* proiectului european, marile decizii ori marile idei ar sălășlui sub cupola de la Strasbourg. Iar alegerile europene nu prea (mai) mobilizează masele pe nicăieri. Și e greu să-i mai explici acum cetățeanului european că, de exemplu, dacă vrea pensie, ar trebui să lase piețele să „strîngă cu ușa“ guvernele și statele, și nu să aștepte din partea statelor noi „minuni“ economice – care de cele mai multe ori înseamnă noi datorii, pe care le vor plăti copiii și nepoții cetățenilor europeni de azi.

Între timp, decizii care îi afectează pe unii cetățeni europeni se iau de către alți cetățeni europeni (prin reprezentanții lor din parlamentele și guvernele naționale): ce votează slovacii îi afectează pe greci, ce vor vota grecii (dacă va fi referendum pentru acceptarea soluției propuse de UE) îi va afecta pe cetățenii care primesc salarii în euro, ce votează finlandezii îi afectează pe românii și bulgarii care vor în Schengen etc. Pentru cetățeanul european obișnuit, tot acest zigzag de decizii e greu de înțeles. Și asta nu face decît să sporească euroscepticismul. Deocamdată, proiectul european a eșuat cu siguranță acolo unde credea, în urmă cu 10-15 ani, că va avea succes: construcția unei „Europe a cetățenilor“. Care cetățeni?

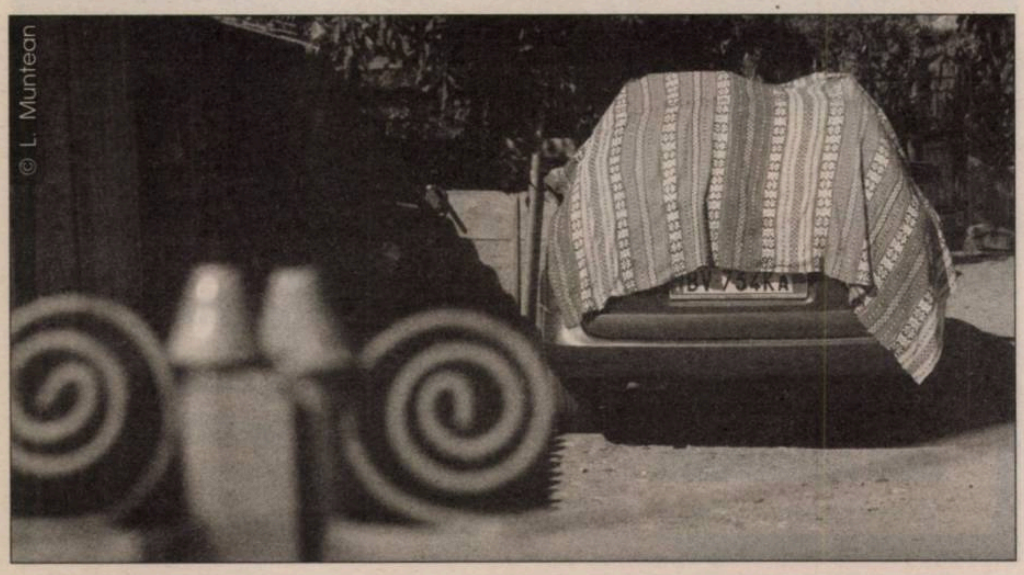

ținerea de minte

„Impresia este că nu refuza nimic, scriind oriunde era solicitat, repede, eficient și substanțial. Că această debordantă gazetărie îi producea și venituri materiale e incontestabil. Dar, încă o dată, avea nevoie și nu ar fi fost mai profitabil să se consacre studiului de bibliotecă? Întrebări inutile pentru că, iată, aveam a constata această aferare publicistică a tînărului Noica. Și, cum se știe, ea nu i-a dăunat consacrării sale ca filozof. Oricum însă, o contradicție nu poate fi evitată. Ne amintim de rigorile spre studiu recomandate de bătrînul Noica tinerilor săi învățăcei, împotriva risipirii în mărunțișuri inutil dăunătoare avertizîndu-i și propria sa tinerețe, cînd căzuse în acest păcat cam nechibzuit. Și tot atunci, în anii tinereții, îi reproșa lui Ion Petrovici că se risipește în efemerul vieții politice, în dauna, exclusivă, a filozofiei. Așa este. Dar, e de repetat, nu totdeauna sfaturile bătrîneții acordate altora țin seama de experiența propriei tinereți. Ba, s-ar putea spune, adeseori propria experiență a tinereții hrănește, prin disociere, înțelepciunea senectuții.“

Zigu Ornea, *Polifonii,* Polirom, 2001

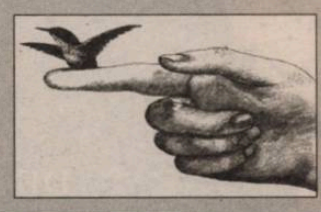

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Pierduţi în traducere

„Limbile creează punţi între oameni.“ Aşa scrie pe afişul semnat de Comisia Europeană, prin Direcţia sa generală de specialitate (cum care? – cea de traduceri). Prin aprilie, în fiecare an, se serbează şi Ziua Europeană a Limbilor, ocazie cu care, probabil, punţile se creează mai uşor. Am evocat cele două stîngăcii de traducere (aşa mi se par mie a fi) şi, cu acest gen de răutăţi, m-am prezentat să lucrez (cît oi putea şi eu) într-un grup organizat de traducătorii români de pe lîngă instituţiile europene (cu Comisia în frunte, cum îi şade bine). Eram, adică, aproape 50 de oameni, într-o sală normală din Brochette, într-o zi anormal de însorită pentru apucăturile meteo ale Bruxelles-ului.

În primul rînd, am aflat că există două specii de inşi în breasla lor: traductologii şi terminologii. Lămurit prea puţin de situaţie, dar defel interesat de diferenţele între cele două categorii, pe cînd mă pregăteam să mă plictisesc a apărut Sfînta Polemică. Salvatoarea celor plictisiţi de duhul cel rău al Armoniei, cea care joacă rolul de somnifer la atîtea şi atîtea seminarii, congrese şi conferinţe pline de dulcege împreună-lucrări care, de obicei, nu duc nicăieri şi nu au alt scop în afara perierii diverşilor „Excelenţa Sa“, care îşi donează, ritualic, unul-altuia, *the floor* (adică microfonul).

Aşadar, apăru în discuţiune cuvîntul *should*. Tema este de intensă dezbatere între traducătorii (probabil şi terminologii) de la Comisie, Parlament şi/sau Consiliu, într-o relativ amuzantă simetrie cu echilibrul de puteri stabilit în Tratatul de la Lisabona. Adică: *Greece should pay its debt* se traduce „Grecia ar trebui să-şi plătească datoriile“ sau „Grecia trebuie să-şi plătească datoriile“? Orice vorbitor decent de engleză va opta pentru prima variantă. Necazul este că toate textele de directive, norme sau reglementări abundă în „should“-uri şi legea nu poate fi lege dacă nu foloseşte cuvîntul forte „trebuie“. De ce nu se scrie *must?* Simplu. Comisia Europeană nu îşi poate permite să arunce acest cuvînt înspre statele membre. Nu are cum pentru că nu are voie.

De aici încolo, sincer, nu m-a mai trecut nici măcar o umbră de plictis. Am aruncat şi eu, într-o doară, cîteva subiecte spre dezbatere, iar rezultatele mi-au părut încurajatoare. De exemplu, am întrebat de ce scriem Comisia Europeană ca englezii, şi nu Comisia europeană ca francezii, italienii şi alţi veri întru latinitate. Răspunsul care m-a convins cel mai tare a fost acela că aşa s-a pornit prin anii '90, după un val intens de traduceri din engleză şi că, probabil, aşa va rămîne. Apoi, dacă tot este aşa, am întrebat de ce am luat noi denumirea „comisari europeni“ (termen de rit francez) şi nu adoptăm (cu riscurile de rigoare) pe cel din engleză, cel de „comisionari europeni“ *(commisioners)*. În fond, un comisar european nu are nicidecum poziţia de forţă, indusă de termenul „comisar“, ci este un funcţionar căruia i s-a „comisionat“ (încredinţat) parte a unor puteri strict administrative, din partea statelor membre. Argumentul care mi s-a adus a fost cronologic. Într-adevăr, *commisioners* este o traducere a lui *commissaires,* şi nu invers, din moment ce Marea Britanie a intrat în Piaţa Comună după Franţa. Originalul este, deci, „commissaires“. Admit şi eu că termenul „comisionar european“ ar suna (puţin spus) ciudat în limba română.

Oricum, lansez spre cititori o provocare: cum să traduci cît mai corect *european affairs,* deoarece „afaceri europene“ nu este defel potrivit. Ele sînt *affairs,* nu *businesses*. Am mai făcut propunerea să nu-i mai zicem PAC (politicii agricole comune), ci CAP-ul european (de la *Common Agricultural Policy).* Glumeam, dar era cît p-aci să fiu luat în serios.

Veţi spune că astea sînt mofturi, treabă de pierde-vară, tocmai potrivită pentru nişte funcţionari pierduţi prin organigramele prea-europenelor instituţii. Nici poveste. Întrebaţi un manager de firmă din domeniul X, căruia Directiva-nu-ştiu-care i-a comunicat că el *should* să asigure un anumit standard tehnic (conform legendarelor norme europene), omul a cheltuit o grămadă de bani pe investiţii, iar asta l-a băgat în faliment.

© L. Munteanu

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

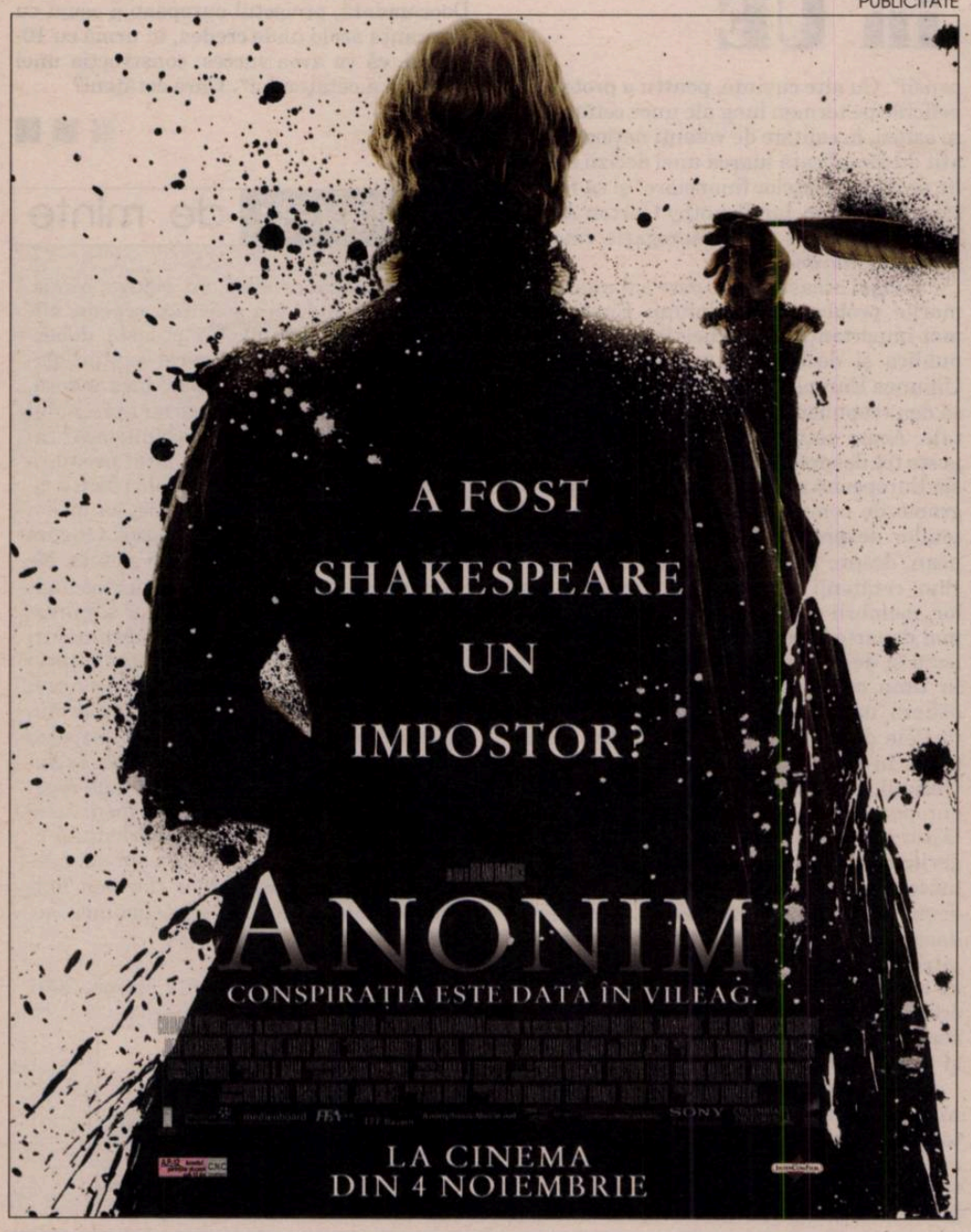

PUBLICITATE

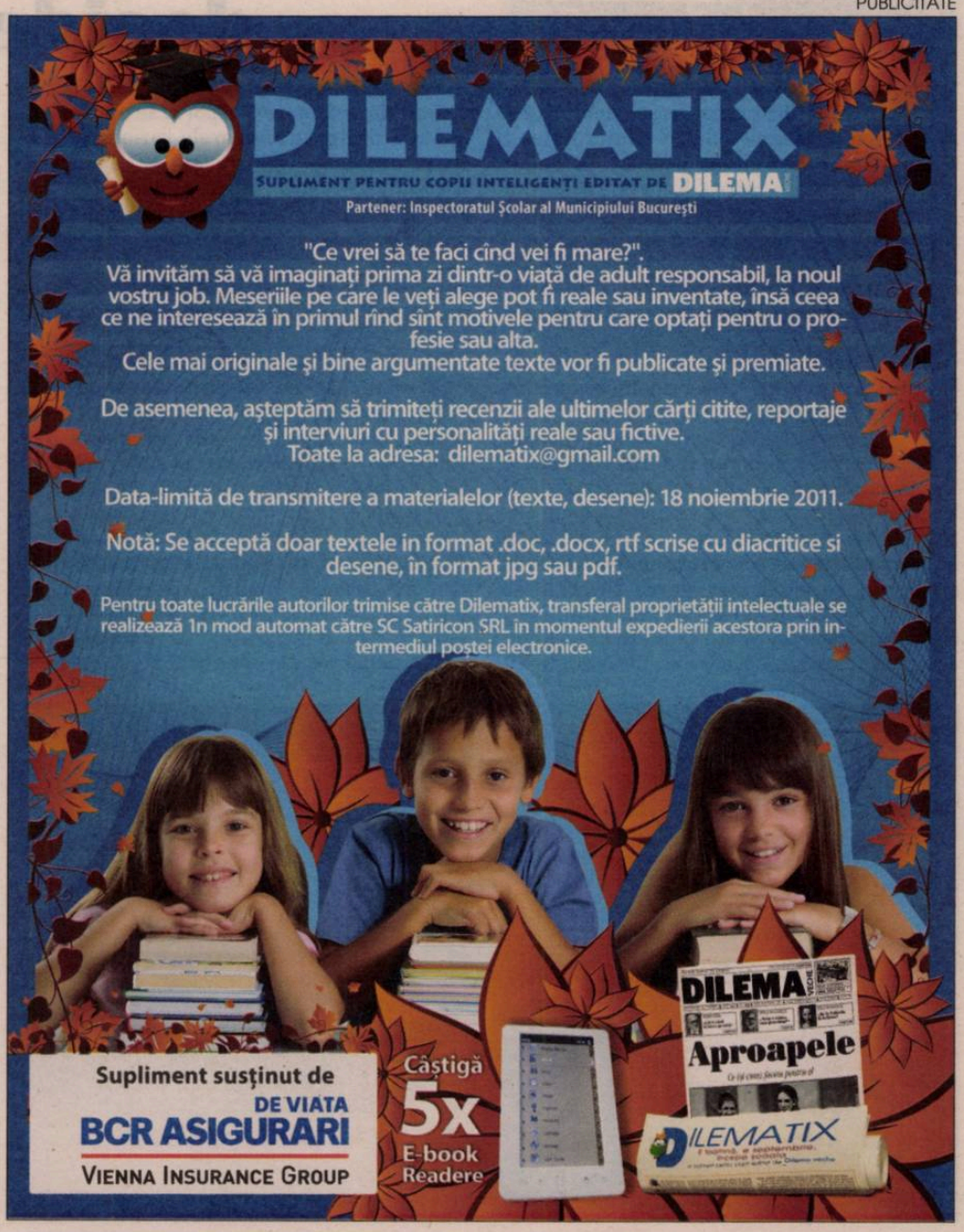

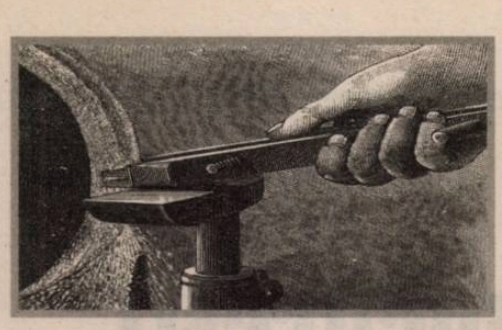

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Se rupe Europa?

Niciodată nu au rămas atîtea întrebări fără răspuns după o întrunire a liderilor europeni în care, ca de obicei, aceştia au lansat public semnalul că „s-au înţeles“ şi au luat „decizii cruciale“.

Bunăoară, statele membre din Est, aflate în afara zonei euro, au primit garanţii că recapitalizarea băncilor nu se va face pe seama economiilor lor, prin retragerea de bani de către companiile-mamă, aflate în zona euro. A fost un obiectiv comun al statelor din Est, în vederea căruia ele au acţionat împreună, la Consiliile de duminică şi miercuri. Şi, potrivit declaraţiilor oficiale, a fost un obiectiv atins. De altfel, după reuniunea de miercuri a „celor 27“, şi preşedintele Băsescu s-a exprimat în acest sens.

Dar cît de solide sînt garanţiile date statelor din afara zonei euro? După momentul de optimism post-summit, părerile au început să se nuanţeze. Duminică, în cadrul unei emisiuni la PRO TV, reprezentantul României la FMI, Mihai Tănăsescu, admitea că, în pofida garanţiilor oferite, este totuşi posibilă retragerea de bani din subsidiare de către băncile mamă. Şi tot duminică, preşedintele Băsescu admitea, într-o discuţie cu reprezentantul FMI în România, Jeffrey Franks, că rezultatele Consiliului European reprezintă „o gură de aer, dar numai aer“.

Să privim acum o clipă spre Polonia. După Consiliul de miercuri seara, ministrul polonez de Finanţe, Jacek Rostowski, a afirmat că deciziile luate pot duce la însăşi salvarea unităţii Europei. Ce-o fi vrut să spună? Ar putea o eventuală retragere a fondurilor din subsidiarele bancare est-europene să aibă efecte politice atît de grave precum ruperea Europei? Acelaşi om politic polonez atrăgea atenţia, acum două luni, că un eşec al zonei euro şi al proiectului european poate duce la un nou război pe continent.

Se transformă Uniunea Europeană într-un organism cu două viteze? Scenariul zilei europene de 26 octombrie lasă loc la multe speculaţii. Mai întîi, a avut loc o reuniune a

Ce înseamnă, de fapt, „directivele celor de la Bruxelles“?

Consiliului, deci în format de 27 de şefi de guverne. Acolo au fost acordate garanţiile – vom vedea cît de solide – pentru partenerii din Est. Dar marile decizii s-au luat în format de 17, între şefii de guverne din zona euro. Chiar dinainte de Consiliul de miercurea trecută s-au putut face auzite mai multe opinii potrivit cărora reuniunea „celor 27“ a fost doar o găselniţă de ultim moment a preşedintelui Consiliului, Herman van Rompuy, pentru a mai calma nervozitatea esticilor, nemulţumiţi că decizii cruciale se vor lua în absenţa lor. Deocamdată, aparenţele par să fi fost salvate. Dar pentru cît timp?

Va deveni Londra un „pivot“ al zonei non-euro? „Londra – centrul serviciilor financiare din Europa – este ţinta unui atac constant, prin directivele de la Bruxelles. Este o zonă de îngrijorare, este vorba despre un interes naţional esenţial pe care trebuie să-l apărăm“, afirma premierul britanic David Cameron, vinerea trecută. După care a urmat săgeata spre Comisia Europeană. „Este foarte important să aibă grijă de instituţiile tuturor celor 27, iar Comisia Europeană trebuie să fie gardianul celor 27“, a mai spus premierul britanic, erijîndu-se astfel în reprezentant al celor rămaşi cumva în afara nucleului dur de decizie.

Dar ce înseamnă, de fapt, „directivele celor de la Bruxelles“? Expresia, care poate face impresie pe malurile Tamisei dar nu numai, trebuie mai atent cîntărită. Dacă se referă la deciziile Consiliului, atunci premierul Cameron nu face decît să se includă printre „cei de la Bruxelles“. El se află în sala în care se iau hotărîrile şi este de acord cu ele, din moment ce nu uzează de dreptul de veto. Dacă se referă la deciziile din cadrul eurozonei, atunci întrebarea este: cum poţi lua parte la decizia din interiorul unui grup din care, de fapt, nu faci parte?

Dincolo de acest joc de scenă, ţintind strict interese electorale, interesul Marii Brutanii de a deveni un lider informal al zonei non-euro îşi poate găsi o acoperire în realitate. Şi aceasta în condiţiile în care garanţiile oferite la Consiliul de miercuri se vor dovedi nefuncţionale, iar planul pentru salvarea Greciei se va dovedi insuficient, aşa cum s-a dovedit precedentul plan, decis la Consiliul din 21 iulie.

Deocamdată, capitalele est-europene nu se situează pe aceleaşi poziţii. Este de aşteptat, de exemplu, ca proiectul britanic să găsească, deocamdată, mai mult ecou în Praga cea eurosceptică sau la Budapesta, acolo unde naţionalismul este în floare, şi mai puţin la Varşovia, capitala unei ţări angajate puternic în salvarea unităţii europene. La Bucureşti, preşedintele Băsescu s-a pronunţat în mai multe rînduri în favoarea ideii Europei instituţionale („Statele Unite ale Europei“). Dar cît timp se vor putea menţine lideri din Est pe aceste poziţii, în condiţiile în care vor vedea că promisiunile făcute lor nu sînt acoperite de realitate?

Luni, Asociaţia Oamenilor de Afaceri din România a propus ca Bucureştiul să iniţieze constituirea „grupului non-euro“, în care ţările din afara zonei euro să propună adoptarea de măsuri pentru a permite apărarea intereselor statelor membre în cadrul negocierilor din cadrul Consiliului. O propunere care se potriveşte perfect cu mesajul Londrei… De urmărit.

adevărul EUROPA

Ovidiu Nahoi *este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Populismul bun şi populismul rău

După ştiinţa politică, simplificînd, cu toate neajunsurile pe care le aduce simplificarea, populismul este acea viziune care susţine apelul continuu la popor pentru luarea oricăror decizii. Politicienii care cred că ţara se conduce în fiecare moment după cum vrea poporul sînt numiţi, în genere, populişti. În termenii leadership-ului, cred că formula cea mai bună pentru a ilustra populismul este declaraţia exaltată a unuia dintre conducătorii cetelor „cetăţeneşti“ de pe străzile Parisului, din zilele nebune ale Revoluţiei Franceze către poporul din jur: „Sînt comandantul vostru, deci vă urmez!“. În esenţă, populiştii cred că poporul, ca ansamblu, posedă însuşirile necesare pentru a decide cel mai bine în orice privinţă. Populismul este, de fapt, democraţia fără limite, democraţia absolută. Populismul este, aşadar, o exagerăţiune. Deşi populism există de cînd există politica şi cetatea, specialiştii sînt de acord că doi sînt plămînii viguroşi ai populismului actual: narodnicismul rus din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi populismul sud-american din secolul al XX-lea. Narodnicismul era – ideologic vorbind ceva mai clar – o formă lesne identificabilă de socialism. Populismul sud-american însă a fost şi este un fenomen cu mult mai complex. Deşi a fost specific arsenalului politic al stîngii pînă prin anii 1960, a devenit o trăsătură puternică a regimurilor militare de dreapta, în a doua jumătate a secolului trecut, iar acum, după prăbuşirea acestora, reintră cu drepturi depline în arsenalul stîngii democratizate. Fascinanta istorie a populismului latino – aproape la fel de fascinantă ca istoria tangoului, pentru că nimic din ea nu se poate înţelege în afara relaţiei bărbat-femeie! – ne spune limpede că populismul este ataşabil şi dreptei, şi stîngii. Totuşi, ceea ce rezultă din aceste altoiuri este diferit. Populismul poate mai uşor otrăvi şi deturna stînga decît dreapta, tocmai pentru că înclinaţia spre largă egalitate şi solidaritate masificată a stîngii e mai uşor de captat decît preferinţa spre egalitate restrînsă şi solidaritate exclusiv compasională, privată a dreptei. Mai precis: stînga e mai vulnerabilă la populism decît dreapta şi, de aceea, populismul stîngii e mai greu de detectat, în vreme ce populismul dreptei, odată instalat, devine, evident, hidos şi mutilant.

Populismul a încetat să mai fie o orientare democratică şi a devenit perfect echivalent cu demagogia şi minciuna, cu manipularea vinovată şi indecenţa.

În limbajul politic românesc şi – adaug pentru corectitudine – cam peste tot în Europa, în vremurile acestea, populismul a încetat să mai fie o orientare democratică şi a devenit perfect echivalent cu demagogia şi minciuna, cu manipularea vinovată şi indecenţa. Pentru noi, acum, populismul nu mai este opţiunea de a conduce precum vrea poporul, ci opţiunea de a conduce spre a produce plăcere poporului. Dar ambiguitatea cuvîntului nu constă doar în asta. Auzim, acum, că populişti au fost şi dictatorii. Populist a fost şi Hitler, populist a fost şi Ceauşescu. Pare deja adjudecat în toate direcţiile că Mussolini, dar şi Miloşevici au fost populişti adevăraţi. Sună ciudat să-i acuzi de populism pe dictatori, de vreme ce ştim cu toţii că dictatorii guvernează împotriva voinţei populare – de-aia sînt dictatori, nu? Dar trăim vremuri în care coerenţa conceptuală nu mai e de rigoare. Important e să zici ce ai de zis, fără să te întrebi ce-o înţelege celălalt. La noi, de pildă, nimeni nu pare reţinut în a acuza de populism pe cineva care susţine drastice amputări de salarii şi ajutoare sociale, disponibilizări de personal din sectorul bugetar şi creşteri de impozite. Ciudat, nu?

Săptămîna trecută am schiţat o teză asupra căreia m-am angajat să revin acum. Spuneam că, sub impactul crizei economice actuale, care marchează, printre altele, un nou început pentru felul de conducere a treburilor ţărilor în general, se cere redescoperirea unui anume bun populism. Adică, redescoperirea încrederii în popor. Mai precis, redescoperirea încrederii în valorile fundamentale pe care naţiunile le poartă cu ele peste generaţii. Reagan, pe care l-am evocat amplu săptămîna trecută, refuza formula flatantă „revoluţie conservatoare“, care era utilizată de susţinători pentru a desemna reuşitele anilor săi de administraţie prezidenţială, şi prefera formula „redescoperire conservatoare“, spunînd că nu a revoluţionat nimic, ci a redescoperit, în vremuri de criză, valorile fundamentale ale naţiunii americane, singurele pe baza cărora se poate merge pe un drum sigur înainte. O asemenea atitudine este, desigur, populistă după orice dicţionar politic, dar şi după standardele, aşa cum am arătat, bizare ale discursului politic actual. Dar ea reprezintă populismul bun, care ne salvează pe toţi în aceste momente. Marile diferenţe dintre populismul bun şi populismul rău: primul caută soluţia pentru un viitor consolidat în stratul profund de înţelepciune, echilibru şi decenţă al poporului, în vreme ce al doilea caută susţinere pentru un proiect prezent şi conjunctural prin stimularea extazului colectiv, a plăcerii năprasnice ori a furiei imediate. Populismul bun se adresează conştiinţei poporului, populismul rău se adresează psihologiei poporului.

Cred că disfuncţiile economiei de piaţă din aceste vremuri se explică mai ales prin nesocotirea unor precepte ale „cuminţeniei“ şi decenţei comportamentului economic, naturalmente specifice majorităţii morale tăcute şi reziliente. De ce au ales politicienii acest drum, e o altă poveste. Prin urmare, nu văd o altă cale înainte decît aceea a redescoperirii încrederii în ceea ce sîntem dintotdeauna, indiferent de timpul pe care îl trăim, şi nu văd altă atitudine politică mai potrivită pentru asta decît populismul bun, reaganist.

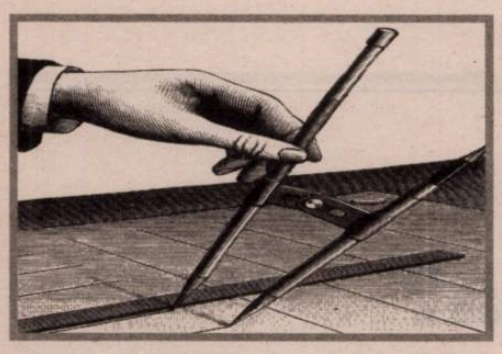

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Un copil în vechiul Bucureşti

Acesta e titlul unei cărţi fermecătoare, care n-a avut ecoul meritat cînd a apărut, în 1998, şi pe care o descopăr abia acum. Cîtă vreme trecutul Capitalei noastre nu e încă reconstituit pe o minuţioasă cercetare a arhivelor – căci lucrările care se scriu acum se bazează pe documentele deja publicate sau reflectă, ca aici, polemic, situaţia actuală –, sînt de cel mai mare interes operele memorialistice. Aceasta are un caracter foarte original: este privirea îndreptată spre mama iubită de către cineva care, ajungînd la adînci bătrîneţe, se revede pe sine şi pe cei care o înconjurau în copilărie, într-un decor care a dispărut. Autoarea a trecut şi ea dincolo, chiar anul acesta: doamna Tatiana Slama-Cazacu se născuse în 1920 şi a fost profesoară la Universitatea din Bucureşti. După două licenţe, în filozofie şi litere, şi un doctorat în psihologie, şi-a cîştigat o reputaţie internaţională, domeniul care a consacrat-o fiind psiholingvistica. Ce e şi mai neobişnuit este că a scris şi nuvele, un volum de teatru şi a încercat chiar genul romanului poliţist. Talentul ei literar este dovedit incontestabil de aceste amintiri. Ce rău îmi pare că, deşi am întîlnit-o odată (parcă în tren, şi figura ei mi-a rămas în minte), nu m-am apropiat de ea!

„O curte paradisiacă: flori, tufe de căpşuni, liliac alb.“

O memorie fabuloasă, o memorie de o rară sensibilitate i-a îngăduit să evoce lumea anilor '30. Explorarea casei, cameră cu cameră şi cu fiecare mobilă, sau, în altă parte, „o curte paradisiacă: flori, tufe de căpşuni, liliac alb“ – vecinii – savuroasa bucătărie tradiţională bucureşteană, dar şi leacurile unei vechi medicine populare (lipitori, ventuze).

Expediţii în cartiere mai depărtate: Piaţa Mare, Crucea de Piatră, sau Obor şi Moşi, pentru a mînca la cîte o cîrciumioară-grădină şi a încerca scrînciobul, dulapul, căluşeii ori alte distracţii. „Învîrteam toţi la *Roata norocului* şi, care avea noroc să se oprească roata la cuiul unde se aflau numere cîştigătoare, se alegea cu un mic vas de flori, o solniţă, un maimuţoi sau chiar cu bustul de ghips vopsit al lui Napoleon.“

Casa avocatului Traian Slama fusese pe strada Ecoului, apoi, după căsătorie şi naşterea fetiţei, pe Antim. Acolo şi pe străzile vecine, Lăzureanu, Meteor, Minotaur, Arionoaia, „casele vechi, unele cu o grădină în povîrniş, ne strămutau, brusc, în peisajul de sat din poeziile lui Coşbuc, cu copiii îmbujoraţi de săniuş. De acolo – mai ales de pe Arionoaia – se vedea o mare parte din Bucureşti – îndeosebi mă impresionau turlele Patriarhiei şi se auzea cu ecouri dangătul enormului Clopot –, şi vasta cupolă a *Camerei* şi, departe, primul zgîrie-nori al Bucureştilor, *Telefoanele*. Alunecînd cu sania, ne simţeam «stăpîni ai Oraşului», înghiţind cu aviditate priveliştea, care dispărea treptat, pînă ajungeam jos, în vale. (Toate, toate «demolate», distruse barbar)“.

Altul din drumurile copilăriei ducea la *Piaţa de flori*, „unde, în construcţia circulară, cu vitrine spre partea exterioară, nu se vindeau numai flori, ci tot felul de lucruri exotice – dulciuri, fructe, mirodenii, lumînări... Acolo găseai pistil – o pastă fină de gutui, înfăşurată ca un sul de hîrtie –, sau rodii – ea mă învăţa cum să le scot sîmburii zemoşi, din lăcaşul minunat colorat în roz, în care stăteau lipiţi laolaltă –, roşcove, acadele şi variate «bomboane englezeşti» acrişoare ori de mentă, sau cu gust şi formă de migdale, ori ca paveluţe de zahăr ars, sau ca melci din zahăr cu esenţă de şocolată şi de vanilie“.

Cui nu i-ar lăsa gura apă citind despre asemenea bunătăţi? Mai departe, autoarea redevenită copil povesteşte de două mezelării celebre, *Rochus* şi *Pescaru*, aflate pe Calea Victoriei, prima, şi, cealaltă, pe Lipscani, unde „ne tratam cu un *sanviş* făcut pe loc, cu şuncă fragedă, parizer sau *lebărbuş*, ori de salata de cartofi cu muştar. Iarna erau nelipsite sobiţele pe care se coceau castane, iar demult, cînd aproape nu se curăţa zăpada şi troienele rămîneau neatinse pînă se topeau singure, întîlneam, în locul birjelor, sănii cu cai“ cu care, dacă nu luau tramvaiul, familia se întorcea acasă.

Încheierea plină de amărăciune: „Era o întreagă viaţă – a trei generaţii şi a multor rude sau prieteni – care se desfăşura de-a lungul acestui itinerar «istoric» din Bucureştiul vechi şi care a dispărut acum pentru totdeauna ca realitate concretă de străzi şi oameni, dar a rămas neşters din memorie“.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Horia MOLDOVAN

SOS Provincia

„Arestul domnesc“ de la mănăstirea Arnota

În studiul său penal comparat publicat în 1910, C. Rădulescu consemna faptul că, în perioada medievală, în Ţara Românească temniţele civile erau „instalate în gropniţe adînci, ocne sau beciuri domneşti, întunecoase, fără aer şi pestilenţioase“, trecerea deţinuţilor prin aceste locuri fiind „de scurtă durată şi premergătoare morţii, care era pedeapsa cea mai frecventă“. Detenţie se făcea însă cel mai adesea în mănăstire – loc de recluziune rezervat în special reprezentanţilor clerului sau boierimii.

Un fapt puţin cunoscut este acela că, la jumătatea secolului al XIX-lea, prima închisoare modernă din Ţara Românească, urmînd modelul european în regim celular, a fost construită la iniţiativa domnitorului Barbu Ştirbei, tot în cadrul unui complex monastic, la Arnota – necropola lui Matei Basarab, întemeiată înainte de 1638. Temniţa „domnească“, cu celule individuale, era ridicată la mai bine de jumătate de veac după ce în Europa apuseană începuseră să se răspîndească mult mai elaboratele formule ale temniţelor celulare, pe plan radial sau pe plan circular.

Mănăstirea fusese puternic afectată de cutremurele din 1802 şi 1838, la starea de ruină contribuind decisiv furtuna devastatoare din vara anului 1846. Puţinele informaţii despre organizarea funcţională a mănăstirii, înainte de intervenţiile radicale iniţiate de domnitorul Barbu Ştirbei, s-au păstrat consemnate în sumara descriere a diaconului Paul din Alep şi în catagrafia de la 1829, releveul din epocă nefiind identificat. În 1851, la cererea egumenului Chesarie şi cu suportul domnitorului, mănăstirea (cu excepţia bisericii, păstrate în forma originară) a început să fie reconstruită după proiectul „arhitectului mănăstiresc“ Johann Schlatter şi al colaboratorului său Carol Benesch, cu intenţia explicită de transformare în închisoare politică. Noua utilizare a mănăstirii a fost pusă de unii istorici pe seama tulburărilor politice declanşate de Revoluţia de la 1848. Şantierul însă a fost încheiat mult după termenul stabilit prin contract, în toamna anului 1856.

Nivelul superior era ocupat de opt celule spaţioase destinate boierilor.

Corpul destinat detenţiei era bordat de două turnuri poligonale şi avea două etaje. Nivelul superior era ocupat de opt celule spaţioase destinate boierilor: şase dintre acestea – pentru boierii de „mîna a doua“ şi două – pentru boierii de prim rang. Parterul era ocupat de ampla încăpere în care urmau să fie închişi „vinovaţii de rînd“, mărginită de o parte şi de alta de carcerele strîmte, „abia încăpătoare pentru un om“. Închisoarea avea în interior, spre curtea mănăstirii, un coridor pentru plimbarea deţinuţilor, care ar fi trebuit să fie în permanenţă supravegheaţi de „un soldat de facţiune“. Din descrierile de epocă reiese faptul că încăperile destinate arestului erau mai confortabile decît cele ale călugărilor. Vizitînd mănăstirea în 1859, Théodore Margot consemna, în jurnalul său, că aceasta fusese „prefăcută după stilul modern, cu o îndoită destinaţie: una de schit şi alta de temniţă de stat“, adăugînd că, pentru acest din urmă scop, „poziţiunea nu putea fi mai bine aleasă şi mai severă“. Imaginarul vremii a contribuit din plin la crearea unei faime întunecate Arnotei, chiar dacă aici, din cîte se pare, nu a fost trimis nici un deţinut care să se fi făcut vinovat de „crime politice“.

În ciuda importanţei ansamblului pentru evoluţia arhitecturii româneşti la începutul perioadei moderne, corpul vestic al incintei – unde era plasat arestul – şi o parte din cel sudic au fost demolate în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Intervenţiile de restaurare şi extindere din ultimii ani nu au avut intenţia de refacere sau de evocare a situaţiei anterioare, concentrîndu-se în principal pe rezolvarea necesităţilor funcţionale actuale ale comunităţii monahale.

Horia Moldovan *este lector la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

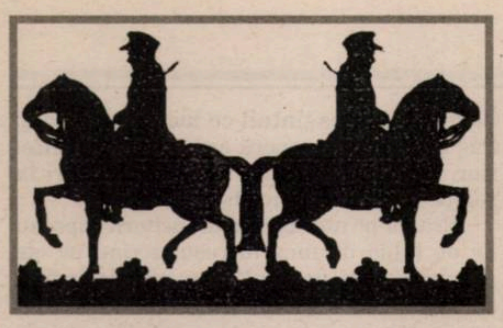

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Incomparabilul rugby

Nu ştiu dacă a ajuns la urechile celor pasionaţi de problemă întrebarea următoare: rugby-ul e de dreapta sau de stînga? Am auzit-o vineri, 21 octombrie 2011, pe France 2, cu două zile înainte de finala Cupei Mondiale ce urma să se dispute la Aukland, în Noua Zeelandă. Prezentatorul le cerea părerea unui fost rugbyst francez celebru, unui emerit cronicar de fotbal şi unui jucător mai tînăr, mai puţin notoriu. Oamenii nu păreau surprinşi de întrebare, dar răspunsurile nu erau clare şi decise, mai ales că totul pornea de la un proaspăt sondaj care stabilea surprinzător că 60% dintre francezi preferă rugby-ul, fotbalului. Un clişeu în vigoare atribuia fotbalului titlul nu numai de sport rege, dar şi de sport al maselor, într-un demult numit *peuple de gauche,* rugby-ul fiind al unor „elite“ de cadre tehnice, ingineri, profesori, funcţionari cu studii, mici negustori etc., în general al unei mici burghezii cultivate – conform aceloraşi clişee, de dreapta. De aici problema maniacală în Franţa: un sport *de droite* să se impună asupra unui sport *de gauche* nu înseamnă şi-o anume răsturnare politică?

O blasfemie: să compari rugby-ul cu fotbalul.

Personal, am urmărit dezbaterea cu un surîs superior la adresa acestor domni, oricît ar fi fost ei de francezi, iar eu un bucureştean oarecare, dar cu stagii îndelungi rugbystice, de spectator în Parcul Copilului şi la Arcul de Triumf; mă făceau să zîmbesc fiindcă vedeam din nou realizată profeţia lui Sebastian din 1935: politizînd la nesfîrşit, gîndind permanent în termeni de dreapta şi stînga în domenii din afara politicii, Sebastian prevedea că această „confuzie devastatoare“ va ajunge să înscrie întreaga lume – de la Bach la Haendel, în matematică, biologie şi pînă la apusurile de soare şi stelele de pe cer – într-un partid politic. Iată-ne acum în rugby-ul de dreapta şi rugby-ul de stînga...

Ca să nu fiu nepoliticos cu ei, să nu le ironizez politizările nu o dată proletcultiste, m-am întors la experienţa mea de microbist rugbysto-fotbalistic, 50-50. Chiar dacă la noi nu a prins ca sport de masă, rugby-ul a avut şi are o lume a lui care, de cînd mă ştiu, m-a fascinat. Ea corespunde cumva acestei definiţii clasice englezeşti: „rugby-ul este un joc de gentlemani jucat de golani, un joc de golani jucat de gentlemani“. Le plăcea că joacă ceva special pe care lumea largă de fotbalişti nu-l pricepe, se simţeau superiori în spiritul lor care sintetiza şi elitismul, şi democratismul, exact cum era constituită orice echipă de rugby: de la cei mici, piticaniile de pe „trei sferturi“, pînă la masivităţile din „grămadă“, de la bărbaţi de 2 metri din tuşă pînă la uverturile de 1,70. Fotbalul nu cunoaşte asemenea lume, prinsă în cea mai nebună bizarerie, să pasezi numai înapoi, să fii agresiv fără să fii violent, să fii dur, fără a fi brutal. Într-o echipă de rugby – intelectuali laolaltă cu băieţi de la sculărie –, altă politică decît a snobismului faţă de cei de la fotbal, eu, unul, nu am cunoscut. La ei, nimeni, placat, nu se „rupea“ ca ăia din fotbal, nu se văicărea „ca fotbaliştii“ – era veşnica trimitere polemică, fără de altă politică.

Un snobism pozitiv care mă intimidează şi azi, cînd – după o cronică în *Gazeta Sporturilor* în care îmi spuneam părerea despre situaţia rugby-ului românesc – un „fost rugbyst“, cum semna, îmi clama: „Rugby-ul este un mod de viaţă, este filozofie chiar înainte de a fi un sport, iar simpla comparaţie cu fotbalul reprezintă o greşeală, o insultă, o blasfemie“. Şi mai dur a fost e-mail-ul unui internaut – „Rugby Iaşi“ – care îmi spunea clar că „nouă, celor care am practicat rugby-ul în perioadă de aur nu ne place ca unul, mort după fotbal, ca dvs., sau ca alte persoane obişnuite doar cu mizeria din fotbal, să-şi dea cu părerea într-un sport pe care nu au cum să-l înţeleagă“.

Nu am avut timp să mă explic cu aceşti sectari simpatici, nici să mă mai gîndesc la teribila întrebare de la France 2, căci am văzut finala mondială dintre Noua Zeelandă şi Franţa. Dreapta şi stînga (mîinile, vreau să spun) au manipulat cu ardoare apolitică doar un singur obiect: „ţuguiata“, după cum o numeau copiii în Parcul Copilului. Victoria Noii Zeelande – a unei echipe de metişi, albi şi indigeni, de o imperturbabilă corectitudine politică – a fost a unui întreg popor, ai cărui copii, de mici, ştiu rugby şi nu-şi pun problemele metafizice de la Paris. Despre meci şi scor (8-7, straniu şi cam meschin într-o finală...) nu discut în *Dilema veche,* unde, totuşi, îmi place să reamintesc, singura scrisoare care l-a entuziasmat fără rezerve pe directorul ei fondator, a fost aceea a unui domn Petre Grigorescu din Paris, care propunea clasei politice din România să se educe jucînd săptămînal rugby.

un sport la Răsărit

Dreptate pe bani

Ce pronostic să punem în dreptul meciului dintre DNA şi FRF+LPF în cazul dezafilierii Universităţii Craiova?

Ca orice meci, e de „1X2“. Sau de „unu ori doi“, conform unei ştiriste sportiste. De fapt, ca în *Inglourious Basterds,* nu e vorba de vreo luptă dintre bine şi rău, ci doar de două clanuri care se iau la trîntă. Unul naţionalist, DNA, celălalt internaţionalist, FRF, copilul zvăpăiat al FIFA, care ne e mereu fluturată ca o mamă severă, gata să ne trimită pe coji de nuci. La mijloc nu e Craiova, ci o sumă de bani. Banii statului. Craiova datorează vreo 4 milioane de euro Fiscului, evaporaţi cînd 39 de juveţi au luat, silit şi pe gratis, calea pribegiei după ce FRF a pronunţat dezafilierea. Dacă onor Universitatea s-ar fi aflat cu conturile la zi şi la lumină, nici nu s-ar mai fi povestit. Puteau să-i taie la propriu în bucăţi chinezeşti pe craioveni că nu s-ar fi sesizat nimeni. Dreptatea, tată, e pe bani, oriunde ar fi ea. N-aveţi bani, staţi la rînd, aveţi bani, poftiţi în faţă, doriţi şi o cafeluţă? Acesta e Statul Român Liber. Un fel de SRL. Vă arde de rîs? Ia vedeţi să nu intre pe teren careva şi să vă tragă una la osul zigomat. Şi nu, să nu credeţi vreodată că veţi putea cîştiga această partidă la masa verde, şi nici măcar la masa de seară...

Radu NAUM

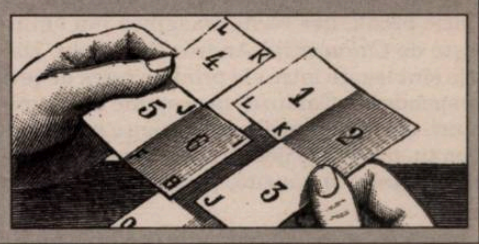

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Populaţia revine

În urmă cu cîteva zile, Liviu Voinea, unul dintre tot mai numeroşii economişti liberali „indignaţi“ (trăiască Stéphane Hessel!), încheia un articol în *Jurnalul Naţional* cu o frază memorabilă: *Mai lăsaţi-mă cu pieţele şi să ne concentrăm pe populaţie!* Memorabilă deoarece poate cea mai importantă *success story* a modernităţii a fost tocmai modul în care economia a reuşit să înlocuiască „populaţia“ cu „piaţă“, convingînd apoi societatea să viseze în termeni de piaţă. Pentru a înţelege mai bine dezideratul acestei întoarceri la „populaţie“, ar fi necesar, poate, să evocăm, pe scurt, istoria acestei poveşti de succes.

Totul a început, într-un fel, cu inventarea interesului ca *primum movens,* ca ceea ce Coleman numeşte *engine of action*. La rîndul său, această construcţie dibace a pornit de la o dilemă morală, nicidecum economică. Şi-a spus-o Montesquieu, de pildă, meditînd la norocul că oamenii, deşi pasiunile îi îndeamnă să fie răi, au totuşi interesul să fie altminteri. Imaginaţi-vă că sînteţi atacat de un grup de oameni care vor să vă omoare, pentru că sînteţi de altă religie sau de altă culoare sau din alt cartier, şi le aruncaţi un pumn de bani; interesul lor de înavuţire v-a salvat viaţa – comentează Amartya Sen. Şi-a spus-o Mandeville în a sa parabolă a albinelor: fără lăcomia fiecărei albine nu există bunăstarea stupului. Altfel spus, fără vicii private nu există virtuţi publice. În orice caz, am putea spune că economia se naşte în momentul în care Adam Smith preia această contradicţie şi o defineşte ca mecanism al „bunăstării naţiunilor“. Măcelarii sau brutarii săi nu vor decît să „sprijine producţia domestică“, mînaţi de interese private şi egoiste, dar, procedînd astfel, ei produc şi asigură bunul public, necesar tuturor – şi o fac într-un mod mult mai sigur şi mai eficient decît dacă şi-ar fi propus-o din raţiuni morale. Prin intermediul „mîinii invizibile“ a Pieţei, interesul individual şi egoist devine principalul *engine of action* al comportamentului economic. John Stuart Mill merge puţin mai departe, postulează „dorinţa de bunăstare“ prin care îl defineşte pe *homo economicus*. Acesta devine obiectul economiei, permiţînd la rîndul său autonomizarea acesteia. Treptat, îl va înlocui pe *homo sapiens* (sau îl va reprezenta în mod exemplar) – iar economia va deveni nu doar un domeniu autonom, ci şi unul autocratic. Interesul, iniţial propriu doar lui *homo economicus,* devine adevăratul *engine of action* al tuturor acţiunilor umane, invadează şi celelalte ştiinţe sociale, se cristalizează în paradigma alegerii raţionale şi cucereşte apoi întreaga societate pe căile combinate ale ideologiei politice a Statului şi ale persuasiunilor Pieţei. În final, el se instalează în profunzimile naturii umane ca „economie instinctuală“, cum se exprimă Becker în discursul său la primirea premiului Nobel pentru Economie: interesul devine *dat* genetic şi rezumă socialul, împuţinîndu-l.

Succesul uriaş al acestei construcţii, mai mult ideologice decît economice, a pus (aproape) total în umbră o altă linie de gîndire, venită mai degrabă din sociologie (dar şi de la celălalt Adam Smith, autor al tezelor complementare despre „simpatie“) şi care susţinea că interesul nu este un dat (mai mult sau mai puţin) natural, ci un produs cultural; că există diferite tipuri de interese (Max Weber le rezuma în „materiale“ şi „ideale“) şi chiar interesul economic este de feluri diferite (dorinţa de *îndestulare* a ţăranului este puţin altceva decît dorinţa de *bunăstare* a burghezului); că acelaşi interes identificabil şi comun poate avea semnificaţii individuale diferite; în fine, că, oricît ar fi el de egoist, interesul nu poate fi realizat decît cu şi prin alţii, adică în şi prin relaţiile sociale.

Pe această linie s-au dezvoltat şi cîteva paradigme alternative consistente, chiar dacă acoperite în bună parte de mainstream-ul economist. Poate cea mai atractivă dintre ele şi care ar da substanţă pledoariei lui Liviu Voinea este aceea a *recunoaşterii*. Aceasta îşi are originea în reflecţiile de tinereţe ale lui Hegel despre *Anerkennung,* a fost reluată şi adusă la zi de către filozofi precum Habermas, Taylor, Honneth, Fraser sau Ricœur. În ştiinţele sociale, ea este prezentă, în forme şi grade diferite, de la Tocqueville la Bourdieu, dar a devenit o preocupare şi o abordare de sine stătătoare doar foarte recent.

Ce afirmă în mod deosebit această teorie? Din start, paradigma recunoaşterii înlocuieşte plasarea acestui „engine of action“ în *raţionalitatea* combinatorie (puţin macho...) a individului, pentru a-l situa în *slăbiciunea* nevoii definitorii de recunoaştere mutuală a grupurilor de indivizi. Recunoaşterea este o luptă, ni se spune, presupune conflict şi soluţionarea acestuia prin *apartenenţă* sau *excludere* (o formă cutumiară veche o constituia dinamica ospitalitate-ostilitate). O luptă care se desfăşoară în domenii şi registre distincte, rezumate de Ricœur ca iubire, dreptate şi stimă socială, fiecare cu nevoile şi angoasele sale particulare. Dacă „maximizăm“ ceva în viaţă, acesta este legitimarea, intensivă sau extensivă, a apartenenţei. Valoarea recunoscută (demnitatea) – şi nu avuţia – devine „motorul“ socialului şi criteriul său moral. Trăim pentru a fi recunoscuţi în valoarea modului nostru de *a fi* şi nu (doar) în capacitatea noastră de *a avea*.

Fără a exclude tendinţa hobbsiană de *homo homini lupus* din simplu optimism moral, cum spunea Simmel, şi dincolo de orice sentimentalism, pentru a vorbi precum Weber, această paradigmă are în primul rînd marele merit de a reda socialului şi subiectivităţii individuale întreaga lor complexitate, din care nu sînt omise dezinteresul, iubirea, ura sau alte dorinţe greu raţionalizabile. Din acest punct de vedere, *Celălalt* este într-adevăr infernul, cum pretinde Sartre, dar tot el este şi paradisul. Iar o societate decentă este aceea care ajută ca membrii săi să aibă *valoare* (şi nu doar *preţ*) în propriii ochi şi în ai celorlalţi. Omul, ca fiinţă esenţial socială, (re)devine astfel măsura tuturor lucrurilor: „populaţia“ revine...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

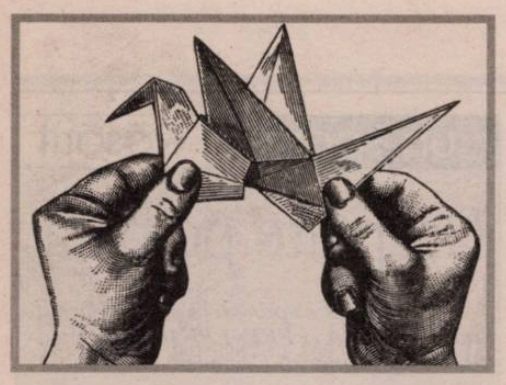

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Pe vremea cînd făceam autobuze

Un bun amic m-a invitat să mergem să vedem ce-a mai rămas din uzina *Autobuzul* sau *Rocar S.A.*, cum a fost redenumită după Revoluţie, unde el a lucrat ani de zile. Înfiinţată în anii '50 (primele autobuze au fost fabricate prin 1955-1956) pe un teren confiscat familiei Brătianu, uzina a fost închisă în 2004. Plină de datorii, după ce în ultimul an de existenţă n-a mai produs nici un autobuz, a fost vîndută la preţul unui apartament de bloc. Echipa de fotbal – celebra *Autobuzul* – veşnic asociată cu liga a doua şi a treia a mai supravieţuit pînă în 2009.

Pregătiţi pentru o mică aventură, trecem cu maşina de oamenii de la poartă care încă mai păzesc incinta, amicul spunîndu-le că mergem la „termopane" – una dintre cele cîteva firme care mai au spaţii închiriate pe acolo. Peisajul unei uzine dezafectate e lugubru şi nu prea greu de imaginat. O curte plină de gunoaie, bălării şi cîini vagabonzi, hale imense cu geamuri sparte şi acoperişul ruginit. În interiorul lor, prin betonul de pe jos, au crescut deja copăcei, ca în seră. „Aici era hala în care se făcea asamblarea finală a autobuzelor şi troleibuzelor", mi-a explicat amicul intrat în rol de ghid. Înăuntru, printre rampe uriaşe şi pomi subţiri cu frunze galbene, zăcea o jumătate de caroserie de Dacie break, fier vechi. Imaginea îmi aminteşte de *Călăuza* lui Andrei Tarkovski. Halele sînt legate între ele printr-o reţea de ţevi suspendate. „Călăuza" mea spune că pe vremuri, cînd instalaţiile de încălzire mai funcţionau, din ţevile acelea, care şi pe atunci erau ruginite şi găurite, ţîşnea apă fierbinte în toate direcţiile. „Cei din hala asta aveau căldură, dar cei de dincolo nu, fiindcă se pierdea pe drum, prin ţevi." Trecem pe lîngă hala unde se făceau motoarele. Spaţii enorme şi pustii. Nu ne vine să coborîm din maşină, sînt nişte cîini tolăniţi acolo. Rulăm uşor în continuare printre ruine. „Aici era hala de presaj." „Adică?" „În ea erau nişte prese enorme, de o sută de mii, care, printr-o singură ştanţare aplicată unei foi de tablă, produceau partea din faţă a unui microbuz TV. Adică, dintr-o singură operaţie apărea botul acelei maşini." Mi-aduc aminte de vremea cînd toată România era plină ele. Cine mai ştie că TV erau de fapt iniţialele de la *Tudor Vladimirescu*, primul nume al uzinei.

Un perete de cărămidă al halei de presaj e pe jumătate dărîmat. „Numai aşa au putut să scoată presele enorme din interior", îmi explică ghidul meu. În fundul halei, pe un perete de BCA, cineva a scris mare cu cărbune: OUTLAWS SÎNGE 2006. Deasupra intrării, o bună parte a cercevelelor de metal care ţineau odată geamurile sînt rupte, ieşite în exterior şi contorsionate, părînd că le strigă ceva rău privitorilor, asemeni himerelor şi balaurilor sculptaţi pe zidurile exterioare ale catedralelor gotice.

Intrăm în sediul administrativ. Pare pustiu. Cîteva neoane aprinse în plină zi sînt totuşi o dovadă că pe undeva mai există oameni şi viaţă. Ne uităm la pozele decolorate de pe pereţi, cu imagini din vremurile trecute ale fabricii. Tot ca o imagine din trecut, apare un individ cu ochelari care mătură. Parcă ne-am aştepta să nu vorbească şi să nici nu se uite la noi. Dar se opreşte şi ne întreabă cine sîntem. „Nişte oameni care încearcă să-şi şteargă amintirile", îi zice amicul. Intrăm în vorbă cu el. A lucrat zeci de ani la *Autobuzul*. Acum... dă cu mătura pentru fondul de investiţii austriac care deţine platforma. Ce or să facă noii proprietari cu zecile astea de hectare? Cine ştie, poate vor construi un mall, poate un cartier... Mai apar o fată care fumează şi apoi o cucoană intrigată de prezenţa noastră. Sigur, n-avem ce căuta acolo. Dar am trecut şi pe la firma de termopane şi pe la cea de mobilă din pal melaminat. Putem fi clienţi. Ce contează. Ne cerem scuze de deranj şi ieşim din nou prin curţile pustii. Încerc să-mi imaginez cum era locul acela plin de oameni în salopete albastre, unii stînd, alţii muncind. Presele şi ciocanele pneumatice bubuiau. Pe pista de încercări se testau noile autobuze. La proiectare se făceau planuri pentru noua basculantă de 20 de tone cu troleu, pe care şi-o dorea Ceauşescu. Din ţevile suspendate ţîşneau jeturi fierbinţi iar coşurile scoteau fum. Atunci cînd, de prea multe furturi, se crease în uzină o minisecţie de miliţie. O conducea Zăbavă, ofiţerul îmbrăcat mereu în civil, dar pe care toată lumea îl ştia. Patrula odată pe lîngă lungile garduri ale întreprinderii, cînd, cică, a dat peste un om în salopetă de lucru care tocmai sărise gardul cu un bidon de 20 de litri plin cu vopsea. Văzîndu-l şi hoţul pe miliţian, s-a îndreptat brusc spre el zicîndu-i: „Ţine-l pe ăsta că mai am trei dincolo". Şi repede a sărit gardul înapoi în curte, chipurile după celelalte, în vreme ce Zăbavă a rămas ţintuit cu bidonul în braţe. Pas de-l mai descoperă apoi pe hoţ în interior, printre alte şapte mii de muncitori în salopete albastre, murdare, identice...

Era tot pe atunci cînd muncitorii vopseau foi de tablă de inox în roşu, scriau pe ele „Ceauşescu şi poporul" sau alte lozinci şi aşteptau cîte o manifestaţie comunistă cu ocazia căreia să le poată scoate din uzină. Făceau apoi din ele cuţite, crătiţi sau alte obiecte din inox care nu se găseau în comerţul de stat al acelor vremuri. Toată lumea aia tristă şi veselă în acelaşi timp a dispărut complet, lăsînd în urmă nişte construcţii fantomatice şi cîteva poveşti.

ready made

„1789, cînd statul-major a fost transferat la Bozovici, unde zece camere ale cazărmii au fost folosite drept spital, deoarece uneori mureau cîte 12 oameni într-o singură zi, s-au întîmplat şi următoarele: între cei bolnavi zăcea de şase zile, şi un anumit căpitan Franz Schmidt, cu gura şi ochii deschişi, complet întins, încît se credea că îşi va da duhul. Au venit colonelul, maiorii şi alţii, iar eu m-am înfăţişat pentru a-mi îndeplini datoria creştinească faţă de muribund. A fost binecuvîntat printre lacrimi, apoi domnii au plecat. M-am reîntors şi într-un ceas mi-a reuşit să-l readuc pe bolnav la viaţă cu ajutorul unei lămîi."

Nicolae Stoica de Haţeg, „Scurtă biografie a autorului, drept adaus", în volumul *Scrieri*, Editura Facla, 1984

PUBLICITATE

MADAME POGANY

bar de zi bucătărie urbană

We kindly invite you to sample our menu, which combines the traditional values of the Romanian & Eastern European Cuisine together with the "know-how" of the international gastronomy, in a new concept called:

"Urban Kitchen"

THE PERFECT PLACE FOR AN AFTER WORK DRINK WINE or COCKTAILS

str. Banu Antonache nr.40-44 (Piata Floreasca)
RSVP - 0743.66.17.82 / 0744.10.56.13 - email: razvan@madamepogany.ro
www.madamepogany.ro

PUBLICITATE

SoNoRo EDIŢIA 6 FESTIVAL INTERNAŢIONAL DE MUZICĂ DE CAMERĂ BUCUREŞTI / CLUJ / BRAŞOV / IAŞI

NEW WORLDS

5-20 NOIEMBRIE 2011

WWW.SONORO.RO

Biletele se găsesc pe www.eventim.ro eventim in librăriile Humanitas şi Cărtureşti şi în magazinele Domo, Germanos, Vodafone şi Orange.

UNIUNEA EUROPEANĂ · GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU · Fondul Social European POSDRU 2007-2013 · Instrumente Structurale 2007-2013 · CNDIPT OIPOSDRU · UNIVERSITATEA DIN ORADEA, FACULTATEA DE ŞTIINŢE ECONOMICE

PRACTeam Center - 3 dispecerate de practică pentru studenţii economişti în Oradea, Timişoara şi Suceava

Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică, derulează proiectul „Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (PRACTeam), proiect cofinanţat din Fondul Social European - „Investeşte în oameni!", Programul Operaţional-Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii"; Domeniul major de intervenţie 2.1 „Tranziţia de la şcoală la viaţa activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU

În cadrul proiectului PRACTeam, au fost organizate 3 centre de informare - PRACTeam Center, care se adresează studenţilor economişti din cele trei universităţi partenere: Universitatea din Oradea, Universitatea de Vest din Timişoara şi Universitatea "Ştefan cel Mare" Suceava. Centrele de informare PRACTeam Center au rolul unor dispecerate de practică şi gestionează baza de date cu studenţii înscrişi la stagiile de practică şi internship, organizaţiile gazdă pentru stagiile de practică, informaţiile referitoare la modalitatea practică de realizare a stagiului de practică. Prin intermediul PRACTeam Center se ţine legătura cu studenţii aflaţi în stagii de practică şi internship, se actualizează baza de date cu potenţiale organizaţii care doresc să se înscrie în programul de practică, gestionează şi organizează infrastructura de comunicare dintre coordonatorii de practică, tutori - angajaţi din întreprinderi/ organizaţii gazdă de practică şi studenţi economişti.

Sediile PRACTeam Center sunt:
- Universitatea din Oradea - Facultatea de Ştiinţe Economice, sala F006, program: L-V, Orele: 16.00 - 18.00;
- Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor, sala D05, program: L-V, Orele: 16.00 - 18.00;
- Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică - sala H001, program: L-V, Orele: 16.00 - 18.00.

Pentru informaţii suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

PRACTeam

TV5Monde sprijină Săptămâna Gustului

Epicerie fine în fiecare duminică la orele 14,00 prezentat de marele bucătar şef Guy Martin

Întalnirea cu cele mai bune filme francophone subtitrate în limba română
în fiecare duminică şi joi la orele 22,00

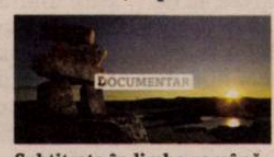

Subtitrate în limba română
de luni până vineri la orele 13,30

Thalassa
Călătorie în jurul lumii subtitrată în limba română
în fiecare sâmbătă la orele 19,30

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara
www.tv5monde.com

MON ANGE © MK2, TOUS UNIS POUR L'ARCTIQUE © PVP-Films Inc.- THALASSA © Rachel Kondo / FTV

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

O societate devine mai puternică atunci când fiecare individ al său beneficiază de o educaţie corespunzătoare şi de servicii publice de calitate.
Petrom este cel mai mare contribuabil la bugetul de stat,
peste 9,7 miliarde de euro în ultimii 6 ani, susţinând astfel dezvoltarea societăţii şi asigurând românilor energia de a merge mai departe.

Investim în energie. Investim în viitor.

PETROM
Membru OMV Grup

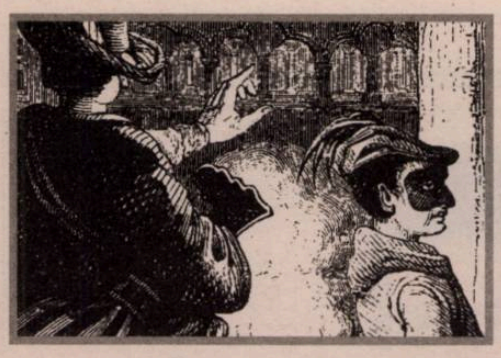

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Uluitoarele aventuri ale unui oltean în Arabia (I)

Alte nopți calde cu Șeherezada

O!, tu, preacinstite cititor care poate că pe spinarea cămilei n-ai urcat niciodată (spre deosebire de mine, cum se va vedea), ai așadar bunăvoința și primește cu bine această nouă epistolă pe care ți-o trimit din micul & cochetul & bogatul emirat al Qatar-ului, pe unde drumurile vieții – și ediția a IX-a a Conferinței pentru Dialog Interconfesional de la Doha – mă aduseră încă o dată. O!, tu, care poate ești relativ zgribulit în aceste zile de noiembrie pe plaiurile tale europene, cît n-aș vrea să primești măcar puține dintre cele 30+ grade Celsius ce se vîntură ziua pe aici printre frunzele prăfuite ale palmierilor, în acest minion stat peninsular mîngîiat pe coaste de apele calde ale Golfului Persic (sau Arabic, cum se vede de pe malul unde mă aflu eu) și dintr-ale cărui străfunduri (din partea sa de N-E) se scot și se vînd prețioase gaze naturale, care-au făcut din Qatar un lider în domeniu – este al treilea furnizor mondial de gaze și totodată primul exportator de gaz natural lichefiat (LNG).

Aferim, rămîne meritoriu cum acest emirat s-a profilat, în ultimul deceniu, drept un pol politic și economic greu de ocolit al Orientului arab (și amintesc, în context, că Excelența Sa dl Salem Abdulla Sultan Aljaber, ambasadorul Qatar-ului la București, este, de cîțiva ani deja, poate cel mai activ diplomat arab în țara noastră). Cu o politică externă abilă, cuminte și cu minte, Qatar-ul a menținut relații echilibrate cu state care altfel se încruntă unele la altele – cum ar fi Arabia Saudită și Iranul, de exemplu; la fel, sursele mele spun că ceva negocieri dintre Hamas-ul palestinian și statul Israel, de vor ieși la lumină, tot prin Qatar vor fi fost mediate. Cum tradiționalele centre ale lumii arabe au trecut prin diverse tulburări în istoria recentă (Libanul și Irakul din anii '70-'90, Egiptul și Siria în zilele noastre), Qatar-ul se profilează ca fiind steluța în urcare a galaxiei arabe. În chiar aceste zile, în care umilul meu răvaș pleacă spre domniile voastre, premierul qatarez s-a implicat serios într-un efort al Ligii Arabe de a găsi o ieșire cît de cît onorabilă din situația complicată în care se află președintele Bașar al-Assad al Siriei – în măsura în care această ieșire ar mai fi posibilă, dat fiind faptul că, totuși, regimul sirian e responsabil de moartea recentă a cca 3000 de opozanți. Aliat al SUA, Qatar-ul, din micuța sa armată, a dat totuși cîteva sute de soldați (plus cîteva avioane, plus vreo 400 de milioane de dolari) care și-au făcut bine treaba în recenta campanie anti-Gaddafi din Libia – unde, spunea recent șeful de Stat Major local, ei ar fi acționat ca mijlocitori între forțele rebelilor și NATO. Liniștit la el acasă și deschis către lume (inclusiv prin postul TV Al-Jazeera, care de-aici emite), Qatar-ul – așa cum vă mai scriam pe la finele lui mai a.c., la precedenta mea viziă – privește calm evoluțiile acestei *primăveri arabe* care nu știm cînd se va termina, sau cum. Și în tot acest timp își vede de proiectele sale de viitor, pentru că are destule – cum ar fi, pe termen scurt, organizarea unui *summit* mondial al petrolului, în decembrie a.c., sau, pe termen mediu, prepărativele pentru Campionatul mondial de fotbal din 2022 (pentru care în Qatar se vor construi nouă stadioane noi, cu un sistem de aer condiționat alimentat de energie solară).

Dar să nu înțelegi de-aici, o! cititorule, că bărbații și femeile Qatar-ului (voi mai vorbi despre acestea din urmă) chiar nu au nici o grijă. Ba au: cum ar fi, de exemplu, căderea estimată a creșterii PIB-ului de la un spectaculos 15% (în acest an) la un prognozat 5,1% în 2012 – ca urmare, printre altele, a extinderii previzibile a ofertei de combustibili fosili la nivel mondial, în viitorul apropiat (o să mai revin în epistola mea la subiect). Sau, o altă grijă: – cum statul qatarez a investit în ultimii zece ani în toată lumea (exemple europene: în minele de aur ale Greciei; celebrul magazin londonez Harrods; 17% din constructorul german de mașini Volkswagen; echipa de fotbal PSG din Franța; bănci în Luxemburg ș.a.) – e de văzut cum Qatar-ul va gestiona pe mai departe atît profitabilitatea propriilor investiții cît și prestigiul și influența pe care ele le aduc. Și poate că nu e departe ora în care o să aflați despre ceva prezență qatareză chiar prin România.

Cum spuneam, o conferință dedicată *politicii religiilor* m-a adus acum la Doha, răgaz pentru a degusta iarăși ceaiuri verzi mentolate, în pacea unor zile în care noaptea cade repede (pe la 18 h) și răsăritul vine grăbit (pe la 5 h). E cald și plăcut afară – atît de cald încît o energică tovarășă de conferință mi-a propus, întîlnindu-mă-ntr-o seară în lift, să...

Ajuns aici cu firul poveștii, strănepotul Șeherezadei văzu lumina zorilor mijind și, sfios peste poate, tăcu.

(va urma)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Despre Descîntece

Pe vremea copilăriei mele, baba Dumitra ocupa un loc central în economia satului: putea vindeca bolile ușoare cu un descîntec. Durerile de cap, durerile de măsele, indispozițiile și alte mici ipohondrii își găseau leacul într-un pahar cu apă, cîțiva tăciuni stinși și vorbe magice rostite în semiîntuneric și înaintea icoanelor. Greu de spus ce va fi intonat baba Dumitra, știu doar că multe dintre indispozițiile adolescenței mele și-au găsit leacul în acea apă „sfîntă". Descîntecul i-a preocupat pe folcloriști și etnografi, dar destul de puțin pe istorici, și mai puțin pe lingviști. Mă gîndesc aici la ultimii 20 de ani de cercetare, cînd istoriografia românească s-a îndreptat spre teme atît de diverse. Dar credințele populare și practicile magice au trecut un pic pe lîngă noua generație de cercetători, aplecată și grăbită să cerceteze un trecut recent care cere prea puține abilități lingvistice și prea multă, mult prea multă, eseistică. Chirilica și lucrul cu dicționarele par să fie un inconvenient greu de acceptat pentru toți cei care vor să devină „celebri" peste noapte, redactînd pagini fără a scrie cărți. Emanuela Timotin oferă un instrument de lucru esențial pentru toți cei care se vor gîndi să se îndrepte spre o epocă mai puțin „accesibilă" din punct de vedere lingvistic. Cartea *Descîntecele manuscrise românești (secolele al XVII-lea – al XIX-lea)*, apărută la Editura Academiei Române, 2010, analizează cu acribie „textele curative, menite să îndepărteze o influență nefastă". Autoarea precizează că arhivele „ascund" multe alte texte, conținînd descîntece cu privire la „găsirea comorilor", a „obiectelor pierdute", la „prinderea evadaților", la „trezirea dragostei persoanei iubite". Iată așadar teme și arhive care ar putea să elucideze multe dintre rațiunile gesturilor noastre de astăzi.

Amestecate printre rugăciuni, rețete și amulete, descîntecele au populat manuscrisele și implicit trebuințele oamenilor în secolele trecute. Filolog de formație, Emanuela Timotin s-a aplecat asupra acestora din perspectiva lingvistică, dar încercînd și o abordare antropologică ori de cîte ori a fost nevoie. Astfel, descîntecele sînt puse în legătură cu tradiția lor orală și cu echivalentele lor din alte civilizații. Expresie a fricilor care ne domină, descîntecele aveau, au, încă, menirea de a îmblînzi întrucîtva natura atît de „răzbunătoare". De pildă, grindina nu este decît efectul diavolului ce tulbură apele și „sfărîmă" viile, holdele și „țarinele noastre". Or, acest diavol ar putea fi îmblînzit sau măcar „izolat" printr-un descîntec: „Oprescu-te, diavole, cu cel Dumnezău viu și adevărat, ce-au rodit ceriul și pămîntul și preacinstită Maica Născătoare Domnului, Maria, giurata lui Iosif..." Multe dintre acestea, prin „creștinarea" lor, vor intra în practica religioasă. Chiar mai sus, se poate observa că fidelul, creștinul, își asociază, ca ajutor în combaterea răului, divinitatea. Pasul următor, integrarea într-o „molitvă de ploaie înfricoșată". De altminteri, autoarea precizează că distincția dintre descîntece și rugăciuni este foarte greu de realizat din cauza faptului că „în tradiția manuscrisă, uneori acestea sînt extrem de asemănătoare". Apare astfel „rugă cîndu doare capul" care se află la granița dintre descîntec și rugăciune. Și pentru că durerile de cap sînt mai prezente decît oricînd, vă ofer un fragment, că cine știe, poate că vă veți găsi leacul: „Doamne, Isuse Hristoase, vino acmu și te atinge de șerbul lui Dumnezeu... să se scoale să-ți slujească svenței tale cu tot darul și acmu și pururi și întru veacii veacilor adevăr".

Nașterea, cu întreg universul de interdicții, frici, spaime, păcate presupuse, aduce și produce practici spectaculoase în care descîntecul ocupă un rol principal. Și ce își dorește orice femeie: o naștere ușoară. Iată soluția: „Cînd nu poate muierea să facă copilul scrie pe hîrtie așa: «Ușile ceriului s-au deschis, și tu cocoane, ieși că te chiiamă Dumnezeu.» Și să ții hîrtiia în spatele ei".

Și sînt apoi farmece ce ar trebui desfăcute, vrăji ce ar trebui anulate, meșteșuguri ce ar trebui oprite. Pentru fiecare există un leac: „carte di disfăcut orici fapt ar fi de făcut" sau „desfacire faptului celui ce ț-au făcut, să fie la dînsul" și „să mături casa de trei ori și să gîndești: «nu măturcasa di pai, di gunoai, și o măturde fapt, di dat, di căscare, di strigare, di toate urîciunile, di toate bolîciunile». Și după ce-i strînge gunoiul la ușă să pui trei cărbuni aprinși în gunoiul într-un sac și sacul să fii spartu la fundu și să le duci la pîrîu și să zîci: Cine mi-au dat c-o mînă, eu îi dau cu doi". În carte veți găsi de toate, de boli și iubiri, de ploi și furi, de făcut și desfăcut. Nu-mi rămîne decît să-i mulțumesc Emanuelei Timotin pentru carte și să-i doresc să aibă răbdarea, motivația, perseverența necesare pentru a duce la bun sfîrșit această anchetă atît de vastă, dar atît de necesară.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Implantarea comunismului (IX)

„Moscova, 2. 6. 1947
Strict secret

43. Se aduc la cunoștința publicului procesele acelor persoane cu poziție de conducere (în primul rînd din cadrul armatei, ministerelor, serviciilor importante, cadrelor didactice), care sînt învinuite de atitudine împotriva poporului, socialismului, industrializării. E o acțiune ce atrage masele populare.

44. Cei care lucrează în diferite funcții trebuie să fie schimbați și înlocuiți cu muncitori cu cea mai mică pregătire profesională, necalificați.

45. Trebuie ca la facultăți să ajungă cu prioritate cei ce provin din cele mai joase categorii sociale, cei care nu sînt interesați să se perfecționeze la nivel înalt, ci doar să obțină o diplomă."

„Directivă specială pentru implantarea comunismului în Imperiul KGB", în *Agresiunea comunismului în România*, vol. I, ed. Gh. Buzatu și Mircea Chirițoiu, Paideia, 1998 (v. și nr. 395-402)

(N. red.) La încheierea acestui foileton, reținem trimiterea la sursă: "...originalul, în limba rusă, a fost descoperit, printr-o șansă, în cabinetul de lucru al celui dintîi președinte comunist al Poloniei – Boreslaw Bierut (1947-1952)." *(n.a.)*

Într-o notă pe adresa redacției, dl Adrian Cioroianu precizează: „După cele mai autorizate opinii, documentul e un apocrif, originalul n-a fost văzut de nimeni, niciodată, el sună pe alocuri credibil, dar sînt mari șanse să fie o contrafacere – cam ca protocoalele înțelepților din Sion".

Față de aserțiunile de mai sus, vădit antagonice, opinăm că documentul își păstrează totuși interesul, fiind redactat *„post-festum"*, autenticitatea lui fiind dată tocmai de realitatea dură înfățișată într-un perfect *mimesis*.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

De ce nu vrem religie în şcoli

Pe site-ul Patriarhiei, pe lîngă articolele despre care am vorbit în numărul precedent al *Dilemei vechi,* am găsit şi cîteva mărturii emoţionante ale unor elevi şi profesori din liceele bucureştene, toate avînd aceeaşi concluzie euforică: fără ora de religie, viaţa noastră ar fi mult mai săracă şi, la urma urmei, fără nici un rost.

Suficienţa reprezentanţilor Bisericii, alimentată şi de sondajele care le oferă primul loc în topul instituţiilor de încredere, ar trebui să fie pusă la încercare de comentariile de pe Facebook sau din subsolurile articolelor care dezbat problema predării religiei în şcoli. Acestea ar trebui să-i facă să-şi ia un răgaz de la treburi obşteşti „urgente", precum aceea a construirii Catedralei Neamului, şi să reflecteze mai adînc la felul în care vor să facă paşi către cei ce pun la îndoială misiunea religiei în şcoli.

Comentariile amintite spun că predarea religiei în şcoli ar avea ca efect „spălarea creierelor", îngrădirea libertăţii de alegere, răpirea inocenţei şi a poftei de joacă în rîndul celor mici. Mă întreb dacă nu cumva aceste efecte sînt cauzate mai curînd de vulgaritatea, mîrlănia, ignoranţa şi superficialitatea întîlnite şi promovate astăzi, în viaţa de zi cu zi. Mi-aş dori ca fiul meu, colegii lui să găsească în ei înşişi resurse pentru a le rezista. Şi cred că ora de religie i-ar putea ajuta s-o facă. Apoi, dacă vorbim despre alegere, este sigur că la vîrsta de 9-10 ani un copil nu poate decide singur că devine catolic, ateu, credincios sau budist. Dar atunci cînd o va face, ar fi bine să o facă în cunoştinţă de cauză. Drept care, niscaiva cunoştinţe de religie nu i-ar strica. Pe de altă parte, ora de religie nu are efectul etnobotanicelor: nu devii dependent odată ce ai asistat la ea. (Teoria aceasta nici măcar nu-i nouă: tot secolul trecut a fost bîntuit de sintagma: „religia este opiumul popoarelor".) O oră de religie, predată cuviincios, cu înţelepciune, har şi profesionalism nu îl transformă pe copil într-un slujitor hipnotizat al lui Dumnezeu. Dar îl poate face să reflecteze mai mult la minciună, greşeală sau la consecinţele pe care le pot avea cuvintele şi faptele noastre asupra celorlalţi. În plus, cînd vorbim despre libertatea opţiunilor, trebuie spus că între un părinte ateu care-i interzice unui copil să asiste la orele de religie şi unul credincios care-l obligă s-o facă nu e nici o diferenţă.

Orele de materialism dialectic de la şcoală ne obligau la o unică viziune despre lume şi viaţă.

Ca una care am făcut parte din generaţiile pe care orele de materialism dialectic de la şcoală le obligau la o unică viziune despre lume şi viaţă, am temeri legitime să văd religia adoptînd acelaşi model. Cred cu adevărat că o întîlnire reuşită dintre copil şi religie, o întîlnire care-i va da posibilitatea să aleagă, depinde în cea mai mare măsură de felul în care ea este regizată, pusă la cale de adulţi, fie ei profesori sau părinţi. Din păcate, mărturiile celor din urmă spun lucruri grave despre felul în care religia este predată în şcoli: copiii sînt ameninţaţi cu Iadul, sînt chestionaţi cu privire la frecvenţa prezenţei lor şi a părinţilor la slujbele religioase, orele de religie sînt obligatorii fiindcă trebuie completată catedra unui preot bun prieten cu directorul, iar absenţa de la orele de religie este penalizată.

Cum ar trebui să arate o oră de religie? Iată o întrebare căreia Biserica Ortodoxă Română îi datorează o preocupare intensă. Altfel, riscă să construiască o Catedrală a Neamului doar pentru preoţi şi preafericiţi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

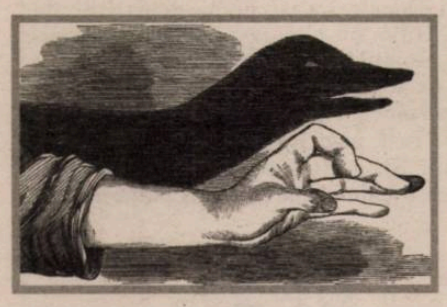

Iaromira POPOVICI

bazar

Singurătate şi neputinţă

Mi s-a spus, de multe ori, să nu cred (doar) rău despre singurătate. Că singurătatea e cea care îţi redă libertatea propriilor opţiuni, îţi redă timpul tău personal, atît de preţios, te învaţă să te (re)descoperi şi să-ţi afli adevărata identitate, să te apropii, chiar şi dacă eşti capabil, de divinitate...

Toate acestea, însă, vin după. După ce înveţi să gestionezi părţile practice, şi neplăcute, ale singurătăţii. Şi abia apoi după ce îi stăpîneşti – dacă îi stăpîneşti – infinitele angoase.

Recunosc că frica de singurătate a fost (şi mai este) una dintre cele mai mari temeri ale mele. Cu atît mai mult cu cît, odată cu trecerea anilor, dintr-o persoană dornică de comunităţi şi împărtăşiri, am început să devin mai curînd mizantropă şi să simt, cumva, ameninţarea singurătăţii în ceafă...

Tocmai de aceea, poveştile unor oameni singuri din jurul meu m-au impresionat mai puternic, le-am simţit aproape direct pe propria-mi piele. Poveştile unor oameni care nu au reuşit să-şi gestioneze, practic, propria singurătate.

Unul dintre ei trăia singur, şi mulţumit de propria-i singurătate, altfel productivă, de ani. Era sănătos şi putea să iasă, să lucreze, să se aprovizioneze, să călătorească. Sistemul funcţiona şi omul era mulţumit. Nu-i trebuia mai mult, relaţiile cu cei din jur şi le doza după propriu-i gust, ca să nu se simtă sufocat de ele şi ca să nu-i afecteze rutina creativă. Pînă cînd, într-o zi, i s-a făcut rău. Atunci, singurătatea şi valorile acesteia au fost reevaluate: nu era nimeni în jur care să-l ducă la spital, într-un moment de criză... Situaţia s-a rezolvat fericit, cineva l-a dus la spital, problema de sănătate s-a dovedit rezolvabilă, lucrurile au reintrat pe făgaş. Dar momentul respectiv, de panică – şi a lui şi a mea anticipativă, speculativă – a rămas.

Ştiu că nu trebuie să ne structurăm existenţa după momentele de criză. Dar nu putem să nu ţinem cont de ele. Nu putem să le lăsăm să ne găsească nepregătiţi. Aşa cum s-a întîmplat în cazul altor doi oameni pe care îi cunosc, care, în copilăria mea, mi se păreau chiar un exemplu de cuplu. La bătrîneţe, din păcate, nu au mai fost aşa: amîndoi au făcut Alzheimer, ea – o formă blîndă, el – una agresivă. Combinaţia dintre cele două, singurătatea, în doi, a unui cuplu fără copii a dus, de astă dată, la o situaţie tragică: am descoperit că aceştia trăiau în mizerie insuportabilă, aproape fără mîncare. Din sărăcie? Nu. Veniturile lor ar fi fost suficiente să le acopere cheltuielile zilnice într-un mod confortabil. Din proastă gestionare, datorată slăbiciunii minţilor lor. Asociată cu o intuiţie omenească greşită: singura persoană care se mai ocupa de ei, contra cost, era un vecin care, literalmente, îi storcea de bani. Cu acordul lor inconştient: chiar în cele mai îngrozitoare situaţii, cei doi nu acceptau decît ajutorul lui.

Deja de la singurătatea... metafizică am alunecat, rapid, la forma ei mai simplă şi îngrozitoare: singurătatea fizică, neputincioasă, degradantă. Cea din care uneori numai servicii specializate te mai pot scoate.

Dacă respectivele servicii te acceptă: pe doamna din cuplul respectiv Salvarea nu a vrut să o ducă la spital decît cu... intervenţii, pentru că igiena ei personală lăsa zdravăn de dorit. De asemenea, femeile de la agenţia cu care vorbisem, să vină să aibă grijă de ea după spitalizare, nu au acceptat să lucreze în apartamentul lor decît dacă acesta ar fi fost proaspăt zugrăvit şi ei şi-ar fi luat o maşină de spălat automată.

În astfel de situaţii extreme, cînd ajungi la limita de jos (dacă există vreuna) fără să mai conteze cine ai fost în viaţă şi ce ai făcut, pe cine ai iubit şi ce ai creat, angoasele şi teoriile legate de singurătate nu se mai pun. Te poţi gîndi doar, de-a dreptul: Pe oamenii care ajung în astfel de situaţii cine-i ajută? Există vreo felie din sistem care să se ocupe de ei?

Am înţeles că îi poţi declara „caz social" la Primărie. Asta dacă se încadrează în plafonul de venituri şi de iresponsabilităţi. Altfel, numai vreun Batman sau Spiderman specializat pe linia compasiunii, care să apară cînd e mai mare necazul, mai acută neputinţa, mai neagră singurătatea...

Selma IUSUF

legende urbane

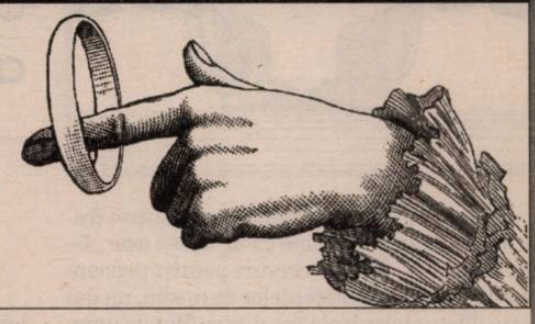

Un experiment

Am făcut deunăzi paste cu nimic. Adică paste cu ce am găsit prin frigider. Ceva legume flendurite, pe care altminteri le-aş fi aruncat, şi nişte mozzarella antichizată. Sigur, motivele ar putea fi nenumărate: de la lenea de a mai trece pe la magazin, pînă la ştiu eu ce fandacsie culinară minimalistă. Adevărul e că austeritatea asta gastronomică m-a pălit după ce am citit un jurnal.

E notaţia zilnică a unei femei deportate împreună cu bărbatul şi cei doi copii în Bărăgan, în anii '50. Sînt cîteva zeci de pagini de o monotonie obsedantă despre foame. N-au nici un fel de pretenţie literară. Femeia nu-şi pune întrebări şi nu judecă politic pe nimeni. Notează însă cu acribie ce a mîncat, ce-i lipseşte de mîncare, ce primeşte de mîncare de la rude, ce a reuşit să gătească. Lăcrimează la vederea unui ou şi a unui pumn de făină. Plînge în hohote şi-şi bate copilul care a răsturnat oala cu ciorbă lungă. Nu e simpatică. Îşi bodogăne rudele şi prietenii care întîrzie să-i trimită pachete. Nu vrea şi nu poate să scoată nici o profunzime din experienţa ei, nu teoretizează. Pînă la sensibilităţi contemplative, îi pică de zeci de ori coşul de pe casă muiat de ploi barbare. Suferă de frig în ierni surori cu cele siberiene. Munceşte ca un animal la cîmp pentru cîţiva lei sau pentru nişte mîncare caldă. Visează pîine albă.

Pui cartea deoparte şi te bucuri pur şi simplu că stai într-o locuinţă caldă. Că ai ce mînca. Mă gîndesc că o fi o reacţie normală a fiecărei persoane cu o sensibilitate cît de cît la medie. Că n-oi fi eu vreo palidă nevricoasă hiperimpresionabilă. (Sigur că o asemenea lectură reînvie în primul rînd întrebări fundamentale despre un regim bestial, dar nu despre asta vom vorbi.) Am pus aşadar cartea jos. M-am dus şi m-am uitat în gunoiul din acea zi. Aruncasem o salată verde luată cu multe zile în urmă. Putrezise în punga de plastic transparent în care fusese cumpărată. Tot în gunoi zăcea o pîine (integrală, să nu ne îngrăşăm) neatinsă şi mucegăită. O smîntînă din care a fost luată doar o lingură într-un trecut îndepărtat. Citind prin ce trecuse femeia aia, mi s-a părut a fi o nesimţire.

Lucrurile alea sînt deja istorie, o să mi se spună, iar eu nu o să scot din foamete, cu regrete din astea şi cu gesturile mele mărunte, milioanele de copii subnutriţi din Africa. Dar am zis atunci să fac totuşi un experiment. Să văd cît pot rezista fix cu ce am prin casă din acel moment. S-a şi nimerit să fiu singură acasă iar nimeni altcineva n-ar fi avut de suferit de pe urma caraghioasei (?) mele hotărîri.

Prima senzaţie, dar prima, atunci cînd stabileşti oficial începutul unui asemenea experiment, e senzaţia de foame covîrşitoare. Mintea ţi se setează brusc pe un singur subiect: mîncarea. Şi am făcut o scurtă evaluare a proviziilor: ceva legume – foarte bun, iese o supă. Lapte şi cereale – perfect, se poate rezista cîteva zile. Făină, dar nu e drojdie. Văd eu ce se poate face aşa. Nişte lipii, poate? Diverse sosuri picante care nu se pot consuma ca atare. Dar mai e puţin orez. Nişte ciocolată de care, în mod normal, nu mă ating, dar privită acum cu ochi drăgăstoşi. Nişte brînză. Se face mai bine de o săptămînă de cînd nu am mai cumpărat nici un strop de mîncare. În primele zile am izbutit chiar nişte combinaţii la care nu m-aş fi gîndit. Mîncabile şi gustoase. Dar mi-e foame tot timpul. La televizor parcă a înnebunit toată lumea. Se mănîncă în draci. Pe Travel, pe canalele de filme, la ştiri fac ăştia reportaje cu zacuscă. Reclame la un turn de chiftele-n chifle înecate în muştar şi murături. Ce naiba?

Ce am reuşit să fac cu experimentul ăsta? Sper să mă gîndesc mai bine la ce şi cît cumpăr. N-o să-mi ignor conştiinţa ongistă care-mi zice că e obscen să cheltui atîta pe hrana care ajunge jumătate la gunoi. Acum mă duc să fac totuşi o aprovizionare, căci n-aş prea vrea să mă găsească lumea emaciată, moartă de foame şi prăbuşită în cămară, ţinînd strîns în mînă ultimele plăci de lasagna din casă. La întoarcere o să recitesc *Fiesta* lui Hemingway.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

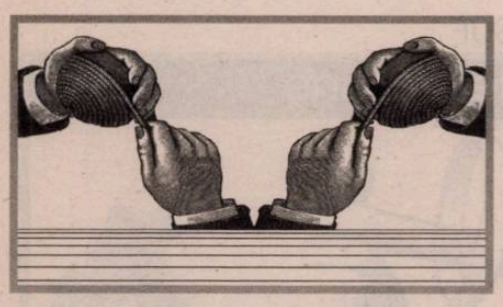

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Dacă zebrele trăgeau la plug, istoria lumii ar fi fost alta

■ Dacă ar fi să-şi rezume cartea într-o frază, Jared Diamond spune că ar face-o aşa: „Istoria a urmat diferite cursuri pentru popoare diferite, din cauza diferenţelor de mediu, nu din cauza diferenţelor biologice dintre fiinţele umane în sine". Deci, geografia ne-a făcut ceea ce sîntem. Cartea despre care vorbesc se numeşte *Viruşi, arme şi oţel – Soarta societăţilor umane* (Editura Allfa, 2010) şi a devenit un best-seller de referinţă.

■ Diamond are curajul să ofere în 500 de pagini o istorie completă a civilizaţiilor umane, explicînd aproape totul prin geografie. Este un demers curajos pentru că reînvie o legătură altădată compromisă. Ştiinţa politică comparativă a apărut ca un demers determinist-geografic. Altfel spus, primii oameni care s-au gîndit să compare între ele diverse societăţi au început prin a pune diferenţele pe seama mediului. Era facil, era la îndemînă. Herodot lăuda climatul Greciei ca fiind cel mai propice civilizaţiei, spre deosebire de căldurosul Egipt sau de prea friguroasa Sciţie. Moda asta de a lăuda ograda proprie a ţinut mult; Montesquieu era şi el convins că vremea temperată a Franţei e cea mai bună, la sud e prea cald, la nord e prea frig. Şi unul, şi altul, şi mulţi alţii trăgeau concluzii nu tocmai amabile despre popoarele „sălbatice" care trăiau în climate nepotrivite. La un moment dat, acest tip de determinism geografic a căzut în desuetitudine; cu cît omul cunoştea mai mult din planeta sa, cu atît excepţiile erau mai multe şi etnocentrismul teoriilor mai evident.

■ De asta spun că Diamond are curaj: se întoarce la origini, la geografie. Şi o face într-un mod fascinant, uneori pedant, alteori iritant, dar fascinant rămîne pe tot parcursul cărţii. Cum se face că unele societăţi au avansat şi altele au stagnat? Totul ţine de animale, seminţe şi axe geografice. Spaţiul euro-asiatic (Europa este o prelungire lunguiaţă a Asiei – după Diamond) a avut la dispoziţie mai multe animale mari pe care să le îmblînzească, decît Americile şi Australia. Răspîndirea oamenilor acolo a coincis cu exterminarea mamiferelor mari. Mai tîrziu, cînd societăţile de agricultori din Americi şi Australia s-au dezvoltat şi ar fi avut nevoie de animale mari de tracţiune, nu mai aveau ce să îmblînzească.

■ Avantajele anumitor grupuri de oameni se acumulează în timp. Agricultura a apărut în Semiluna Fertilă (Siria – Irak). Acolo s-a întîmplat să existe o combinaţie unică de cereale sălbatice înalt productive şi de animale de povară. De aici au urmat celelalte: scrisul, guvern centralizat. Din Semilună, aceste date civilizaţionale au migrat la latitudini similare spre Grecia, Egipt, India şi s-a născut civilizaţia euro-asiatică. Odată explicate astea, Diamond trece lejer peste secolele de pînă la noi, de parcă ar fi răspuns definitiv la dileme. Esenţa a fost pusă atunci, demult, restul sînt amănunte recente care urmau logic din amănuntele vechi. Asta e partea iritantă a cărţii, această convingere că totul se explică de la nişte seminţe de acum mii de ani. Australienii aborigeni nu au avut la îndemînă nici seminţele potrivite, nici animalele potrivite, unele dintre triburi intraseră pe calea agriculturii organizate, cînd au venit europenii, şi probabil urmau să se dezvolte autonom în cîteva mii de ani, dacă ar fi mai avut la dispoziţie acele mii de ani. Americanii de pînă la Columb nu au avut nici animalele, nici seminţele celor din Eurasia, iar geografia le-a mai pus o piedică: latitudinea. Diamond se uită la axele continentale: din Europa de Vest pînă în China poţi trage o linie continuă la aceeaşi altitudine, cu un climat temperat. Progresul se transmite la latitudini egale, unde aceleaşi animale şi aceleaşi seminţe se pot transmite. Americile au axul de la nord la sud şi aşa se face că imperii cu milioane de supuşi s-au dezvoltat acolo, izolate unele de altele. Amerindienii au inventat scrierea, dar nu au transmis-o unii altora, aşa cum s-a întîmplat în Eurasia. Bun, dar ce-i cu Africa, acolo a apărut omul modern, de ce nu s-a dezvoltat tot acolo? Tot chestie de latitudine, plus un deşert mare care a împiedicat comunicarea. Plus un ghinion teribil în ce priveşte animalele: dintre toate animalele mari avute la dispoziţie de africani, unele erau prea nervoase (bivolii, zebrele), altele nu aveau sens economic să fie domesticite (elefanţii), altele aveau o structură socială haotică ce nu permitea ca omul să devină şeful turmei/haitei (porcul, vaca, oaia, capra, calul – animalele, pe care euro-asiaticii le-au avut la dispoziţie, au avut toate calităţile de mai sus, plus alte cîteva; nici nu ştiţi cîte amănunte de genul ăsta o să aflaţi din carte).

■ Deci, civilizaţiile adună acest gen de avantaje cumulative şi apoi, cînd se ciocnesc, cel mai slab iese prost din întîlnire. Aşa se face că spaniolii au învins marile imperii sud-americane cu proporţii uluitoare, de genul 168 de conchistadori la 80.000 de incaşi. Nu a fost noroc, spune Diamond; pur şi simplu, caii şi oţelul spaniolilor făceau inutile armele incaşilor. Pe lîngă cai şi oţel, mai aveau şi viruşii. Europenii aveau atîtea animale domesticite ce creşteau pe lîngă casă (mai degrabă în casă, pe vremea aia), deci dezvoltaseră boli şi imunităţi la ele, incaşii nu aveau decît un singur animal mare (lama), care nu creştea în grajduri lîngă case.

■ Dar marile ciocniri ale civilizaţiei europene cu băştinaşii altor continente nu au fost deloc cazuri izolate. Poate ştiaţi de povestea incaşilor, dar pariez că nu ştiaţi cum grupurile asiatice s-au întins din China de sud, exterminînd populaţia locală din insulele polineziene. Cazuri recente sînt şi ele fascinante. Triburile de maori, care au intrat primele în contact cu albii, au cumpărat muschete şi au pornit războaie de exterminare cu vecinii lor (un sfert din populaţie a murit în aşa-zisele „războaie ale muschetelor"). Africa neagră ni se pare că a fost acolo dintotdeauna, dar nu a fost aşa, de fapt, negrii subsaharieni agricultori au înlocuit treptat şi relativ recent populaţiile de pigmei şi triburile khoi-san (populaţia împinsă la extremitatea sudică a Africii, unde i-au găsit olandezii şi i-au alungat).

■ Cum ziceam, determinismul geografic a plecat ca un exerciţiu de tribalism: mediul nostru e mai bun, noi sîntem mai buni decît alţii. Diamond are mare grijă să combată orice fel de idee că unele societăţi ar fi mai bune decît altele, că ceea ce numim de obicei „civilizaţie" ar fi mai bună în sine decît societăţile primitive. Deci, omul e corect politic. E foarte vehement şi aruncă cu eticheta de „rasism" în stînga şi în dreapta, în ideea că oricine se apucă să ierarhizeze civilizaţiile este rasist. Apoi face el însuşi exact asta. Se declară convins că papuaşii sînt mai „deştepţi" decît occidentalii. Aşa, hodoronc-tronc, iar impresia e susţinută de o teorie: avînd la dispoziţie utilităţi moderne şi medicină, occidentalii şi-au transmis genele în masă, deci şi ăia proşti au avut urmaşi, pe cînd la papuaşi numai ăia isteţi şi-au transmis genele, deci per total papuaşii „sînt probabil superiori occidentalilor din punct de vedere genetic" (p. 23). Eu nu discut argumentul în sine (deşi este uimitor de primitiv şi reducţionist), dar mi se pare bizar ca, după ce scrii pe pagini întregi pledoarii împotriva ierarhizărilor, tu să faci exact asta. Cu alte cuvinte, este ignobil să laşi de înţeles că „civilizaţia" occidentală este superioară celor papuaşe, dar este OK să zici explicit că papuaşii sînt superiori genetic occidentalilor. O scrînteală, nu alta.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Piața Gorjului

Dom'le, nu-s de găsit în piaţa aia dovleci mici. Numai uriaşi. Am luat bucăţi dintr-unul. Ţăranul spunea că avusese dovleacul cela 40 de kile. Că uite-aşa l-a tîrît cu covorul pînă-n piaţă. Am cumpărat, că era ca o carne, ca un muşchi de vită. Un leu şi douăzeci kilu'. Nu ştiu cum s-or fi calculat banii ăştia. Apoi, am luat praz. Mi-a cîntărit tînărul trei kile. Mi-a zis de patru lei total. Plec, uitînd să plătesc. Mă strigă, plătesc cu zece lei. El îmi dă rest cinci lei. Doi „lapsuşi", uituc contra uituc, răzbunare. Mere, doi lei. Iau trei kile din alea plinuţe, micuţe, rumene. Ţăranca îmi face reproş că de ce n-am luat de prima oară de la ea. Ce m-am plimbat ca un coi într-o căldare? Uite, madam, aşa-mi place mie. N-am repezit-o. Caut o băcănie. Să iau mirodenii de plăcintă de praz, de dovleac, de mere. Şi nu găsesc. Dughene răsuflate, plictisite, mohorîte. Găsesc femeie la tejghea – munte de produse, afară. Găsesc tot: făină, untdelemn, scorţişoară, stafide, oho, dar ce n-am luat! Eh, acum caut un pic de carne. Şi găsesc Madisan. Mereu e plin, îmi plac mezelurile ţigăneşti, dar nu-mi place coada mitocană. Trec la Cristim. Murdar magazin. Îmi fac treaba cu un pic de săsesc şi cremvurşti. Dom'le, tot iau un pic de parizer, de poftă. Nu e, nu mai găsesc parizerul copilăriei. Gustul ăla usturoiat. Nu mai sînt şoriceii de altădată prin parizer, nu mai sînt şi nasol mai e. Parizerul e fad şi uriaş. Mi-e silă. În rest, pomi de pus în pămînt. Să iau sau nu? Erau meri, peri, pruni, lămîi. Eu cred că e nebun ăla ce stă-n piaţă cu aşa ceva.

PUBLICITATE

A APĂRUT NOUA EDIȚIE A REVISTEI FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

Avatarurile federalismului european
Ce pot afla revoluționarii arabi de la Revoluția română
Noi cu cine votăm? Cu palestinienii, cu israelienii sau ne abținem?
Turcia: Capitalismul și spiritul islamic
De la indignați la hoți și asasini: De ce protestează europenii și ce adepți are asasinul norvegian în Europa, Rusia și America
11.09.11, AfPakistan: Un deceniu mai târziu, acaparează talibanii și Pakistanul?
Dosar: Cum redevine Polonia marea putere a Estului

Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 9.00 - 18.00 (luni – vineri), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro. Abonamente non-stop la **0318.200.200**, număr cu tarif normal.

Pot statele să falimenteze?

Deficitul și datoria

Texte și opinii de:

● Roger SCRUTON (scriitor și filozof britanic)
„Economia bunurilor inexistente“

● Andreea PAUL VASS (consileră a prim-ministrului Emil Boc)
„Noi dăm economiei şi vitamine, nu doar antibiotice“

● Victoria STOICIU (jurnalistă)
„Guvernele trebuie să redea încrederea, nu să sperie oamenii“

● Dan POPA (jurnalist economic)
„Grecia. Povestea unui faliment repetat“

● Cristian ORGONAȘ (economist)
„De ce să fim pesimişti/optimişti“

argument

Mii de miliarde, puse grămadă

DILEMA VECHE
Pot statele să falimenteze?
Deficitul şi datoria

Acum vreo două luni am primit de la două cunoştinţe diferite un e-mail care a circulat viral pe net. Un e-mail cu poze, cum sînt atîtea alte mesaje care ajung virale. Doar că ăsta de care vă spun era despre datorie. Despre datoria SUA. Cineva se jucase cu grafica şi reprezentase datoria publică a americanilor în teancuri de cîte o sută de dolari. Suspansul era construit cu grijă, pînă ajungeai la imaginea finală, în care teancurile de hîrtii de o sută umpleau cîteva stadioane în suprafaţă şi depăşeau Statuia Libertăţii în înălţime. Era impresionant. Dar nu era nimic nou. Cifra era cunoscută. Dar adevărul e că o cifră de multe mii de miliarde e doar o cifră. Cînd vezi miile de miliarde aşezate grămadă, chiar şi virtual, parcă e cu totul altfel. Unul dintre cei care mi l-au retrimis adăugase şi părerea proprie: „dracu' ne ia!“. Acest număr din *Dilema veche* e unul mai degrabă atipic. E cu o mulţime de cifre. Dar în spatele lor, încercăm să ghicim cît de aproape sîntem să ne ia dracu'.

Acum doi ani, părea că lumea are o problemă cu faptul că unii oameni s-au îndatorat prosteşte – de unde criza economică. Acum, lumea are o problemă cu faptul că aproape toate statele s-au îndatorat prosteşte – de unde mama tuturor crizelor economice: falimentul statelor. Încercăm o privire retrospectivă, apoi una comparativă, apoi ajungem la România. Retrospectiv vorbind, trăim o epocă mai degrabă atipică: falimentele statelor sînt foarte rare. Dacă citiţi textele lui Dan Popa şi Vlad Andrei, veţi afla că în trecut era ceva mai degrabă banal, se întîmpla relativ des ca vreun stat să declare că nu mai poate plăti datoriile publice. Atunci, de unde atîta panică acum? Acum e altfel. După Al Doilea Război Mondial, lumea a creat mecanisme şi instituţii ca să se asigure că aşa ceva nu se mai întîmplă. Şi s-a întîmplat rar şi doar în cazuri extreme – Rusia sub Elţîn, Argentina, Africa prin anii '70. Asta a creat o frumoasă iluzie că oamenii au abolit falimentele de stat. Nu ştim cum se va termina criza asta, s-ar putea ca iluzia să fie chiar confirmată: cu mari eforturi, emoţii şi cheltuieli, s-ar putea ca oamenii chiar să aboleasă falimentul de stat. Cert e că acum dilema nu mai priveşte cazuri extreme, state aflate în situaţii punctual-bizare, ci chiar centrul sistemului financiar global: zona euro, apoi America, apoi toată lumea.

Asta dacă se va întîmpla. Deocamdată contemplăm potenţialul dezastru şi ne punem speranţele în faptul că accentul pică pe cuvîntul „potenţial“. Niall Ferguson a scris o carte care ar trebui predată în şcoli – *The Ascent of Money;* am recenzat-o la rubrica mea anul trecut, nu ştiu să fi fost tradusă în română, dar vă recomand filmul documentar adiacent, la acest link: http://www.pbs.org/wnet/ascentofmoney. Ferguson spune acolo că finanţele au influenţat lumea mai mult decît ne place să credem, că genul acesta de crize financiare reprezintă o banalitate în istorie şi că lumea a fost mereu schimbată de ele. Este genul de carte despre istorie care spune multe despre viitor. Enervant de multe. (**Cristian Ghinea**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 3 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Roger SCRUTON

Economia bunurilor inexistente

Un verset al Coranului spune: „O, credincioşilor, nu vă mîncaţi averile unii altora, în deşertăciune". Acesta este unul dintre multele versete şi *hadith*-uri interpretate ca interzicînd dobînda, asigurările sau tranzacţiile cu datorii. Profetul era îngrozit de vînzarea şi cumpărarea lucrurilor inexistente, de cum se nesocotea voinţa lui Dumnezeu prin vînzarea unor lucruri pe care oamenii nu le deţineau sau pe care nu le puteau niciodată pune pe masă. Astfel, dreptul islamic cutumiar interzice o mare parte a constructelor economice pe care societatea noastră le ia de-a gata: spre exemplu, conceptul de „răspundere limitată" ce le permite unora să eludeze consecinţele faptelor lor sub o mască corporatistă. Bineînţeles, o economie fără dobînzi, asigurări, răspundere limitată sau tranzacţii cu datorii ar însemna cu totul altceva decît economia globală de astăzi. Ar creşte încet, ar fi limitată şi mai săracă. Dar nu asta este ideea: economia propusă de Profet nu era justificată de considerente materiale, ci de considerente morale; era o economie a corectitudinii morale.

Apetenţa pentru o economie morală nu se regăseşte numai în islam. În lumea postbelică în care am crescut, spaţiul economic era de asemenea circumscris edictelor morale. După Al Doilea Război Mondial, ceva-ul numit „capitalism" era privit cu mare suspiciune de către elitele europene şi de către majoritatea oamenilor. Capitalismul însemna „lăcomie", „profit" şi „exploatare". Sectorul privat era perceput ca un asalt asupra bunurilor publice, poate chiar asupra moralei publice, iar în Anglia industriilor naţionalizate şi a proiectelor de stat gigantice, găseai cu greu o altă referinţă la profit decît ca ceva demn de dispreţ. În anii '70, în timp ce studiam să intru în barou, am aflat cu uimire că legea britanică a corporaţiilor încă cerea companiilor să facă profit. Cum fusese posibil ca această lege să nu fi fost schimbată în anii de guvernare laburistă, astfel încît să ceară în schimb ca aceste corporaţii să lucreze pentru binele comun? Sau, dacă ar fi eşuat în acest demers, atunci să fi fost transformate în cooperative şi să aştepte să fie preluate de stat?

A urmat revoluţia doamnei Thatcher. Retrospectiv privind, am trăit o transformare radicală în lumea ideilor şi a politicii de zi cu zi. Sistemul care pînă atunci fusese condamnat drept „capitalism", era subit lăudat drept „piaţă". Ni se spunea că economia nu însemna profit şi exploatare, ci libertate. Piaţa nu era doar o necesitate socială, ci un bun moral. Era sistemul în care fiecare interacţiona cu celălalt în mod deschis şi onest, pentru binele tuturor. Oferea libertate cerînd în schimb responsabilitate. Statul nu mai era gardianul binelui public, ci intrusul, profitorul de pe urma tuturor contractelor, hoţul care lua veniturile muncitorilor şi le împărţea clienţilor săi răsfăţaţi.

După ani de puritanism socialist, noua moralitate era liberatoare. Dar dădea frîu liber atît binelui, cît şi răului, fără a privi vreodată în faţă adevărul lui Mohamed: într-o economie a bunurilor fictive nimeni nu poate fi tras la răspundere. Nu ştiu dacă bulele de investiţii la care am fost martori recent sînt o parte inevitabilă a economiei bunurilor inexistente *(unreal estate)*. Bănuiesc că da şi că încercarea de a le preveni prin reglementări este un exerciţiu inutil de cheltuire a resurselor publice şi a energiei politice. Nimănui nu-i place să vadă oameni devenind impertinent de bogaţi pe seama micilor economii ale altora.

Dar, de obicei, lucrurile nu intră pe un făgaş mai bun atunci cînd intervine statul. Premisa intervenţiei statale este că pe primul loc sînt plasaţi statul şi clienţii săi. Principalul considerent al clasei politice este să se asigure că cei de care depinde pentru o existenţă facilă – birocraţii şi clienţii – vor avea tot ce le trebuie, şi apoi să se asigure că există un fond de rezervă pentru a cumpăra bunăvoinţa celor nemulţumiţi. Economia bunurilor inexistente merge mai departe.

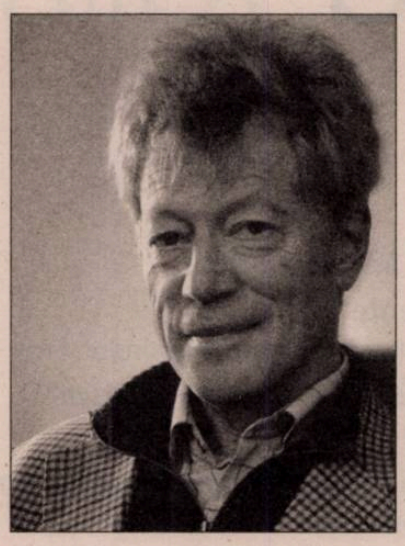

Roger Scruton

Germania s-a angajat, pînă săptămîna trecută, cu 290 de miliarde de dolari la fondul de salvare european pentru Grecia, Portugalia, Irlanda şi oricine mai are nevoie, suma fiind mult mai mare decît cea depusă de oricare altă ţară din Europa.

SURSA: *ADEVĂRUL*

Norma europeană, care presupune că cea mai mare parte a economiei este controlată de stat, reprezintă un dat pentru democraţiile moderne, şi încă unul către care acum tind chiar şi SUA. Taxe ridicate pentru toţi cei care muncesc, care îşi asumă riscuri şi ţin economia pe picioare, şi un statut de profitor pentru toţi cei ale căror voturi pot fi cîştigate uşor – aceasta este tendinţa statului democratic. Nimeni nu a pus la îndoială acest adevăr în Portugalia sau în Grecia. În Germania, numai o rămăşiţă a eticii protestante i-a distras pe germani de la realizarea adevărului că nu au dreptul să se plîngă cînd clasa politică din Grecia încearcă să transfere costul împrumuturilor sale (pe care nu le poate plăti) cetăţeanului german plătitor de taxe, care le poate suporta. Pentru că asta înseamnă democraţie socială, iar democraţia socială a fost cel mai exportat produs al Germaniei de după Al Doilea Război Mondial.

Am aflat cu uimire că legea britanică a corporaţiilor încă cerea companiilor să facă profit.

O mulţime de economişti au scris articole informate şi tehnocrate pentru a explica cum a apărut actuala criză a datoriilor şi cum poate fi rezolvată. Teoria refinanţării şi a datoriei suverane a umplut nenumărate volume cu grafice şi statistici aparent inocente. Dar asta nu ar trebui să ne închidă ochii în faţa adevărului revelat de Profet: şi anume că avem o altă cale de a percepe aceste realităţi, aceea a judecăţii morale. Dacă împrumuţi bani, eşti obligat să-i returnezi. Şi ar trebui să-i returnezi cîştigînd suma necesară, şi nu împrumutîndu-te din nou şi din nou şi din nou. Totuşi, atunci cînd vine vorba de stat şi de clienţii săi, aceste adevăruri morale elementare sînt cumva uitate.

Madoff a fost condamnat la închisoare pe viaţă. Cînd statele fac acelaşi lucru, acţiunile lor sînt descrise drept „responsabile" şi „pline de compasiune".

Contribuţia pe care a adus-o Keynes economiei prin volumul său – *Teoria generală a ocupării forţei de muncă, a dobînzii şi a banilor* – a fost aceea de a arăta că, în condiţii excepţionale, ne putem trezi într-o situaţie de echilibru malefic – un fel de comă economică – în care am cheltui mai mult dacă am avea joburi, iar companiile ar angaja mai mult dacă noi am cheltui mai mult, dar în care nici una din părţi nu îndrăzneşte să facă prima mişcare. În acest caz, statul ar putea într-adevăr deveni primul care cheltuie, *deus ex machina*, împrumutîndu-se de la generaţiile viitoare. Cine ştie, poate ne aflăm într-o astfel de situaţie extremă chiar acum.

Dar dacă ne aflăm în această situaţie este din cauză că adevărurile morale elementare ale datoriei şi obligaţiei economice au fost uitate şi ignorate cu îndărătnicie în ultimii zece ani. Bernard Madoff iniţiase un fond de împrumut prin care lua bani de la o persoană ca să plătească datoria către o alta, apoi de la o a treia pentru a o plăti pe a doua şi aşa mai departe. Drept urmare, a fost condamnat la închisoare pe viaţă.

Cînd statele fac acelaşi lucru, acţiunile lor sînt descrise drept „responsabile", „pline de compasiune", mînate de conceptul de „incluziune socială" – atît timp cît restul de bani rămas după ce au fost plătite vilele, iahturile, amanţii şi amantele este cheltuit pentru pensii, reducerea vîrstei de pensionare, şomaj; cu alte cuvinte, este cheltuit pentru a reduce productivitatea pînă la punctul în care datoria nu va mai putea fi niciodată plătită.

Cînd vedem acest comportament la o persoană privată, ne aşteptăm ca pedeapsa să fie falimentul. Eludarea pedepsei printr-un nou împrumut este egală cu încurajarea infracţiunii. Dar atunci cînd bănci sau companii evaluate de stat ca fiind „prea mari pentru a falimenta" fac acelaşi lucru, ele trebuie „salvate" – sau naţionalizate. Veşti bune pentru cei care au purtat masca corporatistă, pentru că asta înseamnă că pot continua să transfere altora costurile propriului comportament. Anul trecut, directorul executiv al Chrysler, o altă ficţiune acum susţinută de stat, s-a recompensat cu 8 milioane de dolari pentru munca depusă în lumea viselor. Numai aşa putea demonstra că şi el, la rîndul lui, era „prea mare ca să falimenteze". Acelaşi principiu se aplică statelor. Se presupune că falimentul statului – declararea datoriei publice ca insolvabilă – e de neconceput, asemeni ideii că industriile moarte din Detroit sau băncile risipitoare ar trebui îngropate.

Se poate spune că este o neconcordanţă între înţelepciunea economică şi cea morală. Dar nu sînt convins de acest lucru. Cred că simţul etic s-a născut în oameni tocmai pentru că, de-a lungul timpului, s-a dovedit a fi în avantajul lor. Este simţul care frînează comportamentul necumpătat, care întoarce costul greşelilor celui ce a greşit şi care anulează înşelătoria. Pedeapsa doare iar statele care acţionează greşit încearcă în mod natural să evite pedepsele. Şi ţinînd cont de faptul că ne pot transmite atît de uşor povara, alegem să închidem ochii în faţa acţiunilor lor. Dar nu pot să nu mă gîndesc că rezultatul este cel mult un avantaj economic de scurtă durată, însă costurile vor creşte pe termen lung. Pentru că sîntem martorii demoralizării economiei, atît în Europa, cît şi în America.

Datoriile nu mai înseamnă obligaţii care trebuie respectate, ci bunuri care pot fi tranzacţionate. Iar costurile sînt puse în contul generaţiilor viitoare, al copiilor noştri, cărora le datorăm protecţie şi care ne vor urî pe bună dreptate pentru că am furat ceea ce li se cuvenea.

traducere şi adaptare
de Măriuca BADEA

Articol publicat de openDemocracy
şi republicat cu acordul editorilor

© Roger Scruton / openDemocracy /
© Eurozine

Roger Scruton *este scriitor şi filozof britanic. În 2010 a publicat cartea* The Uses of Pessimism: And the Danger of False Hope *(Oxford University Press).*

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Traiul pe datorie și efectele sale

Revăd, cu bucurie, filmul *Senatorul melcilor* al lui Mircea Daneliuc şi-mi amintesc de metafora corabiei neterminate a lui Miron (personaj tăcut al filmului care, asemeni nouă, nu termină ceea ce a început). Nu am construit nici măcar o mică barcă din lemn, dar ce să mai vorbim despre o posibilă Arcă a lui Noe în care să ne îmbarcăm cu toţii şi să pornim spre zările mult visate ale unei alte lumi! În lipsa unui proiect românesc de societate, Vîrtosu şi-a permis să se aşeze în faţa noastră arătîndu-ne tot felul de direcţii false, ba că vom construi un socialism cu faţă umană, ba că vom construi o democraţie originală, ba că vom avea un capitalism de tip suedez... Au trecut peste două decenii şi nici azi nimeni nu înţelege nimic. Nu există, probabil, o naţie care să dezbată cu atîta aprindere tot felul de subiecte şi în care cele importante să se amestece atît de uşor cu cele mai puţin importante, totul pierzîndu-se într-un zgomot pe care aproape că nu-l mai auzim.

Avem o datorie publică mare şi o economie în scădere

Deci, cum stăm? Nu bine, cred eu. România avea, la 30 aprilie 2011, o datorie publică (angajată şi garantată de statul român) de aproape 47 de miliarde de euro, adică aproape 37% din PIB. La 31 mai 2011, aveam o datorie externă de aproape 95 de miliarde de euro, din care 38 de miliarde datorie negarantată public. Aceste cifre sînt mari şi nu trebuie judecate prin ele însele, ci prin prisma capacităţii de rambursare pe care o are economia românească. Statisticile sînt sublime şi au o doză de reflectare a adevărului foarte mare, cînd procesele pe care le reflectă se desfăşoară în colectivităţi de observare omogene. Or, această caracteristică nu este specifică economiei şi societăţii noastre actuale. Nu cred că trebuie să stăm liniştiţi şi să ne împrumutăm pînă la 60% din PIB, aşa cum ne învaţă unii, şi care ar însemna limita maximă a datoriei publice – criteriu de referinţă pentru aderarea la moneda unică euro. Am avut un PIB mare, de aproape 110 miliarde de euro în 2008, numai că, în condiţii de criză, acesta a scăzut mult – cu 7,1% în 2009 faţă de 2008 şi cu 1,3% în 2010 faţă de 2009. Este o tendinţă care ar putea continua indiferent de voinţa noastră, pe un fond al crizei economice internaţionale. Chiar dacă nu mai împrumutăm nici un leu, acest 37% poate deveni mult mai mare prin scăderea PIB. Sursele de plată a datoriei sînt în descreştere. Muncitorii români repatriază sume din ce în ce mai mici, înregistrăm în permanenţă deficit comercial (importuri mai mari decît exporturile) şi, mai ales, nu reuşim să folosim banii europeni decît în procente infime.

mică internaţională este atît de complexă, supusă atîtor variabile în mişcare, încît cei care se pricep cu adevărat ştiu că nu se pot da şi nu dau termene. Tocmai de aceea trebuie să fim pregătiţi pentru evoluţii de neimaginat odinioară. Revendicarea de genul suveranitate contra datorii poate fi numai începutul. Putem imagina vînzarea acestor datorii pe pieţele financiare internaţionale, cumpărarea lor chiar de către persoane fizice ş.a.m.d.

Dacă ţinem cont că datoria publică a fost contractată mai ales în ultimii ani, atunci cifrele sînt enorme. Viteza de îndatorare a ţării este foarte mare – peste 90 de miliarde de euro datorie externă în ultimii douăzeci de ani.

Suma nu ar fi fost atît de înspăimîntătoare dacă am fi folosit aceşti bani pentru construcţia de drumuri, aeroporturi, dezvoltarea agriculturii, a turismului şi ca urmare PIB-ul României să fi crescut. Noi am introdus aceşti bani în consum, spre satisfacţia tuturor cleptomanilor rătăciţi prin politica românească. Ca urmare a acestei viteze de îndatorare, Standard & Poors ne avertizează că pînă în 2040 putem avea o datorie publică de 230% din PIB, adică – după un calcul propriu – putem depăşi 250 de miliarde de euro.

Un alt motiv de reflecţie îl constituie ponderea foarte mare a datoriei publice guvernamentale în totalul datoriei publice. România este spaţiul în care Guvernul „ştie el mai bine ce face", chiar mai bine decît autorităţile locale. Un nou prilej să ne gîndim la corupţie, birocraţi şi proastă gestiune a banilor.

Deficitul bugetar este un element-cheie atunci cînd discutăm despre datoria publică. Trebuie să ştim că 3-5% deficit anual înseamnă 3-5 miliarde de euro, bani pe care-i cheltuim fără să-i avem.

Dacă dorim să facem politică fiscală sănătoasă în anii următori este obligatoriu să luăm în calcul două repere: reorganizarea Ministerului de Finanţe într-o formulă instituţională asemănătoare cu cea a BNR, adică fără politică şi influenţe politice, şi construirea tuturor bugetelor naţionale următoare cu un deficit zero. România nu este America sau altă ţară deţinătoare de valută convertibilă. Ca urmare, nu avem o poziţie comercială de competitivitate şi monetară care să ne permită externalizarea şi transferarea pe umerii altora a greutăţilor interne. Trebuie să ne gîndim serios şi să cheltuim doar cît ne permitem. Propunerea de reorganizare a Ministerului de Finanţe poate părea o simplă utopie, dacă ţinem seama că aceasta este supapa prin care lumea politică respiră şi culoarul cel mai important prin care se fură banii statului român. Dacă ne vom gîndi că putem rămîne fără politici fiscale proprii, atunci poate ne mai dispare cheful de haos şi hoţie. Acesta este un apel la conştiinţă pe care nu-l adresez infractorilor. Mai este cineva treaz, cine ştie, să sperăm...

Am două propuneri: reorganizarea Ministerului de Finanţe şi o politică fiscală bazată pe regula de aur a unui deficit bugetar zero.

Un alt motiv pentru care trebuie să fim atenţi îl constituie situaţia internaţională. De mult timp lumea nu a mai fost atît de instabilă. Se pare că UE îşi regîndeşte modalităţile de accelerare a integrării, după cum SUA îşi intensifică efortul de expansiune planetară. Nimeni nu vede cu ochi buni un euro susţinut foarte puternic politic şi militar. Chiar în interiorul lumii occidentale bătălia pentru resurse şi putere se duce intens. Trebuie să privim atent şi să luăm decizii în consecinţă, fără să uităm că o ţară mai puţin îndatorată este o ţară mai independentă. Naivităţi de genul celor pe care le auzim zilnic cum că această criză s-a terminat ieri sau se va termina mîine nu sînt de crezut. Viaţa politică şi economică internaţională este atît de complexă, supusă atîtor variabile în mişcare, încît cei care se pricep cu adevărat ştiu că nu se pot da şi nu dau termene. Tocmai de aceea trebuie să fim pregătiţi pentru evoluţii de neimaginat odinioară. Revendicarea de genul suveranitate contra datorii poate fi numai începutul. Putem imagina vînzarea acestor datorii pe pieţele financiare internaţionale, cumpărarea lor chiar de către persoane fizice ş.a.m.d.

Dacă ţinem cont că datoria publică a fost contractată mai ales în ultimii ani, atunci cifrele sînt enorme. Viteza de îndatorare a ţării este foarte mare – peste 90 de miliarde de euro datorie externă în ultimii douăzeci de ani.

Suma nu ar fi fost atît de înspăimîntătoare dacă am fi folosit aceşti bani pentru construcţia de drumuri, aeroporturi, dezvoltarea agriculturii, a turismului şi ca urmare PIB-ul României să fi crescut. Noi am introdus aceşti bani în consum, spre satisfacţia tuturor cleptomanilor rătăciţi prin politica românească. Ca urmare a acestei viteze de îndatorare, Standard & Poors ne avertizează că pînă în 2040 putem avea o datorie publică de 230% din PIB, adică – după un calcul propriu – putem depăşi 250 de miliarde de euro.

Un alt motiv de reflecţie îl constituie ponderea foarte mare a datoriei publice guvernamentale în totalul datoriei publice. România este spaţiul în care Guvernul „ştie el mai bine ce face", chiar mai bine decît autorităţile locale. Un nou prilej să ne gîndim la corupţie, birocraţi şi proastă gestiune a banilor.

Deficitul bugetar este un element-cheie atunci cînd discutăm despre datoria publică. Trebuie să ştim că 3-5% deficit anual înseamnă 3-5 miliarde de euro, bani pe care-i cheltuim fără să-i avem.

Dacă dorim să facem politică fiscală sănătoasă în anii următori este obligatoriu să luăm în calcul două repere: reorganizarea Ministerului de Finanţe într-o formulă instituţională asemănătoare cu cea a BNR, adică fără politică şi influenţe politice, şi construirea tuturor bugetelor naţionale următoare cu un deficit zero. România nu este America sau altă ţară deţinătoare de valută convertibilă. Ca urmare, nu avem o poziţie comercială de competitivitate şi monetară care să ne permită externalizarea şi transferarea pe umerii altora a greutăţilor interne. Trebuie să ne gîndim serios şi să cheltuim doar cît ne permitem. Propunerea de reorganizare a Ministerului de Finanţe poate părea o simplă utopie, dacă ţinem seama că aceasta este supapa prin care lumea politică respiră şi culoarul cel mai important prin care se fură banii statului român. Dacă ne vom gîndi că putem rămîne fără politici fiscale proprii, atunci poate ne mai dispare cheful de haos şi hoţie. Acesta este un apel la conştiinţă pe care nu-l adresez infractorilor. Mai este cineva treaz, cine ştie, să sperăm...

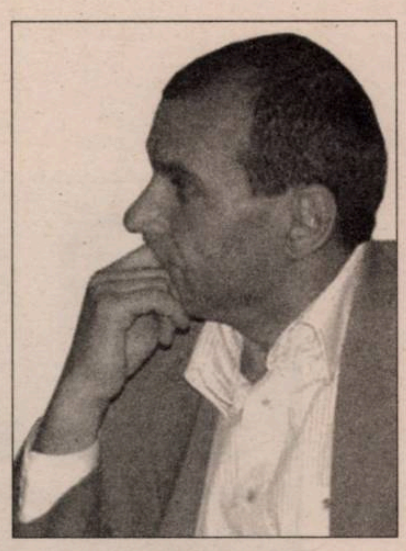

Dorel Dumitru Chiriţescu

Datoria suverană a Greciei (înainte de reducerea de săptămîna trecută): 350 de miliarde.

Datoria suverană a Italiei (a treia economie din zona euro): 1900 de miliarde de euro.

SURSE: EUBUSSINES.COM ŞI *THE ECONOMIST*

ranţii ale statului.

Ca stat care îşi doreşte integrarea în UE şi trecerea la moneda unică euro, România are o marjă de modalităţi de stingere a datoriei publice destul de restrînsă. Nu poate folosi – pentru că nu este un stat bananier – declararea incapacităţii de plată, deprecierea monetară şi repudierea. Singurele instrumente care ne rămîn sînt rambursarea la timp şi refinanţarea. Refinanţarea înseamnă a plăti împrumuturile cu împrumuturi, adică o moarte lentă şi sigură.

O altă caracteristică a îndatorării ţării noastre este aceea că datoria externă pe termen scurt este foarte mare – peste 20 de miliarde de euro la 31.05.2011. Serviciul acestei datorii pe perioada ianuarie-mai 2011 a fost de 10 miliarde de lei. Repet – în condiţii de criză, de tot ceea ce enumerăm ca particularitate – este foarte mult. Chiar dacă vom ţine cont că nu toată datoria externă este şi publică (angajată sau garantată de statul român), tot este foarte mare.

Lecţia crizei

Eliminarea traiului pe datorie şi a deficitelor este principala lecţie pe care trebuie s-o înveţe din această criză ţări ca România. Nu trebuie să-i luăm ca modele pe cei mari. Ei îşi susţin deficitele şi creaţia monetară cu industrii de vîrf, competitivitate, inovaţie, tehnologii şi, nu în ultimul rînd, cu argumentul forţei. Mulţi au spus că după această criză lumea va arăta altfel. Eram de acord fără a intui mersul lucrurilor. Este incredibil că băncile şi organismele financiare internaţionale vor putea ajunge proprietari de ţări. Nu vom mai vota cine să ne conducă, ci va veni un funcţionar cu tălpile rupte la pantofi, ca să ne arate ce modest trăieşte el, care ne va guverna ca pe provincia 17 din zona geografică 20, de interes geoeconomic albastru. În situaţia de prosteală în care ne aflăm, vor exista conaţionali, „voci serioase, autorizate public, uneori chiar din sînul societăţii civile", trecute pe la televiziunile „de nişă", care să aplaude dînd din labe asemeni unor pinguini şi behăind că „au avut ei dreptate, România nu se poate autoguverna".

De acum încolo trebuie să tratăm datoria, indiferent de natura sa, ca pe o vulnerabilitate majoră. Banul nemuncit este un ban otrăvit, o armă letală aflată în mîinile celor puternici. Capitalismul nu este numai o lume a plaselor frumos colorate şi a filmelor cu bandiţi. Este o lume a cinismului, în care poţi avea aliaţi, dar nu ai prieteni. În competiţia pentru resurse şi nivel de trai nimeni nu garantează nimic. Dacă peste o generaţie România s-ar transforma în Provincia 17, acest lucru ar fi un fapt divers pentru un ziar din America şi o ştire de nepublicat, fără rating, pentru televiziunea centrală chineză.

Avem nevoie de un proiect de societate, un proiect de lume românească adaptat vremurilor pe care le trăim. Trebuie să ducem pînă la capăt construcţia corabiei lui Miron, ar mai fi ceva timp...

Aş mai aminti aici despre reforma sistemului electoral, reforma birocraţiei, retragerea statului din rolul de agent economic, regîndirea prin deschidere către spaţii mai vaste a potenţialului geoeconomic. Faptul că peste 80% din relaţiile noastre comerciale se desfăşoară cu UE spune totul despre un gen de loialitate rău înţeleasă faţă de partenerii din Europa şi NATO. Banul nu are miros, el poate fi făcut oriunde în lume, cu oricine, bineînţeles fără a încălca angajamente de ordin politic sau militar. Cînd mă gîndesc la loialităţi, putere şi cinism în plan internaţional, mi-l amintesc mereu pe Berlusconi cum săruta mîna lui Gaddafi.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu-Jiu.*

Noi dăm economiei și vitamine, nu doar antibiotice

interviu cu Andreea PAUL VASS, consilieră a prim-ministrului Emil Boc

Cum e să iei măsuri de austeritate, cum se vede de acolo din burta Guvernului? (Adică de ce sînteţi răi cu poporul?)

Austeritatea este necesară. Nimeni nu o doreşte; nu există „iubitori de austeritate economică" de dragul austerităţii. Aceasta este impusă de legile economice, la fel de implacabile ca şi legile fizicii.

Cînd treci la măsuri de austeritate, te trece inevitabil şi un junghi prin suflet. Pe cifre, totul este clar şi e simplu să decizi. Apoi te uiţi în ochii oamenilor şi vezi preocupare, în cel mai bun caz. Am însă certitudinea – certitudine conştientizată de toţi membrii echipei guvernamentale – că austeritatea este un medicament. Neplăcut la gust, chiar cu unele efecte toxice, dar necesar însănătoşirii. Un antibiotic îţi poate stresa ficatul, dar, fără el, infecţia te-ar omorî cu siguranţă.

Ne-am concentrat, prin urmare, asupra măsurilor pozitive care sporesc şansele de menţinere şi revenire ale economiei. Ca să păstrăm analogia medicală, orice forţă politică responsabilă ar aplica exact aceleaşi măsuri de austeritate, ar da acelaşi antibiotic. Noi dăm economiei şi vitamine, nu doar antibiotice. Nu sîntem perfecţi. Nu sîntem însă nici bestii cinice. Repornim motoarele economiei. Astfel încît să ne ajutăm prin noi înşine.

Cum ne comparăm cu restul lumii şi mai ales cu UE, sîntem pe trend?

Pînă acum, acţiunile noastre au dat rezultate, tocmai pentru că sînt corecte. Unele ţări au întîrziat adoptarea măsurilor pe care noi le-am luat de la bun început şi efectele se văd, ameninţătoare. Celebrul nostru împrumut, luat în mare parte de BNR, a urmărit recapitalizarea băncilor româneşti. Acum, în pragul crizei datoriilor suverane, franco-germanii îşi propun măsuri pentru recapitalizarea băncilor proprii, deşi sînt în prag electoral. Apoi, în Europa, criza are o componentă accentuat populist-socială care o aruncă în criza datoriilor publice (media comunitară: 80% din PIB în 2010) şi a deficitelor bugetare (6,4% din PIB tot în 2010), într-un decalaj de 33% de competitivitate faţă de SUA, ba chiar puternic infracţională (Grecia a falsificat acte bugetare cu efecte comunitare). Noi nu sîntem în această situaţie.

Măsurile de austeritate la care recurg statele europene sînt similare celor adoptate la noi în 2010. Unele sînt chiar mai dure. Nu mai e nici un lider UE care să conteste nevoia de a reduce cheltuielile, de a limita datoriile publice şi deficitele. Unele state modifică legea fundamentală, limitînd deficitele bugetare prin Constituţie. Italia vizează introducerea principiului echilibrului bugetar în Constituţie, guvernul angajîndu-se să atingă un buget echilibrat pînă la finele lui 2013. Bulgaria – la fel. Germania adoptă prevederi obligatorii pentru reducerea deficitelor bugetare, limitează deficitul bugetar federal la maximum 0,35% din PIB, începînd cu 2016, şi impune bugete echilibrate la nivelul landurilor, începînd cu 2020. Spania propune plafoane diferenţiate pentru deficitul structural.

Ajustări importante au loc în sectorul bugetar. Cehia, Estonia, Grecia, Irlanda şi Portugalia au redus salariile din sectorul public. Grecia a diminuat salariile bugetarilor cu 15-30%. Bulgaria, Cehia, Grecia, Italia, Polonia, Spania şi Marea Britanie au îngheţat salariile personalului din sectorul public. Reducerea personalului a fost o măsură impusă în 12 state europene, printre care şi Franţa, Germania, Finlanda şi Italia.

În materie de pensii, se acţionează pe două paliere: reducerea sau îngheţarea acestora, respectiv creşterea vîrstei de pensionare. Pensionarii din cinci state europene au pensiile îngheţate în anul 2011. Estonia a blocat pensiile în 2009, iar Italia le va bloca în perioada 2012-2013. Grecia şi Irlanda au decis să reducă pensiile pentru a-şi diminua cheltuielile. Opt state europene au crescut vîrsta de pensionare. În Cehia, creşte gradual pînă la 73 ani, pentru persoanele născute începînd cu anul 2012.

Andreea Paul Vass

Valoarea combinată a activelor băncilor islandeze era de 18 miliarde de dolari în 2003. În 2007 era de 140 de miliarde.

SURSA: *TIME*

În privinţa creşterii veniturilor, Cehia, Italia, Grecia au decis să impoziteze pensiile, iar şapte state europene au hotărît să impoziteze veniturile, fie cele care depăşesc anumite praguri, fie, în cazul Ungariei, cele cumulate de la stat, obţinute în afara postului de bază. 14 state europene au fost nevoite să majoreze TVA şi să crească accizele pentru a-şi echilibra bugetele. Ungaria a crescut TVA-ul la 25%, atingînd astfel nivelul maxim acceptat în Uniunea Europeană. 19 state europene au crescut alte taxe, pentru a colecta mai multe venituri la bugetele de stat.

Sîntem deci „în rînd" cu UE, dar abia în 2012 vom avea „încercarea de foc". Abia într-un an electoral vom vedea dacă vrem şi sîntem capabili să rezistăm presiunilor populiste. Barosso, Băsescu, Boc şi mulţi alţi lideri europeni au avertizat asupra acestei probleme majore. Rămîne de văzut cum vor înţelege să se comporte oamenii politici. Vor încerca europenii – fie ei la putere sau în opoziţie – să ofere coerenţă, rezultate palpabile, soluţii, chiar dacă uneori neplăcute sau de-a dreptul dureroase, sau, dimpotrivă, vor lua populismul în braţe şi ne vor duce spre un dezastru economic?

Măsurile de austeritate la care recurg statele europene sînt similare celor adoptate la noi în 2010. (Unele sînt chiar mai dure.)

Mă gîndesc că se înţelege cît de irresponsabile sînt apelurile repetate la revoltă ale domnilor Ponta şi Antonescu sau mesajul pe care îl transmit investitorilor străini că „nu sîntem atractivi". Cu acest tip de reacţii ale opoziţiei nu mai sîntem în trendul european, ci în trendul paleolitic. Şi e păcat, fiindcă în iulie ne-a fost revizuit în sens pozitiv ratingul. După ce Fitch a sancţionat România în noiembrie 2008 pentru inconsistenţa politicilor economice în an cu vîrf de creştere economică, a revenit, majorînd calificativul de ţară pentru România la clasa recomandată pentru investiţii în anul 2011. Aşadar, în uşoară creştere economică, Fitch admite perspectiva noastră stabilă în urma măsurilor dure luate. Ţări precum Italia, Portugalia, Irlanda, Grecia, Spania şi Cipru au fost retrogradate.

Stăm foarte bine la capitolul exporturi, cele mai ridicate în ultimii douăzeci şi doi de ani. Sîntem pe locul al doilea în UE atît la ponderea investiţiilor totale în PIB, cît şi la ponderea investiţiilor publice în PIB. Avem a patra cea mai mică datorie publică în PIB. În 2010, deficitul bugetar a fost egal cu cel al mediei europene. Inflaţia a scăzut în septembrie, a patra lună consecutiv, ajungînd la cel mai redus nivel din '90 încoace. Am atins un nivel de 3,5% al inflaţiei anuale, care ne plasează pe locul 9 în UE. Ne menţinem printre ţările europene cu cele mai mici rate ale şomajului, cu 2,2 puncte procentuale sub media europeană. Stăm mai bine decît Slovacia, Bulgaria, Ungaria, Polonia sau Slovenia. Antreprenorii îşi deschid afaceri mai repede cu patru zile şi cu 50% mai ieftin decît în anul 2008. Ne situăm peste media europeană şi ne propunem reducerea perioadei de înfiinţare a unei firme la trei zile.

Totuşi, aceste avantaje reale riscă să pălească în faţa deficitului de competitivitate pe care îl înregistrăm în raport cu UE. Deşi sîntem apreciaţi la nivel mondial pentru rata de şcolarizare în învăţămîntul universitar şi pentru calitatea educaţiei în domeniul ştiinţelor exacte, productivitatea noastră este mai mică cu 58% decît media UE şi ocupăm ultimul loc, alături de Bulgaria. În recentul Raport Global al Competitivităţii ne poziţionăm pe locul 77 în rîndul a 142 de ţări analizate. În Europa ocupăm penultimul loc.

Şchiopătăm serios la transparenţa politicilor publice, la calitatea instituţiilor şi a infrastructurii generale (locul 139/142 ţări) sau la colaborarea dintre universităţi şi industrie în domeniul cercetării-dezvoltării-inovării, ca să menţionez doar cîteva aspecte.

Prin urmare, semnalele actuale ne dovedesc că nu sîntem competitivi. Or, dacă pierdem cursa competitivităţii şi a productivităţii, pierdem şi lupta cu datoriile din care trăim acum şi cu speranţa unui nivel de trai mult mai bun. De aceea, am lansat recent Consiliul Naţional pentru Competitivitate (CoNaCo – dezbaterea publică este deschisă la adresa www.conaco.ro). Este un organism specializat, format din reprezentanţi ai instituţiilor centrale, ai experţilor din mediul universitar şi academic şi ai mediului privat, care are ca scop creşterea calităţii politicilor publice indiferent de ciclurile electorale.

Ce aţi sperat cînd aţi început politica de austeritate şi unde sînteţi acum, raportat la speranţe?

Am sperat, recunosc, să joc în ofensivă. Din păcate, majoritatea timpului am ajuns să joc în defensivă. Criza ne pune în situaţii atît de imprevizibile, încît acţiunea reactivă a devenit indispensabilă. Totuşi, am permanent disponibilitatea efectuării de „contraatacuri", iar administrarea „vitaminelor" de care vă vorbeam mai sus – acţiuni proactive – are şi contribuţia mea.

Am sperat la o revenire în V a PIB-ului din virulenta criză financiară şi economică în România. Acum se întrevede un L. Fără măsuri curajoase şi ferme nu vom reuşi să depăşim capcana intrării într-o perioadă lungă de creştere economică sub presiune şi la viteza întîi. Presiunea e dată de criza datoriilor suverane şi a spaţiului fiscal redus pentru relaxare sau pentru alte vitamine. Viteza redusă de creştere economică, de 1-2%, în care intră acum UE, pune presiune pe perspectiva României din anii care vin. Vestea bună e că vom continua să creştem cu ritmuri mai mari decît media europeană.

Ce urmează?

Pe termen scurt, continuăm aplicarea viziunii economice a Guvernului, accelerînd în zonele în care am obţinut rezultate pozitive şi concentrînd resurse, mai ales inteligenţă şi imaginaţie, în ariile în care rezultatele încă se lasă aşteptate. Mă refer în special la defectele de construcţie sistemică a achiziţiilor publice – risipitoare – şi a sistemului de asistenţă socială – prost croite. Mă refer apoi la obiectivele noastre actuale: eşalonarea prioritară a investiţiilor publice, introducerea managementului privat la companiile de stat, utilizarea eficientă a garanţiilor şi a ajutoarelor de stat, implementarea noului cadru al parteneriatelor public-privat, aplicarea Programul Naţional de Dezvoltare a Infrastructurii.

Pe termen mediu, ne aşteptăm la cel puţin două efecte: să apară consecinţele pozitive ale activităţii specialiştilor de la nou-înfiinţatul Minister al Afacerilor Europene şi să crească numărul de locuri de muncă din economia reală, ca rezultat al noii legislaţii a muncii şi al centrării politicilor economice pe producţie.

Pe termen lung, nu putem face predicţii cu mare acurateţe.

a consemnat Cristian GHINEA

Victoria STOICIU

Guvernele trebuie să redea încrederea, nu să sperie oamenii

Sîntem în criză. Şomajul creşte galopant cam peste tot în Europa, economiile se contractă, creşterea economică se evaporă, consumul scade; pe scurt, e rău. Cu toate astea, preocuparea majoră la nivel european, dar şi naţional, pare a fi în primul rînd reducerea deficitelor bugetare care au explodat. Într-adevăr, din 2007 pînă în 2010 deficitul bugetar la nivelul UE-27 a crescut de mai mult de şase ori, iar în România s-a triplat. Că deficitul nu e un lucru bun e de la sine înţeles, însă ar trebui ca el să ne preocupe atît de mult tocmai acum, în plină criză? De ce este mai alarmantă creşterea deficitelor decît creşterea şomajului, dispariţia locurilor de muncă, accentuarea sărăciei?

În istorie a mai existat o situaţie similară în timpul Marii Depresiuni din 1930, iar preşedintele american Hoover a rămas în amintirea tuturor ca un promotor al măsurilor de austeritate care au agravat criza economică, transformînd-o în depresiune. Ieşirea din Marea Depresiune s-a făcut după formula keynesiană, care presupune cheltuieli publice vaste în perioadele de recesiune, cu scopul de a crea locuri de muncă şi a stimula cererea agregată. În perioadele de criză economică, a spus Keynes, cererea agregată scade, cu alte cuvinte oamenii consumă mai puţin pentru că le scad veniturile, pentru că îşi pierd locurile de muncă, pentru că sînt mai reticenţi în a cheltui din cauza incertitudinilor privitoare la viitor. Acest lucru atrage după sine un cerc vicios – dacă scade cererea, producţia economică va scădea şi ea: fabricantul de bere sau cel de pantofi, să zicem, va trebui să-şi restrîngă activitatea, să dea o parte din angajaţi afară şi eventual chiar va falimenta, deoarece consumatorii vor bea apă în loc de bere, respectiv vor purta aceeaşi pereche de pantofi mai mulţi ani la rînd, în loc să-şi procure una nouă.

Acest lucru va antrena o contracţie şi mai mare a cererii şi va adînci astfel recesiunea. Cercul vicios nu poate fi spart decît prin intervenţia masivă a statului care, prin investiţii în infrastructură şi lucrări publice, va crea locuri de muncă, va stimula economia şi va susţine astfel cererea agregată, împiedicînd atragerea economiei în vertijul unei recesiuni care se adînceşte permanent. Paradigma keynesiană a fost cea care a fundamentat politicile economice ale lumii postbelice şi a dus la boom-ul economic al anilor '50-'60. Singurul ei neajuns este acela că produce deficite bugetare – în timpuri de criză, încasările statului scad oricum, iar dacă cheltuielile publice sporesc, deficitele vor creşte inevitabil.

Or, ceea ce vedem în prezent la nivelul majorităţii statelor UE este că accentul se pune pe reducerea deficitelor publice, în timp ce şomajul este lăsat să crească şi adeseori este chiar provocat de măsurile de austeritate care vizează ajustarea bugetară, cum ar fi cazul restructurărilor din sectorul public. Astfel, cele mai multe state din UE au înregistrat uşoare diminuări ale deficitului bugetar din 2009 pînă în 2010, însă şomajul s-a aflat pe un trend ascendent. De exemplu, grecii au reuşit să-şi reducă deficitul de la aproximativ 15% în 2009 la 10% în 2010, dar exact în acest interval şomajul a crescut de la 9,5% la 12,5%. Acestea sînt doar cifre, desigur, numai că în spatele lor se ascund drame umane care se pare că-i emoţionează pe politicieni mai puţin decît „tragedia" deficitului bugetar.

Pentru acurateţe, lucrurile trebuie nuanţate puţin. Cînd vorbim de cheltuieli publice pentru stimularea economiei, trebuie să avem în vedere că nu orice cheltuială de acest gen garantează repornirea motorului economic. Aşa cum atrăgea atenţia şi Nouriel Roubini, altfel un keynesianist în gîndire, ele trebuie direcţionate către sectoarele cu adevărat importante, în caz contrar riscă să nu aibă nici un efect şi să se transforme în risipă inutilă. Exemplul invocat de Roubini este cel al măsurilor intervenţioniste întreprinse în Japonia după criza din 1990 şi care au avut un efect limitat, recesiunea prelungindu-se, în ciuda cheltuielilor publice considerabile, pe durata unui deceniu întreg. Şi reversul este posibil – poţi să impui reduceri bugetare draconice şi, cu toate astea, deficitul să nu se reducă. Este ceea ce i s-a întîmplat lui Herbert Hoover – e mai puţin cunoscut că pe vremea lui, în ciuda tăierilor bugetare, SUA au cunoscut şi una dintre cele mai accelerate creşteri ale deficitului bugetar! Cam la fel se întîmplă şi în zilele noastre cu unele state: în pofida măsurilor de austeritate, deficitul bugetar al Irlandei aproape că s-a triplat în intervalul 2009-2010. Prin urmare, reţeta magică nu constă în a face investiţii publice pur şi simplu pentru a redresa economia, aşa cum nu e suficient să operezi reduceri bugetare pentru a diminua deficitul. De fapt, nu există o reţetă magică în economie, ci doar calcule strategice şi foarte precise, care presupun dozaje de tip farmaceutic.

Sînt însă deficitele răul cel mai mare, mai ales în vremuri de criză ca cele pe care le trăim acum? Problema nu este doar economică, ci şi morală, ni se spune. Putem să ne salvăm astăzi pielea proprie lăsînd în seama generaţiilor viitoare achitarea notei de plată pentru bunăstarea proprie? Este moral să sacrificăm generaţiile care vor veni pentru confortul nostru? E lăudabil că ne gîndim la viitor, însă problema responsabilităţii pentru viitor nu se pune *doar* în aceşti termeni, ai datoriei financiare pe care o pasăm copiilor noştri. Există numeroase feluri prin care măsurile de austeritate afectează viitoarele generaţii în moduri mult mai grave şi profunde decît deficitul. Să ne gîndim la cohortele de şomeri care, nereuşind să-şi găsească un loc de muncă, vor deveni şomeri pe termen lung, se vor deprofesionaliza, ceea ce le va scădea considerabil şansele de a se mai angaja vreodată. Sau, eventual, din cauza recesiunii prelungite, vor rămîne captivi în ceea ce în engleză se cheamă *underemployment*. Nemaivorbind de copiii lor, care vor avea un handicap în viaţă de la bun început, pentru că se vor naşte în familii marginalizate social şi ale căror şanse de reuşită vor fi modeste. Şi este doar un exemplu. Să ne gîndim la serviciile de sănătate de care vor beneficia copiii acestor excluşi social, rămaşi fără asigurare de sănătate şi incapabili să plătească o asigurare privată de sănătate. Or, dacă banii – deci şi deficitul bugetar – sînt pînă la urmă o convenţie socială, sănătatea nu este! Problema e că prin măsurile de austeritate antamăm viitorul cel puţin la fel de grav ca şi prin scăparea de sub control a deficitelor. În plus însă, anchilozăm prezentul. Pentru că starea economică actuală este dată de ceea ce se întîmplă acum, nu de ceea ce se va produce sau nu se va produce în viitor.

Pînă la urmă, toată situaţia aceasta îmi aminteşte de zicala cu satul care arde şi baba care se piaptănă. E evident că cererea nu poate fi stimulată prin reducerea deficitelor bugetare, pur şi simplu pentru că un consumator de rînd nu se gîndeşte la rezultatele macroeconomice şi la procentele cu care a fost redus deficitul, atunci cînd decide dacă şi cum să-şi cheltuiască banii. El se gîndeşte la buzunarul său, la stabilitatea propriului loc de muncă sau la şansele de a-şi găsi unul în viitorul apropiat, nu la deficite, cifre, indicatori. Or, fără această încredere a agentului economic, a consumatorului şi antreprenorului, economia nu prea poate reporni, pentru că – aşa cum afirma Joseph E. Stiglitz – crizele economice nu distrug activele unei economii – ele rămîn mai mult sau mai puţin la fel ca înainte: avem aceleaşi clădiri, fabrici, acelaşi capital uman etc. Ce se întîmplă într-o criză este că se năruie încrederea şi siguranţa. Şi tocmai aceasta este distrusă prin politicile de austeritate bugetară. E ca şi cum guvernele le-ar repeta la nesfîrşit propriilor cetăţeni: e rău, e greu, trăim vremuri dificile, nu mai putem continua ca pînă acum, trebuie să strîngem cureaua. Iar această atitudine cu alură apocaliptică a guvernelor se transmite consumatorului de rînd, care procedează în consecinţă. În loc să vină cu politici viguroase, care să inspire optimism şi încredere, guvernele se chircesc speriate în faţa unor cifre. Nu ştiu de ce, dar în această situaţie, parcă aş prefera atitudinea unui Ronald Reagan, faţă de care altfel am multe critici, dar care, referindu-se la deficit, afirma că nu are de ce să se alarmeze în această privinţă, pentru că e suficient de mare încît să-şi poarte singur de grijă!

Necesităţile de finanţare a Italiei, de 500 de miliarde de euro reprezintă 10% din PIB-ul adunat al Germaniei şi Franţei.

SURSA: HTTP://INGEHYGD.BLOGSPOT.COM

Cercul vicios nu poate fi spart decît prin intervenţia masivă a statului care, prin investiţii în infrastructură şi lucrări publice, va crea locuri de muncă, va stimula economia.

În loc să vină cu politici viguroase, care să inspire optimism şi încredere, guvernele se chircesc speriate în faţa unor cifre.

***Victoria Stoiciu** este coordonator al publicaţiei online CriticAtac.ro.*

Dan POPA

Grecia. Povestea unui faliment repetat

În anul al şaptelea vei face iertare. Iertarea însă va fi aceasta: tot împrumutătorul, care dă împrumut aproapelui său, să ierte datoria şi să n-o mai ceară de la aproapele său sau de la fratele său, că s-a vestit iertarea în cinstea Domnului Dumnezeului tău.
(Deuteronom, cap.15,1-2)

Era tot prin octombrie şi era tot cald, spun cronicarii. Sîntem în secolul al IV-lea cînd Grecia îşi declară, pentru întîia oară, falimentul. Împrumutase de la Templul din Delos (un fel de centru financiar al vremii) o sumă dublă faţă de ceea ce producea întreaga ţară într-un an. În termeni de economie, datoriile grecilor erau echivalente cu 215% din PIB (Winkler, 1933). Astăzi sînt pe la 180%, ca să menţinem ordinea de mărime. Întrucît nu mai avea de unde să-şi achite datoria, cei din Templu au renunţat la cca 80% din valoarea ei (au făcut ceea ce azi se cheamă un *haircut)* şi în cele din urmă cei din Templu au pierdut enorm. Tot pentru comparaţie, azi se discută despre un *haircut* de 60%, iar de pierdut ar pierde băncile – principalii finanţatori ai statului elen.

Un război prea costisitor

În 1826, istoria se repetă. Grecia falimentează iar. În plus, i se interzice accesul pe pieţele internaţionale vreme de 53 de ani. Era în vremea Războiului de Independenţă (început la 1821, detalii mai jos), cheltuielile erau mari, iar speranţa elenilor de a cuceri şi a se îmbogăţi nu avea şanse de izbîndă. După cucerirea Imperiului Bizantin de către turci, cea mai mare parte a Greciei a trecut sub stăpînirea otomanilor. Evident, grecii s-au mai răsculat, au înfiinţat chiar şi Eteria (care avea misiunea de a organiza rebeliuni – prima începînd chiar în Ţara Românească, dar a fost rapid înăbuşită de otomani). Între diferitele facţiuni elene au izbucnit, la un moment dat, conflicte, care au dus la declanşarea unui adevărat război civil. Între timp, otomanii au negociat cu Muhammad Ali (Egipt), care l-a trimis pe unul dintre generalii săi, Ibrahim Paşa, să lupte pentru înăbuşirea rebeliunii elene, Ibrahim urmînd să primească anumite porţiuni din Grecia. Pînă la sfîrşitul anului 1825, cea mai mare parte a Peloponezului trecuse sub controlul Egiptului. În aprilie 1826, Grecia declară falimentul. Războiul costase mult prea mult.

1843, alt faliment. Între timp venise pe tronul Greciei un prinţ german, Otto, şi încercase să reformeze economia. Probabil că ritmul reformelor i-a deranjat pe greci, care au pus la punct lovituri de stat şi conspiraţii, cea mai puternică avînd loc în septembrie 1843. Grecii împrumutaseră 60 de milioane de drahme în urmă cu 11 ani de la Franţa, Rusia şi Marea Britanie, pentru a-şi reface economia în urma Războiului de Independenţă. În 1843, Otto, prinţul bavarian instalat Rege al Greciei de către britanici, declara că nu mai poate să-şi achite datoriile. Omul era un inovator (a înfiinţat Parlamentul bicameral, a impus o nouă Constituţie, dar cam degeaba...). Automat, banii necesari economiei au fost furnizaţi de către Banca Naţională, întrucît nimeni nu mai dădea doi bani pe promisiunile Greciei.

„Regret, sîntem în faliment"

1893, un alt faliment declarat şi asumat de Grecia. Are loc o nouă scutire de la plata datoriilor, întrucît altfel nu aveau cum plăti *(haircut:* 70). Unii greci se îmbogăţiseră (comercianţii şi armatorii), Piraeus a devenit un important port al comerţului internaţional, dar majoritatea populaţiei o ducea prost. Veniturile la buget erau compromise încă din 1890, dar falimentul oficial a fost declarat abia în 1893. Sătuî de promisiuni şi de bani nereturnaţi, finanţatorii străini au impus un consiliu extern care să administreze veniturile şi cheltuielile Greciei. La 10 decembrie 1893, primministrul Trikoupis, în faţa parlamentului, a rostit una dintre expresiile cele mai memorabile din cariera sa politică: „Regret, sîntem în faliment". Pentru a-şi finanţa programul iniţial, Trikoupis luase şase credite în valoare nominală de 630 de milioane de franci. Trikoupis pariase pe realizarea dezvoltării economice prin atragerea investitorilor străini şi pe construcţia infrastructurii. Dobînzile ridicate oferite i-au convins pe investitori să împrumute statul grec. Prin 1893, cca 67% din veniturile la buget erau destinate plăţii ratelor de împrumut. Economia greacă a fost, astfel, prinsă într-un cerc vicios al îndatorării excesive.

Căile ferate greceşti au un venit anual de 100 de milioane de dolari. Fondul de salarii anual al căilor ferate greceşti este de 400 de milioane de dolari.

SURSA: *TIME*

În acest timp, încetinirea creşterii economice din Europa de Vest şi America de Nord a dus la contracţia comerţului mondial. Preţurile cu ridicata pentru bunurile importate, cum ar fi textilele, grîu şi coacăze, s-au prăbuşit. Statele au recurs la măsuri protecţioniste, exporturile greceşti au fost afectate negativ. Rezervele Băncii Naţionale a Greciei s-au dus pe apa sîmbetei, iar drahma s-a depreciat masiv. O să rîdeţi, dar un important rol l-au avut coacăzele, din care Grecia exporta puternic. Preţurile au scăzut în 1890 cu 70%. Prăbuşirea exporturilor de coacăze a avut grave consecinţe sociale şi economice şi a contribuit la falimentul ţării. Trikoupis a pierdut alegerile din 1895 şi a murit un an mai tîrziu la Paris.

Sute de alte cazuri

Apoi, în 1932 alt *default*. Economia mondială cunoştea ceea ce urma să se cheme Marea Depresiune. Grecia a impus un moratoriu privind plata datoriei sale externe în 1932. Grecii ca grecii, dar aproape toate ţările lumii au avut episoade de incapacitate de plată. Între 1820-2003 au existat sute de restructurări ale datoriilor statelor, foarte puţine fiind cele care au scăpat de acest lucru. De regulă, restructurările veneau după perioade dificile din punct de vedere economic (războaie, recesiuni sau, pur şi simplu, împrumuturi de fiţe, cum au făcut cîţiva regi francezi). Austria şi-a restructurat datoriile în 1802 şi 1868, după ce a pierdut războaie. Spaniolii (1831) şi chinezii (1921) au trecut şi ei printr-o restructurare a datoriilor în urma unor războaie civile.

Ca element comun al tuturor restructurărilor – cei care deţineau creanţele erau în majoritate companii sau asociaţii private, nu alte state. La fel ca şi acum, de fapt. Printre puţinele ţări care nu au dat faliment niciodată în istorie se numără Canada, Australia, SUA (la nivel federal) şi cîteva state arabe. În perioada primelor *default*-uri din istorie, creditorii se adunau într-o adunare şi încercau să se înţeleagă precum vulturii la împărţirea prăzii. Uneori reuşeau s-o facă, alteori discuţiile se prelungeau cu anii. Cea mai lungă asemenea negociere a durat 14 ani, şi s-a petrecut în 1870, cînd cu restructurarea datoriilor Spaniei.

E drept, sumele cu care se intra în *default* erau infinit mai mici. La 1906, totalul insolvenţelor scăzuse de la 300 de milioane de lire sterline la numai 25 de milioane (Mauro, Sussman şi Yafeh, 2006). După *default*-ul ţărilor africane din anii 1970 (Zair, Sudan), clubul creditorilor se organizează şi apare Clubul de la Roma.

Cum se face o restructurare de succes?

O restructurare de succes a datoriilor se face prin:

1) Acordarea unei *perioade de graţie*. Statului falimentar i se acordă o perioadă de graţie în care nu i se cere plata ratelor, dar i se cere să facă reforme dure şi curăţenie în ograda cu bani. Vi se pare cunoscută metoda? Aşa este, se practică şi azi, pe alocuri, la recomandarea FMI.

2) Se aplică un *moratoriu de plăţi* (ştergerea unei sume din datorie) şi/sau *extinderea maturităţii* împrumutului. Asta fac şi băncile cu clienţii. Ai avut împrumut scadent la anul? Lasă, ţi-l prelungim pe încă doi ani, dar, fireşte, o să-ţi creştem puţin dobînda.

Printre puţinele ţări care nu au dat faliment niciodată în istorie se numără Canada, Australia, SUA (la nivel federal) şi cîteva state arabe.

3) Reducerea dobînzii împrumutului. Nu mai plăteşti 5% că nu ai cum. Plăteşti 4,99 – că ştim că poţi, dar nu vrei.

4) Înfiinţăm un consiliu care se va ocupa el de încasarea banilor la buget, consiliu format din cinci reprezentanţi ai creditorilor şi unul al datornicului, de sanchi. Este cazul Greciei (1898), Paraguay (1855), Egipt (1876), Turcia (1881), Serbia (1895). Practic, statele îşi pierd controlul finanţelor publice, iar creditorii fac cam ce vor ei, ca nişte recuperatori de treabă.

Singura diferenţă între atunci şi acum este aceea că, azi, sistemul bancar este globalizat. În rest, povestea e aceeaşi. De fapt, problema nu e că grecii sau spaniolii sau italienii sînt îndatoraţi, ci că cineva continuă să le împrumute bani. Iar cei care împrumută ar putea deveni noile victime. Pînă la urmă, deşi pare o criză a datoriilor suverane *subprime,* eu rămîn la ideea că discutăm în continuare de o *criză bancară*. Să presupunem prin urmare că Grecia falimentează sau că iese din zona euro. Teoretic, mai reduci un *principal,* mai tai din dobîndă, mai amîni o plată, că doar state sîntem.

Restul e o poveste pe care sigur aţi văzut-o: finalul din *Zorba*. O uriaşă investiţie se prăbuşeşte, banii se duc naibii, totul se dărîmă, iar Zorba, privind toate astea, se ridică şi începe un *sirtaki*. În fond, nu sînt banii lui. Asta face Grecia acum.

***Dan Popa** este jurnalist economic la HotNews. Semnează blogul economico-bancar www.hymerion.ro.*

Vlad ANDREI

Scurt istoric al falimentelor naționale

Lunga poveste a falimentelor naţionale începe, surprinzător, în Grecia Antică, mai precis în 377 î. Hr, cînd 10 dintre cele 13 municipalităţi greceşti nu au mai putut plăti împrumuturile luate de la Templul din Delos. Între 1500-1800, Franţa şi Spania trec prin opt, respectiv şase *default*-uri (intrare în incapacitate de plată). Cu toate acestea, abia în secolul al XIX-lea explodează „falimentele naţionale“ atît ca număr, cît şi ca incidenţă geografică, odată cu dezvoltarea pieţelor financiare moderne. În unele cazuri, acestea au fost rezultatul unor perioade tumultuoase din punct de vedere politic (războaie, revoluţii, conflicte care au determinat guvernele datoare să nu mai poată plăti datoriile acumulate sau să refuze să le plătească). Turcia, Bulgaria şi Austro-Ungaria au suspendat plăţile către ţările inamice la începutul Primului Război Mondial. În orice caz, *default*-urile erau secundare ca importanţă, prin comparaţie cu problemele sociale şi politice cărora le erau asociate.

Interesant de menţionat că falimentele s-au produs întotdeauna grupate temporal şi regional în funcţie de sensul fluxurilor de capital. Perioadele de boom sînt legate de state ale căror politici economice şi comerciale se sincronizează ca urmare a speculării unei nişe pînă atunci neexploatate. Sursele aparentei prosperităţi fiind comune, în momentul în care direcţia fluxurilor de capital se schimbă, efectele se resimt în toată regiunea afectată. Pînă în prezent sînt identificate şapte valuri globale de *default* (1824-1834 / 1867-1882 / 1890-1900 / 1911-1921 / 1931-1940 / 1976-1986 / 1998-2004). America Latină a fost afectată în fiecare din cele şapte valuri. Pieţele emergente au dominat lista *default*-urilor în timpuri moderne. Rusia postcomunistă, slăbită de deficite fiscale şi de războiul din Cecenia, intră în incapacitate de plată în 1998, după dublul şoc al crizei financiare asiatice şi al colapsului profiturilor obţinute din materii prime. Argentina urmează un traseu similar în 2001, ca urmare a hiperinflaţiei şi a recesiunii economice.

Ar fi de notat că în ultimii 200 de ani, cel puţin, starea prevalentă a sistemului financiar global a fost aceea de *default*. În total, 250 de astfel de evenimente, în peste 100 de ţări, se pot număra între 1800-2006. Deci nimic nou sub soare.

Odată produs falimentul, studiul istoric ne arată că o serie de măsuri se impun în rezolvarea crizelor:

a) Coordonarea creditorilor – practică întîlnită constant în ultimele secole, concentrată în jurul unor forme instituţionale prin care se strîng la aceeaşi masă majoritatea creditorilor implicaţi. „Clubul de la Londra“, apărut la finele anilor '70, ca răspuns la *default*-ul unor ţări aflate în curs de dezvoltare, aduce laolaltă un grup de bănci, delegate să reprezinte creditorii. Prin negociere, se ajunge la un consens faţă de metoda de reeşalonare (sau refinanţare) a datoriilor suverane.

b) Restructurarea datoriilor – presupune atragerea unui nou împrumut pentru plata datoriilor existente. Acestea sînt asociate, de obicei, unor măsuri suplimentare, fie de intervenţie în politicile unui stat, fie de vindere

a unor bunuri publice. Spre exemplu, datoriile acumulate de Peru în 1889 au fost anulate de creditori în schimbul dreptului de a gestiona căile ferate ale statului pentru 66 de ani, două milioane de tone de guano şi concesionarea navelor cu aburi de pe lacul Titicaca.

c) Intervenţia externă – este o practică acceptată ca legitimă, în dreptul internaţional, pînă spre începutul secolului al XX-lea. Presupune implicarea statului creditor – prin mijloace militare, politice, diplomatice şi economice – în afacerile interne ale statului dator. În 1863, Franţa – sprijinită de Spania şi Marea Britanie – invadează Mexicul, după ce regimul lui Benito Juarez refuză să plătească împrumuturile luate. În 1882, Marea Britanie invadează Egiptul, ca urmare a *default*-ului din 1876, şi trece administrarea finanţelor publice sub controlul unui consiliu franco-britanic. Venezuela este supusă unei blocade maritime de către Germania, Italia, Marea Britanie – între 1902-1903 –, iar SUA invadează Republica Dominicană (1905) şi Nicaragua (1911) pe fondul unor probleme similare.

Ceea ce se întîmplă acum în Europa (şi nu numai) nu face altceva decît să respecte o logică impusă în urmă cu 2388 de ani şi să reitereze un alt principiu de bază: ceea ce urcă trebuie să coboare.

Vlad Andrei *este masterand, specializarea Analiză şi Soluţionare de Conflict (SNSPA).*

Alexandra TODERIŢĂ

Ne cerem scuze pentru disconfortul creat...

...şi mulţumim pentru înţelegere –
Tratatul de la Maastricht în şantier

Dacă s-ar organiza zilele acestea, în timpul summit-urilor pentru salvarea euro şi stabilirea guvernanţei economice europene, un spectacol de avioane cu reacţie care lasă mesaje pe cer, acesta ar fi cu siguranţă cel care ar trona pe cerul Bruxellesului. Vremurile în care Jacques Delors numea Uniunea Europeană un UPO *(Unidentified Political Object)* – şi acesta nu era neapărat un lucru rău – au apus definitiv odată cu primul *bail-out* acordat Greciei în mai 2010.

După prăbuşirea Lehman Brothers în 2008, pieţele financiare internaţionale au fost puse la perfuziile bugetelor naţionale, care au funcţionat ca panacee de urgenţă pentru a înlocui toţi acei bani vaporizaţi peste noapte prin spargerea bulei imobiliare. Exact ca atunci cînd o maşină derapează şi trebuie să-i corectezi direcţia din două mişcări – întîi îi accentuezi tendinţa deviantă şi abia apoi imprimi direcţia dorită –, aşa şi autorităţile au pompat, într-o primă fază, şi mai mult credit în sistem, pentru a evita colapsul. Însă abia la pasul al doilea – evaluarea calităţii acestor datorii suverane de către pieţele financiare –, incongruenţele şi vulnerabilităţile de fond (sistemice) au devenit evidente. În ultimii doi-trei ani, autobuzul euro (în care s-au urcat, de-a lungul timpului, şi cîţiva pasageri fără bilet), tot ia din plin curba, tremurînd din toate încheieturile, cu „furnicile“ nordice la volan şi „greierii“ latini pe locurile din spate, preocupaţi să nu-i tragă în afară forţa centrifugă. Ambele categorii resimt azi nevoia acută de a redefini clauzele economice şi politice ale contractului care le uneşte sub umbrela monedei comune şi a Uniunii Europene.

În epoca lui Jacques Delors, economia mergea atît de bine, încît o astfel de definire nu era atît de necesară. Prin Tratatul de la Maastricht, în 1992, se crea, pentru prima dată în istorie, o monedă fără de ţară. Cu o bancă centrală, dar fără o trezorerie comună. Iar în ceea ce priveşte setul de reguli pentru intrarea în club, s-au gîndit ceva la modul: hai să stabilim nivelul maxim al deficitului bugetar la 3%, după regula de aur a Germaniei care considera că deficitele bugetare sînt acceptabile numai dacă ele corespund cheltuielilor pentru investiţii publice – de 3%, în mod tipic, în Germania, iar datoria publică – la maximum 60%, pentru că atît s-a nimerit să fie nivelul mediu al acestui indicator în UE, la momentul respectiv. Contractul dintre state cum că vor respecta aceste limite s-a numit Pactul de Stabilitate şi Creştere. Pactul a fost criticat imediat după adoptarea sa, din cauza rigidităţii şi a modului arbitrar în care s-au stabilit cele două praguri. Romano Prodi, preşedintele Comisiei Europene din acea epocă, l-a numit chiar „stupid“, iar *The Economist* – „un totem politic, simbol al angajamentelor ţărilor din zona euro că nu se vor «dribla» reciproc“.

În 2001 Portugalia a fost prima care a călcat pe bec. Un prim semn? Iar, în 2003, chiar cele mai mari susţinătoare ale acestui Pact – Franţa şi Germania – l-au încălcat şi au scăpat nepedepsite, determinînd o relaxare a regulilor în 2005. Cît de multă relaxare? Pe hîrtie, cotele de 3% şi 60% s-au menţinut, însă în practică au alunecat încet-încet în derizoriu. În 2006 datoria publică a Germaniei ajungea la 66,8% din PIB, a Franţei – la 80,3% şi a Greciei – la 144,9% în 2010. Deja intrăm pe teritoriul crizei.

Întorcîndu-ne la primii zece ani de existenţă a euro, aceasta a fost o perioadă relativ calmă, în care, în ciuda accentuării unor dezechilibre între state, economia mondială şi cea europeană, în special, au „duduit“. Indiferent de nivelul datoriei suverane, statele din zona euro veneau la ghişeul băncilor şi obţineau împrumuturi la aceeaşi rată a dobînzii ca şi Germania. Această îngustare semnificativă a diferenţialelor ratelor dobînzii a generat bule imobiliare în Spania, Grecia şi Irlanda. În loc să se ajungă la convergenţa ţintită de Tratatul de la Maastricht, aceste ţări au avut o creştere abruptă, creînd deficite comerciale în cadrul zonei euro. În acest timp, Germania şi-a văzut de treaba ei, şi-a susţinut competitivitatea şi a dezvoltat un surplus comercial cronic.

3% – scăderea economiei Greciei previzionată de către FMI pentru 2011;
1,5% – scăderea economiei Portugaliei previzionată de către FMI pentru 2011.

SURSA: *THE ECONOMIST*

Şi astfel ajungem cu povestea în zilele noastre, cînd se pune problema dacă principiul muschetarilor – unul pentru toţi... – se va aplica datoriilor suverane. După falimentul Lehman Brothers, miniştrii de finanţe ai zonei euro au declarat că nici o altă instituţie financiară de importanţă sistemică nu va fi lăsată să intre în faliment. Însă mesajul Germaniei a fost clar: fiecare ţară trebuie să aibă grijă de propriile bănci. De atunci, spirala dependenţelor ţărilor europene între ele şi a întreg proiectului economic şi politic european de rezolvare a crizei datoriilor suverane a devenit din ce în ce mai strînsă.

Recent a fost adoptat un pachet de şase legi europene care să remodeleze guvernanţa economică în UE şi să consolideze pereţii zonei euro. Va intra însă în vigoare la sfîrşitul acestui an. Deocamdată însă, „zidarii“ UE trebuie să se asigure că va mai exista zona euro la sfîrşitul acestui an. Cînd scriu acest articol, trebuie să se înţeleagă asupra majorării Fondului European pentru Stabilitate Financiară, cît anume să şteargă din datoria Greciei şi cu cîte miliarde urmează să fie recapitalizate băncile de pe continent. Şi, mai ales, trebuie să se pună de acord ca nici unul dintre ei să nu-şi ia mistriile şi să lase casa neterminată. Şantierul continuă.

Alexandra Toderiţă *este cercetător la Centrul Român de Politici Europene (www.crpe.ro).*

Cristian ORGONAŞ

De ce să fim pesimişti/optimişti

În anul 2009, economia mondială s-a confruntat cu cea mai gravă recesiune din ultimii 70 de ani, iar după o oarecare revenire în 2010, acum o nouă criză generează îngrijorare, atît pe pieţele financiare, cît şi în rîndul liderilor politici: criza datoriilor suverane.

La sfîrşitul anului 2008, datoria publică a statelor membre ale Uniunii Europene era de 7,8 mii de miliarde de euro, respectiv echivalentul a 62,3% din Produsul Intern Brut al Uniunii. La sfîrşitul anului 2010, datoria publică a crescut la 9,8 mii de miliarde de euro, respectiv echivalentul a 80% din PIB.

Cu alte cuvinte, în doar doi ani, datoria publică a celor 27 de ţări a crescut cu două mii de miliarde de euro, multe dintre state înregistrînd în această perioadă deficite bugetare uriaşe. Astfel, în 2009, cinci dintre ţările membre – Grecia, Irlanda, Spania, Portugalia şi Marea Britanie – au avut deficite bugetare mai mari de 10% din PIB, recordul fiind înregistrat de Grecia cu 15,4%. În acelaşi an, deficitul bugetar al României a fost de 8,5%.

În 2010, situaţia nu a fost cu mult diferită, deficitele bugetare mari generînd o creştere semnificativă a datoriilor publice, acestea ajungînd în unele cazuri la un nivel evident nesustenabil. Chiar şi ţări cu economii foarte puternice – precum Germania şi Franţa – s-au confruntat cu o creştere semnificativă a datoriilor publice – în Germania, spre exemplu, ponderea datoriei în PIB a crescut de la 66,3% în 2008, la 83,2% la sfîrşitul lui 2010.

În ultimii ani, creşterea deficitelor bugetare s-a datorat atît diverselor programe de stimulare a economei puse în practică de multe ţări, cît şi incapacităţii guvernelor de a-şi reduce cheltuielile pe măsura reducerii veniturilor, la toate acestea adăugîndu-se şi preluarea la datoria publică a unei părţi din pierderile aferente sistemului bancar. În Irlanda, anul trecut, deficitul bugetar a ajuns la 32,4% din PIB, pe fondul zecilor de miliarde de euro alocate de guvern recapitalizării băncilor, situaţie care a generat o creştere a ponderii datoriei publice în Produsul Intern Brut de la 44% în 2008, la 96,2% în 2010. Nici în SUA lucrurile nu stau cu mult mai bine, deficitul bugetar depăşind 8% din PIB, în ultimii doi ani.

Revenind la România, deşi datoria publică a crescut de la 17 miliarde de euro în 2008, la 37 de miliarde de euro în 2010, respectiv de la 13,4%, la 30,8% din PIB, stăm totuşi bine comparativ cu alte ţări, în Uniunea Europeană doar Estonia, Bulgaria şi Luxemburg avînd ponderi mai mici.

Creşterea datoriilor înseamnă o creştere a riscurilor, iar creşterea riscurilor generează invariabil o scumpire a banilor, deci o creştere a dobînzilor. Prin urmare, ţările cu un grad înalt de îndatorare şi perspective incerte în ce priveşte evoluţia economică vor găsi din ce în ce mai greu investitori dispuşi să le împrumute la dobînzi rezonabile, iar pentru a recîştiga încrederea pieţelor financiare, guvernele vor fi nevoite să continue politicile de austeritate care presupun concedieri în sectorul public, îngheţarea sau chiar reducerea salariilor şi a pensiilor, mai puţine ajutoare sociale etc.

Potrivit unor informaţii prezentate de doamna Andreea Paul Vass, consilierul pe teme economice al premierului, cele mai multe dintre ţările membre ale Uniunii Europene au luat măsuri de reducere a cheltuielilor publice în ultimii trei ani *(vezi detalii în interviul publicat în acest număr p. IV* – n. red). Mai mult, în cazul Greciei, în ciuda măsurilor de austeritate, datoriile nu au mai putut fi plătite, astfel încît această ţară a intrat practic într-un faliment controlat: datoria publică a fost reeşalonată pe termene mai lungi şi la dobînzi mai mici, iar creditorii au acceptat o pierdere ce depăşeşte 100 de miliarde de euro.

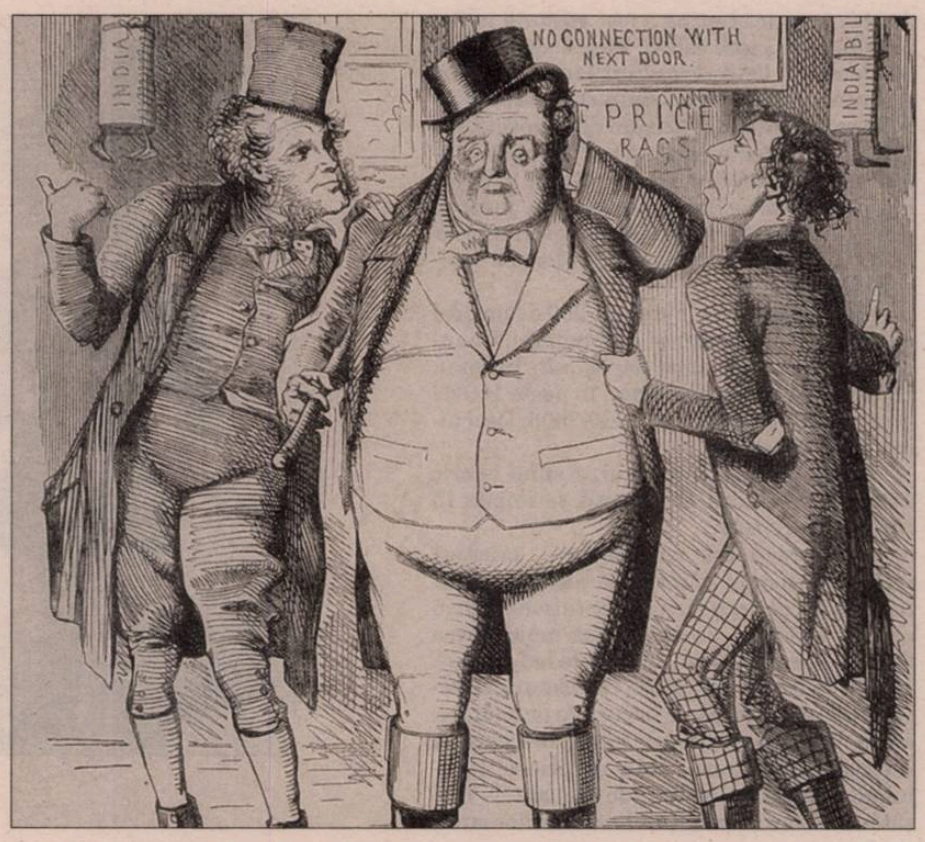

Motivele de îngrijorare

În cazul României, pentru a păstra sub control deficitul bugetar, guvernul a redus salariile în sectorul public, a concediat peste 150.000 de persoane, a îngheţat pensiile, a mărit taxele şi impozitele, lărgind în acelaşi timp şi baza de impozitare, măsuri care au generat o evidentă nemulţumire socială, dar au readus cheltuielile publice sub control. Mai departe însă, lucrurile se complică. Iată cinci dintre motivele pentru care ţinta de deficit pentru anul viitor este greu de atins:

1) În 2012, România trebuie să-şi reducă deficitul bugetar la maximum 3% din PIB, de la 4,4% în acest an, ceea ce înseamnă o diminuare a cheltuielilor publice cu circa 1,8 miliarde de euro. Or, în condiţiile unei economii slăbite, această reducere va fi greu de realizat.

2) Pierderile companiilor de stat au ajuns la 1 miliard de euro anul trecut şi, cum aceste pierderi sînt incluse în deficitul bugetar, perpetuarea lor în anii următori nu va face decît să reducă şi mai mult marja de manevră a Guvernului. O altă incertitudine este legată de datoriile pe care statul le are către bugetari, sumă ce se ridică la 8,5 miliarde de lei, sau 1,6% din PIB, aici fiind vorba în primul rînd despre cele 6 miliarde de lei datorate profesorilor. Guvernul intenţionează să eşaloneze plata acestor sume pînă în 2016, propunere cu care sindicatele nu au fost de acord.

3) Economia românească a ieşit din recesiune datorită industriei exportatoare, dar în trimestrele viitoare, reducerea ritmului de creştere economică în ţările dezvoltate – Germania, Italia şi Franţa reprezintă destinaţia a 40% din exporturile româneşti – ne va afecta inevitabil şi pe noi, prognozele oficiale de creştere economică pentru 2012 fiind recent ajustate de la 3,5-4%, la doar 2%.

4) Pieţele financiare sînt extrem de tensionate, ceea ce a determinat deja o creştere a dobînzilor la care statul român se poate împrumuta, prima de risc a României depăşind recent 400 de puncte, comparativ cu mai puţin de 300 de puncte, în urmă cu un an. Practic, cheltuielile Guvernului cu dobînzile vor continua să crească în perioada următoare, asta după ce în primele opt luni din 2011 au ajuns deja la 6 miliarde de lei, în creştere cu 24% faţă de aceeaşi perioadă a anului 2010. Mai mult, potrivit unei analize a UniCredit, necesarul de finanţare a statului va creşte de la 16,7 miliarde de euro în 2011, la 22,4 miliarde de euro în 2012, şi 21,6 miliarde de euro în 2013, doar circa 10% din acest necesar urmînd a fi acoperit prin împrumuturi externe. Or, dacă statul va lua din ce în ce mai mulţi bani de la băncile româneşti, vor rămîne din ce în ce mai puţini bani pentru creditarea economiei.

5) Nu ar trebui să uităm că 2012 va fi an electoral şi, în ciuda asigurărilor date de dl Emil Boc, este puţin probabil ca Guvernul să nu dea drumul la robinetul cheltuielilor publice.

Motivele de optimism

Dincolo de aceste îngrijorări, există şi cîteva motive care ne pot face să sperăm că situaţia din 2009-2010 nu se va mai repeta:

1) Este puţin probabil ca economia românească să intre din nou în recesiune, mult mai probabilă fiind o performanţă similară celei din acest an, respectiv o creştere economică de pînă la 2%.

2) Criza datoriilor suverane ne-a prins mai bine pregătiţi decît am fost în 2009-2010, deficitul bugetar fiind acum relativ ţinut sub control.

3) Putem compensa o parte din impactul generat de noua criză prin creşterea gradului de absorbţie a fondurilor europene. Uniunea Europeană ne-a pus la dispoziţie 20 de miliarde de euro în perioada 2007-2013, sumă din care pînă acum am cheltuit efectiv doar 4%. Pentru a mări rata de absorbţie, Guvernul a înfiinţat un Minister al Afacerilor Europene condus de dl Leonard Orban, ţinta noului ministru fiind cheltuirea, pînă la sfîrşitul anului 2012, a peste 3 miliarde de euro, sumă echivalentă cu peste 2% din PIB.

Indiferent de criză şi de ceea ce se întîmplă în alte ţări, România trebuie să continue să-şi restructureze sectorul public.

Criza datoriilor suverane va afecta în mod sigur şi economia românească, însă spre deosebire de ce s-a întîmplat în urmă cu doi ani, acum putem absorbi mai uşor şocurile externe. Pe de altă parte, indiferent de criză şi de ceea ce se întîmplă în alte ţări, România trebuie să continue să-şi restructureze sectorul public:

- companiile de stat reprezintă o uriaşă gaură neagră, iar pierderile anuale de zeci sau chiar sute de milioane de euro ale SNLO sau CFR nu mai pot fi tolerate;
- avem în continuare prea mulţi bugetari, iar atît timp cît numărul lor nu se reduce semnificativ, revenirea la salariile de dinainte de iulie 2010 va rămîne un obiectiv greu de realizat;
- statul român cheltuie anual 7 miliarde de euro cu achiziţia de bunuri şi servicii, sumă din care cel puţin 10-15% este deturnată prin acte de corupţie;
- lupta împotriva evaziunii fiscale trebuie să continue, rezultatele obţinute pînă acum fiind cel mult mediocre.

Pînă în prezent, Japonia a achiziţionat 20% din valoarea totală a împrumuturilor emise de Fondul European de Stabilitate Financiară (EFSF).

SURSA: WWW.FIN.RO

Cristian Orgonaş *semnează blogul economic http://businessday.ro.*

Cristian CHIVU

Adevărul nu moare niciodată

Ne aflam în miezul toamnei, în munţii Bucegi, pentru a identifica muntele cel sfînt al dacilor, *Kogaion*-ul, după marele istoric Strabon. Lumina timidă a dimineţii tomnatice se străduia să pătrundă printre valurile de beznă şi să ne lumineze calea de la Babele la Vîrful Omu. Personajele noastre, devenite antologice deja, aveau fiecare în parte un mod propriu de a urca: Cristi (Cr.) cu privirea aţintită la Vîrful Omu, fără să-l vadă, dar şi fără să se uite pe unde calcă, Clement (Cl.) concentrat exclusiv de plictisitor asupra marcajelor cărării, Mihai (M.) cu o privire aparent strabică, îndreptată apoi spre un punct himeric doar de dînsul înţeles, Ion (I.) cu privirea îndreptată doar spre gîndurile lui pervers de ontologice, ca unică realitate a lumii, Costena (Cos.), cu Omu în gînd, dar epuizant de atentă pe unde calcă, şi Iulia (I.), dînd din mîini ca să-i meargă picioarele. După o oră de mers, fiecare cum putea, ni s-a arătat vîrful cu stînca în formă de cap de om, cu privirea îndreptată spre cer şi fruntea proeminentă, alungită spre zări, şi cea mai apropiată de cer. Am poposit lîngă stîncă, încercînd să călătorim dimpreună cu privirea Omului, apoi am deschis o butelcă de vin şi am purces la sfîntul simpozion *(syn*=împreună, *pino*=a bea).

Cr.: Dragi *sympotes* şi *synanabates* (împreună urcători), întrucît ne aflăm suspendaţi aici între cer şi pămînt, vom dezbate problema adevărului. V-aş ruga ca astăzi să nu consumăm mult, pentru că subiectul abordat presupune *nephaliotis* (trezvie), iar cel care se învredniceşte să-l guste ajunge la ceea ce numea Grigore de Nyssa *nephalios methe* (beţie trează). Ce este adevărul, de ce este dacă este, de unde este, cum şi cînd este, la ce-mi foloseşte, cine a stabilit fără să mă întrebe dacă-mi foloseşte – iată întrebări existenţiale radicale, la care vrem răspuns.

Pentru a-şi găsi libertatea şi împlinirea ontologică, omul nu doar trebuie să afle adevărul, ci să devină adevăr!

Deşi în faţa lui Pilat, Iisus Hristos nu răspunde la întrebarea ce e adevărul, cu puţin înainte de aceasta le spune ucenicilor că El este *Calea, adevărul şi viaţa*, subliniind prin aceasta că El este Creatorul şi Mîntuitorul lumii. În alt loc le spune succint şi enigmatic, în acelaşi timp, că *adevărul ne va face liberi*. Nu poţi fi liber fără să ştii de unde vii şi unde te duci, ce eşti şi de ce eşti, pentru că, aşa cum spunea Sartre, sîntem condamnaţi la sens, condamnaţi la libertate! Adevărul este esenţa vieţii noastre! Pentru a-şi găsi libertatea şi împlinirea ontologică, omul nu doar trebuie să afle adevărul, ci să devină adevăr!

I.: Aşa este! Nu este vorba de o înţelegere sterilă a unor teorii, ci de un act simbiotic între *noein* (a gîndi) şi *einai* (a fi). A afla ceea ce eşti, iată adevărul adevărat! De altfel, cuvîntul grec pentru adevăr *aletheia* vine de la adjectivul *alethes*, format din *a* privativ şi *lethe* = uitarea, care înseamnă ceea ce nu trebuie uitat, ceea ce nu trebuie să rămînă ascuns. Viaţa în minciună se rezumă la a uita ceea ce eşti!

Cl.: Tot eu va trebui să vă curm acest entuziasm efeb şi această rătăcire deşănţată printre idei abstracte, rupte de realitatea concretă. Ca de fiecare dată, şi acum, începeţi debordant, fulminant şi grozav de conclusiv, dar cu argumente friabile!

M.: Şi eu am observat, Clem, că aceşti doi rascolnici balcanici, în loc să plece de la realităţile de aici, se cocoaţă în stele şi de acolo declamă teoriile lor presărate cu frînturi de citate, ciuntite în slujba marotelor lor.

I.: Atunci ce e adevărul, de vreme ce, aşa cum insinuaţi prin critica asta obtuză, e ceva care se află, şi nu care ni se descoperă de acolo, de dincolo de stele? E o simplă idee?

Cl.: Adevărul nu este nici o simplă idee, nici o convenţie. Sîntem de acord cu voi că este esenţa vieţii, dar respingem categoric această viziune a voastră eminamente extraterestră. Nu există adevăr fără realităţile concrete. Evident, adevărul transcede realităţile concrete, însă, în acelaşi timp, putem spune că se află imanent în totul din lume. Adică, de la adevăruri spre adevăr, nu ca voi, obsesiv, de la adevăr spre adevăruri. Şi dacă vreţi să mă exprim şi eu evaziv ca voi, adevărul se descoperă şi, descoperindu-l, ni se descoperă. Concret!

Cr.: Tocmai această viziune anteică este o himeră, deoarece noi considerăm că adevărata realitate este dincolo de îngustimea şi opacitatea concretului. Apoi, eu consider că 2+2 = 4 este unul dintre adevăruri, nu neapărat adevărul. S-ar putea ca uneori realităţile tale concrete să fie mai false decît însăşi minciuna. A trăi adevărul nu înseamnă neapărat a nu spune minciuni, ci a nu fi minciună. Sînt oameni care rămîn mincinoşi chiar şi atunci cînd spun adevărul. Numai în starea de sinceritate existenţială apare adevărul, care este dumnezeiesc.

I.: Negreşit, adevărul este revelat, dincolo de minte, ne urcăm la el, doar dacă el coboară la noi. Poţi afla toate adevărurile, dar fără să cunoşti Adevărul. Grigore de Nyssa vorbeşte despre trei nivele ale cunoaşterii: cea epistemică *(episteme)*, adică informaţională, cea gnomică *(gnosis)*, care presupune contactul cu acea realitate cunoscută şi cea diacritică *(diakrisis)*, cînd omul începe să se asemene cu Adevărul, Dumnezeu, şi distinge binele de rău.

M.: Începe să-mi repugne acest misticism

Apostolul Toma

contagios. Nu e aşa! Dumnezeu ne-a înzestrat cu raţiune, cu logică, ca să distingem binele de rău, să dobîndim cunoaşterea. E un dat natural. La ce-mi foloseşte un adevăr pe care nu-l înţeleg şi implicit nu mă pot conforma lui sau mai bine zis după el?

I.: Ia-o uşurel, că dai în doaga unor scolastici care spuneau că ceea ce nu e cuprins de minte nu există!

Cl.: Stai un pic, că nu asta a vrut să spună, ci a subliniat că sîntem înzestraţi de Dumnezeu cu minte ca să distingem adevărul de minciună, ceea ce e corect de ceea e este incorect. Să nu uiţi, filozofule de şuetă, că încă de la Platon *aletheia* îşi pierduse sensul pur etimologic remarcat de tine şi era sinonim cu rectitudinea. Adevărul – tîlcuieşte Heidegger – devine *orthoteză, adequatio intellectus ad rem*. Omul îşi instruieşte neîncetat mintea să urce spre Ideea Adevărului.

Cos.: Dar noi nu reducem adevărul la o idee abstractă, cum face filozofia. Vasile cel Mare spune că filozofia cea adevărată este cea care biruieşte moartea! Or, o idee poate ucide o altă idee, însă nicidecum moartea.

M.: Chiar şi învăţăturile teologiei, deşi inspirate ca mesaj, totuşi sînt rezultatele minţii omeneşti. Nu constituie ele adevărul?

Cos.: Nu, doar Dumnezeul revelat este adevărul. Învăţăturile doar vorbesc despre adevăr. Cuvintele teologiei sînt şi ele create, deci nu pot cuprinde necreatul. Sătul probabil de atîtea teorii, într-unul din psalmii săi, Arghezi ne aminteşte de pipăitul adevărului de către apostolul Toma: „Vreau să te pipăi şi să urlu: este!“. Apoi, un discurs teologic sufocant, chiar dacă tipologic corect, poate aluneca de la adevăr. De multe ori, o teologie stufoasă, excesiv de argumentată, poate ucide cîntul, iar pe Dumnezeu, Adevărul prim şi ultim, nu-L poţi afla decît cîntînd, de aceea cel cu numele teologiei Grigorie, în plină ascendenţă epectatică a cunoaşterii *real to real* a lui Dumnezeu, exultă: *„Înaintez cîntîndu-Te!“*.

Iul.: Da, pentru că *aletheia* se află doar printr-o relaţie personală de iubire, iar multele informaţii utile poate, dar sterile, pe care le poţi strînge despre oameni, viaţă, rămîn doar adevăruri, nu sînt *aletheia*. Viaţa fiinţei celei de dincolo de fiinţă este iubire, iar cel ce trăieşte această frumuseţe plină de iubire cunoaşte dumnezeiescul *(to theion)*, iar cunoaşterea devine iubire – scrie Grigore de Nyssa. Adevărul rămîne o simplă teorie fără iubire, mai mult, aşa cum spunea Părintele Galeriu, poate ucide. Uneori poţi avea dreptatea fără să fii întru adevăr. Îmi vine în minte scriitorul grec Pentzikis, care spunea că *dreptatea îmi îngustează lumea pe care caut s-o îmbrăţişez*.

I.: La fel şi iubirea fără adevăr mai devreme sau mai tîrziu sucombă într-o efuziune sentimentală ternă, de aceea apostolul Pavel în celebrul său „Imn al iubirii“ de la Corinteni, scrie că iubirea se bucură de adevăr, mai precis, în greceşte, se bucură împreună cu adevărul *(sygchairei te aletheia)*. Dar, în fine, preaneostoitule, emite niscai apoftegme grave în loc de concluzii şi apoi mai bine să bem şi să tăcem.

Cr.: Omul nu poate nici trăi, dar nici muri fără adevăr. Adevărul nu este nici o idee abstractă, nici o convenţie, nici o invenţie, ci este sensul vieţii noastre. A veni de undeva şi a merge undeva. Fără el trăim murind şi murim trăind.

Se lăsă frig şi un curent glacial se strecură samavolnic prin orificiile doar de el dibuite ale hainelor noastre. Un nor uriaş se aşternu pe fruntea masivă a Omului nostru de piatră, dar el continuă să străpungă cerurile cu privirea-i fermă. Adevărul nu moare niciodată.

Cristian Chivu *este doctor în teologie al Facultăţii de Teologie Thessalonic şi doctorand al Facultăţii de Filozofie a Universităţii „Aristotel“, secţia Limbi clasice. Cea mai recentă carte publicată este* Marcu Evghenicul (2010). Opere complete I, *studiu introductiv, note, traducere, editare text grec original.*

PUBLICITATE

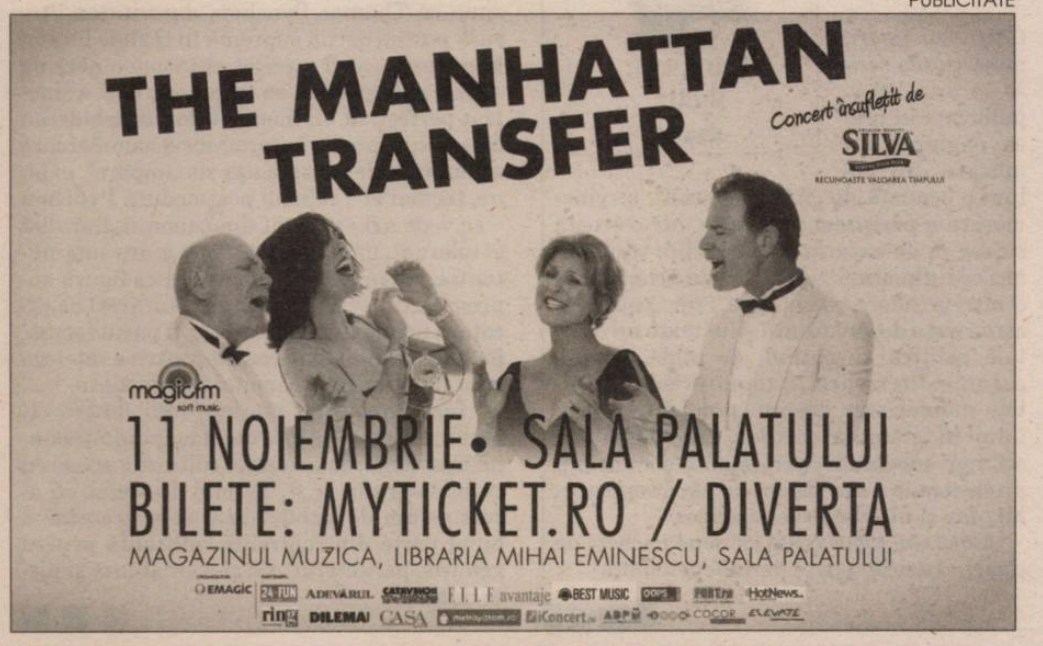

PUBLICITATE

Maria BALABAŞ

Costello, între punk şi operă

Nu-l găseam printre preferinţele mele muzicale pe Elvis Costello. Nu-mi pare ciudat să se întîmple asta, nu mă îngrijorează. L-am descoperit în zilele din urmă şi l-am caracterizat rapid ca pe un postmodern incurabil, un colaj dement, rezultatul surprinzător de original al unor influenţe contrarii. Nu pare să existe nici o limită stilistică pentru Costello – între punk şi operă singura diferenţă notabilă este cea a vîrstei potrivite pentru fiecare. Enciclopedie a propriului trecut şi a viitorului luat cu împrumut de la generaţiile nou apărute, pune la dispoziţia noastră o voce puternică şi amăruie pe alocuri, versuri cu mesaj şi atmosferă de lume într-o perpetuă înserare, izbucniri temperamentale ale unei ereditäţi artistice în continuă descoperire de sine. Costello îmi pare o versiune *new wave* a lui Leonard Cohen cu un look de geek sexy. În plus, este doctor în muzică şi vegetarian.

Fără cronologie, prin discografia sa. Confesiunea vorbită se îmbină cu standardele muzicale devenite deja materie cenuşie pe unul dintre albumele apărute după 2000 – *Marian Partland Piano Jazz*, de fapt, înregistrarea emisiunii radio a cărei gazdă este pianista. Cum nu l prea cunoşteam pe Costello, îmi petrec o bună parte din noapte ascultîndu-l povestind; nu-mi plac toate inflexiunile sale operistice, dar mă absoarbe timbrul său cald şi nostalgic şi senzaţia că este iremediabil sincer. Mă învîrt şi prin *Pomp & Pout – The Universal Years*, colecţie care compune în 18 piese o mărturie ilustrativă asupra felului în care a-nţeles Costello să facă muzică între 1996 şi 2008. Din ritmul ostinat al „When I Was Cruel no. 2" surîde inconfundabil şi istoric senzual Mina; procedeul de *sampling* este specific mai degrabă hip-hop-ului, dar – aşa cum spuneam – limbajul Costello absoarbe tot ceea ce instinctul îl îndeamnă să considere „posibil al lui". Înapoi în 1989 – cînd România comunistă nu o cunoştea decît pe Veronica, cea fată bună şi cuminte, piesa omonimă a lui Costello, scrisă împreună cu Paul McCartney, este unul dintre marile succese ale lumii vestice şi democratice, care face ca pînă şi Alzheimer-ul să fie cultură pop. Preferatul meu este „Imperial Bedroom", din '82, cu inflexiunile sale impresionist timbrale de vibrafon şi clavecin. Cineva pe YouTube comentează: *„I broke my damn ankle just watching this video"*, fiind vorba despre „Pump It Up", din '78. În ultimii ani, trecut prin toate furcile industriei muzicale şi umane, Costello adoptă şi el stilul melodic de baladă orchestrată sentimental pentru inimile care vor lăcrima global. Cîntă în opera-hibrid *Welcome to the Voice*, compusă de Steve Nieve, alături de Sting şi Robert Wyatt. Este comisionat să compună el însuşi o operă de cameră, informaţie care-ar trebui să schimbe percepţia publicului român asupra a ceea ce se poate asculta şi experimenta pe o astfel de scenă.

„Sînt muzician şi nimic din ceea ce este muzică nu-mi este străin!" pare să emane Costello. Acest personaj vine la Bucureşti joi, 3 noiembrie, la Sala Palatului. Cred c-o să fie spectacol! Singurul lucru care m-ar putea opri să nu vin la concert ar fi să am şi eu, în aceeaşi seară, cîntare... ceea ce, în mod fatal, se şi întîmplă!

***Maria Balabaş** este vocea proiectului Avant'n'Gard.*

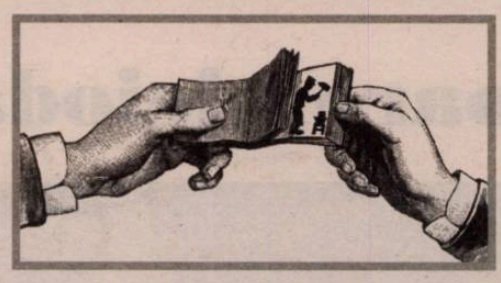

● ***Ion Manolescu, Benzile desenate şi canonul postmodern*, Editura Cartea Românească, 2011.**

Marius CHIVU

feedbook

Ce mai face postmodernismul?

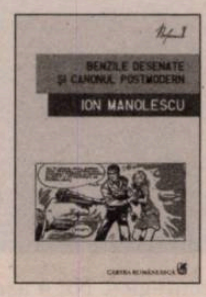

Postmodernismul a avut mare succes în presa culturală românească a anilor '90. Iar înverşunarea şi entuziasmul cu care s-a scris atunci despre postmodernism şi, implicit, despre schimbarea canonului estetic se datorau unei noi încercări (a cîta?) de sincronizare şi democratizare a culturii române. Publicistica lui Ion Manolescu – în special din *România literară* şi *Dilema* anilor '90, adunată în acest volum – este o pledoarie continuă în acest sens şi funcţionează ca o gherilă critică împotrivă „etatismului canonic", a canonului literar românesc „mumificat" ce suferă de pe urma „tabuurilor estetice şi a clişeelor politice ale comunismului". Revizuirea ar trebui urmată de un „control periodic al canonului", totul în numele deschiderii pluraliste şi relativiste a postmodernismului care conciliază centrul cu marginea şi acomodează palierele elitiste şi populare, culte şi triviale, academice şi consumiste ale culturii. Critica literară conservatoare „depăşită de evoluţia culturii" este, în principal, ţinta acestor articole şi eseistul propune, la un moment dat, o listă cu şapte idei care ar ajuta ieşirea din dogma esteticului şi reconstrucţia canonică: relativizarea „marilor adevăruri" de istorie literară, desfiinţarea monopolului infailibilităţii critice, postmodernizarea discursului critic şi a metodelor de investigaţie istorică, adoptarea unei poziţii teoretice pluraliste, eliberată de prejudecăţi şi inhibiţii, dinamitarea festivismului canonic, democratizarea canonică, liberalizarea concurenţialităţii istorice. Nu mai insist, cei care au urmărit bătălia canonică de atunci cunosc discursul revizuirii.

Spre a pune în context publicistica militantă pentru reconstrucţia canonului a lui Ion Manolescu, amintesc faptul că discuţia despre canon a început chiar în paginile *Dilemei* o dată cu articolul lui Sorin Alexandrescu – „Pentru un mai grabnic sfîrşit al canonului estetic" (nr. 245/1997). Apoi, cartea lui Harold Bloom – *Canonul Occidental* (tradusă un an mai tîrziu), două eseuri ale lui Mircea Martin şi un articol al lui Virgil Nemoianu au stîrnit o dezbatere împrumutată ce a durat la noi destul de puţin. Căci, cum am avut postmodernism literar fără postmodernitate, nu puteam avea cine ştie ce dezbatere canonică în lipsa deteritorializării, a multiculturalismului, a feminismului, a conflictelor şi militantismelor cultural-politice de natură rasială, etnică, religioasă sau sexuală. Contestarea canonului românesc a avut, aşadar, o singură bază: esteticul subversiv ideologiei comuniste prin care s-au validat operele unor Preda, Buzura, Breban, Ivasiuc ş.cl. şi care era, de fapt, mai mult un criteriu politic, cum remarcă şi Ion Manolescu, demonstrînd precaritatea estetică a multora dintre romanele acestor scriitori. Dar nu criteriul estetic *per se* era problema – dovadă că puţinele suplimentări canonice, prin recuperarea unor minori (şi nu minoritari), au venit, de fapt, tot din motivaţii estetice –, ci reforma constantă a criteriilor de validare critică şi apariţia discursurilor critice alternative. Între timp însă, autorităţile critice conservatoare sau susţinătoare ale revoluţiei canonice (de la Eugen Simion şi Valeriu Cristea, la Alexandru George şi Gheorghe Grigurcu) au părăsit, într-un fel sau altul, cîmpul bătăliei canonice, unii clasici ai modernităţii au fost, între timp, reevaluaţi şi s-au produs serioase deplasări în jurul nucleului tare al canonului, alţii care păreau, la un moment dat, candidaţi siguri ai noului canon n-au confirmat şi au dispărut şi ei, discuţia însăşi despre postmodernism s-a încheiat nedecis, aşa că, din acest pdvd, volumul lui Ion Manolescu suferă el însuşi (acum, în 2011) de un anume anacronism, iar ceea ce autorul le reproşa criticilor în anii '90 i se poate reproşa, pe alocuri, lui însuşi, şi anume lipsa retrospecţiei. Fireşte, nu cer volumului să fie ceea ce nu e, dar rămîn cu o anume frustrare legată de faptul că s-ar fi putut completa cu cîteva eseuri retrospective. Referinţele au fost upgradate, dar unele texte ar fi meritat inclusiv o autoevaluare critică acum, după aproape două decenii.

De pildă, aş fi simţit nevoia ca pledoaria eseistului pentru criteriul gustului public şi al succesului literaturii populare/comerciale, care ar trebui să producă schimbări în canon, să fi fost precedată sau urmată de o contextualizare şi de punerea în discuţie a cîtorva mari dileme ce decurg de aici. Dacă literatura populară este determinată istoric (nu mai consumăm paraliteratura de acum un secol), de ce criteriul estetic ar fi mai puţin relevant pentru canon!? De vreme ce avangardele sfîrşesc prin a fi integrate în mainstream, asta nu înseamnă că au o durată anticanonică oricum finită? Şi ce paraliteratură s-a produs în România postbelică, dar şi a anilor '90, care să fi modificat structura canonului? Ştim foarte bine că literatura SF a fost în România un gen underground şi că romanele lui Preda aveau o relevanţă sociologică (deci nu doar estetică sau politică) mult mai mare. Ştim, la fel de bine, că romanul poliţist a fost pervertit şi că, în cele din urmă, a dispărut, iar roman horror/fantasy n-am avut niciodată. Plus că Ion Manolescu ignoră faptul că în anii '90 literatură de consum au fost la noi nu doar cărţile colecţiei SAS, dar şi literatura memorialistică sau a exilului. Cioran şi Eliade s-au citit atunci la fel de mult ca Sandra Brown. Prin urmare, despre care succes al paraliteraturii, despre ce „opţiuni populare" şi despre care *reader's response* vorbeşte Ion Manolescu? Dacă ar fi existat aşa ceva, s-ar fi exercitat, probabil, şi o presiune asupra canonului. Toată problematica postmodernismului şi a canonului ar fi trebuit, aşadar, discutată în termeni proprii culturii române. Autorul reproşează deseori istoricilor şi criticilor că n-au introdus în dicţionare şi în istoriile literaturii autorii de bandă desenată. Dar Mircea Arapu a emigrat încă din 1978, Sandu Florea şi-a construit cariera după 1991, albumul *Povestea benzii desenate din România* de Dodo Niţă şi Virgil Tomuleţ a apărut abia în 2004, *Dicţionarul benzii desenate din România* – în 2005, iar *Istoria benzii desenate româneşti* de Dodo Niţă şi Alexandru Ciubotariu – anul trecut. Cine să se fi ocupat de banda desenată: Călinescu, Zaciu, Eugen Simion? Înainte de a scrie despre prejudecăţile elitiste – ale canonului închis şi ale autorităţii estetice a genurilor „mari" care ar fi lăsat banda desenată în afara cîmpului literar –, ar fi fost necesar ca Ion Manolescu să fi analizat mai întîi lipsa mijloacelor de exercitare a competenţelor canonice, apoi şi resorturile statutului de consum minor al benzii desenate. Căci, în ciuda istoriei genului (ilustrată magistral, la propriu şi la figurat, în opul lui Niţă & Ciubotariu), nu se poate spune că în România banda desenată este un gen de consum. Altfel spus, nu poţi reproşa elitei că nu a impus la nivel academic, din „pudoare şi ignoranţă", un gen de consum care n-a convins mai întîi masele. Ca să nu mai spun că Thomas Pynchon, autoritatea literară postmodernă supremă în textele lui Ion Manolescu, ar fi meritat el însuşi o notă de subsol prin care să se spună că, deşi a ilustrat perfect, la un moment dat, deschiderea canonului spre literatura hibrid asimilatoare a genurilor de consum aşa-zis „impure", ei bine, tocmai el – rebelul postmodern Pynchon – se vede azi expulzat din canonul pluralist şi tolerant, găsindu-şi cel mai mare susţinător tocmai în Harold Bloom, adică figura supremă a conservatorismului literar. O explicaţie a acestei mutaţii mi s-ar fi părut (acum, în 2011) mult mai necesară pentru a înţelege cum funcţionează canonul postmodern.

Ion Manolescu rămîne unul dintre cei mai inteligenţi eseişti de la noi, dintotdeauna în avangarda evoluţiei culturale şi mereu cu bibliografia la zi. Tocmai de aceea, cu acest volum de publicistică, ce-şi menţine o bună parte din relevanţa militantă pentru genurile paraliteraturii, şi-a creat însă şi nişte datorii.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **George Orwell, *Cărţi sau ţigări*, traducere din limba engleză de Ciprian Şiulea, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

George Orwell a avut o relaţie foarte interesantă cu realul. El a fost – înainte de toate şi în mod constant – un foarte bun reporter, cu articole de gazetă şi cîteva cărţi de gen salutate apăsat, dar celebritatea i-au adus-o două romane de imaginaţie încruntată, adică o fabulă politică neagră *(Ferma animalelor)* şi o utopie neagră *(O mie nouă sute optzeci şi patru)*. Autor cu un mare talent al relatării „în priză directă", Orwell a fost încă mai preţuit atunci cînd a apelat la o figuraţie imaginară pentru a comenta mersul vremurilor. Adevărul „minciunilor" a fost, în cazul lui, mai percutant decît adevărul realităţilor.

Se pare însă că există şi o categorie intermediară de texte orwelliene, cea a adevărurilor *personale*, în cadrul unei publicistici care practică eseul confesiv, combinînd mărturisirea de sine, exerciţiul înţelegerii „contextului" şi asumarea unei poziţii proprii. E cazul celor şapte texte din volumul *Cărţi sau ţigări*, majoritatea scrise în anii '40 şi publicate în presa engleză. Jumătate din volum e ocupată de „Anii bucuriei", o rememorare a perioadei petrecute într-o şcoală cu regim de cazarmă, concluziile tranşînd aici ca o ghilotină: „o şcoală e în primul rînd o întreprindere comercială", iar „copilăria este vîrsta dezgustului"! Alte texte au o bătaie politică, discutînd, de pildă, despre patimile literaturii în totalitarism. Iar altele mărturisesc despre „problemele" traiului în preajma cărţilor, „probleme" cu atît mai adevărate cu cît implică şi minciuni profesionale – ale librarului sau cronicarului, dar şi ale clientelei snoabe.

Cărţi sau ţigări costă cît două pachete de ţigări. Atenţie, poate da independenţă!

„Nimeni nu i-a luat locul lui Serge“

– interviu cu Jane BIRKIN –

Actriţă, cîntăreaţă, muză, style icon, Jane Birkin e una dintre prezenţele feminine fără de care anii ’60, ’70, ’80 de dincoace de Ocean n-ar fi arătat la fel. Născută în Anglia, dar îndrăgostită de Franţa, Birkin a defilat, cu picioarele ei lungi, cu accentul britanic şi cu zîmbetul mereu larg, la braţul lui Serge Gainsbourg, marea ei iubire şi agentul provocator numărul 1 al Franţei. La 20 de ani de la moartea lui, Jane Birkin a pornit într-un turneu care îi este dedicat. Pe 13 noiembrie, aveţi ocazia să o vedeţi pentru prima dată în România, la Sala Palatului din Bucureşti. N-o rataţi, vocea ei fragilă şi caldă face minuni!

© Franck Laguilliez

Acest nou turneu al dumneavoastră se cheamă „Serge Gainsbourg & Jane via *Japan“. 20 de ani de la moartea lui Gainsbourg, 40 de la* Melody Nelson, *şi catastrofa recentă din Japonia. La ce ar trebui să ne aşteptăm de la concertul din Bucureşti?*

Va fi sărbătorirea unui mare om şi, în acelaşi timp, un semn de solidaritate cu o naţiune pe care o admir. Veţi avea parte, sper, de bucurie, de nostalgie şi de cele mai cunoscute cîntece ale lui Serge, cu o proaspătă infuzie japoneză.

Cum e să cîntaţi piese pe care le-aţi inspirat dvs. însevă?

E extrem de bizar. Mă emoţionez teribil de fiecare dată cînd cînt „La Valse de Melody“ sau „Amour des feintes“.

Aţi spus în timpul unui concert că vă încăpăţînaţi să cîntaţi piesele lui Gainsbourg „pour jouer les prolongations“ *(„ca să jucaţi în prelungiri“). E unicul motiv?*

Nu, ai dreptate. E şi asta, dar mai e şi dorinţa de a-l aduce aproape de nişte oameni care, poate, n-au auzit niciodată de el.

Nu v-aţi săturat de „Je t’aime moi non plus“, care a rămas pînă azi cel mai cunoscut cîntec al dvs.?

Deloc, iubesc cîntecul ăsta, el e motivul pentru care veniţi la concert. Mi s-au întîmplat numai lucruri bune datorită lui, ca să nu mai spun că *The Guardian* l-a pus pe primul loc într-un top al cîntecelor de dragoste *din toate timpurile!*

Sînteţi, indiscutabil, una dintre cele mai cool pop icons *din ultimele zeci de ani. Pînă la urmă, ce înseamnă să fii cool? E ceva ce poţi să-nveţi sau te naşti aşa şi gata?*

Mulţumesc, eşti tare drăguţă. Să ştii că sînt o persoană cît se poate de obişnuită şi îmi place, mai mult decît orice altceva, să mă apropii de oameni, aşa că, de fapt, sînt foarte accesibilă! Mă simt confortabil oriunde, poate că asta ţine de felul în care am fost crescută...

Mă emoţionez teribil de fiecare dată cînd cînt „La Valse de Melody“.

Ce-ar crede Gainsbourg despre corectitudinea politică din ce în ce mai prezentă în viaţile noastre? V-aţi cunoscut în ’69; mai e vreun aer de Mai ’68 care pluteşte în jurul nostru sau l-am pierdut pentru totdeauna?

A, Serge s-ar fi dus imediat la vreo televiziune ca să spună ce crede! Din cauza asta îmi lipseşte atît de mult, nimeni n-a fost în stare să-i ia locul, dar la un moment dat cineva o s-o facă, deci totul nu e încă pierdut în privinţa asta. E adevărat însă că o stranie cenzură pare să fie refrenul din ultima vreme.

Aţi jucat în cîteva filme foarte frumoase ale lui Jacques Rivette – L’amour par terre, La Belle Noiseuse *şi* 36 vues du Pic Saint Loup. *Cum aţi ajuns să colaboraţi, există între dvs. şi Jacques Rivette o anumită compatibilitate artistică?*

Umblu cu acelaşi pulover şi aceiaşi pantaloni bărbăteşti de vară.

Doamne, ce bine mă cunoşti! Într-adevăr, îl iubesc pe Rivette, iar faptul că m-a invitat de trei ori să joc în filmele lui reprezintă unul dintre cel mai frumoase momente din viaţa mea. Sînt un fan necondiţionat al său.

Fiica dvs., Charlotte, pare la rîndul ei că are o relaţie specială cu un regizor, şi anume cu Lars von Trier. Aţi văzut Antichrist *şi* Melancholia*? Cum vi s-a părut Charlotte în aceste două filme atît de diferite?*

Le-am văzut pe amîndouă! Şi în amîndouă Charlotte a fost extraordinară... poate chiar ceva mai mult în *Melancholia*...

Aţi colaborat cu mulţi muzicieni de-a lungul vremii, printre care Feist, Brett Anderson sau Beth Gibbons. Presupun că ascultaţi multă muzică. Care e albumul dvs. preferat de anul acesta?

Să ştii că nu ascult aşa de multă muzică, pentru că încerc să învăţ pentru voi piesele lui Serge şi, pe lîngă asta, trebuie să mai învăţ şi scenarii. Fiica mea, Lou, tocmai a terminat înregistrările la primul ei album. Să te ţii bine, pentru c-o să fii de-a dreptul fermecată, e-o combinaţie minunată de Bob Dylan cu Dorothy Parker. În plus, ea a compus şi muzica, şi versurile!

În noiembrie, veţi participa la un concert-tribut, „Rain Dogs Revisited“. *Credeţi că Tom Waits şi Serge Gainsbourg au ceva în comun? Vi-i puteţi închipui cîntînd împreună?*

Ah, ce-l mai iubesc eu pe Tom! Şi pe soţia lui, care compune majoritatea versurilor. Lou mi-a dat prima dată să ascult albumele lui şi, da, ai dreptate, au ceva din Serge. Iar versurile de la „Alice“ au în ele ceva magic şi misterios, e piesa mea preferată.

Păreţi a fi o specialistă a artei care devine cult (de la cîntece la filme şi chiar genţi, care nu-s artă în sensul propriu al cuvîntului, dar chiar şi-aşa...). Cum faceţi?

Nu ştiu! Nu fac nimic ieşit din comun pentru asta. Umblu cu acelaşi pulover şi aceiaşi pantaloni bărbăteşti de vară de cînd am fost blocată în Turcia, în timpul furtunilor! Aşa că nu-s neapărat o persoană care să-i inspire pe alţii. Dar pentru tine o să fac un efort şi-o să mă îmbrac în Yamamoto, promit!

Dacă ar fi să cîntaţi „Requiem pour un con“ („Recviem pentru un tîmpit“), cui i l-aţi dedica?

(rîde)

© Franck Laguilliez

a consemnat Luiza VASILIU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Susţin – şi nu e prea tîrziu – că cel mai frumos articol din presa zilei de marţi, 25 octombrie 2011, se intitula: „Strămoşi, urmaşi. Eseu“, semnat de Radu Paraschivescu în *Prosport*. Un text care pornea de la Dylan Thomas pentru a ajunge la extraordinarul eseu marcat de galezi, în ultimele secunde ale semifinalei cu Franţa, atunci cînd totul era pierdut, dar asta nu-i interesa... Aş numi articolul: „Eseul lui Paraschivescu“. (Radu Cosaşu)

■ Cel mai elegant, deopotrivă informat şi personal (adică sentimental exact cît trebuie), articol despre Steve Jobs din presa românească l-a scris Doru Iftimie în suplimentul *Elle Man* ce însoţeşte ediţia din noiembrie a revistei *Elle*. Poartă titlul *„I still believe in Steve“* şi ar fi putut apărea la fel de bine în superdosarul dedicat memoriei lui Jobs de *Newsweek* acum două săptămîni. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Mititei şi chifteluţe pentru Regina Angliei

Prima vizită a Reginei Elisabeta a II-a într-o ţară socialistă – împreună cu prinţul Filip, Duce de Edinburgh, şi cu fiica sa, prinţesa Ana – a avut loc în Iugoslavia, între 17 şi 21 octombrie 1972. Chiar dacă vizita a avut o mare însemnătate politică, nu au fost aduse în discuţie teme politice. Regina Marii Britanii a plantat un copac al păcii în Parcul prieteniei (alături de cel sădit, cu ani în urmă, de Nehru), a vizitat Universitatea din Belgrad, oraşele Dubrovnik (odinioară, Ragusa), Titograd (azi, Podgoriţa), Zagreb şi, în cele din urmă, arhipelagul Brioni, unde doi *chef*-i faimoşi din Leskovac – Dragan Gligorijević-Bure şi Dragan Marinković – au pregătit prînzul.

Pentru chifteluţe, se amestecă 1 kg de carne tocată de viţel de lapte, 1 kg de carne tocată de mînzat, 300 gr de caşcaval, 2 căţei de usturoi zdrobiţi, 100 gr de kaizer şi 100 gr de şuncă de Praga mărunţite, piper negru şi sare. Chiftelele se frig 10 minute pe grătar şi se mănîncă cu cartofi prăjiţi şi cu mujdei.

Pentru mititei, se frămîntă bine, cu sare, 1 kg de carne de la gîtul vacii. Amestecul se lasă la rece cel puţin 3 ore. Se formează apoi mititei de 1,5 cm grosime şi 5 cm lungime şi se frig 10 minute pe grătarul bine încins. Se însoţesc cu cartofi prăjiţi şi cu ceapă tocată, alături.

Se povesteşte că Regina a fost atît de încîntată, încît, contrar etichetei, s-a ridicat de la masă şi le-a mulţumit personal celor doi grătargii.

Amicul Dejun

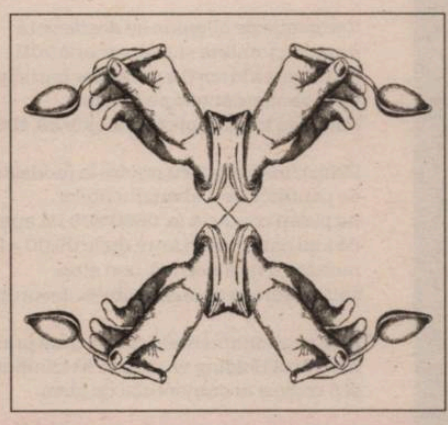

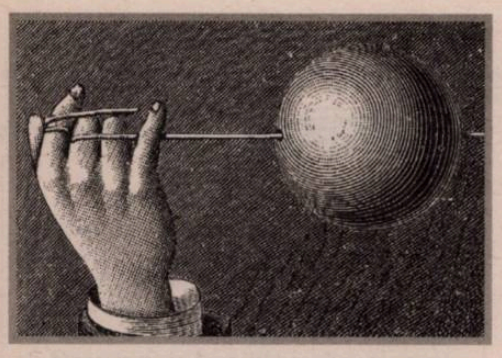

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Fenomenul BD

– drumul dinspre gazete către muzeu –

Institutul Cultural Român (ICR) a deschis la Centrul Belgian al Benzii Desenate din Bruxelles expoziţia „77 de ani de bandă desenată românească". O expoziţie descoperită cu emoţia bedefilului care vede, în sfîrşit, cîteva mostre ale literaturii naţionale expuse în capitala benzii desenate. Într-adevăr, cărţile BD sînt considerate în Belgia bunuri de patrimoniu, iar Centrul Belgian al Benzii Desenate îngrijeşte şi îmbogăţeşte această colecţie de comori. Centrul are un muzeu cu expunere permanentă, o librărie, programe de cercetare şi rezidenţă, precum şi un spaţiu dedicat expoziţiilor temporare. Printre planşele din seria Tintin, ştrumfi miniaturali şi obiecte care au aparţinut marilor creatori şi editori de benzi desenate Peyot şi Hergé, sînt expuse acum şi cîteva zeci de desene româneşti. Sînt obiecte cu adevărat rare, căci planşele originale se pierd de regulă prin tipografii, după imprimarea întregului tiraj. Curatorul expoziţiei de la Bruxelles, Alexandru Ciubotariu – el însuşi creator de BD – a reuşit să adune însă cîteva mostre esenţiale cu ajutorul cărora punctează istoria veche de un secol a benzilor desenate româneşti.

Cum s-a născut această expoziţie? Există un context românesc şi unul belgian. Mai întîi – despre contextul românesc. Dodo Niţă şi Alexandru Ciubotariu, ambii desenatori şi pasionaţi de benzi desenate, au publicat în urmă cu un an *Istoria benzii desenate româneşti*. Apoi, vara aceasta, s-a inaugurat la Muzeul Naţional de Artă Cotemporană un Muzeu al Benzii Desenate – de fapt, o expoziţie-performance (deschisă tot cu sprijinul ICR) dedicată trecutului, dar mai ales prezentului acestui gen literar care se înrudeşte cu artele vizuale. O parte a colecţiei prezentate atunci s-a mutat acum la Centrul Belgian al Benzii Desenate de la Bruxelles. Contextul belgian, foarte favorabil unei bune receptări, este premiera, exact în aceeaşi perioadă, a filmului despre Tintin realizat de Steven Spielberg. Oraşul e împînzit cu afişele filmului iar Centrul Belgian al Benzii Desenate, care oricum este vizitat anual de zeci de mii de fani ai lui Tintin, va deveni în următoarele săptămîni un punct de atracţie important pentru fanii acestui supererou.

„Periferia funcţiona în logica centrului."

La vernisajul expoziţiei, Jean Auquier – directorul Centrului Belgian al Benzii Desenate – spunea că benzile desenate româneşti din perioada interbelică semănau foarte mult cu producţiile occidentale, cu modelele (devenite, între timp, clasice) franco-belgiene. Sau, aşa cum a punctat şi preşedintele ICR, Horia-Roman Patapievici, „periferia funcţiona în logica centrului". Poate că e firesc: pe vremea aceea exista o piaţă de carte normală şi mai ales o piaţă a presei funcţională. Periferia funcţiona în logica centrului, adică a adoptat mecanismele şi formele occidentale, în mod natural. În anii '50 benzile desenate au dispărut aproape de tot de prin gazete, fiind considerate o formă de artă depăşită care nu corespundea cu spiritul timpului. Au reapărut, în anii '70-'80, prin almanahuri şi reviste ilustrate pentru tineret. Probabil că cei care vegheau asupra educaţiei şi-au dat seama cît de util poate fi acest instrument de propagandă: benzile desenate erau atractive şi mai ales accesibile. Două tendinţe s-au făcut atunci remarcate: poveştile science-fiction despre cucerirea spaţiului cosmic *(kakaia technica!)*, cu eroi superinteligenţi care se opun cuceririi Terrei de către extratereştrii cei răi sau cuceresc ei înşişi planete noi sau galaxii neştiute; sau poveşti ilustrate inspirate de fapte istorice (mai mult sau mai puţin) adevărate – războaie, trădări, încoronări etc. Cum ar yeni, s-a dat voie la fenomenul BD, dar cu o condiţie: să se refere doar la trecut şi la viitor, nu la prezent. Benzile desenate aveau fără îndoială o formidabilă forţă propagandistică, care trebuia speculată, dar şi un potenţial subversiv, ce trebuia evitat. Şi tocmai această politică ezitantă a autorităţilor comuniste a condus pînă la urmă la dispariţia lor. Departe de a mai fi un fenomen de masă, benzile desenate româneşti migrează astăzi din reviste pe pereţii muzeului.

Deplasarea la Bruxelles a fost realizată cu sprijinul ICR.

trecerea prin reviste

● *BE WHERE* (OCTOMBRIE 2011)

A apărut *Be Where*, o nouă publicaţie lunară care ia pulsul evenimentelor din oraş. Veţi găsi interviuri, cronici de film, teatru, muzică, festivaluri, cărţi etc. E consistentă şi arată bine. Îi dorim, aşadar, viaţă lungă.

În acest prim număr, Ileana Bîrsan semnează un interviu cu actorul Bogdan Dumitrache, protagonistul filmului *Din dragoste, cu cele mai bune intenţii* (regia Adrian Sitaru), care a intrat de curînd pe ecranele de la noi. Iată un scurt fragment din această discuţie:

„Ce te-a atras şi ce te-a contrariat atunci cînd ai citit scenariul acestui film?

Continuitatea emoţională mi-a plăcut cel mai mult. Ca actor, trebuie să înţeleg o suită emoţională pe care s-o pot reproduce. Şi ea trebuie să fie coerentă, ca să pot trece dintr-o stare în alta firesc şi justificat. Trebuie să înţeleg pîrghiile şi lucrurile care mă duc de la o emoţie la cealaltă, fie că e vorba de lucruri de natură fizică, fie de natură interioară. Totul curgea atît de firesc, încît puteam înţelege ce se întîmpla cu acel om, cu personajul Alex, în situaţiile care se succedau. Pe de altă parte, atunci cînd citeam scenariul mi se părea că eu n-aş face aşa. Am vorbit cu Adrian Sitaru şi mi-a spus să continui, să mai caut. Aşa am descoperit şi despre mine că sînt la fel de isteric în momentul în care nu mai pot controla situaţia. Atunci cînd lucrurile trec peste puterea mea, da, şi eu am această uşoară isterie, imaturitate. Mi-a plăcut asta, pentru că a fost un fel de terapie. Aşa că, iată, mă folosesc de filmul românesc pentru a afla lucruri despre mine." (**A. M. S.**)

PUBLICITATE

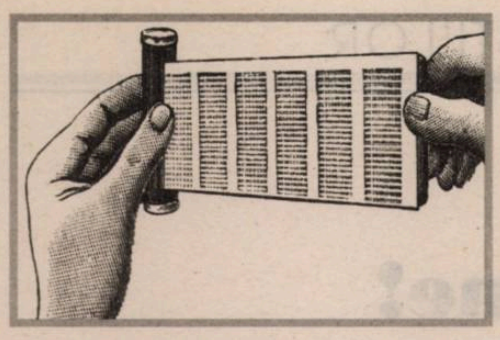

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Ce bine că n-am douăzeci de ani!

Cîtă vreme i-am văzut prin licee – în Bucureşti, Sibiu, Rîmnicu Vîlcea, Focşani, Călăraşi, Moreni, Bacău –, nu le-am perceput cu adevărat contextul dramatic. Unii dintre ei îmi aminteau, aproape halucinant, de obsesiile, maniile şi fobiile adolescenţei mele. Aceleaşi elanuri către Totul sau Nimic. Între Muschetari, Dostoievski, Medeleni, Rimbaud, Cireşarii, Jack London, Baudelaire şi Jules Verne. Aceleaşi energii fără limite, aceleaşi impulsuri utopice, anarhice ori autodistructive. Plus, în contrapartidă, senzaţia inutilităţii, golul greţos al celui care se simte de prisos pentru toată lumea. Prost comerţ cu tine însuţi, necomunicare cu părinţii, divorţ cu mediul, convingerea că eşti invariabil neînţeles, neiubit, nedorit. Concluzia, de secole, este aceeaşi, limpede şi necruţătoare ca destinul: cum trec de acnee, adolescenţii se cuminţesc. Se maturizează, se orientează, se împlinesc, ori se blazează. Pe scurt, „intră-n rîndul lumii“, după cum li s-a scris (ne)norocul.

Văzîndu-i deja studenţi, la Bucureşti, Iaşi, Timişoara, Cluj, Craiova şi iar Bucureşti, am înţeles că răul lor, în libertate, este, paradoxal, mult mai adînc şi nevindecabil decît răul nostru sub dictatură. Nedeţinînd nimic, noi *aveam* totul. Avînd totul, ei nu *deţin* nimic. Noi ştiam că Partidul „e-n toate“, ne moşeşte, trăieşte, gîndeşte, optează şi decide pentru noi. Ne „repartizează-n cîmpul muncii“ pe viaţă, ne însoară, ne (supra)veghează fiii şi nepoţii, ne spitalizează, ne pensionează şi înmormîntează. Stăteam fiecare, fără iluzii, la locul nostru. Am fost educaţi să trăim cît mai departe de eul şi fiinţa noastră, cît mai înspre afară. Cît mai departe de pragmatism, de respectul de sine şi tot ce ţinea de elementarul bun-simţ al micii burghezii interbelice. Şi, prin urmare, cît mai branşaţi „idealist“ la colectivitate, la utopia binelui social, care presupunea, nu ştiu de ce, uitarea de sine, destrămarea propriului blazon. Nu am fost educaţi vestimentar, igienic, financiar, sportiv, gastronomic şi economic. Maică-mea, de pildă, nu mi-a spus niciodată (fiindcă nu avea de unde să ştie) ce va să zică nevoia (elementară) a unui parfum bărbătesc. Pur şi simplu, un bărbat parfumat făcea automat figură de homosexual. Apoi, biata de ea, nu mă chema la masă cu clopoţelul. N-avea de unde să mă-nveţe că, la cină, se vine cu haine de seară, formula ei, după o zi de muncă, fiind: „Vino şi bagă în tine!“. Niciodată calitate, măsură, rafinament, ci numai cantităţi de disperată supravieţuire: mormane de cartofi prăjiţi, doi cîrnaţi, patru ochiuri, varză murată şi, la ocazii, gogoşi sau baclavale. Am umblat toată copilăria în pantaloni burlănoşi, treninguri cîrpite, fesuri cu ciucur, cămăşi roase la gît şi tenişi găuriţi, total indiferent la sfintele cutume ale micii burghezii interbelice.

Sediul Fundaţiei Hanns Seidel

Tot aşa, n-am fost deprins cu buna cumpătare (care nu e totuna cu sărăcia resemnată), cu chibzuinţa în toate, cultul slujirii şi al economisirii. Cînd, în 1990, m-am împrietenit cu nişte francezi, m-a siderat naturaleţea cu care ei îşi făceau planuri de vacanţă pe trei, patru ani înainte, în timp ce noi, în iulie, habar n-aveam unde-o să mergem în august. Cît despre revelion... „hă-hăăă, să fim noi sănătoşi, s-ajungem să prindem iarna...!“

Bun. Chestia e că-n ultima vreme mi s-au reactivat toate complexele şi (pseudo)vinovăţiile de acest gen, plus alte cîteva asemenea, în urma unor palpitante, uneori furtunoase întîlniri şi discuţii cu oameni între 17 şi 30 de ani. Am văzut cu ochi tot mai holbaţi diferenţele dintre „noi şi ei“, de parc-am reface traseul relaţiei părinţi-copii de la Turgheniev pînă pe la Rabitt-ul lui Updike.

Subiectele? Volumul de interviuri al lui Cristian Pătrăşconiu despre *Noua şcoală de gîndire a Dreptei*, apărut recent la Humanitas (cu douăzeci de nume tari, de la Monica Macovei, Sever Voinescu, Teodor Baconschi, Cristian Preda, Mihail Neamţu, la Ionuţ Popescu, Mircea Mihăieş, Dragoş Paul Aligică, Radu Paraschivescu, Cosmin Alexandru, pînă la Cristian Ghinea, Sorin Ioniţă şi Bogdan Călinescu), care vine la un an după *Repere intelectuale ale Dreptei româneşti* (Valeriu Stoica, Andrei Pleşu, Alexandru George, Gabriel Liiceanu, Neagu Djuvara, Nicolae Manolescu, Horia-Roman Patapievici, Vladimir Tismăneanu, Andrei Cornea, Lucian Boia). Două cărţi de temelie pentru orice dezbatere dornică să lumineze ideile politice româneşti de acum înainte, editate sub egida Institutului de Studii Populare, cu sprijinul Fundaţiei Hanns Seidel.

Răul lor, în libertate, este, paradoxal, mult mai adînc şi nevindecabil decît răul nostru sub dictatură.

Am regretat enorm că nu am putut înregistra dialogurile purtate pe marginea uneia sau alteia dintre contribuţiile cuprinse în aceste volume. Pe de altă parte, cele aproape trei ore de substanţială interactivitate cu cîteva sute de studenţi de la Universitatea Româno-Americană, de care am beneficiat luna trecută graţie invitaţiei Centrului de Economie Politică şi Afaceri „Murray Rothbard“, mi-au reactivat – stînjenitor şi binefăcător, totodată – unele vinovăţii post'-89, de care nu voiam să-mi aduc aminte.

Lumea românească forfoteşte preelectoral. Apar noi mişcări, platforme şi chiar partide pe eşichier, iar multele procente ale bunului-simţ moral-intelectual aşteaptă pe mai departe un debuşeu credibil pentru o Dreaptă eficient-autoritară, bine poziţionată între (neo sau paleo)liberalism, adevăratul conservatorism şi democraţia creştină, de-o parte – şi socialismul cotropitor care vine dinspre Europa să umfle pînzele fesenismului moldovalah. Stăm cu toţii atîrnaţi de neliniştea ştirilor europene, ne exasperează criza iresponsabilităţii greceşti (alintul narcisiac al unui popor deprins cu *dolce far niente*, cuplat, din nefericire, cu terorismul sindical şi manifestaţiile *à la* Mai 68-ul francez), ororile *hooligan*-ismului din spaţiul britanic (văr bun cu glugismul negru tip *racaille* din *banlieue*-urile franceze), apetitul troţkist al „indignaţilor“ care vor să ocupe Wall Street, agită suburbiile Romei, răvăşesc Spania, presează referendumul englez împotriva UE ş.a.m.d. Se visează o Europă socialistă, antiamericană şi (deci) filorusă, pradă unor vechi şi (demonstrat) falimentare utopii bolşevizante. Egalitarismul ucigaş de valori, relativismul alienant, anticreştinismul pustiitor de suflete, laxismul disolutiv, fobia la ierarhie, tradiţie şi meritocraţie, iconoclastia distrugătoare de patrimoniu, de specific etno-geografic – toate acestea sufocă sulfuros sfera blogurilor.

Mare parte din junimea inconştientă, căreia, ca-n Mai-ul parizian din 1968, i s-a urît cu binele, face apel la Troţki, Mao şi Che Guevara, reciteşte ideile lui Marx, Engels, Lenin, Rosa Luxemburg & Co, făcînd abstracţie de genocidurile la scară continentală pe care le-au generat. Ea se ciocneşte la noi acum, pe de o parte, de insipidul ridicol al figurilor gen Ponta-Antonescu, dar pe de alta: de străvechea, nenorocita energie autodizolvantă a Dreptei, cea plină de individualism şi impulsuri centrifuge.

„De ce dvs. – şi oamenii ca dvs. – nu aţi intrat impetuos în politică în 1990? Şi de ce refuzaţi s-o faceţi şi acum, cînd oroarea este cu atît mai mare? De ce v-aţi deresponsabilizat singuri şi lăsaţi totul pe umerii noştri?“

Nu credeam că o astfel de întrebare, care m-a umilit la începutul anilor '90, mă va tulbura în aşa măsură la două decenii după.

Fireşte că voi reveni.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

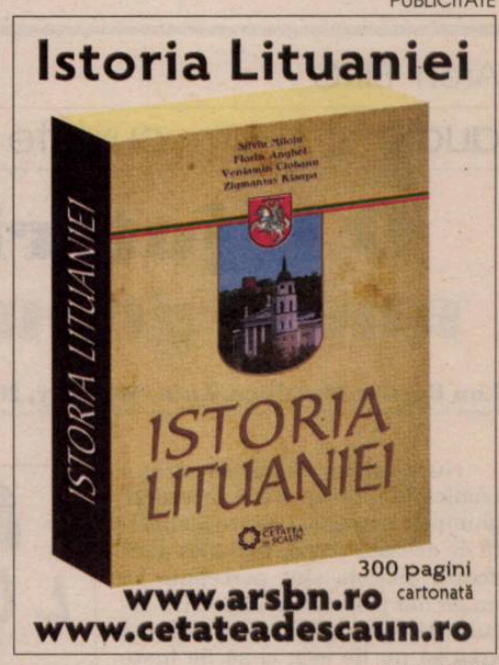

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

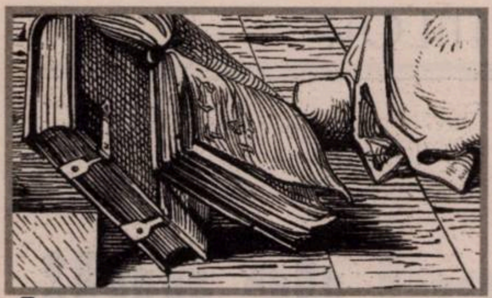

Simona SORA

biograffiti

Vai de biata lume!

În ultima sa carte publicată, H.-R. Patapievici face o incitantă teorie a „ultimului“, pornind de la cazul I.P. Culianu. E o teorie a limitelor (omenești), dar și una a cenzurii (transcendente) aplicată perioadei tîrzii a unui gînditor care-și sparge propriile tipare, liniile de forță, acumularea de pînă atunci, ca să adopte nu doar un alt limbaj, ci și o altă viziune asupra lucrurilor și o altă înțelegere a realității. Schema acestei teorii din *Ultimul Culianu*, pe cît de imponderabilă pe atît de ispititoare, ar fi următoarea: „Un creator talentat devine, la un moment dat, neverosimil de înzestrat. Acest eveniment îi împarte viața și creația în două. O cezură neașteptată îl face alt om. Creatorul acesta devine un soi de fereastră spre ceva mult mai cuprinzător decît experiența comună a celorlalți creatori din cîmpul său de activitate. El vede mai bine, mai profund, mai radical: el răstoarnă, cu noul său instrument de cunoaștere, granițele stabilite. Mai mult, creația sa capătă toate aparențele unei chei universale a lumii“.

Ultimul Judt, recenta carte a lui Mircea Mihăieș, nu preia explicit „teoria ultimului“, ci încearcă în primul rînd o discuție critică, la foarte cald, adică la doar un an de la moartea dramatică a lui Tony Judt, unul dintre cei mai importanți istorici ai vremurilor noastre și, fără îndoială, unul dintre ultimii gînditori de anvergură ai „epocii nesiguranței“, pe care o trăim. Cunoscut în România mai ales pentru analiza realist-incisivă din articolul „România, la fundul grămezii“ (reluată într-un ultim volum, din 2008, cu un titlu atenuat, „România între Istorie și Europa“), Tony Judt a fost una dintre mințile cele mai lucide ale actualității, dar și un enciclopedist al punerii acesteia în perspectivă istorică. Capodoperei sale tîrzii (traduse recent la Polirom, sub titlul *Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945)* Mircea Mihăieș îi dedică, în volumul amintit, o analiză avizată ce devine un elogiu al „intelectualului critic“, dar și al savantului care, tocmai datorită accesului aproape vizionar la demențele Istoriei, nu uită cît de importantă este înțelegerea istoriilor. Formula sub care M. Mihăieș îl așază pe Tony Judt în această scurtă și incisivă pledoarie pentru spectacolul inteligenței din *Epoca postbelică...* este aceea a „lucidității dublate de înțelegere și compasiune“.

Mesajul unei speranțe de care mulți dintre noi avem nevoie.

Formula nu este însă valabilă – în opinia lui M. Mihăieș – și pentru ultima carte antumă a lui Tony Judt, un volum de studii și articole publicat în 2008, tradus și el în românește sub titlul *Reflecții asupra unui secol XX uitat. Reevaluări.* Nu a fost, cu siguranță, o critică ușor de făcut (deși e cumva în spiritul lui Tony Judt însuși) de către cineva care l-a admirat, i-a stat alături și, mai ales, l-a înțeles pe Judt foarte bine atunci cînd acesta numea singura responsabilitate actuală a intelectualului public: *aceea de a spune adevărul.* În acest context, republicarea, în același volum, a unei lungi discuții pe care Tony Judt a avut-o, la Timișoara, în 1998, cu mai mulți membri ai grupului „A Treia Europă“ este mai mult decît binevenită. Doar recitind dialogul incomod și lipsit de menajamente poți înțelege mefiența istoricului față de limbajele conotate istoric, separația de fond între cele două (sau trei) Europe contemporane, euroscepticismul său profund motivat, „dezastrul social, moral și cultural al rușinii“ într-o lume care se pretinde globală. Criticînd proiectul estetic al grupului de la Timișoara, Tony Judt joacă rolul corpului străin creator de anticorpi și forțează realmente crearea unui limbaj intelectual critic în apărarea frumoasei utopii născute în vestul României. Între timp, în cei 13 ani scurși de la acel dialog plin de premoniții, rolul intelectualului de a spune adevărul a rămas și unica sa – utopică și vag ridicolă – prerogativă.

Tot între timp, Tony Judt a murit de una dintre cele mai îngrozitoare boli cu putință, boala Lou Gehrig, o maladie degenerativă care provoacă atrofierea mușchilor, multiple paralizii și, în final, moartea prin sufocare. „A cădea pradă unei boli neuromotorii înseamnă, cu siguranță, a-l fi ofensat cîndva pe Dumnezeu și nu mai e nimic de spus“ – spune, totuși, Judt într-una dintre cele mai tulburătoare cărți publicate vreodată, *Cabana memoriei* (Polirom, 2011), pe care Mircea Mihăieș o include în tripticul ce formează constelația „ultimului Judt“ și pe care o comentează cu o empatie profundă, dusă uneori pînă la identificarea cu supraviețuitorul imobilizat ce-și dicta, cu ultimele suflări, memoriile apărute postum. Disecînd stilul mărturisirii și refăcînd filiațiile memoriilor *d'au-delà,* Mircea Mihăieș suferă alături de prietenul pierdut și conștientizează, în propria respirație, sufocarea celui care se refugiază în cotloanele propriei, strălucite, minți ca să scape dintr-un trup care refuză să mai funcționeze.

Acesta e contextul complicat în care Mircea Mihăieș critică ultima carte antumă a lui Judt, acuzată de stîngism militant și de eludarea evidențelor pentru demonstrarea ipotezelor de lucru. Portret al publicistului incisiv din ultimii zece ani, *Ill Fares the Land* (*Greu o duce țara* sau *Vai de biata lume*, echivalează M. Mihăieș titlul cărții netraduse încă) este demontată capitol cu capitol: corectitudinea politică e ridiculizată încă o dată, iar „decăderea moravurilor“ – privită ca o realitate datorată mai degrabă triumfului relativismului decît, cum scria Judt, polarizării sociale drastice. Nu știu dacă pozițiile celor doi ar fi rămas, la o discuție față în față, ireconciliabile, însă, în logica „ultimului“, istoricul britanic ar fi avut acces, și cu această carte mult criticată, la ceva care-l depășea. Iar testamentul său pentru tineri, publicat sub un titlu elegiac, dar edificat, nu a făcut altceva decît să resusciteze (poate nu întîmplător cu armele *ultimului Judt)* o utopie de tinerețe: cea a unei lumi mai bune, a dreptății sociale, a compasiunii adevărate. E mesajul unei speranțe de care mulți dintre noi avem nevoie.

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

O bijuterie underground

Lou Reed & Metallica, *Lulu*, Mercury, 2011.

Nu e tocmai cinstit să scriu o cronică Metallica avînd în vedere ghimpele personal pe care îl am față de această trupă, mai ales dacă aceste articole sînt percepute ca un gir dat pentru sau împotriva ascultării albumelor discutate (aș vrea să nu fie așa, ci să fie luate toate drept recomandări, fie că îmi plac, fie că nu). Să explic și ghimpele: pe vremea liceului, am mers la un moment dat la școală cu un tricou Metallica, iar un profesor a convocat ședință cu părinții, îngrijorat că ascult muzică oribilă și mă îmbrac cu haine cu cap de mort. Mulți ani mai tîrziu, cînd Metallica vizitau România, am văzut în tribuna VIP fel de fel de vedete, mari șefi de filiale, oameni de politică și oameni de cultură. Majoritatea la costum, dar și unii la haină cu cap de mort. N-avea nimeni nimic cu ei, unii au apărut și pe la televizor să spună cît de mult iubesc trupa asta, cum le-a marcat tinerețea, că e cea mai tare trupă rock din lume. N-am văzut să dea vreun părinte telefon în studio, să-i acuze de exemplu prost. Iar acu', uite, pînă și în *Dilema veche* se scrie despre albumul Metallica! Faptul că eu scriu cronica e doar un triumf amar care nu compensează umilința de la acea ședință cu părinții.

La un moment dat, MTV le-a dedicat un weekend întreg de venerații și i-a urcat pe un piedestal de imagine comparativ cu al lui Pink Floyd sau Beatles, în pofida promisiunii de zel tineresc a trupei, că mai bine s-ar desființa decît să ajungă vreodată pe MTV. Găsesc că alt moment sumbru a fost concertul *Symphony & Metallica* (1999), monument al intelectualizării forțate a rockului în sincron cu deșănțarea clasicismului simfonic. Plus faptul că albumul cel mai bun pe care l-au scos în ultimii 20 de ani e unul de cover-uri, plus dușmănia de țațe cu Megadeth și documentarul psihotic în care și-au dat arama pe față, plus lupta crîncenă pe care o duc pentru propășirea industriei muzicale. Și, nu în ultimul rînd, faptul că l-au dat afară pe basistul Jason Newsted pentru indisciplina de a colabora cu alți muzicieni, iar acum ei înșiși scot un album cu Lou Reed la voce. Sper ca inerția să nu mă împingă vreodată la a sugera că ei l-au omorît pe Cliff Burton, așa că mă opresc aici cu denigrarea și îi acord un paragraf lui Lou Reed.

Că *Lulu* este albumul lui Reed, o confirmă majoritatea fanilor Metallica, care vor să uite că acest material există. Tot răul spre bine, n-aș suporta să văd peste tot tricouri cu Lou Reed ținîndu-se de după cap cu James Hetfield. Sper ca albumul să iasă din vizorul metalliciștilor și să rămînă în istorie drept o bijuterie underground. Cu Velvet Underground, Lou Reed a intrat în istorie mult după ce trupa a fost desființată, de ce n-ar fi același cazul și cu *Lulu?* Inițial, materialul a constituit coloană sonoră pentru piesa de teatru cu același titlu, scrisă de germanul Frank Wedekind (1864-1918), însă Reed a dorit să-și vadă materialul publicat ca album și interpretat în cheie de apocalipsă psihică. Riffurile de ambianță thrash pe fondul versurilor delirante pot suna, la prima auzire, inadecvate, dar capătă mult sens în momentul în care realizezi direcția teatrală a proiectului și faptul că Andy Warhol i-a fost idol (și impresar) lui Lou Reed. Metallica reușesc să ducă experimentul dincolo de faptul că acompaniază niște versuri bizare, încercînd uneori să sune post rock și jazzy; un efort lăudabil, dacă James Hetfield s-ar abține de la a-și amesteca vocea în problemă.

În ciuda ponegrelilor pe care le am de adresat celor de la Metallica, trebuie totuși să le acord credit pentru gusturile muzicale. Pe *Garage Inc.* (1998) și-au pus prestigiul în folosul promovării prin cover-uri a unor grupuri deosebite (Bob Seger, Nick Cave and the Bad Seeds, Blue Oyster Cult, Misfits, Discharge, Diamond Head ș.a.), iar colaborarea cu Reed pare un nou capitol al acelui experiment. Metallica sînt conștienți de istoria ocultă care a făcut posibilă însăși existența heavy metalului și au un aport important în a deschide ochii tinerilor purtători de cap de mort înspre orizonturile respective. Deși mă tem că, așa cum din *Garage Inc.* a rămas în memoria colectivă doar „Whiskey in a Jar“ (Thin Lizzy), din *Lulu* va rămîne cel mult rifful de thrash optzecist de pe „Mistress Dread“.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Alice GEORGESCU

Un adjectiv complicat

Festivalul Național de Teatru presupune o selecție din cele mai interesante spectacole ale stagiunii 2010-2011. Cum vi s-a părut această stagiune?

Mult mai bogată decît mă așteptam. Inițial pornisem cu o mică spaimă – că nu o să am suficiente spectacole care să merite să fie aduse în festival. Spre surprinderea mea plăcută, ele au fost mult mai multe decît mă așteptam.

Ce presupune, mai exact, munca de selecționer și cea de director artistic al festivalului?

Munca de selecționer este partea plăcută – cel puțin pînă se publică programul final și încep supărările. Ea presupune să mergi în teatrele din țară (uneori și în afara ei) și să vezi spectacole. Ceea ce, din punctul meu de vedere, e interesant și plăcut. Din momentul în care selecția e gata începe munca directorului artistic, care e mai complicată și mai puțin plăcută. Ea presupune organizare și muncă în echipă. Ca selecționer ești singur, ca director artistic ești membru al unei echipe. Nu de puține ori intervin probleme de comunicare. Directorul artistic avizează imaginea publică a evenimentului și supervizează toate deciziile ce țin de direcția artistică a festivalului: conținutul comunicatelor de presă, felul în care se organizează programul, cine sînt invitații la dezbateri și conferințe etc.

Care sînt criteriile selecției?

Independent și indiferent de aspectul stagiunii, festivalul trebuie să o reflecte, să fie un concentrat al spectacolelor produse în acea stagiune. Sigur, confecționarea acestui concentrat se poate face din unghiuri diferite. Aici intervin personalitatea și stilul fiecărui selecționer. Atîta vreme cît în titulatura festivalului va exista acest adjectiv complicat – „național“ –, festivalul trebuie să dea o idee despre ce înseamnă teatrul națiunii române într-un anume moment. Dacă vom renunța vreodată la acest adjectiv, sigur că se vor schimba și obiectivele festivalului.

***Alice Georgescu** este critic de teatru. Este selecționer și director artistic al Festivalului Național de Teatru (28 octombrie-6 noiembrie).*

a consemnat Matei MARTIN

● ***Crulic – drumul spre dincolo*** **(România, 2011), de Anca Damian.**

Andrei GORZO

dilematograf

Docu-melo-anima-film

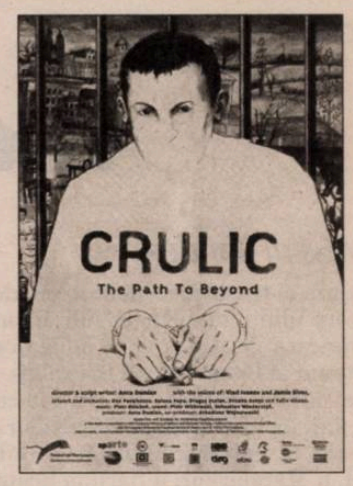

Cu siguranţă cel mai insolit film românesc al anului, *Crulic* al Ancăi Damian este o docudramă de desene animate despre Claudiu Crulic, cetăţeanul român care, încarcerat în octombrie 2007 la Cracovia sub învinuirea de furt, a respins acuzaţia şi a intrat în greva foamei, murind în ianuarie 2008, la vîrsta de 33 de ani. Printr-un artificiu ficţionalizant destul de problematic în cazul de faţă, povestea vieţii lui Crulic ne e spusă pînă la un punct chiar de el, de dincolo de mormînt, sub forma unui monolog compus de Damian cu asistenţa Elenei Vlădăreanu şi interpretat de Vlad Ivanov; de la un punct încolo, o a doua voce intervine tot mai des, ghidîndu-ne în limba engleză prin labirintul birocratic al comunicărilor dintre grevistul foamei, conducerea închisorii, autorităţile poloneze care-i anchetau cazul şi autorităţile diplomatice româneşti, un parcurs ce nu prea lasă loc de dubii în privinţa faptului că românul a fost victima unor neglijenţe grave. Povestea e ilustrată – şi potenţată dramatic – printr-o sumedenie de tehnici. Există peisaje realizate în acuarelă. Există animaţie cu hîrtie decupată. Există inserţii de fotografii aparţinînd lui Crulic şi familiei sale (atunci cînd poliţiştii o pozează pe prietena lui, în faţa aparatului stă o fotografie de-a ei, pe cînd în vizorul acestuia – pe care-l putem vedea simultan – vedem chipul ei desenat) şi inserţii de imagini cinematografice (o ambulanţă filmată în timp ce iese din curtea unei închisori desenate). La un moment dat, viaţa lui Crulic devine, preţ de un episod, o pagină de bandă desenată, cu aparatul de filmare panoramînd de la o căsuţă la alta. Prezentarea oficială a închisorii din Cracovia e tratată ca o reclamă, cu prezentatoare desprinse parcă dintr-o colecţie *vintage* de grafică americănească de *advertising*. Fiecare din cele două mătuşi care l-au crescut pe Crulic e reprezentată ca un ochi mare, cu gene lungi, în prelungirea unei schiţe copilăreşti de corp; el însuşi e reprezentat uneori din doar cîteva linii, astfel încît prin corpul său se poate vedea peisajul; în alte momente, portretistica devine destul de elaborată, ca de pildă în reprezentarea lumii din închisoare (unde accentul cade pe dinţi). Ludismul animatorilor – entuziasmul lor de a încerca tehnici şi idei, pe cît de firesc (dată fiind absenţa îndelungată a animaţiei din *mainstream*-ul audiovizualului românesc), pe atît de primejdios (dat fiind faptul că se exercită asupra nenorocirii unei persoane reale, pe care riscă s-o trivializeze) – e ţinut sub control de bunul lor gust; culorile sînt în general grave şi delicate, ceea ce ajută şi la omogenizarea amestecului de tehnici, şi, odată ce Crulic intră în închisoare, elementul de joacă-de-dragul-joacei se estompează în favoarea unei concentrări practic hollywoodiene pe mijloacele cele mai apte să potenţeze la maximum drama detenţiei şi a înfometării: impresionantul efect de *travelling* deasupra unui şir de celule (în fiecare dintre ele întrezărindu-se cîte o dramă), ritmat de paşii unui gardian; efectele de unghi subiectiv, cu tot cu pierderi de *scharf* exprimînd starea de slăbiciune a lui Crulic; sau încercatele efecte scenice de tip Crulic-muribund-vizitat-în-celulă-de-Crulic-copil.

Viaţa lui Crulic devine, preţ de un episod, o pagină de bandă desenată.

Damian îşi atinge scopul de a întipări suferinţa lui Crulic, nebăgată în seamă cînd ar fi trebuit, în amintirea celor care-i văd filmul. De asemenea, e precisă în reconstituirea întortocheatului du-te-vino de hîrtii, ordine, ştampile etc., pe meandrele căruia s-a pierdut o viaţă. Pe de altă parte, lasă în ceaţă circumstanţele unei arestări anterioare (tot pentru furt), ale eliberării lui (tot în urma unei greve a foamei), ale relaţiilor dintre Crulic şi femeia care a fost arestată împreună cu el (o prezenţă fantomatică în film), ale relaţiilor dintre el şi colegul de apartament care s-a sinucis la scurt timp după moartea lui, ale accidentului de maşină pe care l-a suferit tot în străinătate, cu cîţiva ani mai devreme. Damian avea tot dreptul să eşueze în descîlcirea acestor detalii şi, odată ce a eşuat, să le elimine complet din film, optînd să se concentreze exclusiv pe dovezile de neglijenţă/nedreptate din cazul care a devenit notoriu (oricum ar fi arătat viaţa lui Crulic în perioadele ei despre care se ştiu mai puţine, faptul că în acest caz i s-au încălcat nişte drepturi şi i s-au ignorat nişte strigăte disperate, ceea ce a dus la moartea lui, apare ca incontestabil), dar autoarea a optat pentru convenţia vieţii povestite de dincolo de mormînt, ceea ce, dat fiind numărul mare de lucruri neelucidate, e o opţiune problematică. Monologul rostit de Ivanov (aşa cum îl rosteşte actorul şi aşa cum a fost scris) e monologul unui om inocent nu doar de furtul din cauza căruia a murit, ci de orice; un inocent de carieră, un „suflet simplu", de partea îngerilor, din clipa naşterii pînă în clipa morţii. La cît de puţine se ştiu, e posibil ca aşa să fi şi fost, dar chiar şi puţinul pe care-l aflăm în film sugerează o viaţă cu porţiuni mai încurcate, care ameninţă să expună figura povestitorului, aşa cum a construit-o Damian, ca pe o simplificare sentimentală.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Mădălina ŞCHIOPU

Antwerp: de la Rubens la Occupy

Un oraş al ghildelor

Istoria şi trăsăturile definitorii ale Antwerp-ului (cunoscut şi sub denumirea franceză de Anvers), al doilea oraş ca importanţă al Belgiei, după Bruxelles, şi primul ca număr de locuitori (cu tot cu suburbii), sînt incluse în numele străzilor şi pieţelor sale. Strada Argintarilor, a Ghildelor, a Lînii, a Măcelarilor, a Sării, a Scaunului, a Brînzei, a Mănuşii, Piaţa de Lapte, de Vite, Vechiul Tîrg de Grîne... Toate aceste denumiri păstrează amintirea statutului de odinioară de centru comercial al Occidentului (la începutul secolului al XVI-lea, oraşul flamand deţinea cam 40% din schimburile comerciale globale), de citadelă a breslelor, negustorilor şi comercianţilor, a primilor bancheri şi finanţişti – în accepţiunea modernă a termenului, a uneia dintre primele burse din Europa. În centrul istoric al Antwerp-ului, fiecare clădire, zid, bucată de caldarîm, piatră evocă acelaşi cuvînt: comerţ. Însăşi legenda fondatoare a oraşului este legată de schimburile economice. Pasămite, în vremuri străvechi, un gigant le tăia mîna dreaptă marinarilor care refuzau să-i plătească taxa de navigare. Dar un centurion roman, Brabo, l-a învins pe gigant şi i-a tăiat, la rîndul lui, mîna; astfel, navigatorii şi-au putut continua nestingheriţi comerţul. Brabo a devenit eroul mitic al urbei, iar statuia lui din faţa Primăriei, în centrul Grote Markt (Piaţa Mare), este unul dintre simbolurile oraşului, prezent oriunde îţi arunci ochii, de la suveniruri pentru turişti la cărţi poştale şi broşuri. Primăria însăşi, un alt simbol arhitectural al Antwerp-ului, găzduită într-o clădire-bijuterie a artei renascentiste, este legată istoric de trecutul comercial înfloritor: numeroasele sale uşi reprezintă dughenele oferite în interior, drept compensaţie, negustorilor care, la începerea construcţiei, şi-au văzut distruse locurile de vînzare din piaţă. În sfîrşit, e imposibil să auzi o istorisire, reală sau ficţională, legată de Antwerp care să nu conţină, măcar într-o parte a ei, tribulaţiile comerciale: taxe, pierderi, cîştiguri, risc, noroc, bani.

Oraşul a avut dintru început, în limbaj negustoresc, un vad bun: situat pe rîul Schelde, pe care doar un estuar îl desparte de Marea Nordului, guvernat fie de comercianţii, exploratorii şi navigatorii înnăscuţi, care au fost olandezii, fie de descoperitorii Lumii Noi, spaniolii, a întrunit toate datele pentru a fi punctul de legătură al comerţului vest-european. Şi astăzi portul său e unul dintre cele mai mari şi mai active din lume. Şi, ca un omagiu adus trecutului, tradiţia tîrgurilor şi a meşteşugurilor continuă. Fie că e vorba de vechiul Tîrg de Vineri, unde comercianţii moderni îşi prezintă produsele de toate tipurile – de la ceramică şi obiecte de tîmplărie la gemuri şi băuturi locale –, fie că edilii menţin spaţii cum ar fi strada diamantelor, unde bijutierii şlefuiesc şi taie pietrele preţioase chiar sub ochii tăi.

Un oraş al artei

Este un fapt cunoscut acela că, odată ce negustorul a prins ceva cheag, vrea să-şi înfrumuseţeze, cu profitul obţinut, viaţa. La început cu stîngăcie, dar, peste timp, ajunge să se cizeleze, şi gusturile lui devin tot mai sofisticate. Înflorirea comerţului, apariţia unei pături tot mai numeroase de *nouveau riches* şi cosmopolitismul urbei au atras cealaltă dimensiune a Anwerp-ului: arta, sprijinită de mecenat. Aproape la fel de pronunţat ca latura comercială, oraşul belgian se mîndreşte cu trecutul şi prezentul său cultural. Aici s-au născut Van Dyck şi Jordaens şi au trăit pentru o perioadă Brueghel cel Bătrîn sau Rubens. Acesta din urmă a intrat de mult în categoria simboluri ale Antwerp-ului, versiunea artistică a eroului Brabo. Casa-atelier unde a locuit e unul dintre cele mai importante muzee din oraş, semnalat prin plăcuţe indicatoare la orice colţ de stradă, o statuie din centru îi celebrează memoria, catedralele şi bisericile expun cu fală orice bucată de interior sau pictură cu semnătura lui. Începînd cu impunătoarea catedrală Notre-Dame din centru, care deţine mai multe picturi ale sale, un minimuzeu în sine, unde turiştii stau la coadă fără să se gîndească prea mult la preţul piperat de intrare – de 5 euro, sau la şi mai costisitoarele broşuri, albume de artă, materiale audiovideo din punctul de vînzare al catedralei. Dar Rubens, secondat la ceva distanţă de Van Dyck, este omniprezent în Antwerp, un fel de bunic transformat în brand: poţi să dai peste farmacii Rubens, magazine sau chioşcuri Rubens, genţi şi suveniruri cu Rubens sau picturile lui. Artă şi comerţ: în Antwerp sînt greu de distins şi, spre deosebire de alte locuri, melanjul nu pare forţat. Aici s-au îngemănat firesc, de secole. Dar nu numai pictorii au fost chemaţi de trecutul prosper al oraşului: umaniştii, cărturarii, scriitorii au trecut şi ei prin urbea negustorilor-mecena. Muzeul Plantin-Moretus păstrează una dintre primele şi cele mai prolifice, în epocă, tipografii ale Europei, cu versiuni unicat ale Bibliei şi cărţi care uluiesc, peste timp, prin frumuseţea şi grija pentru detaliu cu care au fost scrise şi ilustrate.

Citate pacifiste din Mahatma Gandhi alături de bannere anarhiste cu cranii.

Dimensiunea artistică nu a îngheţat însă undeva în trecut, ca insectele în chihlimbar. Rar am văzut un oraş în care exprimarea artistică, sub toate înfăţişările ei, să coboare, cu atîta nonşalanţă, în stradă. Mai ales la sfîrşit de săptămînă, pe străzile Antwerp-ului descinde o armată de mimi, acrobaţi, magicieni, instrumentişti de orice fel, actori de *stand-up comedy,* trupe de teatru – amatori sau profesionişti, copii-muzicieni, orchestre care cîntă de la muzică clasică la jazz şi şansonete, fanfare, flaşnetari, olari, meşteşugari care îşi desfăşoară ingeniozitatea sub ochii tăi – şi enumerarea ar putea continua. Locuitorii Antwerp-ului se mîndresc şi acum cu faptul că în 1993 au primit titlul de „capitală culturală a Europei". Mulţi au fost de atunci în aceeaşi postură, dar, în cazul Antwerp-ului, se poate spune cu mîna pe inimă, după ce ai fost la faţa locului, că această distincţie nu conţine nici un dram de complezenţă.

Ocupaţi Antwerp-ul!

Întîmplarea a făcut să mă aflu în oraşul de pe rîul Schelde chiar în zilele cînd întreg mapamondul – dar mai ales metropolele occidentale – fusese cuprins de febra *Occupy,* după modelul demonstraţiilor newyorkeze. Antwerp-ul a fost a doua ţintă belgiană a manifestaţiilor, după Bruxelles. Dacă în capitala belgiană miza a constat nu numai în dimensiunea financiară, ci şi în cea instituţional paneuropeană a oraşului, la Antwerp a contat şi latura simbolică a locului. De bună seamă, demonstranţii şi organizaţiile din care făceau parte au sesizat şi exploatat ironia de a pune la zid „capitalismul" în fostul centru comercial-financiar al Vestului şi în locul de naştere al uneia dintre primele burse din lume.

Farmacii Rubens, magazine sau chioşcuri Rubens, genţi şi suveniruri cu Rubens.

Întîmplător, cumva ca musca în lapte, am picat în momentul în care demonstranţii începuseră să se adune, chiar lîngă statuia lui Rubens. „Zdrobiţi puterea băncilor şi a multinaţionalelor! Luptaţi împotriva capitalismului – pentru o alternativă socialistă la sistemul eşuat bazat pe profit!" se putea citi pe foile volante distribuite de manifestanţi. În linii mari, se puteau distinge trei categorii: cei de extremă stîngă, anarhiştii şi, pentru că nu ştiu ce altă denumire li s-ar putea da, un fel de new-agişti ultra-ecologişti. Păreau să colaboreze de minune în mînia anticapitalistă, în ciuda faptului că lozincile lor se băteau cap în cap. Citate pacifiste din Mahatma Gandhi alături de bannere anarhiste cu cranii, „cei paşnici cer pace" şi „aceasta e o revoluţie a sufletului" lîngă „să nu vă pese de calorii, mîncaţi-i pe bogaţi", „tinerii în lupta pentru locuri de muncă" alături de „opriţi multinaţionalele" (mă rog, dacă nu sînt suficiente locuri de muncă, de ce ai opri tocmai una dintre sursele de joburi?), „profitul ucide!" faţă în faţă cu „taxe de la milionari!" (dar dacă renunţăm cu totul la profit, de unde mai colectăm taxe?) etc. Pentru participanţii de cursă lungă se distribuia „supă bio-vegan"; deşi, cum produsele „bio" sînt cele mai scumpe (probabil preferatele bancherilor de pe Wall Street), ar fi fost poate mai potrivită (fiindcă una dintre mizele clamate ale protestului este solidaritatea cu săracii lumii) cea mai ieftină alternativă – supa la plic, de supermarket.

Surprinzătoare era simpatia trecătorilor faţă de *los indignados:* semne ale victoriei, pumni înălţaţi triumfător în aer, „continuaţi!", *„hasta la victoria siempre!"*. „Această mişcare a început în lumea arabă ca protest împotriva opresiunii, iar noi am crezut că sîntem liberi. Dar bancherii şi politicienii noştri ne fac să trăim într-un stat poliţienesc" – afirma unul dintre participanţi. Aş fi vrut să spun că eu am trăit, pentru o perioadă a vieţii, într-un real stat poliţienesc şi Belgia nu seamănă nicidecum cu unul, dar, în context, nu avea rost.

Dacă schimburile comerciale au dat Antwerp-ului aspectul de astăzi, oraşul a cunoscut şi o perioadă de fanatism sălbatic. Ca în vremea războaielor religioase, cînd furia ocupanţilor spanioli s-a îndreptat împotriva locuitorilor protestanţi: mii au fost masacraţi, alte mii s-au refugiat în Olanda, aceştia din urmă fiind una dintre sursele „secolului de aur" olandez.

Mi-am amintit de acest episod cînd, spre seară, statuia lui Rubens fusese complet acoperită de pancarte şi bannere din gama „zdrobiţi, luptaţi, învingeţi". Poate că aşa începe.

PUBLICITATE

Jung şi secolul XXI:

Dezbatere în jurul „Cărţii Roşii" de C.G. Jung

Marţi, 8 noiembrie, ora 18.00,
sediul Institutului Cultural Român
din Aleea Alexandru nr. 38, sector 1

Vor vorbi:
Andrei Pleşu
Horia-Roman Patapievici
Mihaela Minulescu
Vasile Dem. Zamfirescu

TREI · Radio România Cultural · INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN · DILEMA

HERITAGE

Tastefully Yours

Cina la Heritage

Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului purtând marca Juan Amador în fiecare seară, de marți până sâmbătă, începând cu ora 19:00.

Meniu Evolution

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Meniu de prânz

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

Descoperă gustul perfect la restaurantul Heritage cu Juan Amador, Chef 3 stele Michelin

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.heritage-restaurant.eu
Restaurantul va fi deschis pentru cină, de marți până sâmbătă, între 19.00 - 24.00

Adresa Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

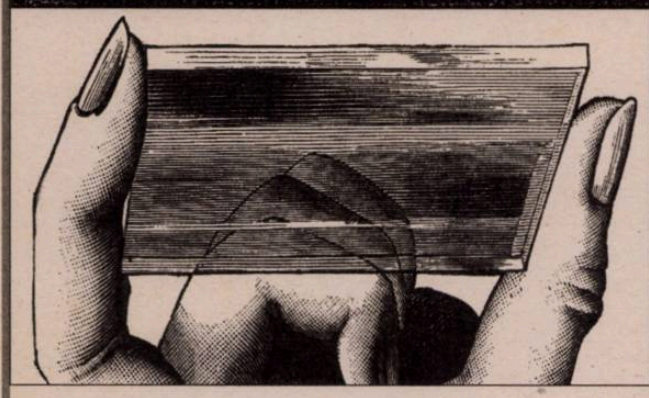

Securiști radioși

Eşti prins cu ocaua mică şi arătat cu degetul, făcut de rîs. În mod normal, ar trebui să te faci mic, să taci mîlc şi să nu te mai arăţi lumii. În mod normal, ar trebui să-ţi fie ruşine. Ar fi trebuit să-ţi fie şi cînd foloseai ocaua mică, dar, dacă nu s-a întîmplat atunci şi credeai că-ţi merge, măcar acum, în al doisprezecelea ceas, cînd ai fost dat în fapt.

Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii descoperă că Gheorghe Turda, cîntăreţ de muzică populară şi general în Ministerul de Interne, a fost turnător. Că a turnat-o, printre alţii, inclusiv pe mătuşa sa, care voia să plece în străinătate. Şi, conform legii, CNSAS cere Curţii de Apel Bucureşti, în octombrie 2009, să constate că Gheorghe Turda a colaborat cu fosta Securitate. În 2010, respectivul tribunal dă verdictul: Gheorghe Turda a fost colaborator al Securităţii. Ce face cel vinovat? Credeţi că se căieşte, că nu mai scoate capul în lume de ruşine? Aş! Contestă decizia la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie. În fond, dacă a mers la un mare securist ca Voiculescu, poate o merge şi la el. Numai că lui nu-i iese pasienţa: săptămîna trecută, Înalta Curte a decis definitiv că Gheorghe Turda a fost colaborator al Securităţii.

Tot săptămîna trecută, după anunţarea deciziei în ceea ce-l priveşte, l-am văzut pe Turda de două ori la televizor. Nu, nu-şi punea cenuşă-n cap, ci era vesel şi ferice. Ce mai! – nici usturoi nu mîncase, nici gura nu-i mirosea.

Miercuri, a fost invitat, împreună cu fiica sa, la emisiunea de divertisment a lui Dan Negru de la Antena 1, *Cîştigi în 60 de secunde*. Dan Negru i se adresa lui Gheorghe Turda nu cu „turnătorule“, ci cu „maestre“, iar generalul folclorist ne împărtăşea cu generozitate latura lui ludică, dar şi calitatea lui de tată de familie, cu două fete şi o nepoţică. Ce poate fi mai frumos? Cu adevărat o „mare, mare bucurie“ să ai un asemenea om în platou – după cum zicea şi Dan Negru.

Sîmbătă îl văd pe Gheorghe Turda în direct la o altă emisiune de divertisment, la TVR 1 – *ÎnTrecerea anilor*, prezentată de Mircea Radu. Şi de data aceasta rapsodul ne este prezentat ca mare om, mare caracter. Iar el primeşte toate laudele cu zîmbetul pe buze.

Bun, înţeleg că turnătorul nu are probleme cu propria conştiinţă, aşa cum nu a avut nici cînd turna. Că e dispus să calce, zîmbind, pe cadavre – şi atunci, şi acum. Că e învăţat să-şi ascundă dubla identitate – şi continuă să o facă chiar şi cînd este deconspirat. Dar ce nu înţeleg e cum de şi ceilalţi se comportă de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Cum de mai este invitat în emisiuni şi ne este dat de exemplu. Cum de ni se vînd comedii ieftine, la care noi trebuie să ne distrăm, uitînd totul. Uitînd chiar şi nişte lucruri de cu o zi-două înainte.

Tot aşa, continui să mă minunez cum de informatorul cu nume de cod „Laurenţiu“ sau „Ionescu Paul“ – cel despre care N.C. Munteanu scria în seria „Top 5. Cei mai scîrboşi informatori“ că „a fost un colaborator harnic, cooperant, prolific, cu iniţiative în întîmpinarea sugestiilor Securităţii“ – este oferit cu asiduitate publicului, inclusiv ca reper moral. (Aţi ghicit, este vorba de Constantin Bălăceanu-Stolnici.)

După mine, acest comportament al oamenilor de televiziune ar putea avea două explicaţii. Ori toată povestea cu Securitatea nu-i interesează şi n-au chef să li se dea peste cap clişeele cu care operează. Ori ei înşişi au fost sau sînt implicaţi şi nu fac altceva decît să-şi acopere confraţii. Cît despre respectul pentru public, acesta iese oricum din discuţie. În ambele variante, noi, telespectatorii, nu contăm decît ca masă care trebuie prostită, manipulată. Ceea ce, de altfel, nici nu e prea greu.

Lavinia BĂLULESCU

De ce nu locuiesc în televizor

În anul 2007, Chloé Delaume publica volumul *Locuiesc în televizor*, în care povestea un experiment personal uluitor. Autoarea a stat în faţa televizorului timp de 22 de luni, fără oprire, perioadă în care viaţa i s-a schimbat complet. Migrene, depresie, oboseală, îngrăşare, ameţeli, halucinaţii – toate au devenit faze ale unei vieţi petrecute în faţa sau, mai degrabă, în interiorul televizorului.

Tot în anul 2007, vara, Lavinia Bălulescu, o studentă la jurnalism, renunţa la televizor. Tînăra locuia în Timişoara şi se mutase de curînd cu chirie într-un apartament care nu avea cablu TV. La început încercase să o convingă pe proprietară că trebuie neapărat să facă un abonament, dar între timp îşi dăduse seama că viaţa putea continua fără probleme în acest fel. Îşi alegea filmele şi muzica de pe Internet, iar restul – emisiunile, pauzele publicitare – nu-i lipseau absolut deloc. Timp de trei ani, de fiecare dată cînd povestea cuiva că nu are televizor acasă, Lavinia trebuia să explice cum poate supravieţui în acest fel şi, de fapt, să sublinieze că ceea ce pare a fi o mare ciudăţenie este un lucru atît de normal.

Uneori, cînd îşi vizita părinţii, seara, înainte de culcare, dădea drumul la televizor şi butona neştiind la ce să se oprească, nu recunoştea emisiunile, prezentatorii, serialele, rîdea la reclame care pe ceilalţi îi plictiseau de ani de zile şi punea întrebări ciudate în legătură cu diferite personaje mondene de care nu mai auzise. În viaţa de zi cu zi, cînd se discuta despre iubita unui om de afaceri celebru sau despre o cîntăreaţă din România care urcase peste noapte în topurile muzicale din State, Lavinia era singura care întrerupea discuţia, pentru a întreba cine sînt aceşti oameni. Ba chiar, de multe ori, ca să nu pară ciudată, lăsa discuţia să continue, deşi habar nu avea despre cine era vorba. Pierduse şirul. Pentru ea, Sînziana Buruiană, Andreea Tonciu sau Kim Kardashian erau un fel de fiinţe mitologice, despre care nu ştia nimic şi pe care îşi promitea mereu că le va căuta pe Google ca să înţeleagă despre cine este vorba.

Chloé Delaume

Televiziunea îmi pare un tărîm al infantilului, al vacanţei, al pornografiei vintage şi al frumuseţii de plastic.

Lavinia Bălulescu a ratat toate marile show-urile de televiziune din ultimii ani, de la *Românii au talent* şi *Megastar*, la *Dansez pentru tine*, nu a văzut nici măcar un episod din telenovelele româneşti care au zguduit sufrageriile, nici din telenovelele chinezeşti, ţigăneşti sau orice alte filme-serial care au revoluţionat industria soap opera de apartament în ultimii ani. Ultima dată cînd s-a uitat la un reality show, acesta a fost *Big Brother*. Lavinia locuia în alt oraş, era încă la liceu şi a plîns cînd Soso a cîştigat concursul. Pe atunci, telenovela cea mai cunoscută era *Clona* şi nimeni nu îndrăznea măcar să viseze la astfel de filme cu personaje româneşti.

Cel mai interesant serial pe care l-a văzut în copilărie a fost *Dosarele X*. Era încă în şcoala generală şi mergea în fiecare vineri seara peste drum, la magazin la Cire, unde se strîngeau, de fapt, toţi copiii din cartier. După ce se termina episodul, o săptămînă întreagă cu toţii visau la extratereştri şi petreceau nopţi lungi de toamnă cocoţaţi pe garaje, cu ochii fixaţi înspre cer. La jumătatea anilor '80, pe care i-a prins cît de cît şi Lavinia, televizorul familiei stătea în sufragerie, cocoţat pe un dulap foarte înalt. Toate rudele spuneau că la un cutremur s-ar prăbuşi pe duşumea. Şi bunicii, şi părinţii, cu toţii erau nevoiţi să stea cu gîtul strîmb pentru a vedea seara *Telejurnalul*. Pentru că era destul de frig în sufragerie, mama o îmbrăca pe Lavinia cu un pardesiu verde, sîrmos, neplăcut la atingere, o înfofolea cu fular şi căciulă, o fixa între bunica şi bunicul, şi de acolo nu se mai putea mişca în următoarea jumătate de oră cît dura programul. Filmul *Expresul Groazei*, văzut la teve imediat după '89, este şi acum atît de bine întipărit în memoria Laviniei de parcă l-ar fi văzut ieri. Oamenii atinşi de un virus deveneau zombies, muşcau alţi oameni într-un tren în mişcare şi aveau ochii albi. Revăzut 20 de ani mai tîrziu, a părut banal şi amuzant. Cu ochii unui copil de 4 ani însă, Lavinia văzuse cel mai interesant film din viaţa ei. Televizorul era un pic altfel în vremea aceea, poate nu la fel de solicitant, sau, cel mai probabil, Lavinia era altfel.

De aproape un an, am şi cablu. Deschid televizorul foarte rar, atunci cînd nu pot să adorm singură, dar îi opresc sonorul. Habar nu am pe ce canale sînt programele şi niciodată nu găsesc ceea ce caut. Oricum, de fiecare dată cînd deschid televizorul, mă simt ca la muzeu. Sînt uimită de cantitatea de informaţii care mi se transmite, sînt bombardată cu lucruri pe care nu le voi ţine minte, care nu mă interesează sau care sînt minunate, dar pe care oricum le voi uita. Mi-am pierdut „memoria televizorului“, nu sînt în stare să urmăresc un film mai mult de 20 de minute, restul emisiunilor sînt ca şi inexistente, cît despre program... îmi dau seama că nu ştiu ziua şi ora la care începe nici măcar o singură emisiune, un singur film. Momentul în care am redescoperit OTV-ul, spre exemplu, a fost fabulos. M-am simţit de parcă descoperisem paracetamolul. A fost ca şi cum toate poveştile prietenilor mei s-ar fi confirmat. Ca şi cum eu, chiar eu, aş fi găsit o farfurie zburătoare aterizată pe bloc. Îmi aduc aminte că în seara aceea am avut nevoie de cineva cu care să comentez tot ceea ce vedeam, pentru că era suprarealist. Pentru că nu înţelegeam cum, ce se întîmplă şi de ce. Mi s-a confirmat atunci că la OTV nu te poţi uita singur. Nu are sens. OTV-ul, ca şi văcuţa mov dintr-o reclamă la ciocolată, e făcut ca să ne împingă. Să ne împingă unii spre ceilalţi.

La patru ani de cînd, fără să vreau, am început o altă viaţă, televiziunea a rămas pentru mine un teritoriu aproape necunoscut. Ceva care mă amuză, mă plictiseşte şi mă uimeşte în aceeaşi măsură. Spre exemplu, felul în care părinţii mei încă se aşază în faţa televizorului seara, la ora 7, pentru a urmări ştirile, mă înduioşează enorm. E un soi de ritual care ne aminteşte că sîntem tineri, că sîntem împreună şi că sîntem vii. În rest, televiziunea îmi pare un tărîm al infantilului, al vacanţei, al pornografiei vintage şi al frumuseţii de plastic, o minunăţie, o grozăvie. Uneori, are ceva aproape uman, care mă atrage, un fel de nostalgie. Sincer, mă bate gîndul să petrec o după-amiază întreagă în care să pun programele în ordine, ca în copilărie, începînd cu TVR 1 şi terminînd cu nemţii, italienii, francezii. În restul timpului, prefer oamenii în carne şi oase.

***Lavinia Bălulescu** este jurnalistă şi scriitoare.*

FESTIVALUL ASTRA FILM – 2011

Adina POPESCU

Filmele şi publicul care contează

Pe doamna de vîrsta a treia, îmbrăcată într-un parpalac maro, cu o bască tricotată pe cap şi cu o sacoşă de piaţă în mînă, am văzut-o în fiecare zi de festival. Intra şi ieşea de la proiecţii de parcă ar fi fost la ea acasă. La un moment dat, s-a adresat unei fete de la Centrul de informare: „Aş vrea să văd filmul ăsta unguresc de la ora două. Despre ce e vorba?“ „Despre jocuri pe calculator“, i s-a răspuns. „Aha. Dacă e despre calculatoare nu mă interesează.“ „Dar ce v-ar interesa?“, a mai întrebat-o amabil fata cu 40 de ani mai tînără, care făcea voluntariat. „Păi, ceva despre natură, expediţii... poate şi un pic de medicină...“ După ce conversaţia s-a încheiat, doamna s-a reorientat şi a ales un film despre o comunitate de romi. S-a îndreptat cu paşi mărunţi spre sală. Pe lîngă ea treceau grupurile zgomotoase de liceeni, fiecare purtînd o pancartă cu numele liceului din Sibiu pe care îl reprezentau. Veniseră „cu clasa“ să vadă un documentar despre şcoala alternativă Summerhill şi după aceea să participe la o dezbatere despre „şcoala ideală“, în cadrul Astra Film Junior. La final, i-am auzit discutînd. Le plăcuse filmul, îi incita ideea unei şcoli în care să nu se predea lecţii şi să se pună accent pe dezvoltarea emoţională a copiilor. De fapt, ce se întîmplă la Astra Film Junior este tot o formă de educaţie alternativă. Poate chiar mai mult decît atît – nu m-am gîndit niciodată că a vedea un film documentar poate să reprezinte şi o implicare civică. În urmă cu două zile, copiii din şcolile generale văzuseră un film despre Regina Maria. „Frumos. Dar cam lung... un pic plictisitor“, l-a criticat o fetiţă.

Una peste alta, publicul de la Astra Film a început să se diversifice. Nu mai e un festival „de nişă“, doar pentru cunoscători, pentru documentarişti şi antropologi. E un public care s-a „educat“ de-a lungul timpului în spiritul Astra Film, alcătuit nu doar din tineri care vor „să se cultive“, nu doar din sibieni („Vreau să văd filmul ăla cu Ceauşescu! Ce bine că a venit şi la noi!“, am auzit-o pe stradă pe o fată din Sibiu). Am înţeles de la Csilla Kató, una dintre gazdele festivalului, că primesc mesaje de la oamenii din toată ţara, de diferite profesii, de la avocaţi la contabili care îşi iau cîte o săptămînă de concediu pentru a veni la Astra. La ediţiile anterioare, cînd existau cîteva sute de locuri de cazare pentru studenţi, într-o unitate militară, veneau ungurii şi polonezii cu autostopul. Acum, cîţiva dintre ei fac documentare şi au filme în festival. Dumitru Budrala, directorul festivalului, are în plan o ediţie „de vară“, sus la munte, „la colibe“ – cum spune el –, unde oamenii să stea cu cortul şi să vadă filme.

Dumitru Budrala, directorul festivalul Astra Film

La Astra, mai vin şi „prietenii“ festivalului, cum ar fi Vintilă Mihăilescu, Cristi Puiu, precum şi antropologii Michael Stewart şi Michael Yorke. De fapt, graniţa dintre antropologia vizuală – o disciplină care în România pînă în 1990 se confunda cu „etnologie şi folclor“ – şi filmul documentar este din ce în ce mai subţire. Orice film documentar, dincolo de alte implicaţii, are un filon antropologic. Este de fapt o radiografie a lumii în care trăim. De ce avem nevoie de film documentar? „Pentru că este important pentru societate. Este o cale prin care oamenii vorbesc despre societate, o comentează şi îşi împărtăşesc altor oameni gîndurile lor legate de societate.“ – spune Michael Yorke.

Festivalul Astra Film este şi un loc de întîlnire pentru documentarişti, deşi la noi nu se poate vorbi de o „industrie“ în acest sens. Se produc maximum 10 filme pe an, unele dintre ele sînt producţii independente, cu bugete încropite şi cu finanţări inexistente. Dar la Astra contează în primul rînd filmele şi discuţiile care se nasc în jurul lor, şi mai puţin producţiile în sine. De aceea, cele mai multe dintre filmele care se pot vedea aici sînt filme de autor. Iar autorii nu au neapărat studii de cinema, pot fi jurnalişti, antropologi, sociologi etc. De exemplu, cîştigătoarea de anul acesta a secţiunii „Europa“ cu filmul *Check Check Poto,* Julia Varga, o româncă de origine maghiară stabilită de 14 ani la Paris, are studii în domeniul Artelor plastice. A primit un grant de la o fundaţie franceză pentru a realiza un *œuvre d'art* despre un centru de minori dintr-o suburbie a Parisului. Putea să fie o carte, o pictură, o piesă de teatru. Ea a ales să facă un film. Subiectul filmului *Bastards of Utopia* a croatului Maple Razsa – activismul de stînga şi manifestaţiile de stradă anticapitaliste ale tinerilor din Zagreb – a fost de fapt teza sa de doctorat în antropologie vizuală. Iar Alina Skrzeszewska, autoarea de origine poloneză a filmului care a cîştigat secţiunea „International“ – *Songs from de Nickel,* i-a filmat pur şi simplu pe vecinii săi dintr-un hotel de mîna a paişpea dintr-un *skid row* din L.A. Acolo a locuit timp de un an şi jumătate, pentru că nu-şi permitea să stea în altă parte. Aşa că aş spune că a făcut filmul în calitate de membru pasager al unei comunităţi.

La un moment dat, aproape oricine interesat să observe lumea din jur, ce se întîmplă la etajul de deasupra sau pe strada pe care locuieşte poate să facă un film documentar. De aceea, Astra Film nu e un festival dedicat „industriei“ de film documentar. Nu se întîlnesc aici producătorii cu regizorii pentru a pune la cale alte proiecte şi a semna contracte, aşa cum se întîmplă la alte festivaluri de gen, unde toată lumea face networking şi sălile de proiecţie sînt goale. Iar dacă au loc astfel de întîlniri fericite, ele sînt doar conjuncturale, tîrziu după miezul nopţii, la mesele „clubului“ festivalului – un mic nucleu creativ, unde membrii juriului pot sta de vorbă fără fiţe, chiar şi cu doamna de vîrsta a treia cu sacoşa ei „de piaţă“, care e interesată de filme despre natură şi expediţii.

Am întîlnit anul acesta la Astra şi jurnalişti de investigaţie, iar prezenţa lor aici s-a datorat, în mare parte, proiecţiei filmului lui Liviu Tipuriţă *The Child Sex Trade* şi a mesei rotunde care i-a urmat. Tipuriţă este un regizor specializat (şi multipremiat) în documentarul de investigaţie şi observaţional care a lucrat mai bine de 16 ani pentru BBC, CHANNEL 4, ITV, CNN şi ARTE. Printre altele, a fost singurul român invitat la emisiunea lui Oprah. Proiecţia filmului său nu e întîmplătoare, e o încercare de a „reactiva“ jurnalismul de investigaţie din România care, de cînd toate „anchetele“ se învîrt în jurul unor „cazuri“ precum Moni şi Iri, şi-a pierdut rostul şi sensul.

Festivalul Astra a „crescut“ frumos (de fapt, anul acesta a ajuns la majorat, căci se împlinesc 18 ani de la prima ediţie, din 1993), fără să se îndepărteze de ideea şi de scopurile sale iniţiale. Fără să devină *glamour* sau de tip „fast food“, cu activităţi care trebuie bifate pentru că fac parte „din tendinţe“, fără mari „vedete“ (n-o pun la socoteală pe Andreea Esca care îşi bea cafeaua relaxată în holul hotelului şi zîmbea prietenos tuturor) decît unele din lumea academică (cred unii) a antropologiei vizuale, prea puţin cunoscută la noi. A „crescut“ cu o echipă mică, aceeaşi de la an la an, care mai tăia cîte o zi de festival de pe tabla din biroul lor, adăugînd cîte o mutriţă desenată care exprima „starea“ zilei respectivă – faţa care rîde, faţa care se supără atunci cînd lucrurile nu ies cum trebuie şi faţa care vede stele verzi cînd totul pare să scape de sub control. Şi a „crescut“ în acelaşi spirit, reuşind să metamorfozeze un spaţiu anost, de „tristă amintire“ cum e cel al Casei de Cultură a Sindicatelor, să-l transforme într-o sărbătoare a filmului documentar.

Larisa OANCEA

De la cinéma vérité la documentarul live

Preocupate atît de trasarea limitelor dintre diferitele genuri de film documentar (documentar etnografic, documentar observaţional, documentarul de TV, documentarul independent), cît şi de genul de documentare care iau naştere în zona intersectării documentarului cu new media şi Internetul (web-documentarul interactiv sau documentarul „live“), masterclass-urile din cadrul Astra Film Festival 2011 au fost deschise în primul rînd studenţilor la facultăţi de film, jurnalistică şi ştiinţe sociale, propunînd acestora vizionarea şi analiza filmelor în dialog cu cineaşti, critici, producători şi profesori de antropologie.

Voyage-ul documentarist a debutat pe 25 octombrie, sub coordonarea regizorului Cristi Puiu, cu un film maraton de nouă ore, *The West of the Tracks* (Wang Bing, 2003), documentar observaţional compus din trei părţi interdependente – *„Rust“, „Remnants“, „Rails“* – vizionat în primele trei zile ale festivalului. Printr-o viziune latentă, despre care *Cahiers du Cinéma* afirma că-l apropie pe Wang Bing de scriitorii ruşi, regizorul urmăreşte traseul agonizant al unui complex industrial din Shenyang şi al lucrătorilor acestuia. Silenţioasă, dar intruzivă, camera devine un martor aparent tăcut al evenimentelor, în care asistăm, pe rînd, la falimentului fabricii *(„Rust“),* la falimentul destinului familiilor muncitorilor *(„Remnants“)* şi al relaţiilor intrafamiliale *(„Rails“).* Toată această anatomie epică a ţesăturilor sociale pe care filmul lui Wang Bing reuşeşte să le des/recompună în banda de celuloid este, de fapt, metronomul declinului sistemului manufacturier. Parte a antropologiei nontextuale, documentarul observaţional este considerat o ruptură radicală în modul de filmare documentaristă şi etnografică, fiind contestat mai ales pentru maniera în care camera se detaşează, obiectivîndu-şi subiecţii. Pe lîngă problematica acestei „distanţe“ pe care camera o ia în cazul documentarului observaţional, vizionarea *The West of the Tracks* în cadrul masterclass-ului coordonat de Cristi Puiu a stimulat o serie de discuţii şi despre o posibilă blurare a limitei dintre cinema şi documentar, raportul public-spectator, contaminarea subiecţilor de prezenţa camerei în cazul filmului documentar şi modul în care apariţia acestora în film poate deveni, ea însăşi, un performance.

Cel de-al doilea curs din cadrul festivalului, o privire comparatistă între documentarul independent şi cel de televiziune, l-a avut ca moderator pe Michael Yorke, regizor de film documentar şi profesor de antropologie vizuală la University College London, LSE, SOAS, Oxford University şi Manchester University Granada Centre. Pornind de la fricţiunile dintre documentarul independent şi cel de televiziune, masterclass-ul a propus vizionarea „în oglindă“ a două documentare cu subiect similar – situaţia dramatică şi problemele de ecologie apărute în urma construirii unui baraj pe rîul Klamath din Oregon şi California, cea mai importantă zonă de creştere a somonilor în SUA: documentarul independent *Fish On!* (Diane Perlov, Frode Storaas, Liivo Niglas, 2008) şi documentarul de televiziune *Upstream Battle* (Ben Kempas, 2008). Dezbaterea, la care au luat parte şi regizorii celor două filme, a punctat principalele zone de interferenţă şi divergenţă dintre cele două genuri de documentar.

Coordonat de Michael Stewart, profesor de antropologie culturală, iniţiator şi coordonator al modulului de film documentar la University College London şi director fondator al London Open City Film Festival, în tandem cu Adina Brădeanu, critic de film şi lector asociat la Universitatea Westminster, Londra, masterclass-ul din 29 octombrie s-a axat pe trasarea limitelor între genurile hibride de documentar, rezultate din fuziunea acestuia cu Internetul şi new media: web-documentarul interactiv sau documentarul „live“. Metabolizarea noile tehnologii media conduce la trangresarea limitelor documentarului care – aşa cum o demonstrează şi marele cîştigător al Astra Film Festival 2011, *Z32,* în regia israelianului Avi Mograbi – poate fi văzut ca un receptacul mult mai larg decît *„24 fois la vérité par second“.*

***Larisa Oancea** este doctorandă în Istoria şi Teoria Artei la Universitatea Naţională de Arte Bucureşti.*

CE NE MAI TRECE, CÎND E ROŞU, PRIN ÎNDOIELI DE SALARII ŞI TERMOCUVERTĂ ÎN MIEZ DE IARNĂ

■ Din ce ne mai trece prin minte şi cord: urare stradală, amicală, la un cafe nonstop – „Să ai o zi cît mai interactivă!“. (**R. C.**)

■ Între Piaţa Victoriei şi Gara de Nord, am numărat cel puţin patru semafoare la care becul de pe verde s-a ars şi nimeni nu l-a mai schimbat de vreo jumătate de an. În consecinţă, cînd e roşu, stai, cînd nu e nici roşu, nici verde, mergi. În afara unei conspiraţii a Societăţii Secrete a Daltoniştilor, eu altă explicaţie n-am. (**L. V.**)

■ Colaborarea dintre Lou Reed şi Metallica a rupt forumurile muzicale în două. Varietatea opiniilor, elogiile, ironiile şi pasiunea pusă în comentarii sînt un spectacol în sine, de la entuziasm („E nebunie, e magie!“ şi „Miros viitorul aici“), prin îndoieli („Sincer nu ştiu dacă ăsta e un album genial sau un căcat“), pînă la dezgust („Asta e o chestie bolnavă!“ şi „Sfîrşitul lumii profeţit de mayaşi va pune capăt acestei blasfemii muzicale“). Însă schimbul meu de replici favorit este acesta: „Noul Megadeth va şterge pe jos cu albumul ăsta“, „Dar ce, Megadeth o să înregistreze cu Bob Dylan?“. (**M. C.**)

■ „Nu cred că avem nevoie de tăieri de salarii în 2012“ – a spus dl Mihai Tănăsescu, reprezentantul României la FMI. Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu nici în 2011 şi nici în 2010 n-am avut neapărată nevoie de tăierea salariului, şi totuşi mi s-a-ntîmplat. (**M. V.**)

■ Iată ce spune un anunţ de la categoria *prestări-servicii:* „Particular, remodelare corporală electrostimulare şi termocuvertă la domiciliul clientei, preţ avantajos“. Uneori am impresia că nu mai înţeleg nimic. (**A. M.**)

■ Anna Lesko are un nou *single* şi un nou *show*. Şi iată ce aflăm dintr-un mail de promovare: „Noul show al Annei Lesko este mobilat la propriu cu elemente etnice şi transmite atît de mult *sex appeal* şi senzualitate încît ar face să

Cu ochii-n 3,14

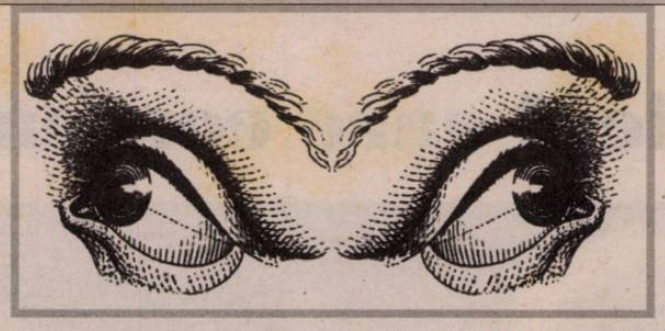

înmugurească pomii chiar şi în miez de iarnă“. O veste bună, că tot se anunţă o iarnă grea... (**P. M.**)

DOUĂ VEŞTI BUNE, CA ŞI MAMA, ALEARGĂ NUDE ÎN VACANŢĂ TOT TIMPUL. PE BUNE!

■ Citez de pe realitatea.net: „Cercetători ONU au realizat un calendar al dispariţiei omenirii, potrivit căruia România se numără printre primele 10 ţări care vor dispărea, dacă nu va creşte rata natalităţii. Potrivit clasamentului, primele 10 ţări care vor dispărea sînt Macao, Hong Kong, Bosnia, Rusia, Malta, Slovacia, Singapore, România, Ungaria şi Macedonia“. Sper că aţi observat cele două veşti bune: a) vom trăi mai mult decît ruşii; b) imediat după noi se curăţă ungurii. Ura! (**C. G.**)

■ Mişcări de trupe la postul de ştiri Realitatea TV. Cel mai tare m-a amuzat faptul că, în ziua în care s-a rupt pisica, cei care se uitau la „realitatea lui Ghiţă“ au fost comutaţi brusc pe „realitatea lui Elan“. Vă spun sincer, dacă nu ar fi vuit presa după, eu nu mi-aş fi dat seama de diferenţe. Realitatea n-ar trebui să fie, ca şi mama, numai una? (**A. M. S.**)

■ Din ştirile care aleargă nude pe burtierele fără semn de întrebare sau de exclamaţie: „Raport ONU. România va fi printre primele ţări care vor dispărea“. Cînd? Cum? De ce? Concizia ucide precizia. (**R. C.**)

■ Pe lîngă „Intrarea Caşului“ din Bucureşti am dibuit un panou publicitar cu îndemnul: „Lasă-ţi cashul în vacanţă“. Să fie vorba de o nouă transcriere fonetică, trimiţînd la caşul menţionat la intrare? (**S. G.**)

■ În urma unui sondaj despre vicii şi obiceiuri proaste, a reieşit că Malaezia este singura ţară din lume unde majoritatea populaţiei admite că cel mai mare viciu naţional este acela de a se plînge tot timpul. Se pare că nici rezultatul sondajului nu le-a căzut prea bine malaezienilor. (**M. C.**)

■ Două fetiţe se ceartă pe trotuar. „Dacă nu-mi dai tema la franceză, o să-ţi fur iubitu'! Pe bune!“. Cealaltă se apără: „N-am iubit. Plus că oricum, şi dacă aş avea, pe bune că n-ai putea să mi-l furi“. Pe bune: nu mai bine îi dă tema la franceză în schimbul unui iubit? (**M. M.**)

LUMEA CAUTĂ IUBIRE *BORDERLINE* ÎN TIMP CE GARA DE NORD S-AR PUTEA SĂ DEVINĂ HORROR

■ În orice moment al zilei şi al nopţii mai mult de jumătate de miliard de oameni din toată lumea caută iubire pe cele peste 1500 de site-uri de socializare online. Oare cum se cunoşteau şi cum se îndrăgosteau oamenii înainte de Internet? (**M. C.**)

■ În Piaţa Victoriei din Bucureşti, poţi să te tunzi la un *Monsieur le coiffeur* pe care-l cheamă Tourette sau poţi să te bucuri de oferta *„Borderline“* a unei *bakery* fandosite. Încep să mă îngrijorez pentru sănătatea mintală a Pieţei Victoriei. (**L. V.**)

■ De curînd, la un restaurant libanez din Hanul lui Manuc, cîteva prietene de-ale mele umblate prin lume şi cu copii mici se plîngeau cum că în România nu prea sînt localuri în care ai unde şi cu cine să-ţi laşi plozii în timp ce tu mănînci liniştit. Tocmai atunci l-am zărit pe bucătarul restaurantului, un simpatic tînăr bărbos, cum alerga după copiii doamnelor prin spaţiul disponibil dintre mese. Ajutat de chelneriţe (cînd aveau timp liber...) acesta a stăpînit situaţia un timp îndelungat. Oameni şi intenţii sînt, slavă Domnului. Sistemul lipseşte... (**I. P.**)

■ Poate să mă lămurească cineva de ce în toată lumea asta există dreptul de a cumpăra un bilet de autobuz sau troleibuz cu o singură călătorie, numai la Bucureşti, nu? Cum să-i explici unui turist că trebuie să cumpere o cartelă, care costă cît trei călătorii, asta în cazul în care el are de făcut un singur drum, de exemplu de la Romană pînă în Gara de Nord? A, şi anomaliile nu se opresc aici. Ştiu mai mulţi oameni care au fost amendaţi pentru că s-au urcat în autobuz, au apropiat cartela de dispozitiv şi au descoperit că nu mai aveau credit. Cum să te mai dai jos, cînd uşile se închiseseră de mult? (**A. M. S.**)

■ Londonezii au fost deja avertizaţi că, vara viitoare, în timpul Jocurilor Olimpice, vor avea mari probleme cu transportul public, că nu vor găsi prea uşor produse proaspete (mai ales peşte), că nu e bine să-şi fixeze nunţile, botezurile şi înmormîntările tocmai atunci. Cu nunţile e simplu (deşi, dacă o fată vrea să se mărite fix pe 8 iulie, cine o poate opri?), cu botezurile e aproape rezolvat (cine se botează vara la Londra?), doar cu înmormîntările s-ar putea să devină *horror!* (**S. S.**)

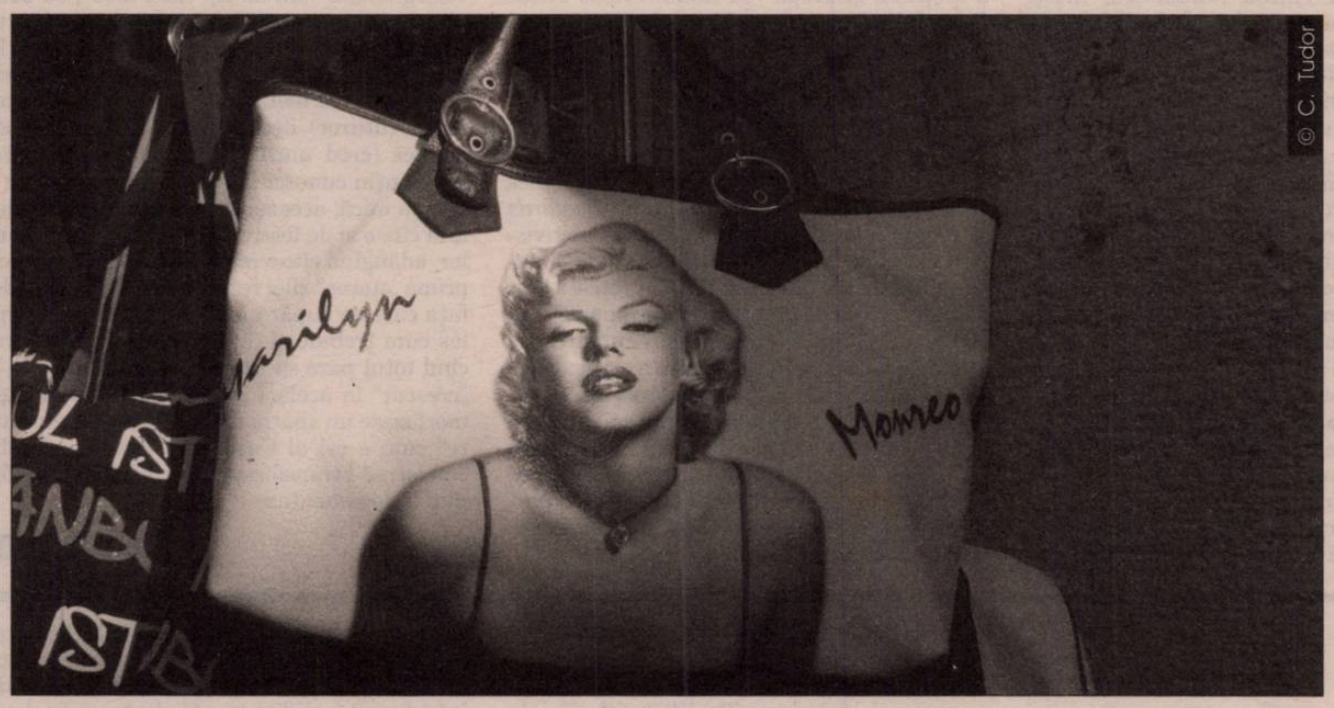

© C. Tudor

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **404** ■ 10-16 noiembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story 10

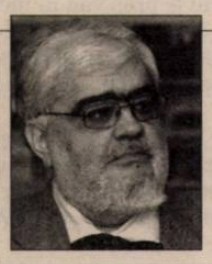

ANDREI PLEŞU

„O sminteală“

pagina 3

INTERVIU CU ROGER GRIFFIN DESPRE

„Modernism şi terorism“

pagina 20

STELA GIURGEANU

„Poveşti şi oameni din Istanbul“

pagina 23

Lucruri vechi cu rosturi noi

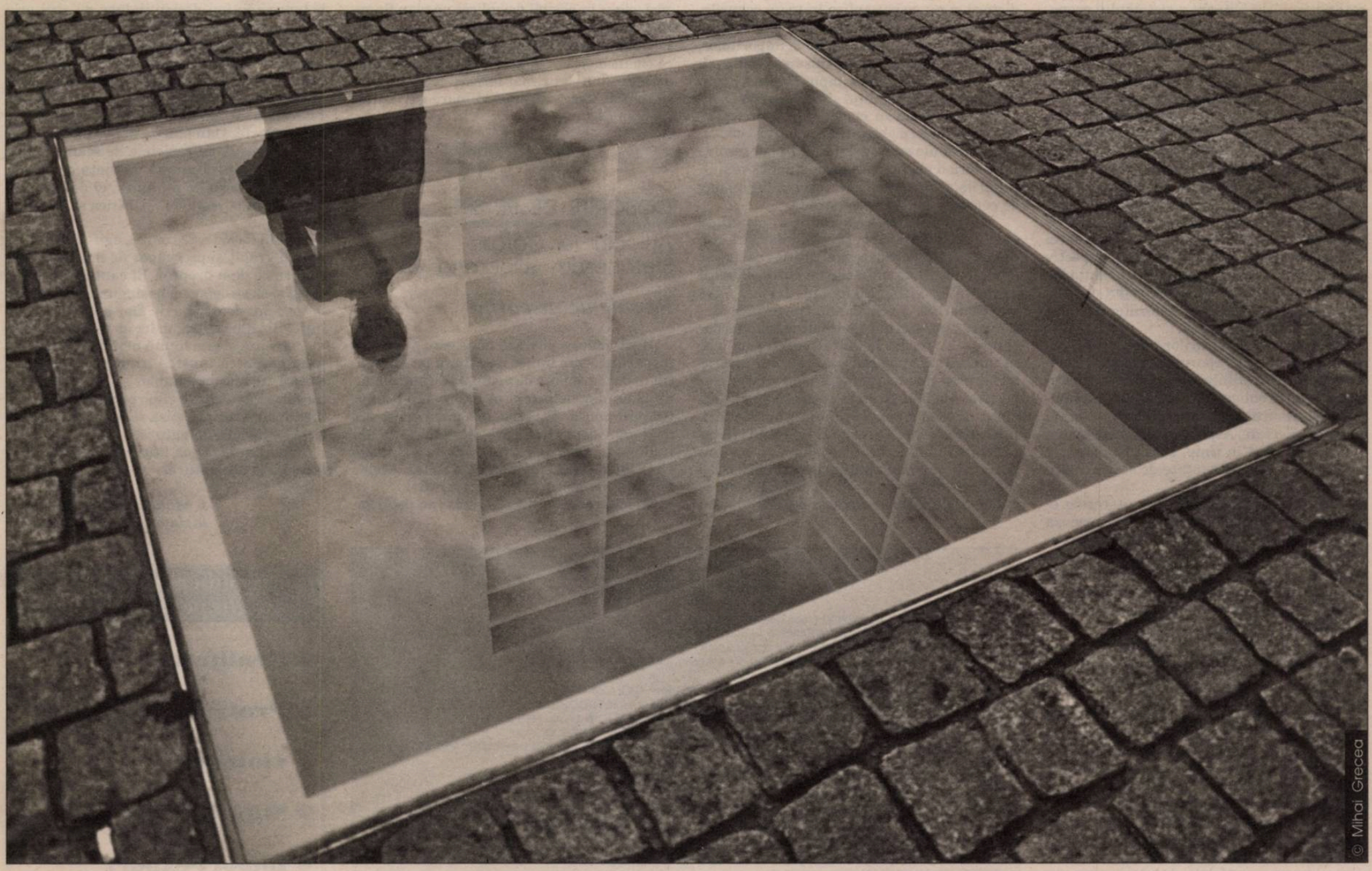

© Mihai Grecea

„Trecutul este cel mai bun profet al viitorului.“

BYRON

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

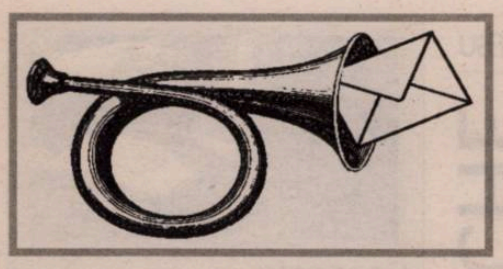

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..." *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")*

NR. 403

„Pot statele să falimenteze?"

Deficitul bugetar. Cronicizare sau conjuncturi nefavorabile

Deficitul bugetar, mult timp considerat inadmisibil, încalcă una din legile fundamentale ale economiei. Nimeni nu poate avea cheltuieli mai mari decît veniturile. Dar începînd cu secolul al XX-lea şi ca urmare a evoluţiei (uneori incontrolabile) a tuturor factorilor ce formează structura economico-politică a statului modern, această ecuaţie falimentară a fost premeditat suportată, urmările acestei anomalii resimţindu-se la toate nivelurile, iar cei responsabili de existenţa materială a statelor nu au reuşit să se pună de acord asupra unor terapii capabile să reducă impactul negativ al acestui fenomen, rod în primul rînd al cronicizării deficitelor bugetare. Astăzi, mai multe ţări încearcă legiferarea deficitelor zero, dar este improbabilă îndeplinirea acestui obiectiv.

Deficitele bugetare au devenit un rău necesar, avînd o dublă tendinţă. Astfel, această patologie economică se va croniciza, atrăgînd implicit o amplificare a datoriilor publice, uneori pînă la nivelul incapacităţilor de plată, iar creditorii statelor falimentare vor avea tendinţa de a se substitui autonomiei guvernelor în cauză. În fond, care sînt cauzele pentru care avem toate motivele de a fi îngrijoraţi de evoluţia viitoare a sistemului economic în vigoare astăzi în majoritatea statelor ce alcătuiesc nivelul dur al economiilor dezvoltate.

■ Există, din păcate, efectele unor crize locale sau generalizate impuse de subversivitatea unor cercuri sau organizaţii teroriste, capabile să domine anumite zone ale planetei. Contracararea unor astfel de ameninţări impune intervenţii militare, înarmări suplimentare şi, evident, extinderi ale bugetelor destinate apărării. În aceste ipostaze, obligaţiile statale cresc anarhic, exemplul perfect al unui astfel de fenomen fiind statul cel mai puternic din emisfera nordică, respectiv SUA, care a suportat rigorile şi ameninţările unei incapacităţi de plată, depăşită doar cu ajutorul unor majorări enorme ale plafoanelor de împrumuturi.

■ Sistemul asigurărilor sociale este depăşit pretutindeni. Sporul longevităţii umane şi cuceririle ştiinţei sînt cauza nesincronizării dintre obligaţiile administraţiilor publice şi numărul contribuabililor şi volumul sumelor colectate. Aspectele acestui fenomen se vor amplifica în timp, astfel că bugetele asigurărilor vor fi finanţate de stat în mare măsură.

■ Conflictele ideologice şi interesele egoiste ale formaţiilor politice declanşează frecvent (mai ales în perioade electorale) o isterie demagogică ce se manifestă prin măsuri şi promisiuni fără acoperire financiară. În România, fenomenul este frecvent întîlnit, legiferări şi iniţiative fiind făcute în perioade de criză generalizată, evident imposibil de realizat. În multe ţări, fenomenul a fost vizibil existînd concluzia că unele personaje politice pot fi acuzate de iresponsabilitate sau chiar imbecilitate economică.

■ Teoreticienii jongleriilor bugetare consideră că datoriile publice ar putea fi reduse prin adoptarea unor programe ce oscilează între metodologia Keynes, respectiv la o tutelă etatistă mult mai dură sau un program axat pe măsuri exprimînd o austeritate economică, cu certe urmări pe plan social. Este indiscutabil că un spor de producţie exportabilă ar atrage avantaje financiare multilaterale, dar o astfel de abordare este aplicabilă în condiţiile unor normalizări generalizate care nu se întrevăd astăzi. Prosperitatea obţinută într-o perioadă anterioară nu a putut fi susţinută pe parcurs deoarece

album dilematic Dan Coca

diverse crize financiare, energetice sau chiar politice au diminuat randamentul unei economii globalizate, la acest regres contribuind şi speculaţiile bancare sau creditarea iraţională a unor investiţii sectoriale. Cele două metode adoptate pentru soluţionarea deficitelor bugetare au uneori efecte contradictorii şi nu se pot aplica în toate cazurile.

■ România constituie o exemplificare a incapacităţii colectării taxelor şi impozitelor, evaziunea fiscală devenind un sport naţional. Patologia colectivistă a impus o optică negativă, bazată pe dispreţul şi nerespectarea instituţiilor. Avem în continuare o profundă antipatie pentru obligaţiile de natură civică. Statul trebuie să fie asistenţial şi să rezolve totul fără o participare individuală. Nemulţumirile şi frustrările se rezolvă huliganic, de cele mai multe ori în stradă.

■ Ţara noastră, ca şi multe altele aflate în situaţii dificile, a supravieţuit datorită creditelor. Actuala îndatorire a ţării noastre se apropie de 70 de miliarde de euro, obligaţii asumate în ultimii 20 de ani. Trebuie însă menţionat că, în România, guvernele anterioare – constatînd enormele dificultăţi bugetare – au recurs la vînzarea activelor statului, uneori în condiţii absurde, dar favorabile pentru clientela *politică* a guvernelor respective. Am beneficiat şi de aportul extraordinar al celor plecaţi la muncă în alte ţări. Între 2004 şi 2009, aceştia au transmis în ţară 29 de miliarde de euro, sumă care a impulsionat economia naţională prin investiţii şi depozite bancare. Cînd nu am mai avut ce vinde, am apelat la creditarea FMI, dar cu respectarea unor condiţii legate de asanarea unor relaţii publice şi, în special, economice.

Criza economiei mondiale este în plină desfăşurare. Este obligatorie o prudenţă maximă care să ne ajute depăşirea acestui mizerabil moment. Anul 2012 îi va tenta pe mulţi aventurieri politici să promită realizări, sigur imposibil de aplicat pe plan financiar. Avem numeroase motive să privim viitorul cu multă atenţie şi este aproape sigur că cei inconştienţi sau străini de problemele actuale sînt sigur mai fericiţi decît cei care se tem de spectrul unor viitoare calamităţi economice.

Dan Emanoil DOBREANU

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Cătălin Ştefănescu, „Doamna Gina"

Pe cale de dispariţie

Într-adevăr, doamna Gina este pe cale de dispariţie. Cum lumea de azi are tot mai puţin în comun cu cea de acum 20 de ani, doamna Gina devine o relicvă pitorească a unor timpuri apuse. Avem acum o nouă generaţie de domnişoare Gina care se situează la ani lumină, în timp şi spaţiu, faţă de doamnele Gina din trecutul nu prea îndepărtat. Acelea le pot fi mame sau mătuşi, eventual.

Domnişoarele Gina de astăzi nu pot fi găsite lucrînd cuminţi în spatele unui birou sau facîndu-se utile în mod anonim în slujbe de relaţii cu publicul. Nici vorbă de aşa ceva, ţi-ar rîde ele în nas! Deşi publicul este viaţa lor şi pentru public trăiesc, se îmbracă, se dezbracă, se mărită, divorţează sau se iubesc şi se urăsc cu unii şi cu altele. Ele populează revistele de scandal şi talk-show-urile de la TV unde dau interviuri despre... mai nimic, adică despre viaţa lor agitată şi despre vicisitudinile fatalităţii de a fi faimos.

Parcă le văd pe aceste domnişoare peste vreo 10, 20 de ani, poate doar cinci, pentru că faima de a fi tînăr şi frumos (şi atît) nu ţine prea mult. De fapt, nu le prea văd în nici un viitor. Văd doar un şir interminabil de domnişoare Gina, roind efemerid, trăindu-şi pătimaş faima de-o zi, mereu şi mereu, unele după altele.

Cum să nu-ţi fie dor de doamna Gina şi să nu ai nostalgii ca la mirosul toamnei sau al sarmalelor la Crăciun!? Gina e un personaj benign al unei lumi apuse, *gone with the wind*.

P.S. Mulţumesc, domnule Ştefănescu! A fost o plăcere să vă citesc.

adăugat de Marinela Matei la data de 1 noiembrie 2011

Articolul lui Andrei Pleşu, „Note, stări, zile"

De preferat ar fi

De preferat ar fi ca lucrurile cărora ne dedicăm viaţa să ne fie de un real folos. Tot ceea ce facem să merite timpul, efortul şi sentimentele investite. Privind societatea de azi, putem cu uşurinţă să afirmăm că non-valorile au luat locul valorilor. Oamenii sînt confuzi, iau decizii pe baza unor principii bolnave sau iau decizii induse de alţii prin manipulare şi propagandă. Unii îşi aleg modele din mass-media, unde „photoshopingăreala", inovaţiile în distracţii şi banii fac legea, alţii şi-au găsit idoli nişte nebuni care fac orice să se dea în spectacol, alţii confundă realitatea cu filmele de la Holywood şi aşa mai departe. Oamenii de azi se anesteziază cu televizorul, cu revistele de scandal şi cu cele porno, se preocupă de viaţa celorlalţi, dar nu în ideea de a-i ajuta, ci de a-i bîrfi, de a scorni poveşti, de a-i critica şi de a-i judeca.

Omul de azi este confuz, agitat, tulburat, mereu grăbit şi preocupat de mii de chestii zadarnice de-a dreptul. El caută să-şi aline dorul şi să stingă văpaia singurătăţii apelînd la tot felul de distracţii. Dar asta nu e o soluţie. Ba, din contră, în loc să rezolve problema, creează şi mai multă nelinişte. Omul, ca să-şi găsească liniştea, trebuie să se regăsească în lucruri simple, să lase deoparte măcar pentru cîteva clipe pe zi grijile şi goana după materiale, şi să se roage, să admire şi să se bucure de natură.

Omul nu doar că locuieşte în natură, el face parte din natură.

adăugat de Lorena Pastor la data de 2 noiembrie 2011

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 16.400 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Realitatea**
- **Proteste, indignări, violenţe**
- **Statutul copilului**
- **Import-export de cultură**

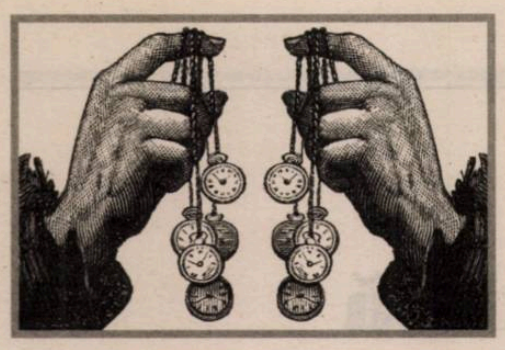

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

O sminteală

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

L-am întîlnit, cîndva, pe dl Mihai Gâdea, pe vremea cînd începuse o emisiune de interviuri la Realitatea TV. Mă invitase foarte politicos la un dialog și lucrurile s-au desfășurat civilizat. La plecare, dl Gâdea a avut chiar gentilețea să mă ducă acasă cu mașina proprie, așa încît, pe drum, am putut schimba, în continuare, cîteva gînduri. Interlocutorul meu mă întreba, între altele, dacă ar merita să încerce o carieră diplomatică și, în cazul unui răspuns afirmativ, care ar fi primii pași de făcut. Omul mi se părea cuviincios, aproape timid, în mod legitim preocupat de modelarea adecvată a destinului propriu. Nu ne-am mai văzut deatunci, față către față. Dar am fost, inevitabil, martorul unei cariere tot mai ofensive în studiourile *Antenelor*. Devenit moderator și, din cîte aud, director, dl Gâdea a pierdut legătura cu sine însuși. În limbaj teologic (dl Gâdea este, ca formație, teolog adventist) se poate spune că s-a smintit. Adică a fost amețit sufletește de aburii șefiei, de cîștigul convenabil, de prestigiul vedetei de televiziune și de o conștiință de sine abuzivă, care, tot în limbaj teologic, se numește „slavă deșartă“. Nu e vorba de înregimentarea politică a Domniei Sale. Asta e o chestiune strict personală, pentru care nimeni nu poate fi tras la răspundere (cum o face dînsul cu cei de altă „obediență“). E vorba de bună-creștere, bună-cuviință, profesionalism și un pic de cultură. Fără astfel de înzestrări, calitățile native ale oricărui personaj public se îneacă în impostură.

Dl Mihai Gâdea e, într-o privință, victima cîtorva „însoțiri“ nefericite. Nu poți, de pildă, să stai ani de-a rîndul alături de zglobiul Valentin Stan și să ieși în cîștig. Nu poți nici să scapi de idolatrie, dacă te lipești cu atîta fervoare de patronul tău, încît să-i dedici filmulețe omagiale de tip proletcultist (în vreme ce dai de pămînt cu „pupincuriștii“ adversarului). În fine, nu-ți poți ține cumpătul cînd ești încurajat de superiori, colegi, suporteri și *rating*-uri îndoielnice să te crezi „vocea poporului“, satrap hipercompetent, șef de stat major. L-am văzut pe dl Gâdea în ipostaze amuțitoare: strigînd nărăvaș la partenerii săi de dialog, calificîndu-i de „mahalagioaice“, întrebîndu-i dacă nu sînt beți ș.a.m.d. (Trebuie să-ți „crucifici“ invitații spunea, într-un interviu, teologul nostru...) Asemenea ieșiri nu sînt scutite de un anumit nimb comic: dl Gâdea e, structural, mai curînd lipsit de temperament. Or, cînd o fire flască se înfurie, efectul e ridicol: îi scapă vocea, gesticulează spasmodic, vorbește stîlcit. Nu stă bine unei naturi de rățușcă să-și ia aere de cocoș. La bază, dl Gâdea e mai curînd inexpresiv: „frumușel“ într-un mod abstract, dotat cu un surîs făinos, el are, adesea, portretul standardizat al unei măști japoneze. Cu aceste date, orice manevră directorial-războinică are ceva factice și oarecum neliniștitor.

Dlui Gâdea i-aș da, amicalmente, un sfat.

Sminteala nu e sminteală dacă în joc nu intră și o iresponsabilă derivă a competenței. Am văzut de curînd, pe YouTube (îmi scăpase la data difuzării), un interviu pe care dl Gâdea îl lua, pe un ton festiv, lui Pascal Bruckner. E un caz de manual. Întrevievatorul n-avea, de fapt, nimic de întrebat, stătea prost și cu engleza, și cu româna („Am vrut să văd ce spun criticii în ceea ce vă privesc“ – *sic!),* credea că anticipează lansarea cărții *Luni de fiere,* cînd, de fapt, era vorba de *Paradoxul iubirii,* își examina patriotic musafirul („Ce știți esențial despre România?“, „L-ați citit pe Eminescu?“), se bălăcea șmecher în obositele lui obsesii („Ați auzit de un mare scriitor Băsescu?“), creînd pe bandă rulantă situații de un penibil stingheritor. „Nu l-am citit pe Eminescu“ – a răspuns, jenat, Bruckner. „Dar am citit Liiceanu. *Despre limită.* Un filozof interesant.“ Chestia asta nu era în „desfășurătorul“ cărturarului Gâdea. Despre Liiceanu, el nu știa decît că e „intelectualul lui Băsescu“. Cireașa de pe tort a venit însă la sfîrșitul interviului. Dl Gâdea a simțit nevoia unei imersiuni în metafizică: „Care e cel mai important lucru al vieții *(sic!)?“* a întrebat Domnia Sa, încercănat de gînduri. Bietul Bruckner a îngînat cele cîteva poncife cu care te salvezi, în asemenea situații, fără să-ți jignești convorbitorul (dragostea, fericirea, frumusețea etc.). Ei bine, dl Gâdea n-a fost de acord! Noi, a observat dînsul, am învățat, în România, că „dragostea fără materie“ nu are sens. Nu poți iubi fără nițel cheag, fără ceva bani la bancă, fără de-ale gurii. Răspuns de teolog răspopit. Dar moderatorul nostru n-a insistat. N-avea cu cine. A încheiat scurt, întrebîndu-l pe Pascal Bruckner la ce oră își lansează cartea și la ce librărie. Pascal Bruckner, prins cu mîța-n sac, n-a știut să răspundă...

Ce să mai spun? Pentru mult mai puțin, Mircea Geoană a căpătat, din partea lui Ion Iliescu, un calificativ de care nu mai poate să scape... Dlui Gâdea i-aș da, amicalmente, un sfat: să-și amintească de el însuși, în versiunea de la începutul anilor 2000, cînd nu era așa fălos, dar era mai curat. Și, între două ședințe „de front“, să cadă, fie și pentru cîteva clipe, pe gînduri. (Mă refer la acea utilă fermentație lăuntrică, fără de care omul devine inconsistent ca un afiș...)

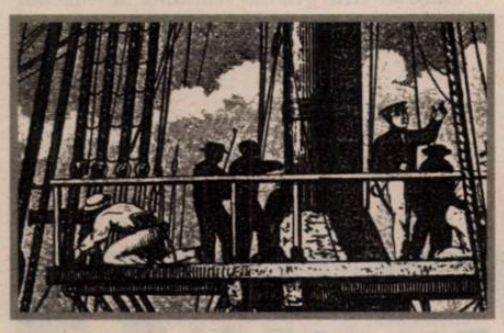

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Referendumul loveşte din nou!

Turtit între atîtea subiecte de mare actualitate (sau, mă rog, ceea ce cred televiziunile noastre că ar fi „actualitatea“) și cu fața luată de „amenințarea“ referendumului din Grecia, bietul nostru plebiscit din județul Constanța, desfășurat duminica trecută, a rămas mai degrabă necomentat. Deși cred că merită puțintică atenție, împreună cu „ideea de referendum“ în sine.

Site-ul cursdeguvernare.ro găsește un titlu foarte inspirat pentru toată povestea – *Constanța deschide festivalul referendumurilor „antiregionalizare“* – și arată că e doar primul dintr-o serie: în coada de așteptare se află județele Bacău, Călărași, Giurgiu, Vrancea, Ialomița, Brăila, Timiș, Hunedoara. Probabil și altele. Iar scenariul e următorul: în replică la intenția puterii de a face o nouă împărțire administrativă a țării, consilierii județeni ai USL au decis (în județele unde au majoritatea) chemarea poporului să se pronunțe asupra cestiunii. Prefecții au acționat în contencios administrativ hotărîrile Consiliului Județean, dar fără succes. În Constanța, referendumul a fost deja organizat, dar nevalidat, din cauza slabei participări la vot. Exercițiul a costat – cică – 100.000 de euro, dar nu face două parale. Nu numai pentru că – după cum arată unii comentatori – ar fi ilegal (căci, conform Constituției, stabilirea unităților administrative se face prin lege organică decisă de Parlament – așa încît ar fi nevoie eventual de un referendum național pe această temă), ci și pentru că a fost o încercare de manipulare cam tîmpită. Tot pe cursedeguvernare.ro am găsit și afișul prin care cetățenii erau chemați la referendum, în care se pot citi următoarele gogomănii: „Cetățeni! Pe 6 noiembrie 2011 se hotărăște soarta județului Constanța! Neparticiparea la vot înseamnă desființarea județului Constanța! Veniți la vot!“. Deocamdată – constat – județul Constanța e la locul lui, cu baroni locali cu tot, iar cetățenii nu s-au speriat de cele patru semne de exclamație de pe afiș! Presupun că și în celelalte județe se va întîmpla cam la fel, iar costurile vor fi asemănătoare. Așa că se va duce pe apa sîmbetei vreun milion de euro doar ca să ne jucăm de-a consultarea poporului. Dar nu banii sînt adevărata problemă – căci democrația costă și, de multe ori, prețul merită plătit. În acest caz însă, sub o simplă fățuială democratică, se ascund de fapt tendințe antidemocratice și populiste. „Ne facem“ că întrebăm poporul și, în același timp, încercăm să-l ducem de nas cu anunțuri catastrofice („soarta județului...“ etc.) și cu întrebări formulate „cu skepsis“ („Sînteți de acord cu desființarea unității administrativ-teritoriale, județul Constanța?“), precum făcea dl Mariu Chicoș Rostogan cu unii elevi („Nu-i așa că pămîntul e rotund?...“). Referendumul a devenit la noi, de cîtăva vreme, un fel de amenințare. Președintele Traian Băsescu a dat tonul în această privință, convocînd poporul să se pronunțe dacă vrea un Parlament cu mai puțini membri. Ce a ieșit din asta? Nimic. Apoi, dl președinte a anunțat și alte posibile referendumuri, dar nu le-a pus în practică. Ideea de referendum, în loc de exercițiu democratic, a ajuns un fel de bau-bau în lupta politică, un fel de a le spune adversarilor că, dacă nu se potolesc, le ridici poporu' în cap.

Asociația preferată a dlui Radu Cosașu – aceea de Organizare a Coincidențelor – a făcut în așa fel ca în același timp Europa să fie speriată tot de un referendum: acela anunțat de premierul grec. Nu știu de ce, dar cînd i-am auzit anunțul, dl Papandreu mi-a fost, pentru o clipă, simpatic. Numai Dumnezeu știe ce a avut în cap cînd a pus toată Europa pe jar cerînd ca poporul să se pronunțe: a vrut să mai obțină ceva de la UE? Sau de la opozanții interni? Sau pur și simplu așa i-a venit, crezînd sincer că poporul trebuie consultat? Tot Dumnezeu – de data asta împreună cu cîțiva lideri europeni – știe și ce a obținut dl Papandreu folosind această amenințare cu referendumul. Dar – cum zic – pentru o clipă, mi-a fost simpatic *tocmai* pentru că îi pune pe jar pe toți liderii europeni care întîrzie de atîta timp o decizie și care nu știu pe unde să scoată cămașa crizei economice, creînd de fapt o criză politică. Și nu îi pune pe jar oricum, ci invocînd un procedeu democratic de bază: consultarea poporului. Păi, nu e democrație?

Evident, toată această joacă nu duce la nimic. Marek Magierowski, redactor-șef adjunct la *Rzeczpospolita,* crede că UE „a căutat-o cu lumînarea“: „Vă puteți imagina un șomer de 25 de ani votînd în favoarea reformelor radicale pentru că «viitorul Europei» o cere? Sau un funcționar public care este de acord cu tăierea salariului cu o cincime pentru că este «ceea ce așteaptă cei de la Berlin»? Ar fi fost același lucru dacă un referendum în privința euro ar fi fost ținut în Germania – ceva ce deja cer mai mulți politicieni. *Bild* le va spune cu siguranță cititorilor săi dacă să voteze pentru a fi continuate subvențiile pentru «hoții cei leneși de la Atena» sau dacă să-i dea afară pe greci din zona euro“. Marek Magierowski crede că „vinovați sînt acei lideri ai UE care i-au ademenit pe cetățenii europeni cu viziunea unei Europe tot mai democratice, una în care cetățenii vor avea din ce în ce mai mult un cuvînt de spus“. Cred că vor avea un cuvînt tot mai greu de spus, dar depinde ce și cum vor fi întrebați. Iar tendința multor politicieni din multe țări este de a da o utilizare populistă referendumului. Sau de a face în așa fel încît să „scoată“ din el ce rezultat vor. Să ne amintim că pînă și „Constituția Europeană“ a fost trîntită tot prin referendum, și nu de țările mici, neimportante și „eurosceptice“... Așa încît consilierii noștri județeni care cheamă poporul la vot pentru a „lupta“ împotriva unei împărțiri administrative (se presupune) mai eficiente sînt în bună companie... Doar că zvîcul lor referendar nu depășește categoria „daraveri de clopotniță“...

ținerea de minte

„Vorbirea cavalerului era o continuă și spirituală aluzie la capodoperele marilor scriitori și ale marilor poeți ai literaturilor franceză și latină. Doamna d'Aumale, care știa puțin, cerea explicația aluziilor făcute și nimic nu o putea distra mai mult. Memoria cu adevărat uluitoare a cavalerului îl servea bine; recita, fără șovăire, versuri din Racine ori fraze din Bissuet, pe care ținea să le reamintească și preciza cu limpezime și eleganță soiul de legătură dintre aluzia pe care voise s-o facă și subiectul conversației. Toate acestea dobîndeau, în ochii doamnei d'Aumale, farmecul noutății.

Într-o zi, cavalerul spuse:

– Un singur articol din *La Pandore* ajunge pentru a strica toată plăcerea pe care o poate oferi puterea.

Remarca aceasta fu socotită neînchipuit de adîncă.“

Stendhal, *Armance (Sau cîteva scene dintr-un salon parizian în 1827),*
Editura Eminescu, 1973

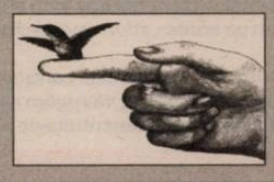

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Kosovarii nu există

Dacă provincia se numeşte Kosovo înseamnă că toţi locuitorii ei, indiferent de etnie, ar trebui să se numească „kosovari". În opinia mea, cuvîntul este o pură invenţie de uz mediatic. „Kosovarii" – de care am auzit la CNN acum cîţiva ani – nu există. Există albanezi (majoritari) şi sîrbi (minoritari) în Kosovo. Atît. În plus, mai sînt cîteva minorităţi şi mai „minoritare" (ţiganii, de exemplu). De aceea, voi cere îngăduinţa de a fi incorect politic şi de a-i numi în continuare pe „kosovari" drept albanezi şi pe sîrbi drept sîrbi.

Fără să citesc paginile de propagandă naţionalistă scrise la Belgrad sau Priştina, am făcut această constatare în urma a două întîlniri care aveau să mă convingă că societatea „kosovară" este liberă, există şi merită recunoscută. Simetric, cele două şedinţe au avut drept protagonişti – organizaţii non-guvernamentale albaneze („kosovare") şi sîrbeşti („minoritare"). Nici una dintre ele nu îşi propune să găsească o soluţie problemei cîinilor vagabonzi, poluării în zona Priştinei sau persoanelor cu handicap. Foarte rar se întîmplă ca sîrbii şi albanezii să lucreze împreună. De fapt, societatea civilă din Kosovo este... două. Una majoritară, alta minoritară. Nu au scopuri comune. De parcă acolo nu ar exista cîini vagabonzi, poluare sau persoane cu handicap de oricare etnie. ONG-urile albaneze pe care le-am întîlnit fac un soi de consultanţă pentru guvern şi numesc asta „consolidarea democraţiei". Sîrbii îşi apără drepturile şi puţinele privilegii pozitiv-discriminatorii şi se declară victime ale discriminării albaneze. Şi unii, şi alţii beneficiază de sponsorizări occidentale copioase (încă), pe modelul cunoscut nouă, al „consolidării societăţii democratice".

Am mai cunoscut trăitori de varii generaţii din spaţiul fostei Iugoslavii. Pe toţi îi leagă o difuză nostalgie după vremurile lui Tito, muzica, bancurile şi gastronomia comune, toate asezonate cu poveşti (cîteodată doar triste, cîteodată oribile) despre măcelurile din anii '90. Toţi vorbesc o aceeaşi limbă pe care acum o socotesc... mai multe, numite *„south slavonic languages"* („limbi slavone din sud"). Croaţii vorbesc croata, sîrbii – sîrba, bosniacii – bosniaca. Cred că şi muntenegrenii au trecut la crearea unei limbi proprii, viril numite muntenegreană. La o bere sau o rakie, comunică al naibii de bine vorbind limbi atît de „diferite". Pînă şi vecinii noştri bulgari se înţeleg fără translatori cînd conversează cu vreun coleg din Skopje. Ca român rătăcit într-un asemenea grup, nu poţi decît să te distrezi încercînd să identifici cît mai multe cuvinte şi expresii provenind din comuna moştenire culturală otomană. În rest, eşti stingher printre atîţia duşmani de moarte care se distrează de minune împreună. Ei fac planuri de reunire a federaţiilor de baschet sau a operatorilor de telefonie mobilă (nu m-ar mira să se întîmple în curînd). Singura excepţie de la regula „armoniei optzeciste tulburate de măcelurile nouăzeciste" o reprezintă albanezii din Kosovo. Între ei şi restul locuitorilor din fosta Iugoslavie, bariera lingvistică şi culturală este evidentă. Pentru ei, Kusturica este un naţionalist împuţit, iar Bregovici nu reprezintă vreun reper cultural. Ei sînt doar vocea asupritorului.

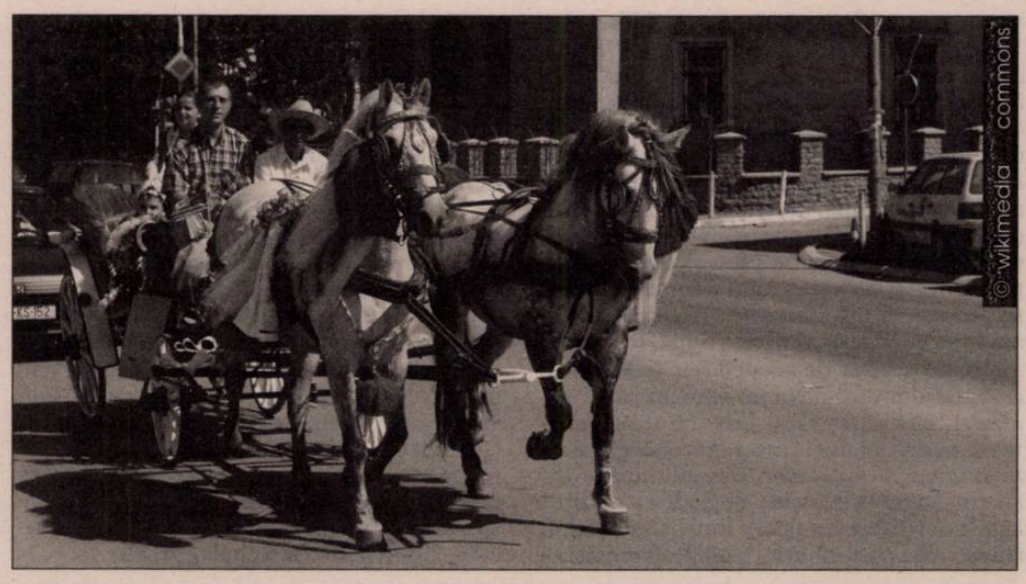

Duşmanul lor, al albanezilor din Kosovo, nu este sîrbul Miloşevici, este sîrbul şi atît. A recunoscut-o, într-un moment de iritare provocată (recunosc, eu am cam fost de vină), chiar tînărul ministru adjunct de externe al tinerei republici. I-am spus că România a făcut tot ce a putut pentru eliminarea politică a lui Miloşevici, monstrul naţionalist care a îndoliat atîtea familii albaneze. Că, apoi, tot România a susţinut tranziţia democratică a Serbiei şi consolidarea unui regim pluralist, fără accente naţionaliste. Că acesta este unul dintre motivele pentru care nu putem recunoaşte Kosovo ca stat independent, ar însemna să lovim exact pe cei pe care îi susţinem în demersurile lor întru democraţie. Răspunsul său a fost dezamăgitor. Îl veţi afla săptămîna viitoare, împreună cu cele trei motive care mă fac să cred că România a făcut bine că nu a recunoscut independenţa Kosovo.

Articol scris după o vizită de documentare la Priştina, organizată de Centrul Român pentru Politici Europene.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

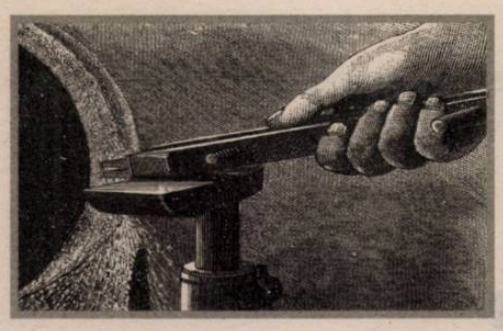

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Cazul Greciei: un alt tip de pandemie

Să lăsăm puţin cifrele. Sau, mai bine zis, să privim dincolo de ele. Criza greacă ar putea avea consecinţe politice mai profunde decît credem. Grecia a aderat la Uniunea Europeană în 1981, la doar şapte ani de la instaurarea democraţiei, după dictatura coloneilor. Şi iat-o, la 30 de ani de la aderare, cu finanţele vraişte, cu actele guvernării puse sub supravegherea Bruxelles-ului – dacă nu cumva direct sub cea a Berlinului şi Parisului –, cu o clasă politică incapabilă să păstreze controlul, măcar în aparenţă. Şi, mai presus de toate, o societate gîlgîind de ură împotriva Occidentului, un amestec de frustrare prezentă şi clişee istorice, mergînd de la ocupaţia nazistă şi sprijinul Statelor Unite pentru dictatura coloneilor pînă hăt, departe, la marea schismă din 1054.

De partea cealaltă, Vestul redescoperă temeri vechi. Sînt oare capitalismul şi etica protestantă compatibile cu bizantinismul? Interesul politic al Occidentului, de a pune zdravăn un picior în Balcani, spre a stăvili expansiunea sovietică, a cîntărit mult în aderarea Greciei, acum 30 de ani. Dar dacă, în acest răstimp, „occidentalizarea" Greciei s-a dovedit un eşec? Nu cumva teoria lui Samuel Huntington îşi ia revanşa, după ce părea infirmată de „succesul extinderii"?

Perspectiva ieşirii (sau alungării) Greciei din zona euro şi chiar din Uniunea Europeană apare astăzi ca demnă de luat în discuţie. O „oficializare" a eşecului occidentalizării Greciei ar putea avea însă efecte colosale în regiune.

Nu mai este mult pînă în 2014, anul care va marca un secol de la asasinatul de la Sarajevo, moment care a însemnat începutul Primului Război Mondial şi care a consacrat, o dată pentru totdeauna, renumele Balcanilor de butoi cu pulbere al Europei. Pentru a marca închiderea unui dureros ciclu istoric, început cu marele război şi sfîrşit cu tragedia iugoslavă a anilor '90, Uniunea Europeană şi-a propus integrarea Balcanilor de Vest. Proiectul, lansat în 2003 sub denumirea de Agenda Salonic, a cunoscut suişuri şi coborîşuri. Pe acest drum sinuos, anul 2014 ar fi trebuit să fie un reper important – poate chiar marcînd deschiderea negocierilor de aderare cu un grup de state considerate cel mai bine pregătite.

Cu toate aspectele sale discutabile, ecuaţia devine una mult mai complicată.

Cu toate aspectele sale discutabile, proiectul integrator a avut un rol de pacificare în regiune. Perspectiva unei aderări a ajutat Serbia să înghită pilula amară a pierderii regiunii Kosovo. I-a încurajat pe croaţi să aplice măsuri ferme împotriva corupţiei (mergînd pînă la arestarea unui fost premier), să îşi rezolve diferendele frontaliere cu vecinii sîrbi şi sloveni, să-i predea pe criminalii de război. A sprijinit Macedonia să păstreze o stabilitate internă fragilă şi să treacă peste frustrările generate de blocarea de către Grecia a aspiraţiilor sale euroatlantice. A dat măcar un reper în mijlocul imprevizibilelor mişcări de trupe de pe scena politică a Albaniei. Într-o perspectivă mai largă, proiectul aderării – de această dată dus pînă la capăt – a pus umărul la reconcilierera româno-ungară şi la normalizarea situaţiei minorităţii turce din Bulgaria.

Ce mesaj implicit primesc aceste naţiuni, într-un moment în care începe să fie luată în considerare ideea lăsării în afară a Greciei? Să nu uităm, în zonă, Grecia este văzută – pe drept sau nu – ca fiind cea mai avansată pe drumul occidentalizării, graţie vechimii sale în Uniunea Europeană şi NATO. Un „eject" pentru Grecia, indiferent ce formă ar lua, va putea fi înţeles în Balcani drept un semn al suspendării sau chiar al anulării întregului proces de integrare. Atunci, vechile filii şi fobii vor fi redescoperite, vechile proiecte naţionale vor fi scoase de la naftalină. Sursele de conflict, astăzi doar mocnite, se pot aprinde din nou. Şi aceasta, în condiţii politice mult schimbate faţă de anii '90.

Rusia, care şi-a recăpătat multe dintre argumentele de mare putere, va avea un cuvînt mai greu de spus în apărarea ortodocşilor. Turcia, puterea emergentă a regiunii, constituie azi o prezenţă puternică în Bosnia, Albania, Macedonia, Kosovo. A contribuit la construirea de şcoli şi moschei, a finanţat proiecte civice, investiţii locale, întreprinderi, devenind „sponsorul" musulmanilor din regiune. „Occidentul" – reprezentat de o Americă mai puţin interesată de regiune şi o Uniune Europeană fără o politică externă bine articulată – nu se mai poate pretinde singurul arbitru în Balcani, aşa cum era cazul în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, cînd deciziile se luau la Dayton ori Rambouillet. Ecuaţia devine una mult mai complicată.

Pentru România, o asemenea evoluţie este, evident, extrem de periculoasă. Din păcate, cîteva argumente continuă să ne plaseze în tabăra neadaptaţilor la standardele europene. Unul ar fi rata scăzută a absorbţiei, ce trădează inadecvarea administrativă. Un altul este nivelul corupţiei, „certificat" de menţinerea monitorizării. În cazul unei reaşezări a Europei pe două sau mai multe trepte, în funcţie de adaptarea la „modelul german", este clar că noi am retrograda în ultima grupă valorică. Şi nu se ştie care vor fi criteriile de promovare.

Acesta să fie motivul pentru care preşedintele Băsescu a îmbrăţişat, atît de strîns, ideea Statelor Unite ale Europei? Ştie oare mai multe decît ne putem imagina?

adevărul EUROPA

***Ovidiu Nahoi** este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Regele, gîndurile mele şi liniştea

Au trecut suficiente zile de la discursul Regelui Mihai I în Parlament, la 25 octombrie. Am avut, aşadar, răgazul să citesc mai toate reacţiile, comentariile şi opiniile. Aşa cum mă aşteptam, am găsit tot ce se putea găsi: de la „istoric", „memorabil", „generaţiile viitoare îşi vor aminti cu emoţie", pînă la „nimic deosebit", „moft", „irelevant", „degeaba", trecînd prin „manipulare", „plan", „complot" şi, firesc, multă, foarte multă politică. Tonurile folosite au fost, de asemenea, de o imensă varietate – şi elegie şi furie, şi lehamite şi entuziasm, şi analiză rece („de text") şi băşcălie. Şi tabloul psihologiilor a fost complet: extaz la unii şi nervi la alţii, superioritate contrariată, pe ici, şi mîndrie robustă, de plebeu cu mîneci suflecate, pe colo, respect bisericos într-o tabără, ochi exasperaţi în tavan la cealaltă. În fine, trecerea Regelui prin Parlament a întrebuinţat serios toate resursele de talent, inteligenţă şi, vai!, morală a stelelor jurnalismului românesc şi, chiar dacă apariţia Majestăţii Sale la tribună nu o fi fost foarte spectaculoasă, rîndurile revărsate asupra naţiei de tagma editorialiştilor şi analiştilor TV au fost copleşitoare. Ca să zic aşa, concluzia generală a lecturii presei este că am trăit din plin evenimentul. Şi bine am făcut!

A existat o singură idee care a părut că face consens: cei care nu au fost acolo, deşi ar fi trebuit să fie, au fost beşteliţi de toată lumea pentru absenţa lor.

Abia într-un cîmp atît de vast al relatărilor, adaug şi eu mărturisirea mea, nu pentru a lămuri, ci pentru a contribui. E util, cred, să spun şi eu, ca unul care a fost de faţă, ce am văzut şi ce am gîndit în minutele acelei şedinţe solemne. Că se vor enerva unii, sînt sigur. Că se vor amuza alţii, poate. Că vor fi şi dintre cei care vor cădea pe gînduri, sper.

Iată cam la ce mă gîndeam în acea zi, cînd toată lumea vorbea despre revenirea Regelui în Parlament după 64 de ani. Ultima dată, Regele a vorbit la deschiderea Adunării Deputaţilor pe 1 decembrie 1946. Scuzaţi clişeul care cheamă amintiri amare: impresionant arc peste timp! Mă miram, însă, că nimeni nu părea interesat de ceea ce a spus Regele în acel discurs, acum 64 de ani. Discret, au fost cîteva ziare care l-au republicat. Eu l-am citit cu o seară înaintea şedinţei festive şi m-a tulburat. Nu cred că Regele nu ştia care este relaţia dintre poporul său şi armata sovietică pe data de 1 decembrie 1946. Şi totuşi, a mulţumit acestei armate pentru binele pe care l-a făcut poporului său. Ştiu, aşa a fost istoria! Ştiu, nu avea ce face! Ştiu, deşi mulţumea glorioasei armate sovietice pentru eliberarea poporului român pe data de 1 decembrie 1946, Regele rezista eroic! Mă rog, rezista mulţumind. Dar, rezista. Pot înţelege asta? Ştiu bine că nimeni nu poate cere cuiva să fie erou. E o aberaţie! Dar, să ceri unui preşedinte să fie preşedinte, ai dreptul. La fel, ai dreptul să strigi în gura mare cînd preşedintele ţării tale nu ţi se mai pare că se ridică la standardul pe care tu, cetăţean, i-l ceri. Fără îndoială! Ai şi dreptul să spui că un Rege nu se ridică la standardul regalităţii din sufletul tău? Sigur că nu am nici un drept să-i pretind Regelui Mihai I să se fi comportat altfel în împrejurări istorice presante şi cu totul excepţionale. Nu cred că România ar fi scăpat de comunism dacă Regele se comporta altfel în anii 1945-1947, dar cred că România ar fi trecut altfel prin comunism. Ştiu, doar, că există o mare probabilitate ca eu, împreună cu poporul meu, să fi fost un pic altfel astăzi dacă Regele ultim al libertăţii noastre, Regele de dinainte de infern, ar fi fost un erou, şi nu un refugiat taciturn.

Aşezat în banca mea, în ultimul rînd al fotoliilor rezervate deputaţilor, în acea zi de 25 octombrie, pe lîngă toate aceste gînduri, retrăiam cu intensitate scăzută şi trauma pe care mi-a provocat-o scena Rege-Adrian Năstase-revista *VIP*, din anul 2003. Pe de altă parte, mă gîndeam la mama mea, care ar fi lăcrimat de emoţie să-l vadă pe Rege vorbind cum a vorbit în Parlament şi pe mine stînd acolo, ascultîndu-l, dar s-a grăbit să plece cu doar trei luni înainte şi n-a mai apucat. Mă gîndeam şi la bunica mea, care nu ştia prea multă politică, dar mi-a spus, în 1990, că ei i se pare normal să se întoarcă Regele Mihai pe tron pentru că dispariţia comunismului nu poate duce la altceva decît la reinstaurarea monarhiei, de vreme ce apariţia comunismului a dus la dispariţia monarhiei, şi încheia silogismul acesta, care mă uimeşte şi azi, prin concluzia imediată şi apăsată: în România, cîtă vreme nu e monarhie, e comunism.

Ceea ce m-a impresionat, însă, foarte puternic în Parlament, în acea zi, a fost liniştea. Pentru cei care nu ştiu, precizez că şedinţele de plen se desfăşoară, întotdeauna, într-o atmosferă zgomotoasă, fie de chermeză, fie de război. Niciodată de cînd sînt în Parlament nu i-am văzut pe absolut toţi colegii stînd la locurile lor şi ascultînd, liniştiţi, un discurs. Tot timpul parlamentarii se mişcă prin sală, intră şi ies, vorbesc la telefon, moţăie, citesc ziare, tastează computere, conversează între ei. Cînd treaba se încinge, vociferează. Uneori, bat cu palmele în pupitre. Huiduie copios şi chiar fluieră dacă devin nervoşi. O spun cu tristeţe: înjură birjăreşte adesea şi nu vreţi să ştiţi ce se poate urla din sală cînd apar la tribună cîteva dintre vedetele feminine ale legislativului nostru. Nu aţi vrea să vă lăsaţi copii de vîrsta şcolii pe acolo. Comportamentul acesta – care e continuu! – a fost suspendat pentru o dată. Cînd a vorbit Regele, toţi aceşti oameni – cu educaţia lor, cu nervii lor, cu temperamentul lor – au tăcut smirnă. Toţi! Omul acesta de 90 de ani, cu aerul lui uşor autist, cu vocea sa plăpîndă şi fizicul său fragil, a redus la tăcere o masivă colectivitate temperamentală, neîmblînzită. Acesta a fost primul moment din primul meu mandat de deputat cînd am putut vedea limpede cum bunul-simţ învinge mitocănia. Cum de au fost capabili colegii mei violenţi în limbaj şi brutali în abordări de atîta linişte înfiorată, nu-mi pot explica. Şi mă minunez şi acum...

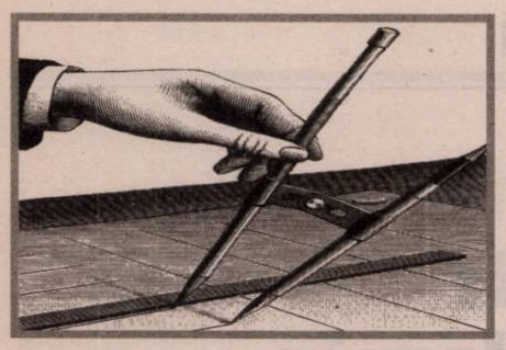

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Casa Coandă

Într-una din serile astea, trecînd pe lîngă casa Coandă, am observat că au dispărut şi plăcuţa care anunţa că acolo este ambasada Algeriei, şi panoul de fotografii care voia să atragă turişti, şi ghereta santinelei care păzea ambasada. S-a schimbat statutul casei cu nr. 29 de pe Bulevardul Lascăr Catargiu. Ce va fi acolo nu ştiu încă. Dar momentul pare potrivit pentru a aduna informaţiile despre trecutul acestei clădiri.

Arhitectul ei, Grégoire Marc, a făcut-o să semene cu un castel de pe Valea Loarei – această înclinaţie de a imita stilul francez de Renaştere mai avea un exemplu în Bucureşti, la nr. 165 de pe Calea Victoriei, unde casa arhitectului Grigore Cerchez, din 1887, a existat pînă în 1977, cînd, sub pretextul stricăciunilor cauzate de cutremur, a fost demolată. Cam în aceeaşi vreme a apărut şi casa asta de pe Bulevardul, pe atunci încă numit al Colţei, unde avea să fie locuinţa lui Constantin Coandă (1856-1932), ofiţer cu studii la École Polytechnique din Paris şi la Şcoala de Artilerie de la Fontainebleau, apoi, ca maior, trimis ataşat militar la Viena şi Bruxelles. Cariera astfel începută a continuat, din 1892, ca aghiotant al principelui moştenitor Ferdinand, şi-i va aduce în 1892 gradul de general de brigadă şi, zece ani mai tîrziu, de divizie. După intrarea României în război, va fi şeful misiunii noastre militare pe lîngă Marele Cartier General rus. Poziţia sa a devenit foarte periculoasă în 1917, cînd la Kiev s-a instalat Rada ucraineană: bolşevicii l-au arestat şi condamnat la moarte, aşa că l-a salvat numai ocuparea Kievului de trupele germane. La sfîrşitul războiului, Regele Ferdinand l-a numit prim-ministru (pentru o lună, octombrie-noiembrie 1918). În 1920, la atentatul comunist de la Senat, a fost ciuruit de gloanţe din bomba lui Max Goldstein. A făcut parte şi din Guvernul Averescu în anii 1926-1927. Astăzi, o stradă – fostă a Pietăţii! – poartă numele său, fiindcă fiul său, Henri Coandă (1886-1972), i-a cerut această onoare lui Ceauşescu. Henri, a cărui mamă, Haydée Danet, era fiica unui medic francez, se născuse la Bucureşti, unde tatăl său în vremea aceea preda matematici la Şcoala de Poduri şi Şosele. Lui, avînd un asemenea părinte, i se destina o educaţie militară şi ştiinţifică pe care a avut-o în ţară şi la Charlottenburg. Noi ne gîndim acum la el ca la un fizician genial şi pionier al aviaţiei (avionul cu reacţie din 1910, efectul Coandă etc.): imagine oficială creată în 1969 la întoarcerea sa „acasă“, cînd s-a înfiinţat pentru el INCREST. Pentru el şi pentru soţia lui (Margareta Vîrtejanu, născută Lecca şi, dacă nu mă înşel, nepoată a lui Kogălniceanu), era asigurat un adăpost confortabil al bătrîneţelor lor. În realitate, eu bănuiesc că era un fel de Puck, cu o minte de spiriduş, care nu se lua în serios. În sinea lui, trebuie să fi rîs de primirile pompoase la care era fotografiat alături de Ceauşescu şi de „savanta“ nevastă a acestuia. Ori de cîte ori a venit cineva să-l roage ceva – şi erau mulţi! –, a folosit influenţa de care se bucura pentru a le da ajutor.

Ca monument istoric, această splendidă casă este ferită: o vom vedea, probabil, de vînzare.

În casa părintească i s-a organizat un muzeu. Erau acolo arbori genealogici indicînd strămoşi pînă în secolul al XVIII-lea, portrete de familie (ca al unchiului său, amiralul I. Coandă), diplome, fotografii. Erau şi tablouri executate de biata Adina Paula Moscu pentru a ilustra momente din biografia marelui om. Unul dintre ele reprezenta sania-automobil propulsată de un motor cu reacţie pe care Henri Coandă o proiectase la comanda unui prinţ rus. Nu descoperise el şi beton-lemnul? Acest nou material, extrem de rezistent, îl folosise tot el pentru a decora casa unor prieteni cu sculpturi ale sale. Înclinaţia artistică n-ar trebui uitată la orice evocare a personalităţii lui. Era un inventator de tipul Leonardo.

După moartea sa, muzeul a dispărut; de fapt, a fost mutat la Muzeul Tehnic din Parcul Carol. Era nevoie de un sediu pentru ambasada Algeriei, cineva a plasat-o în casa Coandă şi aşa a rămas mulţi ani de zile, fiind chiriaşa Academiei Române. S-a mutat acum fiindcă familia a revendicat casa şi, în procesul care a urmat, Academia a pierdut şi această proprietate, odată cu altele în care, pînă acum, erau institute de cercetări. Ca monument istoric, această splendidă casă este ferită: o vom vedea, probabil, de vînzare.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ana-Maria STAN

SOS Provincia

La Păltiniş

Prin 1979, un personaj celebru, care se exilase/refugiase aici, spunea că turul acestei mici localităţi „durează o oră şi cinci minute“. Astăzi, acelaşi înconjur îţi ia probabil mai mult, nu am cronometrat. Păltinişul, căci despre el este vorba, rămîne o destinaţie populară şi – simbolic – culturală pentru români (mai bătrîni sau mai tineri), totuşi există relativ puţine cercetări care să îi reconstituie istoria.

Inaugurarea oficială a Păltinişului (Hohe Rinne) a avut loc pe 10 iunie 1894.

Unul dintre cei mai avizaţi cunoscători ai locului, dr. Mircea Dragoteanu, oferă într-una dintre lucrările sale *(Istoria Poştelor locale transilvane,* ed. a II-a, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2008) date interesante despre evoluţia şi dezvoltarea Păltinişului. Apariţia staţiunii se leagă de dorinţa membrilor Asociaţiei Carpatine Transilvane (Siebenbürgischer Karpathen Verein – S.K.V.) de a crea, în împrejurimile Sibiului, o aşezare potrivită deopotrivă pentru tratamente balneoclimaterice, relaxare şi turism montan. După discuţii, s-a ales o vale împădurită din vecinătatea comunei Cristian, unde curgea un izvor denumit de localnici Hohe Rinne. În noiembrie 1891 s-a semnat între filiala din Sibiu a S.K.V. şi comuna Cristian un contract de arendare pentru 50 de ani (1 ianuarie 1892-31 decembrie 1941). Lucrările de construire ale diferitelor pavilioane care au alcătuit nucleul staţiunii au durat doi ani, meşterii dulgheri români din Mărginime folosind tehnici tradiţionale pentru a ridica cabane în stilul vilelor din Tirol. Inaugurarea oficială a Păltinişului (Hohe Rinne) a avut loc pe 10 iunie 1894, iar frumuseţea locurilor şi calitatea tratamentelor de care se putea beneficia aici a atras rapid numeroşi vizitatori. Deja în primul sezon, adică între 10 iunie – 15 septembrie 1894, la Hohe Rinne au sosit 716 persoane. Afluenţa aceasta a avut un impact vizibil şi asupra dezvoltării drumurilor, astfel că, pînă în 1902, s-a reuşit terminarea unei şosele care asigura accesul direct dintre Răşinari şi Păltiniş.

Păltinişul ascunde însă multe alte poveşti savuroase. Refugiată din toamna lui 1940 la Sibiu, Universitatea clujeană a jucat şi ea un rol important în existenţa acestei localităţi. Deoarece fusese nevoită să renunţe, din cauza împrejurărilor politico-diplomatice ale acelor ani, la folosirea cabanelor de la Colibiţa (vezi *Dilema veche,* nr. 338, 5-11 august 2010), Universitatea clujeană a căutat să găsească alte reşedinţe de vacanţă pentru profesorii şi studenţii ei. Drept urmare, în iulie 1941, Universitatea a reuşit să încheie ea însăşi cu autorităţile comunei Cristian un nou contract de arendare pentru toate pavilioanele de la Păltiniş. Schimbarea situaţiei juridice a staţiunii nu s-a făcut însă uşor, documentele vremii menţionînd „dîrza opoziţie“ a foştilor arendaşi, adică a S.K.V-ului. Universitatea din Cluj-Sibiu a primit în folosinţă Păltinişul pentru 15 ani, angajîndu-se să amenajeze aici „un cămin de munte pentru reconfortarea studenţilor şi a corpului didactic, precum şi pentru marele public“. Investiţiile instituţiei academice în clădirile de la Păltiniş au fost substanţiale pentru anii războiului – peste 7 milioane de lei –, dar repede recuperate, la sfîrşitul verii lui 1942 înregistrîndu-se, spre exemplu, un profit de 559.521 de lei după cazarea aici a studenţilor, profesorilor şi a altor turişti. Azi, din clădirile de la Păltiniş care au aparţinut Universităţii s-au păstrat foarte puţine urme, recent fiind descoperită însă o plăcuţă care consemnează în bronz prezenţa aici a studenţilor clujeni. Nostalgici după oraşul originar al *Almei* lor *Mater,* ei au botezat unul dintre izvoarele din Păltiniş cu numele „Izvorul Dorului Clujului“.

Nu ne rămîne decît să aşteptăm ca cercetări ulterioare să ne dezvăluie noi secrete din viaţa Păltinişului...

Ana-Maria Stan *este doctor în istorie, cercetător la Muzeul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

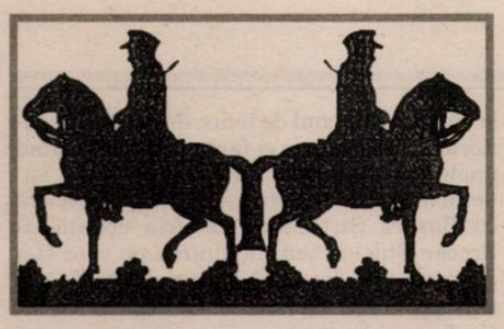

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

O vedenie, în caz de dispariţie

Distinşi lucrători, distinse lucrătoare din Serviciile Multilateral Dezvoltate,

astăzi, cînd am aflat, fie şi fără multe detalii, dintr-un raport ONU, că România se numără printre primele ţări care vor dispărea,

ţin să vă informez – şi mai mult decît atît – că sînt în posesia unei imagini, mult mai bogate în amănunte, a lumii pe cale de dispariţie; socotesc că e obligatoriu să luaţi cunoştinţă de ea:

Toată lumea era condamnată să fie victima unei molimi îngrozitoare, nemaiauzite şi nemaivăzute, care venea în Europa din adîncurile Asiei. Toţi trebuiau să moară, cu excepţia unor foarte puţini aleşi. Apăruseră nişte noi trichine, făpturi microscopice care se instalau în trupurile oamenilor. Dar aceste fiinţe erau nişte spirite înzestrate cu minte şi voinţă. Oamenii în care se instalaseră deveneau imediat posedaţi şi nebuni. *Dar niciodată, niciodată, oamenii nu se consideraseră aşa de deştepţi şi de convinşi de dreptatea lor, cum erau cei atinşi de boală. Niciodată nu existaseră sentinţe mai sigure, concluzii ştiinţifice, convingeri morale şi credinţe mai de neclintit decît ale lor.* (subl. m.) Sate întregi, oraşe întregi şi chiar popoare erau contaminate şi parcă înnebuniseră. Toţi erau neliniştiţi şi nu se mai înţelegeau, fiecare credea că doar el este deţinătorul adevărului şi se chinuia cînd îi privea pe ceilalţi; se bătea cu pumnul în piept, plîngea şi-şi frîngea mîinile. *Nu ştiau care să judece pe care, nu puteau cădea de acord ce să fie considerat bine şi ce rău. Nu ştiau pe cine să acuze, pe cine să achite.* (subl. m.) Oamenii se omorau unii pe alţii, cuprinşi de un fel de răutate fără sens. Se adunau unii împotriva altora, în armate întregi, dar armatele, deja plecate în campanii, începeau deodată să se distrugă din interior, rîndurile se rupeau, militarii se aruncau unii asupra celorlalţi, se tăiau şi se împungeau, se muşcau şi se mîncau unii pe alţii. În oraşe, toată ziua se dădea alarma; erau chemaţi toţi, dar cine şi de ce chema, habar nu aveau, dar toţi erau neliniştiţi. *Îşi părăsiseră meseriile, pentru că fiecare îşi expunea ideile, corecţiile şi nu puteau cădea de acord* (subl. m.); nu se mai ocupau nici cu agricultura. Din loc în loc, oamenii se adunau în grupuri, *cădeau de acord cu privire la ceva, jurau să nu se despartă, dar imediat începeau să facă altceva, total altceva decît tocmai se înţeleseră* (subl. m.), începeau să se învinuiască unii pe alţii, să se ia la bătaie şi aşa mai departe. Începuseră incendii, începuse foametea. Totul pierea. Molima creştea şi avansa. Numai cîţiva oameni puteau să se salveze în toată lumea, erau oameni puri şi aleşi, destinaţi să înceapă un nou neam omenesc şi o nouă viaţă, să înnoiască şi să cureţe pămîntul, dar nimeni nu-i văzuse nicăieri pe oamenii aceştia, nimeni nu le auzise glasul şi cuvintele.

Sper să nu vă jignesc dacă vă voi explica de ce nu v-am dezvăluit de la bun început cui aparţine această vedenie: e un vis al lui Raskolnikov – eroul principal din *Crimă şi pedeapsă*, romanul lui Dostoievski – în închisoare, unde executa condamnarea pentru crima pe care o comisese. Am multe motive să fiu convins că – aşa cum se obişnuieşte azi – nu i-aţi fi dat atenţie ca oricărui citat din cărţile clasice, pus între ghilimele; ghilimelele plictisesc.

Nădăjduiesc că veţi aprecia măcar laconismul sublinierilor mele, care fac inutile orice actualizări didactic-moralizatoare; Şi aşa actualitatea vedeniei cred că e ostentativă.

Vă doresc să fiţi printre acei puri şi aleşi care se vor salva din orice recensămînt.

Către lucrătorii şi lucrătoarele din Serviciile Multilateral Dezvoltate.

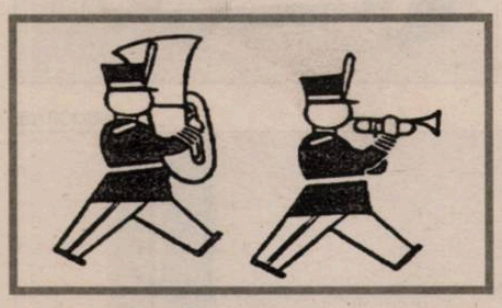

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Ciulei

Există oameni în care îţi depui rezervele secrete de încredere, aşa cum ţi-ai depune nişte valori, neştiute de nimeni, într-o bancă sigură şi discretă. Deşi operaţiunea asta sufletească pare să fie una strict energetică, lipsită de orice suport pipăibil, ea are, în profunzime, şi umbra unei dimensiuni fizice. O cu totul altă fizică, lipsită complet de supravegherea legilor pe care le-am deprins la şcoală. Actul de a te încredinţa cuiva, de a depune în viaţa altui om, în mare taină, cele mai intime resurse de încredere de care dispui, fără a-i cere măcar permisiunea, e o fabricaţie a minţii atît de delicată, încît, atunci cînd reuşeşte, capătă o greutate aproape fizică. Depunătorul, ca să zic aşa, scapă de o povară, dintre cele mai greu gestionabile, care se mută în seama altcuiva. Iar Depozitarul primeşte cantitatea asta nedefinibilă, fără să ştie precis de la cine vine, dar simţind cumva că ea se aşază peste multe altele, care au venit în timp, pe aceleaşi căi, şi s-au ordonat, unele lîngă altele, într-un gigantic seif.

În lume există oameni de soiul ăsta, depozitari care duc în spinare greutăţi colosale, poveri de încredere pe care unii, mulţi, nu le-au aruncat, ci le-au depus cu grijă în viaţa altora. De cele mai multe ori, Depozitarii sînt învestiţi, fără să o fi cerut, cu responsabilităţi pe care mulţi dintre noi n-avem puterea de a le asuma cu adevărat. În virtutea unui mecanism simplu, vechi de cînd lumea, după ce că depunem în viaţa cuiva ce avem mai de preţ în suflet, fără să cerem permisiunea de a face depunerea asta, mai pretindem şi un comportament apostolic din partea Depozitarului. E normal, nu?! Adică nu putem să lăsăm demnitatea, încrederea, tot ce e mai bun în noi, pe mîinile oricui. Depozitarul trebuie să poată tot ce nu putem noi. Să fie mereu acelaşi în exerciţiul demnităţii, să nu greşească absolut deloc, să spună ceea ce noi nu avem curajul, puterea, talentul de a spune. Valoarea oricăror fapte ale sale trebuie să fie mereu aceeaşi, ba chiar mai mare de la o zi la alta. Îl supraveghem pe Depozitar cu o vigilenţă sălbatică, direct proporţională cu greutatea valorii pe care am lăsat-o în păstrare, închisă în seiful pe care omul ales îl are de dus în spate.

La rîndul ei, această specie rară şi nenumeroasă a Depozitarilor conţine fel şi fel de oameni. Cei mai mulţi sînt conştienţi de povara pe care o au de dus. Însă tehnicile de a o căra, de la un moment la altul al vieţii, sînt foarte diferite. Unii se retrag din lume şi apar cînd şi cînd, doar să ştim că sînt acolo şi că depozitul nostru e în deplină siguranţă. La fiecare apariţie, cu cît e mai rară, cu atît sînt mai pregătiţi dinţii sfîşietori ai spiritului nostru critic, cu atît sînt mai încărcate bateriile observaţiei, în aşa fel încît nu ne poate scăpa nici cel mai mic detaliu. Responsabilitatea pe care Depozitarul nu a cerut-o neapărat, dar cu care noi l-am potcovit din plin, ne pune la fiert. Şi tăbărîm pe el, cu sentimente atît de amestecate, de ameţite, de frenetice, încît dragostea se poate confunda foarte uşor cu linşajul. Alţi Depozitari preferă să trăiască în tumultul presiunii zilnice, în gura lupului, mereu aproape de tagma contradictorie a depunătorilor. Cu cît e mai plină de larmă hămăiala vigilenţilor, cu atît mai mizantropi şi antipatici devin Depozitarii. Nu beau cu cine nu le tihneşte, nu sînt dispuşi să fie amabili cu toată lumea, n-au chef să fie indulgenţi, şi ai toate şansele să ieşi taxat usturător, dacă vrei tu, neapărat, să te bagi în faţă, să-i spui una Maestrului, din care să se vadă cît eşti de deştept şi cît eşti de competent. Există însă şi Depozitari care poartă pe umeri orice greutate, cu o eleganţă pe care nimeni n-o poate defini. Există un fel de a fi care vine parcă din altă lume, un stil de a traversa timpul, care scapă tuturor definiţiilor. Aceştia sînt Depozitarii care, deşi pot trece pe lîngă tine, pe stradă, vieţuiesc, în paralel, şi în altă dimensiune. Treaba asta, pur şi simplu, se vede. Apetitul nostru de a sesiza greşeli, setea noastră de a bea sînge critic, pornirile noastre de a vîrî în categorii orice întîlnim pe lumea asta, toate iau o pauză, tac, aidoma unei orchestre care se opreşte la un semn al dirijorului.

Aceşti oameni nu fabrică spaţii de siguranţă între ei şi ceilalţi. Nu *te ţin* la distanţă. Te fac, fără nici un efort, să respecţi singur distanţa, fără să fi luat vreo lecţie în sensul ăsta. Nu contează că sînt tăcuţi sau vorbăreţi, pontoşi sau liniari, rezervaţi sau expansivi. Ceva extrem de frumos se instalează în calea tragerii de şireturi, a baterii pe umăr, a tragerii de curele. Respectul pur. Poziţia cîştigată prin diferenţă netă, prin impunerea naturală, de la sine, a altitudinii autentice, a cavalerismului de mult dispărut în neant şi apărut de nu se ştie unde, a simplităţii de a-l accepta, cu bucurie, pe cel mult mai bun decît tine. Aici sînt cazurile de livrare absolută în mîinile cuiva. Iar livrarea asta poate avea o sumedenie de chipuri. Însă dimensiunea ireductibilă a acestui fapt e liniştea încrederii şi a respectului plasate în cel mai sigur şi mai sigur dintre depozite. Acela căruia nu-i ceri socoteală niciodată, pentru că ştii, cît se poate de clar, că-ţi păstrează ce ai depus într-o lume în care această sublimă monedă de schimb nu poate întîlni criza. Nici un fel de criză.

Cînd pleacă un asemenea om, chiar şi fanfaragiii de profesie, suflătorii neobosiţi în alămuri retorice, care mai bune, care mai proaste, iau o scurtă pauză. Pentru că distanţa funcţionează şi după plecare, între lumi. Iar în urma unei asemenea plecări, rămîne exact ce era prezent şi mult înaintea ei. O liniște plină de întrebări.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Cartonașul roșu în vremea crizei

La frecvenţa cartonaşelor roşii pe care le primesc jucătorii noştri, credeţi că e cazul să ne facem o strategie din a juca în cupele europene cu doar zece oameni?

Savoarea întîlnirilor mele cu întrebările *Dilemei vechi* constă, printre altele, în încercarea de a „vinde“ sportul unui public care, după expresia lui Andrei Pleşu, este siderat şi găseşte „profund misterios ataşamentul lui Cosaşu pentru fotbal. «De copil am visat să fiu cronicar de fotbal!» E ca şi cum l-ai auzi pe Maupassant declarînd că sensul vieţii e să ajungi campion la popice“. De aceea, mă amuză că primesc mai mereu din partea *Dilemei vechi* întrebări stîrnite de evenimente negative din sport, cum ar fi decăderea rugby-ului sau scandalurile din tribune sau numărul mare al cartonaşelor roşii din fotbal. Trebuie să admiteţi că e derutantă topica aceasta de căutare a nefericirii, mai ales că vine din partea redacţiei unei reviste de elită, redacţie care, ca oricare dintre noi, se declară sătulă de „ştirile negative de la televiziuni“. Apropo, probabil că *Dilema veche* a devenit, şi pe fondul scăderii presei scrise, cea mai bună publicaţie a României, lucru care n-o fereşte însă de guturaiul general.

Şi, de fapt, chiar îmi convine acest joc al minţii! Pentru că am beneficiul „aşteptărilor scăzute“. La urma urmei, ce poţi pretinde de la un jurnalist a cărui ocupaţie de bază e aceea de numărător de cornere, şi, în general, de la o lume a sportului unde poţi găsi în tribune sloganuri infantile precum „Te iubesc, mamă, dar nu ca pe Dinamo“? Dinamo Zagreb, în acest caz. Poate că, spre deosebire de ceea ce i-a oferit mama, acel suporter s-a simţit iubit necondiţionat de Dinamo, care Dinamo nu a instaurat cu omul din tribună o relaţie părinte-copil, ci una adult-adult. E o ipoteză de psihologie „la fără frecvenţă“, înainte de a invoca o observaţie psihologică autorizată.

Pentru că despre psihologie e vorba în răspunsul la întrebarea din această săptămînă. Eliminarea unui jucător dintr-o echipă aduce cu sine una dintre marile enigme ale sportului şi, prin extindere, ale conduitei în comunităţile umane aflate în momente de restriște. Statistici riguroase au arătat că echipele în inferioritate nu numai că nu primesc automat gol, dar sînt în stare să marcheze şi chiar să învingă. Ultima oară s-a întîmplat cu Steaua în Europa League, cînd, rămasă cu un om în minus la scorul de 2-2, Steaua a cîştigat cu 4-2 meciul cu Maccabi Haifa. Psihologii sportivi au găsit o explicaţie. Fiecare dintre cei 10 jucători care rămîn în teren încearcă, în mod inconştient, să suplinească absenţa coechipierului expulzat, ceea ce multiplică neaşteptat forţa echipei. Astfel încît, în mod paradoxal, dintr-un meci de fotbal 11 contra 11 nu se ajunge, automat, la un 11 contra 10, ci, de multe ori, la 11 contra 20. Ambiţia stîrnită de handicap devine un avantaj, tocmai pentru că se exercită în fiecare dintre cei afectaţi.

Nu e o pledoarie pentru cartonaşe roşii sau pentru inundaţii, ci doar o frivolă restituire a rolului popicelor în aceste timpuri în care am fi puţin mai încrezători dacă liderii politici sau economici ar avea calmul, echilibrul şi fair-play-ul unor popicari, măsurînd cu privirea lor de sportivi experimentaţi bilele care dărîmă băncile şi ţările.

Cătălin TOLONTAN

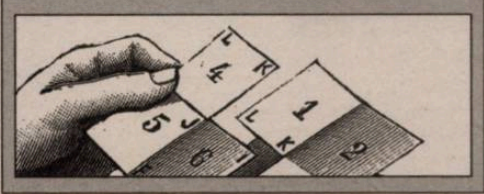

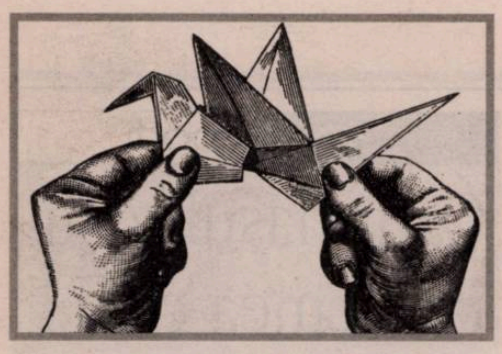

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Agassi

Am citit o carte care mi-a plăcut şi m-a captivat aşa de tare, încît nu mă pot abţine să nu vă împărtăşesc cîte ceva din ea. E vorba de *Open. An Autobiography* (publicată în 2009 în Statele Unite şi tradusă anul acesta în românește de editura Publica) – viaţa tenismanului Andre Agassi povestită de el însuşi (şi pusă în paginile unei cărţi cu ajutorul jurnalistului J.R. Moehringer – deţinător al unui premiu Pulizer).

Povestea începe cu o descriere fabuloasă legată de ultimul meci pe care Agassi l-a cîştigat în cariera sa, la US Open în 2006, cu cipriotul Baghdatis, un jucător despre care, înaintea meciului, Agassi are revelaţia că ar fi un fel de variantă întinerită (cu 15 ani) a lui însuşi. În ziua meciului, Agassi se trezeşte înţepenit: „Mă simt de parcă cineva s-ar fi strecurat în mijlocul nopţii şi mi-ar fi ataşat la coloană unul din acele dispozitive antifurt pentru volan“. Îşi pune problema cum ar putea un om pe jumătate paralizat să joace la US Open. Pînă seara, la ora meciului, trecînd prin diverse proceduri, printre care şi o înfiorătoare injecţie cu cortizon în spinare, omul aproape paralizat, Agassi, e pregătit de joc. Cu varianta lui mai tînără – Baghdatis. Lupta dintre ei este atît de crîncenă încît, după ce ies din arenă, sînt amîndoi întinşi, mai mult morţi decît vii, pe două mese paralele din vestiar. După ce li se acordă ajutor medical, sînt lăsaţi singuri. Zac inerţi, fiecare pe masa lui, în vreme ce pe ecranul unui televizor din încăpere se derulează cele mai importante secvenţe ale meciului abia încheiat. Baghdatis, de pe masa lui, îi întinde mîna lui Agassi. Şi se ţin de mînă, uitîndu-se la propria lor partidă înşoţită de formule entuziasmate ale comentatorilor.

Andre Agassi îşi povesteşte apoi copilăria marcată de un tată dominator, obsedat de ideea de a-şi vedea fiul pe primul loc în ierarhia tenisului mondial. O obsesie pe care o are încă înainte de naşterea lui Andre. Portretul tatălui e de-o pregnanţă rar întîlnită. Un om dur, care se lua la bătaie cu alţi şoferi, în plin trafic (şi ca fost boxeur ce era, îi cam

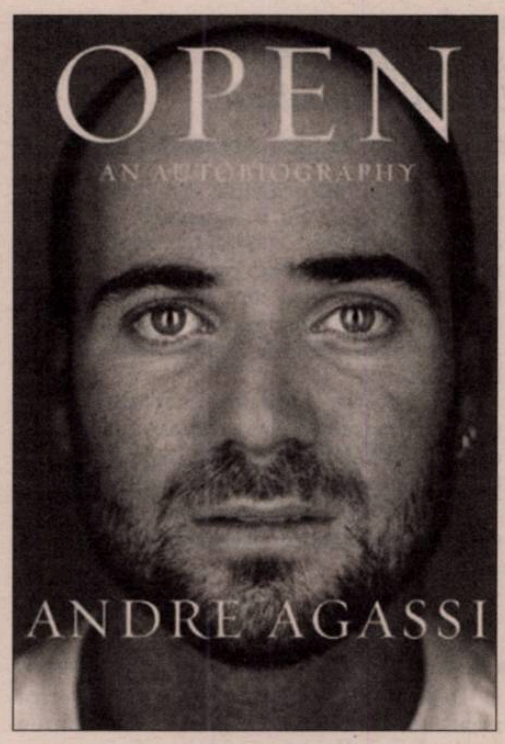

lăsa laţi) sau îi ameninţa cu pistolul scos din torpedou, sub nasul şi privirea de copil a lui Andre. Un tată care-şi iubea fiul în felul său aspru şi care i-a construit în curtea casei, cu foşti puşcăriaşi, un teren de tenis pe care Agassi îl percepe drept închisoarea copilăriei lui.

Dacă figura tatălui ocupă pagini întregi, descrierea bunicii, singura persoană care-l domină pe tată, e succintă şi de neuitat: „E o bătrînă răutăcioasă din Teheran, cu un neg de mărimea unei nuci pe nas. Uneori nu auzi nimic din ce zice pentru că nu poţi să-ţi iei ochii de pe neg. Dar nu contează, cu siguranţă spune aceleaşi lucruri pe care le-a spus şi ieri, şi alaltăieri, şi probabil i le spune şi tatălui meu. Acesta pare a fi motivul pentru care bunica a fost adusă pe pămînt, ca să-l hărţuiască pe tatăl meu“.

Chinul constant al antrenamentelor începute de la doi ani a iscat în adolescenţă o adevărată rebeliune, Agassi abandonînd şcoala şi luîndu-şi acea alură neconvenţională de la începuturile carierei sale sportive, cea care l-a şi consacrat în mintea spectatorilor şi a telespectatorilor din toată lumea. Deşi a fost printre cei mai mari campioni de tenis ai tuturor timpurilor, el face o mărturisire uimitoare: toată viaţa a urît tenisul. Cariera spotrivă i-a fost marcată şi de permanenta rivalitate cu Pete Sampras, cel pe care-l recunoaşte ca fiind mai mereu înaintea lui, mai constant şi mai concentrat. În schimb, pe el însuşi, Agassi se descrie – cu o neobişnuită putere de introspecţie – ca fiind într-o permanentă luptă cu neliniştile şi întrebările sale interioare.

Asemeni returilor formidabile pe care le dădea pe terenul de tenis, formulările scriitoriceşti sînt aspre şi fără ocolişuri, venind unele după altele în serii care te ţin cu sufletul la gură. Cu toate astea, relaţia specială cu Barbra Streisand, căsnicia eşuată cu Brooke Shields sau împlinirea pe care şi-a găsit-o în cele din urmă alături de Steffi Graf sînt povestite cu multă delicateţe. Steffi Graf, considerată cea mai mare campioană a tuturor timpurilor, a avut parte de un tratament similar din partea tatălui ei, care i-a pus racheta de tenis în mînă încă din scutece. Cînd tatăl lui Andre şi tatăl lui Steffi s-au întîlnit pentru prima dată, nu le-a luat mai mult de cîteva minute pînă să intre în conflict şi să ajungă să ridice pumnii. Un alt episod descris cu savoare.

Cum ziceam, o carte plină de forţă, captivantă şi surprinzătoare, pe care nu degeaba *Time* o consideră a fi „probabil, cea mai bună autobiografie a unui sportiv din toate timpurile“.

ready made

„22 (noiembrie 1845)
Nimic.

23 (noiembrie 1845)
Nimic, viaţă de om.“

C.A. Rosetti, *Jurnalul meu*,
Editura Dacia, 1974

PUBLICITATE

JUNGE ARCHITEKTEN
AUSLANDSBEZIEHUNGEN
DEUTSCHLAND

ifa Institut für Auslandsbeziehungen e.V.

Relaţii internaţionale
Tineri arhitecţi din Germania

10.11.-11.12.2011
Vernisaj/Eröffnung: 10.11.2011, 18:30
MNAC, Str. Izvor 2-4, Bucureşti

GOETHE INSTITUT

zeppelin
ARHITECTURĂ. SPAŢII. IDEI.

MUZEUL NATIONAL DE ARTA CONTEMPORANA

NAX
BUNDESARCHITEKTENKAMMER
NETZWERK ARCHITEKTUREXPORT

DW-TV
DEUTSCHE WELLE

Design: Ad van der Kouwe, Manifesta
Photo: Ulrich Schwarz

MIR
GRAFT
rheinflügel
plasma studio
GS_architekten
FAR frohn&rojas
KUEHN MALVEZZI
Meuser Architekten
ian shaw architekten
planwerk/plan&werk
Haberland Architekten
behet bondzio lin architekten
MUELLER KNEER ASSOCIATES
Perler und Scheur Architekten
Levin Monsigny Landschaftsarchitekten

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Încremeniţi în limbaj

Ediţia de anul acesta a Festivalului de film documentar de la Sibiu a adus înnoiri de concepţie şi de prezentare. A acordat mai mult spaţiu filmelor româneşti, promovînd unele filme prea puţin cunoscute de publicul autohton, a introdus o consistentă categorie de filme studenţeşti, a iniţiat o serie de *masterclass* etc. Din păcate, „înnoirea“ de prezentare, „externalizată“ de către realizatorii festivalului, n-a fost prea inspirată, pretenţiile de amenajare „artistică“ a spaţiului fiind total „din alt film“, potrivite poate pentru un tîrg de business, dar total alăturea cu drumul pentru un festival care a crescut de la ediţie la ediţie nu doar prin filme, ci şi prin tot ceea ce înseamnă „socializare“ în jurul acestora. Cum spunea cineva, fereşte-mă, Doamne, de artistul fudul, că de proşti mă feresc şi singur...

Dar nu despre asta doream să vorbesc. Ceea ce mi-a atras în mod deosebit atenţia (şi nu am fost în nici un caz singurul) a fost abundenţa de filme legate, într-un fel sau altul, de lumea comunistă. *De ce?* – a întrebat o doamnă mai în vîrstă din sală. Şi cum se face că mai toţi realizatorii acestor filme sînt tineri? *Ce vă atrage pe voi, tinerii, care practic nu aţi trăit în această perioadă, să faceţi filme despre comunism?* – l-a interpelat dînsa pe un tînăr regizor. *Pentru că nu înţeleg ce s-a întîmplat atunci şi nimeni nu-mi explică!* – a reacţionat, sincer şi spontan, acesta.

Dar cea mai neaşteptată şi profundă „neînţelegere“ a venit din partea unei studente din public la vizionarea filmului lui Laurenţiu Calciu, *După revoluţie*. Dialogurile brute, filmate cu camera pe umăr printre participanţii la manifestaţiile din zilele de după Revoluţie, au şocat-o, se pare. *Aş vrea să ştiu* – i s-a adresat ea regizorului – *dacă atunci cînd aţi vizionat şi dumneavoastră filmul, ascultînd ce se spune acolo, aţi fost şocat de cum vorbesc oamenii aceştia de pe stradă? Şi dacă ăsta era limbajul atunci, aşa, un fel de limbaj comunist, cum să spun? Că pentru mine e de neînţeles...*

Asta era! – mi-am spus eu instantaneu, ca luminat de o bruscă revelaţie. Realitatea o luase brusc înaintea limbajului iar acesta se zvîrcolea, disperat, în căutare de referent. Cuvintele erau incapabile să recupereze schimbarea şi deveniseră simple purtătoare ale confuziei profunde a oamenilor şi ale agresivităţii provenite din această confuzie. Democraţie, opoziţie, nu ne vindem ţara, poporul, capitalism, muncă – toate aceste cuvinte goale zburau prin aer ca nişte păsări rănite, ciocnindu-se şi sfîşiindu-se între ele într-un balet macabru. Tînăra cu pricina intuise, în sinceritatea nedumeririi sale, un fapt esenţial: adevărata tranziţie este aceea a limbii! Or, din acest punct de vedere, mai sîntem încă, în bună parte, „încremeniţi în limbaj“...

Fereşte-mă, Doamne, de artistul fudul.

De aici am pornit, acesta este adevăratul kilometru zero al României postcomuniste şi nici unul dintre filmele dedicate Revoluţiei, obsedate de „a fost sau n-a fost“, nu exprimă atît de autentic şi limpede această stare de fapt precum filmul lui Calciu. Pe de altă parte, faptul că pentru o tînără din 2011 acest moment inaugural pare atît de îndepărtat şi *straniu* ne poate bucura, căci măsoară un parcurs considerabil şi sugerează că noua generaţie a început să se aşeze într-un nou limbaj, cu bunele şi relele sale, dar manifest diferit de „limbajul comunist“.

Această „tranziţie a limbajului“ îmi aduce aminte de un studiu făcut la sfîrşitul anilor '90 referitor la „vocabularul tranziţiei“ în mediul rural din România. Întrebasem atunci cîteva sute de ţărani din diferite zone ale ţării ce înţeleg ei prin diferiţii termeni care se aflau pe buzele tuturor. Rezultatele sînt expresia statistică a celor afirmate mai sus.

Democraţia este un bun exemplu în acest sens. Astfel, doar trei subiecţi (adică mult sub 1%) au încercat să dea cît de cît o definiţie a democraţiei, pornind de la *demos*, puterea poporului etc., aproximativ 15% declarînd clar că nu ştiu despre ce este vorba sau că „este greu de înţeles“. Identificată cu „ce e după '90“, democraţia este descrisă cel mai adesea ca o tensiune, un conflict între *libertate* (de expresie, de gîndire, de mişcare etc.) şi *ordine:* „Mai liber, şi în expresie. Nu mai e deloc ordine.“; „Să vorbeşti, faci tot ce vrei. Nu mai eşti în siguranţă.“; „Libertatea care a creat haosul“. Înţeleasă şi măcar parţial valorizată ca lipsă de constrîngeri *(fiecare face ce vrea, nu-i ca pe timpul lui Ceauşescu; libertate umanistă, toată lumea e liberă să facă orice; faci ce vrei, fără frica nimănui)*, libertatea este condamnată, pe de altă parte, tocmai din cauza acestei lipse de constrîngeri care duce la pierderea reperelor şi, în ultimă instanţă, la dezordine *(eşti liber, dar nu-i bine să dai omului în cap; eşti liber, dar trebuie să ai şi reguli, nu aşa...;* etc.). Termenul de „democraţie“ se dovedeşte astfel a fi aproape gol de conţinutul său propriu, pentru a funcţiona ca un fel de *emoticon* al stărilor emoţionale confuze şi contradictorii ale populaţiei.

Această anemie semantică, explicabilă şi firească într-o anumită măsură, a devenit însă model public prin promovarea în mass-media a talk-show-ului autarhic, a simulacrului de dezbatere publică, în care limbajul nu se semnifică decît pe sine şi se reduce adesea la punerea în valoare a vorbitorului. Cuvintele evoluează într-un balet narcisic, incapabile să rostească nu doar adevărul, ci şi falsul. Poate că cel mai grav rău al societăţii noastre actuale nu este, astfel, criza, ci logopatia cronică.

Este rîndul meu să întreb: *Ascultînd ce se spune în jurul dumneavoastră, nu sînteţi şocaţi de cum vorbesc oamenii aceştia de la televizor sau din Parlament?*

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Nu trageți cu ochiul după femeia arabă!

Aventurile unui oltean în Arabia (2)

Fîîș-oo-fîîș, fîîș-oo-fîîș – cam așa cîntă boarea, preacinstite primitor al răvașului meu, cînd bate ea seara, caldă și parfumată, prin curmalii din spatele hotelului din Doha în care-mi ohihnesc pana (hotel aflat pe strada Al-Funduk – nu foarte greu de reținut acest nume!). Hotelul, în formă de piramidă (nu contează cum se cheamă și nici cîte stele ca degetele tale de la o mînă are, o! Cititorule!) e cu ferestrele de Est spre apele Golfului – și spre o grădină întinsă, cu un un mic lac artificial, pajiști verzi zumzăite de aspersoare, cîteva baruri fără alcool și o plajă cochetă, unde turiștii ies la îmbăiat dimineața și seara. Și, după cum vă spuneam în epistola trecută, mai alaltăieri numai ce mă întîlnesc în lift cu una dintre colegele mele de conferință, pe nume Ielena și de ocupație jurnalistă la ziarul moscovit *Vremia*. E în al nouălea cer: la Doha e ceva mai cald decît în Moscova din care a plecat. Și-mi zice, camaradereşte: „Nu ieși mîine dimineață să înotăm, pe plaja din grădină?". „Să vedem", îi răspund eu, evaziv, deși știu bine că nu mi-a trecut prin cap, la București, să-mi pun un șort de baie în valiză. Și uite-așa încălzirea relațiilor româno-ruse a mai ratat o șansă!

Dară nu despre turiste vreau să vă vorbesc aici; conștiința – și ochii – mai curînd îmi dau ghes să vă spun una-alta despre aceste misterioare femei arabe din Qatar, pe care le vezi mișcîndu-se de colo-colo, prin mall-uri, instituții, bazaruri sau hoteluri, acoperite creștet-călcîie în straiele lor negre. Nu voi relua nimic din cele scrise la precedenta mea vizită (arhiva revistei, din mai a.c., mi-e martoră), ci doar vă voi aduce aminte că femeile localnice sînt o certă minoritate în populația statului. Desigur, ți se poate părea bizar să vezi femei în *burqa* pe-o stradă din Lyon sau din Köln. Dar în Arabia – precum la Doha – ți se vor părea firești în peisaj (faptul că femeile se îmbracă mai ales în negru iar bărbații mai ales în alb intrigă adesea ochiul occidental; dar detaliul n-are semnificația pe care noi o dăm acestor culori). Nu vă așteptați ca femeile Arabiei să aibă un aer oropsit, să le simți încătușate în straiele lor sau dornice să și le dezire – așa cum fac unele ucrainence la supărare, prin fața vreunui tribunal. Dimpotrivă: cît am tras eu cu ochiul (decent), mi s-a părut (să nu se supere prietenii qatarezi c-o spun) că femeile sînt cele care-i ghidează pe bărbați și că sînt la fel de sfătuitoare (incorecții-politic ar spune „cicălitoare") precum toate suratele lor din lume. Pe o terasă, m-am uitat la un tînăr cuplu de-al locului – el în alb, ea în negru, el i-a adus o cupă cu înghețată iar ea, *taca-taca-abharam-bahkaram,* ori îi spunea că înghețata e divin de bună, ori îi spunea că e bleg și că n-a ales bine (după mimica femeii n-am putut să mă dumiresc).

Sau: într-un magazin Rolex, ea (tot în negru sus-jos) stătea la masă și un asistent al magazinului îi prezenta niște ceasuri de damă, iar el (tot în alb sus-jos) stătea lîngă ea și legăna în brațe un copil de 3-4 luni. În ăst timp, ea-i spunea *taca-taca-abharam-bahkaram,* iar el dădea din cap, în stilul comun tuturor bărbaților lumii care știu că altfel n-au nici o șansă (plus că la final bănuiesc că tot el a scos Mastercardul). Deci, nu plecați de la ideea că femeile sînt inevitabil asuprite în Arabia, cel puțin în viața de zi cu zi (nu mă pronunț aici asupra legilor sau cutumelor, nu le cunosc). Cred că și povestea cu arabii cu *n* soții se cere în bună măsură demitificată: trebuie să fii realmente bogat ca să ții două-trei soațe (care, dacă-s de calitate, nu acceptă orice fel de soț), plus că modelul contemporan pare a tinde mai curînd spre cuplul el + ea. Cineva mi-l dădea ca exemplu pe însuși emirul Qatarului: nu se știe cîte soții (și nici nu se întreabă *dacă)* o avea șeicul Hamad bin Kalifa al Thani, dar Excelența sa apare în public doar cu șeika Moza (și frumoasă, și deșteaptă – așa mi-au descris-o cei ce-au întîlnit-o). Iar în mediile tradiționaliste, se întîmplă ades – mi se spune – ca soția să-l împrumute pe soț cu bani pentru ca acesta să-și ia o a doua soață, dar cu condiția ca soața nr. 2 să fie aleasă de soața nr. 1 (eventual dintre prietenele ei). Așadar, realitatea e nuanțată. Oricum, o!, cititorule, ai grijă: de-mi vei călca pe urme, să nu tragi cu ochiul după femeile arabe că nu-i frumos – decît dac-o faci, precum povestitorul, în interesul etno-sociologic al dilematicilor de pretutindeni!

Iată-mă-s cum vă țin cu vorba, preacucernice cititoare & cititori, și încă n-am ajuns să vă zic o memorabilă întîmplare ce-mi fu dată în Qatar. Imaginați-vă că primesc invitația de a merge în casa unei...

Ajuns aici cu firul poveștii, strănepotul Șeherezadei văzu lumina zorilor mijind și, sfios peste poate, tăcu.

(va urma)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Pîinea noastră cea de toate zilele

Pe vremuri de lipsuri și crize, multe dintre lucrurile firești ale vieții cotidiene capătă dintr-odată importanță și ajung ținte predilecte ale discursurilor de tot felul. Pîinea este una dintre aceste ținte, întrucît *îndestularea* păstrează liniștea, ieftinătatea aduce „nemurirea", belșugul induce slava. Cînd zahareaua se găsește din abundență, norodul este mulțumit, iar domnul poate să otcîrmuiască cum dorește, să acorde, cu largheță, privilegii, scutiri, să încurajeze inițiativele tuturor.

Doar cînd orașul geme de sărăcie sau de holeră, de ciumă sau de secetă, Vodă își aduce aminte de poporul său și încearcă să-i astîmpere foamea și să evite revolte și nemulțumiri, cu măsuri protectoare: prețuri fixe la alimentele de bază, astfel încît să mănînce și cel sărac, să se îndestuleze și cel bogat. La 26 septembrie 1792, Mihai vodă Suțu intervine în favoarea orășenilor din Focșani și a locuitorilor din Rîmnicu Sărat supărați de vămuirea celor de „trebuința caselor lor", adică „pentru cherestele de casă, pentru lemne de foc, pentru grîu, porumb, mei, orz, pentru fasole, varză, ceapă, linte și orice alte lucruri de ale mîncării și ale băcănii". Și arată cu degetul către vameșii și ispravnicii locului care nu „se părăsesc de urmările ce s-au obicinuit rău". Ocupațiile militare (din anii 1806-1812) cu rechiziționarea zaharelei creează alte neplăceri. Cînd, la 1810, brutarii din București sînt obligați să facă „pesmetul" necesar armatei ruse, orașul rămîne fără pîine. Trași la răspundere, aceștia se apără arătînd că nu mai au vreme și de pîine pentru hrana norodului și cer unirea cu cei din breasla simigiilor și cu cei din breasla jimblarilor, astfel încît orașul să nu ducă lipsă de hrana de bază. Măsura primește aprobarea, dar asta nu aduce liniște decît pentru scurtă vreme, curînd se constată că „pîinea și jimbla ce o scot brutarii și jimblarii, după ce este lipsă, apoi este și mai proastă". Locuitorii nu întîrzie a se plînge, stăpînirea intervine și cere reglementarea situației, amenințînd și hotărînd ca pîinea, jimbla, covrigii, simiții să fie „întocmai după proba ce sînt legați și dramurile deplin". Carevasăzică, brutarii fie nu respectau greutatea pîinii, păcălind cu „furtișagul" din ocaua hărăzită, fie făceau pîinea mare, obligînd săracul să cumpere mai mult decît i-ar fi permis buzunarul, că burta ar fi dorit ea mult mai mult... Brutarii „să scoață și pîne de cîte o jumătate oca de cîte opt și de cîte patru parale, ca să fie spre înlesnirea săracilor" și nu numai pîine de „șaisprezece parale ocaua". În scurt: „pîine și jimblă să fie cu îmbelșugare în politie". Or, furtul la ocale și cîntare atrage mai mult decît orice, în ciuda pedepselor; bineînțeles atunci cînd se întîmplă și atunci cînd pitarul este prins. Caretașul german Döbel povestește, de pildă, că în Bucureștiul anului 1830 era obiceiul ca „brutarii care fac pîinea prea mică și proastă să fie țintuiți de o ureche de ușa prăvăliei sau casei «lor»" și întreaga marfă să fie împărțită săracilor. Pedeapsa, dureroasă și mai ales dătătoare de semne, nu-i sperie pe brutari din moment ce Döbel este martorul a numeroase execuții, iar în uliță se ciocnește zi de zi de o mulțime de asemenea „greșiți", pe care îi recunoaște „după lobul urechii sfîrtecate". Pedepse și pentru pitarii din Focșani. La 1848, Eforia orașului introduce în buget o serie de amenzi percepute de la cei ce nu respectă regulile fabricării pîinii. Are loc deja o schimbare clară care pune pe primul plan igiena, calitatea, greutatea: jidovii pitari sînt amendați pentru „reaua calită în pîne", David sin (fiul lui) Herșcu este și el sancționat „pentru că s-au dovedit că au călcat aluatul pînei cu picioarele", lucru rar și nemaiîntîlnit pînă atunci. Or, puține sînt lucrurile care țin și menținliniștea, iar către acestea se întoarce, cu insistență și sfințenie, orice putere: „îndestularea obștească pentru pîine, carne și lumînări este întîiul obiect către care dregătorul mai cu osebire trebuie să-și țintească datornica sa îngrijire și priveghere", sună „țirculara Departamentului din Lăuntru" al Moldovei din 27 noiembrie 1840.

Cînd prețul pîinii scade și îndestulare este pentru cei săraci, aceasta constituie o veste bună pentru toți: „Prețul pîinii a scăzut cu patru parale și ni se spune, spre marea mulțumire a norodului, că pînă la sfîrșitul lunii viitore, va mai scădea cu încă două parale; asta înseamnă că pîinea va costa doar 8 parale, de la 14 cît fusese pînă acum", scrie Zinca Golescu din Goleşti, fiului Ștefan, plecat în lume la studii.

Ieftinătatea și îndestularea sînt și astăzi cheia unei politici de succes. Atenție la prețul pîinii, așadar...

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Unda de șoc...

„Ați prezidat ședința în care Liviu Ciulei a fost dat afară ca director de la Teatrul «Lucia Sturza Bulandra». Teatrul «Lucia Sturza Bulandra» era la ora aceea unul dintre cele mai bune teatre ale Europei. Nouă ani au trecut de la acea ședință și oameni care o povestesc și-și amintesc de chipul în care Ciulei a fost dat afară*, plîng de umilință și tristețe. Ce-a urmat, știți foarte bine! Praful și pulberea s-a ales din Teatrul «Bulandra». Șocul general al interzicerii *Revizorului* a fost un șoc atomic – radiațiile sterilizante s-au resimțit ani în șir.

Ce s-a întîmplat cu Ciulei, cu Pintilie? Cei doi care au construit profilul artistic al teatrului în deceniul al șaptelea? În țară, Ciulei a mai încercat cîțiva ani să salveze demnitatea acestui teatru care odinioară uimea Europa – încercările s-au rărit cu timpul – și iată-l astăzi, bineînțeles triumfînd, în Statele Unite, dar exact în aceeași funcție, din care în România fusese (știți foarte bine, cum) înlăturat. (...)

Am invocat fără sfială și fără strategie calitatea dumneavoastră de prezident al ședinței în care Ciulei a fost dat afară pentru că din punct de vedere moral sînteți cel mai bine plasat să reconstituiți și să apreciați nu numai consecințele catastrofice ale acelei decizii, dar și condițiile scabroase din care s-a născut."

*...pentru faptul de a fi apărat, în calitate de director al Teatrului „Bulandra", spectacolul *Revizorul* de Gogol, în regia lui Lucian Pintilie, interzis în 1972, după trei reprezentații. Din distribuție: Toma Caragiu, Mariana Mihuț, Virgil Ogășanu, Octavian Cotescu, Mircea Diaconu. ***(N. red.)***

Lucian Pintilie, „De ce trag clopotele, Mitică" – scrisoare din 22 august 1981 către Ilie Rădulescu, secretar al CC cu propaganda, publicată de Dinu Cernescu în *România literară,* 11 ian. 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Istoria României în manuale

Stăteam de vorbă, deunăzi, cu un părinte care-şi punea problema felului în care se predă istoria României în şcoli. Întrebarea de bază a discuţiei era: lăsăm paginile de istorie acoperite de mituri şi legende, şi, la urma urmei, de neadevăruri, de dragul patriotismului, sau dimpotrivă, de dragul adevărului, dăm la o parte rozurile din prezentările domnitorilor şi scoatem la iveală imaginile gri, oleacă scorojite şi mai puţin nobile ale marilor personalităţi istorice?

Generaţia mea şi, probabil, şi alte cîteva dinaintea ei au intrat în anii postrevoluţionari cu ideea că istoria României are cîteva zeci de domnitori neînfricaţi, gata să-şi dea viaţa pentru patrie şi întregirea ei, nemaivorbind de sutele de mii de eroi anonimi, gata să-i urmeze pe conducători în lupta împotriva duşmanilor care voiau să ne cotropească ţara. Ştiam, cu detalii nemiloase, felul în care s-au smuls bucăţi din pieptul lui Gheorghe Doja, cum Mihai Viteazul n-a apucat să se bucure prea mult de unirea celor trei ţări române, cum Horea a fost tras pe roată şi cum Brâncovenii au preferat moartea în locul trădării credinţei.

Cărţile de istorie – nu manualele – apărute după Revoluţie n-au mai fost aşa de blînde cu biografiile foştilor lideri din istoria noastră. Am aflat cu toţii din ele, vorba poetului, nişte fapte care ne-au scandalizat: motivaţii mai puţin oneste, comploturi neortodoxe şi răzbunări însîngerate ale celor pe care obişnuiam să-i numim martiri şi sfinţi. Cum să păstrezi calea de mijloc între un Ştefan cel Mare şi Sfînt şi cel „mînios, degrabă vărsătoriu de sînge nevinovat"? Între Mihai Viteazul cel căruia îi datorăm prima unire a tuturor românilor şi cel pentru care acest ţel nu era decît primul pas spre împlinirea visului lui de a fi împărat al unui nou imperiu ce depăşea graniţele României? Între Constantin Brâncoveanu cel care a preferat să-şi vadă copiii ucişi, decît trecuţi la altă credinţă, şi cel care şi-a vîndut onoarea pentru bani?

Cred că istoria prezentată elevilor poate fi falsificată mai curînd prin exces de emotivitate.

Mai întîi, cred că cei enumeraţi mai sus şi multe alte figuri istorice au lăsat în urma lor suficiente fapte excepţionale în contextele de atunci, grăitoare prin înseşi efectele lor, fapte care n-au nevoie de o prezentare paroxistică. Unirea tuturor românilor la 1600 rămîne un fapt istoric important şi fără să fie prezentat cu inflamaţii romantice şi tuşe incandescente. Cu alte cuvinte, cred că istoria prezentată elevilor poate fi falsificată mai curînd prin exces de emotivitate, prin prezentări lacrimogene făcute cu puţin formării unui patriotism lucid. Iubirea de ţară nu înseamnă să-l crezi pe domnitorul moldovean capabil de fapte miraculoase, ci să-i cunoşti cîteva dintre eforturile autentice pe care le-a făcut pentru pămînturile peste care domnea. Să-l faci pe elev să creadă cu adevărat în virtuţile poporului său nu înseamnă să-l încurajezi în iluzia că cei care au făcut fapte mari au avut virtuţi supranaturale şi că, deci, în împrejurări grele, avem de aşteptat personaje miraculoase, providenţiale, care rezolvă cu un gest martiric sau sfînt toate problemele ţării.

Pentru cei care vor vrea să ştie mai mult, să intre în detalii şi dedesubturi, vor exista cu siguranţă o vîrstă, un timp şi documente pe măsura curiozităţii şi rîvnei lor.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

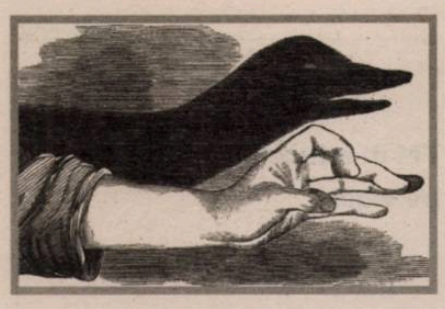

Iaromira POPOVICI

bazar

În rîndul lumii consumatoare

„Lumea consumatoare" e o categorie, semnificativă, a universului din jurul nostru. E adevărat că în ultimul timp, din motive economice şi, mai rar, ideologice, sînt unii care au renunţat la ea. Şi totuşi, de cîte ori mergi în hipermarketuri sau mall-uri, ai ocazia să te ciocneşti de cei care fac, încă, parte din ea.

În anii '90 (şi nu numai) eram o fană absolută a consumului de toate felurile. Se „dăduse", în sfîrşit, liber la Coca-Cola, beam cîte doi litri pe zi. Se înfiinţase primul McDonald's din România, mîncam zilnic acolo. A apărut (mult mai tîrziu) primul Carrefour, m-am repezit în el. Ca să nu mai vorbesc de întîiul mall, cel din Vitan, în care, pentru o lungă perioadă, eram aproape o locuitoare a etajului cu cinema-ul şi fast food-urile.

Nu pot spune că mă interesa, pe atunci, în mod special, cîte chimicale conţin mîncărurile şi băuturile pe care le ingurgitam, şi nici urmările lor asupra sănătăţii mele pe termen lung. Şi nici modul în care societatea de consum mă manipula şi mă subjuga cu ideologiile ei ispititoare, dar distructive.

Ţineam atît de mult să împărtăşesc din deliciile consumului excesiv pentru că nu putusem s-o fac înainte de '90. Pentru că acum simţeam un fel de datorie cetăţenească să recuperez tot ce n-am consumat pînă atunci, să mă integrez în rîndul consumatorilor conştiincioşi din întreaga lume. Prin mult criticata obligaţie a consumului, despre care aveam să aflu mai tîrziu prin teoreticienii acestuia, aveam euforica senzaţie că intru în rîndul lumii. În rîndul lumii consumatoare.

Senzaţie cu atît mai flagrantă pe la mijloc de ani 2000, în perioada boom-ului consumist. Cînd s-a deschis IKEA, şi am ajuns, în cele din urmă, s-o vizitez, am avut cu atît mai pregnant sentimentul despre care vorbeam: acela de a fi printre cetăţenii consumatori. Poate şi pentru că magazinul era suedez (şi clişeul cu „modelul suedez" încă funcţiona), poate pentru că nu era vorba de un loc unde se vindea doar mîncare; poate pentru că, cel puţin pentru momentele de început, IKEA îţi dădea senzaţia că aveai acces la ceva de lux, deşi, în fond, era absolut (dacă se poate spune aşa) mediu, destinat clasei de mijloc (pe care noi încă n-o aveam şi nu ştiam cu ce se mănîncă).

Cert e că, atunci cînd te deplasai în rîndurile mulţimii forfotitoare de acolo, căutînd cu orice preţ – ai, n-ai nevoie – ceva pe care să-ţi dai puţinii (în cazul nostru) bani, fie că era un platou de culoarea lemnului natur pentru fructe sau un dispozitiv de gătit la abur, te simţeai confortabil încartiruit în lumea civilizată cumpărătoare.

De curînd am fost din nou la IKEA, fără bani aproape deloc, doar ca să mănînc. A fost o experienţă, recunosc, traumatizantă: coada la felurile de mîncare era aparent interminabilă. Şi totul era cu autoservire. O autoservire eşalonată, într-un mod ordonat care mi-a amintit de distopiile SF: întîi îţi luai paharele, tacîmurile, prăjiturile, băuturile; abia apoi ajungeai la angajaţii IKEA, care îţi ofereau, sec, fără nici un sfat, felurile doi, ca nişte automate (e drept că nici n-ar fi putut s-o facă altfel, dată fiind mulţimea care se apăsa din spate ca un şarpe înfometat); apoi supele, şi, în final, casieria. După care începea vînătoarea de mese, negocierea cu ocupanţii unor mese care-şi puneau haine şi genţi pe scaunele libere.

Pe scurt, recunosc că pînă să mă aşez să mănînc a fost un tur de forţă. Odată ajuns la masă, şi odată ce reuşeai să ignori privirile hulpave, de pe margini, ale celor care încă erau la vînătoare, puteai constata că mîncarea e bună şi curată. Simplă. Şi foarte ieftină.

Poate aşa se explica numărul mare de copii (chiar bebeluşi) aduşi de mamele lor iubitoare în înghesuiala aceea. Înghesuială care m-a făcut să conştientez încă o dată avantajele trecerii la următoarea fază a consumului, de care vorbea şi Lipovetsky, cea a unuia intim, specializat, cu magazine şi bistrouri mai delicate.

Ceea ce nu înseamnă că voi renunţa, definitiv, la cetăţenia de consumator. De cîte ori voi simţi nevoia să mi-o reactivez, voi mai da o fugă la IKEA.

Selma IUSUF

legende urbane

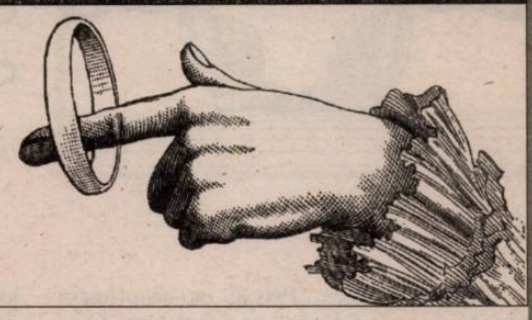

Occupy masa din colț!

Teribil de invazivă specie mai sîntem! Orice nouă achiziţie în casă, chiar dacă nu e menită a susţine obiecte, dar are o suprafaţă plană, se va umple imediat de nimicuri. Cărţi, chei, o eşarfă, telefonul mobil. Un scaun nou va fi testat mai devreme sau mai tîrziu drept cel mai la îndemînă umeraş. Oricîte rafturi mai pui în cămară, se vor umple.

La fel de minunat de talentaţi sîntem în a transforma un loc public într-unul privat, fie şi pentru cîteva ore. Un compartiment de tren va fi personalizat (şi uneori odorizat) în maximum două minute. Hainele, geanta, mîncarea din pachet, pantofii lepădaţi lîngă banchetă vor fi graniţele micii locuinţe pe drumul dintr-un oraş în altul. Grădina din faţa blocului va fi reflecţia în mic a nostalgiilor agricole de acasă. Leuşteanul de oraş va fi agresiv protejat. Holuri de bloc vor deveni fumoarul personalizat al gospodarilor care nu sînt lăsaţi să fumeze în casă: o scrumieră, o cană de cafea, papuci lăsaţi la uşă şi o mică icoană vesel colorată înfiptă cu o piuneză devin tinda orăşenească, o anticameră a micului apartament.

Dar cel mai frumos e la crîşmă. Dacă e şi un pic mai înghesuită, în aşa fel încît conversaţia de la mese să poată fi auzită, cu atît mai bine. Fiecare masă devine o insulă privată, o petrecere cu amicii. Gulerele se descheie, pe masă se deşartă conţinutul genţilor, un laptop mic mai trece de la unul la altul care-şi verifică obsesiv ba mail-ul, ba contul de Facebook. Iar discuţiile devin uneori uluitor de intime, excesiv de sincere, repudiate cel mai adesea a doua zi, cînd mesenii îşi vor fi recăpătat compoziţia mentală, aia bună de purtat în public, la lumina zilei.

Se discută foarte mult supărările de pe la serviciu. De regulă, cineva e victima care îşi varsă ofurile zilei respective iar restul comesenilor dau sfaturi. Lumea devine specialistă în comportamente şi în strategii de manevrat relaţii interumane. Relaţia de cuplu e fin disecată, la rîndul ei: Un tînăr ajunge la masa unde deja se strînseseră amicii lui, îşi trînteşte cu năduf rucsacul pe jos şi se aşază. „Unde-i Alina?", e întrebat. „Nu mai e nici o Alină", răspunde. „Io ţi-am zis că e fiţoasă", zice un binevoitor. „Hai, mă, că era mişto", zice un altul. DezAlinatul în cauză dă din mînă a lehamite şi-şi comandă o bere. Se discută despre filme şi se rîde în hohote. Cineva povesteşte *The Infidel* – un film englezesc în care un musulman trăitor într-o comunitate practicantă descoperă că de fapt s-a născut evreu. Omul e talentat. A reţinut replici întregi din film. Apariţia mea la masa cu pricina a fost desigur salutată cu un „Hei, infidel!" şi multe hohote de rîs.

Tot la crîşmă, se tranşează teme grele: religie, credinţă, Dumnezeu. Întrebări fundamentale cu răspunsuri de conjunctură de care nu-şi mai aminteşte nimeni. La crîşmă se tace cleios, se butonează telefoanele mobile, se fuge de acasă. Şi se nasc dispute aprinse.

Am auzit – să-mi fie iertat, fără să vreau – o discuţie agitată între doi comeseni. Declarativ – unul de stînga, ălălalt de dreapta. Amîndoi ochelarişti, curăţei, accent educat, treizecişiceva de ani. Lecturi asemănătoare, experienţe aşijderea. Mai aveau un pic şi se pocneau discutînd pe tema „nu munceşti, nu mănînci", deschisă de o parte a intelectualităţii româneşti. Unul acuza ideea unui stat asistenţial care dă ajutoare celor cu BMW-uri la poartă. Ălălalt spunea că astea sînt erori de aplicare a unei legi bazate pe un principiu bun. I-au tranşat scurt pe cei implicaţi în revoltele din Marea Britanie: „derbedei" – a zis unul, „marginalizaţi" – i-a răspuns celălalt. Amîndoi aveau convingeri sticloase, fără derapaje inutile. Rămîn însă la fel de buni amici, în ciuda zvîrcolelilor principiale. „Grecii sînt leneşi" a fost prima idee în care amîndoi credeau. A doua părere comună era legată de băutura consumată: „Asta-i cea mai proastă Margarita ever! Hai în altă parte". Nu mi-e clar dacă băutura cu pricina era preparată în stil mexican, spaniolesc sau cubanez.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

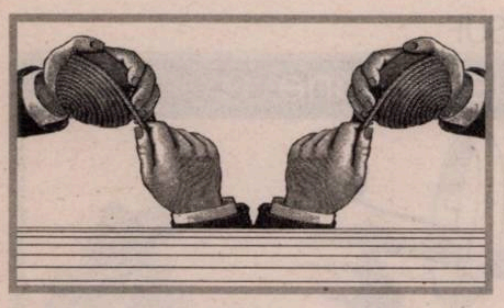

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Dicţionar de cuvinte abuzate

■ *Neoliberalism*. Priviţi cu scepticism persoanele care folosesc cuvîntul ăsta. Gîndiţi-vă la prima lecţie de la gramatică: subiectul este cuvîntul care arată despre ce este vorba în propoziţie. Verificaţi propoziţiile care încep cu „neoliberal“ şi gîndiţi-vă despre ce este vorba în acele propoziţii. Veţi vedea că nu prea este deloc clar. Cuvîntul a ajuns să însemne atît de multe, încît nu mai înseamnă nimic. Folosit ca adjectiv, este ataşat de atît de multe, încît nu mai are sens. Criza este neoliberală. Capitalul este neoliberal. Tăierile bugetare sînt neoliberale. Corporaţiile sînt neoliberale. Pungaşii de la Londra erau victimele neoliberalismului. Hippioţii care ocupă acum oraşele se bat cu neoliberalismul. O doamnă care protesta contra evacuării unor romi din Cluj zicea că respectivii au fost evacuaţi de „capitalul neoliberal“ care a cumpărat terenul unde se aflau casele lor. Observaţi metafora: nu cetăţeanul Gigel a cumpărat un teren X, ci capitalul neoliberal a făcut-o. Cuvîntul a fost deposedat de orice sens şi orice logică. A ajuns să nu mai spună nimic în sine, în schimb spune foarte multe despre cel care îl foloseşte. Şi spune aşa: sînt un tip confuz, revoltat, cu simpatii de stînga, lecturi vagi şi opinii ferme, incapabil să produc idei independente, dar dornic să rumeg frazele altora, sînt prea lent la neuroni să explic ce anume vreau să spun, dar dacă bag un cuvînt din ăsta „cîh“ în faţă o să par deştept şi citit.

■ *Neoconservatorism*. Altădată era o mişcare intelectuală foarte tare. Neoconservatorismul a produs o ruptură istorică la nivelul ideilor politice: a împăcat generozitatea intervenţionismului liberal cu pragmatismul conservatorismului clasic. Sau, altfel spus, a militat ca Occidentul să folosească fereastra de oportunitate istorică (dominaţia tehnologică, economică şi ideatică din a doua parte a secolului al XX-lea) pentru a schimba lumea în bine. Liberalismului intervenţionist al preşedintelui Woodrow Wilson i-a ataşat conştiinţa superiorităţii propriului model (democraţia capitalistă americană). Autismului extern al conservatorilor vechi, izolaţionişti, neoconservatorismul i-a opus agresivitatea asumată şi bazată pe valori. Acest curent intelectual respectabil a fost parţial şi limitat transformat în decizie politică sub George W. Bush. De aici i se trage ştampila. Preluat în cultura varză-pop, în care funcţionează lumea modernă, a ajuns cam ca în melodia „Neocon“ a băieţilor de la Offspring. Adică neoconi = nişte oameni răi şi fără suflet care se joacă cu armele. Transformat în propria parodie şi abuzat sistematic, cuvîntul împărtăşeşte cam aceeaşi soartă ca şi „neoliberalism“. Cînd vrei să zici „cîh“ pe teme economic-sociale, zici „neoliberalism“. Cînd vrei să zici „cîh“ pe teme de politică externă şi relaţii internaţionale, zici „neocon“. Nici el nu mai spune nimic concret despre ce e vorba în propoziţie, ci spune multe despre cel care în foloseşte. În esenţă: sînt un tip cu diplomă la seral, dar cu pretenţii de intelectual, mă enervează militarismul american şi sînt gata să-mi dau viaţa seara şi în weekenduri ca să lupt contra complexului militaro-industrial.

Criza este neoliberală.
Dacă zici ceva de rău despre imigranţi, eşti fascist.

■ *Fascist*. Altădată reprezenta un curent politic născut în Italia interbelică, ajuns la putere acolo, preluat şi copiat în diverse formule prin multe părţi ale lumii şi compromis în epoca modernă. Altădată, antifascismul era un sentiment nobil şi o atitudine curajoasă; mulţi oameni au murit eroic pentru a lupta cu fascismul. Acum, „fascist“ a ajuns înjurătură abuzată de stînga mondială şi de retardaţi din establishment-ul rusesc. Dacă zici ceva de rău despre imigranţi, eşti fascist. Dacă mîrîi faţă de încălzirea globală, eşti fascist. De fapt, lista opiniilor care te pot transforma în fascist este mereu variabilă, dar invariabil lungă. În Rusia, fascist înseamnă „vecin nasol care nu vrea să ne fie vasal“. Infractorii care conduc Transnistria se luptă de zor cu fascismul românesc. Estonienii care au ajuns la concluzia că soldatul sovietic eliberator nu merită o statuie în centrul capitalei lor erau fascişti. Preşedintele Băsescu care a spus că şi el ar fi dat în 1941 ordinul de eliberare a Basarabiei este fascist în opinia ambasadorului rus la NATO. Lasă că tot Băsescu era fascist şi în opinia lui Adrian Severin; pare că e mai uşor să fii antifascist decît anticorupt. Haios că doar la vreo două săptămîni după ce reprezentantul Kremlinului la NATO îl făcea fascist pe Băsescu, *Newsweek* a avut ditamai *cover story* cu titlul „Fascist Russia“. Articolul documenta modul în care Kremlinul organizează mişcări de tineret naţionaliste. Tinerii sponsorizaţi de stat se organizează şi vînează caucazieni şi negri pe străzile oraşelor ruseşti. Antifascişti pînă la moarte! (a altora). Am revăzut recent documentarul de şase ore *The Death of Yugoslavia* (daţi pe Google, se vede gratis, musai) făcut de BBC în 1995. E acolo un interviu cu Vojislav Šešelj, liderul naţionalist sîrb care a organizat trupe paramilitare în Croaţia şi Bosnia. Omul spune că a vrut să-i apere pe sîrbi de ustaşi – ăştia erau fasciştii croaţi. Deci, s-a apucat că organizeze detaşamente ale morţii care au epurat şi violat în masă în Bosnia. Acum este judecat la Haga pentru crime de război şi e membru ales al parlamentului de la Belgrad. Şi ăsta tot antifascist este. Similar este abuzat şi cuvîntul „nazist“. Altădată însemna ceva, a fi antinazist era ceva onorabil. Acum, Susan Sarandon spune că papa Benedict este nazist. Asta nu spune nimic despre papă, ci foarte multe despre Sarandon: talentul actoricesc nu te scuteşte să fii prost (Morgan Frieeman spunea şi el recent că cine e anti-Obama este rasist – alt cuvînt abuzat).

■ *Colonialism*. Muammar Gaddafi s-a bătut ca un leu cu forţele colonialiste, ştiţi cum s-a terminat. Hugo Chávez este şi el un campion al luptei cu colonialismul. În ultimii 50 de ani, Fidel Castro a tot eliberat Cuba de colonialism. Colonialismul a fost odată un curent intelectual şi politic la modă. „Trebuie să spunem deschis că rasele superioare au un drept asupra raselor inferioare. Rasele superioare au un drept pentru că au o datorie. Ele au datoria de a civiliza rasele inferioare.“ – asta spunea Jules Ferry, primministru francez, în 1884, încercînd să-i convingă pe deputaţii francezi că Parisul are o datorie faţă de africani. Citatul l-am luat din volumul *Civilizaţia* al lui Niall Ferguson, apărut recent la Polirom; Ferguson nu pierde ocazia să adauge maliţios că rasismul şi colonialismul erau pe vremuri curente legitime, acceptate aproape unanim de lumea ştiinţifică, cam cum e astăzi teoria încălzirii globale provocate de om. Dar aventura colonialistă europeană s-a terminat urît. În secolul al XX-lea, colonialismul a ieşit de sub umbrela legitimităţii. Popoarele au luptat, pe drept cuvînt, împotriva colonialismului. Anticolonialismul a fost o poziţie nobilă, aşa cum a fost şi antifascismul. Tot la fel ca antifascismul, diverşi măscărici abuzează acum de anticolonialism. Dictatori feroce – care îşi tiranizează popoarele – se pretind campioni ai anticolonialismului. Cu cît sînt mai criminali la ei acasă, cu atît sînt mai anticolonialişti. S-ar zice că popoarele alea au scăpat de colonialismul european doar ca să fie abuzate infinit mai feroce de unii de-ai lor. Din păcate, occidentalii pot interveni numai împotriva unora dintre ei.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Preţ la suta de grame

E mic de tot. Un leu douăzeci, doi patruzeci şi cinci, 10 nouăzecişipatru, 100 nouăzecişinouă. Sînt preţuri la suta de grame. O minciună de două parale care te induce în eroare. Te prinde, te seduce, îţi dă cu leuca-n cap. E mai puţin crudă treaba asta ca şi folosirea copiilor în reclame. Dar tot sentimentul implicat în preţ implică. Bă, uite, poţi să-ţi cumperi, bre, ia mîinile de pe salam. Fiindcă obişnuinţa ta este preţul mare, preţul total, preţul. Defect din fabricaţie a omului, normalitatea. Acum şmecheria te face vigilent. Îţi dă senzaţia accesibilului. Nimic mai mult, nimic mai puţin. Exact pe foamea ta de ieftin, exact pe foamea asta de criză. Preţul la sută e o înjurătură la adresa omului, nu este un avantaj ori o născocire inocentă. O bătaie de joc. O curvă supermarketară ce-şi bate joc de tine. Un monstru fără sînge-n vine care se laudă că ar avea în instalaţie de-l prinzi şi-l dezbraci. Tu înjuri o hîrtie pe care scrie un preţ, ori ar trebui lovit cu roşia necoaptă şi tare şeful de magazin, cu ou clocit – managerul, cu pate puturos – casiera, cu mazăre conservă – badiguardul. Şi fugi, fugi! Să sune alarmele-n spatele tău, să se blocheze sistemul, să triumfi, să te umfli în pene că nu te-ai lăsat păcălit.

PUBLICITATE

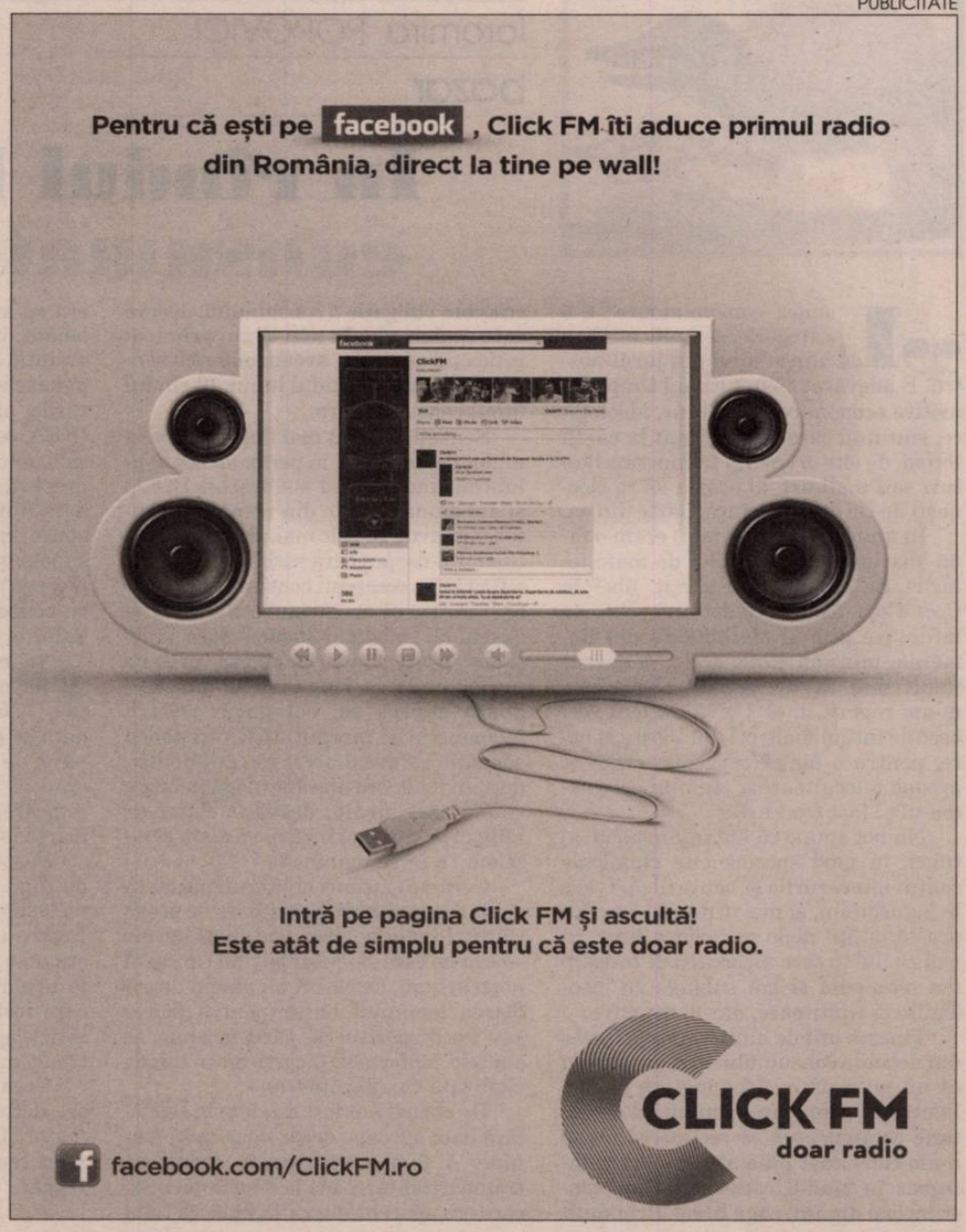

Lucruri vechi cu rosturi noi

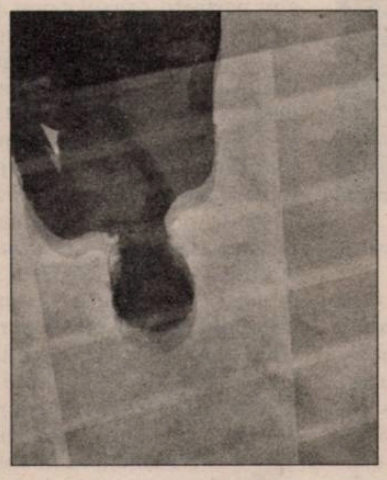

Texte şi opinii de:

● Irina DUMITRU (fizician)
„Oraşul neterminat“

● Viorica BUICĂ (jurnalist)
„Din Rahova în Centrul vechi“

● Alexandru ANDRIEŞ
„Cîntecele au viaţa lor şi se duc unde vor ele“ – interviu

● Eugen ISTODOR (jurnalist, scriitor)
„Trecutul, burtică şi chelie“

● Iulia BLAGA (critic de film)
„Era mai bine înainte şi după“

argument

Un fel de nostalgie

DILEMA VECHE
Lucruri vechi cu rosturi noi

Dacă n-aş fi locuit o lună la Berlin, probabil că n-aş fi ales niciodată o temă ca aceasta. Şi nu mi-aş fi propus să aflu ce anume păstrăm, reciclăm, recontextualizăm din ziua de ieri. Altfel spus, din istoria mai mult sau mai puţin recentă. Şi, mai ales, cum anume o facem.

Credeţi-mă, experienţa de a descoperi un oraş care se recreează în fiecare moment e fascinantă. Nu credeam că se poate. Veneam din Est, din Bucureşti. Văzusem de aproape toate cicatricile lăsate de comunism în jurul nostru. Nu puteam fi uşor impresionată. Cu toate astea, am descoperit că dacă reuşeşti să-ţi asumi şi bunele, şi relele unei poveşti, poţi merge mai departe. Şi lucrurile urîte în sine, stigmatizate istoric, pot deveni *cool* într-un fel simpatic şi creativ. Nu trebuie să dărîmi şi să construieşti standardizat totul. Nu putem trăi numai din obiecte făcute în serie.

Recunoaşteţi, ne-am vinde un organ pentru un gram de unicitate. Pentru că nu vrem să mai vedem şi la alţii ce avem noi. Şi e valabil cînd vine vorba de haine, bijuterii, mobilă, spaţii de cafenele şi baruri, opere de artă.

Printre experienţele mele berlineze se numără o lectură într-o fostă fabrică de bere, transformată într-un modern şi spaţios Centru cultural. O petrecere într-un fel de depozit dezafectat, la care am ajuns într-o seară. În încăperea principală trona o masă imensă cu scaune multe. Atmosfera burgheză a unei sufragerii fusese mutată acolo, şi o mulţime de oameni îşi luau un bol cu supă din încăperea alăturată şi ceva de băut de la bar, apoi socializau. Lumina era în aşa fel pusă în acel spaţiu că masa – acoperită cu o pînză albă, impecabilă, pe care fuseseră puse lampadare – părea că pluteşte pe deasupra pereţilor scorojiţi şi a fumului de ţigară. Cred că doar eu eram – din toată adunarea aceea – puţin intrigată, toţi ceilalţi se purtau firesc, ca peştii în apă.

Tîrgurile de vechituri, „Flohmarkt“-urile, unde totul pare de vînzare, sînt şi ele o instituţie la Berlin. Artişti şi oameni obişnuiţi le bat în căutarea lucrurilor pe care le pot repune în circulaţie. Le poartă şi îşi decorează casele, le integrează în vieţile lor actuale.

Şi parcă şi la noi se simte uşor-uşor un curent retro: tîrguri vintage, clădiri vechi cărora li se dă şansa la o nouă viaţă, artişti care reiau obiecte/imagini vechi pentru a-şi spune istoriile noi, vinilurile pe care începem să le ştergem de praf, imagini ale trecutului pe care unii regizori mizează din ce în ce mai tare în cinema, clişeele trecutului care funcţionează atunci cînd vine vorba despre prezentul care trebuie ambalat frumos dacă vrem să-l vindem. Trecutul şi viitorul se întîmplă azi. (**Ana Maria Sandu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 10 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Lea Berzuc.

Irina DUMITRU

Orașul neterminat

Berlinul are două anotimpuri – o primăvară zglobie şi rece, în care oamenii îşi dau jos paltoanele mult mai devreme decît ar fi cazul, şi o toamnă plină de lumină, generoasă, ploioasă, care dezvăluie toate straturile ascunse ale oraşului. Vara şi iarna, anotimpuri statice în care totul se opreşte sub apăsarea căldurii sau a gerului, sînt ale străinilor ce clicăie în neştire aparatele de fotografiat. Oraşul real se simte cel mai bine în momentele alerte ale anotimpurilor de trecere. Cu cît e mai friguroasă şi mai ploioasă vara, cu atît va fi mai frumoasă toamna ce urmează. După o iarnă blîndă vine o primăvară dură, parcă special pentru a nu te lăsa să lîncezeşti, pentru a-ţi aduce aminte că aici totul se schimbă. Repede.

Am ajuns prima dată la Berlin într-un noiembrie mohorît. Veneam cu trenul de la Bucureşti, am intrat în fosta RDG cînd se făcuse deja seară. Era întuneric, gările nici nu se vedeau, păreau luminate de felinare cu gaz care de-abia pîlpîie. Stăteam cu nasul lipit de geam. Aşteptam. Aşteptam Oraşul, luminile, forfota, dar n-au apărut. Treceam în continuare printr-o lume cufundată în beznă şi tot ce vedeam erau umbre – o turlă de biserică, un bloc înalt, copaci, linii de tren şerpuind pe deasupra străzilor, toate învăluite într-un fel de aură, că lumină nu se putea numi. Am coborît la Friedrichstrasse pe un pod şi atunci, în sfîrşit, l-am văzut – oameni, lumină, rîsete, turnul, Berliner Ensemble, rîul, muzeele, trenurile trecîndu-mi pe deasupra capului, clocot.

A doua zi a nins, prima ninsoare a anului. De la etajul opt al unei clădiri din mijlocul oraşului mă uitam pe geam şi ascultam poveştile care curgeau din jur – uite, acolo e Alexanderplatz, acolo e Insula Muzeelor. Domul. Dacă te uiţi în partea cealaltă se vede Potsdamer Platz, să te duci neapărat. În faţa mea o clădire urîtă, roşiatică. Ce e acolo? Ah, ăla e Palatul Republicii, sediul parlamentului RDG. Îl demolează. De ce? Aici ochii gazdelor mele s-au golit. A ridicat din umeri – cum de ce? A rămas aşa – n-am mai vorbit despre Palast der Republik. Nu vrei să vezi Potsdamer Platz?

M-am plimbat apoi prin oraş, pe jos, cît m-au ţinut picioarele. Am văzut Potsdamer Platz, Gedächtniskirche (biserica bombardată şi păstrată în ruină, drept amintire), Unter den Linden, Reichstag-ul, fragmentele de zid expuse în faţa magazinelor de suveniruri. Istoria, adică. Mai tîrziu m-am mutat aici şi am văzut şi fostele fabrici, ajunse acum Centre culturale sau cluburi celebre, şi „soldaţii“ lîngă care poţi să te pozezi la Checkpoint Charlie, am început să cunosc oraşul, să-i aflu povestea dincolo de zidul care l-a tăiat în două timp de zeci de ani. Aş fi vrut să văd Potsdamer Platz înainte de zgîrie-norii lucioşi, pe vremea cînd era încă o cicatrice imensă, pe vremea cînd o căuta bătrînul din *Cerul deasupra Berlinului* al lui Wenders. Cicatricea a fost acoperită cu o grabă uluitoare, Palatul Republicii – dărîmat. În locul lui a rămas un parc verde care va fi şi el acoperit de castelul pe care vor să-l reconstruiască repede, cît mai repede. De ce atîta grabă?

Cîndva aici erau două oraşe. Unul – o insulă cu reguli proprii, înconjurată de o ţară ostilă şi rece. Celălalt – capitala ţării care înconjura insula. Unul avea ruine, clădiri ciuruite de gloanţe, copaci crescînd în case, era întunecat şi fără trecut. Mai bine zis cu un trecut oribil, asumat şi apoi ascuns într-un colţ al minţii. Mustea de viaţă, viaţa intensă a celui care nu ştie dacă ziua de mîine va mai veni. Deasupra lui – melancolie şi un cer gri, în jurul lui – un zid de beton. Celălalt oraş avea bulevarde largi, blocuri, oameni gri, un trecut pe care-l înfiera cu orice ocazie şi un prezent îngheţat. Deasupra lui plutea frica, zidul era păzit de soldaţi înarmaţi. Într-un noiembrie la fel de mohorît ca cel în care am ajuns eu aici, pentru prima oară, cele două oraşe au redevenit unul singur.

© M. Grecea

Să nu pierdem nimic
din trecut.
Cu trecutul se clădeşte
viitorul.

ANATOLE FRANCE

Repede s-au pus pe reconstruit. Mai întîi au dărîmat ziduri, clădiri din trecut, ruine. Apoi au devenit un imens şantier. În spaţiile golite – fabrici, foste magazine, clădiri guvernamentale – s-au instalat noii locatari, cei care au găsit aici libertatea pe care şi-o doreau, energia, locul gol pe care puteau construi. Ei au păstrat totul aşa cum era, au folosit ce le dădea oraşul, au continuat să trăiască de parcă ziua de mîine n-ar mai veni sau n-ar mai conta. Asta a durat vreo zece ani, cam cît priveliştea dominantă a fost cea a macaralelor iar coloana sonoră – bătăi de ciocane, pickhammere, fierăstraie, bormaşini şi sunetul cimentului încă moale. Oraşul reîntregit a devenit capitală şi şi-a redescoperit orgoliul. A vrut cea mai mare gară din Europa, dar a păstrat şi zidul rămas dintr-o fosta gară de dinainte de ruptură. A vrut cel mai mare aeroport din Europa, dar l-a păstrat şi pe cel din mijlocul oraşului, cel mic şi încărcat de istorie. A vrut să acopere repede toate urmele şi asta a făcut. Şi, între timp, a devenit celebru.

Îşi va folosi trecutul recent ca pe o haină nouă,
pînă va învăţa că nu mai are de ce să-i fie frică.

Cine vine acum la Berlin pleacă încîntat de aparenta îmbrăţişare a vechiului. Barurile au pereţii scorojiţi şi mobile venite direct din sufrageriile caselor din Germania Democrată. În fosta fabrică de peste drum sînt galerii de artă şi săli de concerte. Dincolo, în fabrica cealaltă, ale cărei furnale se ridică ameninţător pe cerul întunecat, e un club. Înaintea lui a fost altul, dar, cum spuneam, aici lucrurile trec repede. Locul pe unde a fost zidul e marcat cu piatră cubică, o uriaşă cicatrice care străbate oraşul. Cîteva ruine au fost păstrate, conservate, expuse lumii printre clădiri renovate sau de-a dreptul noi, sclipitoare. Vechile clădiri nu mai sînt negre, faţadele nu mai au găuri, trotuarele sînt perfecte, oraşul e nou, primenit. Din loc în loc cîte-o plăcuţă, cîte-un monument. Trebuie să mergi în est, departe, sau pe lîngă liniile de tren, ca să mai găseşti cîte-o clădire de-adevăratelea în ruină. Casele ocupate în anii '90, transformate în spaţii ale artei, ale libertăţii, sînt acum aproape toate refăcute. Cerul e albastru, cu nori grăbiţi şi brazde albe de la puzderia de avioane. Trecutul s-a păstrat, dar nu în întregime – o parte din el a ajuns la muzeu, cealaltă are un strat gros de fard pe deasupra. Locurile vintage apar peste noapte, uneori dispar la fel de repede. Nu e timp, nu e loc prea mult pentru trecut. Cumpărăm veioze şi fotolii din tîrgul de vechituri, scorojim pereţii, dar nu vrem să ştim ce-a fost în camera asta anul trecut.

Nu e nimic nou în asta. Aici nimic nu durează, nimic nu prinde rădăcini. Nici chiar copacii care năpădesc casele distruse. Vor fi smulşi, casele vor fi reconstruite, se vor dărîma iar şi alţi copaci vor creşte peste ruine. Iar Oraşul – cu toate straturile lui, cu străzile lui largi şi spaţiile în continuă permutare – va trăi mereu pentru azi, uitînd de ieri şi nedorind să se gîndească la mîine. Şi în tot acest timp îşi va folosi trecutul recent ca pe o haină nouă, pînă va învăţa că nu mai are de ce să-i fie frică. Între timp, a venit iarăşi toamna.

Irina Dumitru *este fizician şi locuieşte la Berlin din 2005.*

© M. Grecea

Viorica BUICĂ

Din Rahova în Centrul vechi

Cînd am ajuns pentru prima dată în Berlin, acum doi ani, cîteva zile am colindat pur şi simplu pe străzi căutînd locurile-mituri despre care tot citisem sau mi se povestise în nenumărate rînduri. Dincolo de calitatea detaliilor arhitecturale din centrul oraşului, de coerenţa cu care mi se prezenta aproape fiecare clădire sau spaţiu public, ceea ce m-a impresionat a fost acea cultură a memoriei prin care urme ale trecutului deveneau vizibile în cele mai diverse ţesuturi urbane: istoria se vede şi se simte la fiecare pas în Berlin, cînd cu subtilitate, cînd mai ostentativ, conferind un oarecare dramatism oraşului, însă în egală măsură dinamism. Un reper incontestabil în gestionarea relaţiei dintre vechi şi nou, dintre trecut şi prezent îl constituie rafinamentul magic cu care arhitectul David Chipperfield a restaurat Neues Museum din Insula Muzeelor – unul dintre „gesturile mari" care au schimbat faţa capitalei germane. Am descoperit însă fel de *statement* despre valoarea trecutului. „Nu e greu să găseşti obiecte interesante într-un oraş ca Bucureştiul în care oamenii aruncă la gunoi dantelării din fier forjat ca să le schimbe cu caricaturi din ţeavă sudată sau pun pe foc uşile de stejar şi se mîndresc cu noile PVC-uri."

Strada pe care s-a deschis Atelier Mecanic – un bar original ce recompune în mod creativ decorul orelor de tehnologie de altădată, iar la scară mai largă, atmosfera spaţiilor industriale comuniste – era populată pînă nu de mult cu diverse ateliere de meşteşugari şi reparaţii; tema amenajării a venit astfel natural, în spiritului locului, negînd cu putere funcţiunea anterioară de *„irish pub"*. După stabilirea premiselor, a intrat în joc pasiunea arhitectului Corvin Cristian de a colecţiona semne şi obiecte din spaţii închise sau abandonate (un demers susţinut de altfel şi de proprietarul barului, implicat activ în amenajare): majoritatea pie-

Unii au „citit" în acest proiect un soi de nostalgie comunistă, deşi miza era mai degrabă realizarea unui loc original.

îmbinări inspirate şi inteligente de epoci şi timpuri şi în numeroase cafenele, baruri sau restaurante – elemente-cheie în definirea farmecului unui oraş.

În contextul încărcat şi adesea caricatural al intervenţiilor din Centrul Istoric al Bucureştiului, consumînd în mod banal „moştenirea" urbană, apariţia Atelierului Mecanic, în această vară, mi-a reamintit de spiritul de autenticitate experimentat în Berlin, de acel sentiment al firescului şi al talentului. Ca multe alte oraşe postcomuniste, sub imperative economice şi cu modele superficiale, Bucureştiul s-a grăbit să marcheze radical orice tip de schimbare, renunţînd adesea cu desăvîrşire la semnele altor vremuri. Pentru a fi autentic la nivelul unui oraş, raportîndu-te la piaţa globală, este însă importantă tocmai continuitatea în evoluţia spaţiilor – înglobarea permanentă (şi fericită) a urmelor trecutului, chiar şi prin simpla raportare la realităţi anterioare.

Arhitectul Corvin Cristian se numără printre puţinii care au înţeles acest lucru; ba chiar, „iremediabil paseist, adică realist" – cum se declară, foloseşte constant, în amenajările de calitate pe care le semnează, obiecte vechi, recuperate în contexte mai mult sau mai puţin surprinzătoare, construind un selor de mobilier şi a obiectelor decorative, incluzînd plăcuţele informative, de protecţia muncii, sînt originale, cu un aer aparte. Mai mult, toate elementele noi au fost gîndite special pentru acest spaţiu, astfel încît, de la logo şi uşa de la intrare pînă la toaletă, discursul stilistic al amenajării este unul unitar, perfect coerent. Unii au „citit" în acest proiect un soi de nostalgie comunistă, deşi miza nu mi se pare că stă în (re)crearea unei lumi, ci mai degrabă în realizarea unui loc original; este un exemplu mai mult decît bine-venit de design modern, responsabil, care dovedeşte că, în mîini pricepute, vechiul se poate metamorfoza în mod creativ.

Poate nu întîmplător, unul dintre cele mai apreciate proiecte de design interior realizate de Corvin Cristian – birourile agenţiei Headvertising – se află în interiorul clădirii ARK (BURSA MĂRFURILOR) din zona Rahova-Uranus, un alt loc care ne-a demonstrat că prin voinţă, determinare şi profesionalism se poate şi la noi. Mai mult decît un simplu proiect de restaurare şi extindere, ARK a devenit un manifest pentru revitalizarea urbană şi culturală a Bucureştiului: dacă la începutul secolului trecut pe aici intrau în oraş materiile prime ale epocii industriale, în prezent pe aici intră în Capitală materiile prime creative ale epocii contemporane: idei, fotografii, concepte, design. Cele trei etaje ale noului ansamblu găzduiesc birourile unor companii creative (din domeniul comunicării, arhitecturii, designului etc.), dar şi spaţii publice (restaurant, bar, spaţiu expoziţional, galerii de designeri) şi sînt individualizate prin culoare şi prin finisaje simple, fruste, susţinînd discursul general, relaţia sinceră dintre vechi şi nou.

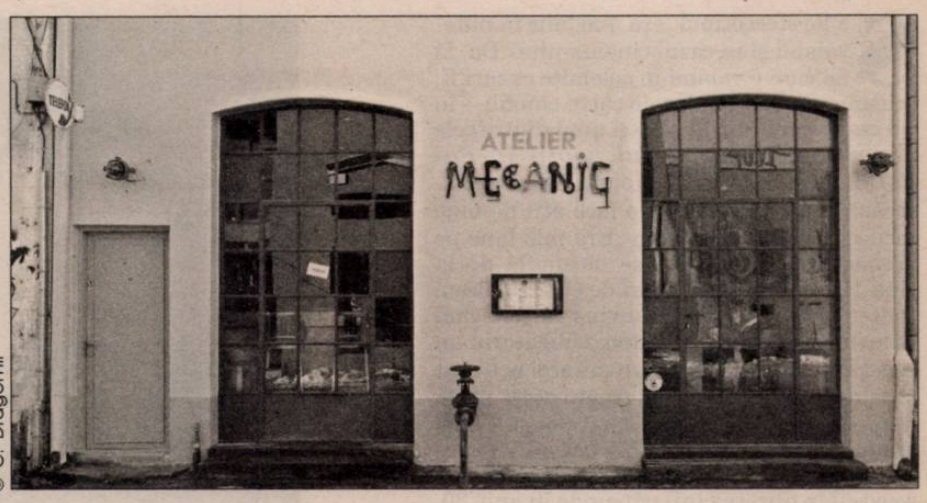

© C. Dragomir

Viitorul este trecutul care se întoarce prin altă poartă.

GLASOW

ARK a fost gîndit ca nucleul uneia dintre axele culturale ale oraşului, imaginate de Proiectul „TUB (Transcentral Urban Bucureşti)" şi se vrea punctul de plecare pentru regenerarea zonei Rahova, legînd-o de centrul oraşului prin divertisment, viaţă culturală şi turism. Realizate de arhitectul Giulio Magni (1859-1930), antrepozitele comunale au fost deschise la 15 iulie 1899 în triunghiul format de strada Uranus şi Calea Rahovei, spre a fi utilizate de comercianţi şi industriaşi pentru păstrarea mărfurilor în cea mai bună stare; în perioada comunistă, în anii '80, clădirea a fost folosită ca spaţii de depozitare pentru şantierul Casei Poporului, iar după incendiul devastator din '90 a ajuns în stare de colaps. Abandonată, la început de secol XXI, a fost preluată pentru a face parte din proiectul de revitalizare culturală a zonei, gîndit de arhitectul Teodor Frolu: dedicat şi încrezător în acest proiect, a reuşit să adune în jurul său un grup de companii şi instituţii partenere, arhitecţi şi alţi colaboratori cu care a lucrat pentru evenimente şi pentru recuperarea propriu-zisă a clădirii.

Biroul Re-Act Now, condus de arhitectul Mario Kuibuş, implicat şi în proiectul TUB, s-a ocupat de reconversia arhitecturală a clădirii, care s-a dovedit o provocare, desfăşurîndu-se pe mai multe paliere. Corpurile adăugate, cu faţade din profilit – un material foarte discret –, sînt bine delimitate de corpul vechi (din care s-a păstrat coaja, validată ca valoroasă din punct de vedere arhitectural), subliniind structura acestuia, fără a sugera vreo ruptură. La interior, toate spaţiile au fost regîndite într-o cheie clară, simplă, pentru a păstra un gen de transparenţă care să permită citirea multiplelor straturi existente. La final, oraşul a primit o clădire contemporană hibridă, experimentală, cu multiple calităţi publice, aşa cum au dovedit-o numeroasele evenimente organizate aici în ultima vreme. Dialogul real între arhitecţi şi beneficiari, aprecierea aceloraşi valori şi încrederea în recuperarea „vechiului" s-au dovedit, şi în acest caz, esenţiale pentru calitatea rezultatului.

Chiar dacă diferite ca amploare şi impact, ambele proiecte ilustrează – într-un mod exemplar la nivel autohton – oportunităţile creative pe care le poate „conţine" ceea ce este deja existent; dar poate fi reinterpretat, recuperat, revalorizat, recontextualizat, stabilind în timp o coerenţă urbană atît de necesară.

© S. Bonciocat

Semnul înţelepciunii este ca din cele văzute sau auzite a adulmeca pe cele nevăzute şi neauzite, şi a socoti cele viitoare din cele trecute.

CANTEMIR

***Viorica Buică** este jurnalistă.*

Iulia BLAGA

Era mai bine înainte și după

Să fie stereotipul „era mai bine înainte“ valabil și în cazul cinema-ului? Da, la fel cum e valabil în celelalte cazuri E, oricum, ușor de înțeles de către cinefili – în cel mai recent film al său (și unul dintre cele mai amuzante), *Miezul nopții în Paris/Midnight in Paris,* Woody Allen prelucrează acest stereotip și o face atît de bine încît nostalgii-corolar gen „Era mai bine pe vremea lui Ceaușescu“ se dezumflă de la sine. Personajul interpretat de Owen Wilson, contemporan cu noi, e convins că „era mai bine în anii '30“, incluzînd obligatoriu în ecuație și Parisul. Printr-un miracol petrecut la miezul nopții, pe niște trepte dintr-un anume loc din Paris și ascultînd clopotul unei anumite biserici, Gil Pender (scenarist care încearcă să scrie proză și să lase Hollywood-ul în durerea lui) pătrunde în anii '30. Aici se îndrăgostește de bovarica Adriana, amanta lui Modigliani, Picasso și Hemingway, care – la rîndul ei – e convinsă că Epoca de Aur a umanității a fost La Belle Époque. Concluzia e una: în orice epocă am trăi, ne place să credem că înainte era mai bine pentru că ne e lene să luăm viața în piept sau să apreciem ce avem.

Cinema-ul de azi, unde flashback-ul e considerat un clișeu de evitat (numai regizorii conservatori mai folosesc acest procedeu desuet), preferă glisarea într-o realitate paralelă *(Începutul/Inception* ar fi un exemplu cuprinzător), dar și acest lucru e, pînă la urmă, tot un clișeu. Că e trecut sau realitate paralelă (cum e în *Cowboys și extratereștri / Cowboys & Aliens),* spectatorul e invitat de fiecare dată, asemeni Ceciliei (Mia Farrow) din *Trandafirul roșu din Cairo / The Purple Rose of Cairo,* să interacționeze cu lumea de pe ecran. Miza acestui film realizat de Woody Allen în 1985 e că Cecilia trebuie să aleagă între personajul de care se îndrăgostise (pe care îl cheamă tot Gil) și actorul care îl interpretase în film. Îl alege pe actor, crezînd că ficțiunea va schimba definitiv realitatea, că se va topi în ea, dar acesta îi dă papucii și visul se termină.

Midnight in Paris

„Fotografia aia nici n-a fost făcută încă“

...Îi spune Teddy (John Alexander) medicului Einstein (Peter Lorre) din *Arsenic și dantelă veche / Arsenic and Old Lace,* adorabila comedie realizată de Frank Capra după piesa lui Joseph Kesselring, în 1944. Teddy e dus cu pluta. Se crede Theodore Roosevelt. Se îmbracă în uniformă colonială și i-a îngropat harnic pe toți cei 12 moșuleți omorîți de cele două surori ale lui în pivniță, știind de la ele că erau bolnavi de febră galbenă. Acum îi arată chirurgului Einstein – care e un criminal, la fel ca nepotul lui Teddy, Jonathan (Raymond Massey) – această fotografie care nici n-a fost făcută încă (!) pentru că, în desfășurătorul istoric imaginar după care curge mintea lui Teddy, nu s-a ajuns la capitolul respectiv. Acesta îi va spune, de altfel, mai tîrziu și lui Jonathan: „Nu arătați ca cineva cunoscut. Probabil că o să vă întîlnesc în junglă, mai tîrziu“. Dacă timpul e relativ – criminalul Einstein din film e un *„medic de înaltă distincție“* (el l-a transformat pe Jonathan, printr-o operație estetică, într-un al doilea Boris Karloff și, ca fandaxia să fie gata, chiar Boris Karloff l-a interpretat pe Jonathan pe Broadway), Teddy și, împreună cu el, toate personajele trăiesc o poveste care n-a început încă, deși exista cu ceva timp înainte. Stereotipul cu „era mai bine înainte“ poate la fel de bine să însemne că era la fel de bine și după. („E și ieri o zi“, scria Mircea Nedelciu.)

Prin ochii fantomei

Dacă unchiul Boonmee – eroul filmului thailandezului Apichatpong Weerasethakul care a cîștigat Cannes-ul anul trecut *(Uncle Boonmee Who Can Recall His Past Lives)* – își poate aminti viețile anterioare, cu toate clișeele lor (spiritele întunecate cu ochii roșii ca niște beculețe, precum și alte trucuri din vechi filme horror), vă puteți imagina cîte își amintește Nicolae Ceaușescu în filmul lui Andrei Ujică. *Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu* nu e, însă, un inventar de clișee, ci un text cu propoziții și fraze prin care acestea sînt dezambiguizate (la fel cum sînt dezambiguizate, dar în altă cheie, într-unul din trailerele filmului, regizat de Radu Jude). Nicolae Ceaușescu pipăind, mecanic, o pîine ca să vadă dacă e proaspătă, oameni ai muncii și țărani întinzînd tradiționala horă săltată, vizitele pe șantierele patriei sau la Buftea, unde se filma o nouă pagină de epopee națională, sînt clișee pe care le știam din alt context și la care ajungem acum prin ochii (roșii, de fantomă) ai lui Nicolae Ceaușescu. Andrei Ujică – s-a mai spus – face un (fals) documentar cu materialul clientului. Acest Nicolae Ceaușescu este cel pe care îl știam, dar noi ne vedem prin ochii lui așa cum ne știam? În orice caz, imaginea poate că ne amintește de cineva cunoscut. Poate e cineva cu care urmează să ne întîlnim mai tîrziu (în junglă).

***Iulia Blaga** este critic de film.*

Laura CĂLIN

Vintage în vremurile noastre

Nevoia de lucruri vechi este, de fapt, nevoia de a fi altfel și de a aduce în garderobă lucruri care nu se găsesc în mall-uri. Magazinele obișnuite au răspuns acestor așteptări prin crearea colecțiilor de *„vintage inspired“*. Să fie nou, dar pe modelul vechi.

În același timp, hainele și accesoriile vintage sînt percepute la noi ca fiind niște chilipiruri. Prețurile sînt relativ mici față de prețurile care se practică la tîrgurile și magazinele vintage din alte țări.

Ce ar fi bine de reținut este că vintage nu înseamnă neapărat ieftin. O piesă valoroasă costă mult oricînd. Iar faptul că un lucru valoros este păstrat zeci de ani într-o condiție bună înseamnă pentru acesta plusvaloare. La fel, prețul diferă în funcție de „vîrsta“ unui lucru. O rochie din anii '20, într-o stare foarte bună, nu se poate compara cu o rochie din anii '80. Există bijuterii valoroase și bijuterii mai ieftine. Sînt haine semnate de designeri cunoscuți, de case de modă care au dispărut de ceva timp și altele care și-au pierdut etichetele (sau nu le-au avut niciodată).

Un articol vintage va spune „sînt altfel și altul ca mine nu găsești“. Sînt tipice sau complet atipice modei din perioada considerată vintage (fiecare decadă a perioadei 1920-1985) și pot fi lucrate manual, din dantelă fină sau din material sintetic, cu o piatră lipsă sau în stare desăvîrșită. Și, mai ales, pot fi reintroduse în circuitul comercial: „azi le port eu, peste 50 de ani le poate purta copilul unui străin“.

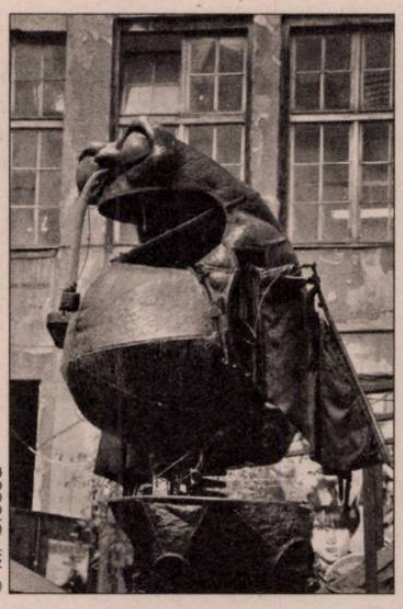

© M. Grecea

Deși folosite, unele articole își păstrează starea intactă. Altele sînt noi. Altele pot fi folosite doar ca piese de colecție.

În România, acest vintage a venit din alte părți. Din reviste și de la televizor, de la diverse vedete, și s-a făcut vizibil datorită unui amestec de magazine online, bloguri și site-uri. Apoi au apărut tîrgurile vintage. Acum putem spune ca avem un public care gustă vintage-ul în haine, accesorii și bijuterii.

Există în prezent și la noi un număr de magazine de vintage autentic, recunoscute și foarte populare. Există vintage real în magazinele (online) din România și, de multe ori, unul de foarte bună calitate.

E adevărat că piața noastră e una mai mică, mai intimă și că toată lumea se cunoaște cu toată lumea, iar magazinele sînt aproape exclusiv online. Iar tîrgurile de la noi sînt de mai mică amploare față de cele din alte țări din Europa.

Simțeam nevoia de a face un tîrg vintage și așa a apărut V for Vintage. Pentru că toate magazinele vintage pe care le știam erau doar online, ne-am dorit să putem să le și avem în fața noastră. Posibilitatea de a le vedea pe toate într-un tur de forță de o zi sau de un weekend părea extrem de atractivă.

Înainte trecuserăm prin etapa cumpărăturilor online. Am ridicat multe pachete de la poștă, dar, de multe ori, descopeream că mărimile hainelor nu erau potrivite.

Apoi, toți cei care aveam bloguri vintage și handmade ne întîlneam la Romană, Universitate sau la Unirii.

În martie 2008, cînd am organizat pentru prima dată tîrgul, lucrurile au început să se schimbe. A fost primul tîrg vintage din România și n-am avut prea multă promovare. Cu toate astea, încă de la primele ore, au venit o mulțime de fete care voiau să probeze și să cumpere. Cafeneaua în care eram a devenit neîncăpătoare pentru cei 1300 de vizitatori. Fiecare dintre cele șapte ediții ale tîrgului a propus publicului o tematică nouă, a promovat designeri debutanți, a clădit un spațiu pentru creativitate și a adus peste 10.000 de vizitatori.

Astăzi, V for Vintage înseamnă cel mai așteptat eveniment bianual alternativ de modă, cultură și stil de viață.

***Laura Călin** este organizatoarea Tîrgului V for Vintage.*

Eugen ISTODOR

Trecutul, burtică și chelie

(Dar e plin de resurse. *Like! Unlike!*)

Se ţine bine la vîrsta lui. Merge! Hrănit de neştiinţă, amnezie, plăcut-dulceag. Uite, exemple, cărţile de istorie şi literatură română, Lipscanii şi vintigiul. Puţini citesc, mulţi habar n-au şi nici nu-i interesează, număraţi vor să nu ştie mai mult decît i-ar indispune.

Cărţile

Plictiseală mare să deschizi o carte de literatură română clasică, de istorie a românilor. Predare didactică şi prăfuită în şcoală. Texte recomandate datate, lipsă de timp pentru a descifra limba regională, veche. Examen. Cantemir, Budai-Deleanu, cronicarii de necitit. Eminescu romantic, adică, uşor, lasă-l în „nebunia" lui. Cine citeşte, bă, Camil Petrescu? Burebista tot cel mai viteaz. Mihai Viteazu tot unificatorul. Oh, dar ce ne place să ne lăudăm cu ei. Unii. Să-i citäm din ce-am pescuit prin şcoală. Tot unii. Tineri sub 25 de ani, habar n-au de citate. Dă Eminescu de mîncare? Te duce în Spania Mihai Viteazu? Nu, nu, nu. Literatura & istoria cîh. Sînt „de nişă". Doar în copilărie şi liceu. Bune de copilărit? Urticarie.

Lipscanii

Băuta în Lipscani e obligatorie. E mişto zona. Nu-mi pasă ce-i cu ea. Dar dacă nu s-ar bea în Lipscani, nimeni n-ar renova casele, nici dracu' n-ar băga canalizare şi asfalt. Bei pînă pici jos, pînă nu mai poţi. Cul, tuşesc dacă nu beau în Lipscani. Nu contează cît costă salata cu fire de somon, contează să fiu văzut. Mă îmbăt la crîşme cu nume ce amintesc de vechi, dar care nimănui nu-i clintesc vreo amintire. Pereţii sînt tapetaţi cu poze dintr-un oraş al unei lumi ce nu mai există. Şi n-a existat vreodată cu adevărat. Dabăl idealizare. Ce-mi pasă? Figuraţie pentru un loc unde sînt vedetă, unde trăncănesc, rîd de mă dor bojocii. Bere la 4 lei, la kil, la tonă, bag şi-o şaorma pe sub nas şi gata, mi-am făcut borhotul. Rinocerii de burtă de bere. Case renovate doar la parter. Decoruri inspiratoare. Un cutremur gata să pună totul la pămînt. Adio, mamă!

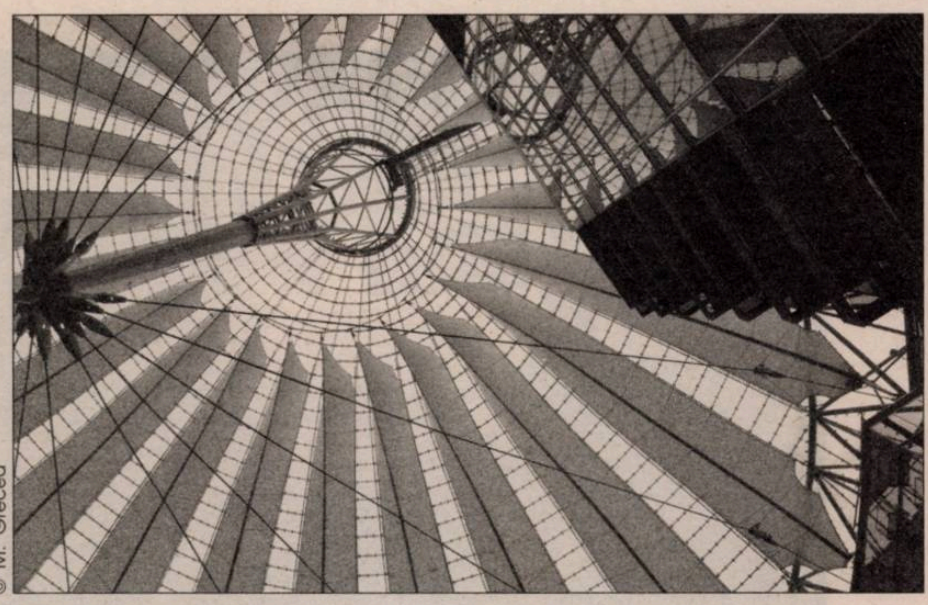
© M. Grecea

Vintigiul

Dulceţar al vremurilor de azi, lipsite de inspiraţiune. Obiecte. Alegi ce-i simpatic, ce-au făcut gloria altor vremi. Tinereţe cu multă bătrîneţe, viaţă de după moarte. Obiecte din vremea obiectelor făcute din material de durată, acum inundînd vremurile fast forward. Încercînd să încetinească timpul, istoria. Dînd aură de toamnă „colecţionarilor", celor ce fac cadouri. Mîngîiere. Un magnet cu Monroe, un afiş Coca-Cola, oh, dragă ce dulce e sticluţa de parfum, ce bine se potriveşte la IKEA proaspătă turma de elefănţei minioni, bubuline. Nevoia de a fi special. Cadou.

Feisbuc – groapa comună

Urticarie. Adio, mamă! Cadou. Obligaţie. Sociabilitate. Tandreţe. Puse pe calea muririi: feisbuc. Trăieşti? Trăncăneşti clipa. Ai timp de trăit? Clipe poleite cu naţionalism-cultură, cu drinc şi cu sentiment. Totul din vîrful buzelor. Din adîncul sufletului. Dar o lume în afara ta. Tangibilă, nu lăuntrică. Dependent de literatură şi istorie, nu! De băutură şi vintij, oh, da. Păi, cum altfel. Dependent, dar nu de tine însuţi. Faţă de tine, spaimă. Să rămîi singur? Taci, soro, eşti nebună. Arde, bibicule, arde instantaneu. Vrei să iasă vreo revoluţie? Ce să fac io c-o revoluţie? Trecutul? Trecut cum n-a visat el să fie. N-a fost să fie. Prezent? Sufocant. N-am timp. Tu ştii cît mă aleargă imbecilu' ăla? Fuge fastfood. Viitorul? Azi pe tot. Îl înghiţi, te-nghite. Dă like. Ai frienzi de n-ai timp de-un prieten. Aifonul de azi nu mai e bun, expirat, ai văzut ce-a scos Samsung? Laic, laic, laic. Trecutul de azi de la îngroapă nu se-ntoarce. Eu zic să-l îngropăm cu fundu'n sus. Să nu-l tot întoarcem, să-l deranjăm cînd vrem să-l pupăm în fund.

Patricia MIHAIL

„Nostalgia prezentului"

Deseori, avem nostalgia lucrurilor şi a timpurilor pe care nu le-am cunoscut decît din poveştile bunicilor sau din cărţi. Visăm cu ochii deschişi, asemeni unora dintre personajele din *Midnight in Paris* – cel mai recent film semnat de Woody Allen –, la epoci apuse, scăldate în lumina blîndă a trecutului îndepărtat. Ne imaginăm cît de minunat ne-am fi simţit dacă am fi trăit într-o epocă de aur, pură, mai bună, mai vibrantă. Pentru unii se cheamă La Belle Époque, pentru alţii – anii '20 sau perioada interbelică. Oricum l-am numi, avem nostalgia unui trecut care nu ne-a aparţinut niciodată în mod direct, precum şi a unui trecut imediat care (încă) nu ne aparţine în totalitate. Şi atunci încercăm din răsputeri să ne umplem prezentul cu cît mai multe înţelesuri, trăgînd trecutul mai aproape şi împingîndu-l în viitor.

Tînăr absolvent de Sociologie la Universitatea din Maryland, Nathan Jurgenson lucrează la o disertaţie despre documentarea individuală şi social media şi faptul că utilizatorii acestor noi mijloace de comunicare şi socializare îşi trăiesc prezentul fiind mereu conştienţi de potenţialul de document al acestuia. Pe blogul creat împreună cu colegul său PJ Rey – intitulat Cyborgology –, el a publicat acum cîteva luni, ca un preambul al disertaţiei, un text în trei părţi despre „viziunea documentară" pe care şi-au dezvoltat-o oamenii, despre „nostalgia prezentului" (noţiune introdusă de filozoful postmodernist Fredric Jameson) şi „realitatea augmentată" care ne înconjoară (http://thesocietypages.org/cyborgology/2011/05/10/the-faux-vintage-photo-part-i-hipstamatic-and-instagram/).

„Vrem să ne înzestrăm vieţile noastre

© M. Grecea

„Facebook fixează prezentul ca pe un veşnic trecut viitor."

NATHAN JURGENSON

prezente cu sentimentele puternice asociate nostalgiei", scrie Jurgenson. În textul său, ia drept exemplu fotografiile „vintage" realizate cu ajutorul noilor aplicaţii pentru smartphone-uri, de tipul Hipstamatic sau Instagram. „Fotografia de tip Hipstamatic te plasează pe tine, alături de prezentul tău, într-o dimensiune contextuală a trecutului, a autenticului, a importantului şi realului." Acest trend, continuă el, „demonstrează un lucru care poate fi extrapolat la documentarea prin intermediul social media: utilizatorii acesteia au devenit conştienţi de prezent, care e privit drept un potenţial document menit să fie consumat de alţii". „Am ales să creăm şi să privim fotografii *faux-vintage* deoarece par autentice şi reale. Iar o persoană nu trebuie să fie conştientă neapărat de acest lucru cînd alege un anume filtru pentru o fotografie, cînd apasă butonul de *like* pe Facebook sau cînd retransmite mesajul pe Tumblr. Am asociat autenticitatea cu stilul foto vintage pentru că, înainte, fotografiile vintage *erau într-adevăr vintage*. Ele rezistau testului timpului, descriau o lume trecută şi, astfel, cîştigau un caracter al importanţei."

Nevoia de a da greutate şi importanţă vieţii pe care o trăim se asimilează încercării de a ne apropia toate acele lucruri deosebite care ne-au fascinat vreodată – fie că este vorba despre o fotografie sepia, o broşă-camee sau un vinil. În contrapondere la impalpabilitatea mediului digital, există o recuperare a lucrurilor materiale, fizice. Jurgenson completează: „Prin interacţiunea cu greutatea, mirosul sau pipăitul, materialitatea oferă o semnificaţie pe care biţii (încă) nu au dobîndit-o. Cel mai rapid mod de a invoca nostalgia pentru un timp printr-o fotografie este să evoci proprietăţile materiale, fapt ce se realizează prin imitarea urmelor lăsate de timp, prin decolorare, granulozitate simulată şi zgîrieturi, precum şi adăugarea a ceea e pare a fi hîrtie fotografică sau margini Polaroid în jurul imaginii".

Pe de o parte, „tocmai acel ceva pe care o fotografie *faux-vintage* îl oferă – autenticitatea – este negat de faptul că reprezintă o simulare". Pe de altă parte, simpla amintire a trecutului „creează un simţ al nostalgiei şi autenticităţii". Jurgenson adaugă: „Fotografia *faux-vintage* presupune ca privitorul să-şi suprime neîncrederea în legătură cu autenticitatea nostalgiei simulate şi să vadă poza – cu oricine sau orice este în ea – ca fiind autentică şi importantă, fie şi prin simplul fapt că face o referire la *ideea* de trecut". Totuşi, nu putem să nu observăm că „în încercarea de a ne diferenţia de ceilalţi, de a arăta *diferit* şi special prin aplicarea filtrelor producătoare de efecte vintage, ne îndreptăm spre fotografii care arată la fel".

Ce ne rămîne atunci de făcut? Nimic altceva decît să căutăm noi moduri de a ne modela prezentul şi de a-i găsi alte semnificaţii.

„Trecutul este încorporat în noi"

interviu cu Carmen ACSINTE, artist vizual

Cum alegi lucrurile vechi pe care le recontextualizezi?

Pînă acum, „lucrurile vechi" pe care le-am folosit au vorbit mai mult despre estomparea graniţelor dintre trecut şi prezent, despre acel moment în care vocile trecut-prezent nu mai pot fi disociate, despre posibilul joc în care involuntar pasiunile, convingerile şi ideile încep să-ţi aparţină doar parţial. Le aleg dacă au un sens informativ, dacă duc la decodificarea proiectului, dar pe firul asociaţiilor mentale. Limbajul trebuie să conţină un anumit grad de ambiguitate şi incertitudine, căci atunci cînd nu mai există confuzie nu-ţi mai vine să gîndeşti. De exemplu, îmi place cotidianul preschimbat în magie, în mister, dar sub semnul satirei, al umorului, al iluziei. Prefer maniera ironic-reflexivă, dacă se poate vorbi de o manieră. În foto-instalaţia *Oraşul din cameră*, „vizitarea" trecutului am făcut-o mai degrabă la modul empatic, mergînd pe linia memoriei.

Cît de importantă e pentru tine ca artist contemporan relaţia cu trecutul?

Relaţia rămîne mult mai complexă, dat fiind că nu pot ignora legătura cu originile, cu straturile geologice, istorice, cu evoluţia umană; numai cînd mă gîndesc la intensitatea dialogului dintre „a fost", „este", şi „va fi", importanţa acestei relaţii nu poate rămîne doar la nivel profesional. Trecutul este singurul lucru pe care îl am şi pe care îl cunosc, se transformă de la o generaţie la alta, pentru că nici o memorie nu-l poate păstra intact. Prin urmare, nu mă pot sustrage de la acest tip de relaţie. Cum sîntem purtătorii unei memorii individuale, a unei memorii colective şi a unei memorii culturale – că ne place sau nu –, trecutul este încorporat în noi, îl modelăm, îl schimbăm şi-i redăm de fiecare dată semnificaţii noi şi diferite, este la fel de plin de vise precum viitorul. Doar prezentul este foarte greu de schimbat.

În cazul tău e vorba despre un fel de nostalgie?

Nicidecum. Dacă mă gîndesc la textele folosite în instalaţia *Cometa*, autori fiind Demostene Botez şi Caragiale, umorul lor a însoţit absurdul unei asociaţii vizuale. Au demonstrat că obsesiile unei epoci pot fi obsesiile epocii mele şi astfel cronologia poate să devină extrem de simplă.

Dă-mi voie să exemplific chiar prin citate: „Omul politic trebuie să arate că-i merge bine, fiindcă altfel e părăsit. El e împărţitor de fericire colectivă şi trebuie să aibă de unde da. (...) Omul politic anunţă grav: «Ne-aşteaptă vremuri grele» (...). Acestea se spun cu un aer care să dea a înţelege că omul politic ştie în fond totul, dar că astfel sînt împrejurările încît nu poate spune lucrurile deschis. (...). Omul politic trebuie să aibă întotdeauna un grup în urma lui. E un fel de om cu coadă. La el coada intră chiar în definiţie (...). Altfel de îndată ce n-are coadă, nu mai există ca om politic, ca şi cometa. Chiar dacă este ridicat, fără această anexă cade, ca zmeul". (Demostene Botez în *Bilete de papagal*, 1928)

„(...) lumea toată şi mai cu seamă masele populare sînt adînc mişcate de profeţia savantului Falb asupra sfîrşitului lumii prin întîlnirea pămîntului cu cometa lui Biela. Ministeriul vă invită, dar cu onoare a face (...) o prelegere despre comete în genere şi despre falşitatea prevederilor sinistre, adică despre imposibilitatea unei ciocniri a planetei noastre cu un alt corp ceresc. (...) «Apăriţiunea comeatelor au esărţitat togheauna înrîurire asupra maselor populare, asupra prostimii, cu atîta mai mult că aceea apăriţiune au fost preţesă ghe bolizi, mecheori, aşteroizi, cari se arată ca o ploaie ghe steale şi cari...»" (Ion Luca Caragiale – *Despre cometă*, 1899)

Dacă ar fi să descrii ce faci – şi mă gîndesc aici şi la Cometa, *şi la* Oraşul din cameră –, *ce-ai spune?*

© A. Patatics

Oraşul din cameră

Cometa a fost un proiect început în 2010. Mi-am propus să deghizez într-o poveste simplă ideea de putere-catastrofă-panică-control pe firul etapelor umanităţii care în esenţa lor sînt aceleaşi, de la începuturi şi pînă azi. Pentru „montarea" instalaţiei am folosit o blană de urs, peste 1000 de mingi de ping-pong, aproape 500 de portrete desenate pe hîrtie autocolantă şi textele celor doi autori despre care am povestit. Obiectele alese au devin semne, semnale, avertismente. *Cometa* este un joc mental. Un puzzle cu piese vechi şi noi, cometa lui Biela urma să lovească pămîntul, marea criză economică din '29 care este anunţată grav de omul politic: „Ne-aşteaptă vremuri grele" încă din 1928, actuala criză economică şi actuala catastrofă iminentă care ne aşteaptă. Frica ancestrală provocată de cataclisme naturale a rămas în noi intactă. Putem să fim conştienţi de tot ceea ce a călătorit pînă la noi?

Oraşul din cameră este foto-instalaţia prezentată la Cărtureşti în vara acestui an. Subiectul acestui proiect este Bucureştiul. Am plecat de la recuperarea unei memorii strict individuale, dar spre finalizare mi-am dat seama că proiectul este mai mult de atît, merge spre o recompunere a memoriei culturale a oraşului.

Proiectul l-am început în 2009 fără să premeditez Bucureştiul ca parcurs fotografic. Urmărindu-l în aceşti aproape trei ani, am descoperit un „chip" care trece natural şi involuntar prin schimbări rapide şi majore. Pentru panotarea celor 150 de fotografii am folosit rame vechi de diferite forme şi dimensiuni, sugerînd decorul interioarelor de altădată pentru crearea unei ambianţe cît mai intime. Am personificat oraşul. L-am privit ca pe un membru de familie, i-am dedicat un album sau peretele unei camere.

Sînt instantanee, colţuri, fragmente din atmosfera şi pulsul acestui oraş, dar ce folos dacă nu mai ştim să revenim asupra istoriei acestui loc. Eu am surprins cum sînt înlocuite uşi şi ferestre interbelice cu albele termopane şi cum de pe o stradă mai dispare o casă, dar au fost fotografi care au surprins, de-a lungul vremii, cum dispar străzi şi cartiere, adică cum piere un mod de viaţă. Probabil că puţini ştiu că Bucureştiul se află printre capitalele cu cele mai mari distrugeri produse pe timp de pace.

a consemnat Ana Maria SANDU

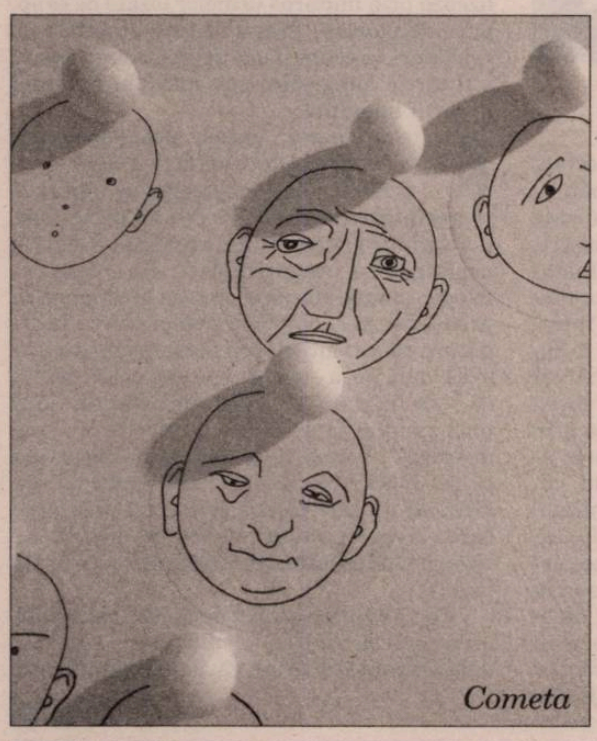
© C. Acsinte

Cometa

Carmen GOCIU

Cu privirea întoarsă spre anii '60

Istoria designului nu poate fi disociată de evoluţia tehnologică şi de influenţa acesteia asupra societăţii şi culturii. Odată cu apariţia modernităţii marcate de începuturile industrializării, de inflaţia producţiei în serie, artiştii şi artizanii încearcă să imprime obiectelor o nouă valoare emoţională. Se urmăreşte, astfel, legitimarea statutului designului drept agent critic al producţiei în masă şi al consumismului. Astăzi, datorită erei electronice şi a accesului uşor la uneltele şi procesele de creaţie, autoritatea designului se dispersează şi devine subordonată producţiei.

Ceea ce a fost cîndva accesibil doar unui anumit segment de populaţie a devenit un mijloc facil, la îndemîna oricui, şi în orice moment. În faţa unui asemenea fenomen se naşte în mod natural nevoia de autenticitate şi de validare a valorilor reale. Reîntoarcerea către ceea ce a fost deja confirmat de istorie pare a fi o consecinţă a acestui proces. „Obiectele vechi nu reiau timpul vechi real, ci semnele şi indicii culturali ai timpului." (Jean Baudrillard)

Fenomenul *„lomography"* apare la începutul anilor '90 în underground-ul vienez. Noua abordare experimentală a fotografiei care speculează „defectele tehnice" ale obiectivelor sau aparatelor de fotografiat pe film capătă amploare şi duce la apariţia unei comunităţi efervescente care acumulează mereu noi membri şi se manifestă activ pe scena culturală.

„Obiectul funcţional e eficient, cel mitologic e împlinit." (Jean Baudrillard)

Celebra companie producătoare de aparate de fotografiat şi sisteme optice Leica pare să fi îngheţat evoluţia formelor obiectelor la începutul erei sale.

Designul actual este foarte aproape de cel al primelor modele dezvoltate la începutul anilor '90. Cu timpul, simplitatea formelor, ergonomia elementelor şi a materialelor s-au transformat într-un capital simbolic, ceea ce a inspirat şi alte companii să recurgă la crearea unor modele care să îmbine tehnologia actuală cu aparenţa formelor de altădată (Fujifilm x100, Olympus Pen).

Imagini icon ale anilor '60 s-au propagat pînă în zilele noastre şi rămîn modele de inspiraţie pentru designerii contemporani. Succesul maşinii desenate de Béla Barényi (1925) şi dezvoltate mai apoi de Ferdinand Porsche i-a determinat pe Jay Mays, Freeman Thomas şi Peter Schreyer în 1997 să ducă spre perfecţiune formele VW Beetle. Mini-ul desenat de Alec Issigonis poate fi văzut astăzi în forma redesenată de Frank Stephenson şi produsă de BMW, iar Vespa (designer: Corradino d'Ascanio), dezvoltată iniţial pe piaţa europeană, este acum prezentă pe toate continentele.

Abilitatea de a da o nouă conotaţie refolosind, repetînd sau recontextualizînd se reflectă şi în designul editorial. Majoritatea referinţelor se îndreaptă către perioada de aur a jurnalismului american (anii '60 -'70). *Esquire, The New Yorker, Time, Fortune* vor consacra o nouă tendinţă care are drept traseu tematic replica directă. Creaţiile lui George Lois *(art director* al revistei *Esquire* în perioada 1962-1972) pot fi revăzute în interpretări ale lui John Korpics sau David Curcurito.

David Carson, primul designer experimentalist care-şi permite să forţeze toate graniţele tipografiei, reinventează întreg conceptul revistei *Ray Gun*, apărută în anii '90 şi recunoscută pentru stilul haotic, abstract şi neconvenţional, uneori imposibil de citit, iar împreună cu editorul Alex Storch iniţiază *Carson Magazine*. „Nu e despre a fi retro, ci despre cum poţi depăşi limitele" – spunea Alex Storch.

***Carmen Gociu** este graphic designer.*

Adi VOICU

În mintea obiectelor

În urmă cu patru ani stăteam pe scaun cu un tenis vechi în mînă. Avea un miros puternic, înţepător, îl ţineam cu două degete şi încercam să-i depistez nivelul de toxicitate. Iniţial m-am uitat la el cu neîncredere, apoi mi-am spus că, dacă s-ar mai fabrica aşa ceva astăzi, ar fi la modă. Era uşor, cu talpă albă, pînză albastră şi bombeu „diamantat". Trecînd peste aspectul estetic incitant, tenisul a devenit pentru mine un fel de manual de istorie recentă a poporului român. Era ca o memorie plină cu informaţii legate de viaţa unei relicve – *homo comunistus romanicus* – modest, practic, autosuficient. Obiectul acesta de încălţăminte era un simbol al oraşului în care a fost produs, fiind cunoscut ca „tenis de Drăgăşani" sau „uşurel de Drăgăşani". În momentul în care am descoperit întregul univers din spatele „uşurelului", am decis împreună cu Ana Vlad că tenisul este un subiect de film.

Metrobranding, titlul filmului nostru, este o reprezentare uşor ironică a ceea ce a însemnat industrializarea şi urbanizarea masivă. Oraşe anonime au fost ridicate peste noapte în jurul unor fabrici şi au devenit în scurt timp stele ale Republicii Populare Române. Produsele lor au devenit renumite fără reclamă, erau considerate vedete ale epocii, fiindcă erau unice, necesare şi greu de achiziţionat.

Filmul pe care l-am făcut este construit prin întîlnirea omului cu obiectul pe care l-a produs la fabrica în care a lucrat. În momentul întîlnirii, obiectul acesta se transformă într-o supapă de absorbţie prin care noi pătrundeam în memoria lui. Astfel, un Pegas rătăcit într-un morman de fiare vechi aducea cu el şi povestea primei medalii cîştigate la concursul naţional de ciclism de Viorel Gosu, astăzi antrenor la clubul Torpedo din Zărneşti.

Domnul Banu, fostul director de la Steaua Electrică Fieni, vedea în bec numai lumina, Fieniul fiind cunoscut drept „Oraşul Luminii". Eu vedeam în balonul de sticlă cu filamentul tremurat frig şi întuneric. În faţa acelui bec, devenisem brusc elevul de clasa a III-a obligat să înfrunte frigul unei dimineţi de iarnă, în care mergeam soldăţeşte prin zăpadă, iar zăpada era singura sursă de lumină. Întunericul şi frigul transformau drumul la şcoală într-o aventură sinistră, fără sfîrşit. În clasă era împrăştiată o lumină sordidă, dar, prin comparaţie cu lumea de afară de care tocmai scăpasem, părea că toată lumina de pe Pămînt s-a ascuns în încăperea aceea, unde după ce ţi se dezgheţa faţa, îţi îngheţau imediat picioarele.

La Muzeul Comunismului din Berlin exista o colecţie impresionantă de obiecte din perioada lagărului comunist. Şi o perspectivă comparativă între viaţa dusă de „omul muncii" şi de „omul nomenclaturist". Dacă nomenclaturistul duce o viaţă de belşug, comunistului îi revine una modestă. Am dat acolo peste o fotografie cu oamenii muncii care făceau nudism pe o plajă la mare. Erau mai multe familii fericite şi dezbrăcate, cu intimitatea la comun, care stăteau la soare, construiau castele de nisip. O doamnă cu expresia serioasă a unei gestionare de alimentară stătea aplecată şi se uita la o scoică.

Cu siguranţă, doamna respectivă are amintiri plăcute din acele momente ale vieţii, căci vorbim despre tinereţea acestui om. Un om care a reuşit, probabil, să supravieţuiască şi să mimeze o normalitate, ficţionalizînd realitatea şi ignorînd pe cît posibil greutăţile.

Nu rămîne în trecut,
nu visa la viitor, concentrează-ţi
mintea asupra prezentului.

BUDDHA

Cred că din acest exerciţiu de supravieţuire a luat naştere o nouă categorie de victime ale comunismului. Sînt victimele bine cunoscute, adversarii politici care nu au acceptat ideologia proletcultistă şi duşmanii de clasă, „moşiero-burghezimea". Aceştia au avut de suferit înainte de '89, iar noua categorie de victime, cei care s-au complăcut în sistem sau poate chiar au crezut, au de suferit astăzi. Creaţia malefică, „omul nou", moştenirea cu care ne-am pricopsit de la înaintaşii noştri comunişti este încă vie şi o ducem cu noi, iar ea dă naştere altor generaţii de victime. Poate există o şansă să ne vindecăm, dacă încercăm să ne cunoaştem cît mai bine şi mai de aproape trecutul. Şi lucrul acesta e posibil doar dacă îl vom pune în discuţie, şi nu îl vom ignora alegînd calea cea mai simplă, aceea a distrugerii identităţii.

Omul fără identitate, fără tradiţie este forma evoluată, finală, a lui *homo comunistus romanicus*. Dacă obiectul este marcă a momentului istoric din care provine şi reprezintă cu fidelitate nivelul tehnic şi cultural al perioadei, atunci obiectul poate fi privit ca o memorie care stochează informaţii prin care noi, cei din prezent, putem reconstitui o imagine apropiată cu cea a trecutului. Fiecare obiect din trecut, adus în discuţie astăzi, poate funcţiona ca un tobogan care te ajută să plonjezi într-o lume pe care nu ai cunoscut-o, dar care îţi influenţează viaţa zi de zi.

Adi Voicu *este, alături de Ana Vlad, autorul documentarelor* Victoria *şi* Metrobranding.

Gruia DRAGOMIR

Muzica se ascultă în prezent

Cînd vine vorba despre muzică nu mi-a plăcut niciodată să răscolesc în cutia cu casete sau cu viniluri a părinţilor. În muzică nu mi-a plăcut niciodată să mă raportez la vechi, am încercat să mă raportez cît mai mult la prezent. Am înţeles valoarea unor trupe care au făcut istorie (The Doors, Pink Floyd, The Beatles etc.), dar nu i-am înţeles niciodată pe cei de-o vîrstă cu mine, dar cu aceleaşi gusturi muzicale ca ale părinţilor sau, mai rău, ca ale bunicilor noştri. Mi s-au părut întotdeauna nişte nostalgii lăsate moştenire, care inhibă orice altă curiozitate. Îmi place să încerc şi să fiu la curent cu tot ce e mai nou. Îmi schimb destul de des gusturile muzicale şi rareori mă mai uit cu nostalgie în trecut. Îmi place să urmăresc în timp real evoluţia unor trupe, de la album la album, de la o colaborare la alta, de la un stil la altul. Restul e istorie, nu muzică. Muzica se ascultă în prezent, în timp real (live dacă se poate), nu în trecut. Cu toate astea, îmi plac foarte mult remix-urile, cover-urile, mashup-urile şi reinterpretările, poate doar în acest fel pot spune că mă raportez la vechi, cînd vine vorba de muzică. E oarecum natural şi inevitabil. Din moment ce totul s-a scris, acelaşi lucru se poate spune şi despre muzică, totul s-a cîntat. Un caz special îl reprezintă mashup-urile, care suprapun două sau mai multe piese din genuri total diferite – un fel de palimpsest audio. De exemplu, Notorius B.I.G. şi The xx. În teorie sună ca nuca-n perete, dar în realitate sună excelent. Un adevărat revival al hip-hop-ului din anii '90. O combinaţie care lărgeşte gusturile hipsterilor fixaţi şi ei doar pe anumite genuri şi artişti (indie, să zicem). În cazul de faţă, The xx îl recontextualizează pe rapperul american, îl aduc din nou în prezent. De asemenea, Lil Wayne, fenomenul *„weezy baby"*, pe de-o parte kitschos, pe de altă parte atît de ciudat încît e de-a dreptul fascinant, a fost turnat peste coloana sonoră de la *500 Days of Summer* (adică peste The Smiths şi Temper Trap şi Feist şi Regina Spektor). Rezultatul? Unul care să trezească interesul fanilor The Smiths pentru un gen cu care nu s-ar pupa deloc, dar destul de actual. Şi să aibă *the munchies* pentru mai mult nou.

Pe de altă parte, odată cu venirea la putere a ochelarilor Wayfarer şi a hainelor vintage, au devenit cool şi pop-ul glam din anii '80-'90 (cu un twist de electro şi asortat cu un pic de dubstep, dacă se poate), simţit puternic printre influenţele multor trupe noi, casetele audio sub diverse forme (skin-uri de iPhone, de preferinţă) şi nemuritoarele viniluri (preferabil sub formă de poşete). Adevărul e că în muzică se recuperează, recontextualizează şi reciclează constant perioadele anterioare. Pînă la urmă, muzica de astăzi se bazează în mare parte pe sample, aşa au şi ajuns Fetele de la Căpîlna pe noul album al lui Jay-Z şi Kanye West (căutaţi piesa „Murder of Excellence", pentru mai multe lămuriri). Şi de unde să samplezi, dacă nu din arhiva muzicală a trecutului recent, sau nu chiar atît de recent. În tot acest timp, vinilurile rămîn o constantă, de cînd au apărut pe piaţă (anii '50), pînă în prezent. Orice artist care se respectă îşi lansează albumul şi pe vinil, pentru simplul motiv ca DJ-ii preferă să mixeze de pe viniluri, nu din nostalgie (deşi...), ci din profesionalism: vinilurile sînt mult mai uşor de manevrat şi redau sunetul la o calitate mai bună, deşi sînt mult mai greu de transportat.

© M. Grecea

Dar cine ar prefera astăzi să asculte acasă muzică la pickup, în loc să-şi bage nişte *candyskulls* în urechi şi să dea play la un mp3 de pe iPod? De altfel, şi magazinele de muzică au devenit o raritate, acum totul se întîmplă online pe iTunes şi alte site-uri asemănătoare. Nici CD-urile nu mai sînt ce-au fost.

De fapt, în muzică se recontextualizează şi se recuperează la greu, de la trecutul recent, pînă la cel îndepărtat. Există şi o secţiune pe care orice trupă trebuie s-o completeze în CV, se numeşte: influenţe. Iar comparaţia unor artişti noi cu alţii mai vechi (acel „sună ca") e şi ea inevitabilă. Unii amestecă muzica clasică cu cea house, pentru efecte experimentale, aşa cum o face artistul român de muzică electronică Petre Inspirescu. Alţii se inspiră din zonele temporale imediate, cum face Neon Hitch, o cîntăreaţă britanică talentată care a crescut la circ şi care, pentru a ieşi în evidenţă, face cover-uri pop după piese hip-hop de la Kreayshawn, Snoop Dogg, Wiz Khalifa, Mac Miller etc. Rezultatul este ceva cu totul nou, iar originalul se recunoaşte destul de greu. La fel fac şi suedezii jj care convertesc hip-hop-ul supercomercial şi superficial al unora ca Lil Wayne, Akon, Jeremiah, într-un balearic beat sau dream pop incredibil. Toate sînt recontextualizări ale trecutului mai recent sau mai îndepărtat, dar ancorate în prezent şi care privesc spre viitor. Nu sînt doar dezgropate ca nişte relicve, ci prelucrate, ca nişte resurse. Acest gen de raportare la trecut îmi place.

Gruia Dragomir *este jurnalist şi traducător.*

DILEMA VECHE
Lucruri vechi cu rosturi noi

„Cîntecele au viața lor și se duc unde vor ele"

interviu cu Alexandru ANDRIEȘ

În 1999 ați scos albumul de cover-uri după Dylan, Alb-negru. *L-ați și reeditat în urmă cu doi ani. Ce înseamnă pentru un muzician să reia, să reinterpreteze cîntecele cuiva, să le aducă din trecut în prezent?*

Sînt artişti care-mi plac şi am constatat că cei care nu ştiu limba engleză pierd foarte mult atunci cînd ascultă nişte cîntece care au texte interesante. Sigur, nu e vorba despre cîntecele la care textele sînt doar nişte pretexte, cum se întîmplă cu cele din prima perioadă a Beatles-ilor, de exemplu. Întîlnirea cu Dylan, însă, a avut un impact foarte mare asupra versurilor lor. Şi dacă Beatles au început să se uite cu mai multă atenţie la text, Dylan a început să se uite cu mai multă atenţie la muzică, după această întîlnire.

Ideea propriu-zisă a albumului meu de cover-uri a avut-o un prieten foarte bun. Se pare că a fost una bună din două puncte de vedere: pe de o parte pentru că s-a vîndut, de aceea l-am reeditat, şi pentru că l-am cunoscut pe un domn de la Sony, specialist şi un mare iubitor de Dylan, care mi-a trimis, la un moment dat, un e-mail în care mă invita să particip la un *Best of* cover-uri Dylan cu un cîntec în română de pe albumul meu.

În ceea ce priveşte albumul meu Dylan, ce am făcut nu sînt chiar nişte traduceri ale textelor lui, ci am vrut, cumva, să-mi spun părerea despre el. Unele dintre versuri sînt foarte aproape de textul original, dar altele sînt mai degrabă nişte reinterpretări.

Cînd te apuci să cînţi nişte cîntece pe care Dylan le-a scris în '62-'63, într-un anumit context şi social, şi politic, şi de vîrstă (era foarte tînăr pe atunci), şi le cînţi în anul 2000 e evident că n-o să mai fie deloc important Războiul din Vietnam. Şi cînd vrei să faci o variantă care să funcţioneze, iei doar esenţa, iar lucrurile care ţin de context nu le mai pui.

Mulţi dintre cei care mă cunosc mi-au zis în '90 că s-a cam terminat cu cîntecele mele. N-am ştiut dacă va fi aşa sau nu. Dar m-am gîndit că musica mea n-are neapărat o ţintă fixă. Cea mai bună dovadă e că lumea vrea să asculte şi astăzi melodiile cu telejurnalul, miliţenii, caşcavalul, la Rovine etc., ceea ce înseamnă că ele au undeva o structură care le permite să supravieţuiască. Nu o controlez, dar îmi pare bine că e aşa.

Se pare că prietenii despre care vorbeam au avut, ca şi mine, o părere foarte bună despre poporul român. Şi au crezut că vom fi o ţară normală, ceea ce nu s-a întîmplat nici după 20 de ani. Nici eu n-am fost sigur că piesele mele, făcute ca un fel de fabule politice şi sociale pentru ce se întîmpla înainte de '89, vor supravieţui neapărat.

Vă mai dau un exemplu: un cîntecel pe care l-am scris cu mult înainte de a scoate primul meu disc, care se numea „Nimeni n-o place pe Leana". Era vorba în subtext despre Elena Ceauşescu. La vremea respectivă n-a putut să apară pe disc şi l-am cîntat o singură dată la Teatrul Mic, la insistenţele lui Vali Sterian, şi nu pot să zic că n-au fost consecinţe, dar n-am păţit nimic groaznic nici eu, nici el.

În urmă cu un timp, nişte prieteni mi-au zis că pe YouTube există cîntecul ăsta, dar cu poza Elenei Udrea. E foarte greu să-i explici cuiva că acest cîntec e unul vechi, din perioada *Interioare*. Şi că e tras în studio la Vali, în '98-'99, cînd ne-am apucat să înregistrăm cîntecele pe care lumea le ştia din concerte, dar nu fuseseră niciodată trase bine. Şi ştiind că lui Vali îi plăcea cîntecelul cu „Nimeni n-o place pe Leana", l-am înregistrat şi pe ăsta.

Aşadar, dacă un tînăr l-a ascultat în anii în care l-am înregistrat, deci spre 2000, nu mai ştia nimic despre Elena Ceauşescu. Iar, dacă cineva l-a ascultat şi mai tîrziu, a făcut legătura cu Elena Udrea. Nu pot să spun decît că aceste cîntece au viaţa lor şi se duc unde vor ele.

© L. Vasiliu

Care a fost cîntecul care a deranjat cel mai tare în epocă?

Un scandal relativ mare a fost în perioada în care aveam concerte la Teatrul Mic, în formula Nicu Alifantis, eu, Paul Ciuci, Ciulică Marcovici, Mihai Farcaş. Şi cîntam şi „Şeherezada". Îl mai cîntasem, de altfel, şi la Teatrul Tănase, unde se luase şi aprobarea pentru text, aşa cum se lua, de altfel, întotdeauna. La un moment dat însă, în sala de la Teatrul Mic, la unul dintre spectacole, a apărut în public Adrian Păunescu, întovărăşit, desigur, de securişti, căci doar era o mare personalitate, prieten cu toată protipendada. Atunci a venit la mine Nicu şi mi-a zis că ar fi bine să nu cîntăm anumite piese în seara respectivă. Evident că le-am cîntat. A doua zi, cînd am venit la Facultatea de Arhitectură, de la uşă am fost atenţionat că trebuie să merg la Teatrul Mic la tovarăşul Săraru.

Era clar că ieşise un scandal groaznic. Dinu Săraru, însă, ca să nu fie el şi teatrul lui implicaţi, mizînd pe relaţiile cu toţi securiştii şi membrii din PCR pe care îi cunoştea, a aplanat tot conflictul. Ideea era să nu mai cînt chestiile astea.

Trecutul e-un prolog.

SHAKESPEARE

„Cum să fie al tău, că e în engleză?"

Dacă nu vreți să repetați trecutul, studiați-l.

SPINOZA

V-am văzut la Alba Iulia în concertul pe care l-ați avut în cadrul Festivalului revistei noastre. Ați avut parte de un public ideal. Erați aliniați pe scenă, stăteați pe scaune, tot mise en place-ul era cumva old school. *Țineți la acest stil?*

În ceea ce mă priveşte n-am mizat niciodată pe lucruri care ţin de spectacol, în sensul de lumini, decoruri, costume, dansatoare drăguţe şi tinere. În momentul în care ai ceva de spus şi textul e important, astea distrag atenţia şi nu e în regulă. Dacă trebuie să cînţi pe un stadion, vrînd-nevrînd trebuie să faci şi spectacol.

Îmi plac sălile mai micuţe, locurile în care te vezi ochi în ochi cu cei pentru care cînţi. Acum cîţiva ani, cînd am împlinit 50 de ani, am avut un concert la Sala Palatului. M-am bucurat că a venit lumea, am cîntat la fel ca de obicei, dar nu pot să zic că ne-am simţit la fel de bine ca atunci cînd cîntăm într-o sală de teatru sau ca la concertul de la Alba Iulia, unde barele care ţin publicul mai departe de scenă au fost, din fericire, îndepărtate de la început.

Lipsa de trucuri e şi din cauza textului. Pentru că atunci cînd vrei să transmiţi un mesaj, nu vrei să fii bruiat de restul lucrurilor.

La concertul de la Alba Iulia, publicul ştia versurile, şi era vorba de oameni de diferite vîrste, de la oameni foarte tineri, pînă la cei de vîrsta mea. În clipa în care nişte texte supravieţuiesc – şi e cazul şi al exemplului cu Dylan, de la care am pornit –, ele îşi schimbă nişte haine, n-au cum să rămînă la fel. Aşa se întîmplă în toate cazurile – de la Shakespeare la Sex Pistols.

Cîntați și cu oameni tineri. Cum i-ați ales și ce vă leagă?

Cu trupa Byron s-a întîmplat să ne împrietenim. Am şi participat la primul lor DVD şi am cîntat împreună „Cea mai frumoasă zi", iar Dan Byron, în special, cîntă un cîntec de pe *Interioare* – „Ochii tăi", care le place lor foarte mult. Mi se pare că fac o muzică interesantă şi că merită să fie ascultaţi. Am cîntat, aşadar, cu ei de mai multe ori. Şi o s-o mai facem. Şi mie îmi place ce fac ei şi lor le place ce fac eu. Eu cred că ei, fiind tineri, vin cu un fel de energie şi cîntecele au de cîştigat cînd fiecare dintre cei cu care cînţi aduce ceva din sufletul său şi din viziunea sa asupra unei piese.

E adevărat că eu nu sînt de acord cu faptul că ei cîntă mai mult în engleză decît în română.

O să vă povestesc lecţia pe care am primit-o de la tatăl meu, pe cînd nici nu-mi imaginam că o să ajung vreodată să cînt în public, dar scriam cîntecele şi le scriam direct în engleză, că mi se părea mie că sună mai bine. Tatăl meu, care a fost muncitor metrolog la fabrica de la Braşov, s-a întors într-o zi acasă şi i-am cîntat un cîntecel. M-a întrebat al cui e. Iar eu i-am spus, evident, că eu l-am scris. „Cum să fie al tău, că e în engleză", mi-a răspuns el. „L-am scris în engleză pentru că în română nu sună bine", i-am zis eu imediat. El mi-a spus foarte calm, în timp ce trecea spre bucătărie: „Dom'le, asta e o prostie, nu eşti în stare să-l faci ca lumea ca să sune bine în limba ta. Ăia cîntă în engleză pentru că aia e limba lor"... Dacă mă plesnea cred că era mai puţin grav, pentru că mi-am dat seama că avea dreptate 100%. După aceea m-am apucat să scriu în limba română.

Pot să înţeleg că multe trupe din România cîntă acum în engleză dintr-un motiv strict de bani şi de audienţă, pentru că se gîndesc că pot să vîndă albumul şi în Austria, şi la eschimoşi. Dar mie tot mi se pare că un artist român trebuie să cînte în limba lui.

Se întoarce moda vinilurilor?

Există o discuţie pur tehnică, nu-mi dau seama cît adevăr e aici, dar audiofilii susţin că vinilul se aude mai bine decît CD-ul. La un moment dat am ajuns în Germania la un prieten care a cheltuit o grămadă de bani şi şi-a luat unele dintre cele mai scumpe şi mai bune scule audio din lume. Am ascultat acelaşi cîntec în paralel, pe un CD şi pe un disc. Într-adevăr, cînd ai condiţii, sunetul de pe vinil e mult mai bun decît cel digitalizat.

CD-ul e o chestie de plastic, mică, pe care o arunci repede în player-ul din maşină. Ajungi uşor la cîntec. Are multe avantaje. Dar nu-ţi dă sentimentul acela de act artistic. În momentul în care iei un vinil în mînă: e mare, coperta e frumoasă, poţi să vezi detalii. Există apoi un ritual: scoţi discul, îl ştergi de praf, iei acul, ai grijă să nu se zgîrie placa. Iar în final muzica o asculţi altfel.

Vinilul merge foarte bine acum în străinătate. Dar la noi nu sînt foarte mulţi cei care cumpără. Am scos şi eu cîteva în ultimii ani. Nu înseamnă că numărul de vînzări de viniluri e foarte mare nici la ei. Dar cred că în viitor vinilul va cîştiga teren în faţa sunetului digital.

a consemnat Ana Maria SANDU

Versiunea integrală a interviului pe **www.dilemaveche.ro**

Modelul iradiant al lui Mihai Şora

Filozoful Mihai Şora a împlinit de curînd 95 de ani. În urmă cu 14 ani, cu ocazia unui dosar al revistei Dilema *dedicat lui Constantin Noica (la 10 ani de la moarte), Tita Chiper realiza un lung interviu cu Mihai Şora în care acesta descria lunga amiciţie dintre el şi Constantin Noica, în condiţiile în care opiniile şi viziunile lor erau foarte diferite. Publicăm mai jos un fragment din interviu.*

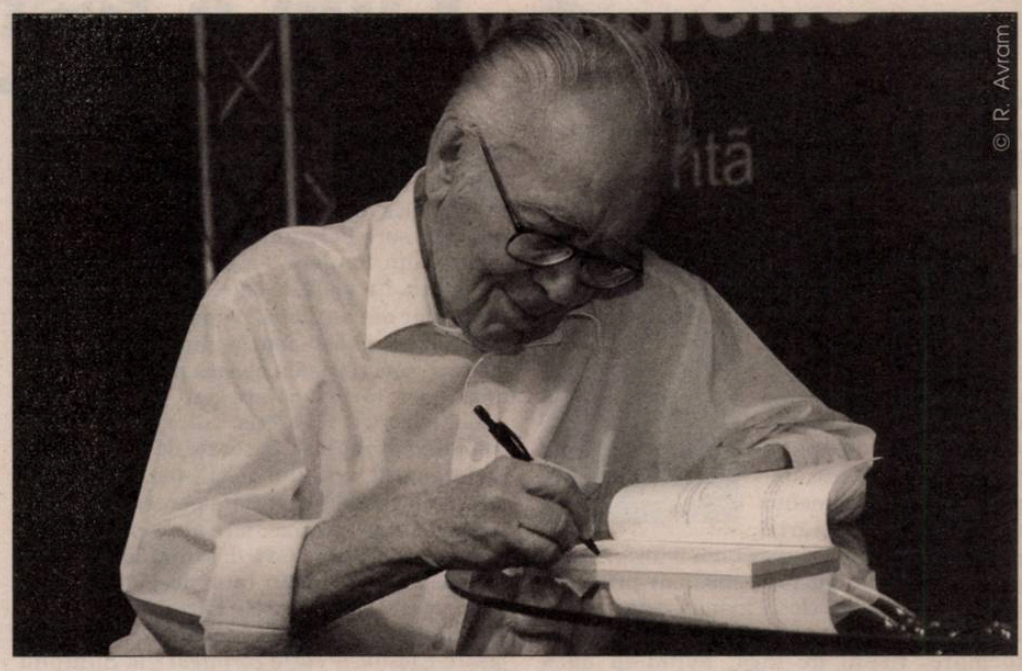

***Tita Chiper**: Puţini filozofi români au operă sistematică: dvs. şi Constantin Noica faceţi parte din această restrînsă categorie. Cum vă situaţi faţă de el?*

Mihai Şora: Aş spune, în primul rînd, că sîntem total deosebiţi. În al doilea rînd, ne leagă o afecţiune: eu sînt deschis şi critic la adresa a ceea ce a scris Noica, el a fost deschis şi critic la adresa a ceea ce am scris eu. Spre deosebire de mine, care îl judecam între patru pereţi, Noica m-a judecat în public la apariţia primelor mele două cărţi. Ba nu, chiar înainte de asta, cînd m-am întors din Franţa, în 1948, a avut loc o discuţie despre *Dialogul interior* pe care îl publicasem la Paris. Ţin minte că m-a chemat într-o zi la el bunul meu prieten Alexandru Dragomir, pe care îl vizitam des; a sosit acolo şi Noica şi au mai fost de faţă cîteva persoane: Romalo şi Ţoiu, printre alţii. Cu acel prilej, dialogul interior a fost purecat cum scrie la carte, în toată puterea cuvîntului. Cînd mi-a apărut *Sarea pămîntului,* am fost „judecat" la Păltiniş: Noica îi chemase atunci pe Sănduc Dragomir şi pe Octavian Nistor, un prieten vechi de-al meu, fost coleg de liceu, un om minunat, traducătorul *Crengii de aur* al lui Frazer şi autor al unei antologii filozofice în cinci volume apărută în B.P.T. Foarte sever am fost judecat şi atunci. Spiritul critic era o constantă a relaţiei noastre. Deosebirea esenţială dintre noi eu aş vedea-o aşa: sistemul Noica este un sistem combinatoriu, la fel ca o casă clădită din cărămizi pe care el şi le şlefuise în prealabil foarte bine. Modelul său ontologic I.D.G. (Individual – Determinaţii – General) este unul care suportă o mulţime de combinaţii de trei elemente, cu carenţele şi cu abundenţele cunoscute. Modelul meu e al sferei de rază nulă, unul de tip iradiant. Crescînd dinăuntru spre în afară, el reprezintă un cu totul alt model decît cel propus de Noica. Aş spune că Noica seamănă mai mult cu Blaga, care, pînă la urmă, tot la un model de acest tip ajunge, mă gîndesc, în special, la „Diferenţialele divine" în care, prin afinităţi, prin compatibilităţi se recompune, din „diferenţiale" infime întreaga complexitate a lumii.

Augustin IOAN

Mici istorii

Am multe istorii mici care, pe măsură ce timpul trece, mi se pare că se autonomizează în raport cu propria mea viaţă, căpătînd contur propriu. Una dintre ele priveşte construirea unei mănăstiri la Zărneşti, undeva pe un platou al Pietrei Craiului. E loc considerat sacru cel puţin din secolul al XIV-lea, de cînd sînt urme de sihaştri care se vor fi nevoit în muntele acela. Am proiectat *pro bono* şi cu ajutorul cîtorva studenţi de la fostul program de master *Antropologia spaţiului sacru* întreg ansamblul, din care nu s-au ridicat, deocamdată, decît arhondaricul şi o bisericuţă de lemn. Construcţia s-a făcut în acelaşi timp cu turnarea filmului *Cold Mountain*, dar pe versantul de vizavi în raport cu drumul de acces. Minghella i-a lăsat părintelui stareţ de atunci – un tînăr călugăr blond, spelb – tot satul de lemn făcut ca platou de filmare. O parte dintre vedete au şi contribuit financiar. De unde şi numele neoficial pe care îl dădusem locului, deşi e închinat Sfintei Parascheva: mănăstirea Nicole Kidman.

În chiar ziua cînd s-au anunţat rezultatele fazei întîi la concursul pentru catedrala patriarhală din 2002 eram acolo, pe platou. Un tractorist beat era să ne omoare, în vreme ce coboram din munte: m-am ales cu mîna şi piciorul stîngi rupte şi, la festivitatea zisă de premiere, am mers în gips şi cîrjă. Nu vă mai povestesc prin ce am trecut, întîi la Zărneşti şi apoi la spitalul de specialitate din Azuga, dar cert este că m-am întors conducînd eu însumi la Bucureşti. Tot de atunci datează şi povestea din familie, cu tata care întreba îngrijorat ce e cu mine, căci simte că am nevoie de ajutor... Am nişte fotografii tare bizare de la festivitatea de premiere, cînd PF Teoctist, fie iertat, cînd m-a văzut în ce hal eram, cît nu mă iubea dînsul că-i stricam aranjamentele cu catedrala, m-a îmbrăţişat exact ca un bunic căruia îi era milă de nepotul său tîrîndu-se-n cîrje. Dar despre micile istorii ale catedralei, într-un viitor episod, poate. Sau poate că nu: ce rost mai are?

Nu mai era biserica mea, ci a Altcuiva – şi a lor, a celor care veneau să se roage înăuntru.

Părinţelul îmi spunea apoi că, dacă se toarnă *Cold Mountain 2,* termină mănăstirea. Nu s-a mai turnat. Regizorul s-a prăpădit. Tînărul stareţ n-a rezistat ispitelor şi a fost caterisit, întrucît contribuise la plăsmuirea unui prunc, se pare. De aici m-am ales cu cîteva drumuri speciale la locul acela, cu adevărat sacru, despre care am şi scris odinioară în *Dilema,* precum şi cu cunoştinţa P.S. Visarion Răşinăreanul care, între timp, a devenit episcopul Tulcei. Dînsul mi-a explicat, la praznicul de Sf. Parascheva, de ce la noi Sf. Augustin este doar Fericit (nu mai ţin minte argumentaţia, dar cred că are de-a face cu faptul că trebuie citit mult de tot spre a-i înţelege teologia) şi, ulterior, mi-a trimis prin poştă o iconiţă grecească cu Aghios Avgostinos, căci la greci, se pare, este mai cinstit decît la noi...

O altă poveste pe care o am priveşte modul în care în anii '90 se construiau lăcaşuri de cult în România. Nu am fost capabil să întocmesc vreodată un buget pentru bisericile făcute în atunci recent înfiinţata Episcopie a Sloboziei şi Călăraşilor. Preţurile materialelor de construcţie fluctuau ca şi bietul leu văcărescian. Betonul apărea te miri de unde. Unii nu aveau ce să doneze, dar lăsau camionul cu cheile în contact la poarta şantierului, pentru vreo săptămînă, şi se rezolvau astfel cheltuielile de transport al materialelor. Unii nu aveau nici măcar atît, dar veneau cu mîncare, oricît de sărăcăcioasă, pentru muncitori. Îmi amintesc, mult dinainte de moda berii la metru, cum venise o familie în vîrstă cu o scîndură dusă în balans pe care erau înşiruite păhărele de ţuică, pe care au sprijinit-o apoi de un colţ de zid, orizontală, invitîndu-i pe muncitori să ia o pauză, de sufletul cutăror morţi ai lor. Nu cred că a fost studiat socio- şi psihologic rolul de *community-building* pe care ridicarea de lăcaşuri de cult l-a avut în acest prim deceniu postdecembrist în destructuratele sate şi tîrguri ale acelor vremi. Desigur, în bună măsură, aceste lăcaşuri de cult sînt urîte. Nu ştiam meseria aceasta, care e bazată pe transmisiune; or, transmisiunea tainelor ei s-a întrerupt în România vreme de peste cincizeci de ani. Cei ce am reînvăţat-o, am făcut-o de unii singuri, cu ochii la exemplele locului şi ale Bizanţului. Dar ceea ce este cu adevărat important aici nu este atît estetica lăcaşurilor acestora de cult, cît rolul lor de liant în comunităţi. Acum, cu bani europeni, preoţii aceloraşi localităţi descoperă scrierea de proiecte valide şi aşezămintele cu caracter social, fie pentru bătrîni, fie pentru copii (fie, mai nou, pentru ambele vîrste; care se înfrigesc şi se mîngîie reciproc).

Ajunşi aici, o altă poveste. Biserica de care atîrnam, în Bdul Ghencea, este construită în 1956, pe un teren care a aparţinut armatei. Să mai spun încă o dată, ca să înţelegeţi deplin, bizareria? Cum să dea Emil Bodnăraş teren pentru o biserică, fix în vremea cînd erau prigonite cultele din ţară, mănăstirile – risipite şi deşerte? Cînd, în 2006, am făcut un serial pentru TVR Cultural despre Arhitectura ortodoxă din România în secolul al XX-lea, l-am intervievat pe părintele paroh de acum, un om cu o voce baritonală care zguduie lăcaşul de cult duminica. Dînsul susţine că a fost şi o luptă titanică în subversivitatea ei cu sistemul a primului preot paroh, înmormîntat în grădina bisericii. Ni se mai spune, nu cu documente, că fata lui Bodnăraş a murit şi, poate, omul a avut un moment de cumpănă. Sau, mai probabil, s-au speriat după Revoluţia maghiară şi au lăsat-o mai moale, căci nu li s-a părut o concesie majoră. Probabil că adevărul e o combinaţie de factori. Cert este că părintele paroh de-acum a făcut un aşezămînt pentru bătrîni. Mă rog, sînt mai multe mămăi. După care ne-a dat de veste că, în loc de pomeni unde să ne ghiftuim cu neamurile, mai bine este să dăm fie bani pentru ajutorarea bătrînilor, fie alimentele de strictă necesitate, fie să gătim o masă pentru toţi cei ajutaţi acolo şi să o dăm, spre pomenirea morţilor noştri, tocmai celor care nu au cum să ne întoarcă binele făcut. Zis şi făcut. Comunitatea s-a orînduit. Între timp, sînt primiţi acolo şi cîteva zeci de copii necăjiţi. Mămăile, mai înainte vreme cam fără treabă, au înviat brusc: au grijă să spună frumos copiii Tatăl Nostru înainte de masă, să se spele frumos pe mîini, să îşi facă temele, să mai primească şi o masă de seară şi să plece acasă. Cînd am filmat, am surprins o secvenţă de viaţă destul de bine rînduită, de asemenea menită să ne adune pe cei din parohie într-un fel de comunitate de grijă şi datorie pe care doar pădurea de blocuri din jur nu o putea oferi.

Domnul profesor Ion Bănşoiu, împreună cu care povestesc adeseori astfel de secvenţe, de *petites histoires* care sînt într-o oarecare măsură relevante, mi-a propus cu vreme în urmă să scriu o carte despre Bisericile mele. Ăsta e şi titlul, mi-a spus dînsul. Cum ar veni, *the making of:* poveşti mici şi mari despre facerea acestor mici secvenţe de spaţiu sacru. Aş începe o asemenea carte cu următoarea poveste despre biserica din Urziceni (prima, cu hramul Sf. Constantin şi Elena, căci între timp am mai făcut una, Sf. Treime, un exerciţiu pe tema crucii greceşti, într-un cartier mai sărac al micului, dar vrednicului municipiu, al cărui primar, dl Constantin Sava, a cîştigat recent, şi pe bună dreptate, titlul de cel mai bun primar de municipiu din ţară!): la sfinţirea bisericii nu am fost în ţară. La o vreme după aceea, am reuşit să ajung. Eram obişnuit cu şantierul, cu atmosfera de lucru de-acolo, cu zgomotul. Acum era tăcere absolută. Ardeau lumînările. Vorbeam cu soţia mea despre loc şi o femeie de la pangar mi-a atras atenţia să păstrez liniştea (deşi nu mai era nimeni altcineva de faţă). Cît pe-aci să-i răspund că e biserica mea: au nu dădusem eu atîţia ani note de şantier spre ridicarea ei? N-am bătut eu drumul Urziceniilor atîta amar de ani, ca s-o văd gata?

Dar m-am oprit la timp: nu mai era biserica mea, ci a Altcuiva – şi a lor, a celor care veneau să se roage înăuntru.

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

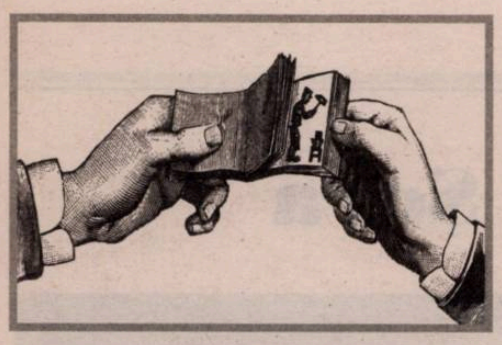

Marius CHIVU

feedbook

Cum a fost inventată cartea

● **Ioana Costa, *Papirus, pergament, hîrtie. Începuturile cărţii*, Editura Humanitas, 2011.**

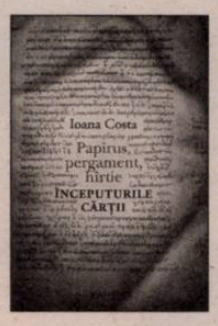

De un deceniu încoace se vorbeşte în toată lumea despre iminenta dispariţie a cărţii pe hîrtie, iar editurile româneşti au început şi ele să scoată, de vreo doi ani, cărţi în format electronic. E destul de greu de anticipat ce amploare va lua fenomenul de transferare a cărţii pe acest al patrulea suport din istoria ei, dar putem afla aproape totul, inclusiv prin contribuţia filologului clasic Ioana Costa, despre începuturile cărţii şi evoluţia primelor sale formate. Eseul de faţă, avînd la bază probabil un curs universitar, spune, de fapt, povestea cu totul fascinantă, plină de mister şi de hazard, a apariţiei cărţii şi a literaturii antice, în trei capitole care se ocupă, rînd pe rînd, de constituirea şi transmiterea textelor prin ruloul de papirus şi codexul de pergament, apoi şi de păstrarea lor în bibliotecile antice şi în universităţile medievale.

Papirusul era o plantă palustră cultivată în Delta Nilului, din a cărei măduvă tăiată felii se obţine, prin lipirea între ele, o textură care, presată şi uscată la soare, apoi frecată cu piatră ponce şi unsă cu ulei de cedru, devenea suplă şi aptă pentru a fi scrisă. Apariţia papirusului şi comercializarea lui din Egipt în Grecia în secolul al VII-lea î.Hr. au înlocuit imediat vechile materiale de scris, tăbliţele de lemn şi de plumb pe care Hesiod şi Archiloch, spre exemplu, şi-au scris versurile. Ca trivia filologic, cel mai vechi papirus grecesc păstrat din anul 311 î.Hr., neliterar şi incomplet, reprezintă un contract matrimonial care stabileşte condiţiile de încheiere a căsătoriei dintre Heracleides şi Demetria din Cos. Dintre papirusurile literare păstrate se disting piesa *Dyscolo* a lui Menandru, *Constituţia atenienilor* a lui Aristotel, *Mimii* lui Herondas şi o epodă de 80 de versuri a lui Archiloch. Se pare că pergamentul a apărut ca urmare a unei invidii bibliofile. Pentru a-l împiedica pe regele Eumenes II (197-159 î.Hr.) să construiască o bibliotecă care tindea să rivalizeze cu cea din Alexandria, ptolemeii au interzis exportul de papirus spre Pergam. Soluţia cu care au venit cei din Pergam s-a dovedit superioară: preparat din piele de oaie, de capră, de viţel sau chiar din antilopă, pergamentul putea fi utilizat pe ambele feţe şi, fiind mult mai rezistent, căci cerneala neagră putea fi ştearsă mai uşor (prin spălare sau răzuire), era ideal pentru a fi rescris, adică pentru a deveni un palimpsest. Ignorate de filologi pînă la începutul secolului al XIX-lea, palimpsestele s-au dovedit esenţiale pentru critica de text ca forme intermediare ale cópiilor: „Procedeul era aplicat fără discernămînt; un sinod bisericesc din 691 interzice, fără succes, să se mai şteargă textele Părinţilor bisericii; un manuscris al *Iliadei*, de pildă, este rescris peste *Epistolele către corinteni* ale Sfîntului Pavel, manuscrisul de la Florenţa al lui Sofocle, peste un text din *Septuaginta*". Precum invenţia pergamentului, şi răspîndirea hîrtiei a avut la bază tot un act al „trădării": în 751 d.Hr., la Samarcand, nişte chinezi prizonieri de război au divulgat arabilor secretul de fabricare în schimbul răscumpărării, arabii aducînd apoi hîrtia în lumea bizantină şi în Occident.

Revenind la papirus şi la perisabilitatea lui, nu a supravieţuit şi nu a ajuns pînă la noi nici măcar o singură bucată sau fragment autograf al autorilor clasici, greci sau latini, sau măcar vreo primă copie după vreun original. Toată literatura antică pe care o cunoaştem astăzi a fost reconstituită după un lung şir de cópii reproduse de scribii Antichităţii sau ai Evului Mediu, această alternare şi multiplicare manuală a cópiilor producînd, în cele din urmă, manuscrisele incomplete, imperfecte, corupte, deosebite între ele, ale aceleiaşi opere. Toată detectivistica, începută deja de bibliotecarii din Alexandria (sec. II î.Hr.), de a reconstitui textele în cea mai fidelă posibilă formă a originalului – inventîndu-se astfel filologia – este descrisă în amănunt. Pe suportul papirusului, punctuaţia, dacă exista, era rudimentară, lipsea despărţirea în cuvinte, sistemul de accentuare nu era comun, alternarea interlocutorilor în textele dramatice nu era indicată, erau omise numele personajelor, versurile lirice nu erau marcate, ci transcrise ca în proză, existau prescurtări. În plus, cópiile unui text ajungeau să conţină (din varii motive, de la lipsa uniformizării alfabetului şi a punctuaţiei, la erorile umane de genul neglijenţei, omisiunii, intervenţiilor) numeroase divergenţe. Spune Ioana Costa: „Efortul impus de nevoia de a sistematiza textul a condus la un uriaş progres în cultura şi metodele filologice. Nu a fost o coincidenţă faptul că cinci dintre primii şase bibliotecari (Zenodotos, Apollonios din Rodos, Eratostene, Aristofan şi Aristarch) au fost printre cei mai faimoşi literaţi ai vremii lor: li se datorează cu precădere faptul că au ajuns la noi atît de multe opere ale clasicilor greci, într-o formă în mare parte curăţată de corupte". Spre exemplu, Aristofan din Bizanţ este cel care a inventat colometria pieselor lirice, despărţind poezia de aspectul prozei, iar textele homerice (ale căror prime manuscrise le datorăm ordinului unui tiran: Pisistrate) au fost reconstituite şi stabilite în formele standard după compararea nenumăratelor cópii diferite între ele, tot de către bibliotecarii din Alexandria.

Dar nu toată literatura produsă atunci şi copiată, sub influenţa hazardului şi a accidentelor, a şi ajuns pînă la noi. Din literatura greacă a secolului al V-lea î.Hr. nu s-au păstrat decît operele a trei scriitori (Homer, Hesiod, Theognis) dintr-un toal de 29 de scriitori, menţionaţi în diverse contexte. Nici cu literatura latină lucrurile nu stau altfel: din 26 de scriitori n-au ajuns pînă la noi decît trei autori – Plaut, Terenţiu şi Cato. Se pare că numărul total de autori tragici greci se ridica la 150, din care au rămas doar trei: Euripide, Eschil şi Sofocle, din a căror operă s-a păstrat oricum o mică parte. De pildă, din cele 99 de piese scrise de Euripide mai existau, în secolul I î.Hr., doar 74, din care au ajuns la noi doar 19, iar Sofocle ar fi scris 123 de piese, iar astăzi se cunosc doar şapte. Din lirica greacă, foarte apreciată în Antichitate, cu excepţia lui Theognis şi Pindar, s-au păstrat doar cîteva strofe şi versuri. Opera lui Platon s-a păstrat în întregime, dar din opera de dimensiuni comparabile a lui Democrit la noi n-a mai ajuns nici măcar o singură scriere întreagă. Cărui fapt se datorează păstrarea unor texte, nu şi a altora? Un posibil răspuns ar putea fi ceea ce astăzi numim canon: „Strict numeric, s-ar putea spune că s-a păstrat cam a zecea parte. Cu cîteva excepţii întîmplătoare, a supravieţuit ceea ce merita: acele opere literare pe care lumea le considera vrednice de a fi recopiate. Gusturile literare şi valorile au cunoscut însă de-a lungul timpului schimbări, uneori radicale". Dar nu doar calitatea în sine a operei pare să fi asigurat posteritatea unor texte sau a unor autori. Simple accidente de transmitere pot fi şi ele cauza, aşa cum o dovedeşte cazul tragediei *Medeea* a lui Ovidiu, considerată de contemporani cea mai bună tragedie scrisă vreodată: „Preţuirea de care s-a bucurat nu a avut însă nici o greutate în destinul textului – tragedia s-a pierdut. S-a păstrat în schimb cartea de bucate a lui Apicius, utilă în multe gospodării, nu neapărat în biblioteci". Care biblioteci (private, nu arhive) au început să apară abia la sfîrşitul secolului al V-lea cînd s-a dezvoltat şi comerţul de carte. O anecdotă spune că un rege egiptean a renunţat la garanţia de cincisprezece talanţi pe care o plătise în schimbul împrumutului de la atenieni a textului precis al tragediilor antice şi a păstrat copia oficială pentru el.

Cartea Ioanei Costa este un ghid util şi o introducere exactă (chiar dacă didactică şi scrisă într-un limbaj tehnic) în istoria antică a cărţii. N-o recomand doar studenţilor filologi, dar mai ales celor care nu (mai) găsesc plăcere şi interes în ideea cărţii pe alt format decît cel electronic. Adevărata poveste a cărţii, plină de mister şi semnificaţie, *aici* se află.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Umberto Eco, *Confesiunile unui tînăr romancier*, traducere de Ioana Gagea, Colecţia „Plural", Editura Polirom, 2011.**

La finele lui 2010, într-un interviu pentru *Le Monde*, Eco spunea: „Sînt un filozof care face filozofie de luni pînă vineri, iar în week-end-uri, de pe la 48 de ani, scrie romane..." Cu aceeaşi ocazie, anunţa că editura Universităţii Harvard urma să-i adune într-un volum conferinţele ţinute la Atlanta pe marginea propriilor „producţii romaneşti". La vremea respectivelor prelegeri, Eco avea la activ cinci romane (*Cimitirul din Praga* nu exista încă), apărute în decursul a trei decenii, ceea ce îl făcea să se considere, cu umor, „un tînăr scriitor de 30 de ani".

Confesiunile... de acum sînt, pare-se, conferinţele de atunci şi, fiind interesante foc, se citesc ca pe apă. Seducător de inteligente, intrigante în interogări, stupefiante în afirmaţii, ele sînt suficient de acrobatice şi de efervescente pentru a împrieteni la cataramă subiectivitatea experienţelor scriitoriceşti cu obiectivările teoreticianului hîtru. Eco povesteşte „din casă" (adică, din laboratorul său literar), începînd, bineînţeles, cu elaborarea *Numelui trandafirului*, dar, fascinat de viaţa pe care şi-o croiesc textele de ficţiune odată ieşite în lume, face şi cîteva investigaţii în mecanica generală a discursului beletristic. Aşa ajunge să discute, de pildă, despre cît adevăr poartă în ele personajele imaginare. E cel mai pasionant capitol al cărţii şi prilejuieşte o afirmaţie pe cît de simpatică, pe atît de argumentată: Papa şi Dalai Lama pot petrece ani în şir dezbătînd veridicitatea faptului că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, dar amîndoi vor trebui să recunoască drept indiscutabil faptul că Clark Kent este Superman şi invers.

Nu întîmplător *Confesiunile...* lui Eco lucrează, adeseori, cu termeni ca „frenezie", „extaz", „deliciu".

PUBLICITATE

Mirella PATUREAU

Viziuni, vizuini şi alte gînduri

– Festivalul Naţional de Teatru, Ediţia a 21-a –

Mi se întîmplă cîteodată, în sălile de teatru, obosită de atîtea şi atîtea imagini inutile, să mă apuce o teribilă nostalgie după spectacolele unui Strehler şi lumina unică a lumii sale, sau după silueta şi zîmbetul sardonic ale unui Tadeusz Kantor, după valurile de muzică ce subliniau în contrapunct o lume născută din coşmarurile amintirii. Nu ştiu dacă peste 20 sau 30 de ani, tinerii spectatori de astăzi vor încerca acelaşi tip de nostalgie după lumea unui Andrei Şerban, scăldată în aceeaşi lumină parcă ireală, după eleganţa desenului său regizoral, dar ale cărui linii nu ezită să le zgîrie, cîteodată cu stridenţă, să le umple de clocotul sau de mofturile zilei de azi. O lume atît de bine definită de titlul spectacolului său bergmanian, o lume de „strigăte şi şoapte", pe pragul labil între fiinţă şi nefiinţă, între vizibil şi invizibil.

Ce ar fi fost Festivalul Naţional de Teatru din acest an fără Andrei Şerban şi cele patru spectacole ale sale, răsfirate în ultimii ani, între două frontiere şi două limbi? Căci Andrei Şerban este un artist care traversează frontierele şi limbile la fel de firesc, „veşnic tînăr şi ferice", şi alegerile sale o dovedesc încă o dată. Desigur, fără acest *focus* excepţional asupră-i, aceste viziuni bergmano-cehoviene în inima Festivalului, am fi asistat la un alt festival, reprezentativ, desigur, pentru restul stagiunii teatrale din România, ceea ce nu e puţin.

Oglinda timpului ce trece

Fără îndoială teatrul său poartă marca marelui teatru în care şi-a făcut ucenicia la sfîrşitul anilor '60. Marele teatru de care noua generaţie încearcă că se desparte, căci într-adevăr codurile s-au schimbat şi vremurile şi-au ieşit din ţîţîni. Nu-l văd însă pe Şerban pierdut cu desăvîrşire de partea amintirilor. Dimpotrivă. În cel mai recent spectacol al său, *Trei surori* de Cehov, la Teatrul Naţional din Budapesta, Şerban se ia la trîntă cu ideea unui anume Cehov, moştenit în dantele şi regrete eterne. Lectura lui Şerban la *Trei surori* e deosebit de vitală, de un umor şi o lipsă de respect decapante şi înviorătoare: femei uşor isterice, nevroze sexuale, neîncetatele discursuri despre viitorul luminos al omenirii, subminate de un ridicol pe care distanţa istorică ne-o permite astăzi. *Unchiul Vanea* la Teatrul Maghiar din Cluj este un spectacol ce ne conduce în spatele şi în jurul cortinei; publicul nu mai ocupă spaţiile sale obişnuite, e plimbat, busculat, obligat să-şi schimbe sensul privirii, atras de verticala sau prăbuşirea personajelor, în ameţitor echilibru, cînd pe stinghia îngustă a balconului, cînd traversînd rîndurile de spectatori. Astrov, extraordinarul Zsolt Bogdán, pe care îl vom regăsi în Bergman, aici într-o memorabilă scenă a beţiei, alături de Vanea (András Hatházi), poartă pe umeri, balansînd-o primejdios, o scîndură uriaşă ca o cruce pe Golgota, într-o scenă de beţie sub ploaie, unde cei doi îşi urlă disperarea deasupra capetelor spectatorilor, se plimbă printre ei, sar pe paltforme, coboară, vin şi revin; Elena (Imola Kézdi sau Enikö György Jakab) îşi urmează bătrînul soţ plîngînd, şi Sonia (Anikó Pethö) psalmodiază ultimele replici ca un prohod spasmodic, fără speranţă. Cutremurătorul *Strigăte şi şoapte,* acest *memento mori, apud* Bergman, în cadraje alb-negru pe roşul de sînge al spaţiului teatral, mă urmăreşte de anul trecut, cînd l-am văzut pentru prima dată. Nu este o adaptare scenică a filmului lui Bergman, ci un *making of* ce ne vorbeşte despre moartea părinţilor noştri, a noastră, a celor ce o joacă acum în faţa noastră şi despre puterea artei, reală sau iluzorie consolare. *Ivanov* a încheiat *focus*-ul cehovian, un spectacol montat cu actorii de la Teatrul Bulandra. Piesa e rar montată, Şerban a ales de altfel să joace o primă variantă a textului mai puţin cunoscută: eroul principal cade în final răpus de o criză cardiacă şi nu se mai sinucide cu un foc de revolver. Ivanov, interpretat de Vlad Ivanov, nu mai este eroul tipic din literatura rusă, omul de prisos ce se sinucide „frumos", ca un personaj din Lermontov, ci un om oarecare, care acceptă cu voioşie compromisul mic-burghez pe care i-l impune Saşa, logodnica sa, adeptă a „iubirii active". Aşa cum este construit personajul, un tip banal, de care se îndrăgostesc prosteşte femeile, finalul acesta este perfect logic.

Ivanov, de Cehov, în regia lui Andrei Şerban

Cîteva schiţe pentru un portret de grup

Dar dacă importanţa şi calitatea celor patru spectacole Şerban ne obligă să ne concentrăm privirea asupra creatorului lor, „tabloul de grup" nu a fost dezechilibrat. De la Teatrul Naţional din Craiova, un alt spectacol aşteptat a fost *Caligula* de A. Camus în regia lui Laszló Bocsárdy, cu Sorin Leoveanu, stranie lebădă albă ce ucide pentru că nu acceptă ideea morţii, într-un superb cadru scenic, semnat de József Bartha, de un alb imaculat, trei straturi de plexiglas translucid şi strălucitor ca foile unei cepe uriaşe sau ale dezghiocării de sine. Păcat însă că actorii din jurul acestei stranii păsări morbide joacă într-o altă cheie, cam ca în piesele istorice costumate, de altădată. Cu *Leonce şi Lena* de Büchner, Gabor Tompa şi Carmencita Brojboiu pentru scenografie, la Teatrul Maghiar din Cluj, au cizelat o extraordinară *boîte à musique,* în costume şi peruci pudrate, cu o perfectă unitate de stil şi graţie. *Othello şi preaiubita lui Desdemona*, după Shakespere, scris şi pus în scenă de Mihai Măniuţiu la Sfîntu Gheorghe, ne-a reamintit gustul regizorului pentru grotesc şi provocare. A avut de asemenea şansa unui partener care i-a adus mai mult decît asistenţa coregrafică, Peter Uray, şi ai săi actori dansatori de la Studioul M din Sfîntu Gheorghe: András György Jakab în Othello şi o superbă Desdemona, Enikö György Jakab, de la Teatrul Maghiar din Cluj. Silviu Purcărete într-un cadru scenic creat de, sau împreună cu Dragoş Buhagiar (îndrăznesc să afirm asta după mărturisirile de la Divanele, sau întîlnirile moderate de Alice Georgescu, directoarea artistică a Festivalului, care aveau loc dimineaţa într-un spaţiu absolut încîntător, la Ceainăria de la Teatrul Act) a avut curajul să re-joace *D'ale carnavalului,* spun să rejoace, într-atît amintirea spectacolului lui Pintilie cu acelaşi delir carnavalesc a rămas o referinţă mitică. Dintr-un imens camion-pubelă ce intră în scenă în *marche arrière,* ies şi coboară personajele, pestriţe făpturi de carnaval. În jur, scena e mai degrabă goală, cu lăzi, ambalaje diverse, ca un maidan din noile mahalale bucureştene. Constantin Chiriac în Pampon e absolut răvăşitor, irezistibil, totul prinde altă viteză de îndată ce intră el în scenă; ideea celor trei Didine e excelentă, în logica nebună a absurdului, ca femeia cu trei capete din barăcile de bîlci; Ofelia Popii e plină de nerv şi haz, fără să fie însă teribila ploeşteancă decît din cînd în cînd. Ca şi restul spectacolului, bine construit şi gîndit pe bucăţi, dar fără fluiditatea ce ne-ar fi antrenat în dezlănţuirea nebună a carnavalului. S-a găsit poate în sala Operei Române, ca în orice turneu, acel grăunte de nisip ce a blocat maşinăria, şi care va dispărea ca prin farmec la următoarea reprezentaţie...

Hic sunt leones, *sau partea actorului*

Festivalul a pus în lumină cîţiva mari actori, Bogdán Zsolt, Ofelia Popii în *Felii* de Lia Bugnar, recital pentru o actriţă unică în mai multe monologuri, Alina Berzunţeanu în *9 grade la Paris,* spectacol scris şi pus în scenă de Peter Kerek, Ion Caramitru şi Valeria Seciu în studiul după *Macbeth* de Radu Penciulescu sau Marcel Iureş în *Absolut!,* o fabuloasă adaptare după Ivan Turbincă, de un umor şi o inventivitate dezlănţuite, cu complicitatea evidentă a regizorului Alexandru Dabija. Festin prea bogat, aşadar nu pot să închei decît cu o privire către „Teatrul de mîine" (rubrică a festivalului) unde l-am regăsit pe Radu Afrim cu un spectacol de la Sfîntu Gheorghe, într-un text bizar, *Mai întîi te naşti,* al danezei Line Knutzon, dar pe care l-a deturnat cu un delir ce îi e propriu: un soi de coşmar al unor adolescenţi perturbaţi, bîntuit de apariţii şi pocitanii cum numai el ştie să mai închipuie, un soi de vizuină de vrăjitoare, zîne şi pitici, o lume de basm. Radu Afrim a păstrat ceva din curiozitatea copilăriei, stranie şi impură, şi îmi place curiozitatea lui, gata mereu să descopere nume noi din dramaturgia contemporană, care îi seamănă şi care e capabilă să ne neliniştească dincolo de zgomotoasele sale aparenţe.

Ce ar fi fost Festivalul Naţional de Teatru din acest an fără Andrei Şerban şi cele patru spectacole ale sale?

***Mirella Patureau** este traducătoare şi critic de teatru, cercetătoare la Atelier de recherches sur l'intermédialité et les arts du spectacle, CNRS, Paris.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Eugen Istodor, *Lipscani, ghid turistic de chefuri* (Editura ART, 2011). Cu sobrietatea bine cunoscută a bucureşteanului înrăit, cu grija intensă de a nu fi entuziasmat de un confrate, pe deasupra şi colaborator permanent la *Dilema veche*, obsedat, meschin – să nu fac publicitate gratuită, zic: despre nici o stradă din capitală, în vînzoleala ei exhaustivă, nu s-a mai făcut o asemenea carte. (Radu Cosaşu)

■ Aruncaţi un ochi pe site-ul lui Gerhard Richter, cel despre care se crede că este ultimul mare pictor în viaţă: www.gerhard-richter.com. (Marius Chivu)

■ Despre filmul lui Almodóvar, *La piel que habito (Pielea în care trăiesc)*, s-a scris în fel şi chip. Unii i-au reproşat excesul de visceralitate, alţii au comentat că Antonio Banderas (care joacă pentru a şasea oară într-un film de-al lui) ar fi prea bronzat. Dincolo de toate astea, *La piel que habito* merită văzut pentru nebunia cu care Almodóvar îşi duce obsesiile pînă în pînzele albe. Şi nu e deloc puţin lucru. Cam acelaşi lucru spunea despre el şi Banderas, într-un interviu în *Les Inrock*: „Ceea ce m-a impresionat cel mai mult e că, după toţi aceşti ani, Pedro e încă pe cîmpul de bătaie şi îşi explorează pròpria artă". (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Plăcintă cu mere pentru Indira Gandhi

Pe 11 octombrie 1967, în timpul primului ei mandat de prim-ministru al Indiei, Indira Gandhi vizitează Belgradul. Masa de întîmpinare a avut loc la Beli Dvor (Palatul Alb) din elegantul cartier belgrădean Dedinje. Caviar de Kladovo *en bloc,* supă-cremă de sparanghel, rulouri cu brînză *à la* Zagorje, friptură de curcan, *mlinci* (un fel de *focaccia* croată), plăcintă cu mere şi sucuri de fructe au împodobit masa. Plăcinta, preferata lui Tito, se face după cum urmează: se cojesc şi se rad 2 kg de mere de plăcintă. Merele rase se scurg uşor, cu mîna, de excesul de zeamă şi se amestecă bine cu 100 gr de zahăr şi cu praf de scorţişoară. Întindeţi două foi de plăcintă pe o masă şi ungeţi-le cu puţin ulei; puneţi măr ras de-a lungul unei margini, rulaţi apoi foile şi aşezaţi rulourile obţinute, fără să se atingă între ele, într-o formă unsă din vreme. După ce s-a umplut forma, ungeţi rulourile cu puţin ulei şi coaceţi-le 40 de minute, la 180°C. Cînd sînt gata, se lasă să se răcească o jumătate de oră, se taie în felii de 6 cm lungime şi se cern cu zahăr brun.

În timpul mesei s-a discutat despre cele două teme arzătoare ale vremii – Războiul de Şase Zile arabo-israelian şi cel din Vietnam –, precum şi despre gradul de participare al celor două state la aceste conflicte care implicau şi alte ţări nealiniate, ca Siria şi Egiptul. În urma discuţiilor, numărul soldaţilor iugoslavi din rîndul „căştilor albastre" detaşate în regiunea Sinai a crescut considerabil.

Amicul Dejun

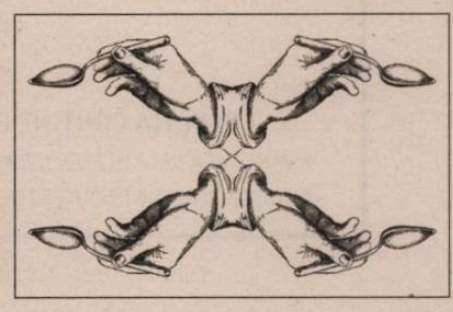

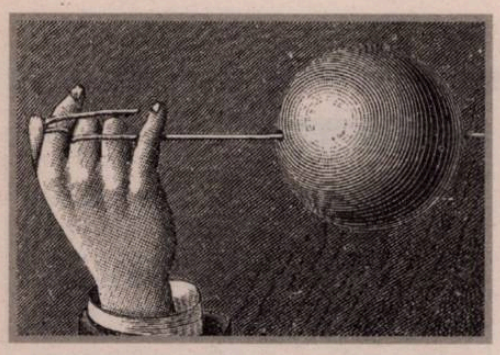

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

La teatru, cu telecomanda

Imaginea televizuală e-n tot şi-n toate, pe ecranul computerului, în frigider, în maşina de spălat şi (culmea!) chiar şi-n televizor. Trăim în lumea ecranului global (vorba lui Gilles Lipovetsky), trăim într-o ecranocraţie! Două dintre piesele prezentate în secţiunea „Teatrul de mîine“ din cadrul acestei ediţii a Festivalului Naţional de Teatru sînt inspirate de spectacolul cotidian oferit de micul ecran: *TV for dummies. Un spectacol pentru 100 de telecomenzi* (de Mona Bozdog şi Mihaela Michailov; regia: Ioana Păun) şi *Purificare* (de Peter Zelenka; regia: Alexandru Mîzgăreanu). În primul, spectatorii sînt luaţi de cobai într-un experiment în care (li) se măsoară gradul de empatie, reacţia la stimuli emoţionali, capacitatea de judecată în condiţii de stres, interacţiunea socială etc. prin intermediul unui chestionar interactiv la care răspund printr-o simplă apăsare de buton. În cel de-al doilea, spectatorilor li se propune să asiste la o dramă într-o dublă perspectivă: aşa cum e ea prezentată, „excepţional“, „senzaţional“ şi „în exclusivitate“ pe micul ecran, dar şi în dimensiunea ei subiectivă, autentică. Ambele piese pornesc de la faptul divers, de la ştirea tabloidă, şi mizează pe „dramatizarea“ (adică, în cazul de faţă: amplificarea) poveştilor cu instrumentele spectacolului de televiziune.

În *TV for dummies*... spectatorul dotat cu telecomandă este întrebat şi îndemnat să voteze dacă-i place violenţa; apoi asistă la drama unei fetiţe care dispare (fuge? a fost răpită?) de acasă şi pus, din nou, să voteze desfăşurarea acţiunii: mama fetiţei, vecina, poliţistul etc. apar la televizor, destinul lor imediat ne e la îndemînă, îl influenţăm brutal, din deget, cu telecomanda. Brutalitate – acesta e cuvîntul-cheie, pentru că „aşa vrea publicul“. Sîntem puternici pentru că avem telecomandă. Avem şi conştiinţă?

„Conştiinţă“ e cuvîntul-cheie din *Purificare*. Jacek, un scriitor oarecare, comite, într-un moment de nebunie, o faptă îngrozitoare: violează un copil. Prietenul şi editorul său îl sfătuieşte să povestească totul într-o emisiune TV, să se „purifice“ mărturisind şi căindu-se în public. Mărturisirea – şi fapta comisă – aproape că nu mai ating pe nimeni. Într-o societate în care televizorul deversează zilnic toate ordurile imaginabile, o problemă de conştiinţă e un subiect prea fad, deci lipsit de interes. Violul – da, acesta poate stîrni curiozitate momentană, dar frămîntările făptaşului şi dilemele lui morale sînt – ca să rămînem în aceeaşi paradigmă a televiziunii – trecute cu vederea. Realitatea televizuală (ce se vede pe ecran) e singura valabilă, deci singura posibilă.

Pînă la urmă, ambele spectacole explorează relaţia dintre public şi televiziune. „Ce vrea publicul“ se oglindeşte, într-adevăr, pe micul ecran, sau, dimpotrivă, publicul e oglinda televiziunii? Care sînt mecanismele şi sensurile manipulării? Greu de tras o concluzie doar zapînd între cele două spectacole. Însă, una peste alta, reflecţia teatrală asupra chestiunii e utilă. Da, aveam nevoie de acest pretext al democraţiei-prin-telecomandă pentru a ne evalua poziţia în raport cu puterea totalitară a televiziunii; aveam nevoie să vedem culisele unei emisiuni de televiziune ca să înţelegem ce şi cum se mişcă prin fundăturile tot mai adînci şi cuprinzătoare ale societăţii. În aceste căutări se găseşte partea bună a celor două experimente şi spectacole. Partea proastă – pentru că există şi o parte proastă – e atitudinea paternal-(sau maternal-) didactică: la cîte porcării apar oricum la televizor, parcă nu era nevoie de un *reenactment* atît de detaliat pe scenă. Eu unul, nu mai deschid de mult televizorul. E prea mult spectaculos, prea multă prefăcătorie, prea multă manipulare – pe scurt, e prea mult „teatru“. Da' parcă şi la teatru e prea multă televiziune.

Trăim
în lumea ecranului global,
trăim într-o ecranocraţie.

trecerea prin reviste

● COURRIER INTERNATIONAL (29-5 octombrie 2011)

Revista franceză *Courrier International* propune un dosar intitulat „Reinventarea presei“. Aşadar, lucrurile care ne frămîntă din ce în ce mai tare şi pe noi sînt discutate pe larg şi sînt întoarse pe toate feţele. Mutaţiile care au loc în media reconfigurează presa din toată lumea.

Philippe Thureau-Dangin îşi intitulează editorialul „Hîrtia nu e moartă“: „Cine a zis că presei pe hîrtie îi merge rău? 1,7 miliarde de persoane citesc un cotidian. Mai mult, în aceşti ultimi cinci ani, difuzarea presei de informaţii a crescut cu 5,7% în lume... Chiar glumeaţa Arianna Huffington, fondatoarea şi patroana *The Huffington Post* (unul dintre marile succese ale presei online), a recunoscut într-o conferinţă ţinută la jumătatea lui septembrie la Montréal: «e ceva simpatic în a citi un articol tipărit. Îmi place ca duminică dimineaţa să mă cuibăresc în pat cu *The New York Times* şi cu o ceaşcă de cafea... De fapt, cred că există ceva în ADN-ul nostru care ne face să iubim hîrtia.»

Dinamica Arianna îşi bate joc cu amabilitate de *The New York Times*, o instituţie care a vorbit în mai multe reprize despre *The Huffington Post*, ca despre un *agregator* de conţinut, asemeni unui vulgar Google News – ceea ce nu este, de fapt (jumătate din conţinutul *Huff Post* e original). Dincolo de aceste cifre şi de declaraţia de dragoste făcută hîrtiei, realitatea e cu totul alta. În ciuda succesului anumitor reviste, *Monocle* sau *XXI*, în lume hîrtia e în cădere. În SUA, 142 de cotidiene au dispărut în 2009, iar în zece ani numărul jurnaliştilor s-a diminuat cu 25%. În Europa, difuzarea cotidienelor a cunoscut un regres cu pînă la 8% din 2005 încoace, iar în Japonia şi America de Nord de 10%.“ **(A. M. S.)**

PUBLICITATE

PUBLICITATE

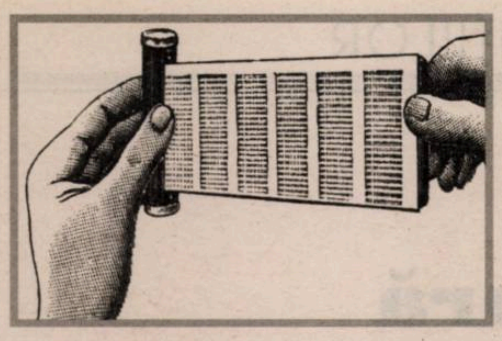

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Am fost educaţi să ne săpăm singuri groapa

Mărturiseam aici joia trecută cît de stînjenit m-am simţit, la o recentă întîlnire cu studenţii, de întrebarea privind „deresponsabilizarea politică“ a celor de vîrsta mea. Mi s-a reactualizat atunci, cu jenantă acuitate şi intensă vinovăţie, dilema angajare-neutralitate (i.e. senină resemnare) de la începutul anilor '90, cînd refuzam cu obstinaţie orice „înregimentare“, cînd adevărurile politice elementare mi se păreau minciuni cinice, cînd am jurat să nu mai am vreodată carnet de partid, cînd vedeam exfoliindu-se în toate închegările politice aceeaşi securime, eşaloanele doi şi trei ale vechii nomenclaturi, şi cînd rapida reorientare a oportuniştilor de carieră te orbea literalmente. Am avut şi am prieteni sau cunoştinţe în toate partidele care au defilat pe scena politică în aceste două decenii. Am fost ispitit adeseori „să intru într-o combinaţie“, ori îndemnat să „tac binevoitor“, măcar. N-am făcut nici una, nici alta. Am refuzat pósturi sau demnităţi absolut invidiabile, în cultură şi mass-media: în 1992 şi 1999, în 2007 ca şi-n 1996.

De ce? – mă-ntreb, sfios, păgubos, vinovat şi stupid acum.

Oare cum va fi înţeles ministrul Andrei Pleşu refuzul atîtor oameni, în a căror bună-credinţă şi-n al căror sprijin necondiţionat era îndreptăţit să creadă, de a-şi potrivi pasul şi ceasul cu mizele libertăţii proaspăt cîştigate? Ce va fi crezut Ion Caramitru despre fandoselile mele, în decembrie '96, cînd ideea de a păstori „Direcţia presă şi tipărituri“ a Ministerului Culturii însemna pentru mine coşmarul suprem? Cum să demonstrezi unor oameni atotputernici şi binevoitori că tu nu vrei să conduci, că nu vrei *putere* administrativă, ci „doar“ *prestigiu* în cuprinsul breslei? Cine nu vrea putere!? Cine nu visează la *„divide et impera“* în scopuri... strategice!? Ce intelectual artist nu-şi cultivă, deliberat sau inconştient, fantasma sinelui, dacă nu ca dictator, măcar ca „monarh luminat“?

Iar dacă nu reuşeşti să-i convingi pe cei mai în vîrstă de temeinicia refuzurilor tale, cu atît mai puţin vei fi în măsură să le demonstrezi tinerilor avizi de modéle ideologic-comportamentale rostul ezitărilor tale. Ezitări salvatoare individual, dar sinucigaşe social.

Vei începe prin a le povesti că sexagenarul care eşti – mădular *optzecist,* în fapt – nu a fost educat să conducă (adică să primească informaţii, să analizeze şi să decidă), ci să se supună. Să supravieţuiască. Nu să trăiască. Să vadă şi să asculte, nu să programeze, să iniţieze şi să organizeze. „Voi sînteţi băieţi deştepţi. Vedeţi-vă de cultură, de cărţile voastre, şi lăsaţi mizeria politică pentru cei educaţi să o practice.“

Cînd am vrut şi eu, prin 1987, să-mi depăşesc întru politichie marginile ţarcului doxologic, urmare a unei oferte de bursă IREX în SUA, am fost pus imediat să optez pentru unul sau altul dintre rolurile meciului: antrenor, jucător, arbitru sau spectator? Colaboraţi (rafinat) cu Instituţia sau rămîneţi la cratiţa profesională? Am ales să rămîn acasă. Adică nimic, din punctul *lor* de vedere. Deci *liber,* din perspectiva mea. Dar vinovat, marcat negativ, din unghiul de vedere al tinerilor de azi, care nu înţeleg de ce nu ţi-ai asumat şi tu, intelectual cinstit, slujitor al (utopiei) maximalismului etic, dacă nu neapărat o halcă babană, „ca toată lumea“, măcar o partitură decentă în marele concert!

Repet: mă umileşte ucigător neputinţa de a le demonstra adolescenţilor, pe drept revendicativi astăzi, raţiunile care ne-au ţinut pe noi, cincagenarii şi sexagenarii de acum, departe de mirajul politicii, suspicioşi faţă de ofertele oficiale, reticenţi la demnităţi etc. În comunism, bruma elitară a fost educată să-şi vadă de cultură, adică să-şi sape singură groapa şi să lase puterea pe seama grobianismului dominator. După aceea, mizeria postceauşismului a caricaturizat grotesc politicul, a diabolizat activismul şi a postulat omnipotenţa calibanismului, a fărădelegii ca lege, a simbiozei guvernare-interlopi ş.a.m.d.

„Vedeţi-vă de cultură, de cărţile voastre, şi lăsaţi mizeria politică pentru cei educaţi să o practice.“

După suav-ridicol-înduioşătoarelor tentative post-'89 de „participare la viaţa Cetăţii“ gen Paleologu-Pleşu-Dinescu-Caramitru-Dan Grigore, după tristeţea falimentară a tensiunilor AC-PAC, Blandiana-Raţiu-Manolescu, după experienţele tip Stelian Tănase, Ulici, Ţeposu, Sorin Dumitrescu, Alin Teodorescu, Ion Cristoiu, Alex Ştefănescu, Cristian Hadjiculea, Alina Mungiu *vs* greţoasa cohortă a pseudoapolitismului arghirofil fe-

Alexis de Tocqueville

senist (Eugen Simion, Răzvan Theodorescu, Fănuş Neagu, Marin Sorescu, Augustin Buzura, Paul Everac, Sergiu Nicolaescu, Petre Sălcudeanu ş.cl.), după scindarea pro sau anti Monica Lovinescu, Noica, Marino, Liiceanu, Patapievici şi Culianu a pieţii (şi vieţii) literare, după eşecurile Goma, Botez, Tudoran şi jalnicele triumfuri pe nume Pacepa, Pleşiţă, Merce... a fost cam greu să mai convingi un douămiist de şansele şi dreptatea onestităţii întru posteritate, sau de rostul angajării civice, fie şi în postura de *spectateur à la* Raymond Aron.

Şi totuşi. Ce facem acum, cînd unul ca mine (alături de mulţi alţii) se uită cu atîtea speranţe la Sever Voinescu, Teodor Baconschi şi Cristian Preda, la Mihail Neamţu, Traian Ungureanu, Cristian Ghinea, ca să nu mai spun de Monica Macovei? Ce naiba să faci cu inteligenţa doctrinară, cu notele de subsol ale referenţialităţii erudite, cu alaiul tău de Hayek, Burke, Mises, Tocqueville, De Maistre, Friedman&Co prin şleaurile, pe dealurile şi văile despădurite de troţkism, guevarism şi maoism, cînd afli că bolşevismul ceauşist e catalogat drept „capitalism de stat“?!?

Să ştie tînărul de la Universitatea Româno-Americană, cel care, cu tot respectul, m-a acuzat de fugă de responsabilitate, că noi am fost educaţi întru evazionism şi dulce împlinire estetic-metafizică, echivalînd activismul cu autoanihilarea. Pentru noi, idealismul va fi fost o rupere strategică de capacitatea de decizie. Sinuciderea ca salvare. Primatul esteticului. Pentru cei de azi, pragmatismul, relativismul, fripturismul sînt cadre eficace pentru amestecul contrariilor, brasajul ideologiilor, metisajul doctrinar. Iar acum, cînd – vorba lui Blaga – ni s-ar deschide zările, dăm de o realitate *subistorică,* sufocată de aliajul etatism-infracţionalitate şi mafiotlîcul de stat, cînd orice energie dornică de legalitate eficientă devine automat primejdie generală, într-un sistem pentru care cea mai firavă pornire de onestitate şi corectitudine reprezintă o pacoste deopotrivă pentru putere şi opoziţie!

Recunosc spăsit: şi azi îmi bubuie mustrător în minte cele trei cuvinte pe care mi le-a înfipt în auz Antonie Plămădeală în primăvara lui 1991 la Sîmbăta de Sus. Eu îl tot hărţuiam pe teme de colaboraţionism ceauşist. El se dezvinovăţea senin, cum că a slujit Biserica, ideea creştină, nu buzunarul propriu. În fine, zice el, şi-mi face semn către sutele de credincioşi care aşteptau cu lingura-n aer semnul de cuminecare al Păstorului: „oamenii *trebuie conduşi*“. Adăugînd în şoaptă : „cei ca dumneata *au datoria* s-o facă“.

Ei bine, nici atunci şi nici acum n-am (avut) urechi pentru atari îndemnuri. Tot nu ştiu dacă-i bine sau rău, dar cel puţin am groapa gata.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

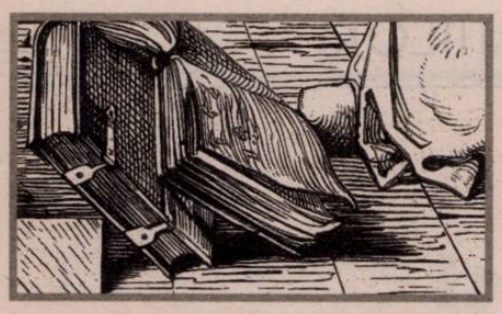

Simona SORA

biographiti

Prof de literatură

Există, în toate cărţile lui Andrei Codrescu – de la poeme şi romane, la eseuri şi reportaje –, o latură, curat ardelenească, de exactitate (vizionară), de didactică superioară şi autoironică. În plină explozie a formelor şi genurilor, în mijlocul fantasmei şi al dereglării simţurilor poetice, Andrei Codrescu sistematizează, rezonează, se apropie de cititor, pentru a înţelege împreună cu acesta. El e – prin vocaţie – „prof" de literatură şi, simultan, unul dintre eternii ei copii teribili, jubilînd la detonări formale şi surpări instituţionale. Mai mult ca oriunde, în jurnalul de călătorie din *Prof de drum* (tradus impecabil în româneşte de Ioana Avădani), Andrei Codrescu este simultan profesor – unul sistematic, explicativ, ilustrativ – şi poet – unul melancolic, invocînd propriul trecut irecuperabil, dar mai ales trecuturile concurent-paralele ale ţării sale de adopţie: America tuturor visurilor, America tuturor contrastelor, America înfricoşătoare a altora...

Pe „drumul mare" al lui Whitman şi Kerouac, Andrei Codrescu îşi reconstruieşte propria Americă, revizitînd-o de pe-o coastă pe cealaltă şi redescoperind-o cu atît mai nouă şi mai neatinsă cu cît e mai bine ştiută. Ochiul poliedric al reporterului, dublat de cel al camerei de filmat, este schimbat nu atît de timpul scurs sau de prezenţa străină, cît de noul statut al scriitorului, adevărat *cyborg* protezat, la volanul unui Cadillac roşu. Noul călător prin „America americanilor" are o nouă formă de identitate americană, aceea de şofer. El renunţă – greu şi fără tragere de inimă – la America pietonală, din ce în ce mai restrînsă, dar şi la locul pasagerului, pentru a conduce un Cadillac din 1968 şi pentru a fi *raissoneur*-ul, interpretul propriei planete poetice: „...pe planeta mea domnea amurgul ambiguităţii. Peisajele mele erau pline de paradoxuri, motivele mele erau obscure pînă la proxima examinare, aşteptările mele – non-existente, privirea mea – ironică şi pesimistă (pînă la proba contrarie), iar ura mea faţă de aparenta rigiditate a faptelor, o luptă de o viaţă."

Andrei Codrescu e – prin vocaţie – prof de literatură şi, simultan, unul dintre eternii ei copii teribili, jubilînd la detonări formale şi surpări instituţionale.

Schimbarea de vehicul (poetic) e însă, pentru Codrescu, o schimbare de identitate profundă, căci ardeleanul – obişnuit mai degrabă să „parcheze lilieci în faţă la Safeway" decît să apese ambreiaj şi acceleraţie – este profund tarat de experienţe materno-paterne în cele ale şoferiei. Lucrurile ar fi stat, desigur, altfel dacă personajul şi-ar fi urmat vocaţia de şofer imaginar, descoperită în Sibiul natal, în Packard-ul tătălui – bolid evocînd şi acum zona interzisă a sexului. Dar proba realităţii e mai degrabă şofatul extrem – mostră de sadism, tupeu şi inconştienţă – al mamei: „Cînd mama mea a ajuns în America, la vîrsta de 44 de ani, şi-a luat carnet de conducere şi un Pontiac uriaş, la mîna a doua. A devenit pe loc o mare ameninţare, una dintre acele doamne mărunţele care abia de apucă să vadă peste bordul maşinii. Nu conducea niciodată cu mai mult de 30 de mile la oră şi mulţi şoferi din apropierea ei datorează doar graţiei divine faptul că mai sînt în viaţă."

Aşa încît, a conduce prin „America drumurilor de ţară uitate şi a autostrăzilor singuratice", chiar urmărit de ochiul lipsit de aură al camerei de filmat, este pentru protagonistul acestor însemnări o probă de-a dreptul şamanică. Vehiculul ar fi trebuit să fie, în mod ideal, un Packard precum cel al tatălui, naveta de lansare în imaginarul american: „America şireată, aventuroasă şi crudă a lui Al Capone, coşmarul cu aer condiţionat al lui Henry Miller, drumul sfîşietor al lui Jack Kerouac, psihoticele peisaje erodate ale lui Charlie Starkweather (cu Cybil Sheperd), «Wichita Vortex Sutra», epica poezie a lui Allen Ginsberg dictată pe casetofonul lui Bob Dylan..." Vehiculul e însă o altă fantasmă americană – acel Cadillac roşu fabricat în 1968 („Vara Urii care-a urmat Verii Iubirii din 1967") –, iar vocile aduse la suprafaţă de această invocaţie sînt, ca-n orice fantasmă, de toate calibrele.

Din Cadillac-ul roşu, proful de drum îşi povesteşte propria Americă, cu nebuniile ei, cu raţionalismele delirante, cu reflexele condiţionate, cu oamenii ei din ce în ce mai bizari, dar mai ales cu nelipsitele ei locuri poetice – de la Manhattan-ul indian, vîndut olandezilor pentru 24 de dolari, la New Jersey-ul lui Walt Whitman, de la comunitatea utopică Bruderhof, fondată de refugiaţii din Germania lui Hitler, la Chimayo, „ţărîna sfîntă" a indienilor Pueblo din Santa Fe. Locul locurilor poetice este însă bazarul spiritualist din New Mexico. Capitolul „Prieteni pe care i-am pierdut în favoarea unor guru" e una dintre mărcile înregistrate codresciene: amestec indozabil şi halucinant de poveste metafizică şi ironie multicoloră, de suprarealism şi coaching, de livrare romantică şi scepticism postmodern. Cei doi lama tibetani (unul fiind o americancă evreică şi feministă) din zonă, primii *hippies* din America, vindecători şi „renăscători" (demenţialul „Foster, mama mea") sau inegalabila Cris Griscom (călăuza veritabilă) sînt numai cîteva dintre fenomenele *borderline* pe care Andrei Codrescu (mai iniţiat în supermarketul spiritual decît ne-ar lăsa să credem) ni le flutură prin faţa ochilor.

Un scriitor italian spunea, într-o celebră lecţie de literatură, că prima îndatorire a unui scriitor adevărat e şamanismul. Trebuie să recunoaştem, Andrei Codrescu – în poezie, în romane şi, iată, în acest jurnal de călătorie oniric şi poetic – este şamanul de serviciu al unei Americi mai apropiate de noi decît ne-am fi putut imagina.

(Acest text este o reluare a unei recenzii din decembrie 2008)

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Postludiu

● **Tom Waits, *Bad as Me*, ANTI- Records, 2011.**

Vocea asta e a unui diavol căruia nu ai cum să-i opui rezistenţă. Te tentează, te amăgeşte, te ameţeşte pe caricaturala şi dementa miniatură „Chicago", pentru a te lua brusc în posesie după doar două minute şi ceva. Asta e distanţa în timp pînă la „Raised Right Men", sardonica repriză nickcaveiană de blues metronomic, care se strecoară în sufletul tău cu un uriaş rînjet de plăcere pe faţă. Imediat după, îi vine rîndul lui „Talking at the Same Time" să te roadă tacticos pe dinăuntru. Să te tăvălească tacticos prin toate noroaiele. Diavolul ăsta îşi leagănă cu neruşinare dansul lasciv pe sufletul tău. Te devorează încetîncet.

De şapte ani, Thomas Alan Waits nu mai deschisese uşa unui studio de înregistrări. *Real Gone*, întunecatul şi disonantul album care ieşea la lumină în octombrie 2004, era urmat de o pauză suficient de lungă pentru a-i oferi autorului său răgazul unei colecţii – premiate cu Grammy – de cîntece vechi şi noi, publicate au ba pînă atunci, puse pe trei discuri şi numite, cum altfel? – *Orphans: Brawlers, Bawlers, & Bastards*, un dublu album live – *Glitter and Doom Live*, cîteva roluri în filme mai mult sau mai puţin importante, un volum de poezie şi o serie de turnee care l-au plimbat de o parte şi de alta a Oceanului.

Iar acum, bum-bum!, *Bad as Me*, un nou album, cu cîntece foarte proaspete, construit cu viteza a cincea, care-i revizitează şi omagiază venerabila carieră a lui Waits începută acum mai bine de patru decenii. Cele 13 piese ale discului, comprimate în aproape 45 de minute, te plimbă pe o autostradă de blues-uri şi gospel-uri, rock'n'roll-uri şi vodeviluri, numere de cabaret şi accidente groteşti, balade western şi jazzuri cu efect comic. Pe autostrada aceea pe care artistul american s-a simţit întotdeauna ca acasă.

Dacă, prin absurd, nu l-ai ascultat niciodată pe Tom Waits, poţi începe, paradoxal, de aici, de la *Bad as Me*. De la coadă la cap, deci. Noul album al americanului pare a avea funcţia de *trailer* al întregii sale muzici de pînă acum, fiind, în acelaşi timp, încărcat cu aluzii cvasi-ironice îndreptate către gaşca de muzicieni care s-au simţit întotdeana afini cu el. Sau pe care el însuşi i-a cultivat. Îl aminteam mai devreme pe Nick Cave. Pune-l pe listă şi pe Keith Richards, a cărui chitară îi ţine lui Waits companie pe „Satisfied". *„Now Mr. Jagger and Mr. Richards / I will scratch where I've been itching"*, rînjeşte vocea aia „bine înmuiată într-un butoi de whisky, pusă într-o afumătoare pentru cîteva luni şi apoi călcată de roţile unei maşini". *„When I'm gone / When I'm gone / I said I will have satisfaction / I will be satisfied / I said I will be satisfied"*... Waits pare mulţumit în chiar acest moment, o mulţumire care-i permite să-şi manipuleze cu o naturaleţe de invidiat propriul sarcasm. Dar doar preţ de cîteva minute. „Last Leaf", cîntecul de pahar care urmează, îl scufundă într-o amărăciune de care nu-l credeai capabil înainte. Nici asta nu ţine prea mult pentru că muzicianul se grăbeşte.

În esenţă, ăsta e modelul în care pare a se circumscrie muzica de pe *Bad as Me*. Tot ce e legat de opera lui Tom Waits se află aici, ca piese ale unui puzzle a cărui rezolvare îţi oferă cheia către ceea ce a făcut el pînă acum, de la momentul acelui îndepărtat debut discografic, cu *Closing Time*.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Irina MACEDONSKI

Cultura în mall

Ce aduce nou tîrgul de carte BookLand?

Noutatea nu constă doar în alegerea spaţiului – mall-ul – acest templu modern pe care cei mai mulţi nu l-ar compara tocmai cu o sală de lectură, ci mai degrabă putem vorbi despre atitudinea şi starea de spirit cu care acest tîrg se identifică: nonconformismul nebun de a promova cultura într-un mall, curajul de a refuza prejudecăţile legate de „publicul de mall", creativitatea cu care poate fi recomandată o carte (poate în funcţie de tipul de vin cumpărat). Pe lîngă toate acestea, Tîrgul urban de carte BookLand este unul cît se poate de flexibil, iar cel mai important lucru e că tîrgul vine acolo unde sînt oamenii, cărţile primind astfel, îndrăznesc să cred, dreptul la o „viaţă socială". Pentru că altfel poate avea loc un dialog între public şi carte într-un spaţiu comod, la îndemînă, firesc.

Cum ajută acest tîrg piaţa editorială din România?

În primul rînd, ne dă încă o dovadă clară că piaţa editorială din România tinde să se maturizeze, în sfîrşit, şi să abordeze noi mijloace de distribuţie şi promovare. Cartea trebuie integrată în cotidian, canonul şi turnul de fildeş nu-i mai sînt suficiente, cel puţin nu pentru supravieţuire. Şi apoi, vorbim despre primul tîrg de carte conceput special, astfel încît să ofere servicii integrate şi complete editurilor: logistică şi transport, spaţiu de expunere, promovare media, *merchandising* şi vînzare. Editurile trebuie doar să trimită cartea.

Dacă acest demers are succes, ce va urma?

Fără modestie, cum proba succesului a fost trecută încă de la prima ediţie de acum şase luni, se va investi şi mai mult în caravana din ţară, în librăria online ce tocmai s-a deschis şi în apariţia unei librării fizice, toate mizînd pe aceeaşi stare de spirit şi chiar mai mult. Deocamdată, BookLand se concentrează pe ediţia a II-a din Bucureşti, care, de data aceasta, înseamnă un turneu în cele opt mall-uri din oraş, desfăşurat între 1 noiembrie şi 23 decembrie. Prima destinaţie: Liberty Center.

a consemnat Marius CHIVU

***Irina Macedonski** este marketing manager al BookLand Store. Mai multe informaţii la www.book-land.ro.*

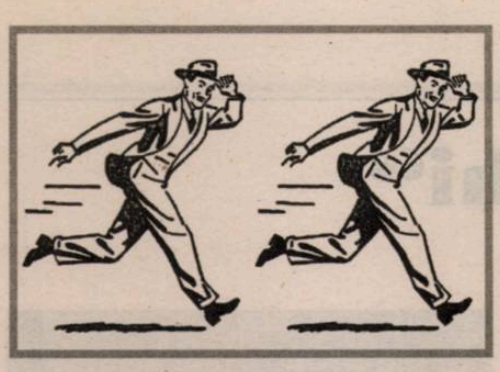

● ***Aventurile lui Tintin / The Adventures of Tintin: The Secret of the Unicorn* (SUA, 2011), de Steven Spielberg.**

Andrei GORZO

dilematograf

Un mic cercetaş de altădată

Tintinul lui Spielberg e cetăţeanul unei ţări europene care pare un compozit anglofrancez.

Adaptat după benzile desenate ale lui Hergé, intrate în canonul culturii europene fără să fi devenit niciodată la fel de populare în SUA, *Aventurile lui Tintin: Secretul Licornului* e o animaţie hollywoodiană care, după cum era de aşteptat, nu datorează mare lucru, pe partea de *look,* sursei sale de inspiraţie – desenului neîncărcat şi culorilor primare care, lalolaltă cu refuzul efectelor de perspectivă şi de umbre, recomandă albumele cu Tintin (apărute mai întîi în Belgia, începînd din 1930) drept proto-Pop Art (recunoscut ca atare de Andy Warhol şi Roy Lichtenstein). Animat pornind de la mişcările filmate ale unor actori reali, în 3D şi în regia lui Steven Spielberg, filmul exploatează din plin posibilităţile fotorealiste ale animaţiei contemporane de mare buget, în ceea ce priveşte texturile obiectelor, reflexiile, simularea luminii naturale etc. Ce-i drept, graficii din albumele originale i se aduce un omagiu dulce chiar la începutul filmului, într-o secvenţă în care Tintinul lui Spielberg se lasă desenat de un portretist de talcioc, rezultatul fiind chiar Tintinul lui Hergé. Ca şi al lui Hergé, Tintinul lui Spielberg e un adolescent oarecum peterpanesc, îmbrăcat în pantaloni bufanţi (ca ai unui golfeur sau ai unui colegian de altădată), a cărui personalitate redusă la o unică trăsătură – intrepiditatea de supercercetaş – e însă mai puţin la locul ei în lumea asta fotorealistă decît în lumea fără relief şi fără umbre a lui Hergé. De profesie reporter, Tintinul lui Spielberg e cetăţeanul unei ţări europene care pare un compozit anglofrancez de pe la jumătatea secolului trecut; aşa se şi cuvine, avînd în vedere că aventurile lui iniţiale au fost publicate – şi traduse în multe limbi – din anii '30 pînă în anii '70 şi că numele personajelor secundare au fost naturalizate de traducătorii dintr-o ţară sau alta, căţelul eroului devenind iconic nu numai sub numele lui franţuzesc (Milou), ci şi sub cel englezesc (Snowy), iar duoul comic al gemenilor detectivi devenind la fel de celebru sub firma lui englezească de adopţie (Thompson şi Thomson) ca sub cea din patria mamă (Dupond şi Dupont). Atît căţelul, cît şi detectivii apar în filmul lui Spielberg (anunţat ca fiind primul dintr-o serie), ca şi alţi doi sateliţi importanţi ai eroului – redutabila soprană Castafiore şi (mai ales) hirsutul-inimosul-alcoolicul lup de mare Haddock. Acesta din urmă are aici un accent scoţian, personalitatea comică cea mai închegată din film şi bucăţile de dialog cele mai zemoase lingvistic. Atunci cînd face cunoştinţă cu Tintin, e atît de beat încît îl confundă pe Snowy cu un şobolan de Sumatra. Convingîndu-l pe Tintin să-şi rişte viaţa ca să fure o cheie de la briganzii care i-au confiscat vaporul, în timp ce aceştia dorm (cheia nu deschide decît uşa cămării cu băuturi, însă Tintin nu ştie asta), Haddock îl ghidează printre hamacele bălăngănite de tangaj, recomandîndu-i să aibă grijă mai ales la brigandul care şi-a pierdut pleoapele la un joc de cărţi, dar şi la cel cunoscut pentru apucătura de a se „nunti" cu animalele ş.a.m.d.

Cu hărţile lui secrete, caschetele lui coloniale şi tehnologia sa militară „de epocă", filmul apare în opera lui Spielberg ca o prelungire a seriei *Indiana Jones*. (Spielberg calcă însă mai cu grijă pe frontul caschetelor – aici, Marocul francez – decît a făcut-o în Egiptul primului *Indiana* sau în India celui de-al doilea, ambele filme fiind acuzate că, la pachet cu vechiul parfum de aventură, reproduc şi vechile atitudini ale colonizatorilor faţă de colonizaţi; asemenea atitudini nu lipsesc cu totul nici din vechile albume cu Tintin.) Atunci cînd Tintin ajunge la comanda unui hidroavion şi, întrebat de Haddock dacă ştie să-l piloteze, îi răspunde că nu, dar că a intervievat odată un pilot, Spielberg pare să reia o situaţie şi un schimb de replici din *Indiana Jones şi templul blestemat,* iar relaţia celor doi în această scenă de acţiune şi în altele (implicînd tancuri, motociclete cu ataş şi, din partea lui Haddock, o tendinţă de a sabota încercînd să ajute) e în unele privinţe ca o reluare a relaţiei Harrison Ford-Sean Connery din *Indiana Jones şi ultima cruciadă*. Lucrînd de data asta în filmul de animaţie, Spielberg poate însă să depăşească ce-a făcut în *Indiana Jones*-uri în domeniul cascadoriei comice: de pildă, poate augmenta resursele lui Snowy – prezenţa de spirit, agilitatea ş.a.m.d. – astfel încît acestea să le depăşească de mai multe ori pe ale tuturor căţeilor-vedetă de pînă acum (Lassie, Rin Tin Tin etc. luaţi la un loc), fără a înceta să semene a resurse cîineşti. De două ori în cursul filmului, Snowy aleargă printr-un oraş întreg, o dată pe urmele unor răpitori şi o dată după un şoim care a zburat cu o hartă în cioc; ajuns pe capota unei maşini, el începe să alunece pe lăbuţele din faţă, lăbuţe pe care în cadrul următor le vedem dinăuntrul maşinii, iţindu-se comic în partea de sus a parbrizului: spectacol poate să facă oricine (dacă bugetul e generos), dar după asemenea detalii se recunoaşte un regizor cu adevărat capabil să gîndească vizual.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Să privim monstrul în ochi“

– interviu cu profesorul Roger GRIFFIN –

„Oamenii au o capacitate extraordinară de a face față unor realități multiple“, a spus ***Roger Griffin*** *în timpul conferinței „Modernism and Terrorism“, susținută joi, 27 octombrie, în cadrul proiectului „Cultura bate criza“ – conceput de Sorin Alexandrescu și organizat cu sprijinul Centrului de Excelență în Studiul Imaginii și al Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I“.*
Roger Griffin este profesor de Istorie modernă la Oxford Brookes University, autorul a peste 120 de studii despre modernism și fascism, precum și a două monografii: The Nature of Fascism *și* Modernism and Fascism. The Sense of a Beginning under Mussolini and Hitler.

În ce fel se modifică noțiunea de terorism, percepția asupra lui de la o țară la alta, de la un individ la altul?

Pentru o persoană din România, nu va avea un impact foarte puternic, întrucît nu au existat experiențe directe ale unor atacuri teroriste asupra societății românești. Prin comparație, Franța, de exemplu, s-a confruntat cu terorismul în timpul Războiului algerian de Independență, prin Frontul Național de Eliberare; la fel și Spania – care a avut parte de mai multe decenii de atacuri ETA. Multe țări au trăit experiența terorismului, dar acesta s-a întins neuniform pe glob. În cazul unora dintre țări, atinge o coardă sensibilă, pentru altele – nu prea. Fiecare țară are propria imagine asupra terorismului, răsfrîntă prin intermediul experienței istorice: rușii se gîndesc la ceceni, americanii – la 11 septembrie, cei din Sri Lanka – la Tigrii Tamili, astfel că profilul și impactul terorismului variază enorm.

Ce tipuri de terorism ați identificat în studiile dvs.? Cum își aleg teroriștii țintele?

Există mai multe tipuri de terorism și depinde de context. În noua mea carte – *The Metapolitics of Terrorism. From the Sicarii to the New Knights Templars* (Palgrave, 2012) – încerc să fac o distincție între o tipologie concretă și una abstractă, fapt ce m-a dus la conturarea a trei categorii.

În primul rînd, este vorba despre cei care își apără țara și pămîntul de ocupație. Dacă ești în această situație, și vezi cum „nemernicii“ îți distrug cultura sau îi ucid pe cei pe care îi iubești, devine o situație personală, extrem de concretă. Cum ar fi dacă norvegienii ar reveni în Marea Britanie și ar spune: „Am fost cîndva în nordul Angliei și acum îl vrem înapoi!“. Reacția ar provoca aproape sigur un război terorist al noilor vikingi, care și-ar apăra „pămîntul sacru“ – un amestec de țară, teritoriu fizic, cultură, tradiție, Dumnezeu. Împreună, acestea constituie ceea ce numesc în cartea mea *nomos,* o boltă sacră.

În al doilea rînd, există un anumit tip de terorism cu o dimensiune mai puțin concretă, care duce la atacuri împotriva „sistemului“. Acesta reduce întreaga lume la ideea că „sistemul“ distruge tot ceea ce e pur și important în viață, astfel că este necesară violența pentru a-l „arunca la gunoi“ *(„flush it down the toilet“)* – după cum spune Travis Bickle, protagonistul filmului *Taxi Driver,* care se convinge pe sine că, prin uciderea proxeneților, atacă și curăță astfel sistemul. În mod asemănător, cînd Timothy McVeigh aruncă în aer clădirea Alfred Murrah din Oklahoma, el nu creează direct o nouă societate. În schimb, și-a conceput atacul ca pe un semnal dat americanilor că țara lor este ocupată de un guvern sionist (ZOG – Zionist Occupation Government) și că vărsarea de sînge ar putea purifica un sistem corupt și ticălos, declanșînd reînnoirea. În acest caz nu aperi ceva concret, precum cultura ta, ci creezi un spațiu pentru ceva nou. O nebuloasă de anxietăți, confuzii și resentimente se cristalizează într-un plan, o țintă. Mecanismul intern care are loc în mintea unui individ plin de ură și confuzie este transpus în filmul *Fight Club.* La acest lucru am făcut referire, atît în carte, cît și în prezentarea mea – îl avem pe Nietzsche, cu o armă, spunînd: „Trăiește mai intens! Dacă nu-ți schimbi viața, îți zbor creierii!“. Nemaipomenit este că scriitorul nu a aruncat nimic în aer, ci a scris o carte despre asta. A înțeles cum funcționează terorismul modern, dar nu a acționat în direcția lui decît în ficțiune.

Al treilea tip de terorism este important din perspectivă istorică, deoarece a inspirat două evenimente majore: crearea statului Israel și islamismul. El reprezintă un hibrid – cineva care pare a apăra un *nomos,* dar care face, de fapt, altceva, întrucît acel *nomos* nu mai există sau este doar proiectat în istoria contemporană. Atît teroriștii evrei de după 1945, cît și islamiștii zilelor noastre apără o tradiție culturală deja existentă, dar, în același timp, încearcă să creeze un nou *nomos* (Statul Israel, Califatul Global), însă în moduri foarte diferite.

Statul modern al Israelului este produsul unui salt extraordinar de imaginație mitică, care i-a inspirat pe evrei să lupte, să arunce în aer și să distrugă, pentru a-și recupera „pămîntul promis“.

În cazul islamismului, punerea la pământ a Turnurilor Gemene nu doar apără islamul tradițional. Este văzut, de asemenea, ca un stadiu al încercării de a înlocui Vestul cu islamul global, deoarece, chiar dacă „Vestul“ nu ocupă militar pămînturi islamice, el, ca forță culturală, amenință aruncarea islamului în rîndul culturilor învechite. Practic, luptă împotriva unei amenințări culturale, care este Vestul, iar acesta a fost redus la capitalism, care a fost, la rîndul său, redus la un simbol singular puternic: Turnurile Gemene. Iar ceea ce e fascinant e că două cărți – atît *Fight Club,* cît și *Mao II* al lui DeLillo –, ambele scrise înainte de 11 septembrie, văzuseră deja Gemenii ca pe un simbol al capitalismului care trebuie distrus. Imaginația unui artist poate fi mult mai puternică decît rațiunea unui membru al lumii academice...

„Teroristul reprezintă persoana duplicitară fundamentală: trăiește la exterior într-o lume, în vreme ce aparține, în realitate, alteia.“

Le-ați cerut studenților dvs. să-și imagineze că sînt teroriști și că trebuie să planifice un atac. Cum au reacționat la o asemenea provocare?

Cînd mintea umanistă nu înțelege ceva, tinde să-l demonizeze. Deoarece este mult mai la îndemînă să-i consideri pe teroriști nebuni, psihopați. Însă trebuie să mergem dincolo de explicații simpliste. Unele evenimente ale istoriei țin de fapte, date, arhive. Dar istoria cu care mă ocup eu se concentrează pe încercarea de a înțelege de ce oamenii fac anumite lucruri. Iar acest lucru necesită un alt tip de abordare – empatia metodologică. La fel ca atunci cînd citim un roman și personajul principal este, să spunem, o femeie care a făcut un avort, dacă este bine scris și îi permiți imaginației să funcționeze, poți ajunge să te identifici cu femeia care a pierdut un copil, chiar dacă ești bărbat. Astfel, trebuie să iei această capacitate și să o folosești pentru înțelegerea istoriei și mai ales a ororilor ei. Să luăm Holocaustul, spre exemplu; nu e suficient să spunem „Naziștii erau niște monștri“. Erau monștri, dar să privim un pic acest monstru în ochi.

Dacă trăiești o viață mizerabilă, de pe o zi pe alta, fără să ai nimic de pierdut, unul dintre modurile de a-ți rezolva problemele acestei existențe este acela de a-ți oferi o cauză, prin care te convingi pe tine însuți că, deși nu poți construi, poți măcar crea condiția de bază pentru construire. Prin distrugerea întruchipărilor decadenței sau a unei ordini vechi și rele, cei precum naziștii, islamiștii, anarhiștii se autoconving că ei contribuie cu ceva la a face istoria *mai bună,* la a salva lumea de corupție.

Terorismul este un produs special al epocii moderne, în care crezi în crearea unui nou viitor prin întoarcerea spre un trecut mitic.

Deci ce se întîmplă, de fapt, într-o minte teroristă?

Teroristul reprezintă persoana duplicitară fundamentală: trăiește la exterior într-o lume, în vreme ce aparține, în realitate, alteia. Teroristul suferă un proces de dedublare eroică *(heroic doubling).* Mințile noastre nu sînt supuse unui timp liniar. Trăim într-un „timp al ceasului“, dar în mințile noastre există multiuniversuri. Și dacă ne închidem într-unul dintre acestea, cineva care pare obișnuit poate ajunge să facă lucruri neobișnuite, extraordinare. Energia, determinarea, convingerea necesare pentru a ataca Turnurile Gemene sînt uimitoare pentru un non-fanatic. Planificarea în cele mai mici detalii, starea extremă de dedicare pe care trebuie să o ai pentru a merge la un hotel, a te trezi dimineața, a te urca în avion, știind că vei tăia gîtul unei persoane cu un *cutter* și că vei muri apoi în timpul unui atac-martir asupra dușmanului – această stare extremă a minții este ceva cu care studenții preocupați de terorism trebuie să se împace.

Acum zece ani, totul a funcționat perfect pentru teroriști. Cerul era senin, de un albastru minunat, în inima New York-ului erau multe camere de luat vederi, mii de oameni la fața locului, și alte milioane privind *live* la TV... Atacul a fost redat global și viral – toată lumea privea. A fost cel mai mare spectacol de distrugere văzut vreodată în timp real. Primul avion a fost ambiguu – toți se întrebau dacă nu a fost un accident... Și apoi a urmat al doilea. În acel moment, terorismul a devenit un fenomen global și o sursă mondială de anxietate. Chiar și românii sînt conștienți de acest lucru, chiar dacă nu i-a atins în mod direct.

Care este influența mass-mediei în privința terorismului? Ce rol are ea?

Mass-media este aproape pasivă în acest caz. Ea are rolul de a transmite evenimente spectaculoase. Dacă e o inundație, dacă un prim-ministru a avut o aventură – toate acestea vor fi reflectate în presă. Mass-media este o structură instituțională menită să reflecte evenimente și să le dramatizeze pentru a genera emoții indirecte. Este ca o formă tehnologică de bîrfă.

Terorismul funcționează pe principiul unei triade. El comite violențe față de ținta A, pentru a avea un efect indirect asupra țintei B. Spre exemplu, în urma atacurilor de la 11 septembrie, milioane de oameni au devenit ținta indirectă a terorismului, securitatea a nenumărate vieți fiind subminată. Dar să dai vina pe media pentru diverse atacuri e ca și cînd ai învinovăți telefoanele mobile pentru atacurile de la Madrid, pentru că bombele au fost detonate cu ajutorul unor celulare.

Dacă scopul tău este de a teroriza, vei alege spectaculosul. Trăim într-o eră dominată de imagine și este natural ca teroriștii să exploateze mass-media cît de departe pot. O presă responsabilă și inteligentă sună ca exprimarea „un politician responsabil și inteligent“. Nu stă nici în firea politicienilor, nici în cea a mass-mediei să fie astfel. La un anumit nivel, ea reprezintă doar o mașinărie care procesează și mediază realitatea.

Cred că toată obsesia legată de mass-media este irelevantă, este ceea ce numim în engleză *„a red herring“* (un hering roșu – *n. red.)* – adică o diversiune, nu o problemă centrală. Este o modalitate de a ne opri să ne gîndim ce spune, de fapt, un atac terorist. Înseamnă că nu mai trebuie să analizăm în profunzime. În plus, terorismul a existat mult înaintea apariției presei.

Putem evita sau preveni în vreun fel terorismul? Poate fi oprit / învins? Sau va exista totdeauna, schimbîndu-și doar înfățișarea și modul de operare?

Terorismul va exista atîta vreme cît există asimetrii ale puterii, iar indivizi care se simt neputincioși vor încerca să schimbe *statu-quo*-ul prin violență. Ceea ce înseamnă că va exista pentru totdeauna.

În ce fel ne poate ajuta istoria și, împreună cu ea, această nouă direcție – terorologia?

Lecția istoriei este că nimeni nu învață din istorie. Și chiar dacă unii oameni reușesc să învețe ceva, realitatea se schimbă continuu, fiind mereu unică. Dar, prin cultivarea unei înțelegeri a lumii prin perspectiva istorică, ne imunizăm împotriva percepției simpliste asupra realității, asupra teoriilor conspirației și fanatismului. Iar, prin predarea episoadelor violente din istorie, ne umanizăm studenții, în mod paradoxal, și creăm un curent nonviolent, contrarevoluționar, la revoluțiile violente. Sau, cel puțin, asta sperăm.

a consemnat Patricia MIHAIL

PUBLICITATE

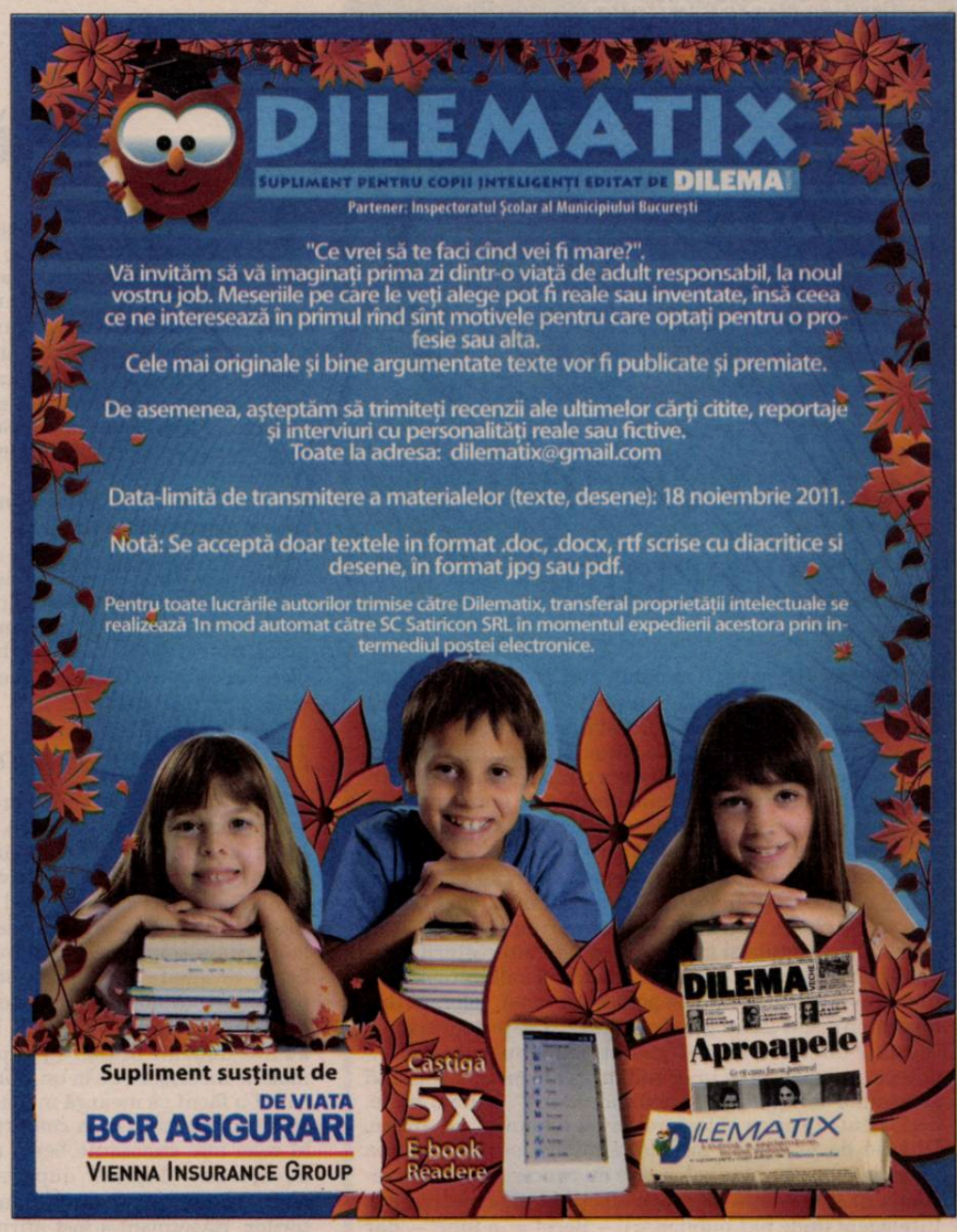

Pentru prima dată în România

Zemlényi

Un eveniment European Art Gallery

10 noiembrie 2011 – 10 februarie 2012

Curator: Radu Boroianu

EA GALLERY
ART'S FINEST

Bdul Regina Maria 18
marți - sâmbătă 14.00 - 19.30

parteneri media: Adevărul holding · MODERNISM · Căminul

parteneri: BOSTINA & ASSOCIATES · Ciucan & Associates · FORUM INVEST · Crama Basilescu · La Reserve

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

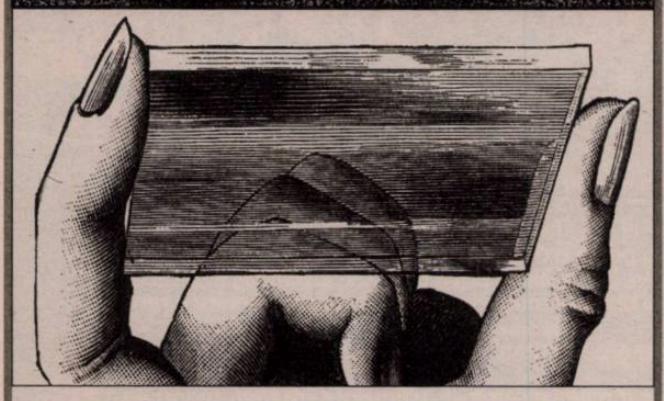

Top 3 cele mai slabe reclame

Pe locul 3 avem o reclamă mai veche, de anul trecut, dar care încă mai poate fi văzută pe micile noastre ecrane. „Eu Becel inima tatălui meu. Eu Becel inima iubitei mele. Eu Becel inima mămăiţei mele. Tu inima cui iubeşti?“ Becel e o margarină, iar margarina, precum ştim, este unul dintre cele mai nocive alimente. Ei bine, Becel e promovată, nici mai mult, nici mai puţin, ca un fel de medicament şi recomandată chiar celor cu afecţiuni coronariene. Asta pentru că are în compoziţie Omega 3 şi Omega 6. Pe lîngă acestea, însă, dacă citeşti ingredientele de pe o cutie de margarină Becel, găseşti şi „uleiuri vegetale şi grăsimi vegetale interesterificate, emulsifianţi (mono- şi digliceride ale acizilor graşi, lecitină), conservant (sorbat de potasiu), aromă, colorant (betacaroten)“ sau „acizi graşi saturaţi“. Despre „grăsimile vegetale interesterificate“ găseşti la manual că „sînt vinovate de producerea unor tulburări ale metabolismului grăsimilor din plasma sanguină umană“. Numai bune, deci, pentru cei cu colesterol şi cu depuneri pe artere. Dincolo de problema morală, similară cu promovarea unor ţigări ce fac bine celor care au cancer pulmonar, reclama în sine suferă de grave afecţiuni ale creativităţii. Înţelegem unde bat publicitarii – Becel = „a iubi“ –, dar ce idiot sună! Şi, apoi, cum poţi să iubeşti un organ – că e al tatălui, al iubitei sau al mămăiţei? O şi văd pe puştoaică cum strînge cu foc inima mămăiţei în braţe, aşa cum strînge ursuleţul de pluş. Hotărît lucru: reclama aceasta la Becel este bună doar să se facă parodii antibăsesciene după ea (parodii de care e plin Internetul, de altfel). „Eu Băsel inima mămăiţei mele...“ – şi apare bunicuţa Iliescu.

Pe locul 2 în topul nostru se află tot ceva legat de inimă: „Farmacia inimii Catena“. I-am auzit mai întîi pe Sebastian Papaiani cum vrea să trăiască mai mult, pe fetiţă cum vrea să nu mai strănute, pe cîntăreaţa pop Nico cum cere o tabletă de iubire (deşi tableta albastră este pentru domni trecuţi), iar pe Stela Popescu cerînd, cu o voce dogită, „o doză de ceva, puterea de-a spera“, de parc-ar fi făcut reclamă la droguri. Apoi a apărut şi un Arşinel jalnic, în travesti, pe lîngă dansatoarele de la Teatrul de revistă. Astă-vară, Arşinel i-a luat locul lui Papaiani şi ne-a cîntat partea cu „vreau să trăiesc mai mult“, în timp ce ne arăta peştele pe care tocmai îl prinsese în undiţă – peşte care, adică, îşi cam dădea duhul. Nico cerea tableta de iubire, în timp ce se ungea cu cremă de soare, iar Stela Popescu căuta veşnica ei doză de ceva în grătarul cu mititei. Acum, cea mai nouă ispravă a publicitarilor aflaţi în slujba Catenei e cea cu Nico, pe post de profesoară, care-l arată unor copii pe Eminescu şi spune „Mihai Eminescu: poetul tuturor românilor“. Urmează „Muzeul Ţăranului Român: muzeul tuturor românilor“, „Ştefan Luchian: pictorul tuturor românilor“ şi, desigur, „Catena: farmacia tuturor românilor“. Oare sărmanul Eminescu ce-o zice că e pus să joace într-o reclamă aşa de penibilă? Pe el l-o fi întrebat cineva dacă vrea să se asocieze cu farmacia Catena? Dar pe Luchian? În data de 11 octombrie 2011, CNA a analizat această reclamă şi singura neregulă pe care-a găsit-o e că scrisul de la finalul spotului e prea mic şi, deci, ilizibil.

Pe locul întîi avem un *new entry,* din campania „Cotnari, vinul de aur“. Nicolae Guţă, îmbrăcat în Ştefan cel Mare, cîntă o manea cu refrenul „Bea Cotnari şi poţi fi rege / Bum, ţupa, ţupa, / Şi alt vin nu mai alege / Bum, ţupa, ţupa, / Cotnariul e vin de aur / Eşti emblemă şi tezaur“. Şi mai spune Guţă: „Dar Cotnari cînd am gustat / Jur că am rămas blocat“. Cînd am văzut zilele trecute reclama la TV, prinsă din fuga telecomenzii, jur şi eu că am rămas blocat. Şi nu aveam nici un vin Cotnari prin apropiere. După aşa o experienţă extremă, jur că nu voi avea nici pe viitor.

Florin SPĂTARU

Mărgăritare tăioase

În România benzile desenate nu formează a IX-a artă, ci o artă mai degrabă invizibilă. Trebuie să vîsleşti temeinic printre paginile.ro pentru a găsi şi la noi manifestări care în alte ţări sînt pe toate drumurile. În Franţa, spre exemplu, există şi un Oscar al benzilor desenate, numit Marele premiu al oraşului Angoulême, iar în Statele Unite acesta se numeşte premiul Reuben.

Rămînem un pic peste Atlantic pentru a urmări parcursul lui Stephan Pastis, un fost avocat care a ajuns un creator de benzi desenate de succes. Numai că la fel ca universul din benzile sale desenate, filmul acestui vis împlinit nu este plin de clişee hollywoodiene, ci conţine adevăruri tăioase şi un umor negru de calitate.

De la refuzuri la succes

După nouă ani în care a profesat ca avocat fără vreun ghes anume, Stephan şi-a redescoperit visul copilăriei de a desena benzi, nu ca pe o activitate nesemnificativă, ci ca pe un mod de viaţă. Aşa că a desenat cîteva zeci de benzi şi le-a trimis sindicatelor de creatori de benzi desenate care primesc mii de propuneri anual, dar nu acceptă spre susţinere decît două sau trei. Ideile lui au fost refuzate iniţial, dar a primit un mail de încurajare de la un editor, lucru care l-a făcut să meargă mai departe şi să studieze stilul de a construi glume al celei mai cunoscute benzi desenate din acel an – „Dilbert“, după care a propus din nou alte benzi desenate, editorilor. Răspunsul a fost afirmativ, de această dată, şi bucuria unui *happy-end* se întrevedea. Numai că răspunsul a fost remaniat pentru că s-a descoperit că nu există un public-ţintă pentru o bandă desenată care nu mizează pe accente edulcorate, ci vorbeşte cu lejeritate despre moarte şi nu consideră nici un subiect tabu. Pînă la urmă, seria a fost publicată pe site, unde a strîns cîteva mii de vizite zilnic. Ajutorul cel mai mare a venit însă din partea creatorului lui „Dilbert“, Scott Adams, care fusese impresionat de calitatea seriei şi a prezentat-o călduros publicului său. De atunci, seria lui Stephan Pastis apare zilnic în peste 500 de ziare din Statele Unite.

Rat, Pig, Zebra, Goat şi grupul de crocodili

„Pearls Before Swine“ („Mărgăritare înaintea porcilor“) se numeşte seria de benzi desenate a lui Stephan Pastis şi îi are ca eroi pe Rat – un coleric pesimist şi mizantrop, pe Pig – naiv, blînd şi nesigur pe el; Zebra, Goat şi un grup de crocodili prostuţi se adaugă galeriei încăpătoare de personaje ce prilejuiesc jocuri de cuvinte, invenţii verbale şi idei spumoase. Stephan Pastis este şi el un personaj al propriei serii, cu o ţigară în colţul gurii şi veşnic persiflat de propriile personaje, din cauza lipsei de talent la desen şi a abuzului de jocuri de cuvinte.

O altă temă abordată des este atacarea personajelor din alte benzi desenate, prin sublinierea ridicolului. Iar la acestea se adaugă şi frecventele călătorii ale personajelor dincolo de al patrulea perete sau vizitarea altor benzi desenate. Absolut orice poate fi folosit pentru o glumă reuşită şi totul se face în numele unui umor viu şi de calitate.

Dintre toate personajele, se distanţează prin popularitate grupul de crocodili ce vorbesc stîlcit engleza şi încearcă să înveţe de pe Discovery Channel cum îl pot prinde pe vecinul lor Zebra. Accentul pocit este motivul pentru care toate naţiile ce nu au engleza ca limbă maternă pot să se identifice cu ei.

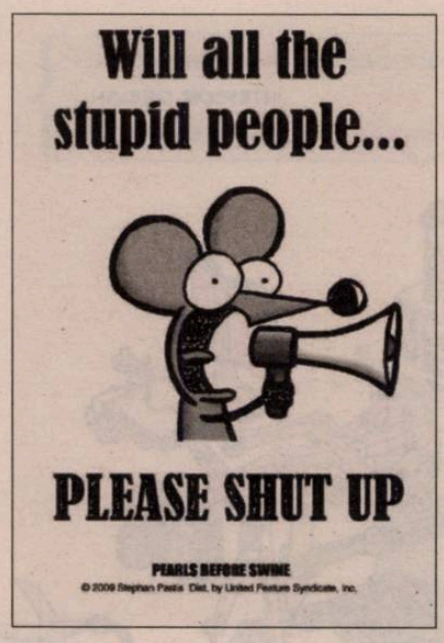

Dacă seria de benzi desenate apare în ziare, Stephan Pastis face parte dintre cei care îmbrăţişează cu entuziasm tehnologiile actuale, aşa că poate fi găsit pe Twitter, Facebook sau pe blogul personal, unde nu-şi ascunde personalitatea extrovertită şi observaţiile pline de umor. Iar de acolo aflăm răspunsurile la mai toate întrebările care îi pot veni în minte unui admirator, începînd cu titlul benzii desenate ce vine de la un verset biblic („Să nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare“) şi oglindeşte bineînţeles relaţia dintre Rat – megalomanul atotştiutor, şi Pig – credulul simpatic. Iar unele dintre benzile desenate alese de autor au fost transformate în mici desene animate de către compania RingTales.

„Şi glumele, şi fericirea sînt foarte greu de găsit“

(interviu cu Stephan PASTIS)

Credeţi că ziarele vor înceta să mai existe şi cu ele va dispărea şi secţiunea de benzi desenate?

Ziarele nu vor dispărea prea curînd şi vor continua să apară într-o formă sau alta. Oamenii vor avea mereu nevoie de ştiri locale.

Care sînt cuvintele-cheie pe care le căutaţi cel mai des pe Google?

Cel mai probabil numele meu. Trist, dar adevărat.

Căutarea glumelor şi a lucrurilor comice de către creatorii de benzi desenate oglindeşte în vreun fel căutarea fericirii de către omenire în general?

Desigur, ambele sînt foarte greu de găsit.

Urmăriţi anumite webcomics?

Citesc *Perry Bible Fellowship* şi *Cyanide & Happiness*. Ambele sînt super.

Aţi vorbit despre provocarea de a transforma benzile desenate în desene animate. Vă gîndiţi să regizaţi un film de animaţie?

Sper să ajung să fac acest lucru într-o zi. Mi-ar plăcea foarte mult.

Ce actori aţi alege pentru o versiune animată a Pearls Before Swine?

Robin Williams în rolul crocodililor, Clint Eastwood să interpreteze pe Guard Duck şi Denis Leary pe Rat.

Cui o să mulţumiţi la primirea unui premiu Reuben? Lui Rat, Pig sau crocodililor?

Oh, nu ştiu dacă-l voi primi vreodată.

Pe blog se întîmplă de multe ori să daţi sfaturi celor care vor să aibă o bandă desenată de succes. Cîteva sfaturi şi pentru oamenii care nu au umor?

E destul de greu să înveţi pe cineva să aibă umor. Dacă umorul nu vine instinctiv, s-ar putea ca acest domeniu să nu i se potrivească celui care încearcă.

La fel ca Rat, Pig sau Goat, aveţi pe undeva pe calculator un roman început?

Tocmai am scris unul pentru un editor din Statele Unite. Va fi publicat de Candlewick Press peste un an.

Darby Conley, creatorul Get Fuzzy, *e de părere că nu există mai mult de trei sau patru serii care să fie cu adevărat amuzante. Pe care le-aţi menţiona într-o asemenea listă?*

„Far Side“, „Peanuts“, „Dilbert“ şi „Bloom County“.

Atacînd în Pearls Before Swine *atît de mulţi confraţi, trăiţi cu frica unei zile în care unul va veni cu o călimară de cerneală să se răzbune?*

Cred că ar arunca mai degrabă cu un cocktail după mine, dar da, trăiesc cu această frică.

Ce aţi cere unei clone care se pricepe să deseneze de minune? (una dintre glumele recurente din serie este aceea că Stephan Pastis nu se pricepe prea bine la desen)

I-aş cere să-mi deseneze scaune, mingi de fotbal şi biciclete, pentru că pe mine mă înnebunesc.

P.S. Desenul ce ilustrează acest articol a fost ales de Stephan Pastis.

Blog Stephan Pastis:
http://stephanpastis.wordpress.com

Benzi desenate:
http://www.gocomics.com/pearlsbeforeswine

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Poveşti şi oameni din Istanbul

Zilele acestea Turcia ţine capul de afiş al agenţiilor de ştiri. Cînd în bazinul maritim disputat între Ciprul grecesc şi partea ocupată de turci s-au descoperit bogate zăcăminte de gaze naturale, Turcia şi-a asumat rolul de parte ocupantă, cerîndu-şi „birul", luînd partea Ciprului de Nord în afacerea exploatării zonei, reuşind să mai învîrtească astfel, încă puţin, cuţitul în rana deloc cicatrizată a problemei cipriote. Iar decizia vine în contextul în care, în 2012, preşedinţia Uniunii Europene va reveni Ciprului.

Conjunctura problematică a întregii politici externe în care Turcia este antrenată a fost dublată şi de problemele interne. Kurzii au revenit în atenţia publică, revendicînd, prin atentatele recente, dreptul la independenţă şi identitate. Şi nu a trecut mult de la începutul atentatelor, că o calamitate naturală, cutremurul de 7,2 grade pe scară Richter, a zguduit, la propriu, partea estică a Turciei, regiunea Van, regiune prin excelenţă kurdă. Inutil a mai aminti de vocile, mai mult sau mai puţin religioase, care au făcut, inevitabil, conexiuni între cele două – atentate şi cutremur.

Cutremurul în sine a dat naştere unor situaţii delicate pe plan oficial. Israelul, de pildă, aflat acum în conflict direct cu Turcia, a anunţat că va trimite ajutoare sinistraţilor cutremurului, ajutoare pe care Turcia iniţial le-a refuzat. Doar după ce guvernul de la Ankara a retractat refuzul, acceptînd oferta, Israelul a trimis ajutoarele, grăbindu-se totuşi să declare că prin acest gest nu trebuie să se înţeleagă nimic mai mult decît un simplu ajutor umanitar. Disputele între cele două state vor merge, deci, şi în continuare, în paralel.

Pe acest fundal, plin de problemele externe şi interne ale unei ţări-cheie în politica globală de azi, am luat pulsul Istanbulului, neoficiala capitală a Turciei, prin glasurile cîtorva oameni întîlniţi în uriaşa metropolă.

O zi în depărtatul Istanbul

Populaţia Istanbulului, luînd în calcul şi regiunile periferice, depăşeşte populaţia României. Din cauza migrării unor mase de oameni veniţi din regiunile de sud-est, regiuni sărace ale Turciei, astăzi metropola se întinde pe o distanţă de 2481 de km^2. Iar realitatea din spatele cifrelor face ca un călător dornic de a cunoaşte în intimitate oraşul să fie nevoit să-şi prelungească sejurul înspre aproape un an. Căci Istanbulul, cu toate poveştile sale, nu se oferă turistului obişnuit, nu se desfăşoară celui ajuns aici într-o simplă vacanţă. Poţi doar, dacă ai noroc, şi te îndepărtezi de zonele turistice ale moscheilor din Sultanahmet şi te pierzi pe străduţele lăturalnice ale cartierelor conservatoare, să-i descoperi cîteva dintre multele sale poveşti.

„Turcii încă îşi caută identitatea!" ne spune domnul Mayer, patronul unei cafenele din cartierul evreiesc Balat. Au fost multe scindări politice şi multe rupturi între oameni (referindu-se aici, bineînţeles, şi la episodul expulzării grecilor), pentru ca acum să li se ceară să devină dintr-odată europeni, fără să ştie de fapt cine sînt ei în esenţă. Căci Turcia este pînă la urmă un stat musulman, a cărui aderare va schimba cu totul istoria Uniunii Europene, un stat care nu se poate lăsa pradă mirajului european, fără a avea o plasă de siguranţă. Drept pentru care Ciprul, în opinia sa, joacă acest rol. Ocuparea părţii de Nord a Ciprului, recunoaşterea Republicii turce a Ciprului de Nord este, dacă vreţi, un soi de chezăşie pentru acordarea respectului pe care statul turc îl cere. Căci, deşi majoritatea populaţiei îşi doreşte integrarea în Uniune, statul nu este dispus totuşi să accepte compromisuri extreme. Turcii sînt, pînă la urmă, în ciuda nelămuririi identitare, un popor naţionalist, şi, deşi indulgenţi şi respectuoşi faţă de credinţa celuilalt, cît timp *celălalt* îi recunoaşte suveranitatea, au păstrat de-a lungul timpului un soi de mîndrie patriotică. (Iar aici îmi vin în minte imagini ale acestei indulgenţe îmbinate cu naţionalismul: de la portretul lui Atatürk, agăţat în biroul oficial al Patriarhiei Ortodoxe din Fener, la suvenirurile cu Nastratin Hogea sau steaguri ale Turciei vîndute în incintele bisericilor bizantine.)

Avea întipărită în piele imaginea inconfundabilă a Sfintei Sofia.

Vorbind însă de integrarea în Uniune, povestesc, la rîndul meu, cum revenind spre casă, din Turcia, trecînd în Bulgaria, apoi înspre România, am de fiecare dată impresia că m-am întors, de fapt, din Europa înspre o zonă non-europeană. Amintesc de majoritatea detaliilor pe care le observi cu ochiul liber, în întreaga Turcie, detalii care ţin cumva şi de impunerile europene. De la infrastructura extraordinară la interzicerea fumatului în spaţiile publice.

„Una este ceea ce arăţi, şi alta – ceea ce simţi", zîmbeşte însă mucalit domnul Mayer, arătîndu-ne în spatele cafenelei o inscripţie anti-Israel. O inscripţie făcută fără îndoială de către nişte puşti teribilişti, care n-au nici o legătură cu antisemitismul, căci, la cei 56 de ani ai săi, el nu a avut niciodată vreun conflict religios în Istanbul şi nici nu crede că va avea. Nu are de ce.

© S. Giurgeanu

Plecăm să explorăm mai departe uliţele şi mahalalele din Fener, unul dintre cartierele mai conservatoare ale districtului Fatih, străduţe arhaice, pietruite, care şerpuiesc în pantele abrubte ale dealurilor oraşului. Aici te pierzi de mulţimea turistică, te afunzi în viaţa reală a metropolei. Prăvălii de mirodenii, pieţe fabuloase, agitaţia zilnică a locuitorilor prin care observi din ce în ce mai multe femei acoperite. Deşi o tînără studentă întîlnită cu cîteva zile mai înainte, la un marş pro-comunism pe aglomeratul Istiklal Cadessi (zona pietonală din Taksim şi decor desăvîrşit al cosmopolitanismului, în care găseşti de la galerii de artă la cinematografe, cluburi şi baruri de homosexuali), ne-a atras atenţia că vălul islamic nu mai e de mult doar o cutumă, ci a devenit, în ultima vreme, un soi de modă printre tinerele musulmane. Iar asta nu are nimic de-a face cu tendinţele politice ale guvernului de la Ankara, ci mai degrabă cu tendinţele cat-walk-ului. Bineînţeles, a trebuit să o credem pe cuvînt, de vreme ce un *vox* printre tinerele purtătoare de pardesie lungi şi eşarfe pe cap era destul de greu de imaginat.

Cum destul de greu de imaginat pare a fi şi următoarea scenă, la care am asistat, plini de o bucurie copilărească. Într-o mică bodegă de cartier – doi clienţi, la o masă, aruncîndu-şi prieteneşte replici vesele, gălăgioase, pline de reproş amical. Unul, înalt, suplu, cu părul alb, ochi aprigi şi albaştri, savurînd un pahar de raki (ouzo-ul turcesc), provocînd în greceşte. Celălalt, uşor îndesat, cu părul încă negru, cu pielea arsă de soare, replicînd calm, dar ironic, în turceşte, sorbind tacticos din paharul său transparent de ceai.

Prieteni de o viaţă – aveam să aflăm –, ai căror părinţi au trecut prin tragedia anului 1923, cînd a avut loc schimbul de populaţie dintre Grecia şi Turcia, primul schimb forţat de populaţie al secolului al XX-lea. Astăzi, cei doi se consideră „istanbulezi prin excelenţă", fără prea multe ambiţii şi opinii politice, doi oameni, doi prieteni. Dacă e să vorbească totuşi despre ce va fi să fie, îngrijorarea lor se răsfrînge mai ales asupra celor tineri, inoculaţi cu mesaje naţionaliste, care „în loc să-şi trăiască viaţa, trăiesc sloganurile politicienilor".

Identitatea culturală

Seara am revenit la micul hotel din Sultanahmet unde eram cazaţi. De la intrare am fost întîmpinaţi de tînărul manager, Eran. Sprinten la vorbă, cu o engleză voit perfectă, uşor tupeist, managerul organizase ad-hoc o minipetrecere în curtea interioară a hotelului, la care îşi invitase toţi clienţii. Un muzician german, stabilit în Istanbul de cîţiva ani, soţia sa, turcoaică, un critic de artă american, emigrant de ani buni din Polonia, două italience – a căror menire profesională nu am dibuit-o – şi un canadian, libercugetător, liber-profesionist, liber pur şi simplu – după propria sa recomandare.

Discuţia s-a încins imediat ce au aflat că sîntem români. O ţară încă exotică, despre care aveam să aflăm că americanii cred una, europenii vestici – alta, iar canadienii – nu prea cred pînă la urmă nimic. Deşi tocmai canadianul ne asalta cu întrebările: dacă integrarea în Uniunea Europeană ne-a ajutat, cum ne-a ajutat concret, dacă ne-ar fi fost mai bine fără etc. etc. Canadianul părea realmente bucuros să afle cît mai multe detalii despre ţara noastră. Pe care o tot confunda, în repetate rînduri, cu Bulgaria, pînă cînd muzicianul german a intervenit, uşor jenat, dar ferm, atrăgîndu-i atenţia. Reacţia canadianului a fost doar puţin uimită, întrebînd inocent dacă e atît de mare diferenţa între cele două ţări. Diplomat, americanul a început să vorbească de cultură, despre simpozioanele la care a asistat în Timişoara şi la Cluj, spunînd că este clar o diferenţă culturală, dacă nu neapărat una socială – singura diferenţă care ar trebui să fie păstrată, în opinia sa, în cadrul Uniunii. Şi cum discuţia a alunecat către identităţile culturale ale ţărilor europene, tînărul manager a ţinut să-şi scoată tricoul, expunîndu-şi dintr-odată spatele tatuat – identitatea sa.

Avea întipărită în piele imaginea inconfundabilă a Sfintei Sofia, biserica bizantină transformată în moschee, apoi în muzeu.

© S. Giurgeanu

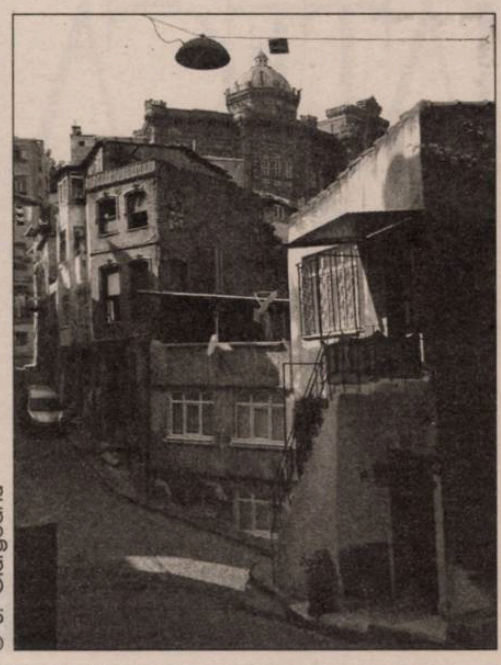

SE PARE CĂ UNA DINTRE TINERELE SPERANŢE EXPUSE LA POARTĂ AR FI PRIMIT O FARFURIE CU ŞI FĂRĂ PUNCTUAŢIE

■ Se pare că am devenit o ţară bananieră şi tutunieră: la Piaţa Sudului, şapte inşi din zece strigă „Ţigări, avem ţigări!“, vreo doi (sau două) intervin fructalic în tonalitatea „Cinci lei buchetu' de banane!“ şi doar unul clamează (aproape discret) „Şerveţele umede!“, suplinit cîteodată de un interpret stingher al partiturii „Leucoplast cu rivanol!“. (**D. S.**)

■ Una dintre tinerele speranţe ale Şcolii de Manele Dan Bursuc e junele Iulian Rozmarin. Sper că cineva s-a gîndit deja la un duet cu Costel Busuioc. (**L. V.**)

■ Săptămîna trecută, în drum spre Cîmpulung, am oprit la Voineşti să cumpăr nişte gutui mari, frumoase, galbene ca… lămîia. Vînzătorul nu m-a lăsat însă să aleg dintre cele expuse la poartă, m-a invitat în casă, în „camera de la drum“, unde erau lăzi întregi pline cu gutui de toate calibrele. Dar spectaculos şi incredibil (la sfîrşit de octombrie!) era bradul împodobit ce trona într-un colţ al camerei, cu globuri, bomboane, instalaţie cu lumînările şi tot dichisul, ca la Crăciun. Să mai zică cineva că românii şi-au pierdut simţul sărbătorii… (**S. S.**)

■ Procurorii DNA susţin că vicepreşedintele Consiliului Judeţean Cluj, Bică Radu Vasile (cum îi e numele din buletin), ar fi primit mită 43 de mii de lei, pe care i-a ascuns

Cu ochii-n 3,14

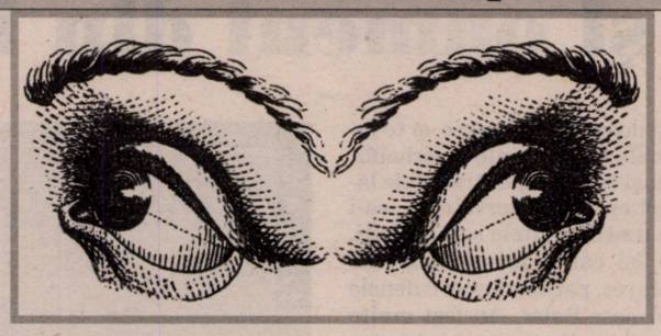

în apartamentul său… sub o saltea. Atît de clasic, încît mă întreb dacă procurorilor le-o fi dat prin minte să-l caute şi la ciorap. (**A. M.**)

■ La capitolul revelaţii (pozitive…): o chelneriţă dintr-un restaurant, care nu avea spaghetti, s-a dus să împrumute o farfurie cu spaghetti de la restaurantul alăturat. Exact aşa cum i le-a cerut băieţelul de trei ani care comandase nu din meniu, ci din propria imaginaţie. (**I. P.**)

■ Pe drumurile patriei, comunele noastre te întîmpină cu mesaje laice, de tipul „Consiliul Local vă urează bine aţi venit!“ sau cu unele religioase, de tipul „Dumnezeu să vă ajute!“. Să înţeleg că avem sate cu şi fără Dumnezeu? (**A. P.**)

■ Replică din *Contagion,* filmul lui Steven Soderbergh: „Blogul nu e scris. E doar graffiti cu punctuaţie“. (**M. C.**)

SE PARE CĂ LOGICA ACESTUI ŞIR DE STRATEGII COSTUMATE ÎN EXPERIMENTE S-A SCHIMBAT TOTAL DUPĂ CE UN DEZASTRU MIC A CREAT DISCONFORT

■ Pe Bulevardul Ion Mihalache, din Capitală, o inscripţie: „Dobrogeanul Second New“. Dacă ar fi fost un test de inteligenţă, ce ar mai fi putut oare urma în logica acestui şir de cuvinte? (**S. G.**)

■ La Sibiu, la sfîrşitul lui octombrie, adică în afara oricărui sezon posibil, am auzit vorbindu-se pe stradă în germană, în franceză şi… în japoneză. Asta înseamnă ceva, şi nu e meritul nici unei strategii pe termen lung şi al nici unui minister. Doar al locului. (**A. P.**)

■ În noaptea de Halloween, cele mai purtate costume au fost (chiar în această ordine) de vrăjitoare, pirat, vampir şi zombie. Dintre supereroi, copiii l-au preferat pe Spiderman, apoi pe Superman şi abia apoi pe Batman. Animalele de casă au fost costumate în dovleac, diavol, hot-dog şi albinuţă (costume pe care s-au cheltuit, în total, 310 milioane de dolari). 767.000 de americani au cumpărat pentru noaptea de Halloween costume de asistentă. (**M. C.**)

■ Citesc în *România liberă* despre un scandal în lumea academică din Olanda. Diederik Stapel, profesor de psihologie socială, a falsificat nişte experimente. Cum anume? Citez din *Rl:* „Pregătea un studiu împreună cu un colaborator (de obicei un tînăr cercetător) şi insista să aplice singur chestionarele în şcolile unde, conform afirmaţiilor sale, avea contacte bune. După cîteva săptămîni, Stapel îi prezenta colaboratorului rezultatele presupusului studiu (…). S-a folosit de poziţia sa pentru a-şi intimida studenţii. Dacă ei puneau prea multe întrebări incomode, el răspundea că «merit încrederea voastră». Chiar mai rău: el le-a spus studenţilor de multe ori că aceştia îl fac să se îndoiască de faptul că sînt potriviţi pentru a ocupa postul de candidat la doctorat“. Deci, pînă la urmă, omul tot făcea un fel de experiment de psihologie socială: demonstra cît de disperaţi sînt oamenii şi cît se pot lăsa abuzaţi pentru un doctorat. (**C. G.**)

■ Naşterea acelei pruncuţe filipineze cu care lumea se făleşte că a atins 7 miliarde de locuitori mă duce cu gîndul la ce mi-a spus odată o măturşă, cînd a împlinit 90 de ani: „Din ziua cînd m-am născut, viaţa mea s-a schimbat total“. (**R. C.**)

■ După ce a jucat cu prim-ministrul său, Vladimir Putin, un meci de badminton, preşedintele Rusiei, Dmitri Medvedev, a declarat: „Cel care joacă bine badminton ştie să decidă rapid“. De altfel, el susţine un proiect pentru introducerea în şcoli a acestui sport. Problema e dacă azi, la cîte „se joacă“ în lume, e bine să decizi rapid. Să ne mai gîndim o clipă, două, trei… (**R. C.**)

■ O replică auzită într-o seară, la *Seinfeld,* după ce era cît pe ce să provoc un dezastru mic spre mijlociu şi să-mi pun un prieten într-o mare încurcătură din cauza imaginaţiei mele cumplite: „Tu te-aşezi vreodată în genunchi şi-i mulţumeşti lui Dumnezeu că mă cunoşti şi că ai acces la demenţa mea?“. (**L. V.**)

■ Pe Aeroportul Otopeni, un şantier şi un banner mare, pe care scrie: „Lucrări de modernizare a Aeroportului. Scuze pentru discomfortul creat“. Mie mi-a creat disconfort tocmai scrierea „modernă“ (cu *m)* a cuvîntului – tot mai răspîndită. În rest, pe Otopeni totul e „comfortabil“, mai puţin preţul cafelei – cam 3 euro. În alte ţări e 1 euro – dar ştim, acolo e criză… (**M. V.**)

SE PARE CĂ ACUM AM PUTEA SĂ ATRAGEM COPIII ÎN ALTE VREMURI

■ Acum, că s-a făcut (un nou) film cu Tintin, aştept (alte) ecranizări şi după aventurile lui Tipitip, Tartarin, Rin Tin Tin şi Rikki-Tikki-Tavi. (**M. C.**)

■ La una dintre Realităţi, o jurnalistă îl întreabă pe Ponta: „Dvs. toleraţi aceste, să le spunem, vizite… să le spunem?“. N-am putea totuşi să le spunem „vizite“ direct, fără să mai spunem că le spunem „vizite“? (**L. V.**)

■ Din categoria „Cum să atragem cumpărătorii la noi în magazin“, un îndemn bucureştean simpatic şi la obiect: „Şef nebun, da' preţu' bun. Încercaţi, nu ezitaţi!“. (**P. M.**)

■ Cînd a fost găsit ascunzîndu-se rănit în canalul acela de scurgere, Gaddafi i-a implorat pe insurgenţi să nu-l omoare, numindu-i, ca Elena Ceauşescu altădată, „copiii mei“. Nu e înduioşător cum dictatorii devin familiari cu propriul popor în clipa morţii!? (**M. C.**)

■ „Nu e luptă de clasă. E matematică“, a zis Barack Obama, cînd a vorbit despre propunerea de a mări impozitele americanilor bogaţi pentru a reduce deficitul bugetar în SUA. O replică ce ar fi făcut istorie în alte vremuri. Acum nu se ştie nici dacă o să reuşească să mai salveze ceva. (**A. M. S.**)

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI
67

● **Dosar:** „Fac traducerile o literatură? Literatura română tradusă în engleză, franceză, germană şi spaniolă“
● **Poemul lunii** de Anca Mizumschi, *Cerul care doare*
● **Alexander Baumgarten** despre cartea Ioanei Costa, *Papirus, pergament, hîrtie. Începuturile cărţii* (Editura Humanitas, 2011)
● **Profil** Alexandru Ciubotariu
● **Alex. Budac** despre Jonathan Lethem, *Orfani în Brooklyn*
● **Interviu** cu scriitorul portuhgez Rui Zink
● **Ileana Pintilie** despre volumul *Boema. Tînăra artă clujeană interbelică* de Ioana Vlasiu şi Székely Sebestyén György

Numai împreună cu *Dilema veche* pe 24 noiembrie!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 405 ■ 17-23 noiembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis 4

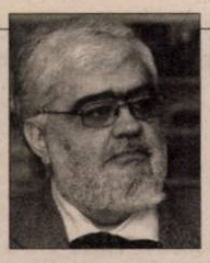

ANDREI PLEŞU

„Despre vedenii şi vise“

pagina 3

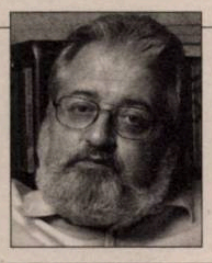

ANDREI PIPPIDI

„Opriţi distrugerea!“

pagina 6

CRISTIAN GHINEA

„O carte mişto“

pagina 12

O realitate, mai multe realităţi

© Florin Lăzărescu

„Uneori, cel mai bun răspuns pe care i-l poţi da realităţii e s-o iei razna.“

PHILIP K. DICK

5 948489 140600 46

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

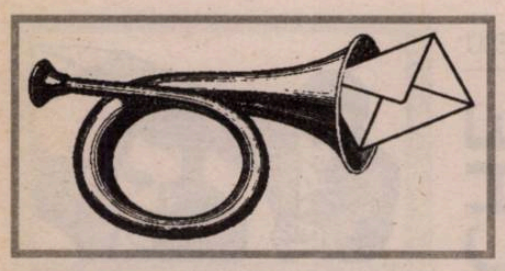

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

(IN)ACTUALITĂŢI

Am fost recenzor

De curiozitate şi în căutarea unor situaţii şi imagini de film. Am luat microbul acum zece ani, studentă fiind. Pentru că din vizitarea cîtorva zeci de locuinţe nu ai cum să nu te impregnezi cu aerul secolului şi al oraşului în care trăieşti. Zona rezidenţială. Generaţii pe ducă şi puştime ultratehnologizată. Oameni care trăiesc anonim, clandestin şi insalubru în clădiri centenare, care-şi ascund existenţa şi răsuflarea de vecinii de stradă, dar care adăpostesc şi îngrijesc în apartamente părăsite cîteva pisici. Oameni care stau claie peste grămadă deoarece au fost daţi afară din case naţionalizate şi acum împart o mansardă cu baia şi bucătăria pe hol. Vecini înstăriţi, cu grijă mare pentru ce se întîmplă în ograda vecinului sau, dimpotrivă, excesiv de discreţi. Oameni care nu mai ştiu cîte camere are casa lor – „să fie 9, să fie 10... treceţi şi dvs. cîte vreţi“ – şi care evită să te invite în curte de teamă să nu spionezi în vederea unei spargeri ulterioare. Oameni bătrîni, uitaţi de timp, care te conduc pe nişte scări întunecoase, spiralate, mirosind a moarte trecută şi viitoare. Expaţi încă politicoşi, zîmbitori, chinuindu-se să se facă înţeleşi. Case solare, cu tavane înalte, piane şi hărţi geografice, miros de vanilie şi santal. Mansarde sordide cu tocană de cartofi bolborosind pe reşou. Curţi minuscule cu camere de luat vederi şi păzite de cîini fioroşi şi nervoşi după lăsarea întunericului. Covoraşe de şters picioarele, marca Dolce & Gabbana. Maşini decapotabile. Lift interior „ca-n filme“, care te uuurcă la singurul etaj şi te livrează direct în apartament. Foşti profesori universitari, doctori în diferite ştiinţe, trăind mizer, bolnavi şi uitaţi sau ducînd o existenţă tihnită alături de copii. Tineri plecaţi definitiv din ţară, cu familii închegate la mii de kilometri distanţă şi părinţi naivi chinuindu-se să întreţină casele – monumente istorice, în speranţa că cei plecaţi se vor întoarce cîndva. Înduioşător şi trist.

Charismă şi luciditate impresionantă, minţi rătăcite, nepăsare faţă de propria viaţă, micime sufletească, rafinament princiar.

Bucureştiul din 2011.

Eugenia TUDOSE
eugeniatudose@yahoo.com

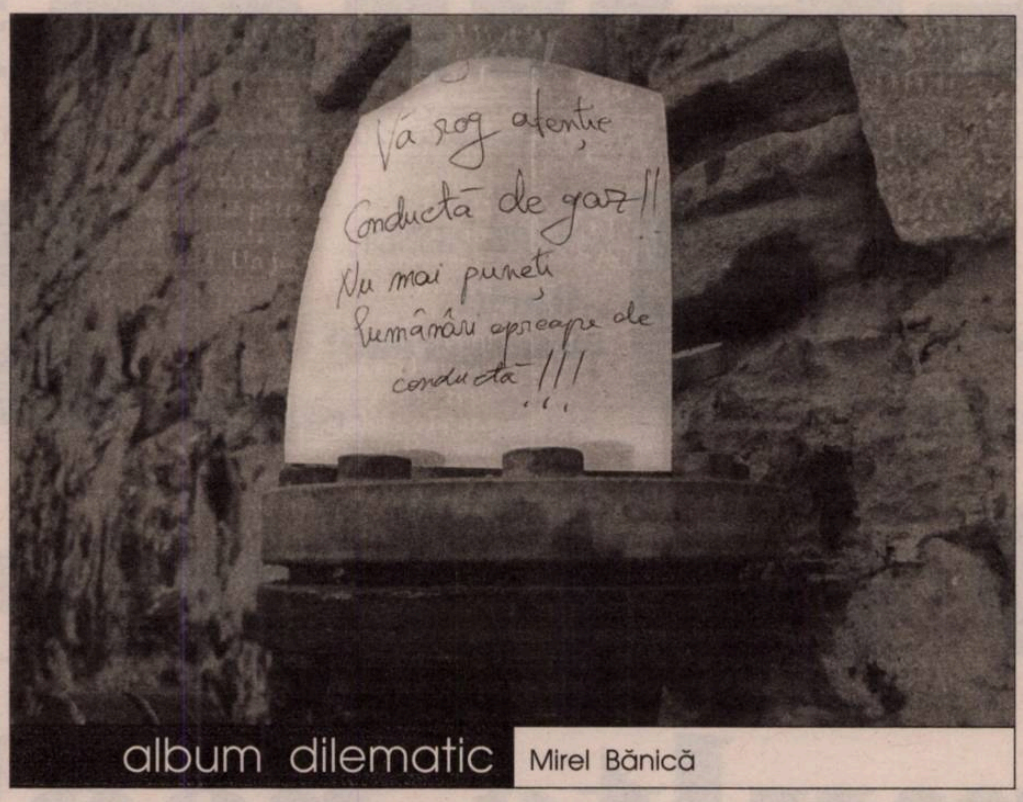

album dilematic Mirel Bănică

ACTUALITĂŢI

România culinară

Nu mă lasă inima să-i numesc străini, deşi este termenul corect, pe toţi cei cu care am împărţit cîte o masă de-a lungul anilor, dar fie... O să mă refer doar la impresiile a doi dintre ei, o daneză – Synne şi un canadian – Cameron (Cam). Am avut plăcerea de a-i găzui în Blaj şi Pănade timp de două luni, pe unul – în 2008, iar pe celălalt – în 2009. Anterior, noi trei am împărţit un apartament în Hyderabad (India) şi, iniţial, gustul pentru mîncare ne-a împrietenit sau încercarea de a ne acomoda cu mîncarea de acolo.

Synne a prins toamna la Blaj (Pănade), cu cules de cucuruz, struguri, făcut dulceaţă, compot şi un tăiat de porc. Primul şoc culinar al lui Synne: ciorba are carne în ea şi legume aproape întregi! Nu e pisată, nu e numai cu legume, este roşie la culoare, galbenă cîteodată şi cu o ceapă roşie lîngă. Felul doi: carne cu cartofi, fasole sau mazăre pe lîngă ea. Felul trei nu există decît la sărbători sau înainte de lăsarea vreunui post. Văzînd nişte pahare cu ceva în ele, pe care toată lumea le-a luat în mînă şi ciocnit, Synne a făcut la fel. Cred că mirosul a trădat-o sau a vrut să fie politicoasă şi să repete ceea ce făceau ceilalţi din jur, şi a dat paharul peste cap. S-a roşit, a tuşit, a lăcrimat, a luat două peste spate şi mi-a spus – traduc: „Acum ştiu de ce tu nu te poţi îmbăta. Apa voastră-i cu alcool“. La prima masă a sărit peste făcutul crucii şi un „Doamne ajută!“, a spus un *bon appetit,* dar, după două luni, le făcea pe toate, fără apa cu alcool, ajungînd să fie ajutor de nădejde la dat prin maşină carnea şi făcut chiftele. S-a dat pe brazdă!

Synne îmi spunea că danezii au nuştiucîţi porci pe cap de locuitor. S-a nimerit să mergem în Pănade odată şi unchiu' Traian să taie un porc. Atunci îl curăţau. A gustat de toate: şoric, ureche, coadă, jumări fierte, evaluarea porcului după slănină, pomana porcului cu vecinii în curte la o masă lungă. Şi-a consumat două filme din aparat numai cu tranşarea porcului. Îmi era frică să nu se ducă acasă şi, arătîndu-le pozele cu porcul tranşat părinţilor, aceştia să nu o mai lase să vină la mine. În timpul acelei mesei, Synne se uită înspre mine „înotînd“ (cînd Synne era fericită avea ochii roşii, lacrimogeni ca atunci cînd înoţi şi-ţi tot intră apă-n ochi, iar sintagma *„Synne is swimming“* i-am dat-o cînd o vedeam aşa) şi îmi spune – traduc: „Mă simt ca într-un film italian din anii '50, în alb şi negru“. Aş fi vrut să-i traduc şi lui moşu' (bunicul meu) ce mi-a spus ea, dar n-am ştiut ce cuvinte să folosesc.

De la Synne citire, despre limba română: îi sună a italiană cînd o vorbim şi a ruseşte cînd înjurăm, iar după două luni, Synne vorbea binişor româneşte. Încă două şi-o dădeam la şcoală.

Eram cu o lună înainte de Paşti. Cam a asistat la toată nebunia pregătirilor culinare specifice de Paşti, dar şi la cele spirituale. La noi în familie, de Paşti trebuie să mergi la biserică. Mic, mare, beteag, bătrîn, ateu sau nu, te îmbraci frumos cu haine noi, te duci la biserică la Sfintele Evanghelii, te duci la înconjurat, aduci Paşte acasă şi ouă roşii, te duci la udat – dacă eşti băiat, stai acasă – dacă eşti fată, dacă eşti bătrîn te duci şi-ţi vizitezi rudele, pui ţara la cale, şi nu uiţi să îi spui lui Dumnezeu: „Mulţumescu-ţi Ţie, Domne că m-ai ţinut pînă la Paşti. Oare mă mai ţii şi pîn' la alălalt?!“ Şi, desigur, saluţi pe toată lumea cu „Hristos a înviat!“. Cam le-o făcut pe toate. Şi a mîncat din toate. Şi la toate le găsea cîte o traducere: Mama: chiftele!; Cam: *meat balls!;* Mama: sarmale!; Cam: *cabbage rolls!;* Eu: mici!; Cam: *sausage!*

După două luni nu a învăţat să spună decît: vin struguri albi, vin struguri negri şi vreau cozonac nucă.

La plecare era mai gras cu 6 kilograme şi fericit spunea că o să transmită tuturor că mama are cel mai bun *boot camp for skinny people*. Despre obiceiurile religioase la care a asistat cu stoicism, după înconjuratul Catedralei la Blaj, urmat de un drum neasfaltat şi greoi, parcurs în puterea nopţii pentru a ajunge la slujba de înviere de la Mănăstirea Rîmeţ, cu o voce înfricoşată, venită dinspre întunericul din stînga mea, Cam mi-a rostit: *it feels like a witch-hunts*.

N.B. Despre felul trei de la moşu' grăire: „pită albă. E moale, de multe ori dulce şi are formă de cozonac. Prăjitura tot cu pită se mîncă, să ai spor. Singurul fel trei pe care nu-l mînci cu pită e cozonacul sau pupul făcut în casă“. Învăţămintele acestea le-a transmis moşu' şi lui Synne şi lui Cam, în româneşte, fără să fie necesară traducerea mea.

Maria-Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

Înnebunesc!

Sînt bunică, am un nepot în clasa a V-a, care tocmai a împlinit 11 ani. În această dimineaţă am stat cu el pînă la 11,35, cînd a plecat la şcoală. Ducea în ghiozdan (are şase ore) cinci manuale, două culegeri – la matematică şi română (a zis ceva ministrul?) –, trei portofolii (îmi vine rău!), un penar burduşit cu de toate, o sticlă de o jumătate de litru de apă, ceva de mîncare.

Cît cîntărea? Crede cumva ministrul că toţi copiii sînt duşi la şcoală cu maşina?

Scrisese, de ieri, la matematică şase pagini ca temă cu problemele 35, 37, 46, 48, 49, 67 din culegerea *Aritmetică pentru clasa a V-a*. Altă dată a scris opt pagini. Mai avusese de scris la engleză, de învăţat la română modurile şi timpurile, mai învăţase la istorie şi scrisese la educaţie tehnologică pentru că din caiet nu se înţelegea aproape nimic. Profesorii nu-şi adaptează scrisul ca să fie înţeleşi; nu-şi dau seama, probabil, că toarnă în capul copilului, cu nemiluita, cuvinte şi construcţii pe care nu le înţeleg. Iau ca exemplu manualul de educaţie tehnologică. La pagina 14, tema „Reguli de urbanism“. Mă întreb cum le-o fi explicat (nepotul meu habar nu avea): urbanism, amplasament, amplasare, studii complexe, concepţii urbanistice, arhitectură, planuri de amenajare a teritoriului, proiect de detaliu, autorizaţie de funcţionare etc. etc.

În ultimele zece zile, a dat lucrări scrise la diferite obiecte, de cîte o oră. Erau teze?! Trebuie să bei toată marea ca să afli că-i sărată?

Nepotul meu nu se joacă afară decît în vacanţa de vară. Se uită puţin la televizor, seara are voie la calculator (înainte de culcare – minunat!). Mai cîntă şi la pian.

Ce fac ceilalţi copii, care nu au ajutor în familie?

Ce s-a întîmplat anul acesta la bacalaureat nu a fost învăţătură de minte? De 21 de ani, în minister sînt doar orgolioşi care au acasă nişte copii-zmei?

Ar mai fi foarte multe de spus.

O bunică amărîtă,

Tina PARFENE
str. Donici, bl. 13, sc. A, ap. 9
Vaslui

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 16.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Proteste, indignări, violenţe**
- **Statutul copilului**
- **Import-export de cultură**

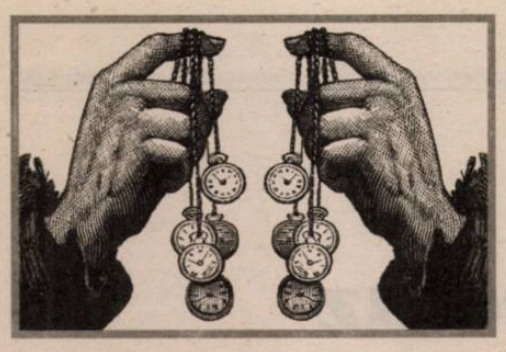

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre vedenii și vise

Am noroc. Dimineața, la trezire, îmi dau seama că am avut unele vise, dar, de cele mai multe ori, nu-mi amintesc aproape nimic din anecdotica lor. Spun că am noroc, pentru că, ascultînd sau citind ce vise au alții, trăiesc mici momente de panică, amestecată cu invidie. Freud și Jung, de pildă, povestesc lucruri halucinante. Vă dau un exemplu (din Jung): „Se făcea că merg pe o pajiște amplă, în mijlocul căreia descopăr o groapă zidită. Cobor de-a lungul gropii și mă trezesc într-o încăpere subterană cu o singură piesă de mobilier: un tron. Pe tron, văd un trunchi de copac, dar observ că e vorba de un trunchi făcut din carne și piele și că în vîrful lui e amplasat un ochi. E momentul în care aud deslușit vocea mamei mele, care îmi spune: «e Mîncătorul de oameni!» În mintea mea, ceea ce văd se asociază, inexplicabil, cu imaginea lui Iisus. Abia într-un tîrziu, înțeleg că am dinainte un simbol falic și că particip la o inițiere în misterele chtonice, misterele Pămîntului“. Față de asemenea compoziții baroc suprarealiste, bietele mele vise (că vreau să strig, sau să fug și nu pot, că mă prăbușesc într-un hău, sau că stau de vorbă cu rude sau prieteni defuncți) sînt de o platitudine, de o previzibilitate stînjenitoare. Cred sincer că oamenii „normali“, ca dumneavoastră și ca mine, nu visează asemenea pagode simbolice decît rarisim. Și că, de regulă, le uită. Dacă ar visa așa ceva noapte de noapte și ar trăi hăituiți de visele lor, ar ajunge rapid să-și înghită șosetele, să plece de-acasă în chiloți și, în final, să adoarmă pe canapeaua unui psihanalist euforic.

E nevoie de un exersat și riguros discernămînt *pentru a nu te pierde în hățișul interiorității tale.*

Nu vreau, totuși, să iau în glumă lucruri serioase. Universul descoperit de Jung nu e o simplă închipuire divagatorie. E o *lume,* un teritoriu misterios, de a cărui frecventare, fie și episodică sau repede uitată, nimeni nu e scutit. Undeva, între domeniul simțurilor și cel al ideilor, există un „istm“, o *„selva oscura“,* un minereu de „imagini“ care ne hrănesc și ne îndrumă. Ne petrecem, totuși, jumătate din viață în somn. Problema e cum să administrăm, în mod igienic, nesmintitor, acest straniu registru al realului. În termenii lui Novalis: Cum să nu lezăm „pudoarea zeităților visului“?

E nevoie de un exersat și riguros *discernămînt* pentru a nu te pierde în hățișul interiorității tale, al eului tău nocturn, al „inconștientului colectiv“. Cine dispune de un asemenea discernămînt? Răspunsul „tradițional“ propune, ca fiind salutar, oficiul *duhovnicului*. Răspunsul contemporan te trimite la un *psihiatru* de o obediență sau alta. Garanții ultime nu poți avea nici de o parte, nici de alta. E recomandabilă prudența, disciplina reperelor ferme, luciditatea. A te aventura nepregătit, neasistat, exaltat, în zona onirică, a te abandona vedeniilor (nocturne sau diurne), a te bălăci, extatic, în apele neptuniene ale sufletului e a te juca cu focul. Și spunînd asta mă gîndesc mai ales la „experți“, la „specialiști“, la cei care iau asupra lor responsabilitatea ghidajului „profesionist“. Căci am observat un lucru: marii fondatori ai psihoterapiei – cei din categoria și de anvergura lui Jung – păstrează, mereu, un ton precaut: fac loc relativismului metodologic („pentru mine – spune Jung într-o scrisoare către Evans Wentz – agnosticismul este de rigoare“), nu se sfiesc să aibă dubii („nu există – Jung *dixit* – o tehnică de interpretare a viselor perfect verificată“), tatonează, semnalează riscuri, cultivă ample teritorii de interogativitate. În schimb, urmașii, „adepții“, epigonii se lăfăie în certitudini. Știu tot, explică tot, au oricînd la îndemînă soluții. N-au nici o ezitare să-și transforme cabinetul în laborator și pacienții în carne de tun pentru experimente primejdioase și adesea ireversibile. Această suverană încredere în sine mă tulbură. Mă îngrijorează. Aproape că prefer radicalismul (strategic) al cîtorva Sfinți Părinți, care interziceau formal frecventarea viselor și a vedeniilor, ca provenind, mai întotdeauna, din surse impure.

P.S. Aceste reflecții mi-au fost prilejuite de o spectaculoasă apariție editorială: *Cartea Roșie* a lui Carl Gustav Jung. Dincolo de riscanta „bombă“ psihologică pusă pe piață, ea merită omagiul necondiționat al publicului, al amatorilor și profesioniștilor. *Editura Trei,* Vasile Dem. Zamfirescu și colaboratorii săi planează generos deasupra crizei generale, arătînd că, în România, totul e posibil. Chiar și performanța de calitate.

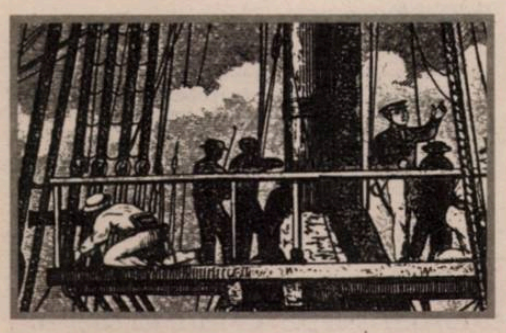

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

După Berlusconi

Acum cîțiva ani, cînd Silvio Berlusconi devenea a doua oară prim-ministru al Italiei, *The Economist* îi dedica un dosar intitulat *Why Berlusconi is unfit to lead Italy*. S-a lăsat cu un proces intentat de Berlusconi. Acum, cînd „era Berlusconi“ s-a încheiat, gazeta britanică folosește drept titlu pe prima pagină formula cu care se încheie filmele cu Bugs Bunny: *That's all, Folks!* Dar s-ar putea să nu fie totul...

Italia a mai trecut prin asemenea episoade: băgată la apă de politicieni, a fost salvată (sau măcar repusă pe linia de plutire) de tehnocrați. Însuși Berlusconi a cîștigat prima dată alegerile (în 1994) după un astfel de moment: clasa politică se prăbușise în urma scandalurilor de corupție și fusese numit un guvern de tehnocrați, condus de Carlo Azeglio Ciampi, foarte respectatul guvernator al Băncii Italiei. *Il Cavaliere* fondase atunci partidul Forza Italia cu care, în doar șase luni de marketing politic intens (ajutat de trustul său media), a devenit premier. Celor care îi reproșau lipsa de experiență politică le răspundea că „va conduce Italia ca pe propria afacere“: va fi, cu alte cuvinte, un manager de succes. În acele momente de dezamăgire față de politică (scandalul *mani pulite* pusese pe butuci partide întregi, cu arestări spectaculoase și anchetarea unor foști premieri și miniștri), mesajul lui „pur“ managerial a convins multă lume. Or, acum se vede că exact pe acest plan a eșuat: „afacerea Italia“ e falimentară, datoria țării a crescut enorm și, dacă ar fi să-l credem pe Nouriel Roubini, singura șansă pentru Italia ar fi ieșirea din zona euro. N-ar fi corect, totuși, să i se impute lui Berlusconi toată datoria. Ea e mai veche – rezultatul unor politici proaste săvîrșite încă din anii '80: statul italian a căpătat de mult obiceiul de a se împrumuta de la cetățeni. Iar din 1994 încoace, țara a fost condusă și de guverne de centru-stînga, care nu au reușit să facă mai nimic: Romano Prodi, fostul președinte al Comisiei Europene, revenit cu mare pompă în Italia, a condus o coaliție de guvernare formată din vreo 10 partide și partidulețe, care a eșuat în dispute interne fără sens, deschizîndu-i larg drumul lui Berlusconi spre cîștigarea triumfală a alegerilor.

Numai că, în ultimii ani, Berlusconi s-a cam jucat de-a guvernarea. Colecționa obiecte care aveau legătură cu Napoleon și dădea petreceri trăznitoare, cu fete vesele și muzici, fără să-i pese că toată presa lumii duduia de știri deșucheate despre viața sa. Făcea în continuare pe *il Comunicatore* și încerca să pareze șugubăț tot ce se scria împotriva sa. De altfel, punctul cel mai important pe care l-a marcat în istoria recentă a politicii europene a fost tocmai utilizarea televiziunii și presei în marketingul politic. A început-o încă din 1994, cînd performanța de a cîștiga alegerile după doar cîteva luni de la înființarea partidului s-a datorat în primul rînd campaniei de comunicare: el a „vîndut“ atunci un produs numit Partidul Forza Italia, iar alegătorii l-au „cumpărat“. A creat, în timp, o categorie de fani ireductibili, asemenea vedetelor, care îi cîntau entuziaști un imn cu versuri de factură telenovelistică, mulțumindu-i că există. Pe de altă parte însă, în „era Berlusconi“ presa italiană a coborît, în raportul Freedom House despre libertatea presei, de la „liberă“ la „parțial liberă“. Opoziția a strigat în gura mare că *Il Cavaliere* e un dictator, l-a asemănat cu Mussolini și i-a aruncat în obraz cuvîntul „fascist“. La obiecția că – totuși – Italia rămîne o democrație, cu Parlament și instituții care funcționează normal (inclusiv o Justiție care i-a făcut numeroase probleme premierului), opozanții vorbeau de un nou tip de regim: o „dictatură mediatică“. Gestul de a demisiona – provocat mai degrabă de cerințele liderilor europeni și ale pieței financiare decît de opoziția internă – arată că, totuși, dictatura (fie ea și „mediatică“) nu a funcționat. Acum, Italia trebuie din nou adusă pe linia de plutire de către un tehnocrat cu mare prestigiu și respectat de toată lumea – fostul comisar european Mario Monti, economist de anvergură și personaj cu o viață liniștită și „conservatoare“: duminica trecută, pe cînd președintele Italiei se consulta cu partidele politice în vederea numirii sale ca premier, el s-a dus calm la biserică pentru a participa la slujbă. Berlusconi rămîne însă șeful principalului partid, iar măsurile „tehnice“ pe care le va lua guvernul lui Mario Monti vor trebui aprobate de Parlament. *Il Cavaliere* n-a ieșit cu totul din scenă. Iar rolul său rămîne de analizat și discutat: pînă una-alta, observăm că felul său de a exploata la maximum televiziunile și marketingul politic a fost copiat și de alți lideri europeni.

Dacă tehnocrații lui Mario Monti vor identifica soluții corecte, probabil că situația se va redresa.

În rest, totul depinde de italieni: chiar dacă datoria țării e enormă, resursele de inteligență practică și capacitatea lor de a face sacrificii nu trebuie subestimate. Economia italiană e – totuși – competitivă, în toate statisticile, de ani întregi, italienii sînt pe primul loc la capitolul „bani puși deoparte“, iar dacă tehnocrații lui Mario Monti vor identifica soluții corecte, probabil că situația se va redresa. Totul e ca partidele politice să joace corect. Dar asta e o veche și complicată problemă...

tinerea de minte

„În fața cercetării obiective, sudalma este un element retoric cu semnificare adîncă.

Lucrurile sînt în adevăr așa fel, încît românilor de toate clasele, înjurătura le stă pe limbă în fiece clipă, și ei n-o înăbușă decît prin o foarte supărătoare siluire de sine. Aceasta se obține cu atît mai greu, cu cît înjurătura nu slujește, contrar destinației sale originale, și ca expresie de aprobare entuziastă. Mîncare, băutură, peizaj, femeie frumoasă, cal mîndru de sînge, poezie, filosofie ori muzică, și orice alte valori gustoase ori frumoase ale experienței curente – noi trebuie să le înjurăm de mamă, cu amplificările respective ale acestei formule, pentru a ne simți cugetul sătul și potolit de excesul mulțumirii admirative. De ce tocmai înjurătura de mamă e rezervată admirației, rămîne problemă pentru etnopsihologi. Ajunge acum constatarea, că prin această metaforă genezică se efectuează, în conștiința noastră, o *katharsis* care ne descarcă adecvat sensibilitatea stimulată pozitiv. Cu atît mai tare înjurătura ne răcorește sufletul de arsura iritațiilor negative. Condamnarea sudalmei nu poate fi decît o prefăcătorie sau o rătăcire.“

Paul Zarifopol la 1929 – în *Eseuri*
(Editura Minerva, 1988)

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Trei motive de refuz

Dacă eşti român şi te găseşti prin Priştina, în mod sigur vei fi întrebat de ce guvernul de la Bucureşti nu recunoaşte independenţa Republicii Kosovo. Trecînd prin asemenea provocare, am fost nevoit să improvizez, să dau răspunsuri cît mai credibile, pentru a motiva încăpăţînarea antipatică a României de a nu recunoaşte *de jure* proaspăta entitate statală.

Săptămîna trecută povesteam cum, la o întîlnire cu junele viceministru de Externe al Kosovo, tema nu putea fi alta decît relaţiile diplomatice dintre cele două ţări. Kosovo îşi doreşte aderarea la Uniunea Europeană, lucru imposibil atîta vreme cît cinci state membre nu sînt dispuse să o recunoască. Am zis şi eu, blufînd uşor, că guvernele României au sprijinit campania internaţională împotriva lui Miloşevici („măcelarul", „dictatorul", „naţionalistul") şi apoi au ajutat regimul politic care a urmat în Serbia, oferind asistenţă consolidării regimului democratic sîrbesc. România a înţeles că sîrbul Miloşevici este omul rău, nu sîrbul de rînd.

Mi-a replicat că, la Nürnberg, au fost judecate crimele poporului german, nu ale regimului nazist. De aceea, vezi Doamne, sîrbii ar merita să sufere pentru că Miloşevici a făcut atîtea şi atîtea blestemăţii. Cînd să zic „naşpa argumentaţie" şi să mă retrag din polemică, omul îmi oferă, fără să vrea, prilej de a continua conversaţia. Îmi zice, aşadar, că înţelege grija României pentru judeţele Covasna şi Harghita. Ce să-i zic? Că, doar în logica kosovară, „Harcov-ul" ar fi, într-adevăr, o preocupare? Am dat din cap, ca semn că sînt de acord. Dacă aş fi fost sincer, i-aş fi povestit ceea ce cred cu adevărat. Anume, că un partid (UDMR-ul) care, de atîta vreme, este partid de guvernămînt cu greu poate fi socotit drept secesionist. Că facţiunea mai radicală este, deocamdată, marginală şi nu preocupă foarte tare societatea românească. Sau că, în opinia mea, preşedintele Băsescu a invocat argumentul „Harcov" mai degrabă pentru a tăia avîntul negociator al UDMR-ului în coaliţia de guvernare. Am tăcut şi am dat, matur, din cap. Să creadă ce-o vrea.

Numai că, în mine, s-a ridicat semeţ orgoliul de cetăţean al unui stat membru al Uniunii Europene. Drept pentru care, am dorit să dau o pildă de dreaptă judecată comunitară. Aşa că am semi-inventat, pe loc, un motiv plauzibil: frontiera externă a Uniunii. „Credeţi că e vreo fericire să ai în administrare graniţa externă a UE? Nu te ajută nimeni, toţi au pretenţii de securitate, fără să dea vreun ban." Le-am zis de spanioli, care se chinuie de decenii să securizeze zona Gibraltarului şi nu au primit, în 20 de ani, decît două vedete rapide de la Bruxelles. În rest, numai reproşuri. Le-am zis şi de italieni, şi de criza refugiaţilor libieni. Aşadar, România are tot interesul să „paseze" frontierele externe ale UE unor noi state membre. Moldovei şi Serbiei, pentru a fi mai exacţi. Este vorba de dragoste frăţească, evident, dar cine a mai auzit de dragoste frăţească în materie de politică externă? „Bulgarii v-au recunoscut, pentru că prioritatea lor este aderarea Turciei, numai că voi ne-aţi dat numai bătăi de cap cu belelele pe care le-aţi creat sîrbilor. Cît de simpatici aţi vrea să ne fiţi? Rezolvaţi cu sîrbii, şi a doua zi rezolvaţi şi cu noi", am zis, hotărît, european şi fără nici un mandat oficial. Adică, în cel mai pur spirit european posibil.

Kosovo

Habar n-am dacă ăsta este motivul forte al refuzului României de a recunoaşte Kosovo. Am improvizat iar gazdele au rămas, pentru prima oară, fără contraargument. Ba, a fost unul. Domnul Pleurat, absolvent al Facultăţii de (normal!) Medicină din Craiova, vorbind perfect româna, mi-a replicat: „Voi credeţi că sîrbii vă sînt recunoscători? Uite ce le fac românilor din Timoc".

Doar coincidenţa a făcut ca, o săptămînă după argumentaţiile mele din Priştina, Traian Băsescu să facă o vizită în Valea Timocului. Acolo a spus clar: România şi-a pus pielea în saramură pe lîngă aliaţii occidentali, refuzînd să recunoască independenţa Kosovo. De aceea, ar fi cazul ca guvernul democratic şi etnic-tolerant al Serbiei de azi să acorde mai multă atenţie celor 1000 de oameni care au mai avut curajul să se declare români, în Valea Timocului.

Ce să zic? Avea dreptate.

Articol scris după o vizită de documentare la Priştina, organizată de Centrul Român de Politici Europene.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Pentru doar 212 lei, abonamentul pe 12 luni îţi oferă:

Descoperă plăcerile minţii şi deliciile simţurilor cu abonamentul DILEMA VECHE*

*(fără neplăceri la buzunar)

SĂPTĂMÂNAL LA TINE ACASĂ

UN PACHET DE CEAI, CARTE ŞI MUZICĂ livrat de VELLANT

cărturești.ro

ABONAMENT pe 12 luni = 212 lei

Campania de abonare se desfăşoară între 1 octombrie şi 7 decembrie 2011.
La tragerea la sorţi a premiilor participă doar abonamentele pe 12 luni.
Valoarea totală a premiilor este 99.400 lei

Pentru informaţii cu privire la modalităţile de contractare a abonamentelor, ne puteţi contacta la: 0800 800 111 apel netaxabil, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau la 0318 200 200 număr cu tarif normal, non stop, sau pe adresa abonamente@adevarulholding.ro

Pentru abonamentele contractate prin intermediul partenerilor Adevărul Holding vă rugăm să trimiteţi datele de contact şi o copie a documentului de plată.

Şansa de a asista la un *spectacol autentic* chiar la Scala di Milano*

prin INTESA SANPAOLO BANK

*premiu acordat prin tragere la sorţi

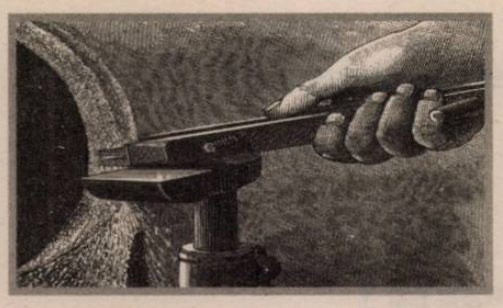

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

România, euro şi jocul seducţiei la Berlin

„Ne menţinem obiectivul aderării la zona euro în 2015“, a afirmat, răspicat, preşedintele Băsescu, săptămîna trecută, în faţa cancelarului Angela Merkel. Ideea a fost reluată apoi de preşedinte în discursul pe care l-a ţinut în cadrul conferinţei „Germania şi România – parteneri în Europa“, de la sediul Deutsche Bank, în faţa unei asistenţe selecte, formate din bancheri, oameni de afaceri, reprezentanţi ai societăţii civile din capitala Germaniei. Semn că şeful statului român venise cu lecţia bine pregătită de acasă.

Se poate spune că mesajul de la Bucureşti s-a potrivit cu ceea ce îşi doreau să audă urechile germane. Preşedintele român a prezentat un şir de reforme pe model german, cuvintele de ordine fiind prudenţă, echilibru bugetar, austeritate. Toate acestea au fost, evident, bine primite în „centrul de comandă“ al luptei pentru salvarea monedei euro şi chiar a unităţii europene, care este acum capitala Germaniei. După ce a ridicat tonul la Grecia, atrăgîndu-şi destule critici pentru modul dur şi discreţionar în care a procedat, Berlinul avea nevoie şi de un elev ascultător în Balcani, care aplică „reţeta germană“ fără zeci de mii de oameni nervoşi pe străzi şi fără caricaturi cu Angela Merkel în uniformă nazistă. Abil, preşedintele Băsescu a simţit această nevoie a Germaniei şi i-a livrat ceea ce aştepta. Gheaţa existentă încă, la nivel politic, între Berlin şi Bucureşti pare să se fi topit brusc. Aceasta este partea plină a paharului.

Obiectivul „Euro 2015“ a fost, în acest context, cireaşa de pe tort. Iar întrebarea este dacă nu cumva preşedintele a plusat prea mult.

Statele din Est candidate la eurozonă sînt deja cu mult mai reţinute în această perioadă, în care însuşi viitorul monedei unice este pus la încercare. Nici măcar o ţară ca Polonia, implicată atît de puternic în salvarea euro şi a unităţii europene, în calitatea sa de preşedinte în exerciţiu al Consiliului, nu mai îndrăzneşte să dea un termen cert pentru adoptarea euro. Şi aceasta, în condiţiile în care atuurile Poloniei, referitoare la stabilitatea financiară şi competitivitate, sînt cu mult peste cele ale României.

Condiţiile de aderare la moneda unică vor deveni cu mult mai stricte.

Pe de altă parte, zona euro însăşi trece prin transformări dramatice. Nu ştim cum va arăta ea peste cîteva luni sau peste cîţiva ani. În orice caz, condiţiile de aderare la moneda unică vor deveni cu mult mai stricte. Doar simpla atingere a criteriilor de la Maastricht – privind inflaţia, deficitele, datoria publică şi nivelul dobînzilor – nu vor mai fi suficiente. Probabil vor fi imaginate noi criterii de performanţă măsurabile, legate de competitivitate. Este aproape imposibil de imaginat că România se va putea alinia într-o perioadă atît de scurtă unor cerinţe pe care nu le cunoaştem, dar pe care le putem imagina ca fiind foarte severe.

Aderarea la euro înseamnă un efort comun al întregii populaţii, cu nimic deosebit de cel pe care societatea l-a făcut pentru intrarea României în NATO şi Uniunea Europeană. La acest efort naţional ar trebui să se înhame deopotrivă puterea şi opoziţia, sectorul financiar şi de afaceri, opinia publică. Or, în rîndul sectorului financiar domneşte mai degrabă scepticismul în acest moment. Mai multe voci din lumea bancară – printre care cele mai sonore sînt cele ale lui Mişu Negriţoiu (ING România) şi Mihai Tănăsescu (reprezentantul României la FMI) – şi-au exprimat rezervele cu privire la termenul 2015. Asociaţia Oamenilor de afaceri din România propune, din contră, ca Bucureştiul să devină „liderul zonei non-euro“, idee care, oricum am înţelege-o, se bate cap în cap cu cea a adoptării în ritm accelerat a monedei unice.

Cert este că, după aderarea la NATO şi Uniunea Europeană, României îi lipseşte un obiectiv major, capabil să unească energiile naţiunii. Şi poate că fixarea unei ţinte atît de ambiţioase – precum adoptarea euro în 2015 – să constituie un stimul pentru guvernanţi de a continua reformele şi de a păstra echilibrele macroeconomice. Mai bine aşa decît să ne lăsăm pe tînjală – ar spune unii.

Dar adoptarea monedei unice nu este nici pe departe atît de seducătoare pentru opinia publică pe cît s-au dovedit a fi intrarea în NATO şi Uniunea Europeană – simboluri puternice ale emancipării naţionale, ale schimbării geografiei politice a regiunii şi ieşirii dintr-o istorie nefastă. Guvernanţii nu trebuie să se aştepte la premii din partea populaţiei, după ce se vor fi încununat, eventual, cu laurii victoriei. Iar populaţia s-ar putea foarte bine ca nici să nu mai aibă chef de sacrificii în plus. Şi pentru ce? Pentru atingerea unui obiectiv pe care nu-l pricepe?

Enunţarea la Berlin a obiectivului Euro 2015 poate însemna că preşedintele s-a lăsat prea tare furat de miza jocului său de seducţie. Şi nu este exclus ca, pînă la urmă, să simţim efectul invers – şi să devenim mai puţin credibili. Săptămîna trecută, Berlinul a răspuns cu simpatie eforturilor României. Să nu ajungem în situaţia de a fi priviţi ca nişte teribilişti ce scot panglici pe nas.

adevărul EUROPA

Ovidiu Nahoi *este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Prietenul meu de demult

L-am revăzut ieri-dimineaţă după zece ani sau, poate, mai mulţi. Ultima oară, îmi amintesc bine, ne regăsiserăm într-o mansardă înghesuită şi primăvăratică, cu ferestre care dădeau spre cer, a căror deschidere era obstrucţionată de un arbore luxuriant care încerca să intre în odaie, cu pereţi pe care un creion indecent scrisese versuri avangardiste, cu duşumea care mirosea a cafea, acoperită de un covor cu forme geometrice bizare şi culori de mult estompate. În mansarda asta locuia o prietenă la care venisem în vizită, pe cînd noaptea de mai era încă tînără. Atunci, i-am făcut şi ei cunoştinţă cu el. L-am ascultat la nesfîrşit... Zorii ne-au surprins executînd libaţii, fumînd, mîngîind prietena, trăncănind amestecat metafizică, bîrfe şi vulgarităţi, sperînd vag, bucurîndu-ne că aveam atîtea motive să rîdem împreună. Îmi amintesc bine că, după ce l-am prezentat prietenei mele, ea s-a întins pe covor – cît era de înaltă devenise acum prelungă –, a închis ochii, l-a ascultat pînă la sfîrşit pentru prima oară şi, cînd a terminat şi a tăcut, ea a şoptit, fără să deschidă ochii: „Aşa e...“ Eu nu am adăugat nimic, deşi, la un moment dat, am simţit nevoia să spun ceva – cum ar fi un vers din Dimov sau o impresie din copilărie –, dar am tăcut şi eu, lăsînd să se prelungească cît de mult ultimul lui sunet. De atunci, nu ştiu cum s-a făcut, nu l-am mai întîlnit. Sau, poate, în cîte o împrejurare grăbită, vom mai fi dat unul de celălalt. Mi-or mai fi trecut pe la ureche ecouri ale trecerii lui prin diverse locuri, dar au fost reîntîlniri fără urme, din moment ce nu mi le mai amintesc. Acum, cînd îl revăd, gîndul că e posibil să-l mai fi reîntîlnit în acest răstimp, dar nu-mi mai amintesc, mă enervează. Îmi dau seama că nu am avut disponibilitatea interioară să sesizez că e prin preajmă – asta mă umple de mîhnire şi mă face să fiu încă o dată supărat pentru că îmi umplu viaţa cu fel de fel de prostii şi nu mai pot gusta aşa cum trebuie întîlnirile cu el sau cu alţii ca el.

După cum spuneam, l-am regăsit acum, într-o dimineaţă, în timp ce-mi făceam bagajul pentru o călătorie. De fapt, l-am văzut la televizor pe unul dintre acele canale de la capătul îndepărat al grilei, la care nu se uită mai nimeni. Semăna izbitor cu sir Simon Rattle, faimosul dirijor al marii Berliner Philarmoniker. Longilin, cu faţa smeadă şi expresivă ca a unui clown trist, cu părul de argint fin, învolburat, cu mîini magice în stare să producă muzică prin simpla lor plutire în aer – aşa mi-a apărut acum, după atîta timp. M-a copleşit din nou, cu tonul său deopotrivă exact şi melancolic. La fel cum mă copleşise cînd îl ascultam tihnit acum mulţi ani, în cealaltă viaţă a mea.

Nu mai ţin bine minte cînd am făcut cunoştinţă cu el. Oricum, cînd a avut loc episodul pe care l-am evocat mai sus îl cunoşteam bine, ştiam cît e de fermecător şi am fost bucuros că prietena cu mansardă nu-l cunoştea. Ieri-dimineaţă, după ce l-am revăzut, am dat fuga la jurnale din alt secol, am răsfoit carnete îngălbenite, am scotocit memoria computerului vechi, pentru a găsi o mărturie a primei noastre întîlniri. Nu am reuşit să găsesc decît această însemnare, pe care e posibil să o mai fi împărtăşit cu alte prilejuri:

Ea a şoptit, fără să deschidă ochii: „Aşa e...“

„12 septembrie 199... Adagio pentru coarde, opus 11, de Samuel Barber. Îmi exersez stilul imaginînd moartea unui balerin bolnav de SIDA ca pe un dans pe această muzică. Vreau să descriu într-o proză o agonie coregrafică şi adagio-ul acesta trebuie să fie muzica inspiratoare. Oricît încerc, nu pot produce mare lucru. Ceea ce rămîne pe hîrtie în cuvinte nu este nici măcar comparabil cu emoţia copleşitoare, cu senzaţia de levitaţie dureroasă pe care o am cînd ascult acest adagio. Tai cu cerneală neagră tot ce scriu. Mă opresc după cîteva încercări, convins că nu am talentul să pot pune în cuvinte experienţa mişcărilor melancolice şi deznădăjduite ale ansamblului de coarde. Cînd a scris, în 1936, acest adagio, Barber era sub impresia unor pasaje din Virgiliu, în care se descrie cum un fir de apă devine rîu năvalnic. Şi totuşi, muzica aceasta nu este deloc din spaţiul emoţional al pitorescului. Emoţia ascultătorilor este, de bună seamă, de altă natură, din moment ce adagio pentru coarde a servit ca muzică mortuară la catafalcul a doi preşedinţi americani: Roosevelt şi Kennedy. Un critic muzical scrie despre muzica aceasta că «este ca un arc lung care începe încetişor, apoi se construieşte tot mai solid pînă ajunge la punctul maxim, care e copleşitor, şi apoi coboară calm spre un sfîrşit tăcut». Altul zice aşa: «această muzică dovedeşte pe deplin două lucruri – că marile idei sînt esenţialmente simple şi că nu orice este popular este de proastă calitate». În altă parte, găsesc: «Muzica lui Barber are elemente neo-romantice, dar este foarte modernă în acelaşi timp». Şi: «Muzica lui Barber este măiastru construită pe structurile şi sensibilităţile romantice şi este, deopotrivă, lirică, complexă ritmic şi bogată armonic». Uite, vezi, de-aia au dreptate mulţi melomani să evite cronicile. Ce au toate formulele astea de-a face cu emoţia mea? Nimic. Prefer această notă din jurnalul unei studente îndrăgostite de muzica lui Barber: «Am cîntat Adagio pentru coarde unui vechi prieten care m-a ascultat nemişcat. După ce am terminat a zis atît: «Uau!». La fel cred şi eu». Mă afund în fotoliu, închid ochii şi mă întreb cum o fi sunat acest adagio cînd a fost cîntat pentru prima dată, la New York, sub bagheta lui Toscanini. De data asta nu mă poate ajuta nimeni. Imposibil de ajutat fiind, mă simt bine.“ Acel „Uau!“ urmat de „La fel cred şi eu“ din jurnalul studentei, acel „Aşa e...“ al prietenei mele de odinioară, dar şi incapacitatea mea de a scrie ceva inspirat de el, deşi eram cu totul vrăjit de el, constituie, în analele sentimentelor mele, temeiul prieteniei pe care am să i-o port mereu. Lui, acestui *adagio* cu putere de *în*făptuire. Aştept reîntîlnirea cu el, oricînd şi oriunde va fi să fie.

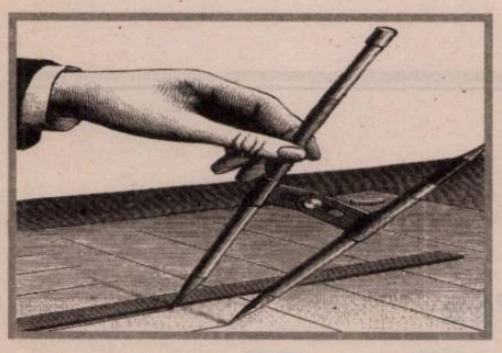

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Opriţi distrugerea!

Rareori m-am apucat să scriu unul dintre articolele acestei serii cu o aşa de puternică dorinţă de a salva casa aflată în pericol. Cu ani în urmă, semnalasem valoarea ei şi, chiar dacă începea să se deterioreze, la vîrsta ei – fiind o bătrînă doamnă de vreo 120 de ani! –, n-aş fi putut crede că i-ar trece cuiva prin minte să o dărîme. Totuşi, din iunie trecut, s-a aflat că un PUZ din 2009 condamnase mai multe case de pe strada Christian Tell, printre care şi aceea de la colţul cu intrarea care ajunge în spatele Ambasadei Franţei, nr. 16. Locatarii fuseseră evacuaţi pe furiş; din stradă nu se vedea că această casă e goală. La fel, nr. 14, unde un incendiu, poate criminal, ca în alte cazuri, a deschis acoperişul spre cer, dar faţada, deşi moartă, a rămas neatinsă. Numai de la înălţimea unei clădiri de alături privirea plonjează spre curţile pustii sau presărate cu obiecte de prisos care au fost aruncate. La nr. 16 sînt ferestre cu geamurile sparte ori cu afişe întinse peste cercevele, uşi deschise, o saltea spintecată zace afară, ca la o casă jefuită. Vecinii spun că noaptea dorm acolo muncitorii care au început pregătirile pentru demolare. Se vede că, pentru a se realiza, vechiul proiect despre care se tăcea a aşteptat apariţia unui investitor. Se zvoneşte că el ar fi un străin – nu spun de unde, ca să nu fiu tratat de antisemit! Oricine ar fi, de vină sînt, înaintea lui, cei care au întîrziat să intervină spre a împiedica distrugerea încă unui colţ reprezentativ pentru patrimoniul pe care, chipurile, vrem să-l păstrăm, fără a-l înţelege deloc. De ce, la întocmirea listei monumentelor istorice, a fost neglijat nr. 16? Dat fiind că acuma numai clădirile clasate mai au o şansă de a fi cruţate, inventarul lor a devenit, prin ce-i lipseşte, un ghid pentru cine caută ce ar mai fi de dărîmat.

Planul casei seamănă a trifoi, avînd doar parţial un etaj scund, pe cînd parterul se întinde către grădină cu abside elegant arcuite, iar intrarea din curte pătrunde într-o faţadă plată. Salonul din centru se deschide pe o terasă semicirculară. Un joc de mascheroane, colonete şi înfloriturі de stuc încadrează ferestrele.

De ce, la întocmirea listei monumentelor istorice, a fost neglijat nr. 16?

A fost fermecătorul decor al vieţii unui personaj ciudat. Aşa cum mi l-au descris bătrîni a căror memorie reţinuse amintirile generaţiei precedente, figura era caracteristică: *pince-nez* şi mustăcioară cu vîrfurile răsucite. Pălăria cu boruri largi, lavaliera şi macferlanul formau ţinuta de artist din acea vreme. Acesta era Alexandru Ghika (1862-1915), fiul generalului Iancu Gr. Ghika şi al Alexandrinei Blaramberg, aşadar nepot de fiu al ultimului domn al Moldovei. Fraţii săi au fost Vladimir (1873-1954), prelatul catolic, şi Dimitrie (1875-1967), diplomatul care a fost ministru de Externe în 1931-1932. Alexandru era poreclit în glumă „Rapineau“, ceea ce, în jargonul cabaretelor pariziene, însemna un ucenic care se uită peste umărul pictorilor adevăraţi. De fapt, din corespondenţa cu Albert Besnard (1849-1934), artist consacrat, reiese că el era privit ca un egal de către confraţii pe care i-a întîlnit în Franţa. Probabil însă că deprinderile boeme sau nonşalanţa aristocratică nu l-au lăsat să dovedească de ce era în stare.

Chiar dacă el nu există în istoria artei româneşti – şi nici atunci nu ne-ar păsa de el, căci una dintre locuinţele lui Luchian, pe strada Povernei, a fost demolată, iar aceea în care a murit este un restaurant scump şi gol –, casa lui Al.I. Ghika reprezintă un exemplar unic, de o frumuseţe desăvîrşită, al stilului Empire care mai zăbovea pe la noi. Arhitectura de influenţă franceză care mai supravieţuieşte în acest oraş are dreptul să rămînă, aşa cum botaniştii îngrijesc cu devotament specii exotice de plante.

Iată o casă care, prin trecutul ei, are un certificat de noblеţe, iar înfăţişarea pe care n-a pierdut-o încă documentează o mişcare culturală şi artistică prin care românii căpătaseră o conştiinţă de sine europeană.

Opriţi distrugerea ei!

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Lidia VIŞAN

SOS Provincia

Dobrogea în sărbătoare

14 noiembrie. O zi ca oricare alta pentru mai toţi românii. Nu şi pentru noi, dobrogenii, care celebrăm la această dată un eveniment deosebit: unirea efectivă a Dobrogei cu România, la 14 noiembrie 1878.

În această zi solemnă, regele, pe atunci prinţul Carol I, aflat la Brăila, proclama: „Noi luăm astăzi în stăpînire Dobrogea, care devine şi este ţară românească...“

Tot în această zi, primele unităţi militare române trec Dunărea pe la Brăila şi Galaţi, fiind întîmpinate peste tot în Dobrogea cu o bucurie imensă. Însuşi prinţul Carol ţine cu tot dinadinsul să pună piciorul în această zi istorică pe teritoriul dobrogean, aşa că trece Dunărea cu o şalupă de la Brăila la Ghecet şi asistă la serviciul religios oficiat acolo.

Trupele române sînt primite cu multă emoţie, mai întîi la Tulcea, pe 14 noiembrie, apoi la Babadag, pe 17 noiembrie, şi la Constanţa, pe 23 noiembrie. Toată Dobrogea era în mare, mare sărbătoare.

Să ne oprim însă puţin atenţia la Tulcea şi să „simţim“ un pic din atmosfera de atunci. Mai întîi (pentru că sîntem tulceni şi nu trebuie ratată ocazia) să lămurim de ce armata română „descalecă“ la Tulcea, şi nu în altă parte. Pentru că, la vremea aceea, Tulcea era oficial capitala Dobrogei, sediul administrativ al paşei – guvernatorul Dobrogei, fiind cel mai dezvoltat oraş din provincie.

Îmbarcaţi la Brăila pe nave de război, cei 3000 de dorobanţi, cavalerişti şi tunari români debarcă pe cheiul Dunării din Tulcea într-o atmosferă de nedescris, în sunet de fanfară, de clopote trase la toate bisericile din oraş, bubuit de tunuri şi uralele nesfîrşite ale mulţimii. Conducătorul trupelor române, Generalul Gh. Anghelescu, este primit cu tradiţionala pîine şi sare. Se rostesc cuvinte emoţionante. Pentru prima oară, după 460 de ani de stăpînire turcească, pe fostul Palat al Paşei flutură stindardul românesc.

Mulţimea este profund emoţionată, la fel şi soldaţii şi bravul lor conducător, care permite poporului să se manifeste spontan şi să decoreze drapelele de luptă cu ghirlande de flori. Trupele pornesc apoi pe strada Sf. Nicolae, plină ochi de mulţime, pe sub arcurile de triumf, spre Catedrală. Aici, Mitropolitul Nichifor oficiază o slujbă solemnă de mulţumire, un Te Deum, iar apoi armata română defilează pe principalul bulevard al oraşului. Generalul Anghelescu şi notabilii oraşului primesc defilarea de la balconul Casei Ellman, cea mai arătoasă din oraş, aparţinînd celui mai înstărit comerciant din oraş, care va găzdui peste cîţiva ani şi cuplul regal aflat în vizită la Tulcea.

Să lămurim de ce armata română „descalecă“ la Tulcea, şi nu în altă parte.

Revenind la timpurile noastre, dacă am dori să serbăm astăzi această zi deosebită cu ceva mai mult decît muzică populară şi mititei, eventual să refacem traseul glorios al armatei române prin Tulcea, asta ar fi destul de greu de realizat. Bine, faleza şi Palatul Paşei încă mai există, dar nu acelaşi lucru îl putem spune despre clădirea Ellman şi strada Sf. Nicolae. Clădirea Ellman, ca şi întregul cartier evreiesc în care se afla, mai puţin Sinagoga, a dispărut sub buldozerele vremurilor „de aur“.

Strada Sf. Nicolae, bizar rebotezată „a Progresului“, a avut neşansa de a sta în calea „progresului“. O bună parte dintre imobilele ei au fost demolate, pentru a face loc unei noi străzi ce o secţionează la jumătate şi îi întrerupe continuitatea firească. Dacă am pune trupele române de azi să parcurgă traseul de la 1878, bieţii soldaţi ar trebui să se înghesuie, la un moment dat, printr-un pasaj cu coloane, să traverseze o stradă, apoi un alt pasaj cu trepte şi abia apoi să-şi reia ritmul cadenţat în drum spre Catedrală.

Tulcenii de azi abia dacă îşi dau seama că cele două frînturi de străzi au format cîndva împreună o preafrumoasă stradă, darămite că ea a purtat numele Sf. Nicolae, sau că pe acolo a defilat la 14 noiembrie 1878 purtătoarea de biruinţă armată română.

***Lidia Vişan** este coordonatoarea Proiectului „Redescoperă-ţi Oraşul!“ al Centrului EU divers din Tulcea.*

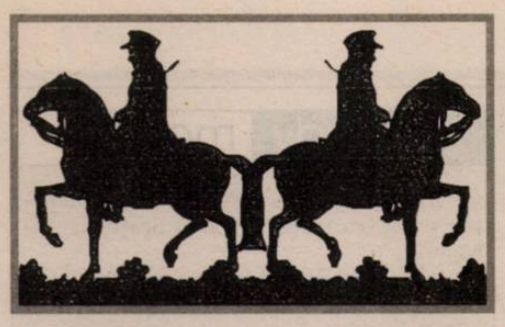

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Noiembrie 1996, cu codul: „Iubit-o, învaţă-mă filozofie“

Stimaţi documentarişti şi documentariste din Serviciile Multilateral Dezvoltate;

Un impuls impur – a fi util şi futil – mă îndeamnă să deschid ceea ce numesc jurnalul meu public (pe cel intim mă feresc dîrz să-l folosesc) şi să vă pun la dispoziţie unele date ale vieţii interne şi externe din urmă cu fix 15 ani – şi anume prima jumătate a lunii noiembrie 1996.

Pe plan extern (respectînd stilul din *Evenimentul zilei)*

Agenţia Reuters transmite că o eventuală invazie extraterestră ar fi fost ideală în ziua de 5 noiembrie cînd „întreaga Federaţie Rusă aştepta cu sufletul la gură dacă Boris Elţîn va supravieţui operaţiei pe cord deschis“, iar în Statele Unite aveau loc alegerile prezidenţiale. Ambele puteri se aflau astfel „în afara controlului, dar marţienii au ratat această ocazie“.

Totodată, în China situaţia liderului Deng Xiao Pin era neclară; el nu mai apăruse în public de ani de zile şi, în pofida asigurărilor oficiale, se zvonea că, dacă nu este mort, atunci avea cel puţin un picior în groapă. În Japonia, premierul Hashimoto se străduia din răsputeri să formeze un guvern minoritar. În Marea Britanie, premierul John Major era preocupat de demiterea omoloagei sale pachistaneze, Benazir Bhuto. În Germania, cancelarul Helmut Kohl se concentra pentru întîlnirea guvernamentală în cadrul căreia trebuia să explice soluţiile sale la reducerea deficitului bugetar. În Franţa, preşedintele Chirac analiza situaţia din Zair, unde urma să fie expediată o forţă militară care să asigure securitatea refugiaţilor rwandezi.

La 9 noiembrie, se consemna – conform declaraţiilor lui Michael DeBackley, cardiologul american din echipa de medici de la Kremlin – că inima lui Boris Elţîn va ţine pînă la viitoarele alegeri din anul 2000, el refăcîndu-se foarte bine; i se recomanda, în caz că peste trei luni vrea să joace tenis – să consume mîncăruri cu conţinut redus de grăsimi şi să bea alcool doar în ocazii speciale.

Pe plan intern – subiectul dominant: alegerile prezidenţiale, al doilea tur (17 noiembrie) între Ion Iliescu şi Emil Constantinescu. În săptămîna 10-17 noiembrie am decupat:

Profilul candidatului: Emil Constantinescu superior la capitolele „apropiat, hotărît, cinstit, asigură protecţie socială, compasiune, încredere“. Ion Iliescu superior „în problemele economice, bun politician, simpatic, experienţă“; la rubrica stranie „este ca noi“ – egalitate.

Din *Ziua:* „Se va fura cum nu s-a furat niciodată în România, din 1946 încoace, se va fura cu ştampila, cu buletinele de vot, se va fura cu urna, cu procesele-verbale, cu navetiştii, cu voturile anulate, cu nereprezentaţii, cu viii şi cu morţii, cu sondajul IRSOP, cu televizorul şi, mai presus de toate, se va fura ca-n codru cu ajutorul programului de pe calculatorul central“...

Reclamă pentru Nokia 9000 Comunicator: „O întrebare pe zi: De ce BIRTA – NOKIA? Răspuns: Emil Constantinescu. Nu suferă de «Pesederizare»“.

Titlu la 14 noiembrie: „Puterea vrea să scoată tancurile în stradă“. Conţinut: „Actualul preşedinte pesederist vrea mobilizare generală, scoaterea tancurilor pe străzi în demonstraţii de forţă împreună cu transportoare blindate şi trageri cu muniţie de manevră... Manevra pe care o încearcă Ion Iliescu vrea să inducă teama că va fi declanşat un război civil dacă pierde alegerile. Pînă acum, Statul Major al Armatei s-a împotrivit cu fermitate la planul electoral al cotroceanului“. (Pe colţul tăieturii, găsesc această însemnare personală: „Devine urgent să recitesc *Kir Ianulea“.)*

Titlu la 15 noiembrie: „Tab-urile au fost scoase pe autostradă“. Supratitlu: „O posibilă tentativă disperată de a intimida populaţia nedecisă înaintea votului de duminică“. Subtitlu: „Sînt lansate zvonuri că SRI şi SPP vor da o lovitură de stat. Virgil Măgureanu tace suspect“.

19 noiembrie. Agenţia Reuters transmite din Bucureşti: „Iliescu şi-a acceptat înfrîngerea cu demnitate, acest lucru îl recunosc chiar şi criticii săi. El şi-a luat angajamentul să asigure o tranziţie lină a puterii, care ar putea să aibă loc în decurs de cîteva zile. Pînă acum, în România nu a existat procedeul schimbării democratice a unui conducător. Preşedintele Ion Iliescu stabileşte astfel o premieră, remiţînd puterea succesorului său reformist, performanţă pe care nici unul din predecesorii săi la cîrma ţării nu au putut-o realiza“. (Pe colţul ştirii, o altă însemnare personală: „Iubito, învaţă-mă filozofie“.)

Poate că secţia dumneavostră de documentare nu deţine aceste date şi atunci contez pe ideea de a vă provoca un sentiment de melancolie responsabilă; dacă le posedaţi, mă gîndesc că veţi fi capabili să le citiţi cu acel surîs de care – să nu ne ascundem – duceţi lipsă de multă vreme. În fine, dacă nu – nu.

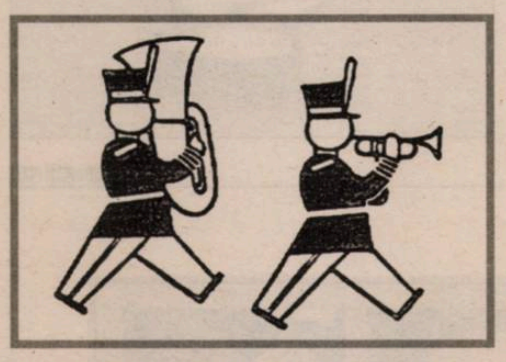

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Mi-e ruşine

Mi-e ruşine de felul în care călcăm în picioare sau măscărim orice fel de etichetă, orice fel de protocol. Nu ştiu cum se face, dar, cînd sîntem puşi în situaţii de acest fel, ne comportăm ridicol. Devenim mici, umili, încurcaţi, adevărate definiţii ale neadecvării. Asta dacă nu reacţionăm invers, simţind neadecvarea şi răspunzînd agresiv, necontrolat, printr-o mitocănie care ar vrea să arate ca o frondă, ca o demonstraţie de nonconformism, sfidînd rigiditatea etichetei. În fapt, mitocănia nu poate arăta decît ca ea însăşi, oricîte straturi de machiaj ar pune pe dînsa. Momentele solemne ne prind mereu scărpinîndu-ne pe la locurile ascunse, în văzul lumii. Denunţăm mojicia şi sîntem criticii cei mai aspri ai lipsei de etichetă. Nimic nu ne scapă cînd identificăm stîngăcia pe la alţii. Dar, cînd vine vremea să traversăm un moment solemn, toată supleţea spiritului nostru de observaţie, toate capacităţile de dribling şi acrobaţie retorică dispar ca prin minune. În locul lor se instalează o jenă cumplită. Jena cea mai jenantă, atunci cînd te ruşinezi de propria ruşine pe care n-o mai poate ţine nici o barieră. Tot ce-a fost caterincă şi ironie tăioasă, cînd a fost vorba de miştocărirea altora, se transformă în cea mai cumplită fistîceală. Penibilul devine un ocean care înghite tot. Cu cît mai mare gura care i-a făcut troacă de porci pe alţii, cu atît mai mare potopul cînd sîntem puşi în situaţia de a da exemplul personal. Ni se pare că eticheta face parte din substanţa noastră, că eleganţa şi degajarea s-au născut prin părţile astea, dar, cînd e nevoie să le exersăm, începe un spectacol total al nepotrivirii. Nimic nu e la locul lui. Hainele cad inexplicabil de prost, pantofii sînt din alt film, mîinile o iau razna, gesturile care se vor degajate şi elegante sfîrşesc prin a fi fatale beţe-n baltă. Şi ne transformăm ca prin farmec, fulgerător, în cei mai înfocaţi inamici ai etichetei, ai convenţiilor de protocol, care devin brusc nişte idioţenii, nişte chestii depăşite, lipsite de orice noimă.

Mi-e ruşine de felul în care arată şi se comportă mulţi dintre cei desemnaţi să reprezinte lumea care vieţuieşte pe aici. Spectacolul neadecvării capătă, în cazurile astea, o dimensiune incredibilă, egalată doar de penibilul vederii acestor scene. Vrînd-nevrînd, oricît ai relativiza treaba asta cu reprezentarea, pînă la urmă, oricît i-ai dilua relevanţa, tot te-ajunge o senzaţie de jenă. E imposibil să scapi de atingerea raţionamentului care spune că, oricît te-ai scoate din contextul care nu-ţi place, cîtă vreme eşti, fizic, în mijlocul lui, e inutil să te dai exterior. Cazi într-un penibil şi mai mare.

Mi-e ruşine de felul în care ne înghesuim şi ne călcăm în picioare la expunerea moaştelor. Şi mi-e ruşine că prea puţini preoţi fac, în comunităţile pe care le păstoresc, orice formă de exerciţiu al demnităţii. Cît de greu o fi să explici limpede că e o tîmpenie să freci cardul bancar de racla cu oseminte sfinte? Ce greutate cumplită o fi să le explici unor oameni necăjiţi, afectaţi de lipsuri şi umiliţi de-a lungul unor vieţi, că n-o să aibă nici un efect faptul că freacă de raclă un portofel gol, un carnet de note sau căciuliţa unui copil bolnav? O fi un efort colosal să le explici oamenilor pe care îi păstoreşti că există şi o dimensiune spirituală a lucrurilor? Păi, nu tocmai despre treaba asta e Biserica? Altminteri, totul se transformă în cea mai îngrozitoare lipsă de adecvare. Totul eşuează într-un primitivism dezolant, într-o manipulare ieftină sau într-o complacere condamnabilă în bezna superstiţiei, departe de orice exerciţiu spiritual şi de orice şansă a găsirii unui drum spre întîlnirea cu divinitatea. Umilirea la cozi şi călcarea în picioare nu are nici o legătură cu umilinţa în faţa Atotputernicului.

Mi-e ruşine de ignoranţa în care ne scăldăm şi de agresivitatea cu care vrem să rămînem aşa, ţinînd cu dinţii de nişte mari „adevăruri“, despre care ştim, pe ascuns, că sînt calpe. Cu cît mai mare e senzaţia că ne fuge de sub picioare un fundament identitar, despre care ştim că a fost confecţionat ideologic, cu atît mai mare agresivitatea şi rezistenţa la orice tentativă de prezentare a unei alternative.

Mi-e ruşine de faptul că transformăm orice moment important într-o caricatură. Fie îl anulăm, porcăind şi împroşcînd cu noroi, fie îl aducem pînă la golirea totală de conţinut, sufocîndu-l în ditirambi, hiperbole şi superlative cu motoare de rachetă. Avem oroare de orice formă de măsură. O cîntăm în toate proverbele şi zicătorile, dar în ascuns o urîm cu toată fiinţa. Suferim de un sindrom al profundei nefericiri dacă nu sîntem fundamental împotriva, sau radical pentru ceva anume. Între astea nu e nimic interesant. Spaţiul dintre alb şi negru e teritoriul infernal al plictiselii. Orice nuanţare e pierdere de vreme. Orice îndoială e îngrozitoare slăbiciune. Lucrăm doar cu certitudini absolute.

Mi-e ruşine de felul în care caricaturizăm, de fapt, tot ce ne iese în cale, sfîrşind prin a deveni nişte caricaturi. Sîntem gata oricînd să denunţăm orice, oriunde. Sîntem gata să fim arbitrii bunei-cuviinţe, ai democraţiei, ai civilizaţiei, ai toleranţei, oriunde pe planeta asta. De parcă am fi traversat cu brio fiecare dintre aceste experienţe, în urma cărora am fi ieşit cu o istorie comunitară demnă de invidiat. Prin urmare, facem un mişto crunt de toată lumea. Avem un banc despre oricine şi despre orice. Întotdeauna ştim tot. Absolut tot. Dacă nu ştim pe loc, am ştiut cîndva şi am uitat.

Şi mi-e ruşine că am generalizat. Dar îmi asum lucrul ăsta, cu speranţa că am greşit.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Directe și croșee

De ce bate Bute tot?

Pentru că e bun, deştept şi canadian. Pentru că e un mare sportiv şi un excelent businessman. Pentru că a ştiut – vorba lui Toma – pe ce potecă s-o apuce ca să ajungă într-o poieniţă cu salarizare maximă. Pentru că ştie că ne place. Pentru ţuica şi cîrnaţii de după. Pentru cîrnaţii de pretutindeni. Ca să ne obrejească rănile. Ca să-i facă în ciudă lui Moşu'. Pentru că Glen Johnson. Pentru că n-avem altul ca el. Pentru că Forţa şi Frunza sînt cu el. Pentru că nu ştie să încaseze. Pentru că a vrut să fie cel mai tare cetăţean al comunei Pechea, peste Steluţa Luca. Pentru că nu în fiecare zi împlineşte Nadia 50 de ani. Pentru electo-urările politicienilor. Ca să mai învingă şi România. Ca să ştim de ce premiile noastre Nobel nu sînt ale noastre. Ca să se împace cu Moşu'. Ca să dea lovitura de începere la fotbal (în loc să-i dea lovitura de knock-out). Pentru că ne place accentul lui moldavo-quebecois. Pentru că îl iubim, mai ales femeile. Pentru că, dacă oricum nu mai dormim nopţile, măcar să ştim de ce. Pentru ca să mai fie pe prima pagină a ziarelor din străinătate şi un român care nu fură. Pentru că „Du-te, Bute, du-te!“. Pentru că... uite, de-aia!

Radu NAUM

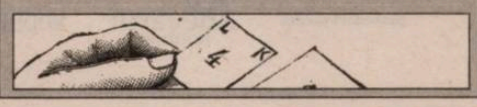

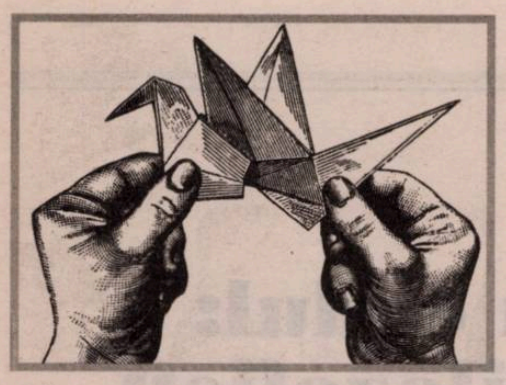

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Lacul lebădoilor

Pot număra pe degete de cîte ori am mers la spectacole de balet. Şi parcă mai mereu a fost vorba de *Lacul Lebedelor*. O dată, la New York, la Metropolitan Opera (graţie profesoarei Eliza Ghil), prin 1993, cînd prim-balerină la American Ballet Theater tocmai devenise Nina Ananiaşvili. După o zgomotoasă tropăială a lebedelor de rînd – americance – a apărut Nina, ca un abur, smulgînd spectatorilor exclamaţii înăbuşite de uluire. Şi mie mi s-a părut absolut ireală, dar alte amănunte nu-mi mai aduc aminte. Doar că, după spectacol, am mers vizavi, la Fiorello's Cafe, un local în care chelnerii, tineri balerini cu un extra job, alunecau cu graţie printre mese, cu multe farfurii suprapuse pe mîini. Atunci am mîncat pentru prima dată medalion de somon.

de cîţiva colegi, purtam fustiţă de tul şi balerini. Repetasem la infinit cei cîţiva paşi pe care a trebuit să-i executăm pe scenă, în a faţa unor săli pline de oameni care rîdeau. Prima oară a fost la Cluj – la o casă de cultură a studenţilor, a doua oară la Bucureşti – în sala „Grigore Preoteasa", actuala discotecă Silver Church.

Unduioasa muzică a lui Ceaikovski era cîntată la bloc flute de Viorel Gaiţă, devenit ulterior realizator de emisiuni umoristice de televiziune. Atunci era mascat, pe faţă purta nişte dresuri ai căror craci înnodaţi îi atîrnau în jurul capului. Toată drăcia asta făcea parte dintr-un fel de acţiune „cultural-artistică" intitulată „triunghiular", pentru că era o competiţie între cele trei facultăţi de aceeaşi specialitate din ţară – de la Bucureşti, Iaşi şi Cluj. Iar în programul facultăţii din Bucureşti exista şi acel număr de balet în care cîţiva studenţi total lipsiţi de complexe ne asumam misiunea de a ne desfăşura în toată dizgraţia masculină de care eram în stare. Evident, pentru ca spectacolul să meargă uns, fără trac şi inhibiţii de vreun fel, în schema de organizare exista şi o însărcinare specială pentru un coleg, aceea de a furniza vodcă „artiştilor". Şi după cum mi-a reamintit recent, nu i-a fost deloc uşor să pătrundă în culise, purtînd pe umăr o ditai geanta zdrăngănind de sticle.

Toată drăcia asta făcea parte dintr-un fel de acţiune „cultural-artistică" intitulată „triunghiular".

A doua oară a fost de curînd, la Sala Palatului, cu baletul din Odessa. Acelaşi *Lac al Lebedelor,* cu o scenografie pe cît de strălucitoare pe atît de strălucită. Dar cum nu mă pricep absolut deloc la balet, nu am de gînd să fac o cronică a spectacolului. Vreau să spun, însă, că de *Lacul Lebedelor* mă leagă o poveste mult mai veche, din vremea studenţiei. Mi-e şi puţin jenă s-o povestesc, dat fiind că atunci... eu însumi am fost lebădă. Alături

Noi, cei cîţiva lebădoi de ocazie cu picioare păroase, aveam de fapt menirea să creăm doar atmosfera de fundal a lacului în care, pe neaşteptate, apărea fabuloasa lebădă neagră. Era Mârzac. Un student mai în vîrstă, scund şi rotunjor, cu chelie şi de mai multe ori repetent. Era o figură. Un tip în stare să sară metri buni înainte, cu mîinile ridicate ca nişte aripi şi să aterizeze direct pe burta cea proeminentă, fără să-şi facă griji că s-ar putea lovi (am aflat că era destul de exersat, după cele cîteva „zboruri" de la ferestrele şi balcoanele unor blocuri de prin Bucureşti, atunci cînd, în toiul unor chefuri monstruoase, se îmbăta şi simţea nevoia să-şi dovedească dragostea pentru cîte o lebădă, prin sărituri de la etaj). După crunta săritură pe scenă, total neaşteptată pentru public şi care făcea să se ridice un nor de praf, Mârzac simula agonia lebedei negre, cu incredibile zvîcnituri din tot corpul. Spectatorii băteau din picioare hohotind iar noi începeam să ne credem artişti adevăraţi. Cred că am primit şi flori. Nu mai spun cine era profesorul care, în virtutea responsabilităţii sale cu activităţile cultural-artistice din facultatea noastră, păstorea acest spectacol. Nu m-aţi crede.

E o poveste pentru cei care se întreabă ce fel de distracţii erau în comunism.

ready made

„Se execută la comanda «Despachetarea pentru transportul cu braţele... Începeţi».

– 1, 8 şi 9 descalecă.

– 9 ia în primire calul A, şi îl duce la adăpost.

– 2 şi 3 pun saboţii şi fixează proptitorii la antetren: 2 la partea dinainte, 3 la partea dinapoi.

– 4 şi 5 pun saboţii şi fixează proptitorii la tren: 4 la partea dinainte, 5 la partea dinapoi.

– 6 deshamă calul E.

– 7 deshamă calul C.

– 8 deshamă calul B.

– 9 deshamă calul D.

– 2 şi 3 despachetează receptorul, emiţătorul şi acumulatorii.

– 4 şi 5 despachetează valizele şi aranjează secţiunile de catarg pe ele.

– 9 ia în primire toţi caii şi rămâne cu ei la trăsură."

Ministerul Apărării Naţionale,
Inspectoratul General al Geniului,
Manual de transmisiuni.
Telegrafie şi telefonie fără fir.
Radiogoniometrie, 1934

PUBLICITATE

Pentru prima dată în România

Zemlényi

Un eveniment European Art Gallery

10 noiembrie 2011 – 10 februarie 2012
Curator: Radu Boroianu

EA GALLERY
ART'S FINEST

Bdul Regina Maria 18
marţi - sâmbătă 14.00 - 19.30

parteneri media Adevărul holding MODERNISM Căminul

parteneri BOŞTINĂ & ASSOCIATES Ciucan & Associates FORUM INVEST Crama Basilescu La Reserve

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Legea onomastică

– Bună, Ciorbiţă, spune!

Sînt în autobuzul 226 şi mă pregătesc să cobor. Şoferul tocmai vorbeşte în staţie cu cineva „de la centru“.

– Bine, Ciorbiţă, aşa o să fac. Să trăieşti! Cobor. În drumul spre casă mă tot întreb cum o fi să te cheme „Ciorbiţă“. Mă rog, probabil că nu acesta este numele „adevărat“ al persoanei, ci o poreclă. Dar cu porecla asta umblă în lume. Sînt însă societăţi întregi în care porecla bate numele, ca să zic aşa. Lucru curent pînă nu de mult şi în satele noastre. De fapt, cîte nume actuale de familie nu provin din astfel de porecle sătești, de la Surdu, Ciungu, Mutu şi alte defecte, la Brînză, Mălaimare, Plăcintă şi alte delicatese? Iar dacă trecem la onomastică, aici imaginaţia românilor este debordantă şi supusă, firesc, unor valuri succesive de mode lingvistice. A fost o vreme, de pildă, în care ardelenii îşi botezau copiii cu nume romane, ca reacţie la presiunile de maghiarizare ale Puterii: Traian, Caius, Aurelian, Livius, Remus, Romulus, Titus erau nume frecvente – şi au rămas încă. A venit apoi altă vreme, cînd Occidentul a oferit sursa onomasticii, adesea în combinaţie cu nume clasice româneşti. Un specialist în domeniu chiar a contabilizat aceste împerecheri şi a constatat că în 1999 ele acopereau 40% din numele de botez: Alexandru-Mario, Mihai-Robert, Nicolae-Roberto, Petre-Orlando, Ana-Miruna, Ioana-Carla, Maria-Mirabela etc. Asocierile cu numele de familie erau uneori uşor şocante: Cerasela Tăvălug, Antonio Brînză, Napoleon Pleaşcă, Mirabela Cioară. Au existat, de asemenea, nume extravagante. Mi s-a povestit, de pildă, de o familie interbelică din lumea boemei, care şi-a botezat prima fată Una, iar pe a doua Alta. Şi cîte şi mai cîte...

Cea mai înduioşătoare practică este însă aceea curentă a diminutivelor cu care părinţii, emoţionaţi, îşi înzestrează progeniturile: Floricica, Crenguţa, Merişor, Codruţ, Norocel, Diamanta, Dumbrăviţa, Finuţa, Fulga, Garofiţa, Onorel, Păuniţa, Zorina, Alunica, Brăduţu, Brînduşa, Lăcrămioara, Luminiţa – şi lista poate continua.

Cum să te superi pe aceste porniri hipocoristice? Şi ce să faci? Ei bine, iată că statul s-a supărat şi a hotărît şi să facă ceva: să interzică prin lege „prenume de nou-născuţi ciudate“ – cum stă scris la o maternitate din Capitală. Mai exact, noul Cod Civil stipulează la articolul 84 că „este interzisă înregistrarea de către ofiţerul de stare civilă a prenumelor indecente, ridicole şi a altor asemenea, de natură a afecta ordinea publică şi bunele moravuri ori interesele copilului, după caz“. Interdicţia este mai veche, introdusă printr-o Ordonanţă de Urgenţă din 2003, dar devenită mai clară şi drastică în prezent.

Intenţia legiuitorului este uşor de înţeles şi poate fi creditată cu bună intenţie. *De facto,* ea îi vizează mai ales pe părinţii romi, care au adesea o imaginaţie debordantă. Dar cum să stabileşti prin *lege* limitele „ridicolului“? Oare de ce interesele copilului ar fi mai afectate atunci cînd o domnişoară se numeşte Dacia şi deloc atunci cînd se cheamă Daciana? Am cunoscut o venerabilă familie care se chema Curuţ şi era foarte mîndră de acest „nume vechi aromânesc“. Sau un prieten maghiar pe care îl cheamă Pulay. Cine decide că aceste nume sînt „indecente“? Mai ales cînd semnificaţia ridicolului şi a indecenţei poate fi diferită în grupuri etnice diferite, supuse însă aceleiaşi reglementări legale.

Exemplele date de un reportaj publicat în *Gândul* sînt extreme: un copil botezat 33, altul botezat Adolf Hitler. În ambele cazuri, problema a fost rezolvată însă prin persuasiune: ofiţerul Stării Civile pur şi simplu a discutat cu părinţii. Ar fi poate suficient deci ca funcţionarul Stării Civile să aibă bun-simţ şi ceva tact. Dar nici asta nu poate fi stipulat prin *lege*...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Da, pînă şi-o cămilă te poate duce la cer

Teribilele aventuri ale unui oltean în Arabia (3)

„Țara e un imens şantier“ – cum aceste cuvinte, o! cititorule, mi-au legănat copilăria românească (într-atît de mult încît m-am cam săturat de ele), nu-mi imaginam că le voi repeta în mintea-mi intens aici, în capitala Qatarului, privind la macaralele ce încolțesc prin toate colțurile oraşului, ca nişte gigantice scobitori menite să fixeze Doha pe hartă. Se construieşte aici cu o frenezie aiuritoare – de preferință blocuri înalte, scînteietoare, ziua, şi luminate electric, noaptea, precum pomii de iarnă. Pînă prin anii '60 – scria recent *The Economist* –, pînă ce cheagul bogăției din petrol & gaze a început să se prindă, Qatarul era un imens sat, cu o populație mai mult sau mai puțin sedentarizată şi fără o structură urbană. Oficiali locali îmi spun zîmbind că pînă tîrziu în anii '70 cămilele erau mai multe decît maşinile pe drumuri – drumuri care, şi ele, erau mai curînd relative. Cu atît mai izbitor progresul din ultimii 16 ani, de cînd şeicul Hamad bin Kalifa al Thani a preluat emiratul din mîinile tatălui său. Care-i secretul păcii ce domneşte peste Qatar? Simplu: banii. Cetățenii statului sînt, spune statistica, cei mai bogați din lume.

Şi, apropo de pace, permiteți-mi o divagație. E o plăcere să citeşti cele două cotidiene locale de limbă engleză – unul se cheamă *Gulf Times,* iar celălalt *The Peninsula*. Paginile lor de actualitate internațională sînt mai numeroase (şi deseori mai complete) decît cele din multe cotidiene celebre occidentale – ca să vă faceți o idee, imaginați-vă că într-unul dintre ziare am citit chiar şi despre nişte brățări dacice! Cu atît mai notabil (în *The Peninsula* din 26 octombrie a.c.) un articol de genul celor pe care toate ambasadele dintr-o țară îl traduc şi-l trimit acasă, spre informare (ştiu că a făcut-o şi meritoriul nostru ambasador la Doha, dl Adrian Măcelaru). Sub semnătura unui comentator cunoscut aici, Khalid Al Jaber, textul se întreba – rezum – cît de aproape sîntem de un război între Iran şi țările arabe din Golf. Dată fiind situația din zonă, francheța interogației sare în ochi. S-ar putea să mai avem ce discuta pe această temă (?).

De ocamdată, iubite cititor, răvaşul meu curge pacifist mai departe, pentru că vreau să-ți spun cum se vede lumea cînd eşti cu doi metri mai aproape de cer şi ai sub tine o chestie îmbrăcată într-o lînă sîrmoasă şi care are o cocoaşă pe care mai tot timpul îți vine s-o mîngîi. Ați ghicit: îmi fu dat să fac o plimbare pe cămilă – eu care, în țara mea, pe cal n-am urcat încă. Iată cum s-a întîmplat: printr-un lanț de amabilități, am primit, din partea unei persoane foarte amabile – un crescător de cămile –, invitația de a-i vizita ferma. Zis şi făcut. Cînd colo, ce să vezi? Ferma era nu departe de un cămilodrom – nu glumesc, chiar există *camelodroame:* trasee înnisipate lungi de kilometri, arcuite şi luminate de sute (!) de stîlpi electrici (de regulă, cursele au loc fie dimineața devreme, fie după căderea serii), pe care – sub tirul camerelor TV – cămilele de curse se întrec în goană, călărite de jockey micuți şi uscați, cu trăsături mai curînd indiene. Crescătorul meu de cămile s-a dovedit a fi un bărbat foarte fain. El a venit cu o maşină *GMC,* precum cele în care umblă Barack Obama; la încheietura mîinii stîngi avea un ceas *Longines;* la manşetele cămăşii – nişte butoni *Rochas;* la buzunarul de la piept al lungii sale cămăşi albe – un stilou *Montblanc* de aur, serie probabil limitată. Fac aceste precizări, o! îngăduitorule cititor, nu pentru a zgîndări bugetarul din tine, ci doar pentru a te pregăti pentru cele ce urmează. Crescătorul, după salamalecuri, m-a şi poftit să urc pe un exemplar din turma lui – o cămilă-mascul pe care aveam să aflu că-l cheamă Başir şi că e mai scump decît... dar să nu anticipez.

Între deplasarea cu un avion şi cea cu o cămilă există probabil multe diferențe, dar cu siguranță există şi o asemănare: cele mai delicate momente sînt începutul şi finalul. Mai exact, în cazul cămilei, vei avea o oarecare surpriză cînd – după ce urci pe creatura îngenuncheată – ea îşi va ridica deodată picioarele din față. Simți atunci că eşti aruncat pe spate şi, dacă nu te ții bine de covoraşul împăturit în formă de şa, ai putea avea surprize. La fel la final: ca să cobori tu, cămila se lasă mai întîi tot pe picioarele din față – ceea ce, dacă nu te agăți bine, te aruncă drept în nas. Noroc că alături de mine în vizită se afla şi dl Mircea Beuran, eminentul chirurg; în caz de ceva, mă opera pe loc! În rest, totul e foarte plăcut.

Ei, şi-acum, o! cititorule, ține-te bine de scaunul de sub tine: l-am întrebat pe crescător cît costă o cămilă; şi el mi-a zis...

Ajuns aici cu firul poveştii, strănepotul Şeherezadei văzu lumina zorilor mijind şi, sfios peste poate, tăcu.

(va urma, peste două săptămîni!)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Amurgul iubirii

Mariţa îl ura la fel de mult, sau poate mai mult.

Cînd se trezi în miez de noapte, o spaimă urîtă puse stăpînire pe sufletul lui. Uşa bucătăriei trosnea de mama focului şi paşi de bocanci loveau cu putere podeaua. Nici măcar nu ştia ce să facă: să strige, să se dea jos din pat, să se ducă pînă acolo... întuneric beznă... lanterna o uitase pe undeva prin curte... lumînările erau prin beci... întrerupătorul era prea departe... Dezveli mai întîi un picior, apoi şi pe celălalt, se tîrî spre marginea patului şi de acolo pînă la uşă. O deschise cu teamă şi o lumină orbitoare îi săgetă obrazul... După ce se obişnui cu lumina, o văzu pe Mariţa, înfăşurată toată într-o broboadă, din care îi atîrnau ici şi acolo colțurile cămăşii de noapte, lovind cu îndîrjire lacătul de la dulapul lui... Ciocanul mare, mult prea mare pentru o astfel de operațiune, se izbea din cînd în cînd de scîndura uşii şi răbufnea în zgomote de bocanci şi de arziile vehemente, brațele alea încrucişate atunci cînd se aşeza la taclale cu Lica, ochii ăia vicleni şi sfidători, chiloții largi şi înecați, aruncați mai tot timpul pe gard, la uscat, degetele încovrigate de reumatism, pliurile feței, nemulțumirile de ani şi ani, creşterea pe care o dăduse copiilor, asemănarea lor cu ea, fotografiile lor atîrnate peste tot, ceaşca din care-şi bea ceaiul, pisica pe care o alinta mai mult decît pe ceilalți etc. Mariţa îl ura la fel de mult, sau poate mai mult. Ura limbuția lui şi glumele pe care le găsea „nesărate“ şi „năroade“, mirosul de tutun ieftin ce-i intrase în piele, gura îngrijită, dar „goală“, uşurința cu care trecea peste toate ale vieții, vanitatea de cocoş, doritor de atenție, femeile care-l găseau încă „bărbat“, plescăitul acela prelung şi continuu din fața televizorului, sorbitul tacticos al cafelei, privind cu atenție prostească un ziar aşezat întotdeauna ocări unul în capul celuilalt: ea îl acuza că trăieşti cu Lica, el se jura în fața icoanelor că nu mai poate de mult; el o acuza că-i mănîncă viața, ea îl ocăra şi mai tare; el îi striga c-a fost întotdeauna o proastă şi că ar fi putut să aibă o femeie cu adevărat frumoasă şi vrednică, dacă nu i-ar fi turnat cinci copii, unul după altul, ea îi răspundea, fără să-l asculte, că ar fi putut avea tot satul şi şi-a închis viața cu „alde Panait a lu' Bîlbîitu... că le mergea lauda... şi cînd colo... păduchi... păduchi... păduchi“. De teamă să nu-l otrăvească gătea în zori, cînd ea încă dormea. Şi-şi punea apoi mîncarea în frigider, încingea lanțul, punea lacătul şi se furişa înapoi în pat. Aceeaşi teamă o domina şi pe ea, şi gătea la miezul nopții, aşeza oalele în dulap, încingea lanțul, punea lacătul şi se furişa înapoi în pat. De „dragul“ copiilor încercau să zîmbească şi să se prefacă în prezența lor. Dar cearta devenise modul lor de existență şi, de cum îşi întîlneau privirile, se apostrofau pentru lucru de nimic.

Rămăseseră împreună pentru că nu aveau unde se duce, mai ales acum, pe buza coşciugului, dar ura, ura asta crîncenă nu-i lăsa nici măcar să moară. Cînd i-am cunoscut pe Panait şi Mariţa, acum cîteva zile, într-un sat uitat de Dumnezeu, păreau oameni de treabă şi aveau atîtea de împărtăşit, atîtea de povestit, atîtea de... numai iubirea nu...

tilerie grea... Închise uşa şi se tîrî înapoi în pat.

Era cu Mariţa de vreo şaizeci de ani, trecuseră de toate nunțile: de aur, de argint, de ce-o mai fi fost, acu' de „ciocan“, îşi zise hîtru, dar loviturile îi readuseră spaima şi spaimele. Dacă se iubiseră, asta fu aşa demult... că nici măcar nu mai făcea parte din trecutul lor. Tot ce ştia era că se urau, se urau pînă la moarte şi dincolo de orice închipuire. Ura totul la ea: cămaşa de noapte de diftină ieftină, ce-i acoperea trupul mic şi stafidit, părul lins şi unsuros, ascuns tot timpul în spatele unei basmale, gîndurile nerostite, gelode-a-ndoaselea, uneltele lăsate de izbeliște pe unde s-o nimeri, neîndemînarea cu care reuşea să strice fără să repare, voioşia cu care povestea oricui se nimerea orice, mîinile tremurînde ce nu duceau niciodată paharul la gură fără să-l verse jumătate etc.

Ajunseseră să se furişeze prin casă ca pisicile, în căutare de hrană. Ea cu mîncarea ei, cu aragazul ei, cu frigiderul ei, cu lacătele ei. El cu mîncarea lui, cu aragazul lui, cu frigiderul lui, cu lacătul lui. După ce plecă şi ultimul copil se separară de tot şi de toate. Se evitau şi se căutau doar pentru a-şi vărsa

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

„Spectacol asasinat“ (I)

„Un mare număr de spectatori s-au adresat Consiliului Culturii şi Educației Socialiste exprimînd protestul şi nemulțumirea față de cum a fost pusă în scenă, la «Teatrul Lucia Sturza Bulandra», piesa *Revizorul* de N.V. Gogol. Montarea şi adaptarea piesei denaturează opera marelui dramaturg, atitudine incompatibilă cu rolul teatrului românesc – tribună a reprezentării autentice a valorilor culturii naționale şi universale. Biroul Consiliului Culturii şi Educației Socialiste a hotărît suspendarea spectacolului şi interzicerea de a fi reprezentat pe vreo altă scenă din țară într-o asemenea adaptare şi va lua măsuri pentru ca astfel de manifestări să nu mai aibă loc în viața culturală din România.“ *(Scînteia,* 30 septembrie 1972)

„... Spectacol epocal, în care Pintilie a indus genialitatea în fiecare personaj, în fiecare obiect, în fiecare gest. Decorul meu răspundea intuițiilor lui Pintilie, venea să împlinească proiectul lui de a construi o satiră neiertătoare la adresa prostiei.

Totul era genial şi spun asta, pentru că *Revizorul* a rămas în memoria tuturor celor care au avut şansa să asiste la una din cele trei reprezentații, autoritățile interzicînd apoi spectacolul şi îndepărtîndu-i din teatru pe Liviu Ciulei şi pe Lucian Pintilie.

Aceştia din urmă au avut extraordinare împliniri în afara țării, de notorietate internațională, dar Teatrul Municipal, teatrul românesc, a fost privat de zestrea culturală pe care ei ar fi putut s-o lase publicului românesc.

După părerea mea, Liviu Ciulei şi Lucian Pintilie au scris unul dintre cele mai frumoase capitole ale teatrului şi am imensa bucurie şi mîndrie de a fi fost alături de ei de-a lungul acestor ani.“

Paul Bortnovski în vol. omagial – consemnare Irina Tapalagă, coord. Valeriu Moisescu, Editura Fundației PRO, 2003 (v. şi nr. 404)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Timpul liber neliber

Cînd aşteptările noastre devin responsabilităţile lor.

Luni – ora de tenis. Marţi – ora de balet. Miercuri – antrenament la karate. Joi – limba engleză. Vineri – ora de înot, iar sîmbătă dimineaţa – ore de pictură. Cunosc mulţi copii al căror program săptămînal arată astfel: dimineţi petrecute pe băncile şcolii, lungi după-amiezi în faţa temelor şi seri alergate între săli de sport, de muzică sau de pictură.

Ştiu sau îmi imaginez (bune) motive pentru care sîntem gata să facem (mari) eforturi – financiare sau de timp – cu gîndul la completarea educaţiei copiilor noştri. Vrem să facă tenis, balet sau pictură, pentru că vrem să descoperim din timp un talent special şi să-l stimulăm. Pentru că activităţile în grup pot ameliora eventuale deficienţe de relaţionare sau de comunicare. Pentru că astfel îi ţinem departe de calculator sau televizor. Pentru că presiunea socială este atît de mare, încît ne gîndim că aptitudinile stimulate sau deprinderile dezvoltate în timpul acestor activităţi vor suna bine în viitorul lor CV.

La fel de bine, însă, se pot inventaria o serie de motive pentru care n-ar fi rău ca din cînd în cînd să le dăm o vacanţă copiilor noştri. Un „liber" de la aceste activităţi. Sau, măcar, să ne treacă prin cap să facem o selecţie, să le mai rărim. Să le abandonăm, chiar. Cînd? Atunci cînd copiii noştri nu au talent, dar sînt incluşi într-o grupă de excepţie (avînd în faţă rezultatele extraordinare ale colegilor, copilul îşi poate privi propriile realizări – de nivel mediu – ca pe un eşec). Sau cînd au talent, dar nu le face plăcere (fiindcă presiunea adulţilor din jur de a obţine succese răsunătoare înlocuieşte bucuria cu încrîncenarea). Cînd au şi talent, le şi place, dar nu au chef din diverse motive (oboseală, dor de timp liber fără „figuri impuse", un eşec şcolar sau certuri cu colegul de bancă). Cînd noi, părinţii, ne pierdem uzul raţiunii şi nu mai ştim să facem deosebirea între talent de excepţie şi deprindere acceptabil însuşită (drept care organizăm lungi serate pentru prieteni şi bunici, cu copilul în rol de primadonă, serate sfîrşite în chinuitoare momente de stînjeneală). Cînd, dimpotrivă, rezultatele lor, fie ele mici sau mari, nu sînt valorificate în context familial. Cînd visele noastre nerealizate sau dorinţa de a fi recompensaţi – pentru eforturile pe care le depunem – cu succese ale copiilor noştri devin motor pentru toată vînzoleala între sălile de pictură şi cea de patinaj artistic. Sau, în sfîrşit, cînd n-au talent, nu le place, n-au chef şi sînt doar foarte ascultători.

Este firească – şi benefică – dorinţa părintelui de a-i oferi copilului contexte, experienţe cît mai diversificate pentru a-şi dezvolta aptitudinile, pentru a-şi găsi propriile forme de exprimare. (Mulţi dintre adulţii de azi duc povara unui trecut sărac în opţiuni de petrecere a timpului liber.) Eşecul acestui demers vine, însă, atunci cînd scopul lui este să completeze portretul-robot al copilului ideal la care am visat. Cînd ora lui de balet nu este decît ora de balet de care eu, adultul de lîngă el, nu am avut parte. Cînd nu facem diferenţa între aşteptările noastre şi cele ale copiilor noştri atunci cînd acceptă invitaţia noastră de a porni pe drumul spre sala de sport sau de muzică. Pe scurt, cînd aşteptările noastre devin responsabilităţile lor. Iar responsabilităţile prea mari aşezate pe umerii unui copil nu-l ajută să evolueze, nu-l transformă într-un adult, ci doar într-un copil obosit. Şi fără chef. Şi cu eventualul talent risipit într-o hărnicie impusă.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

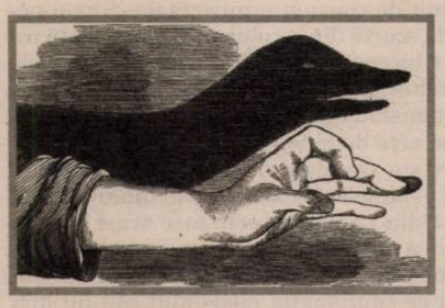

Iaromira POPOVICI

bazar

Mingea, balconul şi roboţii

– La Kinofest –

Recent a avut loc cea de-a cincea ediţie a Festivalului Kinofest, conform site-ului său „primul şi cel mai mare Festival de film digital din România, şi unul dintre cele mai importante din Europa Centrală şi de Est", „o competiţie internaţională de scurtmetraje, cu trei secţiuni (Animaţie, Ficţiune, Micromovie)".

Nu am văzut multe dintre filmele în competiţie. În schimb, am nimerit, mai curînd întîmplător, la vizionarea unei secţiuni intitulate *„Comedy shorts (1)"*, într-un loc neconvenţional, clubul Garage Hall. Acolo rulau cîteva dintre filmele premiate anul trecut la Kinofest, pe care nu le văzusem la timpul lor.

Dintre ele, trei mi s-au părut extraordinare şi, în acelaşi timp, îngrozitoare: *Niño balcón* (Pilar Palomero, Spania, 2008), *Porque hay cosas que nunca se olvidan* (Lucas Figueroa, Spania, 2008) şi *Con dos años de garantía* (Juan Parra Costa, Spania, 2009).

Toate cele trei s-au nimerit (sau nu, de fapt) să fie spaniole. Toate trei „negre" într-un sens în nici un caz negativ: în sensul perspectivei întunecate din care prezintă lucruri pe care am fost obişnuiţi, în experienţa noastră de spectatori medii şi conformişti, să le privim altfel: cuminte şi calm. Pentru că îşi propun, şi reuşesc, să depăşească limitele considerate de bun-simţ, pe care anumite situaţii, de obicei etichetate drept tipice, le consideră subînţelese. Deoarece înlocuiesc logica realistă cu una aparent realistă, dar, de fapt, suprarealistă şi absurdă.

Porque hay cosas que nunca se olvidan (Pentru că există lucruri ce nu se uită niciodată), al regizorului spaniol născut în Argentina, Lucas Figueroa, a strîns aproape 300 de premii la diferite festivaluri, în doi ani, şi a intrat în Cartea Recordurilor ca cel mai premiat film din istorie. Povestea lui pare cît se poate de obişnuită: patru copii joacă fotbal şi mingea cade în curtea unei doamne bătrîne intolerante.

O situaţie cît se poate de familiară, pe care fiecare dintre noi a trăit-o cel puţin o dată în copilărie. Numai că filmul duce, cu subtilitate, situaţia dincolo de limitele permise: relaţia dintre copii şi bătrînă devine una de viaţă şi de moarte. Cruzimea copiilor o depăşeşte pe cea a duşmancei lor (de altfel, scurtmetrajul a fost premiat şi la festivaluri pentru filme de groază).

Niño balcón (Băiatul balcon) este, aparent, un basm. Un basm *horror,* cu un băiat care a rămas cu capul prins între gratiile unui balcon, din cauza, pare-mi-se, urechilor lui uriaşe. Oamenii încearcă, mai mult sau mai puţin serios, să-l scoată de acolo: dar nu reuşesc, aşa că băiatul îşi continuă viaţa în acea poziţie incomodă (desigur, şi simbolică). Pînă cînd o fată din sat se îndrăgosteşte de el. Dragostea lor este descrisă idilic. Toate miturile legate de iubirea salvatoare par să funcţioneze: miracol! Aceasta îl face pe nefericitul băiat să se elibereze de povara gratiilor balconului. Cu un preţ, însă: în locul lui rămîne prinsă fata, singura din jurul lui căreia chiar îi păsase de el.

Con dos años de garantía (Garanţie: doi ani) debutează ca un film serios, realist, despre problemele în cuplu: un El o terorizează pe o Ea, o abuzează. Amîndoi sînt tineri, frumoşi şi se mişcă într-o atmosferă aseptică şi uşor avangardistă. Ea se supără şi pleacă de acasă. El găseşte o cale inedită de a rezolva problema: îşi ia un înlocuitor de Ea. Un robot cu chipul ei. Doi ani garanţie.

Situaţia se întoarce şi, într-un final justiţiar, se ajunge la reversul ei: el sfîrşeşte la puşcărie, iar ea – cu un robot după chipul şi asemănarea lui.

Povestirea în sine a filmului nu spune mare lucru: interesante sînt filmările, conversaţiile, mimica personajelor. Ceea ce frapează aici e mecanicismul rezolvării oricărui tip de situaţie, fie aceasta (sau cu atît mai mult) de suflet.

Toate cele trei filme reflectă, de altfel, o lume mecanică: în sensul uneia lipsite de sentimente reale, egoistă, în care orice şi oricine pot fi înlocuiţi, în care conflictele sînt duse la extrem şi pînă şi moartea ajunge să nu fie decît una dintre opţiunile la îndemînă.

Selma IUSUF

legende urbane

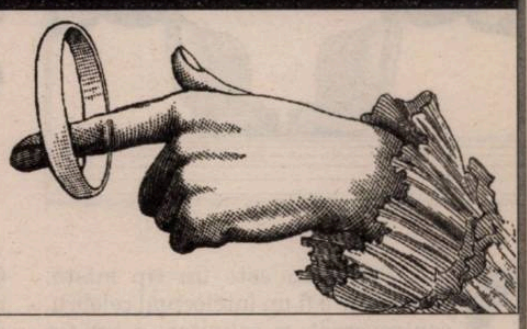

Pericol de plictiseală

„Gîndul că viaţa lui este condamnată să se desfăşoare departe de sursele puterilor sacre, că străduaniile sale sînt condamnate să se epuizeze, poate, în cele din urmă, din cauza unor circumstanţe ostile, îl copleşea. După ce rămînea însă o vreme mîhnit în faţa cărţilor sale..." Şi bla bla bla şi bla bla bla.

Aşa m-am împotmolit eu cu mîhnire în solul cleios al unui romănel de nici două sute de pagini, preţ de cîteva zile. Sînt, de regulă, o cititoare spornică, însă sensibilităţile retractile şi tablourile apăsător expresioniste de la o mie nouă sute ale austriacului Musil mi-au dat acum mari bătăi de cap. Şi era în fond o poveste absolut contemporană şi vie (dincolo de faptul că personajele umblă cu spadă la şold): nişte adolescenţi închişi într-un internat chinuie şi abuzează în fel şi chip de un coleg care nu e străin, la rîndul lui, de toate vinovăţiile şi ispitele. Pînă mi-a explicat însă austriacul în ce fel, de ce, cum şi care sînt resorturile întîmplării, răbdarea mea victoriană a fost pusă la grea încercare.

Şi am stat şi m-am gîndit. De fapt, nu mai am deloc răbdare. Un articol temeinic, care trece bine de patru pagini, serios şi documentat, sfîrşeşte deseori a fi citit în diagonală. O întîmplare povestită mai îndelung de un cunoscut oarecare îmi trezeşte o plictiseală literalmente sfîşietoare. Mă trezesc gîndind, în timp ce omul povesteşte: „Aşa. Şi care e ştirea?". Zapez isteric pe televizor. Nimic, nimic, nimic. Constat că-mi scapă filme sau emisiuni bune, prinse însă pe picior greşit. Un cadru lung, static, un răspuns neinspirat, un decor care pare, în fracţiunea de secundă ce desparte două canale, teribil de anost. Mă surprind uitîndu-mă fascinată minute în şir la un bucătar care prăjeşte ceapă, la întîmplările extraterestre şi imbecile ale Kardashienilor – un reality show al unui famillion armeano-american, la o doamnă grasă căreia lumea îi zice Cruduţa.

Pe Facebook, la fel. YouTube, YouTube, YouTube, un link la o postare din blogul personal al unui individ, poze de toamnă, poze de toamnă. Nu-i vorbă, sînt o grămadă de oameni care semnalează articole interesante din *The Economist,* blogări informaţi şi vag snobi ai *New Yorker*-ului, link-uri numai bune să mai pricepi ceva din lumea asta. Majoritatea nedeschise, necomentate, ne-likeuite. Mai jos, altcineva a mîncat ridichi: are vreo cincizeci de comentarii. Carevasăzică nu-s singura care nu are răbdare.

Deunăzi, la metrou, un domn aproape că mi-a sărit în braţe pe scări. Eu urcam, el cobora furtunos pe scări să mai prindă uşile deschise. Metroul ăsta vine de regulă cam la cinci minute. Acum cîteva zile, un taximetrist pe care-l rugasem să mă ducă în centru a schimbat de vreo patru ori benzile, în cîteva sute de metri. Nu nimerea nicicum banda aia bună, mai liberă. M-a hîţînat pînă la vertij. N-avea răbdare, deşi perspectiva zilei lui de muncă era netulburat aceeaşi: un alt client, acelaşi oraş teribil de aglomerat pînă seara tîrziu, cînd îşi va fi terminat tura.

La fel, în hipermarketuri, pare că nici noi nu nimerim niciodată banda aia bună. Pare că ne aşezăm invariabil la casieriţa cea mai lentă, la aia începătoare; evident că numai acolo unde noi ne aşezăm se va termina hîrtia din casa de marcat, cineva va avea un produs fără cod de bare sau va plăti în bonuri şi se va gîndi o eternitate ce să mai ia de rest. Nu observăm la timp coşul imens, plin pînă la revărsare, al celui din faţa noastră. Pe măsură ce scoate din el şi nu mai termină, privirile noastre ucid. „Ce i-or trebui atîtea şerveţele? Doamne, ăsta iese la un grătar undeva. A cumpărat toţi cîrnaţii din magazin! Ah, mai vine şi nevastă-sa cu două sticle de ulei!!" Şi strîngi din dinţi şi te consumi.

Obişnuiesc să rîd de firile contemplative manifest. De ăia care zic cu oarece emfază „Dă-te un pas în spate şi stai un pic cu tine însuţi". De ăia care se laudă că au renunţat la televizor. Aşa că nu zic că ar fi bine să mai las naibii telecomanda aia. Zic doar că romănelul lui Musil se termină cu bine.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

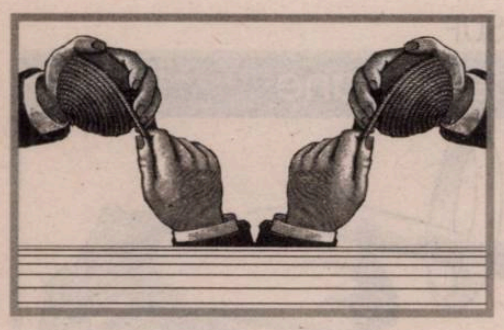

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

O carte mişto

Niall Ferguson este un tip mişto. Înainte de a fi un intelectual celebru, controversat şi sclipitor, e un tip mişto. Care scrie cărţi mişto. Se vede la el plăcerea de a-i irita pe învîrtitorii de clişee şi pe corecţii politici. Stînga britanică adoră să-l urască, şi el adoră să o enerveze. A scris cea mai bună istorie a Imperiului Britanic, numită chiar aşa – *Empire,* unde arăta că imperiul respectiv a făcut, chiar aşa colonialist cum a fost, mai mult bine lumii decît rău. *The Ascent of Money* este o istorie financiară a lumii care îţi dă frisoane, despre care am mai vorbit în *Dilema veche*. Ultima sa carte e la fel de bună şi tocmai a fost tradusă de Polirom – *Civilizaţia – vestul şi restul*. E interesant de citit la pachet cu alte două cărţi – *Viruşi, arme şi oţel* a lui Jared Diamond, pe care am recenzat-o acum două săptămîni, şi deja clasica *Ascensiunea şi decăderea marilor puteri* a lui Paul Kennedy (tot Polirom a scos recent o ediţie). Ferguson se angajează şi el în marea galerie a autorilor care vor să explice mersul lumii într-un singur volum. Diamond se baza pe geografie. Kennedy explică prin raporturi de forţă şi alianţe strategice. Ferguson nu se complică la un asemenea nivel, pentru el e mai simplu: Occidentul a dominat lumea de la 1500 încoace pentru că a avut şase elemente – *killer applications* le spune el: competiţia, ştiinţa, dreptul la proprietate, medicina, societatea de consum şi etica muncii.

Pentru a le explica, Ferguson compară situaţia Occidentului cu a unei civilizaţii non-occidentale. Prima este China. Ţara autosuficientă, imperiul măreţ care, înainte de 1500 şi o vreme chiar şi după aceea, eclipsa orice putere europeană. Un stat unit şi centralizat care cuprindea o întreagă civilizaţie în interiorul său. Aşa ceva nu a avut Europa niciodată. Şi tocmai de aceea Europa a cîştigat cursa. În China centralizată a fost posibil ca un guvern habotnic să interzică navigaţia, să dea foc corăbiilor şi să aboleasă comerţul extern. Micile şi subdezvoltatele regate europene au fost prinse într-o permanentă competiţie, s-au extins pe oceane, ca să scape de concurenţa de acasă, au explorat mările, nu pentru a aduce prestigiu împăratului, cum au făcut măreţele flote chineze, ci pur şi simplu pentru a face bani. Concurenţa a făcut Europa continentul dominant. Nici un monarh european nu a fost vreodată capabil să interzică progresul sau comerţul, unii au încercat, dar au pierdut imediat în faţa altora care se foloseau de aceste arme. Citind lungul capitol de comparaţii între Europa şi China medievale, mi-a trecut un gînd prin minte. China construieşte acum capitalismul în marş forţat. Dar vulnerabilitatea sa de fond rămîne aceeaşi: o singură civilizaţie într-o singură ţară, cu o conducere centralizată. Aşa cum poate construi ceva în marş forţat, la fel de bine poate decide şi să deconstruiască în marş forţat, să schimbe cursul, să se închidă de lume.

A doua armă cu care Occidentul a bătut lumea: ştiinţa. Aici comparaţia se face cu islamul. E drept că musulmanii au transmis Europei medievale ştiinţa antică. Dar la un moment dat, dominaţia imamilor a tras totul înapoi. Ferguson nu face aici distincţia corectă politică – islam/islamism. Pentru el, islamul ca atare, ca religie – învăţăturile lui Mahomed adică – a făcut imposibilă separarea statului de religie şi a sugrumat ştiinţa. Explozia tiparului în Europa a generat acumularea cunoaşterii. Progresul tehnologic nu se face prin contribuţii involuntare ale unor genii, ci prin acumulare treptată. Ştiinţa şi progresul se fac în reţea. Iar lumea musulmană s-a autoizolat de această reţea. Un observator astronomic deschis la Istanbul a fost dărîmat apoi la îndemnul imamilor. Imperiul Otoman a interzis tiparul şi a pierdut secole pînă să răspîndească ştiinţa de carte. Cînd a încercat să importe masiv din Vest, era prea tîrziu. Ştiinţa şi inovaţia sînt avantajele pe care Occidentul încă le mai are. Avanpostul occidental care este Israelul (v-am spus că omul nu ocoleşte opiniile ferme) a înregistrat 9591 de patente în 2008. În acelaşi an Iranul a înregistrat 50. Dar lumea vine repede pe turnantă; China, Asia în general recuperează rapid la capitolul inovaţie.

China construieşte acum capitalismul în marş forţat.

A treia armă: proprietatea. Aici comparaţia este făcută cu America de Sud. Totul vine de la modele de colonizare diferite. Spaniolii şi portughezii au colonizat sudul Americii, cea mai bogată şi mai populată regiune a noului continent. Ibericii nu au încurajat colonizarea, ba dimpotrivă, era bine pentru ei ca un număr mic de colonişti să exploateze forţa de muncă a băştinaşilor, apoi a sclavilor africani. Terenul aparţinea coroanei, care doar îl da spre exploatare unor moşieri care aveau proprietăţi imense. În contrast, Anglia a colonizat nordul sărac şi slab populat. Dacă Anglia punea mîna pe sudul bogat în argint, regele englez se baza pe acel argint şi nu ar mai fi avut nevoie de parlament pentru a aproba taxe – oare democraţia s-ar mai fi născut în Anglia? Doar istorie contrafactuală. Cert este că Anglia a colonizat nordul cu oameni pe care i-a împroprietărit, cu ferme mici, exploatabile de către o familie. Familii care apoi s-au organizat politic. Cînd coloniile americane s-au rupt de metropole, modelul colonial a fost prelungit. Simon Bolivar s-a declarat dictator pe viaţă în sud şi a fondat nişte sisteme politice oligarhice şi dictatoriale. În nord, coloniştii fermieri au fondat o republică a proprietarilor.

A patra armă: medicina. Aici contrastul este între Occident şi Africa. Progresul medical a permis occidentalilor prelungirea speranţei de viaţă, care a dus la acumularea bogăţiei. Imperiile colonialiste din Africa au încercat (şi chiar au reuşit parţial) să facă acest lucru pentru cei cuceriţi de ele. Nu e politic corect acum să zici că speranţa de viaţă a africanilor a crescut pe vremea colonială şi a stagnat după cucerirea independenţei, dar aşa s-a întîmplat. Evident, cu diferenţe. Imperiul colonial francez a fost mai prost şi mai brutal decît cel britanic (Ferguson este un celebru intelectual britanic, deci îi place să le frece ridichea francezilor pe tema asta). Ultimele două arme occidentale – consumul şi etica muncii – sînt şi cele care au făcut ca Occidentul să fie invidiat şi copiat. Oamenii voiau să consume; poate ştiinţa, proprietatea, medicina se transmiteau mai greu, dar dorinţa de consum e universală. Într-o perioadă scurtă din secolul al XIX-lea, toată lumea a început să se îmbrace la fel, pe modele de croitorie create la Londra. Aşa a început consumismul global, un cuvînt care la Ferguson este de bine.

Este Occidentul în declin? Evident – spune Ferguson. Restul lumii copiază din greu toate cele şase arme cu care Vestul a dominat ultimele cinci secole. Cu un amendament însă: Occidentul este în declin după ce supremaţia modelului său nu mai este contestată în nici un fel. Nu mai există modele alternative, ci doar copiatori. Occidentul este în declin după ce a occidentalizat lumea. Nu e chiar un bilanţ trist.

PUBLICITATE

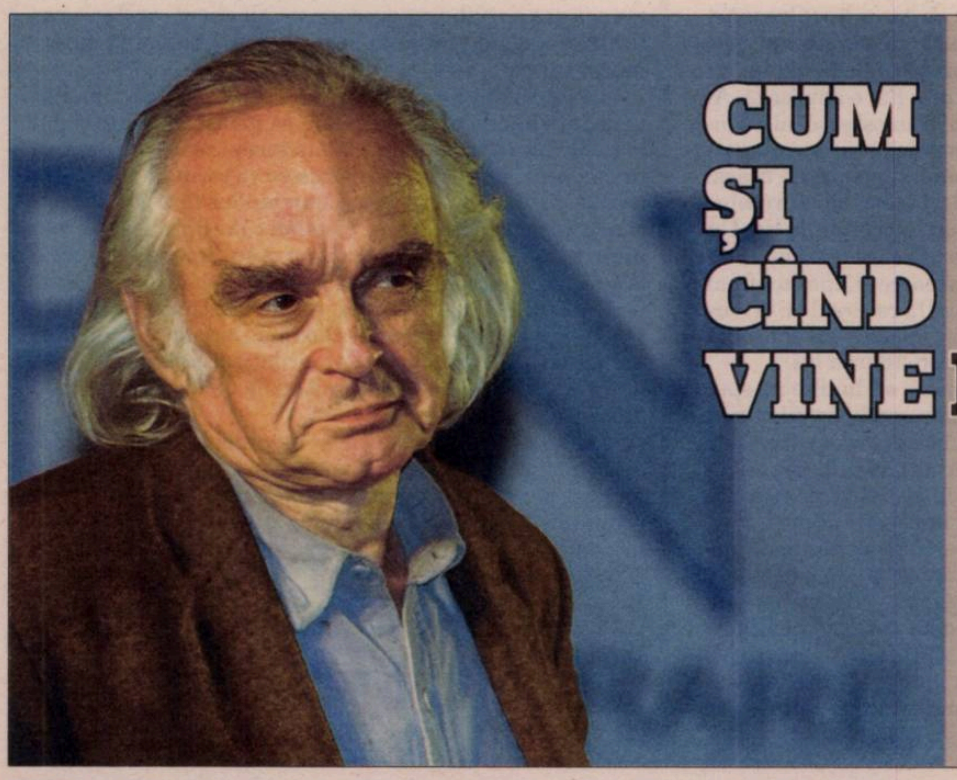

CUM ȘI CÎND VINE INSPIRAȚIA

clubul DILEMA VECHE

vă invită la o dezbatere în „Godot Cafe-Teatru"

Miercuri, 23 noiembrie, ora 19^00

Invitat: **Emil Brumaru**

Moderatori:
Mircea Vasilescu,
redactor şef Dilema veche
Marius Chivu,
redactor Dilema veche

Godot Cafe-Teatru
Strada Blănari nr. 14

Intrarea este liberă

cu sprijinul
trei hectare
sable noble

www.dilemaveche.ro

www.facebook.com/dilemaveche

O realitate, mai multe realități

Texte și opinii de:

● Ana DRAGU (poetă)
„Din ce lume vii?“

● Maria ȘERBAN (doctorand în filozofie)
„Mrs. Dalloway, unicornii şi Obelix“

● Solomon MARCUS (matematician)
„Unsprezece“

● Iulian COMANESCU (analist media)
„Care realitate?“

● Alexandru GURĂU (cercetător în științe politice)
„Realizări şi virtualizări în Canada“

● Florin LĂZĂRESCU (scriitor)
„Un parameci pe Marte“

argument

Pălării și pipe

Pe la 1600 şi ceva, Descartes se apleca peste pervazul ferestrei (nu suficient încît să cadă şi să schimbe, astfel, istoria gîndirii occidentale) şi se-ntreba: „Ce văd eu de la fereastra mea, dacă nu pălării şi mantouri, care ar putea acoperi spectre sau oameni falşi, acţionaţi de resorturi?“. „Cu toate astea – continua el – îmi dau seama că e vorba de oameni adevăraţi.“ Pe la 1900 şi ceva, Magritte scria/desena *„Ceci n'est pas une pipe“*, iar suprarealiştii aveau grijă să ne-arate că sub o pălărie se pot ascunde zepelline sau iepuri sau oameni sau orice altceva, pretinzînd că fiecare are dreptul la propria variantă de realitate. Între timp, am inventat diverse modalităţi de-a pune mîna pe realitate şi de-a o îmblînzi, ca să o facem „mai pe înţelesul nostru“. În 2011, avem toate argumentele pentru a sta cu picioarele bine înfipte pe pămînt: aflăm din ce în ce mai multe despre felul în care funcţionează creierul, webcam-urile ne arată cum răsare soarele în Insulele Baladar, veştile de la ceilalţi ajung „în timp real“, iar noi trimitem informaţii despre ce ni se mai întîmplă uneori chiar înainte de a ni se fi întîmplat. E evident că ceva s-a schimbat în felul în care înţelegem realitatea, iar dosarul de faţă încearcă să afle cum şi de ce.

De fapt, deşi avem din ce în ce mai multe variante de a explora şi de a înţelege realitatea, sîntem din ce în ce mai uşor de prostit. *Hoax*-ul, farsa mediatică, buletinele de ştiri care pornesc de la un detaliu nesemnificativ şi-l umflă pînă construiesc din el o realitate în carne şi oase, specialiştii care dezbat pe cel mai serios ton din lume chestiuni care-ar face orice om cu capul pe umeri să şi-l piardă (de nervi şi stupoare), imagini crude cu execuţii, catastrofe, atentate, care ne calcă-n picioare sensibilităţile. Toate astea ne fac şi circumspecţi (pînă la paranoia), şi creduli (pînă la imbecilitate). Pe Facebook şi Twitter ne înfrumuseţăm constant vieţile, selectăm doar informaţiile care ne fac în ochii celorlalţi nişte tipi demni de invidiat, ajungem să trăim în status-uri de Facebook, iar lucrurile din jur îşi pierd din valoare, dacă nu pot fi transmise în cîteva zeci de semne, direct de pe telefonul mobil. Sigur, nu-i o tragedie, e doar altceva.

Şi ca să înţeleg ce-i cu altceva-ul ăsta, am adunat în dosar texte despre efectul de real pe care ni-l strecoară pe gît marketingul, despre reality show-uri, media şi realităţile ei, felul de-a vedea lumea al unei persoane cu autism, graniţa fragilă dintre ficţiune şi realitate, ce e un iluzionist şi cu ce se ocupă el. M-am mirat să constat că cei mai mulţi autori din acest dosar sînt scriitori, semn, probabil, că tot literatura ştie să vorbească cel mai bine despre realitate.
(**Luiza Vasiliu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 17 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Colintineanu.

DILEMA VECHE
O realitate, mai multe realităţi

Alexandru GURĂU

Realizări și virtualizări în Canada

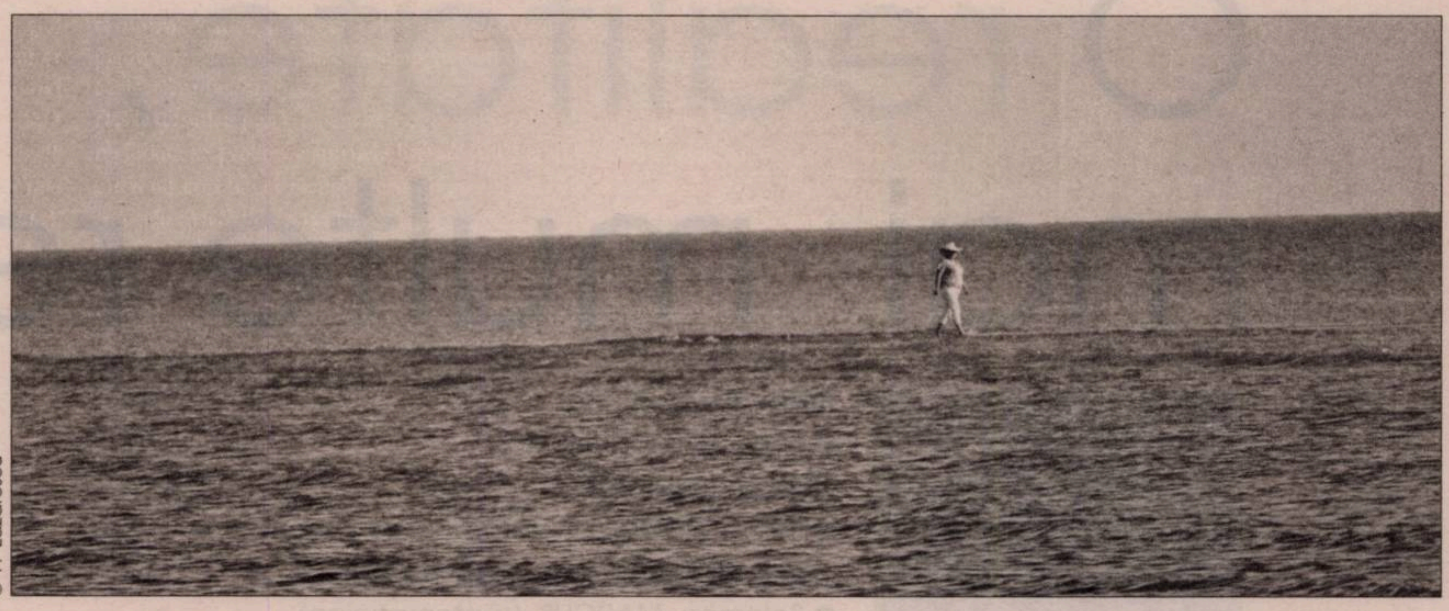
© F. Lăzărescu

Nu ştiu exact cînd şi de ce a început să-mi fie frică de cuvîntul „realizări“ şi de altele din aceeaşi familie. Poate mi s-a urat insistent, de vreun revelion, să am numai realizări în anul care avea să vină, cu variantele a) pe toate planurile sau b) depline, şi mi s-a părut că mi se cere prea mult. Sau poate pentru că am ajuns, conform socotelilor statistice, undeva pe la mijlocul vieţii, cînd omul începe să se uite în urmă şi să-şi cîntărească realizările, iar în cazul meu bilanţul nu e chiar consistent. Înclin să cred că această frică mi s-a declanşat într-o zi de vară din anul 2000, cînd m-a vizitat la Québec, unde locuiam de vreo trei ani, vărul meu de la New York, însoţit de o prietenă de-a lui care se stabilise în Canada de multă vreme. Veniseră în oraş numai pentru cîteva ore, aşa că au văzut ce se putea vedea în grabă – Castelul, Citadela, cîteva străzi din Oraşul Vechi – şi m-au refuzat cînd le-am propus să-şi încheie vizita cu un ceai la mine acasă, iar cînd mi-am repetat invitaţia, prietena vărului meu i-a spus: „Hai, că vrea să ne arate şi el (adică eu) ce a realizat“. Într-adevăr, una dintre primele mele impresii despre Canada, şi poate printre cele mai persistente, a fost că am ajuns într-un loc unde poţi să faci o mulţime de lucruri, fără să te loveşti de tot felul de obstacole. Eu nu-mi pusesem în gînd cine ştie ce înfăptuiri, venisem printr-un program de burse şi mă bucuram să văd Lumea Nouă. Cu totul alta e situaţia unui imigrant, care trebuie să acumuleze rapid realizări, semne ale reuşitei în măsură să-i confirme că hotărîrea de a pleca a fost cea bună. Dar chiar şi aşa, doar student-turist, eram mulţumit să constat cu cîtă uşurinţă reuşesc, de pildă, să-mi fac o asigurare de sănătate, să închiriez un apartament, să obţin un permis de bibliotecă valabil şi noaptea, să rezolv alte probleme mai mărunte sau mai importante, fără aşteptări îndelungi, incertitudini, încurcături sau accidente administrative, şi chiar să-mi fac planuri pe termen mai lung. Începuse chiar să-mi placă să fiu eficace şi eficient într-un mediu previzibil, era o senzaţie nouă şi reconfortantă, pentru că, desigur, România fusese şi pentru mine o culegere de probleme administrative adesea dificil de rezolvat. În discuţiile cu prietenii, lăudam Canada pentru buna organizare şi pentru gradul înalt de încredere socială care fac, împreună, ca totul să meargă ca pe roate.

„Realitatea depăşeşte ficţiunea, căci ficţiunea trebuie să conţină verosimilul, dar nu şi realul.“

MARK TWAIN

Treptat m-am obişnuit cu mersul ca pe roate, apoi ceva, greu de precizat, a început să mă nemulţumească. Parcă e prea multă organizare şi planificare aici, regimuri de pensie unde poţi să cotizezi imediat ce termini şcoala şi-ţi găseşti de lucru, ipoteci pe 25 de ani pentru casă, pe 10 ani pentru maşină, cerere pentru loc la grădiniţa „Les Petits Castors“ de făcut înainte de a întîlni pe cineva cu care să întrevezi eventual posibilitatea de a face un copil, asigurare de moarte „Tranquillité Obsèques“ ca să nu fii o povară pentru cei apropiaţi. Fuga asta în viitor nu înseamnă trăit într-o proiecţie? Desigur, nimeni nu e obligat să facă nimic din ce-am pomenit, desigur, aşa e peste tot, iar în România începe să fie din ce în ce mai la fel, dar parcă aveam mai multă priză la realitate... (e punctul unde renunţ să-mi mai lămuresc nemulţumirile).

„Realitatea, oricît de utopică ar fi ea, e ceva de la care oamenii simt nevoia de a-şi lua destul de des o vacanţă.“

ALDOUS HUXLEY

Aşa se face că, dacă-mi pune cineva redutabila întrebare „Şi cum e în Canada?“, răspund, în funcţie de starea în care mă aflu, că e un loc unde poţi să faci uşor o mulţime de lucruri (cînd sînt pus pe fapte mari) sau că e un loc unde poţi să te irealizezi la fel de uşor organizîndu-ţi minuţios viitorul (cînd sînt abulic). Deşi îmi dau seama că e vorba doar de imagini nu cu mult mai consistente decît acea Canadă din copilărie, confecţionată din poveştile unchilor mei de la Toronto şi din cadourile pe care mi le aduceau – tricoul alb-albastru cu Maple Leafs, bomboanele din zahăr de arţar, pozele cu Niagara, vederile cu zgîrie-nori.

România fusese şi pentru mine o culegere de probleme administrative adesea dificil de rezolvat.

Întrebarea „Cum e în România?“ e la fel de redutabilă. Pentru că circulă şi aici, în Canada, mai multe Românii diferite, care uneori se amestecă sau intră în coliziune în nesfîrşitele discuţii despre aici/acolo, înainte/acum, noi/ei. Sînt, desigur, Românii fiecăruia, alcătuite din oameni, locuri şi lucruri peste care s-au aşezat straturi-straturi de nostalgie. Există o Românie mizerabilistă a celor care nu mai vor să ştie nimic de-acasă. O alta infatuată, populată de oameni superiori canadienilor în materie de „cultură generală“, în general, dar şi în domenii specializate (de curînd, am auzit o poveste cu un informatician specialist în servere care susţinea că făcea virtualizare în România cînd ăştia de-aici nici nu ştiau ce-i aia). O alta festivă, Românie de 1 Decembrie, cu dansuri populare, expoziţii cu icoane pe sticlă, obiecte de artizanat, fotografii cu biserici de lemn din Maramureş, afişe cu mari români. Fiecare face pereche cu o altă Canadă. Discuţiile ajung să semene cu un slalom printre imagini, clişee, caricaturi, rectificări şi nuanţe, la capătul căruia am senzaţia frustrantă că nu mă mai pot apropia de România din realitate. Între România şi Canada se interpun atîtea realizări, irealizări şi virtualizări, încît, uneori, nu mai ştiu pe ce lume sînt.

***Alexandru Gurău** este cercetător în ştiinţe politice la École Nationale d'administration publique, Québec. Îl găsiţi la http://www.caligraf.net.*

© F. Lăzărescu

Hoax

Hoax-ul e o farsă, o minciună livrată cu toate aparenţele realităţii. Iar *hoax*-urile mediatice merită cercetate îndeaproape, pentru că ajung să spună surprinzător de multe despre noi. Pe 15 octombrie 2009, televiziunile americane au întrerupt transmisiunea în direct a vizitei lui Obama la New Orleans ca să anunţe întreaga lume că un balon cu heliu construit artizanal pluteşte deasupra Colorado-ului şi că în el s-ar putea să se fi căţărat Falcon, un puşti de 6 ani. Elicoptere UH-60 Black Hawk au plecat în căutarea balonului, poliţia şi armata au intervenit, iar toate statele unite ale universului care deschiseseră din întîmplare televizorul la ora aia au urmărit cu sufletul la gură desfăşurarea evenimentelor. După cîteva ore, balonul a aterizat în apropierea aeroportului din Denver (închis de urgenţă). Balonul era gol. Dacă Falcon a căzut din el în timpul zborului? Imaginea unui copil zdrobit de nişte stînci infame i-a făcut pe telespectatori să închidă ochii de groază. Peste cîteva ore pline de suspans, agenţiile de ştiri au anunţat că Falcon se ascunsese în podul casei şi că nu se urcase de fapt niciodată în balonul construit de tatăl lui în scopuri „ştiinţifice“. Ce poveste frumoasă, ce final fericit. Doar că n-a fost finalul.

În aceeaşi seară, la *Larry King Live,* Falcon a răspuns, întrebat fiind de moderator de ce-a stat ascuns atîta vreme fără să spună pîs, că părinţii i-au zis: *„It's for the show“*. Moderatorul cere precizări, tatăl reformulează încurcat. A doua zi apar noi informaţii în cazul *„the balloon boy“* (care are deja şi pagină de Wikipedia): tatăl e un actoraş reconvertit în inventator de duzină, iar familia lui a participat la *Wife Swap* (*Schimb de mame* american). Richard Heene şi soţia lui au înscenat totul, punînd SUA la o cheltuială de 2 milioane de dolari, pentru ca familia lor să aibă şansa unor alte apariţii în media. Falcon i-a dat însă de gol. Şi pe ei, şi presa care a ajutat cum a putut ea mai bine ducerea la bun sfîrşit a farsei, şi pe noi, obişnuiţi să înghiţim ştirile ca pe pastilele de soma din *Minunata lume nouă*. Am fremătat atunci cu inimile lipite de ecranul pe care plutea un balon gol, am luat de bun craterul de 17 metri săpat de-un meteor în Letonia şi cine ştie cîte alte gogomănii vom fi crezut. „We're All Balloon Boys Now“, a scris Daniel Henninger în *The Wall Street Journal;* verificăm o sursă de mîna a doua cu una de mîna a treia, un link cu altul, o dramă cu o altă dramă. **(L. V.)**

Ana DRAGU

Din ce lume vii?

„Victoria este hipersensibilă la sunete, atingere şi miros. Dacă este atinsă de cineva, miroase imediat locul în care a fost atinsă, şi de cele mai multe ori îşi scoate bluza sau rochia cu «locul împuţit» şi refuză să o mai poarte pînă nu îi este spălată.“ (Olga Bogdashina, Sensory Perceptual Issues in Autism and Asperger Syndrome)

Cum putem fi siguri că ne situăm în aceeaşi lume perceptorială/socială, cînd reprezentările noastre despre ea sînt atît de diferite? Vedem, auzim, simţim exact aceleaşi lucruri? Dacă cineva ar răspunde cu un „da“ hotărît, iluzia i-ar fi spulberată la capătul primei ore petrecute în preajma unei fiinţe cu autism. La prima vedere, versiunea noastră perceptorială este corectă, şi a lor este greşită. Terapeuţii care încearcă să alinieze lumile de dragul acestor fiinţe ar trebui, pe tot parcursul acestui demers, să păstreze în minte faptul că persoanele cu autism nu se pot împiedica să vadă-audă-simtă „versiunea me“ şi le-a privit ca pe nişte tentative ale autistului de a se trata singur şi de a-şi normaliza canalele senzoriale sau de a-şi comunica problemele. Foarte adesea deci, aceste „senzorisme“, care sînt definite de persoanele non-autiste drept „comportamente bizare“ (cum ar fi balansarea corpului, învîrtitul, fluturatul mîinilor, privitul lucrurilor care se învîrt), pot fi considerate nişte strategii involuntare pe care copilul le-a achiziţionat pentru a face faţă „stimulării nedorite“ (hipersensibilitate) sau lipsei de stimulare (hiposensibilitate). Dr. Freeman descrie percepţia lumii de către persoanele cu autism „ca

În autism este poezie de cea mai bună calitate pentru că există uimire sinceră.

greşită“ şi că nici măcar nu ştiu că văd şi aud ceva greşit. Aşa că termenul potrivit ar fi „mult diferită“. În inocenţa asta constă, la capătul zilei, o mare parte din frumuseţea lor. Însă, de asemenea, legăturile „normale“ dintre lucrurile şi evenimentele din lumea noastră devin „periculoase“, nu fac sens, pot fi copleşitoare, confuze şi înspăimîntătoare. Ceea ce complică şi mai mult problema este faptul că *pattern*-urile experienţelor senzorial-perceptive diferă de la o persoană cu autism la alta. Putem distinge unele caracteristici ale „percepţiei autiste“ asupra lumii doar pe baza mărturiilor autiştilor înalt-funcţionali şi prin observarea atentă a copiilor cu autism.

Delacato a fost unul dintre primii cercetători care au sugerat că hiper şi hiposensibilităţile experimentate de autişti stau la baza tuturor comportamentelor autiste – şi anume retragerea şi evitarea interacţiunii sociale şi a comunicării, comportamentele stereotipe sau autostimulante. El a numit aceste comportamente „senzorisun canal radio FM, căruia nu i-ai prins perfect frecvenţa în timp ce conduci pe autostradă. Uneori «lumea» se aude cu claritate, iar alteori – nu“.

„Imaginaţi-vă că sînteţi în cameră cu o persoană cu autism căreia încercaţi să îi predaţi cifra 3. Pe masă, printre alte obiecte, aveţi un creion. La un moment dat, neintenţionat, atingeţi creionul cu mîneca şi acesta ajunge să stea în echilibru pe marginea mesei, cu mai mult de jumătate din lungimea lui în aer, fără sprijin. Probabil, în lipsa unei alte atingeri, creionul nu va cădea, dar la cea mai mică mişcare va cădea pe podea, provocînd un zgomot. Pentru a reuşi să vă faceţi înţeles aveţi nevoie de atenţia totală a persoanei căreia îi predaţi. Probabil că nici nu v-aţi fi dat seama că aţi deplasat creionul. Multe persoane cu autism sînt însă foarte sensibile la zgomot şi susceptibile la obiecte care îl pot provoca. Dintr-odată, întreaga lor lume se concentrează pe creion – toate celelalte obiecte în cameră par să se micşoreze.

„Realitatea ar fi o chestie tare bună şi tare simplă dacă omul nu şi-ar fi pus în minte s-o explice.“

PIERRE REVERDY

Creionul! Creionul! Asta e tot ce contează. Dacă va cădea pe podea va provoca un zgomot puternic.“ (Fleisher, *Autism. An Insider View)*

Uneori, cînd renunţă la luptă într-o lume de neînţeles pentru ei, autiştii se salvează de supraîncărcare refugiindu-se într-o activitate distractivă, sigură şi la un nivel hipnotic al hiperstimulării: privind reflexia fiecărui element de lumină şi culoare, urmărind orice formă cu model şi vibraţiile zgomotului emanat de pereţi (Williams, *Autism and Sensing – The Unlost Instinct)*. Donna Williams îl numeşte „partea frumoasă a autismului“, sanctuarul închisorii. Şi, în acelaşi timp, partea mai puţin frumoasă pentru noi. Partea în care simţi cum fiinţa de lîngă tine, uneori cineva drag, dispare în altă lume, în locul ei rămînînd imaginea unui trup care îşi bălăngăne capul înainte-înapoi, înainte-înapoi.

Dincolo de toate, în autism este poezie de cea mai bună calitate pentru că există uimire sinceră. Fiul meu este involuntar poetic, spunînd chestii ca: „Uite-l pe mama!“; involuntar inteligent, declamînd „Căţeluş cu părul creţ fură raţa din context“; genial, explicînd „M-am murdărit pe părţile corpului!“, direct la ţintă, poruncind: „Glumă-te, mama!“ sau „Du-mă în braţe, nu mă vărsa pe jos!“ şi sincer, extrem de sincer făcînd în oglindă constatări exasperante ca: „Uite, am fund!“. Îşi şlefuieşte limbajul aşa cum ar trebui să facă orice poet care se respectă, iar lumea lui e frumoasă şi diferită. O lume în care funcţionează alte legi ale armoniei. O lume limpede şi tăioasă, cu bucurii autentice şi disperări sincere, în faţa căreia lumea noastră pare tulbure şi amestecată. Ca o tocană.

***Ana Dragu** este poetă. Are un fiu, Eduard, diagnosticat cu autism infantil la vîrsta de 2 ani. În 2008, cu sprijinul prietenului psiholog Liviu Cotuţiu, Ana Dragu a înfiinţat la Bistriţa Centrul de Resurse şi Referinţă în Autism „Micul Prinţ“ Bistriţa, frecventat în prezent de 30 de copii cu tulburări din spectrul autist. Eduard doreşte să devină compozitor.*

Florin LĂZĂRESCU

Un parameci pe Marte

Atît cît pot înţelege eu de la savanţi şi de la filozofi, realitatea a fost dintotdeauna o simplă ipoteză de lucru cu reguli valabile doar pentru un timp şi doar în interiorul unui anume sistem de referinţă. Doi paşi mai înapoi şi ceea ce ieri şi acolo credeai că-i real, azi şi aici vezi că a fost doar o iluzie. Poate şi de aceea sînt mai degrabă un slujitor credincios al frumosului – fie acesta şi mărunt –, decît al marelui adevăr.

OK, dacă realitatea e ceea ce există în afara propriei mele conştiinţe, independent de aceasta, de ce Dumnezeu mi-aş bate prea mult capul să înţeleg un lucru despre care ştiu din start că-i de neînţeles? Şi cu ce alt „aparat“ credibil de măsurare decît propria-mi conştiinţă, despre care pînă şi bunul-simţ îmi spune că-i oarecum defectă din fabricaţie, capabilă să înregistreze doar între nişte parametri predefiniţi, limitaţi, predispusă erorilor?

Încerc să ies din zona teoriilor şi să-mi imaginez o situaţie de maximum de realitate. Îmi pot imagina, de exemplu, cazul unui parameci pe Marte. Unicelular, asexuat, la care nici nu se poate pune vreo secundă problema vreunei conştiinţe individuale. În jurul lui, un neant de „realitate adevărată“, nici urmă de conştiinţă care s-o altereze. Parameciul e liber, n-are nevoie de sex pentru a se înmulţi, nu poate fi manipulat, e oarecum nemuritor – atîta vreme cît ştiinţa nu a înregistrat vreun parameci care să moară de bătrîneţe; la momentul potrivit, acesta se împarte în doi indivizi absolut identici cu primul. V-ar conveni să trăiţi în această realitate?

Înapoi pe Pămînt, să ne închipuim că stăm în biroul unui poliţai de la rutieră care urmăreşte, pe mai multe monitoare, traficul din intersecţiile oraşului. Teoretic, camerele fixe înregistrează realitatea brută, obiectiv, fără să aleagă ce se vede (deşi şi asta-i discutabil – cine, de ce şi înspre ce a fixat camera?... dar să nu ne pierdem!). Dacă am fi în locul poliţaiului şi-am privi non-stop la camere, măcar şi pentru o scurtă perioadă de timp, am putea avea acces la o parte din „realitatea adevărată“. Vom fi în stare s-o privim? Mă tem că nu. Fiecare dintre noi îşi va alege un criteriu personal, în funcţie de interesul propriu, după care va urmări scenele: şoferi care trec pe roşu, călcîndu-i pe pietoni pe bombeu, femei blonde sau brunete, bărbaţi cu sau fără iPhone, haine oarecare sau de firmă, maşini scumpe sau ieftine etc. Şi fiecare va vedea, pînă la urmă, tot doar ceea ce vrea să vadă.

„Umanitatea nu poate suporta prea multă realitate.“

T.S. ELIOT

Obişnuim să invocăm des accesul la realitate ori de cîte ori ne convine, ori de cîte ori vorbim de alte cuvinte mari, precum „libertate“, „adevăr“, cînd, prin asociere cu acestea, ne plîngem de „manipulare“. Înjurăm, de exemplu, televiziunile care ne ascund adevărul, care ne manipulează. Dar cine ne obligă să ne uităm la acele televiziuni? Nu cumva şi acestea sînt într-un fel manipulate de gusturile şi de opţiunile noastre? Eu unul mă tem că, de fapt, ne place să fim manipulaţi şi să manipulăm, tocmai pentru că avem o conştiinţă care se joacă întruna cu realitatea, făcînd-o, dacă nu mai frumoasă, măcar mai acceptabilă.

În fine, dincolo de ciorba la plic cu arome identic naturale de filozofie, în care (m-)am amestecat inconştient mai sus, ceea ce vreau să spun e că „adevărata realitate“ e plicticoasă. Mai mult, sincer vorbind, cred că aceasta nu interesează cu adevărat pe nimeni.

***Florin Lăzărescu** este scriitor şi scenarist, autorul blogului http://florinlazarescu.com.*

Maria ȘERBAN

Mrs. Dalloway, unicornii și Obélix

Nu știu vreo întrebare care să fi bîntuit mai mult prin istoria filozofiei decît cea despre relația dintre lume și limbaj. Dacă limbajul e un fel de oglindă a lumii, în care tot ce se reflectă sînt fapte și lucruri reale, atunci cum de e cu putință să vorbim, și încă în atît de multe ocazii, despre ceea ce nu este? Cum ai putea spune despre Mrs. Dalloway că a ieșit de dimineață să cumpere flori, dacă, oricît ai răscoli prin lume, nu e de găsit nici o Mrs. Dalloway? De unde știi că unicornii sînt albi și că Obélix chiar a căzut în butoiul cu poțiune magică, dacă nici unicornii, nici Obélix nu au făcut vreodată parte din lumea reală oglindită de limbaj?

De unde se vede că ăsta nu e cel mai promițător început. Poate că o parte din limbaj ne oferă o descriere fidelă a realității, dar multe alte lumi posibile sau ficționale sînt construite cu aceleași cărămizi. Nu ne rămîne decît să clarificăm cum ne raportăm noi, ca locatari ai lumii reale, la toate celelalte lumi imaginate. Cum reacționăm în întîlnirile planificate, ori în cele surpriză, cu persoanele care populează toate celelalte lumi posibile? Dar mai ales cum putem fi siguri că lumea din care ele fac parte nu e și lumea noastră? Că toate aceste lumi, împărțind același spațiu de posibilități, nu sînt de fapt de nedespărțit?

Cum altfel să împaci un sceptic atunci cînd te-ai ales cu el altfel decît dîndu-i dreptate? În termeni de accesibilitate, lumea actuală nu e decît la un scurt pas metafizic față de toate celelalte lumi posibile. Tom Baxter face un pas și e Gil Shepherd, și viceversa. Dintre cei mai fermi apărători ai teoriei lumilor posibile, David Lewis nu doar că se împăca de minune cu reprezentarea cinematografică a lui Woody Allen, dar o anunța ca o nouă formă de realism. Nici o distincție metafizică între lumile posibile și lumea reală/actuală. Toate fiind în aceeași măsură de concrete, nu putem marca prezența noastră într-o anumită lume decît cu ajutorul unui indice care distinge lumea în care ne poziționăm ca fiind cea reală, dar pe care, la o adică, o putem schimba la fel de ușor ca pe căciulița de pe â.

Deși a ridicat multe sprîncene filozofice, ideea lui David Lewis s-a dovedit a fi o resursă importantă în tot atîtea arii filozofice cîte se confruntau cu problema diferenței dintre ceea ce e real și ceea ce e ficțiune. În estetică, precum și în mai noul creat domeniu al filozofiei literaturii, realismul modal lewisian a condus la noi moduri de a conceptualiza relația dintre cititor și opera de ficțiune. Și totuși, nu ar fi precaut să dăm de înțeles că un puzzle atît de întortocheat poate fi lăsat pe seama unei teorii despre limbaj. Pînă la urmă, în relația dintre realitate și ficțiune nu putem evita un intermediar despre care cu siguranță mai trebuie spuse multe.

Intermediarul sîntem noi. Ancorați în realitate, ne descoperim angajați într-o relație cu un text care construiește o nouă lume posibilă. Într-o așa situație, chiar dacă am avea teoria corectă despre cum funcționează limbajul și cum de reușește să se lege de realitate, tot ar trebui să adăugăm un bonus despre cum funcționăm noi. Cum înțelegem interacțiunile dintre persoanele din lumea ficțională? Cum interpretăm intențiile autorului și/sau ale persoanelor pe care autorul le creează în lumea ficțională? Cum reacționăm afectiv atunci cînd sîntem confruntați cu toate astea?

„Fiecare roman e un deicid secret, un asasinat simbolic al realității."

MARIO VARGAS LLOSA

„Sîntem cu toții obligați, pentru a face realitatea suportabilă, să întreținem în noi niște mici nebunii."

MARCEL PROUST

Emoțiile provocate de textele de ficțiune sînt la fel de „reale".

Ajunși la punctul în care numai o teorie despre mintea umană ne poate asigura înțelegerea relației dintre realitate și ficțiune, de ce nu am fi tentați să dăm înapoi? Cu siguranță, dacă am fi în căutarea unei relații mai transparente decît cea dintre limbaj și lume, am fi tentați să spunem, nu am vrea să ne alegem cu o variantă mult mai abstractă a relației dintre mintea umană și lume. Și totuși, dezvoltarea unor domenii precum științele cognitive sau neuroștiințele, împreună cu teoriile discutate în filozofia minții ar putea sugera cîteva piste promițătoare pentru investigarea relației dintre realitate și ficțiune.

Analiza psihologică a unei experiențe precum citirea unui text de ficțiune poate indica numeroase capacități cognitive care joacă un rol important în determinarea relației dintre realitate și ficțiune. Modul în care atenția, memoria de scurtă și lungă durată sau mult mai speculativa capacitate pentru un limbaj intern determină construcția lumii ficționale descrise de text poate să ne ajute să înțelegem mai multe despre cum ne raportăm în general la ficțiune și la rolul pe care ea îl are în viețile noastre.

Astfel de ipoteze ar putea sugera și noi soluții pentru unele dintre numeroasele puzzle-uri pe care textele de ficțiune par să le producă. Jenefer Robinson *(Deeper than Reason)* discută numeroasele date neurologice și psihologice care sugerează că emoțiile provocate de textele de ficțiune sînt la fel de „reale" ca cele provocate de situații cotidiene precum confruntarea cu un pericol sau pierderea unui lucru îndrăgit. Mai mult, pentru că emoțiile par să fie mai curînd un set de răspunsuri afective imediate care o iau înaintea judecăților sau gîndurilor (António Damásio) provocate de o anumită situație, am putea fi înclinați să credem că o parte esențială a înțelegerii unei opere de ficțiune constă în răspunsul emoțional pe care ea îl provoacă.

De la studiile de psihologie evoluționară (Boyd) care investighează dacă sîntem într-adevăr singurele ființe capabile să creeze și să consume ficțiune, pînă la studiile interculturale care urmăresc să surprindă diferitele moduri în care reacționăm față de textele de ficțiune, și de-a lungul și latul istoriei filozofiei, întrebările despre relația dintre realitate și ficțiune sînt aceste capcane irezistibile în care deocamdată nu știu decît cum să intru.

***Maria Șerban** este doctorand în filozofie la University of East Anglia, Norwich.*

Ana Maria SANDU

Realitate vs ficțiune

Una dintre întrebările pe care le primesc cel mai des e „dacă personajul cutare a existat sau nu în realitate?". Ce să răspund? Că el seamănă cu niște oameni pe care i-am cunoscut la un moment dat? S-ar putea să fie prea puțin. Și dacă despre model nu pot să spun la ce adresă locuiește, ce număr de telefon are, totul devine confuz...

Realitatea cotidiană ne înghite cu o forță din ce în ce mai mare, ne mestecă pe toți cu poftă, ca apoi să ne scuipe fără nici o părere de rău. Atunci avem nevoie de un colac de salvare. Ideal ar fi să găsim unul potrivit pentru sufletul nostru. Care să ne aducă la mal teferi și nevătămați. Melancolici, încărcați cu o energie stranie, speriați uneori sau îndrăgostiți; dar în asta stă plăcerea unei aventuri, nu?

Cînd deschizi o carte, ar fi bine să ai aceeași stare de neliniște, dar și de abandon, ca atunci cînd pleci într-o călătorie. Îți faci bagajele, închizi ușile și gata. Lumea cărții funcționează după alte reguli decît viața noastră cotidiană. Realitatea și ficțiunea se amestecă atît de bine, încît nici autorul nu mai poate să distingă albușul de gălbenuș. S-au omogenizat perfect.

În romanul meu *Omoară-mă!* apar două personaje femei, prietene, cu vîrste diferite, care locuiesc un timp în aceeași casă. Cea tînără – Ramona – nu reușește să-și mai dea seama dacă ce-i povestește doamna Manea e „adevărat" sau nu. Și ea are aceeași problemă ca orice cititor, în fond. Dar se implică emoțional, iar asta înseamnă că poveștile doamnei Manea au fost bine spuse, și-au găsit ascultătorul ideal.

„Ficțiunea dezvăluie adevăruri pe care realitatea le ascunde."

R.W. EMERSON

Așadar, dacă o să vi se pară că una sau alta dintre cele două protagoniste vă seamănă sau vă aduc aminte de cineva cunoscut, de vreo relație de prietenie în care ați făcut concesii de dragul cuiva, ați fost căzute în admirația unei persoane sau ați simțit că în ochii prietenei deveniți și mai frumoasă și mai deșteaptă decît vă simțiserăți pînă atunci și că exercitați asupra ei o fascinație incredibilă înseamnă că respectiva carte e pentru voi. Și a reușit să aducă la suprafață lucruri intime din viața voastră de cititoare, așa cum face de multe ori literatura.

În cărțile mele, amănuntele care țin de „realitate" sînt în altă parte. Și mă gîndesc la senzațiile colecționate de-a lungul timpului, la călătoriile pe care le-am făcut la un moment dat și care, fără să știu, m-au urmărit și am ajuns să mă folosesc de ele în carte atunci cînd trebuia să găsesc niște locații potrivite pentru poveștile de amor ale doamnei Manea, care-i tulbură mințile prietenei sale mai tinere.

Parisul mi-e drag. L'Île St-Louis, unde am ajuns prima dată acum vreo patru ani, într-un februarie vîntos – la fel. Dar cînd am scris despre el, eram la București, iar la următoarea vizită în orașul „real", după ce trăisem acolo într-un fel cît se poate de ficțional atîta timp și mă plimbasem pe străzile lui cu personajele mele, mi s-a părut că se chircise, că pălise cumva. Nu mai reușeam nici eu să suprapun imaginile prea bine, ca și cînd un film cu niște fotografii făcute cu mult timp în urmă s-ar fi voalat în mintea mea.

Cît se poate de real e și faptul că Martha Bibescu, un personaj absolut fascinant, care apare în roman la un moment dat, a locuit în ultima parte a vieții și a și murit în apartamentul de pe Quai de Bourbon, la numărul 45. Și, am aflat citindu-i scrisorile și biografiile, că pe camerista ei o chema, într-adevăr, Blanche Caniot. Doar că nu mai există nici o plăcuță de bronz pe clădirea unde a stat Martha Bibescu la Paris, care să ateste acest lucru. A fost furată în urmă cu niște ani. N-am văzut niciodată „lanterna" Marthei – cum își alinta ea însăși locul de pe malul Senei – dar mi-am imaginat-o. Pînă la urmă, cu asta se îndeletnicește scriitorul. Joacă rolul de mixer în care se pun o grămadă de ingrediente și le amestecă pînă iese o pastă cu un gust anume, cu arome de negăsit la magazinul de mirodenii.

Bogdan IANCU

Efectul de real al pufului de găină

„Cînd un individ interpretează o partitură, el le cere implicit observatorilor lui să ia în serios impresia cultivată dinaintea lor. Li se cere să creadă că personajul pe care-l văd chiar posedă atributele pe care pare să le posede, că sarcina pe care o îndeplineşte va avea consecinţele implicit pretinse în numele ei şi că, în general, lucrurile sînt ceea ce par să fie.“ (Erving Goffman)

■ *Septembrie 2010, Bucureşti – Piaţa Domenii.* Deschid, fără absolut nici un gînd concret, cutia de carton în care par să fie depozitate şase ouă de găină. Pe etichetă e imprimat un desen cu un peisaj idilic, iar textul scris cu culoare cafenie precizează scurt că e vorba de ouă „de la găini crescute pe pămînt“. Pe două dintre ouăle din cutie odihnesc pufuri de zburătoare domestice. Deschid alte două cutii din acelaşi lot: puful cuminte pe creştetul oval. În piaţa de fructe şi legume de alături, cîteva tarabe sînt populate cu imagini printate la imprimante rudimentare, protejate în folii de plastic transparente, în care agricultori harnici sînt surprinşi culegînd struguri. Fiecare dintre cele trei vitrine cu brînză de Sibiu este străjuită la extreme de cîte două clopuri de cioban. Undeva în spatele pieţei, o voce prietenoasă invită la degustat mere cu mici imperfecţiuni, semne clare că au crescut fără utilizarea chimicalelor, de care toată lumea pare să fugă...

■ *Februarie 2011, Londra – hipermarket în cartierul Deptford.* Două produse, două poveşti: „acest peşte a fost pescuit *cu undiţa* (s.m.) într-un lac pe care se găsesc numai patru bărci“, „blatul din care este făcută această pizza a fost frămîntat într-un sat din nordul Italiei şi a fost lăsat la dospit timp de două ore“.

Şi un scurt retur la un clip publicitar la brînzeturi autohtone (din Ardeal!): „...acum că ne-ai cunoscut pe toţi 8, te poftim să guşti...“

Nota comună a acestor episoade este ceea ce Goffman numeşte *performarea ostentativă a unor expresii dramatizate* şi *impresia de realitate* pe care actorii le aduc pe scena socială a consumului: a se vedea aici evocarea unui număr scăzut de producători ai brînzeturilor (opt) pe post de cec în alb pentru calitate (şi produs *real)* din clipul citat anterior. Identitatea incertă a alimentelor şi angoasele consumatorilor – E-uri, gripa aviară, gripa porcină, organismele modificate genetic, „castravetele ucigaş“ –, alimentate la intervale regulate, în ultimii ani, de retorica unor profeţi de tip Mencinicopshi, au dat de lucru celor angajaţi în marketizarea produselor alimentare de orice fel. Referindu-se la aceste angoase, Vintilă Mihăilescu observă: „Raţionalizate, eficientizate, standardizate, alimentele ne sînt prezentate ca liste de ingrediente şi calorii, pierzîndu-şi aproape orice fel de referent simbolic. Ele devin astfel non-semne, într-un mod similar cu ceea ce Marc Augé numea non-locuri“. În aceste condiţii, tehnicile de persuadare s-au rafinat, produsele au început să materializeze o semantică cu conotaţii din ce în ce mai morale: în fond, dacă nici un peşte care a avut şansa să scape dintr-o undiţă pe un lac din UK în care un număr aşa de mic de bărci îi ies în cale nu e *un peşte real,* atunci care?

Da' fără zahăr n-aveţi?

Spaima şi uneori greaţa de aşa-zisele *fake*-uri sau non-obiecte alimentare au condus însă şi la o regîndire din partea producătorilor a reţetelor produselor locale, generînd şi noi tipuri de relaţii cu clienţii aflaţi în căutarea unor insule de *real food* – cum numeşte jurnalistul Michael Pollan (gurul alimentaţiei sănătoase) mîncarea gătită de bunicile consumatorilor contemporani. Unii dintre aceştia din urmă, cu lecturi temeinice despre produsele eco/bio/naturale, tind să îşi supună sursele, de la care se aprovizionează cu alimente mai mult sau mai puţin elaborate, unui soi de interogatoriu ritualic. În urmă cu două săptămîni am avut ocazia să petrec cîteva ore în compania unor producători *slow food* din Ardeal. Aceştia erau pe rînd ba suspectaţi discret că nu sînt adevăraţii producători ai gemurilor de la standul asociaţiei, din cauza vestimentaţiei care nu-i ajuta să-şi performeze originea rurală sau să întruchipeze stereotipul clienţilor lor despre imaginea agricultorului, ba interogaţi despre aparentul exces de apă adăugată în siropul de cătină – paranteză: în mod natural, în cazul acestui sirop, apa tinde să se depoziteze într-un strat separat de cel de spumă portocalie. De cele mai multe ori însă, cumpărătorii cu poză de *connaisseuri* obişnuiau să ricaneze cînd aflau că produsele erau pasteurizate cu cantităţi infime de zahăr, în locul căruia ar fi preferat mierea de albine. Întrebarea cu care producătorul de sirop de coacăze negre a fost confruntat pînă la exasperare era: „da' fără zahăr n-aveţi?“. Eficacitatea atenţionărilor legate de consumul responsabil de sare, zahăr şi grăsimi a avut, iată, efecte perverse: consumatori dispuşi să bea sirop strepezit de coacăze. Ca odinioară... Cea mai bună zi de vînzări pentru cei doi agricultori bărbaţi din grup a fost, poate nu întîmplător, aceea în care aceştia s-au îmbrăcat, printr-o coincidenţă, în cămăşi cadrilate ale căror mîneci şi le ţineau suflecate pînă la cot. În termenii lui Goffman, acest tip de vestimentaţie i-a ajutat pe cei doi să beneficieze de o *faţadă* credibilă – „echipamentul expresiv standardizat care este angajat intenţionat sau nu de individ în timpul perfomării“, cam la fel cum pămîntul de sub unghii îi ajută pe fermierii americani să pară ceea ce sînt.

■ *Înapoi la Piaţa Domenii.* Acum două săptămîni, pe unul dintre clopurile de la magazinul cu telemea de Sibiu odihnea o şapcă NY...

© F. Lăzărescu

„Realitatea e cel mai puternic dintre halucinogene.“

EMILE AJAR

***Bogdan Iancu** este cercetător la Muzeul Ţăranului Român. Susţine seminarii la Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA.*

Solomon MARCUS

Unsprezece

Nu, nu e vorba despre fotbal, e vorba de ora 11 din ziua de 11 a celei de a 11-a luni a anului 2011.

Scriu aceste rînduri la ora 11 noaptea din această zi fatidică. La un jurnal de televiziune de la ora 20,00, s-a anunţat că la ora 11 dimineaţa străzile erau pustii, oamenii aşteptînd sfîrşitul lumii. Aşa să fi fost oare? Am ratat şi de această dată un eveniment atît de interesant. Am fi tentaţi să credem că numărul 11 e rău pe toată linia (ne amintim şi de blestematul 11 septembrie 2001). Aflăm însă, dintr-un alt jurnal de televiziune al respectivei zile, că la ora 11 din ziua a 11-a a lunii a 11-a a anului 1918 s-a încheiat Armistiţiul care a pus capăt ostilităţilor în Primul Război Mondial.

N-am urmărit prestaţiile diverşilor numerologi şi astrologi care formează clientela multor posturi de televiziune publice sau particulare) şi care aveau acum un nou prilej de a contribui la zăpăcirea unei populaţii şi aşa destul de dezorientate. Dar va fi şi la anul ocazia, la ora 12 din ziua de 12 a lunii a 12-a a anului 2012. Voi spune, în treacăt, că am urmărit uneori matinalul de la BBC, de la TV5 Monde, de la televiziuni americane sau canadiene şi n-am văzut nici un astrolog şi nici un numerolog, cum se întîmpla, mai mult sau mai puţin mascat, la TVR 1 *(România zi de zi).*

Aflu că circulă pe Internet o nostimă problemă de aritmetică: Oricine ai fi, dacă acum, în 2011, aduni vîrsta pe care o ai cu numărul format din ultimele două cifre ale anului naşterii tale, obţii numărul 111. Verific, aşa este: m-am născut în 1925, am deci acum 86 de ani, suma dintre 25 şi 86 este 111. Basarab confirmă şi el: este născut în 1942, are acum 69 de ani, suma lui 42 cu 69 este 111. Dar imediat găsesc contraexemple, lucrurile nu se verifică la persoane născute în secolul al XIX-lea, nici la copiii care în 2011 au sub 11 ani.

Este deci clar un fenomen asociat cu secolul trecut. Vă invit să suportaţi patru rînduri de aritmetică. Orice an din secolul al XX-lea se scrie sub forma 19x, unde x este un număr cuprins între 0 şi 99.

Avem 19x = 1900 + x. Vîrsta v în 2011 este diferenţa dintre 2011 şi 1900 + x. Dar diferenţa dintre 2011 şi 1900 este tocmai numărul 111, deci v+x = 111. Iată deci că nu e nimic misterios în prezenţa lui 111 ca un fel de constantă universală a celor născuţi în secolul trecut. Pentru a nu mai vorbi de inconsistenţa speculaţiilor care asociază acest fapt aritmetic cu întîmplările trecute sau viitoare ale vieţii noastre.

Îi las pe cititori să găsească cine ia rolul lui 111 cînd trecem la alte secole. Dar deocamdată să stăruim asupra lui 111. Simbol al trinităţii în simbologia creştină, valoare numerică a lui Aleph, în Kabala (după cum aflu de la Basarab Nicolescu), numărul 111 trimite, metonimic, şi la proporţia de aur, căreia Matila C. Ghyka i-a consacrat, în anii '30 ai secolului trecut, două volume devenite celebre. Vechii greci se referă la problema împărţirii unui segment de dreaptă în două subsegmente inegale, în aşa fel încît raportul dintre subsegmentul mai mare şi cel mai mic să fie egal cu raportul dintre segmentul total şi subsegmentul mai mare.

Cred că problema se află şi în manualele de gimnaziu. Proporţia de aur este aceea care dă răspunsul. Dar reprezentarea în fracţie continuă infinită a acestei proporţii (egale cu jumătatea sumei dintre 1 şi rădăcina pătrată a lui 5) se scrie numai cu cifra 1; deci 1 repetat nu doar de trei ori, ci de o infinitate de ori.

Niciodată nu vom şti cîtă trudă a fost necesară pentru ca civilizaţia umană să depăşească pe unu şi să ajungă la doi şi cîtă altă trudă a fost necesară pentru a se depăşi şi bariera binarităţii. Un rafinat poet englez, Philip Larkin (1922-1985), răsplătit, pentru poeziile sale (strînse în volumul *The Whitsun Weddings),* cu „Medalia de Aur a Reginei“, are o poezie intitulată „Counting“, în care tocmai despre această dificultate este vorba: *„Thinking in terms of one / Is easily done – / One room, one bed, one chair, / One person there, /Makes perfect sense; one set / Of wishes can be met, / One coffin filled. / / But counting up to two / Is harder to do; / For one must be denied / Before it's tried.“*

***Solomon Marcus** este matematician, membru al Academiei Române.*

Alex. Leo ȘERBAN

O lume transparentă

„E interesant cum culorile lumii reale ne par într-adevăr reale numai atunci cînd le vedem pe un ecran."

ANTHONY BURGESS

Trăim într-o lume transparentă. Am ajuns să vedem – ca pe un ecran de televizor – copilul din burta mamei şi telenovela tăcută a celulelor. Există sisteme de supraveghere – în aeroporturi, autobuze şi magazine – care înregistrează, 24 de ore pe zi, tot ce se petrece, oriunde s-ar petrece şi-n orice moment s-ar petrece. Practic, aproape că nu mai există invizibilitate, nu mai există secret sau mister: în orice caz, nevoia de secret sau mister se hrăneşte, astăzi, din acest supra-vizibil – confirmînd, astfel, profeţia lui Wilde, care spunea, acum mai bine de un secol, că misterul lumii nu este invizibilul, ci vizibilul... Iar astăzi, cînd spui „vizibil", te gîndeşti la televizor.

Din clipa în care a apărut televiziunea, reality show-urile au fost consecinţa ei naturală. Este facil să critici *reality show*-urile, omiţînd esenţialul: acela că, odată cu apariţia „directului", a live-ului, nu mai există „realitate", ci numai „show"! „Realitatea" pe care o cunoaştem este, în proporţie majoritară, realitatea televiziunii. Aceea a jurnalelor de ştiri, a emisiunilor de divertisment, a serialelor... Între noi şi lume s-a interpus ecranul (mic). Iar, de pe acest ecran (mic), show-urile au devenit filtrul obligatoriu prin care vedem realitatea.

„Realitatea e una dintre posibilităţile pe care nu-mi permit să le ignor."

LEONARD COHEN

Faptul că este vorba de ecranul mic, şi nu de acela mare (cinematografic), nu are de ce să ne mire: curiozitatea pentru ficţiune – proprie Cinema-ului, şi, de fapt, tuturor celorlalte arte tradiţionale – a fost înlocuită, treptat, de curiozitatea pentru realitate. (Un fel de: „Ficţiunea a murit, trăiască autoficţiunea!") O realitate mediată de televizor – şi, din această cauză, în mod ciudat şi pervers, percepută ca „realitatea însăşi"! Ce face, oare, ca TV-realitatea să fie astfel percepută? Faptul că ea ne intră în case prin simplă apăsare pe buton – accesibilitatea ei, adică? Sau faptul că este (pare) atît de apropiată – proximitatea ei, deci? Sau combinaţia, domestică, dintre cele două? Ce pare de-acuma cert este faptul că simularea realităţii nu mai este doar o condiţie a show-ului, ci însăşi realitatea.

Întîmplarea face ca, odată cu invazia telerealităţii pe micile ecrane, cinematograful să preia, uşor debusolat, cîteva din procedeele sale. Şi – risc afirmaţia – poate chiar mai înainte: să fie, oare, doar o întîmplare că neorealismul, apoi *ciné-vérité*-ul au apărut (nu puteau să apară decît...?) odată cu primele imagini ale televiziunii, respectiv cu marele ei boom? A existat, fireşte, şi o raţiune intrinsecă – oboseala unor formule cinematografice uzate & uzitate –, dar coincidenţa dă de gîndit. Mai recent, manifestul „Dogma '95" şi, mai ales, succesul unor filme documentare (gen *Fahrenheit 9/11,* dar şi *Microcosmos)* sînt semne clare ale unei „contaminări" televizuale a Cinema-ului – pe modelul „reportaj" sau Discovery Channel.

La cealaltă extremitate, televiziunea însăşi se hrăneşte din Cinema (genuri, trucuri etc.). Doar că a înlocuit actorii de meserie cu amatori. Cu neprofesionişti. Cu oamenii *reali,* aşadar. Este marea revoluţie a televiziunii, odată cu apariţia *reality show*-urilor: oameni adevăraţi, puşi să se descurce cu un format sau altul. Umplîndu-le cu dramele lor adevărate sau cu comediile lor (încă neformatate). Cu firesc. Cu spectaculos. Cu timpi morţi. Cu *entertainment* sau plictiseală. (Singurul loc în care aceasta din urmă poate să se manifeste integral este versiunea web, 24/24, a *Big Brother* – de aceea, am spus-o şi o repet, BB *este cea mai revoluţionară emisiune de televiziune care există în acest moment*, imitînd Arta (vezi cele cîteva experimente warholiene: *Sleeper, Empire State Building)* şi reuşind – prin aceasta – să submineze (involuntar) diktatul TV: „nici un moment de plictiseală!". La fel de evident, acestea sînt lucruri despre care CNA-ul autohton – adevărat Big Brother orwellian, paternalist şi sclerotic – n-are nici cea mai vagă idee, aşa că închid paranteza...) Practic, televiziunea preia oamenii, le preia trupurile, memoriile şi cuvintele, făcînd din ele show. Cum? În diferite feluri – concurs-într-o casă *(Big Brother),* concurs-pe-o-insulă *(Survivor),* telenovelă-poliţistă *(Cheaters)* etc. etc. Nu există limită în combinatoria posibilă între „om-real" şi „gen-cinema". Formatarea elementului „om-real" este evidentă? Probabil. Dar, nu mai puţin, marja lui de libertate – oricît de mică; nimeni nu le-a spus concurenţilor italieni să facă sex în casa *Il grande fratello,* după patru ediţii-inhibiţii! Şi totuşi, ei l-au făcut, doborînd un tabu şi forţînd nişte bariere mentale şi comportamentale tipic meridionale.

Unii, destul de mulţi, acuză *reality show*-urile de ipocrizie (pe lîngă prost-gust, fireşte. De manipulare. De disimulare. Manipularea, fireşte, există (orice televiziune manipulează). Ipocrizia – în cazul producătorilor – este, de asemenea, evidentă. Dar disimularea? Într-un *reality show,* există tot atîta adevăr şi disimulare ca într-o conversaţie obişnuită. Din două una: ori „om-real"-ul din show-uri este un ageamiu într-ale actoriei, care nu poate schimba nimic din datele sale de bază, ori el este un „actor" la fel de bun – în viaţă – ca actorii reali de pe scenă, şi-atunci spectacolul „actoriei" sale ingenue este demn de urmărit...

O dilemă? Sperăm.

Concluzia? OK, Orwell *(1984)* e peste tot. Dar ştiţi care-i surpriza? Că poate fi *fun!* Aşa că mai bine relaxaţi-vă...

Acest text a prefaţat, ca „Argument", dosarul „Realitatea şi show-urile ei" din Dilema veche, *nr. 42, 29 oct. – 4 nov. 2004.*

Gabriel DALIŞ

Malformația reality show

„Sînteţi într-adevăr convinşi că o podea nu poate fi şi un tavan?"

M.C. ESCHER

De cîţiva ani buni, România a devenit ţara reality show-urilor, iar acest tip de program de televiziune este locul perfect în care moare capra vecinului, iar asasinul ei cîştigă marele premiu. Începutul fenomenului are două cauze: importul formatelor TV de succes din Occident şi instituţionalizarea circului autohton. Deşi aceste emisiuni beneficiază de bugete extrem de mari, popularitatea lor a ratificat amatorismul pe micile ecrane, a degradat ideea de realitate şi a promovat fals, în mare parte, nevoia de celebritate a unor oameni obişnuiţi.

M-a preocupat într-o vreme destul de mult dinamica reality show-urilor de succes din România şi de afară. Goana după „materiale", căci „materiale" se numesc acele filmări care se difuzează publicului, după ce au fost selectate şi prelucrate din brutul de 24 de ore din 24, constituie prima etapă a show-ului însuşi care nu trebuie să fie anticipat de telespectatori sau mimat de realizatori. Căci nu doar personajul luat individual este important într-un reality show, ci jocul acestuia în raport cu celelalte personaje şi capacitatea lui de a folosi intriga ca pe o marfă traficată în favoarea sa. În fond, un reality show nu este un documentar despre activităţile unor oameni, ci o sumă de interacţiuni menite să construiască un program atractiv pentru un anumit target.

„Realitatea" reality show-ului nu este imparţială şi rece, ci învolburată şi direcţionată, în funcţie de prioritatea anumitor poveşti care o compun. Îmi amintesc de doi concurenţi care, la un moment dat, au avut posibilitatea de a pleca împreună la o lecţie de dans cu un instructor. Deşi între ei nu exista nici un fel de instinct romantic, materialul difuzat mai apoi a surprins, printre altele, flirtul băiatului cu acea fată. Filmat cu o singură cameră, decupajul a fost foarte uşor de realizat la montaj. Întoarcerea privirii băiatului, singur aflat într-un cadru general, către instructorul de dans care îi indica mişcările, a fost montată de parcă s-ar fi uitat spre fundul colegei lui, iar răspunsul la o întrebare adresată concurentei cu privire la instructorul de dans, montat ca şi cum ar fi fost despre colegul ei: „este atent şi răbdător, nu şi-a pierdut firea cu mine. Deşi eu nu prea ştiu să dansez, cu un partener potrivit, totul se rezolvă". E un caz izolat de trucaj, deşi nu trucajul defineşte reality show-ul. Inutil să mai spun că telespectatorii care au comentat materialul au fost surprinşi de reacţia de respingere a celor doi, înţeleasă ca un gest pudibond.

„Realitatea" reality show-ului se defineşte uneori ca un hibrid aflat între camera de filmat şi cabina de montaj. În fond, brutul este de multe ori orientativ şi foloseşte doar dacă este împachetat corespunzător de un producător TV talentat. Evident, nu tot ce se filmează poate fi difuzat la televizor. Audienţa e cea care ţine într-o grilă de programe o emisiune, nu adevărul sau realitatea pură. Succesul unui reality show constă mai ales în ideea „de a (se) lua de bun" tot ce se difuzează şi în lipsa oricărui dubiu. Totul trebuie să pară real, credibil, să aibă puterea să modifice comportamentul telespectatorului de la unul suspicios, fără aderenţe la acest tip de program de televiziune, la altul credul şi participant activ în show. Foarte importantă este şi atitudinea părtinitoare a celor care urmăresc reality show-ului, care ajung să empatizeze cu oameni care le seamănă comportamental, „tari în gură", care ştiu „să i-o tragă altuia", care „bine i-au făcut ăluia."

Dacă am încerca stabilirea unui anumit *grad de realitate,* vom descoperi că, în cea mai pare parte, materialele difuzate într-un reality show reflectă realităţi, cosmetizate. Caracteristica unui reality show nu este neapărat trucarea sau reflectarea adevărului, ci malformarea realităţii prin accente care devin cheie de interpretare a unui material dat. În cele din urmă, concurenţii reality show-rilor, aflaţi în căutarea unei străluciri intense, sînt, de fapt, aventurierii propriei lor degradări.

***Gabriel Daliş** este poet. Cel mai recent volum publicat este antologia* : pînă mereu *(Editura Charmides, 2010). A lucrat în echipa de producţie a unui reality show de succes din România. Blogul autorului: www.gabrieldalis.ro.*

DILEMA VECHE
O realitate, mai multe realități

Iulian COMANESCU

Care realitate?

„Noi facem realitatea!“ scria, triumfător, după scindarea Realității TV din seara de 23 octombrie, sub noua siglă a noii RTV, cea care emite din vechiul sediu al Realității, cu vechea echipă, dar cu noul patron Sebastian Ghiță. Simplă frustrare legată de foștii colegi, rămași sub sigla veche, dar în sediul nou?

Nu tocmai. Sau nu numai. Sloganul inventat pe genunchi – pe care autorii au neglijat să-l scrie cu majuscule, jocul de cuvinte ar fi fost perfect... – face parte dintr-o succesiune de mantre superstiționase, cam cum sînt strigătele de luptă din arena politică. De talismane verbale, descîntece confundate de proprietarul afacerii cu sloganele bine alese și eficiente. Ceva ce poate fi analizat. Ca să ne ducă, desigur, la ideea de realitate.

Să începem cu incantațiile succesive. Înainte de asta, la Realitatea TV existase *Fabrica*. Un spațiu de trăncăneală de după-amiază, în care diferiți politicieni își dădeau cu presupusul. Ceva ce fusese numit intern „fabrică de știri“, asortat cu *„content factory“*, motto-ul care se mai vede pe site-ul NewsIn, agenția de știri. Un motto mai de bun-simț, aparent, dar la fel de aberant în esență, deoarece „content-ul“ produs de NewsIn constă – sau consta? – tot în știri. Dar și cu „hala“ sau „uzina“ în care se aflau angajații televiziunii și din care se vedeau la televizor diferite zone, ca fundal pentru moderatori și invitații lor.

Ca fapt anecdotic, înaintea tuturor acestora, fără legătură directă cu Realitatea TV, a fost o companie de producție TV, Media Factory – „fabrica de media“. Care a făcut, printre altele, lucruri ca *Reporter Incognito* de pe Prima TV sau *Animat Planet* de pe Antena 1. Să te prezinți în chip de fabrică de formate articulate și amuzament e o idee foarte bună. Însă epigonismul descris mai sus e cu atît mai pernicios.

Dar, în fine, astfel de lucruri îi privesc numai pe angajații și patronii celor două Realități. Care, pînă una-alta, și-au atins obiectivele de a popula ecranele cu politicieni inepți și de a goni un anumit tip de telespectatori din fața lor, a ecranelor. Păstrînd, în paranteză fie spus, fix segmentul demografic predispus la vot și la a căsca gura la idioțeniile pe care și le aruncă unii în capul altora diriguitorii aleși de ei, de segmentul respectiv.

Și nu de noi. Fiindcă noi, în loc să votăm, fugim de realitate(a) pe care o fac ei.

Cum vine asta? Ce se ascunde, la propriu, sub metafora fugii? Fugim în stradă? Nu, pentru că în stradă sau la cafenea realitatea e familiară, măsurabilă, dar mai lipsită de consistență, de interes și palpitații. Cel puțin pentru noi, cei care „am uitat să privim“, vorba lui Werner Herzog. Fiindcă, spune fratele lui Herzog, Wim Wenders, în realitatea cealaltă, creată, „nici o imagine nu te lasă în pace“. Realitatea creată are un grad de stridență și agresivitate crescut, cel din zbieretele politicienilor și postura agresivă, de Orc din Warcraft, a moderatoarelor care scrîșnesc din dinți la ei.

Acest gen de stridență distruge contemplația și predispoziția pentru realitatea primordială. E mai probabil să fugim nu în stradă, ci la birou, în fața calculatorului. Sau să luăm un iPad în brațe. Și să deschidem o altă realitate, prietenoasă, numită Facebook.

Acum cîtăva vreme, mi-a trecut prin cap să fac o teorie a emigrației pe Facebook. Dacă în anii '90 unii au fugit de mineri și Iliescu, în Spania sau Anglia, acum nu mai trebuie să ne deplasăm ca să scăpăm de Boc și frazele lui fără punct. Pînă la Disneyland trebuie să călătorești cîteva mii de kilometri și s-ar putea ca tu să nu te distrezi, ci doar copilul tău. Există însă fabrici de realitate care ne vîră pe sub ușă, chiar la noi în apartament, ceva mult mai convenabil și atrăgător. Dacă Facebook e prea plebeu, masturbatoriu și complicat la modul simplist pentru dumneavoastră, Second Life este o propunere mai aproape de spațiile tridimensionale de care vrem să fugim. Ar mai fi destule altele, dar sînt convins că ați înțeles ce am vrut să spun. Chiar și cărțile sînt o lume interioară, în care te pierzi la un moment dat. Ca și tablourile. Dar în epoca dinaintea digitalului, riscul dezorientării nu exista, fiindcă mașinăriile clasice nu deturnau simțurile precum cele de azi. Sau cel puțin reprezentau convenții milenare, bine definite și aseptice în accepțiunea lor de convenții.

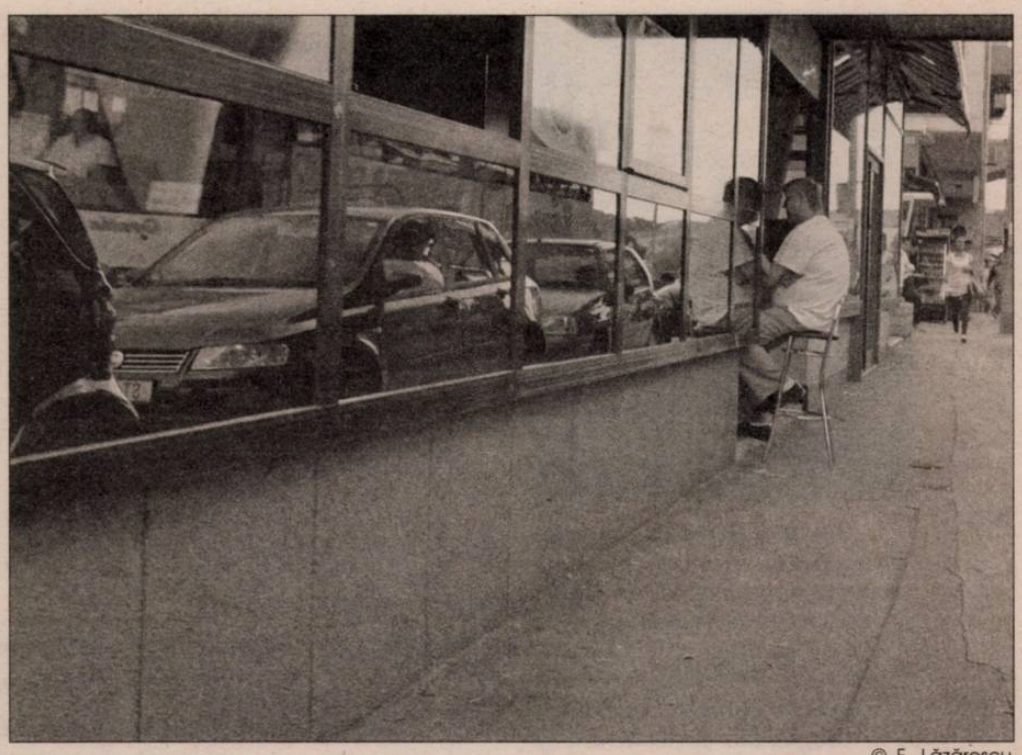
© F. Lăzărescu

„Trebuie să înfruntăm realitatea cu un pic de umor; altfel, trecem pe lîngă ea.“

LAWRENCE DURRELL

Cum am ajuns să ne înșelăm, între noi, dar mai ales pe noi?

Vorbeam mai sus despre realitatea primordială, care nu are nici structura delectabilă a unei narațiuni bine construite, nici confortul de cuibăreală al cyberspațiului, nici puritatea și multicolorul stimulilor dintr-o imagine vizuală (iertați pleonasmul, vorbim aici de felurite reprezentări). E limpede de ce fugim de ea. Desigur, nu e totdeauna interesantă – sau nu sîntem noi în stare să-i găsim secretul și dificilul cifru despre care Herzog ne spune că există. În plus, evident, realitatea, așa cum e, doare de multe ori. Nu noi o facem pe ea, ci ea ne face pe noi. De aceea visăm. Uluitor și revelator ca Dalí sau rușinos și cu gînduri ascunse, ca maimuțoii care își arată gingiile unii altora, la televizor. De la un punct încolo, visele își pierd singularitatea și fulguranța. Și devin colective. Și permanente.

Mai are sens să vorbim atunci de deturnare a realității, falsificare a faptelor și propagandă? E cazul să ne mirăm: „Cum adică, două Realități?!“? Numai dacă ne-am închipuit vreodată că Realitatea e realitatea. De fapt, cyberspațiul, jocurile pe roluri online, rețelele sociale și toate celelalte au încetat de mult să mai fie o oglindire a lumii fizice, transformîndu-se într-o prelungire a acesteia. O extensie, și nu una pricăjită. De pildă, ființa noastră compusă din biți de calculator ne va supraviețui multă vreme, oricît de fantomatică și futilă pare azi. Cine a avut proasta idee de a persista în a folosi un pseudonim nu mai poate acum scăpa de el. De fapt, și nemurirea, și posteritatea erau căutate în trecut prin intermediul unui dispozitiv imperfect și mult mai puțin impresionant decît Google, pe nume carte. Problema nu e ca alții să-și amintească de noi. Ci „să-nvățăm a muri vreodată“.

Există hărți pentru aceste teritorii? Nu, lasă să se înțeleagă un documentar realizat de Mark Neale despre William Gibson, inventatorul noțiunii de cyberspațiu. Dar, cu siguranță, vom găsi (sau am și găsit) modalități mai puțin cartografice de a ne descurca prin ele, fiindcă cele mai multe vin cu instrucțiuni de folosire. Altfel, fabricanții lor nu ne-ar putea tenta. Problema e ce facem cu ansamblul. Cu realitatea compusă din spațiul fizic și diferitele extensii pe care le folosește fiecare. Prin 1997 a apărut un termen numit *augmented reality* – realitate augmentată sau „AR“. Care nu e nici virtuală, nici fizică. Azi la îndemîna oricărui posesor de mobil inteligent, AR-ul e, neacademic vorbind, un strat de legende constînd în cuvinte sau alte lucruri pe care mobilul le ia de pe Internet și ți le întinde peste imaginea fizică din cameră. Dincolo de această definiție convențională, desigur că realitate augmentată poate fi și ceva compus din Facebook și o aplicație de mobil care îți măsoară kilometri parcurși pe bicicletă, presupunînd că cele două spații comunică între ele (există așa ceva). Problema e cum vom jongla în viitor cu aceste spații și cum vom reuși să le gîndim împreună pentru a rămîne întregi. Cît de cît, fiindcă de scindat în cont de Facebook, adresă de mail și user de Second Life, ne-am scindat deja.

Într-un sens, ceea ce ne predispune la confort sau disconfort în privința acestei noi meta-realități sau realități augmentate e felul cum gîndim ideea de adevăr. Dacă tindem să o vedem ca pe un ideal social și în același timp raționalist, un principiu care umanizează o lume socială creată pe fizic și organic, preexistentă și imuabilă în esența ei, atunci toate jocurile de mai sus s-ar putea să ne deruteze și să ne deranjeze. Dacă vedem același adevăr, de exemplu, ca pe o însușire a visului – care nu există, întrucît e o plăsmuire, dar există, întrucît e vis și vorbim de el –, atunci vom fi mai puțin supărați.

Iulian Comanescu *este analist media și managing partner la Comanescu SRL (consultanță media). A publicat volumul* Cum să devii un Nimeni. Mecanismele notorietății, branduri personale și piața media din România, *Humanitas, 2009. Mai multe pe www.comanescu.ro.*

Andrei MANOLESCU

Elucubrații TV

La ceva vreme după telejurnalele comuniste în care Alexandru Andrieș vedea cașcaval, televiziunile românești redescoperă sub ochii noștri bucuria ficțiunii în emisiunile de actualitate. Se dezbat zile la rînd lucruri care, de fapt, în realitate nici nu s-au întîmplat, se speculează ore în șir pe marginea cîte unei ipoteze născute de vreo afirmație făcută din greșeală, se fac conexiuni și scenarii abracadabrante. Am văzut cum un accident de mașină, real ce-i drept, poate fi discutat la nesfîrșit pe toate posturile de către nenumărați jurnaliști, analiști, politicieni, psihologi, sociologi, polițiști, actori sau astrologi reuniți în conclavuri trăncănitoare. Nimic nu s-a comparat însă în ultima vreme cu „ipoteza uluitoare“ (așa cum scria pe banda de dedesubt) discutată la B1 TV: posibila venire a prințului Charles pe tronul României. (S-ar părea că, de cum a pomenit ceva de Vlad Țepeș, în ochii valahilor, prințul de Wales a devenit un bun candidat la domnie.) Ca viitor rege al României, prințul moștenitor al coroanei britanice era deja botezat: „Carol al III-lea“. Și nu a fost doar o emisiune, ci mai multe. Ore întregi de talk-show în care moderatori și invitați ca Robert Turcescu, Ion Cristoiu, Iosif Boda, Dan Andronic, Mihai Hurezeanu (frate real cu Emil), Cozmin Gușă, Sorin Roșca Stănescu sau Mircea Toader au întors pe toate părțile pomenita scorneală, fără teamă de ridicol. Chiar dacă vorbitorii aveau, în general, grijă să se acopere spunînd că e o simplă ipoteză, că deocamdată avem o constituție republicană sau că pînă la Casa regală britanică mai există și o Casă regală a României, mai toți păreau să participe cu pasiune și cu plusvaloare la discuție, adîncindu-se în reveria propriilor speculații. Și în cele din urmă au ajuns la concluzia că însuși Traian Băsescu ar fi cel care ar vrea să-l aducă pe prințul Charles în locul său (pe tron?), asemeni lui Franco, atunci cînd l-a lăsat pe regele Juan Carlos urmaș la conducerea Spaniei.

În ăst timp, în România, în Europa și în nu prea îndepărtatele țări arabe se petrec evenimente pe cît de importante, pe atît de reale.

DILEMA VECHE
O realitate, mai multe realităţi

„Adevărata magie este dragostea"

interviu cu magicianul Andrei TEAŞCĂ

Ce este realitatea pentru un magician, cum vă raportaţi la ea?

Este un mod de viaţă, care se poate schimba de la o zi la alta. Depinde de informaţiile pe care le preluăm din societate. Astfel, realitatea de astăzi nu se mai potriveşte mîine. Pe de altă parte, mai avem o realitate – a noastră, a artiştilor. Odată ce intrăm în ea, o oră în lumea aceasta profană poate să însemne trei ore acolo. Sau cinci minute. Nu mai avem reguli, e o lume fără bariere, fără mîncare. E o lume frumoasă pentru că are alte date. Intri undeva înăuntru şi laşi spiritul să se joace. Şi-atunci realitatea e ceva relativ, o iluzie.

Ce v-a determinat să evadaţi din realitate tocmai în magie?

Tatăl meu a fost regizor de teatru şi televiziune, am crescut în această lume. Am terminat Actoria la clasa prof. Mircea Albulescu. Am fost la Dan Puric în trupă. Am avut cîteva întîlniri în viaţă, care m-au marcat. Nu m-am regăsit însă total, mi-am dorit foarte tare să scap de această realitate românească şi am plecat din ţară. Acolo, afară, (în Coreea – *n. red.)* oamenii credeau în artă, în spectacol, în artişti. Acolo m-am întîlnit cu iluzionismul, care mi-a plăcut mult – era o descoperire. Problema era că nu ştiam cum ar fi bine să-l învăţ. Şi am început să studiez, am luat cărţi, am învăţat trucuri, am mers la convenţii, întîlniri, ateliere, asociaţii ale magicienilor etc. Eu am pus nişte personaje să facă trucuri – de la mimi şi comedieni pînă la Chaplin, şi acesta a fost lozul cîştigător: un iluzionism animat, actoricesc.

În 2008, revenind în România, am încercat acest tip de spectacol şi la noi, şi am avut lansarea la Teatrul Nottara cu *Magic Show*. Se mai făcuseră reprezentaţii de acest tip la circ, pe la diferite case de cultură, dar acesta era un spectacol de gen – iluzionism sută la sută, cu personaje care jucau, cu o poveste coerentă.

Ce vă deranjează cel mai mult la realitatea care ne înconjoară, ce aţi schimba?

Mă deranjează această manipulare globală, pe care eu o văd – defect de meserie –, dar pe care oamenii nu o înţeleg. I-aş schimba pe oameni în bine, în spiritul frumosului. Numai că asta le-ar da putere, ar începe să-şi pună întrebări, iar atunci ar fi haos. Omul trebuie controlat, pentru a păstra o ordine...

Cum e reflectată realitatea în mass-media, din perspectiva dvs.? Este ea credibilă?

Păi, credem în ea. Se vede la vot, în marketing, în business, în cumpărături. Se-ntîmplă cum zice la televizor; e cea mai bună formă de manipulare şi de transmitere a mesajelor subliminale.

Cum se manifestă nevoia de magie a oamenilor? Cum reacţionează ei la spectacole?

Oamenii trăiesc într-o lume mică şi meschină, limitată, şi nu mai cred în nimic. Dar ei au nevoie de poveşti. Numai că, la momentul actual, le refuză. Totuşi, undeva, înăuntru, la unii mai trăieşte „cineva" – spiritul. Acesta, cîteodată, se revoltă. Şi, asemeni trupului, şi el trebuie hrănit: cu credinţă, artă. Mi-am propus să-i „păcălesc" pe oameni cu trucuri, pentru a-i putea elibera.

Cît de puternic este sentimentul că „ai văzut cu ochii tăi"?

Toată această creaţie e o îmbinare între truc şi actul artistic de prezentare. Ai o invenţie şi, dacă eşti un creator şi o „împachetezi" bine – punct ochit, punct lovit, direct în sufletul şi în mintea spectatorului. În funcţie de felul nostru de a fi, aşa vor fi şi reacţiile. Mai sînt alţii care, înainte de a ajunge la spectacol, cred că e într-un fel, iar cînd ajung acolo intră ca într-o transă, de bucurie. Şi atunci se transformă în copii.

Vin oamenii după un truc să vă întrebe cum e făcut?

Mai toţi vin, în speranţa că vor afla ceva. Iar eu le explic că nu trucul e magia, ci intratul în sufletul spectatorului şi redirecţionarea atenţiei lui, pentru a-l surprinde, precum şi creaţia momentului artistic. În clipa în care afli, a murit misterul. Trebuie să te laşi liber şi să intri în convenţie – la fel ca şi la teatru, de altfel.

***Andrei Teaşcă** este actor şi magician. Între 2007 şi 2009 a fost preşedinte al Asociaţiei Magicienilor şi Iluzioniştilor din România, căreia i-a pus bazele alături de alţi doi colegi. În 2009, el fondează Teatrul de Magie, dar şi Academia de Magie. În 2010 devine membru fondator al Asociaţiei Magicienilor şi Iluzioniştilor din România „RoMagic", iar în 2011 înfiinţează Federaţia Română de Iluzionism şi Magie, menită să stabilească un standard ocupaţional al meseriei de magician.*

Între 18 şi 20 noiembrie 2011, Teatrul de Magie, în parteneriat cu Universitatea Populară „Ioan I. Dalles", organizează cea de-a doua ediţie a Houdini Magic Festival. *Spectacolele din cadrul festivalului vor împleti arta magiei cu teatrul şi muzica, dezvăluind publicului o lume la limita dintre raţiune şi imaginaţie. Mai multe informaţii pe www.teatruldemagie.ro.*

Pe de altă parte, mentalismul surprinde, încă, mult. Sînt atîtea informaţii pe care noi le dăm fără să ştim, în limbajul non-verbal... Şi cineva care poate percepe aceste lucruri, după două-trei minute de vorbit cu tine, îţi poate spune şi ce mănînci, şi cum te trezeşti dimineaţa, şi ce frustrări ai...

Pentru dvs., ca om care ştie ce se întîmplă în spatele unui număr de magie, mai există bucuria şi inocenţa de a privi un astfel de spectacol, fără să vă gîndiţi, în timpul vizionării, cum este realizat?

Bineînţeles! Am fost şi am văzut un scamator în ţară, într-un Cămin Cultural dintr-un sat. Trucurile erau vechi, neevoluate, dar în sală se crease acea atmosferă de acum 100 de ani. Aşa m-am bucurat o oră, ca un copil...

Este magicianul tot timpul magician sau îşi mai iese uneori din piele?

> *„Magicianul nu e un clovn, ci un actor care interpretează un rol – cel al magicianului".*

Eu le spun celor care vin din urmă, studenţilor mei, să nu trăiască două vieţi. Pentru că publicul va vedea această dedublare. În clipa în care eşti un artist desăvîrşit, nu mai ai cale de ieşire şi vei trăi continuu această bucurie, sau acest coşmar... Munca asta mă relaxează şi mă stresează deopotrivă, e un mod de viaţă. Nu poţi trăi cu jumătăţi de măsură. Este o dedicare voită totală, din plăcere.

Dar asta nu vă privează de o realitate „normală", domestică?

Eu mă bucur că trăiesc mai mult în spirit decît în realitate. Depinde cum ai fost setat. Pe mine mă interesează mai puţin lucrurile materiale, şi mai mult cum să realizez un moment dintr-un spectacol, să plece oamenii rîzînd.

În ce fel se aseamănă iluzia cu visul?

E acelaşi lucru – tot poveste înseamnă. Problema este cum şi cînd ajung ele să se îndeplinească, cum le aduci în realitate. Am şi eu visul acesta – şi la propriu, şi la figurat – că se înfiinţează Teatrul de Magie. În acea clipă, sînt în stare să-mi pun un pat pe scenă şi să dorm acolo. Aceea e casa mea, de fapt. Nu am nevoie de nimic altceva şi aşa aş vrea să-mi trăiesc restul vieţii.

Dar acest lucru înseamnă pierderea realităţii pămîntene...

Eu aş vrea să o pierd. Şi să rămîn numai în creaţie şi-n spectacole. Ce frumos ar fi să rămîi în costumul de la teatru...

Există trucuri periculoase, care-l pot răni concret, fizic pe magician?

Sigur că da. Sînt accidente de muncă – la fel ca pe şantier *(rîde)*. Majoritatea trucurilor sînt sigure. Dar te poţi răni, pînă la urmă, şi la un truc simplu. De exemplu, lucram într-un cabaret şi trebuia să tai o sfoară care apoi reapărea întreagă. Şi în loc să tai sfoara, am tăiat din deget.

Aşa a murit Houdini, dintr-o prostie. El a rezistat durerii, pînă a murit. Ai atîta putere de a domina şi de a te autoînvinge, încît învingi corpul. Şi dacă corpul e rupt în două, mori... Într-un fel, realitatea l-a învins...

Care este cel mai uimitor truc, cel care a şocat cel mai tare?

Asta decid spectatorii. Dacă avem un spectacol pentru copii, în clipa în care a apărut un porumbel, copiii sînt în extaz. Pe cei care nu mai cred în poveşti îi mişti dacă faci ceva periculos. Depinde de oameni, de formarea lor, de personalitate. Depinde de multe... realităţi.

Meseria de magician se învaţă sau se fură? Care sînt proporţiile?

Şi una, şi alta. Se învaţă, dar dacă nu eşti capabil să şi furi acest meşteşug, actul e nefinalizat. De acolo vine sclipirea finală. Şi nu ai de unde fura decît de la mentori, de la oameni care îţi dau ceva fără să-ţi spună – prin simplul fapt că i-am întîlnit.

La prima vedere, alăturarea celor două cuvinte – „teatru" şi „magie" – pare puţin ciudată...

E-adevărat, există o delimitare între termeni. Dar aşa am fost eu construit – eram actor, m-am apucat apoi de iluzionism, iar cele două s-au îmbinat. Nu putea primul să-l şteargă pe celălalt, au rămas ambii. Şi au creat acest personaj – magicianul. Tocmai din acest motiv, motto-ul Teatrului de Magie este reprezentat de un citat al lui Robert Houdin: „Magicianul nu e un clovn, ci un actor care interpretează un rol – cel al magicianului". Ce am adus noi în plus a fost scenariul, piesa în sine. Nu mai sînt doar numere singulare, trucurile sînt legate într-un fel, au o noimă şi o finalitate. E creaţia noastră.

Care sînt proporţiile transferului de energie dintre artistul de pe scenă şi publicul din sală? Cît se întoarce înapoi la artist?

Raportul nu e egal, pentru că artistul e unu, şi e învăţat să dea la toată sala. Şi el ştie să ofere. Cîteodată, spectatorul nu ştie să dea înapoi. Atunci e o neîmplinire. Ba chiar, atunci cînd vezi că publicul e jos, tu plusezi, şi dai mai mult, încerci să-l atragi. Iar asta reprezintă un consum enorm.

Spuneţi-mi despre cumpăratul trucurilor. Dacă un magician creează un număr nemaivăzut, de ce l-ar vinde?

Pentru că, în primul rînd, toată breasla ştie că el l-a inventat. Există un fair play între creatori. Îl „cuantifici" şi îl dai spre vînzare, nu pentru a obţine profit, ci pentru a-l face cunoscut tuturor, a-l împrăştia în lume.

Există deseori confuzia între un magician şi un vrăjitor – un om cu puteri supranaturale, care poate vedea viitorul şi, eventual, interveni asupra lui. Ce aţi schimba în lume?

Dacă aş avea o putere, le-aş da tot ce-şi doresc – asta ar fi cea mai mare pedeapsă. Pentru că după ce vor avea totul, vor da din colţ în colţ, ar fi o panică totală... „Şi acum ce facem?"... Le-aş da cîte o maşină de lux şi case cu două etaje.

Odată, am stat de vorbă cu un om, ditamai afaceristul-antreprenor. Şi i-am spus la un moment dat: „Tu nu iei banii cu tine atunci cînd mori..." Iar el mi-a răspuns: „Nu iau nimic cu mine, dar vreau să fiu cel mai bogat din cimitir". Ce mai poţi adăuga după un astfel de răspuns?...

> *Magia e în tot şi-n toate. În noi, în sufletul nostru, în păr, în scaune, în plasme, pentru că cineva le-a creat.*

Cum ar arăta realitatea fără magie?

Eu spun că magia e în tot şi-n toate. În noi, în sufletul nostru, în păr, în scaune, în plasme, pentru că cineva le-a creat. Pe de altă parte, există această legătură de taină pe care nu cred că cineva ar putea s-o ucidă – dragostea. În clipa în care ea nu mai există, omul moare. Aici este adevărata magie.

a consemnat Patricia MIHAIL

HERITAGE

Tastefully Yours

Cina la Heritage

Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului purtând marca Juan Amador în fiecare seară, de marți până sâmbătă, începând cu ora 19:00.

Meniu Evolution

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Meniu de prânz

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

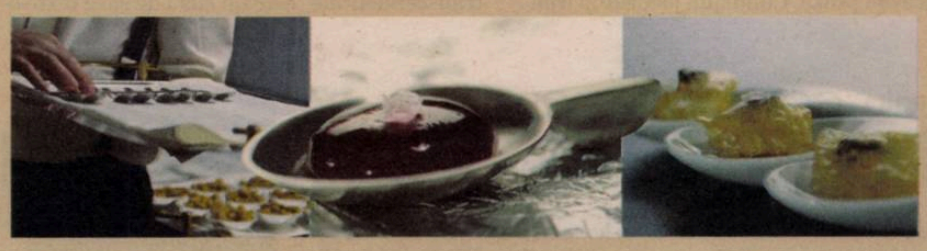

Descoperă gustul perfect la restaurantul Heritage cu Juan Amador, Chef 3 stele Michelin

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.hertiage-restaurant.eu
Restaurantul va fi deschis pentru cină, de marți până sâmbată, între 19.00 - 24.00

Adresa Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

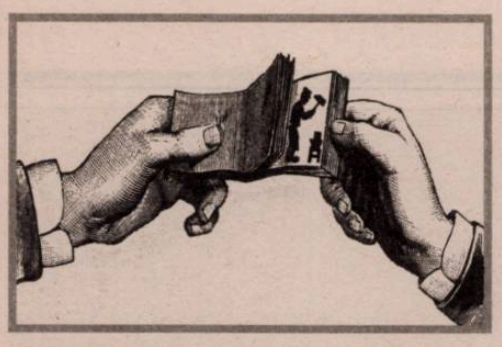

Marius CHIVU

feedbook

Întoarcerea hingherului metafizic

● **Mihai Măniuţiu, *Opiniile unui călător nedemn de încredere*, Editura Bybliotek, 2011.**

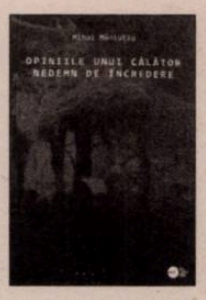

Debutat cu romanul *Un zeu aproape muritor* în 1982 şi autor al mai multor volume de povestiri, scriitorul „optzecist" Mihai Măniuţiu este însă mai puţin cunoscut decît regizorul cu acelaşi nume. Cele două ipostaze artistice sînt însă complementare şi iniţiativa editurii clujene Bybliotek de a-i dedica o serie de autor (unde au mai apărut în ultimii doi ani volumul de aforisme *Exorcisme*, cartea de poezie *În Balkanya eu şi ceilalţi demoni*, precum şi reeditarea romanului din 2004 *Memoriile hingherului)* merită toată atenţia. Am pus între ghilimele „optzecist" pentru că, deşi a debutat în anii '80, iar Radu G. Ţeposu îl include în panorama sa „tragică & grotescă" a deceniului literar nouă, Mihai Măniuţiu rămîne un scriitor atipic pentru ceea ce se crede îndeobşte a fi caracteristic prozei optzeciste. Nici textualismul, nici hiper-realismul nu-i sînt proprii cîtuşi de puţin, proza sa avînd rădăcini în onirismul şaizecist sau, şi mai departe, în suprarealismul interbelic şi în teatrul absurdului. Scria Radu G. Ţeposu: „Universul prozei e populat de fauni şi saltimbanci, de îngeri, magi, cerşetori, coribanţi, călăi, pelerini, zei, profeţi, sibile, poeţi orfici, pitici sacerdoţi, gladiatori, dragoni şi hesperide, alcătuind în totul o mitologie pestriţă, o lume fastuoasă şi niţel monstruoasă, de bîlci şi arlechinadă, dar şi de farsă grotescă. Trasă în imagini eclatante, lumea aceasta miraculoasă pare clădită pe o indeterminare ontologică..." Rămasă fidelă acestui univers carnavalesc, proza lui Mihai Măniuţiu din al treilea său volum de povestiri a cîştigat în rafinament, a păstrat doar cîteva personaje, pe care le-a cizelat şi dezvoltat, dimensiunea alegorică şi referinţele mitologice sînt vagi, simbolistica încărcîndu-se de un echivoc benefic, iar lirismul întunecat, alternînd expresionismul cu suprarealismul, tinde în unele texte să devină autonom. „Indeterminarea ontologică" este în continuare una din cheile acestei proze. Limbajul, jocurile şi comportamentul straniilor personaje „evoluează" într-un univers decăzut, pervertit, întors pe dos şi hibridizat, ale cărui legi funcţionează misterios-mecanic, grotesc-absurd, halucinant-violent, în afara oricărui sens recognoscibil ca atare, ca şi cum totul ar fi repetiţia haotică şi macabră din anticamera-celulă a unui circ *trash*scendental. Povestirile, cu personajele, dialogurile şi atmosfera lor sînt, mai degrabă, scenarii şi situaţii decupate din acelaşi spectacol coşmaresc-oniric al unei deambulări post-existenţiale.

Proza titulară are în centrul ei cuplul antinomic al unui ghid blazat şi al unui profesor străin, arogant-excentric, „cu diplomă în ştiinţele oculte şi etnopsihologie", călătorind printr-o „ţărişoară" fostă comunistă grotescă şi construind, într-un limbaj aforistic preţios, tot felul de teorii ale eşecului şi imposibilităţii identităţii naţionale, ale limitei etnice, ale catastrofei şi damnării istorice ca destin. „Opiniile unui călător..." este, de fapt, o farsă etno-psihologică, o satiră pe tema imposibilei „schimbări la faţă" a unei naţiuni mici care nu-şi poate breveta decît sistemul de eşec, tortură şi autodistrugere – un fel de Swift & Kafka *meets* Cioran. „Fuga cu Henri" este o succesiune de douăsprezece secvenţe de absurd endorfinic (simbolizînd deopotrivă căutarea şi evadarea din transcendenţă), construit cumva în oglinda lirismului hipnagogic al lui Michaux, căruia Măniuţiu îi aduce aici un omagiu explicit. „Tuşa Aglaia", una dintre cele mai elaborate şi reuşite povestiri din carte, este o fantezie grotescă *à la* Boris Vian pe tema realităţii ca haos, a teatrului ca iluzie a nimicului, a lumii ca teatru metafizic dezafectat. Un taximetrist albinos o conduce pe actriţa Aglaia, împreună cu nepotul ei, afară din oraşul militarizat, în timpul unei invazii de lăcuste, în birtul unui ţigan yoghin, pentru o beţie nocturnă alături de o cîrciţă sexuală „expertă în întuneric" şi în „dexterităţi subterane" (asta fiind doar jumătate din noaptea iniţiatică) – totul nefiind altceva decît ritualul purificării în vederea premierei unui spectacol coşmaresc mai pur. Povestirea „Avva Noah" este pilda căutării fatale a Marelui Mort; iar „Vama din Elgström" este schiţa kafkiană a unui control vamal ce glisează înspre interogatoriul unei morţi trecute.

„Întoarcerea din exil şi alte povestiri transtranscendentale" este un ciclu de şase texte onirice care îl au în prim-plan pe Hingherul metafizic şi paranormal, personajul de cursă lungă al lui Mihai Măniuţiu, iar ca decor – Balkanya, spaţiul situat la mijloc de Grotesc şi Absurd. Cu această ocazie, apar şi alte figuri funambuleşti: Gemenii Stan şi Bran, Gina Lollobrigida, savantul Bóbó, coreeanul Kim, Trapezistul, pictoriţa Piticul, un crocodil, Gheara... Povestirile abundă în termeni meniţi să străpungă zidul ontologic al acestei suprarealităţi: himerismetism, depurare onirică, însomnare, extramundare, trans-transcendenţă. În povestirea „Întoarcerea din exil", Hingherul „de umbre şi de himere" inventează, modificînd o motocicletă cu ataş, un depurator de vise mobil, menit să asigure regresia pînă la visul originar (asemănat insulei Creatorului – aceasta fiind adevărata întoarcere din exil) ca în scenariul unui *Inception* psiho-metafizic regizat de Terry Gilliam: „Ăsta-i un vis şi fiecare visează visele celorlalţi, care sînt identice cu ale lui. Dar sîntem autonomi. E o multiplicare de patru cu patru, dacă nu şi mai mult. O să trebuiască să ne trezim de cel puţin şaişpe ori, succesiv, ca să avem cea mai mică şansă să ne trezim". Dacă în povestirea „În carantină" se pune la cale experimentul unei autohipnoze pentru dezlegarea „misterului lipsei de sens", în „Parfumul", Hingherul nu mai depurează visele, ci le vînează pe cele rele cu ajutorul unui dispozitiv (amintind de cel din „Colonia penitenciară") menit să capteze şi să distrugă coşmarurile: „Cu răbdare de bătrîn chinez, înfigea ace şi piuneze şi cuie, unele cu vîrful în sus, altele cu vîrful în jos, sute de afurisite de ace şi piuneze şi cuie, în compoziţii savante sau, mai degrabă, lipsite de orice sens, în jurul patului, pe covor, schiţînd reţele de linii frînte, aglomerări de puncte, ori mici vîrtejuri curbe, şi alcătuind parcă din arabescuri de nichel, de oţel şi de rugină, un fel de hartă în miniatură – o cale lactee cu tot atîta înţeles cît Calea Lactee". Scena de „hingherească" onirică este poezie pură. Atrase cu ajutorul luminii unei lumînări, coşmarurile intră, rînd pe rînd, în capcana expertului în „volatil şi subtil": „Pe suprafaţa plasei de păianjen, alburie, se răsfrîng, filigranate, razele anemice ale flăcării de lumînare; sau, mai degrabă, sub plasă, pe covor, printre sutele de cuie, de bolţuri, de piroane, fojgăie fosforescente, minuscule luminiţe tremurătoare, ca nişte licurici de jar. Pălesc, dispar, ici-colo par să mai pîlpîie un pic..." Dar aceasta nu este singura scenă memorabilă vizual. În povestirea „Mama Luz", care este un episod de absurd *gore*, de suprarealism horror, poate cel mai violent şi totodată liric text din volum, o femeie bandajată execută în delir piruete pe un covor de sticlă pisată care o transformă într-o „mumie descusută" sîngerînd şi desfăcîndu-se în franjuri. În „Anul şobolanului", povestea evadării într-un paradis în negativ, un empireu cu fişii paralele de beznă deosebite unele de altele şi infinite portaluri de întuneric, un personaj bîjbîie prin întţepăturile de ţînţari ca şi cum ar „înainta prin straturi de aer uşor acid".

Alternînd onirismul cu suprarealismul şi absurdul cu grotescul, literatura lui Mihai Măniuţiu se încadrează undeva pe filiera teatrului ionescian şi a lirismului naumian, în acea zonă a aproximării inexprimabilului, unde totul este deopotrivă morbid şi feeric, impur, obscur şi ezoteric. Nu găsesc nici un motiv pentru care scriitorul să rămînă în umbra regizorului.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jean Mattern, *Lapte şi miere*, traducere din limba franceză de Anca Băicoianu, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Jean Mattern a debutat tîrziu, la 43 de ani, cu un roman micuţ şi bibilit, numit *Băile Király*. Cartea îţi impunea respect, avea o decenţă rafinată, un echilibru (de literat bine-crescut) între sensibleria delicată şi drama neguroasă. Era vorba acolo de un traducător francez, Gabriel, care încearcă să-şi descopere singur rădăcinile şi identitatea (ceva mai est-europene), întrucît părinţii săi se îngropaseră de ani buni într-o tăcere neagră. Acum, în *Lapte şi miere* – tot un roman micuţ şi bibilit –, avem confesiunea (în prag de moarte) a tatălui lui Gabriel, povestea lui de bănăţean de sinteză şvabo-maghiaro-iudeo-alsaciană, plecat din România în toamna lui 1944 (la 15 ani), poposit (pentru cîteva săptămîni) la Budapesta, apoi (cît să se scuture de tifos) în Austria şi ajuns (în cele din urmă) în Franţa, unde gustă din toate ale vieţii, cu mierea şi cu fierea lor. Aici o va cunoaşte pe Suzanne (refugiată din Ungaria după revolta din 1956), de care, ca un exilat cuminte şi singuratic, „va hotărî" să se îndrăgostească şi cu care se va căsători, fără mari preambuluri (în fond, „cum să-i faci curte unei femei care tocmai a pierdut totul?"). Alături de ea, va încerca să găsească bucuriile simple ale unui cotidian liniştit şi aşezat, lucru pe care nici trecutul, nici viitorul nu i-l vor permite decît pînă la un punct.

Acest bănăţean are o istorie profund civilă, deşi macazul destinului său a fost războiul. Mărunta lui viaţă nu exclude însă o concluzie cutremurătoare: „Pe mine nici un război nu m-a salvat de la traiul de zi cu zi, această maşină infernală de măcinat durerea..." Cam aşa e şi scrisul lui Mattern: zguduitor prin discreţie şi fineţe.

PUBLICITATE

„Lumi noi“ la SoNoRo

– interviu cu Răzvan POPOVICI –

*Ajuns la cea de-a şasea ediţie, Festivalul de muzică de cameră SoNoRo e în plină desfăşurare. Directorul său, violistul Răzvan Popovici, ne dezvăluie cîteva dintre noutăţile acestui an, de la repertoriul ales şi interpreţii prezenţi, la sălile alese şi surprizele pregătite. Şi ne arată cum muzica simfonică poate fi o delectare, şi nu o corvoadă, chiar pentru un public larg. (**I. P.**)*

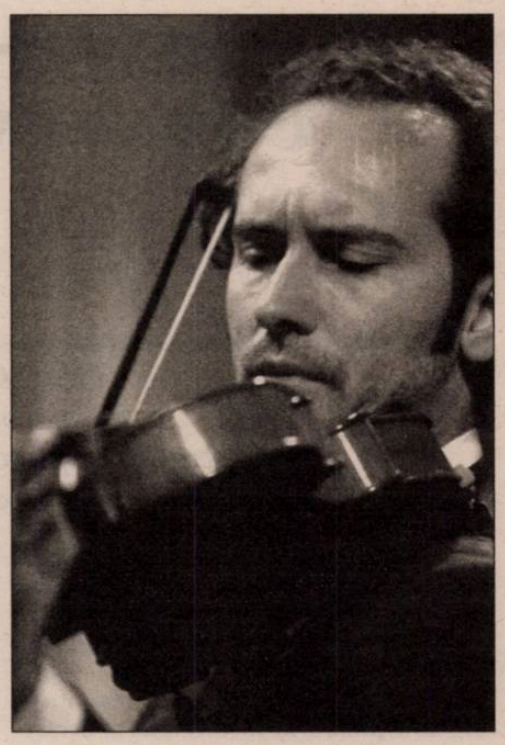

Ce înseamnă muzică de cameră?

Muzica de cameră este sufletul muzicii clasice. O orchestră simfonică, de peste 100 de persoane, cîntă cu adevărat bine dacă, de fapt, cîntă cameral, ascultînd celelalte instrumente şi reacţionînd atent la reacţiile cele mai fine ale celorlalţi. Muzica de cameră este nucleul oricărei activităţi muzicale.

Care este profilul SoNoRo şi cu ce se deosebeşte el de alte festivaluri de profil, „Enescu“, de pildă?

SoNoRo este un festival tînăr şi plin de elan, agil şi inovativ. Fiind independent, are libertate artistică nelimitată. În momentul de faţă dă tonul în România. Chiar am observat că mai toate iniţiativele similare s-au lăsat inspirate într-un fel sau altul de Festivalul SoNoRo. Neavînd un suport guvernamental uriaş în spate, SoNoRo a reuşit în cei şase ani de existenţă să creeze un nou public şi să transforme muzica de cameră într-un subiect de conversaţie.

Ce aduce nou festivalul de anul acesta faţă de ediţiile anterioare?

Pentru prima dată jazz, multe compoziţii în primă audiţie, peste 40 de artişti, săli noi (The Ark, Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I“, Sala de Marmură a BNR), Braşovul – ca nouă destinaţie în cadrul turneului naţional – şi un păsăroi SoNoRo care zboară spre... lumi noi.

Ce uneşte muzica simfonică şi jazzul şi cum faceţi, practic, acest lucru în festivalul de anul acesta?

Le uneşte în primul rînd titlul NEW WORLDS. Fără jazz, „lumea nouă“ ar fi inimaginabilă. În plus, toţi artiştii implicaţi în seratele de jazz sînt muzicieni desăvîrşiţi pe tărîmurile „clasice“: Benjamin Schmid este cel mai renumit violonist clasic austriac, contrabasistul Georg Breinschmid a fost membru al Filarmonicii din Viena, cîntăreaţa Luiza Zan a studiat opera, pianistul lituanian Petras Geniušas a cîştigat nenumărate concursuri importante de pian şi este profesor la Vilnius şi Tokyo, iar saxofonistul newyorkez Daniel Schnyder a studiat clarinetul şi violoncelul şi, pe lîngă compoziţiile de jazz, scrie muzică clasică pentru cele mai renumite orchestre şi ansambluri, printre care şi Filarmonica din Berlin.

Anul trecut aţi lansat vinuri, acum, din cîte am înţeles, lansaţi un ceai... Cum se potrivesc acestea în tabloul general?

Sublinieză spiritul aventuros şi inventiv al Festivalului SoNoRo. De data aceasta acompaniază publicul în voiajul înspre lumi muzicale noi. Ambele nume ale ceaiurilor special create în acest an – Alborada şi Nocturne – îi lasă pe ascultători să viseze, să-şi lase gîndurile să zboare departe, acompaniaţi de arome îndepărtate. Evident, în compania păsării SoNoRo...

Se spune, despre cutare muzician, că e „foarte bun, extraordinar“. La ce se referă de fapt aceste aprecieri, în mod concret? Ce înseamnă cu adevărat un virtuoz?

Un adevărat muzician este un artist care povesteşte ceva, sincer şi profund, de fiecare dată cînd interpretează pe scenă. Fără o cultură generală solidă sînt de părere că nu poţi ajunge la un nivel ridicat al interpretării. Există virtuozi care epatează prin rapiditate şi somptuozitate, adesea însă astfel de interpretări sînt destul de goale şi nu impresionează emoţional aproape deloc. În ultimii ani, caracterizaţi prin dorinţa de a asculta muzicieni care cîntă cît mai aproape de perfecţiune, am putut constata că o întreagă generaţie a fost la început propulsată de agenţiile de impresariat sau de casele de discuri majore şi că, între timp, a fost înlocuită de alta nouă. Cred că generaţia *„photoshop“*, aşa cum o numesc eu, va fi înlocuită de una nouă, unde muzica este mai importantă decît marketingul. De aceea motto-ul proiectului educativ al festivalului, SoNoRo-INTERFERENŢE, este „Avem nevoie nu numai de buni instrumentişti, ci de adevăraţi muzicieni“, incluzînd în cadrul workshop-ului mese rotunde despre literatură, fotografie, poezie, film.

S-a schimbat statutul muzicianului în ultimul timp, al solistului? Dar al celui din orchestră?

Cu siguranţă. Cei mai mulţi solişti renumiţi au început în ultimii ani să dedice perioade considerabile din agendele concertistice muzicii de cameră, iniţiind festivaluri sau proiecte speciale, astfel încît viaţa muzicală a fost îmbogăţită cu adevărat. Unii dintre aceştia, prin notorietatea pe care o au, au făcut cunoscute unui public larg bijuterii ale muzicii de cameră, pînă atunci rămase ascunse, sau au consacrat compozitori contemporani, care altfel nu ar fi avut ocazia să fie apreciaţi la adevăratul lor nivel. În acelaşi timp, cred că muzicianul din orchestră este cel care pierde „bătălia“ muzicală pe termen lung. Sînt timpuri tulburi, în care multe orchestre din întreaga lume sînt închise şi vor fi mai departe închise. Iar mulţi membrii ai orchestrelor sînt salariaţi, şi nu muzicieni. Au devenit comozi, inflexibili, li se pare că totul li se cuvine, în contextul în care, de fapt, nu mai sînt artişti, ci executanţi. Singura soluţie, după părerea mea, este aceea de a crea ansambluri orchestrale agile, flexibile, inovative, unde nu salariul şi, implicit, siguranţa de zi cu zi sînt primordiale, ci calitatea şi dragostea pentru muzică. Atunci nici găsirea finanţărilor nu mai este o problemă adevărată. Cele mai bune exemple sînt Deutsche Kammerphilharmonie din Bremen sau Mahler Chamber Orchestra. Este normal ca publicul să fie plictisit de un concert simfonic, cîntat de o orchestră blazată, şi entuziasmat de interpretarea captivantă a Cvintetului lui Brahms de cinci muzicieni extraordinari.

„Avem nevoie nu numai de buni instrumentişti, ci de adevăraţi muzicieni.“

Ce aţi făcut nou de la ultima ediţie dvs. personal? Cum e să fii violist, şi nu violonist?

Bănuiesc că vă referiţi la ce activităţi am avut între ediţiile SoNoRo... am concertat extrem de mult (cel mai special concert a fost debutul pe care l-am avut cu ansamblul meu, Ensemble Raro, la Lucerne Festival în Elveţia, poate cel mai important festival european după Salzburger Festspiele), am absolvit prima ediţie a Festivalului SoNoRo Arezzo, în Toscana, am citit multe cărţi (şi multe ediţii *Dilema veche!)* şi am reuşit să am şi o mică vacanţă de vară... fără laptop şi telefon! Este extraordinar să fii violist pentru că aşa poţi avea timp să pui la cale ceva atît de amplu ca Festivalul SoNoRo. Ca violonist ar fi trebuit să studiez game şi arpegii mai tot timpul!

Cum se desfăşoară festivalurile asemănătoare în străinătate, în Germania, în Elveţia?

Festivalurile asemănătoare din străinătate se desfăşoară exact la fel. Dacă aşteptaţi să vă mărturisesc că aş organiza SoNoRo în străinătate altfel, trebuie să vă dezamăgesc. Dacă ai o echipă bună, poţi organiza oriunde un festival la cel mai înalt nivel. Ceea ce este totuşi o problemă uriaşă (şi inacceptabilă) în România este imposibilitatea de a închiria un pian de concert excelent.

Ce ne puteţi spune despre publicul de acolo / publicul de aici?

Am avut plăcerea să „simt“ publicul cel mai atent la Viena, Tokio şi Riga. Era un public care emana o energie deosebită, dat fiind faptul că era alcătuit sau din persoane care se pricep (în Sala Mozart din Konzerthaus din Viena, din sala arhiplină de peste 700 de persoane, peste 600 erau abonaţi) sau din muzicieni (la Riga, majoritatea publicului o constituie muzicienii – este exact contrariul situaţiei din Bucureşti, unde aproape nici un muzician nu merge la concerte şi unde se vede dezinteresul clar în muzică, în contextul în care se mai şi plînge lumea că nu sînt destule concerte de calitate!). Publicul de la concertele SoNoRo este tînăr, curios, entuziast şi elegant. De pe scenă îl simt de la an la an mai rafinat şi deschis.

Care au fost cele mai... interesante momente, de pînă acum, ale festivalului de anul acesta?

Incredibila atenţie cu care publicul a ascultat *Verklärte Nacht (Noaptea transfigurată)* de Arnold Schönberg în concertul de deschidere din Sala Unirii a Palatului Cotroceni, atmosfera newyorkeză din The Ark de la concertul trioului de Jazz Benjamin Schmid – Stian Carstensen – Georg Breinschmid, interpretarea extraordinară a cvintetului de Ernst von Dohnányi din Palatul Cercului Militar Naţional şi acordurile celor patru instrumente Jacobus Stainer în Catedrala Sf. Iosif.

a consemnat Iaromira POPOVICI

***Răzvan Popovici** este violist, iniţiatorul şi directorul Festivalului Chiemgauer Musikfrühling din Traunstein, Germania, al seriei de concerte de muzică de cameră „Pèlerinages“ din München şi al Festivalului Internaţional de Muzică de Cameră SoNoRo din Bucureşti. Ca membru al Ansamblului Raro a debutat în sezonul 2009 / 2010 la Musashino Hall din Tokio, la Konzerthaus şi Musikverein din Viena şi la Carnegie Hall din New York.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între anii 1930-1950* (Editura Humanitas, 2011). Vai de actualii intelectuali pe care această carte, încă de la titlu, nu-i va interesa! Vai de actualii intelectuali care, citind-o, vor rămîne, după lectură, liniştiţi pînă la indiferenţă! (Radu Cosaşu)

■ Festivalul Internaţional de Film Experimental, BIEFF 2011, 17-20 noiembrie, Cinema Scala. Începe cu *Peter Greenaway Live Cinema VJ Performance – Lupercyclopedia* şi se termină cu *Fastul* lui Sokurov, care-a cîştigat în septembrie Leul de Aur la Veneţia. Intrarea e liberă, n-aveţi nici o scuză. (Luiza Vasiliu)

■ *Fraier de Bucureşti* (Editura Polirom) a lui Florin Iaru e unul dintre cele mai simpatice volume citite în ultima vreme. Bucăţile mici de text din care e făcut se desfac precum foile unei cepe zdravene. Iaru construieşte o lume în care tinereţea, iubirile, prieteniile, istoria, oraşul, literatura se contaminează unele pe altele. Tonic, nonşalant şi atît de vital. (Ana Maria Sandu)

■ În fiecare luni, de la ora 22, pe Discovery Channel, emisiunea *Curiosity*, pentru că, nu-i aşa, curiozitatea e în ADN-ul nostru. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Galantină de becaţine *à la* Muiron

Curăţaţi şi dezosaţi cincisprezece becaţe şi umpleţi-le cu un pateu de vînat, la care aţi adăugat jambon fiert, trufe şi ugeri de vacă tăiat în cubuleţe. Coaseţi păsările, rulaţi-le strîns, pe fiecare în parte, în fîşii de hîrtie de copt unse cu unt şi puneţi-le la fiert într-o tingire, în supă de legume. Cînd sînt gata, lăsaţi-le să se răcească pe un fund de lemn, sub presă uşoară. Desfaceţi-le apoi din hîrtie, daţi-le o formă regulată, glazuraţi-le şi aranjaţi-le pe un platou. Deasupra fiecărei becaţe, fixaţi cu gelatină cîte o mică rozasă din trufe. Umpleţi o formă cu margini lise cu un pateu de vînat în aspic şi puneţi-o la întărit, pe gheaţă. Răsturnaţi apoi forma pe un platou şi aşezaţi deasupra pateului becaţinele, în formă de coroană, cu rozasele în sus. Fixaţi o cupă cu picior în mijlocul pateului şi umpleţi-o cu un buchet de trufe frumos aranjate. Ornaţi marginile platoului, de jur împrejurul pateului, cu un cordon din cubuleţe de aspic.

Muiron (Jean-Baptiste) e numele unui colonel care l-a apărat pe Napoleon Bonaparte în bătălia franco-austriacă de la Arcole, cu preţul propriei vieţi, dar şi al fregatei care l-a adus pe Napoleon nevătămat acasă, după înfrîngerea de la Abukir.

Amicul Dejun

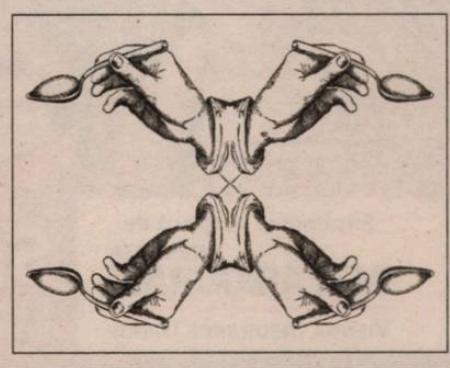

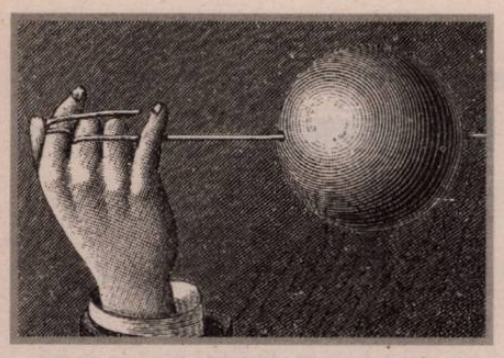

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Revoluţia electronică şi contra-revoluţia conservatoare

S-ar putea crede că tinerii educaţi ar putea constitui principala resursă pentru dezvoltarea pieţei de carte în format electronic. La cît sînt de tehnologizaţi, de gadgetizaţi, de conectaţi, de i-padizaţi, ar trebui să fie uşor să li se strecoare şi o bibliotecă pe unul dintre dispozitive. Ori e doar un clişeu, ori studenţii de la secţiile filologice ale Universităţii Libere din Berlin sînt prea conservatori. *Der Tagesspiegel* relatează despre scepticismul cu care a fost întîmpinată de studenţi Ruth Klüger, profesor universitar de teoria literaturii, invitată să ţină o conferinţă despre lectura în noile medii. „Eu, una, mă declar o convertită convinsă a cititului în mediul electronic" – a spus Ruth Klüger. Nu ar avea nici un sens să regretăm această revoluţie – ea se întîmplă, pur şi simplu."

Într-adevăr, noile medii şi impactul pe care îl au asupra pieţei de carte constituie o temă centrală la Tîrgul de Carte de la Frankfurt: se vorbeşte deja de un deceniu despre asta. Iar anul acesta – cred editorii – breasla ar fi, în sfîrşit, pregătită de marea schimbare. Într-adevăr, dispozitivele sînt acum mai fiabile, mai ergonomice şi, mai ales, mai ieftine. O „carte electronică" redă fidel pagina tipărită, răsfoitul virtual seamănă cu răsfoitul paginilor reale, pînă şi foşnetul paginilor generat de computer oferă senzaţia unei lecturi de carte tipărită. Cît de pregătit e însă publicul pentru această mică, mare revoluţie?

În SUA, piaţa cărţilor de buzunar a scăzut, în ultimul an, cu aproape 60%, piaţa hardcover – cu 20%; în schimb, cărţile în format electronic reprezintă aproape un sfert din piaţa americană de carte. În Germania se estimează că vînzările de carte în format electronic se situează între 3 şi 5% din volumul total al vînzărilor. Potenţialul de creştere pentru următorii ani e imens.

Reluînd istoria cărţii şi a schimbărilor sale mediale – de la tăbliţele din piatră ale lui Moise trecînd la cărţile scrise de mînă, apoi tipărite pe hîrtie şi pînă la modificările culturii cititului din secolul al XIX-lea şi transformarea literaturii în formă de divertisment –, Klüger a punctat, în conferinţa pe care a susţinut-o, impactul social al fiecărei noi „invenţii". Cartea electronică n-ar fi decît o nouă etapă; întîmpinată, ca toate celelalte, cu scepticism.

Rumoare în sală, priviri jenate şi o tentativă de revoluţie conservatoare: Nu sînt textele digitale forma cea mai evidentă a consumerismului cultural, nişte produse ieftine, lipsite de valoare, numai bune de aruncat la gunoi? Cum este posibil ca tocmai într-o bibliotecă a Facultăţii de Litere să se facă elogiul cărţii electronice?

Klüger, în vîrstă de 80 de ani, a scris ea însăşi numeroase cărţi – de teorie literară, de teoria lecturii, eseuri, memorii. Pe cele mai multe le-a publicat în epoca în care cărţile electronice atît de accesibile acum apăreau menţionate doar în romanele de anti-

„Obiectul carte are o valoare în sine şi trebuie apărat cu orice preţ."

cipaţie, tipărite, *the old fashioned way,* pe hîrtie. Autoarea a hotărît recent să accepte editarea cărţilor ei *şi* în format electronic: pentru ea, e o garanţie a unei difuzări mai eficiente, mai ales în SUA, unde este profesor-invitat; pentru studenţi, ar fi un avantaj în ceea ce priveşte accesul mai facil şi mai puţin costisitor la acele lucrări de specialitate care îi privesc.

În sală – rumoare şi stupoare, relatează, mai departe, *Tagesspiegel*. Studenţii sînt de-a dreptul consternaţi – obiectul carte are o valoare în sine şi trebuie apărat cu orice preţ. Altfel, la ce-ar mai fi bune propriile biblioteci? La care Klüger, ea însăşi posesoare a unor colecţii vaste de cărţi, în bibliotecă şi pe e-book: „Doar simpla îngrămădire a unor obiecte nu înseamnă cultură".

trecerea prin reviste

● *LE NOUVEL OBSERVATEUR* (27 OCTOMBRIE-2 NOIEMBRIE)

La trei ani după ce a primit premiul Nobel pentru literatură, Jean-Marie Gustave Le Clézio publică o nouă carte, *Histoire du pied et autres fantaisies* (Gallimard). Într-un interviu cu Jérôme Gracin vorbeşte despre literatură şi viaţă, despre felul în care a portretizat în scrisul său femeile şi puterea lor extraordinară. Academia Nobel şi-a motivat alegerea astfel: „scriitorul noilor plecări, al aventurilor poetice şi al extazului senzual, exploratorul unei umanităţi dincolo de civilizaţia dominantă".

E prima carte după Nobelul din 2008. Acest premiu v-a bulversat viaţa, munca, călătoriile?

Din contră, aş zice, premiul m-a eliberat de constrîngerile economice, cel puţin pentru moment, şi mi-a dat sentimentul că pot să-mi fac mica mea muzică fără să am alte griji. Sigur, bineînţeles, există cîteva obligaţii: trebuie să ţin conferinţe în China, în Coreea de Sud, dar e o şansă neaşteptată să întîlnesc cititori de la celălalt capăt al lumii.

Toate femeile din cărţile dumneavoastră, oricît de mare ar fi suferinţa prin care trec, sînt incredibil de luptătoare: pot face ele faţă aşa cum bărbaţii nu pot?

Am avut privilegiul şi dezavantajul de a mă naşte în anul 1940, în timpul războiului. Şi dacă am supravieţuit, eu şi fratele meu mai mare, asta se datorează ingeniozităţii şi curajului de care au dat dovadă mama şi bunica, care s-au zbătut să avem ce să mîncăm. Nu toate nuvelele mele povestesc această luptă, dar ele sînt inspirate de forţa de caracter a femeilor în condiţii-limită. Mi-ar fi imposibil să scriu fără această memorie prealabilă. (**A. M. S.**)

PUBLICITATE

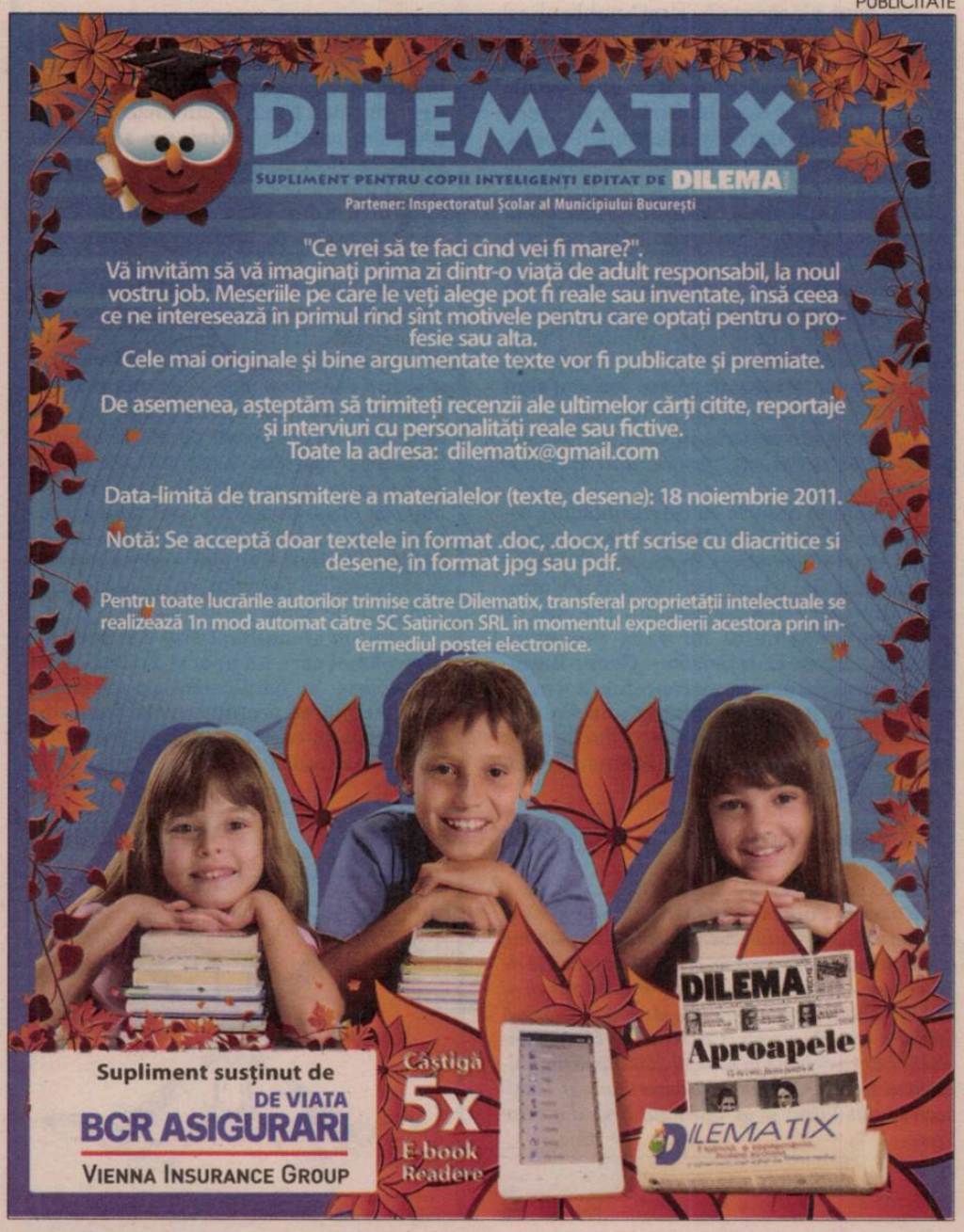

PUBLICITATE

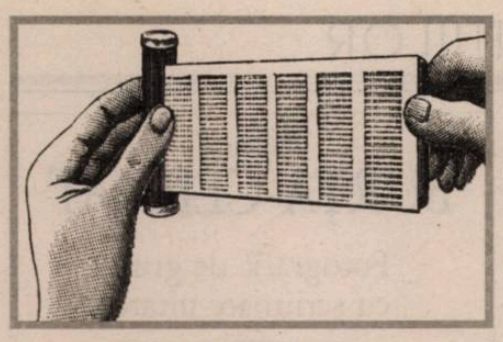

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Umilire şi indignare la Operă

În seara de joi, 3 noiembrie, am trăit cea mai cruntă umilire din viaţa mea de spectator. Iertaţi-mă, dar nu pot să nu-mi etalez public indignarea. Prea am aşteptat cu înfrigurare să văd *D'ale carnavalului* în viziunea lui Silviu Purcărete, cu Teatrul „Radu Stanca" din Sibiu, ca să mă las pradă aşa de uşor resemnării.

Cînd am ajuns în faţa Operei Române, unde era programat spectacolul (în cadrul Festivalului Naţional de Teatru), am fost deopotrivă încîntat şi îngrozit de mulţimea care umpluse platforma din faţa clădirii (90% tineret, lucru fermecător) ca la un concert de rock. Am ajuns cuminte, la orele 20, cu o jumătate de ceas înaintea orei de începere, curat îmbrăcat, pieptănat şi parfumat, aşa cum am fost educat din copilărie că se vine la un spectacol. Şi nu la o agresiune, nu la circ, nu la oborul de vite care se calcă-n copite!

Minutele treceau, puhoiul uman creştea amenințător, se făcuse 20,30, dar uşile rămîneau închise, nimeni nu anunţa nimic, iar zvonistica lucra, conform tradiţiei, din plin: ba că s-a schimbat spectacolul, ba că a durat prea mult cel dinainte, ba că fusese vorba iniţial de altă sală, ba că nu s-au instalat decorurile... Asta, în timp ce cunoscătorii reclamau prezenţa lui Constantin Chiriac, *legendarul* manager al festivalului de teatru sibian, „singurul care ar putea face ordine aici!..."

Pe fondul ăsta, la 20,35 văd fluviul uman că se îndreaptă greoi dinspre poarta principală (pe unde ar fi fost normal să se intre) către uşa din stînga, deschisă numai pe jumătate. Ne aruncăm şi noi, timid, în vîltoare, dăm stînjeniţi din coate şi glezne ca la cozile la bilete din anii studenţiei, pentru ca, după cîteva momente de panică generalizată, un bodyguard îmbrăcat în negru să anunţe ritos că posesorii de bilete sînt rugaţi s-o vireze către intrarea principală, „unde vor găsi un coridor (!) prin care să ajungă înăuntru". Aşa da, înţeleg că unii, foarte puţini, aveam bilete, în vreme ce juna mulţime „stă la plesneală". În foiala către direcţia indicată, aveam să aud că „aşa se întîmplă la toate marile evenimente artistice din lume", cu alte cuvinte că-i musai să ne călcăm în picioare la ditamai montarea şi că, altădată, „la festivalul sibian se aştepta şi cîte două ore în picioare pînă să ajungi la buza scenei"...

Numai că, odată ieşiţi la mal, înotînd pînă la desfigurare în mareea populară, la intrarea principală ne-au întîmpinat, dincolo de geam, cîteva dintre sinistrele figuri de piatră din anii ceauşismului umilitor şi inuman. Unul dintre paznici tocmai îi tratase de „tîmpiţi" pe cei care încercaseră să intre pe acolo. Dumnealor li se părea ceva cît se poate de normal ca, în loc să laşi lumea să intre simultan, fie şi ierarhic, pe toate cele trei intrări (protocol, plătitori de bilete, doritori de un loc), să sugrumi la strungă turma umană. Ei bine, în momentul acela, după ce am crezut că sînt iarăşi la un pas de infarct, după ce am rezistat (cu greu) impulsurilor anarhic-asasine şi după ce mi-am înghiţit nodul de plîns din gîtlej, am fugit învins către metrou, lăsînd la nimereală cuiva din mulţime biletele...

Aşa ceva n-am să uit şi n-am să iert cîte zile voi avea. Şi vreau cu ardoare să ştiu cui i se datorează această sadică tratare a spectatorului român de teatru ca o vită de pripas.

Să ne înţelegem. Nu sînt copil, nu sînt fecioară, vezi bine că am stat de mii de ori la cozi furibunde şi interminabile în vremea ceauşismului. Toate oasele, toţi muşchii şi toţi porii şi măruntaiele corpului meu cunosc prea bine ce înseamnă călcarea în picioare şi datul din coate pentru obţinerea unei minime plăceri gastrice sau artistice. Nu doar la carne, ouă, unt, ulei, vată şi hîrtie igienică, dar şi la teatru, librărie şi cinematograf. Însă pe atunci, odată ce aveai biletul de intrare, totul mergea uns. Acum observ că biletul e moft şi că tot ce contează e forţa mîrlăniei, presiunea ghiolbanului şi tratarea animalică a spectatorului ovin.

Cu tristă resemnare, Dan C. Mihăilescu

Acesta e(ra) textul mail-ului pe care, chiar a doua zi după furia neputincioasă, adică vineri, 4 noiembrie, i l-am expediat lui Grigore Cartianu, în speranţa că-l va publica în *Adevărul*. Numai că zeii spectacolului au decis altfel: după alte două zile m-am trezit cu mesajul îndărăt: nu'ş'ce *failure* în *delivery!* Na, belea. Se vede că locul adecvat micii mele interpelări rămîne aici, printre noi şi ai noştri, la nişă.

Adevărul e că niciodată în aceste două decenii de festivaluri de teatru sau film, de tîrguri de carte, gale UNITER ş.a. nu am rămas cu un gust atît de amar ca acum, la a 21-a ediţie a FNT. Oare o exista expresia „hărţuire teatrală", sau o inventez eu aici? Pur şi simplu, de la primul sfert de oră petrecut peste ora de începere a spectacolului, luni, 31 oct., în holul Odeon-ului, urmat, cale de peste trei ceasuri, de patru schimbări de perspectivă scenică (şi, deci, de scaun!) la, de altminteri, copleşitoarea montare a lui Andrei Şerban cu *Unchiul Vania,* şi pînă la greu explicabila viziune a lui Mihai Măniuţiu din *Othello şi prea iubita lui Desdemona,* trecînd prin supliciul fizic la care m-a supus fixarea pe o perniţă de cîţiva centimetri, de catifea, nu zic nu, dar care m-a chircit, sufocat, asudat şi băgat gleznele-n gît vreo două ore şi ceva, la o coregrafie psihobsesivă *(Strigăte şi şoapte)* cu nucleu bergmanian (eu nevăzînd în viaţa mea un film de Bergman! –

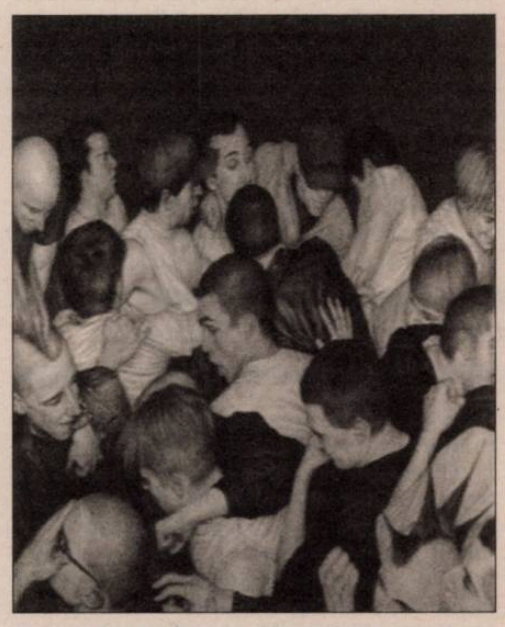

ştiu, ştiu, nu e vina dumneavoastră), aproape totul m-a agresat. Să vă mai spun că mai aveam bilete la un spectacol potenţial promiţător, duminică, 6 noiembrie, la care am renunţat în urma avertismentelor disperate ale unor prieteni confini esteticeşte, care n-au vrut să mă vadă abonat la 112...?!? Şi că, de la aceiaşi oameni în a căror părere cred de obicei, am auzit nemulţumiri şi despre Afrim-ul şi Bocsárdy-ul din festival, dar inclusiv despre *Carnavalul* lui Purcărete, cel atît de regretat de caragialomanul din mine?! În fine, nu pot omite strania senzaţie că, după o săptămînă de festival *românesc,* în care, cu o excepţie, am ales să văd numai spectacole în limba maghiară, am senzaţia că m-am întors... de la *Budapesta!*

Mă simt confuz şi golit. Şi mă grăbesc să subliniez că văzusem relativ de mult splendoarea (de neuitat) a cuplului Mariana Mihuţ – Marian Râlea din *Plinta* lui Pavel Sanaev, în tulburătoarea dramatizare a lui Yuri Kordonsky, derutant-captivantul *Ivanov* al lui Andrei Şerban şi inconfortabila *Purificare* a lui Petr Zelenka, în regia lui Alexandru Mâzgăreanu.

Mă rog, eu nu judecăţi estetice aveam de făcut, ci doar o plîngere privind jalnicul context administrativ. Altfel, rămîn cu încîntarea produsă (minus reticenţa primei jumătăţi de oră) de Cehovul lui Andrei Şerban din *Unchiul Vania* (atașant amestec de entuziasm şi depresie, de nebunie şi resemnare, de tezism autopersiflat şi damnare fără leac) cu savoarea, emoţia viscerală şi puritatea suferinţei celor două perechi de beţii consumate literalmente pe buza prăpastiei, chit că eram în pod sau pivniţă (Enikö Györgyjakab şi Hilda Péter, de-o parte, Zsolt Bogdán – o minune de actor! – şi András Hatházi, de cealaltă parte) şi cu valorizarea incredibil de ingenioasă a întregului spaţiu dindărătul cortinei de la Odeon (decor şi costume Carmencita Brojboiu). Morala Cehovului şerbanian – să rîzi de ceea ce plîngi (şi invers!) – coase, ce-i drept, o haină călduroasă în frigul ce ne-nconjoară.

Vorba e: ce te faci, Mache, rublă ştearsă, acum? Să se fi desfiinţat şi Gvardia Naţională? A cîta oară tradus (de *noul* teatru)? Şi Miţa unde e? Cu cine? Apă, apă...!

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

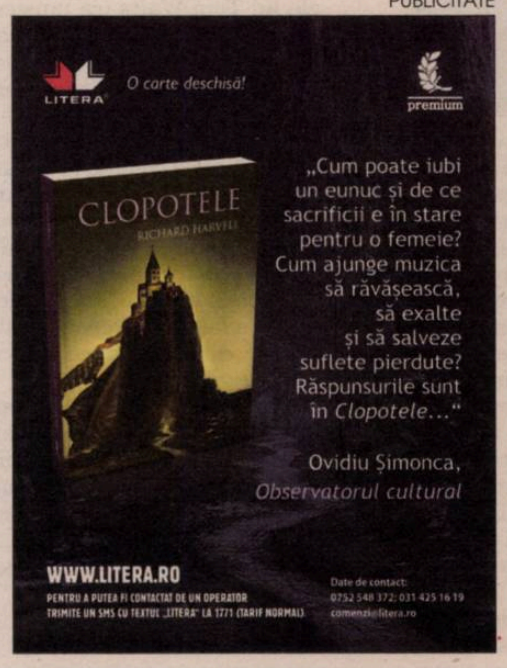

PUBLICITATE

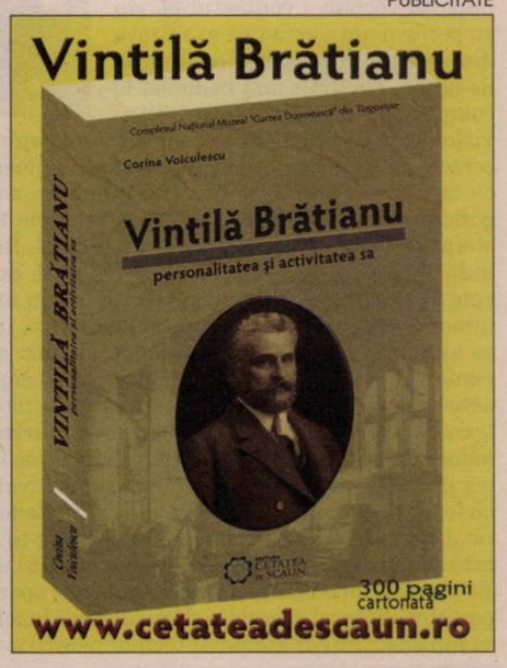

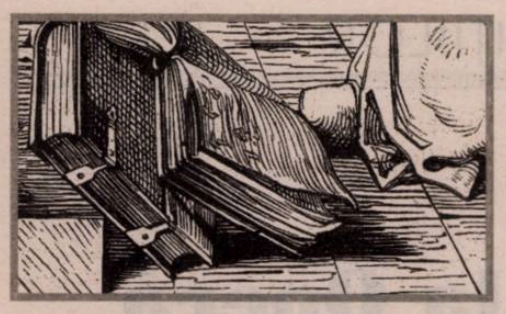

Simona SORA

biographiti

Camera integrată

Ticu Archip, Sanda Movilă, Henriette Yvonne Stahl, Lucia Demetrius, Anişoara Odeanu, Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Sorana Gurian. Dacă faceţi un scurt exerciţiu de sinceritate, o să vedeţi că primul lucru pe care vi-l amintiţi în legătură cu aceste scriitoare e vreo anecdotă, căci anecdota prima şi la *Sburătorul* lui Lovinescu. Cartea Biancăi Burţa-Cernat nu evită nici ea anecdota ce plutea în aerul interbelic al acestor scriitoare remarcabile, fiecare, cel puţin într-o carte, însă îl relativizează, îl „marginalizează" cu ironie şi detaşare critică, lăsînd loc analizei comparative (uneori chiar a anecdotei, cîntărită din mai multe surse), înţelegerii şi mai ales inovaţiei de fond din scrisul acestora. E o demonstraţie-pledoarie cu toate cărţile pe masă, cum nu s-a mai făcut pînă acum în critica românească.

O demonstraţie-pledoarie cu toate cărţile pe masă.

Am citit cartea de debut a Biancăi Burţa-Cernat, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate,* ca pe un thriller de succes. Cînd vezi pe copertă şase amazoane interbelice şi citeşti subtitlul provocator *(Proza feminină interbelică)* te aştepţi mai degrabă la un thriller politic cu miză feministă. Nici vorbă însă de feminism, deşi B.B.-C. are nu doar serioase cunoştinţe în domeniu, dar şi simpatii inevitabile şi, aş zice, de bunsimţ. Mai mult, premisa de fond a relecturii aplicate din acest volum este una polemică atît în raport cu „tendinţele de enclavizare a aşa-numitei «literaturi feminine»..., dar şi cu «feminismul diferenţei»". Cu alte cuvinte, atunci cînd a început să recitească literatura unor scriitoare uimitoare (pentru felul în care înţelegem azi scrisul) – sute de cărţi doar parţial reeditate, presa vremii despre ele, memorii şi critică exhaustivă, adică întreg contextul apariţiei tîrzii a *fantasmei scriitoarei* în literatura română – B.B.-C. postula inexistenţa unei literaturi feminine pe criterii biologice sau ontologice. Susţinea, aşadar, nu „camera separată" a Virginiei Woolf, ci o „cameră integrată" ideală, a unei singure literaturi, indiferent de gen, sex şi roluri asumate social. La 10 ani de la aventurarea în acest proiect mai complicat decît îşi imaginează criticii neimplicaţi (adică cei care au păreri atît de ferme asupra „literaturii feminine" încît nici nu se mai obosesc s-o citească), B.B.-C. ajunge, nu fără infinite nuanţe, la aceeaşi concluzie, asumat desuetă în raport cu feminismul hard: literatura e una singură, fie că este scrisă de bărbaţi sau de femei, iar separarea artificială pe criterii de gen sau asumarea marginalităţii şi minoratului nu pot face decît rău legitimării critice pe criterii estetice. Criteriul estetic este însă pus sub semnul întrebării, în vremurile noastre de extremă democratizare a scrisului, iar principala confruntare prin care va trebui să treacă această carte cu adevărat excepţională este aceea cu cohortele de susţinători edificaţi ai scrisului fără însuşiri.

O scriu cît se poate de nedilematic (deşi, trebuie să recunosc, sînt mai degrabă woolfiană în chestiunea „camerei separate"): volumul Biancăi Burţa-Cernat este o sinteză rară în critica noastră de azi, o carte ce ar trebui susţinută şi recunoscută ca atare, cu speranţa, mărturisită, că va fi continuată şi pentru perioada comunismului (cînd, e drept, în afară de Dana Dumitriu şi Gabriela Adameşteanu, puţine scriitoare au mai ţinut primul raft, dar unde încap încă surprize de proporţii) şi poate pentru epoca noastră (in)estetică, cînd nu de-a dreptul grotescă.

Există însă o problemă în opoziţia făţişă a autoarei faţă de enclavizare şi faţă de diferenţa asumată pe criterii de gen: indiferent de argumente teoretice, reunificări istorice, asumări canonice şi nenumărate bune intenţii, *literatura scrisă de femei* este, în continuare, tratată de critica şi istoria literară ca o insulă cochetă din oceanul literar (pe care fac escale, în drumurile lor odiseice, şi anumiţi bărbaţi), definită printr-un set de trăsături clare: psihologizare, intimizare, „scriitura cu propriul corp", sensibleria, neantul literar... Cu toate că prejudecata pare depăşită la nivelul intenţiilor, ea este încă bine înfiptă în imaginarul critic chiar şi atunci cînd criticul e femeie – poate mai abitir atunci, de teama izolării sau a etichetei feministe. Este nevoie nu doar de o minte clară şi de curajul propriilor convingeri, dar şi de o explorare, la pas, prin hăţişurile schimbării orizontului de receptare, ale criticii (de toate calibrele) desfăşurate pe aproape un secol de literatură, prin contextele complicate şi „grupurile de presiune" interbelice – aşa cum o face B.B.-C. în cartea sa –, ca să vezi în ce fel poate fi asumată azi, în „epoca nesiguranţei", opoziţia faţă de separarea literaturii în două, după sex. În două, dar nu în două jumătăţi, căci aşa-zisa literatură feminină (autoarea îşi asumă sintagma pe copertă, dar şi atunci cînd vorbeşte despre o „estetică trăiristă" ce implică o mare parte a generaţiei interbelice, aşadar şi scriitori, nu doar scriitoare) nu e decît o margine a imperiului literar, cu munţi şi văi, cu defileuri şi depresiuni, cu cîmpii şi butaforii...

Din acest motiv, dar şi dintr-o mefienţă atît faţă de spectrul resentimentului, cît şi faţă de contestarea canonului, studiul de faţă cartografiază – cu luciditate, umor şi talent – marginea aceasta uitată de lume ficţională, adică proza unui desant interbelic format din nouă scriitoare: Hortensia Papadat-Bengescu (eliminată, se pare, recent din anumite programe şcolare), Ticu Archip, Sanda Movilă, Henriette Yvonne Stahl, Lucia Demetrius, Anişoara Odeanu, Cella Serghi, Ioana Postelnicu, Sorana Gurian. Dacă faceţi un scurt exerciţiu de sinceritate, o să vedeţi că primul lucru pe care vi-l amintiţi în legătură cu aceste scriitoare e vreo anecdotă, căci anecdota prima şi la *Sburătorul* lui Lovinescu. Cartea Biancăi Burţa-Cernat nu evită nici ea anecdota ce plutea în aerul interbelic al acestor scriitoare remarcabile, fiecare, cel puţin într-o carte, însă îl relativizează, îl „marginalizează" cu ironie şi detaşare critică, lăsînd loc analizei comparative (uneori chiar a anecdotei, cîntărită din mai multe surse), înţelegerii şi mai ales inovaţiei de fond din scrisul acestora. E o demonstraţie-pledoarie cu toate cărţile pe masă, cum nu s-a mai făcut pînă acum în critica românească.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Clovni însetaţi de sînge

● The Tiger Lillies, *Woyzeck*, Homebase Records, 2011.

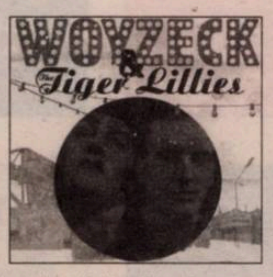

Pe The Tiger Lillies are mai mult sens să-i vezi în concert decît să-i asculţi acasă. Într-o anumită măsură afirmaţia e un truism, indiferent despre ce trupă sau gen muzical vorbim – contactul pe viu cu performanţa artistică are cîteva dimensiuni în plus faţă de audiţia de-acasă. Un amic mai hedonist le compara cu diferenţa între sex şi vizionarea de filme erotice, iar altul mai spiritual vede concertele ca experienţe de comuniune religioasă, comparativ cu lectura privată a Bibliei. În schimb, cu trupe de cabaret gotic precum The Tiger Lillies, diferenţele între concert şi simpla audiţie sînt la un cu totul alt nivel. Înainte să existe industria muzicală capitalistă şi chinuită de piraterie, aşa cum o ştim astăzi, muzicienii îşi construiau reputaţia cu evenimente organizate la drumul mare, nunţi, înmormîntări şi ce alte petreceri se mai nimereau. Genuri precum muzica simfonică şi cea religioasă au încercat să separe muzica de artist, conferind sunetului o viaţă proprie, născută de spirite transcendentale care îl foloseau pe om drept meta-instrument. Modest şi sobru, artistul trebuia să se ferească din calea propriei muzici. De partea opusă, festivalurile vulgului, bodegile, circurile şi casele de toleranţă hedonistă s-au luptat din răsputeri să promoveze happening-ul şi teatralismul actului muzical. Artistul-circar – muzicantul mai degrabă decît muzicianul – devenea actor al propriei opere. Mizanscena, povestea, decorul şi costumele au devenit la fel de importante ca muzica. Unii ar spune că tocmai pentru a-i acoperi lipsurile, însă la unii artişti cele două mi se par inseparabile.

Lucrurile nu s-au schimbat prea mult nici în zilele noastre, dar sînt totuşi diferenţe între circul muzical ca formă de prezentare/marketing şi teatrul muzical ca gen în sine. The Tiger Lillies se înscriu în a doua categorie, privinţă în care i-aş asemăna cu nume ca Tom Waits, Voltaire sau Gogol Bordello (deşi, stilistic vorbind, Waits e singurul dintre aceştia cu care The Tiger Lillies au ceva în comun). Creierul trioului, Martyn Jacques, e un boem londonez de modă veche format pe lîngă bordelurile din Soho, care i-au şi inspirat tematic versurile de-a lungul carierei de puţin peste 20 de ani. Rolul de arlechin libidinos, pe care şi-l asumă, emană decadenţă suburbană de modă veche, puţin depăşită de valorile sociopatiei moderne, dar la fel de mizantropă şi poate ceva mai veselă, care la o adică te poate şi binedispune, dacă ştii cum să o iei. *Woyzeck* e coloana sonoră a celebrei piese de teatru cu acelaşi titlu, lăsată neterminată de dramaturgul german Georg Büchner (1813-1837), care a inspirat numeroşi oameni de litere, film şi teatru să o completeze cu variate finaluri, mai mult sau mai puţin aliniate la ceea ce se bănuie că ar fi intenţia originală a autorului – un mix de misoginism furibund şi manifest proto-comunist împotriva abuzului de clasă. Piesa a trecut prin mîinile lui Werner Herzog (ca film), ale lui Tom Waits (ca musical), ale lui Nick Cave (care i-a compus o recentă coloană sonoră) şi a dramaturgilor cu afinitate pentru nebunie de pe tot lungul şi latul planetei. O serie de reprezentaţii în Viena, din cursul acestei toamne, i-a avut pe The Tiger Lillies drept responsabili pentru coloana sonoră, rezultatul fiind imortalizat pe acest album. La antecedentele trioului londonez, *Woyzeck* le vine ca o mănuşă, nu pare deloc un proiect comisionat. Nu reuşesc să identific ultimul album pe care grupul să nu fi avut măcar o piesă despre umilirea bărbatului de către femeie, prostituţie sau gelozie patologică. Dacă astfel de teme par să se preteze mai degrabă la hip-hop, manele de jale sau sleaze rock, The Tiger Lillies o fac cu acordeon, ukulele şi fierăstrău, cu o prezenţă scenică care reproduce cîte ceva din dramaturgia materialului original.

Faptul că grupul participă, pentru a doua oară consecutiv, la festivalul bucureştean care se numeşte „Viaţa e frumoasă" (în seara de joi, 17 noiembrie, Sala Radio) pare o ironie în deplină armonie cu tragicomedia practicată de-a lungul întregii cariere de aceşti clovni trişti şi însetaţi de sînge.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Florin BICAN

„O serie de Bookătării"

Îţi vine să crezi că Bookătăria de texte şi imagini *se întoarce cu volumul 2?*

Pentru mine *Bookătăria* s-a întors odată cu propunerea Stelei Lie de a aduna texte pentru un nou volum şi apoi s-a întors cu fiecare text primit de la contribuabili. S-a-ntors în doze mici şi asta m-a pregătit oarecum pentru preluarea cărţii de către o editură *de-adevă,* care-i va pecetlui adevărata întoarcere. Dacă-mi vine să cred sau nu, nici eu nu mai ştiu. Practic de atîta vreme ceea ce Coleridge numeşte *the willing suspension of disbelief,* încît am ajuns să pot crede, ca Regina Albă din *Alice...,* pînă la şase lucruri imposibile înainte de micul dejun. Aşa că a crede în întoarcerea *Bookătăriei* este un exerciţiu relativ simplu de suspendare benevolă a tendinţei raţionale de a nu crede în cele supranaturale. Acum sînt în stare să cred că într-o bună zi se va întoarce şi Prinţesa Cimbrişor... şi pentru asta-ţi treb'e muşchi, nu glumă!

A funcţionat sloganul „Carte excepţională caută editor"?

Sloganurile funcţionează în politică – dar nu şi în cea editorială, se pare... Dacă Editura Vellant s-a aplecat asupra *Bookătăriei* este mai degrabă datorită intensităţii cu care toţi cei implicaţi s-au ambiţionat să creadă în imposibilităţi. Au fost momente cînd credeam că editorii se vor bate pe carte, mai ales după apariţia primului volum, urmată de apeluri disperate de la părinţi care auziseră de carte, doreau s-o cumpere pentru copiii lor şi n-o găseau pe nicăieri. Dar n-a fost aşa... A durat mai bine de un an pînă ce noul volum şi-a croit drum către o editură.

Cu ce provocări vine acest nou volum?

Cu provocarea de a-l alcătui şi pe al treilea. Ca urmare a răsunătorului succes de piaţă pe care îl va avea volumul 2. Cred în iniţierea unei serii de *Bookătării* care se va perpetua pînă la nepoţii şi strănepoţii generaţiei actuale. Şi cred, bineînţeles, în întoarcerea Prinţesei Cimbrişor...

***Florin Bican** este scriitor şi traducător. Coordonează împreună cu Stela Lie Proiectul „Bookătăria de texte şi imagini".*

a consemnat Ana Maria SANDU

● ***Panică pe Wall Street / Margin Call* (SUA, 2011), de J.C. Chandor.**

Andrei GORZO

dilematograf

Tragedia antică, adaptată la capitalism

Scris şi regizat de un debutant numit J.C. Chandor, cu cheltuieli foarte mici pentru un film american *mainstream* (circa trei milioane de dolari), *Panică pe Wall Street* e o tentativă stimabilă de a dramatiza – pe înţelesul unui public cît mai larg, dar fără recurs la convenţiile genurilor cinematografice gustate în Multiplexuri – mecanismele care au generat actuala criză economică. Acţiunea – care acoperă două zile şi mai ales noaptea dintre ele – se desfăşoară chiar în momentul de dinaintea căderii. Cea mai mare parte din ea se desfăşoară în sediul unei bănci (fictive) de investiţii, ale cărei sofisticate „instrumente financiare" numite MBS-uri (*mortgage-based securities)* – castele construite, ca din cărţi de joc, cu credite susţinute de ipoteci *subprime* (cu grad înalt de risc) – sînt brusc mirosite (de un analist începător) ca fiind pe punctul de a se transforma în pierderi mai mari decît valoarea companiei. Analistul (Zachary Quinto) îşi cheamă şeful (Paul Bettany), care îşi cheamă şeful (Kevin Spacey), şi cu toţii intră de urgenţă într-o şedinţă cu *the next level* (Demi Moore şi Simon Baker), unde se decide chemarea în toiul nopţii a şefului şefilor (Jeremy Irons). Din şedinţă în şedinţă se face dimineaţă, deşi, pentru aceste personaje, dilema – ori declară faliment, ori vînd tot ce au înainte ca restul lumii să se prindă că tot ce au e egal cu zero – nu e cine ştie ce dilemă. „Nu păreau să existe prea multe opţiuni" – comentează la un moment dat un personaj. „Niciodată nu există" – răspunde altul: legea junglei (omoară sau mori) e ridicată de cei ce-o slujesc la rangul fatumului implacabil al grecilor antici. Personajului lui Spacey îi revine sarcina împuţită de a-şi motiva angajaţii să vîndă bine, zi de vară pînă-n seară, pînă rămîn fără marfă sau fără cumpărători („Vindeţi-i şi propriei mame, dacă e dispusă să cumpere!"), explicîndu-le totodată că, vînzînd cu succes, ei îşi omoară locurile de muncă odată cu piaţa. După care personajul e liber să plece de la birou ca să-şi îngroape cîinele omorît de cancer, loviturile lui de lopată continuînd să răsune simbolic peste generic de final. După cum indică foarte clar acest simbolism, filmul lui Chandor se revendică de la o anumită tradiţie din teatrul american, la originea căreia se află Arthur Miller. Un model mai recent trebuie să fi fost piesa lui David Mamet, *Glengarry Glen Ross*. Deşi Chandor îşi scoate periodic personajele din clădire, adevărul e că şi-ar putea transfera creaţia de pe ecran pe scenă fără a trebui s-o regîndească serios, deoarece aproape tot ce construieşte aici, construieşte prin dialog şi prin actorie; montajul nu face decît să ţină pasul cu acestea, iar mizanscena e incapabilă să conlucreze cu ochiul aparatului de filmare la un nivel mult mai rafinat decît acela al simplei scoateri în faţă a vorbitorului care merită momentan atenţia. Pentru începătorul Chandor, cinema-ul pare să însemne nu atît un instrumentar anume, cît un mediu mai degrabă neutru în sine, prin care actorii şi textul lui pot ajunge la mai mulţi oameni.

Ca şi la Mamet, unele dintre bucăţile mai mari de text pot fi considerate arii: şeful direct al analistului are una care s-ar putea intitula *„Fuck the normal people"* (cu incapacitatea lor de a se abţine de la case pe care nu şi le pot permite), iar şeful şefilor are una care s-ar putea intitula *„We shall survive"* (atîta timp cît vor rămîne în uz acele „hîrtii cu mutre pe ele", inventate pentru ca lumea să nu se încaiere pentru mîncare). Chandor e totuşi mult mai stîngaci ca Mamet atît din punct de vedere pur lingvistic, cît şi din punct de vedere tactic. Fiecare personaj e instrumentat în scopul bifării uneia sau mai multor perversiuni distincte ale culturii corporatiste – personajul lui Bettany punctează, în succesiune rapidă, atît la rubrica e-stricat-cheltuieşte-sute-de-mii-pe-an-cu-prostituate, cît şi la rubrica e-sărit-uneori-îi-vine-din-senin-să-se-arunce-de-pe-clădire. Ideea scenaristică de a-i face pe şefi analfabeţi în materie de jargon financiar, astfel încît analistul să fie obligat să (ne) ofere explicaţiile necesare în cuvinte simple, funcţionează satiric, dar atunci cînd un bancher îi explică altuia consecinţele otrăvirii pieţei, iar cel de-al doilea îi răspunde că înţelege, iar primul insistă să-l întrebe dacă într-adevăr înţelege, răspunsul cinstit ar fi: „Eu am înţeles de la început, dar trebuie să înţeleagă şi masele". Cu toate astea, Chandor e mult mai subtil decît (de pildă) un Oliver Stone. În filmul lui nu există nici eroism (ci doar personaje care au ceva mai multă conştiinţă decît alte personaje), nici luciferism histrionic *à la* Gordon Gekko. De asemenea, el are meritul de a acorda o atenţie riguroasă sistemului de semnale verbale şi nonverbale prin care membrii acestui trib îşi codifică raporturile ierarhice şi actele brutale de tipul expulzării ori sacrificării unuia de-al lor. Lumea lor e una atît de autoconţinută încît simpla prezenţă (mută) a unei femei de serviciu din clădire între doi membri ai tribului, pe durata unei călătorii cu liftul, e un şoc vizual.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„În absența diversității, nu sînt posibile nici viața, nici cultura“

– interviu cu Anouar BRAHEM –

Este muzicianul tunisian care a străpuns toate barierele dintre Est și Vest, oferindu-ne, prin muzica sa instrumentală bazată pe timbrul încîntător al oud-ului (lăuta arăbească), prilejul de a asculta adierea Orientului. Anouar Brahem concertează în lumea întreagă, de peste două decenii, iar pe 19 noiembrie – pentru prima oară în România.

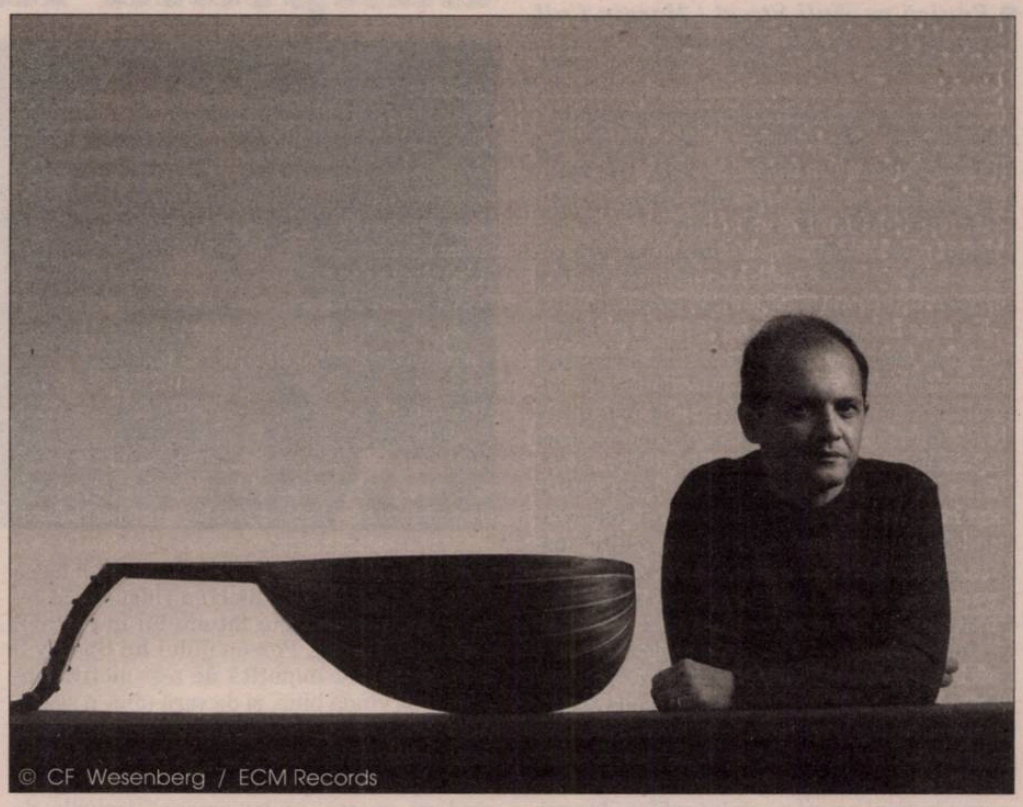
© CF Wesenberg / ECM Records

Prefațînd concertul dumneavoastră, Dhafer Youssef – aflat, de asemenea, în prima sa vizită în România – vă numea prieten și sursă de inspirație. Există o tradiție în arta oud-ului, o școală, un tandem maestru-ucenic?

Da, există o mare tradiție în arta oud-ului. În muzica tradițională arabă, oud-ul a ocupat întotdeauna un loc central. Începînd însă cu anii '50, și ca urmare a influențelor occidentale, orchestra arabă s-a mărit și oud-ul s-a văzut „înecat“, regăsindu-se însărcinat doar cu roluri de figurație, pierzîndu-și, astfel, rolul motor în orchestră și, încetul cu încetul, dispărînd total. Eu am avut șansa enormă de a fi, timp de cîțiva ani, elevul și discipolul unui mare maestru, cu siguranță unul dintre ultimii: Ali Sriti. Dar, de la începutul anilor '90, asistăm la o formă de renaștere a artei oud-ului în prezența unei noi generații de interpreți. Astăzi există din ce în ce mai mulți tineri interpreți de oud, ceea ce ne-ar putea permite să vorbim de o nouă școală. Cazul lui Dhafer Youssef este elocvent.

Sînt multe voci care spun că oud-ul este un instrument oarecum limitat. Credeți că există o oarecare dificultate în a te exprima „total“ cu ajutorul lăutei?

Cu siguranță, paleta oud-ului nu este precum cea a unui pian, nici nu este un instrument polifonic, iar volumul său sonor este destul de limitat. Ca și cea mai mare parte a instrumentelor acustice cu coarde, oud-ul este un instrument fragil și, cu toate acestea, în ciuda vîrstei lui (are douăsprezece secole), continuă să trăiască. Mai mult decît atît, beneficiază de un extraordinar interes recîștigat în lumea întreagă, iar în muzica arabă este astăzi un vector al modernității. Pentru un instrument care acumulează atîtea handicapuri, este un parcurs destul de ieșit din comun. Să-i urăm viață lungă!

Cît valorează un oud bun? Este mai prețios unul nou (aidoma pianelor) sau unul vechi (cazul viorilor)?

E greu de spus. Nu se găsesc oud-uri bune așa de vechi precum vioara, instrument care poate avea cîteodată și peste patru sute de ani. Nu știu dacă aceasta se datorează condițiilor de conservare a oud-urilor vechi sau este natura instrumentului în sine. Eu am un magnific luth sirian, care are mai puțin de o sută de ani, însă nu la el cînt și nu cu el călătoresc, căci este prea fragil. Cel pe care interpretez în mod regulat are cam patruzeci de ani. La început nu era un instrument de bună calitate, însă a îmbătrînit foarte bine și am și reușit să-l ameliorez schimbîndu-i tăblia. Acum este foarte bine echilibrat. E foarte dificil să găsești un oud bun.

„Diversitate și fuziune“

Cariera dvs. discografică a început acum 20 de ani, la casa de discuri ECM, căreia i-ați rămas fidel. Circulă o legendă potrivit căreia ECM nu acceptă benzi demo, dar că dvs. sînteți singurul artist al cărui contract a plecat de la audierea unei asemenea casete.

Nu este o legendă, ci purul adevăr. Trimisesem, într-adevăr, o casetă la ECM și, după cîteva zile, Manfred Eicher mi-a telefonat pentru a-mi propune să înregistrez. Îmi dau seama cît de ieșit din comun este acest fapt.

„Eu am un magnific luth sirian, care are mai puțin de o sută de ani.“

ECM produce ediții de muzică contemporană; este oud-ul atît de important pentru universul sonor al epocii noastre sau, mai curînd, vocea dvs., mesajul muzical se înscriu în rigorile producătorului german?

Cînd am început să cînt, eram pasionat de muzica arabă veche, pe care am studiat-o foarte serios. Însă, cu timpul, am devenit compozitor și creația mi-a devenit principala preocupare. Astfel, cînd am început să urc pe scenă ca muzician profesionist, nu-mi închipuiam s-o fac altfel decît prezentîndu-mi propriile compoziții. În același timp, creația nu are sens pentru mine decît dacă este inedită, originală, personală și, deci, contemporană. ECM este locul ideal pentru muzica pe care o compun. Muzica contemporană nu este doar muzica nouă a tradiției europene, ci toată muzica nouă din lume.

Recent ați fost filmat și inclus în documentarul-tribut ECM Sounds and Silence. *Ați fost onorat, sau vorbim mai degrabă de o obligație? Mulți muzicieni care au adus faimă și beneficii label-ului ECM au fost, inevitabil, omiși.*

Nu am participat la geneza filmului, nu pot comenta despre prezența sau absența unui artist sau a altuia. ECM are o paletă foarte bogată de artiști, sînt atît de mulți muzicieni extraordinari sub însemnele lor! Despre ECM se pot face zece filme, nu unul, care pot fi, toate, unul mai interesant decît altul. Pentru mine, nu a existat nici o obligație, lucrurile s-au făcut în mod natural și a fost foarte plăcut să particip la film. Totul s-a petrecut într-un spirit de mare sensibilitate și de respect artistic. Cred că filmul s-a făcut cu artiștii care erau acolo în momentul respectiv, legat de imprimarea unui disc sau de un concert. A contat, așadar, posibilitatea acestora de a se întîlni cu Manfred Eicher, cu regizorii și deci cu filmul în sine.

Aveți multe formule scenice pe care le desfășurați în paralel. Aproape toate variantele în care ați concertat și, ulterior, ați imprimat fac, în continuare, obiectul recitalurilor dvs. Asta e oarecum neobișnuit, întrucît majoritatea muzicienilor nu se mai întorc la echipele precedente, caută unele noi. În plus, în cazul dvs. nu vorbim de înlocuirea unor instrumentiști cu alții, ci despre o altă arhitectură sonoră.

Fiecare proiect are o geneză proprie și, de obicei, eu nu mă ocup decît de unul singur o dată, acela al ultimului disc, interpretînd întotdeauna același program. La ora actuală, grupul cu care concertez este noul meu cvartet, cel de pe *The Astounding Eyes Of Rita*. De puțin timp însă, mi se întîmplă să cînt și cu trioul de pe *Le Voyage de Sahar,* cu François Couturier și Jean-Louis Matinier, dar și cu cel de pe *Thimar*, alături de Dave Holland și John Surman. Țin foarte aproape de sufletul meu aceste două formule vechi de trio.

Anul acesta, Festivalul de la Montréal v-a invitat, în trei zile consecutive, cu aceste trei dintre cele mai de succes și mai diferite proiecte ale dvs. Este o premieră?

Festivalul de la Montréal mi-a propus să apar anul acesta în cadrul prestigioasei serii „Invitație“, cu trei concerte diferite. Am considerat că, în afară de noul meu proiect, ar avea sens să reinterpretez *Le Voyage de Sahar* și *Thimar*. A fost o ocazie de regăsiri formidabile și, avînd în vedere primirea extraordinară a publicului, acesta rămîne un eveniment marcant în viața mea de muzician.

O altfel de premieră, amară, a avut loc tot anul acesta la Montréal: Khaled Yassine, percuționistul libanez din cvartetul de pe The Astounding Eyes Of Rita, *nu a primit viza, drept pentru care cvartetul a devenit, pe loc, un neașteptat trio. Ce s-a întîmplat și cum ați reacționat?*

Într-adevăr, Khaled Yassine nu a primit viza de intrare în Canada. Nu se știe cu adevărat dacă i-a fost refuzată sau dacă nu a fost gata la timp. În orice caz, cam la o lună după ce și-a depus cererea, viza nu era gata și nimeni nu a fost capabil să-i prezinte vreun motiv. Pe scurt, nu a putut călători la Montréal. A fost un moment de frustrare enormă pentru noi toți și, dacă am decis să nu anulăm concertul și să interpretăm în formulă de trio, acest fapt se datorează publicului. A fost o decizie dificilă, căci percuția joacă un rol important în acest proiect și ne-a fost foarte greu să ne imaginăm interpretînd fără percuție. În ciuda frustrării și a dificultății însă, Björn Meyer, basistul, și Klaus Gesing, clarinetistul, au făcut față formidabil. Dacă judecăm după reacția publicului și a presei, cred că am realizat un concert bun. Unii dintre jurnaliști l-au descris chiar ca pe unul dintre cele mai importante ale festivalului.

Cînd aveam 17 ani, am decis cu un prieten să facem o călătorie în străinătate și am vizitat nouă țări, fiind plecați de-acasă timp de o lună și jumătate. Nu eram bogați și am făcut această călătorie cu mijloace foarte limitate, însă a fost o experiență formidabilă. În acea epocă, frontierele erau deschise și nu aveam nevoie de viză. Astăzi, pentru marea majoritate a tinerilor, acest tip de aventură este de neconceput, iar eu consider acest fapt regretabil. Este de mirare că, în aceste momente în care se vorbește mai mult decît oricînd de mondializare și de libera circulație a produselor comerciale, închidem frontierele pentru oameni. Nu este treaba mea să judec politica controlului de frontieră al unor țări, dar, din punct de vedere uman și moral, acest fapt mă deranjează foarte mult, căci se opune ideilor de diversitate și fuziune, care înseamnă, pentru mine, noțiuni fundamentale ale omenescului. După părerea mea, nu este posibilă viața, nu este posibilă cultura în absența diversității.

„Mă văd cîteodată cineast, bucătar“

Cîntați, în general, alături de muzicieni de jazz. Totuși, muzica dvs. nu este jazz. Care să fie motivul?

Nu știu de ce am avut această dorință irezistibilă de a cînta cu muzicieni de jazz și de a compune pentru instrumente de jazz. Vin totuși dintr-o cultură muzicală foarte diferită și, la vremea respectivă, acest fapt a fost perceput ca o ciudățenie. Iar asta se în-

PUBLICITATE

tîmpla înaintea modei *world music* în care toată lumea cîntă cu toată lumea. Versatilitatea muzicienilor de jazz, deschiderea lor şi paleta largă pe care o pot avea în exprimare au fost determinante. Ca şi în jazz, în tradiţia muzicală arabă improvizaţia este foarte importantă.

Dvs. nu apăreţi niciodată pe albumele altora, de ce?

Îmi este frică să nu mă pierd. A compune presupune o mare concentrare. Munca pentru propriile proiecte îmi cere mult timp şi multă atenţie. Asta mă duce chiar cîteodată la reducerea considerabilă a concertelor. Ar trebui să găsesc un interes muzical major pentru a accepta să lucrez într-un proiect care să nu fie al meu.

Circulă muzica dvs. şi sub formă de partituri? Scrieţi şi pentru celelalte instrumente care vă acompaniază?

Da, desigur, scriu muzica pe partituri. Sînt însă lucruri legate de spiritul muzicii, care nu se scriu cu adevărat. Rămîne ca interpretul să le simtă şi să le exprime, în afara notelor mele. Este şi motivul pentru care alegerea muzicienilor cu care lucrez îmi ia foarte mult timp. Nu trebuie să mă înşel. Ca şi într-un film, trebuie ales bine actorul, cel ce va da viaţă personajului.

Care să fie instrumentul cu care vă imaginaţi, într-o bună zi, că veţi imprima? Bogăţia spectrului sonor de pe albumele dvs. mă face să cred că încă exploraţi.

Chitara flamenco şi fluierul indian sînt instrumente care mă fascinează. O orchestră de coarde, de asemenea.

Dacă nu vi se oferea şansa de a deveni un virtuoz al oud-ului, care ar fi fost alternativa pe care v-aţi fi dorit-o? Chirurg, scafandru, maharajah?

Am multe interese pentru atîtea lucruri diferite, însă practica muzicii este atît de cronofagă şi energofagă, încît nu-mi rămîne timp să fac altceva. Este frustrant. Mi se întîmplă să mă gîndesc să o las mai încet cu muzica, pentru a avea mai mult timp să pot citi, să văd un film, să învăţ lucruri noi... Mă văd cîteodată cineast, bucătar, aventurier, explorator. Aţi spus maharajah? Nu este o idee rea. Îmi aminteşte de filmul *Salonul de muzică* al regizorului indian Satyajit Ray, care povesteşte declinul unui mecena aristocrat care îşi sacrifică averea şi familia pentru artă, dînd recepţii ruinante în salonul său de muzică. Mi-ar fi plăcut să fiu mecena.

„Nu doresc să fiu un «produs de export»“

Cît de importantă este muzica în expunerea peste hotare a ţării dvs.? Vă consideraţi un produs de export, un ambasador? Realizează tunisienii ce importanţă spirituală vă conferă oameni din lumea întreagă?

Pentru mine e dificil să judec aceste lucruri. Există ceva inaccesibil în muzică, ceva intangibil care ne face să rămînem umili. Îndată ce avem sentimentul că atingem ceva, ni se revelează o lume încă şi mai mare, şi mai bogată. Sînt foarte mîndru de stima pe care unii tunisieni mi-o poartă, dar nu doresc să fiu nici ambasador, nici un „produs de export“. Doresc să fiu cît mai liber cu putinţă.

Cum apasă asupra dvs. şi a universului sonor, pe care l-aţi construit, povara religioasă? Există, fără îndoială, în mod regretabil, un zid între spiritualitatea aşa-zis occidentală şi cea orientală, cea căreia îi sînteţi asimilat. E drept că aţi contribuit la demolarea acestui zid, însă ultima decadă l-a reconstruit. Orhan Pamuk spunea de curînd: „După septembrie 2001, ne citesc mulţi occidentali, căutînd să ne înţeleagă“. Credeţi că aveţi şi un public generat de acest gen de curiozitate?

Nu pot spune dacă publicul pe care îl am în Europa sau în alte părţi este generat şi alimentat de o astfel de curiozitate. Poate doar o parte din el. Cei mai mulţi dintre cei pe care-i întîlnesc şi care-mi vorbesc de circumstanţele în care mi-au descoperit muzica îmi spun adesea că mi-au găsit muzica întîmplător, ascultîndu-mi vreunul dintre discuri la vreun prieten sau la vreo cunoştinţă.

Cît despre problema zidului, cred că este o idee ce se construieşte în mintea oamenilor, dar care nu are baze reale. Ignoranţa este principalul responsabil al construirii zidului, dacă e să numim unul. În general, omul caută să facă bine, dar are tendinţa neplăcută de a-şi crea duşmani.

Sînt, desigur, diferenţe între spiritualităţile şi culturile occidentale şi orientale, dar sînt şi multe similitudini şi legături. Istoriile noastre sînt atît de întrepătrunse! Cred că ar fi suficient să citim istoria, aceea a spaţiului mediteraneean, de exemplu, pentru a ne da seama de profunzimea acestor legături. Sfîntul Augustin, unul dintre părinţii Bisericii latine, considerat personajul cel mai important în stabilirea şi dezvoltarea creştinismului occidental, este un compatriot tunisian care a studiat la Cartagina, oraşul unde, de altfel, locuiesc eu astăzi. El s-a născut în 354, dintr-o mamă berberă şi un tată romano-african. Maria este citată de mult mai multe ori în Coran decît în Biblie. Pentru islam, Maria este o sfîntă, binecuvîntată de Dumnezeu. Tunisia este astăzi arabă şi musulmană, dar creştinismul face parte din spiritualitatea şi din istoria noastră.

Unde vă vedeţi în următorii douăzeci de ani? Veţi evolua, veţi căuta să vă „menţineţi“?

Cred că activitatea creatoare este o provocare permanentă şi sper să nu cad vreodată în autosatisfacţie. Sper să pot păstra flacăra viu aprinsă şi să reuşesc, astfel încît peste douăzeci de ani, dacă voi mai fi în viaţă, să scriu muzică mai interesantă decît cea pe care o compun astăzi.

Veniţi pentru prima dată în România. Are importanţă pentru dvs. această „primă dată“?

Sînt cu adevărat bucuros să cînt în premieră la Bucureşti. Sigur că, pentru o primă dată, emoţia este şi mai mare!

a consemnat Paul TUTUNGIU
traducere de Călin COZMA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

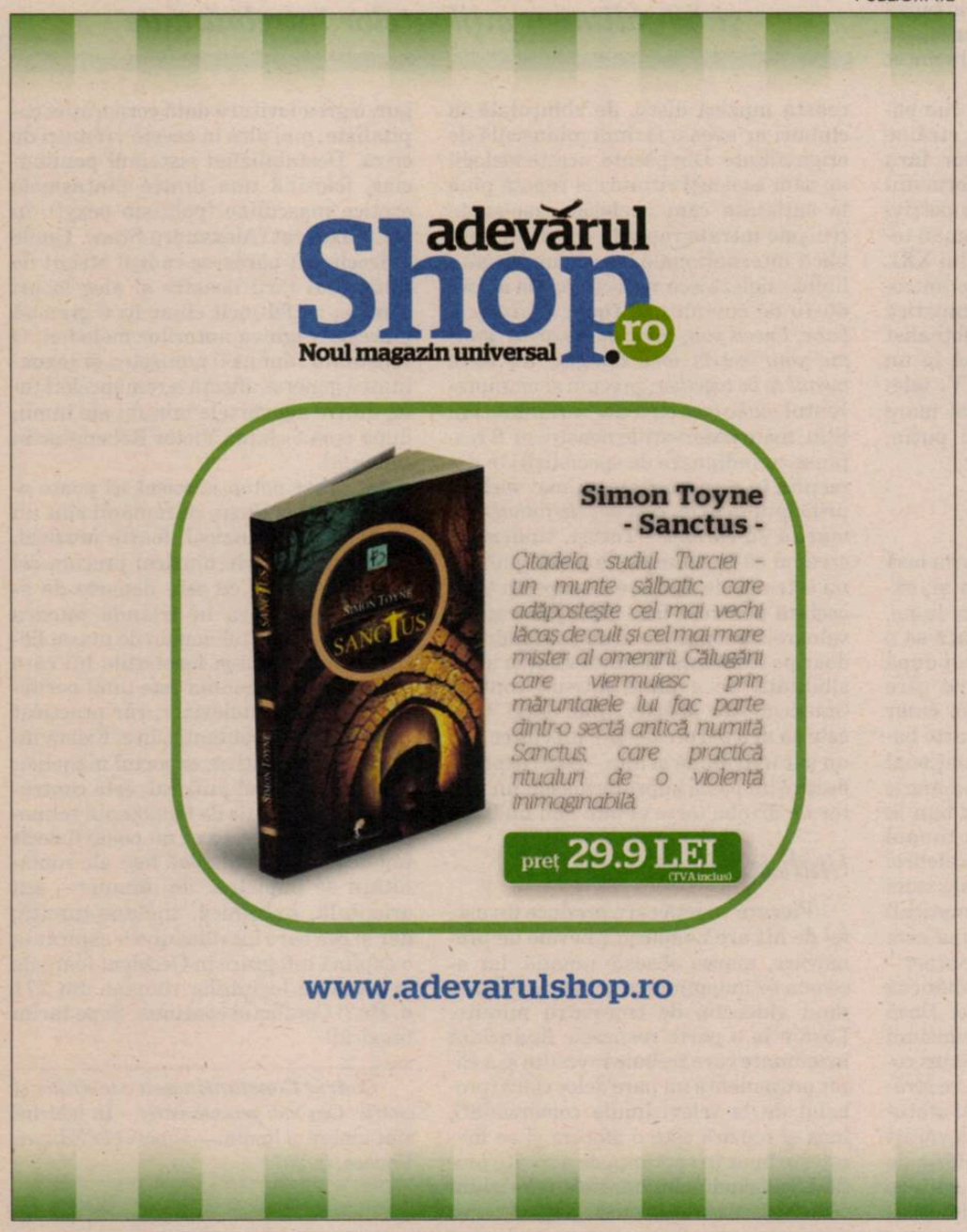

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

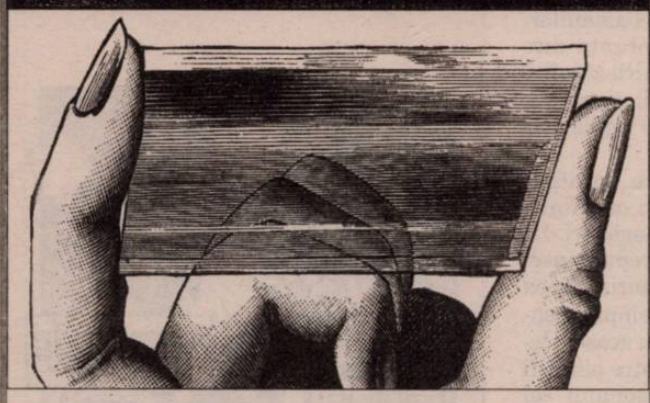

TVR, o ecuație complicată

Televiziunea Română înseamnă multe. Înseamnă istorie, serviciu public, instituție de stat, în plus una cu mulți angajați, punct de convergență a intereselor politice în care cartea cea mare e jucată de partidele aflate la putere etc. Lucrurile acestea se întrepătrund și, pe de altă parte, nu știi prea bine care este pozitiv și care este negativ.

Să luăm, de exemplu, aserțiunea „TVR înseamnă istorie". Da, este prima televiziune de la noi, și mult timp singura. Televiziunea Română a făcut, ani buni, istorie – istoria televiziunii. Dar, din păcate, a făcut istorie și ca unealtă de propagandă a PCR, ca element nefast în timpul evenimentelor din Decembrie '89, ca armă de manipulare în vremea Pieței Universității și a represiunii minerilor, ca agent electoral al regimului Iliescu. Unii spun că TVR are trecutul pătat, alții – chiar că are mîinile pline de sînge. Acuzații care nu sînt de colea...

Pe de altă parte, Televiziunea Română a fost și este o instituție publică în care politicul încă are un cuvînt greu de spus. E adevărat, au apus vremurile cînd TVR juca rol de activist al regimului Iliescu sau era ograda personală a lui Adrian Năstase, dar să nu uităm că această instituție e condusă de un Consiliu de Administrație numit politic și e subordonată Parlamentului. Adică majorității parlamentare. Aleșii neamului pot să cheme la ordine conducerea Televiziunii, ori de cîte ori nu le convine ceva, iar anual, la raportul de activitate al TVR, pot schimba președintele director general după bunul lor plac. Iar bunul lor plac poate să invoce probleme financiare (ce instituție de stat nu are astfel de probleme în România de astăzi?), dar, de fapt, să aibă în vedere lipsa de performanță la capitolul servicii aduse partidului.

Din punct de vedere organizațional, Televiziunea Română este, precum se știe, un colos. Un colos de stat, adică unul cu picioare de lut. 3000 de angajați, resurse irosite, oameni care funcționează după vechiul principiu al muncii la stat: „timpul trece, leafa merge". (Îmi povestea un realizator că, uneori, în timp ce-și filma emisiunea, trebuia să se oprească și să le spună băieților de la tehnic să vocifereze mai încet și să nu mai zdrăngăne zarurile de la table că se aude în înregistrare.) În TVR, nu poți scăpa de un angajat incompetent, de un indisciplinat, de unul care face pe post tot felul de jocuri politice sau economice. S-au văzut cazuri de oameni dați pe ușă afară și care au intrat pe geam, triumfători, cu hotărîrea judecătorească în mînă. Alteori, conducerea însăși se îndrăgostește subit de angajații cu probleme (deontologice sau de alt fel) și se decide să-i păstreze chiar cînd poate scăpa de ei – prin pensionare, de exemplu. Oricum, ca să plece din TVR, angajatul trebuie să facă lucruri cu adevărat ieșite din comun – eventual să dea foc întregii clădiri – ceea ce nu prea se întîmplă. Nu contează că unii dintre ei fac tot felul de focuri mai mici, în diferite colțuri, ca să-și frigă mititeii proprii. Iar faptul că țin cu tot dinadinsul să stea sub acoperișul acestei instituții nu înseamnă și că dau vreun ban pe ea. Doi bani ar fi deja prea mulți.

Din punctul de vedere al publicului, Televiziunea Română înseamnă în primul rînd TVR 1. Pe lîngă acesta, mai există destule canale care – multe dintre ele – își caută încă identitatea: TVR 2, TVR Cultural, TVR Info, TVR 3. Dar despre ce oferă ele publicului, vom mai vorbi.

Pînă atunci, semnalăm anunțul făcut de conducerea Televiziunii Române privind intenția de reformare, de redefinire a misiunii publice, de găsire a unei identități profesionale și instituționale. În acest demers, și-a luat ca partener Centrul pentru Jurnalism Independent – ceea ce poate fi o bună garanție. Deocamdată, oamenii și-au suflecat mînecile și s-au apucat de rezolvarea ecuației. Vom vedea și dacă vor ajunge la rezultatul corect.

Codruț CONSTANTINESCU

Muzică și românitate

Boom-ul muzical autohton este o certitudine care nici măcar nu mai trebuie dovedită. Poate doar explicată, în măsura modestelor noastre mijloace de analiză psihologică. Și cum sufletul unui popor întreg este încastrat în cutia televizorului, după cum în perioada interbelică el se putea decripta citind ziarele care aveau tiraje fabuloase pentru vremurile de azi, privim, oftăm, butonăm, înmagazinăm mii și zeci de mii de imagini care, în mod firesc, sînt șterse, căci, har Domnului, și memoria este un CD *rewritable*. Altfel ce am deveni? Cît de repede am exploda? Principalele televiziuni din țară lansează emisiuni după emisiuni avînd ca principală tematică cea distractiv-muzicală, de tipul *Vocea României* sau *X factor*, la care întregul popor muncitor (mai mult sau mai puțin) este invitat să participe, un fel de „Cîntarea României", căci principalii protagoniști ai acestor emisiuni sînt oamenii de rînd care, prin această fabuloasă transmutație pe care doar televiziunea este deocamdată în măsură să o producă, pot deveni staruri, pot cîștiga bani și celebritate – componente esențiale ale visului românesc postdecembrist.

Întrebați despre momentul în care și-au dat seama că simt o atracție către muzică, imensa majoritate a concurenților răspund previzibil „de la 3 ani, de cînd am auzit-o pe Angela Similea" sau „pe la 4 ani cînd, pe plaja de la Mamaia, le-am auzit pe Andree cîntînd «Sînt singură la mare»". Pasiunea pentru cîntat trebuie să fie una cu o mare vechime, căci altfel te descalifici. Așteptat cu nerăbdare răspunsul „încă din burta mamei simțeam o chemare autentică pentru muzică". În fond, primul scîncet nu este un cîntec minunat?

Dintr-o altă perspectivă, cumpărarea acestor formate străine infirmă teoria formelor fără fond a lui Titu Maiorescu, căci formatul comercial-occidental pare a se potrivi perfect cu fondul, cu poporul român televizual de la începutul secolului XXI. Vorba lui Brenciu, unul dintre antrenorii de la *Vocea României* (simpatică este simbioza între fenomenul fotbalist și cel muzical), dintr-o reclamă la un mare operator de programe TV: televizorul ar trebui să fie cea mai mare distracție și, în România, cel puțin, chiar este. Poate singura.

Muzici la export

Tăvălugul muzical autohton nu lasă indiferentă nici măcar Europa și, extinzînd puțin cadrul, întreaga lume, căci autorii români intenționează să o cucerească. Bucată cu bucată, hit după hit. După meteorul O-zone, pe care ne-am grăbit să ni-l apropriem chiar dacă băieții erau și încă sînt foarte basarabeni, iată că succesul internațional al solistei Inna, un prenume românesc atipic – un produs profesionist bun la export a cărei prestație *live* în timpul ceremoniei de inaugurare a celebrei National Arena (Arena Națională suna probabil barbar și incorect gramatical) a lăsat de dorit, dovedind că una este vocea de studio, alta cea din concert – i-a încurajat și pe alți artiști români să încerce să-i pășească pe urme. Dacă măcar protagoniștii celor două emisiuni concurente de la principalele posturi comerciale din România cîntă sau se străduiesc, învață și acceptă spășiți sfaturile simandicoase ale unor adevărați guru în materie, în schimb explozia de vedete de carton care defilează seară de seară, non-stop, prin spațiul televizual autohton, cîntînd în stilul *playback*, adică redînd ceea ce studiouri muzicale din ce în ce mai performante și profesioniste produc, transformînd nimicul în sublim, vocile banale în miorlăituri excitate și suave reprezintă o altă parte a iceberg-ului.

Noul val al artiștilor români folosește mai ales limba engleză (chiar cîntărețe care foloseau în alte timpuri limba română – Andra, de exemplu – au trecut și pe engleză), căci ambiția lor nemăsurată este aceea de a exporta muzica românească peste hotare. Ceea ce în sine nu ar fi deloc rău, dacă aceastămuzică disco, de zbînțuială în cluburi ar avea o fărîmă minusculă de originalitate. Din păcate, aceste melodii au cam aceleași ritmuri și repetă pînă la saținetate cam aceleași șase-șapte truisme intrate rapid în conștiința publică internațională, ca și cum bogata limbă engleză s-ar reduce doar la aceste 60-70 de cuvinte, de tipul: *I miss you babe, I need you, come in my arms, gimme your secret love tonight, we were meant to be together*, precum și omniprezentul *make love* cu toate variantele lui. Știu, toate observațiile noastre ar fi respinse cu indignare de specialiștii în domeniu, în conformitate cu mai vechiul principiu *dom'le, ești om de fotbal/ de muzică să vorbești?* Totuși, tindem să credem că în anumite domenii publice nu este nevoie de a avea o expertiză deosebită pentru a face niște judecăți de valoare care, pînă la urmă, se fondează doar pe existența bunului-simț și a posibilității de a pune într-un context (muzical sau sportiv) mai larg. Una este să ai o părere despre un cîntec sau un șut în tribună și alta – să te exprimi despre un pasaj suprateran sau un motor de drujbă (este el bun sau nu?).

Lipsa ideilor și banalitatea mijloacelor întrebuințate

Unduiri și sex

Fiecare vedetă care produce un astfel de hit are neapărată nevoie de promovare, marea obsesie umană, iar aceasta se îndeplinește prin asamblarea unui videoclip de trei-patru minute. Lăsăm la o parte resursele financiare însemnate care trebuie investite și a căror proveniență nu pare deloc clară (probabil de la televiziunile comerciale?), însă și muzica este o afacere și se investește în ea în speranța de a scoate profit. Urmărind nenumăratele televiziuni care activează în branșă, poți observa schematismul videoclipurilor, lipsa ideilor și banalitatea mijloacelor întrebuințate, căci marea lor majoritate apelează la factorul feminin, fetele sexy, sumar îmbrăcate, a căror menire este aceea de a se undui grațios, a da din fund erotic, mimînd actul sexual, pentru a-l face pe telespectatorul masculin să zăbovească preț de o clipă-două-trei.

Trupa de fete cu vino-ncoa năvălește abrupt în sala de ședințe a unei mari firme, distrăgînd atenția participanților, căci se urcă direct pe masă. În unduiri fine, declamînd decis *„I'm out of your business"* (Raluka). În mod sigur, o grea lovitură dată corporației capitaliste, mai ales în aceste vremuri de criză. Destabilizînd sistemul penitenciar, folosind una dintre fantasmele erotice masculine (polițista sexy!), în Mr. Saxobeat (Alexandra Stan). Unele videoclipuri părăsesc cadrul strîmt de filmare al țării noastre și aleg locuri exotice, astfel încît chiar îți e greu să ghicești originea autorilor melodiei. O constantă rămîne frumusețea și sexualitatea generos afișată a romîncelor! (una dintre adevărtele minuni ale lumii, după cum o clama Victor Rebengiuc în *Balanța*).

Acest potop muzical îți poate oferi și iluzia că românii sînt un popor muzical, foarte muzical, cel puțin la fel de muzical precum cel irlandez – ceea ce este departe de adevăr, căci, dacă în Irlanda muzica este un adevărat fenomen de masă, fiecare pub avîndu-și formațiile lui care cîntă *live*, în România este unul periferic, admirat la televizor, rar practicat în formatul său autentic, live. Există însă și o notă pozitivă: exportul manelist, cel puțin la nivel muzical, este contrabalansat puternic de fenomenul tehnodisco autohton, ceea ce nu poate fi decît îmbucurător. Cele două fețe ale românității se împletesc de minune – cea orientală, balcanică, indiano-turcită, dar și cea care întotdeauna a aspirat la o deplină integrare în Occident (oare de la plecarea legiunilor romane din 271 d. Hr.?) Conflictul continuă. Și pe tărîm muzical!

***Codruț Constantinescu** este scriitor și istoric. Cea mai recentă carte – În labirint sînt umbre și lumini – a apărut la Editura Vremea, în 2011.*

Adina POPESCU

Cui îi e frică de ţigani?

În acest articol este folosit exclusiv termenul de „ţigan“. Ţigan = persoană ce face parte dintr-o populaţie originară din India şi răspîndită în mai toate ţările Europei, trăind în unele părţi încă în stare seminomadă (sursa: dex.online, DEX '98). *N-am folosit acest termen cu un sens peiorativ, jignitor sau discriminatoriu, ci doar pentru că, încercînd să analizez o situaţie actuală şi aparent banală, din viaţa de zi cu zi, m-am raportat la un trecut recent în care termenul de „rom“ încă nu se folosea.*

Ne-am dat întîlnire în parcarea de la Casa Scînteii. La telefon, a ţinut să precizeze, cu o voce umilă şi uşor cîntată că vine special „din provincie“ ca să vadă maşina şi că el tratează doar cu „oameni serioşi“. El însuşi, cînd a apărut, avea aerul că se pregăteşte să încheie o afacere importantă: pantofi negri, lăcuiţi, cu botul ascuţit, pantaloni din stofă maro, cămaşă albă cu mîneci scurte, telefonul mobil ieşindu-se din buzunarul de la piept al cămăşii, portofelul îngroşînd buzunarul de la spate al pantalonului. Ţinută clasică de nuntă şi botez, la ţară. Am tresărit: „E ţigan!“. Albul cămăşii îi scotea şi mai tare în evidenţă culoarea pielii. Da, era un ţigan îmbrăcat decent care s-a prezentat „cu respect“ şi a început să studieze maşina. După ce a ţîţîit, a fluierat, s-a aplecat şi a năduşit vreo jumătate de oră, a început să cîrcotească. „Uite aici... tăblăria! Uite-o cum rugineşte. E praf. Păi, ştiţi cît mă face asta? Şi aţi mai zis la telefon şi de bucşele alea că trebuie schimbate... N-are ITP-ul făcut, că expiră. Păi... io mai bag în ea douăj de milioane. Pe puţin. Cît aţi zis că vreţi pă ea? Vă zic eu cu respect că nu face atît...“

S-a scărpinat în cap şi a oferit un preţ cu vreo mie de lei mai mic. „Vă zic eu, cu respect, că atîta face maşina asta. Din cauză de tăblărie. V-am dat bine pă ea!“ Nu mi-a plăcut acel „v-am dat“, la trecut.

Apoi, vreo jumătate de oră, în iulie, la 32 de grade, ne-am învîrtit trei oameni ca blambecii în jurul unei maşini care se cocea la soare în parcarea de la Casa Scînteii. Omul nostru transpira şi mormăia: „Tăblăria, bucşele, itpeul... haideţi, cu respect, că v-am dat bine pă ea!“. A mai pus el o sută, am mai lăsat cîteva sute. Căldura îţi ia uneori minţile. La un moment dat, a venit cu argumentul suprem: „Şi... n-are aer condiţionat! Acum astea se caută, cu aer“. Nu ajungeam la nici o concluzie, aşa că mă pregăteam să pun punct negocierii. „E prea puţin. Aşa mai bine o dau pe degeaba!“ A avut un mic moment de panică şi a mai pus o sută. „Haideţi, cu respect, să facem treaba! Am venit special din Dîmboviţa pentru maşina asta. N-am posibilităţi. Am acasă şapte copii. Şapte copilaşi. Eu cînd cumpăr pîine, iau cîte douăj de pîini!“ Din acel moment a schimbat registrul şi a trecut în cel sentimental. „Gîndiţi-vă că faceţi un bine şi daţi maşina asta la un tată de şapte copilaşi. Şi ştiţi... noi sîntem credincioşi. Nu bem, nu fumăm. Douăj de pîini cumpăr o dată! V-am dat bine pă ea, cu respect, sărumîna! N-are nici aer condiţionat...“ După încă o jumătate de oră, el tot bombănea că plăteşte inclusiv actele, aşă că am cedat. Am calculat împreună cam cît înseamnă preţul în euro. „Hadeţi să facem treaba, sărumîna!“ Facem! Apoi, s-au întîmplat două lucruri care m-au pus pe gînduri. Am văzut o luminiţă stranie în ochii lui umezi, uşor bulbucaţi. Mi-am zis că o fi de bucurie că are maşină. Şapte copii, douăj de pîini... mi se tot învîrteau în cap. După care a făcut cîţiva paşi şi a vorbit vreo zece minute la telefon, „cu băiatu' ăl mare“. Nu auzeam ce spunea. Cînd s-a întors, avea o altă siguranţă pe sine şi luminiţa aceea crescuse, transformîndu-se în altceva. Poate în satisfacţia omului care încheiase o afacere bună.

> *„Tăblăria, bucşele, itpeul... haideţi, cu respect, că v-am dat bine pă ea!“*

În drum „spre acte“, l-am lăsat să-şi conducă maşina, tot încercînd să mă conving că „mi-a dat bine pe ea“. Conducea prost, i-a murit de două ori motorul şi a hurducănit-o de nu se poate, nimerind în toate gropile posibile. Tăblăria, bucşele, itepeul... „Sigur ăsta n-are de gînd să mai bage un leu în biata maşină!“ Îmi imaginam maşina *mea* pe un drum de ţară „din Dîmboviţa“, călărită de şapte puradei, deşălată, încărcată cu douăj de pîini, cu pepeni şi cu cartofi. Am avut o strîngere de inimă. Ciudat cum te ataşezi de anumite lucruri şi dup-aia te tot gîndeşti pe mîna cui au intrat!

„Vreau să-mi daţi lei, dacă se poate!“, am spus cu voce tare. „Păi, ce sens are să vă dau lei, dacă am la mine euro? De ce să mai schimbăm bani... e acelaşi lucru! Credeţi că vă păcălesc? Îs om serios, am şapte copii. Dacă vreţi, mergem la bancă să verifice banii, cu respect, sărumîna.“ Siguranţa lui nu mi-a plăcut din nou. Era un alt om. „Şi nu vă dau talonul pînă nu o radiem!“ S-a uitat la mine cu ochii sclipindu-i. „Sigur c-o radiem, facem azi toată treaba. Sîntem oameni serioşi.“

Am ajuns pe undeva prin Bucureştii Noi, pe nişte străduţe pe unde nu mai fusesem în viaţa mea. Eu îi spusesem ceva de Udrişte, pentru acte, dar a zis că ştie el un loc mai ieftin. Era o curte fără firmă, fără nimic. Am intrat. „Să trăiţi, nea Mihai!“ Un ţigan tînăr şurubărea la o maşină dezmembrată. Un Merţan vechi. Am văzut şi o firmă rudimentară cu „acte auto“: era aruncată într-un colţ al curţii. În aşa-zisul birou, erau doar o maşină de scris şi cîteva foi tipizate. M-am aşezat pe un scaun acoperit cu muşama şi l-am aşteptat pe Stelică, „băiatu' cu actele“. O fi fost băiatul cu care vorbise mai devreme la telefon, de a zis el că-i fii-su? Un întreg scenariu mi se lega în cap. Locul era decorul perfect pentru ţepe. A apărut un alt ţigan care nu avea nimic din umilinţa „de Dîmboviţa“ a lui nea Mihai. Era un ţigan şmecher „de Bucureşti“. „Facem actu', vă dă banii aci, pă loc, şi îi daţi talonul!“ „Păi... nu radiez mai întîi maşina?“ „Aia e treaba dumneavoastră ce faceţi dup-aia...“ Eram cu actele maşinii în mînă. Brusc am realizat că mi-era frică. Tupeul lui Stelică, zîmbetul dulceag a lui nea Mihai şi sclipirea din ochi, strîngerea de mînă cu ţiganul de afară, era „de-al casei“ probabil... mă simţeam încolţită. Mi s-au activat toate stereotipurile şi clişeele legate de ţigani... într-o fracţiune de secundă, în minte mi s-au derulat scene povestite de alţii, dar pe care nu le trăisem niciodată, căci frica mea era una inconştientă, „moştenită“ prin educaţie. M-am ridicat de pe scaun şi am plecat. De fapt, nu ştiam cum să ies mai repede de acolo.

De ce v-am spus toată această poveste? Pentru că doar cîteva ore mai tîrziu, în vreme ce omul nostru din Dîmboviţa insista cu telefoanele, iar vocea îi redevenise umilă şi uşor cîntată – „Dar ce s-a întîmplat, cu respect, sărumîna? Credeam că sîntem oameni serioşi...“ – am început să-mi analizez reacţiile şi să am mustrări de conştiinţă. Mi l-am imaginat pe nea Mihai întorcîndu-se pe jos acasă, dezamăgit, neştiind ce să le spună celor şapte copii care-l aşteptau cu maşina ce urma să-i ducă la cîmp şi să le care pîinile, cartofii şi pepenii. Poate că într-adevăr era un om sărac şi cinstit. Poate că într-adevăr „n-avea posibilităţi“, pusese cu greu bani deoparte ca să-şi cumpere o maşină ieftină, care i-ar fi schimbat viaţa. Iar eu nu i-am vîndut-o, de fapt, dintr-un singur motiv: pentru că era ţigan.

Nu avusesem nici o clipă certitudinea unei afaceri dubioase, doar jonglasem cu supoziţii, interpretasem, apăsasem în mod intenţionat pedala unor mecanisme ce aparţineau unei mentalităţi colective. Dădusem dovadă de prejudecăţi rasiale, iar el, Nea Mihai cel-fără-de-maşină, „om serios“ pînă la proba contrarie, fusese victima unei discriminări.

Bujor – primul integrant şi programele europene

Pe vremea comunismului, discriminarea nu era „la modă“, sau ce puţin nu însemna ceea ce înseamnă acum. Trăiam într-o societate fără hibe, fără rebuturi. Igiena era un cuvînt de ordine, iar toleranţa nu exista decît în teorie. Ţiganii erau ignoraţi şi împinşi undeva la margine, ca şi cum nici n-ar fi existat. Totuşi, ei erau prezenţi printre noi. Trebuia să-i numim „tovarăşi“ chiar dacă nu se prezentau la locul de muncă. Şi înainte de toate erau cetăţeni români. Pentru că graniţele erau oricum închise, n-aveau unde să se ducă şi să-şi găsească un rost (chiar dacă acesta putea să însemne cerşit sau furat). Eram nevoiţi să-i ascundem şi să împărţim cu ei acelaşi prizonierat.

> *Remus nu era pionier pentru că „este murdar“, „nu are matricolă“, „vorbeşte urît“, „îşi scuipă colegii“.*

În şcoala generală, aveai noroc dacă nimereai într-o clasă fără ţigani. Ce-i drept, nu dădeau ei prea des pe la şcoală, însă şi atunci cînd veneau, umpleau o clasă întreagă de păduchi şi de rîie. De regulă, stăteau undeva izolaţi în ultimele bănci şi rămîneau repetenţi în mai multe rînduri. Pînă într-a treia l-am avut coleg pe Remus. Avea o uniformă atît de jegoasă şi de ruptă încît ziceai că nu se dezbrăca niciodată de ea. El a fost singurul din clasă care, într-a doua (de cele mai multe ori, învăţătoarele erau obligate „să-i treacă“ mai ales în clasele mici), nu a fost făcut pionier. În caietul meu de comandantă de detaşament, un fel de caiet „de pîră“, de care şi acum mi-e ruşine, trebuia să dau explicaţii pentru elevii din colectiv care nu erau pionieri. Îmi amintesc şi acum ce am scris acolo: Remus nu era pionier pentru că „este murdar“, „nu are matricolă“, „vorbeşte urît“, „îşi scuipă colegii“. Nu puteam să scriu că nu era pionier pentru că era ţigan. Am răsuflat uşuraţi cînd am scăpat de el, însă într-a patra ne-am pomenit cu fratele lui mai mare, Bujor, care ar fi trebuit să fie într-a opta. Pe vremea aceea tocmai citisem *Cireşarii* şi, după modelul lor, făceam echipe care căutau comori ascunse în beciurile şcolii şi prin împrejurimi. La un moment dat, o colegă a făcut o propunere care iniţial ne-a şocat: să-l invităm pe Bujor să facă parte din echipa noastră. „Ca să ne apere! El îi ştie pe toţi ţiganii din cartier cu care s-ar putea să avem probleme...“ Avea dreptate. Bujor a înţeles imediat despre ce era vorba şi s-a simţit cumva onorat. Aşa a devenit un soi de bodyguard al echipei. O vreme, ne-a însoţit peste tot în cercetările noastre, docil ca un căţel care tocmai fusese adoptat, ba chiar ne-a dus el însuşi prin nişte curţi sordide şi părăsite, unde am săpat după nişte tinichele aurite pe care le văzuse cu ochii lui cum au fost îngropate.

Cu această primă încercare de „integrare“ a lui Bujor (care s-a plictisit de altfel destul de repede de toată povestea cu Cireşarii), am devenit conştientă de existenţa unei lumi a lor, oarecum paralelă cu a noastră, cu relaţiile ei „subterane“. Ne inspira teamă şi un soi ciudat de respect. Remus şi Bujor făceau parte dintr-un clan cunoscut care deţinea un bordel clandestin. Prin anii '90, toţi au devenit samsari de maşini, iar acum au afaceri de sute de mii de euro. Se pare că ei, cu relaţiile lor, au „reuşit“ în viaţă, în vreme ce noi, ceilalţi, încă visăm la comori îngropate şi jucăm la Loto. Aceste exemple contribuie din plin la injectarea mentalului colectiv cu ură rasială. De ce ei, şi nu noi?

În anii '90, cele două lumi au început treptat să se întrepătrundă. În mod paradoxal, în multe dintre cazuri, românii au fost cei asimilaţi, „manelizarea“ fiind doar una dintre consecinţele acestui fapt. „Cocalarii“ au fost un soi de hibrid între ţigani şi români, valabil şi în ziua de astăzi. Şi atunci, tot noi – românii – ne-am ofticat. De ce noi sîntem cei care imităm? De ce „modelul“ lor este mai puternic decît al nostru? De ce ei au bani, vile, maşini de lux, în vreme ce noi nu avem nimic? De ce călătoresc în mai multe ţări decît ne-am putea imagina noi că vom ajunge vreodată? De ce îi vedem peste tot, la Paris, la Monaco, la Berlin, „cucerind“ Occidentul, unde ne-am dorit atît de mult să ajungem şi noi? Iar noi abia dacă ne permitem să fim turişti, în vreme ce ei sînt rezidenţi permanenţi. Alungaţi de peste tot, „integraţi“ peste tot şi vorbind româneşte, sînt totuşi *ai noştri*.

Nea Mihai s-ar putea să nu ajungă niciodată la Paris. Sau s-ar putea să fi ajuns deja, de cel puţin de zece ori. Să fi stat pe iarbă, pe Champ de Mars, să se uite cu ochii lui umezi, uşor bulbucaţi la Tour Eiffel, să-şi pipăie buzunarul din spate al pantalonului din stofă şi să-şi imagineze ce bine ar fi să vină cu nişte bani acasă şi să-şi cumpere o maşină care să-i ducă pepenii şi cartofii la cei şapte copii. Lumea lor este în continuare de neînţeles, inspiră teamă, iar pentru unii – un soi de respect. Iar „problema“ ţiganilor nu se poate rezolva cu una, cu două, prin programe antidiscriminare, cu bani europeni. Este o problemă care ţine în primul rînd de noi şi o vom rezolva doar atunci cînd ne vom simţi confortabil în preajma lor şi cînd nu ne va mai fi „frică“ de ei. Pînă atunci, ne vom întreba de ce, „genetic“ vorbind, sîntem mai slabi, mai vulnerabili şi ce putem face pentru a ajunge la un echilibru de forţe.

Maşina n-am vîndut-o nici pînă în ziua de azi. Poate că n-a fost vina lui nea Mihai, poate că eram într-adevăr ataşată de ea.

© L. Muntean

Cu ochii-n 3,14

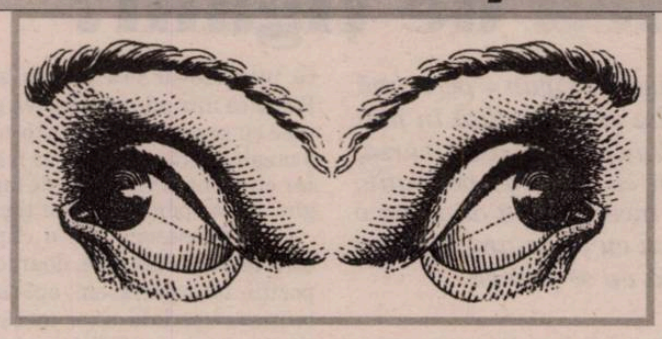

NU VĂ TEMEŢI, *DILEMA VECHE* ESTE PRIMUL OBIECT IMPORTANT CARE CĂLĂTOREŞTE CU UNSPREZECE AUTOBUZE STAŢIONARE, NU DEPARTE DE NORDUL DEZBATERII

■ Scriu acest text pe 10 noiembrie 2011. Mîine, 11.11.2011, cică va fi o zi care va schimba cu totul lumea. Dintre toate prăpăstiile scrise prin presă, cel mai mult şi mai mult mi-a plăcut asta: „Pămîntul se va trezi, iar un portal se va deschide cu scopul de a ne transporta într-o altă dimensiune". Carevasăzică, în ziua cînd veţi citi dvs. textul, vom fi deja dincolo de „portal". Ne vedem acolo, da? Şi nu vă temeţi, *Dilema veche* nu-şi schimbă dimensiunile... (**M. V.**)

■ Acum cîteva zile, asteroidul 205YU55, de mărimea unui portavion, a trecut fără probleme pe lîngă Pămînt, la o distanţă de doar 324.600 de kilometri. Este primul obiect cu o asemenea masă care s-a apropiat atît de mult de planeta noastră, din 1976 încoace. NASA a clasificat evenimentul drept „potenţial periculos", însă ciocnirea cu Pămîntul nu s-a produs. Uite aşa am mai trăit o Apocalipsă! (**A. P.**)

■ Oscar Niemeyer, arhitectul care a proiectat, acum 50 de ani, utopica Brasilia, capitala Braziliei, se confesează, la cei 103 ani ai săi: „Important nu e să construieşti, important e să schimbi lumea. Să aprinzi revoluţii". Niemeyer, bine întreţinut de spiritul revoluţionar, trăieşte, lucrează şi dă interviuri într-un birou de arhitectură cu vedere spre Copacabana, desigur nu în oraşul vag dementţial din Distrito Federal, ci în vitalul şi omenescul Rio de Janeiro. (**S. S.**)

■ Varianta canadiană a revistei *Reader's Digest* a pus pe două coloane date privind cariera a doi „teen idols" canadieni din perioade diferite: Paul Anka şi Justin Bieber. În turneul său american din 1950, Anka a călătorit cu o valiză în care se aflau hainele de scenă şi cosmeticele. Echipamentul necesar concertelor lui Bieber din 2011 este transportat cu nouă camioane, iar personalul auxiliar călătoreşte cu unsprezece autobuze. Cu toţii ştim măcar refrenele de la „Diana" sau de la „She's a Lady" (compus de Anka pentru Tom Jones), dar ia fredonaţi ceva din Bieber! (**M. C.**)

■ Stînd la unul dintre interminabilele stopuri din Piaţa Victoriei, am aflat că de la mortar la mărgăritar calea nu este atît de lungă. Revelaţia mi-a venit citind, în lungile minute de staţionare, un anunţ postat deasupra semaforului: „Vînd nisip, mortar şi mărgăritar". (**S. G.**)

■ Am auzit tot soiul de bancuri despre românii (adevăraţi) care fac grătare în balcoane. Ducîndu-mă la ziua unor prieteni, undeva nu departe de centru, am remarcat un asemenea exemplar într-un balcon. Era în maio şi nu se ocupa doar de grătar: funcţiona ca un fel de Cerber al străzii, care apăra nu doar locul lui de parcare, ci şi pe cele ale vecinilor, cu o autoritate agresivă. Realitatea a bătut clişeele pe astă temă... (**I. P.**)

■ Din 2005, Ducele de Westminster este proprietarul celui mai mare tîrg de antichităţi din lume – Les Puces de Saint-Ouen, în nordul Parisului. Şi tot din 2005, creşte constant chiriile anticarilor. Exasperaţi, anticarii i-au trimis o scrisoare: „Pentru un membru al Ordinului Jartierei, despre care se presupune că trebuie să promoveze spiritul cavaleresc, să restabilească dreptatea şi să-i protejeze pe cei slabi, domnul Duce îşi tratează supuşii cam urît". *Touché!* (**L. V.**)

■ Se întîmplă şi la case mai mari: în timpul dezbaterii dintre candidaţii republicani pentru preşedinţia SUA, Rick Perry – guvernatorul statului Texas – a uitat ce agenţie guvernamentală mai intenţiona să desfiinţeze, dacă ajungea în Biroul Oval. „Sînt trei agenţii care vor dispărea: Comerţul, Educaţia şi... care e a treia?... Să vedem", a spus acesta. Continuînd apoi cu: „A treia. Nu pot să o numesc..." Nici notiţele pe care le avea nu l-au ajutat să-şi amintească, fapt ce a dus la următoarea declaraţie: „Oops!". (**P. M.**)

ÎN PLUS, SE PARE CĂ BAZA NOASTRĂ (REZISTENTĂ LA MIROSURILE SĂPTĂMÎNII) S-A MUTAT LA MARGINE, PENTRU MAI MULTĂ PRECIZIE

■ Reclama la o anumită farmacie, difuzată încontinuu de toate posturile TV, ne-a îmbolnăvit pur şi simplu. În plus, se pare că promovarea asiduă, în loc să aducă noi muşterii, are un rezultat neaşteptat. Cică o pensionară din Prahova ar fi intrat în farmacia respectivă şi ar fi întrebat de Stela Popescu. Se aştepta ca actriţa în carne şi oase să-i vîndă o aspirină. Cînd a descoperit că ea nu apare decît la televizor şi că spotul nu are nici o legătură cu realitatea, n-a mai cumpărat nimic. (**A. P.**)

■ Pus la colţ în PSD, Mircea Geoană are o revelaţie: „Este loc şi de un curent social-creştin, baza noastră electorală este în mediul rural, mai degrabă social-creştină". Ceva mă face să cred că locuitorii din mediul rural sînt conştienţi că reprezintă „un curent social-creştin" aşa cum Monsieur Jourdain era „conştient" că face proză... (**M. V.**)

■ Prima dată cînd am ajuns la Paris m-am enervat că, după ora prînzului, cînd toată lumea îşi ia pauza oficială, nu mai găseşti nimic să mănînci. Dar parcă nici reversul medaliei de la noi nu e de dorit: în orice birou intri, la orice ghişeu ai avea treabă, toată lumea mănîncă. Ca să rezolvi o problemă ai nevoie nu numai de nervi tari, dar şi de o bilă rezistentă la mirosurile de ciorbă, friptură, brînză, salam care se amestecă fatal. (**A. M. S.**)

■ Ministrul Transporturilor din Vietnam a interzis înalţilor funcţionari din instituţia pe care o conduce să joace golf în timpul săptămînii, precum şi în week-end. De ce? Fiindcă această intensă activitate ludică ar dăuna grav muncii lor din birouri. De asemenea, i-a obligat să meargă cel puţin o dată pe săptămînă cu autobuzul... Dacă mă uit bine la pixul meu, e pentru prima oară cînd consemnez asemenea veşti tonice dinspre Vietnam. (**R. C.**)

■ La concertul lui Elvis Costello de săptămîna trecută de la Sala Palatului, cîţiva redactori ai *Dilemei vechi* s-au comportat studenţeşte, dînd buzna şi ocupînd locuri cît mai aproape de scenă şi cît mai central. Întîmplarea face că locurile alea erau ale lui Kevin Costner însuşi. Actorul şi-a dat seama de onoarea care i s-a făcut, ne-a zîmbit, ne-a rugat să rămînem, iar el s-a mutat mai la margine. După concert, a vrut să ne ia şi în backstage, să ne prezinte lui Elvis, dar noi ne făcuserăm alte planuri. (**M. C.**)

■ Ministerul Comunicaţiilor a descoperit că românii nu prea folosesc Internetul şi consideră că e nevoie de o campanie de *alfabetizare digitală* a populaţiei. O declaraţie a unui oficial al ministerului pe această temă sună astfel: „Am luat legătura inclusiv cu Patriarhia Română pe tema reducerii decalajului digital şi a incluziunii digitale şi ne-au asigurat de tot suportul". Adică vor cere preoţilor să-şi iniţieze enoriaşii în taina digitalizării, pentru mai multă incluziune digitală? Doamne, iartă-mă! (**A. M.**)

■ Un profesor american a stabilit cu precizie matematică faptul că fiecare document nou, fiecare GB de informaţie ne face laptop-ul un pic mai greu. De pildă, 4 GB de informaţie înseamnă 0,000000000000000001 gr. Totalul informaţiilor partajate pe Internet – adică 50.000.000 TB – ar cîntări, astfel, cam 50 de grame. Uşurele informaţiile de pe net... (**M. M.**)

CE-I DREPT, ACŢIUNEA DIRECTĂ POATE FI DOAR A PRIM-BALERINEI

■ Gafele politicienilor noştri de dreapta, de stînga şi de ambele sexe înmulţindu-se zilnic, poate că nu este deplasat să li se reamintească unul dintre sfaturile primite de François Mitterrand de la un rabin: „Două greşeli nu sînt de făcut: aceea de a crede că un om important nu a avut niciodată slăbiciuni şi aceea de a conchide că, dacă a avut o slăbiciune, a încetat să mai fie un om important". Ce-i drept, nu văd pe la noi vreun Mitterrand care să-l asculte. (**R. C.**)

■ Mi-am cumpărat o pereche de ochelari de soare (de la un brand foarte hip, nu-i spun numele) şi pe etichetă scria „A se feri de acţiunea directă a razelor solare". Era, firește, traducerea românească a englezescului *„Not for direct viewing of the sun"*. Cum se zice în engleză CTC-ist? (**M. C.**)

■ Uneori, de la beţie la măreţie poate fi doar un pas, cînd ai cugetul gol. Pe raftul unei prăvălii, o sticlă cu alcool (gata să prindă glas şi să spună tot), purtînd un nume răsunător: „Patriot". Bei pînă te faci tricolor. (**D. S.**)

■ Renovările de la Balşoi au costat de 16 ori mai mult decît era prevăzut iniţial, adică 700 de milioane de dolari. Avînd în vedere că, în cel de-Al Doilea Război Mondial, soldaţii ruşi plecau la luptă cu două fotografii în buzunar (una a lui Stalin şi una a prim-balerinei de la Balşoi), nici nu mi se pare mult. (**L. V.**)

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI
67

● Interviu cu scriitorul portughez Rui Zink de Marius Chivu

● Anchetă: Cu cine din istoria literaturii române v-ar fi plăcut să fi avut o aventură?

● Ion Vianu, *Portrete interioare* – despre biografia lui C.G. Jung de Deirdre Bair

● Michael Haulică despre romanul SF al lui Dan Doboş, *DemNet*

● Avanpremieră: Orhan Pamuk, *Istanbul* (traducere din limba turcă şi note de Luminiţa Munteanu)

Numai împreună cu *Dilema veche* din 24 noiembrie!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

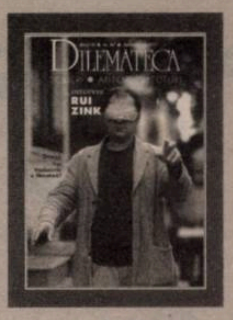

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 406 ■ 24-30 noiembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 6,99 lei

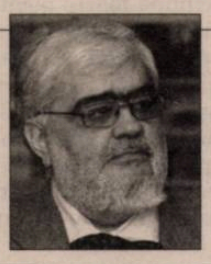

ANDREI PLEŞU

„Intelectualii spun lucruri trăsnite“

pagina 3

CARMEN GAVRILĂ

„Poker nuclear cu Iranul“

pagina 20

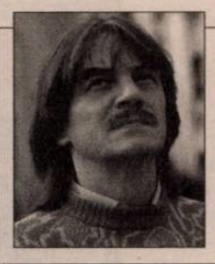

TUDIR CĂLIN-ZAROJANU

„Jurnalismul de unică folosinţă“

pagina 22

Un an fierbinte

Indignări, proteste, violenţe

© Cristina Modreanu

„Cred că protestul este ceva pe care, în general ar trebui să-l faci în două picioare, mai degrabă decît culcat.“

DAVID CAMERON (despre Occupy London)

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

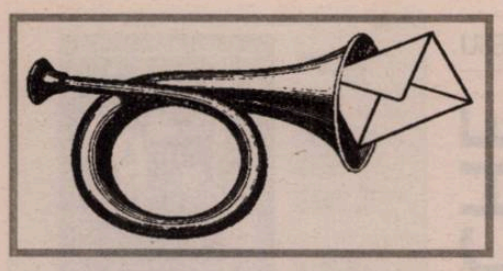

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic | Iaromira Popovici

NR. 403

Articolul Mariei Iordănescu, „De ce nu vrem religie în şcoli“ şi articolul lui Andrei Manolescu, „Pe vremea cînd făceam autobuze“

Astăzi cînd vă scriu este 7 noiembrie. Este ocazia de a vă felicita la împlinirea celor 84 de ani de la Marea Revoluţie din Octombrie.

Despre articolul dnei Maria Iordănescu: eu am crezut, atunci cînd s-a introdus studiul religiei în şcoli, că va fi vorba de religii în general, nu numai despre ortodoxism. După cum se vede, Creangă a avut dreptate: îi dai nas lui Ivan, se urcă BOR-ul pe divan!

Despre articolul dlui Andrei Manolescu: e bine de ştiut că, la început, uzina s-a numit „Mao Tze Dun“. De ce? Pentru că, în anii '50, prim-secretarii partidelor comuniste din ţările socialiste conveniseră ca în fiecare ţară să se dea numele acestora unor întreprinderi. Aşa au apărut la noi uzine şi fabrici cu numele „Mátyás Rákossi“, „Klement Gottwald“, „Boleslav Bierut“ etc. Şantierele navale de la Budapesta primiseră numele lui Gheorghiu-Dej. De amintit că la începutul anilor '60 s-au produs autobuze cu motoare pe benzină, amplasate în spate. Iarna era bine, dar vara era un coşmar să stai pe platforma din spate. Nu mai vorbesc de zgomot.

Cu stimă,

M. COSTEA
Str. Cameliei nr. 16,
bl. 30, sc. B, ap. 38,
Ploieşti

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „O veste bună“

Cum de mi-a scăpat!

Mulţumesc, domnule Pleşu, pentru vestea bună. Toamna asta m-am bucurat şi eu din plin de specificul naţional, la vreo cinci restaurante din Bucureşti. Am mîncat cam acelaşi lucru la toate cinci, şi anume grătare de diverse animale şi păsări (şi neapărat şi mici) plus papanaşi.

În clasamentul meu, Restaurantul Herăstrău (cel care are şi un mic hotel şi o terasă lîngă lac) este pe primul loc. Pe ultimul loc, cu regret o spun, a fost Caru' cu bere care de altfel a fost şi cel mai scump. De altfel, Caru' cu bere este singurul restaurant care mi-a amintit într-un mod neplăcut de cele de aici, de peste Atlantic. Dar una peste alta, am mîncat bine peste tot, în general. Oricum, data viitoare mă voi duce şi la Zexe (ce nume!?) că m-aţi făcut curioasă. Sper că reclama bună pe care i-aţi făcut-o îl va ţine în business pînă vin eu la anu'.

P.S. Mi-e groază de comentariile pe care le veţi primi, domnule Pleşu. Nu pentru că aţi ales un subiect provocativ, nici vorbă. Aţi dat o veste bună, şi lumea ar trebui să se bucure, nu? Eu mă bucur. Dar am observat că şi dacă vorbiţi despre vreme, tot se vor găsi persoane care să se simtă insultate personal.

Încerc să-mi imaginez ce vi se va reproşa acum: poate faptul că lăudaţi un singur restaurant? Poate se va sugera că sînteţi rudă cu vreunul dintre proprietari? Să aveţi relaţii cu străinii este permis acum, totuşi.

Degeaba încerc, sînt sigură că inventivitatea şi geniul românesc nu au limită.

adăugat de Marinela2011
la data de 04 noiembrie 2011

Articolul lui Radu Cosaşu „O vedenie, în caz de dispariţie“

Crimă şi pedeapsă

Domnule Cosaşu,

Pe mine nu m-aţi jignit. M-aţi informat şi m-aţi delectat ca întotdeauna. Vă mărturisesc că am citit în tinereţe alte romane de Dostoievski, dar *Crimă şi pedeapsă* nu, deşi îl am în bibliotecă. Ultimul roman de Dostoievki pe care l-am citit acum mai bine de 25 de ani a fost *Demonii*. Sînt destul de jenată de această „scăpare“ a mea (sînt totuşi filoloagă şi mă preocupă literatura), aşa că vă rog să nu mă spuneţi la nimeni. Nici domnului Pleşu, pentru că nu aş vrea să îl dezamăgesc.

După o lungă experienţă cu întîlnirile cu cartea şi cu autorii, am ajuns la concluzia că şi acestea sînt guvernate de o raţiune nu totdeauna evidentă. De Henry Miller am aflat doar acum cîţiva ani, de exemplu, şi e mort de mult. Mi-a plăcut, dar nu am devenit o pasionată. În fine, mai bine ies din literatură, pentru că sînt înclinată să nu am măsură cînd mă pornesc să vorbesc despre ce-mi place din ce am citit.

Poate referinţa dvs. la *Crimă şi pedeapsă* va fi motivul pentru care voi citi în sfîrşit această carte şi poate acum a fost să fie. Oare de ce? Sînt sigură că nu este întîmplător.

Cît despre miezul articolului dvs., nici dacă v-aţi fi exprimat în versuri sau în muzică nu aţi fi putut să mă încîntaţi mai mult. Aveţi ceea ce numesc *a beautiful mind*.

Mulţumesc,

adăugat de Marinela2011
la data de 13 noiembrie 2011

Articolul Mariei Iordănescu „Istoria României în manuale“

Ce este şi ce vrea această disciplină?

Din perspectiva unui om din domeniu, cred că una dintre problemele istoriei predate/prezentate azi în manualele din liceu şi şcoala generală este înlocuirea, în mare măsură, a istoriei de tip cronologic – o abordare clasică, gradată, oarecum plicticoasă, însă foarte logică, didactică şi, în opinia mea, necesară pentru a pricepe într-o primă etapă ce este şi ce vrea această disciplină – cu o istorie exclusiv tematică – adică cea a unor problematici sociale, economice, mentalităţi etc. E ca şi cum ai vrea să studiezi frunzele, fără a vorbi de trunchi, sau muşchii, fără a pomeni oasele care formează scheletul.

A nu se înţelege însă că pledez pentru o memorare mecanică de date şi fapte, pe care azi le poţi găsi în orice dicţionar sau pe „goagăl“, asta dacă ştii cum şi unde să cauţi. Spun doar că sînt destul de puţini profesorii care reuşesc să îmbine metodele tradiţionale şi cele moderne în predarea istoriei, ceea ce nu face din istorie o disciplină foarte populară printre elevii de gimnaziu şi liceu. La asta se adaugă şi numărul din ce în ce mai redus de ore de istorie la o clasă, în raport cu alte materii. Cu excepţia claselor de socio-uman, restul liceenilor au de obicei cîte o singură oră de istorie pe săptămînă. E oare suficient pentru „cei care vor să ştie mai mult, să intre în detalii şi dedesubturi“, sau măcar pentru a le stîrni această curiozitate?

adăugat de Ana_maria
la data de 14 noiembrie 2011

Articolul lui Mircea Vasilescu „Referendumul loveşte din nou!“

Jamais à Piteşti!

Prin 1968 am asistat, prin vară, la o demonstraţie pe bulevardul principal din Ploieşti. La nelămurirea mea, cineva mi-a explicat că erau buzoienii care sărbătoreau reînfiinţarea judeţului lor şi că au scăpat de jugul ploieştean. Am crescut în oraşul Ploieşti şi în regiunea Ploieşti fără să-mi pese prea mult că din regiunea Ploieşti făceau parte şi Buzăul, şi fosta capitală a Ţării Româneşti, Tîrgovişte. Alţii erau mult mai sensibili la aceste lucruri. Cert este că Nicolae Manolescu ocolea cu obstinaţie Piteştiul şi am înţeles de ce detesta oraşul (la fel ca Alexandru Odobescu... *Jamais à* Piteşti... haha!!!). Explicaţia era adolescenţa vîlceană a criticului.

Pentru foarte mulţi băştinaşi, mai ales, izvor de mîndrie! Nu mă miră rezultatul referendumului, validat sau nu, de la Constanţa. 97% vor să rămînă în judeţul Constanţa, chiar dacă, în cazul unei regiuni, capitala probabilă a Dobrogei tot Constanţa ar rămîne.

Propunerile astea de regiuni au un iz extrem de stalinist. Dacă tot ne gîndim la regiuni ale României, trebuie să ne gîndim la istoria românilor. Ţara noastră este formată din trei principate istorice şi cîteva regiuni adiacente sau incluse în aceste principate. Strategia aleasă de autorităţile româneşti, după 1918, a fost de centralizare, şi rezultatul se vede – România de azi este destul de omogenă. Astfel, în afară de Ţara Românească, Moldova şi Ardeal, mai sînt Oltenia, Dobrogea, Bucovina, Banat, Maramureş, Bihor – Sătmar şi chiar Ţinutul Secuilor. Dacă se gîndeşte în termeni de regionalizare, asta ar trebui să se aibă în vedere fără a se renunţa la judeţe. Afacerea regionalizării este o gogoriţă politică jenantă, cu scopul de a înlocui administraţii alese cu unele numite cu scopul unor manipulări electorale.

adăugat de joenegut
la data de 16 noiembrie 2011

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 16.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Statutul copilului**
- **Crăciun şi consum**
- **Vinul**

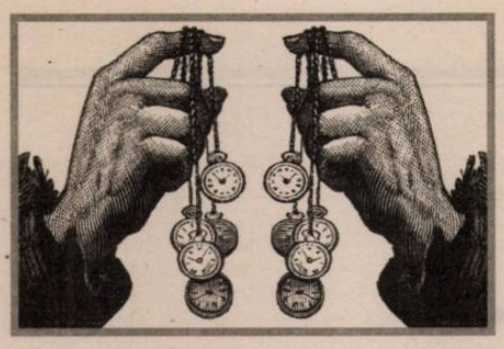

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Intelectualii spun lucruri trăsnite

O carte de curînd apărută a lui Lucian Boia *(Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950)* stîrnește, deopotrivă, melancolia, perplexitatea, panica și compasiunea. E o carte despre modul cum au traversat intelectualii autohtoni o perioadă istorică trepidantă, de la dictatura lui Carol al II-lea pînă la dictatura comunistă, trecînd prin episodul legionar, cel antonescian și cel, ambiguu, dintre august 1944 și decembrie 1947. Bilanțul, s-o spunem cu onestitate, e trist. Știu: nu trebuie să ne grăbim să aruncăm piatra, „bietul om“ e „sub vremi“, nimeni nu-și poate evalua corect rezistența la compromis, înainte de a fi fost personal „ispitit“, amenințat, torturat. Dar, uneori, ceea ce e spectaculos e derapajul *voluntar,* practicat în afara oricărei constrîngeri, a oricărei spaime. Brutal spus, capacitatea intelectualului de a bate cîmpii e, adesea, direct proporțională cu inteligența sa și nu are altă explicație decît o gravă carență a simțului pentru real, o complicată specie de orgoliu și diferite forme de candoare, mai mult sau mai puțin vinovată.

Ce-l putea determina pe Petre Țuțea să se declare, în 1933, în revista *Stânga* (sub pseudonimul P. Boteanu), încrezător „în devenirea socială, așa cum a fost formulată de părintele socialismului modern“? Sau să laude bolșevismul ca pe „o nouă sinteză în care scopurile statului se identifică pentru prima dată în istorie cu aspirațiile maselor“. Probabil că același entuziasm abstract, aceeași ideație exaltată, care l-au făcut, ulterior, să treacă la dreapta, ba chiar la extrema dreaptă. La fel va fi fost și cu alți aderenți ai comunismului, care însă au rămas fideli pînă tîrziu opțiunilor lor, nu neapărat din oportunism. E adevărat că mari intelectuali europeni au trecut prin umbra acelorași fantasme ca și intelectualii români. Fenomenul rămîne, însă, tulburător. (Un alt exemplu ar fi Sandu Tudor, viitorul călugăr și martir al închisorilor comuniste, înfrățit, în gazeta sa *Floarea de foc,* cu Sahia și Zaharia Stancu împotriva unora ca Mircea Vulcănescu.) Cum să-l înțelegi pe Eugen Ionescu, înclinat mai curînd spre stînga, dar acceptînd postul de diplomat antonescian? Cum să înțelegi, apoi, dorința lui din februarie 1948 (două luni după abdicarea regelui) de a căpăta o numire în Franța din partea noului stat român? Asta după ce declarase lucruri enorme de genul: „De Gaulle – un reacționar“, „Noica – un imbecil“, „Eliade – un mare vinovat“ (în suita răzmeriței din *Nu,* unde dădea de pămînt, de-a valma, cu Arghezi, Ion Barbu, Camil Petrescu și alții). „Vinovatul“ Mircea Eliade avea, pe de altă parte, și el, în 1932, cuvinte încurajatoare despre „literatura adevăraților comuniști“. Trecerea de la extrema dreaptă la retorica extremei stîngi e la fel de amuțitoare ca cea a lui Petre Țuțea pe direcția inversă. Fostul legionar Ion Barbu „înfiera“, în 1950, imperialismul și universitățile americane „unde tinerimea fumează țigări cu opiu și cultivă promiscuitatea trupească“. Un șoc, pentru mine, a fost să aflu că George Enescu a acceptat să fie șef al subsecției de muzică la ARLUS și, apoi, candidat parlamentar pe listele unor formațiuni politice anexate de comuniști.

După decembrie 1947, situația se schimbă. Se conturează, tot mai clar, orizontul terorii. În asemenea condiții, fiecare se descurcă pe cont propriu, conform principiilor și alcătuirii sale interioare. Unii (Victor Eftimiu) își slujesc, nonșalant, interesul personal. Alții sînt pur și simplu derutați (Rădulescu-Motru: „Dacă n-aș fi prea bătrîn, partidul în care m-aș înscrie astăzi ar fi partidul comunist“. Comarnescu, tentat cu ocuparea catedrei de engleză: „Poate să am șanse, dacă intru în partid“). Alții, ca George Călinescu, pendulează, isteric, între irascibilitate imprudentă și supensia necontrolată (dar „lucrativă“) a criteriilor (demolarea lui Maniu și monumentalizarea bezmetică a lui A. Toma). Alții, în sfîrșit, duc duplicitatea spre limite greu digerabile (de la C. Daicoviciu și P.P. Panaitescu, la vag sinistrul Iorgu Iordan). Mai bine iese Tudor Vianu, în mod evident marcat de frică, incapabil să mintă sfruntat, stîngaci în eforturile lui de acomodare, mereu pe muchie de cuțit, sub protecția amicală a lui Ralea.

Cartea lui Lucian Boia abundă în informații năucitoare, surprize și subînțelesuri. E un document esențial pentru cine vrea să înțeleagă istoria națională, mintea cărturarilor și, mai ales, conștiința lor. Nu vreau să judec pe nimeni. Aș trage o singură concluzie: ar fi bine ca intelectualii să se gîndească de zece ori înainte de a emite sentințe „deștepte“ și înainte de a adera la un crez sau la un personaj charismatic. În rest, vorba lui Alecu Russo: „Dumnezeu să ierte trecutul!“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cearta europeană – faza pe națiuni

Finlanda a cedat pe jumătate, dar Olanda e inflexibilă. Nici vorbă de intrat în Schengen, deocamdată. De vreun an încoace, România și Bulgaria trăiesc frustrarea de a nu fi acceptate în spațiul Schengen, deși îndeplinesc condițiile tehnice. Căci acordul privind anularea frontierelor interne asta prevedea, de fapt, inițial: niște condiții *tehnice.* Nu politice și nu de altă natură. Nici Italia – membră fondatoare a Comunităților Europene și gazdă a semnării Tratatelor europene în 1957 – n-a intrat de la început, din 1995, în spațiul Schengen: între altele, calculatoarele din dotarea poliției de frontieră nu erau suficient de performante pentru a lucra cu bazele de date complexe pe care le presupunea sistemul Schengen. A primit un termen de grație de șase luni, și-a schimbat computerele, a recuperat celelalte întîrzieri de ordin tehnic și a prins din urmă statele din „primul val“. Ulterior, au intrat în spațiul Schengen și alte țări, pe măsură ce au îndeplinit condițiile. Acum, în cazul României și Bulgariei, regulile s-au schimbat din mers – de unde și frustrarea suplimentară a celor două țări: nu mai e vorba doar despre tehnicalități, ci și despre alte lucruri care la suprafață au un aspect juridic și moral (corupția de la vămi), dar pe dedesubt au un oarecare iz politic. Unele voci din Finlanda și Olanda au declarat chiar că România și Bulgaria „nu erau pregătite să intre în UE“ și acceptarea lor a fost, în 2007, o decizie politică. Mare noutate! Sigur că a fost o decizie politică: erau vremuri bune pentru construcția europeană și s-a considerat că e mai înțelept ca două state cam necoapte politic, economic și democratic să fie ținute „în ogradă“ decît lăsate de capul lor la poarta Uniunii. Și primii ani de după aderare au dovedit că decizia a fost bună: România și Bulgaria au făcut progrese, investițiile vest-europene au sporit, băncile și rețelele occidentale de supermarketuri au făcut bani frumoși în cele două țări ș.a.m.d.

Numai că, între timp, a apărut criza, iar politicienii europeni au început să dea din colț în colț, din lipsă de soluții. E adevărat că în România și în Bulgaria există corupție în vămi (și nu numai), dar e la fel de adevărat că în multe țări occidentale au reapărut, în discursul public, stereotipiile și clișeele negative despre națiuni. Refuzul Finlandei și Olandei de a accepta intrarea celor două țări în spațiul Schengen merge acum „la pachet“ cu noile percepții inter-etnice din Europa. Problemele Greciei i-au făcut pe germani să vorbească despre „lenea grecilor“, iar grecii au reluat clișeul că „nemții sînt naziști“. Problemele Italiei și ale Spaniei au readus în atenție delimitarea între Nordul harnic și serios și Sudul leneș, *bon viveur* și cam hoț. Prăpastia culturală a devenit de netrecut – scrie Peter de Waard, editorialist la cotidianul olandez *De Volkskrant* (pe care l-am citit pe presseurop.eu): „O mare parte din olandezi ar dori să scape nu numai de greci, dar și de italieni. Și, de fapt, și de spanioli și portughezi. Și poate că și francezii ar face bine să părăsească zona euro. Și belgienii. De la Al Doilea Război Mondial încoace, nu s-a mai văzut o astfel de avalanșă de clișee privind popoarele din Europa, ca în ultimele săptămîni“. Dar, observă editorialistul olandez, pînă acum cîțiva ani, Spania și Irlanda (puse acum la colț pe coji de nucă) erau considerate exemple minunate de integrare europeană și creștere economică, iar „sufletul“ noii Europe se afla în Sudul dinamic și vioi. În schimb, în anii '70, „Olanda era elevul prost al Europei. În 1977, revista *The Economist* folosise în articolul de primă pagină termenul *Dutch Disease,* boala olandeză: ofilirea sectorului industrial și risipa de venituri provenite din resursele naturale, gazul din Slochteren, diversele forme de ajutoare sociale și măsuri socialiste“. Cînd Olanda și-a revenit – mai scrie Peter de Waard – Suedia a trecut printr-o criză bancară, iar apoi economia germană a trebuit să facă față dificultăților reunificării. În viitor, „costul ridicat al îngrijirii medicale și pensiile din fonduri publice vor reprezenta o povară grea pentru Olanda. Poate că grecii și italienii se vor întreba atunci ce au făcut, de fapt, olandezii pentru Europa. Moara de vînt? Casetofonul? Și vor mai fi ele folositoare?“. „Succesul economic nu are legătură cu țara“ – conchide editorialistul de la *De Volkskrant.*

„Succesul economic nu are legătură cu țara.“

De ocamdată, corupția din vămile românești și bulgărești are legătură și cu înapoierea economică, și cu sărăcia. Așa cum (tot) olandezii, finlandezii și germanii au constatat (inclusiv trimițînd polițiști de-ai lor sub acoperire să le dea șpagă alor noștri la graniță), salariile mici ale vameșilor îi fac sensibili la tentații. Dar acum – cînd vechi clișee cu iz naționalist cutreieră slobode prin toată Europa – transformarea României și a Bulgariei în veșnice oi negre ale UE pică prost. Nu e vorba doar despre Schengen. Olanda a decis să mențină restricțiile pe piața muncii pentru cetățenii români și bulgari pînă în 2014. Marea Britanie va face probabil la fel. Spania tocmai a introdus restricții – după ce, înainte de criză, despre lucrătorii români ajunși în Spania se spunea că sînt bineveniți, deoarece contribuie la creșterea economică. Acum, ceva redevine putred în UE. Cînd statele se dau de ceasul morții să găsească soluții pentru imensele lor datorii și cînd cetățenii sînt nevoiți să strîngă cureaua, naționalitatea lucrătorilor e din nou relevantă. De exemplu, românii, bulgarii și migranții din afara UE iau locurile de muncă ale olandezilor. A spus-o chiar ministrul de Externe al Olandei. Acum cîțiva ani, așa ceva își permiteau să spună doar partidele populiste, naționaliste și xenofobe, arătate cu degetul de guvernele europene și de toată lumea bună din UE. Într-un asemenea context, refuzul de a primi România și Bulgaria în Schengen sună prost. Și, într-adevăr, nu mai are nimic „tehnic“.

tinerea de minte

„Un om a trecut peste munții acoperiți de zăpadă și a venit la tîrgul din Roșia-Montana. A făcut cale de vreo doisprezece kilometri pe jos, cu marfa lui în spinare, luptîndu-se cu zăpada. În tîrg, s-a așezat la rînd cu ceilalți oameni care vindeau și, în picioare, resemnat, a început să-și aștepte cumpărătorii. Știți care era marfa acestui om, ce avea el de vînzare în sîmbăta aceea la tîrgul din Roșia-Montana?

O legătură de lemne de foc, pe care le adusese în spinare de la doisprezece kilometri, peste munte, prin zăpada înaltă pînă la piept. Vreo patruzeci de kilograme de lemne. Asta era toată marfa lui. Pentru atît venise la tîrg. O legătură de lemne, aduse cu spinarea. *Opt lei.* Acesta e cel mai senzațional lucru pe care l-am întîlnit în Țara Moților. Senzațional? Eh, Dumnezeule, cînd mi-am dat seama de ce a fost în stare acest om, cînd știam că de o săptămînă nu mai stătuse zăpada și ce înseamnă să mergi peste munte chiar cu spinarea goală, am simțit că-mi crapă capul.“

Geo Bogza, *Țări de piatră, foc și pămînt,* prefață de Paul Cernat, Colecția „Biblioteca pentru toți“, 2011

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Eram dator...

... cu un răspuns. Astfel am simţit cînd, acum cîteva săptămîni, am primit la redacţie, la TVR, o scrisoare de la un cititor al *Dilemei vechi*. Faptul în sine m-a impresionat. În primul rînd, cine mai pune mîna pe o foaie de hîrtie şi un pix pentru a reacţiona la un articol, emisiune etc.? Ajung forumiştii de serviciu de pe site-uri. Prea puţine reacţii de acest gen sînt demne de luat în seamă. Cele mai multe sînt imunde, debitează insanităţi şi pot fi analizate de un posibil doctorand în analiza bestiarului digital. Sincer, mă întreb dacă domnul Pleşu poate să citească ce se postează sub fiecare articol scris de dînsul. Să recomanzi un restaurant care serveşte o friptură bună mi se pare util pentru cititori, amuzant, relaxant. Să citeşti o asemenea recomandare scrisă în stilul inconfundabil al numitului autor se poate dovedi o adevărată plăcere. Ce legătură poate avea asta cu epitete de gen „slugoi băsist" mă depăşeşte. De cîte ori citesc postările de la articolele domnului Pleşu, mă apucă depresia. Aşa că nu le mai citesc. Pun virulenţa pe seama tehnologiei celei noi, digitale, care a democratizat scrisul public şi îl face mult prea lesnicios, astfel încît orice om cu păreri ferme devine accesibil întregului mapamond.

Cu atît mai mult m-a impresionat gestul cititorului. Domnul M. Costin (astfel s-a semnat) a găsit o foaie de hîrtie, un pix şi, mai ales, răgazul pentru a pune pe hîrtie ceea ce crede despre un articol din *Dilema veche*. În linii mari, domnia sa apreciază articolele pe care le scriu (îi mulţumesc pentru cuvintele bune), dar nu este de acord cu părerea mea în „chestiunea Roşia Montană". Vorba lui Mircea Vasilescu: „Vrei să trezeşti reacţii, scrii despre Roşia Montană, cîinii vagabonzi, Catedrala Mîntuirii Neamului sau icoanele din şcoli". Aşa că le-am băgat pe toate într-un articol (căci de la fraza asta a lui Mircea mi-a venit ideea) şi am zis sincer, onest, ce cred despre cestiuni. Astfel a apărut „Fişa mea de partid", articolul care a trezit reacţia domnului Costin. Acolo, între altele, ziceam că, deşi nu am multă informaţie despre exploatările miniere, utilizarea cianurilor sau profiturile industriei de profil, tind să fiu mai degrabă de acord cu „exploatatorii", decît cu „ecologiştii". Mă şi explicam. În primul rînd, mă enervează corectitudinea politică a adversarilor proiectului. Servesc nişte argumente fisîite, de activism ecologic al anilor '70, sînt depăşiţi, patetici. Poate este o impresie personală. Adversar al corectitudinii politice este şi corespondentul meu, dl Costin, astfel încît trag nădejde că înţelege exact ceea ce mă enervează în discursurile activiştilor ecologişti. În al doilea rînd, argumentele „contra" îmi sînt servite de-a valma, amestecîndu-se, aiuritor, subiectele. Una este conservarea patrimoniului (din vremea romanilor), alta este protecţia mediului şi cu totul altceva este contractul plin de clauze financiare, ţinînd strict de economie. Amestecarea cvasi-isterică, amatoristică, a celor trei planuri, pe mine, personal, mă irită, mă zăpăceşte, mă trece în tabăra „cealaltă". De aceea, aş prefera să-i ascult pe specialişti, nu pe propagandiştii (de ambe tabere). Din păcate, nu prea mai pot avea încredere nici în ei. De exemplu, profeţii încălzirii globale s-au dovedit nişte mincinoşi

ordinari, escroci de cea mai joasă teapă, nişte făcături media care îşi împărţeau bani, titluri, catedre (vezi scandalul Climategate). „Grupul de cercetători britanici" invocaţi de tabloide non-stop au devenit subiect de amuzament, în nici un caz sursă de informaţie.

Apreciez gestul rar, stilul elegant şi argumentaţia, în general validă, a domnului Costin. Ceea ce a fost uşor dezamăgitor mi s-a părut a fi plasarea mea automată în tabăra „băsesciană", deoarece mi se doreşte „o colaborare bună cu echipa de la *22* care s-a mutat în TVR", pe motiv că am declarat în articol că sînt mai degrabă „pro" decît „contra" exploatării Roşia Montană. Fîs! Scuze de expresie, dar – vorba lui Caragiu – nu am găsit altă rimă. Nuca-n perete o fi fericită pentru că s-a mai dat un motiv de validare a celebrei expresii. Recitiţi finalul articolului meu. Veţi găsi, poate, motive să votaţi (ca mine de 12 ani) cu Uniunea Armenilor.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

În curând, un nou audiobook
HUMANITAS multimedia

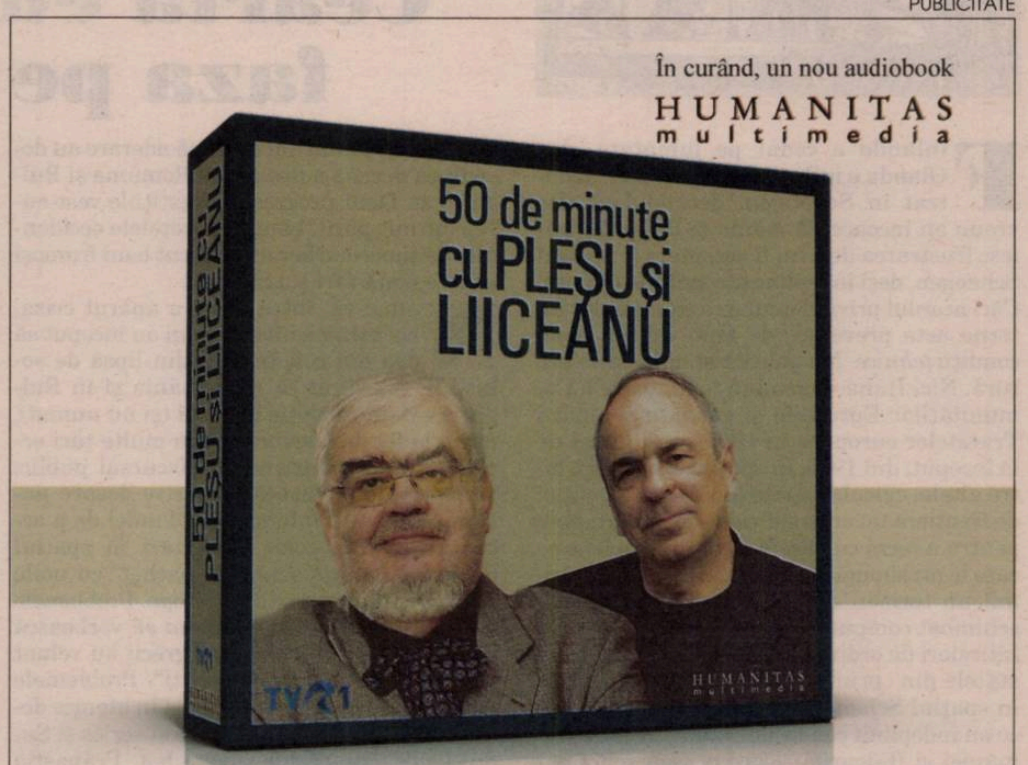

50 de minute cu PLEȘU și LIICEANU

„E vorba, în aceste dialoguri, de lucruri care ne frămîntă pe toți, unele pentru că le suportăm zi de zi, altele pentru că fac parte din constantele vieții înseși. Ce facem cu viața noastră, de ce facem sau spunem prostii, de ce iubim, de ce sperăm, de ce o întâlnire poate fi un miracol, unde trebuie să înceapă și unde trebuie să se termine toleranța, ce sens are cititul, ce să facem cu fricile noastre sunt întrebări care ne privesc pe toți și în jurul cărora, conștient sau nu, ne construim viața."

Gabriel Liiceanu

despre miracolul întâlnirii • despre iubire • despre speranță • despre trufie • despre toleranță • despre frică • de ce citim • parabolele răului și judecății • parabolele pierderii și regăsirii • despre umor

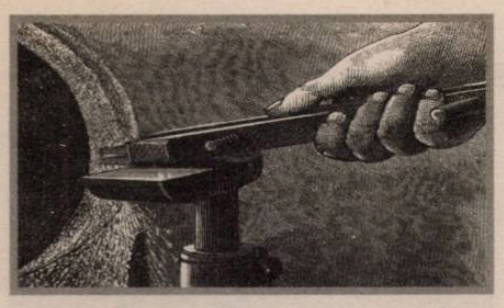

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Criză „de stînga“ sau „de dreapta“?

Este criza actuală una exclusiv „de stînga“, generată de cheltuielile nejustificate ale statelor şi sarabanda împrumuturilor publice? Este ea exclusiv „de dreapta“, cu rădăcini numai în lăcomia bancherilor şi a traderilor? Purtătorii de cuvînt ai ideologiilor dominante nu contenesc să arunce pisica moartă în grădina vecinului. Dar cît de bine fundamentate sînt astăzi aceste abordări ideologice?

Indiferent de unde ar veni, criza a generat deja destule stricăciuni în amenajările politice ale Europei. Spania e doar ultima pe listă. Socialistul spaniol José Luis Rodríguez Zapatero a devenit al şaselea şef de guvern european măturat de criza datoriilor. Prilej de petrecere la dreapta? Mai bine lăsaţi şampania la rece şi priviţi spre colegii de suferinţă ai spaniolului. Ei provin din Islanda, Irlanda, Portugalia, Grecia şi Italia.

Cum ar arăta, aşadar, inventarul politic? Două guverne de dreapta, mai precis unul de centru-dreapta în Islanda şi un altul cu o componentă puternică de extremă dreapta în Italia. Unul centrist, în Irlanda, şi trei guverne socialiste, în Portugalia, Grecia şi, începînd de duminică, Spania. Bilanţul ideologic este aşadar destul de echilibrat, mai ales că, să nu uităm, nici dreapta franceză aflată la guvernare nu se simte prea bine în sondaje.

Dar să nu anticipăm şi să privim puţin mai atent spre ceea ce s-a petrecut duminică în Spania. Cum ar spune un comentator sportiv, partida a fost una fără istoric. Victoria opoziţiei de centru-drepta era aşteptată de toată lumea – şi cu toate acestea, pieţele financiare („de dreapta“, nu-i aşa?) nu au reacţionat spectaculos la anunţarea rezultatelor anticipate.

De fapt, cît de „la stînga“ a fost cu adevărat premierul de pînă mai ieri al Spaniei? Să facem o comparaţie între Zapatero şi cealaltă victimă recentă a crizei, premierul elen Georgios Papandreu. Doi lideri de centru-stînga, dar ce diferenţe notabile între ei! Nu doar pentru că grecul a demisionat, sub presiunea colegilor şefi de guverne din Germania şi Franţa, iar spaniolul a declarat *forfait* la alegerile de duminică, ştiind clar că poporul îi va arăta uşa.

Mulţi sînt gata să arunce vina pe „criza de lideri“ care bîntuie azi prin Europa.

Premierul grec a fost o voce distinctă a socialismului european, susţinut puternic de familia sa politică. Nu întîmplător, programul alternativ anticriză al socialiştilor europeni, avînd în centru crearea de locuri de muncă şi sprijinirea categoriilor vulnerabile, a fost lansat, în martie, într-o capitală a Greciei răscolită de manifestaţii. Programul se numeşte chiar „Declaraţia de la Atena“.

Mesajul dinspre Grecia lui Papandreu a fost „Ne recunoaştem boala, dar tratamentul prescris de voi nu e bun“, aşa cum afirma recent un diplomat elen. Zapatero s-a ţinut relativ departe de abordările ideologice, chiar cu riscul de a-i nemulţumi pe unii colegi de familie politică europeană, care nu s-au sfiit să-l mai şi bîrfească pe la colţuri. Ba, mai mult, a adoptat măsuri dintre cele hulite de social-democraţia europeană.

A tăiat masiv cheltuielile bugetare, a operat concedieri în sectorul public şi a redus salariile (e adevărat, cu 5%, nu cu 25% ca în România), a închis porţile pe piaţa muncii pentru imigranţii români. Mai mult, în bună înţelegere cu popularii din opoziţie, a introdus în Constituţie „regula de aur“, limitînd, din 2018, deficitul pînă la 0,40% din PIB. Este adevărat, a crescut şi taxele, mai ales cele pe bogăţie.

Privit dinspre centru-dreapta, Papandreu „nu făcea ce trebuie“, totul culminînd cu celebra idee a referendumului. În paranteză fie spus, a trecut aproape neobservat faptul că, în plină furtună europeană, liderul Partidului Socialiştilor Europeni – danezul Poul Nyrup Rasmussen – şi-a declarat susţinerea faţă de consultarea populară imaginată de premierul grec. Dincolo de toate discuţiile pro şi contra, un frumos exemplu de solidaritate.

În tot acest timp, Zapatero „făcea ce trebuie“. Colegii socialişti nu prea se înghesuiau să-l laude, în schimb primea elogii în publicaţii precum *Financial Times,* ceea ce nu-i chiar un titlu de glorie, în vremurile de azi, pentru un lider de stînga. Aceasta nu numai că nu i-a scutit pe socialiştii spanioli de o înfrîngere istorică în alegeri, dar nici nu a transformat Spania în altceva decît este – anume unul dintre cazurile de targă ale Uniunii Europene.

Ce să mai spunem de Berlusconi, lider de dreapta care s-a codit pînă în ultimul ceas să recunoască faptul că ţara sa e în criză şi „să facă ce trebuie“, adică să reformeze sistemul de pensii, să flexibilizeze piaţa muncii şi să reducă cheltuielile bugetare, pentru a mai reduce din imensa datorie publică.

Abordările ideologice îşi au, aşadar, limitele lor. Ceea ce nu simplifică deloc cazul. Dimpotrivă, se pare că abordările specifice ideologiilor de azi nu se ridică la înălţimea provocării. Mulţi sînt gata să arunce vina pe „criza de lideri“ care bîntuie azi prin Europa, alături de criza datoriilor. Dar dacă boala este cu mult mai profundă decît ne imaginăm, şi va avea nevoie de o altă reţetă, pe care nici un medic nu a scris-o încă?

adevărul EUROPA

Ovidiu Nahoi *este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Moartea celui vesel

Pe vremea aceea, citeam ziarul în fiecare dimineaţă. Nu mică mi-a fost tulburarea cînd, într-o zi de iarnă grea, cu străzile pline de omăt şi cerul lăptos coborît pînă aproape de creştetele noastre, am citit un articol, scris de excelentul eseist P.Z., autor pe care îl admir şi astăzi. Articolul se intitula „Unul care a luptat contra prostiei“ şi începea aşa: „Urîtă deosebit este moartea oamenilor veseli. Nu toţi sîntem deopotrivă vii; cei veseli sînt mai vii decît ceilalţi. Moartea lor ne loveşte cu revoltă şi cu scîrbă, ca paradoxele unui răutăcios stupid. Partea cea mai bună din viaţa lui A.F. a fost lupta împotriva prostiei; şi el a dus-o aşa cum trebuie: vesel. Insistenţa patetică sau elegiacă asupra morţii lui, însă, pare faptă de prost-gust şi păcat contra sfîntului duh. Moartea celui vesel te face doar ursuz.“ Aşa am aflat că A.F. murise.

Îl cunoscusem bine pe A.F. şi vestea morţii sale m-a aruncat înapoi în timp, în cealaltă viaţă a mea, cînd anii se scurgeau veseli şi păreau fără de sfîrşit în uşurătatea lor. Pe atunci, petreceam cu A.F. multe ore de conversaţie spumoasă. Rîdeam mult împreună. Am căutat prin sertare note sau fotografii sau obiecte care să-mi amintească de el, convins fiind că există urme materiale ale întîlnirilor noastre pentru că amintirea lor îmi era pregnantă, vie. Nu am găsit. Capacitatea sentimentelor sau a intuiţiilor mele de a se obiectualiza (sper că am găsit cuvîntul bun pentru franţuzescul *chosifier)* m-a uimit întotdeauna. În fine, voi vorbi despre asta altă dată, acum vreau doar să spun că, neobişnuit pentru mine, nu am putut găsi nici o urmă materială a prieteniei mele cu A.F. Aşa, am început să scriu fel de fel de lucruri pe care mi le aminteam despre el. Mi le aminteam foarte clar, perfect, în cele mai mici detalii, deşi trecuseră ani de cînd nu ne mai văzuserăm. Divorţase destul de traumatic de o soţie cu care fusese căsătorit mult timp, dar pe care nu o cunoscusem pentru că nu ieşeau împreună niciodată. După divorţ, a plecat la Paris, apoi am auzit că ajunsese prin Argentina, unde a cheltuit pînă la ultimul sfanţ o mică moştenire, apoi revenise în Europa şi, iată, murise. Nu ştiu cînd, nu ştiu cum, nu ştiu unde. În orice caz, P.Z. avea dreptate pînă la ultimul cuvînt: A.F. fusese un om vesel şi neiertător cu proştii. Devenise, la un moment dat, un vînător de proşti. L-am bănuit că are, chiar, o pasiune secretă să-i caute, să-i găsească şi să-i execute nemilos, cu ironie şi hohote de rîs. De la el am învăţat că cel mai bun antidot împotriva prostiei este rîsul, pentru că prostia este prelungirea naturală a absurdului, consecinţa acestuia. Îi plăcea mult Eugène Ionesco şi cita adesea un fragment dintr-o mărturisire a marelui dramaturg care sintetiza, într-un fel, ontologia lor – căci şi A.F. şi Eugène Ionesco erau de acord asupra acestui punct esenţial. Vasăzică, enervat de eşecul ruşinos al creaturii sale, Dumnezeu ne-a părăsit şi, din cînd în cînd, ne face cîte o farsă. Mare, imensă. Cea mai mare farsă pe care ne-o joacă este infuzia de absurd şi prostie în lume. Noi, mărunţi fiind, nu ne prindem. Cei care, totuşi, înţeleg că Dumnezeu ne face farse, rîde de noi şi ne umileşte, ca să vedem cît de jalnici sîntem făcîndu-ne să trăim cotidian absurdul şi prostia, nu au multe soluţii. Cear putea ei face? Să se revolte? Ar fi inutil. Să se ducă într-o grotă şi să devină mistici? Degeaba. Să continue să trăiască în iluziile iubirii? Imposibil. Să se lase furaţi pe de-a-întregul de plăcerile clipei? Declasant. Atunci, rămîne o unică salvare pentru cei care cred că Creatorul ne-a abandonat dezamăgit şi se joacă, acum, cu noi. La Creator, nu avem acces. Avem acces doar la ceea ce ne trimite El: absurd şi prostie – cum spuneam. Singura salvare pentru cei care înţeleg totul este rîsul. Să rîzi de proşti, să rîzi în faţa absurdului, să rîzi mereu cu ochii la Cer.

De la el am învăţat că cel mai bun antidot împotriva prostiei este rîsul.

Pe cînd era foarte tînăr, A.F. a scris o carte. Am citit-o de cîteva ori şi mi-a plăcut. Se intitula *Diafan, prea diafan.* Un titlu siropos, poate penibil pentru unii, dar era o carte foarte simpatică. Nimic nietzscheean, nimic kirkegaardian. Pur şi simplu era o carte drăguţă – cum a spus una dintre iubitele cu zulufi ale lui A.F., după ce a pretins că a citit-o. Cartea era un lung interviu pe care A.F. şi-l lua sieşi. El se întreba, el răspundea într-o cadenţă neobosită pe parcursul a mai bine de trei sute de pagini. Vorbea despre orice întîlnea în cale: flori, filme, administraţie stradală, meteorologie, fiscalitate, fotbal, politică etc. Cartea te binedispunea şi te făcea să te simţi inteligent. S-a vîndut foarte bine. Totuşi, din pricini neştiute, editura a dat faliment şi a dispărut, cartea nu s-a mai reeditat niciodată, eu am pierdut-o şi de cîte ori am vrut să o mai răsfoiesc, mi-a fost imposibil să mai pot găsi un exemplar. Nici la prieteni, nici la bibliotecă, nici pe Internet, nici la anticari. Mai mult, numele lui A.F. părea a nu spune nimic nici unui negustor de cărţi. Cel vesel murise deplin. În afara amintirilor mele şi a evocării lui P.Z. nu a mai rămas nimic altceva să amintească de el.

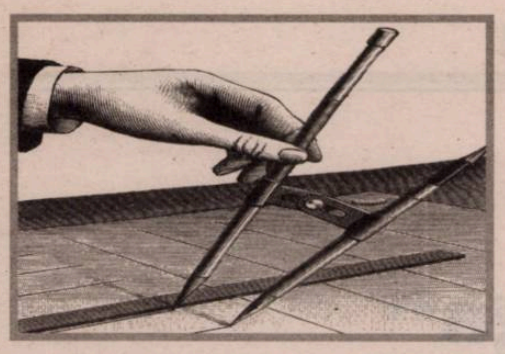

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

S-a întors!

„Cucoane Lascarache,
ministru prezident,
Aruncă-ţi ochii încoace,
nu fii indiferent!“

Sînt probabil vreo sută patruzeci de ani de cînd nu s-a mai auzit acest cîntec care-l lua peste picior pe şeful de atunci al guvernului, aşa cum a fost întotdeauna obiceiul acestei naţii. Lascar Catargiu (1823-1899) era însă unul dintre oamenii politici cei mai destoinici care şi-au asumat răspunderea conducerii ţării în timpul cînd societatea românească înfrunta prima tranziţie modernizatoare. Chiar dacă, la un moment dat, în 1876, a fost dat în judecată, împreună cu guvernul său conservator, de către liberalii în sfîrşit ieşiţi dintr-o opoziţie de cinci ani pentru a-i lua succesiunea. Realist, cumpătat şi, la nevoie, autoritar, a străbătut jumătatea de secol a carierei sale fără să se schimbe; vremurile se schimbau în jurul său. Începuse prin a se alătura revoluţionarilor de la 1848 – celor moldoveni, mai moderaţi –, adusese în lupta pentru Unire marea lui moştenire de nume şi de avere, care-l îndreptăţea să fie chiar candidat la domnie, iar a doua zi după alungarea lui Cuza, fiind unul dintre cei trei locotenenţi domneşti, a reprimat fără şovăială mişcarea secesionistă de la Iaşi. Ca atare, a fost cel dintîi prim-ministru al lui Carol I. A fost de patru ori preşedinte al Consiliului.

Cînd domnitorul constituţional a ameninţat cu abdicarea, Catargiu a fost cel care a ştiut să calmeze spiritele. Acest dar al său de curaj s-a mai văzut şi în altă împrejurare, pe care o povesteşte un memorialist din acea epocă. Nu mai ţin minte ce răzmeriţă izbucnise în Bucureşti, adunînd pe cheiul gîrlei o mulţime furioasă care urla şi azvîrlea pietre, aşteptîndu-i pe deputaţi să coboare de pe dealul Mitropoliei. Ceea ce a pus capăt agitaţiei a fost ieşirea bătrînului boier care s-a îndreptat liniştit şi singur către cei mai agresivi, iar aceştia, unul cîte unul, şi-au scos căciulile.

După moartea lui, statuia care i se datora a fost încredinţată sculptorului francez Antonin Mercié (1845-1916), acoperit de premii şi specializat în statui alegorice sau comemorative, de care a Treia Republică avea nevoie spre a construi o cultură politică. Artistul mai executase pentru Bucureşti şi statuia altui lider al conservatorilor – Alexandru Lahovary – în 1905. Recitesc articolul pe care N. Iorga l-a scris în 1907: „S-a inaugurat statuia de marmură a lui Lascar Catargiu, statuie tare şi albă (aşa i-a fost tare şi alb sufletul; succesorilor săi *in spe* li se va face o statuie de nichel)“. Frumoasă metaforă! Dar statuia din centrul Pieţei Romane era de bronz, dovadă că Iorga nu participase la ceremonie. Aşa mi s-a întîmplat, asistînd la reaşezarea statuii lui I.I.C. Brătianu la locul ei, să-l aud pe răposatul Dan Amedeu Lăzărescu: „Priviţi acest bronz!“ (oratorul citea de pe o fiţuică, fără să-şi ridice ochii; altfel, ar fi băgat de seamă că opera lui Mestrovici este de granit negru). Cu aceeaşi ocazie, numele de Lascar Catargiu a fost dat porţiunii din Bulevardul Colţei care lega Piaţa Romană cu Piaţa Victoriei, „un mare bulevard de risipă“, spunea Iorga, „în care se ţin lanţ case de boieri pe care el [Catargiu] i-ar fi dorit la ţară şi de parveniţi pe care nu i-a îmbogăţit el“. Pe cărţi poştale şi într-o fotografie din 1917, sub ocupaţia germană, se vede că în jurul pieţei erau încă puţine case şi mulţi copaci. Copacii nu mai sînt şi în locul lor au crescut blocuri. Într-o zi, cînd ieşeam de la şcoală, prin 1957, am văzut cum dărîmau statuia, trăgînd-o jos cu odgoane. În cădere, i s-a turtit capul şi aşa a rămas. După vreo douăzeci de ani, statuia era lîngă Combinatul Fondului Plastic, la Casa Scînteii, în picioare şi sprijinită de un zid, aşa cum aveam să zăresc un Stalin la Moscova, ascuns în dosul Galeriei Tretiakov.

Un domn strîns în redingota lui de bronz şi cu mîna dreaptă înfiptă între nasturii de la piept

De mult aşteptam să se întoarcă. Un domn strîns în redingota lui de bronz şi cu mîna dreaptă înfiptă între nasturii de la piept cu un gest napoleonic a apărut la colţul străzii Povernei, în spatele staţiei de autobuz. În Piaţa Romană nu mai e loc de ceas şi de troiţă. Pe domn l-am recunoscut numai după semnătura sculptorului. Falsă, de altfel, fiindcă, deşi scrie „A. Mercié“, este Bolborea. Am avut impresia că, din ansamblul monumentului, s-a păstrat o parte originală: Patria recunoscătoare, cu un snop în braţe şi cu un copilaş ţinîndu-se după ea. Ţăranca (nu-i aşa? Ţară agricolă) întinde braţul spre soclu, ca pentru a grava numele, care deocamdată lipseşte: aceeaşi formulă ca la statuia lui Gh. Duca de la gară. Ce e de la soclu în sus este o copie, al cărei preţ îl ştiu, dar mi-e ruşine să-l spun, negociat cum a fost de trei ani încoace. Adică s-a recurs la aceeaşi şmecherie ca la statuia lui Carol I, care, mă rog, unora le place. Că de căruţa cu paiaţe din faţa Teatrului Naţional, datorată aceluiaşi artist contemporan, nici nu face să mai vorbim. Îmi vine iarăşi în minte:

„Cucoane Lascarache, ministru prezident,
Aruncă-ţi ochii-ncoace, nu fii indiferent“...

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ioan BUCUR

SOS Provincia

Cele trei frunze de nufăr

Alături de fortificaţiile de cărămidă păstrate fragmentar pînă în prezent, redutabilul sistem de apărare al Sibiului era completat la exterior de o reţea de lacuri artificiale. Alimentate de rîul Cibin şi de pîrîul Seviş, aceste lacuri formau un inel continuu care îngreuna accesul inamicului spre ziduri şi spre cele patru porţi, acoperind o suprafaţă sensibil mai mare decît a oraşului propriu-zis, cuprins în interiorul fortificaţiilor.

Asanată progresiv după mijlocul secolului al XVIII-lea, această reţea continuă de oglinzi de apă a lăsat urme doar în documentele de epocă – hărţi istorice şi relatări ale unor contemporani.

Nu întîmplător, stema oraşului conţine încifrată o imagine metaforică a întinderii de apă: trei frunze de nufăr legate printr-o reţea triunghiulară sau romboidală, uneori intersectată de două săbii încrucişate, deasupra cărora se găseşte o coroană.

Planurile de epocă redau imaginea complexului sistem hidrografic din jurul oraşului, care avea şi unele rosturi economice. În mijlocul unor lacuri erau amenajate grădini cu forme geometrice, dotate uneori cu pavilioane pentru recreere, primul dintre acestea fiind menţionat în testamentul comitelui Albert Huet din 1607. Folosite pentru pescuit şi pentru limpezirea apei de băut, lacurile alimentau şi sistemul de pîraie care iriga străzile oraşului.

Un braţ al Cibinului pătrundea în oraş, punînd în mişcare mori şi alte instalaţii hidraulice. Moara preoţilor, situată pe acest braţ, a fost demolată în 1829 pentru fluidizarea circulaţiei. Mai multe mori erau situate pe cursul pîrîului Seviş mai sus de oraş, înspre pădurea Dumbrava. Moara de pulbere a fost mutată aici în 1749 din faţa porţii Ocnei. Urma în amonte moara Schreyer (1770), unde ulterior s-a amenajat un ştrand. În continuare, spre Dumbrava, erau amplasate moara de hîrtie (1749), o moară de făină şi ciocanul de cupru, unde s-a amenajat după dezafectare un local de întîlnire a breslelor.

Un braţ al Cibinului pătrundea în oraş, punînd în mişcare mori şi alte instalaţii hidraulice.

Pînă de curînd se mai păstrau două mori istorice. Moara Schreyer a fost demolată în mai 1999, în timp ce la Sibiu se desfăşurau lucrările ambiţiosului simpozion internaţional „Sibiu, confluenţe europene“, axat pe valorificarea potenţialului cultural al zonei.

O altă fostă moară se afla în imediata apropiere a oraşului istoric, sub zidurile bastionului Soldisch. Clădirea cunoscută ca moara lui Pelger avea o volumetrie simplă, robustă, cu un pridvor de lemn cu două arcade. Faţada către stradă era decorată cu un medalion circular, realizat în stucatură, ce conţinea stema Sibiului cu cele trei frunze de nufăr, datată 1775. Prezenţa stemei pe o clădire semnifica faptul că aceasta se găsea în proprietatea publică a oraşului. Cea păstrată pînă de curînd pe faţada morii era singura originală, alte cîteva existente încă fiind rezultatele unor restaurări.

Fără prea multe formalităţi, această clădire a fost demolată la puţină vreme după ce oraşul a fost Capitală Culturală Europeană (2007), iar de curînd proprietarul terenului şi-a făcut publice intenţiile: ridicarea unei clădiri de birouri care ar rivaliza ca înălţime cu bastionul, aflat într-o zonă mult mai înaltă.

Demolarea propriu-zisă a clădirii, realizată în mod ilegal, cu maximă operativitate, într-un sfîrşit de săptămînă, a fost precedată de o acţiune pregătitoare întreprinsă în aceleaşi condiţii, cu conotaţii simbolice: răzuirea de pe faţadă a stemei oraşului, cu cele trei frunze de nufăr.

Ioan Bucur *este arhitect, expert atestat MCCPCN, membru al Comisiei regionale a monumentelor Transilvania Sud.*

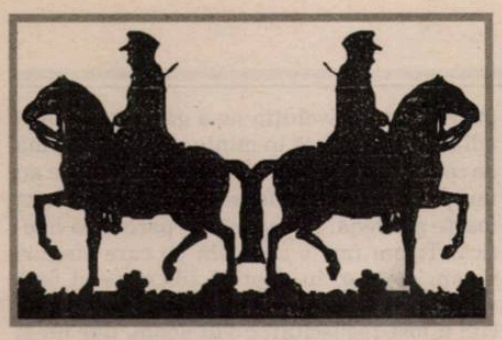

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

Un autodenunț

„Ce l-a apucat...?“ – așa mi s-a relatat că ar fi reacționat un confrate cînd i s-au citit dintr-un articol de-al meu cele cîteva fraze în care îi lăudam ultimul său roman. „Ce l-a apucat...?“ – întrebarea, foarte spontană, indiscutabil sinceră, se justifica prin aceea că, în urmă cu cîțiva ani, fusesem extrem de critic în discuția încinsă în jurul unui eseu al său. În limbajul clișeelor fără moarte, se putea spune că îl înjurasem, deși una dintre carențele stilului meu este aceea că nu știu să înjur. „Ce l-a apucat...?“ intra în fluxul clișeelor, al logicii etern mirate că „după ce m-a înjurat, se apucă să mă laude!?“. M-am gîndit să-l sun la telefon și să-i explic „ce m-a apucat“ (pur și simplu fusesem entuziasmat de romanul lui, asta mă apucase), dar m-am răzgîndit: între noi doi, mai demult se clarificaseră, într-o discuție pe șleau, pozițiile; îmi explicase, fără fasoane, că nu-mi poate suporta bucureștenismul meu permanent ironic, el fiind un ardelean alergic la tot ce e miticism, frivol și duplicitar în tehnica oricărei ironii. Eram prin urmare incompatibili și – reamintindu-mi pe dată acea discuție – am renunțat să-i telefonez; nu ar fi fost imposibil să nu mă creadă dacă i-aș fi zis, franc, că romanul lui m-a entuziasmat. Nu poți să știi niciodată pînă unde poate ajunge suspiciunea alergicilor la ironie; atunci cînd „îi apucă“ și pe ei „o idee“, și la ei fandacsia e gata.

Ipohondru moral – cum îmi e felul –, sigur că m-am simțit vinovat; țin – aproape maniac – să am relații clare cu semenii plus confrații mei, dar fac ce fac și ratez, aici lucrînd o timiditate prostească și un scrupul rămas dintr-un orgoliu nemistuit complet. Mă vreau limpede și nu sînt decît un idilic nevolnic, poate chiar impotent în a mă modifica, deși totul îmi cere să renunț la acest păcat aproape originar. Idilismul meu știu de unde vine – din tinerețea aceea în care scriam reportaje de la Bicaz avînd în finalul lor incantații pentru o iubită pe care – literar vorbind – o zideam în stînca barajului. Nici azi nu le regret integral – adjectiv blestemat. Perfidia zilei – căci nu eram atent la capacitatea oricărei clipe fericite de a fi și perversă – consta în a fi criticat totodată pentru negativism, cum a fost cazul cînd am publicat un articol împotriva cîntecului de mare succes: „Vino pe Aleea trandafirilor“; scrisesem că nu e cazul, în țara noastră nimic nu e trandafiriu și deci nici alei ale rozelor nu există (am și acum în auz melodia fraților Grigoriu care ziceau exact invers: „Mai respiri puțin moloz / Dar vezi viața-n roz“). Cu o rigoare impecabilă, am fost sancționat atît pentru idilism, cît și pentru negativism, noi avînd datoria să luptăm pe ambele fronturi împotriva aceleiași ideologii mic-burgheze.

Precis vorbind, am păstrat ambele tendințe, cu un plus de idilism din a cărui privilegiere a reieșit această a doua vinovăție: entuziasmul. Nu știu să mi-l ascund, deși sînt conștient că niciodată nu e cazul să fii entuziast trăind printre semeni și că cel mai inteligent e să fii disponibil la greață, la strictul dispreț, la globalizanta ură. Mă autodenunț – vorba aceea: ce m-a apucat? – ca un incapabil de greață, o resimt numai cînd întîlnesc persoane care declară cu dezinvoltură că „le e greață de viață și de tot“. E, desigur, o limită de-a mea, nu pot spune că mă stînjenește; mă simt bine în compania camusienilor care știu că: „eroarea unei anumite literaturi este de a crede că viața e tragică, fiindcă e mizerabilă. Ea poate fi și bulversantă, și magnifică – aici se găsește tragedia ei. Fără frumusețe, dragoste și primejdii, ar fi aproape ușor de trăit.“ (era obiecția lui majoră la *Greața* lui Sartre, în 1938). Dar azi nu e dubios și Camus, cu elanul lui de brancardier al Crucii Roșii în orașul ciumat?

Viața ar fi îndeajuns de facilă dacă entuziaștii nu ar mai trezi din cînd în cînd printre lucizi și îngrețoșați – majoritatea! – cîte o mirare: ce l-a apucat? Nu am de gînd să explic pe îndelete cum poți fi totodată ironic și patetic. E greu, foarte greu. La fel de greu ca a tălmăci o autoironie. Sau, ca în romanul acelui ardelean – cum și de ce „a te cînta“ înseamnă „a te plînge“.

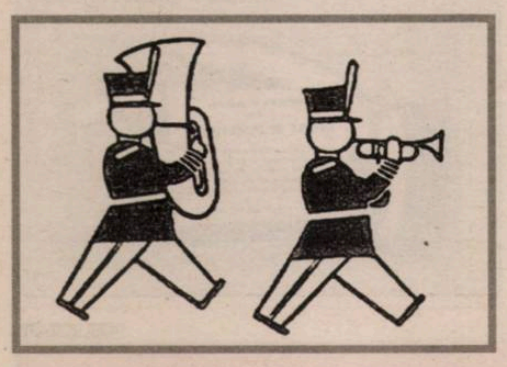

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Măcelul din Delta Dunării

Dacă n-ai fost niciodată în Delta Dunării, poți să trăiești liniștit cu iluzia, formulată ca-n vechile reportaje, că „la vărsarea bătrînului fluviu în Marea cea Mare, își întinde brațele gigantice o minune a naturii, un adevărat paradis al peștilor, păsărilor și animalelor“. Fără ocazia de a fi călcat, măcar o dată, pe „meleagurile de legendă ale comorii naturale de la capătul Europei“, în mintea oricui poate dormi, la adăpost de orice zgomot deranjant, ideea că Delta arată ca-n compunerile școlare care vorbesc despre „perla celei mai frumoase și bogate țări din Europa“. Însă cine a ajuns pe acolo știe foarte bine că, dincolo de frumusețea canalelor, a lacurilor și a grindurilor, descoperi mizeria așezărilor umane, masacrul peștilor, care plutesc cu burțile în sus, grație tehnicilor *moderne* de ucidere cu curent electric, măcelul păsărilor și animalelor sălbatice, vînate cu cele mai sofisticate scule cu lunetă, și, cu voia dumneavoastră, deloc ultima pe listă, nerespectarea oricărei legi referitoare la vreo specie protejată.

Ai poftă de o bucățoaie de sturion? Nu-i problemă. Vrei să halești cu lingura niște icre negre și să le adormi sub o peliculă fină de vodcă rusească? Se rezolvă. Poți să bagi la maț un borș din care nu lipsește nici un soi prohibit, după care să te lupți cu morunul și cu cega, date prin mălai, odihnite în tigaie pînă cînd prind crusta aia năucitoare, și așejate, pe urmă, lîngă niște mămăligi bestiale, păzite din toate părțile de mujdeiuri frecate cu ulei, apă minerală și oțet. Dacă zici, cu nodu-n gît și valuri de salivă curgîndu-ți agale pe piept, că nu mînci soiuri prohibite, se rîde de tine ca de prostu' satului sau se dau coate și ghionturi însoțite de priviri care întreabă „cine l-a adus pe tîmpitu' ăsta?“. Bătrînii pescari lipoveni cu bărbi sure și vorbe de duh, fumînd pipe și emițînd teoreme o dată la cinci fraze, se odihnesc în cărți mucegăite. Imaginea idilică a Deltei furnizează, la ora asta, deseori, niște portrete mai puțin lucrate, adică niște mecle de abrutizați rătăciți etern în alcool, chipuri de femei chinuite, cu program săptămînal de bătaie, copii aspri și necăjiți. Ici și colo mai găsești cîte un profesor, cîte un fost inginer piscicol, sau, pur și simplu, cîte un om normal, cu bun-simț, care nu și-au pierdut speranța și trag nădejde că, într-o bună zi, s-o întîmpla ceva bun și prin părțile alea.

Delta e plină de terenuri neîntabulate. E vorba de suprafețe foarte mari de teren asupra cărora s-a lăsat, de ani buni, o liniște adîncă și profund voită. Concesiuni de luciuri de apă, largi spații de vînătoare, terenuri imense își așteaptă cohortele de stăpîni care, deocamdată, stau mai la umbră, fără nici un interes în dezvoltarea locurilor, care ar deveni mai accesibile și mai supuse ochiului public. Dubioșeniile, complicitățile și îmbîrligăturile se adună într-un strat mult mai gros decît mătasea broaștei, iar mitomania, zvonurile, minciuna patologică și răutatea gratuită circulă mai rapid ca mormolocii dintr-o baltă. Toată lumea urăște pe toată lumea. Toți sînt conștienți că, teoretic, locuiesc în inima unei comori. Pentru că averea asta colosală e înconjurată de un cerc solid de hiene care așteaptă răbdătoare să se prăbușească totul, în interiorul comorii, oamenii au devenit niște șacali care se mănîncă între ei. Puținii romantici care mai cred în ceva se autoizolează sau încearcă să rămînă normali la cap, văzîndu-și de ale lor și nebăgîndu-se în nimic din ceea ce are legătură cu politicile locale. Totul e la voia întîmplării, sub un strat subțire de aparență a preocupării autorităților, iar cele cîteva ONG-uri, care merg acolo nu doar în vacanță sau la pescuit, obțin azi mici victorii care se transformă în înfrîngeri peste cîteva zile.

Deși au făcut zgomot ca niște apucați, puținii apărători ai Deltei au suferit, zilele astea, o înfrîngere sinistră. Adevărul e că toți suferim înfrîngerea asta cruntă, fără să avem habar. În urma unui incredibil lanț de complicități, vînătoarea va fi din nou permisă în Rezervația Biosferei, ca „activitate tradițională“ care va ajuta fundamental, cică, la recuperarea valorilor și la revitalizarea acelor locuri. Rîsu' Planetei! Adică vînătorii străini, care mai au un pic și vin în Deltă la *vînătoare sportivă* cu mitraliere pe mașini blindate și cu rachete care detectează penele și căldura tîrtiței de rață, domnii care omoară animale și păsări trăgînd ca bezmeticii ar trebui să contribuie la revitalizarea zonei și la recuperarea valorilor tradiționale ale acelui spațiu. Și-o să salvăm Delta din taxele de vînătoare pe care le plătesc cetățenii europeni, veniți să mierlească tot ce zboară și ce mișună prin locurile alea. La salvarea asta extrem de ingenioasă or să contribuie, la fel de inspirat, și pescuitul cu curent electric, și lipsa de interes față de salubrizarea unor așezări și zone sufocate de gunoaie, și ignorarea totală a proceselor de degradare biologică. Așa cum, la fel de bine, în linia acestui raționament strălucitor, salvarea pădurilor din întreaga Românie constă tocmai în încurajarea tăierilor sălbatice și ilegale, care cosmetizează dealurile patriei, aducîndu-le la frumușețea originară, de după Big Bang.

România se definește, în felul ăsta, ca cea mai spectaculoasă țară din Uniunea Europeană. Ce brand de țară poate funcționa mai bine, mai suplu, mai atractiv, mai seducător? Paradis sexual, cu prețuri bune și marfă de calitate, Rai al îmbîrligătorilor care nu mai pot da țepe pe la ei și caută locuri mai *autentice,* mai *pure,* mai *nepervertite* de civilizație, Sîn al Lui Avram, pentru amatorii de carnagii care vor să spulbere rața sălbatică în zbor și să găurească între ochi orice animal cu blană care se furișează prin tufișuri. Poftiți în Deltă, în Grădina Carpaților, unde Tarantino ar privi în gol, depresiv, răvășit de faptul că ideea lui despre măcel e ușor infantilă, depășită, slăbuță.

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Cînd penarele devin arme

Ce ar fi dacă, asemeni sancțiunii aplicate pe stadionul Petrolului, s-ar interzice o vreme accesul bărbaților în tribune la toate meciurile de fotbal din Liga 1?

Inspirați din Turcia, acolo unde un club de fotbal, vexat de violența masculină a tribunelor, a umplut stadionul doar cu femei și copii, oficialii români au copiat, acum două săptămîni, aceeași tactică. Rezultatul? Această imagine, publicată de *Gazeta Sporturilor* și care arată că am rămas specialiștii amuzanți ai „formelor fără fond“. Nici măcar o idee de dincolo de Bosfor nu putem aplica fără să-i adăugăm ceva din cruzimea noastră involuntară.

La meciul Petrolul Ploiești – FCM Tg. Mureș au asistat 2000 de copii, cei mai mulți însoțiți de mame. La porți, surpriză! Fiind vineri, elevii veneau de la școală, iar oamenii de ordine le-au oprit penarele „pentru că unele conțin creioane ascuțite“, după cum au declarat bodyguarzii colegilor de la ziar. La porți s-au creat adevărate papetării numai aparent inocente, în care creioanele roz și-au omorît timpul, bîrfind împreună cu ascuțitoarele cu inimioare, monitorizate de pe margine de niscaiva pensule Mossad. Într-un colț al imaginii realizate de colegul meu Alex Nicodim se zărește un recipient-biberon, sechestrat și el, pentru că, nu-i așa, ce e un biberon altceva decît un cocktail Molotov în formare?!

Și, pentru că în România nu există alb și negru, după ce au trecut de obtuzitatea bărbaților de la porți, mămicile și copiii inocenți din tribuna ploieșteană s-au apucat să scandeze „Pe ei, pe ei, pe ei, pe mama lor!“ la adresa fotbaliștilor mureșeni, marcînd încă o premieră. Pentru întîia oară, mamele oaspeților din fotbalul nostru au fost amenințate cu o îmbrățișare de același sex. Ce dulce! Iată, așadar, ce s-ar întîmpla. Am deveni o țară în culorile steagului curcubeu. Ceea ce nu-i nicidecum cea mai rea variantă.

Cătălin TOLONTAN

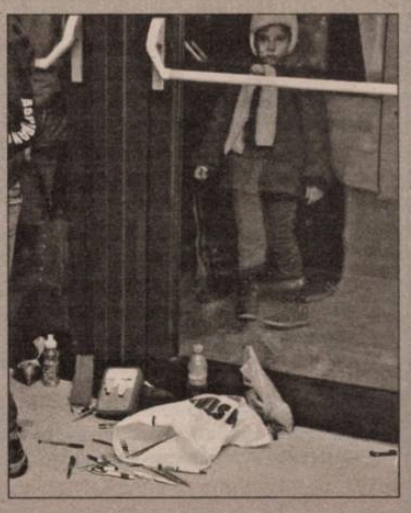

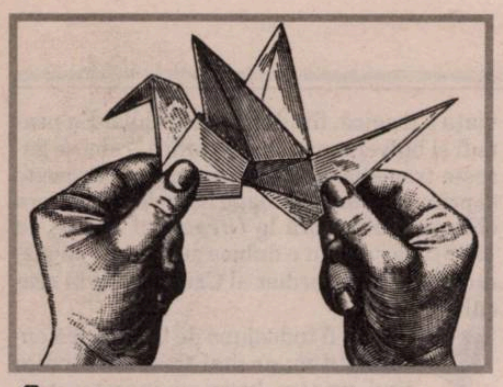

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Anii '70

Într-o seară, am dat peste o emisiune, la TVR Cultural, cu şi despre actriţa şi cîntăreaţa Ileana Popovici (cine şi-o mai aduce aminte), nu mult schimbată faţă de acum 20 sau chiar 30 de ani. În acea emisiune erau inserate imagini cu ea cîntînd jazz împreună cu trupa lui Richard Oschanitzky sau jucînd în filmul *Războiul de Independenţă*. Mi-am adus aminte şi de alte pelicule de arhivă pe care le-am văzut recent, de exemplu, o scenetă cu Stela Popescu şi Alexandru Arşinel, tineri şi plini de haz. Toate imaginile acelea vechi mi-au stîrnit o ciudată nostalgie după anii '70. Nu care cumva să creadă cineva că duc dorul comunismului. Perioada aceea, pe care am prins-o copil fiind, avea însă ceva de care astăzi îmi aduc aminte cu plăcere. Era un anumit lustru, un fel de stabilitate, cît poate fi vorba de aşa ceva într-un regim opresiv. Erau însă destui oameni care se perfecţionaseră în a face lucruri bune, în limitele date. Astăzi, libertatea şi diversitatea posibile sînt infinit mai mari. Canalele de televiziune sînt cu zecile, ca să nu mai vorbesc de Internet, unde poţi căuta orice oricînd, chiar şi acele programe din anii '70. Cu toate astea, parcă lipseşte ceva din ce era atunci. Poate că şi din cauza restricţiilor politice şi chiar tehnologice, în emisiunile şi programele acelea existau un soi de coerenţă, de decenţă şi chiar un oarecare gust artistic care astăzi nu prea mai e de găsit. Poate faptul că majoritatea artiştilor şi a publicului aveau pe atunci un acelaşi inamic nenumit, o aceeaşi mare problemă care îi afecta pe toţi – comunismul – provoca un sentiment de solidaritate, o coeziune socială, fie ea şi de natură subversivă. Dacă în anii '70 ni se ofereau puţine lucruri de care ştiam totuşi să ne bucurăm, se vede că acum destul de greu reuşim să alegem ceva dintr-o aparentă bogăţie de oferte.

Totul e spontan, la voia întîmplării.

Unde sînt un Toma Caragiu sau un Alexandru Bocăneţ, o Anda Călugăreanu ori un textier ca Mihai Maximilian, cu toată fineţea lor. Şi dacă ar mai exista, probabil că s-ar pierde prin ghiveciul actual de valori. Astăzi, la nici una dintre multele televiziuni autohtone nu mai găseşti ceva să pară gîndit şi prelucrat, bazat pe un scenariu scris dinainte. Totul e spontan, la voia întîmplării şi cu un singur mare reper: senzaţionalul. Şi acela, din ce în ce mai ieftin.

Ei bine, locul unei înregistrări alb-negru în care o Ileana Popovici cînta jazz, înconjurată de o orchestră formată din domni eleganţi, îmbrăcaţi în costum, este astăzi luat de show-urile decoltate, cu mult sclipici, unde diverşi indivizi certaţi cu bunul-simţ şi cu orice fel de cod deontologic sau profesional (dacă nu cumva şi cu cel penal) se manifestă nestingheriţi. Oameni despre care nimeni nu ştie la ce se pricep, figuri care fac furori pe perioade scurte, pentru ca apoi să fie definitiv uitate.

În aceeaşi seară, la TVR 2, am văzut şi un documentar despre Vladimir Vîsoţki. Un om cu adevărat senzaţional şi foarte departe de a fi ieftin. Şi am aflat că, în Uniunea Sovietică, artistul rebel era mult mai popular decît mi-aş fi imaginat. La înmormîntarea lui s-a adunat o mulţime enormă de oameni (pentru a participa la funeralii, mulţi părăsiseră stadioanele din Moscova unde tocmai se desfăşurau jocurile olimpice). Regizorul Andrei Nekrasov lansa acolo ideea că în acea vreme oamenii nu-şi puteau alege conducătorii, dar măcar îşi puteau alege cultura. Nu ştiu cît o puteau alege, dar am senzaţia că în ţările comuniste din acea perioadă exista o cultură neoficială mai bine ierarhizată. Valorile păreau să fie judecate după criterii mai clare decît astăzi.

M-am limitat la a vorbi despre televiziune, dar cred că povestea e valabilă şi dincolo de ea. Prin televiziune se întrevăd şi alte realităţi mai generale, legate de o epocă sau de alta (şi din cîte ştiu, din multe puncte de vedere, anii '70 au fost de referinţă şi-n Occident). Societatea noastră n-a evoluat în sensul în care putea s-o facă. După acea epocă de uşor dezgheţ în care lumea gusta din roadele unei „slăbiri a şurubului", cum se spunea, începută în anii '60, atunci cînd neagra teroare a anilor '50 părea depăşită şi se întrezărea posibilitatea regăsirii bucuriei de a trăi, au venit cenuşiii şi îngheţaţii ani '80, care au transformat viaţa tuturor într-o adevărată cursă pentru supravieţuire. Revoluţia ne-a găsit cu foamea adînc înrădăcinată în minte şi cu orice urmă de coeziune socială destrămată. Lucrurile au început să se reclădească pe această bază foarte şubredă. Recuperarea pare încă haotică. Trăim într-o aiureală pe care singuri ne-am creat-o, în deplină libertate şi fără vreo scuză. Asta ne disperă. Organismul social a fost resuscitat, e viu acum, dar nu-şi mai ştie rostul. Evident că şi din anii '70 ne putem aminti de o mulţime de lucruri groaznice, cu siguranţă că erau cu mult mai multe decît în zilele noastre. Dar, printre ele, mi se pare că era şi un firicel bun, chiar dacă subţire, care astăzi nu mai e. După Revoluţie nu l-am mai găsit ca să ne putem lega de el.

ready made

„Nu trebuie unui vorbăreţ extraordinar ca să emită în zece minute decât două sute cincizeci silabe, cari vor reprezinta o distanţă de o mie şase sute metrii. Şi e o estimaţie modestă gândindu-te că vei stabili recordul acesta de zece ori în timpul serii. E chiar umilitor de a se presupune că n'ai convorbit mai puţin de un ceas şi jumătate. Care va să zică ai străbătut cel puţin o distanţă de şase mii de metri de vorbă."

Universul Literar, Anul XXIII, No. 4,
Luni, 24 ianuarie 1905

PUBLICITATE

Pentru doar 212 lei, abonamentul pe 12 luni îți oferă:

Descoperă
plăcerile minții
și deliciile simțurilor
cu abonamentul
DILEMA VECHE*
*(fără neplăceri la buzunar)

SĂPTĂMÂNAL LA TINE ACASĂ
DILEMA VECHE

UN PACHET DE CEAI, CARTE ȘI MUZICĂ livrat de VELLANT
cărturești.ro

ABONAMENT pe 12 luni = 212 lei

Campania de abonare se desfășoară
între 1 octombrie și 7 decembrie 2011.
La tragerea la sorți a premiilor participă
doar abonamentele pe 12 luni.
Valoarea totală a premiilor este 99.400 lei

Pentru informații cu privire la modalitățile
de contractare a abonamentelor,
ne puteți contacta la: 0800 800 111 apel netaxabil,
de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau la 0318 200 200
număr cu tarif normal, non stop,
sau pe adresa abonamente@adevarulholding.ro

Pentru abonamentele contractate prin intermediul partenerilor
Adevărul Holding vă rugăm să trimiteți datele de contact
și o copie a documentului de plată.

Șansa
de a asista la un
spectacol autentic chiar la
Scala di Milano*

prin INTESA SANPAOLO BANK
*premiu acordat prin tragere la sorți

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Confuzia elitelor

– Domnule Mihăilescu, dumneavoastră, ca sociolog, ce părere aveţi, mai avem elite?

– !?

– Vedem doar politicieni incompetenţi, oameni de afaceri corupţi, televiziunile s-au tabloidizat, tineretul nu mai citeşte... Unde ne sînt elitele?

– Dar ce înţelegeţi dumneavoastră prin elite?

– !?

Jurnalista a mai pus două întrebări, de complezenţă, după care a renunţat. Ca orice jurnalist român, avea răspunsul şi punea întrebări doar ca să aibă confirmări de la un „specialist". În plus, ca orice persoană publică de la noi, se considera obligată să dea glas unei nemulţumiri, iar eu trebuia să-mi manifest disperarea pentru dispariţia elitelor române. „Elită" era doar un stimul pavlovian pentru ca eu să salivez o furie justiţiară.

Tema ar fi meritat însă ceva mai multă îngrijire. A vorbi despre elite (şi/sau intelectuali) nu este o simplă pedanterie „elitistă", ci ţine de o viziune despre societate care influenţează întreaga societate şi ne priveşte pe fiecare dintre noi. Şi subliniez „viziune", căci elita nu constituie o *categorie* „naturală", dată, ci este o *categorizare* proprie unei societăţi şi/sau epoci.

Care este deci această „viziune" în cazul nostru?

DEX-ul ne oferă următoarea definire: „Grup de persoane care reprezintă ceea ce este mai bun, mai valoros, mai ales într-o comunitate, o societate etc. ? Ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales". „Viziunea" se află în proximitatea etimologiei, „elită" provenind, pe filieră mai ales franceză, de la latinescul *eligere,* cu sensul de *ales* sau *demn de a fi ales*. Elita este, în această viziune, un *model* demn de urmat şi promovat. Şi anume un model *integral,* de urmat în toate privinţele importante ale vieţii, precum acel *kalo kagathon* al vechilor greci, dar şi *l'honnête homme* al clasicismului francez.

Termenul ca atare a intrat însă în circulaţie de-abia pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi a fost impus de gîndirea socială de toate culorile pentru a promova viziuni diferite despre alcătuirea *puterii* în societate. Oricît de diferite ar fi fost ele, de la Marx la antimarxistul Pareto, toate aceste viziuni sînt consensuale în a considera că elita nu desemnează un model uman, în sensul de plenitudine paideică, ci o structură reală de putere, oricare ar fi natura acesteia (economică, politică, religioasă etc.) – ba chiar indiferent de moralitatea ei. Pentru America, intrată mai tîrziu pe arena acestor dezbateri, acest înţeles de *ruling elites* este sensul originar şi legitim al termenului: „În măsura în care evenimentele naţionale sînt decise, elitele conducătoare sînt cele care iau aceste decizii" – scria Wright Mills. (În această viziune, apartenenţa lui Gigi Becali, de pildă, la elite este un *fapt,* chiar dacă poate fi considerat un lucru rău.) Nu este astfel de mirare că o publicaţie din SUA considera „glisarea recentă a termenului «elită» de la politica propriu-zisă către cultură" ca scandaloasă.

Revolta autorului american este însă de natură să producă mai degrabă mirare în spaţiul public românesc, unde dimensiunea „culturală" a elitelor este un loc comun. Care să fie explicaţia?

Se pare că reprezentarea socială a elitelor în spaţiul românesc este rodul unor sinteze (şi confuzii...) semantice *sui generis,* cu rădăcini în istoria construcţiei naţionale. În primul rînd, cele două sensuri istorice ale termenului par să fie contopite *ab initio:* elita este un *model* uman, *ergo* are *puterea* în societate (sau este legitimată să pretindă acest lucru). Apoi, se consideră că această calitate de „model" nu ţi-o poate conferi decît cultura – în sensul evaluativ de „cultură înaltă", în primul rînd „umanistă". Aşa s-a construit acea *„noblesse d'état"* a naţiunii române, recrutîndu-şi membrii iniţial din boierimea „şcolită la Paris", apoi lărgindu-şi baza de recrutare prin instituţia şcolii naţionale. Doar că acest învăţămînt a produs de 5 ori mai mulţi „teoreticieni" („liceele, şcoalele normale, seminariile etc.") decît „practicieni" („şcoalele profesionale, comerciale, de meserii, de agricultură") – în timp ce în Bulgaria, de pildă, „practicienii" erau de peste 4 ori mai numeroşi decît „teoreticienii" (vezi Popescu-Spineni et al., 1938). Iar situaţia s-a păstrat pînă la *(horribile dictu...)* „tinichigiii" lui Băsescu! Acelaşi raport se regăseşte, *grosso modo,* de la învăţămîntul superior şi guvernele precomuniste pînă la Convenţia Civică postcomunistă.

De la intelectual se aşteaptă, de asemenea, să fie „cult" şi lider social.

Această elită, concepută ca una cultural-conducătoare, se contopeşte apoi relativ firesc cu o altă categorie socială: aceea de „intelectual", rezervată însă, la rîndul ei, preferenţial, „oamenilor de cultură". De la intelectual se aşteaptă, de asemenea, să fie „cult" şi lider social. Elitele sînt deci intelectuale iar intelectualii sînt elite, fiind vorba, în ultimă instanţă, despre aceeaşi categorie de oameni legitimaţi cultural să conducă societatea.

Această viziune neaoşă este o catastrofă politică, generatoare de aşteptări şi strategii sociale false şi ineficiente. Principalele victime sînt însă, paradoxal, exact aceste „elite" din capul cărora s-a născut această viziune şi care se văd acum prinse în falsa dilemă „cultură sau putere?". Ca oameni de cultură se simt culpabili, ca oameni de putere se simt oportunişti, ca intelectuali de curte sînt inapţi, ca intelectuali de opoziţie sînt periferici. Le scapă şi rolul de „interpreţi" pe care Bauman îl atribuie intelectualului postmodern, pentru simplul motiv că nu le-a trecut prin cap că acesta ar putea fi rolul lor, mai modest, dar mai eficient. Iar în caz că acceptă totuşi, senin, acest statut, întreaga societate îi va acuza de elitism...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

Campania PRACTeam - informează studenții economiști din Oradea, Timișoara și Suceava despre stagiile de practică

Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică, derulează proiectul „Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (PRACTeam), proiect cofinanţat din Fondul Social European - „Investeşte în oameni!", Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii"; Domeniul major de intervenţie 2.1 „Tranziţia de la şcoală la viaţa activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU. Campania PRACTeam are ca obiectiv informarea studenţilor şi a reprezentanţilor mediului de afaceri cu privire la posibilitatea de a participa şi de a se înscrie în grupurile ţintă ale proiectului strategic "Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (acronim: PRACTeam). Astfel, la nivelul fiecărui partener, Campania PRACTeam îşi propune promovarea facilităţilor legate de realizarea stagiilor de practică şi internship în anul universitar 2011 - 2012, în cadrul proiectului PRACTeam, prin organizarea unor întâlniri directe între studenţi, reprezentanţi ai mediului de afaceri şi responsabili de practică din cadrul universităţilor. Campania PRACTeam se desfăşoară în perioada 10.11.2011 - 14.01.2012 la sediul universităţilor implicate în proiect, după cum urmează:

- Universitatea din Oradea, Facultatea de Ştiinţe Economice: 21 - 25 noiembrie 2011;
- Universitatea de Vest din Timişoara, Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor: 14 - 18 noiembrie 2011;
- Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava, Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică: 21 - 25 noiembrie 2011.

Ca urmare a Campaniei PRACTeam vor fi selectate grupurile ţintă ale proiectului pentru cel de-al doilea an de implementare şi anume:

- 162 tutori de practică (câte 54 tutori / an la nivelul fiecărui partener) - angajaţi în cadrul organizaţiilor gazdă pentru practică cu care se vor încheia Acorduri de practică;
- 540 studenţi din cadrul ciclului I - studii universitare de licenţă (câte 180 studenţi la nivel de partener);
- 270 studenţi din cadrul ciclului II - studii universitare de masterat (câte 90 studenţi la nivel de partener).

Sunt aşteptaţi să participe la Campania PRACTeam toţi cei interesaţi să se înscrie în cadrul selecţiei pentru grupurile ţintă.

Pentru informaţii suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

PUBLICITATE

www.tv5monde.com

LA TRÈS TRÈS GRANDE ENTREPRISE
de Pierre Jolivet
Joi 1 decembrie la orele 22,00 şi marţi 6 decembrie la orele 19,35

CONTRE ENQUÊTE
de Frank Mancuso
Joi 8 decembrie la orele 22,00 şi marţi 13 decembrie la orele 19,35

LES PORTES DE LA NUIT
de Marcel Carné
Duminică 11 decembrie la orele 22,00 şi luni 19 decembrie la orele 00,50

CONTRE ENQUÊTE © Guy Ferrandis, LA TRÈS TRÈS GRANDE ENTREPRISE © 2009 Produzioni à Paris / Pathé / France 2 Cinéma, CONTRE ENQUÊTE © Guy Ferrandis, LES PORTES DE LA NUIT © 1946 Pathé NATHAN

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Epoca de aur a incertitudinii

Cică Dominique Strauss-Kahn, sătul să fie hăituit de ziariştii parizieni, s-ar fi refugiat *incognito* într-un sătuc din Alpii elveţieni. Şi, acolo, cum se plimba el pe-o uliţă, numai ce recunoaşte un alt personaj, ce se plimba şi el deghizat şi îngîndurat: era Silvio Berlusconi, ascuns şi el de presa romană. „Eh, dragă Silvio, chiar că nu mai înţeleg nimic – spuse DSK –, eu, care toată viaţa m-am temut de scandaluri economice, pînă la urmă am picat din cauza unei femei!" Berlusconi l-ar fi privit aiurit şi ar fi răspuns: „Carro Domenico, nici eu nu mai pricep: toată viaţa m-am temut de scandalurile cu femei şi pînă la urmă am căzut din pricina economiei!".

Dar nu bancuri vreau să vă spun eu aici, ci doar să vă sugerez că sîntem cam mulţi în această situaţie. De curînd, sîntem 7 miliarde pe-aici, pe-aproape, şi mulţi dintre noi nu pricepem ce ni se întîmplă. Din aceste 7 miliarde, 19% trăiesc în China, cea mai populată ţară a lumii; dar această situaţie nu va dura: în cca 25 de ani, populaţia Indiei va depăşi populaţia Chinei – care va intra într-un proces abrupt de îmbătrînire pe care actuala politică a „copilului unic" (dacă va dăinui) îl va transforma într-un colaps garantat. Din cele 7 miliarde, 33% sînt creştini, 50,5% trăiesc în oraşe şi 50,4% sînt bărbaţi. Nici aceşti indicatori nu vor rezista: ponderea creştinilor va scădea (populaţiile de altă religie au, în medie, o natalitate mai mare), adunarea oamenilor în mega-zone urbane va continua (ceea ce va transforma aceste oraşe în bombe ecologice), iar superioritatea numerică a bărbaţilor e deja o anomalie (de-a lungul evoluţiei speciei, femelele au fost mai numeroase mereu – sau cel puţin aşa estimează savanţii); iar această anomalie se va accentua: tehnologia de identificare prenatală a sexului copilului duce la întreruperi de sarcină în multe familii din neamurile care-şi valorizează altfel băieţii decît fetele. Consecinţa, pe termen lung? Jale. Şi violenţă socială în creştere.

Tot ceea ce era cît de cît sigur în urmă cu zece ani (sau poate mai puţin) s-a dat peste cap. Nu-i vorbă, necunoscute au existat mereu, iar surpriza a fost regină de-a pururi. Totuşi, existau şi lucruri predictibile – azi în abruptă scădere. În marea politică internaţională şi în mica politică salarială a unei familii, nu mai ştii ce urmează. În anul 2040, în UE vor fi (dacă UE va mai exista atunci) mai mulţi pensionari decît salariaţi; dacă eventuali extratereştri nu vor veni să tragă la şaibă, pensiile vor fi imposibil de plătit. Sau, dacă vrem să ne luăm pensiile, relaxăm politica de vize şi admitem consecinţele. Mai simplu spus: dacă vreţi pensii în 2040, imaginaţi-vă moschei la Bucureşti sau Timişoara sau, de ce nu, un templu budist la Iaşi (exact asta-i mai lipsea!).

... şi o invitaţie certă

Un exemplu concret de incertitudine: Turcia. Politica ei externă, teoretic, era structurată pînă mai ieri pe ideea „zero probleme cu vecinii". Cum stau lucrurile azi? Toptan de probleme. În mod concret, relaţiile Turciei cu Uniunea Europeană (din perspectiva integrării) băltesc, relaţiile cu Iranul s-au acrit precum iaurtul de oaie, relaţiile cu Irakul au o doză de imprevizibil manifest (din nordul Irakului acţionează liderii kurzi care supără Ankara), relaţiile cu Rusia (peste Marea Neagră) mustesc de suspiciuni tradiţionale reciproce, relaţiile cu Armenia-s pe butuci iar relaţiile cu Israelul (altădată, un aliat cvasi-vecin strategic) sînt suspendate (vina fiind împărţită). Turcia are ambiţii mari, dar rămîne de văzut dacă are şi fineţea şi calmul necesare pentru a şi le hrăni pe termen lung.

Aş putea continua cu exemple, dînd ocol globului: din Republica Moldova, unde preşedintele e mai greu de găsit decît Sfîntul Graal, pînă la Casa Albă de la Washington, care tocmai a anunţat recent (serios) că administraţia americană niciodată, *never ever*, n-a avut cunoştinţă de vreun contact cu extratereştri (deci, adio pensii în UE! – vezi mai sus) sau pînă în Rusia, unde fostul şi viitorul preşedinte Putin tocmai a primit Premiul Confucius pentru Pace (un fel de Nobel *à la chinois*). Din Germania (unde un grupuscul neonazist, ieri obscur, azi e acuzat de cel puţin 10 crime şi vreo 14 spargeri de bănci) şi pînă în Australia (unde Barack Obama tocmai a făcut o vizită şi a anunţat că va spori prezenţa militară americană în zonă cu 250 de soldaţi – nu cifra contează aici, ci apropontul pe care l-a bătut în direcţia Chinei) sau pînă la Bruxelles, unde se încearcă legiferarea protecţiei albinelor (care mor pe capete, din cauza pesticidelor şi a organismelor modificate genetic din agricultură).

Pe scurt: aceia dintre dvs. care vă mai gîndiţi la astfel de lucruri sînteţi invitaţi să-mi fiţi alături sîmbătă, 26 noiembrie a.c., ora 14, la Tîrgul de Carte Gaudeamus, la lansarea unui volum împănat cu astfel de semne de întrebare.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Să se reformeze primesc, dar să se schimbe...

Pe la începutul secolului al XIX-lea, societatea românească este prinsă de febra reformelor de tot felul prin care se încerca „intrarea în modernitate". Or, dacă lumea urbană se lasă, de voie, de nevoie, prinsă în jocul schimbărilor, lumea rurală pare un tărîm atît de departe... Ţăranul devine învăţăcelul pentru care se construiesc sfaturi cu privire la multele probleme ce par în neregulă: cum să-şi ridice casele, cum să-şi aerisească pătulele, cum să „scape" de ciorile prea numeroase care invadaseră recoltele, cum să treacă la însămînţările de primăvară şi culturile aferente în funcţie de teren, cînd şi cum să se facă arăturile de toamnă, cu îndemnuri să se iasă totuşi la muncă, cum să-şi îngrădească culturile pentru a evita desele, mult prea desele pagube provocate de animale de pripas, cum să-şi protejeze casele de umezeală sau cum să-şi facă garduri, cum să îndepărteze armele de foc pentru a nu fi la îndemîna copiilor, de ce să nu le mai folosească pe la nunţi, cum să-şi mături curtea, de ce să dea cu var, cînd să dea cu var, cum se face curăţenia de primăvară, cum se ţine curăţenia iarna, cum să scape de ploşniţe, cum să-şi facă rîşniţe, cum să cultive cartoful, cum să folosească porumbul cu precădere pentru hrana lui, şi nu pentru facerea de rachiu, cum să-şi gospodărească mai bine casa, cum să-şi vaccineze plozii şi de ce să-i vaccineze, cum să-şi dea copilul la şcoală şi de ce să-şi de-a copilul la şcoală, cum să recunoască ciupercile otrăvitoare şi cum să se apere de holeră etc.

Această încercare de educare, reformare, modernizare, moralizare a lumii rurale nu este lipsită de incidente. Împotrivirea este cît se poate de pe faţă şi cea mai la îndemînă modalitate de nesupunere: nepăsarea. Porunci ce vin şi trec fără să lase nici măcar o singură urmă, porunci citite, răscitite şi uitate imediat ce trimisul stăpînirii a plecat, porunci ce au nevoie de iterare şi reiterare pentru a mişca un fir de praf, porunci ce uneori sînt urmate de ameninţări pentru a schimba ceva pentru o zi, cel mult o săptămînă. Deseori, puterea este neputincioasă în faţa unor supuşi care trăiesc într-o lume a lor, paralelă cu ceea se întîmplă la Bucureşti sau la Iaşi, o lume organizată după propriile criterii, cu propriile valori, cu proprii conducători.

Multe dintre proiectele de modernizare a societăţii se sprijină pe această populaţie săracă şi pe bunăvoinţa ei de a se implica într-o operă presupusă a-i uşura viaţa, ale cărei beneficii vor apărea poate într-o zi. Dar cine are răbdare să investească şi să aştepte? Cine are mijloacele materiale şi umane pentru a oferi fără să primească răsplata imediată? De ce ei, şi nu cei mari şi bogaţi? De pildă, construirea de drumuri trebuie să se facă prin participarea locuitorilor. Mulţi dintre ei refuză să participe la această muncă aproape benevolă: peste tot în ţară, şi în toate judeţele şi ţinuturile, supuşii nu vor să iasă nici la refacerea drumurilor, nici la deszăpezirea lor, nici la refacerea podurilor, iar Departamentul Treburilor Dinăuntru (un fel de Minister de Interne) trimite circulare peste circulare otcîrmuitorilor locale, cu cereri de măsuri punitive; jalbele supuşilor invadează apoi toate cancelariile cerînd scutiri, acoperindu-se de sărăcie şi neputinţă, de refuz pe faţă de a presta diferitele munci, cereri de amînări şi prelungiri, acuzînd pe toată lumea de abuzuri, de cereri nedrepte, că sînt trimişi prea departe, că şase zile pe an este prea mult, că nu mai pot, că sînt bolnavi, că sînt săraci etc. Pe cei mai mulţi nu-i interesează nici măcar învăţătura copiilor lor şi refuză să participe la ridicarea unor localuri de şcoli în satele lor, spunînd răspicat că nu vor, cerînd să fie lăsaţi în pace. Şi de ce ar vrea să-şi trimită copiii la şcoală? Rostul lor este cu totul altul decît cel vizat de lumea urbană şi chiar de către puterea centrală: să ajute la nenumăratele munci ale cîmpului, să fie mîngîiere la bătrîneţe. Or, aceste atribuţii pot fi duse la bun sfîrşit şi fără prea multă ştiinţă de carte. Acolo unde clădirea există, cedată de boierul local, sătenii refuză să dea lemnele de foc pe timpul iernii sau pur şi simplu nu se învrednicesc să cedeze minima sumă pentru a plăti simbria învăţătorului. Învăţătorii se plîng de sătenii şi proprietarii care nu vor să le achite drepturile băneşti, sătenii se vaită că, deşi bine recompensaţi, învăţătorii nu-şi fac treaba aşa cum ar trebui să şi-o facă. Sînt săraci, temători, conservatori, şi modernizarea, chiar de se va face, nu va fi mai deloc şi pentru ei...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

„Spectacol asasinat" (II)

[În *Revizorul*] „spaţiul era cel tradiţional, *à l'italienne*, la care se adăuga un proscenium ce înainta spre spectator.

Universul de «fund de Rusie», ce se voia exprimat, s-a concretizat într-un spaţiu nud, cu un fundal suplu, în care era creionată, într-o sufită, o fereastră în stil *empire* rusesc.

Eliminînd orice localizare a spaţiului construit, am ajuns la soluţia unui traseu principal, reprezentat de o pasarelă, capabil de a răspunde diferitelor organizări ale ambianţei scenice. Se creau astfel expresii diferite, dar rămînea constantă obsesiva mişcare din extrem-fund spre prim-plan.

Pasarela reprezenta un traseu abstract ce trebuia să exprime, dacă se poate spune astfel, sentimentul de «imbecilitate», să facă să se simtă prostia. Pentru a traduce în mod plastic aceste atribute, am proiectat o curbă voit neîndemînatică, cu denivelări pronunţate, expresie a mizeriei morale şi a degradării fizice, totodată. Şi astfel drumul, ce se voia «imperial», nu este decît o potecă strîmtă şi şubredă. O denunţare suplimentară a alienării venea şi din materialul din care era construită pasarela, şi anume metalul, material insolit ce taie posibilitatea anecdoticului direct şi a documentului. Bucăţile de tablă foarte groasă, cu care era pavat podul, creau un zgomot neîntrerupt, rupt de realitate. Astfel aspiraţia spre măreţie şi teroare era însoţită doar de un zăngănit disonant şi gol. (...) O replică la această curbă majoră, pe care o constituia pasarela, era balconul de la arlechinul dinspre «grădină», ce prilejuia un dialog plastic. Am rezistat tentaţiei amănuntului, lăsînd decorul la stadiul de «idee», epurat de orice artificiu inutil.

Important de remarcat este faptul că piesele de mobilier joacă un rol deosebit, completînd ambianţa. Se poate spune că în cazul de faţă este vorba de o mobilă ce conţine un program moral-psihologic."

Paul Bortnovski, în vol. omagial – consemnare Irina Tapalagă, coord. Valeriu Moisescu, Editura Fundaţiei PRO, 2003 (v. şi nr. 404-405)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Şedinţele cu părinţii

Comunicarea dintre şcoală şi părinte se realizează, conform normelor Ministerului Educaţiei, prin şedinţe cu părinţii (unde sînt prezentate teme generale de educaţie a copilului), consultaţii (în care se discută problemele individuale ale elevilor), scrisori, convorbiri telefonice etc.

Teoretic, acest sistem de informare reciprocă asupra educaţiei copilului ar trebui să fie suficient pentru ca evaluările semestriale sau finale să nu reprezinte o surpriză enormă pentru nici una dintre părţile adulte: părintele, bine informat pe parcursul anului şcolar, ştie care sînt dificultăţile pe care le întîmpină copilul său la învăţătură, iar dascălul ştie care este situaţia familială a copilului (program zilnic, schimbări majore, timpul petrecut sub supravegherea părinţilor etc).

Practic, lucrurile stau un pic altfel: poveştile adulţilor, de pe ambele părţi ale baricadei, despre cum se desfăşoară comunicarea părinte-şcoală scot la iveală mai curînd nemulţumiri şi conflicte mocnite, decît eficienţă şi încredere (îndeosebi la gimnaziu şi liceu). Întîlnirile dintre profesori şi părinţi – şi mă refer aici în special la cazurile în care subiectul discuţiei este un copil care întîmpină dificultăţi în cadrul programului şcolar – îi transformă pe cei doi în adversari ireconciliabili: încasează pe rînd acuzaţii, reproşuri, se justifică fiecare după puteri, fac apel la instanţe superioare, reclamă conjuncturi sociale nefavorabile (salarii mici, program încărcat) şi transferă orice responsabilitate asupra celuilalt.

Cele mai multe dintre conflictele ivite între dascăl şi părinte se nasc în urma unor aşteptări nerealiste.

Este firesc, pe de o parte, ca discuţiile de acest fel să aibă momente tensionate: eşecul şcolar nu poate lăsa indiferent nici pe părinte, nici pe dascăl, naşte sentimente de vinovăţie şi strategii de apărare şi de evidenţiere a efortului propriu, mai mult sau mai puţin inspirate. Pe de altă parte, cred că cele mai multe dintre conflictele ivite între dascăl şi părinte se nasc în urma unor aşteptări nerealiste, neverosimile, dar şi neexprimate adecvat, pe care cei doi le au unul de la celălalt. Ca profesor îmi doresc – şi aşa e şi normal – ca părintele cu care discut să fie (bine) informat cu privire la programa şcolară, să ştie care sînt atribuţiile şcolare ale copilului său, să solicite, ori de cîte ori simte nevoia, informaţii despre situaţia şcolară a acestuia, iar cînd este nemulţumit de rezultate să mă privească ca pe un partener în rezolvarea problemei, şi nu ca pe o sursă a problemei. Ca părinte, îmi doresc – şi aşa e şi normal – ca dascălul copilului meu să-mi vorbească despre situaţia lui şcolară într-o conversaţie privată – şi nu în faţa clasei de copii sau părinţi –, să reacţioneze eficient cînd îi povestesc despre dificultăţile de relaţionare ale copilului meu cu (unii) colegi sau cu cel aflat la catedră, să mă ajute să găsesc soluţii în remedierea problemelor, şi nu să formuleze acuzaţii.

Un dialog eficient între părinţi şi şcoală nu poate începe decît de la încredere în bunele intenţii ale celuilalt, în buna lui credinţă. Motivele pentru care un copil întîmpină dificultăţi mai mici sau mai mari în adaptarea la programul şcolar nu pot fi înlăturate atîta timp cît ele devin tot atîtea prilejuri de aruncat vinovăţia dintr-o parte în alta. Dimpotrivă, ele vor fi amplificate de conflictul dintre adulţi. În definitiv, scopul consultaţiei cu părinţii – după cum îi spune şi numele – este acela de a găsi cauze şi soluţii, şi nu acela de a anihila partea adversă.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

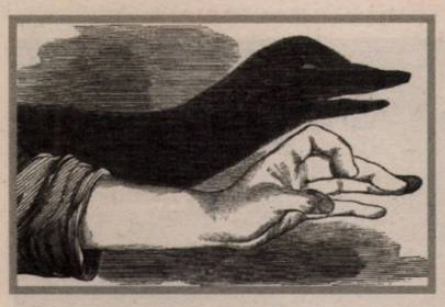

Iaromira POPOVICI

bazar

Prietenie, la greu

Definiţia prietenului ideal, pentru mine, era următoarea: cel care, dacă îl scoli în miez de noapte şi-l rogi să te ajute pentru că ai o problemă, majoră cel puţin din punctul tău de vedere, pe care nu poţi s-o rezolvi de unul singur, nu numai că răspunde la telefon, dar se şi îmbracă repede şi... vine. Fie că e vorba de o boală, o nevoie stringentă de bani, un pericol sau o situaţie stînjenitoare în care ai fost pus din întîmplare, sau, chiar, o dramă amoroasă...

Din păcate, sau, mai curînd, din normalitate, sînt puţini prieteni care s-au ridicat la înălţimea acestei definiţii. Poate şi pentru că eu însămi m-am ferit, cît am putut, să apelez la ei în situaţii dezastruoase.

Şi asta pentru că am încercat, de cîteva ori, şi rezultatul a fost departe de cel scontat. Am încercat, în momente de neagră depresie, cînd mi se părea că, gata, totul s-a terminat, să vorbesc, sincer, cu persoane cu care, în ocaziile obişnuite, conversam cu obişnuita doză de ipocrizie (socială, în limite zice-se permise) şi convenţionalism necesare unei comunicări aparent apropiate, dar de fapt distante. Cînd mi-era mai greu şi aveam senzaţia că toată lumea mea se prăbuşeşte, am încercat să aplic exact contrariul sfaturilor mamei mele – care, pe scurt, spuneau aşa: Să nu-i laşi niciodată pe ceilalţi să vadă că ai probleme, să ţii mereu coada sus şi să bravezi.

Pe scurt, am fost sinceră, dar neplăcut sinceră, într-un mod direct şi tăios. Efectul? Puţini dintre cei pe care i-am ales drept interlocutori, altădată graţioşi în conversaţie, au fost pe aceeaşi lungime de undă cu mine şi cu problemele mele. Majoritatea s-au speriat pentru că nu mai eram persoana volubilă şi de gaşcă pe care o ştiau, cea cu care conversaţia se desfăşura plăcut şi superficial, din poantă-n aluzie, fără să ajungă vreodată la ceva esenţial sau dureros... Unii s-au străduit, ce-i drept, să-mi dea sfaturi potrivite unui... moment de cotitură al vieţii.

Sfaturile oscilau de la optimiste necondiţionat şi degeaba, la pragmatice (de genul „Urmaţi instrucţiunile...“) şi metafizice, în care îl implicau, în felul lor, pe Dumnezeu. Raportînd micile mele mofturi la absolut, desigur că nu mai contau. Cei mai frivoli dintre interlocutori au fost cei care au răspîndit în cîte vînturi au putut dramele mele existenţiale: am primit, pe atunci, telefoane de la alţii cărora nu le spusesem nimic, ca să mă întrebe ce mai fac.

Toate acestea m-au făcut să mă reîntorc la vorbele, deja menţionate, ale mamei mele: nu am mai spus niciodată adevărul – aproape – gol-goluţ. Dacă oamenilor le plac imaginile pozitive, tonice, atunci dă-le ce vor... Singurii care te ajută necondiţionat, în orice fel de situaţie, sînt rudele de sînge, şi nici acestea toate: bunicii mei, de pildă, ar fi făcut-o oricînd.

Ceea ce nu înseamnă că am scos prietenii complet de pe listă: dimpotrivă, am reînvăţat să-i apreciez în limitele lor. Unii sînt pur şi simplu necesari pentru *small talk*-ul cu care, în anumite momente, cînd ai chef de aşa ceva, te scot din monotonie şi singurătate. Alţii, cu metafizica lor de toate zilele, o mai nimeresc în anumite situaţii. Cu alţii poţi ieşi, şi întreprinde acţiuni. Sînt unii, cei mai aproape de definiţia unui prieten adevărat, care sînt aproape oricînd dispuşi să te scoată din dezastre financiare. Şi care, dacă eşti bolnav, vin să te vadă la spital.

Nu am găsit încă un prieten care să vină să mă „salveze“ din orice situaţie. Ştiu pe cineva care are o asemenea prietenă, dispusă să iasă şi noaptea din aşternuturi. Nu e însă, decît de departe, şi prietena mea. Mie, una, mi s-a întîmplat doar o dată în adolescenţă: aveam un prieten care a venit să mă ia noaptea – dintr-o zonă din care mi-era frică să mă întorc singură acasă – imediat ce l-am sunat...

Am avut, însă, alte nopţi, în care a trebuit să-mi duc fricile singură pe aleile oraşului, simţindu-mă cel puţin ca-n filmul *Corbul* (Alex Proyas, 1994). Atunci am realizat că, pînă la urmă, important e să poţi duce singur, fără să pretinzi de la alţii. Mă întreb (deşi nu mi s-a cerut încă): pentru care dintre prietenii mei aş sări eu noaptea din pat?

Selma IUSUF

legende urbane

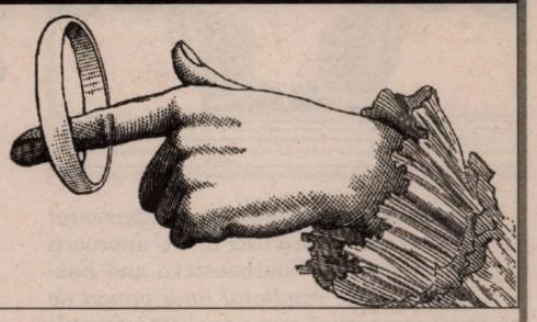

Are și ea un suflet

„Iloooove you!“ Pauză. O voce feminină metalică. Rîsete. „Marry me!“ Pauză, vocea, rîsetele din nou. Declaraţia de dragoste, cererea în căsătorie, rîsetele şi tot restul veneau de la o masă, acum cîteva zile, într-un bar bucureştean. Lumea, extrem de amuzată, se apleca pe rînd spre ceva ce părea a fi un telefon mobil şi-i urla tot soiul de chestii din astea în engleză. Foarte, dar foarte des, o persoană pe nume Siri a fost jignită. Ba că nu înţelege, ba că e de-a dreptul proastă, ba că ce are cu România de nu-i recunoaşte restaurantele şi magazinele. (Siri, dragi cititori dintre cei care, ca mine, înţelegeţi prea puţin sau vă interesează şi mai puţin gadget-urile astea noi, e o persoană care locuieşte într-un iPhone 4S, un telefon deştept.)

După aia, tot din acelaşi telefon, a apărut o imagine cu un motan virtual care a fost frecat îndelung pe burtă şi care a tors la fel de îndelung. Motanul ştia a face diverse lucruri precum a repeta subţirel cele spuse de comeseni. Cotoiul, deşi simpatic, a fost pocnit cu degetele prin ecran şi a gemut. Cu acelaşi telefon lumea şi-a făcut poze în care fiecare apărea cu mustăţi: daliniene, einsteiniene, hulk hoganiene. Cea mai interesantă a fost totuşi conversaţia cu domnişoara Siri despre care vă vorbeam. Programelul cu pricina a stîrnit toate pasiunile fundamentale omeneşti. Ce-i spui unui robot atunci cînd te afli pentru prima oară faţă în faţă cu el? Păi, chestii de bază. Că-l iubeşti, că de unde e, cum îl cheamă. Te enervezi apoi că nu ştie de nici unele sau că nu-ţi pricepe engleza cu accent. E cam ca atunci cînd un coleg nou aterizează în mijlocul trimestrului într-o clasă de-a V-a. Mai puţin declaraţiile de dragoste, colegul cel nou le păţeşte pe toate: e întrebat diverse, bruftuluit şi înghiontit.

Nu-i absolut deloc de mirare că oameni în toată firea s-au amuzat teribil cu telefonul respectiv, că de regulă îi vorbesc, îl iubesc sau îl urăsc ca pe un seamăn în carne şi oase. Cunosc multă lume care şi-a poreclit maşinile. Roşioara, Miţa, Bubulina, dom' Vasile, ba chiar, iertare, Pîrţoasa. Lume care vorbeşte cu ele, le alintă şi le mîngîie. Care le sfinţeşte la preot. Lume care plînge cu lacrimi mari şi adevărate atunci cînd trebuie să se despartă de ele. Legături trainice şi care şi-au dovedit stabilitatea de-a lungul anilor. O bătaie scurtă pe capotă: „Ehee, bătrînica asta nu m-a lăsat niciodată!“. Maşini de băieţi dichisite cu jenţi de nuştiucare şi iubite mai abitir ca iubita omenească. Maşini de fete decorate cu gene lungi pe la faruri. Maşini venerabile de pensionari care au cărat copiii la mare în fiecare vară pînă cînd copiii s-au făcut mari şi au plecat la casele lor şi şi-au luat propriile maşini cu care-şi vor duce copiii la mare.

Ştiu de asemenea că sînt oameni îndrăgostiţi de un fotoliu, oameni îndrăgostiţi de case, de rame de tablouri anume sau de un colţ de stradă. Multe reclame mizează pe legăturile astea de dragoste între om şi obiect. Pe compasiunea stîrnită de o lampă veche aruncată în stradă în ploaie. Eu mă trezesc vorbind cu mixerul cu care m-a înzestrat mama cînd am plecat de-acasă. „Să nu mi te horcăi acuma că avem treabă!“ Nu l-aş da pe nici o altă chestie nouă. O bucată de plastic şi metal în care, sigur că da, zace viaţă vie.

Vorbesc şi cu bancomatul cîteodată. Vă bănuiesc şi pe dumneavoastră că aţi făcut-o. „Cum fonduri insuficiente, băi!!!“ „Hai că eşti prost. Ţi-am zis că nu vreau chitanţă.“ Mi-ar plăcea să fiu una dintre camerele alea care supraveghează bancomatele de stradă. Să vezi lume strîmbîndu-se, nedumerindu-se, enervîndu-se şi vorbind cu o cutie. Ba chiar am văzut pe cineva plesnind un asemenea bancomat. Nu ştiu ce păţise omul, dar a izbit cutia aia cu sete. Mi-am zis uşurel, „Hai, măi, are şi ea un suflet!“.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

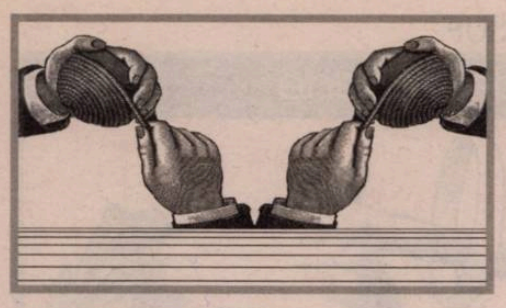

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Independenţa Justiţiei

– povestea unei dezamăgiri –

În 9 noiembrie, am lansat la Parlamentul European prima carte a CRPE: EU approach to justice reform in Southeastern and Eastern Europe. *Este rezultatul unui proiect de cercetare comparativă care a analizat reformele din justiţie şi mecanismele anticorupţie cerute de UE în relaţia cu şapte ţări din sud-estul şi estul Europei. Am ales două ţări membre (România, Bulgaria), trei candidate din Balcani (Croaţia, Serbia, Macedonia) şi două ţări care speră să devină candidate (Moldova şi Ucraina). O metodologie comună, gîndită împreună cu Laura Ştefan, cîte un raport de ţară şi un capitol comparativ – cam asta este cartea, pe care o puteţi descărca (gratis) de pe site-ul www.crpe.ro (e doar în engleză). Partea comparativă am scris-o împreună cu Laura Ştefan. Proiectul a fost finanţat de German Marshall Fund – Black Sea Trust, Fundaţia „Konrad Adenauer" – Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est şi Fundaţia „Soros"; le mulţumesc tuturor pentru susţinere. Opiniile exprimate, bineînţeles, ne aparţin mie şi Laurei şi nu-i implică pe finanţatori. Cartea a fost lansată în cadrul a două evenimente, unul la sediul GMF Bruxelles, o întîlnire cu uşile închise între experţi şi oficiali din ţările analizate şi din UE, şi o audiere publică la Parlamentul European organizată de CRPE şi de europarlamentarii Monica Macovei (România), Mariya Nedelcheva (Bulgaria), Ingeborg Grässle (Germania) şi Tadeusz Zwiefka (Polonia). Am ajuns la capătul unui proiect complex şi complicat şi l-am terminat cu felicitări din partea multora dintre invitaţii prezenţi. Merită să-i amintesc şi pe colegii mei Claudia Silaghi şi Andrei Popovici care m-au asistat în aceste opt luni ale proiectului. Iar pentru publicul* Dilemei vechi, *un fragment tradus din capitolul comparativ al cărţii, din partea care se referă la consiliile judiciare care guvernează justiţia (CSM în cazul nostru). Nişte păreri incomode şi uşor contra curentului, dar eu şi Laura ni le asumăm şi sîntem mulţumiţi că le-am expus acolo unde contează. (C. G.)*

După 1990, s-a creat un trend în fostele ţări comuniste de a înfiinţa organisme independente care să guverneze sistemul juridic. Punctul de pornire a fost peste tot unul defavorabil: partidele comuniste au tratat justiţia ca pe un simplu instrument al politicilor guvernamentale. La rîndul lor, politicienii postcomunişti au intervenit şi ei frecvent în justiţie. Dar treptat magistraţii au început să-şi cîştige autonomia, cea mai comună soluţie fiind crearea acestor Consilii Judiciare care să autoguverneze justiţia. Din cele şapte ţări analizate de noi, şase au asemenea Consilii, care au membri aleşi direct de către magistraţi. Am comparat numărul celor aleşi cu numărul total de membri ai Consiliului, pentru fiecare caz în parte *(vezi în carte Tabelul comparativ).* Procentul membrilor aleşi de către magistraţi diferă de la o ţară la alta, de la majoritate la limită în Serbia şi Macedonia (54%), la majorităţi confortabile în Croaţia (63%) şi în România (73%).

În Moldova, magistraţii au pierdut majoritatea în Consiliul Superior al Magistraturii, în 2008, după decizia preşedintelui Voronin de a schimba legea şi a scădea procentul membrilor aleşi de magistraţi, de la 58% la 41%. Ironia face ca Voronin să fi pierdut puterea în 2009, înainte ca legea să fie aplicată. Dar a fost aplicată de noul guvern, care cu această ocazie a numit noi membri în CSM, avînd acum o majoritate prietenoasă. Cazul Ucrainei este unul special, acolo membrii Consiliului nu sînt aleşi, ci doar reprezintă alte instituţii.

Oricum, procentajele calculate de noi reprezintă o aproximare a relaţiei dintre justiţie şi celelalte puteri în stat. În unele cazuri, ministrul Justiţiei, procurorul general, şefii Curţii Supreme sînt membri din oficiu ai Consiliului. Acesta este cazul în Macedonia, Moldova, România şi Bulgaria. Participarea procurorului general poate crea probleme. Ca membru al Consiliului, el poate să ceară investigarea disciplinară a unor judecători. În Moldova şi Ucraina procurorii au abuzat de această putere în ultima vreme, cerînd anchete faţă de judecători care nu dăduseră sentinţele cerute de procurori. În Serbia, şeful comisiei juridice a Parlamentului este membru din oficiu al Consiliului, iar Parlamentul croat trimite doi parlamentari ca membri. O practică uzuală este ca parlamentele să numească şi alţi membri din afara magistraturii: profesori de drept (Croaţia, Moldova, Macedonia) sau reprezentanţi ai societăţii civile, propuşi de ONG-uri (România).

Acest design instituţional complex a fost gîndit pentru a proteja justiţia de interferenţele politice. Dar acest scop a fost atins doar parţial. În 2009, noul guvern instalat în Moldova (după violenţele politice din acel an) a fost destul de norocos să beneficieze de o lege votată de fostul regim. Dar acest noroc este rar pentru politicieni. În Bulgaria, majorităţi parlamentare abia instalate au încercat să schimbe legea pentru a întrerupe mandatul curent al Consiliului şi a numi noi membri. Această strategie a funcţionat în 1998. În 2009, un imens scandal de corupţie i-a vizat pe unii membri ai Consiliului şi a fost discutată o nouă schimbare a legii pentru a întrerupe mandatul acelui Consiliu, dar ideea a fost ulterior abandonată. În alte cazuri, strategiile de control sînt mai isteţe şi mai subtile. România a schimbat legislaţia în 2003 (la cererea UE) şi a luat de la Ministerul Justiţiei puterea de a sancţiona şi de a controla cariera magistraţilor, dînd aceste puteri către CSM. Dar alegerile pentru un nou CSM au fost organizate abia la sfîrşitul lui 2004, înainte de alegerile generale, şi într-o manieră atent controlată. Drept urmare, acel CSM a fost ocupat de protejaţi politici ai Guvernului de pînă în 2004, iar mandatul lor a durat pînă în 2010.

Politicienii au trebuit să recurgă la asemenea scheme de control indirect pentru că voiau să-şi păstreze puterea asupra justiţiei. Transferul de puteri de la politicieni la magistraţi a fost o schimbare recomandată de Comisia Europeană, care a cerut guvernelor să delege puteri către Consiliile Judiciare. Prezumţia a fost că autonomia faţă de politic va îmbunătăţi sistemul şi va elimina barierele faţă de anchetarea corupţiei de înalt nivel. Acum înţelegem că această prezumţie a fost prea optimistă. Noile consilii judiciare nu au confirmat aşteptările şi speranţele investite în ele de către ONG-uri şi de către Comisia Europeană. În Bulgaria, doi membri ai Consiliului au fost înregistraţi cînd negociau vînzarea unor posturi în magistratură, în 2009. Reacţia Consiliului la acel scandal a fost considerată slabă şi nu a fost lansată nici o anchetă penală. Cei doi doar au demisionat din Consiliu, dar şi-au reluat joburile anterioare, ca magistraţi (pentru detalii despre acest scandal, a se vedea capitolul din carte despre Bulgaria). În 2010 şi 2011, numirea suspectă a şefilor de la tribunalul din Sofia şi de la tribunalul suprem administrativ a dus la un val de critici publice la adresa Consiliului. Doi membri (dintre cei aleşi de către judecători) au demisionat din Consiliu, protestînd faţă de activitatea acestuia. Au fost susţinuţi de către ONG-uri şi de către opinia publică, iar o petiţie online care cerea reforma Consiliului s-a bucurat de susţinere.

(Ne oprim aici cu povestea Consiliilor Judiciare pentru această săptămînă. În numărul viitor, vom continua expunerea motivelor de nemulţumire faţă de ele şi vom încheia cu o concluzie optimistă. Veţi vedea că CSM-urile au dezamăgit, dar fără ele e şi mai rău, prin Serbia sau Ucraina, de pildă.)

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Tîrg m-a născut mama

Sînt tîrguri cu sibieni, ţărani din toată ţara la orice colţ de stradă, cred că, dacă mă uit bine, găsesc un ţăran cu brînză şi la mine-n toaletă. E festival. S-a dat drumul la ţeava cu produse naturale. Nu poţi să-i testezi pe toţi care-s gustoşi şi care-s feicheori. Dar ştiu că amestecătura asta dă şi festinuri, şi diarei. Necontrolabile. Şi acest lucru e bun, e ca-n viaţă, nu? Ce e artificial moare de drum lung. Uite, mă duc în tîrg la Sinaia. Zgribuliţii de Sinaia sînt de la Sibiu, Braşov, Dîmboviţa, Bran. Uite brînză cu te miri ce în ea: nuci, chimen, mirodenii – după model olandez – şi lîngă, calupuri uriaşe de Gouda. „Păi, distribuim gouda şi facem şi noi după model." Dincolo, hălci de pastramă. Deşirate, spaimă de culori. Crudul şi afumatul, cred că ar trebui să se cheme noua aventură a lui Lévy Strauss. Trăim în şiruri de dezlînări carnale ca pastrama aruncată pe măsuţa de ţăran eco-bio. Şi marşăm la afumătură. Nu la gătit, ci la afumat, carne înduplecată să se-nmoaie. Se vede pe pastramă încă firul de crud, încă pătrunzeala timidă. Ţi se face poftă ca unui cîine. Dulău era lîngă pastrama de la Sinaia. Dulău uriaş, păr mic, coadă lungă. Timid. Se lăsa mîngîiat, dar avea nările turbate de carne. Se lăsase gerul. Uite, colo'şa vin fiert. Din nesfîrşita zonă a dealului mare. Cred că mi-e lehamite de dealu' ăsta mare. Se întinde ca rîia peste tot. O fi doar un titlu generic sub care se ascund zeci de vinuri proaste. Iau un pahar de vin fiert să văd cum a potrivit zahărul şi scorţişoara. Scorţişoară ioc, dar paharul de 3 lei e bun că stăpîneşte zahărul. Vinul e sec. Măcar, fără arome şi zbenguieli. Încălzeşte. Merg mai departe. Papuci de blană albă. Uriaşi. Mănuşi gigantice. Bă, ce recoltă bogată avem la blană albă. Eco-bio.

PUBLICITATE

Un an fierbinte

Indignări, proteste, violențe

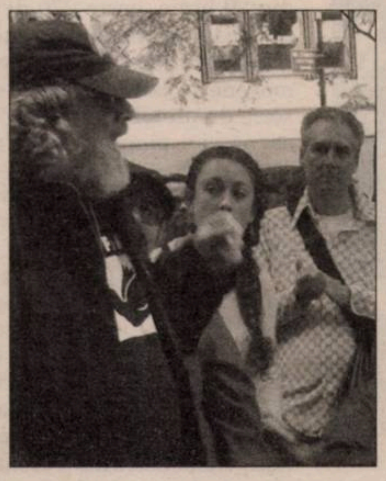

Texte şi opinii de:

● Zoe PETRE (profesoară Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)
„Occupy Everywhere“

● Ciprian RUS (jurnalist)
„Protestul în era 2.0“

● Dan VASILIU (jurnalist)
„Tent City *vs* the City“

● Dorel Dumitru CHIRIŢESCU (profesor de economie, Universitatea „Constantin Brâncuşi“)
„Protestul ca semn al normalităţii“

● Cristina MODREANU (critic de teatru)
„Cum am ajuns cu toţii «subiecţi financiari»“

argument

Schimbarea logicii

Prin ceea ce a adus în lume, anul care se încheie pare că se înscrie într-o serie mai specială: 1848, 1968 sau 1989. A început cu revoluţiile din lumea arabă care, încă departe de a se fi încheiat, au avansat într-un mod greu de anticipat şi de multe ori cu rezultate pozitive. S-a născut apoi mişcarea indignaţilor din Spania, cu extinderi în foarte multe ţări, prin alte locuri căpătînd numele de *occupy*. Nu de puţine ori, manifestanţii, nemulţumiţi de felul în care funcţionează sistemele financiar-bancare (în opinia lor principale vinovate de criza economică mondială şi injustiţea socială), s-au declarat inspiraţi de protestele din lumea arabă şi solidari cu acei demonstranţi. Diferenţa e însă cît se poate de importantă: unii înfruntau regimuri dictatoriale, gloanţe, tancuri şi chiar bombardamente aeriene, în vreme ce alţii protestau împotriva defectelor unor sisteme libere şi democratice, riscînd cel mult să încaseze bastoane şi gloanţe de cauciuc sau gaze lacrimogene. Totuşi, şi la manifestaţiile din marile oraşe occidentale au existat victime. Numărul lor a fost însă incomparabil cu cel al morţilor din lumea arabă. Dacă motivele şi scopurile revoluţionarilor arabi au fost destul de clare, cele ale manifestanţilor occidentali au fost mai tulburi. Iar în Anglia cea civilizată, pe lîngă mişcarea *occupy*, nu sînt de uitat nici acele ciudate manifestări în care albi şi negri, bogaţi şi săraci deopotrivă s-au pus pe jafuri şi incendieri. În la fel de civilizata şi mai liniştita Norvegie, a existat episodul în care un fanatic a ucis 77 de oameni, majoritatea tineri. Toate acestea par să arate o schimbare la nivel global a mecanismelor care produc conflicte şi violenţe. Pare că s-a ieşit din logica generală formată după atentatele Al-Qaeda de acum zece ani. Musulmanii arabi dovedesc că se pot sacrifica şi pentru idealuri înalte, precum democraţia şi libertatea, în vreme ce occidentalii constată cu stupoare că societatea lor poate da naştere unor grupuri de jefuitori sau chiar unor terorişti foarte blonzi.

Dincolo de toate, anul a fost fierbinte şi, chiar dacă protestele, tulburările şi violenţele au avut cauze şi forme de manifestare complet diferite, toate au fost legate într-un fel sau altul de criza economică şi s-au bazat pe reţelele de socializare de pe Internet ca instrument de coagulare şi informare. Iar des întîlnitul haos al obiectivelor lor a semănat cu haosul de informaţii pe care-l poate genera Internetul.

Nu e de omis observaţia că pe la noi nu s-a întîmplat nimic din toate astea, deşi părea că românii ar avea resurse de indignare serioase. Probabil că, de fapt, toată indignarea a fost confiscată de televiziuni. (**Andrei Manolescu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 24 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Colintineanu.

Andrei MANOLESCU

Mișcările anului 2011

Pe data de 17 decembrie 2010 (la exact 21 de ani după începutul Revoluţiei Române de la Timişoara) negustorul Mohamed Bouazizi din **Tunisia** şi-a dat foc în semn de protest pentru abuzurile şi umilinţele la care a fost supus de poliţie şi autorităţi. Gestul lui a catalizat o întreagă serie de proteste care, în mai puţin de o lună, au dus la înlăturarea de la putere a preşedintelui Ben Ali, aflat în funcţie de 23 de ani. Protestele au continuat şi ulterior. Nemulţumirile erau legate de condiţiile de viaţă precare ale majorităţii populaţiei, şomaj, corupţie, lipsa unor libertăţi democratice şi de exprimare. Ca urmare a represiunilor şi a ciocnirilor violente dintre manifestanţi şi forţele de ordine – conform datelor oficiale tunisiene – s-ar fi înregistrat 78 de morţi (deşi oficiali ONU au vorbit de peste 200). Ulterior (potrivit Al Jazeera), autorităţile ar fi eliberat din închisori cca 1800 de deţinuţi politici.

Flacăra revoluţiei s-a extins imediat în **Egiptul** vecin unde, începînd cu data de 25 ianuarie 2011, cei nemulţumiţi de regimul preşedintelui Hosni Mubarak au organizat o serie de manifestaţii paşnice la Cairo, Alexandria şi în alte oraşe mari ale ţării. Cererile protestatarilor erau asemănătoare cu cele din Tunisia vecină. În plus, egiptenii au cerut abrogarea stării de urgenţă, aflată în vigoare încă din 1981. Demonstraţiile şi grevele foarte ample au dus la părăsirea puterii de către preşedinte, la 11 februarie 2011. Deşi manifestaţiile au început paşnic, intervenţia brutală a forţelor de ordine a provocat moartea a 846 de civili şi rănirea altor peste 6000 (conform cifrelor oficiale egiptene). De asemenea, şi-au pierdut viaţa şi 26 de poliţişti. O serie de mărturii şi acuzaţii vorbesc despre folosirea torturii de către poliţie împotriva unor protestatari arestaţi. Preşedintele înlăturat – Hosni Mubarak – este judecat în prezent pentru că ar fi ordonat reprimarea violentă a manifestaţiilor.

În februarie, valul protestelor a ajuns şi în **Libia** aflată sub dictatura lui Muammar Gaddafi, întîi la Bengazi, apoi în alte oraşe şi în capitala Tripoli. Colonelul Gaddafi a răspuns dintru început cu forţa militară. Guvernul a folosit împotriva oponenţilor armata şi toate mijloacele posibile (lunetişti, artilerie, tancuri, avioane şi elicoptere de război şi chiar atacuri lansate din ambulanţe), provocînd războiul civil care a determinat intervenţia aeriană NATO. În august, colonelul a fost înlăturat de la putere, iar pe 20 octombrie a fost prins şi ucis de luptătorii Consiliului Naţional de Tranziţie care a preluat puterea. Numărul total al morţilor de pe urma întregului conflict nu e stabilit cu certitudine, dar ultimele date furnizate de Consiliului Naţional de Tranziţie vorbesc despre cel puţin 25 de mii de victime.

Aproape nici o ţară din Nordul Africii şi din Orientul Apropiat nu a fost ocolită de proteste ale populaţiei, de mai mică sau mai mare anvergură. În **Yemen,** de exemplu, una dintre cele mai sărace ţări din lume, populaţia nemulţumită a cerut demisia preşedintelui Abdulah Saleh iar protestele au degenerat în conflicte armate. În luna iunie, însuşi preşedintele a fost rănit de o bombă. De-a lungul conflictului, mai mulţi comandanţi ai armatei au dezertat iar guvernul a pierdut de sub control o mare parte a teritoriului. Organizaţiile locale pentru drepturile omului (HOOD) vorbesc despre cel puţin o mie de civili arestaţi abuziv şi care ar fi expuşi torturilor. Numărul morţilor, din februarie şi pînă astăzi, se apropie de 2000.

În mult mai bogatul **Bahrain,** protestele au avut drept scop democratizarea, revizuirea Constituţiei, demisia regelui Hamad, scăderea corupţiei şi drepturi egale pentru populaţia majoritară şiită. Peste 40 de persoane şi-au pierdut viaţa în repetate ciocniri ce au avut loc între manifestanţi şi forţele de ordine.

„Sînt foarte recunoscător şi mîndru de voi că sînteţi o generaţie simbol, care face apel la schimbarea în bine, care visează un viitor mai bun şi face viitorul."

HOSNI MUBARAK
(despre tinerii manifestanţi din Egipt, din cauza cărora, cîteva ore după acestă declaraţie, avea să-şi părăsească funcţia)

În sultanatul **Omanului,** oamenii au protestat nu atît contra sultanului Qaboos Bin Said, cît a corupţiei oficialilor, cerînd reforme economice şi politice. Manifestaţiile au degenerat în violenţe iar armata şi poliţia au folosit gaze lacrimogene şi gloanţe de cauciuc. S-au făcut arestări şi au existat şi victime în rîndul civililor. Urmare a demonstraţiilor, guvernul a fost remaniat şi sultanul a promis crearea a 50 de mii de noi locuri de muncă în sectorul public.

În **Arabia Saudită,** urmare a unor proteste şi a temerilor că scenariul din alte ţări s-ar putea repeta, regele Abdulah a promis că femeile vor primi drept de vot şi de a candida la alegerile municipale şi la Adunarea Consultativă.

În **Iordania** au fost demonstraţii şi chiar ciocniri între oponenţii şi susţinătorii regelui Abdulah al II-lea. Ca urmare a unor proteste iniţiale, acesta a demis guvernul, numind un nou prim-ministru. S-au înregistrat zeci de răniţi.

În **Liban** şi **Kuweit** protestele au dus la schimbări de guven. În **Maroc** s-au făcut cîteva schimbări constituţionale. În multe din aceste ţări protestele par a nu se fi încheiat. Cea mai fierbinte zonă rămîne însă **Siria.** Acolo, protestele începute în luna ianuarie au devenit tot mai puternice, avînd drept scop răsturnarea regimului condus de preşedintele Bashar al-Assad, care n-a ezitat să recurgă la armată şi violenţă pentru reprimarea manifestaţiilor. O parte a oponenţilor regimului, proveniţi din rîndurile armatei, au declanşat deja lupte de gherilă. Potrivit ultimelor estimări ONU, numărul total al victimelor de la începutul anului a depăşit 3500.

Mişcările din ţările arabe par să fi avut un fel de ecou, mai puţin dramatic, în lumea occidentală.

Mişcările din ţările arabe par să fi avut un fel de ecou, mai puţin dramatic, în lumea occidentală. Un început a fost făcut cu protestele *Indignaţilor* din **Spania,** care pe data de 15 mai (şase luni după publicarea în Franţa a primei ediţii a cărţii *Indignez-vous!* de Stéphane Hessel, devenită un fel de manifest de stînga) au declanşat o serie de proteste împotriva injustiţiei sociale, a măsurilor de austeritate luate de guvern, a băncilor şi a sectorului financiar speculativ pe care le consideră vinovate de actuala criză economică. Manifestanţii au ocupat piaţa Puerta del Sol din centrul Madridului. Protestele s-au extins în multe oraşe ale Spaniei şi n-au lipsit ciocniri cu poliţia, răniri şi arestări.

Zece zile după ocuparea centrului Madridului, **grecii** au preluat ideea prin Mişcarea Cetăţenilor Indignaţi. O continuare, de fapt, a protestelor începute în 2010 împotriva măsurilor de austeritate guvernamentale. Manifestaţiile din Atena au degenerat adesea în ciocniri cu forţele de ordine. La cele din 29 iunie, peste 270 de persoane au fost rănite iar procuratura a început o investigaţie asupra folosirii excesive a gazelor lacrimogene de către forţele de ordine. Într-o altă serie de proteste din luna octombrie, o persoană şi-a pierdut viaţa, cînd (potrivit Associated Press) un grup de tineri a atacat cu pietre şi cocteiluri Molotov un alt grup de manifestanţi care demonstrau în faţa parlamentului.

La jumătatea lunii septembrie, după modelul „indignaţilor", a început la **New York** demonstraţia numită *Occupy Wall Street* (OWS). Manifestanţii s-au instalat în corturi în Zuccotti Park lîngă districtul financiar din Wall Street, atrăgînd presa, turiştii, precum şi vizite ale mai multor oameni politici şi artişti. Demonstraţia a creat numeroase controverse legate de tipul şi motivele unui astfel de protest. Nu cea mai neînsemnată problemă e că, deşi Zuccotti Park este deschis publicului, spaţiul are un proprietar privat. Din istoria de două luni a acestei manifestaţii n-au lipsit altercaţiile cu poliţia şi arestările. Lucruri similare s-au petrecut şi în alte oraşe americane precum **Oakland,** unde protestele au dus la blocarea temporară a activităţii din port.

La jumătatea lunii octombrie, o mişcare similară, paşnică, a început la Londra în faţa Catedralei St. Paul, în apropiere de districtul financiar City, cel considerat de manifestanţi o entitate privilegiată în dauna intereselor majorităţii. Cu doar două luni în urmă locuitorii Londrei fuseseră şi martori ai unor tulburări urbane cu jafuri, violenţe şi incendieri, care s-au extins în mai multe oraşe din **Anglia.** În acele tulburări, şi-au pierdut viaţa cinci persoane, iar în încercările de a restabili ordinea, au fost răniţi 186 de poliţişti. Printre jefuitorii de magazine, poliţia a descoperit şi o fată care avea părinţi milionari.

În timpul verii, şi **Israelul** a fost marcat de o serie de proteste care au culminat, în septembrie, cu manifestaţii în mai multe oraşe, la care au luat parte peste 400 de mii de oameni (300 de mii dintre ei la Tel Aviv). Nemulţumirile au fost legate în special de costurile ridicate ale vieţii şi locuinţelor, manifestanţii cerînd mai multă dreptate socială. N-au lipsit corturile instalate în mijlocul Tel Aviv-ului.

Pe data de 15 octombrie, în mai multe oraşe ale lumii au început coordonat proteste similare mişcării OWS. Cele mai semnificative demonstraţii s-au înregistrat în cîteva oraşe spaniole, precum şi la **Roma, Berlin, Santiago de Chile, Zagreb, Bruxelles, Frankfurt** şi **Vancover.**

Deşi această înşiruire de evenimente nu e completă, se vede totuşi că anul 2011 – în lume – nu a fost nici obişnuit şi nici liniştit.

Zoe PETRE

Occupy Everywhere?

Spontan, referinţa autobiografică pe care o aduc cu ele imaginile manifestaţiilor de pe Wall Street sau din preajma Bursei londoneze este Piaţa Universităţii. Dacă însă scrutez mai atent ecranul televizorului, mă părăseşte destul de repede această recurentă tentaţie de a regăsi neapărat un numitor comun între experienţe atît de diferite, şi în esenţa, şi în aparenţa lor.

„Primăvara arabă"? În viziunea mea, miza manifestaţiilor din Tunisia, Egipt sau, mai recent, din Siria ori Libia are cu totul alt dramatism. Orice s-ar spune, nu e acelaşi lucru să manifestezi păzit de poliţia călare şi să manifestezi cu poliţia trăgînd în tine cu muniţie de război. Sînt, desigur, viteji tinerii newyorkezi care îl înfruntă pe primarul Bloomberg, dar cei care l-au înfruntat pe Gaddafi parcă aveau ceva în plus, şi ca ethos, şi ca obiectiv democratic.

Pe pagina de Facebook a mişcării pentru o revoluţie globală, *Global Revolution,* stau alături scheme de restructurare a sistemului social planetar, ştiri despre ciocnirile dintre armată şi manifestanţi în Egipt, reclame pentru panoplia perfectului spion – „Procuraţi-vă accesul la echipamente de detectare a securităţii pe care doar CIA şi FBI le posedă!", „Reluaţi controlul!", „5% reducere", „Un detector de microfoane gratuit oricărui OWS (Ocupaţi Wall Street) cu fiecare comandă!", portrete ale lui Thomas Jefferson, afişe egalitare... Că în versul lui Lautréamont, pe care îl amintea adesea regretatul meu prieten Pierre Vidal-Naquet, splendoarea *întîlnirii întîmplătoare, pe o masă de disecţie, dintre o maşină de cusut şi o umbrelă* ne aduce aminte inevitabil de febrila, exploziva dezordine a lui Mai '68. Valul de manifestaţii la care asistăm e la fel de eclectic, de radical în vorbe şi de indecis în opţiuni ca şi conglomeratul de naivităţi, provocări maoiste, ispite revoluţionare şi furtunoase ezitări care au marcat biografiile generaţiei *soixante-huitarde*. Vidal-Naquet a fost, între multe altele, şi autorul, împreună cu Alain Schnapp, al unui masiv volum de *Documente ale Comunei studenţeşti,* aşa că ar fi recunoscut imediat în actualul *mixtum compositum* semnele revoltei, mai degrabă decît pe cele ale revoluţiei.

Ca şi mişcările din 1968, avem de-a face în egală măsură cu o revoltă şi cu o punere în scenă a revoltei; cu o autentică mişcare protestatară, hotărîtă să acţioneze ca o mulţime, dar şi cu o joacă protestatară, căreia nu-i prea pasă, de fapt, de ce protestează, important e că protestul este *cool, tendance*.

Aceste proteste, declanşate de insuportabila aroganţă a responsabililor crizei globale, se deosebesc totuşi de *Comuna* goliardică de acum mai bine de patru decenii, dacă n-ar fi decît pentru faptul că reprezintă o reacţie la recesiunea economică, nu o manifestare a prea-plinului, cum erau în mare măsură agitatele manifestaţii pe care le aminteam. Tinerii din campusurile primăverii lui '68 recuzau şcoala ca atare – *we don't need no education* – aşa cum arăta ea atunci; tinerii de azi recuză lipsa de suport guvernamental pentru şcoli, nu esenţa acestora. În Marea Britanie mai ales, o componentă tot mai vizibilă a mişcării de ocupare a străzilor este Campania Naţională contra reducerilor bugetare, care defilează sub lozinci ca *„You say cut back, we say fight back"* şi *„No ifs, no buts, no education cuts"*.

Nu faptul că mobilizarea participanţilor se face prin Twitter şi iPhone particularizează aceste mişcări, cît acela că ţinta foarte precisă a manifestanţilor sînt Bursele – simbolul monumental al capitalismului speculativ. În 2001, Al-Qaeda a ales Wall Street-ul drept loc simbolic al ciocnirii civilizaţiilor. Această reeditare, fie şi simbolică, nu pare să tulbure conştiinţele OWS, ca să zic aşa. Naiv încredinţaţi că sînt apostolii unei *Reconstrucţii Globale,* manifestanţii de la New York, Portland, Oklahoma, Londra – oare ce mai urmează? lozinca lor este *Occupy Everywhere* – trăiesc cu iluzia că vor putea impune o nouă etică marilor companii, îmblînzindu-le. Protestatarii se îndreaptă astfel către o imensă dezamăgire, fiindcă protestul în sine nu schimbă cu nimic lucrurile. Cum scria un ziarist zilele trecute, ocuparea Wall Street-ului în numele eticii afacerilor e la fel de utilă ca şi organizarea de proteste la Las Vegas în numele bunului-gust şi al interzicerii jocurilor de noroc.

„Aceştia sînt aceiaşi oameni vechi care tot protestează de la războiul din Vietnam..."

RICK SANTORUM,
fost senator republican de Pennsylvania (despre mişcarea Occupy Wall Street)

Protestatarii refuză să aibă lideri, programe, agende; în esenţă, ei refuză să joace jocul politic. Dar, fie că ne place, fie că nu, doar jocul politic poate schimba ceva. Este de o mie de ori mai util să susţii, de pildă, impozitarea descurajantă a veniturilor provenite din speculaţii decît să scandezi pînă la răguşeală „ruşine speculanţilor". Sistemul mondial se întemeiază, de la Hobbes şi Locke încoace, pe instrumentalizarea lăcomiei vag travestite în virtute. Nu ocuparea Wall Street-ului va răsturna această filozofie.

Zoe Petre *este prof. dr. la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. A fost consiliera preşedintelui Emil Constantinescu.*

Vlad ANDREI

OWS şi ce spun protestele despre noi

Anul 2011 va rămîne în memoria colectivă ca un an al protestelor, al nemulţumirilor şi al nemulţumiţilor. Primăvara arabă, revoltele din Londra, mişcarea *Indignados* din Spania, *Occupy Wall Street* ţin de multă vreme prima pagină a agendei publice şi nimic nu pare să încetinească această turbulentă dinamică socială.

Dar cum de s-a ajuns, aproape simultan şi global, la o asemenea congruenţă de idei? Cum de străzile capitalelor occidentale, dar şi ale lumii arabe s-au umplut de mulţimi furioase, răsărite aparent de nicăieri? Cum s-au format aceste mulţimi? Găsim un posibil răspuns în sociologia clasică. Gabriel Tarde, sociolog francez de la începutul secolului al XX-lea, spunea la un moment dat că „în spatele oricărei mulţimi se află un public care o pune în mişcare". Publicul înţeles ca o mulţime raţională, alcătuită din indivizi separaţi fizic şi a căror coeziune mentală se formează prin contagiune în jurul unei opinii sau idei. Publicul ca grup ce se suprapune şi substituie diviziunile dintre clase sociale şi clivaje politice. Totul din nevoia de asociere inconştientă cu un „celălalt". Iar atingerea unei mase critice într-un colectiv amorf transformă publicul într-o mişcare de protest.

Această logică socială se observă poate cel mai bine în mişcarea Occupy Wall Street (OWS). Inspirată, într-o oarecare măsură, de grevele din Madrid (Indignados), se propagă foarte repede, răsărind cu intensităţi diferite în peste 2500 de oraşe din 80 ţări. Eterogeni şi lipsiţi de coerenţă ideologică, protestatarii se unesc sub stindardul unei singure idei: *„We are the 99%"*, ce rezumă nemulţumirea indivizilor faţă de „concentrarea puterii în mîinile unei elite perverse şi ilegitime". Iar Wall Street este simbolul sistemului ce trebuie schimbat (sau dărîmat). Ideile nu sînt însă cu nimic noi, C. Wright Mills demonstrînd teza protestelor într-o lucrare, devenită clasică, din 1956.

În fapt, OWS este o revoltă populară nonviolentă ce a reuşit să aglutineze, precum un bulgăre de zăpadă, aproape toate frustrările inerente societăţilor capitaliste. Iar cheia de boltă, liantul care leagă şi de la care pleacă toate aceste tendinţe este reprezentat de factorul economic.

Atunci, cum arată publicul din care s-a născut acest protest global? Răspunsul îl găsim, poate paradoxal, în relaţia alegători-ales.

Programe politice, campanii electorale, strategii de PR, totul pleacă de la „ce doreşte opinia publică". De la „ce vrea poporul". Iar răspunsul, în termeni economici, este acelaşi: prosperitate, creştere economică. Să poţi spune că ai încheiat anul mai bine decît l-ai început. Că deţii mai multe bunuri. Iar politicile publice se articulează în această direcţie, din dorinţa de a cîştiga cît mai multe voturi. Asistăm astfel la un proces dual, de adaptare a sectorului politic (şi economic) la nevoile individuale şi de adaptare a individului la bunurile disponibile pe piaţă. Concret, această adaptare s-a centrat fie pe democratizarea creditului (dobînzi mici şi condiţii avantajoase), fie pe îmbunătăţirea serviciilor sociale (educaţie, sănătate, sistem de pensii). Din nefericire însă, ambele variante au dus la îndatorarea sectorului public şi/sau privat, pînă în punctul în care întregul sistem a devenit nesustenabil, prăbuşindu-se sub propria greutate. Iar efectele se văd în programele dureroase de austeritate implementate de guvernele devenite brusc „ilegitime" sau „criminale". Nu doresc a fi un apărător al „bancherilor lacomi", dar bunăstarea falsă de care unii s-au bucurat pînă în 2007 s-a datorat ingineriilor financiare ale acestora. Pînă acum nimeni nu îşi punea problema sursei banilor ce păreau să curgă fără sfîrşit din eter. Odată oprit robinetul creditării, au apărut şi profeţii apocaliptici ce anunţă moartea liberalismului, a Occidentului, a sistemului capitalist. De unde şi un reviriment al marxismului, al libertarianismului, al doctrinelor de nişă, anticapitaliste.

„Înţeleg frustrările exprimate în aceste proteste (...)"

preşedintele Statelor Unite
BARACK OBAMA
(despre mişcarea Occupy Wall Street, la ABC News)

Aceasta este relaţia cauzală ce a determinat transfigurarea publicului inert în mulţime. În lipsa unui lider, a unui manifest politic coerent, dar mai ales odată cu venirea iernii, OWS se va dezbina. Tendinţele sociale ce au animat această mişcare vor rămîne în mentalul colectiv şi se vor reflecta, cel mai probabil, în comportamentul de vot. Anul 2012 este totuşi an electoral, nu doar pentru România, ci şi pentru SUA, Franţa, Rusia, Italia, Grecia etc. Iar dacă ultimele tururi de scrutin din Europa oferă vreun indiciu, vom asista la o polarizare suplimentară a electoratului spre partide de nişă.

Dezbaterea este desigur amplă şi polarizantă. Keynes spunea că germenele crizelor economice rezidă în „spiritul animalic" – acea caracteristică instabilă a naturii umane ce predispune individul la luarea deciziilor plecînd de la emoţii optimist-pozitive, şi nu de la aşteptări matematice. S-ar putea ca inamicul să fie în noi, şi nu doar în finanţiştii însetaţi de profituri.

Vlad Andrei *este masterand, specializarea Analiză şi Soluţionare de Conflict (SNSPA).*

Ciprian RUS

Protestul în era 2.0

Cum a ajuns să lupte în stradă anonimul de pe net şi cum au ajuns reţelele sociale, în numai o jumătate de an, din instrumente ale libertăţii, unelte ale groazei.

„The medium is the message." Marshall McLuhan se dovedeşte cu adevărat profetic abia acum, cînd viziunea sa e probată de un mediu de comunicare care nu exista în '67, momentul publicării cărţii al cărei titlu avea să fie citat cu religiozitate de critica media, de atunci încoace. Reţelele sociale sînt azi mediul, iar mesajul este, clar şi limpede: „Protest!". Ceea ce părea, după evenimentele din 2009 de la Chişinău, doar o găselniţă exaltată a unor *„media geeks"* se dovedeşte o intuiţie salutară în 2011.

Sigur că – şi aici argumentul istoriei e unul forte – nu Internetul a inventat protestele sau revoluţiile, dar cursul evenimentelor din lumea arabă şi reacţia precipitată a unora dintre regimuri de a bloca accesul la Internet sau la reţelele sociale confirmă, pe de o parte, fenomenalul potenţial de coagulare pe care Facebook şi Twitter îl generează, iar pe de altă parte forţa de multiplicare a mesajului. Şi mai statuează rolul reţelelor sociale ca platforme de pregătire logistică, funcţională, platforme pe care forţei coercitive a statului îi e momentan peste mînă să se manifeste eficient. Căci ceea ce în Republica Moldova fusese mai degrabă un instrument de instigare la revoltă şi de mediatizare a ei în exterior, în cazul ţărilor din nordul Africii devenise, datorită şi popularităţii exponenţiale pe care Facebook şi Twitter au obţinut-o între timp, adevăratul cartier general al mulţimilor nemulţumite. La fel avea să se întîmple, ulterior, şi în timpul violentelor proteste care au zguduit Londra vara aceasta, pornite în jurul unei pagini de Facebook şi apoi pregătite, în faza incipientă, prin mesaje pe Twitter.

Sub impactul emoţional al momentului, rolul jucat de reţelele sociale în mişcările de protest ale lui 2011 se prea poate să fie exagerat, măcar prin supraexpunere. Devenite mai întîi victime ale sistemelor politice din nordul Africii, pentru ca apoi să fie confirmate drept platforme logistice demne de luat în seamă, extrem de greu de intuit şi de combătut, chiar de către poliţia britanică, Facebook şi Twitter şi-au cîştigat deja partea lor de „revoluţie". Dar altceva este cu adevărat nou. Văzut ca un duşman al autorităţii şi împiedicat să se manifeste în mediul lui natural, omul de pe net a devenit omul momentului. Cîrtitorul de serviciu de pe site-urile marilor ziare, omul ascuns în spatele lui *„Anonymous said..."* sau în spatele unui *„nickname"*, al unei identităţi false, omul incapabil să-şi asume sub nume propriu nici măcar locuri comune, frustratul care umple forumurile cu expozeuri interminabile ce nu interesează pe nimeni, fricosul, sociopatul, bloggeraşul căruia Internetul i-a dat şansa de a deveni „patronul" propriului său ziar online, unde o să le arate el jurnaliştilor cum stă treaba, liceanul inadaptat dependent de gadget-urile de ultimă oră, omul de pe net a devenit spaima dictatorilor.

„A fost recunoscut dreptul oricărui cărturar marxist să găsească în Marx sensul special pe care el îl preferă şi să-i trateze pe toţi ceilalţi cu indignare."

JOHN KENNETH GALBRAITH
(economist american)

Indubitabil, ceva s-a schimbat esenţial în „profilul" omului de pe net, iar de acest lucru nu e deloc străină evoluţia reţelelor sociale dinspre zona comunicării personale – Yahoo! Messenger – sau cea a comunicării superficiale – hi5 –, înspre sfera publică, bazată pe un auditoriu mai consistent şi mai bine targetat – Facebook, Twitter – sau înspre sfera profesională – LinkedIn. Prin fundamentarea cercului de prieteni ca nucleu al reţelei, Facebook a revoluţionat comunitatea online: l-a motivat pe user, pe „Anonymous", să-şi asume, să-şi devoaleze identitatea. Iar prin sistemul de „sharing", de împărtăşire a informaţiilor de orice fel cu prietenii, şi prin cel de confirmări cu „like"-uri, l-a provocat să-şi facă publice identitatea şi opţiunile. Pui pe Facebook o poză bună sau o replică isteaţă, faci o recomandare utilă, zeci de prieteni îţi confirmă că le place şi sar să te felicite. Aşa a cîştigat „Anonymous" încredere în sine însuşi. Tot mai mulţi au început să simtă relevanţa asumării propriei identităţi. Principalele site-uri de ştiri au simţit imediat asta şi condiţionează posibilitatea postării de comentarii de logarea şi autentificarea prin indentitatea de Facebook, lucru care a dus la o vizibilă evoluţie a nivelului de discurs din subsolul articolelor postate de jurnalişti. Însă de aici pînă la o riguroasă conştiinţă civică e încă drum lung. Iar protestele de la Londra, care au folosit, la rîndu-le, din plin, forţa de motorizare online, au demonstrat cu prisosinţă acest lucru. Entuziasmată de rolul binefăcător al Internetului în doborîrea regimurilor dictatoriale din Africa, lumea occidentală avea să cunoască şi faţa hidoasă a reţelizării şi a noilor tehnologii. Sub imperiul fricii, nu puţine au fost vocile care au cerut, în Marea Britanie (două treimi din populaţia adultă, conform unui sondaj citat de *The Guardian),* blocarea accesului la reţelele sociale pentru a uşura intervenţia forţelor de ordine, incapabile să ţină pasul cu dinamica online, *via* Blackberry cel mai adesea, a protestatarilor.

Social media au ajuns să fie văzute peste noapte drept o ameninţare pentru mulţi cetăţeni din ţările civilizate.

Celebrate ca spaţiu al libertăţii prin excelenţă şi aureolate de succesul fulminant al protestelor antidictatoriale, social media au ajuns să fie văzute peste noapte, cu o viteză specifică tocmai comunicării online, drept o ameninţare pentru mulţi cetăţeni din ţările civilizate. Fanaticii drepturilor civile au intrat deja în fibrilaţie. De unde ajunsese la 2.0, inepuizabila iluzie a libertăţii de expresie riscă să o ia din nou de la 0. Pe de altă parte, temerile celeilalte părţi sînt şi ele justificate: niciînd nu a fost mai simplu să porneşti masele la revoltă: un „user", o parolă şi 140 de caractere. De restul se ocupă „reţeaua": *„the medium is the message"*.

***Ciprian Rus** este jurnalist specializat în mediul online.*

Gabriela PREDA

Vox populi, vox dei

Roma Caput Mundi. Cetatea Eternă. Oraşul fără vîrstă, paradoxal şi plin de contradicţii, cu o istorie lungă şi furtunoasă. Poate nici o capitală din lume nu a fost în centrul atenţiei pentru o perioadă atît de lungă de timp, avînd în vedere că mult din ceea ce reprezintă modernitatea identităţii Europei (ca de pildă moştenirea Greciei antice şi a creştinătăţii) a ajuns la noi prin Roma, un adevărat „far", o sursă de inspiraţie care a depăşit de multe ori limitele istoriei, devenind însă în acelaşi timp un fel de versiune extremă a confuziei Europei.

Exemplul mişcării indignaţilor italieni este elocvent în acest sens. Mişcarea reuneşte sute de mii de simpatizanţi virtuali, însă se prezintă drept una dintre cele mai dispersive şi deci „confuze" din Europa. Născuţi în principiu după modelul „colegilor" spanioli, indignaţii italieni sînt însă destul de dezorganizaţi (deocamdată), în pofida experienţei pozitive a unui alt model de protest *„made in Italy"* născut încă din 2010 în peninsulă, sub denumirea *Popolo viola – (n. red.* Poporul Violet, o mişcare eterogenă, neînregimentată politic, susţinută de mii de italieni organizaţi cu ajutorul reţelelor de socializare online, ce avea drept ţel comun înlăturarea sistemului politic reprezentat de Silvio Berlusconi).

„Pot exista momente în care să fim neputincioşi în prevenirea nedreptăţii, dar niciodată nu trebuie să existe momente în care să nu putem protesta."

ELIE WIESEL

Drept urmare, pentru mulţi observatori de aici era de aşteptat ca, după cîteva mici încercări de „ocupare" a unor străzi sau a unor instituţii din Roma, Bologna sau Milano, prima manifestaţie de amploare a indignaţilor italieni din luna octombrie, organizată în centrul capitalei italiene (concomitent cu alte proteste paşnice în peste 90 de ţări din întreaga lume) să conducă şi la revolte şi tulburări. Ceea de altfel s-a şi întîmplat, chiar dacă a pornit cu dreptul, atrăgînd în piaţă sute de mii de protestari de toate felurile, supranumiţi „generaţia precarilor fără vîrstă": de la familii cu copii la bunici pensionari, de la muncitori la cercetători, de la pensionari la tineri studenţi, de la şomeri la artişti sau la reprezentanţi ai sindicatelor din întreagă ţară (printre ei şi subsemnata, alături de alte zeci de cronicari din toate colţurile lumii care încearcă să surprindă „live" pulsul străzii).

Ciocnirile violente au lăsat un gust amar, chiar dacă s-a dat „vina" pe facţiunea „radicală şi violentă" a indignaţilor, repudiaţi rapid de coordonatorii manifestaţiei: pentru aceştia era vorba doar de cîţiva „infiltraţi exaltaţi", care au agresat atît poliţia, cît şi manifestanţii pacifici, distrugînd cam tot ce le-a ieşit în cale – de la baricadele poliţiei atacate cu cocteiluri Molotov, fumigene, sticle şi pietre, pînă la automobilele parcate pur şi simplu pe stradă, care au ars pînă s-au făcut scrum, învăluind Colosseum-ul într-un imens nor de fum.

Iar părerile privind „vinovaţii" au rămas împărţite pînă în ziua de astăzi, avînd în vedere faptul că, pentru suporterii guvernului demisionar condus de Berlusconi, violenţii erau „adevăraţii indignaţi", în timp ce, pentru sutele de mii de protestatari paşnici, „infiltraţii" erau doar cîţiva simpatizanţi neofascişti (denumiţi *Black Block),* al căror scop declarat era oricum sabotarea manifestaţiei: „Iată, de pildă – citesc pagina de Facebook a mişcării din Italia –, manifestaţiile spontane de veselie ale indignaţilor italieni de pe străzile Romei, în urma demisiei lui Berlusconi, au fost cît se poate de colorate şi paşnice şi demonstrează cine sîntem noi cu adevărat". Vorba latinului: *Vocea poporului, vocea zeilor.*

***Gabriela Preda** este jurnalistă, corespondent de presă în Italia.*

Dan VASILIU

Tent City vs the City

„Un bancher este un domn care îţi oferă umbrela lui cînd soarele străluceşte, dar care ţi-o cere înapoi în momentul în care începe să plouă."
Mark Twain

„Vrei un sendviş?", m-a întrebat cu o mină veselă un tînăr care îşi umpluse farfuria de carton cu pîine tăiată în formă de triunghiuri. De vreo zece minute stăteam în faţa cortului unde se primesc donaţii şi îi priveam pe „indignaţii" care au ocupat zona Catedralei St. Paul, cum se perindă prin faţa tăvilor pline. Din cînd în cînd, cîte un trecător grăbit agita un pic atmosfera, dînd din coate pentru a ajunge în faţă. Apoi scotea din rucsac cîteva caiete sau cîteva cărţi sau nişte conserve sau orice altceva care ar fi putut să le folosească protestatarilor, le ura mult succes şi pleca mai departe.

„Să ştii că nu costă nimic! Sînt gratuite!", continuă insistent tînărul cu sendvişurile. „Nu, mulţumesc!", i-am răspuns. „Nu mi-e foame." „Şi atunci de ce stai aici?", a continuat el pe un ton uşor schimbat. „Sînt jurnalist şi vreau să scriu o poveste despre acest protest" i-am explicat pe scurt motivul prezenţei mele acolo. Probabil că răspunsul i-a fost pe plac pentru că zîmbetul i-a revenit: „Vrei să scrii o poveste ştiinţifico-fantastică? Sau poate vreo dramă?". „Nu! O poveste normală", am precizat ignorînd tonul ironic al întrebării. „Dar astea nu se vînd!" „Nu-i nici o problemă, pentru că eu nu vreau să vînd nimic. Vreau doar să-mi fac o idee despre atmosferă." „Atunci, te pot ajuta!"

Dar, de la înălţimea zgîrie-norilor săi, „City-ul" pare amuzat.

Şi astfel, Mada, „inversul lui Adam", după cum a precizat, mi-a devenit ghid pentru cîteva ore. Ne-am strecurat printre cele peste 200 de corturi aranjate liniar şi am vizitat bucătăria, cortul de prim ajutor şi zona de incantanţii budiste, înainte de a ne opri pentru cîteva clipe în biblioteca „oraşului corturilor". I-au spus StarBooks, pentru a parodia numele binecunoscutului lanţ de cafenele „capitalist", care îi supraveghează din apropiere. Ca şi sendvişurile, cărţile sînt gratuite şi oricine îşi poate alege ce doreşte din cele cîteva zeci de titluri expuse pe două măsuţe de lemn.

Cel mai important cort este, însă, cel al universităţii, unde se ţin toate dezbaterile. Acolo, adunarea generală a protestatarilor a decis, în ciuda principiilor, să depună banii obţinuţi din donaţii într-un cont bancar şi tot acolo s-au stabilit, în unanimitate, motivele prin care îşi justificau protestul. La punctul 3: „Nu vrem să plătim pentru criza bancară" – un slogan care a alimentat proteste din Grecia pînă în Statele Unite.

„Cînd îi dai cuiva bani ca să-l scoţi din necaz, e firesc să te aştepţi măcar la un pic de recunoştinţă. Dar cînd în schimb primeşti un şut în fund, normal că te enervezi", îmi explică Mada cum vede el situaţia. Şi nu e singurul. Majoritatea britanicilor s-au simţit nedreptăţiţi cînd guvernul a anunţat un plan de austeritate care cuprindea reduceri bugetare, tăieri de ajutoare sociale sau concedieri în masă, în timp ce bancherii îşi vedeau nestingheriţi de treabă. Ba mai mult, sfidau bunul-simţ prin acordarea de bonusuri, care numai anul acesta au fost de ordinul miliardelor de lire. Şi asta în condiţiile în care salariile şefilor instituţiilor financiare au crescut şi ele cu 50 de procente. „Lăcomie corporatistă" cum a fost ea numită.

Pînă şi bancherii au recunoscut într-un sondaj realizat de Institutul „St. Paul" că sînt plătiţi prea bine pentru ceea ce fac. 75% dintre cei chestionaţi au fost de acord că există o discrepanţă majoră între veniturile lor şi cele ale persoanelor care trăiesc sub pragul de sărăcie.

Criticaţi pentru faptul că cererile lor sînt generale şi nu vizează măsuri specifice care să fie puse în practică, „indignaţii" şi-au îndreptat atenţia spre districtul financiar al oraşului, unde bonusurile şi salariile sînt mai mari ca oriunde altundeva. *The City,* aşa cum este cunoscută această zonă, se întinde cam pe 3 km^2, dar are în spate secole întregi de putere financiară care i-au adus privilegii inimaginabile, obţinute de pe urma monarhilor sau a politicienilor care aveau nevoie de siguranţă.

The City are propriul sistem poliţienesc, care nu se află sub comanda Scotland Yard-ului, precum şi un sistem electoral aparte. În primul rînd, candidaţii pentru postul de Lord Mayor, adică de primar al acestui district, nu trebuie să aibă apartenenţă politică, ci să se prezinte în alegeri ca independenţi. În al doilea rînd, nu doar cei 11.000 de rezidenţi au drept de vot, ci şi companiile care au sediul în district, chiar dacă sînt americane sau chineze. Pe de altă parte, corporaţia are un reprezentant în parlament, un fel de lobbyist oficial, al cărui scop este să se asigure că legile votate nu afectează interesele sectorului.

Marea putere a „City-ului" derivă însă din aşa-numitul *„City Cash",* un fond privat, finanţat pare-se din veniturile obţinute de pe urma proprietăţilor şi a investiţiilor de capital. Deoarece districtul nu intră sub incidenţa legii care garantează accesul la informaţie în toate celelalte autorităţi locale sau guvernamentale, nimeni nu ştie cu siguranţă care sînt sursele de venit şi care este, de fapt, mărimea acestui fond, ce ar genera anual sute de milioane de lire sterline, folosite mai apoi pentru finanţarea unor proiecte locale sau naţionale faţă de care nici un partid politic nu poate rămîne indiferent.

Criticii corporaţiei susţin că acest statut de „stat în stat", coroborat cu lipsa de transparenţă, transformă „City-ul" într-un paradis fiscal situat în centrul Londrei, numai bun pentru evitarea taxelor sau pentru spălarea de bani. De asemenea – adaugă ei – districtul ar fi doar păianjenul din centrul pînzei care se întinde şi în zona *offshore,* a insulelor aflate sub administrare britanică.

De-a lungul timpului au existat cîteva încercări de abolire a corporaţiei. Pentru o bună parte a secolului trecut, Partidul Laburist a avut această ţintă menţionată în manifestul formaţiunii, dar fără succes. Ba chiar, în 1996, fostul premier Tony Blair i-a convins pe membrii partidului să scoată acest angajament din manifest şi să îl înlocuiască cu promisiunea unei reforme, care s-a dovedit a fi în cele din urmă un cadou făcut districtului. Mai exact, Tony Blair a propus şi parlamentul a aprobat lărgirea numărului de non-rezidenţi care pot vota în alegerile din „City", de la 16 la 32 de mii, cu menţiunea că în procesul electoral se pot implica şi companiile internaţionale.

„Protestul (...) este cu siguranţă un drept pe care oamenii îl au, dar eu am acest punct de vedere mai ciudat, anume că nu ar trebui să fii şi în măsură să ridici corturi peste tot. Cred că protestul este ceva pe care, în general, ar trebui să-l faci în două picioare, mai degrabă decît culcat – în unele cazuri chiar într-o stare cam de comă.

DAVID CAMERON
(despre Occupy London)

„Prefer să mor protestînd decît să trăiesc în genunchi!"

EMILIANO ZAPATA

Ca urmare a crizei financiare, au reapărut şi discuţiile despre modul în care funcţionează districtul. Pentru a îndulci gustul austerităţii, politicienii au arătat cu degetul înspre corporatişti, au condamnat bonusurile bancare şi au promis o reglementare mai eficientă a sectorului. Dar, de la înălţimea zgîrie-norilor săi, „City-ul" pare amuzat. Ştie că e de ajuns să se încrunte puţin şi să ameninţe că îşi va muta activităţile într-o altă ţară, pentru a-i face pe politicieni să se gîndească de două ori înainte de a lua o decizie. Şi decizia pare simplă cînd în „City" se află 2,5% din economia britanică.

În aceste condiţii, cererile „indignaţilor" sînt de-a dreptul utopice: anularea drepturilor corporatiste de vot, renunţarea la „practicile secrete", înfiinţarea unei comisii care să analizeze acuzaţiile de corupţie, abolirea postului de Lord Mayor şi trecerea poliţiei locale sub tutela Scotland Yard-ului.

Dar în cazul în care, printr-o minune, actualul sistem ar putea fi înlocuit cu un altul, care ar trebui să fie acela? „Nu ştim exact", îmi spune Mada. „E greu să dai un răspuns la o asemenea întrebare. Sînt alţii mult mai în măsură să o facă. Pentru noi e important să ne facem auziţi. E important ca lumea să-şi pună întrebări despre modul în care funcţionează lucrurile."

Chiar dacă şansele ca „City-ul" să se împiedice de corturile „indignaţilor" sînt ca şi inexistente, protestatarii au obţinut totuşi ceva. I-au făcut pe corporatiştii care sînt obligaţi să se strecoare dimineaţa şi seara printre corturi să înţeleagă că există şi altfel de oameni pe pămînt, care nu lucrează în bănci sau în alte instituţii financiare.

„Unii angajaţi din City ne salută cînd trec pe aici, alţii ne fac drogaţi şi ne trimit la muncă", mai povesteşte Mada. „E drept că vin aici şi mulţi care se droghează. Sînt şi mulţi oameni ai străzii care nu au nimic în comun cu protestul ăsta, şi situaţia e departe de a fi ideală. Dar sînt şi mulţi oameni care muncesc, care pleacă în fiecare zi la serviciu şi se întorc seara în corturi pentru că vor să transmită un mesaj, probabil cunoscut, dar de multe ori ignorat: sistemul este putred."

Dan Vasiliu *este corespondent la Londra al Radio România Actualităţi.*

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Protestul ca semn al normalității

© C. Modreanu

De fiecare dată cînd mă gîndesc la protestele intense care au însoţit, în foarte multe ţări ale lumii, această criză economică, revăd, în memorie, atitudinea plină de surpriză a unei studente americane care, aflată într-o excursie la Moscova, era îndemnată mai mult decît ferm, de către poliţiştii ruşi, să ocolească, cine ştie de ce, o anumită zonă stradală. Tînăra a exclamat indignată: „Ce aveţi cu mine? Aceasta nu este o ţară liberă?“.

Replica sintetizează poziţia tipică pentru occidentali care, educaţi şi crescuţi în libertate, nu pot accepta existenţa unei stări sociale şi politice caracterizate prin lipsa libertăţii, chiar cu forma sa primară de manifestare – libertatea de a merge pe stradă pe unde doreşti. Este firesc să fie aşa pentru că ei sînt beneficiarii unei filozofii politice căreia i-au pus bazele „părinţii fondatori“ care nu se sfiau să afirme (Thomas Jefferson, SUA, 1776) în Declaraţia de Independenţă că orice om are dreptul la viaţă, la libertate şi la căutarea fericirii.

Preocupaţi fiind de mersul lucrurilor, tinerii occidentali protestează vehement împotriva crizei economice, dar şi împotriva sistemului de asigurări de sănătate, împotriva discriminării rasiale sau a oricărui alt tip de discriminare, şi chiar împotriva încălzirii globale. Acolo protestul este cel mai important barometru de apreciere a nivelului de sănătate socială. De aceea, autorităţile sînt obligate să ţină seama de indicaţiile acestui barometru, asigurînd, prin decizii, un optim între proiecţiile individuale şi interesele colectivităţii în ansamblul său. Libertatea este cea care dezvoltă un mecanism al autoreglării, într-o dinamică relativ stabilă, specifică unui organism viu. Nimic nu capătă un caracter acut, pentru că totul fiind cunoscut din timp poate fi reparat din mers.

„Indignarea morală e în cele mai multe cazuri 2% morală, 48% indignare şi 50% invidie.“

VIITORIO DE SICA

A existat însă, tot cu ocazia acestei crize, un alt tip de protest, acela al unei părţi a elitei ştiinţifice şi culturale occidentale (mai ales europene), care se bazează pe atacuri la fundamentele lumii în care trăim, considerînd capitalismul ca pe un sistem economic, politic şi social articulat doctrinar, care se află în impas. Auzim tot mai des că trăim o criză a sistemului şi că nimic nu mai este de făcut. În acest context, salvatorii de ocazie şi-au reamintit de Marx...

Nimic mai fals! Capitalismul nu este un mod de producţie bazat pe o filozofie politică şi socială unitară. Michel Beaud crede că este o totalitate productivă, comercială, monetară, deopotrivă teritorializată şi mondială, în necontenită schimbare, şi care manifestă tot mai limpede o relativă autonomie în raport cu societăţile în care se formează. Este vorba despre un mod de percepţie a lumii materiale, bazat pe proprietate şi liberă iniţiativă, care pune în centrul său acumularea şi dezvoltarea.

Capitalismul, ca orice organism viu, are criza în însăşi logica sa de existenţă şi funcţionare. Cucerirea de noi spaţii, extinderea sînt absolut esenţiale. Ne aflăm într-o asemenea perioadă.

Cu fiecare criză au existat analişti, observatori mai mult sau mai puţin cunoscuţi care au vorbit despre inevitabila sa dispariţie. Marx a fost cel mai important dintre ei. El a pus bazele unui mod de gîndire situat în afara logicii umane, un experiment, poate cel mai absurd, din istoria umanităţii – socialismul.

O istorie a lumii moderne înseamnă istoria lumii capitaliste. Încă din începuturile civilizaţiei sale, omul şi-a întemeiat devenirea economică pe bani, pe capital, pe acumulare.

Este de subliniat dimensiunea naţională şi apoi supranaţională a lumii capitaliste. Încă de la apariţia sa, capitalismul este naţional şi mondial. Dacă la început statul a fost elementul de coagulare a dimensiunilor capitaliste ale societăţii, deoarece el este cel care adună în jurul său unificarea naţională, unificarea monetară, coerenţa juridică, forţa militară, azi lumea capitalistă este suprastatală, fiind dominată de relaţii economice internaţionale complexe, de societăţi şi firme multinaţionale, de cele mai multe ori mai bogate decît statele pe teritoriul cărora acţionează.

Prin forţa pe care a desfăşurat-o încă de la început, capitalismul şi-a lărgit mereu bazele, astfel încît odată cu Revoluţia Americană şi cu Revoluţia Franceză se deschide o nouă epocă a expansiunii sale fără precedent. Apar noi pieţe şi forme de organizare, iar revoluţia tehnologică întregeşte un tablou al unei lumi în plină dezvoltare şi ascensiune.

Odată cu revoluţia industrială şi industrializarea, capitalismul a dobîndit o putere transformatoare fără precedent. Azi, odată cu informatizarea activităţilor umane, a căpătat o altă dimensiune, de asemenea fără precedent. Este vorba despre secole diferite, trepte diferite, soluţii diferite. Întreaga lume este acum scena de desfăşurare a proceselor. Aceasta este diferenţa fundamentală dintre capitalismul de azi şi cel de ieri. Capacitatea extraordinară de inovare, de asimilare şi impunere a noului, a invenţiei face din lumea capitalistă o lume a performanţelor greu de atins. Vorbim aici despre lumea capitalistă occidentală, şi nu despre încercări marginale de impunere a unor modele în state nepregătite care au eşuat în sărăcie, mizerie şi permanentă instabilitate.

O altă caracteristică a capitalismului este aceea că, pe tot parcursul existenţei sale, s-a alimentat din exterior. Expansiune sau implozie, aceasta este marea provocare a societăţii despre care vorbim.

Capitalismul este modul de înţelegere a lumii economice exterioare care a garantat pentru prima dată dreptul individului la proprietate. Numai un om care deţine ceva – iar prin acest „ceva“ asigurîndu-şi cele necesare traiului – poate fi un om liber. În afara proprietăţii nu se poate vorbi despre libertate. Simpla enunţare a drepturilor cetăţeneşti este lipsită de sens. Lumea totalitară poate proceda, la rîndul său, în a clama drepturi, dar care niciodată nu sînt acoperite în lege şi proprietate. Drepturile – fără puterea de a le da conţinut – nu sînt altceva decît minciuni. Numai libertăţile confirmate prin lege şi acoperite de posibilitatea acţiunii economice pot aduce libertate şi demnitate. Deşi, uneori, argumentele în favoarea intervenţiei statului pot fi copleşitoare, trebuie să ne ferim de acestea.

Drepturile – fără puterea de a le da conţinut – nu sînt altceva decît minciuni.

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

Stéphane HESSEL

Indiferența: cea mai rea atitudine

„Într-adevăr, motivele de indignare pot părea astăzi mai puţin limpezi, sau lumea poate părea prea complicată. Cine comandă, cine decide? Nu este întotdeauna simplu să diferenţiem numeroasele curente care ne guvernează. Nu mai avem de-a face cu o mică elită, ale cărei acţiuni le înţelegem clar. E o lume vastă, pe care o percepem ca plină de interdependenţe. Trăim într-o societate mai interconectată decît a fost vreodată. Dar în această lume se petrec lucruri insuportabile. Pentru a le percepe, trebuie să ne uităm bine, să cercetăm. Iată de ce le spun tinerilor: căutaţi puţin şi veţi găsi. Cea mai rea atitudine este indiferenţa, este răspunsul de tip: «Eu nu pot să fac nimic, dar mă descurc». Comportîndu-vă astfel, pierdeţi una dintre componentele esenţiale ale firii umane, o componentă indispensabilă: capacitatea de indignare şi activismul care este consecinţa ei. (...)

Pe cei tineri îi îndemn mereu: priviţi în jurul vostru şi veţi găsi motive de indignare – felul în care sînt trataţi imigranţii, aşa-numiţii imigranţi ilegali, romii. Veţi găsi situaţii concrete care vă vor îndemna să treceţi la puternice acţiuni cetăţeneşti. Căutaţi şi veţi găsi!“

(fragment din manifestul Indignez vous! *Indigène éditions 2010, postat ulterior pe Internet)*

Stéphane Hessel *are 94 de ani, e francez născut în Germania, a făcut parte din Rezistenţa Franceză în Al Doilea Război Mondial, a scăpat de execuţie după ce fusese condamnat la moarte şi a făcut apoi parte din comisia care a redactat* Declaraţia Universală a Drepturilor Omului. *Cartea sa* Indignez vous! *a devenit un fel de manifest al protestatarilor din mai multe ţări care se autodenumesc şi se declară „indignaţi“.*

Cristina MODREANU

Cum am ajuns cu toții „subiecți financiari"

În timp ce protestele din Zuccotti Park erau în plină desfășurare, încurajate de susținerea declarată a sindicatelor, la Universitatea din New York a fost organizată o conferință susținută de profesorul Arjun Appadurai, a cărui specializare ca antropolog în domeniul sociocultural l-a plasat la vîrful ierarhiei academice și i-a asigurat o carieră strălucitoare de autor. Cărțile sale *Modernity at Large* (1996) și *Fear of Small Numbers* (2006), precum și numeroasele articole în reviste de specialitate, în care și-a articulat viziunea despre *imaginarul social*, sînt analize subtile ale efectelor globalizării asupra lumii de azi.

Înlocuirea Societății cu Piața a dus în ultimele două decenii la dispariția unor valori precum solidaritatea socială.

Citind titlul conferinței – *„New Directions in the Anthropology of Objecthood"* – ar fi fost greu să-ți dai seama ce direcție va lua exact discursul lui Arjun Appadurai programat la Silver Center, New York University. Cum eram totuși interesată de vorbitor, a cărui carte, *Fear of Small Numbers. An Essay on the Geography of Anger* („Teama de numere mici. Eseu despre geografia furiei"), îmi deschisese recent ochii asupra efectelor degradării statului-națiune într-o lume globalizată, am urcat la Departamentul de Media, Cultură și Comunicare pentru a asista la conferință, fără să știu despre ce va fi vorba exact.

Luîndu-și ca punct de start antropologia obiectelor, Appadurai a executat cu eleganță un excurs prin bibliografia în domeniu, amintind cum în secolul al XX-lea în societățile seculare locul Sacrului a fost luat de Societate și subliniind că, în faza următoare, locul acesteia a fost luat de Piață. Nu mai e nici o noutate pentru nimeni că lumea e dominată astăzi, mai mult ca niciodată, de interesul economic și că lăcomia a provocat criza financiară mondială. Dar, coborînd mai adînc înăuntrul sistemului care a produs „financializarea" societății contemporane, Appadurai, analizează mecanismele concrete pe care se bazează tranzacțiile financiare. Cardul – care este astăzi parte din stilul de viață contemporan, cheia vieții noastre materiale – este unul dintre cele mai periculoase, fiindcă face legătura dintre „vizibil" și „invizibil", la fel ca instituțiile financiare, adevărate „totemuri" ale noii religii a banului. Apoi, elementele mai puțin concrete, precum „ipoteca", „amortizarea", „acțiunile", „asigurarea", „pensia" (strîns legată de fondurile de pensii) – toate elemente care au fost extrem de puțin chestionate și adesea deloc înțelese de așa-zișii beneficiari, înainte de criza financiară din 2008. Baza acestui sistem financiar rezidă în calcule de probabilitate și statistici, cu ajutorul cărora băncile au reușit să creioneze profilul fiecărui „subiect financiar" și să creeze produse customizate, convingîndu-și clienții să intre în combinații financiare care le angajau nu numai *eul* prezent, ci și pe cele viitoare, „arestînd" cu totul proiectele de viață ale oamenilor și subjugîndu-le unor interese financiare aflate la vîrful piramidei. Fiecare dintre noi – demonstrează Appadurai, citîndu-l pe filozoful englez Derek Parfit *(On What Matters,* 2011) – este o persoană diferită în momente diferite ale vieții sale, în sensul cel mai profund, dar lumea finanțelor nu ține cont de dimensiunea etică a problemei, ci vede acest lucru doar ca pe o oportunitate de a face și mai mulți bani, provocînd în schimb „dezordine etică".

Instrumentele de mai sus, oferite „subiecților financiari", fac parte din cosmologia capitalismului, care le creează acestora impresia că devin proprietari în urma investițiilor făcute – împrumutul pentru cumpărarea unei case, de exemplu –, deși în realitate sînt numai proprietarii unei ipoteci, casa fiind a băncii pe tot parcursul contractului dintre părți, care se întinde de cele mai multe ori pe decenii întregi.

Principalul colaborator al sistemului financiar în încercarea de a transforma cît mai multe persoane în „subiecți financiari" – demonstrează Appadurai – a fost în tot acest timp și este în continuare mass-media, care a contribuit susținut la construirea cosmologiei capitalismului prin abundența de știri legate de lumea afacerilor, așa-zisele pagini de *„lifestyle"* – care conving oamenii în mod subtil că ar trebui să aspire la standarde de viață care nu le sînt necesare și de care altfel nu le-ar păsa, modificîndu-le subtil proiectele personale de viață, fiecare unic în felul său, și aducîndu-le la un numitor comun înspre avantajul lumii afacerilor și a banilor. Exemplul cel mai bun la conferința lui Appadurai a fost Steve Jobs, care murise cu o zi înainte, ceea ce a declanșat o avalanșă de articole în ziarele americane (și în lume), transmisiuni televizate etc., această acțiune concertată a mass-media aruncînd-l pe „tatăl iPhone-ului" în Pantheon-ul eroilor contemporani, un *„icon"*, cum a fost numit, parte din cosmologia capitalismului.

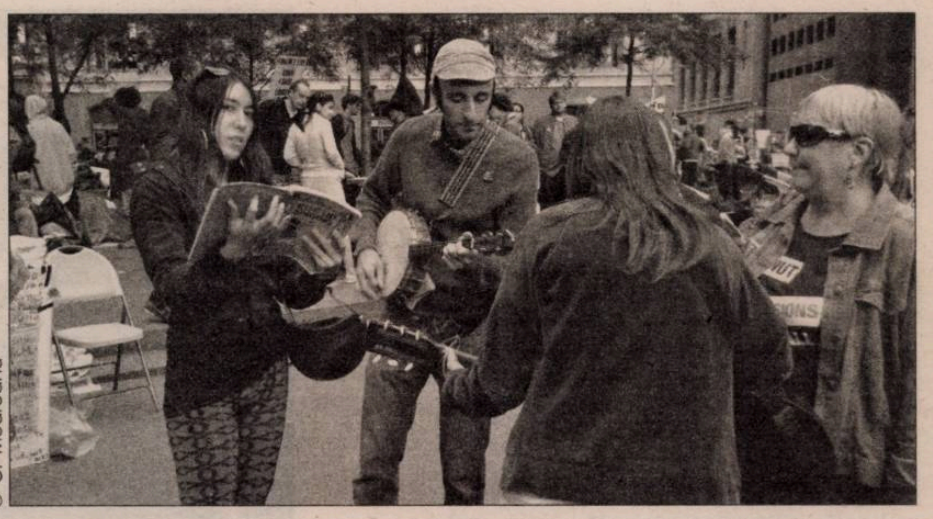
© C. Modreanu

„Indignarea e în acord
cu gîndurile noastre
dar nu și cu dorințele noastre."

BERTRAND RUSSEL

Înlocuirea Societății cu Piața a dus în ultimele două decenii la dispariția unor valori precum solidaritatea socială. De aceea e nevoie astăzi – a concluzionat Appadurai – de o critică socială bazată pe înțelegerea metodelor folosite de lumea financiară și a experimentelor financiare în care sîntem cu toții implicați odată ce am acceptat să devenim, sub o formă sau alta – împrumuturi, asigurări, depuneri la fondurile de pensii etc. – „subiecți financiari".

Soluția – susține profesorul Appadurai – nu este nici să ieși cu totul din sistemul financiar, dar nici să-i devii loial, acceptîndu-i necondiționat regulile, ci să iei poziție din interior, să creezi distanța necesară analizei, „să fii în afara sistemului gîndind despre el".

„Acum, mai mult ca niciodată, e nevoie de o critică socială. Oamenii implicați în *Occupy Wall Street* sînt cei ce prevestesc acest lucru" – a spus Arjun Appadurai în încheierea conferinței sale.

Iată o intervenție strălucită, prin care lumea academică se dovedește pe deplin contemporană cu societatea în care funcționează.

***Cristina Modreanu** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

METEOR PRESS www.meteorpress.ro

Executați prin înfometare
de Miron Dolot
Marea foamete din Ucraina 1932-1933

Recomandată de:
Historia FP Foreign Policy România DILEMA VECHE

Aron BIRO

Dinamica generațională a violenței

La o nuntă săptămîna trecută, un amic îşi destăinuia visul secret de a fugi din ţară. „Îţi recomand Norvegia!“, zice altul, care e deja stabilit acolo, pe un post de bibliotecar cu salariu incredibil. „Păi, şi dacă nimeresc în calea lunetei lui Breivik? „ „E gata, l-au închis, încă 20 de ani e linişte la ei, pînă îi mai sare unuia supapa.“

Probabil aşa se manifestă războaiele la ei, iar 20 de ani e ciclul dinamicii generaţionale la norvegieni. „Ştiinţa“ asta a dinamicii generaţionale, inventată de un anume John J. Xenakis, are ceva din psiho-istoria lui Isaac Asimov. Urmăreşte comportamente agregate ale populaţiilor pe scară naţională, pentru a prezice anumite evenimente istorice în baza celor care au avut deja loc, conform unui ciclu emoţional pe care îl parcurg generaţiile. E inspirată de cîteva principii – unul ar fi utilitatea marginală, o ştim de la lecţia de economie dintr-a XI-a, unde zicea că omului însetat fiecare pahar de apă îi aduce o satisfacţie mai mică decît paharul precedent, pînă se ajunge la saturaţie, moment în care nevoia trebuie lăsată să-şi reintre în funcţie. Transpus la o scară mai largă, se poate spune că omul se satură de bine, şi de la o vreme îi trebuie ceva mai interesant, fie şi în propriul detriment. Al doilea principiu zice că omul nu e o fiinţă raţională aşa cum îi place să se promoveze, ci una emoţională cu puseuri de raţiune. Altfel n-ar exista ştiinţele politice şi marketingul. Afirmaţia asta e direct legată (sau determinată) de o altă observaţie, că generaţiile nu prea au ţinere de minte. E dificil să empatizezi cu groaza resimţită de bunici pe cîmpul de luptă, cînd tot ce ştii despre arme este ce ai învăţat cînd jucai *Call of Duty*. Sigur, mai sînt şi filmele să ne împrospăteze memoriile absente, dar parcă totuşi *Saving Private Ryan* a fost mai mult cool decît horror, iar finalul ăla cu morminte de soldaţi – lacrimogen rău, curat hollywoodian, n-ai vedea aşa ceva într-o producţie europeană adevărată şi cinică.

Conform dinamicii generaţionale, era previzibil ca după conflagraţii mondiale să se instaureze comunismul, această îmbrăţişare absolută între fraţi care au suferit alături din pricina orgoliilor de dreapta. Ori, mutînd problema cu mii de ani înainte, creştinismul. Amîndouă, după ce au încercat să simplifice problema abuzului de clasă cu un regulament stîngist şi propovăduit în mod viral, au devenit pe nesimţite instrumente politice pentru generaţii ulterioare care nu cunoscuseră sentimentul original al acestor dogme, şi au dus la atrocităţi inimaginabile înfăptuite tocmai în numele lor. Mecanismele dinamicii generaţionale au la bază faptul că fiecare generaţie pierde ceva din empatia şi simpatia cu generaţiile precedente, pînă cînd se ajunge la un individualism extrem care ajunge să fie înăbuşit în violenţă. În alţi termeni, avem de-a face cu o oscilaţie pe termen lung între atitudinile de stînga şi cele de dreapta, omul fiind în general indecis între ideea că e autosuficient şi nevoia de a colabora cu aproapele în interes comun. Oamenii se afurisesc în timp, adîncind crize ce adesea explodează în conflict. După care conflictul se consumă şi energia orgoliilor se disipă, martorii evenimentelor îşi recapătă conştiinţa monstruozităţii şi totul se linişteşte o vreme, pînă la următoarea generaţie, care începe din nou ciclul uitării. Nici avertismentele nu par să ajute. Nimic din ceea ce a scris Orwell în *1984* sau *Ferma Animalelor* nu a împiedicat ca exact lucrurile pe care le-a scris să se întîmple, şi să continue să se întîmple chiar în zilele noastre, cînd aud tot mai mulţi politicieni exprimînd opinii ce citează involuntar din Orwell.

© C. Modreanu

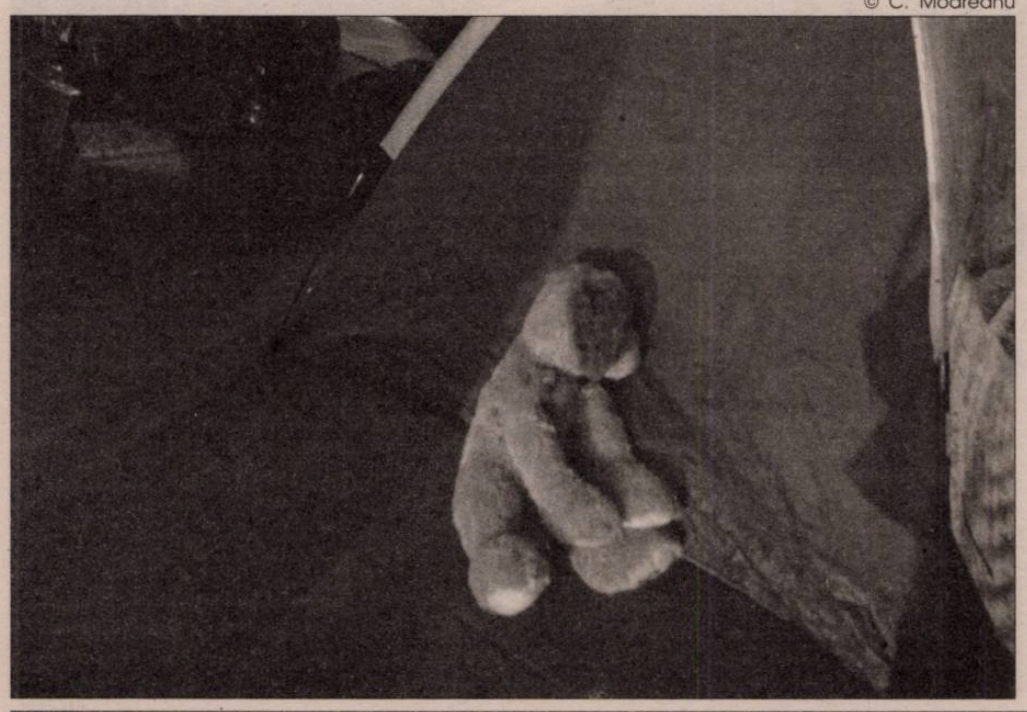

Politicianului olandez Geert Wilders i-a crăpat puţin obrazul cînd s-a auzit citat de teroristul de la Oslo. Nu trebuie totuşi să mergem cu căutarea ţapilor ispăşitori pînă în pînzele albe. Aud că hobby-ul apăsatului pe trăgaci i-a fost cultivat de jocurile *Call of Duty*, că asculta pe iPod coloana sonoră la *The Lord of the Rings* în timp ce îşi masacra victimele. Au început iar discuţiile pe seama faptului că jocurile video şi literatura fantastică ne iau minţile. Mai e doar un pas pînă la a pune gestul lui Brevik pe seama creştinismului.

Black metal vs *Biserică*

Paradoxal, cu 20 de ani înainte, Norvegia a fost răvăşită de un alt şir de incidente, de data asta împotriva creştinismului, din postură păgînă. Mişcarea black metal agregată în oraşul Bergen s-a promovat printr-o campanie de incendieri de biserici, vandalizări de cimitire şi asasinate. Au fost vizate şi unele monumente naţionale, precum biserica Fantoft, ale cărei rămăşiţe apar pe coperta albumului *Aske* (= cenuşă), al individului care a incendiat-o, Varg Vikernes. Recent eliberat din puşcăria unde a înregistrat albume New Age pe o orgă Casio, Varg este mai cunoscut prin numele de scenă Count Grishnack (împrumutat de la un orc din *The Lord of the Rings)* sau prin trupa Burzum (cuvînt preluat din textul de pe inelul lui Frodo). Ce-o fi cu afinitatea psihopaţilor norvegieni pentru Tolkien? Atunci inspira războiul împotriva creştinismului, acum pe cel împotriva multiculti.

Trăim într-o lume de o raţionalitate neeuclidiană, în care omul, în disperarea sa de a simplifica totul la alb şi negru, ajunge să joace un etern joc de-a alba-neagra. După ilegalizarea afişării svasticii de către nemţi (de parcă ar fi fost a lor, şi nu împrumutată din culturi – cum e cea hindusă – care n-aveau nimic de-a face cu oroarea nazistă), o demonstraţie pacifistă a fost întreruptă pentru că afişa o pancartă cu o svastică tăiată. Tăiată, netăiată, tot svastică e! au decis milienii nemţi. Facem să fie bine! Sînt pline de elan războaiele împotriva simbolurilor – svastica, crucea, steaua lui David, spaima roşie, spaima portocalie – şi totodată sînt exerciţii utile în a ne păstra în formă pentru următorul conflict adevărat.

Omul, în disperarea sa de a simplifica totul la alb şi negru, ajunge să joace un etern joc de-a alba-neagra.

Ducînd mai departe dezbaterea cu fugitul din ţară, am decis că destinaţia ideală e Croaţia sau vreo ţară iugoslavă. Acolo rănile conflictului se văd încă oriunde te-ai uita şi logic ar fi să înceapă o perioadă de toleranţă şi bună înţelegere, în care vecinii îşi vor face reciproc cadou cîte o pătrăţică de unt, în loc să se fileze printre stinghiile gardului. O variantă ar fi şi Africa, sînt acolo cîteva zone ostoite de război, în care, după ce s-au mîncat unii pe alţii ani la rînd, oamenii încep din nou să meargă la pescuit împreună. La noi, în schimb, conform dinamicii generaţionale, ar trebui să înceapă să ia decizii generaţiile care au uitat. Dacă încerci să le explici, să le arăţi un film, remarci că sînt atenţi doar la poanta de final. Iar pe Orwell nu l-au citit niciodată.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

Mădălina ŞCHIOPU

Spaţiu sacru sau muzeu?

– timpul catedralelor cu plată –

„Această biserică este un muzeu al Frumuseţii, din trecut şi din prezent / poţi să te bucuri de el din plin. / Dar această biserică înseamnă ceva mai mult: pentru credincioşi, este un spaţiu sacru / o Casă a lui Dumnezeu. / Multe generaţii au venit aici şi mulţi vin şi astăzi / Cu cea mai mare bucurie sau în cea mai adîncă suferinţă, / la răscrucea vieţii lor sau doar în trecere. / Fie ca acest loc să devină unul al liniştii şi pentru tine / unde, poate, te vei apropia / de Sursa a tot ce e viu."

Cu aceste cuvinte scrise în toate limbile de circulaţie internaţională sînt întîmpinaţi turiştii care vin în valuri în somptuoasa catedrală Notre-Dame din Bruges, Belgia. Spre deosebire de alte construcţii similare, monumente ale unui apus timp al catedralelor care supravieţuiesc în Occidentul post-creştin, aici, cineva a simţit nevoia să le amintească amatorilor de călătorii şi vacanţe că se află, totuşi, într-un loc sfînt: scopul iniţial al acestui lăcaş, pe cale să se stingă definitiv în mileniul III după Hristos. O poetică şi inspirată aducere-aminte a rostului aflat la fundaţia acestei ziditi.

Notre-Dame din Bruges este o catedrală reprezentativă pentru a arăta de partea cărui talger înclină balanţa – muzeu sau spaţiu sacru. Este împărţită într-o zonă cu intrare plătită – pentru turişti, şi una fără plată – pentru credincioşii veniţi să se roage, să se reculeagă, să se spovedească sau să participe la liturghie. Într-o parte, o mulţime care curge fără contenire, formată din vizitatori din toată lumea, a căror îmbulzeală gălăgioasă seamănă, fără exagerare, în orele de vîrf de la sfîrşit de săptămînă, cu intrarea barbarilor în Roma aflată în declin. De partea cealaltă, cîteva zeci de credincioşi, mai ales de vîrsta a treia, vădit intimidaţi de afluxul de oameni gata să se calce în picioare pentru un loc mai în faţă, la cîţiva metri de ei: „Statuia lui Michelangelo *Fecioara cu pruncul* poate fi găsită în zona cu plată a muzeului" – spune un alt anunţ la intrarea în Notre-Dame. Încă un semn că balanţa s-a înclinat definitiv într-o parte: ce e mai bun – pentru plătitori, ce e mai frumos şi demn de arătat – pentru turişti. Ei sînt suportul financiar pentru biserica devenită muzeu. Şi nici măcar un muzeu obişnuit, unde liniştea şi respectul faţă de ceilalţi vizitatori sînt presupuse încă de la intrare: catedrala europeană reprezintă, din perspectiva turistului, un muzeu-trofeu, care nu poate fi ratat, indiferent de preţ – în bani, timp sau maniere (mai precis, în lipsa lor). Cei cîţiva zeci de pensionari care rămîn sufletul acestui loc şi singurii care amintesc pentru ce a fost înălţată, cu secole în urmă, o catedrală nu se vor bucura de opera lui Michelangelo. La urmei urmei, ei sînt cei care vin oricum şi se mulţumesc cu ce nu poate fi plătit.

„Vă rugăm, nu treceţi de balustradă! Vă rugăm, nu intraţi în altar!"

Între turism şi pelerinaj

Am văzut scene asemănătoare de multe ori. Cum ar fi cei cîţiva preoţi şi călugăriţe derutaţi care făceau zid în faţa hoardelor de turişti ce luau cu asalt splendoarea arhitecturală care te lasă cu respiraţia tăiată numită Catedrala Sf. Vitus, în Hrad-ul praghez. „Vă rugăm, nu treceţi de balustradă! Vă rugăm, nu intraţi în altar!" – vocile lor se arătau neputincioase sub năvala asediului turistic. În faţa unei alte biserici pragheze, momentan în renovare şi închisă pentru vizitatori, cîţiva japonezi cu nelipsitele lor aparate de fotografiat se tîrau cu mişcări de omidă pe caldarîm, doar-doar vor reuşi să obţină o fotografie prin grilajul care despărţea lăcaşul de stradă şi care avea un mic spaţiu între pămînt şi drugii de fier. Probabil ar fi fost o tragedie să recunoască acasă că le-a scăpat un obiectiv din motive care ţin de renovare: pe deasupra, niciodată nu strică două-trei *like*-uri în plus, pe Facebook. Sau rafalele de înjurături, extrem de colorate şi rostite cu temperament şi decibeli iberici, ale unor turişti spanioli cînd au aflat că programul de vizită s-a terminat, într-o catedrală din Bruxelles. Ori, tot în Bruges, Catedrala Sf. Salvator – un turist se lăsa pozat într-o atitudine nonşalantă, cu un zîmbet şugubăţ, sprijinindu-se de masca mortuară a unui arhiepiscop, în vreme ce partenera îi făcea o fotografie rapidă, cu aparatul pe sub jacheta desfăcută, fiindcă fotografiatul în interior era interzis.

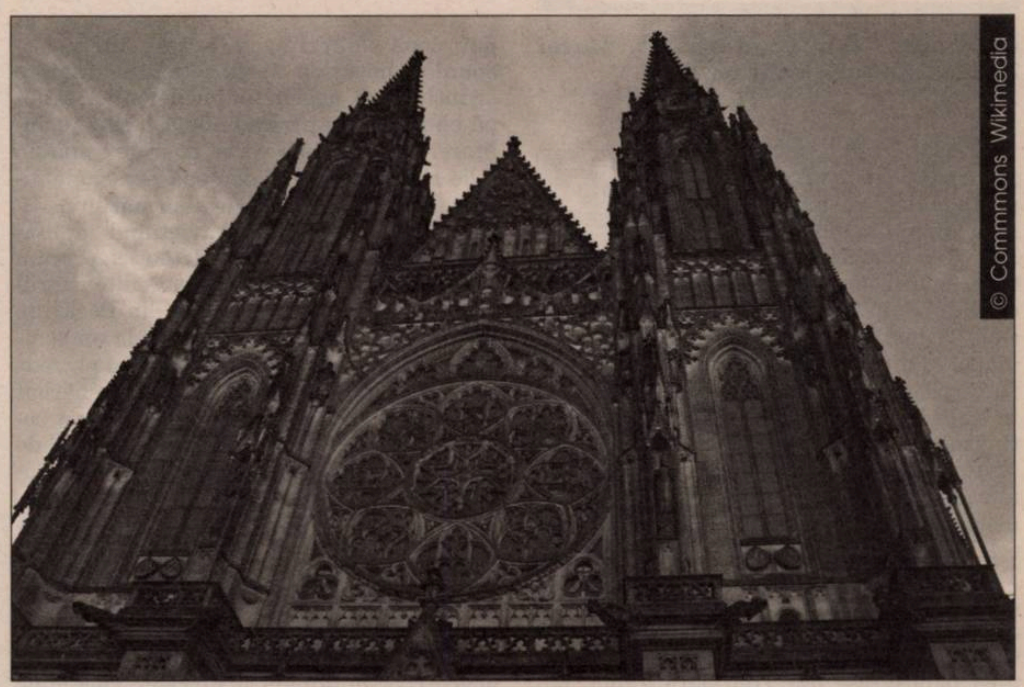
© Commmons Wikimedia

Paradoxal, niciodată arhitectura sacră a Vestului european n-a fost mai populară şi mai vînată ca astăzi, dar cu un preţ uriaş: taina care îl leagă pe om de „sursa a tot ce e viu", cuprinsă în verticalitatea impunătoare a unei catedrale, s-a pierdut.

Niciodată arhitectura sacră a Vestului european n-a fost mai populară şi mai vînată ca astăzi.

Altfel stau lucrurile în Ţara Sfîntă: aici, turiştii redevin, în cea mai mare parte, pelerini. Ceea ce nu înseamnă că popasul lor religios e lipsit de dimensiunea financiară sau turistică: ea a făcut parte întotdeauna din pelerinaj, această instituţie ambulantă a credinţei. Imaginea hieratică a călugăriţei în veşminte albe, care se ruga cu intensitate în capela de pe Cîmpul Păstorilor din Bethleem, funcţiona ca un zid de netrecut în faţa curiozităţii vizitatorilor. Un fior te făcea să te opreşti, ca un invizibil semn de „interzis". Balustrada, grilajul, avertismentul se mutaseră în zona inefabilă. Oricît de grăbiţi sau avizi să înainteze, toţi pelerinii simţeau cum intimitatea vie a rugăciunii îi ţintuieşte pe loc. În Bethleem, spaţiul sacru, încă însufleţit, nu încremenise în pietrificare muzeală.

Dar poate că avertismentul de la intrarea în Catedrala Notre-Dame din Bruges nu este complet în van. Deşi şansele sînt reduse, avînd în vedere instrumentalizarea turistică extremă a ceea ce rămîne, în esenţă, un spaţiu sfînt, e posibil ca frumuseţea să fie, uneori, calea de înaintare, cu paşi ezitanţi, spre sursa a tot ce e viu. Printre cei care vizitează Vaticanul şi catedralele din oraşele italiene s-a constatat un sindrom care se manifestă prin senzaţii de ameţeală şi înfiorare fizică, provocate de splendoarea frescelor şi a statuilor create de marii artişti italieni. O senzaţie pe care muzeele, oricît de reuşite şi preţioase prin exponatele lor, n-o pot transmite. Nu doar frumuseţea artistică, ci şi fervoarea religioasă, cutremurarea mistică şi emoţia cu care au fost create capodoperele din Peninsulă (acea credinţă care „zugrăveşte icoanele-n biserici", de care vorbea Eminescu) îşi trimit, peste veacuri, unda magnetică. Poate e doar o iluzie sau o simplă senzaţie fizică; dar, la fel de bine, e posibil să fie un început.

© J.C. Benoist

© Commmons Wikimedia

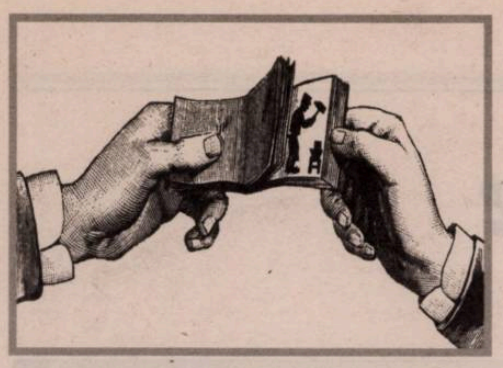

● **Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul*, Editura Polirom, 2011.**

Marius CHIVU

feedbook

Marioneta fără trecut

Plasat în plin deceniu stalinist şi avînd ca protagonist un păpuşar, noul roman al lui Lucian Dan Teodorovici este, cu toată simbolistica aferentă, odiseea recuperării memoriei. Trimis de tatăl său înapoi în ţară în 1945 (după ce plecaseră cu familia în Italia în 1937, mama lui fiind italiancă), tînărul de douăzeci şi patru de ani Bruno Matei, posesor al unei diplome italiene de marionetist, ajunge, prin intervenţia ministrului Justiţiei Lucreţiu Pătrăşcanu (fost coleg de facultate cu tatăl său), consilier la Teatrul de Păpuşi şi Marionete „Ţăndărică" din Bucureşti. (Fac aici o paranteză pentru a aminti romanul *Zaira* din 2008 al lui Cătălin Dorian Florescu, inspirat din viaţa unei păpuşărese din Timişoara anilor '60, care fuge din ţară, în timpul Primăverii de la Praga.) Situaţia politică se schimbă însă în următorii ani, fostul comunist ilegalist Lucreţiu Pătrăşcanu mai întîi demisionează din Guvernul Petru Groza, apoi este arestat şi supus uneia dintre cele mai îndelungate anchete din istoria comunistă, dar Lucian Dan Teodorovici nu dă aceste detalii despre contextul politic, mulţumindu-se să vorbească doar despre cum „istoria mare are o putere covîrşitoare asupra istoriei mici, personale", păstrînd personajelor sale, la fel şi cititorului, o anume inocenţă ideologică. Indignarea şi efectul de absurd funcţionează, astfel, din plin, cînd tînărul Bruno Matei rămîne brusc fără serviciu, pentru a fi apoi chemat să dea o declaraţie – primul pas spre ceea ce va fi înscenarea unui proces politic. Plecarea din ţară în Italia fascistă, scrisoarea tatălui său către Lucreţiu Pătrăşcanu, lecţiile private date unor studenţi „legionari", manuscrisul „subversiv" al unei istorii a marionetelor – toate acestea devin capete de acuzare împotriva tînărului care se vede, în 1950, condamnat la închisoare politică pentru vina de a fi complotat împotriva statului comunist.

Romanul însă dezvoltă, încă de la începput, două planuri narative care alternează spunînd povestea marionetistului înainte de închisoare, apoi în timpul detenţiei, şi după eliberare, în perioada de aşa-zisă reabilitare. Doar că nu e vorba doar de o simplă falie temporală, ci şi de două personaje diferite. Într-un plan trecut îl urmărim pe tînărul Bruno Matei supravieţuind umilinţelor, torturilor şi mizeriei detenţiei, precum şi a mutărilor succesive, de la Penitenciarul Uranus la Colonia Peninsula din Bărăgan, apoi la o închisoare din Galaţi şi la un penitenciar din Iaşi; pentru ca în planul prezent să-l cunoaştem pe Matei Brunul, un bărbat de aproape patruzeci de ani, reintegrat societăţii ca îngrijitor de păpuşi la Teatrul de Păpuşi de Stat din Iaşi şi supravegheat îndeaproape de tovarăşul Bojin, căci un traumatism grav s-a întîmplat în perioada detenţiei, iar bărbatul şi-a pierdut memoria ultimilor douăzeci de ani. Pe de o parte, aşadar – povestea „zgomotoasă", absurdă a condamnării şi apoi descrierea universului concentraţionar unde personajul îndură, deopotrivă cu uluială şi stoicism, violenţele fizice şi psihice (scene horror asupra cărora Lucian Dan Teodorovici nu insistă, dar oferă cîteva *close-up*-uri explicite); pe de altă parte – povestea „calmă" a celui alienat, vulnerabil, contrariat, care nu-şi mai aminteşte nimic din trecutul apropiat. În această a doua ipostază a personajului se află o mare ironie, căci lipsa memoriei aduce cu sine nu doar frustrarea identitară, dar şi o temporară linişte interioară, de vreme ce demonii trecutului sînt neantizaţi de amnezie. Oricum, romanul este construit în aşa fel încît, pe măsură ce personajul Matei Brunul se află în căutarea propriei memorii, trecutul său este revelat treptat cititorului cu ajutorul celuilalt plan narativ. Este aici, dacă vreţi, o alegorie a literaturii, care propune memoriei istoriei posibilitatea ficţiunii, personajul Matei Brunul putînd fi perceput, la nivel metanarativ, ca un personaj colectiv, tema identităţii şi a recuperării memoriei trecutului fiind esenţială în dezbaterile societăţii româneşti postcomuniste.

Şcolit odată de maeştrii italieni şi autor al unei istorii a marionetelor, Matei Brunul se află, după pierderea memoriei, în postura unui individ fără trecut şi fără repere, adică fără identitate, fără personalitate, fără iniţiativă. Din marionetist, Matei Brunul devine marionetă: istoria i-a sustras memoria şi l-a prins în sfori. Tovarăşul Bojin este cel care îi urmăreşte şi coordonează mişcările căci, avînd acces la trecutul lui din dosar, are şi putere asupra lui livrîndu-i, din cînd în cînd, mici informaţii despre trecutul său, false, dar convenabile Partidului. Imaginea lui Matei Brunul umblînd peste tot însoţit de marioneta Vasilache, căreia nu mai ştie cum să-i dea viaţă, este semnificativă pentru simbolistica romanului care pune în scenă, de fapt, un lung şir de marionete umane (în spatele lui Matei Brunul se află Eliza, potenţială iubită, în spatele căreia se află tovarăşul Bojin, deasupra căruia se află altcineva care-i transmite ordine) evoluînd pe o scenă de teatru de dimensiunea unei întregi ţări. Fraza din eseul lui Heinrich von Kleist devine astfel laitmotivul romanului: „Într-un spectacol de marionete, trebuie să avem în vedere două condiţii esenţiale. Prima: publicul nu are voie să vadă alte mişcări în afara celor impuse de joc, îndelung repetate de artistul care mînuieşte păpuşa. A doua: publicul nu are voie să audă alte voci în afara celor impuse de joc, îndelung repetate de artistul care îi dă glas păpuşii". Căci totul nu este decît un sinistru experiment de reeducare şi manipulare. Trauma în urma căreia Bruno Matei şi-a pierdut memoria (şi pe care o aflăm, la un moment dat) nu este decît un accident fericit pentru sistem, căci ce oportunitate mai bună pentru a crea omul nou decît un om rămas fără memorie!? Acesta este punctul în care romanul lui Lucian Dan Teodorovici atinge ideea distopiei identitare, cînd tovarăşul Bojin primeşte ordinul de a crea un om nou din amnezicul fost-contrarevoluţionar. Dar metafora marionetei funcţionează nu doar în sensul manipulării, al ştergerii şi al înlocuirii memoriei, dar şi în sensul întreţinerii iluziei libertăţii. În închisoare fiind, Bruno Matei îl învaţă pe un gardian bătrîn şi milos cu deţinuţii cum să construiască o marionetă şi apoi, noaptea, în celulă, manevrează păpuşa făcînd-o să danseze fără muzică şi creînd, astfel, iluzia vieţii în acel templu al torturii şi morţii (o scenă emoţionantă care aminteşte de pianistul lui Wladyslaw Szpilman care, în ascunzătoarea lui, cîntă la pian doar trecîndu-şi degetele peste clape).

Documentat atît cît trebuie, construit foarte atent, scris curat şi izbutind cîteva scene de mare efect (dintre care o mai remarc pe cea cu moartea lui Stalin, care ajunge la urechile deţinuţilor din Bărăgan sub forma unor stranii şi neaşteptate clopote de biserici venite din depărtări), precum şi un interesant personaj în pielea tovarăşului Bojin, pasionat de tehnica sovietică, dar scindat între datoria faţă de sistem şi sentimentele faţă de cel pe care trebuie să-l recreeze, romanul are şi cîteva mici scăpări (de pildă, apropierea de Dumnezeu din penitenciar a păpuşarului este superficial tratată şi se pierde pe drum, iar relaţia dintre Matei Brunul şi Eliza e mult prea frigidă). Dintre acestea, două mi se par însă mai importante: excesul de stil indirect liber care reduce confruntarea directă dintre personaje şi, implicit, uneori, dramatismul; apoi faptul că, deşi avansează dezvăluind rînd pe rînd necunoscutele, romanul oferă, totuşi, puţine surprize (din fericire nu şi pe final). Însumînd însă, *Matei Brunul* abordează impresionant o temă dificilă şi riscantă, este de departe cea mai ambiţioasă, matură şi solidă carte a lui Lucian Dan Teodorovici şi, probabil, cel mai bun roman al anului. Iar dacă Filip Florian a dat *Zilele regelui*, iar Radu Pavel Gheo – *Noapte bună, copii!*, e acum rîndul lui Florin Lăzărescu şi Dan Lungu să facă pasul înainte faţă de ce-au scris pînă acum. Standardele au fost ridicate.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

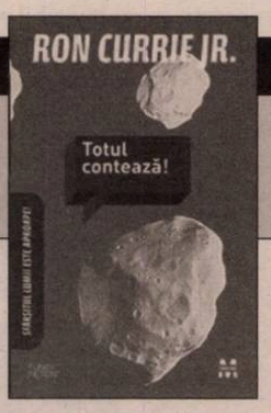

● **Ron Currie Jr., *Totul contează!*, traducere din limba engleză de Gabriela Eftimie, Colecţia „Funky Fiction", Editura Pandora M, 2011.**

M-au interesat întotdeauna romanele de debut, dar de data asta a contat şi jovialul text de prezentare a cărţii, semnat de Luiza Vasiliu. A contat, adică a făcut tot ce putea fi mai nimerit pentru *Totul contează!*.

Mai departe, am văzut ce scria în carte şi, într-adevăr, debutul acestui american îţi cam sucеşte minţile. Avem de-a face cu una dintre cele mai nebuneşti cronici de familie, semn că familia, astăzi, e o poveste cu totul ţăcănită, egal deschisă înspre mica emoţie terestră, utopia apocaliptică, aventura SF, thriller-ul paranormal şi misterele cu agenţi secreţi. Pe scurt: protagonistul (Junior) îşi începe existenţa ştiind cu certitudine – de la o „prietenoasă şi liniştitoare" voce care îi tot sună în cap – că peste 36 de ani oamenii vor dispărea, pulverizaţi de o cometă. Lucrul acesta îl face să devină posac, retras, genial, morbid, alcoolic, anarhist, lecuitor de cancer, avangardist în ale ştiinţei, clarvăzător sub acoperire, iubitor din umbră al mamei/tatălui/fratelui/prietenei din liceu, dar şi un hamletian postmodern, exteriorizînd dilema existenţială prin „stinsul ţigării pe propriile braţe şi picioare" sau prin „plînsul la reclamele pentru pastile de slăbit". Practic, în istoria lui Junior conlucrează toate tipurile de proză a sentimentalului şi senzaţionalului, cu o vioiciune şi cu un firesc cum numai la ironiştii buni poţi găsi.

Cronica vieţii acestui personaj te convinge că „totûl, dar absolut totul e cu putinţă". Cartea însăşi vorbeşte pe nenumărate voci, iar finalul va avea, la rîndul lui, două variante. Pare complicat, dar merită atenţia, fiindcă în *Totul contează!* totul se decontează printr-o literatură frenetică şi un tîlc generos.

PUBLICITATE

„Meseria asta seamănă cu viaţa“

– interviu cu Andi VASLUIANU –

Una dintre cele mai cunoscute figuri ale noului val cinematografic românesc, Andi Vasluianu a jucat în Furia, Marilena de la P7, Hîrtia va fi albastră, California Dreamin' (nesfîrşit), Cea mai fericită fată din lume, Periferic. *Are rolul principal în pelicula ungară* Bibliotheque Pascal *şi în cea americană* The Gambler. *S-a încăpăţînat să joace la fel de mult teatru, de la roluri contemporane la melancolice personaje cehoviene sau la ţestoasa Caliban din* Furtuna *lui Shakespeare.*

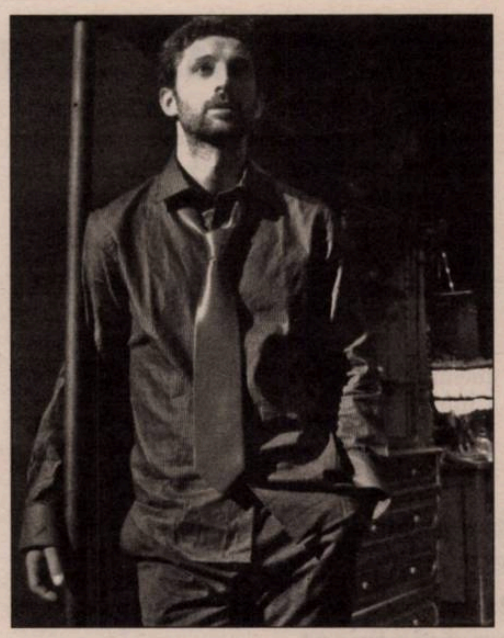

Sînteţi un actor care lucrează mult. În filme, jucaţi de obicei rolul băiatului de cartier. V-aţi gîndit la pericolul de a intra într-o tipologie?

Sper să nu se întîmple asta. Rolurile pe care le-am făcut în ultimul an sînt foarte diferite. În *Periferic,* personajul meu e un om simplu care are o familie, are probleme cu sora lui şi e duplicitar. E un om ascuns şi, mai ales, laş, defectul ăsta e scos bine de tot în faţă. În *Mănuşi roşii* sau în *Între ape,* personajele sînt în alte zone. Mă apropii de 40 de ani, încep să se schimbe rolurile pe care le primesc. A trecut perioada cînd eram distribuit în roluri de băiat de cartier.

Dvs. şi Dragoş Bucur i-aţi jucat pe tinerii furioşi ai anilor 2000.

Da, dar chiar şi acele personaje erau diferite. Acum e un abur peste toate filmele din noul val. E normal să fim trataţi la fel şi eu, şi Bucur, Mimi Brănescu, Bogdan Dumitrache. Toţi am fost sub umbrela regizorilor din noul val, cu hiperrealismul ăsta frust. Luaţi de ei, crescuţi de ei, noi am căpătat imaginea de băieţi de cartier, dar nu sîntem numai asta. Acum joc un rol de tată, e al patrulea de felul ăsta.

Dintre toţi care aţi făcut film în seria asta furioasă, sînteţi singurul care jucaţi constant teatru. Asta deşi tentaţia filmului e foarte mare.

N-aş putea renunţa niciodată la teatru. Nu pot să fac numai un singur lucru, deci n-aş putea să fac numai film, nici din punct de vedere practic. Se fac puţine filme, nu sînt singurul actor din ţară, sînt o mulţime de poveşti în care regizorii nu mă văd. Nici ceilalţi nu fac doar film. Bucur are şcoala de film şi firma de casting, Mimi scrie, Bughi are nişte afaceri. Fiecare are şi altceva. La mine, acel altceva e teatrul. Nu mă potrivesc cu mediul de afaceri, cred însă că mi-ar plăcea să scriu.

Aţi scris vreodată?

Am încercat, dar încă nu pot. Cred că trebuie să stai în tine mai mult. Eu m-am jucat, aveam o idee şi o dezvoltam într-un scenariu, fără un scop clar. Sînt însă foarte bun la dialoguri. De multe ori, la filmări inventez dialoguri, găsesc repede fraza potrivită pentru o replică. Sînt replici prost scrise sau care nu se potrivesc cu ce avem noi de făcut. Aici îmi merge mintea foarte bine. De exemplu, în *Periferic* a fost o scenă improvizată capcoadă, scena mea din casă cînd îi spun soţiei (Ioana Flora) că soră-mea cere bani. Tot dialogul a fost improvizat de mine şi de Ioana. El exista, dar era scris plat. Împreună cu Bogdan (regizorul Bogdan Apetri) am hotărît că nu merge. Am zis să-l facem din situaţia existentă. S-a întîmplat să iasă foarte bine. Asta pot să fac, dar să scriu propriu-zis e foarte greu. Mimi Brănescu e magistral, dar el are acest exerciţiu de ani de zile. A făcut din asta o meserie, el chiar cîştigă din scris.

Sînteţi cunoscut mai ales ca actor de film, nu de teatru, asta şi pentru că lucraţi într-un teatru de provincie – „Toma Caragiu“ din Ploieşti. V-aţi gîndit să vă mutaţi în Bucureşti?

Din cauza navetei, da, dar am supapa asta cu filmul. Am avut colegi acolo care s-au simţit rău că fac numai teatru. Toţi cei care fac şi altceva în afară de teatru, au o colaborare, un film, se liniştesc. Eu cred că datorită filmului m-am simţit bine tot timpul la Ploieşti. Directorul teatrului, Lucian Sabados, a venit la Casandra cînd am terminat facultatea, i-a plăcut de mine, dar nu mi-a spus mie, i-a spus doamnei profesoare Sanda Manu. Ea m-a sfătuit să mă duc la Ploieşti. Am stat şi m-am gîndit, lucrurile păreau aşa, nu ştiu cum, provincie... Dar dacă aş termina facultatea acum, aş face la fel. Nu mai vreau să plec de acolo. Mi s-a propus de multe ori să vin în Bucureşti şi n-am vrut, dar colaborez cu teatre din Capitală.

La Ploieşti, vin regizori cu stiluri diferite: Radu Afrim, Cristi Juncu, Andreea Vulpe.

Mi s-a propus de multe ori să vin în Bucureşti şi n-am vrut, dar colaborez cu teatre din Capitală.

De asta îmi place teatrul foarte mult. Filmul e al regizorului, el decide, el creează ritmul, el face tot. La teatru, spectacol devine al tău, al actorului. Ceea ce mi-a plăcut la Ploieşti e că niciodată nu s-au perimat spectacolele. Poţi să ai o seară mai proastă, dar chiar dacă un spectacol n-a pornit bine, a crescut, nu a scăzut. Asta şi datorită modalităţii de lucru. Stăm la repetiţii o lună şi jumătate, două, nu o lungim, cum se întîmplă cîteodată în Bucureşti, cîte şase luni. Am avut cîteva experienţe în care am intrat într-un spectacol de pe o zi pe alta, cum a fost cu *Jocul de-a adevărul* al Liei Bugnar de la Metropolis. L-am făcut în două săptămîni, am învăţat textul şi mişcarea şi a mers brici. N-a fost perfect de la prima vizionare, dar s-a reglat. Experienţa asta e cea bună pentru că nu mai ai ce să faci, trebuie să fii acolo şi toate simţurile ţi se ascut. Şi în film, marii regizori încearcă să surprindă chestia asta vie. Repetăm o scenă, o discutăm, se trage de mai multe ori şi se stinge. Viaţă de efemeridă... Dar dacă regizorul e talentat şi a surprins un moment bun... Dustin Hoffman povestea că în *Kramer contra Kramer* avea o scenă în lift cu Meryl Streep, spre final, cînd ea se hotărîse deja să îi lase lui copilul. Înainte de filmare, vorbeau ei doi, Dustin Hoffman cu Meryl Streep, şi el îi spune „Ce bine arăţi azi, ce frumos îţi stă părul“. Regizorul l-a auzit şi i-a zis: „Spune asta în film“. A surprins un moment de viaţă pur care era dureros între personajele alea care se despărţeau. La teatru, e mai greu să fii autentic tot timpul. Ăsta e antrenamentul meu personal, lucrez la personaj, stabilim lucruri – face asta, se duce acolo, aşa arată –, dar după aia, e important cît stau acolo. Mulţi actori zic: „Acum n-a fost bine“. Acest „n-a fost bine“ se referă la cît au stat în situaţia respectivă.

De multe ori, la filmări inventez dialoguri.

Cît arătaţi din dvs. în personaj şi cît îl faceţi?

Depinde de regizor şi de poveste. Eu nu cred în actoria de metodă, mă enervează şi mi se pare falsă. Nu sînt genul care să o iau din exterior în interior. Sînt anumite roluri pe care nu ştiu cum să le apuc şi atunci caut în exterior, dar nu gesturi, nu ceva fizic, mai degrabă ceva inexplicabil. Îţi trece un om prin faţă şi îţi rămîne ceva de la el, poate un miros. Cîteodată, asta îţi face tot parcursul rolului, ţi se aprinde o scînteie undeva. Mie aşa mi se întîmplă. Dau mult din mine, nu cred că există vreun actor care să nu vină cu el în poveste. Nu poţi să renunţi la tine. Dar cea mai importantă e atenţia prezentă asupra rolului, să îl desfaci ca şi cum ai desface o foaie de hîrtie şi ai vedea copacul din care e făcută. Acum citesc o carte, *Robert De Niro. Portretul unei legende* de John Parker, şi mă gîndesc cum se ducea el peste tot, cum învăţa accentele, cum zicea că el e personajul.

Există o poveste, nu ştiu dacă este adevărată sau nu. Robert de Niro se întîlneşte cu Dustin Hoffman care îl întreabă „arăţi foarte rău, ce-i cu tine?“. De Niro răspunde „mă pregătesc să joc un vagabond şi încerc să intru în pielea personajului“, la care Hoffman replică „de ce nu joci, pur şi simplu?“

(Rîde): corect. Eu sînt în zona lui Hoffman, Anthony Quinn, Peter O'Toole şi mai ales în zona lui Mastroianni. Filmam o scenă pentru *17 minute întîrziere* şi Cătălin Mitulescu mi-a zis „Măi, Andi, eu pentru actor mă duc la film, să îl văd pe Pacino sau pe Anthony Quinn. Au o aură pe care ei şi-au construit-o“. Asta era părerea lui, că aura se construieşte. Talentul constă în magnetismul pe care îl laşi să existe. Chiar dacă rolurile lui Mastroiani sînt asemănătoare şi el pare acelaşi, de fapt, se modifică interior.

Ştiu că unul dintre filmele dvs. preferate e Ocii Ciornîi *al lui Nikita Mihalkov. Mastroianni şi farmecul rus...*

Excelentă combinaţie! Ce i-a mers mintea lui Mihalkov acolo, să-l arunce pe Mastroianni în lumea aia...

S-au potenţat reciproc.

Asta e. De multe ori, un rol pe care îl abordezi se îndepărtează de tine dacă îl prinzi de mîini. Trebuie să îl iei ca pe o relaţie, nu-l sufoci, nu intri peste el ca nebunu', nu îl strîngi tare, îl iei uşor, îi pui întrebări – cum eşti, cine eşti, ce faci, vrei să vorbesc despre tine aşa sau altfel?. Marii actori au creat un mister. Niciodată n-au zis tot despre rol. Asta îi face foarte mari, ajung să nu mai povestească prea multe, doar sugerează. E o înţelegere între actor şi personaj. De multe ori, vezi tot şi îi spui personajului: „OK, nu spun tot, promit“. Niciodată n-o să pot să spun tot, nici nu vreau, că mă duc la Spitalul 9. Meseria asta seamănă cu viaţa.

a consemnat Oana STOICA

Versiunea integrală a interviului pe **www.dilemaveche.ro**

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Geo Bogza, *Ţări de piatră, de foc şi de pămînt* (colecţia Biblioteca pentru toţi, 2011). Adică Ţara moţilor, Cadrilaterul şi Basarabia în anii '30-'40. Cartea cu care reporterul e recunoscut, la noi, ca scriitor, cu dreptul la glorie şi nemurire cît poetul şi prozatorul. Cui i se pare neinteresant, neimportant înseamnă că nu cunoaşte scriitorul român. (Radu Cosaşu)

■ *Cartea neagră* de Orhan Pamuk (traducere de Luminiţa Munteanu, Editura Polirom, 2011), un policier ezoteric de dragoste, printre romanele mele favorite din opera turcului. Rafinat şi enciclopedic, senzual, misterios şi apăsător, un fel de Kafka şi Borges *meets* Şeherezada în Istanbul! 500 de pagini de magie (noir) a povestirii! (Marius Chivu)

■ *The Year Of The Pioneer,* de Andreea Chirică, un roman grafic haios şi serios. O fetiţă de 7 ani povesteşte, în engleză, ca pentru o prietenă dintr-o ţară îndepărtată, despre viaţa ei cotidiană: şcoala, joaca în curtea blocului, cozile la mîncare, frigul din casă, prima călătorie a mamei în străinătate, cravata de pionier – în fine, cam tot ce putea trăi un copil în 1986. (Matei Martin)

craii de burta veche

Tăieţei pentru scriitorii antifascişti

Ceremonia celei de-a XXV-a aniversări a AVNOJ (Consiliul Antifascist de Eliberare Populară a Iugoslaviei) a avut loc la Jajce, pe 29 noiembrie 1968. Masa a fost organizată de Asociaţia Veteranilor de Război, care au pregătit brînză de Travnik, caimac în burduf, *Túrós czusza* (tăieţei cu brînză la cuptor), păstrăv fript din rîul Piva, cartofi *boulangère,* salate, baclavale, vin roşu Samotok de Mostar (un *„vin de goutte“,* din must obţinut prin scurgerea gravitaţională, nu prin stoarcerea strugurilor) şi Burgund din Moslavina.

Túrós czusza se fac după cum urmează: fierbeţi şi lăsaţi apoi la scurs 750 gr de tăieţei. Puneţi într-un vas 1 kg de brînză de vaci dulce, puţină sare, 2 ouă bătute şi 3 linguri de unt topit. Adăugaţi tăieţeii, amestecaţi bine şi puneţi totul într-un vas de copt. Turnaţi deasupra o cană de smîntînă şi o jumătate de pachet de unt topit, şi coaceţi 10 minunte în cuptorul bine încins.

Una dintre mese a fost rezervată unei specii aparte de autori-veterani, „artişti ai poporului“ şi foşti luptători ai Mişcării de Rezistenţă, totodată: Branko Ćopić, poetul bosniac Skender Kulenović, Meša Selimović (autorul romanului *Dervişul şi moartea,* apărut în 1971 la Editura Univers) şi memorialistul-activist socialist Rodoljub Ćolaković, ale cărui însemnări despre Războiul de eliberare din Iugoslavia au apărut sub titlul *Preţul libertăţii,* la Editura Politică, în 1968.

Amicul Dejun

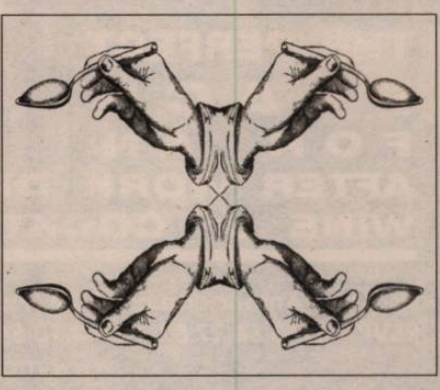

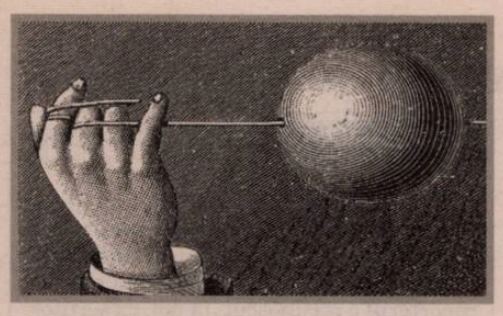

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

China și noul confucianism

Aflată în plin avînt economic şi în căutarea unei noi identităţi la nivel mondial, China încearcă acum marele salt (parcă acesta era termenul?!) în schimbarea mentalităţilor. *Soft power* – aşa s-ar numi strategia prin care Beijing încearcă să-şi creeze o imagine externă mai atractivă. Motorul principal e diplomaţia culturală şi reţeaua de institute „Confucius“ care cuprinde astăzi 360 de centre culturale în 150 de ţări. Nu e neapărat un paradox să încerci sincronizarea cu modernitatea întorcîndu-te în trecut. Paradoxală e doar această bruscă şi neaşteptată reabilitare a filozofului pe care partidul unic l-a văzut, preţ de mai bine de jumătate de secol, ca pe un duşman reacţionar; acum cincizeci de ani, simpla pomenire sau citare putea atrage pedepse crunte, ea povesteşte despre prima celebrare publică a lui Confucius de la instaurarea regimului comunist (în urmă cu peste 90 de ani).

Ideea unei morale individuale, a unor relaţii sociale bazate pe corectitudine şi încredere reciprocă era într-adevăr de neconceput pentru ideologii partidului comunist. Mao însuşi a apărut într-o fotografie publicată pe prima pagină a unui ziar revoluţionar anunţînd „desacralizarea“ mormîntului lui Confucius de la Qufu. Astăzi, Partidul Comunist Chinez vede în maestrul gînditor un apostol al valorilor umaniste şi progresiste, un lider militar neînfricat, un om sensibil. Care se fie mesajul pentru chinezi? – se întreabă pro-

Partidul Comunist Chinez vede azi în maestrul gînditor un apostol al valorilor umaniste şi progresiste, un lider militar neînfricat.

chinezii fiind îndemnaţi să evacueze din limbajul curent numele său, precum şi adjectivul derivat. Acum, confucianismul e din nou la modă – afirmă Daniel A. Bell, profesor de filozofie politică la Tsinghua University, Beijing. În volumul (apărut în 2009) *China's New Confucianism: Politics and Everyday Life for a Changing Society*, profesorul analizează raporturile ideologice întreţinute de statul chinez cu gîndirea lui Confucius. „Noul confucianism“ a devenit temă de reflecţie şi pentru Isabel Hilton, jurnalistă britanică specializată în raporturile Chinei cu restul lumii. Într-un articol publicat vara trecută, fesorul Daniel A. Bell. Comunismul nu i-ar mai inspira pe chinezi. Sau, mai precis, comunismul nu ar mai fi suficient de atrăgător în ambalajul ponosit în care le este prezentat. La originea acestei (re)negări ar fi şi tradiţia chineză şi confucianismul, crede Bell. Evident, nu e o tendinţă clară şi generală. Cadrele de partid mai în vîrstă sînt în continuare marcate de respingerea (maoistă) a tradiţiilor şi condamnă orice încercare de promovare a vreunei ideologii care depăşeşte cadrele rigide ale marxismului. În schimb, adepţii mai tineri ar susţine asemenea recuplări cu trecutul. Timpul joacă în favoarea lor: se uită adesea că Partidul Comunist Chinez, cu cei 76 de milioane de înscrişi, e o organizaţie imensă şi heteroclită. Partidul însuşi începe să se deschidă spre meritocraţie (cel puţin aşa afirmă), încurajîndu-i pe studenţii buni să i se alăture. Rolul tot mai important pe care îl capătă liderii tineri şi valoroşi favorizează propagarea ideilor confucianiste în interiorul partidului şi, pînă la urmă, impregnarea ideologiei de stat cu gîndirea filozofului.

Pe de altă parte, această deschidere ar schimba inclusiv optica Occidentului asupra Chinei, această superputere detestată, dar pe care nimeni n-o mai poate ignora. Institutele „Confucius“ tocmai asta îşi propun – să exporte în Occident imaginea unei culturi mari şi vechi, să opună ofensivei „imperialiste occidentale“ o ofensivă chineză, tot imperialistă şi ea (deşi nu e declarată ca atare).

Tot cu numele lui Confucius a fost botezat şi Premiul pentru Pace oferit de China. E, din nou, o replică la o distincţie „occidentală“, un contra-premiu la Nobelul pentru Pace. Anul trecut, nobelabilul a lipsit de la ceremonia de la Oslo: disidentului Liu Xiaobo, multă vreme deţinut, apoi arestat la domiciliu, nu i s-a permis să părăsească China. La ceremonie, prezenţa sa a fost marcată prin absenţă: un scaun gol deasupra căruia a tronat diploma. Premiul pentru Pace „Confucius“ oferit de China i se va acorda anul acesta premierului rus Vladimir Putin pentru „merite extraordinare în slujba păcii mondiale“. Cam atît despre ataşamentul liderilor de la Beijing faţă de valorile confucianismului...

trecerea prin reviste

● *UNCUT*, DECEMBRIE, 2011

Cu ocazia noului său album, *Bad as me* (recenzat şi de *Dilema veche*), Tom Waits este intervievat de revista *Uncut:*

„Studiourile de înregistrări sînt o altă parte a industriei muzicale lovite de revoluţia digitală şi de piraterie.

Da, este ciudat, pentru că e vorba de proprietate intelectuală. Ai putea spune că începe odată cu lecţiile de muzică, cu învăţatul de a cînta la un instrument, apoi cu munca de a scoate şi de a găsi un anume sound, apoi cu întregul act al înregistrării... Apoi totul poate fi comprimat precum un aerosol şi trimis oriunde – ce dracului înseamnă asta? Dacă la fel s-ar putea întîmpla şi cu canapelele, industria mobilei ar suferi. Dacă ai putea cumpăra o canapea invizibilă şi ai putea-o avea doar pocnind din degete. Sînt vremuri ciudate, pentru că atunci cînd o industrie moare, altele mor odată cu ea... E îngrozitor.

Cînd compuneţi, lucraţi în studio sau unde vă prinde muza?

Te duci oriunde şi speri să prinzi ceva, pui o capcană... Teoria mea este că melodiei nu-i place neapărat să fie înregistrată. Dacă nu eşti atent, poţi strica totul în procesul înregistrării. Întotdeauna am crezut că melodiile trăiesc undeva în aer, imaginîndu-mi că poţi deschide fereastra şi ele pot intra, plutind, într-una din urechile tale, apoi ies din cealaltă şi aşa ajung la radio. Îmi amintesc cînd lucram într-un restaurant şi dădeam cu mopul pe lîngă un tonomat, gîndindu-mă: OK, cum ai ajuns într-un tonomat şi cum ieşi din el? Asta e şmecheria.

Vă mai ascultaţi albumele odată ce le-aţi înregistrat?

Le ascult de-mi sar capacele în timp ce le fac, de aproape şi la toate nivelurile, aşa că după ce le termin... E ca rumegşul lăsat în urmă, cînd tot ce-ţi doreşti este un nou lemn.“ (**M. C.**)

PUBLICITATE

MADAME POGANY

bar de zi bucătărie urbană

We kindly invite you to sample our menu, which combines the traditional values of the Romanian & Eastern European Cuisine together with the "know-how" of the international gastronomy, in a new concept called:

"Urban Kitchen"

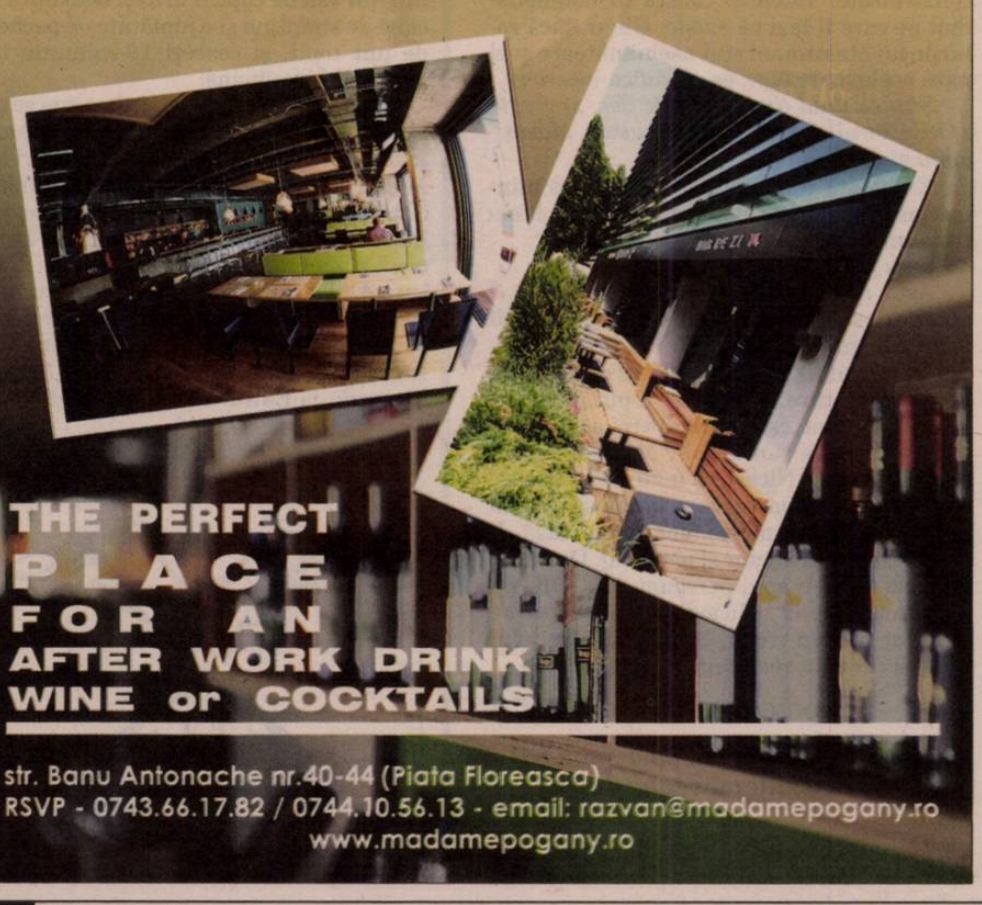

THE PERFECT PLACE FOR AN AFTER WORK DRINK WINE or COCKTAILS

str. Banu Antonache nr.40-44 (Piata Floreasca)
RSVP - 0743.66.17.82 / 0744.10.56.13 - email: razvan@madamepogany.ro
www.madamepogany.ro

PUBLICITATE

366 de evenimente care au schimbat lumea

CALENDAR HISTORIA 2012

Tu ştii ce semnificaţie ISTORICĂ are ziua ta de NAŞTERE?

REVISTĂ + CALENDAR 14,99 LEI

ACUM LA CHIOŞCURI, NUMAI CU REVISTA HISTORIA

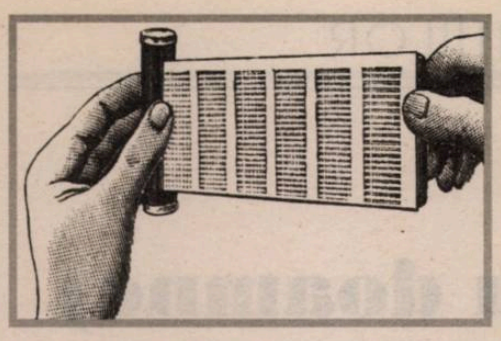

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cum ne ducem cînd ne ducem

Nu-mi explic de ce am detestat întotdeauna necrologurile. Ins cu naturelul simţitor, degrab' vărsător de lacrimi la emoţii estetice violente şi evocator cu voluptate, am refuzat totuşi, fără excepţie, retorica îngropăciunii verbale, stilistica de cenotaf. Menit adeseori să lustruiască orgoliul vorbitorului, fie acesta glacial, fie patetic, necrologul îl transformă pe răposat într-un simplu pretext diplomatic, ori stilistic, de compătimire studiată, cu mize din cele mai diverse.

Cum bine ştim, simpla prezenţă, însoţită de-o strîngere de mînă în tăcere, poate spune infinit mai mult decît un discurs oricît de sublim. Înţeleg, desigur, rostul condoleanţelor, ponderea elementelor convenţionale, importanţa cuvîntului în context ceremonial şi mi-am dorit nu o dată să-mi pot articula, verbal sau în scris, mărturia sufletească, dincolo de compasiunea strict gestuală. Numai că nici la moartea scriitorilor cu care am fost în relaţie de prietenie congeneră (precum Mircea Nedelciu şi Radu G. Ţeposu), sau profesional-*filială* (Savin Bratu, Marin Bucur), nici la dispariţia unor personalităţi culturale despre care aş fi vrut să scriu din veneraţie (de la Marin Preda, Monica Lovinescu şi Mariana Marin, la Ştefan Iordache şi Gheorghe Dinică) şi nici la înmormîntarea unor prieteni sau rude nu am fost în stare să-mi acopăr nuditatea durerii mute în straiele bine croite ale retoricii funebre. Ştiu că am contrariat multă lume gazetărească refuzînd să particip activ la comemorări de acest gen, ziariştii fiind numaidecît dispuşi să echivaleze simpla suferinţă incapabilă să se pronunţe cu nerecunoştinţa, trufia, indiferenţa, frigiditatea afectivă.

Ei bine, cu vîrsta, am observat că încep să ezit în faţa refuzului. Primul semn l-am avut la moartea lui Alexandru Paleologu, cînd m-a tulburat teribil o replică a Gabrielei Adameşteanu: „Îţi dai seama că mai sînt doar cîţiva oameni din generaţia lui, după care vom rămîne noi între noi?"!? Era atîta groază în expresia ei, încît frisonul interogativ m-a pătruns atunci pînă la os, după care am scris cîteva pagini despre vinovăţia nevinovată, eleganţa lumii vechi şi singurătatea culturală. Dacă nu le-am publicat a fost tocmai din ruşine faţă de cei care-mi contorizaseră de-a lungul vremii reticenţele necrologice. Apoi, deşi am refuzat orice ieşire în media la moartea lui Valeriu Anania, cînd revista *Tabor* a alcătuit un grupaj de texte evocative despre autorul *Rotondei plopilor aprinşi,* nu am mai spus nu.

Ca să observ şocat, acum, că moartea lui Liviu Ciulei m-a afectat într-un mod incredibil, fiind gata să scriu fără limită despre această minunată „plămadă a visurilor noastre" de spectatori. Omul care mi-a dăruit cele mai frumoase amintiri din teatrul anilor '80, *Furtuna* şi *Azilul de noapte,* în sala de la Icoanei, adevăratul *Athanor* al teatrului românesc. Un artist a cărui alcătuire fizică paradoxală – de virilitate diafană şi forţă eterică, de farmec crud şi ludic ritualic – am admirat-o de la *Valurile Dunării* la Agamemnon Dandanache, de la *Pădurea spînzuraţilor* la copleşitorul final, de carnaval bahtinian, al *Scrisorii pierdute,* trecînd prin coregrafiile jubilative din *Leonce şi Lena* şi, mai ales, prin halucinantele metamorfoze la care (Prospero alchimic!) i-a supus pe Victor Rebengiuc, Clody Berthola şi Irina Petrescu, pe Toma Caragiu, Ion Caramitru şi Florian Pittiş, pe Gina Patrichi, George Constantin, Mariana Mihuţ, Oana Pellea, Marcel Iureş, Virgil Ogăşanu şi mulţi alţi dresori fermecaţi ai deznădejdilor noastre.

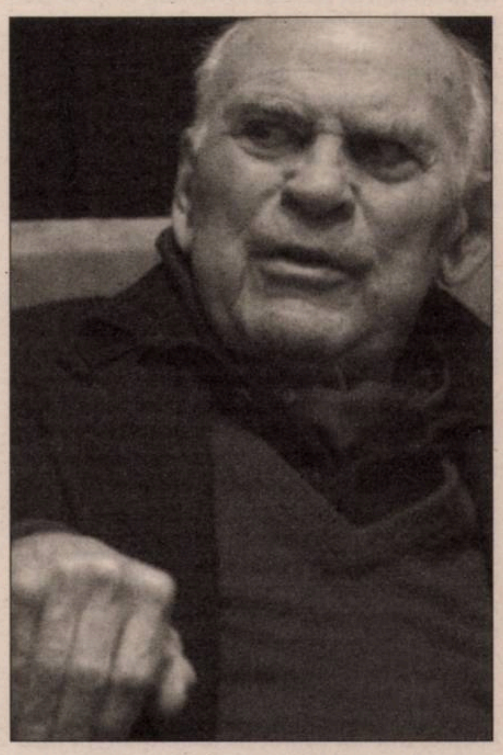

Surîsul nătîng blazat al formulei „ce să-i faci? asta e!".

Cum frumos a scris Cătălin Ştefănescu în nr. 404 din 10 noiembrie crt. al *Dilemei vechi* într-un articol intitulat chiar aşa, „Ciulei": „Există oameni în care îţi depui rezervele secrete de încredere, aşa cum ţi-ai depune nişte valori neştiute de nimeni într-o bancă sigură şi discretă". Unii dintre aceşti (meşteri) *depozitari* „poartă pe umeri orice greutate, au o eleganţă pe care nimeni n-o poate defini", iar „dimensiunea ireductibilă a acestui fapt e liniştea încrederii şi a respectului plasate în cel mai sigur dintre depozite. Acela căruia nu-i ceri niciodată socoteală, pentru că ştii cît se poate de clar că-ţi păstrează ce ai depus într-o lume în care această sublimă monedă de schimb nu poate întîlni criza. Nici un fel de criză".

„Cînd pleacă un asemenea om – îşi încheie Cătălin Ştefănescu articolul – chiar şi fanfaragiii de profesie, suflătorii neobosiţi în alămuri retorice, care mai bune, care mai proaste, iau o scurtă pauză. Pentru că distanţa funcţionează şi după plecare, între lumi. Iar în urma unei asemenea plecări, rămîne exact ce era prezent şi mult înaintea ei. O linişte plină de întrebări."

Horia-Roman Patapievici a făcut un lucru extraordinar aducîndu-l pe Liviu Ciulei în două emisiuni din seria *Înapoi la argument,* despre care artistul a şi spus că vor fi cele din urmă apariţii ale sale. Un spectacol amuţitor, de nobil echilibru, căldură a discreţiei, rafinament firesc, substanţă confesivă, plus o graţioasă, surprinzătoare fragilitate exprimată în tăceri, grimase şi zîmbete strălucitoare, ghiduş-alintate. Unic, la noi, în lumea scenei – actor, regizor, scenograf, dar iniţial student la arhitectură şi fost rugbyst (v. albumul dedicat de Nicolae Şt. Noica lui Liviu Ciulley seniorul), Ciulei venea din lumea lui Alice Voinescu, o „lume cu ţesutul etic compact, nefisurabil", cum spune Andrei Pleşu, cu „oameni care nu ştiau să surîdă ironic cînd auzeau de principii şi nu sucombau în semitonuri cînd se punea problema unei opţiuni".

Tot timpul, urmărind emisiunea, m-a obsedat chinuitor, cînd nedrept şi grotesc, cînd revoltător, cînd înduioşător, singura mea întîlnire între patru ochi cu Liviu Ciulei. Am fost vecini vreo jumătate de oră la... coadă să plătim lumina, la IDEB-ul de pe Hristo Botev, acum vreo zece ani. Eram chiar în spatele lui şi i-am urmărit cu stupoare calmul, aerul de pensionar senin resemnat, liniştea cu care îndura acel supliciu – domestic şi arhibanal pentru unul ca mine, însă total inadecvat pentru unul ca domnia sa. Am prefirat mental mai multe variante de a-l aborda. Surîsul nătîng blazat al formulei „ce să-i faci? asta e!". Stupida nonşalanţă a teatralului „vaaai, meştere, ce plăceeere, ce onoaare!". Scrobitul „stimate maestre, daţi-mi voie să mă prezint"... Vezi bine că, pînă să-mi aleg eu maniera de abordare, omului i-a venit rîndul la ghişeu.

Să vezi acum spectacol, mi-am zis, gata să fac pe figurantul indiferent de partitură. Scontam pe orice variantă de recunoaştere a marelui actor şi regizor de către tînăra doamnă intens rimelată, care păstorea computerul cu destinele nevrednicilor debitori ce eram: strigăt uluit, mirare contrariată, excitaţie naiv admirativă, holbare amuţită etc. Numai la ceea ce a urmat nu mă aşteptasem. După ce, aproape sfios, cu o linişte uşor obosită şi un desăvîrşit respect, artistul i-a relatat problema („Ştiţi, eu nu locuiesc în ţară... Dar am aici o locuinţă, unde însă nu se consumă curent electric... Şi totuşi, iată, a venit o factură... trebuie să fie undeva o eroare...") replica instituţională a căzut cu iuţeala cuţitului de ghilotină: „adresa şi numele dumneavoastră".

Inutil să glosez. Vă las pe dumneavoastră să derulaţi orice variantă de spectacol mental preferaţi. Ce m-a şocat a fost promptitudinea cu care „petentul" a răspuns corect, ca la şcoală: „Ciulei, Liviu". Nici o milionime de secundă de ezitare. I s-a părut, aşadar, cum nu se poate mai natural faptul că nu a fost recunoscut. Şi nu a văzut absolut nimic jenant în chestia asta! Atunci am prins şi eu momentul să şoptesc complice mucalit, oarecum compensator, „e prea tînără... Şi sînteţi plecat de mult... Nu are de unde să vă ştie", după care, epuizaţi oricum de jalea contextului, am schimbat cîteva amabilităţi, pînă ce mi-a venit şi mie rîndul.

Cum vă spuneam, am rămas de atunci cu apăsătoarea imagine a unei linişti faciale de calmă resemnare. Dar nicidecum de om învins, ci de fiinţă aparţinînd altei lumi, altui pămînt, altor ceruri, unei linişti de dincolo. Urmăriţi-i surîsurile aprobatoare din dialogul cu Horia Patapievici, luminile brusc aprinse ale ochilor cînd venea vorba despre frumuseţi, valori, talente, şi ascultaţi-i tăcerile doldora de înţelepciune.

Asta, firește, cîtă vreme mai cunoaştem limba respectivă şi nu avem nevoie de traducători ca doamna de la ghişeul IDEB, căreia, după plecarea lui Liviu Ciulei, am încercat să-i şoptesc cine era domnul.

„Următorul!" a exclamat dumneaei.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Şi aşa mai departe? Viaţă literară IV: august 2008 – mai 2010, *Humanitas, 2011.*

PUBLICITATE

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

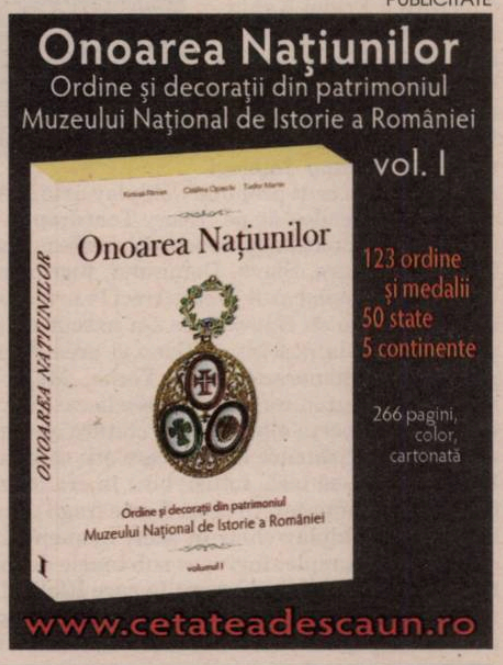

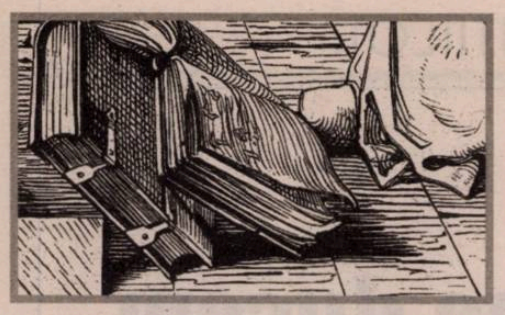

Simona SORA

biographiti

Sinucidere de grup (cu doamne)

De ce s-ar apuca o femeie să scrie romane? O întrebare suficient de tendenţioasă şi de incorectă politic ca să provoace răspunsuri dilematice, dar mai ales o întrebare mereu actuală, în ciuda răspunsurilor deja clasice sau a unor cărţi inovatoare în cele ale literaturii. Actualitatea ei nefericită vine din vechile prejudecăţi: cea a pasivităţii (tăcerii, pudorii, cuviinţei) feminine, a opoziţiilor fizic (feminin) – metafizic (masculin), creator (masculin) – consumator (feminin). Sînt lucruri care-au tot fost demontate, dar care ne bîntuie imaginarul ca un reflex condiţionat, apărînd, cînd te aştepţi mai puţin, în subtonurile unor comentarii, în istorii şi dicţionare literare, în sinteze critice şi mai ales în viesparul practic al lumii culturale româneşti. Degeaba o să tot auziţi, pe la lansări şi colocvii, elogii şi recomandări entuziaste, curentul subliminal e unul care combină neîncrederea şi mirarea cu ridicatul din umeri. O femeie care scrie? Ce să faci cu ea? Dar întrebarea „justă“ e alta: A cui e? Cine-o susţine? Care îi e capul de pod? – la fel ca în politică, presă sau alte zone vizibile şi combinatorii... În lipsa unui răspuns clar şi edificator, nesfîrşitele semne de neîncredere şi mirare, sportivele ridicări din umeri pot îngropa orice isprăvă.

Meritul principal al sintezei publicate recent de Bianca Burţa-Cernat despre scriitoarele noastre interbelice este acela de a fi pus în evidenţă – indirect, inevitabil şi implacabil, datorită apelului la documente şi istorie literară – mecanismul acesta patriarhal de excludere, de menţinere la margine. În *Fotografie de grup cu scriitoare uitate* B.B.-C. se fereşte, am mai spus-o, atît de ghetoizarea scrisului feminin, cît şi de „feminismul diferenţei“, invocînd un subiect cultural neutru şi o singură literatură. Dar mecanismul excluderii (uneori al autoexcluderii) acestor scriitoare de prim rang în puzderia de grafomani şi veleitari ai oricărei literaturi vii se decupează singur. Interesată de apariţia (tîrzie) a scriitoarei în cultura română, B.B.-C. urmăreşte nu doar firul literar (mereu surprinzător), ci şi contextul politico-istorico-literar sau monden al afirmării acesteia. Oricare dintre cele nouă scriitoare luate în discuţie – atît de diferite între ele încît cu greu pot fi discutate ca grup, aflate, în plus, în relaţii de rivalitate, de competiţie literară, dar uneori şi de intrare în graţiile maestrului, fie că acesta se numea Ibrăileanu, Lovinescu sau Camil Petrescu – trece prin următoarele faze: fantasma scriitoarei; încercări şi rezistenţe; găsirea unui maestru; receptarea nedreaptă; marginalizarea; uitarea. Pare o schemă, dar e o fatalitate pe care autoarea sintezei critice nu o subliniază, nici măcar n-o enunţă, poate şi pentru că e evidenţa însăşi.

La început, titlul Biancăi Burţa-Cernat mi s-a părut nedrept. Cine n-a citit *Drumul ascuns, Soare negru, Între zi şi noapte, Într-un cămin de domnişoare, Pînza de păianjen?* Dar chiar şi aceste scriitoare vag cunoscute au scris mult mai mult, iar cărţile lor – adesea inovatoare şi hipermoderne – n-au fost în ultimii 20 de ani reeditate, reconsiderate şi mai ales recitite. Printre trăiriştii şi autenticiştii reconsideraţi ai ultimelor decenii nu figurează nici Ticu Archip, nici dostoievskiana Henriette Yvonne Stahl (cu excepţia romanului ei metafizic despre Jean Klein, tradus din franceză), nici Sorana Gurian (acea Mata Hari legionaro-comunistă, pe care E. Lovinescu o numea „ovreicuţa de la Iaşi cu picioarele rupte“). Şi e păcat măcar din două motive: o dată pentru că există în scriitura multora dintre aceste doamne germenii unei conştiinţe foarte actuale a scrisului; apoi pentru că multe dintre ele sînt cel puţin la fel de interesante ca anumiţi interbelici reconsideraţi cu entuziasm. Afirmate tîrziu, blocate de comunism sau schimbate la faţă (Lucia Demetrius, de pildă, parţial Ioana Postelnicu, dar şi excentrica Sorana Gurian), aceste scriitoare interbelice par să fie eternamente blocate *sub* canonul care le-a exclus (cu o singură excepţie) din start.

În schema fatală a evoluţiei lor există momente de-a dreptul incredibile, cînd nu fatale. De pildă, cazul Constanţei Marino-Moscu, o scriitoare foarte interesantă, supranumită în epocă „Madame Tolstoi“, prietenă cu Hortensia Papadat-Bengescu. Cine îşi mai aminteşte faptul că Sadoveanu şi-a consolidat cariera literară cu un plagiat, adică traducînd şi adaptînd un jurnal franţuzesc pe care i-l furase acesteia şi pe care l-a publicat în foileton în *Viaţa românească*, pînă cînd Ibrăileanu l-a oprit, fără însă să-l denunţe? Între Ibrăileanu şi Lovinescu, toate aceste doamne – unele mai bune scriitoare decît maeştrii asumaţi – au parcurs, fatalmente, drumul uitării şi sinuciderii literare. Unele au continuat să scrie, după 1948, „pe linie“, îndepărtîndu-se de prospeţimea primelor romane, altele au acceptat să dispară. Fiecare dintre aceste scriitoare (dar şi altele: Alice Voinescu, Olga Caba, Jeni Acterian) sînt uimitoare în raport cu scrisul actual. Comparaţi-o, de pildă, pe Sanda Movilă (nevasta lui Felix Aderca, aşa o ştie istoria literară) cu hispanica Rosa Montero; comparaţi-o pe Anişoara Odeanu, din perioada ei bună, cu turcoaica Elif Shafak! Comparaţi-o pe inclasabila Sorana Gurian, purtîndu-şi pălăria albastră cu voaletă roz, cu excentrica (belgiancă) Amélie Nothomb, cu sau fără joben... Poate n-am fi, în această companie, pe piscurile rarefiate ale literaturii, dar am fi, cu siguranţă, pe unele dintre potecile ei cele mai neobişnuite.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Despre limite

● **Coldplay, *Mylo Xyloto*, Parlophone, 2011**

E foarte la îndemînă să-i iei, astăzi, peste picior pe Coldplay. Mai ales atunci cînd inevitabilul Chris Martin spune că proaspătul album *Mylo Xyloto* – numele e inspirat de o pictură a Fridei Kahlo – a fost influenţat (şi) de serialul de televiziune *The Wire*. Şi de mişcarea antinazistă Die Weiße Rose. Etc. Etc. E foarte la îndemînă să nu mai înţelegi nimic din ceea ce-ţi propune Coldplay astăzi. Mai ales atunci cînd *beat*-urile alea de pe „Every Teardrop Is a Downfall“ te trimit în discotecă, deşi oooooooh-urile aceluiaşi Martin te trimit la culcare. Slavă, Domnului, lucrurile par a reintra în normal în momentul în care treci la următoarea piesă: ştii că ai de-a face cu cineva care s-a născut un pic prea tîrziu pentru a ieşi la pescuit cu Bono şi prea devreme pentru a purta acelaşi hanorac ca Thom Yorke. „Major Minus“ are un titlu foarte căutat, un efect pe voce la care s-a lucrat mai puţin decît la coperta albumului, o chitară aproape interesantă şi nişte sintetizatoare despre care ştii că sînt puse acolo de Brian Eno, ca să iasă, totuşi, bine în era muzicii făcute mai degrabă pe computer. În acest foarte fragil punct al existenţei lor se află Coldplay chiar în acest moment. Între un trecut cinstit – dar complet îngropat sub tonele de intenţii bombastice ale trupei – şi un prezent în care R&B-ul, învăţat peste noapte, devine o opţiune din cale-afară de acceptabilă. Imprevizibila „Princess of China“ devine, astfel, una dintre cele mai înspăimîntătoare piese pe care s-a auzit vreodată vocea prinţesei din Barbados, Rihanna. Iar textul ei ar putea fi, la rîndul lui, pus la gazeta de perete a oricărei şcoli generale. În regulă – Coldplay n-a fost niciodată o formaţie de poeţi care să fi depăşit rimele de ciclu primar, dar asta e prea jos chiar şi pentru un îndrăgostit de clasa a IV-a: *„I could've been a princess, you'd be a king / Could've had a castle and wore a ring“*.

Nu sînt prea multe lucruri de spus despre *Mylo Xyloto*, cel de-al cincilea album de studio al trupei londoneze. Poate doar că, în cazul în care n-ai simţit deja asta, e un album-concept, care spune povestea de dragoste dintre două personaje numite – a fost simplu, nu? – Mylo şi Xyloto, care se întîlnesc într-o bandă şi trăiesc, Chris Martin *dixit*, „într-o distopie urbană opresivă“. De aici, probabil, acele reprize sonore care durează mai puţin de un minut şi care m-au făcut să mă gîndesc la faptul că ascult, în esenţă, un album de colinde. De aici, probabil, şi foarte multele „woooh ooohh ooohh ooohh ooohh oooh“-uri deloc distopiene, aruncate-n eter de soţul doamnei Paltrow. Tot de aici, probabil, faptul că, după cîteva ascultări ale albumului, nu am rămas cu nimic. Asta dacă nu pun la socoteală confuzia în care m-a abandonat.

Scurt pe doi, realitatea arată astfel pentru mine: Coldplay e o trupă extrem de limitată creativ – iar *Enoxificarea* abundentă n-a reuşit să îndepărteze acest blestem –, ieşită, în timp, periculos de mult din propria zonă de confort numită *Parachutes*. Sau *A Rush of Blood to the Head*. Iar *Mylo Xyloto* nu este decît o altă dovadă a acestei opresive impotenţe.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Irina PARASCHIVOIU

Restauratori *vs* demolatori

Cu 40 de galbeni, poţi să cumperi o casă medie în centrul Bucureştiului, să o restaurezi şi să o transformi în sală de teatru, cinema sau centru cultural; sau, dimpotrivă, poţi fii tentat să o demolezi, să îţi construieşti un bloc şi să obţii venituri din închirierea spaţiilor, transformîndu-le în cazinouri sau magazine pretenţioase. În înfruntarea dintre echipa „Demolatorilor“ şi echipa „Restauratorilor“, jucătorii au de partea lor forţe precum „societatea civilă“, „mafia politică“, „autorităţile vigilente“, „autorităţile corupte“ şi se pot întîlni cu fapte reale din viaţa urbei: festivaluri de film şi teatru, moşteniri-surpriză, investitori din umbră, dar şi crize economice şi creşteri imobiliare. Scopul lor este de a-şi îndeplini misiunile trasate la începutul jocului: restaurarea clădirilor valoroase şi schimbarea legislaţiei pentru o protejare mai bună a clădirilor de patrimoniu (echipa „Restauratorilor“) sau construcţia de imobile noi şi schimbarea legislaţiei pentru o demolare facilă în centru oraşului (echipa „Demolatorilor“). Cam asta înseamnă „Habitat“: un joc proiectat ca o iniţiativă de educaţie culturală, care să susţină dezvoltarea oraşului ca spaţiu prietenos, echilibrat prin folosirea creativă a patrimoniului şi a resurselor existente. Jocul este gîndit astfel încît să stimuleze imaginaţia şi viziunea modului în care potenţialul creativ al patrimoniului poate fi îmbinat cu nevoile de tip economic ale unui oraş. Produs în 100 de exemplare, jocul este disponibil în perioada noiembrie 2011-iunie 2012 în mod gratuit în spaţii publice precum muzee, cafenele, ceainării, cluburi etc.

***Irina Paraschivoiu** este membră fondatoare a asociaţiei „Odaia Creativă“. Susţine, printre altele, diverse campanii de protejare a patrimoniului urban. Jocul „Habitat“, pe care l-a dezvoltat împreună cu Bogdan Alto, îşi propune, printre altele, educarea cetăţenilor şi informarea în legătură cu reperele urbane valoroase ale Bucureştiului.*

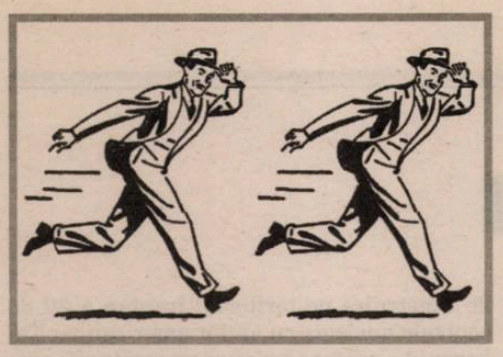

● ***Liceenii... în 53 de ore şi ceva*** **(România, 2011), de Adrian Popovici.**

Andrei GORZO

dilematograf

Nesimţit de neprofesionişti

Pauline Kael scria odată că îi vine greu să decidă care dintre X şi Y (în loc de X şi Y, criticul dădea nume) e cea mai slabă actriţă a momentului, aşa că de fiecare dată optează pentru suspecta examinată cel mai recent. La rîndul meu, n-aş şti să-i numesc cu certitudine pe cei mai răi (adică pe cei mai nepricepuţi/neglijenţi/nesimţiţi în relaţia cu propria meserie) dintre cineaştii români ai momentului, dar, dat fiind faptul că regizorul Adrian Popovici şi producătoarea sa, Cornelia Paloş, sînt nu doar nesimţit de neprofesionişti, ci şi foarte prezenţi în ultima vreme (adică au devenit foarte lacomi în parazitarea firavelor resurse ale bugetului alocat cinematografiei de către statul român), i-aş indica pe ei. Presupun că noua lor bătaie de joc, *Liceenii... în 53 de ore şi ceva*, a fost (vag) concepută/visată, la un moment dat, ca o operaţiune de resuscitare/actualizare a vechii serii *Liceenii*. Produsul final nu întruneşte însă nici măcar condiţiile minime de apartenenţă la genul respectiv *(high school movies)*. Pe lîngă faptul că unele decizii de casting fac să stea mintea în loc (Andi Vasluianu, născut în 1974, joacă rolul unui liceean derbedeu, caracterizat la un moment dat de directorul şcolii prin cuvintele „copilul acesta" şi apostrofat în faţa clasei de o profesoară jucată de Lavinia Şandru, care e mai tînără ca el), acest *Liceenii...* nu conţine destule tipologii de elevi şi profesori. Cele cîteva locuri comune pe care totuşi le conţine (de exemplu, eroul are o mamă alcoolică; apoi, apropierea dintre erou şi eroină – care iniţial sînt cuplaţi fiecare cu cîte un altcineva nepotrivit – e mijlocită de un text literar, *Romeo şi Julieta)* sînt presărate răzleţ, parcă într-o doară, printre locurile comune *ale unui alt gen*. Astfel, o bună parte din acţiune se învîrte în jurul asasinării unui traficant columbian de droguri căruia i se zice Gonzo (probabil că nu de la Gorzo, deşi, avînd în vedere nu puţinele omagii închinate *à moi* – „idiot, handicapat" etc. – pe Internet de către doamna Paloş, pot fi iertat dacă mi s-a urcat la cap şi a ajuns să mi se năzară, trecător, că pînă şi opera cinematografică a domniei sale tot despre *moi* rapsodiază). Poliţia română are 53 de ore ca să rezolve misterul. Rezolvarea e o variaţiune fără noimă, la nivelul cum-face-omul-tot-aşa-şi-maimuţa, la celebrul *coup* din *The Usual Suspects* – Keyser-Söze-era-nimeni-altul-decît-şchiopul. (La Popovici, e ca şi cînd Keyser Söze s-ar dovedi a fi nimeni altul decît Screech din vechiul serial *Salvaţi de clopoţel.)* Pînă atunci, tovarăşii lui Gonzo din Cartelul de la Medellín descind la Bucureşti pentru a se îmbăia în sînge de licean născut în 1974, totul în acompaniament de *„motherfucker"*-uri articulate cu sete, pînă cînd sînt puşi cu botul pe labe de trupa de stivăn-sigali antrenată de profesorul de *Romeo şi Julieta* (Claudiu Bleonţ). Iar pînă atunci ne distrăm în primul rînd cu Costel Caşcaval, care, în rolul unuia dintre membrii găştii de puberi unul mai bărbos ca altul, din care mai fac parte Vasluianu şi Alexandru Potocean (fără însă ca vreunul să-l întreacă pe Toma Cuzin: acesta şi-a lăsat o barbă suficient de robinsonească încît să se poată ascunde cu totul în ea; întreaga distribuţie ar fi trebuit să-i urmeze exemplul), mai violează şi mai bate din cînd în cînd cîte o fată. (Dintre actriţe, Iulia Verdeş e maltratată de fiecare dată cînd apare.)

Produsul final nu întruneşte însă nici măcar condiţiile minime de apartenenţă la genul respectiv.

O parte din aceste acţiuni se desfăşoară în intervalul de 53 de ore pe care-l acoperă ancheta, dar numai o parte: intervalul acoperit de *toate* evenimentele narate e aiuritor de elastic şi de greu determinabil, unele evenimente desfăşurîndu-se în mod clar mai demult (deşi nu sînt marcate ca *flashback*-uri, ci prezentate la grămadă cu celelalte) şi existînd cîteva „bucle" intempestive, care readuc povestea la momentul asasinării lui Gonzo. În ceea ce priveşte tehnica regizorală, filmul e la fel de inert ca o telenovelă în toate secvenţele sale, mai puţin două – una în care derbedeii jucaţi de Vasluianu şi Potocean stau de vorbă pe o canapea, iar camera de filmat pare să se rotească în jurul lor, numai că, de fapt, nu camera se mişcă, ci canapeaua, şi una în care Vasluianu îl terorizează pe Screech într-o toaletă, iar operatoria şi montajul acumulează *jump-cut*-uri şi sărituri peste ax. Ce-i cu secvenţele astea? E ca şi cînd Popovici s-ar fi apucat să experimenteze cu tehnicile respective a doua zi după ce-a auzit pentru prima dată de existenţa lor. Filmul arată mizerabil, ca şi cînd banii CNC-ului ar fi fost investiţi în orice în afară de filmare, care a fost făcută (pe casete Beta?) cu ultimele resturi. Şi cel puţin copia care a rulat la Scala nu dădea nici un indiciu cum că ar fi existat vreodată un design de sunet – toate zgomotele (de pildă, vocile actorilor, declicul unei brichete scăpărate la un moment dat de unul dintre ei şi trosnetele parchetului pe care călcau în timpul conversaţiei) avînd exact aceeaşi proeminenţă. Apelez la responsabilitatea viitoarelor comisii CNC, pentru ca incompetenţa şi nesimţirea cuplului Popovici-Paloş să nu mai fie sponsorizate pentru o vreme.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

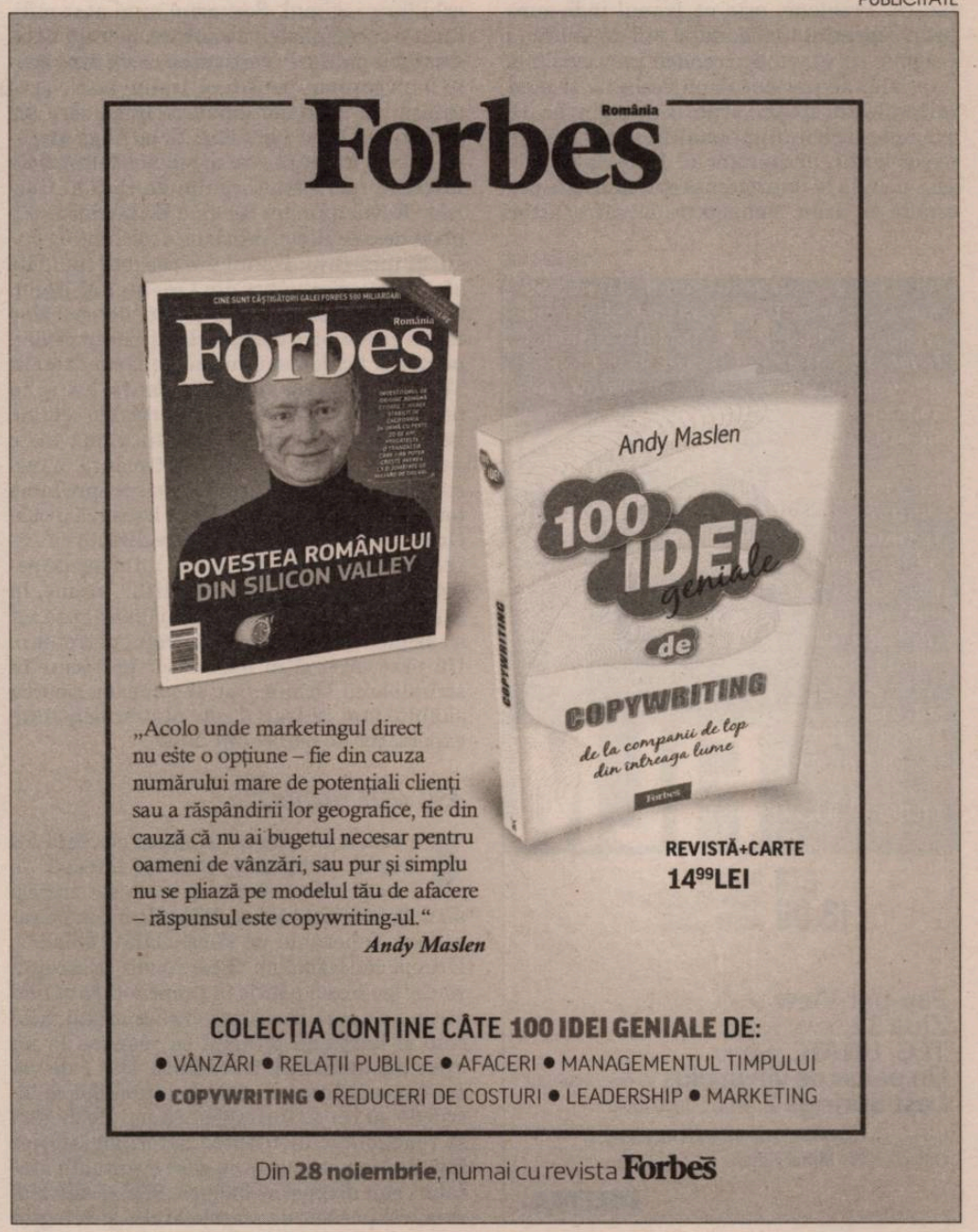

Carmen GAVRILĂ

Poker nuclear cu Iranul

Agenţia Internaţională pentru Energie Atomică a realimentat dezbaterea „A ataca sau a nu ataca Iranul“ cu ultimul său raport, din care reiese că există dovezi că părţi din programul nuclear iranian sînt folosite spre a obţine încărcătură nucleară pentru focoasele rachetelor sol-sol ale regimului de la Teheran. Am mai asistat la declaraţii privind începerea numărătorii inverse pentru Iran, dar chiar dacă datele prezentate de AIEA sînt primele de acest fel şi confirmă parţial acuzaţiile enunţate, ani la rînd, de SUA şi Israel, situaţia pe teren însă nu s-a schimbat prea mult şi în continuare balanţa nu se înclină în favoarea tăierii nodului gordian printr-un atac asupra sediilor nucleare iraniene.

Cum nu a fost înţeles Iranul

În 2009, cînd au izbucnit proteste de stradă faţă de felul cum au fost organizate alegerile prezidenţiale care i-au adus un nou mandat lui Mahmud Ahmadinejad, lumea occidentală s-a grăbit să vadă în acest fenomen o revoluţie. Da, mişcări similare nu mai avuseseră loc în regiune, şi parcă au prevestit primăvara arabă. Da, e adevărat că, de la protestele studenţeşti din 2000, nici în Iran nu se mai înregistraseră revolte de stradă de o asemenea amploare. Dar, în graba lor, presa şi politicienii occidentali nu au sesizat că protestele se limitau la o categorie destul de subţire din populaţia iraniană, la marile oraşe şi studenţime, intelectuali, şi nu au luat în calcul majoritatea săracă din cartierele periferice ale oraşelor mari şi din provincie, care a rămas în continuare fidelă, inclusiv prin vot, lui Ahmadinejad şi ideilor sale de reformare a republicii islamice, complet diferită de cea clamată, inclusiv cu accente secularistе, de Mişcarea Verde protestatară. Problema este că Iranul indo-european reprezintă încă, după ani de studiu, o enigmă, un ghem de scenarii imprevizibile, imposibil de judecat după reacţiile şi mentalităţile din spaţiul arab, semit, din jur. De exemplu, spiritul naţionalist şi mîndria de popor vechi, moştenitor al Imperiului Persan, alergia la interferenţă ori, cum este percepută în Iran, subjugare de către actori străini (justificată de altfel de istoria modernă, de exemplu în cazul primelor exploatări de petrol, controlate de britanici şi americani în vremea ultimului şah) pot face ca, în caz de atac din exterior, chiar şi acei iranieni care acum detestă regimul islamic să facă bloc comun în jurul autorităţilor actuale, pentru a apăra ţara. Ba chiar, mulţi văd în arma nucleară, odată aflată în posesia regimului, o asigurare perfectă împotriva oricărui atac.

Complicaţii interne

Ameninţări cu atac s-au mai înregistrat în trecut, dar nu s-au concretizat tocmai pentru că Iranul este o nucă tare, greu de spart. E drept, acum valul de ameninţări externe vine într-un moment politic delicat şi de vulnerabilitate la Teheran, după ce opinia publică a fost şocată cînd liderul ţării, ayatollahul Khamenei, a sugerat o reformă instituţională. El a declarat că, în prezent, regimul prezidenţial din Iran funcţionează bine, dar că nu este exclus ca în viitor să se treacă la un regim parlamentar. Evident, ideea ca Iranul să nu mai aibă preşedinte a fost percepută ca un atac la adresa lui Mahmud Ahmadinejad, vreme de cîţiva ani favorit al liderului suprem Khamenei şi acum devenit probabil prea puternic. Însă, presiuni din exterior s-au mai suprapus, în trecut, pe vulnerabilităţi politice interne, dar, într-un fel sau altul, polii de putere iranieni au reşit să se pună cumva de acord sau măcar să semneze armistiţii care au ţinut în viaţă şi în echilibru regimul. Scenariul unui atac militar are şi complicaţii de natură operaţională. Analiştii militari avertizează că un atac poate fi un coşmar, pentru că Iranul este o ţară uriaşă, cu un relief dificil pe lîngă care Afganistanul pare o grădină. Şi pe lîngă armată, care e drept că are armament destul de învechit, nici forţa corpului de elită al Gărzilor Revoluţionare nu este de neglijat, dublată de cele cîteva milioane de voluntari Basij. Şi încă ceva: Iranul are rachete capabile să atingă orice punct din Orientul Mijlociu, inclusiv Israelul. Ideea loviturilor aeriene chirurgicale, strict asupra locaţiilor nucleare, pentru a lichida sau măcar întîrzia drumul Teheranului spre bomba nucleară, are şi ea necunoscute riscante, dacă serviciile secrete israeliene şi americane nu ştiu exact toate sediile. În plus, Iranul controlează naval strîmtoarea Ormuz prin care trece spre lume tot petrolul din regiune. Dacă iranienii gîtuie Ormuz, şi intră în confruntare directă cu navele americane din zonă, nici un strop de petrol nu va mai ajunge, cel puţin o vreme, în Europa sau America – destul timp însă cît să arunce în aer bursele şi preţul petrolului. Un preţ care, şi în lipsa unor probleme în strîmtoarea Ormuz, tot ar exploda, pentru simplul fapt că Iranul este al patrulea mare exportator de petrol din lume.

Scenariul unui atac militar are şi complicaţii de natură operaţională.

Aşii din mînecă

Iranul nu e singur. E drept că Siria lui Assad, slăbită de revoltele interne, ea însăşi ameninţată, nu mai este acelaşi aliat strategic şi nici acelaşi culoar comod care lega Teheranul de Hezbollah-ul libanez. E drept că Hezbollah-ul este acum preocupat să cîştige teren politic în propria ţară şi mai puţin să apere interesele Teheranului, atacînd şi hărţuind Israelul ca răspuns la un eventual atac asupra Iranului. Dar e de văzut în ce măsură procentul necunoscut ca lucrurile să nu se întîmple aşa iar Hezbollah să reacţioneze în virtutea datoriilor istorice faţă de Iran este unul cu care eventualii atacatori sînt dispuşi să lucreze. Şi mai este Hamas, cel părăsit de statele arabe şi refugiat în braţele Iranului, care a avut grijă ca luptătorii Hamas să nu ducă lipsă de arme şi antrenamente. Ecuaţia cuprinde încă o mare necunoscută – în toate statele arabe din regiune sînt zone locuite aproape exclusiv de populaţii şiite, pentru care Iranul majoritar şiit a fost singurul sprijin într-o mare sunnită. „Forţa militară a Iranului nu este nici destul de mare, nici destul de bine echipată tehnologic ca să poată ameninţa vreo ţară, dar Iranul a utilizat cu succes actori nestatali precum Hamas ori Hezbollah pentru a-şi proiecta puterea.“ – comentează Vali Nasr, în volumul *Renaşterea şiită*. Şi mai sînt Irakul şi Afganistanul... Operaţiunile militare internaţionale din Irak şi Afganistan au oferit Iranului două mari cadouri nesperate: regimul de la Teheran a scăpat de marele duşman vecin Saddam Hussein şi de regimul taliban sunnit, perceput ca o ameninţare de şiiţii iranieni. Influenţa Iranului în Irak şi Afganistan este de necontestat, iar strategia Teheranului ţine nu numai de ideologia stabilită de fostul lider suprem ayatollahul Khaomeini, de exportare a idealului revoluţiei islamice şi de sprijinire a şiiţilor din întreaga lume, ţine de însăşi supravieţuirea regimului de la Teheran. Irakul este totuşi un teritoriu destul de dificil de acţiune pentru Iran, structurile guvernamentale sînt relativ funcţionale, comunitatea sunnită păstrează ura şi teama cultivate de Saddam Hussein faţă de şiiţi şi Iran. În plus, liderii şiiţi irakieni, deşi cei mai mulţi şcoliţi în seminariile religioase din Iran şi sprijiniţi în timpul lui Saddam Hussein de fundaţiile religioase iraniene, au totuşi noţiunea identităţii naţionale care prevalează în faţa celei şiite, comună cu a iranienilor. Dar, în Irak, Iranul îşi cultivă influenţa nu atît în cercurile din jurul marelui ayatollah Sistani, un moderat prin excelenţă, cît printre grupările militante şiite, ca Armata lui Mehdi a clericului radical Moqtada al Sadr. În schimb, în Afganistanul fără amintiri naţionale şi identitare, Iranul acţionează pe un teren cu un guvern slab, cu o multitudine de actori locali şi într-o atmosferă uneori de simpatie pentru ceea ce mulţi afgani văd ca puternicul vecin la care au găsit refugiu în timpul primelor operaţiuni NATO şi unde mulţi găsesc de lucru pe piaţa neagră a construcţiilor. Un vecin puternic care prin preşedintele Mahmoud Ahmadinejad a acordat Afganistanului fonduri consistente de reconstrucţie, în special în zona Heratului, pentru spitale, drumuri, dar şi şcoli religioase. În Afganistan, influenţa iraniană se face simţită mai mult în economie – prin programe de reconstrucţie şi în educaţie – prin burse de studiu oferite la Teheran studenţilor afgani.

SUA şi Israelul nu bănuiau ce răsturnare de situaţie avea să fie Revoluţia islamică.

Farsele istoriei

Istoria e plină de surprize – SUA au vrut să controleze URSS cu ajutorul unui Iran nuclear aliat. Analizele americane nu cuprindeau nici un semnal de alarmă în 1957, cînd SUA şi Iran au semnat un acord de cooperare nucleară civilă, parte a programului american „Atomi pentru Pace“. Americanii încă nu vedeau nici un motiv de îngrijorare nici în 1967, cînd au trimis în Iran transporturi de uraniu şi plutoniu pentru un reactor de cercetare. SUA nu au luat în seamă tulburările interne iraniene nici la începutul anilor '70, cînd au fost puse la punct planuri de construire pe teritoriul iranian a 20 de centrale nucleare cu ajutor american iar Teheranul a semnat acorduri cu mai mulţi contractori europeni, între care firma germană Kraftwerk Union (parte a Siemens AG) şi-a început lucrările la centrala din Bushehr, cea la care lucrează acum contractori ruşi. Aceeaşi ignorare a realităţii din Iranul deja tulburat de nemulţumire populară s-a tradus, cu doar patru ani înainte de Revoluţia islamică din '79, prin semnarea unui contract între Institutul de Tehnologie Massachusetts şi Agenţia Iraniană pentru Energie Atomică pentru programe de specializare a inginerilor iranieni în domeniul nuclear.

Axa SUA-Israel-Iran

Din anii '50 pînă la Revoluţia islamică din '79, SUA şi Israel formau, împreună cu Iranul, o adevărată axă a prieteniei pe coordonate economice şi militare. SUA şi Israel aveau în Iran un prieten în nădejde în marea de tovarăşi arabi ai URSS din regiune. Ultimul şah al Iranului fusese adus la putere de SUA, care au avut, apoi, grijă să echipeze aviaţia iraniană cu aparate americane, măsură regretată mai tîrziu, cînd avioanele au fost folosite de Iran în războiul cu Irakul lui Saddam, susţinut de întreaga lume arabă şi de Franţa, Marea Britanie, Germania şi SUA. Legăturile strînse cu Israelul s-au simţit în anii '50, cînd evreii din Irak – victime ale discriminării şi ale atacurilor cu bombe efectuate de forţele irakiene – au fost salvaţi de Iranul monarhic care a sprijinit procedurile de evacuare şi le-a oferit avioane şi adăpost în drumul spre Israel. Mai mult – potrivit istoricilor americani –, Mossad-ul a antrenat poliţia secretă a şahului, Savak, macabru faimoasă pentru metodele sale de tortură. SUA şi Israelul nu bănuiau ce răsturnare de situaţie avea să fie Revoluţia islamică. Washington-ul a ignorat toate semnalele de alarmă şi a fost luat complet pe nepregătite în 1979. De la o zi la alta, şi în special după sechestrarea personalului ambasadei americane de la Teheran, Iranul a trecut de la statutul de prieten la cel de duşman public numărul 1, scos din axa prieteniei şi inclus, ani mai tîrziu, de George Bush în Axa Răului.

Odată cu Revoluţia islamică, în 1979 Iranul opreşte programul nuclear, dar brusc în 1982 Teheranul anunţă că va îmbogăţi uraniu propriu la Centrul Nuclear de la Isfahan. Programul nuclear iranian, deşi confiscat propagandistic de actualul regim de la Teheran, în realitate nu ţine de ideologii şi nici de polii de putere din Iran. Dată fiind larga susţinere în rîndul populaţiei determinată de o mîndrie profund naţionalistă, oprirea programului nuclear, de către oricare dintre polii de putere de la Teheran, poate echivala cu o sinucidere politică pe scena internă. E o motivaţie în plus care ţine de supravieţuirea politică şi care contribuie la strategia uimitoare de negociere a Iranului cu marile puteri – un joc al nervilor, al aşilor ascunşi în mînecă, al promisiunilor amestecate cu ameninţări mai mult sau mai puţin voalate. „Iranul afirmă contrariul a ceea ce gîndeşte şi face contrariul a ceea ce afirmă, ceea ce nu înseamnă neapărat că Iranul face contrariul a ceea ce gîndeşte“ declara un diplomat european citat în *L'Iran, la bombe et la démission des nations* de Thérèse Delpech.

***Carmen Gavrilă** este corespondent Radio România Actualităţi.*

PUBLICITATE

Anca MANOLESCU

Un spaţiu de asanat: forumul ziarelor

Citesc adeseori pe Internet articolele de ziar ale unor intelectuali cu voce publică importantă. Am în general grijă să nu-mi scape mouse-ul în zona de forum. Cu excepţia cîtorva intervenţii cuviincioase, locul e plin de ură măruntă, grasă, indecentă; colcăie de sudălmi şi calomnii slinoase; mişună acolo injuria, acuzaţia smintită, tonul răstit de mîrlan care, numai el ştiind cum stau lucrurile, îi luminează pe ceilalţi într-un limbaj pestilenţial. Fiecare îşi varsă găleata de mizerii spre autor, dar şi spre „interlocutori". Nu există, la aceşti inşi, nici cea mai mică pornire să se refere la articol, să formuleze critici ori opinii într-un limbaj civilizat, semn al unei gîndiri articulate. Plătiţi ori autentici, sînt programaţi pe dejecţie.

Pe forumul multor cotidiene, există prezenţe masive ale unui asemenea limbaj de tip terorist. Terorist, căci, prin deversarea de obscenităţi şi prin exacerbarea violenţei, el nu are alt scop decît distrugerea „adversarului". Terorist, căci nu are în vedere comunicarea cu autorul şi cu interlocutorii de pe forum, ci încearcă să-i intoxice cu murdării, să-i îmbolnăvească de dezgust, să-i determine să tacă, să părăsească spaţiul de „discuţie". Desigur, într-un mediu cît de cît civilizat, un asemenea limbaj se autodescalifică. Dar tocmai acest mediu de civilitate e pînă la urmă duşmanul vizat. În locul lui, limbajul terorist-obscen urmăreşte să instaleze atmosfera urii, a suspiciunii, a vulgarităţii fără limite. El urmăreşte să desfiinţeze tocmai posibilitatea dialogului, să facă din terenul de discuţie un teren viran, o groapă de gunoaie.

Tehnica aceasta e veche de cînd lumea. Dar faptul că ea are acces masiv în spaţiul public cade în responsabilitatea ziarelor. Fiindcă forumul presei scrise e spaţiu public. Pe cei – puţini ca număr – care vor să-şi plaseze acolo, obsesiv, mizeria, opţiunea aceasta îi priveşte. Dar acceptarea intervenţiei lor pe forum îi priveşte pe responsabilii publicaţiilor de larg tiraj. Ei poartă răspunderea pentru infestarea unui spaţiu care ne aparţine tuturor, nu numai autorilor şi cititorilor fideli ai ziarului. Dacă ceea ce se poate citi pe forum s-ar auzi pe stradă, ne-am indigna. Deşi ziarele le cer forumiştilor exprimare civilizată, deşi dezactivează anumite intervenţii, ele lasă totuşi să treacă un număr mare de mesaje imunde.

Dar – mi se va spune – mizeriile sînt admise pe forum în virtutea unui drept fundamental în democraţiile liberale: cel al libertăţii de gîndire şi de exprimare. E într-adevăr un drept fundamental, care desparte societăţile democratice de totalitarism. Dar nu e un drept absolut, nelimitat, de tip discreţionar. Nu e un drept de tip lozincă, aşa cum sînt principiile în totalitarism, unde ele pot justifica orice oroare, unde pot susţine orice încălcare a drepturilor indivizilor. Democraţia lucrează cu principii corelate, care se reglează şi se limitează unele pe altele. Nu mai puţin fundamental decît criteriul libertăţii e, în democraţiile autentice, criteriul respectului reciproc. Dacă bunul-simţ nu te determină să-ţi foloseşti libertatea cuviincios, regulile de bază ale democraţiei îţi impun să nu verşi gunoi în capul vecinului şi în sfera publică.

Limbajul terorist-obscen urmăreşte să instaleze atmosfera urii, a suspiciunii, a vulgarităţii fără limite.

În al doilea rînd, democraţia liberală se defineşte prin angajamentul actorilor sociali de a-şi rezolva conflictele prin argumentaţie, negociere, cu eliminarea violenţei. Or, tocmai agresivitatea murdară se acumulează periculos, tocmai ea devine expresie acceptată prin admiterea unor asemenea intervenţii. Tocmai refuzul argumentaţiei, înlocuită de injurie, capătă astfel cheag în spaţiul public.

În sfîrşit, democraţia liberală e un regim al dialogului şi al pluralismului. Or, ce dialog poţi avea cu o înjurătură? Ce pluralism admite ea? Înjurătura e însăşi interjecţia excluziunii.

Depozitele – în creştere pe forum – de limbaj terorist-obscen minează chiar principiile de funcţionare a democraţiei. Ziarele – ca actori publici – au datoria să nu îl lase să prolifereze.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie, *Polirom, 2011.*

PUBLICITATE

adevărul Shop.ro
Noul magazin universal

Michael Bolton - A Swingin' Christmas

1.Walkin' In A Winter Wonderland
2.The Christmas Song
3.I'll Be Home For Christmas
4.Santa Claus Is Coming To Town
5.White Christmas
6.Let It Snow
7.Jingle Bell Rock
8.Have Yourself A Merry Little Christmas
9.Silent Night
10.Joy To The World

preţ 34 LEI (cu TVA inclus)

www.adevarulshop.ro

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

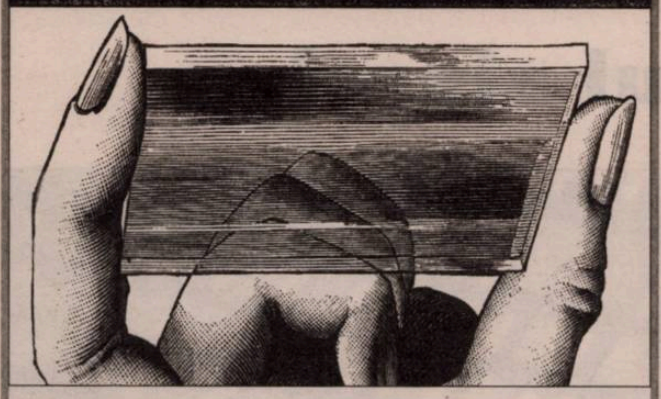

Zîmbetul RCS-RDS

În România, ai parte de multe situaţii kafkiene, dar rar mi-a fost dat să trăiesc una aşa de interesantă ca în cazul aventurii mele cu furnizorul de cablu RCS-RDS.

După cum ştim, operatorii de cablu deţin monopol în anumite zone, şi tu, clientul, eşti captiv. Adică nu poţi să-ţi alegi compania care să-ţi ofere programele TV pentru că teritoriul e deja împărţit.

M-am mutat acum mai bine de o lună şi mi-am făcut contractul cu firma care acoperă zona respectivă. Adică RCS-RDS. Am optat pentru un pachet cu televiziune digitală.

A durat ceva pînă să-mi instaleze cablul, dar de-abia după aceea a început marea aventură. Băiatul care a venit să-mi pună firele (şi care, în paranteză fie spus, era accidentat la o mînă, aşa că nu putea să stăpînească prea bine bormaşina şi a dat găurile aiurea) mi-a zis că trebuie să merg să-mi iau singur, de la punctele RCS-RDS, decodorul de televiziune digitală. Şi, în ciuda neplăcerilor vizibile pe care i le crea mîna, mi-a zîmbit cu subînţeles.

Nu mi-am dat seama care era subînţelesul decît cînd am ajuns de mai multe ori în faţa funcţionarilor RCS-RDS, să cer decodorul. Oamenii mă priveau cu acelaşi zîmbet şi ridicau din umeri. Nu aveau aşa ceva. Cînd vor primi? Nu se ştie, să stau pe-aproape. Aşa că am devenit un obişnuit al birourilor RCS-RDS. Aveam, n-aveam treabă, treceam să întreb de decodor. Acelaşi rezultat de fiecare dată.

Am trecut prin toată gama de stări – de la revoltă, la resemnare. În faza revoltată, am sunat la dispeceratul central şi am făcut reclamaţie. Am fost asigurat că, în momentul în care se vor aduce decodoare, voi fi anunţat telefonic. M-am pus să aştept telefonul şi, după vreo săptămînă şi ceva, nimerindu-mă prin preajmă, am intrat într-o doară şi la biroul RCS-RDS. Păi, avuseseră decodoare în urmă cu două zile. Şi eu de ce n-am fost sunat? Asta nu mai aveau de unde să ştie. Dar, dacă am vreo nemulţumire, pot să fac o reclamaţie. Acelaşi zîmbet, desigur.

Am colecţionat şi cîteva reclamaţii, pentru a realiza şi de data aceasta ce se află în spatele zîmbetului. Nu faci nimic cu ele. Pentru a fi fericitul posesor al unui decodor, trebuie să veghezi. Să te rogi şi să veghezi, ca-n aşteptarea celei de-a doua veniri...

Să te revolţi că, după o lună, îţi vine o factură pentru nişte servicii de care nu ai beneficiat? Nu e cazul. Vina e a ta, că nu te-ai nevoit îndeajuns pentru a merita decodorul.

Dar vine şi ziua cea mare, cînd la întrebarea ta funcţionarii RCS-RDS îţi răspund afirmativ. De data aceasta realizezi că, în spatele zîmbetului lor, se află o coadă groasă, la care trebuie să stai. Te aşezi la coadă şi-ncep să treacă orele (căci decodoarele nu se dau aşa de simplu, trebuie completate nişte hîrtii pentru a le obţine). Redescoperi spiritul cozilor din vremea lui Ceauşescu. Nu contează că nu mai stai la pulpe sau la lapte, ci la decodoare, spiritul este acelaşi. Se înfiripă solidarităţi ad-hoc, se deapănă poveşti... Afli că unii au aşteptat şi trei luni pînă să aibă cîştig de cauză. Altul îţi spune că a mai făcut o coadă la decodoare, dar că s-au terminat cînd mai avea trei persoane în faţă. Tu nu ai ghinionul ăsta şi prinzi, pînă la urmă, mult rîvnitul aparat.

Te crezi însă norocos doar pînă cînd ajungi acasă şi, în momentul în care-l instalezi, vezi că nu funcţionează. Dai telefon la *call center* şi ţi se spune că trebuie să iei decodorul, frumuşel, şi să te duci cu el la service, în Bulevardul Libertăţii nr. 8-10. Nu, nu ţi-l pot schimba, e musai să mergi cu el la reparat. La service, desigur, dai de o altă coadă, încă şi mai mare, pentru că e singura astfel de unitate pentru toată zona de sud a ţării. Fiecare om e cu decodorul în braţe şi aşteaptă, şi aşteaptă... Desigur, poveştile nu se lasă aşteptate.

P.S. Cînd ajungi, în fine, acasă, cu aparatul reparat, eşti sunat de la dispeceratul RCS-RDS, să ţi se spună că, urmare a reclamaţiei pe care ai făcut-o, sînt în măsură să-ţi livreze un decodor.

Tudor Călin ZAROJANU

Jurnalismul de unică folosinţă

Una dintre caractersticile distinctive ale jurnalismului românesc actual este orientarea lui spre nonsubiecte şi subiecte instant. Şi unele, şi celelalte sînt pompieristice: „senzaţionale“ azi, uitate peste o săptămînă.

Motivul este destul de clar: alternativele presupun multă muncă, inclusiv o solidă documentare. Tristul paradox face ca documentarea să fi dispărut din atenţia majorităţii ziariştilor şi a canalelor de presă tocmai acum, cînd Internetul e la picioarele lor. În anii '90, cînd nu existau nici Google, nici Wikipedia, nici ziare online, în presă apăreau anchete la sînge, reportaje care te ţineau cu sufletul la gură şi documentare interesante. Astăzi, toate aceste genuri sînt pe cale de dispariţie, deşi nu numai logistica a evoluat spectaculos, ci şi legislaţia, care prevede dreptul la informare şi obligaţia instituţiilor de a răspunde la solicitări în acest sens chiar şi din partea cetăţenilor, cu atît mai mult a jurnaliştilor. Pe cale de dispariţie sînt şi interviurile – care presupun şi ele ceva muncă – şi, dacă ne referim la ziare, e bine că există încă pagini de cultură, dar în ele găseşti aproape exclusiv ştiri. Extrem de rare au devenit aici cronicile, opiniile, ce să mai vorbim despre dezbateri de idei!

Pe străzi circulă maşini. Andra ştie mai multe

Dar nu numai reducerea dramatică a genurilor publicistice – despre care am mai scris aici – e o problemă, ci şi faptul că presa a ajuns să fie dominată de nonsubiecte şi pseudosubiecte.

Nonsubiectele sînt întîmplările banale ale vieţii de zi cu zi, care ar putea alimenta, jurnalistic vorbind, cel mult o ştire (uneori nici atît) şi, în loc de asta, ajung teme de discuţii în direct şi la o oră de vîrf. Un accident rutier nu este nici măcar subiect de ştire, nicăieri în lume, decît dacă e deosebit de grav şi/sau implică persoane publice. Chiar şi în aceste cazuri, el nu justifică decît două-trei scurte ştiri: atunci cînd s-a produs şi atunci cînd s-au stabilit definitiv împrejurările şi responsabilităţile, eventual o informaţie-cheie între aceste două momente. În nici un caz transmisii de la faţa locului (introduse prin „Andra ştie mai multe“ – ceea ce nu e aproape niciodată adevărat) după ce s-au curăţat toate urmele („Azi-dimineaţă, aici erau maşinile distruse, stăm de vorbă cu un martor, spuneţi, tanti!“), în nici un caz scotociri prin viaţa celor implicaţi în accident şi asaltarea medicilor de la urgenţă. Asta nu e presă, ci curiozitate morbidă.

Există însă şi nonsubiecte absolute, halucinante. În urmă cu cîţiva ani, într-un talk-show al lui Mihai Gâdea, la Antena 3, s-a discutat o „bombă“: primarul Traian Băsescu a repartizat o locuinţă Elenei Băsescu. A reieşit repede că era o coincidenţă de nume, fără nici o relaţie de rudenie sau de alt fel. Ion Cristoiu, prezent în emisiune, a atras atenţia că le-a dispărut subiectul, dar ceilalţi participanţi au continuat să discute despre „caz“!

Cine vrea să vină să vorbească despre ceva?

Pseudosubiectele pornesc de la întîmplări şi, mai ales, declaraţii care au o oarecare valoare jurnalistică şi prezintă interes pentru public în anumite limite, dar sînt tratate pe picior de egalitate cu 11 septembrie 2001: analişti, specialişti, întrebări pentru telespectatori, legături telefonice în direct, *breaking news* sau *news alert,* o mare desfăşurare de forţe pentru a diseca o emisiune TV franţuzească în care s-a făcut mişto de români (mai ţineţi minte că Guvernul Ciorbea a dat un comunicat oficial prin care protesta faţă de faptul că, la sfîrşitul serialului *Caracatiţa,* geniul răului, *capo di tutti capi,* era un român!?; atunci, presa a ironizat Executivul, pe bună dreptate), crimele de la Cernavodă sau „reglarea de conturi“ dintre „două clanuri de mafioţi“ (citeşte: încăierarea dintre două grupuri de derbedei).

Toate cele de mai sus pot constitui subiecte de dezbatere, din cînd în cînd, numai în abordări de sinteză privind, de pildă, evoluţia criminalităţii în ultimul an sau în ultimul deceniu sau după decembrie 1989, cu cifre, grafice, declaraţii şi tot tacîmul – dar nu de sine stătătoare. Însă, vai!, o abordare exhaustivă implică efort.

Cum se poate face jurnalism fără efort? Simplu. În presa scrisă, cu *copy-paste* după agenţiile de ştiri – de regulă nici măcar menţionate – sau din orice loc de pe Internet cu risc scăzut de probleme privind copyright-ul. La TV, alegi orice titlu al zilei, din presa scrisă sau de pe agenţii, şi începi să dai telefoane pe la invitaţii obişnuiţi, care vor să se vadă pe sticlă. Unii nu pot veni, că i-a luat deja altă televiziune sau nu sînt în localitate, dar rămîn destui pe listă ca să-ţi asiguri 2, 6, chiar 10. *Disponibilitatea lor este de obicei singurul criteriu de selecţie.*

Dar despre mita cu caltaboşi aţi mai auzit ceva?

Foste subiecte de senzaţie

Caracterul de jurnalism instant, cu subiecte de unică folosinţă, este întărit de cvasiinexistenţa urmăririi în timp a unui subiect. De data asta vorbesc despre subiectele adevărate, grele. Pentru presa noastră, noţiunea de *follow up* pare să nu prea existe. Ca o excepţie, de curînd *România liberă* a avut o lăudabilă revenire la afacerea gripei aviare – căci afacere a fost!

Pentru a nu vorbi în abstract, iată cîteva dintre subiectele grele care au ţinut cîteva zile prima pagină a ziarelor şi apoi au fost uitate, deşi nu s-au lămurit niciodată. Înainte de toate, să amintim că zeci, dacă nu sute de persoane publice din România au fost subiectul unor dezvăluri, majoritatea fiind anchetaţi, cu dosare deschise, destui fiind şi reţinuţi sau chiar arestaţi timp de cîteva zile (Gigi Becali, Dan Diaconescu, Sorin Ovidiu Vîntu, Constantin Nicolescu, Vasile Avram, Marian Iancu, Fănel Păvălache, Ion Ruşinaru etc.). Pun pariu că despre unii nici nu mai ştiţi cine sînt. E normal, pentru că presa n-a făcut reveniri, nici măcar atunci cînd era vorba despre celebrităţi. Dacă procurorii sau judecătorii lălăie un caz ani de-a rîndul, nimeni nu se-ntreabă „dar ce s-a mai întîmplat cu cazul ăla?“

În 1993, generalul Gheorghe Florică, şeful Gărzii Financiare, furnizează prima listă de corupţi, pe care se află nume sonore. La scurt timp este demis şi nu mai vine vorba niciodată despre asta, cum n-a mai venit vorba nici despre „lista lui Severin“, cu „doi-trei directori de publicaţii“ şi „doi-trei politicieni“.

Dar despre mita cu caltaboşi aţi mai auzit ceva? Dar despre senzaţionalul dosar al presupusei afaceri de spionaj în care ar fi fost implicaţi doi miniştri, doi consilieri ministeriali şi un spion străin?

Sigur, s-ar putea spune că, măcar în unele zone, volatilitatea interesului presei faţă de un subiect (declarat) senzaţional este dată de volatilitatea evenimentului în sine: azi, PSD pare să nu aibă alt scop în existenţa sa decît să scape de singurul său membru aflat într-o înaltă demnitate – mai exact, al doilea om în stat – pentru ca, două zile mai tîrziu, fără a fi rezolvat problema, să-şi concentreze toată atenţia pe suspendarea preşedintelui ţării.

E adevărat, dar e o scuză subţire. Dacă presa nu-şi propune să fie mai coerentă şi mai consistentă decît clasa politică e trist.

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi scriitor.*

Manuela BOGHIAN

A fi bărbat sau a fi femeie?

– povestea unui transsexual american în Bucureşti –

Cînd l-am întîlnit prima oară pe Robyn, semăna cu Einstein. Un american nu mai înalt decît mine, purta haine largi şi ochelari, iar părul îi era alb şi zburlit. Mă impresiona vocea lui, avea o voce caldă şi profundă, dar cu o tonalitate neobişnuită. Are peste 50 de ani şi lucrează la ambasada Statelor Unite.

Ne-am reîntîlnit după cîteva luni. Face tratament cu hormoni şi a trecut prin multe ore de electroliză pentru a scăpa de barbă. Are părul ondulat, iar în urechi strălucesc o pereche de cercei. Hainele îi sînt asortate, iar la gît îşi leagă o eşarfă viu colorată. Zîmbetul larg îmi spune că se simte mult mai bine. Am înţeles că Robyn e nume feminin. Ne-am pus pe poveşti.

De cînd se ştie, Robyn ar fi vrut să fie femeie. Cînd avea vreo cinci ani, a avut un vis: se făcea că s-a pierdut în pădure şi a ajuns în faţa unei case luminate. În această casă le era permis să intre doar fetelor, aşa că a continuat să meargă. În drumul său, tot dădea însă peste aceeaşi casă, aşa că, în final, a bătut la uşă. O fată a deschis uşa, iar Robyn a rugat-o cu disperare să-l lase să intre. „Normal că poţi intra, eşti de-a noastră", i-a răspuns fata. Robyn s-a trezit brusc, dezamăgit că schimbarea avusese loc doar în vis.

Pînă la şapte ani, surorile mai mari îl foloseau drept manechin şi îl îmbrăcau cu rochii. După ce s-au oprit, a început să se furişeze în camerele lor, pentru a le proba hainele şi a folosi machiajul. Realiza că ceea ce face este neobişnuit, însă nu s-a oprit. A continuat să ducă o viaţă secretă ca adolescent, iar în primul an de facultate scria pentru prima dată în jurnal că „mental, sînt fată". Îşi comanda în secret haine feminine din cataloage şi se plimba prin oraş îmbrăcat ca femeie. Nu a vorbit însă cu nimeni despre asta pînă în 1990.

De acum încolo, mă voi referi la Robyn ca la ea, întrucît aşa se consideră şi aşa o cunosc astăzi.

Teama de a nu-şi dezamăgi familia (era singurul fiu dintr-o familie cu cinci copii) a determinat-o să-şi continue viaţa dublă şi chiar să încerce să ducă o viaţă „normală" de bărbat. Şi-a urmat pasiunea pentru studiul astronomic şi a ajuns să lucreze pentru vestita NASA (a făcut parte din proiectul Hubble). S-a căsătorit, a devenit tată şi a crezut că asta o va ajuta să uite de visul de a deveni femeie: „M-am căsătorit fără a spune un cuvînt despre zbuciumul meu intern, atît de convinsă eram că prin căsătorie, iubire şi întemeierea unei familii mă voi vindeca. Mă gîndeam că pur şi simplu o să dispară, fără să mă mai frămînte. Nu aş fi putut să mă înşel mai tare". În 1990, cînd băiatul său avea doi ani, a ajuns la limita disperării şi le-a mărturisit soţiei şi surorii sale despre dorinţa de a-şi schimba sexul biologic. A fost trimisă la tratament antidepresiv pentru un an. Următorii zece ani a încercat să-şi suprime gîndurile transsexuale, de frica de a nu-şi mai revedea fiul. După ce a divorţat la 25 de ani de la căsătorie, după ce şi-a pierdut casa şi după ce a început să lucreze în serviciul diplomatic din Rusia şi Uzbekistan, nu mai avea nimic de pierdut prin recunoaşterea publică a identităţii sale. În 2010 lucra la ambasada Statelor Unite din România şi, tot în acelaşi an, începea demersurile pentru a deveni biologic femeie.

Cînd am auzit povestea lui Robyn, am vrut să ştiu mai multe despre ce se întîmplă în România şi am aflat cît de grea este situaţia transsexualilor de la noi.

Puntea între sexe

A fi transsexual înseamnă a simţi că identitatea personală nu se potriveşte cu sexul cu care te-ai născut şi a face (sau a dori) tranziţia de la un gen la altul. Procesul de tranziţie începe mult înaintea operaţiei de „confirmare a genului" şi înseamnă consiliere psihologică, vizite psihiatrice, tratament cu hormoni şi schimbarea actelor de identitate. Nu toţi transsexualii ajung să treacă prin toate etapele.

Tratamentul cu hormoni e ca şi cum ai trece printr-o a doua pubertate.

Primul pas pentru schimbarea sexului în România este obţinerea unei evaluări psihiatrice care atestă medical faptul că identitatea de gen personală nu se potriveşte cu sexul biologic. Diagnosticul: tulburare de identitate de gen. Tratamentul cu hormoni e ca şi cum ai trece printr-o a doua pubertate – observi modificări ale corpului de la o lună la alta: creşterea sau descreşterea sînilor, redistribuţia musculaturii şi a grăsimii corporale, modificarea creşterii părului. În România nu se vînd hormoni speciali pentru acest tip de tratament, iar transsexualii folosesc după caz anticoncepţionale sau hormoni de creştere din culturism. Terapia cu hormoni poate avea efecte emoţionale puternice, aşa că, pe toată durata tratamentului, este recomandată consilierea psihologică. Cu toate acestea, mulţi transsexuali îşi administrează hormonii singuri, fără supravegherea unui endocrinolog sau terapie psihologică.

Dar cea mai grea parte este testul vieţii reale, acela de a-ţi face publică identitatea sexuală. Nu e uşor să treci peste aşteptările celor din jur, şi mai greu este să obţii acordul familiei şi al societăţii. Mulţi transsexuali continuă să ducă vieţi duble, de teama de a nu fi alungaţi de familie, de a nu mai putea studia sau de a-şi pierde serviciul.

Situaţia actuală în România

Viaţa înainte de tranziţie seamănă cu un coşmar: îţi deteşti corpul, te simţi captiv şi porţi o mască faţă de toţi ceilalţi. Nu ai curajul să te uiţi în oglindă pentru că nu îţi place ceea ce vezi. Odată ieşit la suprafaţă, pe lîngă reticenţa, oprobriul şi chiar atitudinea violentă a oamenilor din jur, te loveşti de un sistem ostil.

Legislaţia din România privind statutul transsexualilor este puţină şi ambiguă, lăsînd loc interpretărilor abuzive şi corupţiei. Schimbările în legislaţie sînt greu de prevăzut în condiţiile în care comunitatea trans din România este fragmentată şi lipsită de organizare şi de un lider reprezentativ. Nu se ştie cîte persoane transsexuale există la noi: mulţi dintre cei care au făcut tranziţia de la un sex la altul nu vor să-şi amintească de trecut, iar cei care nu au făcut-o trăiesc o viaţă dublă şi le e frică să nu fie descoperiţi. În România nu există o reţea de sprijin puternică pentru transgenderi şi familiile acestora.

Una dintre cele mai mari dificultăţi ale celor care doresc să-şi schimbe sexul o reprezintă schimbarea actelor de identitate. În urma tratamentului cu hormoni şi a modificării aspectului fizic, indivizii nu mai sînt recunoscuţi de persoanele care lucrează în serviciul public ca fiind aceleaşi persoane ca în poză. Din această cauză, le este refuzat accesul la serviciile disponibile oricărui cetăţean sau chiar sînt acuzaţi de fraudă. Schimbarea actelor de identitate este foarte dificilă, iar în România nu există o legislaţie conformă normelor europene. „Avem nevoie de o precedură administrativă care să explice cum se pot schimba actele şi de medici care să ştie ce să facă atunci cînd o persoană trans le trece pragul." (Irina Niţă, ACCEPT – Asociaţia pentru drepturile minorităţilor sexuale din România)

Prin intermediul lui Robyn am cunoscut-o şi pe Raluca. Cazul ei e aparte – ea a reuşit să-şi schimbe datele din certificatul de naştere (sexul şi prenumele), pe baza evaluării psihiatrice şi a tratamentului endocrinologic. Ea nu a trecut prin operaţia de schimbare de sex înainte de a-şi obţine noile acte, însă i s-a impus condiţia să o facă în maximum 12 luni. A mers în instanţă pentru a-şi susţine cazul şi a crea un precedent, pentru a le fi mai uşor persoanelor trans să facă tranziţia în societate. „Sînt tînără, slabă şi drăguţă, am studii universitare terminate şi lucrez într-o corporaţie. Sînt femeie, sînt capabilă şi aşa funcţionez în societate eficient."

Cu toate că, legal, operaţia de schimbare de gen ar trebui să fie decontată de casele de asigurări de sănătate, în realitate lucrurile stau altfel. Profitîndu-se de legislaţia precară, transsexualilor li se pretind sume consistente pentru efectuarea operaţiei.

Peste Prut, situaţia comunităţii trans pare să fie mai bună datorită lui Nadine Chilianu. Nadine este cea care şi-a asumat rolul de lider şi a reprezentat interesele comunităţii în instanţele judecătoreşti şi în faţa Ministerelor Sănătăţii şi Justiţiei, pentru a obţine modificarea legislaţiei în favoarea indivizilor transsexuali. De asemenea, ea încearcă să ofere şi suport pentru familiile transsexualilor care vor să-i susţină pe aceştia şi pentru a face faţă situaţiilor de discriminare.

Cu toate acestea, faptul că Robyn a hotărît să-şi facă tranziţia în România nu e o coincidenţă. Ea spune că nu ar fi putut să facă acest lucru în Moscova sau Taşkent (capitala Uzbekistanului) de frica serviciilor secrete şi a normelor sociale rigide. Iese pe stradă fără să primească priviri odioase şi consideră că oamenii de aici sînt mai toleranţi chiar decît în Statele Unite.

Welcome Robyn

Tranziţia lui Robyn face parte din tabloul mai larg al deschiderii ministerului de externe american *(State Department)* faţă de drepturile LGBT (lesbiene, gay, bisexuali, transgender). Hillary Clinton este susţinătoarea drepturilor LGBT, sub deviza *„LGBT rights are human rights"* (Drepturile LGBT sînt drepturile omului). În 2010, Ministerul de Externe american a legiferat angajarea persoanelor LGBT, inclusiv a transsexualilor, şi a acceptat tranziţia lor pe timpul angajării.

Personalul diplomatic se adaptează noilor regulamente odată cu devenirea lui Robyn: „Cultura Ministerului de Externe continuă să se schimbe chiar şi în detaliile zilnice de completare a formularelor oficiale. Acelaşi formular pe care îl completasem în urmă cu cîteva luni, are acum trei opţiuni în loc de două: femeie, bărbat, transgender. Am bifat cu mîndrie a treia căsuţă".

Tranziţia instituţională a lui Robyn a fost pregătită de un comitet care s-a format la ambasada din Bucureşti special pentru această ocazie – *Gender Transition Committee* (Comitetul Tranziţiei de Gen). Pe 10 noiembrie, Robyn a anunţat oficial schimbarea în faţa colegilor de serviciu. Newsletter-ul ambasadei i-a urat *farewell* („rămas bun") lui Robert şi *welcome* („bun venit") lui Robyn. De pe 14 noiembrie, Robyn îşi poartă cerceii şi eşarfele colorate şi la birou, devenind prima persoană trans din serviciul diplomatic american, care a reuşit să facă tranziţia şi să îşi păstreze serviciul.

***Manuela Boghian** este masterand în antropologie şi scrie pe blogul manube.wordpress.com.*

Cu ochii-n 3,14

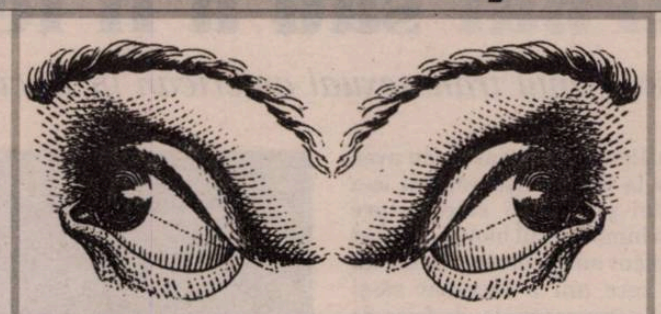

ÎNTR-O ZI CAM DE STÎNGA, UN DEPUTAT CU POTENŢIAL DE OGLINDĂ (ÎN LIPSĂ DE INSPIRAŢIE) CREDE CĂ SECOLUL ĂSTA VA FI DOMINAT DE TRADIŢIILE RECI

■ Într-o zi cam rece de noiembrie, pe la orele prînzului, pe cînd luasem la pas Bulevardul Carol, de peste drum (din faţa Ministerului Agriculturii) se revarsă asupră-mi pe nepusă masă (din goarne, trompete şi tromboane) „Deşteaptă-te, române". Ce-o fi cu zarva asta? – mă-ntreb. Era un protest al Federaţiei Crescătorilor de Bovine din România. (**D. S.**)

■ Luna trecută, două capre, mascote ale partidului elveţian de extremă dreaptă anti-imigraţie, au fost răpite de activiştii de stînga. După patru zile, caprele au fost găsite în viaţă, legate de un copac şi vopsite în negru. Iată cum s-a născut o nouă expresie: „A umbla cu capra vopsită". (**M. C.**)

■ Un deputat PSD, Cristian Rizea, este amestecat în nişte afaceri sordide cu imobiliare, alături de un alt parlamentar tot PSD, Dan Şova. Omul a fost reclamat la Parchet de chiar propriul frate, pe motiv că l-ar fi înşelat. Nu e pentru rubrica de faţă. Totuşi, citez din *Adevărul:* „Ce nu ştia Bogdan Rizea era faptul că, deşi deputatul şi soţia sa, Josette (fostă Niculina), locuiau în apartamentul din Plevnei, acesta ajunsese tot în proprietatea lui Dan Şova, care-l achiziţionase, în iunie 2006...". Adică pe doamna Rizea o chema Niculina şi şi-a schimbat numele în Josette. Serios? Dacă citeam asta într-un roman de satiră ziceam că prea e groasă de tot. Ce să mai zici acum despre Niculina-Josette? Cum spuneau lăutarii pe vremuri: Să-ţi trăiască franţuzoaica, boierule! (**C. G.**)

■ O frază cu potenţial de maximă, luată dintr-un articol despre Rolling Stones (la anul împlinesc 50 de ani!), apărut duminică, 13 noiembrie, în *The Observer:* „Cînd un Rolling Stone recunoaşte că cel mai mare viciu al său este cafeaua, atunci ştii clar că vremurile s-au schimbat". (**L. V.**)

■ Ultima noutate în materie de slăbit: Luna Slim. Adică slăbeşti în somn! Nu depui nici un efort, nu faci gimnastică, nu transpiri, mănînci tot ce vrei, esenţial este doar să dormi ca o beşniţă, după ce ingurgitezi trei capsule de Luna Slim. Dimineaţa, cînd te trezeşti şi te priveşti în oglindă, „vei constata cu ochiul liber cît de agil şi armonios a devenit corpul tău!". Întrebare din partea consumatorului: ce mă fac dacă am insomnie? (**A. P.**)

■ Mai nou, de fiecare dată cînd deschid Facebook am parte de tot felul de virtuozităţi artistice ale prietenilor mei sau, în lipsă de inspiraţie, de *copy & paste*-uri din operele alora, ceva mai celebri decît ei. În această dimineaţă, la cafea, am citit o lungă şi tristă poezie, un decalog al tăcerii şi patru principii de viaţă importante, un citat din Paler şi unul din Llosa, un mesaj în rime care se termina cu ceva de genul „Aici aş vrea a apune!". Am privit cîteva fotografii intitulate sugestiv „Nostalgii de toamnă" şi două nuduri care anunţau un vernisaj. Mi se pare doar mie sau FB a devenit un soi de Şcoala Populară de Arte? Că Oracol era de mult, dar asta nu mă deranja... (**A. P.**)

■ China tot încearcă să creeze instrumente de *soft power*, să conteze şi pe post de ţară atractivă, nu doar de producător de tenişi ieftini. Deci comuniştii chinezi au creat un contra-Nobel numit premiul Confucius. Premiul Confucius pentru pace a fost dat lui Vladimir Putin pentru că s-a opus intervenţiei occidentale în Libia. Aşa este cînd vrei să creezi *soft power* cu ordin de la partid, iese prost, securiştii chinezi premiază securiştii ruşi, nici o scofală. Cine crede că secolul ăsta va fi dominat de China e rugat să spună repede trei scriitori chinezi şi trei filozofi chinezi. Nu, Confucius nu se pune! (**C. G.**)

■ Directorii de imagine ai vitrinelor pariziene tocmai au ieşit cu bine, se pare, dintr-o dispută cu reprezentanţii diferitelor mărci vîndute în respectivele (mari) magazine. Imuni la presiuni şi insistenţe, ei au reuşit să fie complet independenţi în aranjarea vitrinelor şi decorurilor interioare, alegînd, ca subiect pentru aceste sărbători, „tradiţiile". E bine că am aflat aceste lucruri, puţin evidente cînd priveşti, de pildă, o vitrină de pe St-Honoré şi te întrebi ce-o fi cu armata aia de iepuraşi încotoşmănaţi ca în Québec. Poate îi dezbracă de Paşte şi economisesc astfel un ban, preţul independenţei. (**S. S.**)

■ Ziariştii francezi au numărat, în concisa alocuţiune a prim-ministrului cu privire la austeritatea economică a guvernului, folosirea de 18 ori a cuvîntului „efort". Noi, simţiri reci, harfe deşarte, nu sîntem în stare cu ai noştri de asemenea voluptăţi. (**R. C.**)

DE REGULĂ, O PROPUNERE DIAFANĂ (PENTRU CARE OAMENII AU REFUZAT FĂRĂ SĂ SE ÎNCHINE CONDIŢIILE-ŞOC) NU ŞTIRBEŞTE CU NIMIC ZONA DE CORUPERE

■ De regulă, ninsorile surprind autorităţile locale, care se scuză în fiecare an că-s nepregătite: utilajele de deszăpezire nu sînt în stare de funcţionare, nu s-a achiziţionat destul material antiderapant, oamenii sînt în concediu etc. La Bucureşti, măcar dintr-un punct de vedere, lucrurile se mişcă: pe străzile principale au apărut încă de pe la începutul lui noiembrie ghirlande şi beculeţe colorate pentru sărbătorile de iarnă. Asta ca să nu vină Crăciunul pe nepregătite. Pentru firmele care pun beculeţe colorate şi ghirlande, Crăciunul poate să vină şi mai devreme. (**M. M.**)

■ O propunere legislativă care prevedea ca poliţiştilor să le fie verificată periodic condiţia fizică a fost respinsă de o comisie a Senatului. Fostul şef al Poliţiei, Petre Tobă, a declarat că prevederea încălca dreptul fundamental la muncă înscris în Constituţie şi că, oricum, poliţiştii care lucrează la IT n-au nevoie de condiţie fizică de performanţă. Cu alte cuvinte, şefilor din Poliţie nu le convine verificarea performanţelor fizice. Să fie mai convenabilă verificarea performanţelor intelectuale? (**A. M.**)

■ La demisia lui Silvio Berlusconi, printre atîtea vorbe crude ale mulţimii, un cetăţean italian a încredinţat lui Euronews această opinie aparent diafană: „Sincer vorbind, începuse să ne obosească". Dacă mă gîndesc bine, e de o violenţă întru totul binecuvîntată. (**R. C.**)

■ În ultima vreme tot aud de promoţii făcute la tigăi, promoţii pentru care oamenii se calcă în picioare. Sîntem oare martorii unui nou proces social, Marea Tigaiadă? (**S. G.**)

■ 26 de angajaţi musulmani ai aeroportului din Seattle au fost concediaţi pentru că au refuzat să li se taie din salariu orele petrecute în rugăciune în timpul programului. Probabil că la o bibliotecă sau la un muzeu nu ar deranja pe nimeni. (**M. C.**)

■ Nu există fotbalist care să intre pe teren fără să se închine şi, cu toate astea, încă n-am citit prin ziare despre fotbalişti care să meargă la biserici, să aprindă lumînări toată ziua şi să plece de acolo noaptea tîrziu, ameţiţi de tămîie. De-asta nici n-avem gazon! (**M. C.**)

■ Şase astronauţi au petrecut 520 de zile într-o replică a unei navete spaţiale pe undeva prin apropiere de Moscova, ca să vadă cum ar reacţiona oamenii la condiţiile de pe Marte. Timp în care probabil că nişte marţieni au petrecut 520 de zile marţiene în replica unei navete spaţiale, ca să vadă cum s-ar acomoda ei, marţienii, la condiţiile din Moscova. (**L. V.**)

■ Titlu-şoc pe news.ro: „Poliţia apără cămătarii de sătenii din Flămînda". (**A. M. S.**)

■ Una dintre ediţiile de săptămîna trecută ale *Gazetei sporturilor* i-a fost dedicată Nadiei Comăneci şi s-a vorbit din nou despre primul ei 10 olimpic din istorie obţinut în 1976. Adevărul (documentat de John Lloyd şi John Mitchinson în *The Second Book Of General Ignorance)* este că primul 10 olimpic îi aparţine, de fapt, gimnastului francez Albert Séguin (1891-1979) care, la Jocurile Olimpice de la Paris din 1924, a obţinut nota „10,000" la proba de sărituri. O „erată" care nu ştirbeşte cu nimic performanţa Nadiei, mă grăbesc să adaug! (**M. C.**)

■ Am descoperit cea mai grozavă încrucişare de străzi în zona Tei: Sf. Treime cu Turnătorilor. (**I. P.**)

■ Atenţie cînd mîncaţi (sau consumaţi, dacă vreţi) piept de pui! S-ar putea să fiţi acuzaţi de corupere de minori! *(vezi foto)* (**M. V.**)

PUBLICITATE

Programul lansărilor **Adevărul**
la Târgul Internațional Gaudeamus **23-27 noiembrie 2011**
(Pavilionul Central Romexpo, București)

23 noiembrie ora: 13:00

25 noiembrie ora: 15:00

25 noiembrie ora: 16:00

25 noiembrie ora: 17:00

26 noiembrie ora: 13:30

26 noiembrie ora: 16:00

26 noiembrie ora: 17:00

din 23 noiembrie
la standul Adevărul

Leapșa pe murite de Virgil Tănase

Patericul sau apoftegmele părinților din pustiu de Cristian Bădiliță

Imperialism în postcomunism. Geopolitica dezordinii în fostul lagăr socialist de Cozmin Gușă

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **407** ■ 1-7 decembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

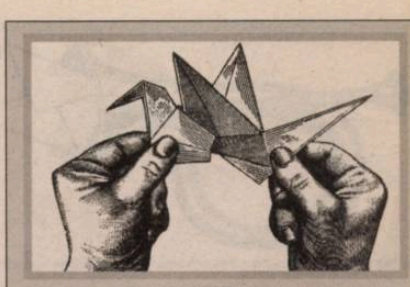

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie 8

ANDREI PLEŞU

„Supravieţuire *vs* integrare“

pagina 3

Interviu cu regizorul

PETER GREENAWAY

pagina 19

LILIANA NICOLAE

„«Parada vacilor» şi prinţul Charles“

pagina 23

Cu copiii nu-i de joacă

© HHC România / Petruţ Călinescu

„Toţi oamenii mari au fost mai întîi copii. (Dar puţini dintre ei îşi mai aduc aminte.)“

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

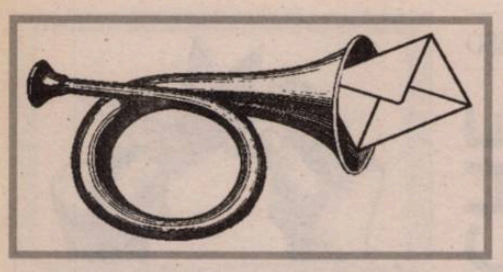

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 405

Scrisoare deschisă către *Dilema veche*

În atenţia doamnei Adina Popescu

În revista *Dilema veche* nr. 405, 17-23 noiembrie 2011, doamna Adina Popescu semnează articolul „Cui îi este frică de ţigani“, text în care accentuează grav delimitarea rasistă noi/ei.

Prin conţinutul ambiguu, articolul ofensează minoritatea romă, precum şi pe oamenii care se delimitează de discursul xenofob şi rasist prezent de multe ori în presa românească.

În primul rînd, textul începe cu o remarcă prin care autoarea se dezice de denumirea oficială a minorităţii, folosind termenul de „ţigan“, termen recunoscut de Academia Română drept peiorativ. Indiferent de pretextele invocate în partea introductivă, considerăm inadmisibilă folosirea neproblematizată a acestui apelativ într-un articol de opinie publicat într-o revistă culturală. Afirmaţia că „N-am folosit acest termen cu un sens peiorativ, jignitor sau discriminatoriu“ este negată în mod sistematic pe tot parcursul articolului. Pentru fiecare afirmaţie critică la adresa unei atitudini rasiste faţă de romi („Ţiganii erau ignoraţi şi împinşi undeva la margine, ca şi cum nici n-ar fi existat.“), autoarea oferă un stereotip în care se regăsesc părerile peiorative, jignitoare sau discriminatoare pe care declară că nu le susţine („Trebuia să-i numim «tovarăşi» chiar dacă nu se prezentau la locul de muncă.“). Faptul că menţionează anumite „mustrări de conştiinţă“ pentru că a recurs la nişte „mecanisme care aparţineau unei mentalităţi colective“ rasiste nu poate ţine locul unei analize reale, începînd de la însăşi atitudinea de bază a articolului, care îi plasează pe „ţigani“ în alteritate totală, omogenizînd în mod naiv şi (se pare) inconştient o întreagă etnie şi conferind comportamentului, înfăţişării şi chiar mentalului oricărui rom aceleaşi caracteristici stereotipe binecunoscute şi conotaţiile lor (peiorative, jignitoare sau discriminatoare).

De altfel, textul constă din prezentarea unor poveşti personale, al căror interes public general-valabil este irelevant. Se reuşeşte asumat plasarea unei vini imaginare (cum autoarea recunoaşte) bazată pe stereotip. Mai departe, chestionarea rasismului devine o justificare a prezenţei stereotipurilor în discursul privat şi public, nefundamentată nici măcar în contextul acestui articol. Exemplele personale nu pot funcţiona pentru generalizarea unei „cercetări“. Autoarea comentează (corect) despre exemplele din viaţa de zi cu zi care par să se muleze perfect pe stereotipurile negative despre romi, că ele „contribuie din plin la injectarea mentalului colectiv cu ură rasială“; însă acelaşi lucru se poate spune şi despre folosirea acestui tip de exemple pentru a generaliza şi „a încerca o analiză“ ca cea pe care şi-o propune acest text în această publicaţie.

Invocînd o falsă „vulnerabilitate a majorităţii“, este deturnată problema reală a vulnerabilităţii minorităţilor marginalizate, întărind prejudecăţile vizavi de romi. Ba mai mult, autoarea critică schimburile culturale făcute în ultimii ani făcînd apel la un gen muzical blamat (manelizarea societăţii?!). În concluzie, articolul apare ca o chestionare şi asumare publică a rasismului, pe care autoarea îl critică şi paradoxal îl justifică şi perpetuează în acelaşi timp, iar *Dilema veche* girează prezenţa unui text cel puţin discutabil şi ofensator, al cărui conţinut întăreşte stereotipurile despre minoritatea romă – cu atît mai dăunător cu cît demersul/miza lui este (aşa cum ar sugera titlul) de a pune sub semnul întrebării fobiile „obişnuite“. Ca o confirmare a opiniei exprimate mai sus, vin comentariile rasiste care însoţesc articolul în caz în ediţia online a revistei.

Ruxandra Costescu, fizician
Paul Hitter, artist vizual
Valentina Iancu, critic de artă
Petre Florin Manole, activist pentru drepturile omului
David Schwartz, regizor de teatru
Alina Şerban, actriţă

Răspuns

Stimate doamne şi stimaţi domni,

Articolul scris de Adina Popescu (redactor al *Dilemei vechi)* şi la care faceţi referire cu o oarecare indignare nu are în sine nimic ambiguu. Nu are pretenţia că e un studiu sau o cercetare, ci este o prezentare personală, nuanţată, dilematică şi lipsită de ipocriziile la modă, a unei realităţi, aşa cum e ea percepută de foarte mulţi dintre concetăţenii noştri. Dacă rămînem în termenii logicii, nu poate fi acuzată de „rasism“ o persoană care îşi expune cu sinceritate propriile prejudecăţi (bazate pe stereotipii foarte răspîndite în societate) *tocmai* pentru a arăta cît este de nocivă judecata bazată pe clişee şi pentru a îndemna, implicit, la schimbarea paradigmei prin care îi percepem pe semenii noştri.

Nu e vorba în articol de nici un fel de discriminare sau de intenţie de a jigni pe cineva. Dimpotrivă, autoarea îşi asumă deschis folosirea termenului „ţigan“ pentru că, deocamdată, este cuvîntul utilizat de majoritatea concetăţenilor noştri. Din păcate, realitatea nu e întotdeauna aşa cum ne-am dori şi nu se schimbă prin simpla înlocuire a unor termeni.

Reacţia dumneavoastră conţine doar cîteva precepte ideologice de ultimă oră, dar ratează tocmai partea dilematică a textului, pe care o consideră „ambiguă“. Ne-am obişnuit de mult cu astfel de interpretări. Credem totuşi că, în numele activismului pentru binele unei comunităţi, se pot face lucruri mult mai utile şi mai serioase decît a căuta cu lumînarea şi a reacţiona colectiv împotriva unor atitudini discriminatorii care nu există. Totul ar putea începe de la o lectură atentă – deopotrivă a textelor şi a realităţii – şi de la asumarea deschisă şi sinceră a prejudecăţilor, stereotipiilor, erorilor care alcătuiesc peisajul complicat al percepţiei asupra minorităţii romilor. Or, acest peisaj nu se poate schimba brusc prin importul de terminologie. E nevoie de sinceritate, deschidere şi răbdare.

Redacţia *Dilema veche*

Articolul Adinei Popescu, „Cui îi e frică de ţigani?“

Pentru Vasilie Nicolae cu familia şi Grozav Ioana cu familia din Gîrbova şi tanti Nuţi (Drujuţ Elena) cu familia din Veseuş

„Ea este colega mea, Maria. Cu ea o să faceţi cursuri de calificare, înscrierea la cursuri şi actele necesare. Mai multe vă spune ea.“ Aşa începea, cu o adunare la Căminul Cultural sau la şcoală, într-o sală de clasă. Erau prezenţi cca 5-6 oameni, întotdeauna bărbaţii reprezentativi din comunitate. Alina, cea care se ocupa de stabilirea unei asociaţii interetnice, cu un grup de iniţiativă (ideal cei 5-6 prezenţi), şi începerea unui proiect cu/pentru respectiva asociaţie, rostea cuvintele de mai sus. Mă ridicam în picioare şi luam cuvîntul repetînd ce tocmai spusese Alina, la care adăugam: „Ştiţi, eu o să fiu cea pe care o să o vedeţi umblînd pe uliţe şi pe la porţi cu un dosar albastru, mare în braţe“.

Şi îmi începeam bătutul la porţi şi colindatul străduţelor în găsirea celor interesaţi să urmeze cursuri de calificare, conform dorinţelor exprimate şi nivelului de şcolarizare avut, completarea unor formulare stufoase, realizarea dosarelor de înscriere (acte Finanţe, adeverinţă medic de familie, adeverinţă clase şcolare absolvite, copii buletin, naştere, căsătorie), găsirea locaţiei de desfăşurare a cursului, teoria – într-o sală de clasă la şcoala din sat, şi practica – la o fabrică din apropiere de sat sau magazinul din comunitate, depinzînd de cursul ales de ei, găsirea lectorilor şi instructorilor de practică, începerea cursului, supravegherea ca totul să se desfăşoare în regulă şi conform programei de curs primită de la CRFPA Braşov-Centrul Regional de Formare Profesională a Adulţilor, şi intervenţia în problemele (ne)aşteptate ce se iveau.

Toate cele de mai sus s-au desfăşurat timp de o primăvară şi trei veri în judeţul Alba, în comunităţile de ţigani din satul Gîrbova (comuna Gîrbova), satul Veseuş (comuna Jidvei) şi satul Şard (comuna Ighiu). Alina, ţigancă din Sebeş, frumoasă foc şi licenţiată în asistenţă socială la Cluj, mergea prima în comunitate, stabilea contactele principale, iar cam după o lună şi jumătate cînd ajungeam şi eu, îmi dădea în primire o persoană care să mă ajute să identific doritorii de cursuri de calificare care s-au înscris anterior cu CNP-ul pe liste. Şi de aici începea drumul meu în comunitate, care, la final, a luat forma unui curs de ospătar (chelner), vînzător în unităţi de alimentaţie (teoria la şcoala din comunitate, practica la un restaurant din Miercurea Sibiului) în Gîrbova; a unui curs de lucrător în comerţ (teoria la şcoala din comunitate, practica la unul din magazinele din comunitate) şi a unui curs de asamblor, confecţioner articole textile (teoria la şcoala din comunitate, practica la fabrica Înfrăţirea din Blaj) pentru comunitatea din satul Veseuş; a unui curs de asamblor, confecţioner articole textile (teoria la şcoala din comunitate, practica la şcoala din comunitate unde ne-am instalat cu maşină de cusut) în Şard.

De pe urma celor trei veri şi a unei primăveri m-am ales cu următoarele observaţii *obiective* despre ţiganii din comunităţile menţionate:

Totul şi orice se negociază, de la cursurile din programă, la numărul de ore pe care sînt dispuşi să şi le asume pentru a veni la curs şi a-şi lua o diplomă; de la locaţia de practică, pînă la zilele în care nu se merge la practică fiindcă e sărbătoare sau este vreun mort în sat.

Totul sau orice este şi vine pe bani: în programa proiectului era stipulat ca ţiganii fără venit care participă la curs să primească lunar 300 de lei, drept bursă. Fără bursă nu se făcea nici un curs, fiindcă nu se strîngea minimum de persoane necesar pentru derularea unui curs de calificare, adică 14; şi dacă să zicem că s-ar fi strîns 14, numărul acestora scădea dramatic după primele două săptămîni de teorie, ceea ce rezulta în abandonarea cursului. Celui care a venit cu ideea celor 300 de lei, „Felicitări!“.

Să nu mă îndoiesc de puterea media a lui tanti combinată cu cea a lui radio-şanţ: după primele două vizite în comunitate, munca îmi devenea uşoară prin faptul că acum nu mă mai oprea nimeni din două-n două porţi să mă întrebe ce vînd sau ce dau sau ce caut prin sat. Cu această ocazie mulţumesc tantilor, oricare ar fi fost numele lor, pe care le-am întîlnit şi care, pe lîngă scopul vizitelor mele prin sat, m-au întrebat de propria-mi fericire, dacă sînt măritată şi cîţi ani am.

Sîntem la sat, într-o comunitate, aşadar timpul se măsoară altfel: dacă e zi de sărbătoare, îi găseşti pe toţi acasă, dar ţine minte că între orele 9-12 sînt la biserică, între orele 12,30-13,30 e prînzul, între 14-16 se doarme de amiază, iar după ora 16 pe majoritatea bărbaţilor îi găseşti la magazinul din sat cu băuturi răcoritoare şi alcoolice, unde îţi recomand să nu deranjezi aburii pentru că naşti dispute la rostirea cuvintele: „cu cursuri de calificare... împreună cu cei de la şomaj... e şi o fundaţie pentru romi... cu primăria... ştiţi, formare profesională Alba şi Braşov... pentru romi numai... aveţi o diplomă... e recunoscută şi-n afara ţării... poate veţi găsi ceva de lucru“. Însă dacă îţi faci apariţia într-o zi lucrătoare, bărbaţii sînt plecaţi cu ziua de la 7 dimineaţa la 8 seara şi găseşti acasă toată partea feminină şi cea sub 18 ani, care nu vor să completeze vreun formular de înscriere la curs pînă nu vine bărbatul acasă.

Odată ce ai intrat în comunitate, obişnuieşte-te repede cu ideea că într-un timp scurt toată lumea te strigă, salută şi îţi spune pe nume, toată lumea ştie cîţi ani ai şi de ce nu eşti măritată, toată lumea ştie cine au fost tat-tu şi mamă-ta, dacă ai fraţi şi ce lucrează, dacă ai drăguţ, numele lui şi unde lucrează; dar, mai ales, odată intrată în curtea şi în casa ţiganului, ia taburetu' pe care ţi-l dă să şezi şi ascultă-i toate ofurile pe care nu se va sfii să ţi le împărtăşească din primele cinci minute, ai răbdare fiindcă îşi aşterne în faţa ta tot sufletul lui şi al familiei lui pînă la al treilea neam, îţi va da apă, mîncare şi adăpost, îţi va dezlega iţele comunităţii, îţi va spune despre fiecare în parte dacă-i serios şi se ţine de treabă sau dacă nu-i. Nu după mult timp te trezeşti că ştii casele pe de rost, cu istoria lor cu tot, că eşti la curent cu toate disputele între unul şi altul, că ştii ce a făcut primarul de-a cîştigat alegerile şi dacă le va mai cîştiga vreodată, că eşti invitată la nuntă sau la vreo pomană la Cămin, că sîmbătă vine Adi Minune şi ţine o cîntare la un ospăţ de seamă din sat, că de sărbători ai şi tu puse deoparte două clătite sau plăcinte cu varză, că de Sfînta Maria primeşti un telefon şi un grup de voci feminine încep cu „Să trăieşti, Mărie!“ şi termină cu „Mai hai, tu, pe la noi!“...că, dacă dai puţin timp, primeşti multă viaţă.

Singura mea frică pe care am avut-o faţă de ţigani au fost cîinii din curte.

Maria-Georgeta SABĂU

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 15.200 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

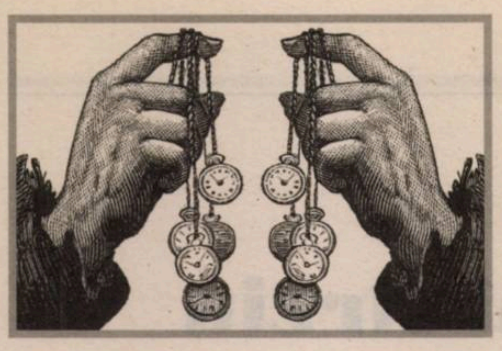

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Supraviețuire vs integrare

Am descoperit, în arhiva proprie, un text de acum 14 ani și mă mir eu însumi de paradoxala lui actualitate. Pe vremea cînd l-am scris, ne străduiam, asudați, să îndeplinim criteriile de aderare la UE. Acum sîntem absorbiți în clubul select la care visam atunci, dar iată că, de această dată, clubul însuși are probleme de supraviețuire. Cît despre menționarea din final a Greciei, nu pot să nu fiu mîndru de micul meu dar profetic. Judecați și dvs...

Am fi putut încerca să ne salvăm „prin noi înșine“. Dar e limpede că în lumea de azi, a pieței comunitare, a „globalizării“, a Internetului, performanța solitară e o utopie. În plus, cînd spunem „noi înșine“, invocăm o realitate care a devenit vagă și sărăcăcioasă. Sîntem năpădiți de inerții, diletantisme, confuzii și dezordini greu de transformat, peste noapte, în capital al reconstrucției. Alergăm în cerc: ca să ne putem schimba, ar trebui, mai întîi, să ne schimbăm... Pe de altă parte, modelul european spre care tindem vine cu exigențe și planificări inflexibile, fără legătură rezonabilă cu punctul în care ne aflăm. Trăim, s-ar zice, sub fatalitatea formelor fără fond. Comprimați între indigența proprie și superstandardele apusene, între incompetența locală și hipercompetența continentală, încercăm, frustrați, să salvăm aparențele. Nu cred că vom reuși, pentru că ni se cere să facem prea multe lucruri deodată. Imperativul integrării europene nu poate funcționa simultan cu acela, infinit mai urgent, al supraviețuirii. Noi sîntem în etapa drastică a coșniței străvezii, a străzii surpate, a closetului sordid și ni se atrage atenția că nu acordăm destulă consideratiune homosexualilor și propagandei antitabagice. Gîfîim după strictul necesar și ni se cer mari rafinamente civice. Ne aleargă cîinii în plină Capitală și sîntem certați că nu iubim destul animalele.

Încercăm, frustrați, să salvăm aparențele.

Nu spun că cei care ridică atît de sus ștacheta n-au, în principiu, dreptate. O țară modernă, civilizată, demnă de familia bună a Europei trebuie să suspende reclamele pentru țigări, să respecte dreptul la diferența religioasă, etnică și sexuală, ca să nu mai vorbim de drepturile omului, ale minorităților, ale femeilor. Evident. Trebuie să ajungem cît mai aproape de acest orizont și cît mai repede. Dar cu ce combustibil? În ce ritm? Și, mai ales, în ce ordine? Cîte „priorități“ ne putem asuma deodată?

Nici una dintre țările dezvoltate care ne invită să intrăm în cursă n-a trebuit să completeze „formularul“ bacalaureatului civic atît de repede. Mai întîi a fost revoluția industrială, apoi „veacul naționalităților“, apoi consolidarea gîndirii liberale, „umanizarea“ treptată a capitalismului, războaiele mondiale, prohibiția, delirul rasist, criza economică, sindicatele, statul de drept, bunăstarea și tot soiul de alte încercări și achiziții, unele laborioase, altele rapide, unele stabile, altele încă firave. De *„gender studies“, „child abuse“,* ecologie, homosexualitate legitimă, combaterea fumatului, legalizarea comerțului de droguri și alte asemenea delicatese alexandrine nu s-a vorbit în țările „de la centru“ decît tîrziu – și nu întotdeauna cu convingere. Ei bine, în numele acestui bloc masiv de ameliorări seculare, ni se cere o scurtă tumbă sincronică, un salt agil, în pielea goală și cu surîsul pe buze. Ni se cere să găsim rețeta unei echivalențe imposibile: aceea dintre „societate săracă“ și „societate civilă“. Ni se cere să mîncăm praz și să mirosim a trandafiri. Vin iarăși și spun: să ni se ceară! Să fim împinși înainte cu forță! *Werde was du bist!* Cei care, pentru a ne prelua din mers, ne pun unele condiții, au tot dreptul s-o facă. În definitiv, e spre binele nostru. Dar eu cred că n-o să meargă. Sau că vom aluneca într-o generală ipocrizie, dictată de calcule conjuncturale: noi vom pretinde că ne-am copt, ei vor pretinde că ne cred. De aceea, mai în glumă, mai în serios, sînt de părere că soluția e alta: întîi integrare și pe urmă progres! Întîi puțin amor dezinteresat și pe urmă progenitură. Noi vrem să începem cu divorțul. E, ca să zic așa, contraproductiv.

În fond, cum ați făcut cu Grecia? – îl întrebam deunăzi pe un distins diplomat. N-ați integrat-o „fără concurs“? „Ba da“ – a sunat răspunsul. „Dar a fost un eșec. Nici pînă azi n-au societate civilă!“ Răspuns grav, e drept. Dar mărturisesc că m-am trezit mormăind *sotto voce,* să nu m-audă nimeni: n-or fi avînd, dar la atîta mare, la atîtea cîrciumioare cu pescărie, la atîta vin, artă și turism, poate că merge și fără...

Apărut în *Dilema,* nr. 254,
5 decembrie 1997

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Jocul cu hărțile

Printre scenariile apocaliptice care împînzesc Europa își fac loc și puncte de vedere exprimate șugubăț, dar – tocmai de aceea? – demne de luat în seamă pentru că, sub aparența unor glume numai bune de trimis prietenilor pe Internet, se ascund probleme vechi și serioase ale bătrînului continent.

De pildă, hărțile. De la o vreme, Internetul și Facebook-ul sînt pline de hărți în care Europa este „redesenată“. În plină polemică asupra datoriilor Greciei, circula pe Internet o hartă în care zonele Europei apăreau reîmpărțite în funcție de stereotipiile culturale: grecii și italienii erau, evident, „leneșii din sud“. Am mai văzut și altele, de un umor mai subtil sau mai grosier, care exprimau frustrările, nepotrivirile ori prejudecățile europenilor despre ei înșiși. Există pe Internet hărți ale Europei „din perspectiva“ georgienilor, francezilor, sîrbilor, maghiarilor, estonienilor etc. E o adevărată modă. Evident, sîntem avertizați să nu luăm lucrurile în serios. Simple glume sau expresii ale poncifelor istorice și culturale, asemenea reprezentări ludice reușesc totuși să ne pună pe gînduri. Cea mai simpatică și mai inteligentă, după părerea mea, este de departe aceea făcută de *The Economist* anul trecut. Se găsește pe YouTube, cu titlul *Redrawing the map of Europe,* și pornește de la o întrebare simplă, „extrasă“ și extrapolată din principiul libertății de mișcare a cetățenilor europeni: „Ce s-ar întîmpla dacă țările ar avea libertate de mișcare, asemenea cetățenilor?“. Evident, s-ar mișca și, în felul acesta, s-ar rezolva vechi probleme. De exemplu – sugerează *The Economist* – Marea Britanie s-ar muta la sud, pe lîngă Madeira, cu avantajul că Scoția ar putea deveni astfel o insulă separată, împlinindu-și visul de independență. Polonia ar putea scăpa din „strînsoarea“ Germaniei și Rusiei mutîndu-se în locul Marii Britanii. Belgia ar face schimb de locuri cu Cehia, cu beneficii de ambele părți: cehii s-ar înțelege bine cu noii lor vecini olandezii, iar slovacii, cu valonii din Belgia. În Balcanii de Vest s-ar rezolva cîteva probleme „permutînd“ între ele Macedonia, Kosovo și Albania: în felul acesta Grecia ar scăpa de disputa cu Macedonia asupra denumirii, căci n-ar mai fi vecine. Elveția s-ar putea alipi statelor scandinave, Norvegia fiind bucuroasă să aibă alături un stat non-UE. Țările Baltice s-ar muta lîngă Irlanda, iar locul lor ar fi luat de Belarus și de Kaliningrad (care astfel ar reveni lîngă țara-mamă, Rusia). Ș.a.m.d. În spațiile rămase libere, s-ar putea crea – sugerează *The Economist* – țări noi, cu nume preluate din opere de ficțiune sau din filme (Ruritania, Syldavia, Borduria, Vulgaria). Concluzia e că „geografia Europei e la fel de frustrantă ca și istoria ei“.

Hărți în care Europa este „redesenată“.

Recent, în *Wall Street Journal* am găsit încă o hartă, desenată de Peter Arkle, cu o Germanie mare pînă la Mediterana, un teritoriu numit *„Laissez-Faire Lands“* (incluzînd Polonia și Țările Baltice) și, în sud, din Portugalia pînă în Grecia, un generos spațiu numit *„Vacation Land“*. Harta ilustrează un articol al lui Niall Ferguson intitulat „2021: The New Europe“. Într-un amestec de utopie glumeață și avertisment lucid, Ferguson imaginează de fapt efectele crizei de acum: o Germanie puternică, mutarea capitalei de la Bruxelles la Viena (adică un fel de nou Imperiu Habsburgic, dată fiind experiența celui vechi în „politicile multiculturale“), transformarea Sudului în zonă de vacanță în care cei mai mulți germani au o a doua casă (compensînd astfel îmbătrînirea populației meridionale și șomajul de peste 20%), un „Re-united Kindom“ incluzîndu-i și pe irlandezi (care au adoptat principiul „mai bine britanici decît bruxellezi“) și devenit țara favorită pentru investitorii chinezi, care își iubesc foarte mult apartamentele din Chelsea și cabanele de vînătoare din Scoția. În 2021, țările scandinave vor fi părăsit UE, dar Statele Unite ale Europei vor cuprinde 29 de țări (șase provenite din fosta Iugoslavie și două prin scindarea Belgiei). SUE vor fi realizat și un mare pas în politica externă comună: împiedicarea unui atac nuclear al Israelului asupra Iranului. Președintele European Karl von Habsburg – imaginează Niall Ferguson – va explica la Al Jazeera rațiunile acestui gest: „Mai întîi am fost îngrijorați de efectul creșterii prețului petrolului asupra iubitului nostru euro. Dar mai presus de orice ne-am temut că vor fi iradiate stațiunile noastre de vacanță preferate“.

Dincolo de joc și fantazare geopolitică și cartografică, există și o parte serioasă în articol. Astăzi, toată lumea e preocupată de salvarea monedei euro. Dar – scrie Niall Ferguson – „n-am crezut niciodată că zona euro se va prăbuși“. Dacă Grecia și Italia – așa cum spun unii – ar ieși din zona euro și ar trece la vechile lor monede, nu numai că ar avea costuri insuportabile, dar „peste noapte, băncile lor și jumătate din corporațiile lor non-financiare ar deveni insolvente“; în plus, nu există un mecanism legal prin care o țară să părăsească uniunea monetară. În schimb, există în Tratatul de la Lisabona un articol care prevede posibilitatea ca un stat membru să iasă din UE. Așa încît, crede Ferguson, „e mai probabil ca moneda europeană să reziste, dar să se dezintegreze Uniunea“.

Jocul de-a hărțile este posibil, între altele, tocmai datorită integrării europene și desființării frontierelor interne. Acum cîteva decenii era de neimaginat o asemenea „distracție“ – nici măcar ca glumă. Statele așa cum le știm se văd azi prinse la mijloc: au datorii pe care nu le mai pot susține singure, dar integrarea politică nu e suficient de puternică încît să permită adoptarea rapidă a unor măsuri comune de însănătoșire economică. Așa încît, chiar dacă moneda euro va fi salvată, cetățenii vor rămîne cu buzunarele mai goale. Iar în vremuri de criză, există reflexul retragerii în comunitățile și percepțiile vechi, dar stabile. Adică în geografia frustrantă a națiunilor și în logica perversă a diferențelor dintre „ei“ și „noi“.

ținerea de minte

„Trăsurile din Bălți sînt ușoare și mici cît o cutiuță. Trase numai de un singur cal, acesta are deasupra hamului un jug de lemn, ornamental, ca vechile troice rusești, din filme, din cîntece și din fotografii. Aceasta, al cărei stăpîn tînăr, cu fața încadrată de o barbă mică, pufoasă, năclăită de murdărie, a ținut să mă ducă neapărat, străbate acum drumul, într-adevăr destul de lung, pînă în centrul orașului. În fundul ei, eu și negustorul din Lipscani, care mă previne, clătinînd din cap, a spaimă și a nenorocire: Să vezi domnu ce de muște, ce de muște...

Erau într-adevăr îngrozitor de multe, într-un fel care nu se poate descrie. De cum ne-am apropiat de oraș, au început să se vadă. În cantități compacte, mase întregi, lipite aproape una de alta, încît păreau o marmeladă cleioasă, vîscoasă. Cînd se abăteau asupra oamenilor, aceștia nu le goneau, ci și le ștergeau de pe față, cu palma, cum te-ai șterge de noroi sau de sudoare, într-atît erau de multe și de lipicioase.“

Geo Bogza, *Țări de piatră, de foc și de pămînt,* prefață de Paul Cernat, Colecția „Biblioteca pentru toți“, 2011

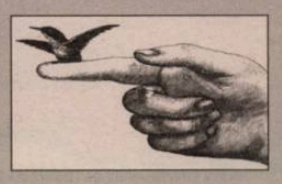

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Chişinău, un an mai tîrziu

Scriu repede, căci nu ştiu cît mai ţine bateria laptopului, iar singura priză de 220 de volţi din tren tocmai s-a ars. Trenul este moldovenesc, adică are vagoane de pe vremea sovieticilor. Sînt supărat că nu am nimerit într-unul dintr-aceleа care au perdeluţe cu flori brodate. Ale noastre sînt de tip modern, fără model. Însoţitorul de vagon vorbeşte bine românește. La dus, spre Chişinău, acela de-abia scotea, în silă, trei vorbe în altceva decît rusă. Opţiunea lui; doar că omul ar fi trebuit să comunice cu vorbitori de română. Noroc cu fochistul. El ştia bine românește. Fochistul are grijă de focul din soba vagonului. Soba ne dă căldură nouă, călătorilor, este la capătul fiecărui vagon şi lîngă ea nu se fumează. Acolo trag din ţigară doar angajaţii CFM-ului, căci sînt în timpul serviciului. Călătorii se duc în celălalt capăt, acolo unde este şi o scrumieră de tablă atîrnată de o fereastră. CFM-ul nu permite, oficial, fumatul în tren. Ca şi CFR-ul, de altfel.

La întoarcere, revelaţia călătoriei este o senzaţională barmaniţă (în costum popular), limbută şi plină de glume, bună la vînzări şi jovială nevoie mare. Ţi-e sete, ai la dispoziţie bere, vin, coniac (din cela moldovenesc, nu avea kvint ot tiraspol, spre dezamăgirea mea). Dacă ţi-e foame, se oferă să-ţi gătească o mîncare simplă. Am impresia (o simplă impresie fără dovezi clare) că tînăra cu care stă de vorbă în spatele tejghelei este acolo în cazul în care, după ce mănînci ceva, bei ceva, mai ai şi alte idei.

La un an distanţă de la precedenta vizită în Republică (cum care? Republica Moldova, desigur), zic că, la nivelul superficial, din mers sau din faţa televizorului, există schimbări. În primul rînd, Chirtoacă, primarul liberal, a reuşit cîte ceva. Cea mai spectaculoasă realizare este, în opinia mea, noul troleibuz. Stimaţi cititori români, nu puteţi să vă imaginaţi cum arăta transportul public cu numai un an în urmă. Nu aveai la dispoziţie decît nişte amărîte de troleibuze din anii '50 (nu glumesc, chiar în anii '50 erau făcute) şi microbuzele maxi-taxi care, de fapt, transportă grosul călătorilor în capitala Republicii. Evident, bilete nu prea se dau, totul este o uriaşă evaziune fiscală. Acum, în fine, cu ajutorul unui credit BERD, Chişinăul are troleibuze noi, decente, curate şi moderne. În schimb, taximetriştii au rămas cum îi ştiam. Preţul se negociază la urcare, ceasul nu funcţionează, şoferul este, în general, ursuz şi antipatic. Cam cum era prin Bucureşti acum mai bine de 15 ani. Am impresia că oamenii ăştia cîştigă încă foarte bine cu taximetria, altfel nu pot înţelege cum de se poartă în halul ăsta cu clienţii.

Chişinăul are troleibuze noi, decente, curate şi moderne.

Observaţie imediată, fără nuanţe. Moldovenii din Republică au (încă) un respect

uriaş pentru Carte, pentru Învăţătură. Să ai şcoală este o virtute, vorbitul limbilor străine este o obişnuinţă (nu bag rusa la socoteală, bilingvismul este de la sine înţeles), televiziunea publică produce, la cote de audienţă respectabile, *Erudit-Cafe,* un concurs de cultură generală între licee. Mai mult, acum au pornit o a doua emisiune, cu întrebări doar din istorie, pe care o programează în acces prime time (între 5 şi 6 seara). Reţeta are succes. În România, în acest moment, nu mai există nici o emisiune concurs de cultură generală (în afară de *Milionarul* lui Virgil Ianţu la Kanal D). Librăriile au vînzare, toate televiziunile au o „pastilă de literatură", indiferent de cît de comerciale sînt. Spre marele meu regret, nu am găsit la nici un chioşc vreo gazetă culturală din România. Plin, în schimb, de cele ruseşti. Nu interzice nimeni vînzarea produselor româneşti. Cred, doar, că trusturile noastre consideră piaţa din Republica Moldova ca fiind prea mică (două milioane de consumatori? – nu merită efortul). La Teatrul Naţional, o piesă cu Florin Piersic, în regia lui Radu Beligan. Pe 15 decembrie, concert al lui Ducu Bertzi. În rest, tăcere. Nici o prezenţă românească, din ţară.

Nu-i grav, le-aş spune prietenilor moldoveni care se tot plîng de sărăcie. O ţară în care bugetul pentru educaţie este cel mai mare capitol bugetar (da, asta se întîmplă în Republica Moldova) nu are cum să fie săracă decît pe moment.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Dan LUCA

De la „Dilemele comunicării UE“ la „Dilemele UE“

Acum doi ani publicam împreună cu vreo 50 de români, toţi trăitori ai fenomenului de capitală comunitară, o culegere de articole grupate sub o temă shakespeariană, „Dilemele comunicării Uniunii Europene“, o pendulare între psihosociologia comunicării „legii de Bruxelles“ către cetăţeni şi disecare a dinamicii unei comunităţi de 100.000 de actori, aflaţi într-o mişcare browniană permanentă.

Am recitit recent această „poză a Uniunii Europene a anului 2009“, exerciţiul colectiv care încerca emiterea unor semnale despre ce e bun şi ce e rău în construcţia comunitară, o percepţie a cetăţeanului simplu, foarte importantă în orice construcţie politică suprastatală.

Europa actuală este caracterizată de anormalităţi în percepţia şi exprimarea realităţii internaţionale.

Tabloul zugrăvit defineşte o realitate criptată, sugerîndu-mi să prezint cîteva frînturi din textele cărţii, pentru a reliefa dileme contemporane care ne influenţează viaţa mai mult decît credem.

Euforia provocată de reuşita integrării s-a mai disipat. România a intrat în UE privită cu scepticism şi cu eticheta „sînteţi în perioada de probă“, ceea ar fi trebuit să creeze o presiune constructivă care să ambiţioneze şi să accelereze procesele începute, ce au format o imagine promiţătoare. Integrarea însă nu e un eveniment punctual, ci un proces care e abia la început. Dincolo de frămîntările interne de natură economică, socială sau politică, mai avem acum o altă dimensiune de asimilat – cea europeană. Iar la cinci ani de la aderare, ne întrebăm încă dacă „enzimele europene“ nu ne dau prea multe dureri de stomac.

Atraşi de Bruxelles ca fluturii de noapte de lumină, politicieni, lobby-şti, studenţi şi stagiari transformă Bruxelles-ul într-un fel de Mecca a politicii şi a afacerilor europene. În „cartierul european“, care împrejmuieşte instituţiile UE, probabil că sînt mai des întîlnite cuvintele „comisie“ şi „consiliu“ decît „pîine“ sau „apă“. Aici este absolut normal să auzi la o bere conversaţii axate integral pe subiecte europene şi să vezi oameni obişnuiţi comentînd politica UE. Aproape tot ce se discută are un pronunţat caracter „european“. Uniunea Europeană a reuşit cu siguranţă să atragă anumiţi oameni şi să-i convingă de faptul că merită să investească timp şi energie pentru a înţelege complicatele mecanisme ce stau la baza funcţionării ei. UE are „fanii“ săi. Dar cît de prezentă în conştiinţa oamenilor obişnuiţi este Uniunea Europeană, dacă ne deplasăm în afara cartierului european?

Conform specialiştilor, o sferă publică paneuropeană presupune: existenţa unei limbi comune în care cetăţenii UE pot să comunice unul cu celălalt, existenţa mass-media cu influenţe la nivelul întregii UE şi existenţa unei culturi media şi jurnalistice comune în toate statele UE. Limba engleză pătrunde masiv pe piaţă, chiar dacă nu se recunoaşte încă deschis acest fapt. Devine clar limbă de comunicare în UE, penetrînd şi ultimul bastion de rezistenţă, cel al francezilor. Asta nu înseamnă că limbile ţărilor membre, sau chiar unele limbi regionale vor fi „torpilate“. Ele vor exista, şi nu cred că o polemică legată de cultura europeană este necesară în acest paragraf.

Dacă vorbim de dilemele comunicării în cadrul UE, atunci comunicarea interinstituţională poate fi considerată cu succes o dilemă. Nu atît din cauza caracterului său ascuns, cît mai ales a complexităţii sale.

Europa actuală este caracterizată de anormalităţi în percepţia şi exprimarea realităţii internaţionale, datorîndu-se „moştenirii ereditare“ a proiectului european încheagat după Al Doilea Război Mondial şi atitudinii narcisiste întreţinute de construirea Uniunii Europene după sfîrşitul Războiului Rece, pe de o parte, şi a dificultăţii de a comunica eficient cu lumea exterioară, pe de altă parte.

Chiar şi pentru cei neiniţiaţi în tainele comitologiei comunitare, e clar că UE este la răscruce. Cancelariile ţărilor membre se întîlnesc formal şi informal mai mult decît plenul Parlamentului European.

Cred că Uniunea Europeană se va schimba mult în următorii ani, pînă în 2014 – data următoarelor alegeri europene. Estimez o „ruptură“ strategică încă de anul viitor, iar semnalul va veni din partea partidelor politice europene. Vor exista „mişcări doctrinare“, trecînd peste fantomaticele „umbrele europene“ existente în zilele noastre. Se vor coagula strategii de alegeri cu adevărat europene, în care partidele politice îşi vor alege liderii la înaltele funcţii, la nivel comunitar. Iar aceştia se vor lupta apoi deschis pentru titluri precum cea de preşedinte al Comisiei Europene sau preşedinte UE, renunţînd la jocurile de culise şi numirile de palat, în care democraţia participativă e uitată.

***Dan Luca** este doctor în Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, fondator în 2003 al Clubului „România-UE“ Bruxelles. Îşi desfăşoară activitatea la Bruxelles de 15 ani. A scris trei cărţi despre România afacerilor europene, Bruxelles-ul european şi dilemele comunicării.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Pentru o Europă a responsabilităţii

Eu cred că marea problemă a Europei nu este criza economico-financiară în sine, ci propriul vis care o mistuie. Există două feluri în care un vis poate sugruma o viaţă. Primul e cel donquijotesc – nimeni nu crede în visul lui, dar cel care visează îşi pierde minţile visînd, visînd, visînd... Al doilea e chiar cazul Europei de azi – visul se realizează, tot mai mulţi cred în el, din ce în ce mai mulţi simt tentaţia utopiei împlinite şi visul devine normă de gîndire, obsesie, gîndire unică, apoi devine programul unei birocraţii uriaşe care din realizarea acestui vis trăieşte bine şi nu se mai poate opri. Realitatea, însă, se încăpăţînează să existe. Europa este sugrumată acum de propriul ei vis. Şi, mă grăbesc să spun, nu e nimic rău cu visul în sine – pericolul vine din încăpăţînarea obnubilantă cu care e luat drept realitate. Se ştie că orice criză este un amestec de pericol şi oportunitate. Pentru Europa, pericolul acestei crize poate fi văzut nu doar în execuţii bugetare şi indicatori de piaţă financiară, ci, mai ales, în mintea liderilor politici europeni, setată pe o singură direcţie: din ce în ce mai multă integrare. Este deja un clişeu obosit să spui că, pentru orice problemă apare în Europa, soluţia constă în şi mai multă Europă. Poate că o pauză nu ne-ar strica! Poate că un moment de întoarcere spre noi înşine, fiecare european spre ţara lui, ar fi o idee bună. De ce? Pentru că cei mai mulţi europeni trăiesc o mare iluzie: aceea că Europa poate deveni tot mai competitivă, indiferent de starea economiei ţării sale. Sigur, iluzia asta nu o trăiesc nici nemţii, nici francezii, nici britanicii şi, poate, nici italienii. Ei ştiu că economiile lor sînt puternice. Dar mai toţi ceilalţi, şi mai ales cetăţenii din sudul continentului o trăiesc din plin. Şi, dacă realitatea îi contrazice, se înfurie. De teama furiei lor, politicienii preferă să rămînă în aceeaşi iluzie. Soluţia nu poate veni decît dintr-o redescoperire a realităţii, şi nu din persistenţa obsesională în vis. S-a impus pe bătrînul nostru continent ideea că euroentuziasmul este bun, şi euroscepticismul e rău. Poate că, uneori, aşa e. Poate că, de cele mai multe ori, aşa e. Dar e aşa tot timpul?

Criza economico-financiară, prin care trecem toţi, are explicaţiile ei, asupra cărora nu insist aici. Dar are şi manifestările ei, care mie mi se par a fi amplificate tocmai pentru că Europa este atît de integrată. Imaginaţi-vă că această criză ar fi lovit, de pildă, o Europă care nu avea monedă comună. Criza datoriilor suverane era cu adevărat a fiecărui stat, şi nu ca în cazul eurozonei, cînd este a fiecărui stat şi a celorlalţi parteneri de monedă în acelaşi timp. De ce să aibă probleme Germania, cînd, de fapt, problema e a Greciei? De ce să sufere Franţa, cînd, de fapt, iresponsabil a fost guvernul portughez? De fapt, integrarea europeană, dincolo de toate efectele benefice pe care le-a avut, a produs şi un efect pervers, abia acum vizibil: i-a legat pe leneşi de harnici sau, ca să folosesc langajul la modă, i-a legat pe necompetitivi de competitivi. A ucis, de fapt, competiţia. Speranţa, poate, a fost nobilă: să-i facă pe necompetitivi (leneşi) să fie mai competitivi (harnici). Efectul, însă, a fost altul, după cum ne devoalează acum această criză: cu necompetitivii (leneşii) pe umeri, competitivii (harnicii) au pierdut din competitivitate. Mai pe românește, mi-e teamă că urcarea leneşilor pe umerii harnicilor nu-i va salva pe leneşi, ci îi va omorî pe cei harnici. Sigur, au dreptate cei care spun că piaţa comună şi moneda unică au dus la un nivel general de prosperitate nemaiîntîlnit. Dar e de observat că există ţări în eurozonă cu mult mai prospere decît le-ar permite, în mod real, economiile. Aceea este o falsă prosperitate şi, la ora adevărului – care poate fi chiar o criză economică precum aceasta –, tensiunea socială şi politică, generată de frustrarea unei populaţii care a trăit bine în iluzia că merită să trăiască bine şi se vede pusă în situaţia reducerii prosperităţii la nivelul real pe care economia îl permite, accentuează criza şi o face încă şi mai periculoasă. Integrarea răspîndeşte o prosperitate iluzorie. E prosperitatea temeinică a unora care, printr-un efect superficial, se revarsă şi asupra altora.

Europa este sugrumată acum de propriul ei vis.

Dar dincolo de aceste considerente mai degrabă teoretice, există evidenţa că ţările care nu fac parte din eurozonă trec mai uşor prin criză pentru că au un instrument în plus la îndemînă, şi anume cursul de schimb între euro şi moneda naţională. Pe de altă parte, Germania e în criză nu pentru că economia ei este neperformantă, ci pentru că are aceeaşi monedă cu realităţi economice radical diferite, numite Grecia sau Portugalia sau Irlanda. Nu învăţăm nimic din asta?

Răspunsul la criză este, acum, un apel generalizat la şi mai multă integrare. Se spune: Cum de e posibil să avem monedă unică, dar să nu avem un sistem fiscal unic? Bună întrebare. Doar că mă întreb, la rîndul meu, de ce se pune abia acum, în plină criză, şi nu s-a pus cu aceeaşi responsabiliate în ultimii 16 ani, de cînd a apărut euro. Teza mea este că Europa nu are nevoie de mai multă integrare pentru a fi competitivă, ci de mai multă responsabilitate. Şi asta se obţine nu amestecîndu-i pînă la indefinibil pe cei leneşi cu cei harnici, ci stabilind responsabilităţi. Nu vreau o Europă tot mai integrată, ci vreau o Europă care să aibă la îndemînă mecanismele de decuplare a acelui stat care, prin iresponsabilitate, ameninţă întreaga Uniune, un mecanism de decuplare imediată şi cu costuri cît mai mici. Dacă tot se vorbeşte despre modificarea tratatelor Uniunii, aceasta este modificarea de făcut. Un asemenea mecanism, mai ales dacă ar fi folosit într-un singur caz, ar fi cel mai bun mijloc de creştere a competitivităţii.

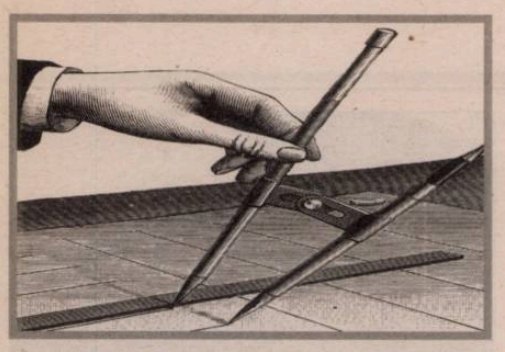

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

O ruşine

La cîteva zile după ce îmi exprimam îngrijorarea în legătură cu ravagiile la care asistăm pe strada Dionisie Lupu (zonă protejată!), descopăr că, în absenţa mea din Bucureşti, a fost demolată clădirea de la nr. 56. N-a mai rămas nimic din casa lui Alexandru Rosetti (1895-1990). Au fost de ajuns douăzeci de ani ca să şteargă amintirea respectuoasă la care avea dreptul acest mare om de cultură, lingvist şi editor fără pereche, amintire pe care, de altfel, o păstra plăcuţa de pe faţada de la stradă. În aceeaşi casă, pe vremuri, au locuit un frate, cu doi ani mai mare, Ion, fost magistrat, veteran din Primul Război Mondial, şi fiul lui Alexandru, Gheorghe, arhitect, după a cărui plecare – fiindcă s-a stabilit în Franţa – familia mai era reprezentată de o verişoară a acestuia cu soţul ei, arhitectul Anton Radu Smigelschi. Aceşti moştenitori nu puteau să ignore faptul că, oricît de împovărătoare, onoarea istorică trebuie suportată. Nimeni nu înţelege cum a fost posibil să fie sacrificată o casă importantă pentru memoria naţională. Distrugerea ei lasă loc pentru un bloc oarecare cu patru etaje. Pînă acum, singura agresiune care stricase aspectul tradiţional al străzii fusese construirea unui „Astoria Center“ sclipitor, la mică distanţă de casa Rosetti. E clar că există undeva planul de a transforma tot acel front de clădiri datînd din ultimii ani ai secolului al XIX-lea.

N-aş fi crezut că mai e nevoie să repet ce a însemnat pentru generaţia lui şi pentru încă două domnul profesor Rosetti. Produs al şcolii filologice franceze, autor al unei clasice *Istorii a limbii române,* cariera sa universitară, începută în 1932, a culminat cu funcţiile de decan al Facultăţii de Litere, în 1945-1946, şi de rector la Bucureşti, între 1946 şi 1949. Era academician din 1945 şi a condus institutul care astăzi îi poartă numele, deşi îngemănat contra naturii cu al rivalului său de o viaţă Iorgu Iordan. A deţinut din 1933 direcţia Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II“, cu o întrerupere (1941-1944), pînă în 1947. În această calitate, a managerizat ca nimeni altul literatura contemporană, inclusiv traducerile în româneşte, selectînd valorile cu un simţ sigur. Că, după venirea comuniştilor la putere, nu a avut de suferit ca mulţi prieteni ai lui, ba dimpotrivă, pe cînd soţia sa, generala detestata „Miţa“, preşedinta Femeilor Democrate, avea să sfîrşească membră a Consiliului de Stat, cu soldaţi trăgînd o salvă la înmormîntarea ei, nu era de mirare, el fiind – după expresia lui Călinescu – „simultan în toate combinaţiile posibile“.

Fiindcă, alături de existenţa pe care oducea sub ochii noştri, Rosetti a fost în acelaşi timp personajul literar din *Bietul Ioanide.* Este boierosul Gaittany, cu maniere perfecte, dar versatil. Un „reacţionar“ îl apostrofează, în *Scrinul negru:* „Cum te simţi în noua dumitale ipostază de proletar?“. Aici, în excelenta scenă de la Talcioc, răzbate discordia politică coborîtă în viaţa privată din cauza căreia cei doi fraţi, deşi trăind sub acelaşi acoperiş, nu-şi mai vorbeau. „Tovarăşul academician“ înţelegea să beneficieze de toate avantajele pe care i le asigura regimul în schimbul unor declaraţii de circumstanţă, însă menţinîndu-şi alura seniorială. Cîştigul din acest compromis nu era numai personal, căci Rosetti ştia cum să protejeze în jurul său viaţa ştiinţifică şi pe cercetători. Asemenea cazuri au mai fost şi în alte ţări din lagărul socialist: la Varşovia, directorul Institutului de Istorie continua să fie Tadeusz von Manteuffel, conte baltic.

N-a mai rămas nimic din casa lui Alexandru Rosetti.

O vizită a lui Ioanide la Gaittany este prilejul de a evoca chiar casa dispărută acum: „un imobil în plin centru aristocratic, cam desghiocat, e drept, însă plin de decor... Interiorul său era distins, combinat din piese de familie şi mobile noi, dozate cu gust şi cu evitarea aspectului de anticărie şi a somptuozităţii deplasate. Însă faţada casei era neglijată, geamurile sparte, cu excepţia celor de la apartamentul de strictă folosinţă, niciodată înlocuite, curtea părăsită buruienilor, poarta de fier masiv înclinată, ieşită din piloni, stînd parcă a se prăbuşi peste om“. A fost aşa, n-a fost aşa?

N-o vom mai vedea niciodată şi cuiva ar trebui să-i fie ruşine!

S-ar cuveni ca Academia Română să dea un anunţ mortuar pentru această casă.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Daniel VIGHI

SOS Provincia

O lentă ieşire din istorie

În vremea campaniei electorale de dinaintea mandatului Emil Constantinescu, adică pe la mijlocul deceniului trecut, am ajuns cu membrii de atunci ai Partidului Alianţei Civice, în frunte cu însuşi Nicolae Manolescu, în localitatea Nădrag din judeţul Timiş. Despre orăşelul-comună se ştie cîte ceva din exprimarea şugubeaţă cu vădite trimiteri licenţioase în formularea „Ciocanul din Nădrag“, ştiut fiind că aici fiinţa pe vremuri fabrica Ciocanul, ale cărei începuturi le găsim în anul 1845 „cînd au fost construite ateliere de prelucrare a fierului (Zsidóvári vasgyár) de o societate vieneză“. De atunci, Ciocanului din Nădrag i-a mers atît de bine încît între „1880-1923 – întreprinderea *Ciocanul* din Nădrag avea furnale, oţelărie, turnătorie, laminor, uzină de valţuri, uzină de maşini, fabrică de maşini şi unelte agricole“ (datele obţinute de la www.cjt.ro).

În Banatul interbelic, şi multă vreme după, prin casele regiunii, mai ales prin bucătăriile de vară, mai puteai întîlni maşina de gătit Vesta, ştiută de toate babele de prin sate, producţie a fabricii din Nădrag. Şi cum spun, în anul electoral pomenit ajunsesem, sub ferma diriguire politică a cunoscutului critic literar, cu maşini, pancarte, steaguri, abţibilduri şi alte cele într-un loc cufundat într-o expresivă tristeţe a părăsirii, şi asta în ciuda pădurilor viguroase, a apelor, într-un cuvînt a naturii superbe care sfîrşeşte undeva pe vîrful Padeş, la o altitudine de peste 1300 m. Senzaţia de criză social-economică pe care am simţit-o atunci s-a accentuat prin ani. Pe website-ul Primăriei aflăm că „în anul 2000 în evidenţă erau 3653 de locuitori ai comunei Nădrag (aici intră şi locuitorii satului Crivina – care aparţine comunei Nădrag), ceea ce arată o scădere alarmantă a populaţiei în zonă (în 1990 populaţia localităţii apropiindu-se de 5000 de locuitori), în urma închiderii uzinei. Această migraţie a continuat, ajungîndu-se, în ultimii ani, la o populaţie de 2935 de locuitori, la recensămîntul din 2002“. (www.nadrag.ro)

Astăzi, din nefericire, sînt puţine lucruri de făcut pentru relansarea comunităţii. A mai rămas doar lamentarea fără sorţi de izbîndă. În publicaţia Consilului Local intitulată *Foaia nădrăgeană,* poetul local Peţa Petru scrie un poem cu titlul „Globalizarea“, care începe cu strofa pilduitoare „În lume nu-i vorbă mare / Cu dzîsa globalizare! / Ş-agevăru-i că ne schimbă, / Pînă şî frumoasa limbă!?!“. În lipsa unor strategii valabile, multe orăşele se refugiază în iluzii, organizează costisitoare sărbători ale localităţii, rugi prin Banat, plătesc de la bugetele sărace festivaluri, unele stranii, doboară recorduri prin Guinness Book.

În Nădrag, numărul deceselor este dublu faţă de cel al naşterilor.

În cele din urmă, cazuri de lentă ieşire din istorie cu tresăriri de orgoliu, cu încercări de soluţii care par greu de găsit, şi amurgul pare inevitabil. În Nădrag, conform unor date de la autorităţile locale, numărul deceselor este dublu faţă de cel al naşterilor; s-ar putea ca, după aproape şapte veacuri de la atestare, localitatea să se stingă cu totul. Nu este singura în această situaţie, multe aşezări din Banat şi Transilvania se află în aceeaşi situaţie fără perspective. Fără aflux de populaţie, fără tineri, totul este tern, bate pasul pe loc, aşezările parcă trăiesc în alte timpuri, o tristeţe bleagă învăluie bodegile puţine. De altfel, şi la nivelul marilor oraşe, cu excepţia Capitalei şi a Timişoarei, populaţia este în scădere. Viitorul naţiunii pare şi el sumbru, în următoarele veacuri sîntem trecuţi printre primele popoare care vor dispărea din istorie, împreună cu vecinii unguri.

Nu cred totuşi că vom dispărea, pot interveni o serie de factori care ar putea asigura supravieţuirea noastră: de la politici de natalitate mai generoase pînă la naturalizarea străinilor, fie ei asiatici sau din continentul african. În fond, limba ne va asigura identitatea etnică iar amestecul cu alogeni nu este nicidecum o noutate în lunga istorie a valahilor, ca să vorbesc istoric.

Daniel Vighi *este scriitor.*

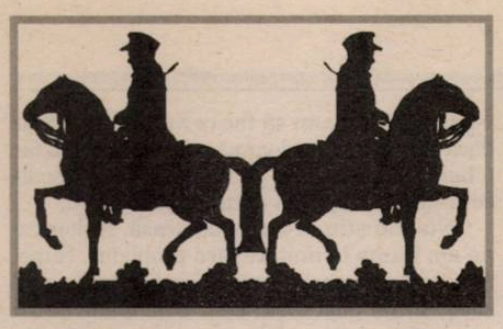

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de centru...

La reeditarea Țărilor geobogziene

Încă nu m-am decis dacă să pun printre culpele tinereţii mele pasiunea, chiar adoraţia mea, pentru Geo Bogza. Nu mă văd scriind un articol avînd în titlu excitanta sintagmă: „despărţirea de...“. Nici pînă azi nu mă pot despărţi de Bogza, oricît de dens este conul de umbră în care au intrat cosmologia sa narcisiacă, whitmanism-ul lui neînfrînat, frazele lui absolutiste, acelea cu „niciodată“, „rareori“, perplexităţile lui totdeauna îndelungi. Recunosc: încă nu m-am dezvrăjit de ele, riscînd o ridicolă compasiune printre contemporanii mei: „Îţi mai place încă Bogza?“. Nu de ieri, de azi, ci de alaltăieri, de răsalaltăieri, Orionul său, farul la care se vedea paznic, translanticele imaginaţiei lui îşi stinseseră luminile, cu el în viaţă sau dus la Cernica (unde, fiind prea mic, fusese necesar să i se modifice, cu o zi înainte de înmormîntare, sicriul).

Explicaţia nu trebuie să ne sperie în schematismul ei: şi înainte de '89, dar mai ales după, Bogza a trecut prin radarul maniheismelor politice, cu consecinţe distrugătoare asupra operei. Dintotdeauna de stînga, fără să fie în Partid, inflexibil antifascist şi antilegionar, Bogza nu a devenit un disident în socialism şi nici, după '89 – un anticomunist care să onoreze Piaţa Universităţii. Dar nici un ceauşism – lozincă, şabloane, „idei“ – nu a putut conta pe el. Turnătorii naţional-comunişti de la *Săptămîna* îl urau şi îi demascau toate subversivităţile sale antidogmatice, prezentate drept antipartinice. Din toate revoltele lui antiburgheze, anticonformiste rămăsese o prudenţă, o crescîndă rezervă în „angajamentul politic“. Cînd Babu Ursu – poate cel mai patetic adorator al lui – s-a dus (conform jurnalului său sinucigaş) să-l convingă ca la un congres al Partidului să se ridice, fără echivoc, fără metaforă, împotriva dictatorului, Bogza l-a refuzat, trimiţîndu-l la Jebeleanu. Adevărul este că, organic anticeauşist, Bogza nu a făcut mai nimic împotriva imaginii sale de „clasic în viaţă“ respectat de regim; se mulţumea cu trapezul lui din *România literară* unde sfida cenzura cu „pile“ de calibrul celei celebre: „Eu nu zic că nu-i nebun, dar nu ştiu cum se face că toate acţiunile se întorc în favoarea lui“. Avea un cult al „pilei“, al dublului înţeles, educat încă din timpurile împotrivirii la fascism, o artă a vicleniei textuale perfect valabilă şi în naţional-comunism; a cerut schimbarea conducerii de Partid a Uniunii, cu Beniuc în frunte, recitînd solemn o poezie a Blandianei despre albul nevinovat al zăpezilor; lui Nichita i-a cerut să-i sărute mîna lui Arghezi – moment ridicol, de lirism bombastic, dar cu înalt grad de nonconformism în epoca unui singur sfînt.

Toate acestea – ca şi opera cu *Ţările* ei *de piatră, de foc şi de pămînt*, cu *Poemele invectivă*, cu poemele ei jurnaliere – au fost date uitării după '89 cînd, ca să fiu cît mai concis, anticomuniştii viscerali l-au prins cu *Meridianele sovietice* scrise în 1956; l-au călcat în picioare ca pe-un realist-socialist oarecare, ca pe un colaboraţionist odios, profitor al regimului. Oratori străluciţi din Piaţa Universităţii – scriitori care altădată alergau la el acasă, zi şi noapte, ca Geo Bogza să-i apere de persecuţiile cenzurii – nu-l mai cunoşteau, nu-l mai citau, nicicum să-l citească, nu-i mai interesa dacă boleşte şi, firește, nu l-au însoţit la Cernica pe ultimul drum. Unul dintre ei mi-a explicat clar de ce: „Bogza nu a avut anticomunismul pe măsura antifascismului său“. Nu ştiu să-i fi ajuns la ureche această obiecţie şi nici nu mi-a venit să-l întreb în ziua aceea cînd am urcat la el, în Ştirbei Vodă, să-i duc o pungă de portocale. Bunti m-a lăsat să intru la dînsul şi-am stat aproape o oră, tăcînd intens amîndoi, el întins pe divanul său, cu ochii în tavan, eu, crispat, pe un fotoliu bătrîn; ştiu că la un moment dat m-a întrebat ce mai face Lucian Raicu şi i-am relatat respectînd concizia clipei. Am avut întotdeauna grijă să nu mă număr printre intimii modelelor mele literare, fie el Bogza, fie Marin Preda, fie Ion Caraion, indiferent la cît nu se suportau între ei. În viaţă fiind, idolii trebuie iubiţi de departe şi în tăcere. E ceea ce-ţi permite iluzia unui minim de obiectivitate şi o maximă voluptate în contemplarea acelor lovituri puse la cale de destinul nu o dată revanşard. Ca aceea de mai ieri, cînd reeditarea *Poemului invectivă*, interzis de bonzii şi pudibonzii cenzurii de Partid, s-a epuizat repede, junii de azi fiind convinşi că e cu sex şi înjurături. Mă trece-un gînd lugubru că *Ţările* astea *de piatră, de foc şi de pămînt* – „printre cele mai deprimante pagini ale literaturii noastre“, cum le numea elogios Mircea Eliade în '34 – nu vor avea succes fiindcă prea sînt cu bogaţi şi săraci, umiliţi, obidiţi şi alţi mizerabili, în fine, fiindcă-s „prea de stînga“.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Cum să fii vesel de Ziua Naţională

Simplu. În primul rînd, te uiţi la televizor. Vezi defilarea şi eşti foarte atent la oamenii politici, indiferent de partidul din care fac parte. O dată pe an, la început de decembrie, deseori într-un frig crunt, aceşti oameni trebuie să treacă prin oroarea de a se afla unii lîngă alţii, într-un perimetru strîmt, bine delimitat, rezervat oficialităţilor de rang înalt. Unul dintre momentele de mare atracţie va fi cel în care nerăbdarea noastră de un an va fi, în sfîrşit, curmată, atunci cînd vom vedea cu ce pălărie sau cu ce căciulă va apărea, cît se poate de voios, domnul Ion Iliescu. După ce acest element obligatoriu va fi fost bifat, atenţia se poate îndrepta spre sistemul de evitări, driblinguri şi eschive pe milimetru pătrat. De fapt, e vorba despre un adevărat ansamblu de strategii, care mai elegante, care mai dintr-o bucată, de a scăpa cumva de momentul penibil în care sărbătoarea naţională, moment unic de concordie în istoria fiecărui an, impune saluturi politicoase şi strîngeri de mînă. Veţi vedea piruete bruşte, mlădieri surprinzătoare, arcuiri şi înşurubări, coregrafii spectaculoase, toate puse în slujba evitării momentului în care unii ar trebui să dea mîna cu alţii. Unii, încruntaţi şi sobri peste măsură, băţoşi şi vrînd să arate o atitudine de neclintit, îi vor întîmpina cu răceală maximă pe alţii, zglobii, cu zîmbete largi, jucînd relaxarea şi superioritatea de a fi trecut de mult peste chestiile astea *mici, copilăreşti*.

Protocolul va fi, din nou, subiect de interminabile discuţii, ca şi cînd regulile simple ale împrejurărilor de acest fel ar fi subiect de plebiscit sau de cenaclu naţional dedicat interpretărilor de texte. Probabil că nu va fi invitată nici o vedetă de muzică uşoară să cînte imnul naţional. Creativi cum sîntem, mereu puşi pe improvizaţii şi pe aduceri din condei, am putea fi puşi din nou în situaţia de a asculta o interpretare personală, originală, a versurilor din imn, aşa cum a făcut-o, într-o seară memorabilă, domnul Marcel Pavel, la deschiderea marelui nostru stadion naţional. Prin urmare, dacă se va difuza o înregistrare cu cor, e posibil ca numele propriu *Traian* să figureze totuşi, de data asta, în cîntecul nostru de deşteptare. Dacă va fi doar fanfara militară, toate aceste mici griji vor fi spulberate, lăsînd loc doar sutelor de buze care vor căuta din nou, încurcate, să potrivească versurile pe muzica fanfarei, bîjbîind după ordinea exactă a strofelor din masivul nostru imn.

Un alt motiv de mare veselie poate fi aducerea aminte a antrenamentului pentru Ziua Naţională, pe care l-am făcut de-a lungul întregului an. Pregătirea momentului festiv al naţiunii s-a făcut în toate oraşele, comunele şi satele noastre, zi de zi, lună de lună, în funcţie de momentul în care a picat ziua localităţii în care locuieşte fiecare dintre noi. Criza asta cumplită nu ne-a speriat deloc. Deşi a fost un an greu, am ieşit cu piepturile dezgolite în faţa recesiunii şi am făcut, pe suprafaţa întregii patrii, sute şi mii de zile ale oraşelor şi comunelor. N-a contat că lumea a pierdut locuri de muncă, nu s-a pus mare preţ pe sărăcie şi pe faptul că numeroase programe sociale abia mai respiră. Cînd a fost vorba de zilele oraşelor, s-au găsit bani pentru îndrăgitele noastre sărbători, unde-i ascultăm pe soliştii noştri de suflet şi bem beri sub ploaia multicoloră a focurilor de artificii care celebrează sărăcia noastră luxuriantă. Foamea de chermeză întrece cu mult nevoia de încălzire şi apă curentă la şcoala la care ne trimitem copiii, sau idealul unui spital curat, în care cîinii nu bîntuie culoarele şi aleile, bolnavii nu dorm cîte doi în acelaşi pat sau cîte douăzeci în acelaşi salon. Aceeaşi foame de chermeză ţine loc şi de nevoia sau de datoria de a cere socoteală pentru minunatele spaţii de joacă, dotate cu balansoare, leagăne, tobogane, construite în sate în care nu există nici un copil. Lucru perfect valabil şi în cazul superbelor terenuri de sport construite în sate în care mai locuiesc doar cîţiva octogenari.

Pînă la urmă, oricum am da-o la-ntors, cea mai mare veselie tot de la televizor vine. După defilarea de dimineaţă, după discursurile oficialităţilor, după depunerile de coroane. Pe la prînz, se dă dezlegare la ştiri pozitive despre *români care au reuşit şi ne duc faima în lume*. Un an întreg, embargoul nemilos al spiritului nostru autocritic scoate la iveală numai violuri, topoare în freze, arestări şi eliberări, ridicări de poale-n cap, ţopenii strepezitoare, şi romi care distrug strălucita noastră reputaţie istorică. Ei bine, de 1 Decembrie e dezlegare la patriotism şi la aprecierea valorilor acestei naţii. Curge mierea cuvintelor în albii spălate cu lapte, superlativele dansează în aurore boreale, dragostea noastră faţă de compatrioţi aruncă lava pasiunii la altitudini ameţitoare. O iubire delirantă rupe zăgazurile plămînilor şi inundă gurile uscate de cuvinte aspre. Românii devin cei mai buni şi cei mai inventivi, cei mai solidari şi cei mai toleranţi, cei mai harnici şi cei mai oneşti. Nea Cutare dintr-un cătun fără curent electric e un geniu european, o tanti dintr-o comună fără canalizare ştie mai multe poveşti decît Şeherezada, un preot creşte şi educă o liotă de copii pe care i-a adunat de pe te miri unde, iar vecinul rom, alintat *cu drag*, de-a lungul anului, cu numele de Ţigănuşu', e un cîntăreţ extrem de talentat. Toate astea pînă seara, cînd încep filmele şi ediţiile speciale ale emisiunilor de divertisment. Iar de pe 2 decembrie totul revine la normal. Nea Ala e un moş dus cu capu', aia cu poveştile devine plictisitoare, popa ăla cu copiii e neinteresant, iar ţiganu' ăla cu tupeu e doar un manelist. Mai bine să revedem cîteva imagini de la nunta anului. „Domnule Borcea, ce simţiţi în acest moment şi cît a costat rochia Miresei?“

Cea mai mare veselie tot de la televizor vine.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Roger și Ilie

Comentînd victoria lui Roger Federer la Turneul Campionilor de la Londra, Ilie Năstase a spus, plin de încîntare, că a cîştigat cel mai bun şi cel mai frumos (deşi victoria lui Federer a însemnat şi doborîrea unui record deţinut de Ilie Năstase – cel mai în vîrstă jucător care a cîştigat vreodată acest titlu).

Da, de la o anumită înţelepciune în sus începi să apreciezi frumuseţea la justa ei valoare. Cazul lui Ilie. Cazul lui Federer. Despre care n-am calificare să zic cît e de frumos, dar mă încumet să spun că e frumos în joc. Între atîtea încrîncenări, icnete, crispări, accidentări invizibile sau greaţă de prea mult tenis, elveţianul arată ca fantoma din maşină, un cineva care insistă pe treaba cu umanul. Nu ştiu dacă e mai puţin „umflat“ decît Nadal sau mai predispus la efort decît Djokovici. Dar, în momentul ăsta, pare cel mai aproape de ideea originară de tenis. De plutirea fără scrîşnet printr-un sport care seamănă din ce în ce mai mult cu un război. Federer e ca Ferdinand pe cîmpul cu flori. Nu cîştigă întotdeauna. Dar cine mai ştie în ziua de azi cine e cu adevărat cîştigătorul la capătul tuturor nebuniilor? În schimb, rămîne cu parfumul, cu bucla rebelă care ne-a sedus pe vremuri la acel nebun jonglînd cu mingiile, victoriile şi provocările. De aceea îl place Ilie al nostru. Că e un pic de-al lui.

Radu NAUM

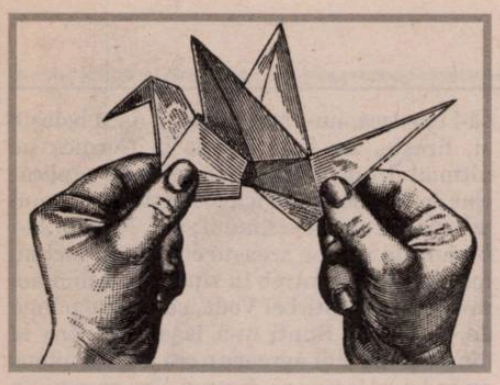

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mica evadare

Era toamnă, frunzele începeau să se îngălbenească şi noi aveam în faţă iarna şi cele nouă luni de armată, o pedeapsă lungă cît o sarcină şi fără vreo speranţă de reducere, pentru simpla vină de a ne fi născut băieţi într-o lume care a inventat războaiele. În prima lună, pînă la depunerea jurămîntului, ne aflam într-un fel de limb. Aveam statut incert. Nu eram încă soldaţi, dar nici civili nu ne mai puteam numi. Aflaserăm şi că, dacă ne dădea cumva prin cap să fugim în acea perioadă, gestul ar fi iscat o serie de complicate probleme juridice, dat fiind că nu puteam fi declaraţi dezertori. În consecinţă, regimul era cît se poate de sever şi nu ni se dădeau nici un fel de învoiri sau permisii. Eram puşi la tot felul de munci.

Duminica, puteam totuşi să primim vizite ale membrilor familiei care, de cele mai multe ori, se lăsau cu lacrimi şi suspine. Cred că era prima duminică, aceea în care făceam parte dintr-un lung şir de recruţi cu coşuri pline de frunze uscate pe cap, cîntînd asemeni negrilor de pe plantaţii, cînd mi-am auzit strigat numele. Mi s-a spus să las coşul jos şi să merg la poartă. Acolo, mă aşteptau tata şi un prieten de familie care, intuind cît eram de amărît, mi-a recomandat să nu mă dau în lături de la muncă şi de la orice fel de sport, pentru a nu cădea în depresie. Eu abia îmi stăpîneam lacrimile. Duminica următoare a venit mama care, la sfîrşitul vizitei, a făcut imprudenţa să-mi spună că în seara aceea urma să meargă la Operă. Nu mă omoram după operă, dar în acel moment am asociat-o cu toată libertatea şi civilizaţia de care eram privat. Îmi închipuiam deja muzica diafană, luminile scenei şi domni distinşi alături de cucoane parfumate.

În vremea aceea, nu puţini dintre noi plîngeau, la propriu, de dor de casă. Pentru următoarele săptămîni şi chiar luni, nu se întrevedea nimic bun. Nu aveam ce aştepta şi orizontul ne părea pur şi simplu închis. Atunci, împreună cu un prieten, am pus la cale cea dintîi fugă. După cîteva tatonări, văzînd că gîndim la fel, am prins curaj. Ne-am făcut un plan. Trebuia să „evadăm", fie şi preţ de-o jumătate de zi, cît să ne demonstrăm nouă înşine că nu sîntem total dependenţi de o soartă pregătită de alţii.

După-amiaza, în unitate rămînea doar un ofiţer de serviciu, care de obicei nu-şi prea făcea simţită prezenţa. Urma deci ca într-o zi, după plecarea ofiţerilor, pe la ora patru, să sărim gardul printr-un loc unde ştiam că-s mai puţine şanse să fim văzuţi de santinela din colţ. Pentru orice eventualitate, eram pregătiţi şi cu un pachet de ţigări, cu care am fi putut să-l mituim pe soldatul în termen care făcea de pază. Momentul critic rămînea totuşi apelul de seară. La o numărătoare strictă ni se putea descoperi lipsa. I-am rugat pe nişte colegi de încredere ca, dacă cineva ar fi întrebat de noi, să găsească vreo scuză. Ne era frică şi de potenţialii turnători, dar n-aveam de gînd să stăm în loc din cauza lor. Urma să străbatem cu o ocazie cele cîteva zeci de kilometri pînă în Bucureşti şi să ne întoarcem la unitate a doua zi, cu un tren foarte devreme, aşa încît să fim prezenţi la apelul de dimineaţă. Ne păstraserăm hainele civile în fişetul din dormitor, aşa că, odată ieşiţi din unitate, era puţin probabil să mai fim întrebaţi ceva.

A fost să fie chiar în mijlocul săptămînii, într-o miercuri, zi pe care am aşteptat-o cu emoţii (fiecăruia îi era teamă că celălalt s-ar putea răzgîndi). Era o după-amiază luminoasă de octombrie. Cînd ne-am văzut îmbrăcaţi în hainele noastre de acasă, ne-au cuprins nişte sentimente amestecate. Ne simţeam deodată iarăşi liberi, aşa cum fuseserăm nu de mult, dar totodată era momentul de la care nu mai puteam da înapoi. Hainele civile ne marcau culpa, eram deja fugari. Trăiam totuşi într-un regim totalitar şi, uneori, riscurile erau imprevizibile.

N-am putut trece de santinelă aşa cum ne imaginaserăm. Am nimerit nas în nas cu soldatul plasat chiar în locul pe unde voiam noi să trecem. Temători, i-am explicat că nu vrem decît să dăm o fugă pînă acasă. I-am strecurat în palmă pachetul de *Mărăşeşti,* ceea ce l-a surprins. L-a primit totuşi. Ne-a ţinut apoi chiar de şase, uitîndu-se în stînga şi în dreapta gardului de beton şi ne-a urat succes. Am coborît în fugă povîrnişul pînă la şosea cu o senzaţia că zburăm. Ne-am îndepărtat de unitate şi am făcut semn unei basculante. Şoferul ne-a poftit în cabina lui plină de cîrpe. Nu mai ştiu ce i-am zis despre noi. Am mers cu geamul deschis, trăgînd tare în piept aerul de afară. Mirosea a fum. Oamenii dădeau foc la frunze în faţa curţilor. Ajunşi în Bucureşti, forfota şi culorile oraşului aproape că ne-au ameţit. M-am urcat într-un autobuz şi nu-mi venea să cred că mă aflu printre oameni îmbrăcaţi diferit. Dincolo de toate însă, mă simţeam mîndru. Învinsesem una dintre laturile dure ale sistemului de atunci. Aveam cîteva ore de libertate în care nu mă aflam acolo unde voiau ei şi puteam să fac ce voiam eu. Chiar dacă asta însemna doar să mănînc bine, să fac o baie caldă, să stau pe canapea şi să ascult ceva muzică, apoi să dorm în patul meu.

Nu mai ştiu ce-am spus acasă. A doua zi ne-am întors la unitate fără probleme. Superiorii nu ne remarcaseră absenţa, iar printre colegi eram deja nişte eroi. Unii chiar ne-au cerut sfaturi, dorind să ne calce pe urme. Cu timpul, pentru cei mai mulţi, săritul gardului a devenit un adevărat obicei, mai ales sîmbăta şi duminica. Turnătorii au început însă să-şi exercite şi ei „datoria", iar unii fugari au fost prinşi şi raşi în cap.

ready made

„Dă către comisia vopselii albastre să trimite un Constandin Ungureanu ce de astă iarnă pripăşindu-se în mahalaua Cărămidarilor s-au şi însurat luînd întru căsătorie pă o Stana văduva căreia după ce i-au mîncat toată zestrea în ale lui desfătări cu beţia, apoi nici poate avea atît nevasta lui cît şi un preot popa Costandin, ce i-au cununat, odihnă. Şi măcar că în multe rînduri s-au dojenit de către această comisie ca să-şi părăsească relile urmări, dar în zadar că din ce merge, rău tot izvorăşte, mai vîrtos că în multe rînduri au vrut să-şi dea şi casii lui foc."

Vl. Diculescu, *Viaţa cotidiană a Ţării Româneşti în documente (1800-1848),* Editura Dacia, 1970

PUBLICITATE

Pentru doar 212 lei, abonamentul pe 12 luni îţi oferă:

Descoperă
plăcerile minţii
şi deliciile simţurilor
cu abonamentul
DILEMA VECHE *
*(fără neplăceri la buzunar)

SĂPTĂMÂNAL LA TINE ACASĂ
DILEMA VECHE

UN PACHET DE CEAI, CARTE ŞI MUZICĂ
livrat de VELLANT
cărturești.ro

ABONAMENT pe 12 luni = 212 lei

Campania de abonare se desfăşoară între 1 octombrie şi 7 decembrie 2011.
La tragerea la sorţi a premiilor participă doar abonamentele pe 12 luni.
Valoarea totală a premiilor este 99.400 lei

Pentru informaţii cu privire la modalităţile de contractare a abonamentelor, ne puteţi contacta la: 0800 800 111 apel netaxabil, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau la 0318 200 200 număr cu tarif normal, non stop, sau pe adresa abonamente@adevarulholding.ro

Pentru abonamentele contractate prin intermediul partenerilor Adevărul Holding vă rugăm să trimiteţi datele de contact şi o copie a documentului de plată.

Şansa de a asista la un spectacol autentic chiar la Scala di Milano*

prin INTESA SANPAOLO BANK

*premiu acordat prin tragere la sorţi

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Fuga de realitate

Din virtualul năbădăios al e-societăţii române a poposit acum cîteva zile pe ecranul calculatorului meu un pps paradigmatic, un soi de antologie de angoase naţionale elaborată de un român verde şi subţire. Este vorba despre Lucian Mîndruţă – dar aceasta e mai puţin important. Important este faptul că „opera“ cu pricina este – aş pune pariu! – pe placul majorităţii conaţionalilor noştri. Iată o mică selecţie:

Sîntem sub ***ocupaţie****, dar nu se vede nici o armată.*

Sîntem ***colonizaţi*** *de o populaţie certăreaţă şi nesimţită, venită din nici o stepă.*

E ca şi cum undeva, în secret, cineva ar fi dat drumul la o maşină de mîl uman, care acoperă încet, încet naţiunea lui Sadoveanu, Eliade, Nichita...

Sîntem o ţară ***ocupată*** *de hoarde sosite din pîntece de mame eroine.*

Marginea lumii s-a răzbunat dînd buzna în centru, pusă pe jaful identităţii naţionale, întocmai ca ***barbarii care năvăleau în Roma.***

Populaţia care ne ***înlocuieşte*** *nu mai este nici măcar ridicolă. E dincolo de asta, în sensul cel mai rău şi primitiv cu putinţă. Scriitorul nu mai poate face nimic: e nevoie de etolog, de veterinar, de dresor.*

...(ei) se pregătesc să dea ***asaltul final,*** *spre puterea oficială, după ce au pus mîna pe cea simbolică: ascultăm muzica lor, ne refacem reperele după valorile lor, sîntem călcaţi de maşinile lor.*

Undeva, departe, UE şi moda corectitudinii politice ne învaţă să mulţumim frumos pentru asta şi să ne ştergem la gură. ***Am fost o naţiune,*** *devenim o sumă de triburi*

Aţi ghicit, presupun, că este vorba despre Ei (ţiganii) şi Noi (românii), imaginile montate artistic fiind „grăitoare“. Nimic nou, nimic surprinzător, tot e bine că nu ni se sugerează şi „soluţia finală“! Mai mult, nici nu mă interesează în cele de faţă părerea domnului Mîndruţă şi a fanilor săi despre romi, am vorbit altă dată despre „ascuţirea luptei de rasă“. Ceea ce mă interesează de data aceasta este imaginarul românilor despre ei înşişi, fantasma „cetăţii asediate“ prin care par a citi şi interpreta realitatea în care trăiesc. România este o ţară asediată, asaltată, colonizată, ocupată, inundată şi, în final, înlocuită: ***Am fost o naţiune,*** *devenim o sumă de triburi!* Să mori tu? – îmi vine să întreb, păstrînd registrul discuţiei. Mai academic spus: oare chiar aşa să fie?

Fantasma „cetăţii asediate“

Am un (în)ciudat sentiment de *déjà vu* citind aceste exegeze. Am crescut la şcoală cu resentimentul jugului otoman şi al invaziilor tătare care ne-au împiedicat să fim ceea ce am fi putut să fim. Acasă mi se spunea că nu mai sîntem ce-am fi fost din cauza jugului sovietic. După 1990, ne-am văitat cu toţii de comunismul care ne-a furat jumătate de secol de istorie şi de aceea sîntem codaşii Europei. Iar în fiecare dimineaţă, imnul nostru naţional ne scoală din somnul cel de moarte în care ne-au ţinut secole de-a rîndul toţi aceşti barbari de tirani. Treacă-meargă, tătarii, turcii, ruşii chiar erau puteri năprasnice. Dar ţiganii!? *Fraţi români*, mai daţi-o dracului de treabă! Chiar nu remarcă nimeni ridicolul penibil al acestei fantasme? Chiar nu ne putem gîndi pe noi înşine altfel decît ca oropsiţi ai sorţii, ca victime ale unui Big Brother? Şi acum, dacă nu mai avem pe cine să dăm vina, ne-am apucat să facem din amărîţii de ţigani noul Hannibal în faţa porţilor culturii noastre feciorelnice! Ce-aţi zice de puţină demnitate naţională?

Mai grav este că acest *„éternel retour“* transfigurează însăşi realitatea. Pentru cei care *cred* în acest pps, chiar aşa stau lucrurile, chiar aceasta este realitatea, pe care nu mai este nevoie să facă efortul de a o *cunoaşte*. Iar cine se îndoieşte de aceasta, nu este decît un fiţos de *„politically correct“* care nu ştie despre ce vorbeşte. Mai departe, pentru cei care cred în această ficţiune – şi sînt mulţi! – nu rămîne decît să aştepte apocalipsa: sîntem invadaţi, cuceriţi, desfiinţaţi. Nu mai e deci nimic de făcut! Vina este a *lor*, problema nu este a *noastră*, aşa a fost să fie...

Cam în aceeaşi perioadă am urmărit un documentar realizat de Carmen Avram la emisiunea *În premieră*. Era tot despre romi. Majoritatea erau cumplit de săraci. Mulţi mai şi furau. *Dar acum pe mine mă ştiţi, nu-i aşa, nu sînt în pericol!* – a glumit reportera. *Nu se ştie niciodată...* – a clătinat din cap bărbatul din faţa ei. Nu era *„politically correct“*, nu era acuzator, era pur şi simplu *realist*. Şi, mai presus de toate, era un *documentar*, adică acel gen de lecţie de alfabetizare în aptitudinea de a citi realitatea, de care societatea română are atît de multă nevoie.

Morala fabulei trece mult dincolo de anecdotică. Iată deci doi jurnalişti şi două moduri de abordare a realităţii. Pe de o parte, *analize realiste*, operînd cu *fapte sociale* şi constituind *premise* ale *cunoaşterii* realităţii; pe de altă parte, *sinteze fictive*, operînd cu *credinţe culturale* şi exprimînd *concluzii* despre *sensul* ultim al realităţii. Dominarea din ce în ce mai tiranică a celor din urmă învăluie realitatea, în loc să o dezvăluie, şi o face să dispară, într-un final, din orizontul preocupărilor noastre: noi ştim deja, nu mai trebuie să cunoaştem!

Este adevărat, cea mai simplă modalitate de a tranşa problemele pe care ţi le pune realitatea este să o eviţi. Dar, vorba lui Cohen (amintită în numărul anterior din *Dilema veche*): „Realitatea e una dintre posibilităţile pe care nu-mi permit să le ignor“. Românii lui Mândruţă & co. îşi permit!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

...Oare cîte cămile merită o femeie frumoasă?

Incredibilele aventuri ale unui oltean în Arabia (4)

Aşadar, o! preaînţeleptule cititor care m-ai văzut acum două săptămîni, aici, urcînd pe o cămilă pe nume Başir şi făcînd plimbări cu mîinile pe cocoaşă, ai reţinut, probabil, ce amabil a fost crescătorul de cămile ce ne fu gazdă şi ce aer de relativă prosperitate degaja el, fără ostentaţie. După plimbarea pe cămilă, ne-a dus la nişte staule, unde stăteau puii de încocoşată – mai precis, fecioraşii de cămilă campioană. Şi, cum se apropia înserarea, am văzut cum cămilele sînt îmbrăcate cu un fel de păturoi ce le acoperă spatele şi burta (altfel răcesc la plămîni peste noapte, cînd diferenţele de temperatură-s sesizabile). Apoi gazda ne-a invitat în căsuţa lui de lîngă staule: imaginaţi-vă un cort mare, dreptunghiular, doar că nu era din pînză, ci dintr-un fel de termopane. Ne-a omenit cu ceai, cafea şi curmale, am mai sporovăit puţin, după care, la un moment dat, o voce cîntătoare – muezinul cartierului – a dat glas, chemîndu-şi fraţii la rugăciune. Era ora cinci a serii; am dat salamalecurile şi am lăsat oamenii în pace, să-şi facă închinăciunile.

De fapt, ce doream să vă spun: la un moment dat, îl întreb pe crescător cîte cămile are. Omul îmi zice că ultima dată cînd le-a numărat avea 110. Îl mai întreb cam cît costă o cămilă. Gazda se gîndeşte puţin şi-mi spune că el nu creşte decît cămile de curse, de rasă. Şi că un exemplar bun ajunge pe la 10 milioane de riali (moneda locală) bucata. Cît face asta în dolari?, întreb eu. Cam trei milioane, mi se răspunde. Şi-atunci olteanul din mine, curios, insistă: „Dar cămila asta, pe care am urcat eu, cît costă?“. Gazda, modestă, spune: „Asta e mai ieftină, *much more cheaper*“. Eu: „Cît de *cheaper*?“. El: „Pe la 500 de mii“. Eu: „De riali?“. El: „Nu, de dolari“.

Aşadar, o! cititorule, vei bănui cum e să te plimbi pe vreo şapte Mercedesuri încălecate! Şi, totodată, mai reflectează puţin la tendinţa unor miri arabi de a-şi preţui miresele în cămile. În unele cazuri, s-ar putea să fie vorba despre un curat compliment!

Preacinstite destinatar al umilei mele epistole, vei mai afla că mă îndrept acum spre finalul acestei poveşti, totuşi adevărate, de călătorie. Lumea arabă – inclusiv sub forma acestei interesante capitale a Qatar-ului, Doha – rămîne de descoperit de fiecare. Dacă se iveşte ocazia, nu ezitaţi. Pentru un european, e o experienţă. Nu ştiu, pe de altă parte, dacă realmente ţi-ai putea trăi acolo o viaţă (deh, temperaturile...!). Probabil că depinde de salariu. Fiecare ochi vede altfel lumea arabă. Te poţi întreba, de exemplu, de ce imensele lor mall-uri sînt aproape goale, în timp ce *souk*-ul, bazarul tradiţional, freamătă de oameni. Sau te poţi întreba de ce marile firme de medicamente îşi freacă mîinile de bucurie şi se înghesuie să intre pe piaţa locală. Un posibil răspuns: din diverse motive – creşterea nivelului de trai cuplată cu schimbarea alimentaţiei, calitatea apei din fîntîni ş.a. – diabetul a devenit boală comună printre bărbaţii din Orientul Mijlociu: cam unul din cinci. În Qatar, peste 15% din populaţie suferă de forme de diabet de tip II – comparativ, incidenţa bolii în statele occidentale este între 6-8%. În mod evident, bogăţia nou-căpătată a Qatar-ului va schimba societatea. Pînă prin anii '40-'50, principalii afacerişti ai acestor plaiuri înnisipate erau pescuitorii de perle. Apoi au venit petroliştii, şi istoria s-a schimbat. În ultimii zece ani, economia statului a crescut de 5 ori. Un stat mărunt care vinde 77 de milioane de tone de gaz natural lichefiat pe an poate asigura locuitorilor un venit *per capita* uluitor. Pe de altă parte, schimbările sociale sînt şi ele uluitoare: azi, cca 55% dintre tinerele femei acced spre studii superioare – comparativ cu cca 30% dintre junii bărbaţi. Şi chiar dacă nu toate femeile mai şi merg la serviciu (27% dintre femei erau angajate în 2001 – azi sînt spre 40%), rata fertilităţii descreşte: de la 5,7 naşteri *per* femeie fertilă în 1990, în 2009 cifra era 3,9. Rata divorţurilor urcă: de la 17,4 *per* 1000 de cupluri în 1995, spre 19,5 azi.

Aventurile mele în Arabia n-au fost uluitoare – aşa cum vă promisesem, ca să vă tentez. Nici teribile şi nici incredibile. Totuşi, la scurtă vreme după plecarea de-acolo m-ajungea din urmă vestea că, în fine, s-a petrecut minunea: pe 7 noiembrie a.c., dis-de-dimineaţă, s-a pus ploaia peste Qatar. Lumea a ieşit afară, bucuroasă, să facă poze. Ştirea a apărut pe prima pagină a ziarelor de-a doua zi. A plouat, în averse, pînă spre seară. S-ar putea să mai treacă ani pînă la viitoarele rafale de acest fel. N-am nici un merit în acest eveniment – dar măcar am satisfacţia că-mi pot imagina frunzele mai ieri prăfuite ale curmalilor cum s-au spălat miraculos, deasupra unor trotuare asfaltate care mai că sfîrîiau de plăcere.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche Publishing, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Cetele de şcolari şi zarva unei lecţii la 1800 şi-un pic

Prima modernizare românească oferă o serie de exemple, utile şi astăzi, cu privire la necesitatea „îmblînzirii“ unei populaţii de cele mai multe ori pasive, şi din cînd în cînd rebele. Căci, nu-i aşa, statul modern are nevoie de resurse pentru a hrăni imensul aparat administrativ ce urma a se naşte, şi de supuşi fideli pentru a „guverna“ în linişte. Pentru acest obiectiv apare presa oficială, distribuită, mai mult forţat, prin sate şi cătune, acolo unde preoţii ar trebui să citească şi să mai ales să inducă ideea supunerii în faţa regulii. Printre cei vizaţi se numără bineînţeles şi copiii. La 1843, *Învăţătorul Satelor* redactează „sfaturi“ şi „reguli“ cu privire la bunul comportament la şcoală şi la biserică. Lectura lor emană o stranie actualitate. Iată cîteva dintre ele:

„Copii! Aveţi-vă sculele de şcoală totdeauna în orînduială şi gata. Nu stricaţi nimic dintr-însele şi păziţi-le curate.

Înainte de a pleca de acasă căutaţi-vă dacă hainele voastre sînt curate. Obrazul şi mîinile curate, să fie spălate, unghiile tăiete, părul capului în orînduială.

Plecaţi de-acasă la vreme şi nu vă opriţi pe drumul şcoalei pentru a putea ajunge la vremea hotărîtă. Vi se porunceşte straşnic a nu întîrzia pe uliţe, ori a face larmă pe unde umblă oamenii.

Mergeţi pe drum în linişte şi luaţi-vă căciulile, cînd vedeţi pe vreunul mai mare sau mai bătrîn decît voi.

Cînd ajungeţi la uşa clasului, curăţaţi-vă noroiul prin zăpadă de pe picioare şi scuturaţivă şepcile ori căciulile şi hainele voastre.

Cine vine tîrziu trebuie să spuie învăţătorului drept adevărata pricină. Rău este de acela care voieşte a se scuza cu minciuni. Orice minciună se pedepseşte aspru.

Cînd intraţi în clas faceţi învăţătorului cuvenita ploconire.

Nu mergeţi iarna mai întîi la sobă şi vara la fîntînă sau la fereastră, ci totdeauna mergeţi şi vă aşezaţi la locul vostru cel hotărît.

Nu vă pizmuiţi pentru întîierea locurilor, căci locurile se dau după purtare şi silinţă. Străduiţi-vă şi voi spre a vă face vrednici de locurile cele dintîi.

Aşteptaţi în tăcere şi în linişte începutul lecţiei. Pregătiţi-vă şi gîndiţi-vă pînă alta acela ce poate să fiţi întrebaţi, ori citiţi încet vreo carte de şcoală“.

Reguli, reguli, reguli. Cine să le respecte, căci adevărata „lecţie“ e joaca:

„Îndeobşte păziţi-vă a nu vă mînji unii altora hainele, cărţile, scrierile, plăcile sau în orice chip a nu vă vătăma.

Nu tăifăsuiţi, nu murmuraţi, unii cu alţii, nici să vă uitaţi împrejuru-vă, nu glumiţi cu mîinile, nu aruncaţi sau îrtîiţi din picioare, nu săriţi peste bănci, nu ieşiţi din locu-vă fără slobozenie, nu şedeţi după voie-vă, aci în picioare, aci jos, sau nu vă schimbaţi băncile sau locurile între voi.

Nu trebuie să mîncaţi în vremea lecţiei, nici să arătaţi niscai lucruri de mîncare, nici să voiţi a bea apă.

Nu trebuie să ieşiţi afară decît la o neapărată trebuinţă, şi şi atunci să nu vă cereţi a ieşi pînă cînd nu se va întoarce acela care şi-a luat voie mai 'nainte ca să iasă.

Nu stricaţi şi nu mînjiţi nici într-un chip băncile, mesele, scaunele, ferestrele, uşile, pereţii clasului.

Fiţi unii către alţii pacnici şi blînzi, îndatoritori şi plăcuţi, depărtaţi de la voi orice purtare proastă şi necuviincioasă. Nu vă întovărăşiţi a supăra pe alţii“.

Şi fiecare sfîrşit de şcoală pare un început de vacanţă:

„Ieşind din şcoală cîte doi doi, mergeţi în această orînduială pe la casele voastre. Nu trebuie să întîrziaţi prin şcoală, nu trebuie să vă faceţi nici o trebuinţă în acest loc sau prin prejur, nici în vreun loc obştesc.

Nu vă opriţi înaintea bisericii, nici nu îndrăzniţi a vă juca acolo. Nu vă suiţi în clopotniţă fără slobozenie.

Nu vă împutaţi pe drum unii altora pentru cererile, dojenile şi pedepsele ce poate vi se fac în clas; nu rîdeţi unii de alţii pentru unele ca aceasta, nici să le spuneţi altora. Nu vă mustraţi unii pe alţii şi nu vă policriţi, nu vă luaţi în bătaie de joc pentru talente mai slabe sau pentru cusururi trupeşti.

Pe drum, pe uliţe şi în orice loc nu fiţi nimănui supărători şi greţoşi. Nu mînjiţi nicăieri zidurile şi ulucile, nu stricaţi nimic la case, garduri, saduri, cîmpuri, livezi, ş.a.m.d.

Nu vă atingeţi de roadele, viile şi grădinile cu poame ce sînt străine, nici de alte lucruri.

Nu vă tîrîţi pe gheaţă primejdioasă, nici pe case sau alte locuri repezi, nu vă scăldaţi în ape primejdioase.

Nu vă atîrnaţi din dărătul trăsurilor sau al săniilor, şi îndeobşte nu faceţi nimic de la care vă opresc mai marii şi îngrijitorii voştri“.

Şcolarii de ieri, şi de astăzi, greu de prins în regulile adulţilor.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Profesionalism

„Numirea lui Liviu Ciulei ca director al companiei a determinat crearea unui climat de excepţie pe teritoriul acesta, care a devenit un atelier continuu, un loc pentru experienţe şi aventuri artistice, un poligon de încercări şi cercetare.

În acest timp de excepţie s-au născut cîteva spectacole-pilon, eşantioane ale esteticii promovate de teatru.

Cum vă place a fost un asemenea exemplu fundamental, realizat chiar de Liviu. Magnetismul, căldura, civilitatea sa au atras în jurul său oameni de valoare, profesionalism.

Pentru mine, chiar şi cînd nu lucram împreună la acelaşi proiect, era cel mai bun consultant, oferind certitudine opţiunilor mele.

În universul acestui teatru am trăit bucuria prieteniei şi a întîlnirilor cu oameni de valoare. Din generaţia fondatorilor am cunoscut mari actori cu farmec şi căldură:

Fory Etterle, Ştefan Ciubotăraşu, Clody Bertola, Ileana Predescu, Gina Patrichi.

Noua generaţie de actori, talente reale, caractere care practic au devenit azi seniorii vieţii noastre teatrale.

Dar esenţiale pentru mine au fost colaborările cu mari regizori.

Am vorbit deja despre Liviu, personaj central al teatrului.

În fapt, el este cel care m-a deturnat de la splendida mea profesiune, arhitectura, pentru care eram genetic programat, îndreptîndu-mă pentru universul magic al scenei.“

Paul Bortnovski, în vol. omagial – consemnare Irina Tapalagă, coord. Valeriu Moisescu, Editura Fundaţiei PRO, 2003 (v. şi nr. 404-406)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Uniformă şi uniformizare

Au existat, acum cîtva timp, discuţii – nici prea intense şi nici prea eficiente – despre introducerea uniformelor în învăţămînt. Vocile – în mare parte ale părinţilor – care susţineau propunerea aveau drept argument faptul că uniforma disciplinează, ajută la formarea unei atitudini mai responsabile faţă de şcoală, îi protejează pe cei care o poartă şi le dezvoltă sentimentul apartenenţei la grup. Uniforma, de asemenea – mai spun susţinătorii ei –, elimină diferenţele sociale date de valoarea hainelor purtate de elevi, şi, odată cu acestea, şi complexele de inferioritate sau tendinţele de a intra în competiţia ţinutelor de firmă, cu etichete zdrobitoare.

Sigur, uniforma ajută, dar nu rezolvă, singură, problemele de disciplină, protecţie, apartenenţă la grup sau inechitate socială. O uniformă se poate transforma lesne într-un simplu accesoriu vestimentar dacă educatorii, părinţii, oamenii Ministerului Educaţiei nu sînt preocupaţi să impună standarde morale şi modele de valoare în educaţia copiilor, reguli de comportament bine definite şi să se impună ei înşişi ca repere de autoritate morală şi profesională impecabilă. Mai apoi, apartenenţa la grup poate să devină o povară dacă grupul şcolar din care faci parte, ca elev, este unul citat în ziare pentru scandaluri sexuale sau pentru „performanţa“ de a nu avea nici un absolvent cu bacalaureatul luat. Şi, nu în ultimul rînd, egalitatea socială, adusă de uniforme, poate deveni un simplu fragment biografic de 4-5 ore pe zi, în viaţa elevului, dacă, în restul timpului, modelele de succes, care i se propun, sînt cele care au garderoba înţesată de branduri costisitoare şi mintea umbrită de ignoranţă.

Voci pro şi contra

Vocile care sînt contra adoptării uniformelor le asociază cu normele şcolare rigide impuse de dictatura comunistă, cu pierderea identităţii în masa difuză a colectivului de elevi, cu îngrădirea creativităţii şi a exprimării libere.

Amintirea uniformelor purtate de elevi în anii comunismului, furnizate la pachet cu interdicţii şi sancţiuni aberante, te poate face, desigur, să ai reţineri în a susţine entuziast reintroducerea lor. Dar, pornind de la această premisă, orice normă care constrînge, care ajustează un comportament poate fi regăsită, în formele ei excesive, în orice dictatură. Astăzi, un grup şcolar poate decide singur, democratic, dacă adoptă sau nu uniforma pentru membrii lui, şi, mai ales, poate decide cum ar trebui să arate. Apoi, obligativitatea de a purta o uniformă, sau un anumit tip de uniformă, există, ca să spun aşa, şi la case mai mari: companiile multinaţionale, instituţiile de stat, în fine, orice firmă care se respectă nu le vor da voie angajaţilor să vină brambura la serviciu: sînt obligaţi cu toţii să aibă o ţinută decentă, fără excese de machiaj sau coafuri extravagante. Purtarea uniformei ar putea fi, deci, un prim pas spre adaptarea la o viaţă profesională la vîrf. Cît despre creativitate şi exprimare liberă, ele pot fi dezvoltate în nenumărate alte feluri, nu numai prin ce fustă aleg pentru pantofii pe care tocmai i-am primit.

În concluzie: Dacă adoptarea uniformei se va face doar cu gîndul la constrîngerile pe care le impune, atunci nu va rămîne decît o regulă numai bună de încălcat. Nu mă pot aştepta ca uniforma să rezolve, în locul meu – fie că sînt părinte, dascăl sau ministru –, problemele de autoritate ale şcolii. Semnificaţia unei uniforme, importanţa ei, valoarea ei socială sînt date de valoarea instituţiei care o impune. Nici mai mult, nici mai puţin.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

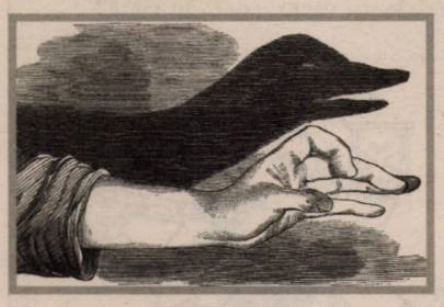

Iaromira POPOVICI

bazar

Zori de zi

Am ţinut neapărat să ajung şi la ultima (pînă în momentul de faţă) producţie din seria „Amurg“: *Zori de zi* – ecranizarea primei părţi a celui din urmă roman semnat de Stephenie Meyer. De ce? Probabil, dintr-o nevoie, adolescentină încă şi nu prea evoluată, de poveste. Poveste de dragoste eternă.

Cum se poate ajunge la o asemenea dragoste eternă? Evident, printr-o relaţie (ca să folosim termenul consacrat) cu un nemuritor, pe binecunoscutul model al Luceafărului. Numai că, în timp ce Luceafărul se învîrtea în cerurile lui „nalte“, Edward vîna, liniştit, animale, prin pădurile din preajmă: pentru un vampir asta însemna să fii vegetarian.

Oricum, pentru Bella Swan, eroina cărţii, nemuritor însemna vampir: erau singurii disponibili prin preajmă. Cum poţi ajunge la dragoste eternă, în acest caz? Evident, întîi îndrăgostindu-te de un vampir – pînă la urmă, Cullenii, familia lui Edward, erau şi cei mai *cool* din zonă (concuraţi poate doar de varianta lor mai *macho* şi mai *terre à terre,* vîrcolacii din neamul lui Jacob). Şi apoi împărtăşind din nemurirea lui: pe scurt, lăsîndu-te muşcată şi transformată în vampiroaică.

Cu Bella se întîmplă ceva asemănător (doar că nu e muşcată ca să devină vampir, ci i se face o injecţie cu venin vampiresc în inimă): şi aşa ajunge să aibă acces la eternitate. Fascinant, ca idee. Ca scriitură, în ultimul volum al seriei „Amurg“, inegală: pe alocuri – extrem de plicticoasă, prin alte locuri – interesantă (sînt, totuşi, 754 de pagini). Ca realizare cinematografică (regia Bill Condon) – în general nereuşită.

Poate şi pentru că, de astă dată, romanul după care s-a făcut filmul nu oferă cine ştie ce acţiune. Mai întîi se petrece nunta. E adevărat că o nuntă ca-n basme e visul (aproape) oricărei femei care se respectă, sau care respectă canoanele pe această temă, dar nu e suficient pentru a te „ţine“ pe parcursul filmului. Da, rochia Bellei e frumoasă, chiar de excepţie, cadrul în care se desfăşoară nunta aşijderea. Dar nu e destul.

După nuntă, ce altceva poate urma decît luna de miere? Şi pe aceasta am aşteptat-o, cu întreaga încărcătură a şabloanelor feminine, cu sufletul la gură. Din păcate, nu m-a dat peste cap: totul era minunat, se aflau pe insula visurilor oricui, dar scenele de amor erau pudice, nu destul de pasionale, şi, ca atare, cam plicticoase.

Urmînd un *pattern* deja binecunoscut, după nuntă nu putea urma decît un bebeluş. Bebeluş conceput nu oricum, ci în chiar noaptea nunţii, din prima carevasăzică. Formidabil, ideal, înspăimîntător.

Ceva tensiune se creează atunci cînd copilul, jumătate om, jumătate vampir, e gata să-şi ucidă mama, al cărei trup e prea firav ca să-l poarte. Sau, mai bine zis, ca s-o poarte, pentru că se dovedeşte a fi o fetiţă.

Cu ocazia naşterii, se produce şi miracolul pe care-l aşteptăm cu toţii (cei implicaţi) din volumul întîi: transformarea Bellei în vampiroaică, pentru a-i salva viaţa. Bella devine astfel, în sfîrşit, nemuritoare.

Primele ei senzaţii ca aparţinătoare a unui alt regn sînt interesant descrise în carte. Luarea în stăpînire, treptată, a noii sale identităţi, uimirile în legătură cu fiecare lucru pe care îl poate face acum sînt unele dintre cele mai atrăgătoare paragrafe ale cărţii (în film încă nu apar, pentru că prima parte se termină fix după naştere). Puterile pe care le dobîndeşte Bella odată cu schimbarea ei sînt fabuloase, în stilul celor ale supereroilor.

Desigur, pot fi interpretate şi altfel: Bella devine femeie, şi apoi mamă, şi acestea o fac mai puternică. Feminitatea împlinită şi maternitatea o transformă într-o Superwoman care aleargă ca gîndul, vînează ca o pumă, nu doarme niciodată, face dragoste la nesfîrşit şi, pe lîngă toate acestea, e capabilă să-i protejeze pe cei iubiţi cu un fel de scut imaginar (acesta e darul ei, pe linia tradiţională vampirească: în cartea lui Stephenie Meyer vampirii nu sînt nişte monştri sîngeroşi, ci nişte supradotaţi paranormali).

Totul e bine cînd se sfîrşeşte cu bine, şi în *Zori de zi* chiar aşa se întîmplă: aproape nimeni nu moare (cu excepţia unui personaj ultrasecundar) şi totul se rezolvă fără violenţă, şi cu multă fericire...

Selma IUSUF

legende urbane

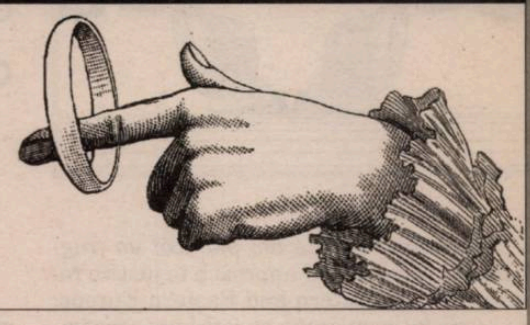

Machoism gospodăresc

Ştiţi dumneavoastră caricaturile alea cu un cinstit neanderthalian care cu o mînă ţine o ghioagă pe umăr şi cu cealaltă îşi tîrăşte nevasta de plete spre peşteră? Probabil că şi ăla o fi avut o trusă de scule din os şi din piatră puse bine într-o firidă (naturală) din perete iar, la rîndul ei, nevasta o fi amenajat un loc unde se ţin pieile alea bune, nepurtate zi de zi. Ceva din spiritul preistoric al „bărbatului în casă“ trăieşte în aproape toţi domnii de astăzi.

Cunosc persoane care n-au pus mîna în viaţa lor pe o cheie franceză, dar care, la un moment dat, ţin morţiş să înlocuiască un robinet. La riposta timidă a nevestei care murmură stins că poate ar fi mai bine să cheme un instalator, respectivul domn se enervează. Îi demonstrează verbal soţiei că ştie cum se face treaba, că e o chestiune logică şi că oricine poate schimba un „obărtain“. Bineînţeles că totul se duce dracului, că baia se face fleaşcă laolaltă cu respectivul meşter, iar nevasta face o binemeritată criză de nervi. Întotdeauna nu va fi vina domnului. El va întoarce situaţia în favoarea lui cu o şi mai mocnită criză de nervi. Bateria aia, robineţii sau cum se vor fi numind nu sînt în standarde. (El fiind, desigur, unul dintre puţinii pămînteni care nimeresc într-un magazin banal peste obiecte de uz casnic ieşite total din tipare.) „Or fi ruseşti, domnule, că ăia şi-au făcut pînă şi calea ferată mai largă!“

Cunosc persoane care locuiesc între cărţi şi în faţa calculatoarelor, dar care au în casă un poloboc. Un poloboc, domnule, din acelea care te asigură că o linie care uneşte două puncte fixe e perfect dreaptă. Am aflat mai apoi că polobocul respectiv era de fapt uitat în casa domnului cu cărţile de un amic care-l ajutase să pună (strîmb) nişte galerii pentru perdele. Intelectualul nostru tot uita să-i înapoieze polobocul amicului, însă îl scotea mîndru de fiecare dată cînd credea că e necesar să se asigure că două chestii oarecare din casa dumisale sînt perfect aliniate.

Sînt persoane care-şi sparg literalmente capul atunci cînd bat un cui, însă au nevoie neapărat de o bormaşină. O bormaşină. De parcă şi aşa nu-i plin tot oraşul de bormaşini. În mîna unor asemenea persoane, acestea devin nişte chestiuni teribil de periculoase, pentru ei şi pentru semenii care se nimeresc prin preajmă. Ştiţi ce neplăcut e să-ţi cadă una din astea pe picior? Persoana neîndemînatică, sau, în orice caz, nefamiliarizată prin structură cu o astfel de sculă, odată devenită mîndru proprietar de bormaşină, va ţine morţiş să o folosească pentru a atîrna pe perete un tablouaş care, altminteri, se putea ţine şi într-o piuneză.

Există persoane care au vise tainice de faianţar, zugrav şi instalator. Asemenea domni vor avea uneori pusee gospodăreşti de toamnă spre iarnă şi vor dori să aerisească singuri caloriferele din casă. În ciuda rezistenţei soţiilor care – Pythii experimentate – prevăd potopuri infernale, respectivii se vor apuca totuşi de treabă. Eventual cu o şurubelniţă de strîns ramele de la ochelari. Vor desface un şurubel din calorifer, apa va începe să curgă, se va striga după găleată, mop – sau nu, nu găleată că e prea înaltă; după un vas mai scund, femeia va da din colţ în colţ şi va renunţa chiar la tava în care coace gratinuri, ca să strîngă în ea apa dubioasă, maronie. Mica învălmăşeală va lăsa o băltoacă în încăperea respectivă, cîteva unelte gospodăreşti în devălmăşie, nişte nervi gîtuiţi în soţie şi o tăcere jignită şi demnă din partea domnului. Care va promite că n-o să mai pună mîna pe nimic în casă. (Ochii înlăcrimaţi ai femeii se vor ridica spre cer într-o rugă mută ca omul să se ţină de promisiune.) Acelaşi domn va explica apoi în termeni logici circuitul apei prin instalaţie, va da vina pe faptul că nu are scule potrivite şi va sta cu zecile de minute în coate şi genunchi să strîngă la loc şurubelul care picură nemilos. Picură puţinel, dar constant. La instalator va suna, bineînţeles, nevasta.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

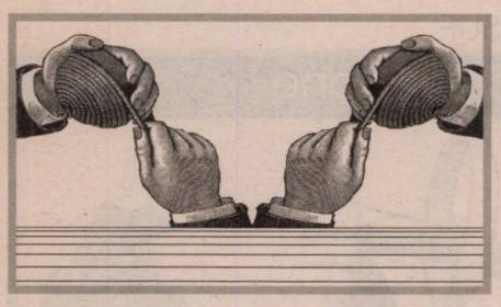

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Independenţa justiţiei – cu final gri deschis

Săptămîna trecută am publicat un fragment din volumul EU approach to justice reform in Southeastern and Eastern Europe, *din capitolul comparativ pe care l-am scris împreună cu Laura Ştefan. Era vorba de Consiliile independente care autoguvernează justiţia în Europa de Sud-Est (cum este CSM la noi). Făceam o trecere în revistă a problemelor apărute în cîteva ţări. Reiau cu cîteva detalii suplimentare despre România şi o concluzie generală pentru regiune. (**C. G.**)*

Saga Consiliului Superior al Magistraturii din România este şi similară cu alte cazuri din regiune şi relevantă pentru evoluţia lor. În general, CSM a acţionat ca apărător al *statu-quo*-ului şi a încercat să obstrucţioneze acţiunile instituţiilor anticorupţie create la cererea şi cu asistenţa UE. După aderarea din 2007, tentativa de a concedia unul dintre şefii de secţie de la DNA a dus la o mobilizare extraordinară, şi mai degrabă stranie, a cîtorva ambasadori ai unor state din UE. Au decis să participe ca observatori la şedinţele CSM atunci cînd decizia crucială urma să fie luată. Comisia Europeană a criticat public Consiliul, care a decis să dea înapoi. Este doar un exemplu şi, din nefericire, nu ar fi singurul. Scandaluri de corupţie şi nepotism au vizat direct membri ai CSM. Cînd au fost începute investigaţii de corupţie împotriva unor magistraţi, Consiliul a încercat să-i protejeze. Totuşi, experienţa românească cu Consiliul Judiciar nu e în întregime de rău augur. În 2010 a fost ales un nou CSM. Alegerile au creat noi probleme, unii dintre foştii membri ai CSM au interpretat legea în mod creativ şi au decis să mai rămînă în funcţie. Totuşi, un grup consistent de magistraţi tineri şi reformişti (care anterior criticaseră fostul CSM, alături de ONG-uri) au reuşit să fie aleşi de către colegii lor. S-a stabilit un nou echilibru fragil în Consiliu, iar activitatea sa şi poziţiile publice s-au îmbunătăţit vizibil (deşi nu acoperind întru totul aşteptările susţinătorilor lor din societatea civilă). Şi în Croaţia, Consiliile Judiciare (separate pentru judecători şi procurori) au fost departe de aşteptări. Expertul nostru din Croaţia numeşte acest fenomen „schimbare fără reformă“. În toate cele trei cazuri – România, Bulgaria şi Croaţia –, Comisia Europeană a pornit prin a susţine Consiliile împotriva politicienilor şi a sfîrşit prin a le critica şi a le cere mai mult progres. Nici unul dintre experţii care au scris rapoartele noastre nu a fost mulţumit de activitatea Consiliului respectiv din ţara sa. Statisticile despre acţiunile disciplinare aplicate sînt dezamăgitoare – cazuri foarte puţine şi sancţiuni foarte blînde (vezi subcapitolele despre integritatea magistraţilor, din fiecare raport de ţară). Unii dintre experţi au observat tendinţa Consiliilor de a funcţiona mai degrabă ca sindicate decît ca veritabile instituţii de guvernare a justiţiei.

Cum se explică acest eşec sistemic? De ce nu au reuşit aceste Consilii să răspundă aşteptărilor? Este o problemă temporară sau un eşec care se va permanentiza? Există o soluţie mai bună? Nu există răspunsuri nici simple, nici clare la aceste întrebări.

Explicaţia pare a ţine de natura complexă a istoriei din regiune. Sub comunism, politicienii au controlat justiţia, iar practica asta a continuat ceva vreme după ce democraţiile fragile au fost instalate în aceste ţări. Prin urmare, timp de decenii, în sistemul juridic au fost promovate persoane obediente şi obsedate, în primul rînd, de carieră, iar cei independenţi şi deschişi la minte au fost marginalizaţi. Acest corp profesional a fost apoi chemat să voteze noile Consilii care să autoguverneze justiţia. Nici o mirare că rezultatul a dezamăgit. Nu a avut loc o lustraţie reală după căderea comunismului. În România, chiar şi o prevedere limitată care îi excludea din magistratură pe foştii informatori ai Securităţii a fost declarată neconstituţională de către Curtea Constituţională (ea însăşi o instituţie plină de foşti, dat fiind că există o condiţie în Constituţie ca cei numiţi acolo să aibă 18 ani de experienţă juridică). O reţea de oameni din interiorul sistemelor de justiţie a controlat tranziţia în aceste ţări. În statele apărute recent, care au obţinut independenţa după căderea comunismului, situaţia nu a fost neapărat mai bună. Republica Moldova i-a păstrat în funcţie pe judecătorii numiţi de Uniunea Sovietică. Schimbarea de putere din 2009, violentă şi radicală în natura sa politică, nu a însemnat şi reforma reală a justiţiei. Croaţia şi-a reinventat un sistem juridic după despărţirea de Iugoslavia. Noile autorităţi independente au numit noi judecători, concediindu-i pe cei de origine sîrbă şi angajînd etnici croaţi apropiaţi de partidul primului preşedinte, care a obţinut independenţa. Această reţea a oamenilor numiţi atunci încă mai controlează sistemul juridic croat.

Tranziţia justiţiei a fost mai lentă şi mai controlată decît tranziţia economică şi cea politică. Neexistînd un corp electoral reformist, noile instituţii au fost o reflectare a celor care le alegeau. Dar pe de altă parte, Serbia a combinat lipsa de reforme cu schimbarea abuzivă a judecătorilor de către politicieni. În 1992, judecătorii sîrbi au obţinut inamovibilitate, un mandat sigur care ar fi trebuit să dureze tot restul vieţii lor profesionale. În 2008, politicienii s-au răzgîndit şi Parlamentul a decis să-i renumească pe toţi judecătorii. Nu au existat criterii clare şi nici un vot responsabil, ceea ce a permis un favoritism politic brutal, făcînd ca „soluţia“ să fie mai rea decît problema iniţială (detalii în capitolul din carte despre Serbia, care conţine un subcapitol special despre renumiri). Comisia Europeană ţine acum sub observaţie procedura de renumire, considerînd-o un test pentru procesul de aderare a ţării la UE.

În concluzie, Consiliile au dezamăgit. Avem la îndemînă o soluţie alternativă? Din păcate, alternativele sînt mai rele, aşa cum arată experienţele din Serbia (renumirea judecătorilor) şi Ucraina (care nu a creat un asemenea Consiliu ales de magistraţi). Observaţiile noastre critice despre aceste Consilii nu sînt menite să nege că s-a făcut un progres. Justiţia guvernată de Consilii alese este mai bună decît justiţia controlată de politicieni. Din nefericire însă, independenţa nu atrage după sine eficienţă şi responsabilitate. Nu respingem independenţa justiţiei, doar avertizăm că aceasta nu este soluţia miracol în care am crezut cu toţii la începuturile tranziţiei. Procesul de construire a unor justiţii mature şi eficiente este mai dificil, ia mai mult timp şi efort decît simpla schimbare a unor aranjamente instituţionale. Vestea bună este că presiunea publică (internă, dar mai ales din partea UE) funcţionează. Vestea proastă este că funcţionează doar pe termen lung.

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Mă tot uit la niște

uriaşi papuci. Bine închişi. Chiar în varianta cu fundiţe. Blănoşi. Labe albe de blană. Cu bot roz, albastru. Nu m-am interesat cît costă. Dar aş vrea să vorbesc despre astfel de blănoşi care nu ştii de ce-ţi rămîn în minte, de ce te cuceresc şi de fapt te ţin deoparte. Parcă mi-aş cumpăra, dar nu mi-i doresc în picioare. Adică, nişte blănoşi care rămîn într-un purgatoriu al dorinţelor. I-ai văzut, uite-i, îţi dau o notă de sentiment, o coadă de reverie şi, cînd colo, nu te vezi în căldura lor. Ce-mi place? Blănoşii îmi acoperă frustrarea unui frig care nu există, dar care ar putea veni de nu se ştie unde. De unde o fi frigul ăsta? De unde? Că la serviciu e cald, casa e încălzită, maşină am cu aer condiţionat. Frigul nu a pîrguit în noiembrie ăsta. De unde mă obsedează blănoşii? În variantă tradiţională, în cea comercială. Îi văd în tîrguri, mai ortodoxe sau mai puţin catolice. Sînt. Se ţin după mine blănoşii. Ce vor ei de la mine? Da, cred că o să mă opresc într-o seară, în faţa unei tarabe şi o să-i întreb: Bă, blănoşilor, ce vreţi de la mine? Ce vreţi? Unde vreţi voi să mă duceţi? Ce vreţi voi de la mine? Conştiinţa mi-o haliţi? Trupul mi-l acoperiţi? Despre ce viitor îmi vorbiţi? Lăsaţi-mă! Nu vă vreau! Şi îmi dau seama cît de naşparliu aş fi cu papucii ăia acolo în labă de picior. Voi n-aveţi astfel de diverse ce vă obsedează doar ce le-aţi văzut o dată în viaţă?

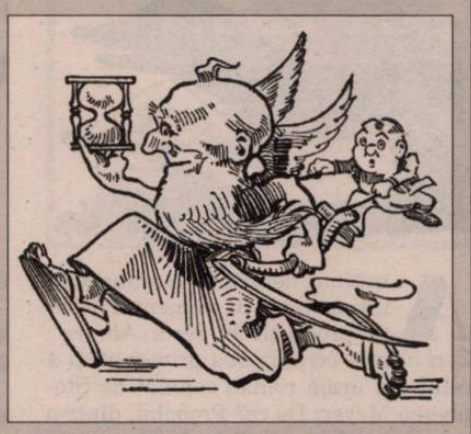

PUBLICITATE

Forbes România

„Dacă te limitezi la găsirea de modalități pentru a reduce costurile, treci cu vederea oportunitatea de a folosi mai eficient bugetul pe care il atragi pentru a-ți spori vânzările, sporind astfel profitul. Așa că ți-aș sugera politicos că nu te interesează costurile în sine, ci creșterea profitului."

Anne Hawkins

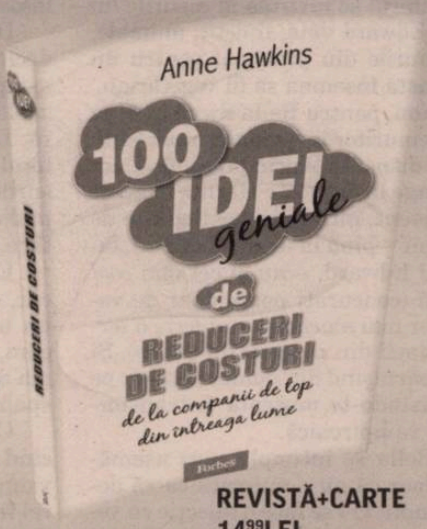

Din **12 decembrie**, numai cu revista Forbes

REVISTĂ+CARTE
14,99 LEI

Cu copiii nu-i de joacă

Texte şi opinii de:

● Ana BULAI (sociolog)
„Generaţia *quicksand*“

● Ştefan DĂRĂBUŞ (director Fundaţia Hope and Homes for Children, România)
„Copilăria ca o rană deschisă“

● Adina ROSETTI (jurnalistă)
„De ce e cerul albastru“

● Alexandra MACHT (masterandă în Psihologia copilului şi adolescentului)
„Paternitate/Maternitate“

● Mihaela MICHAILOV (dramaturg)
„Ţară, ţară, vrem părinţi!“

argument

Jumătăţile de măsură

Îi vezi ori pe stradă, în pîlcuri, ieşind de la şcoală, fiţoşi, superficiali, gălăgioşi sau abulici, ori auzi de ei în ştirile mass-media – ştiri care au de cele mai multe ori un iz tragic.

Cînd sînt lîngă tine, eşti înclinat de cele mai multe ori să le pui etichete. Căci este evident: n-au nici un reper în viaţă iar pentru asta te simţi înclinat să-i judeci. Astăzi ei au mai multe opţiuni decît am avut noi, la vîrsta lor. Le este însă mai uşor? Cineva îmi povestea că programul copilului său este atît de încărcat – meditaţii, curs de chitară, sala de sport – încît trebuie să-şi facă „programare“ dacă vrea să iasă cu el la o îngheţată. Pentru că azi vorbim de o societate competitivă, în care trebuie să intri cu toate atuurile, dacă nu vrei să-ţi ratezi startul în viaţă. O mentalitate preluată de copii, mult prea devreme conştienţi de această realitate.

Cînd mass-media ni-i scoate în cale, ne alarmăm de fiecare dată cînd auzim o ştire tragică privind soarta unui copil. Ne scandalizăm, ne îngrozim şi probabil lăcrimăm puţin emoţionaţi, dar empatia rămîne doar la stadiul de moment, căci imediat după ce auzim o asemenea ştire, ne lăsăm cuprinşi la loc de cotidian. De acel cotidian cinic, egocentrist, mercantil, un cotidian făcut în special pentru adulţi, în care copiii sînt mai mult toleraţi decît protejaţi.

În ambele cazuri, ne gîndim la „copiii de azi“ doar în momentele cînd avem de-a face direct cu ei. Îi judecăm sau îi deplîngem, dar o facem mereu doar cu jumătate de măsură. De prea puţine ori însă ne punem întrebarea dacă noi, adulţii, le mai punem la dispoziţie mecanismele copilăriei. Ne plîngem de lipsa lor de valori, ignorînd propria lipsă de valori. Iar această nepăsare a noastră le condiţionează lor îmbătrînirea prematură.

Maturizarea vremelnică, de care ne tot plîngem, este de fapt pentru ei o supapă de a coexista într-o lume croită după standarde care n-au nimic de-a face cu universul lor, o lume mediatică în care valorile principale sînt audienţă, rating, senzaţional. Inocenţa este de mult o noţiune desuetă, privită ca o slăbiciune sau ca un sindrom de alienare de lumea în care trăim, o etapă pe care mulţi sînt nevoiţi să o treacă cît mai repede pentru a nu rămîne în urmă.

Dosarul de faţă doreşte să iniţieze o discuţie mai amplă despre statutul pe care un copil îl are în România. Despre soarta copiilor instituţionalizaţi, Ştefan Dărăbuş, directorul organizaţiei Hope and Homes for Children, România, abordează un subiect inedit, prin care te apropie de realitatea de azi a copiilor din instituţii. Într-un interviu acordat Patriciei Mihail, directorul Penitenciarului pentru Tineri şi Minori din Craiova, comisarul-şef Nicolae Tătulescu, vorbeşte despre alt tip de copil-victimă, despre infracţionalitatea minoră şi despre cum îi tratează Justiţia pe cei care încalcă legea. Cît de mult îi protejează, de fapt, legea, şi ce drepturi au micii infractori?

Cît priveşte „drepturile“ culturale pe care le oferim copiilor, Mihaela Michailov, dramaturg, povesteşte în articolul său despre cît de puţin este încurajat teatrul social pentru tineri în România, comparativ cu străinătatea.

Cum poţi feri inocenţa propriului copil, fără a-l aliena de societate – este tema dezbătută de jurnalista şi scriitoarea Adina Rosetti şi preluată de sociologul Ana Bulai, care, disecînd problema şablonizării, descoperă viitorul ca aparţinînd unei generaţii de copii salvaţi doar prin propriile puteri.

(**Stela Giurgeanu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri.* va fi reluată pe 8 decembrie.

Ştefan DĂRĂBUŞ

Copilăria ca o rană deschisă

Copilăria ar trebui să fie paradisul pe pământ. Singura etapă a vieţii lipsită de îngrijorări, de angoase, de neliniști. Opusul a tot ceea ce reprezintă maturizarea, cu tarele ei implicite: ambivalenţa firii, ipocrizia din relaţiile interumane, stresul pentru siguranţa zilei de mîine, dezamăgirile, loviturile luate-n stomac, una cîte una, duşmăniile, eşecurile şi apoi încordarea revenirilor. Pentru mulţi copii, însă, maturizarea începe mult prea devreme: încă din primii ani ai vieţii. Ei sînt cei pentru care timpul nu are deloc răbdare.

Fără iubire

Cînd intram pe poarta Casei de Copii, se năpusteau toţi cei 200 de prunci spre mine. Veneau ca un tsunami şi mă-nconjurau din toate părţile. Toţi voiau să-mi spună ceva. Să mă atingă. Să fiu al lui sau a ei, pentru o conversaţie de cîteva cuvinte, într-un vacarm de nedescris, în care greu puteam discerne, între frînturile de fraze, cine le mai şi spunea. Reţin privirile ţintite spre mine, toate deodată, aud ţiuitul şi strigătele (căci fiecare voia să-l acopere pe celălalt) şi simt încă mîinile care mă prindeau jur-împrejur, trăgîndu-mă fiecare în altă parte. La un moment dat, cînd vedeau că nu am ce face, că nu pot vorbi cu toţi deodată, se mai linişteau. Stăteau la rînd, aşteptînd fiecare minutul lui de atenţie, frîntura lui de conversaţie. Voiau să ştie dacă-mi aduceam aminte de numele lor. Dacă-i mai ştiam de data trecută. Dacă ţineam minte în ce erau atunci îmbrăcaţi. Sau să vorbesc cu îngrijitorii, să le rezolve nişte probleme: careva-i bătea, altul le lua mîncarea, altcineva le purta hainele. Şi alţii mă întrebau dacă am apucat să le văd părinţii, fraţii, bunicii. Dacă mi-au spus cînd o să vină să-i vadă.

Fiind atît de mulţi, nimeni nu-i putea acorda atenţie doar unuia sau altuia dintre ei. La grămadă, porţia de atenţie individuală pe care o primeau era infimă. Şi fără comunicare unu la unu, copilul supravieţuieşte de la o zi la alta, obişnuindu-se că e doar un număr şi că, dacă vrea să iasă cumva în evidenţă, trebuie să spargă ceva, să mintă, să bată pe careva sau să-şi răstoarne mîncarea pe jos. Atunci, ca prin minune, vine un om mare care-i vorbeşte doar lui.

Era un centru de plasament, o instituţie de tip vechi, pentru copii „cu deficienţe". Ştampila asta le e pusă în jurul vîrstei de patru ani. Apoi, cei ce primesc etichetarea asta o poartă după ei toată viaţa. Totul se întîmplă acolo: dormitul, mîncatul, şcoala, ceva joc, apoi iar dormitul, mîncatul, şcoala şi aşa mai departe. Cu oameni diferiţi, din timp în timp, cu colegi de cameră care vin şi pleacă. Fiecare din ei e în aceeaşi situaţie: nu au nici un fel de control asupra vieţilor lor.

Înregimentarea

Începe din secţia de maternitate. Unde o mamă disperată, singură, fără sprijin crede că oricine altcineva e mai capabil decît ea să-i îngrijească băiatul sau fetiţa. Bebeluşul e dus în secţia de maternitate unde mai sînt cîteva zeci. Vreo două asistente medicale abia prididesc să-i schimbe şi să le dea biberonul. Nimeni nu are timp să-l ia în braţe şi să-l hrănească într-o poziţie normală. Aşa că sticla e pusă lîngă guriţă, pe pernă, iar el, cu căpşorul într-o parte, o apucă cum poate şi bea laptele. Dar firicelul de lapte se scurge pe lîngă colţul gurii, în ureche. Urechea se infectează în timp, iar bebeluşul nu mai aude bine. Îngrijitoarele nu ştiu de ce plînge întruna şi, oricum, nu au timp de el. Aşa că, după ce plînge cît plînge, încetează să mai plîngă. Undeva, în mintea lui de copil, înţelege că plînge degeaba, că nimeni nu vine să-l ajute. Aşa se face că intri în secţii de maternitate în care e o liniște mormîntală, deşi eşti înconjurat de prunci. Nu plîng. Nu se mişcă. Nu îngaimă nici un sunet.

© Fundatia HHC România / P. Călinescu

„Mîniindu-te pe copil te pedepseşti singur."

PUBLILIUS SYRUS

Identitate, lipsă de încredere şi sentimentul apartenenței

De la afectarea auzului, bebeluşul încetează să audă. Prin urmare, nu mai are cum să înveţe vorbirea. Şi, oricum, nu vorbeşte nimeni cu el că nu e timp de aşa ceva. Sînt prea mulţi copii. Şi pentru că foarte rar se întîmplă să fie luat în braţe, nu învaţă să se uite în ochii oamenilor, nu face contact vizual. Din absenţa conversaţiei, din lipsa contactului vizual şi a îmbrăţişării în timpul hrănirii, copiii învaţă că între ei şi lumea din jurul lor nu prea există loc de comunicare. Aşa că încep să comunice cu ei înşişi: se joacă cu mînuţele, se leagănă obsesiv înainte şi-napoi: încep să arate ca nişte copii „handicapaţi". Şi pentru că laptele se scurge pe lîngă gît sau în ureche, nu se hrănesc bine şi ajung să fie etichetaţi şi „distrofici". Nimeni nu-i ajută să

A desenat un geam cu zăbrele.

stea în fund, muşchii li se atrofiază pe bune şi, de aici, faptul că nu pot să umble în picioare, sau că umblă în picioare mult mai tîrziu decît ar trebui – e doar o chestiune de timp. Din lipsa stimulării – jucatul cu mîinile sau legănatul se transformă în autostimulare – copiii încep să se lovească din ce în ce mai tare, pentru că au nevoie de o formă de stimulare. Iar atunci cînd aceasta nu vine de la un adult care să aibă grijă de ei, copiii se lovesc, să simtă o formă de atingere, fie ea şi agresivă. Ei nici nu realizează că felul în care se autostimulează nu e în regulă, că violenţa nu-şi are locul în filmul ăsta: dorind să se simtă parte din lumea înconjurătoare, nefiind cine să le arate asta, prin atingeri firești, prin mîngîieri sau îmbrăţişări, ajung la comportament autoagresiv.

Şi uite-aşa, la un an sau doi, îngrijitorii consemnează că Ion sau Maria sînt handicapaţi sau distrofici, pentru că nu vorbesc, nu fac contact vizual, nu umblă sau se joacă întruna cu mîinile şi exhibă comportament autoagresiv. Bineînţeles, toate simptomele astea poartă denumiri savante, care sînt consemnate într-un dosar de o persoană care observă preţ de cîteva minute copilul. Din păcate, efectele instituţionalizării, consecinţele lipsei de iubire, de ataşament nu sînt consemnate. Şi, de aici, ruta prin viaţă a copilului e clară, iar potenţialul lui – limitat fantastic, prin etichetare şi mutilare produsă de un sistem în care copilul e subiect al sistemului de sănătate, subiect al sistemului de învăţămînt, orice, dar nu copil cu nevoile de iubire, de afecţiune, de atenţie individuală pe care le are oricine.

Efectele instituționalizării asupra copiilor

Bruce D. Perry a scanat creierul unor copii de trei ani şi a demonstrat ştiinţific impactul agresiv al neglijenţei asupra dezvoltării creierului: pe de o parte, copilul care beneficiază de ataşament şi de afecţiune are activitate ridicată, iar celulele din lobii temporali se dezvoltă, ceea ce duce la dezvoltarea normală a creierului. Pe de altă parte, copilul care nu primeşte afecţiune şi nu are parte de ataşament are activitate redusă şi celule moarte în lobii temporali, ceea ce duce la stagnarea dezvoltării creierului. Scanările neurobiologice au demonstrat impactul cumplit al neglijării severe asupra părţilor din creier responsabile de dezvoltarea empatiei şi a comportamentului social. S-a demonstrat şi felul în care substanţele neurochimice induse de stres conduc la moartea celulelor: neglijarea le cauzează copiilor atrofierea regiunilor nestimulate ale creierului. Deprivarea severă de atenţie şi de ataşament duce la întîrzieri cognitive, sociale, comportamentale şi emoţionale. Cu puţine excepţii, copiii care cresc în instituţii de la o vîrstă fragedă nu învaţă să umble sau să vorbească nici pînă la vîrsta de patru ani şi au foarte puţină încredere în ei înşişi. Iubirea primită în copilărie te învaţă să faci faţă greutăţilor vieţii, iar lipsa iubirii te lasă complet dezarmat şi vulnerabil, nepregătit, ca adult, să iei viaţa în mîini şi să-i faci faţă.

Despre trecut, prezent și viitor

Ana a crescut în instituţii de la naştere. Din maternitate a fost dusă în leagăn. Din leagăn – în centrul pentru preşcolari. De aici, într-un centru pentru şcolari. Apoi am reuşit să o aducem într-o familie de asistenţi maternali. În sesiunile de pregătire pentru plasamentul familial, discutăm despre viaţa ei de pînă atunci. Aflăm că nu are poze cu ea de cînd era mică şi pînă în prezent. E doar poza de la dosar, pe care ea nici nu o are. Unul dintre exerciţiile din pregătirea pentru mutare (şi e prima dată cînd Ana e implicată în ceea ce urmează să se întîmple în viaţa ei) a fost să deseneze ceva despre viaţa ei.

A desenat un geam cu zăbrele.

Şi-ar fi dorit enorm să ştie cum arăta cînd a fost mică. Cine i-a fost alături. Toţi s-au perindat pe lîngă ea ca-ntr-un film, în viteză. Nu i-a ţinut nimeni ziua de naştere. De obicei, cînd se aducea un tort, era în grup, pentru toţi cei născuţi în luna aceea. Ca şi alţi copii care au crescut asemeni ei, Ana nu are trecut, habar n-are de prezentul ei şi nu prea putea să-şi schiţeze viitorul. Cînd nu ştii cine ai fost, cine eşti, prea puţin poţi să-ţi imaginezi ceea ce va fi în viaţa ta.

Din fericire pentru Ana, acum începe să se schimbe ceva: e şi ea implicată în planurile pentru viitorul ei şi urmează să trăiască într-o familie. E visul pe care l-a avut întotdeauna.

Ştefan Dărăbuş, *Ph.D., este director al Fundației Hope and Homes for Children, România.*

„Instituționalizarea lasă urme adînci"

interviu cu Ioana HODOIU

Ce înseamnă HHC România?

Pe scurt, este un ONG care militează pentru drepturile copilului, o organizaţie care dezvoltă servicii de protecţie a copilului şi închide instituţiile de tip clasic prin transferul copiilor în medii familiale.

Varianta mai lungă vizează schimbarea sistemului de protecţie a copilului din România. Bineînţeles, nimeni nu a găsit sistemul perfect de protecţie a copiilor abandonaţi, însă, în mod evident, sistemul instituţional din România a dat erori îngrozitoare, erori care se văd la generaţii întregi de copii crescuţi în acest sistem. Instituţionalizarea în sine lasă urme foarte adînci în psihicul şi formarea unui om, un copil nu se poate dezvolta normal dacă nu creşte într-o familie, căci nu are puncte de reper, nu are un sistem de valori în care să se dezvolte.

Care este cea mai mare hibă a sistemului instituţionalizării copiilor abandonaţi?

Pe lîngă abuzurile din aceste instituţii, sînt lucrurile elementare de care un copil crescut acolo nu are parte. Detaliile la care nici nu te gîndeşti. De exemplu, un copil instituţionalizat nu intră niciodată într-o bucătărie. Bucătăriile sînt izolate, ascunse, iar copilul abandonat în maternitate, crescut într-o instituţie pînă la 18 ani, sau 26, în cazul în care face facultatea, nu ştie cum arată o bucătărie. Sub protecţia statului, toată viaţa lui, pînă la ieşirea din instituţie, a primit şi va primi, la ora mesei, o gamelă cu mîncare care îi este pusă în faţă. Inutil să amintesc că nu ştie să-şi gătească un ou, nu are format gestul de a deschide un frigider, micile imbolduri de a avea o responsabilizare. Şi tocmai de aceea, cînd ies, sînt foarte greu de responsabilizat. Avem un program de reinserţie socială, prin care îi ajutăm să-şi găsească în primul rînd un loc de muncă, dar e foarte greu cînd te gîndeşti că ei nu au văzut toată copilăria lor nişte părinţi care se trezesc dimineaţa şi pleacă la serviciu ca să poată pune ceva pe masă sau să plătească facturile. Nu au nici un model al mecanismelor sociale care se învaţă acasă, nu la şcoală.

În România, un copil este abandonat în maternitate la fiecare şase ore.

Închideţi sau reformulaţi instituţiile?

Din lipsa unor criterii limpezi de procedură, dar şi din confuzia asupra definiţiei de dezinstituţionalizare, s-au închis instituţii în toate felurile. Fie printr-un transfer real al copiilor în medii familiale sau în alte servicii familiale, fie s-au renovat instituţii, care au devenit instituţii de tip modulat, reorganizate, transformate practic într-un soi de bloc de garsoniere. Au o baie pe apartament, o bucătărie pe etaj etc. Dar în acest caz lucrurile au fost făcute superficial, în viaţa copiilor neschimbîndu-se ceva fundamental. Trăiesc tot într-un mediu instituţionalizat, tot într-o continuă lipsă de modele. Lipsa unui model familial perpetuează sistemul de asistenţă socială nepersonalizată, o gaură neagră în care statul ajunge să pompeze bani, inutil. Copiii aflaţi pînă la majorat sub protecţia statului devin, într-o proporţie covîrşitoare, nişte asistaţi sociali toată viaţa. Prin urmare, închidem instituţiile, prin crearea unor servicii noi, de tip familial. Modularea e doar o soluţie de faţadă, care nu are în centru copilul şi nevoile sale reale.

Ce înseamnă de fapt închiderea unei instituţii?

Un proces care durează doi, chiar trei ani. În primul rînd, se reface istoria vieţii fiecărui copil din instituţia respectivă. Din păcate, şi birocraţia vechiului sistem are lacune, nefiind un sistem orientat spre încercarea de a readuce copilul în propria sa familie, care ar fi cazul ideal şi foarte probabil, căci am descoperi că motivele dispar în timp. Doar că, odată intraţi în vechiul sistem, copiii rămîneau acolo. Era greu să-i recuperezi, să-i readuci în familii. Refăcînd istoria fiecărui copil, încercăm să ajungem la familia naturală. În cel mai fericit caz, ajung să fie reintegraţi în propria lor familie. Bineînţeles, lucrul acesta nu se face de pe o zi pe alta, este un proces în care sînt implicaţi asistenţi sociali, psihologi, monitori în perioada reintegrării, dar şi după.

Noi de fapt asta am făcut: am construit o reţea de oameni care lucrează deja în sistemul de protecţie a copilului, care vor să schimbe ceva, dar care, încremeniţi într-un sistem greoi, sînt practic imobilizaţi. Dacă reuşeşti să faci acest lanţ uman, reuşeşti şi să schimbi sistemul. De aceea HHC crede că lucrurile pot fi schimbate doar cu ajutorul statului şi al oamenilor care lucrează deja în instituţii.

Copiilor nu le putem da în reluare o copilărie niciodată.

În 12 ani, HHC a reuşit să închidă toate instituţiile de tip vechi din Maramureş, judeţul devenind astfel unul reformat din punctul de vedere al serviciilor pentru protecţia copiilor. Sistemul a fost înlocuit cu unul de tip familial, care a fost implementat şi funcţionează ca o dovadă a faptului că pe acelaşi buget poţi construi ceva mai bun. Iar copiii din acest nou sistem au şanse adevărate să se integreze în comunitate, nu să rămînă nişte „asistaţi" toată viaţa.

Închiderea instituţiilor nu va lăsa pe drumuri oamenii angajaţi în acele instituţii?

Uneori da, alteori nu. Închiderea de instituţii se face după un plan matematic care arată ca un business plan. Totul este prevăzut în tot acest proces, cu obiective pe termen scurt, mediu şi lung. Fiecare om, de la copil la angajat, are un traseu şi o soluţie, deci nimic nu se face ca şi cum am dinamita un întreg sistem. Nu dăm oamenii afară, nu punem un lacăt pe uşă, peste noapte, şi-i lăsăm să se descurce singuri. Dar închiderea instituţiilor se face pentru copii, nu pentru membri de personal. Nu poţi condamna generaţii şi generaţii de copii la supravieţuirea în instituţii doar pentru că noi, adulţii, avem nevoie de nişte locuri de muncă. Noi ne putem găsi un alt loc de muncă, dar copiilor nu le putem da în reluare o copilărie niciodată.

Totul pare pus la punct, totul pare că merge de la sine. Care ar fi totuşi problemele?

Rata abandonului matern. În România, conform statisticilor, un copil este abandonat în maternitate la fiecare şase ore. Şi, deşi se înregistrează o descreştere a acestei rate, ea este încă uriaşă. Lucrăm cu departamentele de asistenţi sociali din direcţiile de protecţie a copilului, întărim sistemele lor de monitorizare, descîlcim modul în care putem condiţiona pozitiv ajutorul oferit, iar oamenii sînt foarte entuziasmaţi şi dornici să înveţe. Descoperim, alături de cei din sistem, că soluţiile trebuie să fie creative şi personalizate, căci oamenii asistaţi au nevoie în primul rînd de un ghid pentru ei înşişi. Fiecare situaţie e diferită, oamenii au probleme diferite.

Ioana Hodoiu

„Nu există decît o ratare: a nu mai fi copil."

EMIL CIORAN

„De unde sînt eu?
Sînt din copilăria mea.
Din copilăria mea
ca dintr-o ţară."

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

Legat de ce spuneaţi mai devreme, ce înseamnă să „condiţionezi" ajutorul oferit?

Niciodată nu poţi să-i dai unui om o pîine, fără să-i ceri să facă ceva în schimb. Dacă nu-l condiţionezi, nu faci decît să întreţii o stare de dependenţă. Avem un program pe fonduri structurale, în care ne-am angajat să susţinem două sute de familii monoparentale să-şi găsească o sursă de venit. Identificăm contextul social şi economic al zonei unde trăiesc, depistînd zona de orientare profesională. Care este marea noastră piedică în acest program? Cînd mergem la părintele respectiv, îl ajutăm să-şi găsească un loc de muncă, dar ne lovim de faptul că va fi un proaspăt angajat, care va avea salariul minim pe economie. Or, ajutorul de şomaj, primit de la stat, este aproape la fel de mare. Iar omul te întreabă: De ce să meargă 8 ore pe zi la un serviciu unde cîştigă la fel de mult ca în cazul şomajului, în care ar sta acasă? Despre asta este vorba în asistarea socială nepersonalizată, iar pentru asta trebuie puse condiţii. Noi nu facem asistenţă socială pe timp nelimitat sau cu orice preţ. Stabilim în acord cu omul respectiv cîteva puncte, cîteva condiţii. Timp de atîtea luni plătim întreţinerea, dar pentru asta părintele trebuie să-şi găsească un loc de muncă – pentru care îi oferim asistenţă. Alteori nu dăm bani, dar asigurăm alimente şi lucrurile necesare supravieţuirii familiei respective. Şi tocmai pentru un ajutor real trebuie analizată fiecare situaţie în parte, într-un mod creativ şi personalizat pentru fiecare caz.

Un copil asistat costă statul român 2000-2500 de lei pe lună. Dacă îi duci pînă la 18 ani, gîndiţi-vă cît de mulţi bani sînt irosiţi, fără a fi o investiţie reală. Reală ar fi o intervenţie în primul rînd în prevenirea abandonului maternal, apoi în asistenţa personalizată.

Ce se întîmplă dacă părintele nu-şi doreşte copilul înapoi?

Intră ori în asistenţă maternală, ori în case de tip familial. Asistenţii maternali sînt oameni plătiţi de stat pentru a avea temporar grijă de copii. Bineînţeles, aici se nasc o sumedenie de poveşti, mulţi dintre ei se ataşează mult de copii, încep uneori procedura de adopţie (de unde derivă şi multe alte probleme, dat fiind că adopţiile în România sînt un subiect în sine). Pe scurt însă, asistenţa maternală este o alternativă fericită la instituţie, pentru că respectivul copil va creşte într-un mediu apropiat de familie.

Pe de altă parte, există casele de tip familial. În ele trăiesc maximum 10-12 copii. Casele se află întotdeauna pe o stradă oarecare, perfect integrate în comunitate, copiii au prieteni pe strada lor şi merg împreună la şcoală, casele au curte şi copiii sînt implicaţi în activităţile gospodăreşti, exact ca într-o familie. Problema este că, legal, sînt categorisite ca instituţie publică, motiv pentru care trebuie să îndeplinească nişte condiţii de multe ori absurde (pentru că nu ai nevoie, de exemplu, de chiuvetă pentru carne şi separat una pentru legume). Intrînd în această categorie, au nevoie de multe autorizaţii şi avize, iar costul unei asemenea case creşte semnificativ, doar pentru a fi la standardele necesare.

Lăsînd însă la o parte problemele, sînt modele de succes. Şi nu doar copiii sînt cei ce cîştigă, ci şi angajaţii, mulţi proveniţi din instituţiile închise. Veniţi dintr-un sistem închis, schimbînd mediul, aceşti oameni se transformă, reuşesc să-şi facă meseria pe care au ales-o iniţial. Sînt exemple concrete de entuziasm şi profesionalism.

Ioana Hodoiu *este manager de comunicare al Fundaţiei Hope and Homes for Children, România.*

a consemnat Stela GIURGEANU

Ana BULAI

Generația quicksand

„...copil ucis pentru a nu i se mai plăti pensie alimentară...“, „...un copil de 12 ani a murit după ce s-a înecat cu mîncare...“, „...tragedie la Iaşi, un elev de 9 ani a murit căzînd în beciul şcolii...“, „...Dolj, copil de 3 ani bătut crîncen de concubinul mamei sale...“, „...Giurgiu, un copil de 14 ani a fost lovit mortal pe trecerea de pietoni...“ „...Tîrgovişte, o adolescentă ajunge la spital după ce prietena ei a agresat-o din gelozie...“, „Vaslui, copil de 9 ani agresat sexual de un adult...“, „...Tîrgu-Mureş, un adolescent şi-a împuşcat din greşeală un prieten...“, „...Arad, un băiat de 14 ani prins de poliţie la volanul unui autoturism...“, „....Iaşi, un elev s-a spînzurat pentru că a fost prins furînd un calculator...“, „...Cluj, doi copii au murit după ce au căzut în fîntîna din faţa casei...“, „...Timişoara, un băiat de 13 ani acuzat că ar fi violat un băieţel de 5 ani...“, „...Baia Mare, licean luat de la şcoală în comă alcoolică...“, „...Covasna, copil de 13 ani, premiant, a abandonat şcoala şi a fugit de acasă..“, „...Dîmboviţa, un băiat de 11 ani s-a spînzurat pentru că îi era prea dor de mama lui...“, „...adolescentă moartă la Tg. Jiu în urma unei operaţii de amigdalită...“, „ ...copii abandonaţi de bunică pentru că mîncau prea mult...“, „...maşini de sute de mii de euro la balul absolvenţilor la un liceu din Capitală...“. Etc.

Mai mult de şapte sute de ştiri, la televizor, despre copiii români, doar anul acesta: copii victime, copii agresori, copii abandonaţi, abuzaţi, dezorientaţi. Rareori ştirile prezintă şi cîte un caz pozitiv, cîte un succes şcolar sau sportiv. În rest, media conturează imaginea unei copilării în derivă.

Cum sînt ei? Cum sînt aceşti „omuleţi“ de la care ne aşteptăm pensiile, liniştea senectuţii, calmul unor vremuri mai bune? Depăşind imaginea cotidianului mediatic, ce vedem dacă ne uităm ceva mai atent la miile de copii ai României? Dincolo de nemulţumirea firească ce se naşte la intersecţia dintre generaţii, dincolo de condescendenţa inerentă diferenţei de vîrstă, dincolo de justificarea firească a efortului parental, o privire mai atentă către copiii societăţii din care facem parte cred că spune multe despre noi înşine. Şi, mai ales, cred că este obligatorie. În definitiv, pentru ei se pun în practică sutele de reforme, de strategii, de politici, de proiecte. În numele lor clamăm, în spaţiul public, nevoia de valori, de ordine, de morală. Pentru ei păstrăm tradiţii, creăm instituţii, concepem tehnologie. Pentru ei. Sau, măcar, aşa vrem să credem.

Am simţit, în ultimii 15 ani de muncă de teren, schimbarea societăţii româneşti, cu marasmele şi sclipirile ei oglindindu-se în ochii sutelor de copii întîlniţi în diferite contexte de cercetare. Îmi amintesc cît m-a impresionat în Întorsura Buzăului un băieţel de 8 ani care îşi dorea de la Moş Crăciun un singur lucru: să-i aducă înapoi părinţii plecaţi la muncă în Italia. În rest nu-i lipseau de nici unele. Am întîlnit copii de clasa a VI-a care deţineau mai multe informaţii despre Uniunea Europeană decît un absolvent foarte bun de Ştiinţe Politice, dar nu ştiau să arate Aradul pe hartă, am întîlnit copii care mergeau pe jos 6 km pe zi pentru a face şcoala primară şi care, în vacanţe, luau avionul să-şi vadă familia împrăştiată la muncă prin toată Europa. Am întîlnit copii ce primiseră ca recompensă pentru trecerea corigenţei din primul an de liceu maşini de zeci de mii de euro, dar şi copii puşi să spele parbrize şi care, totuşi, la şcoală, primeau calificativul *foarte bine*.

Într-o Românie care pare că nu mai are forţa de a-şi găsi drumul, într-o lume absorbită în voluptatea propriului declin, copiii au învăţat să se imunizeze. Sătui de schimbări pe care, de multe ori, nu le înţeleg, rezistenţi la învăţăturile unui sistem educaţional a cărui utilitate le este sistematic negată, supertehnologizaţi, cu un orizont de informaţie uriaş, dar fără nici o curiozitate, copiii noştri îşi dezvoltă propriul mod de a fi, propria strategie. O strategie a prezentului, a moralei conjuncturale, a interesului propriu, a formei indiferente la fond, a manipulării, a imaginii. Şi nu pentru că ei ar vrea neapărat acest lucru, ci pentru că, trebuie să recunoaştem, noi ca societate i-am obligat să aibă o astfel de strategie. O strategie care, poate, pentru ei, se va dovedi utilă.

© Fundația HHC România / P. Călinescu

„Copilăria este o lume de miracole şi de uimire a creaţiei scăldate în lumină, ieşind din întuneric nespus de nouă şi proaspătă şi uluitoare.“

EUGEN IONESCU

Am dat naştere unor copii mai bătrîni decît noi înşine.

La prima vedere însă, această strategie generează doar un lung şir de paradoxuri: copiii noştri utilizează supercomputere, încă din grădiniţă, dar se dovedesc incapabili să se încheie corect la şireturi sau să repare un stilou. Vorbesc enorm de mult la telefonul mobil, dar nu pot povesti un text scurt dintr-un roman cunoscut. Sînt, mulţi dintre ei, protejaţi pînă la paroxism şi totuşi protagoniştii unor medii extrem de violente. Au sute de prieteni virtuali, deşi nu au nici măcar un amic cu care să bată mingea în spatele blocului. Învaţă în şcoală să creadă fără să gîndească, li se spune că teoretic există mii de oportunităţi, de drepturi, de libertăţi, de idei, dar ştiu că, în mod concret, universul lor se restrînge, la fel ca în urmă cu sute de ani, la familie, la relaţiile, averea, modelul de reuşită pe care aceasta li-l poate oferi.

Copiii noştri sînt copiii unei Românii ce are, din ce în ce mai pregnant, impresia că ea însăşi s-a ratat, sînt produsul unei societăţi ce nu găseşte forţa, legitimitatea, modelul de a-şi crea coerent viitorul, copiii unei lumi în care distanţa între Evul Mediu timpuriu şi postmodernism este de mai puţin de 30 de km.

Generaţia copiilor noştri este o generaţie care se structurează cumva în subteranul societăţii în care trăim noi – părinţii, bunicii, adulţii, în general. Noi – cei educaţi cu modele, noi – cei nostalgici după norme, noi – cei ce invocăm morala şi bunul-simţ, noi – cei orientaţi spre proiecte de viaţă şi traiectorii urmărite cu consecvenţă. Generaţia lor este generaţia schimbării, a societăţii post-Revoluţie, a unei realităţi fără istorie. Copiii noştri creează o lume ce nu ne este neapărat potrivnică, însă o lume mai puţin transparentă, mai greu de înţeles. O lume a magmei sau a nisipurilor mişcătoare, în care schimbarea pe care noi o simţim drept cutremur, pentru ei este un lucru firesc, în care regulile se creează şi se modifică permanent, în care timpul nu este neapărat o resursă, în care obiectele sînt mai importante ca preţ, nu ca utilitate. O lume în *underground*. O lume de supravieţuire. Copiii noştri învaţă foarte repede că ziua de mîine depinde atît de puţin de ei, că norocul e mai important decît munca, ştiu încă din grădiniţă că „merge şi aşa“, află în şcoală că între Isus şi Einstein e doar o pauză de zece minute pentru o ţigară, că viaţa poate fi şi roz, şi gri, şi neagră, depinde cum o priveşti şi din perspectiva cui.

Copilăria *underground* are victimele ei. Cred însă că această mişcare brauniană a copiilor noştri, pe nisipurile mişcătoare ale schimbărilor, va duce la un moment dat la o formă de echilibru. Va genera propriile reguli, o altă stare de lucruri şi alt mod de a privi realitatea. Cred că vor ieşi la lumină. Şi, sincer, ca om, ca sociolog, ca părinte, cred că lumea acestor copii care pot părea acum needucaţi, asociali, însinguraţi, naivi, egoişti, superficiali, lumea lor are şanse mai mari să genereze un viitor mai bun pentru noi toţi, decît ar putea-o avea lumea noastră, cea a adulţilor.

Cred că, în aceste ultime două decenii, în care noi, adulţii, am fost mult prea preocupaţi să ne maturizăm, am dat naştere unor copii mai bătrîni decît noi înşine. O bătrîneţe ce se poate dovedi, cu şanse egale, debilă sau înţeleaptă. Tot ce putem face este să-i privim cu atenţie şi să-i convingem să nu ne imite. Să nu procedeze ca noi. Şi, poate, pe alocuri să şi învăţăm de la ei. Cerul să vă ajute, dragii mei copii! Noi nu prea avem soluţii.

Ana Bulai *este sociolog.*

© Fundația HHC România / P. Călinescu

DILEMA VECHE
Cu copiii nu-i de joacă

Adina ROSETTI

De ce e cerul albastru

În ziua în care, pe la trei ani şi ceva, Clara a învăţat de una singură cum să dea „*replay*“ unei melodii pe YouTube, n-am ştiut dacă să mă bucur sau să mă sperii (deşi înclinam cumva, în mod natural, ca orice părinte care şi-a petrecut copilăria cu cheia de gît, către a doua variantă). Era perioada în care urmăream Kermit the Frog cam de zece ori la rînd şi, după ce a studiat pe tăcute procedura timp de cîteva zile, urmărindu-mi atentă mişcările, Clara s-a decis că treaba e destul de simplă şi că se poate descurca singură. A fost o surpriză absolută, mai ales că nici prin cap nu-mi dăduse să o iniţiez în tainele folosirii Internetului, la o asemenea vîrstă fragedă. Dar lucrurile au propriul lor ritm şi, de cele mai multe ori, se petrec exact atunci cînd au ele chef şi tu eşti mai puţin pregătit. Ca în cazul acelor întrebări încuietoare despre Dumnezeu, sex sau moarte cu care copiii te trăsnesc în cele mai nepotrivite momente, de exemplu la coadă la supermarket. Tocmai dai să scoţi cardul din portofel, cînd o voce suavă se aude din căruciorul plin cu produse: „Mami, e adevărat că noi toţi o să murim? Şi tu o să mori, chiar şi tati o să moară?“. O scenă desprinsă parcă dintr-un roman al lui Don DeLillo şi un moment-cheie (după cum spun manualele) pentru a începe una dintre *acele* discuţii solemne pe teme metafizice...

Înainte de a deveni mamă, mi-am imaginat că, atunci cînd vine vorba de creşterea şi educaţia copiilor, deciziile trebuie să fie tranşante şi definitive, mai ales că există, pe lumea asta, chestiuni malefice care nu trebuie lăsate, cu nici un chip, să intre în viaţa poveşti frumoase, am scos televizorul din priză, aşa cum, în basmul Frumoasei din Pădurea Adormită, împăratul porunceşte să fie arse toate fusurile din ţară, pentru a-şi proteja copila de groaznicul sfîrşit ce-i fusese prezis. (Scoaterea televizorului din schemă mi-a prins foarte bine şi mie, dar asta-i cu totul altă poveste.)

Cînd, pe la doi ani şi ceva, a venit vremea desenelor animate, am preferat să fiu unicul selecţioner al festivalului care a început de atunci la noi în casă. Am cumpărat DVD-uri, am downloadat filme, am mers la cinema, iar personajele la modă care apar la posturile TV pentru copii au rămas pînă astăzi nişte necunoscute. Clara habar n-are care-i faza cu Hannah Montana şi n-am observat ca lucrul ăsta s-o îndepărteze de alte fetiţe de vîrsta ei ale căror ghiozdane sînt împodobite cu abţibilduri cu mica vedetă. Probabil că, pînă la vîrsta şcolară, copiii sînt mult mai toleranţi şi-şi găsesc motive de împrietenire mult mai sincere şi directe.

Nu mai ţin minte exact momentul în care am început să răscolim YouTube-ul, deschizînd astfel o cutie a Pandorei pe care n-o luasem deloc în calcul atunci cînd trasasem regulile. Internetul a intrat firesc în viaţa noastră, sub formă de melodii cu Schnappi (*das kleine krokodil*, pentru cunoscători), animaţii sovietice *vintage* (recomand cu mare căldură varianta rusească a celebrului Winnie the Pooh) şi trailere ale filmelor pe care urma să le vedem la cinema. Atunci cînd am început să-i povestesc Clarei despre piramide sau sistemul solar, mi s-a părut cel mai la îndemînă să dau o căutare pe Google Images ca să-i exemplific. Abia după ce interesul i-a fost captat în mod virtual, am dat o fugă la librărie ca să cumpărăm un atlas geografic. Nu cunosc alt colac de salvare mai bun pentru întrebările-capcană decît Google. Cum funcţionează frigiderul, de ce e cerul albastru, cum se formează aurora boreală, din ce motiv au dispărut dinozaurii? Habar n-am ce făceau înainte părinţii în asemenea situaţii. Se afundau în vreo bibliotecă să studieze tratate de fizică sau paleontologie? Nu-mi imaginez cum un copil al zilelor noastre mai poate fi ţinut departe de această uriaşă bibliotecă virtuală, mai ales atunci cînd îşi vede părinţii conectaţi (aproape) în permanenţă la ea şi cînd toate aceste obiecte sofisticate se află în jurul său la fel de natural precum o bicicletă sau un căluţ de lemn. Nu, nu cred că trebuie să înlocuim joaca *old school* cu butonatul pe iPad, ci doar sper că se poate găsi o cale prin cale aceste două lumi să coexiste paşnic şi armonios.

Am descoperit că fetiţa mea ştie să deschidă singură laptopul şi să caute ce vrea, că e expertă în funcţiile iPhone-ului.

© Fundaţia HHC România / P. Călinescu

© Fundaţia HHC România / P. Călinescu

„Aşa eram eu la vîrsta cea fericită şi aşa cred că au fost toţi copiii de cînd lumea şi pămîntul, măcar să zică cine ce-a zice.“

ION CREANGĂ

Abia cînd am descoperit că fetiţa mea ştie să deschidă singură laptopul şi să caute ce vrea, că e expertă în funcţiile iPhone-ului (unele de care eu habar n-aveam că există) şi că, atunci cînd vede în jur ceva interesant, îmi cere telefonul ca să imortalizeze momentul în poză şi să trimită apoi poza cuiva drag, am început să-mi pun întrebări serioase. Oare nu e, totuşi, prea devreme? Oare nu o expun astfel unor pericole parşive care mai tîrziu vor scăpa de sub control?

Unii părinţi m-au asigurat că da, Internetul e un loc cumplit din care cei ajunşi nu se mai pot desprinde, un loc plin de ameninţări, obscenităţi şi baubauuri. Dar, cum aceloraşi părinţi li se pare absolut OK ca micuţii lor să cunoască în amănunt odiseea amantelor lui Bote sau ora exactă a difuzării emisiunii *Nora pentru mama*, am renunţat să mai cer părerea altora şi am început să cred & sper că, atîta timp cît copilul găseşte acasă reperele potrivite (şi, eventual, nişte filtre bune pentru a bloca accesul site-urilor „cu prostii“), tehnologia şi Internetul vor rămîne un soi de prieteni gata să ne sară-n ajutor.

E posibil ca, atunci cînd copiii mei vor ajunge la teribila vîrstă a adolescenţei, să-mi schimb cu totul viziunile progresiste şi să încep un soi de cruciadă, ca orice părinte demodat, împotriva „lumii noi“. Dar, deocamdată, între a căuta dinozauri pe net şi-a privi desene întrerupte de pauze publicitare la jeleuri-pline-de-E-uri, prefer prima variantă.

Şi pentru că lucrurile sînt întotdeauna mult mai dilematice decît par, iată o scenă văzută de curînd într-o cafenea din Bucureşti: o mamă şi fetiţa ei (de 8-9 ani) s-au aşezat la masa de lîngă mine, mama şi-a scos iPad-ul din geantă, fetiţa şi l-a scos şi ea pe-al ei din ghiozdan, mama a început să răspundă la e-mail-uri, fetiţa a început să se joace, a sosit mîncarea, amîndouă au pus tabletele deoparte, au mîncat repede, apoi şi-au continuat fiecare, netulburate, joaca pe ecranele colorate, a sosit nota, mama a plătit, şi-a pus iPad-ul înapoi în geantă, fetiţa şi l-a pus pe al ei înapoi în ghiozdan, s-au îmbrăcat şi au plecat. Totul s-a desfăşurat aproape în tăcere, fără nici un fel de conversaţie. Încă nu-mi dau seama dacă în povestea asta iPad-ul era cauza sau efectul...

***Adina Rosetti** este jurnalistă şi scriitoare.*

Mihaela MICHAILOV

Țară, țară, vrem părinți!

În România, poveştile nu cresc odată cu cei care le ascultă. Rămîn îngheţate în timpul narativ clasic, decuplate de la realitatea imediată a vîrstelor în mişcare. Poveştile teatrului pentru copiii de azi sînt, în cea mai mare parte, poveştile copiilor de ieri.

La fel cum manualele şcolare sînt depăşite de realităţile proxime ale elevilor, tot aşa, instituţiile care spun poveşti uită, de multe ori, cine sînt copiii pentru care le spun. Care este societatea spectacolului lor cotidian şi cum poate fi integrată într-un discurs ficţional cu alte repere temporale. În teatrele pentru copii se fac, cu cîteva excepţii, exclusiv basme. Preocuparea pentru un *teatru de maturizare a conştiinţei sociale,* un teatru pentru adolescenţi, care să integreze problemele cu care ei se confruntă, este aproape inexistentă. Acest segment de public, care poate construi un model de implicare colectivă, influenţat şi reactiv la ceea ce vede, este nereprezentat. Pentru el există doar *Albă ca Zăpadă.*

Poveştile copiilor care intră astăzi într-o sală de teatru revin la cîteva arhetipuri narative: *Cenuşăreasa, Scufiţa Roşie, Pinocchio.* Nu relevanţa lor este chestionabilă, nici persistenţa cu care sînt reluate, ci faptul că alternativele la aceste poveşti-mit, devenite repertoriu recurent şi reflex cultural, sînt foarte puţine. Ficţiunile care să aibă în centru naraţiuni-document ale copiilor de lîngă noi, *testimonialele cotidiene* care să privilegieze viaţa puştilor cărora le punem etichete fără să-i cunoaştem cu-adevărat, nu-şi găsesc încă un loc reperabil printre poveştile asupra cărora revenim.

Teatrul pentru copii şi adolescenţi poate deveni un centru de educaţie participativă, un spaţiu de solidaritate cu problematica unei vîrste vulnerabile şi o formă de cercetare critică asupra societăţii contemporane. Pentru toate acestea este nevoie de structuri teatrale în care copiii să-şi spună poveştile timpului lor. Poveşti de reprezentare, care să-i transforme într-o comunitate de mediatori ai lumii în care trăiesc. Poveşti cu eroi cotidieni, aflaţi într-o permanentă tensiune de raportare la normele şi tiparele cărora trebuie să li se conformeze.

Este nevoie, din acest punct de vedere, de o schimbare a *proiectului narativ formal,* de o reordonare a ficţiunilor în funcţie de cei care sînt principalii lor actanţi. *Poveştile de protecţie* ar trebui să lase locul *poveştilor de risc,* care îi costă afectiv pe copii, decojind *siguranţa narativă* prin care sînt reduşi la statutul de simpli privitori. Avem nevoie de *copii-povestitori,* nu doar de *copii-ascultători.* De copii care să-şi transforme atitudinea de spectatori în acţiunea de naratori sociali.

Facem prea mult teatru pentru copii şi prea puţin teatru care să le aparţină, în totalitate, copiilor noştri.

În urmă cu patru ani şi jumătate, am început să scriu piesa de teatu *Familia Offline,* inspirată din realitatea copiilor rămaşi acasă, în urma fenomenului de migraţie masivă. Textul a trecut prin mai multe variante de lucru şi stadii de dezvoltare a personajelor. La început a fost doar un monolog pe care l-am discutat împreună cu regizorul Radu Apostol, care a fost interesat de temă. Ulterior, singurului personaj din piesă – o fetiţă de 12 ani – i s-a adăugat o întreagă familie: copii cu vîrste de 5, 9, 11 şi 12 ani, de care avea grijă fratele lor mai mare, de 19 ani. În cea mai recentă variantă a piesei a apărut un personaj a cărui prezenţă constantă e, de fapt, o inevitabilă absenţă. Bunicul bolnav este cel de-al cincilea „copil" din familia Offline. Un bunic care se mişcă abulic în lumea lui, înconjurat de copii deveniţi prea repede părinţi. Copii care, peste noapte, ajung să aibă, la rîndul lor, copii-fraţi, cu care se comportă ca nişte adulţi provizorii, părinţi pe termen scurt. În această bulă de copilărie inhibată de responsabilităţi majore, jocul de-a mama şi de-a tata devine un ping-pong cu *realitatea de maturizare* rapidă.

O realitate care a dezvoltat în permanenţă conţinutul textului, prin transferul de date documentate, prin apariţia unor informaţii consternante despre cei lăsaţi singuri acasă. Am încercat să integrez în structura piesei gesturile extreme pe care unii dintre aceşti copii le-au comis. Sinuciderea a fost, pentru mulţi dintre ei, actul de poziţionare radicală faţă de o situaţie afectiv critică, care exprimă o mutaţie fundamentală în reţeaua de relaţii sociale după '89. Inflaţia copiilor rămaşi singuri este mărturia felului în care realitatea economică precară a schimbat total dinamica raporturilor umane. Impactul social al unui act de o violenţă traumatizantă, cum este sinuciderea, reflectă o ruptură alienantă în interiorul familiei şi, implicit, o fisură de supravieţuire în societatea copiilor prea devreme maturizaţi.

Solidaritatea în faţa evenimentelor perturbatoare, felul în care copiii găsesc soluţii de depăşire a unor obstacole, devenind o *comunitate de urgenţă,* a fost unul dintre punctele sensibile pe care le-am urmărit pe tot parcursul piesei.

Piesa *Familia Offline* nu şi-a găsit, încă, un spaţiu de existenţă în teatrele din România. A fost tradusă în franceză de Fanny Chartres şi publicată de către Maison Antoine Vitez, Paris. *Familia Offline* va fi prezentată într-un spectacol-lectură în cadrul festivalului *Reims, scene d'Europe*, unde vor fi organizate mai multe întîlniri cu elevi de şcoală generală şi liceu.

Potrivit unui studiu consistent, finalizat de Fundaţia Soros în mai 2011 – „Şcoală şi comunitate. Model de intervenţie în comunităţile cu copii rămaşi acasă" –, situaţia copiilor care rămîn acasă se regăseşte, pentru prima dată, în Rezoluţia Parlamentului European din 12 martie 2009, referitoare la copiii migranţilor, care sînt lăsaţi în ţara de origine, pornind de la cazul concret al României.

În 2008 a fost aprobată Strategia Naţională pentru Apărarea Drepturilor Copilului 2008 – 2013 (adoptată, mai exact, pe 13 august 2008), în cadrul căreia copiii rămaşi acasă au fost introduşi ca o categorie vulnerabilă: „Copii separaţi de părinţi sînt şi copiii ai căror părinţi sînt plecaţi la muncă în străinătate. Pentru unii dintre aceştia, situaţia separării de părinţi este cu atît mai gravă cu cît sînt lăsaţi în grija unor membri ai familiei extinse sau a unor cunoştinţe de familie, nenominalizate ca reprezentanţi legali ai copiilor, fapt care conduce la imposibilitatea, pentru aceşti copii, de a beneficia de drepturile care li se cuvin, potrivit legii, sau la intrarea lor, ca unică alternativă, în sistemul de protecţie specială".

Din 2010, Salvaţi Copiii derulează, în opt centre din ţară (Bucureşti, Craiova, Mangalia, Petrila, Piteşti, Reşiţa, Tîrgovişte, Timişoara), activităţi de susţinere dedicate copiilor şi părinţilor din familii afectate de problema migraţiei forţei de muncă.

...Am scris *Familia Offline* pentru că am vrut să vorbesc despre realitatea unei copilării de risc maxim. O copilărie care iese din Ţara Minunilor şi intră în zona de pericol extrem a ţării celor singuri. E copilăria unui număr din ce în ce mai mare de copii care trăiesc astăzi în România. *Albă ca Zăpada,* uneori, nu e de ajuns.

***Mihaela Michailov** este dramaturg.*

„Eram, dacă-mi amintesc bine, un copil silitor şi chiar destul de conştiincios. La patru ani ştiam să citesc, să scriu, să adun şi să scad. Nu era meritul meu, căci îmi plăcea învăţătura şi aveam groază de aproape toate jocurile, mai cu seamă de cele brutale; le găseam nefolositoare, avînd simţămîntul că pierd timpul, fugeam de zgomot şi de vulgaritate, iar mai mult decît orice, simţeam un fel de spaimă înnăscută în faţa vieţii. Ciudat copil, nu?"

GEORGE ENESCU

Facem prea mult teatru pentru copii şi prea puţin teatru care să le aparţină.

Fragment din piesa *Familia Offline*

TIBI:
ARDE!

Crista se trezeşte buimacă. Tonto la fel.

TIBI:
Scoală-i pe toţi şi du-i în baie!

Tibi îl aşază pe bunic în balansoar.

TIBI:
Of, cine l-a uitat afară pe Bubu? Stătea pe preş cu soldăţeii lui.

Tibi fuge la bucătărie. Crista se agită prin cameră şi-i strigă pe fraţi.

CRISTA:
Tonto! Vice! Dodi! Foc! A luat foc! Eşti bine, bunicule?

Bunicul dă din cap. Tonto se duce după Tibi în bucătărie. Tibi reintră în cameră şi apucă de pe jos o pătură. Dă fuga în bucătărie.

TIBI:
Tonto, mergeţi în baie!

CRISTA:
Dodi, donde stai?
Dodi, es incendo.

Tibi, nu-l găsesc pe Dodi!!! Dodi, unde eşti!? Dodi, a luat foc! Apari odată!

TONTO:
Fum prin chiuvetă. Fum prin podea. Fum prin pereţi. Prin noi, prin noi, ne iese fum prin noi. Uau, ce ne mai fumegărim! Ne sîntem avariaţi.

TIBI:
Sîntem! Dacă mai întîrziam puţin...

CRISTA:
Mamăă, cum mai sfîrîieee cratiţa... Sun la pompieri.

TIBI:
NU! Aţi înnebunit!? Nu suni nicăieri! Să nu afle nimeni de asta! Cine-a uitat cratiţa pe foc? Vă las singuri şi ce găsesc? Crista!

CRISTA:
Dar nu eu, nu eu am uitat aragazul aprins. Io nu fac din astea. Verific. Gazele, lumina, apa, uşa şi dup-aia somn uşor şi noapte bună. Vice e vinovat. Io sînt cea mai atentă! Cea mai responsabilă. *(joacă afectarea)* Doamne, nu ştiu ce să mă mai fac cu copiii ăştia! Mă provoacă mereu!

DODI:
Che passa? Che passa? Foc, mui foc, foc muchisim, es una tragedia! Urgente, urgente! Mamita... Dove sta jucăria mia?

Dodi apasă o jucărie care începe să cînte în spaniolă. Crista se duce la el să-l liniştească. Tonto se face că transmite în direct.

TONTO:
De la faţa locului, în direct, fum, fum, sau, cum ar spune unul dintre incendiaţii noştri, foc muchisim! Sînteţi martorii realităţii incendiatoare. Rămîneţi conectaţi la fuummmmm! Ochii-n ecran! Aveţi legătura în studio.

CRISTA:
E cratiţa preferată a lui mama! Singura roşie.

Crista ia cratiţa şi o pune lîngă căsuţa lui Dodi.

DODI:
Por pipi?

CRISTA:
Por mama.

Alexandra MACHT

Paternitate/Maternitate

Patru bărbaţi de vîrste diferite stau istoviţi pe scaune de lemn în anticamera celui mai rău famat bar din Anglia. La picioarele lor lîncezesc diferite capete de păpuşi, un biberon gol, cîteva perechi de botoşei şi o cutie de şerveţele pentru bebeluşi. Doi dintre bărbaţi încă leagănă cărucioare în care copiii lor dorm liniştiţi, în pofida mediului înconjurător. Cu mult efort, cel mai tînăr dintre ei scoate din rucsac un vraf de hîrtii şi începe să citească cîteva statistici despre concediul de paternitate în legislaţia britanică. Astfel începe filmul-pilot al lui Alasdair Shanks – actor, regizor şi tată – care şi-a propus să prezinte realitatea nemediatizată a multor taţi englezi, într-un proiect intitulat „Dummies".

Pentru un subiect relativ nou în psihologie, literatura despre rolul tatălui în familia contemporană se arată a fi nu numai stufoasă, ci şi promiţătoare. Etichete de genul tatăl „non-tradiţional", „noul părinte sensibil" şi sintagme ce descriu „statutul rezidenţial al bărbatului divorţat" sînt doar mici antreuri în meniul delectabil al cercetărilor ştiinţifice actuale.

Rolul tatălui s-a schimbat de-a lungul timpului. Şi este în egală măsură, dacă nu chiar mai mult, construit social, ca şi cel al mamei. De la imaginea părintelui educator al secolului trecut, a cărui datorie era să-şi înveţe copiii să citească cu precădere texte religioase, prin urmare adoptînd înalte conduite morale, la imaginea tatălui care „aduce pîinea acasă", apărută odată cu mişcarea de industrializare, care i-a obligat pe bărbaţi să lucreze multe ore peste normă şi a lăsat grija copiilor exclusiv pe mîna femeilor. În deceniul ce a urmat celui de-Al Doilea Război Mondial, în America s-a cimentat puterea clasei mijlocii, iar existenţa multor familii preponderent în mediul suburban a creat noi modele de comportament, cosmetizînd din nou imaginea tatălui. Bărbaţii erau văzuţi, în anii '50, pe post de model de sex masculin, în special pentru fiii lor, încurajaţi să devină la fel de puternici şi masculini. Psihologii erau încîntaţi de această descoperire, care se plia pe teoria modelării sociale propusă de Albert Bandura. Cu toate acestea, la baza iluziei de familie model, cu roluri bine diferenţiate, se afla un curent sexist, care ulterior a fost detronat de mişcările sociale revoluţionare din anii '70. Noile teorii feministe inspirate de autoare ca Germaine Greer, Carol Gilligan sau Kate Millett subliniau nedreptatea unui sistem care acorda dreptul femeilor la educaţie, dar, paradoxal, le obliga să-şi asume ca ultim scop în viaţă creşterea copiilor şi munca domestică, nefiind sprijinite de bărbaţi decît financiar. Valul de opinii ulterioare s-a revărsat asupra bărbaţilor şi a contribuţiei lor familiale.

O poziţie neprivilegiată

Astfel, un nou model – cel al tatălui implicat şi sensibil, căruia nu îi este frică să-şi arate latura vulnerabilă în faţa partenerei, dar şi a copilului său – a început să îmbogăţească conştiinţa socială. Acest model a fost întruchipat de Dustin Hoffman în filmul *Kramer vs. Kramer*. Excelenta ecranizare a adus în scenă problema custodiei parentale în urma divorţului şi dilema din jurul întrebării „Care dintre părinţi este mai capabil să crească un copil?". De multe ori, mamele au avut succes în obţinerea custodiei datorită argumentului biologic al capacităţii de a naşte şi de a creşte copii, dar şi datorită curentelor de gîndire din psihologie. Teoria ataşamentului propusă de psihologul John Bowlby – care favorizează legătura primară dintre copil şi mamă ca îngrijitor principal în primii ani de viaţă ai bebeluşului – a influenţat practici guvernamentale, în Marea Britanie, de mai bine de cinci decenii. Adevărul este că psihologia ca ştiinţă a avut o contribuţie semnificativă în multiplicarea stereotipurilor despre sexe – un lucru despre care nu s-a scris şi vorbit atît de des. Aşadar, taţii au rămas cumva într-o poziţie neprivilegiată: izolaţi de familie şi obligaţi doar să plătească o cotizaţie lunară la întreţinerea copilului, confruntîndu-se cu legi care le limitează accesul la copiii lor şi care îi încurajează să participe în rolul de îngrijitor doar cîteva ore pe săptămînă. Cu toate acestea, cercetătorii din ultimii zece ani se arată entuziasmaţi de existenţa mai multor similitudini între părinţi decît diferenţe. În cazurile în care există diferenţe, acestea nu sînt atît de mult legate de sexul părintelui, cît de timpul pe care părintele îl acordă copilului (mai ales în copilărie) şi de stilul în care părintele îşi continuă activitatea.

„Micul" aport al taţilor, văzut social ca mai mult plăcere decît muncă, nu rezistă în faţa evidenţei copleşitoare, conştiente şi vizuale, a unei femei gestante şi mai apoi a unei femei dînd naştere. Mult prea multă responsabilitate a fost proiectată de-a lungul timpului asupra corpului feminin, ceea ce le-a acordat mai multă libertate bărbaţilor să-şi centreze energia în alte activităţi; însă cu un cost. Acela al puterii limitate în creşterea copiilor, un subiect considerat strict feminin pînă mai recent. Este astfel necesar să privim sistemul familial cu o pereche nouă de ochelari, pentru a-i ajuta pe părinţi să învingă o mulţime de prejudecăţi.

A le cere bărbaţilor să-şi ia concediu de paternitate şi să fie mult mai implicaţi în rolul lor de tată înseamnă şi a trece peste prejudecata că femeile sînt bune doar în rolul de casnice, şi a le oferi mai mult spaţiu de dezvoltare pe plan economic, social şi politic. Trebuie să existe un echilibru între acordarea mai multor prerogative bărbaţilor, în sfera familială, şi puterea pe care femeile o cîştigă, astfel, în sfera socială. Femeile contemporane vor cariere care să le aducă împliniri personale, un lucru evidenţiat şi în ţări cu organizări sociale tradiţionale, ca România. Bărbaţii declară în chestionare că ar dori să petreacă mai mult timp cu copiii lor, dar cazurile în care ei se implică într-adevăr în munca domestică şi creşterea copiilor sînt rare, fapt ce are şi un extins substrat social.

Cînd un tată anunţă că ar vrea să-şi ia concediu de paternitate, el este de cele mai multe ori luat în derîdere de către colegi, care îl văd ca fiind „moale", dornic să facă „lucruri feminine" sau incapabil de a-i impune nevestei datoria de mamă. Şeful său îl poate vedea ca fiind „neserios" şi îl poate sancţiona profesional, pe motiv că subalternul permite conştient ca familia să-i ocupe mai mult timp decît cariera. De asemenea, preconcepţia că o familie creşte şi se dezvoltă natural, fără ajutor, e răspîndită. Dar o familie cere efort şi muncă susţinută, iar părinţii angrenaţi într-o multitudine de proiecte nu pot face faţă tot timpul. Aici intervine şi argumentul economic. Părinţii în concediu de maternitate sau paternitate nu sînt îndeajuns de bine compensaţi financiar ca să fie motivaţi să lipsească de la serviciu atît de mult cît le permite legea. În ţările occidentale – cu excepţii ca Suedia şi Norvegia –, statul consideră fiecare persoană responsabilă de copiii săi. Acest mod individualist de a privi situaţia este mult mai dăunător decît pare, pentru toţi cei implicaţi. Cupluri care renunţă la a avea copii semnifică o pierdere de capital uman pentru societate. Scăderea ratei natalităţii va produce probleme sociale pe termen lung, precum îmbătrînirea populaţiei şi reducerea numărului de cetăţeni capabili să plătească taxe. Noua organizare familială este, deci, o problemă care afectează şi statul.

Sprijin guvernamental

Recent, am asistat la o conferinţă cu titlul „Paternitatea azi", unde Claire Wallace şi Pamela Abbott, două profesoare de sociologie de la Universitatea din Aberdeen, au prezentat rezultatele muncii lor de cercetare în domeniu. Angajate de către Comisia Europeană să întocmească o listă de recomandări despre cum ar putea fi modificată legislaţia referitoare la concediul de paternitate, cele două autoare au propus următoarele: perioada de concediu să fie mai mare de două săptămîni, remuneraţia – corespunzătoare salariului, bărbaţii să fie încurajaţi să îşi ia concediu separat de cel al mamei (prin acest mod mărind şansele ca cel puţin unul dintre părinţi să rămînă alături de copil), iar Guvernul să promoveze importanţa taţilor pentru familie şi să-i încurajeze pe angajatori în a-i susţine pe bărbaţi să-şi ia concediu de paternitate. Prin implementarea acestor măsuri, se speră ca părinţii să petreacă mai mult timp cu copiii lor; iar o investiţie în calitatea creşterii copiilor este o investiţie în viitorul societăţii. În Marea Britanie, alternativa de plasare a copiilor în creşe sau grădiniţe este printre cele mai costisitoare din Europa, în momentul de faţă, iar noua legislaţie ar ajuta economic familiile. Tot aici, conform legislaţiei din aprilie 2005, taţii aveau dreptul la două săptămîni de concediu de paternitate, pe care erau obligaţi să le ia în cel mult 56 de zile după naşterea copilului. Legea era restrictivă iar compensaţiile – mici, şi nu e mirare că britanicii nu se încumetau să profite de ea. O perioadă de două săptămîni e mult prea scurtă pentru ca un tată să aibă timp să-şi cunoască bebeluşul şi să stabilească o relaţie de căldură sufletească.

© Fundaţia HHC România / P. Călinescu

„Ce bine este să fii copil
şi să poţi zăcea în pat, plîngînd,
cînd ţi se face o nedreptate."

ORHAN PAMUK

Noul model

Astăzi ne e mult mai uşor să vorbim despre comportamentul tatălui alături de copilul său, un aspect considerat tabu în trecut, deoarece fura din autoritatea modelului masculin tip *„macho"*. Un consilier scoţian cu care am discutat recent mi-a atras atenţia că jucatul de-a avionul, căluţul sau legănatul copiilor erau un loc comun şi în trecut. Imagini cu bărbaţi puternici care ţin în braţe nou-născuţi inundă media, sensibilizînd consumatorii să se identifice cu un nou ideal, acela al bărbatului puternic a cărui latură sensibilă îi complimentează forţa fizică. Dar un curent trist susţine parcă această idee, şi anume că, devenind taţi, bărbaţii pot pierde ceva din identitatea lor – mai precis masculinitatea.

Noul mileniu le oferă taţilor capacitatea de a-şi exprima în sfîrşit emoţiile într-un mod din ce în ce mai acceptat social. Ei pot participa activ la dezvoltarea copiilor lor şi pot schimba amprenta de *pater familias* detaşat într-o prezenţă călduroasă şi inspiraţională în viaţa copiilor. Nu există pe piaţă atît de multe cărţi şi articole despre „cum să fii tatăl perfect" sau „ce să aştepţi cînd aştepţi", dar acest lucru nu e neapărat un dezavantaj.

Ironia face ca cel mai important test de masculinitate să se desfăşoare într-un scenariu domestic, cu biberoane, scutece şi zbieretе de bebeluş, în schimbul luptelor de stradă sau în cazematele de război.

Cu toate acestea – ca să revenim puţin la prejudecata socială –, nu e confruntarea cu periculosul nou şi cu obstacole un atribut văzut ca 100% masculin? Atunci de ce s-ar da bărbaţii înapoi din a-şi asuma acest rol şi a se „război" cu prejudecăţile lor personale şi sociale? De data aceasta, nu mai e vorba despre o afirmare în planurile sociale, miza fiind mult mai mare. E vorba de copilul lor.

***Alexandra Macht** este masterandă la Universitatea din Edinburgh, Scoţia – MSc Children and Young People's Mental Health and Psychological Practice.*

Copilăria după gratii

interviu cu comisarul-şef Nicolae TĂTULESCU

Care este situaţia actuală a infracţionalităţii minorilor în România?

Din 2004 pînă în 2008, există o descreştere semnificativă a efectivelor, urmată apoi de o uşoară creştere, pe fondul actualelor condiţii socio-economice. Referitor la ponderea principalelor categorii de infracţiuni, constatăm o relativă conservare a acestora. Astfel, în 2004, 82,3% dintre minori au săvîrşit infracţiuni contra patrimoniului, în timp ce, în anul 2011, 82% execută pedepse privative de libertate pentru acest tip de fapte penale. De asemenea, se menţine procentul de 7% al infracţiunilor privitoare la viaţa sexuală. Evidenţiem, însă, tendinţa de uşoară creştere a numărului de infracţiuni comise contra persoanei, de la 7% (2004) la 9% (2011) – aspect relevant pentru planificarea intervenţiilor recuperative de specialitate.

Cît de bine este pusă la punct legislaţia noastră, în privinţa infracţiunilor comise de minori?

Conform prevederilor legale aflate în vigoare, minorilor care au săvîrşit infracţiuni li se pot aplica două tipuri distincte de sancţiuni penale: măsura educativă a internării într-un centru de reeducare şi pedeapsa privativă de libertate.

Măsura educativă a internării în centrul de reeducare se realizează în baza Decretului nr. 545/1972 şi este destinată recuperării psihosociale a minorilor cu vîrste cuprinse între 14 şi 18 ani, care au săvîrşit fapte penale. Potrivit art. 104 din Codul Penal, această măsură se ia în scopul „reeducării minorului, căruia i se asigură posibilitatea de a dobîndi învăţătura necesară şi o pregătire profesională în funcţie de aptitudinile sale". Astfel, minorul rămîne în centru minimum un an, după care, la propunerea Consiliului profesoral, instanţa competentă poate decide punerea sa în libertate. Măsura internării poate fi prelungită, dacă se apreciază că aceasta este în favoarea dezvoltării minorului.

Executarea pedepselor privative de libertate de către minori se realizează în baza Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor şi a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. Potrivit acesteia, minorii care au săvîrşit fapte penale sînt deţinuţi în unităţi de profil, respectiv penitenciare pentru minori şi tineri (Tichileşti, Craiova, Bacău şi Tîrgu-Mureş). Conform Legii nr. 275/2006, minorii şi tinerii aflaţi în executarea unei pedepse privative de libertate trebuie să fie incluşi în programe speciale de consiliere şi asistenţă, locul central fiind atribuit activităţilor de şcolarizare.

Noul Cod Penal aduce modificări semnificative în ceea ce priveşte răspunderea penală a minorilor care săvîrşesc infracţiuni. Cu privire la limitele răspunderii penale, acestea rămîn neschimbate, însă pedepsele aplicabile minorilor sînt modificate. Astfel, minorilor li se pot aplica două tipuri de măsuri educative: neprivative de libertate (stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfîrşit de săptămînă şi asistarea zilnică) şi privative de libertate (internarea într-un centru educativ şi internarea într-un centru de detenţie).

Cîţi dintre tinerii care au ajuns o dată la închisoare recidivează?

Comportamentul delincvent al minorilor s-a dezvoltat la conjuncţia mai multor factori de risc, riscuri fiziologice (probleme de sănătate, părinţi bolnavi, consumatori de alcool); riscuri economice (părinţi şomeri, venituri care situează familia la limita de jos a sărăciei, existenţa mai multor copii); riscuri socio-culturale (stimulare intelectuală şi culturală săracă, părinţi cu un nivel de instrucţie şi educaţie precar, violenţă intrafamilială, absenţa unor modele comportamentale pozitive, care să valorizeze munca, respectul celorlalţi şi al normelor sociale, traiul cinstit); riscuri educaţionale (relaţii conflictuale între părinţi, pedepse fizice, relaţionare lipsită de implicare afectivă, practici deficitare ale educaţiei parentale, lipsa satisfacţiei şcolare şi a încrederii în sine).

Nicolae Tătulescu

„Ne dorim să-l vedem pe copil căutînd a-nvăţa, iar nu învăţătura căutînd copilul."

GEORGE BERNARD SHAW

În cazul minorilor care au săvîrşit infracţiuni, finalitatea demersurilor recuperative vizează, cu prioritate, formarea/dezvoltarea comportamentelor dezirabile social şi prevenirea terţiară a recidivei. Educaţia şi asistenţa de specialitate a acestora include programe educative, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială, planificate în funcţie de durata petrecută în centrul de reeducare sau, după caz, în penitenciar, astfel încît perioada executării pedepsei să fie concepută sub forma unui demers constructiv.

Ce tipuri de infracţiuni comit minorii care ajung la penitenciarul din Craiova?

Cele mai frecvente infracţiuni comise de minorii aflaţi în P.M.T. Craiova sînt furtul şi tîlhăria. Persoanele private de libertate considerate ca fiind minore au vîrsta cuprinsă între 14 şi 18 ani. Principalele cauze care duc la comiterea de infracţiuni pentru persoanele din această categorie sînt: lipsa unui suport familial adecvat, abandonul şcolar sau frecvenţa redusă a cursurilor şcolare, anturajul sau teribilismul specific perioadei adolescenţei.

Care este rolul penitenciarului pentru minori şi tineri?

Potrivit menirii date de legislaţia din România, instituţiile penitenciare au dublu rol: de a „trata" şi de a „preveni".

Fiecare persoană nou depusă în penitenciar petrece 21 de zile într-o perioadă de carantinare-observare, ocazie cu care este evaluat atît din punct de vedere medical, cît şi al nevoilor educaţionale sau de intervenţie psihosocială. La sfîrşitul acestei perioade, fiecărui minor sau tînăr i se întocmeşte un plan individualizat de intervenţie, constituit într-un dosar de educaţie ce îl va însoţi pe toată durata executării pedepsei. Astfel, dacă nevoile de ordin juridic sau interes personal ale minorului sau tînărului impun transferul acestuia în alte unităţi penitenciare decît cea în care a fost depus pentru prima oară, programele recomandate de specialişti vor fi continuate pînă la finalizare.

Cele mai frecvente infracţiuni sînt furtul şi tîlhăria.

Primul pas în misiunea specialiştilor în educaţie şi asistenţă psihosocială din penitenciare (educatori, psihologi, asistenţi sociali, sociologi) este acela de a completa nivelul de cunoştinţe generale (uneori se impune chiar alfabetizarea), urmînd ca mai apoi să înceapă munca de „prevenţie", prin dezvoltarea aptitudinilor personale ale minorului sau tînărului în cadrul cursurilor de instruire practică sau activităţilor ocupaţionale. Acestea vizează acumularea de noi cunoştinţe, descoperirea unor înclinaţii artistice sau abilităţi fizice, formarea profesională, învăţarea unei meserii şi, nu în ultimul rînd, dezvoltarea unui set de competenţe sociale necesare pentru reintegrare în societate.

Mai mult, în astfel de penitenciare primează interesul pentru încadrarea minorilor şi tinerilor în programe educative, de formare profesională şi ocupaţionale, de tip hobby. Majoritatea celor care ajung în penitenciarele de minori şi tineri au grave carenţe educaţionale sau de relaţionare. Odată identificate, pentru fiecare persoană se elaborează un program specific personalizat de intervenţie recuperativă, structurat în funcţie de fapta comisă, personalitate, nivel de cunoştinţe acumulate anterior şi perioada pe care urmează să o petreacă în detenţie.

La finele unui astfel de program complet derulat, se estimează că minorul sau tînărul va avea un nivel mai ridicat de cunoştinţe, un nivel mai mare al stimei de sine, abilităţi de relaţionare sporite, va cunoaşte o meserie sau va întruni condiţiile pentru a-şi putea continua studiile şi a se reintegra în comunitate. În toate aceste demersuri, ideea principală este aceea de a respecta regulile şi de a respecta semenii şi munca acestora.

Ce a vizat proiectul „Îmbunătăţirea accesului tinerilor aflaţi în penitenciare la programe de formare profesională şi integrare pe piaţa muncii pe parcursul şi după executarea pedepsei"?

Acesta este un proiect strategic, derulat de un consorţiu de parteneri români şi austrieci, şi finanţat din Fondul Social European, iar cererea de finanţare totală a proiectului este în valoare de 18.500.000 RON.

Oportunităţile oferite de implementarea acestui proiect s-au concretizat în acţiuni derulate în penitenciarele pentru minori şi tineri din Tichileşti şi Craiova, parteneri în cadrul proiectului alături de un consorţiu format din: Administraţia Naţională a Penitenciarelor din România, Bundesministerium für Justiz, Vollzugsdirektion (Ministerul Justiţiei, Direcţia Penitenciare) Austria, Oesterreichischer Berufsverband der Sozialarbeiterinnen (Federaţia Asistenţilor Sociali din Austria) OBDS şi Centrul de Formare Continuă şi Evaluarea Competenţelor în Asistenţa Socială (CFCECAS).

Primii paşi pentru dezvoltarea acestui proiect au avut ca premisă faptul că perioadele petrecute în penitenciar, fără o activitate susţinută de reintegrare socială, determină creşterea riscurilor de stigmatizare socială şi scad achiziţia de competenţe profesionale pe care tinerii o obţin în general prin contactul cu diferite surse ale cîmpului socio-educaţional, familie, societate sau mediu profesional, alterîndu-se astfel percepţia muncii. Programul propus în activităţile proiectului şi-a dorit să fie cît mai eficient, în măsura în care dezvoltarea unui program perfect de integrare a tinerilor pe piaţa muncii constituie încă o temă de interes atît pentru practicieni, cît şi pentru cercetători. Avînd o complexitate ridicată, proiectul s-a adresat în egală măsură tinerilor care se află în penitenciare pentru executarea unor pedepse privative de libertate, personalului din penitenciarele de minori şi tineri din Tichileşti şi Craiova, potenţialilor angajatori care pot integra pe piaţa muncii tineri ce au finalizat executarea pedepselor privative de libertate, dar şi personalului care oferă servicii sociale şi de ocupare, publice şi private, pentru a dezvolta servicii adecvate de integrare a tinerilor care sînt eliberaţi din penitenciar.

Cum arată o zi din viaţa unui deţinut de la Penitenciarul de Minori şi Tineri Craiova?

O zi obişnuită presupune, pentru cei mai mulţi dintre tinerii şi minorii din penitenciar, încadrarea într-un program stabilit în funcţie de regimul de executare aplicat, de nevoile de educaţie identificate şi de pasiunile pe care aceştia şi le-au descoperit. În general, ziua debutează cu apelul de dimineaţă şi servirea micului dejun. După acestea, cei cuprinşi în activităţi se deplasează la şcoală, club sau locuri de muncă. După pauza de prînz, încep şcoala cei care au cursuri după-amiaza, iar elevii de dimineaţă se îndreaptă către atelierele de terapie ocupaţională sau terenul de sport. Cei care sînt cuprinşi în activităţi productive sau gospodăreşti, la finele celor opt ore de muncă, îşi petrec timpul în camere sau în curţile de plimbare. Practic, activităţile în afara camerelor se încheie cu apelul de seară, după servirea cinei. Sînt şi excepţii de la acest program; cei care sînt prezentaţi la instanţele judecătoreşti şi cei care stau o perioadă prea scurtă în penitenciar pentru a putea fi cuprinşi în astfel de programe.

(versiunea integrală pe www.dilemaveche.ro)

***Nicolae Tătulescu** este directorul Penitenciarului de Minori şi Tineri Craiova.*

a consemnat Patricia MIHAIL

Cristian CHIVU

De vorbă cu sfîntul Grigorie Palama, în Parcul Tineretului

Seara tîrziu, după slujba de priveghere a sfîntului Grigorie Palama, m-am dus în Parcul Tineretului, deşi se apropia de miezul nopţii. În timp ce hoinăream solitar pe aleile cromatizate de frunze declorofilizate de toamnă, încă îmi mai răsunau cîntările sfîntului, psalmodiate cu atîta măiestrie de corul *Nectarie Protopsaltul*. Mă gîndeam cîtă genialitate au avut imnografii Bisericii cînd au compus imnele liturgice sub formă de adresare directă faţă de sfinţi, ca un dialog viu cu ei, cei vii. De vorbă cu ei, despre ei! „Luminătorule al Ortodoxiei", „propovăduitorule al harului", „apărătorule cel nebiruit al teologilor" sînt adresări directe către sfîntul Grigorie Palama, dovadă că imnele închinate lui sînt în primul rînd o cale de comuniune cu el. M-am aşezat pe o bancă, sub un arţar falnic şi, fredonînd încontinuu cîntările sfîntului, am aţipit parcă pentru o clipă. În această stare semionirică, în vis nu ştiu, în nevis, nu ştiu, mi-a apărut chiar cel pe care îl cîntam, marele teolog, cu care am intrat într-un dialog despre teologie, pe care vi-l redau aici în stenogramă.

Eu: Sfinte Grigorie, în biografia ta, se spune că, dacă nu ar fi izbucnit controversa isihastă din secolul al XIV-lea, ai fi petrecut o viaţă în tăcere şi isihie, fără să te cunoască lumea. Să înţelegem că această erezie a fost motivul pentru care te-ai apucat de teologie?

Palama: A fost motivul pentru care m-am apucat să public teologie, pentru că de teologie mă ocupam mereu. În chilia mea, clipele de rugăciune le îmbinam cu un studiu fervent atît al Sfinţilor Părinţi, cît şi al filozofilor antici. Citeam Aristotel destul de des, chiar şi texte ale sfîntului Augustin, traduse din latină în greacă de Maximos Planoudes. Părinţii greci îmi erau hrană zilnică. Sutele de citate ale Părinţilor din operele mele sînt rezultatul studiului, nu veneau Părinţii respectivi să mi le dicteze sau, mai bine zis, mi le dictau după ce le învăţam! Însă, scopul meu nu era teologia, ci îndumnezeirea, stare de asemănare cu cel care m-a creat. Nu am dorit niciodată să scriu atîta teologie, dar *necunoscute sînt căile Domnului,* cum zice Scriptura.

Eu: Sfinte, în timpul tău teologia trecea printr-o mare criză. Şi astăzi este la fel. Care erau cauzele atunci şi care crezi că sînt acum?

Palama: În mare, aceleaşi. Teologia, a vorbi despre Dumnezeu – conform Sfîntului Grigorie de Nyssa – este un munte greu de urcat, tăruia chiar şi cel ce foarte întărit (literal *prea-leu)* abia îi atinge poalele. Şi aceasta pentru că obiectul studiului teologiei este Dumnezeu, care, ca unul ce este necreat, este absolut, iar cuprinderea lui de către noi şi mai mult exprimarea lui de către noi, ca una ce este creată, are limite. De aceea, Părinţii cei luminaţi ai Bisericii au stabilit în sinoadele lor *oros*-urile.

Eu: În acest înţeles teologic, cuvîntul *oros* („limită", „hotar") este greu de tradus în româneşte şi, de fapt, în orice limbă. Traducerea lui prin „definiţie" trădează înţelesul lui şi este în total contrast cu învăţătura Părinţilor.

Palama: Dacă noi voiam să spunem „definiţie" spuneam *orismos*, nu *oros*. *Oros*-ul exprimă limita puterii omeneşti de cuprindere şi exprimare a adevărului dumnezeiesc, adică pînă la această limită poate merge gîndirea omenească, atîta am putut cuprinde şi exprima din adevărul dumnezeiesc. *Oros*-ul nu limitează gîndirea teologică, ci arată că aceasta este limitată. Or, greşeala unor teologi de atunci şi a unora de astăzi este că încearcă să explice exhaustiv, cu mintea omenească, cea creată, pe Dumnezeu cel necreat.

Eu: Pare însă o limitare a gîndirii teologice, o barieră peste care nu trebuie să treci. Nu putem determina cu precizie unde se află această limită. De exemplu, după mintea mea iscoditoare, învăţătura ta despre distincţia fiinţă/energii în Dumnezeu ar putea fi considerată o depăşire a *oros*-ului, de vreme ce nici un sinod, pînă în anul 1351, nu a consfinţit-o.

Palama: Aşa este, pentru că pînă la mine nu a fost prezentată niciodată în mod sistematic, deşi este o învăţătură vie a Bisericii, exprimată în Scriptură şi în operele Părinţilor, începînd de la capadocieni pînă în zilele de astăzi. Eu nu am spart *orosul,* ci l-am *plinit*. *Oros*-ul, repet, nu impune o barieră a procesului teologhisirii, ci doar conştiinţa că acest proces este limitat.

Eu: Revenind la subiect, aş vrea să te întreb dacă nu există oare anumite particularităţi ale crizei teologice de astăzi?

Palama: Ba da, astăzi voi, teologii, vorbiţi atît de mult despre Dumnezeu, încît El nu mai are loc de voi să mai spună nimic! Vrea să mai spună şi El ceva şi nu-l mai lăsaţi! La voi parcă s-a încheiat cunoaşterea. Ştiţi tot! Or, pe Dumnezeu nu vom reuşi să-l cunoaştem total nici măcar în Împărăţia Cerurilor, unde vom înainta epectatic în cunoaşterea Lui din slavă în slavă, aşa cum ne spune iarăşi episcopul Nyssei. Această atitudine teologică greşită are la bază confuzia dintre teologie şi Dumnezeu, dintre teologie şi teoptie, vederea lui Dumnezeu. Ele ar trebui să fie indestructibil legate, dar totdeauna se disting.

Eu: „A vorbi ceva despre Dumnezeu şi a petrece cu El nu este totuna" sau „teologia diferă de teoptie, aşa cum diferă cunoaşterea unui lucru de dobîndirea lui" sînt două citate de-ale tale elocvente. Însă, această distincţie atît de clară nu a existat pînă la tine, de exemplu capadocienii, Evagrie, Părinţii neptici identificau teologia cu teoptia şi este clar că pentru ei cuvîntul teologie reprezenta altceva, şi aici te înţeleg. Ce te-a făcut totuşi să faci această distincţie oarecum insolită, aş spune, pentru învăţătura Bisericii?

Palama: După cum ştii, eu am trăit într-o perioadă a scolasticismului, care năzuia să-l cuprindă pe Dumnezeu cu raţiunea lui. Adică să explice *to pos*-ul (cum-ul) lui Dumnezeu. Avînd în faţă teologi de teapa asta – cum ar fi Varlaam, Achindin – am procedat la această deosebire, dar am subliniat, în acelaşi timp, că izvorul teologiei este teoptia. Vorbirea despre Dumnezeu se poate face şi fără să vorbeşti cu El, dar atunci cînd vorbeşti cu El se face *to theologein asphalos* („a teologhisi în mod sigur, fără alunecare"). Trebuie să distingem teologia ştiinţifică de cea harică, dar niciodată nu trebuie să le despărţim. Dacă se întîmplă asta, atunci acea teologie mai devreme sau mai tîrziu se va reduce la o filozofie. Teologul care nu se roagă la cel despre care vorbeşte şi-a făcut din teologie un idol, o preocupare în sine.

Eu: Totuşi, sfinte, făcînd o retrospectivă a referinţelor teologilor despre filozofie de dinaintea ta şi referindu-mă la cele mai critice, cum ar fi cele ale sfinţilor Vasile cel Mare, Grigorie Teologul şi Grigorie de Nyssa, aş spune că cele mai caustice sînt ale tale. Cum se explică acestea, de vreme ce tu însuţi, ca şi cei mai sus-numiţi, erai foarte instruit în cele ale filozofiei şi te-ai folosit ca şi ei din plin de această filozofie? Ce te-a determinat să ajungi pînă acolo ca într-un text să confunzi, în mod intenţionat, cuvîntul *daimonion* cu *daimon,* deşi filozofii antici înţelegeau prin *daimonion* fie o entitate între Dumnezeu şi om, fie duhul inspiraţiei lor, prin sufletul însuşi şi, bineînţeles, nu exista o diferenţă între cele două cuvinte?

Palama: Filozofia este un lucru bun, este o mare ştiinţă, cea mai mare dintre ştiinţele lumii. Nu am avut nimic cu filozofia în sine, care se ocupă de cele create, ci cu filozofia adversarilor mei, care o foloseau pentru a le explica pe cele necreate. Ea încetase a mai fi numai un ajutor în terminologia teologică şi intrase în cadrul problemelor teologice. Astfel, aristotelismul era o autoritate în teologie, iar revelaţia era un obiect ştiinţific care se măsoară, analizează şi descrie precum orice alt obiect ştiinţific al realităţii fizice şi istorice. Varlaam şi acoliţii lui chiar puneau semnul de egalitate între filozofie şi teologia revelată şi, mai mult, îi considerau pe filozofii antici „văzători de Dumnezeu". Învăţătura mea a fost aceasta: în momentul în care filozofia încearcă să-şi depăşească cadrele obiectului muncii ei, adică cele fiinde *(ton onton)* şi încearcă să analizeze realităţile de dincolo de cele fiinde, adică realitatea celui ce este cu adevărat *(o ontos On),* atunci devine demonică şi trebuie recuzată.

Eu: Sfinte Grigorie, te rog, un ultim cuvînt, adresat nouă, teologilor de astăzi.

Palama: O să reproduc ceea ce am spus acum patru sute de ani: laud pe cel care a spus că mai înainte de toate cunoştinţa adevărului este smerenia.

Într-un tîrziu, m-am trezit din acest vis haric. La început am crezut că am fost în rai, dar o frunză lată, care căzuse pe capul meu şi se agăţase în cîrcei, în timpul incubaţiei mele onirice, mi-a amintit că rămăsesem aici. M-am ridicat de pe bancă în poziţie liturgică şi am rostit: *Minunat eşti, Doamne, întru sfinţii tăi!*

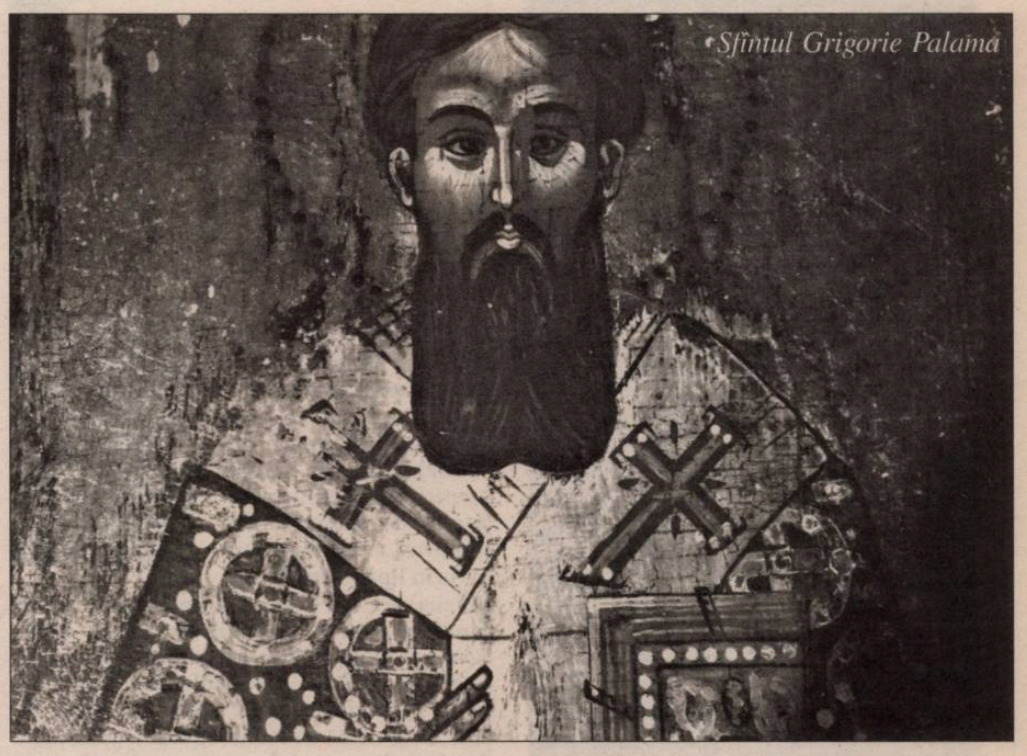

Sfîntul Grigorie Palama

Scopul meu nu era teologia, ci îndumnezeirea, stare de asemănare cu cel care m-a creat.

Trebuie să distingem teologia ştiinţifică de cea harică, dar niciodată nu trebuie să le despărţim.

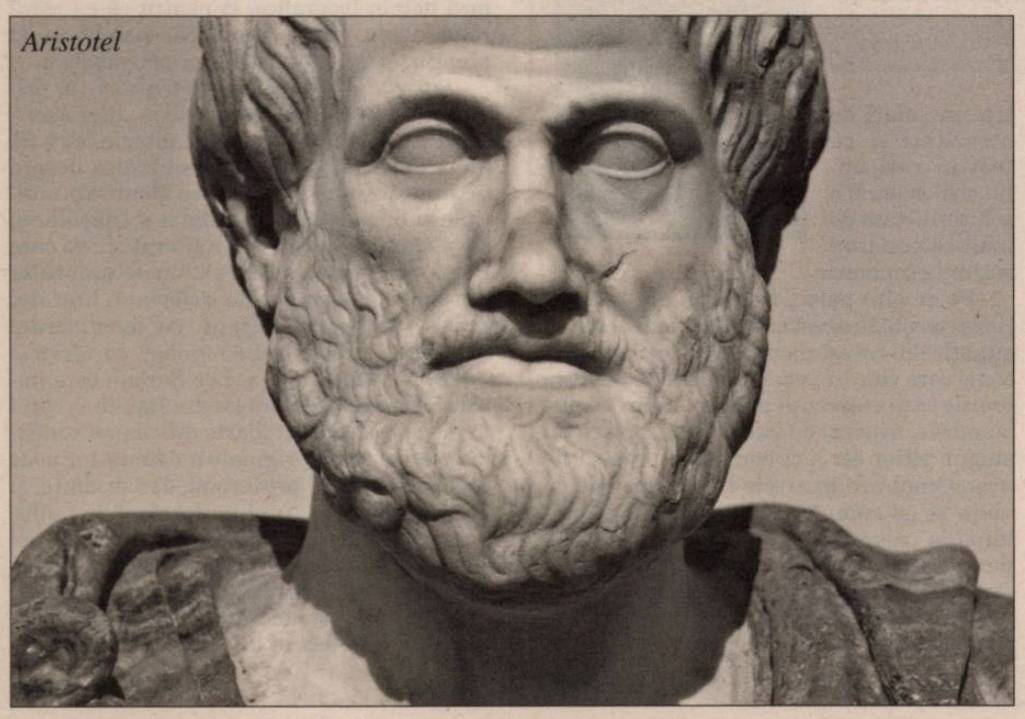

Aristotel

Cristian Chivu *este doctor în teologie al Facultăţii de Teologie Thessalonic şi doctorand al Facultăţii de Filozofie a Universităţii „Aristotel", secţia Limbi clasice. Cea mai recentă carte publicată este* Marcu Evghenicul (2010). Opere complete I, *studiu introductiv, note, traducere, editare text grec original.*

PUBLICITATE

INSTITUT FRANÇAIS BUCAREST

Les Manufactures des Gobelins : quatre siècles de création

Manufacturile Gobelins: patru secole de creație

8 | 12 | 2011
26 | 02 | 2012

MNAR
Tapisseries royales (1600 - 1800)
Tapiseriile regale (1600 - 1800)

MNAC
Le renouveau de la tapisserie contemporaine, de 1950 à nos jours
Reînnoirea tapiseriei contemporane, din 1950 până în zilele noastre

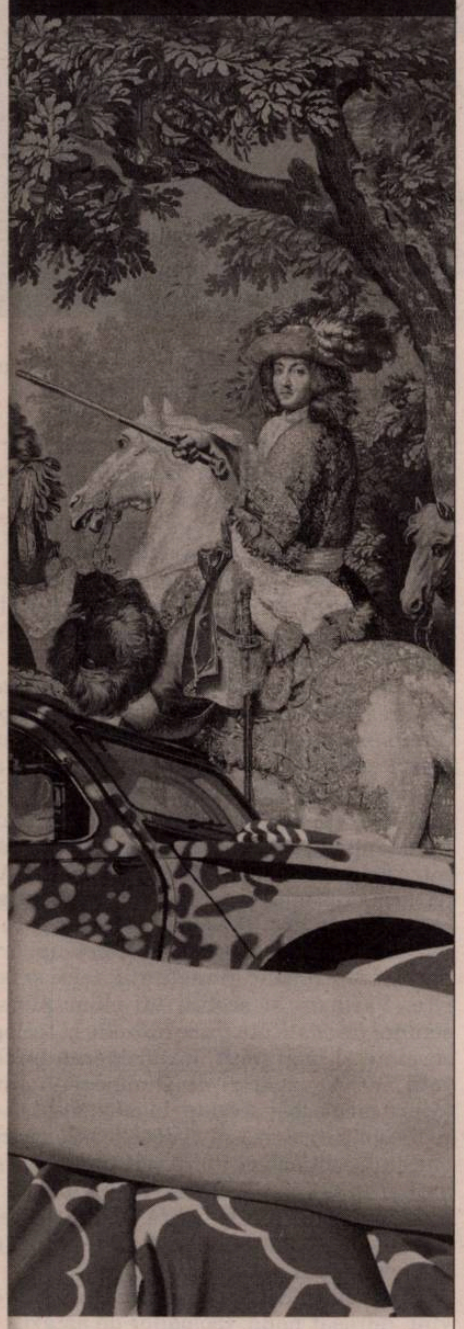

organizatori

parteneri principali

cu sprijinul

parteneri strategici

parteneri media

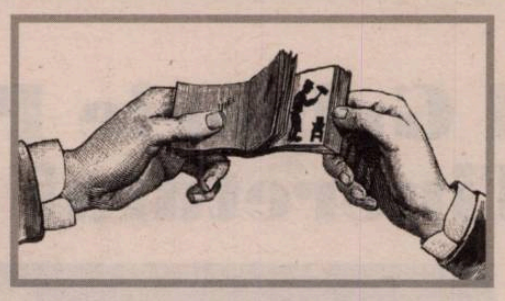

Marius CHIVU

feedbook

When Borges meets Pessoa

● Alex. Leo Şerban, *Litera din scrisoarea misterioasă (o* novella*)*, traducere din limba engleză, cuvînt înainte şi note de Antoaneta Ralian, cu „O încercare de portret“ de Horia-Roman Patapievici, Polirom, 2011.

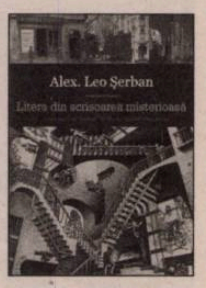

Scrisă direct în engleză şi apărută, iată, mai întîi în traducere şi postum, *novella* lui Alex. Leo Şerban este, poate, cea mai livrescă, mai amuzantă şi, în ciuda hermeneuticii serioase din prefaţa lui Horia-Roman Patapievici, cea mai gratuită (prin lipsa oricărei metafizici) scriere literară a unui autor român contemporan. *Litera din scrisoarea misterioasă* este un fals policier livresc-fantastic, o sofisticată farsă care evoluează înspre parodic, placînd convenţii peste convenţii, făcînd uz şi exces de tot arsenalul literar la îndemînă, de o gamă foarte largă de referinţe, teme, motive şi procedee, totul în numele prejudecăţii sensului care trebuie căutat, precum un labirint cu uşi secrete, pereţi mobili şi oglinzi înşelătoare în mijlocul căruia nu se află nimic, sensul/scopul fiind fascinaţia şi amuzamentul jocului în sine al acumulării de piste şi al ingeniozităţii falselor repere, al căutării, mirării şi rătăcirii benevole.

Novella lui Alex. Leo Şerban are la origine, ca să zic aşa, un big-bang livresc: coliziunea dintre nucleele fanteziste ale lui Borges şi Pessoa, cele două personaje, adică un ficţionar orb şi un poet cu identitate multiplă, întîlnindu-se graţie unei duble atracţii, parte metempsihotică, parte schizoidă. Fiind vorba de o reuniune în imaginaţiile convergente ale celor doi autori (Borges îşi imaginează heteronimii lui Pessoa, în timp ce, de partea cealaltă a Atlanticului, unul dintre heteronimii lui Pessoa îl teleportează pe Borges cu ajutorul unui ţigaret star-trekist), îi întîlnim mai întîi la o terasă din Lisabona, apoi pe străzile din Buenos Aires, cele două personaje („însoţite“ şi de trei dintre heteronimii lui Pessoa: Reis, Caeiro şi Campos) hoinărind *back & forth* printr-un fel de univers paralel în care se reflectă orice, numai realitatea nu, şi care funcţionează oricum, numai logic nu. Celălalt fir narativ, cel cu care de altfel se şi deschide cartea, îl are drept protagonist pe un anume Franz Osberg, negustor de artă căutat de Interpol (sub alte patru nume) şi refugiat într-o casă din Buenos Aires sub parchetul căreia găseşte o misterioasă scrisoare care pare a fi „o ghicitoare, un cod sau cheia de la o comoară“. Ultimii care „descind“ în Buenos Aires, ascunşi în statueta unui Buddha de ceară dintr-un anticariat, sînt cei trei agenţi ai Interpolului, pandantul caricatural al heteronimilor poetului. Prin hazardul controlat al împrejurărilor şi al drumurilor care se bifurcă, toate cele nouă personaje (şi cu Rosa, servitoarea-agent secret, zece) ajung să se întîlnească în casa lui Franz într-o stare de uimire şi confuzie totală. Moment în care Borges rosteşte ceea ce pare a fi, de fapt, intriga acestei farse: „Aşa cum văd eu lucrurile, cursul ridicol pe care l-au luat evenimentele este rodul unei minţi excentrice care se amuză să ne facă fel de fel de şotii tuturor celor aici de faţă.... *Cui* aparţine această minte diabolică şi perversă care ne-a adunat pe toţi aici? E absolut logic că din momentul în care vom descoperi cui aparţine această minte, vom putea răspunde şi întrebării pe care am pus-o înainte, şi anume: de ce-aţi venit aici? Şi aş adăuga: de ce-am venit *cu toţii* aici?“. De altfel, o întrebare ridicată, dar nerostită, şi de Pessoa (în capul căruia cei trei heteronimi ai săi fac cu schimbul): „Cine era capul acestui picarest *qui pro quo*? Cine scria toate acestea? – fiindcă era un lucru evident că nu era ceva «gata scris». Cineva (un pămîntean din carne şi din oase) îşi bătea joc şi de Interpol, şi de Istoria Literaturii...“

Răspunsul cu privire la identitatea autorului şi la eventualul sens al acestei comedii a coincidenţelor pare că se află în descifrarea literei „O“ din scrisoarea misterioasă găsită de Franz sub parchet. Abia acesta este momentul în care lucrurile se complică cu adevărat şi iau o turnură complet aiuritoare. Se declanşează călătorii în timp, ieşiri din trup, halucinaţii, jocuri mentale, *mise en abîme*-uri, apar palimpseste, se discută etimologii, anagrame, fonetisme, letrisme, se caută simetrii, se speculează numerologic, se fac combinaţii matematice, totul alternînd vertiginos într-un joc infinit de explicare a inexplicabilului şi de încercare de desfacere a acestui aparent enigmatic ghem livresc. Însă în toate aceste aiuritoare întîmplări şi simboluri, cu adevărat nimic nu e de „citit“, căci totul e citat, reprodus, explicat şi suprapus pînă la anulare reciprocă, paradox, absurd sau obscuritate. Falsuri, dubluri şi cópii populează această naraţiune „contaminată cu coincidenţe“, plină de înscenări şi întrupări, de multiplicări şi dedublări, de halucinaţii şi vise, de simboluri şi enigme, o naraţiune ca o „supă ermetică“, unde simulacrele evoluează conform unor scenarii ambigue ale căror explicaţii iau în calcul orice/toate posibilităţile combinatorii. Or, această suprasaturaţie de referinţe şi motive, indeterminarea şi incongruenţa lor, felul explicit în care apar şi se acumulează în povestire denotă exact lipsa oricărui nivel conotativ. Nu-i poţi invoca şi aduce în acelaşi text şi pe Eliade, şi pe Gide, şi pe Borges, şi pe Pessoa, şi pe Escher, şi pe Poe, şi pe Stevenson, şi pe Lewis Carroll, şi pe Crowley (adică un orientalist fantezist, un teoretician al actului gratuit, un ficţionar livresc, un poet cu multiple identităţi, un grafician paradoxist, un autor horror, unul de mystery, unul de infra-universuri şi un magician-astrolog-ocultist-şahist) şi să mai ai pretenţia vreunui sens inteligibil. Un asemenea text nu trebuie citit ca un cifru, ci trebuie urmărit ca un banchet al ciudaţilor literaturii, ca un *freak show* livresc pus în scenă de „o minte excentrică care se amuză“ folosind toate ingredientele disponibile. De altfel, naratorul *novellei* spune, la un moment dat: „Povestea are prea multe părţi aiuristice, prea multe incoerenţe şi, ca s-o spunem pe şleau, e prea simplistă ca să fie credibilă“. Şi, ca şi cum jocul aparenţelor, dublurilor şi simulacrelor nu era deja destul de aiuritor, în epilogul *novellei,* naratorul îşi „deconspiră“ identitatea sub numele lui Alexander Search (adică un al patrulea heteronim al lui Pessoa), mărturisind însă că povestea i-a fost dictată de Aleister Crowley (ocultistul pe care Pessoa l-a ajutat în realitate să-şi înscenеze sinuciderea/dispariţia). Acceptînd beneficiile aduse de acest joc al împrumutului şi deconspirării identităţilor, unii ar putea crede că Alexander Search este un *alter ego* al lui Alex. Leo Şerban însuşi (al cărui nume, apropo, conţine litera „O“ exact la mijloc), dar ar fi facil. Opinia mea e că Alex. Leo Şerban este Rosa, misterioasa servitoare-agent secret *(Cherchez la femme!)*, şi nu doar datorită unor mici detalii biografice, ci pentru că ea joacă rolul dublu, fiind mereu în spatele (şi la propriu, şi la figurat) tuturor personajelor.

Litera din scrisoarea misterioasă (în original *The Parlayed Letter*, adică „litera/scrisoarea valorificată“) este o fantezie livrescă plină de (auto)ironie, o farsă ludică despre ficţiune şi simulacre, despre identităţi multiple şi dispariţie, o parodie a scenariilor şi suspiciunilor, o comedie a literaturii în care Borges şi Pessoa devin victimele propriilor concepte şi sisteme de referinţă literare. Scrisă inteligent, elegant, cu nenumărate subtilităţi stilistice şi de limbaj, cu vervă şi umor, *novella* lui Alex. Leo Şerban este impecabil tradusă de Antoaneta Ralian, a cărei muncă pe acest text foarte dificil (pot confirma, căci cunosc originalul) denotă nu doar profesionalismul proverbial, dar se simte, şi nu doar din „Cuvîntul înainte“, că la mijloc a fost şi un act de dragoste. Păcat că la noi editurile nu obişnuiesc să treacă pe copertă (mai des, mai ales) şi numele traducătorilor. În acest rol, Antoaneta Ralian ar fi fost heteronimul perfect al lui Alex. Leo Şerban.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

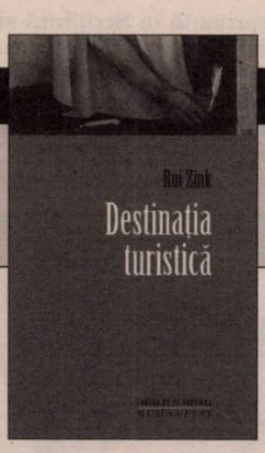

● Rui Zink, *Destinaţia turistică*, traducere din limba portugheză de Micaela Ghiţescu, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2011.

Portughezul Rui Zink este un autor obişnuit să ticluiască nu doar pagini de literatură, ci şi teatru stradal sau happening-uri. În *Destinaţia turistică* le „rezolvă“ însă pe toate dintr-un foc, imaginînd un colţ de lume – o „zonă“ – unde nimic nu se *întîmplă,* totul *se joacă* potrivit unei regii. „Zona“ respectivă e amenajată ca un teatru al războiului civil, are o butaforie convingătoare şi e populată de figuranţi credibili, cu roluri bine stabilite. Practic, e un parc de distracţii horror, numai că nu în mod declarat, aşa încît vizitatorii săi – amatorii de senzaţii tari – vin aici pentru a trăi spaime oneste în faţa unor primejdii reale, neştiind că tot ce se petrece pe străzi sau în hoteluri e, de fapt, o punere în scenă potrivit unui marketing foarte exact, cu un raport echilibrat între „risc şi confort, aventură şi siguranţă“. Pînă la urmă, cu adevărat horror e abia faptul că există clienţi pentru un astfel de turism, că se poate cumpăra bilet pentru un safari de atrocităţi şi că teatrul războiului civil poate fi o soluţie dictată de înalt-comunitare raţiuni economice.

Pe de altă parte, Rui Zink are umor şi construieşte în acest cadru cea mai absurdă situaţie din categoria ironiilor sorţii: un personaj care vine în „zonă“ nu pentru a savura ororile locale (execuţii publice, răpiri, explozii rebele, meciuri de fotbal între copii cu un singur picior etc.), ci pentru că vrea să fie ucis. Omul are motivele lui s-o încheie cu viaţa şi îşi cumpără un sejur de o săptămînă în „zonă“, timp suficient – crede el – pentru a-şi afla acolo moartea. Butaforia îi strică însă tragedia, iar comedia care se naşte, neagră în esenţă, trece prin toate culorile sarcasmului.

Mirella PATUREAU

În ceaţă, pe malul Someşului

– Festivalul „Temps d'images", Cluj-Napoca –

Nu am stat decît patru zile la Cluj, interesată în primul rînd de platforma de teatru din ultima parte a Festivalului. Dar oricît de restrictivă a fost alegerea mea, am putut realiza dintr-o privire ambiţiile şi complexitatea acestui festival, independent, deschis către contemporaneitate şi diversitate artistică. Am apreciat dorinţa fermă a organizatorilor (directoarea artistică, Miki Braniște, cu colectivA, producător, şi Iulia Popovici, curator) de a nu căuta performanţa sau finişul îngheţat al unui produs artistic, ci dimpotrivă, de a privilegia drumul către el, adică procesul de creaţie, văzut din diferite unghiuri. Şi de aici diferenţele de nivel, dar care pot fi incluse în acest elan general de a crea şi de a dori să fie auziţi, mai ales din afară. Se vorbea mult engleza, şi pe scenă, şi în discuţiile publice, care, dincolo de politeţea pentru invitaţii străini, trăda o anume naivitate febrilă de a fi european cu orice preţ. Un festival al tinerilor şi pentru tineri, deşi nu se cerea cartea de identitate la intrare. „Fabrica de Pensule" plutea ca o fabuloasă navă în ceaţa serii ce se lăsase în ultimele zile la Cluj, cu inima sa de lumină în cele două săli destinate teatrului. Deşi cunoscut ca centru de artă alternativă, ce găzduieşte ateliere de artişti, restul încăperilor au rămas mai degrabă îngheţate în întuneric, păzite de simpaticul Trepied, dulău care, lovit pesemne de vreo maşină, a pierdut definitiv calificativul de nobil patruped. La nici doi ani de existenţă, Fabrica mai are nevoie de multe fonduri şi în continuare de entuziasmul de care însă Miki Braniște şi echipa sa nu duc lipsă. Am regăsit deci în acest prag de iarnă cîteva spectacole, reprezentative pentru underground-ul teatrului românesc, după care alerg de cîţiva ani. Mai precis, acest tip de teatru inspirat de verbatimul de la Royal Court, teatrul document, care a împînzit Europa, dar care în România are accente şi laturi deosebite.

Alexandru Potocean în spectacolul ***Capete înfierbîntate,*** *regia David Schwartz*

© fnt.ro / Diana Dulgheru

Scheletul din dulapul din copilărie

Ciudat, mulţi tineri, născuţi în jurul lui 1989, sau care pe atunci de-abia mergeau la grădiniţă, par preocupaţi astăzi să afle *cu adevărat* ceea ce s-a întîmplat pe atunci. Faptele nu sînt gîndite ca acte fondatoare, ci mai ales ca vini ascunse, „scheletul din dulap" din dramele ibseniene. Ce înseamnă asta? Înseamnă că versiunile oficiale sau cele oglindite de media nu sînt nici satisfăcătoare şi nici suficiente. Peter Sellars, care chiar dacă lucrează în special pe mari texte şi nu face un teatru document propriu-zis, adoră să pună degetul acolo unde problemele sociale sau politice deranjează. Pentru el, ceea ce trebuie să aducă nou teatrul este ceea ce organele media nu spun, şi mai ales să o spună altfel, cu alte mijloace decît acestea. Observaţia e simplă şi perfect eficace pentru cele cîteva spectacole de la Festival. *X milimetri din Y kilometri*, sau cîteva infime pagini din muntele de dosare din arhivele Securităţii, ultimul spectacol scris şi pus în scenă de Gianina Cărbunariu (produs de colectivA) pleacă de la stenograma unei discuţii cu Dorin Tudoran din martie 1985, la sediul de partid al Municipiului Bucureşti, despre cererea sa de plecare definitivă în străinatate. Discuţia a fost înregistrată de Securitate. Deci, textul a fost „jucat" înainte de a fi transcris şi devenit scenariu de spectacol. Spectatorii intră în sală – un spaţiu liber, deschis, fiecare cu un scaun pliant – şi sînt invitaţi să se aşeze unde vor. Solul şi pereţii sînt negri, acoperiţi de rînduri scrise cu cretă, din stenograma discuţiei ce se va rejuca în faţa noastră. Actorii (Mădălina Ghiţescu, Paula Gherghe, Rolando Matsangos şi Toma Dănilă) îşi trag la sorţi rolurile, de altfel le vor purta pînă la un moment dat, şi le vor schimba între ei ca o ştafetă, fiecare aducînd o altă nuanţă, însă în linia generală a personajului: Dorin Tudoran, tovarăşul de la Partid, tovarăşul de la informare, adică securistul, care va filma discuţia, şi D.R. Popescu, pe atunci secretar al Uniunii Scriitorilor. Se joacă textul original, se fac dese opriri, reluări, sau explicaţii ale unor situaţii de atunci, pentru publicul de astăzi. Două ecrane pe cele două laturi ale sălii proiectează imagini, prim-planuri, detalii ale stenogramei etc. cu efecte de distanţare, de umor scrîşnit. Spectacolul este în continuă mişcare, un du-te-vino permanent între actori, personaje, text, spectatori. Ultima secvenţă este reluată de mai multe ori.

Teatrul document, care a împînzit Europa, are accente şi laturi deosebite.

De fiecare dată cu alte accente ce lasă loc altor întrebări, devenind astfel mai mult decît simpla recitare a unui proces-verbal. Actorii părăsesc sala, se întorc apoi şi încep să scrie cu creta, pe pereţii negri, cîteva rînduri: „Recunosc şi-mi pare rău, cer iertare că am colabo..." Fraza nu este dusă pînă la capăt. Căci pînă acum nici unul dintre foştii securişti sau colaboratori nu şi-a cerut iertare... Adăugaţi aici cîteva insert-uri violente despre corupţia actuală, injustiţii; textul este propulsat în actualitate, întrebările de ieri capătă alt sens astăzi. Spectacolul e extrem de puternic, cu mijloacele teatrului, fiind în acelaşi timp ferm ataşat documentului iniţial.

„Cum îşi zăpăceşte fiecare epocă contemporanii"

Spectacolul *Capete înfierbîntate,* după un text de Mihaela Michailov, în regia lui David Schwartz, creat anul trecut la Centrul pentru Introspecţie Vizuală şi tangaProject, porneşte şi el de la o manipulare: evenimentele de la prima mineriadă din iunie 1990. Pe intrarea spectatorilor e proiectat un meci, finala cupei de fotbal între Argentina şi Rusia. Efectul este de întoarcere în timp, căci meciul se va întrerupe exact ca atunci, pentru a anunţa evenimentele din Piaţa Universităţii. Ecranul proiectează în continuare interviurile a trei adolescenţi, născuţi în iunie 1990, care vor să ştie ce s-a întîmplat cu adevărat, conştienţi deja că mediile oficiale sînt gata să mintă. Pentru textul scenariului s-a plecat de la cîteva zeci de interviuri cu personaje istorice reale, „actori" sau martori ai evenimentelor. Textele au fost rescrise sau adaptate scenic, au rămas doar şapte monologuri în prima versiune, la care a fost adăugat astăzi cel al unui miner. Asistăm şi aici la proiecţii cu documente de epocă, autobuze în flăcări, imagini ale Pieţei, texte şi citate din presă sau alte documente oficiale. „Fiecare epocă îşi zăpăceşte contemporanii", se afişează, la un moment dat, şi acesta este de fapt subiectul: istoria unei mari manipulări. Spectacolul lui David Schwartz nu se vrea „obiectiv" şi nici partizan, ci doar suma unor subiectivităţi. Un singur actor „duce în spate" cele opt personaje, Alexandru Potocean, cu o plăcere a jocului evidentă, plin de nuanţe şi forţă expresivă. Inepuizabil... Tot de la fapte reale sau mai bine zis de la o situaţie generală alarmantă – cea a discriminării minorităţilor sexuale – pleacă şi spectacolul realizat la Chişinău de Bogdan Georgescu, *Rogvaiv,* la Teatrul Spălătorie al Nicoletei Esinencu şi echipa sa, în coproducţie cu Ofensiva Generozităţii. Asistăm la reconstituiri de emisiuni de televiziune, un talk-show pentru gospodine sau o dezbatere politică, ce pot merge de la prostia cotidiană la indiferenţa hilară a politicienilor. Finalul aduce povestea unui adolescent *gay* care se sinucide, text zguduitor (excelente, în general, Irina Vacarciuc şi Doriana Talmazan). Spectacolul pune într-adevăr degetul pe o situaţie revoltătoare, dar fără multă energie. Şi mai ales nu spune mai mult sau altfel de ce ar putea spune un articol de ziar sau o gazetă de perete. Sînt puţin dezamăgită, căci mă aşteptam la mai mult de la Bogdan Georgescu, atît de incisiv şi de viu în *Romania! I kiss you*. Păcat de asemenea că Nicoleta Esinencu nu a adus nici un spectacol cu un text de-al său. *Last but not least,* ca să respectăm anglofilia galopantă a momentului, *Roşia Montană, pe linie fizică şi pe linie politică,* coproducţie Teatrul Maghiar de Stat din Cluj şi dramAcum, spectacol semnat de patru autori (Peca Ştefan, Gianina Cărbunariu, Andreea Vălean, Radu Apostol), este un spectacol complex, cu „greutate" şi unde fiecare secvenţă ar trebui văzută în parte, fiecare purtînd firesc marca de fabricaţie a autorului său. Aici însă, ne aflăm la capătul opus, totul este extrem de bine gîndit şi fabricat cu mijloacele teatrului, încît se uită aproape miezul de actualitate concretă de la care a pornit. Rămîne doar miezul unei revolte, pe marginea unei pierderi, ceea ce e esenţial dacă vrem să o luăm de la capăt...

Mirella Patureau *este traducătoare şi critic de teatru, cercetătoare la Atelier de recherches sur l'intermédialité et les arts du spectacle, CNRS, Paris.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Ilf & Petrov, *1001 de zile sau Noua Şeherezadă. Povestiri, vodeviluri, scenarii, foiletoane* (traducere din limba rusă şi note de Adriana Liciu, Editura Polirom, 2011). O antologie masivă a publicisticii celor doi creatori sovietici, acest cuplu feroce în satirizarea orînduirii realist-socialist staliniste. Sîntem cîţiva care-i socotim nu numai geniali, dar chiar demni să le facă concurenţă în posteritate lui Stalin şi Lenin, ba chiar lui Marx şi Engels, fără de care – e absolut clar – nu s-ar fi descurcat. (Radu Cosaşu)

■ Că s-a deschis Librăria Bastilia în fosta casă a pictorului Gheorghe Petraşcu, în Piaţa Romană nr. 5, poate aţi aflat. Ce s-ar putea să nu ştiţi e că, o dată la două săptămîni, în podul librăriei – denumit „Al 9-lea cer" – vor fi organizate seri literaro-culinare intitulate „Porc cu piper" (după titlul unui capitol din *Alice în Ţara Minunilor),* în care se vor găti reţete din cărţi. Luni, 5 decembrie, de la orele 19,00, Matei Martin, împreună cu invitaţii săi, Antoaneta Ralian şi Radu Paraschivescu, începe chiar cu o reţetă de „porc cu piper" şi o lectură din *Alice.* (Patricia Mihail)

■ Seria de surprize editate de Casa Radio continuă cu, printre altele, un nou şi minunat CD-carte în colecţia „Biblioteca de poezie românească": *Leonid Dimov. 7 poeme rostite la radio (1968-1970),* cu un cuvînt înainte de Ion Bogdan Lefter. Să ai vocea lui Dimov pe CD, la tine acasă, iată ce înseamnă o proprietate onirică! (Marius Chivu)

craii de burta veche

Găluşte „cap de leu" la abur

(Qingzheng shizitou)

Pregătiţi o tocătură din trei livre de carne proaspătă de porc, un pahar de făină de soia, două uncii de vin galben de orez *(huangjiu),* una de sare, ceva ceapă tocată şi ghimbir.

Formaţi din această compoziţie găluşte mici, sferice. Căptuşiţi fundul coşului de fiert la abur *(zhubizi)* cu frunze de lotus sau de bambus, puneţi deasupra găluştele, fără să le atingeţi între ele, aşezaţi coşul peste un vas în care clocoteşte apă şi acoperiţi totul cu un capac. Se lasă să fiarbă la abur, la foc moderat, vreo douăzeci de minute.

Cînd găluştele sînt gata, se mănîncă cu un sos făcut din părţi egale de ulei de susan *(mayou)* şi de pastă de soia fermentată *(qingjiang).*

O mostră de alchimie (gastronomică) chinezească: cum să transformi tocătura de porc în cap de leu.

Amicul Dejun

清烝
獅子頭

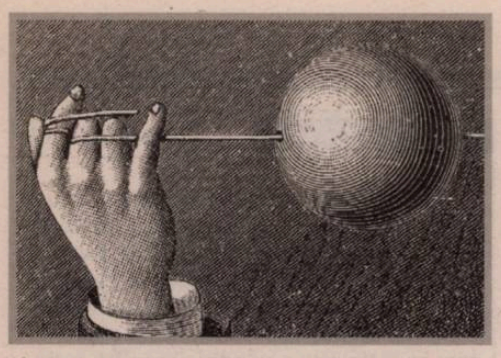

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cazul Hodorkovski

Stîrneşte deja de ani buni controverse în mediile occidentale. În Rusia, povestea miliardarului liberal închis pentru delapidare e de mult clasată – fostul preşedinte şi patron al companiei Yukos Oil mai are de ispăşit încă cinci ani de pedeapsă şi riscă să se confrunte cu alte procese. Exact despre *Cazul Hodorkovski* vorbeşte şi filmul lui Cyril Tuschi, un cineast german care a reuşit să ia legătura cu fostul oligarh, să găsească documente ale procesului, să intervieveze oameni din cercul puterii moscovite (şi mondiale) pentru care acest om de afaceri dubios şi disident veros al regimului Putin e ca un ghimpe în coaste.

Povestea lui Hodorkovski e oarecum cunoscută în Europa, au relatat-o deja mai toate publicaţiile importante şi şi-a spus-o chiar el, prin intermediul scrisorilor trimise din închisoarea siberiană. *Foreign Policy* a publicat, de pildă, în urmă cu doi ani, un articol semnat de Susan Glasser şi Peter Baker, despre „gulagul lui Putin". E vorba de un portret al fostului director de la Yukos Oil, „cîndva cel mai bogat om din Rusia, astăzi cel mai important prizonier al Rusiei lui Vladimir Putin". „Ideea de disident cu conturi în bănci din străinătate şi cu o armată de avocaţi şi publicişti care scriu în locul lui pe bloguri şi pe Twitter, din cartierele sigure ale Londrei şi Washington-ului, pare paradoxală. Cu siguranţă că e un drum lung de la închisorile sărăcăcioase şi exilul disidenţilor erei sovietice care au întruchipat acest termen, cei ca Andrei Saharov şi Aleksandr Soljeniţîn, care au sfidat puterea comunistă." Din „cuşca de sticlă", Hodorkovski trimite presei occidentale editoriale şi comentarii maliţioase despre regimul de la Moscova, cugetări despre liberalism şi capitalism, scrisori deschise adresate preşedintelui. Spune că nu-şi doreşte aplicarea unui amendament care i-ar mai scurta detenţia (oricum, nu s-ar pune problema aplicării acestuia), ci mai degrabă aplicarea aceloraşi pedepse pentru celelalte infracţiuni economice săvîrşite în Rusia postcomunistă. „Destinul meu a devenit o reflexie a destinului ţării mele. Asta s-a mai întîmplat în istoria noastră. Astăzi, cînd citim Soljeniţîn, Varlam Şalamov, Alexei Tolstoi, înţelegem din destinele eroilor lor istoria ţării noastre mai bine decît din cronologiile seci din manualele şcolare. Poate că viaţa mea va ajuta, de asemenea, la mai buna înţelegere a Rusiei de astăzi – destinul meu va deveni un simbol al schimbărilor" – scrie Hodorkovski.

Filmul lui Cyril Tuschi ar rămîne singura dovadă sensibilă a unei mari porcării.

Filmul lui Tuschi aminteşte de toate aceste episoade, dar mai adaugă şi mărturii despre Hodorkovski ale unor importanţi lideri europeni (printre alţii, Gerhard Schröder, fostul cancelar german, astăzi şeful North-Stream – important proiect de cooperare energetică ruso-german).

Că doar un singur cinematograf din Moscova şi doar zece din întreaga Rusie s-au declarat interesate şi dispuse să proiecteze filmul nu ar trebui să ne mire. În plină campanie electorală (pentru duma), puţini sînt cei care vor să riște să se pună rău cu autorităţile. Filmul a fost prezentat în premieră la ediţia din acest an a Berlinalei. Chiar şi acea primă proiecţie a fost un noroc: cu cîteva luni înaintea proiecţiei inaugurale, regizorului i-a fost furat un hard disk cu filmul încă în lucru; pentru ca, doar cîteva săptămîni mai tîrziu, să-i fie furată, chiar din studioul berlinez, o copie (încă nedefinitivă) a filmului. Pentru cineast, au fost mesaje clare că acest documentar nu este dorit, că cineva, poate serviciile secrete ruseşti, vrea să împiedice difuzarea sau măcar să ştie din vreme care e mesajul filmului. Dacă se confirmă ipoteza implicării KGB-ului, atunci reacţia autorităţilor de la Moscova e cel puţin dubioasă. Ce rău ar putea face acest film, odată difuzat în Europa? Cît de periculoase sînt mărturiile fostului oligarh – supus, oricum, de ani buni, unei intense campanii de discreditare – pentru opinia publică din Rusia? Acum, cînd Putin s-a declarat deja dispus să candideze pentru un nou mandat prezidenţial (Cine se îndoia de asta? Cine se îndoieşte că îl va şi cîştiga?), şi cînd e cert că Hodorkovski va rămîne după gratii cel puţin pînă în 2016, filmul lui Cyril Tuschi ar rămîne singura dovadă sensibilă a unei mari porcării.

trecerea prin reviste

● *VICE*, NR. 5, NOIEMBRIE

Andrei Pandele, singurul fotograf care a avut curajul să imortalizeze România lui Ceauşescu (se pare că deţine o arhivă impresionantă), este intervievat de Ioana Moldoveanu. Iată cîte ceva din spusele interlocutorului, acum în vîrstă de 65 de ani: „Eu nu sînt doar fotograf, sînt şi arhitect. Cînd Ceauşescu a început să demoleze biserici şi cartiere întregi, am vrut să imortalizez Bucureştiul pe care îl iubeam şi care dispărea sub ochii mei. Nu era ilegal, dar era foarte dubios. În primul an şi jumătate am avut vreo 30 de interpelări cu organele... Unii zic că mă ascundeam ca să fac pozele, dar am 1,90 m – cum era să fac asta? Am o fotografie cu demolarea bisericii Sfînta Vineri în care un miliţian se uită fix la mine, să vadă dacă fac poză. Dar nu eram aşa prost să duc aparatul la ochi. De obicei, îl lăsam să-mi atîrne la gît, îmi aşezam mîna dreaptă pe el, ca şi cum mi-o odihneam, iar între timp făceam ceva cu mîna stîngă, pentru distragerea atenţiei. Bineînţeles că nu-mi ieşeau mereu fotografiile, cu strategia asta, dar unele tot erau grozave. Mai am o imagine cu Mercedesul Ceauşeştilor trecînd pe Magheru, pe care am făcut-o ţinînd aparatul pe lîngă corp... Am auzit că unii cred că eram informator la Securitate şi că eram fotograful lui Ceauşescu, ceea ce e ciudat, pentru că eu nu am fotografii cu el... Tatăl meu era un ginecolog recunoscut şi, de cîte ori mergea la congrese în afara ţării, îmi aducea filme. Procesam fotografiile acasă la el, unde îmi ţineam şi filmele. Dacă miliţia ar fi făcut razie la mine în casă, ar fi găsit doar un film pe care scria «Meciul de handbal România – Germania», care conţinea 34 de fotografii cu meciul de handbal." (**M. C.**)

PUBLICITATE

PUBLICITATE

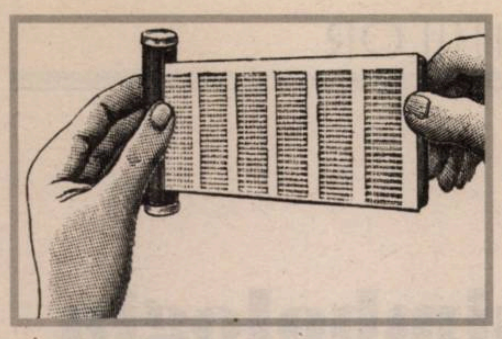

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Mici reverii editoriale

Curat sadism rubricard! Sînt nevoit, conform convenţiei, să scriu miercuri 23 noiembrie dimineaţa, tocmai cînd începe Tîrgul „Gaudeamus“, fără să fi pus încă pasul în „sacrul“ perimetru Romexpo. Iar articolul e menit să apară joi 1 decembrie, la cîteva zile după ce evenimentul se va fi încheiat, dar, logic, fără nici o referinţă la vreuna dintre întîmplările şi cărţile petrecute sau lansate acolo!

Cum o-ntorc, tot prost pic. Unde mai pui că-i vorba şi de Ziua Naţională! Mă sperii singur cînd mă gîndesc la ce subiecte (total nepotrivite momentului) mi se îmbie: cartea lui Cioran despre Franţa, amintirile Zoei Cămărăşescu (a căror reeditare am prefaţat-o recent, cu încîntare), Mihai Sârbulescu şi grupul „Prolog“... Mă rog, tot chestii izbind ca nuca-n perete în festivismul clipei.

Dacă tot vom trăi (adică... am trăit) o săptămînă în feeria cărţii, încai să-mi vărs şi eu *aiciacum* cîteva străvechi reverii editoriale. Prietenii din branşă le ştiu de mult; iertare de tocarea măruntă, dar încăpăţînarea e un specific măgăresc la care cu onor consimt. Şi pe hîrtie le-am pus nu o dată, spre extazierea – iute transformată în lamento neputincios (economiceşte) – a celor responsabili.

Dragii moşului, oare de ce nu găseşte nicăieri Măria Sa Acneicul valah un raft de librărie, subţirel-dar-vioi, cu marile lecturi ale moralismului dintotdeauna? De ce mă lăsaţi umilit în FNAC-urile din Paris, Bruges, Lille, Geneva şi Zürich, în faţa unui banal (dar copleşitor) raft etichetat „Pédagogie“, care-i cuprinde suav-mercantil pe Marc Aureliu, Epictet, Seneca, Pascal, Vauvenargues, La Rochefoucauld, Nietzsche, La Bruyère, Chateaubriand, Goethe, Chamfort, Schopenhauer, Sénancour, La Fontaine, Kierkegaard, Amiel, Cioran? Laolaltă cu *Patericul,* cu niscai zdravene antologii din *Filocalia,* sufism, budism, islamism şi cu ce idei mai are Editorul, cred că s-ar închega şi în context dîmboviţean un vrednic segment cărturăresc dedicat formării (şi împăcării) sufleteşti, armoniei interioare. Inclusiv bunei resemnări, de care vom avea tot mai multă nevoie pe măsură ce criza financiară, socială şi morală, plus austeritatea şi penitenţele de rigoare ne vor umbri tot mai irepresibil.

Unde vedem aşa ceva, acum, la noi? Rog să nu fiu trimis nici pe Internet („unde găseşti tot ce vrei, moşule“), nici la librăriile Deisis, Bizantină, Anastasia, unde fireşte că există unul sau altele dintre titlurile cu pricina ş.cl. Ideal ar fi să-i ai pe toţi laolaltă: înţelepciunea lumii în douăzeci de cărţi. Un raft ecumenic la Humanitas-Kreţulescu şi la Cărtureşti-Verona.

Doi. Cine se va încumeta la o serie editorială „Ei despre noi. Noi despre ei“, care să antologheze zecile de cărţi (mai ales jurnale din anii de studii şi memorii de călătorie) ale românilor despre Berlin, Roma, Paris, Viena, Budapesta, Florenţa, Londra etc., paralel cu largi fragmente, dibaci extrase, din notele călătorilor străini în Ţările Române? Pitoresc, năucitor creuzet de alogenie de-aproape jumătate de mileniu încoace, România e-o mină de aur pentru etnocomparatistică. Numai ce-nchid ochii şi-mi imaginez un raft de bibliotecă – românii despre anglo-americani, francezii, nemţii, englezii, italienii şi ruşii despre români, românii despre ruşi, germani, englezi, Biserica română între Moscova, Athos şi Vatican ş.a.m.d. – că întrevăd deja o coadă stufoasă, profitabilă pentru toată lumea, la standul ICR de la Salon du Livre 2020...

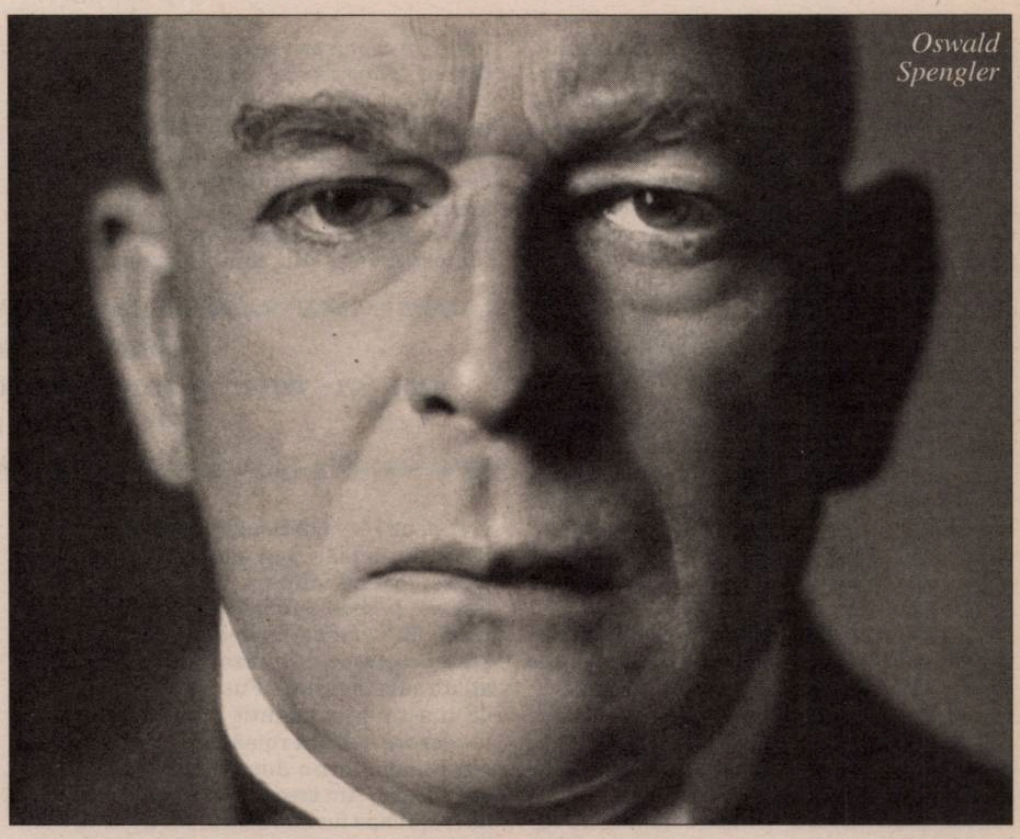

Oswald Spengler

Oare de ce nu găseşte nicăieri Măria Sa Acneicul valah un raft cu marile lecturi ale moralismului dintotdeauna?

Trei. Cine şi cînd îşi va aronda responsabilitatea unei colecţii editoriale care să le facă tinerilor educaţia judecăţii estetice a unui tablou, a unei sculpturi, a unei expoziţii, a unei cărţi, a unei piese de teatru, a unui concert? Titlul ar fi pur şi simplu „Cum“, un soi de *know-how* cultural. Cum citim un spectacol? Ce va să zică limbajul scenografiei, *light design*-ul şi descifrarea comportamentului nonverbal? Cum intrăm într-o expoziţie şi cum *citim* un tablou? Din ce direcţie începem parcursul? Cum ne plasăm faţă de obiectul contemplaţiei? Cum se ascultă o simfonie sau un concert? Cînd (nu) trebuie să aplaudăm? Cum comparăm variantele de interpretare? Ce înseamnă jocul text-context-subtext psiho(şi socio)logic în evaluarea unei cărţi? Ce rol deţine în judecata strict estetică determinismul etnogeografic şi istorico-politic? Cum ne orientăm printre diferenţele specifice marilor *şcoli* de roman – ruşii, englezii, francezii, (sud) americanii...

Vreo zece specialişti creditabili, care să-şi dea, fiecare, în cincizeci sau o sută de pagini bine ilustrate, decoctul priceperii acumulate într-o viaţă. Cărţi de temelie pentru vreo două, trei generaţii!

Patru. Cel mai mult am suferit cînd am înţeles că trebuie să ne luăm gîndul de la antologii. Nimic nu este mai eficient, la 15 ca la 70 de ani, decît sistemul *„multum in parvo“*. Ca şi *„best of“*-ul în muzică. Ştiu că specialiştii şi maniacii exhaustivităţii detestă metoda, pe care o consideră ignară, ignobilă, de-o frivolitate asasină. Aşa o fi. Dar pentru consumatorul obişnuit e ideală. Cîte n-am plănuit! Cele mai suculente pagini de amor din romanul românesc. Sau cele mai frumoase eroine. Sau peisaje. Ori sonete, poezii de dragoste, poezii religioase, tirade din teatru, reportaje literare, campanii polemice, pro şi contra Eminescu, Caragiale, Arghezi ş.a.m.d. Sau cele mai negre pagini ale românilor despre ei înşişi. Cele mai frumoase epistole (o sută, să zicem) ale scriitorilor noştri. Antologia Bucureştilor în literatură şi evocări. Cele mai tari fragmente din literatura noastră de călătorie. Ori din memorialistica anilor de studiu; ar fi minunat să vadă junimea de azi cum s-au copt la universităţile apusene paşoptiştii, junimiştii, criterioniştii. Şi optzeciştii... după 1989.

Ţi-ai găsit! Să vă spună editorii de la Curtea Veche cît au pătimit cu Copyro-ul – instituţie specializată în infarctul şi albitul părului redacţional – cînd am alcătuit antologia *De la coroana regală la Cercul polar!* Numai ce-i şoptești astăzi unui editor cuvîntul *antologie,* că-i vine să se urce pe pereţi.

Mai bine să trecem la cîteva subiecte infinit mai fezabile.

Nu înţeleg absenţa lui Schopenhauer din panoplia noastră editorială. Omul care a amprentat decisiv sufletul „poetului naţional“, ins cu operă de importanţă (cel puţin) continentală, este lăsat la noi în seama unei antologii maioresciene de aforisme, a unei discutabile ediţii basarabene şi a traducerii în... franceză realizate de pitorescul Charles Adolphe Cantacuzène. Vi se pare normal aşa ceva în 2011?!?

Oswald Spengler, *Amurgul Occidentului*. Unde este versiunea românească a acestei cărţi care l-a format pe Cioran şi a tulburat gîndirea etnopolitică europeană mai bine de-o jumătate de veac?

Apropo de Spengler şi Cioran. Dată fiind portanţa autorului *Sfîşierilor* în gîndirea şi trăirea filozofică românească, oare nu s-ar cuveni să traducem cîteva dintre marile surse ale meditaţiilor sale? Un Rozanov, un Klages, inclusiv Merejkovski, de nu chiar o selecţie *cioraniană* din opera lui Nietzsche!

În fine, există, din nefericire, şi la noi, ca-n toată lumea occidentală a corectitudinii politice, o reticenţă la slavofilia lui Soljeniţîn. Explicabilă, adică justificabilă (şi, în ultimă instanţă: *onorantă),* în fel şi chip, ea a răcit pînă la îngheţ piaţa editorială de la noi şi de aiurea. Şi totuşi, Soljeniţîn rămîne un reper uriaş, uman şi literar, al veacului al XX-lea. Sigur, i s-au tradus în româneşte marile cărţi. Însă numele lui a rămas la mansardă, la nivelul capriciilor de cititor. Cred că se impune reluat şi mediatizat masiv, aşa cum i se cuvine. Şi cum avem profundă nevoie.

Iar cu această ocazie, poate, zău aşa, traducem şi *Lenin la Zürich*. Cui trebuie să-i explic de ce?

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Oare chiar ne-am întors de la Athos?, *Humanitas, 2011.*

PUBLICITATE

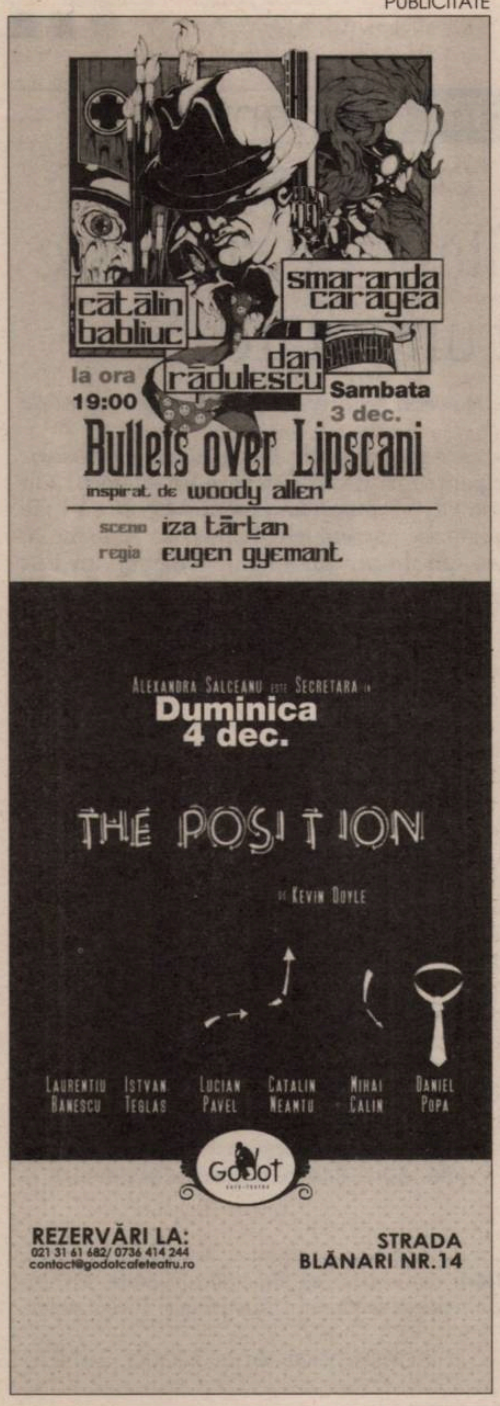

oferta de carte

PUBLICITATE

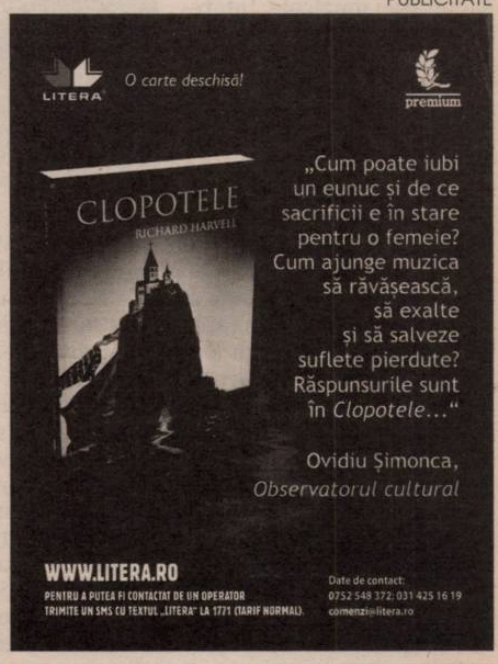

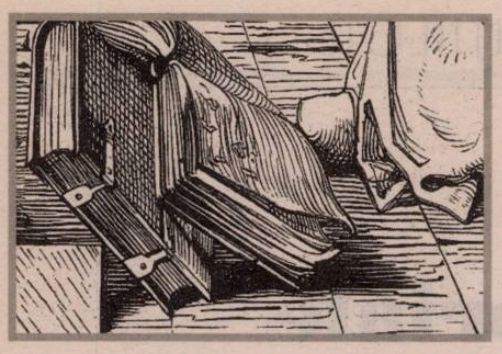

Simona SORA

biographiti

Nemurirea, veşnicia, simbologia

Cred că există un geniu al dialogului, al convorbirii armonioase ca un dans, al provocării-relaxării atent conduse într-o discuţie. Dincolo de tipologii şi simpatii, interviurile cu adevărat interesante trebuie să aibă cîte ceva din toate astea, altfel e doar un schimb de informaţii seci pe care ţi le poţi procura şi altfel. Mai există, cred, şi un geniu al răspunsului; un dialog, la fel ca un dans, are nevoie de partener, de reacţie, de complicitate. Poate şi de asta rar avem parte de interviuri cu adevărat dialogale, cele care stabilesc – dincolo de funcţional şi informaţia *obligatorie* – o nouă relaţie cu al treilea personaj în discuţie, cititorul, destinatarul final al convorbirii înscenate (în ziar, pe viu, pe mess sau pe Twitter). Exact cititorul e cel sensibil la sacadări artificiale, la redundanţe, la mecanic. Pe el îl pierzi de cum începi să te pui (ca intervievator) în scenă, de cum începi să-ţi „foloseşti" invitatul ca pretext.

Poate nu întîmplător, primele dialoguri fluide, armonioase, vii ca o proză bună pe care mi le amintesc sînt cele provocate de trei scriitoare care au, cu siguranţă, acest geniu al convorbirii: Dora Pavel, Svetlana Cârstean şi Iolanda Malamen. În *Apostrof,* în *Observator cultural* sau în (defuncta) *Ziua literară*, textele semnate de cele trei scriitoare nici nu erau interviuri, ci povestiri dialogate, micro-romane în avalanşă (dacă s-ar fi inventat specia), poeme în proză. Cam la asta mă gîndeam zilele trecute cînd, scobind prin vechiul site al *Dilemei,* am dat de mici demenţe dialogate, unele semnate de mine. În ce mă priveşte, n-am făcut decît interviuri „funcţionale", corecte cel mai adesea, cu ţintă precisă şi miză practică în economia revistei. Uneori mi-a făcut plăcere să le fac, alteori a fost curată pierdere de vreme. Am dat însă peste trei interviuri de care nu-mi aminteam în ruptul capului. Am stat şi m-am gîndit, încercînd să-mi amintesc măcar contextul, deşi ştiţi cum funcţionează: cînd vrei să uiţi ceva, faci un crater şi îngropi acolo tot, întîmplări, oameni, cărţi citite, texte scrise. Primul interviu pe care l-am făcut la *Dilema,* probabil prin 2000, a fost cel cu Ivan Katz, un personaj incredibil, coordonatorul unor programe de difuzare a cărţilor în ţări aflate sub dictatură. Fusese prieten cu Eliade şi asta mi-a amintit interviul, imaginea lui despre cultura română: „...cea a lui Mircea Eliade, într-o după-amiază de toamnă, la Chicago. Am trecut să-l văd, era deja bolnav, aproape nu mai vedea. Mi-a zis: Ia scara şi ajută-mă să caut o carte. Eu am pus mîna pe o scară, erau două. Nu aia, cea verde. Urcă-te pînă sus de tot – a mai spus. Sînt sus – i-am răspuns. Ce vezi? – m-a întrebat. Cărţi... – am zis. Ei, cărţi, ce fel de cărţi, ce culoare au coperţile? – a continuat. Sînt roşii – i-am răspuns istovit. E bine – a spus zîmbind. Ia cel de-al patrulea volum şi deschide-l la capitolul despre nemurire."

Cînd vrei să uiţi ceva,
faci un crater şi îngropi acolo tot, întîmplări, oameni,
cărţi citite, texte scrise.

La întîlnirea cu Ivan Katz mă trimisese Lena Boiangiu şi n-am putut-o refuza niciodată pe Lena, m-aş fi dus pînă în Alaska pe jos ca să-mi spună despre un text al meu că *e bun.* Şi m-aş duce şi acum, dacă Lena ar mai avea chef de citit, pentru că ce spunea ea că e bun era bun. Aşa că i-am făcut domnului Katz acel interviu prăvălită într-un fotoliu (cum îi spun fiică-mii să nu facă niciodată) la Athenée Palace, cu grijă pentru tot, dar fără să-mi pornesc reportofonul. Cînd m-am întors la redacţie, n-aveam nimic. Iar faptul că am „transcris" atunci din memorie interviul nu a avut legătură decît cu faptul că, la *Dilema,* Lena Boiangiu instituise un anumit fel de a face presă, respectînd cîteva reguli simple (fără bîrfe, fără bisericuţe, fără prieteni publicaţi pe post de colaboratori), ţinîndu-te de cuvînt (şi de termene), lucrînd în echipă. Un *ethos* pe care mă trezisem, datorită Lenei, respectîndu-l.

Al doilea interviu de care nu-mi aminteam era primul dintre cele trei pe care i le-am luat lui Joaquín Garrigós, traducătorul *en titre* al literaturii române în spaniolă. Ştiu exact de ce am preferat să-l uit, este exemplul tipic despre cum *nu se face* un interviu: agresiv, sfătuitor, insuportabil. Bietul Garrigós, tocmai venise în România pe banii lui, tocmai se certase, la aeroport, cu un funcţionar care-i ceruse să plătească viza *cash* (iar el răspunsese ca un bun român: „Domnule, nu am caş la mine!") cînd l-am luat eu la întrebări. De ce nu a citit *Nostalgia* lui Cărtărescu? Iar dacă-i plac doar interbelicii, de ce nu i-a citit şi pe Blecher sau Fîntîneru? Îi ştie pe Ioan Es. Pop, Simona Popescu, Adrian Oţoiu, Daniel Bănulescu şi, dacă nu, de ce nu? Mă şi mir că ne-am împrietenit dup-aia...

Al treilea interviu pe care l-am îngropat pe undeva prin circumvoluţiunile frontale, şi despre care aş jura şi acum că nu-mi aparţine, i l-am luat lui... Paulo Coelho. O spun eu, ca să n-o spună altcineva, habar n-aveam că, în cursul vieţii mele, m-am întreţinut cu Coelho despre „marea învăţătură" (cu majuscule). Dar ce nu face omul pentru o pîine... Oricum, se pare că eram conştientă încă de pe atunci de veşnicia Internetului (tot cu majusculă), pentru că l-am întrebat – pe simbologul vremurilor noastre – de ce crede că definiţia maturităţii este, după Kundera, rezistenţa la simboluri. Kundera greşeşte, mi-a spus Coelho, iar maturitatea, „momentul dinaintea decăderii", e oricum supralicitată. Se pare – zic, şi eu, mai matură ca niciodată – că avea dreptate.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Mesaje din alte lumi?

● **David Lynch, *Crazy Clown Time*, Sunday Best, 2011.**

Trecut prin pictură, meditaţie transcendentală, design interior, de mobilier şi de pagini Web, David Lynch n-avea cum să nu cadă pradă şi tentaţiei muzicale. Interesul pentru design sonor este evident în toate filmele sale, la fel de important ca muzica de pe coloanele sonore respective, însă e pentru prima dată cînd iese pe piaţă cu un produs muzical propriu. Cu titlu de încercare, recent a cîntat două piese pe albumul colaborativ al cuplului de trip-hoperi Danger Mouse şi Sparklehorse, *Dark Night of the Soul,* iar rezultatul pare să-l fi inspirat pentru a-şi extinde ambiţia la un album complet, cu un sound oarecum asemănător, dar fără atîţia invitaţi (doar vocea trupei Yeah Yeah Yeahs, pe prima piesă). În proiecte muzicale anterioare, Lynch se mărginise la a scrie versuri (pentru Julee Cruise), a se juca de-a cîntatul la chitară (cu John Neff) sau la design şi sampling pentru diverse filme şi proiecte abstracte. Pe de altă parte, cred că inspiraţia a funcţionat în ambele sensuri. Genul trip-hop însuşi, cel puţin în perioada sa de cristalizare de la începutul anilor '90, mi s-a părut mereu a fi inspirat de cinema şi de artişti ca David Lynch. Coloanele sale sonore aveau un fel de trip-hop cu mult înainte ca termenul să existe, deci albumul lui Danger Mouse & Sparklehorse nu face decît să scoată la lumină o relaţie îndelungată, dar obscură, între un anumit tip de muzică şi un anumit tip de film. Iar acum, albumul lui Lynch le întoarce mulţumirile şi consideraţia, însă, melomanilor care nu sînt familiarizaţi cu filmele sale, acest album nu prea are ce să le spună.

David Lynch ştie că nu poate să cînte, aşa că nici nu se străduieşte. Vocea sa e post-procesată, iar versurile – recitate într-un mod doar uşor tonal, îngînat, lipsit de cadenţă hip-hop ori de rimă. Cei care i-au ascultat precedentul album, colaborarea cu John Neff *(Blue Bob),* nu vor avea surprize. Chiar dacă e alt gen (electro-pop în loc de rock) trebuie să te concentrezi destul de mult pînă să realizezi asta, căci soundul e identic: pop-ul lui Lynch e murdar ca rockul, iar rockul său e simplu şi monoton ca pop-ul. Cei care se dau în vînt după coloanele sale sonore s-ar putea să fie dezamăgiţi, acelea sînt compuse de Angelo Badalamenti, care e muzician prin excelenţă. David Lynch e regizor prin excelenţă, iar muzica sa e, probabil, la nivelul la care ar fi filmele lui Badalamenti, dacă ar exista. Totuşi, colaborarea lor a fost suficient de strînsă încît unele idei „s-au luat". Cînd Stephen King şi-a făcut trupa The Rock Bottom Remainders, formată exclusiv din scriitori horror, a promis că vor cînta *„as good as Metallica writes novels"*. Nici Lynch nu face demonstraţii de virtuozitate muzicală ori ingeniozitate experimentală. Sînt doar texturi sonore electro-onirice menite să-i lubrifieze mesajul transcendental – spre exemplu, piesa „Strange and Unproductive Thinking" e chiar o mostră de flux al conştiinţei deversat printr-un vocoder.

Nu trebuie să scăpăm din vedere că nu vorbim aici despre un artist oarecare, ci de un lider de cult. Numeroşi artişti sînt etichetaţi drept guru al cutăror mişcări sau stil. Pentru Lynch însă, nu e o metaforă – dacă ar decide să pună la cale propria biserică n-ar duce lipsă de enoriaşi, în sensul cel mai propriu şi concret al termenului. Nu ştiu cum a făcut, dar a reuşit mereu să-şi convingă audienţa că are de transmis mesaje din alte lumi. Nu contează dacă e pictură, mobilă, film sau produs muzical – în funcţie de cum sînt aranjate circumvoluţiunile creierului, pentru unii funcţionează imaginea, pentru alţii mirosul, pipăitul ori sunetul. *Crazy Clown Time* nu e tentativa unui artist de a se reinventa, ci încercarea lui Lynch de a ne vorbi pe cît mai multe limbi, de a ne ameninţa simţul realităţii din cît mai multe direcţii. Cheia albumului e în versuri, în „limbajul ca virus" despre care vorbea Burroughs. *Silencio.*

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Claudiu MITCU

„Un film care stîrneşte curiozitatea"

Care e povestea celui mai recent documentar semnat de dvs., Noi doi?

E un film la care m-am gîndit înainte de a face *Australia* (2009), dar pentru că e vorba despre un subiect tabu la noi – o relaţie gay –, mi-a fost destul de greu să-l fac şi, mai ales, să găsesc personajele dispuse să se expună. Iniţial, povestea era despre un singur personaj: un fost coleg de facultate, care s-a căsătorit aici, a plecat apoi în America, iar după un an s-a întors şi mi-a spus că s-a despărţit de soţie pentru că, de fapt, era gay. Mi-ar fi plăcut să am în film cele două poveşti paralele. Momentul nunţii, apoi povestea acestuia din America (unde este împreună cu un preot şi cresc doi copii) şi a fostei sale soţii, care e aici, s-a recăsătorit şi are la rîndul ei doi copii. Amîndoi sînt, aşadar, fericiţi cu vieţile lor. Numai că personajul acesta al meu n-a mai vrut să apară în film.

Cum s-a modificat filmul de la intenţie la realizare?

Am căutat vreo doi ani alte personaje. Am constatat în tot acest timp că persoanele de altă orientare sexuală au o teamă în a se expune, au probleme cu familia şi la locul de muncă.

Cu ajutorul celor de la Asociaţia Accept i-am găsit pînă la urmă pe cei doi protagonişti, care erau amîndoi studenţi la o facultate cu profil economic. Am stabilit convenţia ca ei să se filmeze, să vină cu materialul şi să vedem ce iese. Peste ani, aş vrea să văd ce s-a întîmplat cu cei doi băieţi care apar în acest film.

Care au fost reacţiile publicului?

E clar că e un film care stîrneşte curiozitatea. Toată lumea vrea să-l vadă. Apoi, fiecare îi găseşte şi plusuri, şi minusuri.

***Claudiu Mitcu** este regizor de filme documentare. Printre filmele pe care le-a realizat se numără* Australia *şi* Circul vesel.

a consemnat Ana Maria SANDU

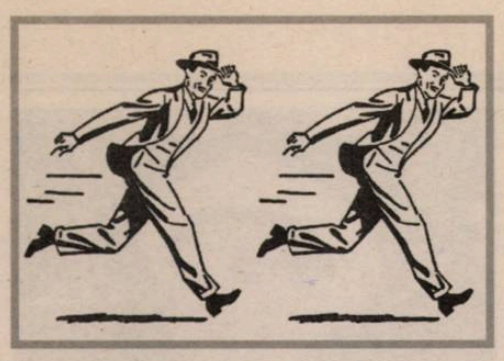

● ***Pielea în care trăiesc / La piel que habito* (Spania, 2011), de Pedro Almodóvar.**

Andrei GORZO

dilematograf

Bad boy

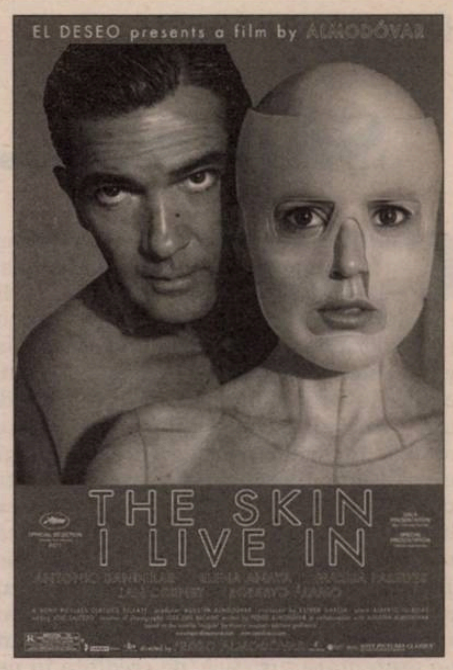

În noul lui film, *Pielea în care trăiesc,* Almodóvar se inspiră dintr-un roman de Thierry Jonquet, *Mygale* (1995), dar pe alocuri e ca şi cînd ar ecraniza *mot à mot* influentul eseu al feministei Laura Mulvey, *Visual Pleasure and Narrative Cinema* (1975), în care autoarea descrie tradiţia reprezentării corpului feminin în mainstream-ul occidental al artelor vizuale ca pe o tradiţie a dominării femeii de către o privire masculină. Filmul lui Almodóvar, care e de o intertextualitate foarte densă, nu numai că vine cu toate referinţele relevante, de la tablourile cu odalisce pînă la *Vertigo,* dar mai oferă şi o ilustrare cît se poate de concretă legăturii făcute de Mulvey între cele două forme pe care le ia tirania scopică masculină – voyeurismul şi fetişismul – şi anxietatea castrării (stîrnită în bărbat de contemplarea corpului lipsit de penis al femeii). Arma lui Almodóvar ca sabotor al ordinii falocratice/heterosexuale/identitare fiind, aici, batonul de dinamită narativă cu fitil foarte lung, toate acestea devin clare (şi comice) abia în lumina unei dezvăluiri tîrzii, după cum ceea ce urmează dezvăluirii transformă ce-a fost înainte într-o parodie de pildă religioasă despre drumul întortocheat al unui răufăcător către mîntuire – aceasta din urmă echivalînd cu trecerea de la condiţia ignobilă de bărbat heterosexual la condiţia elevată de femeie lesbiană complet eliberată de tirania posesorului Privirii. Dar, ca să ajungă la articularea acestor concluzii transgresive – şi nu numai a lor, ci şi a unei interogaţii mai delicate despre corp, văzut simultan ca aparenţă înşelătoare şi ca modelator al identităţii persoanei –, filmul o ia pe foarte departe şi execută o serie de vertiginoase viraje narative şi coliziuni tonale.

Începe în ambianţa cvasi-SF a unei clinici, unde un chirurg plastician (Antonio Banderas) experimentează – la propriu – pe pielea unei posibile prizoniere (Elena Anaya), făcînd-o, prin grefe succesive, tot mai albă şi mai catifelată, şi, în acelaşi timp, tot mai rezistentă. Trăind închisă într-o cameră, cu tot trupul strîns într-un fel de ciorap de culoarea pielii, cultivîndu-şi delicateţea prin lectură (Alice Munro, Cormac McCarthy) şi creaţie artistică (păpuşi de cîrpă inspirate de opera sculptoriţei Louise Bourgeois), femeia – care răspunde la numele de Gal(ateea) – e confuz-dependentă de Pygmalionul ei (care se mulţumeşte s-o contemple, pe ecranul televizorului cu circuit închis, de parcă ar fi o odaliscă pictată) şi nu pare să-şi dea foarte bine seama ce i se întîmplă atunci cînd un alt bărbat, deghizat în tigru, dă buzna peste ea şi o violează. După acest perplexant număr de carnaval (un viol, ca şi celălalt contact heterosexual important reprezentat în film) începe caruselul explicaţiilor *(flash-back*-uri introduse ba de cineva care povesteşte, ba de cineva care visează), proiectat astfel încît să nu ne lămurească decît după ce ne-a ameţit bine, ba urcîndu-ne pe culmi telenovelistice (doi băieţi născuţi din aceeaşi mamă, dar unul dintr-un tată boier şi altul dintr-un tată servitor, unul devenit savant şi celălalt devenit infractor), ba băgîndu-ne încă şi mai adînc în gotic (un alt prizonier luat de frankensteinianul doctor, dar ţinut în lanţuri într-un beci). Totul decorat şi filmat într-o paletă inspirată de paloarea eroinei şi de asepticitatea gri metalizat a habitatului ei, paletă care unora li s-a părut nu atît almodovariană, cît cronenbergiană (cum li s-a părut şi raportarea clinic-grotescă la corporalitate), deşi nu lipsesc aplicaţiile precise de culori vii (folosite uneori pentru efecte de şoc: roşul sîngelui scurs dintr-un împuşcat şi intrat într-un cearşaf, verdele cremei de ras – amestecate cu fire de barbă – şterse de pe un brici pe un prosop roşu). Clinica e o fortăreaţă SF-minimalistă, cu còpii după Tiţian (nuduri, desigur) pe palier şi cu *pattern*-uri grafice pe mochete şi pereţi (graffiti-urile făcute de prizonieră în celula ei). Costumele mulate ale eroinei sînt create de Jean-Paul Gaultier – pe lîngă cel de culoarea pielii, ea mai poartă şi unul negru, cu o mască albă deasupra căreia creştetul capului ei, momentan ras, protuberează ca al unui extraterestru; declarînd că şi-ar fi dorit ca filmul să fie mut şi în alb-negru, Almodóvar a evocat-o pe roboata din *Metropolis*, alături de (dar nu alături de, ci mai degrabă în fuziune cu) care ar mai putea fi menţionată Irma Vep din *Vampirii* lui Feuillade. Designul vizual, narativ şi tematic e atît de bogat şi mie unuia mi s-a părut atît de distractiv, încît am fost surprins să descopăr nu puţini critici care au simţit lipsa prezenţelor umane mai calde din alte filme de Almodóvar (eroina e în mod necesar opacă, iar tumultul ascuns sub răceala doctorului se revelează treptat a fi profund insalubru), găsind că filmul e neplăcut şi chiar lipsit de umor. O iau ca pe un semn bun, cum că bătrînul *bad boy,* de mult devenit un *chouchou* al publicului familist educat (a închinat destule ode valorilor familiei, chiar dacă exemplele lui de familii erau dintre cele alternative), încă mai e capabil de perversitate serioasă.

„Încercarea de a pune totul din lume într-un singur loc“

– interviu cu Peter GREENAWAY –

Anul acesta, celebrul şi controversatul regizor britanic Peter Greenaway, cunoscut nouă cel puţin din The Cook, The Thief, His Wife and Her Lover *(1989),* The Pillow Book *(1996),* 8½ women *(1999),* Nightwatching *(2007), a prezentat, în premieră,* Live Cinema VJ Performance – Lupercyclopedia *în deschiderea Festivalului Internaţional de Film Experimental Bucureşti BIEFF 2011 (17-20 noiembrie). Acesta este un spectacol audio-vizual novator, ce combină imagistica avangardistă a lui Greenaway cu soundtrack-ul experimental al artistului olandez Huibert Boon, proiectînd simultan pe cinci ecrane de mari dimensiuni şi mixînd „în direct“ imagini din creaţia sa multimedia* Tulse Luper Suitcases. *Uriaşul* touchscreen *a fost manevrat, în spectacolul susţinut la Sala Polivalentă, de însuşi Greenaway.*

Care este prima imagine pe care v-o amintiţi, din copilărie?

M-am gîndit la acest lucru şi ştiu că trebuie să fii foarte atent la memorie, să faci distincţia între ce-ţi aminteşti singur şi ce ţi-au spus alţii despre tine. Îmi amintesc cum stăteam pe un covoraş înţepător de cocos, cu spatele gol, pe cînd aveam trei ani – simţindu-i consecinţele.

Aţi gîndit de la început în imagini, sau în cuvinte?

Din nou, trebuie să fiu atent să nu reinventez lucruri. De cînd aveam în jur de 12 ani, am vrut să fiu pictor. A fost o ambiţie foarte timpurie. Am crescut într-un mediu rural englezesc: bunicul meu cultiva trandafiri, străbunicul meu era tăietor de lemne, stră-străbunicul avea grijă de o pădure. De la o vîrstă foarte fragedă, de la 12 sau 13 ani, am fost fascinat de efemeritate şi am vrut să o fixez, să o ţintuiesc, ca să mi-o amintesc. Cred că voiam să creez imagini ca să le arhivez.

Vorbeaţi de efemer. Spectacolul prezentat în România dă tocmai senzaţia că imaginea este efemeră şi povestea nu poate fi trăită de la un cap la altul. Cultivaţi secvenţa, efemerul.

Sînt interesat de cum evoluează cinema-ul şi încotro merge, de cum îl putem împinge şi trage... Curiozitatea omenească cere mereu noutăţi. Am fost întotdeauna cît se poate de conştient că, de cîte ori îl vedem pe Spiderman, e la fel. Îmi place să-mi imaginez cinema-ul actual în felul următor: de fiecare dată cînd arăţi cum s-a scufundat Titanicul, s-o arăţi diferit. Acum putem face acest lucru: nu o puteam face înainte pentru că celuloidul era prea neîndemînatic. Pot crea ceva într-o vineri seara şi lumea îl poate vedea sîmbătă dimineaţa. Abilitatea de a putea mereu reface, continuu, ne întoarce la spontaneitatea şi exuberanţa teatrului, a evenimentului *live*. Există modalităţi infinite de a pune laolaltă imaginile acelea, aşa cum aţi văzut în seara spectacolului. Şi există modalităţi prin care să nu te repeţi niciodată.

Cum de aţi avut curajul de a sacrifica un film, întreg, pentru ceva care vine şi trece?

Nu ştiu dacă sînteţi familiari în detaliu cu filmele mele: ele conţin multe citate. În acest proiect, o serie de filme mai vechi de-ale mele au fost citate, de pildă, *The Belly of an Architect* (1987). Tulse Luper e doar un nume ficţional pentru mine, aşa că l-am fi putut numi *The Peter Greenaway suitcases.* Şi ca un colecţionar şi un arhivar, reprezintă încercarea mea de a pune totul din lume într-un singur loc. Toate marile opere de artă din istoria omenirii din ultimii 2000 de ani au fost aşa. Dante, cînd a creat *Divina Comedie,* a zis că vrea să scrie o operă care să lege pietrele de pe drum cu îngerii din rai. Cînd Shakespeare a scris 36 de piese despre condiţia umană, nu a vrut să lase nimic pe dinafară. Şi dacă te uiţi la cineva ca Einstein, care pune toate teoriile într-una singură, cred că toate acestea fac parte dintr-o dorinţă omenească de a colecţiona şi colaţiona.

Cea mai mare industrie din lume, acum, sînt muzeele: toţi se implică în crearea muzeelor; în Europa de vest şi în America sînt colegii media pentru cei care vor să devină curatori de muzee. Toate librăriile din lume sînt pline de istorii ale lumii; e o anumită perioadă, sfîrşitul secolului al XX-lea mi se pare, de cînd putem avea o viziune holistică asupra a... tot. În adîncul sufletului, presupun că sînt un enciclopedist: îmi place să fac enciclopedii. Cred că ceea ce aţi văzut aseară e o enciclopedie. E o formă nouă, nu cu o singură naraţiune, ci cu milioane de naraţiuni. Aşa e şi în viaţa voastră: tu, ca persoană, nu reprezinţi o singură naraţiune, ci milioane... Cînd te duci acasă şi vorbeşti cu cîinele, cu bunica sau cu iubitul tău, fiecare din aceste poveşti e diferită.

Aţi devenit un agent al grăbirii istoriei, în loc să o fixaţi, ca în filmele trecute?

Faceţi o comparaţie ca între industria *fast food* şi *slow food*. Sugeraţi că lumea noastră ar fi, acum, McDonaldizată. Eu încerc să încetinesc aceste lucruri. Am un proiect în legătură cu o expoziţie de pictură în Tel Aviv, în Israel, care este exact despre acest fenomen, despre încetinirea tuturor lucrurilor, despre contemplare. Asta cred că e grozav la pictură: lasă timp pentru contemplare, într-un mod în care cinema-ul nu o face. Se mai pune şi problema perspectivei temporale: dacă fac un film, de pildă cu acest pahar, ca realizator o să vă arăt paharul numai aşa cum vreau eu să-l vedeţi atîta timp cît vreau să-l vedeţi. Aşa că dvs. pierdeţi controlul, iar eu îl deţin în totalitate. Pe cînd, în cazul picturii, vă puteţi duce să vă uitaţi la Mona Lisa două minute, două secunde sau două ore: dvs. aveţi controlul. Şi apare întrebarea: cine controlează perspectiva temporală – spectatorul sau regizorul? Cred că toate acestea fac parte din practica cinematografică generală.

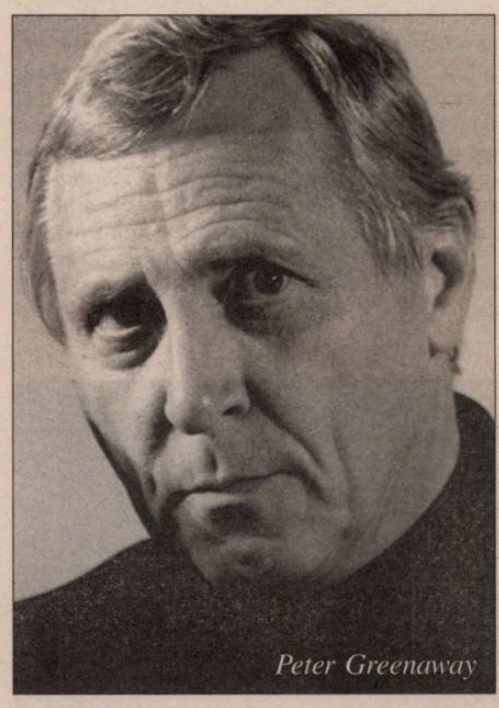

Peter Greenaway

Dar mai cred că întrebarea dvs. este interesantă, pentru că ceea ce făceam aseară era tocmai să iscăm atîtea întrebări despre secvenţialitate, timp, narativitate, înţelegerea imaginilor. Desigur, ceea ce aţi văzut aseară era *entertainment,* dar, în acelaşi timp, punea atîtea probleme despre ceea ce simţim în legătură cu media contemporană.

Cum iubiţi femeile?

Le iubesc foarte mult. Am patru copii de la trei femei. Am fost căsătorit de două ori şi acum am o fiică de 10 ani. Asta poate spune ceva, nu? Le iubesc şi ca spectatoare: femeile sînt mult mai curioase, mult mai interesate de noi posibilităţi. Bărbatul *macho* are ceva regresiv în curiozitatea lui, crede că a văzut totul...

a consemnat Eugen ISTODOR
traducere de Iaromira POPOVICI

Horia DINULESCU

Săpînţa... după douăzeci de ani

Cimitirul Vesel este un spaţiu dăruit cu o aură specială – pare a se balansa mereu într-un fragil echilibru, pe limita dintre firesc şi absurd. Este un spaţiu în care poziţionarea în raport cu fatidica dispariţie este descompusă şi recompusă. Toate acestea într-un cimitir de ţară: dincolo de gard – cruci albastre, pictate, scrise, curate, ordonate în jurul bisericii. În această imagine, referinţa filozofică şi gestul dramatic nu-şi au locul. Devin subit şi, aparent inexplicabil, străine ori preţioase chiar dacă, oriunde altundeva, ar acoperi mai toate discursurile despre moarte şi memorie. Locul acesta este mai aproape de figura lui Ivan Turbincă decît, după cum citeam deunăzi într-o prezentare turistică, de credinţa în nemurire a dacilor.

Iar înţelesuri există. Parte din acestea îşi datorează substanţa unei frapante schimbări de registru. Aceeaşi temă – moartea –, odată trecută într-o altă intonaţie, dispare ca element central sau ameninţare implacabilă. Rămîne doar ca întîmplare, final de povestire.

Am întîlnit tot o schimbare de registru în cripta capucinilor de sub biserica Santa Maria della Concezione din Roma. Aici osemintele celor vremelnic îngropaţi sînt recuperate şi montate în stranii compoziţii devenind fie un soi de basorelief, fie mobilier de cult sau aparent banale accesorii de interior. Moartea devine furnizor de materie primă (cu nimic mai presus decît lemnul, piatra ori metalul) şi, în orice caz, agent activ al trecerii într-un alt fel de prezenţă concretă, palpabilă. Individul care va fi fost cîndva în carne şi oase rămîne însă absent chiar dacă fizic, parţial prezent. Dispare ca identitate, dispare ca individualitate, rămîne simplu fragment, piesă componentă. Aici, tema morţii, chiar dacă atipic expusă, îşi păstrează aura obsedantă. *„Am fost şi noi ca voi, veţi fi şi voi ca noi“* (*„Noi eravamo quello che voi siete, e quello che noi siamo voi sarete“*) stă scris într-una din nişele capucinilor. Moartea este confirmată ca fatalitate!

La Săpînţa, individul rămîne unic şi după trecerea dincolo, imposibil a fi separat de istorisirea propriei vieţi. Moartea capătă ipostaze simpatice care-i atomizează consistenţa tenebroasă. În definitiv, se poate trăi cu ea alături!

Cred, însă, că importantă este trăsătura comună pe care o au cele două spaţii: în contextul existenţei unui bun cîntar pentru cumpănirea lucrurilor, atunci cînd credinţa devine profundă certitudine şi nu doar gest ori mimică, atunci şi doar atunci această schimbare de registru este incapabilă de necuviinţă.

Farmecul acestui loc este legat tocmai de capacitatea de a păstra lucrurile în proporţiile obişnuite, cu un subtil joc al sensurilor şi accentelor. Nici o nuanţă nu devine fundal, nici o linie nu devine subliniere, nici un sunet nu devine semnal. Acest joc al detaliilor, al mărunţişurilor, aparent abordate în registru lejer, dar fixînd un subiect fundamental, este evident în chiar denumirea locului – Cimitirul Vesel! Departe este acest „vesel“ de rîsul detaşat, după cum departe este de zîmbetul ironic. Cele două implică asumare, revendică o anumită poziţie tranşantă în raport cu propria dispariţie. Cele două implică atitudine şi o abordare în notă serioasă, grea, a lucrurilor. Acest „vesel“ este însă uşor, nu obligă, nu epuizează, nu necesită explicaţii, argumente şi referinţe. Astfel, Cimitirul Vesel nu reprezintă o experienţă fundamentală, nu are o încărcătură ţintită a răsturna convingeri.

Am ajuns să vizitez Cimitirul Vesel (cît de nelalocul lui şi totuşi, deocamdată adevărat, este acest „a vizita“) pentru prima dată cu vreo 20 de ani în urmă. Mi-a rămas în minte imaginea unui ţintirim de ţară cu cruci albastre şi epitafuri nostime. Printre ele, mai într-o parte, se ridica silueta unei biserici.

Anul acesta mi-a fost dat să revin la Săpînţa. Uliţa de ţară, pe jumătate asfaltată, se desfăşoară ca şi altădată prin faţa cimitirului, înghesuită pe-o parte de maşini şi autocare parcate iar de cealaltă parte – tarabe şi dughene cu „suveniruri“. Straie populare, linguri, oale, săbii din lemn, pistoale din plastic. Imitaţii la scară ale crucilor din cimitir. Numai bune pentru a fi luate acasă şi aşezate în sufragerie. Aglomeraţie şi agitaţie... Cine nu găseşte loc de parcare, poate opri mai încolo, pe un drum de pămînt, pe lîngă gard...

În cimitir, aceeaşi aglomeraţie, aceeaşi agitaţie: turişti cu aparate de fotografiat şi cruci albastre. Cele din urmă, mult mai multe decît îmi amintèam. Seamănă una cu cealaltă ca două picături de apă. Pînă şi epitafurile au ajuns să sune la fel. Diferă doar numele celui dispărut şi anii între care va fi făcut umbră pămîntului. Nu s-au asumat riscuri artistice. Simpla şi directa imitare a celor dintîi cruci făcute de Stan Ioan Pătraş a părut să fie soluţia salvatoare după dispariţia meşterului.

Cu 20 de ani în urmă mă oprisem să citesc aproape toate epitafurile. Fiecare era articulat într-o notă proprie, fiecare istorisea ţintit cîte ceva. Astăzi ajunge să parcurgi cîteva. Te poţi opri atunci cînd încep să sune la fel...

Mai încolo, spre spatele cimitirului, într-o căsuţă cu prispă din lemn frumos cioplit, se poate chiar vedea cum se fac şi astăzi crucile vesele de Săpînţa. Meşterul lucrează, indiferent la turiştii ţinuţi la distanţă de un şnur agăţat de-a curmezişul. Afară, pe prispă, tronează şi dictează tonul vesel asupra întregului cimitir, o boxă audio dată la maximum. Dacă tot este Cimitirul Vesel, atunci să se audă. Să nu lăsăm loc interpretărilor.

Tot de aici, de pe prispa decibelilor veseli, se poate vedea şi biserica. Astăzi este îmbrăcată în schele. Pare a se afla în toiul unor ample lucrări de consolidare. Şi totuşi, ceva s-a schimbat faţă de acum 20 de ani. De atunci reţin doar o siluetă de biserică, o siluetă crescînd din albastrul crucilor. Iată că, astăzi, silueta a căpătat proporţie şi substanţă. Bisericuţa de atunci promite astăzi a deveni catedrală. Turla se ridică groasă şi înaltă, pridvorul larg, nou, proaspăt desfăcut din cofraje este acoperit cu un masiv planşeu ţinut pe grinzi groase. Stîlpii robuşti din beton, încă netencuiţi, mai aveau doi paşi pînă să calce de-a dreptul peste mormîntul „ctitorului“ Stan Ioan Pătraş. Tocmai pentru a nu trece neobservat îndărătul betoanelor, locul a ajuns să fie acum indicat cu o tablă şifonată pe care este mîzgălit numele meşterului...

Cîte s-au schimbat în aceşti 20 de ani! Între crucile de la Săpînţa şi-a făcut loc hohotitul. Veselia a ieşit pe poarta din spate. Totul a devenit „organizat“, totul este ordonat, totul a devenit strident şi mult. Locurile dintre morminte sînt acum alei dalate unde iarba trebuie să ceară învoire pentru a creşte. Mult prea mult albastru, mult prea mult beton, mult prea mult zgomot de la o singură boxă. S-a căutat cosmetizarea în scop turistic a unui ţintirim de ţară. S-a obţinut un mutant în care firescul vesel de altădată a devenit grimasă. Astăzi, odată ajuns în cimitirul de la Săpînţa pe picioarele tale, ţi se impune să fii vesel!

S-a obţinut un mutant în care firescul vesel de altădată a devenit grimasă.

Schimbarea este explicabilă. Tot astăzi, la înmormîntări, se aplaudă şi se fac poze pentru albumul de familie. Prin comparaţie, pînă şi Cimitirul Vesel pare trist. Astăzi, la moaşte ori la apa de Bobotează ajung doar cei capabili de efort fizic intens şi înverşunare de rugbist.

Am uitat parcă să tăcem şi să cumpănim. Trebuie să facem zgomot pentru a ne dovedi că avem o părere şi pentru a le dovedi celorlalţi că este unica valabilă.

Se pendulează între extreme: se rîde în hohote, tare, masculin, ori se zîmbeşte ironic şi detaşat. Cînd sîntem exuberanţi şi infantil optimişti, cînd deznădăjduiţi, văduviţi de orice salvare. Ridicăm biserici noi, multe, mari, pentru a ne dovedi nouă credinţa. Cele vechi rabdă cu tencuiala desfăcută şi umezeală peste fresce... Astăzi, ori facem turism cu sloganuri străvezii, tarabe, suveniruri de duzină importate din China şi drumuri proaste, ori lăsăm locul uitării... Se lucrează în tuşe şi culori tari.

Aşadar, acelui Cimitir Vesel de altădată nu-i mai rămăsese decît alternativa adăpostirii la una din extreme. S-a adaptat! Deşi nu ştiu cît de vesel mai este...

Horia Dinulescu *este arhitect.*

PUBLICITATE

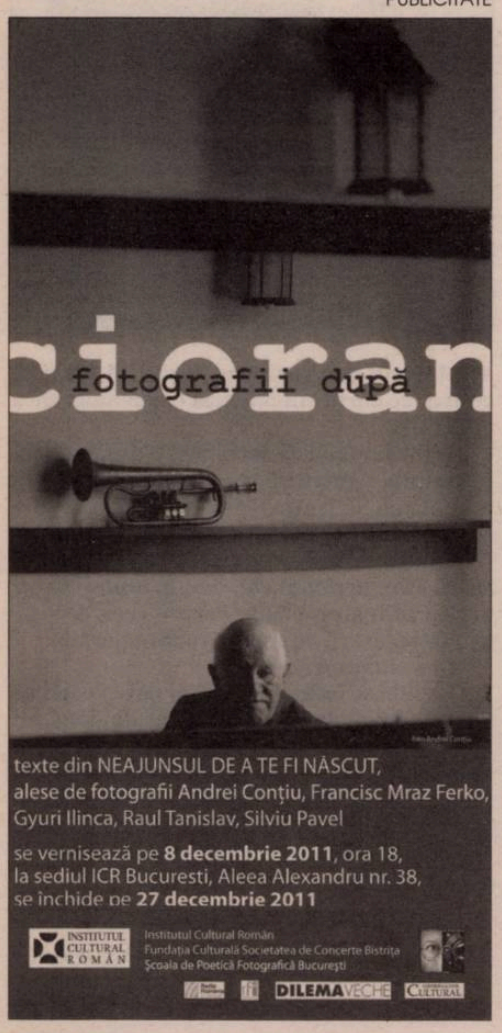

Ana Maria SANDU

New York-ul în cinci zile

N-o să vă ascund: sînt singura din familia mea care a zburat peste Ocean. M-au sunat mama şi mătuşa în seara de dinaintea plecării să-mi spună drum bun şi m-au rugat, neliniştite, să dau neapărat un semn cînd ajung. Îndepărtatul New York, la care am visat mult timp cu ochii deschişi şi pe care îl ştiam din atîtea cărţi şi filme, mă aştepta. La aeroport, cu paşaportul în mînă, fericită că am trecut şi de ultimul control şi că l-am convins pe domnul de la ghişeu că sînt o scriitoare din România, invitată la Festivalul New Literature from Europe pentru romanul meu *Omoară-mă!* (*Kill-me!,* scria în invitaţia oficială), am tras adînc aer în piept...

Frivolităţi turistice

Primul lucru cu care trebuie să te obişnuieşti la New York e perspectiva. Exersezi mişcarea capului, îl laşi mult pe spate, cît îţi permit oasele gîtului, iar ochii ţi-i setezi să privească doar în sus. Înainte de mirosuri, texturi, scările de incendiu de pe clădiri, cred că am perceput zgomotul. Nu s-au inventat termopane care să-l ţină la distanţă. Oriunde te-ai ascunde, el vine după tine. M-am lecuit cu ocazia asta şi de lamentaţiile de genul: Bucureştiul e un oraş aglomerat, imposibil, isteric etc.

Dacă ar fi să-l descriu, aş zice că e un amestec de forfotă, de claxoane şi de sirene, motoare, boxe, ventilatoare, generatoare de curent, care te fac să fii mereu în gardă. Fără să-ţi dai prea bine seama, te-ai şi transformat într-o cutie de rezonanţă.

Lucrurile se întîmplă mereu la New York pe repede înainte. Imaginile şi paşii se accelerează. Uiţi ce ai făcut cu o zi înainte, cînd a fost luni, unde au dispărut restul zilelor şi de ce te-ai trezit abia sîmbătă.

La orice oră din zi sau din noapte m-aş uita pe geamul de la etajul opt al hotelului, văd lume mişunînd pe strada din Manhattan. Cînd plec în recunoaştere, adun ca într-o geantă supradimensionată tot felul de nimicuri, de imagini colorate şi le arunc acolo de-a valma.

Un bărbat tînăr, creol, îmbrăcat într-un tricou negru şi pantaloni lărguţi, trece pe lîngă mine în paşi graţioşi de dans. Se priveşte în vitrine, are căşti în urechi şi repetă nişte mişcări ample şi studiate. Pluteşte cu graţie printre oamenii de pe trotuar. Mi se pare că doar eu mă opresc şi întorc capul să-l mai zăresc o dată pe dansatorul neaşteptat. O clipă, atît a durat spectacolul său solitar. Paşii săi elastici n-au lăsat nici o urmă pe asfalt, iar gestul meu de turist care vrea să scoată aparatul de fotografiat a rămas suspendat în aer.

Alergătorii din Central Park te depăşesc şi se topesc în lumina de toamnă. Umbrelele imense care împînziseră străzile într-o zi ploioasă mă fac să mă gîndesc că aş putea să mă adăpostesc eu însămi sub ele de stropii de ploaie, dacă aş putea ţine ritmul oamenilor grăbiţi care trec pe lîngă mine. Rămîn preţ de un sfert de oră nemişcată şi le caut privirile. Singurătatea mea pare desăvîrşită în marea aceea umană. Ochii lor baleiază pe lîngă mine. Nu mă ating, nu mă înregistrează, plec mai departe cu gîndul că am nimerit într-un loc minunat, de un autism perfect.

Oameni care fac jogging sînt peste tot; devin parte integrantă din peisaj. Dar, cînd descopăr un comando de trei bărbaţi care aleargă dezbrăcaţi, nu-mi pot lua ochii de la ei. În afara pantalonilor scurţi n-au pe ei nici o altă haină. Busturile lor goale strălucesc la asfinţit şi par metalice.

O întîmplare dintr-un magazin de computere mi-a demonstrat *live* ce înseamnă graniţe culturale. Ceea ce crezusem că ar fi un flirt după standardele noastre europene, şi o băteam pe O. la cap că nu poate să fie doar profesionalism de *good seller* ceea ce văzusem, l-a destabilizat pe Curt, specialistul care ne ajutase. Amica mea s-a dus la el şi i-a spus la sfîrşit că vin din altă parte şi că am făcut un pariu. Ne-a zîmbit, dar nu era rîsul lui. Stingherit, ne-a lămurit imediat: nu vrusese decît să fie un bun vînzător şi nu a fost absolut nimic mai mult. O. avusese dreptate, ea locuieşte de cinci ani la New York, eu venisem doar pentru cîteva zile. Curt, cu o voce pierită, a mai reuşit, totuşi, să ne întrebe care dintre noi cîştigase pariul acesta...

Într-un bar din Brooklyn, un tip cu faţă de asiatic, cu coadă şi barbişon, critică societatea americană. Pune la bătaie argumente tari. De la un punct încolo, mă gîndesc că nici dacă ar scoate o sabie ninja din geantă nu m-ar mai surprinde prea tare. N-o face, dar îi împrumută interlocutorului său un volum gros: *The End of Money*.

Uriaşa instalaţie a lui Maurizio Cattelan, *All,* de la Muzeul Guggenheim – suprarealistă, apocaliptică, bîntuitoare – mi se pare o încheiere atît de firească pentru călătoria mea newyorkeză. Devin unul dintre personajele lui Cattelan, printre caii suspendaţi, copiii cu ştreangul de gît, morţii în coşciuge, femeia din frigider şi, de la un punct încolo, toată lumea noastră încărcată de simulacre, asemenea unui pom de Crăciun, şi reconstruită de artist pe o înălţime de patru etaje.

Un festival, şase scriitori şi o temă: Noir

„New Literature from Europe" la care am participat se află la a 8-a ediţie şi este un proiect EUNIC (co-organizator ICR New York, alături de alte şapte institute culturale europene). Invitaţii au fost din Franţa (Caryl Férey), Polonia (Zygmunt Miloszewski), Spania (José Carlos Somoza), Germania (Jan Costin Wagner), SUA (Dan Fesperman) şi, după cum v-am spus deja, România. Am avut două lecturi – prima la impresionantul Centru Ceh, cea de-a doua la o librărie primitoare din Brooklyn – şi o masă rotundă, prezidată de simpatica doamnă B.J. Rahn (Hunter College), un personaj ieşit parcă dintr-un roman de Agatha Christie, la Center for Fiction. Nici o improvizaţie: totul a fost stabilit îndeaproape, de la organizare, timp acordat fiecărui autor, la tema discuţiilor.

Din programul festivalului au mai făcut parte şi cîteva proiecţii de filme, titlul românesc prezentat fiind *Aurora* al regizorului Cristi Puiu.

Fragmentele noastre citite în engleză de actorul Robert Lyons au sunat incredibil. Nu se auzea nici musca în sală. Felul în care trecea de la un roman la altul şi îşi ajusta tonul şi ritmul mi s-a părut incredibil: calm, expresiv, dozaj fin, irezistibil.

Încă o dată, la New York, mi-am dat seama că am avut mai multe lecturi din cărţile mele în străinătate decît în România. Şi, credeţi-mă, pentru un autor, oricît de plăcut ar fi momentul, tot rămîne o ciudăţenie. Şi o mare ficţiune.

Versiunea integrală pe
www.dilemaveche.ro

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

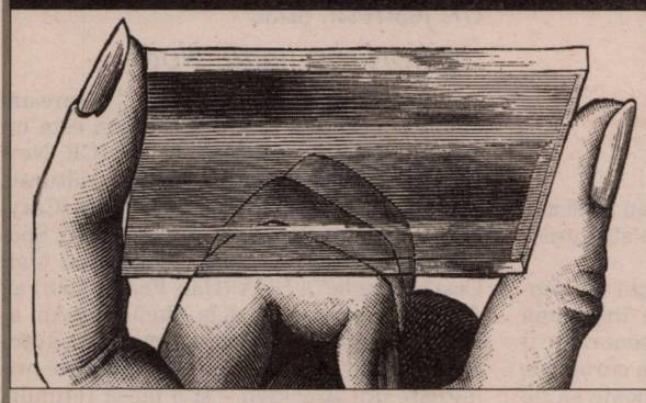

Fată bună, serioasă

Știți, probabil, povestea. Fată serioasă, bună la învățătură, drăguță cu toată lumea, mama tuturor răniților. Ce mai! Numai bună s-o pui la rană. În plus, nici nu arată rău. Întrebați, colegii de clasă spun că e o fată deosebită, cu toții o respectă și au numai vorbe bune despre ea. Cu toate acestea, fata nu are nici un iubit și nici nu-și va găsi prea curînd unul. Cînd e vorba de afaceri amoroase, băieții se uită după alt fel de fete. Fanteziile lor zboară către cele fișnețe, neserioase, egoiste, capricioase. La fel se întîmplă și dacă schimbăm genul. Nu băieții buni sînt cei după care oftează fetele, ci golănașii, cei care nu obișnuiesc să respecte regulile, cei care creează tot felul de probleme.

Mi-am adus aminte de acest algoritm al amorurilor școlare cînd am văzut rezultatele unui recent sondaj de opinie CURS, comandat de Televiziunea Română. (Sondajul a fost realizat în octombrie, pe un eșantion reprezentativ la nivel național – 1102 de respondenți.)

Conform acestui sondaj, TVR stă foarte bine: 84% consideră că această televiziune e una serioasă, 65% au încredere în ea, 65% sînt convinși că servește interesul public, 81% văd în TVR un post care respectă morala tradițională, 79% sînt de părere că e o televiziune care nu prezintă prea multă violență, 78% consideră că mediatizează valorile culturale etc. (Toate acestea – ați ghicit – sînt formulări/cerințe ale sondajului.)

Întrebați însă „La ce post vizionați cele mai bune dezbateri?“, telespectatorii răspund: Realitatea TV (24%), Antena 3 (20%), Antena 1 (14%), iar TVR 1 e de-abia pe locul 4, cu 9%. La întrebarea „La ce post vizionați cele mai bune filme?“, cei mai mulți votează pentru PRO TV (38%), apoi Antena 1 (15%), apoi TVR 1 (14%). Cînd vine vorba de emisiunile de divertisment, pe primul loc în opțiunile publicului se află Antena 1 (cu 27%), pe locul 2 – PRO TV (cu 21%) și abia pe locul 3 – TVR 1 (cu 15%).

Cu alte cuvinte, TVR o fi ea o televiziune serioasă, în care ai încredere și care servește interesul public, dar pentru dezbateri ne uităm mai degrabă la alte canale, că nu seriozitatea și deservirea interesului public ne interesează. La fel, TVR e, într-adevăr, o televiziune care nu dă prea multă violență pe post, și tocmai de aceea noi ne uităm la filmele de la PRO TV, care ne oferă din plin adrenalină. Cît despre morala tradițională – nu pe aceasta o căutăm, desigur, la emisiunile de divertisment.

Sondajul CURS ne spune și cum văd românii emisiunile de știri pe care le oferă televiziunile noastre. Știrile de la TVR 1 sînt, în opinia telespectatorilor, pe primul loc la obiectivitate (66%, în timp ce Antena 1 și PRO TV strîng numai 59 de procente la această categorie), la imparțialitate (53%, același scor ca *Știrile PRO TV),* la capitolul reflectării agendei cetățeanului (71% – iar TVR 2 este pe locul secund, cu 54%). Cu toate acestea, la „emisiunea de știri preferată“, cei mai mulți votează pentru *Știrile PRO TV* (25%), apoi pentru *Observator* – Antena 1 (23%) și abia pe locul 3 pentru *Telejurnalul* de la TVR 1 (20%). La fel, publicul din România consideră că la PRO TV sînt cele mai bune știri (32%), și numai 23% cred că acestea se găsesc la TVR 1.

Prin urmare TVR e o fată bună, serioasă, de încredere, dar nouă nu după fete serioase ne fug ochii. Cînd sîntem întrebați, vorbim respectuos despre „valori“, despre „educație“, despre „cultură“. Sîntem niște domni respectabili, nu niște pușlamale, ce naiba! Cu toate acestea, cînd e să fie după sufletul nostru, ne plac și bîrfulițele, ciulim urechea și cînd e vorba de vreun scandal și ne înnebunim după lucruri deocheate. Modelul BBC ziceți? Frumos, dar noi mai întîi o să bem o berică cu băieții, o să ne *simtem* bine și după aia o să mai vedem.

Anamaria DOBINCIUC

O curiozitate artistică

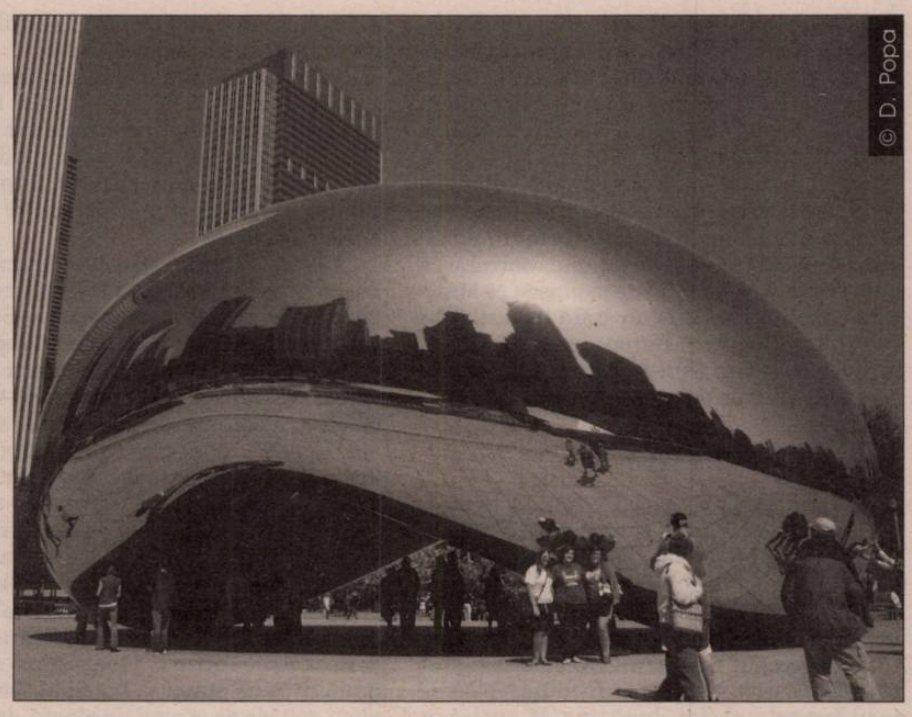

Acum cîțiva ani, TVR Cultural a difuzat producția BBC *Power of Art,* realizată de Simon Schama. Deși niciodată suficiente, emisiuni despre viața și opera artiștilor mai sînt, însă nici una ca *Power of Art*. De obicei, ne sînt servite niște informații esențiale de o voce monotonă, în tonuri șterse. *Power of Art,* în schimb, are o forță vizuală care valorifică în mod just operele prezentate. Fără a minimaliza importanța producției impresionante pentru o emisiune despre artă, trebuie spus că meritul îi revine în mare parte lui Simon Schama – intensitatea cu care cei opt artiști aleși (Caravaggio, Bernini, Rembrandt, David, Turner, Van Gogh, Picasso, Rothko) și-au trăit viața și au creat artă e adusă la suprafață, într-o manieră absolut captivantă, de talentul de povestitor al lui Schama. Un titlu la fel de potrivit pentru *Power of Art* ar putea fi *Power of Storytelling*. La finalul unui episod *Power of Art,* spectatorul e ca bătrînelul nevăzător luat la braț de Amélie. În acele opt ore am învățat mai multe despre artă decît în 12 ani de „educație plastică“. Mai mult, mi-a sporit interesul în artă, care pînă atunci se rezuma la Dalí și Frida Kahlo.

Puterea televiziunii

În *Power of Art* am recunoscut puterea televiziunii de a trezi interese latente. De aceea m-am bucurat să aflu că printre multitudinea de *real housewives* și Kardashians există o curiozitate numită *Work of Art: The Next Great Artist*. Un concurs în care se întrec 14 artiști pentru o expoziție la Brooklyn Museum și un premiu de 100.000 de dolari – totul într-un format de reality show cu propria formulă de eliminare *(„Your work of art didn't work for us.“)* – reprezintă coșmarul majorității lumii artistice. Însă coșmarul unora poate fi bucuria altora.

Faptul că *Work of Art* combină cultura pentru mase cu arta înaltă nu înseamnă nimic nou. Interesant la *Work of Art* e că permite publicului acces în studioul artiștilor, la procesul acestora și că aduce critica de artă pe micul ecran. Unul dintre criticii din juriu, Jerry Saltz (critic de artă la *New York Magazine),* nota că în urma participării la această emisiune a fost surprins să constate că oamenii obișnuiți chiar vor să discute despre artă. În ciuda defectelor date de format, *Work of Art* a făcut tocmai asta: a deschis o discuție despre artă. Mai mult, a democratizat-o prin intermediul spațiilor de comunicare online. De aici și acuzațiile de populism. (În același timp, pentru fiecare acuzație de populism, criticului respectiv i se poate aduce o acuzație de elitism.)

De fiecare dată cînd citesc criticile aduse emisiunii, mă întorc la un episod dintr-un recent documentar francez – *Nous, Princesses de Clèves* (Régis Sauder, 2011) – care are în centru o clasă de elevi de liceu de la periferia Marsiliei. Într-o excursie la Paris, elevii vizitează Muzeul Luvru și sînt mai mult decît încîntați, unii dintre ei reflectînd la modul în care condiția lor socio-economică, instituția școlară și părinții îi țin departe de cultură. O emisiune ca *Work of Art* ajunge tocmai la acel segment de public care nu își permite vizite la muzeu și albume de artă. Desigur, intrarea într-o galerie e gratuită, însă aici ne întoarcem la Bourdieu – pentru a decoda o operă de artă e nevoie de anumite cunoștințe, „ochiul proaspăt“ fiind un mit.

Dacă *Work of Art* e o rușine pentru lumea artistică, cel puțin nu e o rușine pentru televiziune. E divertisment de calitate, cu potențial educativ, introducînd concepte esențiale pentru a înțelege arta contemporană. Iar datorită criticilor, publicul poate reține cîteva elemente pe care trebuie să le aibă în vedere cînd se află în fața unei lucrări. Mai mult, în juriu se află uneori și cîte un artist contemporan consacrat, ceea ce pentru public poate fi o ocazie de a descoperi artiști necunoscuți pînă în acel moment.

Capacitatea de „a aburi“

Singurul risc pe care l-ar putea prezenta *Work of Art* ar fi menținerea unor preconcepții despre arta contemporană. Volumul de muncă e mare, timpul – scurt, astfel că la finalul unui sezon nu vor fi extraordinar de multe lucrări demne de o expoziție într-o galerie. Pînă la un anumit punct, *Work of Art* funcționează ca o școală de artă, iar rezultatele sînt pe măsură. Văzînd unele lucrări ale concurenților s-ar putea face niște generalizări pripite, precum: după anii '60, arta contemporană nu mai are nimic de spus, sau arta contemporană nu are nici o valoare, totul stă în modul de prezentare. În al optulea episod al primului sezon, unul dintre concurenți chiar remarcă faptul că a vorbi despre artă întinde la maximum capacitatea de „a aburi“. Urmează imediat un montaj cu ceilalți concurenți rămași în competiție, folosind cuvinte și sintagme ca „cerebralism“, „panoptic“, „ambiguitate morală“, „deteriorare planificată“, „moment efemer“ etc. În final însă, indiferent ce preconcepții ar putea întreține o asemenea emisiune, a urmări procesul de lucru al unui artist – de la idee, la mediul și materialele alese, pînă la piesa finală, care poate fi un eșec sau nu – e fascinant.

Printre micile plăceri asociate cu urmărirea acestui reality show se numără recapitulările pe care le scrie însuși Jerry Saltz pentru *New York Magazine*. La revenirea emisiunii cu un al doilea sezon, Saltz mărturisește că, în continuare, e mustrat de unii colegi din cauza participării sale la *Work of Art*. Însă își justifică prezența în emisiune astfel: „Nu m-am gîndit niciodată serios să spun *nu* acestei emisiuni. Mă scoate din casă și mă ține departe de singurătatea din fața calculatorului. Îmi place mult mîncarea gratuită de pe platoul de filmare. Îmi place mai ales să învăț cum se fac emisiuni ca acestea. Și știu că în lumea artei nu se cuvine să spunem asta, dar e foarte distractiv. Dacă e să fiu egoist, încerc să testez critica de artă, să văd dacă poate fi mai flexibilă și populistă. Vreau să văd dacă aceasta se poate adresa unui public aflat în afara lumii artei, unde avem moduri ciudate de a vorbi pe care mulți dintre noi nici nu le înțeleg. Încerc să văd dacă e posibil să avem ceea ce întotdeauna spunem că vrem: mai mulți oameni care să se uite, să aprecieze și să fie expuși la artă, de oriunde ar veni aceasta și oricum e văzută“. Lectura recapitulărilor lui Jerry Saltz e teribil de amuzantă. Acesta povestește mici întîmplări din culise, cum primește *hate mail* sau cum e recunoscut pe stradă ca *„that reality art judge“,* cum stă în cabina de machiaj fără pantaloni (referință neintenționată la *Seinfeld?)* sau cum i se pare că arată prea gras la televizor și faptul că soția sa, critic de artă la *The New York Times,* nu a văzut nici un episod al emisiunii.

> Work of Art *permite publicului acces în studioul artiștilor și aduce critica de artă pe micul ecran.*

Mergînd mai departe cu superficialitățile, *Work of Art* e interesant de urmărit pentru a vedea ce rochii mai poartă gazda China Chow, dacă Sarah Jessica Parker, care e producătoarea emisiunii, chiar se pricepe la artă, pentru inconfundabilul accent elvețian al lui Simon de Pury, mentorul artiștilor din concurs, pentru a-l vedea pe David LaChapelle emoționat pînă la lacrimi în fața lucrării unui concurent din finala primului sezon.

(Work of Art se află la al șaptelea episod al celui de-al doilea sezon; primul sezon se poate urmări în întregime pe YouTube.)

***Anamaria Dobinciuc** este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

Liliana NICOLAE

„Parada vacilor“ şi prinţul Charles

E o seară liniştită. Totul e învăluit într-o lumină palidă, nostalgică, de început de toamnă. Covaci Istvan gîndeşte cu voce tare că anul trecut, pe vremea asta, făcea focul la pensiune. „Acum – îmi spune – mai ţine Dumnezeu cu noi!“

Clopotul bisericii bate peste sat şi oameni îndoliaţi, ca nişte umbre, coboară dealul. În urma lor: alt clopot, alte umbre, legănîndu-se uşor. Vacile se întorc de la păscut, direct pe mijlocul străzii, spre enervarea şoferilor care trec prin sat.

Fiecare vacă ştie drumul spre casă. Numai că Imre şi Csaba preferă să le aştepte pe bancă, la drum.

– Eu am una, îmi spune Imre. Jambor o cheamă.

– Şi eu tot una!

– Şi pe-a lui tot Jambor..

– Ba nu! Pe românește Floarea îi zic!, şi încep amîndoi să rîdă pe seama disputei lingvistice de la marginea drumului.

Pe partea cealaltă a străzii, cîţiva turişti străini, de la pensiunea unde Covaci Istvan e băiat bun la toate, aşteaptă şi ei vacile. Sînt fascinaţi de ceea ce numesc „parada vacilor“ şi de faptul că fiecare animal ştie drumul spre casă. Porţile sînt deschise, iar vacile intră singure, anunţîndu-şi stăpînii cu un muget lung.

O tînără din Budapesta are agăţat de gît copilul de vreo doi ani şi aparatul de fotografiat. *„Coooows! Very nice!“* Tînăra e fotograf şi a cîştigat un concurs de fotografii. Premiul a fost o excursie de o săptămînă împreună cu familia ei la Micloşoara. Ştie că aici a fost şi prinţul Charles, că a stat chiar la aceeaşi pensiune la care stau şi ei şi că îi place atît de mult zona încît şi-a cumpărat o casă. Casa prinţului e la capătul unui drum de pămînt. Nici un vecin cît vezi cu ochii, iar dincolo de casă (un conac vechi) – pădurea.

După prinţul Charles au venit o grămadă de turişti străini, în special englezi. Proprietarul pensiunii din sat – un conte maghiar – obişnuia să le spună străinilor: „Veniţi la Micloşoara să vedeţi cele mai proaste drumuri din Europa!“. Iar străinii spuneau: *„Wow!* Trebuie neapărat să vedem aşa ceva!“, şi chiar veneau. Pe cîţiva dintre ei i-am întîlnit a doua zi, dimineaţa. E drept că şoseaua care traversează satul a fost asfaltată, ceea ce a mai luat un pic din farmecul locului, căci prea trec multe maşini! Dar împrejurimile satului au rămas neschimbate.

Turiştii englezi tocmai au luat micul dejun şi se pregătesc să plece într-o excursie. Poartă cizme lungi de călărie, cască, vestă, iar în spatele pensiunii, în curtea unui conac, îi aşteaptă caii. Vor pleca într-o călătorie timp de o săptămînă, în care vor călări cîte 25-30 de kilometri pe zi. În fiecare zi vor înnopta în alt loc. Vor lua prînzul pe dealuri, se vor bucura de natură şi vor cunoaşte locuri noi. Se vor opri şi la peştera din apropiere, şi la o moară, vor poposi în satele din drum pe la vreun meşter popular... Dar cel mai mult o să le placă dealurile şi pădurile prin care vor călări. Spun că în Marea Britanie nu prea mai sînt spaţii deschise, fără porţi sau garduri, dar că aici, în această parte a României, pot să călărească în voie şi să se bucure de natură.

– Cred că natura le place cel mai mult la noi!, zice şi Csaba, unul dintre bărbaţii care-şi aşteptau vaca la drum.

– Noi ne bucurăm că vin la noi în sat, dar am vrea să mergem şi noi la ei, nu numai ei la noi! Asta comunismul le-a făcut. Am rămas în urmă! Eu doar pînă la Bucureşti am fost, cu treburi. Şi la Giurgiu, că acolo am făcut armata!

– Noi avem şi mîncare bună: slănină, brînză, fasole, cartofi... şi „brandy“, cum zic ei! Cred că le plac pădurea, dealurile... cîteodată merg şi lucră pe dealuri! Îi vezi la cosit! Vin să vadă şi cum mulgem vacile!

E ora mulsului. Covaci Istvan mă duce în gospodăria lui. El n-a muls vaca niciodată şi nici nu-i plac laptele. Brînza, da! Cu mulsul vacilor se ocupă cele două surori ale lui care – vorba tatălui lor – mulg „mai bine ca o maşină“. Nu ştiu de ce mi-a plăcut întotdeauna să aflu numele animalelor, ca şi cînd am face cunoştinţă! De data asta, cele două vaci sînt Bajcsi şi Zsofi (!). În grajd se mai află o viţea şi doi cai frumoşi. „Ăştia-s tractorul meu!“ – spune mîndru Covaci Mihai, capul familiei. „De naţionalitate-s român... adică ungur!“ – şi începe să rîdă zdravăn, în timp ce caii – porniţi de rîsul stăpînului – îi ţin isonul nechezînd. „Îs mai buni ca tractorul caii ăştia, că nu consumă motorină!“, şi rîde din nou, de gluma lui. „Ăsta are cinci, ăsta şapte ani. Sînt fraţi buni! Şi de mamă, şi de tată. Iar ăsta (şi se îndreaptă spre viţea) are şase luni. De-abia pe la doi ani începe să dea lapte! La anu' se duce la păşune, la toamnă – la taur... Înainte, le puneam cîte o panglică roşie să nu-i ochească lumea, dar acum are el o grămadă de semne!“

Bărbatul cu mustaţă pe oală mîngîie apăsat animalul bălţat cu mîinile sale mari şi aspre, mormăind ceva în ungureşte, ca un părinte care-şi dojeneşte cu drag copilul: „Ce treabă ai tu? Ce treabă ai tu?...“ Apoi se întoarce brusc spre mine: „Haideţi să vă dau o cană cu lapte, să gustaţi, şi pe urmă să vă întreb ceva!“. Intrăm într-o bucătărie mică, curată, unde toate femeile casei se strînseseră cuminţi, cu mîinile în poală. Soţia lui Covaci Mihai, o femeie mărunţică şi slabă, îmi toarnă tăcută laptele. E cald încă. Aşa că strîng cana în mîini să mă încălzesc puţin. Încep să beau, încet, cu înghiţituri rare, savurînd fiecare gură de lapte proaspăt şi bun. Familia Covaci mă priveşte cu interes de parcă de degustarea mea ar depinde cine ştie ce! „Ei?! – zice el – acuma să-mi spuneţi care e mai bun? Ăla de la alimentară sau ăsta? Şi de ce ăla de la alimentară costă 5 lei, iar noi luăm pe ăsta 4 bani?“

Îl las cu întrebările lui, pe care le pune uneori şi străinilor care vin să asiste la mulsul vacilor ca la spectacol. A doua zi voi merge într-un alt sat, tot pe urmele prinţului Charles, unde turiştii străini se miră de gîştele libere de pe mijlocul drumului, de casele vechi, de şosetele din lînă lucrate de bătrînele din sat sau de cetatea din Deal.

© L. Nicolae

Satul şi liniştea noastră

La Viscri poţi să vii dinspre Rupea sau dinspre Sighişoara. Nu contează! Drumul e la fel de prost! Cel dinspre Rupea e, parcă, mai lung, totuşi. Sau mai prost, şi pare mai lung... Localnicii spun că vor să le fie reparate drumurile pînă-n sat, dar în sat să nu se atingă nimeni de ele. Să le lase aşa cum sînt: de pămînt sau pietruite, că ăsta e tot farmecul.

„Ce-i place prinţului aici?! Liniştea, oamenii primitori, originalul...“

La Viscri o caut pe femeia pe care o cunoaşte toată lumea. Sara Doots. Ea e „paznicul Cetăţii“ şi are o relaţie specială cu prinţul Charles: sînt născuţi în aceeaşi zi. Într-un an, de ziua lor, bătrîna săsoaică din Viscri i-a trimis prinţului o găleată de nuci din curtea Cetăţii. Iar prinţul, la rîndul lui, i-a trimis un borcan cu miere din grădinile lui şi o scrisoare.

În prima zi, la Viscri, era ziua liberă a bătrînei. Sub nici un chip n-am convins-o, însă, să stea de vorbă cu noi, aşa că a trebuit să revenim a doua zi, pentru interviu. Numai că, a doua zi, am ajuns cu puţin timp înainte de pauza de prînz, cînd bătrîna îi grăbea pe cei cîţiva turişti care mai întîrziau prin curtea micii cetăţii sau prin biserică. Ne repezea şi pe noi cu... „acum se vine?“. E nemţoaică, aşa că pentru ea programul e sfînt. Deabia o convingem să stăm de vorbă în drum spre casă. Ne arată, undeva, în stînga Cetăţii, o casă mare văruită în alb: „Uite, aici a stat vechiul paznic de cetate. Pe vremuri, oamenii din sat îi dădeau porumb, grîu, cartofi sau bani, ca să aibă grijă de cetate. După '90 a plecat şi trebuia să rămînă cineva în loc! E cam mult pentru mine, că trebuie să urc dealul în fiecare zi, trag şi clopotul... Dar nu are cine să aibă grijă, că saşii au cam plecat. Înainte, eram vreo 400, acum – doar 15 suflete! În rest, 75 de români şi 370 de ţigani.“

În drum spre gospodăria femeii, trecem pe lîngă case la care se lucrează. Unele au fost cumpărate de oameni din afara satului sau chiar din afara ţării şi trebuie renovate (cu sprijin de la Fundaţia „Eminescu Trust“, înfiinţată de prinţul Charles) doar cu materiale tradiţionale, iar culoarea faţadei nu e aleasă la întîmplare.

„Strămoşii noştri au venit aici în 1200, să apere satul de turci şi de tătari, care tot năvăleau. În 1205 a fost gata şi bisericuţa, şi tot ce vedeţi e de atunci!“

Şi şcoala satului se repară iar de ani de zile, pe coşul şcolii şi-a făcut cuib o barză care tot revine la Viscri.

„Ce-i place prinţului aici?! Liniştea, oamenii primitori, originalul... Mie?! Cum adică ce-mi place mie?! Mie-mi place tot. Amintirile, satul, cum e aşezat... liniştea noastră. Eu n-aş pleca de aici. Am rămas să avem grijă de satul nostru. Şi Dumnezeu a rămas. Cît sînt oameni, e şi Dumnezeu. Poate am trăit puţin mai greu aici, că sîntem izolaţi, pămîntul e mai rece... dar dacă ştii să trăieşti şi să te bucuri de viaţă... ce mai contează?“

Coborîm dealul de la Cetate şi ajungem în drumul principal, acoperit de pămînt. O căruţă plină cu turişti străini ne taie calea. Deşi sînt zdruncinaţi zdravăn, străinii zîmbesc. Se pare că şi ei au găsit la Viscri împăcarea, ca un soi de fericire simplă, de care-mi vorbeşte Sara.

„Romii noştri au cai – îmi spune femeia – şi i-am pus să-i plimbe pe turişti cu căruţa, ca să cîştige un ban. Avem două familii de ţigani care fac ţiglă şi cărămidă, dar şi un fierar, care potcoveşte caii şi face suveniruri pentru turişti.“

Pe o bancă, înşirate ca pentru poză, cîteva bătrîne se bucură de soarele blînd de toamnă şi fac şosete de lînă, pe care le vînd turiştilor sau le trimit direct în Germania. De soare se bucură şi gîştele care ciugule iarba de pe marginea drumului. Gîgîitul lor şi căruţa cu turişti sînt singurele „zgomote“ care se aud în sat.

„Asta e casa mea! Uite, cu poarta înaltă, cu zidurile albe... am renovat-o şi eu de curînd! Uite, asta e Sofica! Sofica, frumoasa mea Sofica! Iar aia e Mura! Sînt romînce! Mai am încă trei pisici. În urmă cu cîţiva ani aveam şapte! Seara, cînd mă întorc de la Cetate, le găsesc pe bancă pe toate... mă aşteaptă. Am şi doi cîini: Ursu şi Laika. Nici nu închid poarta noaptea, n-am nici o frică! Acolo e şura, acolo-s grajdurile...“

Curtea Sarei Doots este plină de ghivece cu flori, iar ochii femeii – de o liniște aparte. Spune că, din satul ei „original, cu pămînt rece“, ar şti, la cei 74 de ani, care este secretul vieţii: „Să trăieşti cinstit, să iubeşti natura, să ai pe tot omul prieten şi să ai încredere în Dumnezeu, că nu împovărează pe nimeni mai mult decît poate duce!“.

Varianta audio poate fi ascultată la http://www.romania-actualitati.ro/pe_urmele_printului_charles_in_transilvania-33477

© L. Nicolae

***Liliana Nicolae** este jurnalistă la Radio România Actualităţi.*

ÎNTR-UN BAR DIN NEW YORK, MINISTRUL MONOTON AL REPRODUCERILOR PE COVRIGI PROPOVĂDUIA CU PATOS NU PACEA MONDIALĂ, CI ÎNŢELEPCIUNEA OARECARE

■ Într-un bar din New York, un chinez propovăduia cu patos nu sfîrşitul lumii, cum am crezut iniţial, ci sfîrşitul banilor. (**A. M. S.**)

■ Bizuindu-se pe calculele unor precise simulări în laboratoarele militare, ministrul israelian al Apărării a comunicat publicului că un contraatac iranian în replică la un atac aerian israelian nu ar provoca „decît moartea a ceva mai puţin de cinci sute de cetăţeni israelieni". Editorialistul lui *Haaretz* – cel mai prestigios ziar – a replicat pe măsură, la fel de letal: „Păcat că ministrul Barak nu ne-a oferit, în exclusivitate, şi numele celor 499 de victime...". (**R. C.**)

■ În Piaţa Obor, în noiembrie, pe o vreme cîinoasă de final de toamnă, o precupeaţă încerca să-şi vîndă portocalele, cu următorul text, repetat la nesfîrşit cu un glas monoton: „Ofertă de Crăciun avem!". Avînd în vedere faptul că afişele cu concertul extraordinar de colinde al lui Ştefan Hruşcă au apărut prin oraş încă din septembrie, putem trage concluzia că, mai nou, Crăciunul ţine tot timpul anului. Cu o mică pauză în care e Paştele. (**A. P.**)

■ Judecînd după frecvenţa reproducerilor pe cartoline, tricouri, genţi şi bijuterii, anul acesta bufniţele au fost la modă, după ce, în anii trecuţi, elefanţii şi pinguinii au dominat bestiarul comercial. Ce animal credeţi că va face cele mai mari vînzări în 2012? (**M. C.**)

■ O simigerie cu tradiţie (din 1939) încearcă o apropiere de spiritul McDonald's, oferind celor interesaţi patru sortimente moderne de covrigi: „covridog", „covridog picant", „covricheese" şi „covriking". (**D. S.**)

Cu ochii-n 3,14

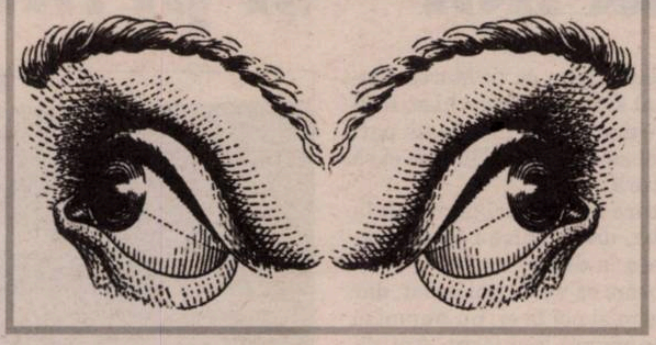

■ *Make love not war.* În proaspăt lansata campanie publicitară „Unhate", iniţiată de United Colors of Benetton, toată lumea se pupă cu toată lumea: Papa Benedict al XVI-lea cu Ahmed Mohamed el-Tayeb (imamul oraşului Cairo), Barack Obama (preşedintele SUA) cu Hu Jintao (preşedintele Republicii Chineze), Angela Merkel cu Nicolas Sarkozy, Kim Jong-il (liderul Coreei de Nord) cu Lee Myung-bak (preşedintele Coreei de Sud), liderul palestinian Mahmoud Abbas cu Benjamin Netanyahu (prim-ministrul Israelului) şi, din nou, Barack Obama cu Hugo Chávez (preşedintele Venezuelei). Să fie oare acesta pasul înainte către pacea mondială? (**P. M.**)

■ Săptămîna trecută, am luat cunoştinţă de un proverb *bantu* care m-a entuziasmat prin puterea lui de generalizare: „Cameleonul, în înţelepciunea sa, atacă întotdeauna musca, niciodată leul". Cum vă place? – întreb şi eu shakespearian. Sau, în blazarea care ne înghite, nu ne mai interesează nici cameleonii?... (**R. C.**)

■ La ce te poţi gîndi cînd îl auzi pe ministrul Agriculturii, Valeriu Tabără, vorbind astfel româneşte: „Bugetul este într-o oarecare *prudenţialitate*"? La nimic, poţi cel mult cădea într-o oarecare *stupefacţionalitate*... (**S. S.**)

© C. Tudor

N-AM AVUT INIMA SĂ INTRU-N AMĂNUNTE (DACĂ VIITORUL VA FI SAU NU MUZICAL)

■ Într-o dimineaţă de noiembrie am primit un e-mail de la „William Shakespeare". În ziua următoare, altul de la creatorul de modă „John Galliano". N-am avut inima să îi trec, pe nici unul dintre cei doi, în „spam". (**S. G.**)

■ Din ciclul „PR-ul e-n toate": am primit pe e-mail o invitaţie la o lansare (nu intru-n amănunte...), care începea aşa: „Bunaaaaaa!". Ce poţi pentru ca să răspunzi? „Nu viiiiin!" (**M. V.**)

■ Dacă vă interesează cine se află în acest moment în topul popularităţii pe Twitter, ei bine, iată primele trei locuri: Lady Gaga, Justin Bieber şi Obama. Dacă viitorul va fi sau nu religios, asta rămîne de văzut, dar prezentul este sigur pop! (**M. C.**)

■ O profeţie (încă una) rostită pe un forum muzical: „Sfîrşitul lumii e aproape cînd idolii încep să cînte precum copiii, iar copiii devin idoli". Eu cred că, de la Biblie încoace, sfîrşitul lumii a fost constant supraevaluat. (**M. C.**)

UN OM, CÎND PLOUĂ, ARE LA EL (DE PARTEA BUNĂ) ŞTIINŢA CARE SE OCUPĂ CU ULTIMII ANI

■ O ghicitoare venită direct de la Tom Waits (în numărul din decembrie al revistei *Uncut):* „Un om ia liftul de la etajul 10, merge pînă la parter, coboară şi se duce la serviciu în fiecare zi. Cînd se întoarce seara, ia liftul, merge pînă la etajul 7 şi urcă pe scări restul de trei etaje. Însă cînd plouă, merge cu liftul pînă la 10". Rezolvarea, ceva mai jos. (**L. V.**)

■ Soluţia ghicitorii lui Tom Waits: „E un pitic! Cînd pleacă dimineaţa, apasă pe butonul pentru parter, dar cînd se întoarce seara, nu ajunge pînă la butonul pentru etajul 10, ci doar pînă la 7; dar cînd plouă, are la el o umbrelă cu care poate să apese butonul pentru etajul 10". Asemenea copilării îmi umplu pur şi simplu inima de bucurie. (**L. V.**)

■ În *Zori de zi,* ultimul volum din best-seller-ul lui Stephenie Meyer, *Amurg,* România are onoarea de a fi reprezentată: cum altfel decît prin doi vampiri, situaţi de partea bună, de altfel, dar destul de înspăimîntători şi dornici de luptă, pe care cum credeţi că-i cheamă? Vladimir şi Ştefan. Nu degeaba era acesta din urmă, conform lui Grigore Ureche, „om nu mare la statu, mînios şi de grab vărsătoriu de sînge nevinovat"... (**I. P.**)

■ Vinerea trecută, la Fundaţia Europeană „Titulescu", a fost suţinută o conferinţă cu titlul „Istoria şi mitologia excepţionalismului corupţiei româneşti", de către prof. dr. Adrian Severin. Am aflat această informaţie de pe blogul domnului Adrian Năstase. Mai nou, *mito-logia* este ştiinţa care se ocupă cu studierea mitei? Excepţionalissim! (**A. M.**)

■ La cîte fuziuni de genuri muzicale s-au făcut în ultimii ani, aştept cu nerăbdare *dubstep*-ul creştin, manelele gay şi *indie-punk*-ul corporatist. (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Conţine suplimentul gratuit
DILEMATIX

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **408** ■ 8-14 decembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+8 pagini ■ 3,99 lei

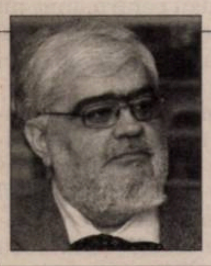

ANDREI PLEŞU

„Note, stări, zile“

pagina 3

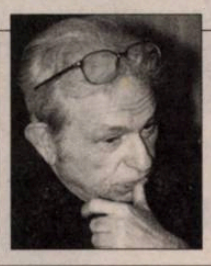

RADU COSAŞU

„Decembrie, din paranteză-n paranteză“

pagina 7

Interviu cu cercetătorul

SERGIU P. PAŞCA

pagina 20

Ofertele Moşului

„Voi cinsti Crăciunul în inima mea şi voi încerca să-l păstrez tot anul.“

CHARLES DICKENS

5 948489 140600 49

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

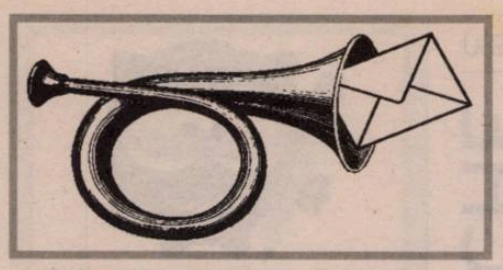

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

ACTUALITĂŢI

De Moş Nicolae

Ca în fiecare an, pe vremea aceasta, Camil, care ţine minte că noi uităm, ne scutură puţin memoria, pentru ca să nu ignorăm ce n-ar trebui. Despre gesturile care se cuvin făcute de Moş Nicolae. Iar eu spun, la rîndul meu, spre neuitare.

În seara dinaintea sărbătorii, toţi ne pregătim ghetele lîngă uşă sau geam, iar dimineaţa, încă în pijamale, dăm fuga să căutăm cadourile. Jucîndu-ne astfel, fiecare sîntem, în acelaşi timp, cel care aduce şi cel care caută, părinte şi copil, soţ şi soţie, actor şi spectator, într-o frumoasă legătură cu inocenţa, cea de toate zilele, în care e bine că mai vrem să credem. Aşa că pregătim cadouri şi, în acelaşi timp, le căutăm pe ale noastre. Tablete de ciocolată, ouă Kinder cu surprize, jucării, un model nou de telefon mobil, poate un *nintendo,* mai rar cîte o carte şi, da, să nu uităm nici nuieluşa argintată.

Amestecăm lucrurile şi încep să înţeleg că uităm, puţin cîte puţin, sensul autentic al acestui moment, în încărcătura lui simbolică. Îi schimbăm ţinta şi pierdem, astfel, o bună ocazie de a face educaţie copiilor noştri.

De Moş Nicolae nu e nevoie de altceva, în ghete, decît de o pungă cu bomboane şi o nuieluşă. Nu bomboane pentru copiii cuminţi şi nuieluşa pentru cei răi, ci amîndouă pentru fiecare copil – bomboane drept mulţumire pentru faptele bune, nuieluşa pentru corectarea greşelilor. Legate împreună, cu funda de hîrtie creponată, roşie, a ofertei părinteşti, simboluri ale ideii că orice, pe lumea asta, îşi are răsplata cuvenită, că gesturile bune se recompensează într-un fel, iar cele rele sînt sancţionate cum se cuvine. Şi ca să le amintim astfel, cu toată dragostea, că tot ce fac ei produce consecinţe, iar acestea trebuie asumate pînă la capăt, în chip natural şi necesar. Ce fel de lume le pregătim, dacă viaţa lor va ignora răsplata, bună şi rea, deopotrivă? Adică bucuria şi teama. Chiar meritäm numai binele? În ce mai stă, atunci, coerenţa noastră interioară şi cum o transmitem copiilor?

Punga cu bomboane şi nuieluşa nu trebuie să fie, în sine, daruri; e suficient dacă valorificăm simbolurile lor. Avem destule alte ocazii de a oferi cadouri.

Parcă prea adesea uităm de nevoia de a face educaţie şi confundăm dragostea cu datoria, cîtă vreme ele au valoare numai împreună. Ar trebui să folosim, în beneficiul copiilor noştri, posibilitatea de a repeta, în fiecare an, firesc şi obsesiv, gestul potrivit. O pungă cu bomboane şi o nuieluşă, pentru fiecare dintre ei. Şi pentru fiecare dintre noi...

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

album dilematic Camelia Tudor

NR. 405

„O realitate, mai multe realităţi“

Realitatea confecţionată

Este adevărat că nu am fost niciodată un pasionat al emisiunilor de tip reality show încă de la apariţia celei numite *Big Brother*. Pătrunderea aparatului de filmat în zone foarte intime ale actorilor de ocazie, combinată cu limbuţia de care dădeau ei dovadă ştiindu-se filmaţi, alcătuiau pentru mine un amestec toxic. Am crezut atunci că acest fenomen avea să rămînă unul de studio, deci uşor de identificat (şi de evitat).

Acum aproximativ cinci ani, într-o după-amiază, tot zapînd de pe un post pe altul, nimeresc pe Prima TV în toiul unui scandal stradal. El o iubea pe ea şi, la început, ea îl lăsase să înţeleagă că sentimentul era reciproc. Corespondau şi, ocazional, se întîlneau la ea în oraş (Tîrgovişte). Exista şi un dezavantaj – acela că el locuia într-o localitate rurală, la 100 km de ea. Fidelitatea era deci greu pusă la încercare. Pe neanunţate, el îi face ei o vizită şi o surprinde în centrul oraşului la braţ cu un cetăţean străin care locuia în oraş cu ea. Se spun vorbe grele, sunetul de „bip“ este suprapus de multe ori pentru a ascunde ce îşi spun oamenii la supărare. El schiţează că îi dă o palmă, ea nu se lasă mai prejos şi îi dă cu geanta în cap. Pe trotuar, lumea priveşte cu atenţie şi uimire spectacolul aflat în desfăşurare. Este doar un mic exemplu de ce se poate vedea într-un reality show. La acea dată, naivul din mine credea încă faptul că acest episod era unul real, în care camera de luat vederi nu avea alt rol decît acela de a ne facilita accesul la demascarea unei infidelităţi (emisiunea se numea *Trădaţi în dragoste).*

Acum ceva mai bine de doi ani, un cotidian central se hotărăşte să relateze peripeţiile prin care trec doritorii de a juca în astfel de show-uri. Există o listă cu subiectele disponibile; viitorii artişti de ocazie şi-l aleg singuri. Există un scenariu care trebuie învăţat şi respectat. Se ajunge şi la tarife: 150 de lei pentru actorul principal şi 100 de lei pentru cei aflaţi în roluri „secundare“, pentru o zi de filmare. De obicei, o zi de filmare este de ajuns. Atît de puţin ca să te dai în spectacol în centrul oraşului şi să încasezi şi cîteva genţi în cap?

Acum un an şi jumătate, ajung, tot din întîmplare, pe un canal cu un astfel de show în derulare. „Artistul“ principal este – surpriză! – un vecin de scară, care se străduieşte să-şi convingă soacra că a luat-o de soţie pe fiica sa din dragoste curată. Vecinul meu nu era însă... însurat, dar prima mea reacţie a fost că, probabil, lucrurile se schimbaseră între timp. Nu se schimbaseră.

Dacă emisiuni de acest gen ne sînt livrate cu consecvenţă timp de ani de zile, mai trebuie oare să ne mire faptul halucinant – comentat şi de dl Andrei Manolescu – că pînă şi distinşi oameni de presă ajung să acorde o atenţie total nejustificată unui zvon precum posibila venire a prinţului Charles pe tronul României? Ajunge doar o ipoteză şi „fandacsia-i gata“. Asta ne dorim?

Cu respect,

Dragoş CHIVA
dragos.chiva@rdslink.ro

NR. 407

„Cu copiii nu-i de joacă“

Elevul ca un experiment continuu

Concursurile şcolare – o temă care are resurse inepuizabile chiar şi pentru o veritabilă anchetă sociologică. În ultimii ani, s-au înmulţit ca ciupercile... otrăvitoare, după ploaie, căci substanţa lor, din păcate, nu e deloc hrănitoare! Însă dosarul lor e prea consistent pentru a-i putea susţine, aici, „greutatea“!

În urmă cu două veri, am însoţit un echipaj de elevi la faza naţională a unui concurs care are ca tematică democraţia, drepturile omului şi alte teme conexe. În cifre, lucrurile ar arăta cam aşa: trei probe, trei elevi, şase zile, cam o mie de kilometri de parcurs dus-întors, o vacanţă de vară – singurul „bun“ al profesorului din România – fragmentată (concursul are loc la sfîrşitul lui iulie), şi toate astea pentru ce?

Deşi în seara dinaintea plecării mă simţeam ca bădiţa Vasile dus cu arcanul la oaste, făcînd slalom printre alte destinaţii – neaoşe! – de vacanţă, atît eu, cît şi elevii ne hotărîserăm s-o luăm ca pe o... „ieşire“! Amară mi-a fost, însă, dezamăgirea!

Cazarea, într-un cămin al unui liceu industrial, semăna, în ciuda eforturilor recente de modernizare – aveau termopane! – cu ceva gen Kosovo, sfidînd orice închipuire a vreunui inspector de la Sanepid sau OPC, care a văzut multe la viaţa lui! Cît despre restul... Poate dacă ar fi fost doar mirosul care domnea în camere... Poate dacă ar fi fost doar aspectul sordid al camerelor, cu urme de ţînţari-afiş, cu perdele atîrnînd scălîmb, cu lenjerii de culori şi provenienţe incerte... Poate dacă ar fi fost doar numărul celor patru paturi din camere... Dar baia, *baia* întrecea totul şi... întregea, în chip amar, decorul acestui loc! Aşadar, baia era o capodoperă! Trei toalete, cărora nu li se închideau uşile, pentru cincizeci de persoane, care, după o zi sau două, deveniseră nefuncţionale, căci am prins şi un sfîrşit de săptămînă, cînd, ştim cu toţii, personalul administrativ e liber. Dusurile erau şi ele o lucrătură meşteşugită, ba chiar o inovaţie demnă de brevetat: se iau opt cabine de duş din tablă; nu se vopsesc cîteva decenii, apoi se taie robineţii aferenţi ţevilor principale pentru apă caldă, respectiv rece, în aşa fel încît în fiecare cabină de duş să nu existe posibilitatea reglării nici a temperaturii, şi nici a debitului de apă. Se dotează o singură cabină, „principală“, cu aceşti robineţi, la care acest animal superior, care e omul, poate să acceadă doar ieşind din propria-i „condiţie“ (a se citi din „propria-i cabină“!), pentru a-şi regla apa! Rezultă, astfel, o baie de secol XXI, demnă de comunitatea Uniunii Europene! Tuşa finală a acestei minuni a civilizaţiei era dată de... şosetele de purici, pe care, în mod obligatoriu, le purtam cu toţii, făcînd parte din specificul locului, fiind, deci, absolut necesare adaptării la mediu!

În ciuda condiţiilor proaste de cazare şi masă, copiii au vorbit cu înflăcărare despre drepturile lor şi ale altora, identificînd probleme ale şcolii şi ale comunităţii, propunînd soluţii şi dezvoltînd planuri de acţiune, spre rezolvare, întru gloria profesorilor lor – unii prezenţi a... şaptesprezecea oară la acest concurs, vechi aproape cît istoria postdecembristă a României! Ar trebui găsită, pentru anii viitori, o soluţie pentru „rezolvarea“ concursului însuşi, eternizat în constelaţia de aur a concursurilor şcolare aprobate de Ministerul Educaţiei.

profesor Cristiana ARGHIRE
cristiana_arghire@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 11.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Vinul**
- **Importul şi exportul de cultură**
- **Rock în comunism**

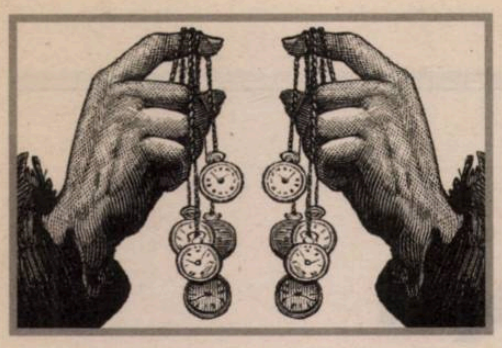

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

29 noiembrie 2011

Am scris, pe tot parcursul vieții mele de pînă acum, o singură cronică de teatru: despre *Hamlet*-ul lui Alexandru Tocilescu. Nu-mi plăcuse. Nu ne cunoșteam foarte bine, dar l-am prevenit că voi bombăni. „Foarte bine“ – mi-a spus. „Sînt chiar curios.“ Provocat astfel, am fost și mai țanțoș decît programasem. După mulți ani, într-un text despre Oblomov (nu o cronică a spectacolului), m-am simțit îndemnat să compensez vechile severități și să-l laud pe Toca așa cum se cuvenea. Am constatat că, la cît de mare artist era, primea neașteptat de bine și cuvintele rele, și pe cele bune. De unde îi venea acest (al cîtelea?) talent? În fond, așa se purta și cu „vestea proastă“ a unei boli care l-a hărțuit dincolo de imaginabil. O explicație ar fi inteligența lui superioară și umorul lui. Dar era ceva și dincolo de această înzestrare nativă. Un fel de *distanță ironică* – pe care învățase să și-o cultive – față de imediat și față de nebunia lumii. O privire vag amuzată asupra brutalității cotidiene, cu tot balastul ei de neghiobie, grosolănie și imbecilitate. Toca se afla, spiritualmente, în punctul acela periculos în care ți se pare că, în fond, nimic nu prea contează. Cred că prin penumbra unui asemenea gînd și-a întîmpinat și sfîrșitul: o plictiseală în plus, în lunga serie de plictiselii ale unei vieți dure. Toca nu era totuși un resemnat. Și nu era podidit de acreală. Păstrase cel puțin două resurse de bucurie: bucuria convivialității (cu toate picantele ei anexe) și pe aceea de a construi spectacole (expresie a unei nepotolite pasiuni ludice). Cu cîteva luni în urmă, îl invitasem să țină, la Colegiul „Noua Europă“, o suită de conferințe. Voia să vorbească despre „comedie“. Prima conferință urma să aibă loc pe 11 noiembrie. Cu trei zile înainte, l-am sunat pentru detalii de organizare. Mi-a cerut să amînăm. Nu era în formă. Urma să mă sune el, cînd se va fi restabilit. Ne-am spus la revedere. La revedere, Toca! Aștept un semn.

1 decembrie 2011

Nu cred în coincidențe. Cred că, în acest sezon, „arheul“ regiei de film și de teatru e scuturat de friguri. După Liviu Ciulei și Alexandru Tocilescu, dispare și Andrei Blaier. Nu sînt expert în materie. Ce pot să spun e că primul serial de televiziune românesc pe care l-am urmărit consecvent cu mare plăcere a fost *Lumini și umbre*. Mai pot să spun că, pe vremea cînd la poarta mea își omorau timpul douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, vreo doi-trei ofițeri de securitate, într-o Dacie placidă, Andrei Blaier, pe care nu-l cunoscusem încă personal, dar care locuia în apropiere, pe Louis Blanc, mă invita, din cînd în cînd, la el, cu o discretă solidaritate, pentru o binevenită destindere, pe fondul de izolare în care trăiam. De față era și frumoasa doamnă Klara Tamas. Andrei Blaier ne punea, pe videocasetofon, un film bun (una din supapele supraviețuirii culturale pe vremea aceea), gustam cîte ceva și puneam politica între paranteze. Un mic episod de lumină nocturnă în umbra compactă a zilelor de-atunci. Lumini și umbre...

2 decembrie 2011

Există oameni cu care, în mod normal, n-ai cum să te întîlnești. Sînt din alt film: se mișcă în altă lume decît lumea ta, au alt tip de biografie, alte relații, alte gusturi, altă soartă. Dar viața de azi nu mai îngăduie stratificări etanșe, exclusivisme bățoase, excomunicări „elitiste“. Avantajul e că ai prilejul să cunoști un spectru de „vietăți“ mult mai larg. E *„challenging“!* E *„cool“!* E îmbogățitor. Sînt, însă, și dezavantaje: te trezești în aceeași ciorbă cu te miri cine. Ai de-a face, vrei nu vrei, cu lighioane greu de clasat. La rîndul tău, ești, pentru ei, tot o lighioană. Și e musai să „colaborați“. Problema e că amestecul lumilor produce confuzii asfixiante. Cutăricâ pare, la bază, „băiat bun“. Are aspirații „fine“, are bani să cumpere artă, vrea să treacă drept om de lume și să defileze, măcar un pic, pe scena „'telectualilor“. Dă mese bune, vrea prietenii „alese“, vrea să-l iubești, să-l validezi, să-l respecți. Nu se înțelege exact pentru ce. Pentru că e și el om? Pentru că depinzi de el? Pentru marile lui isprăvi? Care isprăvi? Uneori, e înduioșător: personajul e gata să se și gudure puțin pe lîngă ce crede el că e „valoare“ (de piață). Cînd vede aparate de fotografiat prin preajmă, se iețește și el, „întîmplător“, pe lîngă vreo vedetă: e și el pe-acolo. Vrea să-l vedem în ziar, la vreo lansare de carte, la vreo sindrofie sau măcar la vreo înmormîntare. „OK!“ – îți spui. Tot e mai bine decît să ai de-a face cu vreun mitocan fără veleități și fără fasoane. Dar iată că, dintr-odată, strecurat în lumea ta, insul de care vorbim o ia razna. Crede că e la locul lui, cînd în realitate tocmai asta e problema: nu mai e la locul lui. Se ia drept altcineva, începe să-și atribuie virtuți și îndreptățiri fantasmagorice și, pe nepusă masă, se obrăznicește. Dacă e, în adîncurile ființei lui, cuviincios, va găsi puterea – într-un moment de luciditate – să-și ceară scuze. Dacă nu, se va institui în victimă ofensată. Și își va continua alergarea bezmetică prin pustiul imaginii sale false despre sine.

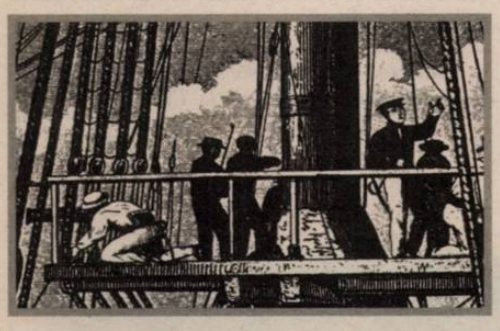

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

DEX și Wikipedia

Primim, la redacție, destule mesaje și CV-uri de la tineri care vor să se angajeze. Unul dintre ele, de pildă, începea cu „scuzați-mi deranjul“ (sic!) și, pe rîndul următor, își exprima rugămintea de a lucra „ca colaborator (sic!) în echipa dumneavoastră“. Mai jos, bineînțeles, solicitantul înșira acele calități despre care multele cărticele pe tema „cum să dai un interviu de angajare“ spun că sînt vitale pentru ca potențialul angajat să facă o impresie bună: „capacitatea de adaptare, dinamismul, dăruința (iar sic!) și spiritul de inițiativă“. Aparent, o cratimă lipsă și o cacofonie sînt greșeli mărunte, care pot fi puse pe seama grabei de a tasta la computer, nu? Și e plină lumea de asemenea scăpări mărunte, de ce să ne batem capul cu fleacuri? Cînd omul, bunăoară, de-un paregzamplu, e dotat cu însușiri majore care produc atîta mulțumire prin departamentele de HR – precum adaptarea, dinamismul, spiritul de echipă, capacitatea de a lucra în condiții de stres, ambiția, dorința de a fi performant etc. etc., mai contează că pune virgulă între subiect și predicat, că are ezitări în plasarea cratimei ori că vorbește despre „jobul care vrea să-l obțină“? În definitiv, „formula evitării“ cacofoniei s-a generalizat deja chiar și în situațiile fără potențial cacofonic (eu, „ca și autor“ al acestui articol, sînt sigur că dvs., „ca și cititori“, știți la ce mă refer...). Important e să avem acele însușiri majore cerute de piața muncii (adaptare, dinamism etc. etc.) – că doar de-aia ne-am revoltat împotriva dictaturii, să avem și noi o piață a muncii! Iar pentru corectarea scăpărilor – că oameni sîntem, toți greșim – ne ducem repede „pe net“ și ne lămurim: DEX-ul e online, Wikipedia de asemenea, orice greșeală – fie ea de limbă sau de cultură generală – e la un click distanță. Simplu, nu? Las' că după ce avem cîte-o revelație pe dexonline, ne mai crește un pic stima de sine...

Numai că observ, de la o vreme, cum tot mai mulți iau DEX-ul și Wikipedia drept un fel de referințe unice și definitive. Prin subsolul cîte unui articol din ediția online a unei gazete, cîte-un comentator sprinten îl atenționează pe autor că n-are dreptate, pentru că în Wikipedia scrie altceva și altfel pe tema cu pricina. N-are importanță că autorul a citit o bibliotecă întreagă la temă și că e un expert în materie – a greșit că n-a luat în seamă și glasul wiki. La televizor, am nimerit de cîteva ori peste moderatorii patriei de la Antena 3 și Realitatea TV care își fundamentau un întreg *talk-show* pe definiția din DEX a vreunei noțiuni fundamentale (din politică, economie, sociologie etc.) și, de cîte ori vreun invitat din studio încerca să spună altceva, era adus la ordine; iar „ordinea“ era, evident, definiția din DEX. Acum vreo două luni, faptul că ministrul Funeriu a folosit cuvîntul „inexactitudini“ a făcut înconjurul Internetului sub formă de „știre“ (comentată intens pe bloguri), pe motiv că termenul cu pricina „nu e în DEX“. Carevasăzică, dl Funeriu folosește cuvinte nu doar „inexistente“, ci chiar ilegale, domnule: căci unde-i DEX, nu e tocmeală! Iar DEX și Wikipedia sînt, de fapt, expresia metonimică a unei noi atitudini iuți și suficiente față de cunoaștere: „n-am găsit nimic pe net“ pe tema X începe tot mai mult să fie, pentru o întreagă generație, „nu *există* nimic pe tema X“. Inutil să le spui vajnicilor străjeri ai purității limbii române că DEX e doar un dicționar explicativ, că el nu inventariază *toate* cuvintele limbii, că mai există și alte dicționare. Inutil să le spui că e un mare noroc să aibă varianta online a DEX-ului (și a celorlalte dicționare înregistrate pe dexonline.ro), dar consultarea rapidă a unui dicționar e doar *începutul,* nu sfîrșitul procesului de cunoaștere. Mai există și biblioteci; iar deocamdată – în ciuda marilor progrese – mediul online încă n-a ajuns să înmagazineze toată cunoașterea lumii. Inutil să le spui hiperinformaților cu o bună viteză de tastare că Wikipedia e un proiect interesant, meritoriu și util, dar nu poți combate un om cu știință de carte și cu pricepere într-un domeniu „pe baza“ revelației personale că în Wikipedia scrie nu știu ce.

Consultarea rapidă a unui dicționar e doar începutul.

Nu e nimic rău în impulsul de a căuta rapid, cu mijloacele și resursele oferite de tehnologia modernă, informații despre ceva. Dar a te mulțumi cu asta, a te baza – într-un dialog care se vrea consistent, într-o dezbatere care se vrea „de idei“ – pe ce-ți scoate în față, la repezeală, prietenul Google arată nu doar suficiență și semidoctism, dar și un mare dezechilibru intelectual. În cele spuse și scrise de cei care l-au linșat pe ministrul Funeriu că a folosit un cuvînt „inexistent în DEX“ am întîlnit numeroase greșeli de limbă, inadvertențe, dezacorduri, calcuri stupide după engleză. În timp ce-și recomandă unii altora link-uri spre Wikipedia, numeroși forumiști nu nimeresc cratima. Dar știu să dea o căutare pe Google și au convingerea că „s-au prins“; găsesc un citat pe un blog oarecare și trăiesc cu impresia că au lămurit problema. Nimic nou: încă de acum vreo 15 ani, Umberto Eco prezicea că problema Internetului va fi abundența infomației (din surse bune sau proaste), așa că va trebui să învățăm s-o *decimăm* pentru a alege neghina de grîu. „Alfabetizarea digitală“ a luat-o înaintea alfabetizării propriu-zise.

Pe de altă parte, dacă sîntem dinamici, cu inițiativă etc., de ce-am mai ține cu dinții de niște biete reguli de vorbire și scriere corectă? Cînd trăim revoluția Internetului, cît o să ne mai ținem după bucoavnele unor grămătici prăfuiți? Răspunsul e simplu și la îndemînă: pentru că de aici începe capacitatea bunei comunicări și înțelegeri între oameni. Și respectul față de reguli.

ținerea de minte

„Cînd s-a transmis *Frumoasa Elena* la radio, vocea catifelată a prezentatorului transmisiilor muzicale a spus:

– Atențiune, tovarăși, transmitem lista personajelor:

1. Elena – o femeie sub a cărei înfățișare frumoasă se ascunde o totală goliciune sufletească.

2. Menelau – sub o înfățișare de prinț ascunde cu iscusință instincte reprobabile de mic proprietar și mare feudal.

3. Paris – sub o aparență de frumusețe își ascunde firea egoistă.

4. Agamemnon – sub o înfățișare de erou își ascunde lașitatea.

5. Cele trei zeițe – un mit prostesc.

6. Ajacșii – doi frați degenerați.

O listă a personajelor de toată mirarea. Toate ascund ceva sub înfățișarea lor.

Radioascultătorii au ciulit urechile. Iar prezentatorul transmisiilor muzicale a continuat:

– Muzica operetei a fost scrisă de Offenbach, care încearcă să ascundă sub o melodicitate nimănui folositoare o totală goliciune sufletească și instincte hulpave de mare proprietar și de mic feudal.“

Ilf și Petrov, *1001 de zile sau Noua Șeherezadă,* Polirom, 2011

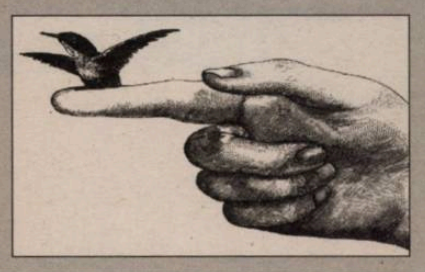

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Mai multă europă

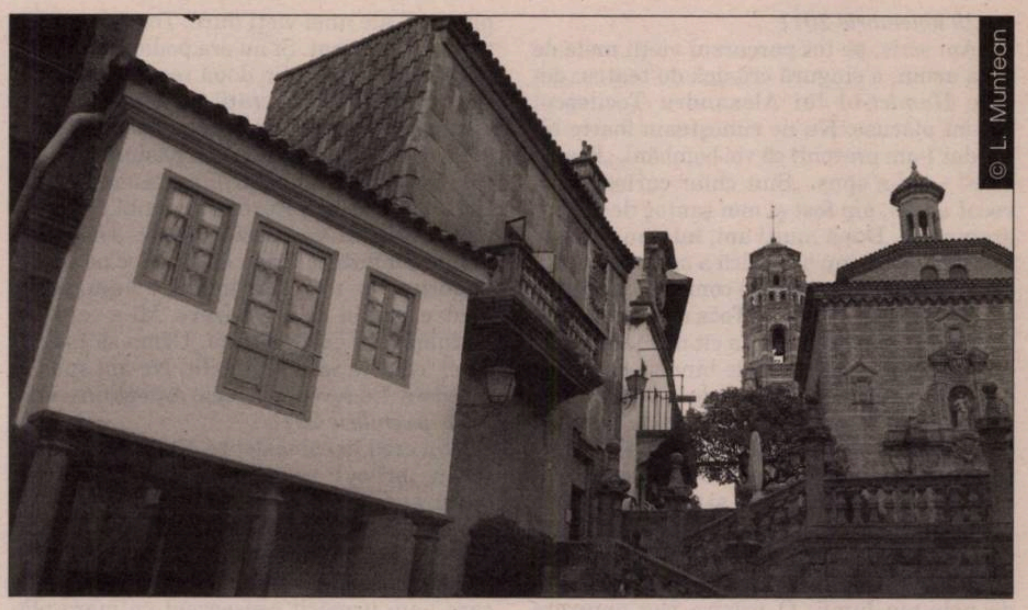

Au început să mă irite siguranţa cu care se afirmă că singura soluţie pentru Europa este mai multă europă. Ştiţi ce înseamnă asta: Comisia Europeană va avea mai multe atribuţiuni, va putea controla bugete naţionale, pe scurt, statele membre vor ceda mai multă suveranitate spre Bruxelles. Acum multă, multă vreme, adică exact în momentul în care s-a inaugurat sediul super-euro-băncii din Frankfurt, conform cutumelor comunitare, firma Băncii centrale europene a fost scrisă în toate limbile din zona euro. Părea, încă de atunci, declaraţia publică a slăbiciunii originare a noii monede. Cum să ai o singură monedă bazată pe obiceiuri economice, bugetare şi fiscale atît de multe şi diverse?

Datele reci şi seci din statisticile macroeconomice arată că, în multe capitole luate drept referinţă, Marea Britanie stă mai prost decît Italia. Cu toate acestea, supuşii Majestăţii Sale găsesc împrumuturi externe la preţuri (dobînzi, altfel spus) mult mai bune decît verii noştri întru latinitate. Care să fie diferenţa, de unde această discriminare? Simplu. Dacă guvernul nu face faţă plăţilor, nu reuşeşte să strîngă punga şi să plătească creditorii, Anglia are o bancă centrală şi investitorii ştiu că, în disperare de cauză, există un plătitor de ultimă instanţă. Se poate, la o adică, tipări monedă (în cazul Angliei, aceasta nu este euro, ci bătrîna liră sterlină). În Statele Unite, manevra s-a numit *„quantitative easing“*. Nu stau să vă explic ce înseamnă termenul ăsta nou. Intraţi pe YouTube, tastaţi *„quantitative easing explained“* şi veţi găsi două simpatice personaje de desen animat care vă vor explica totul, de-a fir a păr. Am rîs de unul singur cam jumătate de oră.

Revenim la Italia. De ce nu ar putea face acelaşi lucru? Păi, nu (mai) are numita bancă. Centrală. Italienii au euro, nu mai au lira (italienească) iar autoritatea monetară responsabilă este la Frankfurt, nu la Roma. Este drept că pe firma clădirii BCE apare scris şi în italiană numele instituţiei, numai că simbolismul implicit nu este de mare folos practic. Banca europeană nu face *„quantitative easing“* (insist, urmăriţi explicaţia de pe YouTube) pentru că Germania nu vrea să dea drumul tiparniţei. Ei, nemţii, au o adevărată obsesie naţională: inflaţia redusă. Li se trage (inclusiv) din istorie. Pe vremea Republicii de la Weimar, imediat după Primul Război Mondial, ţara s-a cam dus de rîpă din cauza unei tiparniţe de bani scăpate de sub control. Au urmat ani de mizerie economică şi venirea la putere a naziştilor. Aşa ceva lasă urme adînci în istoria politică şi socială a unei naţiuni. În plus, masa monetară mai mare înseamnă că, practic, tot nemţii (laolaltă cu alte cîteva ţări) vor plăti datoriile flancului sudic. Francezii, pe de altă parte, nu sînt atît de ortodocşi în ceea ce priveşte inflaţia. Ar cam dori o BCE mai supusă (informal) deciziilor politice ale Consiliului European. Aceasta a fost, în principal, miza numeroaselor întîlniri dintre Merkel şi Sarkozy. Se pare că, în final, s-au înţeles. Nemţii, însă, continuă să insiste pe ideea responsabilizării suplimentare a statelor aflate în necaz. Adică a transferului suplimentar de suveranitate către Comisia Europeană, prin controlul bugetelor naţionale. Asta ar presupune, dacă nu schimbarea tratatelor fondatoare ale UE, măcar un soi de amendament, orice fel de artificiu avocăţesc, astfel încît să nu se mai rişte referendumuri. Doar ştim ce se întîmplă cu „mai multă europă“ atunci cînd se cheamă electoratul la urne…

Un singur lucru mă încurcă: România. La nivel declarativ şi politic, ai noştri sînt în tabăra franco-germană. Ba, într-o bună măsură, o Comisie mai puternică poate fi în folosul administraţiei româneşti. Necazul este că, după cum este balanţa puterii acum, nu Comisia (adică tehnicienii cu oarecare aplecare spre politici comune) va decide aia sau ailaltă, ci Consiliul. Adică şefii de state şi de guvern, cu interese politice proprii, orientate spre electoratul naţional. Deciziile vor fi, cred eu, eminamente politice. Dacă nu ne-a ajuns abureala decizională de rit olandez în privinţa Schengen, vom mai avea de tras şi pe alte teme, „cu şi mai multă europă“ în ele.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

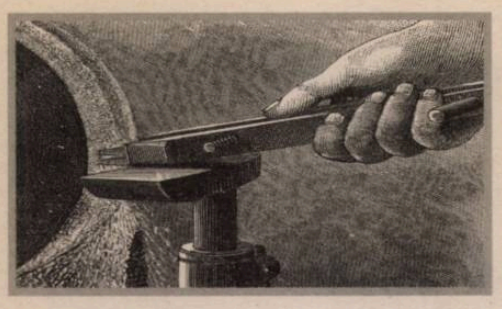

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Reabilitarea lui Dorel

Pentru că tot s-a discutat atît de mult pe tema aceasta, cu ocazia Zilei Naţionale, voi face şi eu o mărturisire. Ştiţi cînd m-am simţit ultima oară mîndru că sînt român? Acum cîteva luni, cînd proprietarul clădirii din Bruxelles unde se află biroul *Adevărul* a ţinut să mi-i prezinte pe muncitorii care lucrau la renovare. „Sînt români, fac o treabă excelentă!"

Nu cred ca vreunul dintre ei să fi fost trecut de 30 de ani. Ne-am strîns mîinile şi ne-am urat unii, altora „baftă". Aceşti băieţi nu sînt singuri în capitala europeană. În multe locuri poţi întîlni cîte o furgonetă obosită, cu număr de Bulgaria, în faţa unei case burgheze în renovare – este semnul clar că meseriaşii sînt români.

Să nu ne mire, deci, rezultatele studiului realizat de Institutul Naţional de Cercetare Economică şi Socială din Marea Britanie, potrivit căruia muncitorii români din străinătate sînt mai productivi cu 10% decît cei de acasă. Unii ar spune că asta se întîmplă fiindcă cei mai buni lucrători au plecat – dar cine a stat să-i compare pe aceştia cu cei rămaşi? Nu cumva răspunsurile trebuie căutate în altă parte?

Ce au, de fapt, românii din afară, şi nu au cei mai mulţi dintre cei dinlăuntru? Motivaţia muncii, desigur – or fi ei mai productivi cu 10%, dar primesc cu 1000% mai mult decît cei rămaşi acasă! Mai este şi forma de organizare, în interiorul căreia fiecare ştie ce are de făcut. Puse cap la cap, activităţile individuale, cel mai adesea anonime, dau un sistem care funcţionează.

România, dimpotrivă, este o ţară neterminată, în care aproape totul se află în stare de avarie: mecanismele funcţionării statului, relaţiile de muncă, respectarea contractelor şi ţinerea cuvîntului dat, preţuirea acordată celui care lucrează cinstit.

Există însă capitole la care creştem necontenit. De exemplu, numărul celor rămaşi fără locuri de muncă sau al angajaţilor care se descurcă tot mai greu din cauza veniturilor diminuate sau a salariilor plătite cînd se nimereşte. Creşte şi numărul maşinilor de lux cerute pe piaţa românească, al excursiilor în destinaţii superexclusiviste. Acum două săptămîni s-a anunţat că toate cele 12 exemplare din ultimul model de Ferrari alocate pieţei româneşti au fost deja cumpărate. „Anul acesta înregistrăm o creştere consistentă pe segmentul luxury. Clienţii VIP sînt pretenţioşi", declara, satisfăcut, un agent de turism.

Toate cele 12 exemplare din ultimul model de Ferrari alocate pieţei româneşti au fost deja cumpărate.

Creşte şi corupţia, un monstru care are drept organe sectorul public, în timp ce sîngele ce-i dă viaţă este format din banii privaţi. Şi la ce-ţi mai trebuie atunci angajaţi buni, cînd obţii avantaje prin corupţie? Drept este că aşa îţi furi singur căciula, contribuind la propria lipsă de competitivitate!

Noi, românii, sîntem datori astăzi aproape 100 de miliarde de euro, iar la această sumă contribuie deopotrivă sectorul public şi cel privat. Cu aceşti bani se putea ridica o ţară la cheie, puteam avea o infrastructură funcţională şi măcar cîteva ramuri economice, cu capital românesc, competitive.

Dar nu sîntem în stare să construim autostrăzi, nu ne pricepem să atragem banii europeni, nu avem şcoli şi spitale ca lumea. Facem multe afaceri pe vorbe, pe şmecherească, pe avantaje pe sub masă, nicidecum pe construcţii solide şi profituri rezonabile. Şpaga din sectorul public şi tunul din sectorul privat nu sînt decît două feţe ale aceleiaşi monede. Cineva îmi arăta odată un sediu luxos de firmă, cu o colecţie aferentă de maşini de lux din parcare: „Îi vezi? Ei cîştigă licitaţiile pentru renovarea şcolilor în vreo cinci judeţe. Dar crezi că ei lucrează? Nooooo... Subcontractează lucrările unor amărîţi din satele învecinate, care nu-şi văd niciodată banii la timp. Ba, uneori, nu şi-i mai văd deloc. Şi le merge!".

Proiectele publice suferă din cauza incompetenţei administrative şi a furtului din banul public – adică „privatizarea" bugetului prin mijloace haiduceşti. Proiectele private suferă din cauza megalomaniei, a lipsei de adecvare la realităţi, a goanei după cîştig rapid, imediat „investibil" în achiziţii extravagante. Dar, pînă la urmă, degradarea relaţiilor interumane, impostura, servilismul şi un anumit stil al comenzii de inspiraţie cazonă – moştenire securistă sau simple frustrări de răcan, nepotolite la timp – fac deopotrivă ravagii, şi la stat, şi la particular.

Desigur, nu e o veste rea faptul că afacerile cresc „pe segmentul de luxury" – asta ca să împrumutăm un barbarism la modă. Problema este că, de la începutul crizei, sute de mii de firme mici, de familie, au sucombat. Se vînd mai multe maşini roşii ca focul, ceea ce e de bine, dar mor micul meseriaş şi comerciant, se prăbuşeşte mica afacere de familie cu o mînă de angajaţi – ceea ce e catastrofal. Şi aşa se face că, potrivit datelor Eurostat, România este a doua ţară din Uniunea Europeană după diferenţa de venit dintre cei mai bogaţi 20% şi cei mai săraci 20% dintre cetăţeni. Doar Letonia ne întrece.

Nu putem da vina doar pe stat pentru aceasta. România e în general prost croită şi prost administrată, iar cauzele se află mai degrabă în birourile de decizie, indiferent de natura capitalului pe care se bazează.

Ne amuză reclamele cu Dorel şi amicii lui, imagini-clişeu ale muncitorului român leneş şi nepriceput. Dar să nu uităm că aproape trei milioane de români au luat drumul străinătăţii. Cu vreo cîteva zeci de mii de excepţii, aceştia muncesc din greu şi nu le-a fost simplu să o ia de la zero printre străini. Atunci, cum se face că aceştia aruncă zilnic în ridicol şablonul lucrătorului român de proastă factură?

Nu cumva problema se află, de fapt, în birourile celor care ar trebui să dea un sens muncii simple a lui Dorel? Şi nu cumva criza noastră este, înainte de toate, una managerială? De ce autorii celebrei serii de spoturi publicitare nu ni-i arată şi pe Doreii din birourile cu uşi capitonate? Doamne, ce-am mai rîde!

adevărul EUROPA

Ovidiu Nahoi *este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

„Fericiţi cei săraci cu duhul..."

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cea dintîi fericire

Cînd a murit Ernie Rizzo, faimosul detectiv particular din Chicago, multe taine ale marelui oraş au rămas pecetluite pentru totdeauna. Într-o seară, în rumoarea veselă a unei petreceri cu sute de invitaţi, mi-a povestit o asemenea taină, fără să divulge identitatea celor implicaţi, şi m-a întrebat ce cred.

„Chiar în primii ani de meserie, prin 1970, am fost angajat de un om important să-i urmăresc soţia. Omul bănuia că îl înşală. Aveau un fiu la care ţineau amîndoi enorm, îl educau la cele mai bune şcoli, îl pregăteau pentru un viitor măreţ şi bărbatul se gîndea nu atît la el însuşi, cît la trauma copilului dacă ar afla pe neaşteptate că mama lui are un amant, aşa că omul era foarte agitat şi tensionat. M-a plătit bine şi mi-a cerut să nu întrerup nici o secundă supravegherea soţiei sale. Am urmărit-o vreme de trei sau patru luni. Femeia era serioasă, nici vorbă de amant, dar stînd pe urmele ei, am aflat un mare secret. Am surprins o conversaţie între ea şi cea mai bună prietenă a ei, din care reieşea că ea mai avea un copil, despre care nu ştiau decît ele două. În prima ei tinereţe, pe la 18 ani, cu mulţi ani înainte de a-l cunoaşte pe actualul soţ, a născut un băiat pe care, speriată fiind, l-a abandonat. De departe, a reuşit să mai afle cîte ceva despre el, dar de cîţiva ani îi pierduse urma complet. O chinuia gîndul că nu ştie nimic despre copil – acum bărbat în toată firea – şi se confesa prietenei. La rîndul ei, prietena părea că ştie toată povestea de multă vreme şi mi-a fost uşor să înţeleg că era marele lor secret. Cînd am făcut raportul pentru cel care mă angajase, nu am ezitat mult să mă decid să nu-i spun nimic despre secretul soţiei lui. În fond, mă angajase să aflu dacă şi cu cine îl înşală soţia lui şi eram bucuros să-i pot raporta că soţia lui nu-l înşela cu nimeni. Dar am rămas cu secretul ei – acum eram trei care-l ştiam. În cursul acelei confesiuni, am putut afla numele copilului abandonat şi orfelinatul în care crescuse, aşa că, îţi imaginezi, nu mi-a fost greu să-i dau de urmă. L-am găsit într-un cartier curat şi liniştit al oraşului şi nu mi-a luat mult timp să-mi dau seama că era un om cu adevărat fericit. Ducea o viaţă exemplară. Muncea la un garaj al cărui proprietar era, cîştiga bine şi jumătate din ce cîştiga dona anonim orfelinatului în care crescuse. A crescut bine şi frumos, s-a căsătorit şi are la rîndul lui două fetiţe, are o casă cochetă a cărei ipotecă o achită regulat, fără nici un fel de problemă, are o barcă pe lac şi navighează cu familia cît e vara de lungă, merge săptămînal la biserică şi mulţumeşte Celui de sus pentru ce are. Asta, se pare, îi produce o mulţumire sufletească completă. Nu are habar cine îi sînt părinţii, ştie că a fost abandonat de persoane necunoscute, dar se consolează senin cu ideea că Dumnezeu este, oricum, părintele fiecăruia dintre noi. Din cînd în cînd, cam o dată pe an, îl verific discret doar să văd ce mai face. Viaţa lui fericită este de o liniaritate uimitoare. Nu există sincope. În partea cealaltă, fiul oficial al mamei sale şi al omului care m-a angajat a ajuns exact ceea ce fusese plănuit să ajungă: unul dintre cei mai puternici politicieni ai Americii. Îl ştii sigur, îl vezi la televizor toată ziua. Între timp, mama lui a murit, a murit şi prietena ei. Sînt singurul care ştie că politicianul, despre care mulţi spun că ar putea ajunge chiar preşedintele Americii, şi garajistul anonim sînt fraţi. Cînd îl văd pe politician la TV sau cu diferite ocazii, mă uit la el şi mă întreb cum ar fi dacă ar afla că are un frate. Nu ştiu de ce, m-am ataşat mult de povestea asta. De fapt, m-am ataşat de dilema morală pe care o ridică: să le spun sau nu? Îţi mărturisesc că fericirea fratelui abandonat este principala mea problemă. Şi-o spun ca unul care scotoceşte dormitoarele oraşului acesta de 40 de ani şi a văzut tot, dar absolut tot ce-ţi poţi imagina că pot face oamenii, şi încă mai mult decît atît şi, prin urmare, sînt unul care are o părere foarte proastă despre oameni: nu există om mai fericit şi mai echilibrat decît garajistul acesta. Oh, duminică, după ce vine la biserică, cîntă la clarinet de-ţi rupe inima. A învăţat la orfelinat să cînte la clarinet... Să zicem că aş merge la el şi i-aş spune, cu probe, că faimosul om politic pe care sigur îl ştie de la televizor este fratele lui? Nu ştiu, poate îl place sau poate îl detestă ca politician, habar n-am, dar îţi imaginezi ce şoc ar fi pentru el? Apoi, nu ştiu cum va reacţiona politicianul. Probabil, la început, nu va crede. Îşi va imagina că garajistul e un escroc în căutare de ceva bani. Ceea ce l-ar distruge pe garajist. Sau, dimpotrivă, poate că îl va primi bine, cu emoţie şi lacrimi – dar chiar şi aşa, viaţa garajistului se va schimba. Şi din cît îi e de bine acum, orice fel de schimbare nu poate fi decît aducătoare de probleme pe care fericitul de el, acum, nu le are. Atunci, de ce să le spun? Vieţile lor par a-şi fi găsit rosturile. De ce să mă bag eu? Pe de altă parte, orice om are dreptul să ştie adevărul. Sînt, totuşi, fraţi şi eu sînt singurul care ştie asta....Tu ce zici să fac?"

Oh, duminică, după ce vine la biserică.

Un an mai tîrziu, Ernie Rizzo a murit. Politicianul, care ar putea ajunge preşedintele Americii, dacă nu cumva o fi şi ajuns – trebuie să verific – şi garajistul, cel mai fericit om din lume, nu vor şti niciodată că sînt fraţi.

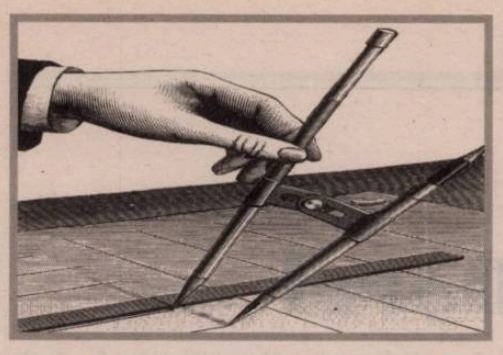

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Suferinţele unei case şi ale primului ei stăpîn

Acum doi ani, scriam despre imobilul din str. Henri Coandă (fost I.C. Frimu), nr. 11, rîndurile pline de amărăciune care se pot reciti aici:

„De sus şi pînă jos, tencuiala, refăcută acum 40 de ani, este leproasă, descojită. Jgheaburile ciuruite au îmbibat-o de apa tuturor ploilor, aşa că, din capitelurile de ipsos, mai cade cîte unul. Scara care coboară în grădină de la biroul directorial are treptele înverzite şi roase. Atît în grădina din faţă, cît şi în curtea care se întinde de-a lungul clădirii, s-au îngrămădit inscripţii latine sau greceşti şi sculpturi antice, care nu sînt de marmură elenică, ci din piatra noastră locală, poroasă şi înnegrită. Cele două sere în care, odinioară, erau portocali şi palmieri sînt depozite de cărţi, cu cîte un ochi de geam lipsă. De o parte şi de alta a intrării, doi atlanţi susţin balconul de la etaj. Înăuntru, scara măreaţă urcă spre hall-ul împodobit cu picturi care, pe alocuri, s-au umflat de umezeală, ca şi imitaţia de lambriuri cu care sînt căptuşite alte încăperi. Neoanele, în loc de becuri, accentuează impresia că ne găsim, ca în povestirile lui Bulgakov, într-un palat din Petersburg „ocupat de proletari."

Clădirea este proprietatea Academiei Române, sediul Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan", cel mai important din ţară, şi descrierea corespunde întocmai şi situaţiei de astăzi. Nu s-a făcut nici un efort de a reabilita aspectul atît de degradat al minunatei case, de altfel monument istoric. O parte din activitatea Institutului s-a transferat în spaţiile care i-au fost puse la dispoziţie în Casa Academiei (Calea 13 Septembrie, nr. 13), edificiul grandios şi jerpelit pe care ni l-a lăsat moştenire Epoca de Aur. Pentru vechiul sediu, consolidarea necesară întîrzie.

Ce păzesc călugăriţele?

De aceea, a venit vremea să amintim trecutul acestei clădiri, factorilor responsabili care, deşi trăiesc într-însa, nu dau nici o atenţie halului în care ea se găseşte. Ignoranţa şi lăcomia au avut acelaşi efect devastator asupra altui monument care păstra memoria întemeietorului casei.

În 1884, cînd s-a construit imobilul din strada care se cheamă acum Coandă, acolo era mahalaua Popa Cosma. A fost locuinţa familiei Macca, de origine grecească – primul despre care ştim că se stabilise în Bucureşti este Alexandru, al cărui mormînt din 1852 se afla lîngă biserica Sf. Ioan cel Mare. Fiul său, Petre (1844-1905), ofiţer de intendenţă, luînd parte la Războiul de Independenţă, a fost rănit la Griviţa şi a ajuns la gradul de colonel. S-a căsătorit cu Elena Bălăceanu (1842-1912), care i-a adus ca zestre moşia Miroşi din Teleorman, fiica lui Costache Bălăceanu (1791-1843) cu Marghioala Drugănescu (1812-1890). Colonelul a avut doi fii, Ioan şi Mihail, amîndoi cu studii de drept la Paris. Pasajului care face legătura între Calea Victoriei şi strada Eugeniu Carada i s-a zis Macca – fiindcă Mihail a fost unul dintre proprietarii pe al căror teren s-a construit în 1891 – sau Villacrosse – după alt proprietar.

© R. Avram

Testamentul Elenei Macca lăsa casa Ministerului Instrucţiunii Publice. Datorită acestui fapt a funcţionat acolo Biblioteca Pedagogică pînă în 1931, cînd N. Iorga a instalat în locul ei Muzeul Naţional de Antichităţi, căruia i s-a adăugat Institutul. Colonelul şi soţia lui sînt îngropaţi în cimitirul mănăstirii Pasărea.

În ultima vreme, mormîntul lor a suferit o profanare revoltătoare. Lanţurile care-l înconjurau, ornamentele uşilor criptei şi plăcile aplicate pe soclul de granit negru, cu reliefuri reprezentînd scene din războiul de la 1877, au fost furate, fiind toate de bronz – după care vandalismul a continuat: a dispărut chiar bustul colonelului Macca. Ce păzesc călugăriţele? O să vedem bustul la o licitaţie, dacă n-a fost topit. În acest fel, patrimoniul nostru istoric suferă pierderi ireparabile. Donatorii a căror generozitate a înzestrat mănăstirea şi a făcut posibilă găzduirea unei colecţii de interes public într-un decor aristocratic n-ar fi meritat nepăsarea grosolană de care au parte.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Fotograful Dan Dinescu şi ruinele de la Gîrbou, Sălaj

Dan Dinescu este un fotograf. De fapt, un excelent fotograf, care şi-a publicat doar o mică parte a fotografiilor făcute cu pasiune şi cu bucuria de a privi la obiecte şi peisaje într-o manieră aparte.

Nu putem spune că fotografiile de arhitectură ale lui Dan Dinescu sînt triste sau nostalgice, chiar şi atunci cînd e vorba de construcţii ce par condamnate la dispariţie.

Dan Dinescu are o privire proaspătă, care ne scoate în evidenţă frumosul, chiar şi din fragmente de ruine. Şi mai are – din punctul meu de vedere – o mare calitate: fotografiile lui constituie o radiografie a posibilităţilor de reutilizare a ruinelor; el face ceea ce un arhitect bun ar face în faţa unor obiecte de arhitectură cărora ar trebui să le pună în lumină valoarea. Eu aş folosi talentul lui Dan Dinescu în conceperea de teme de proiectare pentru conservarea şi punerea în valoare a ruinelor. Desigur, atunci cînd astfel de teme vor ieşi din programa şcolară a celor care se specializează în restaurare şi vor reprezenta teme reale ale societăţii româneşti, la fel cum se întîmplă în multe dintre ţările europene, şi nu numai.

Deocamdată, cum situaţia de mai sus e una – din păcate – ipotetică, ne putem uita la fotografiile lui Dan Dinescu şi ne putem încerca imaginaţia, compunînd un peisaj arhitectural modern în care elementele propuse de fotograf să fie cele care dau nota particulară, specifică şi extrem de interesantă care să facă din Gîrbou, spre exemplu, o localitate aflată în topul turistic românesc.

Vorbesc aici despre Gîrbou, fiindcă acum cîtăva vreme am primit de la Dan Dinescu patru poze reprezentînd ruinele ansamblului baroc din această localitate prea puţin cunoscută din judeţul Sălaj. Prea puţin cunoscută fiindcă, pe lîngă urmele de locuire neolitică şi romană descoperite de arheologi, la Gîrbou se află ruinele unui ansamblu baroc, construit în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea: o poartă decorată cu emblema nobiliară a familiei Haller conducea în interiorul unei incinte de zid, unde se aflau un palat cu anexele sale şi un parc cu amenajări tipice epocii; o capelă completa ansamblul. Astăzi, se păstrează în stare de ruină doar poarta, un pavilion al parcului, ruinele capelei şi un turn clopotniţă.

© D. Dinescu

Legendele legate de sat, de palat şi parcul său.

Pentru primarul din Gîrbou acesta poate fi punctul de plecare pentru o utilizare a patrimoniului „ca motor de dezvoltare", aşa cum este folosit în lume, chiar în zone foarte apropiate geografic de România. De altfel, aceasta este tema Adunării generale a ICOMOS (Consiliul Internaţional al Monumentelor şi Siturilor). Dedicată posibilităţilor de a utiliza, mai ales în timp de criză, patrimoniul şi a face din conservarea lui, adecvată şi realizată cu mijloacele specifice, o sursă de venituri pe termen lung. Adică, revenind la primarul din Gîrbou, acesta ar trebui să facă apel la specialişti care să analizeze situaţia patrimoniului arheologic şi arhitectural şi să imagineze căi de restaurare şi de utilizare a acestuia în beneficiul comunităţii locale, dar şi al celui naţional, din care – nu trebuie să uităm asta – ruinele palatului Haller din Gîrbou fac parte. Ele figurează în Lista Monumentelor Istorice la poziţiile SJ-II-m-B-05055.01, 02, 03, 04. Dacă mai adăugăm, realităţii materiale, şi legendele legate de sat, de palat şi parcul său, am avea materie primă destulă ca să putem construi o temă de proiect realizabil în etape şi care ar aduce numai avantaje locului şi oamenilor săi. În caz că mai ţinem cont şi de faptul că în comună s-a născut Alexandru Papiu-Ilarian (1827-1877), sîntem în faţa unei localităţi cu un extraordinar potenţial material şi imaterial, din a cărui utilizare inteligentă am avea cu toţii de cîştigat.

Dan Dinescu şi-a făcut datoria. Sperăm să aflăm în curînd cum va acţiona administraţia locală.

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

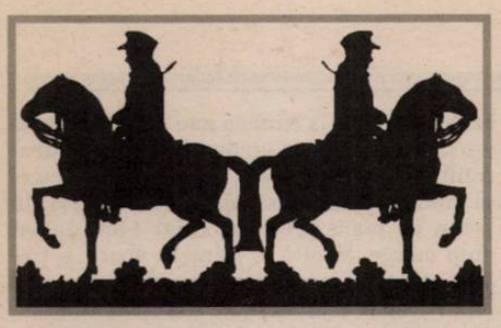

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Decembrie, din paranteză-n paranteză

...s-a dus noiembrie, iubito, şi nu m-ai învăţat filosofie*

precum te-am rugat, probabil că nu o faci decît în decembrie,

aşa cum te-ai obişnuit cu băcăuanul acela,

să nu crezi că mă jigneşti,

tot ce te-a rugat Bacovia rămîne în vigoare,

nu e o vreme a comparaţiilor,

continui să-mi scot din sărite confraţii cînd le zic:

„Trebuie să trăim conştienţi că sînt cîteva genii inaccesibile nouă“,

mi se urlă că sînt un defetist literar, pe scurt: un laş,

eu le repet: „Pe Eminescu, noi, poeţii tineri, degeaba,

nu-l vom mai ajunge!“,

din cine e, aproximativ, versul acesta? nu se mai ştie

(Tita îl ştia pe dinafară, abia mă puteam ţine după ea cînd începeam să-l spunem),

nu se mai ştie nimic de Zamiatin, de Dos Passos, de Sărmanul Klopstock,

oameni foarte citiţi şi la curent cu secolul 21,

nu mai ştiu cine a fost Fadeev

(să le spun că a fost cel care a scris *Înfrîngere* sub Stalin, ce fel de înfrîngere nu le pot explica, mai bine le zic că şi-a tras un glonte în cap după ce a aflat ce făcuse Stalin, iar Pasternak, la catafalcul lui, i-a cerut iertare,

sau, şi mai pe înţeles, că Fadeev a fost socrul lui Hans Magnus Enzensberger, asta, gradul de rudenie, l-ar face mai clar, cu condiţia să se ştie cine este Hans Magnus, HME, să nu fie confundat cu MHS-ul nostru, deşi nici despre MHS nu se ştie în amănunt ce a fost mai halucinant în viaţa lui pentru ca să ajungă la „Iorgu – *vezi* Iordan“ şi „Iordan – *vezi* Iorgu“,

poate că un roman *Bietul MHS* ar fi la fel de valabil ca *Bietul Ioanide,* dar ar trebui un Călinescu de după 22 – ei, care 22?),

însă nici despre Călinescu nu se mai discută printre noi, ca altădată,

de unde şi întrebarea unui tînăr proaspăt incult:

„Ce vrea Lucian Boia să spună cînd scrie că întotdeauna Călinescu a fost un caz?“,

confraţi la care ţin din ce în ce mai mult nu au auzit de Kim Philby

şi le explic cu certă pasiune: „Cel mai desăvîrşit spion al secolului XX, englez cu Oxfordul la bază, om al sovieticilor, dar poate şi al englezilor, dacă nu chiar triplu agent“

şi cădem repede în John Le Carré, constatînd că se ignoră cea mai substanţială idee din *Smiley şi oamenii lui,* aceea că CIA şi KGB-ul sînt complementare în binele şi răul universal,

în fine, dacă nu m-ai învăţat filosofie şi tot a trecut noiembrie,

o să-ţi fac cronică cinematografică şi o să-ţi povestesc că

altădată, pentru mine, noiembrie însemna Festivalul Filmului Sovietic la „Studio“ de pe Magheru,

în fiecare an, eu „făceam“ la *Cinema* festivalul ăsta,

era Cannes-ul meu, Magheru era *ma Croisette à moi,*

nu era an să nu prindem un film mai deocheat, mai subversiv, mai incomod pentru cenzura noastră,

ne adunam toată cine-elita să captăm ceva cît mai neconform, un cloroform la porcăriile socialismului autohton,

plus actori dintre aceia care – cum spunea odată, în *Le Monde,* Jean de Baroncelli – îţi ridică un nod de lacrimi în gît,

Liubşin, Inna Ciurikova, Natalia Andreicenko (o splendoare, luată de nevastă de Maximilian Schell!),

plus melodramele alea sănătoase din care îţi rămîneau un „Te iubesc“ sau „Iartămă“, spuse altfel decît se ştie, un *Ia liubliu tebia,* un *Prosti menia,*

adică ce voiam să-ţi precizez de la bun început, dar nu am găsit tonul şi m-am pierdut printre paranteze (care în nici un caz nu te vor necăji ca o paracenteză):

are perfectă dreptate Alexandru Solomon, care scrie, în *22,* că e stupidă, foarte stupidă, absenţa filmelor ruseşti, poloneze, cehe de pe piaţa noastră cinematografică; nu-i o frază cu care azi să faci unanimitatea (l-am cunoscut pe acest documentarist de clasă de pe cînd, mic-pitic, bătea Bucegii cu tatăl său, poetul Petre Solomon, şi coborau, nu chiar istoviţi, la noi, pe Cumpătu – aceasta ar fi ultima paranteză, ceea ce îmi aduce aminte de acea intensă vorbă de după 22 decembrie 1989: „Comunismul a fost o paranteză în istoria noastră“, la care, odată, mi-am permis să adaug: „Da, o paranteză de dimensiuni proustiene“).

Iubito, în decembrie pot să te învăţ un pic de istorie?

* vezi *Dilema veche* nr. 405.

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi **coate**

Sex la mănăstire

Săptămîna trecută, vreme de vreo trei zile, emisiunile de ştiri şi paginile ziarelor s-au bucurat de un desert nesperat pentru foamea noastră de dulce în Postul Crăciunului. O măicuţă de la o mănăstire ortodoxă din Călăraşi a născut. Senzaţional – prin cezariană. Uluitor – două gemene. În exclusivitate – e vorba chiar despre maica stareţă de la Tăriceni. Fantastic – stareţa s-a prezentat la spital îmbrăcată civil, pretinzînd că are dureri de mijloc şi de picioare. Fabulos – se pare că tatăl gemenelor e tot un om al bisericii. Incredibil – măicuţa care a născut două gemene declară că tatăl copilelor e un mirean, dar sînt voci care afirmă că semnalmentele adevăratului tată conduc spre un călugăr de la Amara. Stupefiant – măicuţa păcătoasă nu vrea să-şi recunoască fiicele. Se pare că a mai abandonat un copil, în urmă cu cîţiva ani. Dezvăluire şocantă – surse din interiorul mănăstirii afirmă categoric faptul că misterioasa călugăriţă obişnuia să meargă la mare şi să facă plajă. Dezamăgitor – purtătoarea de cuvînt a spitalului în care a născut maica stareţă afirmă că mama îşi recunoaşte gemenele şi că nu există nici un motiv pentru intervenţia instituţiilor pentru protecţia copilului.

Aşa marfă de calitate nu se arată toată ziua. Prin urmare, trebuie să prelungim cu măiestrie tantrică plăcerile pe care le produce această ştire, pentru că nu pupăm des o asemenea trufanda. Toate fanteziile noastre se bulucesc la ieşire şi se calcă în picioare, disperate, în proximitatea aromelor pe care le lasă în imaginaţie o ştire cu urme de sex în preajma altarului. Iar unii dintre jurnalişti se grăbesc să ne sară în ajutor, publicînd o fotografie cu o casă. Clădirea din imagine e încercuită cu roşu. Ei bine, pentru ca fanteziile să dea în clocot, pentru ca dansul aţîţării să fie mai profi, se pare că momentul conceperii celor două gemene s-ar fi consumat chiar în casa din imagine. E sigur că fapta nu s-a petrecut doar o dată. Departe de ochii şi de ştirea celor din afara mănăstirii, în interiorul acestei case, undeva, într-un ungher ascuns, o călugăriţă făcea sex sălbatic cu un călugăr. Şi pentru că tot ne-am dezbrăcat, hai s-o facem lată şi să arătăm ce avem noi mai ascuns. Urmează, la ştiri, sincroane cu enoriaşi. Dintre fiii şi fiicele mănăstirii de la Tăriceni, dintre oile păstorite de sfîntul aşezămînt, au fost selecţionaţi cîţiva bătrîni ştirbi, care au chicotit şi şi-au dat coate în faţa reporterilor mulţumiţi de recolta mutrelor vînate cu greu. Cea mai profesională şi bine intenţionată întrebare din partea domnului sau a domnişoarei reporter a fost formulată cam aşa: „Oare cum se face că maica stareţă a rămas gravidă? Ce credeţi că s-a întîmplat?“. Toate astea, doar ca să auzim mici vorbe hître şi glumiţe despre Duhul Sfînt, sau cele mai neaoşe vorbe româneşti peste care se pune un sfert de bip, în aşa fel încît sexul dezgolit al cuvîntului să atîrne binişor în afara protecţiei sonore care, cică, ne-ar feri de grosolănie în presă.

Şi dă-i şi chicoteşte, şi dă-i şi fă glumiţe de la brîu în jos, şi dă-i şi luptă, într-o atmosferă promiscuă, unde felul de a face public un asemenea fapt e mai frivol de o mie de ori decît conţinutul ştirii. Jocul cu libidoul ne duce într-o zonă de un grotesc desăvîrşit. Vînarea călugăriţei care a născut două gemene capătă dimensiuni incredibile. În afara posibilităţii de a vedea clar *vedeta* acestei ştiri, *teribila păcătoasă care a spurcat locurile sfinte,* frustraţi de faptul că nu putem străpunge blocada din spital, împreună cu reporterii dornici de dreptate şi de adevăr, începem să fabricăm în imaginaţie cele mai perverse scenarii. Pentru că nu putem s-o vedem limpede pe EA, pe cea care ne-a înflăcărat imaginaţia, fantazăm, în lipsa unui portret real, la orgii prin locuri sfinte, la deşucheri cum nu s-au mai văzut, la scene de sex cu dimensiuni homerice. Doar pentru că am fi în stare să scuipăm oricînd, mai ales cîtă vreme e vorba despre poale-n cap, pe dreptul oricui la intimitate. Aşa ceva nu există. Discutăm despre o femeie a Bisericii, iar noi, virtuoşii, cei fără de păcat, vrem *dreptate.* Dreptul la intimitate e un moft catolic sau o prostie democratică. La noi, rahaturile astea occidentale nu prind. Noi vrem s-o găbjim pe netrebnică, s-o ruşinăm, s-o dăm prin catran şi prin fulgi, şi s-o plimbăm, în pielea goală, pe uliţă, s-o vedem toţi.

Mută, Biserica nu ia o poziţie fermă, demnă, clară, rapidă şi explicită. Biserica tace şi mai trimite, pe ici, pe colo, cîte un zvon, *pe surse.* Din nou, poziţia instituţiei e lamentabilă şi profund inconştientă de uriaşele deservicii pe care le aduce chiar oamenilor de reală valoare pe care îi conţine. Şi contribuie din plin, în felul ăsta, la generalizarea unei imagini care pune portjartiere şi ciorapi negri sub straiele multor călugăriţe, piercing-uri şi tatuaje perverse sub sutanele multor călugări. Asemenea unei instituţii de stat, Biserica o lălăie cu o anchetă, necomunicînd clar nimic, depăşită, adormită în vremuri demult stinse.

Există, la noi, un tratament extrem de primitiv aplicat în general femeilor, atunci cînd e vorba de spaţiul public. Porcăiala obişnuită se amplifică brusc, atunci cînd e vorba de o femeie. Cu vină sau nu, din faza de suspect, la noi, dezbrăcarea şi ruşinarea în public încep înainte de sentinţa justiţiei. E drept, asta şi pentru că justiţia înţelege la propriu pilda cu orbirea, atunci cînd nu doarme. Prin urmare, dreptatea găseşte propriile mijloace de a ieşi la lumină. Însă tratamentul public aplicat femeilor e mult dincolo de realităţile astea. Arătarea patologică a detaliilor unui corp de femeie, la televizor, a devenit una dintre atracţiile favorite ale emisiunilor de ştiri.

(continuarea în numărul următor)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

Poveste cu Mircea Lucescu

Numără cineva vreodată cîte victime face un „meci de infarct“ precum cel dintre Vaslui şi Lazio?

Cînd Mircea Lucescu a declarat *Gazetei Sporturilor* „Sînt prea bătrîn ca să mă retrag“, oamenii au citit asta ca pe un alint al antrenorului de 66 de ani. Apoi a continuat: „Aş vrea să mor pe teren. E cel mai frumos lucru care i se poate întîmpla unui antrenor. Înseamnă că ai trecut prin absolut tot, în viaţă, acolo, în mijlocul luptei“. Noi, poporul microbist, ne-am încruntat.

Lucescu dusese totul prea departe, devenise un răzgîiat lugubru. Ca şi în întrebarea *Dilemei vechi:* Ce are fotbalul cu moartea? E cam mult să invoci infarctul la un meci cu o minge la mijloc. Dar Il Luce a explicat: „Bobby Robson, de exemplu, a renunţat o vreme, apoi, ajungînd într-un supermarket, s-a gîndit: «Ce caut eu aici?». Şi s-a întors, deşi era bolnav...“ Lucescu a continuat: „Nu poţi să te opreşti. Degeaba zici că visezi să te retragi la un moment dat... Nu poţi, pur şi simplu. N-ai nevoie de linişte! Ai nevoie de tot ce îţi dă fotbalul. De tensiune, emoţie, adrenalină!“. Bine, Mister, întreabă reporterul, şi cum e aia cu retrasul în plină glorie? La care Lucescu se enervează şi renunţă la corectitudinea politică şi la stilul său inimitabil de piarist de geniu, răspunzînd: „Retragerea în plină glorie este doar o poveste. Nici un antrenor nu ar putea. Antrenorii sînt ca actorii. Nu se retrag. Nu vreau să ajung ca Brigitte Bardot, să plimb cîini“.

Şi atunci, cum se detensionează un antrenor? „Depinde de capacitatea lui de a găsi altceva pentru a se deconecta... Literatură, muzică, politică, social... Un antrenor nu se poate reîncărca dormind!“ Aşa e, există meserii unde somnul nu te încarcă. Aşa cum e cea de antrenor sau de microbist. La Vaslui – Lazio n-a murit nimeni, dar hai să ne rugăm să sărim hopul, pentru că meciul decisiv pentru moldoveni se va juca în cîteva zile la Zürich!

Cătălin TOLONTAN

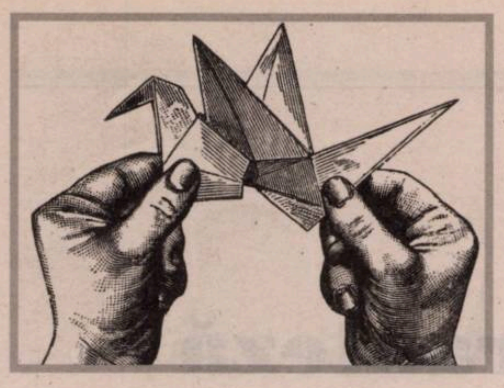

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Jucării

Am aflat că la Muzeul de Istorie a României s-a deschis o expoziţie de jucării, din anii '20 şi pînă în anii '90, şi că poţi recunoaşte acolo unele jucării pe care le-ai avut în copilărie. Copiii din anii '50, '60, '70 şi '80 au avut o varietate limitată de jucării. Erau unele comune fiecărei generaţii şi chiar şi astăzi mai dau naştere unor conversaţii de genul: „Tu ai avut avion Tarom?“, „Da, dar tu, ai avut maşină teleghidată cu fir, dintr-aia verde, americană, decapotabilă? Dar autocar ONT?“ Spune-mi ce jucării ai avut ca să-ţi spun cînd te-ai născut.

Astăzi, rareori se întîmplă ca jucăriile să semene cu ale colegului de bancă. Sînt în număr foarte mare şi se bucură de atenţie doar în ziua în care au fost primite. Zac apoi uitate prin cutii, pentru a fi redescoperite după luni sau chiar ani de zile, pline de praf şi eventual cu bateriile scurse, imposibil de folosit, drept care sînt aruncate la gunoi asemeni mîncării uitate în frigider. Presupun că, în aceste condiţii, jucăriile de azi nu vor deveni subiect de conversaţie peste ani, pretext de amintire a copilăriei şi a unei epoci. Lucrul ăsta se va întîmpla, în schimb, probabil, cu anumite jocuri pe calculator: „Ai avut «Need for Speed»? Dar «Warcraft X»? Mai ştii cînd computerul avea un hard sub birou iar monitorul ocupa jumătate din suprafaţa biroului?“.

În fine, cînd eram copil, nu existau jucării virtuale. Erau – nu multe şi cît se poate de fizice. Mi-aduc aminte de un camion cu o remorcă pe care erau transportate alte patru maşinuţe, pe două niveluri. Era cea mai scumpă jucărie de la librărie (căci la librărie se găseau jucăriile), aşezată pe raftul cel mai de sus, deasupra celui cu păpuşi şi al celui cu jocuri „Nu te supăra frate!“ şi „Sus, jos“. Avea cabina roşie, remorca bleu şi preţul cel mai mare: 100 de lei. Eram absolut înnebunit să-l am, aş fi promis orice ca să mi-l cumpere. Mama m-a tot amînat, m-a dus cu vorba mai multe săptămîni. În cele din urmă, s-a lăsat însă înduplecată. O după-amiază întreagă m-am jucat cu el, dar cu acea ocazie am gustat, pentru prima dată cred, şi deziluzia plictiselii după împlinirea unei mari dorinţi. Mă uitam la camionul de pe covor şi nu mai înţelegeam de ce mi-l dorisem atîta. A doua zi de dimineaţă însă, imediat ce m-am trezit, am dat fuga să-l văd din nou, să mă asigur că nu visasem.

Cu timpul, mi-am extins căile ferate, cumpărînd alte şine şi macazuri.

Au mai fost apoi, bineînţeles, destule alte jucării: autocarul ONT cu căpăcele de tablă la roţi, puşca mitralieră AKM cu baterii şi chiar o păpuşă blondă, căreia bunica i-a tricotat o rochiţă albă. Angela (sau Corina?) a stat ani de zile pe un dulap, pînă cînd ai mei au constatat că se înverzise la faţă. Materialul din care era făcută se degradase.

Una dintre cele mai mari surprize însă a fost trenuleţul electric pe care l-am descoperit şerpuind pe şinele montate sub bradul de Crăciun. Avea o locomotivă neagră, cu aburi, şi două vagoane verzi, de călători, care se cuplau automat printr-o uşoară împingere. Viteza era variabilă şi puteam să schimb şi cele cîteva macazuri pentru a-l pune pe o rută sau pe alta. Trecea pe lîngă bariere, prin decorul format de cei cîţiva pomişori verzi de plastic, şi scotea sunetul pe care-l face un tren adevărat la îmbinările dintre şine. Îl puteam opri în dreptul cantonului luminat din interior de un beculeţ sau îl puteam gara pe linia moartă, închisă cu tampoane. Cu timpul, mi-am extins căile ferate, cumpărînd alte şine şi macazuri. Am construit o gară dintr-o imitaţie de *lego*, fabricată – ca şi trenuleţul – în RDG. L-am combinat apoi cu pieile roşii şi cowboy-i de plastic pe care-i colecţionam întruna. Nederanjat că un cal era la fel de mare ca locomotiva, am început să construiesc adevărate scenarii de western în mijlocul sufrageriei. Cred că eram deja la liceu cînd am achiziţionat şi ultima piesă, o locomotivă modernă, o adevărată miniatură, diesel electric, cu faruri. A costat fabuloasa sumă de 300 de lei, la care am contribuit şi eu, cu micile mele economii. Mi-am cumpărat-o singur de la ultimul etaj al magazinului Cireşarii de pe Smîrdan şi ţin minte că m-am bucurat s-o simt în mînă cît era de grea – o piesă adevărată, nu jucărie. Pentru ea, şinele erau cam uşoare iar la curbele mai strînse trebuia s-o încetinesc, ca să nu deraieze. Am păstrat mult timp trenuleţul şi mă mai jucam cu el şi cînd începusem să am iubite. Uneia, în semn de mare preţuire, chiar i-am arătat cum merge. Venită la mine în vizită, a trebuit să asiste la montarea şinelor, ce nu era chiar treabă simplă, apoi am stins lumina, să vedem beculeţul aprins al cantonului şi liniile lucind în faţa farurilor locomotivei care rula cu viteză, ţăcănind peste îmbinări şi macazuri. Fata a rezistat cu stoicism demonstraţiei, dar nu ştiu ce impresie şi-o fi făcut atunci despre mine. Încă nu aflasem că hobby-urile băieţilor nu sînt neapărat şi cea mai mare bucurie a fetelor.

ready made

„Într'o poveste aflăm, că valurile mării «se prefăcură în balauri negri şi fără saman de mari».

Tot poveştile ne prezintă bălaurii şi ca pui (păsări de curte) ai sfintei Vineri.

Pe lângă sfânta Vinere, peste bălauri e mai mare sfânta Duminecă.

Iar sfântul George e estîrpator de bălauri.“

T. German, „Bălaurii“,
în *Comoara Satelor*, Anul III,
Nr. 9-10, Nov.-Dec. 1925

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cultura revoltei

Fusei şi eu la Istorie, dar nu ocupai nimic. De fapt, asemănările cu *Occupy* au fost minimale. Ceea ce nu înseamnă că cele întîmplate acolo nu ar trebui să ne preocupe pe toţi!

Mai întîi, trebuie să precizez că, dacă *iniţiativa* acestei revolte (modestă, timidă, confuză...) a aparţinut unor studenţi (puţini), *evenimentul* ca atare, care a ajuns să aibă o anumită vizibilitate, este, într-o proporţie covîrşitoare, opera autorităţilor. Să trimiţi în Piaţa Universităţii, la oră de vîrf, jandarmi şi „mascaţi“ să îmbrîncească studenţi şi să pipăie profesori prin buzunare în căutare de nu se poate şti ce, totul sub privirile trecătorilor care începuseră să se adune intrigaţi în jurul intrării la Facultatea de Istorie, dovedeşte o teribilă lipsă de tact. Şi a fost cea mai bună publicitate pe care şi-ar fi putut-o imagina cei cîţiva lideri în cele mai extravagante vise ale lor. Chiar şi cei mai rezervaţi studenţi s-au indignat (pe bună dreptate!), şi chiar dacă nu ar fi avut altă raţiune, tot li s-a furnizat pe tavă un motiv de revoltă.

În ce a constat însă „revolta“?

Ea poate fi bagatelizată uşor şi, mai ales, poate fi demontată cu uşurinţă. „Revendicările“ au fost confuze şi improvizate, infantile, atunci cînd nu au fost de-a dreptul teribiliste, prost formulate, chiar şi cînd erau întemeiate. La scurt timp, au devenit şi contradictorii, diferite facţiuni revendicîndu-şi dreptul exclusiv de a reprezenta „masele“ şi asaltînd media cu mai multe „comunicate“, şi ele contradictorii.

Mult zgomot pentru nimic? O simplă furtună într-un pahar cu apă?

Da, se poate spune şi aşa, dacă ne referim doar la mizele explicite şi la impactul direct. Dar aceasta ar însemna să nu vezi pădurea din cauza copacilor. Şi ar presupune o anumită obtuzitate socială.

În zilele care au urmat, am aflat din presă şi despre începutul unei mici epidemii în mediul universitar, stîrnită de revolta celor de la Istorie. Referirile la epidemia mult mai extinsă *Occupy around the World* erau transparente sau chiar explicite. Avem şi noi, deci, „ocupaiul“ nostru? Să fie vorba doar de o simplă „formă fără fond“ pe care o preluăm din Occident în bună tradiţie românească?

Ei bine, aici nu m-aş mai grăbi cu răspunsul! Să ne întoarcem deci la studenţii de la Istorie şi să aruncăm o a doua privire, mai atentă.

La un moment dat, pe cînd păräseam „dezbaterea“ folosită ca preludiu la „revoltă“, am auzit un student formulînd următoarea deviză: *revoltă fără motiv*. Am tresărit, căci îmi suna, brusc, mult mai grav decît toate „motivele“ pe care le-am auzit şi pe care aveam să le aflu apoi din presă. Dacă „revendicările“ erau într-adevăr nerealiste (chiar şi atunci cînd vizau probleme dramatice, precum aceea a bugetului alocat educaţiei), „revolta“ era însă cît se poate de reală. Mai exact, *sentimentul* de revoltă era unul profund autentic (cel puţin la o masă critică de participanţi). Fără *motiv*, revolta avea *motivaţii* profunde pentru oricine îşi dădea osteneala să privească dincolo de aparenţe. Şi poate tocmai această nemulţumire surdă, difuză, nearticulată, dar tot mai împărtăşită şi explicabilă, este ceea ce ar trebuie să ne preocupe – şi să ne alarmeze. Mai mult, aşa nearticulată cum a fost, „revolta“ studenţilor de la Istorie a exprimat – fie şi la fel de nearticulat – o nemulţumire surdă şi difuză a unei mase mult mai largi de oameni.

Fără motiv, *revolta avea* motivaţii *profunde.*

Dar putea fi o astfel de revoltă mai „articulată“ şi mai pertinentă? Din păcate, nu! După ce model, cu ce limbaj şi cu ce competenţe, în condiţiile în care la noi încă nu există cu adevărat dezbatere publică şi tot ceea ce putem vedea sînt exerciţiul revoltei permanente din talk-show-uri şi disperările punctuale ale vreunui pensionar? Chiar şi cele mai simple revendicări sociale au nevoie de o *cultură a revoltei*. Ea permite conştientizarea motivelor şi formularea revendicărilor. Iar acestea pot fi negociate. În lipsa unui model social de revoltă, aceasta devine „fără motiv“, oarbă şi imprevizibilă. Iar dialogul social nu mai este posibil. Orice putere are astfel de ales între monologul autoritar şi dialogul preventiv. Opţiunea tot mai multor puteri actuale se îndreaptă însă spre o a „treia cale“: tirania de catifea a indiferenţei curtenitoare, un fel de *voi spuneţi ce vreţi, noi facem ce ştim*. Or, *această* „soluţie“ de guvernare este aceea care naşte „revolte fără motiv“.

Soluţia *occupy everywhere* & *break whatever* este deci justificată? Nu (iar la noi nici nu prea există acest risc – deocamdată...). Dar este explicabilă şi previzibilă. De la războaiele mondiale la cele domestice, cîte distrugeri au fost justificate sau „raţionale“? Doar că le puteai vedea venind şi mai util ar fi fost să le preîntîmpini decît să deplîngi, ulterior, răutatea umană... Categoric deci, nu aceste forme de violenţă „fără motiv“ sînt soluţia. Cu o condiţie: societatea să conştientizeze faptul că există o problemă şi să caute o soluţie *reală!* În caz contrar, riscul este ca alt soi de „soluţie“ să fie propusă de un fanatic charismatic...

Revenind la studenţii noştri, revolta lor poate fi considerată cum doriţi. Dar nu poate fi trecută cu vederea, şi cu atît mai puţin disprețuită. Oricît de nerealistă ar fi fost, ea a avut însă loc – şi nu s-a încheiat... – iar în spatele ei se poate întrevedea o nemulţumire cît se poate de reală şi justificată. La care statul rămîne surd (cînd nu pune paie pe foc...). În aceste condiţii, există riscul să apară, la un moment dat, un Miron Cozma al lumii universitare, care să ofere el un „motiv“ acestei revolte mocnite!

P.S. Şi o sugestie: Revedeţi filmul britanic *If*. A fost produs cam prin 1968...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Busuioc, Matrix, „Cenuşăreasa“ şi „Cîntarea României“

Ca şi cum nimic altceva important nu s-ar mai întîmpla la noi sau aiurea, emisiunile de ştiri din ultimele luni ne-au adus la cunoştinţă, cu o oarecare frecvenţă, faptele artistice ale unor tineri români ce participă pe la diferite concursuri TV de amatori din Europa – concursuri pe care, spre lauda lor, uneori le şi cîştigă.

Deschizător de drumuri în domeniu pare a fi fost dl Costel Busuioc – plecat în Spania ca zidar şi revenit de acolo ca laureat al unui concurs TV în care a cîntat, cu candoarea unui amator, arii celebre. Ulterior, dl Busuioc a primit o bursă din partea unei fundaţii private româneşti, a scos un disc, a susţinut poate şi ceva concerte loco – după care roata morii timpului s-a-nvîrtit, alţi amatori au cîştigat alte ediţii ale concursului respectiv din Spania şi alţi români au ocupat prim-planul TV, evidenţiindu-se la alte show-uri de gen. În Anglia, anul acesta, un tînăr venit din România a atras atenţia performînd ceva mişcări halucinogenice de tip Matrix – şi, chiar dacă britonii nu i-au dat un premiu (ci doar aplauze şi încurajări), măcar a devenit, şi el, subiect de ştiri TV la Bucureşti. Mai recent, în Italia, un tînăr amator preadolescent a cîştigat un alt tele-concurs (şi a mai şi făcut-o pe prezentatoarea italiancă a show-ului să-şi înnoade limba-n gură pronunţîndu-i dificilul nume românesc). Bravo tuturor – dar poate că e cazul să revenim cu picioarele pe pămînt şi să reamintim cîteva adevăruri simple.

În primul rînd: aceste concursuri nu valorează mai mult decît ceea ce sînt, adică nişte competiţii de amatori desfăşurate în regatul devorator al industriei de divertisment TV, afacere al cărei singur scop e producerea

În ce capcane cad vedetele TV de-o seară

unor vedete de-o zi (sau de-o săptămînă). După care vin o altă emisiune, altă vedetă, altă săptămînă. Singura logică a *show*-ului e incontinenţa sa. De exemplu, ultima ştire despre Busuioc nu e un concert – ci că ar fi fost bătut, prin Timişoara.

În al doilea rînd, Busuioc, Matrix & Comp., dacă nu se vor pregăti profesional şi mental spre a deveni realmente profesionişti, doar vor îngroşa rîndul victimelor sigure ale acestor *media* vedetofage ce proliferează peste tot. Unii se vor întreba „de ce statul român nu face mai mult“ pentru aceşti oameni. Întrebarea e greşită. Cel dator să facă ceva pentru Busuioc e Busuioc însuşi: adică, să-şi împlinească educaţia muzicală – pentru că altfel, cu tot talentul nativ pe care un om îl are, şansele unei reuşite profesioniste sînt, în cel mai bun caz, de 1 la 100.000. Cît priveşte statul român, el e dator să aibă grijă de artiştii din teatrele şi operele sale şi, mai ales, de copiii şi tinerii talentaţi din liceele şi conservatoarele ţării. Atît – dar oricum pare prea mult.

În al treilea rînd, cred că e foarte important ca tinerii să înţeleagă faptul că „Cenuşăreasa“ e un basm frumos, dar şansele de a retrăi avatarurile acesteia-s minime. Asemenea iluzie – că poţi fi un nimeni la începutul serii şi te trezeşti vedetă dimineaţa, în urma unei emisiuni TV – e doar o şubredă tentativă de-a găsi o scurtătură pe un drum care, inevitabil, e lung, greu şi cere o educaţie anume. În regatul YouTube, Busuioc & Matrix ş.cl. vor face un oarece *rating;* pe Facebook-ul lor vor strînge poate mii de *prieteni*. Dar sînt sceptic că vor putea trăi din asta.

Şi, în fine, mai întrevăd aici un aspect: toate aceste spectacole-concurs de amatori *(Britanicii au talent, American Idol,* variantele lor de la noi etc.) nu-s decît varianta modernă, dezideologizată, tehnologizată şi mai colorată a „Cîntării României“ de altădată. În vara lui 1976, regimul Ceauşescu (prin aşa-numitul Consiliu al Culturii şi Educaţiei Socialiste – creat în urma *tezelor din iulie* '71) a dat startul primei ediţii a „Cîntării României“, un spectacol mamut în care se îmbîrligau amatorii şi profesioniştii, cultura nouă şi cultura clasică, cîntăreţii la taragot din CAP-uri, sopranele de la Opera Naţională, folkiştii din uzine, pictorii şi fotografii de prin şcoli, brigăzile vesele de prin facultăţi, actorii din teatrele naţionale, epigramiştii de prin sindicate etc. Zeci de mii de amatori au gustat atunci luminile rampei, s-au organizat mii de spectacole, s-au distribuit zeci de mii de premii şi diplome etc. E greu de spus ce profit a adus culturii naţionale acel haloimăs artistic. Ca şi *vedetele* de-o seară de azi, fiecare *laureat* de atunci a avut minutul lui de glorie. Spre deosebire de *vedetele* de azi, *laureaţii* de prin sindicate măcar aveau un loc de muncă, unde-şi cîştigau de bine, de rău o pîine.

În rest, ca şi în cazul „Cîntării României“, drumul de la *Românii au talent* pînă la adevărata artă e luuuuuuung şi el cere, în continuare, 1% talent sau inspiraţie şi 99% educaţie, consecvenţă şi (cu TV sau fără) muncă.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche Publishing, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Locurile comune ale misoginismului

„În spatele fiecărui bărbat puternic se ascunde o femeie“ – am auzit de atîtea zeci de ori această inepţie că nu mai am nici o reacţie. Şi în spatele fiecărei femei puternice se ascunde cine? Un bărbat puternic, determinarea şi ambiţia de a-şi depăşi condiţia sau o „pilă“ bine manipulată? Iritarea mea porneşte de la toată această dezbatere fără dezbatere din societatea românească în care se afirmă, fără să se dorească cu adevărat, necesitatea promovării femeilor pe scena publică/politică fără a se lucra prea mult la educaţie. Românii sînt misogini, poate mai misogini decît alte naţii, şi sînt încă tributari, ca mulţi alţii, de altminteri, clişeelor. Lipsa de educaţia şi accentul încă predominant pe mitul „celor şapte ani de acasă“ îşi spun şi în această direcţie cuvîntul.

Într-una din zilele astea cu mult soare, aşteptam cuminte la semafor; din dreapta, de pe banda a doua mi se făceau semne disperate. Apuc doar să văd un taxi, un şofer care înfuleca dintr-o şaorma, vorbea la telefon, avea ochelari de soare şi ar fi vrut să facă la stînga, deşi se încadrase prost. Nu ştiu unde ar fi trebuit să mă bag, cert este că verdele m-a salvat, dar pentru vreo cîteva secunde, căci a virat brusc, s-a aşezat în faţa mea, a blocat toată circulaţia, s-a dat jos din taxi, fără să renunţe la şaorma, nici la telefon, nici la ochelarii de soare, şi a început să urle şi să mă înjure: „Chioara dracului, nu puteai să te dai la o parte. Cine dracu ţi-a pus, fă, volanu-n mînă? Un tîmpit ca şi tine şi ca prostu' de lîngă tine (aluzie la soţul meu, din dreapta)“. Şi pe măsură ce se înfierbînta, spumele se adunau în colţul gurii, şaorma îi aluneca printre degete, părul i se ridicase în cap şi toţi dracii, sfinţii, mădularele, fecioarele, ocările cutremurătoare fură invocate... Spectacolul era grotesc, iar singurul meu gînd se îndrepta către faptul că acuşi, acuşi o să facă apoplexie... şi-o să-i moară copiii de foame acasă... Ca la circ: toată lumea blocată în trafic ne privea nemulţumită şi toţi ochii dezaprobatori erau aţintiţi asupra mea. Eram muiere... la volan... deci trebuie să fi greşit cu ceva... N-am reuşit să aflu cu ce... Nici poliţistul venit la faţa locului n-a reuşit să mă lămurească... Nici taximetristul nu s-a oprit din furie... Dar nici nu s-a gîndit nimeni să-l sancţioneze, măcar (cu) o amendă pentru tulburarea ordinii publice, dacă nu pentru calomnie. Totul părea „natural“: o altă şoferiţă proastă pusă la punct de un taximetrist, chiar şi fără rost, dar bărbat şi cu siguranţă cu mult mai multă experienţă... de viaţă cel puţin...

Românceles se complac în apele tulburi ale misoginismului.

O scenă cotidiană şi banală întîmplată multora dintre femeile de astăzi. Dispreţul bărbaţilor pentru femeile din vieţile lor este atît de mare că preferă de cele mai multe ori să le ţină „ascunse“: unii dintre ei îşi respectă mamele, dar nu şi pe celelalte femei din comunitate; îşi admiră soţiile, dar nu au cuvinte de laudă pentru soţiile altora; îşi protejează surorile, dar nu se gîndesc la surorile altora. Cariera unei femei este mai totdeauna pusă sub semnul întrebării şi mai ales al suspiciunilor de tot felul, „trebuie să fi făcut ea ceva“, „trebuie să fi netezit ea patul cuiva“, cum spunea odinioară Constantin Sion. Acum, nu că exemplele n-ar fi numeroase în această direcţie, mai ales în zilele astea, cînd media ne asaltează cu sînii siliconaţi şi bărbaţii „virili“, cu femeile „rele de muscă“, cum zice acelaşi Sion, şi bărbaţii gata să le „cumpere“. Ce lipseşte în toată această ecuaţie? Stima de sine. Femeile nu se respectă suficient pentru a cere respect, bărbaţii cred prea mult că totul li se cuvine pentru a oferi respect. Nu vreau să generalizez. După mine însă mulţi, mult prea mulţi români şi mult prea multe românce se complac în apele tulburi ale misoginismului. Ele se ascund „în spatele bărbaţilor puternici“ (chipurile spre a se proteja!), ei se stăpînesc cît pot în sînul familiei şi-i dau drumul „imaginaţiei“ odată „liberi“. De la vlădică la opincă, ţipăm că avem nevoie de o mai mare reprezentare a femeii în spaţiul public, dar fără să depăşim clişeul de „la cratiţă“. De la vlădică la opincă ne pierdem în judecăţi de valoare şi strigăm că „egalitatea de şanse“ e tema principală a unor schimbări fără de schimbări. Uităm însă că acceptarea schimbării nu se face decît prin educaţie. Cît despre educaţie... aflai că a mai căzut o treaptă la recentul buget. Aşa că „spor“ la înjurat femei, acasă, pe stradă, în parlament, la televizor, în ziare, la şcoală, la biserică... iar cea mai tare înjurătură mi se pare cea de „tută“. Degradare supremă ca un bărbat să fie „tută“. Priviţi în DEX şi veţi afla de ce...

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Domnul Ciulei

„[Mircea Morariu:] Au fost ani buni pentru dumneavoastră anii aceştia de la sfîrşitul deceniului al optulea.

Lungul drum al zilei către noapte, Pescăruşul, Furtuna, O scrisoare pierdută – toate patru în regia domnului Ciulei.

[Mariana Mihuţ:] Şi toate aceste spectacole cu parteneri de excepţie. (...) Vreau să vă spun că eu nu eram în distribuţia iniţială a *Pescăruşului*. Mi s-a părut însă aşa de nedrept să nu lucrez cu Liviu un Cehov, încît am făcut cerere de dublură. Nu am cerut dublură la Nina Zarecinaia, ci la Maşa. Poate că ar fi trebuit să cer pentru Nina. Nu ştiu. Nu am vrut să supăr pe nimeni. Domnul Ciulei a fost atît de încîntat că am cerut dublură pentru Maşa, încît mi-a spus că eu voi fi cea care va face premiera. A lucrat minunat la spectacolul acesta, cu o minuţie extraordinară...*

[Mircea Morariu:] Mai demult, în tinereţe, a jucat el însuşi în Treplev, iar Clody Bertola era atunci Zarecinaia...

[Mariana Mihuţ:] Şi-a dovedit atunci şi calităţile ieşite din comun de pedagog. În distribuţie erau doi actori foarte tineri. Amîndurora le încredinţase roluri foarte grele. Pintea era Treplev, Mihaela Marinescu juca Nina. A lucrat în mod special cu ei. Liviu şi-a dorit o tuşă mai apăsată, mai groasă. Poate că şi din cauza sălii. Am jucat spectacolul la «Grădina Icoanei». Voia o interpretare mai fermă. Pentru asta, ne-a cerut să facem într-un anume mod rolurile încredinţate. Lucru care mie mi-a plăcut foarte tare; am acceptat fără rezerve tot ceea ce mi-a cerut.“

*regia, scenografia: Liviu Ciulei; distribuţia: Clody Bertola, Mihaela Marinescu, Mariana Mihuţ, Valy Voiculescu-Pepino, Fory Etterle, Ion Besoiu, Adrian Pintea; costume: Doris Jurgea.

Mircea Morariu, *Cu şi despre Mariana Mihuţ,* Fundaţia Culturală „Camil Petrescu“, Revista „Teatrul azi“, Bucureşti, 2011 (v. şi nr. 404-408)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Pumni, sex şi droguri

Profesori bătuţi de elevi, elevi bătuţi de elevi, elevi bătuţi de profesori apar zilnic în filmuleţe pe Internet, pe prima pagină a ziarelor de scandal sau la *prime time news*. Sînt luate declaraţii în exclusivitate, copiii fac mărturisiri incendiare, dascălii dau detalii picante, directorii spun că se vor lua măsuri, iar presa face bani din violenţa iscată pe băncile şcolilor. Comentariile psihologilor sînt însoţite de poze deochetate cu elevi dezlănţuiţi la chefuri, indignarea profesorilor se transformă în acuzaţii politice, iar reclamaţiile părinţilor se risipesc pe culoarele inspectoratelor, dar şi ale presei de scandal.

În ăst timp, copiii devin vedete. Cu orice preţ: stimulaţi de dorinţa cititorilor şi ascultătorilor de a afla cît mai multe detalii şi de a-şi da cu părerea, elevul analfabet ironizat de reporteri glumeţi, sau cel care îşi dă jos pantalonii în faţa clasei şi a profesorului care-l ceartă, sau eleva implicată într-un proces de agresiune sexuală fac totul pentru a rămîne timp îndelungat pe prima pagină: scriu pe Facebook cum a fost, trimit ziarelor declaraţii de presă, dau detalii despre (eventualul) proces sau despre viaţa lor de dinainte şi de după incident.

Îi învăţăm, cu alte cuvinte, de mici, că scandalul vinde. Că un incident nefericit, o lacună a sistemului de învăţămînt, un abuz fizic sau nerespectarea regulilor se pot transforma lesne în rampă de lansare într-o carieră promiţătoare de vedetă. Că statutul de victimă poate deveni profitabil.

Este evident că, în şcolile româneşti, numărul cazurilor de agresiune fizică (de toate felurile) şi verbală a crescut. Statisticile şi ştirile o spun. Se caută de mult timp vinovaţi: televizorul cu filmele, emisiunile de divertisment şi talk-show-uri, ziarele avide de senzaţional, figurile agresive de pe scena politică promovate excesiv, ştirile dominate de detalii sîngeroase. Dar a căuta soluţii tot în această zonă pare un demers iluzoriu: nu poţi ţine sub control, sub obroc, televiziunile şi presa. Nu poţi pune pumnul cenzurii în gura unor mamuţi care fac bani din ce le vine mai uşor la îndemînă – par a spune CNA-ul şi organizaţiile jurnalistice. Apoi, şcolile lasă şi ele umerii sub povara neputinţei: lipsa de bani, de ajutor, de reguli se transformă în scuze satisfăcătoare pentru slujbaşii din învăţămînt. Părinţii – ori n-au timp, ori sînt plecaţi în Spania, ori au probleme generate de criză. Ministerul Educaţiei este ocupat cu procesele profesorilor care au de recuperat bani.

Cauzele violenţei în şcoli par a avea ramificaţii întinse şi adînci: sărăcia, exodul părinţilor în străinătate, la muncă, lipsa fondurilor pentru asigurarea protecţiei, pregătirea pedagogică slabă a dascălilor, dezinteresul autorităţilor pentru problemele de fond cu care se confruntă şcoala românească. De unde ar trebui început? Mă gîndesc poate că de la asumarea răspunderii pentru eşecurile din educaţia copiilor: şcoala, părinţii, ministerul nu pot da vina la nesfîrşit pentru insuccesele lor pe ziare şi pe vedete. Pe sărăcie şi salarii mici. Se pot face paşi mărunţi, dar siguri, care nu ţin nici de buget, nici de criză, nici de incompetenţa policienilor: reguli stricte şi ferm respectate pentru ţinutele şi accesoriile afişate în şcoli, părinţi şi profesori care să discute împreună despre problemele de disciplină, sancţiuni drastice pentru apariţii şi declaraţii îndoielnice în presă. Nu s-or întîmpla mari minuni. Dar pînă una, alta, cîteva mici minuni ar putea conta...

Se caută de mult timp vinovaţi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

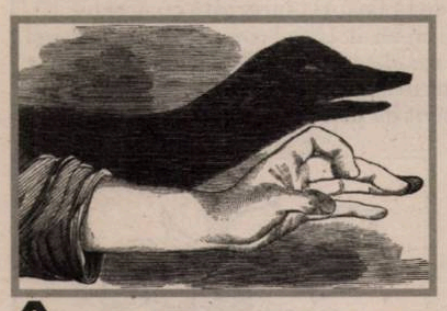

Iaromira POPOVICI

bazar

Jurnal din anii '70

Înainte de recentul Tîrg de Carte am primit o rugăminte care m-a bucurat, dar şi mirat, în acelaşi timp: un fost profesor din facultate, de pe vremea de aur a orelor de latină, Liviu Franga, m-a rugat să-i prezint o carte. Un roman.

M-a bucurat pentru că orele de latină de la sfîrşitul anilor '80 au fost, pentru mine, cele mai frumoase din facultate, dar şi una din perioadele aproape perfecte, îmi permit să spun, din viaţa mea. În primul rînd, datorită profesorilor de atunci, I. Fischer, Gabriela Creţia, Mihai Nichita, Dan Slusanschi, Traian Costa (dintre care, din păcate, cei mai mulţi nu mai sînt), a formidabilei lor erudiţii şi a modului plin de har prin care o împărtăşeau.

M-a mirat pentru că, iniţial, m-am gîndit că dl Franga a lansat un roman legat, cumva, de Antichitatea clasică. Şi nu mă simţeam deloc destul de specialistă pentru a-l prezenta.

Romanul s-a dovedit complet altceva decît prevăzusem: *Jurnal din anii '70* (editura TIPARG, 2011). Al unei adolescente din România anilor '70: Clara Iacob, elevă la Liceul „Gheorghe Lazăr".

Interesantă alegere, din partea unui bărbat, şi clasicist. Citind jurnalul, am descoperit, cu încîntare, că recunosc în însemnările Clarei propriul meu stil din jurnalele mele de sfîrşit de ani '70, început de ani '80. Căci, mărturisesc, am fost, cel puţin pentru o perioadă, o fanatică a scrisului în caietele chineze şti de atunci, cu coperţi de mătase.

„Luni 4 ianuarie. Am fost cu Dona. Am mîncat îngheţată de 3 lei de ciocolată. Am fost la tata la spital. L-am luat şi am cumpărat banane de 50 de lei.(...) Dona mănîncă la mine. E f. drăguţă."; „Miercuri 13 ianuarie: „N-am mai făcut nimic. Am citit *Civilizaţia aztecă* de L. Vaillant. Interesantă. (...). La şcoală, nimic. (...). Tipa de lucru e o proastă şi o tîmpită!"; „Duminică, 17 ianuarie. Am terminat *Pe aripile vîntului*. M-ar cam fi deprimat sfîrşitul dacă n-ar fi telefonat (la fixul fixului) Virgil!"

Cam aşa sună prima parte a Jurnalului. Recunosc, în ea, de pildă, apelativele naiv tranşante de „f. drăguţă", sau dimpotrivă, de „tîmpită"; obsesia cantităţii şi a unei absurde exactităţi; a notaţiilor aparent degeaba; lecturile epocii, gen *Pe aripile vîntului* – la care se adaugă referiri la filmele *(Moby Dick* cu Gregory Peck, *Jane Eyre* cu Orson Wells, *Blow up*-ul lui Antonioni), piesele de teatru *(Leonce şi Lena, Enigma Otiliei...),* muzicile (Beatles, Joan Baez, Donovan, Dalida), sporturile (baschet, patinaj, badminton), tratatiile (gogoşi, covrigi, halviţă, îngheţată, frappe), hainele (pantofi de catifea raiată de 55 de lei, fuste maxi împrumutate de la mama), ba chiar şi bancurile epocii..

Portretul epocii se conturează din mici elemente de *realia,* mărunte detalii consumiste, fără a se lansa în speculaţii politice sau religioase (deşi, la un moment dat, este menţionată o discuţie cu un profesor care le spune, la şcoală, „Christos a-nviat!", Clara îi răspunde că a citit Biblia, iar în dialogurile ei de mai încolo cu băiatul de care se îndrăgosteşte face mereu referire, implicită, la Dumnezeu).

Toate acestea, conturate într-un *pattern* prezent cam în fiecare însemnare a Jurnalului, mi s-au părut interesante pînă la un punct: punct în care eram gata să o acuz pe Clara de suficienţă şi lipsă de imaginaţie. Noroc cu propriul portret, ce apare la un moment dat în jurnal, care a salvat-o: acolo ea se descrie ca potrivită, nici frumoasă, nici urîtă, dar simpatică, dorind fericirea, dar ştiind că nu o va putea avea, iubind cîteodată totul, altădată deloc.

De cînd se îndrăgosteşte de colegul ei, Erich, Clara începe să-şi dea măsura unei alte laturi a personalităţii ei, mai romantică, mai profundă, mai metafizică. Cea de-a doua parte a jurnalului devine chiar palpitantă, se citeşte în cheia, mereu de succes, a iubirilor imposibile, cu personaje dificile precum Erich (cu un background familial cu probleme, tată alcoolic, ratat etc).

Iubirea nefericită pentru Erich îi adaugă Clarei acel grăunte de tragism, de suferinţă iniţiatică necesară maturizării ei şi profunzimii personajului. Dar şi transformării unui document de epocă într-un roman interesant.

Selma IUSUF

legende urbane

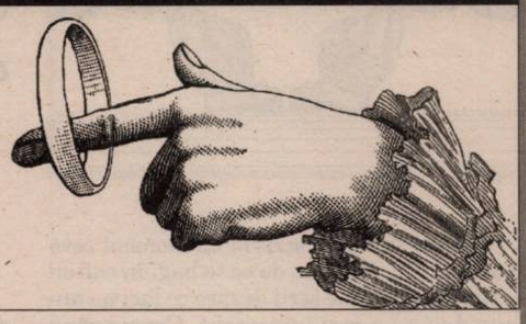

Moartea vie

În vara indiană care a fost debutul toamnei din acest an, un bărbat care putea să aibă şi patruzeci, dar şi şaizeci de ani a tras să moară zile bune în holul de la intrare al blocului unde locuia. A coborît cu liftul de la etajul VI, purtînd cocîrjat sub braţ un pled şi-o pernă. A întins pătura care-şi trăise glorios carourile maro şi verzi prin anii '80 – anii tinereţii lui de muncitor cu buclele negre ondulate pieptănate frumos cu apă peste cap – sub cutiile de corespondenţă ale colocatarilor. Perna de un gri nesănătos, aidoma cu tenu-i de fumător înrăit, a sprijinit-o de perete. El s-a lungit apoi uşurel, jumătate culcat, jumătate sprijinit, şi şi-a hîrîit printre buzele pale, întredeschise, cancerul care-i ronţăia conştiincios ambii plămîni.

Unii copii din bloc s-au speriat cînd l-au văzut prima dată culcat sub cutiile de scrisori. Unii dintre vecini şi vecine s-au oprit să schimbe cîteva vorbe. „Ţi-e rău, nea Titi? Las' că aici e mai mult aer decît acolo sus, la mata." Aşa şi era, vipia neobişnuită de început de toamnă pîrjolea tot: apartamentul micuţ, neizolat, bucătăria care mustea de mirosul tuturor tocanelor, pe nevasta lui nea Titi, pe fata lui divorţată şi pe nepoata lui, o fetiţă costelivă, negricioasă, ca un mic păianjen pururea flămînd. Nevasta lui nea Titi mai cobora cu cîte un ceai, căci de mîncare nu mai putea fi vorba. Cana fără mîner, cu un snop de albăstrele pe laturile dantelate, stătea pe jumătate plină lîngă muribund, vizitată de muştele mici, de culoarea antracitului, insecte nervoase, din sud. Alţii, vizitatori ocazionali, treceau pe lîngă el plini de uimire, dînd din cap a neîncredere şi ţistuind printre dinţi.

Nea Titi ieşise să moară la aer, aşa cum probabil făcuseră tatăl sau bunicul lui, la el, în satul plin de corcoduşi strîmbi din cîmpia la fel de aridă ca Bucureştiul ăsta însetat de ploaie.

Apoi nea Titi a dispărut de sub cutiile de scrisori. Ar fi fost frumos ca el să se fi evaporat dureros de spectaculos într-un vîrtej de flori galbene şi fluturi neobişnuit de mari, ca în romanele sud-americane. Dar murise cît se poate de omeneşte. Iar vecinii lui – deşi nu-l iubeau cine ştie ce, pentru că avea una dintre cele mai mari datorii la întreţinere, era cîrcotaş şi-i inunda constant pe ăia de la etajul V – s-au mobilizat exemplar.

Moartea lui a dat de lucru gospodinelor de pe scară, care au fiert colive, au aprins lumînări subţirele şi au dat sfaturi. Nea Titi cîrcotaşul a unit brusc vecini certaţi cu anii, femei care se salutau din vîrful buzelor sau deloc. A adunat laolaltă bătrîne care ştiau exact cîte şi ce fel de prosoape se cumpără şi cam ce se pune de obicei într-o pomană. Moartea lui a înroşit obrajii bărbaţilor care au dat peste cap pahar cu vin roşu, prost. A dezlegat amintiri cu alţi morţi şi moarte „frumoşi, dom'le, parcă dormeau". Nea Titi, cu moartea lui cu tot, a rămas secundar în toată întîmplarea.

Povestea lui mi-a adus aminte de un alt caz, mult mai spectaculos, văzut la televizor acum cîţiva ani. Într-o comună din Dîmboviţa se dezgroapă un mormînt vechi pentru a face loc unui mort proaspăt. Din cavou, după aproape 30 de ani, iese trupul mumificat al unui nea Gheorghe, aşa cum era cunoscut în sat. Tot satul s-a pozat cu mumia. L-au sprijinit de o cruce şi i-au pus o bere în mînă. L-au tras de păr. Au venit televiziunile. S-au minunat de dinţii pe care-i avea în gură. Un sătean ştirb i-a identificat vipla dentară a fi chiar platină. Un altul i-a bătut darabana pe spate zicînd că e fix ca pielea veche de oaie. Femeile rîdeau cu colţul baticului peste gură. Nici pe nea Gheorghe, cunoscut beţiv, nu-l prea iubise nimeni de pe acolo, dar acum mumia era chiar haioasă. Şi-au adus aminte că omul devenise bisericos înainte de moarte şi aşa au găsit explicaţia conservării lui în timp. „O minune dumnezeiască", s-a decretat. Minunea dumnezeiască a stat o zi, două printre oamenii care au ciupit-o, au tras-o de păr şi i-au dat să bea. Apoi a fost îngropată direct în pămînt. Distracţia se terminase, adunarea sătească se risipise.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

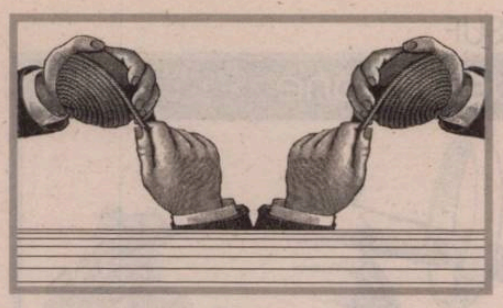

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Telegrafice, dintr-un fel de stat

■ Un cititor mi-a scris la un moment ceva de genul: băi, Ghinea, de ce te bagi în cafteli cu stînga, mai bine scrii despre ce faci pe unde te duci că e mai interesant. Considerînd ăsta unul dintre acele şuturi în fund cu efect evolutiv garantat, iată că mă execut. Deci, azi la Priştina.

■ Conferinţă organizată de guvernul kosovar împreună cu European Council on Foreign Relations. Se va discuta despre schimbarea Europei în noul context de puteri mondiale care se ridică şi despre Balcanii de Vest. În ciuda temei, vă promit să nu fiu plicticos. Eveniment de anvergură – cinci miniştri de Externe, doi foşti prim-miniştri din ţări importante, mulţi alţi foşti şi mulţi actuali oameni de prin think-tank-uri europene. Toată protipendada kosovară de faţă. E primul lor eveniment la acest nivel, au emoţii. Totul e nou şi uşor grandoman, ca şi statul acesta în sine.

■ De la aeroport mă trezesc cu un danez şi doi israelieni într-o maşină cu sirenă. Şoferul conduce ca un nebun, cu sirena pornită aproape permanent. Care e graba? îl întrebăm pe şofer. Nu e nici o grabă, dar trebuie să ne simţim bineveniţi. Am mai trăit senzaţia asta o singură dată, la Chişinău, prin 2002 sau 2003. Era o primă ieşire la nivel înalt a regimului Voronin. Tot maşini cu girofar, în plus atunci – banchet în marea sală de la imensa cramă din Mileştii Mici, unde altădată se îmbătau nomenclaturiştii sovietici sub portretul secretarului general (în 2003 era portretul lui Ştefan cel Mare).

■ Discursuri oficiale banale de la preşedinta statului, premier, diverşi miniştri. Reţin doar ideea oarecum timidă: consideraţi-ne un stat normal, banal, e tot ce vrem. După partea oficioasă, presa este poftită afară, ni se aminteşte că restul se va desfăşura sub regula Chatam House – foloseşti ce auzi, nu citezi, nu indici cine ce zice. Ceea ce voi şi face, revăzînd acum cîteva din notiţele luate în cele două zile.

■ Fost oficial maghiar: regretă că UE a obosit să se mai extindă, ba chiar că am ajuns să vorbim despre intrarea la apă a UE. Reaminteşte butada că un regim politic se schimbă în 6 luni, o economie în 6 ani şi o societate în 60 de ani. UE a ajutat ţările din Est să facă schimbarea asta mai rapid. Dar acum e un fel de coadă la intrarea în UE, uşa fiind închisă. Ţările astea care stau la coadă s-ar putea să se plictisească şi să plece la altă coadă. La care altă coadă? mă gîndesc.

■ Think-tanker german: asistăm acum la naţionalizarea politicii de extindere. Grecia a confiscat chestiunea aderării Macedoniei, Germania insistă pentru aderarea rapidă a Croaţiei, Polonia are agenda sa în Est. Pe de altă parte, politica externă rămîne cel mai naţionalizat domeniu. Paradoxul face ca diplomaţii din ţările membre să fi negociat integrarea tot mai profundă, dar nu în domeniul lor. Cu alte cuvinte, diplomaţii au exportat spre Bruxelles atribuţii economice şi din alte domenii, dar atribuţiile diplomatice le-au păstrat ferm în mîinile lor.

■ Fost oficial austriac: face o pledoarie pentru ridicarea vizelor pentru cei din Balcani. Dacă scopul nostru în UE e să ne apărăm de infractori, atunci trebuie să ne gîndim că nici un infractor serios nu a fost vreodată oprit de lipsa vizei. Mai mulţi militează pentru începerea unui dialog cu Kosovo pentru desfiinţarea vizelor. Măcar pentru că – aminteşte mai tîrziu un ministru kosovar – un sfert din populaţie munceşte deja în UE, unde au ajuns mai mult ilegal decît legal.

■ Evident, discuţia ajunge la Rusia şi China, elefanţii invizibili din cameră. Un vechi corespondent în Balcani al unei reviste britanice îşi aminteşte cum exerciţiul de forţă al rusilor din 1999, cînd au ocupat repede aeroportul din Priştina, s-a terminat jenant, li s-a terminat mîncarea şi au primit pîine de la britanici. Dar acum, Rusia se întoarce în forţă. 20.000 de sîrbi din Kosovo au adresat o petiţie colectivă Dumei de la Moscova, cerînd cetăţenia rusă. Li se pare că Belgradul nu poate sau nu vrea să-i ajute. Rusia invadează teritorii ca să-şi apere cetăţenii – asta au spus în Osetia la războiul cu Georgia.

■ Un expert britanic pe relaţia UE-China: entuziasmul intelectual la adresa Chinei ar trebui potolit un pic. Se vorbeşte despre faptul că Beijing-ul nu pune condiţii ţărilor, atunci cînd investeşte. Nu e adevărat, condiţiile Chinei există şi, spre deosebire de condiţiile UE, sînt imprevizibile şi mai degrabă egoiste. Exemplul cu premiul Nobel pentru disidentul chinez, cînd China a încercat să forţeze diferite state europene să nu participe la ceremonie. Strategia le-a explodat în faţă: alţi europeni s-au enervat şi au pornit ofensiva pentru o poziţie comună, să meargă toţi în bloc la ceremonie (aşa mi-am explicat şi eu acum bîlbele României de atunci, prima dată am vrut să le facem pe plac chinezilor, apoi ne-au răzgîndit europenii – am făcut figură penibilă).

■ Un jurnalist rus, fost corespondent la Moscova pentru presa occidentală: cînd le zici diplomaţilor ruşi despre politica externă bazată pe valori se uită la tine ca la un nebun. Pentru că statul rus nu are valori, preferăm să ne imaginăm că nimeni nu le are. Războiul din Kosovo din 1999, dus împotriva voinţei Rusiei contra unui protejat al Rusiei, a marcat pînă acum gîndirea Kremlinului. Le-a arătat că, pentru a fi băgaţi în seamă, trebuie să aibă protejaţi, state vasale şi să fie puternici. Se vorbeşte apoi pe larg despre o recentă ieşire a ambasadorului rus la Belgrad, care i-a certat public pe sîrbi că nu sînt destul de agresivi contra Kosovo. Se ajunge astfel în situaţia paradoxală că ruşii sînt mai sîrbi decît sîrbii. El explică asta simplu: Rusia se teme că o Serbie normalizată ar putea adera la NATO şi consideră că asta ar fi umilitor pentru ea.

■ Intelectual albanez: reţeaua de influenţă a Turciei în Albania a devenit imensă, practic poţi să începi de la grădiniţă şi să termini doctoratul în şcoli finanţate şi controlate din Turcia. Doar că asta naşte resentimente. Oficialii albanezi au creat un scandal atunci cînd au scos portretul eroului naţional Skanderbeg la o vizită a unei delegaţii turceşti (eroul a avut proasta inspiraţie să lupte contra otomanilor în Evul Mediu). Noul otomanism (altă chestie la mare modă, alături de China) naşte o reacţie de adversitate în elita albaneză, tradiţional laică. Nu e frumos să vină alţii din afară şi să-ţi reamintească că eşti musulman şi ar trebui să te comporţi ca atare. Un universitar turc i-a dat dreptate, tendinţa asta de a valoriza trecutul otoman în Turcia enervează şi elita laică de acolo, totuşi Imperiul Otoman nu era aşa un model reuşit, să nu uităm detaliile. Mai tîrziu, universitarul turc se certa la bere cu un ziarist turc, cred că era tras de urechi pentru ce spusese.

■ Analist militar, în dialog cu un ofiţer de stat major britanic, fost patru ani în Afganistan şi Irak: Libia a arătat o schimbare majoră de paradigmă. Europenii s-au arătat doritori să conducă. Chiar au făcuto, apoi şi-au văzut limitele. Au rămas fără bombe şi muniţii. Americanii au sărit în ajutor. Care e schimbarea? Americanii nu vor mai conduce ei operaţiunile în preajma Europei, dar vor conduce din fundal, vor completa golurile europenilor cînd va fi nevoie. Dacă mai izbucneşte vreun război în Balcani, la asta să vă aşteptaţi. Să sperăm că nu va fi nevoie. Şi am încălecat pe-o şa...

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Pastrama de pizdulice şi fuduliile, şi creierul de Nicoreşti

Un loc a mai păstrat cu religiozitate ce nu găseşti în tot Bucureştiul: organele, măţăria, pizdulicea, fudulia. Nicoreştiul de pe Maria Rosetti cu Toamnei. Loc monstruos. Cu diorame, cu ursuleţ blăniţă, cu tablouri de cerb mîncat de lupi, odalisce de farfurie de ciorbă şi printre ele strecurată plasma. Şi acum mă gîndesc ce-o fi cu mine de-mi plac organele în astfel de dezordine a pereţilor. Le bine sărez-piperez. Le vreau nici bine făcute-uscate. Şi stau şi mă belesc la ursuleţul blăniţă, la ditamai basorelieful sculptat în lemn cu o vînătoare. Sigur nu-s întreg la minte. Sigur maţele vorbesc în mine. Sigur pofta e mai mare ca văzul critic. Îmi lasă gura apă de la căprioara halită de lupi? Nu, nu, merg la Nicoreşti pentru organe şi nu-mi stă în cale nimic. Nici măcar propria mea imaginaţie. Organele grele, rostogolite adînc în stomac, şi pulpiţa de căpriţă muşcată, şi vînătorul cu nas subţire ca vulpiţa, cu puşca la umăr, şi io despărţind rinichiul în farfurie. Muşcînd din fudulie. Clar nu mă pot psihanaliza. Aşa e cînd ţi-e poftă. Cînd eşti animal în starea ta adîncă. Cînd simţurile îţi sînt vraişte numai de la farfuria încărcată cu organe. Uite-mi creierul. Uite-l cum dîrdîie-n farfurie! Uite ursul cu ochii sticlind cum îmi aruncă priviri mortale. Bă, ce-i cu mine? M-am îmbolnăvit de poftă.

PUBLICITATE

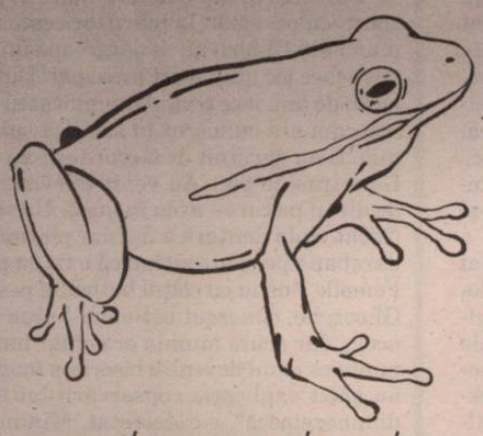

Pentru cei care citesc, acesta este un viitor prinț.
Pentru toți ceilalți este doar o broscuță.

8 decembrie
WALTER SCOTT
ROB ROY

15 decembrie
VICTOR HUGO
MIZERABILII VOL. I

22 decembrie
VICTOR HUGO
MIZERABILII VOL. II

librăriile adevărul
Informații și abonamente 0800.800.111 (apel gratuit)
Cumpără online pe www.adevarulshop.ro
ACUM ȘI ÎN REȚEAUA DE MAGAZINE MIC.RO
Caută la chioșcuri cartea de joi

dosar DILEMA VECHE

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI,
Patricia MIHAIL

Ofertele Moșului

Texte şi opinii de:

● Violeta DINCĂ (de la Violeta's Vintage Kitchen)
„Cozonacul de Crăciun"

● Ştefania HÎRTOPANU (profesoară de limba română la Londra)
„Crăciunul la britanici"

● Alexandru GRUIAN (jurnalist)
„Blojul împuşcă Cerbul la comanda «Motor!»"

● Ciprian MIHALI (profesor de filozofie contemporană la Universitatea „Babeş-Bolyai")
„Criza de criză de Crăciun"

● Radu RĂUTU (antropolog)
„Motivul maicii bătrîne în colinda mioritică"

● Constantin RUDNIŢCHI
„Moş Crăciun oferă, dar nu scoate economia din criză"

● Miruna ŢECHERĂ (psihoterapeut)
„Crăciun şi spaţiu desacralizat"

argument

Iar Crăciunul...

„Încă un număr despre Crăciun?" – ne-au spus colegii din redacţie. „Şi probabil, iarăşi, despre spiritul Crăciunului..." „Mai bine faceţi şi voi unul anti-Crăciun, cu nevrozele de sărbători, oamenii singuri...", ni s-a mai zis.

Şi am încercat. Am scris un text anti-, despre cum ne consumă – energia, banii, timpul – aceste sărbători. Despre cum obosim numai cînd ne gîndim la ele. Dar, la un moment dat, s-a produs un viraj, iar schimbarea aceasta de sens a venit firesc. Pentru că amîndouă iubim Crăciunul şi credem în el, în ciuda a tot ce se întîmplă în jurul nostru. Pentru că de Crăciun se creează o atmosferă pe care nu o mai regăsim nicicînd, în timpul anului. Şi pentru că acolo unde există personaje de tipul Scrooge sau Grinch, mai sînt şi de-ai noştri – cei care se înveselesc numai la gîndul că „vine Moşul", care îşi imaginează sărbători de basm şi care răsfoiesc, nostalgici, albumele cu fotografii ale bunicilor, în care regăsesc alte Crăciunuri, din alte vremuri, dar aceeaşi seninătate şi veselie la care visează şi ei, acum.

Astfel, dosarul tematic a rămas despre Crăciun şi despre bucuria lui. Desigur, am inclus şi cîteva articole care vorbesc despre Crăciun şi criză (din perspectivă economică), despre Crăciun şi (in)utila frenezie a consumului, despre debusolarea de sărbători (din unghi psihologic), despre cum comunităţile locale reinventează obiceiuri de mult uitate, pentru televiziuni.

Dar, în acelaşi timp, numărul conţine un interviu cu un Moş Crăciun, pasionat de meseria sa, un articol despre pierderea şi regăsirea spiritului Crăciunului, o reţetă poetică de cozonac, analiza unui colind mai special („Mioriţa" – colind), dar şi a modului în care britanicii serbează Crăciunul. Mai avem fragmente din cărţi de Crăciun dragi nouă, toate „clasice", precum *Ghidul sărbătorilor româneşti*, semnat Irina Nicolau şi *Autobiografia lui Moş Crăciun,* povestită lui Jeff Guinn. Dar şi o listă – explicată – de filme de Crăciun pe care o găsiţi pe www.dilemaveche.ro.

Una peste alta, ideea temei este o celebrare, *avant la lettre,* a Crăciunului: puţin după Moş Nicolae, gata intraţi în luna care, pe vremea lui Ceauşescu, se numea a „cadourilor". A Crăciunului ca singura sărbătoare capabilă să îmbine fericirile din două registre atît de diferite: cea religioasă (bucuria naşterii Mîntuitorului) şi cea hedonistă şi consumistă (bucuria petrecerii şi a consumului, zice-se, fără margini). (**Iaromira Popovici, Patricia Mihail**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 8 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Colintineanu.

Ciprian MIHALI

Criza de criză de Crăciun

N-am ştiut şi nu cred că vom şti să profităm de şansa pe care ne-a oferit-o criza. Şi pentru că n-am ştiut şi nu vom şti, se prea poate ca ea să nu fie cu adevărat o criză. În deceniile din urmă, crizele au lăsat urme adînci în conştiinţele individuale şi colective, au modificat valori, credinţe şi comportamente. Criza de criză de astăzi dă seama de incapacitatea noastră, ori pur şi simplu de lenea noastră de a învăţa ceva din ea, altfel decît sub forma micilor improvizaţii şi justificări.

Crăciunul ar putea fi un moment al suspendării crizei de criză. Dar să nu fim idealişti, ne vom năpusti ca în fiecare an, şi din ce în ce mai sălbatic, în malluri, în magazinele de cadouri, în magazinele de pe Internet, în vacanţe la munte sau la alte mări, făcînd din criză un pretext suplimentar al consumului.

S-o spunem altfel: de mai bine de douăzeci de ani, deja am intrat tot mai extins şi mai profund într-un sistem social-economic care funcţionează prin controlul dorinţei sau a ceea ce unii autori au putut numi „energie libidinală". Potenţialul fantasmatic uriaş pe care l-am produs în decenii de abstinenţă şi frustrare a fost recuperat cu mare uşurinţă în dispozitive exersate de producere a consumatorului docil şi uşor manipulabil, capabil să ingurgiteze orice nouă banalitate a pieţei drept o minune, o performanţă, un cadou, în fond un triumf al unui marketing cinic hrănindu-se din lipsa de control asupra propriilor dorinţe. Mai mult, această industrie a serviciilor a preluat în propriul său malaxor ceea ce-i scăpase anterior sau în alte regiuni mai greu accesibile: tradiţii, ritualuri, ceremonii, practici comunitare etc. Toate acestea au produs, în decenii sau secole de repetări, anumite strategii de individualizare, de identificare şi de asociere, dar şi stiluri de viaţă particulare şi variate, moduri unice de a trăi bucuria faptului de a fi împreună, de a-i respecta şi iubi pe ceilalţi, ori de a se solidariza cu ei.

Crăciunul a fost un asemenea condensator comunitar şi de individualitate. El a putut funcţiona, dincolo de semnificaţia sa religioasă, drept un moment de intimitate cu sine şi cu cei apropiaţi, de retragere în oaze ferite de tumultul şi uzura vieţii obişnuite, de recuperare a unei sensibilităţi pe care toată participarea la procesul muncii productive n-o anula, doar o intensifica amînînd-o. El a fost ocazia retrăirii, a verificării şi chiar a inventării unor experienţe cu valoare primordial estetică, dacă înţelegem prin acest cuvînt aici semnificaţia sa originară, de *aisthésis,* simţire.

Un Moş Crăciun fabricat din reclame.

Nu cred că e hazardat să vorbim la trecut despre toate acestea. Şi nu pentru că toate acestea au dispărut şi pretutindeni, ci pentru că aceste forme de existenţă individuală şi comunitară sînt tot mai minoritare, şi deci tot mai exotice, şi deci tot mai vandabile pe o piaţă a serviciilor integrate. Şi nu trebuie vorbit cu nostalgie (deşi imaginea copilăriei într-un sat înzăpezit din Maramureş e greu de păstrat altfel...), ci cu o anumită luciditate binevenită într-un moment de criză. De aceea, pare tot mai uşor de înţeles ideea lansată de un filozof francez care spunea că o parte numeroasă a populaţiei trăieşte azi în zone estetic sinistrate, în condiţii de mizerie simbolică şi spirituală extremă. El vorbea despre aceşti oameni ca despre nişte alienaţi estetic pentru că nu mai pot participa la producţia de *aisthésis,* ci devin consumatori pasivi ai unor produse materiale şi imateriale, inclusiv ai şabloanelor marketizate de senzaţii, afecte şi sentimente. Înainte ca fiecare dintre noi să fie un consumator al cutărui sau cutărui produs de pe piaţă, sîntem pregătiţi intens, zi de zi, pentru o formatare cît mai completă a nevoilor şi dorinţelor, dar şi a modalităţilor de satisfacere a lor, în sensul dorit de piaţă. Congestiei afective pe care o vrem şi o suportăm îi corespunde revărsarea neîncetată de produse pretinzînd să umple acele goluri pe care tot publicitatea lor le-a creat. Dar golurile noastre sînt în altă parte.

Şi nici măcar Crăciunul nu mai pare s-o poată face. Pentru că este un eveniment mult prea ispititor şi profitabil pentru toate industriile de divertisment şi de consum. Şi pentru că noi înşine, fiecare în felul său, cu familiile, prietenii, comunităţile din care facem parte, am găsit mai convenabil să se ocupe altcineva de pregătirea acestui moment de reculegere şi de intimitate, un Moş Crăciun fabricat din reclame, excelent manager al unei afaceri mondiale de succes, furnizor al tuturor produselor, serviciilor şi trăirilor de care avem nevoie, toate în culori luminoase şi acorduri suave de „Jingle Bells". Colindele sînt doar o versiune locală a acestui imn comercial, satele din Maramureş – un fundal de publicitate şi o destinaţie de agroturism, iar cozonacul – cumpărat de la mall şi el, odată ce cuptoarele au fost dărîmate de dragul microundelor – îşi îndeplineşte cu greu rolul de madlenă, pretext al unei conversaţii despre un trecut ce ne mai aduce doar inerţial împreună. Criza de criză de Crăciun înseamnă şi asta: că nici măcar cu ocazia crizei sau a Crăciunului nu mai sîntem în stare să regăsim virtuţile simplităţii, ale simplului fapt de a fi împreună, fără să-l invităm la masă pe Moş Crăciun.

Ciprian Mihali *predă filozofie contemporană la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Miruna ŢECHERĂ

Crăciun și spațiu desacralizat

Odată ce am primit propunerea de a scrie un text despre dinamica psihică (mai simplu, despre mişcarea sufletească) în preajma sărbătorii de Crăciun, mi-au apărut două imagini.

Prima este o relatare a lui Mircea Eliade (în *Sacrul şi profanul)* despre tribul achilpa, în a cărui tradiţie Fiinţa divină a creat stîlpul sacru din trunchiul unui copac de cauciuc, l-a lipit cu sînge, apoi s-a urcat în vîrful său şi a dispărut în Cer. Stîlpul sacru reprezintă axul lumii pentru membrii tribului care se deplasează tot timpul împreună cu el, îşi aleg drumul după cum acesta se înclină şi trăiesc astfel în lume fără a întrerupe legătura cu Cerul. Stîlpul constituie astfel garanţia ordinii şi a mişcării într-o lume cu sens. De aceea, pe lîngă atributele sacre, stîlpul reprezintă şi un mijloc concret de orientare.

A doua imagine are legătură cu practica de cabinet. Am observat de-a lungul timpului cum în luna decembrie apare cel mai des următoarea afirmaţie: „Aş vrea să vin încă o dată săptămîna aceasta" (faţă de programul obişnuit cu ritmul de o şedinţă pe săptămînă). La aceasta se adaugă fie o revenire a simptomelor iniţiale, fie o amplificare a lor, sau instalarea, cel mai frecvent, a depresiei ori a unei stări de anxietate. M-am întrebat adesea care este semnificaţia reală a unui astfel de comportament, abstracţie făcînd de statisticile ce corelează perioada sărbătorilor cu o creştere a ratei de suicid, ori de explicaţiile pe această temă ce inundă presa de larg consum (vezi şi Google – cuvinte-cheie: sărbători, depresie, suicid).

Istorisirea despre tribul achilpa are, cred, rolul său aici. Deoarece trăim într-un spaţiu-timp în care haosul cotidian ia locul ordinii, reperele sînt înlocuite de pseudorepere, iar capacitatea noastră de a ne orienta este zilnic pusă sub semnul întrebării. Ne lipseşte stîlpul sacru care aduce/creează sens şi certitudine. Astfel încît suferim cu toţii, în grade diferite şi cu intensităţi variabile, mai mult sau mai puţin conştient, de o ruptură faţă de noi înşine (pe care elegant o numim compromis) sau faţă de lumea înconjurătoare (pe care la fel de elegant o numim independenţă). O pierdere a contactului cu miezul fiinţei noastre. Dar şi o pierdere a contactului cu valori colective vii şi hrănitoare. Pierderi soldate cu singurătate, îndoială, derivă şi angoasă. Acesta ar fi preţul unei vieţi areligioase, despre care Eliade spunea că „echivalează cu o nouă «cădere» a omului: omul areligios pare să-şi fi pierdut capacitatea de a trăi conştient religia, deci de a o înţelege şi de a şi-o asuma".

Or, din această perspectivă, cum ar putea să nu sporească incertitudinea şi întreaga suită a simptomelor psihice tocmai cu ocazia Crăciunului?

Tot Mircea Eliade vorbeşte despre efectele dispariţiei stîlpului: „stîlpul sacru s-a frînt într-o zi şi întregul trib a fost cuprins de spaimă; membrii tribului au rătăcit o vreme, apoi s-au aşezat pe pămînt şi s-au lăsat să moară". Imaginea aceasta mi se pare teribilă, dar şi foarte sugestivă din punct de vedere psihologic pentru ceea ce trăim atunci cînd rămînem fără sprijin şi fără centru, fără orizont i.e. fără comunicare cu transcendentul. Iar frîngerea „stîlpului sacru" o resimţim mai acut în momentele în care ceva din jurul nostru ne aminteşte despre pierderea pe care o purtăm în noi.

■ În unele legende, Crăciun este prezentat ca un om bogat şi neîndurător care refuză ajutorul cerut de Maica Domnului, aflată în faţa casei lui în clipa cînd îi vine sorocul să nască. Crăciuneasa, nevastă-sa, femeie milostivă, o primeşte în grajd şi îi dă tot ajutorul. Întoarsă în casă, are mîinile pătate de sînge. Devine victima violenţei lui Crăciun, care îi taie mîinile de la coate, ca pedeapsă. Femeia îşi recuperează mîinile şi chiar are de cîştigat: îndemnată de Maica Domnului să-şi moaie cioatele în scalda Mîntuitorului, se pomeneşte cu mîini noi de aur. Pentru ajutorul pe care l-a dat, va fi patroana moaşelor. Crăciun, cutremurat de minune, se creştinează şi devine primul sfînt.

■ Pe lîngă porc, Crăciunul nu se poate dispensa de copturi: colaci, colăcei, covrigei, de toate mărimile şi de toate formele, colaci pentru copiii care colindă, pentru colindătorii feciori, pentru preot, pentru pus pe masa de Crăciun, pentru trimis la naşi şi la moaşă, colaci, mulţi colaci, ca să-i dai de pomană pentru morţi. (...) O parte din colaci se face pentru a asigura schimbul de daruri. Uneori colacii sînt însoţiţi de carne de porc şi o sticlă de băutură. Iată o formulă cu care se primeşte darul şi care mi se pare extrem de interesantă: omul care primeşte zice „Mulţumesc pînă oi întoarce". Este un argument pentru absenţa cadoului în sat. Acolo darul are doi timpi: *dai* şi *primeşti*. Darul are un dus şi un întors. Faci daruri cui îţi face şi îţi face daruri cel căruia îi faci. Nici copiii nu primesc „daruri de Crăciun" în sensul obişnuit al cuvîntului. Ei sînt *plătiţi* cu covrigi, nuci, alune, mere şi puţini bani pentru *serviciul* pe care îl fac colindînd. (Irina Nicolau, *Ghidul sărbătorilor româneşti,* Humanitas, 1998)

Miruna Ţecheră *este psihoterapeut; lucrează în practica privată.*

Constantin RUDNIȚCHI

Moș Crăciun oferă, dar nu scoate economia din criză

În urmă cu mai bine de un deceniu, spre sfîrşitul lunii noiembrie, mă aflam în Statele Unite. Spre deosebire de România din acea perioadă, peste Ocean începuse deja în magazine promovarea sărbătorilor de Crăciun. Mărfurile de profil, aranjamentele specifice şi muzica de sărbători îi duceau pe clienţii în vizită prin magazinele mai mari sau mai mici direct într-un soi de transă a cumpărăturilor. Am cumpărat cîteva nimicuri de sărbători. Printre altele, o cravată haioasă cu un Moş Crăciun imprimat şi care, prin apăsarea discretă a unui mic mecanism încorporat, începea să cînte o celebră melodie de sărbători. Mai mult ca sigur că în România (chiar şi de sărbători) nici prin cap nu

„Exuberanţă iraţională“

mi-ar fi trecut să cumpăr aşa ceva. Şi totuşi, în America, în acea atmosferă care avea puţin din vraja sărbătorilor şi, evident, puţin kitsch, am cheltuit cîţiva dolari pe cravata cu Moş Crăciun. În cele din urmă, soarta ei a fost, însă, destul de crudă. Mai întîi a făcut o mică senzaţie în rîndul colegilor de redacţie la petrecerea de Crăciun, acolo unde a cîntat non-stop, iar apoi, cînd bateria micului mecanism a clacat, cravata cîntătoare a ajuns să zacă uitată într-un sertar din şifonier.

Sărbătorile de iarnă aduc, fără îndoială, în rîndul consumatorilor, un soi de „exuberanţă iraţională“. Termenul este deja consacrat de evoluţia post-criză a economiei mondiale. Adică, ignorînd criza, mulţi români se vor repezi să cheltuiască sume considerabile în luna decembrie. Am văzut deja fenomenul chiar în această vară. Atunci, românii au luat cu asalt litoralul. De altfel, sărbătorile au deja o avanpremieră. Cîteva magazine, online sau fizice, au exersat anul acesta, şi în România, aşa-numita „vinere neagră“. În ultima vineri din luna noiembrie magazinele fac reduceri substanţiale, iar în SUA „vinerea neagră“ creează o adevărată isterie în rîndul consumatorilor. În România, începutul este timid, dar reprezentanţii celor cîteva magazine care au practicat reducerile de preţuri au declarat că au fost asaltaţi de consumatori. „Vinerea neagră“ are o conotaţie economică: se referă la faptul că magazinele vor intra pe negru, adică pe profit, după ce luni de zile, poate, în contabilitate, cifrele erau înscrise „cu roşu“, cu pierderi.

Crăciunul va creşte vînzările, dar este puţin probabil să-i aducă pe comercianţi şi producători pe profit pe întregul an. Ultimii trei ani de criză au născut scăderi pe toate pieţele. Băuturile, mărfurile alimentare, maşinile, bunurile de larg consum – toate au scăzut cu procente între 5% şi 20% anual. Nu înseamnă că unele companii nu au obţinut profit. Dar eforturile au fost mari: reduceri de personal, restructurări şi negocieri dure cu furnizorii. Există, nu se putea altfel în România, şi unele paradoxuri. Cel mai şocant dintre ele este creşterea cererii pentru carburanţi. Conform declaraţiilor reprezentanţilor companiei Petrom, anul acesta, cererea de carburanţi a crescut cu aproximativ 30%, fapt care a permis şi atingerea unei cifre record de profit la 9 luni pentru firmă.

De unde vin banii pentru carburanţi şi pentru cumpărăturile de sărbători? Fără îndoială, o parte din sume vine din economia subterană. Un alt val de cumpărători sînt atraşi de exuberanţa sărbătorilor. Este modul lor de a da cu tifla crizei. Doar pentru un moment. De altfel, există specialişti care cred că românii cheltuiesc banii prea uşor şi că nu au viziune pe termen mediu sau lung. Se vorbeşte de 20 de ani despre introducerea, încă din primele clase de şcoală, a unor cursuri de educaţie financiară. Nu s-a reuşit şi nu există deloc siguranţă că acest lucru ar rezolva întru totul problema.

Peste toate, însă, problema sărăciei influenţează consumul şi implicit evoluţia economiei. Românii săraci sînt consumatori mai speciali. Ei se concentrează pe produse ieftine şi cu precădere pe produsele alimentare.

În fine, piaţa românească are şi o altă particularitate. O bună parte din români trăiesc din produsele pe care le produc în propriile gospodării. Agricultura de subzistenţă reduce pieţele, dar este o salvare pentru multe familii din România.

Sărbătorile vor creşte vînzările. Moş Crăciun va veni pentru producători şi comercianţi, iar românii vor uita pentru cîteva zile de criză. Moş Crăciun dă, însă nu bagă în sac. Sărbătorile nu vor fi suficiente pentru a depăşi criza. Din ianuarie 2012 ne vom întoarce la temele noastre: criză, austeritate, reduceri de personal, tăieri de fonduri la asistenţa socială, un alt sistem de sănătate. Dar, pentru o clipă, bucuraţi-vă, Moş Crăciun este aici!

It's a Wonderful Life *(1946). Regia: Frank Capra. Cu James Stewart, Donna Reed, Lionel Barrymore. Filmul care întrupează esenţa „spiritului Crăciunului“: nu în sensul Disney-consumist, cu mult fast şi Moşi rubiconzi, ci ideea creştină ce stă la baza acestuia: să-i pui pe alţii înaintea ta, întotdeauna, aproape cu preţul propriei vieţi.*

Constantin Rudnițchi *este jurnalist şi purtător de cuvînt al Camerei de Comerţ şi Industrie a României.*

Alexandru GRUIAN

Blojul împuşcă Cerbul la comanda „Motor!“

Cu un pahar de vin în faţă şi savurînd sarmalele, românii stau în faţa televizorului, lăudînd bogăţia obiceiurilor noastre. Multe sînt însă revitalizate doar pentru că e nevoie de ele pe ecran. Nu mai fac parte din viaţa comunităţii, sînt doar puse în scenă. E bine? E rău? Li se dă astfel o şansă?

Pentru sărbătorile de sfîrşit de an (şi pentru celelalte, dar astea durează mai mult), redacţiile – în special cele de ştiri TV – recurg la planul B. Desigur că ar mai putea interveni vreun tsunami sau alt eveniment creator de *breaking news*, dar mai întîi trebuie asigurat stocul de ştiri cu obiceiuri de Crăciun şi Anul Nou, obligatoriu tradiţionale, autentice, păstrate cu sfinţenie din generaţie-n generaţie...

Prin ţară, reporterii reevaluează frenetic informaţiile legate de sate izolate şi bătrîni înţelepţi, dar primul telefon se dă de obicei la primar, care vorbeşte cu una dintre (puţinele) învăţătoare sau educatoare care şi-au păstrat entuziasmul de *păstrători ai tradiţiilor*.

Zoom. Coroieşti, sat în Ţara Haţegului, la poalele Retezatului. În urmă cu cîţiva ani, lucram încă în redacţia de ştiri a TVR şi am aflat că în satul cu pricina se păstrează un vechi obicei, numit „Împuşcatul cerbului“. Telefonăm. Da, obiceiul există, numai că trebuie pregătit, responsabila Căminului cultural ne roagă să o lăsăm să verifice disponibilitatea sătenilor de a interpreta rolurile destul de complicate şi care presupun o mare mobilizare de forţe, iar oamenii, ştiţi, au treburile lor, taie porcul, tinerii sînt plecaţi, bătrînii sînt bătrîni... Revenim cu telefonul, se poate, dar să anunţăm cu două-trei zile înainte de a veni să filmăm.

...La o ţuică fiartă, aşteptăm să se adune toţi, durează... Cu noi este şi Norio Inagaki, japonez; habar nu am cum a aflat de Coroieşti, e preocupat de tradiţiile româneşti şi vrea să filmeze. Ne pregătim, alegem unghiurile pe care le considerăm favorabile. Dumitru Budrala, iniţiatorul Festivalului de film antropologic Astra Film Fest Sibiu, îmi explicase odată că un obicei se filmează în desfăşurarea lui firească, neregizat, fără intervenţii regizorale şi *duble*. Încerc să respect sfatul, aflu în mare cum decurge totul, actanţii sînt costumaţi grotesc, merg pe uliţe ţopăind dezlînat pe melodia cîntată de cîţiva instrumentişti. Sînt primiţi într-o gospodărie (stabilită în prealabil, în mod normal alaiul se oprea în toate casele), sînt omeniţi, are loc un dialog cam neinteligibil, purtat pe ton răstit, personajele principale sînt „Cerbul“ şi „Blojul“, blojul fiind un fel de fiinţă a întunericului, duh rău şi răzbunător, simbolizat prin cea mai înspăimîntătoare mască. Se pleacă din gospodărie, sosim într-o livadă la marginea satului, cerbul şi blojul încep un dans în pereche, apoi blojul (înarmat) îl împuşcă pe cerb. Cerbul schiţează gestul omului rănit şi se prăbuşeşte. Prea repede. Cameramanul nu fusese în unghiul potrivit. Se reia totul, cerbul se ridică, este împuşcat din nou, e bine. Blojul se aruncă peste cerb, jelindu-l. „Cerbul e binele, iar blojul – răul...?“, încerc să aflu. „Da“, spun cu jumătate de gură cîţiva participanţi tineri la obicei. „Ba, amîndoi îs răi“, îmi spune un sătean mai în vîrstă, cu figură zîmbitoare, privitor şi el, aşezat pe-un lemn al gardului livezii. Spre surprinderea mea, japonezul Norio îl aprobă. „...Amîndoi îs răi, bloju-i rău c-aşa-i el, e-un fel de drac, cerbu-i anu' care pleacă, ducă-se...“

La vreo doi ani distanţă, sînt chemat să filmez „Cioroliţa“, obicei din Ţara Zarandului. Trăind cu nostalgia tinereţii sale, un sătean din Ţebea ar dori să „organizeze“ obiceiul. „Cînd...? – ne întreabă – să ştiu, să anunţ oamenii. „ „Păi, cînd este?“ mă interesez. „În ajun de Bobotează, dar putem şi mai repede...„ E regizat totul, grămezile de lemne care în obiceiul original ardeau la răscruci de drumuri sînt înlocuite cu anvelope uzate, dar cel puţin filmăm exact în ajun de Bobotează.

Enumerările ar putea continua. Chiar dacă nu toate obiceiurile filmate sînt exclusiv pentru uzul televiziunii, o mare parte sînt. „Nici nu-i de mirare că dispar“ – crede etnologul Marcel Lapteş de la Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Hunedoara – Deva. „Satele se depopulează, bătrînii, păstrători ai tradiţiilor şi totodată soli ai unor alte vremuri, se duc. Obiceiurile făceau parte dintr-un alt tipar civilizaţional, pe cale de a fi înlocuit de modernitate, iar timpul era altfel ritmat.“

Ulterior, l-am întîlnit pe cel cu „Cioroliţa“ într-un avion spre Madrid. Lucra în construcţii şi nu mai ştia dacă, în lipsa lui, obiceiul mai fusese „organizat“ de cineva.

Miracle on the 34th Street *(1947). Regia: George Seaton. Cu Maureen O'Hara, John Payne, Natalie Wood; (1994). Regia: Les Mayfield. Cu Elizabeth Perkins, Richard Attenborough, Mara Wilson. Filmul ideal pentru a reda încrederea în Crăciun şi în Moşul aducător de daruri.*

Alexandru Gruian *este jurnalist şi doctorand al Universităţii „1 decembrie“ din Alba Iulia.*

TIMPUL ÎȚI APARȚINE DOAR PÂNĂ LA 20 DE ANI

Despre timpul prins între scenă și viață reală: Ducu Darie, de vorbă cu Cezar Paul-Bădescu

Regizor și director de teatru, Alexandru Darie are un raport cu totul special cu timpul. În teatru, curgerea secundelor are o altă valoare și chiar o altă dimensiune decât în viața de zi cu zi. Dincolo de aceasta, în existența lui cotidiană Alexandru Darie a căpătat o adevărată înțelepciune în privința poziției pe care o are față de vreme și față de vremuri. Ceea ce-l face, în general, să fie o persoană relaxată, detașată de tot iureșul care ne înconjoară.

Oamenii de teatru vorbesc despre scenă și despre teatru ca despre un spațiu supus miraculosului. Cum se comportă timpul în acest spațiu cu totul special?

D.D.: Timpul e foarte important și foarte diferit în teatru. Se întâmplă câteodată ca actorul să aibă un "gol" de text. Iar aceste goluri sunt cele mai cumplite pentru că, în momentul acela, actorul are senzația că a trecut o veșnicie. Există și un timp al repetiției la un spectacol, care din nou este foarte diferit. De multe ori se lucrează un amănunt timp de câteva zile, uneori chiar săptămâni și pe urmă, când facem "primul șnur", momentul acela reprezintă o clipă. Timpul din viață e de multe ori foarte scurt: plângi după el... Pe când în teatru, timpul scurt este cel mai bun, cel după care toată lumea tânjește.

În seara premierei, când îți vezi spectacolul, ai emoții?

D.D.: Emoții îngrozitoare!... Nici nu se mai poate vorbi cu mine. Pentru că este un sentiment cumplit că nu mai poți face nimic. E o mașinărie perfectă sau imperfectă care pornește ("s-a dat primul gong", cum se spune), și în momentul acela tu ești legat de mâini și de picioare. Și, după câteva zile, câteva reprezentații, ai sentimentul că nici nu mai e spectacolul tău.

Cum a apărut pasiunea pentru teatru? A fost transmisă de părinți?

D.D.: Norocul meu este că n-am avut bonă. Nu se purta pe vremea mea să ai babysitter. Și atunci, de pe la doi ani și jumătate, ai mei m-au luat în teatru pentru că n-aveau ce să facă cu mine. Acolo mi-am spart capul, acolo mă plimbam prin culise, pe la cabine... am copilărit, pot spune, în Teatrul de Comedie.

Ești și directorul teatrului Bulandra. Nu simți că activitatea aceasta admnistrativă o canibalizează pe cea de regizor, de artist?

D.D.: Ba da, o canibalizeaza rău și din această cauză am și decis acum, la ultima mea premieră, că nu voi mai admite lucrul acesta. Teatrul merge bine, lucrurile sunt pornite, mă voi ocupa mai mult de ce-mi place mie să fac.

Ce faci când nu faci teatru?

D.D.: Îmi place foarte mult să călătoresc, să ascult muzică. Am o întreagă pasiune pe tema asta. Ascult foarte multă muzică, din toate domeniile: de la rock până la muzică barocă și mă scufund, în puținul timp pe care îl am, în muzică...

Îți permiți răsfățul să-ți dedici timp și tie?

D.D.: Da, meseria noastră este o meserie egoistă. Maxima generozitate, de fapt, denotă un egoism extraordinar. Până la urmă, ca să faci ceva pentru alții trebuie să te pregătești întâi pe tine. Și nu poți să te pregătești pe tine dacă nu faci ceva pentru alții. Și așa mai departe...

Filmele americane ne-au obișnuit cu expresia: „quality time". Ce înseamnă pentru tine timpul de calitate?

D.D.: Cred că lucrul cel mai important este, dacă te întâlnești cu cineva și ai o discuție, interlocutorul să fie „de calitate", pentru a petrece împreună timp „de calitate". Dacă te duci undeva să mănânci ceva bun, dacă lucrul acela este de calitate, atunci ai „quality time". Tot ce este prost, tot ce este urât, tot ce este murdar, tot ce înseamnă mârlănie se repercutează și asupra calității timpului. Ajungi să ai senzația că ți-ai pierdut timpul și cred că asta este și lecția pe care am învățat-o la 50 de ani și un pic, cam cât am eu acum: cel mai prețios lucru pe care îl avem este timpul. Și, undeva, îmi pare foarte rău că în unele momente ale vieții mele am lăsat să treacă timpul. Dacă ar fi să o iau de la început, ăsta e singurul lucru pe care l-aș schimba. Pentru că până la 20 de ani timpul este al tău, după 30 e al altcuiva și cu cât mergi mai sus cu atât el, timpul, devine mai fulgerător...

Ai vreo rețetă prin care să contracarezi erodarea pe care o realizează timpul în orice relație umană?

D.D.: Cred că relațiile se nasc într-un anumit moment al vieții tale și, dacă ești un om norocos, se nasc când trebuie sau când ai nevoie de ele, chiar dacă tu nu știi. Din păcate, ele dispar la un moment dat, în pofida a tot ceea ce încerci să faci...

Trăim într-o lume care se confruntă cu sindromul lipsei de timp. Cum se poate lupta cu acest sindrom?

D.D.: După părerea mea, timpul este subiectiv. Asta nu înseamnă că nu există timp universal, dar timpul este eminamente subiectiv. Este un lucru cunoscut că un vis durează doar câteva secunde, în timp ce tie ți se pare că a trecut foarte mult. Eu cred, de altfel, în existența, la modul obiectiv, a mai multor timpi. Apoi, cred că oamenii, cu cât sunt mai obsedați de timp și de programarea lui, cu atât îi simt mai acut lipsa.

www.youtube.com/SilvaDarkBeer

Moment împlinit de
PREMIUM QUALITY
SILVA®
STRONG DARK BEER
RECUNOAȘTE VALOAREA TIMPULUI

Patricia MIHAIL

Pierdut spiritul Crăciunului...

Ofer recompensă celui care îl găseşte. Anul acesta nu reuşesc să mă bucur de gîndul apropierii Crăciunului. Nu-mi dau seama cum s-a întîmplat, dar am pierdut „ceva"-ul care în anii trecuţi apărea firesc în preajma sărbătorilor de iarnă. Că o fi ceva cu mine, că de vină e criza asta nesfîrşită, care ne-a secătuit pe toţi de puteri, sau oamenii, care manifestă un chef de viaţă şi-un entuziasm numa' bune pentru un priveghi, nici nu ştiu. Însă ce am observat este că majoritatea celor din jurul meu mai-mai să-mi dea şi-o palmă cînd aduc vorba despre Crăciun. „A! Nu, nici nu vreau să mă gîndesc că *iar* vine..." „Aoleo! Deja e decembrie?! Înseamnă că *trebuie* să cumpăr cadouri pentru..." „Nici nu vreau să aud! Eu de Crăciun lucrez." Aşa că am început să mă-ntreb dacă nu cumva au dreptate. Să-l fi învăluit eu pe dragul meu Crăciun într-o lumină caldă şi pufoasă şi, cînd colo, el să nu fie deloc aşa cum îl credeam?

© P. Mihail

Poveste de Crăciun

Şi-atunci m-am pus în şoşonii (nu de alta, dar s-a făcut frig de-a binelea) contestatarilor şi am descoperit că, în felul lor, au şi ei dreptate. Care-i treaba cu Crăciunul? Păi, să vedem. În primul rînd, începe prea devreme. Nici nu se-ngălbenesc bine frunzele toamnei, că deja apar semnele, ca la gripă: afişele cu concertele tematice, dar şi spaţiile reorganizate din supermaketuri şi malluri, pline cu dulciuri „de Crăciun", bomboane de pom, cozonaci de toate formele, globuri, beteală şi căciuli de Moş Crăciun. Curînd, se formează pe buzele tuturor întrebarea iernii – „Cum petreci de Crăciun?", cu varianta „Ce faci de Revelion?". Fapt ce nu poate decît să te deprime cumplit pentru că, să fim serioşi, bani n-ai, chef – nici atît. De „magia sărbătorilor de iarnă" îţi arde ţie acuma?

Şi-apoi intervine al doilea nivel la care începe să ne agaseze Crăciunul – încep reclamele la TV, afişele: „De sărbători e uşor să te bucuri dacă vii la noi în magazin şi îţi umpli coşul", „Nu rata oferta de sărbători!", „Reîncarcă-ţi cartela în luna cadourilor!". Şi că tot veni vorba despre daruri, nici nu te dezmeticeşti bine şi... începe goana după cadouri. De parcă te-ar fugări cineva prin tot oraşul să iei cadouri care, de fapt, au devenit mai mult „obligaţii". Trebuie să îi iei ceva frumos soţiei/soţului, poate aşa te iartă pentru cît de urîcios/-oasă ai fost tot anul. Copilul tău de 6 ani nu se mai mulţumeşte cu o ciocolată şi-o păpuşă sau o maşinuţă, vrea musai un ponei de jucărie în mărime naturală, o păpuşă vorbitoare sau un tanc de luptă care se transformă în robot spaţial care se transformă în submarin, o excursie la Disneyland Paris şi-un iPhone, ultimul model. Apoi mai trebuie să le mai iei una-alta şi prietenilor – care, între noi fie vorba, numai prieteni nu ţi-au mai fost –, colegilor – dintre care mulţi ţi-au mîncat ficaţii în ultima vreme – sau soacrei – care oricum consideră că nu eşti suficient de bun(ă) pentru copilul ei. Şi după ce munceşti pînă la epuizare ca să pui deoparte cîţiva bănuţi pentru cadourile înşirate mai sus, ajungi să faci cumpărăturile tot în Ajunul Crăciunului, cînd te calci în picioare cu alţii ca tine, care au lăsat totul pe ultima clipă.

Moment în care începi să te panichezi pentru că ai uitat de brad. Şi iar încep discuţiile în casă. Bunica vrea să faceţi economie: „Hai, mamă, brazii sînt aşa de scumpi... Mai bine luăm cîteva crenguţe din piaţă, le împodobim frumos şi gata!". Tînărul casei, care şi-a descoperit recent vocaţia de ecologist, e de acord, dar cu o modificare: „Nu e de-ajuns că distrugem planeta asta în fiecare clipă? Pînă cînd vom tortura natura, tăind brazii, care au nevoie de zeci de ani pentru a creşte, ca să-i aruncăm după două săptămîni? Luăm un brad artificial şi am terminat povestea!". Fetiţa de 5 ani începe să se smiorcăie: „Dar eu vreau brad d-ăla mare, şi verde, şi frumos, cum am văzut la televizor!..."

„Mi-aş dori să putem pune ceva din spiritul Crăciunului în borcane şi să deschidem cîte un borcan în fiecare lună."

HARLAN MILLER

Şi-atunci îţi vine să-ţi iei cîmpii, dar ştii că balamucul abia acum începe. Pentru că, după ce se iau cadourile, se-mpodobeşte bradul, se fac ultimele cumpărături şi pregătiri pentru Crăciun, începe ceea ce americanii numesc *„family drama"*. Iar ce ar fi trebuit să fie un moment feeric şi plăcut, petrecut „alături de cei dragi" se transformă într-un circ: aia mică era să doboare bradul peste ea încercînd să culeagă o bomboană. Mama e nervoasă pentru că de trei zile stă numai în bucătărie, i s-a tăiat maioneza pentru salata de boeuf, a spart deja două farfurii, iar cozonacii nu i s-au copt cum trebuie. Bunicii se ceartă pe supremaţia telecomenzii, iar tatăl şi unchiul se ceartă pe cine e mai capabil să conducă ţara asta; după care trec la următorul subiect cu potenţial crescut de scandal: fotbalul. Apoi socrul se cherchelește bine şi începe să urle, pentru a da mai multă greutate celor spuse, povestindu-le tuturor amintiri din tinereţe. Şi după ce vine, în sfîrşit, mîncarea, cineva mănîncă prea multe sarmale, prea mult şorici şi piftie, asigurîndu-şi astfel un drum la spital şi un montaj de un minut la ştiri, în prime time, despre „excesele românilor de sărbători".

Încercînd să scăpaţi de influenţa bolnăvicioasă a televizorului, ieşiţi la o plimbare spre seară, dar iar vă apucă nervii. „Ia uite cîte luminiţe au pus ăştia! Şi, după ce că sînt urîte, mai consumă şi o groază de curent. De luminiţe avem noi nevoie?!" Aşa că te întorci acasă, extenuat şi un pic beat, unde realizezi că nu ai dat cele 127 de telefoane/sms-uri/e-mailuri cu urările de tipul „Crăciun fericit!" şi „Magia sărbătorilor să vă învăluie"... Şi atunci îţi dai seama că, de fapt, n-ai înţeles nimic din Crăciunul ăsta.

Şi povestea mea *de Crăciun*

Numai că, vedeţi dumneavoastră, ăsta e doar *un* mod a de privi Crăciunul. Şi, aşa cum unii sînt romantici incurabili sau pasionaţi de sporturi extreme, eu mă declar o iubitoare irecuperabilă a Crăciunului. Astfel, privesc toată nebunia şi din alt unghi – cel al copilului de 5 ani care îşi aminteşte în detaliu primul Crăciun petrecut cu mama şi tata, primul brad, prima dată cînd, printr-un balet al părinţilor mei şi o fină coordonare între ei, „a venit Moş Crăciun". Nimic, niciodată nu s-a mai comparat cu emoţia şi bucuria copleşitoare pe care le-am simţit cînd am găsit cadourile, jucăriile, dulciurile sub brad, ştiind că Moşu' intrase special la mine în cameră să mi le lase. Acolo a fost magia Crăciunului – fără ghilimele, zîmbete cu subînţeles, ironii sau răutăţi. Iar convingerea mea că Moş Crăciun există era atît de puternică, încît aproape că am stricat o prietenie sinceră, trainică de două luni, cu o fetiţă care a ţinut cu tot dinadinsul să mă informeze că părinţii cumpără cadourile şi că Moşu' n-are nici o legătură.

În timp, pe măsură ce am crescut, Crăciunul şi-a păstrat aura, căpătînd însă şi noi însuşiri. Am învăţat cît este de minunat să faci un cadou de suflet cuiva, căutat vreme îndelungată – momentul nepreţuit cînd i se umplu ochii de bucurie la desfacerea darului. Îmi place întreg ritualul din casă, din Ajun: mirosul de sarmale care răzbate prin uşa întredeschisă de la bucătărie; cotrobăiala prin dulapuri şi (re)găsirea cutiilor cu globuri şi a pachetelor cu beteală şi beculeţe, în timp ce aruncăm cîte un ochi la televizor, unde e difuzat un film de Crăciun; mirosul răspîndit de brad odată ce l-am fixat în suportul lui (pentru clarificare – nu, un brad de plastic *nu* e la fel de bun). Apoi, împodobirea bradului – care e un ritual în sine. Şi tot pentru clarificare – ideile astea cu „anul ăsta se poartă bradul în roşu şi auriu sau în albastru şi argintiu" sau, mai rău, „bradul gata împodobit" îmi dau fiori pe şira spinării. Cît priveşte bradul, eu sînt adepta expresiei „ca un pom de Crăciun" – adică să fie colorat, voios şi cu de toate.

Ador tîrgurile de Crăciun şi forfota din magazine, mai ales cele de decoraţiuni interioare. Îmi place cînd sînt împodobite vitrinele şi mallurile. Şi da! Sînt dintre cei care se bucură şi zîmbesc la vederea luminiţelor şi a brazilor ornaţi de pe bulevarde, pentru că înveselesc, fie şi doar pentru o lună, oraşul ăsta îmbrăcat mereu în straie ponosite.

Am plăcerea nebună (vinovată, sau nu) de a mă uita la toate filmele care primesc de obicei 2-3 steluţe, care sînt prost primite de critică, dar care îşi îndeplinesc perfect rolul pentru care au fost create – conturează o atmosferă veselă, simpatică, relaxată. Şi acum, după atîţia ani de difuzări şi redifuzări, *Singur acasă* face minuni. La fel şi melodiile alea „fumate" – care pe unii îi lasă indiferenţi sau îi enervează de-a dreptul, făcîndu-i să-şi dea ochii peste cap – cîntate de Bing Crosby, Dean Martin, Frank Sinatra sau Tony Bennet. Ce ar fi Crăciunul meu fără „White Christmas", „Have Yourself a Merry Little Christmas", „Jingle Bells", „Let It Snow", „Santa Claus Is Coming to Town" sau „Deck the Halls"?

Nimic nu mă încîntă precum fundele şi panglicile, cutiile, hîrtia de împachetat cu Moşi îmbujoraţi şi peisaje iernatice, pungile de cadou, cărţile poştale primite de la prieteni din ţări îndepărtate, care păstrează tradiţia trimiterii cîtorva gînduri pe o bucată de hîrtie lucioasă şi cartonată. Şi îmi mai place Crăciunul cînd mă întîlnesc cu prieteni dragi, la o ciocolată caldă cu un strop de mentă, ceaiuri aromate sau o cană de vin fiert cu scorţişoară.

Crăciunul, dragii mei, ţine de perspectivă. Depinde doar de ce rol alegeţi să jucaţi anul acesta: de Grinch cel care a furat Crăciunul, Scrooge cel nesuferit sau, mai bine, un personaj plăcut şi binevoitor care depăşeşte toate clişeele şi neplăcerile din jurul sărbătorilor şi se bucură de Crăciun aşa cum vrea el.

■ Colinda nu este un cîntecel – vorbe aruncate în vînt. Ea este o urare ce poate, avînd în vedere calitatea cu totul specială a timpului în care are loc, să influenţeze favorabil viitorul. Simplul fapt că pînă nu de mult era cu totul interzis să cînţi colinde în afara Crăciunului dovedeşte puterea cu care sînt învestite. Dacă pot face bine înseamnă că pot face şi rău. (Irina Nicolau, *Ghidul sărbătorilor româneşti,* Humanitas, 1998)

■ „Aveţi dreptate să credeţi în mine. Ştiu că uneori e greu. Veţi găsi întotdeauna oameni care se vor grăbi să vă spună că nu există Moş Crăciun, că nu sînt decît o poveste inventată cu mult timp în urmă, care se tot repetă în fiecare an, de Crăciun. Ar trebui să mă supăr, dar, mai degrabă, mi-e milă de ei. Aţi observat că întotdeauna oamenii nefericiţi se leagă de lucrurile în care cred cei fericiţi?" *(Autobiografia lui Moş Crăciun,* povestită lui Jeff Guinn, traducere de Marina Radu, Nemira, 2005)

Cum poți fi Moș Crăciun

interviu cu Marin FAGU

Cînd aţi început să-l întrupaţi pe Moş Crăciun? De ce?

Prima şi prima oară eram în clasa a VIII-a. Am văzut într-o vitrină o mască de Moş Crăciun (foarte bine lucrată) dintr-un cauciuc subţire. Mi-a plăcut şi am cumpărat-o. La cîteva zile, preotul nostru paroh le spune părinţilor mei că vrea să ajute comunitatea şi să le facă o surpriză plăcută credincioşilor, oferindu-le mici cadouri (sub formă de pacheţele) enoriaşilor, atît mari cît şi mici. Dar nu voia să le ofere, pur şi simplu, ci chiar după slujba Naşterii Domnului, şi nu oricum. Voia să găsească pe cineva care să fie Moş Crăciun. Mama avea un costum de „Moş Gerilă" pe undeva pus în fundul unui dulap şi i-a zis preotului că eu cumpărasem şi o mască de Moş. Aşa că, în acel an, eu am fost Moş Crăciun al parohiei de care aparţineam. Apoi, în anii următori, am păstrat aceeaşi tradiţie a bisericii, şi nu numai. Am început să fiu moşul grădiniţei la care lucra ca educatoare mama mea. La început puţin stingher, nu prea vorbeam cu copiii. Şi uşor-uşor am prins curaj, şi totul a mers de la sine.

Aveaţi în minte o anumită imagine a Moşului cînd aţi început? Care ar fi aceea?

Cînd am început să-l întrupez pe Moş Crăciun aveam imaginea pe care o întîlnim cu toţii în poveştile şi filmele de sezon, dar s-a dovedit că... nu era chiar aşa în practică. Am încercat să-mi imaginez cum e să fiu bunic, aceasta fiind mai aproape de realitate. Aşa credeam eu că trebuie să fie acest personaj, pentru că un bunic e întotdeauna blînd cu nepoţii lui, le face toate poftele şi le îndeplineşte toate dorinţele. Le dă sfaturi nepoţilor şi îi ajută cînd au nevoie.

Cum v-aţi perfecţionat de-a lungul timpului, cum v-aţi ajustat imaginea?

Cum spuneam şi la început, am pornit de la un costum de „Moş Gerilă" şi o mască de cauciuc. Făceam acest lucru doar de dragul mamei mele şi al preotului paroh. Apoi, cînd am intrat la facultate, mi-a ieşit total din cap această experienţă, aveam alte lucruri pe care trebuia să mă concentrez. Dar, la un moment dat, o anumită firmă de evenimente m-a întrebat dacă vreau să „joc" acest rol. Am acceptat şi, astfel, mi-am reluat un vechi obicei. Mi-am reamintit imediat ce simţeam cu cîţiva ani în urmă cînd vedeam chipurile fericite ale copiilor. Peste încă un an am trecut la nivelul următor şi mi-am făcut un costum de Moş, mi-am cumpărat peruca şi barba aferente, am căutat nişte ochelari potriviţi şi apoi am finalizat toată această „lucrare" cu un machiaj adecvat.

Majoritatea copiilor se fistîcesc cînd îl văd.

Ce aşteaptă părinţii, ce aşteaptă copiii de la Moş Crăciun?

Părinţii aşteaptă să-şi vadă copiii fericiţi, ăsta fiind cel mai mare cadou pe care şi-l pot dori. Iar copiii îşi doresc ce i-au scris Moşului; tot timpul au cele mai ciudate dorinţe. Trec pe lista Moşului lucruri pe care nu ni le putem imagina.

Ne puteţi face un istoric al cadourilor de-a lungul experienţei dvs. ca Moş?

Spiriduşii mei (părinţii) împachetează foarte bine cadourile şi de cele mai multe ori nici măcar Moşul nu reuşeşte să-şi dea seama de conţinutul lor. Dar... îmi amintesc de cîteva cadouri ieşite din comun, cum ar fi un semn de trecere de pietoni, pe care o fetiţă blondă, cîrlionţată, de 8 ani l-a primit de Crăciun (mare fericire se citea pe chipul ei). Într-un an am mers la o Casă de copii, iar Moşul a făcut posibil ca doi fraţi să se întîlnească după zece ani. A fost pentru prima oară cînd nu mi-am dorit

să fiu Moş, ci un om simplu care să-i strîngă în braţe pe copii şi să-i poată ajuta cu adevărat, nu numai de Crăciun.

Şi al celor mai frecvente cerinţe ale părinţilor pentru copiii lor?

Părinţii îşi doresc acelaşi lucru de fiecare dată: ca odraslele lor să fie mai cuminţi, să mănînce tot, să nu mai facă în pampers şi să cearră la oliţă, să fie buni cu fraţiorii/surioarele lor, să pună jucăriile la locul lor după ce se plictisesc de joacă, să asculte de educatoare şi învăţătoare, să înveţe să împartă jucăriile lor cu ceilalţi copii, să nu-i lovească pe alţi copii, să iubească animalele... şi pot continua aşa la nesfîrşit.

Cum se poartă copiii cu Moş Crăciun? A evoluat cumva purtarea lor în ultimii ani? În ce fel?

Toţi copiii sînt primitori, abia aşteaptă să îl vadă pe Moşu', chiar dacă unii dintre ei ştiu că nu este veritabilul Moş Crăciun. Cu toate astea, majoritatea copiilor se fistîcesc în momentul în care îl văd, încep să se înroşească şi să uite pînă şi cum îi cheamă. Comportamentul copiilor nu s-a schimbat de-a lungul anilor, dimpotrivă, aceştia îşi doresc din ce în ce mai mult să simtă gustul sărbătorilor tradiţionale. Probabil din cauza tehnologiei avansate, copiii, ca şi noi, simt nevoia de tradiţie.

Ce aşteaptă ei de la Moş? Cum îl privesc?

Toţi copiii, atunci cînd îl văd, aşteaptă cadouri. Dar totodată au şi dorinţa de a-l îmbrăţişa.

Se va perima vreodată Moş Crăciun? De ce?

Nu se va perima niciodată, deoarece Moş Crăciun este un simbol al copilăriei, indiferent ce se va întîmpla. Spiritul Crăciunului nu va dispărea niciodată.

a consemnat Iaromira POPOVICI

***Marin Fagu** este actor al Teatrului „Ţăndărică" din Bucureşti.*

Violeta DINCĂ

Cozonacul de Crăciun

Maia: 50 g drojdie proaspătă, 2 linguri de zahăr, 200 ml lapte, 8l g făină

Aluat: 1 kg făină tip 000 cernută, 100 g unt topit, 150 ml ulei, 4 ouă + 6 gălbenuşuri (nu reci!) bătute cu 1 linguriţă de sare, 300 ml lapte fiert cu 400 g zahăr şi 1 baton de vanilie din care ai scos seminţele, coaja a 2 lămîi + 2 portocale, 100 g stafide

Umplutura: 6 albuşuri bătute spumă + 400 g nuci rîşnite nu prea fin, 6 linguri de cacao bună, neagră, densă, parfumată, 200 g zahăr brun, 200 g stafide, 3 linguri de rom brun bun

Pentru uns: 4 gălbenuşuri + 2 linguri de lapte

Fă curat în casă, în tine. Aeriseşte bine, apoi închide tot, încinge cuptorul, spală-te pe mîini. Aşază-ţi ingredientele pe masă, măsoară-le, priveşte-le, gîndeşte. Nu există greşeli de neîndreptat, în bucătărie. Nimic nu-i cu desăvîrşire greşit. Nu pînă la capăt. Nu-i niciodată prea tîrziu să obţii ceva bun. Poate nu va ieşi exact ce ai fi vrut, dar, cu puţin noroc, vei obţine ceea ce-ţi trebuie. Eşti doar tu cu ingredientele tale, nu-i nimeni aici să te judece. O faci pentru tine.

Fă-o seara tîrziu sau dimineaţa devreme, cînd e linişte, cînd eşti singur şi ţi-e bine cu tine. Despre tine-i vorba. Cozonacii ies după sufletul tău, nu după reţetă. Nu-ncerca să-i faci oricînd ai chef, în mijlocul verii. N-o să-ţi iasă. Aşteaptă vremurile tihnite din preajma Crăciunului. N-ai grabă, n-ai teamă. N-ai nevoie de repetiţii. Cozonacul tău va ieşi perfect.

Amestecă 200 ml lapte (călduţ, ca laptele pentru bebeluşi; la temperatura corpului) cu drojdia sfărîmată, zahărul şi 8 linguri de făină luate din cantitatea de făină cîntărită pentru aluat. Ţine maiaua la cald un sfert de oră.

Cerne făina-ntr-un lighean încăpător, adaugă maiaua. Sumecă-ţi mînecile. Cu mîna stîngă adaugi ingredientele, treptat, aducînd făina peste ele cu mîna dreaptă (cu degetele strînse, gîndeşte-ţi mîna ca pe-o lopăţică; eşti din nou copil, faci castele de nisip; la sfîrşit, miracol: nisipul se transformă-n plîine dulce!), dinspre exterior spre interior. Făina, tu, totuna. Te-ai risipit, apoi te-ai cernut, acum te aduni. Spre interior. Ouăle, laptele călduţ, untul, uleiul, 100 g stafide, seminţele de vanilie, coaja de lămîie şi de portocală. Asta-i tot. Acum, doar tu cu el. Îl întrupezi din haos. Aduni, împătureşti, apeşi. Acum e vremea să devii nerăbdător. Nu te opri, nu-i da pace, nu lăsa aluatul din mînă, doreşte-ţi să-l vezi cît mai repede cozonac. Frămîntă-l atent şi responsabil. Nu-l rupe, nu-l întinde, ţine-ţi degetele strînse, nu le-nfige-n el, nu risipi inutil energiile amîndurora. Aduni, împătureşti, apeşi, cu toată palma. Aluatul îşi înghite, lacom, ultimul ingredient: aerul. Creşte şi sporeşte. Cu aer. Cînd a primit suficient, face băşici. Cît frămînţi? Pînă te doare. Pînă-l simţi fin, fără asperităţi. Mîna ţi-alunecă pe el ca pe mătase. De-acum îl stăpîneşti, te-ascultă. Nu se mai lipeşte de mîini, nici de lighean. Ai reuşit. Respiră. Dacă te uiţi atent, aluatul a prins viaţă. Respiră cu tine. Înveleşte-l cu un prosop curat, apoi cu-o pătură. E viu şi plin de promisiuni, dar foarte fragil. Are nevoie de căldură. Chiar şi presimţirea unei adieri reci îl face să se strîngă, să dea-napoi. Ai grijă de el, va avea grijă de tine, de sufletul tău. Priveşte-ţi mîinile-obosite, fericite. Adulmecă-le-aroma caldă de unt, vanilie, portocală; nu le spăla; aluatul de-i bun, mîinile-ţi sînt curate.

De-acum e timpul răbdării. Nu grăbi minunea; o pierzi. Aştepţi un ceas şi jumătate.

Împătureşte aluatul de cîteva ori, pe masa unsă cu ulei. Îţi ies trei cozonaci mari sau patru mici. Vezi ce tăvi ai. Unge-le bine cu unt.

Întinde foi groase de 1 cm, cu mîna uleiată. Aşază umplutura pe toată suprafaţa, rulează strîns, aşază ruloul în tavă cu îmbinarea-n jos. Apucă-l delicat, dar ferm. Aluatu-i moale, umplutura-i grea, şovăiala ta îl poate frînge.

Ţine cozonacii la cald 30 min. Unge-i cu ou. Mîngîiere. Atingi aluatul pentru ultima oară. Aşază pe fiecare cozonac 3 jumătăţi de miez de nucă. Presară zahăr. Coace 20 min. la 160°C (mediu spre mic), apoi 25 min. la 180°C (mediu spre mare). Răbdare, nu deschide cuptorul mai devreme! Încearcă-i. Înfige-un băţ de frigăruie-n mijloc, unde-i cozonacul mai înalt. Dacă iese umed, mai lasă-i 5 min. Bate tăvile uşor de masă, să se desprindă cozonacii. Lasă-i pe-o parte, 20 min., unge-i cu miere fierbinte.

Ia unul în mînă, închide ochii, miroase-l, simte-i greutatea. Nu-i cozonac buretos de alimentară să-l ţii-ntr-un deget. E-un cozonac adevărat. Greu şi consistent, ca truda ta. Ai făcut ceva pentru tine, pentru sufletul tău, dar cozonacii-s mulţi şi nu-s de mîncat singur. Sufletul ţi-e plin, e pregătit. Deschide ochii, uite-ţi viaţa! Trăieşte-o şi sărbătoreşte-o! Împarte cozonacii, împarte bucuria. Crăciun fericit!

***Violeta Dincă** este coproprietară a bistroului Violeta's Vintage Kitchen (www.violetas.ro).*

Radu RĂUTU

Motivul maicii bătrîne în colinda mioritică

Colindele de Crăciun reprezintă un obicei foarte vechi, practicat la începutul anului. Cînd Anul Nou a fost separat ca dată de sărbătoarea Crăciunului, acesta a prezervat multe dintre practicile începutului de an, precum şi urme de cult al morţilor. O. Bârlea presupune că „«Mioriţa» a fost tot o colindă de doliu după cioban mort".

Dar în creaţia orală mărturia este trunchiată, parţială, adevărul integral nu poate fi reconstituit. Sensurile profunde sînt şi rămîn ocultate. Discursul oralităţii ne instruieşte deopotrivă prin date plauzibile, ca şi prin hiatus. Recuperarea, reiterarea *reală* a unui *illo tempore* nu apare doar ca aspiraţie şi idealizare a unei epoci revolute. Performarea unui fapt, varianta folclorică este o adevărată „întreprindere magică", asumare a unei epistemologii active, mereu în curs de elaborare, ale cărei componente sînt propuse în structuri flexibile, coerente, menite să asigure identitatea culturală a individului, a comunităţii.

Factura motivelor călătoare nu este independentă de un context cultural-istoric, dar are o proprietate specială: tranzitează *nuclee ideatice*. Acestea pot produce implozii de sensuri şi atitudini. Motivele călătoare nu evoluează numai într-un registru de luciditate, exprimat ca atare. Creaţiile orale, la a căror alcătuire participă din plin, solicită integral omul. Nucleul ideatic este concept, imagine, suscitare de acţiune, emoţie, inspiraţie, blocaj etc.

„Mioriţa"-colind propune, pe de o parte, contemplarea activă, rituală şi elegiacă, pe de alta – înstrăinarea existenţială, de spaţiu, de timp, de situaţie. Naraţiunea se anunţă sub semn de îndoială, de interogare. Apoi, povestea se leagă în modul obişnuit, omorul, ce ar putea urma *la apus de soare,* ascultînd de un ritm al fiindului care răsare şi el şi apune. Canonul mioritic este acum perturbat. Ciobanul se teme, nu este gata să se sacrifice, îl vedem căzînd sub un păr, unde zace o lună încheiată.

Intervine aici motivul călător al *mamei care îşi caută fiul*. Lucrurile se petrec iniţiatic, dar şi firesc, o desfăşurare suprapusă, tocmai pentru a sugera o profunzime, o lărgire de interpretare. Într-un sens iniţiatic, ciobanul este temporar scos din lume, din eveniment, menţinut însă în aşteptare prin dor, aspiraţie, nevoie de reînscriere în normal, o alternativă pe care motivul călător o va amplifica, o va justifica. Prin incursiuni reciproce între lumea colindelor, a descîntecului, a ciclului funerar, a cîntecului epic sau a celui liber, aproape liric. O graduală explorare de subiectivitate, pînă la epuizarea acesteia în trăirea simplă, omenească, a emoţiilor devenite instantanee de creativitate. Ca în descîntec, nimeni în lume nu aude jelania ciobanului, afară de maică-sa. Incantaţiile aşază aici de obicei pe Maica Domnului, dar unele variante aduc în scenă personaje majore din panteonul popular: Zînele destinului, Ursitoarele.

Maica însă îl caută, îl ştie parcă viu. Bătrîna o apucă *pe-o gură de vale*... Este sugerată ideea de început, dar nu prin vreme, ci aşa cum de multe ori se procedează în metafizica folclorului nostru, prin loc. Ca în descîntec, intervenţia are loc pentru readucere în viaţă. Maica nu coboară din cer, nu vine, aparent, dintr-alte meleaguri, pare să fie femeie obişnuită, îmbrăcată de obicei cu haine de lînă, şi... toarce. Ea merge *din mînă-ndrugînd.*

Maica este legată de imaginea ursitoarelor, este şi ea torcătoare, are de împlinit ceva aproape peste fire. Vine din gură de vale şi îndrugă la lînă. Firul nu pare să fie rupt, iar bătrîna lăcrimează din ochi. Soarta celui absent nu-i este indiferentă.

Credinţele populare vorbesc mult despre ursitoare, le prefac ba în femei, ba în abur, ori pentru a nu ne uşura înţelegerea, tot semnalîndu-ne necuprinsul lumii şi al nostru înşine, le preschimbă în elemente naturale. Apa din „Mioriţa"-colind este şi curgătoare, este şi vorbitoare.

Ştie apa unde se află ciobanul care zace *cît de boală, cît de dor*. Este firesc, în textele funerare apa desparte lumile, în ea se află hăul, peste ea se va culca bradul care trece omul-suflet *dincolo*. Rugăciunea pe care o rosteşte bătrîna vizează tot o modificare de stare, de regn. De unde vine luntrea versul nu ştie, putem presupune că mama se face luntre. Ceea ce ştim cu certitudine este că ea vîsleşte cu furca. Furca o ajută pe bătrînă să treacă apa, curgătoare ca vremea, vorbitoare ca ursitoarele.

Metamorfoza are loc, odată apa trecută. Dinspre care mal spre care? Corboaica este mesager al morţii, neagră, cum o vede şi ciobanul, cloncănind în vîrf de pom. Vrea chiar să o alunge, iar ea, pasărea morţii, îşi dezvăluie identitatea: Mama. Tînărul îi cere să coboare, să-l adape.

Corboaica se dă peste cap şi, redevenită femeie, leşină. Să fie o aluzie la o condiţie de moarte iniţiatică, de trecere într-un *dincolo* din care ea va reveni pentru a garanta fiului viaţa în lumea de aici? Ciobanul se vindecă, este luat de mînă şi dus acasă. De ce nevoia acestei precizări? Care a fost drumul ce-l luase tînărul? Să-l fi uitat, ori să fi avut el încă nevoie de îndrumare din partea unei mame care trece prin atîtea stări şi încercări?

Motivul călător prezent în versurile acestea este loc de confluenţă între baladă, colind, basm, descîntec, text funerar; simpla lui narare devine altă sau alte călătorii, pe care ascultătorul le întreprinde fie cu mintea, fie cu simţirea, în tăcerea ce veghează cuvîntul ori în imaginea ce uneşte în tot lumea. În călătoria ei, cu ajutorul aceluiaşi motiv, mama care îşi caută fiul trece în cîntec epic eroic, colinda, ori într-unul mai modest. Din zînă ce era, cunoscătoare a marilor taine, putînd trece prin ele, liberă ca motivul imaginat pentru a o imortaliza, mama care îşi caută fiul îl plînge în eveniment istoric, ori în vers liric de numai durere. Se face femeie, se face mamă, basmele nu ignoră aceste încheieri de destin, în care virtualul se supune nouă, muritori eterni ai vieţii lumeşti.

***Radu Răutu** este antropolog.*

Ştefania HÎRTOPANU

Crăciunul la britanici

„Din punct de vedere comercial, dacă nu exista Crăciunul, ar fi fost necesar să-l inventăm."

KATHARINE WHITEHORN

It's Christmas, It's Christmas! – sună foarte diferit în comparaţie cu evlaviosul nostru *A venit Crăciunul!* Sonor vorbind, este ca diferenţa între un cristalin – clicheti-clic clicheti-clic şi un (nasal) liturgic – Dooooaammmmneee!

Expresia *It's Christmas* strînge în ea alintul copiilor ce nu mai au răbdare şi trag cu lăcomie de poleiala mătăsoasă care învelește cadourile. Iar uneori este o aluzie la o bunăstare sexuală – cînd cineva te face fericit, cînd nu poţi să te opreşti din hlizeală şi zîmbeşti prosteşte toată ziua – asta se numeşte *Christmas every day!* Crăciun în fiecare zi? Cum adică, una după alta... după alta... asta-i o lună de miere în toată regula. Dar asta-i blasfemie, noi nu am îndrăzni să duplicăm o perioadă de timp sfîntă, pentru care ne pregătim din timp... sufleteşte. Crăciunul.

Totuşi, nu aş spune că, de Crăciun, britanicii suferă o totală despuiere spirituală, chiar dacă se consumă mîncare, băutură şi se cumpără cadouri în exces (cadouri de care mulţi, pe urmă, scapă vînzîndu-le pe Internet sau lăsîndu-le la poarta magazinelor de mîna a doua – *the charity shops).*

Chiar şi în această perioadă de nesiguranţă pecuniară, cînd mantra cea disperată este *cumpăraţi! cumpăraţi!,* britanicii dau dovadă de spirit creştin. Se gîndesc la ceilalţi, neuitîndu-se pe ei înşişi. Ei sînt creştini în felul lor, de liber schimbişti: deşi grav strîmtoraţi, continuă să se ducă prin magazine la cumpărături (de Crăciun) şi o fac pentru că, astfel, speră să scoată economia la liman. Au o încredere de nezdruncinat în spiritul mecanic al economiei: ca să porneşti motorul unei maşini trebuie să dai la manivelă. Fiecare rotaţie de manivelă este ca o sumă de bani care se duce în vortexul comercial şi, în cele din urmă, profitul reverberează peste mai multe sectoare şi, hocus-pocus, pornirea motorului economiei e aproape sigură. Sau cel puţin aşa a funcţionat pînă acum. Oare de cîte rotaţii e nevoie de această dată, de cîte salarii jertfite pentru bunul comun? Dar dacă trucul cu manivela nu mai merge? Ho-ho-ho, ce-i felul ăsta ne-festiv de a vorbi! Crăciunul este pentru a sărbători, nu pentru a cobi; efortul lor este aproape eroic.

Dar unde este misterul Crăciunului la britanici, vă întrebaţi voi, creştinii (mai) buni?

Well, e mai greu cînd clima nu te îmbie. Nu prea există zăpadă, nu zăpada cu care să co-existi sau la care să tînjeşti. În acelaşi timp, în oraşe se practică un fel de magie neagră – casele de pariuri cîştigă foarte bine fiindcă unul dintre pariurile cele mai populare din perioada de sărbători este „Va ninge de Crăciun sau nu?". Mulţi îşi pierd banii mizînd că va ninge, ceea ce înseamnă că mai sînt oameni care speră, poate sentimental, să vadă un Crăciun Alb, adică înzăpezit.

Materialul favorit pentru a crea mister de Sărbători mai este clicheti-clic – beteala şi globurile şi tot ce luceşte sau luminează. În vîrful bradului ei pun o zînă care este, de fapt, îngerul care a anunţat-o pe Fecioara Maria că va avea sămînţă sacră. Dar cine îşi mai aduce aminte de această poveste? Nu mulţi, şi asta va aduce oprobriul celor religioşi, dar înainte de a-i excomunica le mai dau o şansă celor de pe insulă: spiritul creştinesc domină masa de Crăciun.

Familiile se strîng şi-şi adună bunicii, rudele în vîrstă, pe toţi cei care, altfel, ar fi rămas singuri. Prietenii care nu au familii vin şi ei tot la tine. Nimeni nu e lăsat singur – asta se ştie – de Crăciun. Pentru a sărbători Crăciunul, bătrîneii ies din azile şi rudele îi primesc cu bucuria de anul trecut, oamenilor bolnavi psihic li se dă drumul acasă şi în închisorile cu regim mai relaxat le e permis să plece tuturor celor care au unde să tragă. Un cămin şi o inimă caldă pentru fiecare. Odată aşezaţi la masă, mănîncă din plin şi beau fără socoteală. De pocnitori trebuie să tragi cu vecinul de masă, ca să le faci să duduie. Au şi hîrtiuţe înăuntru cu glume uşurele (ca să le priceapă oricine), dar şi un sul de poleială care, desfăşurat, se poate pune pe cap – o coroană de împărat! Îţi spui, aha, fiecare englez e rege în casa sa, masa e plină de încoronaţi şi încoronate şi e clar că, dată fiind băutura care curge ca-n poveşti, nu le este teamă că arată penibil. Creştinii recunosc, instantaneu, aluzia religioasă, dar, cu atîta clicheti-clic, magii ăştia sînt rău machiţi.

***Ştefania Hîrtopanu** locuieşte la Londra, unde predă limba română.*

Carmen GAVRILĂ

Egipt – militari *vs* militanţi

Partidul Fraţilor Musulmani va deţine controlul asupra parlamentului, după cum arată alegerile organizate în o parte din provinciile egiptene.

Partidele islamiste provenite din mişcări militante radicale adună majoritatea locurilor din Adunarea populară – Camera Deputaţilor egipteană, conform rezultatelor la scrutinul parţial parlamentar din 28 noiembrie, în 9 din cele 27 de provincii egiptene. Nu e nici o surpriză, de vreme ce mulţi egipteni s-au declarat gata să încerce variante politice noi, după anii lungi ai regimului Mubarak în care, deopotrivă economic şi politic, au fost dezamăgiţi atît de partidul-stat al fostului preşedinte, cît şi de o opoziţie doar de vitrină, şovăielnică şi coruptă. Dar, dacă iniţial pe locul 2 în opţiuni, după partidul Fraţilor Musulmani, era văzută coaliţia liberală secularistă „Blocul Egiptean", scrutinul parţial a adus surpriza, terifiantă pentru creştinii copţi (care reprezintă, potrivit surselor creştine, 20% din populaţie, iar potrivit altor statistici – între 10 şi 15 procente din cele 80 de milioane de egipteni) că partidul salafist Nour, cu intenţia declarată deschis de a impune şaria – legea islamică, s-a clasat imediat după mai popularii Fraţi Musulmani. Astfel, compoziţia Camerei decizionale, cel puţin acum, fără voturile din restul provinciilor egiptene, scoate la iveală un filon islamist extrem de puternic, care pune în umbră, cel puţin după părerea unor analişti egipteni şi occidentali, orice speranţă pentru un Egipt secularist. O coaliţie formată din mai multe partide liberale cu agendă strict secularistă, şi care cuprinde şi creştini, a ieşit abia pe locul 3, după scrutinul parlamentar parţial. Alegerile pentru parlamentul egiptean urmează să se încheie şi să avem o imagine completă abia în martie, după scrutinul pentru Shura – Camera consultativă. Procentajul islamist poate scădea doar dacă partidele seculariste reuşesc să fie mai coerente şi mai prezente printre egipteni, pe străzi, în cartierele sărace, în zonele rurale, aşa cum au făcut pînă acum islamiştii, şi nu doar prin mesaje televizate sau pe Internet, asta mai ales pentru că următoarele provincii la vot nu cuprind mari aglomerări urbane, atinse de modernitate, ci zone agricole şi sărace în care deja Fraţii Musulmani şi salafiştii de toate felurile au structuri de ajutor şi caritate active şi bine puse la punct.

Democraţie islamică?

Deja se prefigurează un conflict deschis între islamişti şi armată, în condiţiile în care Fraţii Musulmani cer ca o coaliţie parlamentară, în care evident ar deţine majoritatea împreună cu salafiştii, să formeze noul guvern. Armata, la rîndul său, a declarat ferm că doar ea se va ocupa de numirea viitorului executiv. Pînă acum, Fraţii Musulmani au repetat obsesiv că nu mai sînt organizaţia cu agendă radicală de acum cîţiva ani, că a prevalat curentul reformist din interior, că Partidul Libertate şi Adevăr este unul care, deşi de inspiraţie ideologică islamică, are o agendă strict practică, cu măsuri logice, în special economice, de ridicare a Egiptului nu doar din dărîmăturile revoltelor din ianuarie şi februarie, dar şi din corupţie şi ghemul sufocant de politici economice neinspirate, puse în aplicare vreme de zeci de ani de regimul Mubarak. Este o imagine în care mulţi secularişti egipteni nu cred. „Fraţii Musulmani şi-au tot schimbat pielea politică; acum, ultima pe care o poartă la vedere este de partid care spune că vrea guvern civil, dar cu o bază religioasă, ceea ce pentru naivi sună bine, dar la o analiză mai profundă e clar că vorbesc despre un guvern religios şi un stat religios", susţine Sameh Makram Ebeid, de la partidul liberal Wafd. Problema este că partidele vechi au o imagine proastă în ochii electoratului, ca dovadă scorul electoral slab obţinut pînă acum de partidul Wafd şi de foştii membri ai Partidului lui Mubarak – scos în afara legii acum cîteva luni –, care au candidat ca independenţi. Da, egiptenii par să prefere schimbarea, fie ea şi pe cale islamistă, însă reflexe vechi au rămas, surprinzător, pentru că, în cele mai multe cazuri, din rezultatele de pînă acum reiese că egiptenii au preferat figuri cunoscute, politicieni bătrîni, şi mai puţin tineri care s-au afirmat în revoltele anti-Mubarak din ianuarie şi februarie.

Deja se prefigurează un conflict deschis între islamişti şi armată.

O altă piele, acelaşi corp religios

Într-adevăr, sînt detalii care arată că Fraţii Musulmani se contrazic şi că par să aibă o agendă ascunsă. Acum cîteva luni, liderul şi purtătorul de cuvînt, Essam Aryan, considerat motor al curentului reformist, declara pentru Radio România că, şi dacă ar obţine majoritatea în parlament, Fraţii Musulmani nu doresc să participe la formarea guvernului. „Noi nu avem de gînd să participăm cu un candidat la alegerile prezidenţiale, vom participa la alegerile parlamentare, dar nu urmărim să formăm o majoritate şi nu urmărim să obţinem puterea", spunea atunci Essam Aryan. Acum, aripa politică a organizaţiei cere armatei să se dea la o parte şi să lase parlamentul să dea un executiv, care evident ar reflecta majoritatea de provenienţă islamistă. Teoretic, e firesc şi democratic ca majoritatea parlamentară să dea premierul şi guvernul, însă sînt analişti egipteni, cu opţiuni seculariste, care spun că după un parlament islamist ar urma un guvern islamist, şi de aici un viitor Egipt în care religia să domine legislaţia şi societatea. În plus, viitorul parlament va fi însărcinat cu redactarea noii Constituţii a Egiptului, iar o majoritate islamistă poate da o tentă islamică legii fundamentale. Deja în actuala Constituţie există un articol care prevede că principala sursă pentru legislaţie este islamul, dar articolul nu a fost aplicat în vremea lui Hosni Mubarak. În plus, Fraţii Musulmani nu au renunţat la sloganul „Islamul e soluţia" – altă sursă de frisoane reci pentru creştini şi secularişti. Essam Aryan explica în februarie că această expresie „înseamnă că în islam putem găsi soluţii, răspunsuri pentru orice fel de problemă, fie în interiorul unei familii, prin dreptul familiei, sau ca sursă de reguli şi principii generale în alte domenii". Deena Gamil, activista egipteană pentru drepturile omului, nu vede nici un motiv de teamă: „Cred că este un slogan foarte vag, cred că nici măcar Fraţilor Musulmani nu le este clar sau mai bine zis nu au un program politic pentru ce înseamnă o soluţie islamică în Egiptul modern, pe scurt aş zice că este mai degrabă doar un slogan decît un program politic; după părerea mea, deşi este vorba despre o religie unică pentru numeroşi oameni, totuşi sînt multe puncte de vedere diferite, inclusiv de interpretare a Coranului şi a haditelor *(n.red.:* zicale ale profetului transmise pe cale orală) şi nu cred că islamul poate oferi răspunsurile de care este nevoie în lumea modernă, religia este ceva între individ şi Dumnezeu, nu poate fi baza pentru regulile necesare în societatea modernă".

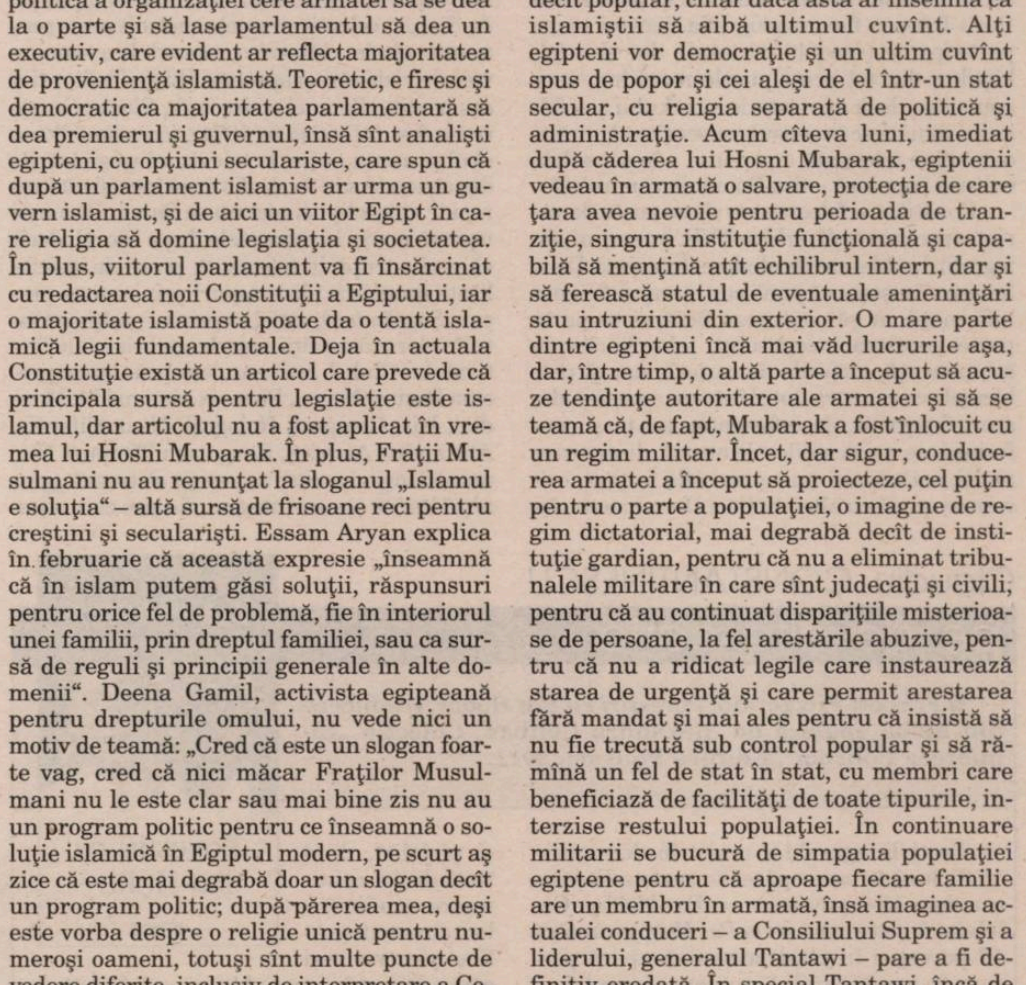

© Commmons Wikimedia

Armata pierde teren

În acest moment, armata este pusă într-o situaţie extrem de delicată, pe fondul reacţiei dure pe care a avut-o în faţa recentelor proteste şi confruntată fiind cu acuzaţii de dictatură militară. Ţara pare să fie mai divizată ca oricînd, în plin exerciţiu democratic, dar care-i sperie pe mulţi egipteni. Unii spun că armata ar trebui în continuare să supervizeze şi să ofere echilibru, pentru ca islamiştii să nu cîştige prea mult teren. Alţii se manifestă ferm împotriva oricărui tip de control altfel decît popular, chiar dacă asta ar însemna ca islamiştii să aibă ultimul cuvînt. Alţi egipteni vor democraţie şi un ultim cuvînt spus de popor şi cei aleşi de el într-un stat secular, cu religia separată de politică şi administraţie. Acum cîteva luni, imediat după căderea lui Hosni Mubarak, egiptenii vedeau în armată o salvare, protecţia de care ţara avea nevoie pentru perioada de tranziţie, singura instituţie funcţională şi capabilă să menţină atît echilibrul intern, dar şi să ferească statul de eventuale ameninţări sau intruziuni din exterior. O mare parte dintre egipteni încă mai văd lucrurile aşa, dar, între timp, o altă parte a început să acuze tendinţe autoritare ale armatei şi să se teamă că, de fapt, Mubarak a fost înlocuit cu un regim militar. Încet, dar sigur, conducerea armatei a început să proiecteze, cel puţin pentru o parte a populaţiei, o imagine de regim dictatorial, mai degrabă decît de instituţie gardian, pentru că nu a eliminat tribunalele militare în care sînt judecaţi şi civili, pentru că au continuat dispariţiile misterioase de persoane, la fel arestările abuzive, pentru că nu a ridicat legile care instaurează starea de urgenţă şi care permit arestarea fără mandat şi mai ales pentru că insistă să nu fie trecută sub control popular şi să rămînă un fel de stat în stat, cu membri care beneficiază de facilităţi de toate tipurile, interzise restului populaţiei. În continuare militarii se bucură de simpatia populaţiei egiptene pentru că aproape fiecare familie are un membru în armată, însă imaginea actualei conduceri – a Consiliului Suprem şi a liderului, generalul Tantawi – pare a fi definitiv erodată. În special Tantawi, încă de la căderea lui Mubarak, a fost văzut şi catalogat – e drept, pînă de curînd mai în şoaptă în spaţiul public – fie drept un arivist care a profitat de căderea lui Mubarak, fie drept omul care a complotat cu forţe oculte pentru înlăturarea preşedintelui. Iar după alegeri, armata riscă să fie văzută ca forţa care ignoră alegerea populară şi numeşte un guvern nereprezentativ, o realitate greu de diluat ori apărat chiar şi de puterile occidentale ori regionale care preferă armata ca partener de dialog în Egiptul post-Mubarak.

© Commmons Wikimedia

***Carmen Gavrilă** este corespondent la Radio România Actualităţi.*

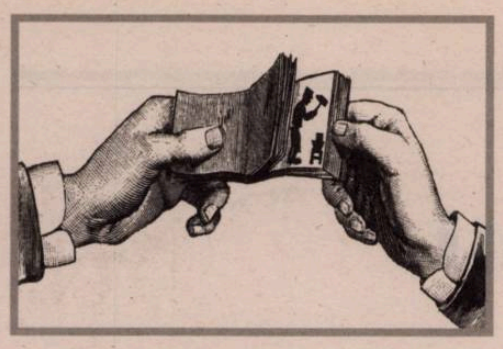

Marius CHIVU

feedbook

Istoria rockului românesc

● **Doru Ionescu, *Club A – 42 de ani. Muzica tinereţii tale*, prefaţă de Emil Barbu Popescu, Editura Casa de pariuri literare, 2011.**

Înfiinţat oficial în martie 1969, legendarul club studenţesc bucureştean Club A a împlinit anul acesta 42 de ani, palmaresul acestor simetrici 21 de ani de dictatură şi alţi 21 de ani de la Revoluţie fiind unul pe măsură: 420 de concerte susţinute de 150 de trupe, 202 dezbateri, 158 de întîlniri literare, peste 200 de reprezentaţii susţinute de 30 de trupe de teatru. Volumul de faţă, alcătuit de Doru Ionescu, jurnalist şi realizator de emisiuni TV *(Timpul Chitarelor, Remix)* convertit în ultimul deceniu în arhivar-monograful rockului românesc, departe de a fi un volum aniversar tipic, plin cu testimoniale şi rememorări sentimentale, se constituie, de fapt, într-o istorie esenţială a rockului românesc aşa cum a fost el văzut /ascultat /cîntat pe scena clubului studenţilor de la Arhitectură. Cele cinci „festivaluri naţionale de muzică pop" organizate de Club A (în 1969, 1971, 1979, 1981 şi în 1990), plus cele două gale aniversare din 1999 şi 2003 alcătuiesc nucleele (sau, dacă vreţi, pretextele) acestui volum în care harnicul şi pasionatul Doru Ionescu face monografia fiecărei trupe participante (vreo 40 cu totul), dar şi a folkiştilor, din tot acest puzzle rezultînd, cum spuneam, dacă nu o istorie a rockului şi a folkului românesc în sensul convenţional, atunci o imagine relevantă a pop-ului – în sensul de cultură populară – din România comunistă.

Constrîns a folosi surse cît se poate de variate (presa vremii, arhiva TVR, interviuri, fotografii, booklet-uri de albume, Internet), Doru Ionescu reuşeşte să pună cap la cap suficiente informaţii cît să contureze fiecărei trupe în parte povestea începutului, schimbările de componenţă, vîrfurile de carieră, dar şi problemele cu cenzura, totul într-un amestec, deseori fascinant, de informaţie, trivia şi confesiuni ale muzicienilor de atunci, dintre care mulţi, astăzi, nici nu se mai află în ţară, oricum se ocupă cu altceva. Căci Doru Ionescu îşi aduce informaţia pînă în prezent, făcînd uneori eforturi destul de mari de a da de urma rockerilor de altădată răspîndiţi prin toată lumea. Asta pentru că, din varii motive, puţine trupe au supravieţuit comunismului (iar posturile de radio actuale oricum n-au recuperat „şlagărele rock" de atunci) şi nu cred că mă hazardez dacă spun că trei sferturi dintre numele care altădată au făcut gloria festivalului Club A astăzi nu spun (mai) nimic generaţiilor tinere sub 35-40 de ani: Romanticii, Chromatic, Olympic '64, Modern Grup, Post-scriptum, FFN, Curtea Veche, Academica, Experimental Q, Modal Q, Accent, Redivivus, Basorelief, Sideral, Gramophon, Domino, Roata, Sfinx, Compania de sunet, Dorin Liviu Zaharia, Nicu Vladimir, Marcela Saftiuc ş.a. Din acest pdv, volumul lui Doru Ionescu este şi un memorial al folk/rockului românesc şi este destul de trist să constaţi că, la peste două decenii de la Revoluţie, cultura pop din perioada comunistă a fost atît de puţin recuperată. E-adevărat că multe trupe au avut o existenţă scurtă, mulţi muzicieni au fost constrînşi la compromisuri artistice, cei mai mulţi au fugit din ţară nevalorificîndu-şi talentul sau ratîndu-şi carierele, instrumente bune nu prea se găseau sau erau foarte scumpe (o folkistă şi-a vîndut sîngele pentru a-şi cumpăra o chitară), discurile se înregistrau foarte greu („remarcabilă prin atitudinea sa neprietenoasă faţă de rock", Electrecordul imprima doar o serie intitulată *Formaţii rock româneşti,* un fel de compilaţii, de discuri colective), unele melodii erau cenzurate, altele – interzise, concertele aveau nevoie de vizionări şi aprobări (Liviu Tudan şi-a ars partiturile unei opere rock, *Sinestezie,* care i-a fost interzisă în 1971), la radio folk/rockul se auzea puţin, la televizor înregistrările din concerte sau în studio erau încă şi mai rare, iar videoclipuri nici nu se făceau (era mai uşor să mergi la concertele de pe litoral, decît să vezi o trupă la televizor), presă de specialitate nu exista (doar topuri prin reviste precum *Săptămîna),* astfel că pentru mulţi „setlistul" celor cinci ediţii antedecembriste ale festivalului Club A are sens doar prin nume precum Roşu şi Negru, Phoenix, Semnal M, Mondial, Iris, Compact, Holograf, Nicu Alifantis, Alexandru Andrieş, Cargo sau Timpuri Noi, nume longevive care au reuşit să treacă „graniţa" lui '89 şi s-au integrat, fiecare cum a putut, unei industrii muzicale ceva mai normale. Unul dintre principalele merite ale cărţii lui Doru Ionescu este că vorbeşte, aşadar, despre eroii necunoscuţi ai folk/rockului românesc (unii morţi, alţii, cei mai mulţi, plecaţi definitiv în străinătate), instrumentişti şi muzicieni talentaţi (majoritatea cu studii de arhitectură sau absolvenţi de Conservator), unii chiar vizionari, a căror operă, pusă în context internaţional, ar fi putut însemna ceva, dacă pop-ul românesc n-ar fi rămas în ghetto-ul comunist şi li s-ar fi dat voie să creeze liber sau să plece pentru a concerta în Occident: Dan Andrei Aldea, Dorin Liviu Zaharia (poate cel mai interesant personaj, un fel de Horia Bernea al rockului), Mircea Florian, Adrian Ivanţchi, Silviu Brandes, Sorin Chifiriuc, Sorin Tudoran, Doru Apreotesei, Liviu Tudan, Valeriu Sterian ş.a.

Dar dacă atunci era imposibil ca muzicienii să fie celebraţi ca staruri, căci cultul personalităţii era rezervat doar dictatorului, motiv pentru care dimensiunea mediatică a pop-ului era redusă la minimum (iată un incredibil paradox: cultura pop în comunism s-a constituit fără a beneficia de mediatizare), astăzi posturile de radio şi canalele muzicale sînt, cu foarte rare excepţii, complet rupte de trecut şi am putea spune că, de fapt, pop-ul românesc nu are memorie. Deschid aici o paranteză dedicată Cenaclului „Flacăra", care răspîndea pop-ul laolaltă cu naţionalismul ceauşist, suplinind astfel lipsa mijloacelor media prin plata tributului ideologic, şi din care majoritatea folkiştilor/rockerilor antologaţi de Doru Ionescu mărturisesc că, într-un moment sau altul, s-au retras scîrbiţi. Ar fi interesantă o analiză a cenaclului nu doar din perspectiva impactului popular (imens), dar, mai ales, prin prisma artiştilor constrînşi să apeleze la structura cenaclistă şi care, mai devreme sau mai tîrziu, şi-au dat seama, dezamăgiţi sau chiar revoltaţi, că fac parte, de fapt, dintr-un mecanism ideologizat.

Dincolo de ineditul informaţiilor, volumul oferă şi fragmente memorabile de umor. Iată-l pe Silviu Brandes rememorînd momentul întîlnirii cu Ovidiu Lipan: „Aveam nevoie urgent de cineva la tobe şi aud de un copil de 13 ani, care cînta la o nuntă ţărănească. Mă duc şi observ nişte mişcări de baterist cum nu mai văzusem. De fapt, în timp ce bătea, trebuia să supravegheze şi o oală cu sarmale, aşa că el se străduia prin acele mişcări dezarticulate să alunge un cîine care tot dădea tîrcoale... Aşa l-am cunoscut pe Ţăndărică, într-un balet ciudat!". Unele cîntece din perioada rockului psihedelic/progresiv aveau astfel de nume: „Dodecameronul focului alb", „Ruşinea soarelui", „Mierla devoratice într-un zbor bezmetic şi nedesluşit", „Temeri şi temele la trecerea păsării cu zborul rece", „Dansul Kronkobaurului turbulent", „Corin, Delfinul din flacon şi merele de aur", „Zece arici înamoraţi" sau „Urme de paşi pe infinit". Unele trupe se numeau Ceata Melopoică, Tarabostes, Laserii, Stelele din Lugoj, Obsesiile Globului Portocaliu, Mă ajută Zburătorii, iar Catena, înfiinţată în '68, prima trupă românească de rock feminin, aveau un cîntec numit „Peştera muierii". Iată şi cum sunau versurile unui cîntec din '88 al trupei Timpuri Noi: „Ieri purtai un şubler nou / la salopeta neagră / cît îmi eşti de dragă. // Un albastru infinit / este tot concediul / mă gîndesc la muncă atît / de nu am remediu".

În chip de concluziе, Club A face parte din istoria rockului românesc, o istorie a tinereţii trăite între creativitate şi cenzură, constrînsă să fie subversivă, cu momente de tot felul, de la normalitate la ridicol şi absurd. Un alt capitol de cultură populară rămas aproape obscur.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **F. Scott Fitzgerald, *Povestiri cu Pat Hobby*, traducere din limba engleză de Alexandra Coliban, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Scott Fitzgerald a murit în decembrie 1940, lună în care apărea în revista *Esquire* cea de-a 12-a povestire cu Pat Hobby. Celelalte 5 texte (căci seria *Pat Hobby* numără 17 povestiri în total) aveau să apară postum, în următoarele 5 numere ale aceleiaşi reviste. Fitzgerald a lucrat, aşadar, cu simţ gospodăresc, gîndindu-şi seria ca un mic roman în foileton, cu o coerenţă discretă şi jucăuşă pe care nici măcar moartea autorului să nu o poată tulbura. E ceva.

Ceva şi mai şi ar fi farmecul amar al acestor 17 proze care povestesc rateurile unui scenarist decăzut, într-un Hollywood trecut de nu prea multă vreme la filmul vorbit. În epoca filmului mut, Pat Hobby trăise ani buni de glorie, cu bani grămadă, crailîcuri nenumărate şi „mai multe apariţii pe generice decît puricii de pe un cîine". Acum însă (adică prin 1939), filmul a devenit o industrie, iar faimosul scenarist de odinioară îşi trăieşte ratarea cu un „talent înflăcărat şi pîrjolit", dînd tîrcoale în continuare studiourilor cinematografice pentru a-şi găsi adăpost în vreun birou, ceva bănuţi cu împrumut sau poate chiar un contract pentru cîteva săptămîni. Are „ochii bătrîni şi injectaţi", o nelipsită sticlă „de un sfert" asupra sa şi încearcă să se adapteze prezentului practicînd cinismul, şarlatania măruntă sau furtişagul.

Fitzgerald, care a avut el însuşi de-a face cu Hollywood-ul, se foloseşte de Pat Hobby pentru a scana o lume a cinematografiei în care totul, inclusiv ideile şi oamenii, intră la categoria „consumabile". Cum arată acest personaj printre „somităţile" respectivei lumi? O spune chiar autorul: ca şi cum l-ar adăuga cineva pe Donald Duck în *Cina cea de taină*.

PUBLICITATE

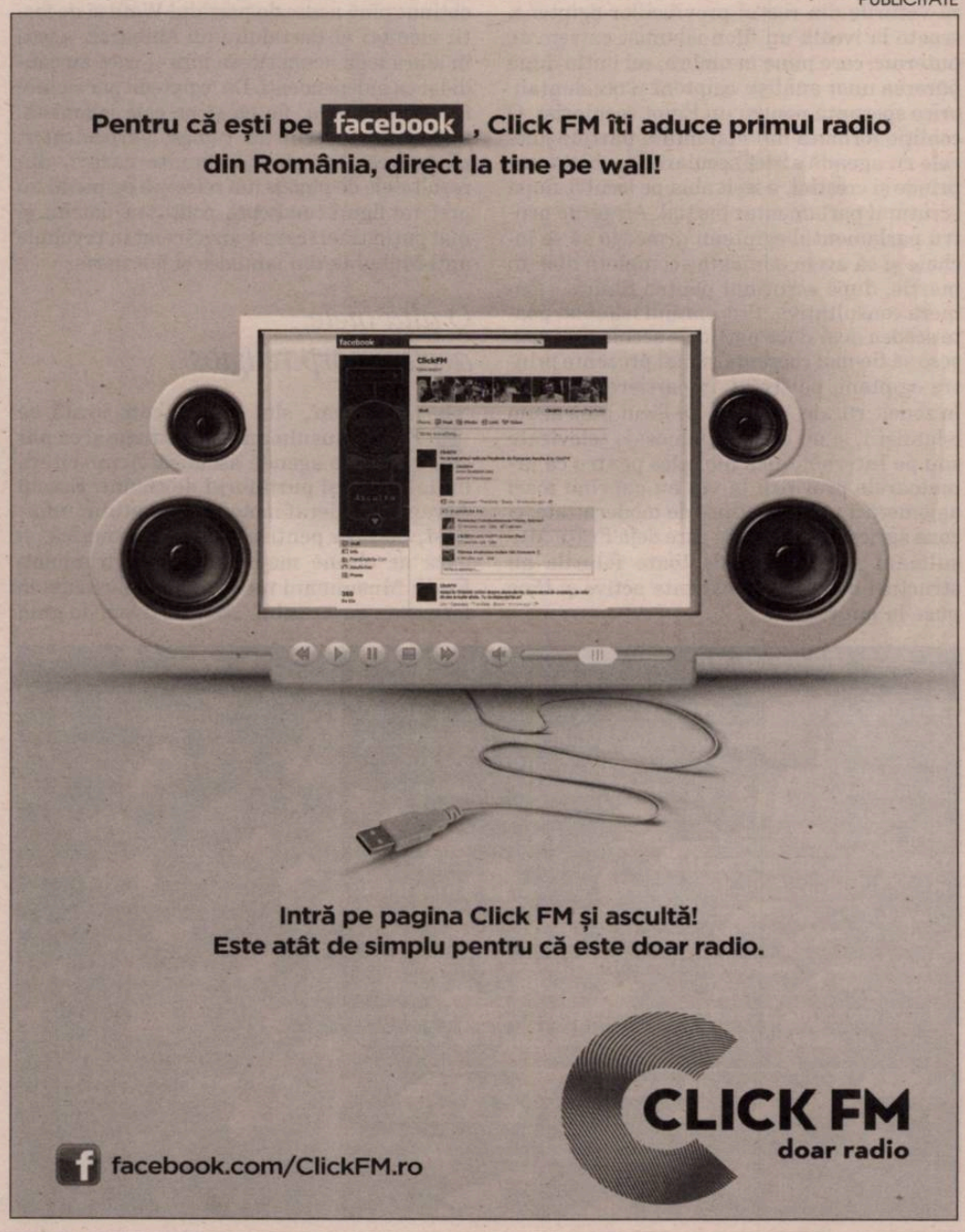

Cele trei dive

– interviu cu Ruxandra DONOSE –

Zîmbitoare, frumoasă şi elegantă, ***Ruxandra Donose*** *îţi inspiră modernitate şi maturitate artistică. Claudio Abbado, Sergiu Celibidache, Seiji Ozawa, Zubin Mehta sînt doar unii dintre dirijorii cu care a colaborat. Vorbeşte cu o fermecătoare naturaleţe despre nume legendare ale operei şi, deşi este una dintre cele mai strălucitoare mezzosoprane ale momentului, Ruxandra Donose a acceptat imediat invitaţia de a susţine, alături de* ***Leontina Văduva*** *şi de* ***Teodora Gheorghiu,*** *o serie de recitaluri de Crăciun, pentru prima oară în mai multe oraşe ale României.*

Ce anume aţi învăţat de la profesorii dumneavoastră din România, de la şcoala de aici?

Pot spune că am fost deprinsă cu spiritul de disciplină şi de competiţie. Comparînd cu şcolile din străinătate, unde merg copiii mei, acolo nu există nici premiul I, premiul II sau premiul III, nu există nici olimpiade şi nici concursuri de meserii. Toate acestea erau nişte ocazii pentru care te pregăteai, pe care doreai să le cîştigi. Studiului permanent i se mai adaugă pregătirea completă, nu învăţai doar instrumentul, ci ţi se ofereau cunoştinţe şi de teoria muzicii, armonie, contrapunct; încă am impresia că era mai solidă pregătirea generală aici decît în străinătate. Toate formează un artist complet şi un om cu un anumit spirit, cu dorinţa de realizare şi de afirmare.

Ulterior, cînd aţi început să cîntaţi pe marile scene internaţionale, care a fost elementul care s-a adăugat imediat acestei educaţii pe care dumneavoastră o aveaţi deja, chiar acel prim lucru foarte important care vi s-a impus în personalitate?

Îmi aduc aminte că, păşind la prima mea repetiţie la Teatrul din Basel (Elveţia), am fost copleşită pentru că în sala de repetiţii stăteau, la o masă lungă, vreo zece persoane şi fiecare era responsabil de ceva. Erau regizorul, asistentul de regizor, scenograful, asistentul de scenograf etc. Am fost de-a dreptul speriată de seriozitatea cu care se trata subiectul „repetiţie" şi producţia de operă. Mi-am dat seama că tot ceea ce am învăţat trebuie să regîndesc şi să folosesc la un nivel şi mai înalt. Am făcut primul pas către un alt nivel de profesionalism.

Aţi fost angajata Operei din Basel, a Operei de Stat din Viena, dar aţi renunţat şi aţi ales statutul de artist independent. Astfel, aveţi o flexibilitate mult mai mare, agenda v-o puteţi construi în funcţie de preferinţele repertoriale, dar există şi o permanentă grijă asupra perfecţiunii scenice şi a contractelor...

Da, a fost un moment de curaj, fără doar şi poate. Aveam, la acea vreme, o situaţie foarte stabilă, cîntam alături de cîntăreţi care pentru mine erau nişte legende, îi văzusem doar pe casete video intrate prin contrabandă în România. Totuşi, mi-am dat seama că trebuie să plec, ca să mă specializez în acest repertoriu potrivit vocii şi temperamentului meu. Am renunţat, bineînţeles, la siguranţă şi m-am avîntat în lumea dezlănţuită în care nu eşti angajat şi nu te menţii decît, evident, prin performanţă. Financiar, este o schimbare importantă în bine, dar asta presupune să nu ai nici un moment de slăbiciune sau să ţi le reduci la minimum.

Opera este teatru, un rol este viu şi, mai ales acum, se pune accentul pe naturaleţea jocului de scenă al soliştilor. Personajele pe care le interpretaţi au crescut, ca forţă psihologică, odată cu dumneavoastră. Din păcate, lumea din România asociază opera cu un spectacol static, prăfuit...

Opera a evoluat mai ales în ultimii ani. Nu mai vedem spectacole ca acum 50 de ani, din fericire. Da, sînt pentru modernizarea operei şi cred că, de fapt, este un proces care se desfăşoară de la sine, pentru că trebuie să se ţină pasul cu noua societate, cu noul interes, cu noii spectatori şi chiar şi cu noi, noii cîntăreţi. Pe lîngă faptul că, evident, trebuie să ai voce şi să cînţi rolurile aşa cum se cere, trebuie să ai o apariţie scenică corespunzătoare, o capacitate de a întrupa un personaj în mod credibil. Trebuie să te mişti, să joci teatru. Cîntul n-ar trebui să fie asociat unui act artificial, ci să fie pur şi simplu un mod de comunicare. Asta este ceea ce eu încerc de fiecare dată cînd sînt pe scenă şi ştiu că foarte mulţi alţii încearcă şi reuşesc.

Ce vă este mai aproape? Un rol de bel canto *sau unul precum cel din opera* Musca *de Howard Shore? Unde vă simţiţi mai împlinită artistic?*

Plăcerea mea rămîne aceea de a cînta un rol de *bel canto,* dar se instalează un alt tip de satisfacţie pentru, de exemplu, rolul Veronicăi din *Musca* – acolo erau foarte puternice ideile de teatru, de film, de dramatism. Linia vocală nu mai era o linie vocală în sine. Era doar, să zic aşa, un vorbit cîntat. Evident, atunci cînd cînt *Norma* sau *I Capuleti e i Montecchi* sau *Ana Bolena* satisfacţia vocală este incomparabilă.

Există un prototip pentru un solist de operă modern?

Sistemul lumii operei, pe lîngă companiile de operă care încă există, îşi păstrează luciul, prospeţimea şi interesul rulînd 20-30 de cîntăreţi în lume, fiecare reprezentînd entităţi aparte. Fiecare dintre ei este un business în sine. Este vîndut şi cumpărat şi publicizat. Fiecare teatru din lume cunoaşte aceşti cîntăreţi şi îi distribuie în rolurile care li se potrivesc cel mai bine. Pericolul este ca producătorii de spectacole, directorii de teatre, impresarii, pentru a-şi uşura munca, să limiteze solistul la un anume repertoriu. Partea aceasta a business-ului nu mă atrage prea tare, ba chiar aş fi foarte fericită să nu ştiu nimic despre asta. Din păcate nu se poate. Deci, ce înseamnă, din nou, cîntăreţ modern? Cineva care trebuie să se încadreze şi să se integreze în acest sistem şi să ştie să îi facă faţă.

Ce anume, însă, poate să te menţină la o normalitate a fiinţei în această lume?

Cred că un răspuns poate să fie familia. Eu am o familie, am doi copii şi ştiu sigur că este o ancoră în realitate şi că este un aspect al vieţii mele care îmi aduce aminte în fiecare zi cine sînt la nivel uman şi că sînt şi mamă, şi un om normal şi am şi prieteni cu care sînt tot la fel, eu, Ruxandra, iar toate acestea mă ajută, bineînţeles, să mă rup de Ruxandra de pe scenă, de „divă".

Cu toate acestea, vă face plăcere să fiţi „divă" alături de Leontina Văduva şi de Teodora Gheorghiu pentru turneul de Crăciun pe care îl veţi susţine în marile oraşe ale României?

Îmi face foarte mare plăcere pentru că îmi oferă pentru prima oară, de cînd eram studentă, posibilitatea de a cînta nu numai în Bucureşti, ci şi la Iaşi, la Cluj şi la Timişoara. Este o idee minunată prin care se oferă publicului din ţară posibilitatea de a se întîlni cu cîntăreţe care au avut prezenţe pe scene internaţionale şi care vin cu un aer proaspăt, cu elan şi cu dorinţa de a aduce ceea ce ştiu către un public care, altminteri, nu le-ar putea întîlni prea curînd. Este o ocazie minunată! Înaintea Crăciunului, ce poate fi mai frumos decît un concert de muzică clasică cu arii şi duete din opere şi cîntece de Crăciun? A fost o idee pe care am îmbrăţişat-o cu entuziasm. Pe Leontina o cunosc de mult, din timpul studenţiei, ea a fost prima dintre noi care şi-a luat avînt. Nu am cîntat niciodată cu ea în vreun spectacol, va fi prima dată cînd voi cînta cu ea un duet, iar pe Teodora am cunoscut-o şi am cîntat împreună anul trecut aici, la Bucureşti, în concertul cu *Ora spaniolă* şi *Copilul şi vrăjile,* cînd ea a avut o apariţie strălucitoare, şi la propriu, şi la figurat, în rolul focului şi al prinţesei.

Am citit în presa internaţională că la un spectacol, cred că la premiera de la Met, cu Anna Bolena, *Anna Netrebko a zîmbit la un moment dat către public; s-a scris o întreagă istorie a acestui moment şi, pentru că am ocazia, vă întreb şi pe dumneavoastră cum vi se par aceste întreruperi de rol? Vi s-a întîmplat?*

Am avut şansa să fiu de faţă la un spectacol la Opera din Viena cu *Elixirul dragostei* în care cînta Luciano Pavarotti; vocea lui era incredibilă ascultată pe viu. Avea un efect, un contact aproape fizic asupra ta ca ascultător. A cîntat „Una furtiva lagrima", iar publicul nu a vrut să se mai oprească din aplauze şi nu l-au lăsat pînă cînd el nu a făcut un gest cu capul către dirijor şi a reluat „Una furtiva lagrima" în mijlocul operei. Evident că nu are nici o legătură nici cu personajul, nici cu ideea de operă în sine, dar era Luciano Pavarotti! El făcea parte dintr-o altă generaţie de cîntăreţi, care se prezentau pe ei înşişi, şi nu un personaj. Eu, personal, aş zice că nu trebuie să ieşi din rol, ci să continui acel fir magic pe care încerci să-l creezi. O cunosc pe Anna foarte bine, sîntem prietene, şi ştiu că ea face parte dintre aceia care sprijină personajul, gîndeşte ca mine, prezintă cu foarte multă dăruire şi cu foarte mult talent personajul. E posibil ca zîmbetul ei să fie, de fapt, o expresie cu care ea dorea să se reîntoarcă la psihologia personajului pentru a putea continua, poate pentru a întrerupe aplauzele, nu ştiu, dar mi se pare interesant că lumea face atît de mult caz pentru un lucru care doar cu zece ani în urmă li s-ar fi părut normal dacă ar fi fost făcut de Pavarotti.

Da, sînt pentru modernizarea operei.

a consemnat Maria BALABAŞ

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Andre Agassi, *Open. Autobiografie* (traducere din engleză de Paul Slayer Grigoriu, Editura Victoria Books, 2011). Tot ce-am citit mai pasionant – nu şi exemplar, slavă Domnului! – despre un contemporan, nicicum intelectual, deloc cult, dar cu o inteligenţă pe măsura geniului său de tenisman. Viaţa lui, povestită de el însuşi, dar scrisă împreună cu un excelent ziarist american, care nu a vrut să se semneze, pe copertă, alături de el, deşi e dintre aceia care ştiu să facă dintr-o biografie un roman şi un meci de tenis. (Radu Cosaşu)

■ Interviul maraton în cinci părţi pe care inimitabilul Răzvan Petrescu i-l acordă lui Daniel Cristea-Enache pe site-ul Liternet. Considerînd numărul mare de voturi şi de comentarii entuziaste din subsolul dialogului împănat, ce-i drept, cu reale bucăţi de proză, aş putea spune că există speranţe: cititorii au descoperit, în sfîrşit, un mare scriitor român contemporan şi s-ar putea să-i caute prin librării şi cărţile! (Marius Chivu)

■ Dacă nu sînteţi amatori de filme de sezon, la Centrul Ceh din Bucureşti continuă seria de filme documentare. „Documentary Mondays" aduce în decembrie titluri premiate la Festivalul Internaţional de Film Jihlava: *Bakhmaro*, *Designated Space* şi *Solar Eclipse*. (Ana Maria Sandu)

■ *The Rum Diary / Jurnalul unui iubitor de rom* e-n cinema-uri: o comedie săltăreaţă (nu foarte legată, dar asta-i altă poveste), cu un Johnny Depp în sfîrşit nepirat, adorabil şi revoltat, care ne-aduce aminte de ce-l iubim atît de mult. În completare, puteţi citi textul scris de Depp în *Newseek* (http://www.thedailybeast.com/newsweek/2011/10/23/johnny-depp-on-hunter-s-thompson.html) despre prietenul lui „explosiv", Hunter S. Thompson, autorul cărţii după care s-a făcut filmul. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

蒜

suàn (usturoi)

Pentru cine credea că omniprezenţa usturoiului chinezesc pe piaţa mondială e recentă şi întîmplătoare, aflaţi că, de fapt, e vorba de o invazie îndelung şi minuţios pregătită încă din prima parte a secolului trecut. Aceste două reţete din 1925 stau mărturie:

Căpăţîni de usturoi în saramură
(Yan da suan tou)

Curăţaţi o sută de căţei de usturoi şi puneţi-i într-un vas, cu trei livre de sare. Amestecaţi din cînd în cînd, vreme de trei zile. Scoateţi apoi usturoiul şi puneţi-l în alt vas, adăugînd trei uncii de praf de pelin *(ku ai)*. Turnaţi deasupra o jumătate de livră de vin galben de orez şi şase uncii de zahăr. Astupaţi vasul şi lăsaţi-l cel puţin o lună într-un loc uscat şi răcoros. Această reţetă s-ar fi putut numi la fel de bine şi „Ai cu *ku ai*".

Usturoi murat în oţet
(Yan ţu suan)

Cojiţi zece livre de usturoi, adăugaţi un pumn-doi de sare şi lăsaţi totul zece zile într-un chiup, amestecînd din cînd în cînd. Turnaţi apoi peste usturoi un bol mare de oţet clocotit. După ce amestecul se răceşte, adăugaţi o jumătate de livră de zahăr. Închideţi bine chiupul şi nu-l destupaţi mai devreme de o lună.

Îmbălsămat cu sare şi vin, zaharisit, opărit cu oţet, pudrat cu pelin, nu e de mirare că usturoiul chinezesc s-a păstrat peste veacuri, pînă în zilele noastre.

Amicul Dejun

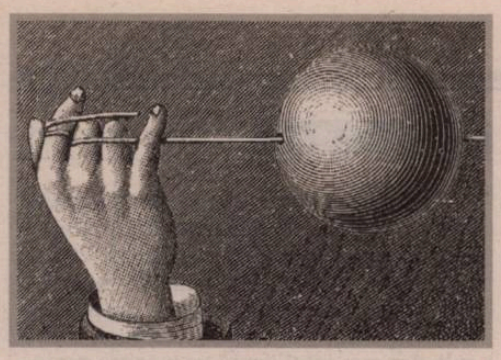

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Patru culturi, un singur premiu

Legendara neutralitate elveţiană provoacă uneori blocaje paradoxale, aproape absurde. Un nou premiu literar care urmează să fie decernat începînd cu 2013 suscită deja dezbateri şi agitaţie printre intelectuali. Neutralitatea e, în această ecuaţie, sinonimă reprezentativităţii şi corectitudinii politice. Despre ce e vorba? Despre multilingvism. În ţara asta mică se vorbesc patru limbi: germana (în cea mai mare parte a teritoriului), franceza (în vest şi sud-vest), italiana (în Ticino) şi retoromana, în două dialecte principale (în Engadin). Teoretic, programa şcolară (diferită de la un canton la altul) îi obligă pe elveţieni să înveţe cel puţin două limbi dintre cele vorbite în Confederaţie; însă, foarte adesea, limba de lucru între instituţiile cantonale din zone diferite este engleza. Pe de o parte, elveţienii ţin la acest multilingvism, care le reflectă istoria şi dimensiunea multiculturală. Însă apărarea acestei specificităţi e uneori atît de dificilă, încît eforturile devin, văzute din afară, ridicole.

„Gîndirea proporţională“ pusă în slujba „multilingvismului construit“.

Cantoanele şi Confederaţia oferă anual zeci de premii, burse, subvenţii etc. pentru scriitori. Fiecare instituţie (cantonală sau federală) îşi defineşte priorităţile şi premiază/subvenţionează în funcţie de propriile criterii. Premiul Elveţian pentru Carte – decernat de Asociaţia Editorilor şi Librarilor împreună cu Tîrgul de Carte de la Basel – e, poate, premiul cel mai rîvnit: laureatul dobîndeşte imediat vizibilitate mediatică iar vînzările cărţilor sale cresc exponenţial. Premiantul e cel mai adesea din regiunea germană sau, dacă nu, atunci cartea sa a fost deja tradusă în această limbă. Fiind privilegiată filiera germanofilă, sînt dezavantajaţi (ba chiar trecuţi cu vederea) autorii din celelalte regiuni. Mai există, apoi, premiul Schiller, decernat, doar o dată la cîţiva ani, de o fundaţie cu acelaşi nume. Printre laureaţi: Philippe Jaccottet (2010), Erika Burkart (2005), Grytzko Mascioni (2005). Un francez, o nemţoaică, un italian. Acest premiu – care se acordă pentru întreaga activitate (nu pentru un titlu) – a căzut oarecum în dizgraţie pentru că s-a compromis tocmai prin efortul de a fi reprezentativ. El înseamnă totul şi nimic, în acelaşi timp. E o formă de a onora un autor după nişte criterii extraliterare – printre altele, reprezentativitatea. Şi, ca să vedeţi cît de reprezentativ e premiul: nici una dintre cărţile lui Grytzko Mascioni, premiat în 2005, n-a fost tradusă în germană sau în franceză. Premiantul a rămas cu premiul la el, în Tessin...

Valoarea literară ar ajunge astfel un criteriu secundar, argumentele principale ţinînd de corectitudinea politică, adică de împărţirea cît mai egală a premiilor către comunităţi; care împărţire egală deschide noi discuţii şi dileme legate tot de corectitudinea politică, pentru că cele patru regiuni culturale nu au dimensiuni egale şi nu sînt la fel de productive: germanii ar produce cel mai mult, apoi urmează francezii, italienii, retoromanii – şi atunci, premiile – care oglindesc, nu-i aşa, valoarea producţiei literare elveţiene – ar trebui să fie proporţionale.

Ca să închidă definitiv discuţia despre reprezentativitatea premiilor literare, Ministerul (federal al) Culturii vrea acum să finanţeze un Mare Premiu Federal pentru Literatură (cu mai multe secţiuni). Dotat cu aproape 700.000 de euro, ar urma să recompenseze un romancier, un poet, un editor. Juriile respective ar fi formate din specialişti în domeniul literaturii şi/sau autori care să cunoască cel puţin trei din cele patru limbi federale, astfel încît fiecare zonă culturală să fie acoperită. Tocmai datorită titulaturii şi ambiţiilor acestui premiu „Federal“, criticile sînt vehemente chiar şi cu doi ani înaintea primei decernări. „Gîndirea proporţională“ pusă în slujba „multilingvismului construit“ – după cum spun unii – nu ar face decît să anuleze meritele literare autentice. Etichetaţi drept „antidemocratici“ (căci ar fi incorect politici), acestora li se impută, de către cei care cred în necesitatea premiului, lipsa patriotismului. Greu cu democraţia în literatură.

Basel

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ (26 NOIEMBRIE 2011)

Rubrica Adrianei Babeţi din *Suplimentul de cultură* e, ca întotdeauna, savuroasă. Întîlnirea sa cu *Amazoana* merită citată în întregime. Pînă îşi va termina autoarea cartea cu amazoane, ne mulţumim cu un fragment de aici:

„Fac ce fac şi mă întorc la ce mă bucură cel mai mult acum, în miez de noiembre: lucrul la cartea cu amazoane, pe care una-două aş vrea s-o dovedesc, dar nu-i chip. Asta şi pentru că nu-i săptămînă să nu mai descopăr ceva. Cum a fost şi mica bombă venită taman din Tecuci. Cred că mi-ar ajunge degetele de la o mînă ca să-i număr pe cei care s-au prins deja despre cine şi despre ce o să fie vorba în rîndurile următoare. Nici mai mult, nici mai puţin decît despre femeia fatală a literelor noastre, ucigaşa de poeţi Natalia Negru şi despre cărţulia ei, *Amazoana*. Cum am ajuns la ea e o poveste în sine. Cînd să închei în trombă capitolul *Zoe, fii bărbată! sau amazoneritul la români* cu nuvela SF a lui Victor Papilian, *Răzvrătirea din insula Maladona,* cînd să zic că pe unde am trecut eu cu hoardele mele de femei belicoase nu mai creşte iarbă verde şi că deci nu mai are cum să răsară vreun amazonograf pe solul României, iată, se făcu ziua mea. Urări, pupături, daruri, mici festivităţi, mari bucurii. Şi, ca o încununare, cadoul de la Alina şi Gheo: cărţulia Nataliei Negru, *Amazoana,* temeinic căutată de ei pe Internet şi înhăţată de la un anticar aflat fix lîngă redacţia *Orizont,* de parcă m-ar fi aşteptat tocmai pe mine. Nu mi-a venit să cred! Am scos chiot de bucurie, chit că era doar o broşură de nici 80 de pagini, format cît palma (Biblioteca Dimineaţa, Editura Adeverul, 1925). La început am crezut că-i un roman ca vai de lume, dar repede am dibuit ce voise Natalia Negru să facă: o compilaţie cu mesaj feminist bătăios pe tema (înscrisă şi ea pe copertă) Femeia prin veacuri. (...) În 1925, cînd publica *Amazoana,* Natalia Negru are 43 de ani, doi soţi în groapă, o operă proprie mică, dar un elan militant mare (pentru drepturile scriitoarelor).“ (**A. M. S.**)

PUBLICITATE

Cunoașterea este un dar care te face mai puternic.

De sărbători, oferă-l celor dragi ție.

Comandă acum Colecția Știință & Tehnică. Te așteaptă primele 9 numere ale revistei într-un suport elegant, gândit special pentru a fi ușor de păstrat și folosit.

Pentru informații și comenzi, sună la **0800 800 111** (număr cu apel gratuit în orice rețea, de luni până vineri, între orele 9.00 – 18.00) sau scrie-ne pe adresa: **abonamente@adevarulholding.ro**
Abonații beneficiază de o reducere de 10%

Această colecție apare cu sprijinul
Wienerberger
Building Value

PROIECT DEZVOLTAT DE FUNDAȚIA DINU PATRICIU
ȘTIINȚĂ & TEHNICĂ
cine citește cunoaște
www.stiintasitehnica.com

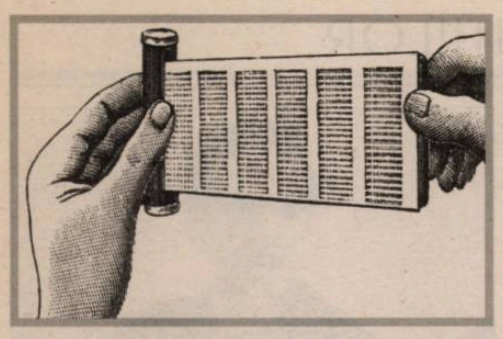

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

La dulcea vampirizare

Zău că-mi pierdusem de mult nădejdea că aşa ceva poate să mi se mai întîmple! După aproape un deceniu de plictis, agasare sau rutinare resemnată, mi-am regăsit pentru două zile excitaţiunea tîrgurilor de carte!

V-am mai spus: cu o singură excepţie, am fost prezent activ, adică implicat profesional, la toate ediţiile Bookarest/Bookfest şi „Gaudeamus“. Să fi fost vreo treizeci şi ceva. Am trecut, aşadar, prin toate stările posibile. Elan postrevoluţionar, recuperînd insaţiabil scrierile exilului românesc, înghiţind nesăţios literatura anticomunistă, traducerile prohibite, libertăţile necunoscute vreodată. Revelaţii în bine şi în rău, resincronizare eficientă sau tardivă. Frenezia evenimentelor editoriale cu sute şi chiar mii de oameni, inclusiv concurenţa neloială a microfoanelor, pînă la jalea lansărilor cu trei fursecari şi-un deget de şampanie în pahar de plastic. Pe scurt: mărire şi decadenţă.

Ei bine, uite că roata se roteşte. Din pricina sărăciei, a exasperării, debusolării morale şi mîrlăniei fagocitare, cartea (evadarea spirituală) a redevenit o şansă bovaric-eliberatoare, o supapă emoţională, un debuşeu de sentimentalism, verdict etic, proiecţie existenţială... Şi chiar un cadou. Pînă acum cîţiva ani, a oferi cuiva, ca recunoştinţă ori şpagă, o carte, oricît ar fi fost ea de preţioasă, era un moft. Unul privit, după caz, cu mirare, dispreţ, botoasă blazare. Or, acum, pînă şi unul ca mine observă deja cu nelinişte că pentru intervalul dintre Sf. Nicolae şi seara Crăciunului nu-i mai ajung pungile şi punguţele de umplut cu bucoavne de tot felul! Cînd ajungi să oscilezi cu o carte între patru destinatari în chip egal îndreptăţiţi să o primească, apoi să ştiţi, domniile voastre, că situaţia-i departe de-a fi neagră! E roză. Rubicondă.

După şapte lansări în trei zile, după sufocări, eviscerări, răscoliri, pietinări, jigniri, adorări şi vampirizări, observ că mă simt ca bătrînul boier jucat de Giugaru în nu-ş-ce film cu haiduci şi care, asaltat de-o ţigăncuşă nurlie (focoasa pereche, pe ecran, a lui Jean Constantin), exclamă cu frenetică uluire: „Simţăsc! Simţăsc!“.

După ce-n mai multe rînduri am jurat (of: „Never say never!“) că nu mai calc pe la vreo lansare-n tîrg, iată-mă acum hipnotizat de miile de trupuri care au transformat în arene greco-romane scările din faţa standului Humanitas, la Neagu Djuvara, Andrei Pleşu, Lucian Boia, Mircea Cărtărescu, pentru Cioran şi Gabriel Liiceanu, Antoaneta Ralian şi Radu Paraschivescu, Anne Frank, Grigore Leşe, Horia-Roman Patapievici. Rudele şi prietenii mi-au contorizat cu înduioşătoare încruntare agitaţia, nebuneala şi tensiunea arterială, dar nimeni nu m-a putut extrage din euforia inconştientă în care te aruncă imaginea unei cozi la autograf pe patru rînduri, cale de-o sută de metri, timp de trei ore, cum a fost la *Răspuns criticilor mei,* de Neagu Djuvara (premiul pentru cea mai rîvnită carte a „Gaudeamus“-ului 2011). Humanitas a lucrat pur şi simplu zdrobitor, sfidînd regal orice concurenţă. Sigur că au fost cîţiva editori, inclusiv *Adevărul* cu Grigore Cartianu, care au vîndut sute de exemplare dintr-un titlu, dar nimeni nu s-a apropiat de performanţa echipei coordonate de Gabriel Liiceanu şi Lidia Bodea de a impune în forţă şi fără drept de apel peste patruzeci de titluri şi autori, unul mai doxat, mai pretenţios şi mai pitoresc decît altul (Heidegger, Carmen Sylva, Kierkegaard, Mishima, Mite Kremnitz, dar şi Dumitriţa Stoica, Gabriel Cercel, Gabriel Brebenar, laolaltă cu Cioran, Victor Ieronim Stoichiţă, Andrei Scrima, T.O. Bobe şi Vlad Mixich, plus Amos Oz, Matei Vişniec şi *Ghepardul* lui Lampedusa) cu nonşalanţa cu care impui o nouă linie de ochelari de soare.

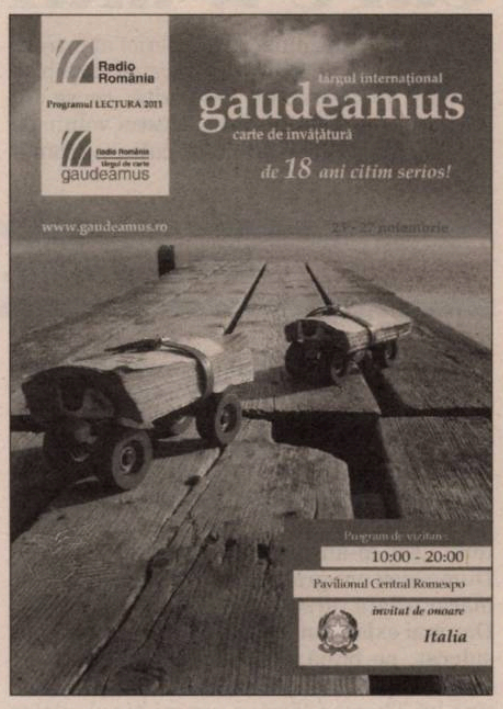

Amportat de elanuri, mi-am părăsit în parcare instinctul de conservare şi nu m-a mai deranjat nici una dintre zecile de tentative de vampirizare, ricanări sadice şi sfredeliri verbal-răzbunătoare cu care m-au deprins pînă la greaţă tîrgurile anterioare. Ba dimpotrivă. M-am conversat cu Silviu Lupescu ca doi bătrîni lupi de mare tatuaţi de nenumărate harpoane. M-am lăsat alintat cu puerilă vanitate de „castelanele“ de la standul Editurii Vremea. M-am îmbrăţişat cu Marta Petreu şi Ion Vartic, doi cioranieni ghiduşi, imprevizibili, dar fraterni cît încape. Am notat cu plăcere bucuria lui George Arion, aflat în drum spre Londra, unde i s-a tradus un roman poliţist, ca şi efervescenţa lui Stelian Ţurlea, proaspăt premiat al revistei *Flacăra,* gata să-şi lanseze *Îmi ies din minţi* la Crime Scene Publishing. La editura Trei, Magda Mărculescu mi-a umplut năprasnic o săptămînă de „série noire“ cu şapte cărţoaie din constelaţia Fred Vargas, Arnaldur Indridason & Co. Alături de cele cinci vorbiri de la Humanitas (despre senzaţionalul Cioran voi scrie aici joia viitoare), am prezentat cu plăcere la Polirom *Cinematograful gol* de Daniel Cristea-Enache şi volumul (coordonat de Magda Mihăilescu şi Cristina Corciovescu) dedicat noului val din cinematografia românească, apărut la doar cîteva săptămîni după ce scrisesem în *Dilema veche* despre nevoia de-a face bucla exegetică la fenomenul început în 2001 cu *Marfa şi banii*, ajuns la *Periferic* şi *Loverboy*, trecînd prin *Filantropica*, *Moartea domnului Lăzărescu*, *Occident*, *432*, *A fost sau n-a fost?*, *Hîrtia va fi albastră*, *Boogie*, *California Dreamin' (nesfîrşit)*, *Eu cînd vreau să fluier, fluier*, *Marţi, după Crăciun*, *Poliţist, adjectiv*, *Aurora* ş.cl. Am dat să-l îmbrăţişez pe Mircea Cărtărescu, răcit bocnă, drept pentru care am rămas la o tandru-complice strîngere din ochi. Am bîrfit suav, bezmetic sau şopîrlin cu Ioana Pârvulescu, Florin Iaru, Cristian Teodorescu, Teodora Stanciu, Vlad Russo, Nadia şi Mircea Anghelescu, cu Adrian Olaru (entuziastul plecat de la Cărtureşti la elefant.ro), Robert Şerban (care-a scos iarăşi la Brumar un Foarţă excepţional: *Psalmii, Iov, Cîntarea cîntărilor, Ecleziastul...)*, Ion şi Marian Barbu, Iaromira Popovici şi Eugen Istodor. M-au intimidat, ca de obicei, doamnele Paula Apreotesei, Mireille Rădoi, Otilia Schwartz şi Marina Dumitrescu. M-am emoţionat nostalgic văzînd-o debutînd editorial – la 52 de ani! – pe Dumitriţa Stoica, profesor la Liceul „Gh. Lazăr“, cu care polemizam fratern acum un sfert de secol la cercul de istoria dramaturgiei din facultate. L-am revăzut cu drag pe Constantin Zaharia, anume venit de la Paris ca să-şi vadă tipăriţi Cioranii de la Humanitas. M-am intersectat cu Denisa Comănescu şi Dinu Flămând, premiat pentru ediţia Fernando Pessoa, am umflat curios *Dicţionarul de argou francez-român* de la Niculescu şi m-am salutat (cu sau fără dedicaţii) cu Grete Tartler, Alex. Ştefănescu, Ioan Buduca, Varujan Vosganian, Adrian Cioroianu, Mircea Bârsilă, Radu Călin Cristea. M-a interzis prezenţa lui Mugur Şteţ, purtătorul de cuvînt al BNR, la lansarea bietului meu jurnal athonit (pe care Horia-Roman Patapievici mi l-a prezentat cu o prietenie şi-o acribie de-a dreptul strivitoare). Am făcut cunoştinţă cu Radu Jorgensen, l-am revăzut, ca-n fiecare an, tot la Nautilus, pe Lucian Hanu (al cărui fiu, cîndva licean, a cîştigat acum bursă de masterat în Anglia) şi mi s-au oferit (întru penitenţă?) cărţile lui Artur Silvestri...

Faţă de toate astea, faptul că m-am contrat, potrivit obiceiului, cu înţepăturile revendicative ale lui Radu Aldulescu, că Antoaneta Tănăsescu, după ce mi-a dat, în timp, atîtea dovezi de prietenie, mi-a taxat rece peste umăr indiferenţa la corespondenţa lui Lewis Carroll, ori că Nicolae Breban m-a străpuns cu ochi neguros şi vorbe ţepoase la standul lui Teşu Solomovici, în vreme ce C.T. Popescu abia mi-a întins, fără cuvinte, două degete dispreţuitoare – n-au fost decît cîteva migdale amărui la un tort, repet, surprinzător de dulce. Spre deosebire de alte dăţi, nu m-au mai deranjat insistenţa psihotică a clujeanului neîmpăcat cu persistenţa postceauşistă a vocabulei „Napoca“, agresivele abordări pro-paranormal şi pro-fantasy, incriminările specifice caracudei etern nemulţumite, doamna cu manuscrisul pierdut în chip magic („pesemne este o jertfă cerută de Dumnezeu“ am conchis eu) şi nici măcar trompeta ruginită a lui Paul Daian... Am înregistrat cu plăcut frison doar mulţimea micilor alinări de vanitate...

Ca să vezi ce face exasperarea din noi! Din cît e mai urît împrejur, dintr-atît nevoia de comuniune pe cale livrescă devine mai acută. Şi mai vindecătoare. Peste o sută de mii de oameni s-au încălzit reciproc (şi) la „Gaudeamus“-ul acesta. Nu ştiu dacă ne vom mai regăsi vreodată, dar e sigur că încă nu ne-am pierdut cu totul.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Oare chiar ne-am întors de la Athos?, *Humanitas, 2011.*

M-am conversat cu Silviu Lupescu ca doi bătrîni lupi de mare tatuaţi de nenumărate harpoane.

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

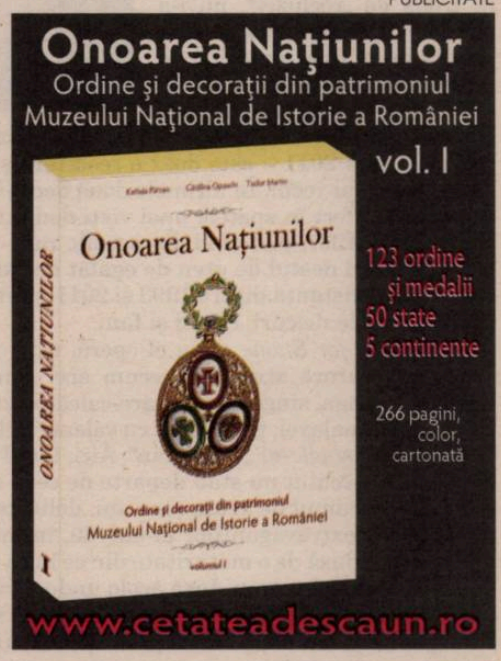

Simona SORA

biographiti

Un (mare) poet care-a murit de foame

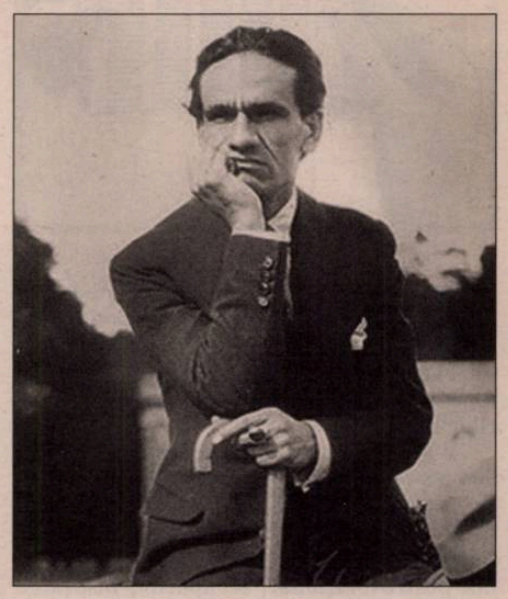

rar şi de un continuu curaj (poetic) al intransigenţei, trebuie să intraţi încet şi fără prejudecăţi în poezia lui restituită, ca să înţelegeţi în ce fel publicarea acestui volum de poezie este şi un eveniment cultural românesc.

vizează azi exegeţii lui Vallejo. Pe de altă parte, rar se pomeneşte o altă frază din aceeaşi scrisoare: „Cred că traducerea lui Vallejo este un proiect de mare şi urgentă importanţă pentru rasa umană". Merton a şi tradus, de altfel, în engleză binecunoscutul

„Există, fraţilor, atîtea de făcut!".

N-am prea ajuns, în ultimii ani, la Tîrgul „Gaudeamus", poate de asta am şi uitat cum arată striveala din weekend, lansările suprapuse, cu sonorizare inutilă (fiindcă oricum nu se aude nimic), privirile goale, lipsite de expresie ale unor cetăţeni nemulţumiţi de vechi recenzii sau, dimpotrivă, de lipsa lor cu desăvîrşire, dezmăţul acela de cărţi aproximativ traduse şi vag redactate, micile poliţe restante, ultimele demisii sau dezertări (după locul din care priveşti), ultimele zvonuri demobilizatoare, ce mai, „industria" cărţii autohtone cu toţi şi toate ale ei.

Aşa încît, dacă mi-am stricat duminica, am făcut-o cu un scop nobil: să particip la lansarea, în româneşte, a volumului postum al lui César Vallejo, *Poeme umane,* poetul peruvian unic – amestec singular de modernism cu postmodernism, pe de-o parte, şi de spiritualitate creştină cu militantism comunist pe de alta – care a murit, se pare, de foame, în 1938, la doar 46 de ani, în exilul său parizian. Tradus în româneşte la începutul anilor '80, de poetul Mihai Cantuniari (cu primul său volum, *Heralzii negri),* Vallejo a fost citit la noi doar în spaniolă, lucru complicat uneori chiar şi pentru hispanişti, datorită limbii sale poetice extrem de personale, mai ales în ultimul volum antum, *Trilce,* amestec de *quechua* şi spaniolă, cuvinte inventate, intertext. Şi iată, la final de 2011, poetul Constantin Abăluţă publică (la Editura Paralela 45) traducerea volumului postum – asambalat de soţia lui Vallejo, Georgette, în 1939 – *Poeme umane,* urmat de *Poeme în proză.* Trebuie să aveţi răbdare cu acest poet tragic, de un rafinament

Cînd am fost invitată să vorbesc despre această carte „umanistă", mi-am amintit în primul rînd de acel Vallejo pe care l-am învăţat la şcoală; probabil versurile lui inconfundabile le-am auzit prima dată ritmate de inconfundabilul Andrei Ionescu, profesorul meu de literatură hispano-americană la Litere. „Eu m-am născut într-o zi / În care Dumnezeu era grav bolnav" – sigur aţi auzit măcar o dată versul acesta din *Heralzii negri.* Dar mai există un Vallejo, cel care a fost considerat, pe bună dreptate, „poetul cel mai universal de la Dante încoace". Fraza îi aparţine lui Thomas Merton, un mistic al zilelor noastre, poet şi călugăr trapist într-o mănăstire din Kentucky, profesor şi maestru spiritual de mare influenţă pînă la moartea sa accidentală, în 1968. De obicei, cînd se citează această frază a lui Merton (dintr-o scrisoare trimisă în 1963 lui Clayton Eshleman, traducătorul în engleză al lui César Vallejo), nu se precizează faptul că subtilul călugăr trapist înţelegea prin „universal" – *catolic,* ceea ce schimbă puţin cuprinderea pe care o poem premonitoriu al lui Vallejo, apărut acum şi în româneşte în subtila traducere a poetului afin, Constantin Abăluţă: „Voi muri la Paris pe-o ploaie mare / într-o zi pe care mi-o reamintesc. / Voi muri la Paris – şi nu mi-e silă – poate că-ntr-o joi, ca azi, de toamnă". A murit la Paris, într-o vineri, însă la Lima era, pesemne, încă joi.

César Vallejo a fost comunist, a călătorit (ca mulţi alţi intelectuali ai timpului său) în Rusia, a scris poeme militante (unele traduse chiar în acest volum) şi a definit la un congres responsabilitatea scriitorului aşa cum probabil ar fi făcut-o şi Simone Weil: „Împărăţia mea este din această lume, dar şi din cealaltă". Militantismul lui e liber-asumat şi (pare, cel puţin azi) ironic („Uneori îmi vine o luxuriantă poftă politică / de-a iubi, de-a săruta tandreţea pe amîndoi obrajii"), cînd nu de-a dreptul tragic („fiindcă, una peste alta, viaţa este / impecabil / imparţial de oribilă, sînt sigur"). Dar sclipirile vallejiene sînt, ca un dar necondiţionat, diseminate în întreg corpusul literaturii hispano-americane, versurile lui au devenit vorbe de duh, mărturii ale apartenenţei pe care nici nu ştim de unde le ştim: „Eu care n-am făcut decît să mă nasc" sau „Era duminică în urechile străvezii ale măgarului meu" sau „Tare mă tem să nu fiu acest animal". Deloc întîmplător, Llosa – care numai de stîngism n-ar putea fi suspectat – şi-a încheiat discursul la primirea Premiului Nobel cu versul lui César Vallejo, *„Hay, hermanos, muchísimo que hacer!",* ce sună azi, în româneşte, „Există, fraţilor, atîtea de făcut!".

În aceste *Poeme umane* postume pe care le putem întîlni azi şi în limba română, grație întîlnirii între doi poeţi autentici, Vallejo este, înainte de orice, un poet profund spiritual. El este cu adevărat poetul universal despre care vorbea Merton, însă în sensul generos (ce azi, după atîtea accidente ale istoriei, sună rebarbativ) de *poet al omului,* al omenescului cu toate ale sale.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Poveste de iarnă

● **Kate Bush, *50 Words for Snow,* Fish People/EMI, 2011**

Critica muzicală de pretutindeni trebuie să fie, în zilele acestea, din cale-afară de mulţumită. Din 1978 pînă astăzi, Kate Bush, muzicianul căruia jurnaliştii şi publicul i-au ataşat cu o recurenţă înnebunitoare trena de „recluziv", nu i-a mai oferit posibilitatea să aibă lîngă o foaie albă, o maşină de scris sau un computer două albume într-un singur an. Chiar dacă unul dintre ele – şi mă refer aici la *Director's Cut,* discul lansat în mai 2011 – este doar o reeditare şi actualizare a unor piese mai vechi. În ultimele două decenii, britanica s-a camuflat perfect în spatele unei vieţi domestice deloc accesibile blitz-urilor, punctînd discografic rar – de doar patru ori; un record destul de greu de egalat de către orice muzician activ – distanţa dintre 1993 şi 2011, perturbînd agenţi, şefi de case de discuri, critici şi fani.

50 Words for Snow, noua ei operă, este, nimic nou sub soare, o creatură stranie. Precum acel confuzant demon Kangchenjunga, singuraticul-care-calcă-pe-zăpezile-inaccesibile-ale-Himalayei, personajul cu valenţe mitice care prinde viaţă pe *lead single*-ul „Wild Man". Aici, tonul lui Kate Bush, dar şi al cîntecului nu stau departe de ceea ce venea odată cu *Aerial,* albumul de acum şase ani: delicate umbre ale luminoşilor şi extravaganţilor ei ani '80, încărcate de difuza melancolie adusă de o maturitate din ce în ce mai conştientă de inevitabilul ei traseu. Însă acolo unde *Aerial* era senin şi împăcat cu el însuşi, *50 Words for Snow* se umple de nori. Pluteşte ceva sumbru deasupra acestui unic univers al cîntăreţei britanice. Ceţurile se întind peste tot, atmosfera se încarcă progresiv, gheaţa îţi intră lent în oase – *„Full of dead leaves, bits of twisted branches and frozen garden / Crushed and stolen grasses from slumbering lawn"...* Acesta este locul în care pînă şi Elton John, invitatul care-şi face apariţia pe hauntologica repriză „Snow it at Wheeler Street", o cumva ciudată dedicaţie pentru momentul 9/11, îşi dizolvă – din păcate, doar pe jumătate – excentricitatea într-un context în care drama e complet scuturată de sclipici. Piesa următoare, mantra care poartă numele albumului, aduce hipnoza: *„Swans-a-melting / Deamondi-pavlova / Eiderfalls / Santanyeroofdikov / Stellatundra / Hunter's dream / Faloop'n-joompoola / Zebranivem"...* Ritmul acela imersiv şi ecoul unei chitări abia atinse, cuplate cu vocea actorului Stephen Fry recitînd cuvintele dinainte, care nuanţează, în tradiţia eschimoşilor, calităţile zăpezii, te scufundă şi mai adînc în acest nou peisaj spiritual al lui Kate Bush.

Nu te aştepta la inovaţii, nici la călătorii orgasmatice în trecut, în timpurile unor „Army Dreamers" sau „The Sensual World". *50 Words for Snow* înseamnă, pentru mine cel puţin, o Kate Bush a timpurilor pe care le trăieşte acum. Dar misterul şi devianţa aduse în conformistul pop acum mai bine de trei decenii de o fată de 16 ani sînt neclintite şi astăzi, chiar dacă această seducătoare lume a cîntăreţei născute în Kent e una acoperită de gheaţă. Poate că e greu de ajuns pe această neprimitoare, dar fabuloasă nouă planetă a lui Kate Bush. Însă, odată ajuns acolo, îţi vei dori să mai rămîi.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

trei întrebări pentru

Vania PIERŞINARU

„Inventarea unui teatru nou"

Ce fel de teatru îşi propune să fie Teatrul În Culise?

Misiunea celor doi tineri fondatori ai Asociaţiei Culturale În Culise, Cristian Bajora (24 de ani) – regizor şi Ştefan Nistor (22 de ani) – actor, este aceea de a inventa un teatru nou, cu texte şi viziuni proaspete, care să aducă aproape de public noţiunea de happening, care să provoace şi să recîştige publicul tînăr îndepărtat de cultură şi artă şi, mai ales, care să-şi susţină proiectele din fonduri proprii, independente de instituţiile de stat. Spectacolele Teatrului În Culise vor trece peste bariera spaţiului convenţional (scena şi sala cu spectatori), nerefuzînd însă această tradiţie, iar spectatorul va descoperi o experienţă cu totul specială.

Cine va monta şi care vor fi autorii spectacolelor?

Teatrul În Culise a adunat sub aceeaşi umbrelă artişti consacraţi, dar şi tineri absolvenţi sau pasionaţi de teatru care doresc să se afirme prin proiecte originale. Acestea se vor putea monta doar în casa din Ştefan Mihăileanu nr. 53. Regizorii Cristian Bajora şi Theo Herghelegiu, actorii Dana Voicu, Ştefan Nistor şi Florin Frăţila, autorii Matei Vişniec şi Ştefan Caraman sînt cîteva dintre numele despre care veţi auzi cu siguranţă În Culise.

Care vor fi primele evenimente?

În perioada 9-16 decembrie va avea loc evenimentul de inaugurare, o săptămînă de spectacole şi conferinţe la care vor participa oameni de teatru, presă şi invitaţi. *Imaginează-ţi că eşti Dumnezeu* şi *Omul cu o singură aripă* (realizat cu absolvenţi ai cursurilor de actorie Teen Media) după texte de Matei Vişniec, *A True Nice Fuckin' Love Story* de Ştefan Caraman, *Ultima haltă în Paradis* de Valentin Nicolau, *Cele 3 Roxănici* şi *Vă urcaţi la prima?* de Theo Herghelegiu şi *Monoloagele vecinului* de Laurenţiu Bănescu. După acest eveniment, spectacolele vor fi programate în continuare, împreună cu alte proiecte – spectacole invitate sau producţii proprii.

***Vania Pierşinaru** se ocupă de PR-ul Asociaţiei Culturale În Culise. Mai multe informaţii despre Teatrul În Culise la www.inculise.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

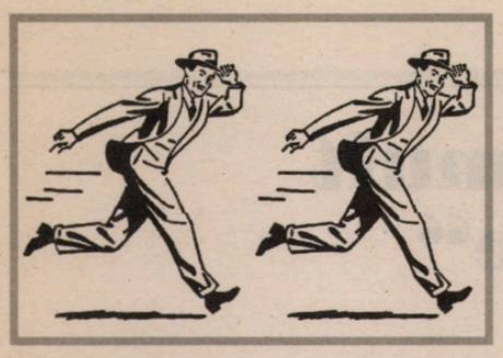

● ***Metodă periculoasă / A Dangerous Method* (Canada, 2011), de David Cronenberg.**

Andrei GORZO

dilematograf

Freud şi Jung, văzuţi de Cronenberg

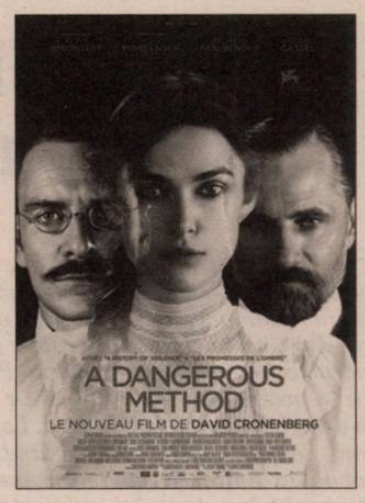

Metodă periculoasă, filmul lui David Cronenberg despre Freud, Jung şi relaţiile acestora cu o pacientă-colegă-muză pe nume Sabina Spielrein, riscă să fie perceput ca un film istoric-biografic de tip BBC (şi, prin urmare, ca o dezamăgire din partea nonconformistului autor canadian), dar, privită atent, relaţia dintre mizanscena lui Cronenberg şi mizanscena de tip film-istoric-BBC se dovedeşte a fi cam ca relaţia dintre pictura hiperrealistă şi pictura realistă: una o denaturalizează sau o insolitează subtil pe cealaltă. Ca orice regizor *mainstream* care ecranizează o piesă de teatru (piesa dramaturgului britanic Christopher Hampton, adaptată chiar de acesta), Cronenberg îşi scoate adesea personajele la aer (pe malul unui lac elveţian, într-un parc etc.), dar, contrar reflexului comun, el introduce foarte puţini figuranţi în fundaluri – în afară de Sabina (Keira Knightley), de Freud (Viggo Mortensen), de Jung (Michael Fassbender), de soţia acestuia (Sarah Gadon) şi de încă un pacient/coleg, pe nume Otto Gross (Vincent Cassel), în film apar foarte puţini oameni. Interioarele sînt la fel de parcimonios mobilate pe cît de răzleţ populate sînt exterioarele. În numeroasele sale scene cu două personaje, Cronenberg îşi poziţionează actorii unul în plan foarte apropiat, celălalt în planul doi sau trei, ambii orientaţi cu faţa spre cameră şi ambii mai mult „în clar" decît „în ceaţă" (directorul de imagine Peter Suschitzky folosind obiective cu unghi larg), o formulă compoziţională care (popularizată în anii '40 de *Cetăţeanul Kane* şi folosită intensiv de Bergman în filmele lui din anii '50-'60 – pline de dueluri dramatice ce sînt totodată şedinţe de terapie –, dar mai rară azi) conferă imaginii un anume hieratism. Camera nu se mişcă prea mult, în cadre nu e multă foială, sunetele de ambianţă sînt nete şi superselectate, şi tot acest control estetic slujeşte tema filmului, care e şi subiectul investigaţiilor întreprinse de eroi: importanţa controlului (adică a reprimării), dată de forţa a ceea ce e reprimat. Placiditatea „elveţiană" a filmului e de aceeaşi consistenţă cu a unora dintre fundalurile lui Magritte: e o suprafaţă oricînd perforabilă de o erupţie a refulatului.

Aparent cuminte şi scrupulos cu adevărul istoric.

Acest film inteligent nu ne invită să ne simţim superiori contemporanilor obtuzi ai lui Freud (nu conţine nici o secvenţă în care, de pildă, acesta să-şi prezinte teoriile unui auditoriu chitit să le respingă); implicaţiile descoperirilor sale nu sînt cu nimic mai puţin incomode pentru noi decît au fost pentru ei. Filmul e despre eroismul primilor oameni care au trăit cu povara acestor implicaţii (recunoscute de Freud drept tragice) şi, totodată, despre entuziasmul lor de a fi primii care le explorează. Explorările lor vizînd limitele capacităţii noastre de a fi liberi, limitele setului disponibil de soluţii la problema gestionării sexualităţii etc., biografismul (demersul căutării de legături între activităţile profesionale ale eroilor şi vieţile lor private) e, din start, mai puţin abuziv decît în cazul altor filme biografice, iar Hampton îl practică la un nivel destul de elevat. Ce-i drept, Hampton, ca producător experimentat de cocteiluri acidulate pe bază de cultură înaltă *(highbrow),* dar perfect digerabile de către pătura superioară a publicului mediu *(upper-middlebrow),* livrează multe vorbe de duh, un *love-story* condimentat prin bătăi la fund şi cel puţin un moment-evrika provocat lui Jung de o observaţie spontană de-a Sabinei, dar, una peste alta, el a scris aici o dramă serioasă de idei, focalizată pe diversele poziţionări şi repoziţionări (de un mare patos inexplicit) ale eroilor în raport cu noile perspective asupra condiţiei umane, pe care tot ei le deschideau. Filmul abundă în teme secundare articulate ferm, dar subtil: diferenţele de clasă şi de etnie dintre Freud şi Jung; distanţa care-i separă pe amîndoi de Sabina, singura care se poate elibera total de felurile patriarhale de a fi şi de a vedea. Nici Freud, nici Jung nu sînt idealizaţi, după cum nici unul nu e discreditat ca personaj prin recursul la vreun semnalizator dramaturgic ieftin. Vieţile personajelor curg pe ecran într-un mod destul de eliptic, dar nu mai puţin fluid – faptul că nu îmbătrînesc, deşi trec destui ani, se numără printre modurile aproape imperceptibile prin care Cronenberg îşi destabilizează aparentul clasicism. Singurul efect brutal-destabilizant vine chiar la început, cînd o Sabina atît de agitată, încît imobilizarea ei solicită eforturile mai multor bărbaţi, îi e predată ca pacientă lui Jung: laitmotiv al multor cronici negative, contorsiunile faciale şi corporale ale actriţei (rareori o răsfăţată a criticii) par să aibă darul de a-i scoate din film pe unii spectatori înainte ca aceştia să fi apucat să intre. Castingul lui Cronenberg a avut întotdeauna ceva uşor contraintuitiv sau cîş – măcar pe hîrtie, dacă nu pe ecran. De fapt, autorul canadian, care pe baza filmelor lui precedente putea fi descris ca un post- sau neo-suprarealist, nu s-a schimbat deloc pentru acest film aparent cuminte şi scrupulos cu adevărul istoric.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Niciodată nu am ştiut mai mult despre creier şi bolile sale“

– interviu cu Sergiu P. PAŞCA, cercetător la Stanford –

Aiudul e un mic orăşel săsesc pe care îl poţi traversa în maximum zece minute, însă aici se întoarce din cînd în cînd să-şi viziteze familia tînărul cercetător român Sergiu Paşca, postdoc în prestigiosul laborator al Dr. Dolmetsch de la Universitatea Stanford. La doar 29 de ani, Sergiu se poate lăuda ca fiind prim autor al unuia dintre cele mai importante studii despre cauzele autismului, publicat recent în prestigioasa revistă Nature Medicine. *Descoperirea a făcut vîlvă peste Ocean fiind prima în care cercetătorii au reuşit să studieze neuronii pacienţilor cu autism şi să testeze o substanţă capabilă să schimbe defectele constatate. Deşi de importanţă majoră, studiul a fost ignorat de presa românească, care dă însă întîietate diverselor terapii hilare, perdante şi ineficiente, promovate de uriaşe maşini publicitare.*

Aţi plecat din România ca să vă puteţi desfăşura, în condiţii optime, munca de laborator. De unde atracţia pentru munca de cercetare, o muncă care presupune multe sacrificii, mai ales pentru un tînăr?

Mi-am dorit să fac cercetare ştiinţifică încă înainte de a studia medicina la Cluj, din liceu cînd participam la olimpiadele de chimie. Apoi, pe parcursul facultăţii, mi-a devenit foarte clar că asta e ceea ce vreau să fac, că nu există satisfacţie mai mare decît aceea de a descoperi ceva complet nou. Mai mult decît atît, am simţit multă frustrare văzînd cît de puţin putem face ca medici pentru pacienţii cu boli neurologice şi psihiatrice. Ca urmare, interesul meu s-a îndreptat înspre înţelegerea bazelor neurobiologice ale acestor boli, în speranţa că de aici vor veni noi ţinte terapeutice.

Cum aţi ajuns din Cluj la Stanford? Ce nu oferă România tinerilor cercetători?

Am fost implicat în activitatea de cercetare ştiinţifică încă din anul II de facultate. Am început să fac cercetare sub îndrumarea doamnei conferenţiar dr. Maria Dronca de la Catedra de Biochimie, din Universitatea de Medicină şi Farmacie din Cluj-Napoca. Interesul meu a fost încă de la început îndreptat spre înţelegerea mecanismelor biologice ale bolilor neuropsihiatrice, în special a autismului. Cu sprijinul doamnei conferenţiar Dronca şi, la început, cu foarte puţine resurse materiale, am publicat primul articol într-o revistă ştiinţifică internaţională. În acest studiu, şi apoi în alte cîteva articole publicate în următorii ani, grupul nostru a identificat prezenţa unor anomalii specifice, metabolice şi enzimatice, la pacienţii cu autism. Pe parcursul facultăţii, am lucrat în cercetare şi la Centrul de Cercetări Neurale şi Cognitive (Coneural) din Cluj, la Institutul „Max Planck“ pentru Cercetarea Creierului din Frankfurt – Germania şi cu domnul doctor Andrei Miu la Facultatea de Psihologie din UBB Cluj. În ultimul an de facultate mi-am încercat norocul şi am aplicat pentru o poziţie postdoctorală la Universitatea Stanford în laboratorul domnului doctor Ricardo Dolmetsch. Am fost invitat la interviu, apoi am primit o bursă (IBRO Outstanding Research Fellowship) şi în ianuarie 2009 am plecat spre California.

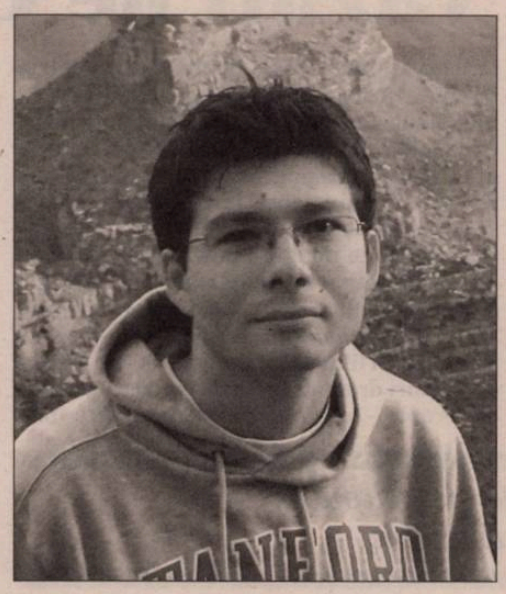

Se pot obţine în laborator neuroni de la pacienţi cu autism care pot fi studiaţi şi utilizaţi pentru descoperirea de medicamente.

Cred că formarea tinerilor români în cercetare în străinătate e extrem de importantă. Foarte mulţi dintre cercetătorii din ţări extrem de competitive în cercetare – ca Germania sau Japonia – merg şi se formează în Statele Unite. Cred că e foarte important ca tot mai mulţi tineri români să meargă la doctorat şi la studii postdoctorale în străinătate şi apoi să se întoarcă în ţară ca formatori şi profesionişti capabili să intre în competiţia internaţională. Datorită măsurilor luate de Guvern în ultimii ani, sistemul de cercetare românesc se schimbă în bine şi mi se pare că România oferă tot mai mult tinerilor cercetători. Dar acest proces de schimbare nu va fi scurt şi cu siguranţă va mai dura pînă cînd România să devină realmente competitivă în cercetarea biomedicală.

Ultimul articol la care aţi lucrat e legat de mecanisme celulare şi moleculare care contribuie la autism, o tulburare pentru care nu există încă nici un medicament eficient – ceea ce constituie o provocare pentru oamenii de ştiinţă. Ce aduce nou studiul dvs.?

Cercetarea autismului şi a bolilor psihiatrice, în general, este foarte dificilă pentru că nu avem acces direct la celulele din creier care sînt afectate de boală. În momentul actual, în cercetarea autismului, există două abordări în încercarea de a identifica bazele celulare şi de circuit: utilizarea de creiere obţinute de la pacienţi care au decedat sau utilizarea de rozătoare modificate aşa încît să poarte mutaţii genetice asociate cu autismul. Cred că e uşor de înţeles că aceste abordări nu sînt ideale: neuronii obţinuţi *post-mortem* nu mai sînt activi metabolic şi electric, iar modelarea unei boli mentale unic-umane la rozătoare nu e lipsită de controverse legate de validitate. În articolul nostru publicat în revista *Nature Medicine,* utilizăm o metodă nouă de abordare a patogenezei (mecanismelor) autismului prin derivarea non-invazivă în laborator de neuroni activi de la pacienţi cu autism. Procesul durează mult şi e laborios, însă e uşor de înţeles conceptual. Pe scurt, recoltăm celule din piele de la pacienţi cu autism şi de la subiecţi sănătoşi şi, cu ajutorul unor factori de transcripţie (gene) purtaţi de viruşi, transformăm aceste celule din piele în celule care seamănă foarte mult cu celulele stem (numite celule stem-induse sau, în engleză, *iPSC – induced pluripotent stem cells).* Celulele stem pot fi diferenţiate în orice celulă din ţesuturile corpului uman, aşa că noi, în laborator, am ghidat aceste celule stem-induse obţinute de la pacienţi şi de la subiecţi sănătoşi în neuroni printr-un proces de diferenţiere ce durează aproximativ şase săptămîni. Aceşti neuroni sînt activi electric şi pot fi menţinuţi pe perioade relativ lungi în laborator pentru studiu. Pentru acest articol, echipa noastră s-a concentrat pe o subformă de autism numită sindromul Timothy, care este cauzat de o mutaţie punctiformă (adică o singură literă din codul genetic este schimbată cu o altă literă) într-un canal de calciu din membrana celulară. Pentru prima dată, am reuşit să obţinem în plăcuţe de laborator neuroni de la aceşti pacienţi, printr-o modalitate neinvazivă. Apoi, am rulat o baterie de teste să vedem ce e anormal cu aceşti neuroni. Foarte interesant a fost să observăm că neuronii de la pacienţi introduceau mai mult calciu în celule atunci cînd erau activaţi şi produceau în exces dopamină şi noradrenalină, substanţe chimice utilizate în comunicarea dintre neuroni. În plus, celulele de la pacienţi formează mai puţini neuroni care asigură comunicarea dintre cele două emisfere în creier. Pe lîngă utilizarea pentru înţelegerea mecanismelor bolii, aceşti neuroni pot fi utilizaţi pentru descoperirea de medicamente. În studiul nostru, am identificat o substanţă care poate schimba în mai puţin de 48 de ore expresia anormală a enzimei care produce dopamină şi noradrenalină în exces. Trebuie însă menţionat că substanţa identificată nu are aplicaţie terapeutică imediată din cauza efectelor secundare. Substanţe înrudite cu aceasta ar putea fi mai sigure. În concluzie, articolul nostru arată că se pot obţine în laborator neuroni de la pacienţi cu autism care pot fi studiaţi şi utilizaţi pentru descoperirea de medicamente.

Se vorbeşte mult despre importanţa celulelor stem, însă nu toată lumea înţelege exact despre ce e vorba şi cu atît mai puţin soluţiile inovatoare pe care utilizarea acestora o oferă în medicină. În ce fel descoperirea celulelor stem a deschis noi orizonturi în cercetare?

Celulele stem sînt celule care pot fi diferenţiate în orice fel de celulă din corp. Sînt prezente în stadiile iniţiale de dezvoltare ale embrionului. Potenţialul extraordinar al acestor celule este în special în bolile degenerative. Ideea fiind în a utiliza aceste celule stem pentru a obţine *in vitro* (adică în plăcuţe în laborator) celulele distruse într-o anumită boală (de exemplu, hepatocite în bolile de ficat sau neuroni dopaminergici în boala Parkinson), celule care, ulterior, pot fi transplantate la pacienţi. Utilizarea celulelor stem umane – ca urmare a faptului că sînt obţinute de la embrioni – a ridicat mai multe discuţii etice. Astfel că, posibilitatea de a reprograma celule deja diferenţiate (ca de exemplu, celule din piele) în celule care arată şi se comportă precum celulele stem izolate de la embrioni (adică celule stem-induse sau iPSC) a fost foarte bine primită.

Ce nume de cercetători români vă vin în minte atunci cînd, de pildă, le povestiţi colegilor de la Stanford despre ţara din care veniţi?

Emil Palade e primul nume care îmi vine în minte. Toată lumea aici ştie de Palade şi de cercetările sale în microscopia electronică a celulei. Paulescu e iarăşi un nume ştiut de unii, iar pentru cei care nu ştiu, îmi face mare plăcere de fiecare dată să povestesc despre prioritatea sa în descoperirea insulinei. Pentru că lucrez în neuroştiinţe (ştiinţele creierului), am deseori ocazia de a menţiona contribuţiile lui Gheorghe Marinescu la neuroştiinţele timpurii.

Care credeţi că sînt principalele direcţii de cercetare în autism? Care sînt priorităţile?

Comunitatea de cercetători care studiază autismul este chiar extinsă azi. Nu puteam spune acelaşi lucru acum 20 de ani. Însă interesul pentru autism a crescut foarte mult în ultimii ani, odată cu creşterea vertiginoasă a numărului de cazuri (la momentul actual se consideră că aproximativ 1 din 100 de copii are o formă de autism). Acum, în sfîrşit, începem să punem piesele de puzzle la un loc. În ultimii ani am început să înţelegem tot mai mult despre genetica autismului (care gene sînt asociate cu autismul) şi cred că în următorii ani vom înţelege mai mult despre contribuţia factorilor de mediu la apariţia autismului. Datorită modelelor animale pentru autism şi a celulelor stem-induse vom învăţa mai mult despre bazele neuronale şi de circuit şi se vor efectua primele *screening*-uri *in vitro* de substanţe care ulterior pot fi duse înspre trial-uri clinice şi apoi spre pacienţi. Studiile clinice vor descrie mai bine nuanţele manifestărilor bolii, iar studiile de imagistică vor indica cu mai mare rezoluţie structurile din creier a căror activitate e anormală. Trebuie însă înţeles că autismul nu este o boală – autismul este un grup de boli. Asta înseamnă că există cauze diferite (diferite gene care interacţionează cu diferiţi factori de mediu) şi cel mai probabil terapii diferite. Cîte forme de autism există rămîne de văzut, şi, la fel, rămîne de văzut în ce măsură unele terapii se vor dovedi eficiente în mai multe subforme. La momentul actual însă, doar terapia comportamentală s-a dovedit eficientă în controlarea unor manifestări ale bolii (medicaţia disponibilă este strict simptomatică sau pentru bolile asociate). Oricum, niciodată nu am ştiut mai mult despre creier şi bolile sale decît ştim acum şi, mai important, niciodată pasul de înţelegere nu a fost mai accelerat decît acum.

Autismul nu este o boală – autismul este un grup de boli.

a consemnat Ana DRAGU

PUBLICITATE

HERITAGE

Tastefully Yours

Cina la Heritage

Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului purtând marca Juan Amador în fiecare seară, de marți până sâmbătă, începând cu ora 19:00.

Meniu Evolution

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Meniu de prânz

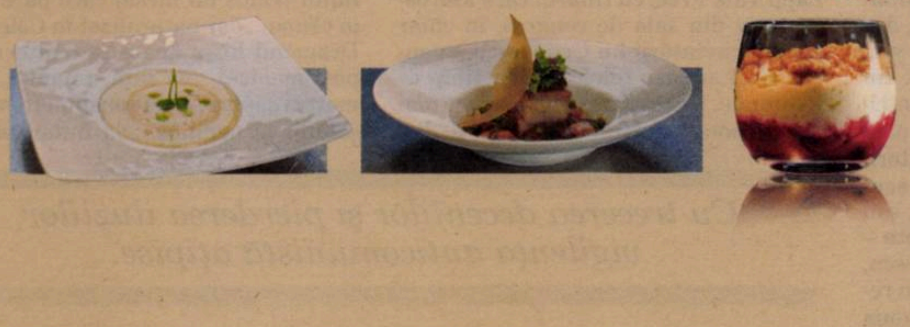

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

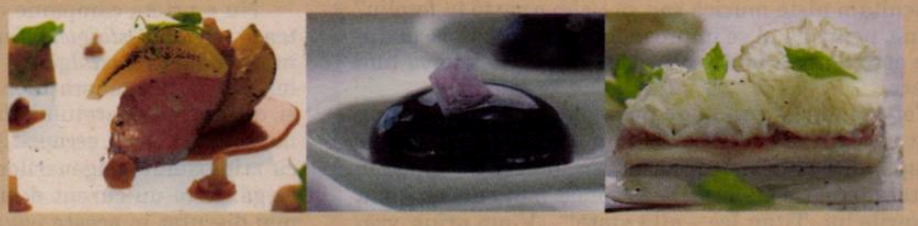

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

Descoperă gustul perfect la restaurantul Heritage cu Juan Amador, Chef 3 stele Michelin

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.hertiage-restaurant.eu
Restaurantul va fi deschis pentru cină, de marți până sâmbătă, între 19.00 - 24.00

Adresa Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

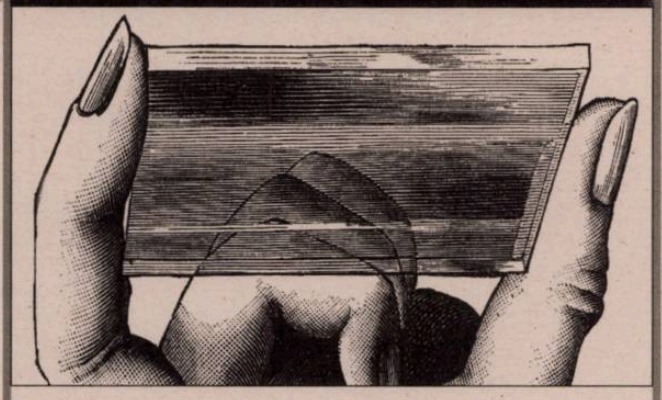

Ce nu înțeleg

Scriu de peste 11 ani despre televiziune, în cadrul acestei rubrici, am văzut destule şi am comentat destule, dar există încă lucruri pe care le văd la televizor şi pe care nu le înţeleg.

De exemplu, nu înţeleg rostul campaniei făcute de ministerul doamnei Elena Udrea la televiziunile noastre. De mai multă vreme, ni se arată insistent cum nişte tineri se zbenguie pe la Castelul Bran, prin cluburi, la spa, la bazin etc. Este, cred, campania cu cele mai dese spoturi la televiziunile noastre – prin urmare, sînt băgaţi foarte mulţi bani. Banii noştri, desigur. Ce nu înţeleg e de ce trebuie să plătim pentru ca doamna Udrea să încerce să ne convingă pe noi (şi nu pe străini) să mergem la spa, să ne dăm cu nămol, să ne distrăm în cluburi sau să vizităm Castelul Bran. E ca şi cum ar vrea să ne convingă cineva să ne vizităm propria sufragerie, spunîndu-ne cît de multe lucruri interesante putem face acolo. Am uitat cumva că putem să ne întindem şi pe canapea, să ascultăm nişte muzică sau să citim o carte în fotoliu? Ei bine, pentru a ni se împrospăta memoria, ni se aminteşte asta de mai multe ori în fiecare zi, de cîteva luni încoace.

Tot aşa, dacă vorbim de publicitate, nu înţeleg cum a fost posibilă întoarcerea în timp – credeam că asta se întîmplă numai în romanele sau în filmele SF, nu şi în realitate. Creaţia publicitară a evoluat mult, departe sînt vremurile lui „Titan Ice – altă viaţă!“, „V-am prins, vrăjitoarelor!“ sau „Pepsi la un litru – Nu mă-nnebuni, nea Nicu?“. Sau doar par departe. Ştiţi spotul cu soţul care se plînge soţiei că nu poate să facă o rezervare la hotel, apare un tînăr care-i zice să sune la Turneo, iar el sare cu replica „Bă, tu pui mîna pe nevastă-mea!“? Cu el, ne aflăm în plini ani '90. În plus, bătaia pe care i-o aplică soţul tînărului poate să ne trimită cu gîndul la glorioasele acţiuni de stradă ale minerilor. După ce se termină spotul acesta, ne aşteptăm să înceapă reclama cu „roboţelul vă aduce Bonibon, bumbişori de ciocolată, Bonibon“. Şi apoi să vedem zîmbetul lui Iliescu. Brusc, ne simţim mai tineri cu 20 de ani. Nu ştim cum, dar iată că e posibil.

Tot călătorii înapoi în timp – dar pe perioade mult mai scurte, e adevărat – ne oferă şi *Jurnalul cultural* de la TVR Cultural. Sîmbăta trecută, pe 3 decembrie, am văzut ştirea că Jean Delumeau a venit în România şi a ţinut o conferinţă la New Europe College. Prima dată am crezut că a revenit Delumeau la Bucureşti mult mai repede decît ne-am fi închipuit. Apoi am văzut, în materialul dat la ştiri, şi afişul evenimentului de la NEC, iar pe el scria data de 26 octombrie. Şi, cum nu era vorba de vreo reluare a jurnalului, mi-a fost clar că am pătruns printr-o falie temporală şi m-am întors în urmă cu o lună şi ceva. Nu ştiu însă cum. Pe de altă parte, mă gîndesc că o fi cultura perenă, dacă nu chiar atemporală, dar jurnaliştii care lucrează într-o redacţie de actualităţi n-ar trebui să fie la fel de atemporali.

Dacă am adus vorba de lucruri perene, nu pot să nu-mi exprim o altă uimire: cum de personaje ca Marina Almăşan sau Bogdan Chirieac, doi maeştri dovediţi ai matrapazlîcurilor, apar pe post şi ne sînt oferite în continuare de către televiziunile noastre drept modele? Putem spune doar că eternitatea s-a născut odată cu cei doi. Sînt veşnici, orice ar face şi orice am face. Sînt ca elementele naturii.

Faptul că nu înţeleg aceste lucruri dovedeşte poate lipsa mea de adaptabilitate la mediul în care trăim. Şi, ca orice specie care nu se poate adapta, sînt pasibil să dispar destul de repede. Vor supravieţui reclamele idioate, acţiunile doamnei Udrea pentru binele naţiei, jurnaliştii incompetenţi şi, desigur, veşnicii combinatori cu alură de oameni respectabili.

Florin DUMITRESCU

Bîntuind cu Ceauşescu prin magazine

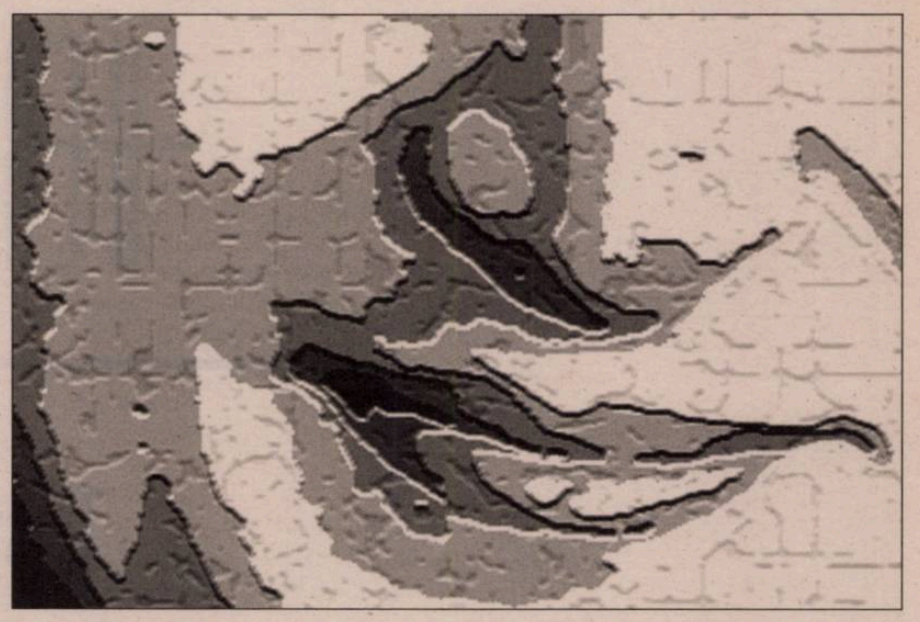

În reclamele de pînă acum, Dragonul Roşu s-a asociat cu imaginea unor idoli naţionali precum Nadia Comăneci şi Florin Piersic (care bifau astfel, fiecare în parte, încă un brand pe lungile lor liste de endorseri ai neamului). Atît steaua gimnasticii, cît şi marele tomnatic se declarau public muşterii fericiţi ai complexului comercial şi ne îndemnau să le imităm opţiunea. Acum, marketerii chinezi ţintesc din nou înspre topul rarefiat al celebrităţilor româneşti. De data asta, cu prilejul deschiderii, în incinta complexului, a unui Magazin Universal (da, ca pe vremea lui Ceauşescu), client entuziast se declară Ceauşescu însuşi!... prin întruchiparea comicului Dragoş Moştenescu. Pasămite, spiritul lui Nea Nicu îi bîntuie pe amicii familişti care tocmai descoperă nou lansatul stabiliment, cu emoţia retrăirii „vremurilor bune“. Decorul, muzica şi jocul actorilor trimit, cu o ironie destul de echivocă, la propaganda acelor vremuri. Panourile din oraş evocă, de asemenea, proletcultismul lozincard al afişajului de odinioară (la rîndul lui, importat din istoricele vizite ale lui Ceauşescu în China şi Coreea de Nord).

Personaj, himeră, topos

Nu e prima campanie care exploatează trendul *Ostalgie*, bifurcat etologic în revizitarea nostalgică a socialismului, din partea generaţiilor mai coapte; şi, din partea tineretului, în prizarea unui *coolness* bizar, escapist şi consonant cu stîngismul congenerilor din lumea largă. Este un curent despre care s-a mai discutat în aceste pagini.

Ceva nou de semnalat ar fi categoria reclamelor care îl evocă pe Nicolae Ceauşescu.

Fostul dictator nu apare de la început sub o lumină binevoitoare. Figura sa este una ambiguă, proteică şi, tocmai de aceea, fertilă. Aşa cum Bulă (ori strămoşul lui, Păcală) nu e deplin definit caracterial, dovedindu-se, de la banc la banc, cînd fraier/cînd şmecher, cînd leneş/cînd iscusit, Ceauşescu apare în reclame ba ca un familiar „Nea Nicu“, ba ca un Nenumit „de tristă amintire“. I-am văzut cadavrul ciuruit, dar nu ne-ar mira să se arate din nou viu, asemeni eroilor hîtri ai snoavelor. Interpretarea bufonescă a lui Moştenescu participă cu prisosinţă la transportul acestei fantasme. Ba, mai mult, cititorii care caută în aceste rînduri vreo sentinţă, de genul bun-rău, alb-negru, sau barem vreo părtinire stînga-dreapta – au de ce să fie dezamăgiţi. Ceauşescu, ca personaj, ca himeră, ca topos (din reclame, în cazul de faţă) rămîne în zona dilemelor.

La începutul anilor '90, cînd comandamentul public era un anticomunism băţos şi strident, apărea spotul pentru noua sticlă de Pepsi, cel în care „un litru“ îi suna „Nea Nicu“ unui Sandu Bindea mai tare de urechi. Acest moment de relaxare a rigorismului politic i-a făcut pe unii să zîmbească, în timp ce pe alţii i-a iritat: „încă nu venise momentul“ pentru reluarea bancurilor „cu Ceaşcă“.

A urmat, în 1998, seria de machete Connex, care aplica fotografiilor de arhivă ale Ceauşeştilor dialoguri anacronic haioase despre GSM, acoperire, semnal etc. Era primul caz de reprezentare în clar a „odiosului şi sinistrei“ în publicitatea comercială. Dar însemnătatea mai mare a acestei campanii a fost aceea de prim caz de adecvare a mesajului la medium: machetele, destinate fiind *Academiei Caţavencu,* au fost fasonate în maniera celebrelor „bule Caţavencu“. Această logică adaptativă, care azi apare firească oricărui student la comunicare, reprezenta pe atunci o revoluţie în *planning*. Şi campania ar fi continuat în serial, cu mereu alte documente foto scoase la iveală, dacă nu ar fi reclamat prejudicii de imagine cei care se vedeau în rîndurile doitrei ale instantaneelor, foşti demnitari sau responsabili de unităţi, surprinşi în timpul vizitelor „de lucru“.

Un alt caz l-a constituit, prin 2000, macheta pentru Cavit cu Nicolae Ceauşescu vorbind la tribună. Opinia publică nu a înghiţit prea uşor hapul, aşa că reclama a fost retrasă relativ rapid.

Tot în preajma lui 2000, şi din nou *Academia Caţavencu!* Săptămînalul decide să se publicizeze printr-o campanie de presă, migălos lucrată grafic, în care oştiri disciplinate de rîşniţe şi ibrice spuneau ca la raport „Noi toţi am fost în serviciul lui Ceaşcă“. O aluzie decantată prin tropi ironici, în stilul manierist şi vătuit (încă de atunci) al revistei, care pare să nu fi deranjat pe nimeni...

În 2006 a făcut vîlvă spotul pentru Zapp Talk Free, cu tînărul care iese ostentativ din sala de congres, în chiar timpul cuvîntării lui Ceauşescu... pentru că îi sunase telefonul! În timp ce răspunde, i se alătură în foaier tot mai mulţi abonaţi, pe fundalul sonor al discursului „Alo, tovarăşi!“... Figura lui Ceauşescu era încă folosită ca să exprime oprimare şi constrîngere, ca să simbolizeze un trecutul lipsit de „libertatea cuvîntului“. Reclama a fost atacată în justiţie de către Valentin Ceauşescu şi, în consecinţă, retrasă.

Momentele relaxării

Tot de prin 2006 datează seria de printuri cu şefi de stat controversaţi şi cîinii lor, care ne îndemna să adoptăm cîte un patruped. În opusul dedicat lui Ceauşescu, îl putem vedea pe acesta plimbîndu-se fericit alături de faimoşii Corbu şi Şarona, cu tagline-ul: „Un cine te iubeşte aşa cum eşti“. Seria e completată de Hitler giugiulindu-se cu dulăul său în poziţie bipedă şi – surpriză – Bush junior, care păşeşte alături de un terrier la fel de încruntat. Iată un moment de inflexiune imagologică: au fost dictatori, da, dar au avut măcar un suflet apropiat... Şi, într-adevăr, de atunci imaginea lui Ceauşescu în reclame şi-a mai diluat asprimea.

În 2009, o ipostază foto relaxată, de vilegiatură, a cuplului Ceauşescu apare într-un print, pentru a recomanda un hotel de trei stele: „Nicule, la ăştia în Neptun sînt preţuri ca pe vremea noastră“ – stă scris în dreptul tovarăşei. Deja cotitura era definitivă: Ceauşeştii erau folosiţi ca endorseri, fie şi convenţional fictivi, ai unui stil de viaţă preţuit de o parte dintre noi, fără ca din partea cealaltă să mai vină proteste şi somaţii eticiste. Cu trecerea deceniilor şi pierderea iluziilor, vigilenţa anticomunistă aţipise, resentimentele se tociseră, nostalgia îşi cîştigase drept în cetate.

Şi iată, în decembrie 2011, reclama la Dragonul Roşu vine să contureze şi mai clar această tendinţă. Într-un moment în care urmaşii lui Ceauşescu la conducerea ţării sînt priviţi mai critic ca oricînd („ăştia n-au construit nimic, au ştiut doar să strice şi să fure“ etc.), şi nici capitalismul, ca soluţie globală, nu o duce prea bine, mesagerii Dragonului trimit un mesaj care pare *made in China*... dar naturalizat în Colentina. Dragonul Roşu apare ca o alternativă post-maoistă, „cu faţă umană“, la comerţul capitalist, la consumerismul înşelător şi nemilos. „Să înfăptuim împreună revoluţia comerţului!“ – sînt îndemnaţi cumpărătorii, cu abilitate mercantilă care merită studiată atent, cu notes-ul în mînă, de către marketerii blazaţi ai multinaţionalelor. E o rară ocazie (în lumea advertisingului românesc) în care ni se vădeşte nu doar că emiţătorii mesajului sînt conştienţi de valoarea capitalului uman constituit de consumatori, dar şi de faptul că se poate jongla cu ideologia în mod subtil şi eficient. În rafinat stil chinezesc, se vîntură steagul roşu, ca să se pună în mişcare hîrtiile verzi...

Cu trecerea deceniilor şi pierderea iluziilor, vigilenţa anticomunistă aţipise.

Florin Dumitrescu *este publicitar. Cea mai recentă carte publicată este volumul de poezie* Marfă reîncărcată (volum colectiv), *Editura Brumar, 2011.*

Voluntariatul nu a creat profesionişti

– interviu cu Carmen MARCU –

În data de 12 decembrie va avea loc, în Bucureşti, Gala Voluntariatului – primul eveniment naţional dedicat recunoaşterii voluntariatului din România, gală organizată de VOLUM – Federaţia Organizaţiilor care Sprijină Dezvoltarea Voluntariatului în România. Astfel vor fi premiaţi voluntarii, proiectele de voluntariat, coordonatorii şi Centrele de voluntariat din întreaga ţară. Despre eveniment am discutat cu ***Carmen Marcu,*** *director de comunicare Pro Vobis, Centrul Naţional de Resurse pentru Voluntariat, membră a Federaţiei.*

Ce înseamnă Federaţia VOLUM?

VOLUM (numele provine de la îmbinarea a două cuvinte-concept, voluntariat şi umbrelă) a apărut din nevoia oamenilor din ONG-urile care lucrează cu voluntari de a-şi face auzită vocea. De a fi legitimi. Individual nu putem merge fiecare la Guvern să schimbăm legile care privesc voluntariatul în România, un lucru absolut necesar dacă dorim să profesionalizăm domeniul. Neuniţi, nu avem nici o putere de a vorbi în faţa unei instituţii.

Astfel s-a constituit această federaţie – umbrelă, iar VOLUM are în prezent 46 de membri, printre care organizaţii foarte mari, cu multă experienţă de voluntariat în spate, cum ar fi Salvaţi Copiii, Habitat for Humanity, World Vision, dar şi organizaţii locale, din toată ţara. Punem la dispoziţie instrumente şi resurse pentru toate organizaţiile care doresc să profesionalizeze şi să dezvolte voluntariatul.

La ce vă referiţi cînd spuneţi că puneţi la dispoziţia organizaţiilor „instrumente" de profesionalizare a voluntariatului?

Concret – fişe de lucru, contracte de voluntariat, informaţii despre cum faci o adeverinţă sau o evaluare, cum se lucrează cînd faci supervizare. Pe scurt, moduri de lucru. Voluntariatul nu a creat deocamdată în România profesionişti, societatea noastră fiind la momentul cînd se creează pîrghiile unui viitor profesionalism în ceea ce priveşte voluntariatul, cum ar fi coordonatorii de voluntari. Ceea ce ridică una dintre problemele acestui domeniu: coordonatorii să fie trecuţi în nomenclatorul ocupaţiilor, sau nu? Legat de acest aspect este şi faptul că, în prezent, un coordonator de voluntari nu poate fi plătit sau i se menţionează în contractul de muncă o altă ocupaţie, pentru a putea fi plătit.

Dar a fi voluntar nu este, prin definiţie, o activitate neplătită?

Desigur, însă coordonatorul de voluntar este un fel de manager, un coordonator de proiect. Iar pentru a avea oameni bine instruiţi, este nevoie de înfiinţarea unui post, şi nu doar să ne bazăm pe un ajutor venit din partea unui voluntar.

După Revoluţie, voluntariatul era privit cu scepticism. La 20 de ani, se observă o diferenţă, există o schimbare de mentalitate?

Cu siguranţă. Lucrurile se dezvoltă. După momentul anilor '90, cînd au fost diverse scandaluri privind domeniul voluntariat, acum există de la cîteva mii, la zeci de mii de organizaţii în toată ţara, pe diverse domenii, poate cele mai multe în domeniul social şi educaţie. Tendinţa, dacă ne referim la o oarecare „modă" a voluntariatului, cade pe ecologie şi drepturile animalelor, dar vizează şi domeniul cultural-artistic, destul de slab dezvoltat din punct de vedere instituţional.

Gurile rele spun că sînt foarte multe organizaţii de voluntariat care nu fac de fapt nimic altceva decît să înghită nişte fonduri europene. Cum comentaţi?

Ca întotdeauna, adevărul este undeva la mijloc. Nu avem deocamdată metodele prin care să evaluăm corect ceea ce se întîmplă în teritoriu, nu avem nici o statistică, care să cuprindă un raport exact în ceea ce priveşte creşterea bunăstării societăţii datorită implicării ONG-urilor. Însă din 2010 există o cercetare a Fundaţiei Dezvoltării Societăţii Civile, FDSC, care a urmărit într-o oarecare măsură implicarea de pînă acum a oamenilor şi se pare că, fie prin comunităţi religioase, fie prin comunitate, 90% dintre români sînt dornici să se implice în acţiuni de voluntariat. Acest lucru cred că duce cel puţin la o imagine de ansamblu. Oamenii fac ceva în sensul acesta, se văd rezultate. Noi personal sîntem asaltaţi de foarte mulţi oameni care se interesează unde pot face voluntariat. Şi nu sînt numai tineri. Tinerii, care sînt foarte atraşi de voluntariat din diverse motive – socializare, îmbogăţirea CV-ului –, interacţionează şi cu generaţiile de dinaintea lor, aducîndu-le tot felul de argumente, convingîndu-i să se implice. Aşa că astăzi avem multe cerinţe de voluntariat din partea multor pensionari care se simt încă în putere şi care nu vor să renunţe la muncă, doar pentru că au ajuns la pensie. Bineînţeles, aici trebuie şi noi să ne adaptăm profilului, să nu folosim atît de mult e-mail-ul, ci telefonul sau alte moduri de comunicare. Pe de altă parte, avem aşa-numiţii voluntari corporatişti, angajaţi ai unor firme care nu fac doar voluntariat de companie şi vor să se implice şi în afara orelor de muncă, dar care au restricţii de program: după 6 seara sau în weekend.

Foarte mulţi oameni se interesează unde pot face voluntariat.

Dacă cineva se trezeşte într-o bună dimineaţă cu avînt şi vrea să devină voluntar, care sînt paşii de urmat?

Fie să sune la cel mai apropiat centru de voluntariat, fie să sune la cea mai mare organizaţie din zonă. Va fi chemat la un interviu, îi vor fi evaluate abilităţile, disponibilitatea, după care va fi îndrumat către activitatea care i s-ar potrivi. Într-adevăr, dacă nu ar avea Internet ar fi mai greu. Căci, deşi mai sînt ştiri în presă despre acţiunile de voluntariat, nu putem spune că este vorba de o acţiune continuă. Nu există, de altfel, nici o emisiune TV dedicată acestui domeniu.

Care este diferenţa între noi şi societăţile vestice? La ce capitol ne aflăm faţă de ele?

Avem chiar un plus. Cei de dincolo sînt uimiţi că atragem atît de mult tinerii, ne întreabă cum facem noi să avem atîţia tineri dornici de voluntariat.

Ce îi mînă pe tineri spre voluntariat?

În primul rînd, vor să ajute. Pleacă de la ideea că pot schimba ceva în bine. Apoi, faptul că învaţă practic să facă ceva, de la chestiuni tehnice – cum ar fi completări de fişe sau xeroxare, sau să facă afişe sau să susţină o prezentare – pînă la plantarea unui copac. Sînt activităţi mici, dar care te organizează, îţi creează abilităţi de comunicare, te formează ca lider – abilităţi care se cer mai apoi la o potenţială angajare. Apoi, văzînd cît de mulţi prieteni îşi fac, ies din zona de confort, se provoacă pe ei înşişi, îşi dau seama de cîştigul enorm pe care îl au.

La ce se referă „Elaborarea strategiei naţionale pentru sprijinirea voluntariatului"?

Face parte din planul naţional de lucru al anului european de voluntariat în România. În 4 februarie am demarat patru grupuri de lucru care se ocupă de validarea sau crearea unui sistem de recunoaştere a competenţelor cîştigate prin voluntariat, legea voluntariatului cu anumite modificări, codul etic al organizaţiilor care lucrează cu voluntari (pentru că trebuie să ştii ce mesaj să le transmiţi şi cum să lucrezi cu ei) şi voluntariatul sprijinit de angajator. La nivel european, concluzia este că voluntariatul corporatist nu poate fi integrat drept voluntariat pentru că există o plată.

Ce premiaţi la Gala Voluntariatului din 12 decembrie?

Avem nominalizări din partea ONG-urilor şi a instituţiilor publice. Este prima ediţie la nivel naţional, deşi la nivel local au mai fost iniţiative de acest gen. Gala de anul acesta premiază cei mai buni voluntari, proiecte de voluntariat, coordonatorii şi centrele de voluntariat din întreaga ţară. Sînt 22 de categorii de concurs, dintre care două sînt categorii speciale – coordonatorul de voluntari şi centrul de voluntariat. Avem criterii care pornesc de la originalitate, la eficienţa persoanei sau a proiectului.

Şi tocmai pentru că voluntariatul se referă la ceea ce dăruieşti înapoi societăţii din care provii, nu am dorit să oferim premii în bani; premiile vor consta într-o diplomă şi recunoaşterea publică.

a consemnat Stela GIURGEANU

Anul voluntariatului

Începînd cu luna mai 2008, a avut loc în întreaga Europă o campanie iniţiată de Centrul European de Voluntariat (CEV) în vederea declarării anului 2011 „Anul European al Voluntariatului". Anul 2011 marchează aniversarea a 10 ani de la Anul Internaţional al Voluntariatului, celebrat în 2001, la iniţiativa Organizaţiei Naţiunilor Unite. Propunerea se baza pe o serie de documente ale diferitelor instituţii europene care recunosc contribuţia voluntariatului la dezvoltarea comunităţilor şi a cetăţenilor şi care îndeamna la sporirea sprijinului în vederea dezvoltării voluntariatului, ca formă de cetăţenie activă la nivelul Europei, sprijin pe care autorităţile ar trebui să-l ofere la nivel naţional, regional şi local. O declaraţie a Parlamentului European prin care se solicita Comisiei Europene, instituţia abilitată să ia decizia declarării anului 2011 drept Anul European al Voluntariatului, a fost iniţiată de doamna Marian Harkin, parlamentar european irlandez. În data de 15 iulie 2008, Parlamentul European a adoptat, cu 454 de semnături, declaraţia respectivă. Apelul era susţinut atît de alte instituţii europene, cît şi de 17 reţele europene de organizaţii care lucrează cu voluntari. Iniţiativa, coordonată de Centrul European de Voluntariat, îşi propunea să aducă voluntariatul în rîndul priorităţilor de pe agenda europeană şi să elaboreze o politică coerentă de încurajare şi de sprijinire a dezvoltării voluntariatului, atît la nivelul UE, cît şi la nivelul statelor membre. În sprijinul iniţiativei vin datele existente la nivel european, potrivit cărora 3 din 10 europeni sînt voluntari şi 80% din populaţia UE consideră implicarea activă în viaţa socială drept crucială pentru democraţie. În plus, Anul Internaţional al Voluntariatului a demonstrat clar că atenţia sporită a factorilor politici şi decizionali asupra acestui subiect poate aduce contribuţii importante în sensul creşterii interesului cetăţenilor pentru voluntariat şi al creşterii eforturilor de întărire a infrastructurii pentru voluntariat.

Sursa: www.provobis.ro

CE NU ÎNŢELEG EU ESTE DE CE, ACUM CÎTEVA MILIOANE DE ANI, CUTEZĂTORUL POPOR ROMÂN NU A COMIS UN MĂCEL FILOZOFIC, CI A DAT DRUMUL CUVÎNTULUI „MOTHER-FUCKER"

■ Ce nu înţeleg eu este de ce poporul nostru 95% creştin şi credincios mănîncă, de ziua naţională – în plin post al Crăciunului! – cîrnaţi şi friptură pe la paranghelille publice. Adică se încalcă rînduiala postului din iubire de ţară, cum ar veni. Pe cale de consecinţă, iubirea de ţară nu e creştină? (**M. V.**)

■ Dacă acum cîteva milioane de ani o zi pe Pămînt avea 20 de ore, se estimează că peste încă cinci milioane de ani o zi va avea 27 de ore. Cei care se plîng de lipsa timpului să mai aibă, aşadar, puţintică răbdare. (**M. C.**)

■ La 128 de ani de la moartea lui Marx, o fantomă bîntuie Complexul „Europa" şi împrejurimile: fantoma consumismului. În Piaţa Sudului, cineva îmi întinde o foaie care se cheamă *Ziarul luptei anti-cheltuială,* unde (sub sloganul „Din 1 decembrie înfăptuim revoluţia comerţului!") poate fi citit *Manifestul Magazinului Universal Dragonul Roşu:* „Cetăţeni, Marea Adunare Universală a decretat un glorios program, de 7 zile din 7, de la 9:00 la 21:00, în care este aşteptat cutezătorul popor român să-şi facă aprovizionarea en-detail. Vă aşteptăm cu preţuri proletare! Trăiască familia şi casa!". (**D. S.**)

■ Deci norvegianul ăla care a ucis cu precizie 69 de tineri, cu toţii social-democraţi, nu a comis un măcel politic, ci o nebunie de-a binelea, fără de partid. OK! M-am liniştit. Şi mă gîndesc să-mi iau oră la un psihiatru. (**R. C.**)

■ De Sfîntul Andrei mergeam pe Magheru, într-o agitaţie şi o aglomeraţie fără sens şi, aparent, fără margini. Maşinile, infinite, claxonau isteric, iar pietonii se grăbeau aproape împingîndu-se şi vorbind la telefon. Am sunat şi eu un prieten, unul filozofic, care mi-a vorbit despre cum, de fapt, oamenii ce par nemulţumiţi sînt mai mulţumiţi decît cei ce pretind, mereu, că sînt mulţumiţi. Se înnoptase şi nu mai înţelegeam nimic. Atunci, brusc, am avut o revelaţie: toate se întîmplă pentru că Bucureştiul a ajuns şi el o adevărată metropolă, cumva ca New York-ul. Şi m-am pierdut prin el mai împăcată. (**I. P.**)

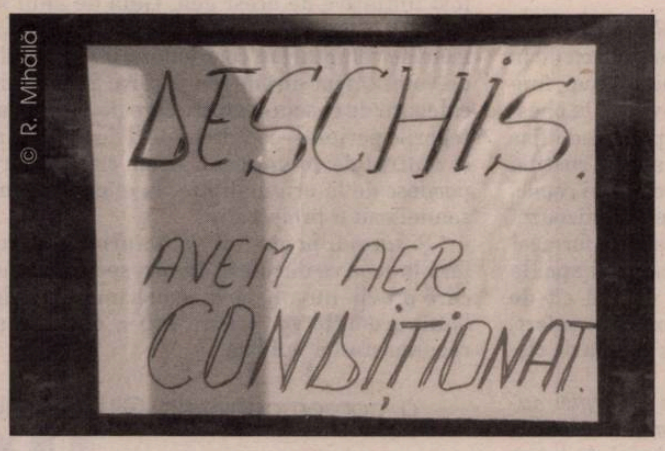

© R. Mihăilă

Cu ochii-n 3,14

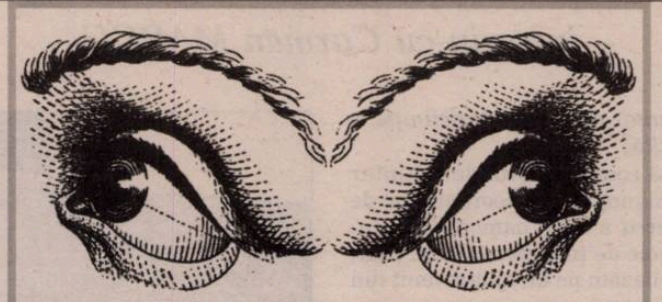

■ În Piaţa Romană s-a deschis „Toma. Covrigărie. Mac şi sare, susan, crenvurşti în aluat". Cu sloganul „Românesc, da' bun!". De 1 Decembrie, la televizor s-a dat drumul la limbajul de lemn, de ziua naţională. Din combinaţia asta iese mai „patriot" negustorul. (**A. M. S.**)

■ O declaraţie simpatică: „Citesc o istorie a cuvîntului «mother-fucker». De fapt, sînt prezent acolo ca unul dintre cei mai importanţi contributori la răspîndirea lui". Cine altul decît Samuel L. Jackson!? (**M. C.**)

CE NU ÎNŢELEG EU ESTE DE CE COZONACUL ROMÂNESC S-A ÎNFIPT ÎN COAPSA UNEI INSTALAŢII EOLIENE CARE A NĂSCUT UN PĂHĂREL ÎN ANII '50

■ De 1 Decembrie, pe un panou stătea scris: „Pentru că aici cozonacul miroase mai bine ca în alte părţi. La mulţi ani, România". Promit că de acum, de cîte ori mă va apuca depresia, voi adulmeca cu nesaţ cozonacul românesc. (**S. G.**)

■ „La primele ore ale dimineţii, în Parisul anului 1928: Bechet a tras cu pistolul în direcţia lui McKendrick, glonţul i-a zgîriat acuzatorului său borsalina, apoi şi-a continuat drumul şi s-a înfipt în coapsa unei franţuzoaice care mergea la muncă." (Michael Ondaatje, *Masa pisicii)* Şi asta pentru că, în timpul unui concert, numitul McKendrick l-a acuzat pe Sydney Bechet că a cîntat o notă, una singură, fals. Cam cîte coapse de trecătoare ar fi rănite azi accidental dacă s-ar face cîte-un duel pentru fiecare notă cîntată fals? Mă tem că pînă şi eu aş şchiopăta. (**L. V.**)

■ Don Quijote, călare pe Rosinanta, cu Sancho lîngă el, contemplă un cîmp pe care s-au ridicat instalaţii eoliene, cu aripile lor lucind rezonabil în soare: „O, ce căcat!" – exclamă cavalerul. E, pentru mine, caricatura anului 2011, apărută într-o revistă canadiană. (**R. C.**)

■ Odată cu tevatura mediatică din jurul cazului maicii stareţe care a născut doi gemeni, am aflat şi că există un sindicat al preoţilor, care se cheamă „Solidaritatea". Or face şi grevă? (**A. M.**)

■ În ultimul hit din Piaţa Obor (o „populară" cu vag iz de manea), protagonistul declară că iar „s-a îmbătat niţel", însă are o scuză – o ţuică foarte bună, căreia n-a putut să-i reziste. Şi aşa beat cum e, se gîndeşte la vecinul său, Costică, căruia nevasta i-a plecat pe undeva prin Italia sau Spania, la muncă. Aparent, mesajul e unul pacifist, un îndemn la prietenie şi bună înţelegere între vecini – „Vecine Costică, hai la una mică! / De ce stai tu singurel? / Vecine Costică, hai la una mică! / Hai să bem un păhărel!" –, însă concluzia nu poate fi decît una tristă: bărbatul român freacă menta şi fraternizează la băutură cu vecinul său, în vreme ce femeia munceşte. Un îndemn fără rimă pentru femeile române: găsiţi-vă pe alţii, pe acolo unde sînteţi, şi daţi-le naibii papucii! (**A. P.**)

■ În anii '50, cele mai populate cinci oraşe din lume erau, chiar în această ordine: New York, Tokyo, Londra, Paris şi Moscova. În 2010, în acest top n-a rămas decît Tokyo, urmat de Delhi, São Paulo, Mumbai şi Mexico City. Nici metropolele nu mai sînt ce-au fost. (**M. C.**)

CE NU ÎNŢELEG EU ESTE DE CE UNII AU DOPURI ÎN URECHI, IAR ALŢII VOR FI MÎNDRI CĂ REVENIM LA JUMĂTATEA LUI IANUARIE

■ Reclamă la o firmă de închirieri auto: „Unii au sex appeal. Alţii îl închiriază". De s-ar putea proceda la fel şi cu inspiraţia necesară conceperii unui text publicitar... (**P. M.**)

■ Deja cu o săptămînă înaintea zilei naţionale, mă pregătesc, temeinic, pentru ce urmează: draperii groase şi dopuri în urechi. Ştiu deja pe de rost exerciţiul: elicoptere Puma, avioane Albatros, MiG-29, Hercules C-130 etc. Toate, în formaţie de luptă, dau roată deasupra blocului. Uneori, cîte un vecin entuziasmat aplaudă sau urlă frenetic, cam ca la un meci în care naţionala de fotbal a României s-ar fi calificat în Campionatul Mondial. Gălăgia asta durează o săptămînă – piloţii se antrenează uneori şi de mai multe ori pe zi. Din presă aflu că Forţele Aeriene Române vor avioane noi. Se tot discută: Eurofighter? F-16? Dacă sînt folosite însă doar la paradă, cel mai bine ar fi să fie alese după criteriul nivelului de zgomot. (**M. M.**)

■ Cică Toyota va vinde, în Europa, maşini cu motor de BMW. Probabil că viitorii proprietari vor fi mîndri să menţioneze, cît de des vor putea, că Toyota lor are motor de BMW. Să fi fost invers, nimeni nu s-ar fi putut lăuda că are un BMW cu motor de Toyota. Avînd însă în vedere experienţa Volvo, nu se ştie dacă nu cumva, în curînd, pe motoarele BMW o să scrie *made in China.* (**A. M.**)

■ În Washinghton D.C., în primele zece luni după implementarea unui program de închiriat biciclete, care-ţi permite să laşi bicicleta la destinaţie, s-au înregistrat 690.000 de solicitări de închirieri. Asta, apropo, în anul în care NASA şi-a închis programul spaţial. O fi un semn că revenim cu picioarele pe pămînt?! (**M. C.**)

■ *Reporters sans frontières* a sfătuit redacţiile din Franţa să nu mai trimită jurnaliste şi reporteriţe (aşa se numesc femeile-reporter, nu?) în Egipt, după agresiunea recentă asupra jurnalistei de la France 3, Caroline Sinz. Mai multe redacţii, printre care cea a antenei arabofone de la France 24, au protestat împotriva recomandării, iar purtătorii de cuvînt ai guvernului militar încă în funcţie (şi care îşi va păstra prerogativele pînă la jumătatea lui ianuarie, cînd vor fi date publicităţii rezultatele alegerilor) au asigurat respectivele redacţii că „testele de virginitate" care li s-au făcut mai multor femei arestate în ultima vreme nu vor fi aplicate şi jurnalistelor străine. (**S. S.**)

PUBLICITATE

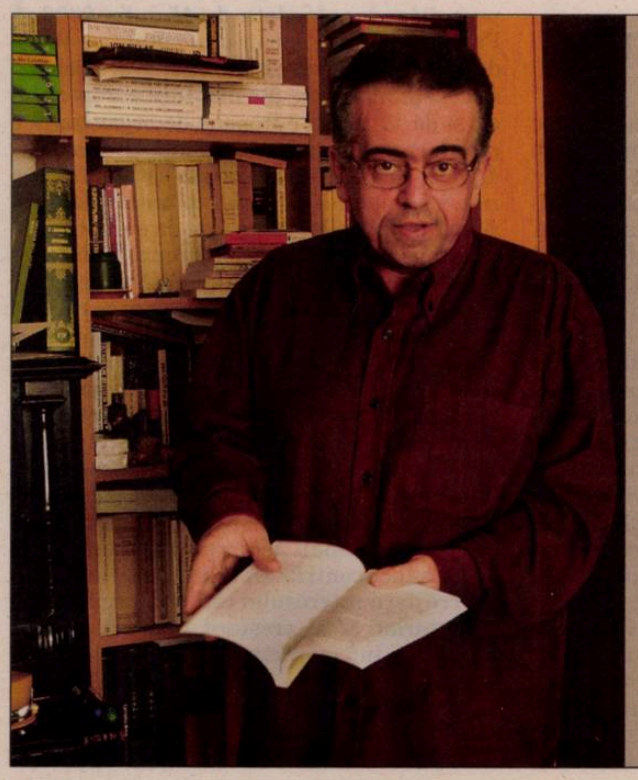

clubul DILEMA VECHE

vă invită la o dezbatere în „Godot Cafe-Teatru"

Joi, 15 decembrie, ora 19⁰⁰

Vin vechi și lume veche. Gusturi, rafinamente și tradiții

Invitat: **Dan C. Mihăilescu,** *critic literar*

Moderator: **Mircea Vasilescu,** *redactor șef Dilema veche*

Godot Cafe-Teatru
Strada Blănari nr. 14

Intrarea este liberă

cu sprijinul
trei hectare
sable noble

www.dilemaveche.ro

www.facebook.com/dilemaveche

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro 7

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VIII** ■ nr. **409** ■ 15-21 decembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Cum se scrie despre ce n-ai trăit“

pagina 3

MIRCEA VASILESCU

„Un savant *cool*“

pagina 3

MĂDĂLINA ŞCHIOPU

„Luxemburg: ţară mică, dileme mari“

pagina 20

Vin, bibicule, vin!

Şi arta de a-l bea

„Cine ştie să deguste un vin ştie să soarbă din el picături de geniu.“

CHARLES BAUDELAIRE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

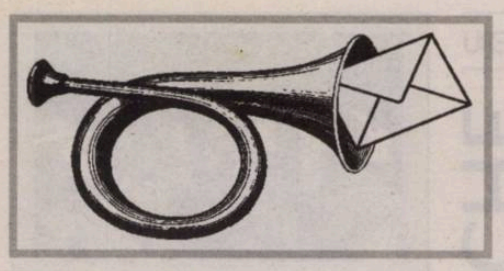

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic F. Erno

ACTUALITĂŢI

Consumism şi realitate

Se va termina curînd un an foarte asemănător paharului pe jumătate plin. Este, deci, firesc să privim spre viitor mai ales că, într-adevăr, „cu copiii nu-i de joacă“. De joacă, nu, pentru că amintirile din copilărie sînt intrinseci, niciodată nu poţi pune altceva acolo. Era un timp mai rarefiat, aşa l-am trăit eu, dar azi agresiunea verbală şi vizuală e aproape catastrofală. Sîntem îndemnaţi să mîncăm (consumăm, deci să cumpărăm) brînză cu ardei sau ciocolată, prin linsul degetelor. Ocupaţie măcar greţoasă, dacă nu chiar scandaloasă. Sîntem invitaţi la Dragonul Roşu, acolo unde o doamnă îşi pocneşte soţul ca să fie şi reciproca adevărată. Ar trebui să cumpărăm şi să consumăm tot soiul de medicamente care toate au în prospect o listă lunguţă de contraindicaţii. Tehnologia ne invadează viaţa, dar nu ne-o îmbunătăţeşte foarte mult. Dezmăţul este acasă pe micul ecran, încît fiecare se va jena să-l combată în vreun fel, mai ales dacă eşti septuagenar. Cît despre curăţenie, cea de pe străzi, rîuri, pîraie, lacuri, parcuri, păduri, Deltă etc. – se întîmplă în campanie. Atunci cînd cei civilizaţi strîng mizeria lăsată de ceilalţi. Incendiile clar provocate îngrijorează. Mă uit la mama cea tînără şi îndoliată, a cărei fiică de doar 22 de ani a fost ucisă de beizadeaua consumatoare de alcool şi posesoare de maşină fiţoasă. Acum vinovatul este în libertate. Aceasta şi multe altele nu sînt sancţionate nici pe departe aşa cum se cuvine. Le ştim cu toţii şi multe altele care n-ar mai trebui aşternute, mai ales pe hîrtie. Doar că anul fiind pe sfîrşite, ne-am dori doar o diminuare considerabilă a acestora şi a altor rele nemenţionate. Se poate, cred, prin TV, Internet şi măsuri drastice luate de autorităţi.

Maria NICULESCU
Oneşti, 7 decembrie 2011

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul Stelei Giurgeanu, „Jumătăţi de măsură“

Copilărie, imagini lunecînde

Interesant articol despre situaţia şi perspectivele copiilor din ziua de azi în România şi o temă a săptămînii fericit aleasă. Am numai cîteva adăugiri, sau, mai precis, cîteva păreri. Eu cunosc mai puţin în mod nemijlocit ce se întîmplă în prezent în viaţa copiilor din România, iar ceea ce cunosc este doar prin intermediul surorilor, al prietenilor mei şi prin intermediul presei de la noi. Ceea ce ştiu şi ceea ce citesc şi aici îmi confirmă „bănuiala“ că, şi în privinţa creşterii copiilor, după ’89 s-au produs mari schimbări într-un efort de sincronizare şi adoptare a standardelor europene şi nord-americane de „modelare“ a tinerilor cetăţeni. Şi nu prea era altă cale de urmat decît aceasta, într-o lume fără frontiere sau care tinde spre acest deziderat. Problema nu o văd în faptul că adulţii sînt cei care stabilesc şi pun în practică aceste standarde, „care nu au nimic de-a face cu universul lor“. O lume guvernată de copii nu este de dorit sau de imaginat. Şi primii care n-ar dori acest lucru ar fi chiar ei, copiii, înclin să cred. Toată lumea e de acord măcar asupra faptului că este treaba adulţilor să-i educe pe copii, în calitate de părinţi, educatori de grădiniţă şi profesori mai tîrziu. Tendinţa generală pusă în practică în lume şi, mai nou, şi în România este de a scurta copilăria inocentă şi „neştiutoare“ la un minimum cît mai restrîns de ani. Aproape peste tot în lume, în America de Nord şi Canada, dar bănuiesc că şi în Europa, Asia şi Australia, copiii încep urcuşul spre cunoaştere şi spre o eventuală profesie în viitor încă de pe la 4 ani. La 5 ani sînt aproape toţi încadraţi într-o formă sau alta de educaţie şi învăţămînt, care nu se sfîrşeşte, pentru mulţi, decît peste vreo douăzeci de ani. Copiii tind să fie oriunde în altă parte, dar nu acasă cu părinţii lor, aflaţi şi ei într-o goană implacabilă pentru a supravieţui (mulţi) sau a le crea copiilor un cadru şi posibilităţi de dezvoltare la un standard cît mai avansat. Copiilor de azi li se oferă de mici – sau mai bine zis li se impune – modelul ce trebuie urmat de către toţi şi care este al celui mai „bun“, al celui mai capabil, al celui mai eficient. Pe umerii lor fragezi apasă perpetuarea acestui model de umanitate supraocupată şi stresată la extrem.

„Astăzi ei au mai multe opţiuni decît am avut noi, la vîrsta lor. Le este însă mai uşor?“ În mod cert nu, nu le este mai uşor copiilor de azi, ba dimpotrivă, este evident, cred. Numai dacă ne gîndim la faptul că îi smulgem mai mult sau mai puţin brutal din universul lor de inocenţă şi de joc şi îi hurducăm de la 5 ani trezindu-i dimineaţa odată cu noi ca să-i încredinţăm unei grădiniţe şi, mai tîrziu, unei şcoli de unde-i luăm, mici fiind, după o zi de muncă, şi a lor de grădiniţă sau de şcoală, după 8 ore şi ceva. Ştiu o fetiţă de 6 ani pe care o iau bunicii mai devreme de la şcoală (părinţii fiind amîndoi la slujbe) şi care, ajunsă acasă, cade răpusă de oboseală ca pisicuţele care adorm instantaneu pe unde nimeresc. Şi aşa în fiecare zi, şi ca ea mii şi mii, oriunde în lumea supercivilizată. Să ne mai mirăm că au apărut boli de copii de care nici nu auziserăm acum 30 de ani: sindrom de atenţie deficitară, copii hiperactivi, autism, depresie la copii de 10 ani şi medicaţie pentru toate acestea încă din clasele mici? Ca să nu mai vorbim de traumele create de sărăcie, criminalitate şi divorţuri, care sînt din ce în ce monedă curentă în societăţile de azi ale ţărilor „civilizate“. Şi cînd lumea se clatină sub povara atîtor datorii şi inegalităţi, cînd incertitudinea zilei de mîine pluteşte în aerul de respirat, cînd marea majoritate a copiilor îndură lipsuri şi nevoi de mici, ce este de aşteptat mai tîrziu? Nimic mai mult decît ce-am semănat, zic eu. Nu este sau nu trebuie să fie nici o mirare că tinerii care rezultă din aşa o viaţă nu au repere, nu au o bază nici în familie şi nici în şcoală, mai tîrziu. Îi mai educă şcoala în ziua de azi? Nu în Canada şi nu în America de Nord, după cîte ştiu. Aici, copiii şi adolescenţii, dintr-o democraţie prost înţeleasă şi prost aplicată şi din comoditatea părinţilor şi din iresponsabilitatea ministerelor de educaţie, decid singuri ce şi cît să înveţe; cît despre disciplină şi respect, acestea nu figurează în programa de învăţămînt. Disciplina este pentru profesori, nu pentru elevi. Copiii au drepturi fără obligaţii, iar şcoala aici a renunţat de mult la a mai educa. Şi este vina lor, a copiilor şi a adolescenţilor certaţi cu bunul-simţ, recalcitranţi faţă de orice normă şi liberi să-şi aleagă orice cale vor? Eu cred că nu.

Marinela MATEI

adăugat de marinela2011
la data de 03 decembrie 2011

Articolul lui Mircea Vasilescu, „Referendumul loveşte din nou“

Regionalizare

Prin 1968 am asistat prin vară la o demonstraţie pe bulevardul principal din Ploieşti. La nelămurirea mea cineva mi-a explicat că erau buzoienii care sărbătoreau reînfiinţarea judeţului lor şi că au scăpat de jugul ploieştean. Am crescut în oraşul Ploieşti şi în regiunea Ploieşti fără să-mi pese prea mult că din regiunea Ploieşti făcea parte şi Buzăul şi fosta capitală a Ţării Româneşti: Tîrgovişte. Alţii erau mult mai sensibili la aceste lucruri. Cert este că Nicolae Manolescu ocolea cu obstinaţie Piteştiul şi am înţeles de ce detesta oraşul (la fel ca Alexandru Odobescu... *Jamais à Piteşti*... haha!!!). Explicaţia era adolescenţa vîlceană a criticului.

Este extrem de important pentru foarte mulţi baştina, şi mai ales izvor de mîndrie! Nu mă miră rezultatul referendumului, validat sau nu, de la Constanţa. 97% vor să rămînă în judeţul Constanţa, chiar dacă, în cazul unei regiuni, capitala probabilă a Dobrogei tot Constanţa ar rămîne.

Propunerile astea de regiuni au un iz extrem de stalinist. Dacă tot ne gîndim la regiuni ale României, trebuie să ne gîndim la istoria românilor. Ţara noastră este formată din trei principate istorice şi cîteva regiuni adiacente sau incluse în aceste principate. Strategia aleasă de autorităţile româneşti după 1918 a fost de centralizare, şi rezultatul se vede, România de azi este destul de omogenă. Astfel, în afară de Ţara Românească, Moldova şi Ardeal, mai sînt Oltenia, Dobrogea, Bucovina, Banat, Maramureş, Bihor – Sătmar şi chiar Ţinutul Secuilor. Dacă se gîndeşte în termeni de regionalizare, asta ar trebui să se aibă în vedere fără a se renunţa la judeţe.

Afacerea regionalizării este o gogoriţă politică jenantă cu scopul de a înlocui administraţii alese cu unele numite cu scopul unor manipulări electorale.

adăugat de joenegut
la data de 16 noiembrie 2011

Chichiţe demografice

Nu ştiu ce probleme de legalitate are referendumul de la Constanţa, posibil să aibă, n-am aprofundat problema, dar principiul referendumului local pentru o decizie care priveşte localul este *legal*. Îmi pare rău, Constituţia stipulează că schimbarea organizării administrative se face cu consultarea populaţiei. OK, naţional sau local e de discutat, dar spiritul legii este să fie întrebat localul dacă e dispus să renunţe la *statu-quo*... nu naţionalul să decidă pentru local.

De acord că la Constanţa a fost o manipulare, *dar,* întrebarea pusă este juridic corectă. De fapt şi întrebarea dlui Chicoş Rostogan, juridic, este imaculată chiar dacă este un truc. În cazul întrebării de pe buletin corectitudinea se probează prin faptul că judeţul Constanţa este singura entitate *concretă* pusă în discuţie de reîmpărţire... Regiunea este încă ceva fictiv, nu a fost pusă pe masă de autorităţile care o propun, dar desfiinţarea judeţului este un fapt explicit.

Îmi pare rău, costă/nu costă, dacă sînt autoritate aleasă şi am dreptul să organizez referendumuri, pot să-l întreb cum vreau pe cetăţean... aşa cum şi Băsescu a avut dreptul să mă manipuleze chemîndu-mă la referendum *de alegeri* (truc folosit ca să obţină prezenţă pentru validare) şi să mă întrebe despre ceva foarte abstract care oricum *nu putea fi tranşat* prin referendum, *atenţie!,* fără să ofere toate variantele de răspuns aflate pe piaţă (exact ca dl Rostogan)... cu alte cuvinte, ticăloşia era mai mare şi a costat mai mult, dar era constituţională şi nu s-a plîns nimeni de costuri, oricum nu dvs.

Nu aveţi decît să fiţi supărat pe alegătorii din acele judeţe că au votat astfel de preşedinţi de CJ (aleşi cu majoritate simplă, într-un singur tur). Dacă este cineva vinovat pentru această dramoletă, ei sînt... n-avem ce face, avem democraţie reprezentativă... nici mie nu-mi place că mă reprezintă puterea actuală, dar supărarea o adresez către cei care au votat-o.

adăugat de natafletz
la data de 12 noiembrie 2011

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 13.900 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Importul şi exportul de cultură**
- **Rock în comunism**

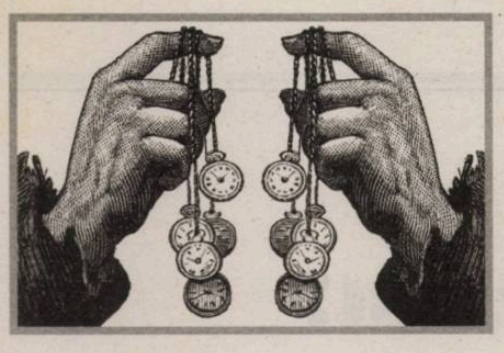

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cum se scrie despre ce n-ai trăit

Scriu acest text de dragul unui prieten: ambasadorul Coen Storck. Am citit de curînd un text din care trebuia să reiasă că a complotat la București, alături de cîțiva „falși“ disidenți, pentru debarcarea lui Ceaușescu. Evident, omul era „în misiune“, trimis de Occidentul vrăjmaș să ne schimbe istoria (se înțelege că în bună înțelegere cu Moscova, de vreme ce KGB-ul avea același „obiectiv“). Modul de a gîndi al autorilor – pe care nu-i suspectez de rea-credință – e mai mult decît simplu. Ei pornesc la lucru cu o ipoteză (de fapt, cu o convingere) pe care au fericirea să și-o confirme la centimă, indiferent ce ar descoperi. Cu alte cuvinte, sînt în situația exaltantă de a fi, din capul locului și definitiv, în posesia adevărului. Oameni norocoși. Beneficiari pe viață ai Duhului Sfînt. Au un singur dezavantaj, de care însă nu par să fie din cale-afară de stingheriți: n-au trăit în perioada de care se ocupă și sînt lipsiți de informații elementare despre modul cum se desfășurau lucrurile pe-atunci. Mi se va obiecta că nu trebuie neapărat să fi trăit pe vremea lui Vlad Țepeș ca să te ocupi istoricește de el. Din punctul meu de vedere, obiecția nu ține. Mai întîi, pentru perioadele vechi, nici un cercetător serios nu lansează teorii fără nici o urmă de document sprijinitor. Perioada contemporană îngăduie, în schimb, un joc al ipotezelor mult mai nărăvaș. Dacă eu cred că Dinescu e omul Moscovei, îmi e de ajuns să spun că a vizitat cîndva Moscova și nu mă simt obligat la dovezi suplimentare. Ipoteza mea e beton. Dacă ambasadorul Olandei se vedea, clandestin, cu Brucan, nimic nu mă împiedică să afirm că ambasadorul cu pricina e unul din artizanii „loviturii de stat“ din 1989. Dar mai e ceva: a scrie „științific“ despre ce s-a întîmplat *de curînd* e, în același timp, mai ușor (ai mărturii directe ale unui mare număr de contemporani) și mai delicat: ai în mai mare măsură răspunderea tezelor tale. Nu scrii despre lucruri petrecute „în negura“ vremurilor, ci despre evenimente la îndemînă, despre oameni vii, despre conjuncturi infinit verificabile.

Dinescu pe post de James Bond? A se slăbi...

Ideea că Occidentul îl folosea pe Coen Storck într-o amplă acțiune anti-Ceaușescu e o versiune juvenilă a teoriei conspirației. Dacă ar fi fost așa, ar fi trebuit ca tot corpul diplomatic al reprezentanțelor vestice la București să fie înregimentat în aceeași ofensivă. În realitate, cu excepția ambasadorului olandez și a celui britanic, ceilalți erau cît se poate de disciplinați. Coen Storck și Hugh Arbuthnot și-au luat o libertate de manifestare interzisă, de regulă, ambasadorilor. Au făcut pe cont propriu și pe risc propriu ceea ce au socotit de cuviință să facă în concordanță cu propriile convingeri și în beneficiul unor prieteni aflați în pericol. Articlierii noștri n-au făcut decît să preia retorica rapoartelor de securitate care, iritate de inițiativele celor doi, le alcătuiau portrete de instigatori la nesupunere, „elemente antiromânești“, agenți ai serviciilor străine. Că ei livrau informații despre ce se întîmpla în România, că treceau peste granită texte de protest și preveneau asupra pericolelor la care se expuneau cei cîțiva contestatari autohtoni e adevărat. Da, Occidentul era în război („rece“, dar cu momente tot mai „febrile“) cu „lagărul socialist“. Da, voia să puncteze în acest război și da, încerca să prevină încălcări flagrante ale drepturilor omului. Dar asta e spre lauda lui. Dacă oameni ca Radu Filipescu, Dan Petrescu, Gabriel Andreescu, Doina Cornea, Mircea Dinescu sau semnatarii scrisorii „celor șase“ n-au fost evacuați fizic e pentru că presa și guvernele străine au vociferat. Ceaușescu nu voia să treacă drept un dictator abuziv, spera să capete premiul Nobel pentru pace și, cînd ordona arestări politice, le ambala în arestări de drept comun. Mai exista și soluția expulzării din țară (cazul Paul Goma). Dacă însă „vinovatul“ era prea discret, dacă nu se afla la timp despre persecuția lui, asasinatul era la îndemînă (cazul Gheorghe Ursu). Prin urmare, cei doi ambasadori și, împreună cu ei, cei cîțiva jurnaliști occidentali care au riscat să pătrundă pe teritoriul minat al patriei noastre socialiste (unii dintre ei alegîndu-se cu bătăi zdravene) au salvat vieți omenești. E o inutilă măgărie să-i transformi în intriganți plătiți împotriva țărișoarei.

Cît despre cei cîțiva, printre care mă prenumăr, care s-au încăpățînat să rămînă în contact cu prietenii apuseni în ciuda avertismentelor severe ale oficialităților, am făcut-o asumînd consecințe drastice: poliție la poartă 24 de ore din 24, destituire din slujbă, evacuare forțată din București sau din locuința personală. Cum să nu mă înfurie cînd o mînă de băieței fuduli vin să-mi explice ce-am trăit și să facă din mine și din alții unelte șmechere sau idioate ale unei mari mașinării capitalisto-moscovite. Comică – dacă n-ar fi pur și simplu nătîngă – rămîne, între altele, ideea că Dinescu lucra acoperit pentru forțele oculte rusești. Dacă aș fi tartorul unor astfel de „forțe“, tocmai de inși ca Dinescu m-aș teme mai abitir. Dinescu pe post de James Bond? A se slăbi...

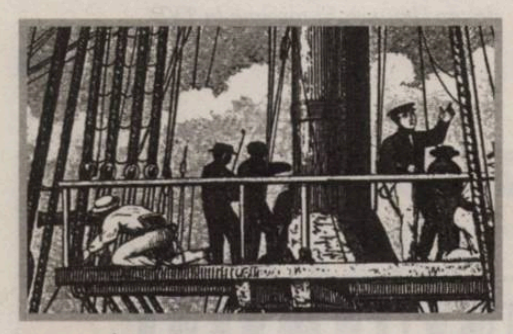

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Un savant cool

Cînd am început facultatea („de Limba și Literatura Română“ – așa se numea pe atunci), în 1980, erau la modă semiotica, structuralismul și – de fapt – toate perspectivele ceva mai „tehnice“ și „științifice“ asupra textului. Sigur, frecventam și „eseistica“, și istoria literară „tradițională“, și critica „intuitivă“, și altele, dar eram destui cărora le plăcea să simtă mai degrabă mirosul de creier ars al încercării de a pătrunde „sistematic“ tainele poeziei, decît să brodeze lejer și impresionist asupra „frumuseții“ textului. În generația mea, marile probe de bravură intelectuală și studențească erau date de frecventarea Cercului de Poetică al facultății (pe care îl coordona profesorul Ion Coteanu), căci – ni se părea nouă, cîtorva novici din anul I – nu oricine pricepea subtilele chestiuni care se dezbăteau strașnic acolo. Iar protagoniștii Cercului erau colegii mai mari, din anul IV (între alții, Rodica Zafiu, Liviu Papadima, Călin Andrei-Mihăilescu – deveniți, între timp, excelenți profesori și, pentru studenții de azi, foarte *cool).* La dezbaterile de la Cercul de Poetică, după treceri savante prin citate din Greimas, Eco, Lotman și alți monștri sacri ai semioticii mondiale, aproape că leșinam de plăcere cînd discuția ajungea la o „dilemă“ sintetizată, formalizată și-napoi la lume dată de vreun coleg mai mare (sau chiar de un ilustru absolvent repartizat între timp în învățămînt, care frecventa în continuare facultatea pentru a rămîne în contact cu „luminile gîndirii“): „Dacă am stabilit că scaunul este text, atunci putem spune că piciorul scaunului e tot text?“. Ne suceam mințile pentru a înțelege, atunci, analize și teorii cît mai sofisticate și, mai ales, ne chinuiam să citim chestii „de ultimă oră“. Era greu – căci la începutul anilor '80, cînd național-comunismul lui Ceaușescu devenea tot mai aberant, nu prea se mai traduceau cărți străine. Așa că mîncam pe pîine consistenta antologie *Poetică și stilistică. Orientări moderne* publicată de Mihail Nasta și Sorin Alexandrescu în 1972 (între timp, amîndoi emigraseră, așa încît cartea trecuse la „interzise“) și tot ce se mai găsea. Iar cînd s-a anunțat că va apărea în limba română *Tratatul de semiotică generală* al lui Umberto Eco, am țopăit de nerăbdare să ni-l cumpărăm (deși, necopți intelectual cum eram, mai degrabă ne stîlceam mințile în înțelegerea unor pasaje cam prea „tehnice“...). Nu știu dacă nu era, din partea noastră, și o formă de mic snobism juvenil sau de străduanie de a fi *à la page,* dar în vremurile acelea tot mai închise ni se părea întru totul necesar să „ieșim“ din orizontul închis al „epocii de aur“, căutînd să ne ținem la curent cu noutățile „de afară“. Cît și cum puteam.

În acest peisaj descris aici succint, exista un personaj foarte admirat printre noi, studenții la filologie „dedați“ semioticii și teoriilor *trendy* (pe atunci nici nu cunoșteam cuvîntul...). Era Solomon Marcus. Din *Poetica matematică* (pe care o aveam în bibliografie la cursul de Teoria literaturii) am învățat multe despre limbajul poetic. Dar, dincolo de asta, eram plini de admirație față de destinul internațional al cărții: tradusă în SUA și în alte țări, o regăseam citată în lucrările unor iluștri autori străini. Ni se părea că, iată, avem și noi un autor care stă pe același plan cu marile nume din alte țări, care „străpunge“ bariera, care aduce în lume ceva nou. Ni se părea că avem de-a face cu un savant adevărat, clar și sistematic, într-o lume de literați „impresioniști“.

Semiotica, între timp, nu mai e ce-a fost (dar a lăsat urme consistente!), iar studenția noastră a rămas în urmă, cu modele ei cu tot. Doar Solomon Marcus a rămas același: un savant adevărat, dar în același timp un om fermecător și firesc. Sigur, „la bază“ e matematician, dar, de fapt, e inclasabil. Ideile sale sînt relevante și utile în multe domenii, curiozitatea sa intelectuală nu are granițe (Andrei Pleșu: „de-o viață, asta face – încearcă să creeze punți într-o lume de insule“). Editura Spandugino a publicat de curînd două volume excepționale: *Întîlniri cu / Meetings with Solomon Marcus,* în care profilul complex, dar în același timp extrem de firesc al profesorului este de pe din pus în valoare. Volumele conțin un „amestec“ de texte diferite – de la cronici la cărțile sale pînă la evocări amicale, de la un soi de „referate“ pe teme de matematică pînă la relatări ale foștilor studenți. Dar tocmai asta dă farmec și consistență volumelor: sînt peste 450 de contribuții scrise de matematicieni, filozofi, lingviști, istorici, medici, economiști, sociologi, scriitori etc. Din toată lumea. Simpla parcurgere a listei de nume e semnificativă: e acolo o întreagă elită științifică și culturală care vorbește, firesc, despre bucuriile și satisfacțiile de a-l fi cunoscut pe acest personaj unic al istoriei noastre intelectuale. Editura Spandugino a săvîrșit un act rarisim în spațiul nostru cultural: fără fasoane „omagiale“, ne-a restituit cu eleganță o biografie intelectuală de mare clasă.

Ca să închid cumva bucla deschisă cu evocarea studenției, adaug că, astăzi, cînd avem acces la toate cărțile lumii și cînd trăim într-o societate liberă (deci, practic, putem în sfîrșit să *cunoaștem,* să *ne întrebăm* și să găsim răspunsuri), profesorul Solomon Marcus e, în continuare, fermecător, plin de vivacitate și – în felul său – nonconformist. Are idei substanțiale despre sistemul de învățămînt (care omoară creativitatea și curiozitatea intelectuală), merge la *Garantat 100%* alături de Neagu Djuvara și e absolut simpatic și memorabil, iar discursul său de recepție la Academie („Singurătatea matematicianului“) circulă „viral“ pe Internet și devine subiect de discuție pe bloguri. Trimite la *Dilema veche* un articol scris „în joacă“ („Cine e pe bancnota de 10 lei“) și articolul cu pricina încasează cu nemiluita „like“-uri pe Facebook. Dacă aș fi student azi, probabil aș spune că profesorul Solomon Marcus e *cool.* Și sînt sigur că ar înțelege mai bine decît oricine ce înseamnă asta.

ținerea de minte

„La un moment dat, pe la începutul anilor '30, Pnin, însurat și el pe atunci, își însoțise nevasta la Berlin, unde voia să participe la un congres de psihoterapie, și într-o seară, la un restaurant rusesc de pe Kurfürstendamm, o revăzuse pe Mira. Schimbaseră cîteva vorbe, ea îi zîmbise ca altădată, pe sub sprîncenele negre, cu șiretenia ei timidă dintotdeauna; conturul pometilor ei proeminenți, ochii alungiți și subțirimea brațului și a gleznei erau neschimbate, erau nemuritoare; pe urmă i se alăturase soțului, care își lua paltonul de la garderobă, și asta fusese tot – dar junghiul de tandrețe rămăsese, asemenea contururilor vibrante ale unor versuri pe care știi că le știi, dar nu ți le poți reaminti.“

Vladimir Nabokov, *Pnin*

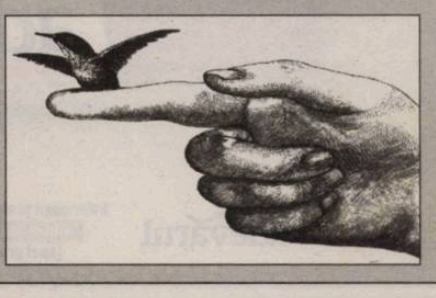

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Devin euroentuziast!

Da, m-am plictisit de tot soiul de cîrcoteli la adresa Uniunii Europene, pe care, de ani de zile (de dinainte de aderare) le tot înşir în articole şi emisiuni. De azi sînt euroentuziast. Nu are nici o legătură cu rezultatul summit-ului care a stabilit ce a stabilit. Nu insist, ştiţi cu toţii ce a fost acolo. Voi deveni eurodrăgăstos în declaraţii, din spirit practic. Ca ziarist, nu beneficiez de seninătatea blîndă de tip Cristian Tudor Popescu. Nu am nici obiectivitatea calmă *à la* Mircea Badea. Nu mă pot lăuda nici cu imparţialitatea pură şi integră a domnului Bogdan Chirieac. Aşadar, trebuie să caut şi eu un chelcheşoz să ies în evidenţă, să mă ştie lumea şi să mă citească. Sînt un oportunist. Înainte de aderare şi mult după, pînă săptămînile trecute, pe fondul euroentuziasmului blegos care împuia capul naţiunii cu intrarea în „clubul de elită ale cărui reguli se aplică, nu se discută", simţeam eu la nervii capului că e ceva în neregulă. Ziceam că prea se zugrăveşte aderarea la UE ca intrarea în Paradis, iar accesul în Rai nu se poate dezbate, că e „foarte perfect". Am tot zis că optzecişicevalasută de euroentuziasm sună mai degrabă a ignoranţă decît a nestrămutată credinţă întru binele comunitar. Că aderarea în aceste condiţii ne va face viaţa grea pentru că nu va exista presiune pe autorităţile naţionale pentru a negocia, zi de zi, în folosul grupurilor de interese industriale, sociale sau, pur şi simplu, speciale, din România. Că este jalnic să privim la orice ucaz bruxellez ca la un necesar adaos la cele zece porunci biblice, fără să ne întrebăm la ce e bun, cum ne afectează şi dacă am fi putut să

îi schimbăm conţinutul, în perioada negocierii, prin implicare, lobby, informare. În plus, o păcătoasă (şi parţial meritată) lipsă de încredere în politicienii naţionali îi făcea pe români să vadă instituţiile europene (mai ales Comisia) ca pe un inepuizabil izvor de înţelepciune politică de la care ne puteam ostoi multiseculara sete de norme, reguli şi proceduri.

Iaca, veni criza datoriilor suverane. Văzură toţi românii că mult-adorata Comisie a fost ţinută pe tuşă, asigurînd, eventual, cafelele şi apa minerală, celor care contau cu adevărat: şefii celor 27 de state. Consiliul. Dintre aceşti egali între egali, importanţi au fost 17, pentru că au deja moneda euro. Dintre ei, de fapt, numai doi au contat – cuplul Merkozy. Restul au mîrîit, s-au încruntat, au mai negociat. Pînă la urmă, au semnat ce li s-a pus în faţă. Cu excepţia englezilor, firesc. Pe plan global, bîlbele instituţionale şi scoaterea din joc a celebrilor tehnicieni omnicompetenţi ai Comisiei au şifonat serios imaginea Raiului pe pămînt, numit printre români Uniunea Europeană. Văd, carevasăzică, întoarcerea opiniei publice autohtone spre un scepticism defel profitabil. Românul e dezamăgit în dragoste. A iubit-o pe fată, era frumoasă, deşteaptă şi cu zestre. Avea nume impecabil şi era de familie foarte bună. După nuntă, ce să vezi? Sforăie, găteşte rar, pune condiţii cînd e să dea din zestre şi, printre neamuri, s-au găsit risipitori, beţivani, palavragii. Ce face românul? E tentat să o dea afară pe amărîtă, să o zvîrle carevasăzică, afară pe uşă, să o ruşineze, să o facă de rîsul satului. Apoi să dea o fugă pînă la mat, să bea o cinzeacă şi să se explice vecinilor.

Nu pot intra în jelania „se duce de rîpă Ioropa". Nu neapărat din dorinţa de a fi, cu orice preţ, Gică contra. Am decis să devin entuziast proeuropean pentru că vreau ca fiica mea să se plictisească, o viaţă întreagă, într-o zonă a lumii care să fie ferită de războaie. Nu îi văd pe Barroso, Kate Ashton sau Rompuy în stare să mobilizeze, să-i manevreze şi să-i isterizeze pe tineri, pe model Stalin sau Hitler, astfel încît milioane dintre ei să se ducă la vreun război. Vreau ca fiica mea să nu trăiască „vremuri interesante" (ştiţi dumneavoastră vorba evreului, „Fereşte-mă, Doamne, de vremuri interesante!"). Pînă acum, Uniunea Europeană a reuşit, mai bine de jumătate de secol, să ţină pacea între nemţi şi francezi şi, pe lîngă ei, între restul neamurilor Bătrînului Continent. Un exerciţiu remarcabil, căruia îi doresc să continue. De dragul fiicei mele. Restul e doar contabilitate.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Daţi un euro pentru Guvernul Boc!

Ce se mai poate face azi în România cu un euro? Sau cu patru lei şi vreo cîţiva bănuţi? Nu prea multe. Poţi cumpăra una sau două pîini de la brutărie, depinde unde e situată, în centru sau mai la periferie. Poţi cumpăra două ziare, ca să te informezi şi de la unii, şi de la alţii, ca românul, imparţial. Poţi bea o cafea la un fast-food sau la o bombă de cartier – în nici un caz în cafenelele din zonele „de fiţe“ ale Bucureştiului, unde băutura neagră şi amăruie costă cam cît la Paris sau Bruxelles.

De vreo cîteva zile însă, piesa de un euro îşi poate găsi în România şi un scop civic. Un euro: atît ne-ar costa pe fiecare dintre noi să avem la noi în ţară alegeri cumsecade. Alegeri locale, în preajma cărora să se discute despre administraţie locală, şi alegeri parlamentare, precedate de dezbateri despre guvernare, afaceri europene, politică globală.

Premierul Emil Boc ne spune, cu tonul răstit al domniei sale (probabil că aşa se crede mai convingător), că va realiza o economie de 20 de milioane de euro din comasarea alegerilor. Dar dacă despre economie este vorba, atunci să nu mai cheltuim banii de pomană cu alegerile şi să nu le mai facem deloc! Dictatura este mai ieftină. Iar dacă ne propunem să evităm acest scenariu, atunci n-ar fi rău să ni se taie fiecăruia bilet, la intrarea în secţiile de votare. Poate aşa va creşte şi gradul de responsabilizare al alegătorului. Cînd ştii că plăteşti, te gîndeşti de două ori înainte să bagi buletonul în urnă.

Să lăsăm însă gluma la o parte. Nu de dragul economiei se comasează alegerile. Un megascrutin ţinut într-o singură duminică va deveni, mai mult decît pînă acum, o chestiune de mobilizare a primarilor de la oraşe şi sate, de împărţire eficientă a pomenilor electorale şi de mişcare inspirată a microbuzelor în ziua votului. Aceasta este, poate, singura arie reală de competenţă a politicienilor de azi. Politicianul hîrşîit ştie cu prisosinţă: după ce primarul se alege în vară, se vede cu sacii-n căruţă şi nu prea îi mai arde lui să se mobilizeze în toamnă, pentru alegerea parlamentarului. Mai bine stă calm, să vadă cine „iese“, pentru ca, eventual, să schimbe imediat partidul.

Presa, tot mai tabloidizată, a dat la o parte dezbaterea în favoarea show-ului.

Mai mult: sponsorii trec şi ei prin momente grele. Cunosc şi ei criza. Şi atunci, nu mai bine să plătească o singură dată, pentru servicii complete?

Aşa se face că îl vom vedea pe viitorul ministru promiţînd asfalt, alături de candidatul la Primărie, care cinsteşte şi masa. Aşa vom vedea candidaţi la primării care vor promite, de faţă cu miniştrii, fonduri preferenţiale pentru localităţile lor, de va fi să se aleagă „ai noştri“. Un amestec de mesaje din care oamenii nu vor înţelege mai nimic şi, mai important, în care politicienii nu se vor angaja la nimic.

Ultimele runde electorale au arătat prezenţe reduse la urne. Mai rău este că s-a înregistrat o participare slabă a clasei de mijloc, a categoriilor educate, a tinerilor. Cu toţii sînt nemulţumiţi de ceea ce le oferă peisajul politic. Îi vor atrage mai mult la urne alegerile comasate, cu aceleaşi figuri triste ale politicii ultimilor ani? Se vor decide ei să meargă entuziast la vot, văzînd desanturile de la Bucureşti, cu mici, pomeni şi lăutari, găzduite de baronii locali, după datină? Cui va folosi această adevărată „Cîntare a României“ pe stil nou? Partidelor mari, bineînţeles, dar în nici un caz României.

În realitate, comasarea alegerilor reprezintă o lovitură grea dată dezbaterii publice. Presa, tot mai tabloidizată, a dat la o parte dezbaterea în favoarea show-ului. Cică nu se mai poartă informaţia, acum e *„infotainment“* – adică informaţia nu mai e făcută să te informeze, ci să te distreze, iar pe unii să-i tîmpească de-a dreptul. Parlamentul a renunţat şi el să mai dezbată. Azi, ordonanţa şi asumarea de răspundere sînt lege. Legea e excepţie. Avem tot mai puţine cutume şi proceduri. Dar se decide tot mai des prin exerciţii de voinţă personală, prin ucaz.

România, însă, are nevoie mai mult ca oricînd de o dezbatere reală, de confruntare a soluţiilor. Urmează ani grei, de constrîngeri bugetare severe. Cum să realizezi dezvoltarea, în condiţiile stricte impuse de recentul Acord de guvernanţă fiscală? Cum să fie stimulată creşterea economică, în această situaţie? Cum să fie eliminată risipa în cheltuirea banului public? Cum să realizăm un adevărat salt înainte în absorbţia fondurilor europene?

Pentru toate acestea este nevoie, desigur, de politicieni competenţi. Dar nu e suficient. Ei trebuie să fie şi acei lideri capabili să inspire încredere, să aibă o puternică legitimitate. Dar cine să le-o confere? Nişte alegeri ţinute de-a valma, fără dezbateri reale, în care cetăţenii aleg în necunoştinţă de cauză?

Alegerile locale şi cele parlamentare îşi au fiecare rosturile lor, tipurile lor de lideri, dezbaterile lor specifice. Desigur, la noi lucrurile sînt departe de a fi perfecte, dezbaterea este oricum viciată de practicile necinstite ale politicienilor şi ale echipelor lor de campanie. Dar unind aceste momente, nu facem însă decît să adunăm nenorocirile şi să dăm la o parte urma de dezbatere ce a mai rămas.

Premierul Boc şi ceilalţi lideri ai coaliţiei trebuie convinşi să lase în pace alegerile. Iar dacă pentru asta trebuie să plătim cîte un euro, fie. Nu merită România măcar atîta lucru?

adevărul EUROPA

***Ovidiu Nahoi** este jurnalist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Singurătatea alegătorului român

Am parcurs cu delicii ultima carte a prietenului Cristian Preda.* Este o excelentă istorie electorală a României, un fel de descriere a destinului naţional din alegeri în alegeri. Admit şi eu că alegerile sînt momente importante în istoria politică a oricărei naţiuni, poate nu atît de importante pe cît pare a crede autorul şi, în orice caz, nu toate alegerile au egală importanţă. Să fim serioşi, ce importanţă pot avea alegerile din anii '70 sau '80? Dar, altfel, de dragul lui, pot merge pe teza subîntinsă de demersul dlui profesor Preda, cum că momentele electorale sînt cele mai importante momente din istoria politică a unei naţiuni, pentru că atunci şi doar atunci întreaga suflare e chemată să se exprime – şi ceea ce exprimă ea este definitiv. De principiu. Cartea e scrisă alert, plină de date şi documente şi, mai important pentru unul ca mine, musteşte de anecdotică. Alegerile, în general, pot fi bine înţelese doar dacă, pe lîngă toate datele statistice care le alcătuiesc realitatea şi pe lîngă implicaţiile politice ale rezultatului lor, colectăm cît mai multe situaţii anecdotice. Povestea cîte unuia faţă cu scrutinul este, uneori, mai elocventă pentru natura acelor alegeri decît tomuri de analize docte sau jurnalistice. În fond, alegerile sînt o experienţă a cetăţeniei – una fundamentală – care, la rîndul ei, este doar una dintre identităţile oricui. De aceea, fundamental, alegerile îmi par experienţe umane. Doar la alegeri sau în tumultul revoluţiilor omul este atît de aproape de inima „monstrului mai rece decît orice monstru rece“ care este statul. Cum revoluţiile nu sînt date, uneori, într-o viaţă de om, sau, atunci cînd ne sînt date, unii mai fricoşi le evită, alegerile rămîn experienţa umană fundamentală în raport cu statul.

Cristian Preda lucrează, din fericire, cu un material bogat. De la 1831 încoace, am avut mai bine de 100 de alegeri în România. Avem şi multe mărturii ale acestora (procese-verbale, articole din presa vremii, însemnările oamenilor politici etc.), dar şi o vastă literatură cu evidente virtuţi mărturisitoare. Vor găsi mulţi istorici sau politologi argumente pentru valoarea acestei cărţi. Mie, unul, cartea mi s-a validat definitiv cînd, în chiar a doua ei pagină, am găsit reprodusă scena dintre Zoe, Tipătescu şi Cetăţeanul turmentat, din primul act al „Scrisorii pierdute“. Un autor care scrie despre istoria electorală a României şi nu începe cu faimoasa piesă a lui Caragiale, adevăratul soft după care se derulează procesul electoral românesc în veac, a ratat totul. După cum se vede, Cristian Preda este unul dintre acei autori care înţeleg totul.

În cartea lui Preda, printre detaliile anecdotice, unul mi se pare generos ca temei al unei simpatice, dar nu total gratuite, speculaţii de duminică. Aţi auzit vreodată de Vladimir Stoica din Ismail? Cred că nu. Nici eu, pînă să ajung la următorul fragment:

„O situaţie specială, descrisă prima oară de Kogălniceanu şi reluată apoi de istorici şi de sociologi, este cazul lui Vladimir Stoica. E un nume care îşi merită locul în istoria reprezentării din România, fiindcă era singurul cetăţean din Ismail ce figura în colegiul alegătorilor primari. Despre acest Stoica, Kogălniceanu spunea că *el este şi alegător în ocoale şi delegat şi prezident şi secretariu, dumnealui formează colegiul întreg, prin urmare dumnealui este învestit cu drit de a trimite singur un deputat în Adunare*. Acest singur alegător, în alegerile din 1859, a desemnat ca reprezentant al colegiului primar al ţinutului Ismail pe Nicolae Docan, iar în cele din 1860, pe Costin Vârnav. Modest însă, V. Stoica, în certificatul privitor la rezultatul ultimei alegeri, pe care îl elibera atît în calitate de preşedinte cît şi de secretar al colegiului electoral format din el însuşi, îl declară ales pe C. Vârnav cu majoritatea, iar nu cu unanimitatea unui singur vot. Cazul lui Vladimir Stoica e cu atît mai elocvent pentru epoca despre care vorbim, cu cît Adunarea a anulat alegerile din 1860 din Ismail, considerînd că un colegiu nu poate avea doar un votant. Ca urmare, colegiul respectiv nu a avut reprezentant din partea alegătorilor primari.“ (p. 84)

Pentru mine, frapantă în această istorie este singurătatea alegătorului român V. Stoica şi, apoi, rezultatul dezolant al efortului său electoral: anularea alegerilor pe motiv de singurătate. V. Stoica nu e doar singur în faţa urnelor, aşa cum e normal să fie orice elector, el e singur în tot colegiul. Votul său nu e doar decisiv, e mai mult decît atît – e absolut suveran. Mă întreb de ce nu s-o fi votat pe el însuşi. Poate că nu-l atrăgea deputăţia, dar o putea face oricînd şi zdrobea orice alt candidat. Această singurătate îmi evocă, complementar, o altă singurătate: cea a liderului politic, cea a celui ales, în cele din urmă. Am putut vedea cu ochii mei în nenumărate împrejurări cum, la vremea marilor decizii şi, uneori, la vremea marilor lupte, liderul politic e singur, indiferent de cît de mulţi consilieri şi aghiotanţi şi susţinători şi adulatori şi oportunişti şi băgători de seamă se strîng în jurul lui. E o singurătate ciudată (cel mai bine îmi pare că e descrisă în literatura sud-americană a anilor '60-'80, pe la Asturias, Márquez sau Llosa), dar cu atît mai presantă. A fi lider înseamnă a te detaşa în fruntea plutonului. A te detaşa în fruntea plutonului înseamnă a te însingura. Acum, iată, văd că şi alegătorul, poporeanul, poate fi – este? – singur. Indiferent de confortul pe care îl simte stînd mereu umăr la umăr cu ai lui, cînd alege, e singur. Şi dacă, din pricina singurătăţii, alegerile se mai şi anulează, atunci, revenind la Patron, fandaxia-i gata.

* *Rumânii fericiţi. Vot şi putere de la 1831 pînă în zilele noastre*, Polirom, 2011.

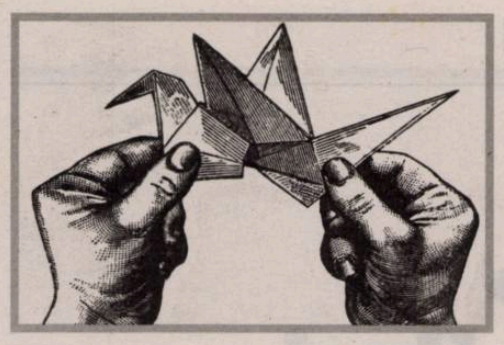

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un antrenament

Cei patru băieţi intră pe rînd în balon. Îşi aruncă genţile pe bancă, îşi scot gecile. Primii încep să-şi rotească braţele.

„Hai, hai, treceţi mai repede cu toţii la încălzire. Schimbă-ţi odată pantofii ăia! Ce, nu mai ştii să te apleci?“

Urmează flexii, fandări, extensii, rotaţii. Par neglijente. Băieţii le fac în fiecare zi şi poţi înţelege că s-au plictisit pînă peste cap de ele. Încep schimburile de mingi de încălzire, întîi uşor, din apropierea fileului, apoi mai tare, mai de departe, pînă ajung dincolo de linia de fund. Sunetul loviturilor creşte. Mîinile se întind şi izbesc tot mai tare. Cadenţa creşte şi ea. Minute în şir nu se aud decît pocniturile mingilor în racordaje. Lovitură după lovitură. Vocea antrenorului punctează din cînd în cînd: „Îndoaie genunchii!“; „Du-te la ea mai repede!“; „Dormi pe călcîie?“; „Termină mişcarea braţului...“; „Vino peste ea!“.

„Hai, acum, adunaţi mingile! Aveţi 15 secunde să veniţi cu toate la mine.... Cinci... zece... Ai depăşit. 15 flotări. Imediat!“

Băiatul mai lent se aşază cu palmele pe zgură. Secunde bune, coatele ascuţite i se îndoaie şi i se dezdoaie, la început mai repede, apoi tot mai rar. „Acum, voi doi treceţi acolo, la fileu, voi în spate. Pînă la zece. Diferenţa de scor se înmulţeşte cu zece şi atîtea flotări fac cei care pierd.“

Mica partidă de dublu se încinge. „De ce-i dai la mînă? Dă-i peste, dacă nu poţi altfel. Vezi că de acolo nu poate ajunge dacă dai cu lift. 8 la 5. Adu mingea aia, mai repede... 10 la 7. 10 minus 7 egal 3. Deci, voi doi faceţi cîte 30 de flotări, fiecare. Nu, nu se împarte la doi. Hai, hai!“ Acum sînt două rînduri de coate care se îndoaie şi se dezdoaie. Cîştigătorii stau pe bancă. Beau apă şi tac. Transpiraţia le curge pe tîmple. Pauza lor se termină odată cu flotările perdanţilor.

„Acum invers. Voi doi veniţi la fileu, voi trageţi de pe fund. Vezi că n-ai voie să depăşeşti linia careului. 2 la 0. Voi iar o să faceţi flotări!“ În ochii celor conduşi pare să se adune concentrarea. Încep să lovească mai precis, mai atent. În cele din urmă, cîştigă cu 10 la 8, iar ceilalţi doi se apucă de flotări. Cîte 20.

„Acum, voi adunaţi mingile şi pe urmă vreau să daţi stînga-dreapta. De la o linie la alta.“ Loviturile încep din nou să sune ritmic. Mingile cad mereu cam în aceleaşi locuri, de parcă ar fi trase automat. Băieţii aleargă de la o linie la alta, alunecînd pe zgură, oprindu-se doar cîte o fracţiune de secundă să lovească. Minute bune, exerciţiul merge aproape fără greşeală. La un moment dat, unul dintre ei dă vreo două mingi la rînd în fileu. „Te doare ceva?“ „Încheietura, dom' profesor.“ „Ia să văd... N-ai nimic, nu te doare nimic.“ „Ba, da.“ „Vrei să te duci acasă?“ „Nu.“ „Dă-i drumul, atunci. Alergări de la linia de fund pînă la linia careului şi înapoi la linia de fund, apoi pînă la fileu şi înapoi la linia de fund. Toţi patru.“ Băieţii se pun în mişcare ca nişte pistoane. Frămîntă zgura sub adidaşi, tot oprindu-se şi pornind din nou. Te miri că nu le iese fum din tălpi. Antrenorul îi lasă să se desfăşoare. Se duce să ia conurile (seamănă cu cele puse pentru semnalizarea lucrărilor pe şosele).

După minute în şir, băieţii se opresc gîfiind. Se duc lîngă bancă, beau apă şi stau vreo trei minute să-şi tragă sufletul. Au feţele roşii. Unul mănîncă o banană. Schimbă cîteva vorbe între ei. Antrenorul îi întrerupe: „Pe rînd, daţi cross de dreapta la conuri, vă retrageţi prin stînga“. El ia mingile din coş şi le serveşte din mînă. Băieţii le plesnesc cu sete, în diagonală. Parcă ar vrea să facă praf conurile. Mingile trec însă razant. „Nu nimerim nimic astăzi? Vreau să daţi ceva mai uşor, dar mai precis. Ei, nici chiar aşa.“ Conul verde cade. „Bine, tu treci pe bancă.“

Ceilalţi trei continuă. După alte cîteva mingi, cade şi conul galben. „Treci şi tu de-o parte. Voi continuaţi.“ Pune conurile la loc, iar multă vreme acestea parcă se încăpăţînează să rămînă în picioare. Băieţii lovesc întruna. Te miri de unde mai au energie. În cele din urmă, antrenorul se enervează: „Ia, zece flotări de fiecare“. Din nou coatele îndoite şi dezdoite. Urmează cross-ul de rever, la fel, pînă cad conurile, după care antrenorul îi pune pe doi la fileu şi pe ceilalţi să le dea mingi de pe fundul terenului, în serii de cîte două voleuri şi un smeci. „Aşa, apasă mai tare pe lovitură! Apasă, apasă! Chiar dacă el nu răspunde regulat, tu dă regulat! Mişcă-ţi picioarele, mişcă, mişcă! Ai adormit acolo? Plasează-te! Ce caută cotul ăla în sus? Te mai doare mîna? Nu? Ai văzut?“

Alte minute în şir se aude doar pocnetul sec al voleurilor şi apoi lovitura bubuitoare a smeciului care lasă urme mai lunguieţe pe zgură. Picioarele se mişcă, braţele blochează lovitura de voleu, apoi spatele se arcuieşte, picioarele se desprind, braţul se prăvăleşte în jos cu forţă. Totul se reia la nesfîrşit. În final, se schimbă rolurile. Cei de la fileu trec în spate şi ceilalţi vin la fileu. „Haide, haide! Aţi obosit? Mai mare atenţie acolo! Apasă! Nu sta drept, lasă-te pe genunchi!“ Băieţii greşesc tot mai des. De o oră şi jumătate, de cînd a început antrenamentul, nu s-au oprit mai deloc.

„Biiine – zice antrenorul –, cinci minute pauză. După aia, voi doi treceţi pe terenul celălalt. Jucaţi cîte două seturi din trei.“ Se opresc. Beau apă. Unul îşi schimbă grip-ul de pe mîner. Altul muşcă dintr-o banană. Apoi se despart, doi cîte doi, fiecare cuplu pe terenul indicat. Încep două meciuri care par cumplite. Schimburi nesfîrşite. Forţă şi regularitate. Nu ştii la care să te uiţi. Şi, oricum, obosești uitîndu-te. Pentru ei e obişnuinţă. După meci vor mai face cîte zece ture de teren.

Par nişte copii fără limite. Nu se opresc niciodată. Şi chiar dacă într-un tîrziu o fac, a doua zi o iau de la capăt. După cîteva mii de asemenea zile, însumate în mai mult de zece ani, ar putea ajunge la un turneu de seniori, adevărat. Acolo unde ar putea da peste alţii şi mai nebuni, cu şi mai multe ore jucate, cu şi mai mulţi tenişi tociţi, cu şi mai multe racordaje rupte...

ready made

„Jimblarii sunt împăcaţi cu *simigiii, croitorii* cu *şalvaragiii* care au drept să lucreze «numai din postav de ţară pentru ţărani», iar *abagiii* să coase numai la marfa lor de *aba* şi *zăbunarii* numai *haine de bumbac. Abagierii* au mai fost puşi de acord şi cu *pânzarii.*

Şalvaragiii vor lucra numai *şalvari, dulămi, mintene, giubele* şi *iarmuluce.*

Ibrişingiii, fiind puţini, au fost contopiţi cu *croitorii.*

Blănarii au fost puşi de acord cu *cojocarii* şi au fost asociaţi cu *işlicarii.*

Alexandru Ipsilante, 1779, recunoaşte că cojocăria este un meşteşug ales şi cum *isnaful n'are nizam,* a numit o comisiune care să redacteze statutul.“

D.R. Ioanițescu,
Renaşterea meseriilor, vol. II, 1931

PUBLICITATE

www.historia.ro

ÎN NOUL NUMĂR

SĂRBĂTOARE:
Crăciunul în Bucureștii de odinioară

FRONTUL DE EST:
„În noaptea de 26 spre 27 decembrie au înghețat circa 60-70 de oameni, stivuiți dimineața ca lemnele”

ISTORII COMESTIBILE:
Terciul și virtuțile strămoșești

Pentru abonamente și informații sunați la **0730.190.899**, număr cu tarif normal, între orele 9.00 - 18.00 (luni – vineri), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Historia
Istoria suntem noi!

PUBLICITATE

Oferă-le copiilor tăi un cadou muzical, educativ și captivant!

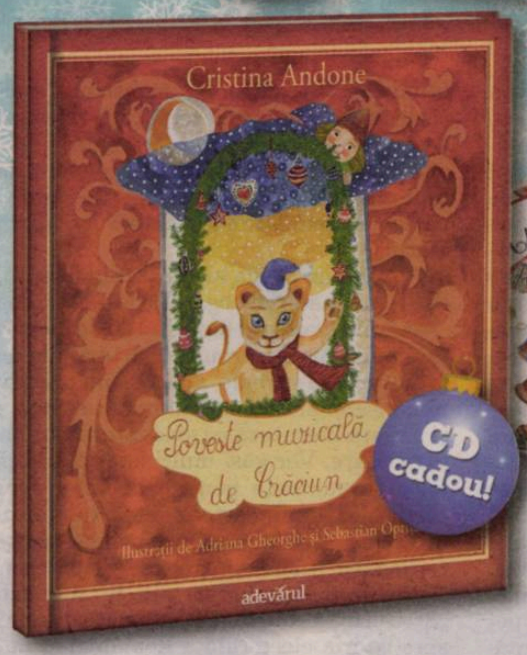

De Crăciun, compozitorii au devenit spiriduși, iar muzica clasică s-a transformat într-o poveste unică, scrisă pe înțelesul celor mici.

din 19 decembrie, numai cu

Zian + carte 12.99 lei

proiect susținut de HRI
HRI-Vitalion

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Case fără acasă

– Cîte camere aveţi?

– Nu ştiu... vedeţi şi dumneavoastră, ne îndeamnă proprietarul.

– Par să fie şapte... îi aducem noi la cunoştinţă, după o inspectare minuţioasă a casei.

– Ei, da' n-o să rămînă aşa, mi-au venit alte idei...

– Care? ne interesăm noi.

– Nu ştiu, mai vedem, ne răspunde omul, misterios.

În altă „casă făloasă" din Cajvana, neterminată şi ea, în camera centrală, care pare a fi un living, este depozitată, deocamdată, o căruţă de grîu. Proprietarul nu este acasă, lucrează în Italia şi vine doar rar în sat. Este una dintre numeroasele „case prin telefon", după cum au descris situaţia, plastic, Amelia şi Cristina, două masterande care au urmărit fenomenul. Căci este vorba despre un adevărat fenomen social. „Procesul de construcţie se desfăşoară în cadrul unor negocieri, susţinute în special prin telefon, pentru stabilirea suprafeţelor şi a destinaţiei încăperilor, pentru alegerea materialelor şi a finisajelor. Meşterii locali, fără pregătire de specialitate, dar, de cele mai multe ori, cu experienţă pe şantierele din ţară şi/sau din Italia, dau soluţiile pe care le consideră potrivite. Apoi, de sărbători sau în august, cînd revin pentru scurtă vreme în Cajvana, proprietarii mai schimbă cîte ceva, mai negociază cu meşterii...", explică cele două masterande. Casa pare a fi o continuă experimentare cu spaţiul, care continuă şi după ce totul pare a fi încheiat.

– Şi ce-o să faceţi după ce terminaţi casa? îl întrebăm noi pe alt cajvănean.

– Dacă o să mă plictisesc la un moment dat, o să mai fac o casă, ne răspunde acesta, după un moment de gîndire.

– Păi, de ce? ne minunăm noi.

– Ca să vadă lumea că sînt om muncitor! ne răspunde acesta, fără să ezite.

În Certeze, polul „caselor făloase" din România, se pare că unii dintre primii proprietari de astfel de case au început să şi le dărîme, pentru a face alte case, mai „făloase". „Lupta în căşi", cum spun ei, nu le dă pace...

Casa ca proiect – rezumă Bogdan Iancu.

În literatura de specialitate se spune de mult că locuinţa trebuie privită ca un *proces* permanent, şi nu ca o structură, o entitate încheiată. La ţară, acest lucru a fost dintotdeauna o evidenţă: *într-o gospodărie ai totdeauna ceva de făcut, de adăugat*. Am auzit această constatare de nenumărate ori. Şi dacă te uiţi la majoritatea gospodăriilor ţărăneşti, vezi că în jurul structurii elementare, „două camere pe tindă", s-au ridicat straturi succesive de „amenajări", o „aplecătoare" în spate, încă o cameră sau cămara pe o latură etc. Aşa au crescut şi numeroasele „case-vagon" pe care le putem vedea şi astăzi în Bucureşti. Nimic nou, deci.

Casa pare a fi o continuă experimentare cu spaţiul.

Şi totuşi, în aceste cazuri este vorba despre altceva. Ele nu cresc organic, în timp şi în funcţie de nevoi, în jurul unui nucleu spaţial determinat şi „tradiţional", ci sînt experimentări ale noului, uneori nedesprinse cu totul din magma reprezentărilor ţărăneşti ale spaţiului domestic, dar care nu au nici un model standard al acestui „nou" vizionar, al fantasmei de „modernitate" care pare a-i bîntui pe toţi. Şi, în mod surprinzător, funcţionalitatea spaţiului domestic, destinaţia practică a încăperilor nu reprezintă grija principală a proprietarilor, care rămîn evazivi sau visători în această privinţă. Casa pare să fie, de cele mai multe ori, un soi de „operă deschisă".

Dar cel mai semnificativ este faptul că, în ultimă instanţă, nu se ştie prea bine pentru cine se ridică aceste case. Este „casa noastră" sau „pentru copii", ţi se va răspunde la prima întrebare. Mai apoi, lucrurile nu mai sînt însă atît de evidente, căci aceşti „noi" muncesc de multă vreme în străinătate, iar copiii au de mult alte planuri de viitor. Şi chiar dacă totul ar fi clar în această privinţă, rămîne problema şirului de dormitoare de la etaj, care nu au nici o legătură cu numărul de membri ai viitoarei gospodării. Cine, cum şi de ce va locui deci aceste locuinţe?

În aceste condiţii, ajungi să-ţi pui o întrebare existenţială: pentru cine vor reprezenta aceste case şi un *acasă?* Mai mult, ce mai înseamnă *acasă?*

În mod paradoxal, nu „casa" este primul răspuns – şi, mai ales, nu singurul răspuns. „Acasă" este văzut tot mai mult ca origine – explică Anda, o arhitectă care a studiat mai în detaliu această problemă. Ca trecut deci, ca istorie, copilărie, nu neapărat ca locuinţa ta, personală, unde te simţi „acasă".

Alţi doi masteranzi care au urmărit schimburile permanente ce au loc între căjvănenii plecaţi şi cei rămaşi în sat au ajuns la concluzia că dinspre Italia vin faianţe şi gresii, aparate electrocasnice de ultimă generaţie sau tricouri imprimate, în timp ce dinspre Cajvana spre Italia pleacă putini cu varză sau şorici şi „poveşti de acasă". „Mărfuri contra sentimente" – rezumă Ionuţ şi Cosmin.

Literatura postmodernităţii vorbeşte deja de ceva vreme despre eu ca proiect de sine. Identitatea însăşi ar fi deci un „proiect". Fără să o ştie, fără să o fi programat, căjvănenii – şi atîţia alţi proprietari de case făloase prin telefon – par să se înscrie *sui generis* în acest trend existenţial în care eul este trăit ca un proiect cu finalitate deschisă, iar *acasă* devine mai mult o evocare...

Eu ca proiect – postmodernitate totală!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

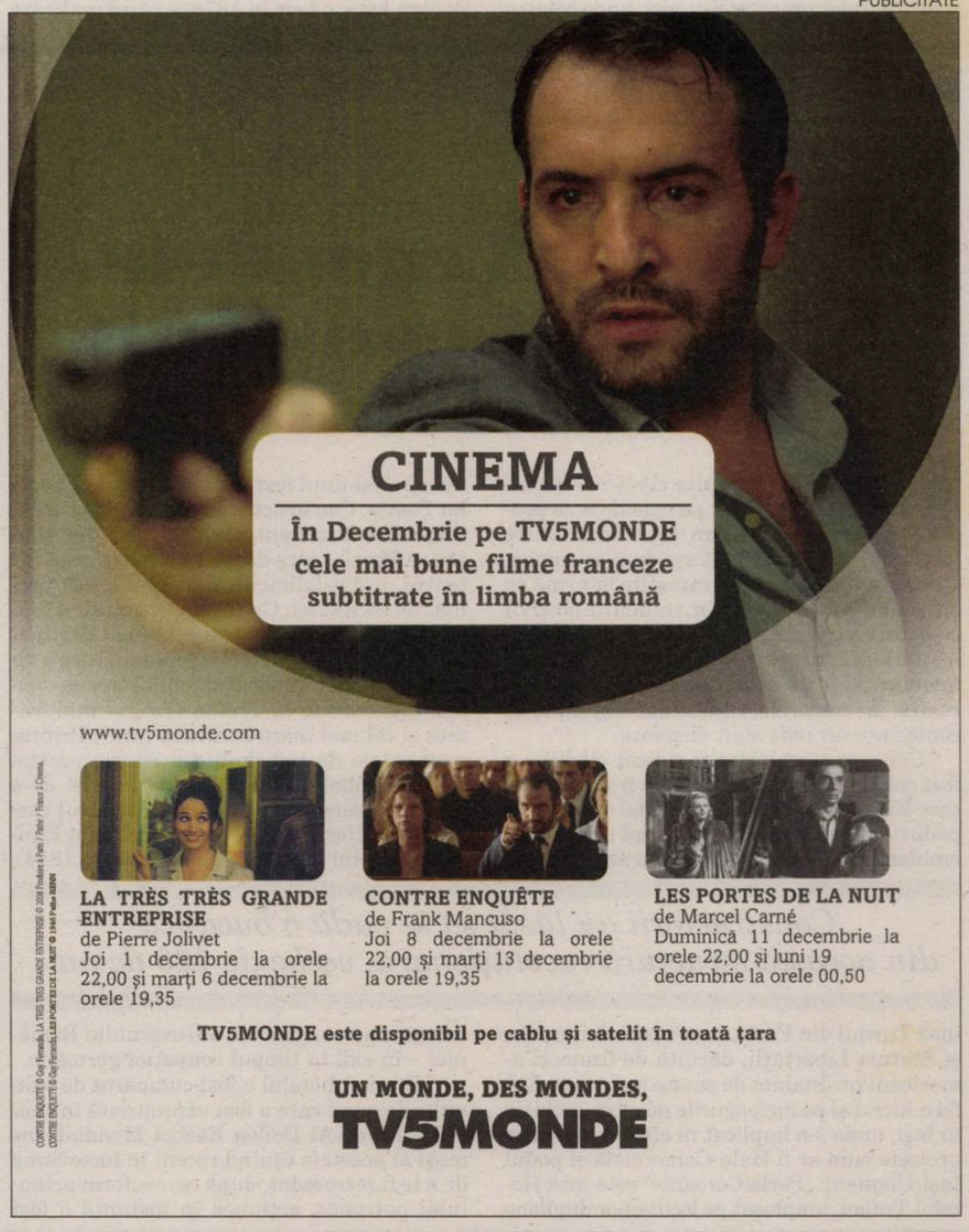

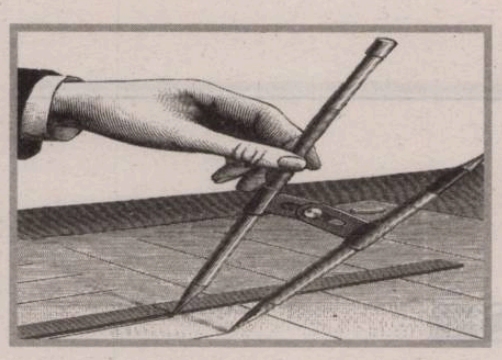

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

„La bulivar, birjar, la bulivar“

Trăim într-un oraş despre care începem să ştim din ce în ce mai mult, dar care dispare rapid, aşa că vom ajunge să-i cunoaştem perfect istoria cînd nu-l vom mai avea înaintea ochilor. Constatăm cum se împuţinează clădirile care contribuiau la fizionomia tradiţională a Bucureştilor, dar, în acelaşi timp, creşte numărul cărţilor şi al albumelor avînd drept subiect Bucureştii vechi. Un cîştig despre care nu îndrăznesc să spun că ar compensa pierderea, dar un cîştig, fără îndoială.

Dintre cercetările cele mai noi cu privire la constituirea oraşului modern, lucrarea profesorului Nicolae Lascu, *Bulevardele bucureştene pînă la Primul Război Mondial,* reprezintă un excepţional succes. Apărută în condiţii grafice de mare calitate artistică, ea este bogat ilustrată, fotografiile şi planurile reproduse fiind inedite, de cele mai multe ori. Extrasele din procese-verbale ale Consiliului comunal de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, stînd mărturie despre conştiinciozitatea cu care edilii tratau distribuirea bugetului şi conservarea „suvenirilor istorice“, formează o anexă documentară foarte interesantă. Nu ce să zice veche este cea mai urîtă vedere, în vreme ce cetatea cea nouă arată o frumuseţe deosebită, un aer folositor, mulţumire şi sănătate celor ce lăcuiesc într-însa“. Progresele prevăzute au mai întîrziat încă trei decenii, aşa că generaţia următoare avea motive să declare: „în capitala noastră toate sînt de creat din nou“.

De la Ploieşti pînă la Constanţa şi de la Craiova pînă la Botoşani.

Transformarea oraşelor din România a avut loc în acelaşi moment, anii '80 şi '90 ai secolului al XIX-lea, de la Ploieşti pînă la Constanţa şi de la Craiova pînă la Botoşani, şi trăsătura nouă pe care figura lor a căpătat-o au fost bulevardele, fie ca să facă legătura de la gară la centru, fie pentru a concentra activitatea comercială de-a lungul unei artere care străbătea nucleul central de la un capăt la altul. La Bucureşti, scopul pe care şi l-a propus, în 1860-1861, Comisia pentru stabilirea măsurilor de înfrumuseţare şi salubritate a fost să traseze un bulevard inelar care să izoleze centrul de mahalale. Autorii proiectului erau Gaetano Burelly – care va fi socrul lui Caragiale –, Iacob Melik – arhitect şi publicist paşoptist, a cărui casă a devenit un reper istoric al vechiului oraş – şi tînărul Dumitru Berindei – ieşit în 1859 de la Beaux-Arts, viitor ministru al Lucrărilor Publice. La ideea aceasta s-a renunţat, fiindcă inundaţiile din 1864-1865 au făcut să treacă regularizarea albiei Dîmboviţei ca prioritate. Va trebui mult timp şi pentru asta: o lege în 1879, a cărei realizare va fi încredinţată unei firme franceze (dacă nu mă înşală memoria, dosarul lucrărilor de canalizare a Dîmboviţei se găseşte la Paris, în biblioteca de la Institut de France!).

în ultimul rînd, ceea ce a ieşit la iveală din arhive dezvăluie mentalitatea celor ce şi-au asumat pentru prima oară sarcina de a-şi adapta patria la civilizaţia urbană. Încă din 1831 găsim această preocupare de modernizare: „soarta Bucureştilor să va semăna cu soarta tutulor oraşelor Europei, unde cetatea

Un început de realizare a programului bulevardelor datează din 1864, de cînd există planul Bulevardului Academiei (adică al Universităţii), care va primi numele de Elisabeta, după căsătoria prinţului Carol. Ancheta documentară a profesorului Lascu urmăreşte îndeplinirea trudnică (din cauza economiilor) a axei est-vest, întinsă pînă la Cotroceni, apoi continuată în direcţia opusă cu bulevardele Pache Protopopescu şi Ferdinand. Familia lui Goe, de provinciali dornici să viziteze Capitala, se dă jos din tren ca să se suie în birjă pentru o plimbare „la bulivar“. Bulevardul Colţei, ai cărui părinţi au fost doi primari succesivi – N. Filipescu şi C. Robescu –, ne atrage atenţia prin definiţia formulată chiar din 1897: „bulevard-parc cu vile şi clădiri de locuit de o parte din *clasa ceva mai avută*“.

Cartea pe care o răsfoim este o creaţie totală. Ea nu se limitează la istoria unor artere centrale, ci ne informează cu exactitate despre structurile Primăriei, despre legislaţie şi condiţionări financiare (aflăm aşadar că ani cu adevărat buni în această privinţă au fost numai 1910-1912). Tot lui N. Filipescu îi revine meritul de a fi înţeles necesitatea unui plan general de sistematizare (1893), după cum îi aparţine şi intenţia de a construi un sediu special pentru Primărie. Un alt nume de menţionat totdeauna cu respect pentru activitatea sa în serviciul Capitalei este Cincinat Sfinţescu, şef al Cadastrului din 1914. În legătură cu Cişmigiul, sînt de notat planul inedit din 1858, datorat lui Ştefan Fălcoianu, viitorul general, şi contribuţia, mai importantă decît se ştia, la constituirea parcului pe care a avut-o botanistul Wilhelm Knechtel, adus aici de Carol I, după ce el fusese grădinarul lui Maximilian de Habsburg la Lacroma şi în Mexic. Capitolele despre mari edificii publice şi despre statui sînt extrem de revelatoare, nu numai prin splendida lor ilustraţie, ci prin concepţia autorului care recunoaşte ca un istoric dintre cei mai buni reflectarea situaţiei sociale în aceste monumente. Aspiraţia spre grandios, fie că era vorba de Parlament, de Catedrală, de Gară sau de Primărie, voia pe la 1900 să spună încrederea în viitorul României.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Traian: Legendele hotelului construit de Eiffel la Iaşi

În timp ce foarte multe clădiri de patrimoniu din Iaşi sînt pe cale de a se prăbuşi, Hotelul Traian este unul dintre monumentele care arată aşa cum se cuvine. Cîteva milioane de euro investite în urmă cu cîţiva ani l-au adus la un standard potrivit cu istoria sa lungă şi, într-o anumită măsură, misterioasă. Respectîndu-se vechiul proiect, imobilul şi-a păstrat intactă faţada exterioară, iar camerele, restaurantul şi sălile de conferinţe au redevenit elegante.

Cel care a proiectat şi ridicat clădirea a fost celebrul inginer şi arhitect francez Gustave Eiffel. Creator prolific, Eiffel a construit poduri, drumuri şi clădiri în mai multe ţări, emblematice pentru activitatea sa rămînînd aparţinînd unui fost primar al Iaşilor, Scarlat Pastia. Construcţia, în stil neoclasic francez, a durat trei ani, pînă în 1882, dar pentru că Pastia, care dorea să construiască un teatru, a dat faliment, proiectul a fost preluat de societatea Creditul Urban (unul dintre creditorii săi) care i-a schimbat destinaţia. Politicianul Eugen Heroveanu, care a vizitat Iaşiul la începutul secolului trecut, spunea într-o carte că Traian era „cel mai frumos şi cel mai mare hotel din ţară“. Printre momentele de referinţă din istoria acestei clădiri-simbol se află banchetul celei de-a XXI-a aniversări a Junimii, centenarul răscoalei lui Horia, în prezenţa lui Mihai Eminescu şi a lui Ion Creangă (ambele în 1884),

Constructorii au lăsat să se vadă o bucăţică din această structură revoluţionară, veche de 129 de ani.

însă Turnul din Paris, care-i poartă numele, şi Statuia Libertăţii, dăruită de francezi americanilor. Înainte de aceste momente, Eiffel a lucrat şi pe meleagurile noastre, inclusiv în Iaşi, unde s-a implicat în elaborarea unor proiecte cum ar fi Hala Comercială şi podul Iaşi-Ungheni. „Perla Coroanei“ este însă Hotelul Traian, amplasat pe locul unor dughene sau găzduirea, în 1918, a Guvernului României – în exil în timpul ocupaţiei germane.

Ulterior, hotelul a fost cumpărat de o familie de evrei care a fost expropriată în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, urmaşi ai acesteia eşuînd recent în încercarea de a le fi retrocedat, după ce, conform actualului patronat, acţiunea în instanţă a fost

respinsă pe motiv că nu au putut demonstra filiaţia cu înaintaşii. În 1943, Primăria a renovat clădirea, care n-a scăpat însă de bombardamentele din război. Naţionalizat în 1950, Traian a fost atribuit după Revoluţie unei societăţi subordonate Ministerului Turismului, de la care a ajuns la un om de afaceri.

În prezent, hotelul are 4 stele şi este parte a unui complex în care mai este inclus Hotelul Astoria, situat în imediata vecinătate.

Două dintre legendele hotelului îşi aşteaptă cercetătorii pentru a le transforma în certitudini. Se zice că, pe 12 iulie 1934, aici ar fi dormit faimoasa actriţă Greta Garbo, cazată sub un nume fals. Resursele online dedicate Gretei indică însă că, exact în acea lună, ea juca în filmul *The Painted Vail,* producţia avînd loc în Culver City, California. Presa vremii *(Opinia de Iaşi* sau *Universul)* nu a scris vreun rînd despre inedita vizită, în timp ce arhiva renumitei agenţii foto Getty Images o arată pe actriţă în timpul filmărilor, pe 6, 16 şi 30 iulie 1934.

Cealaltă legendă porneşte de la faptul că această clădire a fost ridicată pe o structură metalică (la acea vreme o noutate), avînd coloane de fontă şi platforme metalice, „tehnologia“ fiind inventată de inginerul român Gheorghe Panculescu. Utilizarea ulterioară a acestui procedeu, de către Eiffel, pentru Turnul parizian, variantă invocată în zilele noastre, nu se verifică, deocamdată, dar stîrneşte aprigi dispute, mai ales în mediul online. După renovare, într-un colţ, constructorii au lăsat să se vadă o bucăţică din această structură revoluţionară, veche de 129 de ani.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al.I. Cuza“ din Iaşi.*

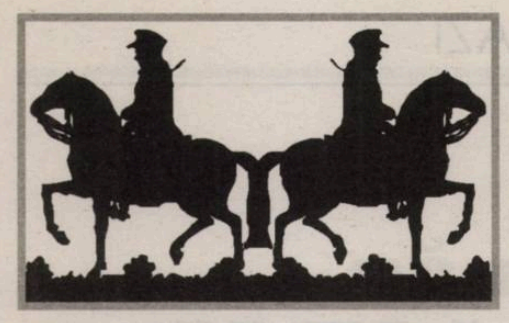

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

De la un adevăr la altul

Nimeni nu l-a chinuit pe Andre Agassi aşa cum l-a chinuit Andre Agassi. Se lăsase de învăţătură, nu s-a dorit niciodată intelectual, habar nu a avut de subconştient şi super-eu, ştia doar de eul lui şi gîndea tot timpul la persoana I; se făcuse de la 15 ani profesionist în tenis şi ura tenisul. Aşa (îşi) zicea tot timpul: urăsc tenisul. Tatăl său l-a trimis la o „profesională" de tenis – Academia Bolletieri – şi acolo a început să-i bată pe toţi cei de vîrsta lui, după care „s-a împrietenit cu Ben Franklin", cel de pe fiecare dolar, jucînd pe tot mai mulţi bani. După care apare în viaţa lui Gil, kinoterapeutul care-l învaţă „ceea ce ar trebui să te înveţe orice tată" – să fii puternic, să ştii ce vrea corpul tău, să înţelegi ce trebuie şi ce vrei, „să fii un pic inginer, un pic matematician, un pic artist, un pic mistic". Gil îi spune tot ce-a auzit el, Andre, mai inteligent despre tenis: să ştii să porneşti şi să te opreşti, să te concentrezi pe dezvoltarea muşchilor necesari pentru pornire şi oprire. Lui Gil, îi va spune *adevărul central* (subl.m., fiindcă e expresia cea mai tare, o voi explica în final): „Urăsc tenisul, dar nu mi se potriveşte altceva. Nu ştiu să fac nimic altceva. Tenisul este singurul lucru pentru care sînt calificat. În plus, tatăl meu ar face o criză de inimă dacă aş face altceva." Gil nu ştie ce să-i spună. Andre îl asigură că nu e nimic de spus: „Nici eu nu înţeleg. Pot doar să-ţi spun cum e."

După care – tot mai celebru, tot mai rău vorbit de presă, tot mai obsedat de el însuşi (în limbajul lui obscen: „cine pula mea sînt eu?") – îi apare în viaţă Brad Gilbert, un fost tenisman mediocru, dar un antrenor demonic. E cel care îi cere să renunţe la perfecţiune (iar pixul meu îmi cere să transcriu întreaga pagină, dar nu o fac): „Mereu încerci să fii perfect şi mereu eşuezi, iar asta îţi fute creierul. Încrederea în tine e la pămînt şi motivul e perfecţiunea. Încerci să cîştigi fiecare minge, cînd, dacă ai fi stabil, centrat, elementar, ţi-ar fi suficient ca să cîştigi în 90 la sută din cazuri... Nu trebuie să fii de fiecare dată cel mai bun din lume. Trebuie doar să fii mai bun decît altul. Perfecţiunea? Sînt cam cinci zile pe an cînd izbuteşti să fii perfect, cînd nu te poate bate nimeni. Dar nu aceste cinci zile pe an fac un jucător de tenis. Sau un om... Totul e în capul tău, omule."

Nimeni nu l-a chinuit pe Andre Agassi aşa cum l-a chinuit Andre Agassi.

Sigur că omului nu îi va intra imediat în cap – mai intervin amorurile, despărţirile, succesele trecătoare, eşecurile cu ideea de bază: „mîndria e rea, stresul e bun" şi primul său triumf la Wimbledon din care chinuitul extrage acest „mic secret murdar": „Victoria nu schimbă nimic... o victorie nu este atît de plăcută pe cît de neplăcută e o înfrîngere şi sentimentul de bine nu durează la fel de mult ca supărarea. Nici pe departe." Cea mai bună abordare a faptului că eşti celebru – atenţie, romancieri! – e să uiţi că eşti celebru.

Pînă va cuceri, la 29 de ani, un Roland Garros, vor mai fi multe eşecuri în „această viaţă futută de tenis", vor mai fi alte obscenităţi şi alte amfetamine, va mai fi un Sampras care-l scoate din minţi, şi clipa cînd Brad – cu două sticle de bere germană în mînă, semn că se întîmplă ceva... – îi va spune ori, ori. Ori te laşi, ori o iei de la capăt. Şi atunci are loc cea mai importantă modificare a adevărului său central – singurul care mă interesează în această nonrecenzie a cărţii:

„Îmi spun: şi ce dacă urăşti tenisul? Cui îi pasă? Toţi aceşti oameni, milioanele care urăsc ce fac pentru a trăi, o fac totuşi. *Poate că asta e ideea* (subl. mea): să faci ceea ce urăşti şi să o faci bucuros. Deci urăşte tenisul! Urăşte-l cît vrei, dar tot trebuie să-l respecţi – şi pe tine."

Nu a fost cel mai bun din toate timpurile, deşi nimeni nu a avut returile lui, nu l-a bătut pe Sampras ca „să-i scoată tenisul din cap", bătrîn (spre 35 de ani), a încasat-o şi de la Federer, şi de la Nadal, dar ce mă interesează, dincolo de tenis, este că de la el (şi de la cel cu care şi-a scris autobiografia) mi-am schimbat unghiul de atac – nu mi-aş fi închipuit de la cine... – şi am înţeles că un rezonabil şi solid adevăr central e superior oricărui incomensurabil adevăr integral.

Nu ştiu dacă nu e prea tîrziu.

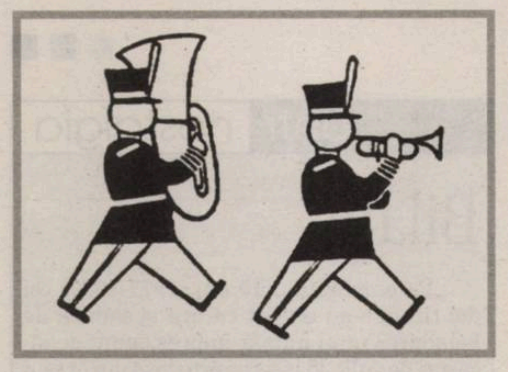

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Sex la mănăstire

(urmare din numărul trecut)

Povestea maicii stareţe care a născut doi gemeni nu e nici prima şi nici ultima istorie despre vîrîrea cozii lumesculuI în spaţiul monahal. Din punctul de vedere al Bisericii, acest fapt e unul extrem de grav, dar reacţia oficială a instituţiei e un amestec de tăcere şi bîlbîială care nu face decît să dea apă la moară comentariilor picante. Nici subtilitatea şi nici pragmatismul, după cum nici preocuparea pentru o foarte necesară politică modernă de consolidare a imaginii nu par să fie preocupări care merită atenţia unora dintre înaltele feţe bisericeşti. Iar din unghiul nostru, al chibiţilor, acest subiect se dovedeşte încă o trufanda, numai bună de mestecat, zile în şir, la emisiunile de ştiri.

Orice om de bună-credinţă s-ar fi aşteptat, cred, la o reacţie rapidă şi clară din partea Bisericii care, dincolo de excluderea călugăriţei din viaţa monahală, ar fi avut datoria de a ieşi în spaţiul public şi de a limita proporţiile deserviciului de imagine creat odată cu această poveste. În absenţa unei reacţii ferme, cu ajutorul poftei noastre de istorioare deocheate, se creează foarte uşor impresia că mănăstirile sînt spaţii unde amorul, sub toate chipurile sale, e la el acasă. Într-o vreme în care asistenţa spirituală e profund necesară, cu condiţia de a fi făcută inspirat şi cu mijloace contemporane, băgarea sub preş a poveştii de la Mănăstirea Tăriceni e departe de a fi un gest înţelept. Pare că, atunci cînd e vorba de mize materiale consistente, Biserica manifestă interes pentru politica de imagine, însă cînd e vorba de chestiuni *mici,* preocuparea pentru păstrarea relaţiei cu spaţiul public scade brusc. E foarte posibil ca tocmai lucrurile astea *mici* să tragă foarte greu la cîntarul din care se vede instituţia. O instituţie care conţine şi oameni de o excepţională calitate, persoane care s-au pus cu totul în slujba unui crez din care – fie că vrem, fie că nu vrem – face parte şi dimensiunea instituţională a credinţei. Dar, pînă la urmă, asta e treaba celor care diriguiesc lumea bisericească de la noi.

De partea astalaltă a zidului care desparte spaţiul public de cel monahal, natura lucrurilor e departe de a fi una corectă sau mai ocrotită de măsură. Am scris şi în articolul de săptămîna trecută despre felul în care a circulat acest subiect, în cea mai mare parte a presei. De la întrebările insinuante ale unor reporteri, care vor cu orice chip să primească răspunsuri sexy, pînă la folosirea unor termeni halucinanţi în comentariile unor cititori, răzbate o imagine dezolantă care ne aruncă în bezna timpului. Comunicarea slabă între spaţiul public şi cel al instituţiei bisericeşti naşte o formă de frustrare care izbucneşte, din cînd în cînd, în momentele în care mai apare cîte o poveste asemănătoare celei de la Tăriceni. În general, la noi, în spaţiul ortodox, se spune că nu e bine „să te iei de Biserică", adică să comentezi la adresa unora sau altora dintre manifestările sau eventualele greşeli ale instituţiei. Nu neapărat pentru că spectrul afuriseniei ar sta deasupra capului oricărui îndrăzneţ, ci pentru că asta moştenim de vreme multă încoace. O relaţie mai specială a Bisericii cu statul şi cu spaţiul public. Nu spun nici o noutate, iar nuanţările acestei afirmaţii ar ocupa mult mai mult decît paginile unui număr al revistei. Ceea ce îndrăznesc să semnalez e faptul că nu doar eventuala poveste de amor a unei călugăriţe naşte explozia acestei nevoi de ridicare a poalelor în cap. Există o adevărată galerie de abuzuri la adresa femeilor în general, atunci cînd e vorba de relatarea în presă a unor fapte în care acestea sînt implicate.

Una dintre cauze porneşte de la presiunea unor personaje care folosesc tot soiul de canale mediatice pentru a pătrunde în lumea tuturor tipurilor de spectacole de divertisment. Doamne şi domnişoare care sînt gata să facă orice pentru a cîştiga un pic de notorietate, de poziţie favorabilă propulsării spre statutul de *vedetă,* indiferent de accepţiunea termenului. Există, fără îndoială, şi suficienţi domni care împărtăşesc acest ideal. Cu siguranţă, teritoriul în discuţie nu e un monopol al femeilor. Toţi aceşti aspiranţi de ambe sexe la prezenţa constantă în rubricile mondene sînt dispuşi să facă orice, să se supună la orice umilinţe, la orice ironii, numai să-şi atingă dezideratul difuz al celebrităţii. E spaţiul care generează doi termeni abuzivi, dar faimoşi – *piţipoanca* şi *cocalarul.* Doi termeni pervers acceptaţi chiar de persoanele incriminate. Din nou, nimic specific românesc în treaba asta. Se întîmplă peste tot. E profund democratic, normal, să ai voie să fii ceea ce îţi doreşti. Însă ce se dovedeşte a fi dezolant în presa de la noi e faptul că, deseori, confundăm registrele. Vorbim în termeni de emisiune de divertisment la emisiunile de ştiri şi de analiză. Arătăm cu o insistenţă aiuritoare detalii fizice ale trupurilor unor femei, folosim imagini profund abuzive şi irelevante pentru a comenta lucruri care nu au nici o legătură cu lumea divertismentului. Tratarea obsesivă a activităţilor şi a luărilor de poziţie ale unui demnitar public de sex feminin, în termeni de emisiune dedicată mondenităţilor, naşte, în timp, alături de alte abuzuri asemănătoare, o accepţiune de divertisment asupra întregului spaţiu public. N-aş vrea să fiu înţeles greşit. E absolut necesar să semnalezi sau să demaşti erorile sau abaterile unui demnitar. Însă confundăm ironia cu caterinca şi ne declarăm, în aceeaşi frază, disperarea faţă de absenţa măsurii şi a bunului-simţ. În felul ăsta, natura fundamental diferită a subiectelor se estompează sub un limbaj comun care funcţionează la fel pentru orice tip de realitate. Aşa devine povestea unei călugăriţe care a născut doi gemeni – *Sex la mănăstire.*

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Socrates

Ce ne-a rămas de la Socrates, nu ateniaNul, ci brazilianul?

Nu ştiu ce *ne*-a rămas. Ştiu că *mi*-a rămas copilăria în urmă, la televizoare cu emisie incertă, în care echipamentul gălbenuş-albastru al Braziliei forţa limitele tubului catodic. Un tip înalt, mereu cu capul sus, buclat şi nebărbierit, un fel de zeu coborît din marmură, de la care te aşteptai să zburde în toată goliciunea unei sculpturi antice, cu toate flamurile în vînt. Greşiţi, Socrates era atenian, nu brazilian, căci îl interesa ideea de frumuseţe, şi nu cea de rezultat care ne-a obişnuit să abandonăm jocul ca un peşte vechi pe o tarabă de comerţ stradal. Nu-l recunosc pe cetăţeanul buhăit, tîrît în groapă de ficatul care n-a mai apucat să-şi vadă schimbarea la final de meci. Dar cînd ai fost nemuritor şi devii muritor, n-ai altceva de făcut, se pare, decît să-ţi pui în aplicare moartea, profesionist şi fără întîrziere. Socrates a fost un fericit. N-a avut de numărat zeci de milioane de euro, cît ar fi costat talentul lui azi. N-a trăit această nenorocire. A jucat fotbal, nu marketing. Aşa că nu ştiu ce ne-a rămas de la Socrates. Mă uit împrejur şi am senzaţia că mai nimic.

Radu NAUM

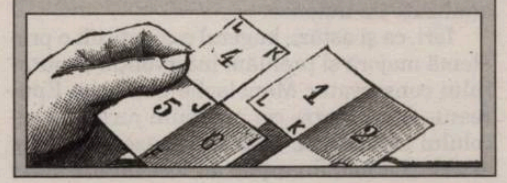

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Fetele din Chișinău nu poartă doliu după URSS

– Basarabene, iarăși (1) –

O plimbare pe un bulevard geopolitic

În acest decembrie sînt la modă, printre tinerele doamne și domnișoare din Chișinău, niște interesanți ciorapi negri, mulați pe... – dar nu cu acest detaliu doream să încep, ci mai curînd cu o aniversare ce m-a adus iarăși în capitala Republicii Moldova: acum 20 de ani, ultimul imperiu colonial al istoriei (pe numele său Uniunea Sovietică) se autoradia de pe harta lumii, lăsînd în urmă-i spații ale indeciziei, temerilor și oportunităților de tot felul. În decembrie 1991, *perestroika* gorbaciovistă se termina într-un colaps. La începutul anilor '80 s-ar fi zis (și unii chiar au zis-o) că sistemul sovietic începuse nestăvilit asaltul final asupra lumii libere: din Cuba și pînă în Angola, din Afganistan (invadat în decembrie 1979) și pînă în Polonia (al cărei regim comunist tocmai decreta legea marțială), puterea sovietelor se manifesta plenar și amenințător pe-atunci – iar Occidentul, încă o dată, părea impotent și incapabil de rezistență. Și totuși, o decadă mai tîrziu, în acel 25 decembrie '91, imperiul ideologic al lui Lenin–Stalin–Hrușciov–Brejnev–Andropov–Cernenko–Gorbaciov dispărea în colbul Istoriei, regretat fiind probabil de către o minoritate și totodată blestemat fiind de către sute de milioane de ex-supuși cărora nu le venea să creadă ce bucurie eliberatoare le fu dat să trăiască.

Iată-mă-s, așadar, la Chișinău, pentru a participa la un parastas academic organizat de Asociația Tinerilor Istorici din Republica Moldova și dedicat fostului Leviathan sovietic – taman la fix pentru a observa, neutru, cum în această iarnă, printre distinsele june doamne și domnișoare ale Chișinăului, ciorapii negri – spuneam – sînt la mare căutare... dar, repet, nu despre acest lucru doream a vă vorbi aici mai întîi. Ci doar cutez a propune domniilor voastre un periplu în sensul propriu al vorbei: celor ce vor să priceapă mai bine ce se întîmplă, de 20 de ani încoace, cu Republica Moldova, le recomand să se plimbe de la un capăt la altul al bulevardului *București* din Chișinău. Nu vă uitați la mașinile ce curg pe carosabil – multe dintre ele în contradicție flagrantă cu modestul PIB *per capita* din capitala Basarabiei – și, pe cît posibil, nu vă lăsați privirile furate nici de către zglobiile doamne și domnișoare cu ciorapi negri care... iertați-mi divagația, văd că tastatura mea face ce face și tot la ei ajunge. Ci mai bine priviți clădirile, de-o parte și de alta. La o anume adresă veți vedea sediul noului post Radio Chișinău – recent inaugurat, printr-o admirabilă strădanie a Societății Române de Radio; ceva mai încolo, pe trotuarul celălalt, veți vedea Ambasada României, la poarta căreia – pînă la capăt ilegală!). În fine. Și iac-așa mai mergi pînă ce vei da de un gard lung, de cărămidă tencuită, pe al cărui var se-nghesuie tot felul de slogane, scrise în ultimii ani cu spray-uri colorate: într-un loc scrie *Maricica, te iubesk*, într-altul scrie *Basarabia e România*, în alt loc scrie (în chirilice) *Chișinev – ruskii narod* (sau *gorod?)*, într-altul e desenat chipul din profil al lui Lenin cu o biluță de clown pe alături de tricolorul nostru – steagul Uniunii Europene flutură ca un liman izbăvitor. Pîn' s-ajungi la ambasada noastră, veți găsi și un restaurant (pe nume *Ili-Pili*, sau cam așa ceva), unde chelnerii vorbesc mai mult rusește, dar în care, dincolo de acest detaliu, veți putea gusta un memorabil borș de vițel (am dat ceva detalii, tot aici, prin iulie anul trecut). Mergi mai departe și, după ce admiri cîteva clădiri-monument, marcate cum se cuvine cu însemne de patrimoniu, veți vedea pe trotuarul opus ambasadei noastre (!) o casă scundă, la stradă, pe a cărei plăcuță scrie, în română și rusă, că acolo a fost, vreme de cîteva luni, la începutul secolului al XX-lea, sediul tiparniței ilegale a gazetei leniniste *Iskra* (măcar de-ar fi rămas nas iar lîngă chip scrie (discutabil, desigur, d.p.v. al corectitudinii politice) *Iude, marș na Sibir!* În sine, acest lung zid e un fel de rezumat (geopolitic!) al dilemelor identitare ale acestei mărunte republici care, pe 16 decembrie a.c., încearcă – iarăși – să dezlege nodul gordian al alegerii unui președinte (voi reveni săptămîna viitoare asupra subiectului).

...Și, cum ziceam, pe bulevarde sau pe stradele, în piețe și-n parcuri, veți vedea la tot pasul tinere femei blonde sau brune, românofone sau rusofone, mai nălțuțe sau mai bondoace, care poartă, mai la vale de hainele lor îmblănite, niște ciorapi negri & niște botine suficient de înalte & niște fuste suficient de scurte încît – tot încercam să vă spun, dar nu m-ați lăsat – acei ciorapi să fie notabil puși în valoare, mulați pe picioarele aferente, prinse-ntr-un mers avîntat. Nu-s în doliu – ci-s doar cochete, femeile din Chișinău.

(va urma)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche Publishing, 2011.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

„Schimbarea Guvernului, bucuria nebunilor“

Construirea României moderne n-a fost un lucru mult prea ușor nici în trecut, nu este nici astăzi. Începuturile sînt întotdeauna dificile, mai ales cînd experiențele altora par ușor de imitat, dar atît de greu de pus în practică. Despre toate problemele politice care au animat primul Parlament românesc vorbește Silvia Marton în *La construction politique de la nation. La nation dans les débats du Parlement de la Roumanie (1866-1871),* Iași, Institutul European, 2009. Citind cu migală discursurile primilor noștri parlamentari, răsfoind Analele parlamentare, dezbaterile din Camera Deputaților, dezbaterile din Camera Senatului, *Monitorul Oficial,* presa vremii, Silvia Marton redă cu acuratețe dezbaterile furtunoase ale unui parlament ce se străduia să afle încotro trebuie să se îndrepte România de atunci. Instabilitatea politică flagrantă nu putea fi socotită decît un impediment în construcția statului. În acest context, deputatul liberal Dimitrie Ghica rostea, în fața Adunării din 21 decembrie 1866, un discurs de încurajare a Guvernului ce tocmai își depusese demisia, afirmînd că „schimbarea Guvernului nu este decît pe placul nebunilor“, și că orice „bulversare nu poate decît să producă pagube“, aruncînd țara în crize inutile. Or, de la 1866, crizele, demisiile, schimbările de guvern și mai ales de miniștri au fost necontenite. Și cu toate acestea, Parlamentul și-a continuat dezbaterile cu privire la etapele modernizării României. Selectăm cîteva dintre aceste etape, așa cum au fost ele analizate de autoare.

Ieri, ca și astăzi, bugetul a constituit o problemă majoră și preluăm intervenția deputatului conservator Manolache Costache Epureanu, unul dintre cei mai buni juriști ai secolului al XIX-lea, care tranșează problema astfel: „La noi, finanțele au fost întotdeauna într-o stare proastă. În toate celelalte țări, acolo unde s-a ajuns la o stare de normalitate, fiecare contribuabil știe că primește, pentru contribuția sa, o recompensă proporțională cu serviciile pe care le-a adus statului“. Dar România anului 1866 nu poate asigura această contribuție, poate doar să se vaite că situația nu-i de ieri, de azi și să se apere că a primit o moștenire cumplită, „că visteria e goală“, că datoriile sînt enorme, că toți ceilalți, de la Cuza pînă la prinții fanarioți, sînt vinovați de această stare de fapt. Pentru a aduce bani la buget, România are nevoie de cîteva idei fixe cu privire la evoluția economiei. Dar Parlamentul se pierde în dezbateri lungi și aprinse cu privire la direcția acestei economii: „protecționism“ sau „liber schimb“? Ne vindem țara sau nu ne vindem țara? Îi lăsăm pe evrei să devină cetățeni cu drepturi depline, așadar cu acces la economie și drepturi politice, sau nu-i lăsăm? Este statul un bun proprietar sau nu este, și atunci trebuie să renunțe la multele proprietăți păgubitoare în favoarea unei bune administrații aducătoare de venituri? Are statul dreptul să-și vîndă proprietățile? Oare procedînd așa nu se vinde pe sine, nu vinde națiunea? Calea ferată este de ajutor sau doar ne vindem iarăși țara? Toate aceste dezbateri au fost umbrite, cum era și firesc, la acest început de drum de „românism“ și mult, mult „naționalism“. Sau, cum se exprimă unul dintre parlamentari: „Eu nu pot să înțeleg într-un stat finanțele, economia sau politica, decît în sensul național“. Frica de străin este permanentă, iar dezbaterile din jurul necesității drumurilor de fier reflectă foarte bine ceea ce avea să urmeze și cum avea să se nască problema evreiască. Interesul național și prezervarea acestuia trebuiau să primeze în fața oricărui concesionar și... chiar cu exacerbări naționaliste: „Nici un stat n-a fost în pericol din cauza exagerării sentimentelor naționale“, exclamă un alt parlamentar în fața colegilor care susțineau concesionarea Strousberg, colegi calificați drept „antinaționali și imorali“. Chiar dacă toată lumea este de acord cu necesitatea unei astfel de investiții („drumul de fier este un vehicul al civilizației“, spune Gheorghe Brătianu), ceea ce îi separă este maniera în care urma a se face: concesionare sau efort propriu.

Printre altele, aflăm că absenteismul este la fel de tolerat ca și astăzi și că excluderea, deși necesară și mai ales dreaptă, nu întrunește majoritatea. Silvia Marton dă exemplul unui oarecare deputat Racoviță, ales, dar niciodată prezent. Cînd președintele Camerei propune excluderea sa, urmînd prevederile articolelor 117 și 118 din regulamentul de organizare, are surpriza ca votul să fie în favoarea absenteistului (42 contra din 74 de deputați) și, ca urmare, păstrarea sa în mandatul de deputat. Nu este singurul caz.

Silvia Marton arată cum, de-a lungul acestor dezbateri și cu ajutorul lor, parlamentarii încearcă să construiască și să impună o „arheologie identitară“, să construiască națiunea. Cartea, bine scrisă și cu exemple numeroase, mai actuală decît oricînd, poate servi de referință clasei noastre politice, ca manual despre cum se construiesc politica și politicul.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Bilanț

„Pe parcursul a 10 ani (1977-1987) cei doi tirani s-au ocupat cu ură și sadism de lichidarea unui număr impresionant de lăcașuri de cult: 28 biserici ortodoxe din orașul București, 3 din Sectorul agricol Ilfov (comunele Buda, Demieni și Tegheș), 6 temple și sinagogi de cult mozaic, 3 case de rugăciuni ale altor culte.

În fața acestui val premeditat de distrugere a lăcașurilor sfinte, dintotdeauna focare de cultură și păstrătoare ale spiritului neamului românesc, un număr important de arhitecți, ingineri, proiectanți și desenatori din Institutul Proiect – București, sprijiniți de un colectiv numeros de profesori universitari, au întocmit proiecte îndrăznețe, de înalt nivel tehnic, de mutare a unora din aceste biserici, numai să nu cadă pradă buldozerelor și să nu sfîrșească la gropile de gunoi (...) Înjosiți, umiliți, amenințați, ei, proiectanții și constructorii, și-au continuat munca, reușind ca, din cele 28 biserici, să transleze pe alte amplasamente 8, și anume: Schitul Maicilor, Olari, Sfîntul Ilie – Rahova, Mihai-Vodă (veche de 400 ani), Sf. Ioan Nou, Capra, Cuibul cu Barză și Palatul Sinodal al Mînăstirii Antim (în greutate de 10 000 tone). La acestea, se poate adăuga admirabila statuie a Domniței Bălașa. Au căzut pradă buldozerelor celelalte 20 biserici, din care 3 aveau întocmite proiecte care prevedeau posibilitatea menținerii lor pe amplasamente, iar 7 puteau fi mutate pe alte amplasamente. Din categoria primelor 3 făceau parte: biserica Sf. Spiridon Vechi (situată lîngă fosta Operetă), Sf. Vineri și biserica Văcărești. Facem mențiunea că pe amplasamentul bisericuței Sf. Spiridon Vechi, nu a existat nici măcar o idee de amplasare a vreunei construcții noi. Această admirabilă ctitorie a căzut victimă unei furii oarbe, de o clipă, a ambilor tirani.“

Valentin Marinescu,
„Tragedia bisericilor din București“,
în *Libertatea,* 23 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Forumul părinților (și al profesorilor)

Dialogul practicat de părinți pe forumul dedicat lor de pe site-ul Ministerului Educației respectă tot tipicul dezbaterilor desfășurate în ultimii ani în România publică: subiecte importante tratate emoțional și derizoriu, subiecte anodine, mediocre, conjuncturi particulare impuse sub semnul apocalipsei, vociferări, agresivitate, lipsă de bun-gust și de gust pentru găsirea unei soluții etc.

La o primă vedere, subiectele par a avea o importanță copleșitoare și, unele dintre ele, descrise chiar acolo, în grădina Ministerului, ar trebui să nască lungi și profunde anchete. De pildă: meditațiile extrașcolare (prețurile vehiculate și condițiile impuse de profesori sînt scandaloase), banii pentru fondul școlii ceruți în condiții suspecte, elevii talentați trataţi cu indiferență, manualele, drogurile vîndute în curtea liceelor, grevele și influența lor asupra copiilor, concursurile școlare în numele cărora se strîng bani de la părinți pentru hîrtie, stilouri și premii etc.

Se încing spiritele, se împart pumni și ocări.

Din păcate, însă, dezbaterile care urmează anunțurilor postate pe forum sînt, cele mai multe dintre ele, haotice, fără argumente, departe de subiect, cu intervenții ca nuca-n perete și replici zgomotoase, în care limba română este maltratată nemilos. Spre exemplu: este pus în discuție felul în care ar trebui asumată și distribuită responsabilitatea educării copilului între părinți, profesori și elevi. Doi, cel mult trei forumiști reușesc să se țină de subiect, preț de cîteva rînduri. Un profesor afirmă răspicat că „eu predau română, nu salutul, spălatul pe mîini ori manierele la masă". Cineva, un rînd mai jos, îi răspunde, alăturea cu drumul, aducînd în discuție subiectul „marijuana". Mare greșeală: pe două pagini este dezbătută, în termeni dușmănoși, scrierea corectă a cuvîntului mai sus amintit: cu j sau cu h? Se împart, cu generozitate, jigniri, insinuări, se pun pe masă cele mai scumpe și mai importante dicționare de la noi sau de aiurea. Ici-colo, un profesor și un părinte își fac unul altuia lungi liste cu minusuri și reproșuri din activitatea celui cu care se confruntă. Cînd dicționarele sînt epuizate, se trece rapid la trivialități: „a doua lege a lui Arhimede e valabilă pentru tine: n-o mai scutura degeaba, tot în pantaloni o să-ți cadă" (și nu e singurul exemplu).

Un alt subiect: un părinte propune ca liceele să publice liste care să-i conțină pe profesorii care predau acolo și pregătirea lor profesională. În cîteva rînduri, se încing spiritele, se împart pumni și ocări, reproșuri și amenințări, sub care devine transparentă poziția de o parte sau alta a baricadei a fiecărui forumist: „I-auzi! Deja părinții se cred patronii școlilor! În curînd o să aleagă școala după culoarea în care e vopsită...!", „Părinții sînt incapabili să ia o decizie, dar se cred mai capabili decît par", „Doi dintre ei sînt dascăli deosebiți, dar al treilea, pe lîngă faptul că duhnește a alcool, cîteodată se comportă esecrabil (sic!) cu elevii..." etc.

Dialogul școală-familie pare compromis în bună măsură, iar vina nu poate fi numai într-o parte sau alta. Pe de altă parte, aceste forumuri sînt la îndemîna copiilor implicați. E trist să ne imaginăm ce ar putea învăța din ele, citindu-le, aceşti copii. Mai curînd cum nu trebuie să arate un dialog. Ceea ce se vede este un dialog în care se livrează imediat și fără control prima replică injurioasă care ne vine în minte, în care dezbaterile devin prilej de răfuieli personale, iar frustrările transformă argumentele în lovituri sub centură...

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

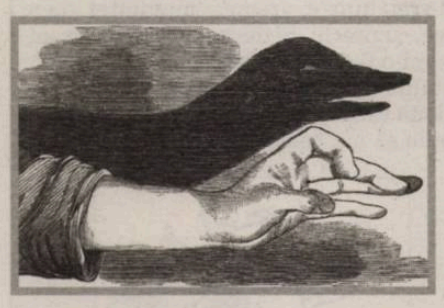

Iaromira POPOVICI

bazar

Kuib la Cumpătu

Colegii din redacție îmi spun, de fiecare dată cînd mai vreau să scriu despre Cumpătu (deja celebrul cartier din Sinaia unde, pe vremea lui Ceaușescu, era o Casă de Creație – loc de întîlnire al scriitorilor, actorilor, muzicienilor și plasticienilor vremii): „Iar...?"

Iar. Cumpătu e un soi de „țară" a copilăriei mele, locul în care îmi petreceam cea mai mare parte din vacanțe, unde mi-am făcut prieteni și unde mi-am trăit primele idile. Și unde am învățat ce înseamnă viața în comunitate și cum te poți adapta la ea.

După '89, am revenit la Cumpătu într-o nouă copilărie: cea a copilului meu. Datele problemei se schimbaseră, însă, radical: mai existau doar foarte puține vile ale creației, majoritatea fuseseră retrocedate proprietarilor. La fel se întîmplase și cu cele ale partidului (am uitat să spun că o parte a Cumpătului era a partidului comunist: conținea vile de vacanță pentru demnitarii vremii de atunci). Senzația generală era de... sfîrșit și paragină.

Asta se întîmpla pe la începutul anilor '90. Ani în care, țin minte, ne-am dus să ne jucăm în curtea unei superbe vile părăsite (se spunea că acolo stătea Dăscălescu), care avea o grădină senzațională și un leagăn – un fel de casă mai de lux a vrăjitoarei din pădure, cu toate atuurile uneia din povești. Perioadă în care și „instituțiile" locale se degradau văzînd cu ochii, pierzîndu-și funcționalitatea: Restaurantul Vînătorul zace și acum în paragină, devenind loc de joacă al copiilor locali; fostul club, unde, pe vremuri, vedeam filme și jucam popice, e, acum, casă particulară.

Perioadei de prăbușire, a început, foarte încet, să-i urmeze una de dezvoltare. Vechea cantină a devenit Restaurantul La marmote, unde, în ciuda denumirii inadecvate local (ar fi trebuit să se numească La urși, pentru că urșii căutători în gunoaie au fost, destul timp, o realitate a locului), se mănîncă bine. Au apărut vreo două-trei pensiuni. Un magazin, ba chiar și o biserică. Și, nu în ultimul rînd, două hoteluri.

Primul a fost Piatra Șoimului, situat chiar vizavi de fosta cantină. M-am bucurat că există (de dragul Cumpătului), dar nu pot spune că mi-a plăcut cum arată. Recent, însă, hotelul și restaurantul lui și-au schimbat proprietarul: familia Rădulescu, actualii lui „stăpîni", obișnuiau să vină la Cumpătu cînd erau mici.

Relația afectivă cu locul i-a făcut să vadă altfel lucrurile: și-au dorit, pe bune, să facă din Cumpătu un loc în care se întîmplă ceva... Au scris chiar și un soi de profesiune de credință în sensul ăsta: „Să redăm cartierului Cumpătu din Sinaia farmecul pe care îl avea pe vremea copilăriei noastre. Să creăm Locul în care oamenii să se adune pentru o seară de teatru sau jazz, recital de pian sau expoziție de fotografie și nu numai... pe scurt, în următorii cinci ani să facem din Cumpătu din nou un loc viu!".

Cine este familia Rădulescu? Am cunoscut-o doar pe Mădălina, despre care am aflat că e mamă a doi copii și cu un al treilea pe cale să se nască. Altfel, din propria ei prezentare aflu că „Piatra Șoimului este astăzi un business de familie. Cînd l-am preluat, nu aveam experiență în turism, ci în industria bancară, în cea de resurse umane... experiență în servicii... în antreprenoriat și experiență... de client!".

Mădălina m-a invitat la un concert de jazz în Kuib: așa se numește acum restaurantul Hotelului Piatra Șoimului. Denumirea i se potrivește, arată ca un posibil cuib, înăuntru e o atmosferă caldă, cu mult lemn și multă lumină. Concertul a fost o revelație, deși era o trupă despre care, *mea culpa,* nu știam nimic: The Power of 5 (Jimmy Cserkesz, Alex Munteanu, Petra și Michael Acker, Toma Dimitriu).

Vocea Petrei Acker a fost, de fapt, revelația. Și mi s-a părut incredibil că am auzit-o... la Cumpătu. În bunul și bătrînul meu Cumpătu, în care, altădată, puteam cel mult să-l ascultăm pe Ștefan Bănică Jr. (unul dintre copiii de atunci) cîntîndu-ne din Beatles la cerere, în timp ce mîncam bezele, în fața cantinei de odinioară. Sau în Poligon, în fața tradiționalului foc. Unde acum s-a înălțat Hotelul Cumpătu, autointitulat *„The best in Sinaia"*. Dar despre acesta, cu altă ocazie.

Selma IUSUF

legende urbane

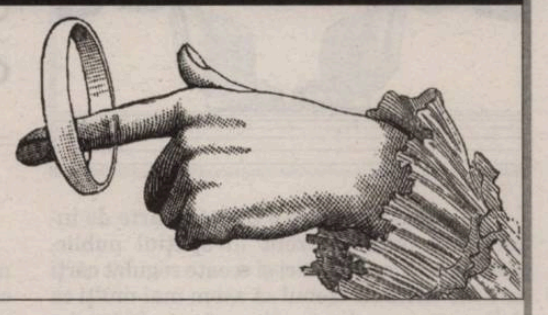

Gestul contează

E una dintre expresiile care mă enervează cel mai profund. Laolaltă cu încă o zicere la fel de adîncă: „E plin cimitirul cu oameni de neînlocuit". Păi, chiar e plin. Recunosc fără rușine că eu cred în unicitatea fiecărei persoane și în alte prostii de genul acesta.

De aceea, am o mare problemă în preajma sărbătorilor de tot felul. Cadourile. Bunicul, spre bătrînețe, începuse să primească an de an, de ziua lui, ba ciorapi și cămăși, ba pulovere și ciorapi, ba ciorapi, batiste și cămăși. Și tata începe să îmbătrînească. Dacă nu-i găsesc pe net vreo carte de care are neapărată nevoie, îl umplem și pe el de ciorapi. Și de pulovere de care se declară superîncîntat, dar nu le poartă niciodată. Spumă de bărbierit. Atît de multă, încît s-a strîns cît pentru trei generații. Mama, ca fetele. Știu cam ce culori îi plac și, dacă le găsesc pe toate într-o eșarfă, am dat lovitura. Îi punem și ei un pacheţel cu cărți. O tigaie anume de teflon la care tînjea de mult. Fratele mai mic – întotdeauna bine îmbrăcat și care face poze hipstamatice cu iPhone-ul – e o problemă. Dar cel mai probabil că pleacă la snowboarduit de sărbători și am scăpat cu o îmbrățișare, după.

Se mai spune că un cal de dar nu se caută la dinți. Însă nimic nu e mai oribil ca un cadou de convenienţă. Ca să fie. Ca să scapi. Că așa se face. Pe mine una m-ar bucura de o mie de ori mai tare să-mi urezi din gură cele bune, să mă strîngi în brațe sau să mă bați băieţește pe umăr și apoi să împarți bucuros berea cu care te cinstesc. N-aș duce de pildă nimănui un pacheţel din cele trebuincioase igienei personale, pe care le găsești preambalate în farmacii sau magazine de cosmetică. N-aș dărui un parfum decît cu deplina siguranță că persoana respectiva își dorește exact acel parfum.

Se presupune că știi cîte ceva despre omul căruia vrei să-i faci un cadou. Nu trebuie să fie un Ferrari, dar nici nu i-aș duce cadouri impersonale, primite de la alții și care zac prin casă. Trebuie să le știți pe astea. Cadourile care circulă. Bietele nimicuri universale de convenienţă care fac circuitul zilelor de naștere și al altor sărbători. Alea care trebuie cumva marcate să nu se întoarcă înapoi la cel care le-a dăruit inițial.

Pe de altă parte, e plină perioada asta de tot felul de oferte de așa-numite cadouri cu suflet. Cu suflet, adică personalizate, adică dedicate și gîndite pentru cineva anume. Și aici gingășia trebuie să fie mare. Eu sînt un om timid. Dacă aș primi o cană cu mutra mea pe ea, aș înnebuni de angoasă. Pe de altă parte, există și extrovertiți care s-ar plimba cu tricouri cu citate din ei pe stradă. De-aia, zic, trebuie bine cîntărit.

Am auzit zilele trecute la radio o reclamă care-i îndemna pe soții iubitori să le facă un „cadou cu suflet" nevestelor. Cadoul ăsta cu suflet se cumpăra din benzinărie. Oprea omul, băga un plin cu benzină Euro sau Premium nuștiudecare și lua cadou la soață. Era vorba, dacă nu mă înșel, de niște bijuterii oarecare. Arată-i că te gîndești la ea, fără să faci efortul de a intra în vreun magazin anume; faci plinul și scapi și de nevastă.

Mai sînt apoi micile băcănii (unele destul de snoabe cît să vîndă niște vinuri franțuzești de duzină drept serii limitate, dar nu despre ele vorbim) care vînd dulcețuri și prăjituri făcute în casă, șerbeturi de mult uitate, pîine caldă. Eu i-aș trimite cuiva o pîine caldă, cîteva nuci și un șerbet de trandafiri de ziua lui. Cu condiția ca acel cineva să nu fie la dietă, desigur. Dacă aș ști să împletesc, i-aș face cu mîna mea un fular. Vorbesc de prieteni apropiați, nu de semicunoștințe. Semicunoștințelor nu li se fac cadouri.

Iar m-am speriat. Se apropie Crăciunul și n-am cumpărat încă nimic. Iar o să mă apuce disperarea prin vreun magazin arhiplin, pe vreo stradă ultraaglomerată vuind de claxoane isterice. Iar o să mă învîrt fără sens și n-o să știu alege, cu securea unei datorii de împlinit sus, deasupra grumazului. D-aia îmi place așa de mult să fac cadouri din senin. Un cadou pentru că nu e ziua ta și încă unul pentru că nu e Crăciunul. Tîrguite în liniște și fără obligații.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

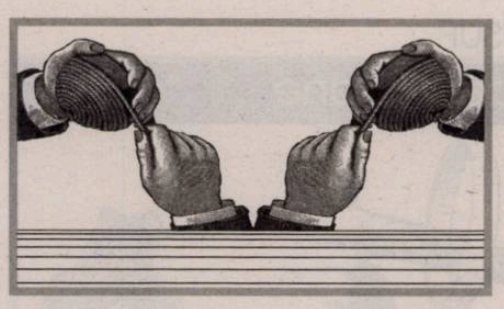

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Nişte intelectuali

■ Lucian Boia este o figură aparte de intelectual: puţin prezent în spaţiul public, pare a sta prin biblioteci şi scoate regulat cărţi care fac vîlvă. Ar trebui să avem mai mulţi ca el. Recent, i-am descoperit un fan în Bulgaria; nu ştiu exact ce cărţi i s-au tradus acolo, dar omul îl adora pe Boia. Ultima dată cînd am scris despre el, comisese excelenta carte despre germanofili – tabăra care a dorit alierea României cu Germania în Primul Război Mondial. De data asta scrie despre intelectuali – *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 şi 1950* (Humanitas, 2011).

■ O citeşti de n-o mai laşi din mînă. Să-mi zici dacă ai putut să o laşi – mi-a zis dl Radu Cosaşu cînd m-a văzut cu cartea. A avut dreptate. Boia scrie o carte serioasă, academică, dar poate fi la fel de bine citită ca un roman pasionant cu 120 de personaje – ziarişti, academicieni, profesori universitari, şi cum trec oamenii ăştia prin două decenii de război şi schimbări succesive şi radicale de regim politic.

■ Nu trec prea bine, cam asta e concluzia tristă a cărţii. O istorie de cooptare şi anulare a autonomiei individuale, în care intelectualii sînt în acelaşi timp slujbaşi unsuroşi şi trandafiri la butoniera potenţilor zilei. Căutări febrile, şi retrospectiv criminale, a unor modele alternative. Statul burghez – România mare la care acum privim cu nostalgie – nu era destul pentru ei. Au fost comunişti, naţionalişti, pro-ţărănism, numai democraţi şi pro-burghezi nu. Intelectualul român generic pare a fi un tip agitat care vrea musai să răstoarne ce merge, pentru a nu pune nimic în loc, şi care e mereu în curs să inventeze o nouă formulă antologică de schingiuire a realităţii în numele unor modele teoretice, al unui nou ideal. Chestia asta nu s-a prea schimbat, vedem doar cîtă gargară consumăm acum cu dezbateri de genul „care este modelul de societate pe care îl vrem pentru România“ (hai, reinventaţi, băieţi!).

■ Cînd nu sînt oportunişti, sînt ridicoli – Nae Ionescu şi tineretul din jurul lui. Or fi fost ei de dreapta atunci, dar poziţionarea e relativă. Aerul revoluţionar, anti-mic-burghezismul isteric, logoreea despre reinventare – un fel de nătîngism cu moaţe care acum e apanajul stîngii.

■ Figura patetică a lui Petre Ţuţea care, în 1933, scria sub pseudonim denunţînd statul burghez care era „minoritatea posedaţilor conştienţi şi organizaţi în scopul exploatării muncitorilor de toate categoriile şi ţăranilor“ (p. 41). Săracul, a fost mereu contra curentului, comunist cînd comuniştii erau prigoniţi, necomunist cînd necomuniştii erau prin puşcării. Dar talentul la scos perluţe bombastice nu l-a părăsit niciodată. Sînt curios dacă fragmentele astea scoase de Boia de prin presa vremii vor prinde viitoarele colecţii de ţuţisme, care par că nu se mai termină.

■ Interesantă legătura între pro-ţărănism şi omogenizare etnică – obsesia românismului pur, care numai la sate se putea găsi. Un Eliade care face scenarii despre cum se consolidează minorităţile etnice care macină statul naţional. Boia constata sec că România de azi este mai românească decît cea de atunci (p. 52), deci scenariile catastrofale ale lui Eliade nu s-au confirmat. În general, trecînd prin citatele din carte, ai un sentiment de jenă: aşa scriau oamenii pe vremea aia?! Şi chiar cei mai buni dintre ei?! Parcă-parcă azi nu se mai scrie aşa.

■ A nu se înţelege că Boia scrie o carte demolatoare, pusă pe dat în cap *post-mortem*. Dimpotrivă, este echilibrat, raţional şi onest, ocolind să atace nişte ţinte care puteau fi facile – de pildă, antisemitismul lui Eliade, unde constată că istoria îi trece această ieşire printr-o lentilă nedreaptă.

■ Iar Ţuţea sau Eliade, deşi aberanţi, au fost mereu marginali. Şocant este bilanţul celor care nu au fost marginali, care s-au implicat. Guvernul Goga – „o echipă de universitari prezidată de un poet“ (p. 102). Spre deosebire de guvernele banale, compuse de politicieni burghezi de pînă atunci, cabinetul Goga a fost dominat de intelectuali. Şi tot el a fost ghioaga cu care regele Carol II a dat în cap democraţiei româneşti. Puţin mai tîrziu, de-a dreptul deprimantă lista de membri fondatori ai partidului unic al regelui – toată floarea academică şi universitară a ţării. Deprimantă zic pentru că vorbim de o dictatură totuşi *soft;* oamenii ăştia nu făcea alegeri vitale, nu intrau la puşcărie dacă stăteau deoparte, aderarea la dictatura regală a fost un oportunism simplu. Mai apoi, alegerea a fost într-adevăr dramatică sub comunişti: fie academia, fie puşcăria – o formulă foarte bună a lui Boia. La alegerile pseudo-libere din 1946, blocul de partide dominate de comunişti are o grămadă de intelectuali pe liste, e un pomelnic lung dat de Boia. La ceilalţi erau politicieni de profesie. Să facem deci un bilanţ: regele Carol II sugrumă democraţia românească şi este ajutat de o lungă listă de intelectuali de prestigiu. I se opun nişte politicieni de profesie, politruci adică, de pe la ţărănişti şi liberali (şi legionari, trebuie spus, deşi acolo exista o garnitură proprie, alternativă, de intelectuali, pe care PNŢ şi PNL nu au avut-o niciodată – partidele astea burgheze nu vînd idealuri măreţe, şi basta). Comuniştii sugrumă România şi li se alătură o lungă listă (în bună parte, exact aceiaşi oameni ca la Carol II) de intelectuali prestigioşi. De partea cealaltă, pe listele electorale opuse, nişte politruci ţărănişti şi liberali care apoi au înfundat puşcăriile. Cine a fost forţa benefică istoric a României: politicienii sau intelectualii? Asta doar aşa, ca să trecem în revistă critic clişeele publice despre cele două categorii: intelectual = persoană famelică, dar idealistă, politician = jeg uman punct. Istoria zice că e nu e chiar aşa.

■ Citatele de linguşire a lui Carol II au făcut vîlvă la lansarea cărţii şi apoi în dezbaterile despre carte. Pe bună dreptate. Ne aşteptam ca instaurarea comunismului să fie epoca lichelelor unsuroase. Dar abdicarea entuziastă în faţa regelui produce mirare pentru că oamenii ăia nu riscau mare lucru. Dar nu am impresia că vorbim despre forţare, democraţia burgheză le-a fost mereu suspectă, deci regele comitea un bine necesar. Regele le-a satisfăcut nevoia de tătuc care să-i recunoască ca valori naţionale şi să-i plătească pentru că sînt valori naţionale. Linguşirile unor Liviu Rebreanu, G. Călinescu, Mihail Sadoveanu sau Tudor Arghezi („De-a pururea de-aci 'nainte / Au să ni-l ţie vremurile minte“) faţă de Carol produc un zîmbet jenat: pentru ce s-au prostituat oamenii ăştia?

■ Deşi, paradoxal, Arghezi face o figură mai bună la venirea comunismului, iese chiar onorabil pentru o perioadă, spre deosebire de Călinescu sau Sadoveanu, lamentabili fără excepţie.

■ A se slăbi cu despărţirea omului de operă – istoria nu poate ignora pe una sau pe alta. Pînă şi poetul nostru abstract Ion Barbu a fost un carierist călcător pe cadavre. Cei mai mari scriitori, cel mai mare compozitor, de l-am pus şi pe bancnote, cel mai mare critic – nişte falimente morale. Trebuie să medităm la asta, nu să ascundem gunoiul sub preş zicînd că opera trebuie despărţită de om. Nu facem decît să dăm chitanţe în alb pentru viitor: fiţi oricît de jigodii în viaţa publică, patria şi posteritatea vă vor pupa oricum recunoscătoare în fund!

■ Am pariat că trei sferturi din comentariile de sub acest articol vor fi lăsate de ignoranţi guralivi care vor vorbi despre „intelectualii lui Băsescu“. Îi rog să nu mă dezamăgească. Cartea lui Boia nu ajunge în prezent. Dacă e să faci totuşi o comparaţie, nu prea ai material. Din perspectivă istorică, „intelectualii lui Băsescu“ sînt un non-subiect.

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Mi-am pierdut șapca

Mi-am pierdut capul. Îmi pierd şepcile, căciulile destul de des. Aşa cum îmi dispar ciorapii. Există la mine o pierdere a extremităţilor. Şi cînd umblu prin pieţe, magazine, pierd timpul căutînd acoperămînturi de cap şi picioare. Şi fără greş, oricîte aş lua, pierd mai multe decît am avut. Am pierdut şepci uluite, ciorapi chipeşi. Am băgat bani cît un buget de învăţămînt public. Şi dacă stau să mă gîndesc, au plecat atîţia oameni buni din învăţămînt cîţi ciorapi şi cîte şepci am pierdut. Ruină. Comparaţia mea aici se opreşte, fiindcă au fost momente cînd nici un ciorap nostalgic, nici o şapcă competentă nu mi-au mai rămas în portofoliu. De ce pierd şepci? Fiindcă nu-s obişnuit cu cochetăria. Mie îmi plac căciulile ruseşti, groase, sau părul liber în anotimpuri. Nu mă văd cu şepci sau pălării. De asta pierd. Dar cu ciorapii?! Există un diavol casnic ce-mi fură acoperitorii deştelor de jos. Eu dau doi maşinii de spălat, iese unul, sau nici unul. Aşa se face că-n Obor de merg, casc gura ciorapilor şi-mi fac cu vîrful doar scămoşaţii ieftini, plăsticoşii, că nu-mi vine să-mi iau scumpi. Păi, dacă am pierdut un catralion? Aşa că-n Obor mă belesc după acoperitoare de creştet de alea balaoacheşe murate, ciobăneşti. Aşa, astăzi, mi-a venit să mă mut pe basc. Că-i mai ieftin. Cum mi-o sta cu basc? Las', o să văd la primăvară. Că acum două-trei luni e vremea maimuţei mele groase, cu urechi. Şi dacă mai pierd ciorapi, unde mi-o fi ăla cadrilat, ce-mi făcea piciorul luuuung? Dacă mai pierd ciorapi, îmi iau două căciuli negre şi mi le trag în labe. Trebuie să mă pedepsesc.

PUBLICITATE

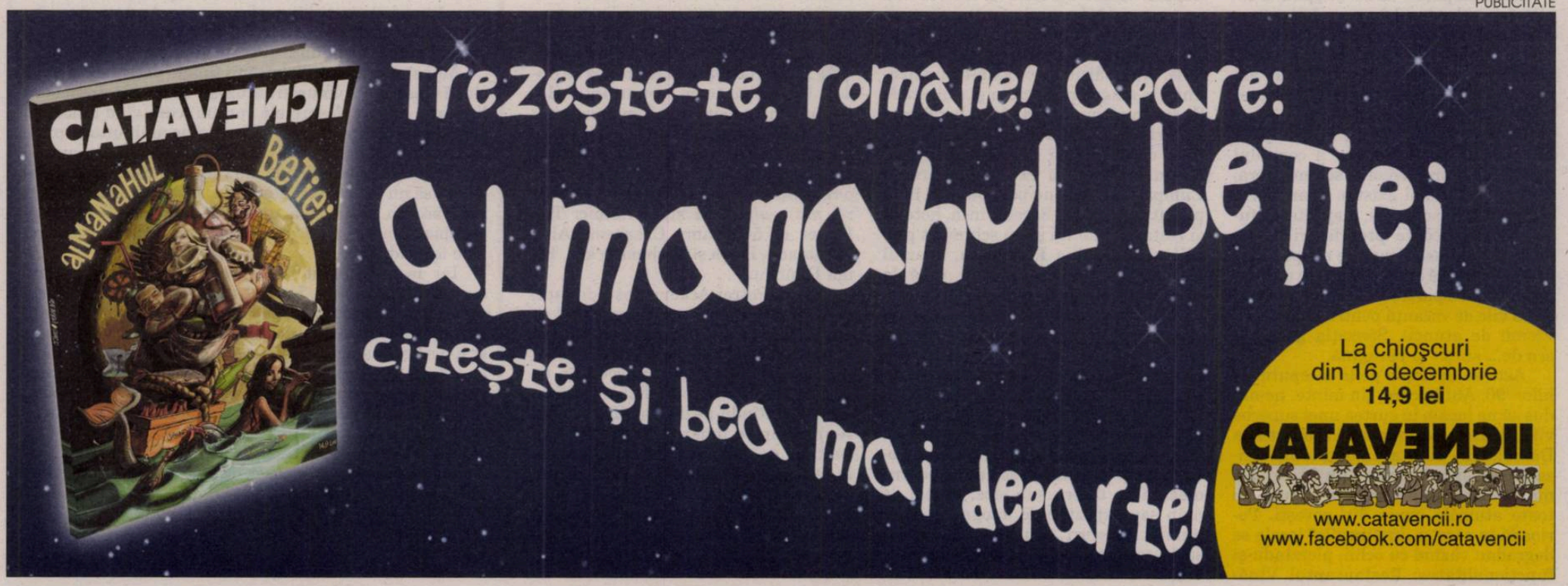

Vin, bibicule, vin!

Şi arta de a-l bea

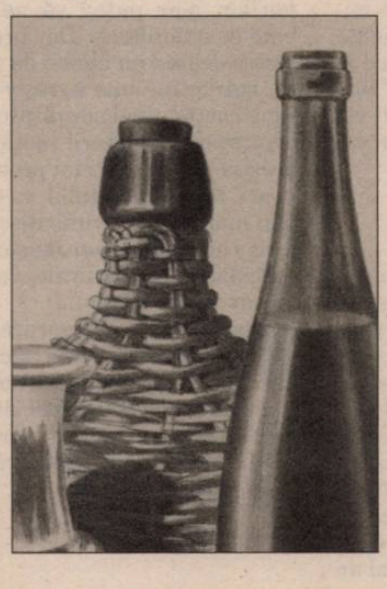

Texte şi opinii de:

● Cătălin PĂDURARU (critic de vin)
„Vinul poate transforma România...“

● Cezar IOAN (editor *Vinul.ro)*
„Ce-aş vrea să ştiu despre vin. Şi de ce“

● Bogdan IANCU (cercetător, Muzeul Ţăranului Român)
„Salvaţi bodega cinstită!“

● Răzvan MACICI (oenolog)
„Am încredere în vinurile româneşti“

● Bogdan O. POPESCU (medic şi scriitor)
„Un pahar de vin pe zi nu strică în principiu nici unui om sănătos“

● Andreea Natalia MEREUŢĂ (psiholog)
„Graiul bătrînesc al vinului“

argument

Cultura vinului

DILEMA VECHE
Vin, bibicule, vin!
Şi arta de a-l bea

Acum vreo 15 ani, cînd trăiam în Italia, am citit la un moment dat în ziare o ştire care a generat oarecare panică: conform statisticilor, consumul de bere depăşise consumul de vin. Şi, mai mult decît atît, tot mai mulţi oameni începuseră să asocieze berea unor mîncăruri care, în mod tradiţional, erau nedespărţite de paharul de vin. Într-o ţară cu o cultură a vinului atît de veche şi atît de solidă precum Italia, suna alarmant. A ieşit o oarecare dezbatere: comentarii şi opinii ale experţilor, dar şi ale „simplilor băutori“. Şi, bineînţeles, a urmat o anumită „mobilizare“ a producătorilor de vin. Procentul cu care berea o luase înaintea vinului era mai degrabă neglijabil, dar valoarea simbolică era mare. În România, despre vin circulă o mulţime de clişee istorice şi culturale – începînd de la distrugerea viilor de către Burebista, continuînd cu pivniţele lui Ştefan cel Mare de la Cotnari şi alte asemenea „legende“ care arată vechimea, tradiţia, competenţa noastră în materie. Sigur, clişeele pornesc de la un sîmbure de realitate, dar perpetuarea lor nu ne ajută să *ştim* cu adevărat mai multe despre vin. Sigur, orice bărbat român „se dă expert“ în faţa unui pahar de vin, ştie să spună cîteva lucruri despre buchet ori să „explice“, într-un cerc de prieteni, cu ce se combină Fetească şi cu ce trebuie asociată Tămîioasa. Mulţi dintre noi sîntem cuprinşi de o melancolie patriotică după un anumit număr de pahare şi ne pronunţăm cu un aer definitiv că „vinurile noastre sînt bune, dom'le, ce să mai vorbim...“.

Numai că, la noi, povestea e mai complicată. Sigur că avem o tradiţie în materie de vin, dar „greaua moştenire“ a comunismului a lăsat urme şi în viticultură. Din fericire, facultăţile de profil au dat oameni valoroşi – aşa că „ruptura“ în materie de *know-how* sau tehnologie a fost compensată de resursele umane. Pe de altă parte însă, noi, consumatorii, trebuie să „recuperăm“ cultura vinului dincolo de clişeele curente şi de admiraţia necondiţionată faţă de „bunele vinuri româneşti“. Cum ne informăm, cum deprindem plăcerea de a bea un vin bun, cu „povestea“ lui cu tot? Cum (re)devenim consumatori rafinaţi? Acestea sînt întrebările cărora încearcă să le găsească răspunsuri grupajul din paginile următoare. **(Mircea Vasilescu)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 15 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Colintineanu.

Mircea VASILESCU

Cum și de unde se învață băutul vinului

Industria berii a fost mai harnică şi mai agresivă în materie de marketing: de ani buni, spoturile TV se „înlănţuie“, iar mai nou au apărut şi mesaje „generale“ care invită la consumul de bere. Vinul s-a „mişcat“ mai greu – asta şi pentru că reconstituirea proprietăţilor, podgoriilor, liniilor de producţie a durat ceva timp. Experţii spun că *niciodată* vinul nu va putea rivaliza cu berea în materie de promovare la TV: costă prea mult. În schimb, există alte surse din care oamenii pot deprinde „bunele practici“ într-ale vinului. Din poziţia cetăţeanului obişnuit (şi încă neturmentat), situaţiunea vinului în România e pe calea cea bună.

Lucrurile încep să se organizeze

Orice om care umblă prin supermarketuri constată că sectorul de vinuri e tot mai bogat. Au apărut şi magazine de specialitate, unde vînzătorul nu e doar vînzător: e şi consultant. Există tot mai multe surse de informare – de la reviste de specialitate la bloguri ale unor pasionaţi. Numai cine nu vrea nu poate să afle, să cunoască, să înveţe despre vinuri. Căci vinul – spre deosebire de alte băuturi – e „cu poveste“ şi „cu învăţătură“.

Dacă n-ar fi, nu s-ar povesti – zice vorba veche. „Lumea vinului“ este – constat – tot mai bine organizată, iar profesioniştii ei sînt tot mai prezenţi în spaţiul public. Pe lîngă organizaţiile patronale, avem şi o Asociaţie a Degustătorilor Autorizaţi din România (www.adar.ro), care îl are drept preşedinte de onoare pe Viorel Stoian, iar ca preşedinte executiv pe profesorul Dan Boboc. ADAR are aproape 140 de membri, organizează întîlniri trimestriale, cursuri de iniţiere, expertize tehnice, acordă consultanţă. Există şi o Federaţie a Sommelierilor din România, dar şi (la vivat concurenţa!) o Asociaţie a Somelierilor din România – ceea ce arată că această nouă meserie a prins şi ea contur. În afara întîlnirilor profesionale, se organizează tot mai multe evenimente publice care au în centru vinul: Concursul Internaţional de Vinuri, Salonul Naţional de Vinuri al României, Tîrgul Internaţional de Vinuri Goodwine, Provino – Festival de Vin, Artă, Gastronomie (Iaşi), Vinvest – Salonul Internaţional de Vinuri de la Timişoara şi altele. Toate acestea beneficiază de o comunicare foarte bună (şi ieftină – dat fiind că reclama la TV costă mult) mai ales pe Internet, dar şi în presa tipărită. Despre vin se scrie tot mai mult, în tot felul de publicaţii – de la cele specializate, adresate profesioniştilor în materie de restaurante ori catering, pînă la revistele *glossy* pentru femei ori exclusiv pentru bărbaţi. (O listă a lor se găseşte, de pildă, pe blogul lui Cătălin Păduraru, catalinpaduraru.ro). Mai mult, scrisul şi vorbitul despre vin ţin pasul cu pasiunea pentru gastronomie – domeniu care acaparează tot mai mult atenţia şi interesul mass-media. Una dintre revistele cu viaţă lungă şi cu impact este *Vinul.ro,* a cărei versiune electronică adună la un loc cam tot ce e important în lumea vinului – de la evenimente la opiniile profesioniştilor în domeniu, de la informaţii despre degustări la „anexele“ *lifestyle* neapărat necesare pentru băutorii cei mai rafinaţi şi cu dare de mînă (ceasuri, călătorii, *cigars* etc.).

Spre normalitate?

Privită din afară, cu ochii cetăţeanului care vrea să bea un pahar – ori chiar să se „turmenteze“ –, lumea vinului românesc pare să se îndrepte spre normalitate. Sigur, „e loc de mai bine“. În decembrie 2009, cînd revista *Reussir Vigne* publica topul primelor 15 ţări vitivinicole în care România nu (mai) figura, Viorel Sotian, preşedintele onorific al ADAR, încerca să explice motivele absenţei: lipsa promovării internaţionale, vechile „indicaţii“ fără acoperire în practică, ineficienţa. Germania (cel mai mare producător mondial de bere, dar şi cel mai mare importator de vin) era pe locul 10 în clasament, producînd de trei ori mai mult vin decît noi pe o suprafaţă de trei ori mai mică. În clasament tocmai intraseră Ungaria şi Bulgaria, cu suprafeţe şi producţii mai mici ca ale României, dar cu o prezenţă mai mare pe piaţa internaţională. China intrase şi ea în top – pe locul 9. Iar China este, astăzi, cea mai mare piaţă – pe care toţi vor să o cucerească.

Sigur, clasamentele se schimbă, România s-ar putea să revină în partea de sus a topurilor, s-ar putea să ne promovăm mai bine în străinătate. Dar probabil că toate acestea depind nu numai de producţie, eficienţă, marketing mai agresiv etc., ci şi de „reconstrucţia“ unei adevărate culturi a vinului printre consumatorii români. Pe măsură ce aceştia vor deveni mai pretenţioşi, mai „cultivaţi“ într-ale băutului, va exista o cerere tot mai mare pentru vinul de calitate. Producătorii vor deveni mai responsabili şi vechile „păcăleli“ cu chimicale vor dispărea (sau măcar se vor diminua).

Restul e... literatură. Literatură propriu-zisă – pentru că există nenumărate opere de ficţiune care omagiază viţa şi vinul – sau publicistică vie şi interesantă care creează, în jurul vinurilor, poveşti. Deocamdată, „băutorul român“ trebuie să-şi rescrie poveştile.

Metod de a limpizi vinul turburat

Ia cremeni obicinuite şi le pisază în bucăţele, ca să poată, cu lesnire, întra prin vrana polobocului. Pune fărămăturile într-o tigaie şi le înferbîntă pe cărbuni aprinşi, pînă se vor înroşi de tot. După aceea slobozi bucăţelele, una cîte una, în polobocul cu vine. Cîtăţimea creminilor ce ai să torni în poloboc stă, fireşte, în cumpănă cu cîtăţimea şi soiul vinului. Aceste cremeni au a sta în vas 6 săptămîni şi, după această vreme, se încearcă vinul dacă s-au limpezit. De nu s-au limpezit încă, şi faţa lui nu bate în faţa aurului, atunci mai poftoreşti o dată zisa păşire cu cremenile, iar de este limpede şi curat, îl pritoceşti. Păşirea aceasta se poate cu bun sporiu urma la ori ce vin bolnăvicios, iar mai cu samă la vinuri nouă, care au sine multe drojdii. Cu acest mijloc se face şi vinul mai blînd, mai spirtos, mai plăcut şi arătător de o faţă mai veche, cu un cuvînt, el cîştigă prin aceasta o bunătate care îl arată ca cum ar fi cu vreo cîţiva ani mai vechi.

Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi, *200 reţete cercate de bucate, prăjituri şi alte trebi gospodăreşti,* Editura Dacia, Cluj, 1973 (ediţia I – 1841, Iaşi, *Cantora Foaiei săteşti)*

PUBLICITATE

Cunoașterea este un dar care te face mai puternic.
De sărbători, oferă-l celor dragi ție.

**Comandă acum Colecția Știință & Tehnică.
Te așteaptă primele 9 numere ale revistei
într-un suport elegant, gândit special
pentru a fi ușor de păstrat și folosit.**

Pentru informații și comenzi, sună la **0730 190 899** (număr cu tarif normal, de luni până vineri, între orele 9.00 – 18.00) sau scrie-ne pe adresa: **abonamente@adevarulholding.ro**
Abonații beneficiază de o reducere de 10%

Această colecție apare cu sprijinul
Wienerberger
Building Value

PROIECT DEDICAT DE FUNDAȚIA DINU PATRICHI
ȘTIINȚĂ & TEHNICĂ
cine citește cunoaște
www.stiintasitehnica.com

„Am încredere în vinurile românești"

interviu cu Răzvan MACICI

S-a născut într-o familie de viticultori din Dealu Mare. Răzvan Macici are un masterat în viticultură şi oenologie la Universitatea din Iaşi. În 1997 s-a stabilit în Africa de Sud. Din 2001 lucrează la crama Nederburg, care în 2011 a fost desemnată „Winery of the Year" de Platter's South African Wine Guide *(cel mai respectat ghid de acest fel în Africa de Sud). Sub conducerea sa, crama Nederburg a dobîndit numeroase premii la concursuri internaţionale. A primit distincţia „Commandeur of the South African chapter of the Commanderie de Bordeaux" pentru contribuţia la dezvoltarea vinificaţiei în Africa de Sud. A introdus, în producţia de vin din Africa de Sud, butoaiele de stejar româneşti, pentru că „stejarul românesc are caracteristici aparte în materie de gust şi aromă". De anul trecut, lucrează pentru Divizia Premium de la Murfatlar.*

De ce aţi revenit în România şi ce schimbări aţi găsit (atît în societate, în general, cît şi în materie de vinuri)?

Se împlinesc aproape 18 ani de cînd am păşit pentru prima oară în Africa de Sud... tînăr, plin de vise şi cu dorinţa de a realiza ceva frumos. Astăzi, mulţumesc lui Dumnezeu, am o soţie şi trei copii minunaţi, mi-am clădit un nume profesional respectat şi o carieră frumoasă ca vinificator. Îmi place să spun că trăim o viaţă „normală", normalitate după care întotdeauna am tînjit în România. Propunerea de colaborare primită din partea celui mai important producător de vin din România, Crama Murfatlar, a venit într-un moment în care, atît la nivel personal, cît şi profesional, eram pregătit şi dispus să mă angajez într-un astfel de proiect de anvergură. Între timp, nu am pierdut niciodată legătura cu România şi cu ceea ce se întîmpla în ţara mea de origine. Departe de mine gîndul de a încerca să pretind că înţeleg cu adevărat cum se trăieşte astăzi în ţara din care am plecat cu ani buni în urmă. Aş fi arogant şi fariseu... Cum găsesc România? Complicată şi plină de contraste. Dinamică şi în continuă transformare, România este plină de oportunităţi, o ţară care caută să-şi definească şi să-şi ocupe locul firesc în lume. Vinurile? Poate mai bune că niciodată! Am degustat anul acesta vinuri foarte interesante, vinuri care ne spun o poveste legată de podgorii şi dealuri însorite, vinuri cu care ne putem mîndri!

Am găsit o atmosferă pozitivă de creaţie în România. Aduc un suflu nou, competitiv şi o aspiraţie continuă spre succes şi excelenţă. Caută să descopere tradiţiile şi tainele fiecărei podgorii, pentru a găsi acel punct de diferenţă şi povestea ce va transforma vinurile ticluite de ei în licori apreciate şi dorite pe meleaguri de departe. Este acea deschidere de care avem atîta nevoie!

Putem produce vinuri excepţionale.

În zilele noastre, şi vinul e atins de globalizare: poţi găsi în magazine vinuri din toată lumea. Acum cîteva decenii, era de neimaginat, în ţări cu tradiţie precum Franţa, Italia ori Spania, ca oamenii să cumpere din supermarket vinuri africane, australiene ori americane. Ce cîştigă şi ce pierde consumatorul din acest proces?

Ca vinificator într-o ţară relativ tînără din punct de vedere al producţiei vinicole, Africa de Sud, apreciez „globalizarea", căreia îi găsesc mai multe părţi pozitive decît negative. Consumatorul de vin poate astăzi să aleagă dintr-o gamă atît de diversă şi interesantă! Este mai dispus ca oricînd să încerce vinuri noi şi să le compare cu cele de acasă. Aceasta creează, în opinia mea, o concurenţă pozitivă şi o dinamică ce ne obligă să producem vinuri din ce în ce mai bune şi cu un raport preţ/calitate competitiv.

Nu am pierdut niciodată legătura cu România.

Mai mult decît brandurile în sine, vinurile cu tradiţie au în spate poveşti şi legende vechi (de exemplu, cînd spui „Chianti", chiar şi pentru un necunoscător cuvîntul are o anume rezonanţă...). Cu ce „arme" pot lupta vinurile noi împotriva acestor legende, pentru a se impune în faţa consumatorilor? Cum se creează „noile poveşti şi legende"?

Legendele s-au creat în timp... Vinurile noi, care nu se pot ascunde în spatele unor elemente de tradiţie sau al unui *terroir* cu renume, nu au altă şansă decît calitatea. Ca vinificator, am încercat întotdeauna să înţeleg preferinţele consumatorului şi să realizez vinuri care să-i fie pe plac. Calitatea consistentă, împreună cu acel raport favorabil calitate/preţ, de care pomeneam anterior, sînt singura reţetă de succes pe care o cunosc. În şi o dorinţă sinceră de a produce vinuri bune!

După căderea comunismului, în România multe lucruri au fost puse – pe drept sau pe nedrept – pe seama „grelei moşteniri" a regimului trecut. În materie de vin şi vinificaţie, care este „moştenirea" lăsată României în 1989?

Ambii mei părinţi au lucrat în domeniul cercetării viti-vinicole înainte de 1989. Din punct de vedere al pregătirii profesionale şi al dotării tehnologice, România se găsea la un nivel comparabil cu cel internaţional. Pregătirea pe care am primit-o ca absolvent al Facultăţii de Horticultură din Iaşi a fost de nivel internaţional şi a reprezentat temelia realizărilor mele viitoare. Nu asta era problema! Din păcate, viticultura şi vinificaţia funcţionau într-un sistem centralizat şi desprins de realităţile economice şi comerciale. „Greaua moştenire" a reprezentat-o, pentru mine, izolarea României şi imaginea negativă a ţării.

Cum s-a păstrat şi transmis, la noi, tradiţia vinului în ultimele decenii?

Vinul este parte integrantă din viaţa şi cultura poporului român. Vinul este cu noi la bucurie şi necaz, la nunţi şi botezuri, la sărbătorile religioase, alături de bucatele de la mama de-acasă sau, mai simplu, cu prietenii „la un pahar". Este o legătură spirituală şi o tradiţie milenară. Românul nu a pierdut niciodată legătura cu licoarea fermentată a bobului de strugure.

Ce aduc azi străinii care se ocupă de vin în România? Doar investiţii, know-how şi tehnologie, sau şi un anume spirit care la noi s-a pierdut?

Investiţiile, know-how-ul şi tehnologia sînt toate foarte importante! „Străinii" vin în România pentru că le place şi pentru că au încredere în potenţialul acestei ţări frumoase. Mulţi îşi clădesc aici familii şi devin ambasadori pentru ceea ce este pozitiv şi bun în România. Aduc un suflu nou, competitiv şi o aspiraţie continuă spre succes şi excelenţă. Caută să descopere tradiţiile şi tainele fiecărei podgorii, pentru a găsi acel punct de diferenţă şi povestea ce va transforma vinurile ticluite de ei în licori apreciate şi dorite pe meleaguri de departe. Este acea deschidere de care avem atîta nevoie!

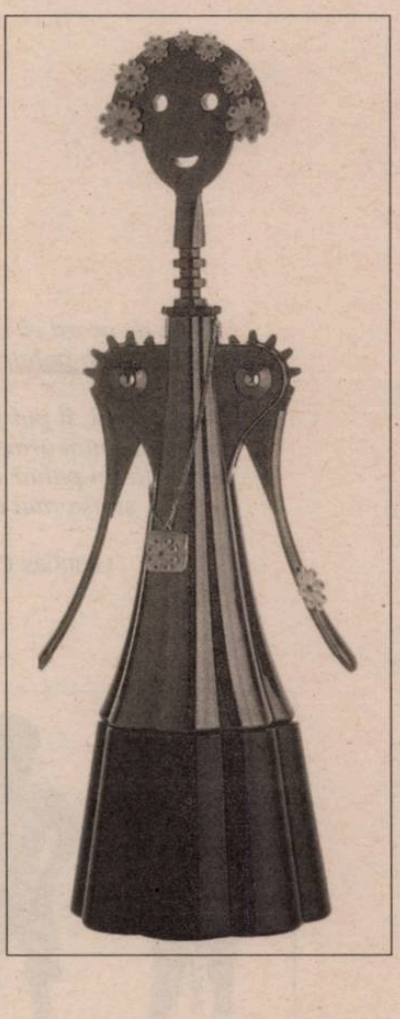

În zilele noastre, şi vinul e atins de globalizare: poţi găsi în magazine vinuri din toată lumea. Acum cîteva decenii, era de neimaginat, în ţări cu tradiţie precum Franţa, Italia ori Spania, ca oamenii să cumpere din supermarket vinuri africane, australiene ori americane. Ce cîştigă şi ce pierde consumatorul din acest proces?

Ca vinificator într-o ţară relativ tînără din punct de vedere al producţiei vinicole, Africa de Sud, apreciez „globalizarea", căreia îi găsesc mai multe părţi pozitive decît negative. Consumatorul de vin poate astăzi să aleagă dintr-o gamă atît de diversă şi interesantă! Este mai dispus ca oricînd să încerce vinuri noi şi să le compare cu cele de acasă. Aceasta creează, în opinia mea, o concurenţă pozitivă şi o dinamică ce ne obligă să producem vinuri din ce în ce mai bune şi cu un raport preţ/calitate competitiv.

Mai mult decît brandurile în sine, vinurile cu tradiţie au în spate poveşti şi legende vechi (de exemplu, cînd spui „Chianti", chiar şi pentru un necunoscător cuvîntul are o anume rezonanţă...). Cu ce „arme" pot lupta vinurile noi împotriva acestor legende, pentru a se impune în faţa consumatorilor? Cum se creează „noile poveşti şi legende"?

Legendele s-au creat în timp... Vinurile noi, care nu se pot ascunde în spatele unor elemente de tradiţie sau al unui *terroir* cu renume, nu au altă şansă decît calitatea. Ca vinificator, am încercat întotdeauna să înţeleg preferinţele consumatorului şi să realizez vinuri care să-i fie pe plac. Calitatea consistentă, împreună cu acel raport favorabil calitate/preţ, de care pomeneam anterior, sînt singura reţetă de succes pe care o cunosc. În ceea ce priveşte poveştile...

Podgoriile româneşti au şi tradiţie, şi poveşti nenumărate. În timp, cu respect, răbdare şi seriozitate, poveştile pot deveni legendă.

Cum se plasează România în peisajul internaţional din punctul de vedere al producţiei de vinuri? Avem un specific, avem un potenţial pe care alte ţări nu îl au?

România se găseşte în rîndul celor mai importante zece ţări din lume în ceea ce priveşte producţia de vin. Avem podgorii dăruite cu condiţii de climă şi sol dintre cele mai bune, avem o tradiţie milenară şi o apropiere firească dintre poporul român şi vin. Grasă, Tămîioasă sau Fetească sînt exemple de soiuri autohtone de viţă-de-vie, din rodul cărora putem produce vinuri excepţionale. Am mare încredere în ceea ce avem de oferit şi în potenţialul de calitate al vinurilor româneşti. În spatele casei unde locuiesc cu familia mea, în Africa de Sud, plantăm soiul românesc Grasă. Abia aştept primele vinuri!

Există o expresie veche şi interesantă în limba română atunci cînd inviţi un prieten: „Hai să bem un pahar". Atît. Ce înseamnă, pentru dumneavoastră, „să bei un pahar" cu un prieten?

Limba română este atît de expresivă şi de bogată! În limba engleză, nu există expresia „să bem un pahar", ci mai degrabă *„let's have a drink"* („să bem ceva"). În cazul meu, prietenii ştiu că acel ceva este un pahar cu vin!

Aţi avut succes cu un vin creat în Africa de Sud. Pe ce anume vă bazaţi pentru a construi, acum, succesul unui vin creat în România?

Aceleaşi elemente pe care m-am bazat întotdeauna: seriozitate, inspiraţie, dragostea pentru vie şi vin, dorinţa sinceră de a crea vinuri de calitate şi un respect profund faţă de consumator. Dumneavoastră veţi fi cei care, în timp, veţi judeca dacă am reuşit!

a consemnat Mircea VASILESCU

Mijloc de a scoate din vin mirosul de poloboc

Ia o gutăie mare, tai-o în cruciş, aşa ca să n-o curmi de tot, ce să se ţie părţile împreună, leag-o bine cu o aţişoară şi o slobozi în vas să spînzure cîtăva vreme dar însă ca abia să atingă faţa vinului, şi ţi-ai ajuns ţintirea. De este vasul mare, atunci, după socotinţă, spînzuri mai multe gutăi într-însul. Însă şi cu acest mijloc se mai poate stinge mirosul cel urît din vinuri: dacă de la o pîne de secară, tăind coaja cam groasă, vei prăji-o la cărbuni de foc pe un grătar; după aceea, dimpreună cu 52/4 dramuri de frunze de dafin şi cu o bucăţică de lemn sabina cît degetul de lungă le vei lega într-un petec curat de pînză şi legătura vei spînzura-o în vasul cu vin. Sau şi mai într-alt chip: dacă în vreme de 14 sau 21 de zile, luînd în toate dimineţile cîte o pîne caldă, după cum va fi vasul, mai mic sau mai mare, şi adecă îndată după ce s-au scos pînea din cuptoriu şi tăind-o în două, o pune pe vrana poloboculuí. După aceea pritoceşti vinul într-alt vas şi spînzuri într-însul ceva din lucrurile mai sus pomenite; şi aşa se îmbunătăţeşte vinul iarăşi.

Mihail Kogălniceanu,
Costache Negruzzi, *200 reţete cercate de bucate, prăjituri şi alte trebi gospodăreşti,* Editura Dacia, Cluj, 1973 (ediţia I – 1841, Iaşi, *Cantora Foaiei săteşti)*

Andreea Natalia MEREUȚĂ

Graiul bătrînesc al vinului

Că erau dame de salon nici nu încăpea cîrteală, da' cine s-ar fi gîndit că sub toate dantelăriile ce însoţeau linia corpului, butelcuţa sînului nu era singura ce ar fi potolit însetoşarea vreunui cutreierător cu mintea, ci, dosită între jupon şi tărtăneţul coapsei, apărea jimbătura ploştilor cu vin. Cu fiecare hurducătură a trenului, duduile îşi duceau mîna către pălărioarele de fetru ce săltau în foşnet peste zulufii pudraţi, încruntau sprînceana încondeiată şi dădeau îndoitură buzelor printr-un *„Main non, vraiment!“*. Tu, încălţatul cu opinci, privindu-le cu sfiiciune de sub grebănosul obîrşiei ţărăneşti, îţi mai veneai în fire abia cînd poposeai asupra condurilor cu arţag gloduros ce nu se potriveau nicicum cu ţeapănul maisusului de glezne. De n-ar fi avut scîlciitură de la grea umblare, aproape c-ai fi putut jura c-au rătăcit trenul, prin părţile aiestea nefiind decît cătune în dreptul staţiilor, iară asemenea tălpi gingaşe n-ar fi păşit nicicînd pe cărăruici nedesfundate. Doar ploştile ştiau care-i secretul; şi cum nimeni nu le dibuia existenţa-n dosul înfoielii fustelor, taina aflării domnişoarelor într-un compartiment cu rosătură-n scaune rămînea nedezlegată. Dacă ar fi spus cineva că în urmă cu doar cîteva zile zdrobeau strugurii în sîrba picioarelor şi învîltoreau mustul din ciubăr în cămăşuici lejere cu tivul adus peste genunchi, cu pletele încîlcite-n dreptul umerilor, petrecîndu-şi mîinile pe după mijlocel, nimeni nu i-ar fi dat crezare. Aşa sclivisite cum se găseau în ăst vagon de ţară, scăndălisau cuşmele şi saricile de uitau să coboare pe la casele lor.

Cum au ajuns dumnealor la moşia lui moş Costache taman la vremea culesului de poamă e lesne de aflat; era de-ajuns să-ţi pui bîrneaţa peste catrinţă, pînzătură înflorată pe cap şi vreo trei albăstrele-n cosiţă, să slobozeşti ţîpuritura din gîtlej şi să te aşezi în horă alături de flăcăiandrii satului, ş-apoi ai fi auzit atîtea ghiersuri de ţi-ar fi şters toată nedumerirea: „Sub picior de fată mare teascul prinde dezmierdare, sub picior de băbătie geaba ai cules la vie“. De cum apuca toamna năcaz pe berze şi le alunga-n cîrduri pe deasupra caselor, moş Costache dădea zvon printre cuconii de la oraş că-i timpul adunatului de struguri. Nu avea nimeni drag de osteneală, toţi ştiau însă ce înseamnă să fii oaspete într-o asemenea gospodărie, mai ales cînd pastrama sfîrîia-n jăratic, bulgării de brînză se rostogoleau printre ştergare, păinea căpăta-n cuptor umflătură de burduhan îndestulat şi femeile se aruncau în volbura mustului ca-n cea dintîi îmbăiere. Mai greu era de consoarte că nu mai aveau suflecătură de rochie ca la douăzeci de ani şi nici domnii nu se prea încumetau să le ridice deasupra hîrdăului cu struguri spre a le azvîrli înăuntru, aşa că priveau cu ochi zavistnic către fetişcanele ce se zbăteau în braţele bărbaţilor, găsindu-şi aliat în timpul atoaterăzbunător care nu iartă nici o frumuseţe. Boierului Costache, căci boier

era pe linie tătînească, îi mersese buhul pentru vinul său; unii spuneau că-i taina pritocului, alţii că-n cercuiala doagelor stă vraja, dară nici unii, nici alţii nu ştiau că „talpa de muieruţă face zama aşa bunuţă“, după cum chiar el mărturisea hîtru de cîte ori era întrebat.

Şi cum ţîşpoacei îi şade bine să fie gogîlţăită numai prin cîrciumile mahalalelor, ciorchinii de soi se lăfăiau în coşurile de mlajă împînzite peste tot prin ogradă, şi de cîte ori strîjnicul legat lîngă magazia cu lemne întindea botul să apuce şi el o bobiţă, un slu-

– Eşti de acord că orice om are dreptul la un pahar de vin?
– Da.
– Bei paharul, îl pui jos. Eşti alt om. Şi cum orice om are dreptul la un pahar de vin... şi aşa mai departe.

GRIGORE C. MOISIL

Nucile sparte cu pietroiul pe buturugă dădeau nădăjduinţă vinului s-alunece cu repejune.

goi c-un harapnic mi ţi-l şfichiuia de i se auzea nechezătura pînă-n temeinicia cerurilor. Toate lighioanele erau închise-n curtea din spate să nu care cumva să cuteze a strica poama din coşărci, doar domnii de la oraş se plimbau cu mîinile la spate printre prada-pămîntului, mîngîindu-şi mustăţile-n răstimpuri la gîndul vinului ce va să curgă-n ulcele. La zdrumicatul de struguri participa tot satul, bucuria fiind stăpînească peste toate simţurile – peste auz prin diblele lăutarilor tocmiţi de boier, peste văz prin fetele ce se învîrtejeau în buţi pînă la istoveală, peste miros prin împletitura de asudătură feciorească şi must, peste gust prin plescăiala apei ce curgea în guri de la atîtea pohte şi, în cele din urmă, peste pipăitură prin degetele ce dădeau pocnet aerului cu bărdacele încă goale. Dacă vreo duduiţă din cele venite de la tîrg voia să-şi facă hatîrul cu jucatul în butoi, de n-o îmbujorau chiuiturile flăcăilor, era ajutată să se aburce alături de sătence şi-ncepea un fluturat de plete ş-un săltat de crupă ca-n manejul cailor de rasă. De-ar fi creat Dumnezeu ciorchini din călcîie de fată mare, lăcomosul buzelor n-ar mai fi avut saţ, da' a ştiut Drăguţul cum să orînduiască făpturile miluindu-le cu ce se cuvenea. La răsturnata-zilei, cînd soarele-şi ascunde călcătura-n spatele norilor, dintr-o aşezare de oameni serioşi doar pruncii mai erau de bizuială, în ceilalţi nu-şi mai punea nimeni încrederea; vioriştii tot cu nasu-n boştină, nevestele cu ochii după oloaie să vadă unde-i cu gătare, boierii aţiindu-se după cucoane şi ţăranii cu sorbeala butoaielor.

Întotdeauna drumul din odaie-n pivniţă-i mai scurt decît tizul său – drumul întoarcerii din pivniţă-n odaie –, că aşa-s legile nescrise ale desfundatului de bute şi ale curgerii în cofăieş, iar moş Costache, ca om care apucase să bea vinul şi din potir, nu numai din cană de lut, văzînd pe la casele mai mari cum stau lucrurile, şi-a făcut încăpere de benchetuială chiar în miezul locului. Lasă să-şi rupă slujnicele picioarele tot urcînd şi coborînd scările cu strachinile-n braţe decît să-şi frîngă oaspeţii vreun oscior de la atîta clătinătură bahică. Mai sus-pomenitele se fereau ca necuratul de tămîie să stea-n preajma boierilor după ce aceştia pustiau paharele; sarniţa căuta pricină tocmai în scobitura ţîţelor, mesele troncăneau pe podea, ceaunul primea izbitură de pămînt de-ţi ţiuiau urechile vreo săptămînă şi hartanul de berbec ţinea greul pasului ca partener la dănţuială. Cu marginile vîlnicului unite-n nod la spate, în iile acoperite de pieptar, apăreau cumincioare cu blidele aburinde sprijnindu-se şovăitoare de pereţi precum umbrele, în loc să aibă păşitură cutezătoare spre masa chefliilor. Nucile sparte cu pietroiul pe buturugă dădeau nădăjduinţă vinului s-alunece cu repejune, brînza burduşită-n scoarţă de brad şi afumăturile dezlegau limbile, dar tot pestelcile şi cizmuliţele erau mai de trebuinţă la băutul minţilor.

După cum omu-i întîi copil ş-apoi bun de-nsurătoare, aşa şi vinul are juneţea lui prin cel must slobozit pe lume din pîntecele poamei, şi nu-i de-a mirarea că moş Costache îi găsea preţuire ca unui nou-născut, turnîndu-l în poloboc ca-n pelincă de primeneală. Cînd venea timpul răvăcitului, îl lua la legănat ca pe pruncul din covată şi-l trecea dintr-un butoi în altul cu cea mai adîncă grijă. În atîţia ani aflase că la clipă de strîmtoare numai colăcuţul înmuiat în *hin* – pe care ţi l-a înmînat Domnul cu măsura sfertului, nicidecum cu părăduială – îţi mai scoate sufletul din tină. Nu ieşea nimeni cu mîna goală din bătătura lui, toţi primeau batăr o ploscă, dacă nu ditamai damigeana, căci în zadar pragu-i călcat şi masa-i întinsă de bună primire dacă la plecare desagile oaspeţilor au uşurimea penelor de gîscă. Şi amu, cînd povestim noi despre el, tot prin podgorie şi-o preumbla ciubotele, dacă n-o fi pe la vreo mîndră-n sat cu prinos de struguri albi ş-un văscior cu razachie.

Andreea Natalia Mereuţă *este medic stomatolog şi psiholog.*

Vinurile lui Ceauşescu

S-a vorbit în ultima vreme, ba a fost şi un scandal în presă, despre vinurile lui Ceauşescu. Vinurile dictatorului, evaluate de către unii la cîteva sute de euro sticla, au fost într-un final aruncate, şi nu mulţi au fost aceia care s-au gîndit că „şmecherii“ şi-au umplut pivniţele cu valoroasele licori.

Dan Boboc a fost acela care, în 1990, a fost chemat pentru a evalua vinoteca lui Ceauşescu: „Vinurile lui Ceauşescu? O prostie, domnule, numai borşuri. Ceauşescu primea vinuri şi, dacă nu le bea atunci, le băga în pivniţă şi le lăsa acolo. Asta nu înseamnă că vinurile se învecheau şi deveneau mai bune şi mai valoroase. Dimpotrivă, se stricau. Pentru a învechi un vin, trebuie să munceşti enorm. În primul rînd, vinul e musai să fie sănătos. El trebuie depozitat la temperaturi de 11-14 grade, în sticle cu dopuri sterile. Înclinaţia sticlei trebuie să fie la un anumit unghi, în aşa fel încît dopul să rămînă umed în interior. Altfel, intră aerul în sticlă şi vinul se strică.“

Dan Boboc este profesor universitar la ASE, preşedintele Asociaţiei Degustătorilor Autorizaţi din România.

Sursa: www.adar.ro
(Asociaţia Degustătorilor Autorizaţi din România)

„Vinul poate transforma România..."

interviu cu Cătălin PĂDURARU, critic de vin

De cîtva timp, pe TVR 2 este transmisă emisiunea Fraţi de viţă *(miercuri, la ora 23; în sezonul trecut s-a numit* Frăţia vinului). *Programul TV o defineşte drept „prima emisiune despre vin şi oenoturism". Prezentatorii sînt, într-adevăr, fraţi. Adrian Păduraru este actor. Cătălin Păduraru (www.catalinpaduraru.ro) a absolvit tot Academia de Teatru şi Film, dar ulterior şi-a schimbat domeniul de activitate: este degustător autorizat, doctorand la Universitatea de Ştiinţe Agricole, unul dintre fondatorii patronatului din domeniul viei şi vinului, a editat cărţi şi reviste de specialitate, organizează concursuri de vin. Emisiunea face incursiuni nu doar în podgorii şi crame, dar şi în istoria şi cultura locurilor unde se cultivă viţă-de-vie şi se produce vin. În alte ţări, astfel de producţii TV sînt obişnuite; la noi, „Frăţia de viţă" e o noutate.*

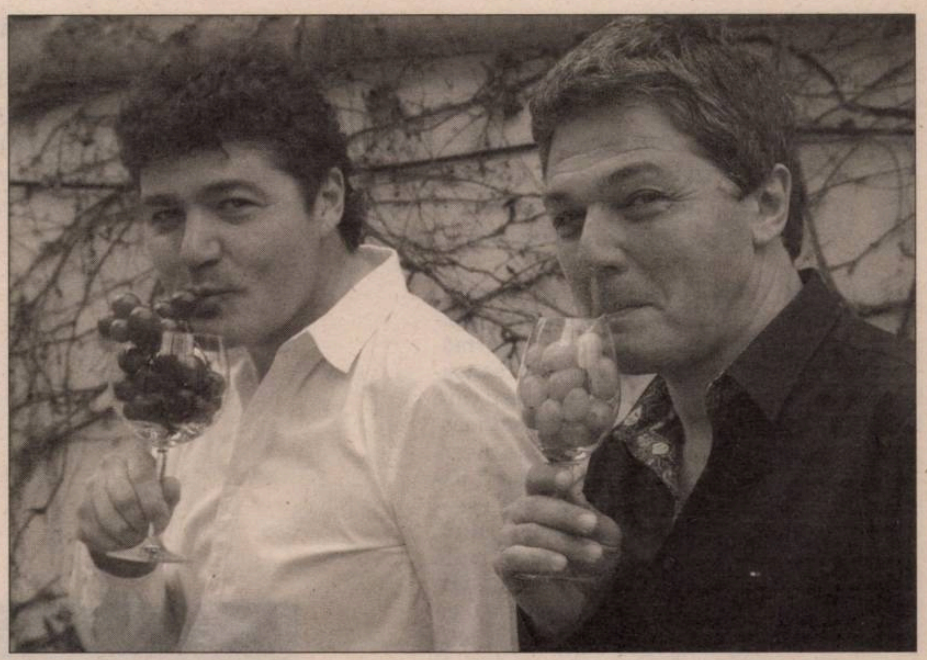

Cum v-a venit ideea unei emisiuni despre vin şi care este, din punctul dumneavoastră de vedere, miza principală a emisiunii? Să informeze pur şi simplu publicul în legătură cu vinurile sau să transmită şi întregul fundal – istoric, cultural, de educaţie, gust etc. – pe care îl presupune vinul?

Ideea este veche, iar de vreo zece ani batem la porţi închise. S-a pierdut un deceniu de informare, de plăcere. S-a pierdut şansa de a se creiona mai devreme profilul vinului de calitate, de a se conceptualiza oenoturismul sau consumul... nonconsumerist. Sincronizarea mesajului media cu noile realităţi (pozitive) ale României ar fi dus către maturizarea firească a pieţei, către o ofertă mai consistentă din partea producătorilor, către apariţia unor noi meserii şi locuri de muncă. Noi doar am spus: „Vinul e mai mult decît un lichid alimentar; e cultură, istorie, emoţie, o şansă pentru cunoaştere". Acum, că am găsit televiziunea, mai rămîne să găsim, în timp, resursele materiale pentru a face o emisiune cu adevărat valoroasă.

Colindaţi podgoriile, cramele, locurile legate de vin. Puteţi face o apreciere succintă şi generală asupra „stării lucrurilor" în România, în materie de vin? Care sînt lucrurile bune şi cele mai puţin bune care se întîmplă la noi?

România viticolă e o Românie necunoscută. E diferită, e frumoasă şi ar putea deveni şansa noastră, a românilor. Mii de hectare replantate (cu laser, GPS, satelit etc. – şi nu e glumă!), cramele retehnologizate sută la sută (nici în marile puteri viticole ale lumii nu există aşa ceva), oameni tineri, şcoliţi, care se raportează la ierarhia mondială şi care au renunţat la formula „vinul nostru e cel mai bun", utilităţi pentru oenoturism. Toate acestea vor fi vizibile cam în trei-patru ani. Rău este că se comunică „nesindicalizat", că statul e încă spectator, că se cultivă la nivelul maselor apetitul pentru un consum de produse degradate şi degradante...

În emisiune v-aţi împărţit rolurile: Cătălin Păduraru e specialistul, Adrian Păduraru e „amatorul". În realitate, „ca simpli băutori", cum vă înţelegeţi, cum vă împărtăşiţi gusturile?

Sîntem fraţi. Provenim din familie de viticultori cu acte. Iubim vinul. Ultimii 20 de ani de lucru cu vinul au făcut ca eu (C.P.) să am un „paletar" cu nuanţe mai multe. Rolul din emisiune nu e o convenţie artistică. Sînt membru al juriului Concours Mondial du Vin Bruxelles – cel mai mare concurs din lume –, degustător expert şi membru ADAR (Asociaţia Degustătorilor Autorizaţi din România), am un masterat şi închei şi un doctorat la USAMV, reprezint România la OIV (Organizaţia Internaţională a Viei şi Vinului), organizez IWCB (Internaţional Wine Contest Bucharest) începînd de anul trecut, alături de (doar) alţi trei români sînt membru al FIJEV (Federaţia Internaţională a Jurnaliştilor şi Scriitorilor de Vin), am fondat şi condus cele mai importante entităţi comerciale ale domeniului, ultimele şi cele mai cunoscute fiind Vinexpert şi evinoteca.ro (din care am făcut acum un an *exit*-ul total). E posibil ca, datorită acestui „background", gustul meu să fie mai pretenţios şi comentariul liber mai puţin prietenos.

În materie de promovare/marketing, industria berii a fost/este mai agresivă (spoturile TV au început încă din primii ani ai lui '90). Industria vinului s-a „trezit" mai tîrziu. Credeţi că asta are efect asupa consumului? Vinul poate „recupera" (dat fiind că, totuşi, în România cultura vinului are tradiţie...)?

Industria vinului a fost ţinută în loc de guvernele de stînga. Trecerea de la forme de organizare anacronice şi păguboase la proprietate privată s-a făcut tîrziu. De aici şi un oarecare defazaj în comunicare. Totuşi, nu putem compara profiturile obţinute din apă şi arome cu ceea ce obţin viticultorii şi vinarii. Aşa că nu se pune problema unei competiţii. Cel mult tot „industrialii" vor putea face reclamă la un nivel mare, ceea ce nu e neapărat în favoarea calităţii. Vinurile bune, obţinute din vii relativ mici, nu au bugete de reclamă, dar sînt căutate de cunoscători. Diferenţa se face între cei care aşteaptă informaţia prin reclamă TV şi cei care citesc o carte, o revistă. E nevoie de sprijinul statului pentru că, spre deosebire de bere, vinul creează locuri de muncă şi poate transforma România în destinaţie (oeno)turistică. Asta înseamnă români fericiţi (poate întorşi din lume, nu-i aşa?!) şi confort financiar.

Pe blogul dvs. (şi în alte locuri) vă recomandaţi drept „critic de vin". În alte ţări cu tradiţie e ceva obişnuit, la noi e o „meserie" relativ nouă. Care e astăzi statutul acestei meserii? Are impact – dincolo de cercul oamenilor din breaslă şi al iniţiaţilor?

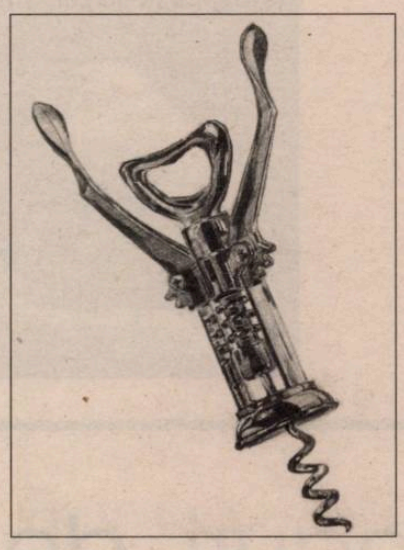

Da, are. Am scos, împreună cu Dan Silviu Boerescu, *Ghidul vinului* (pentru care am luat şi premiu la Paris), am recenzat mii de vinuri, scriu la reviste pentru lucrătorii din HORECA, fac traininguri, ţin cursuri. Am fost consultant de specialitate pentru cărţi dedicate vinului. Toate acestea au produs schimbări şi la iubitorii de vin, şi la profesionişti. Se vede. Se simte. Producătorii, la rîndul lor, sînt foarte atenţi la ce avem de spus, ceea ce, credeţi-mă, nu-i puţin. *Un critic literar, de film, de teatru etc. este mulţumit cînd opiniile sale sînt luate în seamă şi de profesioniştii din domeniu, şi (dacă se poate) de marele public. Care sînt satisfacţiile şi amărăciunile unui critic de vin?*

Satisfacţiile sînt diagnozele corecte, predicţiile confirmate, corectarea unor tipare strîmbe. Amărăciunile – puterea mică de dispersie a mesajului, rezistenţa românească la schimbare (în fapt, o amînare care produce un decalaj faţă de alte ţări), popularitatea unor criterii ciudate de alegere a vinului (desprinse parcă din folclorul soldaţilor sovietici neinstruiţi) în rîndul oamenilor cu stare sau cu un statut social bun. Ei, dar mai multe putem vorbi la... un pahar cu vin.

a consemnat Mircea VASILESCU

Omar KHAYYÁM

„O, vinul mă inundă în marea lui lumină,
Se risipeşte ceaţa ce-a fost sau ce-o să vină.
Cad lanţurile grele de rob întemniţat
Şi într-un nimb de aur – renasc eliberat.

Acest vin în esenţa-i sub zeci de forme-apare:
Cînd pasăre, cînd plantă, cînd stea, cînd nenufar
Să nu crezi ca prin asta înseamnă că el moare.
Esenţa sa-i eternă. Doar formele dispar.

De-i dăm să bea, şi-un munte o să danseze-n soare.
Dispreţuirea cupei e cea mai grea smintire.
Tu-ai vrea să schimbi paharul pe viaţa viitoare?
Dar vinul e un suflet ce dă desăvîrşire.

Cei mărginiţi la minte şi cei trufaşi susţin
Că între trup şi suflet ar fi deosebire.
Eu ştiu un singur lucru: tu vei afla în vin
Uitarea care-mpacă nemărginita fire.

Turnaţi-mi vin! Să curgă prin vine-n val, de-a-notul!
Fără răgaz să fiarbă în creierul obosit!
Umpleţi-mi altă cupă! Ah! O minciună-i totul!
Mai toarnă-mi, hai, mai iute! Am şi îmbătrînit!"

DILEMA VECHE
Vin, bibicule, vin!

Cezar IOAN

Ce-aș vrea să știu despre vin. Și de ce

cronica unei neștiute agresiuni

Recunosc, trișez: asta e întrebarea-test pentru oricine vine să lucreze alături de mine și colegii mei care scriu de nouă ani despre vin sub numele generic de Vinul.Ro. *Am deja, așadar, o mulțime de răspunsuri suculente, din care să vă inspir copios. Mai întîi, însă, puțină istorie plictisitoare. Dar personală, căci la toate cronicarul a fost martor direct. Și, uneori, victimă. Vă avertizez, însă: voi trișa din nou.*

■ ***Anii 1990-1998...*** Poșircile – creația omului „de tip nou", comunist – au luat în stăpînire pămîntul de la nord de Dunăre și urmăresc exterminarea fizică ori subjugarea psihică a tuturor cugetătoarelor creștinești care odinioară stăpîneau libere spațiul lăsat moștenire din moși-strămoși. Zăpăciți de diversiunile la ordinea zilei, băștinașii pierd bătălie după bătălie, fără măcar să-și dea seama că sînt în război. Leul se duce dracului, televizoarele color second hand devin noile locuri de închinare (mall-urile încă nu există). Se bea vin cu stacana, cu găleata sau cu burta. Pe sunet de 3rei SudEst ori „Treceți, batalioane, române...". Sub ochii sticloși ai cerbilor împăiați, de pe fețe de masă cu motive populare. În maiou cu vecinul de garaj sau solemn, la costum, cu cureaua sub burtă și ceafa transpirată, sub ochii neatenți ai mireselor preocupate de găleata cu „darul". Deznodămîntul luptei pare aproape, iar cronicarul n-are de consemnat nici un nume de erou, căci vinul este doar „mult, alb, rece și (aproape – *n.a.)* pe gratis". Nu și „sec", căci victimele neștiutei agresiuni beau mai ales dulce.

Paranteză: tot în 1998, într-un oraș de provincie din teatrul de război, unui jurnalist elvețian de vinuri aflat în vizită i se oferă spre degustare, cu nelipsita mîndrie patriotică, unele vinuri românești „en vogue". *Grasă, „Corăbioară", „Porumbelul", „Premiat", „Fata în iarbă", „Negru de Tohani" etc. (porecle celebre la vremea cu pricina* – n.a.). *Cu delicatețe, oaspetele evită să vomite și aduce gazdei, la următoarea vizită, vinuri bune din Franța, Italia, Spania, Germania, Australia și Elveția. Le beau împreună și discută, elvețianul aduce cărți și reviste străine despre vin. Scînteia se naște, iar peste patru ani va începe să se scrie despre vin și în România. Paranteza e închisă.*

■ ***Anii 1998-2007...*** Miraculos, războiul nu are, încă, un cîștigător clar (cronicarul bănuiește că motivul ar fi pe undeva de ordin genetic: ficatul băștinaș pare înzestrat cu suficientă vigoare încît să reziste, chiar și fără știrea stăpînului, la asaltul cotropitorilor). Apare o firavă mișcare de rezistență, dar nu se bucură de sprijinul unei populații abrutizate prin îndoctrinare și lipsire de informații și preocupată doar să-și ia credit cu buletinul și să-și facă plaja în Antalya. Primele vinuri făcute în România cu știință occidentală își fac loc către piață, dureros de încet. Ca la pașopt, Revoluția pornește cu sprijin din afară, în ciuda majorității autohtone, și nu cu sprijinul ei. Se naște – și luptă aproape neștiută – o generație de eroi precum Merlot Prince Matei, Cuvée Charlotte, Domaine Ceptura Rouge, Shiraz La Cetate sau Cabernet Soare. Apar primele două-trei magazine de vin îmbuteliat, specializate.

■ ***Anii 2007-2011...*** Apar primele reviste de vinuri: *Wine Industry, Romanian Wine Art, Vinul.ro.* Se înmulțesc magazinele specializate, apar restaurante fără ceafăcucartofiprăjiți, români întorși definitiv sau temporar din căpșunărit ori vacanțe aduc neamurilor de la orașe și sate *prosciutto crudo, jamon serrano, parmiggiano* și sticle de vin. Comunitatea internațională devine preocupată de starea gravă a României. Au loc și cîteva concursuri de vin cu juriați imparțiali. Mișcarea de rezistență împotriva bestiilor asupritoare începe să capete „bază de mase", activiști și locuri mai puțin tainice de întîlnire. Evangheliștii noii cauze își fac bloguri, somelierii își pun șorțurile și *tasse-de-vin*-urile de luptă și apar la diverse întîlniri corporatiste cu management străin. Grupe mai mari sau mai mici de simpli cititori, corporatiști plimbați pe-afară și neștiuți pierde-vară încep să se adune cît de cît spontan și să deguste, să analizeze sau doar să facă act de prezență alături de vin. Aproape decisiv, apar și primii hipsteri. Cu fularele, pălăriile și mustăcioarele lor ironice, cu ochelarii tip *„geek"*. Vinul se bea elegant, din pahare cu picior, uneori cu degețelul ridicat a gingășie. Balanța luptei doar pare că s-a echilibrat. Încă, forțele întunericului pîndesc, înfometate, de pe rafturile cu vin ieftin ale supermarketurilor și din PET-urile de la marginea drumului. Mai răpesc cîte-un neavizat, spre a-l devora chiar sub ochii mulțimii nepăsătoare a neștiutorilor.

Și-acum, răspunsurile îndelung amînate, pe foarte scurt. „Ce-aș vrea să știu despre vin? Și de ce?" E vorba doar de lucruri simple: Cum să-mi ofere satisfacție și atunci cînd sînt vesel, și atunci cînd sînt trist, fără ca neapărat să mă îmbete; Cum să-mi îmbogățească atît călătoriile fizice, cît și pe cele spirituale; Cum să mă apropie de ceilalți. Și cum să mă apropie pe mine de eul meu bun. Pentru că, folosit cu știință, vinul poate face toate astea.

Cezar Ioan *este fondator și editor al revistei* Vinul.ro.

Bloguri de vin

Sînt tot mai multe, iar Google le găsește cam pe toate. Dar, după o cercetare atentă, le-am grupat aici pe cele mai active și interesante. Blogurile de vin nu sînt, evident, scrise de specialiști și nici nu au pretenția. Dar aduc, în peisaj, opiniile și recomandările unor oameni pentru cine are nevoie de un sfat, de o orientare sau de o sugestie. Dacă fac prozeliți – cu atît mai bine...

■ „Pivnicerul", http://pivnicer.blogspot.com. „Îmi plac cărțile, undițele, filmele, Florența, motanul Lucky, baschetul, cățelușa Rita, satul Ferendia. Și vinul."

■ „Lucruri bune", http://lucruribune.blogspot.com, publicat de George Mitea. „Acesta nu-i un blog politic, în care post-urile devin desuete după cîteva zile. Vinul ține mai mult."

■ „Vinul și pasiunea", http://cipwine.blogspot.com/, publicat de Ciprian Haret. „Doar un pasionat de vinuri și călătorii... aaaa, da, și un cinefil înrăit."

■ dariuswine.blogspot.com, publicat de Darius Pripon. „Un umil suflet, ce admiră «Piramida» vinului și se bucură de roadele acestei băuturi divine."

■ „Vinuri povestite", www.vinuripovestite.ro, publicat de Mona Arsulescu. „În copilărie, mă fascinau cărțile și paharele. La noi în casă erau din plin. După ce am crescut, mi-am dorit să mă fac ziaristă, dar, dintr-o întîmplare, m-am făcut PR-istă. Apoi am făcut un curs de oenologie la Institutul Francez, cu Anne-Marie Rosenberg, care mi-a deschis poarta unui univers miraculos, o lume de arome și culoare, captivă într-o sticlă de vin."

■ „Vin și plec", vinsiplec.winespot.ro, publicat de Răzvan Jurcă. „Aici poți să afli lucruri interesante despre vin, să descoperi vinuri de excepție din România și din străinătate, să primești răspunsuri la întrebări și să înveți tot ce trebuie pentru ca să devii un cunoscător adevărat!"

■ „Paharnicul", http://paharnicul.winespot.ro, publicat de Răzvan Avram. „Unde vinul bun alungă neamurile proaste." „Paharnicul nu este nici viticultor, nici oenolog și nici proprietar de cramă. Nu este nici degustător autorizat, nici critic de vin și nici somelier. Nu este nici chelner, nici bucătar și nici proprietar de cîrciumă. Deci, ce-i mai rămîne să fie? Paharnic, desigur! Un entuziast care încearcă să aducă vinul bun pe masa oamenilor care nu au bani de aruncat pe fereastră, dar care au pretenții firești pentru secolul în care trăim." Paharnicul recomandă vinuri la rețetele lui Costăchel (v. mai jos). Răzvan Avram mai are un blog, www.avram.ro, care își propune „să preamărească lenevia și să declanșeze un atac împotriva culturii muncii din lumea occidentală, care i-a înrobit, demoralizat și deprimat pe atît de mulți dintre noi."

■ „Pivnicer", http://pivnicer.blogspot.com. *„Vinum est bonum."*

■ „Printre vinuri", www.printrevinuri.ro. „Vinuri, oameni, locuri, întîmplări."

■ „Costăchel", www.costachel.ro, publicat de Marius Cristian. „Revistă virtuală de gastronomie reală." „Nu mai ține minte nimeni cînd a apărut prima oara Costăchel în paginile *Monitorului* de pe vremuri. Unii zic că la sfîrșit de '91, alții – că la început de '92. Dar asta contează prea puțin. Cert este că de-atunci au urmat o sumedenie de rețete împrăștiate prin ziare și reviste, o carte *(Caietul de rețete,* apărut la Polirom în 2003) și, de vreo trei ani, și un site. Altminteri, dacă ați deschis mai tîrziu calculatoarele, pseudonimul Costăchel a fost ales ca un modest omagiu pentru Păstorel, cu gîndul la imaginarul său prieten Costache."

„Un pahar de vin pe zi nu strică în principiu nici unui om sănătos"

interviu cu medicul neurolog Bogdan O. POPESCU

Se susţine şi ştiinţific maxima „In vino veritas"?

Cînd eram mic mă punea tatăl meu să deschid *Larousse*-ul (mai precis *Petit Larousse illustré),* care a rămas un dulce al copilăriei mele din comunism. Am avut norocul să învăţ de mic suficientă franceză încît să pot beneficia de această plăcere bibliofilă. Ei bine, pentru cititorii *Dilemei vechi* este clar că *Larousse*-ul are fix la mijloc un set de pagini colorate diferit (în cazul meu roz) cu *Locutions latines et étrangères*. Le-am citit, pe rînd, pe toate, şi mi se pare că au amprenta lor substanţială de adevăr. La *in vino veritas* stă scris (iertare pentru traducerea personală): „Vrea să spună: omul este expansiv după ce a băut vin; adevărul, pe care nu l-ar spune altfel, îi scapă după ce bea". Ştiinţific se susţine. Creierul are zone (corticale, adică de substanţă cenuşie situate la suprafaţă), mai ales în lobii frontali, care inhibă pornirile şi comportamentele noastre de orice tip, în funcţie de morală sau de interesele noastre. Alcoolul este capabil să inhibe aceste arii, ca atare inhibiţia iniţială nu mai funcţionează, şi atunci spunem lucruri pe care nu le-am spune dacă nu am bea.

Ce se întîmplă în creierul omului cînd bea un păhărel? Dar cînd mai bea încă un păhărel?

Se întîmplă foarte multe lucruri, unele pe care le ştim, dar şi altele, pe care probabil nu le ştim încă. Spre exemplu, alcoolul în cantităţi mici, mai ales sub formă de vin (roşu), consumat zilnic, are calitatea de a proteja creierul de evenimente vasculare (accidente vasculare cerebrale) şi de a reduce influenţa negativă a colesterolului. În cantităţi mari însă, poate afecta creierul dramatic, de la a produce moartea neuronilor, atrofie cerebrală şi demenţă, pînă la sindromul Wernicke-Korsakoff, care se caracterizează prin deficite atît neurologice, cît şi psihiatrice majore. Un păhărel e în regulă, e bun pentru o discuţie afectuoasă cu prietenii sau pentru creativitate. Şi e şi în tradiţia noastră de masă şi de a fi împreună, ca oameni.

Prin ce minune timizii devin vorbăreţi la o masă la care se bea?

Mie îmi plac oamenii timizi. Ei dovedesc o anumită decenţă, puritate, sînt opusul îngîmfaţilor şi bădăranilor, din păcate atît de pregnanţi şi de puternici în zilele noastre. Cu toate astea, timiditatea poate fi un handicap pentru succesul în viaţă. Mă gîndesc, spre exemplu, la studenţii timizi, care întotdeauna pierd măcar un punct la examenele orale. Sau la îndrăgostiţii timizi, care nu îşi pot mărturisi în momentul oportun, de graţie, sentimentele. Rog să-mi fie iertate toate judecăţile pseudoştiinţifice din acest interviu. Ele nu se bazează pe experimente ştiinţifice, ci pe anumite cunoştinţe şi pe intuiţia mea de neurolog. Aşadar, vin şi zic: timizii nu au curaj. Ce este curajul, decodificat la nivelul creierului? Capacitatea de a nu ţine foarte mult cont de posibilitatea de a ţi se întîmpla ceva rău, de frică. Frica este un sentiment protector, se spune. Ea este codificată în creier în multiple zone, majoritatea subcorticale (profunde), dar care sînt coordonate în final tot de cortexul cerebral. Inhibiţia selectivă a alcoolului asupra anumitor populaţii neuronale din creier poate face ca frica să dispară, îi poate face pe timizi să acţioneze. De aceea alcoolul este şi anxiolitic. Însă, atenţie! Alcoolul consumat în cantităţi mari şi repetat accentuează anxietatea şi produce depresie. Depresia predispune la continuarea consumului de alcool, se poate forma un cerc vicios.

„Unul bea că-i băutor
Altul bea că-i bestie,
Numai eu, că am umor,
Beau aşa, de chestie."

PĂSTOREL TEODOREANU

Există schimbări la nivel neurologic în funcţie de ce anume bei: vin, tărie sau bere?

Asta-i o întrebare care are implicaţii comerciale, m-aş cam feri să răspund la ea. Zic doar atît: majoritatea studiilor care arată un efect benefic al alcoolului în cantităţi mici se referă la consumul de vin. Altfel, în ceea ce priveşte toxicitatea, contează cantitatea de alcool pur consumată pe săptămînă (la bere 5%, la vin 10-14%, la tărie 30-60%). Cu cît e mai mare, cu atît riscurile pentru diferite boli sînt mai mari (de la ciroza hepatică, la cancer sau afectare cerebrală).

Pînă unde e plăcerea de a bea şi unde începe viciul?

În primul rînd, trebuie spus că şi plăcerea, şi viciul reprezintă o chestiune dependentă de genele noastre. Sînt oameni cărora le place să bea alcool şi oameni care detestă acest lucru. De asemenea, anumiţi indivizi au un risc genetic să devină alcoolici, alţii nu. Nu voi evoca acum definiţia alcoolismului din manualele de psihiatrie, însă pot spune că dacă nu poţi să nu bei zilnic sau nu te poţi abţine să te îmbeţi cînd începi să bei într-o seară, eşti *vicios*. De fapt, alcoolismul este privit în medicină ca o boală în momentul de faţă, nu ca un viciu, dar respect termenii populari.

Zilnic sîntem bombardaţi în presă cu tot felul de studii: fie că două pahare de vin ţin cancerul la distanţă, fie că berea te fereşte de alte boli etc. După alte studii, mulţi dintre oamenii care beau zilnic cîte un pahar ar intra la categoria alcoolici. Ce credeţi despre toate astea?

Am răspuns, în mare, mai devreme. Aş adăuga că nu sîntem toţi la fel. Avem susceptibilităţi genetice diferite pentru boli. Unii dintre noi sînt predispuşi să facă ulcer, alţii – cancer şi aşa mai departe. Astfel, nu există o doză unică de alcool bună sau rea pentru toţi, care poate fi recomandată. Mai precis, un pahar de vin pe zi nu strică în principiu nici unui om sănătos, doza toxică, însă, diferă. Oricum, pentru femei doza toxică este mai mică decît pentru bărbaţi. Ca să mă întorc la *Larousse,* uneori putem bea mai mult *ab irato,* alteori *ad libitum*. Simţul măsurii *– beati possidentes!*

a consemnat Ana Maria SANDU

Florin IARU

Un ospăţ de pomină

Nu-i da omului cît poate răbda.
Mai bine dă-i cît poate duce el.

Cînd se face decembrie, mi-amintesc invariabil de prietenul meu, pictorul Ion Dumitriu. Cu Ion am început Revoluţia, cu Ion am fost arestat şi bătut zdravăn, pe 21 decembrie. Dar nu despre asta vreau să vorbesc.

Ion avea atelierul lîngă Biserica Amzei şi acolo ne strîngeam, cu căţel, cu purcel, să-i vedem ultimele tablouri şi să vorbim, pînă noaptea tîrziu, cîte-n lună şi-n stele. Atelierul lui a fost de poveste. Rar, Ion organiza o expoziţie. Cum era obiceiul pe atunci, artiştii se ocupau de tot: băutură, papa, locaţie, mizanplas. La ultimul vernisaj dinainte de '89, Dumitriu s-a pregătit *di granda*. A adus de la părinţii podgoreni 300 de litri de vin şi 50 de ţuică. Numai la auzul numerelor şi m-a luat cu ameţeală. Păi, aveam să petrecem trei zile şi trei nopţi! A pregătit gustările, ajutat de rude şi de prieteni, mai ceva ca la nuntă. Apoi, tacticos, ne-am mişcat fundurile către Galeria Simeza, plini de încredere şi de voie bună. Aveam rezerve nesfîrşite. Ne-am hlizit la miliţienii care, la rîndul lor, beleau ochii la noi. Eram cam mulţi... Eram cam gălăgioşi. Să fi fost vreo reuniune tovărăşească? Prea veseli...

După o oră de farafastîcuri, după discursuri pline de o imensă şi sinceră apreciere, am luat drumu-napoi, triumfători şi pofticioşi, spre atelier. Urcăm scăriţa, la etajul doi, lîngă atelierul lui Grimalschi şi Tede Moraru... şi unde nu se destupă bidoanele, unde nu se-nvîrtoşează stacanele, unde nu se ciocnesc în iureş de asalt pahare şi păhăruţe, ţoiuri şi ceşcuţe! Şi curg oaspeţii, şi-l pupă pe pictor şi curge vinu-n valuri de spumega pocalul. Dar nu se încinge bine atmosfera şi-l văd pe Ion, palid, că ne ia pe cîţiva deoparte şi ne zice aiurit:

– Fraţilor, s-a terminat băutura!

Trei sferturi de oră. Nu mai mult. Răseserăm tot. Ca lăcustele. Atît de monstruoasă şi de insaţiabilă era setea acelui timp!

De cîte ori vine decembrie, dau să urc la etajul doi şi să rîd, cum am rîs atunci, ca proştii, de petrecerea care închidea un deceniu de groază. Numai că acum, acolo, sus, e linişte.

(povestire din volumul Fraier de Bucureşti, *Polirom, Colecţia „Ego.Publicistică", 2011)*

Bogdan IANCU

Salvați bodega cinstită!

Harta cartierului Ostroveni din Rîmnicu Vîlcea, în care am copilărit, era împărţită în anii '80 între două mari cîrciumi (chiar dacă reclamele luminoase de deasupra intrărilor le marketizau ca restaurante): Tic-Tac şi Cina. În rest, cei patruzeci de mii locuitori ai cartierului muncitoresc îşi mai împărţeau patru-cinci berării şi braserii de dimensiuni minuscule. Rezultatul acestei penurii de bodegi făcea ca Tic-Tac şi Cina să fie supraaglomerate cu muşterii, încă de la primele ore ale după-amiezei, iar seara era imposibil să mai distingi geografii exacte la mai mult de trei-patru metri distanţă. Ca să-l pot identifica pe tata, atunci cînd eram trimis, la fel ca toţi copiii vecinilor mei, să-l aduc acasă, trebuia să fac mai multe incursiuni prin perdeaua groasă de fum de ţigară şi vapori dulci de coniac şi lichior şi să ies apoi, cu respiraţia oprită, ca să iau aer.

Singurele alte spaţii alternative de socializare „la una mică" erau mesele din proximitatea banchetelor de colţ, cu care începuseră la jumătatea anilor '80 să fie populate mai toate bucătăriile mai spaţioase. Berea aproape că dispărea din peisaj, lăsînd locul ţuicii şi al vinului de producţie domestică, adus de la nelipsitele rude de la ţară. Tot de inspiraţie domestică era şi celebrul lichior Florio (o combinaţie exotică de sirop de vişine, alcool, esenţă de migdale), băutură pe care ai mei o aveau pregătită pentru vizite importante.

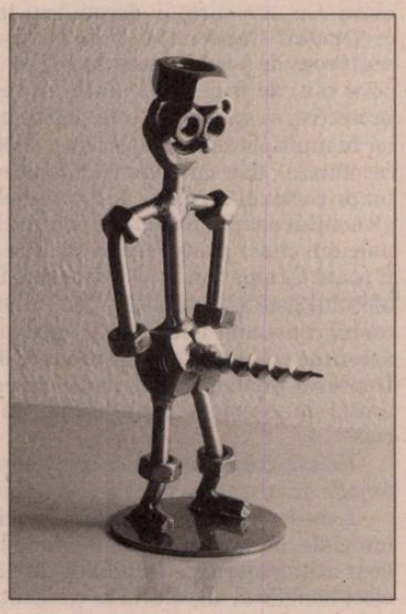

Au venit anii '90, scena consumului de alcoolice şi munca împotriva plictisului s-au democratizat: la parterul blocului în care ne mutaserăm puteau fi numărate patru băruleţe. Cîte unul la fiecare două scări. Atmosferă intimă, lumină verde sau violet, vînzare pe datorie, „păcănele" – titlu generic pentru toate jocurile electronice de noroc. Cum televizoarele color încă nu deveniseră un accesoriu domestic banal, barurile amplasate în fostele spaţii comerciale socialiste deveneau un soi de sufragerie ad-hoc. Ca să nu fie reperaţi şi boscorodiţi de consoarte sau de patronii cărora le datorau bani, unii dintre cheflii se deplasau la barurile de pe străzile din vecinătate.

La sfîrşitul anilor '90, aproape toate aceste instituţii au fost înlocuite de peisajul vesel al caselor de amanet şi de schimb valutar. Le-am regăsit, însă, în aceeaşi perioadă, cînd am ajuns în Bucureşti. În mod ciudat, deşi fostele cartiere muncitoreşti şi campusurile studenţeşti de aici erau pline de bodegi pentru toate buzunarele, gusturile sau clasele, Centrul Istoric al Capitalei nu era nici pe departe destinaţia cohortelor de pelerini de astăzi. Nu sugerez că locul era pustiu, dimpotrivă: cele cîteva baruri şi cluburi existente aici atrăgeau un public fidel, de obicei din proximitatea dată de mediul universitar (încă nu-şi făcuseră apariţia puzderia de sedii de corporaţii şi de instituţii financiare).

În campusurile din Grozăveşti în care am stat timp de patru ani, mersul la o bere în bar era mai degrabă un mic eveniment, stu-

Berea aproape că dispărea din peisaj, lăsînd locul ţuicii şi al vinului de producţie domestică.

denţii preferau formula petrecerilor spontane pe culoarele căminelor, cu băuturi cumpărate de la mini-marketurile improvizate în camere spaţioase din capătul etajelor. Pentru că majoritate petrecăreţilor preferau trăncăneala infinită – oricum nu se putea dansa, din cauza spaţiului restrîns, decît în grupuri de maximum şase-şapte persoane –, reţeta unui bairam reuşit era să aduci băutură în cantităţi suficiente cît să ţină pasul cu fluxul narativ al povestaşilor. Nimeni nu făcea nazuri, important era ca printre dozele de bere să strecoare spre final cîteva sticle de vin ieftin, pentru climaxul trăncănelilor. Cu cît era mai ieftin vinul, cu atît era mai dulce şi mai greu de dovedit. Cui şi de ce să-i pese?

Cînd am terminat facultatea, am încercat să refacem grupurile de sociabilitate, atît cît ne-au permis distanţele şi timpul, în bodegile de cartier din vecinătate în care plutea mai tot timpul senzaţia că toată lumea ştie pe toată lumea. La un moment dat însă, s-a produs un eveniment cu consecinţe oarecum catastrofice pentru un anumit tip de sociabilitate: primarul de-atunci al Capitalei, Traian Băsescu, a declarat război buticurilor şi băruleţelor de cartier improvizate în preajma pieţelor. În cîteva luni au dispărut aproape toate sub lamele şi şenilele buldozerelor civilizatoare. Le-au luat locul centre comerciale din ce în ce mai numeroase, mai aseptice, populate cu interacţiuni sociale neutre.

De aproape doi ani locuiesc pe Bulevardul Ion Mihalache, zona Domenii-Chibrit, cartier locuit cu decenii în urmă de o mare parte dintre lucrătorii de la CFR. Pentru că de-a lungul bulevardului, de la Piaţa Chibrit şi pînă la Piaţa Victoriei, nu există mai mult de trei-patru baruri sau restaurante, majoritatea ieşirilor la bere sau la vin au ca destinaţie centrul Bucureştiului. Pe aceeaşi distanţă, bulevardul este dantelat cu cca 10 supermarketuri, 10 case amanet, 5 cazinouri, 30 de filiale de bancă şi cam tot atîtea farmacii. Prin contrast, în cele cîteva dăţi cînd am ajuns la Bruxelles în ultimii ani, senzaţia cea mai puternică mi-au produs-o micile braserii de cartier, care păreau mai degrabă nişte centre sociale – prin numărul mare de interacţiuni dintre clienţii de la mese – decît nişte spaţii dedicate exclusiv consumului. Revenind pe teren autohton, un interlocutor i se plîngea jurnalistului Adrian Deoancă, în timpul unui teren antropologic într-un bar de la Piaţa Presei: „Bucureştiul s-a umplut de cluburi şi localuri de fiţe, devine din ce în ce mai greu să găseşti o bodegă cinstită". Oare nu este ăsta momentul în care ar trebui să apară un ghid al „bodegilor cinstite" din Bucureşti, şi pentru fiecare oraş în parte?

Ultima dată cînd am trecut prin Rîmnicu Vîlcea, în decembrie anul trecut, în locul fostului Tic-Tac se găsea sediul unei filiale de bancă, iar la Cina un salon de înfrumuseţare...

Bogdan Iancu *este cercetător la Muzeul Ţăranului Român. Susţine seminarii la Facultatea de Ştiinţe Politice, Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative.*

Maria CONSTANTINESCU

Beți, băieți, numai beți vin!

Cine şi-ar fi putut imagina că în Spania există o asociaţie a jurnaliştilor şi scriitorilor oenologi, numită chiar aşa, Asociación Española de Periodistas y Escritores del Vino, pe scurt AEPSV? Oricît de mult te-ai strădui să înţelegi orgoliul oenologic al spaniolilor (în oglinda celui franţuzesc, poate, sau, mai nou, chilian), orgoliul lor bine consolidat imediat după Reconquista, oricît încerci să îţi aminteşti momentele privilegiate în care Don Quijote cădea în reverii bahice (iată o explicaţie a quijotismului pe care nu puţini spanioli o adoptă după cîteva pahare), oricît de des ai invoca zicerile frecvente despre vin şi ale sale, tot nu-ţi poţi imagina ideea de *scriitor al vinului.*

Ce scrie un scriitor al vinului? Scrie despre sortimente şi ani fabuloşi? Scrie despre binefacerile vinului asupra sănătăţii mentale şi fizice? Scrie despre facerea şi desfacerea vinurilor celebre? Sînt întrebări îndreptăţite pentru un profan care nu deosebeşte prea bine Rioja de Ribera del Duero... Aşadar, un scriitor al vinului este în primul rînd un scriitor sau, înainte de toate, un *aficionado* al vinului? Scrie imnuri (poeme, romane, nuvele) bahice sau se ocupă de cultura vinului? Dacă, printr-un cataclism, vinul ar dispărea cu totul, ar rămîne scriitor sau ar încerca să reconstituie dintr-un sîmbure de strugure întreaga istorie a vinului pierdut? Habar n-am şi, recunosc, ce mă roade e că scriitorii vinului sînt şi critici, şi degustători. Altfel, cum să scrii? Nu degeaba invocaţia lui Borges e mereu actuală: „Vinule, învaţă-mă arta de a mi vedea viaţa ca şi cum ar fi cenuşa propriei memorii!".

trei hectare

sable noble

Nu ştiu aşadar *ce* înseamnă să fii un scriitor al vinului, însă recunosc unul cînd îl citesc. De pildă, José Peñin, creatorul *Ghidului Peñin al Vinurilor din Spania,* cu siguranţă cel mai important clasificator al vinurilor spanioleşti, preşedintele grupului cu acelaşi nume, şi mai ales un fin degustător, cum vă poate dovedi orice fotografie a sa din revista *Sibaritas* pe care o conduce. Cartea lui – *Manualul vinurilor spaniole* – a fost un best-seller absolut în lumea hispanofonă, iar după ea au mai urmat 15 titluri traduse în toate limbile care cunosc noţiunea de vin... N-ar trebui uitat nici jurnalistul şi criticul Victor de la Serna, tot un scriitor vinofil, însă unul mai serios care scrie mai ales în *El Mundo,* în Mundovino.com, dar şi în *Sibaritas* a lui Peñin. Sau Josep Lluis Pérez Verdú, omul din spatele celebrului Martinet de Priorado, un făcător de vinuri neegalat în Spania pînă acum. Aceşti trei „viticulturnici" spanioli au pus pe roate, acum cîţiva ani, un Congres al Autorilor Vinului, numit „Winecreator", la care au invitat nume celebre din toată lumea: Jancis Robinson de la *The Financial Times,* Michael Bettane, unul dintre autorii ghidului franţuzesc *Classements des Meilleurs Vins de France,* Stephen Tanzer, directorul revistei bilunare *International Wine Cellar,* David Schildknecht de la *The Wine Advocate* sau Joshua Greene de la *Wine Spirits* ş.a. Au discutat, desigur, lucruri de-ale lor: metode de lucru, noi varietăţi de struguri, vinuri organice şi „biodinamice", fineţea şi tăria licorii. Nu vreau însă să mă gîndesc ce fel de vinuri s-au degustat în acele zile la Málaga... Şi de cîte ori s-au recitat celebrele versuri ale lui Luis López Anglada din poemul „La Bodega": *„Bajé contigo, amor, a la bodega / y me acerqué al tonel que allí dormía / por ver si era verdad que en él crecía / la flor del vino, diminuta y ciega..."*

Cum ar echivala un traducător vinofil după un pahar de L'Hermita din 2005: „Am coborît cu tine-n cîrciumă, iubito / şi m-am oprit la butea ce-aţipise / să văd dacă, pe bune-n ea creştea / floarea săracă şi oarbă-a vinului."

Maria Constantinescu *este hispanistă.*

www.pensiibcr.ro
Tinerețe fără bătrânețe și viață fără griji
cu pensia facultativă BCR PLUS.
BCR PENSII
Cine spune că viața activă se termină când ieși la pensie? Dimpotrivă, o să ai mai mult timp ca să faci ceea ce îți dorești. Asigură-te că vei avea și venituri suficiente pentru asta și încheie acum pensia privată facultativă BCR PLUS.
Denumire Fond: Fondul de Pensii Facultative BCR PLUS. Administrator: BCR PENSII, S.A.F.P.P. S.A., str. Biharia nr. 26, etaj 2, sector 1, București sau site-ul www.pensiibcr.ro.
Depozitar: BRD GROUPE SOCIETE GENERALE S.A.

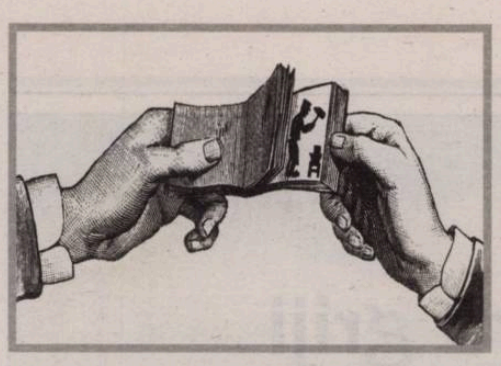

Marius CHIVU

feedbook

Arta de a fi umorist

● **Anatol Moraru, *Nu mă tentează*, povestiri, Editura Cartier, 2011.**

Dintre toți scriitorii basarabeni contemporani, prozatorul Anatol Moraru îmi place cel mai mult. Calitățile stilistice, umorul și fondul livresc ale scrisului său (de negăsit, într-o asemenea combinație și de un asemenea rafinament, la nici un alt prozator basarabean, indiferent de generație) îl apropie de liga unor scriitori precum Costache Olăreanu, Ioan Groșan sau Răzvan Petrescu. În 2002, cînd i-am recenzat volumul de debut *Nou tratat de igienă*, îl asemănam pe Anatol Moraru prozatorilor tîrgovișteni (dpdv stilistic, nu conceptual): debuta la 40 de ani cu o literatură livrescă și intelectualistă, inteligent-ingenioasă (și bine temperată), povestiri pline de umor și de (auto)ironie, ziceam eu atunci, o formulă care m-a surprins și m-a entuziasmat în egală măsură. De altfel, volumul avea să obțină, în anul următor, Premiile pentru debut al USM și al Fundației Culturale Române, fiind nominalizat și la Premiul de debut al revistei *România literară*. Scriitorul a mai publicat între timp un roman *(Turnătorul de medalii,* 2008), față de care criticii literari (inclusiv eu) au rămas datori, iar acum revine cu un volum de proză scurtă, în siajul celui de debut.

Nici aceste treisprezece povestiri nu au propriu-zis un subiect anume, pornesc de la niște pretexte existențiale, decupează și se dezvoltă stilistic tot în jurul unor scene și situații banale, par de-a dreptul niște anecdote extinse, uneori cu final neașteptat, care prin adaosul de straturi (gesturi, replici, detalii) reușesc să sugereze, aproape de fiecare dată, dimensiunea tragicomică a existenței. De altfel, amestecînd toate tipurile de umor, cu puțin absurd, sentimental și livresc, pe Anatol Moraru îl interesează să surprindă, în general, latura comică a lucrurilor. Chiar în povestirile ceva mai serioase, cum este cazul celei care deschide volumul, „A treia odisee", unde profesorul universitar Ieronim Dunăreanu („fire de poet", autor al unei plachete de versuri intitulate *Sonetele haosului)* se întoarce acasă cu autobuzul într-o căldură mare (situație care, pentru o clipă, te trimite cu gîndul la profesorul de pian, „fire de artist", Gavrilescu), dar care nu ajunge să rătăcească la țigănci, ci străbate labirintul cartierului, reușind să cumpere, pe datorie, niște file de porc și, la suprapreț, un kilogram de cireșe, pentru ca, odată ajuns acasă, replica uneia dintre cele două fete să-l facă să realizeze că tocmai fusese martorul unei posibile epifanii. Celelalte texte sînt, cum spuneam, niște savuroase povestiri despre nimic: un avocat nu mai scapă de prietenia insistentă a unui saxofonist bețiv pe care îl tot scoate din belele, un comisar de poliție se alătură unei petreceri nocturne într-o benzinărie, un bărbat se întoarce acasă și găsește apartamentul golit de mobilă („Felicitări, m-a părăsit nevasta..." este prima frază a povestirii „El burlador"), o elevă se îndrăgostește de profesorul ei, al cărui „curs de hermeneutică îl așteaptă precum flora Indiei așteaptă musonul" (mai tîrziu, profesorul va „intra în ea ca un sarazin în Ierusalimul cu porțile zăvorîte"), un biciclist beat, accidentat de un șofer, speculează disponibilitatea acestuia de a-i face toate voile pentru a nu avea probleme cu Poliția, un bărbat primește din greșeală un sms (în timp ce citea în cadă *Mă numesc Roșu* de Pamuk) și se duce la o întîlnire oarbă, un adolescent nuntean fură mireasa pentru el și dimineața are acest dialog cu bunicul lui: „«Da, ce-i asta, bre? A cui îi fata asta, măi nepoate?» «E Natalia, mireasa lui Ionel, i-am furat-o.» «Ai tăi știu măcar de isprava ta, că eu vin de la raion?»"....

Singurul subiect care revine în povestirile lui Anatol Moraru (el însuși lector la Catedra de Literatură Română și Universală din cadrul Universității de Stat „Alecu Russo" din Bălți) este lumea literară/universitară ale cărei moravuri sînt parodiate. Profesorul Dunăreanu trebuie să definitiveze comunicarea pentru un simpozion intitulat „Postmodernitatea lui Eminescu"; subiectul povestirii „Show must go on..." este chiar limbajul de lemn al festivismului literar cu prilejul unei lansări de carte ai căror vorbitori se exprimă astfel: „Îl admir pe distinsul meu coleg pentru răbdarea și acribia cu care a turnat chintesențe în paginile acestei simfonii exegetice și pentru că a putut aduna aici, în acest paradis al slovelor, toată floarea criticii basarabene..."; un autobuz plin cu artiști basarabeni aflați în drum spre un simpozion la Cluj devine o adevărată cîrciumă (auto)mobilă; personajul din povestirea titulară (titlul „Nu mă tentează" pare un ecou al celebrei replici a lui Bartleby: *„I would prefer not to!")* este un student care îi aduce un omagiu lui Mircea Horia Simionescu, stîlcind titlurile cursurilor/cărților profesorilor expuse în vitrina librăriei universitare: „Metodica dezvoltării orbirii la preșcolari" (apropo, în *Bibliografia generală* există o carte cu titlul „Determinarea gradului de abstracție la sugari"), „Prinsă între scamele clemenței", „Considerații la țărmul echidistanței analitice", „Ultima șoaptă a unui copil îmblînit" ș.a.; iar povestirea „Toți sînt unu..." este o galerie de portrete comice ale profesorilor: „Profesorul Vlad Motivatu face o figură singulară în fauna universitarilor bălțeni. E în permanență detașat și radios, sfidînd parcă deopotrivă criza mondială și pe cea națională. Ochelarii cu lentile groase îi camuflează marile ironii și micile porcării de care e în stare. M-a cucerit printr-un gest sincer ca puiul de căprioară. Deși mă cunoștea doar din auzite, m-a oprit într-o toamnă luminată de crizanteme pe stradă și mi-a arătat o colonie de bufnițe aciuate în brazii de lîngă Palatul Municipal de Cultură. Vorbea cu pasiune despre ele, cum alții glosează despre femeile frumoase și goale. L-am văzut cum venea dinspre bibliotecă, mistuia cu ciudă un miez de nucă. Pe chelia care semăna tot mai mult cu o baterie solară am putut observa un semn roșu, ceva mai mic decît al lui Gorby. L-am întrebat ce mai face. «Ce fac, nimic serios, mi-a căzut, de exemplu, o nucă în cap.» «Și-i aplici, cum văd, pedeapsa capitală»... etc."

Deși prima impresie este că personajele povestirilor lui Anatol Moraru sînt oameni simpli (și bețivi), majoritatea sînt, în felul lor, intelectuali: studenți, profesori, avocați, scriitori, jurnaliști. De unde și umorul intelectualist, ironia subtilă, sadică uneori, căci la prozatorul basarabean nu subiectul, ci voluptatea expresiei primează: preocuparea pentru stil, comparația fastuoasă, perifrastică, eufemismul, toate denotă un adevărat cult pentru limbaj. Anatol Moraru are nevoie de cea mai banală dintre situații și de cel mai comun personaj pentru a construi în jurul lui un ghem de efecte comice exclusiv din limbaj. La un magazin de mezeluri, clientul și vînzătoarea au următorul schimb de replici: „«Zău, mă puneți într-o situație intempestivă. Nu sînt obișnuit să practic amortismentele.» «Nimic inavuabil... »", un personaj beat arată „ca o caisă căzută la amiază în iarbă", un altul se simte „ca un broscoi suit pe un nufăr galben în mijlocul unui lac de țiței", un Mercedes rulează pe șosea „cu mîndrie nibelungică", Chișinăul este descris drept „această urbe, răsadniță a spleenului", o stare liniștită a lucrurilor este descrisă astfel: „toate-s bune și mendeleevice"...

Anatol Moraru este, fundamental, un umorist intelectualist, un parodist soft al cărui ludic mixează în permanență livrescul, elegant în expresie și cu o stilistică a ironiei desăvîrșită, fără cusur pe spațiii mici, care poate transforma într-o sursă de umor cel mai banal pretext narativ. Oricît ar fi de amuzant și de fermecător, volumului îi lipsește, totuși, piesa de rezistență. E-adevărat însă că minimalismul său este atît de bun, încît Anatol Moraru își permite să facă un adevărat manifest din chiar titlul volumului: *Nu mă tentează!*. Un hedonist al prozei scurte, acest savuros scriitor din Bălți!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

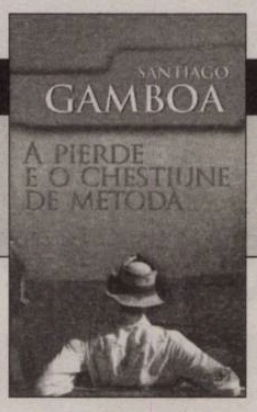

● **Santiago Gamboa, *A pierde e o chestiune de metodă*, traducere din limba spaniolă de Mihaela Săcuiu, Colecția „Ficțiune fără frontieră", Editura Paralela 45, 2011.**

Autorul e un columbian în floarea maturității, cu ani buni trăiți pe la Madrid, Paris și Roma. Literatura lui fuge de bătrînul realism magic, preferînd vioiciunile ironiei și jocul cameleonic cu formulele „de senzație". *A pierde e o chestiune de metodă* mimează, de pildă, romanul polițist. Și n-o face rău, chit că o cam lungește cu dialogurile, în așteptarea evidentă a unei ecranizări zgomotoase. Cartea a apărut în 1997, s-a vîndut bine în mai multe colțuri de lume, a fost luată foarte în serios ca radiografie a corupției columbiene, iar în 2004 chiar a fost ecranizată, într-o coproducție columbiano-spaniolă.

Romanul urmează trei piste simultane: 1) ancheta unui ziarist intrigat de descoperirea unui cadavru tras în țeapă după o metodă Dracula combinată inventiv cu răstignirea; 2) țiței încurcat-mafiote (și îndelung dialogate) în care sînt prinși un avocat, un consilier municipal, doi oameni de afaceri și o colonie de nudiști; 3) confesiunile magic de simpatice ale unui căpitan de poliție obez („persoană sensibilă", „suflet cult") la întrunirile supraponderalilor anonimi desfășurate sub titlul „Cina cea de Taină". Această a 3-a pistă, cea mai gratuită din carte și cea mai spumoasă ca scriitură, le face mult bine literar celorlalte două, intersectîndu-le ironic și adăugînd deznodămîntului lor punctual înțelesul – ceva mai lat – de uriaș bîlci al deșertăciunilor.

Cu dichis sînt și accesoriile ziaristului de la pista 1: cartea de Cioran din torpedoul mașinii și, mai ales, păpușa în buzunarele căreia își ținea bilețelele cu replici demne de reținut. Titlul cărții dintr-un asemenea buzunar a ieșit.

PUBLICITATE

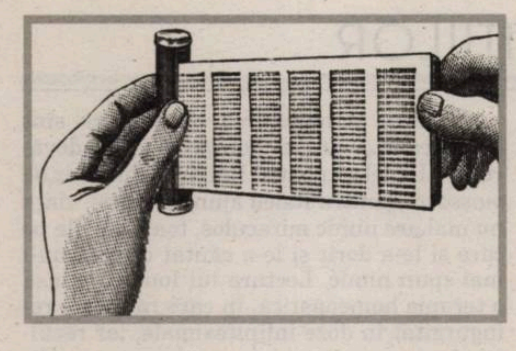

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cioran ca elixir de vitalitate

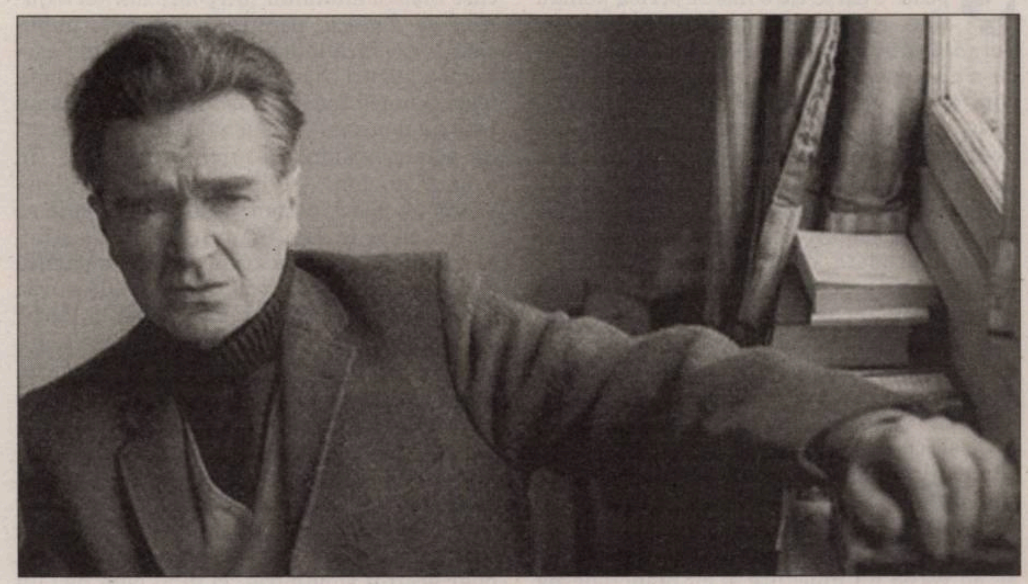

Figura lui Cioran în ochii tinerilor de azi e de-o ataşantă ambiguitate.

De bună seamă că, pentru unul ca mine, marele eveniment editorial de la Tîrgul „Gaudeamus“ 2011 a fost duetul cioranian *Despre Franţa* şi *Îndreptar pătimaş* II, apărute pentru prima oară pe piaţa românească de carte. Versiunile franceze (Alain Paruit, L'Herne, 2009, respectiv Gina Puică şi Vincent Piednoir, L'Herne, 2011), editate cu mult scandal de culise, le ştiam încă de anul trecut, dar nu bănuiam halul în care au fost trunchiate. Nici o îndoială, firește, asupra talentului de traducător al lui Alain Paruit, însă, fie şi la o iute colaţionare, m-a înfiorat manipularea discreţionară a originalului prin eliminarea nu doar a unor cuvinte şi fraze, ci a unor paragrafe şi fragmente întregi. Motivele ar necesita o discuţie prea specioasă pentru cadrul de faţă, ca, de altminteri, întreaga (mez)aventură a scrierilor lui (şi despre) Cioran din cuprinsul *Caietelor* L'Herne.

De dăruit mi le-a dăruit pe toate, la vremea lor, prietenul Constantin Zaharia – cel care a stabilit textul şi a prefaţat cele două volume editate acum la Humanitas – graţie căruia am primit, cu această ocazie, şi ediţia Pléiade (Nicolas Cavaillès şi Aurélien Demars) a *Operelor* lui Cioran, plus un respectabil volum colectiv de eseuri, *Cioran et ses contemporains,* ed. PGDR (i.e. Pierre-Guillaume de Roux), 2011, coordonat de Yun Sun Limet şi Pierre-Emmanuel Dauzat, unde figurează cu două texte şi Constantin Zaharia (Zache, pentru prieteni).

Stabilit de ani buni la Paris, însurat cu o franţuzoaică „de souche“, Zache lucrează la Biblioteca Naţională, a publicat o carte despre melancolia cioraniană, a rămas un hedonist al lecturii, e bibliofil pînă spre manie, scrie extrem de puţin, face gazetărie extrem de rar şi numai pe alese, în *Critique,* de pildă, dar şi în *Magazine Littéraire* (v. dosarul *Cioran. Désespoir, mode d'emploi,* din Mai 2011). Ne cunoaştem de pe la mijlocul anilor '80, cînd luptam să-i public în *RITL* ditamai eseul despre ipostazele magic-senzual-hipnotice ale Pisicii în imaginarul baudelairian... Chestia teribilă e că, auzindu-mă vorbind despre „cele din urmă scrieri ale lui Cioran în românește“, mi-a şoptit, misterios-pişicher că „asta rămîne de văzut“. Mi-a fost peste poate să aflu de la el ce minuni mai zac (pot presupune?) prin fondul Cioran de la Biblioteca Literară „Jacques Doucet“. Dar, cum ştiu prea bine ce va să zică discreţia, confidenţialitatea, secretomania în breasla editorilor, mi-am sigilat, la rîndu-mi, buzele.

Fapt e că avem din nou o zdravănă pistă Cioran pentru decolare exegetică.

Vineri, 25 noiembrie, în cadrul emisiunii de ştiri de la TVR, ora 20, doamna Mirela Nagâţ îl intervieva cu graţioasă aplicaţiune pe Gabriel Liiceanu tocmai despre lansările Cioran ale Editurii Humanitas la Tîrgul de Carte „Gaudeamus“, citîndu-l, la un moment dat, pe Nicolae Manolescu. În evaluarea preşedintelui USR (nu ni s-a specificat contextul afirmaţiei), autorul *Exerciţiilor de admiraţie* nu ar mai fi un scriitor actual, adică studiat, citit, comentat, pe scurt: un spirit potrivit vremurilor de astăzi.

Exact asta m-a făcut şi pe mine să-mi amîn o săptămînă glosele pe seama titlurilor enumerate mai sus: ca să-i contrazic, cu ghiduş respect, domnului profesor scepticismul. Un scepticism suav, dar infailibil infuzat de moştenirea liniei socialiste *Viaţa Românească* – C.D. Gherea-George Ivaşcu – *Cuvântul liber* – Z. Ornea.

Avem din nou o zdravănă pistă Cioran pentru decolare exegetică.

Cu totul dimpotrivă, aş zice: lupta feerică, reciproc vitalizantă, a tineretului de azi cu generaţia '27, cu frenezia autoformativă a „adolescentului miop“ Mircea Eliade, cu exasperarea naţionalistă din *Schimbarea la faţă a României,* cu „ispitele“ fiinţei româneşti în concepţia lui Mircea Vulcănescu, sentenţele lui Ţuţea, drama sufletească a lui Mihail Sebastian, energia paideică de tipul Pârvan-Nae Ionescu-Noica, plus figuri – tot mai active moralicește – precum Alice Voinescu, Simion Mehedinţi, Nicolae Steinhardt, Jeni Acterian, Dinu Pillat, Sandu Tudor, Vladimir Ghica, Andrei Scrima, Alice Botez, Alexandru Dragomir, Petre Pandrea, Alexandru Paleologu & Co – indică orientarea noilor energii către autenticismul experienţialist, metafizica virilă şi insolitul aliaj de creştinism şi gidianism din anii criterionismului. Cuplat, desigur, acesta, cu patosul naţional-constructiv al paşoptismului, cu luciditatea pragmatică a junimismului şi extraordinara forţă etno-proiectivă a epocii lui Carol I.

Pe acest fond, figura lui Cioran în ochii tinerilor de azi e de-o ataşantă ambiguitate. Dacă mi-am amînat glosele cioraniene pentru rubrica de azi, am făcut-o sedus de scrisoarea unei fete – ei, da! –, Miruna Lungu, clasa a X-a E de la Colegiul „Sf. Sava“. Nu de mult, am acceptat cu voluptate „paideică“ invitaţia Fundaţiei (Soros) pentru o Societate Deschisă de a închega un atelier de lectură cu un grup de 22 de liceeni de la „Sf. Sava“. Provocarea era de-a le propune o carte aptă să devină trambulina dialogală a unui dialog despre ceţurile tinereţii, formarea spirituală, rostul în viaţă (în lumea şi România de azi), motivaţiile şi capcanele lecturii. După o responsabilă deliberare, am propus – cam riscant, recunosc – *Despre neajunsul de a te fi născut*. Ce poate fi mai provocator, în bine şi-n rău, la 18 ani? I-am tocat aproape trei ore, dar nici ei nu dădeau vreun semn de saturaţie. Insaţiabili reciproc, acea dimineaţă duminicală de noiembrie mi-a arătat, o dată mai mult, ce resurse uriaşe de frumuseţe sufletească are junimea pe care aşa de inconştient ne precipităm s-o probozim sub una sau alta dintre formulele blazării noastre ulcerate.

La puţin timp după întîlnirea cu pricina, lui Adrian Abrudan de la Fundaţia Soros i-a venit o scrisoare. Un – cum spun cunoscătorii – *feedback,* necerut, bineînţeles, de nimeni, dar care pe mine m-a dat gata. Citatele cred că mă scutesc de orice comentariu.

„De cînd mă ştiu – îşi începe Miruna confesiunea – cititul a fost refugiul meu. Găseam în cărţi un portal către o lume feerică, de basm, apoi o cale către o lume mai bună, în care valorile morale nu îşi abandonau sensul, subjugate de puterea averii şi a funcţiei sociale.“ Convinsă de profesorul Gheorghe Lăzărescu (pe care, iată, îl regăsesc şi eu cu emoţie, la patru decenii de cînd ne încrucişam opiniile la „Cercul de istoria dramaturgiei“ de la Filologia bucureşteană) să vină la atelierul cu pricina, Miruna mărturiseşte că a avut un şoc auzindu-mi elogiile faţă de nihilismul cioranian înţeles ca energie paradoxal-afirmativă. „Am simţit o revoltă revitalizatoare împotriva pesimismului proclamat în fiecare rînd al cărţii. Cioran reuşeşte să mă indigneze atît de mult, încît mă face tocmai să vreau să trăiesc frumos, în fericire, astfel încît să-i demonstrez contrariul. Reuşeşte în mod paradoxal să promoveze viaţa. Predică nimicul, dar trăieşte totul. Cioran caută crîmpeie de paradis în haos.“

„A fost – încheie Miruna – prima oară cînd am conştientizat cît de importantă este lectura în construirea unui om complet. Să ajungi om în ziua de azi, luptînd cu toţi ceilalţi, căutînd calea pavată cu valori morale, dar atît de prost luminată de sistemul de iluminare al zilelor noastre, înseamnă să intri în dialog cu Cioran, Eliade, Blaga... Să găsim în noi curajul de-a nu ne pierde şi de-a ne păstra nealterată dorinţa de ascensiune spirituală...“

Nu mi-e deloc greu să mi-l imaginez pe Cioran după ce i-ar fi trecut pe sub ochi aşa o confesiune sinceră, frumoasă şi pură. Parcă-l aud exclamînd năucit: „Dragă, dumneata poţi să mai înţelegi ceva din poporul ăsta!?!.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Oare chiar ne-am întors de la Athos?, *Humanitas, 2011.*

PUBLICITATE

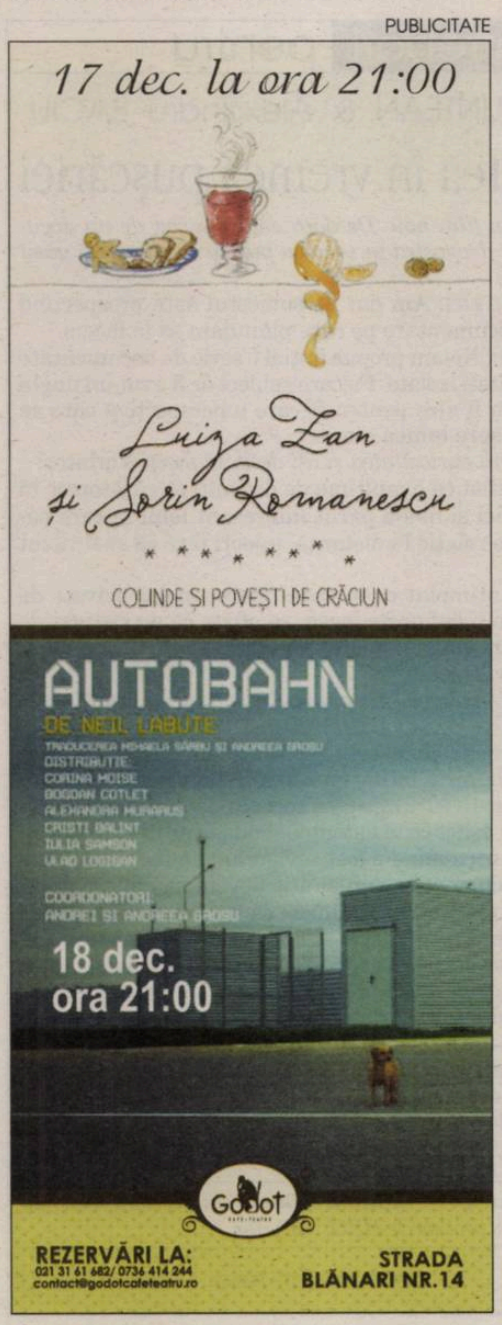

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

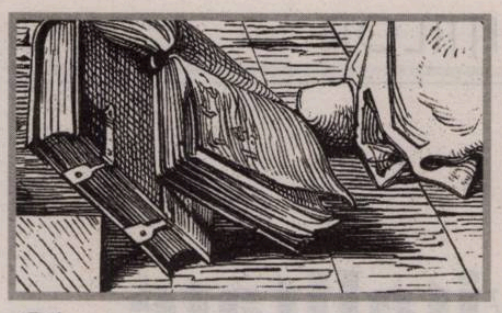

Simona SORA

biographiti

O ultimă lectură

Ştiţi, desigur, acel moment cînd dai peste o carte care fusese scrisă pentru tine, care-ţi fusese destinată direct. *Jurnal în fărîme cu Ionescu* al lui Lucian Raicu a fost, pentru mine, o asemenea carte, cum a fost, fără îndoială, *Critica-formă de viaţă* sau *Scene din romanul literaturii*. N-am avut *toate* cărţile lui Raicu decît tîrziu, mai exact acum cinci ani, pe 22 noiembrie 2006. Încercam de cîtva timp să mi le procur pe *toate* (ştiţi, desigur, şi aviditatea aia: să le ai pe toate deodată, de parcă le poţi citi altfel decît pe rînd). Şi, într-o seară, la un telefon cu Agopian, am aflat că toate cărţile lui Lucian Raicu (cu semnătură) tocmai fuseseră puse în vînzare la un anticariat de pe strada Doamnei de către cineva care-şi lichida biblioteca. M-am dus a doua zi, le-am luat pe *toate* şi, cu ele în braţe, m-am oprit la o cîrciumă din zonă, *Red Lion*, unde acum 5 ani, cînd *Caţavencii* îşi aveau redacţia lîngă Universitate, ştiam sigur că-l găsesc şi pe Agop. L-am găsit, i-am mulţumit pentru pont, iar el, cu vocea lui mucalită şi cu neîncrederea lui practică în ceea ce s-ar numi *sincronicitate*, mi-a zis că Lucian Raicu tocmai murise, cu o seară înainte, la Paris. Cînd i-am povestit Soniei Larian – soţia lui Raicu – întîmplarea, am aflat că povestea ar avea şi un epilog: lui Lucian Raicu i se spunea, în ultimii săi ani parizieni, „Leul roşu", aşa cum se chema barul unde intrasem să-i mulţumesc lui Agopian pentru *toate* cărţile lui Raicu. Au mai fost cîteva întîmplări de acest fel, de cînd încerc să scriu despre fiinţa stranie care a fost Lucian Raicu, dar n-o să insist.

Mă tot gîndesc însă la „lecturile ultime" ale lui Raicu, cele destinate ultimei perioade din viaţa cuiva, lecturile edificate, singurele care rezistă anumitor întrebări. *Jurnal în fărîme cu Ionescu*, penultima sa carte publicată, este, fără îndoială, mărturia unei asemenea lecturi. Acest jurnal nu e unul demn (căci, spunea Lucian Raicu, „un jurnal demn este un nonsens"), ci jurnalul unui „biet om" (în sens gogolian), al unui „biet cititor" (în sens şestovian) – o biată „conştiinţă nefericită" cu spectrul morţii nu în faţă, cum se zice, ci chiar în sine, înăuntrul unei conştiinţe critice pe care abia acum o poate împărtăşi cu Eugène Ionesco. Lucian Raicu reuşeşte să scrie despre opera lui Ionesco abia la Paris, după renunţarea la tot ce însemnase viaţa sa de pînă atunci. *Călătoria la morţi* cu Ionesco din jurnal jalonează această recitire şi această rescriere de sine. A citi are aici sensul de a învăţa să mori.

Fractura interioară pe care-o trăise criticul rupîndu-se de tot ce însemnase viaţa sa de pînă atunci (literatura, limba română, lumea literară în care era nu doar preţuit şi admirat, ci iubit cum nici un alt critic din acea perioadă nu fusese) îi luase cel mai important lucru: plăcerea de a citi. Plecarea în Occident fusese, fără îndoială, o trecere dincolo (într-un fel, de natura celei care va urma, în 2006), iar recitirea lui Ionesco înseamnă şi împărtăşirea, cu acest unic scriitor, a unei conştiinţe comune: aceea a mortalităţii. Ca să-l poată citi adecvat *acum şi aici* (notaţia e din 20 aprilie 1987), Lucian Raicu devine, aşa zicînd, cititorul pur, o specie rară, obţinută prin renunţarea (aproape) totală la critica literară, la întreg harnaşamentul hermeneutic pe care aceasta îl presupune. Raicu este, în acest jurnal, cititorul care împărtăşeşte cu scriitorul conştiinţa că trăieşte o singură dată. Moartea există în fiecare rînd scris de Ionesco, în fiecare secundă trăită de Raicu *acum şi aici* (în timp ce citeşte), iar singura lectură demnă de interes (cu sens) este această reîntîlnire neaşteptată şi ne(mai)sperată. Lectura pe care i-o face Lucian Raicu lui Eugène Ionesco la Paris este o veritabilă revelaţie a morţii.

Groaza de moarte a lui Ionesco (cea care-l făcea să doarmă cu lumina aprinsă în tinereţe), motorul fundamental al celor mai cutremurătoare pagini ale sale, „dialogul monologic" cu moartea reprezintă terenul pe care cei doi – scriitor şi cititor – se întîlnesc pentru o ultimă lectură. Raţionalul act al lecturii transformă – şi pentru Raicu, *acum şi aici*, adică în eternul prezent al lecturii – slăbiciunea, frica în putere, deşi, în mod evident, nu raţiunea diurnă a fost cea care a dictat alegerea lui Ionesco, recitirea sa cu ultimele puteri, înţelegerea sa aşa cum puţini critici (poate Matei Călinescu, în regim universitar şi diurn) au făcut-o. L-ar fi putut citi Lucian Raicu şi altfel pe Ionesco, altcîndva (în România comunistă), altundeva (pe Şoseaua Ştefan cel Mare, aproape de Circ, unde locuia împreună cu Sonia Larian)? Cred că nu, indiferent cîte depresiuni omeneşti ar mai fi traversat pînă să ajungă în geometrica Rue Bargue, din vechiul cartier Vaugirard (unde locuise, desigur, şi Gellu Naum).

Spunea Lucian Raicu, „un jurnal demn este un nonsens".

Lectura şi adnotarea lui Ionesco sînt doar *acum şi aici* o „terapeutică a adevărului". La fel ca pentru Bătrînul din *Jeux de massacre*, pentru Raicu ajuns la Paris, viaţa nu mai are nimic miraculos, toate cărţile pe care şi le-a dorit şi le-a căutat o viaţă nu-i mai spun nimic. Lectura lui Ionesco e însă o terapie homeopatică, în care răul este reingurgitat în doze infinitezimale, iar rezultatul este, în primă instanţă, devastator. Altceva nu mai e însă de făcut, crede Raicu, scriitorii triumfători, cabotinii absolutului, snobii spirituali nu i-ar folosi acum la nimic. Toată literatura şi toată critica (cu rare excepţii) nu fac, în faţa morţii, altceva decît să întărească butaforia, egoismul, separarea. Totuşi, cum de Eugène Ionesco este – pentru Raicu devenit, dintr-un mare critic, un cititor pur – cu totul altceva decît literatură? Cărţile lui Ionesco devin – în acest tip de lectură liminală – „oracole manuale", cărţi de vise, manuale de iniţiere în vid, în nimic, aşadar în „tot ce este". A-l citi aşa pe Ionesco – plonjînd cu luciditate în conştiinţa neagră a personajelor sale dramatice, tragice, uneori comice în demenţa lor – reface un grad zero al lecturii, acela al unei singure cărţi (opere) destinate unui singur cititor (critic?). Cînd îl citim pe Ionesco, de obicei intuim, percepem şi rezistăm interpretîndu-l, reprezentîndu-l, traducîndu-l şi antologîndu-l. Singur Lucian Raicu nu a „rezistat": a intrat, cu vidul vieţii sale din acel moment, în „ciudata substanţă care circulă liberă de orice constrîngeri pe întreaga întindere a textului ionescian", iar de aici, în vidul mai mare pe care-l semnala acest text. Şi, în mai multe feluri, a rămas acolo în toţi cei aproape 20 de ani cît a durat exilul său parizian.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Intimidant şi opulent

● Pink Floyd, *The Dark Side of the Moon*. Immersion Box Set, EMI, 2011.

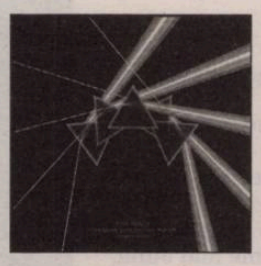

Industria muzicală şi-a schimbat în mod categoric modelele de afaceri în ultimii zece ani. Download-ul, distribuirea gratuită, văzute altădată ca păcate capitale, au devenit practici de marketing uzuale. Suportul fizic al muzicii nu mai contează decît pentru audiofili, şi doar pentru aceia care dispun de sculele necesare pentru a se bucura de diferenţa dintre vinil şi CD, dintre două moduri diferite de presare, dintre două tipuri de mixuri. Nu mă număr printre aceştia. N-am ascultat niciodată *The Dark Side of the Moon* altfel decît pe casetă, dar nu i-am găsit niciodată cusur. Ce-i drept, a fost la vremea sa o revoluţie în ingineria sonoră (cel puţin pe tărîmul rock), producătorii şi trupa profitînd din plin de dotarea de la Abbey Road şi de geniul lui Alan Parsons. Nu ştiu dacă s-a anunţat la televizor, dar toamna asta la ei a început campania *„Why Pink Floyd...?"*. Contabileşte vorbind, e un efort fără precedent de a scoate ce se mai poate de la cei care cred încă în achiziţia onestă a produselor muzicale, înainte ca posesia fizică a muzicii să dispară dintre hobby-urile uzuale ale omului. Pentru *The Dark Side of the Moon*, e a nu-ştiu-cîta ediţie aniversară – nunta de rubin, cred că aşa i-ar zice, dacă n-ar fi divorţul de argint al lui Roger Waters. Nu e singurul material vizat, tot catalogul Pink Floyd e relansat, cu albumele importante împachetate în aşanumitele Immersion Box Sets, dintre care cel aici în discuţie a fost primul.

Pachetul conţine *The Dark Side of the Moon* în formate 5.1 Surround Sound, 4.0 Quadrophonic Mix, LPCM Stereo Mix, un mix prematur al lui Alan Parsons, unul remasterizat de James Guthrie cu ocazia acestei lansări, două seturi live dintre care unul şi în variantă video, plus o parte dintre acestea repetate în rezoluţii superioare, pe suport Blu-ray. Şi pentru că Pink Floyd nu sînt singurele vedete ale legendei *The Dark Side of the Moon*, produsul îi alocă spaţiu semnificativ şi lui Storm Thorgerson, designerul responsabil cu identitatea vizuală a albumului şi a trupei. Acesta contribuie cu o eşarfă, două booklet-uri, fotografii, abţibilduri şi suporturi de pahare, la care se adaugă tot felul de nimicuri găsite prin dulapuri de membrii trupei. Cîte un pachet similar a mai fost conceput pentru *Wish You Were Here* şi urmează *The Wall*. Pe YouTube găsiţi un clip de peste zece minute cu ritualul de deschidere a pachetului. Elementele de noutate muzicală sînt doar cîteva bucăţi *unreleased* nu prea consistente, dintre care ies în evidenţă demo-ul acustic la „Money" şi o mostră din proiectul abandonat al „albumului instrumental fără instrumente" *Household Objects*. Mixul prematur de pe discul cu numărul 6 mai oferă cîteva surprize celor care ştiu albumul ca-n palmă – colţuri mai ascuţite sau mai tocite decît în varianta oficială, acorduri în plus sau în minus, prin care imaginaţia poate sugera deciziile care s-au luat pe parcursul rafinării materialului şi nivelul perfecţionismului practicat de trupă încă din acea perioadă.

O întreagă maşinărie de marketing s-a pus în mişcare pentru campania *„Why Pink Floyd...?"*. Produsele sînt costisitoare (130 de dolari box set-ul) şi însoţite de accesorii ce vizează o piaţă fragilă la noi, unde albumul şi-a făcut renumele pe casetă, în plus avem şi un întreg segment de ascultători care au trecut direct de la casetă la mp3, sărind peste audio CD. Sîntem desincronizaţi faţă de cursul firesc al industriei muzicale, iar produse ca aceste Immersion Box Set-uri ne pot părea intimidante şi de o redundanţă opulentă, în detrimentul unor perioade mult mai slab documentate ale trupei. Pornind de la supoziţia că la noi cei care fac bani nu au suficient interes/timp pentru cultură, şi invers, audiofilii dispuşi să asculte acelaşi album ca în ziua precedentă, dar cu o pistă în plus/minus, sînt atît de puţini încît aproape se cunosc între ei, trebuie să fie pe undeva un forum în care-i găseşti pe toţi adunaţi laolaltă, bîrfind despre cei care mai degrabă aud albumele decît le ascultă. Pentru noi, şi pentru neiniţiaţii dispuşi să asimileze discografia Pink Floyd dintr-o înghiţitură, s-a lansat şi pachetul *Discovery* ce oferă cîte un exemplar remasterizat din fiecare album, ba chiar şi un *best of* intitulat *A Foot in the Door*.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

3 întrebări pentru

Radu MUNTEAN & Alexandru BACIU

Dragostea în vremea puşcăriei

Semnaţi un film nou. De data asta e vorba de un documentar despre dragostea în vremea puşcăriei. Cum aţi găsit acest subiect?

RADU MUNTEAN: Am dat de subiectul ăsta prospectînd pentru alte documentare pe care plănuiam să le facem.

ALEX BACIU: Ne-am propus iniţial o serie de documentare despre comunităţi izolate. Fiecare subiect ar fi avut un unghi de atac, ne-am fi ales pentru fiecare o perspectivă care să releve ceva despre lumea aia.

Ce v-a stîrnit curiozitatea şi aţi decis să faceţi Vorbitor*?*

R.M.:Am aflat că o mulţime de deţinuţi se căsătoresc în timpul detenţiei şi ni s-a părut interesant felul în care oamenii cultivă o relaţie la distanţă, uneori fără să se fi văzut niciodată.

A.B.: S-a întîmplat ca în cazul „persoanelor private de libertate", cum îi defineşte legea, să aflăm că au cîştigat de curînd drepturi matrimoniale. Am decis să ne uităm cu atenţie la cazurile astea.

Ce a fost cel mai greu / neaşteptat cînd aţi lucrat pentru acest film?

R.M.: În funcţie de cazurile pe care le-am găsit, structura filmului s-a modificat încontinuu şi a trebuit să ne adaptăm din mers, dar asta e frumuseţea lucrului la documentar, niciodată nu ştii exact ce te aşteaptă cînd porneşti la drum cu un subiect. Pentru mine a fost revigorant că fac după filme de ficţiune documentar. Am simţit nevoia să cunosc şi alt fel de oameni şi să-mi asum ideea că nu pot controla total conţinutul filmului.

A.B.: Ai întotdeauna surprize atunci cînd eşti dispus să-ţi chestionezi prejudecăţile. Pentru mine a fost greu să diger cazurile unor deţinuţi care intraseră în închisoare de bunăvoie. Există în multe cazuri o condiţionare sau un fel de predestinare socială care îi face să ajungă după gratii. Este uimitor însă să constaţi felul în care ei îşi asumă condiţia şi cum locul de detenţie devine pentru mulţi „acasă", cu exact aceeaşi definiţie ca pentru mine sau pentru tine.

***Radu Muntean** şi **Alexandru Baciu** sînt regizorii celui mai nou documentar produs de HBO,* Vorbitor.

a consemnat Ana Maria SANDU

„Azi, valori sigure în România rămîn Mungiu, Puiu, Porumboiu“

– interviu cu Cristina HOFFMAN –

Este directoarea Institutului Cultural Român de la Berlin. Cristina Hoffman a părăsit România în 1978, lăsînd în urmă „o familie mare şi iubitoare, prieteni o droaie, iubiri netrăite“. A locuit timp de 30 de ani la Paris, apoi s-a mutat la Berlin. A fost selecţioner la prestigioasele festivaluri de film de la Cannes şi Berlin. Mixul de culturi o caracterizează: îşi doreşte ca ICR să fie cunoscut ca „un fel de St. Germain interbelic, în care efervescenţa lumii literare, muzicale, teatrale din România de azi să-şi dea rendez-vous“.

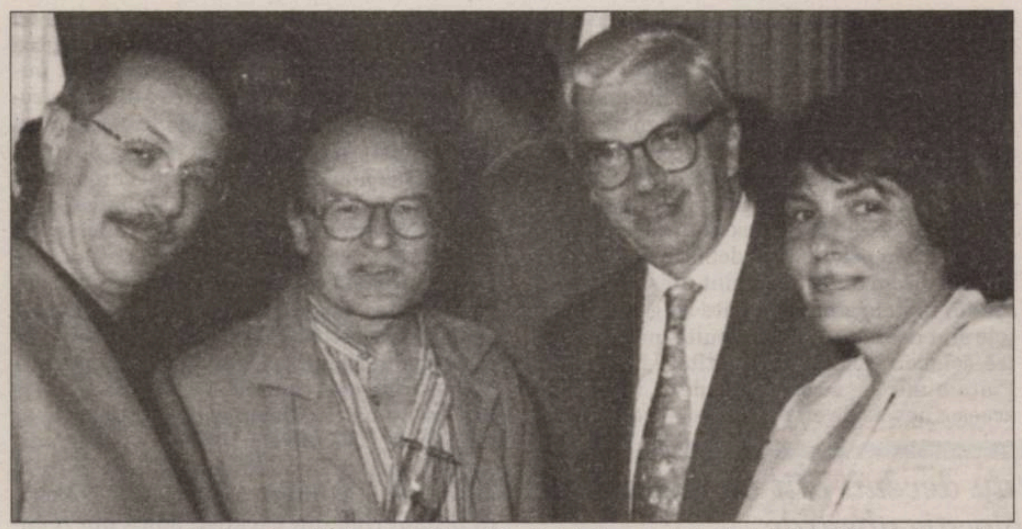

(de la stînga la dreapta) Dieter Kosslick (directorul Festivalului de Film de la Berlin), Volker Schlöndorff (regizor), Daniel Toscan du Plantier (producător francez) şi Cristina Hoffman

Trăiţi în Berlin, un oraş cunoscut pentru efervescenţa sa culturală. Care e cel mai recent proiect cultural pe care l-aţi văzut şi v-aţi gîndit „mi-ar plăcea să producă şi România ceva similar“?

E greu să selectezi un proiect artistic în noianul celor 3000 care există în fiecare zi la Berlin... Dar în vara asta a avut loc un eveniment important – „Based in Berlin“, unde era vorba despre artişti plastici din toată lumea, instalaţi în Berlin, şi de felul în care văd ei societatea germană. Eu aş organiza un weekend de artă, poate cu o temă comună – de pildă, ecologia, simţul civic sau corupţia –, „Based in Bucureşti“ sau chiar „Based in Romania“, şi aş vrea să aflu cum artiştii se văd, ne văd. O oglindă a defectelor şi calităţilor României de azi. Arta ar trebui să ajute, sau...?

ICR Berlin promovează intens filmul. De ce aţi ales să reflectaţi tocmai această parte a culturii româneşti?

Filmul românesc este „pe val“. Şi este şi domeniul în care mă simt „acasă“. În programul ICR Berlin al anului 2012 filmul va fi componenta unui triptic care va cuprinde un festival de dans contemporan în celebra locaţie fabrik Potsdam, un festival de teatru în nu mai puţin celebrul teatru Hebbel am Ufer din Berlin şi un festival de film în miticul cinematograf Zeughaus, de pe nu mai puţin mitica insulă a muzeelor din Berlin Mitte (Museumsinsel).

Dumneavoastră sînteţi apropiată de film inclusiv biografic – aţi şi fost actriţă. Care e povestea acestui rol?

Este un rol dintr-o altă viaţă, aveam 22 de ani, eram studentă la IATC, actualul UNATC, şi am făcut un casting cu regizorul Manole Marcus, un om deosebit. Aşa am ajuns să fac parte din trupa marilor monştri ai scenei româneşti: Toma Caragiu, Marin Moraru, Octavian Cotescu. „Operaţiunea Monstrul“ a devenit operaţiunea „monştrilor“, şi azi un film, aş zice, cult.

În managementul cultural pe care-l practicaţi astăzi, aţi împrumutat ceva din experienţa jocului într-un film?

Jucînd într-un film, „am jucat“ sau, cum ar spune partenerul meu Dan Nuţu, „m-am jucat“. Managementul cultural în anii '70 în România era ca ananasul, un lucru total inexistent în viaţa de zi cu zi.

„Gîndesc în franceză, vorbesc în germană, visez în româneşte“

Cum aţi ajuns să fiţi selecţioner la prestigioasele festivaluri de la Cannes şi de la Berlin?

După o îndelungă experienţă în domeniul filmului, ca directoare a biroului filmului german la Paris şi organizatoare a multor ediţii de festival de film german, în citadela cinefililor. Am descoperit lumea filmului internaţional din cu totul alt unghi decît cel al unei tinere actriţe din România. Apoi, e vorba şi de ceea ce cu obstinenţă nu numesc „hazard“... Am întîlnit, la momentul potrivit, oamenii potriviţi şi am primit jobul potrivit. Să fii selecţioner la festivaluri de film precum Cannes şi Berlin este ca un pahar de şampanie: te ameţeşti repede, efectul trece la fel de repede.

Care ar fi una dintre cele mai emoţionante experienţe pe care le-aţi trăit ca selecţioner?

Descoperirea filmului lui Cristi Puiu, *Marfa şi banii*, într-o formă nemixată, neterminată, un moment în care am ştiut că filmul românesc se va înscrie cu siguranţă într-o nouă direcţie. Nu eram eu selecţioner la Quinzaine des Réalisateurs la Cannes, dar o cunoşteam bine pe directoarea secţiunii şi cred că în bună măsură am contribuit la decizia ei prin convingerea cu care i-am vorbit despre noua perspectivă adusă de acest film în contextul românesc, fapt ce a determinat-o să-l selecţioneze la Cannes. Urmarea o ştiţi cu toţii.

Cum vedeţi filmul românesc – al cărui Nou val a ajuns pe culme – peste cinci sau zece ani?

Pot să certific prin experienţa mea că ce e val ca valul trece, mă refer mai ales la ultimii 20 de ani, valul filmului nordic cu Lars von Trier, al celui britanic cu Stephen Frears, al asiaticilor, şi acum e foarte dinamic cinematograful Americii Latine. Dar şi dacă trece valul, adevăratele valori rămîn, şi ele vor fi întotdeaunua Mungiu, Puiu, Porumboiu...

Între timp, aţi transferat experienţa de selecţioner şi aţi luat şi pulsul generaţiei tinere, aţi descoperit, la Aristoteles Workshop, copiii talentaţi...

Vă mulţumesc pentru expresia „copii“, căci, într-adevăr, m-am simţit ani de-a rîndul ca fiind mama lor. Şi aici ochiul şi simţul şi experienţa depistează talentul, chiar şi la 20 de ani. Au fost şi rateuri, căci atîta timp cît accepţi să judeci un film, nu ştii cum a fost el creat, cine a fost elementul-cheie într-o echipă de filmare, şi poţi avea surprize. Dar 90% dintre studenţii selecţionaţi la Aristoteles Workshop au fost excelenţi, motivaţi şi cu drag de a demonstra că vor şi pot face filme mari.

Înainte de a vă stabili la Berlin, aţi locuit 30 de ani la Paris. Cum v-a marcat această mixtură de culturi?

Gîndesc în franceză, vorbesc în germană, visez în româneşte şi, mai recent, mă cert în engleză. Glumesc. Este Europa reunită pe care politicienii încearcă cu greu să o dospească, eu o am în mine din 1978. În timpul studenţiei aveam colegi veniţi la studii din America de Sud, erau refugiaţi politici din ţări ca Chile şi Peru. Într-o zi am aflat de la unul dintre ei că el este „cetăţean al lumii“. Oau, mi-am zis în 1976, cum o fi asta, cînd eu mă mişcam între Cişmigiu, Podul Izvor şi Dalles? Acum ştiu, şi încerc să le transmit acest spirit şi copiilor mei, care rămîn însă, în ciuda eforturilor mele, profund parizieni.

a consemnat Ana-Maria ONISEI

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Atenţie, nabokovieni – cîţi om mai fi –, a apărut o nouă ediţie a lui *Pnin*, romanul în care omul a descoperit „junghiul tandreţii“ (Polirom, 2011, traducere de Mona Antohi). (Radu Cosaşu)

■ Andrei Dósa, *Cînd va veni ceea ce este desăvîrşit*, Editura Tracus Arte, 2011 – volumul bine articulat, delicat & coroziv al unui debutant care chiar ştie ce să facă cu poezia lui. (Luiza Vasiliu)

■ Reeditarea *Memoriilor unui bătrîn crocodil* de Tennessee Williams (traducere de Antoaneta Ralian, Editura ART), unul dintre cele mai relaxate, amuzante şi erotice volume de memorialistică pe care le-am citit. Unde mai pui că apar tot felul de personaje celebre: Marlon Brando, Truman Capote, Anna Magnani, Yasunari Kawabata, Fidel Castro, Vivian Leigh ş.a. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Pui fals, prăjit

(Chao su ji)

雞

jī / pui (a se remarca penajul)

Avem, aici, o reţetă de pui „fals“ (din soia), prăjit. În treacăt fie spus, „a prăji“ şi „a copia/plagia“ sînt redate, în chineză, prin două ideograme şi pronunţii similare ale aceluiaşi sunet: *chao*. Cum e şi în română paronimia lui „a (se) frige/prăji“.

Luaţi zece foi de tofu *(toufu pir,* literal, „pieliţă de tofu“, caimacul care se formează la suprafaţa vaselor în care fierbe laptele de soia) şi rulaţi două suluri, fiecare din cîte cinci foi. Legaţi rulourile strîns, cu sforicele, şi puneţi-le la fiert în apă. Cînd sînt gata, scoateţi-le şi stoarceţi-le cît mai bine, prin presare. Tăiaţi apoi sulurile în rondele, pe care le prăjiţi în trei uncii de grăsime încinsă, pînă prind culoare. Adăugaţi zece ciuperci fierte şi tăiate în bucăţele mici, două uncii de pastă de soia fermentată, diluată cu un pahar de apă, acoperiţi şi lăsaţi să fiarbă cîteva clocote. La sfîrşit, adăugaţi un vîrf de zahăr şi amestecaţi. Scoateţi rondelele de soia, aranjaţi-le pe un platou şi stropiţi-le cu o linguriţă de ulei de susan. Gustul de pui va fi desăvîrşit.

Erzaţul culinar asiatic are cu totul alt sens decît cel est-european, de tristă amintire. Nu-i rezultatul penuriei, nici al şarlataniei, ci bucuria de a găti ceva bun din orice. Chiar şi din soia.

Amicul Dejun

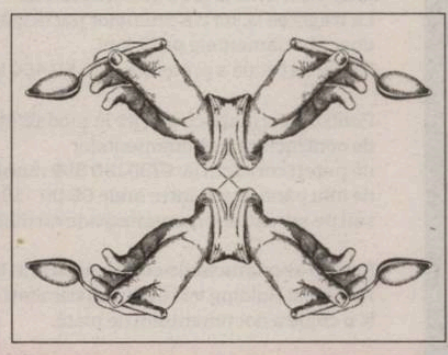

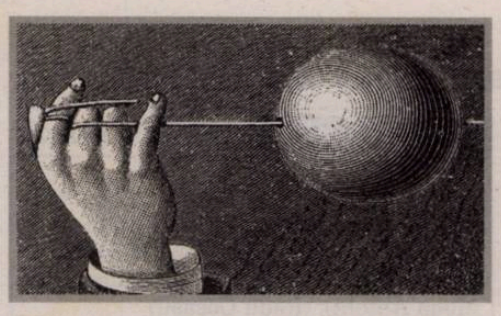

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ce ne facem cu proza scurtă?

Politicile şi cerinţele editoriale au devenit atît de riguroase, încît s-a ajuns la blocaje absurde.

Simpaticul Festival Internaţional de Literatură Bucureşti (FILB) a programat, anul acesta, o dezbatere despre proza scurtă. E, într-adevăr, un subiect: specia e pe cale de dispariţie pentru că editorii publică tot mai rar povestiri, nuvele, sketchuri. Trei dintre invitaţii festivalului au venit cu propriile experienţe. Toţi trei sînt scriitori şi editori, fiecare pune propriul diagnostic.

■ **Roman Simić** e entuziastul romantic, cel care ar susţine proza scurtă cu orice chip şi împotriva oricărui argument de natură economică: o promovează nu pentru că e neglijată de piaţa de carte – şi, prin urmare, ar putea găsi o eventuală nişă liberă –, ci tocmai pentru că, neglijată fiind, are nevoie de susţinere. Paşoptism romantic tîrziu? Şaişoptism postcomunist? Corectitudine politică? Poate toate trei la un loc: lui Simić îi place proza scurtă ca specie literară (deşi este şi autor de roman), se învîrte prin cercuri literare în care sketchurile şi nuvelele sînt numeroase şi nepublicate, şi ar face orice numai să le înscrie într-un circuit în care să poată fi citite. Autori buni sînt destui iar cititori s-ar găsi cu siguranţă – susţine Simić: succesul festivalului pe care-l organizează („Short Story in Zagreb") ar fi o garanţie că există şi piaţă pentru aceste cărţi. Pînă şi zecile de povestioare din cele cu „o fată croată care s-a îndrăgostit de-un băiat sîrb" merită atenţia publică. El le-a citit deja pe toate, a spus, dar cîte dintre ele sînt cunoscute publicului din Europa occidentală, cititorilor de limbi „mari"?

■ **Declan Meade** e entuziastul realist. Să promovăm – dar s-o facem sistematic şi cu metodă. A editat cîteva antologii de proză scurtă despre care spune că au avut succes – respectiv că şi-au scos banii. Revista pe care o conduce, un trimestrial cu titlul *The Stinging Fly* (adică: „Musculiţa care pişcă"), e dedicată în primul rînd debuturilor literare şi prozei scurte. Autorii sînt aleşi pe sprînceană, textele sînt redactate cu grijă, revistele sînt drămuite şi distribuite minuţios către colaboratori, editori, cititori interesaţi. Piaţa e mică – susţine Meade –, tocmai de aceea e nevoie de eforturi speciale de promovare şi de politici editoriale bine articulate; pe această nişă nu sînt prea mulţi competitori, cu toate că în Marea Britanie şi în Irlanda a existat, pînă nu de mult, o tradiţie a prozei scurte. Editurile au renunţat însă la a mai publica, din lipsă de cerere. Între timp, politicile şi cerinţele editoriale au devenit atît de riguroase, încît s-a ajuns la blocaje absurde: de pildă, o editură importantă i-a refuzat lui Philip Ó Ceallaigh o carte, reproşîndu-i-se că era prea scurtă pentru a putea fi încadrată drept roman. Cu cîteva zeci de pagini mai scurtă. Pentru proză scurtă ar fi fost, probabil, prea lungă...

■ **Jean Mattern** e pragmaticul imperturbabil. Cărţile de proză scurtă există în măsura în care se găseşte şi un public pentru ele. Cum, pînă una-alta, se cere roman, publică romane. Ah, dacă printre autorii de roman pe care îi are în portofoliu Gallimard (unde Mattern coordonează o serie de carte străină) se mai găseşte cîte unul care a scris nişte povestiri, atunci fie, se publică şi acelea. Dar numai dacă autorul e suficient de important şi de puternic încît să „tragă" după el şi această specie nevandabilă. De încurajat nu încurajează nimic, n-ar avea nici un sens: doar se ştie că Gallimard e editura cea mai cea din Franţa, că aproape tot ce publică este sau devine canonic, că fiecare colecţie are un număr fix de apariţii programate anual, în fine, că întregul proiect e deja gîndit – nu de azi, de ieri, ci de o sută de ani. De altfel, această editură „cea mai cea" trăieşte în primul rînd din backlist, adică din republicarea cărţilor din portofoliu. Debuturi? Da. Cu romane. Şi aici, să recunoaştem, au mînă bună. Dar nu la proză scurtă.

Pînă la urmă, tendinţa este destul de clară: tocmai cei care n-au nici de cîştigat, nici de pierdut sînt cei mai dispuşi să (se) investească în promovarea prozei scurte. Acolo unde industria cărţii se face profesionist şi pe bani adevăraţi, editorii se gîndesc de două, trei ori înainte să publice un volum. Încerc, din această perspectivă, să ghicesc unde s-ar poziţiona piaţa de carte din România: aici (încă) se mai publică proză scurtă. Dar parcă prea rar şi cam cu jumătate de inimă.

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● *LE NOUVEL OBSERVATEUR* (9 decembrie)

„Franţa anului 2011 poate redeveni tot atît de obscurantistă şi de intolerantă precum a fost în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea? Să aibă catolicii noştri zişi «integrişti» vocaţia de-a fi chiar atît de lamentabili, de periculoşi şi de caricaturali cum sînt acei fundamentalişti musulmani care vor să îngrozească lumea cu nebunia lor sîngeroasă? În faţa deversării de imprecaţii, în faţa neînţelegerilor, în faţa refuzului de a dialoga care acompaniază spectacolele de la Théâtre de la Ville şi de la Théâtre du Rond-Point, merită să ne punem această întrebare." Într-adevăr, de două luni, de cînd a început la Paris Festivalul de Toamnă, cel puţin trei dintre spectacolele prezentate de cele două teatre menţionate sînt boicotate sistematic de grupuri de credincioşi catolici care se simt vexaţi de discursul regizoral (anti)religios. Cel vizat de „imprecaţii" este în primul rînd regizorul Romeo Castellucci; însă şi ceilalţi artişti şi chiar şi personalul teatrului şi spectatorii sînt vizaţi de ouăle şi roşiile aruncate de creştinii ultragiaţi, notează *Le Nouvel Observateur,* care descrie că mai multe dube de poliţie staţionează în apropierea teatrelor şi că spectatorii sînt controlaţi la intrare mai ceva ca la aeroport. „Îţi vine să crezi că nici unul dintre manifestanţi nu a văzut vreuna dintre piese, ceea ce, în general, e adevărat; sau că cei care le-au văzut sînt ori de rea-credinţă, ori complet idioţi. Căci neînţelegerea e totală. Aceste spectacole nu justifică în nici un fel valurile de indignare, torentele de imprecaţii. Dimpotrivă, ele sînt opere ale unor artişti de cultură creştină care sînt dezamăgiţi de ceea ce au crezut. (...) De altfel, delictul de blasfemie nu există în Franţa, fiecare e liber să-şi reprezinte şi să critice religiile." **(M. M.)**

PUBLICITATE

● ***Dacă bobul nu moare*** **(România-Serbia, 2011), de Sinişa Dragin.**

Andrei GORZO

dilematograf

Sufletul tragic al Balcanilor

Dacă bobul nu moare e o contribuţie neglijabilă la tradiţia picarescului balcanic buf-grotesc-tragic-mistic-sentimental-scabros-excesiv-că-aşa-i-viaţa-pe-la-noi. Regizorul-scenarist Sinişa Dragin narează două queste simetrice şi întretăiate, peste pămînturi şi ape care – după cum ni se aminteşte printr-o serie de *flashback*-uri ce compun legenda unei biserici – au fost cîndva sacre. Prima questă e întreprinsă de un bărbat sîrb (Mustafa Nadarevic), nostalgic după Tito, care vine în România cu barca pentru a recupera cadavrul unui fiu fugit din patrie – şi în primul rînd din armata sîrbă – în timpul războiului din Kosovo. Pe lîngă el, în barcă mai intră şi cîteva clişee: Martorul Vestic (un austriac care, jucat de Franz Buchrieser, mai ţine cîte o scurtă prelegere despre istoria complicată a regiunii), Tînărul Taciturn Şi Feciorelnic Care Va Trăi O Iniţiere Carnală (Milos Tanaskovic) şi Prostituata Veselă (Simona Stoicescu) – complementul clişeistic al acesteia, adică Prostituata Fecioară (Ioana Barbu), figurînd în cea de-a doua questă. Aceasta din urmă e întreprinsă de un tată român (Dan Condurache) care călătoreşte în Kosovo ca să-şi recupereze fiica dintr-un bordel pentru soldaţi americani. Atunci cînd o găseşte, el e forţat de un proxenet să se culce cu ea, ceea ce-i împinge pe amîndoi în abisurile nebuniei, iar pe regizor în abisurile cabotinajului – Prostituata Virgină luînd poziţia regulamentară de Ofelia-mireasă şi pierzîndu-se în valurile Dunării, tatăl ei luînd poziţia regulamentară de Nebun Mistic şi pierzîndu-se în ceaţă, în direcţia clinchetului fantomatic de cădelniţă care-l cheamă spre o altă vîrstă a istoriei, mai atinsă de Sacru, iar în spatele camerei, Dragin, costumat de la *second-hand* în Sufletul Balcanic Bolnav, luînd poziţia regulamentară de Kusturica-Angelopoulos-închizînd-bal(amuc)ul şi pierzîndu-se irecuperabil în kitschul acestor efecte „cutremurătoare" la care calitatea meditaţiei lui despre Balcani (toată numai locuri comune, nimic care să transcendă pitorescul sau senzaţionalul) nu-i cîştigase nici un drept.

Pînă acolo, majoritatea incidentelor din film ţin de apanajul farsei. Prostituata Veselă reuşeşte să-l corupă pe Taciturnul Feciorelnic fără să-l trezească pe soţul ei (Horaţiu Mălăele), de care e legată cu cătuşe. Birocraţia absurdistaneză fiind aşa cum o ştim, epopeea recuperării unui cadavru îi poartă pe eroi de la morgă la abator şi de acolo pînă la lada frigorifică din apartamentul unui cetăţean (Valentin Teodosiu, al cărui zdrahonism caliba(lca)nic monoton-jovial pare să-l facă indispensabil la orice „nuntă mută" sau „concert" de genul ăsta – din CV-ul lui nu lipseşte decît rolul ursului din filmul omonim al lui Dan Chişu). Ca să ajungă în Kosovo, Nebunul Mistic şi Prostituata Veselă (care între timp s-au aliat) trebuie să se deghizeze în călugări, numai că sînt luaţi ostatici de un grănicer corupt care ţine morţiş să i se sfinţească noua maşină. Şi, pentru ca *etno*-ul să devină *mondo,* în horă se prind şi nişte imigranţi ilegali din Africa şi din Asia de Sud-Est. Dar, oricît de zelos s-ar manifesta prin colectarea de incidente pitoreşti, intenţiile umoristice ale lui Dragin sînt sabotate de estetismul academic al scenografiei, eclerajului şi încadraturii sale (ultimele două, îngrijit gestionate de directorul de imagine Dusan Joksimovic), care par să vizeze mai degrabă un efect funebru – postcomunismul ca post-apocalipsă. Drezine convertite în vehicule ca din *Mad Max* trec, pe şinele CFR-ului, printr-o lume în paragină, presărată cu relicve ale ceauşismului şi ale titoismului, şi totodată cu talismane americane. Dezlînarea narativă depăşeşte cotele (totuşi confortabile) admise de genul picaresc, intrînd pe teritoriul fuşerelii: e greu de spus cînd şi unde dispare personajul lui Mălăele, cînd se încheie parteneriatul dintre Prostituata Veselă şi Nebunul Mistic, cum anume se rezolvă unele dintre încurcături – de pildă, atunci cînd grănicerul se prinde că hainele călugăreşti sînt false, sau atunci cînd eroii tot recuperează cadavrul de la Teodosiu (cum anume?), care li-l ia înapoi (dîndu-le de urmă... cum?). Lui Dragin îi lipsesc nişte înzestrări minimal necesare creării de comedie cinematografică: abilitatea de a face clare acţiunile personajelor şi simţul detaliului vizual (o excepţie constituind-o scurta luptă a eroilor pentru a culca la loc cadavrul care – îmbrăcat într-un sac – a îngheţat în poziţia sculat). De bază e cantitatea de incidente, nu calitatea realizării lor, tot aşa cum, în scena incestului, de bază e caracterul inerent-şocant al anecdotei, nesusţinut de nici un efort serios de integrare a ei într-un *pattern* narativ, dramatic sau tematic îndeajuns de onorabil încît să-i justifice grozăvia. Pauline Kael e cea care a identificat cîndva, cu dispreţ, un gen de film pe care l-a botezat petrecerea-la-care-vii-îmbrăcat-în-sufletul-bolnav-al-Europei. Filmele vizate de ea nu meritau această etichetă derizivă, dar subgenul regional pe care-l reprezintă filmul lui Dragin, în forma în care se prezintă aici, o merită cu prisosinţă.

work in progress

În *Dilemateca* nr. 68, care va apărea împreună cu *Dilema veche* din 29 decembrie, vom publica un dosar cu titlul „Literatura pentru copii – între aventură şi rezistenţă". Deocamdată citiţi un scurt fragment.

Adina POPESCU

O aventură pe cont propriu

Cînd am descoperit scrisul pentru copii mi-am dat seama că pot să mă exprim şi altfel, că îmi găsisem în sfîrşit „o nişă" unde pot să fiu altcineva. Şi mi s-a părut, brusc, că modul în care scriam era mult mai profesionist decît ceea ce încercasem înainte. În plus, poveştile ilustrau aceeaşi realitate care mă obseda, plasată într-un alt spaţiu, în alţi parametri. Societatea floricelelor de pe covor era identică cu a noastră, iar migraţia uneia dintre ele (diferită de celelalte) spre alte lumi, mai bune, se dovedea a fi o dezamăgire, dar şi o experienţă în sine. În povestea veveriţoiului Sile, scriam despre o căsnicie eşuată şi despre cum prea multă dragoste poate să sufoce o relaţie. Din povestea celor doi pescăruşi care în tinereţe şi-au propus să plece împreună în zbor, în jurul lumii, copiii putea să afle că dorinţa de a experimenta dispare odată cu vîrsta şi cu trecerea timpului, fiind înlocuită cu confortul şi cu siguranţa propriului tău cuib. „Familia din măr" era despre un tată viermişor care îşi teroriza familia, însă aceasta nu trebuia să accepte dictatura lui, aşa că putea lua decizia să-l părăsească şi să se mute într-un alt măr.

Aşa a apărut la Editura Compania *Doar un zbor în jurul lumii,* cu ilustraţiile pline de farmec ale Stelei Lie (mi-am dat seama cît de important este rolul ilustratorului, mai ales atunci cînd acesta rezonează cu poveştile tale). Şi aşa am „învăţat" să scriu pentru copii; de fapt, am început să intuiesc cam ce înseamnă scriitura modernă pentru copii.

PUBLICITATE

Mădălina ŞCHIOPU

Luxemburg: ţară mică, dileme mari

Coordonatele demografico-economice ale micului stat Luxemburg (denumit oficial Marele Ducat al Luxemburgului) se prezintă astfel: o populaţie ceva mai mică decît un sfert din Bucureşti, cel mai mare PIB pe cap de locuitor din lume, cel mai mare număr de maşini/locuitor (la concurenţă cu Principatul Monaco). În rest, un amestec (inclusiv lingvistic) între Franţa şi Germania, în ce au ele mai bun: *savoir vivre* galic-ordine teutonă, bucătărie franţuzească-instituţii nemţeşti. Ce ar putea să nu meargă ca uns într-un asemenea loc? Aici intervine una dintre constantele naturii umane: atunci cînd nu ai cine ştie ce probleme şi nici motive serioase pentru ele, e musai, din pămînt, din iarbă verde, să ţi le creezi. Măcar din cînd în cînd.

Multilingvismul: necaz sau avantaj?

Un elev din ducat începe şcoala primară cu luxemburgheza (un dialect german împănat cu mii de cuvinte franţuzeşti), continuă cu germana standard, apoi, în gimnaziu, trece la franceză. La sfîrşitul studiilor gimnaziale trebuie, pentru promovare, să-şi dovedească fluenţa în toate cele trei limbi oficiale. Doar în Luxemburg, probabil, poţi să întîlneşti prieteni care dialoghează unul în franceză, celălalt în germană (cum îi vine fiecăruia la îndemînă, pe moment) şi comunică perfect, sau, în aceeaşi localitate, plăcuţe indicatoare către *Mairie* şi *Kirche*. Problema este că, dintre cei aproape 500.000 de locuitori, cam 40% sînt de origine străină. De exemplu, peste 50.000 sînt portughezi, din primul val de muncitori migranţi plecaţi din statul lusitan în anii '60. (În Luxemburg găseşti numeroase locuri în care te întrebi dacă n-ai nimerit, din greşeală, la Lisabona.) Să spunem că, pentru o integrare satisfăcătoare, e firesc să înveţi şi să-ţi dai examenele de promovare în limba ţării-gazdă. Dar ce te faci cînd e vorba de trei? Nu e cazul – se întreabă uneori locuitorii micului ducat – să ne hotărîm? Sau măcar să alegem două din trei? Pînă acum, răspunsul la controversele pe această temă este cuprins în deviza oficială a Luxemburgului: „Vrem să rămînem ceea ce sîntem". Mergem mai departe cu trei. Deşi, avînd în vedere restaurantele şi pub-urile unde televizorul este comutat la televiziunea lusitană sau se aud armoniile languroase ale fado-ului, magazinele cu produse alimentare specific portugheze, pentru o mîncare ca la mama acasă, conversaţiile de pe stradă şi numele din cartea de telefon, există trei limbi oficiale şi o a patra, neoficială, sosită în ultimele decenii din Peninsula Iberică. „La început mă întrebau părinţii dacă nu mă întorc acasă" – spune Maria, din oraşul Larochette, venită în Luxemburg acum nu mai puţin de 40 de ani. „Dar aici e mica Portugalie. Aici m-am căsătorit cu un portughez, avem o fiică, şi ea căsătorită cu un portughez, întîlnit în Luxemburg, şi un nepot cu nume portughez care a auzit acasă limba noastră. Nici la Lisabona n-am fi putut să fim mai portughezi decît aici." Comunitatea lusitană din ducat arată, probabil, ce va deveni cea românească din Italia, peste încă un deceniu-două.

Eutanasia schimbă monarhia

În micul ducat se manifestă frecvent tensiunea între o solidă tradiţie catolică şi cele mai modernist-controversate tendinţe în materie de morală publică. După Olanda şi Belgia, Luxemburgul este a treia ţară europeană care a legalizat eutanasia pentru ultima fază a bolilor incurabile. (Deşi, în cazul celor trei ţări, în ciuda a ceea ce se crede, „legalizare" nu e tocmai cuvîntul potrivit. Condiţiile sînt atît de stricte şi de multe şi presiunea asupra medicilor atît de mare, încît, deşi în teorie e posibil, practic, un doctor trebuie să aibă nervi de oţel şi un curaj nebun ca să îndeplinească, la cererea pacientului, un asemenea act.) Fapt este că legea eutanasiei a declanşat acum doi ani o criză politică fără precedent în ducat: monarhul luxemburghez, marele duce Henri, catolic practicant, a folosit tradiţionalul drept de veto ducal pentru a bloca legea aprobată de parlament. Nu se mai întîmplase de pe la începutul secolului trecut ca suveranul să se afle în dezacord total cu legislativul propriei ţări, într-un stat care face tot posibilul să evite conflictele publice. Atunci, parlamentul o contraatacat: a revenit cu un act legislativ prin care a abolit vechiul dreptul de veto monarhic. Marea furtună din paharul cu apă luxemburghez s-a liniştit: parlamentul s-a asigurat că nu va mai fi stingherit în nici un fel pe viitor, iar ducele, deşi şi-a văzut puterea pusă la încercare şi ştirbită într-o manieră fără precedent, n-a mai fost nevoit să accepte o lege împotriva conştiinţei lui. Influenţa monarhică a fost schimbată în Luxemburg, pentru totdeauna.

Legea eutanasiei a declanşat acum doi ani o criză politică fără precedent în ducat.

Astfel, avem un stat în care eutanasia este legalizată, dar transportul public ia o pauză completă duminica, ziua sfîntă.

Între europenitate şi pro-americanism

Este uluitor, cînd călătoreşti prin Luxemburg, să observi diversitatea (reală, nu artificial construită) a unei ţări atît de mici. În primul rînd, este ca şi cînd ai vedea Franţa, Germania şi Belgia, în miniatură. Apoi, micul ducat este împărţit, neoficial, în cinci regiuni, fiecare cu caracteristicile ei, uşor detectabile la faţa locului. Nordul – zona Munţilor Ardeni – este prelungirea geografic-culturală a Valoniei belgiene; la graniţa cu Germania se află Müllerthal – „mica Elveţie luxemburgheză", La Moselle aminteşte – prin tradiţii, bucătărie şi cultura vinului – de Franţa, „Pămînturile Roşii" din sud reprezintă regiunea industrial-minieră, iar oraşul Luxemburg şi împrejurimile sînt zona eclectică, cosmopolită a ducatului.

„Inima Europei" – îşi spun cu mîndrie luxemburghezii. Luxemburgul se află printre ţările fondatoare ale Comunităţii Europene şi tot aici, în localitatea Schengen, la graniţa comună franco-germano-luxemburgheză, s-a semnat acordul de înfiinţare a spaţiului cu acelaşi nume. „După cum vedeţi – glumea un luxemburghez – spaţiul Schengen şi Comunitatea Europeană sînt creaţiile a trei mari puteri: Franţa, Germania şi Luxemburg." Rar găseşti o instituţie paneuropeană sau internaţională la originea căreia să nu se afle şi ducatul luxemburghez.

Mulţi se laudă, post-factum, *cu rezistenţa în faţa ocupaţiei germane.*

Lucru mai puţin obişnuit în Europa vestică – luxemburghezii reuşesc să fie europeni şi, în acelaşi timp, ardent pro-americani, fapt care are o explicaţie istorică. Deşi vorbitori de germană şi franceză, ei au încercat mereu, în condiţii dificile, să-şi păstreze independenţa faţă de marile ţări vecine şi să arate că sînt „altceva", recunoscînd, în acelaşi timp, ceea ce îi leagă cultural de Franţa şi Germania. Cînd Germania nazistă a invadat şi a anexat micul ducat, în 1940, considerîndu-l parte a propriului teritoriu, faptul a fost resimţit ca o traumă naţională. Mulţi se laudă, *post-factum*, cu rezistenţa în faţa ocupaţiei germane sau îi exagerează dimensiunile: luxemburghezii însă, pe cît le-a stat în puteri, au încercat să reziste. Tocmai ei, vorbitorii de germană, au dat o lecţie de demnitate în faţa ocupaţiei germane. Au format un guvern în exil la Londra, au participat, prin voluntari şi refugiaţi, la debarcarea în Normandia. Întîmplarea a făcut ca, după crîncenele bătălii din Ardeni, ţara să fie eliberată de trupele americane. Luxemburghezii le păstrează amintirea pretutindeni, prin monumente, muzee, cimitire-memorial. În Luxemburg a fost înmormîntat la cererea lui generalul George S. Patton, eliberatorul Ardenilor – „printre soldaţii mei". Oraşul Ettelbruck îi păstrează memoria printr-un muzeu special; de altfel, Ettelbruck mai este cunoscut şi ca „Pattontown". Locuitorii ducatului ştiu să fie recunoscători.

Fapte diverse

O aşezare cu trei-patru case are, în Luxemburg, statut de localitate; un oraş cu 5000-7000 de locuitori este considerat deja de mari dimensiuni. Şoferul de autobuz întrebat de un călător străin cum se poate ajunge în centrul Beaufort-ului a izbucnit în rîs: „E prea mic să aibă centru. La noi, tot oraşul este centru!".

În trenurile şi autobuzele luxemburgheze, cu excepţia capitalei, vezi doar o mînă de oameni, de obicei străini. Nu neapărat din cauza populaţiei reduse, ci a numărului mare de maşini pe cap de locuitor. De multe ori, cînd vrei să plăteşti, şoferul îţi face semn să laşi banii şi să ocupi un loc, pesemne prea bucuros să aibă un călător în plus în autobuzul aproape gol, ca să mai accepte plata.

Specific Luxemburgului este şi numărul mare de castele. Nobilimea din toate ţările şi regiunile învecinate, plus cea autohtonă, şi-a făcut, de-a lungul secolelor, reşedinţe în ducat, nemaivorbind de faptul că Luxemburgul a fost disputat, încorporat, stăpînit de mai toate ţările importante din Vestul Europei. Astfel că rar întîlneşti o localitate, fie şi un sătuc de dimensiuni ducale, care să nu se laude cu castelul sau ruinele de castel proprii. Astfel – cum glumea un alt luxemburghez – „Franţa şi Germania ar face mai bine să nu se mai mîndrească atît. Şi la numărul de castele pe cap de locuitor i-am întrecut!". Luxemburghezii nu ezită niciodată să amintească, inclusiv autoironic, că sînt unici. Pe bună dreptate: „rămînem ceea ce sîntem".

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
IRIR Institutul Român de Istorie Recentă

Epopeea Naţională Cinematografică

un film produs de IRIR

Realizat de: Bogdan-Alexandru Jitea
Scenariul: Bogdan-Alexandru Jitea şi Floarea Codrea
Imagine: Andrei Lascu

Proiecţia va fi urmată de o dezbatere la care participă:

Adrian Cioroianu (moderator)
Cristian Tudor Popescu
Florentina Ciuverca
Liviu Tofan

Luni, 19 decembrie, ora 18.00
Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru, nr. 38

INTRAREA LIBERA

24 FUN DILEMA CULTURAL

HERITAGE

Tastefully Yours

Cina la Heritage

Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului purtând marca Juan Amador în fiecare seară, de marți până sâmbătă, începând cu ora 19:00.

Meniu Evolution

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Meniu de prânz

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

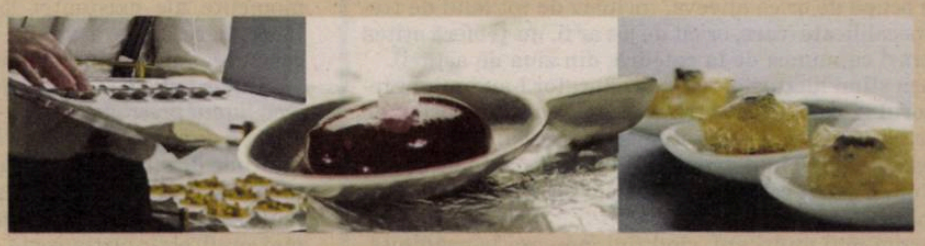

Descoperă gustul perfect la restaurantul Heritage cu Juan Amador, Chef 3 stele Michelin

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.hertiage-restaurant.eu
Restaurantul va fi deschis pentru cină, de marți până sâmbătă, între 19.00 - 24.00

Adresa Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

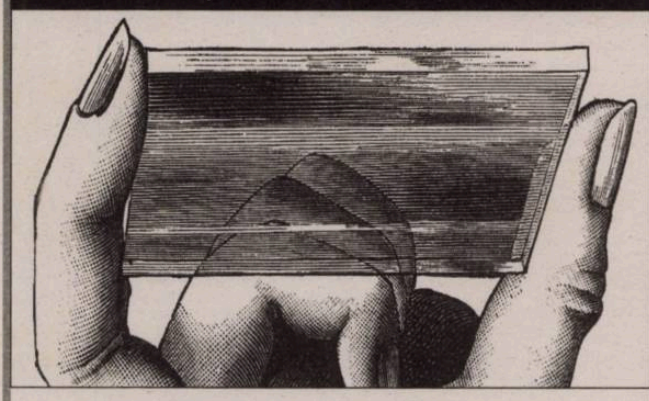

Ați educat poporul cu televizorul

Un comentariu pe marginea articolului meu de săptămîna trecută, postat pe Facebook de o profesoară de matematică din Constanța: „Mă uit la elevii mei, și nu doar, modelați în manifestare și gîndire de vedetele ce se perindă pe ecranele noastre... Chiar dacă nu ne vine a crede, televiziunea e un sistem educativ puternic al acestei comunități rătăcite. S-a găsit un păstor care să ofere de toate, de la un mijloc de umplere a timpului pînă la sentimentul de apartenență la un cult comun. Televiziunea prezintă realitatea după bunu-i plac, cît să poată și manipula. Iar realitatea aceasta, după cum bine știm, depinde de audiență, de publicitate, de senzaționalul spectaculos, neavînd de-a face cu o structură viabilă de valori, stîrnind doar valuri printre oamenii dezorientați. Mai tot ce se spune la televizor e luat drept adevăr de către un segment care are o putere enormă, colectivul, masa amorfă violată de politicieni o dată la cîțiva ani. Televiziunea, paroxismul ridicolului, maneaua zeificată, viața mondenităților troglodite intrînd sub pielea auditoriului mai ceva ca scabia, și, fără tăgadă, primînd în fața analizei unei cărți importante...“ (Îmi pare rău că nu-i știu numele profesoarei din Constanța, asta cu atît mai mult cu cît am observat, din notațiile ei de pe Facebook, că e într-adevăr pasionată de munca de educator. Știu doar nickname-ul ei: Micul Prinț.)

Constatarea că sistemul de învățămînt de la noi este în suferință a ajuns să fie o mare banalitate. Acțiunile cu pretenții de reformă ale ministerului, dar adesea haotice și aberante, salariile mici ale profesorilor și statutul social jalnic pe care-l are această categorie profesională, conjurația vechilor cadre didactice înrăite-n rele, care nu văd deloc cu ochi buni pe cineva care chiar vrea să facă treabă în școală – toate acestea au făcut ca dascălii valoroși să depună armele. Să părăsească învățămîntul și să se ocupe de orice altceva, inclusiv de tot felul de treburi necalificate (care, oricît de jos ar fi, nu-ți oferă atîtea frustrări ca munca de la catedră, din ziua de astăzi).

Așa stînd lucrurile, rolul de educator l-au preluat televizorul și calculatorul. (Lucru aplaudat, de altfel, de autoritățile noastre – nu recomanda președintele Traian Băsescu Google, în detrimentul învățăturii temeinice?)

Cum îi educă televizorul pe copiii noștri? Nu este greu să ghicim.

Acum mai mulți ani, cînd fiul meu era la grădiniță, și-a invitat cîțiva colegi la ziua lui. Una dintre fetițele invitate, deși îi era amică, i-a zis însă că nu poate să vină. Motivul? Ar fi pierdut *Vacanța Mare*. Ce se alege dintr-un copil educat de mic cu *Vacanța Mare* și cu celelalte emisiuni aflate în siajul acestei producții pline de spirit grobian și de prost gust? Cum arată un copil care are drept modele personajele pe care le promovează televiziunile – Garcea, Irinel și Monica Columbeanu (ieri), Gigi Becali și Bianca Drăguşanu (astăzi)? Din păcate, Consiliul Național al Audiovizualului, atît de grijuliu să nu ajungă la cei mici scenele violente sau cu conținut sexual, nu are nici un instrument pentru a bloca și accesul prostului gust, al „valorilor“ de mahala, al personajelor kitsch, la copii. Iar rezultatele acestui proces de formare a tinerei generații, bazat pe ceea ce oferă televizorul, se vede din plin în societatea noastră.

Mai există desigur și cîțiva profesori care nu s-au dat bătuți, așa cum e profesoara de matematică de la Constanța, mai există și cîțiva părinți care-și cresc copiii în spiritul bunului-simț și al adevăratelor valori. Aceștia fac un lucru minunat, dar trebuie să fie conștienți că formează niște oameni cărora le va fi destul de greu să se integreze într-o societate din ce în ce mai pervertită. Așa cum le este tot mai greu și lor, educatorilor adevărați.

Iulian COMANESCU

Media în campanie: primele mutări

O să vină campania, o să se umple iar tejghelele de ziare prost tipărite, cu frontispicii strîmbe, a căror cerneală ți se ia pe degete și care strigă isteric, din titluri, contra lui Băsescu, Ponta, Antonescu, nu-i așa? Că doar așa a fost la fiecare alegeri.

Ei bine, nu. Ceva o să se întîmple. Dar nu ca la fiecare alegeri.

Problema e serioasă, fiindcă istoria presei de după 1989 e condiționată de cicluri electorale; am mai scris asta acum cîțiva ani. În 1992, de primele alegeri, a apărut *Evenimentul zilei,* ziarul care a revoluționat presa. În decembrie 1995, foarte puțin înainte de venirea Convenției la putere, s-au ivit PRO TV și, mai puțin știut, *Avantaje,* revista care înseamnă apariția presei glossy de tip occidental. 2000-2001 e începutul regresului, cînd o presă vocală și deprimată se transformă parțial în clientelă a Guvernului Năstase, dar și momentul de explozie al formulei de tabloid, prin *Libertatea* repoziționată, care începea să crească. În fine, 2004-2005 înseamnă începutul euforiei investitorilor români în media, iar 2008-2009 e un fel de 2000-2001, o perioadă de aliniere și polarizare a unor branduri oricum sărăcite de criză și lipsite de prestigiu.

Deci: istoria se repetă? Judecata comună zice că nu. Iar eu o să vă spun de ce. Dacă ne-am aștepta ca piața media să se umple în 2012 din nou de trotinete murdare de hîrtie, vehicule temporare pentru ambițiile pirotehnice ale unor baroni sau ne-baroni locali, ei bine, ne-am înșela. Unele dintre ziarele acum cîțiva ani importante, verticale, delectabile au devenit deja astfel de trotinete și, culmea, situația lor nu e chiar cea mai rea: altele, pur și simplu, nu mai sînt. *Gândul* și *Cotidianul* sînt doar două nume de gazete în anumite momente ale existenței lor promițătoare, care de ceva vreme nu au mai considerat oportună existența pe print.

Printul ar fi o socoteală dacă ar avea ceva numit prestigiu. Cum n-are, să deschidem laptopul. Aici, în browser, o mulțime de site-uri mici și nervoase se încaieră între ele sau cu dușmani mai mult sau mai puțin imaginari. E mult mai profitabil: hîrtia costă, hosting-ul și domeniul – mult mai puțin. Și dacă e vreo diferență de public și prestigiu, ce contează? În definitiv, politicienii români se declară interesați de electorat/public, dar rezonează mai degrabă la aplauzele și scărpinatul pe burtă cu care îi gratifică fanii. Care, la rîndul lor, se transformă în fiori mesianici la întîlnirea cu dușmanul cel rău, or, asta e mai important decît persuasiunea, logica, platforma și bunele maniere. Și mai ales prestigiul.

Știți, cu siguranță, mai mult de o comunitate de bloggeri-intelectuali, în care sala mașinilor e populată de foști ziariști de pe la gazete falite, aterizați în online ca niște pui de mîță chiori în rigolă, capabili să se țină cît de cît la suprafață, numai împingîndu-se cu membrele pe umerii celorlalți pui de mîță, pe care îi bagă ocazional la fund. La pupa, careul ofițerilor a fost luat în stăpînire de un măgar cu răget monocolor, deprins pe la întrunirile partidului care l-a convins că e ideolog și l-a trimis să facă băi de comentatori prin subsolurile comunității. Sus, pe catarg, o bufniță cu sindromul Tourette dă cu unde sonore în dușmanii aflați încă sub linia orizontului. La tribord, înțepenit în vreo portavoce, e un fost viitor diplomat de carieră, cam gras și care miaună neconvingător pe tema nu știu cărui tratat internațional la care ministrul X din partidul Y a avut o prestație apatridă și trădătoare, motiv pentru care el, fostul viitor...

Istoria presei de după 1989 e condiționată de cicluri electorale.

La echipajele de mai sus se adaugă animalele solitare, posesorii de domenii proprii, care au strîns mai mult de 150 de vizitatori pe zi, care pot fi cumpărați tot la kil prin agenții specializate, ca să-ți dea virale spontane și memetică. Cine mai are nevoie de hîrtie?

Poate, cele șapte imprimante din cele șapte studiouri ale celor șapte televiziuni de știri care transmit șapte talk-show-uri în același timp. Să le numărăm: Antena 3, Realitatea TV, România TV, Giga TV, Digi News, B1... astea-s toate? A, nu, mai e și TVR Info, fiindcă TVR 1 nu era suficient de zgîlțîit la ratinguri, prin zona de știri generale-interes public, de Realitatea în formulă completă și Antena 3. Oare cei șapte moderatori plus 21 de invitați și alți șapte co-moderatori nu se rătăcesc între studiourile TV? Despre ce dracu' discută ei pe șapte posturi în același timp? Despre șapte subiecte diferite? Atunci sînt schizofrenici, ei și noi, publicul lor. Despre același lucru? Atunci de ce nu se duc toți în același loc ca să facă un singur lucru transmis de șapte ori?

O bufniță cu sindromul Tourette dă cu unde sonore în dușmanii aflați încă sub linia orizontului.

De fapt, asta s-a petrecut deja. Mihai Tatulici a inventat emisiunea cu cinci gazde și 252 de invitați, dintre care 249 nu apucă să vorbească deloc și la care emisiune nu se uită nimeni. Ca și fondatorul lui, formatul face carieră pe toate posturile, dar nu poate fi programat la concurență directă, fiindcă, oricîți oameni dispuși să bată cîmpii la televizor ar exista în România, chiar 252 x 7 invitați nu se găsesc. Cum de nu? Cel puțin o jumătate dintre ei s-au făcut deja moderatori.

Cu alte cuvinte, s-ar putea ca în 2012 să nu mai avem mass-media, dar ceva cu care să facem campanie o să avem cu siguranță. La cele de mai sus se adaugă un alt *hotspot,* cum s-ar spune legat de Internet: urmăriți cu mintea trează ce se-ntîmplă prin unele tabloide și segmentele de după-amiază ale anumitor emisiuni de la posturile care programează filme și show-uri de divertisment. O să vedeți de cîte ori și în ce contexte apar anumiți politicieni acolo. Televiziunile celelalte, cu audiență zero împărțit la doi înmulțit cu șapte, sînt pentru caracudă. Aici intră personajele cu bugete și dare de mînă, care pricep în plus și că o tăvăleală pe la fabricile de vorbe de pe posturile alea mici nu prea aduce voturi.

Toate acestea sînt numai o serie de observații, indicii și capete de fir, o listă, inevitabil subiectivă, atîta cît poate cuprinde mintea mea și pot eu să vă ofer, la persoana întîi singular. Sigur, cucoana politică din emisiunile de divertisment ar putea fi monitorizată pentru a vedea pe unde-i place mai mult să se plimbe, pentru ca după aceea să ne uităm la televiziunile care se înfruptă mai mult din bugetele ministerului în care șade cînd nu șade la TV. Există vreo asemănare?

Dar ce spuneți de motanii din rigola Internetului, am avea mijloace să găsim finanțatorul? Probabil că da. La fel cum abonamentul pe care îl are un anumit lătrău parlamentar pe liliputana de știri cutare ar putea avea și un preț lipit pe el. La toate aceste săpături ne-ar putea ajuta presa. Însă ea nu mai are spațiu. Sau timp: e ocupată cu lătrăul și cucoana. Pînă cînd? Pînă foarte tîrziu.

Iulian Comanescu *este analist media și redacorul-șef al revistei de media* The Industry.

Cronica unei maladii

Pe 1 decembrie a fost Ziua Mondială SIDA, prilej cu care am stat de vorbă cu cîţiva dintre reprezentanţii ARAS, pentru a înţelege cum mai este percepută această maladie în România şi nu numai. ARAS – Asociaţia Română Anti-SIDA – a fost înfiinţată în 1992 de către un grup de tineri voluntari şi şi-a propus ca misiune informarea şi educarea tuturor categoriilor de populaţie asupra pericolului reprezentat de SIDA şi asupra mijloacelor de prevenire a infecţiei cu HIV.

■ În urmă cu 30 de ani, filozoful francez Michel Foucault a intuit impactul social pe care infecţia cu HIV îl va avea asupra societăţii; el a spus că HIV este un revelator social care va scoate la lumină tot ceea ce societatea a negat şi a ascuns de-a lungul timpului. Va produce schimbări fundamentale de atitudine şi de comportament. Subiectele tabu vor trebui abordate din această perspectivă, vor fi dezbătute public şi vor fi reconsiderate.

Astăzi, oamenii sînt provocaţi să se informeze continuu, ca să ştie cum să trăiască într-o lume cu HIV, atît profesional, cît şi în viaţa privată, fără să-i discrimineze pe cei infectaţi cu HIV sau pe cei al căror comportament e cu risc de infectare. Infecţia cu HIV a adus astfel în discuţie confidenţialitatea şi i-a pus pe oameni să înţeleagă în mod serios ce rol are aceasta în păstrarea unei armonii sociale. Nici cultura nu a putut să ignore infecţia cu HIV, tot mai multe produse artistice reflectînd complexitatea fenomenului. Relaţiile internaţionale au introdus problematica HIV la toate nivelurile (diplomatic, economic, emigrări).

S-au făcut intervenţii umanitare de mare amploare pentru zonele cele mai afectate (Africa, Europa de Est), s-au creat comisii speciale la nivelul instituţiilor internaţionale: UNAIDS, UNITAID, Comisia Europeană, G8. S-a creat un Fond Mondial pentru SIDA, Tuberculoză şi Malarie, care, din 2002, strînge bani de la statele dezvoltate şi de la marii donatori, pentru a ajuta statele sărace să-şi organizeze şi consolideze sistemul naţional de răspuns la SIDA.

Oamenii de ştiinţă din domeniile medical, social, comportamental au dezbătut şi cercetat fenomenul şi au căutat soluţii la situaţiile emergente. Au apărut concepte noi, care îşi fac loc greu în înţelegerea şi acceptarea generală. *Harm reduction* – „reducerea riscurilor" este un concept care presupune să-l ajuţi pe om – un consumator de droguri injectabile, de exemplu –, fără să-l judeci şi să-l pedepseşti pentru dependenţa de un comportament cu risc care foarte greu poate fi tratat.

În România, există o comunitate de activişti din rîndul unor profesionişti pasionaţi şi devotaţi, atît din sectorul public, cît şi (mai ales) sectorul nonguvernamental. Împreună, au reuşit cîte ceva: s-au mişcat puţin atitudinile, dar este încă foarte mult de făcut. Această comunitate a creat prima strategie naţională HIV şi, la un moment dat, a determinat Guvernul României să şi-o însuşească, să o finanţeze şi să oblige sectorul public să dezvolte servicii adaptate nevoilor HIV. Tot această comunitate a atras Fondul Mondial SIDA şi TBC în România şi a implementat, din 2004 pînă azi, un program de prevenire, suport şi tratament, într-un parteneriat unic public-privat.

Maria Georgescu, *membru fondator şi directorul executiv al ARAS*

■ Probabil veţi spune că ştiţi deja destul despre SIDA. Dar dacă o persoană infectată cu HIV v-ar întinde mîna, unii dintre voi v-aţi teme sau chiar aţi refuza să-i strîngeţi mîna. HIV se transmite prin contact sexual neprotejat, prin sînge, precum şi de la mama infectată la făt. Nu se transmite pe alte căi.

În cazul transmiterii prin sînge, unii dintre voi s-ar putea să vă gîndiţi la un oarecare risc personal. Probabil nu vă gîndiţi la dependenţe (consum de droguri injectabil), ci la servicii medicale şi manichiură/frizerie. Şi la lipsa de control pe care o simte pacientul, odată intrat într-o unitate medicală, dat fiind că trebuie să îţi dai consimţămîntul pentru tot, nu prea primeşti informaţii şi, la final, eşti doar mulţumit că ţi s-a rezolvat problema medicală.

Din păcate, cei din sistemul sanitar reacţionează de multe ori cu teamă, ca orice alţi oameni. O teamă iraţională, fără legătură cu ce ştim sau cu ce este legal. Chiar cadrele sanitare, care se tem să trateze o persoană infectată cu HIV, nu-şi pun mănuşi de unică folosinţă şi fac economie la diverse materiale. Rezultatul? Persoanele care procedează astfel nu numai că se expun pe ele însele la infectarea cu HIV, hepatită B sau C, dar probabil că îşi expun şi pacienţii.

HIV este un revelator social.

Pentru activiştii din domeniul HIV/SIDA este evident că, într-o lume în care persoanele care trăiesc cu HIV sînt discriminate, prevenirea este „la risc". Din cauză că există stigmatizare şi respingere, oamenii se tem sau se jenează să vorbească despre HIV sau sexualitate, nu au curaj să cumpere prezervative, se tem să facă analize, să meargă la doctor, să le spună partenerilor un posibil diagnostic.

Liana Velica, *manager de proiect, ARAS*

■ Ce s-a schimbat? Se ştie mai mult despre HIV şi SIDA, despre modul în care afectează organismul uman, despre prevenirea transmiterii bolii, despre medicamente şi modul în care efectele directe şi indirecte ale HIV pot fi ţinute sub control. Speranţa de viaţă a persoanelor care trăiesc cu HIV a crescut, în condiţiile urmării tratamentului complex antiretroviral, sub monitorizarea regulată a medicilor care au deja mai mult de 20 de ani de experienţă în tratarea acestei maladii. Nu mai este privită ca o boală mortală, ci ca una cronică.

Nu mai este privită ca o boală mortală, ci ca una cronică.

Ce nu s-a schimbat? Natura umană. Comunităţile. Percepţia riscului. Oamenii spun, în continuare: „mie nu mi se poate întîmpla" (cu raţionalizările de rigoare: „eu nu consum droguri"; „eu sînt căsătorită" etc.); eventual, oamenii se consideră la risc în legătură cu meseria lor: medici sau asistente medicale se tem să asiste persoane infectate cu HIV; educatori sau profesori se tem să aibă în clasă elevi infectaţi cu HIV.

Oamenii nu se consideră la risc în legătură cu propriul comportament, ci în legătură cu prezenţa, în proximitatea lor, a persoanelor infectate. „Să ştim care sînt persoanele infectate, ca să ne apărăm..."

Dat fiind că nu există (încă) un vaccin, prevenirea presupune comportament fără risc sau cu risc redus, precum şi măsuri de prevenire universale, aplicate în servicii, în special în serviciile medicale. În loc să se asigure măsurile de sterilizare şi dezinfecţie pentru prevenirea transmiterii tuturor bolilor în mediul intraspitalicesc sau într-un cabinet stomatologic, adică aşa-numitele precauţii universale, societatea, mass-media şi administratorii serviciilor medicale acreditează ideea că ar trebui create servicii speciale pentru persoanele care trăiesc cu HIV; să fie un cabinet stomatologic pentru cei cu HIV, un spital, o secţie de chirurgie, o maternitate etc. Nimeni nu se întreabă ce se întîmplă în situaţiile în care anumite persoane sînt infectate şi nu ştiu încă acest lucru (pentru că nu şi-au făcut un test HIV).

Monica Dan, *manager de proiect, ARAS*

■ Lucrez într-o organizaţie unde discuţiile despre sex sînt la ordinea zilei şi, în cadrul campaniilor noastre de informare, am avut ocazia să ofer prezervative şi să discut despre sexualitate cu foarte mulţi adulţi şi tineri de toate vîrstele. Nici nu vă imaginaţi cîte chestii haioase aflăm de la tinerii cu care discutăm. Despre sex, bineînţeles că ştiu cu toţii, dar cînd vine vorba de riscuri... mulţi dintre ei nu ştiu să răspundă la întrebări simple de genul: „Cum se transmite HIV?", „Care e diferenţa între HIV şi SIDA?", „Numeşte cel puţin trei infecţii cu transmitere sexuală" etc. Vi se pare neverosimil? Să ştiţi că asta este realitatea. Şi nu vorbim doar despre adolescenţi, ci mai ales despre tinerii peste 20 de ani, care consideră că e periculos să faci baie în piscină cu o persoană seropozitivă, dar care recunosc cu mîndrie că nu au folosit niciodată un prezervativ, chiar dacă au avut mai mulţi parteneri sexuali.

Totuşi, discuţiile mele preferate sînt cele cu părinţii. La cîte mi-a fost dat să ascult şi să văd, cred că aş putea chiar să scriu o carte. Îmi amintesc un moment plăcut pe plaja din Costineşti. M-am apropiat de o familie cu doi copii (de 12 şi 14 ani), i-am întrebat dacă doresc să discutăm despre HIV şi metodele de prevenire şi, spre surprinderea mea, atît mama cît şi tatăl au acceptat fără nici o reticenţă. După o serie de întrebări şi răspunsuri legate de HIV/SIDA, am trecut la etapa în care trebuia să demonstrăm cum se foloseşte corect un prezervativ. Deci, vreau să spun că absolut toţi: şi mama, şi tata, şi băiatul, şi fiica lor au vrut să facă această demonstraţie! Această experienţă plăcută trebuie să recunosc cu regret că a fost singura în toată activitatea mea de voluntar. De obicei, părinţii cu care stăm de vorbă sînt de părere că „vîrsta cea mai potrivită pentru a discuta cu copiii despre sex este la 18 ani", iar cînd vine vorba de boli cu transmitere sexuală şi HIV/SIDA, aceştia au cunoştinţe chiar mai puţine decît copiii lor.

Ludmila Verdeş, *asistent de monitorizare, evaluare şi cercetare, ARAS*

■ Mulţi cred că a fi voluntar este o pierdere de vreme, însă nu e deloc aşa. Am ajuns voluntar la ARAS în urma unui curs de formare la care am realizat că multe dintre lucrurile prezentate îmi erau total necunoscute. Chiar dacă, la început, ideea de a participa la un curs nu mi s-a părut prea distractivă, fiind sătul de tot ce înseamnă şcoală şi învăţat, s-a dovedit a fi exact contrariul. Am învăţat că poţi preda nişte lucruri nu doar prin simpla înşiruire de date şi definiţii, ci şi prin îmbinarea elementelor teoretice cu jocuri şi implicarea participanţilor la dezbateri. Încîntat de cum au decurs lucrurile, am împrăştiat vestea mai departe şi am convins o mare parte dintre colegii mei, şi nu numai, să se formeze ca voluntari.

Ca voluntar ARAS, am întîlnit atît situaţii plăcute, cît şi neplăcute. În afară de Ziua Mondială SIDA de pe 1 decembrie, are loc şi o a doua celebrare în decursul anului, şi anume Ziua lumînărilor aprinse sau *Candlelight Memorial*. Atunci, am avut o dublă surprindere: una plăcută, cînd o femeie a fost impresionată pînă la lacrimi de activitatea noastră, încurajîndu-ne să spunem mai departe că ne pasă, şi una neplăcută, uşor penibilă, în care un bărbat, în vîrstă chiar, aflînd despre ce este vorba, a spus cu dezgust: „Sidoşiii!", îndepărtîndu-se cu paşi repezi. Nici măcar nu am ştiut cum să reacţionez. Am rămas uimit de faptul că nişte oameni care au suferit de probleme grave de sănătate sînt trataţi ca nişte ciudaţi, chiar şi după moarte, de nişte persoane total neinformate. Un contraexemplu îl constituie interesul unor străini care au cerut atît pliante, cît şi informaţii suplimentare.

Andrei Traistă, *17 ani, voluntar ARAS din Piatra Neamţ*

■ De ce sună lumea la Helpline? Sună din motive extrem de diverse. Unii, pentru că pur şi simplu nu au cu cine să vorbească despre probleme mai sensibile – ruşinoase, ar spune cineva – despre sex, practici sexuale, identitate sexuală, boli venerice. Alţii pentru că le este mai uşor să discute şi să povestească despre toate acestea la telefon, unei persoane necunosute pe care nu trebuie să o privească în ochi şi care nu îi urmăreşte mimica, nu îi observă fiecare gest. Şi, tocmai de aceea, consilierul trebuie să ştie să înţeleagă din ton, din tăceri, din înşiruirea ideilor, din repetarea, obsesivă chiar, a anumitor experienţe, trăiri sau întrebări cum trebuie abordată persoana respectivă, ce, cît şi cum trebuie să comunice. Sînt unii care sună pentru simple informaţii – centre de testare, spitale de specialitate etc. Sună persoane afectate ca să ne ceară ajutorul – nu primesc la timp medicamente, nu primesc îndemnizaţiile care li se cuvin prin lege, li se refuză servicii medicale sau sociale. Sună şi tineri care se interesează cum pot deveni voluntari.

Din păcate, nici după 18 ani de funcţionare a acestui serviciu, n-au încetat încă apelurile celor care sună doar ca să se amuze, care ne confundă cu o „linie fierbinte", care sună şi nu spun nimic – dar nu sună numai o dată, sună repetat, de cîteva ori pe zi. Stau şi mă întreb cîteodată ce-o fi în mintea lor? De ce nu se gîndesc la faptul că, după ce ai discutat 15 sau chiar 30 de minute cu o persoană care este speriată sau chiar disperată şi ai încercat să-i dai puţină încredere, speranţă sau măcar nişte informaţii care i-au fost de folos, e greu să „înghiţi" nişte glume nesărate sau chiar o bătaie de joc? Dar, ce să mai zic, am auzit că şi cei de la 112 păţesc la fel, şi acolo e mai grav.

SIDA HELPLINE a fost şi este o continuă provocare pentru noi; informaţiile se actualizează permanent, beneficiarii au probleme şi întrebări din ce în ce mai diverse, bugetul alocat funcţionării acestui serviciu este întotdeauna prea mic faţă de cît ne-am dori (cîteodată a lipsit cu desăvîrşire, aşa că acum e foarte bine). Dar ne ambiţionăm să continuăm, pentru că, în 18 ani de cînd funcţionează, am înţeles că mulţi oameni au nevoie de noi. Şi trebuie să fim „alături" de ei.

Galina Muşat, *manager de proiect, ARAS*

pagină coordonată de Adina POPESCU

Cu ochii-n 3,14

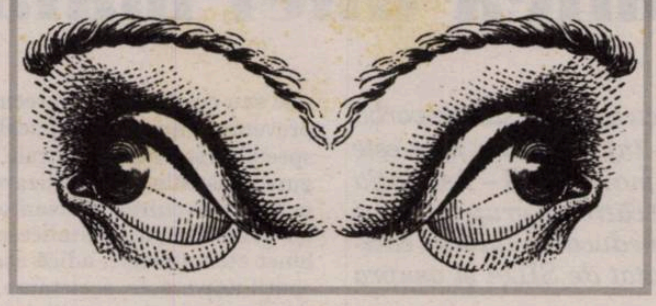

VINE O VREME CÎND CAPRA VECINULUI ÎMBINĂ CĂLDURA ŞI IARNA

■ Vine o vreme cînd strămoşii, vrînd-nevrînd, ajung la circ. Spectacolul stagiunii 2011 a Circului Globus se cheamă *Destinul Dacilor*. Nu ştiu dacă e inclusă în program şi o dresură de tarabostes, dar nu m-ar mira. (**D. S.**)

■ Din ciclul „Să moară şi capra vecinului“: dintr-un articol de analiză publicat de *Capital* reiese că ungurii ar intra în faliment înaintea noastră. Nu-i aşa că v-aţi mai liniştit? (**M. M.**)

■ O nouă „invenţie“ multifuncţională sau multi-imagistică (unii ar spune kitsch…) de sărbători: ursuleţul de pluş înger, pe care l-am văzut mai demult prin tîrgurile de Crăciun din străinătate, şi care acum se găseşte prin librăriile Diverta. Un urs cu aripi (delicate) care îmbină căldura şi tradiţionalismul *Teddy Bear*-ului cu eticul îngeresc. (**I. P.**)

■ Manifestaţiile din Rusia, organizate după scrutinul de la începutul lunii, au dus cu gîndul la o posibilă „primăvară rusească“, după modelul celei din ţările arabe. Deşi, după mai bine de zece ani de putinism, o asemenea primăvară ar fi binevenită, nu mi se pare deloc plauzibilă. Motivul e cît se poate de simplu: deocamdată, în Rusia, abia a venit din nou iarna. (**A. M.**)

E CÎTE O ZI CÎND O PUNGĂ CU SUFLETE NEVINOVATE ARATĂ A TREBURI DULCI

■ E cîte o zi cînd îşi bagă Necuratul coada. Altă explicaţie nu am pentru gestul meu prostesc. Primesc un SMS de la compania de telefonie mobilă la care sînt abonată. Ca altele o mie pe care nu le-am luat în seamă pînă acum. Dar, de data asta, cad în plasă, şi trimit un *da* gratuit pentru nu ştiu ce tragere la sorţi. În secunda următoare vine întrebarea: „Care cîine e alb cu pete negre, dalmaţianul sau ciobănescul german?“. Mi s-a ridicat repede ceaţa de pe ochi şi am intrat pe site-ul companiei, unde scria cu litere puchinoase că, de fapt, cu acel *da* gratuit acceptasem să plătesc 0,99 cenţi pe zi pînă la sfîrşitul lunii ca să intru într-un joc cretin. Am trimis imediat *stop*. Ca mine se mai plîngeau pe net nenumăraţi alţi păţiţi. M-am gîndit că ar fi mai cinstit să schimbăm definiţia lui „gratuit“. Şi să-l transformăm în indice bursier, să vedem ce iese, nu? (**A. M. S.**)

■ Un cîine, ca mulţi alţii din Bucureşti, a asistat într-o după-amiază la cearta dintre un iubitor de animale şi un cetăţean pro-eutanasiere. Iubitorul tocmai îi vărsase cîinelui o pungă cu mîncare, pe un spaţiu verde, iar cetăţeanul se iţi într-o boscorodeală care viza siguranţa bucureştenilor. În timp ce se certau aprig, strîngînd în jurul lor o mulţime de curioşi, cîinele a început să-şi molfăie, liniştit, mîncarea. Căci, pînă la urmă, aceasta pare a fi realitatea din spatele legilor. (**S. G.**)

■ Iubesc şi cîinii vagabonzi, vorba lui Mihai Constantinescu, acum nu ştiu cîţi ani. De acord că sînt nişte suflete nevinovate, însă m-a amuzat teribil inocenţa cu care a fost scris *Apelul către Preşedintele României împotriva uciderii cîinilor*, semnat de 133 de personalităţi. Citez: „Ne-aţi arătat, de cîte ori aţi plîns sub ochii noştri, că aveţi sensibilitate şi căldură. Acestea sînt atributele unei inimi care poate iubi“. Şi: „Ar fi trist pentru destinul dvs. istoric să rămîneţi în amintirea românilor ca Marele Hingher!“. Şi argumentul zdrobitor din P.S.: „Şi pentru că vă ştim un iubitor al istoriei acestui neam, amintiţi-vă că simbolul strămoşilor noştri daci a fost lupul!“. Aşadar, în ţara noastră, pînă şi lupul dacilor a ajuns un biet cîine vagabond. (**A. P.**)

■ Anunţul unei edituri, nici mici, nici mari: „Primeşti cadou cumpărînd o carte! Grăbeşte-te, o singură bomboniera în formă de oiţă, din porţelan fin, [aici urma marca], primului cumpărător al *Vagabondului milionar*. La magazinul [aici urma adresa]“. Pe lîngă faptul că e cea mai urîtă bomboniera pe care-am văzut-o vreodată (e „în formă de oiţă“, dar arată a creier în formol), nu pricep ce legătură poate fi între un obiect peste care-am dat prima oară la bunicii mei acasă, prin anii ’80, şi o carte despre un puşti sărac din Bombay. Ce-i drept, „bomboniera din Bombay“ nu sună rău, dar parcă nici suficient. (**L. V.**)

■ Toate manifestaţiile de protest despre care la ştiri se spune că „au avut loc în faţa Guvernului“ se desfăşoară, de fapt, taman pe partea opusă a Pieţei Victoriei, sub ferestrele Muzeului „Antipa“. Dat fiind că strigătele, fluierăturile şi huiduielile manifestanţilor fac să vibreze exponatele şi le dau dureri de cap angajaţilor, propun introducerea unei „taxe de solidaritate“ (sau „spor de îndurat înjurăturile adresate altora“) cu oasele de mastodont & co. din muzeu. Evident, taxa ar trebui s-o plătească Guvernul însuşi. Dacă i-a „exilat“ pe trotuarul opus pe manifestanţi ca să-şi vadă liniştit de treburi, n-o fi mare lucru pentru Executiv să treacă strada cu un plic de bani, pe care să-l depună sub un schelet. Corect? (**M. V.**)

■ Primesc pe e-mail un pps cu „cele mai incredibile prăjituri“. Pentru că tot sîntem „în sezon“, îl deschid: torturi în formă de poşetă „de firmă“ (Cartier), în formă de pantof cu toc cui Versace, în formă de magnetofon, cu nişte căşti aferente din ciocolată sau în formă de BigMac, pentru vreun fan McDonald’s. Categoric, sînt cele mai dulci kitsch-uri pe care le-am văzut vreodată. (**A. P.**)

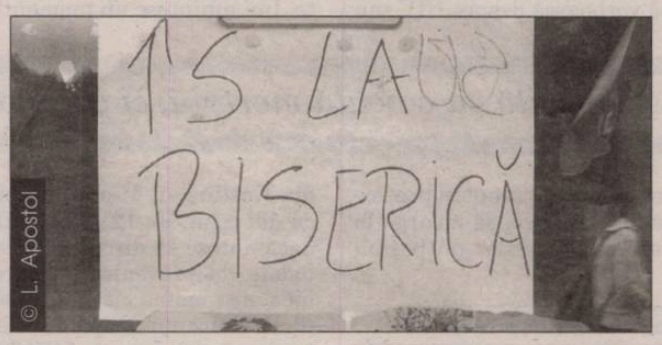

© L. Apostol

MAI NOU, TOATE CANALELE EXTERNE TREC (BUCATĂ CU BUCATĂ) PRIN LUMINĂ

■ Mai nou, femeile nasc în locuri trăsnite: cele mai multe, desigur, în taxiul care tocmai le duce la spital (se pare că există şi şoferi de taxi cărora li s-a întîmplat de două ori într-o lună să găzduiască asemenea întîmplări, în propria maşină). Dar unele nasc, în ciuda interdicţiilor de zbor, în avioane, altele în staţii de benzină sau pe Internet, cu toţi prietenii de pe Facebook în faţa ecranului. Cea mai incredibilă naştere recentă a fost însă cea a unei mozambicane, care s-a refugiat în vîrful unui copac din calea apelor dezlănţuite, iar cînd a fost recuperată împreună cu copilul său nou-născut, avea încă intact cordonul ombilical. O cheamă Sofia Pedro, dar ar merita să-i zicem Sofia Prepeleac. (**S. S.**)

■ Din ironiile dure ale istoriei contemporane: principalul partid de opoziţie din Rusia, Partidul Comunist, denunţă pe toate canalele de ştiri ale lumii fraudele masive în favoarea Puterii, comise în alegerile parlamentare. Preşedintele Rusiei replică prompt că asta nu e treaba Occidentului. Cum adică? Comuniştii ruşi să facă jocul Occidentului? E prea tare. N-o semnez.

■ Citez din *Adevărul:* „«Bărbatul a murit din cauza unei rupturi de trahee produsă de copita porcului pe care tocmai încerca să-l sacrifice. Tot cu copita, porcul i-a produs şi o ruptură de arteră subclaviculară stîngă. Moartea a fost instantanee şi a avut loc ca urmare a hemoragiei interne şi externe, foarte puternică. Bărbatul nu ar fi avut nici o şansă să supravieţuiască în asemenea condiţii», a spus dr. Florian Ghiţă, şeful Serviciului de Medicină Legală Vîlcea, cel care a necropsiat trupul bărbatului. În evidenţele Poliţiei moartea va fi considerată suspectă, dar se va da soluţie de Neînceperea Urmăririi Penale (NUP), porcul fiind în cele din urmă sacrificat.“ N-am înţeles nimic. Adică dacă se dădea altă soluţie, s-ar fi decis Începerea Urmăririi Penale? Împotriva porcului sau a cui? Dacă tot a fost sacrificat, ce mai contează dacă îl cercetează penal sau nu? (**C. G.**)

■ Sylvester Stallone, motivînd distribuirea lui Chuck Norris şi a lui Van Damme în sequel-ul la *The Expendables:* „Îmi place să folosesc oameni care trec prin perioade dificile şi să le mai dau o şansă“. Cum are el, Rocky, grijă de toţi! Nu degeaba e singurul dintre ei cu Oscar. (**M. C.**)

■ Cartonul pe care John Lennon şi Yoko Ono au scris „Bed Peace“ în 1969 protestînd timp de o săptămînă, din patul lor de hotel, împotriva războiului din Vietnam a fost vîndut recent la licitaţie pentru suma de 154 de mii de dolari. Acum ceva timp, unul dintre molarii lui Lennon a fost achiziţionat de către un dentist canadian pentru suma de 31 de mii de dolari. Poate că idolii n-ar trebui îngropaţi, ci vînduţi bucată cu bucată. (**M. C.**)

■ Veneam cu prieteni din Paris (Oraşul-Lumină, dar şi strada bucureşteană), din Vancouver, din Tel Aviv, să mîncăm mititei la Cocoşatu, cei mai buni din România. Micii lui Cocoşatu erau o mîndrie de-a noastră – că doar nu ne puteam făli cu neuro-news-ul nostru. Şi cînd te gîndeşti că, plecînd, omul nu ne-a lăsat nici măcar reţeta lor. (**R. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 410 ■ 22-28 decembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Maria IORDĂNESCU
lasă-ţi **copiii** să vină la **tine** 11

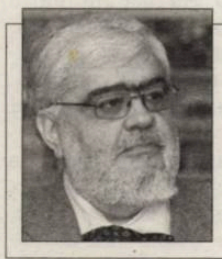

ANDREI PLEŞU
„Despre tigru“
pagina 3

Interviu cu
ANNE APPLEBAUM
pagina 20

MIHAI BURSESC
„Călăuza clandestinului amator“
pagina 23

CULTURA

Import şi export

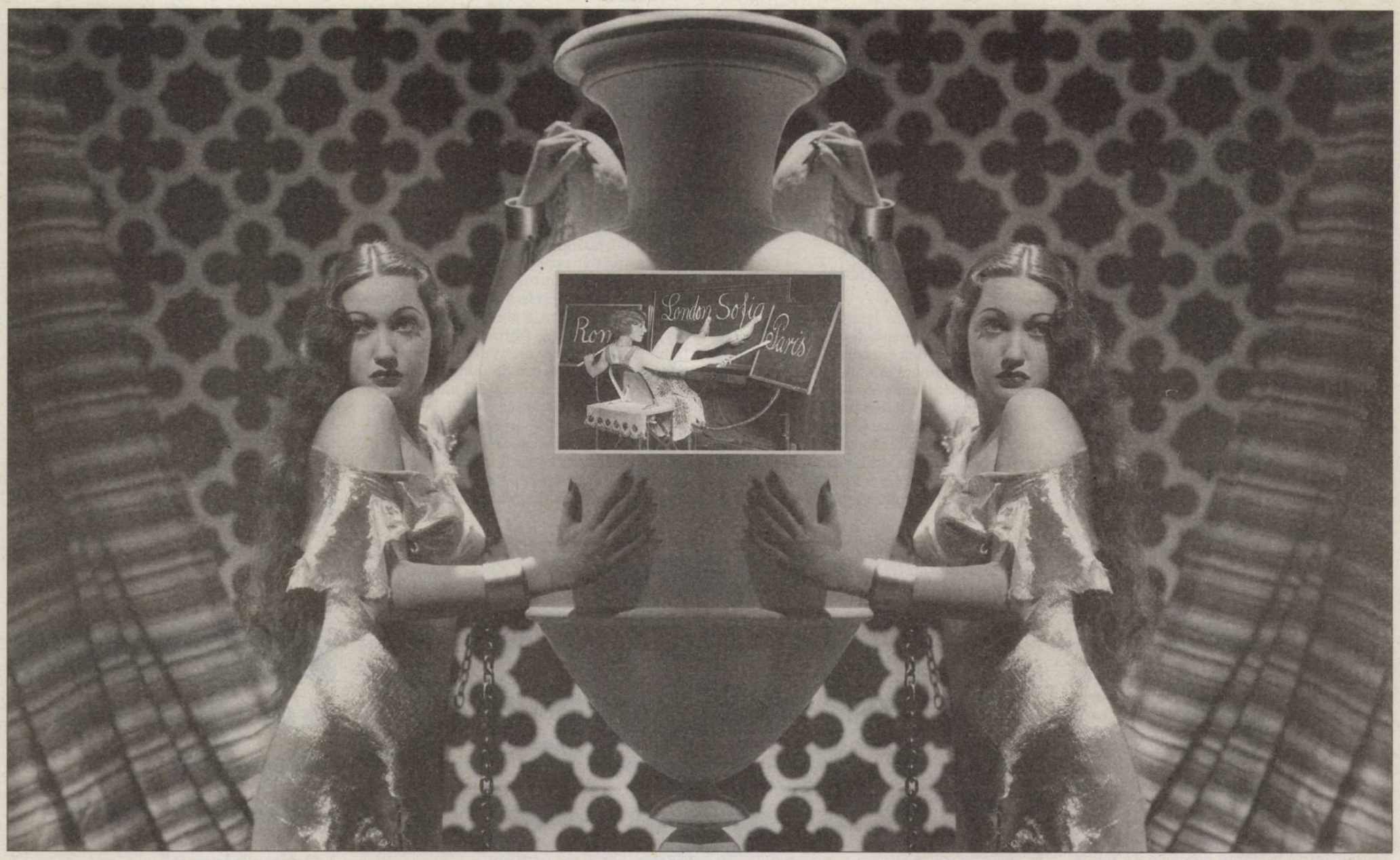

„Cultura nu se moşteneşte, se cucereşte.“

ANDRÉ MALRAUX

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

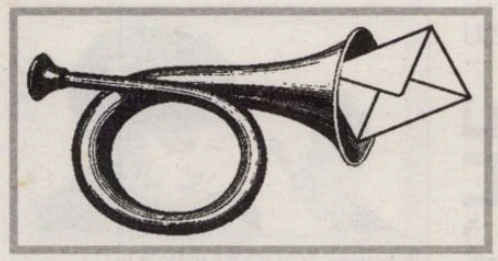

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

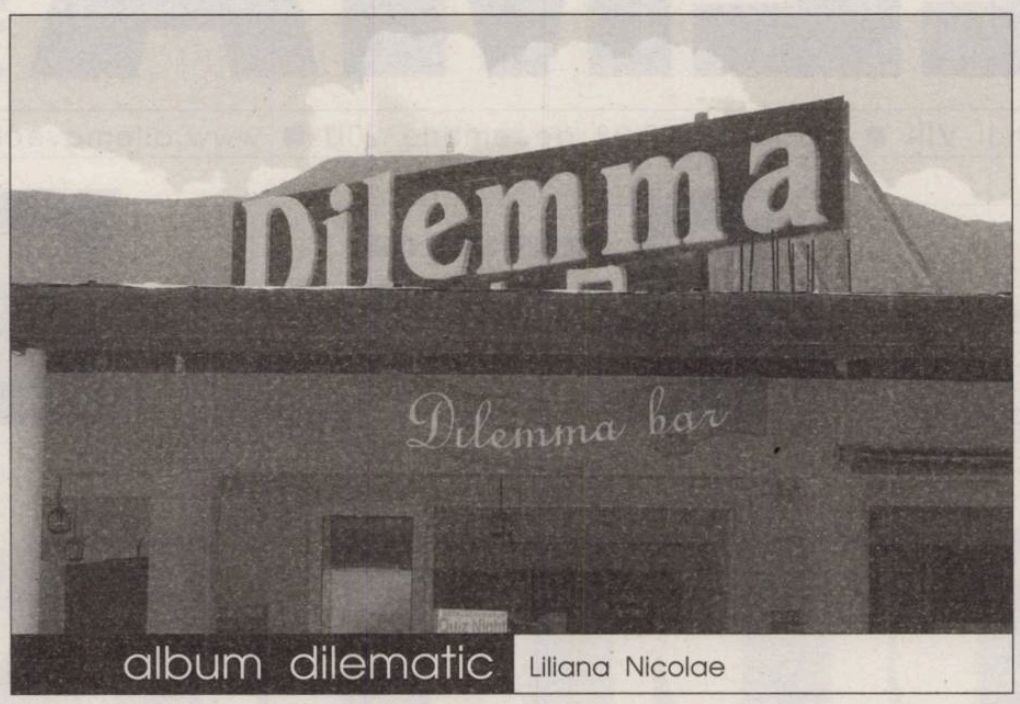

album dilematic Liliana Nicolae

Dilema veche *le urează cititorilor şi colaboratorilor săi* ***Sărbători vesele!***

ACTUALITĂŢI

Comasarea alegerilor cînd timpul parcă nu mai are răbdare...

Comasarea alegerilor (parlamentare şi locale) revine în spaţiul public fără valenţe sociale, politice – lucru care ne obligă să vedem realitatea prin prisma unor lentile subţiri ce nu scrutează simţul dialecticii. Recurenţa acestei comasări introduce componenta economică (de cost) prin care se vor reduce cheltuielile alocate pentru alegeri, dar, pe de altă parte, voalează alte aspecte, deloc colaterale, pe care le aruncăm în grabă sub preşul austerităţii. Mandatul primarilor, al preşedinţilor de Consilii Judeţene şi al consilierilor se va prelungi pînă în noiembrie (aproximativ jumătate de an), dar această „chestiune“ nu este discutabilă din punct de vedere al constituţionalităţii sau al legitimităţii într-un regim democratic. Pur şi simplu se spune că nu mai e timp... Europa trece printr-o criză, zona euro este periclitată etc., şi astfel ajungem să asistăm la fenomenul *„fast politics“*, prin care nu mai participăm, ci asistăm – unii dintre noi chiar în calitate de spectatori pasivi.

Suprapunerea acestor alegeri îşi găseşte justificarea în altă argumentare decît cea economică de cost, natura este profund politică, în sensul în care va avea loc o ambiguizare – o imixtiune a alegerilor. Lideri importanţi din diverse partide vor candida la o funcţie mai mică (primar, preşedinte de Consiliu Judeţean) sau mai mare (parlamentar), blocînd astfel accesul politic pentru persoanele din teritoriu mai puţin notorii. Ce înseamnă asta... păi, odată cu decuparea colegiilor şi cu desenarea circumscripţiilor, pot avea loc răsturnări de situaţie, schimbări ale polilor puterii locale, lucru care va spori în primul rînd puterea (partidele aflate la guvernare) şi va destabiliza democraţia locală (un individ cu o notorietate mai mare poate cîştiga alegerile în favoarea unui lider local, indiferent de pregătirea celui din urmă). Drama acestor alegeri nu este doar rapiditatea, acest sentiment de „fugă“ reduce importanţa alegerilor, informarea şi educarea cetăţenilor în scopul unei opţiuni potrivite şi face loc parvenitismului, speculaţiei ambulante şi, nu în ultimul rînd, unor *amatori animatori*. Într-o perioadă cu ape tulburi ce străbat tărîmul mioritic, calea nu este viteza luminii, ci reflecţia ei. Se vor aduce obiecţii cum că nu mai e timp pentru a dezbate, austeritatea şi criza cer măsuri urgente, chiar dacă sînt gîndite precipitat, superficial, consensul trebuie format cu sacrificiul raţiunii şi al clipei... şi altele, însă cu ce preţ şi, mai presus de toate, cu ce risc!...

Nu pot să scap de gustul de ambalaj şi mîncare gătită la microunde cînd încerc să observ fenomene de genul acesta, iar pentru afirmaţia epocală „Noi muncim, nu gîndim!“ poate ar trebui să spunem „Noi gîndim, nu ne prostim!“. Oricum, speranţă avem... iar sentimentul izbînzii nu ne părăseşte... Vorba noastră: „Las' că merge şi aşa...“ Parcă îl şi auzim pe Mitică (personajul lui Caragiale), în spatele blocului, rostind peremptoriu butada noastră mioritică, umflîndu-se cu bere, rostind „cuvîntări patriotice“, în timp ce loveşte atemporal halba de masă... credeţi că mai vrea să ştie de comasarea alegerilor?... Trecînd peste retorica, ce-i drept incisivă, asupra compatrioţilor noştri, cu siguranţă găsim indivizi interesaţi de soarta acestor alegeri, cît şi de efectele ei. Pentru aceştia pericolul este vizibil şi poartă cu el geneza „răului“ într-o variantă deocamdată imprevizibilă. Să sperăm că mai alocăm timp şi gîndirii, nu doar aburilor ei. Să nu uităm că acest praf în ochi al reducerii cheltuielilor prin comasare nu este un rău necesar, ci doar o încăpăţînare, o încremenire în voinţa şi ambiţiile personale, ce au mai mult legătură cu *alegerile* lor, şi nu cu *alegerile* noastre, fie ele parlamentare sau locale. Cît despre fugă după alegeri într-o Europă cu probleme majore poate va rosti şi Mitică „O Europă a lor şi o Europă a noastră într-o Românie a lor departe de România noastră“.

Întrebare: „Oare cîte mese va sparge Mitică la comasare...?“

alex echilibru
dr_sushy@yahoo.com

NR. 408

Articolul lui Andrei Manolescu, „Jucării“

Pe o scîndură de lemn, lungă de 12-15 cm, lată de 8-10, groasă de 2, se băteau patru cuie în care stătea încadrată săpuniera de plastic. O săpunieră era albă şi una roşie, fiecare cu suportul ei de lemn. În spatele uneia dintre scînduri se bătea un cui, îndoit la jumătate, astfel încît ambele capete îi erau bătute în lemn, corpul rămas al cuiului făcînd un U sau un V. Cealaltă bucată de scîndură avea în faţă bătut un cui încovoiat la jumătate, pe care îl introduceam în U-ul sau V-ul celeilalte scînduri. Aşa arătau cele două remorci ale mele sau vagoane, în funcţie de scenariul zilei. Săpuniera albă şi transparentă de plastic era dreptunghiulară, cu pereţii înalţi. Cea roşie era cu colţurile rotunjite şi cu modele. În ea se ţinea săpunul bun. De aici şi faptul că îmi era dată în folosinţă mai rar. Cea albă în schimb, nu după mult timp, a făcut trecerea din săpunieră în remorcă, locul ei nemaifiind în pervazul geamului, ci sub măsuţa de afară, întotdeauna plină cu ceva şi murdară.

În funcţie de vreme şi cît de moale era pămîntul, în cei cinci metri dintre coteţul de raţe şi găini, şi coşer (porumbar în alte părţi), îmi alegeam un loc unde îmi săpam, cu un cuţit neascuţit, o groapă cît să încapă un borcan de 800, lăsîndu-i numai gura afară. Borcanul astfel îngropat îl umpleam cu apă. Era fîntîna. Dacă pămîntul era prea tare pentru mine ca să sap să îmi fac singură fîntîna, mergeam după ajutoare, fratele mai mare. „Hai, mă, Cipri, sapă-mi fîntîna! Hai, măăă...“ Domnul constructor nu venea imediat, dar după o jumătate de oră de „hai, măăă...“ accepta, cu condiţia ca, după, să jucăm fotbal, el să tragă la poartă, eu în poartă. Poarta era poarta curţii. Urma partea a doua de „Hai, măăă...“: „Nu-mi faci şi o cumpănă? Cum să iau apă din fîntînă dacă n-am cumpănă?“. Îmi cioplea şi o cumpănă din nuiele de măturoi, mi-o instala lîngă fîntîniţă şi îmi lega la cumpănă o formă de plastic tare, pătrată, care era găleata. Preţul pentru aceste lucrări era să aduc liţion la răţuşte.

Aveam remorcile, vagoane, aveam fîntîna. Mergeam să aduc piesa de rezistenţă: locomotiva de lemn. Era moştenire de la frate, încă funcţionabilă, cu urme neclare de culoare roşie sau albastră pe ea, cu o copertină galbenă, dar cu roţile intacte ce scoteau sunetul unei locomotive vechi. Ştiam că era adusă de mult, din America. Fiind străină, o preţuiam şi mai mult. Mai ştiam că odată a avut şi vagoanele ei originale, nu cele din scîndură ce i le ataşam eu, dar nici Cipri nu-şi mai amintea de ele. Eu aşa am luat-o în primire: o locomotivă de lemn, decolorată, fără vagoane, cu un sunet de roţi real, şi singurul obiect pe care nu îl rătăceam vreodată, ştiind exact unde l-am pus ultima oară cînd m-am jucat cu el.

Ataşam prima scîndură cu săpunieră de cîrligul de la locomotivă şi îmi începeam firma de transport. Transportam orice: pămînt, pietriş, frunze, boabe de fasole sau de porumb, grîu, tărîţe, iarbă, fîn, corcoduşe, mămăligă, oase pentru cîine, tot ce găseam prin şură sau prin casă şi îmi încăpea în mijlocul meu de transport. Şi cînd nu se uita nimeni, transportam răţuştele mele mute, cele mici de nici zece zile. Le suiam în săpunieră şi le transportam pînă la fîntîniţa-borcan, unde le obligam să bea apă din găleata mea pătrată de plastic. După, le transportam înapoi de unde le-am luat, de la raţa mamă. Traficul ilicit de răţuşte era brusc întrerupt cînd mă observa vreun adult. Eu încercam să le explic că nu vreau decît să le dau apă, ei vedeau drobul de sare – „dacă le îneci?!“. În toţi anii mei de dus răţuştele la adăpat nu am rănit niciodată vreo răţuşcă. Am abuzat însă din plin de trocul mîncare-marfă transport, eu vă dau vouă mîncare, voi îmi deveniţi marfă.

Firma mea de transport a funcţionat ani buni cu mine, unic patron, un constructor – fratele sau tata şi marfă de transport din belşug. Dar de transportul de lux, clasa I, au beneficiat întotdeauna numai răţuştele.

Maria Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

COBORÎTE DE PE FACEBOOK

Comentariu la articolul „Moartea vie“ de Selma Iusuf

Am cunoscut un alt bătrîn, fără nume, care supravieţuise multor toamne şi încerca să înfrunte o iarnă cumplită la adăpostul unei ghene, dar în afara ei. Îşi făcuse pat din nişte cartoane tencuite cu zăpadă şi sînt sigur că nu dorul de aer îl aşezase acolo. Era vreo 7 seara şi viscolea cumplit; ieşisem de undeva de la căldură şi mă îndreptam către un alt loc cu şi mai multă căldură, cînd m-a întrebat: „Cît e taică ceasul?“. „E 7“ am spus. „Seara sau dimineaţa?“ „Seara.“ „Offff.“ L-am luat ca pe un of chinuit de povara anilor. Dar era chinuit de povara acelei nopţi prea lungi pentru el şi scurte pentru mine.

Gheorghe AVRAMESCU

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 13.400 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Rock în comunism**
- **Anul 2011**
- **Justiţie şi corupţie**
- **Snobismul**
- **Datul cu părerea**

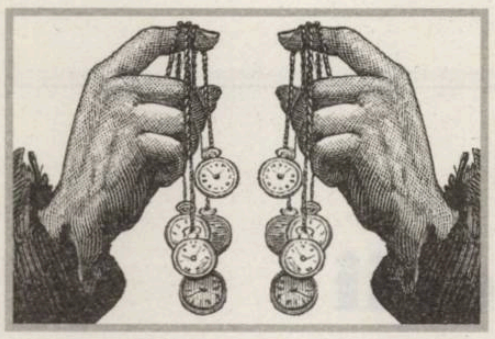

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre **tigru**

Un tigru era cît pe-aici să bîntuie, zilele trecute, prin Sibiu. Un superb reprezentant al junglei într-o fermecătoare cetate medievală. E drept, n-ar fi fost exclus ca, în urma acestei impresionante împrejurări, cîțiva sibieni să fie mîncați de tigru. Dar, în definitiv, ar fi fost un episod sublim (chiar dacă dur), din marea carte a armoniei planetare. E oare de preferat să mori călcat de mașină? Sau să faci infarct cînd fotbaliștii tăi preferați au pierdut un meci? Nu. A fi mîncat de un tigru „fără apărare“ e un privilegiu aproape creștinesc. Intri în galeria marilor martiri ai credinței, dați leilor de obtuzitatea unor suverani păgîni.

Acum, serios vorbind, e grav că un îngrijitor de grădină zoologică uită să încuie poarta cuștii cu tigri. E o neglijență iresponsabilă, pentru care avem tot dreptul să cerem socoteală. Poate că nici veterinarul care trebuia să administreze un glonț tranchilizant, în grumazul fiarei, n-a fost tocmai profesionist. O fi greșit dozajul, momentul și locul „injecției“. Dar opinia publică a fost indignată mai ales de bestialitatea celui care, atacat de tigrul indispus de atîta incompetență și agresivitate, a tras în el cu un glonț adevărat și l-a omorît. „Atîta știți să faceți: să trageți!“ – a răsunat protestul unui muzician iubitor de natură. În ce mă privește, sînt de altă părere. Bine că măcar insul cu pușca a știut să tragă! Nepriceperea ar fi atins cote maxime dacă, avînd un tigru în salt spre propria beregată și, în mînă, o pușcă, trăgătorul ar fi privit tandru spre atacator și ar fi sucombat recitînd un sonet despre concordia universală. Cu cîțiva ani în urmă, am citit în ziare ceva despre o mînă de țărani indieni care, necăjiți de faptul că o tigroaică din zonă le omorîse două vaci, au pornit s-o caute, călare pe elefanți. Din păcate pentru ei, au găsit-o. Tigroaica a rămas nepedepsită, iar unul dintre țărani a fost grav avariat. Îmi pot imagina satisfacția ecologiștilor de pretutindeni. Animalul a descalificat răutatea umană. A învins. Problema se complică dacă ne punem, ca să zic așa, în poziția celor două vaci, pe care viteaza noastră tigroaică le-a căsăpit. Ele ce vină aveau? Nu erau „fără apărare“? Ce lecție despre „armonie“ ne livrează deprinderea generală a animalelor de a se devora între ele? De ce leii mănîncă zebre? De ce ucid și sfîrtecă dînșii fragede și inocente căprioare? De ce sînt atît de sîngeroși (și de urîți) crocodilii? De ce șerpii veninoși omoară oameni? Dar e o lege a firii! – vor exclama, nădușite de metafizică, elitele ecologiste. Păi și instinctul de conservare e o lege a firii: dacă un tigru vrea să-mi ia gîtul, nu-i întind „și celălalt obraz“, nu-l pup pe mustăți. Mă apăr. Îi iau eu gîtul, dacă pot. Ba chiar aș îndrăzni să spun – riscînd să intru în conflict cu Brigitte Bardot – că, dacă un cîine vrea să mă muște cînd vin seara acasă, am dreptul să mă apăr și să cer primarului măsuri de protecție. Sînt în bună companie: am publicat, în această gazetă, un text al lui Eminescu, exasperat și el, în a doua jumătate a secolului 19, de numărul și de violența cîinilor din Iași. Cît despre modul în care trebuie rezolvată problema, îmi declin orice competență. Și, evident, aș prefera măsuri „umane“, în locul celor extreme. Dacă financiar și organizatoric lucrul e posibil. Oricum, nu cred în proteste „estetice“, scrise într-un limbaj patetic (adesea la limita bunului-gust). Nu sentimentalismul și retorica „umanitaristă“ sînt soluțiile problemei. Fraze de tipul: „Dumneavoastră, dle președinte, care ne-ați arătat că puteți plînge, aveți, cu siguranță, o inimă bună și nu veți accepta eutanasierea“ sau mențiunea ridicolă a lupului dacic drept însemn al „demnității“ naționale, de natură să ne facă să iubim cîinii (și lupii?) nu vor reuși decît să ducă protestul în deriziune. Ne-am putea gîndi la manevre mai realiste:

1. Firilor teoretice le-aș propune o reflecție amplă pe teme ceva mai complicate, dacă tot au insomnii despre echilibrul cosmic: de pildă, tema răului în lumea animală. Ce înseamnă bunătatea lumii create și a Creatorului, în condițiile unei stupefiante prezențe a sîngelui, la toate nivelurile.

2. Activiștilor sociali le-aș sugera o dezbatere despre rostul grădinilor zoologice (care întemnițează vietăți tropicale în ambianțe turistice orășenești, pentru amuzamentul „iubitorilor“ de animale). Sau despre vechea și, pentru mine, inumana și înjositoarea instituție a circului.

3. Protestatarilor le-aș cere să fie *toți* vegetarieni și să ia acasă cîte doi cîini „comunitari“. De asemenea, să organizeze marșuri nocturne prin București, pentru a dovedi că haitele de lătrători sînt inofensive și simbolizează prietenia dintre om și fiară. Eventual, să strîngă fonduri pentru amenajarea unor crescătorii decente unde să fie colectați cîinii vagabonzi.

4. Muzicienilor le doresc să stea, din cînd în cînd, față-n față cu un tigru nervos, iar cînd el își arată colții, ei să fredoneze un *blues*.

5. Tuturor, le-aș sugera să înlocuiască imperativul creștin al iubirii *aproapelui* (uman), cu acela al iubirii – mai nobile – a *departelui* (canin sau felin).

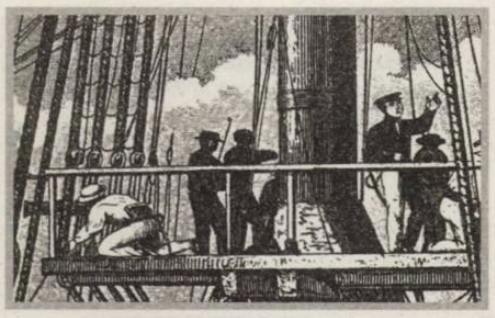

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Europa după Havel

Ultimul politician european vizionar.

Bineînțeles, lumea politică europeană s-a străduit să spună vorbe frumoase și cu simțămînt la moartea lui Václav Havel. Așa se face. Așa se cuvine. Bineînțeles, multe dintre aceste vorbe au pomenit despre contribuția lui Havel la construcția europeană și despre profilul său unic, care a reprezentat un model de atitudine și pentru Est, și pentru Vest. „Europa a pierdut un înțelept“ – a spus, de pildă, președintele Franței. Are dreptate. Dar Europa pare să-și piardă, tot mai mult, înțelepciunea.

Václav Havel a fost ultimul reprezentant al unui mod de a face politică bazat pe valori fundamentale. Scrierile și discursurile sale revin la cîteva repere – precum libertatea, democrația, drepturile omului, societatea civilă – pe care activitatea sa politică le-a susținut cu un soi de încăpățînare bonomă și cu un aer firesc. S-a spus și s-a scris despre el că ar fi fost un „antipolitician“, un personaj atipic pentru lumea politică, deci, pînă la urmă, un „non-politician“. De fapt, el a fost un *adevărat* politician și om de stat, tocmai pentru că a susținut cîteva valori esențiale, pentru că a avut o viziune despre politică, pentru că puterea nu l-a schimbat, pentru că nu l-au preocupat propriul destin politic și propria „imagine“, ci soarta concetățenilor săi. Dincolo de contribuția sa la căderea comunismului și la unificarea europeană, Havel a fost, de cînd a intrat în politică, un personaj european. Și asta nu s-a datorat doar celebrității sale ca disident ori respectului pe care, moral, i-l datora orice cetățean al Europei. Nici popularității sale crescînde, care i-a adus recunoaștere internațională, premii, invitații la conferințe prestigioase ș.a.m.d. Havel a gîndit politica în termenii esențiali ai culturii europene, nu în datele conjuncturale ale schimbărilor – bune și rele – din perioada postcomunistă. Politica, pentru el, nu putea fi despărțită de cultură, de idei și idealuri. Comportamentul său firesc în apărarea fermă a valorilor fundamentale i-a creat probleme ori i-a atras ironii. Nu doar în Cehia, unde actualul președinte – Václav Klaus – îl combătea dintr-o perspectivă „pragmatică“, dar și printre unii politicieni vest-europeni dispuși să „dea lecții“ de democrație țărilor ex-comuniste, dar prinși pe picior greșit de scriitorul-politician Havel, care nu învățase democrația la Universitate, ci „pe pielea lui“, trăind cu acuitate, în regimul comunist și în închisorile sale, dramele cotidiene ale non-democrației.

Într-un articol publicat acum doi ani în *Dilema veche* (nr. 300, 12 noiembrie 2009), Libuse Heczková, profesoară la Universitatea Carolină din Praga, analiza piesa *Despărțire* scrisă de Havel după ce ieșise din politică: „Textul *Despărțirii* se referă la *Livada cu vișini* a lui Cehov și la shakesperianul *Rege Lear*, și criticii au văzut în ea cu precădere elemente biografice, chiar referințe la disputele personale ale lui Havel cu Václav Klaus. Dar imaginea disperată a viitorului în care livada cu vișini este tăiată de noul lider și de mafia lui pentru a face loc unui mall, unui cazinou și unui bordel nu îl ține direct, exclusiv, pe Klaus. Ea reflectă frustrarea generală, cauzată de situația actuală îngrozitoare, dorința de a lupta pentru idealuri pe care Havel le-a avut întotdeauna și cărora le-a dat glas de nenumărate ori“. Din păcate, idealurile cărora le-a dat glas Havel sînt trecute pe planul al doilea sau puse între paranteze mai peste tot în Europa de azi. Nu spun că țările europene ar fi devenit nedemocratice, dar construcția europeană e în impas tocmai pentru că valorile fundamentale se pierd sub zgomotele provocate de criză și, mai ales, de incapacitatea liderilor europeni de a duce mai departe proiectul european. Preocupați de propria imagine, de campaniile electorale, de jocurile de interese bi- sau multilaterale, de soarta băncilor din propriile state ori de gîdilarea sentimentelor naționale ale alegătorilor, politicienii care conduc acum Europa și care au găsit de cuviință să îl evoce în cuvinte calde pe Havel sînt ocupați cu „criza datoriilor suverane“; adică o criză provocată tot de politicieni, în timp, oferind oamenilor bunăstare pe datorie și crezînd că va merge așa la infinit. Politica europeană pare, astăzi, plină de „tehnicalități“, consensul european e doar o fațadă pentru misterioase întîlniri franco-germane, solidaritatea europeană e negată în numele diferenței dintre dobînzi, umanitatea caldă și sentimentul apartenenței la valori culturale comune (pe care Havel le emana cu fiecare cuvînt scris sau spus) s-au pierdut printre tabelele cu PIB-uri, deficite structurale și rate ale inflației. Diversitatea europeană, pentru a cărei „conștientizare“ s-a luptat ani la rînd Comisia Europeană (cheltuind, desigur, o groază de bani pe programe de „informare și comunicare“), a revenit azi în cadrele ei vechi, formate din stereotipuri: grecii și italienii sînt „leneși“, britanicii „trăiesc pe o insulă și nu pricep nimic din Europa“ etc., etc.

Europa își pierde tot mai mult înțelepciunea de a-și păstra – cu atît mai mult în vremuri de criză – reperele esențiale și de a se încăpățîna să le afirme constant. Așa a făcut Havel – ultimul politician european vizionar. Ar fi fost bine ca aceia care își caută azi cuvintele cele mai frumoase pentru a-l omagia să fi învățat ceva de la el.

ținerea de minte

„Sînt un fariseu, dar nu pentru faptele pe care mi le impută ei. Din acel punct de vedere sînt curat. Și asta mă și învață. Ci pentru faptul că, afirmînd că trăiesc în fața lui Dumnezeu, pentru bine, fiindcă binele e bine, trăiesc din gloria lumească, mi-am mînjit în așa hal sufletul cu gloria lumească, încît nu pot ajunge la Dumnezeu. Citesc ziare și reviste căutîndu-mi numele, ascult o convorbire și aștept cînd va veni vorba dspre mine. Într-atît mi-am murdărit sufletul, că nu pot ajunge la Dumnezeu, la viața binelui întru bine. Dar trebuie. În fiecare zi îmi spun: nu vreau să trăiesc acum pentru poftele personale, pentru gloria lumească de aici, ci vreau să trăiesc pentru dragoste, mereu și pretutindeni; și trăiesc, în schimb, pentru poftele de acum și pentru gloria de aici.

Îmi voi curăța sufletul. L-am curățat și am ajuns pînă la fund – intuiesc posibilitatea de a trăi pentru bine, fără glorie lumească. Ajută-mă, Părinte! Părinte, ajută-mă! Știu că nu există o persoană a Tatălui. Dar forma asta e caracteristică exprimării unei dorințe fervente.“

Lev Tolstoi, *Jurnal*,
(la 11 februarie 1891), ediție definitivă,
traducere de Janina Ianoși,
Editura Ideea Europeană, 2011

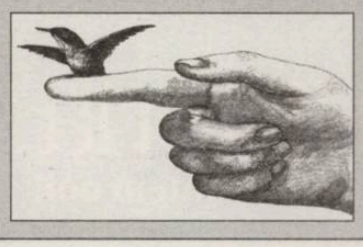

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Anul clasei mijlocii

– ce-o mai fi și asta?–

Acum mai bine de trei ani, *The Economist* titra mare, pe copertă, o veste impresionantă: pentru prima oară în istorie, clasa mijlocie reprezintă mai mult de jumătate din populaţia globului. Nu am rezistat, am citit dosarul care argumenta, pe vreo 20 de pagini, titlul ediţiei. Prima informaţie, necesară înţelegerii conţinutului, este chiar definiţia termenilor de bază. Ce înseamnă, aşadar, clasa de mijloc? *The Economist* propune o altă definiţie decît cea bazată pe o anumită valoare a veniturilor. De zici 3000 de euro lunar – una este cheltuiala pe care ţi-o permiţi la Londra, alta la Milano şi cu totul altceva în Bogotá. Carevasăzică, puterea de cumpărare ar defini, mai degrabă, apartenenţa la numita categorie socială. Avem atunci de-a face cu clasamente pe naţiuni, o anumită sumă pe fiecare ţară, în funcţie de PIB sau de vreun indice al puterii de cumpărare? Ntz. Nici asta nu e suficient de rafinat pentru cei de la *The Economist*. Cu 3000 de euro pe lună, pe familie, te descurci minunat prin nordul Chinei, dar eşti cam la limită în Shanghai. Ce-i de făcut? Cum găsim definiţia? Ei bine, redacţia a propus ca burghezul mijlociu să fie definit în funcţie de cîţi bani îi mai rămîn la dispoziţie după ce plăteşte toate cele absolut necesare supravieţuirii: hrană, chirie, îmbrăcăminte. Dacă, din totalul veniturilor, rămîne o treime sau mai mult, atunci eşti calificat în clasa mijlocie. Altfel spus, dacă ai la dispoziţie cam o treime din venituri pentru a plăti o şcoală mai bună copilului, pentru a cumpăra o maşină nouă, o conexiune la Internet, un bilet-două la teatru sau pentru a merge în concediu, faci parte, bine-mersi, din majoritatea plus unu a populaţiei mondiale, numitul *middle class*.

Apoi, analiza continuă, prin investigarea componentei sociale, pe zone, ţări, culturi economice. Există clasă mijlocie „de aparat" în Rusia, strîns legată de stat sau de afaceri cu statul. Apoi, există clasă mijlocie „de petrol" în state ale Orientului Mijlociu. În America de Sud, după teribilul şoc economic al anilor '90, clasa mijlocie pare a se fi dezvoltat ceva mai echilibrat, compusă fiind atît din bugetari (profesori, medici, ofiţeri), cît şi dintr-un segment antreprenorial în plin avînt. Situaţia este similară în India, cu diferenţe relativ substanţiale între un stat şi altul. Nu mult diferită se prezintă clasa mijlocie în China, numai că aici se mai adaugă funcţionarii puterii locale sau centrale, precum şi activiştii bine plasaţi ai partidului unic.

Pentru a complica şi mai mult lucrurile, analiza mai introduce un element, în afara bugetului familial: cultura socială. Conform unui studiu american de la mijlocul secolului trecut, care compara comunităţi urbane clasice (de genul *„little Italy")* cu noile suburbii (în plină dezvoltare în epocă), la acelaşi nivel al veniturilor, diferenţele de atitudine socială şi politică erau semnificative. Suburbia era (este) mult mai deschisă, mai interesată de lume, citea (citeşte) mai mult, urmărea (urmăreşte) ştirile, este aspiraţională, îşi doreşte mai mult, mai bine, mai frumos. Comunitatea urbană de stil vechi arată, paradoxal, similar celei rurale. Este orientată mai degrabă spre interior, spre păstrarea valorilor, este conservatoare şi dezinteresată de lumea largă. Evident că, de aici încolo, se poate lesne defini comportamentul politic al clasei mijlocii.

Interesul îi cere să dorească liberalizarea serviciilor medicale sau educaţionale, deoarece are la dispoziţie acea treime a veniturilor care îi poate permite să facă alegerea. Clasa mijlocie îşi doreşte cît mai puţine vize şi tarife vamale cît mai mici, pentru că are cu ce să plănuiască o vacanţă în străinătate, şi îşi doreşte ca oferta de îmbrăcăminte sau de aparate electrocasnice să fie cît mai variată, la mall-ul cel mai apropiat de casă. Care mall nu trebuie să fie nici prea apropiat (că avem probleme cu zgomotul şi traficul), nici prea îndepărtat (că devine incomod). Iată, implicarea civică este la o aruncătură de băţ.

În atare context, definit de oamenii deştepţi de la *The Economist* – Cum a fost 2011 pentru mine, românul mediu? *(răspunsul, în numărul viitor)*

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

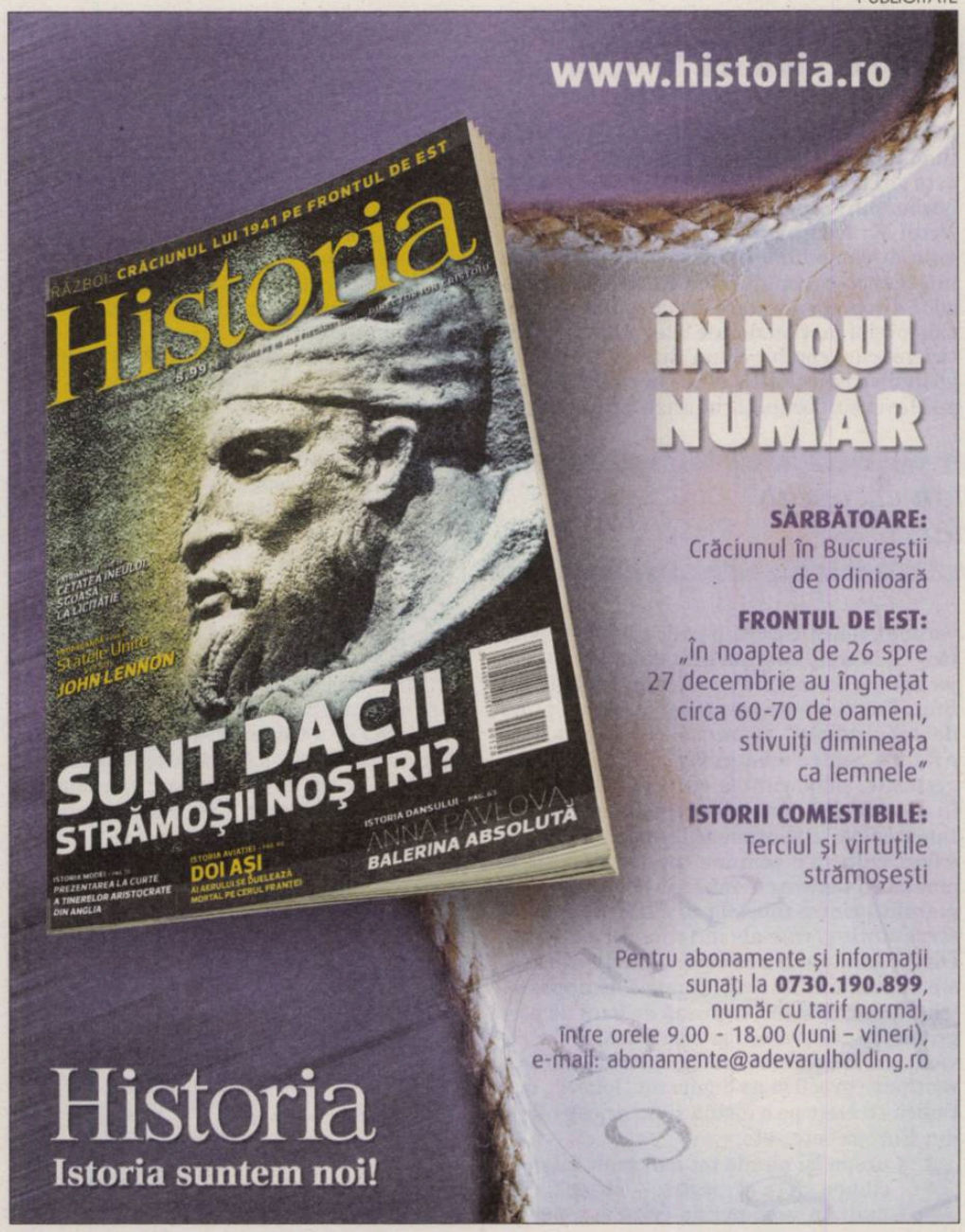

PUBLICITATE

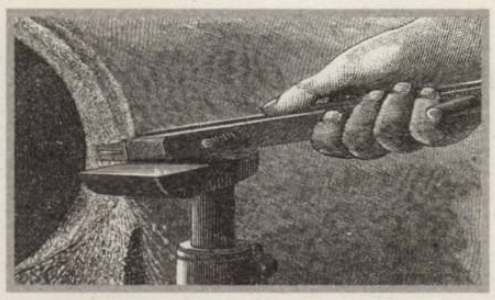

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Atenţie la Rusia!

Ceea ce se întîmplă acum în Rusia ar trebui să ne preocupe mai mult. O dată, pentru că unda de şoc a unui eventual seism politic şi social în Rusia se va resimţi, cu siguranţă, în întreaga Uniune Europeană. O Uniune zguduită deja de propriile crize interne. Şi a doua oară, pentru că unele evoluţii ruseşti pot servi foarte bine drept lecţii şi în România.

Ce se întîmplă, de fapt, în Rusia, după alegerile contestate din 4 decembrie? Manifestaţiile de protest nu numai că sînt cele mai ample din era post-Elţîn, ba – se spune – chiar de la prăbuşirea Uniunii Sovietice încoace. Relevant este faptul că, aşa cum o arată relatările de la faţa locului, protestele sînt animate de clasa de mijloc rusească şi de categoriile tinere şi educate.

Aceste amănunte, deloc întîmplătoare, vin să contrazică imaginile-clişeu despre Rusia lui Putin (sau a lui Putin şi a lui Medvedev, dacă e să fim corecţi, deşi, pînă la urmă, tot a lui Putin e). „Ştiam" pînă acum că între clasa mijlocie şi regimul „democraţiei controlate" al lui Putin exista, să spunem aşa, o „convieţuire paşnică". Regimul era mulţumit cu distanţarea clasei mijlocii de activitatea politică şi cu lipsa ei de interes faţă de idei precum liberalizarea societăţii, drepturile omului, independenţa presei, abuzurile din armată. De cealaltă parte, clasa mijlocie se mulţumea cu o anumită stabilitate economică, cu accesul la bunurile „capitaliste" din supermarketuri şi excursiile în Europa.

Ceva s-a rupt însă în tot acest concubinaj din interes. Şi se rupsese încă de mai înainte. Rezultatul neconvingător şi oricum contestat al alegerilor din 4 decembrie a fost doar exprimarea publică a unei nemulţumiri care fierbea deja în străfundurile societăţii ruse.

Internetul, imposibil de controlat chiar şi de către un regim autoritar precum cel de la Moscova, a fost platforma de comunicare a protestatarilor. Ceea ce face ca mulţi comentatori să facă deja o paralelă între ceea ce se întîmplă acum în Rusia şi fenomenul primăverii arabe. Pur şi simplu, o generaţie cu acces la informaţie, cu posibilitatea de a comunica liber, în afara controlului unui regim autoritar, iese din lumea virtuală cerîndu-şi libertatea reală.

Aceste amănunte, deloc întîmplătoare, vin să contrazică imaginile-clişeu despre Rusia lui Putin.

Ce variante are Putin în acest moment? Ar putea strînge şurubul, riscînd astfel să tensioneze şi mai rău situaţia şi să genereze un răspuns încă mai dur din partea protestatarilor. Ar putea, de asemenea, să accepte un set limitat de reforme liberale, însă nimeni nu poate garanta că societatea se va mulţumi cu atît şi nu va cere din ce în ce mai mult. Kremlinul nu pare să fi făcut încă alegerea.

Oricum, potrivit surselor diplomatice, în cancelariile europene se apreciază că Vladimir Putin va reuşi, totuşi, să rezolve în favoarea sa alegerile prezidenţiale din martie, cu tot valul contestatar pornit în aceste săptămîni. Şi că va reuşi, cumva, să gestioneze nemulţumirile, cu o politică a biciului şi zăhărelului. În cancelariile europene încă se fac, aşadar, planuri pe termen mediu şi lung referitoare la relaţia cu Moscova, iar ideea unei Rusii cu un altfel de regim şi cu altfel de lideri decît Vladimir Putin nu este luată în calcul. Ideea cu bătaie lungă a parteneriatului UE-Rusia rămîne în picioare.

Aşa se face că săptămîna trecută, la Bruxelles, cu ocazia summit-ului UE-Rusia, preşedintelui Medvedev i s-a întins covorul roşu, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Bruxelles-ul a salutat aderarea Rusiei la Organizaţia Mondială a Comerţului şi a promis paşi şi mai importanţi în direcţia eliminării vizelor.

De cealaltă parte, Rusia s-a arătat gata să ofere cel puţin 10 miliarde de dolari, prin intermediul FMI, pentru a susţine eforturile UE de salvare a zonei euro.

Cît priveşte alegerile, preşedintele Consiliului European Herman van Rompuy a declarat, după summit, că a discutat „onest" subiectul cu preşedintele Dmitri Medvedev.

„Alegerile libere şi corecte, respectul pentru drepturile omului, pentru statul de drept şi pentru libertatea de exprimare sînt esenţiale pentru democraţie. Salutăm faptul că la alegerile din Rusia au fost invitaţi 500 de observatori. Sîntem însă îngrijoraţi de neregulile semnalate şi de lipsa de corectitudine în alegeri, aşa cum au fost ele reclamate de societatea civilă şi de electorat", a spus Van Rompuy.

O declaraţie departe de atitudinea cu mult mai fermă a Parlamentului European care, în preziua summit-ului, a cerut reluarea alegerilor din 4 decembrie. Fără a fi entuziastă faţă de Putin, Uniunea Europeană merge înainte cu acesta, în lipsă de altceva mai bun şi speriată de perspectiva haosului.

Dar ceea ce se întîmplă acum în Rusia poate servi ca exemplu şi în România. Comasarea alegerilor, dispusă printr-un act unilateral de voinţă – aşa cum este, pînă la urmă, asumarea răspunderii –, pare desprinsă din arsenalul „democraţiei controlate" de la Kremlin. Cu atît mai mult cu cît, într-o declaraţie gravă şi surprinzătoare, premierul Boc şi-a permis să afirme că, în criză fiind, ţara nu are nevoie de prea multă dezbatere în 2012. Cum a ajuns premierul la această concluzie şi cine a decis de cîtă dezbatere are nevoie o naţiune rămîne neclar.

Un lucru este sigur: cu cît mai puţină dezbatere, cu atît mai puţină legitimitate pentru liderii rezultaţi din nişte alegeri formale şi, în plus, marcate de bănuieli de fraudă.

Că aceşti lideri pot fi uşor contestaţi de opinia publică o arată evenimentele de la Moscova. Desigur, România nu e nici pe departe Rusia. Democraţia şchioapă de la Bucureşti este paradis pe lîngă regimul autoritar de la Moscova. Dar dacă a fost posibil acolo, unde regimul controlează strict mass-media şi drepturile publice sînt îngrădite făţiş, cu atît mai mult, contestarea poate veni, la un moment dat, şi în România.

Se zice că mămăliga românească, la fel ca şi casa rusească, nu explodează. Uneori însă, te poţi frige rău cu ele.

adevărul EUROPA

***Ovidiu Nahoi** este jurist, redactor-şef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cînd mîna invizibilă devine pumn

„Mîna invizibilă" produce un fel de fascinaţie respectuoasă pentru mulţi dintre susţinătorii capitalismului şi stîrneşte o nervozitate contestatară celor cu sensibilităţi socialiste. Sensul expresiei este acela că piaţa deţine o misterioasă capacitate regulatoare, care distribuie cît se poate de echilibrat oferta de bunuri şi servicii către cei care au nevoie, distribuindu-se, astfel, bunăstarea, deopotrivă spre producător şi consumator. În vulgata economică se spune că expresia aceasta îi aparţine lui Adam Smith, dar toţi cei care au mai deschis cîte o carte ştiu că marele iluminist scoţian a folosit relativ rar expresia *„invisible hand"* (pare-se că de trei ori în toată opera sa) şi niciodată în acest sens. Exegeţii atenţi ai operei sale ne spun că ceea ce nouă ne pare acum un concept puternic, clasicizat, fundamental pentru explicarea mecanismului pieţei, nu apare ca atare nicăieri în opera lui Smith, deşi capacitatea pieţei de a distribui bunăstare era evidentă şi pentru el. În timp, „mîna invizibilă" a ajuns să explice fel de fel de lucruri şi apare, mai degrabă, ca o probă a ignoranţei noastre decît a înţelegerii profunde a fenomenelor. Nu e de neglijat că însuşi Adam Smith, într-o lucrare care nu are nimic de-a face cu economia, se referă pentru prima dată la „mîna invizibilă" exact în acest sens, de probă a ignoranţei: cînd nu putem explica ceva, punem totul pe seama „mîinii invizibile".

Şi totuşi, „mîna invizibilă" explică ceva. Mai întîi, caracterul obiectiv al acestei trăsături distributive a pieţei. E de-ajuns ca piaţa să fie liberă pentru ca cererea şi oferta să se întîlnească exact în măsura în care producătorul face un oarecare profit iar consumatorul îşi satisface o nevoie. Apoi, „mîna invizibilă" avertizează că piaţa este un cumul de forţe legice cu potenţial de stihie, care se impun dincolo şi, dacă sînt forţate, chiar împotriva voinţa actorilor economici ori a regulatorilor pieţei. Mai precis, ideea de „mînă invizibilă" îi avertizează în permanenţă şi pe cei care participă la piaţă (producători şi consumatori), dar şi pe cei care-şi asumă obligaţia organizării pieţei (guverne) că economia are legile ei naturale, obiective, care se cer respectate. Încălcarea lor duce la episoade de dezordine şi nelinişte, iar efortul pe care îl vom face mai apoi pentru a reveni în matricea legilor încălcate va fi mult mai mare decît acela de a ne menţine, de la început, în cadrul lor. Revenind în metaforă, dacă te împotriveşti mîinii invizibile, ea devine pumn. Recitesc chiar acum acest ultim pasaj al textului meu şi mă jenez aproape de platitudinea sa. Tot ceea ce am spus în acest ultim alineat se ştie bine, face unanimitate şi s-a tot repetat pînă la saţietate. Dar, mă întreb, dacă e aşa, dacă ştim atît de bine aceste lucruri încît ne plictisim imediat cu ochii în tavan cînd le auzim iar şi iar, de ce facem exact invers? Natura umană e cel puţin la fel de provocatoare precum natura misterioasă a „mîinii invizibile"...

Cînd nu putem explica ceva, punem totul pe seama „mîinii invizibile".

După cîte se vede, Uniunea noastră Europeană încearcă să-şi disciplineze finanţele, cam răvăşite de visul adolescentin al prosperităţii fără muncă. Cum de am ajuns să trăim acest vis e o altă poveste. Poate, odată, va trebui să reflectăm lucid asupra slăbiciunilor noastre care ne fac să credem lucruri împotriva a tot ceea ce ştim, căci dintr-o slăbiciune sufletească vine şi iluzia otrăvitoare că există o cale de a te bucura de minunăţiile vieţii fără a face nimic pentru ele. Pactul asupra căruia au căzut de acord 26 de membri ai UE este, în cele din urmă, o recunoaştere a faptului că „mîna invizibilă" e mai puternică decît oricare dintre liderii politici ai lumii. Şi că, ignorată fiind, se impune cu forţa pumnului.

La Bruxelles, liderii europeni au decis să-şi limiteze deficitele (cel structural să fie de maximum 0,5% din PIB şi cel bugetar să fie de maximum 3% din PIB), să înscrie aceste reguli în legile constituţionale ale celor 26 (asta pentru că opoziţia britanică a dus la imposibilitatea unui tratat al UE), sancţiuni imediate pentru orice ţară care depăşeşte limitele de deficit (urmează ca pînă în martie să se stabilească exact ce anume sancţiuni se vor aplica), dar şi generoase contribuţii către Mecanismul European de Stabilitate (care trebuie să ajungă la 500 de miliarde de euro) şi către Fondul Monetar Internaţional, către care europenii trebuie să contribuie cu 200 de miliarde de euro. Dacă parcurgem această listă a măsurilor decise la nivelul UE, vedem o consolidare a austerităţii şi a încrederii în formulele instituţionale internaţionale de sprijin a economiilor aflate în criză. Subliniez acest al doilea aspect, trecut cu vederea de comentatori, din cîte observ. Pe lîngă austeritatea generată de limitarea drastică a deficitelor, UE merge pe mîna FMI, dar şi a viitorului MES, adică pe o anumită, particulară, viziune asupra capitalismului care, din punctul meu de vedere, e cam contradictorie. Esenţa MES îmi pare a fi de natură keynesiană, în vreme ce FMI mi-a părut mereu mai aproape de Hayek prin tot ceea ce a făcut în ultimele două-trei decenii. Dar poate mă înşel eu sau poate exact asta este istoria capitalismului: cînd timpul lui Keynes, cînd timpul lui Hayek, fără să se excludă radical unul pe celălalt.

Întrebarea cea mare, însă, este: Poate duce simpla disciplinare bugetară la relansare economică? Răspunsul îl vom afla peste cel puţin doi ani. Pînă atunci, răbdare. Şi, desigur, alegeri.

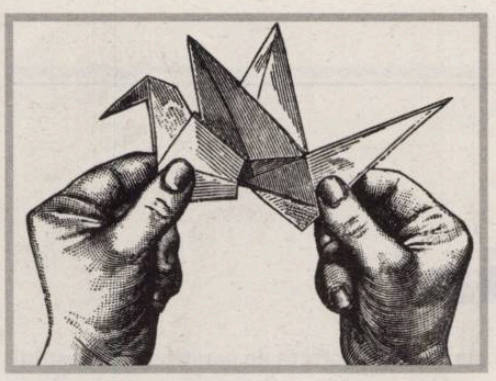

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Rîndurile poştei

Acum doi ani, şi tot în vremea Crăciunului, scriam despre cozile şi serviciile de la poştă. Şi iată că astăzi tot despre poştă scriu, după ce am asistat la nişte scene cel puţin la fel de groteşti, la acelaşi mizerabil oficiu din cartier. O instituţie care pare tot mai înapoiată pe măsură ce trec anii. Mai mereu sînt acolo cîte trei-patru cozi la care oamenii din spate par că se sprijină pe cei din faţă. Acel spaţiu de confidenţialitate pentru cel ajuns la ghişeu nu există nici măcar ca idee. Ceva mai rarefiaţi sînt cei abia aşezaţi la coadă. Pe măsură însă ce se apropie de ferestruica raiului, nerăbdarea creşte laolaltă cu îmbulzeala. Oficiantele sînt ba prea nervoase, ba prea lente, ba dispărute undeva în dos cu nişte treburi importante ce necesită pauze care se întind odată cu nervii celor de la coadă. Aerul nu e cald, doar e iarnă, dar e îmbîcsit. Miroase a acru, ca într-un dormitor comun.

Oficiantele sînt ba prea nervoase, ba prea lente, ba dispărute undeva în dos cu nişte treburi importante.

La cîteva minute o dată, o femeie de la coadă are cîte un acces insuportabil de tuse. Zici că-şi dă duhul şi-ţi vine instinctiv să-ţi bagi nasul în fular. Te uiţi la afişul uzat de pe perete pe care scrie „Corupţia dăunează grav libertăţii“ şi-ţi spui că, în acel moment, mai degrabă cozile la poştă dăunează şi sănătăţii, şi libertăţii, şi demnităţii oricui.

O cucoană cu o căciulă verde, croşetată, se strecoară la ghişeu şi întreabă de unde poate lua nişte timbre (întrebare pe cît de clasică, pe atît de frecventă). O altă femeie cu o geacă de fîş albă îi spune să stea la coadă că şi ea tot numai timbre vrea să cumpere şi stă de o jumătate de oră. „Eu doar am vrut să întreb“ zice prima. „Stai la coadă şi nu mai întreba nimic“ zice cealaltă. „Da, dumneata, ce te răsteşti aşa la mine? Ce, am vorbit cu dumneata?“ „Păi, după ce că-mi pierd aici dimineaţa şi mă aşteaptă şi copilul acasă, să stau să mă cert cu tiiine, băi...“ „Eşti sonată.“ Un pensionar mucalit mormăie ca pentru sine: „Astea trebuie pocnite“.

O doamnă în vîrstă cu palton bej numără întruna cîte persoane mai are în faţă. Încearcă să stea la două rînduri în acelaşi timp, să vadă care ajunge mai repede. O alta, la fel de în vîrstă şi cu un palton aproape identic, o atenţionează că nu-i corect. „Nu-mi spui dumneata să fiu corectă.“ „Ba, uite că da. Dacă nici pînă la vîrsta asta n-ai înţeles înseamnă că trebuie să ţi se spună. Şi vezi că dacă stai între rînduri, s-ar putea să le pierzi pe amîndouă, că n-o să te lase nici unii, nici alţii să intri în faţă. La etatea dumitale nu face să te agiţi aşa.“ „Ce deşteaptă eşti..., uite cum, în timp ce te certi cu mine, unii chiar se bagă în faţă.“ „Vezi-ţi, doamnă, de treabă, că nu se bagă nimeni, că nimeni nu-i prost să accepte pe cineva care n-a fost în faţa lui.“ „Ba, cînd eşti deja în faţă poate că nu-ţi mai pasă că mai laşi o singură persoană.“ „Altele“, mormăie din nou pensionarul. „Hai, domnule, intervine femeia cu tuse, cu o voce neobişnuit de subţire, lasă-le şi dumneata. Lumea e nervoasă, fiecare le are pe ale lui şi trebuie să ne înţelegem unii pe alţii. Să fim toleranţi.“ „Aşa, ca la poştă“, rîde iar pensionarul.

„Uite, domnule, că iar a plecat asta de la ghişeu – zice femeia cu geacă albă. Ce dreacu' or tot face acolo. Să vezi cît mai stăm pînă apare 'mneaei.“ Un nou acces de tuse infernală întrerupe orice fel de discuţii. Cînd se opreşte, femeia în alb reacţionează: „Mai bine vă duceţi la doctor decît să staţi aici la coadă, că ne îmbolnăviţi pe toţi“. „Ei, acuma ce vreţi să fac şi eu, dacă mi-e rău?“ răspunde tuşitoarea printre lacrimi. „Lasă că doamnei îi place să facă ordine cu toată lumea, aşa cum a făcut şi cu mine“ intervine cea care întrebase de timbre. „Tu trage fesu' ăla mai bine pe cap şi taci din gură!“ „Civilizaţie“, punctează pensionarul.

Un alt domn se strecoară printre rînduri şi ajunge în faţă, la unul dintre ghişee, unde îşi expune problema cu voce sonoră: „Doamnă, adineaori aţi făcut o greşeală la tipărire şi omul nu poate să-şi încaseze banii. Nu mai stau încă o dată la rînd, că nu-i greşeala mea“. „Nici a noastră“, zice cineva de la coadă. Funcţionara îi cere totuşi hîrtia să se uite. „Uitaţi, doamnă, aţi scris Costică Tiran... Păi, şi nu-l cheamă Tiran, cum o să-l cheme Tiran. Îl cheamă Tiron, doamnă! E Costică Tiron!“

ready made

„15 (februarie 1846)
Disputam cu Costa-Foru eri asupra patriotismului, asupra Românului. Erea şi Golescu cel alb. Dupăce disputa noastră ţinu timp lung, concluzia fu: «fă, zise el Golescului, fă ca Tasso o lamentaţie».

A fost eri şi este acum o zi!... A-nflorit zarzărul eri... şi eu? Ba încă mai scaz...“

C.A. Rosetti, *Jurnalul meu*,
Editura Dacia, 1974

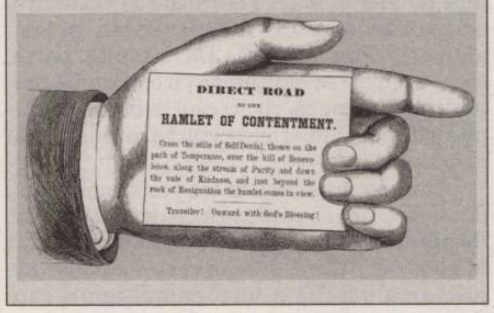

PUBLICITATE

Pentru doar 212 lei, abonamentul pe 12 luni îţi oferă:

Descoperă
plăcerile minţii
şi deliciile simţurilor
cu abonamentul
DILEMA VECHE *
*(fără neplăceri la buzunar)

SĂPTĂMÂNAL LA TINE ACASĂ
DILEMA VECHE

UN PACHET DE CEAI, CARTE ŞI MUZICĂ
livrat de VELLANT
cărturești.ro

ABONAMENT pe 12 luni = 212 lei

Campania de abonare se desfăşoară între 1 octombrie şi 23 decembrie 2011.
La tragerea la sorţi a premiilor participă doar abonamentele pe 12 luni.
Valoarea totală a premiilor este 99.400 lei

Pentru informaţii cu privire la modalităţile de contractare a abonamentelor, ne puteţi contacta la: 0730 190 899 număr cu tarif normal, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau pe adresa abonamente@adevarulholding.ro

Pentru abonamentele contractate prin intermediul partenerilor Adevărul Holding vă rugăm să trimiteţi datele de contact şi o copie a documentului de plată.

Şansa de a asista la un spectacol autentic chiar la Scala di Milano*

prin INTESA SANPAOLO BANK
*premiu acordat prin tragere la sorţi

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Operaţiunea Vrăjitoarea

„Ghicitoarele au şantajat vedetele cu vrăjile lor!“ – a vuit toată presa de săptămîna trecută. „Ele îşi ameninţau victimele că dacă nu continuă să apeleze la practicile lor vor fi şi ele blestemate.“

Cum? Cam aşa:

„Oana: În acest moment eu am cheia, am totul *(n.r.* – de la maşina care rămăsese la vrăjitoare). Mîine la ora 9 pun contabila să-mi aducă toate actele.

Vanessa: Da, iubita. Şi dacă în cazul în care (? – neinteligibil) în noaptea de Sînziene, cînd sînt farmecele puternice, în cazul în care se amînă totul pînă luni, la apus de soare, mergem într-un loc unde nu ne vede nimeni, pentru că eu vreau în felul următor... Oana, mă auzi?

Oana: Te aud.

Vanessa: Că în momentul în care ai văzut că farmecele au ars...

Oana: Farmecele din maşină, zici tu.

Vanessa: Da, că farmecele au ars şi că nu mai are ce să te urmărească, ghinion, rău, talismanele pe care ţi le-a dat...

Oana: Păi, mi-a dat o piatră cu care am dormit sub pernă, că nu mi-a dat talismanele.

Vanessa V: Ăla tre' să i-l duci oricum înapoi!

Oana: Da, mi-a zis femeia. Problema e următoarea: ea vrea să ardă maşina în această noapte, eu avînd doar cheia, restul de acte fiind gata mîine la nouă jumate, zece?“

Încîlcită poveste... Trecînd-o în revistă, ca să spun aşa, am însă cîteva nelămuriri. Să începem cu prezentarea ei seacă, oficială: „Marţi, poliţiştii au făcut 13 percheziţii, fiind vizate şapte persoane – trei femei şi patru bărbaţi – din Bucureşti şi din Chitila. Dintre cele trei femei, două sînt vrăjitoarele Vanessa şi Melissa“. Deci din 13 suspecţi rămînem cu două „vrăjitoare“. „Acestea afirmau că le ajutau să depăşească probleme, cereau la început sume mici şi obiecte de valoare mică, apoi sumele începeau să crească şi s-a ajuns chiar la autovehicule. Cînd victimele încercau să întrerupă orice legătură, femeile reţinute apelau la ameninţări şi şantaj“ – a declarat Cristian Ciocan, purtător de cuvînt în Poliţia Română. Deci de ce au fost săltate cu mascaţii – şi de ce era nevoie de mascaţi? Pentru vrăjitorie sau pentru şantaj? Pentru vrăjitorie ar fi cam greu, căci nu este „ilegală“. Pentru şantaj însă, da, este cu totul altceva, doar că în acest caz e nevoie de probe juridice. Judecătorii le-au dat însă drumul inculpatelor aproape instantaneu. Această mică distincţie (vrăjitorie sau şantaj) nu este lămurită de presă. În schimb, ni se oferă un comentariu care te face să-ţi pierzi capul: „Saudiţii nu le impozitează, le decapitează!“. Devine serios!...

41% dintre bucureşteni au declarat într-un sondaj de anul trecut că au fost la descîntat.

În continuare, vrăjitoarele cu pricina ne putem afla din presă. Astfel, de pildă, în *Adevărul* din 14 decembrie, pe prima pagină jurnaliştii anunţă că „În «agendele de lucru» ale vrăjitoarelor erau trecute şi personalităţi care *nu* călcaseră pe la ele, dar le sporeau notorietatea“. OK, se cheamă marketing. Doar că în articolul din interiorul ziarului apare *întreaga* listă a *presupuşilor* „clienţi“. Păi, au fost sau n-au fost? Şi dacă nu se ştie, nu cumva e o problemă de deontologie profesională sînt prezentate ca „aşa-zisele vrăjitoare“, care „păcăleau clienţii cu vrăji“. Mă întreb cum ar arăta atunci „adevăratele vrăjitoare“? Şi mai am o nedumerire: păi, dacă sînt „vrăjitoare“, ce altceva ar trebui să facă dacă nu „vrăji“? Mai mult, ni se spune şi oficial că „şantajul“ consta în ameninţarea că vrăjile o să se întoarcă împotriva clienţilor. Deci problema este că Vanessa şi Melissa nu erau vrăjitoare „pe bune“ şi nu făceau corect şi decent vrăjile? *Nişte fake-uri, dom'le!* – pare să ne sugereze presa.

Pe bune sau nu, vrăjitoarele cu pricina nu ar fi interesat pe nimeni dacă nu ar fi fost săltate cu mascaţi şi, mai ales, dacă nu s-ar fi răspîndit zvonul că în toată tărăşenia sînt implicate o groază de vedete. Dar oare chiar aşa să fie? Nici asta nu în a băga, de-a valma, toate aceste vedete în gura lumii?

În sfîrşit, fondul problemei. „Vrăjitoria“ este mai veche decît „cea mai veche profesie din lume“ şi se face dintotdeauna „cu marfa clientului“. E o problemă de cerere şi ofertă – iar împricinatele s-au adaptat teribil la piaţa actuală! Au recurs chiar la cîteva trucuri de eclectism postmodern, inspirate de ici şi de colo – „ritualuri spectaculoase“, cum le-au numit jurnaliştii. Dar ar fi total neputincioase dacă nu ar exista cerere, dacă toată lumea le-ar rîde pur şi simplu în nas. Or, 41% dintre bucureşteni au declarat într-un sondaj de anul trecut că au fost la descîntat. 41% sînt cei care au declarat, care au recunoscut deci, dar am motive întemeiate să cred că mai sînt şi alţii care s-au jenat să recunoască acest fapt. Poate că acest lucru ar trebui să ne îngrijoreze, şi nu că, pe o piaţă liberă, s-au găsit imediat „antreprenori“ care să comercializeze cea mai rentabilă marfă din lume: prostia.

În concluzie: Ce s-a întîmplat în aceste zile în care toată ţara era cu ochii pe „vrăjitoare“? Nimic, pur şi simplu nimic! Şi atunci despre ce discutăm? Despre nimicuri...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ · GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU · Fondul Social European POSDRU 2007-2013 · Instrumente Structurale 2007-2013 · CNDIPT OIPOSDRU · UNIVERSITATEA DIN ORADEA, FACULTATEA DE ŞTIINŢE ECONOMICE

Reînnoirea și încheierea de noi Acorduri de parteneriat pentru stagiile de practică şi internship cu mediul de afaceri și selecția tutorilor de practică a studenţilor economişti

Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare” Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică, derulează proiectul „Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (PRACTeam), proiect cofinanţat din Fondul Social European - „Investeşte în oameni!”, Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii"; Domeniul major de intervenţie 2.1 „Tranziţia de la şcoală la viaţa activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU

În vederea pregătirii corespunzătoare şi inserţiei pe piaţa muncii a studenţilor economişti, a stabilirii unei punţi de legătură între universităţi şi mediul de afaceri, în perioada decembrie 2011 - ianuarie 2011 are loc în cadrul proiectului PRACTeam, activitatea de reînnoire şi încheiere de noi Acorduri de practică şi internship cu mediul de afaceri pentru organizarea şi îndrumarea stagiilor de practică şi internship. În acest scop, agenţii economici din Oradea, Timişoara şi Suceava, care doresc să se implice în reuşita acestui obiectiv pot încheia Acorduri de parteneriat pentru anul 2012 cu universităţile partenere ale proiectului: Universitatea din Oradea, Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare” Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică.

În baza acestor acorduri, partenerii din mediul de afaceri devin organizaţii gazdă de practică şi vor primi studenţi economişti în stagii de practică şi internship, sub coordonarea unui tutore de practică - angajat al firmei şi a unui responsabil de practică - cadru didactic universitar, angajat al universităţilor partenere. În cadrul proiectului, urmează să fie selectaţi în acest an 162 tutori de practică (câte 54 tutori la nivelul fiecărui partener) - angajaţi în cadrul organizaţiilor gazdă pentru practică.

Criteriile de selecţie pentru tutorii de practică sunt: recomandarea din partea responsabilului de practică; angajamentul unităţii de practică de implicare în proiectul PRACTeam; decizia de desemnare a tutorelui de către conducătorul unităţii de practică/organizaţiei gazdă; angajamentul de implicare a tutorelui în proiect.

Pentru informaţii suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

PRACTeam

PUBLICITATE

TV5Monde sprijină Săptămâna Gustului

Epicerie fine în fiecare duminică la orele 14,00 prezentat de marele bucătar şef Guy Martin

Întalnirea cu cele mai bune filme francophone subtitrate în limba română
în fiecare duminică şi joi la orele 22,00

Subtitrate în limba română
de luni până vineri la orele 13,30

Thalassa
Călătorie în jurul lumii subtitrată în limba română
în fiecare sâmbătă la orele 19,30

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara
www.tv5monde.com

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

MON ANGE © MK2, TOUS UNIS POUR L'ARCTIQUE © PVP-Films Inc., THALASSA © Rachid Korchi / FTV

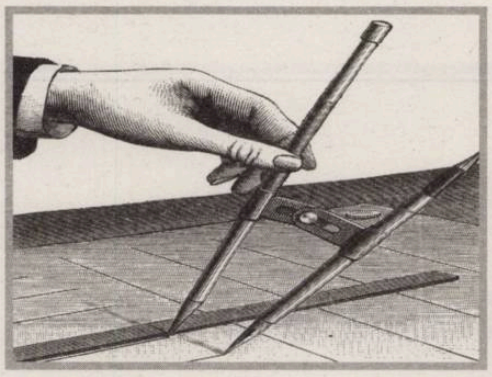

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

De ce nu ne trebuie încă un pasaj pietonal

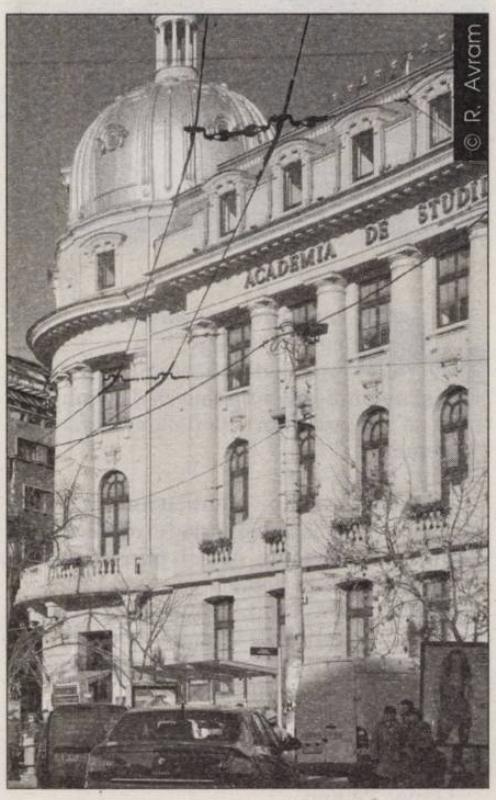

De multe ori a fost vorba aici de Piaţa Romană, aşa cum a fost şi aşa cum este azi. Cum va fi rămîne de văzut.

Numele şi l-a primit în 1898, printr-o decizie a Consiliului Comunal, acelaşi nume ca al străzii aferente, care se cheamă acum Mihai Eminescu, la intersecţia cu alte două: Mendeleev (atunci Primăverii) şi Căderea Bastiliei (atunci Cometa). Piaţa astfel creată întrerupea la mijloc Bulevardul Colţei, între jumătatea de nord (Lascar Catargiu sau, o vreme, Ana Ipătescu) şi cea de sud (I.C. Brătianu, apoi Magheru). Erau, la început, doar cîteva case, din care au rămas Nanu-Muscel, Petraşcu I, Petraşcu II şi Sabba Ştefănescu. La ieşirea din piaţă către Calea Victoriei, mai erau, în 1911, de o parte şi de alta, casa Ionescu-Dobrogeanu (actualul sediu Stefanel) şi casa unui doctor Andronescu, unde a locuit mai tîrziu generalul Eracle Nicoleanu, prefect de poliţie sub Carol II. În centrul Pieţei s-a ridicat în 1907 statuia lui Lascar Catargiu, refăcută şi mutată de curînd în spatele staţiei de autobuz de la colţul cu str. Povernei.

Situaţia din 2011 e dominată de trei fronturi masive: blocuri care încadrează intrarea în Bdul Magheru şi palatul A.S.E. Reclame uriaşe acoperă cea mai mare parte din faţade. Casa Nanu-Muscel, într-o stare jalnică, lăsată să se dărîme singură, are alături, instalat deunăzi în casa Sabba Ştefănescu, un restaurant de lux, „Fortuna". De partea cealaltă a Pieţei, după Stefanel vine „Cavalli alati", încă un restaurant, mai modestuţ după preţurile afişate, avînd şi nişte cai înaripaţi la balcon, ca traducere pentru români a firmei. Clădirea de la colţul cu str. Mendeleev, deşi operă a lui Mincu, stă să cadă în bucăţi din neglijenţa criminală a proprietarului: a fost prima dintre casele lui N. Petraşcu, criticul care publica pe la 1900 revista *Literatură şi artă*. A doua, pe care i-a construit-o în 1912 Spiridon Cegăneanu şi în care şi-a avut atelierul fratele său, pictorul Gh. Petraşcu, a fost splendid restaurată în 1997-2000 şi, după ce a găzduit cîtva timp un restaurant, şi-a deschis porţile ca librărie („Bastilia" nu e o firmă potrivită pentru a invita la lectură, dar face aluzie la numele străzii vecine).

Înainte de a fi o zonă de tranzit, aici e un cartier în care se trăieşte şi locuitorii străzilor din jur au dreptul să fie întrebaţi.

Aşadar, bine sau rău păstrate, aceste clădiri menţin caracterul istoric al răspîntiei. Aflăm despre un proiect al autorităţii municipale de a transforma complet Piaţa Romană dintr-un articol de reclamă postat online în ziarul *Gândul*. Ni se anunţă „un pasaj subteran care să rezolve problema aglomeraţiei din zonă". Asta înseamnă un spaţiu de 5140 m.p. pentru care se va săpa şi se va zidi timp de un an şi jumătate. O să vedem atunci aglomeraţie! Cheltuiala anunţată, totdeauna mai mică decît cea reală, este de 59 de milioane, într-o perioadă de criză economică. Practic, se va crea altă piaţă sub cea de deasupra, fiindcă noul pasaj va adăposti spaţii comerciale, ca la pasajul de la Universitate. Pretenţia de a fluidiza traficul (devenită prioritatea numărul 1 a urbanismului la noi) e un pretext, deoarece pietonii treceau alternativ, odată cu maşinile, şi nu se pierdea timp din cauza lor. E nevoie de încă un mall, cînd vom mai avea unul în Piaţa Amzei şi cînd aici împrejur au apărut două restaurante noi, pe lîngă cafe-barul din colţ, plus megalibrăria, şi ea prevăzută cu un bar? Am impresia că burghezia noastră compradoare, în complicitate cu investitori străini, vrea să schimbe felul de viaţă al românilor (cam devreme, ar trebui să aştepte prosperitatea care ni se tot făgăduieşte pentru viitor!). Între beneficiarii marii afaceri va fi Euroconstruct, pe care-l găsim peste tot.

În realitate, idealul acestor constructori urbani este să curgă maşinile fără întrerupere. Aceeaşi gîndire de şofer se manifestă şi în cazul tunelului de mare viteză de 1392 m lungime care s-ar scobi pe sub Bdul Aviatorilor, de la Piaţa De Gaulle.

Am de pus trei întrebări: 1) De ce nu s-a prevăzut un spaţiu de parcare sub Piaţa Romană, aşa cum va exista unul sub Piaţa De Gaulle? Zona Magheru-Romană-Victoriei este complet fără spaţii de parcare şi urgenţa numărul 1 asta era, iar intensificarea comerţului în zonă îl face şi mai necesar. 2) De ce s-a început perindarea pe la avize în vederea autorizaţiei de construcţie, fără o prealabilă consultare publică? Înainte de a fi o zonă de tranzit, aici e un cartier în care se trăieşte şi locuitorii străzilor din jur au dreptul să fie întrebaţi. 3) S-au ţinut licitaţiile cerute de lege înainte de a se încheia contractele cu Astaldi şi cu Euroconstruct? Cum de nu s-a pus măcar atunci în discuţie proiectul de realizare?

Un pasaj subteran asemănător urmează să apară şi în Piaţa Sudului. Faceţi-l acolo, oameni buni, cît vreţi! Nu în mijlocul unei zone protejate, unde monumentele istorice, cîte au supravieţuit, au rostul de a aminti întrucîtva ambianţa vechiului oraş.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Un transplant reuşit?

Biserica din Pietrari (jud. Vîlcea) este înscrisă în Lista Monumentelor Istorice, cu următoarele coordonate: VL-II-m-B-09869, Biserica de lemn „Sf. Nicolae" sat PIETRARI; cătun Angheleşti, 1737.

Biserica a fost „redescoperită" de dl Alexandru Nancu, în cadrul unui proiect de inventariere, studiere şi restaurare a bisericilor de lemn din nordul Olteniei, pe care Fundaţia HAR – condusă de dl Nancu – îl desfăşoară, încă din anul 2000, în parteneriat cu Muzeul Judeţean Vîlcea.

Amplasată în cimitirul cătunului, scoasă din cult şi folosită ca depozit de materiale, biserica se afla într-o stare proastă de conservare. Cum sătenii îşi construiseră deja o biserică nouă, de zid, în imediata apropiere, este probabil că ceea ce se aştepta era dispariţia ei pe cale naturală, prin ruinare. Nimeni nu era interesat să ştie, să preţuiască şi să încerce să păstreze calităţile care făcuseră ca biserica să fie înscrisă în Lista Monumentelor Istorice încă din 1955.

În aceste condiţii, „primul demers pe care l-am întreprins a fost măsurarea bisericii, fotografierea ei, întocmirea releveelor si apoi redactarea unei schiţe monografice, folosind datele existente la acel moment. Istoria monumentului era la fel de sumară ca a mai tuturor bisericilor din lemn, pentru că puţini dintre istoricii de artă, mult prea copleşiţi de importanţa ctitoriilor domneşti şi boiereşti de zid, au acordat de-a lungul timpului importanţa cuvenită acestor vechi lăcaşe. Într-un sat din judeţul Suceava (la Lămăşeni), oamenii locului i-au pus un nume cît se poate de sugestiv micii biserici din lemn de secol XVIII, moştenite din străbuni: i-au spus „bunica bisericilor» mai noi ridicate în zonă. Noi aveam să descoperim nu o *bunică*, ci o *străbunică*, rămasă în viaţă, a lăcaşelor de închinare din nordul Olteniei şi poate chiar din toată Ţara Românească, o străbunică a bisericilor munteneşti, depozitară a unei lungi şi misterioase istorii", declară dl Nancu în prezentarea pe care o face lucrării sale.

Fiindcă, da, vorbim de o lucrare, un proiect, SALVart 2009-2010, pe care Fundaţia Har l-a început şi l-a dus la bun sfîrşit: „Restaurarea şi strămutarea bisericii de lemn Sfîntul Nicolae din Pietrari-Angheleşti". Lucrarea a fost – aşa cum sugerează titlul ei – una de amploare. Un remarcabil studiu istoric completat cu date găsite chiar pe unele dintre grinzile bisericii a dovedit că aceasta ar fi fost construită, la sfîrşitul secolului al XVI-lea, într-un alt loc, strămutată – poate chiar de două ori – pînă să ajungă în Pietrari. În paralel, o analiză a tuturor componentelor de lemn ale bisericii şi a modului de punere în operă a materialelor a fost urmată de o inventariere a acestora; au fost evaluate posibilităţile de desfacere a lor, cu propuneri de tratare a materialelor sau/şi de înlocuire a unor părţi ale acestora la relocarea bisericii. Fresca a fost extrasă şi pregătită şi ea pentru transport. Un inventar fotografic extrem de precis a ajutat la transportarea şi remontarea pieselor bisericii în noul loc de amplasare, Muzeul Satului Vîlcean.

Istoria monumentului era la fel de sumară ca a mai tuturor bisericilor din lemn.

Da, în condiţiile date, propunerea de strămutare a bisericii într-o zonă muzeală în care întreţinerea, conservarea şi punerea în valoare să fie asigurate pare a fi singura soluţie. Cu atît mai mult cu cît o asemenea operaţie a fost deja executată cu succes de către acelaşi colectiv pentru biserica din Creţeni-Mreneşti, Vîlcea, strămutat în condiţii excelente şi pus în valoare în cadrul aceluiaşi Muzeu.

Dacă excepţionala – şi nu exagerez deloc – acţiune iniţiată şi dusă la bun sfîrşit de către Fundaţia HAR trebuie făcută cunoscută şi autorii felicitaţi, nu ştiu deloc cum trebuie privită comunitatea care a renunţat atît de uşor la o piesă a patrimoniului construit care nu numai că era de valoare şi îi era în grijă din punct de vedere legal: făcea parte dintre acele bunuri care îi confereau o anume identitate, o unicitate în peisajul românesc. Îi simte oare lipsa?

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

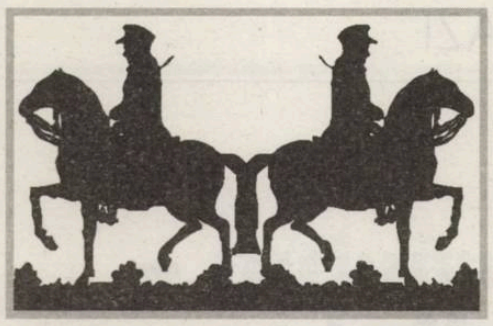

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Rezistența inculturii

Prim-ministrul îl întreabă pe președintele țării:

– Cum dracu' rezistă românii la atîtea...?

Președintele îi răspunde:

– Îți spun pentru că cunosc problema: prin cultură.

E o recentă scenă pusă în pagina *Cațavencilor* de Ion Barbu, care, dincolo de caracterul ei strict politic, de hazul ei vizibil, la zi, mi-a curentat creionul, de la guma dintr-un capăt, la vîrful lui din Polul Sud.

Cu tot seriosul de care sînt capabil numai dacă are la bază o viguroasă ironie, cred că președintele lui Barbu are perfectă dreptate și un tot mai evident adevăr: azi, în 2011, se impune urgent necesitatea unei rezistențe prin cultură... Știu, expresia a fost intens – din '89, de nu și înainte – contestată, hulită, batjocorită, demitizată de mulți intelectuali, pe cît de fini, pe atît de brutali. Argumentul cel mai tare era acela că a fi rezistat sub comunism prin cultură scriind de pildă cărți bune cu viza cenzurii, aprobate adică de poliția dictatorului, constituia o iluzie echivalentă în gravitatea ei cu lașitatea. Rezistența prin cultură a devenit o vorbă de ocară sau, și mai simplu: o vorbă de nimic.

Președintele lui Ion Barbu o pune din nou în circulație, o „reabilitează" sub semnul sarcasmului dur; fiindcă – și aici e hazul feroce al replicii – trăim sub o tiranie a inculturii, manifestată printr-un dictat al vulgarității de sus pînă jos și de jos pînă sus. Dacă înainte de '89 trebuia să reziști la o multilaterală abrutizare a relațiilor umane – azi, în condițiile unei democrații precare, dar „zănatice", cum o adjectiva Rebreanu chiar înainte de 1940 –, avem de suportat efectele unei permanente inculturi, și ea multilaterală: politică, economică, sentimentală, pe scurt: cioclopedică. Cea mai dezinvoltă expresie a ei este trivialitatea în gînd și simțiri, ceas de ceas, zi de zi și în proporție de masă, oriunde, în presă și în piață, în Parlament și la supermarket, în politica groasă și intimitatea cea mai joasă. „Băgatul în mă-sa" e la fel de natural și obișnuit ca „trăiască lupta pentru pace" la capătul oricărei petiții, pe vremuri. Pot scrie liniștit cur fără puncte puncte, deși Marin Preda – numai un pudibond, nu? – mă sfătuise, acum 50 de ani, să nu folosesc cuvîntul de mai mult de două ori într-o nuvelă de 10-15 pagini.

> *„Băgatul în mă-sa" e la fel de natural și obișnuit ca „trăiască lupta pentru pace".*

Oricît ne-ar fi „indispus" regimul – expresia, întru totul genială, aparține lui Eugen Ionescu, într-un protest către Ceaușescu privitor la demolările și sistematizările satelor: „Nu vă dați seama că prin asemenea măsuri indispuneți un întreg popor?" – trebuie să admitem că vulgaritatea de orice tip era crunt cenzurată, în viață și în piață, în cărți și în oricare alte părți ale cuvîntului. Pervers în idilismele și idealismele lui, ceaușismul a interzis propagarea porcăriilor și mizeriilor din bloc și dormitor, popularizînd o lume fără de urît, fără injurii, fără sinucideri și incendii, da, fără violență; nu am văzut vreodată pe „Nicu ecran" crime, cadavre, prostituție și proxenetism, mahalagii și mitocance bucurîndu-se deplin de libertatea lor de expresie. În cea mai nerușinată lingușire a dictaturii, am fost „educați" în spiritul omeniei, al cinstei și al unei pudori precum aceea a coanei Veta la comediile de la Union: „coana Veta, rușinoasă, mie-mi spui?". Pe această ipocrizie totală se baza abrutizarea la care s-a răspuns printr-o literatură bună, fie ea și cu viza poliției...

Azi, liber pansiști, nu mai sîntem ipocriți, vorbim și gesticulăm de-a dreptul, „sînt o doamnă, ce pula mea!", neuitata frază cu care începea *Băgăul* Ioanei Bradea e de fiecare zi și, mai ales, face rating. Vulgaritatea, indecența, impudoarea dictează și decid profiturile, indiferente la cultură; la ce? „Dacă vreți cultură la teve, duceți-vă la TVR Cultural...", l-a sfătuit, generos, un capitalist al vremii pe un editorialist la zi. Nimic nu ne-a pregătit și „educat" să respingem și să refuzăm, în masă, sunetul și imaginea acestor vulgarități. Acesta e șocul, cel puțin pentru mine, care scriu rar la persoana I plural. Rezistența ignoranței triviale mă angoasează zi de zi și ceas de ceas.

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Să triumfe România, pacea și vrăjitoria!

Acum vreo două zile, mă sună un prieten și-mi toarnă, cu obidă, un păhărel de tristețe, din care tocmai gustase și el. Ciocnim și bem. Adică începe să-mi povestească, dezamăgit, care e chestia responsabilă pentru stricarea unei zile. Prietenul meu vine după ani mulți petrecuți în Germania. Mai întîi, îmi relatează că, pe vremea cînd era acolo, subiectele de conversație, la telefon, la o bere, la o cafea, erau, în cea mai mare parte, vești normale. Adică fiecare povestea ce mai văzuse, ce mai aflase, însă energia, dorința de a comunica se canalizau firesc, spre lucruri bune, spre plăcerea de a da o veste, de a semnala un eveniment, un articol de ziar, un reportaj, orice fapt de interes care stîrnea un dialog. Și tot el remarca mîhnit că, aici, mai degrabă ne sunăm pentru a ne da veștile proaste, pentru a ne exprima revolta sau frustrarea, pentru a împărți cu cineva tristețea care ne cuprinde în momentele în care am vrea să „respirăm" un pic de spațiu public. O „respirație" care se termină, deseori, cu un „tușit" prelung.

Vestea proastă, frustrarea pe care prietenul meu voia să o împărtășească era legată de faptul că inaugurarea Bibliotecii Naționale nu-și găsise loc între marile știri ale zilei, fiind net depășită de vîlva produsă în jurul vrăjitoarelor. Dau și eu fuga să mă documentez, să pot închina cu partenerul meu de dialog un păhărel de amărăciune. Treaba stă cam așa: cică niște doamne și domni din lumea noastră tabloidă au fost țepuiți, ușurați de cîteva sute de mii de euroi. Bomba a cutremurat spațiul multicolor al iarmarocului nostru de vești cu ciucuri și franjuri. Ticăloasele vrăjitoare, despre care mulți jurnaliști nu uită să menționeze, cu cele mai bune intenții, desigur, că sînt de etnie romă, netrebnicele pirande făcătoare de bozgoane au șantajat niște biete ființe inocente, care au apelat, în disperare de cauză, la serviciile acestor vipere cu chip de om. Cliente și clienți fideli ai rubricilor cu profil cultural tanga, personajele respective s-au dus la vrăjitoarele cu pricina să dezlege sau, mă rog, să lege chestii. Cutare vedetă mondenă avea nevoie de limpezirea gîndurilor, de nimicirea dușmanilor și de dezlegarea unor lucrări voodoo făcute de vrăjitoare rele. Cutare fotbalist nu mai băga obiectu' în ață, avea probleme cu mucoasa nazală, de la niște picături expirate și prafuri de strănutat, iar la supărare vedea alb-negru și, în absența pinguinilor, îi pocnea pe chelneri. Probleme serioase care cereau rezolvări rapide.

Doamnele vrăjitoare încasau bănetul, cu hărnicia și avîntul cu care intrau grînele de pe mănoasele noastre holde în hambarele patriei, pe vremea cînd România nu avea datorie externă. Și dă-i și cotizează, și dă-i și descîntă, nenică, ba cu un mercur, ba cu un embrion într-un ou clocit, șoareci sedați cu albastru de metil, sprîncene de găină, unghii de rîmă și mustăți de melc. La un moment dat, văzînd că banul curge gîrlă și rezultatele întîrzie, plus că Elvis și Elodia nu dau nici un semn de viață, cîțiva dintre clienții doamnelor făcătoare de bozgoane s-au dus la Poliție și s-au plîns că au fost trași pe sfoară. Urmează descinderi spectaculoase pe la casele Merlinelor, umflări la bubă și transport gratuit la Secție. Între timp, pe la știri, descîntătoarele devin din ce în ce mai des „vrăjitoarele rome", subiectul extinzîndu-se la „palatele unor romi care sfidează prin opulență și gust îndoielnic". Tema crește ca un aluat de cozonac la care s-au pus multe ouă fericite și drojdie de-aia bună. Numai bine, cît să dospim, ca antrenament pentru viitorul festin al complexelor dezbateri de idei din campania electorală de la anul, marele subiect – „Pericolul țigănesc". Se pregătește cuminte, făcînd joc de glezne la marginea terenului, „Amenințarea maghiară". Despre Catastrofa prostiei – nimic. Despre Apocalipsa idioteniei – pauză. Despre Deșertul ignoranței – liniște.

Cîteva voci timide apucă să zică, în fundal, că trebuie să fii tare sărac la minte, ca să crezi că nepoatele Mamei Miriapod îți repară viața, cu potcoave de broască și prafuri de cucuvea. Dar nu ne conving. Ar fi prea simplu. Și vin invitații, valuri-valuri, prin studiouri, comentează *subectul,* oferindu-le gratuit Fetelor Voodoo un spațiu publicitar mult mai gras decît și-ar permite cele mai bogate multinaționale de prin partea locului. Iar Nepoatele Mamei-Dăunătoare-Arborilor-și-Culturilor-Agricole se machiază de sărbătoare și vin bucuroase la televizor, să dea piept cu sociologii, psihologii, teologii, horticultorii, imunologii și parazitologii.

Puțini se gîndesc să mai dea un clopot, o tigaie, un ciocan de-ăla de cauciuc, cu fluier la capăt, peste capetele amețite care dau fuga la păcăleală cruntă pe banii lor. Pentru că îndărătul țoalelor de la Milano și al mașinilor sofisticate, al fițelor și pretențiilor, zace, de multe ori, o baltă fetidă de mentalitate sătească din bezna timpului. Mult dincolo de personajele tabloide sau de oamenii sărmani, lume *bună,* de la care nu te-ai aștepta niciodată să umble cu usturoiul în buzunar, mai dă cîte o tură discretă pe la sala de lectură a cititoarelor în cafea și pe la oftalmoloagele cu globul fermecat. Sînt oamenii care, ziua, joacă rolul citadinului sadea, iar seara redevin ei înșiși, punînd semnul egalității între pedofili și homosexuali, se îngrijorează de iudeo-masoneria care înghite lumea, se revoltă la adresa romilor care ne strică reputația internațională de popor arian, și explodează la gîndul că ungurii ne suflă Ardealul.

Așa că Biblioteca Națională o să devină știre de prim rang doar dacă se deschide cu un ritual de dezlegare de blestem. Iar Vàclav Havel ar fi făcut bine dacă nu se stingea în perioada în care Kim Jong Il a trecut în lumea marilor părinți ai popoarelor eliberate de tiranie.

Cătălin Ștefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

tolo sport

De ce abia acum consum legume olandeze?

„Poate că e un deziderat național benefic, habar n-am!, dar nici nu neg din prima, poate că e util dpdv politic să boicotăm castraveții și usturoiul din Olanda, dar mă gîndesc că nu e tîrziu, în plină blocadă leguminoasă, să băgăm de seamă celelalte lucruri pe care aceștia cinici și vicioși europeni ni le pot preda, mai ales că batavii o fac fără sentențiozitate.

Am fost, înaintea Crăciunului, ca jurnalist al *Gazetei Sporturilor,* în spitalul și în casa din Utrecht, unde trăiește Mihai Neșu, fotbalistul român paralizat de la piept în jos în urma unui accident, pe 10 mai 2011. Fie că sînt medici, asistente, terapeuți, vecini sau, pur și simplu, prieteni ai vecinilor, olandezii pe care i-am cunoscut umplu spațiul și dislocuiesc micile probleme și marile disperări, făcînd loc pentru noua viață a lui Mihai Neșu.

Ei sînt umani, firești și gata de o compasiune dezinteresată și deloc paternalistă. O compasiune care nu-l timorează, ci-l stimulează pe cel căruia îi este adresată. Am trăit pe viu cultura voluntariatului din Olanda și, incapabil de verdicte etice sau geostrategice, am luat o frivolă decizie organoleptică.

Văzîndu-i pe olandezi cum tratează un compatriot de-al meu, m-am decis să nu respect, oricît m-ar costa asta în ordinea lipsei de patriotism, îndemnul președintelui României. Nu doar că voi cumpăra, dar voi și căuta înadins legumele olandeze! Pînă acum nici nu știam că există în galantarele noastre, de azi sînt fanul ardeiului gras de la Maastricht și pînă la Haga!"

Cătălin TOLONTAN

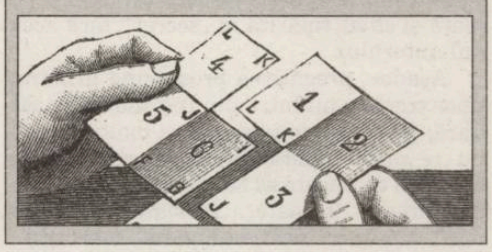

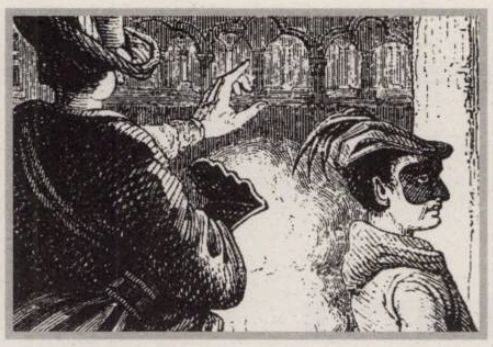

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Țara are doi Moși Crăciun – dar nici un președinte

– Basarabene, iarăși (2) –

Mulțumiri celor ce-au apreciat textul cu ciorapi mulați (pe picior de basarabeancă) de săptămîna trecută, numai că acum vă invit să vă reveniți în simțiri și să nu mai încurajați clișeele sexiste cu privire la cetățencele Republicii Moldova. Nu uitați că statul înrudit și învecinat a avut deja o femeie prim-ministru (una cam bărbată și – de-ar fi să ne luăm după numele partidului – cam comunistă, pe nume dna Grecianîi), în timp ce prima femeie premier de la noi deocamdată e subiect de bancuri, indiferent cine va fi. Drept care luați-vă gîndul de la femei – pentru că problema Republicii Moldova, în acest moment (și de mai bine de doi ani încoace) e tocmai lipsa unui bărbat. Unui anume bărbat.

Acum doi ani, într-o noapte de decembrie, în România erau doi președinți. În acel moment – ca și astăzi – la Chișinău nu era nici unul (sau, mă rog, era unul provizoriu). Le puteam da vecinilor noștri unul încă de pe atunci (oricare, ca să nu fie cu supărare). Acum România are probabil trei președinți: unul în funcție, altul pretendent în opoziție și altul care probabil chiar va ajunge la Cotroceni peste trei ani. Azi, drept cadou de Crăciun, tot ce-ar putea face România mai bun pentru Republica Moldova ar fi să-i dea, ca ajutor nerambursabil, un președinte. Fie pe domnul Popeye „Băsescu" Fără Spanac (care oricum pare mai popular la Chișinău decît la București), fie pe domnul Tartă „Antonescu" De Lămîie, pe care dincolo de Prut nu-l cunoaște nimeni (deci surpriza ar fi cu atît mai mare), fie pe domnul Tiramisu „Nu tocmai" Anonimescu, cel care se pregătește la București pentru 2014.

Poate că vi se pare o glumă – cînd, de fapt, impasul prezidențial al Republicii Moldova este unul serios. Pe 16 decembrie a.c., iarăși, Parlamentul (de 101 membri) moldovenesc a eșuat în a alege președintele (chiar cu un singur candidat în cursă – abilul politician local Marian Lupu). Din păcate, nu atît lipsa unui președinte e problema – cît peisajul mai larg din spatele acestui impas. Parlamentul de la Chișinău mustește de interese – unele în mod evident din afara țării vecine. Nu e aici locul pentru o discuție pe această temă (și nici susemnatul nu-i cel mai potrivit s-o pornească). Totodată, Parlamentul și viața politică de la Chișinău mustesc și de orgolii incredibile – ceea ce, pînă la urmă, mai umanizează interesele. Modesta mea opinie este că Republica Moldova trebuie să se întoarcă la alegerea președintelui prin vot universal – în locul alegerii de către parlamentari, cum cere Constituția de-acum. Toate ONG-urile interesate de evoluția proeuropeană a statului ar face bine să se concentreze într-un efort de recalibrare a legii fundamentale.

Paradoxul Republicii Moldova este că e lăudată la Bruxelles și-i văzută ca exemplu de succes în raport cu alte state ex-URSS (a știut cît de cît beneficia de Parteneriatul Estic al UE, tranziția puterii s-a desfășurat prin alegeri etc.), dar, în același timp, cetățenii republicii – indiferent de limba lor maternă – s-au săturat de ritmul (lent și zigzagat) al reformelor. Cu un sistem electoral ce

...și are o Piață de păsări care n-are păsări

nu o avantajează, cu o „integritate teritorială" care deocamdată joacă împotriva intereselor europene ale statului (mă refer aici la Transnistria, care e doar cu numele în granițele țării), cu o garnitură de oameni politici în care Bruxelles-ul, Moscova, Washington-ul sau Bucureștiul mizează cam pe aceiași oameni, Republica Moldova e, azi, cu mulți pași înainte (în direcția bună) în raport cu state precum Belarus sau Kîrgîzstan ș.a., dar, simultan, ea e totuși în spatele altora (precum unele din Balcanii de Vest) al căror scop e integrarea europeană. Dilema nu-i dacă orașul Chișinău va fi într-o zi capitală din UE – ci dacă UE va mai exista pînă cînd Chișinăul își va rezolva măcar problemele sale evidente.

Cea mai bună parabolă pentru situația de fapt mi se pare a fi așa-numita Piață de păsări din Chișinău – un vad comercial aflat în S-E zonei centrale. Veți găsi acolo rulmenți, pești de acvariu, sape și tîrnăcoape, măști de sudură, telefoane mobile, ceasuri rusești (adevărate) sau elvețiene (false), undițe, momeli, bricege, binocluri, ghirlande de pom de iarnă, granule vitaminizate pentru cîini, clanțe de ușă, tastaturi de laptop ș.a.m.d.. Veți găsi orice – mai puțin păsări (probabil că singurele zburătoare din areal sînt papagalii din colivii). Cam așa și cu alegerile pentru președinte din Parlamentul moldovean: între ce scrie pe ordinea de zi a deputaților și ceea ce se află în spatele acestor voturi e o distanță atît de mare, încît în hăul creat pot să intre doi Moși Crăciun (unul pe stil nou, altul pe stil vechi) cu ambele lor sănii, cu ambii lor saci (cam goi) și cu toți renii lor – dintre care cîțiva au cu siguranță nasul cam roșu.

Crăciun fericit, Republică Moldova, oriunde te-ai afla!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche Publishing, 2011.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Aroma somnului pe vreme de iarnă

„Iarna se începe de la decembrie în zece, cînd este noaptea cea mai mare și ziua împotrivă cea mai mică; și ține pînă la martie în zece", scrie doctorul Ștefan Episcupescu. Să ne pregătim, așadar, de o iarnă lungă, friguroasă, zăludă, cu omăt și ceață, cu troiene și țurțuri, învățîndu-i secretele: „lucrarea acestii vremi este frigul și gerul care strînge și închide și usucă toată fața pămîntului, îndesește și îngroașă aerul și apa, și o limpezește și o lămurește cu înghețarea feții ei". Pentru acest frig, trupul are nevoie de o pregătire prealabilă pentru a evita umezeala și proasta circulație a sîngelui. „Luptarea cu frigul" înseamnă a asigura tot timpul o „căldură" adecvată trupului și mai ales tuturor „încheieturilor", „umblet pe jos spre a să simți și a să lupta gerul din fața trupului". O astfel de mișcare este o adevărată „virtute" pentru sănătate și mai ales pentru frumusețe. Sfaturile sînt oferite de doctorul Ștefan Episcupescu în cartea sa *Practica doctorului de casă*, un „manual" adresat norodului doritor de informații utile păstrării frumuseții și sănătății. Cartea a fost un succes al anului 1846, fiind retipărită de mai multe ori, copiată și chiar tipărită în „secret", fără acordul autorului.

„Colărezi, găluști, tăței, macaroani"

Așadar, pregătirea presupune urmarea unor trepte: „nu intra din frig îndată la căldură; prelungește înghițitura băuturii reci; nu te pripi îndată după înfierbîntare de trup sau de bucate să bei băutură rece". Și... mai presus de toate... „plecatele din lăcomie", mănîncă încet, cumpătat, mărunțind fiecare bucată. Postul cel lung și greu vă va îndemna acum să mîncați mult, gras, aromat... Mulți sînt cei care „să supără și să plîng de nevoile și supărările postului", fără să știe că își strică astfel „stomahul cu trufia lor care se pricinuiește din lăcomie, din cumplitele mîncăruri de feluri multe", la care se adaugă „viețuirea șăzătoare fără umblet și mișcare și osteneală de trup". Dar puțini cunosc foloasele acestui post. Or, la masă uită de „mulțimea grijilor cumplite și scovîrșitoare ale frămîntării mîndriei și curviei". Toate acestea să fie lăsate de-o parte pentru că postul este un pas spre mîntuire. Dar aceeași grijă trebuie urmată și la „marele praznic", cînd mîncărurile, băuturile, chefurile și preumblările își deschid porțile. Cumpătare și iarăși cumpătare ne sfătuiește doctorul Episcupescu. Evitați cărnurile grele și preferați cărnurile cele ușor de mistuit, de pildă carnea de pui; îndoiți cărnurile cu „verdețuri" (în sens de legume), vinurile să fie și ele „lejere", iar apa să predomine, la fel și lapturile cele dulci, zemurile de carne fierte cu fidea, cu orez, cu arpacaș, cu griș; pentru copii și tineri faceți „colărezi, găluști, tăței, macaroani", fără „pîinea cea dospită și coaptă" care nu face decît să smintească „stomahul". Dulceața prăjiturilor să nu vă ia mințile pentru că ele îngreunează stomacul și mai ales se mistuie cum nu se poate mai greu. Și apoi, nu vă leneviți dacă lucrarea acestuia vă cere dreptul de a face o „plimbare", întrucît „din lenevirea ieșirii la scaun" se pot întîmpla multe primejdioase pentru sănătate. Ci, „îndată după cea mai întîiu îndemnare" porniți către „plimbarea" cea necesară ușurării „mistuielii și a udului". Dar aveți mare grijă, căci acum pe frig, ger, vînt, „umblătoarea" așezată departe între copacii grădinii sau într-un loc mai la fereală, fără toate scîndurile acoperișului, poate să vă provoace o răceală la „șezut". Deh „vîntul trage" și frigul intră prin toate colțurile... Și de se așterne răceala... Ceaiuri, multe ceaiuri calde din frunze de jaleș, înjumătățite cu lapte dulce și îndulcite cu zahar...

Relaxați-vă apoi într-un bine meritat somn, fiindcă somnul este „cea mai subțire hrană a vieții trupului... hrănește, întocmește, așează și înviorează puterile cele slăbite și scăzute, de osteneala muncii de zioa". Așezați-vă pe divane, lăsați deoparte grijile și spaimele cotidiane, gustați din aromele iernii și abandonați-vă trupurile într-o „dulce simțire și tragere la odihnă". Uitați de ziua de mîine și lăsați-vă copleșiți de „aroma somnului" care mai întîi inundă „capul cu atîrnarea plopilor ochilor, apoi a gîtului și a mîinilor, mai apoi se revarsă acea greutate peste tot trupul" și gustați beatitudinea cînd somnul ajunge „să aromeze organele pricepătoare împreună cu simțirea lor". Și nu uitați că „omul este îndată după somn mai gătit și mai primitor de toată vestea și înștiințarea... și în inimă mai adînc".

Să aveți o iarnă aromată, să dormiți bine și mai ales să purtați numai veștile „cele de veselie și de bucurie".

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Sfîrșit sîngeros de Decembrie

În anii încețoșați ai tinereții și maturității mele am fost contemporan cu epoca și două mari războaie, cu ocupații străine și cu revoluții de dreapta și de stînga, cu un program oribil și în sfîrșit cu o așa-zisă «eliberare». Mi-a fost dat să supraviețuiesc ca să fiu martorul evenimentelor tragice ale recentului sfîrșit de deceniu. Am trăit ca să asist la eroica dezlănțuire a unui tineret extraordinar ce a întîmpinat cu mîinile goale rafale de gloanțe, făcînd să se audă după aproape o jumătate de secol cuvîntul interzis *libertate*, scandat alături de imperativul *Jos dictatorul, Jos tiranul...*

Dictatorul a fost răpus, libertatea cîștigată cu jertfe mari de sînge devenind speranța unui început încă romantic.

Ce vom face cu ea?...

Un adevăr neîndoielnic se desprinde: „Drumul spre libertate al popoarelor trece prea adesea prin cimitir..."

27 decembrie 1989

Corneliu Baba,
„Din caietul unui pictor",
în *Contemporanul*, 12 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Exerciţiul dialogului

În timpul oricărei conferinţe publice, există un moment care naşte, deseori, insatisfacţie de ambele părţi: momentul întrebărilor şi al comentariilor din partea ascultătorilor. Se pun întrebări enorme, inadecvate, fatale, de tipul „Ce e adevărul?“, „Ce e iubirea?“, „Ce rost are să fim buni, cînd cei din jur sînt răi?!“ (de cele mai multe ori, subiectul conferinţei este cu totul şi cu totul altul decît domeniul din care se solicită un răspuns). Se fac comentarii lungi, improprii, în cel mai bun caz, incoerente, fără rost: cel care solicită microfonul ca să intre în dialog cu conferenţiarul ţine un lung monolog, complicat cu fragmente de biografie personală, cu opinii încă neaşezate despre subiectul propus sau cu opinii generale despre lume şi viaţă. (Monolog la sfîrşitul căruia nu există nici un semn de întrebare, doar certitudini emise răspicat, ferm, fără drept la replică.)

Publicul devine nerăbdător, caută strategii pentru a smulge microfonul lipit de mîna celui care consideră că are dreptul la o opinie, oftează în cor, se foieşte pe scaune, priveşte neliniştit către conferenţiar. (Există, evident, şi varianta, la fel de stînjenitoare, în care momentul invitaţiei la dialog este urmat de tăcere, deşi tema discuţiei este anunţată din timp şi se presupune că, dacă onorezi invitaţia, ca spectator, ai cîteva bune idei despre ceea ce urmează să se întîmplă.)

Timpul dedicat dialogului devine astfel un interval în care se încalcă regulile unui dialog civilizat. Vii la o conferinţă ca să asculţi, să reflectezi pe o temă propusă de invitat, să dezbaţi tema cu pricina alături de ceilalti. Nu vorbeşti (mult) despre mere, cînd tema este despre pisici, nu consumi timpul celorlalţi invitaţi aducînd în discuţie propriile nelinişti existenţiale, departe de subiectul întîlnirii, nu pui întrebări prin care speri să obţii cursuri scurte, intensive, la fără frecvenţă, de filozofie.

Formula dialogului dintre profesor şi elev a rămas aceeaşi: eu explic, tu bagi la cap.

Din cîte ştiu, noile programe şcolare consemnează cîteva obiective, stinghere, referitoare la regulile prin care se poate dezbate un subiect, la felul în care îţi poţi construi un punct de vedere logic, coerent, articulat. (Fac parte din generaţia care a fost educată după principiul „nu vorbeşti decît dacă eşti întrebat“, „dacă eşti atent la şcoală, nu se poate să nu înţelegi“. Nu am fost învăţaţi cînd, cum, unde să pui întrebări. Cum să asculţi şi cum să formulezi argumente.) Dar mari schimbări în educaţia generaţiilor tinere de acum nu se văd: în întîlnirile publice, fie ele la televizor sau în sălile de conferinţe; par şi ei, ca şi noi, „nevorbiţi“. Neinstruiţi în a asculta, a întreba, a explica, a motiva. Sau a urmări firul logic al unui subiect adus în discuţie. Inconsecvenţi cu regulile dialogului. Ştim, din atîtea studii şi anchete realizate în învăţămîntul românesc, că elevii rareori au curajul să-şi exprime nelămuririle în timpul orei. Nici nu sînt stimulaţi să o facă. Nici nu ştiu să explice exact punctul în care au nedumeriri. Formula dialogului dintre profesor şi elev a rămas aceeaşi: eu explic, tu bagi la cap. Nu înţelegi, poţi apela la meditaţii. (Acolo, pe bani, poţi spune ce nu înţelegi.) Poate că insistenţa adulţilor în educaţia copiilor ar trebui să se manifeste mai curînd în a transforma cunoştinţele în argumente, sisteme, perspective asupra unui subiect, decît în a le preda pur şi simplu. Informaţiile ar trebui să devină prilej de dialog, de dezbatere, mai curînd decît „itemi“ de evaluare a performanţei şcolare.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

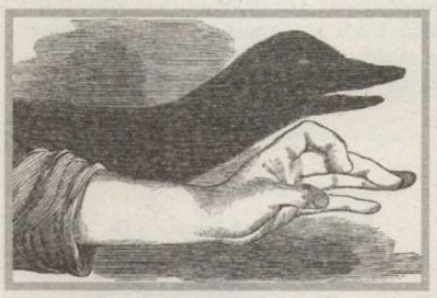

Iaromira POPOVICI

bazar

Iubiri (uluitor-înfiorătoare) – în cărţi

„Helene nu-şi amintea să fi trăit vreodată un moment perfect. Cînd era mică, îşi uluia părinţii făcînd necontenit ordine în cameră, schimbîndu-şi hainele la cea mai mică pată, împletindu-şi cozile pînă ce obţinea o simetrie perfectă; se înfiorase toată de oroare cînd o duseseră să aplaude baletul *Lacul lebedelor,* căci ea fusese singura care remarcase că alinierea dansatoarelor nu era riguroasă.“ („E o frumoasă zi cu ploaie“)

Helene nu e decît unul dintre personajele *Celei mai frumoase cărţi din lume,* a lui Eric-Emmanuel Schmitt (traducere de Ileana Cantuniari, Humanitas, 2011). E tipică, aş putea spune, pentru personajele poveştilor lui Schmitt: unele despre care descoperim, dintr-odată sau treptat, că, deşi, sînt aparent confortabile în pielea lor, arată bine, au succes, oameni care le iubesc etc., pe undeva ascund... o tară. La prima vedere minimală, dar, de fapt, dramatică. Esenţială pentru cursul pe care l-a urmat existenţa lor.

Eroi şi mai ales eroine care îţi induc o senzaţie de nesiguranţă, angoasă chiar, în ce priveşte iubirea, dar şi viaţa în general. De multe ori, poveştile lor pornesc pe un fir ce pare normal, posibil, ce se desfăşoară banal, fără meandre. Dar respectivul fir e cît se poate de fragil, se rupe cu prima ocazie: „Nimic din toate acestea nu s-ar fi întîmplat dacă n-aş fi schimbat coaforul. Viaţa mea ar fi continuat în tihnă, aparent fericită, dacă n-aş fi fost atît de impresionată de înfăţişarea zglobie pe care o avea Stacy la întoarcerea din vacanţă. Era alt om!“ („Totul pentru a fi fericită“)

Defectele lor, sau manifestările acestora, nu le dau voie personajelor să fie fericite: Helene e perfecţionistă şi vede mereu partea goală a paharului; Isabelle suferă de „impotenţă feminină“; Odile, din „Intrusa“, vede, mereu, o femeie bătrînă, străină, care umblă prin casa ei...

În cel din urmă caz, cel al Odilei, defectele pot deveni tragice de-a dreptul: femeia bătrînă pe care o zăreşte se dovedeşte a fi... ea însăşi. Odile avea Alzheimer de cînd îi murise bărbatul...

De altfel, în povestirile lui Schmitt, de multe ori suferinţele psihice se traduc într-unele fizice: Samuel, soţul Isabellei, face un infarct şi moare (poate că nemaiputînd duce povara vieţii lui duble); Aimée Favart, din „Falsul“, părăsită de iubitul de-o viaţă, se îmbolnăveşte de cancer generalizat; Odette Toulemonde, din nuvela cu acelaşi nume, face infarct cînd Balthazar Balsan, scriitorul pe care îl venera, se reîntîlneşte cu nevasta lui...

Cea din urmă povestire, „Odette Toulemonde“, face parte din seria, mai... limitată, a celor cu *happy end:* cu *happy end* total, dacă pot spune aşa – cei doi protagonişti rămîn împreună şi *live happily ever after* de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni...

Sînt alte povestiri în care *happy end*-ul e cumva parţial, circumstanţial sau pus în scenă de protagonişti: Wanda Winnipeg – din nuvela cu acelaşi nume – îi cumpără tablourile lui Cesario, indiferent de cît de lipsite de valoare erau, în amintirea primei ei nopţi de iubire cu el...; Aimée Favart rămîne pentru posteritate drept filantroapă, pentru că fosta ei chiriaşă, Kumiko, o pomeneşte ca pe binefăcătoarea ei (în realitate, intenţia lui Aimée a fost mai curînd să-i facă japonezei o farsă, lăsîndu-i moştenire un tablou despre care credea că e un fals...).

Şi lista ar putea continua. Personajele nuvelelor lui Schmitt sînt capabile să iubească, dar cu nuanţe de cruzime şi cinism: „În realitate, numai ea (Helene) ştia că nu se schimbase. Tăcea doar, nimiç altceva. În conştiinţa ei, viaţa continua să i se pară urîtă, idioată, imperfectă, dezamăgitoare (...) Ce îi adusese Antoine? O botniţă. „ („E o frumoasă zi cu ploaie“)

Echilibrul lor pare foarte fragil, susceptibil de a duce mereu lucrurile, într-o secundă, de partea... cealaltă. Cea aproape fără întoarcere. Singura care dezminte acest *pattern* e Odette Toulemonde, care vine dintr-o altă lume, mai simplă, în care albul e alb...

Tocmai vulnerabilitatea lor, poziţia lor „pe muchie“, face ca atît personajele – cît şi nuvelele ale căror protagonişti sînt – să fie mereu surprinzătoare, veşnic înfiorătoare.

Selma IUSUF

legende urbane

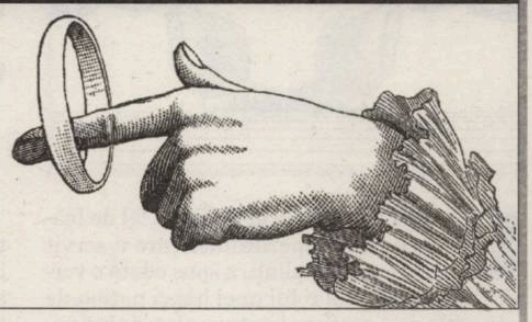

Nu ne mai țineți în frig!

Stăteam într-una din dimineţile trecute în faţa sălii de sport de care am devenit dependentă şi fumam o ţigară – de care sînt dependentă – înainte de antrenament. Eram afară în frig, nu suflam fumul în nasul nimănui şi nu-i stăteam nimănui în cale. Ajunsesem mai devreme; pe lîngă mine treceau şi intrau spre vestiar diverse doamne şi domnişoare. Una dintre ele m-a săgetat crunt cu privirea. Eram un nevolnic paradox uman eşuat pe trotuar, care băga nicotină jegoasă în plămîni fix în faţa templului sănătăţii pe care-l frecventa tînăra. S-a uitat la mine cu atîta dispreţ amestecat cu milă că, de ruşine, mi-a venit să palmez naibii, ca golanii, ţigara aia. Am intrat în sală. Plămînii mei înnegriţi de fum au rezistat de o mie de ori mai bine unui antrenament extrem de solicitant decît cei rozalii ai domnişoarei pe care a apucat-o leşinul cardio.

Nu îndemn pe nimeni să se apuce de fumat. Nici prin cap nu-mi trece să fumez în prezenţa celor care nu suportă fumul, aş vrea ca toate crîşmele şi restaurantele să fie împărţite pe căprării (unele pentru nefumători, altele pentru fumători), sînt conştientă de riscurile asupra sănătăţii pe care le implică fumatul.

Acestea fiind zise, mă irită însă la maxim ipocrizia din jurul acestui subiect şi umilinţele maxime la care a ajuns să fie supus un fumător. Fotografiile alea îngrozitoare de pe pachetele de ţigări. Gura monstruoasă cu nişte dinţi negri şi putreziţi. Nici un om civilizat, oricît de fumător, nu poate ajunge în halul ăla. Fotografia mă jigneşte personal. Cine crede că un dependent de tutun se va lăsa văzînd prostia aia, se înşală. De ce nu se pun şi pe sticlele de alcool, bunăoară, fotografii cu ficaţi cirotici? Sau texte gen „Alcoolul destramă căsnicii“. Fotografii cu persoane cu ochii vineţi scăpate din violenţe domestice. „Alcoolul ucide pe şosele.“ Pe cefele de porc, fotografii cu inimi învelite în grăsime. Artere îngroşate.

Iarăşi, atacurile vehemente ale celor care nu fumează mi se par excesive. Evident, foştii sorbitori de tabacuri devin şi cei mai violenţi atacatori. Că ne miros hainele, că ne miroase gura, că ne miroase părul, că avem degetele îngălbenite şi tenurile scofîlcite, că nu simţim adevăratul gust al mîncării. Iarăşi, un fumător cu o igienă corectă cotidiană nu va mirosi mai rău ca unul din tabăra adversă. Ba, unele parfumuri se amestecă foarte bine cu o uşoară boare de tutun. Cît despre ten, ce treabă au ei cu tenul meu? Că mă îmbolnăvesc pe banii lor. Predicatorii ăştia apocaliptici mă scot din sărite. Necredinciosul devenit sfînt. Curva devenită doamnă. Soiul cel mai rău.

Dacă tutunul e atît de periculos, de ce nu-l scot de-a binelea în afara legii? M-aş conforma. Asta ar fi. Legea e lege. Bănuiesc însă că miliardele alea din accize şi diverse alte taxe or fi şi ele bune la ceva.

De ce administraţiile diverselor clădiri de birouri nu pun la dispoziţia fumătorilor un spaţiu unde să poată fuma civilizat? Asta e, sînt nişte amărîţi dependenţi, au o problemă şi ar trebui să ne purtăm cu ei cu aceeaşi grijă pe care o avem faţă de diverse alte categorii de nefericiţi. Nu, îi scoatem direct în stradă – arşiţă sau viscol. În aeroporturi îi închidem în nişte cuşti de sticlă neventilate şi avem mare grijă să nu golim scrumierele alea care ajung să dea pe dinafară.

Acum nişte ani eram cu un grup de jurnalişti aterizaţi dis-de-dimineaţă într-un San Francisco delirant de senin. Ne strînseserăm vreo zece în faţa hotelului unde urma să stăm şi fumam. Toţi. Din grupul pitoresc de români încercănaţi după un lung zbor ieşea un fumălău de Copşa Mică în zilele de glorie industrială. Pe lîngă noi a trecut un grup de joggeri. Bronzaţi, musculoşi, înalţi. S-au uitat cu gurile căscate. S-au oprit. S-au întors din drum. Ne-au întrebat ce neam eram. Şi dacă toţi fumam. Mintea lor sportivă nu pricepea levantinismul nostru de tutungii. Au clătinat din cap amuzaţi. După repriza de jogging s-au dus să mănînce nişte sushi cu mercur.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

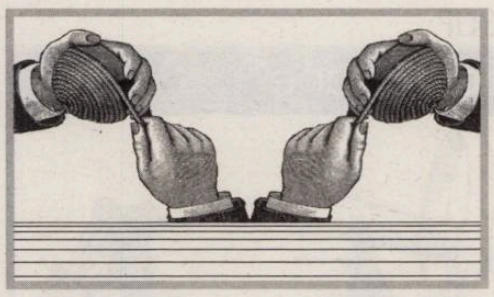

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Poveste cu beţivi

Un fost preşedinte al FED, un fel de Isărescu de-al americanilor care a servit sub cinci preşedinţi, a spus odată o vorbă rămasă celebră: rolul unei bănci naţionale este acela de a confisca băutura atunci cînd petrecerea se încinge. Ingrat rol, iar omul nostru era mort de mult cînd a izbucnit actuala criză; urmaşii săi au fost mai îngăduitori cu beţivii. Bula imobiliară americană, criza financiară, acum criza datoriilor statelor – nu a fost nimeni să confişte băutura (îmi place expresia „datoriile suverane" – sună aşa impresionant, pare că nişte suverani misterioşi au făcut datoriile astea, nu politicienii votaţi de popoare). Metafora asta cu beţivii explică mult din ce se întîmplă acum. Aveţi puţintică răbdare, ştiu că v-aţi plictisit de atîtea articole despre întîlnirea de la Bruxelles, şi eu m-am plictisit. Promit ca ăsta să fie un articol trivial, mă rog, cît e voie la *Dilema veche*.

Cum ziceam, seamănă cu o petrecere de beţivi şi nu s-a găsit nimeni să le confişte băutura de sub nas. S-au întîlnit în ideea de a calma pieţele, care şi ele se comportă ca nişte peşti bezmetici. Vlad Petreanu (petreanu.ro) a găsit metafora perfectă – pieţele financiare sînt ca nişte bancuri de sardine, sperioase spre isterice, fiecare încearcă să se pună la adăpost, fiecare acţionează raţional din punctul său îngust de vedere, dar rezultatul e că grupul reacţionează bezmetic. Deci, liderii europeni s-au întîlnit la Consiliul European ca să dea semnale, ca să calmeze lumea.

Sîntem deci în etapa în care petrecerea s-a spart. Cei mai mulţi au mahmureli severe şi zac blestemînd viaţa, soarta şi pe americani. Stavros e la reanimare, iar Giovanni la urgenţe cu perfuziile în braţe. La Bruxelles discută despre cum să promită ferm, dar ferm de tot, că nu vor mai pune niciodată botul pe alcool, că vor fi treji şi cuminţi restul vieţii – aşa să-i ajute Maica Domnului şi Dumnezeul beţivilor! Promisiunea este frumoasă şi complexă. Mă uitam recent – la o conferinţă organizată de Institutul European din România despre guvernanţa economică europeană – cum Leonard Orban şi Niculae Idu (şeful reprezentanţei Comisiei în România) prezintă toate pachetele de măsuri luate de doi ani încoace. E chiar impresionant: primul pachet legislativ, semestrul european, pactul euro plus, al doilea pachet legislativ privind guvernanţa europeană, pactul fiscal al celor 26 (cel ultim agreat săptămîna trecută, fără Marea Britanie). Cum ziceam, eforturile sînt impresionante. Mecanisme de control reciproc, delegarea controlului spre Bruxelles, indici de măsurare (cei care citesc online acest articol, vor putea găsi şi un power point realizat de Comisie cu toate aceste mecanisme, e chiar util). Dar ce înseamnă în esenţă toate acestea? O promisiune fermă, dar fermă de tot: nu mai bem, gata, ne cuminţim.

A calmat asta pieţele? Nici măcar pe termen scurt. Este o dramatică diferenţă de aşteptări. Cînd lumea zace mahmură şi unii sînt la reanimare, pieţele aşteaptă perfuzii, vitamine, masaje, tratamente de urgenţă. Faptul că beţivii promit să-şi protejeze ficatul pe termen lung nu înseamnă mare lucru pentru bancurile de scrumbii financiare isterizate.

La petrecerea asta care s-a spart, nu toţi au fost egal de vinovaţi. Avem o mătuşă protestantă şi cam fată bătrînă care pe vremea lui Schröder era şi ea destul de alcoolizată, dar acum şi-a revenit şi îi dădăceşte pe toţi. Pe undeva pe acolo, oarecum hîtru, unchiul anglosaxon, destul de cherchelit şi el dacă te uiţi la ce datorii are, ţine distanţa faţă de restul familiei pentru că nu s-au făcut prezentările aşa cum se cuvine. Pe margine, nişte noi-veniţi cam abulici, noi, românii, am ajuns la spartul petrecerii, nici nu am apucat să dansăm ca lumea că s-a spart paranghelia, dar ne cam doare capul.

Bun, beţivii agonizează. Cine e de vină? Simplu. Uniunea Europeană. De ce? Din multe motive. În general vorbind, Uniunea Europeană e de vină pentru ce se întîmplă urît. Pentru ce se întîmplă bine, meritele le iau politicienii naţionali. Acum sîntem furioşi pe UE. Nu se ridică la înălţimea momentului. E varză. Nu a fost în stare să ia beţivilor băutura de sub nas şi acum discută ca proasta, în loc să facă ceva. Dar ce? Nu e clar. Mătuşa nu vrea să scoată cecul, unchiul e enervat pe familie, UE nu are ea bani să plătească medicaţia pentru toţi.

Este foarte nedrept. Iar pică UE de fraieră pentru eşecurile guvernelor naţionale. UE este un instrument care nu a fost niciodată croit să facă asta. Niciodată nu s-a pus problema ca UE să confişte băutura. E ca şi cum am fi cumpărat acum douăzeci de ani o maşină de teren şi acum ne supărăm pe ea că de ce nu ară. În primul rînd, pentru că nu am luat un tractor. Zona euro a fost creată în afara instituţiilor obişnuite ale UE. Moneda comună a fost creată prin adăugarea la şi în afara cadrului instituţional al Uniunii. A fost creată Banca Centrală Europeană, a fost creat Euro-Grupul. Nu Comisia, nu Consiliul UE trebuiau să supravegheze petrecerea. Cine trebuia să ia băutura de la cheflii? Chefliii înşişi. Aici a fost defectul de sistem, păcatul originar. Pactul de Stabilitate şi Creştere (care a introdus celebrele criterii cu 3% deficit bugetar şi 60% datorie / PIB) prevedea amenzi pentru cei care depăşesc pragurile. Cine aplica amenda? Se supunea la vot, guvernele naţionale votau. Cum nu s-a văzut cheflii cu autodisciplină, aşa nici statele nu şi-au aplicat amenzi.

Abia acum şi cu mare greutate, prin Pactul Fiscal UE-26 convenit la Bruxelles, capătă UE rolul de poliţist al petrecerii. Cum? Comisia monitorizează la sînge bugetele, iar amenda vine automat (doar dacă nu cumva statele votează expres invers, deci se speră că nu va exista chiar o majoritate de cheflii iresponsabili – e un pas înainte faţă de situaţia de pînă acum, dar tot un fel de triumf al speranţei în faţa experienţei).

Am făcut teoria asta cu beţivii la conferinţa mai sus amintită. Lumea s-a distrat, episodul face parte din pariul meu vechi cum că se poate vorbi despre UE fără să moară audienţa de plictiseală. Andrei Mocearov, un domn tare simpatic, vechi cititor al *Dilemei* (salutări, stimabile!) şi şef la departamentul de drept comunitar de la Camera Deputaţilor, mi-a replicat că trebuie să ne mai uităm şi la cine a turnat vinul în pahare. Florin Pogonaru, şeful Asociaţiei Oamenilor de Afaceri, mi-a şoptit la ureche că, în cazul drogurilor, traficanţii iau pedepse mai mari decît consumatorii. Domnii Mocearov şi Pogonaru aduc argumente importante, dar nu direct la fondul problemei. Cine e de vină pentru criza datoriilor suverane? Băncile, pieţele – ăia de au turnat vinul în pahare sau au dat droguri bezmeticilor. Eventual, Germania e de vină pentru că exportă prea mult. Cred că ridicăm ştacheta de judecată etică pentru Germania nerealist de sus. Ce ar fi trebuit să facă guvernul german? Ca acum cîţiva ani, cînd economia duduia, să le zică băncilor şi exportatorilor germani: Herr, nu mai ai voie să-i împrumuţi pe greci cu bani şi nici să le vinzi maşini scumpe, pentru că s-ar putea (şi subliniez: s-ar putea) să vină o criză peste cîţiva ani. Discuţia e interesantă teoretic, dar din punct de vedere al deciziei publice, e nerezonabil să aştepţi aşa ceva de la orice guvern. Cum i-am răspuns domnului Mocearov: sînt un fanatic al libertăţii şi al responsabilităţii, nu pot fi convins că, dacă te îmbeţi şi te faci pulbere, de vină este chelnerul că ţi-a turnat în pahar. Hai noroc!

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

A ajuns făsuiul cît porcul. 7-8 lei

Incredibilul s-a produs! Făsuiul luă locul cărnii pre limba noastră şi uite-l cum sare ca preţ. În piaţă era fasole şi la 5, şi la 6, şi la 7, şi la 8 lei. Dar mărunţişa aia ieftină, urîtă, plină de gunoaie, ce destin, ce cernere! Aşa că te repezi la cea de 7. Nici 8 nu dai, dă-o-n mă-sa, e doar fasole. Şi s-a dus şi leuşteanul, e doar pălit, ori frunză moartă. Oh, oh, leuştene, leuştene, te aştept spre primăvară, că ştiu că te-ntorci iară! Şi uite-aşa stai ca un d-ăla într-o căldare şi nu mai ai ce cumpăra din piaţă. E părăsirea pieţei, că n-are ţăranul ce pune. Prospăturile se duseră. Rămîn în piaţă doar ăi speculanţi de conservate, ăi care n-au văzut natură niciodată, dar iau uscatele şi ţi le înfig în meclă. Negustori de toamnă tîrzie şi urîtă. Negustori de înmormîntări. De unde iei făsui, grîu, hrean, conservăraie. Acum sînt vedete colo în piaţă. Acum sar cu preţul. Acum, pînă-n Crăciun, cînd vine ţăranul cu verdele făcut în seră, cu vreun broccoli de străin, cu ananasul de la soacră. Lume îmbrăcată-n gri şi negru, ce umbreşte făsuiul alb, lume pusă pe profituri, lume de fund de piaţă, lume aşteptîndă şi otrăvită de aşteptare. De borş, de zeamă de varză, de mărar uscat. Of, lumea aia ce nu-i bună de piaţă, unde se circulă, se vine, se pleacă, nu se stagnează, nu se încremeneşte. Negustor de imortele de-ale gurii.

PUBLICITATE

Idei străine pentru România.
Idei românești despre străinătate.

FP Foreign Policy România
Politică Globală, Economie și Idei

Cât de solid este Parteneriatul Strategic cu SUA?
Ce așteptăm de la americani, ce așteaptă ei de la noi?
Și ce alte parteneriate ne-ar mai trebui?

PLUS:
- Merge Ungaria spre fascism?
- Pot miliardarii români să înlocuiască "Nokia"?
- Planul Turciei pentru Balcani.

Cartea IMPERIALISM ÎN POSTCOMUNISM se vinde numai cu revista la un preț special de 19,90 lei

Pentru abonamente și informații sunați la 0730.190.899, număr cu tarif normal, între orele 9.00 - 18.00 (luni – vineri), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Matei MARTIN

Cultura
Import și export

Texte și opinii de:

● Raluca POP (facilitator cultural independent)
„Cultură națională“ de nivel internațional

● Oltea ȘERBAN-PÂRÂU (redactor-șef Radio România Cultural)
„Adevăratul Balșoi... și cel importat în România“

● Florin BICAN (coordonator de programe, Centrul Național al Cărții)
„Sinergia contează“

● Oana GRUENWALD (directoarea Centrului de Carte Germană)
„Traduki. Un proiect european“

● Vlad ODOBESCU (jurnalist)
„Rock pentru România. Cealaltă cădere a comunismului“

argument
Cu ce ne-am ales?

DILEMA VECHE
CULTURA
Import și export

Diplomația culturală e în același timp instrument de marketing și instrument politic; pe de o parte, ea promovează producțiile artistice ale unei națiuni, pe de altă parte, afirmă valori și impune tendințe. Într-o lume globalizată („pământul este plat“ – se spune), avansul tehnologic și capacitatea economică nu mai sînt suficiente pentru a genera putere și influență. Aproape la fel de importantă este imaginea culturală. Politicile culturale bine articulate garantează acces la spațiul public internațional. Cultura aduce prestigiu, iar prestigiul oferă autoritate. Și mai ales în condițiile crizei financiare globale, diplomația culturală garanta stabilitatea sau chiar progresul: eventualele întîrzieri în competiția industrială sau economică pot fi compensate prin păstrarea influenței intelectuale la nivel mondial.

Regulile jocului seamănă cu economia. Există însă și diferențe. Diplomația culturală autentică nu se rezumă la raporturi de tip import-export, nici – în ceea ce privește statele mari – la o competiție în planul superiorității lingvistice. Ea trebuie să fie mereu în mișcare, se bazează pe un permanent „du-te vino“ – cum spune președintele Institutului Francez, Xavier Darcos –, pe schimburi, și presupune reciprocitate, dialog, parteneriat. Scena relațiilor culturale internaționale funcționează deci precum o scenă de teatru în care partenerii dialoghează și se influențează reciproc. La fel ca la teatru, și pe această scenă există roluri principale, secundare, figurație. Însă calitatea spectacolului ține de prestația fiecărui actant.

Această ambiție a pluralismului cultural s-ar traduce, în termeni politici, în aspirația spre o lume multipolară – adică una în care forțele de influență sînt redistribuite.

Dar teoria e teorie. Dosarul de față nu-și propune o dezbatere despre sensurile și mizele majore ale diplomației culturale, nici să analizeze starea actuală a geopoliticii culturale, ci să măsoare realitatea de pe teren. Mai precis, de pe propriul teren: ce fac „agenturili“ străine în România, ce face România în străinătate. Nu e o competiție, e un schimb. Cu ce ne-am ales? (**Matei Martin**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 22 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu și Laurențiu Colintineanu.

Raluca POP

„Cultură națională" de nivel internațional

Realităţile şi capcanele reformelor instituţionale în cultura publică din România merită mai mult interes pentru oricine vrea să înţeleagă, înainte de a judeca, activitatea instituţiilor de cultură şi în speţă a culturii publice. Cum s-a calibrat una dintre cele mai importante instituţii publice de cultură la realităţile europene şi internaţionale în cultură? Voi încerca un răspuns în jurul schimbărilor administrative în activitatea Institutului Cultural Român (ICR) din 2004 pînă în prezent şi al provocărilor pe care aceste schimbări le ridică asupra sensului în care gîndim cultura naţională şi responsabilităţile unei instituţii publice.

Pentru oricine cunoaşte dificultatea de a produce schimbări veritabile ale atitudinilor manageriale în cultură în România, o analiză a rapoartelor de activitate a ICR pentru perioada 2004-2010 arată o instituţie într-un continuu proces de prefacere administrativă, orientată în sensul unei debirocratizări, profesionalizări şi descentralizări a opţiunilor artistice.

Încă din 2005, inclusiv datorită întîlnirii unei voinţe politice pozitive şi profesioniste la Ministerul Culturii şi Ministerul Afacerilor Externe (miniştrii Mona Muscă la MCC şi Mihai-Răzvan Ungureanu la MAE) s-a reuşit delimitarea clară a atribuţiilor pe care cele trei instituţii le au în ceea ce priveşte susţinerea programului de activităţi a filialelor ICR. Rezultatul a fost, pe de o parte, responsabilizarea pozitivă a acestor instituţii (în sensul în care responsabilităţile nerecunoscute sînt de cele mai multe ori responsabilităţi evitate) şi, pe de altă parte, şansa de a concepe programe care să depindă de viziunea profesioniştilor din cultură. Viteza cu care s-au realizat aceste reforme este meritorie dacă ţinem seama de faptul că abia în 2004 se reuşise, prin Legea nr. 91 din 5 aprilie 2004, trecerea bugetului pentru programe culturale din administrarea MAE în cea a ICR. De altfel, în ce priveşte bugetul, mi se pare notabilă inversarea raportului dintre cheltuielile administrative şi cele legate de derularea programelor culturale. Dacă în 2004 acest raport era de 1 la 5, în 2009 era de 3 la 7. Acest gest în sine traduce dorinţa de a trece de la *administrarea* culturii, la *medierea* şi facilitarea acesteia, punerea sa în discuţie între diferite tipuri de public şi pieţe culturale. Din capitolul decizii administrative care fac diferenţa, aş menţiona şi introducerea drept criteriu obligatoriu pentru posturile de referenţi din institutele culturale din străinătate cunoaşterea limbii ţării respective. Este greu să ne imaginăm faptul în sine, dar aşa firesc cum ni se pare acum, presupun, tuturor, acest lucru nu se întîmpla înainte de 2004.

Soft-power românesc

În ce priveşte comunicarea instituţională şi răspunderea faţă de banul public, ICR este, după cunoştinţele mele, singura instituţie care publică anual rapoarte de activitate în format tipărit şi pe site, într-o formă prietenoasă şi însoţite de un mesaj al preşedintelui instituţiei, care dă o cheie de lectură şi punctează cele mai importante acţiuni şi evenimente. Din 2005 pînă acum, numărul filialelor institutelor culturale a crescut de la 7 la 17, inclusiv în spaţii politice unde prezenţa unui centru de *soft-power* românesc, cum este apreciată diplomaţia culturală, a fost un subiect delicat – cazul Republicii Moldova.

Mai multă diversitate

Combinaţia dintre procedurile care au fluidizat activitatea institutului, atragerea unui personal profesionist şi energic şi detaşarea deciziilor de conţinut de corpul administrativ, către manageri culturali şi experţi independenţi din ţările-gazdă ale ICR, au condus la ceea ce decurge firesc din orice debirocratizare, profesionalizare şi descentralizare: diversitate de alegeri culturale la nivel local între filialele ICR, atît de variate precum societăţile-gazdă, şi orientarea managerilor culturali ai ICR de la faţa locului.

Viteza cu care s-au realizat aceste reforme este meritorie.

A această diversitate a făcut vizibile mai multe faţete ale artei româneşti, dar în acelaşi timp a contribuit şi contribuie, în egală măsură, la o regîndire a provocărilor pe care le ridică diplomaţia culturală într-o Europă a cărei guvernanţă este încă definită de state naţionale şi care are, deci, de dat seama unui public „din interior", ale cărui aşteptări pot fi radical diferite de dinamica producţiei artistice şi a cooperărilor culturale la nivel internaţional.

Atacurile – sau elogiile – ce au privit *valoarea* artistică a proiectelor specifice ale ICR, de la iniţiativele finanţate prin Programul „Cantemir" la selecţia publicaţiilor finanţate din bugetul instituţiei, la programele de rezidenţă artistică şi „scandalul poneiului roz" – ultimul, care a arătat în toată goliciunea sa cît de puternică şi iraţională poate fi respingerea gesturile artistice care nu sînt înţelese – reprezintă o oca nepotrivită pentru a măsura activitatea unei instituţii publice de cultură a secolului XXI, care nu mai are aroganţa stabilirii ierarhiei conţinuturilor culturale la firul ierbii. Ce merită a fi discutat mai mult este în ce fel e benefic a se traduce principiile democratizării în cultură în practica activităţii instituţionale.

ICR pare să fi ales o atitudine de retragere completă din calea unor amprentări valorice, nici măcar orientative, şi asumarea unei poziţii de mediere a relaţiei dintre pieţele culturale, care să confere o dublă vizibilitate societăţilor pe care le pune în contact. Cum se acomodează dinamica profesionalizării activităţii ICR, din punct de vedere al practicilor manageriale descărcate de valenţă politică, cu provocările guvernanţei în cultură? Ceea ce am văzut pînă acum este doar o etapă sau o atitudine ce merită a fi adoptată mai pe larg, de către alte instituţii publice ce conectează interesele diferite ale cetăţenilor? La aceste întrebări nici un raport în care cuantificăm rezultate şi măsurăm obiective în număr de artişti, expoziţii, concerte şi public nu va putea răspunde.

***Raluca Pop** este facilitator cultural independent, absolventă a Masteratului de Politici Publice de la Universitatea Central-Europeană, cu specializarea Politici culturale.*

Oltea ŞERBAN-PÂRÂU

Adevăratul Balşoi

...şi cel importat în România

S-a întîmplat ca în urmă cu doi ani să văd la Sala Palatului un spectacol care era promovat la propriu „pe toate gardurile" sub titlul *Spărgătorul de nuci* cu Teatrul Balşoi din Moscova. S-a întîmplat ca în acest decembrie să particip la Gala de Anul Nou oferită partenerilor săi de Noul Teatru Balşoi din Moscova, unde nu am văzut nimic altceva decît... aţi ghicit, *Spărgătorul de nuci*, lucrare ce rămîne unul dintre *evergreen*-urile muzicii de balet şi respectiv ale perioadei ce precede Crăciunul.

Ştiam de atunci că eu am văzut la Bucureşti altceva decît compania de balet a respectivului teatru, şi anume o trupă de dansatori cu nume ruseşti a căror relaţie cu Teatrul Mare din Moscova era fragilă şi, probabil, parţială (ca să nu riscăm să spunem inexistentă). Era clar din start că o companie de o asemenea anvergură nu-şi permite să apară cu cei mai buni balerini ai săi pe o scenă improprie precum cea de la Sala Palatului, că nu evoluează în contexte scenografice aproximative, că standardul soliştilor săi se găseşte în cu totul altă zonă.

Dacă aveam nevoie de o confirmare, am obţinut-o asistînd la strălucitoarea producţie de la Moscova în coregrafia clasică a lui Yuri Grigorovici şi costumele şi scenografia de poveste ale lui Simon Virsaladze, cu Yekaterina Krysanova şi Alexander Volchkov în rolurile principale. Dacă spectatorii de la vest de Moscova (din care facem şi noi parte) sînt oricînd tentaţi de numele companiei atunci cînd îl văd pe afişele din oraşul lor, urmărindu-i pe scena de acasă – cu atît mai mult cu cît este recent reintrată în circuit după o renovare care a durat şase ani –, eşti sedus efectiv de ceea ce oferă baletul rus în stare pură.

Nivelul pe care îl are această companie în a 236-a stagiune a sa este perfect comparabil cu cel al marilor scene internaţionale europene precum Royal Ballet Covent Garden (de altfel, deşi companie de stat, baletul de la Balşoi are un sponsor privat semnificativ, iar felul în care arată spectacolele nu dă nici o clipă senzaţia de lipsă de resurse). Un spectacol ireproşabil cum a fost acest *Spărgător de nuci* pe care l-am văzut la Moscova induce o stare de emoţie pe care arta coregrafică poate să o genereze doar atunci cînd toate componentele se plasează în zona perfecţiunii.

Se aude că în 2013, la Festivalul „Enescu", ar fi posibil să vină şi baletul Teatrului Balşoi, deşi nu se ştie încă exact pe ce scenă, majoritatea celor din Bucureşti urmînd a fi în renovare la acea vreme. Întrebarea este cum va putea fi prezentat acesta ca o premieră a perioadei recente, cînd, de cîteva ori pe an, prin Bucureşti vezi afişe care propun spectacole „ale Teatrului Balşoi din Moscova" pentru care organizatorii nu trebuie să ofere nici o dovadă publicului că vor vedea versiunea autentică, livrîndu-le copii de mîna a treia, în cel mai bun caz.

Un serviciu privind protecţia consumatorului de cultură nu există, libertatea de a spune şi respectiv a organiza fiecare ce doreşte fiind totală. Poate că, în astfel de condiţii, nu ar trebui să ne mai mirăm cu superioritate că la Festivalul „Enescu" se aplaudă frenetic între părţile simfoniei.

Dacă la exportul de cultură muzicală clasică nu reuşim să atingem decît nişele, se pare că la import, cu excepţia sus-numitului festival, se întîmplă să primim cam frecvent marfă contrafăcută...

***Oltea Şerban-Pârâu** este critic muzical şi redactor-şef Radio România Cultural.*

Concurență sau cooperare?

Piaţa evenimentelor culturale funcţionează într-un regim diferit faţă de economia bunurilor şi a serviciilor. Între institutele culturale străine prezente în România există simultan relaţii de concurenţă şi cooperare. Am întrebat trei directori de institute care sînt obiectivele în „afaceri".
1) Care sînt „produsele" culturale pe care institutul dvs. le exportă în România?
2) În ce măsură este imaginea pe care o prezentaţi în România reprezentativă pentru producţia culturală contemporană din ţara dvs.?
3) Ce programe/iniţiative sînt susţinute de institutul dvs. în cadrul EUNIC (şi cum sînt promovate interesele particulare, naţionale, în cadrul acestei organizaţii)?

René KUBÁŠEK

„Istoria noastră modernă comună..."

1) Paleta e foarte largă – de la evenimente culturale tradiţionale pînă la cele contemporane. Totuşi, majoritatea produselor culturale pe care le prezentăm în România sînt destinate unui grup-ţintă foarte precis: e vorba de oameni tineri, educaţi, curioşi şi activi – s-ar putea spune generaţia postcomunistă. În mod logic, acest lucru se reflectă şi în imagine, şi în programul nostru, care se concentrează pe evenimente inteligente, proaspete, contemporane, adesea destul de experimentale şi tăioase. Însă niciodată nu ne-am înţeles misiunea ca pe un „export" de cultură cehă în România; mai ales că tot timpul căutăm interacţiunea cu publicul local (organizînd workshop-uri), bazîndu-ne în special pe istoria noastră modernă comună şi pe transformările societăţii. Multe dintre evenimentele culturale organizate de Centrul Ceh au, prin urmare, o „valoare adăugată", de pildă cînd ating problematici sociale, economice, politice. Organizăm adesea evenimente care au de-a face cu probleme legate de drepturile omului, de minorităţi, de mediu, de urbanism şi de sprijinul societăţii civile în general. Cred că aceasta e abordarea cea mai charismatică pentru Centrul Ceh de la Bucureşti.

Creaţia e căutarea unui nou mod de a explica lumea din jur.

2) Încercăm să aducem mostre reprezentative pentru cultura contemporană din Cehia şi să prezentăm noile tendinţe. S-a întîmplat chiar să aducem în premieră în România artişti şi evenimente care au devenit apoi renumite şi în alte locuri din lume. Poate că aţi observat că atît imaginea vizuală a Centrului Ceh din Bucureşti cît şi programul său încearcă să exploreze puncte de vedere şi tendinţe alternative sau tratează fenomenul clasic într-un mod novator; de pildă, celebrăm aniversarea marelui compozitor Dvořák, lansînd, luna aceasta, un concurs pentru remixurile lui.

3) Principiul cooperării în cadrul EUNIC porneşte de la ideea că fiecare membru îşi minimizează propriul profil naţional în beneficiul unui interes mai larg, european. Rezultatul este bogat şi benefic pentru toţi, deoarece evidenţiază marea diversitate europeană. Sîntem membri activi şi mîndri ai EUNIC şi ne alăturăm acelor evenimente la care credem că o contribuţie a Cehiei e relevantă şi acolo unde credem că participarea Cehiei ar îmbogăţi întregul. Îndrăznesc să spun că se întîmplă aşa mai tot timpul :-)

***René Kubášek** este directorul Centrului Ceh din Bucureşti.*

Didier DUTOUR

„Parteneriate şi pasarele"

1) Există tendinţa de a extinde reflecţia lui Malraux despre cinema – care ar fi „o artă şi, pe de altă parte, o industrie" – asupra ansamblului sectorului cultural. Este evident că sectorul cultural este şi comercial, iar acţiunea noastră are ca scop susţinerea difuzării comerciale a bunurilor culturale. Dar Institutul nu „exportă" produse în sine, aceasta ar fi treaba societăţilor comerciale – a editurilor, a librăriilor, a difuzorilor de film, a organizatorilor de spectacole. Împreună cu Ministerul de Externe şi cu Ministerul Culturii am pus la punct programe menite să-i încurajeze pe antreprenorii culturali – de pildă, un program de susţinere a publicării, care acordă editorilor un sprijin pentru traducerea unor opere literare mai puţin comerciale. Pe de altă parte, găzduim, la Institutul Francez din Bucureşti, o librărie franceză care face parte din reţeaua Cărtureşti şi vom redeschide, pe 26 ianuarie, sala de cinema „Elvira Popescu", total modernizată. În paralel cu această acţiune, misiunea Institutului Francez ar fi mai degrabă să „exporte" o reflecţie şi să difuzeze creaţia. De exemplu, la Bucureşti, ca şi în alte locuri, întrebarea „Ce fel de oraş al viitorului construim?" e fundamentală; iată de ce am pus la punct o serie de ateliere şi conferinţe cu cei mai mari arhitecţi, urbanişti, peisagişti (cum ar fi Odile Decq, Marc Barani etc.). E un schimb de reflecţii în jurul proiectelor de amenajare a oraşului Bucureşti, a Lyonului sau a Parisului metropolitane. Acesta este un exemplu care pare departe de noţiunea obişnuită pe care o avem despre cultură, de aceea l-am şi ales. Creaţia e căutarea unui nou mod de a explica lumea din jur şi de a transmite trecutul generaţiilor viitoare. Cînd programăm spectacole precum *Boxe, boxe* de Mourad Merzouki sau *Nya* de Abou Lagraa, e vorba întîi de toate de un spectacol adevărat, dar şi de o încercare de integrare a tinerilor prin intermediul culturii şi de o reflecţie asupra limbajelor culturale recente. Coregraful organizează o întîlnire cu Ravel şi limbajul străzii, cu boxul, cu hip-hop-ul, cu capoeira. Acesta e demersul pe care îl prezintă Institutul Francez prin evenimentele de mare calitate aduse în faţa publicului din România.

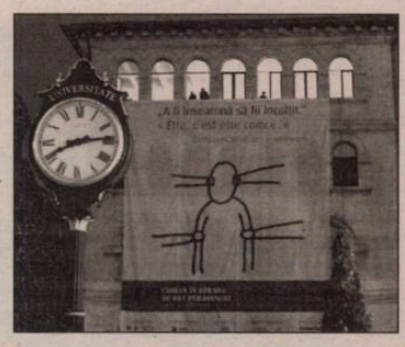

2) Aceasta se află în centrul atenţiei Ambasadei Franţei şi a Institutului Francez din Bucureşti; trebuie subliniat că ambasadorul Franţei, care este un om de cultură – şi încă al culturii contemporane –, acordă o atenţie deosebită mai ales creaţiei contemporane. Evident, bogăţia vieţii culturale din Franţa nu ne permite să fim exhaustivi, dar, de cîţiva ani, cred că, între *Sombrero* de Decouflé, *Raoul* de James Thiérrée, corul Accentus al lui Laurence Equilbey, evenimentele dedicate modei din cadrul *Pasarela,* sau *La Voix humaine,* evenimentul programat în februarie, publicul poate aprecia o paletă foarte largă a diversităţii şi a talentului creatorilor francezi. Subliniez însă că această imagine nu e „iconică", nu e definitivă. Ea este în mişcare şi se însufleţeşte din parteneriatele şi pasarelele create între artiştii şi instituţiile ţărilor noastre. S-a întîmplat, de pildă, cu concursul de modă *Pasarela,* al cărui laureat din 2008 lucrează acum la Louis Vuitton; cu „Grădinile efemere" din „Artă şi peisaj" sau cu proiectul „Cioran în stradă" al lui Dan Perjovschi.

3) Grupul institutelor culturale europene EUNIC din România, pe care îl prezidez, are un rol fundamental. El permite punerea în comun a mijloacelor şi a talentelor pentru a scoate în faţă diversitatea europeană în unele domenii care încă mai rămîn de descoperit în România. Institutul Francez a participat la crearea Nopţii Institutelor, a Salonului European al Benzii Desenate, şi se va asocia şi altor iniţiative: „Ziua Europeană a Limbilor", „Marile conferinţe", „Întîlnirile cărţii". Nu există interese particulare. Poziţia mă obligă la o neutralitate care oricum e spre binele tuturor. Prin asta e şi atît de preţios principiul grupurilor EUNIC – el permite să cumulăm mijloacele, încurajează emulaţia între institutele culturale, dă naştere unor idei noi, dă evenimentelor o vizibilitate mai mare. Cultura este doar un element din identitatea naţională. Arta şi creaţia nu evoluează într-un spaţiu geografic, ci într-un spaţiu mental în care frontierele – dacă există – sînt diferite de cele teritoriale. Am fost uimit să constat, atunci cînd pregăteam marea expoziţie dublă „Les Manufactures des Gobelins: quatre siècles de création", prezentată la MNAC şi la MNAR, că acest atelier care pare „tipic francez" e de fapt fructul colaborării între artizani francezi, flamanzi, italieni. Era deja un fel de grup EUNIC, fără să se ştie.

***Didier Dutour** este ataşat cultural al Ambasadei Franţei şi director adjunct al Institutului Francez din Bucureşti.*

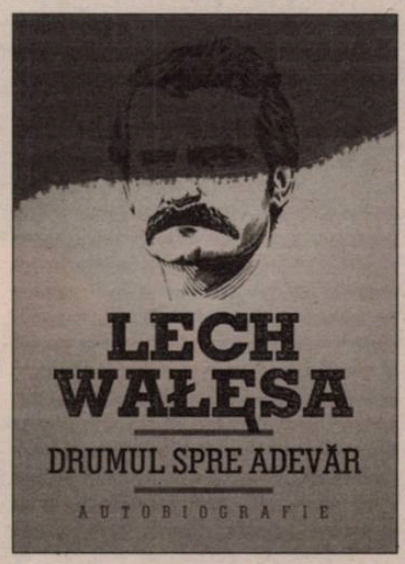

Maja WAWRZYK

„Valorile europene comune şi bogăţia culturilor noastre"

1) Cred că această categorie – import-export – este artificială în domeniul culturii. Aici nu există contacte într-o singură direcţie, dimpotrivă, există schimburi. Cînd pregătim programul anual al Institutului Polonez, încercăm să prezentăm proiecte din domenii diferite, precum şi curente care se dezvoltă în Polonia şi care ar putea constitui o sursă de inspiraţie pentru români – cum ar fi, de pildă, teatrul de stradă, artele vizuale în spaţiul public sau reportajul literar. E important să spun că Institutul Polonez nu-şi propune să facă doar un simplu „export de produse", ci să integreze cultura poloneză în viaţa culturală din România. Acesta e şi motivul pentru care ne organizăm toate activităţile în strînsă colaborare cu parteneri locali.

2) Tot ceea ce prezentăm în România şi ce nu se referă la istorie provine din viaţa culturală contemporană poloneză: în cadrul festivalurilor de teatru de aici, spectatorii români pot vedea cele mai polemice spectacole din Polonia; în cadrul Zilelor Filmului Polonez, sînt prezentate cele mai recente producţii; pe scenele de concert, românii pot asculta ceea ce ascultă şi polonezii. Obiectivul muncii noastre e să prezentăm Polonia de azi, fără însă să uităm că prezentul e influenţat de istorie.

3) Institutul Polonez e foarte deschis cooperării în cadrul EUNIC şi participă la mai toate evenimentele organizate astfel (cum ar fi, de pildă, Noaptea Institutelor sau Salonul European al Benzii Desenate). Din punctul meu de vedere, nu se pune problema promovării intereselor particulare, căci tocmai lucrînd împreună putem să prezentăm valorile europene comune şi bogăţia culturilor noastre diverse.

***Maja Wawrzyk** este directoarea Institutului Polonez din Bucureşti.*

a consemnat Matei MARTIN

TIMPUL CÂNTAT DE O VIOARĂ

Violonistul Alexandru Tomescu este un adevărat magician al timpului: pe scenă, el poate controla curgerea liniară a secundelor, ba chiar să suspende timpul pentru ca spectatorul si interpretul să devină un tot într-o plutire indefinită care face parte din muzică. În plus, el reuseste să comunice într-un fel aparte cu vioara lui Stradivarius, să fie un om al secolului XXI care întelege si vorbeste perfect limba unui lucru creat în 1702.

Alexandru Tomescu nu consideră muzica clasică o statuie veche si prăfuită, ci un organism care trebuie să trăiască în mijlocul oamenilor. De aceea, el nu numai că a făcut turnee prin liceele din provincie, dar a si coborât muzica de pe scenă în stradă sau chiar sub stradă – a cântat, cu vioara Stradivarius, pe trotuar si într-o statie de metrou.

Tomescu reuseste foarte bine să transmită spectatorilor pasiunea din sufletul său, atât pe scenă cât si în afara ei.

Ce valoare are pentru tine timpul, atunci când esti pe scenă?

A.T.: În clipa în care păsesc pe scenă, pătrund în elementul meu, iar timpul curge altfel într-o sală de concert, într-un fel as putea spune că este chiar abolit. Noi toti care suntem acolo - si artistii, si ascultătorii - ne despărtim cumva de restul lumii si intrăm într-o altă lume, cea a muzicii. Sigur că durata unei piese muzicale poate fi măsurată cu un ceas, în secunde si minute, însă ce se întâmplă acolo - intensitatea trăirilor pe care le avem - face ca această curgere a timpului să se schimbe într-un mod foarte dramatic. Când cânti sau asculti o piesă unde are loc un diminuendo fantastic si aproape uiti să mai respiri, pot fi câteva secunde care tin o vesnicie. Pe de altă parte, în clipa în care accelerezi, timpul muzical trece mai repede. Inclusiv timpul nostru biologic - al interpretilor sau al spectatorilor - ajunge să se accelereze, fiindcă involuntar si corpul tău participă la ceea ce faci sau asculti si, după un final galopant, te trezesti gâfâind cu toate că tu nu te-ai miscat un centimetru.

Cânti pe un instrument de la 1702, vioara Stradivarius. Răspunde ea sensibilității de acum, poti să ajungi să vorbesti pe limba ei?

A.T.: Am fost întrebat odată de niste sunetisti foarte priceputi: "unde are mufa? ca să o cablăm...". Deh, are si ea lipsurile ei, nu are mufă, nu are buton de playback. Ce să zic, eu cred că există o comunicare bidirectională si este nevoie de o obisnuire reciprocă. Vioara ajunge în timp să se impregneze de sunetul violonistului care stie să o domesticească. Despre viorile Stradivarius se spune că sunt ca niste fiare neîmblânzite sau ca niste personalităti foarte puternice. Tu, ca interpret, trebuie să le întelegi înainte de a începe un dialog cu ele. Dacă vrei să-ti impui punctul de vedere pe vioara Stradivarius, de cele mai multe ori vei avea o problemă, fiindcă instrumentul nu-ti va răspunde. Este ca o persoană pe care trebuie să o cunosti în fiecare zi. Acum este deja al patrulea an de când cânt pe acest instrument splendid si pot să spun că începe să ajungă la potențialul său adevărat.

Cum este Alexandru Tomescu atunci când nu e pe scenă?

A.T.: Mie îmi place să cred că sunt un om cât se poate de normal si pe scenă, si în afara ei. De altfel, m-am suit pe scena Ateneului si în bascheti. A fost o ilustrare a ideii că artistii sunt la rândul lor oameni normali. Am dorit să pot dialoga mai direct si la acest nivel vestimentar cu publicul, în special cu publicul tânăr.

Ce faci când nu faci nimic? Cum pierzi timpul?

A.T.: Să pierzi timpul este unul dintre sporturile extreme si e o activitate obositoare în ultimă instantă. După ce am terminat Turneul Stradivarius, mi-am oferit o săptămână de vacantă totală, în care să urmăresc iarba crescând. Asta era visul meu: eu, stând frumos acolo pe o pajiste si urmărind gângăniile, fiecare mergând în treaba ei... Din când în când, îmi place, asa, o deconectare totală, în special de la aceste minunate si îngrozitoare aparate care sunt telefoanele mobile si internetul. Eu cred că, atunci când nu le mai folosim, ajungem să comunicăm cu adevărat cu oamenii.

Timp pentru prieteni mai ai?

A.T.: As spune că nu am, dar îmi fac. Eu cred că cel mai mare lux în ziua de astăzi nu e să ai sume nelimitate de bani, ci acela de a avea timp să faci ceea ce-ti place.

Sigur că-mi place foarte mult să cânt la vioară, însă, pe lângă asta, îmi plac foarte multe alte lucruri. Nu stiu, m-as vedea foarte bine într-o bună zi rătăcind, făcând înconjurul lumii pe bicicletă sau pe jos. Mă văd foarte bine locuind într-o colibă de lemn în creierii muntilor o vreme, mă văd la fel de bine mergând în India să studiez filosofia lor. Sunt o multime de domenii care mă atrag, însă fiecare dintre ele îsi cere portia sa de timp. În ziua de astăzi, suntem din ce în ce mai ocupati, însă nu stim cu ce suntem ocupati. Nu e doar o boală a noastră, a românilor, este o boală generalizată. Toată lumea aleargă dintr-o parte în alta, dă telefoane, merge la întâlniri, însă de multe ori pierdem din vedere pentru ce facem toate aceste lucruri.

Cum rezistă prietenia în fata timpului? Cum reusesti să faci să supravietuiască o relatie de prietenie?

A.T.: Eu cred ca tocmai testul timpului este cel mai necrutător test si cel mai reprezentativ pentru o prietenie. Prietenii adevărati îi numeri pe degetele de la o mână si cu trecerea timpului se cern cei care au fost alături de tine nu doar în momentele de succes si de glorie, ci si în momentele în care nu te mai caută nimeni. Cred că tocmai timpul actionează exact la fel ca în cazul vinului sau ca în cazul viorilor, dacă este un vin bun odată cu trecerea timpului poate deveni si mai bun. Dacă era un vin prost din start nu va deveni un vin bun niciodată ori cat timp ar trece.

Ce muzică asculti?

A.T.: În primul rând, îmi place să ascult muzică de-adevăratelea, nu în timp ce fac alte lucruri, fiindcă îmi distrage atentia. Si apoi, dacă e să ascult muzică, îmi place să o ascult foarte tare, ca în clipul acela al lui Michael Jackson, unde ultimul nivel al volumului se numea "are you nuts?". Iar clasica nu ocupă locul principal între gusturile mele. Ascult si jazz, rock adevărat sau muzică românească (de exemplu Vama Veche din anii ei de început sau Ada Milea).

Ce alte pasiuni ai în afară de muzică?

A.T.: Sunt mai multe. Una dintre ele este aceea de căutător, de explorator: îmi place să caut ceva, fie că e vorba de un peisaj frumos pe care să-l fotografiez, fie că e vorba de o rocă anume. Într-o vreme, colectionam roci, fosile... Chiar umblam si căutam - aveam ciocan din acela de spart pietrele si, după ce am spart sute de roci, am găsit o scoică sau un melc. În fotografiat, mă atrage cel mai mult exact această vânătoare, acest nepreväzut care stă tot timpul la pândă după colt. Eu cred că si în muzică si în timpul meu liber îmi place să caut si să experimentez, dar nu neapărat cu scopul de a ajunge undeva si a spune "gata, am găsit, s-a terminat!", ci pur si simplu de plăcerea călătoriei.

Ce înseamnă "timp de calitate" pentru tine?

A.T.: E acea perioadă în care pot să mă dedic 100% unei actiuni, oricare ar fi ea, fie si spălatul pe dinti, fie si intrepretarea Ciacconei de Bach, fie si o bere cu prietenii pe malul unui râu - orice lucru în care îti poti da voie să fii tu însuti, fără nici un fel de constrângere si fără nici un fel de limită.

www.youtube.com/SilvaDarkBeer

Moment îmbogățit de
PREMIUM QUALITY
SILVA
STRONG DARK BEER
RECUNOAȘTE VALOAREA TIMPULUI

„Sinergia contează"

trei întrebări pentru Florin BICAN

Care sînt ţările (sau zonele) în care literatura română e cel mai bine reprezentată?

Pentru a răspunde la această întrebare ar trebui mai întîi să formulăm criteriile respectivei reprezentări. Sau măcar să ştim ce înseamnă „bine reprezentat". Un număr mare de traduceri nu semnalează neapărat o bună reprezentare, dacă traducerile cu pricina nu sînt vizibile. Iar monitorizarea vizibilităţii presupune existenţa unor instrumente de măsură greu de calibrat în absenţa unor date suficiente. Buna reprezentare ţine şi de prestigiul editurilor care le publică şi, mai ales, de eficienţa reţelelor lor de difuzare. Dar odată difuzate, cărţile nu sînt şi citite fără un program coerent de acţiuni colaterale care să le aducă în atenţia publicului. Aceste acţiuni se pot concretiza sub forma unor turnee de lectură sincronizate cu apariţia cărţilor şi a unor evenimente organizate în cadrul tîrgurilor internaţionale de carte la care participăm. Nu trebuie lăsată la o parte participarea scriitorilor români la festivalurile internaţionale de literatură, după cum nu trebuie uitate nici evenimentele – lecturi, workshop-uri – organizate de către ramurile din străinătate ale Institutului Cultural Român. Toate acestea stimulează networking-ul şi, pînă la urmă, reprezentarea este în mare măsură o chestiune de networking. Dacă vorbim de zone – literatura română este cel mai bine reprezentată în Europa, apropierea fiind în acest caz factorul decisiv. Zona anglofonă – aici includem şi Statele Unite – este mai greu abordabilă din cauză că acolo traducerile reprezintă 3% din totalul cărţilor publicate. Mă întreb cît de bine poate fi reprezentată literatura română pe un segment atît de îngust, la concurenţă cu atîtea literaturi care au intrat în cursă mult mai devreme. Bineînţeles că, în comparaţie cu situaţia din urmă cu cîţiva ani, cînd pe piaţa de carte anglo-saxonă nu exista mai nimic tradus din literatura noastră, acum sîntem „bine reprezentaţi" şi acolo, chiar dacă nu ne putem lăuda decît cu cele cîteva traduceri publicate de Houghton Mifflin Harcourt, Dalkey Archive Press, Northwestern University Press şi revista *Absinthe* în Statele Unite şi de University of Plymouth Press în Marea Britanie.

Pînă acum, prin programul TPS, din literatura română s-au tradus aproximativ 300 de cărţi scrise de 115 autori şi publicate de 164 de edituri din 27 de ţări în 25 de limbi.

Sinteze şi statistici despre programele de traducere se găsesc pe pagina web a Centrului Naţional al Cărţii http://www.cennac.ro/

În rest, din datele existente s-ar părea că Spania deţine supremaţia numerică, atunci cînd vine vorba de titlurile publicate. Dar şi Italia vine tare din urmă. Există un număr relativ mare de traducători în ambele ţări, mulţi dintre ei fiind formaţi chiar în cadrul programelor de burse pentru traducători derulate la ICR. Dar nu se poate deduce de aici o formulă general-aplicabilă. Franţa este în mod consecvent traducătoare de literatură română în virtutea unei deschideri tradiţionale faţă de literaturile străine. Dar s-au înregistrat breşe remarcabile şi în spaţiul german, unde ar fi de menţionat faptul că edituri „mari" din Germania şi Austria publică autori români, a căror apariţie este recenzată copios în presa literară. Ca să nu mai vorbim de poziţionarea literaturii române în spaţiul scandinav – Suedia şi Norvegia. „Noua Europă" s-a deschis şi ea, mai mult sau mai puţin, un număr foarte mare de traduceri înregistrîndu-se în Bulgaria şi Polonia, în primul rînd datorită entuziasmului noului val de traducători care au beneficiat de bursele ICR. Israelul şi Turcia dau şi ele semne de interes faţă de literatura română, deja concretizate în apariţia cîtorva titluri.

„Pînă la urmă, reprezentarea este în mare măsură o chestiune de networking."

Analizînd titlurile traduse în cadrul TPS, ce fel de imagine a literaturii române exportăm?

Imaginea nu se poate exporta – ea se formează la nivelul receptorului. Noi încercăm să-i dăm acestuia posibilitatea să-şi formeze o imagine pe baza unei oferte racordate la cererea sa. Bineînţeles că, pentru a cere ceva, receptorul trebuie să fie la curent cu gama de produse disponibile. În acest sens există cataloage cu eşantioane de texte traduse pentru tîrgurile de carte internaţionale, există recomandările editurilor şi – factor deloc neglijabil – recomandările autorilor traduşi pentru operele confraţilor lor netraduşi şi de asemenea recomandările traducătorilor. Toţi aceşti factori sînt inevitabil subiectivi şi din corelarea lor rezultă o imagine compozită care, repet, se formează la nivelul receptorului, de multe ori independent de input-ul nostru. De fapt, contează ce se importă, nu ce se exportă. Imaginea care s-a format astfel este cea a unei literaturi dinamice, neconvenţionale şi foarte variate, chiar dacă „importurile" îmbrăţişează preponderent literatura strict contemporană. În ultimă instanţă, exportăm literatură vie... Aşa cum se exportă animalele vii, care se sacrifică, se tranşează şi se prelucrează la destinaţie.

Care ar fi bilanţul programului „20 de autori", pe care îl derulaţi în paralel cu TPS?

Paralelismul acesta e doar o problemă de bucătărie internă. Bilanţul trebuie făcut per total. E poate mai puţin relevant că, din totalul cărţilor apărute, 20 de autori traduşi în mai multe limbi se administrează printr-un program separat, decît că programele derulate la Centrul Cărţii – TPS, 20 de autori, *Publishing Romania,* tîrguri de carte, burse pentru traducători – funcţionează sinergic. Ne bucurăm totuşi că o editură britanică, University of Plymouth Press, a preluat seria completă 20 de autori, ajungînd la publicarea celui de-al doisprezecelea titlu, Răzvan Petrescu – *Mici schimbări de atitudine*. Aş folosi prilejul pentru a încerca să clarific o confuzie care se perpetuează încă de la debutul acestui program. „20 de autori" nu este, aşa cum se tot spune, „lista ICR-ului", ci rezultatul unei selecţii operate de critici, redactori de reviste literare şi cadre universitare *din afara ICR,* care au ales precum le-a dictat conştiinţa. Dar toate programele ICR sînt într-o continuă fuziune şi – cum spuneam – sinergia contează...

***Florin Bican** este scriitor, traducător şi editor. Este coordonator de programe în cadrul Centrului Naţional al Cărţii.*

Oana GRUENWALD

Traduki. Un proiect european

În urmă cu cîţiva ani, Fundaţia S. Fischer, care aparţine prestigioasei edituri germane cu acelaşi nume, s-a hotărît să lanseze un program de subvenţionare a traducerilor. Spre deosebire de multe alte iniţiative de acest fel, şi-au delimitat o anume zonă geografică şi o metodologie aparte. Zona aleasă este Sud-Estul Europei, un gest întrucîtva împotriva trendului care îi poartă acum pe mulţi spre deja cunoscutele *„emerging countries"*. Pe listă au intrat ţările din spaţiul ex-iugoslav, România, Bulgaria şi Albania, precum şi Slovenia şi Elveţia.

În ceea ce priveşte sistemul de finanţare, există mai multe veşti bune: în primul rînd, se sprijină *autori de limbă germană,* ceea ce simplifică mult lucrurile, editorii nemaifiind nevoiţi să facă distincţia între titluri germane, austriece sau elveţiene. În al doilea rînd, există trei „direcţii de traducere" pe care Traduki le susţine: din germană într-o limbă sud-est europeană, dintr-o limbă sud-est europeană în germană şi între două limbi est-europene. Cea de-a treia direcţie este o noutate absolută pentru editorii vizaţi. Aşadar, orice editor aflat „în spaţiul Traduki" (Albania, Austria, Bosnia, Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, Germania, Kosovo, Macedonia, Muntenegru, România, Serbia, Slovenia şi Elveţia) poate cere sprijin financiar pentru a traduce un autor din aceeaşi zonă şi poate, la rîndu-i, căuta un editor pentru autorii proprii. Gestul este mai mult decît binevenit, cînd ne gîndim la problemele financiare cu care se confruntă editorii din toate aceste ţări, pe de o parte, şi, pe de alta, la zecile de scriitori foarte buni pe care îi putem descoperi doar la cîteva sute de kilometri distanţă de noi. Edituri precum Polirom şi Cartier au publicat deja, cu sprijin Traduki, autori din spaţiul sud-est european, ulterior foarte bine primiţi de publicul din România: Dubravca Ugrešić, Ognjen Spahić, Georgi Gospodinov.

Programul Traduki este finanţat prin Goethe-Institut, Ministerul Afacerilor Externe al Austriei, ProHelvetia, Swiss Arts Council, Ministerul Culturii din Croaţia.

În ceea ce priveşte traducerile din literatura de limbă germană, putem spune că toate editurile mari din România au beneficiat deja de sprijinul Traduki.

Un alt element nou, în cazul acestui proiect, este adus de „conceptul traduki", sau altfel spus, cine stă în centrul atenţiei. Este vorba de traducătorul însuşi, văzut ca mediator cultural, fără de care literaturile nu pot trece graniţele şi nu pot fi împărtăşite. În procedura tehnică (de la semnarea contractelor pînă la apariţia titlurilor) se poate observa tocmai această „obsesie" a finanţatorilor ca traducătorul să aibe un statut aparte, să fie respectat şi remunerat pe măsură şi să fie adus în atenţia publicului, ori de cîte ori se iveşte ocazia.

Profesionalizarea traducătorilor este şi ea o temă centrală a celor de la Traduki. În fiecare an se organizează, cu sprijinul partenerilor din ţările vizate, zeci de manifestări dedicate acestor meseriaşi; conferinţe, întîlniri, burse de lucru sau workshop-uri contribuie, de cîţiva ani, la ridicarea „respectului de sine" a multor traducători care cu siguranţă şi-au pus de multe ori problema dacă numita meserie are vreun sens sau nu. Să nu uităm că vorbim de o zonă în care, fără excepţie, traducătorii nu au nici pe departe statutul intelectual şi material al celor din Occident sau de peste mări şi ţări.

În România, Traduki are deja prieteni şi parteneri precum ICR, Goethe Institut-Bukarest, Fundaţia „Mircea Dinescu", Festivalul Internaţional de Literatură din Bucureşti şi alţii, cu care intenţionează, şi în următorii ani, să realizeze proiecte dedicate traducerilor şi traducătorilor.

***Ioana Gruenwald** este directoarea Centrului de Carte Germană – Reprezentanţa Tîrgului de Carte de la Frankfurt în România.*

Daria GHIU

Puncte de plecare

La începutul lunii august, curatorul şi teoreticianul Okwui Enwezor, directorul artistic al Trienalei de la Paris, mergea la Cluj, apoi la Bucureşti, însoţit de trei curatoare asociate, cu scopul de a identifica figuri artistice din România pentru trienala ce va avea loc în aprilie 2012. Vizite organizate în studiourile artiştilor, portofolii bine puse la punct, discuţii degajate despre artă şi contextul cultural românesc, cu un personaj important al scenei artei internaţionale, Enwezor, curatorul unor expoziţii de mari proporţii (Bienala de la Johannesburg în 1997, Documenta 11 în 2002), autorul unora dintre cele mai bine articulate texte despre fenomenul globalizării artei şi actualul nou director al Haus der Kunst, München. În urma întîlnirilor cu artiştii români contemporani (de la Geta Brătescu, Ion Grigorescu, pînă la Miklos Onucsan, Ciprian Mureşan, Anca Benera, Arnold Estefan şi mulţi alţii), o parte dintre aceştia au primit, cîteva luni mai tîrziu, invitaţia oficială de a fi parte din trienală.

La începutul anilor '90, unul dintre catalizatorii întîlnirilor Estului cu Vestul la Bucureşti era atelierul Liei Perjovschi, aflat în curtea Universităţii de Artă. Acolo aveau loc întîlniri cu curatori vestici, la care asistau nu doar artiştii implicaţi direct, ci şi alţi oameni ai scenei locale, pe care Dan şi Lia îi invitau să participe, dîndu-le astfel ocazia să intre în contact cu personalităţile scenei artistice internaţionale. „Atelierul era folosit ca spaţiu de dezbatere. Am considerat că diseminarea informaţiei era mai radicală decît orice altă practică artistică", declara într-un interviu Dan Perjovschi. Primele invitaţii în *show*-uri internaţionale produc efectul bulgărelui de zăpadă: lor le urmează alte propuneri. Dacă e să luăm un exemplu precis, chiar pe cel al lui Dan Perjovschi, prezenţa la Bienala nomadă de artă *Manifesta*, în 1998, la Luxemburg, a fost un moment-cheie în evoluţia ulterioară a artistului. Şi dacă revenim la efectul bulgărelui de zăpadă, pentru artist au urmat: prezenţa în Pavilionul României la Veneţia în 1999, proiectul de la Kokerei Zollverein (Essen), curatoriat în 2003 de Marius Babias şi Florian Waldvogel, expoziţia *solo* din 2005 la Ludwig Museum Köln, MoMA şi Pavilionul Central la Bienala de la Veneţia în 2007...

Artişti deja consacraţi se ocupă de recuperarea altor figuri şi investesc capital simbolic în acestea. Odată ce vizitai în 2010 expoziţia retrospectivă „Les Promesses du Passé", de la Centre Georges Pompidou, o imagine cuprinzătoare asupra artei estice, citeai pe eticheta uneia dintre lucrări că artistul român Ion Grigorescu a fost susţinut pe scena internaţională de către Mircea Cantor. La fel se întîmplă cu galeriile comerciale care şi-au făcut deja un nume. Acestea propulsează în mod programatic artişti necunoscuţi publicului străin, dar bine localizaţi pe harta artei contemporane româneşti. Tîrgurile de artă, în afara laturii pur comerciale, mediază întîlnirea dintre profesionişti (curatori, directori de muzee) şi artişti şi conduc către viitoare propuneri de expoziţii – *solo* sau colective –, invitaţii de a participa în bienale de artă. În 2007, la cea de-a treia ediţie a Bienalei de la Praga, participau în secţiunea „Expanded Painting 2" – patru pictori tineri din Cluj – Radu Comşa, Adrian Ghenie, Victor Man şi Şerban Savu – la invitaţia lui Giancarlo Politi, directorul importantei reviste *Flash Art*, care îi remarcase cu un an înainte la tîrgul de artă Vienafair. Faptul că Politi a introdus pentru ei sintagma „Şcoala de la Cluj", aşezîndu-i în descendenţa şcolilor de la Leipzig şi Dresda, a constituit o mişcare de imagine extrem de puternică şi, chiar mai mult, o recunoaştere internaţională.

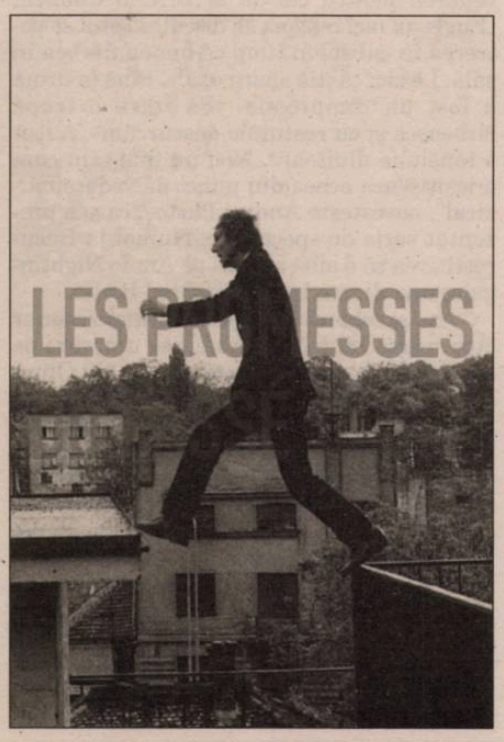

Bienalele şi „globalizarea artei"

Bienalele de artă reprezintă în general un model extrem de ambiguu şi pe care îl vezi într-o directă relaţie atît cu exportul, cît şi cu importul de cultură. Bienalele deschid atît de multe problematici curatorilor şi teoreticienilor contemporani, încît au devenit obiect de studiu şi subiect pentru numeroase conferinţe şi antologii de texte. De unde această complexitate? Deoarece ele sînt probabil expresia cea mai puternică a globalizării artei. Se nasc acolo unde arta are manifestări fragile; apar pentru a problematiza prin proiecte artistice diverse situaţii şi probleme locale; ocupă spaţii abandonate cărora le rediscută istoria şi încearcă să le transforme în spaţii pentru artă; sînt prin excelenţă politizate, fie că ne gîndim la prima bienală a lumii, cea de la Veneţia, deschisă în 1895, ce furniza o ideologie clar conectată la colonialism, sau Bienala de la Havana, născută în 1984 în contextul utopic cubanez. Aflate în momentul de faţă în număr foarte mare, peste 200 în întreaga lume, bienalele sînt, aşa cum scrie curatorul Carlos Basualdo, „enorme mecanisme ale vizibilităţii", cu atît mai interesante cînd apar în contexte locale izolate din punct de vedere artistic, aşa cum s-a întîmplat cu oraşe precum Iaşi sau Dublin. Exact ca la o olimpiadă sportivă, bienalele de artă influenţează benefic turismul şi comerţul. O ediţie de bienală asigură locului respectiv aflux de public – specializat şi non-specializat. La Iaşi, „Periferic" – prima bienală internaţională de artă din România, creată iniţial ca festival de *performance* în 1997 de către Matei Bejenaru, devenită bienală în 2001 – a adus în timp nu numai curatori străini care au lucrat cu contextul local, dar şi posibilităţi de întîlnire şi lucru între artişti români şi artişti internaţionali. În capitală, Bienala Bucureştiului (directori: Răzvan Ion şi Eugen Rădescu) şi Bienala Tinerilor Artişti (condusă de Romelo Pervolovici) au deschis spaţii abandonate şi istorii controversate (Bienala Tinerilor Artişti în 2010 la Palatul Ştirbei) sau, în cazul Bienalei Bucureştiului, au lucrat cu galerii de artă asociate în mentalul colectiv perioadei comuniste, precum Galeria Orizont sau Simeza. Se ajunge în zilele noastre la situaţii în care dorinţa de a externaliza total un eveniment artistic duce foarte des la cooptarea unui curator străin: de exemplu, pentru anunţarea Bienalei Bucureştiului, ediţia a 5-a din 2012, curatoriată de americanca Anne Barlow, au avut loc două conferinţe de presă, la mii de kilometri distanţă una de cealaltă: New York-Bucureşti.

> *„Diseminarea informaţiei era mai radicală decît orice altă practică artistică."*

Dincolo de această situaţie în care bienalele îşi asumă rolul de a discuta contextul local prin intermediul unor „ofiţeri" ai artei veniţi din afară, ele reuşesc să producă mişcare. Aduc aici personalităţi ale artei internaţionale cărora artiştii români le devin cunoscuţi. Artiştii români, la rîndul lor, circulă din ce în ce mai mult.

Veneţia, caput mundi

În acelaşi timp, dacă vorbim despre prezenţele artiştilor români în bienalele internaţionale, acestea s-au petrecut repede după momentul 1989. Grupul subReal era prezent la Bienala de la Istanbul în 1992, un an mai tîrziu în secţiunea „Aperto" a Bienalei de la Veneţia, în 1996 la prima ediţie a bienalei Manifesta, la Rotterdam, iar în 1999, alături de Dan Perjovschi, în Pavilionul României la Veneţia, curatoriat de Judit Angel. De altfel, în 1999, la Bienala veneţiană, România reuşeşte să se impună pe scena internaţională, deoarece – aşa cum spune criticul Pavel Şuşară – la acel moment „este perfect sincronizată cu limbajele şi formele de reprezentare ale lumii contemporane".

Cu o tradiţie de peste o sută de ani, Bienala de la Veneţia rămîne cel mai important eveniment al artei contemporane internaţionale. Să nu uităm că unul dintre motivele principale care a condus la înfiinţarea sa a fost acela de a pune bazele unei noi pieţe de artă. Să fii artist la Veneţia înseamnă să te afli în vizorul curatorilor şi directorilor de instituţii publice, sub lupa celor mai puternici colecţionari de artă şi să fii rîvnit – sau nu – de galerii importante. Veneţia îţi dă posibilitatea să intri în noi circuite expoziţionale şi, pînă la urmă, să-ţi stabileşti locul pe o scară de valori deseori instabilă.

***Daria Ghiu** este critic de artă.*

Vlad ODOBESCU

Rock pentru România

Cealaltă cădere a comunismului

Se putea purta geacă scurtă de piele în Bucureşti: meteorologii anunţaseră pentru ziua de 21 februarie 1990 o temperatură maximă de 15°C, cer senin şi vînt slab. Majoritatea spectatorilor au venit totuşi în hainele gri de la Revoluţie şi de la cozile dinainte. Încă nu se întunecase, înăuntru erupeau chitări, un şuvoi gri curgea spre Sala Polivalentă şi era cel mai viu peisaj cenuşiu care se poate închipui. Copiii Revoluţiei primeau în dar trei formaţii britanice de rock: Jesus Jones, Skin Games şi Crazyhead. Nu erau nici Pink Floyd, nici Rolling Stones, dar prea puţin mai conta: să fie străini şi să cînte.

„Multe alte formaţii au fost efectiv «geloase» pe cele care au fost luate în acest turneu de binefacere“, avea să scrie pe 24 februarie cotidianul *Tineretul Liber*, înainte de a face un rezumat al acelei paşnice ciocniri între civilizaţii. Articolul era împănat de critici la adresa unui public neştiutor de muzică, prea reticent. În aceeaşi mulţime, ziariştii britanici văzuseră doar extaz, electricitate, înălţare. În România era deja democraţie, deci putem presupune că toată lumea avea dreptate.

După două decenii în care Capitala României i-a primit pe cei de la Metallica, Iron Maiden sau AC/DC, am încercat să recompunem – din mărturii ale celor din culise, de pe scenă şi din public, din articole la cald şi înregistrări – fotografia primelor zile de rock în libertate. O altfel de întoarcere la inocenţă, cum ar veni. Turneul „British Rock for Romania“, organizat de British Council cu ajutorul Biroului de Turism pentru Tineret (BTT) şi al Societăţii Muzicale Metronom, a inclus oraşele Timişoara (19 februarie), Bucureşti (21 şi 22 februarie) şi Braşov (23 februarie). Alături de britanici au fost Compact B, Holograf, Iris şi solista Păuniţa Ionescu. Patru zile de rock pentru România.

Înainte de toate, a fost o întrebare pusă lui Andrei Partoş de către o jurnalistă de la BBC, la jumătatea lui ianuarie 1990: „Ce-şi doresc tinerii din România?“. Veri la rînd, de la pupitrul Radio Vacanţa, Partoş împărtăşiase muzică adevărată peste plaja din Costineşti şi văzuse cum nisipul dispare sub mii de cearşafuri, cum oamenii ascultă vrăjiţi Pink Floyd, Jethro Tull, Black Sabbath şi Phoenix, tot ce nu se auzea în altă parte. Cereai piesa şi ţi se dădea, aşa mergeau lucrurile. În afară de Costineşti şi de Pîrîul Rece – varianta montană a „insulei“ –, existau audiţii în cluburi, casete şi discuri care circulau şi se înmulţeau. Rockerii români îşi tundeau părul sau îl fixau în clame, încropeau microfoane din strecurătoare de ceai, le aşezau în stative de perfuzii şi cîntau.

Prindea în special rockul greu, după cum avea să descopere Sankha Guha de la BBC 2, unul dintre corespondenţii ajunşi în România imediat după căderea regimului. „Tinerii români erau înnebuniţi după heavy rock sau metal. Îi venerau pe cei de la Iron Maiden“, îşi aminteşte jurnalistul britanic. Era în vremea în care prin arterele şi venele ţării curgea, în mod oficial, muzică uşoară.

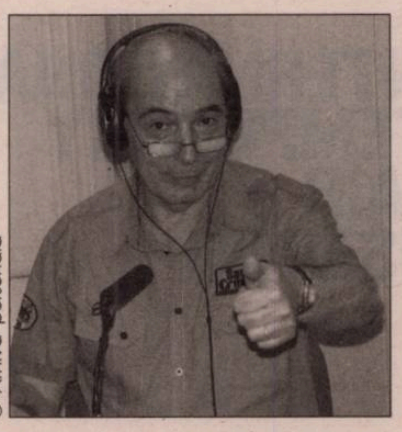
© Arhiva personală

Andrei Partoş

© V. Odobescu

Cei care nu s-au nimerit acolo

„Fenomenul rock exista. Exista frumos, exista poate mai viu decît vă puteţi voi imagina“, rezumă Andrei Partoş, care realizează acum emisiunea *Psihologul muzical* la Radio România Actualităţi. „Noi aveam o viaţă paralelă cu cea impusă. Toţi băieţii pe care-i ştiu eu au fost la facultăţi, s-au dus la locul de muncă. Unii aveau părul lung, alţii aveau părul scurt, n-are importanţă: muzica era în tot ceea ce făceam noi.“ Un lucru e clar, arată el: cine a vrut muzică bună a avut.

Revoluţia n-a venit oricum. Era nevoie de o stare anume, iar muzica a închegat-o, crede realizatorul: „O să zică cineva: «Bun, dar copiii ăia de 14 ani nu ascultau.» Ăia nu, ei s-au nimerit acolo. Cei de 60 de ani, muncitori la IMGB, şi ăia s-au nimerit acolo. Dar atmosfera a fost creată de oamenii care nu s-au nimerit acolo, ci care gîndeau aşa.“ Un alt argument: scandarea „Ole, ole, ole, Ceauşescu nu mai e“ era prelucrată după o piesă a formaţiei The Fans, fost imn al discotecilor din Costineşti. Pentru Andrei Partoş era esenţial.

Mai erau acolo, în sufletul pieţei, „Another Brick in the Wall“ de la Pink Floyd, „I Want to Break Free“ de la Queen; nu era nevoie să le fredoneze cineva. Venise vremea declaraţiilor cu mîna pe inimă, a descoperirilor, a îndemnurilor, era cazul ca muzica să explodeze. Atunci cînd jurnalista de la BBC l-a întrebat pe Andrei Partoş ce vor tinerii români, el a zis că vor concerte. „Eu speram la nume grele, ca orice copil. Că aveam minte de copil la vremea aia.“ Restul lumii s-a autosesizat, telefoanele au început să zbîrnîie.

„Comparaţia cu valorile autohtone nu-şi găseşte rostul“

Era un chin să suni în România acelor zile, şi cam totul trebuia făcut prin telefon ori prin fax: cazare, deplasări, autorizaţii. Englezii au vrut să iasă totul ca la carte, aşa că au comandat cîteva mii de tricouri negre, imprimate pe ambele feţe cu steagul găurit al României şi cu numele formaţiilor participante. Acestea urmau să fie împărţite în mod gratuit spectatorilor. Odată depozitat la Universitas, pe Schitu Măgureanu, muntele de tricouri s-a topit. Fenomene ciudate au fost semnalate şi la graniţa de Vest a României, atunci cînd au intrat camioanele cu echipamente. Şi de acolo au dispărut lucruri, dar britanicii nu se puteau supăra iremediabil pe nişte oameni care suferiseră atît.

Artiştii au ajuns la Timişoara cu avionul. Clăparul trupei Jesus Jones, Iain Baker, se declară „profund atins“ de cele trăite: „Am fost în primul avion venit din Occident care a aterizat în Timişoara după Revoluţie. Era o dezordine totală: găuri de gloanţe în clădiri, pene de curent, echipamente vechi, nefuncţionale. Erau mulţi soldaţi; majoritatea arătau ameţiţi, ca şi cum nu erau chiar siguri în legătură cu ce se întîmplase cu ţara lor. Aveau însă multă speranţă în priviri.“ Urma să vadă amestecul acesta de speranţă şi teamă mult mai aproape, în faţa scenei.

Venise vremea declaraţiilor cu mîna pe inimă, a descoperirilor.

În Sala Olimpia din Timişoara, „British Rock for Romania“ s-a suprapus, practic, cu spectacolul „Rock pentru Revoluţie“. Publicul voia ca trupele româneşti, britanice şi iugoslave să cînte laolaltă, un compromis inacceptabil pentru cei de la British Council. „Englezul nici nu voia să discute. Totul se petrecea în culise, în timp ce lumea fierbea în sală. Le zic: «Ăştia sparg uşa!». Pînă la urmă a fost un compromis: «Să intre o trupă sîrbească şi cu restul ne descurcăm». A fost o tensiune uluitoare. Nici nu mai ştiu cum a ieşit seara aceea din punct de vedere muzical“, povesteşte Andrei Partoş, care a prezentat seria de spectacole. Numai la Bucureşti avea să o aibă alături pe Annie Nightingale, una dintre legendele BBC Radio.

Azi, şi cel mai inconştient organizator ar opri spectacolul. Mulţi tineri se urcaseră pe scheletul metalic de sub tavanul Sălii Olimpia. „Erau practic deasupra capetelor noastre, cam la 15-20 m înălţime. Riscul era maxim, orice căzătură ar fi fost fatală nu numai pentru cei în cauză, ci şi pentru cei peste care s-ar fi prăbuşit“, povesteşte Victor Spirache, care a transmis evenimentul pentru Radio Timişoara. Totul fierbea, iar Andrei Partoş trăia fiecare secundă cu senzaţia că în următoarea se va petrece o nenorocire: „Trebuia să fii foarte atent la ce spui la microfon, să nu se încaiere oamenii. Nu te puteai baza pe faptul că, dacă sare cineva la un artist şi-i smulge chitara din mînă, are cine să se bage.“ Poliţiştii erau foşti miliţieni, iar mulţimea îi trata ca atare.

Ştefan Mardale a cîntat la „Rock pentru Revoluţie“ cu trupa Foileton. Artiştii britanici erau primii străini pe care-i putea studia îndeaproape: în seara dinaintea concertului de la Timişoara, membrii trupelor au fost să vadă sala şi au rămas să-i asculte pe „omologii“ români. „Aveau tot felul de walkie-talkies, din astea, păreau de pe altă lume. Şi deschişi, calzi. Prin comparaţie, zici că noi eram tot în garnizoană.“ Şi ziaristul de la *Tineretul Liber* avea să noteze, cu smerenie aproape: „Comparaţia cu valorile autohtone nu-şi găseşte rostul. De altfel, ţin să subliniez că ceea ce au cîntat englezii (...) depăşeşte cu mult muzica pe care o auzim în mod curent. Sînt orientări de avangardă generate de nivelul înalt al mişcării rock din Marea Britanie.“ Interveneau, desigur, unele exagerări.

Un strat gros de prejudecăţi se aşternuse şi în partea cealaltă, arată Andrei Partoş: „Îţi dai seama că pe ei i-a mirat că vorbim engleză, probabil şi că vorbim, în general. Mulţi au venit de curiozitate, nu pentru că au auzit ei că, vezi Doamne, România are nevoie de muzică. Stînd cu ei acolo, am văzut că erau impresionaţi de faptul că unii dintre noi ştiam mai multă muzică americană sau britanică decît ei.“

„Rockin' in a Free World“, cu toată lumea pe scenă

La acest set de diferenţe muzical-umane se adăuga prăpastia tehnică: se înălţau enorme coloane de amplificare, se prăvăleau efecte de lumini din altă lume. Şi mai era mixerul audio, pe care Victor Spirache îl poate descrie şi acum în amănunt: „540 de canale, patru metri lungime, plin de leduri, o bijuterie! N-am să uit privirile compătimitoare ale celor doi ingineri de sunet care se uitau la jenanta noastră dotare cu care transmiteam concertul la radio (...): o cutiuţă din plastic cu patru butoane şi un vumetru cu ac, la care se adăuga celebrul «beleu», adică un telefon din 1940 cu manivelă, prin care comunicam cu studioul.“

Ajunşi la Bucureşti, cei de la Jesus Jones au vizitat cămăruţele în care repetau cîteva trupe româneşti, au dat interviuri, au văzut locurile Revoluţiei şi au pozat în faţa unui zid ciuruit, ca pentru afiş. În seara concertului au urcat pe scenă ultimii şi au interpretat opt piese. Ziua de 21 februarie 1990 s-a încheiat cu piesa lui Neil Young, „Rockin' in a Free World“. Toate trupele – româneşti şi britanice – erau pe scenă.

Corespondentul revistei *New Musical Express* urma să scrie: „La sfîrşitul acestui cîntec m-am trezit pe jos, cu faţa în lacrimi. Trăisem cele mai măreţe patru minute din viaţa mea. Un coleg m-a ajutat să mă ridic şi, în timp ce mă îndreptam spre culise, un tînăr român s-a aruncat de gîtul meu, plîngînd: «Vă mulţumesc că aţi venit, vă mulţumesc tuturor că aţi venit!» «Noi vă mulţumim, tineri din România!»“ După aceea s-au întîmplat foarte multe lucruri, în urma cărora românii au devenit tot mai stăpîni pe ei înşişi. Au fost inclusiv concerte rock pe stadioane şi în pieţe, însă oamenii n-au mai plîns cu una, cu două, nici atunci cînd ştiau fiecare vers.“

Versiunea integrală a acestui articol se găseşte pe www.dilemaveche.ro

***Vlad Odobescu** este jurnalist.*

HERITAGE

Tastefully Yours

Nou la Heritage

Începând cu 1 Decembrie 2011, Restaurantul Heritage îi așteaptă pe toți cei care vor să savureze perfecțiunea gustului cu **un nou meniu**, marca Juan Amador. Cele trei noi meniuri **1.0.**, **2.0.** și **4.2.** combină și recompun ingrediente din trei zone gastronomice renumite: Franța, Spania și Germania.

Prânzul la Heritage

Juan Amador a acceptat provocarea Heritage și a creat un meniu de prânz. O dublă premieră pentru deliciul clienților: este pentru prima dată când Chef-ul de 3 stele Michelin elaborează un meniu de prânz, iar Heritage devine singurul restaurant care oferă un gourmet lunch marca Amador.
În fiecare săptămână, de marți până sâmbătă, între orele 12.00 și 15.00, împătimiții gustului își vor putea petrece pauza de prânz bucurându-se de texturile și aromele unui meniu surprinzător. Meniul de prânz se schimbă săptămânal.

Filozofia Heritage

Restaurantul Heritage este reperul gastronomic absolut pe harta României și a Europei de Est, oferind o experiență a gustului unică. Trăsăturile conceptului Heritage sunt eleganța, rafinamentul, spiritul modern și inovator.

Filozofia lui Juan Amador: GUSTUL este CEL MAI IMPORTANT. Meniul, arhitectura farfuriei, atmosfera restaurantului și atitudinea personalului au o singură misiune: să-ți ofere PERFECȚIUNEA GUSTULUI.

Intră în universul perfecțiunii, marca Juan Amador

Pentru rezervări, vă rugăm să ne contactați la numărul 0736.886.886 sau accesați www.heritage-restaurant.eu
Restaurantul este deschis pentru prânz și cină, de marți până sâmbătă, începând cu ora 12.00

Adresa: Str. Polonă nr. 19, sector 1, București

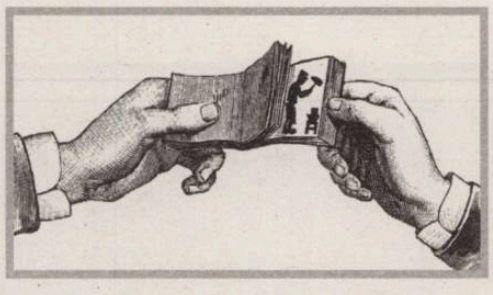

Marius CHIVU

feedbook

Cinci poeţi marfă

● ***Marfă reîncărcată* – Dan Mircea Cipariu, Florin Dumitrescu, Sorin Gherguţ, Dan Pleşa, Bogdan O. Popescu, prefaţă de Florin Iaru, Editura Brumar, 2011.**

Curioase sînt destinele antologiilor! Dintre cei optsprezece prozatori prezenţi în celebrul *Desant 83* (reeditat în 2000), astăzi doar vreo doi scriitori se mai ocupă cu literatura, asta în timp ce din *Debut '86,* spre exemplu, n-a mai rămas în cărţi decît Răzvan Petrescu. Apărute în acelaşi an 1982, nici *Vînt potrivit pînă la tare* (antologia poeţilor nemţi), nici *Cinci* n-au mai fost reeditate, în schimb *Aer cu diamante* (retipărită anul trecut) cunoaşte, după aproape trei decenii, o nouă tinereţe. Mai mult citate decît citite sînt şi antologiile postdecembriste: *Ficţiuni* (1992), *Tablou de familie* (1995), *Ferestre '98* şi *Tescani 40238* (2000), de negăsit azi, nici măcar prin biblioteci. Vremea antologiilor a apus, aşadar, de ceva vreme (astăzi oricine poate publica individual, antologiile nu se mai poartă, sînt doar retrospective, de autor sau tematice), astfel că *Marfă* (1996) devine prima (şi va rămîne poate singura) antologie *reîncărcată*.

Multe s-au schimbat în cei cincisprezece ani trecuţi, şi în poezie, şi cu poeţii de atunci (Dan Mircea Cipariu a continuat să publice poezie constant, Dan Pleşa n-a mai scris deloc, Bogdan O. Popescu a trecut şi la proză), astfel că tipărirea unui *sequel* la antologia de altădată are semnificaţia unui *revival* nu doar în termeni literari, dar şi la nivel personal, căci *Marfă reîncărcată* este şi o iniţiativă motivată de sentimentele nostalgiei şi prieteniei. Or, acest lucru transpare imediat din aerul relaxat, degajat, cu care fiecare dintre cei cinci poeţi şi-a gîndit grupajele de poeme, fie amestecînd şi cîteva titluri mai vechi, precum Florin Dumitrescu, fie realizînd chiar un *featuring* cu un *outsider,* precum Sorin Gherguţ, care introduce între textele lui şi o bucată de proză scrisă de Aurora Bărîcă Gherguţ. De altfel, grupajul lui Sorin Gherguţ se deschide cu „un palimpsest" care, în stilu-i caracteristic, ia în balon întregul proiect: „Sîntem cinci, haideţi să mai găsim nişte băieţi şi să-nchiriem un teren de fotbal. Sîntem încă tineri, putem face asta. Sincer, n-are rost să publicăm *Marfă II*". Iar acesta nu e singurul text care îşi răsfrînge discursul asupra antologiei reîncărcate, devenite astfel (şi) propriul ei subiect: primul poem al lui Dan Pleşa, intitulat „poesiocraţia", este o fabulă lirică în care gaşca colegiilor de antologie s-a spart, devenind cu toţii nişte corporatişti plasaţi mai sus sau mai jos pe scara ierarhică.

Una dintre mărcile poeziei lui Dan Mircea Cipariu a fost, încă de la volumul de debut *Hai să ne-ntîlnim pe site sîmbătă seara* (1999), predispoziţia de a integra imaginarului poetic mărcile şi lexicul realităţii imediate. Versurile sale integrează constant simboluri, concepte, sloganuri, expresii ale zilei, poezia fiind permanent trecută prin filtrul imaginarului popular al momentului, într-o încercare de a o ţine cît mai conectată la formele de expresie şi semnificaţie culturală în mişcare. Temele poemelor lui Dan Mircea Cipariu sînt singurătatea şi angoasa, aceste muchii eterne ale existenţei, dar zbaterea interioară este înfăţişată acum sub forma unei particule a lui Dumnezeu ascunse în carne („se mişcă în cutia mea toracică / nefilmată de nimeni"), iar epuizarea şi disoluţia sînt asemănate unui big-bang emoţional, organic: „totul a fost predestinat / pentru un soare nou / după un cutremur interior // am cearcăne şi singurătăţi / pentru premiile cele mari şi primejdioase [...] trăiesc într-un anotimp al Sfîrşitului: // nopţi şi scrieri / în care intensitatea / face praf şi pulbere / materia / şi / visul!". Obsedat de cuvinte potrivite în ritm şi rimă, pasionat de muzicalitate şi sens, Florin Dumitrescu îşi continuă jocul cu limbajul şi cu formele fixe ale poeziei la un nivel nemaiîntîlnit astăzi la noi. L-am văzut întotdeauna ca pe un baladist ermetic, un tragi-ludic dexter, ca şi cum ar scrie cu spiritul lui Şerban Foarţă pe un umăr, şi cu cel al lui Ion Barbu pe celălalt. Versurile sale tăiate cu exactitatea unui metronom, cuvintele alese cu diapazonul, urmărind deopotrivă efectul sonor şi pe cel semantic, lasă uneori impresia de gratuitate şi ludic, dar tocmai acest contrast dintre formă şi conţinut este o mare sursă de dramatism. Muzicalitatea, cadenţa, ingeniozitatea lexicală şi aparenta frivolitate tematică denotă o percepţie gravă a existenţei văzută în latura ei derizorie. Astfel, un poem despre strung poate fi o meditaţie asupra timpului, iar ceea ce pare a fi o odă adusă faianţei din baie vorbeşte, de fapt, despre dispariţie. De altfel, moartea predomină în poemele lui Florin Dumitrescu: „M-am născut într-o oglindă / am să mor dintr-un reflex / Zării vrînde să mă prindă / rîd concav suspin convex // Am crescut într-o bulboană / între solzii unui peşte / unde geana-nchide mreana / unde somnul lin domneşte // M-am trezit într-o vîltoare / am s-adorm avale-n prund / şi-am să-nvii în moarta mare / cu afunduri fără fund." Sorin Gherguţ face figura aceluiaşi comedian *intello,* parodic, plin de (auto)ironii şi zeflemitor, predispus la citate, intertexte, note de subsol, făcînd calambururi, *primelimerick*-uri, pararondele şi minihaikuuri pe subiecte pop (un poem este dedicat concertului de la Tîrgu Mureş al lui Iggy Pop, un altul, Vămii Vechi, „locu / în care-au murit şi bluzu, şi rocku") sau pe subiecte politice: „Ceauşescu sînt eu, Adrian Năstase sînt eu, Gigi Becali sînt eu şi tot eu sînt şi Dan Voiculescu [...] ţară, o, ţară / nu vrem ostaşi, / ţară, vrem să ne laşi / să-ţi cîntăm la chitară / din zori pînă-n seară / din carei la vama veche, de la orşova la iaşi / ţară, fă paşi // ţară, ţară / sonată pentru clănţănit şi gargară. // ţară, ne laşi?". Ca şi la Florin Dumitrescu, există multă muzicalitate în cadenţa acestor versuri, aranjate şi rearanjate, reluate, „rupte" sau „lungite" de Sorin Gherguţ din raţiuni de rimă şi aliteraţie, o formă de dispunere şi de manipulare a limbajului, care, mixînd vulgarul cu metaficzicul, camuflează sensul în banalitate, concizie, umor. Dan Pleşa şi Bogdan O. Popescu, al doilea „cuplu" de poeţi compatibili din antologie, scriu amîndoi predominant despre dragoste, primul cu un plus de (auto)ironie, al doilea – senzual şi sentimental. Iată-l pe Dan Pleşa cu un fragment din poemul vag cărtărescian „la despărţire": „pot să fac orice pentru tine / să fac rapoarte şi să colorez grafice în culori înflorite / pastelate ca alei de parc în primăveri electorale / să mă umilesc, să-ţi ling chiloţii de dosare / să strălucească, să strălucească gresia de la intrare [...] mi-e frică / nu o să mai pot să spun / pleşa, de la Coca Cola / pleşa, de la Panasonic / pleşa, de la Sandoz / pleşa, de la Ministerul Agriculturii / o să spun pleşa, dan pleşa, şi dup-aia / nimic / şi toţi vor aştepta de la mine continuarea [...] nu mă lăsa din braţe / lasă-mă să spun ceva după pleşa / orice, ceva, măcar o minciună". Scriind, ca şi în volumul *Aerobiciclete* publicat anul trecut, poeme de dragoste la limita suprarealismului în acelaşi ritm *molto vivace,* temperat uneori de accente nostalgice, surpriza o dă Bogdan O. Popescu în poemul „tehnici de supravieţuire în propria locuinţă", unde versurile îşi pierd gesticulaţia retorică şi nu mai sînt în dialog direct cu iubita: „la orele 21:47 mi-au tăiat curentul / eram pe facebook, dădeam unlike [...] televizorul lat s-a înnegrit ca la un semnal / telefonul fix s-a comutat pe avarii / lumină de la frigider nu am mai apucat să iau / acum, cînd, în fine, inima mea plănuia un paradis / cu lotus, lebede şi lacrimi dulci, de regăsire. // centrala s-a oprit, căldură nu s-a mai fabricat / noroc că am putut aprinde / lumînarea mare de la divorţ / pe care am păstrat-o / în casă".

Cum spune Florin Iaru în finalul prefeţei sale, „nici unul din cei cinci respectabili autori nu mai e pişpiriul, deşiratul, coşurosul sau inhibatul de anţărţ". Altfel zis, cinci poeţi vechi cu marfă nouă!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

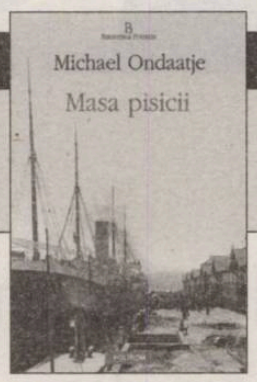

● **Michael Ondaatje, *Masa pisicii,* traducere din limba engleză de Radu Pavel Gheo, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2011.**

Ziceam Ondaatje, ziceam *Pacientul englez*. De-acum însă, mi-e că o să zicem mai întîi *Masa pisicii*.

Avem aici un soi de *Amintiri din copilărie* strămutate de pe malul Ozanei pe un vapor care, în 1954, cînd Sri Lanka încă se mai numea Ceylon, pleacă din acel colţ de Orient cu destinaţia Anglia. Nică se numeşte Michael, are 11 ani, iar în cele trei săptămîni ale călătoriei sale peste mări şi oceane, în loc să-şi facă de lucru cu cireşe, pupeze, capre, pui de mîţă sau Smărăndiţe, fumează beţe rupte dintr-un scaun de răchită, înoată noaptea în piscina de pe punte, explorează cotloanele fabuloase din cală sau din sala maşinilor, rade proviziile de ciocolată din bărcile de salvare, linge sarea de pe balustrada navei (convins că deosebeşte gustul Oceanului Indian de cel al Mediteranei), cască ochi pofticioşi la nurii unei australience şi se strecoară pe furiş prin alte cabine – adică explorează, spionează, savurează tot ce e mai ademenitor şi mai interzis în acel fabulos oraş plutitor. Tot aici Michael îşi face doi prieteni la cataramă (puşti ca şi el) şi adulmecă o lume a adulţilor alcătuită din povestitori irezistibili, artişti acrobaţi, un milionar filantrop şi un vraci ayurvedic, un misterios deţinut în lanţuri, un botanist vrăjitor ş.a.

Cum însă povestea e spusă de un Michael peste care au trecut de atunci nişte decenii, pitorescul călătoriei lui va avea semitonul unei melancolii subţiri şi subînţelesul unui destin unde chiar şi tristeţea începe în joacă. Romanul istoriseşte extazuri şi frenezii apuse, mişcîndu-se prin apele nostalgiei cu o eleganţă magică, de parcă ar înota cu delfinii. Cred că e una dintre cele mai frumoase cărţi ale lui 2011.

PUBLICITATE

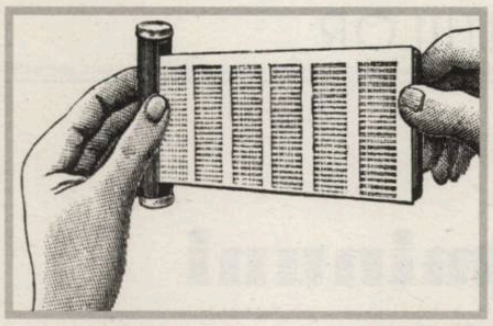

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cioran la Paris, între Germania şi Spania

„Ce căuta neamţu-n Bulgaria?!?“ – interogaţia crîncen contrariată, furios meduzată şi sincer stupefiată, a „bietului“ Pampon din seducătoarea scenă a deslușirii cu Crăcănel mi-a însoţit, cu ghiduşă fidelitate, tinereţea istorico-literară, apropo de cele două autoexilări care nu vor înceta niciodată să ne hărţuiască imaginaţia: stabilirea lui I.L. Caragiale la Berlin şi a lui Cioran la Paris. Două *contre-emploi*uri provocatoare de insomnii gazetăreşti, cancanuri politice, interminabile dispute salonarde şi presupoziţii cu cearcăne paranoice. Pur şi simplu, totul ar fi trebuit să se petreacă *viţăvercea:* vodevilistul dîmboviţean în ţara lui Scribe, Courteline şi Labiche, iar turbulentul nietzscheano-dostoievskian în Germania lui Schopenhauer, Jünger şi Alfred Rosenberg.

De acord, trenul românesc a mers dintotdeauna pe linia germană, în dreapta, şi pe cea franceză, la stînga. A luat dintr-o parte monarhismul, naţionalismul, conservatismul, iar din cealaltă republicanismul, progresismul, stîngismul. Plus masoneria (cu xenofobia sau xenofilia) dinspre amîndouă. Oriîncotro te-ai uita la epoca lui Carol I, a junimismului şi a Brătienilor, a lui P.P. Carp, Mitiţă Sturdza şi Marghiloman, a lui Carada, Ferdinand, Tache Ionescu, Carol II, Maniu şi Argetoianu, în parlament, justiţie, presă, armată sau spionaj, în arhitectură, agricultură, transporturi, sistem bancar, sanitar sau electoral, în muzeografie, viticultură sau filatelie, în academism, hipism, universitate, aviaţie, gastronomie, astronomie, modă şi moravuri – totul evoluează francofil sau germanofil, cu mici intarsii, la o adică, de anglofilie, rusofilie şi italienism „de colecţie“. Rolul cultural al Peleşului, al dinastiei, mai cu seamă al reginei Elisabeta, apoi al reginei Maria, *y compris* Carol II, a fost unul incontestabil. Însă presiunea Ideii germane, cu oferta civilizatorie, beneficiile administrative şi disciplina imperială a regimului prusac nu au reuşit niciodată să estompeze fascinaţia francofilă a *high life*-ului valah. Inclusiv pe Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, ca şi pe D.H. Lawrence, Papini şi Heidegger mai tîrziu, *high life*-ul nostru i-a citit cu precădere în franţuzeşte.

Şi totuşi: să-l vezi pe Caragiale, epicureul galo-histrionic, spumos forjat la şcoala „soitarilor“ nastratineşti şi-a vodevilului francez, ahotnic de boema cu merchez parizian, campat la senectute-n Berlin, după ce se arătase magnetizat de ştaiful habsburgic ardelenesc... apoi aşa ceva e de multă mirare!

La fel Cioran: un eu compus şi descompus la marea şcoală a romantismului german, coborît direct din Nietzsche, Schopenhauer, Spengler, Klages, *lucrat* de goticul germanic, Mitteleuropa şi hipnoza austriacă, un temperament sangvin-coleric invadat de pasionalitate hispanică, dar fixat domestic, pe viaţă, în vecinătatea Saint Germain-ului sartrian – ce oare să fie asta? Penitenţă masochistă? Vinovată antireverie compensatorie? Sigur, încă un paradox fermecător, încă o contradicţie ameţitoare, dar nicidecum un mister mai puţin.

Scris în 1941-'42, în plină ocupaţie hitleristă a Parisului, eseul *Despre Franţa* este perechea *Schimbării la faţă a României*. E lucru ştiut: Cioran mursecă neostoit exact ceea ce adoră, nimiceşte ceea ce venerează, expectorează ceea ce a înghiţit frenetic, hărţuieşte nemilos fiinţa care l-a plămădit şi limba întru care vrea să se exprime. Adoră eşecul, ruinele, prăbuşirile şi sfîşierea, rataţii, alcoolicii, nevropaţii şi nebunia devastatoare. De bună seamă că defilarea triumfătoare a cizmelor hitleriste în Paris va fi fost un spectacol delirant, deopotrivă orgasmic şi macerant pentru legionarul dezabuzat şi dezaxatul anarhist care era Cioran, pe malurile Senei, la cîţiva ani după asasinarea lui Codreanu şi cîteva luni după eşecul Rebeliunii.

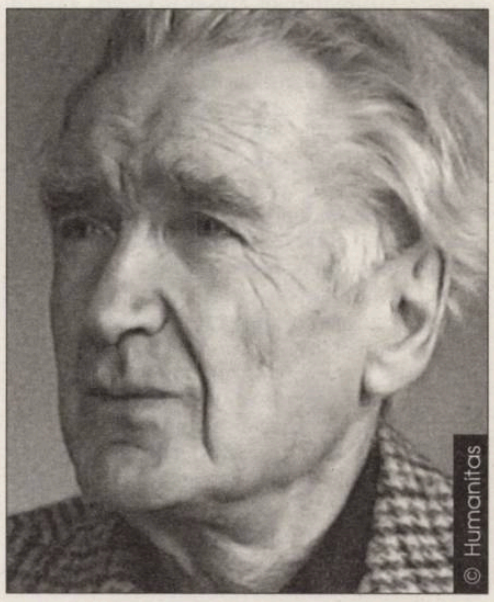

De bună seamă că defilarea triumfătoare a cizmelor hitleriste în Paris va fi fost un spectacol delirant.

Unde, cum şi cît mai era Franţa? Păgîna jubilaţie a motivului *ubi sunt*. Grandoarea s-a dus de mult, totul e decadenţă. Ei bine, exact acum, *după* ce va fi mizat isteroid pe „sfînta barbarie“ a Ideii teutone cuplată cu stalinismul biciuitor-înghiţitor de Europa, *după* elanurile despotice, antidemocraţie, antiparlamentarism şi provitalism totalitar, abia *acum* îşi începe Cioran lamentoul de „Iov sulfuros“ faţă de lumea lui Pascal şi Montaigne. Odată Franţa-n genunchi, muşcînd din ţărînă, fireşte că imnul imprecatoriu cioranian îşi expune ostentativ turgescenţele. Litanie blasfemiatorie şi blazare furibundă, *Despre Franţa* este un imn pieziş, un encomion devastator din stirpea *iubiurii* în care excela autorul *Schimbării la faţă a României*.

„Francezii nu mai pot muri pentru nimic.“

Astăzi, cînd un preşedinte american a stigmatizat deja (definitiv?) Franţa în formula *„second hand power“* şi cînd urmărim eforturile disperate (cînd eroice, cînd ridicole sau înduioşătoare) ale diplomaţiei lui Mitterrand-Chirac-Sarkozy de a menţine Parisul pe linia de plutire germano-britanică, verdictele lui Cioran par să-şi fi pierdut vehemenţa. Şi totuşi, ele sună implacabil.

„Cultura formei“, o „parfumată şi săltăreaţă neseriozitate. Distincţia şi graţia superficialului e marea ei artă“. „Monologul sau meditaţia n-o definesc. Francezii s-au născut ca să vorbească şi s-au format ca să discute.“ „Catedralele şi Napoleon – tot ce se poate închipui mai nefrancez“ (primele ţîşnesc din spiritul germanic, celălalt e produsul Renaşterii italiene). Fiind un „popor îndestulat cu sine“, nombrilist, francezii nu cunosc *dezrădăcinarea,* nostalgia, „acea neputinţă de a se sălăşui, ce turbură pe slavi, pe germani, pe balcanici“, generînd *Dor* şi *Sehnsucht*. „Popor copleşit de şansă, capabil de plictiseală, dar nu de tristeţe, iubind, în credinţe, aproximaţia, avînd o istorie *normală,* fără goluri, fără ratări şi absenţe“... cum să rămînă nepedepsit, „osîndit“ fiind la „confortul uscăciunii intelectuale, la banalitate, la lipsa de risc“, pe scurt: cartezianism străin absurdului şi abisalităţii metafizice.

„În fond nu există o filozofie franceză, precum există una indiană, greacă sau germană. Franţa e ţara perfecţiunii *strînse*. Ea nu se poate înălţa la categoriile supraculturale: la sublim, la tragic, la imensul estetic. De aceea n-a dat şi nici n-ar fi putut da un Shakespeare, un Bach sau un Michelangelo. Faţă de aceştia, Pascal însuşi e un maestru de detalii, un cîrpaci subtil al fragmentului.“

Şi încă: „Francezii nu mai pot muri pentru nimic. Scepticismul cerebral a devenit organic. Lipsa de viitor e substanţa prezentului.“ „Pricep bine Franţa prin tot ceea ce-i putred în mine. Iar Germania, Rusia, Balcanul, prin prospeţimile moştenite de la un popor teluric.“ „Orice s-ar face, nimeni nu-i va hotărî pe francezi să aibă copii. Cînd un popor iubeşte viaţa, renunţă implicit la continuitatea lui. Rafinamentul sexual e moartea unei naţiuni.“

În sfîrşit: „Revoluţia de la 1789 a concentrat toate viciile poporului francez. Din individualism şi cultul libertăţii, pentru care altădată a sîngerat, în forma ei crepusculară n-a reţinut decît banul şi plăcerea (...) Epuizarea sufletească duce la mumificarea unei culturi. Toate veseliile galice nu vor împiedica Franţa să devie o mumie spirituală, cum n-au împiedicat oracolele pe greci şi zeii pe romani. Ursitoarele sînt mai necruţătoare cu popoarele decît cu indivizii.“

„Cioran spenglerizează cu subtilitate şi talent“, notează Constantin Zaharia în prefaţă, după ce ne reaminteşte că momentul ales era „cel mai potrivnic pentru a întreprinde analize de filozofia culturii“.

Şi totuşi: ce bună decolare pentru o regîndire a Europei, a statutului etnopsihologiei şi, în general, a „vieţii culturilor“!

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Oare chiar ne-am întors de la Athos?, *Humanitas, 2011.*

PUBLICITATE

oferta de carte

PUBLICITATE

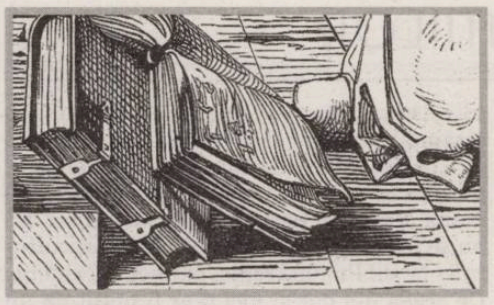

Simona SORA

biographiti

Cele douăsprezece minuni de la Stavropoleos

Nu sînt prea multe locuri bune în Bucureşti. Iar cînd dai de cîte unul, parcă te temi să nu se „strice“, cum s-a tot întîmplat, în ultimii 20 de ani, cu atîtea locuri sau oameni. Mănăstirea Stavropoleos din fosta „mahala a grecilor“ este, fără îndoială, în continuare, un asemenea *loc bun,* refăcut pe toate planurile (omenesc, în primul rînd, dar parţial şi arhitectonic sau pictural) în ultimii ani, după venirea părintelui Iustin Marchiş de la Cheia. Despre atmosfera rară de la Stavropoleos s-a scris sau s-a vorbit adesea, iar, în ciuda judecăţilor pripite, a unor intransigenţe şi logici prea mundane, în toţi aceşti ani complicaţi, locul nu s-a „stricat“ pe cel mai important plan, acela al încrederii, dar nici în acelea, atît de alterate în alte biserici ortodoxe, al respectării canonului sau al bunului-gust. Cum s-a mai spus, dacă mergi la Stavropoleos o dată, cu greu vei mai putea frecventa alt loc, vreo biserică termopanată, cu flori de plastic la intrarea în altar, cu aranjamente rococo şi cu un eventual ritual monden, întrerupt de pupături şi de ultimele bîrfe. La Stavropoleos lucrurile sînt simultan mai simple şi mai aspre. Probabil nu întîmplător, pe mama întemeietorului acestui loc bun, ieromonahul epirot Ioanichie, o chema (deşi în greceşte) Aspra.

Se ştie puţin despre colecţia impresionantă de icoane şi vechi obiecte de cult sau despre impresionanta bibliotecă de la Stavropoleos, şi încă mai puţin despre ocazionala şi selectiva editare de carte. În 2007, părintele Marchiş a publicat o cuprinzătoare monografie a aşezămîntului, cu istoricul acestuia şi devenirea lui. Recent, această veritabilă instituţie de cultură a editat, împreună cu Editura Deisis din Sibiu (condusă de Ioan Ică jr.), un volum de eseuri şi studii intitulat *Arhangheli şi îngeri,* dedicat, desigur, arhanghelilor Mihail şi Gavril, protectorii mănăstirii – primul, „stăpînitor întru chip de foc al ceţilor“; al doilea, îngerul Buneivestiri –, în care semnează (în această ordine): Andrei Pleşu, Alexandru Mihăilă, Bogdan Tătaru-Cazaban, Vlad Bedros, Ovidiu Victor Olar şi Mihail Neamţu. Deloc întîmplător, la mănăstirea cu hramul „conducătorilor oştirilor cereşti“, grecul Ioanichie a dorit, încă de la început, pictarea şi fixarea în memoria enoriaşilor a istoriilor şi miracolelor celor doi arhangheli. În excelentul eseu din acest volum, Ovidiu Victor Olar (autorul unui volum despre cultul arhanghelului Mihail în lumea bizantină) identifică sursele livreşti ale lui Ioanichie *(Comoara* lui Damaschin Studitul, dar şi omilia arhivarului Pantaleon, diacon al Marii Biserici din Constantinopol), localizînd scenele miraculoase, greu vizibile azi, la intrarea în biserica Stavropoleos: „... în partea dreaptă a uşii: salvarea bisericii din Hone de viitura apelor; vindecarea consulului Studios în scăldătoarea Mănăstirii Germia; hrănirea profetului Ilie în pustie; vindecarea Anei din Constantinopol; salvarea celor trei tineri aruncaţi în cuptorul încins; vestirea naşterii lui Samson; în stînga: vindecarea călugărului Marcianus; salvarea de la înec a copilului de la Dohiariu; botezarea fetei păcătoase din Alexandria; călăuzirea Agarei prin deşert; împiedicarea diavolului să intre în trupul lui Moise; hrănirea profetului Daniil prin mijlocirea lui Avacum.“

Cei doi arhangheli veghează şi azi în mica biserică din inima Bucureştilor, iar cele 12 minuni rememorate îndepărtează răul nu numai de acest loc, dar şi de inima celor ce-i trec pragul. Chipul marelui arhanghel de pe poarta de la Stavropoleos transmite – spune O.V. Olar – un mesaj de speranţă, tradus astfel în preajma Crăciunului: „...în numele lui Hristos, Judecătorul cel drept, puterile de sus îi apără şi îi păzesc pe credincioşi de toată stricăciunea, veghind asupra trupurilor şi sufletelor lor, atît în viaţă, cît şi după moarte. Cei în nevoie vor găsi adăpost sub aripile lor, ca odinioară cei trei tineri în cuptorul încins. Cei betegi se vor întrema. Cei rătăciţi îşi vor afla drumul, ca odinioară Agar în deşert. Cei însetaţi îşi vor vedea setea astîmpărată, iar cei flămînzi îşi vor potoli foamea.“

Este un mesaj de speranţă, dar şi unul de „autoritate spirituală“, de dreaptă „împărtăşire“. Într-o interpretare la „Parabola lucrătorilor nevrednici ai viei“, intitulată chiar „Îngerul autorităţii“, Andrei Pleşu reabilitează autoritatea liber aleasă, mimetismul metabolic al celui care se supune unei autorităţi consimţite. „Ascultarea“ veritabilă (aşa cum este practicată şi azi, la Stavropoleos) ţine şi de această bună aşezare sub o autoritate legitimă: „Autoritatea recunoscută se va răsfrînge asupra celui care o recunoaşte, şi se va regăsi în el în acelaşi moment în care el se va regăsi în ea. A dobîndi autoritate în plan spiritual e a accepta să găzduieşti instanţa autorităţii supreme, mai exact a descoperi că eşti, în adîncul tău, totuna cu ea, loc al *prezenţei* ei, «locuinţă» a ei. Cunoaşterea sinelui propriu se împlineşte în tocmai ieşirea din sine a sinelui, în întîlnirea lui cu eminenţa sa fondatoare. Atingi, astfel, condiţia «fiului lui Dumnezeu», adică a celui care a primit autoritatea Tatălui.“

Tot în zona „farmecului lumilor intermediare“ (din *Despre îngeri)* îşi fixează şi Bogdan Tătaru-Cazaban „preliminariile la o teologie a proximităţii“, scriind despre transfigurarea trupurilor angelice, dar şi despre modificarea ierarhiilor îngereşti prin apariţia lui Hristos în angelologia părintelui Dumitru Stăniloae. La fel, Mihail Neamţu, preluînd o sugestie din *Despre îngeri* („Omul de lîngă înger: călugărul“) scrie despre tăcerea christică, funcţia angelică a laudei şi respingerea, în această logică, a tuturor limbajelor urii. Vast program!

Extrem de interesant şi de instructiv este excursul istoric (cu nenumărate variante angelice) în cele două Testamente, dar mai ales în apocrife *(Enoh* 1 şi 2) sau în manuscrisele de la Qumran (fiii luminii ţineau secrete numele îngerilor!) făcut de Alexandru Mihăilă; dar şi revizitarea cultului arhanghelilor prin intermediul surselor literare şi iconografice din studiul lui Vlad Bedros. Antropomorf sau teriomorf, fiinţă de lumină sau duh căzut, foc inteligent sau trup subtil, spirit pur sau diafanul întrupat, îngerul este mesagerul divin şi veghetorul oamenilor, „cel care nu doarme“ şi adesea – în această carte, dar, zilele acestea, şi la Stavropoleos – unul dintre numele secrete ale lui Dumnezeu.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Mult circ, puţină pîine

● **Michael Jackson, *Immortal,* Epic Records, 2011.**

Mi-a plăcut *Love,* soundtrack-ul pe muzica trupei The Beatles produs de George şi Giles Martin pentru Cirque du Soleil, o cascadă sonoră care, în aproximativ 80 de minute, teleporta opera lui John Lennon & Co. într-o altă dimensiune şi într-un nou context. Albumul acela conţinea, totuşi, semnătura celui de-al „cincilea Beatle“ – vorbesc aici de George Martin, omul care, printre multe altele, avea ideea de a aduce un cvartet de coarde să performeze pe ubicua „Yesterday“, chiar împotriva dorinţei despotului Paul McCartney –, iar lucrul acesta se vedea de la distanţă. Cineva care i-a iubit atît de mult pe The Fab Four n-avea cum să facă paşi greşiţi.

Probabil că la fel s-ar fi întîmplat dacă *Immortal,* cel mai proaspăt album pe care apare numele lui Michael Jackson şi, totodată, soundtrack-ul unui alt show al trupei canadiene Cirque du Soleil, ar fi beneficiat, într-un fel sau altul, de asistenţa lui Quincy Jones. Ştiu, e doar o presupunere care are gradul ei generos de hazard. Dar pornesc de la o premisă care mă face să am certitudinea faptului că el e omul care a empatizat cel mai bine cu toate întrupările lui Jacko. Şi că ar fi făcut-o chiar şi acum, cînd el nu mai există. Din nefericire, Jones n-are nici o legătură cu *Immortal.*

Kevin Antunes, un tip care s-a plimbat braţ la braţ cu cîteva generaţii de muzicieni pop, de la The New Kids on the Block la Britney Spears şi Rihanna, este cel care s-a ocupat de producţia şi designul acestui soundtrack, în care fragmente din muzica lui Michael Jackson sînt amalgamate şi remixate pentru a servi ca suport şi motor al unui *performance* de scenă. Iar rezultatul muncii lui poate fi anticipat ascultînd cele puţin peste nouă minute ale megamix-ului care introduce albumul şi care conţine remixuri ale unor „Can You Feel It“, „Beat It“ şi „Black or White“. Sau *medley*-ul The Jackson 5.

Dacă tot ceea ce conţinea *Love* curgea impecabil şi în acord cu sensul muzicii compuse şi cîntate de The Beatles, chiar dacă rezultatul trebuia să fie, şi era!, unul original şi dedicat unui public care-şi ocupa locurile din sală pentru a admira acrobaţi, spectacol şi costume, *Immortal* îngroapă perfecţiunea producţiei din cîntecele iniţiale ale lui Michael Jackson sub un morman de clişee bombastice. Antunes aduce acrobaţiile de pe scenă în muzică, renunţă la subtilitate, adăugînd efecte foarte la îndemînă, ştie chestii pe care le ştim toţi – precum aceea că Jackson avea o grădină zoologică personală – şi ni le bagă repede sub nas, simte faptul că piese de pe acest album trebuie musai să ajungă prin cluburi... Povestea pe care încearcă, însă, să o spună e lipsită de un amănunt care ar fi trebuit să facă diferenţă: dragostea pentru muzica lui MJ. Poate că afirmaţia dinainte sună prea dur pentru cineva care a fost pus să construiască acest soundtrack, dar impresia mea rămîne asta: *Immortal* e doar imaginea reconstruită a unui Jacko aruncat de autor în mijlocul unei arene de circ pentru a fi arătat cu degetul în hohotele extaziate ale mulţimii.

P.S. Cirque du Soleil va susţine cinci spectacole în Bucureşti – cu show-ul Saltimbanco *–, care vor avea loc la Romexpo, între 8 şi 12 februarie 2012.*

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Andrei GAMARŢ

Contra-realistul la Palatul Ştirbei

„Ce n-aş da să am o a treia stare pentru suflet, dacă el ar avea două... O a patra stare pentru suflet, dacă el ar avea numai trei...“, scria Fernando Pessoa. Fiecare individ e un complice al realităţii, al locurilor comune şi al lucrurilor care le populează. Ca artist, percepi toate astea cu o şi mai mare acuitate. Fiind niciunde ancorat sută la sută. Ca şi cum ai trăi fără casă, fără ţară, pe un pămînt plutitor, unde totul e la vedere. Complicitatea aceasta, pînă la urmă, e concesia noastră făcută nouă înşine, impusă de anumite norme care mai de care, să convieţuim pentru a supravieţui; de asta o tot tolerăm. Mergem mai departe... sîntem contemporani în viaţă, avem timpul şi spaţiul necesar nouă – „acum şi aici“, viaţa noastră e simplă, limite şi obstacole, salarii şi rate.

Cu toate acestea, „existenţa“ este o idee abstractă, şi omul, care e cel mai în măsură să-şi dea seama de asta, e situat dincolo de „acum şi aici“. Omul e o aproximaţie, undeva, rătăceşte. Omul cu adevărat real este omul ideii ce se frămîntă, este omul dragostei care nu are nimic de-a face cu timpul său, e al aerului şi al lipsei de sprijin. Toate astea le găsiţi în *The Counter Realist.* Tensiunea unei neaşteptate intruziuni din exterior în lumea individului, în ficţiunea fragilă pe care el o ţese, devine o prezenţă în sine – un personaj ce vine să aducă neliniştea.

Şi iată că o apă neagră s-a instalat chiar în inima Bucureştiului şi vă invit pe toţi cu multă căldură să veniţi la Palat.

Între 15 decembrie 2011 şi 12 ianuarie 2012, voi prezenta la Palatul Ştirbei, situat pe Calea Victoriei nr. 107, un solo show intitulat *The Counter Realist,* sub auspiciile galeriei Prospekt în colaborare cu asociaţia culturală Oblica. Va fi frig, aşa că să vă îmbrăcaţi călduros. Să veniţi neapărat, căci Palatul Ştirbei aşa cum îl ştim cu toţii nu va exista, va exista altceva...

***Andrei Gamarţ** este poet şi artist vizual.*

„Cioran este unic în secolul său“

– interviu cu Nicolas CAVAILLÈS –

Traducător din limba română, ***Nicolas Cavaillès*** *a coordonat editarea operei franţuzeşti a lui E.M. Cioran în Colecţia „Pléiade“ a Editurii Gallimard. Cea mai recentă lucrare a sa este volumul* L'Élégance et le Chaos. Correspondance de Catherine Pozzi.

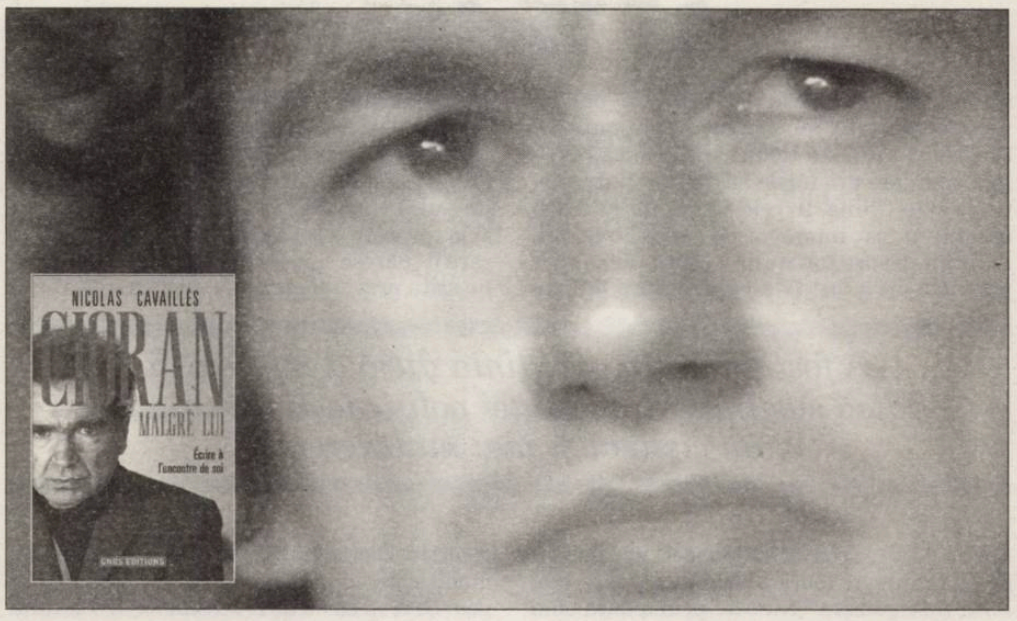

Cînd l-aţi citit prima dată pe Cioran?

Pe vremea adolescenţei, la biblioteca municipală; era *Précis de décomposition*, în Colecţia „Idées“. L-am luat repede şi l-am citit lîngă un zid izolat, sub un copac, în spatele unei parcări.

Ce aspecte ale operei lui Cioran v-au atras la acea primă lectură şi care vi se mai par importante astăzi?

Obsesia morţii, forţa negativă, sentimentul singurătăţii şi această mizantropie metafizică, să spun aşa, care îi va fi conferit lui Cioran misiunea literară de a reduce la neant toate iluziile specifice existenţei umane. De asemenea, oscilaţia între libertate şi neant.

Vi se pare îndreptăţită părerea că Cioran ar fi principalul continuator al lui Nietzsche în secolul al XX-lea?

Nu, deloc. Nietzsche ar putea fi socotit mai degrabă un „frate duşman“ al lui Cioran, o lectură de tinereţe căreia îi denunţă curînd „clovneria mistică“. Un tînăr turmentat din anii '20 nu putea să nu fie sedus de aventura nietzscheană; iar Cioran l-a purtat toată viaţa înăuntrul său pe acest dezechilibrat iconoclast care l-a impresionat şi apoi l-a decepţionat. Dar dacă a scris mult despre Nietzsche, acest fapt se datorează mai degrabă gustului de a se opune, şi mai puţin autocriticii. Itinerarul său l-ar apropia mai degrabă de Schopenhauer – dacă ar trebui neapărat să-l înscriem într-o perspectivă pesimistă germană.

Ce scriitor din secolul al XX-lea poate fi comparat cu Cioran, în privinţa stilului şi a temelor de reflecţie?

Nici unul. Dacă analizaţi împreună stilul şi mizele gîndirii sale, Cioran este unic în secolul său. Obsesiile sale şi cele ale marelui său prieten, Eugen Ionescu, erau învecinate, dacă nu identice; dar operele lor pornesc în direcţii formale aproape contrare. Acelaşi lucru cu Beckett sau cu un Paul Valet. Cioran a cunoscut două influenţe majore, Lev Şestov şi Paul Valéry, şi putem pe bună dreptate să le comparăm cărţile, dar, şi aici, diferenţe decisive îl separă atît de unul, cît şi de celălalt; simplul fapt de a fi cunoscut influenţe atît de opuse pune în evidenţă sfîrtecarea căreia i s-a abandonat Cioran. Cît despre cei care au venit după el, care l-au citit şi care se prezintă drept „copiii spirituali“ ai celui care a „comis toate crimele în afara celei de a fi tată“, aceştia cu greu vor putea să scape riscului caricaturii. Cioran este mai apropiat de un poet exaltat în felul lui decît de orice discipol autoproclamat; el îl încurajează pe fiecare să-şi urmeze propria cale, să nu imite pe nimeni.

„Muribunzii mileniului al treilea“

Credeţi că opera lui Cioran este adecvat percepută în România după 1989?

Opera lui Cioran se bucură de lecturi multiple în România, ceea ce este un lucru foarte bun, chiar dacă anumite perspective hiperpolitizate sau psihanalitice, sau stilistico-lingvistice pot şoca prin caracterul lor excesiv reducţionist. Irina Mavrodin, Simona Modreanu, Ion Vartic, Marta Petreu, Constantin Zaharia – ca să nu dăm decît cîteva nume – i-au consacrat lui Cioran cărţi importante, cu un aport considerabil la înţelegerea lecturii sale. S-a vorbit despre ambiguitatea, naivitatea, melancolia sa, entităţi diferite, care prilejuiesc comentarii diferite, dar fără să se excludă şi fără să dăuneze complexităţii ansamblului.

Există diferenţe între receptarea românească şi cea franceză?

Cu siguranţă, da, iar motivele acestei deosebiri de abordare sînt interesante. Discut adesea despre asta cu un prieten român care trăieşte în Franţa şi care pregăteşte o carte despre Cioran şi despre pesimism; el este scandalizat de lectura mediocră prin care francezii percep opera lui Cioran, de reducerea lui plicticoasă la un stilist detaşat, sceptic, aproape rece. De fapt, mi se pare că o prăpastie separă receptarea franceză a operei lui Cioran – care îi evidenţiază umorul şi legendara frivolitate salonardă – de receptarea sa internaţională, unde dimensiunile spirituală şi existenţială (ceea ce francezii înţeleg greşit apropiindu-l de Camus sau de greaţa sartriană) sînt centrale. Francezii – cel puţin unii jurnalişti sau comentatori superficiali – au tendinţa să se retragă în faţa tristeţii unor pagini şi preferă să rîdă de ea, adesea stupid, dacă nu vanitos.

La excelentele întîlniri ale „Prietenilor lui Cioran“ de la Sibiu, organizate anual de Eugène van Itterbeek, au venit de exemplu doi filozofi columbieni – Liliana Herrera şi Alfredo Abad Torres; vor veni alţii, din alte ţări ale lumii; ei bine, nu cred că ceea ce-i aduce împreună pe aceşti oameni la Răşinari este acea *la déconnade* la care unii francezi tind să-l reducă pe Cioran. El a ştiut să prindă în opera sa forme ale suferinţei care – lucru extraordinar, sumbru şi emoţionant – ating universalul; şi mi se pare că în România oamenii sînt încă sensibili la această dimensiune esenţială. Francezii – dacă se poate generaliza – s-au afundat prea adînc în divertisment.

V-aţi ocupat de editarea operei lui Cioran în celebra Colecţie „Pléiade“ a Editurii Gallimard. Cum s-a născut proiectul acestui volum apărut la Paris în luna noiembrie?

Proiectul s-a născut absolut natural, Cioran fiind unul dintre autorii majori ai panteonului Editurii Gallimard, căreia i-a rămas fidel de la prima sa carte în franceză, *Précis de décomposition / Tratat de descompunere*, pînă la ultimele, *Aveux et anathèmes / Mărturisiri şi anateme* şi *L'Élan ver le pire / Elanul către mai rău*. Acest volum este, bineînţeles, un mod foarte frumos de a celebra centenarul naşterii sale, dar reflectă mai ales ecoul profund întîlnit de opera lui Cioran la muribunzii mileniului al treilea.

Care au fost cele mai mari dificultăţi pe care le-aţi întîmpinat lucrînd la editarea acestui volum?

Cioran a citit enorm, toată viaţa, tot felul de cărţi, din toate civilizaţiile, din toate secolele, şi chiar din toate domeniile cunoaşterii umane – de la filozofie la mitologie, de la poezie la istorie, de la mistică la biologie; şi citea curent în mai multe limbi – în română şi în franceză, evident, dar şi în germană, engleză, şi chiar în spaniolă sau italiană, ocazional. A găsi sursele citatelor prezente în opera sa nu a fost uşor, cu atît mai mult cu cît Cioran cita cu eleganţă, fără să precizeze nimic despre originea citatului, nici măcar că scrie ca reacţie la un text anterior. Căutarea acestor referinţe, care constituie esenţialul adnotării cărţii, realizată în colaborare cu Aurélien Demars, duce la aventurarea în multe lucrări uitate, îngropate. Mă gîndesc, de exemplu, la citatul pe care îl face din Serafim de Sarov în *Despre neajunsul de a te fi născut:* „Liniştea îl apropie pe om de Dumnezeu şi îl face pe pămînt asemănător îngerilor.“ Se ştia că Cioran a citit în tinereţe *Le Dernier Saint*, marele text al lui Merejkovski consacrat lui Serafim de Sarov, dar citatul nu figurează acolo... El apare într-o operă a lui Igor Smolitsch, *Moines de la sainte Russie*. Acestea fiind spuse, dacă este „dificil“ să identifici uneori o lectură îndepărtată, aceste „rezistenţe“ adaugă, evident, plăcerea lecturii.

Am învăţat românește ca să-l citesc pe Cioran.

Sînteţi un foarte bun cunoscător al limbii române, lucru dovedit, printre altele, de excelenta dumneavoastră traducere în franceză a Devenirii întru fiinţă *a lui Constantin Noica. Cum aţi ajuns să învăţaţi atît de bine românește şi ce alte proiecte de traducere mai aveţi?*

Am învăţat românește ca să-l citesc pe Cioran şi ca să trăiesc la Bucureşti – fără să ştiu ce putea să urmeze. Chiar fără să vorbeşti despre Eminescu sau despre Nichita Stănescu, cînd citeşti la o poetă de abia 20 de ani (Emilia Zăgrian): „Vocea mea e subţire / femurul mi-a tras sînul sub fustă“, sau cînd auzi un şofer de autobuz spunînd, în toiul nopţii, pe o stradă pustie, atins de lehamite, fără să se adreseze nimănui: „Curge scîrba de pe mine!“, învăţarea trece dincolo de simplul fapt lingvistic.

Acum traduc romanul Gabrielei Adameşteanu, *Provizorat,* care trebuie să apară în 2013 la Editura Gallimard. Printre proiectele de traducere pe care sper să am norocul să le duc la capăt într-o zi se mai află romanele lui Radu Aldulescu, jurnalul lui Jeni Acterian şi poezia lui Emil Botta.

interviu realizat
de Ciprian VĂLCAN

traducere din limba franceză
de Alina MANEA

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Constantin Ţoiu, *Galeria cu viţă sălbatică* (prefaţă de Nicoleta Sălcudeanu, Colecţia „Biblioteca pentru toţi“, 2011). La 35 de ani de la apariţie, romanul rămîne la fel de viguros ca atunci – dacă mai ştiţi cînd – atotrezistent în stil, frază şi mesaj, căci mai există şi o asemenea rezistenţă, ca să ne ferim a o numi „prin cultură“, căci, cică, nu mai e frumos. (Radu Cosaşu)

■ Ca să facem o nefăcută, vă recomand de data asta o aplicaţie de Facebook. E concepută de cei de la Think Outside the Box (http://www.facebook.com/think-otb.ro) şi se cheamă „Scoate-ţi prietenii din cutie“. Ideea e să-ţi provoci prietenii să facă un lucru puţin altfel decît sînt ei obişnuiţi şi, în acelaşi timp, să te laşi provocat. Un înlocuitor mult mai eficient al listei cu rezoluţii de Anul Nou. (Luiza Vasiliu)

■ Cele patru proze („Marie-France în Piaţa Libertăţii“, „DEX 305“, „Ora spre zero“ şi „Fahrenheit 91,4°“) pe care Mircea Nedelciu le-a înregistrat la Radio România în 1998, editate acum pe CD, de către Editura Casa Radio, cu o prezentare de Ion Bogdan Lefter. „Lecturi pe întuneric“ se cheamă această inedită şi emoţionantă colecţie de voci ale scriitorilor dispăruţi. V-o recomand pe toată! (Marius Chivu)

craii de burta veche

Maţ de porc fiert înăbuşit

(Ao ma gu dan)

豬

zhū (porc)

Bateţi cinci ouă *(dan)* cu zece linguri de apă. Curăţaţi bine un intestin subţire de porc *(zhu xiao chang)*. Legaţi maţul la unul dintre capete, umpleţi-l cu ouăle bătute şi legaţi şi celălalt capăt. Fierbeţi-l apoi, îndelung, în zeamă de supă. Scoateţi intestinul fiert şi decupaţi-l în rondele, fără să tăiaţi pînă la capăt, astfel încît feliile să rămînă agăţate unele de altele, printr-o fişie comună de intestin. Aşezaţi intestinul într-un vas, adăugaţi un pahar de supă de pui, o uncie de jambon tăiat în felii subţiri şi cîteva ciuperci uscate *(gu,* o specie care parazitează orezul sălbatic), rehidratate în apă caldă. Cîrnatul e gata după ce fierbe înăbuşit, la foc cît mai mic, o jumătate de oră.

Mari amatori de porcării, la zile mari şi nu numai, au şi chinezii caltaboşul lor.

Amicul Dejun

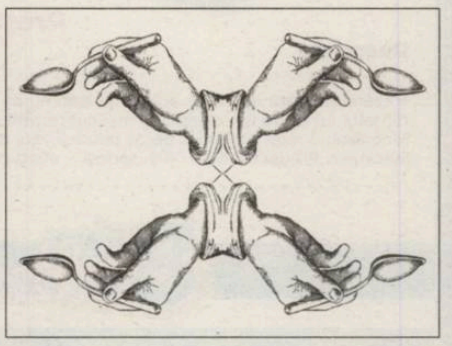

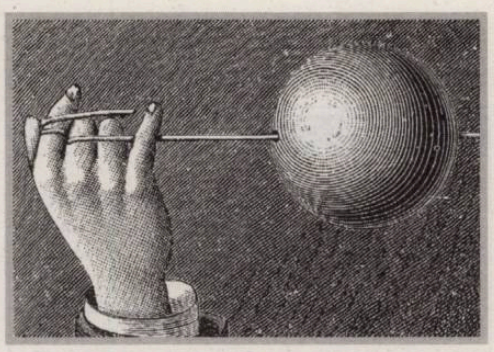

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ai Weiwei

Are o voce puternică. Deşi – sau tocmai pentru că – obişnuieşte să vorbească la portavoce. Ai Weiwei e unul dintre cei mai cunoscuţi artişti contemporani. A devenit celebru prin prezenţa sa (sau a lucrărilor sale) la bienalele şi în galeriile de artă importante. Dar şi – mai ales în ultima vreme – datorită faptului că a îndrăznit să critice pe un ton ferm guvernul chinez. Ca militant pentru drepturile omului, n-a ezitat niciodată să ia apărarea disidenţilor arestaţi din ţara sa şi să demaşte abuzurile autorităţilor. Prezenţa sa la reuniuni internaţionale e incomodă – căci a acuzat adesea conformismul occidentalilor, care preferă negocierile şi dialogul „călduţ“ unor sancţiuni asupra ţării sale – şi detestat de autorităţile de la Beijing. Anul 2011 a fost cumplit – spune el într-un interviu acordat săptămînalului *Die Zeit*. „Dacă ar fi să fac un bilanţ al acestui an, nici mie nu mi-ar veni să cred cîte s-au petrecut. Dacă ar fi să-mi scriu memoriile, partea cu anul acesta s-ar întinde pe jumătate din cuprinsul cărţii. În ritmul ăsta nu mai rezist prea mult.“ Chiar aşa, cît ar mai putea rezista un artist în aceste circumstanţe? – se întreabă jurnaliştii de la *Die Zeit*. Care circumstanţe sînt următoarele: pe 3 aprilie, Ai Weiwei a fost arestat şi reţinut – într-un loc neprecizat şi fără ca familia să fie anunţată – timp de 81 de zile; după eliberare i s-a pus în vedere că are de plătit o amendă în valoare de 1,7 milioane de euro pentru o presupusă fraudă fiscală; este în continuare sub supravegherea „organelor“; soţia este şi ea audiată, iar biroul avocatului său a fost percheziţionat. Pentru China, 2011 „a fost un an în care linia dură a regimului, adică susţinătorii violenţei poliţieneşti nelimitate, au cîştigat şi mai mult teren“. Guvernul s-a temut probabil că revoltele populare din ţările arabe s-ar putea extinde şi în China. În cele 81 de zile cît a fost arestat, a fost interogat de peste 50 de ori. A vorbit despre tot: despre copilărie, despre perioada cît a fost la şcoală, despre toţi cunoscuţii lui. „Cred că în douăzeci de zile poţi să-ţi aminteşti toată viaţa; după care creierul ţi se goleşte.“ Nu este prima dată cînd e interogat. Dar nu s-a mai întîmplat să fie reţinut atît de multă vreme. „Voiau să ştie dacă sînt susţinut de vreo organizaţie secretă antichineză din străinătate. Eu, însă, sînt doar un individ. Asta i-a supărat cel mai tare“ – spune Ai Weiwei.

„A fost un an în care linia dură a regimului, adică susţinătorii violenţei poliţieneşti nelimitate, au cîştigat şi mai mult teren.“

Despre campania de solidaritate purtată la nivel mondial pentru eliberarea sa n-a aflat nimic – decît după ce-a ieşit din închisoare. Într-adevăr, sute de oameni l-au susţinut în mod direct în momentul în care guvernul a comunicat motivul oficial al arestării artistului: în două săptămîni s-au strîns, de la donatori din Occident, mai mult de un milion de euro, adică peste jumătate din suma care-i era imputată.

Condiţiile de eliberare îl obligă pe Ai Weiwei să devină „o cîrtiţă“. Nu mai are voie să scrie pe blog – lucru oricum complicat în China, unde numeroase site-uri sînt restricţionate –, să dea interviuri, să părăsească Beijing-ul. Primeşte, totuşi, vizita jurnaliştilor şi le vorbeşte, aparent fără teamă, despre cei care îl „păzesc“: „Le-am spus că dacă n-ar pune atîta presiune pe mine, nici eu n-aş fi atît de activ. Dar trebuie să discut, altminteri oamenii chiar or să creadă că am încălcat legea. Ei cred că eu aş fi un simbol al Vestului sau că aş fi folosit de cineva în scopul de a defăima China. Dacă eşti folosit, nici nu mai contează dacă ce faci e corect sau greşit – pur şi simplu nu avem de ales şi trebuie să te eliminăm“.

„Mulţi oameni sînt disperaţi. Văd în mine un simbol, cred că eu aş putea face dreptate. Tot ce pot să le spun e că n-am cum – nu sînt în stare nici măcar să-mi rezolv cazul meu.“ Nu-i uşor să fii simbol. Aşa cum funcţionează justiţia (şi poliţia) din China, ar putea fi arestat oricînd din nou. În interviul publicat de *Die Zeit* afirmă bucuros, dar şi cu un aer subversiv: „Încă sînt în viaţă!“.

trecerea prin reviste

● LE MONDE
(8 DECEMBRIE 2011)

Jurnalista Florence Noiville s-a întîlnit cu scriitorul Mario Vargas Llosa. Acesta a vorbit, încă o dată, despre marea lui dragoste: literatura. Şi o face minunat.

„El numeşte asta mica sa *«pharmacopée littéraire»*. Pentru Mario Vargas Llosa, literatura încă pansează. Aşa cum pansezi o rană. Ea mîngîie, calmează, ameliorează. Uneori, ea ajută la cicatrizare. «Vi se pare abstract?» Cîştigătorul Premiului Nobel începe să rîdă. Aşezat pe o canapea din frumosul său apartament parizian, aflat aproape de Saint-Sulpice, el povesteşte cum a ajuns, foarte concret, la ideea aceasta de carte-doctor. «Mă aflam acum cîţiva ani într-o călătorie de la Buenos Aires la Madrid», spune el. «În aeroportul Ezeiza cumpărasem o carte a lui Alejo Carpentier, *Le Royaume de ce monde*.» În vremea aceea Llosa suferea de un rău cronic – frica de avion. Şi nimic n-o putea combate, nici whisky-ul, nici antianxioliticele, nici pastilele pentru somn… «Pînă în ziua aceea cînd am descoperit acel Carpentier miraculos dozat, care, fără să-mi dau seama, a propulsat fantezia sa în cabina avionului pînă la aterizare.» În *Comment j'ai vaincu ma peur de l'avion* (L'Herne, 2009), Llosa povesteşte că, acum, pentru fiecare călătorie, el îşi pune în biblio-farmacie: un Faulkner pentru un zbor mai lung de cinci ore, un Stevenson pentru un zbor mai scurt: în doze corecte, efectul e imediat. Fără contraindicaţii sau efecte adverse.

Ce vrea să spună cu toate astea? Că felul în care absorbim literatura ţine de noi. De spiritul nostru, dar, în mod bizar, şi de corpul nostru.“ **(A. M. S.)**

PUBLICITATE

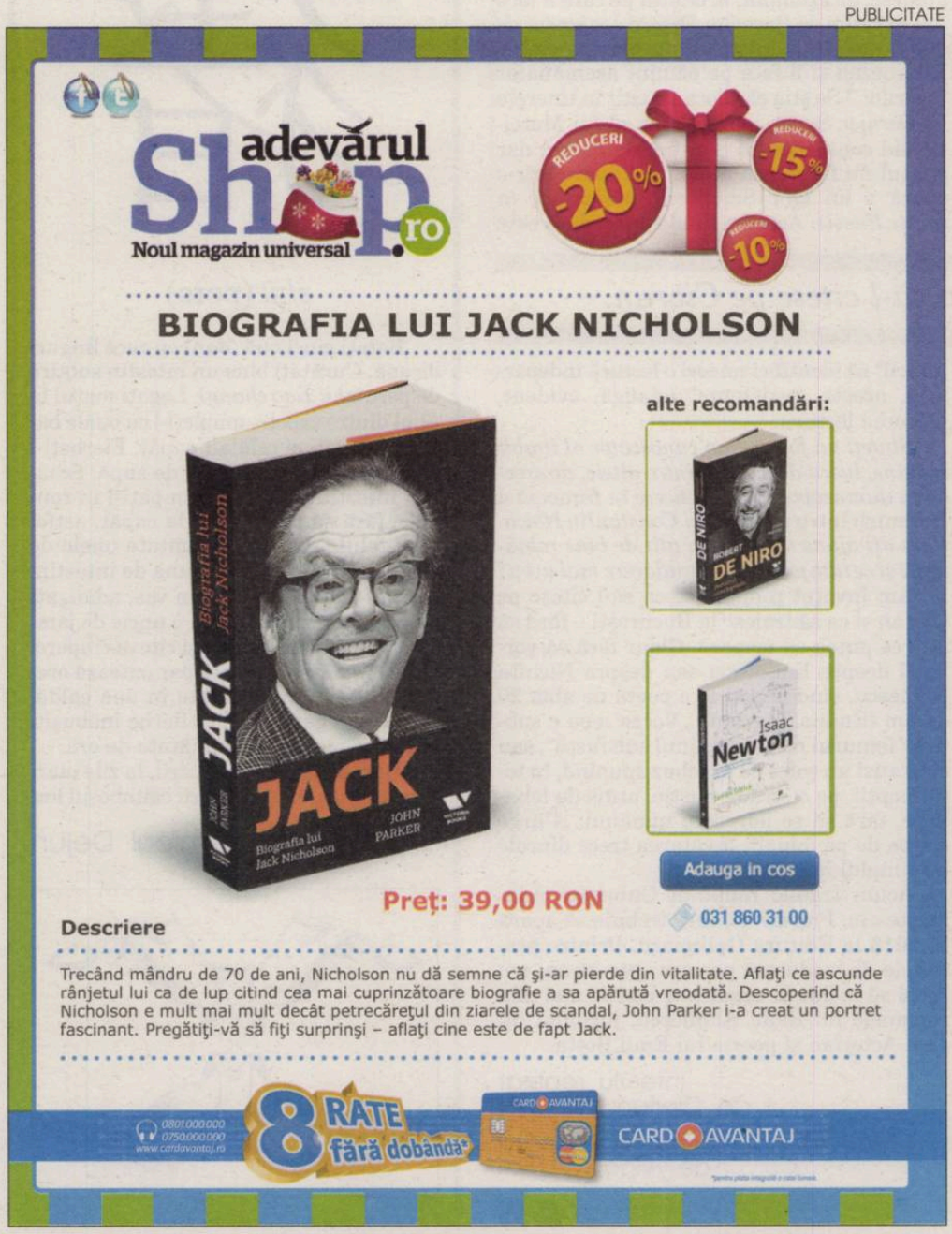

PUBLICITATE

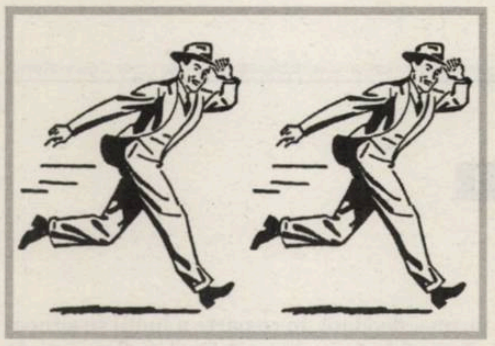

Andrei GORZO

dilematograf

Desperado

● ***Balada triste de trompeta*** **(Spania, 2010), de Álex de la Iglesia.**

Premiat în 2010 la Veneţia (de către un juriu prezidat de Tarantino) pentru Cea mai bună regie, filmul spaniol *Baladă tristă de trompetă* începe în timpul războiului civil, cînd nişte trupe republicane dau buzna într-un circ şi recrutează tot personalul viril (mai puţin femeia cu barbă), aşa cum îl găseşte – adică machiat şi costumat pentru scenă. Unul dintre clovni e astfel despărţit de băieţelul său, dar, spre posibila nemulţumire a spectatorului conservator, a empatiza cu personajele nu-i o opţiune în filmul lui Álex de la Iglesia: trebuie să ne mulţumim cu puternica impresie *grafică* pe care o fac acestea – clovnii aliniaţi umăr la umăr cu soldaţii, în faţa unui ofiţer care pare el însuşi mai mult un desen (dintr-un *comicbook* de Jack Kirby) decît un om în carne şi oase. Precum Kirby şi alţi *comicbook artists* americani – de care admite că a fost influenţat –, talentatul regizor de etnie bască gîndeşte în şiraguri de imagini generatoare de exoftalmie. După o imagine cu un leu care iese din întuneric şi i se alătură băieţelului abandonat, în lumina teatralizantă a unui reflector, începe secvenţa-generic – un răpăit peckinpahian de tobe militare în care detalii din tablouri (Hristoşii lui Grünewald şi ai lui Bosch) alternează cu detalii din fotografii de arhivă, iar monştri ai istoriei (Hitler) sînt juxtapuşi cu monştri clasici ai cinematografului *horror* (Boris Karloff), cu monştri sacri ai varieteului spaniol şi cu icoane *camp*-kitsch-*trash* (împăratul Ming din *Flash Gordon,* Raquel Welch în chip de femeie din Epoca de Piatră, *Cannibal Holocaust).* Filmul îşi pune astfel cărţile pe masă: va fi agresiv, estetizant, politic şi certat cu noţiunea tradiţională de bun-gust.

Montajul e surescitant-hăcuitor chiar şi în momentele de tête-à-tête *tihnit.*

Actorii îşi bulbucă ochii şi se cutremură de ticuri, cu nasurile aproape înfipte în lentila camerei – o lentilă cu unghi larg, care, aleasă pentru efectul de distorsiune ce-l completează pe acela de perspectivă adîncă, îi transformă şi mai mult în desene animate. Montajul e surescitant-hăcuitor chiar şi în momentele de *tête-à-tête* tihnit – nu că ele ar exista. De cum încep violenţele (odată cu apariţia trupelor franchiste), ele sar direct în cel mai deşucheat *guignol* (cu o componentă de kabuki, dată de machiajul clovnilor): un clovn cioplește arteziene de sînge cu o macetă, cineva e călcat în picioare de un cal (cu planuri-detaliu de ţeastă tot mai terciuită), altcineva îşi pierde un ochi – şi asta doar în prolog. Corpul principal al poveştii e plasat către asfinţitul franchismului, cînd fostul băieţel din prolog, devenit el însuşi clovn (din ăla trist, care nu dă şuturi, ci doar primeşte), se îndrăgosteşte timid de o frumoasă acrobată; deşi tuşată de gentileţea lui, aceasta e dependentă sexual de brutalitatea şi despotismul altui clovn (unul din ăla vesel, care nu primeşte şuturi, ci doar dă). E o poveste simplă, ca de film mut – frumoasă şi bestie, *underdog* chaplinian şi *bully* –, cu menţiunea că, de la bun început, acest *desperado* de regizor face totul nu ca să ne apropie, ci ca să ne îndepărteze emoţional de „cei buni“: servitutea lascivă a acrobatei e făcută să ne asluţenie fizică (pentru duelul final, clovnul trist îşi creează un „machiaj“ din arsuri de fier de călcat şi de sodă caustică), astfel încît frumoasa personificare a Spaniei, oricît ar fi ea de echilibristă, sfîrşeşte prin a nu mai fi atît de frumoasă între cele două bestii alegorice care trag de ea ba la dreapta, ba la stînga. Un adept al alegoriei-*autodafé,* regizorul conduce conflictul din paroxism în paroxism, dispensîndu-se de orice tranziţie, gradaţie sau explicaţie: cum ajunge clovnul trist la volanul unei maşini de îngheţată? Cînd şi cu ce mijloace reuşeşte să-şi construiască superbîrlogul ca de personaj negativ din *Batman?* Singura logică narativă e aceea a escaladării ororii; restul sînt asocieri libere de idei vizuale, cu rezultate ocazional exoftalmiante (mitra de episcop folosită de clovnul trist pe post de tichie, posterul cu Telly Savalas în faţa căruia se produce la un moment dat acrobata), dar şi cu pane de imaginaţie (tratate prin replierea în pitorescul de-a gata al circului sau prin trimiterea personajelor ba într-un parc de distracţii, ba într-un muzeu al ororilor etc.). Un fel de avion kamikaze în flăcări, acest film solicită disperat crearea în jurul său a unui cult care să-l înalţe deasupra judecăţilor valorice convenţionale.

PUBLICITATE

TelVerde: 0800 803 803 www.brd.ro

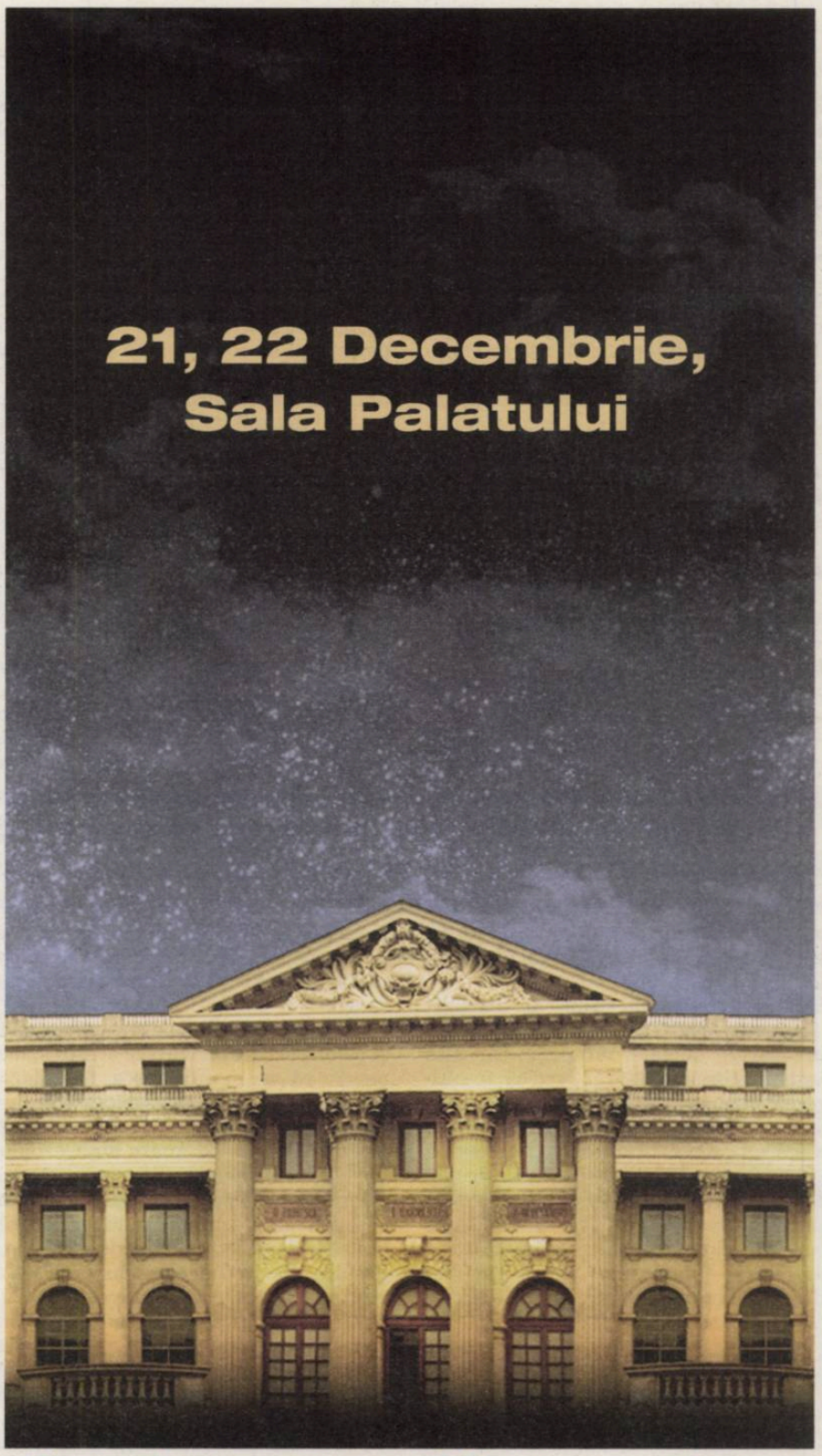

Asigură-ţi un loc la Crăciunul Vienez
şi bucură-te
de un veritabil regal muzical

BRD GROUPE SOCIETE GENERALE
Tot mai simplu

BRD VREAUBILET

Între comunism şi nazism

– interviu cu Anne APPLEBAUM –

În cartea dumneavoastră, Gulag *(apărută recent la Humanitas), faceţi, în cîteva rînduri, o comparaţie a celor două regimuri totalitare din secolul al XX-lea...*

Nu compar regimurile, ci lagărele şi sistemul în care funcţionau, ceea ce e puţin diferit. Cred că ambele sînt îngrozitoare şi unice, şi nu mă interesează care a fost mai rău. Nu cred că este o întrebare importantă şi, oricum, nu văd cum am putea măsura acest lucru. Ce mă interesează însă este faptul că putem înţelege ceva despre sistemele lagărelor, comparîndu-le. Cum ştim că Holocaustul este unic, dacă nu îl comparăm cu alte lagăre de concentrare? În fapt, eu cred că a fost unic, dar nu putem şti asta dacă nu ne gîndim la acest tip de experienţe în termeni de comparaţie şi contrast. Cred că a face acest lucru este îndreptăţit şi, de cînd am scris cartea – adică acum aproape zece ani –, au făcut-o şi alţii. Cel puţin în ţările anglofone – Marea Britanie şi America –, nu mai este considerat un subiect tabu şi există multe cărţi care le compară.

În dezbaterile publice din Europa de Vest, comunismul nu este privit în acelaşi fel precum nazismul. Cu cîtva timp în urmă, a existat o decizie a Consiliului Europei, care condamna în termeni duri comunismul, dar după acest act oficial, simbolic, nu s-a mai întîmplat nimic...

Sînt mai multe chestiuni de discutat aici. Una este legată de ce ar trebui să spună instituţiile oficiale europene, iar alta priveşte memoria populară. Cred că, în ultimii zece ani, memoria populară a Europei de Vest s-a extins într-o anumită măsură. Cred că există un impact al unor cărţi precum a mea, şi au fost şi altele, despre război, despre rolul sovieticilor în război, despre istoria comunismului; au apărut şi biografii foarte bune ale lui Stalin... Recent, s-a lansat o carte fantastică – *Bloodlands,* a lui Timothy Snyder – despre pămînturile dintre Rusia şi Germania. Este mult mai obişnuit acum să facem comparaţii şi să vorbim despre cele două lagăre laolaltă. Şi mai este un lucru interesant, legat de instituţiile europene – deoarece cred că intrarea ţărilor central-europene în UE a modificat situaţia. Faptul că oamenii vorbesc acum, la Bruxelles, despre Pactul Ribbentrop-Molotov reprezintă unul dintre semne. Simpla prezenţă a României, a Ungariei şi a Poloniei în UE i-a determinat pe oameni să se gîndească la acea perioadă din istorie – acum sînt parte a Europei, dar unde au fost în ultimii 40 de ani şi cum de nu ştim ce s-a întîmplat cu ei înainte? Iar oamenii încep să trateze cu mai multă seriozitate întreaga poveste a ceea ce s-a întîmplat după război. Simplul fapt de a fi acolo contează, faptul că luaţi parte la anumite întîlniri şi se traduce totul şi în limba română constituie o diferenţă. În carte vorbesc şi despre motivul pentru care a fost atît de greu, înainte de anii '90, să vorbim despre comunism. Au fost o multitudine de motive – nu existau arhive, şi nici fotografii, era doar sentimentul acesta că am cîştigat războiul, ceea ce părea o victorie totală a binelui împotriva răului... Nimeni nu a vrut să-şi amintească faptul că, după război, a existat o anume ambiguitate şi nu toată lumea era fericită.

În carte vorbesc şi despre motivul pentru care a fost atît de greu, înainte de anii '90, să vorbim despre comunism.

Credeţi că aceste ţări europene îşi pot împărtăşi experienţa istoriei recente cu ţările vestice?

Da, şi aştept filmele şi cărţile româneşti şi poloneze care să trateze aceste subiecte – pentru că vor fi de interes. Aţi văzut deja cum lucrurile încep să se mişte în această direcţie – filmul german *The Lives of Others,* regizat, de fapt, de cineva din Germania de Vest, a avut mare succes, iar oamenii l-au găsit absolut fascinant. Acela a fost un film despre istoria comunismului şi despre cum era să trăieşti într-o astfel de societate. Prin urmare, da, cred că oamenii vor să afle mai multe, astfel că ar vedea filme şi ar citi cărţi despre acele lucruri. Pe măsură ce timpul trece, iar central-europenii îşi procesează amintirile, inspirînd astfel crearea de opere de ficţiune şi filme, cred că vest-europenii vor fi interesaţi.

În România, în rîndul generaţiei tinere există o reacţie de tipul „Ştim, a fost foarte rău, dar e istorie. Nu este problema noastră, ci a voastră"...

Cred că toate generaţiile mai tinere spun asta. Se mai gîndesc tinerii americani acum la cele întîmplate în anii '70? Nu prea, şi este normal. Mult depinde de modul în care lucrurile sînt transmise şi explicate. Cu siguranţă observ acest lucru în Polonia, unde locuiesc jumătate din timp. Cînd generaţia mai în vîrstă îţi spune „trebuie să înveţi asta", transformînd-o într-o lecţie foarte didactică, veţi observa oamenii încercînd să scape. Din experienţa mea, am constatat că tinerii sînt interesaţi de asemenea subiecte. Cartea mea a fost în bibliografia pentru Bacalaureatul Internaţional, prin urmare a fost citită în şcoli şi, în ultimii ani, au existat întrebări legate de ea la acest test. Aşadar, cineva care a citit-o putea alege să scrie despre ea. Cred că cei care sînt interesaţi de istorie vor fi interesaţi oricum. La fel cum vor exista alţii care nu vor manifesta nici un interes.

Totuşi, nu cred că este vorba numai despre a fi interesat de istorie... Cînd vorbim despre dictatură şi regimuri autoritare, apar în discuţie, de asemenea, democraţia şi societatea. Spre exemplu, acum cîţiva ani, înainte de intrarea Europei Centrale şi de Est în UE, exista, bineînţeles, în Vest un interes accentuat în a afla ce s-a întîmplat în cealaltă parte a Europei. Însă, acum, constat cu surprindere că, în ţări vestice foarte democratice şi tolerante, se manifestă o reînnoire a partidelor naţionaliste, populiste, în spaţiul public...

Dar acest lucru nu se întîmplă din cauza lipsei de istorie... Este vorba despre situaţia economică proastă, fără precedent. Istoria este întotdeauna folositoare, dar cred că, dacă ne uităm la ce se întîmplă acum, vom vedea că e vorba despre politica internaţională şi despre economie.

În Est, în România, dar nu numai, apare din nou senzaţia că sîntem parte a „celeilalte Europe", din cauza problemelor economice, din cauza discursurilor populiste...

Şi totuşi, sînteţi într-o situaţie mai bună decît Grecia. Guvernul este mai solid decît cel din Italia, iar Portugalia şi Spania au aceste probleme economice teribile... Astfel că, prin comparaţie, Europa Centrală se descurcă chiar bine, cu una-două excepţii. Mai cred şi că vechiul mod de a privi Europa – prin împărţirea în Europa de Vest şi cea de Est – e pe cale să se schimbe. Acum, se vorbeşte despre Europa de Nord şi Europa de Sud. Şi nu mă refer neapărat din punct de vedere geografic, deoarece Irlanda, de exemplu, nu face parte din Europa de Sud... Este vorba despre felul în care e condusă economia şi de cît de corupţi sînt liderii politici.

Dar nu este această separare între nord şi sud, în cadrul UE, şi o problemă culturală?

Da şi nu. Nu este culturală în sensul că *trebuie* să fie în felul acesta. Ideea e că avem nişte guverne sărace, cu performanţe foarte slabe, în unele ţări, dar care au reuşit să scape vreme îndelungată datorită protecţiei euro şi a Uniunii Europene. Iar acum sîntem martorii consecinţelor, privind cum acele ţări sînt pe punctul de a trece printr-o severă criză politică. Unele dintre ele deja trec prin asta. Dar nu există nici un motiv pentru care Polonia şi România să fie parte din aşa ceva. Polonia nu are cu siguranţă un asemenea nivel de corupţie, şi nici nu a făcut acel tip de greşeli din punct de vedere economic. Iar distincţia dintre Polonia, pe de o parte, şi Grecia, pe de alta, va arăta mult diferit, curînd. De fapt, a şi început deja...

Să revenim la cartea dvs. Ce părere aveţi despre ecourile, comentariile ce i-au urmat, despre povestea receptării ei?

A fost foarte interesant, deoarece a fost primită diferit, în ţări diferite. A avut succes în ţări vorbitoare de limbă engleză, precum Marea Britanie şi Statele Unite, dar şi în Polonia – ceea ce nu cred că e atît de surprinzător. A fost bine primită în Suedia, iar asta pentru că, la momentul apariţiei, Suedia începuse să-şi pună sub semnul întrebării democraţia socială şi vechile legături dintre partidele social-democrate şi Uniunea Sovietică. Mai mult, cred că, după terminarea Războiului Rece, suedezii s-au uitat în jurul lor – gîndindu-se la geografia lor, la poziţia statelor baltice, dar şi a Rusiei – şi şi-au dat seama, deodată, în ce parte a lumii se situează, astfel că au devenit foarte interesaţi de istoria ruşilor. De asemenea, cartea a fost bine primită şi în Portugalia – a apărut în aceeaşi săptămînă în care a murit fostul lider al partidului comunist portughez. Aşadar, am observat o bună receptare în ţări unde oamenii sînt interesaţi de această dezbatere despre istoria comunismului, vrînd să afle ce s-a întîmplat. În ţări unde interesul este scăzut, şi receptarea este diferită, cum a fost cazul Italiei. În mai multe locuri a devenit parte a unei discuţii la nivel naţional. Am fost surprinsă, în general a fost bine primită, cine s-ar fi gîndit?

Dar în ţările est-europene?

Şi acolo, a fost publicată pretutindeni, în majoritatea limbilor – polonă, cehă, limbile baltice, şi acum în română.

Comparaţi lagărele, nu regimurile, însă există, totuşi, o legătură între ideologie, propagandă, regim şi „soluţia" lagărelor...

Bineînţeles, iar întrebarea legată de compararea regimurilor necesită un răspuns mult mai lung... Sînt fascinată de unul dintre aspectele sale, şi anume de faptul că atît Stalin, cît şi Hitler au fost obsedaţi de ştiinţă. Şi ambii, în moduri diferite, considerau că sistemele lor sînt ştiinţifice. De exemplu, marxismul era privit de Stalin ca ştiinţă, putea prezice viitorul, lucrurile urmau să se întîmple într-un anumit fel pentru că Marx scrisese astfel. Hitler a fost de asemenea obsedat de ştiinţă. Aşadar, ambii au avut acest tip de justificare pseudoştiinţifică pentru ceea ce făceau, iar asta a dus la conturarea unei legitimităţi, atît în mintea lor, cît şi în ale celor din jurul lor. Există moduri interesante de a le compara şi a găsi similitudini. Nu cred că erau asemănători ca oameni. Dar în privinţa altor aspecte – ambele regimuri se foloseau într-un mod revoluţionar de noile tehnologii de propagandă şi comunicare. Ambii erau profund împotriva burgheziei şi a democraţiei liberale, şi simţeau asta din motive similare – pentru că erau slabe şi produceau guverne slabe; toleranţa era searbădă, şi era mult mai bine să ai o idee clară despre încotro se îndreaptă lumea. Prin urmare, la un anumit nivel, există asemănări. Dar, pe de altă parte, nu cred că era la fel viaţa în Uniunea Sovietică şi în Germania nazistă.

În Europa, în mai multe ţări există partide extremiste, naziste sau comuniste. Credeţi că este vorba despre mici grupuri de nostalgici sau există posibilitatea reală, în vremuri de criză, să se concretizeze...?

În primul rînd, nu cred că e vorba despre nostalgici, pentru că majoritatea nu ştiu mare lucru despre Hitler sau despre perioada respectivă, nu acolo e motivaţia lor. Sînt ei periculoşi? Este ciudat să ne punem o astfel de întrebare acum... Dacă se infiltrează în partidele principale, dacă ajung în ierarhia politică, dacă devin populari, poate... Dar societăţile noastre sînt extrem de susceptibile la acest tip de limbaj radical, majorităţii oamenilor nu le place. Aşa că e greu de crezut că ar lua puterea, excepţînd cazul în care ajung în interiorul partidelor principale şi le deformează. Nu am astfel de temeri în acest moment, dar, în cinci ani, dacă euro şi Uniunea Europeană se prăbuşesc, m-aş putea îngrijora.

Sînt fascinată de faptul că atît Stalin, cît şi Hitler au fost obsedaţi de ştiinţă.

***Anne Applebaum** este jurnalistă, deţinătoare a premiului Pulitzer.*

a consemnat Mircea VASILESCU

traducere de Patricia MIHAIL

PUBLICITATE

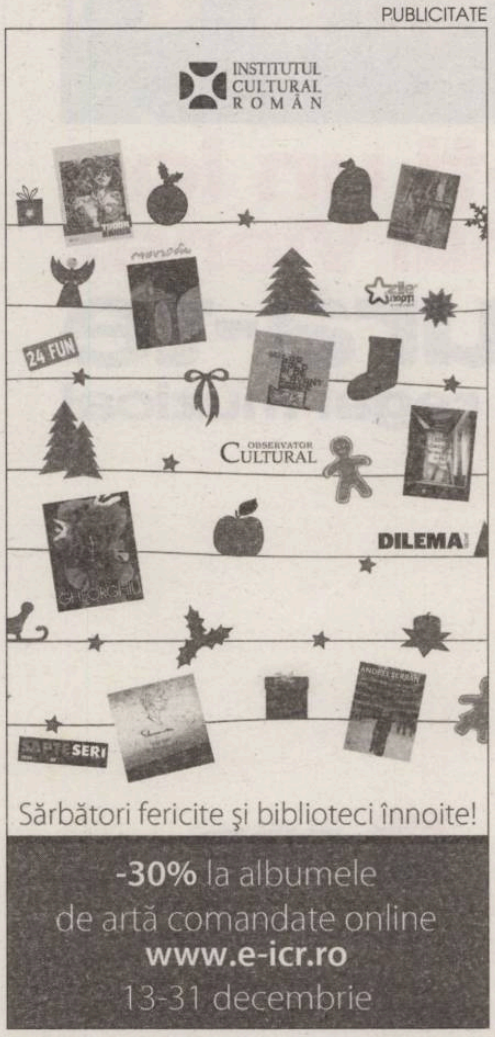

Sărbători fericite şi biblioteci înnoite!

-30% la albumele de artă comandate online
www.e-icr.ro
13-31 decembrie

presseurop

Iulia BADEA GUÉRITÉE și Judith SINNIGE

Transnistria: înapoi în URSS

„Transnistria?“ „Unde este?“ Răspuns clasic cînd povestim călătoria la Tiraspol. În această regiune separatistă a Moldovei, adeseori numită „placă turnantă a traficului de persoane, de droguri, de arme“, „gaură neagră“ sau „ultim bastion sovietic în Europa“, locuitorii încearcă să aleagă un nou președinte. Un eveniment în această regiune uitată a Europei.

Decisesem, în urmă cu doi ani, că ar fi o idee bună să mă întorc în Transnistria cu ocazia alegerilor prezidențiale. Mai ales pentru că doream să testez pe propria-mi piele ce înseamnă să „obții o acreditare și să intri în Transnistria“. Ocazia s-a ivit anul acesta, cînd Sovietul Suprem de la Tiraspol a anunțat organizarea alegerilor pentru 11 decembrie 2011. Acum, privind în urmă, nu știu ce a fost mai dur, drumul pe care l-am parcurs pentru a ajunge acolo sau confruntarea cu această versiune 2011 a *Truman Show,* care este Transnistria. Iată-mă deci pornită spre Tiraspol, cu prietena și colega mea de la Presseurop.eu și *Courrier International,* Judith Sinnige. Într-o bejenie voluntară pe urmele lui Lenin și ale acoliților săi. Meandrele acreditării și ale așteptării sînt acum uitate, și ne par oarecum logice dintr-un anumit punct de vedere: Cum ar putea fi ușor un drum înapoi în URSS?; Cum ar fi putut fi evident să aterizăm la Tiraspol? Azi nu există încă aeroport acolo. Doar drumuri, drumuri, și o cale ferată care face tranzitul între Chișinău și Odessa, dar doar de curînd: eforturile pe care le-a depus Vlad Filat, prim-ministru moldav, anul acesta, cu scopul de a discuta cu fostul președinte al Transnistriei, Igor Smirnov, într-o fantastică și improbabilă diplomație a fotbalului, au avut ca rezultat reluarea circulației feroviare pe această linie de cale ferată.

Pentru a păstra măcar o idee din romantismul inerent unei întoarceri în trecut, m-am urcat într-un tren de noapte la București. Pe care aproape că l-am anulat pînă în ultimul moment, din cauza îndoielilor asupra securității noastre la bord. Dar odată îmbarcate în acest mic „Orient Express“ cu cușete satinate, toate prejudecățile s-au evaporat. București-Chișinău, timp de 14 ore, cu tot decorul specific unui roman rusesc: covoare persane pe jos și de-a lungul culoarului, perdeluțe, șef de vagon care a fost într-un fel „mama“ noastră, a tuturor. Lipsea doar samovarul! Am dormit legănate de mersul foarte încet al trenului pînă pe la 3, cînd vameșii au deschis brusc ușa pentru a cere pașapoartele. Apoi, am avut dreptul la un ritual demn de Formula 1: căci în Republica Moldova, parol, nimeni nu intră cu pantofi cu toc înalt, frontiera UE-Moldova se traversează cu șoșoni sovietici. Pentru două jurnaliste din Europa Occidentală, obișnuite să circule în TGV-uri la 300 km/oră, să fii luat pe sus și să ți se schimbe roțile timp de două ore și jumătate este mai mult decît curios! În cîmpia de la Ungheni.

Iată deci ingredientele acestei călătorii „nebune“ și de neînțeles pentru majoritatea cunoscuților sau a fanilor care ne-au însoțit virtual. Pe Twitter sau Facebook, acolo unde am fost prezente constant pe tot parcursul nostru. *Catharsis,* i-am răspuns unui *follower*. Dorință de a fi prezente acolo unde încă se mai scrie istoria. Retur inconștient într-un trecut care continuă să mă bîntuie încă, din cauza vieții petrecute în timpul lui Ceaușescu? Dorință de a vedea cu propriii ochi ce însemna cîndva o mare parte a Europei, pentru Judith? Nimeni n-ar putea spune cu adevărat.

Media și media

Ca pentru toți ceilalți 83 de ziariști acreditați cu dificultate, din 300 de cereri depuse, sosirea noastră a fost privită cu suspiciune. Și dacă în tren nu am avut curajul să spunem unde mergem cu adevărat, fotograful care ne-a scos poze la minut pentru a-i mulțumi pe cerberii din Transnistria nu și-a măsurat deloc cuvintele cînd ne-a făcut scandal. Iar intrarea în aceste teritorii nerecunoscute de nici o țară sau organizație internațională a fost ubuească. Pentru a trece așa-zisa frontieră cu Moldova, trebuie să ai în posesie o acreditare de presă care nu sosește decît după minimum 12 zile. Nu ne-a fost acordată decît după o lună, în ajunul alegerilor, după multe întrebări logice (motivul vizitei) sau ba (adresa și telefonul personal al redactorului-șef)! Cu un astfel de interogatoriu absurd ca experiență, ce-ar putea însemna să fii ziarist acolo, în acea zonă de efervescență media: 20 de titluri imprimate, 5 posturi de radio, 5 de televiziune. Există o libertate a presei? Potrivit Marinei Alexandrovna, lucrînd la ediția transnistreană a cotidianului rus *Komsomolskaya Pravda,* presa se poate „exprima liber“. Dar este suficientă o privire asupra site-ului publicației sale, în culorile drapelului transnistrean roșu-verde, pentru a înțelege orientarea sa naționalistă și pro-rusă. În schimb, Eugen Abramov, student din Tiraspol, dar urmînd cursurile unei școli de jurnalism de la Universitatea din Sankt Petersburg, la distanță, povestește că a simțit cenzura în timpul unui stagiu efectuat la o televiziune locală. I s-a dat de înțeles că „ar fi mai bine să nu-l critice pe președinte“. Studentul dezamăgit a schimbat deci departamentul de politică internă cu cel de societate. Însă exemplul cel mai evident de lipsă de libertate a presei este fără îndoială cazul lui Ernest Vărdănean, jurnalist care a fost închis pentru „trădare și spionaj“. De altfel, din 20 de ziare, doar trei se declară a fi „independente“. Unul dintre acestea, *Chelovek i ego pravna* („Omul și drepturile sale“), la Tiraspol, a publicat o serie de anchete asupra violării drepturilor omului. Redactorul-șef al publicației a fost victima unor intimidări fizice și psihice – informează OSCE. Toate celelalte publicații sînt controlate de către stat. În realitate, analiștii au tendința de a vedea în acest mozaic de media fără prea mari resurse proprii un mijloc prin care autoritățile statului își vehiculează mesajele.

Transnistria vrea să pară atractivă, pare să adăpostească un anume grad de fericire, dar rămîne totuși ancorată în URSS.

Morală și discreție

Este surprinzător, la Tiraspol, să vezi cît de ușor este să te apropii de Smirnov și să-l fotografiezi. Felul în care oamenii obișnuiți îl percep, ca fiind asemeni vecinului de lîngă casă. Jurnaliștii prezenți (majoritatea venind din Europa de Est, mai puțin Euronews și Presseurop) nu s-au aruncat spre el, așa cum ar fi făcut presa în orice țară occidentală. Au așteptat cu calm ca Smirnov să voteze. O rezervă fizică și verbală, simbolică pentru ascendentul puterii asupra media, dar și a spiritului postsovietic al unui popor îmbibat cu umilitate și respect pentru acel care – cel puțin pînă în prezent – le-a garantat independența și sprijinul Rusiei. Nimic surprinzător – afirmă Alexandr Cliuicov, de la Imedia, agenție moldoveană de presă, specializată în analize și comentarii. „Oamenii obișnuiți nu se exprimă, au un mare respect și chiar frică de putere. Nu și-ar permite niciodată să scoată aparatul foto în fața șefului statului.“

Interesantă este și atitudinea presei moldovenești, care a urmărit prea puțin și cu zgîrcenie această alegere: „Dacă transmitem informații de acolo cauționăm direct existența acestui stat“, ni s-a specificat. „De ce m-aș duce acolo? Ce-aș putea spune nou? Chiar dacă Smirnov va fi înlocuit, vom avea un nou Smirnov“ – afirmă Sorina Ștefîrță, redactor-șef web al cotidianului *Timpul*. Potrivit ei, Moldova ar face mai bine să se debaraseze de această regiune separatistă. „Este un corp străin în trupul țării noastre, este vorba despre un alt popor. Independența ar fi bună pentru toată lumea. Transnistria este doar un balast, o valiză prea grea pentru a fi purtată și cu prea multe amintiri pentru a fi abandonată.“ Ea crede că spune cu voce tare ceea ce toată lumea gîndește în Moldova, inclusiv clasa politică. Un statut autonom în cadrul Moldovei? „Nu cred că Moldova ar putea întreține financiar Transnistria, așa cum o face acum Rusia“ (gazul este gratuit, iar pensionarii primesc o subvenție din partea statului rus). Lipsa de iubire este reciprocă.

Tinerii sînt foarte rari în Transnistria, iar șomajul din rîndul lor este deja de 20%. Adulții sînt și mai rari: pașapoartele lor cvadruple – transnistrean, moldovean, rus și ucrainean – le permit să lucreze în străinătate. Țara este populată mai ales de bunici și de nepoți. Bebeluși, asemeni lui Kyril, care este bine îmbrăcat, bine așezat la căldură în căruciorul scump venit din Occident, dar a cărui privire este plină de tristețe. Să zîmbim și să ne zicem că și aici viața merge mai departe sau să ne gîndim cu milă și regret la melancolia pe care o emană acești copii? Îi zîmbesc, îi strîng mînuța, dar nu reacționează. Îmi spun că, pînă la urmă, adevărul se citește în ochii săi: Transnistria vrea să pară atractivă, pare să adăpostească un anume grad de fericire, dar rămîne totuși ancorată în URSS, ca o glumă de prost gust. O clonă cu o mie de automatisme și o mie de prejudecăți.

Aveam cu mine cartea de reportaje scrise de Ryszard Kapuściński, *La guerre du foot* (Plon, 2003). Acum, „acasă“ într-o Europă care are trena sa de probleme financiare, neînțelegeri diplomatice și orgolii anglo-saxone, și care se află, mental, la mii de kilometri lumină de Transnistria, îmi amintesc de o frază a jurnalistului polonez: „Micile țări din lumea a treia, din lumea a patra și altele identice nu au nici o șansă de a atrage atenția decît făcînd să curgă sînge. Este trist să spun asta, dar așa este“. Așa este Transnistria: o țară tristă care a făcut să curgă sînge pentru a exista (2000 de morți în timpul războiului din 1992, cu Moldova), unde oamenii trăiesc ca într-un muzeu sovietic, cu decoruri de film rus, mîndri de un trecut care a început cu crearea Tiraspolului de către mareșalul rus Alexandr Suvorov și care a continuat în contemporaneitate grație lui Igor Smirnov, „tătucul“. Oameni mîndri de a lor *rodina* („patrie“, în limba rusă), pentru care independența contează enorm: „Dacă cineva va recunoaște existența noastră ca țară este bine, dar dacă nu, nu este foarte grav“, avea să ne povestească Ion Timotin, moldovean locuind în Transnistria. „Ceea ce contează este viața noastră de zi cu zi, cum să scăpăm de corupție, cum să-i atragem pe turiști, să avem subvenții pentru sport.“ În mare, dorințele oricărei ființe umane. Acești oameni nu sînt deci nici monștri, nici mutanți. Ci doar 500.000 de bărbați și de femei, de pensionari și de copii care au avut ghinionul (sau norocul) de a se găsi într-un anume moment pe aceste tărîmuri care nu erau nici ale Moldovei, nici ale Rusiei, ci mai degrabă ale fostei Podolii, ale Ucrainei, în momentul în care Stalin a vrut să se joace cu istoria. Timpul s-a oprit pentru ei la acea epocă și așa a rămas. O evidență care își are partea sa de incoerență și de inocență. În ciuda înfrîngerii lui Smirnov, președintele căzut în timpul primului tur de scrutin, cu toate speranțele legate de al doilea tur, prevăzut pentru duminica aceasta, 25 decembrie, și care va opune „Renașterea“ cu „Reînnoirea“: partidele lui Evgheni Șevciuc și Anatoli Kaminski. Crăciun fericit și lor!

Iulia Badea Guéritée *și* ***Judith Sinnige*** *sînt jurnaliste la Presseurop.eu, publicație cu care* Dilema veche *are un parteneriat.*

PUBLICITATE

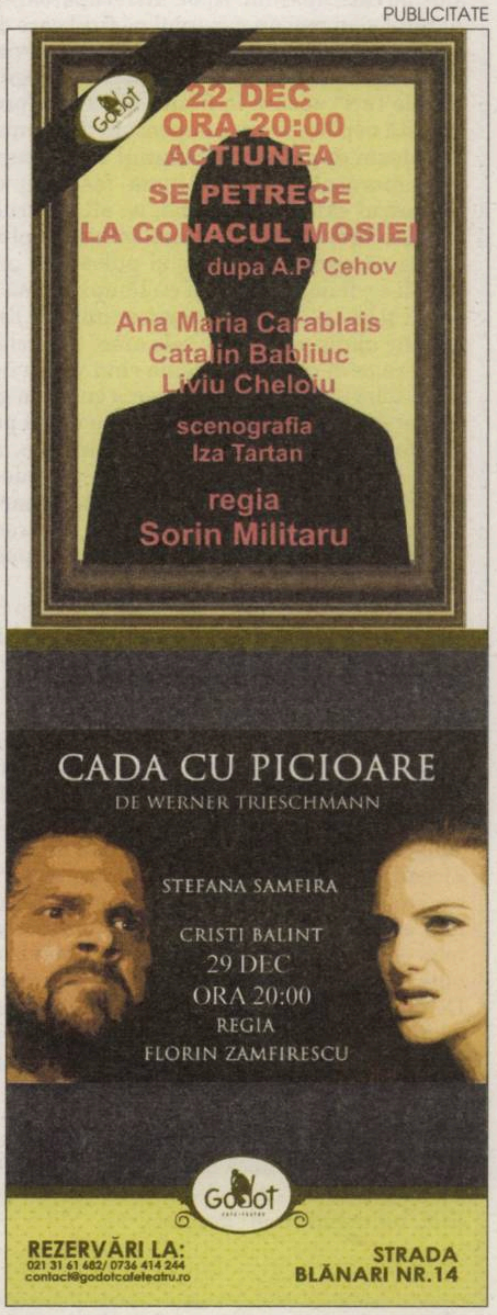

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

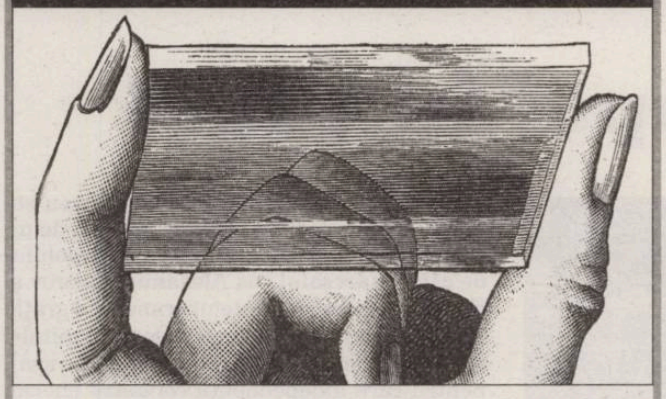

Un membru al familiei

Părea o piesă de mobilier. La propriu. Lemnul lui lăcuit se asorta cu biblioteca şi cu vitrina, unde ai mei ţineau paharele şi cîteva bibelouri. Pe el, maică-mea pusese un milieu mai mare. Cînd televizorul era stins, lăsa milieul peste ecran, să nu se pună praful. Deasupra, milieul era susţinut de un bibelou mai greu. Mi-ar fi plăcut să fi fost un peşte de sticlă, aşa cum văzusem la mătuşă-mea... Noi aveam o doamnă de porţelan alb, cu rochie amplă – dar pe sub care, dacă te uitai, nu vedeai nimic. Doar o ştampilă CTC.

Televizorul era un Venus. Cu lămpi, şi alb-negru, desigur.

Avea patru butoane de reglaj (volum, luminozitate, contrast şi ton – cel de ton era practic de decor, că nu modifica deloc sunetul), unul mare, rotund, cu care schimbai canalele, iar jos – un buton roşu de închis şi unul alb de pornit. Cînd apăsai pe butonul alb, auzeai un bîzîit şi apoi aşteptai cîtva timp să apară imaginea. Cînd apăsai pe butonul roşu, cel alb sărea, iar imaginea se strîngea toată într-un punct. Dacă punctul persista nefiresc de mult, pe ecranul negru, însemna că televizorul avea o problemă şi trebuia chemat electricianul de la serviciu de la taică-meu, care mai făcea cîte un ciubuc reparînd televizoare. După o vreme, butoanele de pornit/oprit au sărit şi au rămas doar nişte ţumburlucuri albe pe care apăsam. Apoi, întrerupătoarele s-au stricat cu totul şi ai mei au pus unul pe firul care ducea la priză.

Nu era deloc plăcut cînd se strica televizorul, că eram pe dinafară a doua zi, la şcoală, cînd colegii îşi povesteau „fazele tari" văzute la filmul din seara precedentă, dar această neplăcere era compensată de minunăţiile pe care le vedeam după ce electricianul scotea capacul din spatele aparatului. Lămpile mă fascinau de-a dreptul! Înăuntrul cămăşii de sticlă, se aflau structuri ciudate, ca nişte construcţii ale marţienilor. În plus, structurile acelea se aprindeau leneş şi pulsau de parcă ar fi fost vii. Mi-aş fi dorit să am şi eu lămpi noi, să mă joc cu soldăţeii şi să-i pun să apere „generatoarele de energie", dar la mine ajungeau numai cele arse, cu sticla înnegrită. Şi mai era ceva care mă fascina cînd venea nenea cu reparatul televizorului: omul încerca cu mîna goală dacă era curent în diferite zone. Atingea cu dosul palmei şi, dacă zonele respective se aflau sub tensiune, mîna îi sărea spre el. Le explica alor mei că nu trebuie atins cu palma, că muşchii se contractă şi apuci chiar obiectul care te curentează. Cu dosul palmei însă, contracţia muşchilor face ca mîna să zvîcnească în direcţie opusă. Era o adevărată lecţie de viaţă ceea ce spunea el.

Televizorul Venus părea veşnic în casa părinţilor mei. L-am găsit acolo şi mi-a însoţit copilăria şi adolescenţa. Desigur, mi-aş fi dorit şi eu un televizor color, sau unul cu circuite integrate (Olt, Snagov, Diamant etc.), sau măcar unul marca Sport, din acela mic, la care vedea un unchi al meu meciurile, în bucătărie... Colegul meu de bancă avea un Elcrom şi-mi povestea ce fain se văd în culori picioarele tipelor la patinaj artistic. Eu puteam doar să-l cred pe cuvînt şi să-mi imaginez toată priveliştea, că ai mei nu voiau să audă de un televizor nou. Ziceau că cele cu circuite integrate se strică repede (şi un circuit e foarte scump, dacă vrei să-l schimbi, mult mai scump decît o lampă), cele marca Sport sînt prea mici şi nu vezi scrisul, iar pentru televizoare color trebuie să te înscrii pe o listă şi poţi aştepta mult şi bine. De fapt, nu aveau bani să cumpere un aparat nou.

Cu televizorul nostru vechi, nici măcar pe bulgari nu-i puteai prinde, aşa că ai mei nu au mai fost nevoiţi să se dea de ceasul morţii să găsească lighean de aluminiu, să-l pună la antenă.

Era un televizor amărît, dar era al nostru. La cutremurul din '77, taică-meu a luat-o în braţe, într-o mînă, pe soră-mea, iar cu cealaltă mînă ţinea televizorul. Era, deci, un membru al familiei.

Ioana BOT

Un tren cît o ţară întreagă

Dacă aeroporturile şi avioanele mi se par chintesenţa *no man's land*-ului (un eufemism, poate, pentru aglomerările urbane ale viitorului?) şi, în consecinţă, le locuiesc cu un ciudat (mie) sentiment de inaderenţă, incitant asociată unei senzaţii de libertate „proastă" (despre care, poate, cu altă ocazie), în schimb trenurile – de oricînd şi de oriunde – mi se înfăţişează drept imaginea cea mai necosmetizată şi mai plină de miez a ţării ce le are. Faptul că, la atîţia ani după lansarea la apa politică (acum – şi o apă a Vavilonului) a proiectului Uniunii Europene, trenurile ţărilor Europei continuă să îşi conserve, neştirbită şi grăitoare, această diferenţă este, cred, argumentul că naţiunile – cu specificul lor cu tot, care va fi fiind acesta – sînt o realitate palpabilă, într-o măsură mai mare decît ar vrea teoriile postmoderne să admită. Un tren poate spune totul despre ţara lui.

Dar nu despre legătura esenţială dintre trenuri şi naţiuni voiam să scriu, ci despre ceea ce mi-a spus, recent, un tren românesc. Probabil, unul din cele mai celebre şi mai „încercate": după atîtea şi atîtea reforme (sublime...), a rămas singurul tren de (oarece) mare viteză care leagă Nordul îndepărtat de Sudul extrem, la vreme de noapte. Acum se numeşte InterRegio (cred) şi după număr îi zice 1632; porneşte pe-nserat din Oradea, străbate Ardealul, iar de la miezul nopţii se prăvale de la Cluj spre Bucureşti şi de acolo, către depărtata Mare. Adună vagoane din tot Ardealul, astfel încît, la sosirea în Gara de Nord, şarpele lui ostenit să îşi deşerte călătorii tocmai pe sub podul cel nou şi dantelat de către Griviţa. Amalgam de vagoane mai bătrîne decît majoritatea călătorilor săi şi de *second-hand*-uri nemţeşti elegant vopsite, el desenează o axă *(istorică)* a geografiilor noastre şi măsoară un timp (*etern:* durata călătoriei se lungeşte de la an la an, iar celelalte ameliorări sînt în cel mai bun caz minime), al prefacerilor noastre (post)revoluţionare. Aproape 900 de kilometri în 15 ore şi o buclă temporală exemplară – bonus pentru insomniaci şi dilematici.

Aproape 900 de kilometri în 15 ore şi o buclă temporală exemplară – bonus pentru insomniaci şi dilematici.

Am urcat într-însul ca orice clujean obişnuit cu drumul Capitalei: credeam că ştiu ce mă aşteaptă. Dar – un prim semn că ţara noastră nu încetează să ne surprindă, chiar şi pe cei obişnuiţi cu clişeele ei, chiar atunci cînd vrem doar să dormim duşi în hurducăielile nopţii de iarnă, chiar şi în cele mai obosite momente ale noastre – 1632 îmi rezerva o surpriză pentru care navetistul vechi ce sînt nu avea armură. Ştiam scaunele incomode de la clasa I (combătute cu plieri dibace şi pufoaice speciale), bănuiam mirosurile descălţate (un şal ţinut în patchouli poate să devină jihab, cu slabe puteri reoxigenante), aşteptam forfota continuă, zumzetul de telefoane şi de jocuri electronice (dar nu acum e momentul să vă mărturisesc ce muzici am în iDrăcia cu căşti, protectoare). Ştiam întunericul cheaun, nici bec, nici beznă: lumina unui ecran (şi o priză pe-aproape, la atîtea ore de drum) era tot ce-mi trebuie. Dar lecţiile patriei sînt în primul rînd lecţii de umilinţă. Pentru că nimic din toate acestea nu mi-a folosit în noaptea lungă şi neagră. Toate ar fi fost cum ar fi fost: şi numărul descălţaţilor întinşi ca lemnele peste scaunele tuturora (prea mulţi pentru aerul condiţionat şi jihabul meu), şi lipsa compartimentelor (ce nu încuraja liniştea, dimpotrivă, permitea hăuliri şi comentarii „pentru public"), şi lumina crudă a tuturor becurilor imposibil de reglat, şi grohăiala beată, la capătul vagonului, a unui grup de flăcăi falnici ca brazii, bodyguarzi de meserie, care mergeau la Bucureşti la o convenţie şi se dregeau tot mai dezarticulat, ignoraţi de trecerea – repetată, solemnă, paralelă cu lumea – a patrulei de control feroviar. Toate acestea erau „previzibile": ele fac parte din ceea ce se pare că nu putem schimba despre noi, între resemnarea lui „ăştia sîntem!" şi suficienţa lui „merge şi aşa!". Dar, cum spuneam, nu despre IR 1632 ca metaforă – ştiută – a patriei voiam să vorbesc, ci despre surprizele sale de ordin... mediatic.

Pentru că mai bine de jumătate vagonul era umplut (nu spun – plin, căci ei se întindeau pe mult mai multe locuri decît li se cuveneau: care cu picioarele înşoseţite, care cu mîncarea, care cu cărţile de joc sau cu ziarele ultimelor dezvăluiri îngrozitoare despre mersul la vrăjitoare în lumea bună) de un grup de pensionari din urbea X (ardeleană), călătorind spre mare, cu bilete de tratament la preţuri foarte convenabile (cum spuneam, totul se vorbea către toţi, iar cei din grup fraternizaseră deja pe cînd urcasem eu). Cînd au decis că – orişicît – e cazul să se culce, s-au dedat somnului nu încercînd să stingă luminile, nici să reducă zarva tot mai incoerentă a băieţilor fezandaţi în alcool, ci scoţînd – un domn cu aere de cunoscător a făcut-o, în admiraţia ghiduşă a celor din jur – un laptop vechi, hîrşîit, dar (nemuritoare tehnologie americană! minunaţi prieteni chinezi!) funcţional. L-au pus pe una dintre mese, la priză, l-au deschis, l-au pornit (greu). I-au potrivit sonorul (tare) cu delicateţe, ca la un pian (din *touchpad* atingîndu-l), să aibă a se bucura tot grupul de binefacerea ce avea să urmeze. Nu vedeam ecranul, am ghicit-o (ca toţi călătorii) după glas. Pentru că ceea ce suna acolo – improbabil la început, dar tot mai limpede şi suficient de îndelung ca să se prindă chiar şi afonii – erau emisiuni muzicale şi show-uri din zona de programe a Tarafului TV, a lui Etno, OTV, *eiusdem farinae*. Romanţe şi cîntece de petrecere, discuţii indistincte (în zgîlţîielile vagonului totul devenea o muzică ambientală *ad-hoc,* sùficient de tare spre a nu putea fi ignorată, prea încet spre a fi descifrabilă). Pe care companionii mei de călătorie au adormit incredibil de repede. Cînd şi cînd, filmuleţul se termina şi – imediat – cîte unul de lîngă cutia adormitoare se trezea, clipea buimac, mişca proprietarul, care la rîndul lui... Muzica repornea, ei readormeau. Unii dintre noi – nu. La un moment dat, politicoasă, o studentă prinde momentul trezirii proprietarului şi îl întreabă dacă nu poate totuşi stinge maşinăria, e tîrziu... Etc. Moment de stupoare; s-au trezit mai mulţi din grup şi au privit copila mustrător-înduioşaţi, ca nişte bunici către o nepoată care nu ştie încă adevăratele mistere ale vieţii. „Nu-l închidem – au zis –, de asta l-am adus, ca să meargă. Noi pe emisiunile astea sîntem obişnuiţi să dormim. Şi vrem să dormim." Au urmat explicaţii despre nevoia (lor) de somn, dificultatea călătoriei nocturne, lungimea drumului pînă la Constanţa, vîrsta (lor) şi dreptul (lor) la respect. Cu concluzia insistent repetată: „Fără televizor nu dormim şi vrem să dormim". Ceea ce s-a şi întîmplat mai departe. Cînd am coborît eu, în zori, la Sinaia, şi am trecut pieziş pe lîngă ecran, rula ceva despre avocata aceea dispărută pe care o caută Dan Diaconescu (sau cum s-o fi numind...). Grupul dormea sforăind uşurel. Iar capul meu ostenit nu a găsit altă rimă decît „Cu televizorul / Adormim poporul". Utilitatea televiziunii era indiscutabilă – şi la fel de neaşteptată. Trenurile patriei îmi mai serviseră o lecţie: despre buna folosinţă a mass-media, a laptopurilor, a vagoanelor de clasa I cu prize şi wireless. Cît să îmi piară somnul de tot: dar neliniştea, ca şi metafora, e în ochii cui o vede. Pe peron am coborît doar eu – 1632 s-a dus mai departe; „o ţară-ntreagă răsturnată-n vis", într-însul, se legăna în vocile talk-show-urilor de audienţă naţională.

Ioana Bot *este profesoară de literatură română la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Mihai BURSEC

Călăuza clandestinului amator

Este un foarte vechi cititor al nostru, aproape... tradiţional. Cel puţin din 1996. De prezentat, Mihai Bursesc s-a prezentat singur drept „fără ocupaţie, nici profesie, asta dacă nu se pune faptul că-s nevoit să fac pe căpşunarul o dată sau de două ori pe an. Am făcut o şcoală de translatori la Timişoara, din '96 în '99, profesoara de engleză, Sanda Bogoevici, ne aducea la cursuri Dilema *şi ne-o recomanda la toţi ca să ne îmbogăţim vocabularul şi să ne nuanţăm exprimarea". De loc din Sălaşu de Sus, judeţul Hunedoara.*
Textul de faţă, tot conform propriei prezentări, aparţine experienţei lui de „pre-căpşunar". Vocabularul, uneori inedit, îi aparţine. ***(I. P.)***

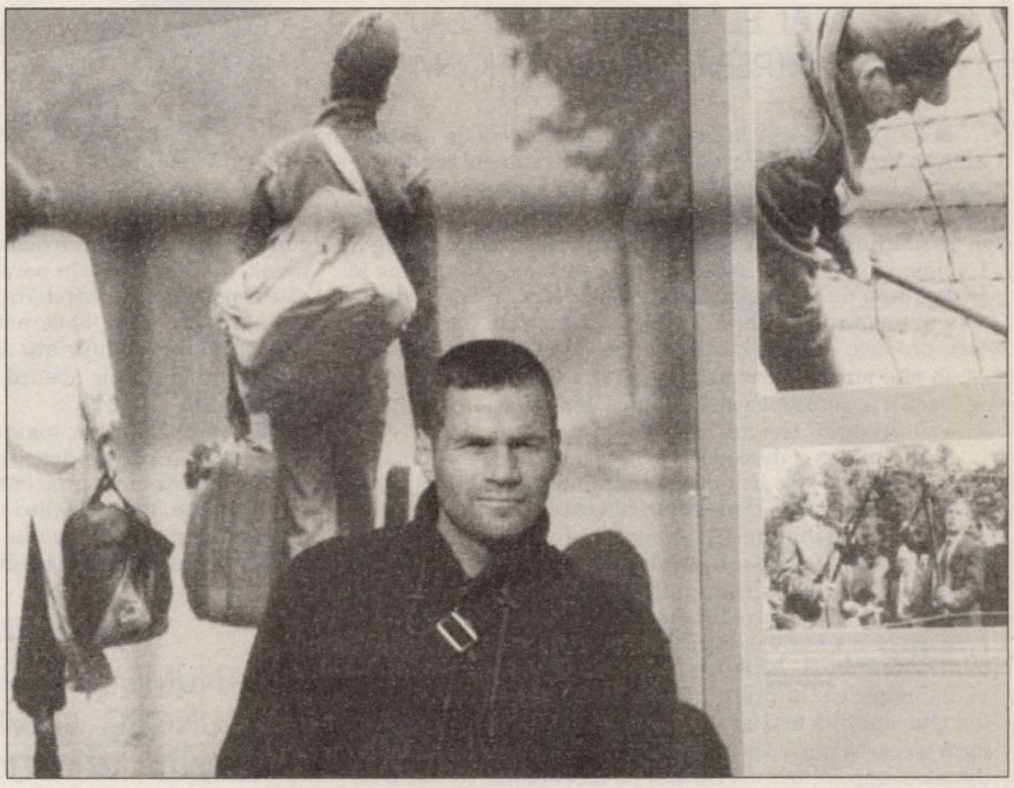

După 1990, aflînd despre lumea „de dincolo" prin viu grai de la martori oculari, am început să am reverii cu... *the European Dream* timp de ani. Pînă atunci jinduirile îmi fuseseră setate exclusiv pe Raiul Sovietic, datorită mărturiilor depuse de *Timur şi băieţii săi*, *Tînăra gardă*, *Povestea unui om adevărat*, *Pe Donul liniştit* şi de *Aşa s-a călit oţelul*. În mai puţin de cîteva luni, cîinii de pază ai democraţiei originale mi-au făcut praf lecturile şi tînjeala de a emigra în Rusia, ce rezistase pînă şi muşcăturilor date de Europa Liberă şi de Vocea Americii.

Pe acea vreme de veselă amintire şi de proaspătă libertate, visul european al omului de rînd nu evoluase încă la stadiul de căpşuniadă.

Aveam două opţiuni: un obositor drum din provincie în înfricoşătorul Bucureşti, o noapte nedormită şi de coadă la intrările de tip abator în ambasadele Uniunii Europene, denumite popular şi „magazinele de vize", unde atentai la dreptul de liberă circulaţie, de regulă după ce mai înainte dădeai dreptul: între 1000 şi 3000 USD pentru ciozvîrta de viză Schengen – de turist sau, în cazuri şi mai costisitoare şi mai rare, chiar şi una de muncă; un şi mai extenuant drum la frontiera Vestului cu una din ţările Estului şi apoi tot o noapte nedormită, totuşi una în care nu mai trebuia să stai la coadă cu durere în picioare prin labirintul de oţel, ci să ţi le iei la spinare prin păduri sau hăţişuri pînă traversai zona de tampon de 60-100 de km – în care ospitalitatea era inexistentă şi în care erai returnat statului vecin înainte de perorarea mioritică a tradiţionalei cereri de azil, fluierată la urechile surde ale însoţitorilor ciobăneştilor germani.

Pantofii de nuntă şi harta clandestină

Ca orice tînăr sănătos la minte, care nu voia să dea banul făcut pe altul nefăcut, am sărit peste prima opţiune. Am ieşit la autostop într-o iarnă cu un metru de zăpadă, îmbrăcat în costum şi pantofi de nuntă, că de altceva mai bun nu dispuneam pentru prima ieşire din ţară. Cu noţiuni de germană de parabolică ca bagaj, considerînd că era şi prea de ajuns ca să mă descurc, odată ce mă voi fi predat austriecilor.

Înainte de a ieşi din ţară, prin intermediul cumnatului, ce cocheta cu lumea interlopă a Timişoarei, am consultat o călăuză profesionistă, ce a binevoit *pro bono* chiar să-mi deseneze pe o schiţă amplasamentul grănicerilor unguri ce păzeau frontiera şi pentru austrieci, felul cum să ies din oraş pe lîngă o fabrică, direct în Austria, fără să mă rătăcesc prin hăţişuri în miez de noapte, plus alte detalii.

La Nădlac, vameşul mi-a interzis să trec pe jos, iar ca să mă ajute ori/şi ca să se scape de mine m-a urcat într-un autocar direcţia Budapesta. Şoferul român n-a îndrăznit să-mi ceară bani, probabil cu gîndul la vameş.

Bucuros că nu cheltuisem nici un sfanţ pînă la Budapest *Nyugati*, m-am interesat la gară cît costă şi am luat un bilet pentru Sopron – oraş la graniţa cu Austria. Forinţii primiţi rest i-am lăsat fără să vreau unor hoţi de buzunare care se aşezaseră cu mine pe bancă în timp ce aşteptam trenul. Mai rămăsesem doar cu cele zece mărci germane din paşaportul pitit bine în ascunzătoarea din căptuşeala sacoului.

În trenul aproape gol erau doi naşi care mi-au ignorat biletul şi, deşi nu scosesem o vorbuliţă, mi-au cerut actele: *„Papiren, papiren!"*. Am scobăit după proaspăt dezvirginatul paşaport verde cu însemnele socialiste, palmînd şi bancnota din el. L-au întors pe toate părţile, s-au apucat să studieze poza alb-negru, au început să tremure, apoi au izbucnit amîndoi în hohote nestăpînite de rîs. Ce-i drept, nici eu nu m-aş fi recunoscut în poză. Mi-am adus aminte de vorba aia: „Cînd începi să semeni cu poza din paşaport e momentul să te întorci acasă". Poate o ştiau şi naşii.

Am ajuns pe la miezul nopţii într-un Sopron congelat. Se făcuse ora două noaptea, clănţăneam întruna, am trecut la salt înainte şi am uitat de frig. Aveam drept repere luminile albe ale vămii în dreapta şi luminile galbene ale unităţii militare în stînga, în depărtare. Am înotat cîteva zeci de minute prin zăpadă înainte de a fi orbit de un trasor, apoi de proiectoare. Am fugit cît am putut, dar m-au prins din faţă şi din spate. Cătuşe, percheziţie sumară, mă întrebau ce naţie sînt şi unde mi-s actele, dar n-am scos un cuvînt. La arest mi-au luat hainele de pe mine la puricat, în căptuşeală au dat peste harta desenată de mînă de călăuză, peste paşaport şi cele zece mărci. Ultimele i-au distrat la culme. Engleză nu ştiau, dar m-au întrebat în germană unde aveam de gînd să fug cu atîta bănet. Le-a pierit zîmbetul de pe buze cînd s-au uitat mai bine la schiţele de pe hîrtie. S-au apucat să dea telefoane, m-au băgat într-un birou, unde m-au ţinut în picioare, în timp ce ei stăteau pe scaune, după o masă pe care trona o lampă ce au fixat-o pe mine, fumînd nervoşi. După o oră, a venit unul ce ştia engleză şi zicea că e ofiţer de la securitatea Ungariei, ca să-i relatez cum am aflat eu de amplasamentul soldăţeilor de pe frontieră. I-am cerut un scaun şi m-a refuzat, nu înainte de a-mi sufla fumul în nas în timp ce se chinuia să-mi bage şi lampa în ochi. Le-am spus că harta desenată am găsit-o pe jos în România. Au început toţi să rîdă. M-au pus să desenez şi eu o copie, şi mi-au comparat şi scrisul. Au admis că n-am desenat-o eu şi m-au rugat să inventez totuşi o altă poveste pînă dimineaţă. După o oră m-au băgat într-un dormitor cu multe priciuri, după nişte gratii păzite de o santinelă. Am adormit instantaneu.

M-au trezit doi tineri colocatari ca să merg la micul dejun cu ei dacă vreau, dacă nu, să le fac paturile, pînă se-ntorc. M-a pufnit rîsul după ce le-am scanat fizicul şi am abordat santinela: *„Do you speak English?"*, tocmai cînd îi venea schimbul care, auzindu-mă, a început să mă maimuţărească rîzînd şi repetîndu-i celuilalt de vreo cinci ori: *„Do you speak English?"*-ul meu. Ne-au escortat la cantină, unde nişte bucătărese grase şi încruntate ne-au servit cu gulaş şi salată de varză. Am păpat tot şi am curăţat farfuria cu un coltuc de pîine, mulţumindule frumos în ungureşte. S-au luminat la faţă şi m-au îmbiat cu încă o porţie pe care am halit-o mai pe răsuflate.

Am fost chemat iar la interogatoriu, de data asta cu un translator, un secui ce stîlcea româna, dar într-o atmosferă mult mai relaxată, puteam sta jos, iar anchetatorul era în civil. M-a întrebat cu simpatie, printre altele, ce studii am, cît costă un ou în România, şi ce aveam de gînd să fac în Austria fără nici un ban. Apoi mi-a adus la cunoştinţă că, după lege, am afectat securitatea frontierelor Ungariei cu hîrtiuţa mea cu soldăţeii desenaţi şi, drept urmare, voi fi judecat şi risc să petrec minimum trei luni la zdup. Dar dacă le spun cine a desenat-o, scap cu mai puţin, doar cu o interdicţie de călătorie de cîteva zile pe paşaport. Mi-au spus că au o colaborare strînsă cu Poliţia Română, iar aceasta îmi poate asigura protecţia dacă mi-e frică de autorul hărţii. Mi-a zburat mintea imediat la programul american de protecţia martorilor şi am zîmbit larg. Mi-au adus un catalog cu poze de traficanţi de persoane. Am răsfoit cîteva pagini. Călăuza pe care o consultasem figura chiar pe a doua pagină.

> *„M-a întrebat cu simpatie, printre altele, ce studii am şi cît costă un ou în România."*

„Uite cum am făcut rost de hartă", îi zic închizînd catalogul: „Eram într-un bar în Timişoara, iar la masa vecină un grup de bărbaţi se ridică şi pleacă, în urma lor rămînînd o hîrtie pe jos. Am luat-o şi am băgat-o-n buzunar."

Translatorul m-a întrebat dacă am auzit de Fraţii Grimm şi dacă mă cred unul din ei. Eu i-am răspuns că am auzit de ei, dar că mi-e greu să-mi imaginez cum ar putea dovedi cineva că povestea mea nu e adevărată.

Drumul de întoarcere

După două zile am prins o santinelă cu ceva rudimente de germanogleză, care mi-a dezvăluit că o să fim expulzaţi spre seară pentru că în celelalte unităţi militare de-a lungul graniţelor Magyarorsag-ului cu Schengen-ul austriac se capturaseră destui români ca să umple autobuzul puşcăriei.

Autobuzul ajunsese deja să fie ticsit după Hegyeshalom. Era unul destul de uzat, similar cu cel din *Con Air* şi *Alte 48 de ore*, tot din metal şi zăbrelit. Şoferul şi cei patru jandarmi erau despărţiţi de restul autobuzului de alt rînd de gratii prin care aceştia din urmă îşi strecurau bulanele ca să-i izbească cu sete pe cei care nu respectau consemnul de a nu se aşeza pe primele patru locuri din faţă. Treaba asta au făcut-o toată noaptea pentru că românii se aşezau pe scaunele cu pricina numai de-ai dracului. N-am putut să-nchid un ochi din cauza urletelor, a zăngănelilor şi a zgomotului loviturilor. Nu ştiu cum de au rezistat jandarmii atîtea ore de hîrîială. Arestaţii o făceau cu schimbul, prin rotaţie. M-am concentrat pe studiul fizionomiei tovarăşilor mei descătuşaţi. Asemenea faună nu mai văzusem niciodată. Zdrahoni sau aşchiopantere cu feţe crunte, cicatrici şi majoritatea cu dinţii din faţă lipsă. Cam 50 să fi fost. Aveau toţi un numitor comun: nu era nici unul gras sau blond. Păreau aproape toţi să se cunoască între ei. Nici unul nu m-a băgat în seamă. Aveam impresia că se uită prin mine sau că-s invizibil.

Odată ajunşi şi debarcaţi pe *„No Man's Land"*-ul dintre Nagylak şi Nădlac, înainte de a fi predaţi Poliţiei de Frontieră mioritice, cvasitotalitatea pasagerilor, neavînd cătuşe, au tăbărît cu pumnii şi picioarele pe cei patru jandarmi unguri – nu şi pe şofer –, în urletele generale de întărîtare şi sub fluieraturile admirative ale vameşilor de pe partea română, care n-au schiţat nici cel mai mic gest că ar dori să intervină. Busculada s-a încheiat la fel de rapid cum a început.

Aceşti *„Clandestins Sans Frontières"* s-au aşezat frumos la coadă în vama românească ca să-şi primească înapoi lucrurile confiscate şi paşapoartele, ştampilate cu interdicţiile de călătorie de rigoare. Cînd mi-a venit rîndul la ghişeu, ofiţerul mi-a înmînat plasa de un leu cu borcanul de nuci în miere şi sîngeretele, chiar şi bancnota de zece mărci germane. Lipsea doar schiţa călăuzei. Apoi mi-a răsfoit paşaportul şi m-a întrebat cu mirare: „Tu ce dracu' ai mai făcut? Toată lumea are interdicţii de 24 sau de 48 de ore, numai a ta e de un an. Las' că mai poţi încerca şi prin Ucraina, apoi la polonezi... la nemţi e vraişte, pe aco' chiar trece oricine vrea".

Am ieşit la autostop către casă, consolat la gîndul că acasă mă aştepta un paşaport virgin, cel al fratelui meu geaman, care n-a avut chef să mă însoţească, dar al cărui document de călătorie eram hotărît să-l botez sau deflorez în Vaterland. Dar asta-i altă poveste.

Cu ochii-n 3,14

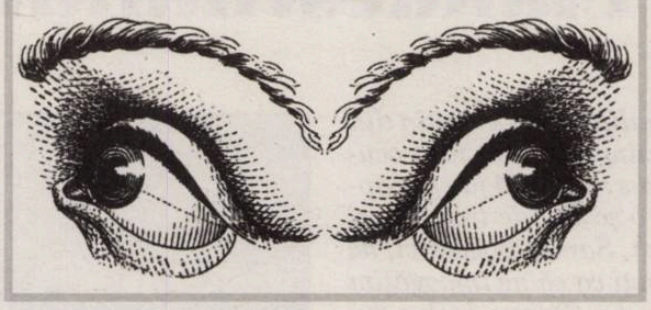

SE ESTIMEAZĂ CĂ, ÎN MAI PUŢIN DE TREI ANI, O MAHMUREALĂ CUMSECADE VA AJUNGE CEL MAI ELABORAT AMBALAJ PENTRU ÎNTREBĂRILE TRADIŢIONALE

■ În 1977, NASA lansa în spaţiu două sonde spaţiale numite Voyager 1 şi Voyager 2. În 1979, ambele sonde treceau pe lîngă Jupiter; un an mai tîrziu Voyager 2 „vizita" planeta Saturn, în 1986 fotografia de aproape Uranus, iar în 1989 ajungea lîngă Neptun. În tot acest timp, Voyager 1 voiaja neîntrerupt, astfel că în acest moment a ajuns la 18 miliarde de kilometri distanţă de Terra. Fiecare sondă este alimentată de un mic generator pe bază de plutoniu care produce energie cît pentru trei becuri. Se estimează că, în mai puţin de trei ani, Voyager 1 va ajunge la ceea ce se crede a fi „marginea sistemului solar". V-aţi întrebat unde o să fiţi peste trei ani? (**M. C.**)

■ Aflăm că s-a descoperit şi se comercializează deja, în SUA, o pastilă care lichidează mahmureala în 15 minute. În cît? În 15 minute. O mahmureală care trece într-un sfert de oră nu e o mahmureală serioasă, ci un bîzdîc; rămîn fidel mahmurelilor de cîte o zi, două, trei, uneori şapte. (**R. C.**)

■ Vola a pus în vînzare nişte bilete de avion ieftine ca braga, vreo 30 de euro dus-întors cu toate taxele. Doar că pleci azi la ora 14,50 la Barcelona, de pildă, iar la 18,15 trebuie să te întorci. Altfel zis, ai vreme să faci cumpărături în Băneasa (că, la preţul ăsta, doar nu credeţi că plecaţi din Otopeni!), să mai iei un parfum din *duty-free*-ul catalan, dacă plecarea n-o fi din alt terminal. Iar dacă e cumva chiar din alt aeroport, te duci frumos pe La Rambla, îţi faci o rezervare la *Royal Ramblas* şi îţi cumperi frumos un bilet cumsecade, pentru după sărbători. (**S. S.**)

■ Pe 30 noiembrie, autorităţile au descoperit cel mai elaborat tunel al drogurilor din lume, care făcea legătura între San Diego şi Mexico. Lift hidraulic, şine electrice etc. Nu ştiu ce părere aveţi dvs., dar eu de-abia aştept filmul. (**L. V.**)

■ Prin Bucureşti au apărut nişte magazine care se numesc GerMag, pe care scrie mare „Produse Germania". E ţeapă. Mi-am luat nişte nimicuri electrocasnice de acolo şi două din trei s-au stricat după prima utilizare. Produse Germania pe naiba, se simte chinezăria în ele. Iar în oamenii de acolo se simte meschinăria. Dacă te duci cu ele înapoi, îţi cer ambalajul (cine face colecţie de ambalaje?). Dacă ai ambalaj, te trimit la dracu-n praznic să îţi repari drăcia, de parcă ar trebui să fii pedepsit că le-ai dat bani. Să fiu în locul nemţilor, i-aş da în judecată pe şarlatani, le fac ţara de rîs. Germania adică. (**C. G.**)

■ Sloganul unei campanii publicitare este „Bucuria de a cumpăra!". Fără nici o legătură cu respectiva campanie, m-am uitat într-un hipermarket, la feţele oamenilor care, în 10 decembrie, îşi făceau deja cumpărături pentru sărbători, golind rafturile, îmbrîncindu-se la pulpa de porc la ofertă, umplîndu-şi coşurile pînă la refuz. Nu era nici urmă de bucurie acolo! Erau doar frustrare, lăcomie, încrîncenare. Cum ar suna „Furia de a cumpăra!"? (**A. P.**)

■ Copilul meu, deşi mare, mi-a pus una dintre întrebările... acelea, şi anume: îţi dau cerşetorii rest atunci cînd vrei să le dai bani, dar ai doar bancnote mari? Vechea mea cunoştinţă, cerşetoarea blondă de la McDonald's-ul din Romană, mi-a povestit, în paralel, din proprie iniţiativă, fără să-i fi pomenit de întrebare, că ai ei clienţi îi dau tot mai des bancnote mari, la care îi cer rest. Era destul de plictisită, ca să nu zic înfuriată de acest fenomen. Concluzia ei, înţeleaptă şi un pic absurdă, a fost: strada-i periculoasă, da' bănoasă... (**I. P.**)

■ În piaţă la mine, înainte de sărbători s-a înfiinţat un aşa-numit tîrg de produse tradiţionale. Sînt tarabe la care se vînd cîrnaţi cu usturoi, cîrnaţi de Pleşcoi, cîrnăciori de bere, pastramă, diverse feluri de şuncă de porc, tobă, slănină afumată şi multe altele din aceeaşi categorie. Se confirmă aşadar că avem o mare tradiţie legată de porcării. (**A. M.**)

DACĂ AVEŢI O ANUME SINCERITATE PAROHIALĂ, CUNOSC O VRĂJITORIE CARE PERMITE MODIFICAREA SPERANŢEI LA FIX NOUĂ LUNI DUPĂ CEVA POZITIV

■ Dacă aveţi o anume teamă faţă de perioada Crăciunului (decoraţiuni în magazine, shopping, colinde la radio, brad etc.), ei bine, aceasta poartă şi un nume: *viciquinquifobie!* Termenul a apărut pentru prima dată în cartea lui Charles Dickens, *A Christmas Carol,* şi îi aparţine lui Scrooge, firește. (**M. C.**)

■ În minutele nesfîrşite petrecute în autobuzul 300, între Piaţa Victoriei şi Piaţa Romană, Paul – un nene în salopetă, bine cherchelit şi, deci, de o sinceritate debordantă – vorbea la telefon cu numita „Adeluţa". „Da, păsăricuţa mea, sînt în autobuz. Vezi că ţi-am lăsat bani pe masă, în caz că nu ajung la timp... sau mor. Da, pupa-ţi-aş guriţa aia dulce a ta... că miere e, Adeluţo. Nu, păsăricuţa mea iubită, nu sînt în cîrciumă, n-auzi?!? Nu e muzică, e lume în autobuz! De ce vrei să mă superi tu pe mine, Adeluţo? Nu beau, păsăricuţa mea, pupa-ţi-aş guriţa ta mieroasă! Sînt pe drum." Omul avea dreptate. (**P. M.**)

■ Primesc pe Facebook o invitaţie: „Biseria Sf. Ioan Valahul vă invită să sărbătorim împreună Revelionul 2012". Ce-o mai fi şi asta? Sigur n-o fi vorba despre slujba de Crăciun? Sau despre noaptea Învierii de anul viitor? S-a modernizat BOR-ul atît de tare încît le-a dat mînă liberă preoţilor să facă chef de Anul Nou? O fi cu vin mînăstiresc? Cu colaci şi prescuri pe post de cozonaci? Se lasă cu „Isaia dănţuieşte"? Total nedumerită şi confuză, mă uit la detalii. Petrecerea va avea loc în sala parohială de pe Old Dock Road, în New York. Uimirea mi s-a spulberat dintr-odată. Aşteptaţi-mă, că vin! (**A. P.**)

■ Cunosc un sfertodoct care, foarte exigent cu el însuşi, se străduieşte să devină un semidoct. (**R. C.**)

■ Soţul vrăjitoarei Vanessa, închis la Rahova, a intrat pe Facebook. Aşa şi-au dat seama anchetatorii că vrăjitoarea Vanessa reuşise să strecoare „un telefon de ultimă generaţie" şi să i-l paseze cu ajutorul şefului de secţie. Adevărul e că şi Facebook-ul ăsta e o mare vrăjitorie. (**L. V.**)

■ Dreptate înainte de toate! La propunerea şi sub presiunea unor organizaţii neguvernamentale, Parlamentul Austriei a adoptat o lege care permite modificarea imnului naţional. Al patrulea vers al primei strofe („Heimat bist du großer Söhne", adică „Eşti patria unor fii măreţi") va trebui schimbat astfel încît să le includă şi pe femei, care-au fost discriminate de autoarea versurilor, Paula Preradović. Începînd de anul viitor, în versul respectiv se vor introduce şi „fiicele". Ocazie cu care va trebui modificat şi tactul melodiei – spre disperarea dirijorilor şi a interpreţilor, care spun că nu prea există soluţii „convingătoare". Dar, deh, corectitudinea politică bate prozodia! (**M. M.**)

■ Pe strada Speranţei, la mică distanţă una de alta, două inscripţii pe ziduri: „Ură voi totzi" şi „Copilul divin face baie". (**D. S.**)

■ În 2010, numărul naşterilor în SUA a fost de patru milioane, cea mai mică rată a natalităţii din ultimul deceniu, cauza fiind, spun specialiştii, criza economică. Asta îmi aminteşte că cel mai mare număr de naşteri din istoria New York-ului a avut loc prin anii '70, la fix nouă luni după o lungă (şi de-atunci celebră) pană de curent electric. Să fii strîmtorat şi să ţi se mai ia şi lumina, ce dezastru! (**M. C.**)

■ De departe cea mai interesantă ştire din ultimele zile. Cînd aţi mai citit ceva pozitiv despre un om bogat din România? Nu, nu e vorba de fapte de vitejie obişnuite: palate, fraude, maşini şi piscine: „Primii români au ajuns, aseară, la Polul Sud. Un alpinist veteran, Coco Galescu (unul dintre cei mai experimentaţi alpinişti români), şi un miliardar de Top 300, Romeo Dunca, au mers două săptămîni pe schiuri, peste 300 de kilometri, pînă în cel mai sudic punct al Pămîntului. Ei au urmat ruta pe care a fost cucerit Polul Sud, în urmă cu fix 100 de ani, de norvegianul Roald Amundsen" (din *Evenimentul zilei*). (**A. M. S.**)

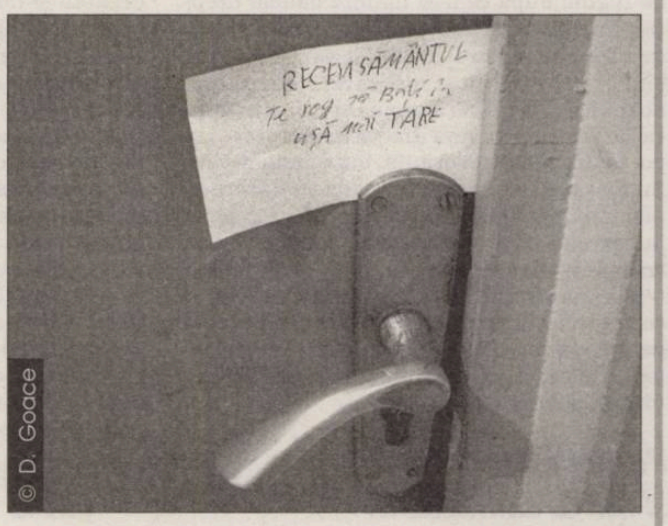

© D. Goace

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VIII ■ nr. 411 ■ 29 decembrie 2011 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 6,99 lei

ANDREI PLEŞU

„Drumul spre sine“

pagina 3

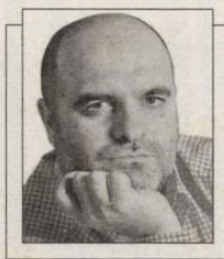

OVIDIU NAHOI

„Noi şi cehii“

pagina 5

CARMEN GAVRILĂ

„Iarna islamică“

pagina 20

Rockîntarea României

Despre rock în comunism

Dorin Liviu Zaharia, 1971

„Aceşti oameni tineri / căutîndu-şi / printre nervii spintecaţi / căutîndu-şi, căutîndu-şi / înnebunitor / libertatea / oameni tineri / gata să explodeze în cîntec...“

NICU VLADIMIR – „ROCK GENERATION“

5 948489 140617 52

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

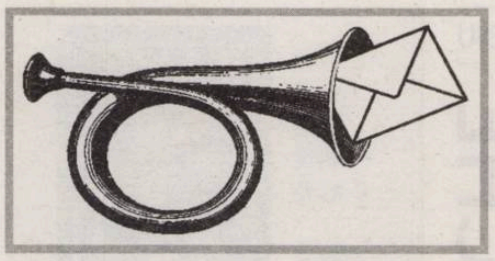

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Dana Purgaru

Săptămîna viitoare, vă propunem recapitularea anului 2011

În numărul viitor vă propunem să revizităm împreună anul 2011. N-o să fim nici excesiv de serioşi şi nici peste măsură de ironici. Rîsu'-plînsu' va fi cheia în care vom lua la bani mărunţi momentele importante. Iată cîteva dintre subiectele dezbătute:

- Pentru Pro Democraţia, cea mai mare împlinire a anului trecut pare a fi apariţia *Coaliţiei 2012 pentru alegeri curate*: o coaliţie de ONG-uri pentru monitorizarea campaniei electorale şi pentru creşterea puterii de reacţie şi de mobilizare la nivel local faţă de frauda şi mita electorală.
- La anunţarea „măsurilor brutale“ (tăierea salariilor cu 25%) poporul a ieşit la mitingul de protest dansînd, printre hăhăieli, „Pinguinul“.
- Cît de prost să fii să iei şpagă într-o perioadă în care DNA umblă pe stradă cu lupa de căutat şpăgari, corupţia ne costă 5% din PIB, dar cui să-i pese?
- Anul acesta a fost poate cel mai greu pentru media românească: căderea mai multor cotidiene, ruperea în două a Realităţii TV etc. Va fi anul 2012 mai rău sau mai bun?

ACTUALITĂŢI

Ne facem de rîs

Am fost uimit şi rău impresionat cînd, după momentul anunţării încetării din viaţă a lui Václav Havel, un post de televiziune roşietic, crainică harnică, a cerut părerea despre eveniment chiar lui Ion Iliescu. Acesta l-a caracterizat pe Havel ca pe un om plăcut, liniştit, amabil, cu care s-a întîlnit la Moscova, după 1990, pentru a găsi o soluţie de a desfiinţa Pactul de la Varşovia. Mi s-a părut total deplasată asocierea celor două nume, dar am realizat că intervenţia era în acord perfect cu evoluţia societăţii româneşti din ultimii 22 de ani.

Dar apele încep, în fine, să se separe, şi nu fără satisfacţie am asistat de curînd la intervenţia liderului revoluţionarilor, Maries, care a pus, în fine, degetul pe rană în şedinţa Parlamentului de comemorare a evenimentelor din decembrie 1989. Acesta l-a trimis în neant pe fostul preşedinte, numindu-l „criminal notoriu“, după care, ca pişcaţi de unele locuri sensibile, toţi parlamentarii PSD au părăsit şedinţa (în semn de solidaritate cu cel numit).

Diferenţele sînt uluitoare: în Cehoslovacia trecerea s-a făcut cu o Revoluţie de catifea, iar la noi cu uciderea a sute de oameni, după ce Ceauşescu a fugit. Havel a fost un mare intelectual şi un disident de seamă al regimului comunist, Iliescu – un mare politruc stalinist care nu s-a sfiit să proclame, în seara de 22 decembrie, marile idealuri ale comunismului, după ce regimul era doborît de masele populare. Diferenţele sînt nenumărate, izbitoare şi nu mai trebuie dovedite. Havel a fost primul pe lista cehilor şi slovacilor, fiind ales precum matca în stup, Iliescu s-a pus ultimul pe listă (cu voia dumneavoastră) pentru a reuşi să se impună în faţa unui popor distrus moralicește şi impregnat de propagandă (vorbele îi aparţin lui Gabriel Liiceanu). Amîndoi au ajuns şefi de stat (iată o singură asemănare), dar care a fost evoluţia din cele două areale de populaţie? Aş putea să răspund cu acel des rostit „mi-e ruşine că sînt român“, dar nu meritäm aşa ceva.

În fiecare an ne inflamăm cu privire la ce s-a întîmplat pentru că nimeni pînă acum nu a reuşit să explice. Cred că a venit timpul să stăm mai puţin încrîncenaţi şi să începem să separăm apele şi să aflam tot adevărul. Altfel vom fi împreună cu acei morţi care nu s-au retras în lumea lor, a umbrelor, ci au rămas să hălăduiască printre cei vii, bîntuindu-i şi nelăsîndu-i să vieţuiască în pace. Cît despre alăturarea de care pomeneam, să fim siguri că istoria o va defini ca pe o mare disjuncţie. Ceea ce şi acum e perfect adevărat.

Anton POPESCU
popescuanton@yahoo.com

NR. 410

Articolul lui Cătălin Tolontan, „De ce abia acum consum legume olandeze?“

Port o afecţiune deosebită pentru două naţiuni care nu fac parte din marile puteri şi culturi europene, dar sînt de o mare creativitate.

Unii ar fi suedezii. Au avut un destin excepţional în istorie. La un moment dat, Marea Baltică era lac suedez, regele Gustav Vasa a creat prima armată naţională modernă cu care a ajuns în centrul Europei, la Praga, în Războiul de 30 de ani, suedezii au invadat Polonia şi Rusia. Treptat s-au retras, au fost pionierii industrializării moderne, au creat mari industrii. Dar cel mai mult apreciez la suedezi că l-au dat pe Alfred Nobel cu premiile lui, pe Selma Lagerlöf cu a sa *Minunată călătorie a lui Nils Holgersson*, pe Ingmar Bergman şi Elvira Madigan.

Altă mică naţiune cu un destin excepţional sînt olandezii. Olanda este o victorie a oamenilor împotriva mării, teritoriul de azi al Olandei este cam 50% fund de mare. Faimoasele mori de vînt nu măcinau, ci pompau apa în canale. Sînt o naţie de formidabili ingineri hidraulici. Olanda a creat la Amsterdam şi Rotterdam (ambele conţin cuvîntul „dig“) burghezia modernă, erau renumiţi negustorii şi navigatorii olandezi.

Am fost în micul orăşel Vlissingen din gura estuarului oraşului Anvers la Marea Nordului. Aici se află statuia celui mai mare amiral olandez, originar din oraş – Michiel de Ruyter din secolul al XVII-lea. Ruyter a ţinut-o la respect pe regina mărilor – trufaşa Anglie, învingînd-o pe mare de multe ori. Cît de eleganţi sînt olandezii! Pe statuie apar doar marile sale campanii navale din Mediterana, englezii sînt doar eliberatorii lor de invazia nazistă.

Olanda a dat o generaţie extraordinară de pictori, cel mai mare fiind, după mulţi, Vermeer. În periplurile mele europene am căutat mai ales tablourile lui, iar în Viena, de cîte ori am ocazia, adăst un sfert de oră în faţa capodoperei lui Vermeer – *Pictor în atelierul său* sau admirînd *Alegoria Picturii* de la Kunsthistorisches Museum.

Călătorind prin Italia am oprit odată la un camping, m-a impresionat în mod deosebit curăţenia instalaţiilor sanitare; o explicaţie e susţinută de faptul că acest camping era practic ocupat de olandezi, care impun astfel de standarde.

Îmi plac Olanda şi olandezii, casele lor cu ferestre la nici un metru de sol, fără perdele, prin care ai ocazia să vezi gustul desăvîrşit al olandezului şi marea lui aplecare spre artă. Pe un sol nisipos, olandezii cultivă cele mai frumoase flori, şi agricultura olandeză n-are nevoie de subvenţii. Amsterdam-ul este oraşul bicicletelor, olandezii sînt iubitori de natură, iar peisajul lor e „mai normal“, n-are rigoarea germană.

Am prieteni olandezi, Rijkaard îl admira încă din 1991 pe Gică Popescu, fotbalistul care şi-a construit cariera la PSV Eindhoven, sau... ce să zicem de Chivu, căpitanul echipei Ajax din Amsterdam! Nenorocirea lui Neşu este uşurată de ambianţa unor oameni deosebiţi.

De aceea a spune răutăţi despre olandezi e mai mult decît o crimă, este o greşeală, parafrazîndu-l pe Talleyrand.

Joe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

COBORÎTE DE PE SITE

Nu e poveste, e fabulă. Şi e total greşită

Interesantă teoria, să vedem cifrele... Aşadar, în 2007 nemţii aveau datorie publică de peste 60% din PIB şi un deficit mic, la 0,5%. Spania, pe de altă parte, avea datorii sub 35% şi excedent bugetar, iar Irlanda stătea încă şi mai bine. Aplicînd analogia dvs., se pare că nemţii au băut din greu, dar sînt treji, iar spaniolii şi irlandezii n-au băut, dar s-au îmbătat. Şi pot continua: americanii au băut enorm, dar italienii s-au îmbătat. Japonezii ar trebui să fie sub masă de mult, dar în locul lor sînt grecii.

Explicaţia asta simplistă, prezentată sub formă de fabulă moralizatoare, face mult rău. Rezultatul este concentrarea politicii pe soluţii la problemele datoriilor şi deficitelor, deşi astea sînt efecte ale crizei, şi nu cauzele lor. Cauza profundă a crizei actuale este sărăcirea claselor mijlocii în America şi Europa, accentuarea inegalităţii sociale, deplasarea veniturilor de la salarii la dividende. Asta a cauzat atît pieţe interne fragile, susţinute de credite care nu pot continua la nesfîrşit, cît şi imense capitaluri speculative investite în sectoare financiare hipertrofiate. Iar fabulismul dvs. duce direct la austeritate, care ucide rapid pacientul fiindcă accentuează cauzele crizei.

Preşedintele american Herbert Hoover şi cancelarul german Heinrich Brüning au susţinut, cît au fost în funcţie (în timpul marii crize), idei perfect similare cu ale austerişţilor contemporani. Istoria s-a pronunţat de mult asupra lor. Americanii au poreclit orăşelele de corturi cu oameni evacuaţi din case *„Hooverville“*. Iar germanii l-au numit pe Brüning „cancelarul foamei“. Şi cam atît despre cei doi, nimic altceva...

adăugat de cristia
la data de 26 decembrie 2011

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONŢEANU ● fax: 021-407.54.67
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro ● fax: 021-407.54.67

PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Sorin Ioan BLAGA
DIRECTOR PUBLICITATE: Cristian VELICU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 10.300 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **2011: Recapitulare**
- **Justiţie şi corupţie**
- **Snobismul**
- **Penibilul**
- **Datul cu părerea**

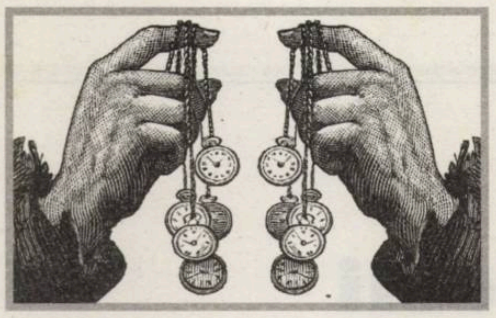

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Drumul spre sine

În Antichitatea tîrzie, cînd filozofii erau mai numeroși decît profesorii de filozofie, iubitorul de înțelepciune era definit ca un truditor al modelării de sine. Nu ți se cerea să cauți o formă de cunoaștere generică, un adevăr „obiectiv“, străin de ființa ta, un adevăr fără efecte palpabile asupra modului tău de a fi. Nu pura instrucție (înțeleasă ca strictă inventariere de informații sau ca acrobație de concepte) era sensul căutării filozofice, ci desăvîrșirea interioară, identificarea unei soluții de viață care să-ți garanteze libertatea, echilibrul lăuntric, împlinirea existențială, virtutea. Exercițiul cunoașterii avea sens cîtă vreme el se putea converti în progres sufletesc. Cu alte cuvinte, cunoașterea trebuia nu doar să te învețe ceva, ci să te „salveze“ omenește, să te *transforme*, să te apropie de versiunea optimă a firii tale. În limbaj creștin, s-ar fi spus că nu era de prețuit decît cunoașterea „mîntuitoare“. Filozofia se recomanda, așadar, ca *drum*. Drum către armonia eului, examinare de sine în vederea perfecționării de sine. S-au scris pagini exaltante pe această temă, de la Platon la Epictet și Marc Aureliu, de la Epicur la neoplatonici. Iată un faimos pasaj din Plotin: „Dacă încă nu-ți percepi frumusețea proprie, procedează asemenea sculptorului care lucrează la o statuie pentru a o face să fie frumoasă: mai cioplește ici, mai netezește dincolo, mai curăță unde e nevoie, pînă cînd iese la lumină chipul frumos al statuii. Tot astfel, înlătură și tu ceea ce e de prisos, îndreaptă ce e strîmb, limpezește părțile umbroase și nu conteni să-ți sculptezi propria statuie, pînă cînd va străluci în tine lumina divină a virtuții...“

Dar istoria filozofiei a părăsit, de mai multe secole, această specie a filozofării. Astăzi, filozoful vrea să se distingă mai curînd prin *uitare de sine:* umblă la finețuri chintesențiale, afectează „rigoarea“ științei, construiește ample pagode terminologice, sisteme atotcuprinzătoare, cu atît mai valabile cu cît el e mai absent, ca persoană vie, din „tehnicitatea“ lor. Înțeleptul antic se concentra, hipnotic, asupra ordinii lui interioare, asupra „stabilizării“ umorilor curente, asupra unor procedee ale construcției de sine, în perspectiva unei valorificări integrale a potențialului individual, a nimbului lui de universalitate. „Specialistul“ de azi slujește, infailibil, zeul aspru și glacial al *competenței*. E un „știutor“, un „expert“ al discursului despre discursuri. Are tot atîta nevoie de biografie proprie și de interlocutor, pe cît de puțină nevoie are căutătorul de înțelepciune de jargonul lui. E exponentul acru al unei minorități fascinate de micile ei dexterități analitice.

Cine parcurge însă marile texte ale Antichității privind grija de sine simte, la un moment dat, că ceva lipsește. Chiar dacă predică eliberarea eului de registrul determinărilor contingente, „sculptarea“ sinelui în vederea unei desăvîrșiri dătătoare de „măreție sufletească“ și de noblețe iradiantă, înțelepciunea lumii greco-romane suferă, de la o vreme, de un soi de inflație a eului. Preocuparea de sine riscă să instaureze, de jur împrejurul persoanei, un tot mai apăsător spațiu al singurătății. Sinele evacuează lumea. O pune între paranteze. Nu mai există decît sculptorul, modelul său ideal și materia primă a viitoarei statui. Avem de-a face cu o titanomahie care se consumă într-un pustiu. Instanța cu desăvîrșire absentă e *Celălalt!* Ne putem reprezenta cu oarecare ușurință un „nevoitor“ stoic străduindu-se de unul singur, cu ochii ațintiți spre o perfecțiune care se poate dispensa de patosul comunitar, de zumzetul vital al „aproapelui“, de freamătul indescifrabil al lumii pămîntești. A fost nevoie de „revoluția“ neotestamentară pentru ca imperativul „cunoașterii de sine“ și al „sculptării de sine“ să fie întregit cu acela al „iubirii aproapelui“. Dintr-odată, lumea se repopulează. Efortul solitar se sprijină pe o solidaritate sufletească și spirituală, fără de care un astfel de efort rămîne o simplă performanță atletică. Nașterea lui Iisus e o șansă nesperată, exemplară, restauratoare, dată Celuilalt. Ea spune da „îngrijirii de sine“, dar adaugă că nu poți lucra de unul singur asupra lutului propriu. Că ai răspunderi și dincolo de desăvîrșirea ta. Că desăvîrșirea ta e de neobținut fără grija de celălalt. Că, mai mult, măsura desăvîrșirii tale e modul cum înțelegi să te porți cu semenii tăi. Că e musai ca, în timp ce te ocupi de perfecționarea de sine, să te lași sculptat și de ceilalți, să îngădui celorlalți să-și lase în tine urma lor. În sfîrșit, că dalta cu care îți netezești portretul ar fi mult mai stîngace, dacă – vorba lui Salvador Dalí – alături de mîna ta n-ar intra în joc și mîna unui înger...

E adevărat că și monahul creștin pare, uneori, să fie echivalentul duhovnicesc al stoicului aplecat asupra sinelui propriu. Că și el pare, uneori, un „împătimit“ de mîntuire, un aspirant singuratic la rai. Dar asta deschide o dezbatere pentru care, în spațiul acestei rubrici, nu mai e, deocamdată, loc. Sărbători fericite în continuare!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cum sînt românii

Ce poate face omul, bunăoară, în lînceala plăcută a sărbătorilor, cînd știrile sînt (cică) pe sponci, pentru că tevatura politică ia o binemeritată pauză? Oleacă de zapping. Ocazie cu care poate afla – nici mai mult, nici mai puțin – răspunsul la întrebări fundamentale, carele de multă vreme chinuie mințile intelectualilor și ale simplilor cetățeni: Cine, ce și cum sînt românii? Iar dacă – de-un capriț, de-un amplezir – se plictisește de televizor și dă o raită pe Internet, omul nostru se edifică. Aprofundează chestiunea.

S-o luăm de la știrile televizate, căci ele și numai ele, nu-i așa, ne țin la curent – pe viu și în direct, fierbinți și exclusive – cu actualitatea, cu realitatea, cu lumea în care trăim. De sărbători, știriștii noștri au un adevărat ritual propriu, în două secvențe simetrice, care se desfășoară prin transmisii în direct din supermarketuri – aceste temple postmoderne ale lumii civilizate, după cum au afirmat și demonstrat diverși gînditori. În săptămîna *de dinainte* de Crăciun, se fac știri despre ce cumpără românii, din care putem afla că: „românii preferă carnea de porc, mezelurile și brînzeturile“. Sau: „românii își umplu frigiderele cu produse tradiționale: mezeluri, carne de porc pentru sarmale, cozonaci“. Sau: „românii se pregătesc să închine un pahar cu vin“. Aceste aserțiuni sînt exemplificate prin abordarea directă a unor români concreți aflați în numitul supermarket, cărora li se bagă cu un gest ferm microfonul în față și li se dă astfel ocazia să fie văzuți de neamuri și vecini spunînd ce-au cumpărat: „carne pentru sarmale, cozonaci, vin, niște dulciuri pentru copii...“. În funcție de ideologie/perspectivă, știrea poate fi construită nu pe schema abundenței, ci pe schema precarității. Și atunci nu se mai spune că „românii își umplu frigiderele“, ci dimpotrivă, că „românii au un Crăciun de criză“. Pe cale de consecință, se ia la întrebări un român concret cu căruciorul cît mai gol, care declară că a cumpărat „cîte puțin“ din fiecare pentru că bugetul e mic. Dar, una peste alta, schema e aceeași și – mai ales – accentul cade tot pe cine/ce/cum sînt românii. Legătura în studio. *După,* reportera/reporterul merge iarăși în supermarket, de unde își începe de obicei transmisia în direct cu cuvintele: „după sărbători, românii au invadat magazinele pentru o mică reaprovizionare“. Acum, „românii preferă“ cumpărăturile *soft:* apă minerală, suc, șervețele. Pe aceeași structură se construiesc știrile de Paști – cu precizarea că porcul este, desigur, înlocuit de miel. Cozonacul rămîne, dar apar ouăle.

Pentru o abordare cît mai „profi“, dar și pentru a realiza un portret complex al preferințelor și activităților poporului nostru, se fac și știri despre locurile în care sînt petrecute sărbătorile. Ele conțin, de regulă, afirmații precum: „pentru sărbătorile de iarnă, românii preferă destinațiile exotice“ (și urmează un agent de turism care ne spune că cererea pentru Thailanda a crescut cu sută la sută față de anul trecut); sau: „românii au invadat pîrtiile de schi“; sau: „românii au invadat stațiunile montane din Austria“. Bineînțeles, uneori e loc și pentru o altă știre, care începe cu „românii mai tradiționaliști își petrec sărbătorile în sînul familiei“. *Breaking news* de-adevăratelea!

Perioada sărbătorilor și știrile descrise mai sus reprezintă, desigur, doar o binevenită sinteză a trăsăturilor, comportamentelor, atitudinilor pe care le au românii. În restul anului, profilul ființei naționale este completat de alte formulări pline de miez (și de originalitate, desigur) pe care le întîlnim în limbajul știrilor. De exemplu: „de Ziua Națională, românii s-au înghesuit la fasole cu cîrnați“; „românii s-au călcat pe picioare pentru a atinge moaștele Sfintei Paraschiva“; „românii vor scoate mai mulți bani din buzunare pentru a plăti gigacaloria“; „din cauza caniculei, românii au luat cu asalt știrandurile/terasele“ (asta e în august, cînd iar sînt știri pe sponci). Etc., etc.

Mai nou, pe lîngă astfel de știri edificatoare, avem și campanii. Pornind de la constatarea că, la o căutare pe Google, „ies în față“ (căci Goagăl folosește și el metoda „intuikivă“ a lui Peștaloțiu...) formule negative precum „românii sunt proști/hoți/păduchioși“ (respectiv, *scum, ugly, rude* în engleză, *voleurs, racistes* în franceză, *zingari, extracomunitari* în italiană și *faul, roma, anders* în germană), ciocolata Rom a lansat o campanie de „manipulare“ a motorului de căutare, apelînd la cetățeni să caute în cît mai multe limbi „românii sînt deștepți“. Am putea spune că „românii s-au mobilizat și au căutat“. De peste 600.000 de ori. Așa încît acum, cînd scrii pe bara de căutare „românii sunt...“ ies în față lucruri bune: deștepți, educați. În franceză ies la iveală și niscaiva dezacorduri: am scris *les roumains sont...* și sub bară au apărut *intelligents, intelligentes, intelligent.* Da' pentru asemenea mici scăpări doar n-o să spunem că „românii nu știu franceză“... Orișicît, pentru cîtva timp – pînă cînd străinii vor începe iar să caute *voleurs, rude, roma, zingari* etc. – ne-am dres imaginea pe Google.

Toată această adunătură de clișee și formule ar merita, poate, studiată serios, pentru că reprezintă suprafața unor probleme identitare mai complicate. Preocupați pînă la obsesie de autodefinire (a se vedea și frecvența cu care revin, în limbajul moderatorilor TV, al comentatorilor și forumiștilor, referirile la popor – „acest popor este, face, drege, nu face, nu drege“ ș.a.m.d.) și de recunoaștere din partea altora, uităm (sau nu știm) un îndemn simplu și logic: a nu se generaliza. Românii sînt – ca toate neamurile – amestecați: buni și răi, așa și pe dincolo, deștepți și proști, simpatici și urîcioși... Dar ăsta-i cusurul lor: generalizează, domnule! Teribil ce mai generalizează!...

Ca toate neamurile – amestecați: buni și răi, așa și pe dincolo.

ținerea de minte

„Antoaneta Ralian: Da, am o mare și intactă facultate de-a admira și de-a mă entuziasma. Cred că această capacitate de entuziasmare, precum și curiozitatea pentru tot ce se-ntîmplă în jur – mă refer la curiozitatea pentru prefacerile majore, nu pentru trivialitățile mahalagești – constituie unul dintre motoarele vitalității. Mă entuziasmez, vibrez de admirație și în fața unei magnolii înflorite, ca și în fața sonatelor lui Beethoven cîntate la pian de Daniel Barenboim. Admir din toată inima o carte bună, un film bun, o femeie frumoasă, o inițiativă inteligentă, un cuplu armonios. Mă entuziasmez ca un copil ori de cîte ori se îndură cineva, cineva cu mașină și cu suflet caritabil, să mă scoată și pe mine la o plimbare la iarbă verde.“

Radu Paraschivescu,
Toamna decanei. Convorbiri cu Antoaneta Ralian,
Humanitas, 2011

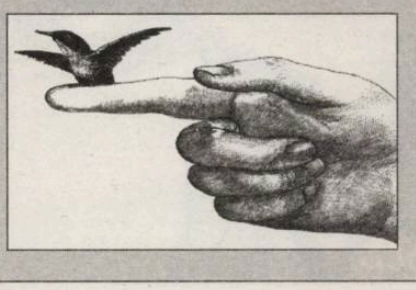

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Anul clasei mijlocii

– cum o fi fost el –

Aşadar, *The Economist* defineşte un membru al clasei mijlocii globale ca fiind acel individ care, după ce plăteşte cele necesare supravieţuirii (mîncarea, chiria, îmbrăcămintea pentru întreaga familie), mai rămîne cu o treime din venituri pentru a decide, în funcţie de aspiraţie, inspiraţie şi nevoi, fie să plece într-un concediu, fie să plătească o şcoală mai bună pentru copii, fie să îşi facă o asigurare medicală la un sistem mai performant. Prin 2008 (fix înainte de criză), celebra revistă (în opinia mea, cea mai bună publicaţie săptămînală din lume), ajungea la concluzia că numărul pămîntenilor care îndeplinesc această condiţie a depăşit jumătate din totalul populaţiei globului. Extrem de interesantă era analiza tendinţelor politice, care îmi amintea de o descriere a mişcărilor de plăci tectonice. Avînd în vedere că, în ciuda diferenţelor de cultură şi mediu politic, interesele clasei mijlocii sînt comune, *The Economist* paria pe o consolidare a mişcării civice în state cu grad mai scăzut de libertăţi civile (Rusia, China, Orientul Mijlociu), înspre liberalizare, flexibilizare a regimului politic, libertăţi sporite pentru mişcarea capitalului şi a persoanelor. La *The Economist,* scriitura este impecabilă, umorul este omniprezent, grafica întregeşte imaginea unei publicaţii de o calitate ireproşabilă. Cu toate acestea, sînt slabi de tot în materie de profeţii. În 2011, ioc mişcări sociale în Rusia sau China. În schimb, „ochiupaiuri" prin toată lumea occidentală. *The Economist* a nimerit-o, însă, în cazul Orientului Mijlociu. În timp ce majoritatea comentatorilor analizau primăvara arabă prin prisma „obidiţilor săraciţi de preţul mîncării", influenţat de analiza din 2008, eu vedeam în manifestanţii convocaţi pe Twitter şi alte scule de media sociale doar grupuri masive de membri ai clasei mijlocii care doresc deschiderea societăţilor în care trăiesc. Deschidere de toate felurile: a sistemelor de asigurări, a învăţămîntului, a participării la decizia politică, a graniţelor, a comerţului.

În atari condiţii, ce am (mai) făcut eu, românul mediu, în 2011? În primul rînd, calcule. Să văd dacă, după ce am achitat întreţinerea, utilităţile, hrana, plata grădiniţei fiicei mele, ratele la bancă şi un minimum de îmbrăcăminte, mi-a mai rămas o treime din venituri. Am constatat că nu şi am intrat în panică. După aceea, m-am relaxat. Făcusem o greşeală. Ratele la bancă le am pentru un credit ipotecar legat de o casă de vacanţă, la ţară. La cheltuieli – musai trecusem şi abonamentul la Internet. Nici ea nu coresundea procedurii de calcul. Evident, şi taxa de grădiniţă privată (enormă, fie vorba între noi) trebuia socotită în treimea „la dispoziţie". M-am relaxat, aşadar. Sînt *middle class*. În 2011, am reuşit (în ordinea priorităţilor): să îmi ţin copilul la o grădiniţă care oferă condiţii mai bune de educaţie decît cele de stat (deşi, repet, este obraznic de scumpă, dovadă a faptului că oferta este încă prea mică pentru o cerere mare, din partea clasei mijlocii româneşti), să îmi permit un concediu în Antalya (pentru că nu am destui bani pentru Mamaia), să termin leasing-ul pentru o maşină medie. Îmbrăcămintea o cumpăr de la Bruxelles cînd plec în interes de serviciu (nu am destui bani pentru a mă îmbrăca în mall-urile româneşti). Nu vă închipuiţi că salariul primit de la televiziunea publică a asigurat toate astea. Nici poveste. Nu refuz nici o colaborare suplimentară care nu mă vîră în conflict de interese. Aşadar, nu am refuzat nici o moderare de seminar, nici un curs de formare profesională, nici o producţie de material didactic, sau orice muncă suplimentară pentru care m-am socotit competent şi pentru care am avut timp la dispoziţie. Nu voi refuza nici de acum înainte. Vin vremuri grele, iar ipoteca (la care mai am de plătit vreo 15 ani de rate) îmi e icoana la care mă închin de cîte ori mă apucă lenea.

De fapt, asta mă ţine în categoria *middle class,* de care sînt foarte mîndru. Faptul că vreau mai mult, mai bine, mai performant pentru mine şi familia mea. Nu socot că este nimic rău în asta, nu am de gînd să îmi cer scuze. Sînt un *middle-class*-clasic.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

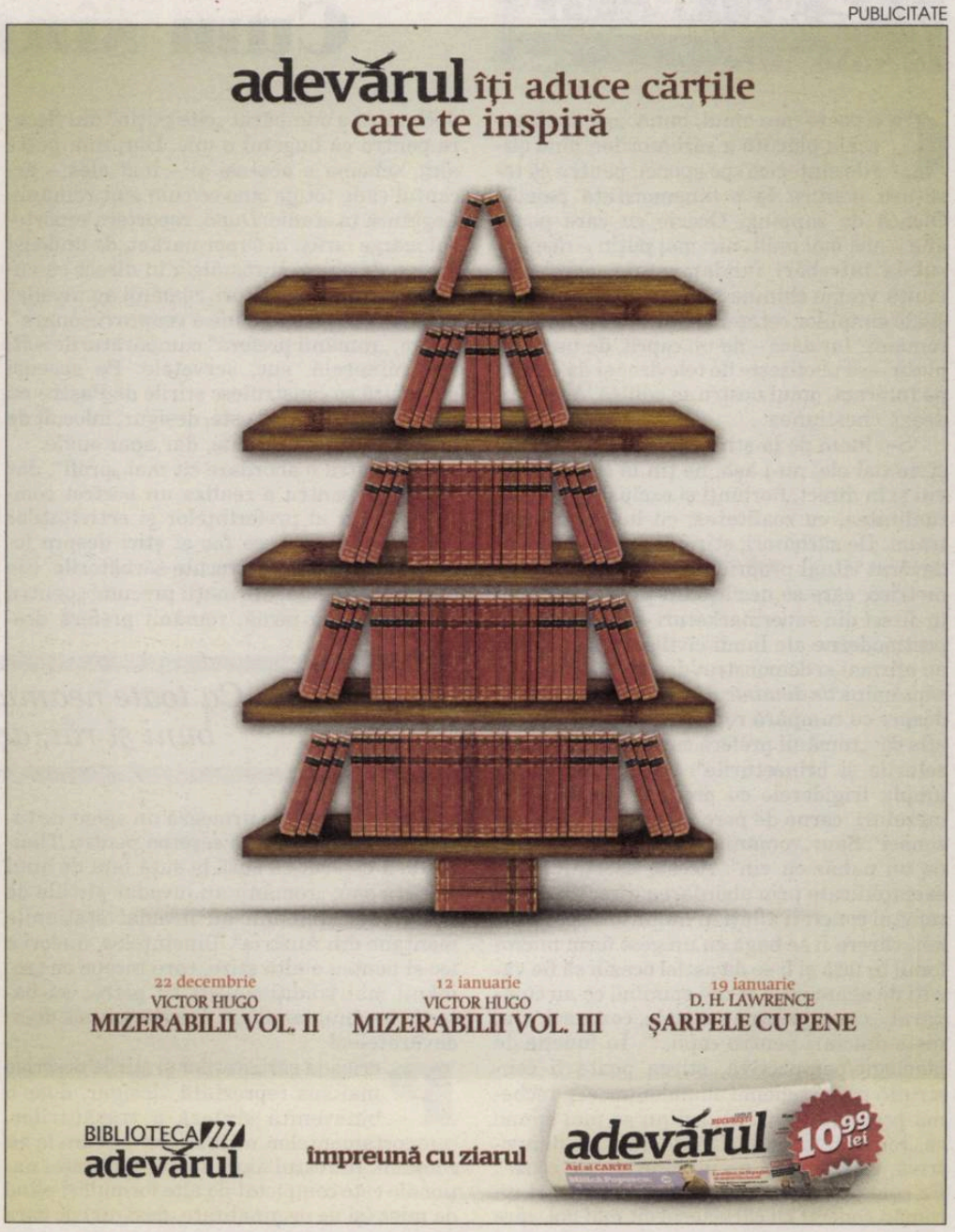

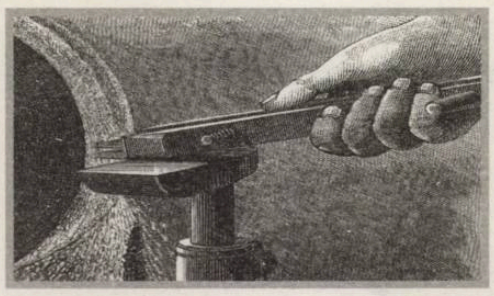

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Noi și cehii – maneliștii și rockerii

Printr-o stranie coincidență, reluarea ciclică a dezbaterilor despre „Revoluția română“, odată cu apropierea zilei de 22 decembrie, s-a suprapus, anul acesta, cu funeraliile lui Václav Havel. Am avut, așadar, în față, două modele de revoluții ale acelui istoric 1989. Sau, dacă vreți, două modele ale schimbării.

Să rememorăm cazul Cehoslovaciei, întorcîndu-ne în anul 1977. Un an rămas în istorie deoarece un grup de intelectuali praghezi, în frunte cu dramaturgul Václav Havel, a publicat manifestul Charta 77, în care își exprimau dezacordul cu regimul comunist. Faptul că totul a pornit de la solidarizarea intelectualilor cu o formație rock – The Plastic People of the Universe – depășește cadrul anecdotei. Václav Havel și prietenii lui erau într-adevăr rockeri – în timp ce prea mulți lideri ai României de azi sînt maneliști.

Dar să revenim la Cehoslovacia și să mergem în anul 1989. Primele demonstrații studențești au avut loc la 16 noiembrie 1989, în Bratislava. Cehii i-au urmat pe 17 noiembrie, cînd peste 15.000 de studenți au luat parte la manifestație. Poliția i-a atacat brutal pe protestatari, prilej cu care s-a produs unul dintre evenimentele enigmatice ale revoluției pragheze: la retragerea protestatarilor, în fața atacului forțelor de ordine, un tînăr a rămas întins pe caldarîm. S-a crezut că este Martin Smid, un student la medicină, și că a fost ucis de polițiști.

Vestea s-a răspîndit imediat, făcîndu-i pe cehi, dar și pe slovaci să iasă în masă pe străzi. De fapt, adevăratul Smid era viu și nevătămat și degeaba autoritățile l-au arătat la televizor, în încercarea disperată de a calma situația. Tăvălugul se pornise. A fost creat Forumul Civic, condus de Havel, care a lansat apelul intitulat *Nekolik vet* („Cîteva propoziții“), unde se formulau cerințele societății civile.

La 27 noiembrie s-a declanșat greva generală și comuniștii au acceptat negocierile cu opoziția. Liderul comunist Gustav Husak a demisionat, și, pe 10 decembrie, s-a instalat primul guvern necomunist de după 1948. La 28 decembrie, Alexander Dubcek, conducătorul Primăverii de la Praga, din 1968, a devenit președinte al Parlamentului. Pe 29 decembrie 1989, Václav Havel a intrat în Hrad ca președinte al Cehoslovaciei.

Ar mai rămîne epilogul: povestea lui Martin Smid. Unele surse susțin că „identitatea“ lui Smid a fost „furată“ de un ofițer de Securitate care a făcut pe mortul. Ulterior, acesta avea să devină liderul unui minuscul partid ceh de extremă stîngă. Și se crede că acest episod, inclusiv intervenția brutală a polițiștilor au fost manevrate de la Moscova, pentru a-i scoate pe cehi în stradă.

Acestea au fost, pe scurt, faptele în Cehoslovacia lui Havel. Dar ce s-a întîmplat în România? Pentru unii, evenimentele sînt ca piesele de puzzle. E suficient să aduni mărturiile, să le pui una lîngă cealaltă, și gata, ai imaginea întreagă. Dar dacă, în loc de puzzle, ne-am imagina un lego? Nu cumva piesele pot fi aranjate oricum, pentru a obține ceea ce vrei, fie un ursuleț, fie un tigru sau orice altceva? Nu cumva, în absența unor documente la care nimeni nu a avut acces, lipsește chiar coloana vertebrală pe care s-ar putea ridica adevărata reconstrucție a momentului decembrie 1989?

Tot ceea ce ni s-a prezentat pînă acum aduce însă două elemente valoroase în legătură cu cei care au preluat puterea sau, dacă vreți, „au furat revoluția“ sau „au conspirat pentru răsturnarea lui Ceaușescu“. Unu: se cunoșteau între ei. Și, doi: știau ce au de făcut, sau, oricum, știau într-o măsură mai mare decît ceilalți. Ar mai fi faptul că ei cunoșteau telefonul Ambasadei sovietice și că, după informațiile care se vehiculează, au și sunat acolo pentru a-i informa pe tovarășii de la Kremlin că totul e sub control. Asta nu trebuie să ne mire. Era modul de gîndire al epocii – astăzi, dacă asemenea răsturnări ar mai fi posibile, aceia care ar lua puterea ar suna imediat la americani. Și apoi, la Bruxelles. Că acei oameni au generat haosul de după 22 decembrie sau doar s-au folosit de el rămîne încă de demonstrat. Cu piesele existente astăzi se poate construi orice teorie.

Nu cumva piesele pot fi aranjate oricum, pentru a obține ceea ce vrei, fie un ursuleț, fie un tigru sau orice altceva?

Întrebarea este dacă se putea altfel. Și ea pare la fel de încărcată de retorică precum aceea dacă am fi putut avea și noi un Havel. Nu. Nu se putea. Pentru că – revenind la comparația cu Cehoslovacia – noi nu am avut o formă de organizare care să reprezinte „poporul“ – ca să nu mai vorbim de „societatea civilă“. Nu au existat sindicate libere în întreprinderi. Greva din Valea Jiului din 1977, greva de la Uzinele Nicolina și marșul studențesc din februarie 1987 de la Iași, revolta de la Brașov din noiembrie1987 au fost momente sublime, dar le-a lipsit continuitatea. Nici disidențele individuale nu s-au unit într-un front al intelectualilor. În 1977 – ca să revenim la anul de început al revoluției Cehoslovaciei –, mișcarea inițiată la noi de Paul Goma murea practic înainte de a se naște.

Se poate discuta la nesfîrșit asupra motivațiilor. Cert este că, în decembrie 1989, „poporul“ era o masă amorfă ieșită pe străzi, iar unor oportuniști organizați și eficienți nu le-a fost greu să preia puterea.

Privind în timp, rezultatele „revoluțiilor“ cehoslovacă și română par să fi dus totuși în același punct. Avem, și noi, și ei, economie de piață, alegeri libere, pluripartidism, libertăți individuale. Facem parte din aceleași cluburi de elită: NATO și Uniunea Europeană, în care am intrat: noi – mai tîrziu și mai entuziaști, ei – mai devreme și mai sceptici. Calitatea guvernării este, desigur, mult diferită. Și aceasta este, probabil, expresia întîrzierii noastre față de Europa Centrală.

Pînă la urmă, nu ne rămîne decît să căutăm și noi acum, după aproape un sfert de secol, rockeri care să-i înlocuiască pe maneliști.

adevărul EUROPA

***Ovidiu Nahoi** este jurnalist, redactor-șef la* Adevărul Europa.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

2011 – *canta che ti passa*

Pentru mine, 2011 a fost un an amestecat, fără mult sens, absurd în multe privințe. Realizările anului s-au petrecut în lumea cărților. Anul acesta a apărut convorbirea în volum pe care am purtat-o cu marea soprană și profesoară Virginia Zeani: *Canta che ti passa – Virginia Zeani în dialog cu Sever Voinescu*, Editura Galaxia Gutenberg.

Cartea s-a bucurat de un splendid succes. Adică, un succes imens într-un grup relativ mic de cititori. Este genul de succes care îmi place tot mai mult. Imens pentru cît mai puțini – am ajuns la concluzia că acesta e succesul adevărat, că aceasta e scara justă a succesului. Sigur, puțini sînt cei preocupați de operă și, dintre ei, doar o parte știu bine cine este Virginia Zeani. Pentru ei, cartea aceasta a fost o mare bucurie și am primit, emoționat, zeci de mesaje entuziaste din toate colțurile țării. Nu multe, doar cîteva zeci. Cartea s-a lansat succesiv la Tîrgu Mureș, Cluj și București, în luna mai. Virginia Zeani povestește pe larg despre viața și cariera ei. Un destin uluitor! Cu această carte, Virginia Zeani atașează calităților ei fantastice de soprană și profesoară încă una, cel puțin de același nivel: aceea de povestitor.

Aleg un fragment, care mie îmi place mult. Sîntem în 1947, în primăvară. Virginia Zeani are 22 de ani și ajunge la Milano, după o plecare dramatică din România – plecare ce avea să fie definitivă. Este săracă, nu cunoaște pe nimeni într-o lume epuizată de războiul mondial. Știe, doar, că vrea să cînte și are o încredere imensă în propriul destin artistic. Iată fragmentul:

„La cîteva zile după ce am ajuns la Milano, i-am cunoscut pe colonelul Giovanini și pe soția lui. Doi oameni admirabili. El era un colonel pensionar, trăia modest împreună cu soția și nu aveau copii. Mi-au cumpărat un cadou pe care nu-l voi uita niciodată: primul meu palton în Italia. Aveam mare nevoie. Apoi, tot ei m-au dus pentru prima dată în Elveția, unde mi-au cumpărat ciocolată. Erau atît de drăguți cu mine! Cînd au auzit că am voce, m-au rugat să cînt pentru ei și apoi m-au oprit la masă. Vorbind despre muzică, el a spus la un moment dat: «Prietenul nostru cel mai bun este Aureliano Pertile. Ai auzit de el?». Am crezut că leșin. Le-am spus că e idolul meu și că nu-mi doresc nimic mai mult decît să iau lecții cu el. M-a împins Dumnezeu spre oamenii aceștia care erau foarte buni prieteni cu el. Toată seara mi-au povestit cum le cînta, cît de înnebunite erau femeile după el în orice rol făcea și ce succes enorm avea. Pe nevasta lui Pertile o chema Italia. Donna Italia, care îl apăra de toate femeile astea, se răstea la sopranele care cîntau cu el și care se îndrăgosteau de el: «Acesta e bărbatul meu, nu al vostru, numai pe scenă e al vostru!». La sfîrșitul serii mi-au dat adresa lui, Admirația enormă pe care o aveam pentru el mi-a dat curajul nebun să îmi înving timiditatea și să mă duc singură la el acasă. Am sunat la ușă și... cine a venit să-mi deschidă? Era Aureliano Pertile în persoană. Cum l-am văzut, am izbucnit în plîns. Emoția era așa de puternică că am început să plîng și nu mai puteam zice nimic. El era șocat: «Ce s-a întîmplat? Pofteste înăuntru?» Nevastă-sa era în spatele lui și... ce putea gîndi văzînd o tînără necunoscută de 20 de ani plîngînd la ușa lor? Mi-au dat puțină apă și, văzînd că nu mă liniștesc, mi-au dat și puțin coniac. Aproape că nu mai reușeam să vorbesc. În sfîrșit, mi-am mai revenit și le-am spus că emoția mea de a-i vedea e așa de mare... că sînt o cîntăreață din România, că ascultasem la București discurile lui și că îl admiram atît de mult. Abia atunci s-au mai liniștit și ei – înțeleseseră ce e cu mine. Eu știam că el este profesor la Conservatorul din Milano, dar avea o viață foarte relaxată – era mereu plecat, petrecea mult timp la țară, unde avea o moșie (...) I-am spus că aș vrea să-mi dea un sfat. Mi-a fixat o întîlnire peste o zi sau două, cînd avea pianistul cu el. Am mers și am cîntat prima dată *Boema*, pe care o știam pe dinafară. «Voce frumoasă, multe culori, trebuie să lucrăm cu tine la dicțiune.» Pe urmă, i-am cîntat *Traviata*. «Eu am cîntat *Traviata*, îmi spunea el, cu cea mai bună Violetta din timpurile mele: Claudia Muzio.» Și îmi spunea că, din punct de vedere tehnic, nu am probleme, fiecare notă este la locul ei, totul e bine. Spunea că trebuie să lucrăm puțin în *legato* și la consoanele duble din cuvintele italienești... Nu mi-a cerut niciodată nici un ban, dar lucram jersee pentru donna Italia (...) Lecțiile mele erau interesante, dar cel mai interesant era că îi ascultam pe alții. Mă duceam foarte des la el, nu doar pentru lecțiile mele. Cum ți-am spus. Croșetam jersee pentru donna Italia și ea îmi făcea cîte o cafeluță. Așa că vedeam mulți cîntăreți pe-acolo. Veneau mai ales tenori. Unii veneau puțin cam aroganți și Pertile nu mai avea răbdare cu ei (...) Poate că avea și dureri de spate – el era cam adus de spate –, și acum, cînd le am și eu, îmi dau seama cît e de greu să ai răbdare cu elevii... În ziua în care a murit, pe 11 februarie 1952, a întrebat de mine. Eu eram deja la Florența unde, două zile mai tîrziu, debutam în *Puritanii*. Colonelul Giovanini cu soția lui erau la căpătîiul lui și mi-au spus că, aproape cu ultima suflare, Pertile a întrebat «Unde e Virginia?». Colonelul i-a spus «E la Florența, poimîine debutează în *Puritanii*». «De aici începe marea ei carieră», a răspuns Pertile. Peste cîteva minute s-a stins. Avea mare încredere în mine.“ (pp. 57-59)

Cu precizarea că Aureliano Pertile era, în vremea sa, tenorul superstar, un fel de Luciano Pavarotti al acelor ani, îndemn pe cei care nu-l știu să folosească aceste zile de răgaz și să-l descopere. Cît despre Virginia Zeani, nu cred că mai trebuie să adaug nimic.

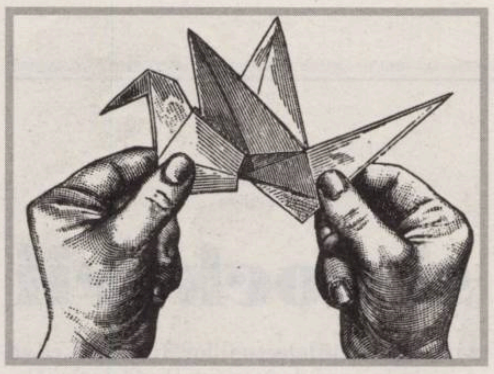

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Pușca de sub masă

Era într-o seară friguroasă de sfîrșit de an și localul Nicorești era plin. Toate mesele ocupate. Doar la una mai erau niște locuri lîngă un client stingher, pe care chelnerul l-a întrebat dacă acceptă compania noastră – doi băieți și o fată. Tînărul, căci tînăr era, ne-a aruncat o privire scurtă pe deasupra ochelarilor cît să înțeleagă despre cine e vorba și a făcut apoi un semn larg și primitor. A continuat să-și bea berea, în timp ce noi ne-am scos hainele și ne-am instalat la masa lui, vorbind.

Masa era mică și pătrată și, voind să mai facem un pic de loc, l-am întrebat dacă putem să mutăm scrumiera în altă parte. N-a înțeles ce-i cerem și atunci ne-am dat seama că nu e român.

Unul dintre noi l-a întrebat în engleză de unde e. A priceput cu greu. Era neamț și, în afară de limba lui, știa doar cîteva cuvinte englezești. Noi nu știam germană. Ne-a spus că-l cheamă Hans... sau Heintz... sau Karl, nu mai știu exact, oricum era un nume scurt, tipic nemțesc. A scos din buzunar un dicționar mic și gros, german-român. Era instrumentul cu ajutorul căruia aveam să ne înțelegem cît de cît. Și am legat un fel de dialog ajutîndu-ne de semne, cuvinte căutate în dicționar, cuvinte internaționale și vorbe sau expresii nemțești pe care le mai știam și noi.

Am aflat că are de gînd să stea ceva mai mult timp în România și că ar vrea să găsească un profesor care să știe germană și să-l poată învăța româna. Prietena noastră i-a spus că ea cunoaște o profesoară de germană, o persoană cam în vîrstă dar care trăise și în Germania și i-ar fi putut fi de ajutor. Fără prea multe complicații, i-a dat neamțului și numărul de telefon al doamnei Zibalis (profesoara de germană, o distinsă doamnă pe care o cunoștea de multă vreme).

Tînărul s-a bucurat și a zis că va lua cît de curînd legătura cu ea. Apoi, ne-a dat de înțeles că Bucureștiul i se pare cam murdar (era pe la sfîrșitul anilor '90 și atunci era și mai murdar decît e astăzi). Pe urmă ne-a zis și că i se pare că e un oraș în care sînt foarte mulți *„zigeuner“*. „Cam cîți or fi?“, ne-a întrebat. I-am spus că n-avem habar, că la recensăminte foarte mulți se declară români, așa că nu se poate ști exact și că, oricum, nu ne interesează așa ceva. S-a uitat zîmbind la noi și a zis că nu ne-ar fi întrebat asta dacă ar fi avut cea mai mică suspiciune că noi am fi țigani.

A scos din buzunar o fotografie veche în care era un bărbat în uniformă SS.

Am aflat că nu cunoștea pe nimeni în România și că venise să vadă țara și eventual să afle ceva despre urmele lăsate prin București de un bunic de-al său, care, pe vremuri, avusese niște afaceri pe-aici. „Cînd, pe vremuri?“, am întrebat noi. A scris pe un șervețel „1930-1944“. Ne-a spus apoi că bunicul lui a fost nevoit să plece odată cu armata lui „Adolf“. Ne-am uitat unii la alții. A scos din buzunar o fotografie veche în care era un bărbat în uniformă SS. Bunicul. Ne-a explicat că, în timpul războiului, pentru unul ca el puteau fi împușcați zeci de ruși.

Asosit mîncarea noastră, deși ne cam dispăruse foamea. El și-a comandat o altă bere și a devenit parcă tot mai interesat să afle de la noi diverse lucruri. S-au uitat în farfuriile noastre și ne-a întrebat despre bucătăria românească. I-am spus că n-a ales tocmai cea mai bună bere – ceea ce a părut să-i mai taie din aplomb. Apoi, în mod strategic, am adus vorba despre fotbal. Echipa Germaniei trecea atunci printr-o perioadă neagră, fusese ultima în grupele de la Campionatul European și mînca bătaie peste tot. Și-a pus mîinile în cap, recunoscînd că e un adevărat dezastru. Cum se întîmplă în asemenea situații, discuția se lega din ce în ce mai bine, deși nu aveam o limbă comună. În continuare, el se arăta foarte interesat de cît e de mare Bucureștiul și de numărul locuitorilor. I-am spus că-s vreo două milioane. *„Juden?“*, a întrebat el. „Evrei? Ce-i cu ei?“ *„How many are they?“* Iar ne-am uitat unii la alții. „Foarte puțini, un număr nesemnificativ“, i-am răspuns noi. A părut să simtă că ne-a speriat. N-a mai zis nimic. A plătit și s-a sculat de la masă zicîndu-ne *auf wiedersehen*. Atunci am văzut că era neobișnuit de înalt... și că de sub masă a scos o geantă kaki foarte lungă...

După ce-a ieșit pe ușă, prietena noastră a exclamat îngrijorată: „Cred c-am făcut o prostie. Doamna Zibalis, profesoara... e evreică“. Am izbucnit cu toții în rîs.

Dar în noaptea aceea n-am dormit prea bine. L-am visat pe neamțul cel înalt cum a scos din geanta lui lungă de sub masă o pușcă mitralieră, pe care a îndreptat-o spre noi, strigînd: *„Zigeuner, zigeuner!“*.

Cred c-am văzut prea multe filme cu război.

ready made

„Uspăcionii fetei ieșeau în fața porții și opreau nunta. Ieșeau cu plug și tăciuni ca să alunge nănașii. Cereau răsplată. Se dădea țuică. Se intra în curte. Aici primeau țuică de la uspăcionii fetei. Muzică, joc până la scoaterea miresei. Se aduceau mirese false. Mireasa stropea din șofei.“

Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român,
vol. II, Banat, Crișana, Maramureș,
Editura Enciclopedică, 2002

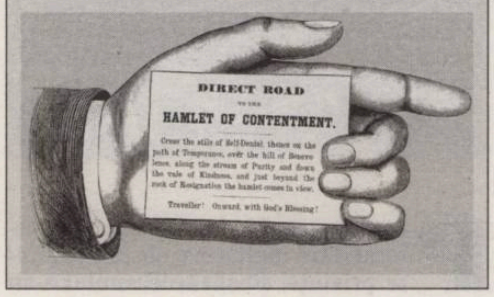

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Pizza porcului

De cînd am început să public la *Dilema,* de fiecare Crăciun am scris, după cum se cade, cîte o pilulă „sărbătorească". Dar ideea că şi anul acesta trebuie să trec prin acest ritual m-a cam indispus. Iar? Despre ce să mai scriu, astfel încît să nu repet la nesfîrşit aceleaşi lucruri şi, mai ales, să nu sune a răspuns la întrebarea jurnalistică agasantă – *Dumneavoastră, ca specialist, ce părere aveţi despre porc?.* În impas de inspiraţie şi chef, am început aşadar să răsfoiesc pilulele anterioare. Mi-am dat seama astfel că, aliniate cronologic, sarma după sarma, aceste texte oferă a inedită imagine a tranziţiei noastre profunde. Căci, credeţi sau nu credeţi, nici sarmaua nu mai e ce-a fost iar povestea ei este şi povestea noastră!

La începuturi, toate pilulele mele erau variaţiuni pe tema „miroase a sarmale peste Munţii Carpaţi!". Simţeam sarmalic, deci eram un bun român, totdeauna împăcat cu mine şi cu viaţa, în timpul suspendat al sărbătorilor. De fapt, mă bucuram necondiţionat de sărbători şi încercam – fără să insist prea mult însă... – să le găsesc o condiţionare culturală mai finuţă.

Primul element meta-sarmalic l-au constituit artificiile. În anul respectiv, la Buşteni, am asistat timp de ore în şir la un dezmăţ vizual nemaivăzut: ploua cu curcubee peste Munţii Carpaţi! În anul următor, eram deja obişnuit cu acest spectacol; după doi, trei ani acesta slăbise în intensitate – sau nu-l mai percepeam eu ca pe ceva aparte.

Către sfîrşitul anilor '90, m-a izbit o primă transformare, de-acum socială: printre citadini, Crăciunul nu mai era sfînta sărbătoare a familiei, *rudele* fiind tot mai mult dublate (sau chiar înlocuite) de *prieteni,* iar prietenii erau tot mai frecvent *colegi*. *Al cui eşti* aluneca încet-încet spre *unde lucrezi*.

Cred că prin 1999 s-a produs o ruptură care, la acea vreme, m-a lăsat perplex: un fost student, convertit vreo cîţiva ani prin India, ne-a gătit de Crăciun cîteva excelente mîncăruri în cel mai curat stil vegetarian. Eu, de Crăciun, să mănînc ierburi! Am simţit nevoia să merg la biserică şi să aprind o lumînare pentru toţi moşii şi strămoşii mei, care sigur şi-au petrecut sărbătorile răsucindu-se în mormînt, revoltaţi de trădarea urmaşului nedemn. Anul următor însă am simţit nevoia să prospectez mai de aproape practicile alimentare ale conaţionalilor mei şi le-am dat ca temă studenţilor să facă o descriere etnografică „densă", cum se spune în jargonul profesional, a mesei (meselor) de sărbători. Am aflat atunci că porcul deja nu mai era rege, ci doar un soi de preşedinte constituţional, cu anvergură şi prerogative mult restrînse. Curcanul îşi făcuse deja apariţia, cateringul era practicat în unele familii „corporatiste", ba chiar am descoperit, printre părinţii studenţilor, şi două cazuri care comandaseră de Crăciun mîncare chinezească (porc *Gong Bao,* de pildă). Eram, clar, pe cale să ne vindem ţara, sarmalele şi neamul...

Şi a venit ora integrării porcului. A fost, poate, primul moment după Revoluţie cînd românii au simţit că lumea lor se clatină din temelii şi cînd s-a născut fiorul euro-scepticismului. „Dacă UE înseamnă să nu mai cresc porci, eu nu mai vreau în Europa!" – a declarat scurt, pentru mass-media, un ţăran asomat de vestea asomării porcului. Dar totuşi, „nu-i mai elegant, nu-i mai frumos?" – a încercat să pledeze ministrul Agriculturii. Poporul a murmurat un *nu* hotărît. Am dedicat deci urgent, împreună cu prietenii de la *Caţavencu,* un *porkshop* acestei drame naţionale şi am urmărit întreg parcursul semantic al porcului, de la cosmogonie la bioetică. Ne-am speriat şi noi cîte putem afla despre noi înşine dacă ne mutăm privirea de la porcul bun de mîncat la porcul „bun de gîndit", cum ar fi spus Lévi-Strauss!

În paralel, Crăciunul devenea tot mai mult un soi de pretext, de dezlegare la cumpărături şi *entertainment* diluat în „luna cadourilor", tot mai lungă şi mai marketizată. Vreo doi, trei ani la rînd am scris deci despre vitrine, vînzări, consumerism şi alţi înlocuitori ai sărbătorii. Întrebările jurnaliştilor au început să alunece şi ele tot mai mult de la „spuneţi-ne cum se sărbătoreşte Crăciunul la români" spre „Dumneavoastră, ca specialist, ce părere aveţi, a mai rămas ceva din sărbătorile româneşti?".

Şi în prezent? Care mai e povestea porcului şi ce ne mai spune el despre noi şi lumea noastră?

Păi, în primul rînd, aflăm din statistici că pentru adolescenţii de astăzi sarmaua a dispărut, practic, din mîncărurile preferate iar porcul nu face bine la sănătate. Aflăm (dacă vrem...) că *pig business* e *big business* şi înţelegem (dacă putem...) de ce agricultura şi ţăranul arată aşa cum arată. Iar dacă am vedea şi cum sînt crescuţi porcii în aceste megacombinate apărute şi la noi, am risca să devenim cu toţii o naţie de vegetarieni. Ca să nu mai spun despre poveştile de care am avut parte nu de mult, de la un specialist de top în industrie alimentară, care mi-a explicat cu lux de amănunte cam în ce măsură se întîlnesc mezelurile noastre cu carnea. Dar mai bine nu vă spun...

Cum însă orice piere trebuie şi să renască, aşa şi cu porcul. Dacă trebuie să renunţăm la crescutul porcului în gospodării, s-au umplut tîrgurile „tradiţionale" de porcării „ca la mama acasă". Dacă ţăranii noştri au plecat să lucreze în străinătate, porcăriile le-au luat urma şi se plimbă cu tirurile prin Europa. Dacă porcul românesc a cam dispărut, s-au găsit unii care să readucă la viaţă simpatica Mangaliţa, blondă şi creaţă. Şi ca toată lumea să fie mulţumită, dat fiind că pizza a înlocuit sarmaua, atunci a apărut şi pizza cu pomana porcului. Orice s-ar zice, sîntem un neam rezistent şi ingenios!

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

PUBLICITATE

www.historia.ro

Historia

RĂZBOI: CRĂCIUNUL LUI 1941 PE FRONTUL DE EST

SUNT DACII STRĂMOŞII NOŞTRI?

ANNA PAVLOVA BALERINA ABSOLUTĂ

DOI AŞI

ÎN NOUL NUMĂR

SĂRBĂTOARE:
Crăciunul în Bucureştii de odinioară

FRONTUL DE EST:
„În noaptea de 26 spre 27 decembrie au îngheţat circa 60-70 de oameni, stivuiţi dimineaţa ca lemnele"

ISTORII COMESTIBILE:
Terciul şi virtuţile strămoşeşti

Pentru abonamente şi informaţii sunaţi la **0730.190.899**, număr cu tarif normal, între orele 9.00 - 18.00 (luni – vineri), e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Historia
Istoria suntem noi!

PUBLICITATE

TV5Monde sprijină
Săptămâna Gustului

ARTA DE A TRĂI «À LA FRANÇAISE» PE TV5MONDE

Epicerie fine

Noua emisiune de cultură gastronomică
Subtitrată în limba română

Epicerie fine în fiecare duminică la orele 14,00 prezentat de marele bucătar şef Guy Martin

CINEMA
Întalnirea cu cele mai bune filme francophone subtitrate în limba română
în fiecare duminică şi joi la orele 22,00

DOCUMENTAR
Subtitrate în limba română
de luni până vineri la orele 13,30

MAGAZIN
Thalassa
Călătorie în jurul lumii subtitrată în limba română
în fiecare sâmbătă la orele 19,30

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara
www.tv5monde.com

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

MON ANGE © MK2, TOUS UNIS POUR L'ARCTIQUE © PYP Films Inc., THALASSA © Rachel Kondo / FTV

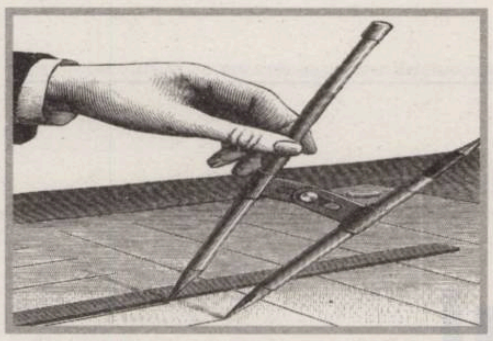

Andrei PIPPIDI

SOS București

La plecare

Scriu în ajunul ultimei şedinţe a Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice. Se încheie cei patru ani cît a durat mandatul nostru şi nimeni nu ştie cum (şi chiar dacă) va continua această activitate a cărei necesitate fusese recunoscută încă din 1889. Atunci se puneau bazele acelei „comisiuni pentru păstrarea monumentelor naţionale“ care va fi înfiinţată oficial în 1892. Sub o formă sau alta, ea a supravieţuit pînă în 1977, cînd a fost suprimată, şi şi-a reluat funcţia din 1990, cînd era cu atît mai mare nevoie de ea după lunga întrerupere în timpul căreia am avut o dictatură care dărîma şi construia după bunul său plac. Chiar dacă, şi în ultima perioadă, s-au mai făcut încă eforturi de a apăra monumente şi situri istorice, cîte erau protejate de lege, precum şi alte vechi clădiri grav deteriorate sau în primejdie de a fi demolate pentru profitul speculei imobiliare, am ajuns să fim sat fără cîini. Devenită „consultativă“, comisia noastră nu mai are autoritatea necesară. Întrunirile ei, la sfîrşitul fiecărei luni, au din ce în ce mai mult un caracter formal, fiindcă, faţă de numărul crescînd al problemelor de rezolvat, se îneacă în birocraţie, fără a avea nici informaţia completă, nici mijloacele de a interveni. Ministerul Culturii, care şi-a adăugat cu cele mai bune intenţii la titlu „şi al Patrimoniului Naţional“, are şase funcţionari – da, şase! – ca să aibă grijă de 26.000 de monumente. Lista e insuficientă în condiţiile în care orice casă ce nu a fost înscrisă în inventarul oficial, deşi întrunea cele mai multe dintre condiţiile clasării, este expusă demolării. Extinderea muncii migăloase care a fost depusă de profesori şi studenţi ai Universităţii de Arhitectură pentru cercetarea zonelor protejate din Bucureşti s-a oprit din lipsă de fonduri.

Această rubrică urmăreşte de cinci ani situaţia din Capitală şi, în ultima vreme, cu date noi, şi aceea din ţară, unde se observă degradarea clădirilor vechi pe care autorităţile hotărîtoare n-o împiedică, nici măcar n-o deplîng. Aici, în oraşul nostru, era cîndva un primar, Dem. Dobrescu, care în 1934 declara: „un popor nu valorează decît atîta cît valorează capitala sa“. Această valoare, manifestată prin respectul arătat patrimoniului de arhitectură, este în rapidă scădere. Zilele astea, printre veştile pe care le culegem din presă despre ce se fierbe în Parlament, a fost semnalată controversa din jurul unui proiect de lege care n-ar fi decît încă un subterfugiu pentru a ocoli protecţia acestui patrimoniu.

Ministerul Culturii are şase funcţionari ca să aibă grijă de 26.000 de monumente.

Autorii proiectului sînt trei deputaţi: Vasile Gherasim (PDL), Mircea Duşa (PSD) şi Puiu Haşotti (PNL). Cel puţin ultimul, ca arheolog, ar fi trebuit să vadă că, dacă ar fi adoptată legea, s-ar face harcea-parcea ce a mai rămas din peisajul urban tradiţional. Justificarea invocată este că cererile de autorizaţii de construcţie n-ar mai aştepta răspunsul autorităţilor locale, peste limita de o lună. Ce mai multă vorbă! Dacă în 30 de zile de la data depunerii documentaţiei complete n-a venit încă rezoluţia, se va considera că s-a dat *aprobarea tacită*... Oricine ştie că întîrzierile, îndreptăţite sau nu, depăşesc acum acest termen. Asta e administraţia. Cutare autorizaţie zăboveşte deoarece trebuie să fie emisă de cutare comisie care se adună doar o dată pe lună sau fiindcă şedinţa a trebuit amînată din lipsă de cvorum etc. Motivele pot fi şi altele, destule. În 2009, cînd a fost prima dată discutat acest proiect, deşi Senatul l-a respins, Camera l-a primit. Drumul era deschis spre această reformă care înlătura aproape toate piedicile de care sînt nemulţumiţi investitorii. Aşadar, noua construcţie nu s-ar mai fi poticnit din cauza piedicilor puse la „desfiinţarea“ clădirii precedente. Nu se mai ţine seama de planuri urbanistice generale ori zonale, fiecare construieşte după capul lui, acolo unde vrea el. Prin urmare, Senatul avusese dreptate să-şi arate neîncrederea în iniţiativa celor trei deputaţi, dar votul Camerei precumpăneşte, aşa că numai refuzul preşedintelui Băsescu de a promulga legea a oprit prăpădul. Anul acesta, în noiembrie, Camera a votat din nou şi, oamenii fiind aceiaşi ca data trecută, rezultatul a fost iarăşi în favoarea proiectului. Preşedintele s-a opus din nou, prin contestaţie la Curtea Constituţională, şi a obţinut verdictul de neconstituţionalitate. Să nădăjduim că este un răspuns definitiv.

Ferească Dumnezeu de aprobări tacite! Autorizaţia trebuie să rezulte din munca pricepută şi îndelungată a unor arhitecţi şi istorici care să nu se lase înduplecaţi de presiuni şi – lucru necunoscut la noi – să consimtă a-şi lua o răspundere.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

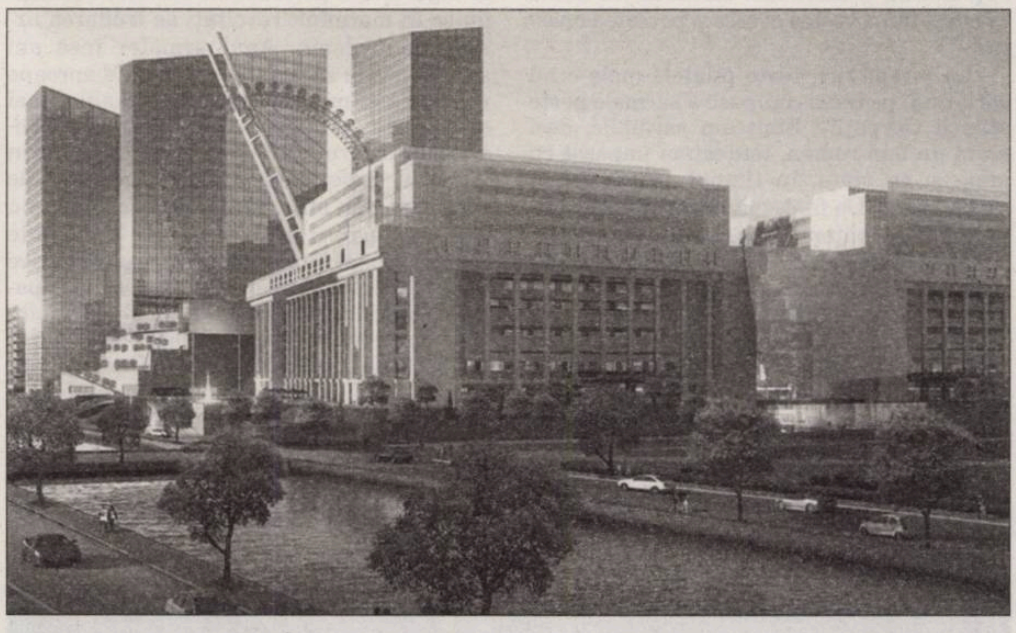

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Biserica de lemn din Pietrari-Anghelești, Vîlcea (II)

– un transplant reuşit? –

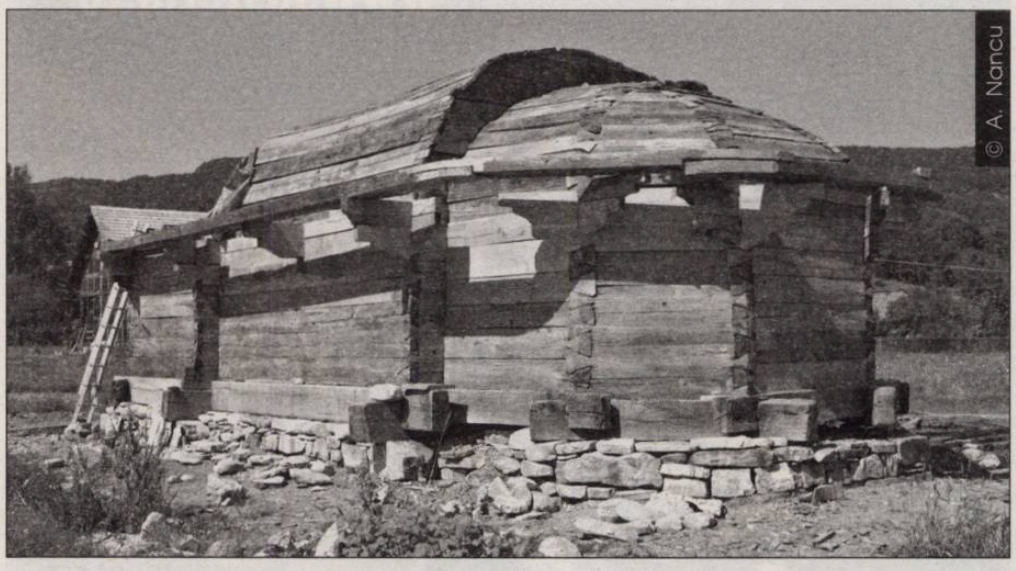

Pînă la urmă, da, proiectul SALVart şi autorii săi sînt de felicitat: biserica din Pietrari, monument istoric, a fost salvată de la distrugerea la care părea condamnată, fiind restaurată şi strămutată într-un mediu nou, care este prin vocaţie un păstrător de valori: Muzeul Satului Vîlcean din Bujoreni, Vîlcea.

Cu toate astea, îmi dau seama că titlul ales nu este dintre cele mai fericite. Nu este vorba de un transplant. Numele operaţiunii nu este cel corect. Un transplant înseamnă o extragere a unui organ sănătos dintr-un organism şi folosirea lui pentru a înlocui un organ similar nefuncţional într-un alt organism. În felul acesta, organismul receptor este completat şi pus în stare de funcţionare.

Or, acţiunea despre care vorbim este mai curînd munca specifică unui colecţionar, a unui anticar, în sensul vechi al cuvîntului, indicînd pe cel care adună obiecte vechi aflate în stare precară de conservare, le repară, le restaurează şi – atunci cînd frumuseţea şi valoarea lor i se par de excepţie – le păstrează la loc de cinste în propria colecţie, fără a le înstrăina vreodată. Asta îmi aminteşte de anticarii din anii '60 din Pasajul Victoria. Unul dintre ei a avut ani de zile în vitrină două splendide ceasuri de masă datînd din perioada interbelică şi de care refuza să se despartă, indiferent de preţul oferit. Le repusese în funcţiune – ora pe care o indicau ele constituia unul dintre reperele noastre în drum spre facultate –, le restaurase cu grijă şi le expusese în vitrină. Ele constituiau o parte a emblemei lui, a vitrinei care îl reprezenta şi pe el, restaurator, colecţionar şi cunoscător în domeniul obiectelor cu valoare istorică şi estetică.

Muzeul de la Vîlcea este probabil în această situaţie, colecţionează fără nevoie reală, doar pentru a păstra obiecte de arhitectură care sînt pentru el nepreţuite, le îngrijeşte şi le pune în vitrină, adică le expune pentru a putea fi vizitate şi admirate. Şi ele devin astfel obiecte de colecţie, de muzeu, adică o operaţie care nu este tocmai în spiritul conservării şi restaurării de arhitectură. Fiindcă, spre deosebire de obiectele de artă, cele de arhitectură sînt făcute să trăiască prin folosinţă, cu alte cuvinte, să adăpostească o funcţiune, a cărei dispariţie conduce la părăsirea clădirii şi la ruinarea ei. Pentru biserica din Pietrari-Anghelești, acţiunea întreprinsă de Fundaţia Har constituie o ultimă, dar incompletă încercare de a face să supravieţuiască un edificiu arhitectural; este o supravieţuire parţială, prin şi pentru imaginea obiectului ca o operă de artă, şi nu ca una de arhitectură. Ceasurile anticarului din pasajul Universităţii arătau permanent ora exactă; ce va face biserica din Pietrari-Anghelești în „vitrina“ Muzeului Satului Vîlcean?

Nu numai atît. Arhitectura are valoare în mediul natural şi construit în care se află. Marile „mutări“, translatări ale „epocii de aur“ au redus în mod drastic valoarea bisericilor care au suferit această intervenţie. Este de altfel şi motivul pentru care a fost concepută şi pusă în aplicare la nivel internaţional ceea ce se numeşte zona de protecţie a monumentelor, adică acea zonă necesară obiectului sau ansamblului pentru a putea fi perceput, admirat, analizat. Şi pentru a putea constitui, în continuare, o piesă importantă a ansamblului – rural sau urban, natural sau construit – din care face parte. În cazul de la Anghelești, această zonă a fost alterată şi mica biserica a fost „înghesuită“ de o mare şi neinspirată biserică nouă de zid.

Rezultă de aici că vorbim de un transplant al unui organ respins de organismul în care era integrat. Şi organismul este, în cazul de faţă, comunitatea locală care, din indiferenţă sau/şi neştiinţă a respins organul, l-a declarat „bolnav“, lăsîndu-l să se ruineze. Le va lipsi? Nu sînt sigură.

Pe de altă parte, noi ce vom face? Ministerul Culturii va opera modificări în Lista Monumentelor Istorice, schimbînd adresa bisericii; iar noi, în loc să ne ducem la Pietrari-Anghelești să vedem biserica, vom pleca la Muzeul Satului Vîlcean şi vom vedea tot ce e de văzut în ţară. Vom mai face – tot prin voluntariat şi organizaţii nonguvernamentale – cîteva alte muzee cu edificiile pe care le socotim importante şi vom demola tot restul ce ar urma să fie înlocuit cu... ce oare?

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

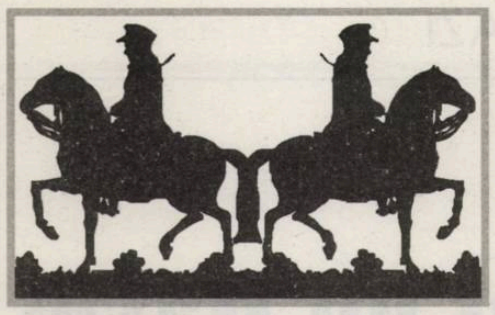

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

„De ce nu am avut şi noi un Havel?“

La un sfert de veac după Praga '68 – ah, rotunjimile astea voluptuoase! – poate că n-ar trebui să întîrziem în lirism. Lirismul e prea tentant, prea uman şi deci prea cursiv; sistematic, el absolvă, împacă şi victimizează comod. E naturelul lui. Îl practic, îl înţeleg, dar la sferturi de acestea sau la halbe de veac, nu-l consum: sfertul, halba – pe canicule bucureştene la 33 de grade, cînd tot feciorul de pe Pacienţei e stupid – aburesc judecata şi umezesc, cu totul neplăcut, cămaşa, martora cea mai privilegiată a istoriilor noastre, prietena cea mai altruistă. *„Il y a des chemises qui parlent de vous...“* – e cea mai frumoasă reclamă pariziană a acestei veri.

De altminteri, nu pot întîrzia în lirism fiindcă am făcut parte din „generaţia Budapesta“ a lui '56, despre care cuadragenarii cei mai avizaţi în maniheism nu mai ştiu nimic şi nu vor să ştie în neîndurarea lor. „Generaţia Budapesta“ – să zicem 12 ani de şomaj pentru că ai cerut adevărul integral, de care un Caraion putea să-ţi rîdă în nas: „12 ani de şomaj nu-s 12 ani de Aiud!“, alte amănunte ofer numai în literatură! – a privit către „generaţia Praga“, închizînd atent, încordat, un ochi fratern pentru a-i fixa mai bine, cu celălalt, iluzia lirică. Cîteva lucruri esenţiale se văd mai bine cu un singur ochi. Am fost cîţiva din „generaţia Budapesta“ care nici peste 12 ani, nici peste alţi 120, n-am fi intrat în Partidul Ceauşesc Român, preferînd să ţinem pe peretele de rugă pe Dubcek şi Smrkovski, scriind şi apăsînd pe hîrtie că Milan Kundera e fratele nuvelelor noastre. Dar astea nu se discută nici în articole, nici în interviuri, doar în nuvelele cu care s-a rezistat la o intensitate a inspiraţiei căreia nu-i e necesar, după '89, să-i schimbi vreo virgulă. E pacea noastră epică, literară, cu Praga '68. Cea mai importantă.

Ne trebuia un Dubcek pentru a avea un Havel.

În fond, după ce scade clocotul de lirism care nu-i ultimul în prepararea cafelei şi a problemelor, zaţul obligatoriu se strînge, în '93 (1993, nu 1793!), într-o ultimă sorbitură dramatică şi otrăvitoare:

„De ce n-am avut şi noi un Havel?“

„Fiindcă...“

Din '89 încoace – ori de cîte ori se ridica acest lamento al opoziţiei noastre intelectuale care tocmai Haveli români n-ar fi suportat în fruntea ei! – mi-am învineţit limba, cenzurîndu-mi răspunsul, insuportabil pentru orice comunistă ură anticomunistă; prieteni şi duşmani dintre cei mai apropiaţi, fesenişti şi antifesenişti – în ce altceva era împărţită lumea cea dragă? – ar fi închis un ochi rău şi bănuitor, deloc fratern, pentru a mă putea fixa „al cui sînt“, atunci cînd le-aş fi spus că noi n-am avut un Havel, fiindcă n-am avut un Dubcek; ne trebuia un Dubcek pentru a avea un Havel; printre toate ca(ti)felele alea, Havel a înţeles-o, primul.*

În noaptea noastră de stambă, dar şi a sfîntului amor, distanţa dintre Dubcek şi Constantin Pîrvulescu – o poate calcula orice astronom care se uită pe cerul fără detalii şi politică – e exact distanţa dintre Goma noastră, Doinele noastre şi Havel-ul lor.

Nu deplîng situaţia, nu mă sărăceşte, n-o dispreţuiesc, nu mă otrăveşte, o sorb, o suport; nu mă revolt, nu se mai dă strigăt în faţa evidenţelor de pe Pacienţei.

Articol apărut în Dilema, *nr. 32, 20 august 1993, sub titlul „Dubcek“*

* Pentru memoriile fragede: ales preşedinte al Cehoslovaciei în 1989, Havel l-a avut lîngă el, ca preşedinte al Adunării Federale, pe Alexandr Dubcek, fostul prim-secretar al Partidului Comunist Cehoslovac, cel care a condus în 1968 Primăvara de Praga, ultima iluzie a unui „socialism cu chip uman“. Pentru memoriile mai puţin informate: perpetuu disident, Havel, după 2003, a fost în permanent dezacord cu actualul preşedinte al Cehiei, Václav Klaus, un neoconservator convins; pentru susţinătorii lui Klaus, a fi havelian ajunsese să fie mai grav decît a fi fost comunist. În ultimii ani, Havel, regretînd cei 13 ani în care, ca preşedinte, nu s-a putut concentra pe scris şi lectură, lucra la o nouă piesă, „Sanatoriul“, căci – explica el ironic – „după orice plecare, urmează sanatoriul“. (vezi şi în *Le Monde* din 10-11 decembrie 2011, cu o săptămînă înainte de deces, corespondenţa de la Praga intitulată: „Havel, dintotdeauna disident“)

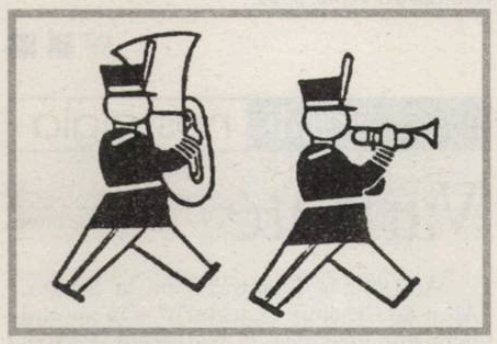

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Democraţia?! O prostie!

Un moft. O fiţă. Un refren rămas în minţile hipioţilor începoşaţi de alcool şi de droguri. Un pretext pentru toţi lăţoşii şi vagabonzii nespălaţi de prin America, să scape de armată şi să nu fie duşi, pe vremea aia, în Vietnam. Un cuvînt-cheie din proiectele europene de la ora asta, de unde rostuiesc bani frumoşi tot soiul de oengeuri inutile, care freacă menta pe banii proştilor de la Bruxelles. Pe banii papagalilor care finanţează simpozioane şi deplasări ale şmecherilor specialişti în blabla-uri, de fapt, nişte vacanţe de boieri care trăiesc împărăteşte cu marafeţii de prin proiectele astea. Şi-au luat case şi maşini, pe fundaţie, pe oengeuri, au făcut bani din ajutoare, s-au orientat rapid. Ba că România e plină de handicapaţi, ba că ungurii n-au drepturi, ba că ţiganii, vezi Doamne, sînt discriminaţi şi prigoniţi, ba că femeile nu sînt băgate suficient în seamă, ba că să nu se închidă nu ştiu care plajă, unde toţi drogaţii stau în curu' gol, de faţă cu copiii – toate prostiile astea înseamnă democraţie? O porcărie de luat minţile, o păcăleală din care se ramifică şi alte tîmpenii care sună bine la comisiile de spart fonduri europene – egalitate de şanse, toleranţă, integrare. Care egalitate de şanse, nene?! Cu copiii ălora care au bani de put şi învaţă numai pe la Londra, în timp ce ai noştri merg la mizeriile de licee de pe-aici? Care toleranţă?! Cu ungurii care vor autonomie şi care, zi de zi, puţin cîte puţin, îşi ating scopurile, în timp ce noi sîntem sfidaţi la noi în ţară? Vrei şcoală în ungureşte? Ca ce chestie? Adică merge un român în Covasna, în România, că e în România Covasna, din cîte ştiu eu, cere o pîine şi i se spune în ungureşte că acolo nu se vorbeşte româna. Limba oficială în România e româna. La ce să înveţi tu în ungureşte? A, vrei morţiş treaba asta? Păi, de ce nu zici aşa?! Du-te, dom'le, în Ungaria, şi învaţă ungureşte pînă-ţi vine acru! Care integrare?! A ţiganilor care fură, jefuiesc şi vînd copii după bunul plac, în timp ce se dau loviţi şi discriminaţi, în ţara asta care, oricum, a devenit a lor? Că aşa crede toată lumea. Aici e ţara ţiganilor. De-aia dau ăia din Europa bani ca la balamuc pentru simpozioane şi proiecte. Să scape de ei de p-acolo şi să-i trimită înapoi aici. Da' ia să mai stea şi pe la ei, că pe-aici au furat destul. Ce să mai caute la noi? Să meargă în India, de unde au venit. Sau la ăştia cu democraţiile. Dacă le e aşa de drag de ei, să-i ţină acolo, nu să-i pună pachet la avion. Auzi?! Dacă zici că sînt aşa de valoroşi şi inestimabili din punct de vedere cultural, că reprezintă libertatea primordială şi nu ştiu care romantism, dacă îţi dau lacrimile la manele, de ce nu-i iei matale la tine acasă? Da' nu le convine, că îi au şi ei pe ai lor. Negri, arabi, asiatici, toţi ăia care s-au adunat din toată lumea şi-au crezut că l-au apucat pe Dumnezeu de-un picior. Ia ţine-i la tine pe ţigani, că tot eşti ţară bogată, şi banii pe care-i pompezi în oengeurile care se dau de ceasu' morţii de grija ţiganilor, dă-i la Catedrala Mîntuirii Neamului. Normal, nu-ţi convine. Că vin, pe urmă, catolicii şi pocăiţii tăi şi te trag de guler, că de ce le dai la ortodocşi. Şi nici evreilor nu le convine. Şi cînd ăştia, care conduc lumea, ridică un pic din sprînceană, nu mai eşti aşa de viteaz cu democraţia occidentală. Te faci că plouă. Cum ai făcut şi după război, cînd n-a îndrăznit nimeni să se pună cu comuniştii care au luat juma' de Europă. Trei lulele, trei surcele, cîteva simpozioane de ochii lumii, un protest ici, unul colo, să nu se spună că s-a stat cu mîinile-n sîn, şi gata. Te-ai spălat pe mîini şi te-ai rezolvat cu Cortina de Fier. Şi, la noi, care democraţie, nene?! Asta de după Ceauşescu, cînd nu contează cine vine la putere, că toţi sînt la fel, puşi pe haiduceală, întîi să recupereze rapid ce-au băgat ca să intre în politică, şi pe urmă să pună şi de-o parte, că nu se ştie cît ţine coşmelia? Ca ce chestie să mă mai duc la vot? Cu mine sau fără mine, tot ei ies. Să votez ca să ce?! Ca să plece o tură de hoţi şi să lase locul altora, şi mai fomişti? Nu, nenică, eu nu mai pun botu' la aşa ceva. Să se aleagă ei între ei, acolo, cu proştii care merg la vot, şi pe mine să mă lase în pace. Vrea statul să mă fure, ca să se îmbogăţească tiriplicii ăia? Eee, lasă să vezi cum îl fur şi eu pe domnul Stat, de n-are aer. E concurs – care fură mai bine de la ălălalt? Păi, atunci, concurs să fie, vere! Pe ei, o dată la cîţiva ani, tot îi mai mişcă de p-acolo, că trebuie să vină la rînd ăia care au aşteptat, lihniţi, la coadă. Da' pe noi nu ne mişcă nimeni de-aici. Noi avem vreme. Ia să vedem cine cîştigă la concursul ăsta.

Nici măcar n-am mai pus ghilimele pentru că am depăşit cu mult limita citatului. Nu mai e vorba doar de o tranşă decupată din expresia gîndirii unei persoane sau a unui grup, ci e replicarea unui curent de gîndire, a unei energii mentale care circulă, cu un dinamism nemaivăzut, în nişte spaţii cu mult mai largi decît am fi dispuşi să credem. Sigur, un cusurgiu ar putea să spună, pe bună dreptate, că nu contează dimensiunea ariei de acoperire. Un citat e... un citat. Aşa e. Însă am vrut să subliniez, prin absenţa ghilimelelor, tocmai anvergura fenomenului, dimensiunea incredibilă pe care o capătă, de la o zi la alta, golirea de semnificaţie a *democraţiei*. Puţină lume mai are chef să accepte faptul că acest termen se defineşte în fiecare zi, că lucrul la temeliile definiţiei sale nu se încheie, de fapt, niciodată. Singura speranţă împotriva fatalismului endemic de pe aici era Europa. Cu instituţiile sale, cu presiunea lor, cu decizia fermă de a rezolva odată lucrurile. Aici, vă propun un citat, bine delimitat, de data asta, dintr-un interviu pe care scriitorul albanez Ismail Kadare l-a acordat în 2009. Se referea la Europa şi la Balcani. „Suferim de indecizia ei în ceea ce ne priveşte. Este o politică adeseori contradictorie, ilogică. Ţările europene ne vor şi nu ne vor în Europa. Acest fapt creează în această peninsulă, care este într-o stare neliniştită, o *oboseală de democraţie*.“

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

Arena Națională

Care credeţi că ar fi performanţa sportivă a anului 2011, la români?

Întrebare la care un prieten pesimistoid ar răspunde: cea mai mare performanţă a românilor e că încă există. Şi cea mai mare disperantă e că nu se ştie cît. Dincolo de butadă, pentru mine rămîne Arena Naţională, cu toate imperfecţiunile şi furăciunile endemice clasice construcţiilor de pe la noi, unde după o cărămidă vine o altă cărămidă, de bani. Stadionul e neterminat, cu un acoperiş mofturos şi o factură înspăimîntătoare. Dar e. Te simţi altfel în el. Îl vezi altfel la televizor. Cînd i-am spus unui amic mai puţin avizat că urmăreşte un meci care se joacă în Bucureşti a rămas mască. Ceva nu cupla în capul lui. Imaginea era de orice capitală visată. Am priceput atunci că s-a trecut un prag, chiar dacă s-a confirmat că „vămuiala“ pe bani publici ar trebui înscrisă în Constituţie, căci e unul dintre cele mai solide principii naţionale. Vom mormăi la infinit despre acest cilindru cu capac, dar el ne duce un pic mai aproape de spaţiul de la care ne revendicăm adesea fără argumente. Acum ne mai trebuie o sală polivalentă demnă de acest nume ca să nu ne mai ruşinăm cînd ne intră pe uşă sportul lumii. Sînt lucruri care rămîn, care se îndeasă în lada cu zestre, fără de care ne-ar veni greu să ne definim – aşa cum nimeni nu-şi imaginează casă fără o anume mobilă. Betonul acesta, alături de spade şi zîmbete mi-au făcut anul.

Radu NAUM

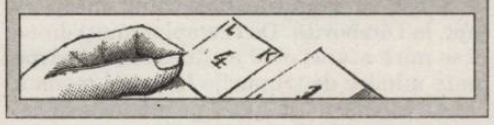

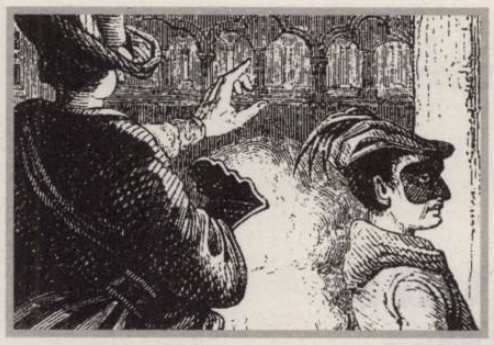

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

De ce România n-a avut un Havel

În aceste ultime săptămîni, lamentaţia naţională s-a concentrat în jurul ideii (exprimate sub forma unui suspin) „De ce România n-a avut un Havel?“. Nu-i pentru prima dată. Cînd, în primăvara lui 2010, murea polonezul Kaczynski, unii compatrioţi spuneau: „Iată ce preşedinte brav avea Polonia, pe cînd noi ne-am potcovit cu Băsescu“; acum, la moartea lui Václav Havel, aceiaşi spun: „Iată cine a făcut tranziţia în Cehia, pe cînd nouă ne rînjea Iliescu“. Nu ştiu cum se face, dar românilor le lipsesc exact acei lideri (diferiţi între ei!) care tocmai au murit prin vecini (spre Occident).

Pus în faţa acestei întrebări – „De ce România n-a avut un Havel?“ –, oricare dintre noi e dator cu două răspunsuri: 1) De ce anume *ar fi trebuit* să avem un Havel?; şi 2) De ce, aşadar, nu l-a avut? Eu unul nu mă văd printre cei în stare să dea soluţii definitive la aceste dileme. Tot ce fac în continuare este să schiţez cîteva posibile părţi de răspuns.

În primul rînd, cred că nu atît de *Havel*-i am dus noi lipsă în anii '80, cît mai curînd de atmosfera care să-i pună în valoare la începutul anilor '90. La nici o săptămînă după căderea lui Ceauşescu, mulţi români şi-au dat seama – dintr-odată – că Doina Cornea e cam ştirbă, că Radu Filipescu e cam absent, că Paul Goma e cam frustrat, că Dinescu e cam exaltat, că soacra lui Dinescu e cam rusoaică şi că Blandiana e cam... etc. Temătorii & precauţii de dinainte au devenit brusc foarte exigenţi cu privire la cei care avuseseră curaj, totuşi. Nu vreau să spun că Doinea Cornea era un Havel la feminin; ci doar semnalez că acea femeie a avut un curaj cu totul şi cu totul invers proporţional cu atenţia ce i s-a dat, în ultimii 20 de ani, la noi.

...bine măcar că n-am avut nici un Kim Jong Il

Pe Radu Filipescu abia dacă-l vezi, din an în an, prin decembrie, pe la TV; cît despre Dinescu, între timp ne-am lămurit (cică!): nu el a luptat cu Ceauşescu, ci soacră-sa şi KGB-ul.

Mai direct – şi mai serios – fie spus, primul motiv pentru care românii n-au avut un Havel e acela că poate l-au avut şi n-au băgat de seamă. Acest lucru se explică prin diferenţele şi specificităţile ce ţin de *cultura politică* a fiecărui neam (înţeleg prin aceasta tradiţia, religia dominantă, memoria comună, cutumele, maniera de a se raporta la autoritate, la alteritate, la lege, la divinitate ş.a.m.d.). Cultura noastră politică şi cea a cehilor nu-s identice. Prin el însuşi, acest lucru nu-i o dramă în sine. Uneori această diferenţă joacă în favoarea noastră, alteori nu. Opt români din zece sînt cu mult mai spumoşi decît opt cehi din zece. Doar că, altădată, unul din zece cehi poate marca o epocă mai mult decît o face unul din zece români. Diferenţa de cultură politică e anterioară deceniilor comuniste. Din acest punct de vedere, în 1925 România şi Cehia-Slovacia erau la fel de diferite ca şi în 1985 – ba poate chiar mai mult.

În fine, o altă posibilă explicaţie pentru „De ce n-am avut un Havel?“ priveşte regimul comunist ca atare, cu nuanţele lui locale. La Praga (ca şi la Budapesta, la Varşovia, la Berlin sau la Sofia), a fi fost comunist însemna a fi de partea unui regim susţinut de Moscova... şi punct. La Bucureşti (ca şi la Belgrad sau Tirana), a fi fost comunist – mai ales după 1968 – însemna a fi de partea unui regim care cam dădea cu băţul prin gardul Moscovei, suficient încît să-l irite pe Brejnev. În Europa Centrală, comunismul a fost un plasture sovietic pus peste o rană pe care tot Stalin o făcuse. În România, comunismul a fost, după 1958, din ce în ce mai naţional – culminînd, în cele din urmă, prin a ajunge un stalinism naţionalist. În teorie, „stalinismul naţionalist“ e o contradicţie în termeni; în practică, noi de fapt asta am trăit. A fi fost, în 1977, împotriva liderului Gustáv Husák din Cehoslovacia şi a regimului patronat de el te făcea de-a dreptul disident sau opozant în faţa unui sistem garantat de armata sovietică. A fi fost, în 1977, împotriva lui Nicolae Ceauşescu în România nu te făcea deloc antisovietic – ba, dimpotrivă, te predispunea la a fi catalogat drept cîrtiţă a Moscovei. De nimic nu s-a temut mai mult Ceauşescu după 1968 ca de URSS (şi pînă la urmă tot n-a scăpat). Retragerea armatei sovietice din România (1958) a funcţionat, vreme de un deceniu şi jumătate, ca o oportunitate benefică. După care s-a transformat într-o capcană – ceea ce explică şi tranziţia post-'90, diferită, a unor ţări precum România sau Cehia.

Aşadar, haideţi să vedem măcar jumătatea plină a paharului. E drept că n-am avut un Havel în România – dar (privind la nord-coreenii care se dau cu fruntea de pămînt, de jale, la moartea *iubitului lor conducător)* măcar tot e bine că n-am avut (cam din aceleaşi motive!) nici un Kim Jong Il.

...Şi, că tot veni vorba despre perisabilitate în Istorie: *La mulţi ani!*

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Frumuseţea la modă: canon sau artificiu?

La începutul secolului al XIX-lea, frumuseţea femeilor din Moldova şi Valahia intră într-o prefacere specifică epocii. Canoane şi artificii se amestecă, aşa cum Orientul şi Occidentul furnizează noi şi vechi idei cu privire la moda trupurilor atrăgătoare. Despre frumuseţe şi urîţenie vorbesc şi scriu fără încetare cei care au ajuns prin casele şi conacele boierilor. Mulţi surprind senzualitatea trupurilor înfăşurate în hainele cele orientale, sînii ce abia sînt ascunşi de fineţea mătăsii, părul ce se revarsă pe umeri, delicateţea piciorului abia ascuns de poalele anteriului, privirea galeşă şi ochii pierduţi în visare. Posturi şi poziţii construite pentru a atrage privirea, dar şi priviri menite a vedea senzualitate şi voluptate în aceste trupuri „orientale“ risipite languros pe sofale şi divane, trăgînd cu nesaţ din narghilele, şoptindu-şi dorinţele unor servitori ce răsar de pretutindeni şi se fac cu rapiditate nevăzuţi, îndeplinind porunci fără a fi rostite, oferind cafele şi şerbeturi, zaharicale şi confeturi, şi un pic de afion, strecurat în ciubucele de chihlimbar.

Cîteva dintre aceste mărturii vor da seamă despre acest amestec între noul canon occidental şi artificiile Orientului, lucrate deseori cu măiestrie de cucoane doar, doar pentru a place. Nu trebuie uitat însă că toate aceste mărturii judecă un trup prin prisma civilizaţiei din care fac parte, că aplică ca măsură de judecată canonul şi lasă deoparte artificiul, că apreciază senzualitatea, dar critică aspru un alt tip de comportamente, că această lume trebuie să pară atît de departe de a lor, că malurile Bosforului încep, de fapt, la Dîmboviţa. De exemplu, mulţi dintre ei se miră atunci cînd întîlnesc femei corpolente mîndre de trupurile lor, cînd moda aceasta este de mult apusă pe malurile Senei: „Femeile s-ar putea dispensa de o burtă aşa de mare; este bine cunoscut că corpolenţa trece drept frumuseţe în această ţară. Şi într-una din zile o mamă şi-a cerut scuze că fiica ei n-a reuşit încă să aibă această burtă şi ea este dreaptă şi slabă ca o trestie, dar m-a asigurat că asta se va schimba curînd“, notează prinţul de Ligne, în vizită la Bucureşti pe la 1800. Mirarea lui este cît se poate de legitimă dacă ştim că la această epocă „talia fină“, „talia suplă“ are trecere în lumea cunoscută de el. Dar aici, în Valahia şi Moldova, frumuseţea se măsoară după alţi parametri. Cocoană şi jupîneasă, boieroaica nu are de ce să-şi facă griji pentru trupul ei. Nu frumuseţea trupului face o căsătorie, nu talia fină îi aduce un alt soţ, sau chiar un amant, ci rangul şi averea. Gimnastica sau mersul pe jos sau dieta sînt poveşti contemporane. Plus, modul de viaţă schimbă iremediabil aceste trupuri ce au fost odată fragede şi fine.

Medicul Constantin Caracaş, medic al Bucureştilor între 1800-1828, pune această ponderalitate pe seama caracterului acestei clase sociale mult prea puţin dispuse să se angajeze într-o activitate care să presupună mişcarea. Cu excepţia unei dregătorii, boierii nu se „delectează“ cu alte „distracţii ale spiritului“. Cu prea puţin interes pentru moşii sau alte venituri externe – care „ar trebui să le ocupe şi corpul şi spiritul“ – boierii „tind“ mai degrabă către „lenea sufletească“, „dezordine“, „risipă“, „desfătare“, „sastiseală“. Rezultatul este cît se poate de normal – conchide Caracaş: „ducînd o viaţă nemernică, ei sînt veseli, voioşi, *corpolenţi* şi înclinaţi către plăceri trupeşti“. Cucoanele sînt predispuse la îngrăşare chiar mai repede decît soţii lor: o „viaţă prea delicată“ şi „puţina mişcare a corpului“ transformă „talia mijlocie şi bine proporţionată“, astfel încît obezitatea se instalează înainte de timp. O consolare: „frumuseţea chipului şi trăsăturile plăcute se menţin pînă tîrziu“. Cu această frumuseţe dată de natură sînt de acord mulţi dintre cei care au ajuns pe dealurile Copoului sau pe malurile Dîmboviţei. Dar frumuseţea naturală nu este niciodată suficientă pentru o boieroaică, ea are nevoie de artificii pentru a fi mai mult decît plăcută: romineală, aluniţe, văpseluri fel de fel şi, mai presus de toate, bijuterii nenumărate sînt puse să scoată în evidenţă eleganţa formelor, graţia mişcărilor, frumuseţea trăsăturilor, chiar şi atunci cînd Dumnezeu este mai puţin darnic: „Dantelele cămăşuţei care le ascunde gîtul ies frumos în evidenţă pe şalul frumos... Găteala capului, pentru care par să aibă mult gust şi care nu le vine rău, este formată dintr-o băsmăluţă de muselină imprimată, împodobită de cele mai multe ori cu broderii şi în care îşi înfăşoară capul în mai multe feluri, dar avînd întotdeauna grijă să li se vadă părul şi ca nodul elegant al băsmăluţei să scoată în evidenţă frumuseţea carnaţiei. Nişte gingaşi conduri peste un ciorap subţire de bumbac constituie încălţămintea cea mai obişnuită. În sfîrşit, ar fi de prisos să-ţi spun că poartă tot soiul de bijuterii...“ Mărturia aparţine secretarului François Recordon (1818) impresionat de toate aceste artificii puse la lucru pentru a plăcea, şi fără a acorda prea mare atenţie proporţiilor trupului.

Dar balul şi mai ales dorinţa de a plăcea unui alt public (în speţă ofiţerilor ruşi) vor contribui la regîndirea „frumuseţii“. Despre asta, în anul care vine...

anti nostalgia

Variante

Anii '50 la Sanatoriul de la Sovata. Ajun de Crăciun. „Locatarii“ – în special persoane vîrstnice, la tratament. Pentru seara de Ajun se gîndesc să organizeze un moment festiv în holul clădirii. Invitaţia era ca fiecare să rememoreze un moment din copilărie legat de sărbătoarea Crăciunului: o amintire, un colind... ceva care să recreeze atmosfera de odinioară. Seara se derulează firesc şi pare că sărbătoarea e la ea „acasă“. A doua zi dimineaţă, însă... peisajul devenise kafkian. Clădirea era goală. Uşile de la camere date în lături, bagaje abandonate sau lucruri răvăşite, azvîrlite în grabă. Se aflase... La Sanatoriu s-a serbat Crăciunul... Urmau percheziţia, anchete şi tăierea capetelor...

Iarna lui '68. Coloane de studenţi mărşăluiesc spre Universitate. Sînt două coloane masive: „băieţii“ (majoritari) vin de la Regie şi dinspre Politehnică. Joncţiunea se face cu „fetele“ de la Drept. Facultatea de drept e luată cu asalt de ghirlande în flăcări, din hîrtie igienică aruncată pe geam. Flăcările şerpuiesc pe pereţii clădirii. Pentru prima dată după decenii răzbat colinde pe străzile Capitalei. Studenţii ajung la Universitate. La statui, se scandează şi lozinci cu revendicări studenţeşti. Ce s-a cîştigat atunci?: vacanţă „pentru Sărbătorile de iarnă“, limitarea numărului de examene anuale la 7. Urmări: arestări, internări în spitale psihiatrice, exmatriculări sau transferări la fără frecvenţă.

Anii '70 într-un bloc ceauşist din Capitală. În prima zi de Crăciun, un anunţ la avizier: „În apartamentul 28 s-au cîntat colinde. Familia x se comportă ca animalele sălbatice din pădure. Se vor lua măsuri. Administraţia.“

Epilog

Decembrie '89: „De Crăciun ne-am luat raţia de libertate.“

Ruxandra MIHĂILĂ

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Despre generozitate

Îi învăţăm pe copiii noştri să fie curaţi, respectuoşi, politicoşi, să-şi asculte dascălul şi părinţii, să fie atenţi cînd traversează strada, să nu mintă etc. Cu adevărat, însă, foarte rar ne gîndim cum să-i învăţăm să fie generoşi. Să dăruiască.

În preajma sărbătorilor, în special, copiii oferă nenumărate lecţii de generozitate: strîng, alături de adulţi, bani sau jucării pentru familiile sărace, colindă pe la casele celor nevoiaşi, fac spectacole pentru copiii aflaţi în Centrele de plasament, aduc alinare celor bolnavi. Îi învăţăm, apoi, pe cei mici să dăruiască colegului de bancă o banană, că „aşa e frumos, să împarţi cu cel de lîngă tine“, să aleagă cadoul potrivit pentru bunica sau pentru prieten, să dăruiască flori învăţătoarei, să-şi împartă jucăriile cu cei mai puţin norocoşi. Şi e bine că toate aceste lucruri se întîmplă. Dar ele nu pot fi decît un (prim) pas. Cred că lecţia despre generozitate, despre adevărata generozitate, este ceva mai complicată: departe de a rămîne doar o simplă regulă de bune maniere sau un moment festiv, adună în ea o seamă de exigenţe mult mai diverse şi mai profunde decît pare la prima vedere. Un dar făcut cum se cuvine e mai mult decît un dar făcut din politeţe, din dorinţa de a recompensa un gest frumos sau o iubire necondiţionată (deşi, nici aceste motive nu-s deloc de lepădat). Un dar făcut cum se cuvine are efecte nu numai asupra celui care primeşte, ci şi asupra celui care oferă.

Să-l înveţi pe cel mic ca atunci cînd dăruieşte să nu judece, să nu pună etichete.

Ce-ar mai trebui să cuprindă, deci, lecţia despre generozitate (în afară de modelul propriu oferit de adult celui pe care îl educă)? Cîte ceva despre timpul potrivit pentru a dărui. Despre darul făcut fără ostentaţie, fără calcule, fără gîndul răsplăţii. Despre darul care să împlinească nevoia sau dorinţa celui care primeşte, şi nu pe cele ale celui care oferă. Despre darul făcut din puţinul pe care îl avem. Despre renunţarea în favoarea celui care are încă şi mai puţin. Despre daruri care nu au preţ: timp petrecut cu cei care au nevoie de timpul nostru, cuvinte de încurajare pentru cei care au umerii împovăraţi, bucurie pentru reuşita celuilalt, încredere necondiţionată. Despre darul făcut fără nici un motiv sau ocazie specială. Dar lecţia despre generozitate merge încă şi mai departe: să-l înveţi pe cel mic ca atunci cînd dăruieşte să nu judece, să nu pună etichete, să nu acuze. Să nu promită, dacă nu se poate ţine de cuvînt, sau să nu nască iluzii, atunci cînd nu poate oferi nimic. Să fie sincer, fără să fie crud. Să uite de răzbunare. Să nu vrea victorii cu orice preţ.

Cred, deci, că lecţia despre generozitate este lecţia despre cum să fim atenţi la cei din jur. Despre cum să-i ascultăm sau să înţelegem ceea ce nu îndrăznesc să spună. Despre cum să respectăm nevoile, dorinţele, visurile celorlalţi. Dar, în aceeaşi măsură, este şi despre el, cel care oferă: să înveţe să preţuiască ceea ce are, să nu risipească, ci să împartă şi, nu în ultimul rînd, să ştie să primească, la rîndul lui.

Şi, după ce copiii noştri vor învăţa să dăruiască din ceea ce au, abia atunci vor fi pregătiţi să urmeze cea mai grea dintre lecţii. Aceea de a dărui atunci cînd nu au: cînd nu au timp, pentru că sînt ocupaţi sau obosiţi, să ofere timp pentru o vizită, un sfat sau o poveste. Cînd sînt trişti, să ofere bucurie. Cînd n-au soluţii pentru ei, să găsească soluţii pentru cel de lîngă el. Cu alte cuvinte, să creadă cu adevărat că bucuria de a dărui implică o componentă de creativitate.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

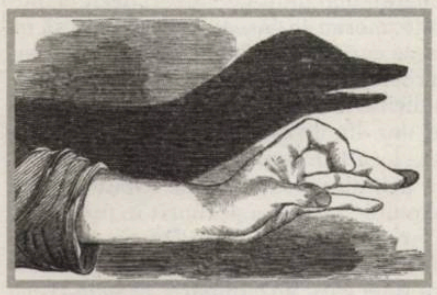

Iaromira POPOVICI

bazar

(Pseudo)glamour şi zdrăngănele

Mă plîngeam, în numărul despre Crăciun, că oamenii din jur şi-au cam pierdut celebrul spirit şi că se îndreaptă, mulţi dintre ei, pe diverse căi, în direcţia lui Scrooge. În utimele zile constat că şi eu, una, cam tot într-acolo mă îndrept.

Caut, cu orice preţ, mai ales pentru că vine Crăciunul, bucurii excesive peste tot în jur. Senzaţii fabuloase, eventual extreme (în sens pozitiv), care să alunge apăsările cotidianului, sentimentul acut de cenuşiu prăfos sau mocirlos pe care-l am tot mai des.

Am încercat tot soiul de metode, care de care mai idilice, ce altădată „ţineau“ perfect. Un dintre ele e... baia de decoraţiuni de sezon, reprezentante de fală ale kitsch-ului dulce (cu accente religioase). Înainte, cînd se găseau puţine şi urîţele, le vînam cu un entuziasm nestăvilit, aveam răbdare pentru toate şi mă bucuram pentru fiecare mic glob roşu din carton. Stăteam şi ascultam, cu o expresie tîmpă pe chip, melodiile mult prea vesele ale tuturor moşilor cîntători de la tarabe, prea liberi în mişcări.

Astăzi, magazinele de asemenea decoraţiuni s-au înmulţit vizibil şi s-au profesionalizat: au învăţat să aibă un oarecare stil, să-şi aranjeze podoabele asortat, pe categorii. Pe scurt, au trecut într-o altă etapă a kitsch-ului, superioară, consacrată să-i zicem.

Şi, cu toate astea (sau tocmai din toate aceste motive), au ajuns să nu-mi mai spună mai nimic. Pe cînd nu erau, militam pentru ele. Spuneam, în dulcele ton lamentativ şi expectativ românesc, vai, ce păcat că la noi nu sînt, dacă am avea ma multe... Era un scop mic şi posibil pentru care să „militezi“: spiritul Crăciunului la îndemîna oricui.

Acum, cînd toate acestea există – repet – mai organizat, cînd industria pe care teoreticienii consumului o blamează înfloreşte şi aici, parcă nu-i mai văd hazul. Nu-i mai simt farmecul. Şi-a pierdut, să zic aşa, inefabilul...

La fel s-a întîmplat şi cu concertele de Crăciun: deşi nu toate de bună calitate, aspiram să mă duc la ele, pur şi simplu pentru că pe vremea cînd eram eu copil nu existau, pentru că se putea. Recunosc cu ruşinea de rigoare, dacă e cazul, că am fost nu doar la *Christmas in Vienna,* ci şi la Bănică jr., şi la Hruşcă. Prima dată, şi Bănică jr., şi Hruşcă mi s-au părut... posibili, fiecare pe linia lui: Bănică, atunci, a cîntat obişnuitul lui rock mediu, civilizat, iar Hruşcă, cu aceeaşi voce puternică, o serie de colinde moderat-tradiţionale (în sensul că au fost cîndva tradiţionale, acum sînt deja arhicunoscute şi adaptate, ca orchestraţie, dar tot şi-au păstrat „ceva“-ul, cel puţin unele dintre ele, precum, de pildă, „La săvîrşitu' lumii“).

Anul acesta m-am hotărît să merg, a doua oară, la fiecare dintre cei doi: mă gîndeam că din cultura populară şi ale ei manifestări poţi „extrage“, cel mai uşor, spiritul în cauză...

Dar nu a mai fost aşa: Hruşcă a cîntat cu aceeaşi voce incontestabilă, dar a adus şi un „ansamblu“ (îngrozitor cuvînt, consacrat de pe vremea lui Ceauşescu şi avînd drept conotaţii transformarea folclorului autentic în „Cîntarea României“) maramureşean – care, deşi decent, şi alcătuit în majoritate din copii, mi-a provocat fiori (negativi) pe şira spinării. De-dramatizînd, mai bine zis nu m-a interesat.

În ce-l priveşte pe Ştefan Bănică jr., acolo lucrurile au fost şi mai tranşante: rockul liniştit, pe linia Elvis, sau măcar Shakin Stevens, s-a lăsat serios aşteptat. A apărut abia în ultimele patru piese. Pînă atunci, Bănică jr. a cîntat ba cu Andra, ba cu o fetiţă, ce-i drept cu o voce senzaţională, ba cu o mulatră care era gata să spargă geamurile: orice, de la muzică uşoară la gospel. Pe fundalul unei imense desfăşurări de forţe (dansatoare şi dansatori, cu costume chiar reuşite şi mişcare scenică *idem,* cor de acompaniatori şi acompaniatoare pe fundal). Dar cam atît...

Se pare că, anul acesta, nici zdrăngănelele, şi nici (pseudo)*glamour*-ul nu au mai avut vreun efect asupra mea. Să fi ajuns şi eu la vorbele mai înţelepţilor din jurul meu, şi anume că sărbătoarea Crăciunului, despre care ştiu, că, de fapt, e complet altceva, nu mai are nevoie de adjuvanţi ieftini ca să mă bucure cu adevărat?

Selma IUSUF

legende urbane

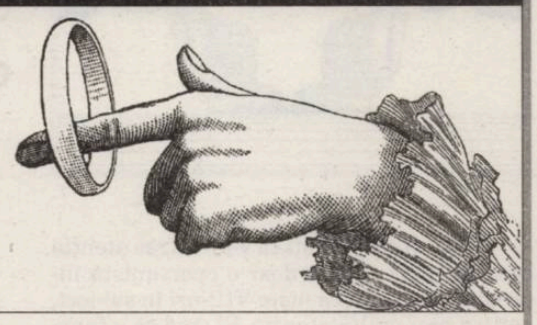

Ecumenism gastronomic

O curte, la ţară undeva, pătată ici şi colo de albul unei zăpezi zgîrcite. Un grup surîde spre dumneavoastră, cititorule. La margini, de-a stînga şi de-a dreapta, două bătrîne mici cu basmale şi şorţuri negre, cu ochelari. Pe măsură ce ne apropiem de mijlocul grupului, vin femeile mai tinere şi, în centru, bărbaţii. Care cu o secure ridicată jucăuş-ameninţător, care cu un lung cîrnat (caltaboş?) proaspăt îndreptat spre gura vecinului de fotografie care rîde mutește. Mai spre fundal, cam stînga-spate, aşa, un cuplu tînăr îmbrăcat orăşeneşte (fără veste de lînică tricotate) zîmbeşte stingher. Ea ţine delicat între două degete coada porcului înjunghiat, ale cărui părţi componente se ivesc dintr-un soi de copaie. Arată coada animalului spre cameră.

E o fotografie a unor şvabi bănăţeni pe care am descoperit-o într-o carte de bucate. Cartea a fost editată în Germania de fiica uneia dintre doamnele care apar în poză. *Cartea de bucate a mamei mele. Delicii culinare din Banat. Memoriile unei bucătărese de nuntă* îi spune cărţii. Pe lîngă reţete, apar şi o serie de fotografii, unele începînd din anii '20. Plus picturi şi litografii care povestesc istoria celor ce se vor numi şvabi, debarcaţi odinioară în smîrcurile bănăţene. Bărbaţi cu tricornuri, femei cu fuste lungi. Fotografii de la început de secol XX cu mirese ţepene, din creştetul cărora curg în valuri dantele, brocarturi şi satinuri. Imagini ale anilor '60-'70 în care şiruri de nuntaşi în pantaloni evazaţi trec la braţ cu doamne şi domnişoare în mini-uri şi tocuri pătrăţoase. Imagini blurate, alb-negru, de pe la nunţi, în care fotograful surprinde defilarea bucătăreselor (pe care le ghicim rumene), purtînd în braţe torte uriaşe. Fotografii din curţi de la tăierea porcului. Fotografii din cămări gemînd de afumături. Fotografii ale unor Hans und Fritz aspriţi de munci. Lotte und Grete în negru, cu pieptare şi şorţuri brodate.

Femeia, ale cărei reţete de-o viaţă ni le împărtăşeşte fiica ei, era aşadar bucătăreasă profesionistă pentru nunţi, comemorări şi alte evenimente asemenea. Reţetele – nişte minunăţii. Sigur, pentru stomacurile moderne, sensibile, agitate, vegetariene sau nu, ale contemporaneităţii noastre – adevărate încercări calorice. Cartea – cum spuneam – e ilustrată. După fotografiile de viaţă care o deschid, fiecare dintre reţete are o poză. Elaborate, bibilite, migălite rulade, fripturi, ciorbe, prăjituri; fiecare dintre ele mizanscenate pe cîte un milieu lucrat fin cu igliţa, întovărăşite de pahare pe care le ghicim din cristal greu, din care apleacă grele capete de trandafiri bătuţi. Ouă umplute care închipuie puişori de găină. Rulade de carne decorate cu ghirlande baroce de maioneză.

Inspirată de cartea asta, am făcut sarmale. Pentru prima oară în viaţă, asistată de prietena mea, şvăboaică, la rîndul ei, am rulat cilindrii de varză murată umpluţi cu o carne de altă provenienţă decît cea din reţetele tradiţionale turceşti. Treaba s-a dovedit a fi serioasă şi mîncătoare de timp. Cu dozaje atente de cimbru, mărar şi chimen. Cu sucul de roşii care se pune abia în nuştiuce etapă a gătelii. Cu nişte afumătură ca să fie treaba serioasă. Sarmalele creştineşti au fost însoţite de o supă dulce orientală, din fructe uscate, „aşure“ îi zice. Alăturarea, cu siguranţă i-ar fi ridicat o sprînceană bunicămii. Tot aşa cum, nişte ani înainte, componenţa confesională a unui apartament bucureştean oarecare a lăsat fără cuvinte un preot ortodox venit cu Boboteaza. Din uşa deschisă cuviincios l-au privit o pereche de ochi de chinez budist, una de român papistaş, una de neamţ ateu şi una de tătar musulman. Bietul om n-a ştiut ce să facă cu pămătuful busuiocat. Eu m-am oferit a fi stropită, aşa cum, copil fiind, mă iveam de mai multe ori la rînd în faţa preotului care venea cu busuiocul prin blocuri. Evident că omul nu mă recunoştea din ceata de copii, dar eu, la final, trăsneam de sfinţenie.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la Ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

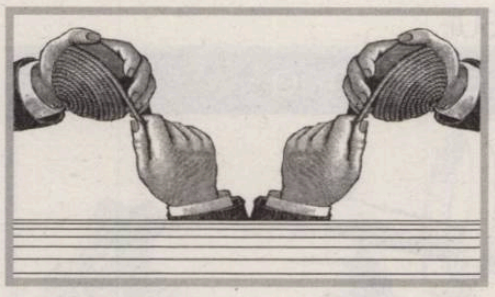

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Articol cu Ştefan Bănică şi Andreea Marin

■ Hai, recunoaşteţi că v-am atras atenţia cu titlul ăsta. A fost doar o oportunistă încercare de a implica nişte VIP-uri în subiect, pentru mai multă atenţie. Şi cred că a funcţionat. Acesta este mecanismul de reproducere şi triumf al presei tabloide. Doar că anul acesta s-a schimbat ceva. A intrat în vigoare noul Cod Civil, care încearcă să ţină o balanţă între apărarea vieţii private şi libertatea de expresie. Cu alte cuvinte, se pot cere bani serioşi pentru că presa îţi încalcă nişte drepturi. Iar primii care au făcut-o au fost soţii Bănică. Vedeţi, avea o logică legătura cu ei, nu am ajuns chiar genul ăla de jurnalist.

■ De fapt, soţii Bănică au fost subiect la un focus-grup pe care l-am ţinut luna trecută. De cîţiva ani, scriu pentru Centrul pentru Jurnalism Independent şi IREX un raport care se uită la sănătatea economică a presei. Pentru asta, organizăm o discuţie de grup cu insideri din media care notează şi comentează diverşi indicatori. Anul acesta, una dintre discuţii poate fi sintetizată cam aşa: soţii Bănică *vs* Remeş Caltaboş. O parte dintre participanţi erau atît de îngreţoşaţi de ce face presa tabloidă, încît ziceau: sper să plătească pînă le iese pe urechi. Ulterior, căutînd materiale de documentare, am citit raportul Agenţiei de Monitorizare de Presă şi mi-am adus aminte de ce i-au făcut lui Cristian Tabără – acuzat de viol, titluri şocante în *Libertatea* şi *Click!* care vindeau subiectul ca şi cum totul chiar s-ar fi întîmplat. Aţi mai citit cumva cum s-a terminat? Nevinovat. Tabloidele nu au revenit la subiect. Şi e doar un exemplu.

■ Zic şi eu atunci: tabloidele să plătească, să le cocoşăm cu procese pînă le iese libertatea de exprimare pe urechi. De fapt, nu libertatea de exprimare – staţi puţin, ăsta e un concept la care ţin. Ce fac cei de la tabloide nu e libertate de exprimare, ei nu apără nici un interes public, ci fac comerţ cu suferinţă. Mă zburlesc cînd aud diferite fufe care scriu despre vedete că ele ar fi jurnaliste. Nu sînt.

■ Bon, deci la gunoi cu tabloidele, sper să ne ajute Codul Civil. Staţi aşa! au sărit alţii din grupul respectiv. Abia, abia am reuşit să schimbăm proiectul de Cod, care iniţial debalansa complet peisajul contra libertăţii de exprimare. Şi trebuie să le mulţumim CJI şi Agenţiei de Monitorizare că s-au agitat pe tema asta. Dar, oricum este interpretabil. Aşa cum soţii Bănică se simt abuzaţi de presă, şi Remeş care a fost demascat ca primitor de şpagă în caltaboşi se poate simţi lezat şi poate acţiona în instanţă. Cum apărăm onoarea lui Cristian Tabără, fără să ne îngrijorăm de onoarea nereperată a lui Remeş? La naiba! Mereu păţesc chestia asta: cînd pare că lucrul s-a decis şi avem o concluzie simplă, pac!, apare un argument din ăsta care face realitatea complicată. Şi tocmai eu mă apuc să dau cu Codul Civil în cap la presă, cînd la începutul anului am calculat cu cît a subvenţionat fiecare român fabricile lui Ioan Nicolae (omul a luat gaz ieftin prin OU specială), apoi m-a ameninţat că mă dă în judecată. Adevărul e că nu am avut emoţii, nu văd vreun judecător român să condamne un editorialist pentru că face prelucrări statistice după cifre oficiale, chiar dacă domnul Nicolae simte să i-am lezat onoarea. Şi uite aşa ajungem la fondul problemei: Cine face diferenţa între cazurile Bănică şi „Caltaboş“? Judecătorii. Avem încredere în ei? Nu prea. Adică oamenii din grupul nostru de analiză nu prea aveau.

Una peste alta, eu am încredere în judecători.

■ Un şef de ziar local ne-a dat următorul exemplu: l-a dat în judecată un om de afaceri pentru că scrisese despre nişte returnări de TVA. Primul judecător se uită pe dosar, apoi întreabă uşor tembel: Dar cine v-a dat vouă voie să scrieţi despre asta? Auziţi, întrebare, cine v-a dat voie!? Constituţia, onorată instanţă! – au răspuns oamenii de la ziar. Mă rog, la a doua instanţă au dat peste un judecător deştept care l-a întrebat pe afacerist dacă, totuşi, e adevărat ce au scris oamenii în articol. Ăla s-a prins încotro merge discuţia şi a retras cazul.

■ Una peste alta, eu am încredere în judecători. Din cazurile trecute în raportul Agenţiei, văd argumentări deştepte care se uită dacă jurnalistul a scris despre un subiect de interes public, dacă a prezentat dovezi, dacă nu a depăşit limita informaţie/viaţă privată. Deci, sînt optimist: judecătorii îi vor cocoşa pe tabloizi, eu ţin cu soţii Bănică.

■ Pun pe două coloane cît vindeau ziarele în 2009 şi cît vînd acum. Poate nu vă daţi seama, dar presa moare în România. Dă-o dracu', oricum era nasoală! – îmi vor zice mulţi. Bun, credeţi ce vreţi, doar să ziceţi că nu v-am spus. Primele zece ziare ca tiraj (deci incluzînd aici şi tabloidele) vindeau în martie 2009 cam 930.000 de exemplare. În iunie 2011, tot alea însumate vînd 508.000. Tirajele au aterizat forţat. Piaţa de publicitate s-a prăbuşit. 32% a fost scăderea totală a banilor din publicitate (TV, print, Radio, net). Gîndiţi-vă cum ar fi să vă scadă veniturile cu 32% brusc. V-aţi gîndit? Acum gîndiţi-vă cum ar fi să vă scadă cu 68%. Pentru că cifra de 32% era pentru toată industria media, dar în cazul ziarelor, publicitatea a scăzut cu 68%. Pe asta nu ai cum s-o prevezi, nu te poţi pregăti pentru aşa ceva.

■ E drept că s-au şi sinucis cu avînt proletar. Toate acele inserturi cu care v-aţi umplut bibliotecile nu au lăsat nimic în urmă, decît un peisaj dezolant. Ziarele s-au concurat în jos pentru cotă de piaţă, în ideea de a atrage publicitate. Publicitatea s-a prăbuşit, investiţia a rezultat în baloane, în umflarea tirajelor pe termen foarte scurt, şi atît. Iar în unele cazuri au avut efecte colaterale absurde. Marea dezvoltare a *Adevărului* spre

ediţii locale gratuite a pus pe butuci multe ziare locale, care pînă atunci oricum abia se tîrau. Cum ne zicea şeful de ziar local de mai sus: au venit, au omorît piaţa, apoi s-au cărat.

■ Deşi ziarele locale solide (alea cîteva cîte sînt, gen *Gazeta de Sud* sau *Monitorul de Botoşani)* s-au dovedit cîştigătorii amari ai crizei. De ani de zile de cînd scriu acest raport anual, era o modă: oamenii de la Bucureşti deplîngeau ziarele locale pentru că nu prea aveau venituri din publicitate. Erau ăia din provincie, mai mici, mai prost îmbrăcaţi şi cu gumă în cap. Publicitatea de la Coca-Cola nu ajungea la ei pentru că o luau televiziunile şi ziarele mari din Capitală. Localii trăiau din publicitate locală, mică publicitate şi aveau o cotă prea mare din venituri care veneau din vînzare (peste 60%). Cîh, ce model primitiv de business! Uitaţi-vă la noi, ăştia de la Bucureşti: ne omorîm unii pe alţii tăind preţul de vînzare, astfel încît să depindem mai mult de publicitate. Bon, publicitatea s-a dus naibii. Cine cîştigă? Amărîţii de la presa locală (repet, nu toţi, ci cei puţini care chiar au public). Am făcut comparaţia 2009-2011, pentru primele cinci ziare locale: în martie 2009 vindeau împreună 96.900, în iunie 2011 vindeau tot însumat 83.000. Tot e o scădere, dar e departe de prăbuşirea spre jumătate a circulaţiei ziarelor din Bucureşti. Publicitatea a fugit mai repede decît publicul.

■ Într-un fel, şi noi la *Dilema veche* ne putem compara cu amărîţii din local. Am depins mereu mai mult de vînzări decît de publicitate, mereu se găseau experţi care să ne deseneze cum sîntem nişte loseri, comparativ cu revistele lucioase care trăiesc din multă publicitate. Nu zic că nu am fi vrut publicitate, dar din diverse motive nu a ieşit. Ca şi presa locală, *Dilema* avea un model de business primitiv, eram vai de capul nostru. Acum publicitatea s-a prăbuşit în jurul nostru. Care publicitate, că în *Dilema* nu prea era? Înţelegeţi paradoxul? Acum, cu publicul nostru fidel care ne cumpără, *Dilema veche* este un produs solid tocmai pentru că s-a bazat pe cititori, nu pe publicitate. Deci, vă mulţumim că existaţi, că ne cumpăraţi şi scuze că v-am păcălit cu titlul. La mulţi ani!

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Crăciunul-Anul Nou

Salivezi cînd vezi abundenţă. Iubeşti ineditul. Ciuguleşti din forme şi culori ce parcă nu le mai prinzi în viaţa ta. Oh, ah, yummy, mamă, ceeşticopil, dambla. O apocalipsă lovind într-o minte necoaptă. Dar ce fericire pentru orişicine! Îmi mărturisesc instinctul dezlănţuit de a mă bucura de forme, culori, arome, dulceţuri, zdrăngănele, zdrăngănici. Apoi, îmi mărturisesc că nimic nu-mi ia capul în halul ăla încît să şi cumpăr. Da, îmi îndes în sacul minţii tot felul, după care mă bucur că am puterea să nu cumpăr. Mă bucur că nu cumpăr. Că n-am tărie. Aşa cum, plecînd în călătoriile ultimului timp, nu-mi mai vine să pozez-filmez ca pe vremuri. Fiecare chestie, gata, flashuiam şi pozam. Acum prefer memoria. Trădătoare. Rea. Capricioasă. Prefer să-mi fiu singur aparat. Să-mi fiu singur Crăciun şi An Nou. Să nu depind de lume. Să mi-o asum, înghit, precum şarpele mîncînd un elefant. Prefer digestia înceată, să devin singur un brăduţ, drăguţ, plin de ce-am văzut-adulmecat-mirosit. Un sac de întîlniri, nu unul de posedare. Şi parcă mă simt iluminat aşa, de efemere bucurii înăuntru, eu, cel gol, lemn prinăuntru, nemobilat prea tare de caracter ori de scaune pliante de casă. Uite, stau şi behăi ca prostul cu mine despre unde oi fi mîncat bine anu' ăsta, unde oi fi văzut globuri minune anu' trecut, unde oi fi băut vin roşu, ce-oi fi iubit, ce-oi fi uitat, ce-oi fi înrăit, ce-oi fi omorît, ce-oi fi minţit, ce-oi fi amăgit, ce-o fi cu mine? Ehe, cred că pur şi simplu trebuie să-mi pun ochelari de aproape. Nu mai văd şi mă dau mare că mă văd în interior. Ha-ha-ha.

Rockîntarea României

Despre rock în comunism

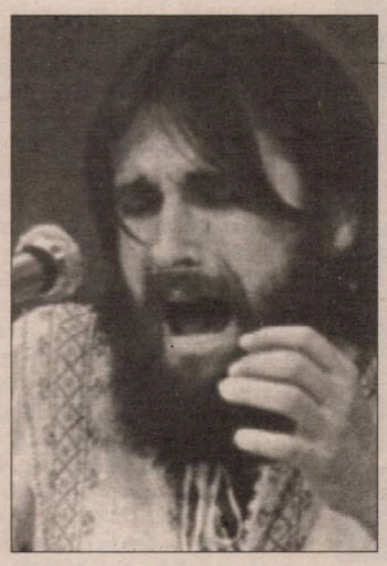

Texte şi opinii de:

● Radu Pavel GHEO (scriitor)
„Trenul cu naş“

● Doru IONESCU (jurnalist)
„Rockul era un reflex al lumii occidentale libere“

● George LIMBĂŞANU
„Mi se spunea «ministrul muzicii uşoare»“

● Aurel MITRAN (impresar artistic)
„Frică de rock le-a fost tuturor, nu doar comuniştilor“

● Stejărel OLARU (istoric)
„Un concert de colinde din iarna lui ’68“

● Mihai PLĂMĂDEALĂ (istoric de artă)
„Ce a fost şi ce-a rămas din rockul românesc“

argument

Back in the RSR!

DILEMA VECHE
Rockîntarea României
Despre rock în comunism

Rockul românesc de dinainte de ’89 este, din păcate, o suită de amintiri vehiculate în cerc restrîns.

Dan Andrei Aldea, cel mai mare chitarist pe care l-a dat România, Doru Apreotesei, Ladislau Herdina, Dimitrie Inglessis, Radu Goldiş, Păunița Ionescu, solista primei trupe româneşti de rock feminin – Catena, Mircea Florian, poate cel mai avangardist personaj din muzica românească, sau Alecu Rădulescu, cel care l-a învăţat chitară pe Jeff Beck, trăiesc cu toţii, unii de cîteva decenii, în străinătate, şi sînt legende în viaţă doar pentru o mînă de oameni.

Alţi eroi ai rockului românesc, precum Dorin Liviu Zaharia (poate cel mai interesant personaj din istoria pop-ului românesc), Nicu Vladimir (cel mai rebel folkist), Nicolae Enache, Liviu Tudan, Valeriu Sterian, Mihai Marcovici, Gabriel Drăgan sau compozitorul Richard Oschanitzky, despre care mulţi spun că avea geniu, au dispărut prematur. Cele mai bune albume româneşti de rock de pînă în ’89 – *Cantafabule* (1975) de la Phoenix, *Zalmoxe* (1978) de la Sfinx şi *Un joc* (1980) de la FFN sînt de negăsit astăzi.

Alte zeci de trupe care au cîntat în perioada anilor ’60-’80 nici n-au apucat să înregistreze vreun album, s-au pierdut înregistrări (Liviu Tudan şi-a ars partiturile unei opere rock, *Sinestezie,* interzisă în 1971) sau au fost compromise de cenzură. Ce se mai ştie azi despre nume precum Post Scriptum, Olympic ’64, Metropol, Modern Grup, Curtea Veche nr. 43, Academica, Experimental Q, Accent, Redivivus, Basorelief, Sideral, Gramophon sau Domino? Arhivele TVR păstrează extrem de puţine filmări, iar posturile actuale de radio n-au memorie.

Cît de popular, de valoros şi de politic a fost rockul în comunism? Ce-a însemnat rockul în acele decenii şi ce moştenire ne-a lăsat? Iată un important capitol din cultura populară rămas încă obscur.
(**Marius Chivu**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri* va fi reluată pe 12 ianuarie 2012.

Dumitru UNGUREANU

Pietre rostogolite pe islaz

Deşi se găseşte la vreo 74 km de Bucureşti, satul Cacova, unde m-am născut, a fost electrificat în 1971, ca şi comuna Morteni, de care aparţine. Nepăsători că sînt lăsaţi la coadă, consătenii mei nu s-au răsculat, cum o făcuseră zece ani mai înainte, cînd apăruse dihonia colectivizării. Atunci, recalcitranţi şi înapoiaţi, ei nu pricepeau că viitorul de aur promis de comunişti înseamnă renunţarea la proprietatea particulară. Drept care, cînd hoardele activiştilor au catadicsit să ne cotropească locurile uitate de lume, dar nu şi de Dumnezeu, ai noştri n-au pregetat să le pună pe fugă, obligîndu-i pe intruşi la concurs de înot iarna, prin vîlceaua plină cu borhot de la cazanul de ţuică. Fir-aţi ai dracului să fiţi, ziceau blînd pămîntenii, învîrtind măciucile, păi noi sîntem urma care scapă turma!? Nici intervenţia sportivă a trupelor dinamoviste, coordonate de însuşi Ceauşescu, n-a reuşit să-i aducă la sentimente amicale. Vreo cinci IMS-uri au suferit afrontul răsturnării în şanţ, lîngă cimitir, militarii dezarmaţi salvîndu-se în podul şcolii. Evident, întrecerea a luat ulterior alte forme, dar despre astea nu pot depune mărturie, fiindcă se desfăşurau sub pătura nopţii, la lumina lanternelor ţintite în ochii săteanului sculat din aşternutul de paie sau coceni, unde se pitise. Electrificarea tîrzie fu plata cuvenită pentru atitudinea de opoziţie piezişă, pe care unii, socotind folosul personal datorat colaborării cu inamicul, încă o numesc prostie.

Cu toate că lipsea curentul electric, iar în sat trăiau puţini meseriaşi calificaţi (tata printre ei), destui copii născuţi după 1950 voiau să ajungă electricieni. Vărul Nicu a fost cel mai hotărît. Elev la şcoala profesională din Cîmpina, prin 1966-1969, s-a lăsat corijent (repetent n-a reuşit) ca să rămînă în acel oraş. Acolo a întîlnit muzica rock, a învăţat să cînte la chitară, să construiască amplificatoare, să poarte pantaloni evazaţi şi-alte chestii „depravate“. Cînd a venit în vacanţa de Crăciun, după primul trimestru, pielea păstra încă urmele mărăcinilor de pe mirişte, iar din părul tuns cu breton nu se scuturase prafuri strîns de copilul meticulos care păscuse oile, rostogolind cu ciomagul pietrele pe islaz, în jocul zis „purcica“ (variantă valahă de hochei pe iarbă). Primăvara următoare, Nicu îmbrăcase nădragii ce-au speriat tot neamul: tergal verde-prăzuliu, cu triunghi roşu la baza craculi. Aşa ceva n-avea nici măcar Anton, irecuperabilul satului (devenit gigolo de succes la APACA)! Ţoalele erau semn că moravurile (şi năravurile) se schimbau în Morteni, dar cine să priceapă? Miliţianul sau primarul? Profesorii? Părinţii?

În 1968, trupa Beatles lansa „Ob-La-Di, Ob-La-Da“. Mare şlagăr, nu doar piesă importantă a genului (azi rockerii „adevăraţi“ abia o recunosc)! A fost prima melodie „piratată“, auzită de mine. În sat nefiind radiouri disponibile, cum s-o asculte gaşca neserioşilor ce se aduna seara în poiană, la o discuţie, o sticloanţă sau, după balul bătut & năduşit bătrîneşte, la aburit cu idei novatoare vreo fată dornică de zări necunoscute? Mi-amintesc perfect noaptea din duminica Paştelui 1969, cînd căminul cultural era luminat de-un petromax, lumea plecase, iar noi, cîţiva zăltaţi, şedeam pe dunga scenei şi încurajam furtişagul: Nicu fredona melodia, iar nea Tică, vioristul, prindea notele cu urechea, fără să-şi scoată pălăria pleoştită. I-am cerut mereu s-o cînte, după „playlist“-ul de hore şi sîrbe, iar lăutarul a reprodus-o fără greş. Cînd am putut să-i punem la magnetofon versiunea originală, nea Tică n-a avut ce să adauge versiunii sale: o brodise! De unde concluzia, evidentă: nasc şi la Cacova rockeri!

...Nasc, dar pleacă la oraş! Nicu s-a stabilit în Piteşti. Eu, tot electrician vrînd să ajung, am intrat la liceu industrial, în Bucureşti, de unde am ieşit... poet! Norocul m-a

© Emilian Urse

Mondial la Festivalul Club A, 1969

„Să cinezi din trupul, cald încă, al fostei fecioare, / să scalzi pe pămîntul mascul maşina maşină / sexuală, / să vrei de nevastă pe sora ta de sineală? / Ruşine lutului, ruşine slutului, gloabă carnală!“

DORIN LIVIU ZAHARIA,
„Domnişoara cerşetoare albastră sau Gria Safiria“

dus într-o clasă cu „băieţi de Capitală“, conectaţi direct „la surse“. (Sînt de mult prin State, prin Israel... Doar Patric Petre Marin, primul meu coleg de bancă, e în ceruri, unde şi-a „mutat“ emisiunea TV despre bani şi afaceri!) Cu ei am fost la concerte, de la ei am prins patima colecţionării discurilor LP, pe care mi-am cheltuit o bună parte din „rentă“, fără să am pick-up. Aparatul era un lux inutil pentru majoritatea consătenilor. Alt văr, căruia totdeauna i-am zis Nenea, a construit cu precizie de minitehnicus un pick-up alimentat de la baterii. Nu rezista petrecerilor de-o noapte, astfel că spre ziuă învîrteam platanul cu mîna, la o turaţie ce nu conta, fiindcă eram cu toţii în starea „vorbeşte fiecare şi n-ascultă nimeni“. EP-ul cu coperta galbenă Cream/Canned Heat, achiziţionat în 1970 din restul banilor cîştigaţi cu sapa, la IAS, şi cheltuiţi în bîlciul tradiţional de Sf. Ilie, patronul Găeştilor, l-am tocit realmente în stilul ăsta manual, aproape aidoma celui numit *scratch*. Am putea afirma, bazîndu-ne pe indiciile menţionate, că vocaţia protocronică a poporului român nu-i chiar gogoriţă? Am putea, dar cine ne-ar crede?

Tot Nenea a cumpărat un aparat de radio „adevărat“ – celebrul Gloria, cu alimentare mixtă. Îl luam devale, să ascultăm *Metronom*-ul lui Cornel Chiriac, pe malul Neajlovului, în fundul grădinilor noastre. Nu ne feream de vecini (difuzorul suna fără probleme, cu bruiaj maxim, şi-n curte); dar mai autentic se auzeau bluesmenii din Delta Mississippi la umbra sălciilor, lîngă fîntîna cu apă rece, a cărei limpezime o tulburam cu sticle de bere înfipte în nămol, sub ghizd! Mi-e imposibil să evoc, oricît m-aş strădui, acele zile de vară cînd vocea lui Chiriac ne vorbea ca unor prieteni apropiaţi. N-am fost atît de fan(atic), să merg la înmormîntarea lui, nici n-am ţinut să-i văd crucea. În general, evit gesturile de fidelitate necondiţionată pentru rock, fără să-mi pierd loialitatea. Pesemne că asta se datorează unei predispoziţii ironice, moştenite de la tata, Nenea, Nicu şi unchiul Golea, care o desfăşurau fără pic de reţinere împotriva celuilalt unchi, Ioniţă. Acesta izbea morţiş cu bîta-n baltă, pînă a nimerit amplificatorul lui Nicu, spărgîndu-i tuburile electronice marca Tesla. Iar dacă prindea chitara (Nicu avea o imitaţie Fender), unchiul putea să-i ofere lecţii şi lui Jimi Hendrix de cum trebuie distrusă!

La Biblioteca Americană am ascultat întîia dată stereo Hi-Fi, în toamna lui 1973, Santana & Mahavishnu. La concerte mergeam doar cînd îmi rămîneau bani, după sejurul prin anticariate. Păstrez în memorie, arhivat HD, pe cel dintr-o primăvară, la Polivalentă, cu Sfinx, FFN, neuitatele Catene şi Curtea Veche nr. 43, cărora le-am fost *roadie* vreo săptămînă. Cu Nicu Covaci am discutat, uimindu-mi colegii cantonaţi cîteva rînduri mai jos de locul unde chitaristul îşi verifica boxele, înaintea primului show country Phoenix sub cupola Circului, 1975. Pe Dan Aldea l-am ajutat să mute o masă, la clubul din Schitu Măgureanu. În anii '80, gagicile mă confundau cu Iuliu Merca, fiindcă purtam barbă şi mintean de dimie. Nu mi-am încercat „calităţile“ interpretative decît pe scena căminului cultural comunal. Prima dată, cîntînd punk, m-am făcut de rîs deoarece imitam gestul exhibiţionist de mai tîrziu al lui Eminem. Voi muri, şi n-o să-mi treacă ruşinea produsă de nea Fănică al lui Ion Moş-Radu, care m-a pîrît tuturor: „Uite-l p-ăla, al lu' Andrei, face cu pula la femei!“. A doua oară, pe cînd schimbam melodii, la o „discotecă“, fără aplombul DJ-ilor actualmente omniprezenţi, m-am pomenit cu nişte beţivi grămadă, cerîndu-mi insistent şi „d-alea“ pe gustul lor. Pe-atunci nu se chemau manele; azi li se zice aşa, dar nu-s...

Am rămas ascultător de muzică. În faţa boxelor, sînt singur ca dinaintea veşniciei. Care – ştim noi, românii – s-a născut la sat...

În anii '80, gagicile mă confundau cu Iuliu Merca.

„În vara lui 1970 plecăm într-un turneu în Moldova sovietică, ce debutează cu scandal la Chişinău, Mondial fiind prima trupă românească evoluînd acolo, după război! Simpatie mare din public (9000 de spectatori, a doua seară 12.000, la Teatrul Verde, în aer liber), melodiile se cunosc, există un adevărat cult pentru poeţii clasici români, primesc bileţele unioniste! Turneul în Rusia a durat două luni. Dar a început prost pentru că la Chişinău n-au venit doar basarabeni. În partea a doua a spectacolului, a urcat pe scenă cu flori un profesor de istorie de la Kiev, român. Care a apucat să spună la microfon: «Am venit să-i ascult şi să-i văd pe cei care, cu versurile lui Eminescu, au răscolit inimile românilor de pretutindeni!» Atît, pentru că studenţii şi tinerii au început să cînte «De la Nistru pîn' la Tisa...» Ruşii au fost luaţi pe nepregătite de izbucnire, aşa că a urmat măcel. Pe noi ne-au izolat şi ne-au băgat sub scenă, iar publicul a fost împrăştiat cu Miliţia călare, s-au făcut arestări, a fost cumplit. Ne-au spus că ne trimit în Siberia (căpitanul KGB care se «ocupa» de noi). Dar noi nu provocaserăm nimic! Au oprit spectacolul. La Odessa, altă belea! Gabi nu mai avea ce cînta, ruşii aplaudau oricum. Noi eram priviţi ca nişte capitalişti. Iar după matineu, tinerii au cerut Beatles – «Back in the USSR», noi am început piesa, că o ştiam, ei s-au urcat pe scaune să danseze şi să urle, şi iar a fost întrerupt spectacolul. Au urmat numai oraşele, Moscova şi Kievul au fost anulate. Dar am fost plătiţi foarte bine, cu condiţia să nu mai incităm, să avem grijă ce cîntăm. La 1 septembrie am ajuns acasă. Despre ce-a ieşit mai apoi am aflat la întoarcerea în ţară, pentru că am fost puşi să dăm declaraţii, întrebaţi fiind dacă am incitat la revoltă. Cum să inciţi cu «Atît de fragedă»?“

Filip MERCA
basist, Mondial
(din *Club A – 42 de ani. Muzica tinereţii tale*
de Doru Ionescu, Editura Casa de pariuri literare, 2011)

***Dumitru Ungureanu** este scriitor. Cea mai recentă carte publicată: volumul de publicistică* Alambicotheca, *Editura Bibliotheca, 2008.*

Radu Pavel GHEO

Trenul cu naș

În 1989, la începutul toamnei, am mers la tradiţionalul festival TimRock, care s-a desfăşurat atunci în grădina de vară a cinematografului Capitol din Timişoara. Era cald, era frumos, iar serile erau răcoroase şi blînde. Frumoasa vară indiană a Timişoarei – cei care au cunoscut-o nu o uită niciodată. Pentru mine, amintirea acelui festival e asociată cu libertatea maximă, fără zăgazuri: tocmai scăpasem de stagiul militar obligatoriu, în iulie intrasem la facultate, peste cîteva săptămîni urma să mă instalez într-un cămin din Timişoara, ca student la Filologie, iar acum ovaţionam entuziasmat, urcat cu picioarele pe băncile de lemn ale cinematografului de vară, în timp ce pe scenă se cînta rock. Rock românesc. Timişoara, vară, studenţie, rock – ce altceva mi-aş mai fi putut dori?

Ceva din dubla gîndire impregnată în circumvoluţiunile tuturor celor care au trăit în vremea aceea mai stăruie şi acum. Prin comparaţie cu marea deschidere de după Revoluţia din Decembrie 1989, momentele anterioare de „libertate“ par triste în avîntul şi eroismul lor mărunt. Dar aşa simţeam pe atunci – eu şi alte sute de mii de tineri. Pentru noi rockul era o formă de frondă, de respingere a conformismului epocii – de libertate –, iar rockul românesc era un soi de disidenţă în sînul sistemului.

Îmi amintesc că în seara aceea magică vreo zece liceeni ţopăiau îndîrjiţi pe băncuţele din lemn, în timp ce pe scenă Celelalte Cuvinte tocmai cîntau, cred, „Iarbă prin păr“. La un moment dat, una dintre bănci a cedat, s-a rupt, iar puştii s-au îndîrjit să sară în continuare, pînă au făcut praf scîndurile semiputrede. În tot acest timp urlau şi agitau mîinile pe sus. Acolo, în spaţiul acela al rockului, în sanctuarul muzicii noastre, păream la fel de liberi ca tinerii din Europa Occidentală. În buna tradiţie a dublei gîndiri, ştiam că nu era aşa, că miliţienii care vegheau la intrarea în grădina de vară puteau să apară oricînd ca să-i ridice pe turbulenţi – sau pe oricine voiau ei –, dar mai speram să n-o facă, fiindcă eram la TimRock, unde ne trăiam o iluzie a libertăţii. Doar nu rupsese nimeni o bancă într-un parc, aşa, nitam-nisam. O rupsese rockul. Altfel, ştiam cu toţii cum stau lucrurile în realitate.

Din punctul acesta de vedere, Timişoara era un loc privilegiat. Existau acolo cîteva trupe de rock românesc mari: Pro Musica, Celelalte Cuvinte, Cargo. Mai important era însă că aici activase formaţia Phoenix, cea care pe atunci reunea prin muzică şi biografie rockul cu libertatea: cei din formaţia-legendă fuseseră cei mai buni şi reuşiseră să evadeze în lumea cea mai bună. În Timişoara legenda Phoenix (rock şi libertate) era vie. Mircea Baniciu, adică tocmai cel rămas în ţară, avea un succes extraordinar ori de cîte ori apărea pe scenă. Paradoxal, chiar prin faptul că rămăsese, el era dovada vie a reuşitei celorlalţi, iar spectatorii îi cereau mereu piese din repertoriul Phoenix, care erau formal interzise, de vreme ce formaţia părăsise ilegal ţara. Iar cînd Baniciu cînta „Vremuri“ sau „Hei, tramvai“, toată lumea cînta laolaltă cu el, sala de spectacole se zguduia şi, pentru cîteva minute, eram iarăşi liberi.

Nu lipseau nici interpretările subversive, cu adresă politică, ale textelor pieselor rock. Cînd cei de la Iris cîntau „Trenul fără naş“, oho!, cu cîtă înfocare urlau spectatorii versurile laolaltă cu trupa: „Hei, hei, naşule, dă-te dumneata-ntr-o haltă jos, noi vrem liber tren, trenul nostru e un tren frumos...“! Nu-ţi trebuia cine ştie ce talent hermeneutic ca să ghiceşti care credeam noi că e trenul nostru frumos şi cine era naşul care trebuia dat jos. Dar apoi spectacolul se termina şi, odată cu el, se termina şi bucăţica de libertate conţinută între zidurile sălii de spectacol.

Îmi aduc aminte că, atunci cînd am fost în armată, la un moment dat am stat vreo două-trei luni la infirmerie – nu fiindcă aş fi fost bolnav cu adevărat, ci ca să chiulesc de la instrucţie. Pentru asta plăteam medicul în ţigări şi cafea din Iugoslavia. Acolo, la infirmerie, m-am împrietenit cu soldatul sanitar, cel care răspundea de cabinetul medical în lipsa medicului. Şi, cum sanitarul avea acces şi la staţia de amplificare a unităţii militare, într-o după-amiază, cînd ofiţerii plecaseră acasă, am hotărît să punem la staţie un disc cu Iris. Am dat sonorul la maximum, ne-am urcat pe clădirea de beton a unităţii şi de-acolo, de sus, am început să cîntăm la nişte chitare imaginare, cu cîte un picior rezemat de megafon, ţinînd isonul rockerilor noştri. Iris cînta „Trenul fără naş“, noi ne zbîngţuiam şi strigam că vrem liber tren, trenul nostru e un tren frumos, iar rockul răsuna pe întinsul unităţii. Eram tineri, eram teribili şi eram liberi...

Prin anul 2000 şi ceva, cînd mi-am văzut dosarul de urmărire informativă de la Securitate, am descoperit că prietenul meu, sanitarul, scria periodic rapoarte despre mine şi despre discuţiile pe care le aveam noi doi. Rapoarte în general binevoitoare, dar care dovedeau că eram urmărit pas cu pas. Senzaţia pe care am simţit-o în coşul pieptului cînd mi-am dat seama de asta a fost foarte diferită de ceea ce simţisem atunci cînd ţopăiam amîndoi pe clădirea unităţii militare şi îi strigam naşului să se dea jos din trenul nostru. Dar acum înţeleg: aşa se îmbina realitatea lumii în care trăiam cu rockul. Şi cu videotecile clandestine. Cu chefurile şi tainele împărtăşite prietenilor. Şi cu acel ideal ce din inimă nu ni s-a şters.

În Timişoara legenda Phoenix (rock şi libertate) era vie.

© arhiva Cristian Madolciu

FFN lansînd albumul Zece paşi, *11 iunie 1976*

„Libertatea nu e un drept
de-a ceda / E datoria de a lupta
şi spera / Cei care nu trăiesc
pentru soarele lor / Ei sînt
ruşinea omului nemuritor.“

SIDERAL MODAL QUARTET,
„Ruşinea soarelui“

Radu Pavel Gheo *este scriitor. Cea mai recentă carte publicată: romanul* Noapte bună, copii!, *Polirom, 2010.*

Uniunea Tineretului Comunist – Biroul de Turism pentru Tineret – Staţiunea Tineretului Costineşti – contract cu formaţia COMPACT din Cluj–Napoca

Contract încheiat între Staţiunea tineretului Costineşti, reprezentată prin director educativ Gogoaşă Cornel şi tovarăşul Cămărăşan Constantin, şef orchestră (colectiv artistic) împreună cu formaţia orchestrală (artistică) compusă din Cămărăşan Constantin, Peter Teofil, Paul Csucsi, Vasilescu Aurel, Hidan Andrei, Farcaş Valentin.

Formaţia orchestrală sau artistică de mai sus se obligă să cînte la restaurantul Tineretului de la 10.06.1983 pînă la 15.09. 1983. Membrii orchestrei (solistul vocal) sînt obligaţi a se prezenta la program în costume de zi pentru susţinerea programului în timpul dejunului şi de seară pentru susţinerea programului seral, adecvate specificului unităţii şi genului ce-l interpretează (muzică uşoară, de dans, populară, cafe concert).

Programul de activitate al orchestrei este de 6 ore pe zi, după cum urmează: în fiecare zi, timp de o oră şi 30 minute, orchestra va susţine un program pentru turişti, în timpul dejunului, de două intrări a 40 minute şi o pauză de 10 minute; pentru programul de seară, orchestra va susţine programe de 50 minute, cu 10 minute pauză la fiecare oră, iar ora începerii – 19,30 – se va stabili de către întreprindere pentru fiecare unitate în parte, de comun acord cu formaţia respectivă. Orchestra va avea un program de repetiţii de cîte 3 ore, de 4 ori pe săptămînă. În orele de repetiţii vor fi pregătite piesele muzicale pentru programul săptămînii următoare, cît şi piesele noi ce urmează a fi incluse în repertoriu.

Obligaţiile şefului de orchestră, soliştilor vocali şi instrumentiştilor:

– să cunoască şi să respecte regulamentul de ordine interioară a unităţii;

– să respecte programul orar fixat şi durata pauzei;

– să respecte dispoziţiile referitoare la intensitatea cu care trebuie interpretat repertoriul; acesta va fi format preponderent din piese româneşti şi piese din repertoriul internaţional interpretate, în exclusivitate, cu text în limba română;

– se vor sigila potenţiometrele la volumul minim pentru toate staţiile electronice, pentru evitarea poluării fonice;

– să vegheze ca estrada pe care-şi desfăşoară programul artistic să aibă un aspect plăcut;

– să se prezinte la locul de muncă cu 30-45 minute înaintea începerii programului, pentru acordajul instrumentelor, încălzirea glasurilor ş.a.;

– să nu-şi acordeze instrumentele în mod zgomotos în faţa consumatorilor, atît înaintea începerii programului, cît şi în timpul desfăşurării lui;

– să nu discute, fumeze, mănînce, bea, citească sau să stea într-o poziţie indecentă pe estradă, atît în timpul programului, cît şi în pauze;

– să prezinte conducerii întreprinderii şi organelor de control repertoriul avizat de către Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste prin ARIA Constanţa, care trebuie să cuprindă piese muzicale din creaţia românească şi străină, ale căror texte vor fi traduse şi cîntate în limba română;

– să se legitimeze şi să pună la dispoziţia organelor de control toate datele privind formaţia orchestrală şi solistul vocal;

– să participe activ la realizarea planului şi eficienţei economice ale unităţii, prin prezentarea unor programe artistice de calitate, găsirea de mijloace comerciale pentru atragerea unui număr cît mai mare de consumatori;

– să nu aibă atitudini necorespunzătoare, ci o comportare demnă în relaţiile cu funcţionarii, personalul întreprinderii, consumatorii, atît în timpul programului cît şi în afara lui;

– orice abatere de la aceste obligaţii se sancţionează conform Codului Muncii şi altor dispoziţii legale.

„Mi se spunea «ministrul muzicii ușoare»"

interviu cu George LIMBĂȘANU

Cum s-a născut emisiunea Metronom?

În 1965 eram redactor la Radiodifuziunea Română, iar Cornel Chiriac, care locuia la mine, căci eram prieteni buni, era şi el realizatorul unei emisiuni de jazz. Pe atunci eu făceam parte şi din Lotul Naţional de Pistol Viteză şi aveam acasă un metronom cu care mă antrenam pentru proba de tir, căci la pistol viteză trebuie să tragi în opt, în şase şi în patru secunde. Aşa că atunci, prin '67, cînd mi-a venit ideea să facem împreună o emisiune, ne-am zis noi că trebuie să fie exactă şi precisă ca un metronom. De aici şi numele emisiunii.

Cornel nu avea nici o treabă cu muzica pop, el se pricepea numai la jazz, dar şi atunci, ca şi acum, jazzul n-avea nici o audienţă, începuse şi „Cerbul de Aur", aşa că ne-am gîndit noi să difuzăm doar muzică pop. Emisiunea, singura de acest fel de atunci, a durat un an şi jumătate, apoi Cornel Chiriac a fugit în Germania şi a continuat emisiunea singur la Radio Europa Liberă. Mă chema mereu în emisiune, îmi spunea: „Geo, treci Dunărea înot şi vino aici să lucrăm împreună pe cinci mii de mărci pe lună!". N-am avut curaj să plec, mă gîndeam şi că-l nenorocesc pe tata, Ioachim Limbăşanu, care era general de aviaţie şi membru de partid încă din 1921.

Ştiaţi de planul lui Cornel Chiriac de a fugi din ţară?

N-am ştiut, eram certaţi în lunile de dinaintea plecării. La Europa Liberă emisiunea lui a avut imediat succes. Noi aici eram obligaţi să punem numai muzică românească, astfel că acolo, în Germania, el a pus toată muzica interzisă aici, de unde şi audienţa enormă pe care a avut-o.

Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră după plecarea lui?

Mi s-a propus să continui singur *Metronomul,* dar suprapus peste *Metronomul* lui, ca să-i taie din audienţă. Dar era o prostie să crezi că-i vei lua din audienţă lui Cornel Chiriac difuzînd Gică Petrescu şi Doina Badea, căci eu nu puteam să dau nici măcar Phoenix sau Sideral... Era o concurenţă imorală şi inegală, aşa că am refuzat.

Emisiunea lui era ascultată doar pentru muzică, sau avea şi o dimensiune politică?

Iniţial începuse să facă tot felul de comentarii politice negative cu privire la Ceauşescu, apoi se pare că Securitatea i-a transmis să se potolească. Mama lui, rămasă în ţară, suferea de o formă de meningită şi securiştii l-au ameninţat că femeia nu-şi va mai primi tratamentul. Drept urmare, comentariile politice au dispărut din emisiune, s-a limitat să pună doar muzică, iar mama lui l-a vizitat în Germania, în '72, şi a putut să se trateze.

Cum a murit Cornel Chiriac?

A fost asasinat în 1975 cu şapte lovituri de cuţit de către un italian de 17 ani pe nume Mario Gropp. Versiunea care a circulat atunci era că au plecat împreună de la restaurant, Cornel l-ar fi agresat sexual, iar italianul ar fi fost în legitimă apărare. O aiureală! Cornel era un tip mărunt şi slab, iar italianul, o matahală de aproape doi metri...

Era Cornel Chiriac homosexual?

Noi am locuit împreună patru ani, am împărţit aceleaşi gagici ca fotbaliştii, nici vorbă să fi fost!

Dar teoria mea este alta. Cornel a încercat să-şi scape familia şi e posibil să fi devenit chiar informator al Securităţii. Fără îndoială că asasinatul a fost politic, dar nu e sigur din ce parte a venit. Eu nu cred că a fost mîna Securităţii. În cartea *Radio Europa Liberă şi exilul românesc,* René Al. de Flers îi face lui Cornel Chiriac portretul unui tip impulsiv, agresiv cu colegii din redacţia postului de radio, care se bătea prin localuri şi se presupune că avea chiar legături cu lumea interlopă, fiind chiar pe punctul de a fi expulzat din Germania...

© Mirel Leventer

Curtea Veche nr. 43 în Club A

„Ilie Năstase îmi aducea discuri"

Cum se pregătea atunci o astfel de emisiune?

Emisiunea dura o oră şi aveam voie să difuzăm o piesă democrată (adică cehoslovacă sau est-germană), una franţuzească, una italienească şi, din cînd în cînd, una englezească. Emisiunea avea mai multe rubrici, iar într-una dintre ele trebuia să realizăm portretul unui cîntăreţ sau compozitor român: Dan Spătaru (cînd a debutat, a fost profesor de sport etc.), Henri Mălineanu, Vasile Veselovschi sau Ioan Vasilescu, astfel că trebuia să dăm melodii precum „Strada Speranţei", „Firicel de floare-albastră", „Ţărăncuţă, ţărăncuţă" şi alte „capodopere" din astea... Făceam un colaj cu aceste cîntece, efectiv tăind banda de magnetofon, şi, pe lîngă, mai strecuram cîte-o formaţie rock. Dar, în general, nu aveam voie, fie pentru că rockerii purtau plete sau aveau bărbi, fie din cauză că textele lor erau mai ciudate, metaforice, interpretabile... Prin '67-'68, parcă cenzorii nu erau totuşi atît de răi, mai scăpam cîte-un cîntec şi nu ne zicea nimeni nimic.

Textul emisiunii era bătut la maşină, apoi trebuia văzut de redactorul-şef, Antoaneta Botez, pe urmă îl duceam la Direcţia Presei, la Dezideriu Horvath sau la Vasile Donose, apoi intram în studio şi imprimam emisiunea, pe urmă venea Direcţia Presei şi o asculta să verifice dacă banda cu înregistrarea emisiunii corespundea cu textul iniţial...

„În loc de «black magic woman» cîntam «medicul negru de femei», iar în loc de «the autumn leaves» fredonam «îmi pleacă frunzele călare»; era o băşcălie generală...".

BÉLA KAMOCSA,
BASIST, GRAMOFON

„În 1965 am filmat o emisiune pe patinoarul 23 August, pe patine, cu melodii Beatles: «Yellow Submarine» («Al lui Nea Marin»), «Lucind o stea peste munţi» (adică «Lucy In The Sky With Diamonds»), «Popa Nan» («Penny Lane»), «Ştiu bine, gard des n-ai» («It's Been A Hard Day's Night»)..."

COSTIN PETRESCU,
BATERIST, OLYMPIC '64

N-aţi driblat niciodată cenzura?

Mai făceam şi din astea. O dată am băgat „Je t'aime, moi non plus" care era pe locul întîi în toate topurile din Europa. Cornel Chiriac era deja plecat şi n-o putea da nici măcar el la Europa Liberă, căci melodia fusese interzisă de Vatican. Pe atunci aveam o emisiune care se chema *Cavalcada ritmurilor,* tot un fel de *Metronom,* aşa că am luat versiunea cenzurată, fără gemetele şi gîfîielile alea, şi am prezentat-o la Direcţia Presei, dar în emisiune am dat varianta originală. Dumitru Popescu „Dumnezeu" era plecat din Bucureşti, cînd a auzit piesa la radio, pe drum. Cum pe atunci nu erau telefoane mobile, s-a întors din drum de pe la Ploieşti şi am fost chemat în birou la Valeriu Pop, preşedintele de atunci al Radiodifuziunii Române, să ascultăm împreună banda emisiunii. Dar eu, între timp, lipisem din nou varianta fonotecată şi, cu ajutorul redactorului de emisie, pusesem inclusiv sigiliul la loc. Dumitru Popescu n-a putut dovedi că auzise gemetele lui Jane Birkin la radio, dar mi-a bătut obrazul şi mi-au tăiat 10 % din salariu pe nu ştiu ce motiv.

Cum aţi fost dat afară de la Radio?

După ce am refuzat să fac singur *Metronomul* (eu le cerusem să pot da măcar o jumătate de oră de muzică străină), urma să fiu dat afară pe motiv de refuz de sarcină. Cornel Chiriac continua să mă convingă, adresîndu-mi-se direct în emisiune, să trec Dunărea înot – ăsta era un alt motiv, dar Ioan Grigorescu, vicepreşedintele de atunci al Radiodifuziunii Române, mă simpatiza şi mi-a aranjat transferul la TVR. Acolo am realizat emisiunea *Muzicorama TV,* care se difuza sîmbăta, dura 45 de minute şi unde dădeam muzica de la radio, doar că sub forma filmărilor în studio şi în aer liber. Emisiunea a ţinut însă doar un singur an, după care m-au dat afară şi de la TVR, iar Revoluţia m-a prins muncitor necalificat la România Film, lucrînd pentru filmele lui Sergiu Nicolaescu.

Tata m-a considerat ruşinea familiei.

Cum făceaţi atunci rost de discuri?

Fiind sportiv de performanţă – eu n-aveam viză de ieşire din ţară, chit că tata era general –, cunoşteam alţi sportivi care îmi aduceau discuri de afară. Ilie Năstase îmi aducea cîte un Rod Stewart, Ilie Rotaru sau Marcel Roşca, unul dintre cei mai mari pistolari de la noi, îmi aduceau Creedence Clearwater Revival, Deep Purple, din astea... Dar chiar dacă aveam cîntecele, nu le puteam băga fără ca în prealabil să le fie traduse versurile.

Pînă la urmă, tatăl dvs. tot a suferit din cauza carierei dvs.?

Da, tata m-a considerat ruşinea familiei, el care făcuse facultatea la Paris, care fusese mare aviator, inventator chiar... Pe mine însă emisiunea mă făcuse celebru, mi se spunea „ministrul muzicii uşoare", realizam interviuri la „Cerbul de Aur" cu Dalida şi cu cine mai vrei, căci ştiam cîteva limbi străine, eram prieten cu Dan Spătaru, cu Aurelian Andreescu, cu Gil Dobrică, cu Mihai Constantinescu, cu Romeo Vanica de la Mondial, plecam cu ei în turnee... O duceam bine.

„Cel mai amuzant e că destule cîntece au devenit politice, deşi n-au fost făcute cu această intenţie. Cel mai bun exemplu: «Ce oraş frumos», cîntat prima dată la Sibiu, în 1982. Unul dintre puţinele cîntece cu texte rele avea şi aprobarea cenzurii de la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste pentru că pe hîrtie, din punctul lor de vedere, eram în regulă. Deşi în felul în care-l cîntam semnificaţia era alta. Dar ei nu ştiau şi nici nu puteau retracta. La fel şi cîntecele iniţiale din Club A. Cel cu Telejurnalul şi caşcavalul a devenit imediat politic – toată lumea era moartă după el, şi acum are succes – şi a fost făcut încă de cînd eram într-a opta, cînd chiar era o perioadă bună: nu erau probleme cu mîncarea, se găseau de toate, ieftine şi bune, proaspete peste tot, nu apăruseră chimicalele, îndulcitorii. Şi am făcut acest cîntec pur şi simplu pentru amuzamentul rimei, caşcaval era oricum pe toate drumurile. Dar încet, încet lucrurile s-au schimbat, cîntecul a devenit politic, pe mine m-a amuzat."

Alexandru ANDRIEŞ
(din *Club A – 42 de ani. Muzica tinereţii tale* de Doru Ionescu, Editură Casa de pariuri literare, 2011)

***George Limbăşanu** a realizat, împreună cu Cornel Chiriac, în perioada 1967-1969, emisiunea de radio* Metronom.

a consemnat Marius CHIVU

Stejărel OLARU

Un concert de colinde din iarna lui '68

La sfîrşitul lui decembrie 1968, cîteva sute de studenţi bucureşteni au organizat un marş de protest neprevăzut sau dinainte organizat nici măcar de ei, darămite de autorităţile comuniste. Din păcate, şirul evenimentelor petrecute atunci rămîne doar parţial cunoscut publicului, iar motivele care au generat protestul – încă incerte. Există totuşi cîteva documente de arhivă, româneşti şi nu numai, descoperite în ultimii ani, care fac referiri la acest moment, dar ele nu prezintă versiuni asemănătoare. Unul dintre ele aparţine Ambasadei Republicii Populare Poloneze de la Bucureşti – publicat de Adam Burakowski –, din care aflăm că iniţiativa manifestaţiei a venit din partea studenţilor teologi care au început să cînte colinde. În timp ce numărul lor creştea vizibil, tinerii s-au decis să mărşăluiască pe străzi, deplasîndu-se în Piaţa Universităţii, apoi pe Bulevardul Magheru către Piaţa Romană. În final – spun diplomaţii polonezi –, cele cîteva sute de studenţi au ajuns la Gara de Nord, unde au fost văzuţi de ziariştii străini acreditaţi la Bucureşti care i-ar fi fotografiat şi înregistrat pe bandă de magnetofon. Aici, totul s-ar fi sfîrşit.

Există şi o variantă românească a descrierii manifestaţiei, mai exact un referat semnat de Virgil Trofin, pe atunci, printre altele, avînd funcţia de secretar al CC al PCR. Trofin nu indică faptul că studenţii iniţiatori ar fi aparţinut Facultăţii de Teologie şi afirmă că demonstraţia s-a încheiat în momentul cînd aceştia au ajuns în Piaţa Romană, convinşi de reprezentanţii autorităţilor, probabil activişti de partid, să se întoarcă în căminele lor. În acelaşi timp, Trofin nu menţionează decît vag solicitările studenţilor exprimate prin scandarea unor lozinci. Dacă diplomaţii polonezi afirmă că studenţii au strigat, printre altele, şi lozinci radicale, precum „Jos Ceauşescu!“, Trofin vorbeşte doar despre scandări care făceau referire la statutul lor, dar cu nuanţe politice, precum „Libertate pentru studenţi“. (Cf. stenograma şedinţei Comitetului Executiv al CC al PCR din 25 decembrie 1968, orele 13,00, ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar nr. 216/1968, f. 7-12, publicată de Adam Burakowski în volumul *Dictatura lui Nicolae Ceauşescu, 1965-1989*, Polirom, 2011)

Demonstraţia s-a încheiat către dimineaţa zilei de 25 decembrie, fără ca Miliţia sau Securitatea să intervină, dar polonezii afirmă că s-au operat totuşi reţineri de persoane după spargerea manifestaţiei, persoane care au fost eliberate la scurt timp. Nici măcar Ceauşescu nu a fost informat în timp real, adică pe parcursul nopţii, ci a doua zi dimineaţă. Cîteva ore mai tîrziu, la şedinţa de la ora 13,00 a Comitetului Executiv, Ceauşescu a criticat reacţia – de fapt, non-reacţia – structurilor de forţă: „E lipsă de ordine şi disciplină. După părerea noastră, Securitatea şi Miliţia au însărcinarea de a veghea la păstrarea liniştii. Dar ce s-a întîmplat la ora trei noaptea este huliganism. Trebuiau arestaţi toţi“. Concluzia şedinţei a fost aberantă, de parcă nu ne-am fi aflat în 1968, perioadă de relativă destindere, ci în 1989: cauza manifestaţiei şi a nemulţumirilor studenţilor sînt generate de insuficienta pregătire ideologică a tineretului. Evident, pentru că s-au identificat şi multe neglijenţe de această natură, au fost făcute propuneri de soluţii concrete care aveau ca scop îmbunătăţirea pregătirii ideologice a tineretului.

Demonstraţia studenţilor este menţionată şi de Stasi, serviciul secret est-german, într-o analiză amplă intitulată *Situaţia din Republica Socialistă România şi influenţa imperialistă asupra acestei ţări*. Studiul, elaborat la începutul lui februarie 1969, deci la cîteva săptămîni de la evenimente, este adresat liderilor politici comunişti de la Berlin, iar menţionarea manifestaţiei studenţeşti este făcută la capitolul referitor la politica internă a Partidului Comunist Român. Însă pe cît de amplă este analiza, pe atît de scurtă este menţiunea referitoare la demonstraţie: „Necesitatea de a se lua asemenea măsuri a fost subliniată de demonstraţiile studenţeşti din Bucureşti la 24.12.1968, în timpul cărora circa 800 de studenţi au cîntat melodii bisericeşti (colinde), au cerut «libertate ca la Tito» şi au răspîndit manifeste antisovietice. Romanul antisovietic *Dr. Jivago* este foarte apreciat de studenţime, care cere şi proiectarea filmului cu acelaşi nume“. (Cf. Stejărel Olaru şi Georg Herbstritt, *Stasi şi Securitatea*, Humanitas, 2005)

„Trebuiau arestaţi toţi.“

Acestea au fost faptele. Manifestaţia a existat, a reuşit să strîngă un număr semnificativ de tineri, aproximativ o mie, şi a avut caracter politic, împotriva administraţiei Ceauşescu, chiar dacă a fost generată de muzică. Martori ai acestor evenimente povestesc astăzi că, în realitate, nucleul tinerilor protestatari s-a format într-un club din Bucureşti unde avea loc un spectacol de colinde, cluburi care pe atunci încă mai existau şi unde încă se mai putea auzea muzică folk sau rock de calitate. Ceea ce se va schimba în scurt timp.

Însă dacă aceste incertitudini referitoare la cine erau aceşti tineri se pot lămuri relativ uşor – au fost studenţi teologi care cîntau colinde în cămine, au fost studenţi care asistaseră la un concert de colinde în Club 303 sau, deopotrivă, tinerii care s-au adunat veneau şi din cămine, şi din cluburile bucureştene – altele vor rămîne imposibil de conturat cu claritate. Cum ar fi, de exemplu, momentul revendicărilor exprimate prin strigarea unor sloganuri. Este greu de crezut că, la sfîrşitul anului 1968, cineva s-ar fi gîndit să strige pe străzile Capitalei „Jos Ceauşescu!“. Pe atunci, românii încă păstrau în memorie mitingul din 21 august 1968, în care Ceauşescu se arătase curajos, luînd poziţie împotriva invadării Cehoslovaciei de către URSS şi ţările frăţeşti din imperiu. O explicaţie o putem găsi în faptul că informarea polonezilor nu se făcuse la prima mînă, chiar de către diplomaţii acestei ambasade, ci provenea de la colegii lor sovietici. Iar sovieticii, în 1968, puteau să considere firească o astfel de lozincă.

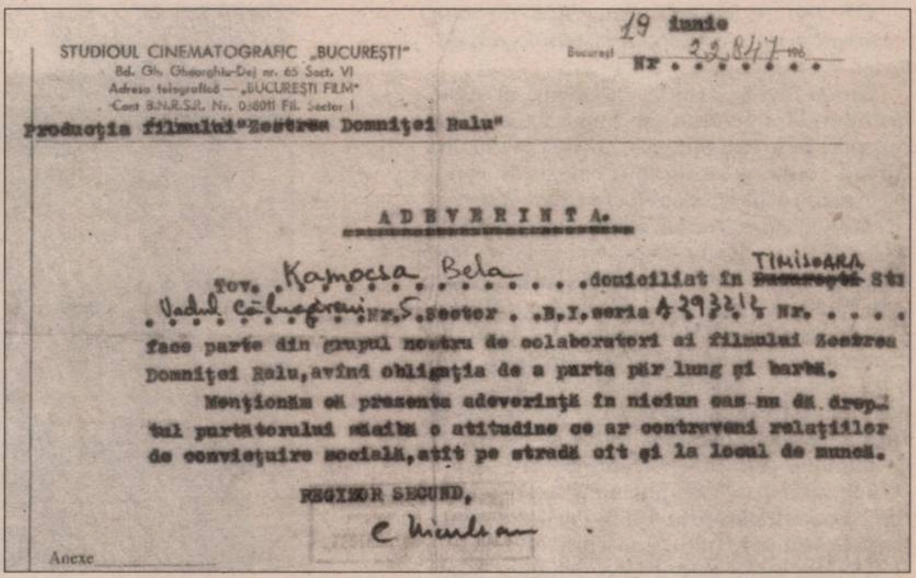
STUDIOUL CINEMATOGRAFIC „BUCUREŞTI"
Bd. Gh. Gheorghiu-Dej nr. 65 Sect. VI
Adresa telegrafică — „BUCUREŞTI FILM"
Cont B.N.R.S.R. Nr. 0:8011 Fil. Sector I

19 iunie
Bucureşti Nr. 22.847 196

Producţia filmului "Zestrea Domniţei Ralu"

ADEVERINŢA.

Tov. Kamocsa Bela ....domiciliat în ~~Bucureşti~~ Timişoara Str. Vadul Călugărenilor Nr.5 Sector . B.I. seria A 293214 Nr. ....
face parte din grupul nostru de colaboratori ai filmului Zestrea Domniţei Ralu, avînd obligaţia de a purta păr lung şi barbă.

Menţionăm că prezenta adeverinţă în niciun caz nu dă dreptul purtătorului să aibă o atitudine ce ar contraveni relaţiilor de convieţuire socială, atît pe stradă cît şi la locul de muncă.

REGIZOR SECUND,

Anexe

Certificat de purtat păr lung şi barbă

***Stejărel Olaru** este istoric. Cea mai recentă carte publicată:* Stasi şi Securitatea *(în colaborare cu Georg Herbstritt), Humanitas, 2005.*

„Vrem Crăciun!“

La 24 ianuarie 1969, ministerul Afacerilor Externe de la Varşovia primea de la ambasada din Bucureşti o „notă diplomatică referitoare la demonstraţia studenţilor din Bucureşti de la 24 decembrie 1968“, fiind semnată de secretarul 1 al ambasadei, J. Bauer. În mod concret, documentul descrie fiecare etapă a acestui eveniment puţin cunoscut astăzi: „[...] 1. Cursul evenimentelor. 23 decembrie. Un grup destul de numeros de studenţi ai seminarului teologic au cîntat în mod organizat colinde de Crăciun în campusul studenţesc Regie, undeva în apropierea căminelor în care locuiau studente. După spectacol, care a fost foarte apreciat, studenţii au promis că vor reveni a doua zi, pe 24 decembrie, solicitînd şi altor studenţi să li se alăture în momentul cînd au creat o atmosferă de mobilizare. În ziua următoare, un grup important de studenţi ai Institutului Teologic (printre care foarte multe fete) s-a alăturat manifestaţiei. Studenţii au dorit să viziteze şi alte campusuri universitare, unele dintre ele fiind situate în centrul oraşului. Au plecat mărşăluind pe străzile oraşului. Colindătorilor li s-au alăturat şi alţi studenţi, dar şi persoane care stăteau pe margine. Studenţii Academiei de Ştiinţe Economice au refuzat să se alăture acestui grup punînd la îndoială scopul său real. În zona centrală [studenţii] au scandat: «Vrem libertate şi democraţie pentru studenţi!», «Vrem Crăciun!». De asemenea, au fost cîntate şi colinde. Întreaga manifestare nu a fost luată în serios şi considerată o aventură studenţească, negîndu-se astfel caracterul politic al manifestaţiei, precum şi caracterul antiguvernamental şi antisocialist al evenimentelor. Un grup al participanţilor la manifestaţie s-a deplasat la rectorul Institutului Politehnic cu scopul de a-i cînta colinde. Urările acestora au fost bine primite de rector, fără să dea impresia că refuză sau că doreşte să le adreseze reproşuri. Încurajaţi de acest episod, alţi studenţi au mers în vizită la domiciliul unora dintre profesori, şi acolo fiind primiţi bine. Membri ai Institutului [Teologic] care s-au alăturat manifestaţiei şi au încercat să împiedice desfăşurarea ei au fost trataţi cu ostilitate (două persoane au fost împinse în rîul Dîmboviţa). Peste 1000 de persoane au participat la această demonstraţie care s-a încheiat în jurul orei 4 a.m., 25 decembrie. Miliţia nu a intervenit. După demonstraţie, Securitatea a început să-i identifice pe cei mai mulţi dintre participanţi. După ce studenţii au fost anchetaţi şi au fost avertizaţi «părinteşte», au fost eliberaţi. Nimeni nu a fost arestat. După informaţiile pe care le-am primit de la alte ambasade prietene, cursul evenimentelor a fost diferit [faţă de cel expus mai sus]. Potrivit informaţiilor oferite de Ambasada U.R.S.S., s-au strigat şi alte sloganuri precum «Jos Ceauşescu!», sloganuri împotriva intervenţiei din Cehoslovacia sau «Avem nevoie de Tito!». Potrivit informaţiilor obţinute de la Ambasada R.D.G., s-a strigat «Libertate ca la Tito!» şi alte sloganuri antisovietice. Mai mult, tovarăşii [est-] germani afirmă că un grup de jurnalişti şi oameni de ştiinţă de la Institutul de Fizică Atomică au fost foarte activi în mobilizarea studenţilor pentru demonstraţie. Cînd manifestaţia a ajuns în zona Gării de Nord (gara principală a Bucureştilor), ziariştii occidentali prezenţi la faţa locului au făcut fotografii şi chiar înregistrări pe bandă audio. Potrivit informaţiilor obţinute de la Ambasada U.R.S.S., în timp ce marşul se deplasa pe Bulevardul Magheru (una dintre arterele principale ale Bucureştilor) un grup de catolici, care tocmai ieşeau din Biserica italiană aflată în apropiere, s-au alăturat marşului. Numărul celor anchetaţi de Securitate: potrivit Ambasadei U.R.S.S. au fost aprox. 150, potrivit Ambasadei R.D.G. au fost aprox. 200. După discuţiile cu autorităţile au fost eliberaţi [...]“

Arhiva Ministerului de Externe al Poloniei, dosar 28/74, W–9, D-I-R-0–24/1/69, nenumerotat. Documentul a fost descoperit şi publicat de istoricul polonez Adam Burakowski. Pentru mai multe detalii vezi şi A. Burakowski, „Demonstraţia studenţilor din 24 decembrie 1968, Bucureşti – un eveniment important, aproape necunoscut“, Arhivele totalitarismului, *nr. 1-2 / 2006.*

„Rockul era un reflex al lumii occidentale libere"

interviu cu Doru IONESCU

De cînd vă ocupaţi de arhiva rockului românesc şi de ce o faceţi: din pasiune, din datorie?

M-am făcut jurnalist (muzical) în 1990, lăsîndu-mă de cîntat, cînd am văzut că tot consacraţii aveau pîinea şi cuţitul în muzica „liberă". Am zis să-mi ajut colegii de generaţie şi am scos revista *Rocker,* care s-a vrut o tribună underground. Exact asta am făcut şi din 1993, la Radio România, şi la revista de programe a TVR, din 1994. Întîmplător, prin 1995, am dat de o filmare cu Mircea Vintilă în arhiva TVR, unde ar fi trebuit să găsesc cu totul altceva, şi aşa am avut revelaţia. Din acel moment am tratat cu aceeaşi pasiune (datorie, dacă vrei) şi partea nevăzută a iceberg-ului şi am putut să-mi rezolv şi daimonul ăla din noi, din fiecare – construcţia, creaţia, mai puţin critica. Cum zicea Andrei Pleşu prin 1990 – criticul poate exista sau nu, artistul e oricum suveran.

Pentru mine este o întreprindere fabuloasă: descopăr, intervievez, pun piesa în puzzle. Uneori o aştept un timp, iar dacă n-o obţin nicicum, o simulez compunînd clipuri pe diverse piese din epocă, cu imagini din perioada respectivă.

De ce există atît de puţine filmări cu trupe rock în arhiva TVR?

Filmările cu rockerii, folkiştii, jazzmenii şi toţi cei ce nu cadrau cu linia culturală a Partidului existau de fapt, dar ascunse de iluştri anonimi pentru a nu fi distruse, topite sau şterse cu diverse cuvîntări şi omagii. Nu uita că pînă în 1989 (dar, din păcate, şi după) au plecat foarte mulţi muzicieni dintre cei mai buni (eu am avansat un procent de 50%, alţii merg pînă la 80%), iar în momentul în care se afla de dispariţia nu ştiu cui, imediat era pus la index, adică şters de peste tot, numai din dosarul de la Securitate – nu.

Credeţi că avem suficient material (trupe, albume) pentru a vorbi de o istorie a rockului românesc?

Absolut, dacă nu era valoare îmi vedeam în continuare de underground-ul prezentului, scopul meu primar. Am crescut printre muzicieni pop/rock, folk, jazz – copilăria şi tinereţea mea s-au consumat printre astfel de basme cu Feţi-Frumoşi, Ilene Cosînzene, plus alte personaje în genul unor Florian Pittiş, Dan Andrei Aldea, Nicolae Covaci, Liviu Tudan, Picky Inglessis, Ladislau Herdina, Cristian Minculescu, Dorin Liviu Zaharia, Nicu Vladimir, Tavi Ştefănescu şi atîţia alţii. Pe cîţiva i-am cunoscut personal, de alţii mi s-a povestit. Moţu Pittiş îmi tot amintea de unul sau altul care au născut în premieră concepte care mai tîrziu au apărut la Pink Floyd sau la alţii.

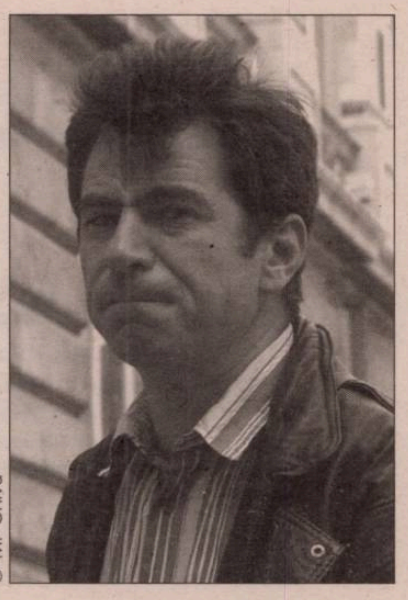
© M. Chivu

Am în pregătire o emisiune mai amplă despre o altfel de istorie românească a chitarei electrice, cu nişte fapte absolute remarcabile, vezi inventatorul dozei electromagnetice din primii ani '30, fără de care nu exista chitara electrică, dar şi toate acele pionierate, reinventări ale instrumentelor electronice în lipsa celor originale – mă refer la anii '60, la synth-ul lui Aldea din anii '70... Am enumerat pînă acum tehnica, muzica, dar ar mai fi de spus multe lucruri bune despre textele în care au excelat un Foarţă şi Ujică, Cîrcu, Zaharia, Vladimir, Florian, Odangiu şi atîţia alţii.

Puse cap la cap, care credeţi că au fost motivele din cauza cărora astăzi nu ştim decît foarte puţin din folk/rockul anilor '60-'80?

La noi se edifica socialismul, comunismul sau ce era el, iar genurile astea nu se potriveau cu „Omul nou", erau un reflex, o oglindă a lumii occidentale libere. Aşa că fie le-au ascuns, fie le-au înregimentat după cum s-au priceput (Festivalul Artei şi Creaţiei Studenţeşti, Cenaclul Flacăra sau Serbările *Scînteii Tineretului* şi, peste tot şi toate, „Cîntarea României"), adică – cum zicea Andrei Oişteanu – au aplicat metoda *„If you can't beat them, join them!"*. Culmea, cenzura a şi ajutat – cum spunea în ultimul său interviu şi Nicu Vladimir: „Dacă nu puteai s-o zici pe faţă, atunci umblai la subînţelesuri, la abscons, te ascundeai după metafore, ceea ce însemna să umbli la substratul artistic al textelor, al performării în general".

Culmea, cenzura a şi ajutat.

„Românii au avut şi au geniu în muzică"

Aţi stat de vorba cu mulţi muzicieni ai perioadei, mai toţi au cîntat pe scena Cenaclului Flacăra şi v-au vorbit despre asta; dumneavoastră cum vedeţi acum acel fenomen?

Eram adolescent şi eram nelipsit la spectacolele de la Focşani (ba chiar prin judeţ, prin Vrancea), am cîntat şi eu în cor cu toată sala, să-mi rup bojocii, inclusiv cîntece cu Ceauşescu. Era cel mai tare concert folk & rock al anului! Pînă la un punct a fost constructiv, cei mai tari artişti folk (inclusiv cei... neclari în mesaj), actori, poeţi, trupe rock veneau acolo, părea OK. S-au putut spune multe care în altă parte nu erau zise nici măcar în şoaptă. Încet-încet, pe măsură ce mesajul pur artistic era deturnat, fie plecau cîntăreţii, fie îi scotea de pe scenă Păunescu însuşi. Se ajunsese la maratoane de cîte şapte-opt ore, de multe ori iarna în aer liber, pentru artişti era obligatoriu să stea pe scenă şi să înveţe cîntecele altora, pentru ca la un semn al conducătorului să le cînte în cor... S-a cîntat mult pe versuri păunesciene, dar nu neapărat forţat, cei mai mulţi au considerat că aşa era bine. Pe de altă parte, se cîştiga foarte bine, şi pe acea scenă s-au lansat destule valori. E un fenomen de studiat, în nici un caz de trecut cu vederea.

Cît de politic era folk/rockul atunci? Oricum, privind în urmă, pare că a pierdut lupta cu cenzura, în special, şi cu comunismul, în general...

Era şi politic, dar nu în primul rînd. Manifestarea de la un concert ţinea de margine, de a trece dincolo de limita permisă. Mulţi aşa-zişi rockeri după Revoluţie n-au mai ascultat rock pentru că genul nu se mai identifica cu protestul. Lupta n-a fost pierdută niciodată, doar că n-a fost consemnată oficial. Dar, dincolo de Radio, TVR, Electrecord, există arhivele private care ies la iveală, găseşti acum multe lucruri pe YouTube.

Totuşi, nu există o memorie a rockului de atunci: la radio se difuzează foarte rar şi doar cîteva cîntece din acea perioadă (în general – Phoenix, Iris, Roşu şi Negru, Mondial, Compact şi cam atît), filmări de concerte există foarte puţine şi de calitate proastă, muzicienii au murit sau au plecat în străinătate, Electrecordul nu şi-a mai editat arhiva, repunînd pe piaţă doar cîteva discuri – şi alea remasterizate slab... În afară de emisiunile şi cărţile dvs., cum se poate recupera rockul de atunci?

Vreo 70 de *Integrale Remix* realizate de mine au putut fi vizionate vara trecută, la TVR 2. Fără nici o modificare, ele se pot edita pe DVD-uri şi vinde ca inserturi în diverse publicaţii (eventual însoţite şi de cîte o cărticică). Tirajul fiind mare, preţul pe exemplar ar scădea foarte mult, undeva la 12-15 lei. Altfel, dacă ai norocul să-l găseşti (tirajul fiind foarte mic), a apărut în 2009 DVD-ul *Timpul chitarelor* cu cele mai tari 33 de clipuri rock şi folk. *Jurnalul Naţional* a mai editat şi acele CD-uri de colecţie însoţite de minime biografii, dar eu de doi ani tot întreb pe la trusturi de presă, nimeni n-are curajul primului pas...

Editura Casa de pariuri literare, văzînd imensitatea de 1500 de pagini strînse la manuscrisul primei mele cărţi (o teoretică a doua ediţie), mi-a propus un e-book, cu avantaje şi dezavantaje: tone de fotografii, chiar filmuleţe, fragmente de melodii, însă nu toată lumea citeşte cărţi electronice. Altfel, ar mai merge un site, un forum, o platformă cu rubrici redactate de melomani. Singurul impediment major este că-ţi trebuie musai echipă, iar efortul e considerabil.

S-a cîntat mult pe versuri păunesciene.

Care a fost cel mai memorabil concert românesc de rock la care aţi fost?

Ar putea fi un festival-concurs de două-trei zile ţinut la Sala Polivalentă în decembrie 1986, organizat de Ştelian Tănase, cu toţi greii de atunci...

Dacă aţi face un top personal, care credeţi că au fost cele mai bune trupe rock din perioada anilor '60-'80?

Phoenix, Sfinx şi Roşu şi Negru, apoi Mondial şi FFN, după care e greu de ierarhizat între Metropol, Iris, Pro Musica, Holograf, Semnal M, Compact, Celelalte Cuvinte, Cargo, Timpuri Noi... Asta pentru că, dacă nu am zis ceva la prima întrebare, o fac acum, clar şi răspicat: cea mai mare convingere a mea, în toată nebunia asta frumoasă, e că românii au avut şi au geniu în muzică, indiferent de gen. N-or fi inventat ei apa caldă, dar uneori au dat-o în clocot!

Doru Ionescu *este realizatorul emisiunilor* Remix *la TVR Cultural,* Timpul chitarelor *la TVR 2 şi* O poveste cu cîntec *la TVR Internaţional. Cea mai recentă carte publicată:* Club A – 42 de ani. Muzica tinereţii tale, *Editura Casa de pariuri literare, 2011.*

a consemnat Marius CHIVU

Bibliografie

Nicu Covaci, Phoenix... însă eu, *Editura Nemira, 1994*
Mimo Obradov, Istorii şi story rock, *Editura Marineasa, 1995*
Emil Răducanu, Vîrstele rockului, *2 vol., Editura Bolta Rece, 1996*
Daniela Caraman Fotea şi Cristian Nicolau, Dicţionar Rock, Pop, Folk, *Editura Humanitas, 1999*
Doru Ionescu, Timpul chitarelor electrice, *Editura Humanitas, 2005*
René Al. de Flers, Radio Europa Liberă şi exilul românesc, *Editura Vestala, 2005*
Nicu Vladimir, Lucrătorul ostenit, *carte + CD, Editura Blumenthal, 2010*
Béla Kamocsa, Blues de Timişoara. O autobiografie, *volum îngrijit de Tinu Pîrvulescu, Editura Brumar, 2010*
Doru Ionescu, Club A – 42 de ani. Muzica tinereţii tale, *Editura Casa de pariuri literare, 2011*

www.muzicisifaze.com
www.cornel-chiriac.org/articole.html

„Frică de rock le-a fost tuturor, nu doar comuniștilor"

interviu cu Aurel MITRAN

Cum a început cariera dvs. de impresar?

Era 1 noiembrie 1976, terminasem armata, iar în ziarul *Scînteia* se desfăşura o întreagă campanie de „recuperare a forţei active de producţie", sub sloganul „Nici pîine fără muncă, nici muncă fără pîine!". Dacă te oprea Miliţia pe stradă şi nu aveai legitimaţie de angajat, te sălta. Apăruseră îndemnuri precum „Tineri, 100.000 de locuri de muncă vă aşteaptă!" şi caricaturi care înfăţişau un tip cu plete şi barbă, îmbrăcat în blugi, care trăia din pensia părinţilor, adică exact portretul meu robot. Trebuia neapărat să mă angajez şi, printr-un noroc, am ajuns să organizez spectacole la Teatrul „Constantin Tănase". La început am vîndut bilete prin fabrici şi uzine, am lipit afişe cu bidineaua, apoi încet-încet am învăţat să fac turnee: îmi mai spunea unul altul ce aprobări îmi trebuie, cum să închiriez o sală...

Cînd aţi organizat primul concert?

Primul concert pe care l-am organizat singur s-a întîmplat în 1979 cu Nicu Alifantis. Îl cunoşteam din armată şi m-a întrebat dacă nu vreau să-i fiu impresar. La vremea respectivă să fii impresar era o dulce sminteală, căci meseria nu exista ca atare, nu puteai lucra ca particular, aşa că trebuia să lucrezi în numele unei instituţii. În scurt timp însă am ajuns să-i reprezint pe Alexandru Andrieş (la îndemnul lui Alifantis m-am dus în Club A să-l văd cîntînd) şi pe Compact, care atunci cîntau şi ca trupă de acompaniament pentru Marina Voica, după care a început povestea propriu-zisă. În anul 2000 ajunsesem să reprezint peste 50 de artişti, cam 80% din generaţia mea, de la Holograf, Iris şi Laura Stoica, la Survolaj, Altar şi Bere Gratis.

Cum se organiza atunci un concert?

Aveai nevoie de mai multe aprobări. Aprobările se luau mai întîi pe texte. Pe vremea aia exista un atestat de artist liber profesionist, un soi de drept de practică pe care îl obţineai de la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Mergeam cu textele la avizat mai întîi la Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al Municipiului Bucureşti, după care la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, apoi la Agenţia Română de Impresariat Artistic (ARIA), singura instituţie abilitată să se ocupe de impresariat, unde îţi făceai itinerariul şi programul turneului. După texte – nu se accepta să se cînte în limba engleză, asta mirosea a capitalism! –, era controlat aspectul fizic al artiştilor. Bărbile, pletele nu erau acceptate, în provincie mai scăpau, dar în Bucureşti aproape deloc. Ca să apari la televizor, trebuia să-ţi dai cu apă cu zahăr pe păr şi să-l prinzi cu agrafe după ureche. În concerte depindea însă de la judeţ la judeţ, de cît de înverşunaţi erau cei de la Consiliile Judeţene ale Culturii şi Educaţiei Socialiste.

Ce probleme ridicau textele?

Problemele apăreau în momentul în care mesajul cîntecelor era negativ. De-asta multe texte de atunci erau versuri de poezie clasică. Însă perioada Mondialului cu versuri precum „Dup-atîta frig şi ceaţă / Iar s-arată soarele, / Nu ne mai îngheaţă / Nasul şi picioarele" trecuse. Se făceau opere rock: Phoenix compuseseră *Cantafabule*, Sfinx – *Zalmoxe*, Metronom – *Sinestezie*, care a fost şi interzisă; Holograf – *Stratosfera amară*... Formaţiile noi veneau cu un alt tip de problematică. „Cei ce vor fi" al lui Iris, pe versuri de Mircea Dinescu, era un text dificil: „Mai e puţin, mai e un pic / Pînă la marele nimic". Cum adică, noi construiam societatea socialistă multilateral dezvoltată şi mai era un pic pînă la marele nimic!? Nu era un text mobilizator, moralizator, pozitiv... La „Singurătatea astronautului" a Holografului însă, toată lumea citea printre rînduri: „Iubito, prea departe e cerul meu senin. / Sînt astronautul YX-579, / Priviţi-mă, sînt doar un punct ciudat pe cer, / Mi-e dor de oameni şi tot pentru oameni pier". Textul lui Alexandru Andrieş „Ce oraş frumos" nu avea nimic problematic în sine: „Ce oraş frumos! / Ce oraş frumos! / Fabrici şi uzine... / La mine-n cartier, / La tine-n cartier, / La ea în cartier, / La el în cartier / Fabrici şi uzine...", dar cînd Andrieş îl interpreta devenea alt text.

A trebuit însă să îmbătrînesc pentru a-mi da seama că cenzorii nu erau atît de proşti pe cît păreau, le mai şi dădeau drumul. La Costineşti, „staţiunea tineretului", era o libertate aparentă, un joc de-a vacanţa, o supapă. Puteai cînta pe plajă, în engleză, Van Halen, Rolling Stones, Creedence... Costineştiul era, de fapt, un fel de stat în stat, o ieşire din enclavă, de-asta venea toată lumea din toată ţara. Cînd ajungeai apoi în turneu prin ţară, toţi te ştiau de la Costineşti, căci reviste nu existau, cîntecele la radio nu se dădeau....

„A rămas memoria colectivă"

Cum vedeţi acum Cenaclul Flacăra?

Părerea mea este că Adrian Păunescu nu şi-a dat seama decît tîrziu că nu poate controla o asemenea forţă, iar cenaclul s-a pervertit pe drum. Cum zicea Dorin Liviu Zaharia, „banii şi puterea sînt pericole morale".

Totul a plecat de pe holurile revistei *Flacăra*, de la o sută de persoane, după care s-a ajuns la Teatrul „Creangă", apoi la Sala Palatului, apoi pe stadioane cu 40.000 de oameni, după care nu mai avea unde să se ducă... La început a fost o mişcare de artişti profesionişti: Vali Sterian, Doru Stănculescu, Mircea Vintilă, Adriana Ausch, Mircea Florian, Marcela Saftiuc ş.a., apoi, cînd acţiunea a căpătat caracter ideologic, şi-a schimbat numele în Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluţionar şi a intrat sub umbrela UTC. Pe de altă parte, tot Păunescu era cel care spunea: „Băieţii cu ochi albaştri să părăsească sala! Avem suficientă maturitate politică să ne purtăm singuri de grijă", moment în care o sală întreagă începea să ţipe. Tineretul era cucerit de mesaj, iar pentru generaţia aceea era o mare bulă de oxigen. Folkistul Nicu Vladimir, un rebel *par excellence*, s-a prins mai repede de natura acestui cenaclu instituţionalizat, alţii şi-au dat seama tîrziu.

Încercase Păunescu o variantă de flower power românesc?

Nu cred, pe vremea aceea era mai mult poet decît ideolog.

De ce se temeau comuniştii de rock?

Frică de rock le-a fost tuturor, nu doar comuniştilor. Estul şi Vestul şi-au dat mîna pentru prima dată odată cu mişcarea flower power, care n-a fost doar o modă, ci un nou mod de a gîndi asupra societăţii. Un refuz. Tinerii nu mai voiau să plece la război – *„Make love, not war!"* –, voiau libertate înainte de tot şi de toate, erau o generaţie antisocială. Iar cînd li s-au alăturat şi nişte minţi strălucite ca Allen Ginsberg sau Herbert Marcuse, devenise o ideologie care nu convenea nici în Occident, nici în ţările comuniste. Propaganda comunistă nu mai era făcută de nişte amărîţi ca-n anii '50, şi-au dat seama de pericol, astfel că la noi lucrurile n-au scăpat de sub control, doar s-au defazat. La Revoluţia din '89 s-au pus flori în gura puştii, adică ce se făcuse în Occident în urmă cu 40 de ani.

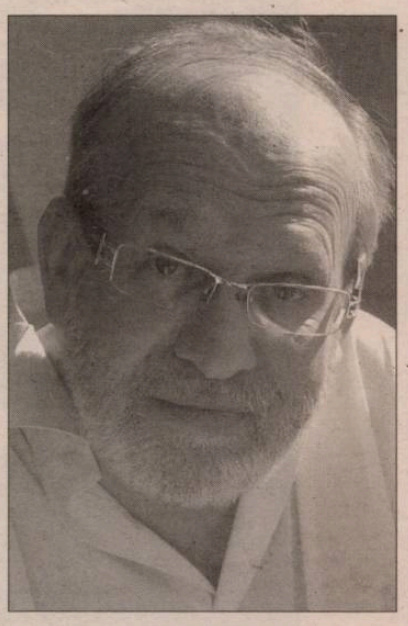

„Umbre negre / care-i taina voastră? / Tu de cînd mă însoţeşti? / Apari fără să-mi dau seama / pas cu pas mă urmăreşti"

METROPOL, „TAINA UMBREI"

„I-am încercat pe mîine drept / cămaşă / m-am văzut gol-gol / în ieri m-am îmbrăcat ca într-o faşă / – biet suflet în formol"

NICU VLADIMIR, „COLBUL SECUNDEI"

Ce s-a întîmplat la noi a fost o întîrziere a mişcării flower power. Folkul, rockul, jazzul din România nu s-au născut în mediile oamenilor simpli pentru a se intelectualiza ulterior, la noi a fost exact invers: folkul, rockul, jazzul au fost cîntate mai întîi de studenţi, de intelectuali, de elite. Ceea ce în Occident era o muzică pentru toată lumea, la noi era destinată doar unei mîini de oameni. Cînd în Occident rockul începea să fie cîntat cu orchestre simfonice, noi încercam să-l băgăm în săli de sport. De-asta la noi nici nu s-a format o mişcare punk...

Iar new wave nu se putea cînta din cauza lipsei instrumentelor...

Absolut. Bibi Ionescu a făcut manual primul synthesizer din România, alţii îşi confecţionau singuri staţii de amplificare. Pînă prin anii '73-'74 instrumentele erau ca afară, apoi nu s-au mai găsit şi deveniseră şi foarte scumpe. Generaţia mea trebuia să cînte la nunţi şi la baluri ca să-şi permită un set de tobe sau o chitară Fender Stratocaster.

Şi nici n-aveam informaţie. De exemplu, eu aveam pe o bandă de magnetofon 20 de piese de Beatles, 10 de Rolling Stones şi 6 de Who, dar nu ştiam de pe ce albume. Ştiam doar ce ascultam la Radio Europa Liberă. Primul meu disc, Canned Heat – *On the Road Again*, a fost cumpărat de pe piaţa neagră cu jumătate din prima mea leafă de la Teatrul „Tănase", adică 600 de lei.

De ce Electrecordul nu scotea discuri rock?

Electrecordul era singura casă de discuri, o instituţie de stat care trebuia să apere drepturile cetăţeanului român în numele unei ideologii.

Sistemul a reuşit să înfrîngă acea generaţie, care a plecat din ţară, a murit, a lăsat puţine înregistrări...

Evident, sistemul a învins. A rămas însă memoria colectivă. În '71-'72 s-a mai făcut cîte ceva, dar apoi zidul se ridicase din toate părţile, iar libertatea de creaţie dispăruse. Atunci a avut loc cel mai mare val de transfugi. Roşu şi Negru şi Progresiv TM făcuseră o singură formaţie, atît de mulţi componenţi fugiseră din ţară! Iar trupele noi au venit cu o altă muzică: Compact venea dinspre Cinderella, Status Quo şi Boston, Iris era cu AC/DC, Holograf cu Van Halen şi Europe, un rock mai comercial, bazat pe show. Dar nici afară nu mai era altfel: Hendrix, Morrison, Joplin, muriseră toţi.

Au trăit rockerii români după principiul „sex, drugs and rock and roll"?

Sigur că da, cu menţiunea că drogurile erau înlocuite de alcool. Să ai şi cîte două concerte pe zi, să n-ai ce să mănînci, să cînţi şi la minus zece grade în săli de sport neîncălzite şi s-o ţii aşa timp de 45 de zile, cine n-ar fi făcut abuz de droguri!? Àsta a fost marele lor noroc, altfel s-ar fi curăţat cu toţii!

© Emilian Urse

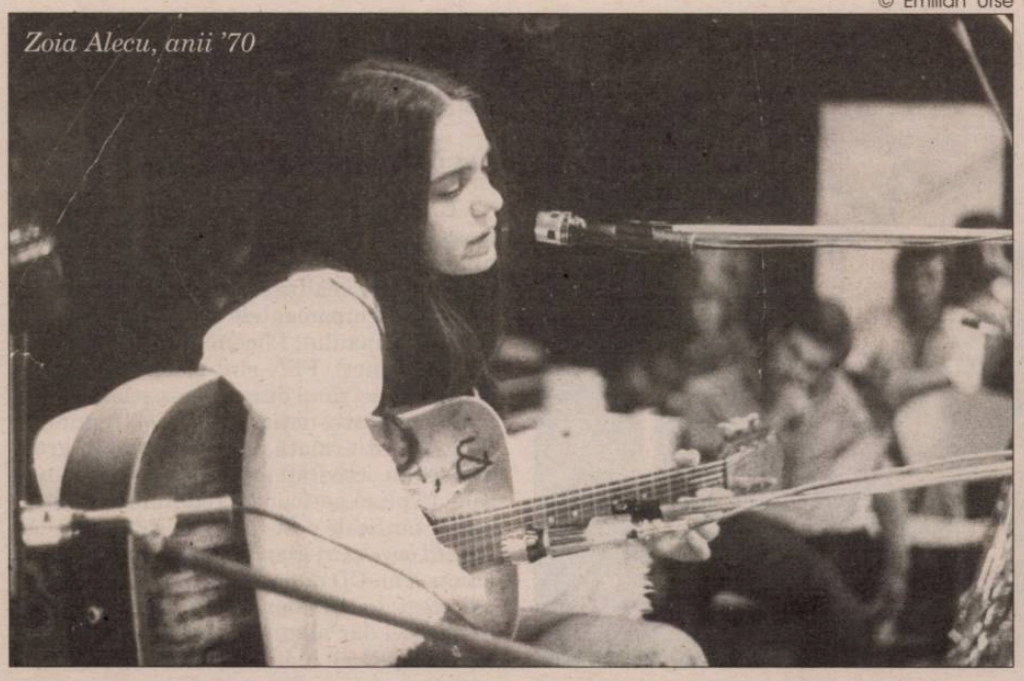

Zoia Alecu, anii '70

Aurel Mitran *este impresar artistic şi director adjunct al Teatrului Excelsior din Bucureşti.*

a consemnat Marius CHIVU

Mihai PLĂMĂDEALĂ

Ce a fost şi ce-a rămas din rockul românesc

Primele formaţii româneşti de pop-rock apar, în mod surprinzător, destul de devreme în relaţie cu istoria tînărului gen muzical, fiind contemporane cu Shadows, Beatles, Animals, Rolling Stones, Beach Boys sau Hollies. O coincidenţă, cel mai probabil premeditată, face ca numele iniţial al viitoarei Phoenix să fie chiar Sfinţii. Alături de aceasta, Cometele, Uranus, Coral, Sincron, Entuziaştii sau Olympic '64 i-au invitat pe tinerii vremii la *twist & shake,* sub privirile confuz îngăduitoare ale unei cenzuri care nu alesese încă şlagărul italian drept model ideal al muzicii uşoare autohtone.

Dacă dincolo de Cortina de Fier, trupele şi interpreţii legendari se impuseseră într-un acerb sistem concurenţial, cu susţinere profesionistă, audienţa lor fiind rezultatul firesc al unei ample mişcări, la noi lucrurile se prezintă fundamental diferit. Rockul carpato-danubiano-pontic îşi află punctul de start în iniţiativa cîtorva tineri de odinioară care ştiau să cînte şi erau la curent cu ce se întîmpla, muzical vorbind, în lumea largă, privilegii ontologice la care s-a adăugat curajul de a înfrunta riscul profesional asumat. Lipsa concurenţei, izolarea cultural-mediatică şi standardele comuniste privind vestimentaţia sau înfăţişarea au constituit un bun culoar pentru personajele primului val de artişti interpreţi români ai genului numit pe atunci pop, de aceea peisajul muzical a fost extrem de pestriţ.

Cîteva minute de difuzare TV erau suficiente pentru o lansare, dar ceea ce făcea diferenţa între consacraţi şi aspiranţi era single-ul sau LP-ul de autor. Din acest motiv, istoria rockului nostru se suprapune parţial cu cea a apariţiilor discografice. Ca reciprocă, odată cu trecerea timpului şi cu schimburile de generaţii, formaţiile care se concentraseră pe apariţii scenice ori contracte estivale au pierdut teren în faţa celor „cu discuri presate".

Două dintre numele cele mai importante ale rockului nostru din toate timpurile sînt Phoenix şi Sfinx. Muzica lor, compusă şi imprimată în anii '70, perioadă a deplinei maturităţi artistice a interpreţilor, stă în mare parte în picioare şi astăzi. După trei albume excelente (dintre care unul dublu), Phoenix părăsea ţara, încercîndu-şi norocul pe alte meridiane. Succesul şi recunoaşterea nu au venit în lumea liberă, dar nostalgia publicului din România a atins cota maxim posibilă. Revenirea iubitei formaţii, după 1990, s-a produs însă prea tîrziu; Phoenix există (cumva) şi astăzi, dar tot ceea ce avusese de spus, spusese pînă la plecare. Din cele cinci decenii de existenţă a formaţiei, din punctul de vedere asumat al semnatarului, doar unul este de luat în seamă din punct de vedere muzical. Restul ţine de antropologie culturală. Emigrarea lui Dan Andrei Aldea de la Sfinx, denumită pe atunci „fugă", a lăsat un gol imposibil de surmontat. După două albume esenţiale, unul dintre ele realmente capodoperă a genului, Sfinxul a continuat să aibă un cuvînt de spus preţ de aproape un deceniu, interval în care a scos un al treilea album onorabil. Un contract de restaurant într-o ţară din Vest şi apoi metamorfozarea în Sfinx Experiment au însemnat dispariţia total nespectaculoasă a trupei.

© Emilian Urse

Phoenix la Festivalul Club A, 1969

„Astăzi iar la Telejurnal / Am văzut caşcaval / M-am uitat şi la program / Dar n-a mai apărut, / Deşi am stat pînă s-a terminat."

ALEXANDRU ANDRIEŞ, „LA TELEJURNAL"

„Galaad din graal, însă graal graaf. / Michail din safir / răsfira negru praf. / Abandonai, în plai contemplai zoograf, / zugrăvind pe anafori cinematograf."

DORIN LIVIU ZAHARIA, „KARMA KALIYUGA"

© arhiva Costin Petrescu

Olympic '64, 1966

Emigrarea unor personaje-cheie şi accentuarea cenzurii au condus la intrarea în underground a rockului nostru, al cărui nivel a scăzut simţitor în anii '80. Nansi Brandes este un alt celebru „fugar" al anilor '70. Ca şi Dan Aldea, a reuşit în plan profesional peste hotare, dar ambii în sfera unor genuri muzicale diferite de rock. Roşu şi Negru a supravieţuit la cote onorabile cam două decenii după plecarea lui Brandes, dispărînd – pentru a parafraza o replică din filmul *Prozac Nation* –, mai întîi treptat şi apoi brusc. Din păcate, valoroasa formaţie nu a avut printre priorităţi imprimarea unui album sau albume pe măsura capacităţilor.

„Nivelul rockului a scăzut simţitor în anii '80."

La capitolul verticalitate, Valeriu Sterian (şi Compania de Sunet) ocupă un loc principal.

De la tehnică la verticalitate

Una dintre formaţiile şaptezeciste de succes este FFN. Puţini ştiu că numeroase dintre concertele deceniului (de toate genurile) au fost realizate din punct de vedere tehnic pe echipamentele acesteia (alături de cele ale Sfinxului, Phoenixului sau Companiei de Sunet). FFN sînt semnatarii a trei discuri bune, unul dintre ele special – în sistem comparativ naţional. Ieşirea treptată în decor a fost urmată de o emigrare în grup, soldată cu activităţi profesionale extramuzicale. În plină perioadă a reuniunilor şi întîlnirilor muzicale peste ani, sub generoasa egidă *„old boys"*, Cristian Madolciu a încercat să producă un CD după 2000, împreună cu cîţiva colegi de odinioară. Imprimările au fost finalizate, dar albumul nu a apărut oficial, iar noile piese îl îndreptăţesc pe semnatar să considere că este mai bine pentru toată lumea nici să nu apară.

De la momentul Phoenix încoace, Banatul şi vecinătăţile nu au încetat să existe şi să conteze în plan rock. Progresiv TM, Pro Musica, Metropol şi apoi Celelalte Cuvinte, într-o ordine cronologică, au menţinut nivelul progresiv într-o mişcare muzicală ce tindea să-şi piardă identitatea prin dezertarea spre şlagăr. Metamorfozarea lui Gabriel Cotabiţă din supăratul vocal al Holografului în coleg şi concurent al Angelei Similea a uimit la fel de mult precum switch-ul lui Dan Bittman dinspre hard & heavy spre new wave şi post-disco. Pasul spre rock comercial nu a fost ocolit nici de Semnal M ori Compact, pentru a cita două nume care contează în istoria muzicii româneşti de gen. Pentru a fi cinstiţi pînă la capăt, nu trebuie să uităm că în repertoriul de la restaurantul Bucureşti din 1986, „ultraşii" de la Iris interpretau piese Modern Talking. Iris reprezintă însă cea mai longevivă formaţie autohtonă, care nu a încetat să existe şi să conteze pînă în prezent. Cristi Mincûlescu este simbolul de netăgăduit al existenţei prin muzica pe care o îndrăgeşte. Dezertările din formaţie, cenzura agresivă, incendiile în care îşi pierdea echipamentul sau boala nu l-au deturnat pe legendarul vocal de la drumul său, pe care l-a ridicat la rang de menire.

La capitolul verticalitate, Valeriu Sterian (şi Compania de Sunet) ocupă un loc principal. Discursul inteligent contestatar, valoarea muzicală şi onestitatea artistică sînt doar cîteva dintre atributele unei activităţi scenice de aproape trei decenii, care se suprapune coerent cu două regimuri politice. Două formaţii speciale ale anilor '80 sînt Florian din Transilvania şi Timpuri Noi. Numitor comun ar fi atitudinea riscantă, luarea unei poziţii, versurile incisive, chiar dacă finalitatea şi mijloacele au fost diferite. La (Mircea) Florian prevalează experimentul, intermedialitatea, în timp ce Timpuri Noi merge pe linie wave – punk – post-punk. Dacă Florian a emigrat tocmai cînd lucrurile începeau, artistic vorbind, să devină mai interesante, Timpuri Noi au rămas, avînd un traseu spectaculos şi meritoriu început în comunism şi desăvîrşit în democraţia originală în care încă ne mai aflăm.

Cu regretul că spaţiul nu permite dezvoltarea pe care o merită subiectul, conchid că, dintre formaţiile româneşti, Phoenix, Iris şi Timpuri Noi sînt cele care au produs indirect valuri şi mişcări care se resimt pînă astăzi. Totodată, în absenţa unor arhive onorabile, istoria rockului nostru este în mare parte una a discografiei Electrecord. Cheile de lectură ţin mai degrabă de antropologie şi sociologie decît de declaraţiile de peste ani ale protagoniştilor şi apropiaţilor sau de emisiunile şi cărţile de recuperare făcute cu concursul acestora.

Mihai Plămădeală *este muzician, istoric şi teoretician de artă.*

Anca MANOLESCU

Dialog în jurul lui Dumnezeu necunoscut

În octombrie au avut loc la Bucureşti două dezbateri incluse în programul pe care Vaticanul l-a intitulat, după o expresie a Bibliei, „Curtea neamurilor". Numele indică acel spaţiu al Templului unde neevreii puteau participa la venerarea Dumnezeului unic şi pe care Christos l-a deschis în mod universal. *Cortile dei gentili* îşi propune dialogul credinţei cu non-credincioşii, mai precis cu ne-religioşii. Responsabilii Bisericii Catolice înţeleg să reacţioneze astfel faţă de un fenomen masiv în Europa de astăzi. Indiferenţa religioasă, mai degrabă decît ateismul, este cea care s-a instalat în conştiinţa multor europeni. Din supunere faţă de ideologia dominantă, din lipsă de educaţie religioasă, la care se adaugă dezamăgiri, motivate sau nu, pe care le pot produce instituţiile religiei, o mare parte dintre europeni au ajuns să ignore tematica credinţei, textele şi înţelesurile ei. Mulţi au pierdut chiar memoria culturală a religiei, ceea ce le diminuează capacitatea de a-şi înţelege propriul trecut. Nici patrimoniul de gîndire, nici cel de cultură vizuală sau literară al Europei nu pot fi descifrate fără a cunoaşte datele creştine şi ebraice. Dar, dincolo de această uitare, nevoia de sens, nevoia de absolut, nevoia de comunicare cu un Altul rămîn prezente chiar în omul indiferent religios. Iată cîteva teme ale dialogului între cardinalul Gianfranco Ravasi şi Horia-Roman Patapievici la Ateneul Român, întîlnire urmată, la Colegiul Noua Europă, Institut de Studii avansate, de un colocviu prezidat de cardinalul Ravasi şi de Andrei Pleşu. Lui Bogdan Tătaru-Cazaban, ambasadorul României pe lîngă Sfîntul Scaun, i se datorează în bună măsură organizarea acestor evenimente. Împreună cu New Europe College, el a propus ca temă a colocviului: „Raţiunea şi antinomiile credinţei. Dialogul între cei ce cred şi cei ce nu cred". Pe aceşti din urmă interlocutori Papa Benedict al XVI-lea îi definea drept oameni cărora „religia le e străină, iar Dumnezeu le e necunoscut, dar care vor totuşi să se apropie de El ca necunoscut". Căutarea lui „Dumnezeu necunoscut": iată deja o temă înaltă, despre care cei ce cred şi cei ce nu cred pot sta consistent de vorbă, confruntîndu-şi perspectivele.

Căutarea lui „Dumnezeu necunoscut": iată deja o temă înaltă, despre care cei ce cred şi cei ce nu cred pot sta consistent de vorbă.

Credinţa însăşi nu are ea drept ţintă ultimă tocmai cunoaşterea de-necuprinsului lui Dumnezeu, a *incomprehensibilităţii* sale, intens atrăgătoare? Nu e aceasta antinomia prin excelenţă a credinţei, antinomia ei apofatică? Dumnezeu se face cunoscut – în trup de om, în istorie, în Biserică, în adîncul sufletului – pentru a-şi revela de-necuprinsul, misterul, în care îl atrage tot mai departe, tot mai intim pe om. De la Grigore de Nyssa şi Ioan Hrisostomul la Eckhart şi Cusanus – pentru a-i pomeni doar pe aceştia –, Dumnezeu în miezul lui dens, depăşind orice posibilitate de comprehensiune, e ţinta care îi mobilizează, care le cere cunoaştere, care îi absoarbe.

În această aventură a cunoaşterii mistice, raţiunea are un rol bine definit. Un rol secund faţă de cel al intelectului contemplativ, articulat cu el, dar nu mai puţin necesar pentru a menţine în conştiinţă tensiunea mobilizatoare a antinomiei Dumnezeu revelat – Dumnezeu incomprehensibil. Despre acest rol înşir mai jos cîteva notaţii cu referinţă la Simone Weil, Nikolai Berdiaev şi Cusanus.

1) Pentru ei, raţiunea se exercită pe de o parte *pregătitor*. Ea are misiunea de a critica şi depăşi tocmai imaginile prea cunoscute, plate, „oprite în loc" ale divinului, concepţiile care îl situează la îndemînă, potrivit unor categorii naturale absolutizate. Primii doi au tematizat intens scandalul chipurilor sociomorfe, mundane – de tipul dominaţiei constrîngătoare (Dumnezeu ca Stăpîn discreţionar), al judecăţii penale (Dumnezeu împărţitor de pedepse şi răsplăţi), al logicii neparadoxale (un Dumnezeu prins la strîmtoare între atotputerea şi atotbunătatea sa). Ei au criticat chipul „static", „limitat", pe care conformismele religioase îl atribuie divinului: un chip obiectivat, pus, dacă nu impus omului din afară, faţă de care experienţa personală rămîne secundă, iar interogaţia intelectuală e stînjenită. În acest sens, ei au vorbit, se ştie, chiar despre un „ateism purificator", care să topească obiectivările de tip colectiv şi socio-istoric ale lui Dumnezeu, pentru ca persoana umană, dinlăuntrul ei trans-individual, să fie partenerul de cunoaştere, de libertate, de creativitate al lui Dumnezeu. „Purificarea conştiinţei creştine de sociomorfism – spunea Berdiaev – îmi apare ca o misiune importantă a filozofiei creştine." El clama necesitatea de a construi – prin analogie cu teologia apofatică – o „sociologie apofatică", o viziune a societăţii în care *subiectivitatea* umană, în statura ei completă, să fie axială, iar obiectivările, „produsele" faptelor ei de gîndire, de acţiune, de organizare, să fie recunoscute ca avînd o realitate secundă, simbolică, exterioară, trecătoare, de depăşit. Nu tot un astfel de proiect de societate construieşte Simone Weil în *L'enracinement?* Bazat pe „exigenţa de bine absolut care locuieşte în inima omului, dar îşi are sursa într-o realitate din afara lumii", el trebuia să fie un program orientat de aspiraţii creştine, dar inteligibil, convingător pentru credincioşi *şi* necredincioşi.

Tot în rolul pregătitor al raţiunii intră capacitatea ei de a identifica situaţiile de antinomie, care – în tensiunea opoziţiei lor – deschid o breşă, pentru conştiinţă, către transcendenţa participabilă. A medita asupra acestor situaţii de antinomie dură, dar eliberatoare nu înseamnă altceva decît a intra în logica revelaţiei christice: cruce-transfigurare, moarte-înviere. Cusanus, ca şi Berdiaev şi Simone Weil, şi-a construit filozofia religioasă pe mari opoziţii în tensiune şi coincidenţă, care privesc universul, umanul şi divinul. Nu voi aminti aici decît tensiunea irezolvabilă în temporalitate, care, pentru Berdiaev *(Despre sclavia şi libertatea omului)*, deschide istoria către sensul ei ultim, clarificator:

„Atîta timp cît lumea există, contradicţiile sînt inevitabile. Gîndirea ajunge de aceea în mod obligatoriu la o perspectivă eschatologică, ce proiectează o lumină «retrospectivă» asupra lumii, «clarificînd» paradoxurile şi contradicţiile ei."

„A clarifica" tensiunile sfîşietoare ale imediatului nu înseamnă aici, cum nu înseamnă nici în alte spaţii spirituale, a formula o teorie de împăcare a contrariilor, nici a le promite o soluţie consolatoare la sfîrşitul timpurilor. „A elucida" contradicţiile dure ale lumii înseamnă a le privi în lumina care irumpe prin poarta contrariilor ultime, a le trăi ca proiecţie în imediat a misterului divin.

2) Pe de altă parte, raţiunea are un rol „posterior" aventurii de cunoaştere mistică: acela de a tematiza experienţa trăită, de a o reflecta în concept, de a o desfăşura în discurs. Raţiunii îi revine să explicitеze, fără a-l toci, paradoxul acestei cunoaşteri, să îl pună cu precizie, dar fără limitare, într-un limbaj care îşi spune propria depăşire. Iar „în această funcţiune – spunea Simone Weil *(Greutatea şi harul)* –, inteligenţa trebuie să fie mai ascuţită, mai pătrunzătoare, mai precisă, mai riguroasă şi mai exigentă decît oricînd".

Dacă l-am invocat pe Cusanus este pentru că, la el, intuiţia contemplativă şi punerea ei în discurs raţional se îmbină riguros. Tema lui centrală – „docta ignoranţă" – se datorează unui eveniment vertical: „La întoarcerea mea din Grecia, pe mare, fără îndoială ca un dar al Părintelui luminilor, de la care vine toată darea cea bună, am fost condus către cuprinderea (înţelegerea) lucrurilor de necuprins (incomprehensibile) în mod de necuprins (incomprehensibil) în *docta ignorantia,* printr-o depăşire a ceea ce este omenește cognoscibil despre lucrurile nepieritoare." *(De docta ignorantia, Scrisoarea către cardinalul Iulianus)* Dar în urma acestui eveniment, *docta ignorantia* devine „metodă", cale metodică de cunoaştere. În scrierile sale, Cusanus se va strădui mereu să reflecte în limbaj raţional ceea ce revelaţia de pe mare i-a oferit. Iar, în încercarea de a reflecta în limbaj raţional „cunoaşterea incomprehensibilelor în mod incomprehensibil", el recurge – spectaculos – la simbolismul şi limbajul matematic, ale căror claritate şi rigoare sînt necruţătoare. Caracteristica intelectului contemplativ, distincţia lui unică constă într-o *posibilitate infinită* care, la Cusanus, se actualizează potrivit structurii matematice de *şir convergent spre Limita divină*. Christos este Limita infinită care – din polul divin şi totodată din abisul sufletului – atrage fiinţa către plenitudinea ei verticală. După expresia lui Maurice de Gandillac, acest parcurs spiritual se întemeiază pe „transdescendenţa" Limitei divine.

Un capitol esenţial al matematicii moderne – analiza matematică – îşi are în Cusanus unul dintre marii precursori. Însă, în această apariţie de început, convergenţa matematică este expresia raţională – riguroasă, dar puternic paradoxală – a unei problematici mistice. Simone Weil, care pleda pentru utilizarea matematicii ca suport de contemplare a misterului divin, amintea în *Caietele* ei aceeaşi temă, poate preluată de la Cusanus: „Trecere la limită. Concepem limita printr-o operaţie analoagă celei din matematică. Apoi, unii trec realmente la limită".

3) În sfîrşit, datoria de universalitate pe care Christos, Universalul viu, o pune credinţei şi raţiunii credincioase implică şi ea tema lui Dumnezeu necunoscut sau ascuns. Căci a integra – prin studiu, înţelegere, dialog – celelalte tradiţii spirituale, valorile culturii laice, chipurile umane neasemenea etnic, religios, cultural – înseamnă a vedea în ele locuri de prezenţă şi de manifestare a lui Dumnezeu. O prezenţă uneori surprinzătoare, nefamiliară sau neexplicită, care cere travaliul recunoaşterii. André Scrima vorbea despre distanţa între Christos în adevărul lui dumnezeiesc şi Christos conceput de noi, potrivit limitărilor omeneşti. El invoca locul Judecăţii din Matei, cap. 25, unde Christos afirmă: „Sînt acolo unde voi nu m-aţi căutat..." „Judecata din urmă – spunea André Scrima – nu e dezvăluire doar a faptelor, ci şi a sensibilităţii noastre de a-l percepe pe Christos acolo unde el nu e declarat. Or, «acolo» Christos este inclus şi e inclusiv; nimic nu rămîne în afara lui." Anumiţi teologic catolici au vorbit în acest sens despre *christianitate,* despre o prezenţă a lui Christos întrupat mai vastă decît cea din creştinismul istoric. Mai cu seamă de la Conciliul Vatican II înainte, Biserica Catolică îl celebrează pe acest Dumnezeu universal şi „ascuns" celebrînd demnitatea fiinţei umane, apărînd libertatea ei religioasă şi de conştiinţă, recunoscînd astfel, pentru a-l cita încă o dată pe André Scrima, că *„fiinţa-îndeschis* a celuilalt reprezintă locul inalienabil unde Dumnezeu însuşi poate să apară". Programul *Cortile dei gentili* participă la aceeaşi mişcare a credinţei de a-l descoperi pe Dumnezeu acolo unde el nu este explicit, declarat, ci imprevizibil prezent.

***Anca Manolescu** este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cea mai recentă carte publicată:* Nicolas de Cues ou l'autre modernité, *Paris, L'Harmattan, 2010.*

PUBLICITATE

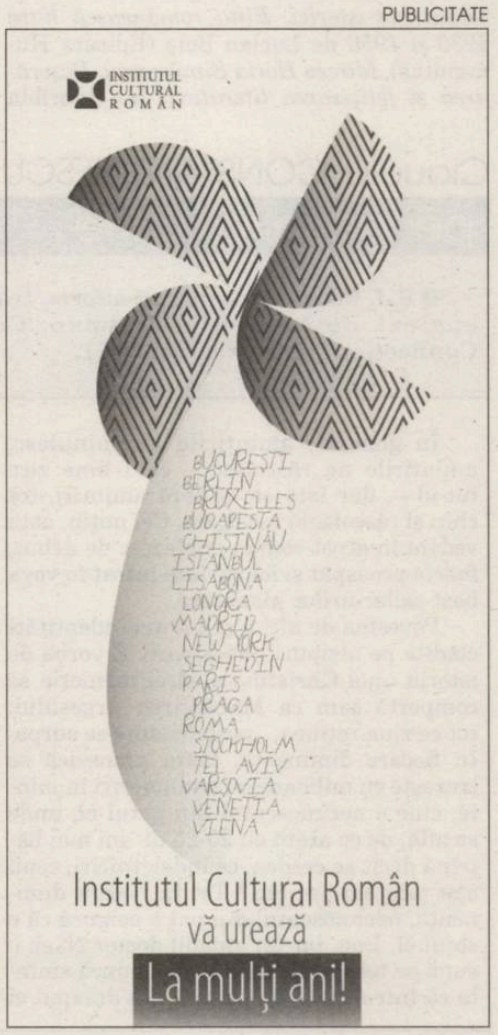

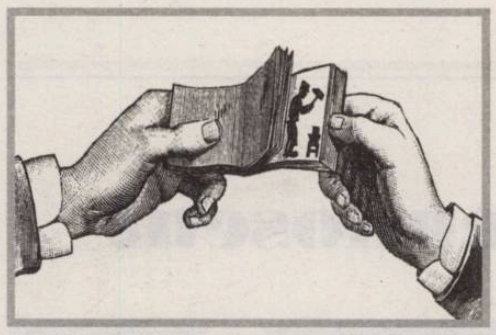

Marius CHIVU

feedbook

Bilanţ literar 2011

2011 a fost un an îndoliat. Doi dintre seniorii literaturii române – prozatorul Mircea Horia Simionescu şi poetul Mircea Ivănescu, poate cei mai originali scriitori din perioada postbelică (aş putea spune chiar că au fost vîrfurile poeziei şi prozei române contemporane) – au plecat dintre noi într-o discreţie mediatică invers proporţională cu valoarea şi importanţa lor. Netraduşi şi subpreciaţi de cititori, retraşi, bătrîni şi bolnavi, cei doi extraordinari scriitori, cu care orice literatură din lume s-ar fi mîndrit, s-au bucurat, în schimb, de dragostea şi aprecierea unui număr restrîns de ucenici şi „iniţiaţi". Să sperăm că felul discret în care MHS şi M. Ivănescu, cum li se spunea, şi-au trăit bătrîneţea şi în care au fost citiţi va fi „răscumpărat" în viitor de o revitalizare a interesului pentru operele lor – altfel literatura nu va mai avea nici un sens! Tot anul acesta au mai murit, printre alţii, şi Fănuş Neagu, creatorul realismului magic brăilean, şi Constantin Stan, un prozator desantist mai interesant decît o arată receptarea operei sale din ultimele decenii în care generaţia optzecistă şi-a rărit rîndurile într-un ritm înfiorător.

Trecînd la bilanţul literar propriu-zis, dacă aş fi exilat pe utopica insulă pustie, dintre cărţile publicate în 2011, şi pe care am apucat să le şi citesc, aş lua cu mine cinci romane: *Viaţa lui Kostas Venetis* de Octavian Soviany (Editura Cartea Românească), *Litera din scrisoarea misterioasă* de Alex. Leo Şerban (traducere de Antoaneta Ralian, Editura Polirom), *Oase migratoare* de Iulian Tănase (Editura Nemira), *Matei Brunul* de Lucian Dan Teodorovici (Editura Polirom) şi *O zi. Ultima* de Călin Torsan (Casa de pariuri literare); cinci volume de poezie: *instituţia moartă a poştei* de Ionuţ Chiva (Casa de pariuri literare), *Orice (uverturi & reziduuri)* de Sorin Gherguţ (Editura Pandora M), *pe datorie* de t.s. khasis (Casa de pariuri literare), *La două zile distanţă* de Marin Mălaicu-Hondrari (Editura Charmides) şi *Alte camere, alte glasuri de ieri* de Alex. Leo Şerban (Editura Pandora M); şi cinci eseuri: *Capcanele istoriei. Elita românească între 1930 şi 1950* de Lucian Boia (Editura Humanitas), *Mircea Horia Simionescu. Dezvrăjirea şi fetişizarea literaturii* de Gabriela Gherghişor (Editura Muzeul Literaturii Române), *Lumea ca ziar. A patra putere: CARAGIALE* de Ioana Pârvulescu (Editura Humanitas), *De la Junimea la Noica. Studii de cultură românească* de Marta Petreu (Editura Polirom) şi *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române, vol. I* de Mihai Zamfir (Editura Cartea Românească); plus două jurnale: *Zen. Jurnal 2004-2010* de Mircea Cărtărescu (Editura Humanitas) şi *Amintiri* de Zoe Cămărăşescu (Editura Ponte).

Proza scurtă o discut separat. Într-un an în care s-au tradus, ca niciodată, volumele de proză scurtă ale maeştrilor (Julian Barnes, Saul Bellow, Roberto Bolaño, Charles Bukowski, John Cheever, Ian McEwan, F. Scott Fitzgerald, Amos Oz, Bernhard Schlink, Muriel Spark, Wells Tower sau Kurt Vonnegut), iar Festivalul Internaţional de Literatură din Bucureşti (FILB) a dedicat una dintre seri genului scurt, producţia românească s-a remarcat doar printr-un debut, *Viaţă de aruncat* de Bogdan O. Popescu (Editura Polirom), un *comeback*, *Contorsionista* de T.O. Bobe (Editura Humanitas), un *best of, Rubato* de Răzvan Petrescu (Editura Curtea Veche) şi două antologii, *Steampunk. A doua revoluţie* (Editura Millennium Books) şi *Alertă de grad zero* (Editura Herg Benet). Şi pentru că tot veni vorba, faptul că FILB a ajuns la a patra ediţie, deşi e un festival independent şi invită scriitori străini încă netraduşi la noi, este în sine o performanţă şi un miracol, pentru că la noi lucrurile bune, mai ales cele culturale, sînt începute, dar nu durează aproape niciodată. La fel, ţin să remarc şi continuitatea concursului de debut sponsorizat de UniCredit Ţiriac Bank, ajuns tot la a patra ediţie.

Ca o părere personală, mi se pare că editurile mari au pierdut anul acesta monopolul pe debut şi pe literatura tinerilor. Cele mai bune volume de eseuri literare şi cărţi de poezie nu le-a mai scos Cartea Românească, iar proza tînără n-a mai apărut la Polirom. Editurile mici şi chiar foarte mici (Casa de pariuri literare, Herg Benet, Charmides, Institutul Blecher, Tracus Arte) au scos titluri mult mai interesante, dar, din păcate, şi foarte prost redactate, ca să nu mai vorbesc despre promovare sau distribuţie. Oricum, fenomenul există şi probabil va continua laolaltă cu migrarea scriitorilor dinspre editurile mari.

Mircea IVĂNESCU
(26 martie 1931 – 21 iulie 2011)

s-a cam terminat ce-a fost

sînt gesturi sufleteşti pe care nu le-am făcut niciodată.
şi care nici nu mai sînt cu putinţă acum, – au trecut.
cum ar fi, de exemplu, într-o seară de iarnă,
cînd e zăpadă multă, licăritoare, înţepătoare, în luminile
de la ferestrele mari dinspre curte, – să ieşi la uşa din faţă,
şi cu lumina holului în spate, să stai
privind afară – dar orb. – şi frig, foarte frig. –
doar că sărbătoreşte frig. – o noapte de iarnă.
şi curtea-n zăpadă. dincolo, deodată nimic.
nimic. vremea rămasă aici, în zăpada cu ace
tremurătoare. în lumina din spate, în această
fără sfîrşit clipă, în care stai în prag, să priveşti
nici nu vezi ce –, şi pe urmă vezi că a trecut iarna.
şi acuma, chiar dacă mai mergi să deschizi uşa din faţă,
e prea tîrziu.

din volumul *alte versuri*, 1972

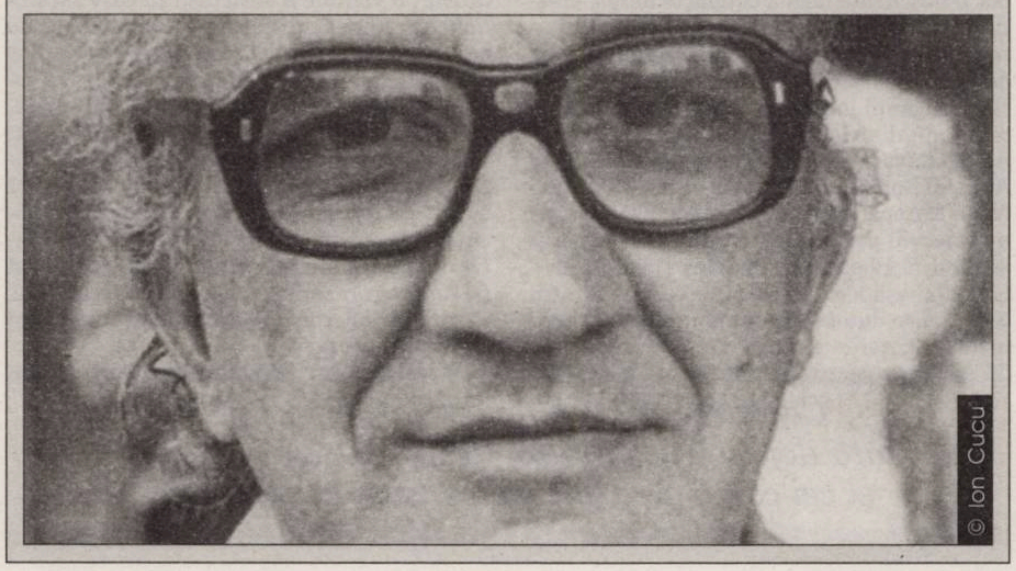

Dacă anul trecut salutam intrarea pe piaţa de e-book a Humanitas-ului, anul acesta Polirom/Cartea Românească s-au lansat cu un număr impresionant de aproape 200 de titluri. Editura Casa Radio a continuat să editeze, în colecţia „Lecturi pe întuneric", CD-cărţi cu adevărat de colecţie, căci e un lucru rar să ai pe CD vocea unor scriitori dispăruţi citind din propria operă: Leonid Dimov, Mircea Horia Simionescu, Mircea Nedelciu sau Emil Botta.

Despre premiile literare am scris pe larg în nr. 377 din luna mai al *Dilemei vechi*. Spuneam acolo, analizînd cinci premii deja acordate la începutul anului, că nu există premiu literar românesc care să nu ridice cel puţin un mare semn de întrebare, care să nu conţină o bizarerie, care să nu sfideze bunulsimţ critic şi să nu alimenteze diverse speculaţii. Între timp, premiile USR şi cele acordate recent de Academia Română n-au făcut decît să confirme concluzia mea. Citez o ştire din presă care spune totul despre opţiunea ridicolă a academicienilor: „Romanul *Lizoanca la 11 ani*, semnat de Doina Ruşti, inspirat de cazul real al unei prostituate în vîrstă de 11 ani care a umplut un sat întreg de sifilis, a fost recompensat cu Premiul «Ion Creangă» al Academiei Române".

În 2011, cu ajutorul programelor ICR, dar şi din iniţiative independente, cărţile româneşti au continuat să se traducă în limbile Europei. Succesul a fost mai mult de presă/critică decît de public, dar putem vorbi deja de o normalitate. Am scris pe larg despre acest fenomen în nr. 399 al *Dilemei vechi* şi în nr. 67 al *Dilematecii*, unde i s-a dedicat, de altfel, un dosar întreg. Tot la capitolul fenomene, deplîng dispariţia discretă, dar cît se poate de reală a paginilor de cultură ale cotidianelor, dar şi a revistelor de cultură, dintre care cea a suplimentului *Adevărul literar & artistic* mi se pare cea mai importantă. Practic, au rămas extrem de puţine publicaţii culturale cu distribuţie naţională unde să se mai poată scrie despre cărţi şi despre evenimentele culturale. Dar asta nu e tot. Acum cîţiva ani se discuta prosteşte pe marginea unei presupuse opoziţii critici literari *vs* bloggeri şi despre cum cei din urmă vor prelua ei mediatizarea şi receptarea cărţilor într-o perfectă democratizare a gusturilor literare eliberate, în sfîrşit, de scorţoşenia şi tirania estetică a profesioniştilor. Ei bine, 2011 a consemnat şi moartea bloggerului literar – şi ca individualitate, şi ca forţă de expunere! Deja nu prea se mai vorbeşte despre bloggosfera literară, obosită, devenită un fapt banal şi lipsită, după abandonul „teroristei", de vedete, iar criticii literari nu se simt nici ei prea bine, rămaşi fără suplimente/reviste unde să scrie. În acest moment, criticii literari care scriem constant despre cărţi în publicaţii vizibile putem fi număraţi pe degetele unei singure mîini. O situaţie fără precedent în presa românească a ultimului secol!

Pe final de an s-a deschis şi Librăria Bastilia care este, de fapt, un fel de 3 în 1: librărie, cafenea şi galerie cu expoziţie permanentă Ion Barbu. Probabil cel mai mare caricaturist român şi un extraordinar PR pe cont propriu al poeziei româneşti, Ion Barbu a tipărit albume de grafică şi de fotografii, a făcut happening-uri şi graffiti, iar acum a decorat cu poezie şi caricatură o casă-librărie. Din ce am văzut pînă acum, Bastilia onorează acest concept şi organizează evenimente neconvenţionale unde cărţile fuzionează cu arta culinară, muzica şi filmul. Un spaţiu cultural de urmărit în 2012!

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

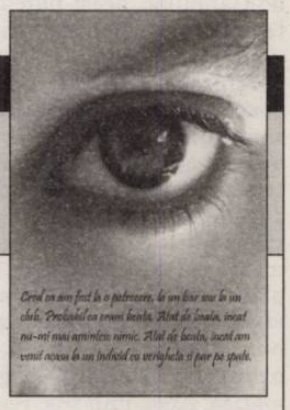

● **S.J. Watson, *Înainte să adorm*, traducere din limba engleză de Laurenţiu Dulman, Colecţia „Fiction Connection", Editura Trei, 2011.**

În general, amintirile ne chinuiesc, amintirile ne răscolesc – cum bine zice hit-ul –, dar iată că, şi fără amintiri, tot chin şi răscoleală încălţăm. Cel puţin, asta vedem în acest roman englezesc de debut, foarte proaspăt şi foarte iute intrat în voga best-seller-urilor planetare.

Povestea de aici e cea a unei identităţi clădite pe nisipuri mişcătoare. E vorba de istoria unei Christine a cărei memorie se comportă cam ca Mănăstirea Argeşului: tot ce ziua reţinea... peste noapte se surpa. În fiecare dimineaţă, biata amnezică se trezeşte cu milioane de nedumeriri în minte: cine e necunoscutul din patul ei, unde se află, de ce arată cu 20-25 de ani mai bătrînă decît se credea, ce îndeletniciri, copii sau prieteni are etc.? Tot în fiecare dimineaţă, necunoscutul din pat o asigură că e soţul ei, Ben, iar un amabil doctor Nash o sună pe telefonul mobil ca să-i aducă aminte că într-o cutie de pantofi din dulapul ei găseşte un jurnal unde, de ceva vreme, îşi notează conştiincios ceea ce trăieşte peste zi şi ceea ce reuşeşte să afle despre trecutul său. Aceste lecturi matinale ale cioturilor ei de biografie o ajută să avanseze întrucîtva în recuperarea de sine, dar, în aceeaşi măsură, o fac să vadă în prevenitorul soţ Ben un personaj din ce în ce mai suspect. Fiindcă Ben are mai multe variante de răspuns la fiecare întrebare importantă a ei.

„Faptele" ceţoase şi repetatele tîrcoale care li se dau bat spumă albuşul unui thriller cu palpit înalt şi deştept, susţinut de o scriitură electrizantă. Pare o carte făcută pentru cei mai amnezici cititori cu putinţă. Nu o poţi lăsa din mînă, n-ai cînd să uiţi ceva. Cel mult, uiţi să mai adormi.

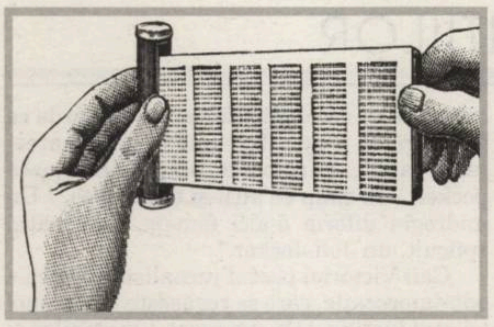

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Amintiri cu blană, vînătoare şi somn

Nu ştiu cum vă umpleţi dumneavoastră minutele de dinaintea alunecării în somn, dar la mine devine cu amintiri din copilărie şi de pe munte. Aproape invariabil urcuşuri pe coame, dealuri, stînci, cutreier de păduri, fîneţe, peşteri, iazuri, fie vară, fie iarnă. Toate, alături de-o puzderie de detalii domestice din epoca preşcolară. Precizez: nu vorbesc de orele de insomnie, sau de adormirile panicate, adesea eşuate şi nervos reluate, care-ţi bubuie-n tîmple iritările, umilinţele şi neputinţele de peste zi. Nu. Ci de pufoasele retrageri în vizuină, fireştile strecurări în culcuşeală, cînd se-ngînă trezia cu însomnurarea, acea rotire de sine în simulacrul himeric al phoetus-ului fără griji care ai fost cîndva.

Uite-aşa mi-am dat seama ce dar – infim, dar curat – vă pot pune şi eu în faţa bradului de Crăciun, la această ultimă apariţie dilematică din 2011: amintirea cîinilor de vînătoare din copilăria mea. Habar n-am de ce-i revăd aşa des cu ochii sufletului şi nici nu am de gînd să-mi explic logic fenomenul.

Totul pleacă de la personajul fabulos al prunciei mele, bunicul din partea mamei, cunoscut la secţia forjă din uzinele „Autobuzul“ şi-n perimetrul Piaţa „Progresul“ (fostă Donescu) de pe Şoseaua Giurgiului – Bellu – Ferentari drept „Nea Costică (Cristea) Vînătorul“. Dunărean epicureu, temperament sangvin, micuţ dar focos, băutor atletic, impetuos cîntăreţ de romanţe şi tolbă nesecată de basme, ucenic de la 16 ani la „Lemetru“, împătimit de vînătoare şi recunoscut reparator de arme de colecţie (mai ales de puşti belgiene, inclusiv pentru Florian Dănălache!), Nea Costică al (sufletului) meu era şi un pasionat dresor de ogari. Cînd eu trăiam sedus, pe la cinci ani, prima dragoste canină (căţelusa Tosca, un brac subţirel şi aproape eteric), legenda familiei se numea Pick, pointerul care-l salvase pe bunicu-meu de la moarte. „Într-o noapte de crivăţ cumplit, cu zăpada cît casa“, zicea povestea, vajnicul călărăşean a binevoit să adoarmă-n nămeţi, după vreun „nevinovat“ exces sorbitor la bufetul „Vişeu“ de pe Giurgiului (perpendicular pe strada care duce la Muzeul „George Bacovia“). Presimţind ceva, Pick a cerut să se ducă după el şi, neputînd să-şi tragă stăpînul spre casă, uriaşul s-a culcat de-a lungul acestuia, încălzindu-i trupul pînă dimineaţă. Iar asta nu e tot. Uitat fiind, altădată, la Fundulea, acelaşi Pick s-a întors acasă după o săptămînă, fără să ştie nimeni vreodată cum, epuizat dar vesel, dînd mare larmă la poartă. Fireşte că toţi ochii se scăldau în lacrimi la evocarea bătrînului pointer.

Urmaşul lui, aceeaşi rasă, a fost Billy. Cu el şi cu „căpăuca“ (termen sadovenian) Dolly, o setteriţă zglobie cît zece, aveam să trăiesc fiorii primelor vînători. Mai presus de toate, fascinaţia „aretului“, acele lungi secunde de tăcere încordată, fără suflare, cînd se presimte prada, iar nările ogarului freamătă superb. Capul tremurător al cîinelui, oprit brusc şi lipit de coapsa vînătorului, volbura cenzurată a sîngelui pe care i-o întrevezi sub piele, totul urmat de ţîşnirea către prepeliţa zburînd razant cu miriştea, focul de puşcă şi fuga la comanda „aport“ – iată un tablou menit să-ţi rămînă înrămat pe viaţă în ochii minţii. Fiecare cadru are frumuseţea ritualică, regulile şi misterul lui, fie că se merge la raţe sau la becaţine, la iepuri, după vulpi sau mistreţi, la „răpitor“ sau după stăncuţe (ni se mai întîmpla), cu sau fără alaiul hăitaşilor. De mii de ori mi-am prefirat pe buza somnului liorpăitul fericit al cîinelui înotînd voinicește prin stuf după raţa sau gîsca sălbatică împuşcată, extazul fugii prin zăpada picurată de sîngele iepurelui, excitaţia ogarilor la vederea cartuşierei şi-a întregului harnaşament ce prevestea expediţia şi cîte alte detalii de sălbăticie virilă şi satisfacţie războinică. Sigur că toată lumea, în frunte cu bunicu-meu, a suferit teribil din pricina neînregimentării mele în breaslă. O singură dată – *ultima* dată – pe cînd aveam vreo 10-12 ani, mi-au pus arma la umăr, ţintind la nimereală un copac înţesat cu ciori, şi m-au obligat să apăs pe trăgaci. Am urlat de groază cînd au căzut moarte cîteva şi totul, absolut tot ce mi se păruse pînă atunci o sărbătoare princiară mi-a devenit monstruos. De atunci aveam să capăt, definitiv... patima pescuitului!

Mai bine de jumătate din micuţa noastră curte era dedicată coteţelor, iar pereţii erau plini de păsări împăiate, fazani, egrete, prigorii, un erete, un stîrc şerpar. Ritualicele cadouri de sărbători pentru şefii din fabrică, de pe la partid sau AGVPS tocmai în aşa ceva (împăiat) constau, başca iepuroiul, făzăniţa, sitarii sau, la mari ocazii, cîte-o blană somptuoasă de vulpoi. Apoi au apărut Gili, un brac sîrmos, năbădăios cît cuprinde, a cărui manie de a-şi ridica brusc botul pe sub fustele cucoanelor fireşte că-mi provoca delicii picante, dar şi Ţuţu, o corcitură pufoasă, pripăşită de pe maidanul de la „Autobuzul“, care făcea pereche – culmea – cu motanul Mişu.

Totul pleacă de la personajul fabulos al prunciei mele, bunicul din partea mamei.

Ce uriaşă deosebire e să copilăreşti printre cîini de vînătoare, şi nu cu bişoni cu funduliţe.

Mişu, cel pe care ni l-au umflat hingherii de pe acoperişul magaziei, de-am umblat zile-ntregi cu bani şi sticle de ţuică pe la ecarisaj, ca să-l salvăm. Cînd l-am adus, în sfîrşit, acasă, a fost primit ca un venerabil general şi decorat cu pipote şi capete de crap. Mişu luase destul de greu locul motanului Faifuţică în sufletul familiei, faimos, acela, pentru inegalabilul talent de hoţ (de carne) şi escroc sentimental. Care Faifuţică detronase tîrziu de tot efigia celeilalte legende a familiei de după ogarul Pick, şi anume motanul Marcu, somnorosul gigant pe care l-a salvat maică-mea la bombardament. Scenă de film: toată lumea fugise-n adăpost, numai fetiţa de cinci, şase ani s-a dus cuminte să-şi ia în braţe motanul. Recunosc: *pour une fois,* nu sufăr prea mult că nu voi afla niciodată dacă era vorba de bombardamentul „ştiucilor“ germane, ori de prăpădul aliaţilor din primăvara lui 1944, fiindcă-n „ecumenica“ amintire a maică-mii ambele se intersectau în stranie armonie.

Ah, dar staţi aşa, că nu v-am spus de unchiu-meu, Vasile, mîna dreaptă a tatălui său, Nea Costică Vînătorul, tovarăşul tuturor partidelor sale de vînătoare, pescuit, băut şi iubit. Mai rar aşa bovarism americanofil, impregnat ireversibil de filmele cu John Wayne. Muncitor şi el, matriţer la Mociorniţa, unchiul Vasile adunase ani de-a rîndul bani, într-o cutie îngropată sub coteţul cîinilor, ca să se ducă-n teritoriile western-urilor, la Winnetou şi Old Shatterhand. Nu glumesc: la un moment dat, omul strînsese cît să-i ajungă de-un vapor pînă-n Long Island. Devora seria romanelor de 15 lei, cu submarinul Dox (oarecum 007-ul de azi), Wilkie Collins&Co, mă înghesuia cu *Mihail, cîine de circ* – marota lui – m-a otrăvit, pe cînd aveam vreo 13 ani, cu o ţigară (ca să mă dezveţe, cică!) după care mi-a dat în extaz să citesc viaţa lui Fouché, inoculîndu-mi pasiunea culiselor, a subteranelor cu şobolăneli prin care se coace dintotdeauna istoria.

Revin. Nu vă daţi seama ce uriaşă deosebire e să copilăreşti printre cîini de vînătoare, şi nu cu bişoni cu funduliţe, pekinezi arţăgoşi, canişi de canapea, tekeli posesivi ş.cl. De bună seamă că, îmbătrînind, am trecut la motani, infinit mai comozi. Însă acea legătură tainică, frisonantă, de totală fidelitate cavalerească, dintre ogari şi vînător ţine pur şi simplu de mistică. Mă opresc. Sînt convins că Eugen Negrici vă poate mărturisi esenţialul.

Acestea fiind zise, mă pot strecura în bîrlog pînă după revelion.

Sănătate şi voie bună! A se consuma cu moderaţiune!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte publicată:* Oare chiar ne-am întors de la Athos?, *Humanitas, 2011.*

oferta de carte

PUBLICITATE

PUBLICITATE

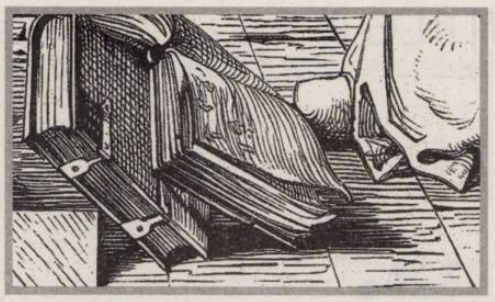

Simona SORA

biographiti

Poezia Bucureştilor

Am dat zilele trecute de o scrisoare a lui Thomas Merton – un poet mistic american şi călugăr trapist într-o mănăstire din Kentucky, profesor şi maestru spiritual de mare influenţă – către poetul Ştefan Baciu. O scrisoare din mai 1965, în care Merton îi scrie lui Ştefan Baciu, pe atunci profesor la Universitatea din Hawaii (şi care, în scurt timp, va începe să editeze în Honolulu caietele de poezie *Mele),* despre poezia secolului lor. E o scrisoare edificată, în care Merton, deşi poet de limbă engleză, recunoaşte întîietatea poeziei de limbă spaniolă: „am impresia că poeţii americani se află într-un impas steril, în care nu găsesc altceva de făcut decît să facă glume ezoterice de limbaj... latino-americanii, în schimb, sînt mai vitali, au ceva cu adevărat onest de exprimat, sînt cu adevărat preocupaţi de viaţă şi de umanitate.“ Primul dintre ei era, pentru Merton, César Vallejo, unul dintre cei mai mari poeţi din toate timpurile şi din orice idiom. Cine era însă Ştefan Baciu, înainte de a fi *doar* editorul revistei *Mele*?

Poet interbelic care-a apucat şi postmodernismul, expresionist, dar şi excelent antologator al suprarealismului latino-american, jurnalist complex şi memorialist pe mai multe continente, dar şi profesor de literatură format la şcoala lui Tudor Vianu, Ştefan Baciu rămîne, înainte de orice, un caz al literaturii române, unul dintre destinele fluctuante între nenumărate (şi egal îndreptăţite) posibilităţi. Semnalat de Călinescu cu primele două volume de poezie *(Poemele poetului tînăr* şi *Drumeţ în anotimpuri),* Ştefan Baciu a studiat Dreptul şi Literele, după ce, la Braşov, îi avusese profesori, la Liceul „Andrei Şaguna“, pe Cioran şi Octav Şuluţiu. La Litere a ajuns, în 1937, din dorinţa de a-l avea profesor pe Tudor Vianu. După studiile universitare, a lucrat în presa culturală a epocii (la *Universul, Universul literar, Libertatea,* dar şi la *Gândirea* lui Nichifor Crainic). Trimis ca ataşat de presă la Berna, în 1946 (la propunerea lui Constantin Titel Petrescu, liderul Partidului Social Democrat), Ştefan Baciu a rămas în Occident – iniţial în Elveţia, apoi în Brazilia, o scurtă perioadă în Seattle şi, în cele din urmă, în Hawaii, la Universitatea din Honolulu. Ştefan Baciu a editat una dintre cele mai cunoscute reviste din diaspora – „scrisoarea internaţională de poezie *Mele*“ –, a scris zeci de volume de poezie în româneşte, dar şi în spaniolă, portugheză sau germană, mii de articole, eseuri şi studii, a tradus poeme hispano-americane în germană sau poeme braziliene în spaniolă.

Nu demult, i s-a reeditat, pentru prima dată în româneşte, după apariţia sa în 1940, volumul *Cetatea lui Bucur.* Şi, curios, acest volum nu este semnificativ nici pentru destinul fracturat de istorie (cum vor fi textele de mai tîrziu din *Poemele poetului pribeag* sau *Singur în Singapur),* nici pentru portretul poetului Ştefan Baciu, arghezian sau pillatian la început, urmuzian şi bacovian mai tîrziu, whitmanian şi maiakovskian la sfîrşit. Într-o antologie care ar vrea să urmărească evoluţia poetică a lui Ştefan Baciu, din acest volum nu ar intra mai mult de un poem sau două. *Cetatea lui Bucur,* volum care lui Radu G. Ţeposu i se părea „interesant prin sugestia precarităţii cotidianului“, se citeşte cu interes acum mai ales pentru parfumul de epocă, pentru reconstituirea (şi în limbaj) a unui Bucureşti iremediabil pierdut. Publicul acestui volum este, mai degrabă, publicul eteroclit al cărţilor despre Bucureştiul interbelic (memorii, dar şi reconstituiri personale, documente editate ca atare, dar şi romane „istorice“) decît un public de poezie. Şi e mai bine aşa, pentru că nu *poetul* Ştefan Baciu (care ar putea fi, în acest volum, repede clasat) e de căutat aici, ci jurnalistul atent care vede tot şi simte esenţialul, şi care este dublat de un poet al cotidianului din Bucureştii de altădată.

Braşoveanul, care va scrie mai tîrziu cîntece româneşti în rime hawaiene şi hispanice sau va evoca nostalgic „un Crăciun şcheian *via* Honolulu“, schiţează în 1940 un Bucureşti sordid, delabrat, dar fatalmente fascinant: „Cît te urăsc, oraşul meu iubit, / Cît te rîvnesc, cînd nu sînt lîngă tine, / Căci cu o albă lamă de cuţit / Otrava ta mi-ai încrustat-o-n vine.“ *Peisagiile* oraşului – parcuri, cimitire, lacuri, ştranduri, Calea Victoriei, Şoseaua Kiseleff sau Lipscanii – sînt surprinse de ochiul unui reporter deambulatoriu care amestecă patosul cu cinismul în cronici mondene versificate: „Aici au fost odată nimfe şi satyri, / Şi-un soare cald îi mîngîia pe gene, / Zadarnic azi uimitele priviri / Din unde cheamă ţipăt de sirene, / Aici au fost odată nimfe şi satyri.“ Doar cine nu ştie cît de importante erau băile şi apele termale în perioada interbelică (presa vremii e plină de jurnale de băi, recomandări şi oferte) se poate mira că poetul cîntă ştrandurile bucureştene, erzaţuri de mări şi oceane îndepărtate: „Nisipu-adus din dealuri cu lopata, / Amestecat cu coji de cantalup, / Te arde ca o flacără pe trup, / Dar unde-i oare marea, fermecata?... / În loc de tumbe, unii joacă pocker, / În timp ce alţii-şi dau Nivea, / Un androgin diform e-aici femeia, / Bărbatul spilcuit, un Joli-Jocker.“

Căii Victoriei poetul jurnalist îi dedică o odă-imprecaţie, care se regăseşte mai domol (şi mai justificat) în evocarea Lipscanilor şi a periferiei: „O, drag gunoi, văpsit aristocratic, / Canossă eşti, cu hîrburi pardosită, / Pe-ntinsul tău, în aerul tomnatic, / Îşi varsă cerul recea-i dinamită /... / Eu te cunosc, căci ţi-am gustat nectarul, / Ce mi l-ai dat, cînd înflorea aurora, / Ai fost licoarea, noaptea fu paharul, / Şi-n fundul lui dormeau Sodoma şi Gomora.“

Cofetăriile, grădinile de vară şi cafenelele bucureştene alcătuiesc, de altfel, ca la memorialiştii mizantropi, dar cu un patos al propriilor (neînsemnate) vicii, corpusul forte, inima palpitîndă a oraşului: „O, poezia unui şpriţ la gheaţă, / Şi proza unui rînd de mititei! / Pîndim de-aici albastra dimineaţă, / Noi – santinela orei trei.“ Evocarea unor blocuri recente prilejuieşte tonuri ironic-sociale: „Cu hula mea, te laud şi te cînt, / Moloh uriaş de zgură şi ivoriu, / În piatra ta, destinul mi-l frămînt, / Tu, leagăn cald, tu, rece crematoriu.“ Oamenii interesează generic şi pitoresc, în poeme descriptive şi naive despre simigerii, florărese, lustragii, olteni sau cerşetori. Imprecaţia şi dezamăgirea îndrăgostitului înşelat sînt circular reluate în zona circumscrisă spiritualităţii, „duhului“: „Puhavul domn, cucoana colorată, / Se-opresc aici grăbiţi, miraţi; / Biserici ai destule, urbe desfrînată, / dar sfinţii tăi cu toţii-s cocoşaţi.“

Uneori melodramatice şi crude ca nişte romanţe, alteori descriptive şi analitice ca nişte reportaje cu rimă, cîntecele bucureştene ale lui Ştefan Baciu sînt memorabile pentru „poezia“ oraşului mai mult decît pentru cea a poetului.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Un experiment vanitos

● **Viktoria Tolstoy, *Letters to Herbie*, ACT, 2011.**

O prefer de departe pe Viktoria Tolstoy stră-stră-străbunicului său, Lev Nicolaevici. Spre deosebire de acesta, e mai pop, e suedeză (de vreo două generaţii) şi nu e atît de ursuză. Nu se bazează pe moştenirea culturală a familiei pentru a-şi face un nume, în schimb se bazează pe amicii săi din lumea jazzului. În 2004, a interpretat muzica răposatului (între timp) Esbjörn Svensson (albumul *Shining on You),* acum îi face o declaraţie de dragoste lui Herbie Hancock. Într-un fel, îmi aminteşte de cîntăreţe groupie precum Anjani Thomas, care i-a mîngîiat orgoliul şi bătrîneţile lui Leonard Cohen. Complicele Viktoriei în acest proiect este trombonistul Nils Landgren, meşter al funk-ului scandinav, la un moment dat chiar colaborator al lui Hancock şi probabil cel care a propus conceptul albumului de faţă. A nu se înţelege că Viktoria e invitată pe propriul ei album. Nu muzica lui Hancock, ci vocea ei este pînă la urmă raţiunea de a exista a acestui material. De cover-uri după Hancock (şi de cover-uri făcute de el însuşi) e plină lumea, dar nu sînt multe cele care fac muzica lui să sune atît de delicat şi de feminin. Cîntăreaţa exploatează terenul comun al sensibilităţilor pop identificabile atît în propria sa carieră, cît şi în cea a lui Hancock. Rezultatul este un set de balade sofisticate cu instrumentaţie doar uşor funky, ţintite totuşi spre ascultătorii nu foarte pretenţioşi, dar predispuşi la a cădea victime mrejelor şi sirenelor romantismului jazz.

Nu e vorba de un album superficial – instrumentiştii Jacob Karlzon (ce preia rolul dificil al pianistului Hancock), Krister Jonsson (chitara funk cu ocazionale momente hendrixiene), Mattias Svensson (un bass discret), Rasmus Kihlberg (tobe neinvazive) şi sus-numitul Nils Landgren (trombon, un pic de voce şi producţie) îşi iau în serios munca de reinterpetare şi acordă mai multă atenţie pieselor originale decît o face Hancock cu piesele altora. Colegii de trupă nu se străduiesc să o pună în umbră pe Viktoria, deşi în jazz, şi ţinînd cont de notorietatea materialului original, e foarte uşor să cazi în capcana asta ca instrumentist. Materialul este cules cu precădere din anii '80. Nu neapărat dintre hiturile blockbuster ale lui Hancock, ci dintre cele care se pretează mai bine la abordarea Viktoriei – jumătate de album (cu titluri ca „Chan's Song“, „Chemical Residue“, „Come Running to Me“) sînt balade-balade, cealaltă jumătate – funkist sprinţare, ambele categorii ideal de ascultat în ambianţă de cafenea. S-au selectat şi două dintre cele mai pop piese ale lui Hancock, care n-ar face notă discordantă pe un album R&B al vreunei vedete de MTV – „Paradise“ şi „Give It All Your Heart“. Surpriza cea mai mare e singura piesă originală – „Letter to Herbie“ –, compusă şi cîntată alături de Landgren, bazată pe fapte reale (o întîlnire mai veche dintre Viktoria şi Herbie, şi frustrarea fanului de a nu primi răspunsuri la scrisorile adresate idolului). Celelalte piese care nu-i aparţin idolului sînt „Naima“ (a lui John Coltrane) şi „Come on, Come Over“ (a lui Jaco Pastorius), asociate cu numele lui Hancock în urma unor celebre interpretări înregistrate de/cu acesta. Într-un fel, albumul e un experiment vanitos, complementînd oarecum „scrisorile muzicale“ recente ale lui Hancock către amica sa Joni Mitchell. În acest triunghi de amor muzical, Hancock joacă rolul Annei Karenina, iar Viktoria – pe al hărţuitorului sexy Vronski.

Cum mă număr printre cei cărora începe să nu le mai placă un artist după ce acesta cunoaşte succesul de masă şi de presă (o reacţie pe care nu mi-o explic, dar îmi e împărtăşită de majoritatea jazzerilor), de la o vreme mă simt mai confortabil cu interpretări precum cele ale Viktoriei Tolstoy, decît cu piesele originale. Din păcate, am rămas cu impresia că şi ea se simte mai confortabil cîntînd piesele altora – cele mai de succes albume ale sale sînt de cover-uri. Şi eu, şi Lev Nicolaevici, de-acolo de unde o veghează, sperăm la ceva mai mult în viitor. Iar Herbie ar face bine să-i răspundă.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

trei întrebări pentru

Bogdan ODĂGESCU

Ateliere de *creative writing*

În decembrie a avut loc la Cluj-Napoca primul atelier de creative writing *organizat de revista* Echinox. *Cui i s-a adresat şi ce invitaţi aţi avut?*

A fost primul atelier dintr-o serie de – sperăm noi – cel puţin trei. Participanţii au fost elevi şi studenţi din oraş, aleşi printr-un concurs de selecţie. Dacă la început aveam emoţii legate de gradul de interes stîrnit de un astfel de eveniment, cei fix 100 de doritori ne-au liniştit şi ne-au pus serios pe citit. De această dată a fost vorba de proză, iar autorii invitaţi să lucreze timp de trei zile cu cei 20 de participanţi selectaţi au fost Simona Popescu, Matei Florian şi T.O. Bobe. Au fost trei grupe, fiecare dintre cei trei invitaţi lucrînd cu 6-8 participanţi. De-a lungul seriei de întîlniri, s-au discutat textele înscrise în concurs, s-au făcut exerciţii, s-au dat teme fulger, s-au scris alte texte de proză scurtă.

Pentru prima parte a lui 2012 pregătim alte două ateliere (unul pe poezie şi unul mixt), iar pentru luna august dorim să organizăm o tabără de creaţie.

A fost greu să vă mobilizaţi pentru un astfel de proiect? Mă gîndesc nu numai la resurse, ci şi la energie.

Cum n-am găsit încă piatra filozofală (mai avem puţin puţin), s-a lucrat cu resurse umane studenţeşti care au inventat resurse financiare şi au consumat timp. Deloc şocant, banii necesari au venit în totalitate din sectorul privat (mulţumim). Printre alte ocupaţii de oameni care se vor serioşi (studii, slujbe şi alte cele), fiecare secundă şi calorie consumată a meritat. Logistic vorbind, am fost ajutaţi de Facultatea de Litere, unde s-au desfăşurat toate activităţile (mulţumim din nou). Începînd cu luna ianuarie, resursele umane studenţeşti vor inventa alte resurse financiare, încercînd să-şi eficientizeze consumul de timp.

Cum a ieşit?

Straşnic. Nu cred că s-au construit scriitori din materie primă (ah, piatra filozofală), dar e foarte posibil să fi descoperit cîţiva viitori autori pentru care, momentan, aş introduce pe trei sferturi mîna-n foc (şi pe care, cel mai probabil, îi vom publica şi în secţiunea *[newlit]* a paginii web a revistei).

***Bogdan Odăgescu** este redactor-şef al revistei* Echinox.

a consemnat Ana Maria SANDU

Magda MIHĂILESCU

„Bine aţi venit acasă“

– Festivalul Filmului Românesc de la New York –

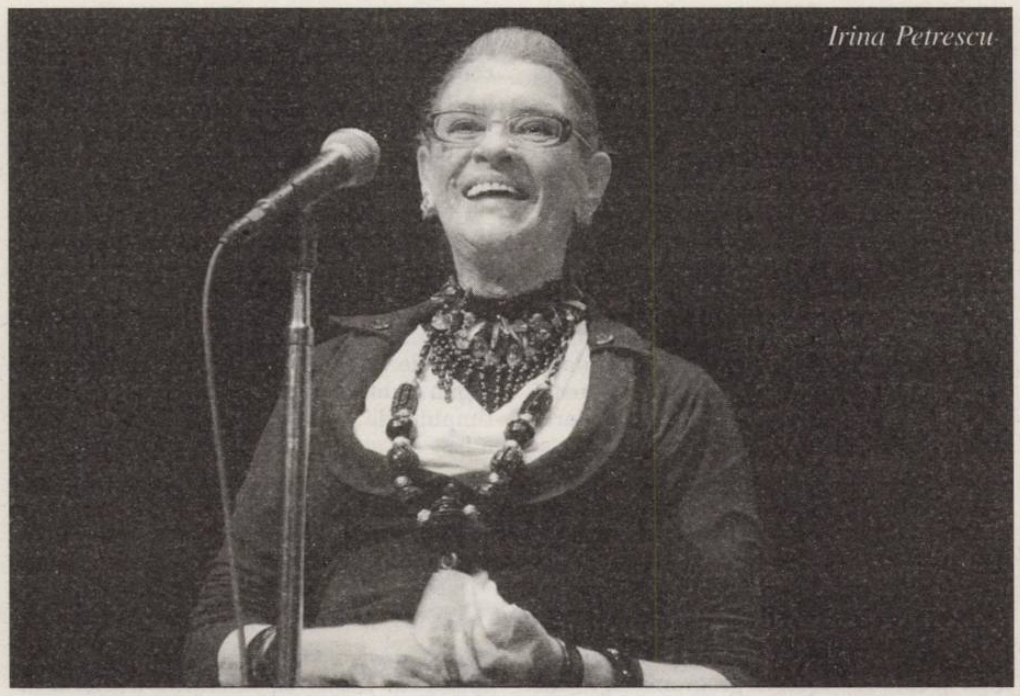
Irina Petrescu

Este adevărat că omul sfinţeşte locul, dar nu este mai puţin adevărat că, uneori, un loc al cărui prestigiu a fost de mult consfinţit se arată gata să-i primească cu braţele deschise pe cei care merită să-i treacă pragul, să fie găzduiţi. Aşa am luat cuvintele de întîmpinare ale lui Richard Peña, din seara inaugurală a celei de-a şasea ediţii a Festivalului Filmului Românesc de la New York: „Bine aţi venit acasă“ a urat *(„with great affection“)* directorul de programe al Film Society of Lincoln Center. Mod de a spune, cu o emoţie transmisă tuturor, că, începînd din acest an, festivalul se mută într-un spaţiu a cărui încărcătură de faimă, într-o adevărată planetă culturală cum este New York-ul, nu are nevoie decît de simpla rostire a numelui pentru a se recomanda: „Lincoln Center“. Şi, pentru a-şi întări acel „Bine aţi venit...“, gazda a amintit că sînt multe institute culturale la New York, dar nu a ezitat să mărturisească încotro se îndreaptă opţiunea sa: Institutul Cultural Român. „Nu există o mai mare răsplată sau recunoaştere – a răspuns Corina Şuteu, directorul ICR New York – decît să fim invitaţi de Film Society of Lincoln Center, începînd din acest an, a-i fi parteneri în prezentarea festivalului.“ Ştim ce a justificat această alegere, iar pentru cei care nu au aflat sau, dacă au aflat, nu s-au convins, este bine să reamintim: de cinci ani, a trece Oceanul nu mai înseamnă pentru cinematograful nostru o aeriană figură de stil.

Filmele au călătorit, s-au întors, dar ceva din miezul lor a rămas acolo, a devenit un bun al spectatorilor români, şi nu numai, al celor care vor să ia pulsul uneia dintre cele mai dinamice mişcări cinematografice din Europa. Asta a făcut Festivalul Filmului Românesc, prin selecţia semnată de directorul artistic Mihai Chirilov şi

Timp de o săptămînă, pe ecranul de la Film Society of Lincoln Center au trecut cele mai noi premiere româneşti.

prin dispozitivele asigurate de o întreagă echipă. Pentru a onora casa cea nouă şi, deopotrivă, pentru a marca încheierea unei etape, festivalul de la începutul acestei ierni (30 noiembrie – 6 decembrie) şi-a ramificat structura, şi-a îmbogăţit componentele şi a extins durata. Timp de o săptămînă, pe ecranul de la FCLC au trecut cele mai noi premiere româneşti, de la *Morgen* al lui Marian Crişan, care a deschis, de altfel, festivalul, la *Principii de viaţă* (Constantin Popescu), *Periferic* (George Bogdan Apetri), *Loverboy* (Cătălin Mitulescu), *Mănuşile roşii* (Radu Gabrea), *Visul lui Adalbert* (Gabriel Achim), *Bună, ce faci?* (Alexandru Maftei), *Doina groparilor* (documentar HBO, realizat de Pavel Cuzuioc), plus o suită de şase scurtmetraje. Titlul unificator a fost *Beyond*, pentru că, într-un fel sau altul – aşa cum sublinia Mihai Chirilov –, „mai toate personajele ţintesc către un *dincolo,* fie el dincolo de frontiere, dincolo de rutină, de viaţa de toate zilele sau chiar dincolo de ele însele“. În sesiunile de *Întrebări şi răspunsuri* ce au urmat proiecţiilor, autorii sau interpreţii – Marian Crişan, Radu Gabrea, Vlad Ivanov, Gabriel Spahiu, Andi Vasluianu, Ana Popescu, Mona Nicoară, Pavel Cuzuioc – au avut prilejul de a întoarce pe o parte şi pe alta semnificaţiile.

Pentru prima oară, festivalul a inclus şi o premieră mondială: documentarul lui Radu Muntean şi Alexandru Baciu, *Vorbitor* (producţie originală HBO) – despre dragostea trăită dincolo de gratii, film care avea să fie văzut acasă abia peste cîteva zile. De altfel, Muntean a fost onorat cu o retrospectivă a lungmetrajelor sale, cinste ce mi se pare că trebuie privită la pătrat, avînd în vedere că ediţia din acest an a fost dominată de omagiul adus „artistului legendar Liviu Ciulei“, cum îl prezenta un post de televiziune american. Proiecţiile cu *Erupţia* (o descoperire pentru criticii de peste Ocean), *Valurile Dunării* şi *Pădurea spînzuraţilor* au fost urmate de discuţii ad-hoc între spectatori şi cineaştii români, cu atît mai mult cu cît festivalul s-a bucurat de prezenţa Irinei Petrescu. Ea a prefaţat „filmul ce i-a schimbat destinul“, *Valurile Dunării,* evocat apoi, pe larg, cu acea imaginaţie a ideilor ce-i este proprie actriţei, într-o după-amiază, în dialogul cu Corina Şuteu.

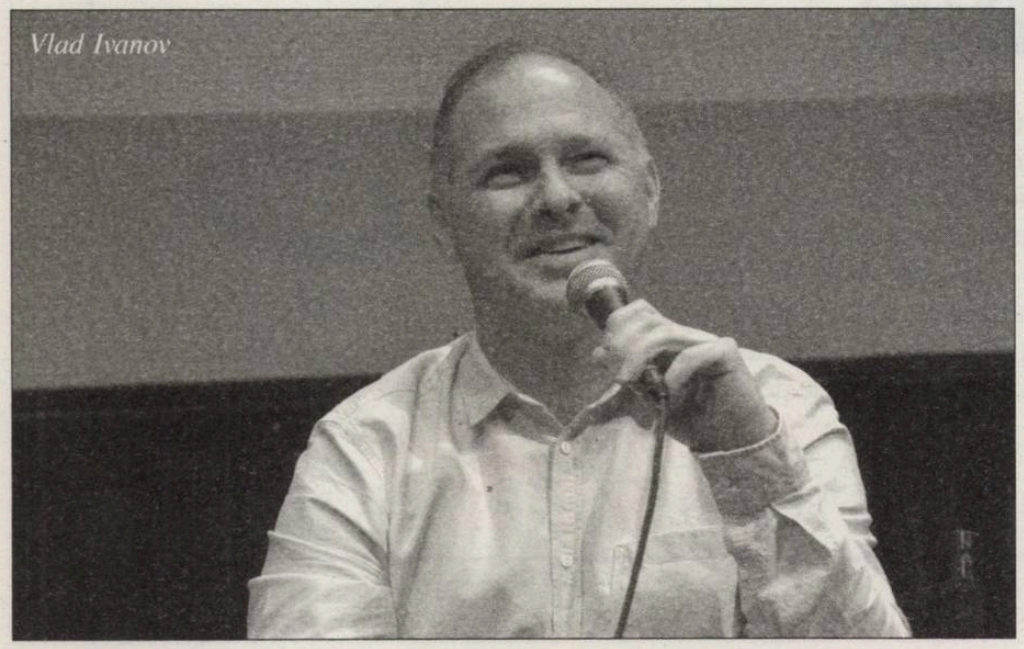
Vlad Ivanov

Am văzut, cu acel prilej, şi un splendid exerciţiu de mişcare ritmică, un filmuleţ de televiziune semnat de tînărul Andrei Şerban, cu Irina Petrescu şi Florian Pittiş, tulburător de tineri şi frumoşi, despicînd aerul cu o graţie ireală. Aruncînd un pod peste timp, Andrei Şerban a oferit iubitorilor de teatru o oră de exerciţii de improvizaţii. Protagonişti: cei prezenţi la faţa locului. Cu un program atît de amplu, retrospectiv şi prospectiv, un colocviu pe marginea a ceea ce înseamnă astăzi „Noul val“ sau „Noul cinema românesc“, la zece ani după filmul deschizător de drum *Marfa şi banii,* aproape că se impunea de la sine.

După un deceniu, putem vorbi de un *Tipping Point,* pentru că atunci a fost pusă o piatră de hotar a unei cinematografii ce avea să contrazică bănuiala unei fenomen de modă, cum sînt destule în lumea filmului. Fără un manifest programatic, fără o revistă de cinema drept susţinere teoretică, aşa cum au beneficiat, de-a lungul timpului, mişcările inovatoare europene de după Al Doilea Război Mondial *(Bianco e nero, Les Cahiers du Cinéma),* noul cinema românesc s-a impus ca o realitate pe harta lumii. Criticii americani, Scott Foundas, Jay Weissberg, colegul Mihai Chirilov, subsemnata, stîrniţi de moderatoarea Corina Şuteu, am fost de acord că, la capătul a zece ani de recunoaşteri internaţionale, lumea trebuie să adapteze instrumentele de măsură: filmele noastre, dincolo de inerentele contradicţii, nu aparţin unui miracol, unui elan strălucitor, dar cu suflu scurt. Nu am fost *„...a spot / for one brief shining moment, that was known as Camelot“,* aş spune eu, acum, pentru a nu mă despărţi cu totul de America.

Nu am fost nici „Iranienii Europei“, cum îi plăcea lui Alex. Leo Şerban să-şi întărîte colegii de aiurea cu întrebări provocatoare. I-am simţit lipsa în stînga mea, acolo unde a stat la atîtea colocvii moderate împreună, dar umbra lui (nu pot să scriu „amintirea“) ne-a însoţit tot timpul de-a lungul acestei ediţii ce i-a fost dedicată.

***Magda Mihăilescu** este critic de film.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cristian Tudor Popescu, *Filmul surd în România mută. Politică şi propagandă în filmul românesc de ficţiune (1912-1989)* (Polirom, 2011). Cinefil cu cinematecă personală, CTP-ul face cea mai inteligentă politică în judecăţile lui de valoare: înainte de toate, el pune evoluţia cinematografică în contextul evoluţiei politice din fiecare obsedant deceniu. Fiecare film e un „studiu de caz“, într-un diagnostic general; nu se practică prea des, ba chiar deloc, asemenea metodă. Ea asigură o admirabilă lipsă de mînie maniheistă, o privire capabilă să descopere – pe un teritoriu plin de clişee – cîteva oaze de frumuseţe valabilă. (Radu Cosaşu)

■ Revista *National Geographic* a scos pe piaţă o ediţie de colecţie: *1989, Revoluţia română în imagini.* Căutaţi-o! Veţi descoperi un film cutremurător al evenimentelor de acum 22 de ani, semnat de fotografi români şi străini. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Tequila – o reabilitare

Oferă-i cuiva o *tequila* şi ai toate şansele să te compromiţi. Vei părea un ins juvenil, un amator de beţii crîncene şi iuţi, neîngrijorat de perspectiva migrenelor cumplite şi nici de alte consecinţe, în general. *Tequila* a ajuns să fie un simplu catalizator de beţie, un *drink* de bar zgomotos şi aglomerat, băut în grabă, la tejghea, şi parcă în silă, cînd te gîndeşti la sarea şi la lămîia spre care te repezi, înainte şi după ce-o dai peste cap. O deprindere de consum şi o imagine cultivată de „industria barurilor şi distracţiei“.

Legal-comercial, pentru ca o băutură să se poată numi *tequila* este suficient să conţină un minim de 51% alcool de agavă (plantă exotică, răspîndită în Mexic şi în restul Americii de Sud, nici cactus, nici aloe, în ciuda cîtorva asemănări); restul poate fi spirt cerealier sau, mai rău, alcool obţinut din zaharuri. Ispita de a fabrica – în plină legalitate, dar la limita calităţii – şi de a vinde, sub numele de *tequila,* un „mixto“ (amestec) din distilat de agave şi alcool ieftin industrial e mare chiar şi pentru cei mai vechi şi prestigioşi producători. De aici durerile de cap şi faima veselă şi proastă a *tequilelor* tip „mixto“.

Adevărata *tequila* e cu totul altceva. Lăsînd la o parte mărcile, provenienţele, denumirile şi alte detalii, ceea ce contează e ca pe sticlă să fie scris *„100% de agave“.* Abia asta e garanţia unei *tequila* autentice. Veţi fi surprinşi cît de diferit, de plăcut, de lin şi de armonios îi este gustul. E ca un scotch *single malt* obţinut din alcool pur de orz, faţă de un whisky ordinar, făcut din spirturi amestecate de orz, grîu, secară şi alte cereale.

Şi încă un detaliu: în sticla de *tequila* nu veţi găsi niciodată un vierme. „Cu vierme“ e, eventual, *mezcal*-ul, dar nici acela musai. Obţinut, ca *tequila,* tot din agave, *mezcal*-ul e distilat o singură dată, e mai tare şi are un gust specific de fum, datorat coacerii agavelor într-un cuptor cu lemne, înainte de fermentare. O altă goangă e şi atributul *„gold“* de pe unele sticle, care descrie doar o *tequila blanco* (albă), neînvechită, dar colorată cu caramel. Pe cea cu adevărat veche stă scris *„añejo“* sau *„reposado“.*

Şi dacă tot nu sînteţi convinşi de buna calitate a adevăratei *tequila,* aflaţi că agava face parte din aceeaşi familie, *asparagaceae,* ca sparanghelul. Şi merită, măcar pentru asta, puţin respect.

Amicul Dejun

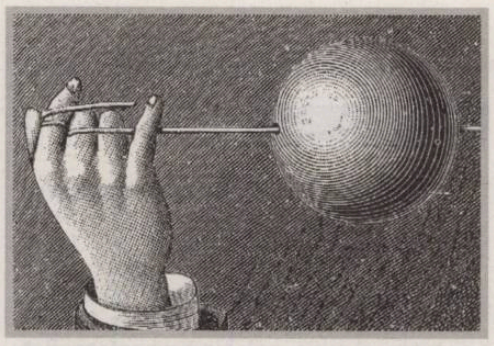

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cinci momente din 2011

E greu să stabileşti ierarhii printre evenimentele culturale. Care să fie cea mai bună carte (dar a doua, a treia etc.) din anul 2011? Care e spectacolul cel mai interesant? Care e filmul cel mai cel? Popularitatea nu e un criteriu, competenţa critică nici atît, dacă ar fi să evaluezi toate evenimentele culturale majore care s-au petrecut în ultimul an: nu cunosc decît o cîtime din cîte s-au întîmplat. Există însă evenimente care au însemnătate şi portanţă, dincolo de valoarea artistică. Iată cinci momente pe care le-am reţinut din anul cultural 2011.

■ Liao Yiwu (născut în 1958 în provincia chineză Sichuan) este autorul unui poem despre evenimentele din Piaţa Tiananmen din 1989. Poemul intitulat „Masacrul" a circulat clandestin în China, apoi a fost tradus şi publicat în Occident. Liao Yiwu a fost arestat de mai multe ori pentru „propagandă contrarevoluţionară". Alături de artistul vizual Ai Weiwei, este una dintre cele mai cunoscute voci ale disidenţei chineze în Occident. Nu are voie să publice în China, cărţile sale circulă însă în ediţii limitate, pe sub mînă. În august i-a apărut în Germania, la editura S. Fischer, romanul *Für ein Lied und hundert Lieder (Pentru un cîntec şi o sută de cîntece)*. Acţiunea romanului se petrece în anii '80. „Cînd scrii, îţi pui viaţa la bătaie", spune undeva personajul romanului. „Ce înţelegeţi prin această frază?" – este întrebat autorul într-un interviu acordat săptămînalului *Die Zeit*. „Fraza asta nu numai că rezumă destinul meu. Ea e grăitoare şi pentru destinul cărţii. Manuscrisul mi-a fost confiscat de trei ori. A trebuit s-o rescriu de la capăt, de fiecare dată. Ca să mă protejeze, editura germană a amînat publicarea cărţii pînă la sosirea mea la Berlin. Să-ţi pui viaţa la bătaie ca să scrii – e valabil şi astăzi."

■ Criza economică mondială a afectat aproape peste tot în lume bugetele acordate culturii. Însă nicăieri n-a existat o solidarizare mai puternică împotriva măsurilor de austeritate decît în Olanda. Ce-i drept, nicăieri în Europa măsurile întreprinse de guvern n-au fost atît de dure. În Olanda se închid teatre, orchestre şi ansambluri de dans. Nu doar sectorul independent e afectat de măsurile de austeritate, ci şi instituţiile de stat. Pentru 2012 măsurile se anunţă încă şi mai severe: guvernul de la Haga s-a angajat să-şi reducă cheltuielile cu 200 de milioane de euro. În iunie, mai mulţi artişti au participat la un marş nocturn prin capitala regatului, cerînd guvernului să-şi schimbe planul. Artiştii şi numeroşi consumatori de artă s-au baricadat apoi în teatre şi muzee doar pentru a afla, a doua zi, după şedinţa de guvern, că măsurile sînt şi mai drastice decît se aşteptau: s-au tăiat o treime din cheltuielile pentru artele spectacolului şi zece procente din cheltuielile instituţiilor muzeale. Din cele zece orchestre, vor rămîne doar opt – cinci dintre ele cu un buget care le asigură doar supravieţuirea, nu şi dezvoltarea repertoriului sau finanţarea producţiilor. Din cele şapte ansambluri de dans, vor rămîne doar patru. Un teatru şi o operă rămîn fără nici un fel de finanţare. „Olanda va fi, după adoptarea acestor măsuri de austeritate, o ţară mai bună" – a spus premierul liberal Mark Rutte. „Cultura e un hobby al stîngiştilor" – crede Rutte. Are dreptate chiar şi cînd greşeşte: cu programe culturale nu cîştigi şi nici nu poţi să pierzi alegeri.

Să-ţi pui viaţa la bătaie ca să scrii – e valabil şi astăzi.

■ Herta Müller a cerut într-o scrisoare deschisă adresată cancelarei Angela Merkel înfiinţarea unui Muzeu al Exilului. „În timpul săptămînii Premiului Nobel de la Stockholm am fost întrebată, nu o dată, despre ceilalţi autori germani distinşi cu Nobel. Am amintit atunci de destinul tragic al lui Nelly Sachs, ajunsă la disperare după ce a emigrat la Stockholm şi care – la fel ca Thomas Mann şi Hermann Hesse – n-a mai putut şi n-a mai vrut să se întoarcă în Germania după încheierea războiului, deşi devenise cetăţean de onoare al oraşului Berlin. Vizite scurte – da, asta puteau toţi trei. Şi Konrad Merz putea, care fugise încă din 1934 în Olanda, unde a reuşit să supravieţuiască ocupaţiei germane, ascuns într-un dulap. Am apucat să mă întîlnesc cu el, l-am invitat şi am văzut cum pe bătrîn îl podideau lacrimile atunci cînd se gîndea la tinereţea lui berlineză şi la pierderea oraşului său de baştină. Dar nici el nu s-a putut întoarce. Konrad Merz, care pe atunci se numea Kurt Lehmann, a fost probabil unul dintre primii emigranţi care, în plus, a scris primul roman despre viaţa în exil. Titlul e: *Ein Mensch fällt aus Deutschland (Un om cade din Germania)*. Exilul e o consecinţă a primei prigoane din Germania. Scriitori, muzicieni, pictori, arhitecţi, dar şi medici, jurişti şi bineînţeles politicieni au fost alungaţi din cel de-al Treilea Reich sau arestaţi şi ucişi în lagărele de concentrare. Doar foarte puţini dintre cei plecaţi s-au decis după 1945 să se întoarcă în Germania de-acum democratică. Nu o dată s-a întîmplat să fie înjuraţi de cei rămaşi. Şi mă gîndesc aici la apariţia lui Paul Celan sau a lui Albert Vigoleis Thelen în Gruppe 47. Însă în cazul celor mai mulţi e un lucru ştiut: după război, nimeni nu mai voia să audă de ei."

■ De parcă ar trebui neapărat să obţină profit, National Gallery din Londra a găsit o soluţie „miraculoasă" ca să-şi optimizeze fluxul de vizitatori: parcursul expoziţional în regim de blockbuster. Obiectivul: reducerea timpului de vizitare. 4 minute şi 17 secunde a fost durata maximală de timp admisă de muzeu pentru vizitatorii unei expoziţii cu operele lui Leonardo da Vinci. Directorul Nicholas Penny i-a sfătuit pe vizitatori să citească cu atenţie pagina de web şi să se informeze despre exponate înainte să vină la muzeu. Adică: să citească, nu să privească. Mobilierul neospitalier, din care s-au eliminat canapelele de odinioară, sugerează că muzeul nu-i un loc de petrecere. Oamenii sînt îndemnaţi să plece, nu să stea. Se schimbă trendul?

■ Trei spectacole de teatru produse în această toamnă la Paris stîrnesc tensiune. E vorba despre libertatea de exprimare *vs* religie. Sute de catolici au protestat uneori violent (a fost necesară intervenţia poliţiei) în faţa teatrelor care au prezentat spectacole montate de Romeo Castellucci şi Rodrigo García. În discuţie era discursul regizoral (anti)religios. „Franţa anului 2011 poate redeveni tot atît de obscurantistă şi de intolerantă precum a fost în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea? Să aibă catolicii noştri zişi «integriştі» vocaţia de-a fi chiar atît de lamentabili, de periculoşi şi de caricaturali cum sînt acei fundamentalişti musulmani care vor să îngrozească lumea cu nebunia lor sîngeroasă?" – nota *Le Nouvel Observateur*. Care aminteşte că „delictul de blasfemie nu există în Franţa, fiecare e liber să-şi reprezinte şi să critice religiile".

■ ■ ■

trecerea prin reviste

DIE ZEIT (16 decembrie 2011)

Cuvîntul anului în Germania e *„Stress-test"*, adică „test de stres". Termenul împrumutat din medicină s-a extins în 2011 asupra mai multor componente ale vieţii sociale din Germania. În primul rînd, în politică şi economie: criza economică a fost un test de stres pentru marile companii industriale şi bănci, care au lucrat dincolo de capacitatea obişnuită de operare, doar pentru a se putea menţine pe piaţă – fără să dobîndească vreun cîştig. Guvernul, la rîndul său, s-a dat peste cap ca să obţină cîteva miliarde de euro necesare pentru a salva Grecia şi, astfel, moneda euro, de la un colaps sigur şi definitiv. Altă (nouă) sferă de utilizare a termenului: energia nucleară. Cutremurul din Japonia şi valul tsunami care i-a urmat au fost un test de stres pentru uzinele de la Fukushima. Problemele întîmpinate de echipele de experţi de acolo în timpul crizei şi „pericolul nuclear" pentru care, de fapt, „nu sîntem niciodată destul de pregătiţi" au determinat-o pe Angela Merkel să anunţe că Germania va abandona în cîţiva ani toate proiectele energetice din domeniul nuclear.

În fine, modernizarea gării centrale din oraşul Stuttgart a fost testul de stres pentru relaţia dintre autorităţi şi societatea civilă. Timp de mai multe luni, mii de oameni au protestat violent împotriva acestui imens şantier care presupune demolări în centrul oraşului, reamenajarea centrului şi alocarea cîtorva sute de milioane de euro de la bugetul local. Confruntările au fost violente iar negocierea stat-cetăţeni a funcţionat defectuos. Revoltele au dat senzaţia unei adevărate stări de asediu.

LE FIGARO (22 decembrie 2011)

Mai poţi să contempli Gioconda fără să ai în faţa ta un grup consistent de turişti? Imposibil. Anul acesta, şapte milioane de turişti au trecut prin faţa celebrului tablou – un record. Numărul mare de vizitatori a devenit o problemă pentru Muzeul Luvru. Directorul muzeului, Henri Loyrette, consideră chiar că orientarea turiştilor e o prioritate. „Deocamdată vizitatorii nu se plîng, căci palatul e o referinţă pariziană de neocolit. Dar în curînd, cînd vom ajunge să găzduim 12 milioane de vizitatori pe an, muzeul v-a fi complet saturat. E un efect al modernităţii: lumea întreagă vrea să vadă acelaşi lucru în acelaşi timp. În 2011, anul tuturor recordurilor, 6,5 milioane de oameni au fost la Versailles, 8,7 milioane la Luvru, 7 milioane la Turnul Eiffel, 13,5 milioane la Catedrala Notre-Dame. Însă aglomeraţia perpetuă dă senzaţia că te afli într-o gară. Toate aceste monumente sînt victime ale succesului. (**M. M.**)

PUBLICITATE

Forbes România

„Acesta nu e un manual de marketing. Conţine foarte puţină teorie – unul sau două exemple în cazul în care ajută la ilustrarea argumentului din spatele unor idei. Scopul cărţii este să-ţi ofere un set de „instantanee" pentru marketing. Toate ideile provin de la companii reale. Unele mici, altele mari, unele companii de servicii, unele de produse."

Jim Blythe

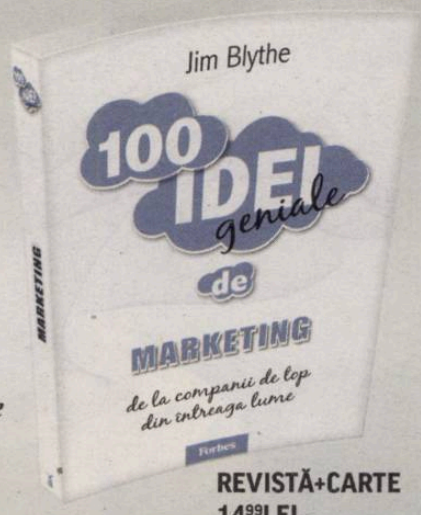

Din **9 ianuarie**, numai cu revista Forbes

REVISTĂ+CARTE
14,99 LEI

Andrei GORZO

dilematograf

Topuri (partea I)

Oricît de responsabil s-ar vrea a fi, ca pariu încheiat cu istoricii de film ai viitorului (iată ce se va dovedi că a fost cu adevărat important, din tot ce-a rulat în 2011), e inevitabil ca un top de genul acesta să constituie, într-o măsură mult mai mare, o simplă pagină de autobiografie (iată ce i s-a părut important celui care eram în 2011, adică într-o anumită etapă a călătoriei mele/sale prin cinema şi prin viaţă, din ce-a apucat să vadă – căci bineînţeles că n-a văzut tot ce s-a lansat în lume în anul respectiv). Date fiind dimensiunile haosului în care încearcă să facă puţină ordine, exerciţiul întocmirii unui astfel de top trebuie să înceapă prin fixarea cîtorva reguli. Astfel, în ceea ce mă priveşte, anul acesta am încercat să-mi restrîng plaja de selecţie la filmele care au fost proiectate în cel puţin un cinematograf românesc şi într-un regim cît de cît apropiat de acela al difuzării comerciale – adică nu doar una, două sau trei proiecţii în cadrul unui festival, ci mai multe, de preferinţă în zile consecutive. Sigur că procedez arbitrar (şi nu doar în defavoarea unui film sau a altuia, ci în defavoarea unei întregi clase – scurtmetrajele), dar şi mai arbitrar ar fi să amestec întîlnirile importante pe care mi le-au oferit cinematografele cu întîlnirile importante pe care mi le-au oferit televiziunile (prima pe listă ar fi cea cu *Mildred Pierce* al lui Todd Haynes, la HBO) şi cu întîlnirile importante pe care mi le-am oferit eu însumi numai mie (prima pe listă ar fi cea cu *Carlos* al lui Olivier Assayas). În fine:

1. *Aurora*. Inspirat de fenomenologia existenţială a lui Sartre şi a lui Maurice Merleau-Ponty, teoreticianul de film André Bazin (colaborator frecvent al revistei *Les Temps modernes*, pe vremea cînd era co-editată de cei doi) vedea cinematograful ca pe o invenţie capabilă (dacă e folosită într-un anumit fel) să cultive în spectator o aprehensiune a „ambiguităţii" inerente „fiinţării-în-lume". Filmul lui Cristi Puiu e un experiment radical în direcţia trasată de Bazin. Fiind vorba despre o tentativă de a forţa noi deschideri perceptuale-intelectuale-spirituale, e inevitabil ca pînă şi printre puţinii spectatori capabili de a-i recunoaşte importanţa să nu existe nici un consens în privinţa gradului ei de succes. Cea mai înaltă apreciere a venit din partea criticului american J. Hoberman, care a scris că filmul „poate să nedumerească la fel de mult cum a nedumerit *L'avventura* în 1960" şi că, deşi „nu e un film care te face să fii mulţumit de faptul că exişti", e unul care „te face să fii conştient de acest fapt".

2. *Melancholia*. Puiu trece drept arogant, dar *Aurora* e expresia unei reverenţe la fel de smerite şi, în fond, la fel de religioase ca a lui Bazin, în faţa a ceea ce criticul francez numea „ambiguitatea realului". Arogant e Lars von Trier, care în *Melancholia* se plasează pe sine în punctul terminus al istoriei artelor europene, un *scavenger* bîntuind printr-o serie de muzee (unul dedicat imaginarului romantic, altul dedicat imaginarului medieval, altul dedicat instituţiei cinematografice numite Dogma '95 – pe care chiar el a creat-o –, altul dedicat instituţiei pe care, în lipsa altor termeni, o numim „filmul european de artă"), cu flăcările apocalipsei în urma lui, luînd cîte ceva de-aici, cîte ceva de-acolo şi, din ce ia, încropind un fel de trusou cu care eroina-mireasă a filmului său să se prezinte la *photo-shooting*-ul *glossy* al sfîrşitului lumii. În film, von Trier neagă că activitatea umană ar avea vreo valoare şi se pronunţă în favoarea distrugerii, dar propria lui „încropeală" e, de fapt, creaţie la superlativ, eminamente recuperabilă, chiar şi din perspectiva gustului conservator/burghez, sub umbrela noţiunii de „frumos". Aşadar, nu-i de mirare că, pervers cum e, a simţit nevoia să se semi-dezică de film, dar – îi place, nu-i place – istoria artelor europene nu s-a oprit, ci merge înainte, cu el în linia întîi a celor care ne mijlocesc noi viziuni nouă, celorlalţi.

3. *Pielea în care trăiesc* / *La piel que habito*. Almodóvar n-a mai lansat de mult un atac atît de virulent (de la adăpostul farmecului său de povestitor şi decorator) împotriva ordinii & stabilităţii heterosexuale/falocratice/identitare.

La piel que habito

> Aurora *„nu e un film care te face să fii mulţumit de faptul că exişti", e unul care „te face să fii conştient de acest fapt".*

4. *Metodă periculoasă* / *A Dangerous Method*. Cine-teatru de idei de calitate superioară, în regia lui David Cronenberg, cu Freud, Jung şi pacienta-colega-muza lor, Sabina Spielrein, despre explorarea unui continent abia descoperit de impulsuri şi dorinţe, scufundat sub nivelul minţii conştiente, şi despre soluţiile fiecăruia la provocarea de a trăi cu implicaţiile tragice ale noilor descoperiri.

5. *În patru timpi* / *Le quattro volte*. Un poem despre transmigraţia sufletelor, deghizat într-un documentar observaţional (filmat de Michelangelo Frammartino în Calabria) despre oameni, capre, copaci, cherestea, cărbune, fum.

Despre alte cinci vîrfuri cinematografice ale anului – precum şi despre cîteva false vîrfuri – urmează să vorbim săptămîna viitoare.

Melancholia

PUBLICITATE

Află
adevărul
direct
pe telefon

ANDROID

Descarcă acum,
aplicația **Adevarul**
pentru telefoanele
cu sistem **Android**

Carmen GAVRILĂ

Iarna islamică după primăvara arabă

Primăvara arabă – cu cereri economice, democratice şi seculariste – aduce la putere, în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, islamul politic cu comportament imprevizibil.

Islamul politic radical, islamul militant, mişcările islamiste nu au avut nici un rol în primăvara arabă, nu au fost catalizatorii ei – este ceea ce s-a repetat obsesiv, în perioada de vîrf a revoltelor, peste tot în lumea arabă. Este şi ce a fost oferit ca argument suprem pentru calmarea temerilor într-un spaţiu în care cultura politică şi socială a fost marcată de mişcările radicale ca alternativă la regimurile vremii. Prima afirmaţie este corectă – da, islamul radical şi politic a fost el însuşi luat prin surprindere de mişcările populare, mişcările radicale islamiste nu au fost catalizatori ai schimbărilor care au măturat şi mătură încă spaţiul arab, însă au fost forţele care s-au trezit cel mai repede şi, firesc, au prins valul schimbărilor. Singura ţară în care nu este clar, din lipsa informaţiilor independente suficiente, cine anume a pornit protestele, este Siria, unde sursa iniţială a opoziţiei este bănuită a fi în zona Fraţilor Musulmani sirieni, ceea ce nu înseamnă însă că, în acest moment, revoltele nu sînt extinse la o mare parte a populaţiei. A doua afirmaţie, potrivit căreia derapajele spre un islam politic radical în regiune nu vor apărea pentru că primăvara arabă nu a fost iniţiată de mişcări islamiste, are multe fisuri. În primul rînd, protestele, peste tot în regiune, au fost rapid alimentate şi de astfel de mişcări, ai căror membri s-au grăbit să se amestece, să se lipească la motorul principal format din elitele intelectuale, tineret şi studenţime, în timp ce marea masă, tăcută de cele mai multe ori, s-a mulţumit să urmărească la televizor evenimentele.

Schimbarea la faţă a islamiştilor

Ce au făcut mişcările islamice a fost să se adapteze la circumstanţe şi să prezinte o faţă nouă, reformată, ruptă de obiceiurile violente ale trecutului. În Maroc, deşi islamiştii au obţinut cele mai multe voturi, regele a avut grijă ca în noua constituţie reformată, aprobată prin referendum de popor în această vară, să păstreze ultimul cuvînt în chestiuni de politică externă, apărare şi mai ales religie. În Tunisia, islamiştii, care au obţinut cele mai multe voturi, au repetat obsesiv, încă înainte de a fi prezentate rezultatele scrutinului, că nu au nici o intenţie să impună legea islamică şi că oricine se poate exprima liber şi secularist, că au un program strict de recuperare economică şi de reformare politică şi instituţională a ţării. În plus, un argument care poate da oarecare linişte celor care se tem de ridicarea unui Orient radical islamic este că toate aceste ţări, cu Egiptul în frunte, depind substanţial de turism, de unde vine grosul veniturilor, iar dacă pe străzi ar deveni prea vizibilă respectarea literei islamului, asta ar alunga tocmai categoria cu cei mai mulţi bani de cheltuit – turiştii occidentali în pantaloni scurţi, vestimentaţie neconformă cu codul de îmbrăcăminte islamic. Dar şi acest argument este pus de mulţi la îndoială, ca şi noua imagine reformată a vechilor mişcări radicale. Liberalul egiptean Sameh Makram Ebeid spune că nu crede, de exemplu, în reformarea Fraţilor Musulmani egipteni. „Fraţii Musulmani şi-au tot schimbat pielea politică. Acum, ultima pe care o poartă la vedere este de partid care spune că vrea guvern civil, dar cu o bază religioasă, ceea ce pentru naivi sună bine, dar la o analiză mai profundă e clar că vorbesc despre un guvern religios şi un stat religios“ susţine Sameh Makram Ebeid, de la partidul liberal Wafd. Alţi egipteni consideră că Fraţii Musulmani au renunţat şi vor renunţa în continuare la tradiţia atentatelor şi la ideologia radicală, tocmai dacă şi pentru că vor fi implicaţi într-o viaţă politică firească. „Fraţii se vor radicaliza doar dacă li se refuză participarea în politica la vedere şi dacă sînt împinşi din nou în subteran“ consideră Mohamed Mostafa de la agenţia MENA. Peste tot în Orientul Mijlociu şi în Africa de Nord, mişcările islamiste au sesizat momentul în care grupuri predominant seculariste au reuşit să antreneze căderea dictatorilor arabi pe care anii de atentate teroriste – calea aleasă de mişcările radicale – nu reuşiseră să îi clatine. În urma dictatorilor au rămas un vid de putere şi o populaţie needucată în exerciţiul democratic, fără posibilitatea de a recunoaşte noi forţe politice şi cu preferinţă spre ceea ce le este familiar, adică islamul militant. În mai tot spaţiul arab, timpul scurt de la căderea regimurilor autoritare pînă la alegeri libere nu a fost suficient pentru consolidarea în mintea alegătorilor a unor partide noi, seculariste. Activista Deena Gamil explică de ce, de exemplu, în cazul Egiptului, opţiunile s-au îndreptat mai mult spre islamiştii din Partidul Libertate şi Adevăr al Fraţilor Musulmani: „Nici un partid de opoziţie tradiţional din Egipt nu are o bază populară reală, iar asta e o problemă, nu sînt nişte partide adevărate pentru că am trăit într-o dictatură mult timp, iar opoziţia era pentru ochii presei, dar nu participa la un proces democratic, nu i se permitea să se conecteze cu populaţia, să o reprezinte, să acţioneze în numele ei“ explică Deena Gamil.

Puritatea islamică primeşte voturi

În ţări ca Tunisia, Maroc şi Egipt, electoratul şi-a exprimat o opţiune bazată mai ales pe faptul că, acolo unde regimurile recent prăbuşite (sau doar reformate, ca în cazul Marocului) au eşuat iar şi iar, ani la rînd, acolo unde guvernele au fost absente, mişcările islamice au construit şcoli, spitale şi drumuri, au oferit educaţie şi chiar au pus la punct bănci islamice. Aşa au reuşit să cîştige simpatia populaţiei uitate de vechile regimuri la putere şi aşa au reuşit să ajungă acum la putere. Mişcările radicale au reuşit să obţină, cel puţin deocamdată, un echilibru între o imagine nouă, reformată, moderată şi să păstreze şi imaginea de organizaţii pentru care principiile islamice pot fi aplicate în lumea modernă. Deena Gamil consideră că fenomenul nu are cum să dureze pentru că o combinaţie între religie şi politică nu poate funcţiona în lumea de azi. „După părerea mea, deşi este vorba despre o religie unică pentru numeroşi oameni, totuşi sînt multe puncte de vedere diferite, inclusiv de interpretare a Coranului şi a haditelor *(n.r.* zicale ale profetului transmise pe cale orală), şi nu cred că islamul poate oferi răspunsurile de care este nevoie în lumea modernă; religia este ceva între individ şi Dumnezeu, nu poate fi baza pentru regulile necesare în societatea modernă“ susţine activista egipteană. Însă cert este că pînă acum mişcările islamiste şi-au păstrat bazinul de popularitate în rîndul arabilor evlavioşi, dar, prin partidele lor nou-înfiinţate, au reuşit să adune voturi şi de la musulmani nepracticanţi, doar pentru că par să reprezinte ceva nou, dar familiar în acelaşi timp, şi o garanţie, argumentată islamic, că nu vor fi tentate de corupţie şi că vor păstra în administrarea statului principiile caritabile islamice, de grijă pentru cei defavorizaţi. Aceasta este premisa generală, însă apar şi fisuri în armura de cavaleri ai dreptăţii pe care o proiectează mişcările islamiste cu partidele lor politice apărute legal după primăvara arabă. De exemplu, în Egipt, acum cîteva luni, a izbucnit un scandal de corupţie – rapid uitat în spaţiul public şi în mass-media –, în care era implicat Essam Aryan, chiar unul dintre cei mai importanţi lideri ai curentului reformist din cadrul organizaţiei Fraţilor Musulmani.

Timpul scurt de la căderea regimurilor autoritare pînă la alegeri libere nu a fost suficient pentru consolidarea în mintea alegătorilor a unor partide noi.

Spaime creştine

Essam Aryan este acelaşi om care declara în luna februarie pentru Radio România că sloganul mişcării „Islamul e soluţia“ nu are nimic ameninţător la adresa creştinilor din Egipt şi în general din spaţiul musulman arab. „Sloganul nostru – Islamul e soluţia – înseamnă că în islam putem găsi soluţii, răspunsuri pentru orice fel de problemă, fie în interiorul unei familii, prin dreptul familiei, sau ca sursă de reguli şi principii generale în alte domenii; noi sîntem în bune relaţii cu toţi cetăţenii egipteni. Creştinii de rit copt sînt vecinii noştri, colegii noştri, studiem împreună, lucrăm împreună, ne-am întîlnit cu liderul spiritual al Bisericii copte de aici şi am avut o relaţie bună cu el, pînă cînd a decis să pună capăt acestei relaţii pentru că a preferat să aibă o relaţie bună doar cu regimul Mubarak“ spunea atunci Essam Aryan. Activista Deena Gamil consideră că apelurile care s-au auzit în Egipt pentru dărîmarea de biserici vin din zona salafistă (*n.r.* Partidul Nour al salafiştilor a adunat surprinzător de multe voturi în prima etapă a alegerilor parlamentare egiptene), nu de la Fraţii Musulmani: „Fraţii Musulmani nu ar spune niciodată aşa ceva, chiar dacă ar crede în asta, sînt prea deştepţi ca să spună aşa ceva. Singurul lucru controversat pe care l-au afirmat este că nu sînt de acord cu un lider creştin în Egipt, ceea ce nu e acceptabil. Cred că Vestul se teme de Fraţi din cauza organizaţiei Hamas, pentru că asociază cele două organizaţii, mai ales după ce Hamas a venit la putere în Gaza iar Fraţii au obţinut deja un număr foarte mare de locuri în parlament, dar cele două organizaţii sînt foarte diferite“. Problema este că, în pofida protestelor activiştilor musulmani pentru drepturile omului, care acuză discriminare şi prejudecăţi de percepţie occidentale, un slogan ca „Islamul e soluţia“ poate, logic, să dea fiori minorităţii creştine din Orientul Mijlociu. În primul rînd, în mod repetat trec în umbră atacuri, inclusiv armate, asupra creştinilor din regiune, sînt atacate şi arse biserici, dreptul la exprimare religioasă liberă le este interzis creştinilor, la fel, construirea de biserici. În plus, un slogan ca „Islamul e soluţia“ este foarte vag şi ridică întrebări: Despre ce surse islamice de inspiraţie pentru legislaţia viitoare este vorba, despre Coran, despre hadite (adică spusele profetului transmise oral din generaţie în generaţie), sau despre şaria – legea islamică? Nu este clar, şi asta poate da motive de îngrijorare, pentru că, de exemplu, legea islamică are prevederi care vin în clară contradicţie cu drepturile omului. De exemplu, femeile nu au dreptul la părţi egale cu bărbaţii, din moşteniri, viaţa unei femei valorează mai puţin, în cazul aşa-numitei tradiţii a „banilor pentru sînge“, conform căreia uciderea sau vătămarea unui om se poate ispăşi prin plata unei sume convenite cu rudele. Ca şi chestiunea custodiei copiilor minori care, conform şaria – legea islamică, se acordă, în cele mai multe cazuri, automat tatălui.

***Carmen Gavrilă** este corespondent Radio România Actualităţi.*

Mădălina ŞCHIOPU

CouchSurfing

– călătorul, drumul şi canapeaua –

Paradoxal, cu cît lumea devine mai mică şi viteza de deplasare dintr-un punct în altul al planetei se scurtează, cu atît se intensifică dorinţa omului modern de a călători. Părem să fi intrat într-o cursă contra-cronometru de a bifa cît mai multe puncte vizitate pe harta globului. „Îmi plac călătoriile" a ajuns propoziţia obligatorie de definire personală, prezentă oriunde, de la CV la profilul pe Facebook. Un impediment major în calea freneziei voiajurilor îl constituie, pentru cei mai mulţi dintre noi, banii. Dar minţile inventive au găsit o soluţie şi pentru această problemă, la prima vedere greu de rezolvat.

Din gazdă în gazdă

„CouchSurfing: un neologism care se referă la practica de a te muta dintr-o casă a unui prieten în a altuia, unde dormi în orice spaţiu disponibil, pe duşumea sau pe canapea, şi unde stai, în general, cîteva zile, înainte să te muţi în următoarea casă." Wikipedia a înregistrat neologismul, însă cea care l-a făcut faimos este compania CouchSurfing International Inc., cu sediul în San Francisco. În 2003, aceasta a deschis site-ul couchsurfing.org, care funcţionează în felul următor: cei care doresc să fie gazde sau oaspeţi îşi fac un profil online unde prezintă informaţii şi fotografii, personale sau ale casei unde locuiesc. Astfel, doritorul de călătorii poate sta cîteva nopţi gratis şi oferă recomandări gazdei, care la rîndul său e liberă să evalueze comportamentul şi personalitatea oaspetelui. Din aceste evaluări reciproce s-a format o reţea de gazde-vizitatori care are în prezent trei milioane de membri înregistraţi, în 80.000 de localităţi din 245 de state şi teritorii. Couchsurferii se laudă că în acest moment constituie nu numai o comunitate, ci şi o stare de spirit. „Canapeaua" menţionată în denumire şi definiţie a devenit de mult o simplă metaforă: de obicei, oaspeţii sînt primiţi în cele mai bune condiţii pe care gazda le poate oferi.

Pe drum

Pe Ervin şi Erika i-am întîlnit în Belgia: canadieni din Toronto, sînt pe drum prin metoda *couchsurfing* de un an şi jumătate, nici mai mult, nici mai puţin. Singurul lucru de care au nevoie stringentă e laptop-ul personal, ca să intre în legătură cu următoarea gazdă. Aşa stau cîteva zile la Bruxelles, cîteva la Antwerp, cîteva într-un orăşel prin nordul Belgiei, după care iau la rînd Franţa şi aşa mai departe. Transportul nu-l plătesc: fac autostopul (de altfel, couchsurferii fac permanent schimb de informaţii pentru ca drumul să-i coste cît mai puţin: unde e periculos şi unde să nu mergi cu ocazia, unde poţi să închiriezi biciclete la preţuri mici etc.). Astfel, au plătit doar biletul de avion spre Europa şi banii pentru vize, după care, cu sume modice, au vizitat o parte din Bătrînul Continent şi din Orientul Mijlociu, din localitate în localitate, din inima metropolelor pînă la ferme şi case de munte. În curînd, se vor întoarce în Canada – spun ei – pentru ca Ervin să urmeze studiile de masterat, să mai strîngă ceva bani, apoi să pornească din nou la drum. Au de gînd să atace, în următoarea rundă, nordul Africii, zona maghrebiană. Pe drumurile lor lungi şi întortocheate, au adunat deja nenumărate poveşti, obiceiuri, anecdote, tradiţii şi ciudăţenii locale – cît pentru o viaţă de om. Cu siguranţă, un cuplu care va avea ce să povestească nepoţilor, la vîrsta pensionării.

Profit sau nu?

Ce cîştigă, însă, o gazdă care primeşte oaspeţi şi nu cere nici un ban? În primul rînd, intră în reţea şi îi cresc şansele de a deveni, la rîndul ei, călător pe gratis. Este experienţa Daynei Buri, din Seattle: şi ea pe drumuri belgiene, pe ruta Bruxelles-Antwerp, cu cîteva opriri în alte localităţi, printre care Sint-Katelijne-Waver, unde am întîlnit-o. Călătoreşte alături de prietenul ei, Kurt, şi combină couchsurfing-ul cu rivalul acestuia, numit Help Exchange: prin această metodă poţi sta o perioadă mai îndelungată, cu condiţia s-o ajuţi pe gazdă, cîteva ore pe zi, la treburile gospodăreşti sau în afacerea personală (hostel, magazin, fermă ş.a.). Dayna şi Kurt se află de mai multe luni în Europa: au început cu Irlanda, acum e rîndul Belgiei şi următorul punct bifat pe listă va fi Franţa. O parte din gazdele europene le-au fost oaspeţi în casa lor din Seattle, anul trecut.

„Întîlnirile mele cu călătorii au fost în general pozitive. Sînt însă şi excepţii. Eu pun mare preţ pe latura umană, vreau să cunosc oamenii, să vorbesc cu ei, şi au fost situaţii în care mi-am dat seama că pe couchsurferi îi interesa doar să stea cîteva nopţi undeva, nu contează unde, iar noi eram aproape inexistenţi pentru ei. De cîteva ori s-a întîmplat să se anunţe doar o persoană-două şi să mă trezesc că mai aduc cinci-şase prieteni, de nu mai aveam loc în casă. Pe urmă, uneori mă aştept la un gest de prietenie, de exemplu eu pun la dispoziţie mîncarea, dar să gătească o cină sau un fel de mîncare specific ţării de unde vin, dar nu se întîmplă întotdeauna. Însă pot să spun că, în general, sînt mulţumită de rezultat, dovada fiind că îi vizităm, la rîndul nostru, pe cîţiva dintre cei pe care i-am găzduit." Dar nu le-a fost teamă niciodată că ar putea trece prin întîmplări mult mai rele; de exemplu – să le fie furate lucruri din casă?. La urma urmelor, e vorba de nişte străini pe care-i întîlneşti pentru prima dată. „Dacă ţii cont de recomandări – fiindcă majoritatea profilurilor pe couchsurfing, de gazdă sau oaspete, sînt însoţite de recomandările celor care deja au întîlnit persoana respectivă – şansele să ţi se întîmple aşa ceva sînt minime. Am auzit însă de cazul unei fete care călătorea singură şi a fost violată, prin Maroc, mi se pare. Ar trebui să fie luate în considerare diferenţele culturale şi de mentalitate cînd călătoreşti, fiindcă o femeie singură este văzută altfel în lumea musulmană, în comparaţie cu o ţară occidentală. Bineînţeles, nu încerc să scuz în nici un fel violatorul, dar ar trebui să fim mai atenţi." Un caz asemănător – viol – a fost înregistrat în Marea Britanie. În urma lui, fondatorii Couchsurfing şi-au avertizat la modul serios membrii să ia în considerare recomandările şi să evite persoanele care nu-şi dezvăluie în întregime identitatea. Mai ales că responsabilitatea lor a crescut odată cu faima: mass-media occidentală a pus ochii pe couchsurferi şi a început să publice articole sau să difuzeze emisiuni despre ei. Julian Assange, fondatorul WikiLeaks, s-a declarat couchsurfer cu state vechi. Membrii s-au arătat însă profund dezamăgiţi cînd, de curînd, fondatorii au anunţat că trec de la stadiul de organizaţie nonprofit la cel de companie: au trădat principiile şi spiritul comunităţii – spun ei. Celebritatea şi banii s-au dovedit, încă o dată, un drog prea tare pentru idealismul începuturilor.

Schimburi culturale

Un alt beneficiu pentru gazde – consideră couchsurferii – îl reprezinta aşa-numitele „schimburi culturale" (o altă marotă a omului contemporan). De exemplu, ai început să înveţi spaniola, pentru o vreme primeşti numai călători din ţările hispanice. Vrei să te iniţiezi în tainele bucătăriei chinezeşti, intri pe couchsurfing.org şi-ţi oferi ospitalitatea vizitatorilor de pe acele meleaguri. Unii şi-au găsit pasiuni comune ori s-au iniţiat în cîntatul la chitară, acordeon sau ukulele, judo, ikebana, dans din buric, croşetat ori hula-hooping. Posibilităţile sînt nelimitate cîtă vreme membrii înregistraţi provin din „245 de ţări şi teritorii". „Pentru mine, ca oaspete, aspectul cel mai important este că pot să cunosc oamenii din ţara respectivă la ei acasă – spune Ervin. Ca turist ai doar o perspectivă superficială. Îţi faci concediul în Grecia şi ai impresia că ai întîlnit paradisul, pe urmă te uiţi la ştiri, vezi că sînt demonstraţii violente la Atena şi-ţi zici: nu se poate, eu am fost acolo şi era minunat. Pe cînd aşa, întîlneşti oameni reali, cu problemele lor zilnice. Şi dacă aş avea bani să călătoresc ca turist, tot couchsurfer aş alege să fiu."

S-a format o reţea de gazde-vizitatori care are în prezent trei milioane de membri înregistraţi.

Între timp – anunţă cu mîndrie couchsurfing.org în evidenţa lor săptămînală – „în ultima săptămînă, 31.487 de couchsurferi s-au întîlnit personal pentru a experimenta distracţia, aventura şi ospitalitatea". La fiecare cîteva minute, un alt membru se înregistrează: o familie din Chile, apoi o tînără din Rusia.

Pe o burniţă enervantă, care durează de cîteva zile, Ervin şi Erika şi-au îmbrăcat pelerinele de ploaie, şi-au pus rucsacurile în spate şi şi-au luat coala de hîrtie pe care au scris mare, cu litere roşii, Antwerp/Anvers, pregătiţi să facă autostopul.

La fiecare cîteva minute, un alt membru se înregistrează: o familie din Chile, apoi o tînără din Rusia.

Dayna şi Kurt vor pleca şi ei spre Paris, în curînd. Îmbrăţişări, promisiuni de revedere, chiar cîteva lacrimi, undeva în colţul ochiului. „Pentru toată lumea, dar mai ales pentru omul occidental, criza financiară care a început acum cîţiva ani a fost o mare lovitură, după decenii de prosperitate" – explicase Ervin, la un moment dat, de ce a ales să călătorească astfel. „Oraşele noastre au devenit neprimitoare, chiriile sînt uriaşe, nemulţumirea e în creştere, tensiunea pluteşte în aer. La sat nu putem să ne întoarcem, fiindcă sîntem născuţi şi crescuţi în spirit citadin. Am discutat cu Erika de multe ori unde ne este, de fapt, locul. Şi am ajuns la concluzia că, în vremurile astea de răscruce, poate e mai bine să fii pe drum. Unii prieteni ne întreabă dacă nu tînjim după un loc sigur, după stabilitate. Dar ce mai înseamnă, astăzi, stabilitatea? Trăim toţi pe nisipuri mişcătoare."

PUBLICITATE

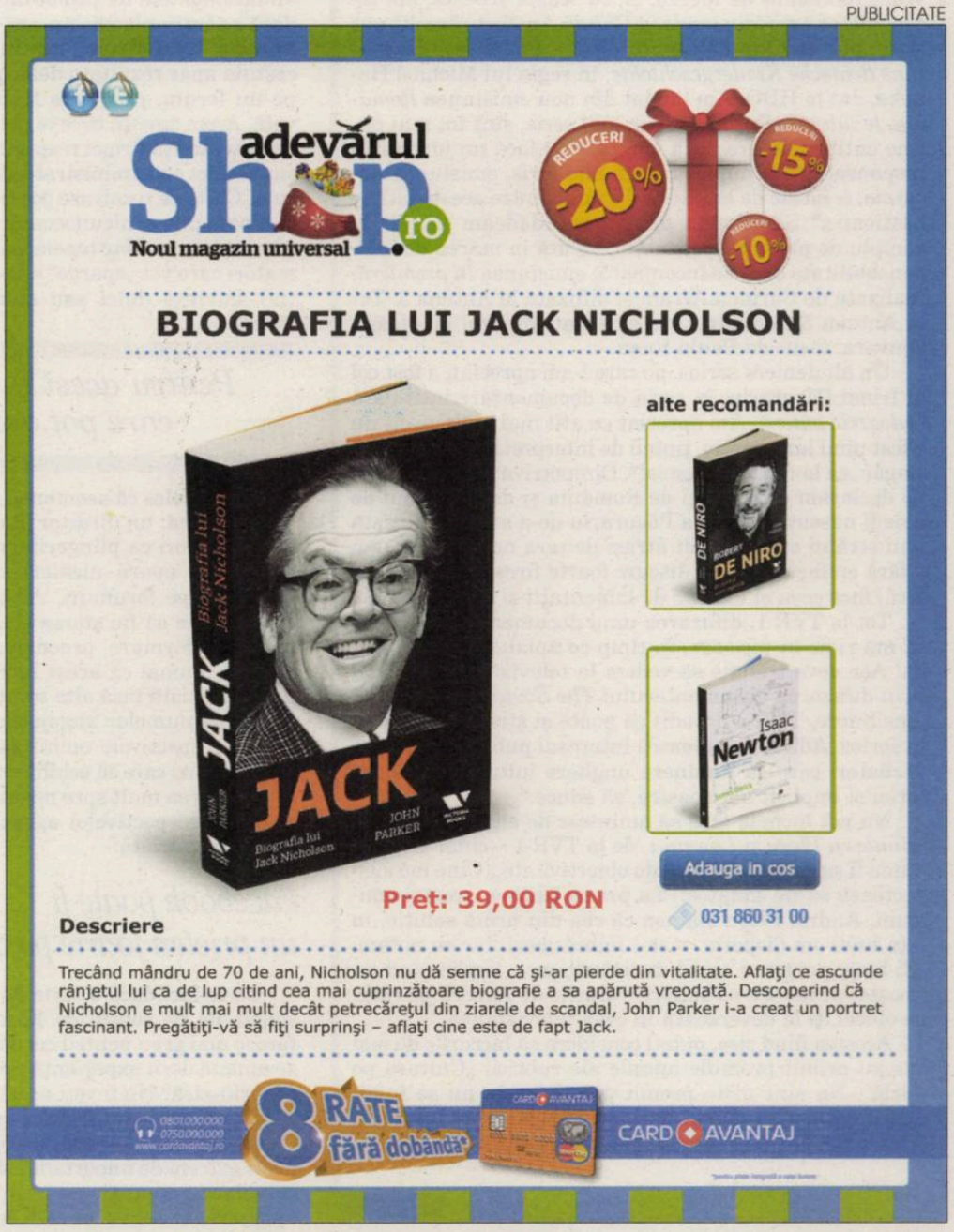

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

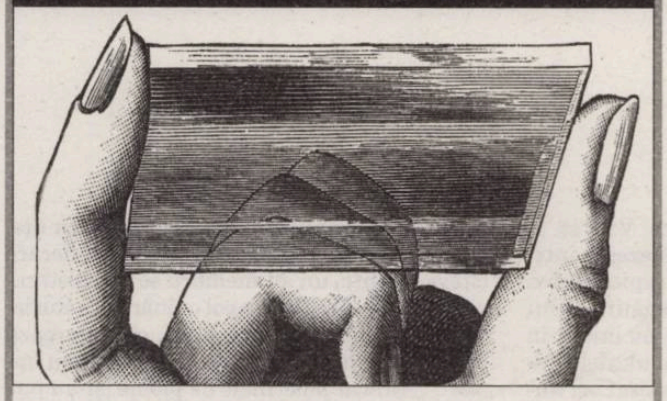

Premiile acestei rubrici

La fiecare sfîrşit de an, fac un fel de bilanţ al rubricii de faţă, privesc înapoi la ce-am scris în anul respectiv, iar în 2010 am contabilizat, pentru prima dată, numai bilele albe pe care le dădusem. Cum m-am simţit foarte bine făcînd asta, o să repet formula şi acum.

Oricum, nu e mai bine să vedem lucrurile bune pe care le-am găsit la televizor? Mai ales că nu au fost deloc multe: din cele 46 de articole pe care le-am scris anul acesta, doar în 7 am lăudat vreo emisiune sau vreo televiziune.

La un moment dat, am făcut şi o listă a canalelor la care mă uit cu predilecţie: „De plăcere, mă uit la Mezzo, la History, la Nat Geo Wild sau la Cinemax. La Mezzo îmi ascult muzica preferată, la History văd documentare istorice şi de cultură excelent făcute, Nat Geo Wild a înlocuit de mult, în lista preferinţelor mele, Animal Planet (care ajunsese să mă plictisească cu *Poliţia animalelor* şi tot felul de materiale de tipul *pet rescue),* iar Cinemax-ul îmi asigură porţia de filme bune. Din cînd în cînd, mai pic pe cîte un film de calitate la HBO sau la TVR 1. În orice caz, TVR 1 se mişcă, după gustul meu, destul de bine şi sînt şi acolo destule lucruri pe care le urmăresc."

Dacă e să intru în detalii, în 2011 am aplaudat un concert al unei extraordinare pianiste din China, Yuja Wang, transmis de Mezzo, şi, cu ocazia aceasta, am reconsiderat expresia *made in China.* Am fost răscolit pur şi simplu de filmul *Panglica albă / Das weisse Band – Eine deutsche Kindergeschichte,* în regia lui Michael Haneke, dat la HBO. Am lăudat din nou emisiunea *România, te iubesc:* „După cum am mai scris, sînt tot mai puţine entităţi de presă, la noi, care să facă un jurnalism responsabil. Tot după cum am mai scris, emisiunea *România, te iubesc* de la PRO TV e unul dintre aceste ultime bastioane." Săptămîna următoare, dădeam un alt exemplu de presă responsabilă, făcută în marea de iresponsabilitate care ne înconjoară: emisiunea *În premieră,* realizată de Carmen Avram şi difuzată la Antena 3. Tot la Antena 3, am văzut un excelent interviu cu Neagu Djuvara, făcut de Paula Rusu.

Un alt demers serios, pe care l-am apreciat, a fost cel al Irinei Păcurariu, în seria de documentare intitulată *Culoarele puterii.* Am apreciat cu atît mai mult cu cît nu a fost unul lamentativ, ţinînd de interpretarea celebrului şlagăr „ca la noi la nimenea!". Dimpotrivă: în timp ce noi ne declarăm exasperaţi de România şi de ghinionul de a ne fi născut aici, Irina Păcurariu ne-a arătat că există unii străini care se simt atraşi de ţara noastră. Şi asta – fără emfază şi cu un discurs foarte firesc. Se poate, adică, face ceva şi dincolo de lamentaţii şi de festivisme.

Tot la TVR 1, difuzarea unui documentar m-a făcut să mă ridic în picioare, în timp ce aplaudam: „Ei bine, da! Aşa ceva trebuie să vedem la televiziunea publică! Prin difuzarea documentarului *The Soviet Story* de Edvins Snore, TVR a dovedit că poate şi ştie să-şi ia rolul în serios. Adică să servească interesul public, să iniţieze dezbateri care să lumineze unghere întunecate ale istoriei şi implicit ale noastre, să educe."

Nu pot încheia fără să amintesc de emisiunea *50 de minute cu Pleşu şi Liiceanu,* de la TVR 1 – chiar dacă aş putea fi suspectat de lipsă de obiectivitate. (Cine mă suspectează să fie sănătos!) La prima ediţie a acestei emisiuni, Andrei Pleşu spunea că cea din urmă soluţie, în faţa unui om disperat, e să-l îmbrăţişezi. Iar eu notam: „Ei bine, pentru o astfel de îmbrăţişare, venită cînd nu te aştepţi, merită să suporţi valurile de mizerii pe care, de obicei, ţi le deversează în casă televiziunea."

Acestea fiind zise, puteţi considera că lucrurile de mai sus au primit premiile anuale ale rubricii „Cultura pe sticlă". Nu sînt nişte premii prestigioase, nu se înmînează cu fast şi pompă, nu dau cîştigătorilor bani sau trofee. Dar măcar sînt acordate cu onestitate.

Florin SPĂTARU

Cum să-ţi perii e-reputaţia?

Într-o zi, directorul unei instituţii locale din Franţa se trezeşte că poate fi concediat din cauza unui matrapazlîc făcut cu mult timp în urmă, dar ajuns din nou sub lumina reflectoarelor. Cauza? Un site îşi păstrează toate arhivele online şi articolul bucluc a ajuns la unul dintre şefii lui. Tradiţional ne-am putea gîndi la reputaţia pătată, dar în lumea de azi mult mai importantă e reputaţia din mediul digital sau e-reputaţia, care are picioare mai lungi decît precedenta şi o memorie de elefant. Ce faci într-o asemenea situaţie delicată? Pe cine suni? Nu neapărat pe vînătorii de fantome digitale, dar în străinătate există agenţii web specializate în perierea e-reputaţiei. Pentru rezolvarea situaţiei enunţate mai sus avem o sumă „modică" de 3000 de euro.

Un alt exemplu interesant e oferit de directoarea unei bănci care a intrat pe site-uri de *online dating* fără a avea grijă să folosească o adresă de mail aparte. Şi aşa s-a ajuns ca, atunci cînd cineva îi „googlăuia" numele, să vadă imediat, printre rezultatele afişate, şi contul ei de femeie fatală cu poze deloc potrivite pentru postul pe care îl deţinea. Dar cazurile pot fi foarte diverse: o poză nu foarte măgulitoare, atacuri repetate ale unor „jurnalişti" anonimi, divorţ prea vizibil, certuri salariale făcute publice şi putem continua la nesfîrşit.

Mai ales firmele sînt foarte sensibile la e-reputaţia lor, pentru lustruirea căreia investesc anual bugetele de promovare. Aşa că, dacă se întîmplă să căutam pe Google numele unei firme, iar înaintea acestuia apar rezultate deloc plăcute de pe un forum, problema trebuie rezolvată. Avem agenţii care te pot ajuta sau reprezentanţii firmei respective pot discuta direct cu administratorul acelui forum. Căile de rezolvare pot fi alese dintr-o panoplie arhicunoscută: şantaj, ameninţări, *cracking* (apelarea la programatori care vor „sparge" site-ul respectiv), cuvinte dulci sau sume şi mai dulci.

Pentru acest lucru există chiar cyberdetectivi, care pot asigura „filarea" unui profil.

Bineînţeles că asemenea situaţii se pot complica: un director al unei firme îşi poate dori ca plîngerile angajaţilor săi să nu apară nicăieri sau să fie şterse de pe forumuri. Ar putea dori chiar ca ele să fie şterse şi de pe siteuri de informare precum *Desprefirme.com,* numai că acest lucru nu este posibil. Există însă alte soluţii, cum ar fi aflarea numelor angajaţilor care au postat respectivele opinii sau crearea altor conturi care să echilibreze balanţa ce tinde prea mult spre negativ, pentru că oferta respectivelor agenţii este suficient de variată.

Facebook poate fi un prieten foarte parşiv

Ce te faci dacă o serie de poze personale de pe contul de Facebook cîntăresc mai greu pentru cei de la Resurse umane decît experienţa profesională propriu-zisă? Nu înveţi acest lucru din cărţile despre cum trebuie realizat un CV corect, dar e-reputaţia ta poate fi uneori extrem de importantă şi poate decide dacă vei participa la interviul de angajare. O setare mică a contului de Facebook poate aduce, astfel, prejudicii imense.

Există de altfel şi site-uri specializate în găsirea tuturor informaţiilor posibile pornind de la numele şi prenumele cuiva: un asemenea exemplu pentru Statele Unite este *Spokeo.com.* Căutarea poate porni însă doar de la una dintre poreclele pe care ni le asumăm în mediul online, adică usernameul cerut de orice site de socializare. De obicei acesta este identic cu adresa de mail folosită cel mai des, şi iată cum o altă mică imprudenţă precum folosirea în CV a unei adrese făcute prin liceu poate deschide cutia Pandorei. Deci, o adresă de mail precum *scoompica_10@yahoo.com* sau *mecanicu_lunetist@gmail.com* nu ne expune doar ironiilor unui angajat de la Resurse umane, ci şi unor verificări mai amănunţite prin care se pot afla preferinţele în materie de muzică, filozofie de viaţă sau prieteni. Totul în doar cîteva minute. Şi aşa se poate afla cum un angajat care trebuia să participe la un workshop a petrecut de fapt tot timpul prin discoteci sau cum un altul care vrea să fie şeful unui hotel din Arabia Saudită nu mai primeşte postul pentru că într-o poză de pe propriul profil ţine în mînă un pahar de şampanie. Fapt banal pentru noi, dar important pentru cei de la Resurse umane, alcoolul fiind strict interzis în ţara respectivă.

Toate exemplele pot părea absurde, dar dacă postul dorit de atîta timp ne scapă printre degete din cauza unuia dintre ele vom ajunge să evităm cu precauţie neglijenţele de acest gen. Şi mai ales că universul personal nu se împacă prea bine cu lumea şefilor, de cele mai multe ori fără pic de umor. O poză în care cea care vrea să devină directoare de marketing a unui hotel se clatină sub greutatea alcoolului şi lasă vederii porţiuni prea mari de piele goală îi poate amuza din plin şi inocent pe prieteni, dar nu şi pe severii angajatori germani. Sau poate transmite idei greşite despre conduita de la serviciu, chiar dacă totul este evident nefondat.

De aceea, conturile de pe reţelele de socializare nu trebuie să aibă toate detaliile publice, iar e-reputaţia trebuie verificată permanent. Pentru acest lucru există chiar cyberdetectivi, care pot asigura „filarea" unui profil şi pot acţiona rapid pentru a îndepărta orice detaliu jenant. De cele mai multe ori, cyberdetectivii sînt agenţiile care colaborează în principal cu companiile, dar pot ajuta şi persoanele fizice care au nevoie de sprijinul lor.

De la libertatea de expresie la atacuri la persoană

Pentru mulţi, *Google bombing*-ul este extrem de amuzant: mai mulţi bloggeri sau doar cîţiva iniţiaţi în tainele Internetului aleg o ţintă, de obicei un om politic, iar mai apoi îi ataşează o etichetă defăimătoare. Rezultatul? Căutam *„trou du cul"* („anus", în limba franceză) pe Google Franţa acum un an şi dădeam peste numele lui... Nicolas Sarkozy. Fiind vorba de cineva influent, reprezentanţii motorului de căutare s-au sesizat rapid, dar dacă ţinta ar fi cineva mai puţin cunoscut rezultatele din motorul de căutare ar putea persista destul de mult. Aşa că aici intervin din nou agenţiile menţionate, care pot aplica operaţiuni ce urcă în străinătate pînă la 10.000 de euro pentru munca minuţioasă de a şterge urmele din bazele de date ale motorului de căutare sau pentru a şterge datele respective.

Bineînţeles că rata de succes a acestor agenţii este destul de variabilă şi nu se poate şti cu exactitate dacă orice situaţie poate fi corectată. Cea mai bună metodă de apărare rămîne prudenţa şi informarea în legătură cu orice activitate pe Internet care presupune crearea unei identităţi. Pentru cazurile mai grave, există întotdeauna poliţia, care poate fi extrem de eficientă şi în acest mediu, după cum s-a demonstrat recent în procesul vedetelor contra *hacker*-ului de mail-uri personale şi conturi de Facebook, pe numele său de scenă virtuală „Micul fum". Acesta a fost arestat şi informaţiile au fost şterse, deşi mai rămîn accesibile prin intermediul unor tabloide.

În orice caz, nu disperaţi, lumea virtuală nu este un infern dantesc fără nici un fel de ghid şi nu trebuie să rămînem fără speranţă în timp ce navigăm prin ape tulburi.

***Florin Spătaru** este filolog şi lucrează în marketing online.*

Liliana NICOLAE

Cromozomul care dă peste cap „ordinea“ din corpul nostru

Alexandru, Mădălina şi Florin au ochii alungiţi, faţa puţin turtită şi un zîmbet larg. Ai putea să crezi că sînt fraţi. De fapt, au Sindromul Down. Iar persoanele cu Sindromul Down arată cam la fel.

Cînd ne-am cunoscut, Alexandru mi-a sărutat mîna cu un gest delicat şi neaşteptat. Peste cîteva minute avea să apară şi Mădălina, la braţul mamei ei. Fata zîmbeşte. Am descoperit în ziua aceea cel mai larg şi mai sincer zîmbet pe care l-am văzut vreodată.

Mădălina mă ia de mînă, ca între fete, cu un gest la fel de delicat şi neaşteptat ca cel al lui Alexandru.

Ultimul care s-a alăturat grupului a fost Florin, cu zîmbetul lui, pe care l-am cunoscut mai bine în maşina care ne-a dus pe toţi la atelierele Fundaţiei Motivation, din satul Buda, de lîngă Bucureşti. Mergem acolo să facem hîrtie manuală.

Cei trei tineri au între 22 şi 24 de ani. S-au născut cu Sindromul Down. Adică au un cromozom în plus: 47 în fiecare celulă, faţă de 46 cît avem majoritatea. Sindromul Down nu e o boală, ci o anomalie genetică. Un cromozom în plus care dă peste cap „ordinea“ din corpul nostru. Medicii spun că cei care se nasc cu Sindromul Down (numit astfel după numele celui care l-a descris pentru prima dată – medicul englez John Langdon Haydon Down – în anul 1866, cu aproape 100 de ani mai devreme ca acest cromozom suplimentar să fie descoperit) au un grad diferit de retard mental, la care se adaugă alte probleme de sănătate, mai ales cardiace.

Dacă-i întrebi, însă, pe ei, cum sînt de fapt, îţi răspund: „Vorbim un pic mai greu. Atîta tot“. Uneori, ai nevoie de oarecare timp ca să înţelegi ce spun. Alteori, îi înţelegi din prima.

Florin, de exemplu, vorbea tot timpul în maşina care ne ducea la atelierele Motivation, dar eu nu pricepeam mare lucru. Alexandru era timid, iar Mădălina – sufletul grupului. Se tachinau reciproc, spunîndu-şi unul altuia că ar trebui să se însoare. Nu se ştie, însă, în România despre nici o persoană cu Sindromul Down care să se fi căsătorit. Gradul de independenţă este destul de limitat. Pentru unii este o minune dacă reuşesc să se îmbrace sau să mănînce singuri, în timp ce alţii – mai puţini, ce-i drept – pot să meargă singuri pe stradă sau să aibă un serviciu.

Cei trei tineri sînt aduşi de părinţi o dată pe săptămînă la sediul Asociatiei Motivation, iar de acolo, cu o maşină, la atelierul de făcut hîrtie manuală. Serviciul lor începe la 10 şi durează patru ore. Îşi pun conştiincioşi nişte halate peste hainele de stradă şi se apucă de treabă fără să tragă de timp. Am învăţat şi eu să fac hîrtie manuală – sau măcar am aflat care e tehnica! – şi m-am minunat să descopăr cîte lucruri ştiu aceşti tineri. Fiecare dintre ei schiază, înoată, joacă baschet şi a participat la tot felul de competiţii. Mădălina a fost chiar şi la Jocurile Olimpice din China! Tot Mădălina ştie să ţeasă, să danseze şi... „să gătească“ – e prea mult spus, dar o ajută pe mama ei în bucătărie.

Se spune despre persoanele cu Sindrom Down că sînt foarte afectuoase şi că rămîn toată viaţa ca nişte copii. Sincer, cîteva ore petrecute cu cei trei mi-au făcut ziua mai frumoasă. I-am simţit deschişi, veseli, calzi.

„Şerban, băiatul nostru cel mic“

Peste cîteva zile, l-am cunoscut pe Şerban. Un adevărat gentleman. Se îmbracă mai tot timpul în costum, poartă cravată, iar uneori şi pălărie. E distins şi educat. Sărută mîna doamnelor, iar pe colegele de serviciu de la Fundaţia Special Olimpics le răsfaţă. Într-o zi le aduce prăjituri, în alta flori. Şi pe mine m-a aşteptat cu o floare, la una dintre întîlniri! Cunoscîndu-i, ajungi să-i admiri. Te emoţionează gesturile lor simple şi dezinteresate. Şi te impresionează felul în care se descurcă, felul în care, în lumea lor, sînt nişte învingători.

Şerban are 30 de ani. Vorbeşte foarte bine şi ştie o grămadă de lucruri din diverse domenii. De fapt, este un fel de „purtător de cuvînt“ al celor cu Sindrom Down. Vorbeşte în numele lor la diferite simpozioane, dar e şi un exemplu că se pot depăşi nişte limite.

Pentru părinţii lui a fost un şoc cînd au aflat că Şerban are Sindromul Down. Pe vremea aceea, deşi mama este medic, nu ştiau mai nimic despre acest sindrom. Ulterior, aveau să afle despre alţi copii în aceeaşi situaţie. Mulţi dintre ei erau, însă, ca şi acum, feriţi de ochii lumii. Nu e deloc uşor să ieşi pe stradă cu un copil care arată altfel decît ceilalţi, oamenii să te privească cu compasiune sau să se ferească, de teamă că e vorba de o boală contagioasă.

© L. Nicolae

„Am aflat că din punct de vedere medical nu se poate face nimic şi că tot secretul e în educaţie.“

Părinţii lui Şerban s-au dezmeticit rapid: „Am aflat că din punct de vedere medical nu se poate face nimic şi că tot secretul e în educaţie. Aşa că nu ne-am plîns de milă şi ne-am apucat de treabă. Am făcut tot ce s-a putut: kinetoterapie, logopedie, şedinţe la psiholog, gimnastică...“ – îmi spune tatăl lui Şerban, cel care a fost, poate, cel mai apropiat în toţi aceşti ani. De fapt, cei doi se îmbracă la fel: acelaşi costum, aceeaşi cravată. Cum îi vezi, îţi dai seama că, între ei, e o relaţie specială. Şerban îmi spune că nu e nici o barieră între ei: „Nu pot să mă lipsesc de el. A fost şi încă mai este îngerul meu păzitor. Sîntem prieteni. Ne ducem la cumpărături amîndoi, în parc, facem gimnastică, alergări, mergem la teresă...“ Uneori, se adresează unul altuia spunîndu-şi, mai în glumă, mai în serios, „maestre“. E o modalitate prin care arată cît se apreciază reciproc. Şerban e conştient de eforturile pe care le fac părinţii lui, în timp ce aceştia îl privesc pe Şerban ca pe „băiatul nostru cel mic“, nicidecum ca pe „băiatul nostru cel bolnav“. A fost întotdeauna tratat ca şi fratele lui mai mare, Mihnea, şi a fost privit ca „un dar“. Au avut, însă, şi noroc, pentru că Şerban a fost un copil foarte cuminte şi ascultător. Doar că, un pic mai încet decît ceilalţi. „Era foarte isteţ, dar nu vorbea“ – povesteşte mama lui. „Pînă la 1 an, întîrzierea era cam de două luni. La opt luni a spus primul cuvînt «papa»! Însă, cînd s-a apropiat de vîrsta de 1 an – a stagnat. În oglindă a învăţat să vorbească. A fost o muncă destul de grea! A învăţat limba română ca pe o limbă străină. A avut noroc că tot timpul a fost cineva care să se ocupe de el, l-a antrenat şi fratele lui... la grădiniţă s-au dus împreună! A fost mai greu la şcoală, pentru că nimeni nu vroia să-l primească la o şcoală obişnuită, iar noi am ţinut cu tot dinadinsul să stea printre oameni obişnuiţi. Varianta pentru el ar fi fost o şcoală specială, însă acolo nu se ocupa nimeni de el.“ Învăţătoarea nu a acceptat uşor să aibă un copil cu Sindrom Down în clasă. Mai întîi a mers la grădiniţă, s-a interesat cum s-a descurcat Şerban acolo, dacă a creat probleme, apoi a venit acasă, să-l cunoască mai bine şi – în final! – a acceptat. Şerban a mers la şcoală zi de zi, şi-a făcut întotdeauna temele şi a terminat şcoala fără probleme. E drept, cu meditatori, nu-şi făcea niciodată singur lecţiile, dar cu ajutor reuşea! Apoi, a făcut doi ani la o şcoală ajutătoare şi a obţinut diplomă de ucenic! „Ar fi fost ideal să facă şi liceul“ – s-au gîndit părinţii, aşa că au început să bată pe la uşi pentru tot felul de aprobări. A obţinut aprobarea să dea un examen de diferenţă la şapte materii. A dat, le-a luat, aşa că a făcut şi liceul, la seral. Bacalaureatul n-a mai reuşit să-l ia, fiind primul an în care s-a dat examen-grilă. Oricum, a fost doar un admis la liceul lui, la seral, iar din 180 de absolvenţi, Şerban a ieşit pe locul 80.

Aşa a ajuns să fie singura persoană cu Sindrom Down din România care a absolvit liceul, în învăţămîntul normal, de stat.

Şerban nu i-a întrebat niciodată pe părinţii lui ce înseamnă Sindromul Down sau de ce el e puţin diferit. O singură dată s-a întîmplat, copil fiind, să-i spună un altul, la joacă, „handicapatule!“. Şerban s-a dus acasă plîngînd şi i-a povestit mamei sale ce s-a întîmplat. „I-am zis: «Nu-i nimic, Şerbane! Dacă ţi-a zis aşa înseamnă că el e mai altfel decît tine!» Atîta tot! El nu a pus niciodată întrebări, dar cred că ştie cum stau lucrurile, că a fost la simpozioane, ştie cum e cu genetica...“

© L. Nicolae

Dans şi Down

Lunea, după prînz, Şerban se duce la dansuri. L-am însoţit într-una din zile, la biserica de lîngă Pasajul Muncii (unde li se pune la dispoziţie pentru două ore o sală de dans). Părinţii îi aşteaptă afară, iar înăuntru, copiii dansează. „Macarena! Macarena!“ – strigă la un moment dat o voce veselă, cunoscută. Era Mădălina, fata de care vă vorbeam la început. Între timp apare şi Alexandru, care – ca şi la prima întîlnire – îmi sărută mîna. Nu-i ţin prea mult de vorbă, pentru că ei au treabă. Stau pe margine şi-i privesc. Sînt ca nişte copii mai mari care se joacă fără nici o grijă. S-au aşezat în cerc şi, pe rînd, fiecare merge în mijlocul cercului şi dansează, încurajat şi aplaudat de ceilalţi. Unii se descurcă foarte bine, alţii sînt mai împiedicaţi, dar toţi se simt minunat. Sînt dezinhibaţi, plini de energie şi de veselie, pe care le transmit cu generozitate şi celor din jur. Profesoara de dans îmi spune că după fiecare întîlnire cu ei se simte mai fericită.

Afară, stau de vorbă cu cîţiva părinţi. Aflu că nu toţi au fost aşa de norocoşi ca părinţii lui Şerban. „Mi-e foarte greu. Din ce în ce mai greu“ – îmi spune una dintre mame. „Fata mea are aproape 30 de ani şi nu ne mai înţelegem deloc. Orice îi spun să facem, ea zice «nu». Îi explic de multe ori de ce e nevoie să mergem la doctor, sau în parc, sau oriunde... şi ea zice încontinuu «nu», pînă în momentul în care mă vede epuizată, în lacrimi...“

O tînără îmi povesteşte despre sora ei: „Are 28 de ani şi s-a îndrăgostit. Băiatul are şi el Sindromul Down. I-a pus fotografia în ramă şi o sărută înainte de culcare. Mai mult, visează să fie la casa ei şi îşi imaginează cum va fi la casa ei. Noaptea, se trezeşte, se duce în bucătărie şi aranjează totul aşa cum i-ar plăcea ei. Dimineaţa nu mai găsim nimic la locul lui! Am încercat să-i dăm un dulap, care să fie doar al ei şi acolo să aranjeze lucrurile după placul ei, dar nu a funcţionat! Oricum, n-au nici o şansă să se căsătorească sau să fie împreună!“.

După ora de dans, tinerii se duc la petrecere. O dată la cîteva luni îşi aniversează colegii. Printre sărbătoriţi se află şi Şerban, îmbrăcat la costum, cu cravată, la fel ca tatăl lui.

***Liliana Nicolae** este jurnalistă la Radio România Actualităţi.*

Cu ochii-n 3,14

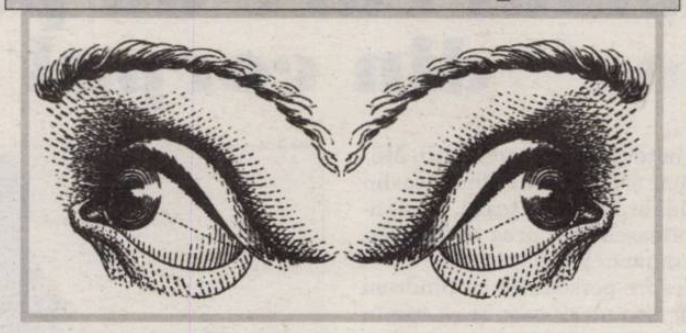

NU ÎNŢELEG DE CE CUVÎNTUL „INTELECTUAL“ A DEVENIT ACUM PARTE INTEGRANTĂ A UNEI OAZE INTELECTUALE CU PERSPECTIVĂ NEGATIVĂ (CUM ALTFEL?)

■ Nu înţeleg de ce, în preajma sărbătorilor, toată lumea e musai să se întîlnească cu toată lumea. Şi nu e vorba despre petrecerile de final de an de la locul de muncă. Sînt acei prieteni care nu te-au sunat un an întreg şi care se găsesc tocmai acum să se autoinvite pe la tine sau să te scoată în oraş. Poate că sărbătorile te fac mai bun, mai iertător, mai băutor decît eşti în mod normal. Sau poate că pe mulţi îi sperie scurta şi amorţita vacanţă care se întinde pînă pe la Sfîntul Ion şi nu ştiu cu ce să-şi umple acest gol. Aşa că fac ce au învăţat: stabilesc *meeting*-uri, organizează *team building*-uri. (**A. P.**)

■ Nu pot încheia acest an fără să vă atrag minima atenţie că în 2011 s-au împlinit 190 de ani de cînd cuvîntul „intelectual“ a apărut pentru prima oară sub peniţa lui Saint-Simon: „Invit toţi intelectualii pozitivi să-şi unească şi să-şi combine forţele pentru un asalt general şi definitiv împotriva prejudecăţilor…“ Şi să ne urăm ca, pe termen scurt, obsedaţi cum sîntem de rotunjimi, să prindem măcar bicentenarul termenului. (**R. C.**)

■ Hotărîre de Anul Nou, pentru toţi iubitorii de ciocolată. Ce elveţieni, nemţi sau belgieni? La anul vreau să merg fix la Moscova, la fabrica de ciocolată „Krasnii Oktiabr“ („Octombrie Roşu“), numită astfel în onoarea Revoluţiei din 1917. (Între noi fie vorba, fondatorii – Teodore Ferdinand von Einem şi Julius Heuss – tot nemţi au fost, dar asta-i altă poveste…) Cîndva o clădire din cărămidă roşie, în care erau produse dulciuri fine, recunoscute în întreaga lumea, fosta fabrică a devenit acum parte integrantă a unei oaze intelectuale moscovite, care include un restaurant şi un centru de artă, design şi *new media*. (**P. M.**)

■ Cică Standard & Poor's a retrogradat rating-ul de ţară al Ungariei la categoria „junk“ şi cu perspectivă negativă. În noiembrie, şi Moody's ajunsese exact la aceeaşi concluzie despre economia ungară, adică „junk“. În engleză, *„junk“* înseamnă şi „cîlţi“. Ca urmare a acestui calificativ, de supărare, forintul s-a depreciat la culme. Leul nostru dă din coadă. (**A. M.**)

■ Ce s-a întîmplat la moartea iubitului conducător Kim Jong Il, conform agenţiei oficiale de presă din Coreea de Nord: gheaţa de pe lacul Chon, situat pe Muntele Paektu (considerat muntele sacru al Revoluţiei), s-a spart într-un zgomot asurzitor, s-a declanşat o furtună de zăpadă, apoi a ieşit soarele şi pe munte a apărut semnătura (luminoasă, cum altfel?) lui Kim Jong Il. Iar un cocor japonez s-a învîrtit de trei ori în jurul statuii lui Kim Ir Sen (tatăl recentului decedat şi fondatorul ţării), apoi s-a aşezat într-un copac cu capul plecat şi a privit trist statuia. Şi-am încălecat pe-o şa… (**M. V.**)

ÎN PIEŢE (MAI ALES DE CÎND ELE AU LIMPEZIT-O CU GUSTUL) APAR SIMPATII CLASICE

■ În pieţe, de Crăciun, puteaţi lua „Moşu' la 2 lei“ sau „Moşu' cu instalaţie la 5“. Mai sînt şi „Îngeru Domnului la 10, trei bucăţi“ şi „Steaua sfîntă cu leduri la 20“. Toate cele sfinte le luai, adică, la mai puţin de juma' de milion. (**S. G.**)

■ Nu sînt un mare fan al colindelor, mai ales de cînd ele se fac auzite de prin noiembrie pe toate posturile TV, ca nişte imnuri obligatorii ale sărbătorilor de iarnă. Însă nu pot să nu mă enervez cînd o corporaţie sau alta le confiscă, în scopuri comerciale. Nu văd nici o legătură între a da telefoane şi a avea nu ştiu cîte minute gratis şi „Domn, Domn să-nălţăm!“. Nu merg atît de departe încît să zic că-i o blasfemie, însă tot mi se pare de prost-gust. (**A. P.**)

■ Dacă mai voiaţi un motiv în plus pentru a vă debranşa pentru totdeauna televizorul şi a uita această tele-epocă de tristă amintire, iată argumentul decisiv: noua emisiune de la o televiziune olandeză în care prezentatorii de la *Cobaii* îşi mănîncă reciproc cîte o bucăţică de carne (muşchiuleţ de fesă stîngă *vs* muşchi abdominal) gătită în ulei de floarea-soarelui. După ce au limpezit-o cu gustul (fundului) celuilalt, cei doi jurnalişti promit să treacă la chestii mai practice, gen: „Poţi să te bărbiereşti cu ketchup?“. (**S. S.**)

■ Compania aeriană KLM lansează un sistem prin care pasagerii să-şi poată alege vecinii de scaun folosind reţelele Facebook şi LinkedIn. Nu mi-e clar ce se va întîmpla dacă apar simpatii neîmpărtăşite. Şi mă tem că se va ajunge la situaţia în care, dacă n-ai minima precauţie de a te uita pe Facebook să vezi lîngă cine vrei să stai, să te trezeşti că ţi se repartizează din oficiu cine ştie ce lighioană de vecin. Vreun sălbatic care nici n-a auzit de Internet. Oricum, eu aştept momentul cînd totul se va face virtual, adică şi zborurile propriu-zise. (**A. M.**)

■ Nu am crezut că mai sînt filme de Crăciun, chiar clasice, pe care să le fi ratat… *The Bishop's Wife* (1947, regia Henry Koster) este unul dintre ele. E un film interesant, chiar ciudat, în sens bun, aş putea spune: fermecătorul înger, nimeni altul decît Cary Grant, îi retrezeşte pofta de viaţă nevestei episcopului (Loretta Young): făcîndu-i curte, desigur, într-un mod îngeresc, adică platonic. Îngerul e un bărbat adorat de toate femeile care îl cunosc şi care-i face pe toţi fericiţi, într-un fel mai curînd hedonist. Deci se poate şi aşa. (**I. P.**)

CINE S-AR FI GÎNDIT VREODATĂ CĂ O GIRAFĂ P+2 POATE PROVOCA UIMIRE ATÎT DE TÎRZIU ŞI CĂ ANUL VIITOR O SĂ PRICEPEŢI PRIMA POVESTE DE DRAGOSTE?

■ De mai multe săptămîni, s-au înmulţit furturile de coarne de rinoceri expuse în muzeele din Europa. Pus în faţa acestei situaţii, Muzeul de istorie naturală de la Berna a înlocuit coarnele celor şase rinoceri din dotare cu replicile lor în lemn. Motivul pentru care rinocerii au ajuns să fie păziţi cu arma în mînă îl constituie valoarea pe care coarnele lor o au pe piaţa neagră din Asia, unde sumele la care se negociază sînt între 30.000 şi 250.000 de franci elveţieni, în funcţie de mărime. Pudra din coarne de rinoceri este foarte căutată în Asia datorită puterilor vindecătoare pe care le-ar avea în tratarea tulburărilor de erecţie. Cine s-ar fi gîndit vreodată că bieţii rinoceri vor ajunge un fel de Viagra „etno-zoologică“? (**A. M. S.**)

■ Am primit o scrisoare *pentru* Moş Crăciun în 25 de puncte dintre care: la punctul 5 (mi) se cerea o girafă vie, la punctul 22, o viaţă, iar punctul 25 era lăsat la bunul meu plac. Credeţi că ar trebui să mă revizuiesc ca mamă? (**S. S.**)

■ E criză mare, monşer, dac-a ajuns omul să vîndă (cum zice un anunţ din *Jurnalul naţional* de luni, 19 decembrie 2011) „castel P+2 în comuna Cornăţelu“! (**D. S.**)

■ Citesc pe HotNews că „sunetul de alarmă care ne trezeşte dimineaţa poate provoca stres“. Mai există oare vreo urmă de îndoială? (**S. G.**)

■ Intensă uimire la Societatea Americană pentru Antropologia Hranei şi a Mîncării: s-a discutat pe larg despre ultima „armă“ a protestatarilor din Grecia. Iaurtul. Unul dintre alimentele de bază ale grecilor. Se aruncă violent cu iaurt – se apreciază că fenomenul se înscrie în ceea ce se numeşte *drahma* europeană. (**R. C.**)

■ M-am săturat să citesc presa online. Fiecare al doilea sau al treilea articol conţine în titlu cuvinte precum: „şoc“, „incredibil“, „extraordinar“ etc. De cele mai multe ori, titlurile astea duc, de fapt, la nişte filmuleţe oarecare postate pe YouTube. Şocant, incredibil şi extraordinar e doar faptul că ele sînt descoperite atît de tîrziu de redactorii care le postează. (**M. M.**)

■ Qatar-ul s-a situat, în 2011, pe primul loc în lume la emisiile de carbon pe cap de locuitor. Dar emiratul îşi permite acest superlativ absolut al poluării, căci anul viitor el va găzdui summit-ul mondial pentru schimbări climatice. Unde va promite să nu mai facă. (**M. C.**)

■ Primul comentariu care mi-a venit în minte după aflarea morţii lui Kim Jong-Il a fost: „De-acum înainte n-o să se mai uite la lucruri“. Intraţi aici şi-o să pricepeţi de ce: http://kimjongillookingatthings.tumblr.com. (**L. V.**)

■ La sfîrşit de an: Conrad Murray, medicul personal al lui Michael Jackson, a fost condamnat la patru ani de închisoare pentru omor involuntar; norvegianul Anders Breivik, care a ucis 77 de oameni în luna iulie, a fost declarat nebun şi va fi internat într-un sanatoriu; au murit Vasili Alekseiev – halterofilul sovietic care a stabilit, de-a lungul carierei sale, 80 de recorduri mondiale –, dramaturgul Shelagh Delaney – care a scris, în 1960, prima poveste de dragoste inter-rasială – şi Svetlana Stalina – fiica lui Iosif Stalin, în vîrstă de 85 de ani. (**M. C.**)